Sanctorum merita & præmia inæqualia 173.d.174.a.b
Satisfactionis nomen Sectariis invisum 213.d
Satisfactionis officium 210.d
Satisfactio nostra, illustrat Christi beneficium, non obscurat 211.d
Satisfactio qualis à pœnitentibus requiratur, sententia Patrum 209.a.b
Satisfactio Christi quibus modis nobis applicetur 212.c
Schmidelini testimonium de corruptis moribus Euangelicorum 72.b
Scripturæ varia loca à variis depravata 189.d.192.c.d. 255.256
Scriptura sæpè vni virtuti tribuit, quod etiam pluribus debetur 250.d
Scriptæ Theologorum cur magni faciendæ 269.c
Sedere in cathedra Moysis quid 122.a.b
Sepultura Ioannis, & cur de ea taceant Euangelistæ 284.d.287.c
Sequi Christum quid 193.a
Seraps templum in D. Ioannis basilicam mutatum tempore Theodosij 294.b
Sermonem Christi seruare 152.c.d
Seruitia spontanea cumprimis placent Deo 125.b
Simonis Magi doctrina de libertate 82.d
Solitudinis laus 32.a.34.b.45.c
Solitudinis mirus amor in Ioanne 30.a.b
Spes & fiducia quomodo differant à fide 263.b
Spei certitudo quibus conditionibus obtineatur 259.b.c
Spei & fidei diversa certitudo ibid.
Spiritualis profectus a piis & iustis requiritur, non pœnitentia 209.d
Spiritus S. proprium est ad duriorem vitam permouere & ducere homines 45.c.d
Synagogæ Pontifices ante Christũ in fide non errasse 142.c.d

T.

Templa in Ioannis memoriam & honorem cõstructa 294.d
Templa destruere magis probant Hæretici, quam exuere 299.a
Θεοδίδακτοι seu à Deo eruditi quinam fuerint 4.d.5.a
Theodelindæ Reginæ Bauariæ laus 296
Theodelindæ defensio contra Centuriat. ibid
Theodosius ab idololatriæ nota defensus 292.c
Theodosij vehemens fidei zelus 294.a.b
Theodosij pietas in honorandis reliquiis Ioannis 283.284
Theodosius Ioannem Baptistam & Sanctos alios inuocat 290
Theodosij contra Eugenium victoria, Ioanne auxiliante ibi.
Theologorum Catalogus & laus qui in Hæreticos scripserunt 268.d
Tollere iugum Christi, quid 256.b
Traditiones humanæ quales a Christo reprehendantur 216.c.d.217.a
Traditiones commendari à Paulo ibid.
Traditiones quæ recipiendæ, quæ reiiciendæ ibid.
Traditiones Apostolicas non reiiciendas, sed obseruandas 194.c.d

V

Vigilantius à Centuriatoribus laudatus 285.d
Vini certam abstinentiam improbat Caluinus 42.c
Virginum & Doctorum ingens dignitas 177.a.b
Vita ἀσκητικὴ qualis 34.c
Vitam contemplatiuam & actiuam differre inter se 34.d
Vitæ austeræ exempla 44.45.227
Vnum est necessarium, quomodo intelligendum 253.d
Vocatio Generalis & specialis, seu mediata & immediata 122.d.128.b
Vocationis mediatæ & immediatæ signa 123.b
Vocatio Ioannis & nonorum ministrorum diuersissima 129.136
Vocatio extraordinaria nonorum ministrorum ibid.
Votum Nazaræorum 36.a

Z.

Zon. Ioannis pellicea 47.d
Zon. Ioannis mortificationis symbolum 48.a

FINIS.

2

TOMVS SECVNDVS COMMENTARIORVM DE VERBI DEI CORRVPTELIS ADVERSVS NOVOS, ET veteres Sectariorum errores.

IN EO LIBRIS QVINQVE DISSERITVR DE MARIA VIRGINE INCOMPARABILI, ET DEI GENITRICE SACROSANCTA.

AVTHORE

D. PETRO CANISIO SOCIETATIS, IESV THEOLOGO.

APOCALYP. XIII.

Et aperuit BESTIA os suum in blasphemias ad DEVM, blasphemare nomen eius & TABERNACVLVM eius, & eos qui in cœlo habitant.

PARISIIS,

Apud Nicolaum Niuellium via Iacobæa, ad insigne Columnarum.

M.D.LXXXIIII.

CVM GRATIA ET PRIVILEGIO.

2

TOMVS SECVNDVS

COMMENTARIORVM DE VERBI DEI CORRVPTELIS ADVERSVS NOVOS, ET veteres Sectariorum errores.

IN EO LIBRIS QVINQVE DISSERITVR DE MARIA VIRGINE INCOMPARABILI, ET DEI GENITRICE SACROSANCTA.

AVTHORE

D. PETRO CANISIO SOCIETATIS, IESV THEOLOGO.

APOCALYP. XIII.

Et aperuit BESTIA os suum in blasphemias ad DEVM, blasphemare nomen eius & TABERNACVLVM eius, & eos qui in cœlo habitant.

PARISIIS,
Apud Nicolaum Niuellium via Iacobæa, ad insigne Columnarum.
M.D.LXXXIIII.

CVM GRATIA ET PRIVILEGIO.

QVÆ LIBRIS QVINQVE HVIVS OPERIS CONTINEANTVR.

PRÆFATIO duplex, ad Bauariæ Principem ALBERTVM vna, & ad Lectorem altera.

PRIMVS Liber, de MARIÆ ortu, pueritia, moribus & vita in omni virtutum genere perfecta.

SECVNDVS, de illius admirabili & perpetua virginitate, aliisque rebus annexis.

TERTIVS, de MARIA Virgine per Gabrielem Angelum salutata, eadémque Dei & hominis Matre sacrosancta.

QVARTVS, de variis Euangelij locis in MARIÆ iniuriam hoc æuo malitiosè detortis, & Catholicè vindicatis.

QVINTVS & postremus, de eiusdem virginis in cœlos transitu, déque cultu & honore, quo Deiparam Ecclesia in hunc vsque diem prosequitur.

Accedit copiosus INDEX tùm locorum sacræ Scripturæ, tùm rerum principalium, quæ in hoc Opere passim tractantur & explicantur.

c 16887748

SERENISSIMO ET ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, D. ALBERTO COMITI PALATINO RHENI, SVPERIORIS ET INferioris Bauariæ Duci, Petrus Canisius Theologus in Christo Iesu S. P. D.

EQVIDEM ita censeo, serenissime Princeps, quàm diu in orbe viguit religio Christiana, tam copiosè ac elaboratè nihil esse dictum & scriptum, quantumuis id multi tentauerint, quod sacrosanctæ Virginis Mariæ laudibus, honori ac meritis vlla ex parte satisfaceret. Nam etsi prætermissis aliis, hoc vnum dùntaxat quod Euangelica prodit historia, de Maria cognosceremus, mox tantæ illius virtutes ac dotes apparerent, quantæ nec verbis exprimi, neque calamo describi, nec humanæ quidem mentis acumine comprehendi possunt. Et tamen magnoperè confert, omniúmque in Christum credentium interest, suos Mariæ non deesse laudatores, cósque non solum optimos ac peritissimos, quorum ingens paucitas esse solet, verum etiam mediocriter saltem hac facultate præditos, vt suam de illa fidem apertè testentur, aliósque moneant ac doceant, cum in Sanctis aliis, tum in hac sanctissima, & præstantissimis donis exornata Virgine matre, fontem ipsum bonorum omnium Deum rectè suspicere, palàm prædicare, & cum fructu venerari. Sed quemadmodum illi, qui debitam & iustam Mariæ laudem tribuunt, sunt plurimum commendandi: sic contra vix nomine quidem Christiano digni videntur, qui propter Christum Dominum benedictam verè matrem eius nec amant, nec colunt, nec magnifaciunt, quùm hoc ipso declarent, se in Iudæis impiis potius quàm Christianis esse recensendos. Etenim illi secundum suum & nostrum Messiam, nullius beatorum sanctitati ac gloriæ, præterquàm laudatissimæ Virginis, sunt magis infensi: hi verò diuino parentes oraculo, matrem Domini nullo non seculo beatam dicunt, publicéque celebrant per omnes credentium Ecclesias & generationes. Cuius laudationis ne probata deessent exempla, quæ futuris ætatibus ecclesiæ, perpetuò quasi prælucerent, ecce tibi primos velut euangelij testes, magnum illum dico Archãgelum Gabrielem, & sanctam Ioannis Baptistæ matrem Elizabetham. Ambo enim cœlesti Spiritu afflati ac venerabundi, singularem Mariæ dignitatem atque præstantiam clarissimis verbis initio prædicauerunt. Quod si antehac vnquam, nunc sanè potissimum incredibilis Mariæ virtus & dignitas agnoscenda simul & profitenda est, quum noua impietas & impia nouitas (pro pudor) permultos Mariomastigas in orbem extrusit, qui virgini matri, quemadmodum postea monstrabimus, miris modis clàm palàm inuident, obtrectant, adeóque impudenter insultant. Sed hoc totum Satanæ, antiquo nimirum serpenti, tribuendum est, qui ad suum acerbissimum odium, quod in alteram hãc Euam iampridem collegit effundendum, nihil prorsus intentatum relinquit, cóque contẽdit maximè, vt primum optimę matri, deinde paulatim & prepotenti eius Filio cultus debitus, si vsquàm alibi, potissimùm certè in Prouinciis Septentrioni subiectis imminuatur, ac prorsus labefactetur. Quocirca huius deprauati, ne dicam furiosi seculi improbitate permotus, committere non potui, quin maledictis benedicta quędam opponerem, & pro mea erga hanc talem tantamque matrem obseruantia, scriberem aliquid, quod si placare non posset aduersarios, at certè quidem doctrinam ecclesiæ firmiorem, ac fortassis etiam aliquantò illustriorem fratribus redderet. Quod opus vt latè admodum patet (plenum est enim contentionum) sic etiam in recessu plus habere videtur, quàm prima fronte promittat: ideoque nobis, si verum fatendum est, non

mediocri labore constitit, præsertim quia bellum, vt sic dicam, marianum conficiendum fuit, in quo cum hostibus insidiosis, versipellibus, peruicacibus confligeremus, qui nulla se ratione vinci patiuntur, sed & victi manus dare nolunt, & more anguillarum lubrici, quoquo illos modo apprehenderis, arte & fraude quadam elabuntur.

Quicquid autem hoc erit certaminis ac operis nostri, quod non gloriolæ captandæ, sed veritatis tuendæ studio susceptum, & nunc tandem aliquando Duce Christo cõfectum in lucem proferimus, id nulli alij quàm Amplitudini tuæ Illustriss. Princeps nominatim volui dedicare. Primùm enim, præclaram in spem venio, fore vt Mariæ Orthodoxa defensio põdus apud te habeat, qui summo iudicio omnium opinione polles, quique de sacris libenter & sæpè audis & intelligis, ac prætereà Joannem nostrum Baptistam à Sectariorum iniuria nuper vindicatum legisti sedulò, & lectum tuo etiam calculo dignum existimasti. Deinde nobilissima & illustrissima virgo ad verè nobilem illustremque Principem meritò mittitur, eum præcipuè, qui sui peruetusti stõmatis dignitatem ac gloriam heroicarum quoque virtutum splendore summoperè ornat atque commendat. Sed & illud, me ad hoc opus tibi nuncupandum adduxit, quod existimarem, quæ de Maria nunquam satis laudata virgine scriberentur, religioso Principi non posse nonprobari, qui iam inde à prima ætate Mariam in summo precio habuisset, & eiusdem honori semper studuisset, memoriáque fuisset plurimum delectatus. Quare non ita pridem contigisse nouimus, sicut & illi qui coram adfuére magnates testantur, vt Oetingensem ædem religionis ergo inuisères, & eximiis quibusdam oblatis ad altare muneribus publicè cohonestares. Loquor autem de peruetusta apud Oetingenses æde, quam sanctus Antistes, idemque Bauarorum olim Apostolus Rupertus suis venerandis manibus primùm in ditione tua consecrauit, quámque gloriosus in Sanctis Deus magnis persæpè miraculis in hunc vsque diem illustrat, quam demùm nec Bauari solum, sed etiam exteri complures reuerenter ac frequenter adeunt, ingentique cum fructu, quantumcunque noui calumnientur Vigilantiani, in honorem Mariæ virginis celebriorem indies efficere non desistunt. Idem ego de lectissimo Filio tuo & Illustriß. Principe Guilielmo possem dicere, qui eodem pietatis ardore incensus, & paternæ virtutis æmulator studiosissimus, non solùm Oetingensem, quam dixi, verum etiam Dontenhausianam ædem Deiparæ sacram superioribus annis haud semel inuisit. Sed qua ille pompa, quo apparatu quæso, suam in Dontenhausen profectionem sancte susceptam absoluit? Vtrò in viam se dedit egregius Heros, simplici vestitu contentus abiit, vt à prætereuntibus ne agnosceretur quidem, suum equũ Sacerdoti profectionis comiti vtendum tradidit, ipse longum iter pedibus confecit, paucis etiam qui comitarentur assumptis, nec aliis adhibitis armis, quàm quod baculum peregrinatorium, qui fortasse vix triobularis esset, manu teneret, etiamsi calores æstiui hanc illi peregrinationem difficiliorem redderent. Qui quum ad sacram ædem peruenisset, non sat habuit precari Dominum supplex, sed Sacerdoti etiam sua peccata confessus est, & sacrosanctam sumpsit Eucharistiam, nihilque demùm prætermisit, quod ad pia vota Deo summo, & sacratissimæ virgini religiosè persoluenda spectaret. Ego verò rara hæc & memoranda vestræ pietatis exempla tanto libentius repeto, magisque probo, quo certius mihi persuasum est, singulare istiusmodi religionis auitæ studium atque testimonium clementissimo Deo, eiúsque venerandæ semper matri admodum placuisse, neque solum apud præsentes, sed absentes etiam pondus & momentum ingens obtinere. Talium enim exempla Principum, qui Constantinos, Theodosios, Carolos, Ottones, Henricos vt per se religiosissimos, ita de Repub. Christiana optimè meritos proceres imitantur, hoc maximè seculo desiderantur, seculo, inquam, quo vetus illa sæpéque laudata sanctæ peregrinationis forma tàm fœdè neglecta, quàm impiè contempta iacet, ac si vsquam alibi, tùm apud Bauaros maximè in vsum publicum reuocatur.

Quo-

Quocirca si legitimus Mariæ honos, quem tot ætatibus optimi & excellentissimi homines comprobarunt, hoc opere vtcunque vindicatur, id profectò iure quodam Domui Bauaricæ vestræ debetur, quæ nimirum purissimam & dignissimam Dei genitricem peculiariter hucusque coluit, ac summoperè obseruauit. Cui rei argumento esse possunt templa illa quemadmodum Ingolstadij & Monachij, sic alibi quoque per totam Bauariam passim in Mariæ honorem magnificè & eleganter exædificata, à vestris verò maioribus piissimisque Ducibus vel sumptuosè posita, vel liberaliter dotata, variisque muneribus, ornamentis, priuilegiis tam præclare cohonestata, vt exteri sanè hanc Bauaricorum templorum, simul & monasteriorum & sacellorum copiam, stabilitatem atque splendorem non iniuria demirentur. Commendent alij generis vestri, vt parentiqui, sic etiam admodum illustris Regiique decus, quo alias Germanorum Principum familias complures præcellitis & obscuratis. Illud longè præstantius & memorabilius Dei donum est, vestræque familiæ immortalem parit gloriam, quod in summa temporum difficultate, & fœdissima grassantium hæreseon colluuione catholicæ doctrinæ puritatem non solũ sincerè amatis & colitis, verum etiam inter medios & coniuratos ecclesiæ hostes singulari studio & ardenti zelo vindicatis. (ui ergo labor hic noster, qui pro veteris religionis officio certat, omninò rectius, quàm inuicto illi Ecclesiæ Catholicæ Propugnatori inscriberetur, per quem inclyta Bauaria inter tot lapsas miser que iacentes Germaniæ Prouincias alias pulchrè consistit, ac velut excelsa domus super firmam petram siue rupem fundata perdurat immobilis, totque iam Annis in vna & veteri religione constans, iucundissima tranquillitate perfruitur? Sic enim Bauari & nomine & officio catholici perseuerant (immortales Deo gratiæ) nulla vt humana vel Satanica vis tanta sit, quæ illorum animos ab Euangelio semel accepto (in hoc enim stant atque florent) possit dimouere. Jactent alij purioris, vt vocant, religionis ac Ecclesiæ nouæ dogmata, quæ sine tot tantisque contentionibus digladiationibus turbis, seditionibus rapinis atque scrilegiis nec inuehi possunt, nec retineri atque defendi. Quæ prætereà vt nobiles plerasque prouincias, sic florentissimum imperij Germanici statum ex pristina illa dignitate deiectum omni impietatis genere defœdarunt, perniciosissimè distraxerunt, grauissimèque dilacerarunt. Quantò autem rectius Bauari sapiunt, quos vicinorum vel lapsus, vel stultitia, vel cœcitas, vel detrimentum prudentiores effecit, vt iam specioso Euangelij noui prætextu, & blandientis Verbi fuco se non patiantur illudi, vtque religionis doctrinam non varient, vtpotè qui se ad immutabilem Christianæ fidei vnitatem semel adscitos & admissos esse lætantur? Proinde vt se germanos & legitimos ecclesiæ ciues præstare pergant, Apostolicum illud depositum mordicus retinent, quod primi eorum in Christo Patres & Apostolici viri iam inde ab initio Germanis concrediderunt, ipsisque veluti per manus traditum reliquerunt. Iis ducibus, iis pastoribus doctoribusque contenti, Euangelij noui ministros nec requirunt, nec probant, sed in illa puri puti Euangelij prædicatione acquiescunt, quam post Apostolos tradiderunt Lucius, Rupertus, Virgilius, Erardus, Vvolffgangus, Vvilibaldus, Corbinianus aliique id genus euangelicæ simul & Catholicæ pietatis assertores omni exceptione maiores, qui, vt tota prædicat ecclesia, vitæ sanctimonia non minus quàm Euangelij sincerè prædicati successu, frequẽter & miraculorum gloria commendati, iam olim apud Bauaros insigniter claruerunt. Errant sanè qui putant, Bauaros in Apostolicis literis tam infeliciter esse versatos, vt nesciant ad se quoque pertinere, quod gentium Doctor in fide & veritate Paulus tam seriò quãnecessariò sanxit, Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis, Anathema sit. Qui Apostolicus canon quantumuis variè à multis hodie arripiatur atque dilaceretur, tamen si Athanasio Magno & Vincentio Lirinensi fidem habemus, ab illis quidem propriè obseruatur, qui Apostolicæ tùm doctrinæ, tùm traditionis lineæ diligenter

insistunt, & nec religionis & doctrinæ nouæ magistris, nec sanctæ & Apostolicæ Ecclesiæ contemptoribus locum vllum reliquum faciunt, quinimo his omnibus cum Paulo perpetuum dicũt Anathema, & in preclara illa Tertulliani sententia conquiescunt: Regula fidei omninò vna est, sola immobilis & irreformabilis. Conseruet in illis hanc gratiam perpetuò Deus, vt auream Antonij magni sententiam suis infixam animis tenere pergant, qui quum Annos centum & quinque perquàm sanctè vixisset, iamque moriturus velut testamentum vellet condere, hoc memorabile dictum inter vltima mandata, suis commendauit: Custodiẽda est pia fides in Christum, & Patrum religiosa traditio, quemadmodum Athanasius de hoc viro celeberrimo testatum reliquit. Tu verò Alberte Princeps, præterquam quod piæ in christum fidei, & religiosæ Patrum traditionis fidissimus ac tenacissimus es custos, quo nomine plurimùm ab exteris quoque commendaris, tanto etiam catholicæ pietatis tuendę studio flagras, vt Josiam aliquem aut Theodosium nobis referre videaris. Ingenti enim cura prudentiaque singulari prospicis, vt profligatis lupis, pastores idonei passim constituantur, suaque Ecclesię iura bona fide reddantur. Non te sumptus deterrent, non minæ Principum, variaque obiecta pericula remorantur, quo minùs templis catholicis consulas, vt diuinus in illis cultus aut instauretur, aut confirmetur, promoueatúrque. Vident ac dolent aduersarij suos sępè conatus tuis impediri consiliis, & quod ad catholicum institutum pertinet, authoritate tua prouehi atque defendi queruntur. Sic demum res Prouinciæ tuę moderaris, vt quamuis inuideant, frendeant ac obsistant plurimi, tamen Bauariam cùm aliis præsidiis & ornamentis mirum in modum instruas, tum in catholicæ religionis instituto ita confirmes, nulla vt ferè sit Germaniæ ditio alia in Orthodoxę fidei professione constantior, & quę à nouę istius doctrinæ fermento atque toxico magis abhorrens & aliena esse videatur.

Postremo ad presentem nuncupationem me illud inuitat ac permouet, quod palam extare cupiam hoc qualecunque testimonium veteris obseruantiæ ac debitæ gratitudinis erga te meę. Humanissime idem & Benignissime Princeps. Memini enim Annum nunc agi vigesimum septimum, quùm ex vrbe Romana missus, in Bauariam ego primùm accessi, & Ingolstadij cœpi sacras literas profiteri. Ex quo tempore nostri ordinis homines tuam Patroni singularis non exiguam beneuolentiam, paremque liberalitatem, Monachij præsertim & Ingolstadij, sępenumerò sunt experti. Quare illorum & meo nomine testatum velim publicè, Societatem hãc omnem amplitudini tuæ, ac eius vniuersę ditioni sic esse deuinctam, vt etiamsi in Bauarica vinea plurimùm laboremus, quod quidem facere christo Duce conamur, tamen pro summis in nos beneficiis tuis iustam dignamque gratiam referre vunquàm posse videamur. Precamur autem christum Jesum Dei Patris & Mariæ Virginis Filium Opt. Max. velit vt ipse vestrę beneficentię amplissimus esse remunerator, & collatã in nos gratiam solidis illis compensare bonis, quę immortales animos verè locupletant ac beant. Ille idem tuam celsitudinem diù nobis ac Ecclesiæ sospitem, pręclaram verò ipsius familiam, omnemque Bauariam in officio catholicæ religionis constantem perpetuò tueatur atque conseruet. Ingolstadij anno post salutiferum partum Virginis supra Sesquimillesimum Septuagesimo septimo

VNVS DEVS, VNA CHRISTI MARIÆ FILII FIDES, IN VNA TANTVM PETRI ECCLESIA RECTE OPERANTES IVSTIFICAT ET SALVAT.

PER MVLIEREM PECCATVM: PER MVLIEREM SALVS INTRAVIT IN MVNDVM. REDEMPTOREM DEVM ET HOMINEM VIRGO MATER HOMINI PEPERISTI.

IN COMMENDATIONEM MARIANI HVIVS OPERIS, CARMEN PHILIPPI MENZELII, MED. DOCTORIS, ET IN ACADEMIA INGOLSTADIANA Professoris, ac P. L. &c.

HEV fraudes, priſcique odium fatale colubri!
Quam non ille ſuas vafer obliuiſcitur artes,
Huc, atque huc ſæuo peſſumdata colla rotatu
Contorquens! vanisque ferox insibilat iris
Reginam contra ſuperum, Matremque Tonantis:
At (recolo) Pater ipſe, nouum dum conderet orbem,
Multa minans, inimicitias ſine fine gerendas
Cum Serpente tibi poſuit, docuitque futurum,
O Mulier, damnatus homo, & protritus vt idem
Ille tuæ inſidias calci meditetur inanes.
Hæc ea nimirum rabies, qua perfurit vſque
Aſſultans, & membra ſui ciet omnia regni,
Si Marianus honos, ſi fulgens clarior aſtris
Gloria, fors aliquam poſſet trahere obruta labem.
Et vetus hoc illi ſumma cum Virgine bellum
Eſt equidem, ducibus variis ac milite multo
Pugnatum: ſua cuique duci prouincia ceſſit
Debellanda, inter Marianæ illuſtria famæ
Tot monumenta. Fuit, ſumptis temerarius armis
Illæſum partu qui Virginitatis honorem
Appeteret: fuit & materno ſanguine cretum
Qui nollet ſentire Deum, contraque prophanæ,
Ah demens, hebetem rationis ſtringeret enſem.
Alter, vt vnigenam Matre hac de Virgine Chriſtum
Non daret eſſe ſatum, velis pugnauit, equiſque.
Quid reliquos mundi Dominæ tot perſequar hoſtes?
Ecce Gygantæum facinus: quam myſtica Legis
Moſaicæ tranſenna olim, ſub imagine rerum
Multiplici, oſtendit terris placitamque Tonanti
Antè homines natos, antè aſtra recentia Matrem
Edocuit: quæque ipſa, Deo dictante, beatam
Per gentes ſeſe cecinit fore: quamque piorum
Omnis vbique cohors, ſeclis ſic omnibus vltrò
Cœlicolas ſupra reliquos à Numine primam
Ritè ſacris coluit precibus, votisque vocauit:
ECCE illam (Stygij virus cognoſce Draconis)
Inuoluit probris hodie gens impia noſtris,
Deiectamque alto priſcarum culmine laudum
In numerum redigens, miſeris mortalibus æquat,
ET ſolio immenſi deturbare ardet Olympi.
O genus infelix, nam quis te faſcinat error?
Quæ nouitas maleſuada? Animum depone rebellem
In cœli Dominam meliora monentibus aures
Tandem aperi: clangente tuba canit ecce receptu
Nunc iterum Præco ille Dei, quo vindice nuper
Vidiſti Agniferum ripa in Iordanide Vatem
Syluarum aſſertum latebris, vitæque ſeueræ.
Ille inter medias acies, inſtructaque Patrum
Agmina Sanctorum cœleſtis robore Verbi,
Fulminat ore ſacro, & Marianos impiger hoſtes

Futilibus

Futilibus reuocans nullam ſpem ponere in armis
Hortatur. Videas illius ab ore loquentis
Diuinas exire faces, mox plumbea tela
Ad terram fluere, & cinerem conſidere in atrum,
Solis vt à facie nix irradiata liqueſcit.
Viuat honos igitur Mariæ: Mariam arduus æther
Ingeminet: Mariam tellus pelagique, profunda
Dempto fine ſonent: Mariam matrémque Salutis
Patronamque cliens, animi nunc æquior, Orbis
Antiqua virtute colat, ſolennibus aris
Imponens meritas gratanti pectore laudes.

DEO OPT. MAGNÆQVE MATRI
VIRGINI LAVS ET GRATIARVM
actio infinita.

AD MARIAM DEIPARAM

ἐξάπυλον Magni Theologi GREGORII NAZIANZENI in Tragœdia de Chriſto patiente ante Annos mille & ducentos editum.

Χαῖρ' ὦ κόρη πάγχαρτε, μήτηρ παρθένε,
Κάλλιστα πασῶν παρθένων ὑψηράτη,
Ουρανιώνων ταγμάτων ὑπερτέρα,
Δέσποινα, παντύνασσα, χάρμα τῆς γένους,
Αἒ ποτ' εὐφρονοῦσα τυγχάνοις γένει,
Κἀμοὶ μεγίστη παντὸς σωτηρία.

Hoc eſt:

AVE parens, Virgoque plena gratiæ,
Tu virginum longe omnium pulcherrima,
Exercituque cœlitum potentior,
Domina, omnium Regina, Mundi gaudium,
Noſtrum genus benigna ſemper aſpicis,
Mihique opem Tu fers vbique maximam.

IN LIBRVM SECVNDVM DE CORRVPTELIS VERBI DEI, QVI CIRCA VIRGINEM DEIPARAM VERSATVR, AD Lectorem Præfatio.

SVPERIORE libro exposuimus, Christiane lector, quo non consilio permoti, nouum hoc latéque patens, & arduum sanè de corruptelis verbi Dei argumentum aggredi voluerimus, & simul indicauimus, quo de mùm progressa sit multorum verbum Dei nunc corrumpentium effrænata quędam audacia: eò certè, vt primum & summum sacrosanctæ fidei nostræ de Deo, diuinisque personis mysterium, quod adorandum magis quàm discutiendum erat, apertè conuellatur, ac sacrilegè oppugnetur. Sed & vana illorum studia, multiplicésque fraudes deteximus, qui specioso verbi Dei prætextu falsas tegunt opiniones, tetras fouent hæreses, ac exitiales planè Sectas, si antehac vnquam, nunc summa quidem contentione in Europa excitant, propagant, tuentúrque. Semper autem id vsitatum fuisse constat, vt malè sani & superbi homines magnas in Ecclesia turbas hac de causa concitarent, quod ex diuinis literis vtcunque detortis noua sensa elicerent atque conflarent, falsa inde dogmata nouis ornarent coloribus, Dominicum semen pro sua libidine vitiarent, fanaticis erroribus Dei verbum impudenter prætexerent, ad diuina oracula omnes audacter prouocarent, in Dei verbo scripto disputandi fiduciam extremam ponerent, illius denique tractandi & interpretandi summam sibi sumerent, & aliis adimerent authoritatem. Proinde quod iam olim vir verè Apostolicus dixit Ignatius, id nos etiam iure ob vigentes hodie, latéque grassantes corruptorum verbi Dei familias vsurpare posse videmur: Fugite vt filij lucis & veritatis, diuisionem vnitatis, & prauam doctrinam Hæreticorum, à quibus pollutio in omnem terram egressa est. Multi enim lupi pellibus ouium induti, in Dei stadio currentes, eosque pernicioſis voluptatibus illectos captiuos comprehendunt.) Neque dissimilis, sed ardentis quoque zeli plena est illa Hieronymi commonitio: Caue Lector ne legas, fuge viperã: aut si legere volueris, scito à malis hominibus, & hæreticis esse corrupta. Atque hæc ego de illis maximè corruptelis dixerim, quas libri Nouatorum, præsertim in regionibus Septentrionalibus, passim habent inspersas, quásque vulgus nunc hominum nouandæ religionis studio vehementer incensum, propensissimè consectatur. Etenim vt aduersarij quoque fatentur, & inprimis Occolãpidius pronunciat: *Nullæ persecutiones tam sunt damnosæ, sicut Scripturarũ adulteratio.* Tùm Sectariorum caput Lutherus affirmat, Scripturam sanctam Hæreticorum esse librum, quo illi maximè quidem nituntur, imò & abutuntur: *Nulla enim vnquam*, inquit, *hæresis tam mala aut rudis fuit, quæ se Scriptura iuuare, aut defendere noluerit.* Valeant igitur Gnostici nostri adeò impudentes, vt cùm in verbo Dei maximè inter se ipsi dissentiant, ac Andabitarum more cœcis ictibus in ipsis congressibus digladientur, tamen eius possessionem sibi solis propemodùm arrogent, ac de sensu illius Germano, nunc primum sibi suisque patefacto, vanissimè glorientur. At qui nullum scelus magis detestandum, nullum toxicum ad Ecclesiæ vnitatem scindendam, omnémque atheismum inuehendum præsentius, & ad perniciem publicam alendam vehementius, quam Dei verbum adulterare, & è suo priuatóque hominum sensu magis quam ex Ecclesiæ iudicio libros Propheticos & Apostolicos interpretari. Quod qui hoc seculo maximè factitant, nouarum falsarúmque doctrinarum vino velut ebrij, admirando spiritu vertigenis agitantur, omnes verecundiæ & Christianæ modestiæ limites excedunt, in religionis negotio sæpè minus quàm talpa vident, summos Magistratus, summósque Patres quasi per latus petunt, ac demum instar Gigantum cum Diis cœlestibus, hoc est, cum triumphante simul & militante Ecclesia, non minus furiosè quàm seditiosè bellum immanissimum sustinere videntur.

Circa Dei verbum maximi semper abusus extitere.

Vitandæ nũc maximè corruptelæ verbi Dei.

Nulla pestis nocentior Dei verbo corrupto.

Scriptura est Luthero liber Hæreticorum.

VerboDei depraua to pestilentius venenum nullũ est.

Quoniam verò à Ioãne Baptista Domini præcursore, nostrique operis veluti prodromo, rem omnem sumus exorsi, & Euangelicam de illo historiam, in qua mirificè nostri falluntur & fallunt Sectarij, vtcunque vindicauimus, consequens esse putamus, vt à Ioanne porrò ad Mariam, id est, à probatissimo viro ad sanctissimam Virginem, Lucæ ordinem insequentes, stylum animúmque Christo propitio, conuertamus. Etenim his duabus Euangelij personis inter sanctos Dei omnes (Christum Iesum, qui etiam Dei sanctus & sanctus Sanctorum dictus est, semper excipimus) nihil omninò sublimius, nihil illustrius atque venerabilius habet ac obseruat religio Christiana. Sed & Maria est, ad cuius vocẽ Ioannes in matris adhuc vtero conclu-

Tractationem de Maria & Ioanne non perperam cohærere.

Psal. 46. Daniel. 9. Luca 1.

conclusus diuinam sensit virtutem, vt hinc exiliat gestiátque lætitia, sicut ex Lucæ verbis [a]Origenes Christianorum Philosophiæ suo quidem tempore princeps (sic enim à [b] Gregorio Nysseno dicitur) & Nazianzeni frater [c] Cæsarius comprobant. Ac Mariæ quidem adscribit [d] Ambrosius, quod non solùm incomparabilem virginitatis gratiam in se reseruarit, sed etiam his, quos inuiseret, integritatis insigne contulerit, idque statim duplici declarat exemplo: Visitauit Ioannem Baptistam, inquit, & in vtero matris priusquàm nasceretur exultauit infantulus, obsecutus antequàm genitus. Nec immeritò integer corpore, quem in tribus mensibus oleo quodam suæ præsentiæ & integritatis vnguento Domini mater exercuit: eademque posteà Ioanni Euangelistæ est tradita, coniugium nescienti. Vnde non miror, præ cæteris locutum mysteria diuina, cui præstò erat Aula cœlestium Sacramentorum.] Vbi non obscurè docet Ambrosius, vtrique Ioanni, Baptistæ nimirùm & Euangelistæ, quorum multiplex in Euangelio laus est, Mariam plurimùm profuisse: illi quidem, vt & corporis castimoniam & mentis innocentiam perpetuam consequeretur: huic verò, vt pręcæteris diuina mysteria disceret ac doceret. Adiungit hoc etiã de Ioanne Baptista: Nã si primo ingressu tantus profectus extitit, vt ad salutationem Mariæ exultaret infans in vtero, & repleretur Spiritu sancto mater infantis, & quantũ putamus, vsu tanti temporis (quum tribus nempe mensibus apud Ioannis parentes diuersaretur) sanctæ Marię addidisse præsentiam?] Quæ Ambrosij sententia, ni planè fallor, ex [e] Origene desumpta est, ad hunc modum ratiocinante: Si mater Domini cùm primùm Zacharię domum accessit, suámque cognatam salutauit, tantam infanti Ioanni & eius parenti gratiam attulit, vt & ille in matris vtero lætus exiliret, & hęc Spiritu sancto repleta, Prophetię donum consequeretur, quanto maior & copiosior vtrique profectus accessit, Deipara tribus adhuc mensibus in eisdem ædibus perseuerante? Sed & alij Patres in eundem sensum sæpè loquuntur: Ioannes ad introitum Mariæ exultauit & lusit, vt [f] Hieronymus. Salutatio sanctæ Virginis Mariæ Iesum ferentis in vtero Ioannem mouit ad Prophetiam, sicut [g] Cyrillus. Nondum natus, Ioannes in vtero Elizabeth ad Mariæ salutationem est prophetica exultatione commotus, quemadmodùm [h] Leo magnus affirmat. Tùm [i] Bernardus Mariam esse dicit, cuius salutationis vox & ipsos exultare facit in gaudio, quos materna adhuc viscera claudunt: quùm Ioannis paruuli nec dum nati anima liquefacta sit, vt Maria locuta est. Ac plura quidem id genus de Mariæ virtute à Patrib. decantata possent adferri, ne quis nouum & absurdum esse putet, quod singularem eximiámque Mariæ virtutem ac beneficentiam, quæ ad mortales iuuãdos diuinitus illi communicata, multísque sæpè comperta est, etiam nunc Orthodoxi libenter agnoscunt, & gratis animis prædicant, sicuti nos plurib. alibi comprobamus.

a Homel. 7. in Luc & Tom. 9. in Ioan.

b In ora. de vita Gregorij miraculorum opificis.

c Li. 3. Dial. d Lib. de instit. virginis cap. 9.

Maria quantũ vtrique Ioãni Baptistæ & Euangelistę contulerit.

Ioannẽ nondum natũ ob Mariã in matris vtero exultasse.

e Homel. 9. in Luc.

f In epist. ad Letam de instit. filiæ. g De recta fide ad reginas. h Serm. 5. de Epiphania. i Serm. 1. de assumpt. Mariæ.

Sed enim quo maior veterum consensus, quo constantior piorum vsus ad hanc sacrosanctam Virginem celebrandam conspirat, quæ nec satis quidem vnquàm extolli, & pro dignitate honorari queat, eo minus plerique (non de Iudæis & Turcis, sed de quibusdã Christiano nomine insignitis loquor) eidem nunc tribuunt, imò verò eius laudib. & excellentiæ plùs in dies adimere moliuntur. Hinc illæ siue sententiæ, siue voces impuræ, quas nouus Sectariorum spiritus eructare, nec sine multorum offensione clàm & palàm pergit effundere: Quid est Maria? Christi mater, inquiunt. Nam Dei matrem siue Deiparam appellare hodie non paucis, sicut olim Nestorianis, minus lubet. Et virginem hanc esse fatentur, sed perpetuam virginem ægrè cum Orthodoxis agnoscunt. Est illis virgo desponsata viro, sed eadem à religione voti de integro cœlibatu seruando aliena. Est gratiosa & gratificata, nam gratia plenam, vt nobiscum vetus legit Ecclesia, piget, adeóque pudet eos dicere. Est benedicta inter omnes mulieres, non autem coram Deo, vt ipsi somniant. Est sancta, sed interim, vt adiiciunt, non perfecta, neque sic à peccato libera, quin suas etiam retineat imbecillitates. Beata illa quidem quæ credidit: sed sola fide, non operib. ac meritis, sicut ipsi contendunt, iustitiæ ac beatitudinis aliquam laudem adepta. Quanquàm nec fidem illi permittunt integram, quia in verbo Dei hæsitantem, in fide infirmam, & humana potius quàm diuina sapientia nitentem: ac seuerè quidem à Christo aliquoties obiurgatam, & publica reprehensione dignam audent fingere: quam præterea in peccato cum prima peccatrice Eua comparare non verentur. Est illis ancilla humilis, hoc est, vt interpretantur, vilis, obscura, contempta, misera & apud vulgus abiecta. Est virgo magnifice ab Angelo salutata, à nullis autem, vt putant, nunc iterum salutanda mortalibus, nisi frustra illi laborare contendant. Ad hæc quoniam Maria illis creatura est Christi egens gratia, eiúsque redempta sanguine (id quod nemo pius ignorat) eandem post Christum inuocare nefarium & idololatri-

Mariæ dignitatẽ & excellẽtiam Sectarii hodie multis modis obscurant & deprauant.

cum censent. Diuinitus quidem ornata & honorata Virgo, sed iuxta horum opinionem aliis in cœlo beatis æquanda, non præferenda, vtpote cui præcellens gloria & prærogatiua inter cœlites nulla conueniat: imò quæ aliis etiam in hac vita credentibus exæquanda sit. Demùm quæ mirifica fecerit in Maria Deus, iubent illi quidem considerare: personam verò ipsam Deiparæ sic honorare docent, vt vilitatem eius & abiectionem intueamur. Prætermitto alios id genus complures cauillos, imò & execrabiles vel nugas, vel hæreses ab Ecclesiæ Spiritu atque consensu tàm alienas, quam hodie Sectariis vsitatas atque familiares, huc imprimis contendente Satana, vt virgo incomparabilis ipsisque angelis admirabilis, vel inuito Christo, & Ecclesia vniuersa contradicente, in ordinem redigatur, suáque præstantia & amplitudine, quæ cæteris præstat iustis ac beatis, omnib. immaniter spolietur.

Nouatorum verba & sententiæ aduersus Deiparam virginem.

Verùm hæc paulò luculentiora reddentur, si testimonia quædam ex nouis petita scriptoribus repetamus, quorum de Maria iudicandi docendique supercilium, petulantia & impudentia tanta est, vt eam pij, sapientes & docti siue legant, siue audiant, non possint non horrere, simul & cum stomacho detestari. Caluinus quidem non magnoperè laborandum censet, vt Mariam ab omni purgemus vitio non solùm originali, verùm etiam, vt in scholis vocant, actuali, quod ab hominis voluntate procedit, quicquid demùm Augustinus & alij veteres in contrarium tradant. Notat & Lossius, in hac Virgine reliquias mansisse peccati: Sicut Brentius quoque confirmat, humani nihil à Maria fuisse alienum, sed eam publico humani generis iudicio contineri, quo peccato & iniustitiæ omnes subiiciuntur. Sic ergò peccatricem Domini matrem facit Brentius, imò etiam ad marginem luculenter adscribit, ne Lector scilicet hoc tantum ignoret mysterium, quod spiritus non bonus nouis istiusmodi doctorib. patefecit. Nisi fortassis adeò delirauit Brentius, vt censuerit, Maria peccatricē dici ad illius exemplū mulieris, de qua scripsit Lucas, καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρτωλός id est: Et ecce mulier in ciuitate, quæ erat peccatrix, siue quæ fuerat peccatrix, ob notā videlicet vitæ turpitudinem, quæ personam vulgo infamem ac bonis inuisam reddiderat. Quid porrò magister Sectariorum Lutherus? non se continet homo mirabiliter stomachosus, quin animi sui impietatem insignem hac etiam blasphema voce testetur: *Tam nos sancti sumus atque Maria, & alij diui quantumuis magni, si modo in Christum credamus.* O insanum caput, cuius opinione citra exceptionem tàm sancti sunt noui euangelici, quamlibet Sectam amplectantur, modò in Christum credant, quàm Dei spiritu pleni, amplissimisque virtutibus exornati Apostoli, & in his Virgo purissima beatissimaque. Quibus hoc etiam Lutherus adiungit, maiore quidem gratia exuperasse Mariam, quòd Deipara fuerit, quandoquidem non omnes Dei parentes esse possimus: cæterùm in aliis illam à nobis nihil discrepare. Quid verò indignius quid abiectius de Virgine tantà iactaret os impudens, & Spiritui sancto reclamans, qui tot veteris ac noui testamenti præconiis Mariam ornauit ac defendit, sanctísque aliis, cuiuscunque illi sint ordinis, longe præstantiorem ostendit, sicut & Patres, vt posteà conuincemus, magno consensu clarissime docent. Ac iterum Lutherus credentes omnes cum Maria confert, & præsertim quantum ad precandi iuuandique vim attinet, parem illis omnibus facultatem & potestatem assignat: *Si credis*, inquit, *Christū æque in te ac Maria habitare, non minus tibi quam illi proclive est, vt me adiuues.* Quæ autem paradoxa dici & cēseri vnquàm possunt, si hæc nō sunt, quæ lectissimam Dei matrem ex sublimi & præcellenti loco detrudunt, ac tantùm non in extremam classem, quam vel infimi Christiani tenent, coniicient, omnémque gratiæ ac gloriæ in cœlis prærogatiuam illi adimunt, quæ nec primam similem visa est, nec habere sequentem? Estque tam vehemens nonnunquàm & acerbus idem Lutherus, vt si quiscum Ecclesia Virginem sacratissimam inuocet, hunc ille pro impiò aperte damnet, talémque ducat, qui Mariam contumeliis afficiat, & ex illa idolum extruat, dignus etiam, cui execrandum idololatriæ crimen inuratur. Nos autem, qui per Dei gratiam Catholici sumus, neque cum cœcis Ethnicis Deos impios colentibus, neque cum fanaticis Hæreticis idola sua, id est, falsa dogmata nouásque opiniones mordicus tuentibus, commune quicquam habemus, quin potiùs, vt omnem idololatriæ notam & speciem effugiamus, nullius hominis verbum, etiāsi tertius vel quartus Elias habeatur, pro Dei Verbo recipimus & adoramus: in illius autē Ecclesiæ iudicio acquiescimus, cui nō obedire, sit reuera se idololatriæ scelere obstringere, si ex Dei verbo iudicandū est, eodē furore percitus[a] Lutherus, vt probra probris cumulet, Mariā errasse & ignorasse Christū fingit, quæ præterea in fide nutarit, præsertim quando tribus diebus filiū amiserat, ac minorē quoque fidem habuerit, atque Cēturio à Christo laudatus.

Lutherus quā sic iniquus & impius virgini matri.

Qui hodie cū Christianis maximè cēsendi idololatræ.

Et Maria

Et Maria Virgo Deipara, inquit, *eo vsque erranit, vt nesciret, vbi Christus quærendus.* Sed & [a] Paulo, Apostolo, audet attribuere, quod hanc Virginem & filij Dei matrem mulierem per contumeliam vocet. Quæ mihi sanè tam arroganter ac superbè dicta videntur, vt suspicer hunc hominem plura & maiora fortasse de seipso, quam de matre Domini sentire, aliosque iudicare voluisse, presertim quum in laudandæ fidei parte officioquè ponat, si quisquam se Sāctis vel maximis exæquare conetur. At quis demùm pius ob has aliasque plures istorū contumelias tam impurè putideque profusas non merito stomachetur? quis non tantæ maledicentiæ pertesus, cum Ambrosio simul exclamet: Claudat ora sua perfidia, & obmutesat, ne matrem Domini aliquo audeat maculare conuitio.] Sed præter hæc omnia pulchrè scilicet monet Lutherus, haud ita multū referre, licet nihil prorsus honoris Virgini matri deferamus, adeoque, si eius nobis ne in mentem quidem veniat vnquam. Vbi certè infernalis bestiæ, aperta se produnt cornua, ne amplius dubitemus, quid mille artifex & infensus ille Satanas in suis electis organis moliatur. Huc enim planè contēdit versutissimus insidiator, vt sacrosanctæ Virginis, quæ maximam ipsius regno cladem inuexit, nec honos neque memoria in Ecclesia celebretur, sed perpetuæ potius obliuionis tenebris inuoluatur, vtque si fieri possit, gratiosum Mariæ nomen tùm in Apostolico Symbolo, tùm in sacro Euangelio penitus tandem expungatur. Sed ēnim nullis aut artibus, aut viribus Satanicis, nedū humanis, diuinū decretum potest euerti, quo firmissimè sancitum est, vt quādiu vox Euangelij sonabit, celebris etiam Mariæ vigeat in orbe memoria, tantique Messiæ mater incensis piorum animis vbique Gentium prædicetur.

Per Sectarios laborat Satan Mariæ nomen & honorem omnem obliterare.

Iam verò qui ex Lutheri schola prodierunt, vt in aliis pleriſque dissentientes, ita hac ni- mium sibi similes atque concordes, nec minus in exprimendo magistri spiritu, fideles esse cō- sueuerunt. Etenim singularem quandam contra Virginem matrem amatulentiam & mirabilem acerbitatem sic animis inclusam gerunt, vt suum liuorem & latens odium haud obscurè declarent. Scribit inprimis Bucerus, Euangelistas Christi, non Mariæ præcones esse, quum tamen res ipsa comprobet, amplissimas Mariæ laudes verbis Euangelicis contineri. Tùm Catholicis idem tribuit, quod Christi parentem propter opus carnis, vel solum, vel potissimum magnificent: nimirùm, vt hoc saltem fuco, imo & splendido mendacio, imperitis imponat. Præterea summos Mariæ Virginis veneratores, summos eius blasphematores, qui & Christum ipsum blasphement, audet contra suam conscientiam nuncupare. Tanta enim huius quoque Martini est virulentia: tàm præceps mordendi carpendique libido, nihil vt pensi habeat, quid non solum huius, sed & superioris, ætatis Orthodoxis ad Mariæ cultum sanctæ conspirantibus imputet, quos idcircò grauissimi sceleris arguit, quoniam Eunomiani & Vigilantiani esse recusent. Quàm verò durus & iniquus Lossius? qui Mariæ amissum in itinere illo triduano filium requirenti multiplicem culpam, vt ignorantiæ, negligentiæ, incuriæ palàm adscribit, ac eidem tàm sapienti, quàm innocenti matri carnalem, nescio quam, de corporali regno Christi imaginationem affingit. Porrò autem[a] Ioannes Pomeranus & [b] Georgius Maior, vt omittam alios eiusdem farinæ assentientes, matrem Domini sic affectam fuisse fabulantur, quòd non solum de damno filii duodennis amissi, verùm etiam ob peccatum coram Deo in conscientia tunc perpetratum extremis fracta fuerit doloribus, ac tantùm non desperarit, seque ipsam Eua, quæ peccati & mortis fuit propagatrix, infeliciorem, id est, omnium miserrimam, reputarit. Sed & Antonius Coruinus Mariam non solùm filio, sed etiam fide erga Deum, quum amissum filium mœsta quæreret, priuatam fuisse, dicere non veretur. Et si verò fatetur Sarcerius, quod ob perspicuam Euangelii lucem negare non potuit, benedictam illam esse inter mulieres, tamen hoc dictum sic exponit, vt eo ipso negetur prærogatiua, quod præ reliquis mulieribus Mariam coram Deo sit benedicta. Quomodò autem benedicta, si verum dixit idem Sarcerius, eam veluti non credentem ab Angelo esse reprehensam, & huc Gabrielis verba spectare, vt Virgo à rationis argumentis, ab infirmitate, à dubitatione, ignorantia, imo etiam ab infidelitate ad fidem reuocetur? Quibus adhuc alia fœdiora, & auditu magis horrenda subiungit, dum vult Mariam sic à Luca describi, vt typus sit omnium hominum, qui natura se opponunt Verbo Dei, quique rationis, sapientiæ humanæ argumentis nituntur, nec in Dei verbo acquiescunt. Tàm isti modestè, tàm dextrè & humaniter tuam, ô Christe, matrem tractant, vt nihil propemodum veræ eximiæque laudis illi relinquant, sed probris potius & maledictis purissimam & beatissimam, quam tu prædicandam & honorandam omnibus proposuisti, per licentiam summam incessant. Nec minus effrænis est Iacobi Schenckii petulantia, cuius pudendo testimonio Maria non solum corruptam & vitiatam naturam habuit, sed in suis etiam cogitationibus, verbis,

Lutheri Sectatores quā indigna de Domini matre scribant & iactent publicè.

Maria Sarcerio typus est impiorum, & Dei verbo cōtradicentiū.

a In cap. 4. ad Galat.

In Postilla circa Euang. Dominicæ primæ Adventus.

In Epist. ad Bonifam.

In harm. c. 1. c. Luc.

In explica. 12. c. Matt.

In tractat. 2. c. Euang. Ioan.

Luca 7.

In 12. cap. Matth.

In explicat. 2. cap. Luc.

a In cap. 44. Prophetæ Hieremiæ.

b In Euang. Dominicæ 1. post Epiphan.

In tractat. eiusdem Euang.

In exposit. 1. cap. Luc.

In minore Postilla circa Euangel. de visitat. Mariæ. Et rursus de illius natiuitate.

1. Reg. 11.

a In maiore Postilla circa Euāg. Dominicæ tertiæ post Epiphan.

vità & conuersatione damnabilis persona mansit, mortis & inferni terroribus obnoxia, Deique iram & damnationem æternam in animo suo sentiens, vt propterea verbis Angeli fulcienda fuerit & confirmanda, ne in suis angoribus misera desperaret. Vt omittam alios id genus Mariomastigas, à nobis alibi proponendos simulque confutandos, vt porò qui non ineptè solùm ac improbè, verum etiam maledicè impieque in Deiparam complura profundãt, vt Christianæ mentes illa ne audire quidem sustineant, quæ suis isti libris infarciunt, vulgique mentibus & auribus pestilenter infundunt. Hos ego non dissimiles dixerim suibus, quæ vt natura sunt immundæ, sic etiam gemma preciosa inuenta gruniunt, & lutosis eam & rostris & pedibus, sæpè & stercore contaminant: tùm quoniam stolidum simul & stupidum est hoc animal, sordibus & volutabro magis, quàm auro & margaritis delectatur.

In epist. Euangelica de Christi conceptione.

Mariam à Sectariis, sicut margaritum à porcis tractari.

Addam solum de Centuriatoribus, vt vulgato nomine illos appellem, qui non tantùm in Ioannis Baptistæ, sed etiam in Mariæ nostræ historia non tam contexenda, quàm contaminanda sibi certè nimium permiserunt, vti suis quidem locis planum faciemus. Et passim ij censoriam velut virgulam arrogant sibi, ac nulli ferè Patrum ac veterum parcunt, qui Mariæ commendationem, innocentiam, perfectionem, excellentiam, inuocationem, cultum, imagines, templa, dies festos, miracula suis monimentis prodiderunt, ac ratione vlla confirmarunt. Tergiuersantur in dicto Irenæi, vbi Mariam Euæ statuit aduocatam: sicut & Gregorium Nazianzenum sugillant, quod Mariam à Virgine quadam ipsa Cypriani, hoc est, Martyrum ætate, inuocatam ostendat. Ob eandem Deiparæ inuocationem virulentè proscindunt Athanasium, Ambrosium, Ephrem, Damascenum, Germanum, Bedam, Nicenæ Synodi secundæ Patres, pluresque alios graues ac probatos Doctores & historiographos Ecclesiæ, quos isti tantum non pro idololatris damnant, quoniam sanctissimam Dei matrem aut inuocarunt, aut piam eius inuocationem rectè ab aliis factam significarunt. Non dicam de Camerario, Chytræo, Chemnicio: sunt enim in eadem naui cum Centuriatoribus, nihil non molientes, vt & Patrum eleuent authoritatem, & Ecclesiæ inuidiam conflent, vbi de Mariæ cultu & decretis illi iam olim honoribus disputatur. Verum difficile non est veteres excusare; quorum laudandam in hac parte pietatem posteà tuebimur, quicquid isti demum tanquam Catharis puriores, & Diuorum irrisores potius quàm cultores canino more oblatrent ac mordeant.

Centuriatores Mariæ imprimis infesti & repugnatores.

Ex quibus Lector oculatus facilè perspicit, hoc nostro quidem vt extremo, sic etiam infelicissimo seculo verè compleri, quod Ioannes non Propheta minus, quàm Apostolus & Euangelista de Antichristo, eiusque sodalitio futurum iam olim in Pathmo prædixit: Datum est, air, ei os loquens magna & blasphemias. Nec multò pòst: Aperuit os suum in blasphemias ad Deum: blasphemare nomen eius & tabernaculum eius, & eos, qui in cælis habitant. Dignus planè locus solerti animaduersione, quoniam præsentis seculi mũdique senescentis miserãdum statum exponit, in quo Pseudoprophetę valdéque impii homines, vt anteà nunquã, impunè & publicè in summum blasphemiæ crimen incurrent. Quod autem Satan mendacii pater eiusque socii dæmones dicti, in Deum & sanctos blasphement, horum enim odio ardentissimo flagrant, quodque ad blasphemandum miseros mortales sollicitent, etiam à Climacho legimus annotatum. Neque dubitare fas est, quin sicut de Christo multa in sacris literis dicta, non solùm ad ipsum caput, verum ad corpus etiam eius mysticum necessariò referuntur: ita Ioannes de Antichristo sub nomine Bestiæ disserens, simul totum eius sodalitium complectatur, nobisque considerandum aptè proponat. Tres ergo blasphemantium ordines facit, qui cum suo capite Antichristo sub mundi finem in maximam blasphemandi licentiam ac rabiem se totos petulanter effundent. Alii quippe summum Deum diuinamque maiestatem, alii diuinum illud in terris tabernaculum Deiparam virginem: alii beatos & cælites cum Christo regnantes blasphemiis afficere minimè verebuntur. Hoc est, quod Petrus & Iudas Apostoli, quum extremi seculi Hæreticos & ipsi depingunt atque perstringunt, verbis illis insinuãt. ὅσα δὲ βλασφημοῦσι νυξιότητα δὲ ἀθετοῦσι, id est Dominationẽ spernũt, & maiestatem siue glorias blasphemant. Ac nos quidem priore libro demonstrauimus, quę ad nostri temporis blasphemos valdeque contumeliosos in Deũ & Christum eius Doctores cognoscendos pertinent, quos paucis abhinc annis in Polonia, Pãnonia Germania, Gallia nimis multos vidimus, ac pii merito detestantur. An verò vlla persona diuina, vlla Symboli Apostolici pars, vllus sacræ Scripturæ liber nobis superest, in quã noui Gigantes impetũ non faciant, suaque nefanda commenta blasphemos errores non congerant? tanta quidem audacia, ira, odio, impudentia inflammati, vt cum cælo iam ipso atrox bellum gerere, & quidã ex illis ne

Ioannis vaticinium de blasphemis in Ecclesia sub mundi finem orturis hodie magis ac magis impletur.

Apocal.

Declaratio prædicti vaticinii.

Gradu 19.

Triplex genus blasphemantium.

2. Pet. 2. in epist.

Qui hac ætate in Deum blasphemi maximè.

cælum quidem agnoscere, sed omnino negare videantur. Mentior profectò, si mille ab hinc annis vlla præter nostram fuit ætas, quæ Ioannem hic verum fuisse vatem certius comperit, pluresque blasphemos in diuinam maiestatem aduersarios magis habuerit exploratos.

Prædicit Ioannes blasphemos in Dei tabernaculũ.

Nunc ad eos porrò veniamus, qui ex Ioannis testimonio se in Dei Tabernaculum planè blasphemos ostendent, vt ne matri parcat Bestia, quæ siue per se, siue per suos satellites contra Dei Filiũ, omnesque sanctissimæ Trinitatis personas plenis blasphemiæ velis nauigat, adeoque furiosè decertat. Mariam verò Dei tabernaculum dici, præter veteres alios [a] Methodius & [b] Athanasius annotarunt, illóque Dauidis dicto confirmarunt, [c] Sanctificauit tabernaculum suum altissimus. Nullus enim vnquam aut fuit, aut erit mortalium, qui nomen hoc rectius mereatur, præterquam illa benedicta & electa præ omnibus Virgo, in qua verbum illud æternum nostro omnium nomine caro factum est, ac velut in lectissimo tabernaculo, multis mensibus lætissimè habitauit, & ex quo demum, velut sponsus, matris diademate, id est, carne virginea coronatus, ad filias Sion, non sine cordis lætitia, processit in orbem. At superior quidem ætas multos Mariomastigas tulit, qui in hoc Dei viui tabernaculũ inuadere, illudque blasphemiæ cœno, ac sordibus conspurcare non reformidarunt. Fecit hoc Cherintus, fecit Ebion, Mannes, Valentinus, Heluidius, Iouinianus, Nestorius, vt reliquos id genus Antidicomarianitas postea nobis refellẽdos silentio prætereamus. At hi blasphemis linguis, impiisque calamis nihil aliud profecerunt, nisi quod Mariæ laudẽ & gloriam nullis temporibus delendã hac sua insectatione vti ampliorẽ atque illustriorem, ita veritatis causam lõgè quam antea confirmatiorem in Ecclesia reddiderint, ac sibi demum suisque nominibus turpiorem, adeoque ineluibilem infamiæ notam conflarint. Cæterum Ioannes de blasphemis tabernaculi hostibus loquens, in nostrã, & vltimam, fœdissimamque mundi ætatem, vel maximè respicit, quæ complures Mariomastigas, ac sacrorũ omnium impios tùm contẽptores, tum irrisores, tùm insectatores, velut turmatim irrumpentes, ac impunè grassantes tulit, ac in posterũ sine dubio latura est. Ex his fuit non ita pridem Lucas Sternbergerus, tanto Mariæ odio flagrans, vt eam virginitatis gloria, omnique honore spoliandam putaret, vt potè quam ex Iosepho coniuge multos filios peperisse, & à reliquis non differre fœminis flagitiosissimè finxit ac tradidit. Deinde Martinus Bucerus, Petrus Martyr, aliique plures Sectarij, vt blasphemiæ laxent habenas, in hoc irruunt tabernaculum, multisque illud modis debellare conantur, ac ideò perpetuã Virginem aperto vtero peperisse contendunt. Quid porrò furiosi Anabaptistæ? Summum tabernaculo decus tollunt, quum Mariam Dei matrem esse, ex qua suam carnem, suumque sanguinem Christus assumpserit, veteri Nestorianorum, imò & Valentinianorum, & Manichæorum blasphemia turgidi, nequissimè inficiantur. His bonã Sectariorum partem adiungo, qui ex Maria, nullius pretij puellam, vereque contemtam, & cõtemptibilem ancillulam faciunt, ac vulgo spectandam pro suo scilicet candore proponunt: qui præterea illã credentibus aliis admiscent atque aggregant, si non exæquãt, nullas vt propemodũ prærogatiuas tantæ Virgini atque matri largiri dignentur, quã Patrum authoritas & Ecclesiæ consensus summo semper in pretio habendam, & præ Sanctis in cælo reliquis colendã esse, certissimè pronunciauit. Et dubitamus adhuc, quod Ioãnes de diuini tabernaculi blasphemis insectatoribus est vaticinatus, quodque postea subiecit, draco persecutus est mulierem, quę peperit masculũ, id nostro blasphemiæ omnis feraci seculo vsu venisse? quum certatim hoc ipsum tabernaculum variis & horrendis Hæreticorum blasphemiis, quas maiores nostri pro suo sancto zelo flammis vltricibus expiassent, iterum idem afficiatur, quumque hoc mulierum & matrum decus præcipuum, petulantius ac furiosius quàm antea vnquam, à Satana & Satanici seminis copiis passim oppugnetur

Mariã esse ac dici Dei tabernaculum.

a In hypopãte Domini.
b In Euãgel. de Deipara.
c Psal. 45.

Ioan. 1.

Cantic. 3.

Qui olim in Mariam blasphemi.

Ioannes de vltimis Mariæ hostibus hoc loco vaticinatur.

Blasphemus in Mariã no stro tempore Lucas Sternbergerus.

In Mariã, qui nunc blasphemi maximè.

Anabaptistarum in Mariã blasphemia.

Apocal. 12.

Longum porrò esset de aliis referre sanctissimis viris, vtpotè Patriarchis, Prophetis, Apostolis, quos in verbo Dei apprimè laudatos, & ad regnum Christi cæleste trãslatos, mater Ecclesia merito veneratur, quosque Sectarij tàm odiosè, tã acerbè perstringunt ac lacerant, totque criminibus & conuitiis grauant, vt sicuti Ioannes fore prædixit, in cælo habitantes illi, multis etiã & nefandis Bestiæ blasphemiis impetantur publicéque traducantur. Habet enim suos vel satellites, vel vt Iudas Apostolus dixit, illusores Bestiæ, per quos suã in blasphemando libidinẽ expleat, & quorũ opera inprimis ad maledicendũ & blasphemandum gaudet ac solet abuti. Quare Caluinum subornauit, qui haud semel in amicum Deo clarissimum, & percelebrem illũ credentium Patrem Abrahã inuehitur, huiusque filium Isaac & nepotẽ Iacob, probatissimos nempè Patriarchas, oppidò quam impudenter incusat. Sed ne Moysi quidem parcitur, licet inter Prophetas spectatissimo, qui vt Caluinus audet effutire, legem Dei im-

Qui blasphemię spiritu in Sanctos Dei, iuxta Ioannis vaticinũ exagitantur.

Quam maledicit Caluinus in Patriarchas & Moysen.

In epistol.

In comment. super Genesin.

In exod. c. 32.

In 3. ca. Iob. Et hom. 65. in Lmcam part. 2.

periosè præscribit, & præcipiti impetu, quantum in se est, externum eius consilium labefactat, ac inconsideratè sua ipsum iustitia exuit. Quid verò Brentius de Iob & Hieremia Prophetis eximiè sanctis in Ecclesia Dei? Hos ille pro blasphemis inducit & haberi postulat, quasi non secus ac impij & damnati apud inferos, planas impatientiæ & blasphemiæ voces euomuerint. Tum de Iona[a] Propheta censet Pomeranus, quod gratiam inuiderit Niniuitis, quodque contra Deum & proximum, id est, contra omnia Dei præcepta contumaciter peccarit, quum iam saluus, vt ait, ex inferis rediisset. Opera verè Niniuitarũ, quæ Christus publicè commendanda putauit, ac Deus ipse respexit grataque habuit, stulta opera Pomerano dicuntur, quoniam illa Deus sua lege non requisiuerit. Ac de Patribus quidem vniuersis, audi quæso, quid arrogantissimus idem simulet & petulantissimus homo audeat pronunciare: *Nostri Patres*, inquit, *siue sancti, siue non sancti, nihil moror, excæcati sunt Montanico spiritu per traditiones humanas & doctrinas dæmoniorum in hypocrisi loquentium.* Quid obsecro isthuc est aliud, nisi Dei Spiritum in electis suis organis Ecclesiæque magistris habitantem ac loquentem vel extinguere, vel blasphemare, eiusque possessionem venerandis Patribus ademptam, sibi suæque Sectæ ministris arrogare, qui præ omnibus quamlibet sanctis & probatis Theologis in orbe duntaxat & videant & sapiant?

a In propheta Ionæ. Ibidem. Matth. 12.

Brentius Iob & Hieremia homines blasphemos facit.

Pomeranus Ionam prophetam & Niniuitas deliat.

Iudicium Pomerani de Patribus omnibus.

Nunc ad sacrosanctos Apostolos veniamus, quos primos & præcipuos Ecclesiæ suæ Pastores & Doctores, quos illius cælestis Hierusalem architectos ac fundamenta, quos populorũ Principes elegit Deus, ac mirificè cohonestauit. Sed neque ab horum insectatione profana & blasphema nouatorũ procacitas se potuit ac voluit continere. Brẽtius de Petro Apostolorum Principe audet pronunciare, quod natura carnis superstitiosulæ in eo describatur, quod ipse nulla religionis reuerentia moueatur, quod Christi officium excludat, ac eo in loco reiiciat, vbi Christum affatur: Exi à me, quia homo peccator sum. Iam verò quam multa, quam turpiter de hoc ipso Apostolo Centuriatores cum suo Illyrico fabulantur, vt lapsus eius grauissimos scilicet, orbi contemplandos proponant? Ægeranus Paulum Apostolum, vas illud electionis, Gentiumque Doctorem sæpe reprehendit, velut indoctum illum hominem censens, qui verbis declamatoriis ad rem non congruentibus perperam vtatur, quique sentẽtias mutilas in medium afferat, sicut Ioannes Manlius de hoc homine blasphemo testatum reliquit. Anabaptistarum in Gallia Coriphæus fuit Quintinus, tam furiosus atque maledicus, vt sanctissimos Christi Apostolos per ludibrium appellaret, ac vnumquemque illorũ aliquo notaret scommate. Paulũ igitur Picardico suo sermone vas fractum, Ioannẽ iuuenem stolidulum, Petrum abnegatorẽ Dei, Matthæũ fœneratorem ausus est homo impius appellare, id quod Caluinus etiam ab illo factum esse confirmat. O linguã præscindendam, ô monstrum in extremas insulas deportandum. Nemo præter Centuriatores, Paulum Apostolum suggillauit, quod in Asia supra modum grauatus de vita desperarit, quod ob dissensionem de Marco incidentem sese à Barnaba collega seiungi sustinuerit, quodque vt Iacobo & aliis fratribus gratificaretur, Iudaicas cæremonias non contempserit, sed eas in templo Hierosolymis voluerit obseruare. Rursus eundem Iacobum, nescio cuius incusant criminis, quando quidem Paulo suasit, vt propter Iudæos offensos in templo sese purificaret. En tibi profanos, ne dicam insanos & blasphemos magistros, qui quum in Sanctos alios de Ecclesia optimè meritos, tum in Apostolos Christi Spiritu plenos virgam sibi censoriam sumant, ac præclarè ab illis facta tam maligne, quam sycophanticè calumniantur atque peruertunt.

Ephes. 4. 1. Cor. 3. Apocal. 21. Psalm 46. In cap. 1. Ioannis.

Luca. 5. Cent. 1. lib. 2. cap. 10.

In locis communibus.

In institut. contra libertinos. Centur. 1. lib. 2. c. 10. 2. Cor. 1. Actor. 15.

Actor. 21.

Sectarii Christi Apostolos contemnunt.

Quã indecorè Petro Apostolo affingant.

Aegeranus à uerius Paulo sententia crabilis.

Quæ maledicta & probra Quintinus in Apostolos iaciat.

Quomodo Petrus & Paulus Apostolis Centuriatoribus tractantur.

Verum enimuerò me ipse comprimam, ne longius in hoc amplo dicendi campo præter institutum excurram, néue infinita Sectariorum maledicta, quibus cælestis illius patriæ, ac totius Ecclesiæ lumina horrendis modis obscurant, eleuant, atque subsannant, pergam congerere. Sic enim ipsis lubet os in cælum (vt dicunt) ponere, cælitesque in summa illa & beatissima quiete constitutos lacessere. Qui quidẽ si priscis Gigantibus non sunt immaniores, at certè Momos & Aristarchos omnes superare videtur, modò blasphemã illorũ impudentiam & impudentẽ blasphemiã æqua lance perpẽderimus. Ex quo fonte manat & illa impuritas, quod isti Hagiomachi, vt nouos intrudant atque substituãt, veteres plerosque Sanctos in suo expũgunt Calẽdario. Non enim agnoscũt laudatissimos homines, quos tot seculis veneratur Ecclesia, Christophorũ, Georgium, Blasium, Vrsulã, Margaretam, Barbaram, Catharinam, ac plures id genus catalogo Sanctorũ iampridem adscriptos, magnoque populorũ consensu receptos

Vide Luther. in Matth.

Pleroque sanctos à Nouatoribus rifiri & abnegari.

receptos ac probatos, nunc isti primùm, quasi in rerum natura nũquam homines extiterint, nequiter abnegant exibilantque. Visum est autem propositum Ioannis locum pluribus explicare, quod ad nostri seculi mores, imò furores rectiùs & cognoscendos, & detestandos non parum valeat, si ritè consideretur.

Igitur veniam à Lectore precatus, in viam demum redeo, haud sine animi mœrore cogitans, quo demum Sectarum colluuies, velut ingens cataclismus ab irato Deo nobis immissus euaserit ac exundarit. Eò sanè, vt qui in Mariam benedictam non peccet, qui scandalum in illa non patiatur, qui fidem de illa non parte saltem ex aliqua nutantem habeat, raro aliquis in multis Prouinciis, præsertim Aquilonaribus, inueniatur. Christum quidem & Euangelium iactant omnes, sed de illa quæ Christum nobis edidit, & Euangelij testimonio locupletissimo communita est, exigua cura, celebris vix mentio, feriæ raræ solemnes superesse videntur: sed nec amor, nec honor, nec reuerentia huic matri debita, nisi fortè apud paucissimos, viget. Arbitrantur autẽ nonnulli, nec omninò falluntur, Catholicos à Sectariis hoc etiã argumento internosci, quod illi quidem Mariæ memoria, veneratione & cultu haud parum afficiantur: hi verò ab isto pietatis & officij genere sint abhorrentes, vt si commendationem & honorem singularem Virginis non apertè contemnunt, ac nequiter supprimunt, at certè quidem ægrè sustineant, ac fermè respuant nauseabundi. Qua in re noui Mariomastiges, vbicunque demùm versentur, suum ingenium produnt satis, talesque videri possunt, vt non solùm Turcis immanibus & Iudæis perfidis conferantur, verum etiam eosdem apertos & rabidos Christiani nominis hostes, ne dicam canes, quodammodò superare videantur. Etsi enim Christianæ professionis titulo gaudeant, & se Deiparæ fingant amantes, tamen plusquam Barbarico studio decretos, ac iam olim solẽni ritu firmatos honores, qui Mariæ tribuerẽtur, è Christianis templis aliquot ab hinc annis exturbant: dies præterea festos Virgini matri dicatos abrogant, nec solum in cõtentionem, sed in risum etiam & calumniam ea cupidè rapiũt, quæcunque ad Deiparam cohonestandã maiorum pietas introduxit, & Ecclesiæ sanctæ authoritas cõstabiliuit. Video interim ac miror, haud sine singulari diuini numinis prouidentia iustoque iudicio fieri, vt hodie Sectarij vna cum Iudæis ac Ethnicis pari propemodũ stupiditate plectantur, expertesque maneant sanctæ illius consolationis, voluptatis, virtutis, omnisque sensus spiritualis, quem diuini homines Ephrem, Damascenus, Hildephõsus, Anselmus, Bernardus, Bernardinus, aliique complures, tum doctrinæ celebritate, tum vitę sanctimonia illustres in Maria & per Mariam experti sunt, neque pauci adhuc pij, qui in vera Sanctorum communione persistunt, duce diuina gratia mirabiliter experiuntur.

Maria etiã in peram scandali multis hodie posita videtur.

Catholicos à Sectariis etiã in Mariæ veneratione dignosci.

Multi ex Nouatoribus pius, quam Iudæi & Turcæ de Maria mentur.

Sectarios non maiorem ferè fructũ, quam Iudæos ex Maria referre.

Quanquam non ignoro dolensque fateor, hic à Catholicis quoque peccari, qui tametsi de matre Domini præclarè sentiant, loquantur & cantent, nihil que concedant Mariomastigis: tamen aut raro, aut præposterè frigideque curant, quæ ad laudabilem Deiparæ venerationem faciunt: tantum abest, vt quod verentur & fingunt aduersarij, hic sint immodici stultéque superstitiosi. Multi ne intelligũt quidem, quo pacto & quo fructu Virginem sacratissimam domi publicéque colant simul & imitentur. Alij vix perpendunt, sibique proponunt vnquam, quæ & quanta sit Mariæ nobilitas, præstantia, pulchritudo, sanctitas, bonitas, amabilitas, vt reliquas id genus dotes maximè in illa lucentes, & frequenti seriaque consideratione dignas vltro missas faciamus. Complures torpor quidam atque socordia, & nescio quæ falsa securitas impedit, quo minus per Mariã ad Christum cõmunem Dominum bonorumque omnium Largitorẽ assurgant. Nec enim satis expendunt, quãti referat mortalium, si Matris adiuti precibus, & exẽplis incitati, summũ Deum ac Dominũ familiarius adeant, ardentius ament, perfectius colant, studiosius prædicent, ac firmiùs amplectantur. Quotumquemque modo reperire licet, quæso, qui cũ eximiè pio adolescente Bernardino ex animo dicat: Captus sum amore beatissimæ Virginis & Matris Dei Mariæ, quã semper amaui, in qua post Deum omnes meæ spes collocatę sunt? Illam vnicè diligo, illã inquiro, illam videre concupisco: hæc est amica illa mea & spes mea, piissima Virgo Maria. Quid verò illorum sanctã simplicitatẽ, aut potius prudentiã commemorem, quibus olim tanta cũ nostra Virgine familiaritas intercessit, vt in suis meditationibus, perinde ac si corpore simul & animo præsentes adessent, cũ lactante illa lactarent Iesum, cũ gestante gestarent, cum exultante exultarent, cum dolente dolerent, quærerent cum quærente, starent demũ cum stante sub Dominica cruce? Bone Deus quãtoperè ab hisce piis affectibus sanctisque meditãdi studiis, in quibus veteres excelluerũt, hæc ætas nostra degenerauit? in Mariæ quidẽ amore & cultu frigidissima. Igitur

Circa propriũ Marię cultum à Catholicis quoque peccari.

Vide historiã in 7. tomo Surij.

vt Sectarios minimè probamus, vt potè à ſpiritu & diſciplina Eccleſiæ ſanctæ alienos, ita neque Catholicos, qui re bona non benè vtuntur, aut excuſamus, aut defendimus: ſed partim in illis errores, impiumque contemptum, partim in his præſentes abuſus corrigi veramque pietatem torpentibus reſtitui ex animo deſideramus. Nihil autem tantæ Matri gratius, aut nobis vtilius contingere poſſe duco, præterquam vt qui ad commune Chriſti regnum, in quo Maria fulget pulcherrimè, ſumus adſciti, cum eadem Dei verbum & audiamus, & cuſtodiamus, eique verbo conſtanter puro & ſimplici pectore adhęreamus, ac propter hoc ipſum verbum Dei legatis miniſtrisque promptè obtẽperemus, & pro noſtro etiam modulo iuxta ſenſum myſticum, ſi magnis parua componere fas eſt, nos Chriſti matres quadantenus exibeamus. Dulciſſima enim & planiſſima Chriſti vox eſt: Mater mea & fratres hi ſunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt, Fac voluntatem Patris, vt Chriſti mater ſis, ait[a] Ambroſius. [b] Petrus vero Damianus in hunc modum: Concepit Maria Chriſtum in matrice carnis: deferimus & nos in viſceribus mentis. Reficiebat Maria Chriſtum, quùm teneris labris lac exprimeret vberum: reficimus & nos variis bonorum delitiis operum.] At quoniam latè patet hic locus, alibi rectius excutietur, ne in hac præfatione longius excurramus, & ſepta, quod aiunt, cum Lectoris aut tædio, aut offenſione tranſiliamus.

Quomodo Maria præcipue colẽda ab Orthodoxis.

Etiã Dei matres efficimus & debemus.

a In cap. Luc.

b Serm. de natiuit. Mariæ.

Quæ tractãdi ratio in præſenti opere obſeruetur.

Ad extremum vt noſtri conſilij ac inſtituti rationem aperiamus, atque hinc rectius de præſenti opere iudicari poſſit, primo quidem libro ea complectimur, quæ primam Marianæ hiſtoriæ partem neceſſariò tangunt: nimirum de tantæ Virginis nomine, genere, parentibus, conceptu, ortu, annis puellaribus, primisque ſtudiis ac totius vitæ moribus, quantum nos quidem ex veterum ſcriptis potuimus inueſtigare. Secundum librum dedimus Mariæ virginitati, quod ea longam magnique momenti tractationem exigat, ſi præſertim, quæ illi adhærent alia, cum iudicio excutiãtur. Tertius liber Angelicam ſalutationem defendit, ac multos refellit errores, qui in Mariam Dei & hominis matrem incurrunt. In quarto libro certos Euangelij locos, quibus in eiuſdem Virginis iniuriam Nouatores nunc maximè abutuntur, expendimus atque vindicamus. Quintus demùm liber de Dominæ noſtræ in cælos tranſitu, ſiue vt nunc loquimur, aſſumptione diſſerit, eumque cultum religioſum & legitimum aſſerit, quo Deiparam in cælis modò regnantem proſequitur, & vſque per ætates omnes proſequuta eſt Eccleſia Dei. Atque hæc de præſentis operis diſtributione, ac ſingulorum librorum argumento indicaſſe ſat ſit.

Argumentum primi libri.

Argumentum ſecundi.

Argumentum tertij.

Argumentum quarti.

Argumentum quinti.

Excuſatio prolixitatis, præſertim ob citata veterum teſtimonia in hoc opere.

Fatemur interim, multa, & fortaſſe non neceſſaria, veterum teſtimonia ſæpè nobis cumulari, noſtrumque calamum in Mariæ laudem aliquando ita procurrere, vt Lectori properanti, præſertim erudito, nimium ſeduli ac ingrati eſſe poſſimus. Verum enimuerò hac qualicunque copia & diligentia nulli obeſſe, ac bonis quibuſdam etiam prodeſſe voluimus, maximè vt veritas in Eccleſia retinenda hoc noſtro ſtudio illuſtraretur, magisque confirmaretur. Neque abs re fore putabamus, ſi nos velut infuſis aquis illatum ab hoſtibus incendiũ reſtingueremus, ac Sectariorum Virgini matri libenter obtrectantium, maledicentiam ſi non benè, at verè tamen dicendo pro noſtra quidem tenuitate retunderemus. Etenim vt Pſaltes Regius docet, ad pij iuſtique viri partes proprias pertinet, Sanctos Deumque timentes glorificare, & in Sanctis ipſis Deum bonorum authorem agnoſcere & prædicare. Quod ſi de ſancta vlla & illuſtri muliere, de Maria certè dictum & ſcriptum videri debet, Mulier timens Dominum, ipſa laudabitur. Nuſquam enim tam glorioſum ac mirabilem in ſuis Sanctis ſe prodidit Deus, quemadmodum in lectiſſima & auguſtiſſima illa Virgine, in qua, velut ornatiſſima domo, ſummus artifex ſummum incepit & abſoluit opificium, illudque myſterium ſacroſanctum, vnde ſalus humana dependet, expleuit. Atque vt maximè noſter hic conatus paucos laudatores habeat, extabit tamen in eo aliqua noſtri amoris ac ſtudij reuerentiæque in Virginem ſacroſanctam teſtificatio: & quicquid ſuperciliosi aduerſarij iudicent, erit hoc qualecũque noſtri officij ſymbolum, quo Eccleſiæ matri, fratribusque noſtris & ciuibus Eccleſiæ voluimus gratificari. Sic autem in Maria laudanda verſamur, vt à Patrum veſtigiis volentes nuſquam diſcedamus, vtque vnà cum illis ducibus teſtatum ſemper eſſe velimus, quicquid in laudem matris à nobis adfertur, ad filium quoque referri ac dirigi. Tenemus enim Hildefonſi regulam, rati quod ſeruit ancillæ, ad Dominum pertinere quod matri impenditur, ad filium redundare: ac demùm in Regis honorem tranſire, quod in famulatum Reginæ transfertur. Cæterum ſunt quædam in hoc opere, vt ſic dicam, excurſiones ſiue digreſſiones, dum ob argumenti affinitatem quoſdam errores aduerſariorum obuios arripimus, coarguimus, refutamus, quaſi nonnihil à via deflectentes. Id vero liberius idcircò facimus, quoniam de verbi Dei corruptelis, ita ſcribere cœpimus, vt cum Eccleſiæ hoſtibus congrederemur quorum

Deus in Maria vel maxime laudari ſe poſtulat.

Quid maximo ſpectaſſe ſit in hoc opere ſcribendo.

Mariã ita hoc opere cõmendari, vt Chriſtus etiam glorificetur.

Cur quædã in hoc opere digreſſiones ſubitò fiant.

Pſalm. 111. & 150.

Prouerb. 31.

Lib. de vtilit. Mart. cap. 2.

quorum artes, inſidias & fraudes qualicunque ratione detegere, ac pro noſtra virili labefactare, vt in ſuperiore, ſic etiam in præſenti opere laboramus.

Poſtremo nos veniam ab omnibus facilè impetraturos confidimus, quod in hiſce libris ab illa tractandi ratione, quam de Ioanne Baptiſta ſcribentes obſeruauimus, planè diſcedamus. Etenim bonorum & ſapientum hominum conſilio parendum eſſe putauimus, qui laborem noſtrum in hac editione Lectori commodiorem, & ad docendum gratiorem fore monuerunt, ſi opus hoc longum in varios libros & crebriores ſectiones, quæ ab aliis capita vocantur, diſtribueretur. Porrò quod ad nouos Centuriatores attinet, horum verba non cuique capiti præfigenda, ſed ſenſum potius alicubi repetendum, nec iſtorum magis, quàm reliquorum aduerſariorum rationem habendam eſſe iudicarunt. Supereſt hoc vnum à Chriſto Ieſu Dei & Mariæ filio enixè precari, noſtrum vt conatum pro ſumma benignitate ſua fortunet, hoc eſt, vt præſentis operis initium fauſtum, ſucceſſum optatum, & euentum proſperum ac felicem ad ſui ſacroſancti nominis gloriam conferre dignetur.

Exculatio de mutata ordinis ratione, quæ in priore opere obſeruabatur.

Precatio ad Deum.

LAVDATISSIMAE VIRGINIS MAGNÆ MATRIS ENCOMIVM. EX VENANTIO FORTVNATO IN CARMINE de Partu Virginis.

Virgo excellens, vincens super omnia matres
Quam genus erexit, cui Deus alta dedit.
Cuius fructus adest, & flos non perdit honores,
Quæ nato es genitrix, & tibi virgo manes.
Felix quæ generi humano sub tartara lapso,
Ad cælos facta es sors, via, porta, rota,
Aula Dei ornatus paradisi, gloria regni,
Hospitium vitæ, pons penetrando polos.
Arca nitens, & theca potens gladij bis acuti,
Ara Dei assurgens, luminis alta Pharos.
Celsa super cedros, & vasta cacumina montis,
Subque tuis plantis & rota solis adest.
Virgineo cœtu dux, sexu prima secundo,
Prælata astrigeris sola puella choris.
Figmentum figuli super omnia vasa decorum
Atque creatura fulgida massa nouæ.
Candelabrum pulchrum verbi capiendo lucernam,
Quam formam sculpsit tàm super astra faber.
Ornans Hierusalem sanctam, speciosa venustas,
A facie templi vas in honore Dei.
Exuperans portas Sion splendore corusco,
Stans merito fidei gemma superba throni.
Ore diem iaculans, radios à fronte, sagittas
Luminibus rutilis, lumen honore rotans.
Sidereum speculum, illustris domus omnipotentis,
Vultibus ex illis fulgura clara ferens.
Nomen honoratum, benedicta Maria per æuum,
Ad laudem artificis nobilis artis opus.
Dulcis & Angelico preciosa puella relatu,
Omnes vltra homines dona decoris habens,
Inde rubore rosas, candore hinc lilia vincens,
Flos nouus è terra, quem polus arce colat.
Crystallum, electrum, aurum, ostrum, concha alba, smaragdus

Quo

Quo tua forma nitet, cuncta metalla iacent.
Nix premitur candore tuo, sol crinis honore,
Pallescunt radij virgo decore tui.
Lychnites hebes est, cedit tibi lucifer ardens,
Omnibus officiis lampade maior ades.
Occulti in terris Sacramenti conscia summi,
Et secreta poli sunt patefacta tibi.
Dignus ager Domini, generans sine semine frugem,
Ignara amplexus mater opima sinu.
Virgo intacta manens, fidei vbertate marita,
Inscia coniugio fœta negante viro.
Accipis vt nescis: sic reddis, vt integra constes,
Nec violata paris, nec pariendo doles.
Et tamen est genitus Deus atque homo verus & vnu
Spiritus atque caro Christus, vtrumque genus,
In deitate patri æqualis, sed corpore matri,
Et sine peccato de genitrice caro.
Factor dans legem, factus sub lege minister,
Ipse pater mundi, filius ipse tibi.
Vnde tuum mater generas natum, atque parentem
Hinc prolem, inde patrem: hoc Deus, illud humus.
A patre perpetuò, certo tibi tempore natus
Est mihi spes veniæ, causa salutis Amen.

SEQVENTIVM IN LIBRO PRIMO CAPITVM cum suis argumentis Index.

i. De Mariæ Deiparæ typo, nomine & ætiologia, déque Mariis Euangelicis aliis

ii. De Mariæ præstantia & singulari dignitate, quam non modo Patres, sed etiam ex aduersariis quidam agnoscant.

iii. De nobili ac Regia Mariæ genealogia, & quomodo circa illam Ecclesiæ hostes multis modis impingant. Christum per Mariam Regem & Sacerdotem in Ecclesia perpetuum esse.

iiii. De spectatissimis Mariæ parentibus Ioachim & Anna.

v. De triplici genere quæstionum, déque discrimine peccatorum, ad quæstionem difficilem de immaculata conceptione Mariæ rectius intelligendam.

vi. Disputatio contra eos, qui salua Ecclesiæ fide, immaculatam Virginis Mariæ conceptionem oppugnant.

vii. Responsio ad Patrum, & præcipue Bernardi sententias, quę cum illibata Virginis conceptione pugnare videntur.

viii. Puram Mariæ conceptionem à Sectariis indigne conuelli, à Luthero autem & Erasmo defendi.

ix. Mariam sanctificatam fuisse antequam nasceretur, nec solum ipsi, sed & Hieremiæ in matris vtero sanctificationis contigisse donum, multisque modis Mariam sanctificatam censeri.

x. Mariam ob commissum actuale peccatum falsò accusari, quam Patres & scholastici Doctores, Augustinus vero præsertim, ab omni vitio immunem fuisse declarant.

xi. De Marię Deiparæ natiuitate, quæ meritò in Ecclesia, die festo cohonestetur, & à piis magno in precio habeatur.

xii. De Mariæ pueritia, & eiusdem præsentatione seu oblatione à parentibus facta in templo Hierosolymitano.

xiii. De Mariæ studiis, moribus & vita perfecta, præsertim antequam ab Angelo salutaretur.

IN AR-

IN ARBOREM IESSAE,

SEQVENTI PAGINA DELINEATAM

PHILIPPI MENZELII, D. ET IN ACADEMIA INGOLstadiana Professoris Medici, ac P. L. Carmen.

STirpis Iessæ radice exibit ab alta
Virga, nouis visenda modis: & pulchricolor flos
Efferet indè caput: Domini Sabaothis ibi ipse
Spiritus omnipotens æterna in sede quiescet.
Inclitus hæc cecinit non vana oracula vates,
Ora mouente Deo. Quis enim sub imagine Virgæ
Te, Mater virgo: specie sub floris resum,
Prætexi vnigenam, tua dulcia pignora, natum
Nesciat? Hæc illa est sanctis radicibus arbos,
Depacta antiqui generoso in pectore ressæ:
Quæ genus omne tuum, proauosque ab origine Re
Explicat educens, duodenis ardua ramus.
Et par quippè fuit, regum Rex maximus ipse,
Progenies summi Superum ter maxima Regis,
Vt regale genus, materno etiam inclitus ortu,
Duceret, humanos dum se demittit in artus.
Nec latet, has quondam spes, atque ea fata n.....
Sceptrigerum vatem, funda, citharáque potentem
Hymnisona: ipsius tandem vt de sanguine surgat,
Qui pollens virtute noua, venientibus annis
Victor auos, longa mœstos in nocte sedentes,
Vindicet: & solium ascendens potiatur auitum:
Imperióque regat populos, quod mobile nunquàm
Nec metæ rerum, nec temporis orbita claudat.

FINIS.

LIBRI PRIMI

LIBRI PRIMI, MARIAE ORTVM, PVERITIAM, MORES AC VITAM EXPLICANTIS,

CAPVT PRIMVM.

De Mariæ Deiparæ typo, nomine & ætiologia, déque Mariis Euangelicis aliis.

Primus in totius operis tractationem ingressus.

ANTEQVAM ad Scripturæ sacræ loca descendam, in quibus Mariæ causa potissimum nobis defendenda est, operæ preciũ facturus videor, si quædam prolegomena expediuero; vt sic etiam nonnullis contentiosis occurram, & sequẽti tractationi lucem maiorẽ adferam, vtámque Lectoribus planiorẽ sternam. Nam & ipsa natura rei postulat, quum de Maria dicendum sit, huius nomen, familiam, parentes, ortum, pueritiam, educationem, quoad eius fieri potest, primùm ostendi; ac posteà de rebus grauioribus ad illam ipsam pertinẽtibus, è sanctis diuinæ scripturę fontibus Patrúmque monumentis disputari. Igitur vt rem paulò altiùs ordiar: Maria nomen Hebręũ est, & sanè peruetustũ, illi mulieri quondã inditũ, quę multò ante vrbem conditã, & primã Olympiadẽ, adeóque ante Troiam captã ex Hebræis parentibus Amram & Iochabed nata, puellares tunc annos excessit, quũ Hebręa gẽs ab Ægyptiacis immaniter diuexata, per mare rubrũ Deo iubente ac Moyse duce profugit. Quo tẽpore mulier eadẽ percelebris apud suos extitit, summorum hominum Moysi & Aaronis germana soror, ac nobilis eadẽ prophetissa, tùm in cantandis Deo laudibus probè exercitata. Quamobrem quũ penes Israelitas præclara staret victoria, & hostes Ægyptiaci cũ suo rege Pharaone maris fluctibus obruti oppressique iacerent, illa tympanũ arreptũ pulsauit, Deóque victori gratias dixit publicè, qui sua potentia crudeles aduersariorum copias deleuisset: simúlque genti est suę gratulata, quòd mare rubrum sicco pede incolumis transiisset, ac ex misera seruitute ad nouam hanc libertatẽ feliciter peruenisset. Vbi non solùm ipsa Deo se gratã præbere voluit, sed fœminis etiam omnibus præcinuit, & se quasi ducem & antesignanam ad laudes Deo summo decantandas egregiè præstitit, princeps omnium mulierũ, quæ apud Hebræos erant, insignis sapientia, vt Clemens inquit Alexandrinus.

Exod. 6. & 15. Maria nomen Hebræum & vetustũ sorori Moysi primum inditum. Vide Eusebiũ lib. 10. de præpar. Euang. Qualis Maria Moysi soror fuerit apud Hebręos.

HAC imagine iam tùm prælusit, & pulchrè adumbrauit Deus, venturã aliquando esse Mariam alteram virtute præstantem, & nulli secundam, sed inter mulieres omnes benedictam, adeóque incomparabilem, quę prioris huius Mariæ typo satisfaceret. Illa Moysi soror, hæc Christi summi verè Sacerdotis & Legislatoris soror simul & mater est, sicut [a] Ambrosius annotauit. Illa propheticum accepit Spiritum in veteri lege: hæc noui Testamẽti primã egit prophetissam, quæ antè Ioannem etiã, vt [b] Augustinus comprobat, diuino afflata Spiritu vaticinatur. Sed & prophetissam dici Mariã Esaias docet, probat & [d] Basilius, ac [e] Hieronymus quoque confirmat: imò hanc prophetissam prophetarum, & magistram magistrorum, id est, Apostolorum Rupertus, & vaticinium Prophetarum, [g] Hieronymus non inelegantẽ appellat. Illa tympano vsa, hymnum piè cantauit, & alias cantare docuit ad prædicandam Dei gratiam, qui suum populum in libertatem asseruisset. Sed quæ vnquam peritior, & in modulandis Dei laudibus absolutior hac vna nostra fuit tympanistria? (sic enim & Augustinus illam vocat) præsertim quando post inchoatam humani generis liberationem, quum promissus Emanuel ad Satanæ regnum euertendum iam coràm adesset, illa in Spiritu sancto exultauit, & gratulabunda suauissimum Deo canticum in ædibus Zacharię persoluit, ac piis demũ omnibus vbique gentium ad finẽ vsque mundi decantandũ reliquit: Illa demũ sine viro, sine liberis, hoc est virgo, vt Ambrosius censet, describitur, quæ inter fœminas exercitũ quoque fœmineũ post se duxit, illã vtique vnã designans, ac veteri populo Dei præmõstrans, quæ mulierũ, & maximè virginũ omniũ princeps esse debebat. Ambrosij verba si quis requirat, hęc sunt: Multas fœminas Scriptura diuina in lucẽ euexit, palmã tameri publicæ salutis, solis virginibus dedit. In veteri Testamento terra ac mari clausum Hebræorũ populũ Virgo per maria pedes duxit. In Euangelio authorẽ mundi & redemtorẽ Virgo generauit. Sed & Apponius has duas in virginitate cõponit, adeóq; virginũ in veteri ac nouo Testamento principes facit, quæ primæ, inquit, cœperũt sponsæ Ecclesiæ genas mirandas efficere, integritatẽ seruando. Neque dissentit ab Apponio Gregorius Nyssenus, vetustior sanè ac celebrior Theologus, qui hãc ipsam Moysis sororẽ cœlibem, adeóque primam virginitate perfunctam videri, & à quibusdam doctis probari asserit, quòd in sacra historia matrimonij eius, ac liberorum procreationis nulla fiat mentio, quódque non à marito, sed à fratre Aarone agnominetur, quando fœminæ caput non frater, sed vir appellari solet. Igitur Deiparam Mariã per eam ipsam & virginem & vatem præsignari colligit. Nunc porrò de ipso nomine aliquid enucleatiùs disseramus.

Quomodo Moysi soror Maria figura fuerit nostræ Mariæ, & in quibus ambæ conueniant.

a In c. 2. Luc. cap. 88.
b Lib. 17. de ciu. Dei c. vltimo. Maria Prophetissa, celeberrima.
c Epist. 8.
d In Ps. 8. Esai.
e Lib. de nom. Hebraicis.
f Lib. 1. de gloria & honore filij hominis, & li. 1. comm. in Cantic.
g In cap. 6. Michęæ.

Serm. 17. de nati. Domini. Maria singularis tympanistria.

Luc. 1.

SVNT hac ætate, qui pro Maria Miriàh, & Miriã per disyllabon scribũt, ac dici ab omnibus postulãt. Tũ Laurentius Valla notauit, Μαριαμ esse legendũ in casu nominatiuo, vt in m, non in a dictio exeat, & eũdem sicut Abrahã, in fine accentũ habeat, sitque nomen indeclinabile, quod Hebraico sono efferatur. Teneãt verò suã elocutionẽ Hebræi: quis enim vetat? Latini certè nõ temerè voces Hebraicas molliunt, neque tùm asperõ, sicut illi Miriam, Ieosua, Pesa pronunciant, sat habentes Mariam, Iesus, Pascha dicere. Nã & suo iure, & pronuntiatione certa linguæ omnes vtuntur, quã eo firmiùs retinere conuenit, quo turpiùs est sempérque fuit, receptũ Latinè loquentium, præsertim doctorum hominũ vsum ac

Primæ in exhortatione ad virgines. Publicę salutis palma virginibus data.

Libr. 6. comm. in Cantica.
Lib. de virginitate cap. 6.

Duæ Mariæ principes virginum Veteris & noui Testamẽti.

Prima virgo Maria Moysi soror.

De nominis Marię ætiologia.

In 1. c. Matth.

Cauẽdam esse licẽtiam nonatorum in receptis Ecclesiæ vocabulis immutandis, insolitóque modo pronunciãdis.

morem,qui vim legis obtinet,variare atque deserere. Deinde non ferunt piæ aures ac mentes,vt vocabula in Templis & Scholis trita, veterúmque longæuo vsu corroborata,ob paucos sciolos & Grammaticos nescio quos, aboleantur vel immutentur. Omitto quantum sit vitij atque periculi in hac peregrinitate situm, quum prophanæ & horridæ vocũ nouitates,quicquid Paulus contra dixerit,in Ecclesiam inuehuntur, & vsus loquendi Iudaicus potiùs renouatur,quàm Christianus confirmatur. Cæterũ quod ad præsens vocabulum attinet, non hoc nuper apud Latinos natum & inuentum, sed à Græcis iam olim acceptũ est,vt ab omnibus gentibus Maria dicatur atque scribatur.Nam & peritissimi linguarum Septuaginta interpretes, qui annis aliquot non paucis Mariæ & Christi filij præcesserunt ætatem,Mariæ nomen amplexi sunt, ac veteris instrumẽti libris inseruerũt.Quod nomen Græca deinde Ecclesia vsurpauit,& ad Latinos traduxit,quodque tùm Græci, tùm Latini Patres magno consensu & religiosè semper vsurpant.Quarè istiusmodi interpretibus,qui nouis sæpè gaudent inuentis,ac Ecclesiæ dare legem malunt,quàm accipere, non tantùm est sanè concedendum,quantum ipsi postulant,præsertim vt in illorum gratiam à sapientissimi Regis edicto discedamus.Ne transgrediaris,inquit,terminos antiquos,quos posuerunt Patres tui.Quid multis? Prohibet ratio, dissuadet æquitas, monet periculum,ne veneranda antiquitate vel contemta, vel neglecta,profanam potiùs quàm necessariam vocũ nouationem amplectamur, nouóque loquendi vsu & piorum aures offendamus, & populares animos in Ecclesia perturbemus.

1.Tim. 6. Retinendum esse Mariæ nomen citra vllã mutationem.

Prouerb. 22.

I AM verò,vt ad nominis etymon veniamus,quid in mentem Victorino Strigelio venerit,ignoro: & mirandum certè puto,quod is Mariæ dictionẽ gratiosam &insignem ex Hebræa voce miseriam significante deducat. Nam tractans idem verba illa in Mariæ cantico: Respexit humilitatem ancillæ suæ, hoc adiicit scholion: *Alludit ad nomen suum, nam Miriah significat miseram,id est, Iamer.* Vbi Victorinus,vt breuiter dicam, haud bonum & fidum agit Scholiasten,nec se in Hebræa lingua probè versatũ ostẽdit.Etenim si Hebræos vel testes vel iudices consulamus,quod illi Miriam vocãt, etiamsi radices omnes huius vocis Grammatico studio peruestigemus, cum miseria nihil prorsus commune habet. Deducitur autem vel à verbo Maràh, quod rebellionem designat,vel à Marar & Iam, quod amarum mare interpretantur,vel à Mon & Iam, Myrrham maris licet appellare, vel à verbo Iarah, quod significat docere vel proijcere,vel à Morehiam, quod perinde est,ac si dicas pluuiam maris temporaneam, vel partim à Mare, quod est Syriacum, partim à Iam quod est Hebraicum: vnde Domina maris confici potest. vel demùm à verbo Seir & Iam, quod illuminatricem maris,aut sicut alij vertũt, stellam maris denotat. Proinde vel mediocriter in Hebræis versatus,inane Victorini figmẽtum meritò respuet, qui primus vt opinor, huius author est fabulæ, vt etymon Mariæ ad miseriam alludere vel pertinere dicatur. Sed neque Luthero fides habenda est,qui Mariam Hebraicam vocem id Hebræis sonare docet, quod apud nos valet aquæ guttula, quæ situlæ aut hydriæ adhæret: *Quæ quidem guttula,* inquit,*si mari, aut magno fluuio comparetur,nihil quicquam est.* Atque

Non credendũ esse Victorino in nominis Mariæ ætiologia.

In scholis circa 1.ca. Luc.

Vnde Mariæ nomẽ Hebraicũ deducatur.

In Postil. circa Euang. in festo annunc. Mariæ.

Vt Lutherus Mariæ nomen interpretetur.

A hinc nouam ille confingit allegoriam,pusillum Iudæorum credentiũ gregẽ per Mariam adumbrari. Verùm hæc fictitia prorsũque coacta sibi habeat atque seruet, qui se publicum Ecclesiæ hostẽ profitetur. Omitto etiã disputationẽ alibi proponẽdam, de nomine humilitatis, an hoc, sicut apud Græcos ταπείνωσις pro miseria tantũ præsenti loco accipiatur, quasi Maria de se dicere voluerit: Respexit miseriam ancillæ suę, sicut Victorinus aliique nouatores contendunt. Nunc de Mariæ nomine certamus, de quo Hieronymus, aut potiùs quem ille Latinè conuertit Philo, Hebraicarum quidem literarum peritissimus, ita scribit; Mariam plerique æstimant interpretari illuminant me isti, illuminatrix, vel Zmyrna maris: sed mihi nequaquã videtur. Melius autem est, vt dicamus sonare eam stellam maris, sue amarũ mare: sciendúmque quod Maria sermone Syro domina nuncupatur.] Qui alibi quoque monet, Mariam perinde sonare, ac si illuminantem aut illuminatam vocemus. Alij sic vertunt, vt exaltatã, doctricem populi ac magistram, interpretentur. Præclara hæc quidem nomina, quæ in matrem Domini pulchrè cõpetunt, nullique rectiùs tribui possunt, sed in quibus explicandis, ne sim longior, nolo immorari. Illud negari non potest, quo tempore Maria nata & educata est, Syriaci sermonis vsum, quẽ crebrò in Euangelio cernimus, apud Iudæos valdè receptũ & frequentem extitisse. Quare nihil mirũ, nec improbabile videri debet, quòd nõnulli ex lingua Syriaca nomen Mariæ deducant, ac libentius interpretentur, vt pro domina scilicet accipiatur. Nam hæc interpretãdi ratio, tùm ab Hieronymo, vt diximus, demonstrata, tùm ab [a]Epiphanio, [b]Chrysologo, [c]Eucherio & [d]Damasceno confirmata est, eò quod verè Maria dicatur & sit domina, vt alia mulier nulla fuit, nec in perpetuũ esse potest. Damasceni verba, si propriè reddantur, hæc sunt: Parit itaque gratia (id enim Anna Latinè sonat) dominã. Nam hoc Mariæ nomen denotat. Meritò enim creaturarũ omnium declarata est domina: quæ illum enixa est, per quem condita sunt vniuersa.] Tùm docet [e]Anselmus, Mariæ iure quodam competere, vt illam omnis creatura summam dominam & dominatricem agnoscat, suspiciat & honoret. Vbi nõ abs re fuerit, si [f]Epiphanij verba subijciamus: Mariam interpretari solemus dominam atque etiam spem: peperit enim Dominum, qui est spes totius mũdi, nẽpè Christũ.] Et paulò pòst: Rursum præclaræ puellæ Mariæ beatum nomen interpretatur, illustrata, vtpotè quæ illustrata sit à filio Dei, & cunctos vsque ad terminos terræ credentes Trinitati illuminauerit. Sancta enim puella virgo Maria est sponsa Trinitatis, & Thesaurus dispensationis planè arcanus, cui Gabriel inquit: Gratia plena.] Sed & Rabbinus Haccados grauissimus apud Iudæos doctor antè Christum natũ, scripsit: Messiæ matrẽ absolutè dominã, ac rursus omniũ Prophetarũ dominã & magistrã fore. Neque falluntur qui ex vtraque lingua Syriaca & Hebræa hãc nominis interpretationem adferunt, vt sicut indicauimus, Mariam maris dominam dici putent. Beda in hunc modum: Maria Hebraicè stella maris, Syriacè verò domina vocatur: & meritò, quia & totius mundi Dominum, & lucem seculis meruit generare perennem] Ego verò laudandos veteres dixerim, qui Domini matrem hoc præclaro epitheto libenter orna-

Lucæ 1.

Mariam dominique lati atque seri.

a Ser. de nat. virg.

b Ser. 146.

c Lib. 2. instruct.

d Lib. 4. orthod. cap. 14.

e De excell. virg. cap. 9.

f In sem. de laud. virg.

ornârunt, vt eam honoris gratia Dominam nostrã subinde salutarent. Et apud Germanos quidem hic loquendi mos perseuerat, vt vulgo etiam cognomẽ hoc tritum sit, *Bnser liebe frawy*, quod perinde est, ac si nostram dilectam Dominam dicas. Visum est enim nostris maioribus, quam fidem corde conceptam tenebant, eam & lingua publicè testari, suámque simul gratitudinem in honoranda Virgine matre ingenuè profiteri. Facit idem Ecclesia in solennibus precationibus, vbi Deiparam gloriosam Dominam super sidera excelsam, & rursus Angelorũ Dominam, nec non cæli Reginam constanter appellat. Etenim verè hæc Sara, id est, Domina seu princeps ac mater multarum gentium extitit, quãdoquidem verè Isaac, hoc est, risum nostrum in summo communique mortalium luctu, vt antea Deus promiserat, genuerit. Prior Eua mater viuentium appellatur, ex qua secundum carnem infeliciter nascimur, qui altera indigemus Eua matre viuentium, vt feliciter in Christo secundo Adã, iuxta spiritum regeneremur.

Genes. 21. Genes. 17. Genes. 2.

Perperam offendi aduersarios, quòd ex matri nostram dominã & matrem faciamus

ETSI verò hæc Dominæ & matris nostræ nuncupatio, quæ apud Damascenum & Patres frequenter sese offert, longa piorum consuetudine corroborata est, sæpéque multis consolationem sanctam excitat, tamen morosos Ecclesiæ hostes non parùm offendit, vtpotè qui suis & collegarum, ne dicam & amicarum laudibus magis, quàm piis Mariæ & Sãctorum titulis, præconiis, honoribúsque delectantur. Quid autem impedit quæso, si positis affectibus ex æquo iudicandum est, communem & Dominam & matrem illam agnosci atque prædicari, quæ omni nobilitatis natiuique splendoris genere progenitores, heros, heras, principes & reges omnes facilè superauit, summóque beneficio vniuersum genus humanum sibi deuinxit, quum mundi Saluatorem edidit atque donauit? Non alius Christus quàm ex Maria, inquit Tertullianus. Mariæ Filius nemo fuit nisi Iesus, & omnis verè Christianus Mariæ filius, quod Origenes perspicuè dixit. Tùm Augustinus adstruit, Mariam corporalem simul & spiritualem Christi matrem esse: quia non modò caput ipsum & Saluatorem totius mystici corporis enixa est, sed & spiritu matrem se membrorum Christi præbuit, eò quòd charitate sit maxima cooperata, vt fideles in Ecclesia nascerẽtur. Quare fidenter cum Athanasio magno dicimus orthodoxi: Quandoquidem Christus rex est, qui natus est ex Virgine, idémque & Dominus & Deus, ea propter & mater, quæ eum genuit, & regina, & domina, & Deipara propriè & verè censetur, licebítque nobis ita congruenter dicere, dum ad ipsum & ad eum, qui ex ea genitus est, carniferum filiũ respicimus.] Qua ratione ductus Petrus Damianus, vt piè, sic reuerenter hanc communem Dominam matrémque compellat. Scio, inquit, Domina, quia benignissima es, & amas nos amore inuincibili, quos in te & per te filius tuus & Deus tuus summa dilectione dilexit.] Et rursus: Meritò beata Maria dicitur parens parentis, fons fontis viui, origo principij: quia ille ex ea prodiit per materiam carnis, qui caput est & initium omnium rerum per essentiam Deitatis.] Quid: quod Lutherus manifestè docet, Euam primam illam matrem mortalium, ex qua in peccatis nascuntur omnes, cum matre Maria componẽdam esse, ita vt singuli Deiparam hoc pacto alloqui possint: *En puer ille, quem tu Maria peperisti, meus est: sua caro & sanguis, mea caro & sanguis sunt, atque ideo etiam mater mea es, & pro tuo filio à te habebor.* Postremò an singulare matris & Dominæ nostræ nomen illi non cõgruit, quæ si cum aliis conferatur electis, secundùm æternam summi patris electionem, quasi primogenita, & præ omnibus benedicta: Christi verò sicuti parens, sic etiam socia, vel vt Epiphanij vertit interpres, affectatrix coniunctissima, & demùm humanę salutis cupidissima fidissimáque semper procuratrix extitit, ac multò de nobis melius, quàm parens vlla de suis liberis est merita: ac in cælis porrò mereri pergit, vt alibi duce Christo euincemus. Proinde turpiter hallucinantur, nimiúmque secundum carnem iudicant, qui Mariam perinde ac Adæ filiam, naturæ & communibus gratiæ donis præditam duntaxat intuentur, ac aliis ita intuendam proponunt, vt iustis & Sanctis reliquis illam exæquẽt. Tantùm abest, vt gratis animis eandem pro matre & domina incomparabiliter à Deo exornatam suspiciant, prædicent atque venerentur.

Deprescript. hereticorum. Tom. 1. in Ioa. Lib. de san. Trinit. cap. 6. In Euangel. de sanctiss. Deipara.

Maria Christi mater corporalis simul & spiritualis.

Qua ratione Maria nobis domina, mater & regina esse dicatur.

Materna erga nos Mariæ charitas durat.

Serm. 1. de Mariæ nati. Serm. 3. In festo nati. Christi circa Euang. de illse anelucanæ.

Lutheri testimonio nos Mariæ matris filios dicere possumus.

Hæres. 78. contra Aetiidiomaryan.

CÆTERVM vt ad Mariæ nomen redeam, etiam atque etiam affirmo, hoc nequaquam nouum esse atque vulgare, sed antiquitatis, & gratiæ, & maiestatis refertum, quod legis antiquæ mysterio eleganter respondeat, simúlque coruscantis Euangelij splendorem aptè commendet: nomen inquam, tali personæ congruens, quæ summi Dei & regis æterni digna mater effecta, nõ potest etiam domina nostra & omnium credentium mater non meritò existimari. In quem sensum Anatholius author Græcus dixit: Quæ ab æterno prædestinata fuerat, vt Dei domicilium diuinúmque sempiternæ ~~naturæ~~ templum foret, hæc vniuersorum Regina iure salutatur.] Quare si vllum aliud venustum, præclarum & gratiosum nomen vlli contigit mortalium, quod scribi, legi, decantari, pingi sculpíque mereatur, id Mariæ nomen videri potest, dignum sanè quod in omnium oculos, aures & mentes incurrat, magnáque cum reuerentia & priuatim & publicè nominetur. Nam & cum ipso Euangelio natum est, si veram Mariam spectemus, nec abolebitur vnquam, quamdiu vox Euangelica in mundo sonabit, sed vbique gentium, & ab omni credentium ordine, clàm, palàm, celebrabitur, quod vt pios mirificè recreat & oblectat, sic etiam impiis profuit sæpè, quódque nec ab alio, quàm ab Angelo in terras demisso sanctis parentibus primùm denunciatum est: quod demùm inter alios omnes, quorum nomina in libro vitæ scribuntur, & excellentius & venerabilius iudicatur, sicut doctus [a] Idiota notauit. Ac multò quidem vetustior [b] Chrysologus, ne huius dignitatem nominis ignoremus, sequens ille tribuit eulogium: Nomen hoc prophetiæ germanum est, hoc renascentibus salutare, hoc virginitatis insigne, hoc pudicitiæ decus, hoc indicium castitatis, hoc Dei sacrificium, hoc hospitalitatis virtus, hoc collegium sanctitatis. Meritò ergo matris Christi nomen est hoc maternum.] Non quod tanta vis siue ex nuda triũ syllabarũ compositione, siue ex nominis huius prolatione pẽdeat, quãdo & Maria dicta est ciuis Hierosolymitana, mulier tàm scelesta, vt suũ ipsa filiũ iugularet, ignéq; coctũ vellet edere: sed quod propriũ hoc Deiparę nomen ad tantę matris honorem & sanctitatem relatum, ac piè reuerentérque prolatũ multis sæpè prosit, & singularẽ

In Cantico de Mariæ natiuit.

Mariæ nomen præclarum & venerabile.

a Cap. 5 in contemplat. de virgine.

b Ser. 146.

Quatenus Mariæ nomen sit efficax & pretiosum.

Maria Hierosolymitana filium necat. Vide Iosephum lib. 7. cap. 8. de bello Iudaico.

quandam energiã diuinámque virtutem contineat.

Mariã recte stellam maris vocari.

VVLGARIS autem interpretatio, quam sæpè Bernardus, & ante illum Eucherius & Beda sunt amplexi, sed & Hieronymus præter Hebræos comprobat, in eo versatur, vt Maria idem quod stella maris significare dicatur. Ipsa enim quasi sidus eximium inter fluctus seculi labentis, gratia priuilegij specialis refulsit, vt [a] Bedæ verbis vtamur. Ipsa est stella, imò stella stellarum, cuius ductu & interuẽtu ad patriam transfretamus, si [b] Giselbertum audimus. Tolle Mariam hanc maris stellam, inquit, [c] Bernardus, maris vtique magni & spaciosi, quid nisi caligo inuoluens & vmbra mortis ac densissimæ tenebræ relinquuntur? Totis ergo medullis cordium, totis præcordiorum affectibus & votis omnibus Mariam hanc veneremur, quia sic est voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam.]

a *Hom. in festo Annunc.*
b *De altercc. Synagogæ & Ecclesiæ.*
c *Ser. de nati. Mariæ.*
Hom. 2. super Euang. Missus est.

Quantoperè Bernardus probet Mariam pro stella existimari.

QVOD si plura de hoc nomine cupis audire, sic idem Bernardus tantoperè à Luthero laudatus alibi disserit: Ipsa namque aptissimè sideri comparatur: quia sicut sine sui corruptione, sidus suum emittit radium: sic absque sui læsione Virgo parturit filium. Nec sideri radius suam minuit claritatẽ: nec Virgini filius suam integritatem. Ipsa est igitur nobilis illa stella, ex Iacob orta, cuius radius vniuersum orbem illuminat, cuius splendor & præfulget in supernis, & inferos penetrat, terras etiam perlustrans, & calefaciens magis mentes quàm corpora: fouet virtutes, excoquit vitia. Ipsa inquam, est præclara & eximia stella super mare magnum & spaciosum subleuata, micãs meritis, illustrans exẽplis.] Scitum est igitur quod Poëta Christianus ad nomen hoc sacrum alludens Mariæ decantat:

Num. 24.

Vide in hymno Magnæ matri Virgini.

Nunc ô stella maris nostri nos aspice præsens,
Eripe tot pelagi penè haustos fluctibus atris.
Nunc lucem, luciſque tuæ inhiar exere, & orbi
Exorere, ac radiis nigrantem discutenubem.

De nomine (Mitatron) ad Mariam relato.

A c fortassis hũc pertinet, quod Hebræi inter arcana sua celeberrimum ducunt, vnam inter creaturas omnes longè perfectissimam esse, ipsi Mitatron, hoc est, principem facierum appellant, quia semper stet ante faciem summi Imperatoris, & ius habeat ad ipsius præsentiam benè meritos introducendi. Animaduersum est autem ab eruditis, Mariæ nomen cum illo (Mitatron) haud perperam cõuenire, quum & numerus ex literis collectis respondeat, & supputanti summatim efficiat 999. nouem videlicet centenarios, nouem denarios ac nouem vnitates. Quid quòd antiqui Hebræi Mariæ nomen, longè antequàm in lucem esset edita, prædixerunt, & ex quodam Esaiæ loco Miriam Sara, id est, Mariam dominam nuncupandam esse diuinárunt? Etenim quemadmodum Abrahæ vxor Sarai, hoc est, Domina mea, non sine iussu Dei Sara, Iod litera nimirùm detracta, absolutè Domina vocata est, vt in cuius semine gentes omnes benedicerentur, quod quidem semen ad Christum ex hac Virgine procreatum Apostolus refert: ita multò magis hæc Domina nuncupari digna fuit, in cuius semine gentes omnes, vt reipsa compertum est, benedictionem Abrahæ promissam adipiscuntur. Illud verò admirabiliùs, Ethnicos olim in summa rerum diuinarum ignoratione versantes, etiam è suis Sibyllis de Mariæ nomine didicisse. Nam Sibylla Erythræa, quum de Messia nostro multa prædicit, hoc de Maria eius matre luculenter adiũgit:

Genes. 17.

Genes. 15. & 21.

Galat. 3.

Mariæ nomen etiã olim Ethnicis prædictũ.

Lib. 8. Oraculorum.

A Καὶ βρέφος ἐλθὼν παρθένου ἐκ Μαείας λαμπύνωνται
Ἐξανατείλε νέον φῶς.
Et breuis, inquit, egressus Mariæ de virginis alno
Exorta est nouæ lux.

ACCEDIT quod Magnus ille Constantinus Imperator, quum ad Sanctorum cœtum disserit, Virgilij versus è Cumea Sibylla depromtos repetit, vt inde Christi aduentum, eiúsque è Virgine natiuitatem comprobet. Verùm nos alibi de hoc Virgiliano carmine plura dicemus. An non priscò seculo Gedeon & Orpheus & Argonautæ vixerũt? quorum ætate post captum Cyzicum vt antiquissimam, ita & celeberrimam vrbem templum inprimis magnificum, quod & Plinius accuratè descripsit, ab eisdem Argonautis extructũ fuit. Qui deinde quum Apollinis oraculum consuluissent, cui hanc suam ædem conditam dedicare conueniret, hoc tulere responsum:

Lib. 2. c. 96. Templum Argonautarum vetustissimum, & aræ sacratæ esse pro Apollinis oraculum.

B

Assidua sublime decus virtute parate,
Atque vnum (sic mando) Deum, qui cuncta gubernat
Cælesti residens solio, colite atque timete.
Illius æternum Verbum, antéque secula Verbum
Nescia virgo viri quodam partu tenera edet,
Qui velut igniferis impulsa sagitta procellis
Edomitum reddet pro munere mundum.
Huius, quam Mariæ nomen manet, alma
Agnoscet templum proprium tibi ritè dicatum.

Lib. de hist. c. 16.

ITA enim Guilhelmus Xylander Latinè conuertit carmina, quæ apud Cedrenum Græcè, vt ea recitauit Apollo, legimus. Quod oraculum tanti fecerunt Ethnici, vt illud æreis literis in marmore impressis conscribi, & in superiore portæ limite omnibus proponi curauerint: quare multò etiam tempore posteris conseruatum est. Neque vanum hoc fuit, licet à dæmone profectum, vaticinium. Ædes enim ab Argonautis illis cõstructa, & Rheæ Deorum, seu potiùs dæmonum matri dedicata, tãdem quum imperaret Zenon, ad Christianæ pietatis vsum conuersa, egregium templum Deiparæ Virgini Marię sacrum prębuit, multísque fuit singulari venerationi. Illud sanè maiorem fidem huic historiæ adstruit, quod inclytus Christi martyr Procopius, antequàm pro Christiana religione sub Cæsare Diocletiano vitam sanguinémque profunderet, hoc ipsum oraculum repetat, ac præsenti iudici Flauiano, multísque aliis Ethnicis obijciat cõfidenter. Sic enim inter alia loquitur: Quum Iason princeps eorum, qui dicuntur, Argonautarum, de templo quod Athenis primum constructum est in arce, sciscitatus esset Delphicum Apollinem, & dixisset: Prædic nobis Propheta Phœbe Apollo, cuius nam erit hęc ædes, & ad quid futura sit in posterùm? sic respondit: Quæcunque ad virtutem quidem & honestatem vos incitant facite. Ego autem tres cupio, Deum vnum regnantem apud Superos, cuius verbum ab interitu alienum, conceptum in simplici Virgine, qui tanquàm ignitus arcus percurrens mundi medium omnes capiens, eos adducet domũ Patri: huius erit hęc ædes. Maria autẽ erit nomen eius.] Et hęc quidem oratio est luculẽtior, quàm superior illa Xylandri interpretatio versib⁹ alligata, neq; parũ obscura. Sed vtrinque satis perspici potest admirãda Deisapiẽtia, qui sanctũ Marię nomẽ nõ Iudęis modò, vti diximus, verùm etiã cœcis & impiis Ethnicis maturè patefecit, aut saltem aliquã de futuri Messiæ matre lucem eminus ostẽdit,

Vide Suidam in Magos in 4. tom. Surij.
Procopij testimonium fide dignũ.

dit, simúlque arcana fidei nostræ mysteria multò magis quàm plerique putant, nonnullis subinde prodidit. Cur ergo qui per Dei gratiam Catholici sumus, magnum Athanasium ducem imitandum nobis non proponamus, & vnà cum illo Mariæ ingenuè non accinamus: DECET te matrem, Dominam ac Heram cognominari, eò quòd ex te prodiit Rex, Dominus & Deus noster. Aue gratia plena, & pro nobis intercede Hera, Domina, Regina & mater Dei.]

In Euang. de sanct. Deipara.

Digressio ad Mariæ alias Euangelicas.

SED quoniam & alias eiusdem nominis fœminas, easque sanctas & laudabiles in Euangelio reperimus, de his quædam adijcere, non omninò fuerit intempestiuum. Ac habent illæ quidem cum nostra Maria omnium principe non pauca sibi cõmunia, potissimùm si & Christi erga illas, & illarum vicissim erga Christum amorem singularem, pietatémque officiosam ritè consideremus. De hisce Mariis Theophilus Lebbæus, in Lutheri schola educatus ad hunc modũ scribit: *In historia Euangelica quatuor Mariæ celebrantur. Prima est Maria Mater Iesu Christi, filia Eli, qui alio nomine Ioachim dictus est. Matrem eius fuisse Annam scribit Epiphanius & Ioannes Damascenus. Aliqui etiam addunt sanctam Annam matrem Mariæ, fuisse sororem sanctæ Elisabeth matris Baptistæ. Secunda fuit Maria Cleophe, soror Mariæ virginis. Tertia fuit Maria Magdalena. Quarta soror Marthæ & Lazari resuscitati.* In quibus verbis multa se nobis offerunt paulò pressiùs excutienda: Primùm & nos cum Lebbæo fatemur, inter quatuor Marias, quarum in Euangelio laus est, matri Domini primas deberi, vtpote inter mulieres omnes planè benedictæ, atque citra omnem controuersiam sanctissimæ celebratissimæqúe. Recipimus præterea, quod idem Epiphanium & Damascenum sequens, suos Mariæ parentes Ioachim & Annam, de quibus posteà dicemus, assignat. An verò eadem Anna soror fuerit Elizabethæ, non satis cõstat: probabilius videtur, quod magnus ille Patriarcha Germanus affirmat, cognatam illam potiùs fuisse, quàm sororem huius Elizabethæ, quæ Ioannem Baptistã procreauit. Porrò quod ad numerum harum fœminarũ attinet, quem fortásse Lebbæus ex [a] Theophilacto transscripsit, maximi Doctoris [b] Hieronymi verba subiiciam, à quo facilè discedendum non est, si opinionem vt probatiorem, ita & securiorem amamus. Quatuor, inquit, fuisse Marias in Euangelio legimus: Vnam matrem Domini Saluatoris: Alteram materteram eius, quæ appellata est Maria Cleophe: Tertiam Mariam, matrem Iacobi & Iosę: Quartam Mariam Magdalenam.] Quæ si vera sunt & Euangelio consonant, vt certè consonant, hallucinatur planè Lutherus, qui præter Deiparam & Magdalenam non nisi vnam adhuc Mariã agnoscit, eámque simul Mariam Cleophæ vxorem, nec non Iacobi, sed & Simonis & Iudæ & Iosæ siue Iosetis matrem constituit. Certe Matthæus diuersas recenset, præter Domini matrem, Mariam Magdalenam, & Mariam Iacobi (minoris videlicet) & Iosę, & tertiam Salome filiã, quam & ipsam Mariam appellant, Zebedei nempe coniugem, quæ à suis filiis Iacobo & Ioanne subornata, & materno amore decepta, ob ambitionis vitium à Christo repulsam tulit. Eadem matris Domini soror, hoc est, cognata Ioanni vocatur, quum Deipara, vt [c] Gregorius & Theophylactus affirmant, vnica fuerit Annæ parentis filia. Atque vt maximè dubitant nonnulli, sitne Salome propriè Maria dicta, vulgò tamen receptum est, vno & gratioso Mariæ nomine tres illas matronas appellare, quæ summo mane cum aromatibus ad corpus Dominicum vngendum simul accesserunt. Hinc prętereà liquet, Mariã Magdalenam à Lazari Marthæque sorore non distinguendam, sed vnam & eandem illam vnctricem Domini apud Euangelistas intelligendam esse. Qua in re [d] Augustinus, [e] Gregorius, [f] Beda, [g] Christianus Druthmarus, [h] Rabanus, aliíque plures Theologi Hieronymo astipulantur: Quorum sententiam eò maioris facere debemus, quò propiùs ad illam accedit authoritas Ecclesiæ, non nisi vnam Magdalenam Domini vnctricẽ tot seculis & agnoscentis, & publicè celebrantis. Nam Græci Theologi hic sibi ipsis fidem derogant, inter se tantoperè variantes, vt modò tres, modò duas Marias Magdalenas siue mulieres, quæ Christum vnxerint, in Euangelio statuere non vereantur. Aduersus hos Ioannes Episcopus Roffensis, sanctimonia æquè ac doctrina præstans, toto libro decertat: ac propterea de præsenti controuersia nos pluribus hoc loco non digladiabimur.

Lib. 2. c. 96.

In Euangelio quatuor Marias reperiri iuxta Theophilum Lebbæum.

In historia.

Excussio verborum dictorum Lebbæi, quid in illis probandum vel improbandum videatur.

Maria Deipara inter omnes Marias euangelicas princeps.

In serm. de nat. obl. ut in templo.

Maria mater cognata potiùs qui soror Elizabethæ censenda.

Verus numerus harum Mariarum ex Hieronymo perendus maximè.

a In expos.
b In quæst. 4. ad Fabiolã.
Lutherus ex duabus Mariis vnam facere conatur.
In com. epist. ad Galat. c. 1.
Matth. 27.
Matth. 20.
Iaan 19.
c Ibid. Theophil.
Euan. de Mariæ natiuit.

VT AD Marias euangelicas redeam, nihil sanè attinebat, nouatores in illas impetum facere, suámque acerbitatem exercere, ac præter omnem veterũ morem easdem calumniosè traducere. Nam Georgius Æmilius infirmitatem & ignorantiam, adeóque incredulitatem illis tantam imputat, quanta meruerint, vt Christum in sepulchro quæsitum, nec mortuum, nec viuentem potuerint inuenire. Humanior non est Antonius Coruinus, qui easdem curiositatis simul & incredulitatis accusat, quandoquidem sine mandato Dei aromata compararint, quasi carnali Dei cultui deditæ, quũ ad Christum in sepulchro vngendum accesserunt. Sed & Melanchthon cum hisce Mariis confert eos, *qui volunt Domino ostendere aliquã bona opera* (verbis illius vtor) *& non ab ipso potiùs accipere bona. Sed angelus obiurgat mulieres.* His accedit Rudolphus, Gualterus, bonas matronas ab Angelo reprehensas affirmans, quoniam Resurrectionis Christi mysterium nec intellexerint, nec obseruarint. Quid autem Erasmo Sarcerio vehementius? quid insulsius? qui tot criminibus hasce Marias grauat & infamat, vt cœcas, stultas, ridiculas, carnales, infideles non semel appellet. Cur ita rogas? quandoquidem sine Dei verbo emerunt aromata, summo diluculo exierunt, ad monumentum Domini se contulerunt, de lapide reuoluendo inter se contulerunt, ac demùm in monumentum ingressæ sunt. O atrocia crimina, & digna scilicet, quæ distinctè Sarcerius numeraret atque publicè perstringeret, ob quæ Marias infidelitatis ab Angelo conuictas esse fingeret, & ex quarum exemplo colligeret, omnem bonam hominis intentionem & actionem, etiamsi sanctissima videatur, sine verbo Dei meram esse infidelitatem. Hoccine sit Euangelium illustrare? imò peruertere, insignes Euangelij personas malitiosè denigrare, laudãda illarum benefacta Diabolico studio cõuellere, Deíque verbũ non solùm ad sensum omninò peregrinum, de quo nunquã cogitauit antiquitas, sed etiã ad fœdi erroris patrociniũ impiè detorquere. Totius autẽ deprauationis caput in gouersatur, quod isti pro sua libidine hoc idolũ iam antea

Vnam & eandẽ fuisse Mariam Magdalenam cum Lazari & Marthæ sorore. Ecclesia vnam solam Magdalenã agnoscit & celebrat.
d Lib. 2. de cõsensu Euang. c. 9.
e Hom. in festo Magdal.
f In c. 7. Luc.
g In c. 6. Mat.
h In c. 7. Luc.
Lib. de tribus Magdalenis.

Nouatores de Mariis Euangelicis perperã docere ac scribere.

In explicat. Euangelij de paschate.

In postillis circa Euang. paschatis.

In expos. c. 28 Euang. Mat.

In tract. Marci Euãg. c. 16.

In post. circa Euang. fest. Pasch.

Sarcerius in hasce Marias præ cęteris cõtumeliosior.

Ex qua præcipuè causa Sarcerius cum aliis has Marias accuset.

ſepè protritum extruunt atque defendunt, pro inutili ac damnabili cultu habēdum eſſe, quicquid ſine Dei verbo vel inſtituitur, vel agitur à mortalibus. Arqui nullum Dei verbum ſcriptum (de Apoſtolicis literis loquor) tunc extabat, & ne Apoſtoli quidem Euangelium de Chriſti Reſurrectione adhuc intelligebant. Tùm hæ mulieres eodem negotio excuſari poſſunt, quo Chriſtus ipſe vnam illarum aduerſus [a] Simonis Phariſæi, [b] Marthę ſororis & [c] Iudæ Apoſtoli ſiue querelas ſiue ſugillationes falſas iam antè purgauerat defenderatqúe. Hinc illa Domini verba: Quid moleſti eſtis huic mulieri? bonum opus operata eſt: licet aliòquin ea ſuæ pietatis teſtimonia ederet, quæ nec Dei verbum, nec Chriſtus ipſe flagitaret atque præciperet.

a *Luc. 7.*
b *Luc. 10.*
c *Mar. 14. & Ioan. 12. Matth. 26.*

Mariæ licet in fide nondũ perfectæ nõ tamen dignæ reprehenſione, vt volunt aduerſarij.

Angelus non obiurgat Marias, ſed conſolatur & inſtruit.

Marc. 16.

Est ita quidem, in hiſce Mariis aliquam fidei imbecillitatem apparere, ad quam curandam inſtructione quadam & opera ſpiritualis medici indigebant, nimirum vt de nouo & nondum pateſacto veréque ſublimi Reſurrectionis Domini myſterio informarentur. Verùm hæc qualiſcunque ignorãtia vel hallucinatio eò quidem tẽpore nulli culpæ fuit affinis, & ſi qua culpa fuiſſet, præclaris illis officioſæ pietatis ſtudiis facilè potuit compenſari atque ſarciri. Quòd verò Mariis ab Angelo dicitur: Nolite expaueſcere, Ieſum quæritis Nazarenum, & quæ ſequuntur, non obiurgatoria, vt iſti fingunt, ſed conſolatoria eſt oratio, qua illarum animi pauidi (ob aſpectum enim & alloquium Angelicum non poterant non timore affici) ſtatim erigantur atque confirmentur. Vt enim [d] Gregorius, [e] & Beda locum interpretantur, tantumdem illis Angelus dixiſſe videtur: Paueant illi, qui non amant aduentum ſupernorum ciuium, inter quos erant vtique milites ſepulchri cuſtodes, omnéſque Chriſti hoſtes ſanguinarij. Vos autem cur pertimeſcitis, quæ veſtros cõciues videtis?] Vnde Chryſologus eundem locum ſic interpretatur: Vos gaudere conuenit, non timere, quia reſurrexit, quem quærebatis mortuum: Viuit, quem lugebatis occiſum.] Certè non magis hîc obiurgat Marias Angelus, quàm Gabriel noſtram Virginem illo dicto corripit: Ne timeas Maria: vel quum rurſus paſtores Bethleemiticos Angelus affatur: Nolite timere. Quæ loquendi formulæ bonis Angelis valdè ſunt vſitatæ, vt paſsim Scriptura declarat, & præſentem conſolationem adferunt mortalibus, & vſum ferè neceſſarium habent ad metum depellendum, qui ex rerum magnarum, præſertim ſpirituum apparitione inſolitóque conſpectu, piis etiam & ſanctis oboriri conſueuit. Quã de re apud Athanaſium, vidêre licet, quæ Antonius magnus, vt ſpirituum apparitiones ritè diſcernantur, ſapienter exponit.

d *Hom. 21. circa Euang. feſti Paſch.*
e *In expoſit. 36. & Marc. Serm. 80 de Chriſti Reſur.*
Luc. 1.
Luc. 2.

In vita Antonij magni per Euagr. perſe.

Has Marias à Patribus commendari.

Quocirca relictis nouatorum næuiis, quid veteres de hiſce Mariis ac piis earum operibus indicàrint, ex vno atque altero Patrum, adſcribemus. [f] Gregorij Magni, & venerabilis [g] Bedę verba ſunt: Sanctæ mulieres, quæ Dominum fuerant ſecutæ, cum aromatibus ad monumentum venérunt, & ei, quem viuentem dilexerant, etiam mortuo, ſtudio humanitatis obſequuntur.] Tùm Euſebius Emiſſenus: Conſidera modo, inquit, quo dilectionis igne interius ardebant, quæ fœminei timoris & fragilitatis oblitæ, non ſolùm in nocte veniunt, verùm etiam confidenter in monumentum ingrediuntur. Vnde & conſolationis (non reprehenſionis) verba audire meruerunt, dicente Angelo: Nolite expaueſcere, Ieſum quæritis Nazarenum crucifixum. Surrexit, non eſt hîc.] Qui verò Emiſſenum non audiunt, ſuum ſaltem ducem & Sarcerij Magiſtrũ [h] Lutherum audiant: ita certè his matronis erunt æquiores, multáque in ipſis laudanda reperient, vt potè quòd ſolę itineri ſeſe accinxerint, quòd ſequam Pilati & Iudæorũ iram contemſerint, quòd vitæ & ſaluris periculo ſeſe obiecerint, quando ſub auroram ad monumentũ Dominicum ſponte profectæ fuerunt. *Hæc illas nihil aliud vrgebat*, inquit, *præterquàm ſanor & amor, quo in dominum rapiebantur. Iam altè enim in corda earum dilectio Chriſti illapſa erat, vt vel mille ceruices ipſius cauſa incertæ fortunæ commiſiſſent.* Adiungit etiam, Reſurrectionis Chriſti virtutem in illis tunc emicuiſſe, quę fœmineos animos pluſquàm viriles reddiderit, rurſúſque illas animârit. Hæc Euãgelio certè magis congruunt, quàm quævani & inepti nouatores, præſertim Sarcerius, vt à ſuo præceptore Luthero deſciſcant, optimis Mariis inſolenter affingunt. Atque vt mutus hîc eſſet Lutherus, ſi Euangelicam hiſtoriam propiùs inſpiciamus, tàm præclara & multiplex harum mulierum laus eſt, vt vix aliæ magis Euangelicæ vel dici, vel cenſeri poſſe videantur. Hæ Chriſtum Dominum in illis coruſcantis Euangelij primordiis, ſi vllæ aliæ, familiarius agnouerunt, tantáque ſacri Euangelij audiendi cupiditate fuerunt incenſæ, vt ex Galilæa proficiſcentes, longis itinerum ſpaciis talem Doctorem vltrò proſequerétur, quem ſuis etiam ſumtibus in hoc munere liberaliter aluerunt atque ſuſtentârunt. Quid? quod Apoſtolis cordatiores, Dominum ab amicis omnibus deſertum, ab ipſis magiſtratibus ſæuiſsimè tractatum, & in crucem denique cum latronibus ſuffixum, vel ſolæ, vel præcipuæ non deſerunt, Chriſti paſsionibus, vt Petrus loquitur, haud dubiè fideliter communicantes. Quarum pietas in Chriſti funere honeſtè curando mirabiliter eluxit, dum nullis curis, laboribus, ſumtibus, vigiliis parcunt, dum publicam contemnũt inuidiam, dum ingens fortunarum ac vitæ periculum ſubeunt, ſuo vt in Chriſtum mortuum amori faciant ſatis: adeò charitas vèl morte fortior in illis perſeuerabat. Quæ ob Domini crucem & mortem plenæ doloribus, vnguenta ſumtuosè parant, tota nocte peruigilant, ſolicitè lucem expectant, ante Solis exortũ excurrũt, ſanguinariam vrbem, media castra perrumpũt, non hoſtiũ ſęuitia, nõ periculorũ metu, non ſexus & cõditionis imbecillitate abſterrẽtur, quominus ad ſepulchrũ Dominicũ penetrẽt. Nihil aliud erat in votis, niſi magiſtri dulces tractare manus, & ſacris eius vulneribus amica infigere oſcula, corpus verò non modò vnguentis perfundere, ſed & rigare lachrymis, totúmque locum complêre lamentis. An verò amantes illas Chriſtus non redamat? piis harum officiis adeò delectatus, vt non modò perfulgentem Angelum illis deſtinatum, ſed per ſeipſum etiam eaſdem ante alios diſcipulos à morte imprimis inuiſat, ac verbis amicis conſolatus ſit. Has primùm auguſtæ Reſurrectionis ſuæ conſcias, teſtes, concionatrices, & quaſi Apoſtolorum Apoſtolas fecit: his pedes ſuos in rediuiuo & glorioſo illo corpore contrectandos dedit: has ſibi præcipuas velut amicas in terris delegit, ac proculdubio variis illuſtribúſque donis, plus quàm à nobis poſsit intelligi, eximiè cohoneſtauit.

In explicat. Euang. in ſexto Paſch.

h *In Paſch. circa Euang. feſti Paſch.*

Etiam Lutheri teſtimonio Euãgelium laudandum miram præſtantiam.

Diſcipuli theriaca nangelica quioces ſu præcepto.

Diſcipuli Euãgelio nates nominati commendantur, & memoria in Eccleſia celebrantur.

Luc. 8.

Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioan. 19. 1. Pet. 4.

Cantic. 8.

Mariæ Chriſti amãs, & ab eo viciſſim amatur.

Lib. 8. in Luc.

Has Marias aquilas eſſe circa corpus domini congregatas.

a *Lib. de diuinis offic.*
b *In cap. 23. Luc.*
c *In ſerm. de feſto paſch.*
d *In odis de Paſchatu.*

ſtauit. Scitum eſt, quòd Ambroſius illas appellat aquilas, circa Chriſti corpus congregatas, quum dictum Euangelicum interpretatur. Vbi fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ. [a] Rupertus eaſdem deuotas Chriſto fœminas, [b] Beda ſanctas, quæ ſolæ Chriſtum arctius amauerint, vocat Radulphus Ardens, [c] admodum feruidas, ſanctè audaces officioſiſsimáſque deſcribit, quæ & Apoſtolæ Apoſtolorum nuncupari poſsint. Has ipſas vnguentiferas non ſemel Damaſcenus extollit, & inter alia de illis canit: Mulieres piæ cũ vnguentis poſt te (Chriſte) excurrerunt: quem autem vt mortalem cum lachrymis quærebant, eundem viuentem Deum lætis animis adorârunt, ac myſtici Paſchatis nuncium Chriſti diſcipulis attulerũt.] De his ipſis Propheticũ illud in Chriſti perſona dictũ eſſe putant: Derelicta ſunt tantũmodò labia mea circa dentes meos. Etenim per labia, quæ membra ſunt reliquis molliora, hoc loco ſexum fœmineum, virili quidem infirmiorem atque molliorem intelligunt, qui tamen viros ipſos vicerit, quando Chriſto dirè afflicto & excruciato firmiùs adhæſit atque ſeruiuit: verè vt hîc cum Paulo dixerimus: Elegit Dominus infirma mundi, vt confundat fortia. His iam Deiparam annumerare decet, quæ ſi vlla mulierum alia, fideliſsimè conſtantiſsimèque Chriſto in rebus aduerſis aſtitit, & quemadmodum ex Epiphanio meminimus, indiuidua Ieſu aſſectatrix perpetuò fuit. Neque tamen illa, vt dictæ aliæ, Chriſto iam mortuo & ſepulto fidem vacillantem & imbecillem præbuit, ſed inconcuſſam, firmam integrámque ſeruauit, ſicut alibi pluribus aſſeremus. Hinc Euangeliſtæ quum alias mulieres circa Dominicæ ſepulturæ curã verſantes inducunt atque deſcribunt, hanc vnam velut abſentem & ab aliis ſeiunctam omniúmque Mariarum beatiſsimam prætermittũt. Cuius rei cauſam his verbis Bernadus oſtendit: Il-

Eſſe Marias per dictes Chriſto reſiduos in Iob deſignari. *Iob 19.*

1. Cor. 1.

Mariam Deiparam inter & ſuperalias Marias meritò commendari.

Cur de Maria Deipara tacerat Euangelium, quum de aliis mulieribus circa Domini ſepulturã tracte.

Quomodo Bernardus Mariã reliquis Mariis anteponat.

Hær. 78. contra Amidicomarianos.

la mater, quæ plus habuit pietatis, cum aliis ad vngendum non venit corpus Chriſti ſepultum: quia fruſtrà putabat eum vngi, quem reſurrecturum ſciebat. Verè fortis hæc mulier, & præ cunctis poſt filium honoranda. Verè & virago dici poteſt, quæ à viro Chriſto per animi fortitudinem ſeparata non eſt: ſed eum, quem morientem & mortuum vidit, credidit immortalitatis gloria ſublimatum.) Eſt & illa percelebris Maria, Ioãnis qui & Marcus à Luca dicitur, mater, vtpotè in primos credentes tàm officioſa, vt hi cœtus pios in illius ædibus celebraſſe legantur. Ad huius ergo domum ſtatim Petrus ſeſe contulit, quum ob Patrum comprecantium vota per Angelum adiutus, & Herodiano carcere liberatus fuiſſet. Neq; vulgaris alterius Mariæ laus eſt, de qua ſcribit Apoſtolus, Salutate Mariam, quę multum laborauit in nobis, quòd ea Euangelij fideique ſuccreſcentis negotium egregiè ſua cura & opera promoueret. Neque diſsimilis fuit Maria Coſſobolita, quam tantoperè magnus ille Ignatius prædicat, pudiciſsimã, ſacratiſsimã, doctiſsimã, ſapiẽtiſsimã, in omni opere & verbo bono perfectã, adeóque piiſsimarum mulierum normam & exemplum appellans. At quantò rectius hæ aliæqúe id genus commendationes in Mariam Domini noſtri matrem, & inter mulieres omnes benedictam, omníque virtute & gratia præ aliis cumulatam competunt? Si enim tanti vitrum, vt Tertulianum ac Hieronymum ſequamur, quanti verum margaritum? Sed enim ſatis ſit hactenus tanquam è via deflexiſſe: ad quod diuerticulum aduerſarij nos vel inuitos abripuerunt, dum Marias Euangelicas indignè proſcindunt, quarum honorem & officioſam in Chriſtum pietatem cum propter earumdem meritum, tùm ob Mariani nominis reuerẽtiam aliquo ſtudio vindicare decebat.

Cap. 1. in tractat de paſſ. do.

Maria Ioannis ſiue Maria mater, & alta.

Act. 12.

Rom. 16.

In epiſt. ad Hieronem & Mariam Caſſobolit.

CAPVT II.

De Mariæ præſtantia & ſingulari dignitate, quam non modò Patres, ſed etiam ex aduerſariis quidam agnoſcunt.

Mirum hac tempeſtate complures reperiri, qui ad præclaras Mariæ laudes nauſeant: adeò illis inuiſum, ſuſpectum & immodicum videri ſolet, quicquid de inſigni Mariæ virtute, ſanctitate & gloria vel ſcriptum legunt, vel dictum fortáſsis audiunt. Horum nos imbecillitati conſulere, aut turpi potiùs errori occurrere cum primis deſideramus, vt eodem velut pharmaco & ægri hac in parte curentur, & ſani in ſua incolumitate corroborentur: ſibíque certius perſuadeant omnes, nobiliſſimum hoc excellentiſsimúmque Dei organum, electis & beatis quibuslibet anteponendum eſſe. Principiò negari neutiquam poteſt, Mariæ typum primam mulierem Euam extitiſſe, & quicquid de hac ipſa cum laude dicitur, in illam longè magis competere, quæ alteram nobis & mundo Euam diuino conſilio præſtare debebat. Quemadmodum igitur haud ſine miraculo contigit, vt in rudis adhũc mundi primordiis primo Adam grauiter obdormiẽte, de lateribus eius portionem vnam tolleret Deus, & ad formandam præclaram veréque formoſam fœminam Euam accõmodaret: ita de Maria ſentire fas eſt, quod à ſecundo Adam, qui certè cruci affixus, & in profundum mortis ſomnum coniectus fuit, præcellentem illam virtutem acceperit, vt inſtar Euæ & ipſa omnium fœminarum, imò & mentium humanarum pulcherrima ſimul & putiſsima in orbem prodiret, ipsíque Adæ & chariſsima & coniunctiſsima foret. Eua nomen accepit, vt mater viuentium appellaretur. Eandem appellationem Mariæ largitur Epiphanius, quandoquidem vt omnis hominum generatio ex prima illa, quæ primæuam nobilitatem inobedientia vitiauit infœliciter exorta eſt, ſic vera vita, qua Deo ſecundùm ſpiritum viuimus, per alteram matrem Mariam verè obediẽtem nobis perditis quaſi reſtituitur, dum hæc ipſum vitæ fontem & authorem Chriſtum nobis exhibet. Vetus Eua fœtus ſuos priuſquàm pareret extinxit, nou erca potiùs, quàm mater appellanda. Sed noua hæc Eua non morientium, ſed reuiuiſcentium mater exiſtit

Mariæ typum primam Euam eſſe.

Gen. 2.

Contra Antidicomarianitas.

Maria viuentium mater, nõ minus verè, quàm Eua dicitur.

quæ incogitabili mysterio, de cuius osse fuerat genita, eum ipsum de sua carne vicissim genuit, nec ab alio fœcũdata, quàm quem peperit. Vnde Chrysologus quoque dixit: In quibus Eua maledicta puniebat viscera, nunc in illis gaudet, honoratur, suscipitur Maria benedicta. Et facta est verè nunc mater viuentium per gratiam, quę mater antè extitit morientium per naturam.] Tùm Petrus Damianus affirmat: Per hanc beatissimam Virginem non solùm amissa olim vita hominibus redditur, sed etiam beatitudo Angelicæ sublimitatis augetur: quia dum homo ad superna reducitur, illorum numerus, qui diminutus fuerat, reparatur. Verùm de Mariæ & Euæ iusta collatione, quæ latissimè patet, alius erit locus posteà disputandi.

Serm. 140.

Serm. 3. de Mariæ nati.

Hæc illa in paradiso promissa, tótque seculis expectata, de qua serpenti primorum hominũ nequissimo seductori tàm grauiter dixit Deus: Inimicitias ponam inter te & mulierem, inter semẽ tuum & semen illius. Qui sermo diuinus nec Euæ, neque vlli alteri mulieri, sed soli Mariæ congruit, quæ diuinitùs electa est, vt inter ipsam & Serpentem, & inter vtriusque semen non qualiscunque contentio, sed acre & perpetuum bellum intercederet, tàm diu nempè duraturum, quoad eadem mulier ac benedictum eiusdem semen maledicti serpentis caput potestatémque summam contereret, vt amissa dignitas & salus humano generi tandem restitueretur. Nec temerè monent Hebraicæ linguæ periti, non simpliciter, sed cum articulo peculiari hoc loco de muliere pronunciari, perinde ac si dicatur: Inimicitias ponam inter te & illam mulierem: sic admonente nos diuino Spiritu, selectam prorsus & eximam mulierem ad beatum illud semen procreandum certo Dei consilio prædestinatam esse. Et mulier quidem appellatur, quando & virgines propter sexum, mulierum nomine solent contineri, sed non mulier passa virum, quum Deus non viri & mulieris, sed mulieris duntaxat, ac idcirco Virginis semen polliceatur. Quo enim de fœmine hæc dicuntur, vt Rupertus inquit, nisi de vno, qui est Christus? Ipse namque solus ita semen mulieris est, vt non etiam viri semen sit. Eodem ferè modo Epiphanius admonet, semen non ex viri coniugio, sed à Maria duntaxat acceptum hîc intelligi oportẽre.

Genes. 3. Maria in paradiso promissa & descripta, quę Virgo pareret Redemptorem.

Lib. de Trinit. & oper. eius c. 19. contra Adiadicomarianitas, hæres. 58.

Hæc illa Rebecca verè alma, hoc est, adolescentula abscondita, viro incognita, eximiè speciosa, inter plurimas electa, à magno Patre conquisita, preciosis donata monilibus, & singulari pudore cohonestata virgo, solàque digna reperta, cuiverus Isaac, omnipotentis nempe Patris risus, idémque omnis veræ lætitiæ nostræ fons beatissimo spiritualium nuptiarum vinculo coniungeretur. Hæc sancta & seculis omnibus celebranda Iudith, eleganti sanè aspectu prædita & decora nimis, quæ superbissimum caput amputat Holoferni, mulier Hebræa, quæ populo Dei pro certa desperatione præsentem salutem ac triumphum adfert, de qua rectè propriéque dixeris, quod de illa miranda victrice gratus Dei populus prædicabat: Benedicta tu filia à Domino Deo excelso præ omnibus mulieribus super terram: tu gloria Hierusalẽ, tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri. Hæc illustris illa Hester delitiæ Regis æterni abscondita & custodita, incredibilisque pulchritudinis fœmina, præ aliis omnibus electa regina, & summo Regi summè grata, quæ toti populo ad depellendum triste mortis decretum singularem gratiam impetrat atque conseruat. Hæc templum & sanctuarium Dei, aut sicut in Ezechiele Septuaginta transtulerũt, Sanctorum via, quòd per hanc virginem & viuentium, id est, Sanctorum matrem, sanctitas ingressa fuerit in orbem terrarũ, quódque sanctus ille sanctorum, qui Sanctos omnes efficit ac perficit, per hanc fœlicem portam siue viam primùm apparuerit mortalibus. Hæc præcipua lectissimáque Dei sponsa & amica, quam in mystico epithalamio haud sine diuino spiritu Salomon celebrat, & dulcissimis vocibus affatur, quod nempè sit sponsa Domini & amica, sponsáque prorsus immaculata, pulcherrima, coronanda, sed & columba perfecta, talisque mulier, quæ suo miro decore non sit absimilis Hierusalem ciuitatum omnium elegantissimæ amplissimæque: mulier dico, quam filiæ Sion vidẽt & laudant, imò quam reginæ beatissimam prædicant. Neque sat erat diuino huic encomiastæ, illã plerisque rebus, quæ ob gratiam, pulchritudinem, speciem & venustatem singularem amantur & appetuntur, conferre, quemadmodum fonti mundissimo, horto amœnissimo, puteo aquarum scaturientium lectissimo, paradiso & horto deliciarum vndique concluso maximéque munito, & aciei castrorum decẽter instructæ, ac idcirco etiam hostibus formidabili. Sed quum idem animadueterret, se tantę personę maiestatem nullius quidem verbis, aut symbolis, aut prœconiis posse consequi, in hanc demùm vocem admirabundus erupit: Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol? Et rursus: Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhę & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij? Iterum verò: Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum? Etsi enim hæc mysticè dicuntur, & ab aliis aliter, præsertim verò de Ecclesia explicantur, tamen vt interpretes doctissimi fatentur, ad Mariam quoque spectant, eoque magis, quòd sicut apud Aponium legimus, qui non credit Deum per Ecclesiam facere, quod fecit per Mariam, infœlix est. Ac probabiliter affirmat Rupertus, totum Canticorum librum sic esse conscriptum, vt præcipua Dei sponsa Maria, qua ille nihil habet charius sibique coniunctius, in eo vel maximè ab amatore diuino Deóque ipso depingatur, imò quædam illic eius esse generis, vt ad Ecclesiam & personam aliam nisi Mariam, vix possint accommodari. Iudicat & Andreas Cretensis non vulgaris author, Mariam in hoc ipso libro depingi, variísque modis mysticè adumbrari.

Rebecca typus Mariæ. Genes. 24. Maria per Iudith adũbrata. Iud. 13. & 15.

Hester Mariæ figura. Hest. 2. & 7.

Ezech. 44. Maria per Ezechielẽ ostenda.

Num. 12. Maria per Salomonem celebrata. Cant. 1. 2. 3.

Hæc est, vt paucis multa complectar, quæ [a] Moysi in rubo & igne, [b] Aaroni in virga & flore, [c] Israëlitis in arca testimonij de lignis Sethim fabricata, [d] Iesse in virga nunquam curua & semper erecta, [e] Ezechieli in porta oriẽtali perpetuò clausa & lucida, [f] Gedeoni in vellere & rore depicta multò antè diuinitùs præmonstrabatur. Hæc stella illa orta ex Iacob, exqua processit radius totum orbem illustrans. Hæc arca illa mystica testamenti, quæ cælestę manna, hoc est, Angelorum & hominum panem continuit. Hoc aureum illud propitiatorium, per quod infensum sceleribus nostris diuinum numẽ placatur. Hic veri Salomonis thronus, hæc aula

Lex veteris figuriuè designat & ostendit.

a Exod. 3.
b Exod. 15.
c Deut. 11.
d Esa. 11.
e Ezech. 44.
f Iudith 8. Num. 12.

Cant. 6.
Cant. 3.
Cant. 8.

3. Reg. 8.

hæc aula regia, hic thalamus, in quo cælorum rex & Dominus suauissimè requieuit. Hæc schala illa mystica, quam Iacob in somnis mirabiliter est contemplatus. Vt omittam interim alias id genus figuras ac singulares typos veteris Testamenti, quibus Messiæ matrem significari & exprimi, ne Hebræi quidem Rabbini diffitentur, qui præclara de illa solent commemorare. Hanc enim petram primariam vocant, ex qua Messiam velut excindendum esse prędixerit Zacharias: hanc primam creaturam in humano genere, primúmque hominem à peccato prorsus immunem faciunt: hanc Prophetissam, quæ cuncta præ cęteris nôrit, omniúmque Prophetarum Dominam & magistram appellant, sicut & [a] Galatinus ipsis Rabbinorum verbis repetitis comprobat. Ego verò sat habeo, vnam Rabbini Haccados proferre sententiam, qui Messię matrem [b] his verbis illustrat: Sicut abacus est armarium, quod Principes conficiunt, vt auri & argenti vascula in eo recondant, suámque gloriam & opes cunctis ostendant: ita Regis Messiæ mater erit armarium, quod Deus ipse construxit, vt Messias in ea sedeat ad maiestatis suę gloriam mortalibus omnibus demonstrandam. Atque hæc magister ille noster sanctus (sic enim à Iudæis honoris gratia nuncupatur) ad Romanum tunc scripsit Consulem, quum ne Mariæ parentes quidem in lucem essent editi. Ceterùm ad eiusdem Virginis Matris commendationem, si Iudaicos libros quærimus, nihil vehementius facit, quàm quod illa in Propheticis literis [c] prægnans Virgo, & pariens itidem Virgo, quę Deum inter homines generet, ac rursus [d] Prophetissa, nec non [e] fœmina virum circundans eximiè appellatur.

a Li. 7. de arcanis Catholicæ veritatis. Cap. 4. & 12.
b In respons. ad 7. petitis. Antonini. Consulis.

Maria in Propheticis literis commendata maximè.
c Esa. 7.
d Esa. 8.
e Hier. 31.

Quid ergo mirum, credentes omnes, qui inde ab orbe condito Messiæ & Saluatoris sui desiderio tenebantur, de ipsius Messiæ matre præclarè sensisse, & eius aduentum exoptâsse? nimirum vt in suis tenebris præsentem veluti Luciferum & rutilantem auroram, veri nempè Solis prænunciam, cernerent exoriri. Cæterum noui Testamenti locos alibi proponendos, eósque apud Lucam clarissimos prætermitto, in quibus de hac sacrata Virgine ac eius admirabili sanctitate & excellentia singulari supra quam verbis explicari potest, Spiritussanctus abũdè nos commonefecit. Ingens profectò pondus tenent, & in Ecclesia tenuere semper huiusmodi Euãgelicæ voces: Aue gratia plena, Dominus tecum. Inuenisti gratiam apud Deum. Fecit mihi magna, qui potens est. Beatam me dicent omnes generationes. Beatus venter qui te portauit. Beata vbera, quæ suxisti. Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini ad me: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui, vt reliqua id genus testimonia, quæ ad Mariæ dignitatem astruendam maximè faciunt, & in Euangelio siue ab illa ipsa dicta, siue de illa scripta, piis dulcissimè sonant, si lentio committamus. Hæc sola est, quæ mater Dei ac viuentium dici mereatur: sola de qua mundus lætè profiteatur: Quòd in ea natum est, de Spiritu sancto est. Sola cui promittat Angelus: Quòd ex te nascetur sanctũ, vocabitur filius Dei. Sola, cui & Archãgelus de cælo missus, & Elizabeth sancta laudes maximas clarissimè tribuant. Sola mulier, quam Sole amictã vidit & descripsit Ioãnes. Sola demùm, quæ vt nouũ Dominus faceret super terrã, Virũ circundedit.

In Euangelio Mariæ mirificè commendata.

Mariam nouũ testamentum extollit. Luc. 1. & 11.

Apo. 12. Hiérem. 31.

Igitvr à Scripturis ad Patres Ecclesiæque Doctores transeo, copiosos illos quidem & liberales Marię præcones, quemadmodum hoc opus vniuersum luce clarius demonstrabit, sed ex quorum monumentis nunc pauca duntaxat, & veluti carptim ad commendandam huius Virginis gloriam attingemus. Si de peccatis agitur, nullam de Maria quæstionem vel disputationem sustinet Augustinus, quod plus gratiæ illi, quàm Sanctis reliquis ad vincendum omni ex parte peccatum collatum fuerit, quæ concipere ac parere meruit Saluatorem. Sicut etiam à Bernardo dictum est: Decuit nimirum Reginam virginum singulari priuilegio sanctitatis, absque omni peccato ducere vitam, quæ dum peccati mortísque pareret peremtorem, munus vitæ & iustitiæ omnibus obtinẽret.] Si puritatem eximiam quærimus: Maria est inter tot hominum, qui saluantur, animas velut electa columba, non solùm pulchra penitùs & immaculata, sed etiam quæ puritate Cherubin & Seraphin antecellit, vna omniũ sanctissima & innocentissima & beatissima, quam omnes omnium hominum generationes omnibus vocibus nunquam cessantibus meritò prædicent, teste Theodoreto. Si gratiæ sublimitatem, & virtutũ siue multitudinem, siue magnitudinẽ consideramus, sic de illa quidẽ Chrysostomus cõcionatur: Μέγαγὰρ ὄντως τῆς παρθένȣ τὸ θαῦμα. Τί γὰρ μεῖζον, τῶν ὄντων ἐυρεθήσεταί ποτε; τῆς γὰρ γῆς ȣ τȣ̃ ȣρανȣ̃ πλατυτέρα ἀυτὴ μόνη ἔφανε. τίς γὰρ ταύτης ἁγιωτέρα γέγονεν; ȣ τοσφῆται, ȣ κ ἀπόστολοι, ȣ μάρτυρες, ȣ πατριάρχαι, ȣ πατέρες, ȣκ ἄγγελοι, ȣ θρόνοι, ȣ κυριότητες, ȣ τὸ σεραφείμ, ȣ τὸ χερȣβείμ, ȣκ ἄλλο π τῶν τε ὁρατῶν ȣ ἀοράτων ὃ ποιήμασι μεῖζον ταύτης ἐυρίσκεται. Quæ latinè versa hũc sensum exprimũt: Magnum reuera Virgo hæc mundi miraculum est. Ecquid enim in rerum vniuersitate queat hac maius ac sublimius inueniri? Sola hæc cælum & terram amplitudine superauit. Quidnam illa sanctius? non Prophetæ, non Apostoli, non Martyres, non Patriarchæ, non Patres, non Angeli, non Throni, non dominationes, non Cherubin, non Seraphin, non aliud denique quippiam inter creatas res visibiles, aut inuisibiles vna hac maius aut excellentius inueniri potest.] In eundem sensum alibi quoque docet, vbi Virginem eandem reuerenter affatur: Vt verè dignum & iustum est glorificare te Deiparam & semper beatissimam & penitùs incontaminatam matrem Dei nostri, honoratiorem Cherubin, & gloriosiorem incomprehensibiliter Seraphin, quæ citra corruptionem Deum peperisti: verè Deiparam te magnificamus: Aue gratia plena, &c. Cũ qua oris aurei sententia non male congruit, quod Gregorius Nazianzenus, ille qui ab excellenti rerum sacrarum doctrina Theologi cognomentum inuenit, suauissimè modulatur

A peccato immunis Mariæ vita.

Epist. 174.

Mariæ puritas incõparabilis.

Li. 3. in cant. canticorum.

Hom in hymnum dominiparam.

Chrysostomi & Græcorum Patrum testimonia pro Mariæ dignitate & excellentia.

In liturgia.

In fine Tragœdiæ de Christo patiente.

Χαῖρ ̃ ἄνορη παν̓γχαρτε μῆτηρ παρθένε
Κάλλιςε πασῶν παρθένων ὑπερτάτη
Ὀυρανιώνων παγμάτων ὑπερτέρα
Δέσποινα, παμβασίλισσα, χάρμα τȣ̃ γένȣς.
Hoc est (vt vertit Cl. Roillietus, Belnensis.

Salue puella gratia
Æquanda nullis, mater & virgo supra
Omnes decora virgines, & maxima
Quæ vincis omnes ordines Cælestium
Regina, domina, generis humani bonum.

Ser. de dormit. Deipa. et lib. 4 de fide ortho doxa. cap. 15.

VBI Gregorium & Chrysostomum sequitur Damascenus, cuius testimonio Maria res creatas omnes excellit, ac omnibus præest, vt potè rerum omnium dominatrix ac domina censenda, postquàm eius, qui condidit omnia mater effecta est. Suffragatur his Germanus Patriarcha Cõstantinopolitanus, qui velut Chrysostomum præcipuè imitaretur, ad Ioannem Synadon Episcopum hoc modo scribit: Verè ac propriè veri Dei matrem veneramur & magnificamus, & quauis visibili & inuisibili creatura superiorem reputamus.]

Lib. de carne Christi.

HIS Græcis Theologis Latinos addamus, ex quibus peruetustus ille Tertullianus Mariam, quia Christi matrem, & beatissimam & gloriosissimam vocat, & de qua dicere non veretur: Quod Eua credendo deliquit, cùm nempè serpentem audiret, Maria credẽdo Gabrieli deleuit.] In quam sententiam qui adhũc vetustior fuit Christi Martyr Ireneus, hoc Mariæ attribuit, quod per eius obedientiam Euæ inobedientiæ nodus acceperit solutionẽ. Quin apertè & in vniuersum de illa testatur: Sicut Eua inobaudiens facta est & sibi, & vniuerso generi humano causa mortis: sic & Maria habens prædestinatum virum, tamen Virgo obaudiens, & sibi & vniuerso generi humano causa facta est salutis.] Ad quem ferè modum Hieronymus quoque scripsit: Mors per Euam, vita per Mariam.] Iamverò Africę lumẽ Cyprianus tanti Mariã habuit, vt pronũciare audeat: Nõ æquãda est mulieribus cunctis, quæ genuit Maiestatẽ. Plurimũ à cæteris differens, natura communicabat, non culpa. Erat ei proprium priuilegium, quod nulla mulierũ nec antè, nec deincepsmeruit obtinere, quod erat simul mater & virgo singulis titulis insignita. Vnde & matri plenitudo debebatur, & virgini abundãtior gloria, quæ carnis & mentis integritate insignis, spirituali & corporali intùs & extrà Christi præsentia fruebatur.] Tùm qui doctoribus Ecclesiæ Latinæ primariis annumeratur Gregorius Magnus, vt Mariam cunctis Sanctorum ordinibus eminentiorem, ac Esaiam Prophetam sequatur, eam ipsam sublimem montem, & in omnium montium vertice situm appellat. Sic enim sanctus ille Pontifex loquitur: Potest huius montis nomine beatissima semper virgo Maria Dei genitrix designari. Mons quippe fuit, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem electionis suæ dignitate transcendit. An non mons sublimis Maria, quæ vt ad Conceptionem æterni Verbi pertingeret, meritorum verticem supra omnes Angelorum choros vsque ad solium Deitatis erexit? Huius enim montis præcellentissimam dignitatem Esaias vaticinans, ait: Erit in nouissimis præparatus mons domus Domini in vertice montium. Mons quippe in vertice montium fuit, quia altitudo Mariæ supra omnes Sanctos refulsit. Nam sicut mons altitudinem, ita domus designat habitationem. Mons quippe & domus aptè dicitur, quædum incomparabilibus est illustrata meritis Dei Vnigenito, in quo recumberet, sacrum præparauit vterum.] Cum his non malè cõuenit, quod insignis author Petrus Damianus non tàm suo, quàm totius Ecclesiæ nomine testatum reliquit. Ecquid mirum, inquit, si hæc ineffabilis Virgo in suis laudibus modum humanæ vocis exuberat, quum & ipsam humani generis naturam excellentium meritorum dignitate transcendat? Non denique excellentissimus ille Patriarcharum chorus, non prouidus Prophetarum numerus, non iudex Apostolorum senatus, non Martyrum victor exercitus, non aliquis antiquorum, non quisquam sequentium Patrum huic beatissimæ Virgini poterit comparari. Quid enim sanctitatis, quid iustitiæ, quid religionis, quid perfectionis singulari huic Virgini deesse potuit, quæ totius diuinæ gratiæ charismate plena fuit?] Neque solùm [a] Bernardus, verùm & [b] Augustinus agnoscit, Mariam esse mulierem illam in [c] Apocalypsi descriptam, quæ & amictum solaribus fulgoribus radiantem, & caput duodecim stellarum corona redimitum habuit. Lunã interim suis subiectam pedibus tenens. Iure autem Sole perhibetur amicta, vt Bernardi verbis vtamur, quæ profundissimam Diuinæ sapientiæ vltra quam credi valeat, penetrauit abyssum: vt quantum sine personali vnione creaturæ conditio patitur, luci illi inaccessibili videatur immersa. Quis verò stellas Mariæ caput cingentes, & è quibus regium ei diadema compactum est, dignè satis explicet? Notauit de his aliquid quoque Bernardus, duodecim prerogatiuas gratiarum, velut stellas lucidissimas, indicans, quibus hęc Virgo singulariter adornatur. Adiungit porrò: Sed & defectus omnis sub ea, & quicquid fragilitatis seu corruptionis est, excellentissima quadam sublimitate præ cæteris omnibus excedit, & supergreditur creaturis, vt meritò sub pedibus eius Luna esse dicatur.] Eôdem pertinet, quod Rupertus docet, Mariam in Canticis veluti Solem iure vocari, quæ licet natura non sit idem, quod Sol vetus & æternus, ex ipsa nimirum prodiens, tamen ab hoc ipso Sole honoretur, quemadmodum parentes à filiis decet honorari. Qui enim dixit: Honora patrem tuum & matrem, non dubium, quin & ipse honoret, & ab omnibus amicis suis suam velit honorari matrem. Hæc vna & perfecta illa columba electa genitrici suæ, antiqui videlicet Ecclesiæ, ac matri etiam Hierusalem, quæ sursum est. Quia nec inter Angelos, inquit, nec inter homines similem vel primam habet, vel sequentem habitura est.] Vnde alibi hoc etiam Mariæ eulogium defert: Qua sui corporis parte altius post ipsum caput suum Christum Ecclesiæ sublimitas eminuit, quàm singularibus huius Reginæ Angelorum meritis, cuius ex carne sine viro Christus, vt lapis de monte sine manibus, est editus? Et quo in vertice montium tantum myrrhæ, id est, mortificationis, cum thuris, id est, piæ orationis odoribus, inueniri potuit, quantum in huius beatæ Virginis anima, quam singulariter dominicæ passionis gladius pertransierat?] Hos omnes Marianæ dignitatis & testes & præcones non possum missos facere, nisi Petrum Damianum, grauem sanè Theologum, ac dignum illis socium adiecero, qui Mariam pulchram vt Lunam, & electam vt Solem præclarè depingit. Virgo, inquit, inter animas Sanctorum & Angelorum choros supereminens & euecta, merita singulorum & omnium titulos antecedit. Quantumlibet aliæ stellæ reluceant, Luna tamen & magnitudine præeminet & splendore: sic vtramque naturam Virgo singularis exuperat, & immensitate gratiæ, & fulgore virtutũ. Virga Iesse, veri præuia luminis, in illa inaccessibili luce perlucens, sic vtrorumque spirituum hebetat dignitatem, vt in cõparatione Virginis nec possint, nec debeant apparêre. Sicut Sol solus orbem illuminat,

In epistol. ad Eustochium. Li. de singularis cleric. & serm. de natiuit. Christi.

Esai. 2.

1 Reg. cap 1.

Mariam quanti fecerit Gregorius magnus

Ser. de Mariæ natiuit.

Petrus Damianus eqùam praeclare de Maria pronuntiet. Mariam & Angelis & hominibus anteponere.

Serm. de gaudiis assump.

a In serm. de gaudium magn.
b Lib. de fide ad capharnaũ.
c Apocal. 12.
Loco citato Maria multis illustris, & ita ne descripta.

illuminat, sic hæc sola solidiori lumine & Angelos & homines illustrat. Terribilis vt castrorum acies ordinata: terribilis dæmonibus, ordinata virtutibus, singularis timor malignorum spirituum, specialis amor ciuiũ beatorum.] Ac alibi rursus: Quid grandius Virgine Maria? quæ magnitudinem summæ diuinitatis intra sui ventris conclusit arcanum? Attende Seraphin, & in illius superioris naturæ supẽruola dignitatem: & videbis quicquid maius est, minus Virgine, solumqúe opificem opus istud supergredi.] Quare Mariam confert throno Salomonis excellentissimè pulcherriméque fabricato, ita vt in vniuersis regnis opus præstantius non reperiretur. Reginam cæli & Sanctam Sanctorum esse docet, quam ipsi etiam Apostoli non sine maximo stupore demirentur, & dicant: Quæ est ista, quæ ascendit sicut Aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata?] Tandem ad eandem Virginem sermone conuerso. Summa gloria est, inquit, post Deum te videre, adhærêre tibi, & in tuæ protectionis munimine demorari.]

Serm. 2. de natiuit. Mariæ. Nil post Deum Beata Virgine grandius.

3. Reg. 8.

Cant. 6

VERVM enimuerò ne in citandis hoc loco Patribus modum excedã, vnum & peruetustum illum duntaxat adiungam, qui præstantem Mariæ dignitatem asserat, solúsque Sectariis omnibus opponi mereatur. Methodius is est ab Hieronymo [a] celebratus, nec solùm Olympi, & postea Tyri, Episcopus, sed & clarissimus Christi martyr in Ecclesia, qui Deiparæ laudes longa & diserta oratione prosequitur, ex qua nos quidem pauca mutuabimur, & in Lectoris gratiam Græcè adscribemus:

a In catalogo scriptorum ecclesiasticorum. In oratione habita ob hypapantem Domini Methodius mar. & Episcopi de Maria testimonium insigne.

Lib. 6. Inuen.

Exod. 20.

Ἐυλογημένη σὺ παντευλόγητε καὶ πασιπόθητε· ἐπ' εὐλογίαις κυείᾳ. τὸ θεοχαριτωμένον σου ὄνομα, θεογενήτορ καὶ δάδαχε τῆς πίστεως. ἡ περιχαρὴς ἵν' ὅτως εἴπω, τῇ ἀπειρογάμῳ. ἡ ῥίζα τῆς ὠρεοπότου ἀγάθης. ἡ μήτηρ τῆς πλασάντος, ἡ πτῶθη τῆς τρέφοντος. ἡ πεινοῦσα τῆς πειλέγοντος ἡ φέρουσα τὸν φέροντα ῥήματι τὰ πάντα, ἡ πύλη τῆς ἐν σαρκὶ ἀνατολῆς τοῦ Θεοῦ. ἡ λαβὶς τοῦ χερουβικοῦ ἀνθράκος. ὁ βραχὺς κόλπος τοῦ πάντων κόλπου. ὁ πόκος τῆς ἀκραιφνίστου δρόσου. ὁ τῆς ὀπωδυμίας δαβὶδ ζωοδόχος· λάκκος τῆς Βηθλεὲμ, ἀφ' οὗ πόμα ἀθανασίας ἐξέβλυσε, τὸ ἱλαστήριον ἐξ οὗ ὁ Θεὸς ἐγνώσθη ἀνθρώποις ἀνθρωπόμορφος. τὸ ἄσπιλον ἔνδυμα τοῦ ἀναβαλλομένου φῶς ὡς ἱμάτιον· ἡ δανείσασα Θεῷ τῷ ἀνενδεῆ σάρκα, ἣν οὐκ εἶχεν, ἵνα ἡ ὁ παντοδύναμος ὅσῳ εὐδόκησεν· ἢ τί τοῦ θεοφανέστερον; ἢ τί τούτου ὑψηλότερον: ὁ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν πληρῶν καὶ τὰ σύμπαντα κτήματα· σοῦ γεγένηται ἐπιδεής: σὺ γὰρ ἐδάνεισας Θεῷ θείαν σάρκωσιν, ἣν οὐκ εἶχεν. σὺ ἐθωράκισας τὴν εὐφρεπῆ τοῦ σώματος παντευχίαν, δι' ἧς αὐτὸς μὴ ὀφθῆναι χωρητὸς ἐμοὶ δεδύνηται, ἐγὼ δὲ εὐωροσίπους ἀντωπίσαι αὐτῷ ἐνίσχυσα δι' ἧς πάντα τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα βέλη σβεσθήσεται. Εὖγε εὖγε μήτηρ Θεοῦ καὶ δοῦλη εὖγε εὖγε ἡ ὑπόχρεον ἔλουσα τὸν πάντων δανειστήν, πάντες μὲν Θεῷ ἐποφείλομεν· οἱ δὲ ἐποφείλεται ὁ γὰρ εἰπὼν, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα πολλῷ μᾶλλον αὐτὸς ἐντὸς τοῖς ἐξ ἐτοῦ ἔδαφος ἐλόμβρος, φειλάξεις τὸν χρέων καὶ τὸ ἴδιον δόγμα τῇ δικαιοσυνῇ τῇ ἀνθαρέτου γεννήσιν, καὶ δοξάσεις θεοφρεπῶς, ἣν ἐπεχράσατο ἀπαπαῦ ὡς ἄνδρον μητέρα.

Hæc si Latinè reddantur, in hunc modum sonant: Benedicta tu celeberrima & desideratissima: tuum Dei genitrix nomen diuinis benedictionibus & gratiis omni est ex parte refertum. Tu fidêlium fax, tu incircumscripti (si ita quidem loqui fas est) circumscriptio, tu speciosissimi floris radix, tu Creatoris mater, tu nutrix omnia nutrientis, tu cuncta continentis & comprehendentis comprehensio, tu illius gestatrix, qui verbo suo portat vniuersa, tu Porta, per quam in carnem ingressus est Deus, tu purificantis carbonis forceps. Tu præangustus illius sinus, qui sinu suo omnia complectitur. Tu incomprehensibilis illius roris Vellus. Tu Bethleẽmitica illa Cisterna, quam velut vitæ refocillatricem Dauid desiderauit, & ex qua immortalitatis poculum immortalibus emanauit. Tu propitiatorium, per quod Deus humanam naturam indutus, mortalibus innotuit. Tu impollutum illius indumentum, qui luce vti vestimento circumfunditur. Tu Deo, nullius aliôquin rei indigo, carnem, quam non habebat, mutuata es, quo nimirum hac ratione Omnipotens, id, quod esse dignatus est, homo videlicet, verè apparêret. Quid hoc illustrius? quídue sublimius? Qui cælum & terram implet, cuius præterea sunt omnia quæcunque mouentur atque subsistunt, is tui factus est indigus. Tu enim admirabilem incarnationem, quam aliquando non habuit, Deo mutuò dedisti. Tu potentem illum corpore, tanquam decenti quadam panoplia induisti, per quam quidem ipse facilè à me caperetur & cerneretur; ego verò tutum & commodum ad illum accessum haberem, per quam etiam ignita omnia maligni tela extinguntur. Euge, euge, mater Dei & ancilla: Euge, euge quæ debitorem illum habes, qui omnibus mutuatur. Deo namque vniuersi debemus: tibi vero etiã ille debet. Proinde qui dixit: Honora patrem tuum & matrem tuam, vt is decretum à se promulgatũ obseruaret, atque adeò hac in parte alios excelleret, omnem matri & gratiam, & honorem impendit, quæ certam secundæ natiuitatis ministram illi se præbuit, quamqúe ipse patrem (hominem) nesciens, secundam hanc ipsam natiuitatem in matrem viro expertem vltrò sibi cooptauit. Quæ verba tàm eruditè, grauiter & ingeniosè ab illo martyre proferuntur, qui sub Valeriano & Decio suum pro Christi Euangelio sanguinẽ fudit, vt pios animos nõ possint non admodum delectare, præsertim si sensus in his reconditi sedulò excutiantur. Totam demùm orationem his verbis absoluit: Quapropter ego cum celebri Propheta de immensa excellentia tua nos admonente, concludens dixerim: Quàm magna est domus Dei, & ingens locus possessionis eius? Magnus est, & non habet finem excelsus & immensus.] Nec dubium, quin eadem ratione velit intelligi, quæ passim apud Prophetas de domo, de ciuitate, de monte, de templo Dei, cum laude dicuntur, vt sciamus his veluti typis Mariam adumbrari, nobisqúe commendari. Idem Methodius Mariam alibi vocat νοητὸν θρόνον δεδοξασμένον καὶ θεοῦ ἐπάξιον, hoc est, glorificatam Deóque dignam sedem, quæ solis mentis oculis conspici possit. Appellat itidem verè animatam arcam nostri legislatoris Dei, & eius, qui loco non potest comprehendi cælum verè comprehensibile. Tùm pulchrè isthæc subiicit: χαῖρε ἀγάπης

Quibus epithetis Methodius Mariãexornet.

3. Reg. 13.

Baruc. 3.

In Thyeneis.

θεοῦ θησαυρε. χαῖρε ἀνθρωπείας οὐδ πτῳν. χαῖρε πνεύματος ἁγίου κατάσκιον. Salue, inquit, dilectionis Dei thesaure: Salue humanitatis Filij fons: Salue Spiritussancti vmbraculum.] Nec sunt dissimilia, quæ apud [a] Cyrillum Alexandrinum leguntur, sed à nobis alibi repetenda.

a *Hös. Ephesi. dicta contr. Nest.*

Mariæ honos in Ecclesia Orientali & Occidentali adhuc viget, quem soli nouatores eleuãt. In oratione de statu Ecclesiarum.

AN verò quisquam Sectariorum Deiparam ita commendat, totque diuinas in illa dotes tantoperè suspicit atque veneratur, quêadmodũ cũ Methodio sancta fecit antiquitas, & in hunc vsque diẽ Ecclesia tùm Græca, tùm Latina profitetur? Enimverò ita sese res habet, quemadmodum ex aduersariis Chytræus vel inuitus fatetur, nostro etiã seculo Ecclesias in Græcia, Asia & Africa in eum modũ esse constitutas, vt in illis Deiparæ Virginis cultus non minùs quàm apud nos Catholicos in Europa vigeat, ac solẽnibus tùm ritibus, tùm precibus publicè cohonestetur, in quibus & Æthiopes & Indi Mariæ plurimum tribuere consueuerunt. Quid autem noui Mariomastiges, primiqúe pseudoeuangelicæ doctrinæ professores? Sacrosanctam virginem aut criminibus onerare, aut in ordinem redigere student, multaqúe illi indecenter affingunt, & præeminentem dignitatem adimunt, ad obscurãdam eius gloriam omnia comminiscentes. Ancillam Domini esse Mariam passim inculcant: de matre Domini honoranda, totque nominibus prædicanda vix vlla mentio: quùm tamen Christus se matri adeò accommodãrit, vt eius ministerio egẽre, vti & potiri voluerit, nullique alteri plus gratiæ & honoris cõmunicãrit. Nec est interim, quòd quisquam hac minùs vsitata verborum forma offendatur, qua testatur Methodius, vt auditum est, Deum Mariæ quodammodò indigum, aut illi obnoxium esse factum. Absit vt idcircò diuinæ virtuti & gratiæ quicquam voluerit derogatum, vtúe Creatori creaturam anteponat, sed summam potiùs summi Dei ad Virginem matrem sese demittentis deiectionem, & inexplicabilem exinanitionem aliqua ex parte nobis insinuauit. Sciebat ille vtique Christum [b] Mariæ subditum appellari, & postea in cruce [c] oblatum esse, quãdoquidem ipse ita vellet, ac nullius opera vel præsidio indigeret, quum etiam mortuus seipsum ad vitam potuerit excitare. Cæterùm ne quisquam hæc aliaqúe Græcorum Patrum testimonia in dubium reuocet, quæ in hoc opere subinde recurrunt, & in vulgaribus codicibus non reperiũtur, ingenuè quòd res est, hoc loco fatebor. Agit Romæ præstantissimus simulqúe doctissimus Cardinalis Guilielmus Sirletus, cui hanc debeo & habeo sanè gratiam, quòd suas opes ex antiquissimis optimisqúe Græcorum Theologorum scriptis vndique corrosas nobis perbenignè communicãrit. Ex huius locuplete & rara quidem Bibliotheca, quæ multis Cræsi thesauris præferri meretur, complures veterum sententias veluti lumina quædam proferimus, vt hinc etiam Catholica veritas illustretur. Quòd si hoc studium nouatores offendit, ac certè piis, vt spero, non displicebit, qui secundùm Euangelicam parabolam vinum vetus musto anteponent, & ducem sequentes Apponium, elata voce Mariæ simul accinent: Verè digna, quàm solam beatam omnes generationes dicant, quam gloriosam inter omnes fœminas non solùm diuersarum gentium nationes, sed etiam cælorum virtutes admirantes collaudent, per quam, vitam paratam, mortem fugatam, mundum reconciliatum gaudemus, per quam in terra maledictionis, in terra impiorum primùm sanctę voluntatis tuæ vox conseruandæ virginitatis audita est, de qua prædixerat Dauid: Terra nostra dabit fructum suum.

Quomodo Christus Marię indigus, & illi obnoxius fuisse dicatur.

b *Luc. 2.*

c *Esai 53.*

Ioan. 10. & 2.

De Guilielmo Sirleto illustr. Cardinale.

SED enim infinitum penè sit persequi, quo studio Patres Mariam prædicãrint, quibus illam honoribus affecerint, quam excellentem illi gloriam detulerint, quantumqúe semper tribuerint illius meritis & intercessioni: Ac præter alios quidem Deiparę amatores atque cultores extitêre, quantum ex illorum scriptis coniici potest, Ignatius, Methodius, Athanasius, Basilius, Chrysostomus, Effrem, Ambrosius, Augustinus, Cyrillus, Theodoretus, Andreas Hierosolymitanus, Ioannes Damascenus, Germanus, Hillefonsus, Anselmus, Damianus, Bernardus, Richardus, Rupertus, Guerricus, Honorius, Idiota, Amadæus, Bonauentura, Dionysius, vt cæteros siue mediæ, siue posterioris antiquitatis Theologos prætermittam. Ac nimium est sanè vetustatis omnis ignarus, qui nescit Deiparam verbis Patrum honorificentissimis subinde compellari, & his ornari eulogiis: Quod sit plena gratia, sanctissima, integerrima, purissima, beatissima, superbenedicta, tota pulchra, intemerata, expers omnis maculæ, Domina, Regina, Mater, Hera & Aduocata nostra super Angelos exaltata, ac inter Sanctos demùm omnes incomparabilis. Quibus de rebus multa veterum testimonia suo loco monstrabimus, vt non solùm veteres nouiqúe Antidicomarianitæ perspicuè coarguantur, sed & Orthodoxi in vera confirmentur sententia, Marię autem honos & gloria inconuulsa persistat, nullaque hostiũ peruersitate, aut temporum iniuria vel extinguatur, vel obscuretur.

Quibus epithetis Patres Mariam honorent.

POR RO vt nouus mundus verè immundus non adeò Patribus obtrectet, qui seduli & officiosi Mariæ amici prædicatores & cultores tot seculis extiterunt, vtqúe Sectarij nobis in veterum authoritate aquiescentibus magis fiant propitij, dabo illis quos audiant, non aliundè, quàm ex noua ipsorum schola profectos, nec eos vulgares, sed præcellentes, & quasi Sectarum Antesignanos, qui tametsi multa ineprè, falsò, petulanter impiéque de Maria garriant, tamen siue prudentes, siue imprudentes ea nonnunquam in medium adferunt, quæ si æquè à nobis in Mariæ laudem pronunciarentur, aut profectò risu ipsorum Sardonico exciperentur, aut inter næuos & stipulas facilè numerarentur. Lutherus nostri temporis Hæresiarchã Virgini aliãs vehementer infestus, sui veluti oblitus, hoc Mariæ testimonium alicubi præbet: [d] *Dignum & iustum erat, Mariæ personam ab originali peccato præseruari, de qua Christus sumturus erat carnem, quæ omnia peccata superaret.* [e] Fatetur prætereà, illam Spiritus summè plenam, & Prophetissam esse maximam, quę doctrina omnes Apostolos & Prophetas excelluerit, quæ nulli aliquando maledictioni fuerit obnoxia, præ cæteris à Deo benedicta, adeoqúe à primo cõceptu secundùm animam gratię plena. Id verò sic alibi declarat, [f] quòd gratia Dei Mariã omnia bona abũdantem fecerit, eamque ab omni malo liberarit, sed & cum illa Dominum esse, vt prędicat Angelus, quoniam omne, quod faceret aut omitteret, non nisi diuinum esset, & à Deo in ea perficeretur, qui prętereà tutaretur eam atque defenderet ab omni, quod

Pſalm. 84.

Præsertim tres Mariæ cultores & cultores esse vtuntur.

Etiam è tempori bus de Maria nunquam ad clarè loquitur.

d *In Pſal. 84. mdium ne Euang. cõcep. Mar.*

e *In Pſal. 44. iore cito Dominus ximus de plum gratiæ concep. Mar. & in cantic. 2. festi Virg. Mariæ.*

f *Circ. Euang. festi. Annũc.*

quod noxium & incommodũ esse posset. Eiusdem Lutheri illa quoque vox est: [a] *Nulla mulier tàm sancta est, nec fuit, nec in posterum erit, quæ fructum ventris sui benedictum parit, quando nulla cum voluptatem & peccatũ concipit.* [b] Quid verò illud? *Eo ipso*, inquit, *quòd Maria Dei mater facta est, tam præclara & ingentia bona ei data sunt, vt superent captum cuiusciunque. Hinc enim omnis honos ac beatitudo prouenit, vt in vniuerso humano genere vnica persona sit superior cunctis, cui nemo sit par, quod cum cælesti Patre Filium habeat communem.* Atque hûc idẽ Lutherus Mariæ dictum applicat: Fecit mihi magnifica, qui potens est. Talem enim ac tantum honorem in hac matris Dei nomenclatura contineri, nemo vt maiora de illa prædicare possit, etiamsi tot linguas habeat, quot flores terra, stellas cælum, mare arenas sustinet. Alto igitur corde perpendendum esse, quid sibi velit Dei esse parentem. An verò mutuus est Oecolampadius? quàm piè protestatur? quàm egregiè Catholicum simulat hac oratione? [c] *Nunquam de me, vt in Domino confido, audietur, quasi auerser Mariam, ergo quò minus benè affici, reprobata mẽte certum existimetur indicium.* Atque vt certùs pateat, quantum illæ Mariæ tribui velit: *Quæ supra omnes, inquit, quæ Regina est omnium, quam Deus præ omnibus honorauit, cui similis non reperitur alia, quid non assecuta, quod eminentissimam probet?* Tùm alibi [d] Mariam ab Esaia prophetisã induci perhibet, de qua nihil impudicũ cogitare fas sit, ad quã Propheta in visione admirabũdus accesserit, & quæ ab omnibus gentibus prædicetur, beataq; dicatur. Neque contemnẽda, sed approbanda nobis est Caluini sententia, Mariã ita cõmendans: [e] *Hodie celebrari nequit allata nobis per Christum benedictio, quin simul occurrat, quàm honorifice Mariam ornauerit Deus, qui vnigeniti Filij sui matrem esse voluit.* Et rectè dicit Bucerus: [f] *Pius animus de Maria, vasè tàm sancto atque electo, vt Christum nobis pareret, non nisi sanctissima cogitabit.* Confirmat prætereà [g] Bullingerus, Mariam plurimis maximísque charismatib, à Deo esse donatam, atque adeò omniũ gratissimã, & charissimam Deo, mulieribũsq; prælatã omnib: membrũ Ecclesiæ Catholicæ excellentissimum, ab ipsis etiã Angelis omnibusq; generationibus benedictam verẽque beatam prædicatam, cuius memoria per Ecclesiam inter fideles iugis & celeberrima esse debeat, & quæ demùm in communem vulgarium mulierum sortem iniquissimè rapiatur. Neque perperam in hunc modum ratiocinatur: *Si Maria benedicta est inter omnes mulieres, & beata ab omnibus prædicanda nationibus, infelices certe sunt Iudęi, qui ipsam nunquam cõnitus incessere desinunt: infelices sunt Pseudochristiani, qui Iudæis nihilo meliores, sua laude ipsã spoliant.* Præclarum & illud: *Excellentissima sunt in Maria omnia, & hoc splendidiora, quò proficiscebantur ex fide sinceriore, & flagrantiore Dei dilectione*, Æquè luculentum est illud: *Oportuit singulari & perpetua virginitate & puritate omnium selectissima, illustrem & esse & permanere, quæ singulariter electa à Deo in sacrosanctum Filij sui thalamum & templũ, mater erat omnium sanctissimi partus, Filij vtique æterni Dei futura.* Hæc propterea nobis repetuntur è scriptis aduersariorum, non quòd illorum præconiis Deipara egeat, quæ meliores profectò meretur encomiastas, sed vt maior horum appareat turpitudo, qui ex eodem ore, vt inquiunt, calidum efflant & frigidum, suásque operas tàm iniquè partiuntur, vt ad eandem Virginem & ornandam & deformandam sæpè Proteos agere, & in varias se formas mutare videantur. Ego verò immortali Deo singulares ago gratias, qui non solum ex ore infantium & lactentium, sed per iugulum etiam aduersariorum laudem suæ Matri perficit, ipsamque veritatem cum Mariæ honore coniunctam nobis in Ecclesia reddit illustriorem.

a *In Sermõ. Concep. Mariæ.*

b *In cõment. Magnificat.*

c *In Sermõ. de laudando in Maria Deo.*

d *In c. 8. Esai.*

e *Circ. principium lib. de beatm. Euang.*

f *In exposit. 1. cap. Matt.*

g *In Sermõ de beata Virgine Maria.*

Excellẽtissima in Maria omnia.

Cur hoc loco citentur testimonia Sectarioru, ad Marię commendationem.

CAPVT III.

De nobili ac regia Mariæ genealogia, & quomodo circa illam Ecclesiæ hostes multis modis impingant.

NIHIL penè intentatum relinquit ille Artifex ille Satan, quò minus omni ex parte ter sanctam Virginem scelestus oppugnet: adeò infensus & infestus est huic mulieri, quæ inter cunctas alias clades, regno ipsius grauissimam attulit. Quare vltrò citróque suos submittit satellites, qui non modò Mariæ verba & facta in Euangelio descripta mordeãt & deprauent, sicut posteà conuincemus, verum etiã qui in genus, parentes & primã ætatẽ eius hostilem impetũ faciãt, signáq; infesta moueãt. Ex hisce fuit Philippus Paracelsus, medicorũ qui arte Chimica gloriãtur, nostra ætate princeps, neq; in Theologia minus quã in Medica facultate arrogãs hæreticus, quem non puduit inter alios errores effutire, quod Maria Virgo ex Adãmo primo parẽte, ac eius semine non fuerit procreata. Sic enim scripsit: *Ex hoc sequitur, Virginem ex qua nouacreatura prodiit, filiam fuisse Abrahami iuxta promissionẽ: at non ex Adamo, nec ex eius semine.* Neq; multò pòst: *Virgo Maria*, inquit, *mater nostra pura fuit absq; carne & sanguine Adam & Euæ.* Ridiculũ hoc sanè commentũ; candẽ Virginẽ Abrahami filiã asserere, & Adæ filiã negare, quũ vtrique promissio Dei facta sit de venturo ter beato semine. Deinde quis nisi insanus, sacrosanctæ Virgini plus quàm Christo omniũ Domino largiatur, quẽ sanè cõstat ex Adã & Eua secundũ carnẽ propagari? Ac præter alios veteres, quorũ sentẽtias repetere longũ sit, Athanasius ad Epictetũ scribẽs, Mariã nõ modò Dauidis & Abrahami, verùm Adæ quoq; filiã facit, sicut & Damasc. illã Adami filiã luculẽter appellat. Vbi Paracelsus non solùm in matrẽ, sed in Christũ quoque filiũ peccat, vtpotè quẽ ex Virgine quidẽ, non autem de Virgine carnem sumsisse audet fingere, quemadmodũ qui ex vase aliquo vinum depromit, ex vase quidem, sed non de vase accipit. Nõ enim de substantia vasis est vinũ, sed in eo duntaxat cõtinetur. Sed enim siue per inscitiam, siue per malitiã Paracelsus hæc euomat, veterũ hæresum sordibus sese conspurcat, cum illis impiè sentiens, qui Christo corpus aut nõ verum, sed phantasticũ, aut verũ sed nõ carneũ, cæleste tamẽ, aut corp° carneũ, sed nõ de Mariæ Virgine sumtũ attribuerunt. Hos fœdos & execrãdos errores, qui humanę carnis substãtia Christũ nefariè spoliãt, & Virgini matri maximã auferũt dignitatẽ, nos alibi coarguemus, & Euãgelista quidẽ vnico dicto satis reiecisse videtur, quũ grauissimè pronunciat: DE qua natus est Iesus qui vocatur Christ°. Tùm Lucas dubiũ hic nobis omne submouet, quũ Christũ ex Adamo eiũsq; progenie ortũ fuisse tàm lõga & continua progenitorũ serie adducta probat: in quo sanè frustrà laboraret nisi naturalis & propria Christi mater extaret, quæ

Negat Paracelsus Mariam Adami esse filiam.

Gen. 3. 12. 20.

Confutatio impię opinionis.

Quàm nefariè Paracelsus de Christo seriabat.

ex Adami ac Euæ carne simul & sanguine secũdũ veram lineã maiorum sibi succedentiũ procreata fuisset.

SED ab hoc Paracelso, quem in facultate sua præstantes Medici quoq; damnant, ad Faustum nobis transeundum est, qui quum ætate sua princeps esset Manichæorum, tametsi Mariam Adami filiam, & ex Hebræorum parentibus Hebræam natam esse fateretur (nam vtrũq; nemo nisi planè stolidus negare posse videtur) tamen genus Virginis Leui potiùs quàm Iudæ adscribendum esse contendit. Etenim talem Mariæ patrem assignauit, qui Sacerdos fuisset Leuiticæ tribus, ex Aaronis stirpe oriundus: hocq; suum figmentum potiùs quàm dogma nescio quibus libris Apocryphis communiuit. Cuius hominis vanitati vt in aliis, ita hîc etiam restitit fortiter Augustinus, ac impium doctorẽ iure coarguit, qui nõ modò Mariæ, sed & Christi Domini genealogiam, quàm in Euangelio clarissimè perscriptam habemus, in vniuersum suspectã reddere voluit, & ad Euangelium haud pertinere tradidit impudẽter. Cæterùm Augustinus vt vno veluti telo nefarium hostem prosternat, hoc grauiter asserit: Nos credimus, etiã Mariam fuisse in cognatione Dauid, quia Scripturis eis credimus, quæ vtrũq; dicunt, & Christũ ex semine Dauid secudũ carnem, & eius matrem Mariã non cum viro concumbendo, sed Virginẽ.] Huic autem Fausto aliũ æquè scelestum & execrãdum, Iulianum nempe apostatam, adiungamus, qui Cyrillo teste, inter multa probra christianis obiecta etiam hoc posuit, Christũ ex Iuda non descendere, sicut ipsi asseuerarent. Ac impiis quidem Iudeis, qui Christianæ genti tàm libẽter obtrectant, familiare est nobis exprobrare, Christum Dauidis non esse filium ac successorem, neque in Dauidis solio resedisse. Vbi præterire non possum illud fragmentum, aut potiùs inane commentum, quod forsitan quidã malè piùs, aut nimium certè imperitus. Suidę operibus agglutinauit. Etenim si cuidam Rabbino apud eum autorẽ fabulanti habẽda est fides, Iesus Mariæ filius, verũsque ille noster Messias communi Sacerdotũ legalium suffragio cooptatus, & aliorũ Sacerdotum, qui pro veteri more tẽplo Hierosolymitano inseruiebant, albo solenniter adscriptus, adcoq; pro Aaronico Sacerdotio à Iudæis palàm receptus atq; comprobatus fuit. Atque vt hãc nouam & æquè insulsam de Sacerdotio Christi opinionẽ inuehat, ex Hebræorum archiuiis profertur testimoniũ ab Argentario, cui in re tanta credet orbis scilicet. Quæ narratio planè fabulosa videtur, & cum Apostolicis literis pugnat, ac plus absurditatis quàm probabilitatis adfert, quum ex Euangelio satis constet, infensissimos Christo Pontifices nunquam fuisse passuros, vt externum & Iudaicum illud Sacerdotiũ Mariæ filio deferretur, aut ipse in eo publicè ministraret. Certè Apostolus Paulus de Christi Sacerdotio multa exponit Hebræis, & ex professo tradit, eum non Aaronicum, sed secundum ordinem Melchisedech Sacerdotẽ extitisse, sicut sæpè Scriptura diuina confirmat. Quocirca non modò non superuacaneũ sed etiam ad ora impiorum obturanda necessarium fore videtur, vt genealogiam Christi ac Virginis hoc loco aliqua ex parte vindicemus.

Mariæ genus ad Leui potius quam Iuda retulit Faustus Manichæus.

Lib. 23. contra Faust. cap. 9.

Cõtra Iulianũ. Iulianus apostata negat ex Iuda Christum ortum esse. Iudæi Christũ Dauid successorem non agnoscunt.

QVOD promissus & demùm orbi exhibitus ille Messias, quemadmodum magni Patris Abrahæ, & pronepotis eius ex Iacob geniti Iuda, sic etiã Dauidis, in quo post Saul regia dignitas primùm effulsit, semen & filius fuerit, non solùm Propheticis, sed Apostolicis etiam literis luculenter expressum habemus: Quid enim apertius hac Dei promissione Abrahæ facta, & in Iacob repetita. [a] Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ? [b] Iacob porrò de sceptro Iudę filij, quèm catulum leonis & inuictum principem fore promittit, omnibúsque fratribus anteponit, liquidò estvaticinatus: Ipse erit, inquit, Gẽtium expectatio. Multæ autẽ ac illustres in Dauid, sicut in nullum alium, Dei promissiones concurrunt. Semel, inquit, iuraui in Sancto meo, si Dauid mentiar: semen eius in æternum manebit, & thronus eius sicut Sol. Ac rursum Dauidi dictum est: De fructu ventris tui ponam super sedẽ tuam: Vt omittam alias id genus promissiones, quæ in Regum historia sæpè commemorantur. Eõdem spectat, quòd apud Hieremiã loquitur Deus. Si irritum potest fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, vt non sit dies & nox in tempore suo: pactum meum irritum esse poterit cum Dauid seruo meo, vt nõ sit ex eo filius, qui regnẽtin throno eius. Esaias in hunc modum: Super soliũ Dauid & super regnũ eius sedebit, vt confirmet illud, & corroboret in iudicio & iustitia, amodò & vsq; in sempiternum. Quocirca talis venire Messias debuit, qui non modò Dauidis esset filius, & regnandi ius consequeretur, sed cuius quoq; regnum, aut potiùs monarchia perpetuò vigeret, nullisq; hostium viribus aboleretur. Persuasum hoc quoq; Iudæis erat, quorum gratiam vt sibi magis magísque Matthæus cõciliaret, his enim suum scripsit Euangelium, statim inde ab initio Iesum Christum, quẽ de Maria deinde natum ostendit, Dauidis & Abrahæ filiũ appellauit. Sed & Angelus Gabriel, quum de Christi regno Virginem instruit, & Virginis eiusdem filium describit, clarissimè loquitur: Dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum. Paulus autẽ suo Timotheo, imò Ecclesiæ vniuersæ hanc credendi præscribit regulã: Memor esto dominum nostrum Iesum Christũ resurrexisse à mortuis, ex semine Dauid secundũ Euãgelium meũ. Ac alibi rursus: Manifestum est, inquit, quòd ex Iuda ortus sit Dominus noster, in qua tribu nihil de Sacerdotibus Moyses locutus est. Quid, quòd Pharisæi Iudæorũ in Scripturis peritissimi, & à nostro quidem Christo alienissimi, dum rogãtur: Quid vobis videtur de Christo, cuius filius est? expeditè profitentur, dauidis illum esse filium. Et manet hoc Iudæis infixum penitùs, quantumuis aliôquin perfrictæ frontis, & deploratæ sint peruicaciæ, vt Messiam alium, nisi qui è stirpe Dauidis regiam originem ducat, non recipiant neque probent. Qui si pergent de Mariæ filio esse contentiosi (is enim verè illis est petra scandali & lapis offensionis, nulloque illum Messiæ officio & honore dignantur, sed omni potiùs probrorum & blasphemiæ genere insectãtur) licebit suo illos gladio iugulare, suisque armis, id est, Propheticis testimoniis expugnare, imò etiam contra perfidos ingentem domesticorum testium turbam, à quibus fortissimè coarguantur, producere poterimus. Etenim ipsorum pueri, mendici, cœci, pastores, milites, filij, fratres, seniores, probatissimique homines, vt Zacharias, Simeon, Ioannes, sed & complures è ciuibus Hierosolymitanis, ac omnium ferè ordinum Israëlitæ, hunc ipsum Iesum verum & proprium Dauidis esse filium, ipsumque Messiam iam olim publicè proclamârunt, vel certis indiciis ita declarârunt, vt de sincera

In nomine Iesu Suidæ locus de Christi Sacerdotio corruptus, cauteque legendus.

Hebr. 7. 8. & 9 Quomodo Paulus loquãtur de Christi Sacerdotio.

Christi genealogia ex tribu Iuda & stirpe Dauidis orta est secundum Scripturarum Propheticam & Apostolicam

a Gen. 22. b Gen. 49.

Psalm. 88.

Psalm. 131.

2. Reg. 7. 1. Paral. 17. Hierem. 33.

Esai. 9.

Matth. 1.

Luce 1.

2. Timoth. 2.

Hebræ. 7.

Matth. 22. Marci 12. Luce 20. Christus Dauidis est. Pharisei à Iudæis quæ fatentur.

Esaie. 11. Eiusdem de Mariæ genere loquens, cum virgã Iesse, & florem eius promittit.

1. Reg. 17.

Cap. 7. & 8.

Lib. de corona militis. Quando & quomodo Esaiæ vaticinũ de virgã Iesse fuerit completum.

Esai 5. In serm. de natiuit. Virg. a Lib. 11. de visio. verbi, cap. 18. & in Esa. lib 2. c. 6. b In cap. 11. Esaie. c In homil. de natiuit. Domini in gallicanum. d Ad sororẽ Florentinam, cap. 5.

Matth. 1. Luc. 2.

de sincera illorum in Iesum fide non possit addubitari. Quæ satis quidem esse putamus tùm ad cõmunem Parrum sententiam stabiliendam, tùm ad stultam aliorum opinionem refutãdam, qui Mariam ex tribu Leui potius, quàm Iuda genus duxisse fingũt, nulla interim tot Scripturarum authoritate cõmunis, quę Christum, sicut ostendimus, secundum carnem Dauidis filiũm & promissum & exhibitum esse testantur. Non potest autem filius ex alia, quàm materna prodire tribu, ac talis præsertim filius, quẽ citra viri consortium mater Virgo concepit ac peperit, vt hîc locum maximè habeat, quòd à Iurisperitis dici soler: Ventrem sequitur partus.

QVANQVAM & alia Scripturæ loca suppetũt, quæ abundè nos doceant, Mariæ prosapiam ad tribum Iuda, cuius Dauid quoque fuit, referri oportere. An enim Esaiæ vaticinium est obscurum, & ad genus Messiæ proprium non pertinet? Egredietur, inquit, Virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Quod ab aliis ita vertitur: Existet è stirpe Iesse, & virga de radice eius pullulabit. Quidã hoc pacto transferunt: Egreditur virga de stirpe Isai, & surculus de radicibus eius fructificabit. Non autem alius Iesse seu Isai, nam idem vtroque modo nuncupatur, præterquàm Dauidis pater Bethlehemita, quem de tribu Iuda fuisse constat, omninò intelligi potest. Cæterùm Esaias quum Virgã nominat, Mariam significat, quam antea Virginem pariturام & Prophetissam appellauerat: eamque non nisi ex Isai seu Iesse, hoc est, è Dauidis stirpe ac sanguine proditurام ostendit, sicut & florem siue surculum ad Christum retulit elegãnter. Hinc illud apud Tertulianum legimus: Habes florem ex virga Iesse, super quem tota diuini Spiritus gratia requieuit, florẽ incorruptum, immarcessibilem, sempiternum.] Impletum autem est hoc Esaiæ vaticinium post tẽpus Babylonicæ captiuitatis, quãdo nullo de stirpe Dauid antiqui regni gloriã possidente, quasi de trunco Maria, quasi virga cum suo ter beato flore fructuq; Christo, in orbem prodiit. Nam quo tempore virgo nata est, tribus Dauid ob summam Herodis Regis immanitatem ferè interciderat, & non tàm viridi arbori, quàm arido trunco similis videbatur, Deo interim mirabiliter prouidente, vt ex huiusmodi trunco adhùc radicibus adhærẽte, virga & propago insignis succresceret, vnde surculus & fructus benedictus, germenque delectabile, sicut idem Propheta vocat, generaretur. Quam sanè virgam ne vulgarem fuisse putemus, [a] Rubertus gracilem, pulchram, humilem & rectam prudenter appellat. Petrus verò Damianus ita scribit: Germinat virga Iesse de tortuosa radice generis humani, & de Patriarcharum arbore in altitudinem & rectitudinem erumpens, omnem ignorat nodositatem.] Longum sit Patrum interpretationes recensere, qui magno cõsensu Mariam hoc loco virgæ nomine intelligunt, quemadmodum Tertulianus, Ambrosius, Augustinus, Leo & Damascenus. Certè luculenter dixit [b] Hieronymus. Nos virgam de radice Iesse sanctam Mariam Virginem intelligimus, quæ nullum fruticem (alij fructum legunt) sibi habet cohærentem.] Consonat prorsus [c] Beda, inquiens: Egressa est virga de radice Iesse, & Nazaræus de radice eius ascendit: quia intemerata Virgo Maria de stirpe Dauid exorta est.] Eadem [d] Isidori est sententia. Nunc & alia Scripturæ testimonia de proprio Mariæ genere dicta in medium adferamus.

IOSEPH Mariæ coniunx ita nobis in Euangelio depingitur, vt filius Dauid, & de domo Dauid fuisse dicatur. Vnde Bernardus rectissimè colligit, certò statui oportere, non tantùm Ioseph, sed & Mariã de domo Dauid descẽdisse. Alioquin, inquit, non esset desponsata viro de domo Dauid, si non esset & ipsa de domo Dauid. Ambo igitur erant de domo Dauid: sed in altera completa est veritas, quam iurauit Dominus, altero duntaxat cõscio & teste adimplete promissionis.] Ac idem Ioseph à Luca describitur, quòd cùm esset de domo familiaq; Dauid, vnà cum Maria desposata sibi vxore prægnante in Bethlehẽ profectus sit, vt ambo censum Cęsari pénderent. Ex quo loco aptè infert Tertulianus, Christum de patria Bethlehem, & de domo Dauid genus ducere, sicut apud Romanos in censu descripta est Maria, ex qua nascitur Christus.] Iam verò Archangeli Gabrielis non est obscura oratio, qui de Marię filio nascituro verba faciens, perspicuè dixit: dabit illi Dominus Deus sedẽ Dauid patris sui. Certum est igitur, sicut & Ambrosius ratiocinatur, Mariã de Dauid generatione manãsse.] Qui rursus confirmat, Ioseph originem à Matthæo describi, sed in quà simul Mariæ origo demonstretur: quia quum vir ille iustus erat, non poterat contra id quod lege sãcitũ erat facere, sed secundum legem ex tribu sua vxorẽ accepit. Ideo autẽ per generationem Ioseph origo significatur, sicut Eucherius notat, quia consuetudo Scripturarum est, virorum potiùs quàm fœminarũ seriem in generationibus contexere.] Quare Hilarius quoq; dixit: Quod Ioseph potiùs quàm Marię natiuitas recensetur, nihil refert: eadem enim est totius tribus atque vna cognatio.] Etenim apud Iudæos legitimum erat ac solenne, vt tribus duodecim, quibus tota illorum Resp. continebatur, in coniugiis non permiscerentur, sed contribules tantùm matrimonij fœdere coniungerentur.

QVÆ omnia quum & Scripturis & Patribus sint consentanea, Erasmi Roterodami consilium mirari magis, quàm probare cogor, qui Mariæ genealogiã nobis tãtùm non incertam reliquit, quum quod ad illam asserendam & stabiliendam maximè pertinebat, id eleuare atque in dubium reuocare conatur. Fingit enim litem adhuc esse sub iudice, an Maria & Ioseph eiusdẽ fuerint tribus. At qui veteres Theologi, vt probent Mariam Dauidis stirpe regia ortam esse, hoc maximè fundamento nituntur, quod eandem cum Iosepho familiam tenuerit: non enim hac in parte adimi posse sponsę, quod sponso eius ambo Matthæus & Lucas attribuerunt, & idcircò Ioseph filium Dauid dici ab Angelo, vt Maria quoque de stirpe Dauid esse mõstretur, Hieronymo teste. Præterea hic nobis obstrepit Hosiander, homo qui nouis Scripturæ sensis effingendis mirificè delectatur, & Christi Domini genealogiam tàm dextre tractat, vt fœdis illam erroribus inuoluat atq; contaminet. Primùm enim veteres sine omni iudicio finxisse contendit, quòd vbi constet de Tribu mariti, consequenter etiam de Tribu constet vxoris: non igitur concedit è Matthæo posse conuinci, quod sicut Iosephus, sic & coniux eius Maria de Tribu Iuda, atque de domo Dauidis suum duxerit genus. Qui verò tùm posteà, si vnus negat Hosiander, quod grauissimi Patres tàm constanter affirmant, sicut ipsorum verbis paulò antè citaui-

Homil. 2. de B. Virgine. Euangeliea de genere Mariæ testimonia.

Psal. 131.

Luc.

Lib. adiuersus Iudæos.

Lucæ 1.

In 1. ca. Luce. Matt. 1.

In lib. de diffic. quæst. noui Testamenti.

In 1. ca. Mat. Cur Ioseph potius quàm Marię genealogia texatur in Euãgelio.

Contribules tantũ apud Iudęos contrahũt matrimonium.

In anno tab. noui Testamenti.

Erasmus de Mariæ tribu temerè dubitat.

Matth. 1. Luce 3.

Hosiandrum circa Christi genealogiam multis modis hallucinari.

Et patribus & Scripturæ cõsonare, quòd coniugesapud Israelitas vnius tribus fuisse dicuntur. *Num. vltimo.*

tis demonstrauimus? Quid? quod Scriptura diuina communem ipsorum sensum liquidò comprobat, quum lex Mosayca sic sanciat. Nubat quibus volet: tantùm vt suæ tribus hominibus, ne commisceatur possessio filiorum Israel de tribu in tribum. Omnes enim viri, inquit, ducent vxores de tribu & cognatione sua: & cunctæ fœminæ viros de eadem tribu accipient, vt hæreditas permaneat in familiis, nec sibi misceantur tribus, sed ita maneant vt à Domino separatæ sunt. Diuinum igitur est præceptum, velit nolit Hosiander, vt Israelitę coniugali fœdere contribulibus consocientur, cáq; de causa, ne bonorum & tribuum fiat confusio, quemadmodum suprà etiam prohibitum fuerat, ne gentiles seu ethnicas vxores ducerent, néue cum impiis sua connubia commiscerent: quemadmodũ & Procopius annotauit. Neque sat habet Hosiander hęc legis verba quamuis luculenta, & certa ratione suffulta eludere, sed veteres etiam omnes superbè contemnit, vt [a] Aphricanum, [b] Iustinum, [c] Eusebium, [d] Ambrosium, [e] Hieronymum, [f] Augustinũ, [g] Damascenum, [h] Bedam, [i] Theophylactum, [k] Nicephorum, & quotquot demùm Marię virum Ioseph secundum naturam Iacob, & iuxta legem Eli filium fuisse testantur, vt hac ratione Matthęus & Lucas in Euangelio ritè concilientur. Quid autem impùdentius fingeret Hosiander, nisi quod eximiis Patribus hoc nomine palàm insultet, eósque insanos appellet, qui eiusmodi portenta vt loquitur, primùm somniarunt? Sed enim [l] Canus in hoc ipso campo certauit, & quę Hosiander contra communem veterum opinionem argumenta produxit, ita eneruauit atque contriuit, vt pluribus illum oppugnare superuacaneum arbitremur. Atque vt maximè concedamus, Hosiandri opinionem posse defendi, & quibusdam eruditis probari: tamen reiicere & damnare cogimur supercilio sum venerandę antiquitatis contemtum, quem Hosiander eiúsque similes noui Theologastri ex hęretico spiritu, nec sine intolerabili fastu in censendis Patribus pręferunt. Existimârunt veteres cum Aphricano, duos patres, naturalem vnum & legalem alterum Iosepho Marię viro tribui ab Euangelistis, & Matthęũ id sibi propositum habere, vt vniuersam Christi genealogiam ad patrem Iosephi naturalem vsque deducat, Lucam verò in eo versari, vt ad eiusdem Iosephi socerum Eli dictum perueniat.

In suae comment. in Num.

Ioseph Mariæ vir, duorum filius in Euangelio cur dicatur.

a *In epistol. ad Aristidem.*
b *In quæst. ad orthod. 66.*
c *Lib. 1. Eccle. hist. ca. 7.*
d *In cap. 3. Luc.*
e *In 1. c. Mat.*
f *Lib. 2. de cõs. Euangel. ca. 3. Et 2. retractat. li. cap. 5.*
g *Li. 4. de fide orthod. ca. 15.*
h *Lib. 1. in Luc. c. 10.*
i *In c. 3. Luc.*
k *Lib. 1. Eccle. hist. ca. 11.*
l *Lib. 11 de locis Theologicis cap. 5.*

Vnde fit consequens, Christum ex vtroque parente vero & adoptiuo suum genus ad ipsum progenitorem Dauid extendere, & singularem illum esse Regem, qui secundum Dei promissiones in domo Iacob imperaturus, & Dauid patris sui sedem accepturus erat, sicut posteà declarabimus. Tùm eruditi non solùm ex Iosepho & Philone, sed è diuinis etiam literis probant, hæc duo nomina Ioachim siue Iehoiackim & Eli vel Eliachim eidẽ personæ tribui solêre, quemadmodum 4. Regum libro cap. 23. & secundo Paralipom. 26. capite, ac insuper 4. cap. Iudicum aperta reperimus exempla. Quin & Hosiander ipse fatetur, in sacris literis vsitatissimum esse, pluribus eadem imponi nomina, sed & eundem Eli & Iehoiackim patrem Mariæ virginis extitisse. Quocirca vt contentionis finem semel abrumpamus, quòd Ioseph Mariæ filiũ Iacob naturalem, & Eli legalẽ diximus, sicut apud veteres communior ac vsitatior, ita & certior quàm recentiorum opinio iudicanda est.

Hoc de Sectariis in vniuersum dixerim, in præsenti causa tantò minùs illos ferendos & audiẽdos esse, quantò audaciùs communi veterum opinioni reclamant, dum vnà cum Erasmo vel Hosiandro scrupulum iniiciunt, an Maria & Ioseph eiusdem fuerint tribus: dumque pro sua mirabili prudentia censent, ad historiæ fidem parum facere illa, quæ in Scholis non solùm de Mariæ, sed de Christi etiam genealogia disputantur. Etenim hoc quæstionum genus à Paulo vetari putant, dum nos arcet à genealogiis & non finiendis quæstionibus, quæ non conducunt ad pietatem, sed contentiones & lites pariunt. Vnde pro vehementia sua solita, Lutherus in hanc vocem erumpit: *Expeditissimam rationem omnium genealogiarum sanctus Paulus etiam prohibuit, nedum docere voluit, vocans eas interminatas & inutiles.* At nos Apostolica verba, quæ ab istis temerè arripiuntur, inspiciamus, eaque Timotheo ita scribuntur: Vt denunciares quibusdam ne aliter docerent, nec intenderent fabulis & genealogiis interminatis: quæ quæstiones præstant magis, quàm ædificationem Dei, quæ est in fide.

Tradationes de Christi & Mariæ genealogia, Thomas vitio vertit non eas, nec à Paulo vetari. *Tom. 4. in. fol. 293.*

1. Tim. 1.

Lutherium de genealogiis à Paulo vetitis, Paulum quoque improbet genealogias.

Hac oratione Timotheus, qui ex matre Iudæa & patre Græco natus, & Christianus Episcopus factus fuerat, admonetur, vt vigentibus tùm Iudæorum, tùm Ethnicorum morbis nôrit rectè mederi. Iudæi quippè vnà cum Pseudoapostolis de veteri more antiquis fabulis nimirùm tribuebant, quas de ratione suarum originũ, déque Abraham, Isaac & cæteris Patriarchis libenter narrare solebant, vt etiam Ambrosius indicauit. His annumerari possũt falsæ Iudæorum traditiones, siue δευτερώσεις quales adhuc in Thalmud & Cabala reperiuntur, in quibus tradunt Deum primo homini duas creâsse mulieres, ex quibus porrò varias texunt genealogias, vt alios ex vna, alios ex alia muliere descendisse contendant. Prætereà istiusmodi genealogiis magis illi quam Euangelicis testimoniis nitebantur, haud sine gentium offendiculo curiosè disputantes, sicut etiam Theodoretus admonet, ac in dubium reuocantes, an secundùm illas Christus ex Abraham & Dauid legitimè natus esset: Quod verò ad Ethnicos attinet, suis & illi fabulis ac Theogoniis gloriabantur, & sicut Iudæi ex auorum & proauorum dinumeratione; sic ipsi ex Deorum genealogia non mediocrem sibi gloriam vendicare studebant, vt Chrisostomus, Theophylactus & Oecumenius hunc locum interpretantur: Iubet ergo Paulus vtrisque, Iudæis nimirùm ac Gentibus, indici silentium, omnemque de huiusmodi genealogiis disceptationem & iactationem præscindit, maximè quum vanum & curiosum hoc studium nascentis Euangelij lucem obscuraret atque labefactaret. Tùm res ipsa loquitur, Paulum hâc loqui de fabulis & genealogiis interminatis ἀπεράντοις id est, quæ finem non habent; vnde Ambrosius vertit infinitis, & quæ non solùm inutiles, sed & perniciosas pariant contentiones. Ac similis prorsus est eiusdem Pauli locus, cùm velut seipsum magis explicans, Tito Episcopo mandat: Stultas quæstiones & genealogias & contentiones & pugnas legis deuita: Sunt enim inutiles & vanę. Vbi notat Hieronymus vetari ab Apostolo, ne nos superfluis contentionibus implicemus, quæ in lege de generationibus oriuntur. Eique rei maiorem lucem

In eundem epist.

Ad Tit. 3.

In eundem epist. Epistolam ad Magnesianos

Ignatius Pauli locum declarat de genealogiis relinquendis.

Lib. 2. contra aduersarium legis cap. 1.

Et in lib. contra Faust. Manich. 12.

Veterum & recentiorũ Theologorũ studiũ in exercitenda Christi genealogia, nec à Paulo improbatur nec reprehendetur.

lucem præbet Ignatius, quum hoc modo scribit: Ne patiamini vos seduci aliis opinionibus, nec fabulis, nec genealogiis nunquam finiendis, nec fastui Iudaico attendatis. Vetera transierunt, ecce noua facta sunt omnia.] Ac rursus alibi eos reprehẽdit, qui dicere non verebantur: Nisi Euangelium inuenero in Archiuiis, non credo] Eosdem igitur hoc loco Paulus petere videtur, sed cui nihil minùs in mentem venit, quum hæc scriberet, quàm Doctorum industriam, qui de sancta Christi genealogia piè & sincerè iam olim disputârunt, aut nunc etiam in Scholis disquirere pergunt, perstringere, vetare ac impedire. Hûc enim labor eorum pertinet, vt Euangelica veritas rectiùs intelligatur ac fortiùs defendatur. Nisi fortasse Augustinum incusabimus, qui propter hanc ipsam genealogiam cũ Fausto & Manichæis aperto Marte certauit: ac veteres alios, vt Aphricanum, Origenem, Eusebium, Hieronymum, Ambrosium, Cyrillum in Pauli præceptum impegisse dicemus, quandoquidẽ Celso, Porphirio, Iuliano & aliis id genus impiis eandem genealogiam insectantibus vi magna restiterunt, multúmque in eo studij posuerunt, vt Matthæum & Lucam in hac genealogia, quæ varios & graues adfert scrupulos, ritè conciliarent.

Super Luc. homil. 32. & in ca. 1. lib. 1. Samuel. lib. 2.

Quomodo Brẽtius Pauli locũ de genealogiis deuitandis exponat.

Qua in re si nobis fortasse Lutheri amantes non credunt, saltem suæ farinæ Doctorem Brentium audiant, cuius iudicio hæc Christi genealogia non solùm vtilem, sed etiam ad fidem in Christum confirmandam necessariũ vsum habet. Quum verò Paulus monet, vt genealogias deuitemus, intelligit superstitiosas, nunquam finiendas, sicut ipse sese interpretatur, inutiles & superuacaneas, quas Iudęi magis superstitionis quàm pietatis studio inquirebant: quales ferè etiam illæ ambitiosæ genealogiæ sunt, quales Nobiles mundanæ gloriæ animalia, ad ostentandam suæ familiæ antiquitatem & claritudinem, auos, proauos, abauos, atauos & tritauos suos, à nescio cuius vel Pompęij, vel Æneæ, vel Euandri genere ductos enumerant. Horum & superstitionem & ambitionem Paulus reijcit, sicut ad verbum idem Brẽtius confitetur. Cæterùm quamuis Catholici Theologi, quum in hoc argumento versantur, varias difficilésque quæstiones inducãt, & inter se varient aliquando sententias, in eo tamẽ consentiunt omnes siue veteres, vt Hilarium, Hieronymum, Chrysostomum, Theophylactum, Bernardum, siue recentiores contemplemur, quòd Maria simul cum Ioseph ex eâdem tribu Iuda & stirpe Dauid orti fuerint, suúmque coniugium inchoârint.

Nobiles de suis genealogiis sæpe ambitiosè contendunt.

Catholici Doctores sine vitio variant sententias, circa Christi & Mariæ genealogiã.

Vide illorum commentarios in Matthæum.

Ecclesiæ fides & doctrina de Mariæ genealogia.

Sic ergo citra hæsitationem vllam habendum est, quemadmodum Ecclesia non modò Latina, sed & Græca constanter tot seculis profitetur, Mariam ex semine Abrahæ, & de tribu Iuda stirpéque Dauid illustrem tenêre prosapiam, ac progenitoribus regali principalique dignitate conspicuis refulgere, quos tamen ipsa præcellenti nobilitate facilè superarit. Qua ratione Bernardus non solùm cordis, vt ipse vocat, sed & carnis prærogatiuas Mariæ tribuit, quibus veluti stellis duodecim pulchrè micãtibus Reginæ huius caput coronetur, aliisque præfulgeat omnibus. Verba tantùm quæ hûc pertinẽt, ex Bernardo transscribam: Quod ergo sidereum micat in generatione Marię? Planè quòd ex regibus orta, quòd ex semine Abrahæ, quòd generosa ex stirpe Dauid. Si id parùm videtur, adde quòd generationi illi ob singulare priuilegium sanctitatis diuinitùs noscitur esse concessa, quòd longè antè eisdem Patribus, cælitus repromissa, quòd mysticis præfigurata miraculis, quòd oraculis prænunciata propheticis. Vbi vir sanctus vno veluti fasce non pauca comprehendit, quæ Virginis nostræ tùm ortum, tùm nobilitatem prestantiamque commendãt: nec minùs illorum stultitiam tacitè coarguit, qui hodie de Mariæ natalibus nihil ferè præclari vel cogitant, vel admittunt.

Quanta fuerit Mariæ nobilitatis vnitas carnem.

Sv nt qui Deiparam, prò pudor, puellam obscuro loco natã, aut sicut Caluinus loquitur, ignobilem, nec vllius coram mundo precij, contemtam & contemtibilem faciant. Lutherus eam inopem, abiectam, afflictam, despectam, vilem, nullius corã mundo existimationis ac precij puellam, quæ in summa vilitate vixerit & permanserit, imò quæ & inanis & vacua bonorum omnium fuerit, audet appellare. Hæc autem omnia ex vno dicto colligit & concludit vanissimè Lutherus, quoniam in Cantico Mariæ dixit: Respexit humilitatem ancillæ suæ, De qua humilitate nos alibi quantum sat erit, respondebimus. Qualem verò Mariam pingit Brẽtius? Mulierem longè omnium abiectissimam, & cunctorum ludibrio expositam, quæ ante Christũ natum vitam nullo penè loco securam agere potuerit, & durissimam sustinuerit egestatem. Atque hæc fingi ab insanis & impiis calumniatoribus possunt, æquis autem & prudentibus rerum æstimatoribus comprobari non possunt, quoniam nullis aut Scripturæ, aut historiæ, aut veterum testimoniis fulciuntur, cum ipso etiam decoro pugnãtia, & quæ duntaxat ex istorum stolido pendent phantásmate, qui nouo artificio matris despiciẽtiam ad filij Deique gloriam illustrandam referre conantur. Ergò ne Christi honos labascet, nisi Maria in ordinem redigatur, vt omnium illustrissima Virgo tantùm non infimæ sortis hominibus, ac vilissimis ancillulis aggregetur? Vnde quiuis non valdè crassus intolerabilem istorum de Maria sine iudicio iudicãtium petulantiam, parémque stultitiam intelligit, quos nihil pudet in Domini matrem quiduis euomere, pudet autem ac piget, eximij ac præclari ferè quicquam de illa profiteri. Quid obsecro, ad verã plenámque nobilitatem illi deesset, quæ in suo stẽmate quatuordecim Reges atque Duces & heroas Israelis longa serie computabat, nec solùm nobilitate sanguinis, & parentum celebritate, sicuti paulò pòst monstrabimus, sed etiam virtutis excellentia tàm multis antecellebat, ac demùm propter eximias dotes in ea fulgentes plerisque commendatior erat sanè, quàm isti tàm iniqui quàm imperiti censores, ne dicam illusores putant, omnibúsque persuadêre conantur. In humano genere ille nobilis dicitur, qui claris maiorum titulis insignitur: Beata verò Maria, licet generosa sit Patrum stirpe progenita (Damiani verbis vtor) ab illo tamen trahit excellentissimæ nobilitatis genus, qui de illa est nouo nascendi genere procreatus, & per clarissimam sobolem omnem humani stemmatis excedit nobilitatem; Clara proauorum titulis, sed incõparabiliter clarior generositate prolis: filia siquidẽ Regum, sed mater Regis Regum] Nõ moramur interim, paruóq; in precio habendũ scimus, quid mũdus defucata & vana, crebrò & ementita nobilitate

In harmon. Euangel.

Mariæ nobilitati detrahunt nouatores, vt Lutherus & Brentius.

In Euang. de visita. Mariæ.

Refutatio aduersariorum.

Mariæ nobilitas partim à progenitoribus, partim à Christo pẽdet. *Sermij de Mariæ natiuit.*

Nobilitatis fuco abutuntur, qui generis, nõ virtutis claritatem ponderãt;

sentiat, multis falsò existimãtibus, vera & egregia nobilitate illos insigniri, qui clara duntaxat progenitorũ stẽmata recensent, & hinc magnificos iactãt titulos, licet suis ipsi flagitiis cooperti, ad nullã maiorũ suorũ virtutem prælucent ẽvel perueniãt, vel adspirent. Habet interim suam quoque laudem nobilitas, & duplex ornamentum adfert, quæ generis claritate simul & virtutis splendore constat, sicut in Maria profectò constitit, quoniam ex inclyto illo Patriarcharum, Prophetarum & Regum sanguine, velut lectissima radice processit, & pulchiores virtutum fructus adiunxit, ad eam demùm gratiæ dignitatísq; sublimitatem progressa, vt huius veluti solis ac lunæ splendor, maiores omnes licet stellis clarissimis illustriores obscuret, nullãq; vel Regum vel Principum tãta sit nobilitas ac celsitudo, quæ Mariano generi non cedere videatur. Vnde quemadmodùm preciosæ fulgẽtesque gemmæ, quæ annulo aureo inseruntur, magis ac magis eum illuminant & illustrant: sic naturæ & animi dotes in Maria tàm insignes & cumulatæ fuerunt. vt præsentem eius virtutem cum stirpis nobilitate coniunctam cunctis admirabiliorem & gratiosiorem redderent, nihilque de illa vulgare & abiectũ iudicari facilè paterentur. Tanta donorum Dei affluebat copia, tàm diuinus morum ornatus apparebat, tàm accurata vitæ institutio & parentum honestas accedebat. At verò si fortunas & conditionem vitæ spectes, esto, non fuerit illa Virgo tam diues & copiosa, vt magnorum Principum filiabus, aliísque fœminis generis sui splendorem ostentantibus vulgò compararetur. Nihil hoc sanè obstat, quo minùs suum in Regum genealogia teneat locum, quos genere & sanguine vtique contingebat. Nouatores verò parum ab impio & impiorũ olim patrono Celso differre videntur, qui non modò Mariæ humile & simplex vitæ genus, quod Fabri esset coniunx, exprobrare, sed & Christianis hoc nomine insultare veritus non est. Reprehendit ergo Celsum Origenes adeò impudentem, vt Mariæ illudens, puellam eam nec fortunatam, nec regiã, adeóque suæ vix viciniæ notam, sed potiùs exosam fuisse diceret. Qui Epicuræus Philosophus nõ animaduertit, multos ex egenis opulẽtos, & ex obscuris claros atque præstantes, quemadmodum [a] Saul & [b] Dauid, effici: tùm vicissim è Regibus & Principibus natos, non æquè florẽre cum parẽtibus, sed maiorum suorum gloriam & claritatem cum plebæa & obscura vita sæpè commutare. Quæ res tanto plus eximiæ virtutis verique decoris homini adfert, quantò is expressiùs contemti honoris & amatæ submissionis specimen exhibet. Itaque dum Iosaphat, Lotharius, Ludouicus Regium diadema vltrò deponunt, & summum vitæ splendorem piè fugiunt, vt Monasticen profiteantur, tantò illi certè nobiliores extiterunt, quantò se ipsi religionis ergò submissiùs abiectiùsque gesserunt. Ita neque Christus & Dominus & Rex esse desiit, quin potiùs nominis sui gloriam illustriorem reddidit, quum oblatum Regis honorem recusauit, & sicut Paulus inquit, ἐκένωσεν ἑαυτὸν, id est, seipsum exinauit. Verùm nos alibi de Mariæ suam & nobilitatem & gloriam nescientis, adeóque contemnentis humilitate, vita, sanctissimísque moribus disseremus, vt fortiùs istorum retundatur error, qui nobilissimam ornatissimámque Virginem tantùm non terræ, vt vocant, filiam efficere, ac pudendo studio deformare conantur.

Sanguinis nobilitas virtutis decus auget & ornat.

Mariam & genere & virtute prænobilem extitisse.

Mariæ nõ adimit laudem nobilitatis, quod fuerit fortuna tenuioris.

Celsus Philosophus Epicuræus quid in Maria taxarit.

Lib 1. & 2. contra Celsum.

a 1. Regum 9.
b 1. Reg. 16. & 2. Reg 2.

Contemta nobilitas & gloria nobiliorem & sublimiorem hominem reddit.

Ioan. 6.
Philip. 2.

ACCEDIT quod non solùm in matrem, sed in Christum quoque filium quodammodò, contumelioſi esse videntur, qui parùm, aut nihil tribuunt Mariæ nobilitati, hoc est, illius tàm antiqui, sacri & eximij stemmatis claritati, vnde Iessæa virgo & virga Christum suauissimum florem & simul felicissimum fructum orbi adportans prodiit. Nam verissimè dixit Irenæus: Filius Dei Dominus noster existens Verbum Patris & Filius hominis, quoniam ex Maria, quæ ex hominibus habebat genus, quæ & ipsa erat homo, habuit secundum hominem generationem, factus est Filius hominis. Christo igitur eiúsque gloriæ detrahunt, qui matris generi præstantissimo & natalibus laudatissimis detrahunt, quum in illam omnes, vt ita dicam, nobilitates concurrant, quæ splendorem generis ipsi filio poterant conciliare, vt iure nempè dicatur & sit [a] filius Dauid, [b] Rex Israël, [c] Leo de tribu Iuda, [d] Stella ex Iacob, [e] Dux & Rector populi Dei, [f] Dominator in domo Iacob, [g] super solium Dauid sedens, & [h] sedem habens æternam.

Mariæ nobilitas ad Christi nobilitatem dicendam pertinet.

Esaiæ 11.

Lib. 3. contra hæres. ca. 21.

a Matth.
b Ioan. 1. 49.
c Luc. 1.
d Apoc. 5.
e Num. 24. & Matth.
f Luc. 1. & Malach. 3.
g Esaiæ 9.
h Luc. 1. & Daniel 7.

Duplicem in Christo nobilitatem ostendit.

DVPLICI verò in primis nobilitate Christus egebat, quam ab illo propheticæ literæ postulabãt, vt nempè Rex & Sacerdos nasceretur: quod vtrunque nobilitatis genus apud Israëlitas vigebat maximè, & sacra etiam vnctione decorabatur, sicut & Eusebius Cæsariensis annotauit. Iam verò vt hac vtrãque nobilitate Christus insigniretur, illam habere matrem debuit, quam & germanam Abrahæ filiam, & ex tribu Iudæ stirpéque Dauidis Regia prognatam esse constaret, & quæ prætereà cum tribu Leui aliquam cognationem haberet. Quæ duæ tribus, Iuda & Leui, apud Iudæos præcipuè florebant, vt aliæ præ illis obscuræ viderentur, neque tã illustribus Dei promissionibus & prærogatiuis ornarentur. Ac Leuitica quidem tribus, quæ & sacerdotalis, Dei, non regum erat seruitio mancipata, vt Augustinus loquitur, & tertia decima numerabatur, multóque magis quàm tribus aliæ, ad regnum Hierosolymitanum pertinebat.

Lib. 7. de ciu. Dei ca 21.

IGITVR vt Mariæ nobilitati nihil deesset, quã propter Christum absolutam esse congruebat, non modò illa cum tribu Iuda, sed Leui etiam, vt diximus, aliquid habuit affinitatis, eámque nobilitatem in Christum filium, vt propheticis oraculis satisfieret, deriuauit. Hinc factum est, vt satis non fuerit Euangelistis Mariam iponsi Ioseph contribulem ex Dauidico genere prognatam ostendere, sed eam Elizabethæ quoque συγγενῆ, id est, cognatam siue consanguineam, vt sacerdotalem in ea stirpem cognosceremus, facere voluerunt. Si enim Elizabethæ cognata est, vt ex Luca intelligimus, non potest tribum Leui non attingere sanguinis affinitate: quòd hæc Elizabeth Aaronis esset filia, & Zachariæ Sacerdotis vxor, Euangelio teste. Hoc est, quod veteres Theologi vt [i] Gregorius Nazianzenus, Augustinus, [l] Eucherius perspicuè docent, Mariæ genealogiam nõ solùm ex Dauidis, sed è Leui quoque stirpe deduci, fortasse quòd Mariæ matrem Annam in tribu Leuitica ponant, quum & Hyppolitus Martyr, quem posteà producemus, affirmet, Matthan huius Annæ patrem, Sacerdotem fuisse. Cui rei illud etiam argumento est, quod Matthæus per Salomonem, Lucas verò per Nathan Christi genea-

Mariæ nobilitatem ex vtrique tribu Iuda & Leui pendere.

Luc. 1.

Maria Elisabethæ cognata, & idcirco generis sacerdotalis.

i In carmine de Christi genealogia.
k Lib. 1. de consen. Euang. ca. 3. Et lib. 3. quæst. ca. 61.
l Lib. quæst. noui Testam.

Matth. 1.
Luca 3.
Psal. 44.

genealogiam pertexit, ne videlicet ignoremus, Mariam ex regali simul & sacerdotali genere prodiisse, atque ita vnicum Mariæ Filium verè Christum, id est, omnis diuinę gratiæ liquere, præ suis consortibus perunctum fuisse, suo vt iure idem & Rex Regum, & Sacerdos Sacerdotum de vtrãque tribu Iuda & Leui ortus, vt postremus, ita summus existeret, adeóque summa inter summos omnes mortales & dignitate præstaret. Rectè igitur monet Iulianus Pomerius, alias generationem lineas à Luca quàm à Matthæo describi, quum Christi tractant genealogiã. Lucas enim sacerdotalis generis prosapiam sequens, & à Christo filio Dei incipiens vsque ad Adam & ipsum Deum à quo formatus est, septuaginta septem lineas generationem explicuit. Matthæus autem regiæ stirpis generationum exequutus est numeros, in quibus per quaternos & denos generationum articulos tres mundi ætates expressit.] Sed & ante Iulianum Hilarius hoc scriptũ reliquit: Dum Matthæus paternam originem, quæ ex Iuda proficiscebatur, recenset, Lucas verò accepum per Nathan ex tribu Leui genus edocet: suis vterque partibus Domino nostro Iesu Christo, qui est æternus & Rex & Sacerdos, etiam in carnali ortu vtriusque generis gloriam probauerunt.] Clarius verò in eundem sensum dixit Augustinus: Ideo numerus generationum in Matthæo & Luca diuersus est, quia vterque sub diuersa Christi persona diuersam texit genealogiam. Matthæus quidem, qui regiam in Christo personam instituerat insinuare, naturales Christi ex regibus Iudæorum generationes enumerat. Lucas verò sacerdotalem in Christo personam ostendere volens, generationes adoptionis Christi percurrit.] Tum de Maria disertè hoc admonet: Cùm euidenter dicat Apostolus Paulus, ex semine Dauid secundum carnem Christum, ipsam quoque Mariam de stirpe Dauid aliquam consanguinitatem duxisse, dubitare vtique non debemus. Cuius fœminæ quoniam nec sacerdotale genus tacetur, insinuante Luca, quod cognata eius esset Elizabeth, quam dicit de filiabus Aaron, firmissimè tenendum est, carnem Christi ex vtroque genere propagatam, & Regum scilicet & Sacerdotum, in quibus personis apud illum populum Hebræorum etiam mystica vnctio figurabatur, id est, chrisma, vnde Christi nomen elucet, tanto ante etiam ista euidentissima significatione prænunciatum.]

Matthæus & Lucas Christũ regem & Sacerdotem notant in eius genealogia.

Lib. 3. contra Iudæos.

Quomodo Matthæus & Lucas ratione varia texant Christi genealogiam.

Canon 1. in Euang. Mat.

Lib. 2. de cons. Euang. c 3. 4.

Ibid. ca. 2.
Rom. 1.
Luca 1.

Quid igitur, inquiet aliquis, si Mariæ legem obseruauit, vt dubitare sit nefas, quo pacto vtramque tribum Iuda & Leui attigit affinitate? Sic enim legẽ cautum fuisse diximus, vt coniugium Israëlitarum, omnísque afinitas intra vnius tribus homines limitésque cõtineretur. Nec est noua quidem isthæc, sed antiquis etiam hæreticis vsurpata quæstio, quũ & illi circa Christi genealogiam offensi, sicut notauit Epiphanius, hoc modo disceptãrint: *Quomodo ea quæ ex tribu Iudæ & Dauidis, cognata esse potest Elizabeth, quæ est à Leui?* Respondemus, quod ad prædictas duas tribus Iuda & Leui pertinet, hoc in illis peculiare fuisse, vt vtrinque coniugia sæpè permiscerentur, & affinitas aliqua mutuò contraheretur. Hæ duæ tribus, inquit Epiphanius, solæ inter se coniungebantur, regia sacerdotali, & sacerdotalis regiæ.] Nec dissentit Beda: Si quem mouet inquiẽs, quomodo beatæ Mariæ cognatam Lucas dicat Elizabeth, quum hæc de domo Dauid, illa de filiabus Aaron originem duxerit, animaduertat, proauos earum liberis inuicem nuptum traditis, vtramque tribum potuisse coniungere.] Quare summus Sacerdos Aaron, si exemplis agendum est, non suæ tribus, sed degenere Iuda Elizabetham vxorem accepit, eámque nobilis viri Aminadab filiam, simul & sororem illius Nasson, qui tribui Iuda per desertum proficiscenti ducem se inclytum præbuit. Ad hęc de Ioiada Pontifice maximo legimus, quòd stirpis regalis vxorem duxerit, quæ regis Ioram erat filia, & alterius regis Ozochiæ soror, nomine Iosabetha. Cùm igitur tribus regia cum sacerdotali permixta fuerit, idque salua lege fieri potuerit, admodum conuenienter, vt Cedrenus inquit, Dominus ex Maria Virgine, & suæ carnis matre Rex idem & Sacerdos natus deprehenditur. Quod verò de duabus tribubus, regia & sacerdotali seu Leuitica, concedit Epiphanius, etiam ad alias referunt eruditi, ac probabiliter docent, ex Israëlitis cuiuscunque tribus coniugia cum hac Leuitica contrahi potuisse, modò hæreditates impermixtæ manẽrent, & sua cuique tribui iura & bona integra conseruarentur. Hoc enim est quod lex illa: Omnes viri vxores, omnes fœminæ viros de sua tribu accipiant, potissimum vrget, sicut & verba legis annexa commonstrant, nimirùm vt per nuptias bona in Dei populo non distraherentur, & tribuum hæreditates de vna in aliam non transferrentur: ídque ad meliorem illius gentis disciplinam, & firmiorem tranquillitatem procul dubio pertinebat. Excusatur ergo Dauid, qui hoc legis decretum non violarit, etiamsi ex tribu Iuda ortus, vxorem ex tribu Benjamin, Michol nempè, Saul Regis filiam duxerit, quandoquidem nulla hæreditatis portio fœminam vllam, quæ fratres haberet, consequebatur. Cæterùm Sacerdotes cum tribu Iuda veluti digniore, crebriùs quàm cum aliis tribubus inibant coniugia, & cuiuscunque demùm tribus homines cum Leui hæredibus coniungerentur, nulla inde bonorum confusio subsequi poterat, quum lex disertè caueret, vt diximus, nę ad tribum Leui hæreditas vlla peruenireret, quòd Leuitarum commodis aliunde prospectum esset. Itaque sine omni vitio, & ex recepta populi consuetudine factum fuit, quod Maria licet in tribu Iuda versaretur, cum Baptistæ matre Elizabeth, quæ de filiabus Aarõ fuisse scribitur, aliquam habuit cognationem: quę res tribuum permixtionem necessariò requirebat. Existimant autem, eandem Elizabeth sic esse natam, vt patrem Aaronitam, matrem verò de tribu Iuda, hoc est, ex ipsius Dauid familia obtineret. Etenim vt veteres tradunt, quum Emerentiana Soloni de tribu Iuda nupsisset, & ex illa filias duas Annam & Ismeriam genuisset, prior Ioachim viro de domo Dauid, qui & ipse Mariæ pater, obtigit coniux. Posterior verò, Ismeria scilicet, quum à Sacerdote in vxorem ducta esset, filiam de qua diximus, Elizabetham peperit, quæ porrò Zachariæ coniux, & efœta Ioannem filium Domini præcursorem in lucem edidit. Facit autem hoc ad maiorem Messiæ commendationem, quòd eius mater è stirpe Dauidis orta, fœminæ tàm illustri, & quæ Sacerdotalis esset generis, carnis etiam propinquitate coniungatur. Vnde rursus Iudæi summæ & ingratitudinis & perfidiæ conuincuntur, dum illum recusant

Mariam salua lege cum duabus tribubus cognationem contraxisse.

Num. 36.

Contra Anthitemarianos, hær. 78.

Exod. 6.

Tribus Iuda & Leui in coniugio permiscebantur.

2. Paral 22.

In compendio historiarum.

Israelitas cum quauis tribu aliquando matrimonium cõtrahere potuisse.

Num. vlt.

1. Reg. 18.

Dauid licet de tribu Iuda ortus, vxorem de tribu Benjamin habuit.

Num 3. & 8.
Exod. 30.

Luca 1.

Quæ ratio fuerit cognationis siue consanguinitatis inter Mariam & Elizabeth.

Luca 1.

Messiam agnoscere, qui per matrem, & ab ipso ortu se Regem simul & Sacerdotem electum esse mõstrauit: & præter quem ipsi quoqüe Iudæi nullum alium officio vtroque fungentem aut sibi vendicare, aut nobis tot seculis designare possunt.

Christus figurã implet Sacerdotij, secundũ ordinem Aarõ & simul Melchisedech.

CÆTERVM antequàm claudamus hoc caput, quoniam Christum & Sacerdotem & Regem ex Maria ortum esse diximus, pauca quædam de vtrâque illius, & præcipua quidem dignitate, nobis subiicienda sunt. Fatentur nobiscum aduersarij, Christum in ara crucis figuram Sacerdotis Leuitici, vel secundum ordinem Aaron expressisse, quando seipsum cruentam victimam immolauit, seque morti verè tradidit. Illud verò pernegant, Christũ se Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech declarâsse, quando in extrema cœna corpus sanguinémque suum sub panis & vini specie obtulit, & ad altare itidem offerendum Ecclesiæ commendauit, vt cruentum illud sacrificium, quod semel in cruce peregit, in altari perpetuò repræsentaretur. Quade re lucidiora sunt verba Iustini, Irenæi, Cypriani, Eusebij, Augustini & aliorum diuini verbi interpretum clarissimorum, quàm vt quouis prætextu ac fuco possint eludi ab his, qui verum, proprium ac propitiatorium Eucharistiæ sacrificium, sacrificiorum omnium quæ offeruntur Deo præstantissimum, ex Ecclesia tollere, & Antichristiano studio abolêre contendunt. Est ergo manêtque Christus, licet nunc in cælo regnet, verus & legitimus Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, quoniam quod in vltima cœna & facere & docere cœpit, per Christianos id Sacerdotes continenter exercet, vt sicut Propheta fore prædixit, oblatio munda non apud Iudæos, sed gẽtes in omni totius orbis loco publicè offeratur. Iam verò Christum quoque regem Scriptura celebrat sæpè, qui & seipsum talem coram Pilato fatetur, sed ita vt regnum suum de hoc mundo non habere, nec seculari honore in terris regnare voluerit, sicut Ambrosij loquitur, ideoque regnum à Iudæis oblatum fugiendo contemsit. Ac licet iuri suo in dominando cesserit, quum adeò seipsum humiliauit, vt nobis ministrari venerit, tamen idem summus & Rex & Monarcha totius orbis esse desiit nunquam, vt cui potestas omnis in cælo & in terra demandata est. Mauult ille quidem in mentibus credentium, atque intra nos spirituali modo, quàm temporaliter & pro huius mundi ratione suum regnum administrare: sed nihil hoc impedit, quo minùs in terris etiamnùm dominetur, ac suum regnum, id est, Ecclesiæ corpus, veluti caput, tùm interius tùm exterius administret. Vt enim Gabriel significauit, & Prophetæ testati sunt, æternus ille Rex est, ac regnum æternum obtinet, caput super omnem Ecclesiam & hominum & Angelorum, & qui iam inde ab ipso conceptionis suæ articulo hæres vniuersorum à patre instituebatur. Is igitur quem thronum regium à Dauid per Mariam accepit, eum à Iudæis ad Christianos, horũmque Pontifices & Reges transtulit, suúmque regnum penes nouum populum manêre decreuit. Hoc est, quod apud Epiphanium legimus, dignitatem Regiam & Pontificiam à domo carnali Iuda & Israel in Christum Regem atque Pontificem, & ab hoc ipso in Ecclesiæ Catholicæ Pontifices ac reges traductam ac deriuatam esse, ideóque thronum Dauid & sedem regiam nunc etiam penes Christianum Sacerdotium residêre. Sed & Athanasius comprobat, Christũ per credentes Reges ac Principes suum gubernare regnum, vti hæc illius verba demonstrant: Capiens Christus thronum Dauidis, transtulit illum, & dedit sanctis Christianorum Regibus, vt conuerterent eos ad domum Iacob: qua tradita in opprobrium & direptionem, regnabit in Christianis in æternum, & regni eius non erit finis.] Neque solùm Athanasius, sed etiam Anastasius Abbas, qui posteà fuit Antiochenus Patriarcha, thronum Dauid Christianis Regibus à summo Rege Christo traditum esse luculenter affirmat. Verùm hæc obiter de Christi Regno & Sacerdotio, vt hinc etiam Mariæ genealogia illustretur. Nam propter Deiparam Christus ex Dauidis semine procreatus, in eiusdem Dauidis throno sedet, sicut notat Epiphanius, atque in cælo quidem per seipsum, in terris verò per Pontifices & Reges suũ Regnum, vt diximus, administrat. Illud in primis meminerimus, quod suscepti argumenti caput est, Mariam Abrahæ & Dauidis tàm carne quàm spiritu generosam & incomparabilem esse filiam, quæ omni virtutum genere suos maiores excelluit, lõgóque post se interuallo reliquit. Honorius ita dixit: Ex benedicto Patriarcharum semine, & præclaro Prophetarum germine, atque sacra Sacerdotali stirpe, generosa quoque & Regali progenie, hæc inclyta virtutis Dei virga, insignis Virgo Maria processit, quę omni genere generositatis iure debuit prefulgêre, quoniam ipsum totius generositatis principalissimum & singularissimum Fontem ac Florem meruit germinare.] Tùm Honorio antiquior Isidorus Hispalensis [a] ingenuè profitetur: Maria quæ interpretatur Domina siue illuminatrix, clara ex stirpe Dauid, virga Iesse, hortus conclusus, fons signatus, mater Domini, sacrarium Spiritus sancti.] vt cętera pręteream. Neque solùm hic Isidorus, sed & Damascenus [b] Mariæ genealogiam perfidis Iudęis opponit, vt euincat Christum legitimum Dauidis successorem & hęredem in illius regno sedisse, verúmque de tribu Iuda, esse Messiã, quemadmodum antè illos antiquissimus etiam Irenæus [c] ostendit.

Aduersarii cruentum non incruentum Christi sacrificium probant.

Christi regno partim spirituale, partim externum dominium continetur.

Christus sacerdotium cum Christiani Pontifices, Reges, ac reliqui ad ministrandum

Contra Zareos hæres. In Enchir. Deipara.

Lib. contra Iudæos.

Adunia Nazaræus hæres. 18.

Quid præcipue sit retinendũ è superiori oratione. Lib. de laud. Virg.

a In libro de Natiuitate & vita Sanctorum ad sor. Fides tiam.

b Oratione de Mariæ natiuitate.

c Lib. 3. c. 1.

Matth. 26. Luc. 22. 1. Cor. 11.

Psalm. 109.

Malach. 1.

Ioan. 18.

In c. 3. Luca. Ioan. 6. Philip. 7. Matth. 20. Matth. 28.

Lucæ 1. Esaiæ 9. Daniel. 2. Ephes. 1. Hebr. 1.

CAPVT IIIII.

De spectatissimis Mariæ parentibus Ioachim & Anna.

PROCVL DVBIO suos habuit parentes virgo illustrissima, non solũ Israelitas ex nobili patris magni Abrahę semine, verùm etiam ex tribu Iuda & regio Dauidis genere, vt iam monstrauimus, procreatos. Sed enim quinam hi parentes fuerint ambigit [d] Pomeranus, & quęrunt adhûc nouatores, ex quibus [e] Centuriatores quidem planis verbis pronunciant: *Qui fuerint Mariæ parentes certum non est: quia diserte in sacris literis ex-*

d In expos. ca. 44. Hier.

e Cent. 1. c. 10 Mariæ parentes agnoscere nolũt Sectari

pressum non legimus. En tibi morosos & iniquos Iudices, qui tàm multa sine Scripturis effutiunt, probant, improbant: hîc verò Scripturas tanto supercilio exigunt, vt sine illarum authoritate parentes Mariæ nolint agnosci, sed potiùs obscuram eam, ac velut puellam expostitiam, videri cupiant. Æqua scilicet postulatio, vt ipsis solis negantibus adstipulemur, reliquis autem licet vetustioribus & probatioribus testibus (de quibus breui dicemus) affirmãtibus, fidem nullam habeamus. Facessat autem ridiculum, sed istis tamen familiare argumentandi genus: In sacris literis de Mariæ parentibus expressè non legitur, incertum est igitur qui fuerint. Et quam demum certitudinem quærunt, ac necessariũ statui volunt homines contentiosi? E sacris literis, vt prudenter scripsit Epiphanius, peti non possunt omnia, sicut nec illa quidem, quæ ad Christi doctrinam, opera & miracula pertinent, vt Ioannes Euãgelista testatur. Palàm est interim, vt Augustinus monet, quod in re dubia ad fidem & certitudinem valeat authoritas Ecclesiæ Catholicæ. Sedenim iam pridem hæc propria Hæreticorum basis euersa atque prorrita est, omnem videlicet sacris de rebus concertantium victoriam in sola Scriptura esse cõstituendam. Quin & ipsi Centuriatores tot volumina non conficerent, nisi è Doctoribus Ecclesiæ multa, & è profanis autoribus quædam mutuarentur, quę nusquam in Scripturis diuinis reperiuntur, præsertim vbi Principum magnorũqúe hominum nomina, familias, dicta & facta commemorant.

Contra hæres. 41. Ioan. 16. & 20. Lib. 1. contra Faust. ca. 2.

CVR igitur adeò se difficiles ac præfractos modò præbent in Marię Parentibus agnoscendis? quorum nomina extant tàm illustria, quæ & antiquis quidẽ scriptoribus nota, trita, probata fuisse in confesso est. An fortasè vbi Centuriatoribus dubitare libet ac hallucinari, toti est mundo dubitandum & cœcutiendum, totque seculorum fides & traditio contemnenda? Vbi nunc Paulinum illud: Quæ audisti, inquit, à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus? Si duorum hominum testimonium verum & recipiendum est, quantò magis quæ per multos testes confirmata, & veluti per manus tradita, perque omnes propemodùm regiones decantata, ac tot demùm seculis corroborata, nobis commendantur, & in Ecclesia recipiuntur atque comprobantur? Scilicet inepti, vani ac mendaces homines erant [a] Hippolytus, [b] Epiphanius, [c] Damascenus, [d] Anatholius, [e] Sergius Hagiopolita, [f] Georgius Cedrenus, vt alios cum Græcos, tùm Latinos scriptores prætercam, qui de hisce sanctis & præclaris Mariæ parentibus meminerunt. Neque scriptorem vllum extare puto tàm impudentem, qui præter Centuriatores, & id genus futiles nouatores ab hac maiorum fide, & constanti bonorum opinione certaque traditione Ecclesiæ nos reuocare conetur. Tantundem verò istorum Antesignano Luthero responsum volumus, qui quum aliquando de veterum Saxonum more in statis beatæ Annæ feriis cõcionem haberet, has ineptas admiscêre voces veritus non est: *Dicendum etiam aliquid esset de diua Anna, cui hæ feriæ dicatæ sunt: verùm de illa ne apiculum quidem in Scripturis offendo.* Egregia scilicet, ac tali Doctore, imò & Arrianorum discipulo digna ratiocinatio. Vbi à Luthero duce suo discedit non modò [g] Lebbæus, vt diximus, sed ètiam [h] Ioachimus Camerarius, qui Mariæ patrem Ioachimum Mathetæ filium, Zorobabeli nepotem appellat, matrem verò virginis Annam ex Leuitico genere profectam tradit cum hac appendice: *De matre quidem Iesu virgine Maria credamus sane, id quod & Nicephorus tradit, habuisse illam Parentes Ioachimũ & Annam.* Nicephori verba, si quis fortasse requirit, valdè sunt luculenta: Ioachim & Anna, inquit, parentum Mariæ erant nomina, ambo accuratiore iuxta præscriptum legis vita præstantes & clari, nec non primis quibusque & splendidissimis nobilissimisque genere connumerati. Ac Brentius quidem, quicquid cum Luthero suo garriant Centuriatores, de Mariæ patre Ioachimo sic libèrè profitetur: *Mihi ex maiorum traditione manifestum est, quòd pater Mariæ Ioachim vocatus sit. Apud Syros autem quemadmodum testatur Philo, idem sunt Heli, Eliachim & Ioachim. Quare cùm pater Mariæ vocatur Ioachim, manifestum est ipsum & Heli vocatum: & is est Heli quem Lucas vocat patrem Ioseph.* Eandem sententiam ac Lucæ interpretationem sequitur Lossius, aliíque plures nouatores confirmãt. Imò verò, vt Bullingerus inquit, *omnium sententia est, Heli esse eundem, qui & dicitur Ioachim, patrem scilicet Mariæ.* His gloriosus ille Hosiander consonat, qui ne parum & ipse hoc loco tribuat Vetustati, in hunc modum scripsit: *Vbi dubitatur de patre Iosephi, veteris Ecclesiæ traditionem retineamus, quæ docet, Iosephum fuisse filium Iacobi, generum autem ipsius Eli, hoc est, Eli, qui verò nomine Iehoiakin dictus fuit, fuisse Patrem virginis Mariæ, & auum Iesu Christi secundum carnem. Nam huic sententiæ omnes circunstantiæ omnesque coniecturæ accedunt & adstipulantur.* Ac posteà rursus: *Itaque vt dixi, hoc iam firmiter teneamus, Eli non fuisse patrem Iosephi, sed socerum: Patrem autem virginis Mariæ, & auum Dominii nostri Iesu Christi, idque Apostolorum tempore tàm fuisse omnibus notum, vt in genealogia Virginis apud Lucam rectè intelligenda nemo errare potuerit.* En tibi testem Hosiandrum, qui tùm è Scriptura Euangelica, tùm ex veteri & perpetua Ecclesiæ traditione confirmat, adeoq; certissimum haberi vult, Deiparæ patrem fuisse Ioachim, vt vulgò nunc dicitur, quem proprio quidem nomine Iehoiachim dictum esse putant. Cur igitur in aperta veluti luce, quam alij demonstrant, & partim ex Lucæ testimonio, partim ex Ecclesiæ traditione comprobant Euangelici, adeò cœcutiunt Centuriatores, vt soli non videant, suósque Mariæ parentes assignent ac relinquant? Quid quod secum ipsi quoque pugnãt, quandoquidem quod ad Eli personam attinet, Hosiandro alibi adstipulantur, ac simul Lucidum citant ex Iudæorum traditionibus assertorem, Marię patrem Binominem fuisse, qui simul Eli & Ioachim appelletur?

Lib. 1. Eccles. hist. ca. 7.

Super Luc.

In 1. ca. Matt. In amotat. in lib. 1. harm. Euang. c. 16.

Idem Ioachim qui in Euangelio Eli vel Heli dictus pater Mariæ.

Ibidem.

Ioachim propriè dicitur, qui vulgò Ioachim.

De emendationibus temporum.

a In Ordine Sanctorum ad sor. Fides tiam.

b Oratione de Mariæ natiuitate.

c Lib. 3. c. 1.

d In cantico de Mariæ natiuitate.

e In homil. de eodem festo.

f In compendio histor.

Luthero cur Annæ beatæ feriæ non agnoscat.

g In Onomastico Theologico.

h Lib. de vita Christi.

Camerarius, Lebbæus, Brẽtius & alij Mariæ parentes agnoscunt.

VALEAT interim liber Gnosticorum, qui de Mariæ Prosapia vel Stirpe conscriptus olim extabat, nec solum ab Epiphanio, sed etiam à piis omnibus ob id, quod ex horrendis ac perniciosis constet fabulis, meritò repudiatur. Ac fuit istorum narratio fortasse non dissimilis alij operi, quod magnarum interrogationum volumen ab eisdem impurissimis Gnosticis, sed non sine Mariæ contumelia, circumferebatur. Fingebant enim, reuelationes à Deipara esse profectas de horrendis ritibus, quos ipsi Dominicæ Cœnæ, imò turpissimæ Communioni ex more sacrilegò adhibebant. Sed neque Augustinus nobis est obiiciendus, quòd de Ioachim ita scribere videatur, velut pro apocrypho

Hæres. 26. contra Gnosticos.

Spernendum Gnosticorum figmentum de stirpe & reuelationibus Mariæ.

Gnosticorum turpissimi ritus in sacra communione.

Lib. 23. contra Faust. Manich. ca. 9.

August. de patre Mariæ Ioachim, non vult dubitari.

habeat,eum Mariæ patrem extitisse. Etenim si animum diligenter aduertas,disputat illîc Augustinus aduersus Faustum Manichæum de Mariæ generatione Catholicis obiicientem, quod cum illa virgo ex tribu Leui patrem simul & sacerdotem Ioachim habuisset, Dauidicæ cognationis prosapia non cõtineretur, in qua nec patrem, nec matrem vnquam esset consequuta. Respondet igitur Augustinus in hunc modum: Quod de generatione Mariæ Faustus posuit,quod patrem habuerit ex tribu Leui sacerdotem quendam nomine Ioachim,quia canonicum non est, non me constringit.] Non igitur vel dubitat, vel negat Augustinus hoc loco Ioachim Mariæ parentem esse,sed Fausti cõmentum ex apocrypho scripto siue Gnosticorum, siue Seleuci, qui & ipse Manichæus de ortu Mariæ falsa sparserat, desumtum reiicit, ac meritò quidem, ne Ioachim Sacerdotem fuisse credamus,nêue propter fictam& incertam historiam Manichæis concedamus, Mariam non ex tribu Dauid, sed Leuitica tantùm, vel maximè prodiisse. Subiungit igitur illîc Augustinus: Mariam fuisse de cognatione Dauid, ostendo clarissimo planè ac firmissimo documento, quod Scriptura fundatissimæ authoritatis & Christum dicit ex semine Dauid,&illius matrem sine vllius concubitu virginem Mariam.]Nos verò in historia nulla, sed ne in Iacobi quidem Proteuangelio scriptum legimus, Ioachim Annæ maritum, & Mariæ patrem pro Sacerdote censeri, imò verò qui de his coniugibus scribunt, contrarium adferunt, quòd nempe à sacerdotib⁹ vir ille tulerit repulsam, & in deserto vixerit aliquando velut indignus habitus, qui cum fœcundis maritis locum honestum tenêret, quandoquidem in prouectam ætatem vsque, sine liberis vixisset, donec Anna vxor demùm è sterili non sine miraculo fœcunda esse cœpisset. Nam & Epiphanius,author certè grauis,ipsoq; Augustino ætate non inferior, apertè testatur, Mariæ patrê Ioachim quùm in deserto esset,ab Angelo ad se missò,hoc accepisse vaticiniũ,vxor tua concepit: &hãc sanctã prolẽ ab Anna genitã,&eidẽ Ioachim per sacras preces diuinitùs promissã atq; cõcessam fuisse. Ac alio rursus in loco: Anna gratia interpretatur,propterea quod Ioachim & Anna gratiam acceperunt, vt accedentibus precibus talem fructum germinarent,sanctam Virginem adepti. Ioachim siquidem precabatur in mõte,& Anna in horto suo. Anna verò grauida effecta cęlum & thronum Cherubicum peperit, sanctam puellam Mariam.] Fusiùs autem hoc ipsum explicat Constantinopolitanus Patriarcha Germanus, Ioachim nempè quùm solus in monte ageret, ac pias preces Quadragenario iciunio adiungeret: Annam verò quùm sub dio in horto suo versaretur, opemque diuinam ardentibus votis & lachrymis implorâret, tandem diu exoptatam prolem diuinitùs impetrauisse. Confirmat eandem veritatem Gregorius Nyssenus apud Græcos quidem probatissimus Theologus, qui de Virginis matre Anna disertè meminit, licet Mariæ patrem nominatim non exprimat, satis tamen eum depingens ac prædicans,cùm virum eum vocat insignem in accurata vitæ, quæ ex lege est,institutione, & inter optimos homines apprimè notum, quem sine liberis consenuisse dicit, quòd vxorem ad procreandas proles non satis aptam obtinuisset. Iam verò his tribus, Epiphanio, Gregorio & Germano Nicephorus planè suffragatur, nec solùm Ioachim & Annam Mariæ Virginis parentes recenset, sed eos quoque velut non vulgares homines, accuratiore iuxta præscriptum legis vita præstantes & claros commendat, qui præterea primis quibusque & splendidissimis nobilissimisque genere Israëlitis connumerarentur, vitam verò ad senectutem sine prole edita produxerint.Tùm de Anna Virginis matre peculiariter narrat,aluo illam ad liberorum procreationem infœcundam fuisse, cui ob sterilitatiscausam negati fuerint honores,qui secundum legem matronis & matribus aliis ob procreatos liberos tribuebantur: quare illam de probro sterilitatis dolẽtem ad precandi studium sedulò accessisse,& à summo Deo, vt ei Mater esse licêret,tandem impetrâsse. Omiserum ferè Damascenum Theologum Nicephoro vtique tùm vetustiorem, tùm probatiorem, qui & dictos Virginis parentes,vti par beatam castissimorum turturum,quibus omnis creatura ob procreatam talem filiam obstricta sit,eximiè laudat, Ioachim virum diuinum, Annam venerandam, Virginem verò fœtum sterilitatis & factæ precationis fructum appellans. Atq; vt certam diuini consilij rationem agnoscamus, cùm audimus, Virginem matrem ex matre sterili non sine miraculo nasci: Conueniebat inquit,vt is, per quem omnia, & in quo omnia vt potè naturæ dominus,in auia sua nouum miraculum designaret & eam quæ sterilitate laborabat matrem redderet, atque ita deinde in matre leges naturæ immutaret, ac Virginem matrem efficeret, & Virginitatis signacula obsignaret.]

Rectè ab Augustino pro apocrypho duci, quòd Manichęi cõtendunt Marię patrem Sacerdotẽ fuisse.

Decebatut Virginem ex matre sterili.

Quid autem obstat, quò minùs & illa superioribus adiungamus, quæ libris Hieronymianis inserta leguntur, & horum quoque parentum historiam efficiunt luculentiorem? Sic autem habent: Pater Mariæ Ioachim, mater verò Anna dicebatur. Domus paterna ex Galilea & ciuitate Nazareth: maternum autem genus ex Bethleem erat. Vita eorum simplex & recta apud Dominum: apud homines irreprehensibilis & pia. Nam omnem substantiam suam trifariam diuiserunt: vnam partem templo & templi seruitoribus impendebant: aliam peregrinis & pauperibus erogabant: tertiam suæ familiæ vsibus & sibi reseruabant. Ita isti Deo chari & hominibus, pij per annos circiter viginti castum domi coniugium sine liberorum procreatione exercebant. Vouerunt tamen, si fortè Deus donaret illis sobolem eam se Domini seruitio mancipaturos, cuius rei gratia & templum Domini singulis per annum diebus frequentare solebant. Omitto cætera, quæ tametsi ab Hieronymo scripta non essent, vt plerique suspicantur, tamen probatiorum aliorum scriptis,quæ diximus, haud malè congruunt,&probabilem certè narrationem faciunt, sed & antiquæ fidei scriptorem redolent, cum ob alia tùm in eo sanè laudandum, quod adulterinam Seleuci Manichæi de ortu Mariæ historiam, quæ olim etiam piis imponebat, hoc suo labore castiget ac dissipet, sicut ipse in operis sui præfatione testatur. Quid ergo mirum, quod è Theologis & Historiographis prodierint multi, quemadmodum Germanus, Damascenus, Nicephorus, Metaphrastes, Cedrenus, qui post veteres illos Patres præsentis historiæ sunt veritatem amplexi atque professi, & præcipuè suos legitimos Mariæ parentes asseruerunt? Ac inter alios Georgius

Contra Colyridianos h.æ. 70. Veterum testimonia de Marię parentibus.

Natiuitas Marię petitur ex libris Hieronymian.

In serm. nuper conuerso à Io. ne Pico Canonico Parisiensi de Mariæ laudibus.

In serm. habito de Mariæ in templo oblat. Hom. de hum. Christi gener.

Lib. 1. Eccl. hist. cap. 7.

E græcis scriptoribus multis proprijs nullatis parentes eorum nominatim.

Georgius Cedrenus refert, Ioachim octogenariũ, Annam verò annos natam vndeoctoginta è viuis excessisse. Vtinam verò extaret nobis historia, de qua his verbis meminit Epiphanius: Historia inquit,Mariæ & traditiones habent, quod dictum est patri ipsius Ioachim in deserto, vxor tua concepit. Vbi addit etiam Ioachimum ab Angelo instructũ in suam rediisse domum, vt à Deo acciperet quod per preces patris ac matris petitum erat, nimirum vt ambo,sublato probro infœcunditatis,felici prole gauderent. Tùm Andreas Cretensis, qui Archiepiscopus fuit Hierosolymitanus,sic Mariam à generis claritate commendat,vt eius parentibus insignem tribuat nobilitatem, qui hinc sacerdotalem, illinc regiam dignitatem nacti fuerint, liberorum interim egeni ac steriles, sed quorum pia vota & frequentes preces respexerit Deus,soluto illis vinculo sterilitatis,& complens promissionẽ suam,nimirum vt amota sterilitate, mater fœcunda generosam hanc filiam ederet,pulchrumque munus authori Deo dedicaret. Nec à ratione alienum est, quod inter diuinas Brigittæ factas reuelationes legimus,hos duos coniuges Ioachim & Annam charitate diuina in primis flagrâsse,suumque coniugiũ ita sanctificâsse, vt par coniugium per se castius Deóq; charius nusquam eo tempore inueniretur. Ego vero præclarum & copiosum quoddam gazophylacium Annæ Vterum dixerim, in quo thesaurum preciosissimum sibi primùm recondidit Deus, & vas ornatissimum effinxit, quale nulla mulier suo vnquam gremio complexa est,suisque manibus contrectauit. An non igitur iure cum Damasceno dicamus? Quàm beata domus Dauid,ex qua prodiisti Anna,& beatus venter, in quo Deus sanctificationis arcam,hoc est,eam, à qua ipse sine semine in lucem editus est,condidit? Verè beata es ac ter beata, quæ beatitudine donatam à Deo infantem, hoc est,Mariam nomine quoque ipso magnoperè venerandam peperisti, ex qua Christus vitæ flos extitit.]

In compendio Iosh. contra Colyridian.

In Serm. de dormitione Deiparæ.

Serm. angel. c. 7. Et lib. 1. reuel. c. 9.

Orat. 2. de Mariæ natiuit.

Ioa. c. Luc. Mariæ parẽtes non tam obscuros, & egenos fuisse, vt videri volunt nouatores.

Ex quibus demùm facilè colligas, Bullingerum à veterum discrepare sententiis, quùm Mariam modicis & tenuibus ortam esse parẽtibus refert. Æquè prudenter alij docent, eosdem parentes obscuro loco natos, ac omnibus ferè Fortunæ bonis destitutos ita vixisse, vt iis carerent præsidiis, quæ ad liberalem & honestam filiæ institutionem educationemque spectabant: vnde vilem magis & abiectam Virginis nostræ conditionem (de qua suprà meminimus) ob vulgi oculos ponunt. Ac ego quidem huius fabulæ primum authorem Lutherum esse puto, cuius verba subiicere visum est, vt insani fabulatoris improbitas rectiùs ab omnib⁹ iudicetur: *Maria paupercula, nullius existimationis puellula erat, annos circiter tredecim, quatuordecim aut quindecim nata. Nam credi potest obscuram adeò fuisse apud Nazareth, vt ipsa de se in Ode, quam vulgus Magnificat vocat, testatur: Humilitatem ancillæ suæ respexit. Parentes eius obscuriorum natalium & vilis conditionis erant, priuati scilicet & plebei, atque adeo quis scit, an parentes eius, tùm superstites fuerint? Credi quidem potest eam fuisse pupillam, nec verum est id quod affirmat quidam, Ioachimum & Annam parentes eius opibus abundâsse, atque in tres partes dispersisse bona sua, vnam dedicâsse templo, alteram egenis, tertiam Mariæ reliquisse. Merum commentum est.* Hæc superciliosus,& mirè semper petulans Lutherus, vt habeat nempè quod mordeat,tùm Virgini,tùm eius Parentibus,tũ Orthodoxis opponit. Verùm si rectè tecum reputes omnia, nihil in his verbis comperies præterquàm inanes coniecturas, neque Scripturæ, neque rationis pondere, nec veterum authoritate suffultas,sed ex contradicendi duntaxat libidine profectas, Ecclesiæque odio confirmatas. Perinde ac si Lutherus dicat: Fortè apud Nazareth Maria vixit obscura: fortè vilis conditionis & pauperes parentes habuit. Fortè pupilla & suis orbata parentibus, Christi mater esse cœpit, Fortè commentitium est Ioachimum & Annam eius parentes Bona sua, vt referunt,in tres partes distribuisse. Quid verò firmi ex hoc partim diuinationis, partim tergiuersationis genere colligas, nisi quod Lutherus Ecclesiæ summus hostis, quoniam ex propriis loquitur; sicut cæteri, & plusquàm cæteri rerum nouandarum studiosi,quum sæpè aliàs,tùm hoc etiam loco & potuit, & voluit falli ac fallere? Scilicet nouus hic Legislator nobis necessitatem imponet, vt quod ipse tot falsarum opinionum architectus, velut de cathedra pronunciat, totus orbis pro Euangelio amplectatur: quòd verò alij probatioris fidei & doctrinæ scriptores à suis maioribus ac veteribus partim scripto, partim viua voce traditum acceperunt, suisque monumentis consignârunt,id nullo in precio à posteris habeatur. Sed vnum tamen Mariæ dictum: Humilitatem ancillæ suæ respexit, in medium profert, vt eiusmodi mirificas coniecturas aliqua ex parte defendat, suisque comprobet. O nugatorem,qui ex hisce paucis verbis tantæ virgini eiusque parentibus obscuritatem natalium, vitæ calamitatem, rerum penuriam aliáque id genus plura ad miseros pertinentia,tùm impudenter quàm insulsè attribuenda esse concludit. Cur non eãdem calumniandi licentia fretus pergit ratiocinari, egenam & ignobilẽ fuisse Rachel,quãdoquidem de se ipsa testetur: Vidit Dominus humilitatem meam? Non vilis profectò conditionis, sed spectabilis & honesta matrona erat Anna, quæ magnum illum genuit Samuelem, & quæ vota sua Deo nuncũpans dixit,Si respiciens videris afflictionem famulæ tuæ, quod sanè tantumdem est, ac si pronunciâsset: Si humilitatem ancillæ tuæ respexeris. Quòd si cœcum ducem Lutherum sequimur, etiam inclytum Regem Dauidem tantùm non sordidis homuncionibus adnumerabimus, quandoquidem se ipsum ille deiiciens appertè loquitur: [a]Vide humilitatem meam& laborem meum:[b] Respexisti humilitatem meam.[c]Ego verò egenus sum & pauper: quod multò est sanè amplius,quàm in regio illo splendore humilem se duntaxat appellare: An fortasse ita delirabimus, vt ad solos egenos & mendicos contrahamus, id, quod apud Esaiam Deus ipse testatur: Ad quem respiciam nisi ad pauperculum? Verùm scriptura sicut paupertatem spiritus,sic & cordis humilitatem,quæ propriam contemnit excellentiam, passim nobis commendat, ac de illa ipsa Virgine loquitur Origenes, Augustinus, Beda, Bernardus, aliique plures affirmant, vt suo quidem loco planum faciemus. Atque vt alium etiam sensum in his Mariæ verbis admittamus, infirma est tamen & futilis Lutheri ratiocinatio, qui tantam vim in sola humilitatis voce collocat,& inde cùm suis sæpè confirmat, Mariam non claris natalibus conspicuam, sed humili & obscuro loco na-

In Festilla circa explicat Euang. in festo annunciat. Mariæ.

Lutheri Censura de Mariæ parentibus.

Cõfutatio verborum Lutheri, ad Parentũ Mariæ dignitatem vindicandam.

Luc. 1.

Quomodo Lutherus nomine humilitatis aburatur, vt Mariã cum suis parẽtibus omninò miseram & abiectam faciat.

Gen. 29. 1. Reg. 1.

a Psal. 44.
b Psal. 30.
c Psal. 69.

De qua humilitate propriè Scriptura loquatur. Esai. 66.

Luc. 1.

tam puellam, quam nemo magnoperè curaret, & quæ nulli nota, infimaque sortis & prorsus abiecta foret, extitisse, cuius insuper parentes priuati duntaxat ac plebei inter obscuros & pauperes miserè versarentur. Non attingimus cætera, velut minoris momẽti sint, quæ Lutherus obiter intermiscet, quoto ætatis anno Maria Christum conceperit, suosque parentes amiserit, vt orphana & pupilla videretur. Vetustus admodum, & ab [a] Ignatio commendatus apud Antiochenses Episcopus fuit Euodius, qui apud Nicephorum [b] clare testatur, sicut & alij comprobant, Mariam annum ætatis suæ decimum quintum egisse, quum mundi lucem generaret.

Nos verò etsi non negamus, Mariæ vitam cum paupertate aliquando fuisse conjunctam, quemadmodum Christi primùm nascentis conditio, & Iosephi fabrilis opera contestantur, tamen eiusce modi rerum penuriam ac egestatem voluntariam magis quàm coactam fuisse arbitramur, simulq; diuino consilio & moribus noui Messiæ congruentibus hoc dicimus adscribendum, quòd mater & filius vitam minimè lautam & opulentam, sed plebeam potiùs traduxerunt. Eleganter dixit Rupertus: *Si parentes Christus diuites elegisset, quis hodie pauperibus in Ecclesia Christi locus esset?* Nunc autem & potentes Deus non abiicit, quum & ipse sit potens, & sæpiùs in hoc mundo pauperes eligit, cognoscendo illos in benedictionibus suis, id est, præclara illis dona tribuendo spiritus sui, qualia nimirum diuitibus habentibus consolationem suam rariùs concedit.] Cæterùm de Mariæ fortunis & opibus non temerè tacent Euangelistæ, ob Christum verò ipsum maximè, qui diuitibus maximè blandus esse volebat, sed sanctæ paupertatis Doctorem, imò absolutum exemplar præstare debebat, vnde non habuit vbi caput suum reclinaret, propter nos, quum diues esset, factus egenus, & pauperes quoque discipulos colligens, quibus ob paupertatis amorem & cultum ingentia præmia pollicetur. Igitur quando nascebatur, matrem non locupletè, sed vt Chrysostomus docet, pauperrimam, & fabro desponsatam elegit, quæ illum in tugurio pareret, ac natum in præsepio collocaret. An verò propterea consequi necesse est, parentes Virginis, sicut isti videri volunt, in genere obscuro & vita misera abiectaque conditione, inde ab initio semper fuisse versatos? Quid? quod Eusebius, siue ille sit Emissenus, siue alius, non disputo, manifestè tradit, hos nobilissimos parentes Mariam filiam hæredem instituisse, quæ quum nullos fratres haberet, in bonis parentum vnicè successetit, suamque possederit hæreditatem, præsertim quum lege cautum esset, vt parentum possessiones ad alienos non transferrentur, sed in eâdem familia hæredibus proximis obuenirent. Quomodo ergo, inquit, sine hæreditate esse poterat, quæ ex nobilissimis parentibus orta fuerat?] Meminit prætereà Nicephorus, Iosepho & Mariæ in Nazareth non domicilium modò, sed & substantiam & possessionem propriam fuisse, & quoniam vtroq; loco apud Bethlæemitas & Nazarenos prouentum aliquem habuerint, vtrobique eos habitasse. Neque tacet Epiphanius, quum aduersùs Nazaræos disputat, Ioseph Marię sponso suam fuisse domum in Nazareth ciuitate, in qua à Bethleem digressus habitârit: in ea domo à Ioseph Christum puerum educatum esse: id quod Euangelicæ historiæ non malè respondet.

[a] *Epistol. ad Antiochenses.*
[b] *Lib. 2. Eccl. hist. cap. 3.*
Quando Maria conceperit Christum.
Mariæ paupertas quatenus admittenda.
Luc. 2.
Marc. 6.
Li 11. de victoria verbi c. 21.
Christi parẽtes esse pauperes conueniebat.
Iob 37.
1. Cor 3.
Luce 6.
Matth 8.
2. Cor 8.
Matt. 4. 19.
Hom. 67. in Matth.
Christi parẽtes non semper & æquè pauperes fuisse.
Hom. in Euang. de natiui. Mariæ.
Parentes Mariam in bonis hæredem vnicã reliquerunt.
Lib. 1. ca. 13.
Epiphanius hæres. 29.
Matt. 2.

A de Virginis quidem honesta in templo educatione, dignaq; institutione posteà disserem[b], simulq; Centuriatoribus respondebimus, qui nihil non admoliuntur, vt veteris historię ac traditionis de his optimis coniugibus, clarissimisque parentibus filiã suam Deo dicantibus, fidem prorsus aut abrogent, aut labefactẽt. Quarè non modò Nicephoro litem intẽdunt, sed Germanũ etiam seuerè perstringunt, quòd ambo Iacobi, nescio cuius, Proteuangelio nimium fidant, ac certa pro incertis venditent. An verò quisquam probabile ducat, si rem sedulò perpẽderit, non modo Nicephorum & Germanum, sed & veteres alios tàm multos adeò cœcutiuisse, vt librùm illum Apocryphum vel probarent, vel sequerentur, in quo præter alia indecòra & fabulosa, quæ Mariæ, Ioseph & Elizabethæ affinguntur, non pauca etiam cum Euangelicis literis pugnãtia tàm impudenter quàm ridiculè, talis Iacobus affirmat, qui ob Herodis furorem, vt scribit, fugiens, seipsum in desertum tàm pulchrè subduxit? O præclarum factum tanto dignum Apostolo, qui Frater Domini appellaretur, ac simul Episcopus esset Hierosolymitanus. Sed more suo faciunt Centuriatores, vt lucem veritatis fugiant & auersentur, ac idcirco latebras quærant, vmbrasque sectentur. Quis verò si sapiat, non summoperè admiretur, inter veteres etiam Rabbinos vnum extitisse, qui multò ante natos Mariæ parentes præuiderit, & ad Antoninum Romanum Consulem scripserit, venturi Messiæ matrem ex tribu Iuda & stirpe Dauidica orituram, huius patrem Iehoiakim, nomen autem proprium Mariã fore? His enim de rebus meminit Rabbinus Haccados, vir tantæ apud Iudæos existimationis, vt illum magistrum nostrum sanctum appellent, cuius testimonium crebro repetit Galatinus, qui nec sine Prophetico spiritu de rebus futuris tàm disertè potuit vaticinari. Extant quoque nonnulla, quæ Rabbinus Haccanas Nehumiæ filius edidit, & inter cætera de Maria testatur, puellam illam in Bethleẽ Iudæ, filiam Iehoiakim, & de genere Sorobabel natam fuisse, vt cætera, quæ apud Galatinum leguntur, omittam. Quòd si Christianum potiùs, quàm Hebræum Doctorem requiras, en tibi Hippolytum Portuensem Episcopum, ac eundem insignẽ Christi Martyrem, qui de Anna Virginis nostræ matre, ac eius genealogia in hunc modum scripsit: Tres fuêre sorores Bethleemiticæ, filiæ Matthan Sacerdotis, & Mariæ coniugis eius, sub Cleopatræ & Casoparis Persę regno, ante Herodis Antipatri filij regnum. Primæ Mariæ, secũdæ Sobæ, tertiæ Annæ nomen erat. Nupsit prima in Bethleem Maria, & peperit Salomonem obstetricem. Nupsit quoque secunda itidem in Bethleem Sobæ, & genuit Elizabethã. Nupsit postremò & tertia Anna in terra Galilæa, & protulit Mariam Dei genitricẽ, ex qua nobis exortus est Christus, ipsa veritas.] Quæ Hipolyti verba prudenter Nicephorus repetiuit, vt diuini viri, sicut appellat, testimonio cõtra istos maledicos sese tueretur, simulque monstraret, matrem Domini, licet ratione Patris ex tribu Iuda descenderet, tamen si matrem eius consideremus, cum Sacerdotali etiam genere, sicut suprà diximus, affinitatem contraxisse. Cum hoc Hipolyto Germanus Patriarcha consentit, sic nobis Annam depingens, vt ramus quidem fuerit ex genere Sacerdotali, tribu Aaronica, radice

Quomodo Centuriatores aduersus Mariæ parentes euomiant & quibus illeuentur.
Iacobi Proteuãgelia nõ sese recipiunt.
Li. 7. de arcanis Catholicæ veritatis.
Degeneribus Annæ simul & Mariæ affinium Hippolytus Martyris.
Matri Domini Annæ ex fuisse soror.
Lib. 2. ca.
Anna Deipara mater, ex tribu Leuitica fuit, & regia quoque.
In sermone de Virginis in templum oblatione, suspicentur.

Prophetica, simul & regia prodiens, & cognata demum Elizabethæ, quæ Ioannem Domini præcursorem procreauit.

LONGVM esset adiicere, quæ in huius Annæ laudem [a] Ioannes Trithemius Abbas Sponhaimensis, quæque Scholæ Haildebergensis quondam lumen [b] Rudolphus Agricola Frisius, ambo non minus Catholici, quam Germani, paulò ante nostram ætatem piè simul & doctè scripserunt. Ille matrem hanc nobilem & nobilioris filiæ parentem inclytam vocat, diuinitus quidem electam & sanctam Saluatoris nostri auiam, quæ Christum Dei filium in terris nepotem haberet, cuius & dignitas & sanctitas variis miraculis à Deo Ecclesiæ commenderetur. Rudolphus verò Annam Virginis nostræ matrem carmine celebrat, séque in illa colenda & inuocanda sedulum fuisse declarat, præsertim quòd præsentem inuocationis eius virtutem, quam & Erasmus comprobat, se frequenter expertum esse dicat. Ego pauca duntaxat, quæ ad communem & matris & filiæ commendationem spectant, ex carmine Rudolphi repetere non grauabor:

Salue sancta parens, & tu Nata inclyta salue,
Quas caro, quas pietas, has quoque iungit honor
Natam mater amas, & natæ mater amaris,
Laua capit vna duas vt tenet vnus amor.
Bis tamen Anna potens hoc partu bisque beata,
Et prolis titulis nobilis atque tuis.
Conspicuos præstant alios bene facta parentum,
Tu contrà natæ nobilitate nites.
Magnus quidem meritisque tuis, pietate fideque,
Quis neget? at nata hæc splendidiora facit.

Tùm alius non indoctus, vt breuiter, sic eleganter huic Annæ canit:

Salue parens sanctissima,
Sacro beata coniuge,
Sacratiore filia,
Nepote sacratissimo.

EST autem consentaneum, quod eruditi quidẽ affirmant & probant, hanc Annam vniuiram, & non tertiò nuptam fuisse, quæ liberos è singulis viris procrearit. Etenim hoc multiplex Annæ coniugium vulgi opinione magis, quàm veterũ authoritate nititur, ac recentiores dantaxat habet suffragatores, qui Deiparæ matrem nescio quàm prudenter ac solidè, tam malè castam proponunt. Epiphanius quidem cum aliis tradit, quẽadmodum supra meminimus, parentes hanc illustrem filiam procreasse quum grandęui & prouectæ essent ætatis, vt Mariæ ortus maiore Dei miraculo commendaretur. Post quem ortum pater Ioachim duodecim ferè annis, vt etiam Cedrenus ostendit, cum Anna coniuge superuixit. Quocirca probabile nõ est, Annam ferè decrepitam, & viro suo demum orbatam, ad secundas & tertias nuptias porro transisse, præsertim quum nullo præcepto legis ad repetendum connubium vrgeretur, ac proculdubio sciret iteratas sæpè nuptias accusari magis, quàm probari. Quod igitur de Anna illa Euangelica, quæ vnico viro contẽta fuit, legimus, de hac Mariæ parente non temere dici posse videtur, eam nimirũ vniuiram viduam, ac idcirco beatiorem fuisse, quæ secundas nuptias ideo libentius recusarit, quia in Spiritu nouerit, Christo ex Virgine proximè venturo mèlius continendi studio, quàm pariendi officio, & castificandis vidualibus moribus, quàm coniugalibus fœtãdis visceribus seruiẽdũ, vt verbis Ambrosianis vtamur. Igitur quod ad maiorẽ & matris & filiæ laudem pertinet hic retinendum putamus, vt Deipara tum progenita, tum vnica huius matris Annæ filia constituatur. Testatur enim & Theophylactus, quod Ioachim aliam prolem nisi Mariam non habuerit, & Euthymius affirmat, eandem vnigenitam extitisse. Tum his duobus antiquior Gregorius ille Nyssenus ita de virginis parentibus loquitur, vt qui sine alia prole peruenerint ad senectutem, sicut & antea probauimus. Atque hanc de Annæ vnica filia sententiam tanquam probabiliorem amplecti fas est, quando illam & recentiores Theologi re diligentius excussa comprobant, præsertim Iudocus Clichtoueus, Iacobus Faber, Melchior Canus, vt nihil interim de Cornelio Agrippa dicamus. Neque his aduersatur Eaãgelista Ioannes, vbi Mariam Cleophe, matris Domini sororem vocat, quum in sacris literis nomen fratris & sororis, ad cognatos & propinquos referri sit perquam vsitatũ. Sic enim [a] Loth Abrahæ, & [b] Iacob Laban est appellatus frater, tùm [c] Abraham Saram vxorem sororis nomine nuncupauit, quemadmodum & [d] Hieronymus annotauit. [e] Eusebius verò Cæsariensis ex Egesippo confirmat, quòd Cleophas, à quo maritò Maria Cleophæ dicta est, germanus fuerit frater Ioseph viri Deiparæ, eósque hebuerit liberos qui fratres Domini, id est, secundum carnem consobrini, in Euangelio sæpe proponũtur. In quem sensum Beda dixit: Fratres & sorores Domini, Iudęi secum esse testabantur, qui tamen non liberi Ioseph aut Mariæ iuxta Hæreticos putandi sunt: sed potius morem sacræ Scripturę cognati ipsorum sunt intelligendi: quomodo Abraham & Loth fratres appellantur, quum esset Loth filius fratris Abrahæ. *Genes. 13.* Habemus ergo nunc, vt arbitror, Virginis nostræ nomen, idque dulcissimum: & genus, quo nullum aliud in terris illustrius, & parentes apprime laudatos atque percelebres. Quid superest, nisi vt Mariam sicut cæteros omnes ex primo parente procreatos, conceptam demum & natam fuisse fateamur, quum ita Deo visum esset, vtenoua hæc diu exoptata lux in densis huius mundi tenebris exoriretur? Cæterum an eadem, quæ tot prærogatiuis abundauit, sine peccato & concepta & nata sit, quæstionem non exiguam, multúmque agitatam continet, quæ nobis deinceps propitio Christo excutietur.

[a] *In precat. ad matrem Deiparæ.*
[b] *In carmine laudatorio Annæ matri declarat post sanitatem sibi restituta. In carmine Annæ matri Mariæ edito.*
In Laudẽ Annæ Trithemiũ & Rudolphũ Agricolam scripsisse.
Carmen Rudolphi Agricolæ in honorẽ D. Annæ.
Annã Mariæ patrem nõ nuncupat, sed vniuiram fuisse.
Cent. Gilly refutatio, *lib. 1. ca. 13.*
In compend. hist.
Luc. 2
Mariam vnigenitã fuisse filiam Ioachim & Annæ.
Lib. de virginitate c. 7.
In cap. 19. Ioan.
Ioan. 19
a Genes. 13
b Genes. 29
c Gen. 12
d Lib. aduersus Heluidium.
e Lib. 3 Eccles. hist. hist. c. 11
Luc. 6. Marc.
Patres & sorores dicuntur in Scriptura sæpe cognati & affines.
Genes. 13.
Epilogus quatuor cap. superiorum. Transitio ad sequentẽ materiam de Mariæ Conceptione.

CAPVT QVINTVM.

De triplici genere quæstionum, déque discrimine peccatorum, ad Quæstionem difficilem, de immaculata Conceptione Mariæ, rectiùs intelligendam.

AGGRESSVRI grauem & arduam tractationem, quæ matrem Domini ab omni peccato liberam & immunem faciat, nonnulla hoc loco præfanda putamus, vt studiosus Lector inoffenso velut pede, ad cætera commodius progrediatur. Triplex quæstonum est genus, quod in Ecclesia proponi, rectéque tractari solet. Primum sacris in canonicis Scripturis liquido expeditur. Vt quum interrogatur, sitne vt omnium rerum author & procurator, sic etiam hominum Rector & Iudex Deus, idémque potens, sapiens, iustus, irreprehensibilis? An Iudæi & Gentes egeant Christo Mediatore? Num ad bene beatéque viuendum opus habeat homo Pænitentia, Fide, Baptismo, Charitate, Obediétia & aliis in Dei verbo expresse præceptis? Etenim de his dubitare vel contendere, quæ clarissimis Scripturę testimoniis explicata leguntur, non ridiculum modò, sed impiũ etiam meritò videatur.

De primo genere quæstionũ Theologicarum.

Alterum quæstionum genus vt ritè absoluatur, Ecclesiæ constat & nititur authoritate, quæ certissima est Scripturarum interpres, diuinitus in hoc constituta, vt sicuti de Scripturarum Canonicis libris approbãdis, ita etiã de controuersijs & quæstionibus in religione terminandis iudicet, ac modum demũ & finem his, qui de sacris contendunt, imponat. Ad hãc classem pertinet, quum quæritur: Vtrum Christus duas naturas & duas volũtates habuerit in vna duntaxat adoratione adorandus? An Spiritus sanctus à Patre Filióque procedat necessario, vtrique per omnia æqualis, & pari honore colendus? An paruulos baptizandi potestas non solum Catholicis, sed etiam Hæreticis constet? Hîc enim quam lucem è Scripturis euidentem capere non possumus, Ecclesiæ nobis definitio subministrat, vtique loquente nobis per illam veritatis columnam Spiritu sancto, qui secundum Christi promissionem docet non vno eodémque seculo, sed ad mundi finem vsque omnem veritatem. Tertium & postremum quæstionum genus quodammodo arbitrariũ dici potest, quoniam vbi neque Scriptura, neque Ecclesia certi quicquam constituit, liberum nobis relinquitur (salua interim & fide & charitate) hoc illóve modo sentire: Et vtramlibet partem defendamus, ab hæreseos nota sumus immunes. Tale est, quum in disputationem venit: Num & quando in gratia creati cœlestes spiritus? An qui mortui post Christum rediuiuum è monumentis surrexisse leguntur, sint immortalitate donati, vt cum assumptis corporibus Christum in cælos ascendentem prosequerentur? Verene an simulatè facta sit reprehensio, qua Paulus apud Indæos & Gentes primũ credentes erga Petrum est vsus? An idem Paulus & Moyses, quum in corpore versarentur, diuinam viderint essentiã? Hîc enim & in aliis pluribus variant Theologi sententias, & citra reprehensionem licet in vtrãque partem dissedere atque concludere, quam diu suum Ecclesia iudiciũ non interponit.

De secundo genere quæstionum.

De tertio genere.

Toan. 14. & 16.

Matth. 22

Galat. 2

Priora quæstionum genera circa Mariã quoque locũ habere.

IAM verò ad nostrum institutum redeamus, non dissimilia quæstionum genera sese statim offerunt, si de Maria propriè sedulóque tractandum & disputandum est. Primi sunt generis: An illa Filium Dei cõceperit salua virginitate? An verè Christi mater habenda, ex qua suam ille carnem assumpserit? Num fœminis aliis præferenda, & orbe toto celebranda sit? Nisi enim quis planè vel stupidus est, vel malignus, qui scripturæ Diuinæ fontes rabiosè cõspurcet, ex iisdẽ facilè hauriet, quid propositis quęstionibus oporteat respondere. Ad secundũ porrò genus hæ quæstiones referuntur: An Maria sit perpetuo Virgo, quæ in partu, & post partũ, sicut ante partũ semper manserit inuiolata? Nũ eadẽ θεοτόκος siue Deipara prædicãda? Nunquid sine peccato nata sit, & vitã semper ab omni labe etiã minima solutã & perfectã egerit? Hîc Ecclesiæ authoritas nobis patrocinatur: è Scriptura verò peti nõ potest: quãtum ad præfractũ aduersarium conuincẽdum satis est: Sed & tertij generis quæstiones emergunt eiusmodi. Vtrum Virgo in vtero matris ita sit concepta, vt eam abomnia labe peccati originalis excusare possimus, & singulari Dei priuilegio ab omni peccato semper præseruatã credere debeamus? Item, an inter Mariam & Ioseph sit Matrimonium constituendum? Rursus, quã diu illa inter mortales vixerit, & fuerítne post mortem vna cũ corpore in cælos assumpta? Multi enim & præclari Theologi aliter atque aliter his de rebus sentire videntur, nihil certũ Ecclesiã præscribente. Tametsit quæ sunt huius arbitrarij generis quæstiónes, nõ omnes eodẽ loco censeri debẽt, sed quòd plures & posteriores Theologi re tota pressius excussa probauerint, id magis eligendũ erit atque complectẽdum. Etenim sicut veræ fidei specimen præbet, quisquis in diuina Scriptura, & sanctæ Ecclesiæ authoritate, vbi & quãdo de illa cõstat, firmiter acquiescit: ita se Christianæ charitatis studiosum & candidũ magis, quã contentiosum ostendit, qui à communi & vtcumq. recepta doctorũ sentẽtia non discedit, sed pro eorũ, inter quos viuitur societate seruat, id quòd neq. cõtra fidẽ, neque cõtra bonos mores traditur ac docetur, sicut faciendum etiam admonet Augustinus.

Non omnia nunc licet, sicut olim fieri quibusdã ambitur, ac vtramque tenẽdum.

Epist. 118 cap. 2. de inuentarum.

Quare non possumus plerisque nouatoribus assentiri, qui contentionis atque distractionis potius quam Christianæ pacis & vnitatis amantes, omne quæstionum genus ad solas Scripturas reuocant, & præter illas nihil ferè admittunt, siue de Maria, siue de personis & rebus aliis Euangelicis, adeóque diuinis, in medium adferatur. Quid autem hoc est aliud quæso, quam cum Deo ipso pugnare, & præpotentis Spiritus gratiam, qui vbi & quando vult, spirat ac docet, vel extinguere vel impedire? Quid est, inquam, nisi vias illas ad veritatẽ inuestigãdam atque confirmandam, non sine diuino Numine nobis monstratas atque patefactas perturbare, ac pios à laudabili sapiẽtię studio, vt minus petant, quęrãt, pulsent atque proficiant, auocare? Atqui propterea misit Paracletũ Dominus (Tertulliani verbis vtor) vt quoniam humana mediocritas omnia simul capere nõ poterat, paulatim dirigeretur, & ordinaretur, & ad perfectum perduceretur disciplina ab illo Vicario domini spiritu sancto.] Et paulò pòst: Quę est paracleti administratio, inquit, nisi hęc, quòd disciplina dirigitur, quòd scripturę reuelãtur, quod intellectus reformatur, quod ad meliora proficitur? Facessant igitur nasuti ac morosi censores, qui statim nauseant & offenduntur, quum ea de Maria legunt, vel audiunt, quę in verbo Dei non sunt explicata, sed ex veterum vel recentiorũ Thelogorum scriptis petita, eáq. talis personę dignitati, sed & rationi in mẽte piorũ lucẽti cõsentanea, vt de matre

Theologus quæstiones solis Scripturis iudicanda absoluiendas non oportere.

Tom. 1. 1. Thess. 5. Lucæ 11. Spiritus sanctus docet & illuminat Ecclesiam. Lib. de virginibus.

Domini

53 Domini rectè, piè ac probabiliter affirmentur. Cæterum non inuiti fatemur, vim in illis quæstionibus esse maiorem, lucémq; apparere certiorẽ, quę ipsis Scripturæ testimoniis possunt dissolui, vel de quibus iudex veritatis Ecclesia pronunciauit, aut suũ sensum nobis vtcunque patefecit, vt dubitandi locus non nisi contentiosis & peruicacibus relictus videatur. Hæc de triplici genere quæstionũ Theologicarum, quantum ad hunc quidem locum satis esse videbatur: nunc eadem breuitate de peccatis ad præparandum, vt dixi Lectoris animum, nonnullas subiiciemus.

Peccatum cum Ambrosio definimus, vt sit præuaricatio legis diuinæ, & cælestiũ inobediẽtia præceptorũ: quũ ea peccati natura sit, vt peccantẽ à summo Deo auocet, eiúsque legi repugnantẽ, vel ab ea certè declinãtem faciat. Duplex autẽ peccatũ cùm Theologis statuimus, vt aliud sit originis, aliud actionis. Illud velut hæreditaria quædã lues, inde à primo parente mortalium in omnes transfunditur, qui ex viri & fœminæ coniunctione concipiuntur siue procreantur, neque sine Christiano Baptismo nunc tollitur. Iam verò Actuale peccatũ partim mortale, partim veniale est, suo autẽ ambitu omnia cõprehẽdit, quæ humano corde, ore & opere, siue ex ignorantia, siue infirmitate quadam, siue malitia hominis cõmittuntur. Porrò quod vulgus mortale peccatũ & [a] Augustinus lethalem culpam appellat, in Scriptura peccatum dicitur [b] regnans & [c] consummatũ, quod mortem generet, & [d] carnis opus, quod à Dei regno tum fideles, tũ infideles excludat, quódque supplicio æterno dignos faciat. Venialis autẽ culpa per [e] ligna, fœnum & stipulam, quæ sunt ignis non adeò diuturni, nedũ æterni pabulum, ex [f] Augustini multorúmque veterũ sentẽtia designatur, quia per [g] sordes & maculas velut vesti candidæ inspersas, & tamen eluendas, vel igne purgatorio exurendas, contrahitur, quemadmodũ grauissimi Patres è sacris litteris probant.

Peccatum actuale partim mortale, partim veniale.

a Lib. de bono coniugali cap. 6

b Rom. 6

c Iacob. 1

d Galat. 5

e 1. Cor. 3

f In Enchiridio cap. 68

g In li. de fide & oper. c. 15 & 16.

FONS autẽ & caput vitiorum omnium, quæ in homines cadunt, originis peccatũ est: idque hominem nobilissimè à Deo creatũ, & in summa dignitate pulcherrimáque iustitiæ possessione collocatũ, diuina gratia spoliat, ac in eam calamitatẽ detrudit, vt statim ille ab ipso conceptu fiat immũdus, & natura sit iræ filius, peccati seruus, morti obnoxius, sed & huius mundi principi Satanæ subditus, ac demũ siue corpus eius, siue animũ spectes, à primæuo illo statu, qui Adę adhuc innocenti contigit, in aliũ longè deteriorem cõmutatus. Hoc nimirum est graue iugum, quod idem humani generis princeps Adam, quum Dei pactũ inobediẽtia sua rescinderet, suis liberis & posteris omnibus imposuit: hæc dura seruitus, ex qua nullus in libertatẽ seipsum asserere possit: hæc tetra & pestilens macula, quæ cuiusqueex patre & matre procreatæ prolis animam obscurat, deturpat, corrumpit, adeóque mortẽ adfert: hæc sæua plaga, quã omnes quidẽ sentire possumus, satis autẽ deplorare nequimus. Hinc ille tyrãnus carnis, lex membrorum fomes peccati, lãguor naturæ, pabulũ mortis, sine quo nemo nascitur, sine quo nullus moritur: qui si quando transit reatu, semper tamen remanet actu, vt ab Innocentio scriptum est. Ac veteres quidẽ Philosophi in aliis acuti, hîc stupidi, de hoc summo vitio nihil intellexerunt, atq; idcirco natura veluti Nouercam temere accusarũt.

Vitiorum omnium fons originale peccatum.

Eccles. 40. Peccatum originale quam pernitiosum.

Lib. de conceptu mundi 1. cap. 3.

Non omnia quæ de Maria creduntur & afferuntur probati e scripturis

Neque solũ originale, sed etiam actuale, siue (vt [a] Cyprianus vocat) personale, [b] Augustinus actiũ, sæpè & propriũ peccatũ nominat, in omnibus Adę filiis reperitur, vt etiã Sancti à primo illo & natiuo peccato mundati, Deóque recõciliati, cauere tamẽ non possint, quin saltem in peccata venialia, quæ Augustino etiam minuta dicũtur, sæpè prolabãtur. Quare Sanctorũ nõ vera minus, quàm humilis est, manẽtq. semper confessio: [c] Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. [d] In multis offendimus omnes. [e] Dimitte nobis debita nostra. [f] Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me. [g] Pro hac (iniustitia) orabit ad te omnis sanctus in tẽpore opportuno. [h] Peccauimus, iniquitatẽ fecimus. [i] Non est homo, qui non peccet, quemadmodũ & [k] Mileuitana Synodus & [l] Augustinus huiusmodi Scripturæ testimonia interpretantur. Rectè igitur [m] Clemens Alexãdrinus admonet, nihil omnino peccare, Dei proprium esse: & apud [n] Hieronymum Orthodoxus affirmat, sacrilegium esse vel cogitare, quòd homo absque Dei gratia peccato carere possit.

a In serm. de ieiun. & lect.

b In Enchiridio cap. 64

Serm. 14 de Sanctis.

Omnes peccato, tum originali, tũ actuali obnoxij.

c 1. Ioan. 1.

d Iacob. 3

e Matth. 6

f Psal. 18

g Psal. 31

h Daniel. 9

i 3. Reg. 8

k Cap. 8

l Epist. 29. ad Hieron.

m Lib. 1. Pædagogi cap. 2.

n Lib. 3. ad 2. aduers. Pelag.

Scio interim quàm latè hæc pateãt, quàm copiosè de his Theologi disputent, quámque luculentè superiora tum Scripturæ testimoniis, tum Patrum suffragiis confirmari possint: sed omissis aliis, vnum atque alterum locum de vtroque peccatorum genere, quod diximus, ex Augustino Theologorum principe huc tantum transferemus. Suffecerit, inquit, ad condemnationem, etiam si non esset in hominibus nisi originale peccatum. Quamuis enim condemnatio grauior sit eorum, qui originali delicto etiam propria coniunxerunt (de actualibus loquitur) & tantò singulis grauior, quanto grauius quisque peccauit, tamen etiam illud solum, quod originaliter tractum est, non tantum à regno Dei separat, quo paruuli sine accepta Christi gratia defuncti intrare non possunt, verum & à salute & vita æterna facit alienos.] Tum ad Hilarium scribens, de mortalibus & venialibus peccatis hæc tradidit: Plane qui misericordia Dei adiutus & gratia, se ab eis peccatis abstinuerit, quæ etiã crimina vocantur, atque illa peccata, sine quibus non hic viuitur, mũdare operibus misericordiæ & piis orationibus non neglexerit, merebitur hinc exire sine peccato, quãuis quum hic viueret, habuerit nonnulla peccata: quia sicut isti non defuerũt, ita etiam remedia, quibus purgarentur, adfuerunt.] Valeãt igitur fastuosi Pelagiani, cœci Armeni, stupidi Albanẽses, & quotquot cum his insanis errorum magistris originale peccatum ignorant, aut inficiãtur, illúdque nõ propagatione, sed imitatione transgressionis Adæ metiuntur, aut præterea pœnam eiusdem post mortem hominis reliquã esse non concedunt. Sit & anathema omnibus, qui vna cum Manichęo contendunt, peccatũ originis non esse accidens in homine, sed substãtiã malúmque substantiale. Facessant insuper qui cũ Bucero sentiunt, infantes ob diuinam prædestinationẽ in materno vtero sanctificari, vel qui cum Caluino tradunt inter capitale, & minutum, vt Augustinus loquitur, siue vt nos dicimus inter mortale & veniale peccatum nullum esse discrimen, omnésque præterea credentium filios ob promissionem Abrahamo & semini eius factam in matrũ vtero sanctificati. Sed & illi detestãdi sunt, qui cũ Luthero iustos in omni opere bono peccare

Originale peccatum sufficere ad damnationẽm damnabilius autẽ actuali peccato accedente. Lib. de peccatorum merit. & remiss.

Epist. 89

Quomodo Augustinus de peccatis maioribus & leuioribus, eorumque remediis doceat.

Errores varij de peccatis ea uendi hoc tempore.

ait solùm infidelitatis peccatum Christiano esse damnabile statuunt, quique demùm cum Stoicis peccata omnia tantùm non æqualia reddere conantur, vt nempe non diuinam modò, sed humanam quoque iustitiam è medio tollant.

An Maria originali peccato subiecta.

HIS ita constitutis, atque in mentem Lectori summatim reuocatis, ad eam nunc quæstionem accedimus, quæ huius loci est propria: Sítne Mariæ, quemadmodum aliis Adæ posteris, tùm originale, tum actuale peccatum imputandum? Quod autem originis vitium, vt de illo primùm agamus, in Virginem quoque cadat, si solam eius naturam spectemus, & Scripturæ testimoniis, & Patrum sententiis facilè probari potest, multíque copiosè admodum confirmârunt. Etenim Scripturæ passim ita loquuntur, vt solùm quidem Christum agnum illum, [a] sicut Petrus loquitur, immaculatum & incontaminatum, aut iuxta Paulum, [b] Pontificem sanctum, innocentem, impollutum excipiant, [c] omnes autem alios Adæ posteros peccati huius lege constringant, eósque in primo parente peccasse, & [d] natura iræ filios, ac [e] sub maledicto esse, verbis & sententiis generalibus adstruant, ac frequenter inculcent. Iam verò Patres tùm Græci, tùm Latini eodem modo cum Paulo censent, homines nimirum vniuersos originis peccatum non effugere, sed ab ipso conceptu immundos ac sordidos Christi egere gratia: omnes enim in Adam peccare, & peccado mori, eósque perditos non nisi per Christum, [f] qui solus inter mortuos liber esse dicitur, viuificari atque liberari posse, vt quòd regeneratione attractum est, regeneratione detrahatur, vtque ex peccatoribus iusti, & ex iræ filiis Dei amici per fidē & Baptismum efficiantur. Quid multis? [g] Memento, quoniam omnes in corruptione sumus. [h] Non est homo, qui non peccet. [i] Omnes peccauerunt, & egent gratia Dei? [k] Quod natum est ex carne, caro est, vt Scripturæ verbis vtamur. Præterea veteribus, vt putant, ignota fuit quæstio quando Maria primùm sanctificata, vel ab originali peccato præseruata sit. Quingenti autem propemodum anni fluxisse dicuntur, quòd à Theologis publicè disputari cœptum est de Mariæ Conceptione: & si verū fatendum est, non leues quidem turbas multis in locis hæc disputatio inter doctissimos excitauit. Ac de Romana quidem constat Ecclesia, quòd in hac Petra, si omnium ætatum scriptoribus creditur, firmissima & sincerissima fidei confessio vigeat, quodque ab hac Ecclesiarū matre arq. magistra quæstiones fidei plurimæ maximæque definiantur. Verùm in præsenti causa nullum Ecclesiæ Romanæ iudicium certum reperimus, nisi quòd Sixtus quartus Pont. Maximus tulit legem, qua constat, neutrius partis damnandam esse sententiam, siue Mariam sine peccato conceptam affirmantium, siue contrà, illam ab originis peccato non fuisse præseruatam sentientium. Eandem legem & recepit, & confirmauit postrema Synodus [l] Tridenti celebrata, & suum deinde calculum adiecit [m] Pius Quintus Pont. Max.

QVAE nos idcirco præfamur, ne quis putet vel à nobis, vel ab Orthodoxis aliis asseri, puram & sanctam Virginis Conceptionem pro certo fidei articulo ab omnibus agnosci & defendi oportere. Nimium ergo est impudens Pomeranus, qui Catholicis assingit, quod pro articulo fidei habeant ac tradant, Mariam sic sanctificatam esse, vt absque peccato ex viri semine, imò è spiritu sancto concepta sit. Nec huic est dissimilis Tilemannus Heshusius, qui sexcētos errores blasphemiis in Deum plenos collegit, ac non ita pridem edidit, quos, vt ipse ait, Romana Ecclesia contra verbum Dei furenter defendit. Inter hos errores vnus est, Mariam Virginem sine peccato originis conceptam & natam esse: sic enim docere Scotum & Concilium Basiliense. Sed ô ridiculum censorem, qui sine iudicio de blasphemis, & cū Dei verbo pugnantibus erroribus iudicat; quique nō sine spiritu blasphemiæ sanctā Romanā Ecclesiā tam atrociter accusat, quàm peruersè eondemnat. Certè Scotus dubitanter, non asseueranter de re proposita loquitur, & sicut docti sæpè solent, verisimiliter ratiocinatur. Romana vero Ecclesia, neque Scotum, neque Synodum Basiliensem tanti facit, vt ob illorum asseuerantium authoritatem credat, credendíque certam tradat regulam de Mariæ sancta Conceptione. Nam de illius Natiuitate posteà respondebimus. Nihil ergo firmi præscribit, sed hanc piam & probabilem opinionem sibi non displicere demonstrat, præsertim recepto & confirmato die festo, qui de Mariæ Conceptione ritu solemni celebratur. Vnde faretur etiam Chemnitius, & rectè quidem, quòd Sixtus Pont. Max. authoritatem suam interposuerit, scriptóque publico declararit, vtrāque opinionem, Mariam sine peccato, & cum peccato esse conceptam, relinqui liberam oportere, ita vt vna pars hoc illóve modo sentiens, alteram hæreseos accusare ac damnare minime possit. Nihil enim hîc certi Romanam Ecclesiam & Apostolicam Sedem vnquam definiuisse. Verùm cum Heshusio pluribus contendere non attinet, qui certe nisi effrons & maledicus esset calumniator, illi saltem parceret Ecclesiæ, quam tanti semper antiquitas fecit, vt crederet accessum ad illam habere non posse perfidiam, sicut Cyprianus luculenter expressit. Nec pudet hunc hominem tam contumeliose Catholicos proscindere, & in illis pleráque dogmata reprehendere, quæ iam olim Græci Latiníque Patres magno consensu, & vno velut ore tradiderunt, & amplexa est semper Ecclesia. Quod si omnes qui Mariæ Conceptionem illibatam probant, Heshusio errant atque blasphemi sunt, errauit igitur simúlque blasphemus fuit Heshusij præceptor Lutherus, quando hanc ipsam tuetur sententiā, vt postea conuincemus. Nos verò priusquam nouatoribus, qui turpissimam peccati notā purissimæ inurunt Virgini, respondeamus, committere non possumus, quin Catholicorum quorundam aduersus sanctam Mariæ Conceptionem disputantium sententiam, sine graui contentione, & saluo Christiano candore, paulisper expendamus.

a 1. Petr. 1
b Hebr. 7
c Rom. 3. & 5.
d Ephes. 2
1. Cor. 15
e Galat. 3. 4
Omnes excepto Christo in Adam primo peccare.
f Psalm. 97
g Eccles. 7
h 3 Reg. 3
i Rom. 3
k Ioan. 3
Quādo disputari cepū sit de Mariæ Conceptione.
Ecclesia Romana nihil certi statuit, quod sit de Mariæ Cōceptione credendum.
l Sess. de peccat. orig.
m In proprio diplomate de hoc edito. In comment. Hieronimi cap. 1. & 44.
Falso Catholicis obiicit, quod sint ausuri pura concepti one.
Heshusius Mariam fuisse immaculatam damnat.
Ecclesia Romana non improbat, sed ibi placere ostendit opinionem de maculata Virginis Concep.
In examine contra concil. Trident. Epist. 5. & Coend.

CAPVT SEXTVM.

Disputatio contra eos, qui salua ecclesiæ fide, immaculatam virginis Mariæ conceptionem oppugnant.

DVPLEX

Catholici & Sectarij non eodem modo contra puram Mariæ conceptionem disputant.

Desententia Catholicorum puritati conceptionis Mariæ minus fauentium.

DVPLEX nobis aduersantium est genus, qui Mariæ Conceptionem à lege peccati nolūt excipi: alterum quidem Catholicorum contra illam, salua Ecclesiæ fide disputātium: alterum verò Sectariorum, qui omni Ecclesiæ authoritate contempta, nihil præclari de Conceptione vel sentiunt, vel admittunt. Priores etsi Virginem aliis omnibus Adæ liberis in peccato cōceptis conferunt, mox tamen illam in vtero materno sanctificatam esse confirmant, mirabiliter speculantes, eodem quasi temporis puncto animam Virginis quum in corpus infunderetur, contraxisse peccatum, & statim ab eo singulari Dei gratia expurgatam fuisse: sempérque posteà Virginem prorsus integram, innocentem & culpæ omnis expertem perseuerâsse. Quare si Ioanni Baptistæ, aut Hieremiæ, aliísve vllis in vtero materno contigit sanctificatio, vt nefas est subdubitare, eam longe amplius ac perfectius Mariæ contigisse libentissimè confitentur, fortissimēque defendunt.

Luca 1. Hier. 1

SEDENIM, si liberè quod sentio dicendum est, hi se Mariæ simul benignos, simul rigidos censores præbere videntur. Benigni sunt sanè, quando illam aliis in matris vtero sanctificatis anteponunt, & præ cæteris omnibus sanctam priusquàm natam prędicant, & prætereà vitam eius totam ab omni peccato immunem asserunt ac tuentur nullum vt Mariæ proprium & actiuum fuisse peccatum constanter affirment. Quæ omnia illi sine scripturis affirmant, solo nitentes priuilegio Mariæ concesso, cui multa & magna fecerit Deus, quæ nullis aliis quàm libet eximiæ sanctis vnquam communicârit. Aliôquin si secundum Scripturę normam iudicabimus quotquot Adamo secundum carnem in humani generis propagatione succedunt, siue viri sint, siue mulieres, in materno vtero non sanctificantur, sed in peccato ac ita diuina simul concipiūtur & nascūtur, nati verò sine peccato difficilem illā inter [a] carnem spiritúmque luctam nequeunt absoluere, sed [b] omnes in multis offendunt, [c] sæpè in die cadunt, [d] à via sua declinant, nec solùm inutiles, sed & mendaces reperiuntur. Contrà verò, illi se rigidos exhibent, quando sine omni candore, sine reuerentia Virginem matrem aliis Scripturæ dictis, quibus omnes peccato Adæ subiiciuntur & inuoluuntur, adstringunt. Verùm si illic Mariæ priuilegium vltrò tribuunt, cur hîc inclementer adimunt quæso? Si absque peccato illa omnem vitæ suæ decursum perficere potuit, absque peccato etiam concipi non potuit? Qui Virginem in stupendo illo conceptu & partu integram conseruauit, & filij Dei in carne manifestati matrem effecit purissimam, illéne talem Virginem & matrem in peccati sorte & sorde aliquando reliquit, & prima muliere infeliciorem condidit? quam sanè constat nulla peccati labe inustam, sed prorsus nitidam & integram esse formatam. Vltrò largiuntur primis parentibus, quod originali gratia iustitiáque ornatos eos condiderit deus, ita vt in originali peccato nunquam concepti fuerint. Hoc ipsum beneficium ac priuilegium cur inuident potiùs quàm concedunt Virgini matri?

Responsio ad prædictā sententiam Catholicorum.

Iuxta communem Scripturæ regulam à peccato nullus immunis.

a Galat. 5
b Iacob. 3
c Prouer. 24
d Psal. 13. 52. & 115.

Scripturæ in Scriptura generales ad fin.

SED ad Scripturas expressas prouocant, vt quod volunt euincāt. Nos illis verba Scripturæ largimur, sensum negamus, idque cōstanter dicimus, in Scripturis multas propositiones, vt vocant, vniuersales adferri, quæ commodā interpretationē, sæpè & certam exceptionem requirant, sicut Scripturarū periti omnes agnoscūt, & res ipsa fateri cogit. Etenim ad omnes non pertinent, licet de omnibus tradi videantur hæ sententiæ. [a] Omnis caro corruperat viā suam super terram. [b] A minimo vsque ad maximum omnes auaritiam sequuntur. [c] Omnes conuersi sunt ad cursum suum, quasi equus, impetu vadēs ad prælium. [d] Omnes quæ sua sunt, quærūt, non quæ Iesu Christi. [e] Illuminat omnem hominē venientem in hūc mundū. [f] Omnes quotquot venerunt, fures sunt & latrones. [g] Bibite ex eo omnes. [h] Omnia traham ad me ipsum. [i] Omnes declinauerūt, simul inutiles facti sunt. [k] Omnis homo mēdax. [l] Omnia mihi licent. [m] Omnibus omnia factus sum. [a] Effundam de Spiritu meo super omnē carnem. [b] Concluſit Deus omnia in credulitate, vt omnium misereatur. A dcò vera & certa est [c] Fulgentij regula, diuinis eloquiis esse familiare, vt omnes nonnumquam dicant, nec tamen omne humanū genus in ipsis omnibus semper intelligant. Et sicut Photius Patriarcha Constantinopolitanus annotauit, sæpe in Scripturis figura est vniuersalis, sed non tamē sententia vniuersaliter accipienda. Habet igitur Scriptura leges cōmunes, sed singulis Christi membris non accōmodandas: proponit Canones, sed quibus potentiam suam Deus non alligauit, vtpotè suum sibi ius retinens integrum in legibus relaxandis, ac de illarum rigore, quando & quibus ipse vult, aliquid remittendi. An non contra naturam, & præter communem Dei ordinationē Sara nonagenaria & Rebeca sterilis filios pepererunt? Quomodo Enoch viuus ex hoc mūdo in paradisum trāsfertur? Quid Elias, qui verbo Domini continuit cælum, & à se ignem terræ deiecit, & in turbine ignis & curru equorum igneorum in cælū receptus est? sicut Sirach de illo testatur. Qui prætereà Elisæum prędicat, quòd corpus eius mortuum prophetārit, & in vita sua fecerit mōstra, sed & in morte mirabilia fuerit operatus. Quo loco alij legunt: Miracula designauit in vita sua, defunctique facta miranda sunt. An obscura est lex antiquæ Circūcisionis? Seuera illa quidē, & sub graui Dei interminatione omnibus & singulis præcepta masculis, sed multis tamen annis ab Israēlitis sine peccato intermissa, & iussu Iosue tandē in vsum reuocata. Quis verò nescit, quam multa & magna fecerit Mariæ matri Deus non secundū legē sanē cōmunem, sed ex mera & effusa in illam liberalissimè gratia? quùm nullos ferè terminos suę bonitati ac prouidentiæ in illa Sponsa tum sanctificāda, tùm exornanda sibi statuisse videatur. Quid ni verò? quum summa illi facultas esset, Matrem quā vellet, ex omnibus deligendi, eam verò vellet ad hoc tantum munus adsciscere, quæ sibi gratissima, necnon puritate & innocentia simillima foret.

Gulos homines non referendæ.

a Genes. 6
b Hiere 6.
c Hiere 8
d Philip. 2
e Ioan 1
f Ioan. 10
g Marc. 14
h Ioan. 12
i Psal. 13
k Psal. 115
l 1. Cor. 6. 10
m 1 Cor. 9
a Ioel. 2 & Act. 2
b Lib. de in carnat. & gratia Iesu Christi, ca. 31. In responsis ad Amphilochium.

Exempla Scripturæ de operibus Dei supernaturalibus & extraordinariis.

Genes. 21 & 25. Genes. 5 Eccles. 44

Nihil mirum Deum etiam in Conceptione adfuisse magis Marię quā reliquis.

4. Reg. 13 Eccles. 48 Genes. 17 Iosue. 5

ATQVI non decet, inquiūt, Mariæ Conceptionem CHRISTI Conceptioni exæquari, qui solus absque peccato conceptus, in hunc debuit prodire mundum, vt ex immundo conceptos semine purificaret. Absit procul, vt cum Christi aliqua iniuria de MARIAE Conceptione philosophemur, & tanti filij gloriam propter matrem, dicam & ancillam obscuremus. Vni CHRISTO hanc incomparabilem & perpetuam vindicamus

Mariæ puræ Conceptio nō præiudicat Christi conceptioni.

Christi Conceptio multis modis excellit Mariæ Cōceptionem.

prærogatiuam, quod non ex virili semine sed supra omnem naturæ ordinem Spiritus sancti virtute in Virginis vtero conceptus fuerit: quod eodem planè momento, vt alibi docebimus, quo carnem Verbum æternum assumsit, perfectus Deus & perfectus Homo extiterit: quod omni ex parte per se purus, ac natura sanctus, nullo vel mediatoris vel Redemptoris beneficio indiguerit: quod statim ab ipso conceptu tantam charismatum omnium abũdantiam acceperit, nulla vt eis facta fuerit accessio vtque iusti omnes quicquid bonorum habent spiritualium, ab illo fonte mutuentur, & sine illo nihil omnino possint Deo gratum efficere: quòd demum tàm eximio semper fuerit innocentiæ, vt nec peccatum fecerit, nec potuerit quidem peccare, licet pro nobis [a] peccatum, imò & [b] maledictum factus esse dicatur. Nihil autem horum omniũ Virgini tribuunt, qui Conceptionem eius illibatam piè tuentur: quinimò apertè fatentur, quod eadem ex maris & fœminæ coniunctione, & secundum legem naturæ procreata sit, peccato vtique subiicienda, ac inter iræ filias recenda, nisi eximia & singulari quadam Christi filij ac Redemptoris beneficio præseruata fuisset, quò minus natiui peccati sordibus inquinaretur. Per gratiam inquam, non per naturam ab originalis peccati cõtagione exemtam faciunt, quæ tantò magis Christi Redemptoris merito & misericordia eguerit, quantò præstantius est, à peccato ne contrahatur præseruari, quàm à contracto mundari. Nam vtrumque beneficium ad Christum pertinet Redemptorem, & culpam commissam lapsis condonare, & Mariam in perpetua innocentia ne laberetur, conseruare. Certè qui alterius ope, ne hostis mancipium fiat, maturè liberatur, redimi quidem & ille dicitur, suoque Redemtori haud minus debet, quàm si captiuus ex ipsis vinculis eruereturus. Hinc nonnulli gemiam statuunt Redemptionem, subleuatiuam nimirum & præseruatiuam, hanc verò illa nobiliorem & perfectiorem esse non leuiter probant. Non ergo Christi gloriam imminuit, sed singularem eius bonitatem atque sapientiam magis commendat, quòd vt sæpè alias, sic etiam in Conceptione, Matris rationem Filius maximam habuit, sanctamque semper radicem & arborem, ex qua fructus ipse sanctior prodiret, peculiari studio sibi præparauit. Vbi nobis Durandus quoque suffragatur, licet alteram interim propugnet sententiam, & in hunc modum scribit: Puto quòd si beata Virgo peccatum originale non contraxisset, posset tamen verè dici redemta à Deo pro eo, quod in radice sua ex natura suæ Conceptionis obligata erat ad incurrendum peccatum, nisi fuisset à Deo præseruata.] Fatetur idem quoque Caietanus. Si tenetur inquit, beatã Virginem non ex vi Conceptionis, sed ex gratia singularissima in ipso instanti infusionis animę, infusæ illi animæ præseruata ab originali peccato, quod tunc incurrisset, nisi illa gratia adfuisset, nihil contra fidem tenetur: sed specialis modus redimendi ac saluandi à peccato originali Christo attribuitur respectu suæ Matris.]

Age verò parumper expendamus, quibus de causis Mariæ faueant & patrocinentur, qui omnis actualis peccati labe illam liberare contendunt, vt nullum vnquam mortale aut veniale crimẽ admiserit, ex Dei nempè gratia speciali. Causas eius rei nescio quis doctius & luculentius, præterquã scholasticorum Doctorum facilè princeps Thomas Aquinas exposuerit, & his quidem verbis illas recenset: Illos quos Deus ad aliquid eligit, ita præparat & disponit, vt ad id, ad quod eliguntur, inueniantur idonei secundum illud 2. Corin. 3. Idoneos nos fecit ministros noui Testamenti. Beata autem Virgo fuit electa diuinitus, vt esset Mater Dei, & ideo non est dubitandum, quod Deus per suam gratiam eam ad hoc idoneam reddidit, secundum quod Angelus ad eam dixit: Inuenisti gratiã apud Deum, Ecce concipies, &cæt. Non autem fuisset idonea Mater Dei, si peccasset aliquando: tum quia honor parentum redundat in prolem, secundum illud Prouerbior. 17. Gloria filiorum patres eorum: vnde & per oppositum ignominia Matris ad filium rẽdundãsset. Tum etiã quia singularem affinitatem habuit ad Christum, qui ab ea carnem accepit. Dicitur autem 2. ad Cor. 6. Quæ conuentio Christi ad Belial? Tum etiam, quia singulari modo Dei Filius, qui est Dei Sapiẽtia, in ipsa habitauit, non solum in anima, sed etiã in vtero. Dicitur autem Sap. 1. In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Et ideo simpliciter fatendũ est, quod beata Virgo nullum actuale peccatum commisit, nec mortale nec veniale: vt sic in ea impleatur quod dicitur Cant. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.] Præclarè hæc quidem & eruditè Thomas, vt probet nullum actionis peccatum, siue mortale, siue veniale, in Mariam cadere, quam non modo Matrem, sed & idoneam dignamque Dei matrem esse oportebat. Quid vero impedit, quo minus easdem rationes tres ab illo redditas amplectamur, eoque conuertamus, vt Mariam etiam ab originali peccato vindicemus? Primum illius iudicio indecorum, & quodammodo ignominiosum Christo esset, si tanti filij matrem actionis vitio pollui fateremur. Sed quanto maiorem & Christo & matri conflabit ignominiam (iudicet quæso Lector) si originale piaculum, quod hominem Deo inimicum, Satanæ mancipiũ efficit, in Mariam deriuemus? quum hoc peccatum quodammodo præponderet actuali, longéque sit existimandum grauius, siue infectionis, siue turpitudinis, siue magnitudinis ratio habeatur. Deinde si Christi consulamus honori, quid minus cõgruit obsecro, quàm talem illi assignare parentem, quæ peccati serua, Dei inimica, maledicto obnoxia, ipsique dæmoni aliquãdo subiecta fuisse credatur? Adhæc secundum Thomæ sententiam, nec venialiter quidem delinquere decebat Mariam, ne vllã cum Belial conuentionem vel societatem habere videretur illa quę Christo semper debuit esse coniunctissima. Sed enim multo minus illam decuit originis macula fœdissima conspurcari, ne summa illius cum Christo affinitas perfectaque cõiunctio hoc infami crimine, per quod Adæ filii omnes in Dei odiũ incurrunt, & diabolo coniunguntur, vel labefactaretur, vel obfuscaretur. Rursus verè à Thoma dicitur, quod æternæ Sapientiæ & Sancto Sanctorum nonnisi purum sanctumque domiciliũ instruendum fuerit & accommodandũ. Atqui hoc maximè pertinet, si corpus nõ solum à veniali, sed etiam ab originali peccato purũ & incoruptũ Matri Redẽptoris attribuamus, vt habitet nẽpè Christus

a 2. Cor. 5
b Galat. 3

Quo sensu pura conceptio Mariæ probetur.

Ad Christi gloriam illustrãdam facit opinio de Mariæ pura Conceptione.

In 3. senten. dist. 3. q. 1 Durãdi & Caietani testimonia.

In 3. part. Thomæ q. 27. art. 2

Eisdem rationibus puram Mariæ conceptionẽ defendi, quibus ab actuali peccato

to immu esse Virg asserunt.

In 3. part. q. 27. art. 2.

Lu. 1

Argumentum Thomæ ad struendam Mariæ Conceptionem quoque valere.

I.

stus, aptãque sibi sedẽ æterna Sapientia vendicet in vtero non expurgato, sed semper immaculato, quẽ nulla vnquam veteris fermenti labes vel modicè asperserit atque vitiarit. Hoc nisi Mariæ donemus, ac de illa nobis persuadeamus, non video sanè, quã rectè perfectèque dicat illi sponsus ille cœlestis, quod Thomas dici rectè postulat: Tota pulchra es amica mea, & macula nõ est in te. Quomodo enim in oculis Dei hæc verba loquentis tota pulchra & immaculata censeatur, quæ tàm enormis peccati velut cœno oblita & defœdata, suũ primæuum debitumque nitorem amisit, & quasi sub nequissimi serpentis pedibus deuicta iacuit atque prostrata? Quid? quod idem Thomas non satis hic sibi constat (pace tanti viri dixerim) quum alibi purã Mariæ Conceptionem adstruat, & his verbis cõfirmet: Ipsa purissima fuit quantum ad omnem culpam, quia nec originale, nec mortale, nec veniale peccatum incurrit.] Ac alibi rursus docet: Puritas intenditur per recessum à contrario: & ideo potest aliquod creatum inueniri, quo nihil purius esse potest in rebus creatis, sine vlla contagione peccati: & talis fuit puritas beatæ Virginis, quæ à peccato originali & actuali fuit immunis. Tamẽ ista puritas fuit sub Deo, in quantum erat in ea potentia ad peccãdum.] Sed & Caietanus, qui Thomæ doctrinam defendit acerrimè, non diffitetur Mariæ puritatem post Christum fuisse maximam, sed hunc ex vi suæ Conceptionis sanctum facit, qui nullo modo indigeret redemptione: Mariam verò secundum naturam in peccati maculam incursuram fuisse dicit, nisi munus præuenientis gratiæ illam in ipso instanti infusionis animæ impediuisset, ideóque Christi redemptione Virginem indiguisse. Hæc ille pro altera opinione profert, licet in contrariam magis inclinet, vt originale peccatum non quidem in tempore aliquo, sed in ipso vt vocant, instanti, quum anima corpori fuit infusa, Mariæ imputetur: neutram vero partem fidei documentis aduersari liberè profitetur. Videant interim alij, quàm rectè Caietanus Thomæ suo Aquinati consentiat, simpliciter asserenti, Mariã si absque originali peccato concepta fuisset, Redemptore Christo, & salute per Christum facta non illi opus fuisse. Secus enim, vt dixi, Caietano visum est, nec immeritò sane.

Sed Scripturas à nobis adhuc exigunt, quibus hãc Mariæ ab ipso Conceptu puritatem probemus. Enimuerò qui Catholicè sentiunt, ignorare non possunt, quàm multa sine Scriptura de Maria pij profiteantur, & aliis profitenda commendent. Cur igitur illi ipsi hoc vnum, quod ad peccati Deo aduersantis exclusionem pertinet, ac minimam veræ iustitiæ æternæque salutis partem tenet, de tanta Virgine nolunt profiteri? Cum Thomaisti testantur, omnibúsque persuasum volunt, Mariam statim post animæ in corpus infusionem præ aliis omnibus in Matris vtero diuinitus esse sanctificatam, maiorèque donatam & repletam gratia, quæ & à malo ipsam liberaret, & in bono perficeret, & ob plenitudinem gratiæ Christo propinquissimã redderet: hãc igitur ab omni peccato actuali siue mortali, siue veniali semper immunem conseruatam pronunciant, quam ne inordinati quidem passionum motus, qui rationem perturbant, attigerint: nec Christi Matrem idoneam videri posse, si aliquando peccasset: tantam in illa gratię copiam exũdasse. Cur hic verò resistunt, nec longius progrediuntur, vt ad ipsum Mariæ Conceptum suam liberalitatem extendant, ac priuilegium, vt sic dicam, dimidiatum absoluant? Agedum porrò quas proferri volunt sibi Scripturas? an noui Testamenti? Atqui hæ in capite & fundamento salutis nostræ Christo constituendo versantur, & primas velut lineas doctrinæ cælestis ostendunt, Mariæ verò & Apostolorum vitam attingunt magis quã explicant: quanquam nec omnia quæ Christus fecit, si Ioanni credimus, eloquuntur atque pertractant. Sin veteris testamenti Scripturis agendum est, nõ illic sanè desunt vmbræ, typi, figuræ, quibus vetus & rudis ille populus ad veritatem Euangelicam præparabatur, quibus & Maria nobis ita depingitur, vt illius præcellentem perpetuámque puritatem, si candidi & non præfracti censores esse velimus, non adeò difficile sit colligere atque piis comprobare. Nam & Paulus perspicuè tradit, Iudæis omnia in figura contigisse, vt quæ ad noui Testamenti statũ pertinent, saltem eminus à priscis illis conspicerentur, & eadem scripto consignata, ad fidem Christiani populi stabiliendam adiumentum adferrent.

An Mysterio vacat, Adamum primum parentem non aliter à summo Deo conditum esse atque formatum, præterquàm de terra Virgine, nulli adhuc maledicto subiecta, neque humani sanguinis profusione vnquã vitiata? Hic typus Christum secundũ Adam haud dubiè attingit ac refert, qui de Matre nullo vnquã peccato inquinata, nulli maledictioni obnoxia, nulla concupiscentiæ, aut libidinis labe aspersa atque infecta, sed sicut in omni vita, sic etiã in Conceptione, quæ vitæ principium esse soler, sincera & immaculata existeret. Ad Euam porrò primam in terra mulierem veniamus, quæ multis modis Mariæ typum gessit & expressit, inprimis verò si creationis & originis rationem ritè cõtemplemur. Nullum in orbe peccatum hominis extabat, originalis tantum vigebat iustitia, quando pura & integra Virgo illa, quæ posteà Euæ nomen accepit, ex iusti viri costa conflata & formata prodiit, eáque primo Adæ verè pulchra & amabilis, ac summæ familiaritatis, maximéque charitatis coniunctione digna iudicata est. Hac velut imagine iam tum præluſit & ostendit Deus, quod in altera Eua efficere posteà decreuerat, vt præ cæteris illa Virginũ princeps & Mater viuentium, ac verè virago futura, sicut eam Epiphanius vocat, singulari Adæ beneficio talis conciperetur, qualem idem secundus Adam ob summæ puritatis ac innocentiæ raram pulchritudinem meritò sibi adscisceret, summáque coniũctione copularet, ac inter filias Hierusalem vnam omnium speciosissimam ac generosissimam sibi statim inde ab ipso principio redderet.

Nec ab hoc negotio aliena est de Salomone Rege scripta historia, qui thronum sibi fecit de ebore grandem, & vestiuit eum auro fuluo nimis, nec factum est tale opus in vniuersis regnis. Vbi Mariam rursus pulchrè depictam habemus, sicut & Petrus Damianus comprobat, nec malè adumbratã eburneo grandi & elegãti throno Salomonis, qui certe summam summi Dei sapientiam, ipsúmque Marię filium Christum nobis certo certius repræsentauit. Huic alteri Salomoni suus constare debet thronus excellens, sublimis, Augustus, ac omni ex parte

Quomodo Maria tota pulchra & sine macula præcedicetur.

Thomas Aquinas aliquãdo fuisse ait Mariæ conceptionem esse sine peccato.

In expoſit. Angelica ſalutationis.

In 1. Sent. diſt. 10. art. 3

Maria immunis ab omni peccato dicitur à Thoma.

In 3. part. Tho. quæſt. 27. art. 2

Fatetur & Caietanus, puram Marię Conceptionẽ honore Christi ſalvo admitti poſſe.

Opuſculo de humanitate Chriſti.

Non cõgendum eſſe Scripturis de Mariæ Cõceptione immaculata.

Opuſc. de Incarnat. Chriſt.

Ratio scribẽdi nouum Testamentũ maximè ad Christũ pertinens.

Tipi veteris

Ro. 16. & 20

Testamenti ad quid conferant.

I. Cor. 10

Insignem Mariæ puritatem ex figuris antiqui Testamẽti nobis ostendisque ad eius quoque Conceptionem referri possint.

I. Cor. 10

Primus Adam de terra pura formatus.

Genes. 2

Euæ productio Mariæ Conceptũ & ortũ adumbrat.

Genes. 2

Contrà Antidicomarianitas. hæres. 68

3. Reg. 10

Salomonis thronus Mariam ac eius puritatem indicat.

Serm. 1. de Mariæ natiuit.

quidem elaboratus, nihil vt ſpectandum purius & magnificẽtius orbis poſſet exhibere. Quàm pulchrè autem & quàm commodè in hoc myſtico throno (Mariam loquor) noſter Salomon conquieſcit, ſuúmque regnum auſpicatur? throno inquam tàm grandi, vt cæli terræque principem ſuo ambitu cõtineret: throno eburneo, quem omnis puritatis cãdor inde ab initio vndique commendaret, ac throno demum ob ſuluum aurum rutilante, quem fulgens eximię charitatis virtus coram Deo & Angelis vel maximè cohoneſtaret. Eodem pertinet, ſicut multi confirmant, dicti Salomonis templum, quo nihil erat apud Iudæos olim admirabilius, tẽplum inquam tàm ſumptuoſe ſollicitéque conſtructum, tàm ſapienter & exquiſitè diſpoſitum, tàm præclarè & ſplendidè intus & foris exornatum, vt etiã ethnicis intuentibus ſummam ſimul admirationem & venerationem adferret. Ac noſtri quidem Salomonis templum, niſi cœci ſumus, in Maria cernitur meritóque prædicatur, ſuſpicitur & colitur, ſed de ipſo architecto non optimè profectò iudicabimus, ſi hoc eius opus non omni ex parte purum, perfectum & expolitum eſſe fateamur.

Templum Salomonis Mariæ pulchrè conuenit.

3. Reg. 6

Quid ego de Arca teſtimonij porrò dicam? quã optimus artifex Moyſes ſedulò fabricauit, & ex lignis Sethim imputribilibus accuratè compegit, & ne quicquam ad ſummam deeſſet elegantiam, intus & extrinſecus auro præſtanti affabrè texit atq; muniuit, vt vas nempè mundiſſimum atque ornatiſſimum eſſet, quo Manna illud cæleſte contineretur. An non ſatis hoc typo admonet Spiritus ſanctus, qualem futuri Meſſiæ Matrem eſſe oporteret, ſummi profecto artificis Dei nutu & ſapientia ſic conditam, quam nulla vel peccati corruptio, vel putredo vnquam inuaderet, quæ ab omni vitiorum carie & ſitu immunis perſeueraret, quam quum in corpore, tum in animo nulla virtus magis quàm flagrans & incredibilis Dei charitas, quæ ſicut aurũ in igne tribulationis probatur, vndique cingeret, firmiſſimè tegeret, ſolidiſſimè corroboraret, & pulcherrimè inſigniret. O ſalutiferam & impuritatis omnis expertem arcam, quæ panem de cælo allatum, & filius Dei ne deficiant in via neceſſarium, ambitu ſuo primum complexa eſt, tótque mẽſibus intimis corporis ſui receſſibus cõſeruatum ita produxit, vt is demum vniuerſo mundo edendus præberetur. Hic locus voluptatis, [a] in quo delicias deliciarum, vti [b] Damianus vocat, Deus ipſe cumulauit, neque vt in cęlo apud Angelos, prauitatem reperit, locus inquam, de quo fons ille debebat aſcẽdere, qui vniuerſum terræ ſuperficiem irrigaret.

Exod. 36

Arca teſtimonij Mariam eiuſque puritatem declarat.

Prouerb. 27. & Eccleſ. 1.

a Genes. 2

b Serm. de annunciat. Marbe.

Maria instar paradiſi, horti cõclũſi, nobis diſtribuitur.

Hic paradiſus ſingulari cura à Deo plantatus, in quo nihil lethale, nihil noxium, nihil ſpinis obductum, ſed omnia ſuauia, lenia & ſalutaria: Paradiſus inquam, generis omnis floribus pulcherrimis exornatus, quibus apis illa cæleſtis, hoc eſt, incarnata Sapientia ibidem habitans paſceretur, & quem Angelicum præſidium vndique cingeret ac muniret, & in cuius medio lignum vitæ primum inueniretur ac mirabiliter operaretur. Hæc vna ſpecioſa & electa dilectáque columba, ſuum ſemper natiuũ & perpetuũ candorẽ retinens, omnis peccati ſorde, fœtore, felle vel amaritudine vacans, nihil niſi viridum ac floridũ Domino ſuo exhibens, eique poſtquàm emiſſa fuit, perpetuo fida & gratioſa. Hic hortus mirè ſolidéque concluſus, ipſo etiã Paradiſo præſtantior, ad quem nullus ſerpenti acceſſus pateat, nulla peccati labes penetret, nulla dei maledictio ingrediatur. Hæc mulier Hebræa veri Moyſis mater, nunquam ſeruiſſe iugum ſub Pharaone paſſa, in Ægypto ſemper libera, inter omnes alias mirabiliter conſeruata, & ingenti ornata priuilegio, ſuum vt filium ad totius ſalutem populi & pareret; & enutriret. Hæc virga ſeſſæ nunquam curua & ſemper erecta, præque omnibus benedicta, quæ benedictum & florem & fructum toti mundo generauit. Hæc demum ſingularis illa domus, de qua veri Iſraelitæ cum Propheta dicant: Ecce impleuit gloria Domini domum eius.

Mater Moysi in quibus Mariam adumbret.

Exod. 1

Pſalm. 11.

Ezech. 43

Cæterum eiuſcemodi, pluráque id genus legis myſteria, quæ longum ſit perſequi, infelices Iudæi, ſi velint, contemnant, vtpotè quorum oculos veluti clauſos antiquum velamen impedit, quíque ſuæ vocationis tempus cum ſuo maximo malo peruicaces ignorant. Sint etiam è Chriſtianis, qui tales typos, aut ſocordes negligant, aut contentioſi faſtidiant, aut nimium naſuti reſpuant, quoniam illis datum non eſt, legis typos & myſteria cognoſcere, nec didiceruut Prophetarum dicta cum Euangelica veritate & Redemptoris noſtri Matræ conferre. Vidit certè in ſpiritu Dauid propheta terram, de qua veritas oriretur, & gaudio inde perfuſus, cantauit: Benedixiſti Domine terram tuam. Veritas de terra orta eſt. Terra noſtra dedit fructum ſuum, ſicut [c] Arnobius hunc Pſalmum ad Mariam quoque transfert, eúmque ſequitur [d] Iſidorus. Et erunt adhuc, qui ex hac benedicta terra (Mariam inquã) tantum non maledictam facere & proclamare conentur? Vidit idem Pſaltes regius domum ac habitationem Meſſiæ propriam: videndo autem quaſi gratulabundus in hanc vocem erupit: Domum tuã decet ſanctitudo domine. Quæ autem ſanctitudo tali habitatore digna atque perfecta ſit, ſi cum peccati vel ſcoria, vel fermento vnquam commixta fuiſſe dicatur? Vidit rurſus Dauid purum & exornatum tabernaculum, quod promiſſus ſibi & Abrahæ filius in domo Iacob aliquando inhabitaret, & in quo magna cum voluptate cubaret Dei Filius: nec ſolum vidit, ſed eius præſtanti etiam ſpecie delectatus exclamauit, Sãctificauit tabernaculum ſuũ altiſſimus, quemadmodum hunc locum de Maria Methodius interpretatur, eámque ſanctiſſimum & auguſtiſſimum Dei tabernaculum vocat. Quomodo autem hoc tabernaculum rectius, talíque & Filio & Matri conuenientius ſanctificatum putemus, præterquã gratia, vt vocant, prẽueniente, & à peccato præſeruante, omnibúsque virtutibus Mariam imbuente, quam ſibi ſoli Deus in puriſſimum tabernaculum & impollutum planè thalamum, vnde tanquam Sponſus in orbem procederet, elegit, aſſumpſit, conſeruauit? At de Mariæ ſanctificatione poſteà. Etſi verò ſenſus allegoricus eſt imbecillior, quàm qui nobis fidei neceſſitatem imponat, quíque renitentem cogat aduerſarium, præfracto autem & contentioſo vix quicquam ſatis fuerit: idem tamen bonos in recta confirmat ſententia, & veritatem ipſam illuſtriorem efficit, piósque in ſuo inſtituto non parum recreat & conſolatur.

Figuræ legis non leuiter aſtimãdæ ſed vſum Chriſtianum referendæ ſunt.

Mariam inſpiritu prouatis & celebrat Dauid.

Maria terra benedicta.

Pſal. 84

c In exodum Pſal.

d Adſuari Floreniam

Pſalm. 92

Maria domus ſanctitatis nacul. ſanctificatiõ altiſſim.

Pſalm. 45

Hom. in ſyrapeum. Domini.

Pſal. 18

A de quibus fercata allegoricus ſentiõ.

CAPVT

CAPVT VII.

Reſponſio ad Patrum, & præcipuè Bernardi ſententias, quæ cum illibata Virginis Conceptione pugnare videntur.

Quid de patribus Mariæ peccatum adſcribentibus ſit ſentiendum.

VT Mariam in Conceptione maculatam potius quam purã & ſanctam videre & monſtrare gaudent, magnam ſuæ cauſæ præſidium in Patribus ponunt, cóſque contrariæ ſentẽtię aſſertoribus fortiter oppõnere ſolent. Enimuerò, ſi Patrum verbis mordicus inhæremus, non deſunt ſanè, qui Matrem Domini in Euangelio & reprehenſibilem, & reprehenſam fuiſſe doceant, talémque faciant, quam ab actualis virij nota difficile ſit vindicare: quorum tamen opinionem alibi diluemus. Id verò conſtánter iſti cum quibus diſputamus, negant, ſicut & Thomas contra illos Patres excipit, qui Mariã actualis peccati turpi onere grauare videntur. Deinde more Scripturæ loquuntur veteres, vt oſtendant ſecũdum legem communem naſcentiũ, omnes peccati lege teneri, totúmque mortalium genus ex ipſa conditione naturæ conſideratum, nullóque ſingularis gratiæ priuilegio decoratum, in peccato concipi atque naſci. Hinc Propheta regius non de ſeipſo tantum, ſed etiam in perſona totius humani generis, ſicut [a] Hieronymus, & [b] Auguſtinus interpretantur, dolens hoc queritur, [c] Ecce in iniquitate conceptus ſum, & in peccato peperit me mater mea, quemadmodum idem Hieronymus iuxta veritatem Hebraicam reddidit. De Chriſto autem iidem conſtanter affirmãt, quod ex vi ſui conceptus, & ex conditione ſuæ generationis, iuréque proprio ſolus ab originis peccato excipiatur, & natura ſanctus, ſiue vt Angelus dixit ſanctum exiſtat. Quam Lucæ ſententiam ſic Rupertus explanat: Multi quidem ſancti vel ſanctificati dicuntur: vnum autem eſt ſanctum, id eſt, ſanctitas, qua ſancti omnes ſanctificantur. Hoc ſanctum eſt, iſte Sanctus Sanctorum, quem non in delicto prẽuaricationis Adæ conceptum vel natum ſanctitas accidens ſanctificauit, ſed eſſentialiter ſanctũ Virgo incorrupta de Spiritu ſancto cõcepit.] Ac multò ante Rupertum Athanaſius [d] vbi Danielis [e] locũ de Sancto Sanctorum explicat, multis quidem nomen ſanctorũ tribui poſſe fatetur, vni tamen Chriſto id nominis & honoris, vt Sanctus Sanctorum dicatur congruere docet, nimirum non modò propter ſanctitatis excellentiam, verum etiam efficiẽtiam, vt qui citra menſuram ſupra omnes eximiè ſanctus, alios etiam ſanctificet, ac ſanctis omnibus vniuerſæ ſanctitatis cauſam adferat, quia de plenitudine eius, tanquam iugi fonte donorum, nos omnes accepimus, quemadmodum Cyrillus quoque confirmat. Neque interim hos ipſos Patres latuit, Chriſti gratiam & merita ſi in Sanctis vllis, tũ in Maria vim ſuam potiſſimum exeruiſſe, nihil vt illi ad plenam perfectámque ſanctitatem deeſſet, quæ præ omnibus in paratiſſimam, puriſſimam, aptiſſimámque ſummi Dei domum, imò & Matrẽ iam inde ab æterno fuiſſet prædeſtinata. Fuit idem haud dubiè ſenſus veterum, quem Euſebius Emiſſenus hac eſt oratione complexus: A peccati veteris nexu, Per ſe non eſt immunis nec ipſa genitrix Redẽptoris. Solus ille licet ex debito renaſcatur, lege tamen veteris debiti nõ tenetur.] Et Ambroſij vox eſt: Solus Per omnia ex natis de fœmina ſanctus Dominus Ieſus, qui terrenæ contagia corruptelæ immaculati partus nouitate non ſenſerit, & cæleſti maieſtate depulerit.]

Patres vt à peccato Chriſtum ſolũ excipiũt, reliquos omnes facere peccatores.

a Lib. cõmẽt. in pſalm. 50

b In enarrat. Pſal. 50

c Pſalm. 50

Luc. 1

d Lib. de operibus Spiritus ſancti, c. 10

Chriſtus quomodo ſanctus ſit, imo Sanctus Sanctorum dicatur.

Chriſtus ſuã gratiam nulli magis quam Mariæ cõmunicauit, ſecundum Patrum ſententiam.

e Lib. de incarnatione veri.

e Daniel. 9

Ioan. 1. & ibidem Cyrill. Iu.

Sic enim docemus & nos, quòd per ſe Chriſtus potuit, Mariam potuiſſe nunquam, ſed per ſolam præſeruantem Redemptoris gratiam accepiſſe, vt à communi omnium peccato eſſet immunis, ſolúmque Chriſtum immaculatum eſſe agnũ per omnia, qui legi peccati nihil debeat, ſimúlque mundi peccata tollat, vnus videlicet Dei & hominum Mediator, qui niſi natiua & abſoluta puritate gauderet: pro aliis purificandis ſeipſum offerre, ſuóque iure dicere non poſſet: Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam, nullum ſcilicet omninò peccatum, ſicut Auguſtinus interpretatur. Cùm igitur aduerſus hæreticos olim certarent Patres, communem fidei regulam prudenter vrſerunt, ac citra diſcrimen omnes tàm paruulos quàm adultos Adæ peccato inuoluerunt, vt generales illos Scripturæ Canones de originis peccato traditos, ſicut diximus, fortius defenderent, ſimúlque Chriſti gratiam omnibus à peccato liberãdis & ſanctitate ornandis neceſſariam confirmarent. Etenim Pelagius & Cæleſtius hos tetros tuebantur errores: pueros ſine peccato cõcipi atque naſci, vt neque Chriſto Medico, neque Baptiſmi Sacramẽto ad peccati remiſſionem egerent, reliquos verò Chriſtianos in hac vita ſine peccato ſic poſſe viuere, vt ſuis ipſi viribus, quum vellent, ſine adiutorio diuinæ gratiæ ſummam veræ iuſtitiæ perfectionem aſſequerẽtur. Hinc factum eſt, vt patres zelo ſancto flagrantes aduerſus hæreticos, peccatum originis exaggerarẽt, Chriſtíque gratiam & eius neceſſitatem fortiſſime prædicarent. Auguſtinus interim, quem ducem multi proculdubio ſequuti ſunt, & de quo deinde plura dicemus, expreſſe cauet, cauerſque vult, vt vbi de peccatis agitur, cuiuſcunque nempè ſint illa generis, nulla illic de Matre Domini quæſtio habeatur, ſed ea prorſus ob peculiarem prærogatiuam excipiatur. Si verò quidam ſecus ſentiunt, & hoc originis vitium Mariæ tribuunt, rectè & illi quidẽ de illo vitio ſcribunt, quod in Virgine, ſicut in aliis omnibus extitiſſet, niſi hæc præcellenti Dei beneficio, vt diximus, præſeruata fuiſſet, & non de actu ipſo, ſed de natura & debito loquentes intelligi poſſunt. Nec enim in Scripturis eſt infrequens, vt quod generatim & abſolutè affirmatur, ſtrictim certáque ratione dũtaxat accipi debeat. Vt nemo bonus niſi ſolus Deus, non bonitatis ac virtutis laudẽ Sanctis adimit, ſed ad omnem hominem ſecundũm naturam ſuam, & ſeclusa Dei gratia conſideratum ſpectat. Ita ſi Apoſtolo credimus. Solus Deus habet immortalitatem, vt quæ nulli creaturæ tàm propriè perfectè & ſicut dicunt, originaliter, eſſentialiter

Hom. 1. de natiuit. Domini.

In Euang. Lucæ.

Quomodò Patres Mariã exæquẽt aliis in peccato Concepti.

2. Timot. 2.

Ioan. 12

Tract. 79. in Ioan.

A peccato nullum exicipi præter Chriſtum, docent Patres hæreticorum gratia.

Errores præcipui Pelagianorum.

Quo ſenſu accipi poſſit, Mariam in originali peccato eſſe conceptã.

Lib. de nat. & grat. c. 36

Propoſitiones in Scripturis generales eſt reſtrictione quadã ſæpe accipi debent.

Matth. 19

Luce 18.

1. Timot. 5

ac independenter quemadmodum ipsi Creatori competit, etsi Angelos interim & hominũ animas immortales esse constet. Eodem modo inde ab ipso conceptu omnis homo peccat, vanúsque & mẽdax dicitur, sicut è Scripturis Patres frequenter & citra exceptionem vllam asserunt, aliquando Mariam etiam includentes. At certum est eos de summa summi Dei bonitate & potestate nõ dubitasse, quã fieri posset, vt huic aut illi creaturæ singulare beneficium ac eximium priuilegium, sicut est origin alis iustitia, communicaretur.

Non ad fidei regulam spectat, si Patres duram Mariæ Conceptionẽ non comprobent.

Quanquam minus attinet veteres excusare scriptores, qui re parum considerata, & in nullam adhuc disputationem adducta, suam dicere sententiã liberè potuerunt, nullam verò firmam & necessariã credendi regulam aliis hac in re præscribere aut voluerunt, aut debuerunt. Versabantur illi in aliis de fide quæstionibus longe grauioribus, atque vt res ipsa postulabat, satis habebãt præcipua religionis capita de Deo diuinísque personis, ac de iustificante Christi gratia contra infestos & grassantes tũc hæreticos, propugnare. Huc autem ibant maximè, vt probarent atque conuincerent, ex tota posteritate Adæ nullum in conceptione, nullum in ortu, nullum in vita vel morte ab omni peccato immunem esse censendum, considerata nimirum humanæ tàm imbecillis, quam corruptæ naturæ conditione, & seclusa Redemptoris Christi gratia, cuius vt Augustinus, Hieronymus, Innocentius & Prosper, sic alij etiam assertores acerrimi esse voluerunt. Interim verò quid iidem præpotẽti Christi Saluatoris gratiæ non tribuunt? An verò huius gratiæ virtutem Sanctis omnibus æquè efficacem assignant? Num in quibusdam, & in Maria potissimum gratiæ plenitudinem negant? Qui certè dum Deiparam in omni vita, adeóque in ortu ipso peccati puram prædicant, an non aliis viam muniunt & ostendunt, vt ex eodem fundamento, nẽpe Christi erga suam parentem amore ac studio singulari porrò colligatur, nihil omninò vetare, quo minus vt omnis Mariæ vita, ipsáque natiuitas, sic etiam Conceptio pura & immaculata constituatur? Demum habuerint patres suorum temporum rationẽ, quibus multa vel prorsus incognita erant, vel obscura, neque satis euoluta, quæ posteris diligentius excutienda, & clarius illustranda explicandáque non sine certo Dei consilio relinquebantur. Non enim homini tantũ, sed etiam Ecclesiæ Christi tẽpus auget sapientiam, & Spiritus sanctus, vt ex Tertulliano diximus, aliam atque aliam doctrinæ lucẽ omnibus seculis patefacit, vt eadem fide manente, in cognitione veritatis, sicut & in reliquis virtutibus, paulatim proficiamus. Igitur vt cætera, ita hoc etiam grauissimè dixit Gregorius Magnus, scientiã spiritualium patrum per incrementa temporum crescere, ideóque Apostolos plusquàm Prophetas de diuinis mysteriis cognouisse. Huc refert sententiam Danielis: plurimi pertransibunt, & multiplex erit scientia: & tandem ita concludit: Quanto mũdus ad extremitatem ducitur, tantò nobis æternæ sapientiæ aditus largius aperitur.] Et qui ætate sua doctissimus Theologus floruit Gerson, sapienter monet, in his quæ ad inflammandum affectum faciunt, veteres patres efficacius quàm posteriores Theologos docere ac mouere: hos autem in aliis quæ ad intellectum erudiendum, & ad controuersias ac quæstiones de fide iudicandas pertinẽt, acutius cernere, certiúsque ac limatius veteribus illis pronunciare. Sed nos loco suo monstrabimus, quo iudicio veteres legendi sint, si ea quæ proferunt, cũ Ecclesiæ iudicio, & cum meliore aliorum Scriptorum sensu atque consensu minus congruere videãtur. Certè ab initio quum de hac Mariæ prerogatiua disputari cœptum est, nouitas ipsa non poterat non odiosa existimari, & sicut Bernardum, sic alios etiã plures fortassis offendit, quibus non satis consultũ ac tutum fore visum est, nouam & non satis agitatã de Mariæ pura Conceptionẽ opinionem statim recipi ac probari. Qua de re tàm diu, tàm acriter non solum in Scholis, sed etiam in templis est disceptatum, vt qui moderatiores & pacis amantes fuere, modum & finem aliquem tantæ cõtentionis optarent, ne grauiores alioquin in Christiana Repub. motus ob nata Theologorum dissidia exorirentur. Ventum est deinde ad Synodum Basiliensem, in qua noui super hac quæstione congressus Doctorũ sunt habiti, ambæque partes auditæ, & illorum scilicet qui contendebant, Virginem & eius animam per aliquod tempus, aut instans temporis, originali culpæ, vt ipsorum verbis vtar, actualiter subiacuisse, & aliorum qui contra putabant, quod ab initio creationis Mariæ, Deus ipsam amauerit, & amãdo gratiam contulerit, per quam à macula originali personam illam beatissimam liberarit atque præseruarit, ideóque sublimioris sanctificationis genere illam redemerit. Tandem quum rationum momenta essent vtrinque ponderata, totus ille doctissimorum hominum cœtus, vt tranquillitati publicè consuleret, in hunc modum vno velut ore, anno post Christum natum M. CCCC. XXXIX. definiuit.

Quædam posteriores rectius & certius quam Patres in sacris intellexerunt.

Lib. de velandis virg.

Doctrinã spiritualem per incremẽtum temporum crescere.

Hom. 26. lib. 2. super Ezech.

Daniel 12.

In quibus veteres Theologi recentioribus præstent, & contra.

In fine libri de oratione.

Disputatio de Mariæ Conceptione prius suspecta, & de agitatissim receptata probatur fuisse.

De hac Conceptione maximè disputatum in Synodo Basil.

Nos diligenter inspectis authoritatibus, quæ iam à pluribus annis in publicis relationibus ex parte vtriusque doctrinæ coram hac sancta Synodo allegatæ sunt, aliísque plurimis super hac re visis, & matura consideratione pensatis, doctrinam illam asserentem, gloriosam Virginem Dei genitricem Mariam (præueniente & operante diuini muneris gratia singulari) nunquam actualiter subiacuisse originali peccato, sed immunem semper fuisse ab omni originali & actuali culpa, sanctámque & immaculatam: tanquàm piam & consonam cultui Ecclesiastico, fidei Catholicæ, rectæque rationi & sacræ Scripturæ ab omnibus Catholicis approbandam fore, tenendam & amplectendam definimus & declaramus, nullíque de cætero licitum esse in contrarium prædicare seu docere.] Quæ verba tantò plus ponderis apud sapientes debent habere, quo constat certius, à plurimis & lectissimis variarum nationum Episcopis & Theologis ea esse profecta, qui post graues ac diuturnas conflictationes in vnam hanc sententiam tandem conuenerunt, vt Mariæ Conceptio ab omni peccati contagio, imò & suspicione prorsus aliena censeatur, adeóque solennis & festi diei annua celebratione in Ecclesia cohonestetur, sicut passim multis abhinc annis cernimus obseruari. Atque hęc de illibata Cõceptione doctrina tanquam pia, fideique Catholicæ, & rectæ rationi, sed & sacræ Scripturæ consentanea, nec minus cultui Ecclesiastico cõsona, & proinde omnibus amplectenda hic clarissimè definitur atque declaratur. Scimus interim, authoritatem huic Cõcilio

Decretũ hoc Synodi nonnisi ritè affirmandum esse.

cilio maiorem posse constare, si Romanæ Ecclesiæ calculum meruisset, quoniam vt Gratianus ex antiquis Canonibus probat, quæ Concilia Episcoporum à Sede Apostolica non approbantur, ad definiendum & constituendum inualida reputantur. At vicissim intelligimus, Synodum hanc Basiliensem à multis Prouinciis receptam, & à Sede Apostolica non omnino reiectam esse. Imò quod ad prædictũ decretum attinet, res ipsa testatur, & fidem, & celebritatem de hac ipsa Conceptione nõ modò nostra, sed etiam maiorum ætate quum in aliis Ecclesiis, tùm in Romana, ritu publico comprobari. Deinde nullum præclari nominis vel Episcopum, vel Theologum hac de re scribentem videas, qui eidem decreto, & festi huius celebrationi se palam opponat. Certè Pontifices Max. qui nostra & maiorum ætate Romanam & Catholicam Ecclesiam administrarunt, Sixti quarti Pontif. constitutionẽ mordicus retinuerunt, propositis indulgentiis corroborarunt, & anniuersaria festi diei celebratione cohonestarunt. Quis verò Catholicorum non magnifaciat, meritóque amplectendum putet, quod summa Sedes Ecclesiæ Catholicæ matrix & radix, Ecclesiáque principalis, ad quam necesse est omnẽ conuenire Ecclesiam, sicut [a] Irenæus & [b] Cyprianus loquuntur, instituit, recipit, obseruat atque confirmat, adeóque in cultum diuinũ introducit, introductum retinet, ac innouat sæpè? De Sixto quarto Pontifice dubium non est, quin sanctæ Cõceptioni Virginis diem esse sacrum voluerit, eúmque authoritate Apostolica confirmarit, & Christianos ad eundem celebrandum extimularit. Idem verò seuerè vetuit damnari eorum opinionem, qui gloriosam & immaculatam Dei genitricem absque originalis peccati macula fuisse conceptam, vel priuatim, vel publicè profiterentur. Et quamuis eiusdẽ Pontificis authoritate liberum relinquatur, hanc illámue sequi opinionem, sicut & antea confirmauimus: tamen prior sententia, velut pia magis ac probabilior, vt dictum est, palmã obtinuit passim: nec solum in Romana Ecclesia, sed in aliis etiam longè distitis nationibus mirabili populorum consensu corroboratur, huc omnium animis maximè propendentibus, vt sanctam sanctæ Virginis Conceptionem tàm libenter, quàm reuerenter, admittant, seduló que complectantur. Qui verò secus modò sentiunt, eorũ sane rarus est numerus, híque pudore impediti, quod in animo gerunt, & secum ipsi tacitè loquuntur ac sentiunt, palàm efferre ac pronunciare non satis tutum arbitrantur. Tũ si id facere quidam audeant, haud sine publica contradictione vulgíque offensione audiũtur: vsque adeò & inuisa & debilitata & explosa, & quodammodò eiecta est penitus nunc opinio aduersariorum, & contraria sententia cunctorum ferè mẽtes occupat. Interim Ecclesiæ Latinæ, quarum vix numerum inire licet, velut obsequentes filiæ, suæ Matris & magistræ, Romanæ scilicet Ecclesiæ, ductum & exẽplum sequuntur, suámque sententiam & iudicium de stato, & ritu publico, multísque lectionibus & sacris cæremoniis non obscurè testãtur. De scholis Catholicis nihil attinet dicere, quæ vt iampridem suspiciunt, sic libenter etiam imitantur Theologos Gymnasij Parisiensis, quos quidem in Europa tot iam seculis maximè spectabiles & Doctorum vbique sermone prædicatos commendatósque videmus. Extat autem decretum scholæ Parisiensis, quo planissimè definitur, quòd Mater Domini Maria per nullum instans vel momentum originali culpæ subiecta, sed speciali priuilegio ab omnium macula immunis fuerit præseruata. Cuius decreti obseruãdi parisienses tanto studio, tantáque religione tenẽtur, vt in ordinem Theologorum cooptari neminẽ sinant, nisi sanctè iurãtem, se in asserenda Virginis Matris illibata Conceptione constanter perseuerature. Nec solum apud Gallos, sed etiam in Hispania & vtraque Germania, qui nomine Catholico censentur, quam sententiã Romana iam Ecclesia tanquam magis piam & probabilem amplexa est, eandem nullo contradicente profitendam, ac perpetuò defendendam recipiunt, ac mordicus tenent.

Dist. 18.

Romana Ecclesia decretũ Synodi Basiliensis confirmat potius quàm euertat.

Cum schola Parisiensi reliqua Gymnasia defendunt puram Virginis Cõceptionem.

Parisienses fidem cõfessionis huius, à theologis omnibus exigũt.

Postremò de vno Bernardo dicam, qui sanctus Abbas huius sanctæ Conceptionis, vt mihi sanè videtur, & primus & præcipuus oppugnator fuit. Scripsit is epistolam ad Canonicos Lugdunenses, ac illis dissuadere conatur, ne festum de Conceptione Mariæ diem admittant ac celebrent, quoniã huius Conceptionis sanctitas noui aliquid dogmatis adferre videretur. Torsit enim religiosissimum virum ea difficultas, quod videret, ac proinde ægrius ferret, nullum huiusmodi nouæ celebritatis, vt ipse vocat, exemplum vel apud vicinos, vel in aliis Ecclesiis eius temporis reperiri, quódque vereretur, ne infelicem haberet exitum contra Ecclesiæ ritum præsumpta nouitas, quam eleganter ipse matrem temeritatis, sororem superstitionis & filiam leuitatis appellat. Verum enimuerò ex eiusdem Bernardi scriptis potest ostendi, ipsum in hoc argumento ne sibi quidem satisfecisse, sed velut animi dubium maiorem lucem quæsiuisse. Primum enim dubitantis ac pauidæ mentis hæc est oratio: Quod si originalem à parentibus maculam traxit (de Maria sermo est) sed minus à Hieremia sanctificatam in vtero, aut non magis à Ioanne Spiritu sancto repletam credere prohibet pietas Christiana. Hęc enim festis laudibus nascens honoratur.] Et post pauca subiũgit: Vt omnino pium est credere, proprium Maria delictum non habuit. Quod si Bernardus constanter affirmaret, certóque credi vellet, nullã in conceptione Mariæ sanctitatem inesse, cur hanc adiiceret conditionem: Si originalem à parentibus maculam traxit: aut cur explicate traderet, proprium Mariæ delictum non extitisse? nisi hoc fortassis de solo actuali peccato intellexit. Deinde Augustini sententiam alicubi refert, qui quum de peccatis agitur, Mariam prorsus vult excipi, quod maior illi collata sit virtus ad vincendum omni ex parte peccatum. Vbi mox ille Augustini verbis interpretationem adiungit: Ex omni, inquit, parte, hoc est, ex parte originalis, & ex parte actualis peccati. Adhæc notatu dignum est, Lugdunenses hoc maximè nomine à Bernardo reprehendi, quòd inconsulta Sede Apostolica, fortassis suo etiam Episcopo insalutato, & cõtra morem aliarum Ecclesiarum nouũ in diuino cultu ritum, propter hanc conceptionem admittere & introducere voluissent. Ac totam demum epistolam, qua suspectum ipsorum studium in cultu innouando coarguit, hoc sermone concludit: Quæ autem dixi, absque præiudicio sane dicta sint sanius sapientis Romanæ præsertim Ecclesiæ authoritati atque examini totũ hoc, sicut & cætera

[a] Lib. 3 adversus hereses. [b] Lib. 4 epi. 8

Quid si vtrus Pontifex definiret certa Virginis Conceptionem, non scilicet 1476.

Nihil & sentiendum de puri Virginis Conceptione paulatim autoritatẽque consumata fuisse.

Sententia Concilij Basilien. de Mariæ Cõceptione prius & iamnata.

Ecclesiæ Latinæ fidei hac Conceptione fidem non obseruare profitentur.

Epist. 174.

Nouitas in religione Ecclesiaque suspecta.

Bernardũ in hoc argumento dubium hæsisse.

Serm. 2 in Assump. Mariæ.

Serm. 4. in Cantic. Salue Regina.

Quid Bernardus circa Virginis Cõceptionẽ in quibusdam maximè reprehendat.

quæ huiusmodi sunt, vniuersa reseruo, ipsius siquid aliter sapio, paratus iudicio emendare.] En tibi singularem viri sancti modestiam, nec minorem sapientiam, qui zelo quidem pietatis incensus, cum his Canonicis expostulauit, sed interim aliorum, ac potissimum Ecclesiæ Romanæ iudicium in eo ipso saluum manere voluit, adeò in sua opinione non pertinax, vt ad amplectendam alteram sententiam se promptum ostendat, eóque non obscurè commonstret, se nonnihil de causa præsenti dubitare, ac certiorem rei definitionem, præsertim ab Ecclesiæ Primoribus desiderare. Quid verò illum facturum fuisse putemus, si hoc nostro seculo vixisset, quo tot Ecclesiæ vnà cum Romana coniunctæ, non solum in vnam eandémque sententiam sed etiam in dicti festi celebrationem tanto consensu conspirant? Quantum obsecro, vir modestissimus simul & obedientissimus, vt alias semper ita hic etiam Sedi Apostolicæ detulisset, si ætate sua vidisset, aut etiamnum cerneret, eiusmodi fidei professionem, ac festi etiam celebrationem non sine ritu solenni, accedente insuper Pontificis Max. expressa cohortatione, tótque populorum suffragiis consentientibus, in multis nationibus exerceri atque stabiliri? Rectè autem ac prudenter vir æquè sapiens ac pius, sui temporis rationem habendam duxit, quo fides & solennitas de Mariæ sancta Conceptione in Ecclesias Catholicas nondum erat inducta, fortassis apud Gallos vix etiam cognita, à primaria quidem Sede necdum recepta probatáque.

Bernardus nõ male iudicauit pro suiteporis ratione, sed aliter hoc tẽpore de Virginis Conceptione iudicaturus.

Cæterum quod iam de Bernardo diximus, ad Thomam etiam Aquinatem potest accommodari, quum nec illius, nec huius sententia, si ritè accipiatur, alteri & contrariæ opinioni multum obsistere videatur. Qui Thomas non magis Conceptionis quàm Sanctificationis tãtæ Virginis festum auersaretur, si præsentis Ecclesiæ ciuis esset, ac eandem Conceptionem in Ecclesia Romana publicè & cõstanter celebrari coram adspiceret. Nam is quarundam sui temporis Ecclesiarum vel ordinationi, vel consuetudini tantum tribuit, vt celebritatem Conceptionis ab illis vel inductam, vel receptam non esse spernendam ingenuè fateatur. Quantò igitur amplius vir cãdidissimus & piissimus tot idem sentientibus Ecclesiis, ac inprimis suadenti Romanæ deferret, hanc si faciem & receptum passim vsum ætatis nostræ superstes intueretur? Sciebat vtique multum deberi Ecclesiæ consuetudini, quam Paulus cõtentiosis omnibus opponeret, & de qua Thomas ipse tàm præclarè testatur: Dicendum quod maximam habet authoritatem Ecclesiæ consuetudo, quæ est in omnibus æmulanda: quia & ipsa doctrina Catholicorum Doctorũ ab Ecclesia authoritatem habet. Vnde magis standum est authoritati Ecclesiæ quàm Augustini, vel Hieronymi, vel cuiuscunque Doctoris.] Sicut ergo veteres Ecclesiæ Doctores, quum viuerent, Ecclesiam diuini verbi interpretem, veræque doctrinæ Magistram reuerenter audiuerunt, & ab omnibus diligenter audiri atque consuli præceperunt, idem etiam illi nunc, si superessent, haud dubiè verbo simul & exemplo præstarent, sẽque totos præsenti Magisterio Spiritus sancti in Ecclesia sua loquentis, aut certè, quid in præsenti causa probabilius videatur, satis indicãtis, accommodarent, nihílque haberent antiquius, quàm vt omnes Catholicos, quid Spiritus dicat Ecclesiis, etiam atque etiam obseruare hortarentur.

Eodẽ ferè modo respondendum Thomæ, sicuti Bernardo de materia Cõceptionis.

1. Cor 14

In 2. part. summæ q. 10. artic. 12

Quantùm Ecclesiæ consuetudini tribuẽdum ex Thomæ sententia. Præsenti magisterio Spiritus sancti in Ecclesia loquentis maximè attendendum.

Vbi Thomæ persimilis est Bonauentura, qui Bernardi sententiam sequitur quidem, sed hoc timore & pudore sancto ductus, vt dicat se non audere simpliciter eos reprehendere, qui ex speciali deuotione tantę Virginis celebrant Conceptionem, quũ nullus possit Mariæ esse nimis deuotus, vt eiusdem verbis vtamur.

Bonauentura quam vehẽtẗ de loquitur de hoc argumento.

Fatetur autem vel inuitus Caietanus, qui Leone decimo Põt. Max. floruit, etiam ætate sua opinionem illorum prævaluisse, qui Mariæ Conceptionẽ à lege peccati eximunt, ac exemptam solenni cæremonia venerãtur. Ac eodem sanè modo de multis siue Theologis, siue Patribus, qui de Marię sanctificatione loquuntur, existimabimus, ne alioquin ex legitimis & morigeris spurios & rebelles Ecclesię filios faciamus: quamuis illi minus apertè quam Bernardus & Thomas Cõceptioni huic suis in scriptis aduersentur. Postremò Ioannes Vigerius, recens licet Theologus è Dominicanis, in hunc modum scribit: Si dicatur, quod diua Virgo nõ habuit peccatum originale, licet processerit ab Adam secundum rationem seminalem, dicendum est, quod ipsa sola speciali gratiã præuenta fuit & præseruata, eò quod fuit prędisa esse Mater & domus Dei. Vnde Psalmista: Domum tuã Domine decet sanctitudo. Et de illa Salomon: Tota pulchra es amica mea & macula non est in te. Ex quibus authoritatibus potest haberi priuilegium, maximę autem ex authoritate Ecclesiæ, quę non potest errare.]

Caietanus fesso decreto gra dotiam immaculãtẽ conceptionis Mariæ.

In 3. part. Thomæ q. 27. artic. 2.

In lib. infra nominãdi peccato originali.

Vigerius de Maria priuilegium originali peccato immunis.

An vero desunt ex Patribus, qui singularem hanc Mariæ puritatem innocentiámque nouerint & cõfirmarint? pro multis quidem Origenes esse potest, magnus ille vir ab infantia, verè Martyris filius, tũ Ecclesiasticæ scholæ apud Alexandriam princeps, tantúsque voluptatis contemptor, vt ferro etiam genitalia sibi truncarit, Hieronymo teste. Is ipse Origenes tanti Mariam facit, vt vocet eam nõ modo Matrem Virginem vnigeniti Dei, sed & dignam digni, immaculatam sancti & immaculati, imo verò cœlestem thesaurum Deitatis (alij veritatis legunt) diuitias, plenissimam sanctitatem, perfectã iustitiam, & Regis cælestis domum immaculatam. Hæc certè tam præclara & illustria sunt epitheta, vt si ex æquitate iudicemus, non obscure commonstrent, illius iudicio Mariam omni vacasse vitio, & ab originali labe præseruatam, atque sicuti subiungit, neque persuasione serpentis deceptam, neque venenosis eius afflatibus infectam fuisse. Quo minus ego miror, Hieronymum quum alias sæpe, tũ hic quoque libenter Origeni suffragari, dum legis antiquæ mysterium de nube lucida, quæ Israelitas in deserto peregrinãtes præcedebat, interpretatur, illam nempe Psalmographi sententiam explicans. Deduxit enim eos in nube diei, & tota nocte in illuminatione noctis. Vbi nubem hanc pulchrè ad Mariam accommodat. Nubes enim illa inquit, non fuit in tenebris, sed semper in luce: sicut & alibi Virginem eandem Sanctis omnibus à peccato liberiorem natam esse confirmat. Igitur an non perpetuò puram prędicat, qui eam ne per momentum quidem in peccati tenebris, sed semper in gratię luce collocat, ac Sanctis aliis in peccati immunitate prępponit? Ambrosius de [a] Christo rectè tradit, quod solus per omnia ex natis mulierum terrenę contagia corruptionis non senserit: de Maria verò non

Hom. 1. de variis locis collecta.

Patrum sententiæ, quę pertinẽt ad Marię Conceptionem attributę tribuentur.

Colos. 2.

Serm. de Virginis assumptione, tractat. de tempore Christi.

In epist. ad Damasium & Occum.

Dominicus Nuram contestera nũquam maledicta sicut & Anticus Apostolus.

Psal. 77. ibidem tit. nonymus. In capite Eccles.

a In Ep. Lucæ.

b Circa nõ sum Psal. 118. Quæ seruntur in Lib. 6. in Cantic.

non minus sapienter iudicat, quòd Virgo sit per gratiam ab omni integra, labe peccati. Ac tantùdẽ nostri quoque docent, Christo nempè per naturã, Matri per gratiam conuenire, ab omni peccato immunitatem. Vnde hoc præclarè scripsit Rupertus: Sicut Luna lucet & illuminat luce non sua, sed ex Sole concepta: sic tu ô beatissima hoc ipsum quod tàm lucida es, non ex te habes, sed ex gratia diuina, gratia plena.] Vbi ne dubitemus, quousque gratia Mariæ collata pertingat, sic idem Rupertus eodem in libro sese declarat: Libera es ab omni iugo peccati.] Eodem referri possunt veterum sententiæ tum anteà productæ, tùm alibi repetendæ, quibus Deipara semper beatissima & penitus incontaminata, sed & Cherubin & Seraphin puritate quidem ac sanctitate prior & admirabilior clarissimè commendatur. Extat epistola Sophronij Patriarchæ Hierosolymitani, quæ in sexta [b] Synodo recitata, & à Photio [c] Constantinopol. comprobata est: prædicatur autem in illa Virgo sancta, pura, quæ Dei sunt sapiens, & ab omni labe secundum corpus & animam ac mentem libera. Quod si ab omni labe peccati secundum corpus & animam & mentem libera fuit, certè & veniali & originali peccato caruit, planèque innocens ac immaculata perseuerauit. Vnde Idiota ille scripsit: Tota pulchra es Virgo gloriosissima, non in parte, sed in toto, & macula peccati siue mortalis, siue venialis, siue originalis non est in te, nec vnquam fuit, nec erit: sed adest tibi omnis gratia naturalium bonorum, spiritualiũ charismatum & cælestium donorum.] Tum adiũgit, in Mariæ anima nihil vnquam vitij aut peccati adfuisse. His Petrus Damianus accedit, dum citrà omnem exceptionem affirmat: Quid rogo, vitij in eius mente vel corpore vendicare sibi potuit locũ, quæ ad instar cæli plenitudinis totius Diuinitatis meruit esse sacrarium? In Christo enim, sicut per Paulum dicitur, habitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter. Nec mirum, si cunctorum merita transcendat mortalium, quæ & ipsam super excedit celsitudinem Angelorum.] Ac alibi clarissimè pronunciat: Caro Virginis ex Adam assumpta, maculas Adæ non admisit.] Adhæc qui prædicatorij ordinis est princeps Dominicus, quid in proposita causa sentiret, his quidem verbis satis prodidit: Sicut primus Adam fuit ex terra virgine, & nunquam maledicta formatus, ita decuit in secundo Adam fieri.] Id quod non primus ipse cõfinxit, qui matrẽ Domini alioquin plurimum est veneratus, & de illa semper mundissima mundissimum nasci filium censuit, sed vt mihi videtur, ex Apostoli Andreæ oratione desumpsit, quem legimus ad Ægeam proconsulem, vt mysterium crucis exponeret, inter cætera hoc modo dixisse: Et quoniam de immaculata terra factus fuerat homo primus, qui per lignũ prævaricationis mundo mortem intulerat, necessariò de immaculata virgine natus est perfectus homo, in quo Dei filius, qui primùm fecerat hominem, vitam perfectam, quam perdiderant per Adã homines, repararet.] Sed & antè Scholasticos Doctores omnes floruit Damascenus, qui de Mariæ patre Ioachimo disserens, purè illam esse conceptã his verbis non obscurè significauit: O beati lumbi, ex quibus immaculatissimum semen fluxit. Extat eiusdem Damasceni Martyrologium, in quo dies Conceptionis Mariæ notatur, hoc expresse addi-

Sophronii & Idiotæ testimonia.

a Actis. b In Bibliotheca.

Lib. contemplat. c. 2.

Serm. 3. de Mariæ natiuit.

Colos. 2.

Serm. de Virginis assumpt. tractat. de tempore Christi.

In epist. ad Damasium & Occum.

Dominicus Nuram contestera nũquam maledicta sicut & Anticus Apostolus.

A to, quod illa τοῦ συλλήπτος ἁγνὴ, id est, antè Conceptionem pura dicatur, sicut & [d] Galatinus annotauit. Sed & [e] Bruno Carthusianorum ille princeps disertè pronunciat: Hæc est incorrupta terra illa, cui benedixit Dominus, ab omni propterea contagione peccati libera, per quam vitæ vitam agnouimus, quę quia digna fuit, Dominus de cælo in terram adspexit.] Et luculentius adhuc Laurentius Iustinianus si non adeò vetus, at certè quidem laudatissimus Præsul, ita definit: Ab ipsa sui Conceptione in benedictionibus est præuenta dulcedinis, atque à damnationis aliena chirographo.] Nec multò pòst: Erat planè à carnis colluuione immunis, ita & ab omni peccati labe extranea.] Tum alio in libro: Hæc est originalis pœna delicti, à qua nemo, quamuis eximia polleat sanctitate, liber existit. Quotquot enim ex ipsa nati sunt propagine (excepto duntaxat Mediatore Dei & hominum homine Christo Iesu, & ipsius matre) sub hac peccati lege sunt conditi, vnde Propheta vice omniũ gemens, ait: Ecce in iniquitatibus conceptus sum.] Ac alibi rursus: Nemo ab ipso mundi initio vsque ad temporis plenitudinem (duntaxat Mediatore eiusque Genitrice exceptis) iugum dãnationis euasit.] Demum in opere, quod ante mortem postremùm scripsit: Ab hoc quippe originali peccato, inquit, nullus excipitur, præter illam, quę genuit mundi Saluatorem.] Tàm apertè, tàm constanter suam ille sententiam profitetur, vt nesciam, quid pro Marię immaculata Conceptione dici opportunius ac vehementius queat. Extat vetus quoque nec minus eruditus liber de altercatione Ecclesiæ & Synagogę, siue scriptor eius fuerit Giselbertus, vt [f] Centuriatores cum [g] Trithemio diuinant, siue alius antiquior, apud quem hæc verba legũtur: Vellus istud (Gedeonis videlicet) sacratissimæ Virginis corpus est, sine omni carnis macula. Cum enim vellus sit in corpore, corporis nescit passionem: Sic rore Spiritus sancti vellus, id est, corpus virginale complutum, nullum carnalis vitij sensit contactum.] Quod postremum à Sophronio mihi videtur acceptũ, vtpotè qui Mariam quoque velleri comparauit. Vellus namque quum sit de corpore nescit tamen, inquit corporis passiones, ideóque Mariam gratia plenam fuisse testatur, in quam se infuderit gratiæ plenitudo.] An hæc puritati & innocentiæ Mariæ non satis patrocinantur? Sicut & illud ab eodem Giselberto dictum, Virginẽ omnis corporalis vel spiritualis maculæ alienam, vitáque & moribus præcellentissimam extitisse. Neque cõtemnẽdus est Theologus, sed & sanctus Episcopus Fulbertus Carnotensis, qui ante quingentos annos Mariam salutauit, & salutare docuit in hũc modũ: Aue Maria electa & insignis inter filias, quæ immaculata semper extitisti ab exordio tuæ creationis, quia paritura eras Creatorem totius sanctitatis.] Quibus non malè consonat vir de Ecclesia benè meritus Adam de sancto Victore, ac doctior ille quidem, quam eloquentior, qui Deiparam his verbis pie compellat:

Salue Verbi sacra Parens,
Flos de spina, spina carens,
Flos spineti gloria.
Nos spinetum, nos peccati
Spina sumus cruentati,
Sed tu spinæ nescia.

d Lib. 7. de arcanis Catholicæ veritatis cap. 5.

e In Psalm. 101.

Ser. de annunciat. Mariæ.

Lib. de casto connubio verbi & animæ.

Psal. 50.

In fasciculo amoris c. 7.

Lib. de gradibus perfectionis.

f Centur. 10. cap. 10.

g In chroni co Hirschaugiensi c. 14.

De Assump. Mariæ.

D

Cant. 1. c. 2

Maria sicut lilium inter spinas.

Alludit enim ad locum Canticorum, qui à multis Mariæ meritò accommodatur: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias: id est, inter animas æterno Patri per Christum reconciliatas, & filiarum loco adoptatas. Hæ siquidem inter se comparantur, & quæ mente simul & carne sunt virgines, lilia & ipsæ videri possunt. Cæterum si eas cũ hac Dei sponsa selecta conferas, in spinas abeunt, & nec odorem, nec colorem habere videntur: Spinæ sunt, inquam, præ illa horridæ sentico sæque contactu. Hæc vna candidissimum & fragrantissimum lilium refert, quod nihil cum spinis habet commune, licet in spinis, sicut rosa nascatur. Quod igitur de viro eximiè sancto Iob, [a] Origenes & [b] Chrysostomus prodiderunt, multò id rectius ac sublimius in Mariam competet, vt ea cum aliis collata dicatur Columba in medio accipitrum, Ouis in medio luporum, Stella in medio nubium, Lilium in medio spinarum, Germen iustitiæ in oppido iniquitatis. Nec grauabor ex Brigitta quædam adscribere, quòd huic persanctæ viduæ multa sunt arcana diuinitus patefacta, & maximorum hominum authoritate, Romanæque Ecclesiæ calculo ita probata, vt apud Catholicos quidem defensione neutiquam egeant. Illa igitur cœlitus edocta refert, Mariæ parentes in suo cõiugio tanta Dei charitate fuisse coniunctos, vt castius coniugium eo tempore non reperiretur, eos verè nunquã nisi ex legis præscripto, & solo suscitandæ prolis desiderio congredi voluisse. Qui quum ex Angelo intellexissent, filiam sibi fore Virginem, ex qua mundi Salus procederet, nihil ipsis quidem minus libuisse, quàm ad carnis redire commercium, quandoquidem in illa ætate carnis voluptati ac libidini nuncium penitus remisissent: verùm eosdem Angeli admonitione, ac Dei potius, quàm carnis voluptate vlla permotos, & diuinæ duntaxat obedientiæ ratione habita, coniugali officio satis fecisse. Sic Mariæ carnem ex Patris Matrisque congressu procreatam, sed haud sine singulari Diuinæ charitatis virtute compaginatam fuisse: Deum verò animam à se peculiariter creatã illius corpusculo indidisse, mòxque animam vna cum corpore sanctificatã esse, quam Angeli posteà sedulò & assiduè custodierint. Tùm alibi hæc apud Brigittam verba legimus: Verè sine omni ambiguitate credendum est, quòd materiam illam statim, quando in Annæ vterò concepta & collecta fuit, de qua materia Maria formari debeat ipse Deus diligebat plus quàm omnia humana corpora à viro & muliere generata & generanda per mundum vniuersum.] Et ne quis cauilletur, hic sanctificatam tantum Virginem dici, quod etiam in peccato conceptæ congruit, alia luculentiora subiungam: Maria, inquit, de radice Adæ processit, & de peccatoribus nata est, licet sine peccato cõcepta; vt Filius Dei de ea sine peccato nasceretur.] Quid autẽm sequenti oratione, quam ipsa Dei mater ad Brigittam habuit, euidentius? Veritas est, quod ego concepta fui sine peccato originali & nõ in peccato. Quia sicut Filius meus & ego nunquam peccauimus, ita nullum coniugium fuit, quod honestius esset, quàm illud, de quo ego processi.] Atque vt minus miremur, quod multis inulto tempore vel obscura, vel ignota incertáque manserit hæc Conceptio, collatione quadam hunc etiã nodum, loquens eadem Virgo sequenti oratione dissoluit: Scito, quod Conceptio mea non omnibus nota fuit: quia voluit Deus, quod sicut ante legem scriptam præcessit lex naturalis, & electio voluntaria boni & mali, & posteà veniret lex scripta, quæ cohiberet omnes inordinatos motus: Sic placuit Deo, quod amici sui piè dubitarent de Conceptione mea, & quilibet ostenderet zelum suum, donec veritas clarescereret in tempore præordinato.]

a Lib. 1 in Iob.
d Hom. 2. de patien. Iob.

Non parui põderis habendas esse arigite reuelationes.

Quam casti fuerint Mariæ parentes ex Brigittæ testimonio.

Lib. 1. reuelat. cap. 9

Quomodo Mariã in vtero matris creauit Deus.

Ser. Angel. de virginit. excellentia.

Mariam sine peccato in matris vtero fuisse conceptã.

Lib. 5. reuel. in fine.

Lib. 6. ca. 49.

Cur Deus multos de Mariæ Conceptione dubitare permiserit.

An verò contemnendus est scriptor Nicolaus Cusanus natione Germanus, dignitate Cardinalis, doctrina verò & sapientia summus sui seculi Theologus atque Philosophus, qui ante cẽtum & quinquaginta fere annos oratione non diserta, sed graui, hoc Mariæ in causa præsenti testimonium præbet: Virgo gloriosa, quum esset prædestinata ante secula, vt ex ipsa reciperet Dei Filius naturam humanam, vt Dei Filius fieret Filius hominis: ita concepta est, vt dignum ad hoc, habitaculum fieret. Induere se debuit Deus humanitate Mariæ: quare humana natura Virginis digna facta est ab initio. Nãetsi ipsa concepta fuit ex virili semine, via propagationis ab Adam, & quantum ad suum initium indiguit liberatore, quia in Adam nisi liberentur aut preseruentur, omnes moriuntur, vt in Christo omnes, qui viuificantur, viuificentur: tamẽ sicut anima eius rationalis nullo tempore fuit, antequam esset corpori vnita, ita ipsa dum crearetur, sancta creata fuit: sic etiam quod nulla duratione fuit verum dicere, Virginem fuisse sub peccato.] Et rursus alio in loco: Hoc cedit ad laudem Dei & Virginis Mariæ matris, quod ipsa sub principatu authoris mortis nullo vnquam tempore fuit, in qua Vita debuit incarnari. Non indiguit Virgo Liberatore, qui ipsam absolueret à sententia in Adam & posteros eius ex voluptate carnis lata, cui nunquam subiacuit: quia præuenit succurrere misericordia electæ Matri misericordiæ, qui concipitur & nascitur liber: non indiget Liberatore à seruitute, in qua nunquam fuit. Præliberatorem enim Virgo sancta habuit, cæteri Liberatorem & Postliberatorem. Christus enim sic omnium Liberator, quod & Virginis Liberator & Præliberator: cæterorum verò Liberator & post liberator. Ipsa sola post Adẽ lapsum nõ indiga, sed plena originali iustitia vt Eua, & multò magis creata fuit. sicut Christus secundum humanitatis naturam in omni plenitudine iustitiæ multò magis, quã Adam creatus. Sola ipsa electissima Dei Mater hoc habet, quod in initio essendi sub nequitia maligni deficere nequiuit, puta quod in creatione rationalis anima in corpore, & separatione à corpore in potestate Maligni nunquam fuit. Sola igitur gloriosissima Virgo non reperitur tempore vllo peccato originali subiacuisse.] Præclara hæc quidem, & solerti consideratione digna, quæ summi Dei Creatoris magnificentiam, creatæque Virginis perpetuam excellentiam nobis ob oculos ponunt: ita nimirum decuisse, vt quæ dignum Dei Opt. Max. habitaculum fieri debebat, inde ab initio creationis suæ sanctam acciperet animam, Satanæ potestati nunquam esset subdita, Christum præliberatorem haberet, plena esset iustitia originali, ac demùm neque in creatione ipsa, neque in morte principi mũdi huius quicquam deberet. Recentiores autem, qui nostro seculo cum laude scripserunt authores, & eandem Mariæ gloriãm comprobarunt, volens prætermitto, ex omnibus vnum citare contentus, cũmque

Cusanus de Conceptione immaculata.

Lib. 5. reuelat. de eius Conceptione.

Lib. 8. reuelat. in eius illud: Sicut lilium inter spinas.

Fridericus fuit proximus culpæ Virginis Conceptione sentẽtia.

Rationes ad euitandam penam Mariæ Conceptionẽ.

Ham. 81 prime Cons.

eũmque percelebrem Episcopum, & Ferdinandi Regis, posteáque Cęsaris ecclesiasten, Fridericum nempe Nauseam, qui suam de re proposita sententiam his verbis declarauit: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias: id est, Etsi ex lege naturæ omnes filiæ humanæ spinosæ, id est, in peccato cõceptæ sint: Maria tamen sanctissima Virgo per legẽ gratiæ immaculata mansit, haud secus atque lilium inter spinas, quæ etsi sint quàmlibet horridæ, asperæ, rigidæque atque tumidæ, crescit tamen subter ipsas sine macula lilium ipsum speciosissimũ, nihil suæ virtutis amittens.] Ac ne vir tantus hæc temerè ac leuiter asserere videatur, sententiæ suæ, rationes aliquot hoc modo subiicit. Prima: Si Angeli à peccato fuerunt præseruati, ergo longè magis Maria, quæ super Angelos erat exaltanda. Secunda: Absurdum esset credere, Mariam fuisse aliquando in indignatione Dei (quales fuimus nos) quæ Dei mater fuit charissima. Tertia: Quum ipsa fuerit speciale Dei tabernaculum, ergo specialiter præparandum: quale non fuisset, si ipsa in peccato originali extitisset. Quarta: Quod Deus facere potuit, & ipsum decuit, fecit. Sed Deus potuit præseruare Virginem Mariam, & decuit, ideóque fecit. Quinta: Nulla dignitas erat ab ea auferenda Virgini consona, qualis fuit à peccato originali præseruatio. Succinctè quidem isthæc, sed luculenter, scholasticorũ nempe Doctorum more, quorum sententias ex eruditione potius, quàm eloquentia iudicare debemus. Finem faciem tandem, si Baptistæ Mantuani, qui verè Christianus Poeta est, carmẽ adiecero, quo breuiter ille vtramque de proposita quæstione opinionem indicat, & suam tamen pro illibata Cõceptione Mariæ sententiam non minus, quàm alij supra citati, aperte significat.

Baptistæ Mantuani carmen de Mariæ Cõceptione.

Ante tener sacra, fœtus quàm viueret aluo,
Conceptus ne prima nouos exordia pullis
Induerent maculis? mens ne sincera nitẽsque
Communem imbiberet labem, ne pigra liquore
Pectora lethæo fierent: quæ lactea magno
Pabula & amplexus fuerant latura Tonanti?
Semine confusas sordes, & virus inustum
Dissecuit: felici animamox imbuit artus.
Sunt tamen audentes contra sentire: nec illos
Incusamus: habent, quo se tueantur: & olim
Ista hominum communis erat sententia: verum
Iam senio exangui frigens sua robora sensim
Perdit: & amissa iam maiestate recedit
Sponte sua: cedit que nouo Latonia Phœbo.

Vtram vero sententiam ipse amplectatur, his verbis non obscurè prodidit:

Cur probãda sententia de Mariæ pura Conceptione.

Sed prior (vt nobis æquum sentire videtur)
Dignior est, & grata magis Nato atque Parenti.
Nam legi assurgens Mariæ decus addit, opusque
Materna dignum attribuit pietate Tonanti.
Adde quod & multis fert adiumenta, fidémque
Roborat infirmam: nam nec venisse sub aluum
Sorde laborantem tali sublimia cæli
Numina nonnulli ingenio præstante putarunt.
Relligio maior, pietas animosior, ipsam
Consummata fides legámque peritia fecit.
Altera verborum textum & fastigia tantum
Summa videns, abstrusa Dei mysteria nescit.
Quod si sideret tanto splendoris honore
Fulget, vt æterno qui temperat ordine mundum
Gestauit gremio, lactauerit vbere dulci,
Strinxerit amplexu, summóque vocarit Olympo:
Quare illam in nostras opus est detrudere sordes,
Et turpi infestare luto, mortalibus æquis,
Cui Pater Aetherius mentem subiecit & astra?

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA

CAPVT VIII.

Puram Mariæ Conceptionem à Sectariis indignè conuelli, à Luthero autem & Erasmo defendi.

Qui indignè Sectarij tradunt Deiparæ Mariæ Conceptionẽ fuisse inconcessiã.

VONIAM quidem satis, vt opinor, cũ illis disputauimus, qui Catholicam religionẽ profitentes, nec vulgari zelo, sed fortasse non secundum scientiam præditi, contra sanctam sanctæ Virginis cõceptionem suadent atque pronunciãt, superest modò, vt Sectariis, qui ad eundem sanè finẽ, sed longè alia & tortuosiore via cõtendunt, aliquid respondeamus. Ac duplici quidem ratione hi Catholicis maximè aduersantur: tum quod puritatem huiusmodi Conceptionis cõtra Dei verbum impiè defendi vociferantur: id quod cum Sixti quarti simũlque Concilij Tridentini decreto planè pugnat: tùm quòd non solum in Conceptione, sed etiam in Natiuitate, imò & in reliquo vitæ decursu Mariam à peccato liberam & integrã extitisse non sine impudentia inficiantur. Etenim præter originale peccatum, etiam proprium & actuale, quod priores alij nulla ratione concedunt, huic vni omnium inculpatissimæ audent imputare. Multum igitur inter vtramque partem aduersariorum interest, quũ hos quidem Anathemate feriat atque condemnet, illos verò toleret ac damnari vetet Cõsura Ecclesiastica. Vade illud quoque consequi necesse est, nouatorũ neminem hoc sibi posse sumere, quòd verè castus & Christianus Poeta, sermone ad Mariam conuerso, eleganter canit:

In Hymno Vade ad matrem Virginem.

Postquam diuino fœdere rupto
Primus in orbe parens hominum se perdidit ipse,
Sèque simúque genus veniens corrupit in æuum,
Sola malo exorta es veterisque imperia noxæ.

In Postilla circa Euãg. in die Concept. Mariæ.

Ex Nouatoribus haud est postremus Sarcerius, qui suam & suorum de Mariæ Conceptione sentẽtiam, ne ignoremus, his verbis patefecit: *Quia nihil facit ad nostrarum animarum salutem, siue diua Virgo in peccato originali concepta fuerit, siue non: neque inde nostræ religioni quicquam accedit, neque recedit: igitur ea quæstio otiosis ventribus relinquenda est. Quanquam tutius sit credere, diuam Mariam communi omnium hominum more conceptam esse. Nam Christus ex peccatoribus nasci voluit, vnde non timuit & Euangelista quosdam peccatores in genealogia Christi recensere.* Ecce tibi petulantem aduersarium, qui à sui magistri Lutheri sententia, quam posteà producemus, turpiter desciscit, ac optimis doctissimísque viris, qui Mariæ Conceptionem à peccati labe immunem defendũt, perinde ac otiosis ventribus, proterue satis insultat. Habet suum sane fructum, & salutarem piis vsum adfert illorum doctrina & pietas, qui Deum in Mariæ Conceptione præpotentem & efficacem prædicant, atque inde

Cõfutatio doctrinæ Sarcerianæ, quæ tractationẽ de Mariæ conceptione contẽnit.

Quis vsus & fructus ex hac doctrina & præsenti festo colligi possit.

principium aliquod Euangelicæ gratiæ sumunt, dũ sanctam illam radicem, ex qua fructus sanctior Christus prodiit, grato pectore contemplantur, meritísque laudibus prosequuntur. At verò conceptæ Virginis ferias celebrare, quid Catholicis est aliud obsecro, præterquàm prima diuini operis & redẽptionis nostræ fundamenta, quæ in terris iacta sunt, in animum reuocare, & admirandam telam à Spiritu sancto contextam, ex qua æterno Dei filio mortalis naturæ vestis apteretur, recta intueri? Quid enim aliud est Deiparæ Virginis Conceptio, quàm virginalis palatij constructio, in quo Dei filius, mundíque conditor & redemptor carne pro nobis assumpta habitaret? Quæ Conceptio tanquã salutis nostræ initium, tantò iustius in Ecclesia celebratur, quantò maior ac perfectior eius Virginis puritas fuit ac esse debuit, quæ inter creaturas omnes Deum puritatis omnis fontem proximè attigit, ac sese dignum authori omnium habitaculum præstitit. Nec parum decedit religioni, quicquid contra fingat Sarcerius, quum quod publico ritu, statísque feriis profitetur Ecclesia, id pro leuissimorũ hominum arbitrio conuellitur, atque in dubium reuocatur. Prætereà religioni apud multos derogat, quum Mater Domini & Redemptoris nostri sanctissima, honore suo fraudatur, hoc est, dum nõ pulchra vt Luna, non electa vt Sol, non terribilis vt castrorum acies, sed potius vas iræ, sed filia Diaboli, & maledicto obnoxia fuisse aliquando censetur. Auget verò in multis pietatem, quum cogitant sibíque persuasum habent, illud omnis puritatis sanctitatísque ornatissimum domicilium tanto crimine infectum & conspurcatum non fuisse, quod in alios omnes cum incredibili clade perniciéque peruasit. Rursus non potest religioni non obesse, quum Christiani de summa summi Dei bonitate sapientiáque non optimè sentiunt, sed in eam cogitationem inducuntur, Christum Dominum aut non potuisse, aut noluisse Matris suæ curam iam inde ab initio ducere maximã, sed potius Angelis, Adæ, Euæ, imò Dæmonibus ipsis fuisse, quùm matri negauerit, quod illis concessit, vt in gratia nẽpè sine vllo peccato primum crearẽtur. Alant interim suos ventres Sectarij, ne hoc etiam in verbis Sarcerij dissimulemus, quibus satis est ad iustitiam cognoscere, non obseruare decalogum: hunc enim credentibus impossibilem fingunt, quíque vt Euãgelicæ scilicet libertati patrocinentur, omnem ciborum delectum, omne abstinentiæ studium, omnem ieiunandi disciplinam vel sponte conceptam, vel ab Ecclesia indictam abrogant, dissoluunt, eludunt. Certè ventres Apostolo Paulo dicuntur, qui non solùm aduersus Christi Spiritum Ecclesiæque doctrinam, sub quouis prætextu carni ventríque laxant habenas, sed etiam qui suæ venena perfidiæ sinceræ fidei sociare conantur, panéque mendacij sese aut alios fouent ac nutriũt pestilenter. An verò parui est momenti quæstio, sitne originali crimini Mariæ Conceptio subiicienda? Iudicet quidlibet Sarcerius, qui optimis de rebus pessimè iudicat sæpè, & satis ne quidẽ ipse intelligit, quid originalis peccati nomine contineatur, si scripta eius sedulo excutiantur. At verò eruditi hanc quæstionẽ magni ponderis & tractatione dignam esse, tot editis de illa libris & institutis disputationibus abũdè commonstrant.

Religioni derogant festum hoc negligentes.

Suos etiã ventres habent & alũt Sectarij.

Rom 16 Ad Tit. 1.

Qui ventres apud Paulum dicantur.

Graue & magni momenti esse quæstionem de Mariæ Cõceptione.

A Sed nunc suam & suorum insignem sententiam nobis Sarcerius declarabit: *Tutius est*, inquit, *credere, diuam Mariam communi hominum more conceptam esse.* Cur ita verò? *Nã Christus*, inquit, *ex peccatoribus nasci voluit.* Quàm verò, vt prouerbio dici solet, semper habent sibi similes labra lactucas? quàm iste semper crassa Minerua philosophatur? qui tametsi suam fulcire causam nescit, tamẽ sapientibus tàm leuiter ostrepit. Habuit vtique Christus plures improbos, quàm pios in sua stirpe progenitores. Nam si Ecclesiastico fidem habemus, in tota illa Regum serie, quam ad Christi genealògiam probandam adferũt Euangelistæ, tres duntaxat religionis & iustitiæ verę cultores, vt Dauid, Ezechiã & Iosiam, reperiemus. Igitur si Sarcerium audimus, vt potiori, sic etiam deteriori parti suorum maiorum, Mariã exæquari decuit, ne præ illis nihil singulare & eximium sibi vendicaret, sed vt iisdem ferè vitiis sordidata esset. Quis verò nisi insanus, hoc in animum inducere, nedum alios docere possit? Ex peccatoribus nasci, & cum illis in terra versari rectè voluit Christus, qui velut Medicus non benè valentes, sed malè habẽtes curaturus accessit. Sed & matrẽ sibi puram, electam ac sanctam adsciuit, ex qua purã sanctãmque carnẽ peccati expurgatricem, & super omnia exaltandam assumeret, sibíque perpetuo coniunctam retineret. Etenim nõ malam & maledictam, sed verè bonam ac radicitùs benedictam esse arborem cõueniebat, quæ fructum tàm generosum, tam benedictum ac salutiferum orbi perdito erat procreatura. Iã verò si antehac vnquam fas fuit credere, Mariam cõmuni omnium hominum & peccatorũ more esse conceptam, nunc profectò minimè liceat ac expediat nostris hoc dare aduersariis, qui sub peccati originalis inuolucro tot alunt monstra, & grauissimos quidem tuẽtur errores, qui totam deinde doctrinã de hominis iustificatione perniciosè deprauant, & Scripturæ testimonia falso ac nequiter interpretãtur. Quid enim est illis Mariam communi hominũ more conceptam esse, nisi quòd imaginem Dei perdiderit, libero arbitrio caruerit, naturam habuerit deprauatã, tantámque naturę corruptionẽ contraxerit, vt etiam postquã per Spiritum sanctum renouata & sanctificata est, non Deum dilexerit, nõ legẽ impleuerit, adeóque nihil nisi contaminatũ & peruersum, Deíque odio dignum per vitam omnem efficere potuerit? Hærebat enim, vt videri volunt, natiuum & viuũ in illius mente peccatum, & quæcunque rectè agere videbatur, immunditia & sordibus conspurcabantur, vt nunquã pura & omni peccato esset immunis, licet propter Christi gratiam à reatu liberaretur, & peccata illa credenti non imputarentur. Sed ô deformem, sordidam, impuram, ac tantum non maledictam Dei matrem, si his Doctoribus fides habenda est, qui post hominum memoriam, vt sua placita noua cõfirment, tàm multa, tàm fœda non solum originali peccato inscitè assuunt & includunt, sed renatis etiam & Sanctis omnibus nequiter assignãt, ac renera in ipsum gratię Spiritum valdè sunt contumeliosi. Sicautem quemadmodum diximus, de natura, vi & effectibus originalis peccati sentirª Sarcerius, docet ᵇ Epinus, scribit ᶜ Chemnitius, tradunt ᵈ Centuriatores, multóque ineptius garrit ᵉ Illyricus princeps Centuriatorum, Fingit enim is, peccatum originis in homine non accidens, sed propriè loquendo substantiam

Cur negat Sarcerius Mariam de sua Conceptione.

Eccles. 49 Matthæ. Lucæ.

Matth. 7

Hanc quam cutum cedere Sarcerius, vt Maria in peccato cepta dicat.

Quæ in decada & alibi sequenti originalitũ in Maria constituat.

a De qua suo vtcũque elisa antiq.

b De indeliuitate & sanctis Sanctorum.

c contra suorum sententiam de tuti de peccato Originis.

d In vita Ili. de peccato Orig.

Impia Illyrici doctrina de originali peccato.

substantiam esse: sicut & hæc vocabula corruptionem, defectum, concupiscentiam, inordinatam dispositionem, vt in scholis vocant, substantiam denotare contendit. Atque vt hominem bestia deteriorem faciat, asserere non veretur, illum post Adæ lapsum gestare imaginem Satanæ, adeóque in illam transformatum esse. Ac eo tandem Illyricana impietas progreditur, vt Diabolum Creatorẽ inducat animarum, quę sint peccatum originis substantiale, sicut Heshusius, suo contra eundem Illyricum scripto demonstrat, noua hæc & horrenda Manichæorum deliria iure damnans atque detestans.

Est autem hæc præcipua, sed futilis, Illyrici ratiocinatio: *Quicquid inconforme est, legi Dei, id peccãtũ est, sicut scriptum est:* ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. *Tota hæc corrupta natura humana & substantia, post lapsum est inconformis legi Dei. Ergo hæc ipsa natura & substantia est peccatum. Et per consequens, hæc ipsa natura, quæ tanquam fons actualium peccatorum accusatur, est substantia.* In eũdem errorem pertractus Hieremias Hombergius, qui posteà resipuit, carmen hoc cecinit:

Pro dolor hinc Satanæ simulachrum nascitur omnis,
Quem Patris & Matris copula gignit homo.

Et rursus:

Ipse ego peccatum sum proprióque vocor.

Extat autem integra disputatio, quæ de hoc Illyrici, imò Manichæorum errore inter eundem Illyricum & Iacobum Andream, sed sine fructu Argẽtorati multis horis est habita, & ab eodem Iacobo in lucem edita. Illyricus pro se stare Lutherum cõtendit, qui naturam ipsam & cor hominis peccatũ originis esse scripsit.

Alij vero Sectarij, etsi non tàm crasse ac impiè de Originali peccato philosophantur, ideóque Manichæorum detestandum delirium nobiscum in Illyrico damnant: tamen fœdum & perniciosum in eo tuentur errorem, quod soleant originale peccatum cum actualibus, mortale cum venialibus confundere, ex concupiscentia in renatis, perpetuum & inhabitans peccatum facere, ad iustitiam imputatiuam omnia referre, ac Mariæ demum, vbi de peccatis agitur, nihil eximium ac sublime supra cæteros concedere. Retinent enim mordicus, quod à magistro non bono Luthero didicerunt, nostram natiuitatem eiusceomodi esse, vt sicut ipse loquitur, tota peccatis madeat: peccatum autem originale esse totum humanæ naturæ lapsum, & quicquid est deperditum de iis conditionibus, quas Adã natura integra præditus habuit. Huic prætereà peccato tribuit, quod omnes Deum odio prosequantur & cõtemnant, necnon mammona diligant, ac illi seruiant, quod fures & homicidæ sint, quod hominis demũ voluntas nihil nisi malum appetat & peccato delectetur. Nihil ergo mirum, quòd Iacobi Andreæ, vt omnium collegarum, id est, omnium Euangelicorũ causam agat, in hunc modum, hoc est, omnino Lutheranicè pronunciet: *Dicimus, scribimus, docemus & monemus, quicquid est in nobis essentiale, videlicet animã, corpus & spiritum, intellectum & voluntatem hominis, id omne esse peccatum, hoc est, peccato vitiatum & contaminatum. Item, omnes qualitates in nobis, & actiones à nobis prouenientes esse peccata, id est, vitiata & contaminata.* Sed quo pacto hæc paradoxa nobis comprobat? Smalcaldicã profert Synodum, in qua sit articulus conditus, ad veram pœnitentiæ doctrinam necessarium esse statuere, omnia nostra esse peccata, non solùm quicquid facimus, loquimur aut cogitamus, sed etiam quicquid sumus. Quid autẽ hoc est aliud, per Christi matrem oro, si de horum fanaticis opinionibus rectè iudicemus: quid est aliud, inquam, nisi veteris ac noui Testamenti discrimen tollere, crucis ac mortis Domini virtutẽ eneruare, Spiritus sancti vim comminuere, Sacramentorum nouæ legis efficientiam proculcare, totiúsque Ecclesiæ cõstantem fidem ac doctrinam Apostolicam contemnere ac labefactare? Atque interim isti ad Pseudosynodos prouocant, qui sacris & Oecumenicis Conciliis sua idola & magistrum vnum Lutherum, omni pudore posito, anteponunt, Etenim omnia, quæ homines etiam fide præstantes aut agitant animo, aut operibus exequuntur, hæc isti contendunt imbuta esse flagitio, inquinata scelere, & necessariò denique peccati inhærentis contagio maculata penitus & infecta, quæ nec sacris vllis expiari, neque viribus opprimi, nec virtute vlla deleri vnquam possint. Igitur quæ sancti etiam hómines inflãmato in Deum studio moliuntur, ex se capitalia quædam esse crimina, supplicio æterno vindicanda mirabiliter docent, pejúsque confirmant. O blãda vulgo, sed verè fallax pestilénsque doctrina, quæ corruptos hominũ animos in veteris vitæ sordibus egregiè fouet, & iustorum benefactis ac meritis permultum detrahit, eóque mirificè confert, vt nullus iam pœnitentiæ antidotum animi sui morbis sanãdis adhibeat, non ab omni carnis & spiritus inquinamento sese mũdet ac expurget, neque peccatorũ reliquias & vitiosos habitus, quos malè viuendo comparauerat, contrariis virtutum actionibus tollat. Sic isti speciem pietatis præ se ferentes, virtutẽ eius abnegant, & accepta Christi gratia licenter abutuntur, & velut iniurij & contumeliosi Spiritui sancto, se necessariò etiam peccare, & sine obedientia pœnitentiáque saluari posse arbitrantur.

Ex hoc ipso fonte manant, quæ Iacobus Schenckius non ita pridem in Virginem nostram impiè putidéque profudit, affirmans *eam verbis Angeli consolatoriis fulciendam fuisse, ne desperaret, quod corruptam & vitiatam naturam haberet, suorúmque peccatorum sibi esset conscia, mortis ac inferni terroribus affecta, corde demũ pauida & pusillanimis. Quæ virgo tametsi per Dei verbũ & Spiritum sanctum sit renata, iustificata & sanctificata, tàmen illa perinde ac Adam, Noe, Loth & cæteri, in hac vita peccatrix, adeóque damnabilis persona extitit, quantum ad eius naturam, cogitationes, verba, vitam & conuersationem pertinet.* Hæc ille Lutheri discipulus concionari audet ac scribere, nullo alio fundamẽto suffultus, nisi quod cõmuni collegarum phantasmate de Originis peccato fascinatur, tàm imperitus, vt Mariam à renatis aliis nequeat discernere, sicut Augustinus probè & apertè discreuit. Adhæc multa & fœda in purissimã Virginem euomit, quæ nec Ioãni Baptistæ, nec aliis pluribus veréq. sanctis hominibus iure possunt adscribi. Verũ si ingeniũ istorum ritè perpendas, scelerũ consuetudine animos tenẽt efferatos, horrendísque malæ conscientiæ stimulis agitãtur, nõ modicis peccatis, mortis & inferni angoribus obnoxij, imò & suo ipsorũ iudicio, si paulo credimus, condẽnati. Igitur eximiè sãctos, & in his Mariã ex se stulti homines metiuntur, ac palã de illis perinde ac vulgaribus & sordidis peccatoribus,

Hepist. ad Illyr. de peccato Orig. an substãtia.

Quomodo Illyricus collit peccatum esse substãtiã.

Hombergius Illyrico sedulus palinodiam canit.

In elegia de Originali peccato.

Quomodo deinuatores errent circa peccatũ Orig.

Quomodo Lutherus errãdicitur am de dicit circa peccatum Originis.

In Euang. de natali Christi & in secundum cap. Genes. & in Osee. cap. 13

In confuta. resp. post Illyr. de peccato Originis.

Iacobi Andreæ confessio quidnomine peccati non intelligatur.

Articulus Smalcaldicę Synodi à Lutheranis Doctoribus celebratæ.

Quæ incommoda sequantur ex doctrina noua de originali peccato.

Quam insulse & impie in Mariam debacchetur Schenkius.

In explicat. Euangelij de Christi Conceptione.

Refutatiò impietatis Schenckianę.

Ad Tit. 3

Quam reuerenter de Maria loquatur Erasmus.

Probatio quæ Pæan Virginis inscribitur.

Decretũ Synodi Tridentinę cõtra nouatores firmiter obseruãdum, ad Mariæ innocentiam asserendam.

Sess. 5 in decreto de peccato Originis.

Chemnitium temere Concilium & Concep. Virginis oppugnare.

Quo concilio Synodus trid. Mariam aliis in peccato nolite xæquari.

2. Timot. 2 Ad Tit. 3

tolent futiliter pronunciare. Ergõne tandem intelligis Lector, quantùm periculi & incommodi consequatur, quantúmque dedecoris & infamiæ hoc ipso Virgini matri creetur, si eam in originali peccato, sicut isti de illo loquuntur, conceptam fuisse assentiamur? Quantò rectius Erasmo visum est, de nostris enim alibi diximus, Mariæ typum esse floridum illum Salomonis lectulum, quẽ puritatis amator Dei filius ita cælestis militiæ excubiis, omniúmque corona virtútum communiuit, vt nulli vnquã vel cogitationi parum piæ patuerit aditus, in quo vno nihil vnquam repertum sit, quod aut delitiantẽ offenderet sponsum, aut obstreperet quiescenti. Hanc esse præterea instar turris Dauidicæ, quam vnam contra omnia nequissimi hostis tela, propugnaculis, clypeis millenis omnigenáque virtutum armatura muniuit bellator egregius, vt neque corpus, nec animum eius vllus vnquam libidinis assultus, non dicam expugnarit, sed ne oppugnarit quidem. Atque hæc obiter ad Sarcerij Schenckij aliorúmque nouatorũ calumniam depellẽdam. Etenim paradoxa, quæ vel ignorauit, vel damnauit prudens antiquitas, Lutheri Scholæ modò integra reliquemus.

Quicquid autem moliantur versipelles, à Cõcilio Tridentino haudquaquã nos abducent, in quo sapientissimi doctissimique Patres demonstrarunt, propositum sibi nõ fuisse, vt hoc suo decreto, quod de Originis peccato traditur, immaculatam Virginem Dei genitricem comprehenderent: tãtum abest, vt istorum Sectariorum sententiam stabilirent, quæ Mariam æquè ac cæteros omnes originali peccato durissimè subiicit. Nullum enim Virginis priuilegium hic agnoscũt, quod etiam oppugnat Chẽnitius, ne quid omninò, quod in sacro Concilio nõ mordeat, hic audax calumniator omittat. Nõ enim satis est illi, quòd à Patribus confirmetur Sixti constitutio, quæ potestatem in vtramque partem de Mariæ Conceptione opinandi facit omnibus, sed ita, vt qui cũ peccato conceptam sentiunt, sciant & fateantur, hoc ipsum è Scripturis non colligi & cõuinci necessariò, quandoquidem mater Dominì generalibus illis Scripturæ sententiis non comprehendatur: fas interim esse, vt eam à peccato præseruatam fuisse credatur. Quum verò nõ habeat, quæ vel huius Pontificis constitutioni, vel dicti Cõcilij Patribus firmiter opponat, nouã excogitat fallaciã ad inuidiam illis augendam, qui nempe ad hoc decretum edendũ per reuelationes, miracula, legẽdas, scriptáque prorsus insulsa incitati fuerint atque permoti. Ita more suo ludit Chemnitius, & rem seriam suis figmentis inuoluit, vt Sixti Pont. Parrúmque illorũ omnium volũtatem optimã, & studium sanctissimũ nõ solum inuidiosè traducat, sed prorsus etiam malignè deprauet. Huc enim illi spectarunt, hoc curarunt maximè, quicquid iste calũniatur, vt ob publicam tranquillitatem decretum sapientiæ & moderationis plenũ ederent, eóque contentiosis ingeniis frœnum imponerent, & curiosas magis quàm vtiles in Scholis templísque disceptationes penitus amputarẽt. Quid isthuc demum est aliud, quam Pauli confirmare doctrinam, vt quę ad populi offensionẽ potius quàm ædificationẽ faciũt, magno studio præcindantur? Neque tamen aspernamur, si quæ extant in hoc genere reuelationes, miracula, historiæ, quæ bonorum fidem merentur,

A & conceptionis huius doctrinam confirmant, quũ scriptum esse sciamus: Spiritum nolite extinguere: prophetias nolite spernere. Omnia probate: quod bonum est tenete. An fortasse Chemnitio stulti sũt illi, de quibus in Christianam Ecclesiã prospiciens non obscurè prædixit Spiritus sanctus? prophetabũt filij vestri & filiæ vestræ: & iuuenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somniabũt. Certè inclytus & perquàm eruditus Christi martyr Cyprianus non dubitat in medium adferre, & crebrò quidem, visiones ac reuelationes suo seculo factas: tùm de Sacerdotum cõtemptoribus queritur, quod eiusmodi reuelationes vt ridiculas aspernarentur. Nos cum præclaro Episcopo Amadæo ingenuè profitemur: Sciendum certissimè, quod crebrima miracula, spiritales visiones, cælestes reuelationes, sublimes consolationes almæ parentis Domini orbe terrarũm assiduè coruscabunt, donec fidem mundus iste senescens inueniat.] De quibus visionibus ac reuelationibus libro quinto plura dicemus. Illud verò etiã atque etiam Chemnitio negamus, quod, vt ipse fingit, patres præcipuum sententiæ suæ pondus in reuelationibus, miraculis, historiis posuerint, aliásque firmiores cõdendi decreti causas non habuerint. Eodẽ candore de Augustino iudicat, qui non tantùm Virginem cũ labe peccati originalis conceptam esse senserit, sed etiã diuersam sententiam hæresim esse pronunciarit. Nihil verò tale vel sensit vel pronunciauit Augustinus, sed eius verba peruerse corrupit Chemnitius, quemadmodum vir doctissimus Tiletanus, vbi pro Concilio Tridentino respondet, hunc aduersariũ in præsenti C causa falsitatis mendaciíque aperte cõuicit. Et nos deinceps monstrabimus, ex Augustini sententia, Virginem matrem in hoc reliquis iustis & sanctis præstare, ꝙ ab omni peccato pura sit atq. habeatur.

Reuere Chemnitii. in omnibus nitum commendis.

1. Thess. 5

Ioel. 2. Act. 2

Li. 4. epi.

Eform. 3. de Maria

Chemnitius falso citat Augustinum.

Sed obstrepit nobis quoque Caluinus, & aduersus eandem Synodum hoc procaciter ingerit: *De speciali Virginis Mariæ priuilegio cum cæleste diploma protulerint, credemus quod iactant.* Annectit & illud: *Ecclesiæ certe membrum erat Augustinus, qui tametsi amoliendæ inuidiæ causa vult aliquibi de beata Virgine silere, passim tamen sine eius exceptione totum Adæ genus peccato inuoluit. Quin etiam prope disertis verbis eam in peccatorũ ordinem aggregat, cum ad Marcellinum scribens, multum eos errare tradit, qui vlli sanctorũ præterquam vni Christo necessariam fuisse hanc deprecationem negant: Dimitte nobis debita nostra.* Vbi Caluinus nõ sine vafricie, vel D potiùs impostura Mariam in ordinem redigere, & peccatoribus aliis exæquare contendit, siue de originali vitio, siue de actualibus peccatis agatur. Porrò de vero & germano verborum Augustini sensu, quẽ in suam partem Caluinus rapere & detorquere conatur, non multò infrà dicemus, vt tanti Patris authoritate Virgo sẽper purissima vindicetur. Illud ridiculũ videri potest, quod præfractus Caluinus de speciali Virginis Mariæ priuilegio, sicut ipse loquitur, nolit credere, nisi cæleste diploma illi proferamus. An enim Iudaicam non sapit perfidiam, & ad tentandũ Deum pertinet, signa, & cælestia signa postulare, quibus modo fides Ecclesiæ adstruatur? Sin de diuinis oraculis loquitur, rursus meritò videatur ineptus, quòd solũ ex Dei verbo scripto pendere velit omnia, nihilque Ecclesiæ sanctæ, quã Christus simpliciter iussit audiri, tribuat authoritati. Nec videt interim Caluinus, quantò nos æquius ab ipso

Quomodo Caluinus Mariam non peccasse demonstrauerit ex Augustino.

Matth. 18.

postulare

postulare possimus, vt cæleste diploma nobis tandem proferat, quo sua ipse confirmet dogmata, imò paradoxa: vtpote peccatum nullum esse nisi mortale, hominem libero arbitrio destitui, infantes ex fidelibus parentibus genitos, etiamsi sacro fonte non tingantur, Christi & Ecclesiæ membra esse, nulla necessitate aqua tingi pueros, vt cætera id genus plurima prætermittamus. Sed & Brentius nihil humani, vel quod in hominem cadere possit ac soleat, alienum à Maria fuisse vult, quam dicit in publico humani generis iudicio contineri, quo quidem peccato & iniustitiæ omnes subiiciuntur. Tum Gulielmus Rodingus Deiparam ita loquentem inducit: *Ipsa in peccatorum sordibus concepta, & in mundum nata sum.* Suffragatur his Hieronymus Vveller, sese cum Maria improbe conferens in his, quæ ad communem peccati rationem pertinent, B nec illam magis quam se miserum de iustitia, meritis & dignitate gloriari potuisse garrit. Adeò istis tantùm non ludus est, Mariam facere peccatricem, & inter Deiparam communémque Adæ sobolem nullum ferè differimen statuere, quasi Christum si non crudelem, at certè quidem negligentem in curanda & honoranda parente faciant, quam posset quidem, sed non vellet eximiè pulcheam, & prorsus immaculatam, hoc est, puritate sibi simillimam reddere, aliísque omni sanctitate præferre. Venio demum ad Centuriatores, quorum iudicio vehementer errarunt veteres, qui Mariæ innocentiam singulari præconio illustrarunt. Flagellant igitur Anselmum, omnes in peccatis esse mortuos, dempta solummodo matre Dei asseuerantem. Accusant Idiotam crassi erroris, quoniam nihil vnquam C vitij, peccati aut turpitudinis in Mariæ anima substitisse testetur. Vetberant & Giselbertum, cuius opinione vellus Gedeonis pro sanctissimæ Virginis corpore maculæ omnis experte sit mysticè accipiendum. Adeò sunt procliues & præcipites ad carpendum Centuriatores, qui dum veteres Marianæ puritatis laudatores accusant, certè quo loco ipsi, ipsorúmque similes tantæ Virginis obtrectatores habendi sint, nimium orbi aperte declarant.

Ioa. 2. Euang. Idiota.

In orat. contra scholas Iesuitarum.

In postilla circa festum Annunciat. Dominì.

Libet Sectatis Virgini matri peccatis sicut & aliis imputare.

Centuriatores Mariæ innocentiam adimere studente.

Cent. 11 cap. 4 Centur. 9 cap. 10 Centur. 10 cap. 4

Nouatores contra Luthe ri magistri sui sententiam docendẽ mariæ Conceptione ac innocẽtia.

In articlis contra Concilium Tridentinum.

CAETERVM aduersus hos omnes si nihil aliud proferre possemus, communem eorum patrem & præceptorem Lutherum magno iure obiiceremus, qui sinceram Virginis Conceptionem adstruit, ac de illa præclarum testimonium mox addendum edidit. Sed & Luthero Erasmus consonat, si fortè hos Doctores audiant, qui Concilij Tridentini Pa- D tres & alios rectius de Maria sentientes non audiũt, pro sua mirabili scilicet æquitate. Ac Lutherus quidem diem conceptioni Mariæ sacrum celebranit, ac frequẽter in illo ad populum verba fecit, hisque verbis est publice concionatus: *In virginis Mariæ Conceptione, cuius corpus progressu temporis iuxta aliorum infantulorum ritum factum est vsque ad animi infusionem, non opus fuit tali Conceptione, quemadmodum Christi videlicet, quem solum Deum & hominem citra viri operam omnibus membris absolutum concipi oportebat. Potuit enim Maria ab omni originali peccato præseruari, donec anima infundenda esset.* Et statim postea: *Mariæ Conceptio piè creditur sine originali peccato facta esse, vt scilicet in ipsa animæ infusione, vna etiam ab originali peccato purificata fuerit, diuinis dotibus redimita, ad accipiendam sanctam animam à Deo ipso infusam. Atque ita in primo momento cùm viuere inciperet, omnis peccati expers erat.* Vbi

Quomodò Lutherus sanctum Mariæ Conceptionẽ eiusque festũ celebrare defendat.

Caluinus feste diplom. ad fidei cõfirmationem rigę requirit.

A præterea inter duplicem hominis Conceptionem distinguit alteram quæ ex naturali commixtione viri & mulieris prouenit, alteram quum iam corpusculum in materna aluo præparatum est, & anima illi à Deo infunditur, creatore, ac tandem ita concludit: *Sic virgo Maria quodammodo inter Christum & alios homines medium tenet. Siquidem Christus cùm conciperetur & viueret, eo ipso articulo temporis plenus gratia fuit. Cæteri homines sine gratia sunt, tam in priori, quam in posteriori Conceptione. Atqui virgo Maria quamuis iuxta priorem Conceptionem non plena gratiæ erat, tamen iuxta alteram Conceptionem plena gratiæ erat atque hoc non immerito. Nam medium fuit inter omnes natiuitates: & pater enim & matre nata est, ipsa vero sine patre peperit, & mater facta est partim carnalis, partim vero spiritualis filij. Equidem Christus partim de ipsius carne partim de spiritu sancto conceptus fuit. Porro autem Christus pater multorum filiorum est suæ carnali patre, & sine matre carnali. Iam vero sicut virgo Maria rite inter carnalem & spiritualem natiuitatem medium est, finis carnalis, initium autem spiritualis; ita etiam iuste medium tenet inter Conceptionem. Nam vt cæteri homines tam anima, quã corpore in peccato concipiuntur, Christus autem sine peccato tam corpore quã anima; ita Maria virgo iuxta corpus quidem sine gratia, iuxta animam autem plena gratiæ concepta est. Hoc sibi volunt verba illa, quæ Angelus Gabriel ad eam dicebat: Benedicta tu inter mulieres. Non enim ad eam dici posset: Benedicta tu, si aliquando in maledictioni obnoxia fuisset. Dignum etiam & iustum erat, per sonam hanc ab originali peccato præseruari, de qua Christus sumpturus erat carnem, quæ omnia peccata superaret. Illud enim propriè benedictum vocatur, quod diuina gratia donatum est, hoc est, quod peccato caret. De hoc alij longe plura scripserunt, & pulchras rationes ostenderunt, quas hic percensere nimis longum fuerit.*

Quomodo decuerit matrem Dominì benedictam à peccato etiã Originis præseruari, omniquedonari gratia.

Sũma doctrinæ Lutheri de Marię Conceptione.

QVAE Lutheri verba interpretem non requirunt, adeò luculenter ostendunt; quid ipse de Mariæ Conceptione ac eius festo die senserit, aliísque sentiendum docuerit. Vult Deiparam ratione Cõceptionis reliquis mortalibus omnibus, vno Christo duntaxat excepto, anteponi. Mariæ animã corpori sic dicit infusam, vt ab originali peccato fuerit præseruata, omníque peccato caruerit, quæ inde ab initio plenitudinem habuerit gratiæ, maledictioni nunquam obnoxia, ac ipso etiam Conceptionis tẽpore benedicta: sic enim prorsus decuisse, vt Christus Dominus carnem de carne illa sumeret, quæ peccata omnia superaret. An hæc non clarè, fortiter & generose tradit Lutherus, non per omnia quidem in hac tota oratione laudandus, sed qui tamen suos discipulos aliósque nouatores, immaculatam Mariæ Conceptionem oppugnãtes, adeóque subsannantes, multis modis redarguit & conuincit, vt longe magis nobiscum quàm cum illis facere videatur. Pudeat ergo recentes Mariomastigas, qui cum Sarcerio, Caluino, Chemnitio, Brentio, Heshusio, Centuriatoribus Mariæ Conceptionis sanctæ, turpiter obganniunt, qui præterea festũ Conceptionis huius diem vbicunque possunt pro sua libidine abrogant, aliósque illum celebrantes irrident, ac breuiter hoc toto Conceptionis argumento nihil præclari aut sentiunt, aut scribunt, imò verò illud fœdissime, sicut ostendimus, tractant, planéque contemnunt. Sed & alibi perspicue docet Lutherus, quandoquidem Maria ab Angelo gratiæ plena salutatur, per hoc illam om-

Lutherus Mariam summopere laudat ex verbis angelicæ salutationis.

In Postilla circa Euang. de Annunc. Mariæ.

nis peccati puram cognosci, idque magnum quiddam & sublime ducendum esse. *Siquidem gratia Dei*, inquit, *ipsam omnis boni abundantem facit, & ab omni malo liberat. Secundo Deus cum ea est, hoc est, omne quod facit aut omittit diuinum est, & in eo à Deo perficitur: adhæc tutatur eam & defendit ab omni, quod obnoxium & incommodum esse potest.* Quid autem isthuc est aliud quæso, nisi Virginem ab omni peccato & peccati suspicione immunem verbis dilucidis pronunciare?

Vt Erasmus huic Conceptioni faueat ac patrocinetur.

In Apolog. ad libros Alberti Pij.

SVPEREST, vt Erasmus quoque contra istos testem minimè vulgarem, & à nouatoribus valde probatum inducamus, quantumuis idem, Mariæ in multis, vt alibi disseremus, durum se & iniquum præbere non vereatur. Erasmi verba sunt. *Quam magnifice sentiam de sacratissima Virgine, declarat Pæan meus, & obsecratio iam toties excusa, præterea Liturgia cum concione, quam edidi aduersus obtrectatores Virginis, semperque fui sententiæ, quæ liberat eam ab omni peccato etiam originali.* Et postea: *Profiteor mihi magis probari* B *sententiam illorum, qui Mariam faciunt immunem ab omni peccato.* Ac rursus: *Quod ad Originis peccatum attinet, omnes vetusti solum Christum eximunt ab omni peccato, nec hodie desunt, qui in templis suis publice doceant, illam non fuisse immunem à peccato Originis, cùm ego contrarium sentiam in libris meis.* Quare Maria non solùm ab omni labe vitiorum, sed etiam ab Originis peccato immunis, & absque omni contagio concepta fuit, si Erasmi iudicio stare velimus, quicquid idem alibi in contrarium adferre videatur. Tum Bedæ respondens fatetur, etiam si Christus solus omniũ nulla peccati labe contactus & inquinatus sustulerit peccata mundi, se tamen non obstare Virginis matris priuilegiis, nec illorum sententiam à se reiici, qui puram eius Conceptionem propugnant. Ac alibi rursus: Non ideo inquit, falsum dixit Paulus: Omnes in Adam peccauerunt, si credamus Mariam & Christum à peccato fuisse immunes. Et cum Paulus ait. Omnes quæ sua sunt quærũt, non omnes sensit esse tales, sed intelligi voluit perpaucos esse, qui Euangelium sincere tractarent.] Demum Pæan Erasmicus Mariam his verbis affatur: *Tu felix illa plantula de Iessea radice subnata, nihil tamen inde* A *genitalium sordium trahens. Tu sacratissimum pacifici regis templum, tam magnificum, vt in eo Rex olympi præsideret: tam sacrum, vt nulla vnquam peccati labe potuerit prophanari.* Verum nec Lutheri, nec Erasmi, nec Budæi, nec Rudolphi Agricolæ oratio, qui certè Scholastici Theologi non fuerũt, vt nihil de aliis dicam, tantum apud nouatores potest, vt illorum authoritate à sua sententia se dimoueri, atque ad illibatam Mariæ Conceptionem probandam adduci patiantur. Budæus verò non modo Catholicus, sed etiam æuo suo Galliæ lumen & decus existimatus, hoc euidenter affirmat: Immunitas est hæc (à vitiis malisque animi motibus) singularis omnino & eximia, rarissimique exẽpli, quod olim prouidentia in Diua Christi parente Dei atque hominis, non modo à partu salutis integra aque intacta sed etiam à næui natalitij conditione immuni, vt credimus, aliquando vsurpauit. Et Rodolphus Agricola paulo vetustior, nec vulgaris & ipse politioris litteraturæ professor, æquum fuisse testatur, C vt qui filius esset æterni Patris optimi & vndique consumatissimi, is filius quoque fieret matris intemeratæ & nulla humanæ inquinationis labe conspersæ.

Ad Gratianum Nouiomagensem.

Budæus & Agricola testimonium probatæ Mariæ Conceptionis. Libro 3. de Erasmi Hieronymi ad Christianum. In orat. de Natiuit. Domini.

CAPVT NONVM.

Mariam sanctificatam fuisse antequam nasceretur, nec solum ipsi, sed & Hieremiæ in matris vtero sanctificationis contigisse donum, multisque modis Mariam sanctificatam censeri.

Sãctitatis vel sanctificationis nomen aliter Mariæ, quã Deo tribui. Maria in matris vtero bisfria sanctificata dici potest

CONVENIT sane inter eruditos, Deum solum, qui sanctus in Scripturis toties prædicatur, natura sue essentialiter, vti vocant, sanctum & sanctificantem: Mariam verò ex accepto diuinæ gratiæ dono sanctam & sanctificatam esse. Verùm quando illa sanctificari cœperit, in controuersia positum manet, sicut hucusque multis commonstratum est. Alij quippe sanctificationem cum ipsa Virginis Conceptione ita coniũgũt, vt animam eius quum corpori primum infunderetur, omni peccati contagione liberent, ac idcirco Mariam sanctificatam, hoc est, ab originali vitio præseruatam appellent. Alij rursum sanctificatam faciunt post Conceptionem, quando eius anima modico quidem tempore peccato polluta, ac deinde purgata, veréque sancta esse cœperit: & hi sanctificatam, id est, ab Originis vitio mundatam interpretantur. Vtraque sanctificatio aliquid habet eximij, sed necessario discernenda, vt variantes de Mariæ sanctificatione atque puritate sententiæ rectius diiudicentur. Etenim prior admissa & probata opinio, vt maiorem Virgini matri sanctitatem adstruit, sic etiam illustriorem sanctificantis Dei virtutem ac munificentiam arguit, qui templũ hoc suum electum, ab omni macula vt semper aliàs sic etiam conceptus tempore purum & sanctum conseruarit. Posterior vero sententia etsi longè minùs Mariæ, velut in peccato conceptæ, largiatur, tamen illam aliis, qui sancti cum Baptista nascuntur, & in matris vtero sanctificantur, citra controuersiam anteponit, vtpotè cui plenior & copiosior, quàm cæteris, sanctificationis gratia contigerit, quæque maturius ab originis labe fuerit expurgata.

Luce 1.

A Ex his conficitur, non habere Sectarios, cur de Catholicis quibusdam, velut secum sentientibus, admodum glorientur, quum inter vtrosque permultum intersit. Illi quippe licet in vtramque partem liberè disputent, tamen alij alios damnare cauent, vtralibet demum sententia defendenda suscipiatur. Deinde ambæ partes non ad solam Scripturam prouocant, sed suum iudicium Ecclesiæ Scripturæ interpreti & veritatis magistræ liberum integrũmque relinquunt, & huius definitioni se totos permittunt atque subiiciunt. Rursus in eo consentiunt, sanctificationis gratiam quæ Mariæ contingit,

Aliter sentiendum quam Cuci adiuet Mariæ Conceptionem.

Quo conferat nosse discrimen huius duplicis significationis.

B

tingit, si cum aliis in vtero sanctificatis conferatur, incomparabilem extitisse. Cuius quidem effectus proprius fuerit, Mariæ vitam ab omni etiam leuissimo peccato, & inordinato sensualitatis, vt vocant, motu quolibet, immunem conseruari, ac præterea Virginem sapientiæ dono, & virtutum perfectione, omnísque gratiæ plenitudine, quantum personæ conditio patiebatur, supra Sanctos reliquos insigniter cumulari. Hi verò (de Sectariis loquor) qui sempèr in præcipitia tendunt, omnémque modum prætergrediuntur, illam solùm vrgẽt, ac retineri ab omnibus volunt sententiam, qua virginis Conceptio in communi hominum sorte ac sorde relinquitur, abiecta interim ac dãnata prorsus altera opinione quasi Scripturis diuinis aduersa, & tantum non hæretica. Tum vt antiquum obtineant, in hac ipsa controuersia, vt in aliis omnibus, non Ecclesiæ, sed Scripturæ authoritate conuinci postulant, ne sacræ quidem scripturæ fidem habituri, nisi pro suo ipsorum arbitrio intellectæ. Præterea si maximè concedatur, Virginem in originis peccato fuisse conceptam, in eo isti à Catholicis dissident, quod audacter negant, illam in suæ matris vtero ab hoc vitio mundatam, gratiáque sanctificationis donatam esse. Quare natalem Marię diem, de quo postea disseremus, cum Catholicis refugiunt honorare, & receptum ritum honorandi publicum è suis tollunt Ecclesiis. Postremò vt summam huius sanctissimæ Virginis puritatem egregiè polluant, aduersus Catholicos omnes matrẽ Domini nõ solum originali, sed actuali etiã peccato subdunt & immergunt, multáque in eius vita & moribus vitia recensent: quam verè autem, suo loco considerauimus. Operæprecium igitur facturi videmur, si ad hos varios coarguendos errores, Mariam priusquam nasceretur, in materno vtero verè sanctificatam, & in tota deinde vita ab actuali peccato puram & immaculatam extitisse monstremus.

Inexplicab. sanct. Hier.

IOANNIS Pomeranus, qui Sectariis aliis mordacitate & petulãtia non facilè cedit, ridet Catholicos Mariæ sanctificationem in vtero matris Annæ factam asseuerantes, atque hoc modo ratiocinãtes: Si [a] Hieremias & [b] Ioannes Baptista in vtero materno sunt sanctificati, probabile est admodum, haud inferiorem sanctificationis gratiam Deiparæ contigisse. Vbi præterea negat, vt hoc obiter addam quod hactenus docti omnes affirmant, de Hieremia Propheta in vtero matris sanctificato. Nihil enim aliud illi tribuit, quam quòd ad sacrum verbi ministerium electus fuerit atque segregatus, quemadmodum Apostolus Paulus de seipso testatur: Deus me segregauit ab vtero matris meæ, ad Euangelium videlicet annunciandum. Atque hoc est Hieremiam sanctificari, si non solum Pomerano, sed etiam Caluino fidem habemus, perinde ac si dicat Deus: Ego te formaui Prophetam, & non hominem dũtaxat. *Hæc est sanctificatio non realis*, inquit Caluinus, *sed tantum quia ordinatus fuit Hieremias antequam natus esset, qui suo tempore manifestaretur.* Negat interim eundem, quẽadmodum de Ioanne Baptista scribitur, ex vtero sanctificatum fuisse: quod & Bullingerus cõfirmare videtur. Verum luculentior est Prophetæ, imò Dei sermo, quam vt hoc modo eludi, & à Sectariis corrumpi possit ac debeat. Ac primum quid quantúmque apud Hæbræos valeat

a Hier. 1
b Luc. 1

Quomodo Hieremias in matris vtero sanctificatus fuerit nouatores.

Galat. 1.

Ex prælectionibus Caluini 1. c. Hier.

In c. 1. Hier. Ex conciones. huius eiusdem in ca. 1. Hier.

A sanctificare solerter aduertere conuenit: id enim quum de hominibus loquimur, ex propria sua significatione multa complectitur. Etenim sanctificari dicitur, qui ex naturæ corruptæ statu, & ex peccati seruitute liberatur, in vt ex polluto mundetur ac purificetur. In quemmodum Ecclesia, sicut Paulus affirmat, à Christo sanctificatur. Deinde sanctificatur, qui in statum nouæ creaturæ asseritur, & in perfectum Dei obsequium consecratur, vel ad eximium aliquod munus præ reliquis segregatur atque destinatur. Ita Leuitæ & Prophetæ peculiari quadam ratione, sicut Scriptura loquitur, sanctificabantur, & Ioel præcepit, sanctificate Ecclesiam. Cùm verò Hieremias & Baptista sanctificari dicuntur, non solum de officio illorum prophetico, sed etiam de nouo & excellenti gratiæ B mentem sanctificantis, ac eos omninò innouantis dono, id est intelligendum, ipsáque verborũ proprietas retinenda. Priusquam te formarem in vtero, dicit Dominus ad Hieremiam, noui te, & antequam exires de vulua, sanctificaui te, & prophetam in Gẽtibus dedi te. Hic disertè distinguit illa Deus, quæ isti fœdè commiscent, quod Hieremias nondum natus in matris vtero à Deo notus & sanctificatus dicitur, quódque natus licet puer adhuc, in Prophetam deligitur, qui non solum Iudæis, sed & multis in circuitu Gentibus propheticum ministerium esset suo tempore præstiturus: Quibus in rebus typum ille gessit Christi Saluatoris, qui in vtero Virginali notus patri & sanctificatus fuit, ac prẽterea Prophetam se quasi Gentium fecit, dum per suos Apostolos Gentium nationes omnes è tenebris ad Euangelij sui lucem adsciuit. Vnde ab Hieronymo dictum legimus: Hieremias in vulua sanctificatur, eligitur, roboratur, & in typo Christi Propheta Gentibus mittitur.] Ac rursus idem quũ in Hieremiam præfatur, Sacerdorem illum ex Sacerdotibus, & in matris vtero sanctificatum, sed & Virginem, qui puer exorsus sit vaticinari, nuncupat. Tum alibi de illo prædicat: Hieremias antequam formaretur in vtero & conciperetur, in vulua matris suæ notus Deo sanctificatúsque perhibetur.] Et clarius adhuc Athanasius: Permulti fuêre viri sancti inquit, puri omnis criminis. Siquidem Hieremias ex vtero sanctificatus fuit, & Ioannes, dum adhuc à grauida matre gestaretur, exultauit in gaudio ad vocem Deiparæ Virginis.] Nec dissentit Ambrosius, vt cuius testimonio Hieremias in vulua matris sanctificatus est & probatus. Quo loco statim illi Ioannem Baptistam adiungit, sicut & priores fecere Patres, vt nimirum vtrique Prophetæ non dissimilem sanctificationem in vtero datam fuisse sciamus, hócque diuinum opus in vtroque celebremus. Ac Origenes quidem Hieremiam reliquis Prophetis in materno vtero non sanctificatis anteponit, ac de Abraham quoque fatetur, Prophetam illum quidem à Deo dici, sed ad hunc sanctificationis gradum tam maturè, vt Hieremiam, minimè peruenisse. Cæterum quod ad Paulum Apostolum attinet, nullus dubitat prorsus, illum ab vtero suæ matris, vel antequam nasceretur, ad prædicationem Euangelii diuina fuisse prouidentia segregatum: sed procul abest, vt idcirco Hieremiæ recte conferatur, quum in peccato natus diúque versatus, in sancti Stephani necem impiè consenserit, adeóque crudelis Ecclesiæ persecutor, & in

Quomodo verbũ sanctificare accipiatur.

Ephes. 5

De sanctificatione Hieremiæ in vtero matris.

Hierem. 1

Confutatio eorum qui negant Hieremiam in matris vtero vere sanctificatum esse.

In Apologia Aduersus Ruffinum.

Quomodo Patres de Hieremiæ sanctificatione loquantur.

In c. 1. epist. ad Galat.

Ser. 4. contra Arrianos.

In Euangel. Luc.

Homel. 1. in Hierem.

Aliter Paulus quam Hieremias ad munus docendi segregatus atque sanctificatus.

Cor. 15

Actor. 9

Christum ipsum blasphemus extiterit, sicut de se ipse testatur. Hieremias verò præterquam quòd ad munus propheticum diuinitus prædestinatus & adscitus esset, etiã in ipso matris vtero tale ac tantum sanctificationis donum accepit, vt ab originis peccato purgatus, & innocenter natus, per omnem quoque vitam potuerit in Dei gratia perseuerare, nullo grauiore crimine mentem polluens, vt eo rectius officio suo grauissimo, quod asperrimo tempore, & in summa Reipub. perturbatione sustinuit apud Iudæos & Gentes satisfaceret. Nec interim ignoramus, sed vltrò fatemur, in Scripturis etiam sanctum & sanctificatum appellari, quod templi vsui designatum, Deo ab hominibus offertur atque consecratur, quemadmodum illud dictum ostendit: Sanctifica mihi omne primogenitum. Igitur & mutæ pecudes, quæ Deo mactantur in templo, & vasa, quibus ad altare ministrantes vtuntur, sancta vocantur, sicut & Hieronymus annotauit. Et Paulus vtique Christianos Baptismo initiatos & semel iustificatos omnes indiscriminatim sanctos facit, vtpote qui Christo omnium sanctissimo Regi & Sacerdoti, cui sancte per omnem vitam seruiant, statim in sacro fonte addicuntur atque consecrantur.

Sanctum & sanctificatum quid in Scriptura dicatur. *Exodi. 13 In 1.c. ep. ad Ephesios. Roman. 1 Ephes. 1 Philip. 1 Coloss. 1. 1. Thess. 5*

Sancti, Paulo fideles & baptisati vocantur.

Cæterum quod ad præsentem locum attinet, Luthero haud licuit, Dei verbum adulterare, quãdoquidem licenter pro sanctificaui transfert præparaui & segregaui te, quantumuis Hebræi & Græci codices vnà cum Latinis refragentur. Vnde Castalion quoque vertit: Priusquam ex vtero exiisses, consecraueram. Pagninus verò transfert: Antequam prodires de vtero, sanctificaui te. Nec aliter habet Latina versio, quæ iuxta fidem Septuaginta interpretum est reddita. Et neque Pomeranum decuit, veterum sensu repudiato, nouam hanc cum ipsius Prophetæ iniuria interpretationem inuehere, alióque rectius sentientes tam temerè ac procaciter insectari. Scholastici Doctores meritò retinent, quòd cùm ab aliis Patribus, tum à Bernardo didicerunt ita pronunciante: Cum omnes in iniquitatibus concepti sint, neminem vnquam mortalium intra materna viscera sanctificatum legimus præter Hieremiam & Ioannem Baptistam.] Ac iterum: Hieremiæ quidem admiranda sanctificatio, quia etsi in peccato conceptus est, nascitur tamen sine peccato. Antè enim quàm exiret de ventre, sanctificatus est, nec poterat nasci non sanctus, qui in vtero matris erat sanctificatus. Mira res, & à transactis seculis nõ audita, hominẽ conceptum in peccatis, nasci sine peccato.] Nec pudet tamen nouatores, tam abiectè & indigne de Hieremia sentire, illúmque hac tanta spoliare gloria, quam illi summus Deus cum paucissimis mortalibus voluit esse communem, vt sanctus antequam natus esset, tantáque sanctitatis pollêret gratia, quæ vitam illius ab omni crimine seruaret immunem, veréque beatum redderet, hoc est, qui in via Domini ambularet, sempérque persisteret immaculatus. Præterea ingentia miracula, quæ ad eximiam eius integritatem sanctitatémque commendandam Deus per illum non modò viuum, sed defunctum etiam est operatus sicut Epiphanius & Dorotheus memorarunt. An non rarum & præclarum est eulogium, quod illi defert Hieronymus? Certè nullum inquit, puto esse sanctiorem Hieremia, qui virgo,

Lutherum & Pomeranum verborum hieremiæ corruptores esse.

Sententia Scholasticorum de hieremiæ sanctificatione.

Ser. de excellen. & sanct. Ioan. Bap. Ibidem.

Hieremiæ sanctitas illustris & cõprobata.

Psal. 118.

In historia prophetarũ. *In cap. 23. Ezechiel.*

A Propheta, sanctificatúsque in vtero, ipso nomine præfigurat Dominũ Saluatorem. Hieremias enim interpretatur Domini excelsus.] Nec vanum illorum est iudicium, qui putant, excellens hoc sanctificationis donum, paucissimísque delatum priuilegium, Hieremiæ idcirco conferri, quoniam præ cæteris diuinitus fuit electus, qui verbis, factis, vita & morte Messiam expressius adumbraret. Ac prudenter interim causæ suæ consulit Pomeranus, vt cæteros omittam, quod fortassis Hieremiæ, quia cœlibi Sacerdoti minus fauet, eíque singularem perpetuæ sanctimoniæ laudem inuidet, ægrè ferens (vt arbitror) inhærentem quandam iustitiam & excellentem puri animi sanctitatem in illo lucere, quum ipse solum externam & imputatiuam B iustitiam doceat, ac in sanctis omnibus velit agnosci, nullúmque locum tribuat, characteri, vt vocant, Sacramentali.

Cur Dominus obiectus Hieremiæ.

Hæc ego pluribus explicanda duxi, non solum ad Sectariorum sentẽtiam refutandam, qui vt Hieremiæ sanctitatem obscurant, sic Dei verbum quoque corrumpunt, verum etiam ad retundendum simul illorum errorem, qui palam affirmant, Hieremiam & Ioannem Baptistam non aliter in vtero sanctificatos fuisse, quàm alios Christianorum parentum filios, qui Sancti, id est, Christi & Ecclesiæ membra censentur, veræque iustitiæ & salutis participes fiunt, etiamsi vel in aluo materna pereant, vel in lucem editi, sine Baptismo è vita decedant. Crassum hoc dogma est Sectariorum, neque nostro primum sæculo natum, sed à Pelagianis acceptum, C & frequenter ab Augustino dissipatum, qui de illis clarissimè docet: In paruulis nolunt credere per Baptismum solui originale peccatum, quod in nascentibus nullum omnino esse contendunt.] Quid autẽ ille vicissim? Quisquis dixerit, quod in Christo viuificabũtur etiam paruuli, qui sine Sacramenti perceptione de vita exeunt: hic profectò & contra Apostoli prædicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam.] Ac rursus: Nulla ex nostro arbitrio præter Baptismum Christi salus æterna promittatur infantibus, quam non promittit Scriptura diuina.] Prætermitto cætera, quæ ad hunc coarguendum errorem priore libro, quum de Ioanne Baptista paruulo disputaremus, in medium allata fuerunt, nullus vt dubitare debeat, hominem, siue paruulum, siue adultum, nisi secundum carnem in mundum prius nascatur, secundum spiritum renasci & in Christi regnum adsciscì non posse. Nunc ad Mariam redeat oratio.

Infantes baptisati in sanctificationis à nouo ortus exempti.

Infantes à matris vtero nequeunt sanctificari, est natè egentis eramentum.

Libro 1. de peccat. merit. & remiss. c. 23. Epist. 28 ad Hieronym. Libro 1. de peccat. merit. & remiss. c. 23.

Non est sanè, cur nouatores tam petulanter insurgant, ac fastidiosè respuant hoc argumentandi genus, quod ex Ioannis & Hieremiæ sanctificatione petitum, ad adstruendam Mariæ sanctificationem quæ in vtero materno facta sit, accommodatur. Etenim nisi cum rationis ac simul fidei clara luce pugnemus, sic nos docet, sic sentire docet pietas Christiana, æternam illam Dei bonitatem erga dilectissimam lectissimámque parentem, non minus quàm erga seruos & amicos reliquos quamlibet iustos fauentem, effusam ac liberalem semper extitisse. Præterea summopere congruisse dubium non est, vt quæ sola totius gratiæ fontem & authorem orbi erat exhibitura, præstantioris gratiæ donis ac prærogatiuis, si vllus in terris alius, diuinitus illustraretur. Tantum abest, vt mater Maria præ

Ab Ioannis Hieremiæ sanctificatione recte argumentũ deducit de Mariæ sanctificatione struendum.

Ioanne

Ioanne Domini Præcursore laboraret, atque in A peccati fecibus iaceret eo tempore, quo maternis visceribus clausa tenebatur. Quid si Angelici quoque spiritus hanc felicitatem, aut singularem certè gratiam Virginis admirentur, & ob rei nouitatem in hunc modum exclament: Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia principis? Ac velut inter se cum stupore quodam colloquantur: Quæ est ista, inquiunt, quæ ascendit per desertum quasi virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, ac vniuersi pulueris pigmen tarij? Neque primi Scholastici hoc argumentandi genus inuexerunt, quo Mariæ sanctificatio à sanctorum licet paucorum exemplo confirmatur, sed eãdem ratione haud secus vtitur quoque Bernardus: Quod, inquit, vel paucis mortalium constat fuisse collatum, fas certè non est suspicari, tantę Virgini fuisse negatum, per B quam omnis mortalitas emersit ad vitam. Fuit procul dubio & mater Domini antè sancta quã nata.] Et alibi, quum de Hieremia & Ioanne in vtero sanctificatis posuisset exempla, hoc statim adiecit: Quanquam & de singulari Virgine nulla sit ambiguitas, quæ in ipsa maternis circumsepta visceribus, sublimiori sanctificationis genere mundata sit, vtpotè sanctuarium illud, in quo Deus & Dei filius carnem fuerat susceturus.] Quantum verò in Mariam & alios in vtero sanctificatos intersit, ex doctissimo Cardinale Cusano intelligi potest, cuius verba repetere non grauabimur, vt maiorem lucem adferant studioso Lectori: Originale peccatum diuidit hominem ex Adam, à Deo, qui est spiritus: & non reparamur, nisi per spiritum Christi via regenerationis. Sed confusa fuit in gloriosa Virgine, quando anima infusa fuit & superaddita gratia, quasi ignis illuminans & ornans, & penitus non admittens fomitem concupiscentiæ. In aliis vero in vtero sanctificatis post animæ infusionem superaddita est gratia, quasi ignis consumens & exiccans fomitem concupiscentiæ, & purificans atque expellens contagiosam fœditatem, sicut si vino in vas fœtidum infuso statim post superueniret fragrans odor, omnem vasis odorem excellens.] Nec multò pòst: Omnia in virgine gloriosa ab initio sic se habuerunt, quod ipsa fuit capax gratiæ non vt cæteri diminutæ, sed planè, ita quod non habuit opus in vita sua purgatione, sed conseruauit animã suam sanam, quia actualiter ita nunquam peccauit, quòd aliquid plenę gratiæ perdiderit. Fuit enim D confirmata in gratia: quæ lex membrorum, stimulus scilicet peccati & fomes nõ regnauerunt in ipsa. Singulari enim priuilegio fuit exempta de principatu & legibus Principis huius mundi.] Atque idẽ alibi docet, solam inter mortales Mariam (Christum semper excipimus) reperiri, quæ non solùm originali peccato vacarit, sed etiam originalem iustitiam obtinuerit, vt eò dignior esset, ex qua æternus Dei filius natura humana indueretur. Id verò de nullo alio vel Angelo vel homine quamlibet sanctificato, rectè quisquam affirmarit.

Cantic. 7 Cantic. 3

Testimonia veteris sanctificationẽ Mariæ confirmantium, explicatiori in materis vtero sanctificatorum. *Epist. 174*

Item. de excellentia & sanctitate Ioan.

Longè magis sublimius Maria sanctificatur quam reliqui. *Lib. 5. excitatorium dictum. Ibidem & serm. 1 in festiuitate.*

Vide de Maria natiuitate, sanctificationem eius comprobat.

Atque huc spectat firmissimum argumentum, quicquid aduersarij calumnientur, quod nobis ecclesiæ sanctæ suppeditat authoritas, institutio & praxis tot confirmata seculis in Mariæ natiuitate solenniter celebranda. Vnde Bernardus si non peritissimus, ac certè præstantibus Theologis annumerandus, vt probet matrem Domini prius sanctam quam natam esse, hanc adhibet ratiocinationem: Non fallitur omnino sancta Ecclesia, sanctum reputans ipsum Natiuitatis eius diem, & omni anno cum exultatione vniuersæ terræ votiua celebritate suscipiens.] Et adhuc manifestius: Ortum Virginis didici in Ecclesia, & ab Ecclesia indubitanter habere festiuum atque sanctum, firmissimè cum Ecclesia sentiens, in vtero eam accepisse, vt sancta prodiret.] Tum Hillefonsius qui Bernardo est antiquior, non dispari modo ad sanctificationem Mariæ probandam argumentatur: Sancta Virgo, inquit, nisi in vtero matris sanctificata fuisset minimè eius Natiuitas colenda esset. Nunc autem quia authoritate totius Ecclesiæ celebratur, constat illam ab omni originali peccato immunẽ esse. Nullis ergo postquam nata est beata Virgo, delictis subiacuit, nec originale peccatum iam in vtero sanctificata nascendo contraxit. Apta igitur est concinna est professio, quam in commentariis Cyrillo Alexãdrino ad Euangelistę Ioannis explicationem adiectis, hoc modo expressam legimus: Omnes, homines, excepto illo, qui de Virgine natus est, & sacratissima eius Virgine, ex qua Deus homo prodiit in mundum, exempta, cum peccato originali nascimur, & grauissima cœcitate depressi, in mundum venimus, quam quidem cœcitatem de radice primi parentis contraximus.]

Epist. 174.

Ibidem.

Lib. de virginit. beatæ Mariæ.

In Euangel. Ioan. cap. 6 cap. 13.

Et ne fallat aliquem nominis ambiguitas, variis quidem modis loquuntur veteres de Marię sanctificatione, quam nunquam in matris vtero eidem contigisse statuunt, alias verò cum ipsa filij Conceptione coniungunt. Scribit igitur Arnobius, Mariam ingredienteChristo in eius vterum sanctificatam fuisse, vt eiusdem verbis postea confirmabimus. Testatur & Cyrillus Hierosolymitanus: Spiritus sanctus in Mariam veniens, sanctificauit eam, quo posset eum, per quem omnia sunt, suscipere, sicut Angelus prædicabat.] Quibus loquendi formulis haudquam negant Patres, Virginem prius, adeóque in vtero sanctam & sine peccato natã fuisse, sed indicant, tunc maiorem gratiæ & sanctitatis cumulum accessisse quum ipsa virgo Altissimi virtute obumbrata, & carne & Spiritu concepit filium, viuúmque viui Dei templum effecta est. Etenim Scripturæ phrasis est propria, vt quod antea non fuit immundum, nec aliquo vitio inquinatum, id etiam sanctificari aliquando dicatur, quia munditiam ac sanctitatem prius acceptam ritenet vel auget, aliísve notiorem efficit ac illustriorẽ. Proinde Christus licet sit maneátque semper æquè sanctus, innocens & impollutus Pontifex, tamen à Patre dicitur sanctificari, ac seipsum etiam sanctificat, vt Euangelista testatur. Primum enim si naturam Christi diuinam spectemus, à Patre dicitur sanctificatus, qui Sanctum illum genuit, atque vt Sanctus esset gignendo ei dedit. Deinde Pater est, qui Christum secundum humanam naturam sine vllo peccato, & cum eximia sanctitate & puritate constituit incarnari. qui præterea eundem sanctificauit, hoc est, pro peccatis & mundi salute offerendum designauit, prout Cyrillus interpretatur. Hinc de illo etiam Hieronymus: Iste verè, inquit, priusquam in vtero Virginali formaretur, & antequam exiret de vulua matris, sanctificatus in vtero est, & notus Patri.] Quo minus admirari, aut veterum dictis aliquem offendi par est,

Maria sæpius fuit sanctificata.

In Psal. 14 Catech. 12.

Cur Maria Christũ concipiens dicatur sanctificata.

Iuxta scripturæ phrasim sanctificatur etiam quod ante non fuit immundum.

In Euang. Ioann. In 1. c. Hier.

Christus sanctificatus à Patre cur dicatur.

quum scribitur: Mariam, licet in vtero matris mũda & sancta esset, postea etiam mundari, purgari, vel sanctificari. Etenim hæc purgatio, siue sanctificatio, quæ in ipsa Christi Conceptione matri contigit, non fuit culpæ cuiusquam, vel fomitis emundatio, sicut fateturᵃ & Thomas, sed ad sacrosanctum & incomparabile illud opus, quo Verbum caro factum est, præparatio quædã, & maioris gratiæ collatio, quam Christus verus Elisæus per suum ingressum non potuit tam adamatæ hospitæ non affatim elargiri. Atque hoc est, quod Cyrillus Hierosolymitanus dixit: Spiritus sanctus in Mariã veniens, sanctificauit eam, quo posset eam, per quem sunt omnia suscipere, sicut prædicebat Angelus.] Et apud Gregorium Theologum hoc scriptum extat: Christus secundum omnia, præter peccatum, fit homo è Virgine prognatus, carne simul & anima prius per Spiritum præpurgata.] Nec dissimilis est apud Damascenum locus, qui Mariam purgatam asserit, quum Spiritus sanctus in eam superueniret. Affirmat & Sophronius, quod licet Maria reliquas omnes, quæ sub cælo sunt Virgines, excelleret sanctitate, per Christi tamen Conceptionem ampliora virtutum priuilegia promeruerit, vt fieret meritis pretiosior, & gloriosior sanctitate.

in 3. part. q. 27. — *4. Reg. 4* — *Catech. 17* — *In hom. Paschali.* — *Lib. 4. orthodoxæ fidei cap. 15* — De assumptione beatæ Virginis.

Quomodo Christus conceptus, matrẽ à maculis liberauit secundũ Arnobium, *In explicat. Psalm. 14.*

QVARE non est cur quenquam moueat & offendat Arnobius, valdè vetustus author, quum in hunc modum scribit: Iesus autem immaculatus solus, virgineam aulam ingressus, ipsum tabernaculum à maculis carnalibus liberauit, & dedit sanctificationem potius quàm accepit.] Non enim hoc vult Arnobius, Mariam ingrediente Christo in eius vterum, fuisse mundatam à maculis, quibus ante Christi Conceptionem esset infecta, sed sicut è sequentibus verbis probare licet, ac etiam fatetur Erasmus, de his maculis loquitur, non quæ ante Christi ingressum fuissent in Maria, sed de his, quæ in aliis fœminis esse cõsueuerũt, à quibus Christus suam matrem seruauit immunem. Quid verò mirum, sic de Maria loqui Patres, vt quamuis mũda & sancta prius esset, tamen sanctificata & purgata dicatur postea, quando etiam Angeli, quantũuis puri & immaculati, sanctificari ac purgari[a] Dionysio teste dicũtur? De Maria igitur, sicut à[b] Richardo Victorino dictum est, sentire debemus: Nisi ab omni vitiorum contagio penitus purgata fuisset, Deum & Dei filium generare non posset. Vt enim Virgo conciperet, Virgo pareret, summa sanctitate, summa puritate opus habebat.] Id quod Anselmus etiam comprobat, & sublimem Mariæ sanctificationem siue puritatem his verbis adstruit: Nempè decens erat, vt ea puritate, qua maior sub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret, cui Deus pater vnicum Filium suum, quem de corde suo æqualem sibi genitum, tanquàm seipsum diligebat, ita dare disponebat, vt naturaliter esse vnus idémque communis Dei Patris & Virginis filius.] Eandem ob causam Bernardus Mariam vt Sanctis aliis, sic etiam in materno vtero sanctificatis anteponit, & in hunc modum disserit: Attende diligenter, quàm ordinata dispositione Spiritus ille multiplex Hieremiam sanctificat, Ioannem replet, & superuenit in Mariam. Ineffabiliore enim modo superuenit in Virginem, quã tota diuinitatis plenitudo sine mensura discretione perfudit, vt totũ caperet qui fecit totũ.] Igitur isthæc quæ in Conceptione

In præfat. Arnobij seruo beatis in Psalterium. — Etiam Angeli sanctificari dicuntur.

a Lib. de Ecclesiast. hierarch. ca. 6 — *b Lib. 2. de Emanuele cap. 31*

Mariam in primis decebat præ aliis sanctificari. *De concept. virginali & peccato origin. c. 18*

Summa puritas matrem Dei cõmendare debebat. *Ser. de excellen. & sanctific. B. Ioannis.*

A filij Dei cõtigit Mariæ sanctificatio, longè sublimior fuit quã quæ aliis cõpetat, etsi acceptæ à Deo sanctitatis titulo insigniantur. Vna hæc præ omnibus plena dicitur gratia, siue mẽtem, siue corpus inspicias, quatenus scilicet plenitudo diuinitatis (Bernardi verbis vtar) quæ ante in illa, sicut & in multis Sanctorũ, spiritualiter habitabat, etiam sicut in nullo Sanctorũ, corporaliter in ipsa habitaret. quòd autẽ sola per se Trinitas in sola & cũ sola virgine voluit operari, cùm hæc virtute altissimi obumbraretur, soli datum est nosse, cui soli datum est experiri.] Meminerit interim Lector, propositas Patrum sententias nostris nouatoribus aduersari qui de singulari Mariæ sanctitate nugari non desinunt, omnia ferè inficiantes, quæ de illa præclarè scribuntur. At verò iam ante commonuimus, quo pacto iidem Patres accipiendi sint, quoties primam illam sanctificationem cum pura Mariæ Conceptione coniunctam (quæ veterum ætate non satis discussa, nunc verò plurimis comprobata est) minus recipere & confirmare videntur.

Hom. 4. beatæ Pa. — *Luc. 1.*

VBI sane profuerit obseruare, quod multi sæpè Varij parum animaduerrunt, diuersos sanctitatis esse gradus, qui Mariæ competunt, & ad prærogatiuas eius meritò referuntur. Sanctificata est primum in æterna illa Dei prædestinatione, deinde vt sine fidei periculo statui posse diximus, in sacra Conceptione, postea in admiranda illa Verbi incarnatione, quando filium mente prius quam carne concepit, & postremò in illa sublimi assumptione, quum è terris in cælum sublata, redundantem sanctitatis & glorificationis suæ cumulum, imò & præmiũ immensum adepta est. Nos verò quicunque sacro Baptismo initiamur, in Christi quidem nomine abluimur, iustificamur atque sanctificamur: sed vt maneamus ab illa sanctificatione remoti, quæ per aduentum Spiritus sancti Apostolis in Dei gratia confirmatis contigit, eóque porrò ab omni peccato lethali defendit. Plenior adhuc & nostræ Virgini congruens est sanctificatio, quæ cor illius purum semper atque sincerum adeò consolidauit, vt ab omni etiam leuioris peccati labe integra conseruaretur. Sed eximia prorsus & incõparabilis est illa Christi siue sanctitas siue sanctificatio naturalis, reliquos omnes, qui gratiæ munere sanctificantur, excellens, quum is, sicuti diximus, maneat Sanctus Sanctorum, vnicéque purificet & sanctificet omnes, qui inde ab orbe condito peccati macula expurgantur, & coram Deo sanctificantur.

Matth. 1. — *Luc. 1.* — *Christus sanctitatem eius.* — *Alber.*

ETSI verò affirmari non potest, vbi & quando Maria sit sacro tincta Baptismate, tamen eam baptizatam esse legimus, nec de illo dubitant sapientes. Euthymius habet in hunc modum: Scribunt quidam Apostolorum temporibus proximi, quod Christus Petrum ac Virginem matrem baptizauerit.] Inter alios autem veteres, qui Apostolicorum temporum vicini fuerunt, Euodium numerare licet, qui Nicephoro teste, in eundem sensum de Mariæ & Petri Baptismo tradidit. Quis verò ambigat, ad singularem Virginis honorem pertinere, quod ipsam non alius nisi summus summi Dei filius salutaribus vndis perfuderit, sueque matris voluerit esse baptista? Quod quum fieret, bone Deus, quàm submisse, quàm compositè, quam reuerenter illa se columba gessit? qualem fidei ardorem, quantam obedientiæ simplicitatem cum suo Baptismo

Maria baptizata. — *10. q. 3. Euan.* — *Lib. 8. cap. 8. Hist.*

coniunxit?

Alber. 2. — *Luc. 2.*

coniunxit? an non incredibile gaudium, sicut ille potens eunuchus, à Baptismo reportauit? Quùm enim veteris legis & cæremoniarum eius esset obseruantissima, vnde aliis puerperis Iudaicis in ritu purificationis, & vulgari hominum turbæ templum Hierosolymitanũ stato tẽpore adeunti, certásq; ferias celebrãti sese impigrè cõformauit, quis omninò dubitet, quin illa maiorem etiam animi promptitudinem & obedientiam exactiorem præstiterit, vt nouæ legis obseruaret ac perciperet Sacramenta? Nisi fortè aut tã indocilis ea fuit, vt ex filij & discipulorum concionibus non assequeretur, quanta vis & dignitas Euangelicis Sacramentis inesse: aut rerum sacrarum tàm negligens & improuida mansit, vt neque Christi præcepto de Baptismo suscipiendo, nec eiusdem exemplo, quem in Iordane à Ioanne tinctum omnes nouerant, vllo pacto commoueretur. Iam verò si Baptismum accepit, vt credere sanè par est, virtutem eius Sacramenti profectò non minimam sensit, ac licet à peccato non mundaretur, pura vtique iam pridem & immaculata, tamen auctior illi gratia contigit, creuíque maiorem in modum sanctimonia, quòd sacro Baptismi charactere, quem vocant, mens eius pulcherrimè insigniretur. Nec dubium, quin sancta Virgo inter viros & mulieres vixerit, quibus in die Pentecostes donorum maximam copiam & incredibilem gratiam impertiuit Spiritus sanctus. Quis verò neget, eo tempore ac sæpè quidem aliàs, noua merita, noua charismata, nouam sanctitatem subinde illi accessisse, ac tùm quidem maximè, quùm sacrosanctam peteret & acciperet Eucharistiam, quę in nascente illa primùm Ecclesia summo cum fructu & gaudio Spiritus à cunctis quotidie sumebatur? Haudquaquam vulgaris author est Albertus, qui cognomen Magni promeruit, ac diserte scripsit, omnia Ecclesiæ Sacramenta, si Ordinis tantùm excipiamus, à sacrosancta Virgine fuisse suscepta, eiúsque rei confirmandæ multas & graues rationes adducit. Nihil verò mirum videri debet, Ordinis Sacramentum siue sacerdotalem potestatem, quæ semper primas in Ecclesia tulit, ne Mariæ quidem matri Domini contigisse, quam neque sacrificasse, neque Sacerdotio functam esse palàm Epiphanius docet. Siquidem fœmineus ille sexus, qui statum subiectionis obtinet, præterquàm quod à profanis quidem Reipub. curandis negotiis non adhibetur, etiam in veteri, ac nouo Testamento à sacris arcetur muneribus, quæ viris duntaxat publicè obeunda demandantur. Enimuerò si mulieribus esset præceptum Deo sacrificare, aut regulare quicquam in Ecclesia operari (Epiphanij verbis vtor) oportebat magis ipsam Mariam, sacrificiũ perficere in nouo Testamento, quæ digna facta est suscipere in propriis sinubus vniuersorum Regem Deum cœlestem filium Dei.] Rectè autem Ecclesiastica lege cauetur, ne vlla omninò fœmina sacrorũ ordinum exerceat munus, néue sacra etiam contingat, quantumuis illa sit Deo sacrata. Delirant ergo prorsus Pepuziani & Collyridiani, tantùm mulierculis tribuentes, vt Sacerdotio illas honorent, quos idcircò [a] Augustinus & [b] Epiphanius hæreseos meritò damnant. Sed ad Mariam reuertamur.

Hæres. 79. circa Collyridianos. — Mulieribus interditum est Sacerdotium. *Lancicinato.* — *Vt quæst. in principio, & distin. cant. Sacerdot.* — *a De hæres. ad Quodvultdeo hæres. 27.* — *b Hæres. 79. contra Collyridianos.*

Auctior facta est Mariæ sanctitas, in die Pentecostes, dum sumeret Eucharistiã, qui quemlibet religiosum actum, aut opus bonum exercet. Mariam à solo Sacramento Ordinis abstinuisse, & quare. *Alber. 2. De laudibus virginis cap. 8.*

PROPONIT Scriptura diuina multas & insignes promissiones, eásque in omnibus & singulis credentibus impleri constat, qui annexas conditionis obseruant: vtpotè quùm ex fide Deum precantur, quùm ex charitate proximum iuuant, quùm Sacramentum suscipiunt reuerenter, & quùm opus bonum & pium quodlibet, studio religionis exercent. Hinc quotquot viua Christi membra sunt, [c] certam vocationem & electionem suam faciunt: [d] hinc fidem operibus comprobant & cõsummant, [e] hinc iam antè iusti atque sancti magis magísque iustificantur atque sanctificantur, sicut Apostoli verbis clarissimis tradiderunt. Quid ergo minus obsecro, de Maria sentire dignum est, quæ profectò benè beatéque viuendo, tanta vberiora sibi merita cumulauit, tantóque maiorem iustitiam & sanctitatẽ consecuta est, quãtò minus cordis impuritatẽ vllam admisit, ab omni æstu concupiscentiæ semper immunis, semper plena gratia, semper sancta corpore & spiritu, semper in conspectu Dei immaculata, & sola semper ita benedicta, nulla vt peccati labes aut fœditas eam pollueret, vtque lege peccati, quam Apostolus in membris suis sentiebat ac deplorabat, omninò careret, atque idcircò nec opus haberet Apostolica commotione, vt sese mundaret cum cæteris ab omni carnis & spiritus inquinamento.

c 2. Pet. 1. — *d Iacob. 2.* — *e Apoc. 22.* — *Roman. 7.* — *2. Cor. 7.*

VERVM hæc non capiunt, aut certè non probant aduersarij, vulgaribus nempè opinionibus impediti, vt idcircò augustiora illa verèque stupenda diuinæ gratię munera in Deipara nequeant contemplari. Accedit quòd pari veluti pede Sanctos omnes metiantur, & nullum penè discrimen agnoscant intereos, qui sunt in vtero diuinitùs sanctificati, gratiáque confirmati, vel à peccati lege immunes effecti, & alios communis quidem ordinis renatos atque sanctos, de quibus plerunque Scriptura loquitur, vtpotè ad generalem illã hominum indolem atque conditionem accommodata. Proinde nec Deo, nec Sanctis honorem debitum tribuunt, non perpendentes hanc insignem Dei gloriam semper nobis prædicandam, quod is mirificas ac sæpè nobis incognitas suis Sanctis prærogatiuas impertit, vt sicut cœlum multiplici & ineffabili claritate stellarum exornatur, sic etiam in Ecclesia Sancti præcipui, veluti lumina quædam pulcherrima, spiritualium donorum varietate conspicui fulgeant, nobísque admirandi sæpè potiùs, quam imitandi proponantur. Rectè igitur admonet Rupertus, quod Paulus de Sanctis omnibus affirmauit, eos antè mundi constitutionem in Christo electos esse, vt in cõspectu Dei sancti & immaculati in charitate versentur, id ad Mariam omnibus plenam virtutibus vel maximè pertinere. Sed & diuisiones gratiarum in Mariam optimè competunt, quas idem Apostolus ad authorem spiritum refert, qui singulis Ecclesiæ membris, quantum ipse vult, admirando modo partitur. Quæ pluribus explicare hoc loco supersedemus, sat habentes monuisse Lectorem, fidem vt nullam nouatoribus habeat, qui Marię siue sanctificationem, siue sanctitatem cum peccato & peccãdi necessitate imperitè commiscent. Ex his præterea non obscurè colligi potest, parùm firmam & solidam illorum esse sententiam, qui Mariam sanctam & sanctificatam sic dici haberíque postulant, vt illam peccato priùs maculatam, & posteà mundatam, ac nõ potiùs prę seruatam, intelligere debeamus.

Cur aduersarij cœcutiant in puritate & perfectione Mariæ perfectè considerandæ.

Quomodo Deus in Sanctis ob eorum virtutes & prærogatiuas laudandus.

Lib. 2. Cantic. — *Ephes. 1.* — *1. Cor. 12.*

E

CAPVT X.

Mariam ob commissum actuale peccatum falsò accusari, quam Patres & Scolastici Doctores, Augustinus verò præsertim, ab omni vitio immunem fuisse declarant.

Quàm sint petulantes nouatores in virgine matre proscindenda.

ARBITROR sane, nullum vnquam seculum perinde ac nostrum extitisse, quod pluribus & iniquioribus Mariæ censoribus, magisque furiosis sanctissimę Virginis insectatoribus exũdarit. Nõ satis fore illis visum est, si in ipso conceptu puram & incontaminatam eam esse pernegarent, nisi etiam otiosam & vanam illorum disputationem affirmarent, qui eam ipsam in matris vtero sanctificatã, & sine peccato in lucem editam, atque ab omni fomitis, vt vocant, motu atque perturbatione liberam & remotam fuisse confirmant. Verùm vt longius adhuc progrediantur, ne vitam quidem eius satis integram & inculpatam esse sinunt, vtpotè quam non paucis nec leuibus vitiis ex libera voluntate profectis, obnoxiam reddere conantur. Vnde insana illa Caluini vox: *Mon magnoperè laborandum est, vt Mariam purgemus ab omni vitio.* Qui præterea Concilij Tridẽtini Patribus impudenter oblatrat, quòd speciale priuilegium Mariæ deferant, ac deferri velint, vt credamus, quemadmodũ tenet Ecclesia, omnia peccata etiam venialia vitari à Virgine potuisse. Et iam satis monstrauimus, quot quantísque vitiis niger Sarcerius candidissimam Virginem cõtaminare attentarit, tàm effrenato quidem conuitiandi ardore æstuans, vt multiplicem illi culpam, nimirùm ignorantiam, cœcitatem, infirmitatem, subdubitationẽ, tarditatem, imò & incredulitatem imponere nõ vereatur. Est illi Maria non speculum & exemplar innocentium, vt Patres de illa semper iudicarunt, sed typus hominum secundùm carnem sapientium, & ex ignorãtia saltem peccantium, Deique legem aut violantium, aut præposterè obseruantiũ, vtpotè qui præceptis secundę tabulæ plus quã primæ tribuunt, ac humana diuinis anteponunt. Nec opus est repetere, quàm multa & horrẽda crimina congerat Brẽtius, nihil non rapiens ad Mariam conuitiis proscindendã. Hinc illam immodestiæ, stultitiæ, ambitionis arguit, in illa studium moderationis requirit, velut quæ suę vocationis nõ contenta terminis, in Messię honorem violenter irruperit, illúmque Filio subreptum sibi voluerit vsurpare, & quàm demùm adeò efrenem & immoderatã depingit, vt seuera Christi obiurgatione debuerit in officio contineri. Fingunt & Cẽturiatores nescio quas Mariæ imbecillitates: tùm alij alia in optima Virgine licenter sugillant, ex quibus multa iam suprà commemorauimus, & postea Deo iuuante depellemus. Insimulant illam criminis, quandoquidẽ ex Angelo est scisciitata: Quomodo fiet istud? Peccati ream faciunt, quòd filium amisit, quùm se ille subduceret parentibus, & solus in templo manere vellet. Peccauit illis, quòd amissum filiam dolenter & quasi desperabũda quæsiuit. Peccauit, quòd filij verba in templo dicta non intellexit. Peccauit, quùm in nuptiis Canæ dixit: Vinum non habent. Peccauit, quùm filium concionantem interpellauit, & ad colloquium expetiuit. Prætereo alia id genus plura vitia, quæ tot seculis non animaduersa, nunc tandem isti Chrysippæo quodam acumine in Euangelio primùm sibi deprehendisse videntur, & propter quæ tantas tragœdias concitant, omnia pertentãtes, Virgo vt pulcherrima propter nævos & lapsus vulgò tantum non exosa & inuisa reddatur, Quare si horũ iudicio arbitrioque stamus, nõ solùm Maria, in peccatũ prolabi potuit, sed & sæpè grauitérque prolapsa est, digna etiã, quæ ad tribunal publicum pertrahatur, sicut ab illis quidem pertracta est, & vnà cum infelici Eua in iudicio statuatur, sicut ab istis quoque factum videmus, vt iudices demùm decernant, vtra quidem grauius, Euáne an Maria peccarit, & maiorem peccati commissi pœnã pendere debeat. O acutos nimiúmque otiosos & curiosos iudices, quibus licet & vacat in numerandis æstimandísque Mariæ vitiis tantoperè laborare. Iures eos cœno oblitos, vt sic loquar, hoc curare maximè, vt nævulos Virginis diligentissimè obseruent, & seuerissimè iudicent grauissimẽque condemnent. Adeò verùm est illud, quod ex [a] Euangelio sumpsit [b] Tertullianus: Stipulam quis in alieno oculo facilius perspicit, quàm in suo trabem: quodque ab [c] Hieronymo dictum accepimus: Malorum solatium est bonos carpere, dum peccantiũ multitudine putãt culpam minui peccatorum.]

Exẽpla Sectariorum huius temporis, qui Mariæ peccatum actionis adiciunt. *In harm. circa. 1. cap. Luc.*

In 1. & 2. ca. Luc.

a In Apologetico.
b Luca 6.
Matth. 7.
c. in Epist. ad Fiviriam.

Mariæ innocentiam suis defendi Scripturæ, Ecclesię & Patrum authoritate.

VERVMENIMVERO quicquid isti calumnientur atque fingant, non cadunt profectò nævi in purissimam, peccata in sanctissimam non competunt, inoffensa perstat Mariæ semper innocentia, per se verò concidit accusatorum peruersa nequitia, & mentitur, vt ille inquit, iniquitas sibi. Præcipua certe insectationis capita vel idcircò reiici merentur, quòd partim cum Scriptura diuina, partim cum Ecclesia Catholica, partim cum sanctis Patribus ex diametro pugnent. Cum Scriptura quidem, quæ multis modis beatam commendat & excellenter prædicat: nusquam verò peccato cuiquam obnoxiam hanc Virginem facit, sed eam ab omnibus generationibus vsque celebrandã, hoc est, summis verissimísque laudibus virtuti soli congruentibus afficiendã ostendit. Cùm Ecclesia verò, quæ inter omnes Dei filias, amicas, sponsas, dicã & animas, hanc vnam secundùm Christum maximè suspicit, hanc totam pulchram & immaculatam tot seculis profitetur, eámque præ Sanctis reliquis & choris Angelicis venerandam proponit. De Patribus mox dicam, si Augustinum priùs in medium adduxero, quando [d] Caluinus & [e] Chemnitius ad huius iudicium prouocant, & ex eo demonstrare conantur, nullum Mariæ fuisse priuilegium innocentiæ singularis, vt præ aliis peccata omnia potuerit deuitare.

In Euang. Dominicę prima post. Epiph. t. & in 12. cap. Matth.

Cent. 1. de vita Mariæ.

Quas ob causas Mariã accusent & perstringant nouatores. *Luc. 1. & 2.*

Ioan. 2.
Matth. 12.

T. Psalm. 16.
Luc. 1. & 11.

d. Cont. Oecil. Tridente In examine Concilij Trident.

Ad Augustini sententiam retè accipiendã duo respicere oportere.

DVO sunt apud Augustinum imprimis obseruanda, nisi in illo interpretãdo, quemadmodùm aduersariis

uersariis accidit, turpiter hallucinari velimus: alterum, quod ad omnes Adæ filios peccato inuolutos ex æquo pertinet, quibus necessaria sit precatio: Dimitte nobis debita nostra: alterum, quod Mariæ causam propriè tangit, vt sciamus, illam communi peccatorum ordini non aggregandã, sed à lege peccati peculiariter eximendam esse. Ac de priore quidem Augustini sententia nobis cũ Caluino cõuenit, de posteriore non cõuenit, quum simpliciter asseramus, primum & secundum ab eodem Augustino tradi, si verba eius ritè accipiantur. Ad priorẽ sanè classem refert illud, quod Marcellino scribit: Quicunque in hac vita diuinarum Scripturarũ testimoniis in bona voluntate atque actibus iustitiæ prædicati sunt, & quicunque tales vel post eos fuerunt, vel nunc vsque etiam sunt, vel posteà quoque futuri sunt, omnes magni, omnes iusti, omnes veraciter laudabiles sunt, sed sine aliquo peccato non sunt: nec quisquam eorum tam arroganter insanit, vt non sibi pro suis qualibuscũque peccatis Dominica oratione opus esse arbitretur.] Et alibi rursus: Multi baptizati fideles sunt sine crimine: sine peccato autem in hac vita neminẽ dixerim, quãtalibet Pelagiani, quia hęc dicimus, aduersum nos insteruntur & dirumpantur insania.] Hoc est, quod Patres omnes vna voce comprobãt, non posse sine peccato humanam esse fragilitatem, vt [f] Ambrosius loquitur. & pientissimos etiam homines, quòd sint peccatores multifariã deplorare, vt apud [g] Cyrillum legimus: sanctósq; omnes nec originali, nec personali carere delicto, vt hinc misericordia Dei egeãt, per quam edocti & restituti gratias agant Redemptori, sicut admonet [h] Cyprianus, ac demum nullam animam esse sine crimine, monet [i] Tertullianus. Quocirca Synodus [k] Mileuitana illorum detestatur errorem, Pelagianos autem intelligit, qui contendunt sanctos humiliter potiùs, quàm veraciter inter precandũ dicere: Dimitte nobis debita nostra. De iisdẽ Pelagianis dixit Hieronymus: [l] Pudeat eos principũ & sociorũ suorũ, qui aiunt, posse hominẽ sine peccato esse, si velint, quod Græci dicũt ἀναμάρτητον.

Matth. 6. Iustis & sanctis omnes, quia peccatores, precari debẽt Dimitte nobis debita nostra.

Lib. 1. cont. duas epistolas Pelagianorum, c. 14.
Lib. 6. de Apologeto David, cap. 6.
g Libr. 1. de Trinit.
h Sermo. de mundo & mundanis.
i Lib. de anima.
k Cap. 8 Epistol. ad Coelestium.
l In epist. ad Coelestium.

Consentiunt Patres nullũ sine peccato esse.

Progrediamur autem ad alterũ ex eodem Augustino probãdum, quod Mariæ causa cum aliis quãlibet iustis & sanctis non sit communis habẽda, sed proprium aliquod illi priuilegium tribuendũ, quo à peccatò & peccandi lege prorsus eximatur. Vbi suam ille sententiam sic nobis ad verbum exponit: Excepta itaque sancta Virgine Maria, de qua, propter honorem Domini, nullam prorsus, quum de peccatis agitur, habere volo quæstionem: * vnde enim scimus, quò ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere & parere meruit eũ, quẽ constat nullũ habuisse peccatum. Hac ergo Virgine excepta, si omnes illos Sanctos & Sanctas, cùm hic viuerent, congregare possemus & interrogare, vtrum essent sine peccato, vna voce clamassent: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est.] Præclara hæc sanè doctissimi viri & probatissimi Doctoris verba sunt, quæ quum ad Mariæ innocẽtiam causamque præsentem conuincendam maximè faciant, non ita leuiter transmittenda, sed maturè potiùs nobis põderanda videntur. Primùm ex eo libro hæc verba petuntur, qui citra controuersiam est Augustini, ac liquidẽ dignus authore, quòd Pelagianos accuratè solidéque confutet. Horũ dogma erat proprium Sanctos absque peccato hîc viuere posse, imò multos in veteri nouóq; testamẽto vixisse, & inter alios quidẽ, qui probatæ sanctitatis titulũ in sacris habẽrẽt literis, Mariã extitisse, ita vt secundũ Christianã pietatẽ fateri necesse sit, sicut Pelagius cõfirmabat, quòd Domini & Saluatoris nostri mater caruerit omni labe peccati. Quid ad hęc Augustinus? partim negat, quod de iustis & sanctis aliis Pelagius vnà cũ suis assũmebat, quãdo ne Apostoli quidem post acceptum etiam Spiritũ sanctum peccato vacarũt, vt illorũ nomine Ioannes, sicut dictum est, planissimè confitetur: partim concedit Mariæ delatum eulogiũ, eam sine peccato fuisse. Neque verò semel, sed bis repetit Augustinus, inter Sanctos omnes Mariã, vbi de peccatis agitur, excipi oportere: quod certè nihil est aliud, nisi Deiparam peccati omnis expertem pronunciare. Nec omittit, cur ita sentiat exponere, nec temere factũ putemus, quod vnam omnibus anteponat. Testatur ergo, Mariam præ cæteris electam à Deo, vt plus gratiæ acciperet, nõn solũ ad vitandum, sed etiam ad vincendum, non vnum dico, vel semel, aut imperfectè, sed omni ex parte peccatum. Id verò fieri nõ potest, nisi Mariam de peccato triumphatricem intelligamus, de peccato, inquam, sæuissimo illo Tyrãno, mundíque Principe, cui omnes hominum ordines, si Christum & matrẽ eius excipias, ter miseram seruitutem aliquãdo seruire coguntur. Adiungit porrò, cur Maria reliquis in eo fuerit felicior, quòd ad vincendum omni ex parte peccatum gratiam & virtutem acceperit singularem. Nam concipere, inquit, & parere meruit Redemptorem, vt idcirco propinquior & coniunctior illi esse non potuerit, qui solus natura est manẽtque semper impollutus, suóq; merito, peccati, mortis ac damnationis potuit esse destructor. Si vere hanc tantam dignitatem à Christo non solum filio, sed & capite mater accepit, vt à peccato non inquinaretur, sed vt pura purum, benedicta benedictum nobis fructũ ederet, quis nisi aut stolidus, aut impius diuinæ voluntati contradicat, tantáque laudem Deiparæ tollat? An hîc quoque non locũ habeat illud, quod Paulus affirmat: Quæ participatio iustitiæ cũ iniquitate? quę societas luci ad tenebras? quæ conuentio Christo ad Belial? Et quod alius testatur: In maleuolam animã non introibit sapiẽtia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Obseruandum & illud, quod prudenter dixit Augustinus: Scimus plus gratiæ Mariæ fuisse collatum: Scimus, inquit, indicãs nimirũ se non dubitanter, aut ex priuata quadã opinione loqui, sed multorum, imò cũctorum Catholicorum nomine de re tanta fidenter pronunciare, nec aliud, quàm quod certũ, & ab omnibus recipiendũ sit, decernere. Adde, quod Mariã adeo reuereatur, vt omnem disputationem vel tractationem de peccato Virginis respuere, & exhorrere videantur, velut ipse Christi honos aliqua ex parte labefactetur, vbi Mariæ honos periclitatur. Et sane periclitatur, quum de aliis legi peccati subiectis quæritur aut disputatur, nulla illius exceptione facta, cui cum Christo summa & arctissima coniunctio intercessit.

Expensio verborum Augustini, quibus Mariæ puritas & perfectio, quod sine peccato fuerit, illustratur.

Ibidem.

2. Corint. 6
Sapiem. 1.

Augustini testis: nõ Maria sine peccatuisse.

1. alias, inde. Ibidem nat. & gra. c. 36

1. Ioan. 1.

VTINAM verò hunc Augustini animum & singularem religionem illi præstarent, qui peccatum originis in matre Domini fabricare contendunt, & quod longè quidem est absurdius, actualis etiã vo-

Cõmodius de Maria Pelagius, quam turba nouatorũ iudicat.

luntarisque peccati maculis aspergere purissimam pergunt. Qui dum sanctissimos Mariæ mores arrodunt, & nescio quos, in illam næuos reiiciunt, petulantia certè vincunt Pelagium Hæresiarcham, hoc quidem loco tam prudentè & verecũdum, nullam vt Virgini labem auderet imputare, sed eam absque peccato fuisse loco probationis adferret. Quã Pelagij ratiocinationẽ tantum abest, vt August. impugnet, vt palã etiã approbet, alisque Christi honorẽ amãtibus cõplectẽdã proponat. Eat ergo Caluinus, & apud suos vanissimè iactet, ex Augustini sentẽtia totum Adæ genus peccato inuolui, & ab illo Mariã non excipi, quũ citatus locus si ritè ponderetur, cõtrariũ euidentissimè probet. Et huic prorsus affine est, quod idem Augustinus ad Hilarium epistolam scribẽs, de iisdem Pelagianis refert. Sed isti, inquit, vtcunque tolerãdi sunt, quando dicunt vel esse vel fuisse aliquem, præter vnum Sanctum Sanctorum, qui nullum haberet omnino peccatum.] Vbi rursus insinuat, sacris literis non repugnare, neque dãnandam, sed tolerabilem eorum esse sententiam, qui non modo Christum, sed è Sanctis etiam aliquem à lege peccati putant eximendum esse. Quis verò prudens ambigat, quod Augustinus Pelagianis hoc loco concedit, id ad Mariam propriè pertinere, quæ sola propter honorem Domini, & ob acceptæ gratiæ magnitudinem, vt dictum est, hanc meretur prærogatiuam, vt vbi de peccatis agitur, vna Sanctos & Sanctas omnes excellat, & ad summam capitis Christi puritatẽ propias, quã quisquã alius, accedere censeatur? Vnde quum Augustinus alibi Christum ex Maria Virgine natũ esse dixisset, hoc quoque subiecit: Quæ Virgo ante partũ semper fuit, & absque contagione vel macula peccati perdurauit.] Ac fortassis huc etiam referri potest, quod idem de Maria loquens, affirmat: Sola nostro vulneri medicinam parere potuit, quæ non ex peccati vulnere germẽ piæ prolis emisit. Proinde Ioãnes Caluinus & quotquot illi adstipulantur, aut nimium oscitanter in lectione Augustiniana versati sunt, aut malignè subticẽt, quod ad probandã Mariæ innocentiam asserit Augustinus. Huius verò sententiam Tridẽtina Synodus recte percepit, meritóque cum illo definiuit Ecclesia, speciale Dei priuilegium Virgini competere, vt illam à Sanctis reliquis segregemus, & feliciorẽ hoc nomine prædicemus, quod omnia peccata etiam venialia, quũ viueret, deuitare potuerit, & in via Domini semper manserit immaculata.

Augustinus vtiis in locis Mariam à peccato liberare videtur.

Epist. 80

Conciliũ Tridentinum rectius quã Caluinus & nouatores intelligit, Mariam actualis peccati suspicione vacare.

Ac præter Augustinum multi veteres, quos commemorauimus, ac porrò citaturi sumus, hanc Mariæ laudem ac prærogatiuam agnoscunt, planéque testatum faciunt, matrem Domini ab omni vitio si non originis, at certè quidem actionis eximi oportere. Originis testimonium iam ante protulimus, quod Mariæ perfectam iustitiam & plenissimam sanctitatẽ, maculæque omnis expertem vitã declarauit. Quòd si Cyprianum audimus, vas illud electionis (de Maria loquitur) à cæteris plurimũ differebat, quibus natura communicabat, non culpa: neque lex carnis in ea, quemadmodum in aliis, legem mentis infestabat, sicut & rebellio nulla quietem Mariani spiritus affligebat.] Quis verò si sapiat, tale quicquam de vllo Sanctorum affirmet? quisve summam vitæ integritatem animíque puritatem huic Virgini non largiatur? Si Zachariam & vxorem eius Elizabetham in Euãgelio contemplemur, ingens illi quidem suæ sanctitatis obtinẽt testimonium, sed qui Mariæ sanctitate sunt inferiores, quũ hæc vna sit, [b] cuius clarum lumen aliarum sanctarum mulierum velut siderum igniculos abscondat, [c] Sanctis quidem omnibus à peccato liberior nata, ac [d] tantæ demum puritatis, vt mater Domini esse mereretur, quẽadmodum insignis Ecclesiæ doctor Hieronymus tradit. Iam verò Theodoreti sententiam nemo quantumuis vetsipellis eludet, qui hanc Virginem vt beatissimam, sic etiam immaculatissimam profitetur, de qua disseruerit Spiritus sanctus: Vna est columba mea, perfecta mea. Hãc vnam & electam perfectámque columbã esse Mariam, quæ puritate quidem Cherubin & Seraphim antecellat. At quomodo vitij suspitio in illam possit cadere, quę Angelos omnium excellentissimos purissimósque spiritus, & nulli vnquã peccato obnoxios, sed in gratia Dei confirmatos quodammodo puritate ipsa præcellit? Ac sæpè quidem Patres ita loquũtur, vt ex Chrysostomo, Gregorio, Germano, Damiano suprà confirmauimus, inter Sanctorũ ordines; atque adeo inter creaturas omnes, Virgine matre nihil maius, nihil que sanctius inueniri. Vnde Proclus etiam Constantinopolitanus Mariã facit mũdissimum cælestis pluuiæ vellus, ex quo Pastor ouẽ induit: vt alia id genus epitheta, quæ omnem peccati labem & suspicionem excludunt, silentio prætereamus. Huc pertinent Græcanicæ Liturgiæ tãtò magis probandæ nobis, quòd multis ab hinc seculis ingens obtineant pondus in Oriente, & publico quidem Ecclesiarum ritu cõmendentur. In his verò Maria præclare salutatur, quòd sit vere sempérq; beata, modis omnibus irreprehensa, penitus incontaminata, sanctissima, intemerata, præcipue benedicta, vt missas faciam voces & phrases alias his affines & Græcis sane perquam familiares, quæ virtutis, integritatis, perfectionis & innocentiæ Marianæ laudem vt hæreticis inuisam, sic piis iucundã, nec minus Angelis admirabilem liquido comprobant. De Sophronio Patriarcha diximus, quòd Virginem ab omni corporis, animæ simul & intellectus contagione liberam pronũciarit, quam insuper sanctam, præclaram & incontaminatam appellat, ex cuius inuiolabili & virginali sanguine Deus homo factus sit. Sed & aretas in Apocalypsim scribens, ad Mariã refert eam mulierem, quam Ioannes sole amictam, & duodecim stellarum corona cinctã inducit. Vbi eãdem Domini matrem puram, & à terrenis rebus liberam ac alienam appellat, quæ licet in terris corpore versaretur, tamen in cælo & ipsis æqualis Angelis animo esse videretur.

Singularem Mariæ puritatem ac innocẽtiam Patrum sententiis comprobari.

De Nat. Iuis. Christi.

Lucæ 1.

a Hieron. 3. 1. con. Pelag.
b In prefat. lib. Sapient.
c In cap. 10. Ecclesiast.
d Ad Eustoc. de custodia virginit.
In lib. cont.

Ex Latinis Patribus Bernardum non esse postremum, fatentur eruditi, qui peculiarem Virgini sanctificationem adscribit, ob quam sancta priusquam nata fuerit, & quæ vitã eius ab omni deinceps peccato immunem seruauerit: quod nemini alteri, inquit, in natis quidem mulierum creditur esse donatum. Et mox illustrem hanc probationem adiũgit, quæ cum superiore Augustini sententia pulchre quadrat: Decuit nimirum Reginã virginum, singularis priuilegio sanctitatis absq; omni peccatò ducere vitã: quæ dum peccari mortísque pareret peremptorem, munus vitę & iustitiæ omnibus obtineret.] Tum alibi clare pronunciat: Quæ vel Angelica puritas virginitati illi audeat cõparari, quę dignatus fuit

Epist. 174

Serm. 4. de Assumptio.

fuit spiritus sancti sacratium fieri, & habitaculũ filij Dei:] Ac rursus quod in rem præsentẽ facit maximè: Absit vt proprij quicquã inquinamenti domus hęc aliqnando habuisse dicatur, vt in ea proinde scopa Lazari quereretur.] Proinde si Bernardo fidẽ habemus, si rationem ducẽ sequimur, proprium delictũ Maria non habuit, sed Angelica puritate mortales omnes excelluit, illis etiam sanctior, qui antè Sancti quàm nari, vel in gratia cõfirmari vnquã extitere. Etenim hi quoque, sicut & cæteri, maculis peccati omnibus minimè caruerũt, sed leuibus saltem inspersis vestimẽta sua sicut Scriptura loquitur, inquinauerunt, sordésque suas in Dei conspectu non potuere non dolenter cernere, ac subinde deplorare. Vnde licet sanctus esset Hieremias, & in ipso matris vtero, vt dictum est, sanctificatus, tamen illũ omnis peccati purum non vixisse, hæc ipsius verba declarant: Castigãsti me Domine, & eruditus sum, quasi iuuenculus indomitus. Confusus sum, & erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentiæ meæ. Quid verò Paulus? An non idem vas electionis, separatus in Euangelium Christi, & ad tertiũ vsque cælum raptus, ac diuina etiam reuelatione instructus, se à Christi amore & gratia non posse disiungi nouerat? Verum is quoque, vt Hieronymi verbis vtar, ob carnis aculeos & incentiua vitiorum reprimit corpus suum, & seruituti subiicit, aliámq; videt legem in membris suis repugnantẽ legi mentis suæ, & captiuum se in legem duci peccati, vt hinc post nuditatem, ieiunia, carcerem, flagella, supplicia in semeripsum reuersus exclamet: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Cuiuscemodi peccati lex, vel qui concupiscentiæ vigor & ardor. Mariam non pupugit ac infestauit, pura & placida eius mente sensibus & membris omnibus liberrimè semper imperante.

Hieremias nõ vixit absque peccato. Apocal. 3 Hierem. 1

Hierem. 31

Ad Eustoc. de custod. virginit. 1. Corint. 9 Roman. 7

Serm. in Natiuit. Dominæ.

Mariæ puritas Angelicã puritatem quodammodo superat.

Sane quod ad cælestes vel Angelicos spiritus attinet, perpetuam illi quidem integritatẽ ex cõditione naturæ tuẽtur, & quia cum carne cõmercium nullum habent, absque negotio purissimi perseuerant. Illud verò in Maria est admirabilius, quòd neque carnis, neque sexus, nec naturæ obstaret imbecillitas, quò minus animum ab omni, vt vocant, fomitis perturbatione liberũ purũmq; seruaret, semper vt eius anima Deũ expeditè coleret ac magnificaret, spiritúsque in Deo salutari vltrà, quàm assequi possumus, mirabiliter exultaret. Adeò in carne sine carne, id est, Angelicè vixit. Vnde Bernardus, Rupertus, aliíque plures Angelicam illi vitam tribuunt, & cælestem planè conuersationem ab omni peccati labe ac suspicione remotam in ea prædicãt. Eodem spectat Anselmi dictũ: Nulli dubiũ, inquit, castissimũ corpus, & sanctissimã animam eius fuit custodia protectã, vtpote aulam, quam suus & omnium Creator Deus corporaliter inhabiturus, & ex qua hominem in suæ personæ vnitate ineffabili fuerat operatione suscepturus.] Ac sanè Theologi in eo fortè conspirant, quòd ex persona Dei in Canticis dicitur: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te, id ad Mariam pertinere, sicut his quidẽ verbis doctus ille Idiota ante annos ferè octingentos comprobauit: Tota pulchra es, & ô plusquã gloriosa Virgo Maria, tota pulchra es, & macula non est in te: tota pulchra est anima per virtutum & charismatum omniũ perfectam plenitudinem. Tota pulchra es in tua cõceptione ad hoc solùm effecta, vt templum esses Dei altissimi.] Ac rursus: Tota pulchra es virgo gloriosissima nõ in parte, sed in toto,] vt reliqua semel à nobis adducta prætermittamus. Damascenus [a] verò Mariã ita compellat: Tota Spiritus thalamus es, gratiarũ pelagus tota pulchra, tota Deo propinqua:] Consonat his [b] Rupertus, Mariam totã pulchrã & formosam agnoscens, quam & Sunamitem ab omni iugo peccati liberã vocat; cuius vitæ tantum etiam integritatis tribuit, vt dicat, illam non habuisse, cur gemeret, nisi vulnus charitatis propter dilationem plenę atque perfectæ beatitudinis in tempore huius peregrinationis.

Angelica & cęlestis Marię vita.

De euellenda de virginitate cap. 3

Mariam in Canticis totã pulchram, sordibus & fine macula.

Lib. de compl. plen. virgin. Mariæ. cap. 2

Defendit eandem sententiam Thomas Scholasticorum Doctorũ facilè princeps, ac licet non valde vetustus author, eò tamen plus obseruãdus, quo antiquorum Patrum ille fuit obseruãtior, qui simpliciter fatendum esse concludit, quòd beata Virgo nullum peccatum actuale siue mortale, siue veniale commiserit, sed vitam omnem à peccato immunem seruarit. Sed & Thomæ præceptor Albertus Magnũ perspicuè dixit: Sanctissima est caro B. Virginis, quæ nunquam admisit aliquid sanctitati contrarium: omnes alij Sancti admiserũt.] Volens prætereo reliquos, qui post Albertum & Thomam in eundem sensum de Maria scripserunt, eámque ab omni impuritate peccati publicè defendũt, Richardus Victorinus docet in hunc modũ: In cæteris Sãctis magnificum habetur, quòd à vitiis non possunt expurgari: in ista mirum videtur, quòd à vitiis non potest ipsa vel in modico impugnari. Cæteris Sanctis in communi præcipitur, vt in mortali corpore peccata nõ regnẽt: soli isti singulariter datur, vt mortale corpus eius non inhabitent.] Ac rursus: Quod de exterminio peccati in B. Virgine factũ creditur, futurũ in omnibus sanctis speratur: futurum, inquã sed non in corpore eorũ adhuc mortali, sed in corpore eorum iam facto immortali. Priùs siquidem oportebit corruptibile hoc induere incorruptionẽ, & mortale hoc, induere immortalitatem. Sed hoc fuit suprà modum mirabile, & præ cæteris sanctis omnibus singulare, quod in ea conuenire simul potuit tanta corruptibilitas cum tanta incorruptibilitate, corruptibilitas in his quæ pertinẽt ad pœnam, incorruptibilitas in his, quæ pertinent ad culpam.] Erudite hęc sanè Richardus, vt inter Mariæ aliorũque sanctorum puritatem distinguat, suámq; Deiparæ prærogatiuã vindicet, cui magna certe donauit præpotens Deus, vt templum se dignũ exornaret, longe quidem ampliora patenti conferens, quã impuri aduersarij possunt speculari. Habuit igitur Maria, si recte perpẽdamus, hoc etiam sibi cũ Christo commune, vt licet Originis peccato caruisse dicatur, tamen communes huius peccati pœnas, quæ totam Adæ posteritatẽ premunt & affligũt non effugerit, sed siue in corde dolores, siue in corpore molestias & ęrumnas, quibus in hac vita probantur electi, ad mortem ipsam vsque fuerit experta. Sunt interim nonnullæ peccati huius originalis pœnæ, à quibus & sese Christus & matrẽ seruauit immunẽ, peccandi nẽpe procliuitas, ac virtutis defectus, sicut in scholis loquũtur: quæ vitia nec in hominẽ vllum caderẽt, si originalis iustitię status nobis integrè cõseruaretur. Rectè igitur à Richardo dictũ est: nemo tam sanctus, qui maculã non habuerit & defectum, præter Mariam. Nisi ab omni vitiorũ cõtagio peni-

a Orat. 1 de natiuit. Virgin.
b Lib. 3. & 6 Cantic. & lib. 7 de gloria Trinit. cap. 13.

Opusc. 60 de humanit. Christi, & in Quodlibeto 6. art. 7.

In 1. cap. Luc.

Sectaria scholasticorũ Doctorũ: Maria immunis ab omni peccato actuali semper fuit.

Lib. 2. de Emanuele cap. 31.

Mariam à vitijs & tentationibus abesse longius quã Sanctos alios.

Peccati exterminij in Maria fuit, & in electis erit aliquando.

1. Cor. 15.

In sola Virgine corruptibilitas cum incorruptibilitate potuit concurrere.

Maria quatenus experta pœnas peccati originalis.

Libr. 2. de Emanuele cap. 26.

Luc. 2.

tus purgata fuisset, Deum filiũ generare non posset. Vt enim virgo conciperet, virgo pareret, summa sanctitate, summa puritate opus habebat.]

QVID verò si Lucæ sequar exemplum, vt sicut hic Annam viduam Euangelicæ veritatis testem produxit: sic ego consonantem Patribus viduã Brigittam proferam, viduam inquam tot diuinis reuelationibus claram, vitæque sanctimonia præcellentem? Testatur illa diuinitus edocta, quod Maria nec venialiter, nec mortaliter vnquam deliquerit, sed inde ab infantia semper plena fuerit Spiritu sancto, & in Dei charitate tam ardens & feruens, nihil vt ei præter voluntatis Dei perfectionem placeret: vsque adeo diuinæ charitatis ignem in eius corde flagrasse. Suo autem loco Lectorem admonebimus, vt res ipsa postulat, quo iudicio legendi sint Patres, si quãdo Mariæ perfectionem & innocẽtiam aliqua ex parte suspectam facere, vel in dubium reuocare videntur. Facit idem Erasmus quoque, sed qui admonitus sese purgauit, ac apertè professus est, se nihil tale in Patribus probare, imò illorum sententiam sibi magis probari, qui Mariam ab omni peccato immunem statuunt. Nec vulgaris est scriptor Galatinus, qui in libris & traditionibus veterũ Iudeorum non parum exercitatus, multa & præclara inde profert arcana, quibus & Christianam religionem illustret, & Iudaicam perfidiam magis magisque coarguat. Is vero inter alia probat, quod nos de immaculata Cõceptione matris Messiæ confirmamus, id longè ante Christum natum veteres sensisse Rabbinos eámq; celebrem Iudæorum opinionem fuisse. Primum enim hominem, id est, Messiæ matrem, absque peccato & macula constituunt: idque Rabbi Simeon ex illo dicto comprobat: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Omitto cætera, quæ Galatinus è Scripturis iuxta Hebræorum interpretationem adfert, vt euidens faciat, hanc de Conceptione sententiam veterum Iudæorum calculo approbari, eorúmque fulciri testimoniis. Quid? quod Mahometani quãtumuis Christianæ religionis expertes & alieni, tamen collati Sectatiis, Mariæ sunt æquiores, & ad veritatem hactenus demonstratam propius accedunt, multóque rectius iudicant. Habent illi Alcoranum suum Euangelij loco, & quod illic scriptum legunt, diuinum esse oraculum arbitrantur. Legũt autem in eo libro, mariam filiam Ioachim se dirigendo nihil malitiæ aut prauitatis, quum viuerer, vnquam opera tam esse, sed in bonitate perseuerasse. Et fixum hoc apud illos manet dogma. *Nullus nascitur de filiis Adam, quẽ non tangat Satan, præter Mariam & eius filium.* Sed & illud constanter affirmant: *Multi perfecti fuerunt ex viris, nulla perfecta vnquam ex mulieribus, nisi Maria mater Ysæ*, sicut Ebuinuce ex Mahomet Propheta cognouit. Sed & Angeli producuntur, sic alloquentes Virginem: *O Maria omnibus viris & mulieribus mundior atque doctior, quæ soli Deo studes perseuerantes*. Non quod Alcorani vel cuiusuis Mahumetanæ doctrinæ authoritate nitamur, absit stulta persuasio vanitásque pudenda: sed Pauli sectamur exemplum, qui vanorum & impiorum Poëtarum, vt Menandri, Epimenidis & Arati dicta suis epistolis miscuit. Et obiter hoc vno Turcarum exemplo indicatum volumus, non sine iusto Dei iudicio Sectatios nouos in opiniones tam tetras & absurdas incurrere, vt qui à Christiana religione, non tamen à rationis lumine sunt remoti, commodius aliquando sentire, ac minus à vero aberrare, & de istorum etiam stultitia pronunciare posse videãtur. Ac rectè docet Hieronimus, Ecclesiæ candorem Ethnicorum sordibus, hoc est, secularium literarum sententiis & exemplis non pollui: quum & nonnulla in libris Mosaicis atque Propheticis de Gentiliũ scriptis assumantur, & Paulus apud Athenienses in Martis Curia disputans, ex Arato Ethnico testimonium petat.

SED finem semel faciam, non ignarus alios extare scriptores, qui hoc argumentum de Conceptine Virginis longè latéque tractarint. Inter hos numero Ioannem Gersonem, Iacobum de Valentia, Gabrielem Biel, Petrum Galatinum, Iodocum Clichtoueum, Albertum Pium, Ambrosium Catharinum, Ioannem Eckium, vt cęteros non obscuros Theologos præteream, qui tamen cum Catholicis quibusdam potius, quàm cum vllis Sectariis in hanc descenderunt arenam. Ac minus fortasse nos mirari conuenit, eos qui se publicos Ecclesiæ Catholicæ hostes profitentur, quum tam multos & perniciosos mordicus defendant errores, etiam hoc cauere non potuisse, quin impuri impura contra purissimam Deiparę conceptionem, eiúsque vitam sanctissimam profunderent. Verum de Catholicis ego miror, mirãdúmque puto inter eos etiam reperiri nonnullos, qui post lucem in tot Ecclesiis Gymnasiísque fulgentem, & post tetram caliginem *in hæreticis nunc omnibus* apparentem tam ægrè concedant, vt Dei matrem innocentia puram & ab omni peccato semper immunem ac immaculatam, hoc est, Virginem quum corpore, tum animo integram perpetuóque incorruptam clam palam salutare atque prædicare possimus. Scio quàm multa & eximia iidem Mariæ vltrò tribuant, quódque non postremi Virginis cultores & prędicatores videri velint: sed in eo præpostere scrupulosi, aut suspiciosi, quod existiment Orthodoxos etiã, ab ipsis dissentientes cum Christi Domini iniuria virginem efferre & honorificare velle. Sed profecto in ea opinione falluntur. Quos enim illi petunt, hi libentissimè planissimèque fatenter, inter Christi & Marię sanctitatem plurimũm interesse, omnémque Mariæ sanctitatem ex Christi veluti fontis sanctitatis manare: hunc solùm secundum naturam, vt sæpè dictum est, sanctum omnísque creaturæ Sanctificatorem existere, qui ne capax quidẽ sit illius ex peccato maculæ, teste Cyrillo Alexandrino. Alij verò si velint, aliter sentiant: nobis quidem videtur magnoperè in eo laborandum non esse, vt credant homines, tantum non esse piaculum, si vel mente cogitemus, vel diserè dicamus: Immaculatam Conceptionem Mariæ Virginis celebremus: Christum eius Præseruatorem adoremus Dominum. An sit religio in hunc modum precari obsecro, vt in plurimis quidem prouinciis iam pridem multæ piorũ myriades precari pergunt, Sixtum Pontificem imitantes: Deus, qui per immaculatam Virginis Mariæ Conceptionem dignum Filio tuo habitaculum præparasti. Quasi verò ad veram pietatem aliquid conferat, si homines doceantur Christo suam matrem adeò curæ non fuisse, plus vt tribuere voluerit omnibus Adæ posteris citra exceptionem, si eorum quidem parens non peccasset: sic enim illi proculdubio & à fœditate peccati, & ab ira Dei, & à potestate

Lib. 3. reuela. cap. 8 Brigittæ sanctæ viduę testimonium, quomodo Maria fuerit immaculata.

Erasmus magis probat sententiam, quæ Mariã ab omni peccato defendit.

Lib. 7. de arcanis Catholicæ veritatis ca. 2. 4. & 11

Veteres Rabbini Mariam peccato liberant.

Cantic. 4. Eodem lib. cap. 5

Mariæ puritati plus Turcæ tribuunt, quã nouatores.

Qui Scriptores Conceptionem Mariæ immaculatam propugnent.

Mirum videri posse de Catholicis, qui post Conceptionem huiusmodi in impietate impugnent.

Mariam fuisse peccato conceptionis denuntiat Christo denegat.

Quomodo Mahometica & aliorũ Ethnicorum testimonia in medium aduci possint.

Cap. 75 Azoara. Actor. 8. cap. 3

Piorum precationes circa Mariæ Conceptionem probantur esse mansuetæ.

Lib. 6. Dialog. de Trin.

potestate Satanæ liberi & præseruati omninò mansissent. Totius autem doctrinæ hucúsque propositæ summa sit: Mariam ab originali peccato præseruatam, aut certè quidem in ipsa Conceptione statim emundatam ita fuisse, vt ex omni hominum ordine atque cõditione nullus post Christum & maturius, & copiosius in terris à Deo fuerit sanctificatus. Vnde quemadmodum auibus Aquila, quadrupedibus Leo, piscibus Delphis, arboribus palma, & Lilium floribus præstare dicitur, ita si magnis modica cõponere fas est, Sanctos omnes illa præcelluit, quæ in mulieribus & supra viros benedicta, nec primũ visa est similem nec habere sequentem. Digna certè Chrysologo vox est: Meritò Virgini salua sunt omnia, quæ omnium genuit Saluatorem. Certè in Christianis Academiis, quæ tum doctrinæ, tum pietatis laude in hunc vsque diem florent, magno cõsensu has regulas amplectuntur Theologi, vbicunque de peccatis agitur Mariam excipi oportere: de hac semper asserendum esse, quod ad honorum eius cumulum pertinet, & sacris literis non aduersatur, nec tantæ Matri adimi decere, quod electis aliis rectè attribuitur, quoniam à nullo illustrium superetur, & insignibus gratiæ prærogatiuis abundet illa, cui verè magna fecit, qui potens est.

Epilogus superioris tractationis de Maria exceptione.

In Epist. ad Magnãnimos.

Actor. 17.

Seer. 140

Regulę obseruandæ in honore Virginis vindicando.

CAPVT XI.

De Mariæ Virginis Natiuitate, quæ merito in Ecclesia die festo cohonestetur, & à piis magno in precio habeatur.

STENSA est Mariæ illustrissima & sacratissima prosapia: demonstrati eius parentes non minus virtute quàm genere nobiles atque præstãtes, qui haud sine ingenti miraculo in tali ætate, & post longũ cunctísque notum suæ sterilitatis vitium incomparabilem filiam, sexto idus Decembris Beda teste conceptam, Septembri mense orbi pepererunt. Sicut autem Dauid ex Iesse homine nõ admodum illustri natus est, idémque suis maioribus excellenti tum sapientia, tum sanctitate præluxit, vt eos illustraret magis quàm illustrareturſic & Mariæ profectò vsu venit, vt parẽtes, auos atauos, proauos omnésque suos progenitores vera nobilitate superarit magis, quàm equarit: vtque illis & posteris omnibus, quasi quoddam insolitæ nobilitatis initium, & perfectæ virtutis exemplum præbuerit. Marianus Scotus verbis luculentis admonet: Sancta Maria nascitur ex patre Ioachim de tribu Iuda, & ex matre Anna filia Isachar de genere Dauid. Siue autem Anna isthæc filia Isachar, siue alterius Matthan ex Hippolyti sententia iam antè citata fuerit: siue insuper Mariæ Natiuitas in Coss. M. Drusum Liuium & Q. Calphurnium Pisonem, siue vt alij volunt, in L. Domitium, & P. Cornelium inciderit, non adeò magni referre putamus. Ecclesia quidem eiusmodi Natiuitatis non tàm tempus & modum, quàm fructum & effectum, qui æquè ad Iudæos & gentes omnes pertineat, vult sedulò considerari, ideóque diem illi peculiarem dicauit. Veruntamen haud erit abs re, vt existimo, si de ipso etiam tempore ad Mariæ natalem illustrãdum destinato quædam obiter adiiciamus.

Nata est Deipara, vt ab eruditis obseruatum accepimus, anno ab vrbe condita Septingentesimo trigesimo octauo, qui vigesimus fuit secundus Romæ regnantis Augusti, hebdomade nimirum, si Danielis supputationẽ sequimur, Sexagesima quarta, quùm Herodes Idumæus, Iudaicam Rempub. miserè diuexaret, ac regni gloriam à tribu Iuda surreptam, per summam vim atque nequitiam sibi vẽdicaret. Igitur hunc primum regem externum Iudæi tum habere cœperant, quoniam aduentante iã Christo impleri debebat, quod Iacob Patriarcha prædixerat fore, vt suis illi ducibus regibúsque priuarentur, solo nimirum rege Christo contenti, sicut & Sulpitius annotauit. Sic autem habet Iacob vaticinium: Non auferetur Sceptrum de Iuda, & Dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio Gentium. Quàm verò pulchrè, quàm commodè tunc Maria nascitur, quo furibundus simul & stolidus diuini consilij impugnator Herodes regium Dauidis genus extinguere, ne quisquam ex illo Messias procreetur, vi summa conatur? Vnde in communi ferè omnium desperatione, & cum Satan diuinum perturbare decretum maximè nititur, Ioachim & Anna ex Dauidis stirpe superstites coniuges diuinitus eligũtur, qui Messiæ Matrem lectissimam, vel inuitis Herodianis, in lucem proferrent. Quod si Abulensi credimus, fuit hic annus quo Maria gignitur, decimus quartus imperantis Herodis, idémque ab orbe cõdito ter millesimus noningentesimus, quadragesimus septimus: à transmigratione autem Israelitarũ in Babylonem, quingentisimus septuagesimus sextus, ideóque annis plus minus quindecim vel sedecim Mariæ natalis Christi natalem antecessit. Nam & Euodius à Nicephoro citatus asserit, annum ætatis decimum quintum, & diem mensis Decembris vigesimum quintum fuisse, quo Maria mundi lucẽ pepererit. Ac licet diuersis annis & mensibus, tamẽ sub eodem Augusto Cæsare & Herode Rege, hoc est, sub iisdem magistratibus orbi & Iudææ Imperantibus, Maria & Christus sunt editi, illa quidem 6. idus Septembris, hic autem in Decembri 8. Cal. Ian. Hebræi verò à Nouilunio Septembris vulgarem annum sicut sacrum & Ecclesiasticum annum ab æquinoctio verno in Martio, ex veteri more oriuntur eodémque mense Septembris orbẽ fuisse conditum putant. Quamobrem non vacat mysterio, Mariæ natalem in hunc mensem incidere, quo prima mulier Eua mirabili Dei opificio condita, vt, rursus Hebræi asseuerant, suíque viri Adam oculos ob eximiam corporis elegantiam & pulchritudinem mirificè oblectauit. Idem ergo mensis, secũdum nobis Euam mulierum omnium & pulcherrimam & dignissimam non temerè dedit, quæ singulari sui conditoris beneficio sic formata & exc

In Martirologio.

Maria plus cõtulit suis progenitoribus, quam ab illis accepit.

In Chron.

Supra cap. 4

Quo tempore Maria natiuitas in Historiographos.

Marium sub Herode Rege & Cæsare Augusto natum esse.

In c. 2. Matt. q. 91.

Li. 2. Eccles. hist. cap. 3

Congruebat Mariam sub Herode tyranno nasci.

Quomodo Mariæ natiuitas cum natali Christi congruat.

Mariam non temere nasci mense Septembris.

nata prodiit, vt si humano more loquendum sit, lętioribus quidem oculis viuum in terris hominem nunquam aspexerit Deus, in quo post Christum nihil maculæ, & plus gratiæ ac institiæ originalis, veræque pulchritudinis & amabilitatis deprehenderet. Nam paradisus ille voluptatis, hoc est, omnium spiritualium deliciarum, omniúmque virturũ & gratiarum floribus adornatus, manúque diuinæ sapientiæ constitus hodie primum apparuit, in cuius medio lignum vitæ, adeóque salutis æternæ, fructus non fine summo Dei munere mortalibus debuit exhiberi. Iam se videndum præbet mundum & exquisitum illud domicilium quod clarissimis virturũ gemmis ornare voluit Pater cælestis, vt filius eius in mundum veniens, in eo molliter quiesceret, ac dignum se habiraculum inueniret. En vnam verè auream, quæ manna illud suauissimum suo tempore non solùm asseruaret, sed & orbi depromeret eiúsque deliciis plenissimè frueretur.

Genes. 2.

Hebr. 9.

Quod si collatio quædam inter Marię & Ioannis natalem facienda est, vtrinque sancti & infœcundi parentes se nobis offerunt, è quorum senilibus & longè à naturæ feruore alienis membris ipsi fœtus mirabiles procreantur. Rursus dicti Ioannis & Mariæ parentes ab Angelo primum de nascitura sibi prole sancta certiores fiunt, magnámque inde proculdubio capiunt voluptatem. Præterea hi fœtus in Matris vtero sancti priusquam nati reperiuntur: tũ ad excellentissima munera, & ad commune bonum totius Ecclesiæ pertinentia, inde ab initio singulari diuini numinis prouidentia deliguntur & destinãtur. Ad hæc sicut Ioannis, sic & Mariæ ortus ex eo celebrior apparet, quandoquidem parentibus in oratione sancte piéque versantibus velut munus quoddam singulare promittitur atque donatur. Et enim [a] Epiphanius, [b] Damascenus aliíque confirmant, hanc benedictam prolem longis & ardentibus Ioachim & Annæ precibus simul ab Angelo promissam, ac lętè tandem exhibitam esse. Ob has igitur aliásque præstantes dotes, vtrobique singularis summi Dei elucet gratia, sed quæ tamen in Maria tantò illustrius & copiosius, quàm in Ioanne fulget, magísque prædicanda est, quantò pluris referebat, Messiam à matre generari, quam à Ioãne seruo annunciari. Quo magis Ecclesiæ institutũ probari debet, quæ diem natalem Mariæ consecrauit, & anniuersarium esse voluit, vt ad gratias immortali Deo agendas, eáque miracula, quæ in admirabili ortu Virginis mirabiliter concurrerunt expendenda, Christiani homines plus otij ac temporis reperirent. Ad quem sane diem hæ voces, quę magno cum iudicio introductæ sunt, in Ecclesia personant: Natiuitas tua Dei genitrix Virgo gaudiũ annunciauit vniuerso mundo: ex te enim ortus est sol iustitiæ Christus Deus noster, qui soluens maledictionem, dedit benedictionem, & confundens mortem, donauit nobis vitam sempiternã. Quod Ecclesiæ canticum Græcis ignotum nõ est, ideóque à Sergio Hierapolita repetitum legitur, vbi de hoc ipso festo tractat. Eodem spectat & illud solenne canticum: Natiuitatem hodiernam perpetuæ Virginis genitricis Dei Mariæ solenniter celebremus. Etenim si natalem Ioannis, qui tantum præco & præcursor Domini fuit, die stato ritúque publico cohonestamus, & Angeli vaticinium illud: Multi in Natiuitate eius gaudebunt, ad nos quoque pertinere præ nobis ferimus. cur non tantundem operæ ac studij Natali Mariæ celebrando ponamus, & nouam quandam animorum lætitiam declaremus, qnando non Christi modo, sed nostra quoque Mater primum apparet, suóque aduentu Euangelium, hoc est, faustum felíxque nuncium adfert, vt mũdus tristitia diuturna oppressus, tandem aliquando, vt nunquam antea, possit respirare? Quid enim? Nónne lucidissimum solem post densissimas longissimæ noctis tenebras statim exoriturum sibi crederent, qui hanc roseam & nitentem auroram iucundissime intuentur? Cur non iure suo dicerent: Quæ est, quæ progreditur quasi aurora consurgẽs, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Quibus verbis Mariam describi docet etiam post Damiaum Innocentius, eámque per auroram designari tradit, vtpote quæ fugatis tenebris mundo lumen ostendat: eam verò auroraã consurgentem esse, quòd sit finis noctis, & origo diei: finis prætereà damnationis & salutis origo: eãdem porrò vt lunam pulchram & rotundam apparere, hoc est, ob prolis fœcunditatem plene formosam existere, neque minus tamen electam vti solè videri, quòd præ aliis ex Dei prouidentia in hoc orbe per sapientiam splendeat, & calorem per charitatem cum ipso splendore coniungat. Et quoniã in locum Canticorum incidimus, non intermittam carmen elegans adiicere, quo eũdem locum à quodam redditum esse animaduerti.

Natales Mariæ, & Ioãnis Baptistæ dies in multis rebus cõuenire.

a Cõtra Collyrid. hæres. 79.

b. Lib. 4. de fide Orthod. cap. 15

In cantico de festo Natiuit. Mariæ.

Piorum est ob Mariæ natalem lætari. Mariæ natalis plus veri gaudij affert, quã Ioannis Baptistæ.

Quænam ista est mulier, quæ se huc ceu luce serena
Aurora surgens intulit?
Pulchra velut radios plenis e cornibus effert
Quum luna puro lumine.

Mariæ ortus velut aurora consurgens orbe.

Cantic. 6

Serm. 2. de Assump. Virginis.

Quis verò, si sapiat, Mariæ natalem non magnifaciat, reuerentérque colendum non censeat, quum sit festorum noui Testamenti anteambulo, mysteriorum Christi præludium, Dei fœderum cum hominibus initorum restricta memoria, earum rerũ quæ prædictæ fuerunt demonstratio, absconditi mysterij patefactio & finis, ac demum totius humani generis visitatio? quemadmodum hũc diem Damascenus luculenter appellat. Tantum abest, vt natalitias Virginis ferias temere institutas videri, aut sine fructu celebrari posse credamus, præsertim si res illas, de quibus hoc tempore admonent, in animum sedulò reuocemus. Admonent hæ feriæ de antiquis Dei promissionibus tùm ad Mesiam, tũ ad Matrem eius pertinentibus, quas ille in verbo suo fidelis nunc tandem velit implere. Admonent de vera, laudabili & perfecta nobilitate, quæ vt Mariæ, sic aliis quoque gratiam conciliat singularem. Admonent de officio iustorum & coniugum & parentum, quibus Ioachim & Anna probatæ virtutis exemplo egregie præluxerunt, suæque constantis pietatis fructum & præmium in coiugio amplissimum reportarunt. Admonent de corrupta & arũnosa hominum natiuitate, quam infelices Euæ filij non temere à lachrymis & vagitu auspicantur. Admonent de recta liberorum & præsertim Virginũ institutione. Admonent demum de Mariæ puericia, vita & moribus integerrimis, sicuti sub finem huius libri commonstrabimus.

Festi hiuus celleniik quibus ex nos memoreat.

Orat. 1. de Mariæ Nat.

Quanquam non solum hic dies nos piósque omnes commonefacit de temporaria Virginis Natiuitate, quando ex Annæ Matris vtero illa Ioachim filia prodiit, qui clarissimus sane ortus fuit, verùm etiam

In Mariæ natali cogitandum de ortu eius non solũ temporario

etiam ad sublimiorem & nobis penè incomprehensibilem electionem ac prædestinationem contemplandam excitat, quomodo hæc ipsa Dei Mater inde ab æterno in mente & præordinatione diuina vel nata, vel prædestinata, & præ sanctis aliis electa, dilecta & ornata, omnique virtute & gratia repleta fuerit, adeò vt in orbem edita verissimè diceret: Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quicquam faceret à principio. Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequàm terra fieret. Etsi enim summa & æterna sapientia Christus est, cui superiora verba primum & præcipuè cõpetunt, nihil tamen prohibet, quò minus eadem secũdario ad Matrem Domini referantur: nec à Scripturæ phrasi alienum est, vt idem locus ad caput & insigniora eius membra in alium atque alium sensum accommodetur. Quod quum optimè norit Ecclesia, vt prudenter ita piè hunc motem obseruat, vt Mariam ad huiusmodi ferias natalitias velut sanctè in Domino gratulabundam inducat, eáque singularem sui conditoris gratiam & gloriam sibi præ omnibus communicatam prædicet, ac nos etiam doceat prædicare. Galatinus perspicuè docet, eiusmodi verba, quę tùm ex libro Prouerbiorum, tum ex Ecclesiastico ab Ecclesia in Mariæ laudem repetuntur, ne posse quidem diuinæ sapientiæ inde ab æterno genitæ per omnia tribui, sed sanctissimæ Messiæ Matri quædam in illis rectè potius adaptari. Quin & Epiphanius nille ab hinc annis eóque amplius annotauit, diuinis literis non videri consentaneum, vt productus hic è Salomone locus ad Christum Dei filium referatur. Atque idem fuit [2] Gregorij Nazianzeni & [b] Basilij Magni iudicium. Certè Ariani Catholicos hoc loco ipso valdè vexarũt, indéque Christi diuinitatem oppugnarunt, & ex Dei filio creaturam efficere non erubuerunt. Sũt autem illic nonnulla, quæ si propius inspicias, naturæ Christi diuinæ, alia quæ humanæ conueniant. Quatenus verò ad Christum hominem spectant, aptissimè quidem illa hisce feriis nostræ Virginis accommodantur, ex qua nimirùm Dei filius & sapientia Patris, vt salutem procuraret humanã, carnem nostram assumpsit: Sed Epiphanij verba libet adscribere: Quandoquidem inquit, ipsa sapientia ædificauit sibi ipsi domum, fortassis à persona humanæ ipsius naturæ piè dici poterit, vt præsentia ipsius in carne, de ipsius Deitate dicat: Dominus creauit me, hoc est, ædificauit me in vtero Mariæ, principium viarum suarum in opera sua. Principiũ enim viarum descensus Christi in mũdum, est corpus ex Maria, quod est assumptum in opere iustitiæ & salutis ipsius.] Neque alia fuit Basilij Magni sententia, quum scriberet, in proposito loco sermonem haberi de illo, qui ex Maria secundùm carnem editus esset. Quocirca nimium & vanus & virulentus fuit Lutherus, quùm pro mero mendacio & in Deum blasphemia deputauit, supradictam epistolam, quæ Christo maximè competit, ad Mariã hoc die festo referri & applicari. Cæterum vt ad Virginis nostræ ortum redeamus, hic secundum altissimum æterni Dei consilium & admirabilem eius prædestinationem consideratus, tantò nobilior atque præstantior habendus est, quo effusior in illam Creatoris benignitas extitit, vt ipsa reliquis prelata diuis, ad summum dignissimúmque munus adsciscretur, supremúmque & gratiæ & gloriæ gradum

Sed etiam eo ausus est in mẽte diuina perpetua.

Prouerb. 8

Ecclesia recte quæ ad Mariam transfert quæ de æterna sapientiam in primis pertinent.

Epiph. 7. de arcanis Catholicæ veritatis cap. 1

Quomodo veteres accepérint locum Proverb. 8. Dominus possedit me, &c.

Arian. 1. de Theologia. b Lib. 4. contra Eunomii.

Apphaiste fe-Apostolorum ex. dicto loco Proverbiorũ.

Contra Arianorũ impias heres. 69.

Lib. 4. contra Eunomium. In Pasilli circa Euangel. de festo Natiuitat. Mariæ.

Lutherus insignis blasphemiam ob Ecclesiastem Epiphan.

A in cœlis & terris augustissimè obtineret. Illa verò hac summi numinis pręueniente gratia & gratuita vocatione non contenta, inde ab ipso ortu nullam curam, studiúmque nullum vnquam prætermisit, vt se sensũsque & vires animi & corporis ad omnẽ Dei nutum intentissimè conuerteret, bonáque cõscientia diceret: Gratia eius in me vacua non fuit, & gratia eius in me semper manet. Dei sumus adiutores, Dei cooperatores. Quę sedulitas diuinam gratiam & conseruandi & amplificandi, nobis quidem cum ętatis accessione persæpè languescit ac decrescit: in illa verò nata puella citra omnem vitij admixtionem auctior indies facta est, vt non solùm ętate, sed etiam virtute grandior atque confirmatior effici videretur.

Cur magni faciend. ps Marię ortus, iuxta Dei prædestinationem expensus.

1. Cor. 15

1. Cor. 13

Vbi non abs re fuerit credo, rationes aliquot cõmemorare, quæ matris Ecclesiæ in hoc Mariæ Natali celebrando institutum magis magisque cõprobent, sicut illas pius æquè ac eruditus Theologus, & scholasticis Doctoribus antiquior, Petrus Damianus exponit: Natiuitas, inquit, beatissimæ & intemeratæ genitricis Dei, fratres charissimi, meritum præcipuum, & singulare præbet hominibus gaudium, quæ totius extitit humanæ salutis exordium. Meritò ergo hodie profusis totus gaudiis vbique terrarum orbis exultat, meritò vniuersa sancta Ecclesia, nascente Sponsi sui Genitrice (vt ita præ gaudio dixerim) Felcennini carminis laudes alternat. Exultemus, inquam, in hac die præcipua, & totis visceribus in Domino delectemur, in qua dum Redemptoris nostri recolimus matrem, reliquarum festiuitatum celebramus originem. Quæ enim cunctis solennitatibus est antiquior tempore, nequaquam esse deber inferior dignitate. Nam si Salomon cum Israelitico populo in dedicatione templi ex lapidibus facti, tàm copiosum & magnificum sacrificium solenniter celebrauit, quale quãtúmque gaudium beatæ Mariæ Natiuitas populo Christiano debet adferre, in cuius vterum, velut re vera sacratissimum templum, Deus ipse descendẽs, & humanam naturam ex ea suscipere, & cum hominibus dignatus est visibiliter habitare? Licet enim & in illud Salomonis templum Deus descendisse credendus sit, in hoc tamẽ rationabili sanctuario, hoc est, in beatissimæ Virginis vtero, multo mirabilius, multóque felicius dignatus est manere pro nobis, in quo Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Iudaico templo Deus omnipotens gloriam quidem sui Aduentus contulit, sed nihil ex eo in sua natura suscepit. In beatissimæ autem Virginis vterum non solum dignatus est descendere, sed ex eo etiam perfectam sibi substantiam nostræ mortalitatis vnire. Quantò igitur nostri tẽpli maior est dignitas, tantò gloriosior debet esse solennitas, dum illa nascitur, quæ ante constitutionem mundi in consilio ęternæ sapientiæ electa & præelecta, etiam de regali stirpe fuit progenita. Ecce intemerata & gloriosa Virgo Maria, cuius hodie splendidissima Natiuitate vniuersa per orbem sancta illustratur Ecclesia, in lege prefigurata, in Patriarcharum & prophetarum oraculis prænunciata, ab Angelo singulari honorificentiæ priuilegio salutata, thronus Dei, solium Diuinitatis, palatiũ Regis æterni, gazophylacium thesauri, quo sumus de cruenti prædonis seruitio comparati, nobis proponitur in exemplũ. Gaudeamus itaque dilectissimi,

Festiuitas, hæc festiuitatũ Christianarum origo.

3. Reg. 7. et 8

2. Paral. 7

Huius festi collatio cum Iudaico de templi dedicatione.

Quantũ inter Salomonis & Marię templũ interfit.

& exultemus in Natiuitate Virginis Dei genitricis quæ nouum mundo nuncianit gaudium, & totius extitit humanæ salutis exordium. Exultemus, inquam,& ſicut gaudere ſolemus in Natiuitate Chriſti, ita etiã gaudeamus in Natiuitate Matris Chriſti. Hodie nata eſt Regina mundi, feneſtra cæli, ianua paradiſi, tabernaculum Dei, ſtella maris, ſcala cæleſtis,per quam ſupernus Rex humiliatus ad ima deſcendit, & homo qui poſtratus iacebat, ad ſuperna exaltatus aſcẽdit. Hodie apparuit ſtella mũdi, per quam ſol iuſtitię illuxit mundo, illa videlicet, de qua per Prophetam dicitur: Orietur ſtella ex Iacob,& exurget homo de Iſrael.Hodie nata eſt ſplendidiſſima illa virgo,ex qua proceſſit ſpecioſus forma præ filiis hominum, tanquam ſponſus de thalamo ſuo. Hodie prodiit ex vtero Matris, quæ templum fieri meruit Diuinitatis. Hodie impleta eſt prophetia illa, quam eximius Prophetarum ille Eſaias, quaſi præco factus ad aduentum Reginæ mundi, magna voce clamabat, dicens. Egredietur virga de radice Iæſſe,& flos de radice eius aſcẽdet.] Hæc ergo ex diuerſis & præclaris Damiani concionibus, ne Lectorem prolixitas grauaret, excerpſi, ſimúlque his verbis monſtrare volui varias rationes, quibus adducta Eccleſia ferias Virginis natalitias tot ſeculis reuerenter obſeruat. Eodem referri poſſunt, quæ de Maria Rupertus prædicat, eam nimirum Dei Patris inde ab initio ſponſam fuiſſe,ob quam ille veterem adamarit Synagogam, & quaſi coniugis habuerit loco. Etenim ante omnia ſecula id ſibi propoſuiſſe Deum, vt Verbum ſuum, quod miſerat, tandem per Mariæ vterum caro efficeretur, & Deus homo factus, vt anteà Synagogæ, ſic poſteà Eccleſiæ ſponſus diceretur & eſſet. Quibus hoc etiam repetitu dignum adiungit:Sic beata Virgo prioris Eccleſiæ pars optima, Dei Patris ſponſa eſſe meruit, vt exemplar quoque fuerit iunioris Eccleſiæ ſpõſæ Dei Filij ſui. Spiritus enim ſanctus, qui in vtero, vel de vtero Mariæ incarnationem operatus eſt vnigeniti Filij Dei, ipſe de vtero vel per vterum Eccleſiæ, per viuificum lauacrum gratiæ ſuæ, multorum operaturus erat regenerationẽ filiorum Dei.] Nec veretur idem alibi affirmare, Mariam prophetiſſam eſſe, ad quã Eſaias Propheta iuſſus accedat, cuius in vtero omnium ſanctorũ Propherarum completa ſit prophetia: nec ſolum quidem Eſaiam, ſed & Prophetas alios omnes ad hanc prophetiſſam acceſſiſſe. Omnes, inquit, omninò ad illam conuenerunt: omnium enim & ſingulorum diuiſiuæ gratiæ,& particulares prophetiæ in iſtam prophetiſſam ſimul conuenerunt, ſimul Spiritu ſancto ſuperueniente concurrerũt. Et beatum ſe Eſaias, imò beatos ſe omnes Prophetæ ſancti non immeritò crediderunt, quòd hoc modo ad iſtam prophetiſſam acceſſuros ſe eſſe nouerunt, quòd ad iſtud Dei templum, ad iſtud Spiritus ſancti ſacrarium quippiam verbi boni ſeſe adferre cognouerunt.

Hæc multaque id genus plura & eximia,quæ lõgum ſit percenſere, ſi alias vnquam, tùm hoc die maximè conſideranda videntur, quo Mariæ natalẽ in Eccleſia celebramus. Nam de Sectariis pudet ſane pigẽtque commemorare, qui non Mariæ Virginis,non Eccleſiæ Matris, non publicæ vtilitatis ratione tanguntur, vt has aliásque Deiparæ ferias in vſu & precio manere permittant. Intereà verò ne omninò nihil agant,ſanctæ huius diei celebritatem ſæpè in nuptiarum laſciuiam & conuiuiorum intẽperatiſſimos luxuſpulchra ſanè mutatione conuertunt, nimirum ne deſit ſymbolum reformatæ ab illis Eccleſiæ, atque vt Euangelij tandem illuſtrati fructus inſignis appareat, quod anteà tenebris, vt inquiunt, velut oppreſſum iacebat. Ac ſapiunt in eo certè, quod Ioannis Baptiſtæ natalem diẽ agnoſcunt, ac quotannis celebrant, ſi è multis illorum Eccleſiis & nouis ordinationibus, quæ tamen mirum in modum diſcrepant, ferre iudicium fas eſt. Quæ autem ſapientia obſecro,non tantum honoris Matri, quantum præcurſori Redemptoris in die natalitio celebrando deferre?Scimus quid Angelus Zachariam in templo compellans, de Ioanne naſcituro dixerit, hoc inter alia prædicens fore: Erit gaudium tibi & exultatio, & multi in Natiuitate eius gaudebunt, quemadmodum cognatos & vicinos vtrique parenti Ioannis gratulantes porrò feciſſe, ſatis Lucas oſtendit. An verò hic Angeli ſermo vim præcepti obtinet,vt Chriſtianos omnes ad natalem Ioannis, qui nunc in Eccleſia colitur,quotannis & ritu publico celebrandum adſtringat?Nemo quidem prudens hoc ex Euangelio rectè conuincet, ſed fatendum eſt, ex Eccleſiæ potius authoritate atque traditione accipi, quòd nobiſcum Sectarij natalem Ioannis magno in precio habent & celebrant publicè. Cur igitur eodem iure vel non recipiunt, vel receptum abolent Mariæ natalẽ, quẽ Synodus Lugdunenſis & Gregorius IX. pont. Max. confirmarunt? Sed & multò antè floruit Ioannes Damaſcenus, ac eundem diem vt ætate ſua ſolennẽ aliquot concionibus publicè cohoneſtauit. Extat Emanuelis Comneni ante annos propemodũ mille ſcripta & promulgata conſtitutio, quam Theodorus Balſamus Patriarcha Antiochenus repetiuit. in ea feriatis diebus aliis præſens adſcribitur, & ſacer ab omnibus haberi mandatur. Natalis, inquit, dies puriſſimæ Dominæ ac Dei genitricis, qui eſt octauo Septembris.] At verò nihil mirum has ferias contemni & abrogari, quum ne Chriſto quidẽ Redemptori præcipuas tótque ſeculis receptas manere ferias permittat impia temeritas Nouatorum Certè Lutheri Sectariorum huius æui patriarchæ vox illa eſt propria: [a] *Perielim hoc feſtum omitti, quum nullo Scripturæ teſtimonio nitatur.* Qui cum ſeipſo deterior, & in ritibus Eccleſiæ contemnendis impudentior factus eſſet, velut iudex de ſublimi loco pronunciauit: [b] *Aſſumptionis & Natiuitatis Mariæ feſta planè reiicimus.* Tum alibi multò petulantius hãc legem generalem ſanciuit: [c] *Feſta Sanctorum in vniuerſum aboleantur.* Dignum certè tali legiſlatore mãdatum, qui ſecum ipſe pugnans alibi ſcripſit: [d] *Tertium præceptum docet dies feſtos celebrare: idcirco feſta Apoſtolorum & beatæ Virginis obſeruari debent.* Verum peiora huius magiſtri placita, quæ Chriſti Eccleſiã contemnere, hoc eſt, Chriſtianiſsimum abnegare docent, pleriſque Nouatoribus magis arriſerunt, firmiúsque cuſtodiuntur. Ac veterum quidẽ Scriptorum ſententiæ, hunc ſacrum diem illuſtrantium paulò pòſt repetentur, vt interim nihil de Euſebio, Beda, Bernardo, Brunone dicamus.

Cæterum quæ ad propriam huius feſti hiſtoriam ſpectant, & Mariæ natalem quibuſdam miraculis illuſtrẽ oſtendunt, ea tum breuiter, tum ſignificãter

Non ſolum in Chriſti, ſed & Marię Natiuitate gaudendum.
Mariæ Virginis præclara epitheta.
Num. 24
Pſal. 44 & 18.
Eſai. 11
Lib. de operib. Spiritus ſanctis cap. 8
Quam præclarè ſentiendũ de Mariæ Natiuitate & prędestinatione.
Marię veteris Eccleſiæ vel Synagogæ pars optima.
In Eſai. cap. 3 & c. 9 li. de operibus Spiritus ſancti.
Eſai. 8
Prophetas & veteris Teſtamenti Patres ad Mariã prophetiſãã acceſſiſſe cum gaudio.
Hoc feſtum indigne ac irreuerẽter haberi à nouatoribus.
Sectariis huic feſto ludibria faciũt.
Ioãnis quoq; Mariæ feſta natalitia.
Luthers huiũ feſti aduerſatur.
a Circa feſt. in feſto Sanctitatis Mariæ.
b In libl. piis carmenibus obiter mandat.
c In libl. de formula Miſſæ.
d In vita Saxonis.
Nouum diuas Lucæ ſequutus Sectorum Eccleſiarum abrogantis.

Nicephorus his verbis explicat: Inuenta eſt beata virgo Maria dignum, Deumque decens. Verbi domicilium, etiam ante natiuitatem Deo conſecrata, atque ex membris ſenilibus & longè à naturæ feruore alienis tanquàm quidam diuinitus datus fructus producta.] Vbi rurſus obſtrepunt Centuriatores, & Nicephorum inprimis hac ſua oratione perſtringunt: *Videmus Proteuangelium Iacobi hanc vnam ob cauſam conſtructum eſſe, vt ortum Mariæ indicet, & ſummis verbis laudibus, quomodo nimirum à ſterili matre nata ſit, Angelo eius Natiuitatem prædicente. Nicephorus tamen & hæc & alia multa arripuit & coaceruauit ſatis quidem temere.* Accuſant præterea Germanum virum eximiè ſanctum,quòd ſcribat, Mariã ex Anna matre ſterili eſſe natam, vt alia id genus plura ab iſtis temerè ſuggillata,& ſequẽti capite confutanda prętereamus. Vbi cum illis non pugnabimus de Iacobi Proteuangelio, quod ita nobis etiam obiicit Chemnitius, velut eius libri authoritate nitamur, quùm longè quidem ſecus res habeat, multóque probationes in hac hiſtoria teſtes iam antè produxerimus At verò Nicephorum excuſare difficile non eſt, vtporè qui Euodium, Iuuenalem, Hippolytum, Methodium, Gregorium Nyſſenum, Epiphanium, Andream Creteſem, alioſque plures Græcos Theologos,quorum opera pleraque noſtro & ſeculo & orbi ignota interierunt,fideliter ſequutus videtur: tãtum abeſt, vt ex Iacobi Proteuãgelio hanc hiſtoriæ partem ſolùm arripuerit & coaceruarit. Nec maior illis fides habenda eſt, quùm in Germanum veluti fabulatorem ipſi nimium ſæpè fabulantes, imò & calumniantes inuehuntur,Germanum,inquã, præclarum ſempérque laudatum Patriarcham Conſtantinopolitanum, qui inde à puero ſanctus Deóque dicatus,ac multum in ſacris literis exercitatus,tanti nominis claritate floruit, vt Patres in ſecunda Synodo Nicena multum eius tribuerint authoritati. An verò tàm perfrictæ frontis erunt,vt contra Ioãnem Damaſcenum excipiant, & laudatiſſimum grauiſſimumque apud Græcos Theologum falſitatis aut vanitatis accuſent? Sic autem ille ſcribit: Ad Natalitium feſtum rurſum nos conferamus, atque Annæ velut Epithalamium carmen pauliſper modulemur,nunc quidem filiam diuinitus datam, ac promiſſionis pignus vtero gerenti,nunc autem poſt diuturnam ſterilitatem genitale votum clariſſimi, atque omni mentis agitatione præſtantioris Dei ad homines aduentus, in lucem emittenti.] Vt cæteras ſilentio tranſeamus, quæ & præſentem confirmant hiſtoriam, & Virginis parentibus gratulãtur. Quod ſi Centuriatores neque Nicephoro, neque Germano, neque Damaſceno fidem habere dignantur, ſuũ ſaltem Camerarium audiant, qui ſuperiorem narrationem repetit atque cõfirmat, quòd nimirum Anna, ſicut Helcanæ vxor ſterilis, ſuis à Deo precibus ſanctam hanc ſobolem impetrarit.

Agedum verò, vt obiectã caliginem amoliamur, lucem veritatis ab illis mutuemur, qui multo ante noſtram ætatem de hoc Mariæ feſto publicè docuerunt, illudque ſuis concionibus decorarunt. Ac primùm teſtis prodeat dictus modo Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus in hunc modũ Græcè ſcribens: ἡ παγκόσμιος χαρὰ ἐκ τοῦ διηχήσαν ἀνέτειλεν ἡμῖν ἐξ Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης, ἡ παράμωμος παρθένος, ἥτις δι' ὑπερβολὴν ἁγιωτάτος ναὸς θεοῦ ἔμψυχος γενέσθαι, καὶ μόνη κατὰ ἀλήθειαν θεοτόκος γνωσθῆναι, καὶ δόξα τοῖς αὐτῆς ἰκεσίαις ὁ θεὸς τῷ κόσμῳ τὴν εἰρήνην κατέπεμψε, καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος. Commune, inquit, totius mũdi gaudium, ex iuſtis hominibus Ioachim & Anna (hoc die) nobis exortum eſt, laudatiſſima nimirum illa omniſque plenè reprehenſionis expers Virgo, quæ ſolà propter eximiæ dignitatis præſtantiam verè rectéque animatum Dei templum facta eſt, ac ſola verè Deipara agnoſcitur, & propter huius intercessionem Chriſtus Deus mundo quidem pacẽ & concordiam, noſtris verò mentibus miſericordiã vberem demiſit ac impartitus eſt.] Ac idem Germanus quũ pſalmum quadrageſimũ quartum explanat illaque verba excutit: Audi filia & vide, ita ſcribit: Διὰ τῆς ἐλεοφόρου γόνου πάνσεπτος ἐξ Ἰωακεὶμ καὶ τῆς Ἄννης τῆς δικαιωσήμερον προσῆλθες παρθένε, οὐρανὸς καὶ θρόνος θεοῦ καὶ δῶρον χαθαρότητος, τὴν χαρὰν προσμηνύουσα τοῦ παντὸς κόσμου· τῆς ζωῆς ἡμῶν πρόξενε, κατὰ ἐξαίρεσις, εὐλογίας ἡ αὐτοδοσις, διὸ ἐν τῇ γεννήσει σοῦ λόγῳ θεόλογε, τὴν εἰρήνην αἴτησαι καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος. Hoc eſt, ſecundum Angeli vaticinium ô Virgo illuſtris, proles ex iuſtis hominibus Ioachim & Anna in lucem hodie prodiiſti, cœlum & ſedes Dei, omniſque puritatis receptaculũ, gaudiũ mundo vniuerſo annuncians, vitæ largitrix, ſnã ledictionis interemptrix, benedictionis cõciliatrix. Quamobrem ô diuina Virgo in hac Natiuitate tua, mundo pacem & concordiam poſce, noſtris verò animabus gratiam & miſericordiam impetra.] Iterum verò quum eiuſdem Pſalmi tractat ſententiã: Vultum tuum Domine deprecabuntur, hæc verba interſerit: Σὺ τεῖχος καὶ ἄγκυρα ἡ Ἄννα, σήμερον χαῖρε καὶ προτείνω φαιδρῶς· λαμπροφορείτω τὸ ἐπίγειον, βασιλεῖς σκιρτάτωσαν, ἱερεῖς ἐν εὐλογίαις εὐφραινέσθωσαν, ἑορταζέσθω ὁ σύμπας κόσμος. Ἰδοὺ γὰρ ἡ βασίλισσα καὶ ἄνυμφος τοῦ πατρὸς ἐκ τῆς ῥίζης τοῦ Ἰεσσαὶ ἀνεβλάστησεν. Οὐκ ἐπὶ γυναῖκες ἐν λύπαις τέξουσι τέκνα, ἡ χαρὰ γὰρ ἐξήνθησε, καὶ ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἐν κόσμῳ πολιτεύεται. Οὐκ ἐπὶ τὸ δῶρον τοῦ Ἰωακεὶμ ἀποστρέφονται. Τὸ θρῆνος γὰρ τῆς Ἄννης εἰς χαρὰν μετεκλίθη, συγχάρητέ μοι λέγουσα, πᾶς ἐκλεκτὸς Ἰσραήλ, ἰδοὺ γὰρ δέδωκέ μοι κύριος τὸ ἔμψυχον παλάτιον τῆς θείας δόξης αὐτοῦ εἰς κοινὴν εὐφροσύνην, καὶ χαρὰν, καὶ σωτηρίαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Id perinde eſt ac ſi dixeris: Anna ſterilis & infœcũda hodie manus alacriter & feſtiuè cõplodat. Quæ in tertis verſantur, ſerena lętaque ſint omnia. Reges exultẽt, Sacerdotes in diuinis laudibus exhilarentur, ac mundus demũ vniuerſus feſtum hunc celebret diem. Nam ecce Regina & innupta æterni Patris ſponſa ex radice Ieſſæ proceſſit. Fœminæ in poſterum parient dolorum expertes: efflorui enim gaudium ac lætitia, & iam vita hominum mortalium in mundo regnum obtinet ac dominatur. Neque verò amplius repellentur ac faſtidio erunt munera Ioachim: luctus ſiquidem Annæ in gaudium præiudicatus ac conuerſus eſt, Annæ, inquam, iam dicentis. Congratulamini mihi omnes electi Iſraëlitæ: ecce enim Dominus ipſe, in communem mortalium omnium conſolationem, gaudium atque lætitiam, nec non in animarum noſtrarum ſalutem, animatum maieſtatis & gloriæ ſuę palatium mihi eſt largitus.]

Centur. 1. cap. 10.
Quomodo Centuriatores in dubium vocent hiſtoriã de Mariæ Natiuitate.
Centur. 8. cap. 10.
In examine Concilij Trideni.
Nicephorus defenditur cõtra Centuriatores.
Orat. 2. de Natiuitate.
In Biblioth.
Lucæ 1.
Teſtimonia Græcorum de Mariæ Natiuitate ac prę ſenti feſto ſcriptorum, & in primis Germani Patriarchæ Conſtantinopolitani.
Eximia epitheta Deiparę congrẽtia.
Quã ſit lætus multis, dies mariæ natalis.

Testimonium Sergij Hierapolitæ, de Mariæ natali.

CVM hoc sancto Patriarcha connectam Sergium Hierapolitam, Græcum & ipsum Scriptorem non ignobilem, qui Mariæ natalem hac ornat oratione: Εν εὐσήμῳ ἡμέρᾳ ἑορτῆς ἡμῶν σαλπίσωμεν πνευματικῇ κιθάρᾳ, ἡ γὰρ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ σήμερον τίκτεται ἡ μητὴρ τῆς ζωῆς, τὸ σκότος λύουσα, τῷ Ἀδὰμ ἡ ἀνάπλασις, καὶ τῆς Εὔας ἡ ἀνάκλησις. τῆς ἀφθαρσίας ἡ πηγή, τῆς φθορᾶς ἀπαλλαγή, δι' ἣν ἡμεῖς ἐθεώθημεν, καὶ τὸ θανάτου ἐλυτρώθημεν, καὶ βοήσωμεν αὐτῇ σὺν τῷ Γαβριὴλ οἱ πιστοί, χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ ὁ διὰ σοῦ χαρίζόμενος ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος. Quæ simpliciter versa hunc sensum exprimunt: In hac festa celebríque luce buccina spirituali clangamus. Etenim quæ præsenti die ex Dauidico semine nascitur, vitæ Mater est, tenebrarum expultrix, Adæ reparatrix, Euę reuocatrix, immortalitatis fons, corruptionis interitus ac liberatio, per quam nos quidem in Diuinæ naturæ participationem translati sumus, atque à morte ipsa liberati, & acclamamus ipsi omnes fideles cum Gabriele: Aue gratia plena, Dominus tecum, qui propter te Maria magnam erga nos misericordiam declarat atque commonstrat.] Deindè quàm venustè idem credentes omnes hortatur, vt festum hunc diem religiosè colant, & studiis ornent spiritualibus, qu ita pergit concionari: Δεῦτε ἅπαντες πιστοὶ, φρὸς τὴν παρθένον δραμῶμεν, ἰδὺ γὰρ γεννᾶται ἡ φρὸ γαστρὸς φροοεισθεῖσα τοῦ θεοῦ ἡμῶν μητὴρ, τὸ τῆς παρθενίας κειμήλιον, ἡ τοῦ Ἀαρὼν βλαστήσασα ῥάβδος ἐκ ῥῆς ῥίζης τοῦ Ἰεσσαὶ, τῶν φροφητῶν τὸ κήρυγμα, καὶ τῶν δικαίων Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης τὸ βλάστημα γεννᾶται τοίνυν, καὶ ὁ κόσμος σὺν αὐτῇ ἀνακαινίζεται, τίκτεται καὶ ἡ ἐκκλησία, τὴν ἑαυτὴν ἐυφρεπειαν χαρίζεται ὁ ναὸς ὁ ἅγιος, τὸ τῆς θεότητος δοχεῖον, τὸ παρθενικὸν ὄργανον, ὁ βασιλικὸς θάλαμος, ἐν ᾧ τὸ φαράδοξον τῆς ἀφορήτου ἑνώσεως τῶ συνελθοῦσῶν ἐπὶ χεῖστῦ φύσεων ἐτελεσιουργηθη μυστηριον, ὃν φροσκυνοῦντες ἀν ὑμνῶμεν πλὺ τῆς παρθενῦ παράμωμον Γέννησιν. ἡ Γέννησιν σῦ θεοτόκε χαραν ἐμήνυσε πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ. Venite, inquit, fideles omnes, cursu quodam ad Virginem contendamus. En illa nascitur, quæ antequàm nasceretur, Dei Mater futura designata est. Nascitur singulare virginitatis decus & ornamentum: nascitur Aaronis virga de radice Iessæ germinans: nascitur prophetarum præconium, & iustorum Ioachim & Annæ germen. Hæc iam nascitur, & vnà cum ipsa mundus renascitur ac renouatur: nascitur & Ecclesia, suóque ipsius decore circumdatur atque ornatur templum sanctum, receptaculũ diuinitatis, organũ virginale, Regiúsque thalamus, in quo admirandum illud mysterium vnionis naturarum in Christo ineffabili modo inter se coeuntium perfectum est. Hunc proinde Christum adorantes, omnis reprehẽsionis expertem immaculatæ Virginis Natiuitatem hoc laudum præconio celebremus: Natiuitas tua Dei genitrix gaudium annunciauit vniuerso mundo.] Verùm alios festi huius præcones, vt mihi sanè videtur, Damascenus excellit in tribus orationibus, quas Græcè & Latinè paucis retrò annis Billius primùm edidit. Adeste, inquit, gentes omnes, omne hominum genus, omnes cuiusuis linguæ & ætatis ac dignitatis orbis vniuersi: lætitiæ natalem diem animis celebremus. Nam cum gentiles, Dæmonum per commentitias fabulas mentem surripientium, ac veritatem obscurantium, atque Regum natiuitates omni honoris genere celebrarint, pro sua quisque facultate munus quoddam offerẽtes, tametsi etiam alioquin illi vitæ humanæ perniciem inferrent.] Sed præsagit mihi animus, non defuturos morosos hîc iudices, quos offendant tàm præclari tituli ac producta epitheta, velut Mariæ minus congruentia. Quid autem non Momos offendit? quid Ecclesiæ hostibus non displicet in Mariæ laudatoribus? Illud negari non potest, antiquiores etiam Theologos tùm Græcos, tùm Latinos à similibus loquendi ac salutandi formulis minimè abhorrere, nihílque in illis inesse periculi metuendum, modò iuxta communem Ecclesię, sensum, qui ad Christi filij gloriam hæc Matris refert præconia, & soli Deo cultum latriæ inconcussum tribuit, prudenter ac legitimè accipiantur, sicut alibi pluribus euincemus.

Epitheta præclara Deiparæ

Aliæ veteres testimonia de hoc festo Mariæ.

Cantica. 16. conferatur Cantica.

SED & Ruperti Tuitensis verba subiiciam, qui locum illum Canticorum interpretans: Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, hoc modo Mariam affatur: Quando nata es ô Virgo beata, tunc vera nobis aurora surrexit, aurora prænuncia diei sempiterni: quia sicut aurora quotidiana finis præteritæ noctis, & initium diei sequentis, sic Natiuitas tua, natiuitas ex semine Abrahæ, clara ex stirpe Dauid, ad quos cum iuramento facta est repromissio benedictionis, finis dolorum, & consolationis fuit initium: finis tristitiæ, & lætitiæ nobis extitit principium.] Commendant hæc quoque singularem verèque sanctam Deiparæ Natiuitatem, sicut & illa, quæ apud Guaricum de hoc natali die concionantem legimus: Nata est, inquit, hodie Virgo, de qua salus omnium voluit nasci, vt natis ad mortem, daret ad vitã posse renasci. Nata est hodie Mater noua, quæ primæ matris maledictionem dissoluit, vt per istam benedictionem, hæreditatem possideant, qui per illam sub præiudicio maledicti æterni fuerant nati. Prorsus noua Mater, quæ natiuitatem attulit filiis inueteratis, vitiúmque sanauit tàm ingenitæ quã superadditæ vetustatis. Prorsus noua Mater, quæ iam nouo miraculo parit, vt pariat & Virgo sit, ipsũmque pariat, qui omnia matrémque ipsam inter omnia creauit.] Demùm vt Thomæ Aquinatis verbis vtamur, rationabiliter creditur, quòd illa quę genuit vnigenitum à Patre plenum gratiæ & veritatis, præ omnibus aliis maiora gratiæ acceperit priuilegia. Vnde Angelus ei dixit: Aue gratia plena. Hinc Ecclesia celebrat Marię Natiuitatẽ.] Atque hæc sint satis tùm ad sanctam huius Natiuitatẽ adstruendam, tùm ad pium Ecclesiæ institutum vindicãdum, quo Mariæ natalis ritu publico condecoratur. Oblatrent interim Sectarij, quibus haud dubie suggerit Satanas, & animos addit Lutherus, vt hunc diem Mariæ natalem è medio tollant, ne piorum animi ad Deum in Maria laudandum, & ad beatam illam publice comprobandam, tunc peculiariter excitentur. Verè sanctus & colendus dies, quo primùm ex tot millibus Adæ liberis, in lucem illa prodiit, quæ plus puritatis & sanctitatis quàm reliqui omnes, adferret, maiorémque causam publici gaudij & incredibilis emoluméti mortalibus exhiberet. Quis omninò dies talis tantæque filiæ parentibus ortus est iucundior? Quis itidem vicinis, consanguineis & amicis vberiorem gratulandi tribuit occasionem, gratulandi inquam piis & dilectis, sed infœcundis parentibus, quos Deus supra spẽ & expectationem omnium

Guarici ex monitio de Natiuitate Mariæ natiuitatis.

Serm. 1. de Natiuitate Mariæ.

Sergij Hierapolitæ com. mẽdatio festi Mariæ natalitij.

Celebrandus dies Mariæ natalis, vel ipsius nouitatis, & quæ causa. 3. part. q. 35. artic. 1.

In concione de festo Natiu. Mariæ.

omniũ prole pulchertrima cumulasset? Nobis quidem admodum probabile videtur, quod sanctæ Brigittæ diuinitus reuelatum legimus, ipsos etiam in cœlis Angelos lætitia quadam insolita fuisse perfusos, quùm Dei Matrem ante mundi constitutionem nasciturum diuino illustrati Spiritu cognoscerent: imò & primum parentem Adam quum huius Natiuitatis esset præscius, magnam inde consolationem & exultationem animo percepisse sit credibile. Tantundem de aliis Patriarchis his & veteris Testaméti fidelibus iudicare licet, quotquot demũ Messiæ matrem in Spiritu præuiderũt, quùm summo illius desiderio proculdubio tenerentur, quæ sola suo partu vnico, plusquàm reliquæ mulieres cum liberis suis omnibus, orbi profutura esset. Iam verò quum Maria in lucem est edita, & Deo & Angelis, si humano more loquendum est, eadem Brigitta teste, gaudium quoddam accessit. Tum nata puella longè quidem maturius quàm infantes alios rationis vsu & intellectus acumine viguit, sicut & infanti Ioanni accidit, vt multi veteres Lucam interpretantur. Cæterùm quamuis hęc certò & solide confirmari nequeant, tamen non contemnenda videntur, & suis sæpè paruulis arcana reuelat Deus, quæ mundi sapientes Ecclesiæque desertores tantum non fabulosa & ridicula esse arbitrantur. Nũc quandoquidem de felici Marię ortu diximus, ad ea veniamus, quæ cũ prima pulcherrimæ huius puellæ coniunguntur ætate quantum ex veterum scriptis potest deprehendi.

Angelos de futuro Mariæ ortu est: Lucas. 1. & Pater veteris Testamenti.

Insem. ad gelica. c. 7

Epitheta prædicta sẽpe accipiuntur Virgini posse tribuit.

Luc. 1. Matth. 11

CAPVT XII.

De Mariæ pueritia, & eiusdem puellæ præsentatione seu oblatione, à parentibus facta in templo Hierosolymitano.

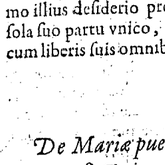

AMPRIDEM traditum, & multorum authoritate corroboratum est, Ioachim & Annam, integerrimos Virginis nostræ parentes, post longam sterilitatem fœcunditatis suæ desideratissimum munus, natã scilicet ac ablactatam puellã, eámque trimam in templum Hierosolymitanum reuerenter adduxisse, atque adductam vt votum suũ re ipsa perficerent, & diuino numini, & eius tẽporis Sacerdotibus solenniter obtulisse. Quæ quidem oblatio, siue vt vulgo dicunt, præsentatio, partim ob ipsorum parentum offerentium eximiam pietatem, partim propter oblatæ puellæ, quæ se ipsam authori Deo libenter dedicabat, præclarã voluntatem, non potuit summo Deo non esse pergrata, meritóque in hunc diem vsque commendatur. Etenim ex hoc munere singulari, non minus quàm ex peccatoris vnius conuersione, proculdubio Angelis nouum in cælo gaudium creabatur: deinde memorandum in Ecclesia, imò & imitandum exẽplum tum parentibus, tùm filiis arcano Dei consilio statuebatur. Accedunt porrò Centuriatores, & ne sui dissimiles esse videantur, nihil non admoliũtur, vt omnem huius historiæ, ac Ecclesiasticæ traditionis fidem prorsus, si possint, aboleant, aut certè quidem apud simplices in dubium vocent, ne quid pręclari de pueritia, præsentatione & educatione miranda Virginis vel credatur à piis, vel cogitetur. Vbi primum quidem Iacobi proteuangelium, tanquam Apocryphum librum improbant: deinde verò Nicephorum, velut qui multa ex eo sine iudicio coaceruarit, sicut & Germanum, superbe contemnũt: postremò quæ de Mariæ pueritia commemorãtur, ea cum veteris Testamenti historiis minus cõuenire contendunt. Cæterùm nos ad priora duo huius accusationis capita proximè respondimus, iterúmque testamur, in præsentis historiæ confirmationẽ præsidia nobis firmiora suppetere, quàm quæ dictum Proteuangelium subministrat, de cuius quidem libri authoritate nunc minime laboramus. De Nicephoro & Germano diximus, atque hic etiam repetitum esse volumus, eos in causam præsentem nihil noui aut suspecti adferre, sed veterũ niti testimoniis bonáque fide quod ipsi partim scripto, partim traditione accepissent, suis prodere monumentis: nimirum vt certius de tantæ Virginis cõstet historia, quàm alij quondã, Epiphanio presbytero teste, non sine fraude corruperunt. Fallo & illud assumunt Cẽturiatores, cum historiis veteris Testamenti non cõuenire, quod de Mariæ præsentatione & educatione in tẽplo facta refert antiquitas, & Nicephorus probat. Etenim perbellè conuenit, quẽadmodum veteres etiã, vt [a] Gregorius Nyssenus & [b] Ioannes Damascenus ante Nicephorũ annotarunt, & ex ipsis antiqui Testaméti literis cõfirmarunt. Etenim quod in libris Regum de Samuele puero cũsque Matre traditur, multis modis huic negotio affine est, quod de Mariæ puella & eius parẽte affirmatur. Nam sicut de Anna Ioachim coniuge, sic etiam de Samuelis matre & Helcanæ vxore scribitur, quòd multo tẽpore sterilis vixerit, quòd prolis desiderio magno teneretur, quòd pro fœcunditate Deũ sedulò precaretur, quòd libenter versaretur in templo, quòd honesta esset ac religiosa matrona, quòd voto se obstrinxerit prolem natam offerendi Deo, sacróque ministerio in templo consecrandi; demũ quod statim post ablactationem promissum exoluerit, suámque prolem in templo obtulerit, & oblatum reliquerit, vt piè illic educaretur. Tam pulchrè matres hæ duæ inter se cõsentiunt, tótque modis similia faciunt, vt non frustra eodem etiam dici nomine, & quasi germanæ sorores, & eiusdẽ fere classis esse viderentur. Quod prior Anna ob sterilitatem contempta, precibus à Deo contẽdit & exorauit, vt Deo charam haberet offerrétque in templo sobolẽ, id nostra etiã Anna, cùm simili morbo laboraret, ac eodem remedij gẽnere vteretur, feliciter est consecuta, pro Samuele Mariam summo Deo dedicans, ac templo instituendam relinquens.

Quæ narratio vt paulo illustrior efficiatur, ex Nicephoro mihi repetendum est, Annam in suo cum Ioachim coniugio senem & sterilem multo vixisse tempore, quæ tamen dicto exemplo alterius Annæ ad sedulum precandi studium, vt ei Mater esse liceret, confugerit, simúlque id quod pareret, ipsi Deo dicaturam se esse sanctè spoponderit.

Summa historiæ de Maria in templum oblata.

Lib. de vita Mariæ.

a Homil. de hum. Christi generat.

b Lib. 4. fidei Orthodox. cap. 15

1. Reg. 1 & 2

Cur & quomodo Cẽturiatores præsentẽ conuellant historiam.

Responsio ad Centuriatorũ obiectiones.

Hanc oblationem incẽpto non leuis huiusce momenti.

Dictum historiam veteribus approbatam esse.

Historiã eandem cum Scriptura veteris Testamenti congruere.

Duas Annas Helcanę & Ioachim in multis conuenire.

Nicephori testimonium de præsenti historia.

Lib. 1. Ecclesiast. histor. cap. 7

Quibus rebus hanc etiam orationem adiungit: Sed enim diuino nutu ad eam quàm petierat gratiam, Anna confirmata atque roborata, postquàm puella è maternis prodiit locis, Mariam eam statim nominauit, ænigmate latenter à Deo acceptam gratiam declarans. Vt vero infans à lacte materno iam abhorruit, & mammam attingere noluit, promissionem Mater adimplet: & in templum ascendens, iuxta votum, eam Deo consecrat, tertium iam tum ætatis agentem annum. Et Sacerdotes quidem tum eam tanquam sanctius quoddam donarium suscepere, & puellam in sacrario fouendam esse duxere, ad antiqui illius Samuelis similitudinem. Itaque illa vt res diuina intacta & sacrosancta in templi sanctiore loco & adytis ipsis viuebat. Quid autem est obsecro, quod in superioribus Nicephori verbis meritò suggilletur? quæ fingendi libido illi tribui potest? an non gratiter, piè & commodè sic loquitur, vt legis morisque veteris ratio exigit, & Marię puellæ dignitati est consentaneum? Facit certè cum Nicephoro iterum Camerarius, & ab illo narrata confirmat, quòd Anna, sicut Helcanæ vxor, sterilis impetrauerit precibus suis à Deo sobolem, & hanc illi consecrauerit, ac etiam in templo educandam curarit: tandem verò virginitatem ipsius dicatam Deo, custodiæ Iosephi senis optimi & sanctissimi commissam fuisse scribit. Eant ergo Centuriatores, & apud suos portò garriant, Nicephorum ea quæ diximus, ex Iacobi Proteuangelio temerè arripuisse & congeruasse. Atqui non minus ille prudenter quã fideliter hæc aliáque id genus plura ex instructissima Ecclesię Constantinopolitanæ Bibliotheca collegit, nec sine singulari Dei prouidentia nobis conscripta reliquit, vt nimirùm hac veluti luce accedente, non solùm noua istorũ sensa, velut atræ nubes, facilius dissipentur, sed & vetus Ecclesiæ fides ac traditio ab Orthodoxis tenacius retineantur.

2. Reg. 2

Camerarius confirmat Nicephori narrationem.

Lib. de vita Christi.

Quæ narrat Nicephorus, bona fide narrat de Maria in templum oblata,

Quàm verò sunt multa in illo proteuangelio prætermissa, & hic alibique à Nicephoro annotata, sed & vigilanti obseruatione digna, quicquid Mariomastiges calũnientur? Quo loco Nicephorus, sicut & Simeõ Metaphrastes aliique vetustiores, Theologum apud Græcos grauissimum atque probatissimum Gregorium illum Nyssenũ ducem habent atque sequuntur, qui vel vnus quidem sufficerit ad vanitatem nouatorum fortissimè coarguendã, si de miranda Virginis puericitia litẽ nobis pergent intendere, ac veterem negare traditionẽ. Sic autem docuit & scripsit ille Gregorius: Erat insignis in accurata vitæ, quæ est ex lege, institutione, & inter optimos apprimè notus pater Virginis. Consenuerat autẽ sine liberis, quod non erat eius cõiunx apta ad procreandos filios. Erat verò ex lege quidã honor matribus, quem non adipiscebantur quæ carebant filiis. Imitatur ergo ea quoque illa quæ narrantur de Matre Samuelis. Et cum fuisset intra templum Sanctorum, fit supplex Deo rogans, ne excideret ab ea, quæ est ex lege, benedictione, cùm in legem nihil peccaret: fieret autem Mater, & Deo consecraret id quod pareret. Cum nutu autem diuino confirmata esset ad gratiam quam petierat, postquã pepęrit puellam, eam quidem nominauit Mariam: vt vel ipsum nomen significaret, à Deo datam esse gratiam. Cùm vero iam creuisset puella, vt non amplius opus haberet fugere mammillam, eam Deo tradidit, & promissum impleuit, & ad templum ad-

Gregorij Nisseni testimonium priora confirmat de Mariæ oblatione in templo facta, eiusque parentibus.

Hom. de humi. Christi generat.

A duxit. Sacerdotes autem interim quidem, ad similitudinem Samuelis, inter Sanctos educabant puellam.]

Sed & Gregorio Nysseno antiquior est Euodius diuinus ille vir, vt[a] Nicephorus, vel beatissimus, vt[b] Ignatius loquitur, idémque primus Ecclesiæ Antiochenæ post Apostolũ Petrũ Episcopus, qui epistolã scribens, hæc verba interseruit: Maria trimula quum esset, in templo est præsentata, & ibi in Sãctis Sanctorum traduxit annos vndecim. Deinde vero Sacerdotum manibus Iosepho ad custodiã est tradita, apud quem quum menses exegisset quatuor, ab Angelo Gabriele lætum illũ accepit nuncium.] Nec sunt dissimilia quæ scribit Georgius Cedrenus velut priores, quos dixi, authores legerit: Ioachimus inquit, octogenarius discessit: Anna annos nata vndeoctoginta vitam finiit. Ab his in templũ deducta Dei genitrix anno ætatis suæ tertio, vndecim annos nata parentes amisit: neque verò vnquam templo excedebat, sed si qua re opus haberet, ad solam Elizabetham ibat cognatam & templo vicinam. Literas Hebraicas superstite etiãmnum Ioachimo didicit.] vt cætera prætermittam. Cum his planè consentit Germanus, vt ipsi quoque Centuriatores fatentur, quum diserte narrat, Mariam ex Anna sterili Matre natam, & post annos tres in tẽplum adductam, Deóque sanctè dicatam esse, quæ illic ad secundam vsque ætatem manserit. Confirmat eadem Simeon Metaphrastes, qui de ortu & educatione Deiparæ scribens, inter cætera testatur: Cum iam creuisset puella, vt non amplius opus haberet fugere mammillam, mater eam Deo tradidit, & promissum impleuit, & ad templum adduxit. Sacerdotes autem interim quidem ad similitudinem Samuelis, inter Sanctos educabant puellam.] Eodẽ pertinet quod memoriæ prodidit Andreas Cretẽsis de Marię parentibus, qui nempè frequentes preces & crebra sacrificia obtulerint Deo, vt è sterilibus fœcundi redderentur, eósque sui voti compotes factos, & diuinis reuelationibus illustratos fuisse, vt acceptæ per preces gratiæ magnitudinem certius cognoscerent: Itaque Mariam non solum ex sterili Matre feliciter natam, sed & puellam in templum adductam, Deóque dedicatam pulchrum munus extitisse, quæ in templi adytis tanquam aureis thalamis, versaretur, & cælesti, non communi cibo sustentaretur. Consonat his omnibus Georgius Nicomediæ Archiepiscopus, à quo clarissimè scribitur, Mariam quum tertium ætatis annum ageret, à parentibus in templum adductam, & Deo simul oblatam, in templi penetralibus ad secundam ætatem vsque perseuerasse, diuino nempè consilio puellam mirabiliter gubernante, vt illa non temerè ad opus Dei maximum inde ab initio destinari, ac singulari studio, præter illius ætatis consuetudinem, præparari videretur. Nam quemadmodum Dionysius Carthusiensis rectissimè dixit: Decentissimum fuit, vt prælecta concipere Dominum templi, in ipso templo consecraretur, obsequeretúrque Domino, & suam infantiam in exercitiis expenderet sacris, atque ibidem instrueretur literis sanctis.] Quid multis? vnius propemodum Damasceni testimonium nobis sat esse poterat, ne aliqua ex parte dubitemus, Mariam sacrosancto Dei templo & oblatam & consecratã esse, in quo ita vixerit, vt præstãtioris & purioris quã cęteri vitæ

a Lib. 1. Ecclesiast. hist. cap. 3.

b In epist. ad antiochenos.

Euodius primus author de Mariæ puella oblatione eiusque parentibus tellat.

In compend. Histor.

Confirmat priora Cedrenus, de Mariæ studiis in templo.

Germani Patriarchæ testimonium.

Centur. 4 cap. 10

Eadem Simeone Metaphraste probatur.

Serm. de ingrem. Deiparæ.

Andreæ Cretensis testimonium de Mariæ parentibus ortu & oblatione.

Hom. de Natiuitate Virginis in templo.

Georgij Nicomediensis ratio consonãs superioribus.

Lib. 1. de Deiparæ conio. & de gnitate & Mariæ artic. 11

Damasceni testimonium.

vitæ specimen ederet, séque à viroram & improbarum mulierum consuetudine remoueret, sicut idem Damascenus asseuerat. Habemus ergo Mariæ non modò Natiuitatem, sed & pueritiam ita descriptam, vt vnà cum Andrea Cretensi meritò fateamur, huius ortum Virginis miraculo plenum extitisse, nimirùm vt mediis & extremis, quæ mirari satis in illa non possumus, inusitata quoque primordia responderent. An enim miraculi vim non obtinet, quòd Anna multis annis cum viro infœcunda, de cuius futuro conceptu ac partu spes nulla reliqua videbatur, tandem optatæ prolis gratiam diuinitus impetrat? Quid nisi miraculi gerit imaginem, quod mirabilis filiæ Conceptio, desperantibus omnibus, per Angelum è cœlo missum prænũciatur? Ita miraculo meretur adiciri, quod puella tenera non parentum modò, sed sua etiam ipsius voluntate, & ardenti quidem pectore diuino cultui consecratur, & inde à primis annis in loco sacro summa cum pietate versatur, postquam semel oblata & in templum introducta est.

Sed rident suauiter Centuriatores, quòd audiant Mariam triennem in templum introduci, ídque non aliter factum, aut confictum potius videri volunt, quàm si eadem sub Papatu Monialis esset, vt istiusmodi ipsorum verbis vtamur. At verò facessant illusores, qui segregant semetipsos, animales spiritum non habentes, qui etiam quæcunque ignorant, blasphemant, vt de istis verè Iudas Apostolus est vaticinatus. Sit his nomen turpe ac infame Papatus, habeántque si placet, in deliciis Lutheranismũ, Iouinianismum, vel Caluinianismum suum, vt hoc ipso veteris & Catholicæ Ecclesię desertores se esse declarent. Nos haud inuiti nomen papatus admittimus, ac sub Papatu potiùs, quàm in vlla Satanæ Synagoga Christum & Christiana dogmata profiteri gaudemus, si hoc quidem Papatus nomine cœtum intelligunt Catholicorum, qui omnium Christi ouium, pastorem vnum & summum in terris Põtificem Romanum agnoscunt, illúmque præ aliis Ecclesiæ principem reuerentur. Quod qui non faciunt, ræ illi cum sacris Conciliis & Græcis Latinísque Scriproribus ex diametro pugnant, & Papæ nomen veteribus agnitum valdèque probatum ignorant, nec se Christi quidem oues, qui Petrum eiúsque successorem ouilis sui præfectum instituit, sed hœdos esse re ipsa commonstrant. Cæterum vt ad institutum redeat oratio, de Maria certè puella in templum inducta, & ibidem instituta minus mirabitur, qui ex veterum scriptis didicerit, solennẽ Hebræis fuisse morem, vt fæminæ quædam Deo consecrarentur, eiúsque cultui peculiariter in templo vacarent, ab aliis mundi curis negotiísque solutæ. Cui rei maiorem fidem facit, quòd Gregorius Nyssenus paulò ante citatus testatur, locum virginibus in templo Hierosolymitano proprium, & iuxta legem attributum fuisse, id scilicet interuallum, quod inter templum & altare intercedebat. Ibi Mariam Deiparam, Samuelis exemplo in sacris educatam asserit, ac simul negat, consuetudinis & honesti rationem tulisse, vt mulier vlla cum huiusmodi virginibus eodem loco versaretur, ac in sacris cõspiceretur. Nec solum Gregorius Nyssenus, sed illo etiam antiquior Origenes Adamantius de hac meminit traditione, & locum in templo Hierosolymitano virginibus peculiarẽ assignat, & has

Vel miraculo ortus virginis meritò conferanda.

Quomodo Centuriatores rideant in hac historia ficta fabulosa.

In epist. Cantic.

Papatus nomen hoc tempore gloriosum magis, quã odiosium habendũ est.

Iouinianus.

Vetus & consuetudo fuit, non solùm in templo Virgines locum habere, sed & Matres viritae vestitu sanctitatis.

Tertullianus in Marcion.

A ab aliis thorum virilem expertis, separatim constitisse docet, vt suas ad Deum preces cõmodius absoluere possent. Tùm de Maria subiicit, illam etiam postquam genuisset Saluatorem, suam stationem ac precationẽ eodem in loco cum Virginibus peregisse: quod factum quũ ab aliis reprehenderetur, à Zacharia Ioannis Baptistæ patre defensum fuisse. Sed & Cyrillus Alexandrinus perinde ac si Origenẽ & Nyssenum legisset, in eandem scribit sententiã, ac docet, inter altare & templum spacium fuisse inter medium, Virginibus dicatum, & Marię quoque concessum. De Zacharia verò in hunc modum narrat: Hic prophetico Spiritu ad occultorum cognitionem deductus, quùm mysteriũ Virginis de eximio partu probè intelligeret, non arcuit incontaminatã purissimámque Matrem ab eo templi loco, qui Virginibus ex lege designatus erat. His Theophylictus consonat, vbi Christi sermonem de Zacharia filio Barachiæ interpretatur. Habet inquit, ita narratio, nobis tradita, quòd locus quidam in templo fuerit, in quo stabant Virgines.] Ac deinde mentionem facit Deiparæ, quæ post partum etiam suum illic cum Virginibus habuerit locũ, Iudæis id indigne ferentibus. Quid ergò mirum, quod etiam Cedrenus hæc notauerit: Erat in templo secretus locus aræ vicinus, vbi solæ Virgines stare solebant. Ac reliquæ sanè populo dimisso domũ suam redibant: Maria verò in templo permanebat, atque ab Angelo nutriebatur.] Quæ nos idcircò pluribus comprobamus, vt petulantes intelligant Centuriatores, non ad Papatum quidem, sicut ipsi odiose nugacitérque loquuntur, sed ad veterem Synagogæ morem pertinere, quod veteres tradiderunt, Mariã à parentibus Deo consecratam, & adhuc puellam sanctè in templo simul oblatam & educatam esse.

Lib. aduersus Anthropomor. Cap. 27

In enarrat. 23. cap. Matthei.

In compend. historiarum.

Iam verò si veteris Ecclesiæ morem intueamur, quæ summos nobis Doctores, optimósque Papistas dedit, vt istorum more loquar, non id sanè rarum, sed frequens admodum probatúmque fuit, quod Christiani parentes suos liberos perpetuò cõsecrant Deo, sacrísque ministeriis applicant. Hinc Eusebius quidam eò, quòd suam filiam Ambrosiã deuouisset Deo, à magno doctore Ambrosio commendatur, ísque sanctam eius oblationẽ illis Apostolicis verbis approbat: Qui statuit in corde suo firmus, & iudicauit in corde suo seruare Virginem suam, benefacit. Sed & Asella virgo præconem habet Hyeronymum, quod antequam nasceretur, à parente Domino & virginitati fuerit consecrata, quæ quũ annos pubertatis esset egressa, Monasticã vitã arripuerit. Et Paula Lætæ filia, nõ sine voto parẽtis & futuræ virginitatis repromissione cõcepta, Deóque cõsecrata antequã genita fuit, vt apud eũdẽ Hieronymũ legimus. Quin & Origenes perspicuè tradit, quod Christianus vel seipsum, sicut[a] Nazaræus in lege, vel alium, sicut[b] Anna Samuelẽ, Deo possit offerre atque cõsecrare. Nec dubitat Chrysostomus matres inhortari, vt instar Annę pro Samuele suos se ipsę filios Deo cõsecrent, & in templũ adducant. Nõ igitur nouũ est ac insolens, quod tam multi scribũt, Mariæ parẽtes vouisse, si quã sobolem eis dedisset Deus, hãc se illius seruitio mãcipaturos.

Vsitatũ olim fuisse, vt parẽtes Deo & Ecclesię, suos filios consecrarent.

Lib. de instit. virgin. cap. 1

a 1. Cor. 7

In epist. ad Marcellam de laudibus Asellæ.

In epitaph. Paulæ.

Hom. 11. in cap. 20. Leui. a Num. 6

b 1. Reg. 1

Homil. de Anna & Samuelis educatione.

Adde quod in veteri Iudæorum Synagoga receptum fuerit ac solenne, vt quædam Virgines ac Viduæ nuptum non elocarentur, sed quibusdam in locis templi Hierosolymitani recluderentur, vbi

Habebant Iudei Virgines & Viduas, prope templũ cõmorantes.

precibus & ieiuniis, afflísque pietatis officiis commodè operam darent, suámque continentiam minore negotio tuerentur. In harum viduarum Catalogum & ordinem, sicut eruditi iudicant, cooptata fuit Anna Phanuelis, quæ Luca teste suam in tẽplo sedem fixerat, vt inde sibi discedendum non putaret, vita interim & moribus tàm religiosa, vt ieiuniis ac orationibus vacans, & humana negligẽs, diuino cultu noctes ac dies esset occupata. Cæterũ de virginibus, quæ templo Hierosolymis deputatæ fuerunt, mentionem apertam facit [a] Ambrosius, nec tacent libri [b] Machabæorum, Virgines quæ cõclusæ erãt, ob tumultum exortum ad Oniam, summum nempè Sacerdotem, confugisse. Quem locũ docti interpretes ad Virgines nobiles referunt, quæ propè templum Hierosolymitanum inclusæ custodiebantur, donec nuptui traderentur. Nec alienum est, quod in Exodo legimus: Fecit Moyses & labrũ æneum cum basi sua de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi. Hęc alij transferunt: Fecit & labrum æneum, & basim eius æneã, de speculis excubantium, quæ ad ostium tentorij constitutionis excubabant. Chaldæus paraphrastes vertit, quæ veniebant vt orarent in ostio tabernaculi. Septuaginta sequitur Hieronymus, quum has mulieres ieiunantes, pro eo, quod noster interpres habet excubantes, legit. Vtrúmque autem piis & religiosis fœminis conuenit, ieiunare atque vigilare, sicut Anna illa insignis pudicitiæ vidua, quę semper orãs, semper ieiunans in templo depingitur ab Euangelista. Nec dubium, loqui Moysen non de fœminis coniugatis, sed de virginibus ac viduis, quæ mundi vanitate reiecta, soli Deo diuinóque cultui inseruirent, quæ idcircò singulari religione specula portasse, & Domino obtulisse, pérque singulos dies ad tabernaculum pios cœrus habuisse dicuntur, vt se mutuò ad sacras preces & exercitationes ardentius incitarent. Nec leuis illorum coniectura est, qui putant, inde ab Moysis tempore solennem in Iudaismo durasse morem, vt eiusceomodi religiosæ mulieres ante tabernaculum fœderis, quasi strenui milites pro castris vigilarent, ac veluti militarent, vt hinc Domini exercitus in Scriptura vocentur. Cui rei maiorem fidem facit Rabbinus Abenazara, quo teste, hoc fœminarum genus relicta seculi pompa, & sese & bona sua Deo consecrauit. Tùm Tostadus affirmat, præter Euangelicam Annam viduam, de qua diximus, multas alias de veteri more Iudæis fuisse mulieres, easque singulari religione insignes atque præstantes, quæ de templo non discederent, ac nocturnæ illic precationi vacarent, quasi vigilias & excubias obseruantes, nec solùm precationibus, sed & ieiuniis deditæ, vt in diuino cultu peragendo essent expeditiores.

Lucæ. 2

a Lib. 1. de virginibus.

b 2. Mach. 3

Exod. 38

Que mulieres ad ostium tabernaculi olim excubauerint.

Lib. 1. contra Iouinian.

Luc. 1

Legis tempore mulieres quædam ante tabernaculũ siue templum præ cæteris vacabãt pietati.

In comment. circa cap. 38 Exod.

Accedit, quod legimus de malè castis Sacerdotis Heli filiis, quos & loci & temporis occasio ad nefariam libidinem magis incitauit, vt dictarum mulierum pudicitiam, quæ religionis ergò nocte in loco sacro commorabantur, malis artibus expugnarent. Id quod non solum Iosephus commemorat, sed & sacra probat historia, dum filios Heli velut insigniter sacrilegos accusat, quandoquidem nec templi, nec personarum habita reuerentia, mulierum adostium tabernaculi excubantium castitatem turpissimè commaculassent. Historiæ sacræ verba sunt: Heli autem erat senex valdè, & audiuit omnia, quæ faciebant filij sui vniuerso Israeli: & quomodo dormiebant cum mulieribus, quæ obseruabant ad ostium tabernaculi. Quem locum tractãs Petrus Martyr licet in proscindendis Ecclesiæ institutis mirè procax & petulans, agnoscit tamẽ dictos Heli filios in templo rem habuisse cũ mulieribus, quæ religionis causa turmatim aut frequentes illic congregabantur, vt iuuarent sacrum ministerium, & diuino cultui operam darent. Id autem, inquit, facillimè præstare potuerunt viduæ, quòd essent liberæ ac solutæ à iure virorum, atque ita scribitur apud Lucam capite secundo de Hennach, quæ putatur ex hoc genere mulierum fuisse.] Neque dissentit ab hoc Martyre Brentius, qui palam fatetur, quod illic mulieres quędam, præsertim viduæ, religionis ergò ante tabernaculũ Domini militarint, quæ in obsecrationibus ac precationibus cum Anna prophetissa nocte diéque perseuerarent, in cultu diuino assiduæ, quas Scriptura Zabaoth, hoc est, exercitus vocet. Verùm haud intelligo, quàm prudenter adiungit Martyr, has mulieres ab Heli filiis in templo constupratas, cum nostris Monialibus Cœlibatum impurum seruantibus posse conferri. Nam eo ipso concedit Martyr, Iudæis olim suas quodammodo Moniales suppetiuisse, siue ille duntaxat viduæ, siue quod probabilius videtur, viduæ simul & virgines ex professo fuerint. Ac dè impuris quidem Monialibus, quas alicubi in Ecclesia reperiri non probamus, sed dolemus, idem huic Martyri respondemus, quod Augustinus alicubi dixit: Inuenis sanctimoniales indisciplinatas: nunquid ideo sanctimonium reprehendendum est? Núquid propter virgines malas damnaturi sumus & sanctas & corpore & spiritu, aut propter istas laudabiles etiam illas improbandas laudare cogemur? Vndique vnus assumetur, & vnus relinquetur.] Obiecit Catholicis quoque Heluidius, quod Virgines quędam essent tabernariæ: responsum autem hoc tulit ab Hieronymo, virginitatem in culpa non esse, sed simulationem virginitatis, quod non modò tabernariæ, sed & adulterę Virgines in Ecclesia reperirentur. Eodem spectat Augustini oratio, qua totum Monachorum ordinem defendit, & calumniantibus Donatistis, qui nostrorum aduersariorum Patriarchæ fuerunt, manifestè respondet: Tàm sunt Monachi falsi, quàm & Clerici sunt falsi, & fideles falsi. Hæc tria genera fratres mei, quæ aliquando vobis commendauimus) nec vt puto semel) habẽt bonos suos, habent malos suos. Meritò autem insultant nomini vnitatis, qui se ab vnitate præscideruntʃ] Ac eo minus admirandum est, tũ Monachos, tùm Monachas nõnunquam à recto curriculo deflectere, suúmque institutũ ac ordinẽ dehonestare, quandoquidẽ dæmones habent sibi maximè aduersantes, vt qui cum Christianos quidem omnes, tum Monachos & Virgines Christi maximè, sicut Antonius Magnus tradidit, immani odio prosequi solẽt.

Heli Sacerdotis filij qualiũ mulierum cõstupratores.

Lib. 5. antiquit. cap. 11

1. Reg. 2

Ibidem.

Fit comm. in 1. lib. Sam.

Petri Martyris & Iodoci Brentii libri de tabernaculis obscribendis.

Quomodo Martyres in tempore quodam cubuerunt nostrum libertatem.

Rom. 16

Mos asseruandi religiosas fœminas in tẽpli à Iudæis ad Christianos dimanauit.

a Lib. 8. constit. Apostol. cap. 26. b Contra Cellidiũ. c lib. 1. ad vxorem cap. 7. de castit.

Sacræ Virgines olim de publico alebãtur, vt rectius vacarent religioni.

Lib. 8. hist. Eccles. ca. 26

Aduersarij liberæ dissimulatiõ antiquitatem, quæ ipso rum placitis vituperatur.

Monachorum & Monacharum vnitatem iudicauerunt esse diuinũ.

Damnandi Monachi ob quorũdam nomine omnes inhonestantur.

Adu. in Mach. 1. cap.

a Deuis comment. b Lib. 1. de elegantiis cap. 17

Apostolicis enim mos quasdam vti diaconissis.

Diaconissas fuisse in primo seculo Ecclesiæ.

1. Timot. 5

In eadem epistolam scribentes. Lib. 2. const. Apostolicarum, ca. 61

In epistola ad Antiochen.

Mos asseruandi religiosas fœminas in tẽpli à Iudæis ad Christianos dimanauit.

a Lib. 8. constit. Apostol. cap. 26. b Contra Cellidiũ. c lib. 1. ad vxorem cap. 7. de castit.

possunt Christianæ Diaconissæ, sicut veteres appellitant, in Apostolica etiam Ecclesia celebratę, quũ legem de illis tulerit quoque Paulus, vbi de viduis ab Ecclesia nutriendis disserit, quemadmodũ Hieronymus, Primasius & Sedulius paulum interpretantur. Certè Apostolici seculi & petri discipulus Clemens fuit, qui simul Iudaicum & Christianum, quem dixi, morem de mulieribus in templo piè versantibus comprobat, quum in hunc modũ scribit. Diaconissæ ad introitus fœminarum, more nauticorum custodum, in templo scilicet maneant. Nam in tabernaculo testimonij eadem seruabatur forma cum populo Dei.] Prætereà vir & ipse Apostolicus Ignatius virginum meminit, quæ Christo se consecrarunt, ac disertè salutat τοὺς φρουροὺς τῶν ἁγίων τελωνίων, τοὺς ἐν χριστῷ διακόνους, hoc est, Diaconissas, quæ in Christo sunt, & sacrarium portarum, siue vt alij vertunt, sacrorum vestibulorum custodes agunt. Talem phœben fuisse putant Cenchreensis Ecclesiæ Diaconissam, per quam paulus suam ad Romanos epistolam è Corintho misit.

Quæ omnia venerandæ vetustatis non obscura sunt vestigia, & palàm confirmant solennem Hebræorum morem, qui selectas & pias fœminas ante tabernaculũ fœderis excubantes, summóque Deo veluti pro castris militãtes fouerint atque retinuerint. Hinc prætereà constat, Iudaicum hunc morem non prorsus interiisse, sed ad meliorem vsum Christianæ Ecclesiæ translatum, & à viris Apostolicis inde ab initio approbatum fuisse. Quocircà [a] Clemens & [b] Epiphanius de veteri Diaconissarum ordinatione testificantur, & [c] Tertullianus Apostolicorum temporum vicinus indicat, sacrarum in Ecclesia virginum, quas moris erat velari, & vniuitarum viduarum ordinationem suo etiam seculo extitisse. Constantinus verò Magnus literas ad prouinciarum Præfectos dedit, annuam decernens annonam virginibus ac viduis sacris, quæ diuino cultui addictæ, ad sanctiora diuinorum templorum sacraria excubarent. Hosce sumptus illis posteà Iulianus ademit, vt erat auarus simũl & impius Apostata, quos tamen successor eius restituit, atque ex triente pendi curauit, quemadmodum præter alios Nicephorus tradit.

Verum instituti nostri ratio non patitur his rebus nos longius immorari, quas antiquitatis aut contemptores, aut dissimulatores aduersarij, quũ vitæ monasticæ odio flagrent, cœcis velut oculis transeunt, ac nostras interim Moniales more suo subsannant. Nam verè scripsit Nazianzenus: Facilè est reprehendere, sed recta docere difficile: sicut & Demosthenes dixit: ἐπιπολὺν παντός ὀστι, συμβουλεύειν δὲ ὀ παντός. Nos alibi plura de Monialibus proferemus, quas [d] Hieronymus Nonnas, [e] & Augustinus Sanctimoniales appellat, quarum insuper cœnobia Magnus ille Basilius, si [f] Gregorio Nazianzeno credimus, non modò passim instituit sed sacris etiam legibus decorauit. Ad Mariam nostram demùm redeo, quæ puella in templo ita vixit ac floruit, vt quum aliarum virginum, tum Monialium nostrarum exemplar pulcherrimum extiterit, quod illæ vtinam perpetuò intueantur. Ab hac nimirum matre & magistra virginum discunt inde à primis annis iugum Domini auidè complecti, ac sustinere constanter. Discunt nuces relinquere, vt vulgò inquiunt, & ad perfectioris vitæ

d In epistola ad Eustoch. e In Psal. 83 f Orat. in laud. Basil.

normam dicta factáque omnia componere, vt si fieri possit, etiam supra ætatem sapiant. Discunt mundo, amicis, parentibúsque nuncium remittere, secularis autem vitæ luxum ac noxam libertatẽ cum sancta seruitute commutare, ac præcipuas quidem voluptates non in aliis, quam in spiritualibus studiis collocare. Discunt conspectum hominum, præsertim virorum & amicorum consortia fugere: Deum verò & Angelos suæ castitatis, omnisque conuersationis inspectores ac testes ob oculos semper habere, simul & vbique locorũ reuereri. Omitto cætera, quæ sanctæ religiosæque Virgines de Mariæ vita, moribus & exemplis rectissimè meditantur, quæque illis [g] Hieronymus & [h] Ambrosius meditanda proponunt, sicut sequenti mox capite fusius cognoscetur.

Moniales vitã & exemplum Mariæ spectare debent ac sequi.

g Ad Eustoc. de custodia virginit.

h Lib. 2 de virginibus.

Restat de sacro Præsentationis Mariæ (vt vocant) die aliquid dicere, quando huic sese iterum opponunt Centuriatores, rem suo iudicio præclaram facturi, si non solum anniuersariam huius festi celebritatem, sed totam etiam historiæ fidem aboleré posseãt. Ac fateri tamen coguntur, non recens hoc esse institutum, vt dies quidam peculiaris ob honorem oblatæ seu præsentatæ huius in templũ Virginis quotannis celebretur. Quimos nõ solum multis in locis Ecclesiæ Orientalis, & apud Græcos maximè receptus durat, sed etiam apud Latinos haud est infrequens. Etsi verò Ecclesia Romana, quam honoris gratia nomino, festum hunc diem modò non celebrat, alios tamen cum priuatim, tũ publicè celebrantes nec damnat nec vituperat, quin multo etiam tempore iampridem celebrauit, priusquam tandem Pio Quinto Pontifici Maximo visum est, Sanctorum ferias contrahere, minor vt illarum numerus maiore cum fructu retineatur. Iactent aduersarij (quod vera pietas certè prohibet suspicari) tàm insulsos improbósque fuisse scriptores veteres, vt pro veris fictitia, pro certis fabulosa narrarent, quùm de hac ipsa Præsentatione testarẽtur, præsertim Germanus Constantinopolitanus, Nicephorus Calixtus, Gregorius Nicomediensis, Simeon Metaphrastes, Georgius Cedrenus, atque his omnibus antiquiores Euodius & Gregorius ille Nyssenus. Extant horum aliorúmque Doctorum complures homeliæ coram frequenti cœtu populi habitæ, nobísque ita conscriptæ, vt & de fide historiæ certiores reddamur, & aduersariorum latus nunc fortius meritò aspernemur. Quare non video, cur longiore confutatione sit opus, quũ nihil aliud aduersarij faciãt, nisi quod cum Iudæis, Turcis & impiis pro suo arbitratu ea negent, quæ aduersus ipsos facere, & vel Mariæ gloriã, vel Ecclesiæ consuetudinem, sæpè & doctrinam confirmare posse videtur. Hinc illi toties tergiuersantur, excipiunt, mordent, reiiciunt, calumniantur, nullo interim rationum pondere muniti, nulláque veterum authoritate commoti, nisi quod suo & suorũ palato velint satisfacere. Non recipiunt, sat scio, quæ in operibus Hieronymianis de Mariæ ortu, præsentatione pueritiáque legũtur, neque nos contendemus, vt isthæc narratio authori Hieronymo Stridonẽsi attribuatur. Verũ enimuerò vt opus hoc nõ sit Hieronymi proprium, an idcircò Christiani etiã ac veteris Doctoris, boníque Theologi opus esse desisterʔ Quis libros Regũ & Iob scripserit, nõdum conuenit inter eruditos, & plura sunt scripta

Festũ Præsentationis Mariæ non contẽnendũ, olim & à multis obseruatum.

Ecclesia Romana non reprehendit sed [illegible] hoc Vir.

Nouatores cum Iudæis & Turcis negãt, quæ in Catholicis improbant.

Biblica, de quorum certis authoribus adhuc sub Iudice lis est. Idem multorum veterum monumentis accidit, quæ propterea velut suspecta, notha & impura non sunt reiicienda, quòd velut expositiij partus, suos parentes ignorent. An non morosi conuiuæ, ac nimium inhumani videntur hospites, qui cibos aliunde & ex locis longinquis apportatos, vel à cocis peregrinis præparatos fastidiunt atque contemnunt? digni sanè, quos fames tantisper excruciet, donec se gratiores magisque comes declarent, hospiti, à quo sunt ad mensam inuitati. Vtinã huic seculo mentem saniorem largiatur Deus, vt quid dicatur, non verò quis dicat, attenderent homines, ac veritatem ipsam omni studio candidè peruestigarent, neque tanto supercilio inexplorata damnarent, ac de alienis tàm temere iudicarent. Ego nihil omninò vetare censeo, quò minus eas cõplectamur historias, quæ nihil periculi ac vitij habent admixtum, & maiorum traditione veterúmque scriptorũ narratione fulciuntur, nullo vnquam ex bonis piisque Doctoribus cõtradicente. Quod si superciliosi quidam & nauseabundi adhuc respuunt, quæ de Mariæ parentibus, oblatione pueritiáque veteres crediderunt, docuerunt atque scripserunt, non deerunt tamen alij, ac maiore quidem iudicio sapientiáque præditi, qui eadem non modò libenter amplectantur, sed cum fructu etiam legant, sibique persuadeant, Deum vt alibi sæpe, ita hic etiam in Maria virguncula gloriosum ac mirabilem extitisse. Ad quam rem fortasse conferet, si Baptistę Mãtuani non inelegans carmen adscripsero, quo præsens historia de oblata in templo Virgine haud parũ illustratur. Sic ergo canit eruditus ille poeta:

De hac historia & Præsentatione Mariæ in libris Hieronimianis reperiri. Non statim reiicienda opera, quæ certũ non tenent authorem.

Nimium præceps hoc iecu lum ad scripta veterum improbanda.

Piorum est ea non negligere, quę à veteribus adferuntur, & ad Deũ in Maria laudandum faciunt.

Carmen Baptistæ Mantuani, de historia oblatæ in templo Virginis.

Mos erat antiquus longum seruatus in ævum
Æde puellares annos includere sacra,
Ætatémque Deo teneram, primámque dicare
Virgineæ florem vitæ, & generare pudoris
Ingenui curam, sanctósque inducere mores.
Mox vbi vestitum prima lanugine tempus
Venerat, in thalamos ibant, Hymenæaque tecta,
Coniunctéque viris proli indulgere solebant:
Propterea legum memores, & moris auiti,
Venturi Solymam trima cum prole parentes
Deseruere solum, Galilæaque Nazareth auita.
Floribus intextis & odoro gramine cinxit
Virginis ora parens: stellatæ lumina frontis
Hærebant cœlo, teneroque in pectore clausum
Numen erat: niueo tunica talaris amictu
Albebant humeri, quam circumtextus oliuæ
Laureus ambibat torques ad colla per imas
In strophium flexis palma ibat frondibus oras.
Matris opus, mollique sinus variauerat auro.
Ventum erat ad magni templum sublime Tonantis.
Quò ducunt ter quinque gradus de marmore viuo.
Et iam porrectis curuabat prona lacertis,
Seruamanus summum ad limen latura puellam.
Cum mox virgineo conceptum pectore numen
Adfuit, & retrahens promptæ sinuata ministræ
Brachia, debilibus plantis animóque vigorem
Addidit, & suprà ætatem fiducia creuit.
Protulit audaces sublata cyclade passus
In sublime volans Virgo, turbamque relinquens:
Sicut vbi multæ volitant ad littora puppes,
Ocyus illa subit portum, quæ mole minori
Labitur, & melius velis & remige fertur.
Vertice iam summo magni penes atria templi
Stabat, vbi ascensu fessos solata parentes,
Risit, & æternum curuato poplite numen
Cum nuribus venerata piis, in claustra recessit
Virgineæ secreta domus: fleuere parentes,
Cognataque nurus, gemitúmque dedere ministræ.
Quando e conspectu vultus abitura nitente
Vertit, & induxit sublatam in tecta Sacerdos.

Congruunt hæc plane cum testimonio Gotfridi Viterbiensis, qui Baptista Mantuano est longe antiquior, minus vero disertus, ac pro sui quidem seculi ratione simpliciter canit:

In poeta Chronico idem author.

Mos erat in templo teneras seruare puellas,
Quas ibi lege sua cum religione reseruant,

De Maria porrò hæc adiicit:

Nata maris stella, Regina Maria nouella
In templo Domini nocte dieque fuit.
Creuit, & à cunctis meruit vehementer amari,
Moribus & specie dignior absque pari.

Cæterum Hieronymus Vida, qui nostro seculo inter poetas floruit, superioris historiæ summã hoc disticho feliciter comprehendit:

In Hymno Magnæ matris Virgin.

Continuo sedes liquisti parvula auitas,
Templi adytis oblata parentum debita votis.

CAPVT XIII.

De Mariæ studiis, moribus & vita perfecta, præsertim antequam ab Angelo salutaretur.

PETRVS Vermelius, qui speciosa Martyris nomine seipsum indignum reddidit, inter cætera in Deiparam petulanter effusa hoc etiam admiscuit, puellam illam reliquis Iudaicis puellis exæquandam esse, velut quæ ad normam aliarum apud Hebræos virginum suam quoque vitam instituerit. Quæ iniuria tolerari fortasse & cõtemni posset, si à Cherintho, si ab Hebione vel alio palàm impio proficisceretur: sed in homine Christiano adeóque doctore & professore puri, vt dicũt, Euangelij, contumelia censenda, minimèque dissimulanda est, dũ in ordinẽ redigitur, quæ supra omnes cuiusuis ætatis mulieres vsquequaq; sacrosancta, & mirifice sẽper benedicta permãsit. Hæc enim illa Virgo est, vt demonstrauimus, quæ sola inde à primo cõceptu & ortu aliis fœminis, quascũque Synagoga vetus cõplexa est, longe antecelluit, nulla vt Iudaica vel matrona, vel virgo illi possit cõparari. Id verò euidentius fiet, si de primis Mariæ studiis, moribus & actionibus dicere pergamus, quantum mihi sane in veterum lectione versanti, atque rem omnẽ diligentius peruestiganti licuit obseruare.

Petrus Martyr Mariam reliquis puellis Iudaicis conferre & exæquat.

In scripto cõtra Symbeõ. Et in cap. 4 epi. ad Rom.

Vbi duo inprimis præfabor, quæ Lector æquus postulanti mihi non grauatim, vt spero, concedet: alterum ad diuinam prouidentiam spectat, alterum cum digna tantæ Virginis institutione coniunctum est. Non temere quidem aut fortuito, sed certo summi

Circa puellæ Mariæ institutionem, Dei prouidẽtiã ipsius pen

Ex dignitas consideranda. Magni referre, quomodo quisque instituatur.

summi numinis concilio accidit, vt non modo Mariæ conceptio & ortus, sed pueritia etiam ac iuuentus necessariis constaret præsidiis, sine quibus perfectionem suam obtinere nõ posset. Permultum autem in prima hominis institutione situm est, quum difficulter eradatur, quòd rudes animi perbiberũt, sicut recens testa diu & saporem retinet & odorem, quo primũ imbuta est. Quam Ethnici Poëtæ sententiam quum alia multa confirmãt, tùm Salomonis Prouerbia hisce verbis comprobant: Adolescẽs iuxta viam suam, etiam quum senuerit, non recedet ab ea. Proinde cum Samuel & Ioannes ad sublimia munia obeunda destinarentur, maturè illis etiam pueris adfuit Deus, vt hic in solitudine, ille in templo mirabiliter & institueretur & præpararetur. Nam Ioannes quidem, licet sanctus sanctorum parentum esset filius, qui domi certè pièque institui potuisset, tamen vrbes fugit, eremi deserta sectatur, locustis & melle sylvestri alitur, vestem asperam induit, séque totum ad virtutem, continentiam & pænitentiam præstandam prius, quàm docendam, duce Spiritu sancto componit ac instruit. Samuel verò postquam ex promissione natus, & in templum infans oblatus esset, parentes & amicos deserit, vinum & siceram non bibit, Heli Sacerdotis imperio se subiicit, paruulus Deum audit alloquẽtem, & longæuo Sacerdote Heli est longè sapientior ac religiosior. Sic electa sua organa paulatim præparat Deus, ac pueriles illorum animos inde ab initio ritè sanctéque formandos curat, vt eò aptius ab adolescentia sua portent Dominicum iugum, quod illius teneræ ac mollis ætatis humeros pulcherrimè cohonestat. Hinc tantam quoque primogenitorum curam habuit Deus, vt illa sibi soli in veteri lege vellet offerri atque dedicari, quòd puris huiusmodi primitiis, quas maiorum pietas in filiis offert, author omnium Deus vel maximè delectetur. Statuamus igitur congruisse prorsus, vt si vllus vnquam alius, Maria inprimis peculiari & efficaci summi Conditoris gratia fruetur, præsertim in lubrica & prima illa ætate, quæ & optima & diligentissima eget educatione, & sequentium ætatum quasi basis & fundamentum est. Vbi fidissimus simul & sapientissimus Mariæ amator Deus nihil prætermisit, quod ad primam & solidam electæ domus suę constructionem spectaret, sed ea subsidia, quibus ad præclaram institutionem erat opus, non in domo parentum, sed in loco sacro abundè illi suppeditauit. Etenim quo maior personæ huius dignitas erat, quò excellentiori etiam officio illa destinabatur, eò ampliùs referebat, singularem & ingentem in eadem educanda curam accedere, atque vt iacta iam tantæ virtutis & gratiæ quasi semina feliciter excrescerent, prouidere.

Prouerb. 22

Luc. 1. & 3. Matth. 1

1. Reg. 1. & 3.

Exod. 13

Congrũebat Mariam prætentatione à primis annis fedelo ac fideli educari.

Præcepta de puellis perfecte instituẽdis in Maria ad vngem obseruata.

In epist. ad Letam de institutione filiæ, & ad Gaudentium de institutione filiæ vtinam.

Ex quibus de altero, quod dixi, iudicari facilè potest, non vulgarem, sed excellentem & absolutam puellæ huius institutionem fuisse, licet nihil de illa scriptum vspiam legeremus. Consentaneum est enim in hac tam nobili Annæ filia educanda ad vnguem obseruatum esse, quicquid sapientes vel infantulis vel puellis ad sinceram pietatem rectè prouehendis vnquam præscripserunt, & ab illis ratione vlla exigendum putarunt. Ego verò ex multis vnum dabo Hieronymum, qui ad rudis ætatis filiam sancte ac religiosè instituendam leges præclaras tradidit, vnam vt alibi nusquam, in nostra quidem Virguncula ad vnguem expressas réque ipsa comprobatas habemus. Nihil aliud inquit dicat audire, nihil loqui, nisi quod ad timorem Dei pertinet: turpia verba non intelligat, cantica mundi ignoret. Surda sit ad organa: Tibia, lyra, cithara cur facta sint, nesciat. Nunquam iuuenculos, nunquam cincinnatos videat. Sperniat bombycum telas, serum vellera, & aurum in fila lentescens. Nec egrediatur cum Dina, & velit videre filias regionis alienæ, ne ludat pedibus, ne trahat tunicas, non vescatur in publico, id est, in parentum conuiuio ne videat cibos, quos desideret. Discat & vinum non bibere, in quo est luxuria. Nunquam exeat foras ne inueniant eam, qui circumeunt ciuitatem: ne percutiant & vulnerent, & auferant theristrum pudicitiæ.] Habes, à quibus rebus & Maria primis annis abstinuerit, & puella omni perfecta pietate imbuenda debeat abstinere: nunc officia & studia eidem sexui & ætati sectanda cognosce. Placeat ei comes non compta, inquit, neque formosa atque lasciua, quæ liquido gutturẽ carmen dulce moduletur, sed grauis, pallens, sordidata, subtristis. Proponatur ei probæ fidei ac morum & pudicitiæ Virgo veterana, quæ illam doceat & assuefacat exemplo ad orationes & psalmos nocte consurgere, mane hymnos canere; tertia, sexta, nona hora stare in acie quasi bellatricem Christi, accencensáque lucerna reddere sacrificium vespertinum. Sic dies transeat, sic nox inueniat laborantem. Orationi lectio, lectioni succedat oratio. Discat & lanã facere, tenere colum, ponere in gremio calathum, rotare fusum, stamina pollice ducere. Cibus eius oluscula sit & similia, raróque pisciculi: sic comedat, vt semper esuriat, vt statim post cibum possit legere & psallere. Adhuc tenera lingua psalmis dulcibus imbuatur, pro gemmis & serico diuinos codices amet. Illorum tractatibus, illorum delectetur ingeniis, in quorum libris pietas fidei non vacillet. In cubiculo suo totas delicias habeat. Æmuletur eam, de qua dicitur omnis gloria eius filiæ Regis ab intus. Illam videat, illam amet, illam primis miretur ab annis, cuius & sermo, & incessus, & habitus doctrina virtutum est. Nesciat præterita, fugiat præsentia, futura desideret.]

A quibus res, buscauendũ, puellę primis annis.

Genes. 34

Quæ officia & studia puellarum, si ad perfectam pietatem instituantur.

Hæc ego carptim ex Hieronymo repetiui, multis interim prætermissis, quæ sapienter ille puellis & virginibus ad bene beatéque viuendum præscribit: quorũmque obseruatio in aliam nullam, vt dixi, sicut in Mariam Virgunculam, paucis rebus fortassis exceptis proprie competit. Nulla enim vnquam tam bene & præclare instituta virgo fuit, tantóque sub magistris vel nutricibus in omni virtute progressus fecit: hæc sola pleno iure id sibi vendicat, quod in eius persona testatur Ecclesia: CVM ESSEM paruula, placui Altissimo. Non placuisset autem, nisi acceptum ingentem gratię & sanctitatis innocentiæque thesaurum sedulo conseruasset, nisi omnis iustitiæ perpetuò esurientissima fuisset, nisi cum ætatis incremento maiorem sapientiæ, virtutis & perfectionis omnis accessionem coniungere studuisset, nisi denique sicut sacra Virgo, animam ab omni concupiscentia mundam & liberam tùm sibi tùm Deo retinuisset. Igitur in æde sacra non modò cum ingenti fructu, sed etiam cum singulari voluptate primos ætatis annos ita cõsumpsit, vt in Paradiso sibi quodãmodo viuere, & sola cum solo Deo

Maria paruula præ aliis insigniter placuit Conditori.

Psal. 44.

Tob. 3.

suo ambulare videretur, non dissimilis priori Mariæ, quæ ad concinnendas Deo summo laudes aliis exemplar & ducem se præbuit. Cæterùm vt non solùm corpore, sed & cogitatione à mundi rebus & curis abducta, maiorem continentię ac pietati operam daret, locum in templo secretum & aræ vicinum amabat, illíscque coram Deo & Angelis eius subinde suam effundebat animam, vt non solùm in abscondito, sed etiam in Spiritu & veritate Patrem commodius adoraret. Vnde[a] Cedrenus & [b] Gregorius Nicomediensis affirmant, Mariam in templo libenter mansisse, imò etiam ab Angelo sancto nutritam fuisse, qui frequenter in vsitatam speciem præ se ferens, puellam inuiserit, quod indicat etiam Ambrosius, & sermones cum illa miscuerit familiares: tum diuinarum apparitionum gratiam illi minimè defuisse. Quod verò dictum est, illam ab Angelo fuisse nutritam, non video cur suspecta vel incredibilis narratio debeat existimari, præsertim si, quæ ad eius rei confirmationem scribit dictus Gregorius, æquis animis expendantur. Tu autem ô homo, inquit, admirabilem & nouam in templo viuendi rationē audiens Virginis, noli de eo dubitare: noli examinare ratione ea, quæ capere nō potest cogitatio. Vides ipsum Dei verbum modo ineffabili habitasse in eius vtero: & contendes, fuerit ne alimentum, quo nempe Maria vesceretur, materiale, an expers materiæ? Vides paterno consilio Spiritus in ea adumbrationem: & de ministerio Angelorum dubitas? Nihil est dubium, ex his, quæ sunt castissimæ Virginis, ex eius magnalibus nihil est, quod non sit conueniens: omnia à veritate ipsa sunt confirmata. Oportebat enim diuinum tabernaculū augeri talibus ascensionibus. oportebat agnum immaculatū tali excipi cōiuuio, talibus cibis excitari.] Certè Palladius qui sub Theodosio maiore vixit, inter sanctos eremitas Abbatem Apollo recenset, cūmque sacris precibus noctes ac dies intentum fuisse narrat, ad quem de more Angelus nutrimentum adferret. Tum Abbatem Anuph inde commēdat, quod nullius omninò rei, præterquam Dei desiderio teneretur, qui nihil etiam humani cibi sumpserit, quoniam Angelus illi cælestem cibum suppeditaret. Vsque adeò mirum videri non debet, quod scribunt veteres, & sæpè quidem Mariæ cibum Angelicum suppetiuisse, quemadmodum Ioānis patrem Zachariam vidisse confirmat Patoleon apud Metaphrasten.

Non absurdū videri, quod veteres narrant, Mariam ab Angelo fuisse nutritā.

a In compendio histor.

b Hom. de oblatione virginis in templo.

Lib. 2. de virginibus.

De cibo Deiparæ, quando fuit oblata in Templo.

Sanctos quosdam per Angelum nutriuit Deus.

In histor. sancto.

Porro ad annum ætatis suæ duodecimū Virgo sacra peruenerat, quum media nocte piis precationibus incumbens, quarum semper fuit studiosissima, vocem diuinitus ad se prælatam audiuit: Paries filium meum. neque hoc ex ea quisquam ante Christi in cælos ascensum resciuit, ut ex Cedreno intelligimus. Is præterea refert, Mariam viuo adhuc patre in Hebraicis literis institutam, & anno ætatis vndecimo suis parentibus orbatam fuisse. Quòd si Damasceno credimus, Maria in puellari ætate pergrauem incessum, amictum pulchrè conuenientem, singularem oris venustatem, & quidem senilem in iuuenili corpore prudentiam tenere solebat. Honestus, inquit, vestitus, molliciem omnem ac luxum fugiens. Gressus grauis ac sedatus, atque ab omni mollicie remotus. Parentibus morigera & dicto audiens. Animus humilis in sublimissimis contemplationibus: sermo iucundus ex leni anima progrediens: denique quid aliud quàm Dei domicilium. Atque vt idem Damascenus alibi docet, Maria in templum adducta & oblata, non secus quā oliuam frugiferam se præstitit, quæ in domo Dei plantata, diuinóque Spiritu impinguata, fructus pulcherrimos protulit, adeóque virtutum omnium domicilium effecta est. Mentem igitur ab omni seculari cura, & à carnis concupiscentia seuocauit, animam cum carne Virginem puram illibatámque conseruans, prout eam decebat, quæ Deum ipsum in suo vtero gestatura esset. Hic enim quum sanctus sit & impollutus, non nisi in Sanctis & impollutis requiescere solet. Adhunc itaque modum illa castimoniam & sanctimoniam omnem exercens, breui tantoperè profecit, vt sanctum, admirabile, summóque numine dignum templum efficeretur. In eandem ferè sententiam docet Gregorius Nicomediensis. Erant, inquit, Mariæ mores incomparabiles, & agendæ vitæ ratio composita virtutibus: quam ob rem Spiritus dona, ætate indies procedēte, illi crescebant, & cum Angelis versabatur, nec erat expers diuinarum reuelationum.] Tum ad singularem Virginis humilitatem industriāmq; commendandam pertinet, quod ex Maiorum traditione repetit Sabellicus, diuini ocij & negotij rationem ita constituisse Virgini, vt à prima luce ad tertiam diei horam rebus diuinis peculiarem operam daret: inde ad meridiem puellare aliquod opus obiret, sæpè & lanificio vacaret, mox autem à cibo, qui parcissimus illi erat, reliquam diei partem Scripturæ sacræ lectioni sedulò impenderet, ita vt quū ritè sanctéque cælestia curaret, humana tamen non despiceret, vtrunque munus Marthæ & Magdalenæ complexa. Qui præterea refert, in priuato illam egisse, vt etiam à morte filij nunquam temere ab vllo visa sit, quin aut orationi intenta esset, aut diuina legeret. Ac præter alios refert etiam Damascenus, ita sese comparasse Virginem, vt nullus viris ad eam pateret accessus, ideóque illam trepidasse, quum Angelus ad illam ingressus colloqui cœpisset: nunquam enim à viro fuerat salutata Hieronymo teste. Vel sicut Ambrosius loquitur, mota est Gabrielis introitu, quod ad virilis sexus speciem peregrinam turbaretur. Sed plenior apud Brigittā extat narratio, vt tantæ Virginis mores rectius cognoscantur, præsertim quum reuelationes, quas illi sanctæ viduæ mirabiliter patefecit Deus, à nullo verè pio contemni posse videantur. Igitur Maria Virgo, sicut ab illa refertur, inde ab infantia Spiritu sancto plena fuit, qui cum ætatis progressum magis ac magis in illa se prodidit, sic corpus eius & animam imbuens, nullum vt in illa locum vel minimi peccati labes haberet.. Vt primum autem puella de Deo audire, ac Deum intelligere cæpit, non sine metu & cura de suo munere, quod summo deberet numini, déque illius retinenda gratia non pueriliter cogitauit. Accessit maior deinde cum ætate lux, vt Deum suum creatorem, ac omnis vitæ spectatorem & iudicem intelligeret: hinc statuit illum maiorem in modum amari ac reuereri, semper animo secum reputans, ne aut verbo aut opere quicquam committeret, quo tanta maiestas offenderetur. Quum verò perfectius agnosceret, hunc etiam peculiarem Deum Israelis esse, & qui suum populum electum lege sacra, multísque donis & miraculis præstantibus exornasset, hunc solum Deum amare omnino

Revelatio Mariæ puellæ cœlitus facta, quod mater fieret Emanuelis.

In compendio histor.

Maria Hebraicis & diuinis literis datope ram, & in illis valdè profecit.

Maria velut oliua frugifera in domo Dei.

Orat. 1. de Natiuitat. Virg.

Luc. 1

Maria Deiparā & cætera pertecta, in templum præparatur.

Lib. 4. de fid. orth. cap. 15.

In Orat. de Mariali templo oblata.

Lib. 2. cap. 4. & lib. cap. 4.

Oratio. de Natiuit. Virgin.

Luc. 1.

Ad Eustochium.

Lib. 1. Officiorum.

Lib. 1. vna Lib. 3. cap. 8

Brigittam monitum dei ta & conuersatione Mariæ in ætate puellari.

Maria in ēgnitione Dei paulatim profecit, & hic perfectiores in dies vsus instituit.

omninò decreuit: quod tanto quidem studio perfecit, vt quæ bona mundus habet ac amplectitur, acerba & amara illi omnia viderentur. Iam verò ad eam cognitionem progressa, eundem Deum mundi redemptorem fore, qui de Virgine nasceretur, ingenti erga illum charitate flagrauit, nihil vt præter illum cogitare, nihil desiderare vellet. Quare tùm à parentum, tùm ab amicorum conspectu atque colloquiis, quantum licebat, libenter sese subduxit, sed & facultates & bona exteriora tantopere contempsit, vt quicquid in bonis haberet, in egenos propensè conferre gauderet, eo solo contenta, quod ad tenuem necessariúmque victum sat esse videretur. Itaque nulla re nisi solo Deo delectabatur, in votis illud habens maximè, vt præsentis Messiæ tempore viuere, & eius augustæ matri ancillari aliquādo posset. Castitatis verò tantus amor & ardor inerat, vt vouerit in corde suo, se Virginem perpetuo esse mansuram, si ita Deo summo visum esset, ac præterea in hoc mūdo nihil possidere proprij, iam tùm se omniāque sua Deo & diuinæ voluntati dedicans religiosè. Quum verò Dei amor magis magísque illius animum incenderet, ac penitus occuparet, diligentiore quoque studio secessum quietem ac silentium coluit, vt noctes & dies sola versari, & cum solo Deo colloqui desideraret. Accedebat enim hic metus, ne quicquā improuidè lingua proferret, ne aures perciperent, oculíve cernerent aliquid, quod optimo carissimóque Deo & sponso suo ingratum esse posset. Sed & silentium illam sollicitam reddidit, quū vereretur tacere, sicubi loquendi occasio & fructus sese obtulisset. Corpus ipsum, quod Angelis magnæ curæ fuit, sic animæ subiecit, subiectúmque tenuit, vt illi velut dominæ per omnia obsecundaret. Præclara verò præsidia & ornamenta, quæ ad corpus ritè moderādum & gubernandum faciunt, diuina illi bonitas impertiit, nempè vt cibum & potum vitæ sustentandæ necessarium temperantissimè sumeret, certūmque in vigiliis modum teneret, & in iis, quæ corpori amica vel molesta esse solent, singularem quandam temperiem adhiberet. Nec defuit eidem corpori eximia venustas, vt hinc omnibus & gratiosa, & amabilis virgo haberetur: sed accessit ea verborum modestia & gestuū grauitas, quæ spectātium lasciuiam & impuram concupiscentiam facilè reprimeret atque profligaret. Quid sublimis ille animus, qui parata iustis in cælis præmia subinde contemplabatur, ac diuitiis temporariis omnibus longè anteponebat? vtpotè claro mentis acumine prouidens atque perspiciens, quanto demum interuallo totius mundi pompam & splendorem vera spiritualísque gloria superaret. Sic demum charitate flagrabat, vt nihil ei, nisi Dei perfecta voluntas probaretur, in nullo quidem opere bono languescens, sed quæ Deo placerent, vt charissima dulcissimáque complectens omnia, reliqua verò felle amariora deputaret.

Quomodo Mariæ charitas erga Deū sensim sese prodiderit.

Mariæ desideria circa Messiæ aduentū.

Circa linguæ vsum sollicitudo Mariæ singularis.

Qualem corporis curam & moderationem habuerit virgo.

Maria ob veritatem cum dis amabilis, quę tamen in pudicas erat.

Maria mundi vanitatem & voluptates contemnens, cælestibus rebus intendebat.

Quæ omnia quum tantæ Virginis perfectissimæ vitæ sanctissimísque moribus egregiè quadrent è Brigittæ libris ita repetimus, vt sententiam potiùs quàm eius verba sparsim scripta sequamur, Lectoris nempe commodo consulentes. Cum hac sancta vidua virginem æquè illustrem, & gratam Christo virginem, imò sponsam Mechtildem libet coniungere, quandoquidem & ipsa diuino spiritu illustrata & in sacris reuelationibus probe sanctéque versata, de matre Domini memoratu digna prodidit, ex quibus nos pauca tantum repetemus. Vt primum anima corpori Virginis est infusa, repleuit illam Spiritus sanctus, & singulari quadam sanctificatione illam sibi in sacrarium elegit, vt velut rosa sine spina, & tanquam Lucifer in mūdum oriretur: Adeò enim illam inde ab vtero matris præuenit gratia, vt ad omne bonum mirè propensa & parata esset. Prima verò virtus, in qua iam nata infantula sese exercuit, singularis humilitas fuit, per quam nulli se vnquam creaturæ prætulit. Cum hac humilitate obedientiam & charitatem sociauit, parentibus quidem adeò subiecta & obsequēs, nulla vt illos ratione vnquam offenderit & contristarit, vtque bonū virtutis singulari & dilectione & delectatione cōplecteretur, & cōplectendo imitaretur. Tum prudentiam in puellari ætate tantā præ se tulit, vt nihil vnquā puerile contra Dei gesserit volūtatem. Quod ad spiritualium rerum desiderium attinet, ex Patriarchis & Prophetis nullus vnquam ardentiore venturi Messiæ desiderio, quàm ipsa, flagrauit: nullus gratitudinis dono illam exæquauit, qui pro acceptis Dei beneficiis se fonti bonorum gratiorem ostenderet ac exhiberet. Postremò si de corde Virginis agendum est, fuit hoc & purissimum, vnde prima omnium votum virginitatis emisit, & humillimum, vt si vlla re alia, præcipuè quidem humilitate meruerit de Spiritu concipere Emanuelem, & feruentissimum, quia incredibili Dei & proximi amore succenderetur, & cōseruantissimum, vt quæcunque infans, puella & grandescens perageret, potuerit conseruare. Hæc aliáque plura Mechthildis exponit, Virgo tam sancta & sapiens, vt electum Dei organum præclaris diuinísque dotibus ornatum quum viueret, meritò haberetur, multáque miranda per illam suam sponsam Christus & docuerit & ostenderit. Nec est quicquam in his, quæ diximus, vel suspectum vel improbabile, sicut & fidem meretur, quod Albertus Magnus vir suo seculo clarissimus in medium adducit, Mariam non potuisse non eximia forma & incomparabili pulchritudine præditam esse, quæ multò rectius in ipsa, quàm in Hester coniuge & Iudith vidua, vel in Rachel & Rebeca virginibus Mariæ typum exprimentibus, prædicetur. Habuit, inquit, summum & perfectissimum in pulchritudine, quod potuit esse in mortali corpore secundum statum vitæ operante natura. Sicut enim Dominus noster Iesus Christus fuit speciosus forma præ filiis hominum: ita beatissima Virgo pulchertima & speciosissima inter filias hominum. Pulchritudo autem exterior hominis in debita corporali quantitate, deinde in eleganti membrorum dispositione & proportione, postremò in coloris venustate consistit.

Testimonium Virginis sāctę Mechtildis de infantia & puerilia Deiparæ admiranda.

Lib. 7. de arcanis Catholicæ veritatis cap. 5.

Psal. 44

Lib. de laudibus beatæ virginis.

De corde Mariæ.

De Mariæ pulchritudine corporali.

Ex quibus rebus consistet externa hominis pulchritudo.

Cæterum ad Marianæ pulchritudinis commendationem facit & illud, quod Galatinus annotauit, omnia Virginis membra à vertice capitis ad vngues vsque pedum, omnéque sensus eius & cogitationes animæ imperio absque omni repugnantia obtemperasse, vsque adeò quidem, vt oculi eius nihil inhonesti, nihil illiciti vnquam aspexerint: imò vt oculos nunquam eleuarit, sicut cæteri homines facere solent, sed semper nisi Deum oraret, humi defixos tenuerit. Atque inter cęteras perfectiones eo

Quam sedulo Maria sensus & mēbra omnia in officio continuerit.

Vide lib. 8 Gratiæ spiritualis beatæ Mechtildis.

spiritu prophetiæ donata est, vt si fortè aliquid inconcessum seu illicitum vel auditura, vel visura esset, illicò eius aures & oculi clauderentur: ita vt eius membra & sensus omnes non nisi voluntati diuinæ deseruire viderentur. Etsi verò diuinare non possum, ex quo fonte Galatinus ista depromat, tamen nihil dubito, quin prudentes omnes narrationem eius credibilem esse fatebuntur, præsertim qui cum eodem Galatino in Maria gratiam puræ & illibatæ Conceptionis agnoscunt. Ac nimis profecto stupidum & insulsum esse necesse est, qui in hac sacra semper & admiranda Virgine summas animi dotes semper latuisse putauerit, vt illæ in eiusdem incessu, sermone, gestu, oculis, totóque corporis habitu non apparerent, neque mirificam lucem siue bonis siue malis multis adferrent.

De hac puella nihil non eximium & perfectum esse sentiendum.

Mariam alios omnes iustos excellit, studio & perfectione virtutũ, & ob quas causas.

B ITAQVE non illam vel pupugit, vel polluit illa spiritus carnisque colluctatio, quæ vel inuitos etiam iustos & quamlibet sanctos exercet, nec parum impuritatis in tota illorum vita commiscet, sæpéque vt in via Domini minùs expeditè procurant impedit, præsertim si sublime illud Dei mandatum intueantur: SANCTI estote, quia ego sanctus sum. Quod mandatum Maria præ cæteris exactè seruauit, nullam sanctitatis partem vel exercitationem, quæ in hominẽ mortalem cadat præter mittens: vtpotè mulier illa fortis, quam Salomon in spiritu cognouit, ac rarissimam esse præmonstrauit. Hæc sola spiritualibus præpotentis Dei gratiæ armis instructa, cæteros quantumuis strenuos & inuictos Dei milites, lõgo post se interuallo reliquit, tanto in vindicendis malis generosior atque felicior, quanto ab omni carnis rebellione Spiritum infestante liberior, ac in omnibus virtutum studiis & officiis præstandis expeditior perfectiórque. Vicit in illa, si in vllo alio, quæ nostra est victoria fides, vicit plenitudo legis charitas: vicit regina virtutum iustitia: vicit angelicam vitam referens perpetua puritas: vicit denique summus virtutis omnis amor & ardor, sacrificium Deo gratissimum dixeris: in quo illa non anteà merendi, quàm viuendi finem fecit. Enimuero quid non pium & sanctum, summáque grauitate plenum exprimeret ac monstraret illa, cuius cogitatio, cura & voluntas omnis in lege Domini noctes ac dies versabatur, vt etiam dormiente illa, sicut meminit Ambrosius, Mariæ vigilaret animus, qui frequẽter in somno aut lecta repeteret, aut somno interrupta continuaret? Igitur quod sponsa loquitur in libro Canticorum: Ego dormio, & cor meum vigilat, ad hanc etiam Virginem pertinet, vt Rupertus annotauit. Quod si de spirituali somno hæc accipiantur, Maria vtique quum dormire videretur, tunc vel maximè vigilauit, hic enim eximiè piorum veréque spiritualium hominum mos est in medio mundi strepitu ac frequenti negotiorum tumultu ita versari, vt crebrò velut surdi, cœci & omnino aliud agentes, adeóque dormientes esse videantur. Vigilant interea, sed Deo vigilant, diuinæque contemplationi, nulla mundi, sed vix etiam sui ratione habita, dum animus velut à corpore seiunctus, & cum Deo coniunctus, mirabiliter peregrinatur. Sed ô verè suauem & salutarem somnum, qui non modo Magdalenam: sed nostram quoque Mariam corripuit & oppressit, vt omnium rerum oblita, illud vnum & summè necessarium toto pectore complecteretur, partémque optimam electã studiosissimè conseruaret. Tribuant alij quantum velint, Moysi, Eliæ, Ioanni, Paulo, aliísque sanctissimè iam olim philosophantibus, & in contemplãte vita multum exercitatis. Quis verò, si sapiat, Mariam his omnibus in summa sapientia & contemplatione diuina peritissimam non anteponat? Mariam, inquam, sacris rebus adeo deditam, vt summo æternóque bono inde à primis annis intentè vacaret, & vacando videret simul & gustaret, quam suauis esset Dominus, & quam bonus Israël Deus his, qui recto sunt corde. Igitur illa iam puerpera facta, & circa puerum Iesum sollicita, non alia de re magis à Luca commendatur, quam quod omnia quæ acciderent, sedulo, more suo videlicet, conseruaret, & in corde suo accurate conferret. Certe quod ad visiones diuinas & cælestes reuelationes attinet, quales Paulo licet ante blasphemo, & Ecclesiæ persecutori Deus mirabiliter patefecit, eas tam sanctæ, tam sapienti, tam dilectæ matri haudquaquam denegauit, sicut Rupertus etiam animaddertit. Quid si & ipsa siue in corpore, siue extra corpus, in Paradisum abriperetur, sic in diuinitatis arcanis & mysticis rebus instructa, nullus vt assequi possit mortalium, quæ illi soli beatissimæ Trinitas non modò per Angelos, sed etiam per seipsam voluit manifestare? Vt hîc etiam locum habeat illud. Fecit mihi magna qui potens est.

Mariam alijs pijs non cedere in studiis peritia vitæ contẽplatiua.

Psal. 33. & 99.

Psal. 72.

Luc. 2.

Reuelationes cælestes Virgini factæ.

1. Tim. 1

2. Cor. 12

Libro 3. in Cant. Cap.

Luc. 2

C NISI forte iniquus aliquis rerum æstimator accedit, qui in proposita contemplandi arte eam nostræ Virgini laudem adimet, quam Ioanni abbati tribuit Cassianus. Is enim Ioannem illum ita loquentem inducit: Pio Domini nostri munere memini me in huiusmodi raptum frequenter excessum, vt obliuiscerer me sarcina corporeæ fragilitatis indutum, mentémque meam ita omnes exteriores sensus subitò respuisse, & à cunctis materialibus rebus omnimodis exulasse, vt neque oculi neque aures meæ proprio fungerentur officio, & ita diuinis meditationibus ac spiritualibus theoriis animus replebatur, vt sæpe ad vesperam cibum me percepisse nescirem.] Atque hæc ille in medium profert, vt ostendat se eremi secretis delectari, humana consortia obliuioni tradere, & cum Hieremia dicere posse: Diem hominis non desideraui, tu scis. Etsi verò Maria vitam, vt Ioannes ille & alter Baptista, non egit anachoreticam, tamen vti veteres de illa prodiderunt, inde à puellaribus annis vitæ communis tædio quodam affecta, perinde ac purissima quædam columba, quæ lutosa deuitat, & alta petit, sese à mundi strepitu studiose subduxit, secessum & secretum amauit, ocio sancto libenter vacauit, cælestibus studiis diu ac multum incubuit, sola vt cum solo in quem desiderant Angeli prospicere, quietissime versaretur, Ac tantò quidem illa diuinis reuelationibus sacrisque contemplationibus erat aptior, quantò plenius à mundi curis ac negotiis sese omnibus abdicarat, nihil vt terreni pulueris, qui sanctis hominibus frequenter adhæret, aut admitteret, aut retineret. Deinde quomodo illa in contemplando non studiosissima & exercitatissima foret, quũ citra controuersiam constat, à primis infantiæ pueritiæque suæ annis non solùm accepisse, sed & conseruasse, & excoluisse summa summi Dei munera? vt si vllus in terris alius à Deo dilectus, tum illa quidem in omni benedictione

Ioannis anachoretæ perfectior vita contẽplatiua.

Lib. 19. cal. 1. cap. 4

Vt Maria erga Deum, Dei que gratiam se ab initio gesserit.

spirituali, sicut Paulus loquitur, benediceretur, sanctáque semper esset in conspectu eius, & viueret immaculata. Quæ diuinam erga se beneuolentiam charitatémque maximam intelligens, quò pleniùs per ætatem suum authorem agnouit, eò vehementiùs illi vni vacare, & amantem redamare curauit. nihil omninò intermittens, quod ad summum illud bonum sibi conciliandum atque demerendum posset excogitare. Quid autem amanti, & Deum amanti difficile, imò quid non iucundum esse videretur? Amica speciosa, qua nihil Deus habebat charius, iam tùm cælesti amore velut multis iaculis vulnerata, & vna ex millibus ad castissimos amplexus electa, ô quantos æstus, ô quantos ignes noctu diúque persensit? Quem verò modum ac finem amandi teneret, cui dulcissimus ille & suauissimus Dei Spiritus pias & amantes cière lachrymas, quam ad inenarrabiles gemitus prouocare, cuius sensus omnes penitus occupare & pascere, cui tam diuinos subinde impetus adferre, mens vt illa mirificis splendoribus illustrata, & diuinis ardoribus æstuãs, in suauissima summi boni contemplatione quodammodo deficere videretur? Nisi fortasse id Mariæ negamus, aut Deum negasse dicimus, quod aliis & longè quidem inferioris ordinis amicis pietas illa immensa sæpè & vltro concessit, vt diuino amore velut inebriati, & à sensibus alieni, non nisi diuina sentire & eructare possent. Quid verò Maria felicius, quæ vbicunque degeret, sempiternum illud numen ob oculos sibi contemplandum proponere, tantam maiestatem intimè reuereri, Patrem in spiritu & veritate semper adorare, nihil nisi purum & diuinum puro illo sanctóq; pectore concipere arq; cõseruare solebat: Quòd si quæ mens huna vnquam in terris, inter ipsi cælestis hæsit brachia, & beatissimum illud tulit oiculum, quod nemo scit, nisi qui accipit, Mariæ profectò mens illa fuit incredibili numinis charitate flagrans, & ex illo summo bonorum fonte summam sæpè voluptatem hauriens, vt rerum omnium, adeóque sui velut immemor, in excessu mentis diceret: [a] Quid enim mihi est in cælo? & à te quid volui super terram? Defecit caro mea & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. [b] Introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem. [c] Inueni quem diligit anima mea. [d] nec dimittam nisi benedixerit mihi. [e] Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia. [f] Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum.

In Maria pios omnes Deum perfectè amãdi affectus & effectus excellisse.

Quomodo Mariæ persona in Dei cultu considerandæ.

a Psal. 72. b Cantic. 3. c Cant. 2. d Cant. 6. e Psal. 83.

D ETSI verò indecorum videri potest, institutam de purissimæ Virginis moribus narrationem impuri apostatæ vel sola mentione interrumpere atq; contaminare: tamen facere non possum, quin hoc loco Lutheri testimonium interponam. Is passim insultat Catholicis, Deum in hac vita diligi, legem eius impleri posse asseuerantibus, ne alioquin illius præcepta credentibus impossibilia, & Christi onus non leue, sed intolerabile nostris imponi humeris vanissimè iudicetur. Contra verò Lutherus vociferatur, ne in Sanctis quidem fuisse vel nunc esse aliquem, à quo Deus ex imo pectore, omnibusque viribus & membris ita, vt par est, adameturque diuina ex amore & voluptate præstetur, Deiis, inquit, *mihi eiusmodi mortalium quemquam*: Nec diffitetur interim, suam conscientiam ita esse constitutam, vt ne scintillulam quidem charitatis,

Stegt: Lutherus negat vnum quemquam qui Deum diligat & legem impleat.

Fa. Bella. Gran. Dominus in Trent. Credendum. Lutherus de sua conscientia, quod

A sed igneum clibanum prauæ cupiditatis in seipso sentiat: imò verò damnatum, maledictum ac Satanæ subiectum esse, quicquid in se, ipse reperiat. Tam alibi de se iterum pronunciat: *Optimè mihi cõscius sum & ignorantiæ & vitæ meæ pessimæ.* Vbi nos Luthero de se ipso testanti, ac se suo ipsius iudicio condemnanti non grauatim credimus, quoniam & reipsa probauit, se insanis cupiditatibus fœdísque affectibus adeò conflagrare, nullam vt charitatis veræ scintillam in animo suo reliquam habere aut sentire posset: tantum abest, vt qui pestis Europæ fuit, aliqua ex parte diuinam legem impleret. Sed enim seruus nequam, qui ex suo ipsius ore iudicãdum se orbi præbuit, alios pios ex se falsò & malignè metitur, ac temerè prorsus nullum esse aut fuisse mortalium putat, qui Deum vt par est, dilexerit B Deíque legem obseruarit. Vt enim Sanctos alios in charitate obedientiáque perfectos omittamus, Mariam Domini matrem constanter damus atque proferimus, quæ proximam cum Deo coniunctionem in terris habuit, ab omni vitio libera; in charitate, iustitia, omníque virtute perfecta, ac originali etiam, vt diximus, innocentia eximiè coronestata, nimirum vt plenitudo diuinitatis in hoc suo pulcherrimo & nitidissimo domicilio tantò suauius corporaliter inhabitaret. Est enim sagitta electa amor Christi (Bernardi verbis vtar) quæ Mariæ animam non modò confixit; sed etiam pertransiuit, vt nullam in virginali pectore particulam vacuam amore relinqueret, sed toto corde, tota anima, tota virtute diligeret, & esset gratia plena.] C Iam verò vbi charitas de corde puro, conscientia bona & fide non ficta regnat, quemadmodum in Maria perfecte regnauit, illic legis plenitudinem, iustitiæque perfectionem & perfectionis vinculum constitui & agnosci necesse est, quantum huius quidem vitæ status admittit. Vincat interim nostram Virginem fortis illa Iudith cruentę victoriæ de obtruncato Holoferne laude ac gloria. Vincat illam Anna religiosa Phanuelis filia ieiuniorum asperitate. Vincat Zachariæ filius Ioannes perpetua victus ac vestitus austeritate. Cæterùm charitate nullus mortalium illam aut vicit, aut æquauit: in qua charitate, & non in vitæ rigore, sanctitas & meritum hominis præcipue consistit? Quare in nullam animam sanctam, sicut in Mariam proprie magis competit dictum: Vulnerata charitate ego sum. Et rursus illud: Dilectus meus mihi, & ego illi. Perinde ac si virgo Seraphica testaretur: Meritò illum deamo, & deamando langueo, qui totus in meam salutem intentus est. Ille quamuis omnia curet, adeò saluti meæ rebúsque meis consulit, quasi ab aliis omnibus feriatus, mei vnius curam habere videatur. Ego verò vicissim ita illius amori & obsequio addicta sum, vt omnibus aliis pene mortua, illi vni viuam, illi vigilem, illi dormiam, in illius amore dies noctésque suspensa sim: ac postremo omnes curas, cogitationes, vota atque desideria mea ad illius gloriam vnice conferam. Sed fortasse liber lectori non tam nos balbutientes, quam Patres de Mariæ vita fusius disserentes audire.

plena sit prauæ cupiditatis.

In præfat. Psalmor.

Maria in charitate & lege Dei fuisse perfectam prædicatur.

Sermo. 20 super Cant.

1 Tim. 1

Rom. 13

Maria licet in quibusdã non tamen in charitate à Sanctis aliis superatur.

Iudith. 13

Luc. 2

Matth. 3

Cantic. 2

Lib. 2. de virginit.

E x patribus illustris est Ambrosius, qui Mariæ vitam virtutis formam, omniúmque disciplinam appellat, in qua secretum verecundiæ, vexillum fidei, deuotionis obsequium mirabiliter fulserint. Virgo erat non solum corpore, inquit, sed etiam

Mariæ vitam quomodo Patres subinde nobis proponant, & inprimis Ambrosius.

Virginis Mariæ sinceritas modestia, circumspectio, diligētia, charitas, industria, obedientia.

A quibus vitiis Maria sibi maximè caueret.

mente, quæ nullo doli ambitu sincerum adulteraret affectum: corde humilis, verbis grauis, animi prudens, loquendi parcior, legendi studiosior, non in incerto diuitiarum, sed in prece pauperis spem reponens: intenta operi, verecunda sermone, arbitrum mentis solita non hominem, sed Deum quærere, nullum lædere, benè velle omnibus, assurgere maioribus natu, æqualibus non inuidere, fugere iactantiam, rationem sequi, amare virtutem. Quando ista vel vultu læsit parentes? quando dissensit à propinquis? quando fastidiuit humilem? quādo derisit debilem, quādo vitauit inopem? Nec multò postsubiicit: Nihil torum in oculis, nihil in verbis procax, nihil in actu inuerecundum, non gressus fractior, non incessus solutior, non vox petulantior: vt ipsa corporis species simulachrum fuerit mentis, figura probitatis. Bona quippe domus in ipso vestibulo debet agnosci.] Inter alia verò quæ Mariæ tribuit Ambrosius, annumerātur ciborum parsimonia, officiorū redundantia, dies ieiunio congeminati, & quod victum obuium ad necessitatem, non ad voluptatem perceperit, omniáque demum virtutis impleuerit officia, vt non tam disceret quā doceret. Breuiter TALIS MARIA fuit, si Ambrosio credimus, vt vnius vita omnium sit disciplina. Quid verò si Chrysostomum, qui ab ore aureo dictus est, Ambrosio adiungamus? Erat virgo, inquit, percuncta mirabilis, quius animam decebat ab omni esse tumultu cogitationum immunem, quæ tanti electa est ministra mysterij.] Et rursus in alia oratione, quæ Latinè nondum extat: Beata Maria vltra omnem humanæ naturæ modū, modestiam ac temperantiam, excoluit, ac ob id vniuersorum Dominum in vtero gestare promeruit. Quòd si qua virgo alia, maiore modestia, vel ampliore puritate, aut maturitate præter hanc ornata extitisset, illam sibi Dominus præ hac ipsa omnino in habitaculum elegisset.] Quam Chrysostomi sententiam Basilius quoque Magnus confirmat, sic Mariæ virginitatem prædicans, vt ad effectum Spiritus sancti excipiendum nihil illi æquale, nullámque puritatem inter homines vspiam ampliorem reperire potuisse restetur. Igitur & Hieronymus Mariam veluti speculum virginibus omnibus contemplandum præbet, & vnam quamque illarum hac voce compellat: Propone tibi beatam Mariam, quæ tantæ extitit puritatis, vt mater Domini esse mereretur. Ad quam quum Angelus Gabriel in viri speciem descendisset dicens: Aue gratia plena, Dominus tecum, consternata & pertertrita, respondere non potuit. Nunquam enim à viro fuerat salutata. Denique nuncium discit, & loquitur. Et quæ hominem formidabat, cum Angelo fabulabatur intrepida.] Sed & Petrus Damianus, quod ab aliis pluribus est traditum, perspicuè docet, Mariam in actiua, & contemplatiua vita tam sedulo fuisse versatam, vt nec actio contemplationem minueret, & cōtemplatio non desereret actionem. Considera, inquit, quia ipsa est, quæ in contēplatiuæ dignitatis superuecta dulcedine, in ipsius Dei substantiam lucidiores infixit obtutus.[a] Læua eius, inquit, sub capite meo, & dextera eius amplexabitur me.] De illa itidem scriptum esse dicit in eodem[b] Canticorum libro:[c] Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Sicut.n. lilium inter spinas, sic beatissima Virgo Maria enituit inter filias, quæ de spinosa propagine Iudæorum nata, cādescebat mundicia virgineæ castitatis in corpore, flāmescebat autem ardore geminę charitatis in mēte, flagrabat passim odore boni operis, tendebat ad sublimia intentione continua cordis.]

Mariæ in victu frugalitas & abstinentia.

Mariæ vita omnium disciplina.

Maria immunis à tumultu cogitationū, per cuncta mirabilis.

Hom. 4. in Matth.

Hom. in Dominis hypapant.

In orat. de humana Christi generat.

In Epist. ad Eustoch. de custodia vir.

Nihil Maria castius & sanctius in terra reperiebatur.

Maria virgo vna omnium purissima ætate sua reperta

Maria puritatis amans, viri præsentiam & colloquium metuit.

Ser. 1. de Matre Natiuit.

Maria in actiua & contemplatiua vita beneversata.

a Cantic. 2

b Ser. 3. de Mariæ natiuit.

c Ibidem.

Quomodo Maria vt lilium

His Patribus Epiphanium adiungam, non illum Constantiæ Cypri Episcopum, sed Constantinopolitanum Presbyterum, qui magno se vsum studio dicit in Græcis authoribus relegendis & excutiendis, vt de Mariæ vita non solum incredibilia, sed & vera firmáque proferret, reiectis interim malæ fidei scriptoribus, inter quos nominat Iacobum quendam Hebræum, qui fortassis dicti Proteuangelij author est, Aphrodisianum Porsam, Ioannem Thessalonicensem, & alterum Ioannem falso cognomēto Theologum, vt qui omnes Mariæ historiam parum sincerè tractassent. Refert igitur inter cætera hīc Epiphanius, sicut & supra commemorauimus, Mariam quum pater adhuc viueret, Hebraicas literas didicisse, fuisséque εὐμαθῆ καὶ φιλομαθῆ hoc est, ingenio ad discendum & facili & cupido: & quamuis orbatam parentibus, non solum in sacris literis, sed etiam in lana, lino, serico & bysso laborasse. illam præterea in sapientia & intelligentia super omnes illius seculi adolescentulas cunctis admirationi fuisse, quæ & nere consueuerit ea, quorum vsus in templo esset Sacerdotibus. Alebatur autem ex templo, inquit, donec propter ætatem non deceret illam inter Sacerdotes versari, & sponsum Ioseph virginitatis suæ custodem accepit. De moribus Virginis hoc etiam annectit:

τὸ δὲ εἶδος αὐτῆς τοιοῦτο, σεμνὴ κατὰ πάντα, καὶ ὁλόλαλος, καὶ χυπόκρος, εὐπρόσδεκτος, ἀπαρρησίαστος πρὸς πάντα ἄνθρωπον, ἀγέλαστος, ἀπόφαρος, εὐφροσύνης, μιμητή, μιμῶσα καὶ φροσκυνοῦσα πολλὰ ἄνθρωπον, ὥσσε θαυμάζειν ἅπαντας πρὸς τὴν σύνεσιν καὶ τὴν λαλίαν αὐτῆς. Omitto cętera nec aliā interpretationem Græcis verbis adiungam, quam quæ apud Nicephorum Calixtum extat, Lango traductore, vbi hæc ipsa Epiphanij oratio non solùm de Virginis moribus, sed etiam de modo formæ & staturæ eius repetita est in hunc modum: Erat Maria in rebus omnibus honesta & grauis, pauca admodum, eáque necessaria loquens, ad audiendum facilis, & perquam affabilis, honorem suum & venerationem omnibus exhibens, statuta mediocri; quamuis sint, qui eam aliquantulum mediocrem longitudinem excessisse dicant. Decenti dicendi libertate aduersus omnes homines vsa est, sine risu, sine perturbatione, & sine iracundia maximè. Colore fuit triticum referente, capillo flauo, oculis acribus, subflauas & tanquam oliuæ colore pupillas in eis habens. Supercilia ei erant inflexa & decenter nigra: nasus longior, labia florida & verborum suauitate plena: facies non rotunda & acuta, sed aliquanto longior: manus simul & digiti longiores. Erat denique fastus omnis expers, simplex, miniméque vultum fingens, nihil mollitiei secum trahens, sed humilitatem præcellentem colens. Vestimentis, quæ ipsa gestauit, coloris natiui contenta fuit: id quod etiamnum sanctum capitis eius velamen ostendit. Et vt paucis dicam, in rebus eius omnibus multa diuinitus inerat graria.] Sed enim quæ apud Græcum Epiphanium leguntur, sensum aliquanto illustriorem efficere possunt, eúmque Latinus interpres nescio an satis per

Inter sāctæ & efficaces in pietate Præsertim Mariæ fuit, vir monitus.

De Mariæ forma & statura corporis & Epiphanij verba de statura & ratione.

Lapsus Langi vertendo Nicephoro.

per omnia sit assecutus. Rectè Mariā prædicat simplicem ab omni fastu alienam, & quæ humilitatem præcellentem coleret, quæ insuper pauca eáque necessaria loqueretur, ac aliis multum deferret. Verū his non satis respondet, quod idem adiungit, Mariā aduersus omnes dicendi libertate vsam esse: tum de suo assuit, eam libertatem fuisse decentem, quum Epiphanius tantum scripserit ἀπαρρησίαστος quasi diceret, in loquendo cum aliis audaciam illi defuisse, quod vel ipsa priuatiua particula ἀ satis apertè docet. Id enim proprium est sanctarum Virginum, vt si vsquam, tum in colloquendo sint verecundæ, parcíque sermonis, sine omni vitio muliebris loquacitatis. Hinc est quod Ambrosius in Maria verecundiam laudat, imò & erubescētiam, maioremque pudorem quàm in mulieribus esse solet, eidem adscribit. Et digna Bernardo vox est: Solent virgines quæ verè virgines sunt, semper pauidæ, & nunquam esse securæ: & vt caueant timenda, etiam tuta pertimescere.] Sunt interim fide digni testes, qui Venetiis nouerint Titianum pictorem nostro seculo celebratissimum, apud quem extare dicunt exemplar sacræ picturæ ex archetypo Lucæ Euangelistæ, vt arbitrantur, exceptum: Gæterùm in eo spectantur omnes illæ notæ, quas non solum Epiphanius, sed & Nicephorus iam à nobis commemorarus expressit. Meminit & Cedrenus, quæ statura corporisque habitus & forma Virgini fuerit, sed fortassis Epiphanium secutus in hac descriptione: Erat, inquit, statura mediocri, subfusca, fuluo crine, oculis fuluis ac mediocribus, magno supercilio, naso mediocri, manibus ac digitis longis, vestes amplexans nullo colore tinctas.] His non malè consonant, quæ Anselmi operibus adscripta hoc modo leguntur: Maria Dei genitrix didicit Hebraicas literas, adhuc patre eius Ioachim viuente. Erat docilis, amans doctrinam, & circa sacram Scripturā perseuerabat. Opus vero manuum eius erat lanæ, lini & serici. Erat itaque locus distinctus in domo Domini, scilicet in templo, prope læuam altaris: Ibi stabant virgines solæ, & diuino officio peracto ibant omnes ad propria. Maria vero perseuerabat & custodiebat altare & templū, Sacerdotibus ministrās. Mos eius erat modicæ loquelæ, expeditæ obediētię, mundæ conuersationis: sine audacia, sine risu, sine turbatione, sine ira, benignè salutans, eloquentiam eius homines mirabantur. Fuscos habebat oculos, rectos aspectu, nigra supercilia, mediocrem nasum, vultus eius longus, longæ manus, longi digiti, mediocris statura, perseuerans in orationibus, ferens pannum proprij coloris, lectioni, ieiuniis & labori manuum, & omni bonæ virtuosęque operationi se dederat.

Ex D. Luc. Homil. 3. de beata virgine.

Confirmatio narrationis de legem & imagines Deiparę.

Cedreni sententia de corporis Mariæ constitutione.

In compendio Histor.

Testimonium ex Anselmi operibus ad Mariæ mores vitæque pertinens.

Quomodo recēsendi superioribus, ad Mariæ vitam pertinēbus.

QVE omnia verbis quidem simplicibus exponuntur, sed si sincere iudicabimus, multa & præclara, in mulieribus vero rarissima, & singulari tamen commendatione dona continent ornamenta virtutum, quæ rota posteritas in hac Virgine simul & admiretur, & nunquam satis imitetur. Quod si isthæc fortasse Sectariis non ad modum probentur, qui Ethnicis etiam sępè magis quam Ecclesiasticis rerū scriptoribus fidem accommodant: at pios tamen multos si non oblectabunt, certè non offendent, vt pote quum Canonem norint Apostolicum: Omnia probate: quod bonum est tenete. Credat qui volet, hæc commentitia esse: ego vero tanto magis credenda dixerim, quo ipsorum fides minus habet periculi, quoque fructus maior potest consequi, si iis aliisq; narrationibus veluti per manus traditis, nec vanorum ac leuium hominum suffragio corroboratis, conuenienter vtamur. Id verò fiet, si ex his velut quibusdam lineis, augustissimā Domini & Dei nostri matrem, velut in tabella depictam vtcunque cognoscamus, ac sæpè quidē ob mentis oculos propositam habeamus. Extat enim Ambrosianum præceptum, quod non modò Virginibus, sed & Christianis omnibus rectè inculcari potest: Sit vobis tāquàm in imagine descripta virginitas vitaque Mariæ, de qua velut in speculo refulget species, castitas & forma virtutis.] Sicut & Sophronius dixit: Christus matrem virginem elegit, vt ipsa omnibus esset exemplum castitatis, in qua velut in speculo refulget forma virtutis. Habetis igitur in ea, magisteria probitatis expressa, quid primum eligere, quid respuere, quid sequi debeatis.]

Li. 2. de virginibus.

De assum. beatæ Mariæ.

CVM his omnibus coniungi illa possunt, quæ in epistolis Ignatij reperiuntur, & ad Ioannem Euangelistam scripta esse dicūtur, sicut salutatio ipsa designat, &[a] Bernardus agnoscit, cōfirmatque[b] Marcus Michael Presbyter Cortonensis. Cuiuscunque verò sint authoris, res quidem ipsa cogit fateri, institutam de Maria narrationem vero esse consentaneam, sed & multò excellentiora de tanta Virgine merito prædicari. Fuit vtique in persecutionibus & afflictionibus hilaris, in penuriis & indigentiis non querula, erga inimicos placida & officiosa, in re læta, æqualis & modesta. Miseris & afflictis commiserationis affectum prestitit, ac impigrè illorum subuenit necessitati: non defugit certamina contra vitiorum pestiferos impetus, & prestertim si fidei & pietatis defensio illius operam desideraret. Appellatur illic nouæ religionis nostræ, veræque pœnitētiæ magistra, & omnium pietatis operum apud fideles ministra, quæ & humilibus libenter se traderet, & in gratiam piorum se dimitteret religiosè, quantumuis interim ab omnibus mirè collaudaretur, à Scribis autem & Pharisæis innocenti multum detraheretur. Neque sum nescius, hanc qualemcunque descriptionem, quam nos aliquot in locis correximus, non Mariæ puellæ in templo versanti, sed à partu potius prouectiorem iam ætatem attingēti congruere, quando nimirum illa post Filium in cœlos assumptum, discipulis tùm admirationi, tùm venerationi præcipuæ fuit, multi vt eam velut cæleste prodigium, sacrumque spectaculum reuerenter inuisere, & secretiora quædam ex illa, tanquam fidei magistra, percunctari solerent, sicut eadem epistola testificatur. Quis verò ambigat, Marianis virtutibus, quæ in omnem illius ætatem duraueruṇt, sua etiam fuisse semina, suosque flores, primosque fructus in prima illa ætatis institutione apparuisse, quū puella in templo habitans, omnis sanctimoniæ pulcherrima & solidissima iecit fundamēta, annos vndecim in sanctis sanctorum transigens, sicut Euodius indicauit, priusquàm sponso Iosepho Sacerdotum manibus ad custodiam traderetur? Cū enim ad ætatis florem iam peruenirem, atque intra templi septa manere lege prohiberetur, quemadmodum author est Damascenus sponso, hoc est, Virginitatis custodi Iosepho tradita ac relicta fuit à Sacerdotibus. Apud hunc verò sacra & prorsus immaculata puella sanctè & religiosè commorabatur, ita vt

Nō contēnendū esse quod de Maria in epistolis Ignatii reperitur.

a Serm. 7. in Psal. 90.

b Lib. de viris illustribus.

Qualis Maria describatur in epistolis Ignatianis.

Mariæ religionis & pœnitētię magistra dicta.

Marię virtutes inde à prima eius ætate spectandę.

Nicephorus lib. 2. Eccles. hist. cap. 3.

In orat. 3. de Natiuitate Mariæ.
Libro 2. de Emmanuele.

domi se contineret, & cor úquæ ante fores gererẽtur, nihil omninò aut cognosceret aut curaret: Verè igitur de illa dixerimus, quod in Ecclesia publicè decantatur: Sacrarium Spiritus sancti sola Domino sine exemplo placuisti: quodque de illa Richardus Victorinus affirmat: Tota pulchra meritò, quia pulchra facie, pulchra mẽte, pulchro corpore, quæ etiã principibus tenebrarum terribilis fuit. Deterrebat enim eos flamma charitatis, incendebant orationes & feruor deuotionis, stupebant immunem à peccatis. Nemo etiam tàm sanctus, qui maculam nõ habuerit & defectum præter Mariam.] Ac rursus videtur beata Virgo Maria non solum in omni gratia consummata, verum etiam in omni bono & dono, quod acceperat, confirmata. Rupertus eãdem Virginem esse ait, cuius vita inclyta, vt in templis publicè decantatur, cunctas illustret Ecclesias. To inquit, virtutum operatrix, ac totius sanctæ magistra religionis qualem nunquam oculus vidit, qualis ab initio quando Eua facta est, non fuit, nec est, nec erit in cogitationibus suis, in verbis suis, in factis suis, in omni odore suauitatis, in omni flore & fructu honoris & honestatis.] At idem Rupertus septem virtutes ex libro Canticorum colligit, propter quas dilecta illa à dilecto laudatur, vereq; formosa Virgo tùm ab hominibus tùm ab Angelis meritò reputatur. Virtutes illæ sunt simplicitas, cogitationum munditia, innocentia, doctrina, verecundia, humilitas, mentis & carnis integritas siue incorrupta virginitas. Nec pigebit Cardinalem Cusanum addere, virum si non eloquentẽ, at certè quidem eruditum, & qui suam pro Deipara sentẽtiam dicat, nequaquam indignũ. Inter omnes homines, inquit, Maria θεοτόκος tàm in actiua quàm contẽplatiua vita optimam partem habuit: ipsa enim sanctissima fuit, quia tabernaculum altissimo sanctificatum.] Et rursus: Quamuis multæ filiæ seu animæ rationales illuminatæ verbo vitæ via electionis optimi diuitias cõgregâssent: sola illa illuminatissima turris Maria θεοτόκος & Dei mater supergressa est vniuersas, vt meritò illi in excellentia conueniat illud, quod adepta est Maria Magdalena: Maria optimam partẽ elegit, quæ non auferetur ab ea.] Vnde porrò ille ratiocinatur: Si Maria Magdalena sedens secus pedes Iesu, ex auditu verborum eius peruenit ad electionem optimi, suo modo scilicet, vt Maria Magdalena: ô quàm excellenter tunc elevata Virgo Maria super omnes cælos, ad electionẽ optimi perducta est, quæ electa est esse mater Iesu & verbi, & lucis, & rationis, & veritatis. O quã altè super omnes visiones intellectuales ipsa vnum illud inuisibile videt: & quàm sano palato vnum fontem vitæ gustauit & gustat. Si Dauid ad hoc eleuatus est vt diceret: Gustate & videte quàm suauis est Dominus: meritò ipsa quantò altior omnibus Prophetis, tantò perfectius videt, vidit, gustat & gustauit ipsum, apud quem est fons boni, qui solus est hoc vnum bonum, quod omnia appetunt. Elegit igitur ipsa hãc optimam partem, quæ non auferetur ab ea, quoniam eligere est vnire.] Cusani verò æqualis, imò & amicissimus fuit Dionysius Carthusianus, Doctor ecstaticus meritò celebratus, & in laudatione Virginis admodũ copiosus. Testatur & ille Virginem inde ab initio sui cõceptus maximis Dei donis exundasse, quæ nullum verbum illicitum dixerit, nullum indecentem habuerit motum, nullum impudicum stimulum senserit, ab omni inordinatæ passionis affectu semper immunis, sensualitate illius rationi nunquam vel leuiter aduersante. Hãc vnam dicit ad originalis perfectionem iustitiẽ peruenisse, quæ non modò trium Theologicarum, sed etiam duodecim moralium virtutum carbenam pulcherrimam absoluerit, studiis interim & exercitiis contemplatiuæ vitæ cùm primis intenta, quæ & sapientissimum Adam in statu innocentiæ versantem omni virtutum ac donorum copia & perfectione longè superârit, & medio interim modo inter beatorũ & viatorum vitam incesserit. Quid verò si Poetam Christianum, pium & disertum adsciscamus, qui hoc nobis caput absoluat, simulque suo carmine Mariæ in templo studia & mores exponat? Is Baptista Mantuanus est, in hunc modum non minus verè quàm elegantèr canens.

Maria dæmonib. terribilis.
Maria in omni gratia & dono accepto cõfirmata.
Maria virtutũ operatrix, & religionis magistra excellentissima.
Libro 5. in Cantic.
Libro 4. in Cantic.
Lib. 3. commẽt. in Cantic.
Septem virtutes Mariam exornant.
Lib. 4 excita. in Euan. dictum: Maria optimam partem elegit.
Ex Cusano quædã ad Mariæ vitam spectantia.
Luc. 10.
Ibidem.
Maria longe magis quàm Magdalena circa vnũ versata est, & optimam partem elegit.
Psalm. 33.
Maria præ cæteris diuinam gustauit dulcedinem.
Testimonium Dionysii Carthusiani de Mariæ perfectione.
2. Li. 12. & 3. de præcomio & dignit. Mariæ.

Lib. 1. Ioannis Mantuani tetrastichon de Mariæ vita intemerata canticis.

Assiduis veterum studiis oracula diuum
Pernigilique legens cura Mosemque piumque
Esaiam, mœstisque virum qui vossitus vybem
Plorat, ab ingemo curas, à lumine somnos
Sedula pellebat, paruo sua vota sorello
Supplicibus palmis narrabat, & ere supino
Ocia nulla die carpens nulla ocia nocte,
Cura cibi somnique breuis quæ pasceret artus,
Pauperibus mensis genium fraudabat & ora,
Et castigato tolerans ieiunia ventre
Carmina discebat, sanctæque poemata Regis,
Qui tetricis olim fidibus canebat ad aras,
Sacraque fatidico vsitabat ad organa cantu.

Et paulò post:

Nunc lanam pingebat acu, nunc pensa trahebat
Serica, & immissis per licia pendula filos
Vela Sacerdotum sacros texebat in vsus.
Terrenum nihil ore sonans, mente latensque,
Plena Deo pectus, toti erat ssin cælo,
Nerusæque animo vires: sumpsere voluntas
Iustitiæ rectique memor, moderamine ferro
Discordes animæ motus luxumque domabat,
Qualis purpureo radians carbunculus ore
Obscuros inter lapides gemmasque minores
Splendet arenoso quæ tingitur India Gange:
Parthenice mea talis erat, &c.

ATQVE hic demum receptui canentes, finem libro primo imponemus, non quod satis de Mariæ ortu pueritia, moribus dictum esse putemus) quid enim ad tantæ Virginis gloriam atque splendorem satis adferri vnquam posset?) sed quòd hactenus allata, humano quidem candidoque Lectori sufficere arbitremur, vt bonæ voluntatis nostræ in hoc tam præclaro argumento testimonium aliquod habere, &, si dignabitur, aliqua ex parte probare possit. Iesu Christo Opt. Max. Redemptori, & Mariæ incomparabili Virgini matri in cælo terraque tùm gratia, tùm gloria.

Tota epilog.

FINIS LIBRI PRIMI.

IN ICONEM

IN ICONEM SEQVENTEM

EPIGRAMMA PHILIPPI MENZELII D. ET APVD INGOLSTADIENSES PROFESSORIS Medici αὐτοχεδίως scriptum.

CANDIDA Virginitas, Superûm gratissima Regi,
Virtutes vna ante alias, quam plexa perenni
Fronde corona manet, quisnam vel Tullius ausit
Oceano laudum committere vela tuarum?
Nullus in orbe locus, regio tàm barbara nusquam
Extitit vlla, tuo quæ non caperetur honore.
Scilicet & fragili iam dum sub corpore nobis,
Pura animi, deiecta oculos, castissima fando,
Cœlicolûm præstas imitatrix optima vitam.
Ergò etiam mundi regnator maximus ipse
Humanos quondam sibi quum circundaret artus,
Ad tantum te legit opus, te sospite nasci
Instituit: qualis radiosi luminis ictu
Crystallum liquidam sine vi, sine fragmine transit
Sol rapidus. Stupuit partus Natura creatrix
Miros, more nouo, neque sese agnouit in ipsis.
At tuus hinc duplicatur honos: iamque illa Tonantis
Filia, Sponsa, Parens, eadem intactissima virgo,
Virgo decus rerum, virgo lux altera mundi,
Illa tibi peperit clarum trans æthera nomen,
Exemplumque, coli quo te decet, edidit ipsa
Immensum, ac numero perfectum prorsus ab omni.
Hic veteratoris collegia dira Satanæ
Audio multa equidem contrà strepere, audio apellas
Iudæos, rabiem hæresẽon, Sophiamque prophanam,
Vt laudes nec ferre tuas, nec credere possint
Virgineum in partu florem mansisse. Sed ite
Hinc procul, ô vani Lemures, damnata tenebris
Pectora, nilque vltrà brutos sapientia sensus,
Ite (Fides operosa iubet) concedite vero,
Cuius inextinctum sacra hæc dat pagina lumen.

IN

IN LIBRVM SECVNDVM DE MARIA DEIPARA, VIRGINE SACROSANCTA,

PRÆFATIO.

Cum priore libro, hic secũdum non male connecti.

EXPEDIT O priore libro in his, quæ ad Mariæ ortum, pueritiam & vitam puellarem faciunt, proximum esse putamus, vt eius virginitatem describere, & aduersus multorum hostiles impetus vindicare, duce Christo pergamus. Etenim hoc insigne donum illam etiam puellam admirabiliter illustrat: hæc virtus in ipsius vita & moribus, vt alibi nusquam, elucet: hoc nomẽ illi propriè conuenit, vt quemadmodum Abraham ob præcellentem fidem princeps suæ gentis, adeóque pater omnium credentium dicitur, & sicut Paulus, præ cæteris æqualibus in Euangelio laborans, singulare Apostoli nomen obtinet: ita & Maria quæ virginitatis laude ante omnes maximè floruit, Virgo & Virgo virginum à tota Ecclesia prædicetur. Virgo, inquam, beata in primis & gloriosa, adeoque incomparabilis, quam cùm humanæ tùm Angelicæ generationes pro dignitate nunquàm extollant. Cæterùm vt perspicua sit magis isthæc omnis tractatio, quæ non ita breuiter potest absolui, operæ pretium facturi videmur, si velut viam ad sequentia munientes, diuersa virginum genera primùm exposuerimus.

Causa sequẽtis tractationis de variis virginum generibus.

Alias atque alias esse virgines, mundi, Synagogæ, & Ecclesiæ.

Virgines in Ecclesia prudentes & fatuæ.

Matth. 25.

Vere virgines ad Eunuchos Euangelicos, sive spadones voluntarios referendæ.

Matth. 19.

Habet suas mundus virgines, ex quibus Ethnici iam olim Iunoni, Palladi, Dianæ, Vestæ sacerdotes & Sacrorum Antistites, id est, primarias Dæmonũ cultrices, magno studio aßignabant. Habet suas etiam virgines Ecclesia, & in his longè ditior atque illustrior veteri Synagoga, quod virginitas apud Israelitas inculta iacẽret atque neglecta, vt perpauci manerẽt cœlibes, iidemque tantùm non infelices vulgò existimarentur. Nec vnius quidem classis virgines tenet Ecclesia, quum Christus ipse inter virgines prudentes ac fatuas, licet in vno eodemque regno versantes, apertè distinguat. Facit præterea triplex Eunuchorum genus, natiuum, factitium, voluntarium: postremò duntaxat palmam tribuens, in quo sanè virgines & sanctè continentes omnes includit. Hi quippe sunt Eunuchi Euangelici, qui sponte seipsos propter Dei regnum castrârunt vel abscíderunt, hoc est, qui non natura vel necessitate coacti, sed libera voluntate commoti, ac religionis ergo continentiam colunt, suum haud dubiè præmium, si in ea virtute persistant, inter Cælites consecuturi. Hos [a] Tertullianus spadones appellat voluntarios, qui Dei regno parantur, & suæ vel virginitatis, vel continentiæ mercedẽ à Domino expectant & impetrant, teste [b] Cypriano. Sunt & coactæ virgines, quia non volentes, sed alieno imperio, vel necessitate quadam adactæ, suum seruant cœlibatum. At coacta virginitas flagitia libenter admittit, eodem teste [c] Tertulliano. Sunt & ostentatitiæ, vt idem appellat, [d] quæ nimirum pudicæ videri magis, quàm re ipsa esse contendunt, & externa specie castitatis hominum quidem, sed non Dei oculos fallere possunt. Sunt præterea hæreticæ virgines, & olim apud Manichæos, Arrianos & Donatistas extabant, quæ carnis duntaxat, non cordis retinent puritatem. Vt enim [e] Augustinus tradidit: Virginitas in carne, corpus intactum: virginitas in corde, fides incorrupta. Quare vt maximè paucorum sit virginitas in carne, tamen omnium in corde debet persistere, qui Christo sponso nomen in Baptismo dederunt, ne spirituali alioquin adulterio polluti, & sincera fide destituti, Christum animarum sponsum amittant. Quòd si Chrysostomo credimus, hæreticorum continentia omni fœda libidine flagitiosior habenda est, ac illorum virgines pro scortis habet, haberique vult Hieronymus. Sunt demum Christianæ & Euangelicæ virgines, quæ in Propheticis etiam literis, præsertim apud [f] Esaiam commendã-

a Libr. 1. ad vxorem.

b Lib. de disc. & habitu virginum.

c Lib. de veland. virginibus.

d Ibidem.

De virginibus hæreticis.

e In Psalm. 147. & tract. 13. in Ioan. Euangel.

Esai. 56.

Virginũ Euãgelicarũ, aliæ ad tẽpus, aliæ perpetuo cõtinentes, quædã voto adstrictæ, quædã liberæ.

tur, & à [a] Paulo Apostolo describuntur, quod & corpore & spiritu suam tueri sanctimoniam nõrint. Ex his quædam ad tempus, quædam per omnem vitam in sancto cælibatu perseuerant. Rursus harum nonnullæ castitatem suam sacri voti nuncupatione confirmant, quoniam se Christo dicauerunt, & à carnali concupiscentia recedentes, tàm carne quàm mente se Deo vouerunt, vt loquitur Cyprianus: aliæ vt libertate sua gaudeant, nullam voti adhibent religionem. Et Augustinus quidem virginum nomen ac honorem vix aliis defert, quàm continentiæ sanctæque virginitatis, vt ipse vocat, sectatoribus ac sectatricibus, à quibus carnis integritas ipsi corporis & animi creatori vouetur, consecratur atque conseruatur. Qui præterea virginalem hanc virginitatem, & per piam continentiam ab omni concubitu immunitatem tanti facit, vt Angelicam portionem, & in carne corruptibili incorruptionis perpetuæ, meditationem appellet, ad quam christus etiam suos fideles exhortatus sit, quum diceret: Qui potest capere, capiat. In primis verò mirificus virginitatis & custos & prædicator fuit Paulus, vt hinc virginum pronubus à Basilio appelletur, omnes sui similes esse percupiẽs, & in hac virtute cõmendanda tàm sedulus, vt à nuptiis deterrere videatur, & perpetuam continentiam viduali simul & coniugali pudicitiæ palàm anteponat. In eundem sensum tota conspirat antiquitas, ac virginitati seu continentiæ virgineæ tribuit pudicitiæ principatum, multisque modis illorum damnat errorem, qui virginitati coniugium audent exequare. His de rebus nos alibi disseremus, sat habentes nunc carptim aliquid attingere, maiore vt in precio habeatur virtus, quę tantùm non sordet hodie, maleque olet Sectariis, virtus, inquam, Euangelica, literis & exemplis Apostolicis confirmata, tùm multis Patrum scriptis & mirificis encomiis illustrata, ac demùm inter præcipua ecclesię christianę ornamenta tùm à nostris, tùm ab ethnicis Scriptoribus eximiè commendata, Deus bone quàm hodie multos reperire licet Gnosticos, qui derideant virginitatem, & ebionitas, apud quos tantum non interdicta sit ista virtus, quique de sancta cõtinentia non reuerentiùs quàm de castris & rastris loquantur, ac qui demum inter Virginum Monasteria & meretricum Lupanaria, inter ancillarum Dei sanctuaria & victimarũ Veneris prostibula nihil ferè discriminis ponant? cæterum vt ad nostram Virginem redeat oratio, fuit illa vtique non de seculi virginibus, vt Hieronymi more loquamur, non è Judaicis euangelium ignorantibus, non è fatuis lucente oleo destitutis, non ex dubiis & vacillantibus, aut mente corruptis, quarum ingens prouentus vbique Gentium & omnibus seculis esse consueuit: fuit autem Virgo vna inter pudicas pudicissima, inter bonas optima, inter sapientes sapientissima, inter religiosas religiosissima, virgo carne, virgo mente, virgo professione, ac demum illius absolutum exemplar virginis, qualem Paulus omni ex parte sanctam esse postulat, virgo, inquam, & corpore & spiritu, sola mater simul & virgo, mater Christi & virgo Christi, vti apud Augustinum legimus.

[a] 1. Cor. 7.

Virginitatis eximius prædicator Paulus, qui virgines & viduis & coniugibus anteponit.

Qualis Virgo Maria, si cum reliquis cõferatur.

1. Cor. 7.

Non satis est, simpliciter credere Mariæ virginitatem.

Etsi verò nulli non Christiano cognitum, & à pueris etiam celebratum, magnoque tot seculorum & populorum consensu comprobatum est, Mariam virginem, & singularem virginem existere, quis enim nisi fortasse impius aut insanus, perspicuis Apostolici Symboli verbis reclamet? tamen hæc ipsa fidei nostræ confessio, si paulò penitiùs inspiciatur, multa certè, quæ non solùm imperitos & simplices, sed & doctos exerceant, magnumque vsum & fructum adferant ecclesiæ, suo ambitu comprehendit. Et cum hac Mariæ virginitate coniuncta sunt non pauca, nec omnibus obuia, & meritò tamen consideranda diuinæ Scripturæ testimonia, in quibus arcana quædam religionis nostræ mysteria continentur, ac sanè vtiliter excutiuntur. An verò dormit? imò lapidem omnem mouet Satan, tenebrarũ teterrimus simulque impurissimus princeps, vt summam Mariæ puritatem, ac propriam eius virginitatem cominus aggrediens, eam vi magna conuellat. Hoc igitur duce tot Judæorum, ethnicorum, Philosophorum, Hæreticorum, agmina funesta prorumpunt, qui vnam hanc virginem eiusque integritatem hostiliter

Lib. de sancta virginit. cap. 6.

Satanę studio, Mariæ virginitas, à multis oppugnatur.

liter impetunt, ne Matrem Domini vel ante partum, vel in partu, vel post partum incorruptam perdurasse, constanter mundus agnoscat, ac prædicet ecclesia. Vnde complures eximij Patres, quorum posteà meminerimus, multum in eo studij ac operæ posuerunt, vt probarent: quod Mariam perpetuam virginem profitemur, id & impiis probabile, & Orthodoxis constans solidumque dogma videri debere, à quo ne latum quidem vnguem sit fas vlli discedere. Accedet, quod in hac fœda tot opinionum atque Sectarũ colluuie, quam gignit ætas nostra ferrea, haudquaquam desint Nouatores, qui Deiparæ propriam ac illustrem à virginitate laudem & gloriam non solùm clàm inuidere, sed palàm etiam surripere moliantur. Et enim quod libet, id etiã sibi licere plerique putant, vt sepultos veterum Hæreticorum cineres in orbem reuocent, & Serpenti aduersus promissam & benedictam illam à Deo Mulierem pugnanti, perquàm gnauiter famulentur. Quapropter nobis non vitio vertẽdum, sed huius temporis calamitati, & præsentis operis necessitati potiùs adscribendum putamus, si librum hunc secundum, eumque integrum, Mariæ virginati tribuerimus, in quo partim cum veteribus, partim cum recentioribus Mariomastigibus aperto Marte congrediamur, ac pro nostra quidem virili oppugnatæ veritatis causam, vt res ipsa postulat, aduersus hostes ecclesiæ verbique diuini corruptores vindicemus. Vtinam verò quod ex animo desideramus, id Mariæ filio adiuuante præstare possimus, vt quæ vulgò in hoc argumento non satis euoluta & percepta esse videntur, hac qualicunque opera multis tùm explicatiora, tùm illustriora reddantur.

Ingens Patrũ studiũ fuit in tuenda virginitate tuenda & illustranda.

Mariæ virginitatẽ à multis hodie in pugnari atque lædi.

Lib. de fide & habitu virginum.

Lib. de sancta virginit. cap. 18. & 30.

Argumentum libri præsentis.

SEQVENTIVM IN HOC SECVNDO LIBRO
Capitum & Argumentorum Index.

i. Multis de causis Mariam aliis tùm virginibus, tùm matribus longè præstare ac feliciorem esse.

ii. Mariæ virginitatem, vt eximium Dei opus, quod paulatim orbi patefactum est, nos suspicere ac venerari oportere.

iii. Quibus de causis conuenerit Mariam virgineam esse matrem, ex qua Christus conciperetur ac nasceretur.

iiii. Scripturæ diuinæ testimonia virginitati Mariæ patrocinari, & Matthæi locus expensus, de sollicitudine Ioseph à sua sponsa diuertere meditantis.

v. Patrum testimoniis virginitatē Mariæ abundè adstrui, atque contra hostes impios defendi.

vi. De Mariæ virginitate aduersus Iudæos aliosque Iudaizantes.

vii. De Mariæ virginitate contra Ethnicos, omnesque Christianæ fidei alienos

viii. De Mariæ virginitate contra Pseudochristianos, eamque necessaria fidei doctrina cōtineri.

ix. Mariam etiam in partu Virginem permansisse, contra veteres & nouos Iouinianistas.

x. Mariam post partum non fuisse corruptam, contra Heluidianos.

xi. De Mariæ desponsatione, & quonam consilio hæc ipsa cum Ioseph sponso facta sit.

xii. Quod Mariæ desponsatio perfectam eius virginitatem non imminuerit, & ad cœlibatus commendationem valeat, quamuis noui reclament Euangelici.

xiii. Mariæ sponsum Ioseph, à singulari prudentia, iustitia, sanctitate & castitate merito commendari. Tùm quæ consideranda sint circa Ioseph & Mariæ conuictum familiarem.

xiiii. Mariam ex voto Virginem fuisse ac rectè laudari cœlibatum ex voto susceptum piéque seruatum.

xv. Mariæ virginitati præcellens competere meritum, & in cælis præmium, quo sacris virginibus reliquis antecellat. Vbi errores etiam Christianis meritis aduersantes disiiciuntur.

xvi. Quo pacto Maria, vt Dei mater fieret, promeruisse dicatur: & de illo Virginis dicto: Ecce ancilla Domini, déque aliis meritis eiusdem.

xvii. An fides de Mariæ perpetua virginitate ob Ecclesiæ authoritatem necessariò retinenda & prædicanda sit.

LIBRI

LIBRI SECVNDI DE
Mariæ admirabili & perpetua
VIRGINITATE ALIISQVE
rebus annexis.

CAPVT I.

Multis de causis Mariam aliis tum virginibus, tum matribus longe præstare ac feliciore me esse.

Summa libri primi precedentis.

In libro in scripto Lucen. Parte tert. Annotatum.

MVLTA quidem superiore libro exposuimus, quæ ad Mariæ conceptum, ortum, pueritiam spectant, ac nisi fallimur, planè conuincunt, eam diuinitus promissam, diu exoptatam, ex Ioachim & Anna præclaris parentibus procreatam, & in templum Domini Hierosolymitanum adductam, ibique vndecim annis, si Euodio credimus, per sanctè nutritam & institutam fuisse. Cum his probè congruūt, quæ Michael Glyrus, author apud Græcos non ignobilis, memoriæ prodidit, de nostra Virgine in hunc modum scribens: Mulier hæc inculpata ex diuino promisso nata fuit, quúmque tertium attigisset annum, ad templum deducta, diu in penetralibus eius vixit, quum quidem ab Angelo victus ei præberetur, donec ad annum ætatis decimum quartum peruenisset. Hac de re pontifices, vt fieri par erat, inter se consultant, & Deum precibus implorant: inde Iosepho despondetur.] Quæ autem & qualis hæc Virgo fuerit, si cum omnibus omnium ætatum siue virginibus, siue mulieribus conferatur, id porrò excutiamus.

Genes. 3.

MARIA Virgo nubilis modò alias excellit mulieres plusque illis incomparabilis, in qua Deus fecit magna & mirabilia.

Virgo est ista hæc in locum primæ virginis, quam serpens in paradiso decepit, cooptata, statímque post primum hominis lapsum à Deo promissa, quæ iam nata, quum nubilis esse cœpisset, à Dei Legato Gabriele innocens, morigera & gratia plena primū Nazareti inuenta ac salutata est: Virgo ex terreno quidem Adam nata, sed terra cælesti imbre fœcunda, & aratro Spiritus sancti culta, atque vt Saluatorem mundi germinaret, vnicè benedicta. Virgo magni Patriarchæ Abrahæ, si non modò genus, sed fidem quoque spectes. Virgo inclyti Regis Dauidis, si promissionis & nobilitatis hæredum quæras, filia verè generosa. Virgo abscondita, Deóque magis, quàm hominibus nota, per quā vetus virginitatis opprobrium cum Mosayca lege coniunctum, penitus aboletur, Virgo, quæ supra legis morem & institutum, sinèque cuiusquam exemplo castitatem suam prima, vti monstrabimus, Domino consecrauit. Virgo illis instructa & exculta dotibus, quæ sapientissimæ, religiosissimæ & ornatissimæ Virgini, imò & futuræ sui omniúmque Conditoris parenti, vel maximè congruebant. Virgo non sterilis, sed fœcunda: homini nupta, sed Deo plena: habens filium, sed nesciens virum: semper clausa, & matrimonij tamen fructu amplissimo cumulata.

B Virgo sine corruptione grauida, & in partu inuiolata. Virgo ante coniugiū, Virgo in coniugio, Virgo pregnans, Virgo lactans, Virgo perpetua, Virgo sine libidine cōcipiens Emanuelē, Virgo sine onere gestans vterum, sine dolore pariens Deū. Virgo tàm augustè promissa, tàm diu & ardenter expectata, támq; ab omni parte felix & perfecta, nullā vt aliā visa sit similem, vel habere sequentem. Virgo, cuius fœtus non temporaneus, sed momentaneus extitit. vt perfectus idem filius subitò intrauerit, dū conciperetur, & sine mora egressus fuerit, quum nasceretur: Virgo matris gaudia sentiens, dāna verò matris, incendia matris, libidinē matris, & sordes angorésque parientis nec leuiter quidē experta. Virgo virilis ignara consortij, quæ non solum in cōceptu & partu illæsa, sed & gaudio plena, Deóque semper mansit cōiunctissima, sic maternū exhibens munus, vt sibi virgineum decus non seruaret modò, sed etiā augeret atque incredibiliter illustraret. Virgo carnis integritate, simúlque mentis puritate præstantissima, reliquis antecellens mortalibus, & Angelos ipsos antegrediēs. Etenim quā puritatem cælestes illi spiritus ex natiua obtinent cōditione, quòd sint à corporea concretione omníque contagio remoti, candē hęc Virgo per gratiā singularē adiuta, & simul arbitrij applicatis viribus sibi comparauit, & in illa terra, cui Deus maledixit, inuiolatè custodiuit. Virgo in carne viuens, & cū carne fœdáque voluptate nihil cōmune retinēs, in lege Domini ambulās immaculata, quæ incessu, gestu, sermone modestissimā simul & sanctissimā, & amabilissimā se vndique proderet. Virgo Sāctis & Sanctorū ordinibus tantò excelsior, Deóque immortali charior atque propinquior, quātò à cōcupiscentia, omníque labe & lege peccati liberior, nā incorruptio est, vt Scriptura diuina testatur, quæ hominē Deo proximum reddit.

C

D Virgo vna ob castitatē corporis mūdissima, præ omnibus perpetuæ virginitatis laude cohonestata, primitiæ, mater, regina & princeps virginū Euangelicarū. Nā hæc prima inuenit, & aliis mōstrauit sacrā viā integræ perfectæque cōtinentiæ, vt in carne vitā angelicā degant, & cælestium spirituum puritatem æmulētur: ad cuius virginitatem omnis alia virginitas, quæ cogitationis libidinē, carnísque molestias effugere non potest, corruptio quædā possit existimari. Virgo demùm tàm sacra, pura, immaculata carne, mente, sermone, opere, aspectu atque contactu, vt suos inspectores, si sic dicere licet, virgines faceret, eiúsq; virginitas quasi virgines germinaret.

Sap. 6.

QVID plura? quod in Ecclesia tot est seculis decantatum, atque vti putant, à Gregorio magno profectum, id mihi iure quodam hic vsurpare posse videor: Sancta & immaculata Virginitas quibus te laudibus efferam nescio: quia quem cæli capere non poterant, tuo gremio continuisti. Fremant interim ac frendeant dæmones, insultent ac furant Ethnici, subsannent ac torqueantur Iudæi, calumnientur ac oblatrent hæretici, quum audiũt, tot illustres Virginis nostræ dotes & prærogatiuas in Ecclesia de prædicari. Ægros oculos & obcœcatos animos hic tantus splendor feriat ac offendat: inuisa sit & amara veritas filiis tenebrarum: sed eadem filiis lucis tantò gratior iucundiórque futura, quanto maiorem nostræ Virgini gratiam ac venustatem adiungit. Quod mundi principes ac sapientes aut assequi nequeunt, aut malignè obscurare contendunt, id gratis lætísque animis Christi vel infantes, vel paruuli vsque cõplectentur, rati quod res est, tantam huius dignitatem ac sublimitatem esse Virginis, quantam nulla orationis facultas, aut ingenij solertia vnquam cõprehendat. Atque hæc ego propter illos maximè dixerim, qui tametsi Christianum nomen gerant, tamen siue Ecclesiæ odio incitati, siue contentionis amore permoti, cẽsores se præbent iniquos Marianæ virginitatis, ac dictis prærogatiuis etiamnum obstrepunt, neque Deiparam tot ornatam monilibus, tantísque Dei muneribus cumulatam nobiscũ agnoscere ac prædicare dignantur.

Tanto virginis splendori aduersarios non posse obsistere, sed frustra reluctari.

Cæterum in hanc virginitatem nihil sublimius, nihil admirabilius, nihil commendabilius cadere potest, quàm illa, vt sic loqui liceat, maternitas, quę virginem matrem & Dei matrem effecit. Quæ Virginis huius gloria nulli alteri concessa, & ne Angelis quidem communicabilis, aliquantò rectius intelligetur, si de communi more fœminarum, quo matres ex virginibus efficiuntur, nonnulla repetiuero, vt ex hac qualicunque collatione, magis ac magis veritas inclarescat. Et quidem natura comparatum est, vt arbores quædam sua sponte nascãtur, & herbarũ genera non pauca sine cultore prouenianr. Sunt etiam animantia, quæ ad procreandum nullos, vel non magnos labores suscipiunt, ac suum tamen genus tuentur. Cæterùm vt homo ex homine generetur (de piis æquè ac impiis loquor) rem longè difficiliorem esse constat: adeò multa concurrant necesse est, priusquam suum fœtũ mulier concipiat, suúmque partum mater edat, & noua proles huius vitæ lucem aspiciat. Nulla certè post hominum memoriam fuit fœmina, quæ prolẽ sine viri commercio, sine virginitatis iactura, sine pruritu libidinis, sine ardore concupiscentię conciperet: nulla quæ conceptum fœtum absque onere, fastidio, lassitudine in vtero gestaret: nulla quæ inoffensa valetudine, citra doloris acerbitatem, sine sordibus pareret, ac sine languore suum absolueret puerperium. Volens præterea morbos muliebres & affectus vterinos, vt medici vocant, qui grauidis ad partum vsque accidunt: nam de his [a] Hyppocrates, [b] Aetius, [c] paulus Ægineta, plurésque rerũ medicarũ periti accuratè scripserunt, eósque prægnantes & puerperæ vel inuitæ sentiunt. Hinc illæ stomachi exundationes, continuæ vomitiones, sputa crebra, oris ventriculi arrosio, cibi fastidium, carbonũ & rerum sordidarum appetentia, quùm more canũ aut nihil omnino, aut malos cibos appetunt, Græci κίττων siue μαλακίαν vocant, vt reliquum & longum illum muliebrium calamitatum tenorẽ semel abrumpam: ob quas, vt arbitror, quædã apud Euripidem non omninò frustra queritur:

Omnium, quæ sunt animata & mentem habent,
Mulieres sumus miserrimæ plantæ.

Propositio de sequenti tractatione.

Multa in rerum natura facilius quam homines generantur.

Vt homo nascatur, multa in matre præcedãt necesse est.

De morbis muliebribus & grauidarũ affectionibus.

a Lib. 1. de morbis muliebribus.
b De vterinis affectibus
c De curandis passionibus cap. 1.

Quocirca velint nolint mulieres, seuerã iusti Dei legẽ, qua veteri maledicto subiiciuntur, nõ possunt effugere, sed acerbo sensu doloris vel inuitè testantur, quod aduersus primã parentem mitiò decretũ fuit, id ad se quoque, tãquàm hæredes & filias Euæ, pertinere. Verba legis, quæ à singulis pœnã exigit, in hunc habent modũ: Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos: in hoc dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Quod alibi vertit Hieonymus: In anxietatibus & doloribus paries mulier. Nonnulli verò reddunt: Multiplicãs multiplicabo tristitias tuas, & gemitũ tuum: in tristitiis paries filios. Quasi dicat mulieri Deus, sicut Chrysostomus interpretatur: Ego quidẽ volebã te citra dolorẽ & ærumnam viuere, liberámque ab omni mœrore & tristitia, & omni voluptate repleri, & licet corpore circundatam, corporaliũ sensũ non affici. At quia non vsa es, vt oportet, tanta prosperitate, sed affluentia bonorũ in tantam te ingratitudinem inuexit, propterea tibi frenum impono, vt ne amplius lasciuias, ad tristitias & gemitus te condemnans. Rem magnæ lætitiæ & filiorũ propagationẽ à tristitia te incipere faciã, vt & ipsa quãta peccati & inobedientiæ magnitudo sit, perpetuã habeas memoriã ex perpetuis doloribus, & præsertim tẽpore partus. Et ne processũ tẽporis obliuioni tradas quod factũ est, quòd hæc impostura horum tibi causa facta sit, propterea multiplicãs multiplicabo tristitias tuas & gemitũ tuũ. In tristitiis paries filios. Hic significat parturientiũ dolores, multiplicémque illũ laborẽ, quum ferre necesse est: Vt potè tot mensibus gestare vterum, velut sarcinam pueri, & sentire singulares qui inde oriuntur dolores, & membra distẽdi, & ferre intolerabiles illos cruciatus, quos solæ illæ sciunt, quæ expertę sunt. Nã & mulier ipsa sæpè post mẽses illos, post noctes insõnes, post membrorũ distẽsiones, paruo quodam interuallo facto licet, ante statutũ tẽpus partũ abortiuerit informem & nondũ lineamentis figuratum: vel etiam formatũ quidem, non integrum autem, neq; sanum, vel etiã sæpe mortuũ, vix tamen è periculis elabitur. Et quid dico? sępè cum fœtu nato commori eas cõtingit: & neque hoc cæteras terret, neque persuadet vt rem fugiant: tantũ Deus tristibus illis inseuit dolorem simul & voluptatem. Propter hoc dicebat: Multiplicãs multiplicabo tristitias tuas, & gemitũ tuũ. In tristitiis paries filios.] Quæ Chrysostomi oratio vt genuinum huius loci sensum explicat, sic & longam illam calamitatũ veluti catenam mulieribus impositã continet, simúlque singularem Dei iustitiam cõprobat, tantas pœnas de muliere prima sumentis, quæ primum à serpente decepta, & virũ initio peruertit, & vtrunque sexũ inexpiabili ferè noxę obnoxium reddidit. Etenim à muliere initium peccati factum est, & per illam omnes morimur, vt affirmat [d] Ecclesiasticus. Tùm sicut [e] Paulus testatur, Adã non est seductus, mulier autem seducta in præuaricatione fuit.] Hæc igitur non modò peccati, sed & mortis initium dedit

Mulieres ærumnis obnoxiæ obdinam ordinationem.

Genes. 3.
In epist. ad Demetriad. de virgin. seruanda.
Hom. 17. in 3. cap. Gen.

Serm. 49. de resurrect. Christi.
Eccles. 7. & ibidem Hieronym.

Maria immunis à communi mulierum maledicto.

Serm. 49. de Natiuit. Genes. 3.

Quamobrè torqueatur grauidat. parientes.

Cur decuerit Mariam cum aliis mulieribus in partu non laborare.

Serm. de laudibus Mariæ ex partu seluiteris. Genes. 3.

Attribus mulierum malis Maria libera.

Luc. 1.

Mariam sic ab angelo cõpellari, vt ornatam multis prerogatiuis.

Ibidem vt supra.

d Ecclesiast. 25.
e 1. Tim. 2.

dedit mortalibus, quæ vbi semel virum docuit, cũcta peruertit, digna profectò, cui perpetuum silentium, ne vnquam in Ecclesia doceret, mandato etiam Apostolico imponeretur. Poterat alioquin Adam, vt inquit Ambrosius, inter illas paradisi inconcussus stare delitias, si Eua ibidem cum diabolicis illecebris non fuisset.] Tertullianus verò mulieri tantùm non exprobrans & insultans: Tu es, inquit, Diaboli ianua, tu es arboris illius resignatrix, tu es diuinæ legis prima desertrix: tu es quæ eum inuasisti, quem Diabolus aggredi non valuit: tu imaginem Dei hominem tàm facilè elisisti: propter tuum meritum, id est, mortem, etiam filius Dei mori habuit.] His dissimilia non sunt, quæ Chrysologus in mulieris accusationem adfert vocans mali causam, peccati auctricem, mortis viam, sepulchri titulum, inferni ianuam, lamenti originẽ, quæ demum iure mãcipetur mœroribus, gemitibus addicatur, viribus infirma, sed lamentis onusta.

1. Tim. 2.
1. Cor. 14.
Serm. 23.
Lib. de habitu muliebri.

Mulier à Tertulliano grauiter accusatur.

Demum è Salomone probat Hieronymus, malorũ omnium caput esse mulierem, quia per illam mors in orbem terrarum introierit, ipsaque preciosas virorum animas capere soleat.

NVNC ad nostram Virginem redeundum est, eò certè laudabiliorem simul & admirabiliorem, quò longius eadem à communi & multiplici mulierum maledicto abfuit: quia verè ac plenè inter mulieres benedicta, ac nullis eiusmodi ærumnis, quas diximus, & ne dicere quidem satis possumus, vnquam obnoxia. Concepit quidem & peperit filium, & grauidis & puerperis annumerata, nec non communi mulierum nomine comprehensa: sed tamen ab istiusmodi morbis muliebribus quos malè sana mater dicam, an nouerca Eua in orbem inuexerat, singulari munere præseruata est. Etenim vt Petri Damiani verbis vtamur. Quæ sine contaminatione concepit, & filium sine dolore procreauit. Non secutus est dolor partum, quia non præcessit libido conceptum. Dictum namque fuerat Euæ: In dolore paries filios. Quæ sententia in aliis matribus viguit, in Maria verò modum sui iuris amisit. In mulieribus fixa perstitit, in Virgine præualere non potuit. Quæ enim Virgo permansit concipiendo, dolorem sentire non potuit pariendo.] Nec aliter sanè sensit Fulgentius, quùm in hunc modum scribat: Euæ dictum est: In doloribus & tristitia paries, & ad virum conuersio tua, & ipse dominabitur tui. Tribus ergo his malis se subiugant fœminæ; quæ Mariam non sequuntur, dolori, tristitiæ, seruituti.] Hanc porrò nouam Euam esse dicit, cui & concipienti nulla grauedo, & parturienti nulla tristitia potuerit oboriri, quandoquidem ille qui venerat triste lætificare seculum: ventris non contristauit hospitium.] Vnde si Mariam cum Eua componamus, iustitiæ diuinæ rigor in hac quidem valuit ac viguit: in illa verò nec vim suam exercuit, nec locum vllum offendit. Ac tale quid Angelus subindicare videtur, quùm in ipso ad Virginem ingressũ non nisi fausta lætáque nunciat, de gratiæ plenitudine Mariæ gratulans, eámque vt benedictam inter mulieres, quæ Deũ sibi maximè fauentẽ ac præsentẽ haberet, agnoscens ac prædicans. Sic enim ostẽdit, vt verbis vtar Fulgẽtij, ex integro irã exclusam primę sententiæ, & plenam benedictionis gratiã restitutam. Vbi addit prætereà, quòd Maria facta sit restauratio fœminarum, quæ per ipsam à maternæ maledictionis ruina probentur esse substractæ. Virgines autem idem hoc modo compellat: Venite virgines ad Virginem & lætamini: ponite maledictionem præuaricationis, & benedictionem restaurationis assumite. Proiicite dolores, quos Eua per serpentem accepit: & quos per Angelum Maria suscepit honores, assumite.] Sentit proculdubio Fulgentius, Mariam à reliquis mulieribus in immensum abesse, quòd non solùm à communi sexus maledicto semper vixisset immunis, sed & illarum fœminarum princeps esset ac regina, quæ à coniugij sollicitudine, & carnis voluptate solutæ, cælesti sponso se totas consecrant, illíque soli liberè seruiunt. Affirmat igitur [a] Ambrosius, quod ante illum notauit & [b] Cyprianus, potiorẽm virginum, quàm vxorum esse conditionem, quòd illæ cum Maria ærumnis careant, quibus ex Dei lege mulieres astringantur. Hinc & illa [c] Bernardi vox: Benedicta tu in mulieribus, quæ illam generalem maledictionem euasisti, qua dictum est: In tristitia paries filios: & nihilominus illam, qua secutum est: Maledicta sterilis in Israel: ac singularem consecuta es benedictionem, vt nec sterilis manens, nec cum dolore parturias.] De aliis verò virginibus, quæ hanc Mariæ benedictionẽ aliqua ex parte consequuntur, idẽm Bernardus alibi hoc disserit modo: Felices virgines, quæ sponsum suũ Christum accipientes, illi se soli subiecerunt, cuius iugũ suaue est & onus leue, eíque soli tota & integra mẽte placere desiderant, qui sanè speciosus forma præ filiis hominum, non diuidentes mentem suam, ita vt nec ex parte cupiãt, & sollicitæ sint placere Deo, nec ex parte placere viro: sed se totas integras reddunt illi, à quo acceperunt vt essent, & receperunt vt benè essent.]

Maria secum virgines à mulierum maledicto liberas tenet.

In eodem Serm.

a Lib. 1. de virginibus.
b Lib. de disciplina & habitu virginũ.
c Hom. 2. de beata Virgine.
Exodi 23.
Tract. de passione Domin. cap. 30

De felici statu virginum, quę soli Christo vacant.

SVNT porrò & alia, quæ Marianam virginitatẽ vt rem omninò mirandam, omnibúsque magnificiendam doceant, præsertim si Virginis huius vitã in animum sedulò reuocemus. Viuit cum Maria Ioseph, & multis quidem annis per quàm familiariter: ducit ille sponsam in Ægyptum, & ab Ægypto reducit, solus sæpè cum sola domi versatur, & in conuiuio, & in thalamo illi præstò est, ambo iter longinquum & secretum vna conficiunt. Hæc argumenta Bernardus profert, vt probet, non arduũ modò sed etiã incredibile multis videri posse, quod Maria eo præsertim tempore, & iuuentute florẽte, quum spõsum in virum haberet, virgo prædicetur. Illáne virgo erit, quæ puerum in vtero gestat, & post nouem menses conceptum parit, ac natum pleno lactat vbere, omnibúsque maternis fouet officiis, vt paruulus educetur? A seculo non est auditũ, inquit, quòd virgo esset, quę peperit, quod mater esset, quæ virgo permãsit. Nunquã iuxta rerum ordinem virginitas, vbi fœcunditas prædicatur: nec fœcunditas, vbi virginitas integrè cõseruatur. Quomodo igitur potuit hoc persuaderi generi humano vniuerso orbi terrarum, in Maria Virgine semel factum esse, quod factum non fuerat, nec fiet in æternum, vt virginitas & fœcunditas in illa obuiaret sibi?] Audiat omnis ætas, inquit Augustinus, quod nunquam audiuit: virgo partu suo nupsit, virginitatem dum panderet duplicauit, filium quem genuit adorauit.] Ac iterum: Virgo sine viro grauidatur,

Maria virginitatem quotidiana cum Ioseph familiaritas, facit admirabiliorem.

Sermo. 3. in vigilia natalis Domini.

Sermo. 6. in natali Domini.

viri nesciam sermo Dei maritat: simul facta est mater & virgo: mater facta sed incorrupta: virgo habens virum, nesciens virum, semper clausa, sed non infœcunda.] Quis obsecro, si sapiat, non demiretur, quod virginitas conceptu clarescit, quod partum virginitas comitatur, quod generatio assignat virginem, quod virginitas probat matrem, & matrem vicissim virginitas glorificat, quod virginē grauitas matris honorat, ac decus maternum virginitas assequitur, decus verò virgineum magis fœcunditate seruatur? vt Hillefonsi verbis vtamur. Ac inter alia quidem miracula, quæ diuinam virtutem nobis illustrant, orbíque comprobant, nullum ferè augustius, quàm mortuorum ad vitam resuscitatio celebratur. Atqui virginem parturire maius est miraculum, si Ambrosio credimus, quàm mortuum reuiuiscere. Hoc enim aliquoties, quemadmodum [a] Elia, [b] Elisæo, [c] Paulo precantibus: illud verò semel duntaxat in orbe factum est, nec in posterùm fiet. Nec est dissimile quod affirmat Theophylactus: Maius est, inquit, Christum è Virgine nasci, quàm à mortuis resurgere.] Notauit & [d] Petrus Damianus, Mariam in virgineo suo partu, quem edidit, Sanctorum omnium virtutes ac signa præcelluisse. Tùm Sophronius in Synodicis, quæ in sexto Constantinopolitano laudem publicam meruerunt, præcipuis Euangelij miraculis annumerat, Mariam ante partum, & in partu, & post partum intemeratam virginem permansisse. Quid multa? ænigma inextricabile videri potest, talem reperiri creaturam, de alterius ossè genitam, quæ vicissim de sua carne authorem patrémque suum generet, non ab alio quàm quem peperit fœcundata, & quæ eidem simul & filia & sponsa & mater existat. Etsi verò quod Virgo vna concipiat & pariat, summum sit miraculum omnibus ætatibus celebrandum, tamen fateri quoque cogimur nonnulla illic naturæ effecta accedere, quæ ad naturalem hominis generationem concurrere solent. Maria quippe quum fœmina esset, ac per florentem ætatem generare filium posset, formādo corpori materiam præbuit, vterum subministrauit, alimentum præstitit, fœtū nouem mensibus fouit. Cæterùm vt Anselmus alii, que docti sentiunt, eiusmodi generationem miraculosam potiùs quàm naturalem habendam ac iudicandam esse res ipsa conuincit, vt porè quum dominicæ incarnationis author fuerit Spiritus sanctus, qui supra naturæ ordinem humanæque intelligentiæ captum in sacro Virginis vtero tàm admirabiliter est operatus, vt ex purissimo eius sanguine sacrosanctum Christi corpus formaretur, eíque tū anima, tùm diuinitas simul coniungeretur, matre in ipso conceptu & partu filij semper integra virgine perseuerante, nullúmque molestiæ vel doloris sensum experiente.

Sermo. 9. in natali Domini.

Lib. de virginit. Mariæ cap. 2.

Lib. de instit. virginis cap. 5.

Præcipuum miraculum resuscitatio mortuorum.

a 3. Reg. 17. b 4. Reg. 4 c Act. 20 d In vita Dominici loricati.

Quale quantúque sit miraculum, Mariam virginē parere.

In Maria peritia ingenij inextricabile.

Concepta & parta Maria minus locus magis quam mens.

Lib. de conceptu virginali.

CAPVT II.

Mariæ virginitatem, vt eximium Dei opus, quod paulatim orbi patefactum est, nos suspicere ac venerari oportere.

HIc iam audire mihi videor siue mussitantem aliquem, siue obstrepentem: Quid tu nobis tā multa de vnius virginitate? Dicam igitur cur visum sit superiora præfari, atque vt valdè raram, sic etiam meritò suspiciendam Mariæ virginitatem vtcunque delineare. Primùm quidem, vt minus illorum vel imbecillitate, vel stupiditate commoueamur, qui hoc mysterium primùm auditum ægrè sunt assecuti: deinde verò, vt Dei sapientia & bonitas in hoc doctrinæ genere magis omnibus elucescat, ac postremò vt & Iudæorum perfidia, & Christianorum multorum socordia rectiùs inde coarguatur. Etenim si prima nascentis Ecclesiæ tēpora spectemus, quibus Apostolica prædicatio viguit ac floruit, nullum sapientibus dubium esse potest, quin plurimi passim reperirentur, quibus ingratum, durum, absurdum adeóque incredibile videretur, quod primi illi fidei nostræ Doctores de Mariæ virginitate virginísque partu constanter & publicè concionabantur. Quare Ignatius, qui Apostolorum vidit ætatem, & illius Ecclesiæ certamina expertus est, non semel de impiis queritur, quòd Mariæ Virginitatem proscinderent atque insectarentur. Partum virginis, inquit, calumniantur.] Tàm nouum & insuetum, adeóque à communi hominum sensu & iudicio alienum, imò & ridiculum, & fabulosum plerísque visum est, quùm de salutifera cruce Domini, & Mariæ perpetua virginitate necessariam exigi fidem audirent. Animalis quippe homo, vt Paulus affirmat, non percipit ea quæ sunt spiritus Dei: stultitia enim est illi, & non potest intelligere. Audiens enim Paganus, quòd Saluator clausa velut ianua sit in mūdum ingressus, qui corpus tamen crassum & loci indigum circumferat (Theodori Ancyrorum Episcopi verbis vtor) audit id quidem, sed nō credit miraculo, huius rei rationem inquirens. Quùm verò audit postea, quod virgo Saluatorem pariens, virgo persistat, sermonem hunc stultitiæ deputat, ac Deo Deíque miraculo fidem habere detrectat.] Igitur huc quoque Pauli dictū pertinet: quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, vt confundat sapientes. Sensus enim carnis est, inquit Ambrosius, diffidere, Dei potentia virginem peperisse, quia hoc mundi ratio, qui cognatus est carni, non recipit.] Idémq; rursus alibi: Quid tàm impar, quàm Spiritus sanctus & corpus? Quid tàm inauditum, quàm virgo prægnans contra legem, contra consuetudinem, cōtra pudorem, cuius charior cura est virgini?] Hanc ergo generationem vt inauditam, sic incredibilem esse dicit, quam Esaias quidem fore prædixerit, sed per reuelationem non intelligens, quemadmodum illa futura esset: hoc enim mysterium non hominis, sed Angeli ad ipsam virginem destinati ore depromi oportuisse.

QVID ergo mirum, non modò Iudæos valde stupidos & ceruicosos, sed etiam Ethnicos humanę Philosophiæ ac eloquentiæ vanæ studiis inflatos, mundíque sapientes omnes ab hoc dogmate, quod humanæ rationis captum excedit, diu ac multum

Tribus de causis Mariæ virginitas nobis valde cōsideranda & suspicienda.

Mariæ virginitas multos offendit, quū primum de illa prædicaretur.

In Epist. ad Tyallianos Philadelphiēses, Magnesianos.

1. Cor. 2.

In Serm. de natiuit. Domini.

1. Cor. 1.

In 1. cap. Cor.

Libro 1. in Luc.

Nectit reuelari, quomodo ignorauerit.

tùm abhorruisse? Nulla est mortalibus intelligendi vis atque subtilitas, nulla doctrina & præscientia tanta, quanta dęmonibus naturæ viuacitate & ingenij acumine præstantissimis competit: qui tamen in hac sunt ignoratione versati, vt Mariam Virginem simul & Deiparam esse non arbitrarentur. Tria enim sunt mysteria quæ Deus in terris ita peragi voluit, vt & huius mundi principem laterent, & à nobis accuratè considerarentur, Mariæ virginis, eiusdem partus & Christi mors, quemadmodum & Damascenus annotauit. Tantóque magis Mariæ virginitas dæmonibus primùm ignota mansit, quòd illos falleret tùm desponsatio Virginis cum Ioseph viro contracta, tùm familiaris ille & domesticus vtriusque conuictus, vt idcircò de his duobus, sicut de aliis omnibus coniugibus, nihil nisi vulgare sentirent. Igitur Mariam aliis mulieribus exæquabant, quæ post viriles amplexus virginitate corrupta vterum gestant, & liberos parunt. Quod autem hoc mysterium dæmones ignorauerint, ex Theologis primus vt opinor, [a] Ignatius, & post illum [b] Origenes confirmauit. Vtrumque ducem non solùm [c] Hieronymus, sed & [d] Basilius Magnus aliíque plures non grauatim sequuntur. Etsi enim tanta sit dæmonis versutia & perspicacitas, vt illum naturæ arcana non fugiant, & virginem à corrupta discernere facilè possit mille artifex: tamen singulari Dei nutu factum est, vt ille diuini partus rationem, & quod in Maria gerebatur mysterium ignoraret. Hoc enim cognitum ille ad insectationem grauissimam statim rapuisset, vt non solùm in Christum infantulum, sed etiam in eius matrem immaniter grassaretur. Est interim probabile, quod quidam, vt [e] Chrysostomus, [f] Damascenus, [g] Theophylactus asserunt, versutissimum Satanam, quum ex [h] Esaiæ vaticinio Messiam peccati & mortis destructorem è virgine procreandum intellexisset, magnoperè in obseruandis virginibus aduigilasse, vt sciret quænam illarum tandem in Messiæ matrem deligeretur. Qui deinde quum Mariam Ioseph viro desponsatam cerneret, minus ab illa virgine, vti dictum est, sibi suóque regno metuendum putauit. Hac autem arte callidissimum fallere, & non potentia fortissimum debellare voluit inscrutabilis illa Dei sapientia, qui sapiētes, sicut in libro Iob scriptum legimus, in astutia eorum apprehendit, & consilium prauorum dissipat. In eundem sensum Basilius docet, virginitatis insidiatorem & obseruatorem, mundi huius fuisse principem Diabolum, qui Mariani coniugij specie illusus, mysterium non deprehenderit: sic enim veterem quendam Theologum, Ignatium scilicet aut Origenem, tradidisse. Ac eodem concedit Ambrosius, multas rationes adferens, cur Mariam viro esse desponsatam virginem decuerit, priusquàm in matrem Domini eligeretur, & inter alias hanc adiicit: Non mediocris quoque causa est, vt virginitas Mariæ falleret principem mundi, qui quum desponsatam viro cerneret, partum non potuit habere suspectum. Fallendi autem, vt dixi, principem, fuisse consilium, ipsius Domini verba declarant, [a] quum Apostoli iubentur tacere de Christo, [b] quum sanati prohibentur gloriari de remedio, [c] quum dæmones præcipiuntur silere de Dei filio. Fallendi, vt dixi, principem mundi fuisse consiliū, etiam [d] Apostolus declarauit, dicens: Sed loquimur

Homines à dęmonibus ingenij subtilitate & sensu acumine vici.

Orat. 3. de Nativitate Mariæ.

De Mariæ virginit. & virgineo partu, dęmones ignorasse, & eam ob causam.

a In Epist. ad Ephes. b Homi. 16. in Luc. c In 2. cap. Matth. d Hō. de humana Christi generatione. e Orat. in annunciat. Mariæ f Lib. 4. de fide Orthodox. cap. 15. g In 1. cap. Matth. h Esai. 7.

Quomodo dicat nesciuisse Satā de virgineo partu.

Satan virginitatis solitus obseruare, ne qua illarum Messiæ fieret mater.

Iob. 5.

De humana Christi genetur.

In 1. c. Luc.

Ad fallendū Diabolū Maria quoque non desponsata.

a Luc. 6. b Luc. 10. c Marc. 1. & Luc. 4. d 1. Cor. 2.

A Dei sapientiam in mysterio abscōditam, quam nemo principum istius seculi cognouit.] Neque dissentit [e] Bernardus, sed rem fortasse magis illustrās, quum ostendit decuisse prorsus & oportuisse, hoc diuini consilij Sacramentum mundi principi tectū occultúmque manere, vt eo modo & ordine hominem sibi reconciliaret Deus, quo cognouerat ceciderisse. Itaque sicut Diabolus prius seduxit fœminā, & postmodum virum per fœminam vicit, sic eundem hostem prius à fœmina virgine conuenienter seduci, & post à Christo viro apertè debellari. Necessariò igitur, inquit, desponsata est Maria Ioseph, quando per hoc & à canibus sanctum absconditur, & à sponso virginitas comprobatur.] His planè consonat Rupertus, cuius testimonio virginis desponsatio, & Ioseph maritus puellæ nominatus, Diabolum & cunctos eius satellites fefellit, vt nescirent Sacramentum, cuius agnoscendi tempus nōdum appetiuerat: vtque sicuti falsus fuit Saul, quū Rex Dauid vngeretur, sic & Herodes, siue habitans in Herode Diabolus falleretur in hoc Sacramento Regis & Domini, ex vtero virginis incarnati. Quapropter si Mariæ virginitas, & eiusdem partus virgineus Satanam latuerunt, vt meminit Ignatius, minus aliis Satanæ membris in eundem, vt sic dicā, lapidem impingentibus, siue Iudæis, siue Ethnicis, siue Hæreticis, succenſere debemus, qui carnis iudicio impediti, stultitiæ deputant mysterium, quod summa Dei sapientia nullis æquè ac paruulis in Ecclesia reuelandum complectendúmque seruauit. Ex quibus facilè potest colligi, Petrum Damianum prudenter notasse, Christum quum nasceretur, nō nisi occultè ex Virginis vtero egredi voluisse, vt subtilissimus insidiator, tanti mysterij, Dominicæ scilicet incarnationis, nesciret arcanum. Ita verò factum esse, vt & posteà Christum in deserto tentaret, & an ipse Dei filius esset, dubius exploraret: vtque rursus nunc Christo instrueret, nūc destrueret crucem, quandò per mulierem consuetum sibi organū Pilato dici mandauit: Nihil tibi & iusto illi.

PROXIMVM est, diuini numinis prouidentiam atque munificentiam exponere, qua factum sit, vt intellectus humani sacris in rebus facilè hallucinātis imbecillitas adiuuaretur, ac præsertim ad hoc capescendum arcanum magis magísque prouehe-retur. Principio iam inde ab orbe ferè condito doctrinæ huius velut semina sparsit Deus, ne omninò nescirent homines de matre ventura Emanuelis, qui non è viri, sed mulieris duntaxat, ideóque virginis semine procrearetur. Hinc extat nobilis illa in paradiso facta, & prorsus Euangelica promissio, qua primi illi Adæ filij, ne propter peccatum desperarent, se suámque in Deum fiduciam vel maximè fulciebant. Accesserunt postea priscorum Patrum & prophetarum vaticinia, legísque Mosayci typi & ænigmata, quemadmodū alibi docebimus, velut in mediis mundi tenebris prælucentia, vt & sub lege naturæ, & in Synagoga viuentes, fidem eandem à maioribus haud dubie traditam & acceptam confirmarent, suósque animos ad promissam de tribu Iuda virginem, quæ mundi redemptorem conciperet ac pareret, tùm expectandam, tum excipiendam paratiores adferrent. Interea miracula quædam excellentia, diuini numinis prouidentia contigerunt, & in magni quidem nominis mulieribus, quemadmodum [a] Sara, [b] Rebecca, [c] Ra-

e Hom. 2. de beata Virgine.

Cur conuenerit latere Satanam de Marię virginitate.

Matth. 7.

In 1. c. Matt. & de Vicio; via verbi. l.

1. Reg. 19.

In Epist. ad Philadelphienses.

Prohibitus est Satā Verbū Dei incarnatum ab initio agnoscere.

In Serm. de annunciat.

Matth. 4.

Matth. 27.

Quomodo Deus paulatim homines perduxerit ad fidem virginis matris, virgineique partus.

Genes. 3.

a Genes. 14. & 21. b Gen. 25. c Gen. 30.

chel,[a] mater Sampsonis,[b] Anna Samuelis parente vt alias prætercam, ex quibus septem vxores aliis dissimiles in sacris literis teste[c] Ruperto memorantur. Etenim licet natura steriles, aut propter senectutem ætate ad sobolem generãdam impeditæ forent, tamen præter communem naturæ cursum & ordinem inclytos filios procrearunt. Cuiusmodi matronarum exempla, sicut[d] Chrysostomus etiam annotauit, benedictam inter mulieres Mariam, quę maiore miraculo virgo mater futura esset, pulchrè adumbrabãt, & ad finem virginei partus crassos rudésque homines quasi manu ducebant. Nam propter hoc steriles istæ fuerunt (Chrysostomi verbis vtor) vt credatur virginitatis partus, ipsæque nos manu ducant ad fidem promissionis.] Neque dissimili consilio ductus Lucas, Euangelium suum nõ aliunde quàm à Zacharia & Elizabeth voluit exordiri, ab his porrò ad virginem parituram statim dilabitur, nimirum vt à minore miraculo ad grãdius illud, quod in Maria successit, Lectorem commodè traduceret atque promoueret. Etenim si Ioannis mater, anus licet sterilis ac effœta, quod per naturę facultatem non potuit, gratia Dei duce filium promissum concepit ac peperit, cur adeò mirum ac incredibile videatur, eadem summi numinis effectrice virtute, Mariam nec ætate senem, nec natura sterilem, in ipsa virginitate fœcundam atque Deiparam reddi? Vnde Lucã explanans Theophylactus, in hæc verba scribit: Quia virgo paritura erat, præordinauit Deus, vt vetula pareret, non secundum legem naturæ, tametsi ex viro.] Gregorius verò Nyssenus rem fusius explicans, in hũc modum disserit: Zacharias non solum Sacerdos, verum etiam prophetiæ dono ornatus erat: vis autem prophetiæ in libro Euangelij præscripta prædicatur, quum diuina gratia viam hominibus parans ad hoc, ne incredibile putarent, ex Virgine partum edi posse, minoribus miraculis antè, exercendo fideles ad assentiendum & credendum assuefacit Sterilis ad decrepita filium parit: id quasi præludium est, & principium existit miraculi, quod in Virgine subsecutum est. Vt enim Elizabeth non potentia ac virtute naturæ mater fit: quippè infœcunda & sobolis expers consenuerat: sed ad diuinam voluntatem pueri natiuitas refertur: sic virginei partus incredibilitas per hoc, quod ea res refertur ad Diuinam voluntatem, probabilitatem in se continet.] In eundem sensum scribit Cyrillus Alexandrinus, quũ aduersus Anthropomorphitas disputat, sed locum breuitatis studio prætermitto, Gabrielis Angeli oratione contentus. Is quippè de hoc diuino partu Mariam instruens, vt præsentis miraculi fidem adstruat, omnémque mentis humanæ dubitationem non Virgini soli, sed nobis etiam eximat, significanter adiungit: Et Ecce cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua: & hic mensis sextus est illi, quæ vocatur sterilis, quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.] Igitur quod in Ioannis matre sterili Deus est operatus, vt cælestem potius, quàm naturalem in pariendo virtutem illi cõferret, id in Christi quoque Matre & potuit, & voluit effectum reddere, nihil vt necesse sit humanæ vel cognitioni, vel rationi vel consuetudini magis, quàm diuinæ potentię in re tanta deferre atque tribuere. Præterea ne Maria quidem in orbem prodiit, nisi è sterilibus parentibus, vt diximus, miraA biliter nata, nimirùm vt hominũ animi ex minore miraculo, quod in auia Domini contigit, ad fidem maioris miraculi de partu virgineo facilius erigerentur, sicut Damascenus obseruauit. Sed & Christo ex Virgine iam edito, suam Deus benignitatem iterum declarauit, quum fidem de Mariæ perpetua virginitate non statim per Apostolos tradi, neque à quoquam exigi voluit, velut infirmis nempe parcens vasculis, quæ hoc Euangelici musti genere haud tutò prægrauarentur. Petiuit enim cælos Christus, & Spiritum sanctum in discipulos vbertim effudit, priusquam inter alia secretiora fidei nostræ arcana hoc mysterium per illos orbi proderet, ac paruulis aliis reuelaret. Nam velut industrius agricola, semen suum sparsit, & sic agro mandauit, vt rationem etiam haberet temporis, quo rectè iactum semen felicius excresceret, ac maiores fructus B adferret. Tàm clementer, tam prouidè nobiscum egit Deus, vt sublimis de hac virginitate doctrina mundo paulatim innotesceret: & quia res humano sensu atque intellectu non potuerat comprehendi, viam quasi præstruxit mortalibus, vt ad veræ fidei rationem facilius adducerentur.

Cæterum quo isthæc gratia Dei ad fragilitatem humanam subleuandam effusior fuit, eò grauiore noxa ingrati Iudæi sese obligant, qui quum legis ac Prophetarum peritiam sibi arrogent, tantam lucem ipsis primùm patefactam, iámque toto terrarum orbe fulgentem, cœcis oculis prætereunt, adeóque insani repudiant, ac peruicaciter auersantur. Ac Iudaico quidem fermẽto vitiatos dixerim, qui ex qualicunque Satanæ Synagoga ebulliãt, C ne parum & ipsi diuino numini aduersentur, aut virginem peperisse negant, aut Mariam non perpetuò Virginem mansisse contendunt. Sunt porrò qui huius doctrinæ lucem in Ecclesia diuinitus accensam agnoscunt, & Mariam Virginem libere profitentur, vix interim vnquam de illa seriò cogitantes, sed hoc Dei opus, vt alia fere communia, parui admodum ęstimantes. Nam si de vulgo Christianorum loquendum est, rerum sacrarũ plerique sunt, pro dolor, adeò negligentes, vt quod de Christo, de Maria aliísque fidei mysteriis legunt, audiũt, profitentur, id sola consuetudine & vulgari hominum persuasione contenti, recipiant quidem & approbent, sed quod nullo pietatis gustu, nullis viuacis animi sensibus complectantur: tantùm abest vt inde ad singularem Dei potentiam, sapientiam, bonitatem tùm intuendam, tùm amandam assurgant. D Igitur ex multis vix paucos reperimus, qui hoc illustre miraculum Propheticis & Euangelicis literis celebratum in animum studiose reuocent, reuerenter obseruent, sæpe suspiciant, rémque illam non solùm dignitatis, sed & vtilitatis, & consolationis, & admonitionis plenam esse sentiant. At quanto melior ac diligentior Virginis nostræ contemplator, simul & amator Bernardus fuit, qui quùm angelicam legationem ad Virginem diuinitus destinatã perpenderet, ex feruore Spiritus in hæc verba prorupit: O admirandam & omni honore dignissimam Virginem: ô fœminam singulariter venerãdam, super omnes fœminas admirabilem, parẽtum reparatricem, posterorum viuificatricem. Missus est, inquit, Angelus ad Virginem: Virginem carne, Virginem mẽte, Virginẽ professione, Virginem denique qualem describit Apostolus, mente & corpore

a Iudic. 13.
b 1. Reg. 5.
c In 1. cap. Matth.
d Hom. 49.
In Genes. Ibidem.
Septem matres sterilés Marię Virginis partũ prefigurant, ac credibiliorẽ ostendunt.
Cur Lucas de Mariæ partu dicturus, euãgelium a Ioãnis parẽtibus auspicetur.
Luc. 1.
In 1. c. Luc. Homel. de sancta Christi Generati.
Cap. 27.
Luc. 1.
Quomodo Gabriel confirmet fidem de Virgine pariente.
Cur Maria è sterili matre nata fuerit.
Non fuitcet Marię virginitatem in ecclesia profteri, sed hac professione aliter vtendi est quam vulgosi fiat.
Patrum quot exempli qui docet Mariam virginem recte contemplari.
Hom. 2. de B. Virgine.
1. Cor. 7.

corpore sanctam. Nec nouiter, nec fortuito inuentam, sed à seculo electam, ab altissimo præcognitam, & sibi præparatam, ab Angelis seruatam, à Patribus præfiguratam, à Prophetis promissam. Scrutare Scripturas, & proba quæ dico.] Neque solùm Bernardus, sed & multò ante Chrysostomus dicta Lucæ verba tractauit: Missus est Angelus Gabriel à Deo ad Virginem, quibus non vulgarem eiusdem Virginis commendationem contineri, sequenti sermone monstrauit. Missus est, inquit, Gabriel ad Virginem, vt mulieris dedecus in honorem conuerteret. Missus est Gabriel, vt puro sponso thalamum pararet. Missus est Gabriel, vt inter creaturam, & Creatorem sponsalia celebraret. Missus est Gabriel ad animatum palatium Regis Angelorum. Missus est Gabriel ad Virginem desponsatam quidem Ioseph, sed seruatam filio Dei. Missus est seruus incorporeus ad Virginem immaculatam. Missus est à peccato integer, ad corruptionis expertẽ.] Ar quotusquisque nostrum, quùm Euangelium de MARIA legitur & cantatur, viua fide in illam Virginem rapitur, eiúsque præstãtiam cum Chrysostomo venerabundus intuetur? Egregius autem MARIAE contemplator Petrus quoque Damianus fuit, qui magna illius admiratione commotus, ex animo dixit: O mirabiliter fœcunda virginitas, quæ nouo & inaudito miraculo & Mater dici possit & Virgo. Qui toto mundo non capitur, puellæ innuptæ membris infunditur. Sentiebat quidem pondera ventris, quæ pudorem non amiserat castitatis. Mirabatur partus insignia, quæ nulla viri A nouerat contagia. Erat spes in partu, quùm non fuisset voluptas in coitu. Immensum cõcepit, æternum genuit, genitum ante secula parturiuit, qui sibi & munus fœcunditatis attulit conceptus, & decus virginitatis non abstulit natus.] Luculenter hæc sane non vnum, sed multiplex Virginis nostræ miraculum arguunt, quod non suspicere, non venerari ego stupidorum ac ingratorum potius, quàm piorum proprium esse duco. Sed & eximiè pius Gregorius ille Nyssenus se continere non poterat, quin ad tantæ Virginis contemplationem admirabũdus exclamaret: O miraculum ingens, Virgo mater fit, & Virgo permanet, vides opus nouum naturæ. In aliis fœminis, quamdiu Virgo aliqua est, mater non est. Posteaquàm enim mater facta fuerit, virginitatem non habet, hîc vero duo illa nomina simul concurrerunt, eadem enim & Mater & Virgo est. ac neque virginitas partũ prohibuit, B neque partus virginitatem soluit.] Reliqua id genus tum ex Origene, tum aliis ex Patribus recensere supersedeo, quòd superiora plus satis esse arbitrer, non solum ad veterum in hac Virgine suspicienda sedulitatem reuerentiámque commendandam, sed etiam ad supinam præsentis seculi socordiam coarguendam, quo summa Dei opera, & præstantissima quæque in MARIA Dei miracula, prò dolor, fœdissime negliguntur, frigidissimémque considerantur. Facit interim suum officium Ecclesia, quæ filiorum animos, vt posteà dicemus, sæpe ad multum ad huius tãti mysterij memoriam rite celebrandam excitat ac impellit.

Orat. in Annunciat. Mariæ.
Quomodo Missus ad Mariam Angelus iuxta Chrysostomum.
Orat. 3. de natiuit. Virginis.
Ex Deiniliricordia, fit de Virgine mater, prudentiam efficiuis & accepta.
Christus ut boues agricolis fræ Euangelij impenetrinos pore.
Quam ingratos & iniuriosi se Iudæi & Hæretici prodãtur in hoc mysterio.
Ser. 3. de Natiu. Mariæ.
In orat. de S. Christi Natiuitate.
Hom. 1. in diuersos.

CAPVT TERTIVM.

Quibus de causis decuerit Mariam virgineam esse matrem, ex qua Christus conciperetur ac nasceretur.

VT NON INGRATVM Lectori, ita neque instituto nostro alienum fore putamus, aliquas si causas hoc loco reddamus, ob quas visum sit sapientissimo Deo, non aliã matrem nisi Virginem deligere, quæ ipsum Dei filium modo ineffabili procrearet. Digna profectò res, cuius causas sedulo inquirerent, nobisque scripto consignarent Patres, quantum humani quidem intellectus, qui àrcana diuina omnia nequit peruestigare, fert exiguitas, & summa Dei sapiẽtia mortalibus manifestare dignatur. Illud in confesso est, Deum inde ab initio voluisse, omnia vero quæcũque voluit fecit, ac deinde per Prophetam prædixisse, Virgo vt conciperet ac pareret Emanuelem. Cæterum non modo licet, sed & decet & prodest diuinæ huius voluntatis atque dispensationis causas, curiositate semota, modestè inquirere, sedulóque contemplari. Hæc enim animaduersio veram & necessariam in Ecclesia fidem illustrat, ac deinde singularem Dei suauiter ac fortiter omnia disponentis prouidentiam comprobat: tum eiusdem numinis effusam erga nos beneuolentiam magis magisque commendat, ac demum Christianis animis haud vulgarem consolationem & doctrinam adducit. Quod si Scriptura, si ratio postulat, vt humana mens authorem suum, eiúsque diuinam po- C tentiam, sapientiam & bonitatem in hoc inferiore mundo, eiúsque certa gubernatione relucentem obseruet, ac grato pectore celebret, quanto nos demum pluris facere, & à maiore gratitudinis studio summum illum diuini numinis amorem prosequi conuenit, quo demum factum est maximũ vt redemptionis humanæ mysterium non solum per se decentissime, sed nobis etiam vtilissime simul inchoaretur atque perficeretur?

IGITVR vt ad rem ipsam accedamus, quam ex venerandis Patrum vestigiis indagare certum est, primum ex Apostolo[a] Paulo & Martyre[b] Ireneo satis constat, quòd primus ille Adam, de terra nempe terrenus, secundi qui de cælo cælestis accessit, & noui mundi quasi princeps fuit, imaginem D gesserit, nobisque repræsentarit. Quemadmodum ergo primus de terra immaculata, & sicut veteres appellant, Virgine formatus prodiit: id quod haud sine magno Creatoris miraculo contigit: ita profecto decebat, eandem Dei virtutem præpotenter accedere, vt alter Adam Christus, non nisi ex Matre Virgine supra omnem naturæ ordinem procrearetur. Qua de re Basilius Magnus præter alios multos hoc scriptum nobis reliquit: Quando primus Adam non ex viri ac fœminæ congressu processit ad ortum, sed è terra formatus est, vltimus Adam vt veteris illius contagionem corruptelámque instauraret sua nouitate, corpus assumpsit in virginali vtero formatum, vt per carnem in sumi-

Licet decet ac expedit inquirere quibus de causis Deus filius non nisi ex matre Virgine voluerit generari.
Prima causa.
a 1. Cor. 15.
b Lib. 3. contra hæres. cap. 33.
Christus de Virgine natus, vt veteris Adæ tipum impleret.
Tpsal. 113. Esai. 7.
Cur & quomodo sit velle hæc inquisitio de voluntate diuina
Sap. 8.
Lib. de vera virgini.

litudinem esset peccati.] Sed & Christum cũ Adamo ita componit Ambrosius: Adam de terra Virgine natus est, & Christus de MARIA Virgine procreatus. Illius maternum solum necdum scissum fuerat: istius maternum secretum nunquam concupiscẽtia violatum. Adam Dei manibus plasmatur è limo: Christus Dei Spiritu formatur in vtero. Vterque ergo oritur cũ Patre, vterque Virgine vtitur Matre.] Succinctius verò Augustinus: Primus Adam, inquit, de limi materia figuratur. Ecce etiam nunc secundus Adam quasi de intacta ac rudi terra Virginis de carne formatur.]

Serm.37.

Sermo.5.in natali Domini.

NEQVE solùm Adæ, sed & coniugis eius Euæ rationem hîc habere voluit Deus, vt quod in prima illa omnium morientium parente veluti typo præcesset, id in MARIA omnium matre reuiuiscentium pulchrè consequeretur. Vnde sicut Eua dum adhuc Virgo esset, in transgressione inobedientiæ fuit, ita rursus per MARIAM Virginem obedientiæ gratia facta est, annunciato aduentu in carne de cælo, & vita æterna.] Sic enim habet Epiphanius à Cornario versus, meliore autem dignus interprete, quem breui proditurum speramus. Irenæus rem eãdem clarius explicat, quemadmodum antea citauimus, quum in hunc modum scribit: Sicut Eua quum esset Virgo inobediens facta, & sibi & vniuerso generi humano causa facta est mortis: Sic MARIA habens prædestinatum virum, tamen Virgo obediens & sibi & vniuerso generi humano causa facta est salutis.] Nec multò pòst subiicit: Quod alligauit Virgo Eua per incredulitatem, hoc Virgo MARIA soluit per fidem.] In eandem sententiam dixit Tertullianus: In Virginem adhûc Euam intepserat verbum ædificatorium mortis. In Virginem æquè introducendum erat Dei verbum extructorium vitæ, vt quod per huiusmodi sexum abierat in perditionem, per eũdem sexum redigeretur in salutem.] Neque dissentit Cyrillus Hierosolymitanus, quum hanc collationem adducit: Eua ab initio de quo nata est? quæ Mater conceperat illam, quæ Matrem non habuit? Dicit enim Scriptura, quòd de latere facta est Adami. Nunquid igitur Eua quidem de latere viri sine Matre nascitur: de virginali autem vtero sine viro nihil nascetur? Mutuata est à viris fœmineo generi gratia. Eua enim ex viro nata est, & nõ ex matre concepta, sed ex solo viro tanquam partu edita. Reddidit igitur MARIA gratiæ huius mutuum officium, & non ex viro, sed ex ipsa sola impollutè, ex Spiritu sancto virtutéque Dei peperit.] Quibus consonans Damascenus: Quemadmodum, inquit, prima mulier Eua ex Adam citra coitum formata est: ita & MARIA supra communẽ naturæ cursum, nouum Adam in lucem edidit, licet ipsa communi aliarum prægnantium lege & consuetudine vterum gestare videretur.] Quam Christi & MARIAE cum primis illis parentibus collationem, si Fulgentium ducem sequimur, sic demum confirmare licebit: Primum hominẽ mulier corrupta mente decepit: secundum hominem Virgo incorrupta virginitate concepit. In primi hominis coniuge nequitia diaboli seductam deprauauit mentem: in secundi autem hominis Matre, gratia Dei & mentem integram seruauit & carnem. Menti contulit firmissimam fidem, carni abstulit omninò libidinem. Ille de limo plasmatus terrenos protulit: iste de Spiritu sancto natus, cælestes effecit.] Ac alibi rursus: Quia in conditione generis humani, quæ de solo viro facta est, contigit vt mortis vinculo teneremur obstricti: hoc in redemptione humani generis diuina bonitas egit, vt per virum, qui de sola muliere natus est, vita hominibus redderetur. Illic humanam naturam nequissima deceptione sibi diabolus in peccati similitudinem sociauit: hîc Deus humanam naturam in vnitate personæ suscepit. Ibi fœmina decepta est vt fieret filia diaboli: hîc Virgo gratia repleta est vt fieret Mater summi atque incommutabilis vnigeniti Dei. Ibi Angelus deiectus per superbiam, seductæ mulieris animam obtinuit, hîc Deus humilians se per misericordiam, incorruptæ Virginis vterum ex ea nasciturus impleuit.] Verùm hæc abundè satis, vt intelligat Lector, magnum subesse mysterium, si cum Christo & Matre eius Virgine, primi parentes Adam & Eua rite conferantur, idque ad partum quoque Virgineum pertinere.

Lib.3 aduersus hæres. ca.33.

Quomodo Maria Virgo & Domini Mater typo primæ mulieris satisfecerit.

Lib. de carne Christi.

Catech.12.

Genes.2.

Vt Eua de latere viri sine matre nata, sic & Christus ex virgine sine Patre generatus.

Lib.4.de fide Orthod. cap.15.

Ser.de duplici Christi Natiuit.

Primorum parentũ formario, Christi ex Virgine Natiuitatem præfessi & adumbrauit.

Maria Virgo ad Christũ generandum electa vt obediẽdo Mater esse vniuersi sicut Eua virgo peccando fuit mater mortalium.

Secunda causa.

ACCEDIT quod Matrẽ habere Virginẽ, Christo & eius maiestati maximè cõpetit, vt inde vtraq; eius natura illustretur, rectiúsque à mortalibus cognoscatur. Est ille nimirum verus ille Melchisedech, qui sine patre, sine matre esse Paulo dicitur, quãdoquidẽ & matrẽ in illa diuina generatione nesciuit, & patrẽ in MARIAE partu seu natiuitate humana respuit, ex Patre solo natus ante secula, & ex Virgine sola ortus in hoc seculo, sicut Ambrosius annotauit. Qua de re locus apud Lactantium extat insignis, qui arcanum hoc explicat mysteriũ, cur Christus vt Deus è solo Patre, atque vt homo à Matre sola Virgine sit procreatus. Ipse enim inquit, Pater Deus & origo & principiũ rerum, quoniam parentibus caret, ἀπάτωρ & ἀμήτωρ à Trimegisto verissime nominatur, quòd ex nullo sit procreatus. Idcircò etiam filium bis nasci oportuit, vt ipse fieret ἀπάτωρ atque ἀμήτωρ. In prima enim Natiuitate spirituali ἀμήτωρ fuit, quia sine officio Matris à solo Deo Patre generatus est. In secunda vero carnali ἀπάτωρ fuit, quoniam sine Patris officio, virginali vtero procreatus est, vt mediam inter Deum & hominem substantiam gereret, nostram hãc fragilem imbecillémque naturam quasi manu ad immortalitatem posset ducere, factus est & Dei Filius per Spiritum, & hominis per carnem.] Eôdem Tertulliani spectat oratio, qui decuisse negat, vt ex semine humano Dei Filius nasceretur, ne si totus esset filius hominis, non esset & Dei Filius, nihilque haberet amplius Salomone. Ergo iam Dei Filius, inquit, ex Patris Dei semine, id est, Spiritu, vt esset hominis Filius, caro ei sola erat ex hominis carne sumenda sine viri semine.] Tum luculenter dixit Maximus: Dei Filius ab intacta natus est fœmina, vt Deum pariter & hominem testaretur partus humanus, & Deum probaret æterna virginitas.] Postremò quum sit ingẽs Ignatij vt antiquissimi, ita & vetustissimi Martyris authoritas, non possum illius verba prætermittere, præsertim quòd supradictas rationes breuiter explicet atque confirmet: Adæ corpus, inquit, ex quatuor elemẽtis confectum est, Euæ corpus ex ipsius Adæ latere: & insolens admirandúsque partus ille Domini ex sola Virgine, non quòd detestanda sit legitima commixtio, sed quòd huiusmodi partus decebat Deum. Decebat namque

Christi nãtiuitas & vtriusque natura, per Mariæ Virginitatem illustrantur.

Quis Melchisedec fuerit & cur patre & matre? CHRISTVS ἀπάτωρ & ἀμήτωρ.

Christi bis nasci oportuit.

Lib. de vera sapiẽtia.

Non deuitat Christũ ex humano semine.

Lib. de carne Christi

Hom.3.in natali Domini.

In epistola Hieronymi Diaconum.

Christus ortu suo Deũ & hominẽ prodidit. Ignatij Martyris testimonium.

Serm.5.de natiuit.Domini.

Quarta causa.

Ortus Christi ex virgine, Baptismi Sacramẽtum & gratiam designat.

Serm.4.de eadem Domini natiuitate.

Creatorem

Creatorem non consueto, sed peregrino & admirando vti partu, vtpotè omnium opificem.]

Tertia causa.

Mariæ virginitas Christũ peccatoris immaculatũ & mediatorẽ ostendit.

Isai.1.

Hebr.7.

PRAETEREA singularem Christi puritatem innocentiámque declarat, quòd Matrem habet Virginem, nè quis aliôquin putet, illum vnà cum reliquis Adæ filiis impurè conceptum & natum, vllâque peccati labe cõtaminatum, & idcirco Mediatoris officio indignũ esse. Vnde qui erat Agnus sine macula, & mundi peccata expiaturus venerat, ex sola puráque Virgine concipi voluit ac generari. Talis enim decebat, vt nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, vt Paulus testatur Hebræis. Ac vere quidem segregatus à peccatoribus, quum hoc purissimo conceptu simul & ortu sese ab iræ filiis aperte distinguat. Aliôquin si ex communi lege iudicandum est, quicunque de viri & fœminæ concubitu vel concipitur, vel nascitur, ex pudenda carnis prodit concupiscentia, eúmque non solùm peccato subiici, sed etiam Redemptore quodam indigere necesse est. Verum de Christo ita Fulgentius: Dei Filius vnigenitus, qui est in sinu Patris, vt carnem hominis animámque mundaret, susceptione carnis atque animæ rationalis in carnatus est: & qui est Deus verus, homo verus factus est: non vt alter Deus esset, alter homo, sed idem Deus, idem homo. Qui vt illud peccatũ, quod in concubitu mortalis carnis generatio humana contraxit auferret, conceptus est nouo more. Deus incarnatus in Matre Virgine, sine coitu viri, sine libidine concipiẽtis Virginis: vt per Deum hominem, quem absque libidine cõceptum, inuiolatus edidit Virginis vterus, ablueretur peccatum, quod nascentes trahunt omnes homines: quibus in corpore mortis huius, talis est nascendi conditio, vt matres eorum fœcunditatis opus implere nõ possint, nisi prius carnis virginitatem amiserint. Solus igitur abstulit peccatum conceptionis atque natiuitatis humanæ Deus vnigenitus, qui dum conciperetur, veritatem carnis accepit ex Virgine, & quum nasceretur, virginitatis integritatem seruauit in matre. Ista causa est, qua Deus factus est Filius Virginis MARIAE, & MARIA Virgo facta est Mater vnigeniti Dei, vt quem Pater genuit ex æternitate, ipsum Virgo conceptum proferret in tempore.] Atque hinc non obscure constat, quàm apte[a] Paulus & [b] Augustinus dixerint: Christũ Dei filium non in carne peccati, sed in similitudinem carnis peccati, ac veluti sanum medicum ad sanandos ægrotos accessisse. Quum igitur nuptialis concubitus in carne peccati fieri non possit sine illa carnis fœda & impura concupiscentia, quæ accidit ex peccato, sine hac ipsa concipi voluit, qui futurus erat sine peccato, vt Augustini verbis vtamur.

Lib.de fide ad Petrum cap.2.

Petrus ex Virgine nasci dẽuitat, qui impuros erat purificaturus.

a Rom.8. b Lib.3.de peccatorum meritis & remissione cap.12.

Lib.1. de nuptiis & concupiscentia cap.12.

Serm.5. de natiuit.Domini.

ADDE, quod mitãdus hic Christi ortus ex Virgine nobis in hoc quoque seruiat, vt sacri Baptismatis admoneamur, ac pulchram eius velut imaginem adumbratam habeamus. Leo Magnus figuram hanc sic explicat: Originem quam sumpsit Christus in vtero Virginis, posuit in fonte Baptismatis. Dedit aquæ, quod dedit matri: virtus enim altissimi & obumbratio Spiritus sancti, quæ fecit vt MARIA pareret Saluatorem, eadem facit, vt regeneret vnda credentem.] Ac rursus: Omni homini renascenti aqua Baptismatis est instar vteri virginalis, eodem Spiritu sancto replente fontem, qui repleuit & Virginem: vt peccatũ quod ibi vacuauit conceptio, hîc mystica tollat ablutio.]

Quinta causa.

Status beatorum in gloria corporis per partum Virginis significatus.

1.Cor.15.

RVRSVS, quod Christus ex pariente Virgine prodeat, absolutam illã nouitatẽ, nouámque generationẽ designat, quã orbis inuocator hominũmq; Saluator perfectè in fine mundi præbebit electis. Non enim satis illi visum est, miserorũ nunc animas quærere, & è corruptis quasi castas virgines reddere, sibíque desponsare, sed & iustorum corpora demum reformare, suóque glorioso corpori conformare decreuit. Quum verò corpus hoc corruptibile, quemadmodũ Paulus loquitur ad incorruptionem perducet, hominem etiam exteriorem, tanquam Virginem ab omni carnis impuritate sensúque libidinis immunem, omníque ex parte purum & integrum, id est, sibi simillimũ redder. Purus igitur & ipse tot virginum Sponsus non ex corrupta, sed pura Virgine prodiit, nimirum vt optimam illam humanæ vitæ rationem, quæ cum Angelis purissimis nobis erit æqualis, hac etiam ratione monstraret, & suis quasi præluderet. Rectè igitur Gregorius ille Nyssenus: Decebat eũ inquit, qui propter integritatem & corruptibilitatẽ vniuersitatis, in humana natura versatus est, initium facere ab ea, quæ natiuitati eius inseruiret integritate atque incorruptibilitate.] Nec alienum est, quod scripsit Ambrosius: Ille qui carnem sic suscepit, & sic homo factus est, vt hominem redimeret atque à morte reuocaret, inusitato tamen quasi Deus itinere venit in terras, vt quemadmodum dixerat: Ecce facio omnia noua, partu etiam immaculatæ Virginis nasceretur.]

1.Cor.15.

Epistola.81.

Apocal.21.

Sexta causa.

Christus de virgine procreatus, institutum virginale commendat.

ADHAEC, Christum ex Virgine mundo dari congruebat, vt virginitatis institutum anteà inusitatum, ac etiam Iudæis probrosum, post natum Redemptorem multò & gratiosius & illustrius in Ecclesia afficeretur. Igitur ex omnibus mulieribus eã sibi matrem delegit, quæ virginitatis floreret gloria, eámque non solùm in orbem veniens, sed & per mortem ex mundo discedens, charissimóque discipulo virgini commendans, peculiariter cohonestauit. Decebat enim prorsus, doctore Cyrillo Hierosolymitano, vt purissimus puritatis Doctor ex thalamis puris prodiret. Et Ambrosij dictum est: Speciale sibi donũ virginitatis Christus elegit, & integritatis munus exhibuit atq; repræsentauit, quod elegit in matre.] Hic consonat Iunilius: Ipse, inquit, in fine seculi assumpsit hominem de carne Virginis, vt virginitatis se gloriã potius quàm nuptias diligere probaret.] Neque minus luculenter Augustinus: Diligamus præ omnibus castitatem, quia vt placere hanc sibi Christus ostenderet, pudicitiam vteri Virginalis elegit.] Vnde quod in Euangelio de Eunuchis suo erat tempore traditurus, vt credentes multos ad perfectam pudicitiam, Deóque & Angelis gratam virginitatem perduceret, id partim in se ipso, partim in Matre sapientissimè præmonstrauit, bonus vtique & perfectus magister, qui facere cœpit & docere, idem Virginis filius, virginúmque sponsus, virginali vtero corporaliter natus, & virginali connubio spiritualiter coniugatus, vt Augustini verbis vtamur. Tàm pulchre seruauit decorum CRISTVS, non contentus, vt ipse Pontifex esset secundũ ordinẽ Melchisedech sine patre, sine matre ἀγενεαλόγητος hoc est, sine nuptiis, nisi & Prophetam virginem,

Catech.12.

Epistola.81.

In Genesim.

Sermo.7.in natali Domini.

Matth.19.

Actor.1.

Lib.de sanctia virginit. cap.2.

Christus nõ solum ex Virgine nasci, sed etiam à Virgine baptizari & describi maximè voluit.

à quo primùm annunciaretur & baptizaretur, & A
præcipuum Euangelistam virginem, à quo perfectè describeretur sibi adiunxisset.

Septima causa. Mariæ virginitas docet, vt Christo virgines animas exibeamus.

EST ET spiritualis quædam virginitas, quæ Christiani hominis mentem à peccati labe puram integrámque conseruat, vt prudens ac volens à Christo velut vnico sponso se nulla ex parte diuelli & abstrahi patiatur, sed fidem illi datam sanctissimè præstet. Hanc virginitatem nobis & credentibus omnibus illud testatiorem facit, quod totius puritatis fons & amator, qui non habitat in corpore subdito peccatis, & in animam maleuolam non ingreditur, ex matre duntaxat Virgine, eáque non minus animo quàm carne prorsus immaculata generetur. Vt hinc moneat etiam Tertullianus, decuisse prorsus, vt Dei Filius, nouæ natiuitatis dedicator, nouè de Virgine nasceretur. Vnde Cyrillus B
Hierosolymitanus, Dominum vt virgines efficiat animas, de Virgine nasci voluisse confirmat.

Sap. 1.

Lib. de carne Christi. Catech. 12.

Octaua causa Mariam Virginem à Deo eligi, vt eius persona & dignitas magis honoretur.

PRÆTEREA isthæc diuini numinis dispositio singularem vim habet ad MARIAM & eius præstantiam magis magísque mortalibus commendãdam. Hi certe, nisi sint stupidi homines, facile animaduertunt, inter tot virgines quamlibet selectas hanc vnam excellentissimam esse, quoniam inde ab æterno summo Dei consilio prædestinata, & per Archãgelum Gabrielẽ euocata, vitæ gratiæque fontẽ, suæque castitatis fructum Christũ orbi produxit perdito. Quomodò enim perfecta mentis & corporis virginitate non resplenduit, in quo virtutum genere vlli Sanctorum illa cessit, quæ immaculata immaculãtum peperit mundi Redemptorem? Talis eligitur Virgo de toto mundo, inquit Augustinus, quæ tantum haberet meritum, vt Dei Filium in semetipsam susciperet, & post partum omni modo Virgo permaneret.] Testatur Basilius quoque Magnus, tantam MARIAE virginitatem ac puritatem extitisse, vt in aliis fœminis nihil æquale, Deóque gratius reperiretur. Et æqualis Basilij Gregorius Nazianzenus carmen edidit, in quo Mater Domini de seipsa in hunc modum loquens introducitur.

Serm. 10. in natali Domini. De humana Christi generat. De Christo patiente.

Οὐκ οἶδα τέρψιν, ἡ λόγῳ κλύειν φέρω,
γραφῇ τελέυσειν, οὐδὲ γὰρ πᾶσι σκοπεῖν
ἐγὼ πρεσθύμος, παρθένον ψυχὴν δ' ἔχω·
ὄμνυμι τὸν σύμπαντα σαφῶς εἰδότα
μὴ δ' ἄν θελήσαι, μὴ δ' ἄν ἔννοιαν λαβεῖν.

Hoc est:

Libidines auersor, vt nec verbulo
Audire, pictura nec eas feram aspicere.
Spernendo siquidem hæc, virginem animum possideo.
Testem facio quem latere potest nihil,
Numquam villa placuit, nec animum cæpit Venus.

Serm. 6. & 15. de natali Domini.

ATQVE vt ad Augustinum redeam, fatetur is palàm, virilem appetitionẽ nõ fuisse in MARIA Virgine tàm sancta, ad quam Spiritus sanctus venire dignaretur: Virgine tàm speciosa, quam Dominus sponsam eligeret: Virgine tàm copiosa, cuius generationem cunctus orbis exciperet, demùm Virgine tàm casta, vt etiam post partum Virgo esse posset, ac sanctior etiam fuerit effecta. Ac prudenter sane Thomas Aquinas docet, quandoquidem Christi corpus per Spiritum sanctum formari debuit, oportuisse prorsus eam fœminam, de qua sumũ Christus corpus assumpsit, spiritualibus maximè donis imbui ac repleri, vt non solùm eius

Opusc. 3. cap. 27.

anima virtutibus fœcunda, sed venter etiam prole diuina prægnans esset. Vnde oportuit, inquit, non modò mentem eius à peccato immunem esse, sed & corpus eius ab omni corruptela carnalis concupiscentiæ elongari.] Quis ergo, si sapiat, & Christiano saltem sit spiritu præditus, talem ac tantam Virginem non honoret, quam Deus ipse tanti fecit, & ad mysterium hoc augustissimum conuenienter instruxit: quã & Christus ipse cùm sæpe alias, tùm quando in orbem veniens decus virgineum parenti non abstulit, sed conseruauit & auxit, insignitérque cohonestauit: Non enim de terra, vt Ambrosius loquitur, sed de cælo vas sibi hoc, per quod descenderet, Christus elegit, & sacrauit templum pudoris.] Quid MARIAM non honorauit, qui talem fecit, vt ipse in illa fieret; qui præterea illi & munus fœcunditatis attulit cõceptus, & donum virginitatis non abstulit natus, vt alicubi loquitur [a] Augustinus? Nec tacet [b] Sophronius, Christum sponsum virginum idcircò matrem virginem elegisse, vt ipsa omnibus esset exemplum castitatis, in qua velut in speculo, refulget forma virtutis. Verùm de hoc Christi Domini & Matris eius exemplo imitando, quod male casti Sectarij auersantur, ac prorsus indignè tractant, nos alibi disseremus.

Lib. de virginit. cap. 5.

a Serm. 5. in natali Domini.

b Serm. de Assumt. Virginis.

POSTREMO si Augustino credimus, oportebat caput nostrum propter insigne miraculum secundum carnem nasci de Virgine, quo significaret, membra sua de Virgine Ecclesia secundum Spiritum nascitura.] Ac sæpe quidem hoc ipsum repetit C
Augustinus, vt Lectorum insigat animis, quod in Virgine præcesisit, hoc in Ecclesiam sanctam rectè competere. In MARIAM certè descendit Spiritus sanctus, eidem virtus altissimi obumbrauit, in eãdem Christus plenus gratia & veritate habitauit, sua illi munera cumulatissimè impertiuit, pudicam & incorruptam perpetuò conseruauit. Quis vero prudens ambigat, hos gratiæ spiritualis effectus, hæc varia & illustria Christi dona ad sanctam Ecclesiam peruenire, & omnibus quidem ætatibus in illa Christi sponsa, dicam & arca reperiri? Hæc ipsa est immaculata concubitu, fœcunda partu, Virgo & casta perpetuo: hæc concipit non è viro, sed spiritu: hæc parit non dolore, sed gaudio: hæc nutrit non vbere corporis, sed lacte doctoris, vt apud eundem August. legere licet. Eôdem planè D
spectat quod succincte quidem, sed euidenter dixit Gregorius Magnus: Sicut MARIA Christum peperit Virgo, & post partum incorrupta permansit: ita & mater Ecclesia filios Dei sine dolore generat, & Virgo semper illibata perseuerat.] Isidorus verò qui ante annos mille in Hispania floruit, MARIA, inquit, Ecclesiam significat, quæ quùm sit desponsata Christo, Virgo nos de Spiritu sancto concepit, Virgo etiam parturit.] Atque vtinam hæc notent Ecclesiæ desertores, qui dum noua falsáque serunt aut defendunt dogmata, profectò non minore flagitio sese obstringunt, quàm si Deo sacratam Virginem, ipsámque Christi Matrem ad stuprum nefarium solicitarent. Atqui, vt vere Cyprianus ostendit, adulterari nõ potest sponsa Christi, incorrupta est & pudica, vnam domum nouit, vnius cubiculi sanctitatẽ casto pudore custodit.] Quæ satis fuerint, vt arbitramur, ad qualemcunque rationẽ de MARIAE virginitate reddendam his,

natali Domini.

In Psal. 1. pœnitentiæ.

Lib. de virginitate Ecclesia.

his qui rectam & sincerã discendi adferũt cupiditatem, ac de re ipsa positis affectibus iudicãt. Poterat alioquin hoc argumentum quod latissimè pa- A
tet, explicari fusius & amplificari, sed gratius Lectori fore confidimus, si capita rerum potius iudicemus, quã citra necessitatẽ singula persequamur.

CAPVT QVARTVM.

Scripturæ diuinæ testimonia virginitati MARIÆ patrocinari, & Matthæi locus excussus de sollicitudine Ioseph à sua sponsa diuertere meditantis.

Non minus caudi hostes clancularij, quàm aperti in causa præsenti.

PLVS IAM satis experimur, siue afflictæ Matris Ecclesiæ faciem tristissimam intueamur, siue varios præsentis argumenti oppugnatores consideremus, quàm verè dici soleat, hostes domesticos externis & barbaris nocentiores, ac proinde magis cauendos esse, quòd nullum sit bellum intestino perniciosius. Contemni fortasse poterat argutia Philosophorum, surdísque præteriti auribus Ethnicorum rabies, & stupiditas Iudæorum MARIAE virginitati impudenter oblatrantium negligi, quando seipsos potiùs quàm illam insani atque blasphemi homines velut in cælum, expuentes, commaculant atque conspurcant. At si Ambrosium de simili argumẽto disferentem sequimur, hæreticorum pertinacia, fidem de MARIAE virginitate tot tantísque modis confirmatam negãtium, detestabilior est, quàm Iudæorũ incredulitas, ãdeóque dæmonum immanitas, qui sæpè vel inuiti hanc veritatem agnoscunt & cõprobant. Certe nec à Iudæis, nec à Dæmonibus tãtum periculi, quantum ab hæreticis Ecclesiæ imminet, qui sub velamento pij nominis, sermonẽ serpentinæ disputationis effundunt, atque veritatem Catholicam vertẽdo ad suæ doctrinæ rabiem, C
diabolico more traducunt; ouiúmque simplicitatem defraudãt, vt verbis vtar Ambrosianis. Quid verò aliud sibi propositum habent versipelles, nisi vt Deiparam candidissima pulcherrimáque veste (sic enim virginitatem appello) nefarie spolient, & ex Virgine non virginem faciant impudenter? Cõtra quas beluas arma sumturi, gladium Spiritus, quod est verbum Dei, primum arripiemus, deinde illos etiam milites in aciem producemus, quorum virtus in hostibus Ecclesiæ subigendis, & in multis errorum monstris profligandis præclarè iam olim effulsit. Etsi enim contra Iudæos multa, quæ MARIAM Virginem probent, in medium attulerimus, tamen aliis etiam telis ex eodem diuinæ D
Scripturæ armamentario depromptis vtemur, vt minus habeant aduersarij, quo se causãmque suam aduersus veritatis columnam Ecclesiam tueantur. At si nonnullis vt prolixum, ita molestum videbitur hoc studium nostrũ, quod in citandis tot argumentis atque testimoniis bona fide præstamus, veniam tamen aliquam, vt spero, præsens diligentia impetrabit, ac saltem hoc nobis donabit Lector, vt quas escas ipse fortássis ex paratis atque propositis ferculis non attigerit, aliis mensæ sociis gustanda permittat.

Hæretici Iudæis & dæmonibus quadãtenus nocentiores, magisque cauendi.

Propositio de tractatione sequenti.

Primus Scripturæ locus qui Mariæ virginitatem patrocinatur. Genes. 3.

PRINCIPIO MARIAE virginitas tacite insinuatur, si non diserte traditur, quum in Paradiso seductori serpenti loquitur & interminatur Deus: INIMICITIAS ponã inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius. Vbi nũlla quidem viri sed mulieris duntaxat ac seminis eius fit mentio seminis inquam, tàm sancti ac efficacis, cuius virtute caput maledicti victorísque serpentis contereretur, & omnes vbique gentes benedicerentur. Quod vaticinium rectè intellectum, non in Euam, sed in MARIAM proprie competit, quæ licet in muliebri sexu versetur (nam & virgines mulierum nomine continentur) nihílque rei cũ viro habuerit vnquam, tamen hoc cæleste semen accepit ac protulit. Idcirò autẽ Christus semen mulieris appellatur, vt sciamus naturalem illum mulieris filium B
existere: sicut Scripturæ phrasis mulieris semen accipere solet. Quod verò idem non viri dictus est semen, ob MARIAM contigit, ex qua Virgine illũ, nasciturum esse clàre significabatur. Ita hũc locum intelligit [a] Cyprianus, & [b] author minime contemnendus, qui de viro perfecto scripsit, dẽ illo in hũc modum disserit: Mater Domini nostri IESV CHRISTI in illa tũ muliere promissa est. Hæc inimicitiis opposita est serpentis: Ponã, inquit, inimicitias inter & mulierem: non certe pono dicit, ne ad Euã pertinere videretur. Verbũ promissionis est, quod transmittitur te futura. Ponã, inquit, inimicitias inter te & mulierẽ: id est, suscitabo mulierem, quæ repudiata facilitate credendi, non solùm te non audiat, sed ipso etiam Gabriele deferẽte verbum, rationem de promissionis exigat nouitate, dicendo: Quemadmodum erit istud, quoniam virum non cognoui? Ecce istud semen mulieris, Luce. 1.
quod nõ per traducem genitalium ministeriorum, commixtione sexus vtriusque infunderetur in vterum, sed claustro clauso indeploratæ Virginis inueniretur in vtero. Ex hac ergo, semen promissum est mulieris, quod semen secundùm hominẽ Dominus DEVS noster est, qui non infusus est in vtero, sed inuentus, Euangelista cõfirmante, quum dicit de MARIA: Inuenta est in vtero habens.] Matth. 1.
Omitto cætera, quæ ab eodem Theologo adferũtur, vt MARIAM à reliquis discernat mulieribus, quibus ad cõcipiendum & pariendum fœtum non suum tantum, sed & viri semen est necessarium: in D
huius autem virgineo vtero, non Patris, sed Matris semen vnicum suffecisse, vt Dei filius, etiam hominis Filius ex semine Dauid secundum carnem efficeretur. In eundẽ fere sensum scribit Leo Magnus hoc loco denuncians serpenti futurum semen mulieris quod noxij capitis elationem sua virtute cõtereret, Christum scilicet in carne vẽturum, qui natus ex Virgine, violatorem humanæ propaginis incorrepta natiuitate damnaret. Plures Patrum sententias, quæ hũc spectant, & à nobis alibi repetuntur breuitatis studio prætermittemus.

Cur Christus semen mulieris, non viri in Scriptura dicatur.

a Lib. 2. testimoniorum aduersus Iudæos ca. 9.

b In operibus Hieron. Genes. 3.

Rom. 1.

Serm. 2. de natiuit. Domini.

DEINDE quum in sacris literis nihil otiosè tradatur, obseruatione dignum est, quod Moyses in Leuitico disertè præcipit: Mulier si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit. Vbi Origenes admonet, MARIAM à legislatore prudẽter & significanter excipi, ac verè Virginem illam designari, quæ Verbum carnem factum pateret, sed

Secundus Scripturæ locus, pro Mariæ virginitate. Leuit. 12.

Hom. 8. in Leuit.

sine suscepto semine, quia non viri opera, sed Spiritus sancti virtute accedente, Deum hominem suo vtero complecti ac gignere debuerit. Origenē verò sequitur Theophylactus, qui eandem Moysi legem tractans, Virgo, inquit, non concepit de semine, sed ex Spiritu sancto peperit: vnde nulla iam necessitas vrgebat, sed volēs implere legem venit in tēplum.] Loquitur autem de lege purificationis, quam expleto puerperio suo Deipara obseruare voluit, licet ea non teneretur, quandoquidem non suscepto semine masculum peperit, sed Virgo concepit, Virgo peperit, ante & post partum clausa permanens, quod & [a] Eusebius Emissenus obseruauit. Eadem [b] Bedæ, [c] Bernardi ac aliorum est sentētia, Moysen nimirū in alias mulieres hīc ferre legem, sed Christi Matrem, quia Virginem, data opera excipere, tacitéque monere de ventura muliere, quæ supra naturæ ordinē absque semine masculum procrearet. Aliōquin frustrā omnino diceret: Mulier si concepto semine pepererit, quum nulla possit parere, nisi semen viri concipiat prius, & amittat virginitatem, Deipara sola duntaxat excepta. Quanquam non me fugit, quosdam in alia esse opinione, quòd asserant, hunc locum iuxta Hebraicā veritatem non quadrare dicto mysterio, quod vulgatæ quidem editioni est consentaneum, vt ab hac lege virgo pariens excipiatur. Quis autem prudens leuiter æstimet aut negligat, quod Græci Latinique Patres concorditer tradiderunt, quódque Iudæis etiam obiicit Galatinus?

In 2. cap. Luc.

a In Hom. de purific. Mariæ.
b In 2. cap. Luc.
c Ser. 3. de purificat. Mariæ.

Tertius locus. *Exod. 13. Num. 8. Luc. 2. d Hom. 14. in Luc. e Lib. 2. in Luc. f In 2. Luc.*

EIVSDEM Moysi dictum atque decretum est, sicut citauit & Lucas: Omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur. Hoc veteres vt [d] Origenes, [e] Ambrosius, [f] Theophylactus ita interpretātur, quasi Moyses discrimen aliquod statuat inter MARIAM & alias fœminas parientes: his enim viri concubitu maternum vterum aperiri, vt ad generandam prolem fœcundæ reddantur: soli autem Deiparæ conuenire, vt non à viro, sed ab ipso Filio atque primogenito singulari quodam modo aperta fuisse dicatur. Nullus masculus aperit vuluam, inquit [g] Gregorius Nyssenus, sed consuetudo viri cum muliere: igitur dictū illud de Domino est intelligendum.] [h] Epiphanius verò de Christo agēs: Hic est, inquit, qui vere aperuit vterum matris. Omnes enim quotquot geniti sunt primo geniti (quò etiam castius dicam) nō potuerunt hoc implere: verum solus vnigenitus, qui virgineū vterum aperuit, in hoc enim solo perfectum est, & in alio nullo.] Scimus autem aduersarios qui MARIAM in partu Virginē negant, hoc ipso Moysi dicto ad suum tuendū errorem abuti, quum audiunt de vteri patefactione, quæ de more parientibus accidit. Quē nos scrupulum, vel potius errorem, ne quis eo fallatur, posteà reiiciemus.

g In lib. testimoniorum. ex veteri Testamento.
h Contra Antidicomarianitas haeres. 78.

Psalm. 131. Quartus Scripturæ locus, pro Mariæ virginitate. *Lib. 3. aduersus Marcionem.*

EODEM referri potest & illa Dei promissio, quæ Dauidi Regi facta est: De fructu ventris tui ponam vel collocabo super Sedem tuam, vel super Thronum tuum. In quæ verba Tertullianus: Quis iste venter est? inquit, ipsius Dauid? vtique non: neque enim pariturus esset Dauid. Sed nec vxoris eius; non enim dixisset: Ex fructu ventris tui, sed potius ex fructu ventris vxoris tuæ. Ipsius autem dicendo ventrem, supersest vt aliquem de genere eius ostenderit, cuius vētris fructus esset caro Christi, quæ ex vtero MARIAE floruit. Ideóque & fructum ventris tantùm nominauit, vt proprie ventris, quasi solius ventris, non etiā viri: & ipsum ventrem ad Dauid redegit, ad principem generis & familiæ patrem: nam quia viro deputare non poterat, Virginis eum ventrem patri deputauit.] In eundem sensum, docet Irenæus: Messiam scilicet hoc loco ex Dauidico genere nasciturum prædici, sed per Virginem, non de fructu lumborum aut renum patris Dauid, neque ex viri mulierisque complexu. Et Augustinus similem adfert interpretationem, dum ita scribit: Poterat dicere, ex fructu femoris tui. Quare ex fructu ventris voluit dicere? Et illud quidem si diceret, verum diceret: sed significantius dicere voluit, ex fructu ventris, quia de fœmina natus est Christus, quò vir non accessit.] Superior autem promissio quam diximus, ex verbis Prophetæ Nathan desumta videtur, per quem Deus seruum suum Dauid affatur: Cúmque completi fuerint dies tui, & dormieris cum Patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de vtero tuo, vel secundum Hebræos de intestinis tuis. Id quod haudquaquam ad Patrem, vti dictum est, sed ad Matrem, ex cuius intestinis Christus exiit, referre conuenit: quandoquidem sola Virgo, quæ fuit filia & caro Dauid, Regem hunc & filium Dauidi promissum genuit, quum aliōquin reliqui pueri, quotquot nascuntur, non sine lumbis viri, paternáque virga egrediantur.

Lib. 3. adversus haeres. cap. 27.
In eundem ejusdem psal.
Confirmatio dictæ promissionis verbis Nathan. *2. Reg. 7.*

NEC prætereunda Dei vox & aperta promissio, quę Achaz Regi, & vniuersæ domui Dauid facta est: Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum: ECCE VIRGO concipiet & pariet Filium, & vocabitur nomē eius Emanuel. Quid enim illustrius, quid accommodatius in rem præsentem potest desiderari, quàm quod Euangelicus Propheta Esaias de Virgine non modò conceptura, sed & paritura, prædixit? Matthæus verò in MARIA cōpletum esse confirmauit, & cū eo Apostoli prædicauerunt, ac vniuersa demum Ecclesia tot seculis tantóque consensu vbique gentium profitetur, sicut abundè aduersus Iudæos posteà conuincemus, nihil vt necesse sit hunc locum pluribus vrgere & explicare.

Quando cus. *Esai. 7.*

CONSONAT & illud præclarum Hieremiæ dictum: Nouū faciet Dominus super terram, MVLIER circundabit virum. Secundum Aquilā locus ita vertitur: Creauit Dominus nouum in fœmina, hoc est, in MARIA. Nihil autem conditum est nouum in fœmina, nisi quod ex MARIA Virgine editum est sine commercio Veneris Dominicum corpus, vt apud Athanasium legimus. Sensus est: Rem prorsus inusitatā & seculis omnibus inauditam qui præpotens omniū author est Deus ostēdet, quando in sexu fœmineo deliget sibi vnā, quæ non ab altero viro virum suscipiet, nō humana lege concipiet hominem, sed intra viscera intacta & integra virū claudet, ita sane, vt intrante & exeunte Dommo iuxta alium Prophetam, Porta orientalis clausa iugiter perseueret, vt Bernardi verbis vtamur: Verùm his aliísque veteris instrumenti locis & figuris non immorabimur, quum de illis iterum aduersus Iudæos nobis sit decertandum.

Sententia *Hieron.*
In expos. one fidei.
Ezech. Serm. vision. Mariæ.

IGITVR vt ad nouum Testamentū accedamus, nescio equidem, an quisquam Patrum ex illo plura testimonia quàm Ambrosius congesserit, quibus MARIAE virginitas adstrui possit. Repetit enim ex Euangelio, quod Ioseph & MARIA non conuenerint,

Noui Testamenti loci diuersi, de Mariam Virgine comprobantes. *In 1. cap. Luc.*

uenerint, quodque Maria dixerit Angelo: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognoui? quod præterea Lucas Virginem illam nominatim appellarit. Citat & illud quod apud Matthæum legimus: Ecce Virgo in vtero concipiet: additque de Ioseph historiam, qui quoniam prægnantem sponsam videbat, cum qua rem non habuerat, dimittere illam statuebat. Profert demum ex Ioanne, quid Christus de cruce Matri & discipulo dixerit, velut hoc etiam ad probandam huius Virginis integritatem vim habeat, sicut [a] Epiphanius & [b] Hieronymus annotarunt. Verùm hæc scripturarum vel indicatio, vel enumeratio vt valdè succincta, sic multis quod vereor, obscura, paucis verò grata fuerit, ac aliquod explicationis lumen profectò requirit. Nos ergo de Lucæ testimoniis, qui vel solus ad Mariæ virginitatem adstruendam suffecerit, postea videbimus: nunc ex Matthæo duntaxat excepturi, quæ vt minimum Ebionitas refellant, vtpotè primos & præcipuos Marianæ hostes pudicitiæ, qui ipso etiam Apostolorum seculo in dominico agro, vt pessima zizania, pullularunt. Quod hominum genus adeo fastidio sum ac nefarium fuit, vt contemptis reliquis Euangelistis, solum iuxta Matthæum Euangelium recipere dignaretur, quemadmodum post [c] Irenæum indicat [d] Theodoretus. Agè igitur Matthæum isti superbi audiant, qui alios non audiunt, & ex eo saltem de Iosepho Mariæ viro, qui eam ante partum Virginem certo certius deprehendit, cognoscat, ne pergant in sacram Virginem adeo esse petulantes atque contumeliosi. Vbi non abs re fore arbitramur, si paulo fusius declaremus ac illustremus, quæ Matthæus miro quodam compendio complectitur, vt insignis Euangelij locus, à multis fortasse parum animaduersus, ad causam Virginis vindicandam rectius accipiatur.

Matth. 1.
Ioan. 19.

a Contra Antidicomar. haeres. 78.
b Lib. aduersus Helvidium.
Mariæ virginitas aduersus Ebionitas a solo Matthæi euangelio adstruēda.

Solū Matthei Euangelii recipitur ab Ebionitis.

c Lib. 1. contra Valentin. ca. 26.
d Lib. 2. haereticarum fabularum.

MARIÆ iam nubili puellæ sponsus Ioseph, de quo postea disseremus, obtigit, quo cum illa domesticam consuetudinem nondum egerat, quum è Nazarena domo profecta, Zachariam eiusque coniugem inuiserat. Ioseph post menses tres redeuntem ad se sponsam excipit, ac vterum eius intumescentem obseruat, miratus vehementer, quod nuptiis nondum peractis grauidam reciperet, quām abiisse Virginem certò credebat, vtpotè ignarus mysterij, quod internuncio Gabriele in castis Mariæ visceribus fuerat diuinitus inchoatum. Hic multa in mentem illi veniebant, quæ partim Mariæ causam premerent, partim excusarent, quæque iusti viri animum inter spem & metum fluctuantem non parum discrutiarent. Cogitabat humanum videri lapsum, si Virgo in tali ætate, siue volens, siue coacta, quum tamdiu à suis abesset, & peregrè versaretur, à sollicitatore improbo vitiata fuisset. Et auxit illi suspicionem Mariæ silentium, quæ ad se purgandam omnino nihil adferret: fortasse quòd diuinæ confidens prouidentiæ, hoc mysterium alio tempore & non per se, sed per alium viro reuelandum, suamque innocentiam illi declarandam esse speraret. Contra verò æquior erat Mariæ Ioseph, vtpotè vir humanus, non sæuus, & candidus magis quam suspicax, qui ab impotenti illo zelotypiæ morbo, per quem viri in vxores sæpè grauiter exasperantur, graueſque motus concitant, haudquaquam se vinci pateretur. Eoque minus in suum induxit animum, sponsam adulterij vel crimine, vel suspicione grauandam esse, quod illam ab optimis optimè commendatam, & probatā ab omnibus virginē accepisset, in cuius etiam vita & moribus non nisi admiranda pudicitia simul & eximia sanctitas eluceret. Abhorrebat igitur pius animus ab ea persuasione, vt male castam sponsam crederet quę cōtra Dei legem expressam, contra honestatem publicam, contra fidem sponso datam, contra spectatam siue prioris, siue præsentis vitæ integritatem scortata fuisset. Sed & illud secum fortasse animo reputabat, diuino numini nihil esse difficile, cuius virtute [a] Sara & [b] Elizabetha, licet anus infœcundæ, vterum gestare, & prolem suscipere potuissent, eandem summi Dei potentiam nunc tanto magis in hac Virgine posse operari, quò certius Propheta diuinus de paritura Virgine prædixisset. Sed enim cum his curis & æstibus animi vir anxius torqueretur, nihilque certi de re tanta definire posset, cœpit tandem occulti diuortij consilia meditari, quod speraret hoc clanculario secessu non modo suæ conscientiæ, sed & famæ honorique sponsæ rectius consuli posse. Nam in legem diuinam & disciplinam publicam sibi peccaturus videbatur, si sponsam corruptā & infamem domi conseruaret, vel nuptias cum ea celebraret. Rursus iniquum fore duxit, si crearet periculum innocēti fœminæ, siue in ius illam vocaret, siue impudicam fingeret. Sunt qui non temere cum [c] Origene & [d] Bernardo sentiant, Ioseph summa erga sponsam reuerentia commotum, occultè illam deserere voluisse, quod vir modestissimus existimaret, se illius indignum contubernio, quam tot tantisque Dei dotibus ornatam suspiciebat, & in quam nulla vel incontinentiæ, vel minimæ labis suspicio cadere posse videbatur. Bernardi verba sic habent: Quare Ioseph voluit dimittere Mariam? Accipe & in hoc non meam, sed Patrum sententiam. Propter hoc voluit Ioseph dimittere eam, propter quod & Petrus Dominum à se repellebat, dicens: [e] Exi à me Domine, quia homo peccator sum: propter quod & Centurio à domo sua eum prohibebat, quum diceret: [f] Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum. Ita ergo & Ioseph indignum & peccatorem se reputans, dicebat intra se, à tali & à tanta non debere sibi vltra familiare præstari contubernium, cuius supra se mirabilem expauescebat dignitatem.] Sic igitur Ioseph animo secum reputasse, taciteq; dixisse videtur: Ergone cum illa domesticam agam consuetudinem, quæ tantæ grauitatis & exquisitæ puritatis, omnisque virtutis viuum velut speculum & exemplar se mihi, ac omnibus admirandum potius, quam imitandum præbet? Fortasse de Spiritu sancto concepit, vt ego neque mariti, neque mancipij officium illi dignè vnquā possim exhibere. Præstat igitur discedere, quam cum periculo illi cohabitare, in qua mirabilis Deus præstantiora quam ego exiguus assequar, fortassis operatur. Nihil ergo mirum, quod Chrysostomus in hęc verba prorumpat: O ineffabilis laus Mariæ, magis credebat Ioseph castitati eius quam vtero eius, & plus gratię quam naturæ.] Verū enimuerò fidelis & prouidus erga electos est Deus, nec sinit illos supra vires tentari, qui per Angelū suum Ioseph admonet dormientem, vt sollicitudinis plenas cogitationes missas faciat, & ad priorem animi redeat tranquillitatem. Ioseph fili Dauid inquit: noli timere accipere

Cur Ioseph Mariam sibi magis habuerit commendatam.

a Genes. 21.
b Luc. 1.

Esai. 7.

Cur Ioseph clàm à Maria diuertere cogitarit.

c Serm. 1. ex diuersis.
d Hom. 2. de beata Virgine.

Quam reuerenter de Maria senserit Ioseph.

e Luc. 5.
f Matth. 8.

In Matth. 1. Cor. 10.

Ioseph angelica voce monitus mysterii intelligit, & Mariam virginem licet grauidam cōiugis retinet loco.

Quomodo Matthæus intelligendus quum deferitur Mariæ & Ioseph sponsi historiam. *Luca 1.*
Ex qua causa Ioseph de Maria velut malefica cœperit suspicari. Cur Ioseph Mariā & culpare & excusare potuerit.

Mariam coniugem tuã, quod enim in ea natum est, citra tuam scilicet, ac alterius cuiuscunq; viri opetam, id ex Spiritu sancto est. Quare non humanum lapsum, sed diuinum illapsum huic ascribas Virgini, quæ tibi sponsa dicata est, & cuius intumescentem vterum admiraris. Tantum verò abest, vt illam à domestico conuictu debeas semouere, vt nunc etiam reuerentius tibi veniat adiungenda, quia non nisi Deum nasciturí ex ipsa filij, & summi quidem filij omniumque Redemptoris habet authorem: te verò fidum ministrum, perpetuumque tanti thesauri custodem conseruatura est.

Profuit posteris Ioseph dubitatio de Mariæ virginitate. & Thomas & Ioseph de fide dubitare propter aliorum profectũ diuinitus permittuntur.

QVIS iam prudens, aut modicè saltem peritus non videat, singulari diuini numinis prouidentia contigisse, vt Ioseph de Mariæ virginitate ad tempus dubitaret, eaque vnius dubitatio multis in fide confirmatio, sed & aliis ægris, vel in fide nutantibus quasi medicatio quædam esset? Vnde Ioseph Thomę Apostolo rectè comparatur, quod ambos in aliquam fidei dubitationem prolabi permiserit Deus, vt per hanc quidem dominicæ resurrectionis, per illum verò Marianæ virginitatis credulitas in multorum cordibus magis magisque corroboraretur, sicut Gregorius quoque Magnus testatum reliquit. Facessant igitur & obmutescant non solum veteres Ebionitæ, sed & noui Sternbergeriani, ne impudẽtissimè mentiantur, Iosephum cum Maria rem vxoriam habuisse; & Christum ex illa sustulisse filium, licet eximiis alioquin dotibus præcellentem. Quid enim dici à Matthæo clarius potuit, quam quod nullus connubialis congressus inter Ioseph & Mariam intercesserit, priusquam illa suum filium vtero complecteretur? Vnde diserte prouideque dixit

Hom. 26. in Euang.

Ebionitę & sternbergeriani multis modis à Matthęo conuincuntur

A & illud Euangelista: Cum desponsata esset Mater eius Maria Ioseph, antequam conuenirent inuenta est in vtero, habens de Spiritu sancto: Inuenta inquam, non solum à Ioseph, cui pro licentia maritali, vt Hieronymus loquitur, Virginis mores corporisque gestus omnes diligenter licuit contemplari, sed ab ipsis etiam Angelis, qui cum Gabriele hoc tantum mysterium diuinumque conceptum in castis illis Mariæ visceribus non poterant ignorare, quique beatissimam Virginem, ac eius animam singulari studio conseruabant, Origene teste. Accedit quod idem Euangelista non contentus Angeli verba posuisse, de suo etiam significanter adiungit: Hoc autem totum factum est, vt adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam, dicentem: Ecce Virgo in vtero habebit, & pariet Filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel. Quod si Maria ad partum vsque Virgo, & casti Ioseph casta sponsa nõ perstitit, frustra prorsus asserit, adeoque falso pronunciat Euangelista, Prophetæ vaticinium in Maria fuisse completum. Post hæc iterum subiicit: Et non cognoscebat eam, donec peperit Filium suum primogenitum. Qui locus etsi prima fronte Heluidiano dogmati fauere videtur, quod alibi reiiciemus, tamen vel ipso Heluidio teste probat satis, Mariam ad partum vsque Virginem integram & inuiolatam perseuerasse. Atsi tam multa, tam fortia nobis argumenta suggerit Matthæus, quid quantumq; præsidij Lucas suppeditabit? qui Mariæ causam egit diligentius, pluribusque perscripsit, præsertim vbi Virginem illam Angelo respondentem, suæque virginitatis votum adstruentem introducit, vt alibi ex professo dicemus.

Matth. 1.

Lib. contra Heluidium.

A quo Matthæus inuentus sit, quod Virgo conceperit.

Homil. 1. in vrbis Iuda.

Matth. 1.

CAPVT QVINTVM.

Patrum testimoniis virginitatem Mariæ abundè adstrui atque aduersus hostes impios defendi.

Spiritus sanctus non solũ Apostolis, sed etiã Ecclesiæ Doctoribus promittitur atque cõfertur.

Matt. 10.

Consensus patrũ, testimoniũ est loquentis in illis Spiritus sancti.

ERTE non solum ad sanctos Apostolos & Euangelistas, verum etiam ad probatos Ecclesiæ Doctores siue veteres, siue recentiores præclarum illud Christi dictũ pertinet: Nõ vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. Quod si supremus veritatis doctor est Spiritus sanctus, & idem in suis electis organis ac nostris venerandis Patribus loquitur, vt diuinam veritatem atque sentẽtiam, quæ omnibus ætatibus est scitu necessaria, nobis interpretetur atque confirmet, magna certè illorum dictis & scriptis debetur authoritas, præsertim vbi studiose cõspirant, & vno quasi ore de fidei doctrina contestantur, vnum & idem pronunciantes. Id verò in præsenti argumẽto faciunt, quemadmodum huc vsque multis cõmonstrauimus, ac pluribus etiam illorum sententiis in medium adductis euidẽs faciemus, nimirum vt loquentem in illis ipsis veritatis Spiritum, à quo regitur & docetur Ecclesia, maioris æstimemus, & prædicatam tot seculis Mariæ virginitatem si non aduersariis, qui sæpè Spiritu sancto resistunt comprobemus, ac certè quidem reuerentius amplectamur, firmiusque retineamus. De Ignatio, Iustino, Ireneo, Tertulliano alibi diximus, quod Mariæ virginitatẽ secundo & tertio nascentis Ecclesiæ seculo diserte propugnarint, dictum illud Propheticum aduersariis obiicientes: Ecce Virgo concipiet & pariet Filium:

Hom. 1. in vrbis Iuda.

I. Origen.

IGITVR ab Origene Ecclesiarum, vt vocant, magistro incipiemus, qui in hunc quidem modum cõcionatur. Maria desponsata fuit Ioseph, non tamen in cõcupiscentia iuncta, Mater immaculata, Mater incorrupta, Mater intacta, Mater eius. Cuius eius? Mater Dei vnigeniti Domini & regis omniũ, plasmatoris & creatoris cunctorum. Illius, qui in excelsis sine matre, & in terra est sine patre. Ipsius, qui in cælis secũdum Deitatem in sinu est patris, & in terris secundum corporis susceptionem in sinu est matris. O magnæ admirationis gratia. O inenarrabilis suauitas. O ineffabile magnumque Sacramentum. Ipsa est eademque Virgo, ipsa & Mater Domini, ipsa & genitrix, ipsa eius ancilla, plasmatio eius, ipsa quæ genuit. Quis vnquam ista audiuit, quis vidit talia? & quis cogitare potuit, vt mater virgo esset, & intacta generaret, quæ & Virgo permansit, & genuit? Sicut enim quondam [a] rubus comburi videbatur, & ignis eum non tangebat: & sicut [b] tres pueri in camino ignis inclusi habebantur, & tamen eos non lædebat incen-

Patrum testimonia, quomodo sit adstruta Maria virginitatem. Mariam prædicare Virginem alibi Scripturæ miraculaterat.

dium, nec odor fumi erat in eis: vel [c] quemadmodũ Danieli intra lacum leonum incluso, claustris non apertis allatum est prandium ab Abacuc: ita & hæc Virgo sancta genuit Deum, sed intacta permansit: mater effecta est, sed virginitatem non amisit: genuit infantem, & vt dictum est, Virgo permansit. Virgo ergo genuit, & Virgo permansit. Mater filij facta est, & castitatis sigillum non perdidit. Quare? quia non homo iste tantum qui videbatur, sed vnigenitus erat Deus, qui in carne aduenerat.] Vides quam luculenter, quam copiose, quam constanter Origenes doceat, suamque doctrinam Scripturæ probatis exemplis illustret, vt ne quisquam si sapiat, admirabilem & perpetuam Mariæ virginitatem in dubium vocet.

Daniel. 6.

II. Cyprianus. Lib. aduersus Iudæos, cap. 5. Semper de natiuit. Christi.

CYPRIANVS totius Africæ primas & Christi Martyr insignis, non modo Mariam agnoscit, & contra Iudæos probat Virginem, sed eius quoque virginitatem sequentibus laudibus, licet paulo aliter ab ipso dispositis, non immeritò vehit: In Maria incendium originale fuit extinctum, nihil illic petiit vltio, nec præcedens delectatio aliquam expetiit pœnarum vsuram. Innoxia affligi non debuit, nec sustinebat iustitia, vt illud vas electionis communibus lassaretur iniuriis, quoniam plurimum à cæteris differens natura communicabat, non culpa. Non aliqua naturæ iniuria matrem Domini lasit, quoniam sine tormento peperit, quæ in conceptione caruit voluptate. Vltro maturus ab arbore baiula fructus elapsus est: nec oportuit vellicari, quod sponte prodibat. Erat ei proprium priuilegium, quod nulla mulierum nec ante, nec deinceps meruit obtinere, quod erat simul mater & virgo, singulis titulis insignita. Vnde & matri plenitudo gratiæ debebatur, & virgini abundantior gloria, quæ carnis & mentis integritate insignis, spirituali & corporali intus & extra Christi præsentia fruebatur.] Præclarè hęc quidem sanctus ille Martyr, paucis multa complectens, quæ summus Deus in hac Virgine cunctis suspicienda seculis, præsertim ob perpetuam & eximiam corporis animique puritatem potenter effecit, quæque in nullo Sanctorum alio liceat reperire.

Quæ miracula Deus in Maria Virgine perpetrarit.

Proprium Mariæ priuilegium matrẽ & virginẽ esse.

III. Hilarius. In apologia aduersus Rufinum. Lib. 10. de Trinit.

HILARIVS Arrianis inuisus, & [d] Hieronymo tam eloquens iudicatus, vt illum aduersus Arrianos Romani sermonis tubam, Latinæque eloquentiæ Rhodanum vocet, hoc de Maria testatum reliquit: [e] Quomodo filius Dei hominis filius erit natus, vel manens in Dei forma, formam serui acceperit: si non potente Deo verbo, ex se & carnem intra Virginem assumere, & carni animam tribuere homo Christus Iesus ad redemptionem animæ & corporis nostri perfectus est natus: & corpus quidem ita assumpsit, vt id ex Virgine conceptum, formam eum esse serui effecerit? Virgo enim non nisi ex sancto Spiritu genuit.] Et quibusdã interiectis, quum Pauli sententiam: Primus homo de terræ limo: secundus homo de cælo repetiuisset, hæc è vestigio adiicit: Hominem dicens, natiuitatem ex Virgine docuit: quæ officio vsa materno, sexus sui naturam in conceptu & partu hominis executa est. Et quum ait secundum hominẽ de cælo, originem eius ex superuenientis in Virginem sancti Spiritus aditu testatus est. Atque ita quum & homo est, & de cælis est, hominis huius & partus à Virgine est, & conceptus ex spiritu est.] Vbi non sit indecorum, Episcopũ Episcopo, Athanasium Hilario licet paulo vetustiorem, & in eodẽ aduersus Arrianos certamine gloriosum Christi confessorem adiungere. Deus, inquit, & Pater Christi, ob nostram salutem ædificauit sibi domum in vtero Deiparæ Mariæ sine commercio virili, & homo, sicut dixi, factus est.] Tum ad Epictetum scribens, Mariam vocat impollutam Virginẽ, in qua nouum huiusmodi conditum fuit, quale in nulla alia fœmina: sicut & sermone quarto aduersus Arrianos disputans, Deiparam Virginem frequẽter appellat, & partim ex Esaiæ, partim è Lucæ verbis demõstrat. Inter cętera verò sic loquitur: Quis quęso omnium, quorum mẽtio fit in sacris historiis, iustorum & sanctorum tum Patriarcharum, tum Prophetarũ ex sola Virgine ortum sui corporis habuit? Aut quæ mulier sine viro vnquam suffecit ad hominis procreationem? quis vnquam ex sola Virgine genitus est?] Præter Christum solum videlicet ex pura Virgine conceptum atque natum.

Athanasius testimonium.

I. Cor. 15.

In disputatione de Niceno Concilio contra Arrium.

Lib. de incarnat. verbi.

IIII. Epiphanius. In epistola ad Paumach. aduersus errores Ioannis Hierosolimitani. Hæres. 78.

EPIPHANIVS valde grauis & celebris author, qui propter quinque linguarũ peritiam πεντάγλωττος, tantęque authoritatis vir, quem ne regnantes quidem Hæretici auderent persequi, à Hieronymo nuncupatur, contra eos ex professo decertat, Antidicomarianitas autẽ vocat, qui Deiparam virginitatis gloria spoliare non verebantur. Quare inter cætera de illis queritur: Quomodo audent impetere impollutam Virginẽ, quæ digna facta est habitaculum fieri filij Dei, & ad hoc electa est ex multis milibus Israël, quo vas & habitaculum dignum esset, in signũ solum partus?] Ac iterum: Nemo rursus debacchetur, contumelia afficiens sanctam Virginem: absit enim, non fuit copulata carni post partum, neque ante partum Saluatoris.] Huc transfert Euangelicam historiam de Christo in cruce pendente, qui matrem suam Virginem nulli alij Apostolorum, quam soli Ioanni propter virginitatem commendarit, atque tradiderit, quum diceret: Ecce mater tua. Quanquam non esset, inquit, mater ipsius Ioannis secundum carnem: sed vt ostenderet ipsam Matrem esse principem virginitatis, quoniam ex ipsa vita erat.] Ac paucis interpositis: Si non fuisset verè ipsius mater, quæ secundum carnem peperit ipsum, non sanè de ipsa curam habuisset, vt semper Virginem commendaret, quæ mater quidem facta est propter dispensationem, impolluta autem erat propter honorem erga ipsam, & vas admirabile. Dicit autem Euangelium: Et ab illa die accepit ipsam ad seipsum. Si verò habuisset virũ, si habuisset domum, si habuisset filios, in sua secessisset, & non ad alienum.]

Ioan. 19.

Quomodo Maria Ioãnis Apostoli mater dicta.

EPIPHANIO Hieronymus, quia æqualis & familiaris eius, meretur adiungi, vir tantoperè ab [a] Augustino laudatus, qui summam præclaræ victoriæ laudem inde consecutus est, quod Heluidium Mariæ virginitatis petulantissimum insectatorem arripuerit, protriuerit, extinxerit: [b] qui alibi quoque his epithetis Mariam ornat, vt ob perpetuam virginitatẽ dicatur & sit soror, sponsa, hortus conclusus, fons signatus, porta Ezechielis orientalis. Eiusdem dictum est: Postquam Virgo concepit in vtero, soluta maledictio est.] Ac rursus ex Heluidio quærit, Ioseph qui miracula tanta cognouerat in beata Virgine, Dei templum, Spiritus sancti sedem, Domini sui Matrem audebat attingere?] Sed & alibi sanctæ Mariæ corpus nu-

Pr. Hieronymus & Greg. Nazianzenus.

a Epistola. 16. ad Marcellinum de Baptismate parvulorum. Et lib. 18. de ciuit. Dei. ca. 43.

bem leuem à Propheta dici asserit, quoniam hoc nullo humani seminis pondere sit prægrauatũ: magnoq; studio contra Iudæos disputat, vt locũ Esaię: Ecce Virgo concipiet, ad solam & perpetuã Mariæ virginitatem referri demonstret. Demũ vt eiusdem verbis vtamur: Quod clausum est atque signatũ, simili tudinem habet matris Domini Matris & Virginis. Vnde & in sepulchro Saluatoris nouo, quod in petra purissima fuerat excisum, nec antea, nec postea quisquam positus est: & tamen hæc Virgo perpetua multarum est mater virginum.] Cæterum quo pacto sepulchrum Domini respondeat, Mariæ virginitati, & quid vtrinq; sit similitudinis, planius ex Maximo, quẽ postea citabimus, intelligetur. Vbi præceptor Hieronymi Gregorius Græcis summoperè laudatus, & proprio theologi nomine insignitus, haudquaquam est mihi prætereundus. Quoties verò, & quam præclare nostra ille Virginem laudat & approbat? sicut hi quoque versus declarant:

Veneranda virgo, honesta, casta, te vnicam
Hæs inter omnes terra matres, quas habet
Matrem absque sponso scimus & viro,

Ac rursus in eodem libro:

Vt quæ parens
Expers laboris & doloris extitit
Integra & incorrupta, nescia illius
Etiam voluptatis viri, quæ ex copula est.]

Vocat eandem castissimam, felicissimam, nulli æquandam, & supra omnes decoram maximãq; Virginem, quæ cunctos cœlitum ordines excellat.

Ambrosius clarissimum Ecclesię lumen, quo spirituali patre Augustinus magnoperè gloriatur, toto, vt aiunt, pectore se illis opponit, qui cum Iouiniano virginitatem Deiparæ saltẽ post partũ labefactant, eosq; totus Synodi authoritate cõdemnat. Sed vt pauca ex illo repetamus: Speciale, inquit sibi donum virginitatis Christus elegit, & integritatis munus exhibuit, atque ipse repræsentauit, quod elegit in matre. Quanta dementia funestorũ latratuũ, vt iidem dicerent Christum ex Virgine nõ potuisse generari, qui asserũt ex muliere, & ex his humanorum pignorũ partubus virgines permanere? Aliis ergo præstat Christus, quod sibi, vt dicũt, præstare nõ potuit? Ille verò qui carnem sic suscepit, & sic homo factus est, vt hominem redimeret, atque à morte reuocaret, inusitato tamẽ Deus quasi itinere venit in terras, vt quemadmodũ dixerat: Ecce facio omnia noua: partu etiam immaculatæ Virginis nasceretur?] Ac rursus aliam Epistolã scribẽs, ex Euãgelico loco, sicut antea Epiphanius, ratiocinatur: Quid sibi istud vult, inquit, quod quũ in cruce Dominus positus peccatum mundi tolleret, pronunciauit etiam de integritate materna? Aut quid aliud dicitur, nisi vt claudat sua ora perfidia, obmutescat, ne matrem Domini aliquo audeat temerare conuitio? Testis est ergo idem arbiter, idẽ materni pudoris assertor, quod desponsata fuerit viro tatumamodo Ioseph, nulla tamẽ coniugalis coitus consuetudine thori iura cognouerit. Neque enim eam susceptura ex Ioseph filios à viri consortio separare voluisset. Sed si hoc parũ est, addidit testimoniũ Euãgelista dicẽs, quod suscepit eam discipulus in suam. Nunquid ergo diuortium fecit? nunquid à viro abduxit atq; abstulit? Ergo qui hoc legit in Euãgelio, quomodo quasi naufragus titubat & fluctuat? Hoc ergo restamẽtum filij est de matris integritate, hæc

Maria sepulchro Domini comparatur.

Testimoniũ Gregorij Nazianzeni.

In tragœdia de Christo patiente.

VI. Ambrosius. Li. 1. contra Iulianum Epist. 81.

Non commẽdãsset de cruce matrem Christus Ioãni, nisi virgo illa fuisset.

Ioan. 19.

Apocal. 21. Epist. 97.

A Mariæ locuples integri pudoris hæreditas, hic coitus finis consummationis.]

Ex Ioanne Chrysostomo, qui oris aurei cognomentum merito tenet, ac eloquentia sua Græciam vniuersam illustrat & cõmouet, ad Mariæ virginitatem comprobandam multa peti possunt, sed nos vno erimus loco contenti, qui ad ingens hoc Dei opus celebrãdũ valet, quamuis in libris vulgaribus non inueniatur. Sic igitur de Maria disserit: Ancilla est Deipara: Virgo est & Mater. Nemo hic ambigat ac dicat, quomodo si Dei ancilla est Maria, Dei quoque parẽs est? Fide ô homo quę dicuntur apprehẽde, & noli de his ambigere, quæ à Patribus tradita sunt & approbata: illa in dubiũ vocare noli, sed reuerenter & citra curiosam inquisitionem fidẽ adhibe. Crede, inquã, & anxiè noli perquirere. Alioquin si duntaxat id quod ratione assequeris credere volueris, caue ne in periculũ te ipse coniicias. Si verò verbi internuncio & Ecclesiastæ fidem adhibueris, non tu rationem de fide tua, sed antistes redditurus est. Crede igitur his, quæ de Virgine à nobis dicuntur, nec dubites eandem & Dei ancillam, & Dei parẽtem, tum rursus virginem & matrẽ profiteri. Ancilla quidem est, quia vera illius, qui ex ipsa prodiit creatura Deipara est, quandoquidem Deum ipsum, qui carnẽ ex ipsa suscepit, enixa. Virgo est, vt potè omnis virilis seminis omnisq; cõcubitus expers: ac Mater est deniq;, quod parẽs eius effecta sit, quę absque principio ab ipso patre suã habuit generationẽ.

Cvm his pulchrè congruunt, quæ tradit elegantis ingenij scriptor copiosissimus, ab Hieronymo prędicatus, Eusebius nimirum Emissenus, qui & ipse mysterium Marianæ virginitatis his verbis extollit: Ecce absque vllius seminis incremẽto de intacta ac rudi terra fœcundum germen ascendit, & de radice mortali vitę arbor effloruit, & salutifera propago nullo plantãte processit. Obstupescit natura rerum virgo procreat sobolẽ, nullũ procreandæ sobolis experta consortem, & venienti in vitam homini per vnius cõfertur mysteriũ munus duorum. Creator ex creatura nascitur, & frũctũ vẽtris sui mater innupta miratur, ac fœmina authoris sui author efficitur. Quid primũ mirer, quidue postremum? quod sine cõceptu est collata fœcũditas, an quod per partũ magis est glorificata virginitas? Sed non mirum, si ita peperit: talis erat ille, cui nupserat. Ait enim Angelus stupenti Marię: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ecce præbitura Deo nascenti corporis sui habitaculum, prius mẽte efficitur Dei tẽplum.]

Accedit & Augustinus Ecclesiæ quidẽ Catholicę cõtra Hęreticos defensor acerrimus, ac idẽ tanęę scientię vir, vt summorum Põtificum iudicio inter magistros optimos sit habitus, quem nec sinistræ vnquã suspicionis saltem rumor aspersit, sicuti Pontifex Celestinus affirmat. Suggillat ille, ac interdamnatos Hæreticos numerat Antidicomarianitas, Heluidianos, Iouinianistas, quod Marię virginitatem nefarie conuellant atque corrumpant. Inter alia verò hæc etiam adfert: Poterat Deus vel sic vel alio quo vellet modo creare vnum alium hominem, de quo vinceretur victor prioris. Sed melius iudicauit, vt de ipso quod victum fuerat genere assumeret hominem Deus, per quem generis humani vinceret inimicum, & tamen ex virgine, cuius conceptum Spiritus, non caro, fides non

V. Ioan. Chrysostomus.

Hom. in Deiparam.

Fide imperitis opus est ad Mariæ virginitatis cognitionẽ.

Credẽdum Mariam fuisse Dei ancillam, matrem autẽ Dominum esse.

VIII. Eusebius Emissenus Hom. de natiuit. Domini.

Admiratio Deiparæ virginitatis.

Lucas.

IX. Augustinus.

In Epist. Prosperi & Hilarii. Lib. de hereseibus ad Quodvult Deum.

des non libido præuenit, nec interfuit carnis concupiscentia, per quam seminantur & concipiuntur cæteri, qui trahũt originale peccatum.] Alibi apud eundẽ hæc legimus: Aluus tumescit Virginis, claustrum pudoris permanet, implętur vterus matris sine vllo cõplexu patris, sentit prolem, quæ se ignorabat coniugem. Angelus ad Virginem loquitur, à Virgine cor præparatur, Christus fide concipitur. Miraris hæc? Adhuc mirare: parit mater & virgo fœta, & intacta: nascitur filius sine homine patre, qui fecit & ipsam matrem.] Ac iterũ: Si vel per nascentem corrumperetur Christi integritas, non iam ille de virgine nasceretur: eumque falso, quod absit de Virgine Maria natum, tota cõfiteretur Ecclesia, quæ imitans eius matrem, quotidie parit membra eius, & virgo est. Lege, si placet, de virginitate sanctæ Mariæ meas literas missas ad illustrem virum, quem cum honore ac dilectione nomino Volusianum.] Tum alicubi matrem Domini de se loquentem inducit, & quidem grauiter, si verborum pondera perpendãtur: Erã, inquit, in domo mea puella Iudæa, ex semine Dauid Regis generata: adulta facta sum, & desponsata sum coniugi, & placui alteri, non interueniente adultero, sed intercedente Spiritu sancto. Desponsata sum homini Iudæo, & placui homini Deo. Despõsauit me vir Iudęus, & amauit me Christus Deus. Ita mẽ virtus altissimi obũbrauit, vt nec æstũ paterer libidinis, & mater essem creatoris. Porta facta sum cæli, ianua facta sum filij Dei. Illi facta sum ianua clausa, qui post suã resurrectionem ingressus est per ostia clausa. Qui natus de vẽtre meo, me matrem dimisit intactam, adimpleuit ventrem meum diuinitate, & vterum meum non euacuauit castitate. Exiuit de ventre meo, giganteo cursu magnificus, & vẽter meus non est pudore euacuatus, nec in conceptione inuenta sum cum dolore. Regnum teneo virginitatis, & Regem genui castitatis. Ingredientem & egredientem habui in palatio ventris filium Imperatoris: & de manibus meis non amisi clauem regni pudoris. Porta facta sum cælo, ianua facta sum filio Dei, illa porta facta clausa; quam in visione diuina Ezechiel vidit Propheta.] Ac demum ita cõcludit: O mira & laudabilis inter fœminas, in qua ab Angelo salutatur virginitas, sola impręgnata, nec vitiata: exornata nec vacuata, quia sic est ab Angelo salutata: Aue gratia plena, Dominus tecum. Felix vmbilicus castitatis, quem amplexus non tetigit maritalis: O fœmina super fœminas benedicta, quæ & virum non cognouit, & virum in vtero circundedit; quæ concubitu carnali nõ tangitur, & tamẽ carnea prole de spirituali semine gratulatur.] Atque vt semel finiam, Celebremus, inquit, cum gaudio diem, quo peperit Maria Christũ, & coniugata coniugij creatorem, & Virgo virginum principem.]

Nvnc ad posterioris seculi Patres transeamus, qui eodẽ veritatis spiritu afflati, nõ disparẽ confessionem ediderunt, nulla vt esset ætas Ecclesiæ, quæ Marianæ virginitatis testes atque præcones posset desiderare. En tibi Leonem illum verè magnum, cũ perfidis Hæreticis, tum immani Hunnorũ regi & tyranno Attilæ formidabilẽ, Humano vsu inquit, & consuetudine, quod credimus caret: sed diuina potestate subnixũ est, quòd virgo cõceperit, quod virgo pepererit & virgo permanserit. Nõ hic cogitetur parietũ cõditio, sed nascentis arbitriũ, qui sic

Lib. 13. de ciuit. Dei cap. 18.

Lib. 4. de symbol. ad Catechumenos. Item Chiri. ad Laurentium c. 34.

Sermonibus veritis de natale Domini.

Maria de sua virginitate loquens ab Augustino introducitur.

Testimoniũ Leonis.

X. Leo & Theodoretus. Serm. 2. de natiuitate Domini.

A homo natus est, quia volebat & poterat.] Tũ Leonis æqualis Theodoretus, ob Atticam eloquẽtiam Chrysostomi sectator idoneus iudicatus, perspicuè scripsit: Christus è muliere quidem perinde vt nos, nascitur. habet verò partus quiddam amplius & peculiare, nempe virginitatem. Virgo enim erat, quæ Dominum Christũ concepit & peperit.] Ac ne dubitemus, quid quantumq; Virgini matri tribuerit, ac tribui voluerit idẽ Theodoretus: Inter tot animas inquit, omnium hominum qui saluantur, vt electa columba illa sola est, quæ Christum genuit virgo, mater, puella, quæ puritate profecto Cherubin atque Seraphin antecellit.]

Ser. 10. de prouidentia.

In lib. Canticorũ.

Testimoniũ Maximi & Illefonsi.

Iam verò Maximus Taurinensis, in sacro concionandi munere laudatus antistes, non inuenustè dixit: Cur non tota deuotione credamus Saluatorẽ puerum nasci potuisse per Virginem, qui perfectũ hominem credimus de puluere fuisse formatum?] Tum Deiparæ virginitatẽ Domini sepulchro mundo componit, sicut & antè Hieronymus fecit, rem his verbis explicans: Videamus de hoc ipso Domini corpore, posteàquam de cruce deponitur, quid geratur. Accepit illud Ioseph ab Arimathæa vir iustus, sicut ait Euangelista: Et in nouo suo sepeliuit monumento, in quo nondum quisquã positus fuerat. Beatũ ergo corpus Domini Christi, quod quũ nascitur: vtero virginis nascitur: quum recedit, iusti tumulo cõmẽdatur. Beatũ planè corpus, quod virginitas peperit, & iustitia custodiuit. Custodiuit illud Ioseph tumulus incorruptũ, sicut seruauit illud Mariæ virginis vterus illibatũ. Hic enim viri pollutione nõ tangitur: ibi mortis corruptione nõ læditur: vbiq; beato corpori defertur sanctitas, vbique virginitas. Nouus illud vẽter cõcipit: nouus tumulus includit. Dominica ergo & virgo vulua, & virgo est sepultura, quin potius ipsam sepulturã vuluã dixerim: est enim similitudo non parua. Sicut enim Dominus de matris vulua exiuit: ita de Ioseph sepultura viuus surrexit.] Quid verò Illefonsus? in hoc argumento tam copiosus, vt opus integrum de Mariæ virginitate scripserit, illamque multis modis cohonestarit. In hac regione, inquit, solitudo Deo tantum & Domini: in hac mansione singularitas hospitio tantum & hospiti: hic locus cum vno tantũ aduentante cohæret. Hic vterus vnius tãtum agnitione congaudet, nec alterius viri quam nascẽtis vnius mẽbra cognoscit.] Tum iterũ: Ecce Virgo ex Deo, Virgo ex homine, Virgo attestãte Angelo, Virgo iudice sponso, Virgo ante sponsum, Virgo cum sponso, indubitata Virgo etiã dubitante spõso. Virgo ante filij aduentum, Virgo post filij generationem, Virgo cum filij natiuitate, Virgo post filium natum.]

Hom. 2. de cruce & sepulturã Domini.

Matt. 27.

Ioan. 19.

Bernardus verò eximius Ecclesiæ Doctor, nec minor huius Virginis prædicator, quã amator, multa nobis in hoc argumẽto suggerit, quũ nullus ferè alius Mariæ virginitatẽ æquè commẽdet ac vindicet. Vnum est, inquit, in quo nec primam similem visa est, nec habere secundam, gaudia matris habẽs cum virginitatis honore. Optimam partem elegit sibi Maria: optimã planè, quia bona fœcũditas cõiugalis: melior autẽ castitas virginalis: prorsus autẽ optima est fœcunditas virginea, seu fœcunda virginitas. Marię priuilegiũ est, non dabitur alteri, quod non aufertur ab ea singulare est: sed continuo etiam indicibile inuenitur, vt nemo assequi possit,

IX. Bernardus & Ricpertus. Sermo. 4. in Assum. Virginis.

Vnã & optimam partem elegit Maria.

sic nec eloqui quidẽ. Quid si & illud adiicias: Cuius mater? quæ iam poterit lingua etiam si angelica sit, dignis extollere laudibus Virginem matrem? matrem autem non cuiuscunque, sed Dei.] Alibi verò rursus: Offerantur regi virgines, sed post eã: non primatum sola vendicat sibi: multo magis autem sola sine corruptione concepit, sine grauamine tulit, sine dolore filium parturiuit.] Ab his non discrepant, quæ Rupertus Tuitensis, celebris & ipse scriptor & Germaniæ decus, memoriæ prodidit, vt potè qui virginitatis MARIÆ splendorem præ omnibus sanctis & filiis regni Dei admirabilẽ esse docet: hanc virginem cõceptu floridam, partu fructiferam, virginem in conceptu, incorruptam in partu, virginem ante partum, & incorruptam post partum prædicat. Nonne igitur, inquit, pulcherrima es mulierum? verè pulcherrima. Pudicarũ omnium virginum, viduarum atque continentiũ pudor siue pudicitia, religiositas ac verecundia, tuis genis, tuis oculis comparata, non est verecundia, non est pudor, non est aut vix meretur dici pudicitia.]

Primatum inter virgines sola sibi Maria vendicat.

Ser. Signum magnum.

Li. 1. Cantì.

Maria pulcherrima mulierum.

DEMVM ne Christianos Poëtas prætereamus, superioribus Patribus & illi consonant, apertisque verbis MARIÆ virginitatem vel inuitis impiis comprobant & illustrant. Prudentius quidem valdè vetus, qui sub Valentiniano secundo & Theodosio magno floruit, nec minus grauis Poëta, in hunc modum canit:

XII. Poeta Christiani.

Contra Homousionitas.

Innuba virgo
Nubit spiritui, vitium nec sentit amoris,
Pubertas signata manet, grauis intus & extra,
Incolumis, florens de fertilitate pudica,
Iam mater sed virgo tamen, maris inscia mater.

TVM in alio carmine quam venuste & blande modulatur illud?

Emerge dulcis pusio,
Quem matris edit castitas.

Ac rursus Christum celebrans, inquit:

Hunc quem latebra & obstetrix.
Virgoque fœta & cunulæ,
Et imbecilla infantia
Regem dederunt gentibus.

Ibidem.

EIVSDEM & illud est:

O quanta rerum gaudia
Aluus pudica continet,
Ex qua nouellum seculum
Procedit, & lux aurea.

In hymno de natali pueri IESV.

IN sedulio æquè vetusto propemodum multa id genus reperias, sed vnum atque alterum locum, qui huc spectet, indicasse sat est:

Lib. 2. operis Paschalis.

Et velut in spinis mollis rosa surgit acutis,
Nil quod lædat habens, matremque obscurat honore.
Sic Euæ de stirpe sacra veniente MARIAM
Virginis antiquæ facinus noua virgo piaret.

Ac rursus idem Presbyter simul & Poëta canit:

Angelus intactæ cecinit properata MARIÆ,
Et dictum comitata fides, vtrumque puellæ
Sidereum mox implet onus, verumque creator
Nascendi sub lege fuit: stupet innuba tentos
Virgo sinus, gaudetque suum paritura parentem.

IN eundem sensum Arator Diaconus canit, MARIAM Virginem & Dei genitricem intactam appellans. Tum Venantius, Fortunatus de partu Virginis opus edidit integrum, inter alia hoc quoque ponens:

Li. 1. in Act. Apost.

Virgo hæc virga fuit, de qua flos Christus abortu:
Hæc porta est clausa, in quam intrat vir nemo, nec exit.
O virgo insignis, mater pia, nobile semen.

VERVM hæc ego sparsim excerpsi, nec eodem quo Venantius, ordine collocaui. Apud Alcymum Auitum hæc carmina legimus:

In encomio virginitatis.

Tu MARIAM sequeris, dono cui contigit alto
Virginis & matris gemina gaudere corona,
Conciperet cum carne Deum, cælique creator
Intraret clausum reserans mysteria, ventrem.

Cur plures Mariæ virginitatis testes & propugnes non ceuetur.

SED enim in proferendis Patribus Græcis & Latinis, Oratoribus & Poëtis, qui sanctam MARIÆ virginitatem agnoscant & defendant, finis tandem esto. Quanquam plurimos Theologos alios prætermisimus, & è citatis pauca dũtaxat excerpsimus, veriti etiam, ne hæc quæ dedimus, plerisque ad alia properantibus nimis multa & prolixa esse videantur. Certè qui æqui simul & candidi censores esse voluerint, plura ab his testimonia de re omnibus seculis decantata, totiesque perorata, sed & multis sæpè miraculis diuinitus orbi comprobata minimè desiderabunt. Cæteri verò, qui productos certissimè probatissimæque veritatis testes non audiunt, alios etiam plures si produceremus, facilè, vt arbitramur, contemnerent, nimirum quod soli sapere, vel potius cùm Iudæis, Ethnicis ac Hæreticis, hoc est, deploratis hominibus omnino desipere velle videantur. Fingãt interim se nescire, quid antequã ipsi ebullirent, sanctæ Ecclesiæ tot tantiq; Doctores senserint, dixerint, scripserint: illi, inquam, qui vita optimè gesta, debellatisque suorum temporũ erroribus, gloriosissimè de hoc seculo exiuerunt, vt phrasin sequar Augustinianam. At verò vt maximè versuti ac insensi sint aduersarij, MARIAM eiusque virginitatem frustra impetere & oppugnare contendent. Etenim æterna veritas Christus neque passus est hactenus, neque patietur vnquam, virgineum matris suæ decus in obscuro versari, sed contra omnes inferorum portas plurimis & optimis firmissimisque testimoniis illud publicè perpetuoque cohonestabit. Restat vt palam impiis respondeamus, qui Patrum testimonia repudiant, & omnem Catholicæ doctrinæ lucem auersantur, ac velut ex composito Principi tenebrarum in eo seruiunt, vt Marianam virginitatem nefarie insectentur, aut aliqua saltem ex parte in dubium vocent.

Li. 1. contra Iulianum.

CAPVT SEXTVM.

De Mariæ virginitate aduersus Iudæos aliosque Iudaizantes.

Mariæ virginitati bellum ab initio Satã intulit.

VVM inuidus & malignus ille Satan, cunctorum errorum ac vitiorum facile princeps, qui per mulierem genus omne mortaliũ deprauauit, magno suo malo didicisset, sese, vt Ioannes ait, in terrã esse proiectum, nouo quodam & ardenti feruore actus, mulierem illam sole amictam, quæ masculum peperit, est persecutus. Puduit enim illum ac tæduit tam tarde cognoscere mulierem illam, quam vincere non potuisset, eamque puram & illibatam virginem à multis agnosci doluit: tantoque maioribus viribus & copiis comparatis bellum aggressus est, quo fidem de perpetua MARIÆ virgine primum

Genes. 3. Apocal. 12.

mum in Ecclesia traditam, & indies magis magisq; in mundo efflorescẽtem, si non extinguere, at certè quidem obscurare, atque in quorundam animis labefactare posset. Adeo reipsa probauit, quam verè diuino prædictum esset oraculo, Satanam mulieris nouæ nimirum Euæ, calcaneo esse incidiaturum. Proinde nonnullos è suo serpentino semine procreatos, atque ad perturbandam Ecclesiæ pacẽ suapte sponte propensos, iam inde quum recẽs Christianismus inclarescceret, excitauit, quorum operà primùm apud Iudæos, & deinde apud Ethnicos, ac demum apud Christianos ad MARIÆ virginitatem insectandam turpissimè abuteretur. Atque vt de Iudæis principio dicamus qui contra Virginem arma funesta sumpserunt, ex his Ebion Apostolorum ætate, si Tertuliano [a] fidem habemus, & Cherintus in aciem prodierunt, quemadmodum Irenæus, [b] Epiphanius [c] ac Theodoretus [d] ostendunt. Vt enim ambo illi sese filios Satanæ satellites declararẽt, & zizania tritico, Christianismum Iudaismo commiscerent, sicut in Christum Dei filiũ Dominumque nostrum blasphemi, sic etiam in matrẽ eius Mariam contumeliosi esse minimè dubitarũt. Quare hoc impiæ doctrinæ virus & toxicum sparserunt, Deiparam ne ante partum quidem mansisse virginem, sed ex Iosepho suum sustulisse filium, quemadmodum & Clemens [e] Romanus Ebionitis, velut Iudaicarum hæresum Patronis, adscribit. Neque dispar maledicentia, ne dicam insania, Carpocratem exagitauit, qui Christum ex Iosepho generatum esse, vti refert Epiphanius, impie blateraui, quem & magum facit Tertullianus. [g] Atque hi omnes nefandorum errorum authores eo digni sunt nomine, quod illis Ioãnes tribuit, vt seductores & Antichristi cum perpetua ignominia nuncupentur.

a Decaro sinofit. b Lib. 1. ad mosus her. cap. 25. c Heres. 28. contra Cherinth. d De fabul. heret.

e Lib. 6. constitutionum. Apost. 6. f Heres. 27 contra Carpocratitas. g Lib. de anima.

1. Ioan. 4. & 2. Ioan. 1.

Iudei quos habebat duces & magistros, dum Mariam negant virginem.

NEC desunt etiamnum, qui hos egregios vereque pudendos duces sequi audeant, imperiti nempe, aut stupidi potius talium magistrorum discipuli Iudæi, qui eandem cantilenam occinunt, nobisq; perpetuo recantant. Tanta enim libido illos incessit, vt nunquam satis laudatam Mariæ virginitatem vellicent, ac si possint, ex omnium animis funditus tollant. Augent hoc odium eiusdem gentis Rabbini, qui Christiano nomini vehementer infensi, subinde vociferantur, Mariam vt Messiæ parentem, sic & ante partum virginem à Christianis hominibus mendacissimè prædicari. Igitur tantum non fabulosum ac ridiculum censent, quod orthodoxi voce, scripto, cantu liberè profitentur, Christum in Virginis vterum descendisse, quæ vt mater esset Emanuelis, sine virili semine, & è solo Spiritu sancto conceperit, ac postea suum sic absoluerit partũ, vt absque pudicitiæ detrimento omnique dolore semoto filium enixa sit. Vbi nimiũ sibi similes tum antiqui, tum recentiores Iudæi esse pergunt, communi & quasi hæreditario morbo laborantes, vt oculos habeant, nec videant tamen, quoniam à iudicio carnis ad fidei simplicitatem nulla possunt ratione deduci. Quæ res tã grauiter Paulũ iam olim afflixit, vt singulari tristitia & cõtinuo dolore pressus, obcœcatam hanc gẽtem, suosque fratres Israëlitas ex animo deploraret, hocque de illis iudicium ferret: Dedit illis Deus spiritum compunctionis κατανυξεως oculos, vt non videant, & aures, vt non audiant vsque in hodiernum diem. Loquitur

Communis Iudæorum vitium sacra legere & nihil intelligere.

Rom. 9.

Rom. 11.

autem isthæc more Prophetico, sicut Romæ cum iisdem disputans, seipsum magis explicet hac oratione: [a] Bene Spiritus sanctus locutus est per Esaiã Prophetam ad Patres nostros, dicens: [b] Vade ad populum istum, & dic: Aure audietis & non intelligetis. & videntes videbitis, & nõ perspicietis. Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos compresserunt, ne fortè videant oculis, & auribus audiãt, & corde intelligãt & conuertantur. Ex quibus verbis probat Tertullianus, Iudæos peruersos, & ab intellectu suę legis alienos esse, quibus vim intelligendi ademerit Deus, Sacramẽta vt spiritualia non possint assequi, ideoq; Prophetã ac potius Deũ ipsum de illorum stupiditate his verbis cõqueri: Agnouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui: Israel autem me non cognouit, & populus me non intellexit. Tũ alio in loco: Quis cœcus, nisi seruus meus? & surdus, nisi ad quem nuncios meos misi?

a Actor. 28 b Esai. 6.

Lib. 3. cont. Mar. & lib. de cibis Iudaicis.

Esai. 1.

Esai. 42.

QVANQVAM tolerabilius erat ignorantes ac cœcos esse Iudæos, quod vitiũ in illis Moyses quoque reprehendit, nisi fœdam hanc ignorantiam cũ inuincibili peruicacia simul & horrenda immanitate coniungerent, iure vt illis obiiciatur: Dura ceruice & incircumcisi cordibus & auribus, vos semper Spiritui sancto restitistis. Quem Prophetarum non sunt persecuti Patres vestri? quemadmodum protomartyr noster Stephanus fide & sapiẽtia plenus, nullaque ratione ab aduersariis victus, sed Iudaicis dũtaxat lapidibus obrutus & oppressus, huic ceruicosæ genti constanter exprobrauit. Atque ne sat quidem illis fuit in sanctos Prophetas impetũ facere: pari enim sæuitia in venerandos Apostolos ac veros ministros Euangelij diuinitus missos exarserunt, vt Christus fore illis est vaticinatus. Illud omnem Tyrannorum vincit immanitatem, quod qui promisso & exhibito suo Messiæ debebãt plurimum, velut ipsis beluis efferatiores quæ acceptis beneficiis sæpe mansuescũt, hanc malam adeò gratiam illi retulerint, vt per se ac alios homines sanguinarios, in eum ipsum Messiam Deique filium cruentis manibus palam desæuierint, ac illum longe innocentissimum ipsi perditissimi teterrimo, probrosissimo, acerbissimo genere supplicij excruciarint. Quanquam neque inter hos quidem fines rabies Iudaica constitit, sed ne quicquam viperino generi ad parentum indolem exprimendam, aut sicut Christus loquitur, ad Patrum mẽsuram implẽdam deesset, quum iam fractis & amissis velut viribus, aliam vim & iniuriam inferre non possunt Ecclesiæ, id quod possunt, æquè virulentis animis, ac linguis maledicis præstare nunquam intermittunt. Quocirca æternum Regem Christum, eiusq; Matrem sacrosanctam horrendis probris incessunt & implacabile Christiani nominis odium, quod animis penitus infixum tenent, suis etiam liberis & domesticis continenter instillant. Quid verò turpius aut fingerent, aut dicerent, quam quod filium Dei ipsorum Patribus promissum, ex Abrahæ semine & tribu Iuda hominem factum, ad ipsos peculiariter destinatum, sueque gẽti & patrię semper amicissimum fidissimumque doctorem, non nisi pro falso impioque magistro, & totius populi seductore censent, & idcirco Ieschenozere, sed & Tholin, hoc est, in cruce suspensum, & Hannido, id est, ex adulterio natum audent appellitare?

Actor. 7.

Iudei non minus crudeles, quã impij & imperiti.

Matth. 23.

Matth. 23.

Rom. 1. & 9.

Matt. 13.

QVOMODO igitur Matri parcerent, qui sunt in filium adeo contumeliosi, Matri alioquin ex ipsorum ortæ familia, Matri in ipsorum libris promissæ atque descriptæ, Matri à priscis Rabbinis sæpè multumque decantatæ, Matri denique totius Palestinæ luci semper fulgentissimæ ac immortali. Quæ autem in hanc matrem conferunt maledicta? Nos quidem pudet dicere, quod illos facere non pudet. Putidissimi homines illam vocant Thlua, perinde ac si carnificè dixeris: notant enim vel carnificis vxorem, vel quæ carnificinæ officium gerat. Appellant & Sono, vt publicam peccatricem designent sceleratitum Thmea, velut quæ in omni se libidinis cœno volutarit, dicere non erubescunt. Quare hos ego duces, aut potius Patriarchas dixerim Albigensium, qui postquam in Gallia cœpere grassari, Catholicos diu multumque diuexarunt, tam impij homines, vt Sacramenta Ecclesiæ omnia contemnerent, tamque blasphemi, vt Iudaico, imò & sathanico furore agitari Mariam apertè meretricem dictitarẽt. Illud Iudæorum est proprium, vt insani de Maria præclari quicquã audire horreant, & velut aspis ab aspide mutuatur venenũ: sic alius illorum ab alio in matrem Iesu venenatam discat vibrare linguam. Demum, quod progeniem viperinam egregiè decet, cum materno lacte Mariani nominis odium imbibunt, ac per omnem occasionem sic euomunt, vt immanibus Turcis longè quidẽ rabidiores & efferatiores se canes esse declarent. Adeò verè dixit Bruno: Reuera nullã creatura est, quam sic Iudæi habeant odio, sicut matrem hanc & filium. Neque enim matrem diligere possunt, qui tam iniquo odio filium prosequũtur.] Quid quod æterna lege sanxerunt, vt qui velint apud ipsos esse germani, hoc est, plusquam spurij patris Abrahæ filij, diuinæ Eucharistiæ beatæq; Mariæ semper Virgini quotidie maledicant, quemadmodum Ioannes Matthias Tiberinus prodidit, atq; ter singulis diebus oratione ad Deum habita Christianam gentem deuoueant & execrentur? Docet ea de re tertius liber Thalmud, è ridiculis quidem fabulis & horrẽdis erroribus planè conflatus, tamẽ qui summã apud istos obtinet authoritatem. At ô infelicem perditamque gentem, quæ in extrema etiã seruitute vindicem perfidiæ Deum adeò non agnoscit, vt suum nostrumque Messiam, & eius venerãdam matrem incessabili quadam rabie persequatur. Nihil autem nunc attinet, aduersus indociles ac contumaces, Deoque semper rebelles & bonis omnibus inuisos Iudæos causam nouam instituere: partim ne surdis canere, ac margaritas porcis ipsis obicere videamur, partim quod causã hæc à Patribus iampridem perorata sit, qui Mariam virginem contra horũ & Ebionitarum omniũ diros impetus & furores fortissime propugnarunt.

Quãm fœda probra in Mariam iudæi euomant.

Albigensium horrenda impietas.

Vide Guillelmo Nangiaco.

Christum & Mariã, sicut & sacrã Eucharistiam, Iudæi maximè insectãtur & execrantur.

Ser. de assumũ. B. Mariæ

In vita Simonis puerij Trideminij.

Iudæi perditi nec esse, nec Deum nec veritatẽ agnoscunt, sed insectantur.

Ex veteri duntaxat Testamento Iudæi reuincendi.

Propositio de tractatione sequenti.

Veruntamen si cum Iudæis cominus est congrediendum, quoniam Euangelicis & Apostolicis literis nullam tribuunt authoritatem, veteris instrumenti testimoniis vrgendi sunt, vt saltem in Mariã nostram debacchari desistant, ac de illius quidẽ virginitate melius tandem sentiant. Vbi me non fugit quam sit difficile veteres proferre Scripturas, quæ pinguibus & repugnantibus illorum animis vtcũque satisfaciant, causamque nostræ Virginis tueantur. Indicabo tamen sedes argumentorum, ex quibus pletique Patres causæ propositæ patrocinantur, sed qui fortasse ad Christianos in accepta fide confirmandos potius, quam ad præfractam hanc gentem è Scripturis solide conuincendam pertinent. Postea de Esaiæ loco dicemus, qui vnus omnium & clarissimus, & grauissimus videri potest, vt vel inuitis Iudæis Messiæ mater Virgo & esse, & manere constituatur. Principio autem reperẽdum est, quod Maximus etiam sapienter animaduertit, præter vsitatum humanæ Conceptionis modum, tres nascendi species in hoc mundo valde mirabiles extitisse, ac sacrosanctam Trinitatẽ in illis virtutem potentiamque suam peculiariter exercuisse. Primum quidem quum Adam ex limo formaretur, deinde quum Eua ex virili latere muliebre corpus sumeret, postremo quum Christus ex Virgine homo generaretur. Quid enim horũ, inquit idem Maximus, non nouum? quid horum non mirabile? quid horum nisi fidem sequamur, inquisitio poterit humana complecti? Ac priores quidem duos nascendi modos Iudæi nobiscum haud grauatim agnoscunt & comprobant, verbis nempe Moysi non obscuris conuicti: at in posteriore dũtaxat improbe tergiuersantur, præsertim ne quid commune nobiscum ad Christi ac Mariæ gloriam habere ac profiteri videantur. Deinde antiquæ legis vmbris & Scripturæ cortici sic manent affixi, nihil vt ferè sublime capiant, omnemque sibi viam præcludant ad ipsum legis finem & scopum, qui Christus & Christiana veritas existit, perueniendi. Adhæc stultitiæ suæ argumentum in eo præbent, quod certos velut limites diuinæ potentiæ circumscribant, eamque in veteri Testamento, quàm in nouo efficaciorem esse confingant. Hinc potens illis Deus videtur, & rectè quidem, qui primum hominem eiusque coniugem modo tam stupendo creauit, quum semen patris deesset, ac materna viscera nullum ad prolem excitandam officium adhiberent. Idem verò Deus illorum iudicio tantum non inuidus aut imbecillis, Christo suam gratiam virtutemque subduxit, ne hic sine viro è sola virgine procrearetur. Tam pulchre, tam prudenter isti Adæ & Euæ, hoc est, famuli & famulæ potiorem, Christi verò & Mariæ, maximi nempè filij optimæque matris deteriorem conditionem faciunt, nullo quidem vel Scripturæ, vel rationis pondere, sed sola contẽdendi libidine permoti, certius vt omnes intelligant, Iudæos non solum veritati Euangelicæ, sed diuinæ simul omnipotentiæ in hoc doctrinæ genere sine vllo iudicio repugnare. Verum nos Ecclesiæ lumina Iudaicis tenebris, ne dicam furoribus, opponamus, & Ebionitarum reliquias adhuc pullulantes tacitèque serpentes, Patrum testimoniis coarguamus, quorum vnus pluris sanè valeat, quàm impiorum caterua quantumlibet maledicis instructa linguis, ac armãdis perfidorum copiis cõmunita vnquam valere possit.

Tres mirabiles & supra naturales nascendi modos, è Scriptura colligi. *Hom. 3. in natali Domini.*

Nolunt Iudæi tantum Christo quoad Euæ virginem, citra generationẽ humanam.

MAXIMVS Taurinensis, quem paulò antè citauimus, velut cum Iudæo contendens, in hũc modum ratiocinatur. Non putas Deum, inquit, nouum puerum in aluo Virginis potuisse formare, qui quũ primũ conderet hominẽ, nec semen Patris, nec viscera materna quæsiuit? Dic itaque quicunq; es supernæ dispensationis arbiter & discussor, quæ tibi videtur virtus eminentior, partum dedisse Virgini, aut perfectum hominem creasse de terra? Primus enim homo, vt ait Apostolus, de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis. Si contra naturam esse contendis, quod in mysterio redemptionis nostræ sine viro puella asseritur concepisse, cuius quæso naturæ est, quod in parente generis nostri caro sine carne formata est? Quæ est illa ratio, imò quam cœca contentio, vt non credatur Deus facere hominem posse de fœmina, quem creditur fecisse de puluere? Si omnipotentis ô homo tali in negotio esse perspicis voluntatem, de opere cur retractas? Omnia enim, sicut legitur, Dominus quæ voluit, fecit in cælo & in terra.] Iam verò Tertullianus Maximo longè vetustior, non dissimile argumentum inducit, primi hominis exemplum proponens, quo Iudæos eorumque sobolem ad virgineum Mariæ partum agnoscendum impellat. Sic enim loquitur: Virgo erat adhuc terra nondum opere compressa, nondum sementi subacta: ex ea hominem factum accipimus à Deo in animam viuam. Igitur si primus Adam ita traditur, meritò sequens vel nouissimus Adam, vt Apostolus dixit, perinde de terra, id est, de carne, nondum generatione resignata, in Spiritum viuificantem à Deo est prolatus.] Ac eodem modo ante Tertullianum docuit [a] Irenæus, quem deinde [b] Basilius Magnus sequi voluisse videtur, vtroque nimirum Mariæ virginitatem virgineumque partum adstruente ex ipsa primi hominis, vt diximus creatione. Sic enim summatim colligunt. Sicut Adam solo Dei verbo de rudi terra eaque, vt sic dicam, virgine procreatus est, quam nec imber attigerat, neque manus hominis coluerat: Sic & mater Domini sine viri commercio, & per virtutem Spiritus Adam secundum produxit, nulla tamen ex parte corrupta virginitate, quæ semper ei illibata permansit. Sed & Iustinus martyr, ac nobilis ille Philosophus Mariam docet Euæ conferre, quandoquidem vtraque virgo & integra fuerit: hæc quidem vbi verbum serpentis in paradiso concepit, ac idcirco inobedientiam mortemque pariens: illa verò, quum in Nazareth audito Gabriele fidem & obedientiam Deo præstitit, & hinc nobis concipiens & proferens Emanuelem.

Homil. 3. in natali Domini.

Maximi Tertulliani & plurium Patrum testimonia, Christi ortum ex virgine citè probari, primorum parentum exemplo.

1. Cor. 15.

Ibid. 134.

Lib. de carne Christi & lib. 3. cont. Marcionem.

1. Cor. 15.

a Lib. 3. cont. Valentini. cap. 31.

b Lib. de vera virginitate.

Et primus & secundus Adã de terra virgine procreatus.

Iustinus martyr & Triphon rabbino.

QVÆ Patrum sententiæ, vt reliquas alibi propositas prætermittam, quo pacto Iudæi & eorum assecla refutandi sint, non obscurè commonstrant, simulque monent, si Scripturas ritè conferre velimus, primi parentis Adæ, primæque matris Euæ formationem velut typum eius esse miraculi, quod in Maria Virgine ac eius filios consequi debuit, nec satis potest vnquam celebrari. Cur ergo Iudæis incredibile videatur, virginem peperisse, toto quidem orbe tot seculis in hanc fidem conspirante, si credibile certumque videri volunt, ex Adam mulierem, eamque virginem & adultam esse formatam? Tum si fœmina ex viro etiam dormiente, & nullo concubitu accedente, integra perfectaque prodiit, an vir Christus ex Maria fœmina, eaque virgine non potuit absolute procreari? Ad hæc si è seruo famulæ corpus excitatur (nam vtriusque primi hominis vnus idemque Dominus & Conditor Deus) cur non de Maria, quæ seipsam Domini vocat ancillam. Dominus ipse nasceretur? Postremo si Sara, licet sterilis anus, & iam nonagenaria, filium peperit, quum per naturam & ætatem & consuetudinem nihil tale assequi posset, vt diximus

Iudæorum figmentum quo potestatem deipsi potestatem generationis miraculum in secundo Adam, non in primo.

Iud. Genes. 1.

Genes. 1.

Non solum creationem, sed etiam generationem esse.

cur Maria in ipso ætatis flore, licet ignara libidinis, ad partum non peruenirет? Sed nunc satis erit Cyrillum Hierosolymitanum pro nobis loquentem, & Iudæos verberantem inducere, vt qui velit, eiusdem velut telis ex veteris instrumenti armamentario depromptis vtatur. Habet autem in hunc modum: Illis, qui sunt de circũcisione sic occurrens, perquire, vtrum est difficilius, senem & sterilem, muliebribus iam deficiẽtibus parere, aut Virginem iuuenem generare? Sterilis erat Sara, & deficientibus iam muliebribus, præter naturam peperit. Igitur quum & sterilem, & Virginem parere sit præter naturam: aut vtrumque nega, aut vtrunque concede. Idem enim Deus vtrunque operatus est: neq; enim audebis dicere, quod illic quidem possibile, hic autem impossibile est Deo. Et rursus, quæ natura manum hominis vna hora in diuersas species mutare potest, & rursus restituere? Quomodo igitur Moysis manus sicut nix alba apparuit, & rursus statim albedine illa destituta est? Sed dices, quia Deus voluit, mutata est. Illic Deus volens potest: hic autem nunquid non potest? Ac illud quidem signum ad Ægyptios tantum, hoc autem datum erat signum vniuerso orbi. O Iudæi vtrum autem difficilius est, Virginem parere, aut virgã in animal mutari? Confitemini quod tempore Moysis rectissima virga serpentina specie facta est, & horrenda fuit etiam proiicienti illam. Et qui antea tenebat virgam, paulo post fugiebat illam tanquam draconem. Reuera enim draco erat, fugiebat autem, non metuens id, quod tenuit, sed timens mutatum. Dentes habuit virga, & draconis oculos. De virga itaq; oculi pullularunt: & de vtero virginis puer nõ nascetur Deo volente? Taceo hic, quod & virga Aaron, quod reliquæ arbores per annos plures faciunt, hoc per vnã noctem fecit. Quis enim nescit, quod virga cortice destituta, etiamsi in mediis fluminibus plantetur, nunquam florebit? Sed quum Deus nõ naturam arborum sequatur, verum naturæ est factor, etiam infructuosa siccaque virga, & sine cortice effloruit, & nucum fructum protulit. Qui igitur virgæ propter typicum summum Sacerdotem, præter naturã fructum tulit: nunquid Virgini, vt verum Sacerdotem summum pareret, hoc non conferret?] Deinde verò Iudæos perstringens: O indoctissimi Iudæi, inquit, vnde Adam factus est? Nonne Deus accepit puluerem de terra, & creauit creaturam hanc admirandam? Quid igitur? Lutum quidem in oculum mutatur, & Virgo non generabit? quod apud homines maximè est impossibile, nunquid Deus præstare non poterit.]

Ab exemplo Sarę sterilis, & in ętate decrepita parientis.

Ab exemplo manus Moysi in aliã atque aliam speciẽ trãsformatę.

Ab exemplo mutatę virgę Moysis in draconem.

Numer. 7.

Ab exemplo virgę Aaronis contra naturã efflorescẽtis.

Ab exemplo Adę formati de puluere.

PERGAMVS autem complures indicare typos & allegorias, nec aliunde quam ex Propheticis literis erutas, vt crassi Iudæi illisque suffragantes alij fortius comprimantur, dum tantopere à fide Marianæ virginitatis abhorrent, eamque nulla ratione probabilem videri volunt. [a] Ambrosius hæc nobis arma subministrat: Quid incredibile, inquit, si contra vsum originis naturalis peperit Maria, & Virgo permanet? [b] quando cõtra vsum uaturæ mare vidit & fugit, atque in fontem suum Iordanis fluenta remearunt? Non ergo excedit fidem, quod Virgo peperit, quãdo legimus, quod [c] petra vomuit aquas, & in montis speciem [d] maris vnda solidata est. Non ergo excedit fidem, quodhomo exiuit de virgine quando petra pro fonte flumen scaturiuit,

Quibus typis & miraculis Marię virginitas in Propheticis literis cõtra Iudęos magismagisque cõprobetur.

a In ep. 81.

b Psal. 113.

c Num. 20.

d Exod. 14.

[e] ferrum super aquas natauit, [f] ambulauit homo superaquas. Ergo si hominem vnda portauit, non potuit hominem vigo generare?] Tùm [g] Augustinus, vt eandem causam aduersùs Iudęos vrgeat, has veteris Testaméti figuras commodè profert: Ipsa lex, quam quotidie legis, [h] sine graphio scripta est in tabulis lapideis, lege & intellige, quod [i] panem in eremo terra produxerit, cuius semen orator nullus induxit. [k] Virga etiam Aaron annis siccata plurimis, sine aqua reuixit, in templo floruit, nuces produxit. Ergo qui scripsit lapideas tabulas sine stylo ferreo, ipse grauidauit Mariam Spiritu sancto. Et qui produxit panes in eremo sine oratione, ipse impręgnauit virginem sine corruptione. Et qui fecit virgam sine humore folia germinare, ipse fecit filiã Dauid sine semine generare.] Cæterum quod ad virgã Aaron attinet, quæ sola inter alias plures allatas & floruit & fronduit, alibi quoque cum Iudæis in hoc argumento disputat Augustinus. Dominus, inquit, Moysi sancto præcepit de singulis tribubus virgas afferri. Allatæ sunt duodecim virgæ, inter quas etiã vna erat, quæ Aaron fuerat Sacerdotis: positæ sunt à sancto Moyse in tabernaculo testimonij. Virga autem Aarõ post alterum diem inuenitur subito produxisse flores & frondes, & peperisse nuces.] Et postea: Virga ergo potuit contra naturam nuces educere, virgo non potuit contra naturæ iura Dei filiũ generare? Dicat igitur mihi Iudæus incredulus, quemadmodum arida virgã floruit & fronduit, & nuces protulit, & dicam illi, quemadmodum Virgo conceperit & pepererit. Sed profecto Iudæus nec conceptum poterit virgę explicare, nec Virginis partum.] Ac demum disputationem ita concludit: Deus, qui in Numeris mirabile signum ostendit contra naturã, vt asina loqueretur, ipse mirabilius facere voluit, vt Christus de Virgine nasceretur.] Succinctius verò Bernardus: Quid rogo, inquit, virga Aaron florida, nec humectata, nisi Mariã concipientem, quamuis virum non cognoscentem portẽ debat? Nec virgæ virorem floris læsit emissio, nec Virginis pudorem sacri partus editio.] Ac mire profecto Mariæ virgineam fœcunditatem virga hęc sacerdotalis adumbrabat, quæ neque mortali manu consita, neque terreno succo irrigata, & cælitus cõcipiendo floruit, & sine cruciatu pariens fructum viuificum edidit.

Non repetam mysticas alias probationes, quibus veteres, ac in primis [a] Gregorius Nyssenus, [b] Ambrosius, [c] Andreas Hierosolymitanus & [d] Bernardus delectãtur, nimirum vbi de horto concluso & fonte signato, de virga florente, deque petra aquas effundente disserunt. His enim illi Scripturæ locis atque typis vtuntur, vt Mariæ virginitatem asserant, nec solum piis, sed etiam impiis efficiant commendatiorem. An non Maria hortus diuinæ custodiæ sępe communitus, in quo summus ille hortulanus inter lilia pascit, ac cubat in meridie? An non eadem lilium in spineto enatum, & mater pudica lilij conuallium? rosa Hierichana, quæ florem est enixa cãpestrem? An non sancta ciuitas Sion, quam in expugnabilibus munimentis tutatus est is, qui natus est in ea, quique fundauit Altissimus, cui videlicet ipse est & murus & antemurale? An non campestris olea, speciosa ac tonsilis, de cuius illibato corpore virentem semper surculum decerpsit is, cui familiare est columbina specie apparere mortalibus? Quanquam propius ad rem facere videtur Exodi locus de rubo, quem ardentem in montem, sed sine omni combustione Moyses admirans aspexit: Sicut enim rubi naturam excedit, si flammis vndique coopertus, nihilominus maneat incombustus, nullumque sui detrimentum faciat, ita non humanæ, sed diuinæ virtutis opus proprium fuit prągnans Marię virginitas, quæ cum vxorem nunquam præstitisset, tamen puerperæ nomen promeretur, illæsa semper integritate, sicut [e] Chrysostomus & [f] Eucherius hanc figuram explanant. vnde dixit quoque [g] Bernardus: Quid rubus ille quõdam Mosaicus portendebat, flammas quidem emittens, sed non ardens, nisi Mariam parientem, & dolorem non sentientem? Ac alibi rursus: [h] Magna planè visio rubus ardens sine combustione: magnum signum mulier illæsa manens amicta Sole.] Eodem spectat, quod in Psalmis Dauidicis legimus: Descendit sicut pluuia in vellus, & sicut stillicidia stillantia super terram. Hic Prophetæ locus ad illud vellus alludit, quod Gedeoni forti viro in signum victoriæ de Madianitis hostibus reportandæ diuinitus concessum atque monstratum est. Cum enim is de belli successu dubitaret, ac aridam circumquaque terram aspiceret, inusitatum ac mirabilem in vellere humorem spectare iubetur, vt hinc diuinam opem atque potentiam in re bellica sibi certius polliceretur. Typus in Mariam optimè competit, cuius sterilis virginitas, si secundum carnem iudicemus, apparet: sed vt apertum præcipuæ contra Satanam victoriæ indicium habeamus, eadem virginitas cum fœcunditate sacratissima coniungitur, Christo nobis per Mariam edito. Igitur niueum hoc Gedeonis vellus virginitatem illius exprimit, quæ à carnis contagio longè semota, at cælesti rore ter compluta, sanctissimæ Trinitatis opificio mirabilem fœtum pura concepit, pura enixa est, & post partum pura vsque permansit, vnde Bernardus etiam dixit, Gedeonis vellus, quod vtique de carne tonsum, sed sine vulnere carnis in area ponitur, & nunc quidem lana, nũc verò area perfunditur, carnem illam de carne Virginis, & absque detrimẽto virginitatis assumtam designat. Ac paulo quidem aliter figuram hanc explicat Ambrosius, sed vt Marianam quoque virginitatem inde confirmet, quia Christus in Virginem latenter ac secreto descenderit, nullumque in illa viri complexum admiserit. Quid enim, inquit, tam silenter & sine strepitu fit, quam imber in lanæ vellus infunditur? Nullius aures sono verberat, nullius corpus humore repercussionis aspergit: sed sine inquietudine hominum totum imbrem per multiplices effusum partes, toto corpore in se trahit, vnius meatus scissuram nesciens, solida mollitia plures præbens meatus, & quod clausum videtur per densitatem, est patulum per tenuitatem. Rectè ergo Maria velleri comparatur, quæ ita concepit Dominum, vt toto eum hauriret corpore, nec eius discissuram corporis pateretur, sed esset mollis ad obsequium, solida ad sanctimoniam. Rectè, inquam, Maria velleri comparatur, de cuius fructu salutaria populis vestimenta texuntur, vellus planè Maria est: siquidem de molli sinu eius Agnus egressus est, qui & ipse matris lanicinium, hoc est, carnem gestans, molli vellere cunctotum operit vulnera populorum.]

Fauet

e 4. Reg. 6.
f Ioann. 21.
g Ser. 14. de natali Domini.
h Exod. 31. & 34.
i Exod. 16.
k Num. 17.

Aaronis virga Deiparæ virginitatem adumbrat.

Serm. in Dominica ante natalem Domini.
Numer. 17.

Numer. 22.

Hom. 2. de beata virg.

a De natiui. Domini.
b Epist. 82.
c De dorm. beat. Virg.
d In Euang. Missus est.

Plures typi veteris Testamenti Virginem pariturã loquuntur.

Exod. 3.

Incõbustus Moysi rubus, Maria in partu Virginem permansit saluam oblata.

e In Genes.
f De semel. Spiritu sanc.
g Hom. 2. de B. Virg.
h. Serm. de Virg. Mater verbi.
Apocalyp. Iudic. 6.
Psal. 71.

Quãdãgideo vellus Gedeonis.

Hom. 1. de beata Vir.

Ser. 13. de natali Domini.

3. Reg. 18.

Maria velleri similis.

Hom. 17. in Genes.

Lib. 14. in Isaiam. Ex. 13.

Maria nihil de sui & Dominiseminis corrupta.

Vide Ioannem Hierosolo. de inst. monach.

Fauet præterea locus, de Propheta Helia scriptus, qui post holocaustum cælitus concrematum, post Prophetas Baal occisos, cum iam tempus propitiationis instaret, quo Deus vberrimam, pluuiam in terras demittere voluit, ascendit in Carmeli montis verticem, iussitque puerum suum ex alto contra mare, prospicere. Is cum iam sexies frustra prospexisset, septima vice tandem quasi vestigium filij hominis vidit apparere in nubecula, quæ de ipso mari consurgeret: Quæ nubecula, nostram Virginem exprimebat, vt quæ de mari seculi huius, si carnis propaginem spectes, ascendit, ipsoque mari seculi haud dubiè & altior & leuior fuit, neque vllis aut mundi, aut carnis, aut peccati illecebris deprimi potuit: atque in hac ipsa nubecula vestigium hominis, adeoque veritas carnis illius apparuit, qui se filium hominis appellauit, & non nisi de Virgine natus, mundi se propitiatorem ostendit.

Sed enim quoniam in hunc sumus campum ingressi, non abs re fuerit in Propheticis libris, velut in amœnis pratis diutius detinere Lectorem, vt tantum Dei mysterium, quod in Maria celebramus, & Iudæi aliique carnis iudicio impediti, cœcis velut oculis transeunt, rectius obseruetur, ac maiore in precio habeatur. Cauendum enim in primis hoc fœdum & Iudaicum est vitium, ne tanquam ingrati & agrestes conuiuę, sicco nudoque pane contenti esse velimus, quum oblatis pretiosis epulis ex liberalitate hospitis frui possumus, & inuitati ad mensam Domini lautissimam assidemus. Nec temere monet Rex sapientissimus: [a] Quando sederis vt comedas cum principe, diligenter attende, quæ apposita sunt ante faciem tuam. Verum in yesanos Iudęos quadrat maximè, quod Prophetam fore prædixit: [b] Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum & in captionẽ & in scandalum, sicut & [c] Paulus hęc verba interpretatur. [d] Esaias quidem Propheta de Marię filio, veroque Messia differens, non sine venusta metaphora dixit: Ascendet sicut virgultum, & sicut radix de terra sitienti, vel sicut Aquila interpretatur, inuia, perinde ac si dicat: Nascetur Christus vt virgultum elegantissimum, sed mirabiliter nascetur è solo arido, hoc est, è Virgine Maria, virili semine non irrigata, nimirum vt opus hoc Dei proprium & singulare cognoscamus. Nec refert, si cum aliis interpretibus legas · Ascendens sicut puerulus lactens aspectu de terra sitienti & inuia. Idem enim Christus, qui paruulus natus virginea suxit vbera, ex matre processit veluti terra siticulosa, quoniam carnis affectu & viri congressu semineque vacua. sed ob ardorem & plenitudinem Spiritus simul æstuante: terra, inquam, inuia, quia & in partu, & post partum virginitatem suam hæc mater integram conseruauit. Ad quod Esaiæ dictum Origenes alludit, vt planè suspicor, vbi docet Christum veluti virgultum, siue ramum nasci non ex semine, sed ex Virgine absque concubitu viri, & sine semine naturali. Nam & Symmachus pro virgulto ramum interpretatur, & Hieronymus apertè monet, hic assumtum ostendi hominem, qui processit de vtero virginali, simulque Marianæ virginitatis priuilegium demonstrari. Extat & aliud Esaiæ vaticinium: Ecce Dominus ascendet supra nubem leuem: aut sicut alij vertunt: Ecce Dominus vehitur super nubem leuem, & ingredietur Ægyptum. Ambrosius legit: Ecce Dominus venit sedens super nubem leuem, per quam accipi docet, Mariam coniugij onera nescientem, & quæ Virgo integra fontem, quo terrarum orbis irrigatur, complexa est. Hieronymus perspicuè tradit: Ascendit Dominus super nubem leuem: corpus sanctę virginis Mariæ, quod nullo humani seminis pondere prægrauatum est.] Adiungit autem statim Esaias: Et ingredietur Ægyptum, & commouebuntur simulachra Ægypti à facie eius. Cum enim nubes illa leuis Virgo sacratissima Christum puerum in Ægyptum deportaret, cuncta illic idola, velut præsentis Messiæ aduentum ferre non possent, corruisse dicuntur, sicut [e] Cyrillus Alexandrinus & [f] Nicephorus Callistus eundem Esaiæ locum explanant, quibus & [g] Anselmus consonat. An Maria leui nubi non ritè confertur, vt quæ nullo peccati onere grauaretur, omni autem benedictione gratiaque compleretur, vt virgo fœcunda redderetur, ex qua rerum omnium opifex in mundum progressus, cuncta innouaret atque pacificaret? Quam verò grauiter, quàm appositè pronunciat Hieremias: Nouum faciet Dominus super terram, sic enim [h] Cyprianus legit, nec dissentit [i] Augustinus, pro eo, quod vetus habet interpres: Creauit Dominus nouum super terram: Foemina circundabit virum. Perinde ac si dicat Propheta: Nouum quod super terram dico Dominum esse facturum, in eo consistit, quod fœmina circundabit virum, eaque super omnes fœminas benedicta, quę licet virum non cognouerit, omnis virilis congressus expers, tamen carnea prole de spirituali semine gratulatur, vt verbis Augustinianis vtamur: Nam profecto res noua, inaudita, stupenda, vereque diuina est, quod ante luciferum genitus initium carnis ex Virgine capiat, quodque vniuersitatis parentem vnius Virginis venter includat. Succinctè Bernardus: Fœmina circundans virum, inquit, Virgo est concipiens Deum.]

Neque parum illustris apud Danielem est locus, quo veteres Theologi frequẽter vtuntur, quum promittitur & prædicitur lapis, qui de monte sine manibus est abscindendus. Hic [k] Irenæus & alij Mariam faciunt montem, sicut & [l] Gregorius illam montem in vertice montium, id est, Sanctis & Angelis cunctis præeminentem ex Esaia nuncupat: à quo monte sumptus est lapis ille probatus & pretiosus & angularis, qui fecit vtraque vnum, & cui innititur omnis ædificatio spiritualis: sumptus inquam, de monte sine manibus: quæ manus pro opere nuptiarum hoc loco accipiuntur, Hieronymo teste. Etenim Christi in hunc mundum aduentus sine congressu Ioseph, sine viri opera, sola virgine cooperante ex summa Dei virtute processit. [m] Augustinus & [n] Hillefonsus paulo aliter de hoc Danielis lapide loquuntur, qui de monte, [o] id est, de regno Iudæorum præcisus fuerit: sed in eo tamen consentiunt, Christum esse lapidem sine manibus excisum, vtpotè sine opere humano, sine amplexu maritali, sine matris corruptione de Virgine procreatum. Præterea huc spectat Oseæ Prophetæ dictum: Adducet vrentem ventum Dominus de deserto ascendentem, & deficcabit venas mortis. Quis etenim alius mortis deficcabit venas, nisi Christus Iesus, quem nobis intemerati ventris desertum refudit? sicut [p] Gildebertus exponit. Sed

Mariæ est nubecula, inquit vestigium hominis apparuit, vt Helias ostendit.

Iudæorũ sunt similes, qui circa Scripturæ literam hærent, nec abditos inde sensus cruunt.

a Prouer. 23.
b Psalm. 68.
c Rom. 11.
d Esa. 53.

Christus virgultum nascẽs è solo arido, siue terra sitienti ad est, è Virgine Mater.

Lib. de inst. virgini. 13.

Li. 7. in Esa.

Ruunt simulachra, Christo in Aegyptum venienti.

e Vide com. eius in Esa.
f Lib. 10. hist. Eccles. cap. 50.
g In cap. 2. Matthæi.
Cap. 32.
h Serm. de nat. Christi.
i Serm. 5. in nat. Domini.
Serm. 5. de nat. Dom.
Hom. 2. de beata Vir.

Quid fœmina virum circũdans apud Hieremiam.

k Lib. 3. adu. uers. hæres. cap. 28.
l Lib. 1. expos. in 1. cap. Reg.
Esai. 38.
1. Petr. 2.
Psalm. 117.
Ephes. 2.
In epist. ad Eneb. de cust. virgin.
m Tract. 9. in Ioannem.
n Lib. de virginit. Mariæ cap. 5.
o Daniel. 2.
Osee. 13.

Maria mons, à quo lapis

Christus abscissus.

p Serm. 15. Super Cant.

[b] & Hieronymus probat, hic per desertum virginalem Mariæ vterum designari, quod absque semine humano nulla frutice pullulauit: quoniam Virgo simplex atque purissima, & vnione fœcunda, eum florem edidit, qui dicit in Cantico Canticorum: Ego flos campi, & lilium conuallium. Verè autem Christus flos campi & castitatis lilium, quia puer mundissimus, & præ filiis hominum forma speciosus, vt Rupertus indicat: flos inquam, in tali campo exoriens, qui licet nec aratro scissus, neque rastro vexatus, neque sarculo defossus, nec manu hominis seminatus esset, tamen incomparabilem florem medicamentum animarum progerminauit. Vt hinc rectè dixerit Ambrosius: Inoperata est caro Christi, quam vt Maria Virgo conciperet, inusitato quodam nouoque incarnationis mysterio, sine vlla virilis seminis admixtione diuinæ gratia dispensationis, quod erat carnis, assumpsit ex Virgine, atque in illa nouissimi Adam immaculati hominis membra formauit.] Idque probat ex illo dicto Psalmographi. Inoperatum eum viderunt oculi tui: pro quo nos legimus: Imperfectum meum viderunt oculi tui: Græci habent ἀκατέργαστον hoc nomine significantes, quod manet sine operatione, vel inoperatũ, sicut & Hilarius annotauit. Quod enim Ecclesia legit imperfectum, hic pro incomposito sumi, etiam Hieronymus indicat, eoque monemur, vel ipsa elementa hominis, antequam formentur in vtero, à Deo Creatore cognosci. Rursus quod apud eundem Oseam sub persona Messiæ dicitur: Ero quasi ros Israël, germinabit sicut lilium, huc referre conuenit. Etenim quasi ros Christus extitit, quando per Spiritus sancti gratiam Virginem obumbrans, in vterum eius ascendit. Tunc verò veraciter germinauit Israël quasi lilium, quum veri Israëlitæ Apostoli non in carne, sed in spiritu, fructificaueruntnoua conuersatione imitantes lilium, hoc est, magistrum & præceptorem suum Christum virgineæ pulchritudinis filium, vt à Ruperto est annotatum. An verò temerè factum est, quod pontifex Mosaicus, vt lex præscribebat, super patre & matre, non inquiraretur? Hoc enim plerique cum Hieronymo, sic interpretantur, vt symbolum ac typus fuerit, verum æternumque pontificem Christum non nisi de Virgine proditurum. Nec temere Christus in Scriptura Prophetica vermis dicitur, quoniam de Virgine sola editus, quum vermis nulla corporis alieni admixtione, sed è pura terra procreetur, quemadmodum præter alios [e] & Maximus [d] Bernardus explicarunt. Vnde quod ex persona Christi [e] Psalmographus cantat: Ego autem sum vermis, & non homo, [f] Origenes his verbis declarat: Ex mare & fœmina homo nasci solet: ego verò non ex masculo & fœmina secundum ritum humanum atque naturam, sed in exemplum vermis natus sum, cuius non est aliunde semen, sed in ipsis & ex ipsis, in quibus coalescit corporibus origo est.] Ac eadem ratione Christo competit, quod alioquin de Rege Dauide dictum legimus: Ipse quasi tenerrimus ligni vermiculus, sicut & Angelomus interpretatur. Quemadmodum enim lignum ex se vermiculum procreat, ita quoque beata Maria Virgo, videlicet de radice Iessæ absque opere nuptiali florẽ protulit Dominum & Saluatorem.] Vtinam verò quam Christiane & piè ista dicũtur, & crebro à Pa-

a Lib. 3. in eundem Propheta. Oseam Cantic. 2. Christus ventus vrẽs, & de virgine tanquam deserto descendẽs.

Lib. 1. comm.

Christus flos campi, & lilium conuallium, quia Virginis filius.

in Cantic. Lib. de inst. Virgin. Christi caro inoperata, quia de virgine sumpta.

Psal. 138.

In enarrat. eiusd. Psalm

In eundem Psal. Oseæ. 14.

Christus rori comparatus & lilio, qui a Virginis filiur.

Lib. 6. in Oseã Prophetam. Vide Hiero. ad Fabiolam de veste sacerdotali.

Christum in Scriptura vermẽ dici, quod natus sit de Virgine.

e Sermon. in Dominicam Palmarum. d Ser. de Passione Domini.
e Psalm. 21.
f Hom. 14. in Luc.
2. Reg. 23. In eundem locum.

A tribus ad integritatem nostræ Virginis comprobandam repetuntur, tam facilè istheæc aduersariis, ac Iudæis maximè, persuaderi possent.

QVID verò Iustinus ille Martyr & Philosophus verè Christianus? Mariana virginitatem & ille Prophetici literis cõprobat, quoniam Balaam hoc modo vaticinetur: Orietur stella ex Iacob, & consurget virga de Israël. Hic Mariam stellam lucidam facit, & Iesse radicẽ, ex qua flos Christus prodierit, in cuius brachio gentes suam spem essent collocaturæ. Quẽ Esaiæ locũ profert etiam ac vrget Athanasius. Tum Iacob Patriarcha de Iuda filio, qui Christũ adũbrabat, differens: Lauabit, inquit, in vino stolam suã, & in sanguine vuę pallium suum. Iustinus verba sic interpretatur: sicut vuæ sanguinẽ non homo fecit, sed Deus: sic hoc loco significatur, Messiam venturũ non ex humano sanguine vel semine, sed ex vi ac virtute diuina per Virginẽ nasciturum esse. Cæterũ ex Ezechiele Propheta plus fortasse lucis apparebit, quo Iudęi luculentius redargui possint, quãdo sic loquitur Dominus: Porta hæc clausa erit, & nõ aperietur, & vir non transiuit per eam, quoniã Dominus Deus Israël ingressus est per illam, eritq; clausa Principi. Hæc porta non ad Aquilonem, vnde pãditur omne malũ, sed ad exortũ spectat, vnde Sol nouus & nouator omniũ oritur: idemq; Princeps est pacis, qui ingrediens & egrediẽs, maternę virginitatis claustra non violauit, sed consecrauit. Neq; vacat mysterio, ter clausam hanc portã à Propheta repeti, vt sic etiã admoneamur, Messiæ matrem simul ante partũ, & in partu, & post partum virginem integrã hoc loco significari. Quæ Prophetica verba crebro citantur Patribus, & ad Mariam verè portam perpetuo clausam, nulliq; nisi summo Principi peruiã, sedulo accõmodantur: Sic enim locũ accipiunt [g] Chrysostomus, [h] Hieronymus, [i] Ambrosius, [k] Augustinus, [l] Eusebius Emissenus, [m] Ruffinus, [n] Damascenus, aliiq; plures, ex quibus vnum atq; alterum in mediũ adduxisse sat est, ne alio quin in adducendis Patribus, vbi res minus exigit, simus longiores. Quæ est illa porta Sanctorum, inquit Ambrosius, illa exterior ad orientem, quæ manet clausa, & nemo pertransiuit per eam, nisi solus Deus Israel? Nonne est hæc porta Maria, per quam mundus intrauit?] Ac alibi rursus: Quæ est hæc porta nisi Maria? ideo clausa, quia Virgo. Porta igitur Maria, per quam Christus intrauit in hunc mundum, quando virginali fusus est partu & genitalia virginitatis clau-

D stra non soluit. Mansit intemeratum claustrum pudoris, & inuiolata integritatis dutauere signacula, quum exiret ex Virgine, cuius altitudinem mundus sustinere non posset.] Tum Augustinus planissimè docet, Mariam illam portam esse clausam, quam in visione diuina, Ezechiel Propheta conspectam descripsit: & hæc porrò adiicit: Quid est porta in domo Domini clausa, nisi quod Maria semper erit intacta? Et quid est, homo non transiuit per eam, nisi quia Ioseph non cognouit eam? Et quid est, quod Dominus solus intrat & egreditur per eam, nisi quia Spiritus sanctus imprægnauit eam? Et quid est, clausa erit in ęternum, nisi quia Maria Virgo ante partum, Virgo in partu, Virgo post partum?] Vt reliqua eius generis multa prętereamus. Nec dubium sanè, quin hęc sacra Virgo, & eius admirabilis sanctitas, supra quã verbis explicari queat, ab Ezechiele depingatur.

Quæ

Maria ex Iacob. *In Apoc. 2. pro cap. Balaam.*

Numer. 24.

Isai. 11.

Lib. de inst. mat. virgi. Genes. 49.

Maria Virgo per portam auream. In Christũ ꝓnata. *Ezech. 44.*

Lib. de inst. Monast. Admulta esse Scripturę sensus mysticus. *Galat. 4.*

Lib. 1. Eccl. hist. cap. 7.

Sensus Scripturę mysticus ex dogmatũ authoritatẽ non sufficit.

Iudęi non fingunt, sed Scripturis agreste conuinci volunt, vt perpetuum Marię virginitatem fateantur.

Ezechiel Mariam appellat commẽtatis.

g Hom. de Ioan. Bapt.
h In 44. Ezech.
i De instit. virg. cap. 1. & epist. 61. k Serm. 18. in natali Domini.
l Hom. de natiuit. Domini.
m In exp. sit. Symbol.
n Lib. 4. de fide orthodox.
Epist. 81. Christus per Mariam Virginem nasci portam sibi transiit, & clausam quoque custodit. *Lib. de inst. virg. cap. 5.*
Serm. 31. in natali Domini.

Quæ si templum & sanctuarium Dei, clausa semper, quia Deus Israël transiuit per eam, si Sanctorum via ab eo ipso dicitur, quomodo corpore non simul & animo intacta inaccessáque Virgo censenda est? vt idcirco summam summæ pudicitiæ laudem præ omnibus fœminis promereatur. Quid? quod Heliæ puer, quum iussus contra mare prospiceret, ascendentem de mari nubeculam, & in illa quasi vestigium filij hominis vidit? Et hic locus præsenti quadrat mysterio, Mariam nobis commendans nubeculæ nomine, quæ de mundi huius pelago, sicut & cæteri, per carnis propaginem ascendit, ac ipso tamen mundo altior & leuior fuit, vt quæ nullis carnis illecebris vnquam deprimi potuerit, & puritatem tum animæ, tum corporis illibatam vsque seruarit. Quis autem præter cœcos Iudæos non videat, vestigium filij hominis, adeóque veritatem carnis illius, qui se Filium hominis dixit, in hac ipsa & per ipsam nubeculam nobis apparuisse? sicut & Ioannes Hierosolymitanus exponit?

VERVMENIMVERO vt hunc locum non solum aduersus Iudæos, sed & Iudaizantes institutum absoluam, apud pios quidem non modo venia, sed laude quoque sancti Patres digni sunt, quum huiusmodi veteris instrumenti typos vel ænigmata proferunt, atque in his explicandis suo more versentur. Sensus quippe mysticus, siue vt Paulus vocat, allegoricus, si dextre commodéque tractetur, lucem veritatis iam ante perceptam confirmat, pios frequenter mouet ac recreat, magnámque vim & copiam ad multa in Scripturis mysteria pulchre ac subtiliter contemplanda porrigere solet. Quare primis etiam Christianis vsitatum fuit, vt sacras Scripturas legentes philosopharentur, & sensum allegoricum quærerent atque tractarent, quòd existimarent, in sacris Literis aperte prodita & explicata, rerum etiam latentium quædam esse symbola & arcana documenta, sicut Eusebius Cæsariensis ex Philone Iudæo confirmat. Vnde minus admirari conuenit, qui fiat, vt cum veteres alij, tũ Origenes, Hilarius, Ambrosius & Gregorius Magnus in excutiendis allegoriis vel maxime delectentur. Cæterum neque illud possumus diffiteri, sensum mysticum longe quàm literalem, vt vocant, imbecilliorem esse, quòd hic veluti basin & fundamentum allegoriæ tribuat ad dogmatum authoritatem: ille vero in seria contentione neque conuincat, neque placet aduersarium,

D vt certi ac solidi aliquid de veritate fidei constituatur, nisi fortasse Scriptura ipsa sensum mysticum diserte porrigat explicétque. Quocirca licet per multa Scripturæ testimonia produxerimus, quæ iuxta mysticum sensum accepta, Mariæ virginitatem adstruunt, sæpéque à Patribus in hunc finem vsurpantur, attamen tantum illi ponderis non adferunt, quantum Iudæis ad fidem faciendam sit satis. Imò vero admodum vereor, ne illi, vt sunt ad maledicentiam omnem suapte natura proclines atque præcipites, nouam hinc nobis calumniam struant, & secum indigne agi clamitent, velut pro nostro & nostrorũ hominum arbitrio typis Prophericis abutamur, neque sacra sincere tractemus, sed infirmas duntaxat ac fictitias opiniones inepte sequamur, tantúmque in Dei verbo ludamus. Habent enim hoc quoque cum Sectariis sibi

A commune luculentas vt Scripturas exigant, vtque non minore impudentia, quos ipsi & Talmudistæ velint, Scripturæ sensus affingant: qui præterea non contenti Prophetica dicta contra Prophetarum Dominum protulisse, vt eundem etiam vitæ authorem ad extremum supplicium adigerent, se diuinæ legis authoritate munire stultissime voluerunt. Quum enim reliqua deessent præsidia, & illi sanguinis Dominici essent sitientissimi, sic ad Pilatum iudicem inquiebant: Nos legem habemus, & secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit. At vera nunquam isti sanguinarij, quod iniquissime postulant, obtinebunt, vt nos in Prophetic is libris tum intelligendis, tum interpretandis ex ipsorum aut Rabbinorum iudicio pendeamus, hoc est, vt quod sibi suisq; Rabbinis Christiani nominis odio flagrantibus licere putant, id nos ipsis in Dei

B verbo licere fateamur.

SED priusquàm ad locum Esaiæ amplissimum transeamus, quandoquidẽ nostros, id est, Ecclesiæ doctores Iudæi perfidi aspernantur, ipsorum magistros siue Rabbinos, qui Mariæ virginitati patrocinentur, si his fortásse annuant, in medium quoque protrahamus. Est celebris apud illos Rabbi Berachias, qui Messiam nouo modo, hoc est, absque viri semine, siue de matre absque patre nasciturum esse tradit, & aliquot Scripturæ locis comprobat. Huc enim transfert Zachariæ dictum: Ecce vir germen nomen eius, & subter se, id est, per se germinauit. Deinde illud Esaiæ producit: Et ascendet sicut virgultum coram eo, & sicut radix ex terra sicca, sicut nos locum eũdem citauimus. Prætereà è Psalmis duo testimonia huc applicat. Ego hodie genui te. Et: De matrice auroræ vel de matrice ex aurora, tibi ros natiuitatis tuæ, licet noster interpres aliter interpretetur. Vtramque sententiam Iudæi, si velint legere, in libro Midras Tillim, id est, in expositione Psalmorum repetitam inuenient, ibique Messias non aliorum hominum more, sed noua quadam ratione concipiendus atque generandus esse docetur. Cæterum per matricem auroræ vterum sacratissimæ matris Rabbini accipiunt, quæ absque virili semine, saluáque virginitate, virtute diuina id operante cõciperet ac pareret Emanuelem, non secus, quàm aurora solem recipere, ac sine corruptione parere solet. Rursus in annotationibus Rabbi Moysis Hadursan & Rabbi Iodan offendunt, huc spectare locum Psalmographi: Veritas de terra germinabit, & iustitia de cælis respicietur. Hæc enim verba illi de aduentu Messiæ interpretantur, cuius natiuitas futura sit non similis, sed dispar prorsus aliis rebus & personis in hoc mundo conditis, ac propterea dictum esse: Germinabit siue pullulabit, non verò nascetur. Nec est ignotum illis Iacob vaticinium: Non recedet

C sceptrum de Iuda, & scriba de medio pedum eius, donec veniat Silo ipsius, id est, filius mulieris, sicut hoc verbum Rabbi Kimhi de Messia explicat, qui quum de muliere absque vito nascituros esset, filius mulieris non sine aperto mysterio nuncupetur. Illustrior adhuc est confessio Rabbini Haccados, hunc ipsi magistrum nostrum sanctum appellant, qui ad Messiam refert Hieremiæ dictum, sicut & nos retulimus: Creauit Deus nouum super terram: mulier circundabit virum, vel fortem siue potentem, id est, Deum, sicut & veterum

Nubecula per Heliam ostensa, typũ gestit virginis matris. *3. Reg. 19.*

Ioan. 19.

Rabbini de Marię virginitate testantur & Scripturas interpretantur contra Iudæos.

Zach. 6.
Esa. 53.

Psalm. 2.
Psalm. 109.

Psal. 84.

Genes. 49.

Hierem. 31.

Iudæorum scholiis declaratur. Nisi enim Messias à muliere Virgine in vtero conceptus circundaretur, nulla veræ nouitatis in mundo ratio esse videretur. Nec dissentit Rabbi Hunna, qui locum eundem Messiæ deputat. Prætereà quod ex Ezechiele diximus, Mariam clausam portam vocari, per quam Princeps ingrediatur & egrediatur, id Rabbi Simeon Ben Iohai satis confirmat, quum scribit, Regem Messiam Principem esse altissimum de vulua clausa mulieris egressurum. Demum, vt semel finiam, Rabbi Iodan & Rabbinus Haccados diligenter expendunt, quod in Prouerbiis Salomon dixit: Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro, viam aquilæ in cælo, viam colubri super terram siue petram, viam nauis in medio mari, & viam viri in adolescentulam: quod postremum alij vertunt, viam viri, id est, fortis vel potentis in Alma, id est, in Virginem. Quæ omnia illi ad Messiam referunt, de quo Salomon hoc loco vaticinetur, ac præcipue quartum illud de via viri in adolescentulam siue Virginem. Notant enim filias Hierusalem amari à Deo peculiariter, ex quibus vna sit Virgo futura & perseueratura, quæ regem Messiam concipiat & pariat. Vnde colligi rectissime potest, viam Gheuer, id est, viri fortis, vel potentis, qui ipse Deus est, in Alma vel Virginem, secundum hos Rabbinos nihil esse aliud, præterquam filij Dei ex Virgine incarnationem. Magnum profecto hoc, ac Salomoni etiam Regi omnium sapientissimo admirandum, omnibúsque aliis incomprehensibile Sacramentum, quomodo nempe Virgo absque viri semine concipiat, & suo vtero Deum hominémque concludat, ac filium itidem pariat, salua semper integritate. Ad quam rem probandam rursus repetunt ex Hieremia, quod sæpe iam proposuimus: Creauit Deus nouum super terram. Fœmina circundabit Gheuer, id est, virum fortem & potentem. Hæc aliáque plura id genus si quis legere volet, Petrum Galatinum, rerum Hebraicarum peritissimum consulat, qui veterum Rabbinorum testimoniis recentiores Iudæos fortiter coarguit, & eorundé authoritate Mariæ virginitatem astruit luculenter.

Ezech. 44.

Prouer. 30.

Hier. 31.

Hierem. 31. Lib. 7. de arcanis Catholicæ veritatis cap. 14. Et lib. 8. cap. 2.

Veniamvs tandem ad præcipuum Prophetiæ Scripturæ locum, qui non facile ab istis proteruis possit eludi, ac veluti ipsorum oculos feriat, nec obscurum veritatis specimen præ se ferat. Hunc locum non ab alio, quàm à maximo illustrissimóque Propheta, qui merito Euangelicus dicitur, Esaia petemus, totíque Iudaicæ Synagogæ tanto fidentius opponemus, quod Matthæus Iudæus simul & Euangelista illum ipsum in medium adducat, ex eóque palam demonstret, non alium Iudæis Messiam, nisi Iesum Mariæ Virginis Filium expectandum esse, de quo Deus per Prophetá sic dixerit atque promiserit: Ecce Virgo in vtero habebit & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Aut sicut apud Esaiam habet Hieronymus: Ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Alij vt ad Hebræam lectionem propius accedunt, sic ad verbum reddunt: Ecce Virgo prægnans, & pariens filium: vel quod perinde est, sicut Vatablus & Pagninus transferunt: Ecce Virgo prægnans & fœta. Duriuscule dixit Munsterus, impræ-

Matth. 1.

Esa. 7.

Præsentem Esaiæ locum variè transferri.

A gnata pariet: pro quo alij legunt: Virgo grauida pariens est filium: nonnulli vero: Ecce Virgo illa concipiens, & pariens est filium. Præclara certe & aureis literis exprimenda verba, quæ si Græce iuxta translationem Septuaginta virorum singulatim expendas, non alia esse dixeris, quam quibus Gabriel Angelus Mariam est allocutus: Ecce concipies, &c. Et quoniam hoc Esaiæ oraculum iam ante Maria legerat, vt Ambrosius quoque confirmat, & celebris de illo sermo vulgò iactabatur, quis ambigat, sapientissimam Virginem sic ab Angelo esse salutatam, vt mox illum ac præsens Esaiæ dictum alludentem intelligeret? Quæ Prophetica sententia, aut si mauis, vaticinatio de admirabili sacratissimæ Virginis partu tàm est grauis, tàm illustris, tàm vehemens, vt nisi frons ærea Iudæis esset, suum illi Messiam, eiusque matrem Virginem facile agnoscerent, gratóque pectore complecterentur. Quid enim obscuri, quid ambigui hæc Esaiæ verba proponunt? an non Virginem parturam loquuntur, cámque matrem faciunt Emanuelis? Nihil autem profecero in citandis Patrum sententiis, quos Iudæi velut suspectos in præsenti causa testes, maiore stomacho auersantur, quandoquidem illos suæ fidei, ne dicam perfidiæ, nôrunt liquido repugnare. Stant pro nobis contra illos Græci, stant & Latini Theologi, vt [a] Iustinus, [b] Irenæus, [c] Origenes, [d] Epiphanius, [e] Eusebius, [f] Basilius, hoc est, vetustissimi simul & probatissimi quique scriptores, quibus [g] Tertullianum, [h] Cyprianum, [i] Lactantium, [k] Hieronymum annumerare decebit. Hi enim omnes magno consensu comprobant, ad matrem Virginem Mariam, quæ pura Christum concepit & peperit, præsens vaticinium pertinere. Nec sane refert hûc Virginis Filium nunquam Emanuelem vocatum esse, sed Iesum, qui Latine dicitur Salutaris, siue Saluator, quia cunctis Gentibus, quod ad ipsius voluntatem attinet, Salutifer venit. Sed Propheta declarauit hoc nomine, inquit [l] Lactantius, quod Deus ad homines in carne venturus esset. Emanuel enim significat: Nobiscum Deus, scilicet quia illo per Virginem nato confiteri homines oportebat, Deum secum esse, id est, in terra & in carne mortali. Vnde Dauid in Psalmo octogesimo quarto: Veritas, inquit, de terra orta est: quia Deus, in quo veritas, terrenum corpus accepit, vt terrenis viam salutis aperiret.] An verò mysterio vacat (quid enim in sacris literis otiosum videri potest?) quod Esaias non simpliciter Alma, sed præposita litera scribit, quæ vim habeat articuli, perinde ac si dicas: Ecce Virgo illa concipiet. Notarunt hoc sane mysterium interpretes Septuaginta, ac propterea non παρθένος, sed ἰδοὺ ἡ παρθένος locum Græcè reddiderunt. Vix enim in tribus Scripturæ locis reperimus, hanc sacram dictionem cum præposito articulo, qui apud Hebræos He nuncupatur, vsurpari, sicut & Galatinus annotauit. Sed hanc quoque lucem Iudæi respuunt, quos tanta stupiditas occupat, vt Virginem illam peculiarem, eximiam, veréque singularem, quæ Messiam, imó & Deum in mundo filium edidit, non possint agnoscere & profiteri. Omitto ex Hebræa voce Alma colligi, sicut Hieronymus etiam indicauit, eandem Virginē vt intemeratæ ac illibatæ pudicitiæ fœminam, quæ domi abscondita, & à virorum

Dictum Esaiæ vt ab obstetricante, esse, ad quod etiã Gabriel alludebat.

Luc. 1.

In Euang. Lui.

Theodotion & Aquila sempuram in transferendo peruertunt.

a Lib. 3. contra Valent.

b In apo. ad uersus Ruffinum.

Iudæi, Rabbi Ecclesiastes in locorũ interpretando negligens & asperna.

a In Dialogum Iustin.

b Lib. 1. contra Valent.

c Lib. 1. contra Celsum.

d Hæres. 77. contra Diamaritas.

e Lib. 3. de demonstr.

Euange. c. 1.

f Homil. de Iuuenis, simpl. generat.

g Li. de tunic. Christi, c. 7. lib. adu. Iudæos.

h Lib. 2. adu. ersus Iud. c. 4.

i Lib. 4. de uera sapiẽtia c. 30.

k In cap. 7. Esa. ad uersus Luciferianos.

l Lib. 4. de ira Dei sapiẽs cap. 12.

Genes. 14.

Exod. 1.

Esai. 7.

Lib. 7. de canis solitæ ver. cap. 1.

Mariam simpliciter, sed cum accusatiuo virginē ab Hilario mitti.

à virorum conspectu seclusa degeret, significari.

Quomodo Iudæi circa Esaiæ locum de Mariæ odiũ virginitatis & quos sequantur authores.

Qvid ad hæc verò Iudæi? nè illi simul impudentissimi & mendacissimi esse pergunt, dum hãc tantam diuinæ Scripturæ lucem videre non sustinent, atque vt suæ impietati qualemcunque fucum prætexant, de propositis Prophetæ verbis miris modis altercantur, ac sine fine contendunt, in suos etiam contumeliosi. Accusant enim Septuaginta interpretes, qui ex Hebræa voce Alma, Græce verterint, παρθένος, quos deinde Latini male sint imitati, dum nomen Virginis mordicus amplecti, magnóque studio defendere statuerunt. Non enim Virginem, sed iuuenculam vel puellam siue adolescentulā hoc loco à Propheta scriptam, & à Deo promissam esse. Nec desunt huic Iudæorum delirio fautores atque patroni, præsertim Theodotion Ephesius & Aquila Ponticus, cœci duces Ebionitarum, ipsique Iudæi proselyti, qui præsentem corrupere sententiam, & pro virgine adolescentulam sunt interpretati. Hanc illorum fraudem [a] Irenæus quoque detexit, & de iisdem Hæreticis scripsit [b] Hieronymus, quod multa mysteria Saluatoris subdola interpretatione cælarint. Verum de nomine Alma pluribus posteà disseremus.

Est & aliud artificium, quo sacrilegi Iudæi totam hanc sententiam, vt ab ea Mariam excludant, obscurare conãtur. Fingunt enim de vxore Achaz, quæ mater est Ezechiæ, vel de ipsa Prophetæ coniuge locum intelligi oportere. Sed enim quoniam vere dixit Salomon: Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum, ne hac quidem arte vel mediocriter doctis imponent, vt in Sole velut meridiano cæcutiant, & apertam diuinæ veritatis lucem sibi adimi patiantur. Nam siue antecedentia, siue consequentia considerentur, multò sublimius aliquid promittit Deus, quàm quod ad Ezechiam, vel ad Esaiæ filium nasciturum referri possit, quorum neuter Emanuelis nomen, nedum officium parte ex aliqua promeretur, & siue digne, siue indigne nunquam accepit. Origenes ita respondet: Si Iudæus pergat hærere verbis, dicens ad Achaz dictum: Pete tibi signum à Domino Deo tuo, rogabimus, quis fuerit natus Achaz temporibus, de cuius natiuitate dicatur Emanuel, quod est, Nobiscum Deus? Nam si nullus inuenietur, manifestum est id, quod Achaz dictum est, promissum esse domui Dauidis, eo quod scriptum sit, ex semine Dauidis natum Saluatorem iuxta carnem. Quin & signum ipsum in profundum & in altum dicitur, quoniam qui descendit, ipse est, & qui ascendit super omnes cælos, vt impleret omnia.] His consonat Eusebius Cæsariensis, qui cauillantes Iudæos sequenti oratione castigat: Si Iudæi hæc ad Ezechiam referant filium Achaz, & dicant, hunc esse, qui patri suo futurus oraculo promittatur: videant, quomodò Nobiscum Deus fuerit Ezechias, aut quod nam signum sua maiestate dignum Deus in illo ostenderit. Sed neque certamen vllum, neque labor in illis ortu Deo exhibitus est. Prætereà plane in Prophetia excluditur ratione temporum Ezechias. Hæc enim ipso iam tum patre regnante futura canebantur: Ezechiam verò antequàm regnum acceperit Achaz, genitum esse constat. Quòd si ad hunc ea minime referri possunt, multo minus ad alium quempiam eorum, qui apud Iudæos post Prophetiæ tempora extiterunt, præterquam ad ortum eius, qui verus est Emanuel.]

Theodotion & Aquila sempuram in transferendo peruertunt.

Iudæi qui à fœmina corrumpunt locum Esaiæ.

Prouer. 1.

Quomodo Iudæos hic confutent Origenes & Eusebius Cæsariensis.

Lib. 1. cont. Celsum.

Epist. 4. Lib. 7. de demonst. Euan. cap. 1.

Rvrsvs autem isti argutantur: Si de Virgine propositus esset sermo, Bethula hoc loco diceret Propheta (alij vetuli contra Hieronymi consuetudinem scribere maluht) quòd ea vox Hebraice Virgo dicatur, non autem Alma: quo nomine adolescentula, non itidem Virgo soleat significari. Verum enimuero in vtraque voce falluntur & fallunt non tàm impetiti, quàm impudentes mendacésque Iudæi. Etenim si de Bethula disputatur, nomen hoc adolescentem mulierem quamuis aliquando corruptam indicat: quemadmodum Alma virginem, & nunquam adolescentulam, quæ semel sit vitiata, designat. Proinde Moyses de Rebecca scribens virgine, quæ ad hauriendam aquam egrederetur, prius eam Bethulam Hebraice quidem nominauit, sed ea voce non contentus, vtpote quæ non modo Virginem sed corruptam etiam adolescentulam exprimit, etiam Alma vocandam putauit, ac simul diserte illud adiecit: Vir non cognouerat eam. Vbi vocem alma, quam hoc loco Esaias vsurpat, bis repetitam videas, & quidem sine vllo additamento, minus vt liceat dubitare, Hebræis per vocem Alma, Virginem accipi. Iam vero, quod ad vsum & proprietatem vocis Bethulæ spectat, si Scripturæ fontes consulamus, ab Ezechiele scriptum hoc reperiemus: Ibi sunt fracta vbera & subactæ mammæ pubertatis earum. Quo loco vox Bethula scribitur, & sermo est de meretricibus, quæ licet adolescentiam nondum excesserant, vt ad viri congressum vix aptæ videri possent, tamen in prostibulo quæstum corporis impurissime faciebant: tantum abest, vt ea vox ad virgines proprie referatur. Tum apud Ioelem extat sententia: Plange sicut virgo accincta sacco super virum pubertatis suæ. Vbi Bethulæ nomen repetitum est, non pro alia virgine, quàm quæ adolescentula, vel puella nupserat, suo interim orbata marito, vt eum iam defunctum lugeret, ac suum acerbum dolorem lugubri etiam veste testaretur. Perquirant autem, si velint, Iudæi, euoluántque Propheticos libros omnes: de voce quidem Alma nihil tale nobis ostendent, quale nos de voce Bethula simul & Alma ex ipsis Propheticis testimoniis demonstrauimus. At quò magis veritati reclamabunt, suámque defendent perfidiam, vt vetus ipsorum mos est, eo sese & impudentiores, & ingratiores prodent, præsertim quum à suis ipsis Rabbinis doctissimis & lectissimis viris, qui duo & septuaginta fuere, licet commoditatis gratia duntaxat septuaginta vulgo nuncupentur, tàm indigne temeréque discedant. Etenim negare non possunt, dictos Rabbinos de singulis duodécim ipsorum tribubus acceptos, & ab Eleazaro Pontifice primum electos, atque ad Ptolomæum Philadelphum Lagi filium & Ægypti Regem destinatos, non solum ætate & authoritate, sed singulari etiam sapientia & eruditione sic excelluisse, vt in Scripturis diuinis & in vtraque lingua Hebraica & Græca, tum apud ipsos Iudæos, tum apud Ethnicos à sacris alienos peritissimi haberentur. Constat & illud, si verum fateri velint, haud sine diuini numinis afflatu, certóque miraculo factum esse, vt hi laudatissimi viri, quum Ale-

Iudæos de nomine Almæ & Bethula frustra contendere.

Quomodo in sacris literis Bethula & Alma soleat accipi.

Genes. 24.

Vox Bethula non de sola virgine dicitur.

Ezech. 23.

Ioel. 1.

Iudæi à septuaginta interpretibus indigne discedunt.

Quàm præclari fuerint septuaginta interpretes.

Summa horum interpretum consensio, in versione librorum Biblicorum.

xandriæ commorarentur, sacros Hebræorum libros Græcè transferrent, vtque nulla in singulorum versione discrepantia, sed eisdem nominibus atque sententiis conuersa atque conscripta omnia reperirentur. Siue autem in cellulis diuisi eadem scripserint, quarum vestigia Iustinus in Phari arce Alexandriæ se vidisse profitetur, siue in vna Basilica collecti sua studia contulerint, vt Hieronymus Aristæam & Iosephum secutus existimat, illud fateantur Iudæi necesse est, tantorum virorum interpretationes vsque ad summam Ethnicorum admirationem per omnia consonas, & velut eodē dictātē Spiritu, à singulis consentiēter perscriptas fuisse. Qua de re nostri quoque & veteres Theologi, vti præter dictū Iustinum [a] Irenæus, [b] Tertullianus, [c] Hilarius, [d] Augustin. aliique plures, quorū verba citare supersedemus, haud obscure testatur. Quid? quod Apostoli & Euangelistæ, quum Scripturam veterem citant, septuaginta interpretum versione libenter vtuntur? neque solum [e] Hilario, sed aliis etiam peruetustis Patribus fuit omninò persuasum Orthodoxos, ab hisce grauissimis & certissimis docendi authoribus fidissimisque interpretibus haudquaquam discedere oportere. Nō quod nostrum iudicium, quid quantúmque versio septuaginta nunc valeat, hoc loco interponamus, sed ineptos & agrestes Iudæos reprehendimus, qui talibus ac tantis Synagogæ Ecclesiæque suæ magistris tàm impudenter obstrepunt, quorum ne vmbram quidem possunt assequi, duræ semper ceruicis homines ac merè peruicaces. Quid vero habent, quòd iuste contra illos velut suspectos Christianæ veritatis testes excipere possint? qui quum annis fere trecentis Christi ætatem præcesserint, & in Iudaismo summi fuerint diuinæ legis professores, de præsenti quidem cōtrouersia ignorarunt, omnique odio & prauo affectu vacui, Prophetam Esaiam non aliter quàm ipsi duce Spiritu sancto sentiebant, sunt interpretati. Sic verò sentiebant, hoc loco diuina voce promitti non adolescentulam tantùm siue iuuenculam, sed quod maioris est momenti, Virginem excellentem simúlque prole fœcundam, vt quæ saluo pudore conciperet ac pareret filium, non qualemcunque quidem, sed qui amplissimo Emanuelis & nomini & muneri pro dignitate respondere posset. Qué sensum nisi nobis Iudæi concedant, & ipsi Prophetæ tribuant, præsentem locum honeste tueri, & congrue interpretari, quicquid demùm machinentur, profectò minime possunt. Fingamus enim, Deūm, postquam signum aliquod & prodigium futurū regi Achaz, imo & orbi promiserat, hoc tātum indicasse, quemadmodum isti contendunt, puellam aliquam cum viro congressuram, & ex eo filium habituram esse. Hoccine signum siue prodigium tùm amplis promissis, quæ antecedunt, tantáque summi Dei promittentis maiestate dignum esse putemus? Pete, inquit, tibi signum à Domino Deo tuo in profundum inferni, siue in excelsum supra: signum, inquam, veritatis, vt quum signum acceperis, credas futura quæ dixi, Deúsque magis glorificetur. Vbi Rex impius Achaz, velut hanc vero Deo gloriam in signo edendo inuideat, Deúque verbum contemnat, se nihil petiturum superbè respondit. Verum neque Regis obstinatio, neque populi indignitas potuit impedire, quò minus diuina bonitas se magis magisque proderet, ac oblatam prius beneuolentiam non Iudæis tantùm, sed & orbi profuturam confirmaret, verbísque perspicuis exponeret. Propter hoc, inquit, dabit Dominus ipse vobis signum: Ecce virgo concipiet & pariet filium. Igitur annon Iudæi summo Deo notam vanitatis inurunt, dum audent fingere, signum hoc naturale fuisse, quale apud Ethnicos & vbique gentium reperire licebat, & ne signi quidem nomē promerebatur? Atqui non ludit in suis promissis & signis Deus, sed quum ad signa vel miracula veniendum est, quorum [f] cupidissimi semper fuere Iudæi, ardua, inusitata, illustria euidentiáque signa modo per se, modo per suos ministros edere solet. Hinc illa signa clarissima, quæ [g] Moyses aduersus Pharaonem, & [h] Elias contra Prophetas Baal & Elisæus [i] in mortuis excitandis præpotenti Deo auxiliante patrasse leguntur, ipsique Iudæi merito prædicant.

Quare non modo falsum, sed etiam peregrinum & absurdū sensum his verbis inducunt, qui vt Iudæos prauæ interpretationis authores æmulentur, puellam vel iuuenculam, aut adolescentulam ex virgine faciunt. Etenim Oecolampadius transfert, Ecce adolescentula illa prægnans, & pariens filium: Castalion verò, Ecce puella prægnans filiū pariet. Vtraque interpretatio communi nomine corruptam æque ac incorruptam fœminam comprehendit. Tum Caluinus vltro Iudæis largitur quod postulant, nimirum vt nomē Alma vel Haalmach de puella viro cognita intelligatur. Accedit porro Erasmus, & oleum, vt aiunt, camino additurus, suis in Matthæum annotationibus hæc inserit: *Apud Hebræos vox est anceps, vt quæ tam puellam significet, tum absconditam.* Ac rursus: *Si cum contentiosis agatur, quantumuis constet, Alma significare virginem, non tamen euincemus ex his verbis, virginem fuisse quæ cōceperit.* Adeo multum nunc sibi sumunt & arrogant noui doctores, quorum in præsenti loco vertendo vel interpretando studium eo fere tendit, nomen vt virginis supprimant aboleántque, ne tantum honoris deferant Messiæ parenti, & Catholicæ veritati. Cæterum aduersus hos Satanæ dolos munire nos debet, quod vir Apostolici Spiritus & seculi grauissimus Doctor Irenæus censuit: Non vera est, inquit, quorundam interpretatio, qui ita audent interpretari Scripturam: Ecce adolescentula habebit in ventre, & pariet filium.] Nec solus Irenæus, sed & Tertullianus & Cyprianus, qui ambo ætate Martyrum floruerunt, tùm qui hos porrò secutus est Lactantius, ac reliqui demùm Latini patres omnes constanter eandem lectionem: Ecce virgo, retinuerunt. Græci vero Theologi, vt Iustinus, Eusebius, Basilius, Chrysostomus, Cyrillus, non discedunt ab interpretatione Septuaginta, eáque contra Iudæos fortiter hoc loco tuétur. Quid? quod Ionathan Vsielis filius, paraphrastes Chaldæus, vir apud Hebræos summi nominis, ita locum quoque reddidit? Ecce virgo, sicut nunc legit Ecclesia. Consentit insuper Matthæi Euangelium Syriace scriptum: nec lingua punica discrepat, Alma proprie virginem vocans. Viderint itaque nostri nouatores, rem ne pudendam ac pœnitendam faciant, quum siue scientes, siue imprudentes

In apol. aduers. gentes. In apol. aduers. Ruffin. a Lib. 3. aduers. Valem. c. 24. & 26. b In apologetico. c In enarra. 2. Psalmi. d Lib. 18. de ciuitate Dei c. 42. & 43. tum li. 2. de doctrina Chri. c. 15. e In enarra. Psal. 2. & 118.

Coguntur Iudæi in præsenti loco Esaiæ septuaginta interpretibus assentiri.

Esai. 7.

Ex verbis Esaiæ demonstratio, non nisi virginem pariturā promitti.

Impietas Regis Achaz.

f 1. Cor. 1. & Exod. 7. 8. 9.

Signa & miracula nihil aliud nisi excellentia & inusitata. *h 3. Reg. 18. i 4. Reg. 4. & 13.*

Nouatores in præsentiarum Esaiæ Iudaizare, vtque sensum Scripturæ rumpere.

In 1. cap.

Cur Nouatores hoc loco non sinc ue diendi. *Lib. 3. cap. 1. contra Iulian.*

Tertullianus veterib. Rabini.

Quantus periculū hoc loco discrepare à vulgata editione. & Nouatoribus adhærere.

dentes non modò Iudæis præsentibus, sed & damnatis iam olim Hæreticis suo studio fauēt ac patrocinantur. Quid enim aliud faciūt quàm quod olim Theodotion, Aquila, Triphon, Carpocrates, Symmachus vna cū detestandis Ebionæis fecisse leguntur, vt pro luce tenebras amplectantur, ac nomen Virginis cōtra expressum Dei testimoniū defugiāt, obliterēt ac expugnent? Prętereà huc profana istorū spectat licentia, vt sensum atque consensum venerādæ antiquitatis superbè repudiant, & probatæ fidei corrumpāt sinceritatem, vtque consolationē piis præsentem, & cū vulgari versione coniunctam eripiant, ac demum illis nos armis spolient, quibus aduersus Iudæos & Antidicomarianitas tot iam seculis est legitime decertatum. Nec temere quidē Hebraicæ linguæ peritissimi obseruarunt hanc insignem vocem Alma vel Haalmach in sacris libris cum litera siue articulo he, non sæpius quàm ter inueniri, quemadmodum Genesis 24. Exodi 2. & in hoc dicto Esaiæ: semper autem eadem dictione intactam virginem, quæ cum viro rem non habuerit, significari. Quam virginitatis laudem eò magis in his Prophetæ verbis Messiæ matri assignare debemus, quòd omnium ætatum Græci Latinique Patres, ac adeo veteres Rabbini, prout docuimus, eandem veritatem libenter agnoscant & comprobent euidenter.

Iam verò, vt maximè nouis interpretibus largiamur, hebraicam vocem Alma, qua Esaias hîc vtitur, ambiguam esse, ac pro ea etiam, quæ virgo esse desiisset, fœmina vsurpari: tamen si propheticorum verborum texturam & circumstantias expendamus, locum hunc non de iuuenculæ, vel adolescentulæ, sed virginis conceptu & partu intelligi res ipsa conuincit. Etenim vt suis verbis fidem astruat Deus, manifestè promittit se dignum, hoc est, non vulgare, sed euidens, insuetum & illustre prodigium, siue signum, quòd ipsa nimirum rei nouitate, factíque magnitudine tum præsentibus, tum futuris mortalibus iustam pareret admirationem. Quid verò prodigij siue signi singularis ex re quotidiana, hoc est, iuuenculæ prægnatu & partu consequeretur? In signum ergo nobis posita virgo mater merito creditur, sicut loquitur [a] Tertullianus. Sed luculentior est [b] Origenes, vt eius verba merito adscribamus. Age, inquit, ex ipsis verbis consideremus sententiam. Dominus scribitur dixisse ad Achaz: Pete tibi signum à Domino Deo tuo in profundo, vel in altum. Ac mox subiicitur signum quod datur: Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium. Quale autem signum esset, adolescentulam non virginem parere? Et vtri magis conuenit gignere Emanuelem, quod est, Nobiscum Deus: mulieri ne coitum passæ, & more fœminarum grauidæ, an puræ & castæ virgini? Certe hanc decet parere talem prolem, qua nata dicatur, Nobiscum Deus.] Neque dissentit Eusebius Cæsariēnsis, contra Iudæos ita disserens: Si dixerint non virginem, sed puellam apud Scripturam (nominatam esse) sic enim aiunt apud ipsos haberi, cuiusmodi signum tandem hoc futurum dicemus, quod diuina promissione sit dignum, si vsitate, quemadmodum cæteræ omnes mulieres, vbi ex viri coniunctione prægnans euaserit, puella quæpiam fuit paritura? Quomodo prætereà Deus erit, qui ex illa nascatur, neque simpliciter Deus, sed Nobiscum Deus?] Tum Ambrosius hoc præsens vaticinium signum salutis appellat, quod generi humano dederit Deus: & ex eo colligit Tertullianus, virginem esse, quæ concepit & peperit Emanuelem. Hieronymus verò, qui sæpe Iudæos hîc percutit, & nulli linguarum peritia secūdus est, Origenem, sicut & Basilius Magnus, libenter sequitur, atque in hunc modum scribit: Si iuuencula vel puella, vt Iudæi volunt, & non virgo pariat, quale signum poterit appellari, quum hoc signum ætatis sit, non integritatis?] Vt cætera omittam, quæ ab illo amplissime disputantur. Et qui dictos Theologos omnes ætate præcesit Iustinus, eiusmodi Esaiæ testimonium contra Ethnicos disputans, in medium profert, vt conuincat à Propheta de partu Virginis esse prædictum. Quæ enim incredibilia erant, putabántque homines euenire fieríque non posse, ea Deus per propheticum spiritum fore prædixit, vt cum facta essent, ex eo, quòd prædicta essent, crederentur. Illud igitur: Ecce virgo in vtero habebit, significat non cōcubitu virginem esse concepturam, si enim quispiam cum ea concubuisset, non iam virgo fuisset, sed Dei vis ad Virginem adueniens, ei obumbrauit, fecítque vt virgo grauida esset.] Ita verò Iustinus Martyr ex Perionij versione. Quare si sapimus, Iudæorum simúlque Iudaizantium præstigiis valedicamus, & Mariam Virginem hac prophetia nobis à Deo denotari absque omni dubitatione credamus, sicut & admonet Cyrillus Alexandrinus. Qua de re toties disputata sempérque probata in Ecclesia, hoc loco pluribus differere supersedemus, ne si longius progrediamur, laterem lauare, aut Æthiopes dealbare, vt vulgò inquiunt, velle videamur. Æthiopes verò cum [c] Hieremia & [d] Amos Prophetis Iudæos appello, vtpotè quos ex atris candidos facere non liceat: tàm graui morbo immedicabili nempe peruicacia, in sacris literis deprauandis laborant.

De nostris, id est, Christianæ gentis hominibus atque Catholicis hoc in vniuersum pronunciare fas est, sic ab illis Esaiam legi, vt cum Matthæo intelligant, certóque credant, propheticum hoc dictum ad nullum alium, præterquàm ad Christum, & eius matrem virginem pertinere, eámque in concipiendo & pariendo Emanuele sublimius & augustius orbi exhibere miraculum, quàm quod Iudæi ac impij omnes possint intueri. Habemus igitur non solum ex Esaia verbum promissionis, sed etiam ex Matthæo diuini operis exhibitionem, partúsque virginei veritatem ita constabilitam, frustra vt impuri & furiosi canes, qui se tamen germanos Abrahæ filios mentiuntur, oblatrent, suóque more mordeant. Vtinam verò isti vel tandem sapiant, ac sanctissimi viri Simeonis exēplo, qui suum castigauit errorem, & prudentiores, & meliores Deo propitio efficiantur. Is enim homo iustus & senex, priusquàm Iesvm infantem in templo Hierosolymitano amplecteretur, & pro vero Messia publice proclamaret, in dictum Esaiæ locum inciderat, sed humani aliquid passus, ac valde miratus, ne dicam offensus, quod Propheta virginem parituram diceret, velut ea res nihil haberet probabilitatis, ipsúmque mentis humanæ captum excederet, nec rationi veræ fidei consentanea esset. Verum diuina bonitas vt hunc illi scrupulum eximeret, clementer promisit fore, vt ipse

a Lib. de resurrectione. b Lib. 1. contra Celsum. Confirmatio à veterum Theologorū testimonio.

Lib. de fide Resurrectionis. Lib. de carne Christi. Lib. 3. commentar. in Esaiam.

In Apol. 2. pro Christian.

Lib. 1. commentar. in Esaiam.

Iudæi Æthiopes dicti, quia semper nigri.

c Hier. 13. d Amos 9.

Christianis indubitatum manet, Esaiæ locum iuxta Matthæi sententiam accipi oportere. *Matth. 1.*

Simeon iustus de præsenti Esaiæ loco ac sensu eius aliquādo dubitauit.

diem non obiret extremum, nisi Prophetæ vaticinium re ipsa compleri, & virginis filium suis offerri oculis cerneret, quemadmodùm Lucas quidem summo cum illius gaudio factum esse testatur. Extat autem hæc historia, quam diximus, apud [a] Nicephorum Callistum & [b] Gregorium Cedrenum, sed apud Iudæos parum admodum, vt vereor, valitura, vt qui simulatque Sanctum sanctorum, vitæque & salutis authorem in crucem immanissimè sustulerunt, nullo funestiore supplicio, quàm cœcitate amentiáque plectuntur. Atque huc demum vetus & solenne canticum spectat, quod ad omnem aditum Iudaicæ perfidiæ præcludendum in omnibus Ecclesiis personat: GABRIELEM Archangelum scimus diuinitus te (Maria) esse affatum: vterum tuum de Spiritu sancto credimus impregnatum. Erubescat Iudæus infelix, qui dicit Christum ex Ioseph semine esse natum, dum virgo Deum & hominem genuisti. Nos porro à Iudæis ad gentes, vt Apostolicis insistamus vestigiis, Paulíque & Barnabæ sectemur exemplum, recta transeamus.

Luc. 2.

a Lib. 1. c. 12 b In compendio historiarum.

Actor. 13.

CAPVT SEPTIMVM.

De Mariæ virginitate contra Ethnicos, omnésque Christianæ fidei alienos.

Euãgelij prædicatio Iudeis ac Ethnicis in credibilis visa est. 1. Cor. 1.

ENTIVM in fide & veritate Doctor Paul' rectissime docet, Euangelij prædicationẽ, hoc est, veram propriámque Dei sapientiam, rem mundo vanam & imbecillem videri, quam & Iudæi nouorum signorũ semper cupidi, scandalum, & gentes siue Pagani Philosophiæ professione, humanáque scientia turgidi stultitiam esse ducant: sapientissimo autem Deo placuisse tradit, per Euangelicam prædicationem saluos credentes, cuiuscunque illi generis & conditionis essent, facere, suámque illis lucem, & gratiam, & gloriam vbique gentium elargiri. Iam vero in Euangelica prædicatione si quicquam aliud, tum vel maximè quidem doctrina de partu virginis & fructu crucis impios omnes offendit. Cur autem Ethnicos non offenderet, qui sine Deo, sine Lege, sine Euangelio, velut in perpetuis tenebris degentes, supra naturam & sensum nihil saperent, solóque humanæ rationis lumine suffulti philosopharentur? An non improbabile absurdúmque putarent, Mariam à reliquis prægnantibus & matribus eximi, quæ sola nullo ex viri contactu, compressu, semine, id est, virginitate salua, fœtum suum conceperit, pepererit, educarit? quæ prætereà quum grauida esset, ac in ipso etiam partu tàm familiaribus ac perpetuis aliarum fœminarum incõmodis grauibúsque molestiis caruerit? Cæterum quo isthæc indignius ab Ethnicis omnibúsque Christianæ fidei alienis contemtius, velut insana quædam ac ridicula vel commenta, vel dogmata reiiciuntur, eò certe sapientiores, Deóque chariores illi existimãdi sunt, qui hanc Euangelicæ doctrinæ partem sincerius atque constantius profitentur. Sit receptum Ethnicis, maneátque vulgatum prouerbium, vt dicant. Quum virgo pepererit, ad eam rem videlicet designandam, quæ nullo vnquam tempore fieri posse videatur. An idcircò nos quibus diuinum lumen affulsit, virginem peperisse vnà cum cœcis gẽtibus decet inficiari? Existimant multi, præsertim Itali, iam olim, Romana Monarchia vix dum inchoata, templum pacis Romæ fuisse constructum, quod vulgò æternum fore crediderunt, nimirùm oraculi promissione persuasi, tãtisper illud, donec Virgo pareret, esse duraturum, idémque fanum Maria Christum pariente, subitò corruisse. Alij cum Martino Polono putant, Romæ auream statuam à Romulo positam in palatio constitisse, & cum hac quidem inscriptione: Non cadet, donec Virgo pariat: cecidisse autem, vt primùm Virgo Maria Christum enixa est, aliáque plura tunc Romæ miracula contigisse (de quibus modò non laboramus) ostendunt. Libet autem Petri Damiani testimonium addere, qui natione Italus, ac bonæ fidei scriptor, rerum etiam Romanarum fuit peritus. A nonnullis ait, intra Romana mœnia celebris fama vulgatur, quod Romulus, qui conditor vrbis asseritur, cuius parietes licet semiruti, ex magna adhuc parte cernuntur, in hanc vocem quasi de firmamento operis eruperit: Certũ est & immobiliter fixum, quia ni Virgo pepererit, domus ista non corruet. Idque vaticinium rei probauit euentus: nam nocte corruit palatium, qua Saluator ex Virginali aluo processit.] Hoc solum indicasse sat sit, Ethnicis vt impossibile, sic incredibile semper visum esse, quicquid de partu Virginis vel legerent, vel audirent.

Cur Ethnicis absurdũ dog. ma de partu virginis videatur.

Cum virgo pepererit. Prouerbium Ethnicis celebratum.

De Templo pacis Romæ constructo.

Romæ palatium, vt prædictum erat, cecidit Virgine pariente.

Lib. 4. Chronici.

Epistola. cap. 12.

QVID VERO de Iuliano dicam? qui furore in Christum percitus, & magistri Porphyrij, qui & ipse Christum abiurarat, insana cõplexus dogmata, postquàm suum imperium abnegato impie Christianismo turpissime commaculasset, ac dignum se nomen Apostatæ accepisset, omniũ Ethnicorum voluit esse patronus, nec solum aperto Marte, sed virulento etiam calamo nostram religionem atrociter est insectatus. Igitur inter alia, quæ pro suis Diis ac simulachris pugnans euomit, hoc etiam exprobrat Christianis: *Si Deus ex Deo secundum vos Verbum est, & natus ex substantia Patris, quare vos virginem Dei genitricem esse dicitis? Quomodo enim pareret Deũ, homo existẽs, sicuti nos?* Ac rursus alio loco sibiipsi obiicit, quod Esaias est vaticinatus: Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filiũ. Respondet autem in hunc modum: *Sit sane & hoc dictum de Deo, quamuis minimè dictum sit. Non enim erat virgo quæ nupserat, & priusquam peperisset, simul vocata est cum marito. Detur autem duci de illo. Numquid Deum dicit ex virgine nascendum? At vos non cessatis vocare Mariam Virginem. Sed non dicit eum qui ex virgine natus est, Deum vnigenitum, filium & primogenitũ omnis creaturæ.* Ex quibus Iuliani verbis apparet, cœcum illũ, vt aiunt, de coloribus iudicare, nihilque certi ac firmi de re tanta decernere potuisse, vt recte in illum competat, quod Salomon pronunciauit: Homo Apostata vir inutilis, graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum, & omni tempore iurgia seminat. Confundit impius diuinam humanámque Christi natiuitatem, nec videt quid in illa Deo Patri, quid Mariæ matri, quid vtique Christi naturæ tribuere

Iulianus apostata fidem? doctrinam de partu virginis insectatur.

Prouerb.

tribuere debeamus. Igitur hic velut Saul inter Prophetas, & anser inter olores, de sacris homo ipse profanissimus, imò & magus & necromanticus disserit. Ac obiecta quidem huius hominis argumenta non refellemus, quando caninam eius insectationẽ multi veteres, præsertim [a] Gregorius Nazianzenus & [b] Cyrillus Alexandrinus libris integris contriuerunt, frustráque ille Christianismum eradicare, Græcismum verò & Iudaismum instaurare summis viribus laborauit. Sed quoniam Doctore Christo didicimus, non solum de nostris, sed etiam de Dei ac veritatis hostibus benè esse merẽdum, quúmque ad fidos spectet, Medicos, curandis etiam phreneticis operam dare, agè ad Græcos ac Ethnicos, qui à religione nostra remoti sunt, vtcunque sanandos, & nobis in hac fide adiũgendos, viam aliquam ingrediamur. Notus est Libanius ille sophista, qui multas & graues contumelias in nostrã religionem effudit, neque parum Iuliani Apostatæ perfidiam confirmauit: sed qui tandem Basilij Magni consuetudine & authoritate permotus, superstitioni nuncium remisit, & Christianus effectus est, sicut & [a] Nicephorus indicauit. Quid igitur, si ex [b] lapidibus filios Abrahæ, potens excitet Deus, vt non solùm Libanij, sed & Sergij, Dionysij, Cypriani, è tenebris ad lucem, & à morte ad vitam duce Christi gratia reuocentur?

1. Reg. 19. Nicephorus lib. 10. c. 33.

a Orat. vel Invectiua 1. & 2. contra Iulian. Imperatorem.

b In lib. 10. contra Iulianum Apostatam.

Propositio de disputatione contra ethnicos hic instituenda.

a Lib. 10. Eccles. histor. cap. 36.

b Matth. 3.

Qua ratione certamẽ cum ethnicis inire debeat Orthodoxi.

Reiiciunt Ethnici Propheticas & Apostolicas literas, quibus nihil est, nec esse debet apud Orthodoxos firmius ac sanctius, maiorísque authoritatis. Nũ igitur ex his sacris fontibus hauriendum, quod illis veluti profanis edendum aut bibendum offeramus, ne alioquin [c] Sanctum canibus cõtra Christi præceptum obtrudamus: sed potiùs Pauli sequamur exemplum, qui Poetarum Ethnicorum[d] Arati Astronomi & [e] Epimenidis Cretensis testimonia Ethnicis opposuit, vt illos non aliis quàm domesticis telis peteret atque superaret. Vt enim rectè Lactantius docet, satis firmum testimonium est ad probãdam veritatem, quod ab ipsis perhibetur inimicis.] Tum suo nos exemplo fortissimus ille Rex Dauid admonet, vt ad præclaræ victoriæ laùdem reportandam, superbum Goliath, ac reliquos id genus immanes Ecclesiæ hostes, suo velut gladio feriamus. Igitur nonnulli Mariam quoque laudãt, velut animosam viraginem, quæ pulcherrimum ausa facinus, Allophyzorum ducem, communem humani generis hostem clauo confixerit, quæque mẽdacissimi colubri venena in ipsius caput retorserit. Ethnici certè inter suos vates Sibyllas maximè venerantur, nihílque aut veracius, aut fidelius habẽt, haberíque volũt foliis siue oraculis Sibyllinis. Probemus igitur nostræ causæ fauere Sibyllas, quas ipsi non iniuria prædicant, & demonstremus à fidei nostræ mysteriis nequaquam dissidere, imò verò ingens illis munimentum adferre carmina, quæ fatidicæ illæ mulieres (vt ipsi vocant) ante Christum natum, quùm Græcorum & Romanorum floreret imperium, verbis clarissimis cecinerunt. Sic autem illæ non de Maria solùm, verùm de aliis etiam multis magnísque fidei nostræ negotiis, sicut ex antiquissimo codice nõ ita pridem inuẽto collegimus, singulæ sunt vaticinatæ:

Perfica quidem,

Virgine matre satus, pullo residebit asello,
Iucundus princeps, vnus qui ferre salutem
Rite queat lapsis: tamen illis forte diebus,
Multi multa ferent immensi fata laboris.
Solo, sed satis est, oracula prodere verbo,
Ille Deus casta nascetur Virgine magnus.

c Matth. 7.

d Actor. 17.

e Ad Tit. 1.

Ille à de diuina sapientia cap. 12.

1. Reg. 17.

Sibyllarum auctoritas apud ethnicos.

Decem Sibyllarum certi testimonia pro Mariæ virginitate & vterino partu.

Libyca verò,

Ecce dies veniet, quo æternus tempore Princeps,
Irradians sata læta, viris sua crimina tollet,
Lumine clarescet cuius Synagoga recenti
Sordida, qui solus reserabit Labra reorum,
Æquus erit cunctis, gremio Rex membra reclinat,
Regina Mundi, sanctus per secula viuus.

Et Delphica,

Non tarde veniet, tacita sed mente tenendum
Hoc opus, hoc memori semper qui corde reponet.
Huius pertentant cor gaudia magna prophetæ
Eximij, qui Virginea conceptus ab aluo
Prodibit sine contactu maris, omnia vincit
Hoc naturæ opera, at faciet qui cuncta gubernat.

Tùm Samia,

Ecce dies nigras quæ tollet læta tenebras,
Mox veniet, soluens nodosa volumina vatum,
Gentis Iudææ, reseret vt carmina plebi,
Hunc poterunt clarum viuorum tangere Regem,
Humano quem Virgo sinu iuuiolata fouebit,
Annuit hoc cælum, rutilantia sidera monstrant:

Rursus Cumana,

Iam mea certa manent, & vera nouissima verba,
Vltima venturi, quod erant oracula Regis,
Qui toti veniens mundo, cum pace placebit,
Vt voluit, nostra vestitus carne decenter,
In cunctis humilis, Castam pro matre puellam
Deliget, hæc alias forma præcesserit omnes.

Sed & Hellespontica,

Dum meditor quondam, vidi decorare Puellam,
Eximio castam (quod se seruaret) honores,
Munere digna suo, & diuino numine visa,
Quæ sobolem multo pareret splendore micantem,
Progenies summi, speciosa, & vera tonantis,
Pacifica mundum qui sub ditione gubernet.

Phrygia itidem,

Ipsa Deum vidi summum punire volentem,
Mundi homines stupidos, & pectora cœca rebellis:
Et quia sic nostram complerent crimina pellem.
Virginis in corpus voluit demittere cælo
Ipse Deus prolem, quum nunciet Angelus alma
Matri, quæ miseros contracta sorde leuaret.

Adhæc Tiburtina,

Verax ipse Deus dedit hæc mihi numina fandi,
Carmine quod sanctam potui monstrare puellam,
Concipiet quæ Nazarens in finibus illum,
Quem sub carne Deum Bethlemitica rura videbunt.
O nimium felix, cælo dignissima mater,
Quæ tantam sacro lactabit ab vbere prolem.

Erythræa quoque,

Cerno Dei Matrem, qui se dimisit ab alto
Vltima felices referent cùm tempora Soles,
Hebræa quem Virgo feret de stirpe decora,
In terris multum teneris passurus ab annis.
Magnus erit tamen hic diuino carmine vates,
Virgine matre satus, prudenti tempore verax.

Demùm Cimmeria,

In teneris annis, facie præsignis honore,
Militiæ æternæ Regem sacra Virgo cibabit
Lacte suo, per quem gaudebunt pectore summo
Omnia, & Eoo lucebit sidus ab orbe
Mirificum, sua donà Magi cum laude ferentes

Obiicient puerò, mirrham, aurum & thura Sabæa.

Lib. Octauo Oracul.

Accedit quod Erythræa Sibylla, sicut in libris Oraculorum legimus, Mariæ nomen & Gabrielis legationem, partúmque virgineum clarissimè tradat. Vnde inter alia loquitur Vates:

Verbúmquè volauit in aluum,
Idque suo factum atque animatum tempore, corpus
Mortali facile creuum est. Puer inde creatus
Virgineo partu. Mira est mortalibus hæc res?
Sed res nulla Deo patri natóque stupenda.

Quæ sanè si sensa ipsa potius quàm verba expendamus, (rectiùs enim Latinè conuerti poterant) tã luculenter, ac splendidè commemorantur, vt visa potiùs à Sibyllis narrari, quàm futura prædici videantur. Ea verò quum primum audirentur, fabulosi sermones & monstrosa quædam miracula gentibus proculdubio censebantur: ac quæ nunc, post completum diuinæ dispensationis mysterium, tãtò maiorem fidẽ debent habere, quantò certiùs Euangelica veritate communiuntur, quoque pluribus diuinæ potentiæ miraculis toto orbe peractis, publicéque commonstratis clarissimè comprobãtur. Sic igitur Sibyllarum dicta sunt accipienda, non vt noua somnia vel vana deliria mulierculárum, sed quæ peruetusta & prioribus illis gentium ætatibus celebrata sint vatum oracula, eò pluris profectò æstimanda, quò magis Christo Domino & Euangelicæ veritati seruiunt, præsertim apud illos, qui ab omni vera pietate alieni, & impiis cultibus assuefacti, nullas vel Prophetarum, vel Apostolorum voces ad benè beatéque viuendum perceperãt. Est enim ita, vt præclarè docuit Augustinus, ad Paganorum vanitatem reuincendã valere, quod Sibylla, Orpheus, Hermes & alij vates siue Theologi, vel Philosophi gentium de Christiana veritate prædixisse seu dixisse perhibentur. Quis verò nõ videat, in hisce citatis versibus Mariam attingi, graphicéq; depingi, quæ non modò sit Messiæ Mater, sed & Virgo Israelitica illustri loco nata, tùm siue formã, siue virtutem, siue conditionem eius contẽplemur, Virgo pulcherrima, ornatissima, felicissima, & quod verè augustum est, ipsa quoque cæli Regina, sicut eadem à patribus Sibyllas imitantibus sæpè nuncupatur? Ego verò mihi persuadeo, fieri nõ potuisse, quin fatidicę Sibyllæ in talem tantámque Virginẽ intuentes, magno illius desiderio tenerentur, & agnitam Domini sui matrem intimis quoque sensibus venerarentur, quam nec suo tantum, sed omnium etiam mortaliũ singulari honore prosequendam esse putarent. Ac ne mireris, decẽ Sibyllas veritatis testes à nobis adduci, certè post [a] Varronem [b] Lactantius & [c] Suidas totidem numerant, amplè autem de his Onuphrius disserit, eásque virgines [d] Hieronymus facit, quas iam olim Græci, & postea Romani plurimum suspexerunt atque coluerunt. Quocircà veteres Theologi, quemadmodum [e] Eusebius Cæsariensis, [f] Arnobius, [g] Lactantius, [h] Augustinus quum aduersus Ethnicos disputant, è Sibyllarum carminibus testimonium sæpe mutuãtur. Quin & Homerus in suam Poësin ex Delphica transtulit, & Virgilius apud Latinos de Cumana sumpsit, Augusto nempe regnante, sub quo partus ille virgineus à Maria est editus, vt Romanum imperium tot felici noui ęterni Monarchæ aduẽtu vel maxime nobilitaretur atque sanctificaretur. Et quia de Virgilio Poetarum principe, qui Homerus Latinus non temere dicitur, modò meminimus, etiam carmen eius adiungam, quod non solum [i] Augustinus sæpenumerò, sed & veteres nonnulli de Christo & Virgine nostra accipi voluerunt. Etenim nimis allegoricum & remotum esse putant, vt is locus ad Solonium vel Soloninum Asinij Pollionis filium, aut Erigonem referatur: & res ipsa loquitur, Sibyllæ vaticinium illic, vbi carminis Cumæi fit mentio, à Poeta recenseri. Nec dubium esse potest, quin idem Poeta in illud seculũ, quo natus est sub Augusto Christus, inciderit, atque idcirc o pacem toto orbe celebrem lætus aspexerit, grauẽ vt causam haberet non pollioni ob natum filium, sed vniuersę potiùs Reipub. ob completum Sibyllę vaticinium congratulandi. Et [k] Eusebius quidem Cæsariensis, licet Græcus author, pręsentem Virgilij locum ad hoc refert institutum, ac eandem Eclogam tanquam de Christo sonantem Græce cõuertit, Virgilium quidem poetarum Italiæ sapientissimum, lepidissimum, doctissimũ vocans, qui aduentantis Virginis nomine Mariam luminis & Spiritus sacri plenissimam, afflatúque diuino fœtam hoc loco significarit. Tùm in ea oratione, quam ad Sanctorum cœtum habuit Cõstantinus Imperator, hi Virgiliani versus ita recitãtur, velut illis & Christi aduentus, & eiusdem ex Virgine natiuitas exprimatur: Versus autem quos diximus, in Bucolicis hi sunt:

Vltima Cumæi venit iam carminis ætas,
Magnus ab integro seclorum nascitur ordo,
Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna,
Iam noua progenies cęlo dimittitur alto.

Omitto cætera, quæ alij ad Astræam virginem incommode referunt: quum multò illustriorem sensum exprimant, si iuxta Sibyllarum verba illi tribuantur Virgini, quæ plena & fœta facta est de Spiritu sancto: quicquid tandem Virgilius poeticis figmentis omnia inuoluens, hoc loco intellexerit.

Quid habent igitur Ethnici, cur nobis non credant de Virgine matre hoc asseuerantibus, quod ipsorum Sibyllæ non modò verbis liquidò prænũciarunt, sed intento etiam velut digito demonstrarunt, quódque nõnulli Poetæ visi sunt confirmasse? An quod Iudæis obstinata malitia excœcatis est scandalum, gentes etiam tot linguis & artibus cultæ stultitiam perpetuò æstimabunt? Veniamus porrò ad præcipuam istorum Theologiam, in qua Græci vel maxime sibi cati & sapientes videntur, aliósque multos studio & doctrina haud paruo post se interuallo relinquunt. Vetus istorum Theologia partim ex Philosophorum argutiis, partim ex Poetarum fabulis constat: his enim sapientię suę vel authoribus vel doctoribus maxime gloriãtur. Recte autem censet Hieronymus, Ethnicorum Philosophorum, Sectas inter se mire dissectas, quia humanis sensibus se comprehendere posse sapientiam putarunt, ad Dei sapientiam non peruenisse: nec temere illos animalia glorię, & venalia popularis auræ, rumorúmque mancipia, imo & hæreticorum Patriarchas appellat, quorum doctrinam, vtpote fatuam, Christiani merito reiiciant atque contemnant. Atqui horum Philosophorum proprium est, ita sophisticari: *Si Maria peperit, concubuit: sed peperit, ergo concubuit, & Virgo esse desiit.* Quod quidem argumentandi genus non poterat Ethnicis non placere, atque adeo firmum & inuictũ existimabatur: quoniam

Lib. 1. contra Faustum Manichæum ca. 15.

Quantum Mariæ tribuatur à Sibyllis.

Sibyllæ proculdubio Dei matrem in spiritu cognitã tacitè sunt veneratæ.

a In lib. veritè diuinarum ad Cæsarem.
Lib. de Sibyllis.
b Lib. 1. de falsa religione ca. 6.
c In nomine Sybillæ.
d Lib. 1. adversus Iouinianum.
e Lib. 4. de vita Constantini.
f In Iobvis cõtra gentes.
g Lib. 4. de institutio ca. 18.

Sibyllarum oracula eur magni facienda & obseruanda.

Sibyllæ Christo & Ecclesię apud ethnicos seruierũt.

i Lib. 18. de ciuit. Dei ca. 23.
k Orat. de Iudæis, hæreticis & pagan. etc.
Item lib. 10. de ciuit. Dei cap. 27. & epist. 155. ad Magnum & lib. 1. ac. post. epist. ad Rom.
l In vita constantini lib. 4.

Virgilius quarta Ecloga.

Homerus & Virgilius sibyllarum interpretatores.

Ethnicorum Theologia quos fontes habeat.

Quales sint fuerint Philosophi sitis, eorum.

In epist. ad Pammachium & aduersus Pelagianos.

niam humanæ duntaxat rationis lumine niterẽtur, & in rebus diuinis talpa cœciores essent. Petrus Damianus istorum argutias & Sophisticen ita refellit. Sepè diuina virtus armaturas Dialecticorum Syllogismorum, eorúmque versutias destruit, & quæ necessaria & ineuitabilia iudicantur omnium Philosophorum argumenta confundit. Audi Syllogismum: Si lignum ardet, profectò vritur: Sed ardet, ergo & vritur. Sed ecce Moyses videt rubum ardere, & non comburi. Rursus si lignum præcisum est, non fructificat, sed præcisum est, ergo non fructificat: Sed ecce virga Aaron in tabernaculo contra naturę ordinem reperitur amigdalas protulisse.] Et plura id genus exempla è Scripturæ fontibus subiicit, vt aduersus Philosophos ac Ethnicos omnes ostendat mirum non esse, si is qui naturæ legem dedit & ordinem, super eandem naturam sui nutus exerceat potestatem, quæ quidem natura Domino suo non rebellis existat, sed eius substrata legibus velut ancilla deseruiat. Sic diuina virtus inquit, Sapientũ huius mundi friuola sensa confundit, suámque gloriam reuelat mortalibus contra naturæ cõsuetudinem.] Quibus hæc etiam subiicit: Et quidẽ poterat Deus & facere Virginem ante ruinam, & reparare Virginem post ruinam: vtrunque scilicet bonum erat: Sed licet neutrum fecerat, vtrunque tamen posse facere credendus erat. Et certè mirabilius est, & longè præcellentius Virginem incorruptam manere post partum, quàm corruptam ad virginale decus redire post lapsum: quia & maius est quemlibet clausis ianuis ingredi, quàm eas quæ patuerint claudi. Si ergo natus ex Virgine Redẽptor noster, quod maius est & longè præstantius fecit, quod minus est, corruptam quamlibet redintegrare non poterit?]

Argumenta philosophica & Dialectica ad fidem Mariæ virginitatem maternã oppugnant.

Exo. 3.

Iosu. 10.

Iudic. 3.

Num. 17.

Quod si de Poetis antiquis Ethnicorum loquendum est, quorum carmina pro porcorum siliquis & ranis Ægyptiorum vt plurimùm haberi merentur, tradunt illi sanè inter cætera, colendúmque docent mysterium, Iouis nempè filiam Minerram ἀμήτορα, hoc est, Dei sapientiam ex patris cerebro sine matre, Bacchum autem ex Iouis crure, sed & Vulcanum ex sola Iunone sine patre natum esse. Quam prophanam Ethnicorum vanitatem nõ [a] Cyrillus modò Hierosolymitanus, sed [b] Ruffinus quoque coarguit: ac rectè vterque docet, quod nos de pariente Virgine Maria credimus, multò id quidem esse verisimilius, quàm quod de sua Minerua, déque Baccho & Vulcano fabulosa finxit antiquitas. Ruffini verba sic habent: Mirandum, cur hoc gentilibus impossibile videatur, qui credũt Minerram suam de cerebro Iouis natam. Quid ad credẽdum difficilius? aut quid magis contra naturam? Hic fœmina est, hic naturæ ordo seruatur, hic conceptus & partus temporibus suis editur. Ibi nusquá fœmineus sexus, sed vir solus & partus. Qui illa credit, cur ista miretur? Sed & Liberum de femore eius asserunt natum. Ecce aliud portenti genus, & tamen creditur. Venerem quoque, quam Aphroditen vocant, de spuma maris (sicut etiam nominis ipsius compositio ostendit) credunt esse progenitam: de ouo natos Castorem Pollucémque confirmant: ex formica Myrmidones, & alia mille sunt, quæ contra rerum naturam venientia, ipsis tamen visa sunt credibilia: vt Deucalionis & Pyrrhæ lapides iactos, & hominum ex his segetem natam. Et quum hæc tot & talia figmenta crediderint, vnum eis verbum impossibile videtur, quod adolescens fœmina, diuinum germen non hominis vitio, sed Deo inspirante conceperit,]

Ethnicos nõ solum Sibyllarum authoritate, sed sublime etiã Poetis in hoc argumento vtinci.

Rẽpla Poetarum, quę fidẽ de Virgine matre faciunt probabiliorẽ.

a In Catechesi 12.
b In exposit. Symboli Apostolici.

1. Cor. 1.

Ibidem.

Prorinde qui hæc ridicula mysteria talibus quidẽ cultoribus digna suspiciunt atque venerantur, Græcos autem & poetas maximè intelligo, cur hi absurdum, quæso, indignúmque putent, quod ex nostra veréque solida Theologia nunc tandem discunt, nouam & propriam quasi Minerram, vt ipsorum more loquar, nobis diuinitus dari, quæ illæsam omni tempore virginitatem tueatur, quæ præterea licet magistra non dicatur, si tamen, quùm & parẽs existat sapientiæ, & inuentrix nõ artium, sed quod multò est amplius, gratiæ & salutis humanæ, quæque filia est non commentitij & adulteri Iouis, sed veri, summi optimíque rerum omnium parentis & principis Dei. Quòd si rem paulò penitiùs inspiciamus (omnia enim sana sanis) an non Virgini nostræ competunt, quæ tria stulti Græci in sua Minerua velut eximia & cunctis reuerenda prædicãt, virginitas, sapientia, fortitudo? Quid iuuat autem ô vani fallacésque, & sicut vester diuinus Plato ait, semper pueri Græci? quid iuuat, inquam, Theologiam meris fabulis obrutam tradere, ac veteres vẽditare nugas? quasi vero non satis habeatis, tot mẽdaciorum prodigia peperisse, cultúsque impios & idolomanias, quùm ad exteros alios, tum ad Latinos perniciosissimè deduxisse. Ignorastis hactenus veram Penthesileam, non quam vestri poetæ commemorant, bellacem, furentem, truculentam ac sanguinariam, sed mitem, humanam, clementem, paciferam atque salutiferam, quam certè pij lætissimis animis non possunt non libenter amantérque complecti, quæ Virgo ipsa Amazonum, hoc est, sine mammis mulierum optimam se ducem prębeat. Maria siquidem prima est, quæ hanc virginitatis semitam ingressa sit, quámque innumerabiles puellarum verè Amazonum copiæ sunt secutæ, sorores omnes Angelorum, de quibus ipsi cantant apud Salomonem: Soror nostra parvula est, & vbera nõ habet. Hæ omnes ductatricem illam Deiparã Virginem, quocunque ierit, comitantur. Quid vestra quæso Athenis Minerua? quid in Cypro Venus? quid apud Carthaginem Dido? quid in Ægypto Isis? Libidinum isthæc mancipia, vel certè quidem dæmonum domicilia, non virtutis officinæ fuerũt. Sed enim si cãdorem decorémque muliebrem spectatis, quem in Cleopatra Iulius Cæsar, & in Helena vester Paris amauit: si præcellentem fœminarũ gloriam suspicitis, quæ Amazones Alexandro Magno conciliauit, & Tarquinium Lucretiæ adulterũ fecit: si demùm vllę vobis curæ est aut sapientia, præclaram cuius idæam [c] Plato depinxit, aut honestum, cuius formam amabilem [d] Cicero commendauit, cur illam non in oculis & in sinu fertis, quæ vna Musas & Veneres, adeóque quicquid in fœminis gratiosum & appetendum videri potest excellit, ac immenso post se interuallo relinquit? Si enim tanti vitrum, quanti margaritum? Videte autem, ne dum Chloëlias, Virginias, Claudias quæritis, aliásque à vanis authoribus vanè laudatas iactatas fœminas, in Medæas, Semiramides, Cleopatras, Agrippinas imperij labes, orbis fabulas populíque ludibria incidatis. Ac plura quidem de vestris oraculis, quæ obscuris ambagibus & vetustis seculis

Quo sensu Marię possit aptari, quod de sua Minerua Ethnici fabulantur.

In Timæo.

Quales olim Græci, Ethnicorum sapientissimi fuerint.

Quomodo Maria nobis præstet, quod de sua Penthesilea Ethnici tradidẽrunt.

Cantic. 8.

Illustres omnes Ethnicorum virgines & mulieres à Maria obscurari atque vinci.

c In Phed. siue dialogo de amore & pulchro.
d Lib. 1. officiorum.

nostram Virginem longè anteà præsignarunt, prudens non repeto, simúlque missa facio doctorum apud vos Poëtarum ora, qui non intellectis etiam carminibus, de hac ipsa præcinuerunt. Est enim Virgo illa aurei seculi renouatrix: est vera illa Diana perpetuæ virginitatis tùm altrix, tum exemplũ: est cui Lucinæ nomen vnicè conuenit, quæ & verũ lumẽ extulit, & nobis vti renasceremur, lucis æternæ fores aperuit. Sat verò quercus, vt dicere soletis: à glandibus porrò ad fruges vos transire conuenit, quia pro Cerere Maria, panem verum & viuum edendum mortalibus attulit atque monstrauit.

Ad Græcos & Ethnicos hortatio.

Facessant igitur cum fabularum inuolucris vestri Poetæ, ex quibus tantum vanitatis, turpitudinis, idololatriæ & hausistis, & stabiliuistis. Valeant mysteria religionis ab Orpheo quondam tradita, quæ vos ridiculis superstitionibus implicitos magis dementarunt. Abiiciantur ænigmata Philosophorum, ex quibus veræ Sphinges, & impiarũ opinionum monstra, vt veritatẽ amitteretis, passim emersere. Missum letargum facite, qui vos maiorésque vestros tàm pestilenter oppressit: longæuæ & putidæ vanitatis squalorem abstergite, ne posthac ex libidinis victimis sapiẽtiæ vestræ magistras, adeóque Deas insani vobis efformetis. Scio quanti Helenam Menelai Regis coniugem faciatis, vt cuius egregia forma diuini ingenij virum, vt fingitis, Homerum in describẽdo, multósque nobiles pictores & sculptores in exprimenda eius pulchritudine defatigarit. Fallitur cum his omnibus planè Zeuxis Heracleotes, pictor alioquin apud vos percelebris, qui quum ex quinque puellarum mira venustate pinxisset Helenam, se summam formam suis lineamẽtis complexum esse putauit. Qui certè vllum si verę sapientiæ sensum tenuisset, non Helenam, vt malè pudicam, ita maximorum motuum, publicęque pestis & Troiani incẽdij authricem, sed Mariam omni arte pingendam & ornandam sibi proposuisset, Mariam, inquam, primam virginum ducem ac magistram, tantò sanè pulchriorem, quantò ab omni libidinis sensu & viriorum contagio liberiorem, eandémque non solùm Angelicæ virginitatis, sed & prestantissimæ cuiusque virtutis perfectam ideã, quæ demùm, vt alia nulla de genere mortalium, quod per fœminam afflictum iacebat, & voluit, & potuit præclarè meteri. Tres gratias, vt vt velint, efferant Poëtæ, nec solùm Græci Penelopen & Alcestim Protesilai, sed etiam Romani Corneliam, Porciam, Cestiliam, & Varronis Marciam, vt clarissimas mulieres, quibuscunque possunt laudibus, in cęlum vehant. His adiungant, si lubet, Aspasiam Phocensem, humili quidem loco natam, sed inter selectas comprásque puellas gratiosissimam, nullã vt sui seculi secundam haberet, quæ pulchritudine formosior, voce suauior, modestia instructior, morum integritate spectabilior, in summa dignitate moderatior, & ab omni fuco alienior esse videretur. Vnde Rex potens ille Cyrus hanc vnam puellã aliis multis adductis prætulit, ac vnicè deamauit, sicut & posteà fecit Artaxerxes. Donemus hanc in iudicãdo stultitiam seculo tàm obscuro & calamitoso, nihil vt recti vel summi Principes cernerent, tàm corrupto, vt bonorum vmbras falsámque imaginem tantùm consectarentur. O beatos, si apertis fidei oculis pro Aspasia, Musis & Gratiis vnam videre Mariam, & præsentes eius dotes vtcunque cognoscere potuissent. Vos tãdem qui meliore sidere nati estis, vt loqui soletis: vos, inquam, sapientiæ & salutis veræ studiosi, veluti post longissimum altissimúmque somnum expergefacti, noctem cum die, tenebras cum præsenti luce commutate, vósq; totos ad eam contemplandam virginem conuertite, quæ si oculis cerneretur, ingentes profectò & mirabiles sui amores vobis excitaret, vt nullius fœminæ faciem, aut venustatem, aut præstantiam & amplitudinem pluris vnquam faceretis. Quid ergo superest, nisi vt animos iungamus Fratres, & vnius fidei sinceritatem amplexi, Christiano poetæ accinamus:

Nulla fœminarum est illa spectatior atque amabilior.

Vidistis Iunonis Minerũ matri virgo.

Salue sancta parens, eadem salue innuba Virgo,
Regia progenies, genus alto à sanguine Iudæ,
Cui pater omnipotens pleno se numine fudit,
Gratiaque acceptam matres super extulit omnes,
Tu virgo longo post tempore prima salutem
Felici peperisti vtero mortalibus ægros.

Quibus de rebus nos obiter, ac veluti per transennam disserimus, non quòd sacris quidem prophana, nisi apud prophanos, valdè miscenda putemus, sed potius vt opes Ægyptiacas in vsum sancti Tabernaculi conuertamus, hoc est, quæ olim Ethnici & Poëtæ stolide cõmenti sunt, ac impie vsurparunt, ea nos ad Christianam veritatem accommodata, & velut ab iniustis dominis erepta, in vsum nostrum legitime vindicemus. Quod studium probat Augustinus multorum Patrum exemplo, qui velut auro & argento vestęque preciosa suffarcinati, & Ægyptum descruerint, & Ecclesiã velut spoliis quibusdam allatis locupletarint. Neque Moyses ad summi Prophetæ & Legislatoris munus adsciscitur, nisi postquàm omni Ægyptiorum sapiẽtia probe instructus esset: & Lex diuina Iudæis præcipit, vt si quam captiuam in vxorem vellent ducere, caluitium ei facerent, vngues præsecarent, pilos auferrent, eáque fœmina repurgata, in victoris transiret amplexus. Hoc mysterio pulchre significatum est, sicut Hieronymus interpretatur, vt quando scriptores Ethnicos legimus, si quid in eis quidem vtile reperimus, id ad Christianum institutum cõuertamus: si verò quid superfluum, vanum, turpe aut pernitiosum occurrat, hoc ipsum radere, huic caluitium inducere, id in vnguium morem acuto ferro desecare satagamus.

Nulli Christiane prodeat, ad vitia deficiũt veritatis studio re, quæ fabiliterat à Ethnicis.

Eund. ſ.

Lia. de doctrina Christiana c. 40.

Eund. l. Acting.

Deut. 21.

Cur Iudæis præceptum sit captiuam fœminam in vxorem non ducere, nisi probè repurgata depurata.

Est & alia ratio vanitatem Ethnicorum redarguendi, vt qui sacris non credunt aut libris, aut doctoribus, saltem ex animantiũ natura moniti atque persuasi fateantur, non prorsus à vero id alienum esse, quod Mariam simul Matrem & Virginem in Ecclesia profitemur. Qua de re non tacuere Patres, sed in eadem veluti arena certantes, rem propositis etiam exemplis illustrarunt, minus vt incredibile vel impiis videatur, in Maria fieri potuisse, quod naturæ vi in mutis animantibus fieri res ipsa commonstrat, omnésque gentes experiuntur. Vnde sapienter monet Basilius, vt ad historiam alitum cõfugiamus, si quando nonnullos irridere conspexerimus arcanum fidei nostræ mysterium, quo inter alia partũm Virginis profitemur. Qua de re iudicent vt vt velint, mundi sapientes, vt qui Dei sapientiam & consilium ignorantes, per stultitiam prædicationis, vt Paulus loquitur, credere, & credentes salui fieri nolunt. Est interim illa diuini numinis

Rebus exemplis turabitur conuinca partum et nis incremen.

Homil. hexaemer. ex ra. de creatio tit.

1. Cor. 1.

minis benignitas, vt multis modis humanæ consulat imbecillitati, ideóque ex ipsa rerum natura cõplures præmonstret vias, quibus nõ modò credentes, sed increduli etiam ad cognoscẽda diuina quasi manu ducantur. Vnde tot nobis argumenta suppetunt, tot animãtium exempla velut ob oculos nobis proponuntur, quibus commonefacti, ad veram fidei doctrinam vel amplectendam, vel conseruandam facilius permoueamur. Hoc est, quod Lactãtius in Ethnicorum superstitionibus refutãdis acer ac dexter, perspicuè dixit: Descẽdens de cælo sanctus ille Spiritus Dei sanctam Virginem, cuius vtero se insinuaret, elegit. At illa diuino Spiritu hausto replera concepit, & sine vllo attactu viri, repentè virginalis vterus intumuit: Quòd si animalia quædam vento & aura concipere solere omnibus notũ est, cur quisquam mirum putet, quùm Spiritu Dei, cui facile est quicquid velit, grauatam esse Virginẽ dicimus? Quod sanè incredibile posset videri, nisi hoc futurum ante multa secula Prophetæ cecinissent.]

Lib. 4. de vera sapientia cap. 12.

Verum ad ea nunc animantia veniamus, quæ fidem nostram de partu Virginis si non solidè comprobant, at certè Philosophis aliísque Ethnicis iure reddant probabiliorem. De his primùm ita Rufinus: Quid mirum videtur, si Virgo conceperit? quum Orientis auem, quam Phœnicem vocant, in tantum sine coniuge nasci vel renasci constet, vt semper & vna sit, & semper sibi ipsa nascendo vel renascendo succedat? Apes certè nescire coniugia, nec fœtus nixibus edere omnibus palam est. Sed & alia nonnulla deprehenduntur, vti huiuscemodi sorte nascendi. Hoc ergo incredibile videbitur diuina virtute ad totius mundi redintegrationem factum, cuius exempla etiam in animalium natiuitate cernuntur?] Vbi rectè mentio de apibus facta est, quas idcircò laudat etiam Ambrosius, quod cõmunis sit omnibus integritas corporis, virginalis & partus, quoniam neque vllo concubitu miscentur, nec libidine resoluuntur, nec partus quatiũtur doloribus & subitò maximũ filiorũ examen emittunt.] Sed & Virgilius apes nec coire, nec gignere fatetur, quum in hunc modum canit:

Qq animantia sine coitu pariunt.

Phœnicem nasci sine concubitu maris fœminæ.

Apes castè vicere, & tamẽ generare.

In symbolo Apostolorũ.

Lia. de doctrina Christiana c. 15.

Eund. l. Acting.

Deut. 21.

Lib. 4. hexaemer. c. 11.

Lib. 4. Georgicor.

Illum adeo placuisse apibus mirabere morem,
Quod nec concubitu indulgent, nec corpora segnes
In venerem soluunt, aut fœtus nixibus edunt,
Verum ipsæ foliis natos, & suauibus herbis
Ore legunt.

Qui ergo apibus prolem sine concubitu dare, primósque parentes sine parentibus condere potuit, carnem Christi in vtero virgineo formare non potuit? quemadmodum Augustinus ratiocinatur.

Lib. de bono coniugali cap. 2.

Verum inter omnes animantes huc maximè vultures pertinent, quorum exemplo Ambrosius & Basilius, vt Ethnicis de Mariæ virginitate fidem adstruant, disertis verbis vtuntur. Prior habet in hũc modum: Negantur vultures indulgere concubitui, & coniugali quodam vsu nuptialísque culpæ sorte misceri, atque ita sine vllo masculorum concipere femine, & sine coniunctione generare, natósque ex his in multam ætatem longæ vitæ procedere, vt vsque ad centum annos vitæ eorum series producatur, nec facilè eos angusti æui finis excipiat.] Vbi mox isthæc ad Mariæ virginitatem applicat, & ratiocinationem ita concludit: Quid aiũt, quod Virgo generauit, & impossibilem innuptæ, cuius pudorem nulla viri consuetudo temerasset, existimant partum? Impossibile putatur in Dei Matre, quod in vulturibus possibile non negatur? Auis sine masculo parit, & nullus refellit: & quia desponsata viro Maria peperit, pudoris eius faciũt quæstionem? Nónne aduertimus, quod Dominus ex ipsa natura plurima exempla antè præmisit, quibus suscepte incarnationis decorem probaret, & astrueret veritatem?] Sed nunc Basilium eadem de re differentem audiamus: Qui ludibrio habent mysterium nostrũ, tanquam à natura sit alienum, fieríque non posse, vt Virgo ea, quæ seminis expers sit, salua virginitate pariat, velim cogitent eum, cui visum est stulta prædicatione eos, qui crederent, seruare, innumerabiles ex natura rerum occasiones, ad rerum admirabilium fidem nactum esse. Vultures enim sine concubitu fœtus edere fecit.] Et alibi rursus: Vt admirabilis, inquit, hæc (Christi scilicet ex Virgine) generatio crederetur, nihil in se cõtinere quod suspectæ esset fidei, haud prorsus incredibile etiam apud eos, qui perperam affecti difficilè approbant, quæ concernunt diuinam dispensationem, rerum Opifex animalia quædam creauit, quæ citra copulam complexúmue masculi queant eniti, ac partum edere per solam fœminam. Talia enim de vulturibus produnt memoriæ, qui de animalium naturis scitè tractarunt.] Prætereà testantur Physiologi, non solum auium, sed & piscium genera quædam sine parentum coitu generari. Et quotidie videmus insecta, vt dicuntur, animantia, corpore quidem modica, sed sensu sæpè peracuta, in quibus mira Creatoris prouidentia bonitásque relucet, quantumuis nullum propagandæ prolis affectum, nullũ gignendi officium vel adferãt vnquam, vel admittant. Eorum pleraque aut è viuorum corporum vitiis vel purgamentis, vel exhalationibus, aut cadauerum tabe gignuntur: quædam etiam de lignorũ & herbarum, aut de fructuum corruptionibus spõte prouenìunt. Nónne Salamandra ignibus viuit, & vermiculi quidam in feruentissimis aquis nascũtur & conseruantur, sicut [a] Petrus Damianus recte nõtauit? Nec solùm idem, sed [b] Augustinus quoque testatur, equas in Cappadocia ex vento concipere, sicut in hunc vsque diem Hispani etiam experiuntur. Adeò verum est eiusdem [c] Augustini dictum: In rebus miris summa credendi ratio est omnipotentia Creatoris.] Atque huc demum spectant quæ scribit Euodius, variis argumentis colligens, Virginis nostræ conceptionem & partum valde mirabilem quidem, sed non adeò singularem esse, vt ad eius confirmationem in rerum inferiorum naturis multa exempla non suppetant. Etenim semina vltrò e terra prouenire atque fructificare, vermi nullũ esse parentem, à quo procreetur, de cinere gallinas, de aqua itidem anates, ac plura id genus animãtia sine virili sexu fœtus proprios edere, quemadmodum & aranea viri cõceptionem & partus corruptionem ignorat, sua interim fila mirabiliter proferens atque texẽs. Et erunt vesani adhuc homines, qui absurdum, stultum, incredibile iudicẽt, in Virgine semel pariente diuinitus esse factum, quod in istis tàm multis, adeóque minutis animantibus natura toties efficit, mundus quotidie agnoscit, & rerum magister vsus vbique gentium probat? De his meminit etiam liber, qui Augustino adscribitur, de mirabilibus sacræ Scripturæ, & post varia naturæ

In ovat. 19. de prouidentia.

In cap. 7. Esai.

Quedam & auium & piscium genera sine vtriusque sexus mixtione gignũtur. Insecta non cõmiscentur ad procreandum.

a Epistol. 4. cap. 11.
b Lib. 21. de ciuitt. Dei. cap. 5.
c Eodem lib. cap. 7. Epistol. 3. ad Augustinum.

Lib. 23. ca. 2.

exempla recitata, locum ita concludit: Quod ergo in multis rebus cõsueto more Dominus operatur, quid naturæ contrarium dicendum est, si quando ipse voluit, vt in virginali vtero Spiritus sancti dispensatione filius sine viri coitu nasceretur?] Postremò Mathias à Michon disertè testatur, apud Mahometanos nullum censeri miraculum, virgines absque viro impregnari atque concipere, quod frequenter id vsu venire & sciant & prædicent.

Iulii de Sarmatiæ, Asiæ atque Europ. c. 16.

Quæ omnia pluribus persequi non attinet, quãdo Christiana religione vel modicè imbutus intelligit, Iudæos, Græcos omnésque Paganos falli vehementer, qui Mariæ sanctissimæ virginitatem non modò diuinis oraculis & Patrum scripris consonãtem, sed multis etiam rebus in hoc mundo conditis conformem temerè aduersantur atque contemnunt. Quanquàm fatendum est interim, veram & perfectam huius mysterij cognitionem sine diuini Spiritus afflatu non penetrari mortalibus, quòd fidei egeant simplicitate, vt hoc arcanum ritè percipiant, eóque conuenienter vtantur. Vnde vulgaris ille captus & carnis iudicium hic Iudęos & Ethnicos plurimùm impedit, quibus illud propheticum meritò dixeris: Nisi crediderit is, non intelligetis, aut quod Ambrosius in simili argumento respondit: Scrutari non licet superna mysteria: licet scire quod natus sit Christus: non licet discutere quemadmodum natus sit. Illud negare mihi non licet: hoc quærere metus est. Habeat generationis inusitatæ gloriam, qui habet potestatis inusitatæ gratiam.] Ascribam demùm & Cyrilli locum, qui Iuliani apostatæ, adeóque Ethnicorum omnium impiam vanitatem hac in parte confringit, ac præsentis virginitatis doctrinam comprobat. Quoniã, inquit, inconuertibile & immutabile secundùm naturam, sicut Deus viuens & substantiam habens Dei Verbum, non ex propria natura vnitum sibi formauit corpus, sed accepit de nobis, & non ex somno & voluptate viro operante, sed ex sancta Virgine nouo & mirabili modo & vltra naturæ leges. Oportebat enim talem eius fieri partum, secũdùm carnem, inquam, & ex muliere, vt habeat diuinum quiddam ingressus eius in mundum & ostẽsio. Nihil autem omnino ad faciendum difficile est omnipotenti.] Cæterùm inter Ethnicos omnes nescio equidem, an vlli quondam superstitione & impietate Ægyptios superarint, qui primi omnium errori colendi multos Deos ac Dæmones initium dedisse dicuntur, mortalium omnium superstitiosissimi, summíque hostes populi Dei, sicut de illis Eusebius Cæsariensis affirmat. Hi tamen Virginem parituram non omninò ignorasse, sed etiam Christo nondum è cælis demisso, & in lucem edito cæremoniis quibusdam declarasse videntur. Etenim sicut [a] Dorotheus, eóque vetustior [b] Epiphanius annotauit, Propheta Hieremias quùm vna cum Iudæis apud illos aliquando exularet, Sacerdotibus eorum prædixit demolitionem simulachrorũ, quæ manu facta ipsi tàm vanè colerent: eius rei signum fore, quùm Virgo pareret, ac vnà infantem suum in præsepi locaret, Ægyptúmque peteret. Huic vaticinio tantum Ægyptij tribuerunt, vt solénem induxerint morem, Virginem quandam in lecto, & infantem in præsepi passim collocandi simúlque adorandi. Rogati à Rege quodam postea, quid sibi vellet hic ritus, quo Virginem & infantem publicè

Absque fidei lumine non intelligi mysterium de Virgine pariente.

Esai. 7. Lib. 1. de fide, cap. 5.

Lib. 8. contra Iulianum.

Lib. 6. de demonstr. Euangel. cap. 20.
a In Synopsi.
b In vita Hieremiæ Prophetæ.

Hieremias Aegyptios docuit de Virgine paritura.

Aegyptiorũ mos vetus in veneranda Virgine, quæ suũ infantẽ & præsepe teneret.

A proponerent atque venerarentur, hoc esse mysterium responderunt, quod maiores ipsorum à sancto Propheta traditum iam pridẽ accepissent. Tàm clementer cum gentibus etiam impiis quondam egit Deus, vt partum huius Virginis futurum haud prorsus ignorarent, vtque arcani eius, quod mũdo propalandum erat, non solũ à Sibyllis, sed ab aliis etiam vatibus admonerentur. Cui rei maiorem fidẽ facit vetustissimum monumẽtum, quod Irene matre & filio eius Constantino imperantibus repertũ, in laminis aureis, vt sicut alij volunt, in lapidea arca effossa inscriptionem hanc expressam habuit: Christus nasceretur ex Virgine, & ego credo in eum. O sol sub Irenæ & Constantini temporibus iterum me videbis. Quisquis autem ita sensit & scripsit, quidam Platonem fuisse putant, licet inter medios B Ethnicos viueret, tamen certa Dei reuelatione nõ caruit, verámque fidei suæ confessionem edidit, Spiritu etiam prophetiæ donatus, ac meritò illis Patribus adnumerandus, qui vt Paulus ait, iuxta fidem defuncti sunt, nõ acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes & salutantes. Nec dissimilis apud Zonaram extat narratio, Iudæum quẽdam, quùm vineæ suæ colendæ causa in terram foderet, vetustissimum librum triplici lingua scriptũ reperisse, in quo hæc verba continerentur: Filius Dei nasceturi ex Virgine Maria, & pro salute hominum patietur. Qui liber sub Honorio Pont. & Friderico II. Cæsare fuit inuentus, quum Ferdinãdus Castellæ Rex Hispanis imperaret. Ad hæc Ethnicus Poeta est Claudianus, vt [c] Augustinus & [d] Orosius comprobãt, sed qui de Virgine Matre tàm eui- C denter, vt Christianus etiam videri possit, pronunciauit. Etenim si qua veteribus libris fides habenda est, aliquos enim de authore dubitare non nescio, carmen hoc Christo cecinit Seruatori:

Quemque vtero incluso Mariæ, mox numine viso
Virgineo intumuere sinus, imuitaque Mater
Arcano obstiupuit compleri viscera partu,
Authorem paritura suum.

Ac rursus:

Angelus alloquitur Mariam, quo præscia verbo
Concipiat salua virginitate Deum.

Postremò, si Ethnicorum Astronomi, & in hac quidem arte magistri, tùm vetustiores tùm præstãtiores cõsulantur, quales Ægyptij & Chaldæi solẽt celebrari, horum eadem, quæ insignis Astrologi Albumazar, est sententia. Is quantumuis à fide no- D stra sit alienus, inter cætera testatur, quod in prima facie signi Virginis oritur in terra Virgo munda, puella immaculata, corpore decora, vultu venusta, habitu modesta, crine prolixa. Et ne dubitemus, qua de Virgine loquatur, disertè meminit, hãc esse Virginem, quæ puerum in Iudæa nutriat atque pascat, eúmque puerũ à quibusdam gentibus Iesum vocari, quem nos, inquit, Græcè Christũ dicimus. Vidi hũc ego locum in vetusto huius authoris opere, bonáque fide hoc ipsum testimoniũ citat Dionysius Carthusiensis.

Nec verò quisquam arbitretur, nos veluti cũ laruis hoc loco luctari, & eos aduersarios, qui nusquã extant, perere voluisse, quandoquidem Ethnicorum tenebræ splendentis Euangelij fulgore iam pridem dissectæ sint atque dissipatæ. Vtinam verò Christus Euangelio suo sic orbem implesset, nulla vt vsquam extarent vestigia Ethnicorum, aut saltem vt

Vide Polid. Diat. Sigebertum, Platerarum, Nauclerum, & inprimis Thomam 2. quæst. 1. art. 7. & 1. Eth. c. 11.

In imperio Ireneæ & Constantini.

c Lib. 5. de ciuit. Dei, cap. 26.
d Lib. 7. adu. Pag. in c. 13.

Poeta Christianus de qua Virgine clare testatur in carmine de Christo Seruatore.

Testimonij Astrologorũ Ethnicorum Mariam Virginem comprobat.

Lib. 6. Introductorio medicinæ.

Lib. 1. de laudibus virg. artic. 30.

tem vt prouinciæ, insulæ & gentes plurimæ ma- A ximæque densis Ethnicorum tenebris non obrutæ & oppressæ iacerent. Ex his profecto sunt Macazarenses, Amboinenses, Morotiani, Morotaienses, Bazanenses, Papuani, Bengaiani, Selebes, Siani, Cauripani, Bolanenses, Manadij, Tidorenses, Maluccenses, Manomotapani, Inhamiocẽses, Giloani, Ceilanij, Tauancorenses, aliæque plurimæ nondum benè cognitæ, vel à nostris exploratæ insulæ, prouinciæ, nationes, quæ Christi nomen atq; cultum hactenus ignorauerunt, aut certè quidem iam olim cognitum multis retro seculis deseruerũt. An verò patui ducemus Brasiliam, Taprobanam, quam hodiè Sumatram vocant, Iaponiam, Meccicum, Meacum, Sinas, Scythiam, Gronlãdiam, Peru sue Castiliam nouam, vt alias Indiæ Orientalis & Americæ nondum satis compertas, eásque amplissimas Regiones omittam, quibus nostram Germaniam, ne dicam Europã conferre nihil ferè sit aliud, B quàm Bethlehem Hierosolymis, vel Pathmon fortunatis insulis comparate. Quare susceptam hanc aduersus Ethnicos disputationem sic accipi velim, vt non modò superioris, sed & nostri seculi hominibus ab Orthodoxa fide alienis congruat, quos de Christo Dei & Virginis Filio cum primis instrui necesse est. Et hactenus quidem ætati nostræ, quãdo nis & erroribus & moribus inquinatissimæ, gratulandum puto, quòd ex densissima & longissima impietate innumerabiles populos, maioribus nostris ne cognitos quidẽ, magis magísque proferat, summúmque in illis amplectendi Christianismi ardorem, nec minorem in suscepta vera religione progressum multis in locis experiatur. Sic enim diuinæ bonitati visum est, sub hunc mundi finem nouum fidei ostium gentibus idololatricis aperire, nouósque simul veri Euangelij præcones excitare, qui in C amplissima illa, sed prorsus deserta messe cum ingenti Christiani nominis illustratione, & lætissimo Euangelici seminis prouentu versarentur. Illud verò hac ætate ferrea piis omnibus meritò deploran-

Superiorem contra Ethnicos disputationem ad nostra etiam tẽpora pertinere.

Complures Ethnicorum myriades hoc seculo magis magísque reparari.

Seculo nostro gratulandum de nouo ostio nunc primum aperto Ethnicis ad Christianismum amplectendo.

dum est, nullum ferè numerum eorum iniri posse, qui passim in Europa veterem fidem cum perfidia noua commutant, & vnitatem scindunt Ecclesiasticam. Sed nunquid horum, & præsertim Aquilonarium incredulitas Dei fidem euacuabit? An Christi regnum solis Septentrionis finibus definitum, Deíque verbum huic aut illi genti alligatum esse putabimus? Sed enim summo Deo gratias immortales agere par est, tot iam gentium myriades ex nouo velut orbe cateruatim prodire, & paucis quidem ab hinc annis ad Catholicam fidẽ Romanámque Ecclesiam accessionem incredibilem facere. Ita nimi- *Matt. 21. 25*
rùm suum semper habet populum, suósque discipulos colligit Christus, ad quos regnum suum trãsferat, quósque tanquam oues ab hœdis in hoc etiã mundo ipse pastor segreger atque distinguat. Qua Nunquam Christo pastori desiit oues. Regnum Dei etiam hodie adigẽtes transferri: Et qua de cau sa.
ratione sui quoque contemptum mirè vindicat, dũ impunè non fert, se suósque vicarios, quemadmodum olim à Iudæis, sic modò à Pseudochristianis indignè accipi, nequitérque repudiari. Non enim te abiecerunt, sed me, inquit Dominus ad Samuelem, *1. Reg. 8.*
ne regnem super eos. Periit Palestina, periit Africa, periit Æthiopia, periit Græcia, & iusto Dei iudicio periit: quoniam Ecclesiæ ordinem perturbarunt, eá vnitate impiè concissa, quam inter caput & membra in mystico Christi corpore integram constare, & nulla ex parte ob vitia præsulum distrahi oportebat. Quid ergo sanæ mentis, quid Christiani spiritus tenent, qui se saluos adeóque victores fore cõfidunt, etiamsi non solùm à Põtificibus, ab Episcopis, à Cõciliis sacris, à legitimis magistratibus apertam secessionem faciant, sed etiam conflatum ex terris erroribus sathanismum arripiant, & arreptum inuehant, ac inuectum obstinatè crudelitérque defendant? Iactitent interim, vt vt velint, se purioris doctrinæ ac Euangelicos homines esse: non fallet *Matth. 18.*
certè nos æterna veritas Christus, qui Ecclesiæ suæ immorigeros, ne dicam apertos contemptores & hostes, prophanis Ethnicis annumerandos esse pronunciauit.

CAPVT VIII.

De Mariæ virginitate contra Pseudochristianos, eámque necessaria fidei doctrina contineri probatur.

RELICTIS Iudæis atque Græcis, velut insanis aut obscenis præceptoribus, & de Mariæ virginitate nimis imperitè philosophantibus, ad hostes domesticos porrò veniamus, qui postquàm nomen Christo dederunt, & Matris Ecclesię sunt lacte nutriti, tamen haud sine summo dedecore in Mariæ virginitatem impetum facere, illámque insipientissimis ac nefandis erroribus aspergere atque conspurcare non reformidant. Eos autẽ vno pseudochristianorum nomine complector, Augustinũ sequens, qui hoc etiam Manichæis, eorúmque similibus hæresum patronis, aut Orthodoxæ doctrinæ desertoribus adscribendum esse putauit. Igitur post Cherintianos, Ebionitas & alios Iudaico fermento corruptos Doctores, qui primùm Mariæ ob virginitatem bellum, ídque turpissimum intulerũt, quum iunior Theodosius imperaret, Iouinianus D ille non sobrius, sed Epicuræus potius, quàm Christianus Philosophus prodiit, qui Mariam Dei genitricem in pariendo fuisse corruptam, sicut & Augustinus meminit, ore spurcissimo effutiret. Ac eodem ferè tempore vexauit Ecclesiam Heluidius Auxentij discipulus, qui ne suam MARIAE Virgini post partum laudem integram relinque- *Lib. de hæresibus.*
ret, insanum disseminauit errorem, quòd illa post Christum editum Virgo non manserit, sed cum Ioseph viro rem habuerit, ac plures ex illo genuerit filios, qui fratres Domini ab Euangelista dicantur. Ac huius Heluidij discipulos esse puto, Qui sunt apud veteres Antidicomarianitæ.
quos [a] Epiphanius & [b] Damascenus Antidicomarianitas appellant, quùm & ipsi docuerint, Mariam post natum Saluatorem de Ioseph filios procreasse: quam nostram opinionem Augustinus hisce verbis confirmat: Mirum, inquit, ni istos (de Heluidianis autem loquitur) prætermisso Heluidij nomine, Antidicomarianitas Epiphanius appellauit.] Ego verò hos duos, Iouinianus & Heluidius vno tempore Mariæ virginitatem impugnant.

a Hæres. 48.
b Lib. de hæresibus.

Pseudochristiani qui Augustino dicãtur.

In præfat. lib. 1. contra Iouinianum.

nianum & Heluidium, infami Herostrato non dissimiles dixerim, qui quùm obscurus ac inglorius viueret, vt nominis claritatem & memoriã immortalem sibi compararet, pessimo apud suos facinore templum Dianæ celeberrimum igne succendere nõ dubitauit. Sic enim & illi cupiditate gloriæ inflammati, vt vulgo celebriores haberentur magistri, nouum & funestum excitarunt incendium, quo si possent, sacratissimæ Mariæ templo cladem & iniuriam non vulgarem inferrent.

Lib. de hæresibus, ad Quoduultdeum, hæres. 84.

Iouinianus & Heluidius Herostrato non dissimiles.

At ô miseram & verè deplorandam hanc nostrã ætatem, qua superiorum Hæreticorum errores, ac multis iam seculis extinctos cineres denuò in flammam summa cum populi Christiani offensione atque pernicie cernimus excitari. Etenim haud ita pridem exortus est Lucas Sternbergerus, hæresum nefariarum patronus, nec vulgare organum Satanæ in illo certè loquentis, imò & putidissimè mentiẽtis, Christum non Dei, sed Iosephi patris & Mariæ matris esse filium: quin & eundem Iosephum ex Maria coniuge duos aut tres filios aliquando sustulisse. En tibi portentum in extremas insulas deportandum, vt tàm blasphemum hominem ac sacrilegum Doctorem non videat, non audiat, non sentiat orbis Christianus. Tum in Polonia & Hungaria nõ desunt homines fanatici, quibus libeat aduersus hanc Virginem illibatam blasphemas & pestilentes iactare voces, perinde ac si illa Iosephi commerciũ admiserit, ac operi coniugali vacarit. Præter hos, reperire licet quosdam, vt sic dicam, Iouinianizantes, & sicut Tertullianus loquitur, super Mariæ vterum disceptantes, à quorum rabiosis morsibus inuiolatam Mariẽ virginitatem postea vindicabimus. Fingunt porrò Centuriatores, qui Martino Bucero & Petro Martyri astipulantur, Mariam quùm in Dei Matrem eligeretur, corpore magis quàm affectu Virginem extitisse, quandoquidem communé aliarum apud Iudæos nubentium morem sequeretur, cum quibus & ipsa desponsata liberis operam dare cogitarit atque proposuerit. Ad hæc omnes fere Nouatores in eo conspirant, vt Mariam ex voto fuisse Virginem inficias eant: Patrúmque sententiã, quod suam Deo virginitatem nuncuparit, ferre minimẽ possunt. Demùm eodem candore nobis aliisque piis obtrectant & exprobrant, quod Mariã virginitatis magistram & principẽ prædicemus: quódque tantæ Virginis exemplum siue viris, siue fœminis ad sacrum cœlibatum & virginitatis institutum amplectendum seruandúmque proponamus & cõmendemus.

Lib. de carne Christi.

Qui hoc seculo Mariæ virginitatem impugnent Fœdi errores Lucę Sternbergeri.

Mariam Virginem à multis negari apud Polonos & Hungaros. Iouiniani veteris, discipuli noui.

Centuriatores aliique Nouatores multi detrahunt Marię virginitatem.

Negãthodie Mariam ex voto Virginẽ, & virginum exẽplar esse.

Nihil verò istos Mariomastigas magis præterquàm iudicium carnis offendit, quo impediti fideique simplicitate vacui, perspicere nõ possunt, quæ quantáque sit vis præclari articuli in Apostolico Symbolo traditi, quem Christiani homines seculis omnibus de Christo profitentur, quod idẽ de Spiritu sancto conceptus, & è Maria Virgine natus, nostrum egerit Redemptorem. Etenim si de Mariæ virginitate nihil prætereà scriptum extaret, hic solus articulus fœda, quæ diximus, monstra, non modicè verberaret, nósque ad confirmandam Deiparæ virginitatem merito impelleret vehementer. Fuere iam olim impurissimi homines Apollinaris, Valentinus, Macedonius, Dioscorus, qui cum in pestilentiæ cathedra sederent, hunc ipsum articulum per summam impudentiam oppugnare, aut potius rescicere non dubitarunt, ac propterea de Virgine Matre pessime quoque iudicarunt. Deinde quùm annus à Christo nato M. CCC. & nonus numeraretur, quidam VValtherus Loldardus nouæ Sectæ princeps extitit, ac inter multos fœdos errores, Mariam mansisse Virginem pernegauit. His impij Anabaptistæ, vt libro sequenti demonstrabimus, aliíque hoc æuo plures sese aggregant, qui in eandem Virginem dentes veluti Theoninos infingunt, quandoquidem vim & fructum dicti articuli nesciunt, parúmque secum expendunt & ponderant, quàm sit mirabilis Deus in Maria Dei filium concipiente. Concipit illa præter naturam salua integritate, quam & pariendo non minuit. Concipit supra naturam fœmineæ fragilitatis, adeóque primitiuæ conditionis, quam Eua si vixisset innocens, in Paradiso tenuisset, nunquam eò felicitatis peruentura, vt Virgo simul & Mater existeret, filiúmque conciperet de Spiritu sancto inuiolata. Quod vt paulò rectiùs intelligatur, habent sanè suos etiam conceptus alij, quamlibet iusti & sancti de parentibus nati filij, omnésque carnis suæ substantiam ex Patris & Matris substantia per transfusionem immũdi seminis mutuantur. Cæterùm quod neque Prophetis, neque Apostolis, nec electis quamlibet eximia gratia præditis conrigit, Christo Sanctorum capiti vnicè datum est, Matrem vt habeat ab omni viri congressu, carnísque voluptate remotam, quæ pura è suo sanguine substantiam Filio suo suppediret, sicut libro sequenti disseremus, vtque rursus pura purum purè procreet. De quo mysterio, quod Angelus sub ipsum Christi conceptum Matri exposuerat, grauis author Hugo Victorinus tradit sequentia: Spiritus sanctus Virgini superuenit, vt per eius operationem caro Christi de carne Virginis formaretur: & virtus altissimi obumbrauit ei, ne substantiam carnis ministrans, carnali concupiscentia vreretur. Concepit Maria ergo de Spiritu sancto, non quòd de substantia Spiritus sancti semen partus acceperit, sed quia per amorem & operationem Spiritus sancti, ex carne Virginis diuino partui natura substantiam ministrauit. Nam quia in corde eius amor Spiritus sancti singulariter ardebat, ideò in carne eius virtus Spiritus sancti mirabilia faciebat.] Hæc nos obiter ad fidei articulum quem diximus, illustrandum & confirmandum, sicut illum Patres perpetuò intellexerunt: vnde prætereà Deiparæ virginitas maximè commendatur. Neque solùm ad Mariæ, sed etiam ad Christi grauissimam iniuriam spectat, si quis vel latum vnguem, vt dicunt, ab huius Symboli pulcherrima parte discedat. Si enim Christus de Virgine conceptus & natus non est, aliorum certè hominum more non tantùm in similitudinem carnis peccati, vt Paulus loquitur, sed cum peccato, & in peccato conceptus atque natus, iuxta legem ordinariam esse dicitur. Quomodò igitur [a] Agnus ille Dei absque macula, & [b] sanctus, innocens, impollutus & à peccatoribus segregatus Pontifex salutabitur? Si eandem cum iræ filiis originem trahit, quo pacto peccati næuo caruit, [c] seque immaculatum per Spiritum sanctum obtulit Deo, vt pro delictis mortalium expiãdis & exhauriendis satisfaceret, vnáque oblatione cõsummaret in sempiternum sanctificatos? Quare in Christum sunt

Notandus inprimis Symboli articulus ad Mariæ virginitatem firmiter statuendam.

Qui negarint olim articulũ de Christi ex Virginẽ incarnatione.

Maria prætera & supra naturam concipit.

Nulli præter quam Christo competit concipi de spiritu sancto, & nasci de Virgine.

Lucæ 1.

Lib. 1. de incarnatione, ante cap. 8.

Quomodo Maria de Spiritu sancto concepit.

In Christo peccare illi: qui de Maria dubitat: virginitate.

Quæ incommoda sequantur, si Christus ex Virgine concepto esse negẽtur.

Roman. 8.

a 1. Pet. 1.

b Hebr. 7.

c Hebr. 9.

unt planè contumelioſi, & ſummum Dei beneficiũ abolere conantur, qui negant humanam eius naturam aſſumptam de Virgine: naturam, inquã, ab omni peccati nexu planè liberam, nõ qualis de vtroq; ſexu naſcitur per concupiſcentiam carnis cum obligatione delicti, cuius reatus per regenerationem diluitur, ſed qualẽ de Virgine naſci oportebat, quẽ fides matris, non libido conceperat. Non illic interfuit carnis concupiſcentia, per quam ſeminantur & concipiuntur cæteri, qui trahunt originale peccatum: ſed ea penitus remotiſſima, credendo, non concumbendo ſancta eſt fœcundata virginitas, vt illud quod naſcebatur ex propagine primi hominis tantummodò generis, non etiam criminis originẽ duceret, quemadmodũ ſcitè tradidit [a] Auguſtinus. Vnde [b] Fulgentius etiam præclarè concludit: Hoc habuit Dei hominíſque mirabilis quidem, ſed verus ille ſecundum carnem conceptus & partus, quo Deum cæli Virgo ineffabiliter concepit, & peperit, & Virgo genitrix inuiolata permanſit, illa ſcilicet gratia plena, & beata in mulieribus veraciter ab angelo nuncupata, quòd gratiæ præuenientis ope atq; opere, Spiritu ſancto ſuperueniente in ſe, & virtute altiſſimi obumbrante ſibi, Deum Dei filium cõceptura, viri coitum nec pertulit omninò, nec voluit, ſed virginitatem retinens & mentis & corporis, ab eo quem conceptura & paritura fuerat, donum incorruptæ fœcunditatis, & fœcundæ integritatis accepit. Ita Deum verbum ſecũdum quod caro factũ eſt, Virgo ſancta concepit, Angelorum hominúmque factorem, eundémque nihilominus Virgo peperit hominum Redemptorem.]

Chriſtus è Maria ſine peccto conceptus.

a In Enchiridio cap. 34. & lib. 13. ca. 18.

b De incarnatione, & gratia Chriſti, cap. 6.

Quomodo Maria Chriſti cõceperit.

IAM verò præter Symbolum Apoſtolorum extant & aliæ fidei confeſſiones, quæ communi Eccleſiæ nomine conſcriptæ, editæ atque probatæ in concilio Conſtantinopolitano, Epheſino, Toletano Primo & Quarto traduntur, in quibus omnibus Mater Domini Maria Virgo diſertè pronunciatur. Confirmant enim Euangelicam veritatẽ, quæ ſemper fidelibus tradita fuit, & ſonare perpetuò debet in Eccleſia, Chriſtum Dominum non modò conceptum Spiritus ſancti virtute, ſed etiã ex Maria Virgine certo certius natum & in lucem editum eſſe. Tùm in Synodo Toletana XI. declaratũ legimus, ſolam filij perſonam, hominem verum ſine peccato de ſancta & immaculata Maria Virgine aſſumpſiſſe, de qua nouo ordine, nouáque natiuitate ſit genitus. Nouo quidem ordine, quia inuiſibilis diuinitate, viſibilis monſtratur in carne: noua verò natiuitate, quòd intacta virginitas & virilem coitum neſciuerit, & per Spiritum ſanctũ fœcundata, carnis materiam monſtrauerit: qui partus Virginis nec ratione colligatur, nec exemplo monſtretur. Si enim ratione colligeretur, non foret mirabile, ſi autem exemplo confirmaretur, non eſſet hoc myſterium ſingulare. Prætereà non modò Theologorum, ſed omnium etiam Orthodoxorum mos eſt receptiſſimus, vt quoties de Matre Domini mentio incidit, eam aut ſimpliciter Virginem, aut beatam vel benedictam, perpetuámque Virginem nominet, ſicut illã vbique gentium, ac in omni propemodum lingua audias compellari. Tantum abeſt, vt aut veteri, aut nouæ impietati, per quam Mariæ virginitas in dubium reuocatur, locum vllum concedere debeant, qui Chriſtianæ profeſſionis titulũ ſibi modò ſaluũ eſſe volunt. Hi enim cum Epiphanio cõſtanter habent dicere: Vnde iſthæc malignitas? vnde tanta audacia? ipſum nomen non teſtimonium præbet, non tibi perſuadet ô contentioſe? Quis vnquam, aut quo ſeculo auſus eſt proferre nomẽ ſanctæ Mariæ, & interrogatus non ſtatim intulit Virginis vocem? Ex ipſis enim nominibus, epithetis, etiam virtutis ſigna elucent.] Ac paucis interiectis: Nõ relinquetur & ſanctæ Mariæ vox Virgo, & non mutabitur: impolluta enim permanſit ſancta. Quomodo igitur audent impetere impollutam Virginem, & quæ digna facta eſt habitaculum fieri filij Dei, & ab hoc electa eſt ex multis millibus Iſrael?] Eodẽ zelo, pariſque vehementia in aduerſarios vtitur Ambroſius, ac nos etiam vti docet, vt ita reſpõdeamus: Si doctrinis nõ creditur Sacerdotum, credatur oraculis Chriſti, credatur monitis Angelorum dicentium: Quia non eſt impoſſibile apud Deum omne verbum. Credatur ſymbolo Apoſtolorum, quod Eccleſia Romana intemeratum ſemper cuſtodit & ſeruat. Hæc eſt Virgo, quæ in vtero concepit, Virgo quæ peperit filium.] Ac rectè quidem Ambroſius non ſolùm ad Scripturæ diuinæ authoritatem, ſed etiam ad Symboli Apoſtolici, Eccleſiæque Romanæ traditionem prouocat, & prætereà Epiſcoporũ ſiue Sacerdotum conſentientem doctrinam adducit, vt Deiparæ virginitatem cõtra proteruos & impios Hæreticos tueatur, nobíſque tuendam eſſe cõmonſtret. Nec poteſt à quoquam negari, Ignatium, Iuſtinum, Irenæum, Tertullianum, Origenem, Cyprianum, hoc eſt, vetuſtiſſimos Eccleſiæ Scriptores, hunc obtinere morem, hánque loquendi formulã libenter amplecti, vt non ſine Virginis additamẽto Mariæ ſoleant meminiſſe. Quid multa? tulit vna omnium Chriſti Mater virginalis appellationis decus: eſtque ita & piè & ſanctè comparatum, vt vbi nomen virginis, vox cælo grata, inferis inuiſa, gentibus popularis, ore profertur, hic Annæ filia, Chriſti parens nominari, nec vlla Virginum alia intelligatur, vt venuſtè Sabellicus dixit.

Veteres fidei confeſſiones in Concilijs editæ, virginitati Mariæ patrocinantur.

Sententia Concilij toletani, Maria Virgine nouo ordine peperiſſe.

Contra Antidicomarianitas, hæreſ. 78.

Receptus loquendi modus, Mariam eſſe Virginem probat.

Nomen virginis immortale manet Mariæ.

Epiſt. 81.

Lucæ 1.

Ex quibus fontibus, Mariæ virginitas demõſtretur.

Lib. 6. exemplor. ca. 3.

CAPVT IX.

Mariam etiam in partu Virginem permanſiſſe contra veteres ac nouos Iouinianiſtas.

SAtis iam demonſtratum putamus, Mariam ante ſuum partum verè diuinum, Virginem extitiſſe, quæ quum Gabrieli verum Euangelium adferenti aſſenſiſſet, non ex virili ſemine, ſed myſtico ſpiramine, ſicut loquitur Ambroſius: Filiũ incomparabilem in vtero concepit atque geſtauit. An verò ſimul in partu & poſt partum inuiolata ſemper Virgo perſeuerarit, proximum ac omninò dignum eſt, quòd paulo accuratius perueſtigemus. Etenim nec veteres, nec noui deſunt aduerſarij, qui tũ in partu, tũ à partu ſeruatæ

In hymno Veni Redẽptor gentium.

virginitatis laudem Mariæ detrahant: adeò varios & infensos insectatores reperit virginitas Mariana, quantumuis piis hominibus ipsisque cælitibus admirabilis & gratiosa. Hic enim sese offert illa porta mystica, quæ spectat ad orientem, vt Ezechiel demonstrauit: hîc cælum se aperit Solem nobis proferens, qui semel oriens nullum nouit occasum. Ac de Iouiniano quidem iam olim profligato hæretico antè meminimus, qui quùm Romæ Monachus esset, multisque sanctimonialibus, vt [a] Augustinus docet, nuptias persuaderet, primus etiam hunc teterrimum proseminauit errorem, vt MARIAM in partu non mansisse Virginem blateraret. Etsi enim de illo nihil tale scribit [b] Hieronymus, qui multos eius errores acriter insectatur, tamen [c] Augustino fides habenda est, semel iterúmque testanti, Mariæ virginitatem à Iouiniano destrui, vt potè qui doceat, eam pariendo fuisse corruptam, neque post partum Virginem permansisse. Eidem Iouiniano hac in parte restitit Ambrosius, & contra illius impietatem, vt Augustinus loquitur, etiam post partum permanentem virginitatem sanctæ Mariæ defendit. Idque verum esse liquet ex epistolis Ambrosianis, quæ nominatim non modò citant Iouinianum, sed eum etiam perinde ac hæreseos à multis Episcopis, ipsóque Siricio Papa [d] damnatum fuisse declarant. Nec prætermissa damnationis causa est: De via peruersitatis, inquit, produntur dicere: Virgo concepit, sed non Virgo generauit.]

[c] Vbi Iouiniano suo discipulos, suo collegas annectit Auxentium, Germinatorem, Felicem, Photinum, Genialem, Martianum, Ianuarium & Ingeniosum, quos omnes Siricius quoque recenset, ac nouæ hæresis incitores vocat. Offendit autem istos in primis crassa quædam speculatio, quòd cogitarent fieri non posse, vt sine aperto matris vtero tãta moles, tótque mensium fœtus elaberetur: pudorem ergo Virginis per Christum editum necessariò violari. Sic illi carnis iudicio, non Dei virtute nitentes, à vera simplicitate fidei exciderunt, Deiq; summam potentiam, quam in Christi conceptione præsentem agnouerunt, ab eius natiuitate semouerunt.

VBI nostram meritò incusare licet ætatem, qua funesta hęc & obscœna opinio ab orco veluti reuocata, & à nouatoribus quibusdam confirmata reuiuiscit. Sunt enim Iouiniani huius satellites & ministri, qui pro sua fingunt audacia, idem matri Domini, quod aliis mulieribus iuxta vulgarem naturæ cursum vsu venisse, quæ conceptum fœtum nisi vtero aperto, parere non possunt. Itaque non ita pridem extitit Petrus Martyr, insignis Mariæ aduersarius, qui Deiparæ vterum post partum non mansisse clausum ausus est contendere, velut Christus maternum vterum nascendo aperuerit. Quam opinionem non solùm [a] Adamus Reisener amplexus est, sed etiam doctiores eo [b] Bucerus & Molinæus profiteri non dubitarunt. Quanquam huic postremo nunc æquiores esse debemus, quùm eum melius sapere incipientem, & nouas opiniones detestantem, non solùm ad Catholicam Ecclesiam domum rediisse, sed suum etiam in illa diem obiisse fide digni testentur. Cæterum à prioribus Sectariis non discedit Beza, cui reliqui Caluinianæ factioni addicti, non grauatim, vt arbitror, astipulantur, eóque magis, quod rei Eucharisticæ hostes se acerrimos profiteantur. Nam quod Catholici ad suæ sententiæ confirmationem adferre solent, horrent illi prorsus audire, pari nempè summi Dei virtute fieri, vt Christus & in sacrosancta Eucharistia cum corpore præsens adsit, & per clausam virginem matrem in lucem edatur. Hinc Beza mirabiliter speculatur, partes vteri Mariæ quo tempore pareret, fuisse diuulsas, ac rursus tamen breuissimo tempore coaluisse. Facessat verò spurca istorum tum oratio, tùm speculatio, quæ mentes & aures religiosas offendit, quùm aduersus illibatam tantæ Virginis castitatem audiunt vel modicè disputantem. Nos verò, priusquàm aduersariorum argumentis respõdeamus, tùm è Scripturis, tùm è Patribus conuincemus, etiam in partu Matri Domini plenam & solidam constare gloriam sanctæ virginitatis.

Principiò stat pro nobis Esaias Propheta, qui hãc vnam Virginem in spiritu contemplans, omnibúsque admirandam ceu digito indicans: Ecce, inquit, Virgo concipiet & pariet Filium, sicut Matthæus hoc propheticum dictum de Maria est interpretatus. Hic sanè Virginem non minus parituram, quã concepturam disertè promittit Deus, qui suum etiã promissum, vt semper alias, citra vllam ambiguitatem expleuit. Maria igitur non solùm supra naturam Virgo concepit, sed quod æquè stupendum est, Virgo etiam peperit Emanuelem, florem virginitatis integrum, clausúmque vterum seruãs. Hinc illud exrat Ambrosianum: Quæ potuit Virgo concipere, potuit Virgo generare: quũ conceptus precedat, semper partus sequatur.] Et Augustinus æquè luculenter: Vbi virginitas concepit, integritas parit. Christus eodem omnipotentiæ signo conceptus & natus virginem habuit matrem, quùm portaretur in vtero Virginis, & quum ex vtero funderetur. Virgo genuit, quia Virgo concepit: inuiolata peperit, quia in cõceptu libido non fuit. Vtrobique miraculum, & sine corruptione grauida, & in partu Virgo puerpera.] Deinde huc pertinet, quod iam crebrò ex Ezechiele repetiuimus: Hæc porta clausa erit & non aperietur, & nemo transibit per eã. Quæ est hæc porta, inquit Ambrosius, nisi Maria? ideò clausa quia Virgo. Porta igitur Maria, per quã Christus intrauit in hunc mundũ, quando virginali fusus est partu, & genitalia virginitatis claustra nõ soluit. Mansit intemeratum claustrũ pudoris, & inuiolata integritatis durauere signacula, quũ exiret ex Virgine, cuius altitudinẽ mundus sustinere non posset.] Ac iterũ: Hæc, inquit, porta clausa erit & non aperietur. Bona porta Maria, quæ clausa erat & non aperiebatur. Trãsiuit per eã Christus, sed nõ aperuit.] Clarissima quidem hæc Ambrosij verba sunt, sicut & illa Procli Cyziceni, qui ad Mariæ tuendũ honorẽ in Synodo Ephesina sic est prolocutus: Iste Emanuel naturæ quidẽ portas aperuit vt homo, virginitatis autem claustra non fregit vt Deus. Sic nascitur vt est conceptus. Impassibiliter incroiit, ineffabiliter exiuit, secundũ quod Propheta Ezechiel dixit.] Postremò Angeli verba Iosepho dicta huc referre debemus: Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est. Indicat enim donorũ omniũ fõntem Spiritum sanctũ Mariæ præpotenter adfuturum, ac duplex in ea miraculum effectuum esse, vt & conceptus sit sine semine, & partus sine claustri virginei violatione. Rectè igitur Ecclesia, vt suam & Orthodoxorum confessionem apertè declaret,

Negant quidam Mariam in partu & post partum mansisse Virginem.

Error Iouiniani Mariæ virginitatem impugnans.

Ex ceb. 44. a Lib. 3. de peccatorum meritis & remissione cap. 7.
b In libris contra Iouinian.
c Lib. de hæresibus ad Quodvult. deum. Et li. 1 contra Iulianum.
d Lib. 2. de nuptiis & concupiscentia cap. 5.
e Lib. 10 epistol. 80. & 81.

Iouiniani à sse clae Mariam in partu Virginem insticiantur.

Qui hodie Iouinianum ducem sequuntur, Mariæ virginitatem in partu labefactantes.

In Epist. ad Rom. cap. 4.

a In li. Germani co de Hierusalem b In tertia vnionis Euãgelicã parte. Li. de omni præsentia carnis Christi.

Molinæi suæ hæresis reuocasse, & Catholicum obiisse.

Beza cũ Caluinianis negent Mariã in partu mansisse Virginẽ.

Esai. 7. Matth. 1.

Refutatio ab aduersariorũ sententiæ ex Esaia.

Quæ causa conueniens Mariam in partu manere Virginem.

In Enchiri. cap. 34.

Hom. 2. de Virgine. Vide in 6. Tomo Concilij Ephesini.

Epist. 81. E sermonibus veteris de natali Domini.

Secunda refutatio ex Ezech. cap. 44.

Mariæ post partum virginitas gratia, non natura tribuenda est.

Maria nobilitata fuit cum esset paradisus.

Testimonium Nicephori Cõstantinopolitani Patriarchæ.

De institut. Virginum, l. p. 7.

Bernardi testimonium de Maria in parta puritate.

Christus de Maria impõibiliter & ineffabiliter natus. Tertia refutatio.

Ezech. 44. Matth. 1.

Duo miracula in Virgine ita per Spiritum sanctum effecta.

declaret, nec locum vllũ Iouinianistis relinquat, in Symbolo Apostolico inde ab initio vbique gentiũ profitetur. Natus ex Maria Virgine. Accedit & illud eiusdem Ecclesiæ canticum solenne, vetus, receptum & probatum: Natus de Virgine matris integritatem non minuit, sed sacrauit. Maria virginitatis gloria permanente, & vnigenitum Patris, sancti Spiritus obumbratione concepit, & eundem lumen æternum mundo effudit Iesum Christum Dominum nostrum.

SECVS verò qui cum Iouinianistis sentiũt, næ illi summam Christi potentiam & singularem ab illo Matri habitum honorem aut temerè negant, aut negligenter sanè perpendunt: quasi non potuerit, aut certè noluerit Filius suam hic exercere virtutem, & simul honori materno consulere, cui semper plurimum detulit, hoc etiam suo exemplo admonens vtique filios Ecclesiæ, quàm eos deceat erga parẽtes beneuolos, fidos ac officiosos esse. Quãquam & aliis de causis factum est, & conuenientissimè quidem, vt illa virginitate salua suum partum expleret, virgóque mater esset. Talis enim partus decebat Deum, qui de incorrupto prodiret Virginis vtero: ornabat & matrem tàm castum sanctúmque puerperium: & consentaneum erat, per eius aduentum, qui ad corruptionem sanandam ventebat, Matris virginitatem minimè violari. Alioquin, vt grauissimè dixit Augustinus, & nos alibi quoque citauimus, si vel per nascentem corrumperetur matris integritas, non iam ille de Virgine nasceretur, eúmque falsò, quod absit, de Virgine Maria natum tota confiteretur Ecclesia, quæ imitans eius matrẽ, quotidie parit membra eius, & virgo est.] A quo nõ dissentit Theodotus, Ancyrorum olim Episcopus, quum hac oratione Nestorium petit: Natura post partum nescit vlterius virginem: gratia verò & parientem ostendit, & matrem fecit, & virginitati non nocuit. Gratia enim erat castitatem seruans. O terra sine semine & fructum germinans salutarem. O Virgo quæ ipsum vicisti deliciarum paradisum. Ille namque sine semine omne plãtationum genus protulit, ex virgine terra exortis plantationibus. Hæc autem virgo illa terra melior est, nõ enim pomorum protulit arborem, sed virgo Iesse fructum, Saluatorem hominibus adferentem.] Tùm Nicephorus Cõstantinopolitanus Patriarcha, quùm ad Leonem Pontificem scribit, eandem Marianæ virginitatis in partu integritatem gratiámque cõmendat. Virginem, ait, quæ supernaturaliter & ineffabiliter pepererat, post partum Virginem conseruauit, virginitate illius secundum naturam nulla ex parte demutata & labefactata, ad designandum, per secundæ natiuitatis processum nullam prorsus naturæ illius accidisse mutationem aut alterationẽ.] Scribit & Bernardus decuisse prorsus, vt pura Virgo & conciperet, & pareret Saluatorem: Deus siquidem (Deus enim est quem peperit) Matrem suam singulari in cælestibus donaturus gloria, singulari in terris præuenire curauit & gratia, qua videlicet ineffabiliter & intacta conciperet & pareret incorrupta. Porrò Deum huiusmodi decebat natiuitas, qua non nisi de virgine nasceretur. Talis & congruebat virgini partus, vt non pareret nisi Deũ. Proinde Factor hominum, vt homo fieret, nascituras de homine, talem sibi ex omnibus debuit deligere, imò condere matrem, qualem & se decere sciebat, & sibi nouerat placituram. Voluit itaque esse virginẽ, de qua immaculata immaculatus procederet, omnium maculas purgaturus.] Tum ante Bernardum vixit Illefonsus, qui non solùm eandẽ veritatem comprobat, sed & contrariam sententiã, quæ Deiparæ puritatem in partu polluit, his argumentis euertit: Si Virgini nostræ, inquit, aut generationem, aut integritatem adimis, grandi dedecore Deo iniuriam facis, Negas enim valuisse incorruptam seruare, quem fateris absque corruptione adire Virginem potuisse. Negas Deum quod vellet facere quiuisse, quem concedis genitricem integrã inuenisse, corruptioni deditam reliquisse. Vt ergo asseris, Omnipotentis diuinitas non profuit virginitati, sed obfuit: quia dum virgineũ decus nascẽdo violauit, summam virginitatem destruxit: ac per hoc ipsum astruis Virginem deturpasse nascendo, quam decorauerat ipse creando.]

Nec desunt variæ rationes atque similitudines, quę rem probabiliorem faciant, quanquam his nolumus immorari, sat habẽtes locum vnum ex Iuone Carnotensi producere: Qui lætificare, inquit, venerat triste seculum, contristare non debuit ventris hospitiũ. Sicut enim omni corruptione caruit iste conceptus, ita quicquid Hæretici garriunt, in concipiendo & pariendo Virginis vterus permansit intemeratus. Quod indubitanter cognoscere potest, & rationabiliter aliis approbare mansuetudo Christiana, transsumptionem faciendo de minoribus ad maiora, de prioribus ad posteriora. Si enim solis radius crystallum penetrans, nec ingrediendo perforat, nec egrediendo dissipat: quantò magis ad ingressum vel egressum veri & æterni solis, vterus virginalis clausus & integer perseuerat? Sic ille rubus ardens & non combustus in typum virginitatis intemeratæ Moysi sancto legitur esse demõstratus: sic idipsum præsignans virga Aaron summi Sacerdotis, nec succo animata, nec semine fœcũdata, quod natura non habuit, flores fructũmque produxit. Quæ ergo ratio est, vt non credatur Deus hominem posse facere sine viro de fœmina, qui primũ hominem nec de viro fecit, nec de fœmina? Nimirùm veram humanitatẽ testatur cõceptus & partus humanus, & veram diuinitatem comprobat vterus intemeratus.]

Reliquum est, vt nos argumentis aduersariorũ, hanc Mariæ gloriam, vt virgo in partu ipsa credatur, vel suffurantium, vel inuidentium aliquid respondeamus. Ac primùm illis Lucæ locus fauere videtur, qui ex veteri lege repetitus, & ad Marianam historiam accommodatus, in hunc habet modum: Omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur: Sic enim Israelitis præceptum est, vt primogenita masculini sexus Domino consecrarent, eáque pretio dato redimerent. Indicat verò Lucas, hoc legis præscriptum ad Christum, vtpotè Mariæ primogenitum pertinuisse, quasi & is vterum aut vuluam, quo tempore nasceretur, matri aperuerit. Verùm tanta vis in eo facienda non est, quod à Luca dicitur de vuluæ apertione, quùm secundum Hebraicam phrasin vuluam aperire dicatur, qui primum ex vtero matris nascitur, & idcircò primogenitus, quoquo modo sit procreatus, vulgò appellatur. Vnde quidam præsentem locum ita vertunt: Omnis masculus primogenitus sanctus Domino erit: id quod

Argumenta Illefonsi, Mariam in partu mansisse Virginem.

Lib. de virginit. Mariæ cap. 1.

Rationes & similitudines idem confirmant.

Serm. de Annuncia. B. Mariæ.

Exod. 3. Num. 17.

Responsio ad obiectionẽ de verbis Moysi à Luca repetitis.

Luc. 1. Exod. 13.

Luc. 2.

Omne primogenitum in animantibus apud Iudæos Deo cõsecrabatur.
De lege primogenitorũ.

non solùm de primogenitis hominum, sed etiam brutorum animantium lex Mosaica definiuit. Legis enim verba sunt: Separabis omne quod aperit vuluam Domino, & quod primitiuum est in pecoribus tuis, quicquid habueris masculini sexus, consecrabis Domino. Sensus est, quicquid primùm vuluam matris aperit, si masculini sit generis, à prophanis vsibus separandum, & diuino cultui prorsus applicandum esse, vt id sanctè offeratur Deo, neque ius vllum patri constet in primogenitum, nisi oblatum priùs iuxta præscriptum legis expressum redimatur. Hinc verò non conficitur, Mariæ puritatem in ipso partu lædi, & propter vteri apertionẽ, id est, quia Christus ex vtero eius prodiit, laudem illi perire virginitatis. Miraculo enim tribuendum est, quòd contra morem parientium virgo clausa persisteret, & Christus tamen ex illa integer generaretur. Accedit quod Scriptura de apertione vuluæ loquens, non semper de naturali siue corporali, sed crebrò de legali apertione, qua fœminarũ procreatio pro nulla censebatur, intelligenda est. Deinde hæc Scripturæ phrasis nõn veram vteri apertionem, sed huius apertionis effectum siue in conceptione, siue in partu aliquando designat, sicut quũ Deus Rachel & Lyæ vuluam dicitur aperuisse, quũ nempè virtutem illis tribueret cõcipiendi: ne quis putet, hanc phrasin sufficere, vt mulieres plenam & perfectam semper apertionem vteri sustinere dicantur. Christo interim sũa constat gloria, qui præcæteris vuluam matris aperuit, quia non aliorum more nascentium, sed vt pudorem matris intactum integrũmque seruaret, de matris vtero est egressus. Quare sic Euthymius monet: Consecrabantur Hebræorum primogenita Deo, quia olim primogenita Egyptiorũ morti tradidit pro libertate Hebræorum. Sed hæc quidem primogenita iam apertam adaperiunt vuluam: aperitur enim in viri congressu, quando semen infundit, Solus autem Christus nondum apertam supernaturaliter aperuit, & clausam naturaliter seruauit: quia etiam solus hic propriè sanctus est Domino, & secũdum diuinitatem, quia filius eius: & secundum humanitatem, vt potè vnitus filio eius. Itaque licet propter dictam causam de omnibus primogenitis præsens verbum statutum est, solum tamen Christum directè respicit.] Et ante hũc Theologum Hieronymus ingenuè fateur: Magis ad specialem natiuitatem Saluatoris, quàm ad omnium hominum referri potest hoc, quod dicitur: Qui aperit vuluam, Sanctus Domino vocabitur. Solus enim Christus clausas portas vuluæ virginalis aperuit, quæ tamen clausæ iugiter permanserunt. Hæc est porta orientalis clausa, per quã solus Põtifex ingreditur & egreditur, & nihilominus semper clausa est.] Quare non minus eleganter quàm breuiter dixit Græcus quidam Scholiastes: Solus Christus nondum apertam supernaturaliter aperuit: & clausam naturaliter seruauit.] Sed & alibi de hoc ipso loco diximus, Christo nempè id proprium esse, vt matris vterum aperiat, Origene quidem his verbis astipulante: Quemcũque de vtero effusum matrem dixeris, non sic aperit vuluam matris suæ vt Dominus Iesus: quia omnium mulierum non partus infantis, sed viri coitus vuluam referat.] De Luca verò Euangelista sic existimandum est, longè illum prudentius atque sublimius de Maria sensisse, quàm vt illam reliquis

Christus per miraculum & non vulgari modo natus è matre.
Quid in Scriptura significet vuluæ aperio.

Solus Christus, matris vtero non aperto, concipitur & nascitur.

Lib. 2. contra Pelagianos.

Solus Christus per clausam matris portam egressus, tempore natiuitatis.
In Catena aurea.

Lucas non ita de pingie Mariã, vt aliis mulieribus exæquetur.

A Iudæorum puerperis vel mulieribus vllis, verè immundis, & purificatione indigentibus exæquaret: illam, inquam, quæ sine viri commercio, sine libidinis vitio, sine sordibus suum primogenitum peperisset, ac propterea lege non teneretur, imò quæ verbis etiam legis, vt multos docere monstrauimus, à Moyse ipso exciperetur. Qua ex re non mediocris Mariæ tùm modestia, tùm obedientia, sed alibi fusius explicanda elucescit, quùm volens illa legi tàm duræ se subiicit, quæ inter & super mulieres omnes benedicta, totius legis dominum & finem, adeóque puritatis omnis fontem esset enixa. Hinc tradit Bernardus, Mariam à lege liberam, nihil in conceptu, nihil in partu impurum, illicitum atque purgandum habuisse: imò etiam ipso B immaculatõ partu purissimam factam esse, quæ sicut non humana lege conceperat hominem, sic & intra viscera intacta & integra virum clauserit, & intrante simul & exeunte Domino, porta clausa iugiter perseuerarit. Vnum adhuc Bedam adiungã, qui vel vnus nodum omnem dissoluerit, & aduersariorum diluerit argumẽtum, quum sic Moysi verba interpretatur: Quod ait, adaperiens vuluam, consueto natiuitatis more loquitur, non quòd Dominus noster sacri ventris hospitium, quòd ingressus sanctificarat, egressus deuirginasse credendus sit iuxta Hæreticos, qui dicunt, beatam Mariã Virginem vsque ad partum, sed iuxta fidem Catholicam, clauso virginis vtero, quasi sponso suo processisse de thalamo.] Ac rursus: Nota, inquit, quod non omnis mulier pariens, sed ea quæ susce- C pto semine pepererit, designatur immunda, ritúque legis docetur esse mundanda, ad distinctionem videlicet illius, quæ virgo concepit & peperit filium, & vocauit nomen eius Emanuel, quod est interpretatum Nobiscum Deus. Non ergo filius, qui cum homine Deus est, nõ mater qui Spiritu sancto operante peperit, victimis hostiarum, quibus purgaretur indigebat, sed vt nos à legis vinculo soluueremur, sicut Dominus Christus, & ita beata semper Virgo Maria legi est sponte subiecta.] Quapropter Hormisdas Pontifex quum Nestorij & Eutychetis blasphemias damnat, grauiter ac perspicuè docet, filij Dei proprium esse, vt filius hominis factus, intra viscera sanctæ Mariæ Virginis genitricis Dei, vnitis vtrisque sine aliqua confusione naturis, contineatur, ac deinde nascatur in tempore hominis more, qui tamen natus matris vuluam non aperiat, D quíque virginitatem matris, Deitatis virtute non soluat. Ac mox rationem adiungit: Dignum planè Deo nascente mysterium, vt seruaret partum sine corruptione, qui conceptum fecit esse sine semine, seruans quod ex patre erat, & repræsentans quod ex matre suscepit.]

Sed hic nobis obiicitur Suidas in suo scribẽs Lexico de obstetricibus, quæ Mariã viderint & inuenerint parientem: nec dissimile figmentum extat in Iacobi Proteuangelio, etsi hoc quidẽ scripto prorsus apocrypho sæpè vtantur Centuriatores. Verùm nos haud grauatim suã Suidæ permittimus authoritatẽ, quam homo Grammaticus magis, quã Theologus promeretur, qui nobis etiam alibi stultè persuadere conatur, Christum Mariæ filium inter Sacerdotes Aaronicos in templo Hierosolymitano ministrasse, sicut idem de Ioanne Baptista Centuriatores fabulantur. At valeant istæ Iudaicæ

Mariæ modestia & obedientia, per legitimum obseruatum ostenditur.

Serm. 3. de Purificat.

In 2. c. Luc.

Christus non vt alij quidã cuntur intestes matris vteri aperit.

Verba legis de puerpera ad Mariã non pertinent.

Psal. 18.

In ep. 1. cap. 3.

Christus vt aperuit matris vuluam Hormisdas definitione.
De nomine Iesu.
Non credendum Suidæ qui sequens Iacobi Proteuangelio Mariæ obstetrices infingit.

Centuriatores de Ioanne Baptista.

potius

Serm. de natiuitat. Christi.
Nullam Mariæ obstetricem in partu adfuisse, Cyprianus & Hieronymus probant.
Quis fuerit Mariæ puerperium.

potius fabulæ, quam Christianæ opiniones, illúdque præsertim, quod nescio quas parienti Mariæ obstetrices affingunt, vt ipsam Euangelicæ veritatis lucem extinguant. Speramus autem neminem, adeo imperitum ac delirum fore, qui hisce nugis cum veritate & honestate ipsa pugnantibus multum se sinat commoueri, ideóque in his refutandis non valde laborabimus. Certe Cyprianus non obscure docet, parienti Mariæ obstetricem nullam adfuisse, cum illa sibi hoc officij præstiterit, quod ab obstetrice puerpuræ vel parienti solet exhiberi. Vnde nouum Mariæ puerperium, & primũ Christi hospitium his verbis ab eo pulchre descriptum legimus: Nulla domus ambitio, nisi reclinatorium in stabulo, mater in fœno, filius in præsepio: tale elegit fabricator mundi hospitium, huiusmodi habuit delitias sacræ Virginis puerperium. Panniculi B pro purpura, & pro bysso in ornatu regio laciniæ congeruntur: genitrix est obstetrix, & dilectæ soboli exhibet clientelam.] Tùm Hieronymus aperte testatur, quod obstetrices vagientem Mariæ paruulum non susceperint, & maritus Ioseph lassam vxorem, vt aliis puerperis fieri constat, non tenuerit. Absit, inquit, vt hoc de matre Saluatoris & viro iusto sit existimandum. Nulla ibi obstetrix, nulla muliercularum sedulitas intercessit: ipsa pannis inuoluit infantem, ipsa & mater & obstetrix fuit. Et collocauit eũ, inquit Lucas, in præsepium, quia non erat locus ei in diuersorio. Quæ sententia & apocryphorum deliramenta conuincit, dum Maria ipsa pannis inuoluit infantem: & Heluidij expleri non patitur voluntatem, dũ in diuersorio C locus nõ fuit nuptiarum.] Vbi suum præceptorem Gregorium (Nazianzenum loquor) sequitur Hieronymus, quum & ille suo carmine testetur:

Matrem absque sponso scimus & viro: suas
Hic nulla partes, & suam manum obstetrix
Deprædicauit: partus hic diuinus est.

IGITVR non solum Hieronymus affirmat, sed etiam euidenter probat, cum Euangelio Lucæ non congruere, sed ad apocryphorum deliramenta spectare, quod Suidas & Proteuangelion dictum de Mariæ obstetricibus adferunt: quando illarum opera non eguit, quæ nullo languore impedita, & constãti corporis animíque vigore suffulta, natum mox filium & supplex adorauit, & sedulo curauit, omnémque obstetricandi laborem sola suscepit, & susceptum absoluit, nisi quod casti Sponsi fidum D ministerium in quibusdam, vt est probabile, adhibuerit.

Iob aduersus Helui dium.

Lucæ verbis fidẽs in Maria parta & puerperio locum obstetrices non fuisse Scriptum.
In Tragœdia Christi patiens.
Luc. 2.

PRAECIPVA vero istorum obiectiò in eo versatur, quod causam suam veterum authoritate defendant, qui Mariam aperto vtero peperisse scripserunt. Respondemus, veriori sententiæ nihil hoc derogare, quod aliquando quidem ab ea discrepent: ex veteribus vero paucos, ita vt affirmatur, scribere, præsertim vt phantasma Marcionis euertant, Christũmque vere incarnatum ac editum hominem esse conuincant. Ac mollienda sunt Patrum dicta, si quid durius ac incommodius adferant, quod cum certa Ecclesiæ pugnet sententia, quódque fortasse per humanam incogitantiam aut imprudentiam illis excidit. Nos eam tuemur sententiam, tuendámque dicimus, quam & maior & sanior veterum pars amplexa est, quámque posteà re diligentius excussa, veritatis columna confirma-

Qui respondendum de testimoniis Patrum qui Mariam aperto vtero peperisse.

uit Ecclesia. Est verò piorum, qui succedunt veteribus, constans & laudabilis consuetudo, non solum expressas fidei regulas profitendi, sed & præterea eam doctrinæ partem libentius atque studiosius complectendi, quæ Christo Domino & præcellenti eius matri maiorem adfert gloriam atque commendationem. Atqui vt maxime nulla Ecclesiæ regula vel sanctione vrgeremur, tamen res ipsa declarat, ad Christi Domini & sanctæ Matris eius illustrandum honorem magis accedere, quod asseritur, Deiparam corpore & animo semper incorruptam, omníque gratia plenam, à viri contactu ante & post partum abstinuisse, neque solùm diuini conceptus, sed etiam partus tempore integram perfectámque virginitatem conseruasse, talémque prębuisse puerperam, quæ languoris & doloris omnis expers, quum pareret, summo & incredibili gaudio perfunderetur. Ac de veterum quidem authoritate confectanda, quum multi consentaneè docent, atque ad eandem veritatem probandam mutuas operas adferunt, suo nos loco ex professo dicemus.

De Christo & Maria secundum ea detenduntur, quæ salua Ecclesiæ fide veri usque gloriã magis illustrant.

Lib. 4. cap. vltimo.

NVNC satis fuerit illos velut imitandos duces proponere, qui præter superiores, luculenter docent, Mariæ integritatem æque in partu, sicut ante & post partum semper incorruptam atque inuiolatam fuisse, ideóque Christum clauso eius vtero mirabiliter in lucem prodiisse. Gregorius Nyssenus habet in hunc modum: Non prius apertam vuluam virginalem aperuit, signacula virginitatis illæsa conseruans etiam post processũm admirabilem.] Amphilochius qui Basilij fuit æqualis, propria disputatione conuincit, virginalem Mariæ portam nunquam esse patefactam, & inter alia sic loquitur: Quantum pertinet ad virginalem naturam, Virginis claustra nullo modo aperta sunt: quantum vero ad potentiam geniti Domini, nihil clausum, omnia aperta.] Testatur & [a] Cyrillus, virginales Mariæ portas à Christo non esse reseratas, sicut [b] Gregorius Nicomediæ quoque tradit, quòd nascens ex virgine Dominus incorruptionis signacula non soluerit. Hoc est, claustra virginei pudoris Christus nascendo etiam conseruauit, quemadmodum [c] Gaudentius diserte proponit. Eiusdem sententiæ fuit Ambrosius iam ante citatus: suffragatur & Leo magnus in hæc verba scribens: Merito virginæ integritati nihil corruptionis intulit partus Salutis: quia custodia fuit pudoris, editio veritatis.] Ac rursum: Oportuit vt primam genitricis integritatem nascens incorruptio custodiret, & complacitum sibi claustrum pudoris & sanctitatis hospitium diuini Spiritus virtus infusa seruaret, qui statuerat deiecta erigere, confracta solidare, & superandis carnis illecebris multiplicatam pudicitiæ donare virtutem.] Consonat his plane Damascenus: Quemadmodum, inquit, qui conceptus est, Virginem concipientem seruauit: sic & natus ipsius virginitatem seruauit illæsam: solum transiuit per eam, & clausam ipsam seruauit. Manet igitur & post partum Virgo, & semper Virgo.] Tum Fulgentius aperte pronunciat: De cælis medicus transiens per Virginem, post transitum suum, illæsam fecit Virginẽ permanere. Qui enim disrupta corporum membra in aliis poterat integrare tangendo, quanto magis in sua matre quod inuenit integrum, potuit non violare nascendo?

Homel. de occursu Domini.
In hypapant.
Patrum perspicua testimonia de Maria sine apertione vteri pariente.

a In orat. de hypabant. Domini.
b In orat. de exitu sanct. Deipar.
c Tractat. 2. de lectione Euangelij.
d Libro 10. Epist. 81.
Serm 1. de natiuit. Domini.
Sermo. 2. de natiuit. Domini.
Lib. 4. de fide Orthodoxæ cap. 14.
Sermo. de laudib. Mariæ.

Mariæ virginitas partu creuit potius quã decreuit.

Creuit enim eius partu integritas potius quàm decreuit, & virginitas ampliata est potius quàm fugata.] Et Fulgentio antiquior Eusebius Emissenus velut suum addens calculum, hoc scriptum reliquit: Quomodo, inquit, potuit virgo esse post filium? Hoc vtique modo, quia honor virginitatis pergenerantem, nõ per nascentem resoluitur. Hic ergo quia corruptionis iniuria non fuit in conceptu, ideo integritas perseuerauit in partu. Nemo ex virgine nato filio, calumnietur gloriam tantæ parentis, quam cælestis puer non prærupit dũ concipitur, non potuit violare dum nascitur.] Quod igitur Vincentius Lyrinensis præcipit, hîc se solo retinendum est, vt si in ipsa vetustate duorum autrium doctorum lapsus deprehendatur, Patrum aliorum eadem de re sententiæ conferantur, atque ex maiore illorum consensu proposita quæstio iudicetur. Hoc si facimus, vt æquum est sane, maiorem & meliorem Patrum illorum partem sequemur, qui summam Virginis puritatem in ipso quoque partu agnoscunt & comprobant. Ita fiet porro, nihil vt dubitemus, Christum sine nixu, sine dolore ac sordibus matris parientis, adeóque per integra virginitatis claustra, quæ nunquam aperta fuerint, in hunc mundum prodiisse. Non aliter sane, quàm Sol penetrat vitrũ illæsum, aut quemadmodũ sine sui corruptione sidus suũ emittit radiũ: sic enim absque sui læsione Virgo parturit filium, qui Mariæ integritatem non minuit magis quum nasceretur, quàm sidus apparens ac irradians suam impedit claritatem, vt [a] Bernardus ostendit. Sapit ergo [b] Erasmus Roterodamus, qui hanc ipsam doctrinam sibi placere, magisque piam videri ingenue profitetur.

Hom. de eo, Ecce quam bonum & quam iucundum.

Christus in conceptu & ortu matrem seruat virginem.

Quo iudicio sequendi Patres quum inter se dissentire videntur.

Lib. contra profanas nouationes.

a Hom. 2. in Euang. Missus est Angelus.

b In commẽt. scripto in hymnum Prudentij de natali Christi.

VERVM ad Caluinianos redeo, è quibus Petrus Martyr, Bullingerus & Beza, vt damnatum Iouiniani errorem innouent atque confirmẽt, Mariæ in partu virginitatem oppugnant atque negant. Nec obscura causa est, quæ illos in re per se odiosa minimèque honesta ad nouam hãc contentionem impellat. Ferre nõ possunt Catholicũ axioma, quo traditur, corpus Christi cum alio corpore in eodem loco coaluisse. Ad cuius rei probationem adduci solent exempla, quod Christus quum nasceretur, de vtero Virginis, & quum ex mortuis resurgeret de sepulchro egressus, quodque iá rediuiuus ad suos discipulos ianuis clausis ingressus fuerit, vt omnes fatentur Orthodoxi. Hæc autem non naturæ, sed soli Deo possibilia esse dicunt, ac eadem ratione porro colligunt, Christi corpus in venerabili Eucharistia sine proprio & iusto loci interuallo constare. Nòrunt quippe Christum verbo suo satisfacere, ac propterea ex virtute diuina in tanto mysterio efficaciter operari, illudque quotidie præstare, corpus vt suum multis in Templis simul existat, suam quidem retinens quantitatem, ac partium in se extensionem, sed loco non commensuratam, sicut in Scholis loqui consueuerunt. Hoc cum dicimus, summam Christi non solum potentiam, sed etiam erga nos gratiam incredibilémque charitatem testamur, qui tametsi non visibili modo, tamen se totum nobis præsentem exhibet in Eucharistia, perinde ac si coram affirmet: Volui frater esse vester: carnem propter vos & sanguinem assumpsi: vobis vicissim ipsam carnem & sanguinem, per quæ cognatus vester factus sum,

Iouiniani doctrinam renouant Caluiniani, & Mariæ virginitatem in partu negant, & qua de causa.

Quomodo Catholici de præsentia corporis Christi sentiant in Eucharistia.

A in hoc Sacramento trado, sicut Os aureum scite concionatur. Verum Sacramẽtarij vt suam impietatem defendant, propositam exemplorum lucem repudiant, ne hac ratione dominici corporis in Eucharistia veritas à nobis confirmetur atque illustretur. Igitur de Maria sic ratiocinantur, vt tollant miraculum, quo illam clauso vtero peperisse, semper credidit ac docuit Ecclesia. Sed molliunt interim suam opinionem eo prætextu, quòd fingant Mariam etiamsi suum vterũ aperuerit, quum Christum procrearet, tamen Virginem permansisse, quia nullum sit virum prius experta. Etenim virginitatem non in conceptione, nec in eius effractione partus tempore, sed in non cognitione viri consistere. O mirabilem Philosophiam non Theologis, sed Medicis, imò & Obstetricibus aliísque B ad ventrem inspiciendum destinatis censoribus congruentem, vt ab illis demum iudicetur, in quo consistat corruptio vel violatio muliebris virginitatis. Nec ignoro, de materiali & formali corporalis virginitatis corruptione quosdam disputare, & nonnulla fortasse pudenda magis quàm repetenda proferre, quomodo matrix & in conceptione aperiatur, & in partu rũpatur, & vtrobique virginitatem amitti. Sed his naturæ arcanis omissis, quæ ad Medicos proprie spectant, omnino sentiendum est, Mariæ virginitatem absolutam in sacra Scriptura, præsertim apud Esaiam nobis commendari, simúlque ab Ecclesia constanter comprobari, hanc Virginem à viro intactam sempérque integram corpore concepisse simul & peperisse, sicut nos anteà multis demonstrauimus. Vt autem cum Eucha- C ristiæ inimicis fingamus, Marianæ virginitati signacula in partu dirupta, & Christum patefacto matris vtero procreatũ esse, nihil sane sit aliud, quàm & sacrosanctæ Virginis dignitatem, & filij eius potentiam atque honorem imminuere, simúlque sacræ Synodi conuellere authoritatem. Etenim in hac præsens Ambrosius non suo tantũ, sed & aliorum Patrum nomine tradidit. Mariam Dei genitricem Virginem non posse prædicari, si aperto vtero peperit, etiamsi virum non cognouisset. Nihil verò mirum, aduersarios, quibus cũ alibi quoque concertamus, hîc magnopere hallucinari, quia diuinæ potentiæ certos circumscribere limites volunt & naturalem potius facultatem, quàm cælestis numinis potentiam in partu Virginis intuentur. Nobis verò in præsentiarum sat erit, aliquot veterum & probatorum Patrum testimonia repetere, quibus Catholica veritas astruatur, diuinam nempe Christi virtutem in vtroque miraculo apparere, quum idem de clauso Virginis vtero natus est, & de clauso obsignatóque monumento ad vitam mortuus resurrexit.

Hom. 6. de populum Antiochenum.

Quo pignore suum enim tegere Caluinianos.

ORDIEMVR autem ab Augustino velut principe Theologorum, qui Caluinianos vtique verberans, ad Volusianum perspicue scribit: Ipsa virtus (Dei) per inuiolata Matris virginea viscera, mẽbra infantis eduxit, quæ posteà per clausa ostia, membra iuuenis introduxit. Hîc si ratio quæritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare: demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur inuestigare non posse. In talibus rebus tota ratio facti, est potentia faciẽtis.] His cõsonat quod idem alibi tradit: Quid mirũ, si Dominus ad discipulos glorificatum corpus claustris stupentibus intromisit,

Epist. 3.

Patrum testimonia ex concionibus proponuntur, verumque miraculũ Christi de clauso virginis gratia, & de clauso sepulchro suscitati.

Serm. 156. & 160. de tempore.

tromisit, qui illæso materni pudoris signaculo ianuam mundi huius intrauit?] Vnde rursus eos alibi reprehendit, qui Dominum IESVM per integra virginalia matris enixum, & ad discipulos suos clausis ostiis ingressum fuisse non credunt. Vbi Hieronymum Augustino plane astipulari hæc eius verba conuincunt: Respondeant mihi quando IESVS ingressus est clausis ostiis, quum palpandas manus, & latus considerandum, & ossa carnémque monstraret, ne Veritas phantasma putaretur: & ego respondebo, quando sancta Maria sit & Mater & Virgo, Virgo post partum, Mater antequàm nupta.] Et Chrysostomi consona vox est: Vultis scire quomodo de virgine natus sit, & post natiuitatem mater ipsa sit virgo?] Mox Christi proponit exẽplum, qui per ostia clausa sit ad discipulos ingressus, licet carnem & ossa circumferret. Locus, inquit, non est, per quem intret: & tamen intus est, qui intrauit, & non apparet quomodo intrauit. Nescis quomodo factum sit, & das hoc potentiæ Dei. Da potentiæ quia de Virgine natus sit, & tamen ipsa Virgo fuerit virgo post partum.] Nec minus luculenter docet Gregorius Nazianzenus, vno carmine miraculum vtrunque contingens:

Stat ecce Dominus hæs foras intra nouum hoc
Dignumque vero maximo miraculo.
Et quo modo autem foribus occlusis adest?
Quin forte & idem sic sepulchro conditũ,
Virginis ab aluo prodiit matris suæ,
Clausoque surgens exeit, velut antea
Infracta seruans claustra quam castissime.]

Iesus de ciuitate Dei. c. 8.

In Apologia ad Pammachium. Ioan. 10. Luc. 24.

Homil. de Iesus Baptisatus homil. de Symbolo.

In Vrgentem de Christo patiente.

Quid ecclesiasticum de Maria in partu virginitate sentiendum.

Esai. 7.

IAM VERO Maximus eisdem exẽplis in medium productis vtitur, & veritatẽ dictam hac oratione confirmat: Non vsquequaque miremur, si is, qui fidei semine acquiritur, salua materni pudoris fide inuiolabiliter procreatur. Itaque ad Euangelium recurramus. Miraculum illud quod Euangelista protulit tempore Resurrectionis, digne mihi vsurpabitur etiam tempore Natiuitatis, cum Ioanne dicendo: Venit IESVS ianuis clausis, & stetit in medio. Ecce iam nunc ianuis clausis processit in mundum, materni pudoris signaculo minime resignato, simúlque illud impletur propheticum Ezechielis oraculum: Et porta erat clausa, & non est aperta, quia Dominus transiuit per eam. Eadem nunc prudentia mundi istius ianuam per partem inuiolatæ matris intrauit, quã postmodum ad discipulos clausis foribus penetrauit. Quid hic rationem quærimus? quid intellectum fatigamus humanum? Generationẽ eius quis enarrabit? quid nouitatem stupemus, vbi cernimus maiestatem? Miramur Dominum nostrum absque vllius semine intra virginea viscera hominem consummasse, quem scimus cæli terræque immensitatem ex nihilo condidisse? Secundum hanc ergo potentiam credamus, Dominum nostrum absque vllo sexus initio ex sola fœmina virum creasse, quem scimus inter ipsa initia generis humani ex solo viro fœminam condidisse.] Prætereà nisi Beda eodem modo sensisset, non ita scribereret: Qui mortalis adhuc clauso Virginis vtero potuit nascendo mundum ingredi, ipse absque vlla dubitatione iam factus immortalis, clauso licet sepulchro, potuit resurgendo exire de monumento.] Succinctus autem Theodoretus: Ingressus est, inquit, clausis ianuis, quemadmodum & egressus est ex vtero, quum

Hom. 2. de natiuit. Domini.

Fidem de Christo nato ex clausa virgine per miraculum dominicæ Resurrectionis confirmari.

Christus ex virgine in mundum prodiens, ejusdem clausis ianuis ad nos venit.

Ioan. 20.

Ezech. 44.

Esai. 53.

Memoria vitæ Paschae.

In Theologo sancta.

A clauſtra virginis obsisterent, & sicuti in mare ingressus est.] Demum vt semel finiam, Euthymius clarissime docet: Quemadmodum Christus natus est seruatis integris claustris virginis, ita quoque resurrexit seruatis integris monumenti signaculis.]

In caput 28. Matth.

Christum negant hodie non solum ex clauso virginis matris vtero exisse, sed etiam de clauso sepulchro resurrexisse.

Nouatoribus fidem dare, est aperire fenestram ad omnem impietatem, & certa etiam in dubium reuocare.

Pari virtute Christum quotidiè in Eucharistia nobis ad esse, sicut olim Mariæ ad fuit ex ipsa natus virgine incorrupta.

HABEMVS ergo concordem septem vel octo Patrum, vt reliquos prætereamus, confessionem, illis iure obiiciendam, qui modo non sine summa contendunt impudentia, Christum per clausum Virginis vterum in mundum, & vel è clauso sepulchro, vel per obseratas fores pro sua diuina virtũte penetrare ac ingredi noluisse. Aliòquin hos errores si sequimur, ea etiam quæ sunt in Christiana religione firmissima, in dubium reuocabimus, eóque impietatis facile prolabemur, vt reliqua id genus Euangelica miracula & arcana fidei nostræ mysteria, quæ captum humanæ mentis superant, paruo in precio habeamus, vtque paulatim alia plura, quæ per se ardua, & nobis incredibilia videntur, quólibet propemodum detorqueri, & in sensus arduos ac ridiculos facile abripi patiamur. Videt interim Lector, à solis Doctoribus Scholasticis non profectum hoc esse dogma, quod nunc tradit Ecclesia, Mariam in partu virginem asseuerans. Videt prætereà, non dissimilem Christi Domini apparere virtutem, qua is quotidie nobis suum corpus & sanguinem per summum miraculum & impassibili modo exhibet in Eucharistia, & qua iam olim idem corpus virgineis visceribus inclusum eduxit, matre licet clausa & incorrupta perseuerante, ipsoque Christi corpore nullam sentiente iacturam. Mitto cætera, quæ ad exactiorem Caluinianæ tum impietatis, tum petulantiæ castigationem hîc possent adduci, quæque cum ab aliis Theologis, tum à D. Claudio de Sainctes Ebroicensi Episcopo sunt amplissime disputata.

Repetit. 4. de verit. Eucharist. c. 4.

Christi gloriẽ & omnipotentiẽ derogãt Caluiniani.

EX QVIBVS omnibus primum elucescit, quàm infelix & impietatis omnis ferax hoc sit seculum, quo plerique suis ingeniis & humanis figmentis ita confidunt, vt aduersus Dei omnipotentiam, Christi excellentiam, Christianæque fidei simplicitatem palam excipiant atque præscribant. Tradit Scriptura, docet antiquitas, confitetur Ecclesia, Christum Dominum vtero matris illæso virgineo, clausis ianuis & sepulchro immoto transiisse, & sicut in natiuitate, ita & in resurrectione sua eiusmodi transitu diuinam declarasse virtutem. Accedunt noui Sectarij, atque vt errorem blasphemia cumulent, non modo quæ Christus per miraculum, vt diximus, vere perfecit, negant atque repudiant, sed & illa ne Deo quidem possibilia esse defendunt. O effrenem ac prorsus intolerabilem istorum audaciam, qui vt omnes pudoris ac religionis fines transiliant, suam Christo gloriam, quæ potissimum ex omnipotentia pendet, eripere, & fidem miraculorum euacuare, sanctæque fidei simplicitatem humanis commentis & argumentis eludere non verentur. Quàm pulchre in istos competit, quod Irenæus Martyr affirmat: Melius est & vtilius idiotas & parũ scientes existere, & per charitatem proximum fieri Deo, quàm putare se multum scire, & multa expertos, in suum Deum blasphemos inueniri. Et ideo Paulus clamabat: Scientia inflat, charitas autem ædificat.]

Lib. 1. contra Valent. c. 45.

1. Cor. 8.

Quẽ vsum Lectori præbere possint superiora.

Li. 2. de Spiritu sancto cap. 5.

In vita Domini Lorichati.

DEINDE superiora nos admonent, Mariæ virginis partum vere esse opus Spiritus sancti, sicut &

Ambrosius indicauit: Opus, inquam, admirandum, veréque suspiciendum, quod miracula cũcta præcellat, vt Petrus Damianus affirmat. Adhæc dictum propheticũ, Generationem eius quis enarrabit, ex his ipsis clarius redditur, vt sciamus hoc nõ solum ad generationem diuinam & æternam, quæ omnem & humanæ & Angelicæ mentis facultatem excedit: sed etiam ad humanam ac temporariam Christi natiuitatem pertinere, sicut præter [a] Ambrosium, [b] Chrysostomus, [c] Augustinus & [d] Maximus annotarunt. Ambrosij hæc verba sunt: Non sola admirabilis ex Patre generatio Christi: admirabilis etiam ipsa generatio eius ex Virgine.] Etenim si de Christi generatione diuina quæritur, ineffabile prorsus est, adeóque incomprehensibile, quomodò natum sit lumen illud de lumine, & vnũ tamen lumen vtrinque maneat: quomodo item genitus sit Deus de Deo, nec Deorum idcirco numerus confletur: qui præterea velut de re transacta dicatur ille natus, in quem nulla temporum cadit vicissitudo. Si vero de humana Christi generatione agitur, nec humanus sermo, neque sensus vllus nostræ mentis consequi potest illum, qui inde ab æterno vnius est Patris Filius, tandem sine Patre nasci ex Virgine matre, quæ carne sua Deum induat, cuius vterum Spiritus sanctus cum Patre & Filio sanctificet, vt fiat Virgo fœcũda, casta puerpera, mater intacta, & quæ demum de Deo concipiens, Deum sic pariat, vt in illa filius & sibi reseret, genitale secretum, & matri seruet virginale signaculum.] Vere igitur ac eleganter à Maximo dicitur: Generatio Christi si narrari non potest, credi potest: si lingua deficit, fides proficit. Magnus enim profectus est fidei, si tantum de Deo suo concipit, quantum sermo non potest parturire.] Demum aperte monet Augustinus, in dubitationem nullum vocandum esse, quòd Maria virgo post partum manserit, etsi quomodo id factum sit, sermo & sensus humanus nequeat comprehendere.

Mariæ partus verè opus est Spiritus sancti.

Ad veráque Christi naturã pertinet, quod dicitur generatio eius inenarrabilis.

Esai. 53.

a Lib. de fide cap. 5.

b In Hom. de verbis Psal. Enarrabo omnia mirabilia.

c Serm. 8. & 9. in natiuit. Domini.

d Homi. 1. in natali Domini.

HINC prætereà licet animaduertere, quibus quantísque miraculis Mariæ partum illustrauerit Deus, partum, inquam, non modo impollutum, vt omni corruptione careret, sed etiam qui nullum doloris sensum, ingentem verò gaudij cumulum adferret parienti. Felix igitur & incomparabilis hæc puerpera, quam Bernardus non temere ita celebrauit: Mutata est in Virgine nostra, maledictio Euæ, peperit enim Filium sine dolore: mutata est, inquam, maledictio in benedictionem, sicut prædictum est per Angelum Gabrielem: Benedicta tu in mulieribus. O beata sola inter mulieres benedicta, & non maledicta, sola à generali maledicto libera, & à dolore parturientium aliena. Nec mirum fratres, si dolorem non intulit matri, qui dolores totius mundi tulit.] Et post pauca subiungit: Non solum sine pudore conceptus, & sine dolore partus, sed & mater est sine corruptione. O vere nouitas inaudita: virgo peperit, & post partum inuiolata permansit, fœcunditatem prolis cũ carnis integritate, & gaudium matris habens cum virginitatis honore.] Ac multo ante Bernardum docuit [e] Gregorius Nyssenus, quem deinde secutus est [f] Ioannes Damascenus, Deiparam sine omni sensu doloris suum partum edidisse. Gregorij verba non prætermittam: Quod absque dolore parturitio fuerit, primũ quidem ipsa te verisimilitudo docet: quandoquidem enim omnis voluptas coniunctum habet dolorem, omnino necesse est in iis, quæ coniunctim considerantur, non extante vno, nec alterum quidem esse. Vbi igitur voluptas partum non antecessit, nec dolor quidem subsecutus est, Deinde verò Prophetæ quoque dictio sermonem confirmat, ita sese habens: Priusquam venisset, dolorem parturitionis suæ effugit, & peperit masculum. Aut quemadmodum alius interpretum dixit: Priusquàm laboraret ex doloribus partus, peperit.] Quem Prophetæ locum, vt hoc obiter addam, ita vertit Hieronymus: Antequàm parturiret, peperit: antequàm veniret partus eius, peperit masculum, Quis audiuit vnquam tale, quis vidit huic simile?] Et si vero alij aliter hæc verba interpretantur, tamen præter dictum Gregorium & Damascenum Rupertus quoque notat, sermonem hunc Propheticum ad Mariam Virginem pertinere, quæ Christum filium masculum non sibi soli, sed Sion, id est, toti Ecclesiæ peperit antequàm parturiuit, eiusdẽ Verbi mater effecta, quòd prius mente, quàm carne conceperit. Vnde Mariam insigni titulo partem magnam sanctæ ciuitatis Sion, & regalem aulam sanctæ Ecclesiæ nuncupat. Igitur quam diuini iudicij sententiam & pœnam [g] Eua eiusque posteritas fœminea sustinet, hanc Maria felix euasit, vt de illa dici non possit: [h] Mulier quũ parit, tristitiam habet. Hoc enim est, quod [i] Fulgentius de Maria loquens, affirmat: Nulla fieri grauedo potuit concipienti, nulla tristitia parturienti. Qui enim venerat triste lætificare seculum, ventris non contristauit hospitium.] Bernardus in hunc modum: Benedicta tu in mulieribus, quæ illam generalem maledictionem euasisti, qua dictum est: In tristitia paries filios: & nihilominus illam, qua secutum est: Maledicta sterilis in Israel, ac singularẽ consecuta es benedictionem, vt nec sterilis maneas, nec cum dolore parturias]

Homil. 1. in natali Domini.

Serm. 4. de exposit. Symboli.

Mariæ partus doloris expers & gaudij plenus.

Sermo. 4. in Vigiliis natal. Domini. Luc. 1.

e Orat. 1. de Resurrect. Christi.

f Lib. 4. de fide Ortho. cap. 15.

Doloré iure non sensit in partu, quam libido non attigit in conceptu.

CAETERVM quia de Mariæ doloribus posteà disseremus, nunc sat erit monuisse, quem dolorem Virgo pariens per singularem Dei bonitatem & virtutem effugit, non illum omnino sublatum, sed in tempus aliud reseruatum fuisse, nimirum vt Simeonis gladius, aut si quid parturientis angores vel æquare, vel excedere potest, animam illius tenerrimam configeret, ac dire vulneraret. Qua de re luculenter ita Rupertus: Non habuit, inquit, hæc mulier hanc pœnam, vti in dolore pareret, sicut ceteræ matres, quando infans sibi natus est, sed nunc (quando pendenti & morienti in cruce astat Filio) dolet, cruciatur, & tristitiam habet, quia venit hora eius, illa videlicet hora propter quam de Spiritu sancto concepit, propter quam grauida facta, propter quam completi sunt dies vt pareret, propter quam omnino de vtero eius Deus homo factus est.] Ac iterum: Si Apostolos suos in illa hora suæ passionis Dominus mulieri parturienti recte comparauit, dicens: Mulier quum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius: quanto magis mulierem hanc stantem iuxta crucem suam, mulieri parturienti, talem matrem talis filius recte similem duxit?] Demum preclare locũ ita concludit: Proinde quia vere ibi dolores vt parturientis in passione Vnigeniti, omnium nostrum salutem beata Virgo peperit,

Esai. 66.

Demosthenes antequàm parturiret, peperit. apud Hieron.

Lib. 2. de Trinitate. Operibus in Esai. cap. 5.

Maria libera maledictione libera, fuit à dolore parturientium. *g Genes. 3. h Iohan. 16. i Serm. de Laudibus Mariæ.*

Hom. 3. de beata Virg.

Maria sola risu exempta partu sentit, eo magis ab hoc vitio suberuacua.

Lib. 3. contra Heluidianos cap. 4.

Ante Heluidianum quidam Mariam post partum Virginem mansisse negarunt. *f Hom. 7. in Luc. g Iust. cap. 23. Matthei.*

Mariæ affannosiis dolorem sentit parturiens & quasi nostra est. *Iohan. 16.*

Epiphan. Antidicomarianitarum.

Qui de nouo Deum nouant, & fœtorem Heluidianum.

peperit, plane omnium nostrum mater est.] Sed tẽpus admonet, vt à Iouinianistis ad Heluidianos, qui & ipsi Mariæ virginitatem atrociter impetunt, nos porro conuertamus.

CAPVT DECIMVM.

Mariam post partum non fuisse corruptam, contra Heluidianos.

FVIT HELVIDIVS quidã Auxẽtij discipulus, Symmachi imitator, nec sermone, nec ratione nitidus homo, imò verò rusticanus, & vix primis imbutus literis, turbulentus etiam, atque ad serendos errores sua sponte procliuis, quemadmodum [a] Hieronymus & [b] Gennadius memoriæ prodiderunt: Is Mariam in conceptu & partu virginem quidem agnouit, vt hac saltem in parte Ebionitis, Iudæis & Iouinianistis turpiter hallucinantibus non sit comparandus, sed eandem post partum viri admisisse congressum, ac sanctæ virginitatis florem amisisse, haud scio quidem an maiore inscitia quàm dementia publice blateraui. Neque paucos offendit dogmatis insolentia, præsertim quum è Scripturæ locis fucus multiplex ad errorem tegendum & excusandum, sicut postea cõmonstrabimus, obtenderetur. Igitur Hieronymi & Epiphanij seculo nata est disputatio, An mater Domini post partũ Virgo mãserit, & omni concubitus suspicione sit liberanda? Post annos vero ducentos ac eò amplius, quum Teudius & Pelagius quidam ex Gallia Gottica in Hispaniam nouum Heluidij dogma sparsissent, ne longius hoc venenum serperet, magna cum laude restitit Hildefonsus Toletanus Archiepiscopus, S. Eugenij successor, idémque Isidori discipulus, qui pro suo in Mariam amore ac studio singulari Heluidianos in Hispania est acriter insectatus. Cæterum qui Heluidij sententiam amplexi atque sectati sunt, vt vulgo Heluidiani, sic ab [c] Epiphanio, [d] Augustino, [e] Damasceno Antidicomarianitæ vocantur: quorum apud Epiphanium propria vox est: *Maria postquam genuit Saluatorem, viro copulata est.* De his Augustinus in vniuersum loquitur, quod virginitati Mariæ contradicant, vt eam post Christum alios etiam filios de viro suo Ioseph peperisse contendant, in hunc modum garrientes: *Fuit virgo ante partum, non virgo post partum.* Quanquam non satis constat, vt arbitror, hanc hæresin ab Heluidio primum excitatam ac sparsam esse, quum ante illius ætatem alij nonnulli, cuiuscunque tandem nominis fuerint, hoc quoque dogma perniciose iactarint. Etenim ex [f] Origenis & [g] Hilarij scriptis deprehendimus, ipsorũ etiã seculo non defuisse, qui Mariã post partum nupsisse, ac filios peperisse, petulanter effutirent, digni certe quibus cum dicti Patres conflictarentur. Sunt qui Apollinariũ quendam senem huius sectæ principem faciant & antesignanum: qua de re tamen Epiphanius dubitare potius, quàm certi aliquid pronunciare videtur.

Qui Heluidius fuerit Heresiarcha.

a In catalo. Scriptorum Ecclesiast. b In catalo. illustrium virorum.

Heluidius quomodo Mariæ virginitatem impugnarit.

Epiphan. Antidicomarianitarum.

c Heres. 78. d Lib. de heresibus ad Quodvult. Deum. e Lib. de heresibus & de Eulog. Aug. 49.

Antidicomarianitæ cum Heluidianis eadem tuentur errorem.

f Hieron. contra Heluidianum.

VERVM enimuero sepultos istorum Hæreticorum cineres, ne quid nouo huic seculo ad impietatem desit, nunc infeliciter denuò excitatos, longéque sparsos non sine dolore cogimur intueri. Quid enim nisi Heluidianum fœtorem redolet, quod Petrus Martyr audet effutire, inter alia quæ Christiani necessario confitentur, non esse recipiẽdum, quod Maria semper Virgo perseuerarit? Magis adhuc pudenda, imò & horrenda vox est impij Lucæ Sternbergeri palam blaterantis, Mariam adeò non perdurasse Virginem, vt etiam duos vel tres filios ex marito Ioseph progenuerit. Nihil hoc sane sordidius, nihil procacius vel à nefandis Iudæis fingi, & Ecclesiæ veræ filiis obiici poterat. Modestior est Chitræus, sed in eo tamẽ cœcutiens, quòd existimet, non lædi Christianam pietatem, etiamsi Maria post Christum editum mariti consuetudinem admisisse credatur. Atque huc ille Basilij Magni verba detorquet, nihil interim aliud agẽs, nisi quòd tacite Heluidianum dogma foueat ac defendat, quodque causæ toties daminatæ turpiter patrocinetur. Basilius aperte tradit, Christianas aures offendi, si suam Maria virginitatem aliquando corrupisse dicatur. Tantum abest, vt idem Basilius, dogma de Mariæ perpetua virginitate cunctis arbitrarium liberũmque relinqui doceat vel permittat, vtque certi quicquam de illo decerni non posse vel debere definiat. Eo interim tendit oratio Basiliana, quod Chitræus non animaduertit, vt qui vere sunt pietatis amantes, solicite anxie & curiosẽ non excutiant ac peruestigent huius mysterij rationem, quomodo mater Domini post partum æquè sicut ante partum, & in partu Virgo illibata & integra perseuerarit. Hoc enim vere diuinũ est opus, quod credi potest: ratione autem indagari, & verbis explicari, nedum in disputationem vocari nec licet, nec decet, vt & anteà comprobauimus. Alioquin idem Basilius indignum censet, vt pij vel dicant, vel audiant, quod genitrix Dei aliquando desierit esse Virgo: ac inter alias rationes veterum traditione confirmat Mariam perpetuo Virginem permansisse. Cæterum ea de re pluribus alibi. Ad hanc præterea classẽm pertinent, qui apud Polonos & Hungaros non ita pridem impie musitare cœperunt, Ioseph cum Maria non aliter, quàm virum cum vxore, habuisse rem, ac procreandis liberis operam simul dedisse. En ergo tibi Christiane Lector, quàm variis cuniculis & itineribus antiquus ille serpens prorepsit, eóque contendit, vt Mariæ virginitatem etiam post Christum in lucem editum violet, aut sicut Ambrosius loquitur, Marianæ virginitatis diuitias imminuat, ratus haud dubie, multum se de honore Christi filij detracturum, si matris pudicitiam in altera Eua suspectam reddere, vel vllo saltem falsi dogmatis puluere aspergere & inquinare posit.

In commen. scripto in Euãg. Matt. cap. 1.

Chitræus male Basilium interpretatur, vt liberũ efficiat dogma, de Mariæ perpetua virginitate.

Homil. de hum. Christi generat.

Basilij sententia quæ fuerit de Mariæ virginitate.

De institut. Virg. c. 13.

QVICQVID vero isti ac omnes Heluidianæ sectæ symmistæ repugnent, difficile non est Mariæ causam, apud æquos præsertim Iudices defendere, istósque conuincere vanitatis. Etenim primùm in Ioseph atrociter peccant, quem adeò incogitãtem, insulsum, maléque castum & salacem videri volũt, vt in summa etiam senectute constitutus, si Epi-

Discipuli & sectatores heluidianorum nostro seculo grassantur.

Heluidiani sancto viro Ioseph iniuriam inferunt velut homini male casto.

phanium ſequimur, à re vxoria ſe non potuerit cohibere: vtque libidine neſcio qua flagranti concitatus, in ſacroſanctum illud templum polluendum inuolarit, quod certo ſciebat à ſummo Deo mirabiliter electum, pleniſime inhabitatum, ampliſime ſanctificatum, & æterno Dei filio vnice conſecratum fuiſſe. Quomodo igitur laus ſua Ioſepho conſtabit, quam illi defert Euangelium, virum illum vocans iuſtum ſiue religioſum, quem diuinis etiam reuelationibus dignaretur Deus, idoneúmque ſpectatorem ac teſtem faceret tot miraculorum, quæ circa Chriſti incunabula contigerunt? Deinde non poteſt iſtorum non inſignis eſſe vel ſtupiditas, vel peruerſitas, quòd Ioſeph à Mariæ complexu ante partum abſtinuiſſe fatentur, ſicut & Matthæus euidenter affirmat, eundem verò post Chriſtum natum adeò incontinentem faciãt, vt tam ſanctam Virginem ad rem vxoriam ſolicitarit. Quaſi vero ille mentis inops, & diuini timoris expers, matrem Domini contingere, & ad carnale commercium vſurpare non vereretur, præſertim in qua ſummum illud & cæleſte arcanum venerabatur, & quam tanquam cælestem theſaurum ſuæ fidei concreditum tantoperè ſuſpiciebat, vt etiam quum nondum in illa diuinum illud opificium agnoſceret, ſe tamen conuictu ſponſæ indignum, vt multi ſentiunt, arbitraretur? In quem ſenſum dixit Epiphanius: Quomodo ſenex Ioſeph & prouectæ ætatis tanta ſigna & miracula audiens, non verebatur debacchari & contumelia afficere corpus ſanctum, in quo habitauerat Deus? Quomodo audebat tantæ ac tali ſanctæ Virgini copulari?] Ac rurſus: Poſt tantam & talem, tamque ingentem diſpenſationem, copulatum fuiſſe ſenem Virgini caſtæ & honoratæ, & vaſi, quod cœpit incomprehenſibilem, & ſuſcepit tale myſterium ſigni cælestis, & vitæ hominum, quæ fuerit impietas hoc aſſeuerare?] Ambroſius ita breuiter: Nec Ioſeph vir iuſtus in hanc proruiſſet amentiã, vt matri Domini corporeo concubitu miſceretur.]

Contra Antidicomar. — *Contra Antidicomar.* — *Matth. 1.* Ioſeph ſi ante partum caſte eſt Maria vixit, multo magis poſt partũ. *Matth. 1.* — *De inſtitut. Virginis c. 5.* Etiam Mariæ contumelioſi ſunt heluidiani.

NEQVE minus in Deiparam iſti, quàm in Ioſeph ſunt contumelioſi, quum fingunt eam ne Virginis quidem nomine poſt partum dignam eſſe, nimirum vt hoc præclaro & proprio epitheto, quod conſtanter omnis illi defert Eccleſia, velut à Ioſepho corruptam, ſceleratè defraudent: Ad hæc neſcio quam leuem & inconſtantem fœminam ex hac Virgine faciant, quæ nouo & inſano vſa conſilio id reuocandum putarit, quod prius affirmarat, ſanctæque conſtituerat, ſe cum viro nolle congredi. Etenim Angelo ſincere dixerat, etiam poſtquàm Ioſeph deſponſata eſſet: Virum non cognoſco, ſuum nempe firmum propoſitum & religioſum explicans votum, de quo poſteà diſſeremus. Quod ſi Heluidianis credimus, Maria huius voti pertæſa, mutauit prorſus animum, perinde ac ſi aperte & inuerecunde diceret: Etſi Chriſtũ virgo cõcepi & peperi, tamen nunc demũ contra fidem Deo datam virgo non perſiſtam, ſed ſeruatum hucuſque cælibatum deſeram. Virum enim cognoſcere, & cum Ioſepho rem habere allubeſcit. Quid porro de hac ſacroſancta Virgine vel incontinentius dici, vel ineptius & abſurdius fingi à perfidis poteſt? quæ ad ſacroſanctum illud electa myſterium, in omni certe virtute ſanctimoniáque progreſſus maximos fecit, & in qua non decreuit ſed creuit ſtudium puritatis, vt non minus poſt puerperium, quàm ante conceptum & partum, caſtã ſe & integram diligentiſsime conſeruaret. Quis igitur, niſi cœcus vel impius arbitretur, quod viri complexum & carnale commercium vel amarit illa, vel ſuſtinuerit, quæ plena Spiritu ſancto, carnalem affectum omnem exuerat, quæ ſuum corpus ad ſummam puritatem compararat, quæque nitidiſsimũ velut domicilium atque hoſpitium ſoli Deo ad ſummum myſterium voluerat exhibere? Scilicet venerandum hoc Sacrarium, quod Sanctus ipſe Sanctorum ſua præſentia tot menſibus habitarat, ſimúlque conſecrarat, maritali complexu vel vſu vllo libidinis debuit dehoneſtari. Eſt quidem cum Sanctis omnibus per gratiam Deus, ſpecialiter tamẽ Mariæ dicitur: Dominus tecum: cum qua vtique tanta ei conſenſio fuit, vt illius nõ ſolum voluntatem, ſed etiam carnem ſibi coniungeret, ac ſic de ſua Virginisque ſubſtantia vnum Chriſtum efficeret, vt Bernardi verbis vtamur. Tantum abeſt, vt Chriſtianus animus Heluidianis deliriis præbere locum & credere poſsit vnquam, Deiparam à partu deteriorem effectam, & excellentis gratiæ plenitudine aliqua ex parte deſtitutam, adeóque mulierem mente & corpore violatam fuiſſe. Quamobrem Epiphanius iſtorum impientiſsimum ac flagitioſiſsimũ dogma vocat, qui ſanctam hanc & beatam ſemper Virginem inſigni afficiunt contumelia, quòd tradant, illam poſt maximam Dominici aduentus in carnem diſpenſationem carnale cum Ioſeph commercium habuiſſe: hanc enim prænobilem illam eſſe Leænam, quæ pro huius præſtantiſsimi animalis conſuetudine ſemel pariat: neque ſecundum partum admittat, Chriſtum vero Leonem de tribu Iuda dictum, & ab hac ipſa Leæna matre progenitum eſſe. Recte igitur ſic habet idem Epiphanius: Quomodo audent impetere impollutam Virginem, & quæ digna facta eſt habitaculum fieri filij Dei, & ad hoc electa eſt ex multis millibus Iſraël, quo vas & habitaculum dignum eſſet in ignum ſolum partus?]

Nefarium eſt Mariam in ſuſpicionem adducere, quod poſtpartum caſta manſerit. — *Lib. de inſt. virginis c. 6.* Nec decuit Chriſtum permittere, vt Mater eius poſt partũ vitio careret. — *Luca. 1.* — *Hom. 1. de beata Virg.* — Epiphanius contra Heliodianos ex profeſſo detectat. *Cont. Antidicomaria. hæreſ. 78.* Maria Leæna ſemel pariens iuxta Epiphanium. — Ab abſtido colligit Epiphanius, Mariam à partu caſtam perſeuaſſe. *Apocalip.*

QVID? quod non ſolum de Matre, ſed de Chriſto etiam eius filio male merentur, qui de tanta Virgine tàm ſordide ac impure loquuntur, quod Ioſeph viri congreſſus ſæpe admiſerit, ac multos ex illo filios procrearit. Errauit ergo, ſcilicet, ſumma illa Sapientia, non meliorem ſibi Matrem eligens, quæ diu continens eſſe vellet & poſſet. Errauit, in aliis mille virginibus exornadis tã ſtudioſus, in hac vna vero conſeruanda negligens, quæ talem tantumque virginitatis theſaurum Deo Angelíſque gratum, ſibi à mortali viro eripi pateretur. Errauit in hoſpitio apparendo, quum incautus ad illam diuertit, quæ ſummam inhabitantis Dei gratiam, dulcedinémque Spiritualem deguſtant, ad ea quæ carnis atque libidinis ſunt, adeo ſeſe abiecit, vt quod Spiritu duce & authore cœperat, in carne demum conſummaret. Errauit denique, maiorem ſui ſepulchri quàm materni corporis rationem habere volens, quum mortuus quidem ſepulchrum, in quo nullus alius vnquam conditus fuerat, vel poſtea condendus erat, ſibi ſoli vendicarit: viuus autem in eo vtero recubuerit, qui Ioſeph viro ad multos procreandos filios debebat eſſe communis. Quis vero vel modice prudens non intelligat, Chriſtum Dominum in honoranda matre ſemper

In Chriſtianiſmũ redundat contumelia, quã Virgini Matri infligit Heluidius. — *Luc. 23.*

matre ſemper officioſum ac ſedulum, hoc etiam prouidiſſe, vt materno pudori ſicut ante partum, ita poſt partum etiam conſuleret, vtque templum illud ſibi gratiſſimum, quod ipſe conſecrarat & inhabitarat, omni ſanctitatis & integritatis genere cohoneſtaret?, Quare ſapienter hoc dixit Ambroſius: An vero Dominus Ieſus eam ſibi Matrem eligeret, quæ virili ſemine aulam poſſet incoeſtare cæleſtem: quaſi eam, cui impoſsibile eſſet virginalis pudoris ſeruare cuſtodiam? Cuius exemplo cæteræ ad integritatis ſtudium prouocantur, ipſa ab hujuſmodi, quod per ſe cæteris propoſitum foret, munere deuiaret? Et quæ eſſet, cui maius, quàm Matri Domini meritum reponeret, præmium reſeruaret?] Ac deinde poſt pauca: Aliis promittit vt non deficiant: Matrem ſuam deſicere patiebatur? Sed non deficit Maria, non deficit virginitatis magiſtra: nec fieri poterat, vt quæ Deum portauerat, portandum hominem arbitraretur.]

Lib. de inſt. virginis c. 6. — *Lib. de inſt. virg. cap. 6.* — *Ibidem c. 7.* Mariæ cõſtantia prædicata in rebus aduerſis.

ATQVE huc ſpectat præclarum Chriſti in cruce pendentis exemplum, qui de Matre non minus, quàm de ſeipſo ſollicitus, eam non Ioſeph huiúſque filiis, qui prætereundi certe non videbatur, ſed Ioanni, id eſt, virginem virgini commendauit. At nihil iſthuc erat neceſſe, ſi Mater Domini quatuor haberet filios, vt fingit Heluidius, quorum conſortio frueretur: quia vero Ioanni vnice commendatur, viduitas eius & ſolitudo ſatis inſinuata eſt. Adſcribam Ambroſij verba, qui dictum Euangelij locum huc applicat, vt Mariæ poſt partum virginitas fortius aſtruatur, ſimúlque contrarius Heluidianorum error luculentius euertatur. Sane, inquit, non poſſumus negare, de Mariæ filiis iure reprehenſum, meritóque veſtram ſanctitatem abhorruiſſe, quod ex eõdem vtero virginali, ex quo ſecundùm carnem CHRISTVS natus eſt, alius partus effuſus ſit. Neque enim elegeſſet Dominus IESVS naſci per Virginem, ſi eam iudicaſſet tam incontinentem fore, vt illud genitale Dominici corporis, illam aulam Regis æterni concubitus humano ſemine coinquinaret. Qui enim hoc aſtruit, nihil aliud, niſi perfidiam Iudæorum adſtruit, qui dicunt eum non potuiſſe naſci ex Virgine. Nam ſi hanc accipiant à Sacerdotibus authoritatem & videatur Mariæ partus fudiſſe plurimos, maiore ſtudio veritatem fidei expugnare contendent. Et vbi eſt illud, quod ſcriptum eſt, dicente Domino ad Matrem de Ioanne Euangeliſta: Mulier, ecce filius tuus, & rurſus ad Ioannem de Maria: Ecce mater tua? Quid ſibi iſtud vult, quod quum in cruce Dominus poſitus, peccatum mundi tolleret, pronunciauit etiam de virginitate materna? At quid aliud dicitur, niſi vt claudat ſua ora perfidia: obmuteſcat, ne Matrem Domini aliquo audeat temerare conuitio? Teſtis eſt ergo idem arbiter, idem materni pudoris aſſertor, quòd deſponſata fuerit, viro tantummodo Ioſeph, nulla tamen coniugalis coitus conſuetudine thori iura cognouerit. Neque enim eam ſuſcepturam ex Ioſeph filios à viri conſortio ſeparare voluiſſet. Sed ſi hoc parum eſt, abdidit teſtimonium Euangeliſta dicens, quod ſuſcepit eã diſcipulus in ſuam. Nunquid ergo diuortium fecit? Nũquid à viro abduxit & abſtulit? Ergo qui hoc legit in Euangelio, quomodo quaſi naufragus titubat & fluctuat? Hoc

Chriſtus in cruce Matrẽ Ioanni commendans, oſtẽdit eam velut vnũ à filijs orbatam fuiſſe. — *Lib. 10. epi. 79.* Chriſtus non elegiſſet matrem, niſi quę vellet & poſſet eiũ perſiſtere. — *Ioan. 19.* — Chriſtus de cruce loquẽs de materna integritate renunciare videtur.

ergo teſtamentum filij eſt de Matris integritate, hæc Mariæ loculpes integri pudoris hæreditas, hic totius finis conſummationis.] Ac alibi rurſus eundem Euangelij locum expendens, de Ioanne inquit: Ipſe eſt diſcipulus, cui Mater commendabatur. Quomodo marito vxorem tolleret, ſi fuerat Maria mixta coniugio, aut vſum thori coniugalis cognouerat?] Subiungit & illud: Quomodo extorqueri poteſt virginitas Mariæ, quæ fugientibus Apoſtolis ſupplicia non timebat? Sed ipſa ſe offerebat periculis, cuius tanta gratia, vt non ſolum in ſe virginitatis gratiam reſeruaret, ſed etiam his, quos viſeret (de Baptiſta loqui videtur) integritatis inſigne conferret.] Adeo deteſtatur illos Ambroſius, qui Mariæ virginitatem, poſtquàm Chriſtum edidit, in dubium vocant, & liberos ei plures aſſignant: hos ille [a] impios, perfidos & ſacrilegos vocat. Sed & [b] Epiphanius eandem ex Ioanne hiſtoriam repetit, ac Heluidianis opponit, ſignificanter addens, Mariam ſuis filiis, ſi quos habuiſſet, aut Ioſeph coniugi, ſi ſuperſtes & ipſe fuiſſet, vel Petro aliiue Apoſtolo committi à Chriſto & tradi potuiſſe: ſoli autem Ioanni id fuiſſe mandatum, cui dictum ſit: Ecce mater tua, nimirum, quòd hic diſcipulus virgo exiſteret, vt quæ Maria ſimul virginitatis princeps, & Ioannis Mater iuxta ſpiritũ oſtenderetur. Tum Hilarius eos reiicit, ac homines prauiſsimos appellat, qui plures Mariæ filios tribuere non verentur.

Luca 1. — *a lib. 10. epi. 79. 80. & 81* — *b Cont. Antidic. hær. 78* Pluriũ patrũ ſententiæ de Mariæ perpetua virginitate. — Cur Maria ſoli Ioanni à Chriſto commendetur. *In Cant. 1. in Euang. Matthæ.*

QVID multis? manet & poſt partum Virgo, & ſemper Virgo: nullo enim modo vſque ad mortem viri, contactum admiſit, ſicut loquitur [c] Damaſcenus. Aut ſi [d] Chryſoſtomum audire mauis, Sancta Maria, beata Maria, Mater & Virgo: Virgo fuit ante partum, Virgo poſt partum.] Cyrillus in hunc modum: Vnum & ſolum filium peperit ſancta Virgo, nempe Emanuelem: neque vlli alij poſt illum ex ipſa nati ſunt. Perpetuo námque illa virginitatem conſeruauit. Age vero ne queratur Heluidius, ad argumenta ſua, quæ obiicit, à nobis nihil reſponderi, leui ſaltem brachio obtuſa eius tela retundamus. Principio magnum ille præſidium in fratribus Domini, quorum meminit Euangelium, locat, eósque poſt Chriſtum à Maria genitos eſſe contendit. Vbi verum eſſe declarat, quod nobilis eius Antagoniſta Hieronymus dixit, hominem hunc imperitiſsimum eſſe, qui toto Scripturarum pelago derelicto, ad iniuriam Virginis ſuam rabiem contulerit. Ignorat igitur phraſin Scripturæ familiarem, iuxta quam conſobrini, cognati, contribules, licet communem parentem non habeant, fratrum etiam nomine continentur, quemadmodum Abraham & Loth, Iacob & Laban, quum minime germani fratres eſſent, ſe mutuo tamen fratres appellarunt. Hinc Leo Magnus tradidit: Fratres intelligas appellatos cognatione, non affectu: gentis priuilegio, non natura.] Ac pari laborat inſcitia Heluidius, de primogenito garriens: quod vocabulum de Mariæ filio ſcriptum cõ detorquet, vt ſecundo & tertio genitos Mariæ filios fuiſſe concludat. Sed nugator obſeruare debebat, non modo primum inter fratres genitum, ſicut Ruben filium Iacob, ſed & primum ſolúmque genitum, & ante quem nullus alius ab iiſdem parentibus editus eſt, in Scripturis primogenitum appellari: Chriſto autem

c lib. de fide orthod. ca. 15. — *d Homil. de Ioan. Bapt.* — *In Homel.* Quod Chriſtus ſit Deus. Refutatio argumentorũ, quę adfert Heluidius, ad probandam Mariam à partu non mãſiſſe Virginem. *Lib. de Mariæ virgini. contra Heluidium.* — *Ge. 13. & 29* — *Epiſto. 83. ad Monachos.* — *Gen. 49.* Fratres Domini malè ab Heluidio intellecti.

nomen hoc proprie cõpetere, siue illũ à patre, siue à marre genitum libeat contemplari. Solus enim inde ab æterno naturalis est filius Dei, omnísq; creaturæ primogenitus à Paulo nuncupatur, quoniam ante omnem omnium rerum creationem genitus fuit. Idem vero cum homo esse voluit, Mariæ factus est primogenitus, quia primus & solus ex illa natus, nullum vt fratrem habeat ex eadem matre naturaliter procreatum. Attamen sicut Pater Deus præter vnum naturalem filium, alios quoque filios obtinet adoptatos, qui passim filij Dei in sacris literis appellãtur: ita de Maria dici potest, quod Christum filium vnum habens primogenitum ac naturalem, filios multos numeret adoptatos: quorũ mater & ipsa vocetur. Inter hos ille dilectus excellit discipulus, cui Christus ipse de Maria dixit: Ecce mater tua. Nec desunt, qui Ioannem Baptistam Mariæ filium dicant, spiritualem scilicet, quandoquidem illa parentes eius inuisens, magnam præbuit causam, vt idem in vtero matris cõclusus baptismo Spiritus imbueretur. Retineamus ergo quod à Theophylacto dictum legimus: Christus & primogenitus est, vt primo natus, & vnigenitus, vt non habens alium fratrem: quodque Origenes eleganter prodidit: Mariæ filius nemo fuit nisi IESVS, & omnis vere Christianus Mariæ filius.] Ac rursus instat Heluidius, & frigidum prorsus argumentum à mulieris nomine deriuatum obtrudit, quo suam Christus matrem nũquam appellat. Vbi suo etiam more nugatur, nec intelligit sexũ fœminarum vniuersum generali mulieris nomine comprehendi, nec ab eo excludi virgines, sicut & Eua mulier dicta est, quum in Paradiso virgo esset intacta. Eiusdem est farinæ cauillatio ex Matthæi verbis extructa: Non cognoscebat eam, donec peperit filium. Vt enim Heluidio maxime concedamus, hunc sermonem de coniugali esse congressu, quod Epiphanius negat: tamen vox donec, ad certum tẽpus hoc loco & sæpe alibi non est astringenda. Nec enim suspicari fas est, quod Ioseph sponsam à partu cognouerit, quam ante partum non attigit, sed indicat Euangelista, quod neque ante partum, neque post partum, id est, nunquam Virgo mater cognita fuerit, quoniã vox donec, secundùm idioma Scripturæ, tempus non determinat, vt inquit Euthymius, neque tempus aliquod definitum includit, Chrysostomo teste, quem & sequitur Theophylactus. Quomodo enim Ioseph contigisset sanctam illam, vt idem adiungit, postquàm ineffabilem partum cognouisset? Quare[a] Paulus Prophetícum de Christo[b] dictum confirmans: Oportet illum, inquit, regnare, donec ponat omnes inimicos scabellum pedum eius. Omitto cætera ne hostem iam pridem prostratum atque confractum vano studio persequar, aduersus quem[c] Epiphanius, [d] Hilarius, [e] Ambrosius, [f] Damascenus præclarè certarunt, sed nullus maiorem de illo triumphum quàm Hieronymus reportauit, qui matrem Domini non solùm à partu, sed perpetuã quoque Virginem esse suma cum laude conuicit. Recte igitur cum Ruperto dixeris: Monstrum illud Heluidium totus orbis execretur.] Recte & cum Ecclesia publice canunt Orthodoxi, Post partum Virgo inuiolata permansisti.

primogenitus in Scripturis quomodo accipiatur. *Hebræ. I.*

Christus primogenitus multos habet fratres, eosque Dei & Matrię filios *Iouin. 19. Lucæ. I.*

Ioannes vterque filius Mariæ dictus. *In 1. capite Matt. Tomo 1 in Ioannem. Ioã. 2. & 19.*

Mulieris nomen etiã virgines includit *Gene. 3. Mat. 1.*

Haeres. 78. contra Aerianos. In cap. 2. Matth. In idem Matthæo. Donec quomodo in Scripturis accipiatur.

a 1. Corin. 15. b Psalm. 109.

c Contra haeres. 78. d In 12. Matthæi. e Libro de vir. cap. 2. f Lib. 3. de orthodox. cap. 11. Lib. de fide & homine filij hominis.

CAPVT VNDECIMVM.

De Mariæ desponsatione, & quonam consilio hæc ipsa cum Iosepho sponso facta sit.

TORQVET multos cogitatio, an Mariæ virginitas obfuscetur ea desponsatione, qua se viro permisit ac tradidit. Qua de re hoc loco tractare sit opæprecium, priusquàm ad reliqua huic argumento cõnexa procedamus, & aduersariorum iacula nobis obiecta repellamus. Sane[a] Matthæus & [b] Lucas claris verbis enunciãt, Mariam Virginem Iosepho nobili viro, quia de stirpe Dauid regia prognato, fuisse desponsatam: tempus vero, & locum, & modum aliásque circumstantias eidem desponsationi cohærentes nec attingunt, nec explicant. Veteres interim tradunt, hanc Virginem post annos vndecim in templo piè sanctéque transactos, ex loco illo sacratiore prodeuntem, ad suos parentes in Nazareth oppido habitantes rediisse. Sic enim visum esse Sacerdotibus, Mariam nubilem modò factam, diutius inter templi virgines non asseruari, sed de veteri more ad contrahenda cum honesto viro sponsalia traduci oportere. Nam vt Gregorij Nysseni verbis vtamur, muliores cum Sacerdotibus in templo versari, atque in sanctis ædibus conspici, neque lege permittebatur, nec res honesta. Deliberantes igitur Sacerdotes, in hanc sententiam diuinitus conuenerunt, vt virginem cuipiam viro desponderent, is verò talis esset, qui ad virginitatis custodiam aptus foret. Ad hoc autem vnus aptissimus inuẽtus est Ioseph, ex eadem nempe tribu & patria, qua erat Virgo: atque is ex consilio Sacerdotum puellam sponsam accepit, quæ tamen coniunctio sponsalia non est egressa.] Ac ne dubitemus, hæc verba tàm vetusti, quàm probati apud Græcos Theologi propria esse, eadem prorsus tum à[c] Simeone Metaphraste, tum à Nicephoro Callisto sub dicti authoris nomine repetuntur. Sed & [d] Epiphanius meminit, Mariam seni Iosepho, non gratia coniunctionis, sed propter legem, sortibus ita postulantibus, fuisse traditam à Sacerdotibus templi Hierosolymitani, sub quorum cura Virgo nondum desponsata vixerat. Tum Chrysostomus in eũdem sensum docet, Mariam Virginem per Sacerdotes casto Ioseph desposatam fuisse atque commendatam, vt seruaretur, non coniungeretur. Vani sunt ergo Centuriatores, quorum fraudẽ ante deteximus, quod huiusmodi narrationis fidẽ velut à solo Nicephoro profectam eleuare, planéq; suspectam reddere conẽtur. Certe Iudæis vsitatum fuisse legimus, vt priusquam legitimum inter virum & vxorem cõiugium iniretur, sponsa in sponsi domũ traduceretur, ac illic nuptias aliquãtisper expectaret, sicut & Chrysostomus annotauit. Vnde Anselmus quoque scripsit: Desponsatio fiebat per aliquod tempus ante assiduã cohabitationẽ, & interim erat sub custodia mariti sui vxor, & frequenti visitatione, donec solennia nuptiarũ celebrarentur.] Existimãt pręterea nõnulli, inter quos Gersonẽ numero, desponsationẽ inter Mariã & Ioseph primum Hierosolymis contigisse, ac deinde

a Mat. 1. b Luc. 1.

Quando & vbi Maria fuerit desponsata.

Orat. in die nati. Domini Mariã Ioseph muliores cum Sacerdotibus in templo versari, atque in sanctis ædibus conspici, neque lege permittebatur, nec res honesta. Deliberantes igitur Sacerdotes, in hanc sententiam diuinitus conuenerunt, vt virginem cuipiam viro desponderent, is verò talis esset, qui ad virginitatis custodiam aptus foret. Ad hoc autem vnus aptissimus inuẽtus est Ioseph, ac deinde

c In orat. de ortu & obit. Deipar. d Lib. 2. c. 1. e Haeres. 78. con. Ariã.

Quis fuerit ritus fuerit fœminis desponsandis. *In cap. 1. Matthæi.*

Quomodo per acta sit Ioseph & Mariæ desponsatio.

ac deinde siue in Ioseph, siue in parentum Mariæ domo, aliquem familiarem sponsi & sponsæ conuictum successisse, priusquàm solennis ille nuptiarum ritus de more gentis celebraretur: qui tamen connubialis contractus non accesserat, nisi salutata cognata in ædibus Zachariæ, postquàm Ioseph de redeuntis sponsæ pudicitia dubius atque sollicitus, simul & eiusdem innocentiam, & fœtum in illa diuinum ex Angelo intellexit, omnémque deposuit suspicionem. Sic enim ad illum nocte dictum est: Noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Vbi Maria coniux vocatur, non propter rem vxoriam, sed ex prima fide despõsationis, quoniã consuetudo Scripturarum est, quod sponsi etiam viri, & sponsæ vocentur vxores, Hieronymo teste. Fuit autem sponsa Maria ideò & sanctius & admirabilius iucunda suo viro, quia etiam fœcunda sine viro, prole dispar, fide cõpar, vt loquitur Augũstinus.

CAETERVM idem Augustinus verum legitimũque matrimonium inter Mariam & Ioseph agnoscit, ac sæpe prædicat, quo cum multi veteres haud satis conuenire videntur, qui solam & primã illam in sponsalibus coniunctionem admittunt, hósque coniuges ad nuptias & matrimonium nunquam peruenisse cõtendunt. Vnde apud[a] Abdiam legimus: Ioseph desponsatam, verum minime nuptam Mariam Virginem habebat.] Idem affirmat [b] Epiphanius, nec dissentit[c] Cyrillus Hierosolymitanus, cuius illa vox est: Maria Mater propter solam desponsationem vxor Ioseph vocabatur.] Hieronymus vero tractans illud Euangelistæ: Consurgens Ioseph, accepit puerum & matrem eius, hoc adiicit: quasi nutritius esset, non maritus. Notat prætereà Euthymius, Mariam à Ioseph non ad nuptias, sed ad custodiam accipi. Quæ proinde si vxor Ioseph aliquando dicitur, vxor seu coniux non nisi sponsæ loco vsurpatur, sicut post[d] Hilarium etiã docet Theophylactus, nimirum vt prægnans Virgo rectius omni suspicione incontinentię liberetur, nec ab vllo vitiata esse credatur. Quid multis? Horum Patrum sententia, vt cæteros prætermittam, Christus non ex coniugata vel maritata, sed ex desponsata duntaxat Virgine voluit nasci. Alij vero cum Augustino iudicant, & Euangelicis verbis magis esse consentaneũ ducunt, vt & nuptias & coniugium Mariæ & Ioseph attribuamus. Nec enim fallaciter ad Ioseph ab Angelo dictum esse: Noli timere accipere Mariam cõiugem tuam: nec temere scripsisse Lucam, profectum esse Ioseph in Bethlehem, vt profitereturcum Maria desponsata sibi vxore prægnante. Tum sæpe aliàs Ioseph Mariæ virum siue maritum, & hanc vicissim vxorem Ioseph, ambósque Christi parentes, licet castissimos, ob fidele coniugium in Euangelio nuncupari. Igitur Augustinus manifeste testatur, in eisdem Christi parentibus omne nuptiarum bonum, prolem scilicet, fidem & Sacramentum impleri.

CAETERVM hæc Patrum dissensio, qualiscunque demum ea videatur, hac poterit ratione componi, si Mariæ coniugium vt perfectum & imperfectum aliter atque aliter consideretur. Perfectum quidem, quoniam prole optima cohonestatum, neque adulterio pollutum, aut vllo distractum diuortio, sicut Augustinus est interpretatus, quum omne nuptiarum bonum tribus illis partibus prole, fide & Sacramento definiuit. Imperfectum verò, quoniam Ioseph & Maria duo in carne vna nunquam fuerunt, neque fructum siue prolem ex coniugio vtrinque consummato, vt vocant, sibi quærendam putauerunt, neque diuinam illam Christi & Ecclesiæ copulationem ipsa corporum commixtione, quæ tanti mysterij sacrum est signum, vt cæteri cõiuges, expresserunt. Proinde qui Mariam nuptam siue maritatam negant, ex vulgi more loquuntur, matrimonium nempe non consummatum pro imperfecto deputantes, vt omnem hoc modo incontinentiæ suspicionẽ excludant, ne quis putet aliòquin hos duos coniuges à nuptiis statim, vel ab ipso etiam virgineo partu ad carnale commerciũ transiisse, & ex virginibus non virgines, sicut impij Ebionitæ & Heluidiani garriunt, per ipsum vsum coniugij vnquam factos esse. Ad hunc modũ verbis quidem discrepant, re tamen ipsa consentiunt Patres, & vterque sensus adductus Euangelicæ cõsonat veritati, quæ Mariam partim ab aliis vulgariter nuptis & coniugatis fœminis dirimit (nulla enim simul ante partum & in partu Virgo & coniux inuenta est) partim legitimam illam Iosephi vxorem asserit, quam ipse non solum sibi desponsatam, sed etiam post acceptum in somnis oraculum coniugis loco acceperit retuerítque.

VT AVTEM præsenti loco de horum sanctissimorum coniugũ desponsatione duntaxat agamus, excutienda inprimis est quæstio, quis Mariæ affectus, quod propositum fuerit in ipsa desponsatione, an aliarum more sponsarum viro nubere, séque totam in eius potestatem tradere voluerit, vt etiam cum illo rem habere consentiret? Hoc si factum est, multum illa quidem de proposito & integritate virginali remisit, & animo saltem casta esse desiit, quæ liberorum causa siue sponsalia, siue nuptias cũ viro contraxit, ideóque perpetuæ virginitatis laudem fortasse amisisse videatur. Ac tale quidem non modo sentiunt, sed etiam publice docent Sectarij, ex quibus non postremi sunt Centuriatores, his verbis ratiocinantes. *Testatur Lucas, Mariam desponsatam fuisse viro: quæ res nequaquam per iocum aut simulate fieri potuit.* Et rursus: *Euangelistæ certo affirmant, Mariam Iosepho in coniugem fuisse desponsatam. Vnde liquido constat, ita vtrumque Ioseph & Mariam fuisse affectum, vt statuto tempore, more aliorum coniugum voluerit liberos, dante Deo, procreare. Alioquin & Euangelistæ certissimi verum talium testes aliter fuissent locuti.* Atque hic isti, vt in plerisque aliis, magistrum sequuntur Bucerum, qui similem & æque castam de his coniugibus sententiam tulit. Quum enim Matthæus de illis dixerit: Antequàm conuenirent, aut iuxta Syriacam interpretationem: Priusquam societatem inirent, inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto, existimat Bucerus, his verbis declarari, Ioseph & Mariam, quum inter se connubium contraxerunt, vulgare id futurũ fuisse ratos. A qua sententia reliquos Nouatores arbitror nõ discedere, quũ in eo fere conueniãt omnes, vt Marianã historiam ad carnis iudicium vulgíque morẽ libentet reuocent accommodéntque. Hinc Petrus Martyr argutatur, Mariam iuxta cursum atque morem aliarum eiusdem gentis virginum nupsisse, & in viri congressum consensisse. Quid enim aliud vel dicerent vel adferrent noui sanctæ castitatis hostes, ac iidem turpis incœstus improbi assertores, nisi

Imperfectum Ioseph & Marię coniugũ, quomodo dici possit.

Matth. 1.

An Maria voluerit vulgari more cõtrahere, & in carnalem copulam consentire.

Cen. 1. lib. 1 cap. 10 Quomodo de Marię desponsatione doceant Centuriatores.

Cẽturiatores Bucero astipulantur. *In 1. cap. Matth.*

Mos est Sectariorum in plerisque carnis iudicium & vulgatesequi cogitationes. *Li. contra Schwãkfeum.*

a Ioseph. 1. in Matth. b In 1. cap. Matth. Augustinus & coniugium ita cum non: si profitetur in Maria & Ioseph fuisse.

Mat. 1. Luc. 1.

c In orat. de ortu & obit. Deipar. d Lib. 2. c. 1. e Haeres. 78. con. Ariã.

Lib. de nuptiis & concu. Mat. 11.

Quomodo cõstat posse dici in veterum scriptura de coniugio Iosephi & Mariæ.

vt ex castissimis coniugibus non castos faciant, illisque carnalis commercij appetitionem affingant?

Iudaicæ virgines longe aliter quàm Maria viris nupserunt, & affectę fuerũt.

VBI NON moramur sane, quis mos & affectus fuerit puellarum siue virginum veteris Synagogæ, sic viris haud dubie desponsarum atque nubentium, vt sobolis fructum iactura virginitatis libenter quærerent, tantóque se feliciores in Ecclesia, quo fœcundiores in coniugio esse arbitrarẽtur. His in vsu quotidiano, fortassis etiam in delitiis fuit, videre & videri, amare & amari, virorũ simul & liberorũ capi dulcedine, ac illis amantiũ seruire affectibus, qui cum perfecta castitate pugnant, & in lubricam illam puellarum ætatem facile cadunt. Nam & Esaias nobis Iudaicas puellas ita depingit, vt satis ostendat, non minus eas quàm Ethnicas, luxu, mollicie, lasciuia diffluxisse, omnibúsque ad expugnandum pudicitiam telis & laqueis diabolicis abundasse, atque adeò à vanissimis meretricias voluptatis blandimentis vix sese abstinuisse. Eleuatæ sunt, inquit, filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum: ibant & plaudebant, & ambulabant, & pedibus suis compositó gradu incedebant, vt cætera quæ sequuntur, prætereamus. Quod comptum & luxuriosum genus virginum Iudaicarum si non laudatum, ac certe quidem permissum ab illis fuit parentibus, qui legis benedictionem veteri fœcunditate, liberorum copia ac externo splendore metiebantur, quique carnalibus ac terrenis reb' affixi, nihil fere sublime saperent: spiritualia vero studia fastidirẽt, & in egenis illis mundi Elementis, vt Paulus loquitur, prorsus detinerẽtur. Quàm igitur indignum, quàm stolidum istorum phantasma est, qui hoc veluti fundamento nituntur: Aliæ puellæ Iudaicæ sic factitabant, sic viuebant, hoc carnis affectu præditæ sua sponsalia celebrabant, & nuptias contrahebant: Idem ergo de Maria iudicari par est, Maria, inquã, inde ab ipso ortu præ puellis reliquis benedicta, in qua caro aduersus Spiritum non concupiscebat, non turpitudinis idola efformabat, nec vllius libidinis æstum pruritum vel sensum experiebatur. Nam & Cypriánus palam affirmat, quòd in Maria legem mentis lex carnis non infestauerit, & rebellio nulla quietem spiritus afflixerit: quùm Virgo esset tàm casta, tàm pura, sancta, perfecta, vt virginitati eius, quemadmodum à Basilio Magno scriptum est, nihil æquale, & ad effectum Spiritus sancti excipiendum nulla inter homines puritas aptior potuerit reperiri. Valeat igitur & in æternum exulet profana istorum nouitas, qui nihil nisi vulgare, & puellis dignum Iudaicis, quodque ad cogitationes amãtium pertinet, in sanctissima Virgine fabricantur.

Esai. 3.

Galat. 4.
Colos. 2.

Purus semper Mariæ animus mansit, vt nihil remitteret de proposito virginitatis.

Serm. de nat. Christi.

Hom. de human. Christi generat.

Maria virgo sub lege simul & supra legẽ uce euangelica minus, quã Iudaica.
Hebr. 4.
Hom. 3. de beat. Virg.

FALLVNTVR autem crassi homines, quòd Mariã ignorent Virginem sub lege viuentem, & supra legem tamen philosophantem, quæ & Spiritu & carne sancta, id est, prorsus Euangelica iam tum esse cœpisset, quum Euangelium à populo nondum auditum, neque ab Apostolis scriptum vsquam extaret. Vnctio enim de omnibus Mariam docebat, ac sermo Dei viuus & efficax ante magister illi, quam filius factus est, priúsque mentem illius instruxit, quàm carnem induit, vt scite Bernardus affirmat. Cur igitur, inquiunt, si Virgo permanere statuit, cum viro sponsalia contrahere, aut etiã nuptias inire decreuit? Multas quidem eius rei rationes adferunt Patres, sed quorum nullus meminit, Virginem in animum vel tenuiter induxisse, quod ad corpus cum viro commiscendum, & ad liberos ex illo procreandos Iosepho sese adiunxerit. Præcipuam verò despondendi causam in eo statuere licet, vt generosa & obediens Abrahæ filia diuinæ voluntati, qua nihil in terris habebat antiquius, omni ex parte satisfaceret. Ea voluntas postulabat, & per hanc occasionem manifestata viri genealogia, ipsius etiam Virginis origo & stirps ab omnibus cognosceretur. Fuit & famæ Virginis cõsulendum, ne alioquin grauida facta, quum vterum gestaret è Spiritu sancto, malè apud vulgus audiret, ac impudica fœmina reputaretur, quæ non expectato marito præmaturè cum alio rem habuisset. Egebat præterea tutore & adiutore, cuius auxilio & apud Iudæos, & inter Ægyptios, præsertim rebus aduersis ingruentibus, subleuaretur. Has quippe rationes tradit [a] Hieronymus, [b] Origenes, vt puto, secutus: ab vtroque non multum dissentit [c] Basilius Magnus, cui [d] Bernardum adiungo, breuiter quidem, sed apposite ita scribentem: Necessario desponsata est Maria Ioseph, quando per hoc & à canibus sanctum abscondit, & à sponso virginitas comprobatur, & Virginis tàm verecundiæ parcitur, quàm famæ prouidetur.] Nec desunt, qui plures eiusdem desponsationis causas adducant, sed nullus veterum nouis, vt dixi, fauet aduersariis, qui adeò de vxore dicenda & gignendus liberis solicitiesse solent. Vnum Ambrosium præterire nõ possum, qui inter alias rationes ad hoc institutum & illam notatu dignam adfert: Maluit Dominus aliquos de sua generatione, quàm de Matris pudore dubitare.] Tanta Christo cura fuit maternum honorem vindicandi, ob quem suam quóque dignitatem aliquando negligere videbatur, vt idcircò Iosephi patris filius à cunctis existimari maluerit, quàm vulgo suã matrem male castã reputari. Qua etiam ratione tum obseruauit, tum docuit, quod lex diuina de honorandis parentibus exigit, & Christus repetit in Euangelio.

Quæ causa de Mariæ desponsatione sequenda.

a Lib. 1. Helvid. in c. 1. Matth.
b Hom. 13. in diuers.
c Homil. 8. Hom. Christum generat.
d Homil. 2. de B. Virg. Matth. 7.

In c. 1. Luc. Christi vestam cuiusbuerit matri honoris.

Exodo. Matth. 15. & 19.

CAETERVM non exiguam hallucinandi causam præbet Sectariis, quod initium & finem huius desponsationis, quæ inter Mariam & Ioseph, vt inter nullos coniuges alios intercessit, parum accurate perpendant. Initiũ ex diuina reuelatione pendebat, quæ Mariã quidẽ de rebus agẽdis, vt ante diximus, frequẽter instruens, nunc etiã certã reddiderat sponsum cui nuberet, castũ fore, eúmque nihil carnalis cõmercij à se spõsa desideraturum, sicut postea pluribus ostendemus. Finis verò huius desponsationis supra monstratus est, ac potissimũ ad Marianæ virginitatis custodiam, simúlque ad summũ illud mysterium pertinebat, quod in Christo paruulo sub talis coniugij specie celari ac promouẽri debebat. Elegãter enim à Bernardo dictũ est, quòd conceptus sine semine operiatur mattis desponsatione. Permultũ igitur inter Mariam & qualescunque Iudæorũ puellas interest, quibus longe dispar initium, ac finis plane diuersus cõtigit tẽpore desponsationis, per quam singulæ sponso tradunt sui corporis potestatem, nihil sane minus, quam de continentia siue virginitate seruanda cogitantes. Verum vt certius constet de sponsæ Mariæ consilium, sicut diximus, ab omni concubitu alienum extitisse, Hugonem Victorinum, vtpote non vulgarem

Quod initium quis finis: vtrius desponsationis Virgo Maria Iosephconiuncta est.

Conceptus sine semine operiatur mattis desponsatione.
Serm. 4. de nat. Domini.

Luca. 1.

Hugonis Victorini sententia de Mariæ desponsatione.

vulgarem Theologum, qui suo seculo alter Augustinus dici haberique meruit, in medium producemus. De incorrupta virginitate Matris Domini hoc fides inquit, pie, & pietas fideliter confitetur, quod eius perfectionem nullo modo imminuit coniugalis consensus, quemadmodum castitatem illius non violauit conceptus, nec integritatem abstulit partus. Ipsa namque eadem Virgo perpetua, & cum desponsaretur viro, non tamen deseruit aut mutauit propositum continentiæ, & cum fœcundaretur, (non à viro) concepit sine libidine, & cum filium ederet, peperit sine dolore.] Ac seipsum explicãs magis, Discutiamus, inquit, vt postulas, quid sit coniugium, & ex eius definitione proposita consideremus, si simul esse potuerunt in Virgine Matre & consensus coniugalis, & propositum virginitatis. Quid enim est coniugium nisi legitima societas inter virum & fœminam, in qua videlicet societate ex pari consensu vterque semetipsum debet alteri. Spontaneus ergo consensus inter virum & fœminam legitime coniunctos facit, quo vterque alteri debitorem sui se spondet, iste est, qui cõiugium facit. Et coniugium est ipsa societas tali consensu confœderata, quæ altero viuente alterum ab altero non dissoluit. Est adhuc alius consensus, sed carnalis commercij ab inuicem exigendi atque reddendi, similem inter virum & mulierem pactionem constituens, comes non effector coniugij, officium & non vinculum, qui & ipse tamẽ quum pari ab vtroque voto suscipitur, pari etiam necesse est debito teneatur.] Adiungit porro: Huius debiti (de carnali commercio loquitur) necessitas illos coniugatos sibi adinuicem non subiicit, in quibus dum coniugium contraheretur vel sanciretur, huius operis consensus non præcessit. Nec tamen hoc officio cessante veritatem seu virtutem coniugij cessare credendũ est, imò potius tãto verius ac sanctius coniugium esse, quod in solo charitatis vinculo, & non in concupiscentia carnis, libidinis ardore fundatum est. Quid enim? in concupiscentia carnis coniugiũ sanctum esset, & in charitate non esset? Absit, sed multo verius & iustius ibi sanctum & verum dicitur, vbi nihil habet castitas, vnde erubescat, sed charitas vnde gloriatur.]

Quid sit coniugium.

Spontaneus consensus cõiugium facit.

Consensus esse potest in vinculum, & non in commercium cõiugale.

Quæ maximè recitãda in Hugonis oratione.

IN QVIBVS verbis eximio Theologo sane dignis multa sunt solerter obseruanda, quæ ad rem præsentem maxime pertinent. Primum est, inter Mariam & Ioseph non modo sponsalium, sed & coniugij fœdus intercessisse, verũ vt illis fuerit ac legitimũ matrimoniũ, vtque hic vir siue maritus, illa vxor proprie in Euangelio appelletur. Id quod Augustinus plane confirmat, vt diximus, quum omne nuptiarum bonum, prolem, fidem, Sacramentum in Christi parentibus impletum esse testatur, etiamsi nullus accesserit concubitus nuptialis. Alterum est, coniugium à Maria sic esse susceptum, vt nihil remiserit de proposito virginitatis, quod mirabili vsa consilio integrum ac perfectum vsque conseruauit, spe certa diuini adfuturi præsidij sese sustentans ac fulciens. Vnde quum Gabriel Angelus pariturum illam prænunciauit, ipsa rem prorsus nouam & alienam se audire monstrauit, ac licet Iosepho desponsata esset, tamen vt firmum suæ virginitatis nunquam violandæ propositum declararet, diserte respondit, Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognoscо? sicut sequenti capite pluribus disseremus. Tertium est, quod tametsi viri & fœminæ consensus in omni coniugio requiratur, & ad coniugale vinculum sola morte dirimendum vtrunque coniugem adstringat, tamen consensum in coniugalem congressum siue in carnalem, vt vocant, copulam, in hoc Mariæ coniugio defuisse. Postremo ex adductis Hugonis Victorini verbis colligi potest, non solum in Ioseph & Maria, verum etiam in aliis coniugibus laudandam esse pietatem, quum ex mutuo consensu decernunt, siue ad tempus, siue perpetuo in casto & virginali coniugio perseuerare, vt illic nulla libido, sed sola charitas regnet. Hæc enim beatiora coniugia iudicanda sunt, si Augustino credimus, quæ siue filiis procreatis, siue ista etiam terrena prole contemta, continentiam inter se pari consensu seruare potuerint.] Neque tamen hæc eo spectant, vt aliorum Theologorum sententiam repudiemus, qui cum Thoma censent, Virginem ex familiari diuini Spiritus instinctu desponsari voluisse, suúmque corpus viro tradidisse, quum non dubitaret, diuina ope saluum sibi fore propositum virginitatis, nunquam vt ad carnalem copulam peruenirent: & quoniam hoc diuino commiserit arbitrio, illam licet coniugio assentientem, tamen nulla ex parte iacturam fecisse virginitatis. Atque hinc rursus aduersarij confutantur, qui Mariam velut absolute ac expresse in carnale commercium consentientem, reliquis puellis nubentibus tàm temere quàm audacter exæquant.

Consensus in carnalem copulã non pertinet ad matrimonij necessitatem.

Laudãda coniugum pietas, qui ad seruãdam castitatẽ conspirãt, seque mutuo obligant.

Li. 1. de sermone Domini in monte, ca. 14.

In part. 3. quæst. 29.

Non hic reiici opinionem illorum, qui docẽt, Mariã incarnalẽ cõpulam cũ conditione consensisse.

CAETERVM in eo magnus cõsensus est Theologorum, vt vulgo receptam illam confirment sententiam: Solus consensus, non coitus matrimonium facit. Etenim coniugalis ille congressus non ad essentiam, vt in Scholis dicunt, sed ad vsum coniugij, atque ad fragilitatis humanæ remedium, liberorumque solatium potius, quàm ad matrimonij rationem proprie pertinet. Quare nec Ambrosius dicere dubitauit: Desponsata viro Mater Domini, coniugis nomen accepit. Quum initiatur coniugium, tum coniugij nomen adsciscitur: non enim defloratio virginitatis facit coniugium, sed pactio coniugalis. Cum iungitur puella, coniugium est, non cum virili commixtione cognoscitur.] Verum igitur matrimonium etiam inter illos Augustinus agnoscit, qui procreationem liberorum nec quærunt, nec sperant, sola interim animorum coniunctione contenti. Quocirca huius sacri verẽque virginalis coniugij, quod inter Ioseph & Mariam celebratum est, magnam rationem veteres habuere, ac illustre hoc exemplum Christianis etiam coniugibus proposuerunt. Sic enim de illo, vt cæteros præteream, disserit Augustinus: Hoc exemplo magnifice insinuatur fidelibus coniugatis, etiam seruato pari consensu posse permanere vouerique coniugium, non permixto corporis sexu, sed custodito mentis affectu.] Et alibi rursus: Absit, inquit, vt inter illos vinculum coniugale rumpatur, imo firmius erit, quo magis ea pacta secum inierint, quæ charius concordiúsque seruanda sunt non voluptariis corporum nexibus, sed voluntariis affectibus animorum.] Ac postea: Cur ergo nõ coniuges qui ex consensu concumbere desinunt, si manserunt coniuges Ioseph & Maria, qui concumbere nec cœperunt?]

Consensus in carnalem copulam non pertinet ad matrimonij necessitatem.
27. quæst. cap. matrimonium & ca. Sufficit.

Lib. de inst. virg. cap. 5.

Lib. de bono coniugali cap. 3.

Quid coniuges notare habeant in Ioseph Mariæ coniugio.

Lib. de consensu Euangelist. ca. 1.

Lib. de nup. & concup. cap. 11.

Tria bona matrimonij. Mariæ coniugalis nihil præiudicat eius virginitati.
Lib. de nupt. & concupiscent. ca. 11.

Exépla piorum coniugũ virginalẽ castitatem in ipso matrimonio seruãtium.

VBI operæprecium facturi videmur, si ad præsens institutum illustrãdum eos proponamus coniuges, qui velut Mariæ & Ioseph spectatissimum æmularentur exemplum, & simul Sectariorũ istorũm in deprimendo cœlibatu supercilium coërcerent, perpetuam in connubio virginitatem seruare, sincerèque colere voluerunt. Ex horũm numero fuerunt Henricus Imperator eius nominis secundus, qui & Claudus appellatur, eiúsque coniux Chunegundis Augusta, iuuenes licet & principes cum genere, tùm virtute illustrissimi. Quare quum idem Henricus morti se proximum cerneret, Chunigundam vxorem & propinquos eius acciuit, eósque intuens: Recipite, inquit, quam mihi tradidistis virginem vestram.] Præterea suum in coniugio cœlibatum pure conseruatunt Valerianus & Cecilia, insigne par Romanæ nobilitatis, Iulianus itidem Antiochenus & Basilissa, non modo religionis, sed & martyrij gloria percelebres. Eandem virginitatis laudem Eduardus Britannorum Rex & vxor eius Editha, non obscuræ sanctitatis coniuges, mirifice coluerunt. Tum præter Amonem Ægyptium Eduardus tertius Anglorum Rex, sicut & Vandesillus Comes Palatinus, qui sub Dagoberto Rege floruit, ac demum Emericus Pannonius, Stephani Regis filius non immerito inde laudantur, quòd illis tam chara ob Christi amorem continẽtia fuerit, vt Veneris nescij, habuerint quidem sed non attigerint vnquam vxores, vtpote cum quibus veluti sororibus, pudicitiæ integritatem (ô Eunuchos Euangelicos) intemerate seruarunt. His adiũgi meretur Alfonsus Aragoniæ Rex, casti cognomine honoratus, coniux & ipse nobilis, atque fidus vxori, sed qui ad se pertinere putauit Apostolicum dictum: Bonum est homini mulierem non tangere: & qui habent vxores, tanquam non habentes sint. Neque dissimilis Theophanes fuit, qui quum ad sponsam nocte nuptiarum ingressus esset, & animi puritatem omni corporeæ voluptati anteponeret, tàm pium ac efficacem in thalamo vel doctorem vel colloquutorem se præbuit, vt sponsam continentiæ suæ sociam & fecerit, & retinuerit semper. Eadem integritas in Eghardo & sanctissimæ viduæ Brigittæ filia Katharina splenduit, coniugium illis tàm sancte ineuntibus, vt perpetuam pudicitiam Christo pie oblata m iuramento confirmarint, ac seorsum tota vita cubarint.

Matth. 19.

1.Cor.7.

Exemplũ comitis Elzeariscũ sua coniuge virginitatem profitentis.

QVID porro sanctus & illustris Galliæ Comes Elzeatius? qui sub Carolo II. Hierusalem Siciliæque Rege clarus est habitus, & cui æque nobilis ac pia Dalphina virgo sponsæ loco contigit in vrbe Massiliensi. Non sat illis visum est virginitatis virtutem in aliis suspicere, sed & ipsi admirando consilio ducti, quoniàm casti ad coniugium accesserant, suæ virginitatis florem nulli præterquàm Iesu Nazareno offerre, consecrare, seruaréque voluerunt Itaque sacram ædem adiêre, suas Deo preces effudêre, & post sanctissimum Christi corpus reuerenter acceptum, flexis genibus, iunctis manibus, erectisque in cælum animis vota in hunc modum præeunte sponso diserte fecerunt: DOMINE Iesu Christe, à quo bonum omne & donum proficiscitur, EGO peccator fragilis & infirmus sine tuo speciali dono non possum caste & continenter viuere: sed de tuo singulari adiutorio confidens, voueo & promitto tibi & sanctissimæ Matri tuæ atque omnibus Sanctis, toto tempore vitæ meæ me caste victurum, & virginitatem seruaturum, quam hucusque tua benignitate in me custodiuisti. Atque huius promissionis exequendæ causa paratus sum, quascunque afflictiones & pœnas, atq; etiam mortem ipsam perpeti.] En tibi singularem professionis formulam vel à veteribus acceptam, vel sapientissime quidem excogitatam, certe ab omni elatione & præsumptione alienam, sanctæ autem magnanimitatis refertam, ac illis demum pulchre congruentem, qui Mariam & Ioseph imitantes, ex mutuo consensu & cum voti nuncupatione casti esse & manere coniuges volunt. Rarum isthuc quidem, nec omnibus commendandum, sed quò rarius, eò charius Deo laudabiliusque coniugium, quod non carnis libido: sed sincera in Christo dilectio conciliat, sanctáque non corporum, sed animorum coniunctio in Euangelica castitate confirmat, vt ambo veluti sacrum preciosumque munus ex communi voluntate Deo reuerenter offerant, fideliterque persoluant. Quis vero neget, illis quos diximus, ingentem erga Deum fidem suppetiuisse, parémque prudentiam & fortitudinem in illorum votis Deo nuncupatis apparuisse, vtpote qui toti è Christo casti consilij seminatore pendérent, ac diuina illius virtute subnixi considerent, suæ castitatis fragrantiam velut à candidis liliis profectam, in cælis etiam vt coram Deo suauiter redoleret, esse valituram? Prætermitto plura id genus exempla, quæ apud [a] Hieronymum, [b] Augustinum, [c] Paulinum atque [d] Palladium referuntur, illísque laudem immortalem pariunt, qui suum coniugium continenter castéque traduxerunt, sponte id offerentes Domino quod lege non debebatur, dum vellent sibi non licere, quod cum suo detrimento, vt Augustinus loquitur, licuisset. Est ita quidem, vt alteri coniugum post consummatum, vt vocant, matrimonium, absque alterius consensu vouere continentiam nec liceat, nec deceat expediátque, quandoquidem corpus suum non in propria, sed in cõiugis sui potestate habet constitutum, vt petenti debitum negare non possit, sicut Paulus perspicue docet. Veruntamen quum vir & mulier sibi consentiunt, & concordi voluntate perpetuam continentiam vouent, tum vero tanquam sacrificium in odorem suauitatis super altare fidei vero ac summo Deo in templo sui cordis offerunt, vti scriptũ reliquit Fulgentius, eámque continentiam seruare perpetuo debent. Ac ne fruftraneam leuísque momenti hanc promissæ castitatis obseruationem esse putemus, constanter Augustinus affirmat: Continentes vel mares, qui defunctis vxoribus, vel fœminæ quæ defunctis viris, vel vtrique qui pari consensu continentiam Deo voueruut, sciant sibi quidem mercedis amplius deberi, quam coniugalis castitas posit.] Igitur & vetus testatur historia, quod vir sanctus Amator antequam Antisiodorẽsis crearetur Episcopus, multísque clareret miraculis, vna cum sponsa votum virginitatis Deo nuncupauerit: adfuisse autem Angelum, qui non modo pium vtriúsque propositum laudarit, sed & binas illis coronas attulerit.

Formula virginitatis à cõiugibus Deo promissæ.

a In Epist. Rufinum.
b Epist. 21. ad Aurel. Aprum.
c In ep. 3. ad Aprum.
d In hist. Lausiaca Epist. 43. ad Aurel.

IGITVR si rem æqua lance perpendimus, quod multis aliis coniugibus, & summo quidem vitæ splendore, generísque nobilitate florẽtibus largiri cogimur,

cogimur, an id Mariæ & Iosepho adimemus? Illi sponsalia contraxerunt, nuptias celebrarunt, vitámque omnem in coniugio transegerũt, atque in sanctæ tamen continentiæ studio non inflexerunt animos, adeóque multò illam & illustriorem, Deóque summo gratiorem, & posteris admirabiliorem effecerunt. Ergóne Virgo sacrosancta coniugiũ iniit tàm inauspicatò, vt non pauci palmam illi præripérent, ipsámque simul & sponsum Ioseph castimoniæ proposito superarent? Quasi verò nõ illa princeps & decus virginitatis existat, cuius vitam non modò virgines, sed & vidui & viduæ, & coniuges omnes, tanquàm exemplar omnis pudicitiæ propositum, debeant intueri. Omnibus illa quidẽ omnia facta est, vt omnes ad suæ castitatis, maximarũmque virtutum exempla prouocaret & adduceret: virginibus modestissima virgo, viduis religiosissima vidua, nuptis castissima nupta est. Cæterùm in eo excellit vel maximè, quod prima insuetam hanc omnibus retrò seculis rationem & viam virginitatis ingressa sit, quódque prima in coniugio supra humanum morem vixerit, nullo carnis vsu, Angelica vita, vt custodem suæ pudicitiæ sumpserit, non virum: quæ quoniam miracula erant, ideo maiore miraculo, stupente natura filium mũdo edidit. Quæ priusquàm Iosepho nuberet, aut certè antequàm à Gabriele salutaretur, suam Domino virginitatem consecrauit: quod verbis quidem expressis factum esse notauit Abdias, vt posteà suo loco dicemus. Non enim Angelo responderet: Quomodò fiet istud, quoniam virum non cognosco? nisi Deo virginem se antè vouisset. Sed quia hoc Israelitarum mores adhuc recusabant, desponsata est viro iusto, non violenter ablaturo, sed potius contra violãtes custodituro, quod illa iam vouerat, vt Augustinus luculenter affirmat. Vbi non solum ille de cordis, sed etiam oris voto haud dubiè loquitur, eóque gratior & acceptior Virgo fuisse dicitur, quòd virginitatem Deo perfectè dicasset. Hîc enim firmum animi propositum quibuscunque tandem verbis expressum, Mariæ tribuere par est, quam diuina bonitas in re tanti momenti fluctuare minimè pateretur, & quæ certum immotúmque voluntatis suæ decretum, ne ad virum scilicet vnquam accederet, néue liberos gigneret, sermone clarissimo præ se tulit, ídque, vt posteà conuincemus, constanter Angelo renunciauit.

Non minor eminentia seu dignitas virtus Mariæ & Ioseph, quam cuiuslibet illis coniugibus competit. Margarita puritatis & perfectionis omnium norma fuit & exemplar coniugibus, vtrisque atque virginibus.

Mariam non solum corde, sed etiã verè credidisse, se non virginitatis.

In vita Bartholomæi, Lucæ.

Lib. de sanctis virgin. cap. 4.

Sed enim siue Mariæ votum fuerit conditionale, siue vt multi cum Scoto existimant, absolutum, siue ante suam desponsationem, siue posteà se virginem Deo dicarit, illud extra omnem manet controuersiam, & apud veteres quidem in confesso est, Mariam animo & corpore Virginẽ vsque perseuerasse, neque in actum carnalis copulæ vnquam explicitè, vt inquiunt, consensisse. Præterea inter doctos cõuenit, vt suprà indicauimus, verum coniugium esse posse, si coniugalis inter sponsum & sponsam consensus intercedat, vt hic proculdubio intercessit, etiamsi ad nullum congressum veniatur, sed aut virginitas, aut continentia ex voto, vel sine voto vtrinque perpetuo retineatur. Quid enim matrimonium aliud esse dicemus, nisi vt omnes affirmãt, maris & fœminæ coniunctionem, quæ indiuiduam vitæ consuetudinem seruet, etiamsi nullus coniugalis congressus accedat? Rursus cur Mariæ idem accidisse miremur, quod de sancta Cecilia vetus & probata narrat historia, Virginem hanc post votum virginitatis Deo nuncupatum, viro Valeriano nupsisse, siue reuelatione demùm, siue inspiratione diuina confirmata credidit, nullum inde castitatis suæ detrimentum, sed fructum potiùs, vt exitus docuit, consecuturam esse. Etenim harum nuptiarum occasione contigit, vt sapiens virgo sponsum eundem & fidei & castitatis, adeóque martyrij sibi collegam & socium faceret, vtque sponsi fratrem Tiburtium simul ad Christi fidem perduceret, qui & ipse martyrij lauream cum illustri Christiani dogmatis professione coniunxit. Firmum igitur & fixum manet illud, quod ex Hugone produximus: Suscepit Maria coniugium, sed non mutauit virginitatis propositum. Virum habere consensit, sed coniugalis ille consensus virginitatis perfectionem in ea non imminuit, quæ non secundùm legis rationem, & vltra virginum aliarum exemplum, ex inspiratione & operatione diuini Spiritus omne carnale viri commercium fugiebat, vt cor simul & corpus Deo summo impollutum offerret. Estque sanè admodum probabile, quod non obscuri nominis Theologi iampridem docuerunt, Mariam cum Ioseph non solùm de coniugali societate ineunda, sed etiam de castitate seruanda inde ab initio conuenisse, vt in his castissimis coniugibus implereretur, quod Esaias in spiritu præuiderat atque prædixerat: Habitabit iuuenis cum virgine, & gaudebit sponsus super sponsam. Etenim si propter breuitatem temporis, quod in arcto est, sic debent viri habere vxores suas, tanquàm non habeant: quantò magis inter sponsum & sponsam erit sancta coniunctio? vt eundem locum Hieronymus interpretatur. Verùm hæc pluribus persequi non attinet, quùm de Mariæ voto & sponso eius Ioseph peculiaris disputatio non multò post instituenda sit.

Esai. 62.
1. Cor. 7.

In eundem. locum Esaiæ.

Ex quibus haud difficulter quilibet iudicabit, insulsam & futilem esse ratiocinationem, qua Centuriatores in hunc modum argutantur: *Si Ioseph & Maria more aliorum coniugum congredi noluissent, Euangelistæ aliter fuissent locuti.* Quod argumentandi genus, quoniam ab inficiatione petitum est, apud eruditos quidem parùm habere ponderis potest, licet eo Sectarij frequenter vtantur, imò & mirificè delectentur. Adde quòd isti cauillantes rem pudendam faciant, qui suum telum ex Heluidianorum pharetra depromptum, & iam vetustate quasi consumptum, nunc iterum in Catholicos eiaculantur, ne ignoremus scilicet, sub quibus signis militent noui antidicomarianitæ. Etenim Heluidius vt Mariæ virginitatem in dubium reuocare planéque labefactare posset, ad Euangelij verba prouocans, in hunc modum ratiocinabatur: *Ecce habes in Euangelio desponsatam, non commendatam, & vtique non ob aliud desponsatam, nisi quandoque nupturam.* Conglomerat deinde Scripturæ loca, sed perperam intellecta, quibus persuadere conatur, Mariam nec affectu, nec reipsa virginem perstitisse, imò eam etiam ex coniuge Iosepho multos filios, qui fratres Domini ab Euangelista dicantur, genuisse. Quid enim tàm absurdum, tàm pestilens ac impium videri potest, quod ex Scripturæ verbis confidenter arreptis & sceleratè detortis, Hæretici non astruere & stabilire laborent? Nihil vnquàm penè de suo proferũt, quod non etiam Scripturæ verbis adumbrare audeant: sed tantò magis cauendi & pertimescendi,

Confutatio argumentationis à Centuriatoribus adductæ.

Centuriatorũ argumentum Heluidianorũ repetunt & confirmant.

Vide Hieronymum lib. contra Heluidium.

Nihil tam impurum est & impiũ, quod scripturæ verbis hæretici non tegant & excusent.

quantò ad suas artes occultandas ingeniosiores & versutiores existunt. Callidi & astuti artificio quodam vtuntur, inclusam perniciosam corruptelam exquisitorum verborum velamine contegunt, subrepunt nomine blandientis, occidunt specie religionis, vt verbis Hilarianis vtamur. Prostratus autem humi iaceret Heluidius, nisi essent hodiè, qui vnà cum Centuriatoribus eum in pedes erigerent, ac nouam aciem ad Matrem Domini hostiliter oppugnandam instaurarent. Ex quorum sunt numero, qui specie & nomine desponsationis non tàm, vt vereor, inscitè quàm nequiter abutuntur, simúlque nouam & in Ecclesia inauditam hactenus opinionem inuehunt, Mariam quo tempore viro desponsata esset, firmum & certum virginitatis propositum non habuisse. Qua de re iam suprà copiosè dictum est, ac pluribus responderi nõ conuenit, quùm Mariæ virginitas, quæ carne simul & mente virgo perfecta, nullàque ex parte vitiata vnquàm fuit, inuictos habeat propugnatores. Defendit illam [a] Hilarius, [b] Epiphanius, [c] Basilius, [d] Hieronymus, [e] Ambrosius, [f] Augustinus, [g] Damascenus, & si vetustiores quærimus, [h] Origenes, [i] Irenæus, [k] Ignatius, quos omnes diuinus ille spiritus, vt arbitror, huc perpulit, vt contra futuros huiusmodi obtrectatores, Mariæ virginitatem explicatam, magnóque consensu constabilitam hoc extremo seculo haberemus. Quare nihil erat sanè opus, vt Centuriatores tot seculis sepultum errorem Heluidij hoc seculo resuscitarent, ac veterem illum Hæresiarchã hac in parte sibi nobisque ducem proponerent imitandum.

Cur vero mirantur, quod hac de re non scripserint aut locuti fuerint clarius Euangelistæ? Satis enim his erat præcipua religionis nostræ capita vtcunque complecti: vnde permulta quæ non solùm ad Mariæ vitam pertinent, sed etiã de Christo narrari poterant, vltrò prætermittunt. Accedit quod authores diuinorum voluminum non aliter, quàm Spiritui sancto visum fuit, scribere potuerunt: huic verò legem dare mortalium nemo queat. Multa ille nobis obscura, inuoluta, recta, difficilia, quæ nemo satis explicet, quæque studiosi perpetuò inuestigent, in sacris literis tradidit: sũtque complura tam augusta, sublimia, admiranda & veneranda in hoc signato libro mysteria, quæ doctissimi sanctissimíque Patres à se non satis intelligi non tàm humiliter quàm veraciter confitentur. Sanè quid lectissimis Christi discipulis in Euangelio primùm audito vsu venerit nouimus: nimirùm quòd ad sermonem Domini hæsitarint sæpè, & velut imbecilles nec capere, neque portare potuerint omnia, quę illos summa sapientia Christus docere volebat. Ita factum est, vt illis tanquam angustis vasculis, pauca & modicè infunderentur, bona verò pars Euãgelici musti in aliud tempus infundenda reseruaretur: Iam verò à morte in vitam rediẽs Christus probè curauit, vt sensum & mentem ad Scripturas intelligendas discipulis aperiret: quanquam ne hæc quidem gratia illis donata ad Euangelij mysteria plenè percipienda aliísque explicãda suffecit. Nam & post acceptum Spiritum sanctum velut omnis sapientię fontem, quo mirabiliter illi & copiosè repleti fuerunt, nihilominus ad tractandas & componendas de fide controuersias inter se ipsi conferre, disquirere & consultare debebant. Adeò mirum nõ

In lib contra Constantium Augustum.

In auditum est in Ecclesia Mariam virginitatis proposito caruisse, quum Ioseph desponderetur.

Mariæ virginitas à veteribus abundè propugnata.

a Cant.1. in Matth.
b contra Antidic. hæres. 78.
c De hum. Christi generat.
d Cõtra Heluid. & in.1. cæ. Matth.
e Lib.10. epi. 79.81. Et lib 2. in Luc.
f Ad Quoduult deum.
g In vita Barlaam, & lib.4. de fide ortho. ca.15.
h Hom.8. supra Lenit.
i Li.3. contra hæres. ca. 26.
K In episto. ad Philip.

Non fuisse opus vt de Marię proposito clarius loquerentur Euangelistæ.

Scriptura etiã doctos exercet ob multas & graues in ipsa difficultates.

Apostolorum exemplũ, nos admonet in Christi & Scripturæ verbis multã inesse difficultatem atque obscuritatem.

Ioann.16. Matth.9.

Luc. 24.

Actor.2. 10. 15.

Galat.2.

est, quæ ab Euangelistis & Apostolis dicuntur, siue clara, siue obscura videantur, in varios, peregrinos, distortos sæpè sensus abripi, multísque per omnes Ecclesiæ ætates offendiculo esse. Quam ob rem Petrus Apostolus queritur, etiam suo seculo non defuisse, qui & Paulinis epistolis, & aliis diuinis literis perniciosè abuterentur, nimirùm quòd Scriptura, sicut Paulus ex Dauide submonet, mensa illis esset in laqueum, & in captionem, & in scandalum. Quales verò Christus ad populum habuit conciones? certè in parabolis, vt Marcus ostendit, omnia disseruit, eásque paucis tantùm discipulis velut ad regni mysteria capienda aptioribus secretò patefecit, nimirùm vt sicut Euangelista testatur, videntes viderent & non viderent, audientes verò audirent & non intelligerent. Vbi non repetam ex [a] Augustino multum in ea re vtilitatis esse positum, quod plurimæ maximæque difficultates in arcanis literis & doctis & indoctis obiiciantur. Ac verissimè dixit Hieronymus: Vir qui eruditus fuerit in Scripturis, quanto plus scire cœperit, tanto ei in his quotidiè oritur maior obscuritas.] Idque confirmat etiam illis verbis [b] Ecclesiastes: Cuncta tentaui in sapientia, dixi, sapiens efficiar: & ipsa longius recessit à me, multò magis quàm erat. Tùm idem Hieronymus ex Canticis tractans illud: En ipse stat post parietem nostrum, sapienter [c] admonet, post parietẽ latere, verbum esse in Scriptura non intellectum, nisi ab his, qui inter Ecclesiasticæ domus parietes se continent, simúlque charitatem nuptialem vestem tenent. Vnde consentaneum est prorsus, in Scripturis explicandis non modò veteres, sed huius etiã temporis Sectarios sæpè ac grauiter necessarióque labi, partim quòd profugi domum illam relinquãt, in qua sola Christi spiritus veritatem Euangelicam docet, quódque domus huius parietes ac muros, Apostolorum nempè, Patrúmque traditiones & instituta, velut feræ quædam syluestres, hostili impetu subruere, & prorsus dissipare moliantur, partim quòd sinceræ charitatis expertes, nimiúmque cupiditatis & contentionis amantes, Christi vestem inconsutilem, hoc est, vnitatem Ecclesiasticam nefarie dissuant atque discindant. Hoc verò ab illis núc fit maxime, qui suum & priuatum in Scripturis sensum communi Patrum iudicio anteponunt, neque solùm à præsentis, sed etiam à veteris Ecclesiæ amabili societate secessionem nefariam faciunt, homines interim animales, spiritum non habentes, illusores, murmuratores, querulosi, quemadmodum Iudas Apostolus eiusmodi Sectarios scite depinxit. vt propria vox est Orthodoxi: Catholicus sum, nolo esse Hæreticus: melius est mihi in hoc seculo mori, quam alicuius priuati potentia dominante castam veritatis virginitatem corrumpere, vt Hilarius grauissime dixit.

Qvoniam vero pestilens, & tamen communis hic error est Nouatorum, imo fons plurimorum simul & maximorum errorum, Scripturam Canonicam nulli non facilem, obuiam & luculentam facere, quódque audaces homines seipsos illius Iudices superbe constituant, operæ me precium facturum puto, si ad finem huius capitis repetam, quæ Picus Mirandulanus longe doctissimus nostri seculi princeps alicubi scripsit, & exemplis in rem præsentem perspicue demonstrauit. Hinc omnes, inquit, hæreses pullularunt, dum scilicet aliqui non

Apostolorum Petri & Pauli tempore multi Scripturam deprauabant. Christus propterea obscura frequentius locutus. Pro desertis, puerã in mãtis non esse, perterã & perspicuam.

2. Pet. 3.

Rom.11. Psal.61.

Marc.4. Matth.13. Luc.8.

a Epist. 54. ad Paulinã. Et lib. 11. de ciui. Dei ca. 19. Et lib. de vera innocentia ca.5.

b Eccles. 7. & ibidẽ sic vertimus.

c Hom. in Cantic. Cantic. 2.

Quid sit Deũ latere post parietem.

Qua de causa in Scripturis Sectarij mare me habiliter nentur.

Iuda 1.

In libro ad Constantium Augustum.

Fons errorum & mos Hæreticorum est Scripturam facilem, sibique iudicem facere.

In Apologia de defensio Christi aduersus Heluidium. Et in Epistola ad Eustochium. Lib.1. aduer. Iouinian. Lib. de sanctiuirginitate c.6. 4. Et de virginitate. Et lib. 4. suffit, virginitate c.5.

a Ioan.10.

b Matth.1.

Hereticis suis exemplis proponit quam facile sit ac periculosum à Scripturis fallaci falle-re.

c Rom.5.

d Rom.7.

e Ioann.10.

non tàm profunditatem sensus introspiciebant, quã quod cortex verborum Euangelicorum sonet attendebant. Hinc Arrius [a] audiens, Pater maior me est: Patrem credidit esse maiorem Filio, & Filium dixit esse creaturam. Hinc Heluidius audiẽs, [b] quod Ioseph non cognouit Mariam, donec peperit primogenitũ suum, attendens potiùs vim Grammaticalem illius dictionis, quàm veritatem sensus Euãgelici, de perpetua Mariæ virginitate dubitauit. Hinc Marcion [c] illud Pauli legens, Lex autem subintrauit, vt abundaret delictum, credidit legem Moysi esse malam, & à malo principio iuxta Manichæum. Et Basilides [d] illud legens: Ego aliquando sine lege viuebam, credidit animam Pauli in alio corpore aliquando vixisse. Hinc Eunomius [e] audiens Christum respondentem Iudæis accusantibus eum, quod se diceret Filium Dei, scriptũ esse & illud: Ego dixi Dij estis & filij excelsi omnes, rem potiùs dictam, & id quod secundum & respõsum est attendens, quàm intentionem & propositum respondentis, credidit eo modo Christum Filium Dei dici, quo & quilibet sanctus dicitur Dei Filius. Similiter & hæc propositio: [f] Illam diem neque filius nouit, multis fuit occasio credendi, pluræ intelligere Patrem quàm credat Filius: quùm tamen alia sit latentis sensus veritas. Possem infinitas similes propositiones adducere ex canone Scripturarum. Et ideò bene dixit Hilarius: Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subiectus. Et Gregorius inquit: Plerunque dum proprietas verborum attenditur, sensus veritatis amittitur. Et Hieronymus super Epistolam ad Galatas testatur, non in verbis Scripturarum esse Euangelium, sed in sensu: non in superficie, sed in medulla: non in sermonum foliis, sed in radice rationis.] Verùm ex hoc diuerticulo in viam redeamus.

f Marc.13.

Non tam textus quam sensus Scripturæ spectandus & virgin. esse.

CAPVT XII.

Quod Mariæ desponsatio perfectam eius virginitatem non imminuerit, & ad cœlibatus valeat commendationem, quantumuis noui reclament Euangelici.

Mariae desponsationem cum Ioseph contractam, de qua tam multa hucusque diximus, aduersarij noui haud grauatim admittunt, ne clarissimã Euangelij lucem defugere videãtur. Cæterum vt more suo tergiuersentur, eiusmodi desponsationem ad sacri cœlibatus institutum, fauorem, cõmendationem & cultum referre prohibent, ne tàm insignis Mariæ continentia vllis aliis vel prosit, vel seruiat. Vbi bis quidem in Mariam peccant, tùm quòd illi mentis adimant virginitatem, quoniam in carnalem, vt dicunt, copulam consensit: tũ quòd eius desponsationem sic interpretentur, vt eã sola ad coniugij, non autem cœlibatus confirmationem valere referríque debeat. Quomodo igitur vera illa & perfecta sempérque laudanda Virgo censeatur, quæ corpore tantùm, & non mente, quam inprimis Deus respicit, suam retinuit virginitatem? Hieronymus enim hanc definitionem, aut acceptam potius à Paulo descriptionem virginis tradit, sanctam esse illam corpore & spiritu, quia nihil prosit carnem habere virginem, si mente quis nupserit.] Vnde alibi quoque docet: Nonnullæ sunt virgines carne, non spiritu, quarum corpus integrum est, & anima corrupta. Sed illa virginitas hostia Christi est, cuius nec mentem cogitatio, nec carnem libido maculauit.] Quid verò de nostra Virgine Augustinus? Sola, inquit, Maria, vt spiritu & corpore & mater, & virgo, & mater Christi, & virgo Christi.] quam præterea Deo dicatam virginem vocat, adeóque ex ipsis Euangelij verbis euidenter ostendit. Tùm Ambrosius Mariam non solùm corpore, sed & mente virginem persæpe proponit, quæ nullo doli ambitu sincerum adulterarit affectum, & in qua corporis ipsa species simulachrum fuerit mentis, & figura probitatis. Quid enim nobilius Dei matre? quid splendidius ea, quam splendor elegit? quid castius ea, quæ corpus sine corporis contagione generauit?] Reliqua id genus multa & præclara veterum dicta non attinet repetere, quùm in hoc argumento alibi simus valdè copiosi, & res ipsa sit luculentior, quàm vt noua egeat probatione. Laterem igitur lauant, vt dici solet, qui hanc veritatis lucem obscurant, debitúmque tantæ Virgini splẽdorem atque principatum si non eripere, at certè quidem labefactare contendunt. Ac tanta profectò istorum est temeritas & audacia, vt parum absit, qui Saram Hebræam virginem, quæ posteà Tobiæ nupsit, Mariæ exæquent, aut etiam anteponant. Fuit enim eiusmodi Saræ plana confessio: Tu scis Domine, quia nunquam concupiui virum, & mundam seruaui animam meam ab omni concupiscentia. Et hactenus quidem Mariam fuisse virginem, cámque præcellentem, eximiam, primariam & incomparabilem, quod anteà pluribus monstrauimus, obiter repetiuisse sat est.

Nunc illud dispiciamus, rectène Mariæ desponsationem interpretentur, quùm argumentum ad probandum coniugium hinc duci docent, ac vicissim cœlibatum ex ea confirmari oportere inficiãtur. Nos cum Basilio Magno liberè profitemur, Mariã viro desponsam assumi, nobísque proponi in Euãgelio, vt ostendat Deus vtrumque vitæ genus sibi probari, virginitatem nimirùm & coniugium, magis autem virginitatem. Virginitas enim, inquit, vt apta proximáque sanctitati, electa est: per desponsationem verò nuptiarum initia expressa sunt.] In eundem sensum scribit Gregorius Basilio communctissimus, ambo enim anima vna in duobus inclusa corporibus videbantur, quum affirmat, Christum

Nouatores Mariã & eius virginitatem explicinomitemale tractant.

Mariam à Patribus vere perfectaque virginem desentiũt.

Qua virgo dicatur Hieronymo.

Lib. adversus Heluidium. Et in Epistola ad Eustochium. Lib.1. aduer. Iouinian. Lib. de sanctiuirginitate c.6. 4. Et de virginitate. Et lib. 4. suffit, virginitate c.5.

Tob.3.

Sectarij Sarã virginem Mariæ anteferre videntur.

Quod Mariã viro desponsatã etiã virginitatis est commẽdatio nec ad sulam coniugij commẽdationem pertinet.

Hom. de humana Christi generat. Orat. de puerperum amore. Et orat. in Christi natiuitate.

ex virgine nasci, vt & procreationem honore afficiat, & virginitatem honore præferat. Qua de re quum sæpè multúmque moneant Patres, vt euidentissimum alibi fecimus, inscitè profectò & præposterè nobis, adeóque toti antiquitati reclamant, [a] Zuinglius, Pellicanus, Bucerus, [b] Maior, & quotquot hos errantes duces in eadem via sequuntur. Etenim ad sacri cœlibatus iniuriam hoc Mariæ detorquent exemplum, illúdque ad solum coniugium cohonestandum astringunt, quod Christus Dominus de matre despōsata nasci voluerit. Vbi nos matrimonio sancto nihil volumus esse detractum, sed cum Hieronymo ingenuè profitemur: Hæreticorū est damnare coniugia, & Dei spernere conditionē. Ecclesia matrimonia non damnat, sed subiicit: nec abiicit, sed dispensat.] Igitur honorabiles nuptias & thorum immaculatum, sicut à Paulo didicimus, aduersus Marcionitas, Manichæos & Encratitas constanter docemus atque defendimus: quin è septem Ecclesiæ Sacramentis hoc etiam vnum & magnum, & sanctum esse fidelibus vnà cum [c] Florentina & [d] Tridentina Synodo palàm pronunciamus.

Nouatores ad uersus Patrū, sententiam coniugium solum vrgent per Mariē desponsationem.

a Vide horū trium commentarios in 1. cap. Matt.

b In explicatione in Euangel. de festo Nomum.

Li. 1. aduersus Iouinianum.

Tuendū in ecclesia coniugium sed sine iniuria cœlibatus.

Cæterùm de Christo ex virgine nato, déque illius matre, quæ & virgo permansit, ingenuè dicimus, quod ambo non minus virginitatem quàm coniugium nobis confirmauerint: ille quidem, dum per portam clausam in mundum hunc veniens, virgineum in matre pudorem mirabiliter conseruauit & auxit: hæc verò dum sub lege virginitatem amplexa omnem viri consuetudinem sibi prorsus interdixit, vt Gregorius Nyssenus comprobat, dúmque viro desponsata, per omnem deinde vitam purissimum exegit cœlibatum: Hinc illa præclara Hieronymi vox: Christus virgo & Maria virgo, vtriusque sexus virginitatem dedicauere. Habeant nuptæ suum tempus & titulum: mihi virginitas in Maria dedicatur & Christo.] Tùm idem alibi de Christo testatur, quod statim super terram ingressus nouam sibi familiam instituerit, vt qui ab Angelis adorabatur in cælo, etiam Angelos in terris haberet. Qui rursus ad Demetriadem de Christo scribit: quasi author virginitatis & princeps loquitur confidenter: Ego flos campi & lilium conuallium.] Sed enim ne solus Hieronymus, quem isti suspectum virginitatis præconem esse fingunt, hoc modo sensisse videatur, aliorum quoque Patrum firma testimonia, quæ immodicos coniugij iactatores, vanósque sacri cœlibatus obtrectatores verberent, bona fide subiiciemus. Ex his prætereà liquidò constabit, primordia Euangelicæ, dicam & Angelicæ virtutis, quæ virginitatis nomine continetur, præcipuè ad Christum Dominum, & secundùm illum ad Deiparam iam olim relata esse, ac nunc etiam referri oportere.

Hebr. 13.

c Sub Eugenio quarto d Session. 4.

Christus in ad uentu suo nō minus virginitatem atque coniugium cōmendauit.

De sancta Christi natiuitate. Li. 1. contra Iouinianum in Epist. ad Eustochium de custodia virginit.

In Epist. de seruanda virginitate.

Christus & Maria virginitatem vtriusque sexus primū consecrarunt.

Gregorius ille Nazianzenus, qui præceptor Hieronymi fuit, primúsque post Ioannem Apostolum Theologi nomine meruit insignire, in hunc modū perspicuè docet: Quùm vigebat lex & vmbræ, & tēporarij cultus, tunc primas quoque ferebāt nuptiæ, velut adhuc pueriles, minúsque adultæ. At postquā se subduxit Litera, Spiritúsque illius locum subiit, Christúsque Virgine quoad carnē progressus, supplicio affectus est: tùm verò fulsit cœlibatus mundum contrahens.] Atque alio rursus in loco: Christus quùm propter nos procreatos procreandus esset, ex Virgine procrearur, virginitatem lege præscribens, vt hinc abducentem ac mundum contrahentem, vel potius mundum ad mundum transmittentem, præsentem nimirùm ad futurum.] Ac fortassis nonnullis mirum videatur, quod hoc loco adfert Gregorius, virginitatē à Christo lege præscribi, qui certè nullum de illa præceptū, sicut & Paulus fatetur, tradidit. Sciebat hoc vtique tantus Theologus, legis nomine vniuersim complectens, quod Christus partim exemplo verbóque suo, partim Apostolorum doctrina credentes suos ad sanctæ virginitatis studium incitauit, & hinc nouam & insuetam quasi pugnandi vincendíque viam ostendit. Igitur idem Gregorius hoc alibi quoque scriptum reliquit. Ex Virgine nascitur Christus, vt virginitatis leges sanciret. Postquam Christus ex Virgine processit, tùm effulsit castimonia.] Hoc est, quod testatur & Athanasius, Christum inter alia, quæ mirificè in terris patrauit, communem hominum opinionem sustulisse, qui putabant in carne hac fragili præstari non posse virtutem virginitatis, eiúsque seruandæ authorem seipsum præbuisse. Tū Ambrosius quum propōsuisset: Quid est castitas virginalis, nisi expers contagionis integritas? confestim adiecit: Atque eius authorem quem possumus existimare, nisi immaculatum Dei filium, cuius caro non vidit corruptionem, diuinitas nō est experta contagionem? Christus ante virginem, Christus ex virgine, Christus Virgo virginis sponsus, & si dici potest, Christus virgineæ castitatis.] Sed & dictis Patribus antiquior Origenes Christum laudat, in quo primitiæ appareant virginitatis, quíque hoc tādem perfecerit, vt multò plures & excellentiores Christianis quàm Ethnicis virgines suppetant: vnde apud Athenienses quidem vix vnicum Pontificē inuentum esse, qui non nisi oblitis cicuta virilibus, potuerit cupiditatibus masculis imperare, vt sacris caste operaretur. His planè suffragatur Cyrillus Hierosolymitanus: Adoretur, inquit, qui de Virgine natus Christus, & agnoscant virgines sui status vel dignitatis coronam. Agnoscat eorum ordo & institutum, qui vitam solitariam agunt, castitatis gloriam, neque enim priuamur castitatis dignitate. In ventre enim Virginis fuit nouem mensium tempore Seruator.] Equidem non video, quid clarius ac grauius possit desiderari, vt omnes intelligant, Christi virginis exemplum mortalibus imitandum proponi, & hinc excitari cœlibes, vt instituti sui dignitatem tanto authore consecratā pluris faciant, puriorémque in tota vita conseruent. Igitur & Augustinus Christum virginibus imitandum ob oculos ponit, vt hunc Agnum quocunque ierit, cordis & carnis virginitate sequantur. Nec veretur alicubi dicere: Ipse Christus puer natus est, exultent pueri continentiam vouentes puero.] Damascenus verò planissimè docet: Christus virginitatis gloria non modò ex Patre sine initio, & sine duorum concursu genitus, sed & homo secundum nos factus, super nos ex Virgine sine alieno consortio incarnatus est: & ipse virginitatem veram & perfectam esse, in seipso demonstrauit. Vnde hanc nobis legem nō statuit (Non enim omnes capiunt verbum hoc, vt ipse dixit) sed opere nos erudiuit, & ad illam nos confirmauit.] Possem id genus plura ex Bernardo referre, si præfractis aduersariis quicquam sufficeret, vt Christi Domini factum & exemplum ad cœlibatum commendandum fidelibúsque imitandum quicquam habere pōderis faterentur. Verùm quod semper

Orat. in laudem Basilij.

Quomodo Christus virginitatem præscribit, & docuerit.

1. Cor. 7.

Orat. in laudem Basilij.

Lib. de nativ. virgin. cap. 6.

Lib. 1. de virginitate.

Christi gratia plures virgines apud Christianos quam Ethnicos reperiri.

In capitula Mat. Lib. 7. contra Celsum.

Cant. 11. ad illumine tos.

Lib. de sancta virginitate cap. 5.

Apo. 14.

Serm. 16 in natali Domini.

Lib. de sancta Orthodoxa cap. 25.

Matth. 1.

Serm. 1. de passione Domini.

Quomodo Christus virginitatis cultum accendit.

semper docuit, & ex verbo Dei probauit antiquitas, ex patre Luthero nati sectarij modò recipere dedignantur, Christi nimirùm & Sanctorum virtutes ac opera non solùm prædicari & extolli, sed etiam ad exemplum nobis conuerti oportere. Qua de re alibi plura disseruimus.

Aut sententia de Maria virgine matre & magistra.

Vt Christus ita & Maria hominis viam ostendit ac monstrauit.

Maria signum consecratæ virginitatis. Maria Principes virginitatis.

Maria prima omnes gloriosa virginitatis obtulit Deo. Pauli epitheta virginitati Mariæ tribuita.

Ad Mariam porrò redeamus, & Patrum sensa inuestigemus, eámne sic virginem in Euangelio describi asserant, quæ compluribus ad coniugium inducendum, paucis verò aut nullis ad cœlibatum amplectendum debeat esse incitamento? En igitur tibi peruetustum illum Ecclesiæ scriptorem [a] Origenem, hæc disertè pronuntiantem: Arbitror rationi consentaneum esse, virilis quidem puritatis in castitate primitias fuisse Iesum, muliebris verò Mariā. Non enim plausibile est, alij præter hanc virginitatis primitias adscribere.] Quid autem Ambrosius, frequens Origenis imitator? nónne palàm de Maria [b] testatur, quòd virginitatis incentiuum attulerit, imò quod sacræ virginitatis signum extulerit, & intemeratæ virginitatis pium Christo vexillum locauerit? Omnes, inquit, ad cultum virginitatis sanctæ Mariæ aduocantur exemplo. Sed & [c] Epiphanius Euangelicæ virginitatis initium ad Deiparā refert, eámque principem virginitatis appellat, in cuius nomen, vel vt alij legunt, exemplum suam vitam virgines componere, & castitatem seruare consueuerint. [d] Augustini clarissima vox est: A Maria cœpit dignitas virginum.] Affirmat & Beda, inter fœminas primam esse Mariam, quæ gloriosissimū virginitatis munus obtulerit Deo. Hinc præclara illa, nullísque seculis abolenda epitheta, quæ soli Mariæ tribuere par est, sicut & maximi doctissimique Theologi tribuerunt. [e] Ambrosius eam virginitatis magistram, [f] Nazianzenus virginum lumen, [g] Epiphanius virginitatis principem, [h] Sophronius perfectionis virginalis exemplum, [i] Damascenus reginam, matrem & gloriam virginum, [k] Isidorus virginum caput, [l] Bernardus virginitatis primiceriam, [m] Idiota virginitatis primipilam, [n] Giselbertus ac vniuersa demùm Ecclesia Virginem virginum luculenter appellat. Quid multis? semper id credidit, semper docuit atque confirmauit antiquitas, quod apud Damascenum legimus, Christum virorum virginem, Mariam verò fœminarū caput esse: hinc porrò agmina virorum & puellarum sanctarum, talibus ducibus perpetua continentia, sese confirmātium, in Ecclesia pullulare. Quibus planè consonat [o] Isidorus, in hæc verba scribens: Quantum pertinet ad vetus testamentum, Elias & Hieremias & Daniel castitatis & continentiæ bonum primi constituisse dignoscuntur. Quantum verò ad nouum, virorum virginum caput est Christus: fœminarum virginum caput est Maria, ipsa earum auctrix, ipsa mater nostri capitis, qui est virginis filius & virginū sponsus. Inde agmina virorum & puellarum sanctarum: inde sectatores & sectatrices perpetuæ cōtinentiæ pullulauerunt, appetitum libidinis castigantes, nec solùm in corpore, sed etiam in ipsa cōcupiscentiæ radice castrantes, cælestem vitam, angelicámque in terrena mortalitate meditantes, atque in carne corruptibili incorruptionem perpetuam retinentes, quibus cedit omnis fœcunditas carnis, omnis pudicitia coniugalis.] Quocircà nisi valde simus ingrati, immortalem his duobus principibus Christo & Mariæ debemus gratiam, qui

a In cap. 13. Mat.

b Li. de instit. virginis ca. 5.

c Contra Antidicomarianitas. Her. 78.

d Tractatu 10. in Euangel. Ioan.

e In 2. Luc. De instit. virginis c. 6.

f In carmine de Christo.

g Heres. 78 contra Antidicomarianitas.

h Hymn. de assumptione virginis.

i In Epiphanius.

k Li. de Ecclesiasticis. cap. 17.

l In capite B. Virg. Signū magnum.

m In contemplatione de B. Virgine.

n In diuina. Synagoge & Ecclesiæ.

o Lib. 2. de officiis eccles.

Christus virorum, Maria fœminarū virginum caput.

Verum est Christo & Mariæ virginitas, quod in cœlis apparere facræ virginitatis.

quùm totus mundus detestandis flagitiis, varisque libidinum sordibus inuolutus, imò Venerea turpitudine vndique coopertus, miréque conspurcatus & non secus quàm iumentum in stercore computrescens iaceret, hanc nouæ puritatis viam, quam ne sperare quidem orbis poterat, mortalibus aperuerunt atque muniuerunt. Sic demùm effectum est, vt quæ virtus inusitata priùs, & horrida Iudæis, Ethnicis vero humanas vires excedere putabatur, ea Christianis, præsertim qui secundùm spiritum Dei sapiunt ac ambulant, pulchra, & plana, & iucunda, nec solùm fructuosa, sed & honorifica facta sit.

Rē indignam facere sectarios, Christi & Mariē matris exemplo ad sacri cœlibatus iniuriam abutentes.

Christus multis modis virginitatē nobis & Ecclesiē cōmendauit.

Rem igitur pudendam, piisque omnibus execrandam faciunt nouatores, qui propositū Christi ac Mariæ, quod laudari satis non potest exemplū, non tàm inscitè quàm malignè deprauant, illóque sacrum deprimunt cœlibatum, ac solum coniugiū efferunt, licet Patres, vt diximus, contrariam prorsus viam demonstrarint. Vbi non leuiter sanè in Christum Dominum peccant, cuius aduentum mentem, exemplum si ritè considerarent, longè rectius cum dictis Patribus philosopharentur. Is de summo cælo veniens non aliud quàm virginei pudoris templum elegit, sibíque dedicauit, & de Virgine natus, tanquàm sponsus de thalomo penitus incorrupto, id est, virginis vtero in orbem processit, matrémque Virginem non sine miraculo conseruauit. Is hominis, id est, Virginis filius dici, virgineísque manibus puer tractari, & in templo primum sese Iudæis offerre decreuit. Is non modò virginitatem summam tota vita coluit, sed de illa etiā palàm docuit, ad illam credentes incitauit, eiúsque gratia Ioannem præcursorem, & alterum Euangelistam habuit chariorem. Is moritutus matrem Virginem nō nisi discipulo Virgini de cruce ipsa commendauit. Is vt ardētissimam erga nos suum declararet animum, toti Ecclesiæ tanquàm adamatæ Virgini sē fidum sponsum ostendit ac præbuit. Is nullibi magis quàm inter castissimos Virginum choros velut inter candidissima lilia totus ipse candidus floridúsque versatur & pascitur. Is demum amplissima præmia his proposuit atque decreuit, qui virginalis pudicitiæ florem ad ipsius honorem & offerunt & seruant immaculatum. Quod si Patres audire delectat, hic vnigenitus Dei filius, vt Fulgētius loquitur, vnigenitus etiam est Virginis Filius, vnus omnium sacrarum Virginum sponsus, sanctæ virginitatis fructus, decus & munus, quem corporaliter sancta virginitas peperit, cui spiritualiter sancta virginitas fœcundatur, vt perseueret intacta: à quo decoratur, vt permaneat pulchra: à quo coronatur, vt regnet perenniter gloriosa.] Hic ipse est, sicut Guericus appellat, flos de flore, natus Virgo, Virginis Filius, sponsus & corona virginum, flos ille quo coronanda est non solum integritas virginum, sed & castitas continentium.] Hic, inquam, amabilis ille virginum sponsus, de quo tàm sanctè, quā ingenuè Agnes virgo verè sapiēs, & Mariæ pedissequa, vt vocat Maximus hunc in modum gloriatur: Cuius mater Virgo est, cuius pater fœminā nescit, cui Angeli seruiunt, cuius pulchritudinem sol & luna miratur: quem quum amauero casta sum: quum tetigero munda sum, quum accepero Virgo sum.] quemadmodum Ambrosius ab eadem Agnete dictū fuisse tradit. Agnetem dico beatam & illustrē Martyrem, omnium gentium literis atque linguis cele-

Aut sententia de Maria virgine matre & magistra.

Mat. 19.

Ioan. 19.

Mat. 22. et 25

Cantic. 2. & 6.

Esa. 56.

Apoc. 14.

Epi. 3. ad Probam.

Agnes Mariē pedissequa dicta.

Ser. 1. de natiuit. Mariæ.

Ho. in natali Agnetis.

Quā celebris virgo & Martyr Agnes.

Serm. 90.

Agnetis virg.

bratam, quæ virginitatem vitæ prætulit, aut sicut ab Hieronymo dictum est, ætatem vicit & tyrannũ, titulúmque castitatis martyrio consecrauit.] Ea demum suo perfecit exẽplo, vt Augusti filia Constantia, multæque virgines aliæ Romanæ in hoc sancto vitæ instituto integrè & illibatè perseuerarent.

Ad Demetriadem de virginitate seruanda.

Neque solùm in Christum, sed in eius quoque Matrem nouatores delinquunt, quùm & Domini consilium in eligenda sibi Matre, quæ Virgo esset desponsa, & huius propositum, quæ virginitatem deserere statuisset, falso interpretantur. Errant prætereà, quod sine iudicio negent ad sacri cœlibatus commẽdationem & dignitatem pertinere id, quod à regina & principe Virgine tàm sanctè ac prouidè factum, de illa dilucidè scriptũ, & in Ecclesia hucusque laudatum fuit, sempèrque laudabitur. Hinc iam velut fumus ac somnium, istorum euanescit cõmentatio, qui contra omnium veterum sententiam atque morem, Mariæ factum & exemplum eò detorquent, vt virginitatem sacrúmque cœlibatum imperere audeant ac labefactare. Hoc vt exemplis quibusdam fiat euidentius, Zuuinglium hæresiarcham inducam, qui Virginem ad rescindendum castitatis votum sollicitans, hac illam voce nec sobria, nec pudica compellat. *Quod Maria, perpetuo mansit Virgo, ne tu trahas temere in exemplum, quod imitari velis, nisi singulari quadam reuelatione ad id vocata & electa. Inter omnes mortales hanc vnam ad hoc elegit, vt casto intactóque corpore Christum Filium Dei gestaret, & Mater esset sine virginitatis & castitatis iactura. Hoc nobis respiciendum erit & videndum, vt debito tempore matrimonio nos iungamus, nisi certi simus aliud Deum nobis statuisse.*] Et rursus: *Ne dicas Christus non duxit vxorem, ergo nec ego ducam, Neque enim est similis ratio.* Deinde si Conrandum Pellicanum legas, non minor in eo, quàm in Zuuinglio, apparet petulantia, quando hæc verba impudenter euomit: *Voluit Dominus desponsatam esse suam Matrem ad coniugij sanctimoniam cõmendandam quæ non est alia castitas homini possibilis maior, & hominibus etiam sanctis vtilior, nisi vti prædictũ est, specialis Dei gratia & vocatio locum habere certo scitur. Fugiendus potius docetur cœlibatus, nisi ad commodius Domino seruiendum & proximis, à Domino vocemur ad eundem, quum lex & institutio Dei palam habeatur in contrarium, qua mares patres, fœminas instituit esse debere matres familias, vt pericula gratia vitentur, & hypocrisis non laudetur.*]

Nouatorum in Mariæ virginitatem petulantia.

In explica. 1. c. Matth.

Quàm impurè Zuuinglius Pellicanus, & Bucerus doceant de Mariæ virginitate.

In epistola quadam Tract. 1. ca. Matt.

In enarrat. 1. ca. Matt.

Cũ his planè consentit Bucerus, cuius oratio summatim eò spectat, quod Christus cœlebs vixit, & mater eius Virgo seruata est, id nostri quidem causa factum esse, sed ad exemplum quod imitetur, non esse cuiquam facilè trahendum. Imò graues & temeritatis & arrogantiæ pœnas illum iure dicit pendere, qui amplectitur cœlibatum, cuius præceptum nullum, & exempla rarissima comperiantur.

Verum hic in primis meminerit Lector, à quibus authoribus hæc egregia scilicet commenta proficiscantur, ab his nempe, quorum genus describens Hieronymus dixit: Raro hæreticus diligit castitatẽ, & quicunque amare pudicitiam se simulant, venenato ore mella promittunt. Cæterùm iuxta Apostolum, quæ secretè agunt, turpe est & dicere.] Id quod Apostolus quùm de aliis Hæreticis, tùm de Nicolaitis, Gnosticis atque id genus obscœnis magistris, sicut ex Epiphanio discimus, accipi maximè voluit. Rursus verò Hieronymus: Difficile est, in-

Cuius generis doctores fuerint Sectarii supradicti.

In ca. 7. & 9 Osee.

Hæreticorum est proprium odisse magis, quã amare & coelestia castitatem.

A quit, Hæreticum reperire, qui diligat castitatem.] Ac sanè qui superiora contra castitatem profundunt, vt Zuuinglius, Pellicanus, Bucerus, quibus Franciscum Lamberti, Ioannem Oecolampadium, Petrum Martyrem, Bernardinum Ochinum, Ioannem Spangebergium fas est annumerare, tales ætate nostra fuisse constat, qui è sacerdotibus & monachis apostatæ facti, sacrum cœlibatum, cui se perpetua religione obstrinxerant, cũ sacrilegis nuptiis commutarint. Pudet profectò dicere, quòd Hetzæum facere non puduit, qui cum insignis esset Anabaptista, vt summam impudicitiam orbi declaret, tredecim simul duxit vxores. Et quem dixi Bernardinus Ochinus, libellos tali authore dignos edidit, quibus Polygamiam inter suos docere veritus non est. Placuit & Bucero studium commendandæ Polygamiæ, vt quorundam nobilium in rescindendis coniugiis audaciæ vel indulgeret, vel satisfaceret. Caluinianis verò est familiare, modicis leuibúsque de causis sacrum matrimonij vinculum soluere, sicut in Lutheranis etiam Ecclesiis fieri sæpè solet, vt maritus vnus duas simul vxores habeat ex Magistratuũ authoritate. Vix annus vnus ac alter abiit, quod è Lutherano concionatore Catholicus factus sit Sebastianus Flaschius Mansfeldensis, qui certò & crebrò se comperisse testatur, ministros Euangelicos, vt vocant, inter quos bonã vitæ partem ipse transegit, adeò suis vxoribus non contentos esse, vt ad insatiabilem libidinem suam explendam, iuxta Lutheri magistri doctrinam frequenter abutantur ancillis, ac aliorum etiam vxoribus vim afferant: neque raro, quod in Euangelicæ doctrinæ professoribus multò est fœdius, illos mutuò suas inter se coniuges, perinde ac merces videlicet, permutare scribit.

Ephes. 5. Hæres. 37. contra Nicolaitas. Loca supra notata.

Præcipiscerit ex monachise monachise fieret nostro tẽpore voluerunt.

Quàm sententiæ lectioni impurissimorum nouatorum perferrem circa coniugium.

In cõfessione de causis matrimonij.

Qvis ergo credat vnquam, istos insanæ libidinis seruos potius quàm Euangelici muneris ministros, ex mali cordis thesauro boni quicquam protuenda castitate aut velle, aut posse proferre: ac nõ potiùs ad suam incontinentiam, apertámque vitæ turpitudinem vtcunque tegendam & vulgo excusandam nihil non aggredi & admoliri? Ex Apocalypsi Ioannis veterúmque scriptis Nicolaum nouimus hæresiarcham, qui obscœnissimæ sectæ nomen atque originem dedit, istorum verè principẽ, quandoquidem primus ab illorum instituto desiluit, qui etiam in coniugio versantes, castitatem Deo sanctè promiserant, quemadmodum Epiphanius indicauit. Quantò autem deterior Bucerus, qui ruptis cœlibatus & votorum vinculis, quibus primũ sese monachus Dominicanus adstrinxerat, nuptias incœstas tertiò repetiuit? Hoc est scilicet, vnius vxoris esse virum, & primam continentiæ fidem conseruare, & ab his, qui siue intus, siue foris existunt, bonum testimonium emereri, sicut ab Euangelicis ministris Apostolica doctrina requirit. Igitur non tàm veritatis amor, quàm vel depellendæ, vel extenuandæ turpitudinis studium atque necessitas istos impellit, vt saltem aliquod impudicitiæ suæ quasi velamentum iniiciant, & continentiæ sanctæ bellum indicant. Quàm verò pulchrè opus ipsum tales artifices arguit, qui sanctum suum, quod vocant, matrimonium tàm præpostere cõtra cœlibatũ defendũt, cordatus vt Lector suspicari sæpe cogatur, eos absque Christo, absque Fide, absque Spiritu, adeóq; sine ratione homines esse, in hoc vnum

Matth. 12.

Nicolaus hæresiarcha princeps Apolitarũ, qui permissam Dei castitatẽ violant.

Bucerus monachus fœdè nuptias iterũ; contra omnẽ Apostolorũ doctrinã & Ecclesiæ consuetudinem. Ex quo fonte sectarij coniugiũ adeo cõtemẽdentarqu defendant.

Apo. 2. Hæres. 25. contra Nicolaitas.

1. Tim. 3. & Tit. 1.

vnum summis viribus incumbentes, vt Euangelicam libertatem in carnis licentiam atque luxuriam possint conuertere, omnibusque commendare. Nec infeliciter quidem in hoc studio profecerunt, qui adeò secundum carnem viuunt & sapiunt, vt partim Iudæis, partim Ethnicis de castitate disputantibus non paulo & hebetiores & impuriores esse videantur. Etenim nec virtus illis, nec ratio, nec honestas, nec philosophia, nec ipse quidem rerum vsus persuadere potest, vt cœlibatum Christianis possibilem, congruentem ac decorum esse fateantur. Sed horum stupiditatem refellunt Essæi, genere quidem Iudæi, voluptatis autem omnis mirifici contemptores, qui nec ducunt vxores, & castitatem tamen perpetuam seruant, ac vitam prætereà religiosam traducunt, sicut de illis [a] Porphyrius, [b] Iosephus & [c] Eusebius memoriæ prodiderunt. Retundit illos quoque philosophorum princeps [d] Plato, quum Ictum Tarentinum, Crissum, Astilum, Diopompum, aliosque plures commendat, qui robur animi simul temperantia compararunt, & voluptates virtute continentiæ superarunt, vt nec fœminam sibi attingendam putarent. Hesiodus felicem vocat expertem coniugij: nam & liber lectus optimus, vt antiquitas dixit. Ictus Tarentinus athleta nobilis toto vitæ tempore, vt palestricis ludis esset accommodatior, cum Venere nihil voluit habere commune. Diogenes Tragœdus ab vxoris congressu perpetuo abstinuit. Euripides mulierum odio nunquam non conflagrauit, Xenocrates Philosophus quam raræ & firmæ continentiæ fuit? vt de Epicuro interim taceam: qui coitum etiam reprehendit, sicut ex eius sententiis, quas κυρίας, id est, principales vocauit, deprehendimus, & Clemens Alexandrinus obiter, sed prætermisso authoris nomine, insinuauit. Hos ergo suis velut coloribus depingit Apostolus Petrus, quum nouos falsosque Doctores sub mundi finem venturos prædicit, qui sint serui corruptionis, ac aliis tamen libertatem promittant, quique superba vanitatis loquentes, populum pelliciant in desideriis carnis. Et multi inquit, sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur.

Iudæi ac Ethnici suis docẽt exemplis falsamẽtes, quod nunc nuangelici tradũt de impossibili castitate priori.

a Lib. 4. de abstinendo à cœnobius. b Lib. 1. bellij Iudaici c. 7. c Lib. 8. de præparatione Euangelica cap. 4. d Lib. 6. de legibus. Lib. 2 pedagogi cap. 10.

Qvicqvid verò isti confingant, qui sine coitu, sine re vxoria Euangelici ministri & magistri esse non possunt, nos duo duntaxat Ecclesiæ luminaria, Chrysostomum & Athanasium, licet innumeri suppetant Patres, horum Pseudoeuangelicorum vesaniæ opponemus. Prior igitur clarè pronunciat, virginitatem veteribus grauem atque tremendam, Christianis verò leuem ac expeditam esse, quam vel teneræ puellæ facilem ducant, vt eius gratia mortem quoque aspernentur. Posterior autem (Athanasium loquor) in hunc modum scribit: Quis hominum vel post mortem, vel in vita author seruandæ virginitatis fuit? ac non contra arbitratus est eam virtutem præstari non posse?] Vbi de illorum hominum persuasione sermo est, qui dominicum præcesserunt aduentum, siue apud Iudęos, siue apud Ethnicos philosophantur. Quum verò Christum virginitatis authorem fecisset Athanasius, tantum illum valuisse docet, vt pueri nondum maturi legum disciplinæ, virginitatem, quæ supra legem sit, profiterentur. Ac iterum alibi: Inter cætera, inquit, dona sua largitus est nobis in virginitate exempla angelicę sanctitatis. Certè puellas ea virtute præditas sponsas Christi, Catholica Ecclesia solita est appellare, quas Ethnici conspectas, vt templum Verbi, admiratione prosequuntur. Nusquam enim alibi sanctum illud & cæleste virginitatis mandatum, nisi duntaxat apud nos Christianos, feliciter adimpletur. Atque in eo magnum documentum est, planè apud nos veram esse religionem. Has reliquis omnibus beatæ memoriæ religiosissimus pater tuus Constantinus Augustus in precio habuit, & tua religiositas sæpius in scriptis suis preciosas atque sanctas nominauit.] Hæc verè Magnus ille Athanasius ad Constantium Imperatorem scribit, non suum modo, sed etiam Ecclesiæ de virginitate iudicium grauiter proponens & explicans. Authorem illius non alium quam Christum prædicat, qui inter alia miracula virginitatem orbi potuit persuadere. Hanc virtutem eiusque possessionem Christianorum propriam valdeque vsitatam esse: quæ insuper angelicæ sanctitatis indicium præ se ferat: quę Catholicæ religionis argumentum & nota sit, res in Ecclesia venerabilis, quam non solum Imperatores, sed etiam ethnici demirentur. Nostri verò aduersarij, velut omnem pudoris & pietatis sensum simul amisissent, vt iam nihil è sacris attingam, Patrum authoritatem, Principum iudicia, orbis testimonium, experientiæ certitudinem in re tanta contemnunt, dum decantatissimo virginitatis instituto clam & palam obtrectant, ipsosque barbaros inepti endo vincunt, qui tum in suis, tum in Christianis vtriusque sexus sacerdotibus cœlibatum olim plurimum venerabantur. Certè à veteribus Ebionitis haud ita multum distant, apud quos virginitas & continentia, vt Epiphanius tradit, erat interdicta. At verò Iouiniani spiritum & ingenium referunt planè, qui aduersus virginitatem disputando tantum olim Romæ profecit, vt quibusdam sanctimonialibus etiam ætate prouectis nuptias persuaserit: sacras enim virgines & fideles coniuges meritis apud Deum æquales faciebat, quemadmodum [a] Hieronymus & [b] Augustinus perspicuè docent. An verò Iouiniani non vincit insaniam, qui matrimonium cœlibatui anteponit, & homines ad coitum diuino quodam iure astrictos & coactos, ad cœlibatum verò, etiamsi velint, inhabiles ac impotentes audet affirmare? Castitatem enim rarissimam, fereque miraculum, & supra humanam omnino facultatem esse: coniunctionem verò maris & fœminæ perinde ac cibum, potum & somnum requiri, neque magis hominem castè viuere, quam sexum mutare posse: matrimonium summam esse religionem, adeoque spiritualissimum statum, quo Paulus omnes velit obstrictos qui difficilem sibi cœlibatum sentiunt. Hæc tam fœda quã falsa, imò absurda, quæ hoc loco refutare nõ attinet, scripsit & docuit sæpè Lutherus, cuius & isthæc est Cynica oratio: *Nemo hominum ad continentiã creatus est, sed omnes vna ad generandam sobolẽ conditi sumus, & ad matrimonij tolerandas miserias.* Qui præterea de seipso prudendum, & multis horrẽdum testimoniũ edidit, ne mundus ignoret deploratũ carnis macipium suo ipsius iudicio fuisse Lutherũ. Sic enim, ne subantem porcum ignoremus, de se ille pronunciauit: *Vt non est in meis viribus situm, vt vir non sim: tam non est mei iuris, vt absque muliere sim.* O miram sapiẽtiam, non à Patre luminum descendentem, quæ pri-

Athanasius & Chrisostomus cum nouatorum sententia possint pugnare. Hem. 9. de fœminum.

Lib. de humanis verbis.

Virginitas Christianis non difficilis, vt Ethnicis quondam.

Singulare donum in Ecclesia virginitas tanque multis incertis, per Christi gratiã.

In Apologia ad Imperatorem Constantium.

Obseruãda in verbis Athanasij, de laude virginitatis.

Nouatores cum Ebionitis conspirãt, aduersus virginitatẽ, Sectarij confirmãt nunc errorem Iouiniani. Lutherus Iouiniano deterior in sacro cœlibatu oppugnando.

Hæres. 30. cõtra Ebion.

a In li contra Iouinianum. b Lib. de hæresibus c. 82.

In caput 7. 1. ad Cor.

mum quidem pudica est, sed terrenam, animalem, diabolicam, vt Iacobus dixit. Ac ne dubitaremus, Lutherum antiquo Iouiniano, qui Christianorum Epicurus dicebatur, & cœlebs tamen vixit, esse salaciorem, monachus idem & sacerdos nonnam ac monialium præfectam, in pellicem sibi delegit, asciuit, seruauit, in cuius impurissimis amplexibus ad vitę finem vsque iaceret, ex qua multos etiam liberos procrearet. Sed enim iactent, defendant, sectentur hoc sui principis exemplum sectarij, quos ego quidem Iouis & Veneris spurcissimorum deorum potius, quam Christi Domini & Mariæ Virginis in hac virtute æmulatores atque cultores videri posse censeo. Vni Luthero fidem orbis habebit scilicet, vt Christianorum Cæsarum probatæ iam olim leges euilescant, quibus sacrarum virginum corruptores capitali supplicio plectuntur atque castigãtur. Nisi fortasse huic magistro tantum tribuet, stulta posteritas, nullam vt sacris canonibus reuerentiam præbeat, qui professionis monasticę perfidos violatores atque apostatas à sacris arcent, ac pro sacrilegis damnant. Atque vt maximè sibi suisque symmistis votorum vincula perrumpenda permittat Lutherus, non tamen Apostolicum decretũ eludet, quo secundis nuptiis copulati, votoque castitatis obstricti, si ad incœstas nuptias prouolarint, à sacro ministerio abiguntur. Verum ô ter miseram Germaniam nostram, quæ densis ex tenebris ad lucem Euangelicam emergere, & diuinitus tandem illustrari nõ potuit, nisi Luthero apostolo restituenda seruaretur atque committeretur. Luthero, inquam, cuius fides, precatio, pietas adeò languit, vt ad munus Apostolicum obeundum quotidiano Veneris exercitio indigeret. An huic Thomas verus ille Christi Apostolus, non valdè dissimilis fuit? qui præter Ioannem & Iacobum virgines, prout Epiphanius admonet, se ipsum regni cælestis gratia sponte castrauit, perpetuamque seruauit continentiam, vt idcirco apud Abdiam hoc bona fide testetur: Tu Domine annunciasti me tuum esse: propter quod vxorem non accepi, vt tibi totus vacarem, ne templi tui gratiam vel coniugalis vsus copula minueret, vel consuetudo decerperet.] Quis ergo nõ miretur, non in Luthero solum, sed in aliis etiam ministris Euangelicis, qui se purioris doctrinę professores ac vindices modo iactãt, summam Apostolicæ castitatis cerni penuriam, tantamque carnis rebellionẽ vigere, vt illi nec Apostolico consilio, nec Euangelicæ functioni, nec vitæ suæ commoditati locum concedant, & ab vxorculis sese abstineant, quas multi ob leuiores etiã causas aut non ducunt, aut ductas quidem nollent? De Gnosticis apud Epiphanium legimus, tàm ingratam illis & inuisam virginitatem olim fuisse, vt continentes haberent ludibrio, ac vanũ illorum in cœlibatu studium asperarentur, Quàm multos ergo Gnosticos, Deus bone, hæc nostra protrudit ætas, quibus non modò frustraneus, sed & cum graui noxa cõiunctus labor existimatur, si quis lasciuientis carnis petulantiam vi quadam refrenat, sanctæque continentiæ sibi necessitatẽ imponit, vt spado Euangelicus esse possit? Verum alibi nos pluribus sanctam tuebimur castitatem, vt opus non sit lõgius nunc persequi iampridem damnatam sobolem Iouiniani, cui monacho simul & monstro, vt Augustinus loquitur, Ecclesia fidelissime ac fortissime restitit. Ego verò iustum & admirandum Dei iudicium esse augurot, istos nouæ Sinagogæ fabricatores hac cælesti vltione plecti, vt virginitatem, continentiam, abstinentiam, vota, id est, singularia veteris Ecclesię monumenta, ornamenta, robora negligant, spernant, fugiant abiiciantque. Cur verò Euangelici homines, quibus non nisi Christi gloria & ardor Spiritus cordi esse debebat, cur, inquam, Euangelicam virtutem non docent, non admirantur, non colunt? sed potius de seruanda virginitate desperant, aliosque desperare iubent, non solum hoc insigni Dei dono, quod in plurimis olim eluxit, sed etiã vera in Deũ fide vacui, tantumque carni & luxuriæ dediti, vt à Venere se abstinere miseri timidi, effœminati nec possint, nec audeant? Vnde sicut cũ piis hac in parte nihil habere commune volunt: ita cum filiis seculi belle sese coniungunt, edentes, bibentes, nubẽtes, ac nuptui tradentes, quousque tandem Christi Iudicis aduẽtus, veluti cataclysmus quidã, malè securos occupet, ac ter infelices de medio tollat. Ofactũ benè certa, vti credo, diuini numinis dispẽsatione, vt & suę & alienæ impudicitię patroni de Maria virginitatis & castitatis omnis principe nec optimè sentiant, nec satis castè pureque loquantur.

Lutheri ad incœstas nupcias prouolantis exemplũ nullo modo excusari, vel laudari posse.

In hist. Tripartit. li. 7. c. 4. & L. Si quis non dicam vapere. C. De episc. & cleric. Vide Canones Conciliorum apud Gratianum 27. q. 1. & 25 quæst. 2.

1. Timoth. 3. & 5.

Lutherus Germanię restituendæ haudquaquã Apostolus à Deo datus atque missus.

Thomas Apostolus longè alius quã Lutherus, in studio cultuque castitatis.

Contra Ebionæos hæres. 30.

In vita Thomæ Apostoli.

Vetereſ Gnoſticos in mundo nunc Sathanis ceuum ſecere.

Hæreſ. 26.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

Mariæ sponsum Ioseph à singulari prudentia, iustitia, sanctitate & castitate merito commendari. Tùm quæ consideranda sint circa Ioseph & Mariæ conuictum familiarem.

Tractatio & defensio Iosephà præsenti loco non aliena.

QVANDOQVIDEM in Mariana historia versamur, & Iosephi crebro meminisse debemus, non alienum fuerit, huius etiam sanctissimi viri, cuius in Euangelio laus est, mores inquirere, & illius honorem contra Sectarios vindicare. Nam & Maria sponsa, quam nos ornandam suscepimus, hoc postulare videtur, vt de sponso eius Deo hominibusq; dilecto, & laudatione nõ exigua digno, nonnihil agamus. Et hactenus quidẽ de hoc eximio vereque nobili viro inter doctos conuenit, quod è regia progenie Dauid, vt & antea demõstrauimus, originẽ duxerit, quodq; non sine magna Dei prouidẽtia, & quidem, vt veteres testantur, à Sacerdotibus ad sponsalia cum Maria Virgine contrahẽda delectus fuerit & ascitus. Quod si [a] Epiphanio, imò Matthæo Apostolo credimus, Ioseph hic patrem habuit Iacob, vtpotè naturalem, sicut & Heli legalẽ, pluribus vt explicat [b] Damascenus: magnus inter viros, fidelis moribus, ipsaq; specie pius Epiphanio appellatus. Verum durat adhuc controuersia, fuerit ne ille tunc confirmata ætate iuuenis, vt ad fa-

Ioseph ex genere Dauid Regia, electus à Deo sponsus Mariæ.

a Hæres. 78. contra Anidicomar.

b Lib. 4. de fide Orthod. cap. 15.

ad fabrilem operam exercendam, ad victum manu & arte conquirendum, ad variam & difficilem profectionem subeundam, ad rem denique familiarem legitimè administrandam satis idoneus esse posset. In qua sententia nonnulli hac tempestate versantur aliis qui sunt vetustiores, contra existimantibus, hunc Mariæ sponsum sic satis grandæuum probatumque senem fuisse, quemadmodum & bona pictorum pars illum senio confectum, & viribus imbecillem adeoque fractum depingere solet. Qui certè apud Epiphanium, annum ætatis octuagesimum excessisse legitur, quum Virgo Maria non ad coniunctionem illi, sed ad desponsationem cogentibus sortibus traderetur. De qua cõtrouersia multis hic disceptare non attinet, iudicium penes Lectorem esto. Fortasse ingeniosa vetustas dedit hoc populi simplicitati, vt etiamsi Ioseph iunior fuisset quam pingitur, tamen pro seniore vulgo haberetur, ad depellendam videlicet rei amatoriæ & coniugalis congressus suspicionem. Hanc enim facilè vel pareret, vel augeret vegetus & viridi ętate iuuenis, qui cum nubili puella vel cohabitans, vel deambulans in tabella spectantium oculis subiceretur. Illud certo affirmare licet, virum hunc solertem & prudentem admodum fuisse, quia non qualemcũmque, sed probe instructum & valde idoneum hominem deligi conueniebat, duplicis nempè & inæstimabilis thesauri (Mariam & Christum dico) custodem & procuratorẽ, quique illis non modo minister, sed & indiuiduus vitæ socius, actionumque omnium spectator & testis domi ac foris adesset. Non igitur illi defuere dotes, quæ à prouido patrefamilias ad varias vitæ traducendæ familiæque administrandæ rationes merito desiderantur. Nec dubitare fas est, quin ille Mariæ fideliter inseruierit, multumque profuerit passim, præsertim quum in Nazareth, Bethlehem, Hierusalem, Ægypto, & post reditum ex Ægyptiaca profectione in Galilæa versaretur & ipse Galilæus. Neque statim quidẽ Christo iam adolescente Ioseph est mortuus, qui duodennem Christum non sine solicitudine quæsitum in templo tandem offendit: imò si Cedreno credimus, ad Christi Baptismum vsque vitam produxit, mortuus demum anno ętatis suę centesimo decimo. Epiphanius plusquam nonagenarium, non tamen centenarium senem obiisse scribit. Cæterum quod ante crucem Domini è vita migrarit, non obscure Ioannes ostendit, quum testatur Mariam velut viduam factam, sicut & Hieronymus vocat, non alij quam discipulo ab ipso moriente Christo vnicè commendari. Quanquam non ignoro apud Cyprianum extare sermonẽ, qui subindicet, hunc Mariæ coniugem adhuc Christo patiente in viuis superfuisse, atque vt obsequium Virginis virgini traderetur ęquanimiter tulisse, ne ipse diutius tanti ministerij prępositura oneraretur. Verum alij secus, nec omnino temere sentiunt, & cum Ambrosio fidenter affirmant: Non vtique Christus faciebat diuortium, non Maria relinquebat virum siue coniugem.] Quo quidem in vita superstite nec opus erat nec omnino decebat, Matrem Domini alieno custodi magis, quam legitimo marito siue sponso curandam deputari. Alij ex Ambrosio colligunt, superstitem adhuc mansisse Ioseph, cum Virgo virgini de cruce commendaretur. Sed rectè notauit Petrus Nãnius, verisimile non videri, si Ioseph in viuis fuisset, eum vxoris & filij eius curã in extremis calamitatibus, quæ etiam alienissimos excitare solet, relicturum fuisse. Igitur orba iam Maria & marito & vnica prole, in Ioannis tutelam committitur, qui eam accepit in sua, sicut Græci cũ Ambrosio legũt. Cui rei fidem cõciliat, quod scribit Epiphanius, Ioseph post Christum puerum duodennẽ in tẽplum repertũ, non multò post è viuis excessisse, ac propterea in Euangelicis literis nihil amplius de illo narrari, licet de fratribus Domini subinde mentio fiat, & quidã Christum concionantem interpellans nũciet: Ecce Mater tua & fratres tui foris stãt, quærẽtes te. Eodẽ referri potest, sicut idem confirmat Epiphanius, quòd Ioãnes de nuptiis in Cana celebratis narrans, Ioseph velut iam mortuum prętermittat, Mariæ duntaxat mentione facta, quæ cum Christo filio eiusque discipulis hisce nuptiis interfuerit.

Ad Ioseph in mente prouecta senex Mariam sponsum accepisse.

Contra Anidicomar. hæres. 78.

Ioseph senem nõdũ depingi etiã iunior mente fuisset.

Ioseph vir fortem & prudens habendus, qui muneri suo satisfecerit.

Matth. 2.

Luc. 2.

In compendio hæreticarum.

Contra Anidicomar. hæres. 78

Quòd Ioseph mortuus esse videatur.

Ioan. 19

Lib. contra Helvidium.

Strom. de passione Domini

ILLVD ex Matthæo probabiliter affirmare possumus, quod hic Ioseph Mariam sibi desponsam, sed pro Dei matre nondũ agnitam, magnoperè suspexerit, tantumque fuerit veneratus, vt quum graui dam cerneret, nouique conceptus causam nesciret, diuortium cum illa facere proposuerit, se illius cohabitatione indignum esse ratus. Etenim Origenes de hoc Euangelij loco, quẽ alij aliter explicant, in hunc modum scribit: Iustus erat Ioseph, & illa immaculata, sed illam ideò dimittere volebat, quoniam virtutem mysterij, & Sacramentum quoddam magnificum (licet non proprium illud de Emanuele) in eadem cognoscebat, cui approximare se indignum existimabat. Ergo humilians se ante tantam & tam ineffabilem rem, quærebat se longè facere.] Confert igitur Iosephum Elizabethæ sanctæ matri Ioannis, quæ præsentis Mariæ dignitatem admirans, non sine magna veneratione dixit: Vnde hoc mihi, vt veniat Mater Domini mei ad me? Sic & Ioseph, inquit, iustè humilians se in omnibus, cauebat & timebat sibimetipsi tantæ sanctitatis coniunctionem adhibere. Idcirco occultè eam volebat dimittere: Dimittam eam dicens, & à me longè faciã eam, & à cognatione meã. Maior est enim eius dignitas, superexcellit eius sanctitas, nec meæ congruit indignitati.] Vbi Origenẽ plurésque veteres sequitur planè Bernardus, qui vt antea meminimus, hanc Patrum esse sententiã dicit quod Ioseph singulari Virginis innocentia, suæque indignitatis conscientia permotus, de dimittenda coniuge deliberarit. Propter hoc inquit, Ioseph voluit dimittere Mariam, propter quod & Petrus Dominũ à se repellebat, dicẽs: Exi à me Domine, quia homo peccator sum: propter quod & Centurio à domo sua eum prohibebat, quum diceret: Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum. Ita ergo & Ioseph indignum & peccatorem se reputãs, dicebat intra se: A tali & à tanta non debere sibi vltra familiare præstari contubernium, cuius supra se mirabilem expauescebat dignitatẽ. Videbat & horrebat diuinæ præsentiæ certissimum gestantem insigne: & quia mysterium penetrare non poterat, volebat dimittere eam.] Nec multo post plura hæc adiicit: Miratis, quòd Ioseph prægnantis sese consortio Virginis iudicabat indignum, quum audias & sanctam Elizabeth eius non posse ferre præsentiam, nisi cum tremore quidem & reuerentia?] Ac tandem concludit: Merito ergo vir iustus, ne aut mentiri aut diffamare cogeretur innoxiam, voluit

In scholiis adiectis epist. 79. Ambrosij

Contra Anidicomar. Hæres. 78

Luca 2.

Mat. 12.

Ioan. 2.

Mat. 1

Ioseph Mariã valde coluit & suspexit.

Hom. 1. in diuersos.

Cur Ioseph Mariã dimittere cogitarit

Ioseph nõ minus quã Elizabeth Ioannis mater Mariã reuerebatur.

Luc. 1.

Hom. 2. de B. Virgine.

Luc. 5.

Matth. 8.

Luc. 1.

Lib. de institutione virgin. cap. 7. & Epist. 79.

Adiphante ipsõnẽ imo deprecatione eam Christi mansisse.

occulte dimittere, nevidelicet diuortij causa inquireretur, exigeretur ratio.] Nec reiicit tamen Bernardus illorum opinionem, qui putant Ioseph, sicut hominem, de Mariæ integritate dubitasse, & quia iustum, ab eius conuictu abhorruisse, ne in legem peccaret, si fornicariæ adhæreret, ac simul pium extitisse, vt quam diutius domi retinere non auderet, occultè potius dimitteret, quam apertè incusando traduceret, ac vulgo infamem redderet. Quocirca hoc Iosephi exemplum, sicut singularem eius viri modestiam ac probitatē arguit, si priorem sensum amplectamur, sic ad Mariam quoque commendandam pertinet, vtpotè quam vir sanctus eo etiam tēpore, quum Domini Matrem ignoraret, tanti fecerit, & cuius contubernium ob insignem virtutis illius excellentiam reformidarit.

Qualē se Ioseph in vita præstiterit.

CÆTERVM siue Ioseph pro spōsa, siue, vt Bernardus existimat, pro domina, Domini sui Matrem habuerit atq; tractarit, sui ille perpetuo similis vtique vixit, vt coram Deo, & hominibus irreprehensibilis, vereque iustus & germanus Dauidis esset filius, non mente minus quam genere nobilis, qui à patre suo Dauid nihil degeneraret, cui tanquam alteri Dauid, incerta & occulta sapiētiæ suæ summus Deus manifestaret, qui propterea diuinis reuelationibus in sua procuratione rebusq; gerendis crebrò illustrabatur. Præclara & illa est Iosephi commendatio: Christi Domini regenerationem quæ instar longæ scalæ cælos attingentis dormienti Iacob demonstrabatur, ab Euangelista Matthæo ita contexi, vt per Ioseph ad Christum peruenietur, ipseq; omnium Dominus eidē Ioseph tanquā supremo scalæ gradui, vt Rupertum sequar, inniti quodammodo videatur. An non, inquit, illi beato innixus est, quando pupillus in hoc seculo, id est, absque carnali patre natus, solatio eius cum puerpera matre sustentari dignatus est?] Ad hæc Ioseph nomen præclarum nullique mortalium communicandum, vt Christi Pater & vir Marię in Euangelio appelletur, accepit: nec dubium, quin vtroque titulo & honore dignum se præstiterit, adeo iustus & æquitatis amās vt sanctissimæ Virgini nuncium mallet remittere, quàm alieno peccato, quod metuebat, vt qtidā sentiunt, consensum, fauorem, aut patrocinium vllum præbere, legique diuinæ minus satisfacere. Pręterea quis facilè verbis assequatur, quam ille solers, fidus, impiger ac sedulus in officio fuerit, quū semel hoc munus diuinitus iniunctum suscepisset, vt tātæ matris curator domesticus, tantique filij, imò & Saluatoris sui pater nutritius foret? Quibus autem oculis vir bonus & sapiēs Mariam simul & Christum frequenter aspexit? Quanta illum non solum inuasit admiratio, sed etiam voluptas sancta cōpleuit, quū admirabilium Dei mysteriorum testis domesticus, & pro mille vnus adesset? Certè Lucas indicat, illū super his quę de puero Iesu dicebantur, cum Maria esse miratum. Quid si præterea, vt est probabile sanè, cum eadem Virgine de sacris multum sæpeque contulit, & in Spiritu sancto subinde suauiter, vt senex iustus ille Simeon, exultauit, & exultando in laudes diuinas erupit? Quo magis ille Dominum Iesum amabat, satis autem dulcissimum puerū amare, & amando complecti non poterat, eò sanè tulit acerbius, suamque & Mariæ sortem tristius deplorauit, quum tantum suum & sponsæ communem thesaurum ab Herode ad exitium quæri, ab Israeli-

Iosephi à Christi genealogia summam laudem accepit.

Gen. 28.

Li. 3. de diuinis officiis cap. 28.

Iosephe christi pater & Marię coniux præceteris dictus.

Ioseph suscepto diuinitus muneri egregiè satisfecit.

Quomodo se Ioseph erga Christū parum gesserit.

Quid Ioseph cum Maria sibi commune habuerit.

Lucæ 2.

Ibidem.

tis negligi, ab Ægyptiis contemni, à paucissimis curari animaduertit. Nec sine acerbo mœrore Christū puerum in Ægyptum adduxit, illicque profugum & exulem ægrè aluit, magis etiam sese discrucians, quum duodennem puerum toto triduo amissum, & studiose peruestigatum, vix tandem in templo recuperauit.

Lucæ 2.

AN non varias ille curas, & ærumnas ingentes exantlauit, quum tanta rei familiaris angustia premeretur, vt neque Mariæ puerperę, neque Christo infantulo ea, quæ vellet ac conuenire putaret, vlla ex parte posset subministrare? Nocte monitus de imminente tyrannide Herodiana, quam impigrè surrexit? quomodo confestim se ad iter accinxit? non domum, non patriam, non amicos & consanguineos excusare, non rei familiaris & pecuniæ ad iter longum necessariæ penuriam spectare voluit, sed monenti per Angelum Deo relictis omnibus è vestigio sibi parēdum, & magni patris Abrahæ, quū & ipse ad peregrinationem subeundam vrgeretur, exemplum imitandum esse duxit: Iam verò quos ille dolores & angores non pertulit, siue domi inter Israëlitas, siue foris apud exteros & impios versaretur? præsertim in exilio tam calamitoso, quam diu apud Ægyptios exulauit, septem verò annos exulasse scribit Anselmus, & summam rerum vicissitudinem, neque minorem egestatem expertus est. Qui huc & illuc profugere coactus, haud sine metu periculoque magno certam sibi sedem quæsiuit, quod sicut antea sub Herode immanissimo Rege, sic huc intentus maximè, & postea sub eius filio non optimo Archelao, nihil satis tutum sibi polliceri posset, vt charissima pignora suæ fidei concredita, securè & commodè conseruaret. Has varias aliasque plures molestias, cruces, ęrumnas æquissimo ille animo tulit, neque seipsum tantum, sed & Virginem Matrem in tot rebus aduersis curisque quotidianis studuit consolari: nec dubium, quin præsentem Dei virtutem & incredibilem animi fortitudinem gaudiumque verè spirituale in tanta rerum vicissitudine subinde persentiret, iure vt suo cum Propheta diceret: Secundum multitudinem dolorum meorum consolationes tuæ lætificauerūt animam meā. Nam certò vtique intelligebat, se familiamq; suam innocentē, non fortuito aut vulgari more, sed propter Christum tot calamitatibus & molestiis obiici, Deum ęternum ita velle, vt multis ipse durisque modis, velut aurum in igne probatum, exercitaretur, magisque splenderet vulnere Virtus. Postremò an non raræ & eximiæ cuiusdam probitatis specimen edidit, quum sponsæ tumentem vterum, & indubitata conceptus indicia cerneret, præsens verò & latens in Virgine mysterium ignoraret? Sed ne tum quidem ille cum vxore expostularet, neq; verbum vllum commutaret, non apud affines quereretur, nec zelotypia discruciaretur, non in ius iret, nedum ad pœnam vocaret raperetque coniugem: suos æstus duntaxat intra se vir modestissimus premit, secumque in animo de secreto faciendo diuortio meditatur, quandoquidem sub lege viuens, supra legem philosophabatur. Vnde Chrysostomus virum illum in omnibus præclarum, ac omnigena virtute insignitum nominat, qui ea quę patris sunt, ex mandato diuino præstiterit Christo, ac supra legem sapuerit, meditationi Prophetarum semper inhęrens, quem idcircò iustum dixerit Euangelista.

Iosephi labores, afflictiones atque cæmina.

Genes. 22.

Libro cituā. Matt. 2.

Iosephi in procuratione sui non sibi doloros, sed Deo solationes mirificas experiens.

Ps. 39.

Singularis & rara Iosephi pietas atque manifestatio.

Matth. 1.

In breuiatione Matt.

VERVM-

Quomodo iustus Ioseph non vetus agnosci & deceptus.

Gen. 1. li. 1. cap. 4.

Iust. ipse. de libro 1. cap. Matth. In explicat. Matth.

Refutatio Sarceriani commenti.

Ioseph vt Abraham, nō fide tantum, sed & operibus fuit iustificatus.

Iacob 1. Rom. 2.

Genes. 7. Ezech. 14. Ezec. 18.

Iosu 3. 2. Reg. 26.

Psalm. 118. Iob 1. cap. Mat.

a Lib. de paradiso c. 7. b In Genesim. Psalm. 100. c In de beatitudinibus. d Ad certissimis plectiuissimis rotum exterior, & imputatiuis contra scripturæ Pauciumque sententiam. e Ser. 35. in 2. mis serm. f Homil. 12. in Matth. g In 1. cap. Matth. h Homil. 1. super alias mysterium. i Hom. 1. de

VERVM enimuerò hanc Iosephi commendationem aut negant, aut obscurant Nouatores, ne perfectæ iustitiæ laudem illi tribuere & assignare cogantur. Notant igitur Centuriatores, iustum illum à Matthæo dici, sed pro ciuiliter iusto aut honesto viro. Quasi verò inter Socratem & Ioseph, inter Apollonium & Noë, inter Simeonem & Aristidem parum aut nihil intersit. Nam & illud præclarum de Ioannis Baptistæ parentibus longè probatissimis eulogium: Erant ambo iusti ante Deum, ad iustitiam suam imputatiuam, quæ vera iustitia non est peruerse detorquent. Victorinus & Chytræus sic Ioseph iustum dici volunt, vt iustitia duntaxat particularis intelligatur. Lossius iustum fuisse fingit à iustitia inchoata erga legem, perinde ac si proficientem & perfectam aliquam iustitiam nec voluerit, nec potuerit assequi. Postremò, *iustus erat Ioseph coram Deo imputatorie, non meritorie*, vti notat Sarcerius. Sed hic etiam à via procul aberrat, nec scopum vel mentem attingit Euangelistæ, qui Ioseph iustum ab ipso facto studuit comprobare, quoniam vt sponsæ grauidæ parceret, quam accusare atque infamare poterat, occultum diuortium piè meditatur. Verus igitur Abrahæ filius fuit, cui non solum fides ad iustitiam reputabatur, sed qui suam fidem benefactis etiam consummabat, nec sola fide iustificabatur. Vnde Iacobus factores operis, & Paulus factores legis asserit iustificari. Et sanè Scriptura propriè loquitur, quum toties de piorum præstanti & exacta iustitia, iustitiæque fructu & merito disserit, Dæmque ipsum loquentem inducit: Te vidi iustum coram me in generatione hac. Si fuerint tres viri isti in medio eius Noë, Daniel & Iob: ipsi iustitia sua liberabunt animas suas, ait Dominus exercituum. Ac iterum de impio pœnitente, qui post conuersationem suam custodit omnia Dei præcepta, facitq; iudicium & iustitiam: Omnium iniquitatum eius quas operatus est, inquit, non recordabor: in iustitia sua, quam operatus est, viuet. In quo sensu testatur quoque Ioannes. Omnis qui facit iustitiam, iustus est. Dauid verò: Dominus retribuet vnicuique secundum iustitiam suam & fidem. Qui Dauid de sua iustitia benè sibi conscius, dicere non verebatur: Feci iudicium & iustitiam, id est, prohibita vitaui, & mandata feci, sicut Victorinus ipse interpretatur, iustitiam hic intelligens vniuersalem, id est, obedientiam vniuersę legi Dei debitam, vt verbis eiusdem vtamur. Nec aliter sanè [a] Ambrosius, [b] Augustinus & [c] Gregorius Nyssenus, vt reliquos Patres omittam, de iustitia sentiunt atque docent. Tantum abest, eos in diuinis literis iustos celebrari, qui vt Nouatores fingunt, licet interne & coram Deo verè iniusti immundique manerent, nihilominus quoniam externe atque imputatiue iusti, nec in virtute vlla perfecti essent, iustitiæ titulo insigniuntur. Quanto rectius nos docet [d] Bernardus, iustitiam esse rationalis animæ perfectionem, aut sicut [e] Chrysostomus dixit, omnium mandatorum plenam custodiam, & hanc Iosepho competere, sicut [f] Euthymius etiam confitetur. Ante quos [g] Origenes tradidit, Iosephum in verbo, in facto, in legis consummatione iustum extitisse. Nec immeritò [h] Bernardus clarissimum Patriarcham Ioseph proponit, qui sancti patris Iacob sanctus valdeque charus fuit filius, & ob recusatum Dominæ stuprum laudem pudicitiæ amplissimam meruit. Huic nostrum Ioseph pulchrè confert, quum in vtroque pares & præclaræ virtutes eluceant, vtpotè fides, castitas, innocentia, iustitia prudentiaque. Sed Euangelicus hic Ioseph in eo admirabilior, quod Angelum præceptorem, & quidem frequenter habeat: quod Domini sui Matrem continentem, continens & ipse custodiat, tantumque thesaurum suę fidei concreditum accurate seruet: quod ante alios Messiam in carne præsentem tam iucunde contempletur tractetque familiariter: quod plenus itidem piis & sanctis affectibus, prophetica oracula mirabiliter impleri reipsa sentiat: quod demum præ aliis Prophetis & Regibus longè beatissimis tātam tamque multiplicem Messiæ gratiam, & prima Euangelij miracula coram deprehendat, lætisque oculis clarissimè intueatur.

Mariæ virg. Genes. 37. Genes. 39. Matth. 1. 2.

Ioseph Marię vir similis Ioseph Patriarchæ, & eo etiā prestantior atque fortunatior.

SED Bernardi verba in Iosephi gratiam scripta, eaque memorabilia interseramus. Non est dubium, quin bonus & fidelis homo fuerit iste Ioseph, cui mater desponsata est Saluatoris. Fidelis, inquam, seruus & prudens, quem constituit Dominus suæ Matri solatium, suæ carnis nutritium, solum denique in terris magni consilij coadiutorem fidissimum. Huc accedit, quod dicitur fuisse de domo Dauid: verè de Regia stirpe descendit vir iste Ioseph nobilis genere, mente nobilior. Planè filius Dauid, non degenerans à patre suo Dauid: prorsus, inquam, filius Dauid non tantum carne, sed fide, sed sanctitate, sed deuotione: quem tanquam alterum Dauid Dominus inuenit secundum cor suum, cui tutum committeret secretissimum atque sacratissimum sui cordis arcanum, cui tanquam alteri Dauid incerta & occulta sapientiæ suæ manifestauit: & dedit illi non ignarum esse mysterij, quod nemo principum huius seculi agnouit: cui denique datum est, quod multi Reges & Prophetę quum vellent videre, non viderunt: audire, & non audierunt: non solum videre & audire, sed etiā portare, deducere, amplecti, deosculari, & nutrire, & custodire] Igitur meræ sunt Nouatorum præstigiæ, quibus ad veram & plenam Iosephi nostri iustitiam eleuandam ludificantur, ne quod res est, & vir tantus meretur, cum Patribus fateātur. Quod si adhuc viri huius iustitię obstrepent aduersarij, concedāt saltem aliquid Camerario suo, cuius testimonio fuit hic Ioseph quoad vixit, vir optimus, integerrimus, sanctissimus, virginitatis Mariæ fidelissimus custos, sed & assiduus atque diligētissimus socius educationis & curæ filij Dei. At cauendum est interim sedulo, ne more stultorum dum euitamus Charybdim, in Scyllam fortè incidamus, hoc est, ne Iosephi iustitiam sic efferamus, vt Marię sanctimoniæ ac dignitati aliqua ex parte simus iniquiores. Scribit enim Franciscus Lampertus, nescio quem fanaticum hominem extitisse, qui Iosephum Mariæ anteponere non dubitaret: illi enim dormienti, huic verò vigilanti Angelum apparuisse: vt Euāgelistæ testantur. O ridiculum commentū, quod seipsum vel tacentibus nobis euertit, vt inde contrarium, Mariam nempè sponsam Ioseph sponso præstare, multo rectius colligatur. Est enim amplius atq; commendabilius, vigilanti quam dormiēti homini Angelum apparere, maiusque proculdubio censeri meretur, quod Mariæ filius de Spiritu sancto nasciturus ab Archangelo gratulabundo ipsi

Hom. 2. de B. Virgine.

Præclarum Bernardi testimonium de præcipuis Iosephi doribus.

Ioseph vere filius Dauid.

Actor. 13.

Psalm. 50.

Luc. 10.

Libro de vita Christi.

Quantum Camerarius tribuat Iosepho.

Ioseph ita laudandus, vt sua Marię laus nō imminuatur, neque spōsus hic sponsa præferatur.

In Propher. Zach. c. 1. Mat. 1. & 2. Lucæ 1.

Mariæ dignitatē illustrat, quōd ei vigilanti, non in somnis apparet Angelus.

Virgini nũcietur, quam quod Ioseph anxio & dormienti timor & sollicitudo ab Angelo quodam auferatur. Vnde sicut [a] Chrysostomus annotauit, doceri debuit virgo non in somnis, vt Ioseph, nõ per qualemcunque reuelationem, vt Zacharias, sed per apertissimam visionem.] Tum apud [b] Irenæum legimus: Danieli Angelus Gabriel exolutionem visionum fecit; hic autem est Archangelus Demiurgi, & hic idem Mariæ euangelizauit manifestum aduentum & incarnationem Christi.]

a Hom. 4. in Matth.

b Lib. 5. cap. 21.

VBI quæstio non leuis incidit, quam prætérire non possumus, de Iosephi virginitate. Ac fatentur sanè docti omnes, & partim aduersus Ebionitas, partim contra Heluidianos accuratè defendunt, castum illum cum casta semper vixisse Virgine, ac in eo coniugio cœlibatum purum & integrum obseruasse. Vnde Chrysologus illum solo nomine Mariæ maritum, conscientia sponsum, testimonium castitatis, atque pudoris custodem appellat. A Gregorio dicitur integerrimæ custos virginitatis, & sponsus non in fœdus solenne coniugij, sed ad consortium communis habitationis ascitus. Cæterum præcipuæ disputationis cardo in eo versatur, an pudicus ille & castus semper manserit in cœlibatu? Qua de re scripsit Hieronymus, & Heluidium hac quidẽ oratione perstringit: Tu dicis Mariam Virginem non permansisse: ego mihi plus vendico, etiam ipsum Ioseph virginem fuisse per Mariam, vt ex virginali coniugio virgo filius nasceretur. Si enim in virum sanctum fornicatio non cadit, & aliam eum vxorẽ habuisse non scribitur, Mariæ autem quam putatus est habuisse, custos potius fuit quam maritus: relinquitur virginem eum mansisse cum Maria, qui pater Domini meruit appellari.] Quibus verbis testatum satis Hieronymus reddidit, non modo Mariã, sed Ioseph etiam cum illa mansisse virginem, & ex vtriusque coniunctione virginale coniugium, vnde Christus voluerit nasci, euasisse. Quare nullam aliã Ioseph præter Mariam coniugem habuit, nisi de tãto viro fingamus, quod malè castus duas simul vxores tenuerit, vel quod post Mariæ mortem superuixerit: id verò nullus, vt arbitror, vnquam existimauit. Sed neque ante Mariam vxor illi alia contigisse videtur, nisi fortasse Maria illa fuit, quæ ab Euangelistis mater Iacobi, Simonis & Ioseph, à quibusdã autem vxor Ioseph dicta est. Verum hanc Mariam [c] Hieronymus & [d] Beda Christi materteram, matrisque Domini sororem vocant, quæ cum aliis etiã mulieribus iuxta crucem Domini legitur astitisse. Hoc verò testimonium, quod ex Hieronymo citauimus, repetit & comprobat Rupertus Tuitiensis, vt eundem Iosephum virginem faciat, illique simul & Mariæ locum ex Canticis applicat: Dilectus pascitur inter lilia: has enim duas personas præ aliis rectè vocari & esse lilia, ob virginales nempè nuptias & castissimam cohabitationem. Nec solum Hieronymus, sed & Augustinus Ioseph Virginem asserere videtur, quando pro concione sic loquitur: Habe Ioseph cum Maria coniuge tua communem virginitatem membrorum: quia de virgineis membris virtus nascitur Angelorum. Sit Maria sponsa Christi in carne sua, virginitate seruata: sis autem & tu pater Christi cura castitatis & honorificentia virginitatis, vt de virgineis mẽbris genitricis, seculis Christianis nulla sit zelotypia.] Ac paulo post: Gaude itaque Ioseph, nimiumque congaude virginitati

Serm. 175.

Homil. 26. & 27.

Hieronymi sententia Ioseph cum Maria Virgo permansit.

Matth. 28.

c In 28. cap. Matth.

d In cap. 15. Marci.

In cap. 1. Matth.

Serm. 15. de natiuitate Domini.

Etiam Augustini testimonio Ioseph virgo permansit.

Testes pro Iosephi virginitate.

A Mariæ, qui solus meruisti virginalem affectum possidere coniugij: quia per meritum virginitatis ita separatus es à concubitu vxoris, vt pater dicaris Saluatoris.] Ac ne quisquam istháec ad eam referat castitatem, quam Ioseph Mariæ cohabitando seruauit, nomen virginitatis & virginalis affectus adiunctum habemus. Beda & Alcuinus nihil habent obscuri, sed perpetuam Iosepho virginitatem deferũt, quum in hunc modum scribũt: Absque vllius scrupulo quæstionis scire & confiteri oportet, non tantum Dei genitricem, sed & beatissimum castitatis eius testem atque custodem Ioseph absque omni prorsus actione coniugali mansisse semper immunem.] Eandem sententiam tuetur [a] Hugo Victorinus, multiq; Theologi sequũtur, præsertim [b] Thomas & Gerson, vt recentiores omittam, qui non temerè contendunt, Iosephum vna cum sponsa sua in nuncupando & soluendo virginitatis voto persanctè conuenisse, diuino scilicet id numine prouidente, vt ad grande illud arcanum, quo mundi salus continebatur, virgini Mariæ talis socius adiungeretur, qui vt in omni vita, sic etiam in vera pudicitia illi concors atque conformis esset. Gersonis verba subiiciam: Vouit Maria virginitatem: vouit & ipse Ioseph secundum doctores, cui voto nõ repugnauit vera matrimonialis coniunctio, neq; corporum mutua trãslatio, in quo matrimonio proles fuit fides atque Sacramentum.] Eidem igitur attribuit, quod bona conscientia & ipse testari potuerit. Tu scis Domine, quod nunquam concupiui fœminam, & mundam seruaui animam meam ab omni concupiscentia: vxorem autem cum timore tuo, nõ cum libidine mea consensi suscipere. Cur pura perfectaque Ioseph pudicitia non prædicetur, qui spõsus sponsam absque nuptiali affectu duxit ac tenuit, qui virgo virginem adiit atque seruauit, quiq; primus ex masculis in coniugij consortio coluit & coli posse docuit sanctum & integrum cœlibatum? Petrus demũ Damianus, qui nõ obscurus est Theologus, audacter affirmat, Ecclesiæ fidem in eo esse, vt non modo Deipara, verum etiam simulatus Domini pater atque nutricius Virgo habeatur.

In 2. cap. Ioann.

Ioseph cum Maria in castitate Dei promittendã conuenisse.

a Lib. de iugio Mariæ.

b In exam. super epist. ad Gal. 4. cap. 1.

Serm. de natiuit. Mariæ consideratione 3.

Tob. 3.

SVNT interim alij non modo recentiores, sed veteres etiam, qui adeò virginitatem Ioseph non agnoscunt, vt eum etiam Bigamum faciant, ac illorum parentem esse putent, qui fratres Domini in Euangelio nuncupantur. Probauit autem Aloysius Lippomanus, in hac opinione nonnihil esse incommodi, contrariam verò sententiam, quæ virginitatem Iosepho largitur, vt minus perplexam, sic Euãgelicis etiam literis magis esse consentaneam censet. Ego de hac lite nolo mihi partes sumere iudicis, sed existimo tamen & tutius & candidius fore, si in hac ambigua doctorum concertatione eam sequamur sententiam, quæ diuinæ tum sapientiæ, tum bonitati maiorem laudem conciliat: hoc est, si arbitremur, non solum Ioanni virgini, sed & Iosepho virgini, Virginem Matrem peculiater commendatam traditamque fuisse. Sic enim cũ Gersone ratiocinabor: Si Dominus Matri suæ iam ætatis prouectæ nullum custodem nisi Virginem, Ioannem puta Euangelistam, adhibere curauit, quanto magis existimandum est, parem illi curam fuisse, vt eidem Matri in ætate adolescentiore de custode Virgine prouideret? Nam & Filius IESVS non nisi in puritate virginali nasci voluit atque nutriri.

An Ioseph bigamus fuerit.

Marci. 6.

In admonitione prefixa homilie.

Chrisostomi de annunciatione Domini.

Probabilis de Ioseph iudicij, quod Virginem custodierit, ac certè amans fuerit castitatis.

Serm. de natiuitate Mariæ consideratione 3.

triri. Quod si non virginitatis, ac certè quidem cœlibatus peculiarem & necessariam gratiam illi donauit Deus, ad suum munus legitimè obeundum, vt vellet nimirum ac posset castè & securè cum Virgine casta domi forisque versari, & carnis illecebris, impurisque affectibus, qui ex viri fœmineque familiari conuictu suboriũtur, omnino vacare, eoque rectius ad omnem vitæ vsum matri simul & filio inseruire. Quum verò sponsæ integerrimi castissimique mores accederent, illique sponso magis ac magis indies placerẽt, quis pius vel neget, vel dubitet, magnum illi calcar accessisse, vt lubenti animo sacræ coniugis imitaretur exemplum, & ex pari consensu propositum castitatis amplecteretur, adeoque interposita pacti votiq; religione firmaret? Vt hinc de illo Prudentius dixisse videatur.

contra Vigilantiã.

Pacti cui cura pudoris.

CÆTERVM siue hic Ioseph perpetuò cœlebs, vt multi nunc sentiunt, siue bis maritus fuerit, vt quibusdam veteribus visum est, qui ex priore quidem vxore filios procrearit, illud certum nobis & inconcussum manet, quod nostræ disputationis caput est, castum illum cum castissima vixisse Virgine & ab eadem perpetuo cõtinuisse. Nec potuit in hoc continentiæ proposito non magnopere confirmari, quum ex Angelo percepisset suam sponsam ad mysterium summum diuinitus electam & assumptam esse, quæ Domini ac Dei sui, imò & omnium Mater, ac viuum quodam modò tabernaculum purissimumque templum existeret. Erat illa Virgo, vt iterum vtar verbis Augustinianis, ideò & sanctius, & mirabilius iucunda suo viro, quia etiam fœcunda sine viro, prole dispar, fide compar.] Alij verò qui Ioseph virginem mansisse defendunt, nõ ex ipso, sed ex fratre ipsius Cleopha natam dicunt Mariam filiam quæ Alphæo nupserit, ac horum quidẽ duorum coniugum quatuor illos faciunt filios Iudam Thadæum, Simonem Cananæum, Iosephum & Iacobum minorem, qui omnes fratres Domini, quia cognati eius essent, Iudæorum more dicantur, quomodo & Lot Abrahæ, & Iacob Laban frater legitur appellatus. Probat igitur Hieronymus nec Mariæ, nec Ioseph fuisse filios illos, quos Euangelium fratres Domini vocat, fratres, inquam, Christi non affectu, non gentis priuilegio, non natura, sed cognatione seu generis propinquitate. Adscribam Hieronymi verba luculenta, quibus & Ioseph filios adimit, & simul causam erroris ostendit, ob quam nonnulli fratres Domini ex illo patre natos esse putarũt. Quidam, inquit, fratres Domini de alia vxore Ioseph filios suspicantur, sequentes deliramenta Apocryphorum, & à quadam Escha mulierculã cõfingentes. Nos autem, sicut in libro, quem contra Heluidium scripsimus, continetur, fratres Domini, non filios Ioseph, sed consobrinos Saluatoris Mariæ liberos intelligimus materteræ Domini, quæ esse dicitur Mater Iacobi minoris & Ioseph & Iudæ, quos in alio Euangelij loco fratres Domini legimus appellatos. Fratres autẽ consobrinos dici, omnis Scriptura demonstrat. Quarè non improbamus quod Centuriatores Hieronymo suffragantes admonent, fabulosum videri Iacobi Proteuangelion, vbi Ioseph viduum fuisse, ac plures habuisse liberos antequam Maria ei disponsaretur, exponit. Verum hac de re alij pluribus disseruerunt.

Lib. de natiuit. & conceptiõe, cap. 11.

Fratres Domini in Euangelio dicti quem patrẽ habuerint.

Genes. 13. & 29.

Hieronymi sententia de fratribus Domini.

Lib. aduersus Heluidium

In cap. 12. Matth.

Centuriæ 1. lib. 2. cap. 10

Mirandum Mariæ Virgi-

LIBET interim hoc loco, quoniam in Iosephi historiam & cum Mariẹ cohabitationem semel sumus ingressi, libet inquam, obiter adiungere, quæ partim admiratione, partim imitatione, partim admonitione digna esse censeo. Admirandum est sane Virginis consilium, quæ postquam se suamque continentiam Deo dicauit, vt illi soli purissime deuotissimeque vacaret, mortali tamen viro nubẽre adeò non refugit, vt etiam celebratis, vt putant, nuptiis se sociam illi fidenter adiungat, & cum illo quotidie viuat. Quid enim si diuinitus edocta cognouit, virginitatis suæ decretum in ipso coniugio saluum ac integrum esse mansurum, vt diximus, atque adeo hoc suum coniugium & Iudæis & Christianis profuturum? illis quidem, vt minus offendãtur, præsentis matrimonij velut prætextu decepti, dum vulgare coniugiũ esse putant: his verò, vt eiusmodi continentis sponsi atque sponsæ coniunctionem magis suspiciant, ac in ipso etiam coniugio, si non perfectè, at aliqua saltẽ ex parte libentius ęmulentur. Præclarum & illud magisque imitandum exemplum est, quo simul ad mansuetudinem, patientiam atque fiduciam excitamur, quod Maria si ritè consideramus, perpetuò sibi similis, & ad tacendum quam ad loquendum promptior, nulli hominum, non Zachariæ Prophetæ, non cognatis & amicis coniunctissimis, & ne Iosepho quidem sponso mysterium ab Angelo nunciatum & suo in vtero celebratum patefaciat. Igitur, vt intra summæ modestiæ terminos sese contineat, etiamsi haud sine molestia videret, cum manifesta signa cõceptus apparerent, sponsum hinc variis animi curis, suspicionibus, angoribus misere discrutiari, tamen innocẽtiæ suæ purgationem omnem prætermittit, ne seipsam alioquin prædicare videretur, si quod res erat fateri voluisset, se nempe de Spiritu sancto grauidã, & magni Messiæ Matrem electam, sicut Esaias esset vaticinatus. Adeò illa silẽtij tenax, & modestiæ omnis obseruans fuit, quæ licet famam suam in discrimen adduci, & sponsum haud leuiter offendi cerneret, tamen soli Deo sese permittit, ac illius prouidentiæ totius rei progressum exitumque secura committit. O viuam in Deum fidem, qualem in Israel non repetias: ô raram & columbinam in Virgine simplicitatem, quæ omnem mundi prudentiam vincit ac dissipat: ô excellentem Deo fidentis animi generositatem, qui patris Dauidis egregio præcepto pareret: Reuela, inquit, Domino viam tuam: & spera in eo, & ipse faciet. Vnde nec sua quidẽ spe Virgo sancta frustrata est, Deo causam eius fortunante per Angelum, qui non multo post è summo cælo missus, dormientem sponsum instruxit, instructum omni suspicione falsa liberauit, sponsamq; illi tanto chariorem, quanto integriorẽ reddidit. Quemadmodum enim Daniel diuinitus est excitatus, vt Susannæ falso accusatæ, & ad supplicium abductæ præsentem opem adferret, ac obiectæ impudicitiæ labem omnem abstergeret: ita munus Gabrieli à Deo datũ est ad causam huius Virginis, ne quid maioris periculi silentio crearetur, apud Ioseph defendendi, omnemque fœdi criminis suspicionẽ depellendi. Rectè igitur Maria Susannæ à Chrysostomo comparatur, & in vtraque propheticum dictum impletur: Salus iustorum à Domino, & Protector eorum in tempore tribulationis, & adiuuabit eos Dominus, & liberabit eos, & saluabit eos, quia sperauerunt in eo. Quod verò arcanum Maria

nis institutum qua postdecretam virginitatẽ Ioseph viro se tradi dixerat quem misit.

Eiusdem Virginis imitandum exemplũ de arcano reticendo, & fiducia in Deũ coniicienda.

Esai. 7.

Psal. 36.

Quantum Maria suo filẽtio certaque fiducia profecerit.

Daniel. 13.

Vt Susanna per Danielẽ sic Maria innocens per Angelũ infamiæ periculo liberata, ac defenditur.

Hom. in S. Susannam.

Psalm. 36.

religioso & diuturno texit silentio, vt ne cum charissimis quidem communicaret, hoc demùm Elizabetha diuino afflata Spiritu propalauit, & in singularem Virginis matris laudem prodidit. Vbi primũ illa coacta sanctum rupit silentium, & laudem sibi oblatam repudians, in summi authoris commendationem se totam dulcissimè modulando profudit. Sed & Mariæ sponsus Ioseph quoniam excellentibus virtutibus, vti docuimus, abundauit, omnibus ordinibus ad benè beateque viuendum iure proponatur. Illum si ducem sequimur, Matrem Domini suspiciemus, atque ob summam & multiplicẽ Dei gratiam illi collatam singulari semper honore prosequemur. Suo præterea exemplo nos admonet, vbique Christum in oculis ferre, circa illum præsertim in sacra Eucharistia præsentem cum reuerẽter, tum accuratè versari, & sacras functiones officiosa sedulitate cohonestare. Rursus Ioseph egregiè docet, vt in sua quisq; vocatione Deo fideliter ministret, ac vtraque fortuna moderatè sic vtatur, ne rebus prosperis ad arrogantiam, vel tristibus molestique calibus ad impatientiam abutatur.

Lucæ 1.

Quibus in rebus Ioseph maximè imitandus nobis.

QVID verò isthuc obsecro, quod Maria cum Ioseph, Virgo sacra cum diuerso sexu tam viuit familiariter, vt à quotidiano viri conspectu domesticoque conuictu se minimè abstineat, sed illum & comitem, & socium in conuiuio continuum habeat? Is ducit illam in Ægyptum, & ab Ægypto reducit, soluſque cum sola tam longinquam, tam secretam conficit viam, vt Bernardi verbis vtamur. Quid isthuc, inquam? an vel admonitione, vel purgatione quadam non indiget, ne res in exemplum fortasse trahatur, & castitatem amantes sibi quoque licere putent, quod tunc Mariæ & Iosepho licuisse fatemur? Certè non licebat modo, sed decebat etiam, vt talis Virgo cum tali viro coniunctim familiariterque viueret, ac diuinæ voluntati satisfacerer, nullúque periculum in suo puro cœlibatu vereretur. Nec dubium prorsus, quin castissimus & sincerissimus amor ex mutuis illis vitæ communis officiis atque obsequiis magis magisque fuerit indies cõfirmatus, & ad commodiorem Christi pueri educationem magnum vsum & fructum attulerit. Quid autem illi metuerent, cuius incontinentiæ periculo subiacerent, tam firmis & solidis diuinæ gratiæ præsidiis communiti, vt lex carnis & effrenis concupiscentia sanctum & diuinum in illis amorem nulla ex parte immmueret atque labefactaret? De Ioseph sanè scribit Gerson, in hoc iusto & æquè casto viro peccati originalis fomitem vel extinctum, vel depressum fuisse, sed & prorsus decuisse, ne præstans Virginis forma, & cohabitatio familiaris, ipsum ad libidinem sollicitaret, ac aliqua ex parte commoueret, quem præterea nonnulli in matris vtero sanctificatum appellant. Tum quidam ex Bonauentura & aliorum sententia probant, quod licet eximiũ & admirabilem decorem Maria præ se ferret, nullũ tamen mortalium ex eius aspectu ad fœdam carnis concupiscentiam solitum incitari: ex illo enim venerando vultu & corpore diuinum aliquid, & virgineum frigidumque prodiisse rorem, qui ad impuritatem libidinemque omnem spectantium restinguendam & arcendam conferret, ac quasi virgines germinaret, aut certè quidem ad maiorem vitæ honestatem prouocaret.

Quomodo accipiendum, quòd Maria cum viro familiariter degat, ac vtrique non metuat castitati.

Serm. 3. in vigilia natiui. Domini.

Licebat & decebat Mariã cum Ioseph summam inire & alere familiaritatem.

Maria & Iosephi de continentia seruãda securi.

Ser. de natiu. virginis Mariæ.

Iosepho data castitatis gratia specialis.

Ex aspectu & cõtactu Mariæ nullus vnquã ad libidinem incitatus.

VERVM enimuerò haudquaquam licet, haudquaquam decet ac expedit, vt parem viuendi & cũ altero sexu habitandi libertatem nunc sibi permittant homines & illi præsertim, qui purum exigere cœlibatum, suamque saluam tueri continentiam semel in animum induxerunt. Etenim viri cũ muliere, adolescentis cum puella contubernium frequens & quotidianum quid aliud obsecro, quam aut manifestæ, aut occultę incontinentiæ, multumque suspectæ cohabitationis indiciũ præbet? Quid præterea inde consequi posset, nisi vt aut plerisque iusta detur obtrectationis occasio, aut facilem antiquus humani generis inimicus materiam deceptionis assumat, sicut Gregorius Magnus alicubi scribit. Habet hic sanè locum, quod dixit Salomon, & in hoc ipso argumento Basilius repetiuit: Nunquid potest homo abscondere ignem in sinum suum, vt vestimenta illius non ardeant? aut ambulare super prunas, vt non comburantur plantæ eius? Quo igitur modo qui ignem attigerit statim aduritur, ita viri tactus & fœminæ sentit naturam suã, & diuersitatem sexus intelligit, [a] Hieronymo teste. Nam vt [b] Basilius quoque confirmat, grauis ac vehemens virorum erga fœminas viget cõcupiscentia, & masculinis corporibus est indita, vt non possit euelli, quæ nisi vi quadam opprimatur, pudorem omnem paulatim excutit, ipsumque iudicium & sanitatem mẽtis euertit. Hinc [c] vetus illa monialibus indicta, & à Concilio [d] Tridentino sanctè confirmata, vt vocant, clausura est, ne vllus omnino accessus ad religiosas fœminas pateat, quæ mundo mortuę, vni Christo viuere, rebusque diuinis citra impedimentum operam dare assiduam debent. Hinc rursus tot Patrum præceptiones extant, [e] quibus grauissimè cautum est, vt non modò virgines, quæ Christo nupserũt, ab omni sint virorum familiaritate remotæ, longeq; seiunctæ, verum etiam vt in ordine sacro constituti, vel cœlibatum professi nulla cum fœminis habeant commercia, nec illarum cohabitationẽ admittant, his duntaxat exceptis, de quibus prauã non possit esse suspicio, qualq; sacrorum canonum censura permitrit. Præclarum est dictum [f] Gregorij Nazianzeni: Laudo fœminas, quas mares minimè norunt. Ex harum classe fortasse soror eiusdem [g] Gregorij Gorgonia fuit, quæ præ pudore virilis aspectus & manus, etiam in grauissimo morbo nullum medicum alium, quam Deum petiit atque tulit. Et canon est eiusdem [h] Gregorij ad piam omnẽ virginem pertinens: Virorum etiam castorum aspectum fuge, ne forsitan macula vulnereris, vel vulneres.] Quare [i] Augustinus Presbyter & Episcopus creatus, vt de illo Possidius refert, omnem omnium mulierum quamliber alioquin honestarum & sanguine iunctarum conuictum respuit, aperteque docuit, nunquam debere fœminas cum Dei seruis etiã castissimis in vna manere domo, ne tali exemplo scandalum aliquod infirmioribus præberetur. Tum [k] Cyprianus communi multorum collegarum nomine prohibet, virgines cum masculis, non dico simul dormire, sed cohabitare ac viuere. Nec alio spectat vetus liber, siue Cypriani sit, cui passim ascribitur, siue Origenis, de singularitate Clericorũ, qui vitam eorundem à fœminarum consortio semotam exigit, firmisque rationibus probat. Idem argumentum tractat [l] Hieronymus, vbi de vitando suspecto contubernio epistolam integram scribit. Extant & graues [m] Chrysostomi admonitiones, ne cum

Virginitatis & cœlibatus amantes fugere debent potius, quam sequi præsentem exemplũ Iosephi & Mariæ cohabitantis.

Li. 7. indict. 2. epist. 100. & lib. 11. epi. 43. 44.

Lib. de vera virginitate. Prouerb. 6.

a Quæst. 4 in lenin.

b Li. de vera virgin.

c Concilium Cabilon. 2. cap. 63 vt in 6. de statu regul. vt iuma. Periculoso. d Sessione 25 cap. 5.

e Vide dist. 82. Et Concil. Arelatum. sub Carolo Magno c. 7. Turonense. 29. Et extra c. 1. de cohabitatione clericorum & mulierum.

f In monitorio ad conuigatos.

g In omnibus in laudẽ sororis Gorgoniæ

h In oratione, qua virginẽ exhortatur.

i In vita Augustini. 26.

Augustinus verbo & exemplo docuit, minarum cõiunctum Clericis fugiendum esse.

k Lib. 1. epistola 10.

l In epistola Retulit mihi quidam.

m Ser. quod regulares formiræ, cre-

cum viris habitent mulieres etiam συνείσακτοι, quas [a] Budæus cœlibatus socias vertit, antiquiores verò subintroductas & extraneas, vel canonicas aut regulares sunt interpretati, quoniam nec vxores, neque concubinæ, sed tertij cuiusdam generis erant fœminæ, quas Ecclesiastici homines non sobolis, nec libidinis gratia, sed pietatis studio aut certè prætextu domi secũ fouere solebant. Cuiusmodi muliercularum, vt sic dicam, subintroductores à [b] Gregorio Nysseno hunc in modum depinguntur: Nomine duntaxat cœlibatum profitentes, à communi viuendi consuetudine non longè absunt, vtpotè qui non ventris solùm voluptati indulgeant, sed & cum fœminis apertè contubernij societatem habeant: hanc enim familiarem viuendi consuetudinem fraternæ cognationis nomine appellãt, honestiori scilicet vocabulo suam, quæ ad peiora procliuis est, mentem occultantes.] Vt idcircò mirum videri non debeat, horum licentiam à vetteribus crebrò reprehendi, & hoc etiam [c] Siricij canone castigari: Fœminas, inquit, non alias esse patimur in domibus Clericorum, nisi tantum quas propter solas necessitudinum causas cum his habitare Synodus Nicæna permisit.] Ac Nicænæ quidem Synodi in præsenti causa meminit non modò Concilium Aquisgranense, quod sub Ludouico Cæsare habitũ fuit, verum etiam [d] Basilius Magnus, quum septuagenarium quendam Gregorium Presbyterum per epistolam corripit, quandoquidem introductã mulierem domi retineret, suumque factum tueri non erubesceret. Huic ille prudentissimè consulit, adeoque iniungit illud: Eiice eam à domo tua, & statue ipsam in monasterio: sit illa cum virginibus, & viri tibi seruiant, ne nomen Domini per vos blasphemetur.] Eandem Nicænæ Synodi legem Conciliũ Carthaginense confirmat, dum ipsa præcipit: Clericus cum extraneis mulieribus ne habitet.

QVID quod adeò casta antiquitas, & antiqua maiorum castitas fuit, vt non solum promiscua virorum & mulierum monasteria simul & lauacra esse prohibuerit, sed etiam sacris in ædibus auditoria, quæ ad verbum Dei percipiendum ex vtroq; sexu constarent, vix permittenda putarit, quasi dedecorosum minusque tutum sit, viros & mulieres in templis præter ordinem commisceri. Ex Ambrosio certè intelligimus, quod suum locum in templo designatum, eumque tabulis separatum olim virgines obtinuerint. Indicat & [a] Chrysostomus, viros olim à mulieribus, quum in Ecclesia conuenirent, ligneis parietibus fuisse secretos: talemque separationem vtriusque sexus in templis exigit [b] Cyrillus Hierosolymitanus, ne studium salutis, inquit, sit occasio perditionis. Imò ex [c] Clemente Romano discimus, Apostolicum hoc esse institutum, vt viri à mulieribus, & virgines ab aliis seorsim in templo versentur. Vbi seuerioremadhuc præbet se [d] Basilius Magnus, eodem etiam vtero prognatos, id est, fratres & sorores admonens, vt cautè admodum inter se, nec sine metu quodam versentur, quòd familiaris illa consuetudo nimiaque confidentia, quæ non solum inter domesticos, sed etiam inter fratres & sorores extare solet, nonnunquam eo licentiæ prorumpat, vt exitus tristissimi consequantur. Exẽplo sit Amõ Dauidis filius, qui violata sorore Thamar, incœstum fœdissimum perpetrauit, hocque perpetuo dedecore suum nomẽ ac Dauidicam stirpem quantumuis illustrem commaculauit. Quid ergo mirum, Clerico maioribus, vt vocant, ordinibus initiato, illud ab Hieronymo præcipi? Omnes puellas & Virgines Christi aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige. Nec sub eodem tecto mansites, nec in præterita castitate confide. Nec sanctior Dauid, nec Salomone potes esse sapientior.] Imò verò si Tertulliano credimus: tam sancti viri est suffundi, si virginem viderit, quam sanctæ virginis, si à viro visa sit. Vnde monet etiam Clemens Alexandrinus: Videtur super omnia esse auersandus mulierum aspectus: non solum enim, si tangantur, sed etiam si spectẽtur, peccati potest, quæ maximè vitare oportet eos, qui rectè & sincere instituuntur.] Quæ omnia vir ille constantissimus Iob, si nobis adesset, facilè confirmaret, adeo mente oculisque castus, vt in suo etiam coniugio versans, bona fide testaretur: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.

ATQVE hæc satis de virginibus sacrique cœlibatus studiosis omnibus, vt quod Ioseph & Maria cum laude fecerunt, sibi, si sequantur, vitio vertendum esse norint: adeò plena periculi res est, tales cũ diuerso sexu magnam & assiduam inire ac alere familiaritatem. Habent interim alia, quæ rectius in hoc vtroque coniuge contemplentur, adeoque sibi imitanda proponant, in Maria potissimum, quæ colendi puri cœlibatus pulcherrimum semperq; memorandum præbet exemplum. Adiit virginem Gabriel, sed quã domi solam, & ocio haud dubie sancto vacantem offendit, & quæ ad Angeli occursum expauit, quasi virum, quem non solebat, aspiceret, & ab omni viri tum aspectu, tum colloquio esset aliena. Hinc Alma quoque ab Esaia dicitur, hoc est, virgo aspectibus hominum abscondita & secreta, probatæque prorsus pudicitiæ, & de cuius integritate nulla vel suspicio, vel dubitatio iure conciperetur: tã sedulo vel domi ipsa manebat, vel à parentibus custodiebatur. Sic enim hanc vocẽ Hebræam non solum [e] Hieronymus, sed & [f] Galatinus interpretatur. Nunc audi peritum piẽ Virginis formatorem. [g] Imitetur Mariam, quam Gabriel solam in cubiculo reperit: & ideo forsitan timore perterrita est quia virum quem non solebat, aspexit.] Neq; sunt dissimilia, quæ ab Ambrosio ad institutionem virginum adferuntur: his enim Mariæ sectandum proponit exemplum, quæ non alibi quam domi in penetralibus, & sine comite ab accedente Angelo inueniatur, quæ quum sola esset, minus sibi sola videbatur: quanquã sola non fuerit, quæ cum tot libris, tot Archangelis, tot Prophetis quotidie versaretur. Adhæc aures religiosas & oculos verecũdos illi tribuit, quoniã viri specie commota trepidat, & sicut ipse loquitur, in viro peregrinatur, quæ & salutata obmutescit, & appellata respondet. Quid præstantius in virgine, inquit, cuius præcipuum opus verecundia, quam secretum? quid tutius secreto, & ad omnes actus expeditius? Munia enim pudoris induit, non concursationis.] Ornat præterea silentiũ virgines, quod neque virginum principi defuit: quũ rarò hæc quidem, & magno cum pondere grauibusque personis verba sua depromat. Vix enim septies Maria in Euangelio locuta esse scribitur, quæ primum audito Angelicæ legationis mysterio, vt Petrus Damianus asserit, solitum modesti silentij rigorem tenuit: & licet ipsa intra se discutere nõ pos-

Qui cohabitant: & habent sus in qui fonte sortes adoptatas.

Hammẽt. Burgaregaca Vit. de virginib.

a Epist. 1. c. 11. Et in Synoda Agapiana 10 Eccl. 39.

b subintroductorius muliercularũ que olim clericis cohabitabat.

In Epist. ad Gregorium Presbyterum

Concil. Carthag. 3. cap. 17 Et Carth. 4. cap. 46.

Iobus ad Lasciuos virginũ ca.

a Hom. 74. in Mat.

b In præfatione Catech.

c Li. 2. const. Apost. ca. 61.

d Li. de vera Virginis.

Iob. 31.

In episto. ad Nepotianum

Li. de Velandis Virginib. Li. 3. pedagogica N.

Iob. 31.

Iob ab aspectu virginum si bi cauet.

Maria quomodo imitanda colentibus cœlibatum.

Mariam non temerè Almã dici ab Esaia

Esai. 7.

e In commẽt. Esaiæ cap. 7.

f Li. de arca. Catho. Veritatis, cap. 10.

g. Hiere. in epi ad Letã. Lib. 2. de Virginibus.

Quomodo Maria virgines & castos instruat exemplo suo.

Epist. 64. ad Sygarium.

Silẽtium Mariæ virginibus obseruandum

set, qualis illa esset salutatio, verbis tamen inquire- A
re superfluum deputauit. Sed mox tacendo audire
meruit, quod inquirere non præsumpsit.] Præter-
missis verò aliis, ne sim longior, vnum Bernardum
proferam, quoniam hoc ipsum tantę Virginis, quæ
secessum & silentium amat, exemplum, magno cer-
tè iudicio ponderat, & ad virginum profectum pre-
clarè conuertit. Solent, inquit, virgines, quæ verè
Hom. 3. de beata virgine virgines sunt, semper pauidæ & nunquam esse se-
curæ, & vt caueant timenda, etiam tuta pertimesce-
re: scientes se in vasis fictilibus thesaurum portare
preciosum: & nimis arduum esse viuere angelicè
inter homines, & in terris more cælestium con-
uersari, & in carne cœlibem agere vitam. Ac proin-
de quicquid nouum, quicquid subitum fuerit or-
tum, suspectas habent insidias, totum contra se æsti-
mant machinatum. Idcircò & Maria turbata est,
sed non perturbata.] Ac paulò post: Quod turbata
est, verecundiæ fuit virginalis: quod non pertur-
bata, fortitudinis: quod tacuit & cogitauit, pru-
dentiæ.] Sed nobis in viam redeundum est, ne in lo-
co communi nimium hæreamus, quem, si velint,
Ecclesiastæ facilè amplificabunt.

Piaram virginē esse, sanctæque pauca esse tuta pertimescere.

Quomodo virginis verecundia cum fortitudine prudentiæque cōsistat.

CAPVT DECIMVM QVARTVM.

MARIAM ex voto virginem fuisse, ac rectè laudari cœlibatum ex voto susceptum pieque seruatum.

ON satis est Aduersariis de
Mariæ desponsatione nugari,
eiusque virginitatem multis B
suspectam reddere, sed & cō-
tra votum tantæ Virginis, ne
suum cœlibatū religione ali-
qua vel confirmasse, vel illu-
strasse videatur, bellū nouum
Quinouatores Mariā ex voto fuisse virginē negent.
instituunt. Vnde nostri [a] Centuriatores Augustinū
aliosque veteres, qui Deiparam voto obstrictā fuis-
se virginem tradunt, palam insectantur. Et hi [b] Calu-
uinum sibi fauentem ac patrocinantem habent, à
quo non solum infirmum, sed absurdum etiam &
ridiculum, imò perfidia non leui reprehensione di-
gna reputatur, si perpetuæ virginitatis conceptum
votum in Maria cōstituamus. Vbi præceptorem se-
quitur discipulus [c] Beza, qui miris se modis torquet
rem veluti præclaram se effecturum arbitrans, si ser-
uandæ virginitatis propositum Mariæ possit auferre:
hoc enim in muliere desponsa omni exemplo &
testimonio carere contendit. Veterum igitur opi-
Quis veterūsit scutus de Mariæ interrogatione: Quomodo fiet istud.
nionem reiicit, qui censent, Mariam antequam ab
Angelo salutaretur, de seruanda virginitate cogitas-
se, vel constituisse, vt idcirco dixerit: Quomodo
erit istud, quandoquidem virum non sum cognitura,
vt idem Beza Lucę verba interpretatur. Qui
Mariæ sermo velut ex incredibili narratione An-
geli profectus videtur, perinde ac si illa voluerit
hoc modo respondere: Tu quidem dicis fore vt cō-
cipiam ac pariam: quod fieri non potest, nisi cum
viro congrediar, cui sum desponsa. Atqui adhuc ab
eo abstinui, & porrò consilium est abstinere. Quo-
modo tandem igitur credibile est fore quod dicis?
Hanc veram & Germanam verborum Mariæ sen-
tentiam, quam posteà confirmabimus, fastidiosus
Beza respuit, & suum inane phantasma nobis ob-
Beza nouū & inuēditū sensū Mariæ verbis affingit.
trudit, fingens eandem virginem in propositis ver-
bis ab Angelo sic percunctari: *Quandoquidē in eo quod
polliceris, nullus locus est vulgari & consuetæ matrimonij
coniunctioni, age qua tandem ratione fiet, quod narras? Hac
autem expositione non video*, inquit, *quid dici possit ac-
commodatius.*

communem morem, & non ex maris fœminæque
congressu in orbem proditurus esset. At multo re-
ctius & sapientius hunc locum communis Theo- B
In Euang. de Deipara.
logorum Schola perpendit, atque cum Athanasio
censuit, Mariam in his verbis ad naturam ipsam re-
spexisse, & de Iosepho cui nupta erat, cogitasse, quū
sibi promitti filium recens intellexisset. Illa igitur
cælesti nuncio assensa non est, nisi prouide primum
percunctaretur, quomodo inoffensa virginitate,
quam Deo sancte promiserat, mater esse posset
Emanuelis. Sic enim absque omni vitio fieri pote-
rat, vt arcanam illam summi numinis dispensatio-
nem, quæ mox erat subsecutura, mente non attin-
gereret, sed putaret Messiam communi hominum
sorte, hoc est, ex patre & matre conceptum & or-
tum esse habiturum. Sed & Gabrielis responsum
indicat, Mariam instructione aliqua eguisse, quum
adhuc ignoraret mysterium, de quo sciscitabatur,
C quomodo nimirum filius Altissimi & Rex æternus
ille in mundo nasciturus esset, operante hoc solo
Spiritu, vt è substantia Virginis carnem humanam
Esa. 7 aliis locis de Virgine pertinaciter affirmat & probat esse virū.
Dei filius mutuaretur. Nam Esaiæ verba, quæ vir-
ginem pariturum prædicunt, haud opus est illi, ve-
lut ad se pertinerent, mox obuia perspicuaque fuis-
se, quum præsertim nouus & inexpectatus ille ho-
spes Gabriel mirabili aspectu, inusitato colloquio,
stupendoque promisso virgineum illius animum
nonnihil commoueret atque turbaret. Itaque ve-
luti rei nouitate perculsa, quod mysterium non sta-
tim assequi potuit, sola nempè Spiritus operatione
Christum esse concipiendum, id ab Angelo cupit
D plenius edoceri, ne alioquin peccet per imprudē-
tiam, si in re tanti momenti dubia, quum possit,
non consulat peritiorem. Ex Iudæis sanè perpauci
tunc reperti sunt, qui locum dictum Esaiæ assequē-
rentur, vnde iustus ille Simeon, qui postea puerum
natum in templo amplexus est, in hac ipsa prophe-
tiæ sententia sic perplexus hæsit, vt diu sibi satisfa-
cere non potuerit, quemadmodum è Cedreno su-
Lib. 2. in Ie.
pra notauimus. Rectè igitur de Maria dixit Am-
brosius: Legerat quia Virgo generaret: non legerat
quomodo generaret. Legerat: Ecce Virgo in vtero
concipiet: quomodo autem conciperet, in Euange-
lio primum Angelus est locutus.]

Beza sentētiā de Mariæ animo & persuasione non esse recipiendam.

EGREGIVM sanè figmentum, & tali expositore
dignum, qui primus, vt opinor, cum suo Caluino
somniauit, Mariæ tunc fuisse persuasum, mirificam
concipiendi rationem deberi Messiæ, qui præter

SVDAT & Petrus Martyr, suosque neruos om-
nes intendit, vt Catholicorum sententiam labefa-
In c. 1. Historiam Petrus Martyr, Pellicanus filius & Erasmus.
ctet, ac

ctet, ac Mariānæ castitatis votum euertat. Æquè sa- A
Quilibertus, per alios Doctores, Mariā ex voto non fuisse virginem contendunt.
nus & sobrius est Cōradus Pellicanus, qui hoc acu-
tum sciliicet relū in nos eiaculatur: *Figmenta sunt in-
feliciter continentium, qui de emisso verbotenus voto vo-
nitatis, in sanctissima Dei Matre commipiscuntur.* Tum
Henricus Pilius, quem fortiter repulit Bredenba-
chius, falsitatis crimen illis impingore non veretur,
qui Deiparæ votum virginitatis ascribunt. Nihilo
est modestior Franciscus Lambertus, quum præsen-
Libro commun. in Luc. cap. 1.
tem locum tractans, in hanc petulantem vocē pro-
rūpit: *Nihil mouearis mendaciis illis, quibus asserunt qui-
dam, beatam Mariam virginitati perpetuæ se voto abstrin-
xisse.* Longum foret Sectarios alios enumerare, qui
eundem contentionis funem trahunt, nihil non ar-
ripientes, ne hanc Mariæ laudem concedant, quod
professione Virgo fuerit, & suam pudicitiam Deo B
sancte nuncuparit. Quid enim facerent, quid doce-
rent aliud siue noui, siue veteres Lamperiani, voto-
rumq; contemptores & irrisores improbi, sicut de
votis quidem Theologi loquuntur, & nos pluribus
postea disseremus.

VBI tum res ipsa, tum Nouatorum importuni-
tas postulat, vt quædā ex historia Euangelica repe-
tamus, ac Patrum sanctorum adiuncta simul inter-
Quomodo Gabriel ad Mariam saluandā instruendam peruenisse scribatur.
pretatione communiamus, ne querantur aduersarij
nos Euangelij lucem subterfugere, & sine Scriptura,
sine Patribus Deiparam ex voto virginem prædica-
re. Lucas Euangelista, qui Mariæ studiosissimus fuit,
amplissimam ac felicissimam legationem illam de-
scribit, quæ à summo Deo præstantissimo Gabrieli
Angelo commissa, & ad Mariam Virginem omniū
nostrum nomine directa, successum & exitum lōgè
C auspicatissimum habuit. Igitur diuinorū mysterior-
um conscius idem Gabriel, solus ad Mariam solam
ocio sanctissimo vacantem intrauit, mandata diuina
exposuit, eiusque animum vt mater Emanuelis esse
consentiret, instruxit. Maria simul & nuncij & my-
sterij nouitate permota, sicut laudem oblatam pro-
pter ingentem animi modestiam agnoscere nō pō-
tuit, sic etiam in Angeli verbis mysteriorum plenis
maiorem lucem desiderauit, vt hinc admirabunda
quæreret: Quomodo fiet istud, quoniam virum nō
Maria se ab aliis puellis desponsatis & iuste discernit, & ob rationem in interroges Angelum.
cognosco? Vbi sese ab aliis fœminis, quæ apud Is-
raelitas erant desponsæ, & viros cognoscebant, non
obscurè disiunxit. Indicat igitur, se hoc quidem cō-
silio non habere sponsum, vt cæteras, ob carnalem,
vti vocant, copulam, sed sibi certum esse, quod nul-
lam cum viro rem in posterum velit habere, voti
religione nimirum obstricta. Enimuerò si virgini-
Sensus verborum Mariam de voti religione seruanda sollicitum fuisse.
tatem suam Deo non deuouisset, nullus erat aut ad-
mirandi, aut sciscitandi locus, sed in eo acquiescere
poterat, quod promiserat Angelus: Ecce concipies
& paries filium: sponsoq; suo contenta putaret, pro-
missum filium ex maritali complexu, & ex virili se-
mine, vt alias fieri solet, sibi quoque nasciturum es-
se. Nunc verò prudens, religiosa & sui voti conscia,
piique propositi tenax Virgo non immerito hæret
& quærit, quomodo sine viro & citra virile cōmer-
cium promissi filij mater futura sit. Id perinde est ac
Quomodo Maria ex Angelo sciscitata.
si diceret: Non diffido verbis tuis Gabriel, qui haud
dubiè diuinæ voluntatis fidus interpres es, credoq;
tam diu exoptatum promissumque nobis Messiam
vt affirmas, breui suum regnum in domo Iacob au-
spicaturum. Illud admiror, quod ais me tanti filij
fore matrem. Etsi enim sponso Iosepho nupsi, ta-

men ab ea cura & cogitatione, vt mater fiam, sum
prorsus aliena, quando viri consuetudinem mihi iā
ante penitus interdixi, meamque virginitatem Deo
consecraui. Igitur amabo te, sancte Gabriel quonā
modo isthuc fiet tandem, vt & ego promissam vir-
ginitatem cōseruem, & tuum simul nuncium Dei-
que decretum de nascituro ex me, vt dicis, filio
perficiatur? Habes dubitationis ac sollicitudinis
meæ causam: nunc tū rationem rei futuræ commō-
stra: ego quidem opto in primis ac debeo per om-
nia & super omnia diuino numini obsecundare.

HVNC germanum præsentis loci esse sensum, no-
bis etiam tacentibus loquuntur Patres, & eodem
Patrū testimonia, Mariā hoc loco astruere votum suę virginitatis.
ferè modo verba Virginis (Quomodo fiet istud,
quoniam virum non cognosco?) interpretantur, di-
serteque Mariam sacram & Deo consecratam, imò
B & voto astrictam Virginem faciunt. Igitur Ansel-
In hom. Introitus Iesus in quoddam castellum.
mus de hoc Mariæ sermone sic disserit: Sic cuilibet
Virgini desponsatæ in animo suo disponenti nube-
re diceretur: Filium habebis, non miraretur, neque
interrogaret, quomodo istud fieret, vtpotè quæ se
desponsatam & in proximo nupturam sciret, & à
viro grauidari vsu naturę speraret. Hoc autem (Ma-
ria) non immerito mirata est, & quomodo fieret
quod promittebatur, sciscitatur, quoniam quamuis
desponsatam, tamen se nunquam nupturam, neque
virum cognituram certo sciebat.] Atque hac Ansel-
mi interpretatione nescio certè quid simplicius, lu-
culētius, accommodatius in præsentem locum pos-
sit adferri, aut debeat desiderari. Nec dissentit Beda:
Homil. Euā. Missus est Angelus Homil. 14. de natiuitate.
qui Mariæ mentem his verbis exprimit: Quomo-
do, inquit, fieri potest, vt concipiam pariamq; filiū,
C quæ in castimonia virginitatis vitam consummare
Lib de Mariæ virgini. perpetua.
disposui?] Accedit & Hugo Victorinus: Quid est,
inquit, Virum non cognosco? Propositum habeo
virum non cognoscere: propositum habeo virgini-
tatis decus vsque in finem inuiolatum conseruare.
Quomodo si dixerit quis, Vinum non bibo, non
possum hunc calicem gustare, hoc est, quia in voto
habeo vinum non bibere, non possum gustare cali-
cem.] Igitur Augustinus quoq; Mariam ita loquē-
rem inducit: Quomodo fiet istud, vt ego grauescam
ex pudico & castissimo marito, quoniam virum pe-
nitus non cognosco? Desponsata sum homini iusto:
si cum illo non conuenero, vnde erit quod genera-
bo? Sed si poterit fieri, vt concipiam intacta, & ge-
nerem clausa, indica modum, & paratum inuenies
cor meum. Omnibus enim modis exopto me ego
D Deo meo, vt habeam prolem, & non perdam pudo-
rem.] Idem verò alibi rem omnem plenius expli-
De sanctæ virginitate cap. 4.
cans, & Marię votū ex eodem Euāgelij loco astruēs,
in hunc modum scribit: Ipsa quoq; virginitas Ma-
riæ gratior & acceptior, quia eam non conceptus
Christus viro violaturo, quam conseruaret ipse præ
Illustris Augustini locus, quod Maria suam virginitatē Deo consecrarit.
ripuit: sed priusquam conciperetur, iam Deo dica-
tam, & de qua nasceretur, elegit. Hoc indicant ver-
ba, quæ sibi fœtum annuncianti Angelo Maria red-
didit. Quomodo, inquit, fiet istud, quoniam virum
non cognosco? Quod profecto non diceret, nisi
Deo Virginem se antè VOVISET. Sed quia hoc
Israelitarum mores adhuc recusabant, desponsata
est viro iusto, non violenter ablaturo, sed potius
contra violentos custodituro, quod illa iam VO-
VERAT. Quanquam etiam si hoc solum dixisset:
Quomodo fiet istud? nec addidisset, quoniam vi-

rum non cognosco non quæsiisset vtique, sibi promissum filium quomodo fœmina paritura esset, si concubitura nupsisset. Poterat & iuberi Virgo permanere, in qua Dei Filius formam Serui congruenti miraculo acciperet, sed exemplo sanctis futura virginibus, ne putaretur sola Virgo esse debuisse, quæ prolem etiam sine concubitu concipere meruisset, VIRGINITATEM Deo dicauit, quum adhuc quod esset acceptura nesciret, vt in terreno mortalique corpore cælestis vitæ imitatio voto fieret, non præcepto: amore eligendi, non necessitate seruiendi.] Quæ Augustini verba & Scripturæ, & rationi consentanea, censorem quamuis rigidum non reformidant, & simul grauiter docent, Mariam non modo virginitatem suam Deo sancte vouisse, sed etiam propter nuncupatum hoc votum cælesti Patri gratiorem fuisse, quod se totam scilicet, tum corpore, tum spiritu Deo prima dedicasset, atque iam tum sub Moysi lege viuens, libere & ex amore consecrasset, eaque voti ratione id obtinuisset, vt in carne vitam omnino cęlestem meditaretur, & secururis Christianis virginibus ad vouendum egregio præluceret exemplo.

Notãda in superioribus verbis Augustini, nõnulla.

SED nunc vide mi Lector, quam candide iudicent, quam humaniter Augustinum tractent nostri Centuriatores, qui de tanto Præsule & nunquam satis laudata Ecclesiæ columna tam futiliter ac irreuerenter audent pronunciare: *Ineptum est quod Augustinus & alij hoc loco affirmant, Mariam castitatis voto obstrictam, atque ideo dixisse: Virum non cognosco: sed testatur Lucas eam desponsatam fuisse viro: quæ res nequaquam per iocum aut simulate fieri potuit.* O Aristarchos, qui vt sese ineptissimos prodant, clarissimum Ecclesiæ lumen Augustinum dicunt ineptire. Is verò in præsenti causa nihil ab Euangelica veritate discedit, sicut illi faciunt, sed sensum verborum genuinum explicat, ac præterea suam Mariæ laudem legitime tribuit, eiusque verba sic interpretatur, vt nemo rectius ac proprie magis possit interpretari. Neque tantum Augustino isti tenebriones obtrectant, sed etiam reliquos eiusdem sententiæ Patres eadem procacitate perstringunt atque mordent. Certè Augustino astipulatur Gregorius non ille Romanus, sed antiquior Nyssenus, Basilij Magni frater, cuius hæc est oratio: Si Maria liberorum causa ducta fuisset à Ioseph, quomodo parituram Angelo prænuncianti se rem nouam & alienam audire præ se tulisset, quũ ipsa quoque sese obstrinxisset naturæ lege, vt aliquando Mater esset? Verum, quia carnem Deo CONSECRATAM, tanquam sanctum aliquod oblatum munus oportebat intactam integramque præstare: Idcircò licet, inquit, Angelus sis, licet è cælo venias, licet id quod ostendis, naturam superet humanam, tamen me virum cognoscere nefas est. Quomodo sine viro mater ero? Ioseph enim sponsum noui, sed virum non cognosco.] En tibi Mariæ carnem Deo consecratam, & tanquam sanctum aliquod oblatum munus Gregorius vocat, & votum eius agnoscit, ob cuius religionem virum cognoscere, aut liberos aliarum more coniugum generare illi nefas esset. Eadem Nysseni verba repetit Simeon Metaphrastes, simulque confirmat, Mariam ab his, quæ in animo secum statuerat, non discessisse, sed suo responso hoc præ se tulisse: Est mihi prohibita cum viro consuetudo: vel sicut Antipater locum interpretatur: Ego, inquit, sola naturam in nouo, liberos procreandi consueta ratio in me negligetur: dic mihi modum ô hospes, noua enim & peregrina nuncias.]

Centuriatorũ arrogantia & vanitas in Augustini sententia reprehendenda.

Cent. 1. lib. 2. ca. 10.

Augustino suffragari Veteres in voto virginitatis Mariæ approbando.

Orat. de humani Christi generat.

Orat. de ortu & educatione beatæ Mariæ.

Orat. de sancta Elisabeth. Rupertus.

ACCEDIT huic sententiæ Aponius, breuiter quidem, sed expedite sic rem explicans: Nisi voluntas fuisset in Maria conseruandæ virginitatis, non diceret: Quomodo fiet, quum virum non nouerim?] Qui præterea Ioannem Baptistam & Mariam in Euangelica castitate seruanda veluti principes facit, & Turturi conferit, quæ compare semel amisso, coniugij societatem cum altero nunquam init, sed vitam perpetuo cœlibem ducit. Vnde quod in Cantico canticorum legimus: Vox turturis audita est in terra nostra, idem Aponius in Maria dicit impleri, quæ nimirum tanquam castissima & innocentissima, in terra licet impura & coinquinata, vocem illam ediderit: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Quam diu enim, inquit, præuaricationis velut hyemis tempus triste constrictumque ab omni germine bono obtexerat faciem mundi, & in sua ditione obtinebat Diabolus terram, hæc dulcissima vox turturis per gloriosam Mariam non est audita in terra. Sed vbi magnus ille iustitiæ Sol, qui nobis indulgentia æstatis vbertatem adducendo exortus est? cœpit desiderij conseruandæ virginitatis vox turturis in terra nostra auditi, & quæ prius impiorum nuncupabatur, nunc suam terram vel Ecclesiæ, Dei sermo vocitare dignatur.] Vides ex his etiam, quanti propositam Mariæ sententiam facere debeamus, quæ sit vox illa mysticæ turturis in terra nostra primum audita, ac euidens testimonium à Maria dicatæ Deo virginitatis. Quanquam non sum nescius, propositum turturis exemplum, ad vidualis potius, quam virginalis pudicitiæ commendationem valere, & ex omni animantium genere vix quicquam posse proferri, quod Marianæ castitatis imaginem satis referat conuenienter. Est interim turtur Mariæ sicut & Christi typus, quoniam auis pudicissima semper habitans in sublimibus, Hieronymo teste.

Libr. 4. in Cantic.

Aponius monstrat Deo sanctissimam Mariam & Baptistam principes.

Cantica.

Maria vocem mysticis, cantica vox quomodo primũ audita sit in terra nostra.

Definitio conseruatæ virginitatis vetere, sed nouo Testamento conuenit.

Li. 1. de vanitatibus Verb.

Serm. Sigismundum.

Maria corporis & animi castitatem vouit Deo, iuxta Bernardũ.

CVM his iungamus Bernardum, à quo diluciderescriptum legimus, quod Maria in libertate spiritus legis Mosaycę decreta transcendens, illibatam Deo corporis simul & spiritus sanctimoniam vouerit. Tum alibi verbis tradit clarissimis: Verè sancta corpore & spiritu & integritatem carnis habens, & propositum virginitatis.] Hoc autem propositum vocat immobile, ac inde comprobat, quoniam illa promittente filium Angelo, nulla ex parte dubitauit. Sed & vetustior Bernardo Beda non aliter, quam in hunc modum Mariæ verba declarat: Propositum suæ mentis reuerenter exposuit, vitam videlicet virginalem se ducere decreuisse. Quæ quia PRIMA fœminarum tantæ se virtuti mancipare curauit, iure singulari præ cæteris fœminis beatitate meruit excellere.] Et rursus: Verè gratia erat plena, cui diuino munere collatum est, vt PRIMA inter fœminas gloriosissimum Deo virginitatis munus offerret.] Cum his planè consentit Anselmus iam antè citatus, sed qui de

Ser. in natiuit. Mariæ.

Sermo. 4. in Assum. Mariæ. Homil. de festo Annunciat.

Maria prima fœminarum vouentium virginitatem.

qui de hoc Virginitatis proposito rursus in hunc modum disseruit: Virgo tenera & delicata, regali stirpe progenita, & speciosissima, totum amorem suum, totum studium suum ad hoc intẽdit, vt corpus & animam suam Deo virginitate perpetua cõsecraret. Sciebat enim, quod quantò sanctius eam seruabat, tantò sublimius ei, qui omnium castissimus, imò qui ipsa castitas est, appropinquaret.] Nec mediocriter valet in Scripturis interpretandis Rupertus perspicuè docens, quòd Maria virginitatis votum egregium prima vouerit Deo. Idem euidenter & his quidem verbis affirmat Honorius: Beatæ Virgines, quæ contempto seculi luxu, integritatem carnis & propositum castitatis sectantur, Mariam matrem Christi imitantur. Hæc enim prima inter mulieres (vt ab eodem alibi dictum est) vouit Deo virginitatem, & ideo sola inter mulieres meruit Virgo summæ prolis fœcunditatem.]

Maria corpus animam in virginitate cõsecrat Deo. Maria primũ vouerit virginitatem.

Lib. 3. in cant. Serm. in festum Mariæ.

Tam consentienter atque constanter iudicant Patres, adeóque ex ipsis Euangelij verbis demonstrant, Mariam ex voto Virginem, adeóque vouẽrium virginum primam extitisse. Quę res ili eximiam profectò prærogatiuam, & immortalẽ laudem parit, quòd non solùm perfecto virginitatis dono excelluerit, sed etiam in hoc pietatis genere nulli secunda, primas omninò tulerit. Euangelicarum nempè virginum princeps, quæ citra exemplum Deo immortali placuit: quando nulli fœminæ ante Mariæ ortum hoc congruit, vt sanctam virginitatem vltrò amplecteretur, & in eo cum tãto suauitatis odore Domino in perpetuum se holocaustum offerret. Vbi de veteri lege non attinet dicere, quæ hoc proprium sibi vendicabat, vt fœminas in coniugio fœcundas extolleret, ac singulari priuilegio decoraret: steriles verò ac cœlibes auersaretur: Non erit infœcunda, inquit, nec sterilis in terra tua. Et rursus: Non erit apud te sterilis vtriusque sexus. Quid in illo populo vel optabilius, vel beatius, præterquàm liberos gignere, pignoribus abundare, hæredes relinquere? nulla cura seruandi pudoris, sed procreandæ sobolis studium erat maximum. Quare cum vir nobilis & in pugnando felix, sed ad vouendum præceps Iephte, voti se religione putaret astringi, atque occurrentem victori sibi primùm filiam Domino vellet in holocaustum offerre, non hęc tam duro sibique pernicioso parẽtis decreto restitit, neque propterea quòd infans & ætate florenti occideretur, sed quoniam absque sobole moreretur innupta, multis diebus lugendum sibi virgo duxit, vtpotè filiorum orbitatem ipsa morte acerbiorem sentiens. Hoc solũ mihi præsta, inquit: dimitte me, vt duobus mensibus circumeam montes, & plangam virginitatem meam cum sodalibus meis. Adeò nulla Iudæis gratia, nulla dignitas perpetuæ & decretę virginitatis visa est. Id quod Bernardus expendẽs, & ad causam præsentem accommodans, in hunc modum scribit: Quæ lex, quæ iustitia, quæ pagina veteris Testamenti vel præcipit, vel consulit, vel hortatur in carne non carnaliter viuere, & in terris angelicam ducere vitam?] Verùm eo admirabilior videri debet Maria, quæ vt idem Bernardus affirmat, quum nullum præceptum, sed nec consilium, nec exemplum haberet, nisi quod vnctio illam dòceret de omnibus, elegit in Israel esse con-

Indignitas accedit Mariæ prerogatiuæ, quod prima non solum voueret sed exploso voue re docuerit virginitatem. In veteri lege non virgines, sed fœcundæ mulieres commendatæ.

Exod. 23. Deuter. 7.

Iudic. 11

Iephte filia suam deflet virginitatem, cum moritura est.

Hom. 3. de beata Virg.

Admirandum Marię consilium in promittenda virginitate.

Hom. 3. de beata Virg. Apocal. 14 1 Cor. 10.

1. Cor. 7.

Ibidem.

Matth. 19 1 Cor. 7

Maria spiritus primitia sacrificans, ad sãctam virginitatem prima peruenit.

Maria virgines omnes alias longo post se interuallo reliquit.

temptibilis, & vt illi placeret, cui se probauit, maledictum incurrere sterilitatis. Vnde hoc demùm assecuta est, vt maledictio benedictione commutaretur, & sterilitas fœcunditate recompensaretur, vtque antiqua mulierum maledictio excluderetur, & ipsa noua mater nouam acciperet benedictionẽ, adeò vt pro maledictione Israel beatam illam prę omnibus omnes nunc prædicent generationes. Virgo certè admiranda, quæ licet sub lege viueret, tamen supra legem sic est philosophata, vt Euangelico Spiritu plena, ad eam corporis animíque puritatem, qua maior esse non poterat, se totam componeret. Puritatem dico, quam mundus ridebat, non exigebat Lex, vsus ignorabat, populus pro nihilo ducebat, & fragilis fœminarum natura vix sustinere posse videbatur: O heroicum igitur & plusquam virilem nouæ Virginis animum, quæ non muliebri moueretur affectu, non mundi iudicium attenderet, non sexus imbecillitati cederet, non carnis illecebris, & molli conditione seduceretur, non denique florida iuuentute impediretur, quo minus se vitámque omnem Deo dicaret, corpore simul & spiritu sancta vsque perseueratura. Vt hinc velut attonitus idem Bernardus non temerè sciscitetur: Vbi legeras: Beata Virgo de virginibus, quia cantant canticum nouum, quod nemo alius cãtare potest, & sequuntur agnũ quocunque ierit? Vbi legeras: Laudatos esse, qui se castrauerunt propter regnum cælorũ? Vbi legeras: In carne enim ambulantes, non secundũ carnẽ militamus? Et qui matrimonio iungit virginem suã, benefacit: & qui nõ iungit, melius facit? Vbi audieras: Volo vos omnes esse sicut & meipsum: & bonum est homini, si sic permaneat secundũ meum consiliũ: Christo ergo deuoues te exhibere virginẽ: & nescis, quod ipsi exhiberi te oportet etiã matrem.] Verè igitur primitias accepit Spiritus, quæ multo antè intellexit, desiderauit, complexa est cœlibatum, quàm Christus hoc vitę genus vel per se, vel per Paulum suaderet, ac virgines corpore & animo incorruptas sãctásque commendaret. Hæc tanta Virginis est nostrę commendatio, quantam alia nulla promeruit, & in omne tempus non est promeritura: tanta, inquam, vt castior, sanctior, ornatior, augustior ac venerabilior alia virginũ nulla possit existimari. Sola Maria est supra virgines omnes quantumuis nobiles & sanctas, votique religione obstrictas, quæ noua & insueta religione permota, hanc primam viam inuenit, & inuentam Adę filiis dux & magistra demonstrauit, vt in carne vitam Angelicam degant, purúmque ac perpetuum cœlibatum voto sancto confirment.

Quibus epithetis ornentur virgines, quę cum Maria suam Deo dedicant virginitatem.

NEC aliæ quidem virgines olim in Ecclesia commendabantur, perfectæque cẽsebantur, quàm quæ suam Deo continentiam sanctè promisissent, & quæ sicut [a] Augustinus loquitur, Deo dicatæ pia continentia essent virgines. Easdem [b] Ignatius Deo se consecrantes, [c] Cyprianus Deo dicatas, [d] Optatus velatas Christi sponsas, [e] Hieronymus Christi flamine consecratas, [f] Ambrosius velatas, & sacro velamine tectas, [g] Augustinus Dominicas, sanctimoniales & castimoniales, [h] Fulgentius Deo consecratas, ac alij demùm sacras, vel perpetuæ continentiæ sectatrices, aut virginitatem siue continentiam professas libenter appellant. Cuiusmodi virgines semper in Ecclesia floruerũt,

a Lib. de sanctis virg. c. 2. b In epist. ad Antiochens. c Lib. 1. epistol. 11 d Lib. 6. cont Donatist. e Ad Eustochium de custod. vir. Et in epitaphio Pauli, nec non ad Demetriadẽ f Lib. de inst. virginis ca. 18. Et ad virginem lapsam cap. 5. g Serm. 23. in Euangel. 2. Matt. Et enarra. Psal. 83. & 75. h Epistol. 3. ad Probam. de B. Vir.

N

quòd scirent eruditi, sermonem Christi de optimo Eunuchorum genere propositum, ad virgines inprimis pertinere, ac illas vnà cum Paulo coniugibus anteferrent. Proinde [a] Chrysostomus ætati suę gratulatur, quæ plures in Ecclesia virgines ac viduas quàm coniuges exhiberet. Tùm [b] Gregorius Magnus aliquot Virginum milia suis sumptibus aluit, & aduersus Mauritium Cæsarem eos propugnauit, qui passim casti monachi, quàm generosi milites esse maluerunt. Neque solùm in priuatis ædibus, sed etiam in conclusis monasteriis olim Virgines admodum fuere frequentes, calumniantibus interim Manichæis pium studium Episcoporum, qui suis suasionibus in populo tantùm efficerent, vt penè maior in Catholicis Ecclesiis sacrarũ virginum, quàm mulierum numerosiras haberetur. Id quod [c] Augustinus apertissimè tradit, simúlque confirmat [d] Ambrosius, suo quidem seculo pauciores homines in Occidentalibus Ecclesiis fuisse natos, quàm in Oriente & Africa virgines consecrarentur. Tùm peruetusti scriptores Iustinus & Athenagoras memoriæ prodiderunt, Christianos in vtroque sexu innumerabiles olim repertos esse, qui in sacro & perpetuo cœlibatu consenescerent, ac incorrupti planè perseuerarent. Attingam duntaxat ritum ac honorem publicum in velandis virginibus iam olim obseruatum, & à multis Patribus sacrisque Synodis comprobatum. Virgo quasi Regina in solenni conuentu Ecclesiæ, inter lumina splendida, & à candidatis comitata procedere, sacrúmque velamen ad sacrum altare à solis Episcopis accipere solebat, populo non solùm ad illũ consecrationis diem cõcurrente, sed lætum etiam Amẽ acclamante. Cæterùm post factam publicè promissionem & consecrationem, cuius memoriam perpetuam retinere debebant, vt Basilius etiam Magnus admonet, iam illæ Christo dicatæ sponsæ & sacræ virgines, quibus nihil esset inuiolabilius, à tota Ecclesia existimabantur. Igitur quod Paulus affirmat: Si nupserit virgo, non peccauit, sic veneranda semper antiquitas intellexit, vt ad virginem non dicatam Deo, neque voto continentię obnoxiam pertineret. Ad hunc enim modum Pauli verba declarant [e] Epiphanius, [f] Chrysostomus, [g] Ambrosius, [h] Theophylactus, [i] Photius. [k] Hieronymi verba luce sunt clariora: Si nupserit virgo, nõ peccauit, non illa virgo, quæ semet Dei cultui dedicauit.] Quamobrem [l] Augustinus non semel docet, virgini castimoniali, vel quæ iam Christo dicata sit, nullam nubendi aut voluntatem, aut potestatẽ competere: lapsus autem & ruinam à castitate sanctiore, quæ vouetur Deo, adulteriis esse peiora. Igitur quod Paulus affirmat: Si nupserit virgo, non peccauit, ad nondum velatam Deóque consecratam, quum alij veteres, tùm Chrysostomus & Ambrosius referendum esse diserte testãtur. Nam quæ Christo se spopondit, & sanctum velamẽ accepit, vt verbis vtar Ambrosianis, iam nupta & immortali viro coniuncta est, vt si nubere voluerit, communi coniugij lege adulterium perpetraret, & aucilla mortis efficiatur.] Tantum abest, vt tàm sacrilegi complexus, & incestæ nuptiæ, quibus nunc Sectarij turpissimè tum indulgent, tum patrocinantur, honesto coniugij nomine apud cordatos vel tegi, vel excusari vnquam possint. Hinc

Sacrarum virginum ingẽs olim multitudo. *Matth.13. 1.Cor.7.*

a Hom.12.in Epist.ad Romanos.
b Vide vitam Gregorij.
c Lib.30. contra Faust.
d Li. 6. 3. de virginibus.
In Apo. pro Christian.
Vide Ambr. de inst. virgin.c.18. Et ad virg. lapsam.c.15.
In obiurga. Susanne lapse.
1.Cor.7.

Virgines olim non sine ritu solenni velabantur.

Inexcusabiles esse Sectarios in sacrilegis nuptiis conuedẽdis.

e Hæres. 61. con. Apost.
f In. 1.Cor.7 Et lib.de vera virgin.
g Li. de vid. & ad virgi. lapsam.c.5. Et in Epist. ad Cor.
h In eandem Epi. Pauli.
i In dictum locum Pauli.
K Lib. 1. adversus Iouin.
l In enarra. Psal.75. & 83. Et lib. de bono vidu. cap.8.
1.Cor.7.

A illi canones iampridem in Ecclesia recepti, & à Synodis confirmati: Virgines quæ post consecrationem nupserint, non tàm adulteræ quàm incestæ sunt. Vouentibus non solùm nubere: sed etiã velle est damnabile.] Hinc iterum tantus veterum sanctissimorúmque Patrum zelus in illis corripiendis, à quibus promissa Deo continentia quouis modo esset labefactata. Certè Chrysostomus Theodorũ Monachum, Hieronymus Sabinianum Diaconũ, Ambrosius Susannæ virginis corruptorem seuerè prorsus obiurgat, quandoquidem illi à sanctæ virginitatis curriculo ad vitam malè castam deflexissent, sacrásque virgines non sine pudendo sacrilegio ad turpitudinem sollicitassent atque pertraxissent. Ac Hieronymus quidem cũ Diacono agẽs, qui virginem ad stuprum in sacro loco sollicitarat, etsi veniam petenti condonet, tamen mulctam ab eo simul exigit. Hortatus sum, inquit, vt ageres pœnitentiam, & in cilicio & cinere volutareris, vt solitudinem peteres, vt viueres in monasterio, vt Dei misericordiam iugibus lachrymis implorares,] Tanta erat seueritas veteris Ecclesiæ, si quis sacram virginem violare tentarer. Verùm hæc lõgius prosequi, licet aduersus nouatores momentũ habeat, tamen à nostro quidem instituto alienum est.

Vide canones Gratiani 27.distin. quæst.1.
Vetus Ecclesia vt sacrae virgines pro huiusmodi suis reclusis cerebrioribus quæ dilapsæ Seuerè Pœnis In sacerdos virginum corruptores.

Proinde vt ad Mariã redeat oratio, hæc vna virginũ Dux & Regina est, quæ viam pulcherrimã cæteris aperuit & muniuit, vt quod anteà probrosum & maledicto obnoxium videbatur, id honestum fieret ac in laude poneretur, plurimísque Christianis charum ac familiare per omnes ętates, & in omnibus ferè hominum ordinibus haberetur. Secuti sunt ergo greges Eunuchorũ, qui seipsos tota vita sanctè castrarunt, & cum Maria consiliũ cœlibatus amplexi, perpetuámque continentiã spõtè professi sunt. De his veteres, præsertim [a] Athanasius & [b] Basilius accipiunt illud Prophetæ dictum. [c] Adducentur Regi virgines post eam. Nã & [d] Epiphanius manifestè restatur, ætate sua multis virginibus familiare fuisse, vt in nomẽ ipsius Mariæ (sic enim vertit [e] Cornarius) degere, castitatémq; seruare ac continere studerent. Tum ex [f] Eusebio Cæsariensi, [g] Ambrosio, [h] Augustino, aliísque Patribus luculẽter apparet, quam ingens veteris Ecclesiæ studium nõ solum in fœminis, sed in viris etiã viguerit ad sanctã continentiam promittendam, colendam, conseruãdámque. Scitè igitur à Bernardo dictũ est: Castissima Virgo mater in confinio vtriusque legis votum consecrauit perpetuæ & integerrimæ virginitatis.] Ac rursus: Offerantur Regi virgines, sed post eam, nam primatum sola vendicat sibi.]

Maria vouentis exemplum complures in vtroque sexu recte sectari fiunt.

a In Encomio de sanctissima Dei par.
b In Psal.44
c Psalm.44. ad Cons. Antid.her.78.
e Lib.3.de demonstratione Euang. cap.8.
f Lib.3.de demonstratione Euang. cap.8.
g Lib.1.de virginibus.
h Lib.3.cont. Faustum.
Psalm.44.
In Serm.Signum magnum.
i In.1.c.1.
K Libr.de virginitate cap.4.
l In 3. prima quæst. 2.& 1. dic.4.
Quando Maria votum vouerit virginitatem.

Roget fortasse quispiam, quo tempore suã Maria virginitatem obtulerit ac consecrarit Deo. Haud dubiè priusquam ad illam salutandam accessit Angelus, quantumuis [i] Beza reclamet. Præstat enim vni [k] Augustino id affirmanti credere, quàm Bezę ac vniuerso eius sodalitio, tale quiddam Marię vnquam in mentem venisse perneganti, subscribere. Vnde fatetur etiam [l] Thomas Mariam antequàm viro desponsaretur, virginitatem in desiderio habuisse, suámque voluntatem diuino arbitrio commisisse, votum autem expressum post factam despõsationem, & ante Gabrielis aduentũ, quum iam de voluntate diuina certior facta esset, accessisse, Iosepho quidem sponso in hunc ipsum consentiente,

consentiente, & ex communi voluntate sacra & perpetua virginitas obseruaretur. Ac rursus quæret aliquis hoc loco: Si vouit Maria virginitatem, quam vouendi rationem secuta est? Curiosa quæstio, sed cui tamen ex Abdia responderi potest, hanc illius vouentis fuisse formulam: Domine, offero tibi virginitatem meam. Quod votum ex diuina reuelatione conceptum, & non ex conditione, vt in Scholis loquuntur, sed absolutè factum & expressum esse, quidam magni nominis Theologi doctè & probabiliter annotarunt. Sed Abdiæ verba integrè ascribam, quum ad præsens institutum faciant, & authori Bartholomæo Apostolo tribuantur: Hæc Virgo quum execraretur omnem virum, Prima Deo omnipotenti vouit. Primam autem ideo dixi, quia ex quo homo factus est, ab initio seculi nulla hoc votum Deo obtulit. Hæc ergo prima inter fœminas constituit in corde suo vt diceret: Domine, offero tibi virginitatem meam: quum hocà nullo homine, nec verbo didicisset, nec exemplo ad imitationem videlicet inuita constituisset, vt Virgo pro amore Dei specialiter permaneret.] Quæ quidem oratio tàm malè satisfacit Centuriatoribus, vt eam nigra siue litura, siue censura coercere & castigare contendant: Sic enim loquuntur: *Quod Abdias in concione Regi Polimio Matthæum dicere fingit, Mariam seruandæ virginitatis primum Deo vouisse, ab Apostolica tum historia, tum doctrina alienissimum est.* Egregium verò isthuc artificium, Centuriatoribus sane dignum, qui tàm callidè dissimulare nõrunt, quod odiosum esset fateri, de communi Patrum, quos indicauimus sententia, & vnum interim Abdiam oppugnandum arripiunt, quasi solus ipse Mariæ siue ioco, siue seriò tantùm largiatur, quæ seruandæ virginitatis votum Deo primum vouerit atque nuncuparit. Deinde nihil tale Matthæus, sicuti confingunt, sed Bartholomæus Apostolus apud Abdiam loquitur, & vterque virginitatis propositum ac institutum mirificè probat. Sit verò isthæc cuiuscunque vel Apostoli vel Apostolici viri oratio, quæ si à nobis recipiatur & legitimè ponderetur (nam de toto Abdiæ opere nunc iudicare necesse non est) quid quæso habet absurdi, quod Apostolica vel doctrina, vel historia indignum ac meritò reprehendendum censeatur? Sed notum est ingenium Centuriatorum, qui statim Apostolicum esse negant, quod cum nouis ipsorum, adeóque Iouiniani magistri placitis pugnat, præsertim si virginitatis aut meritum, aut votum aliqua ex parte commendetur. Contra verò docti multi sæpè probarunt, & nos alicubi significauimus, ea quæ ad sacri cœlibatus professionem & vouendi ritum pertinent, primo Ecclesiæ seculo recepta & confirmata fuisse, & à doctrina quidem Apostolorum minimè dissidere. Enimuerò si castitatis votum seculo Apostolorum erat ignotum, & à viduis Diaconissis non exigebatur, cur Apostolus Paulus eas viduas damnationi obnoxias facit, quæ primam conscientiæ fidem rescidissent, siue irritã & inanem reddidissent? Oblatrent hic Brentius, Vermelius, Bidenbachius, Centuriatores, quãtum velint: ac certè quidem haud decet, haud expedit nobis, desertores Ecclesiæ magis, quàm Doctores audire, qui præsentem Pauli locum de viduis con-

Vide Abdiam 1.c.10.

Defensio loci Abdiæ contra Centuriatores.

In Ecclesia primitiua notatur receptus eius vsus piè vouendi.
Vouerant virginitatem sua fide votum fecerãt.

A trã Christum votique religionem luxuriantibus siue lasciuientibus constanter interpretantur. In quem sanè modum docent [a] Tertullianus, [b] Ambrosius, [c] Hieronymus, [d] Augustinus, [e] Sedulius, Beda, Primasius, Anselmus, vt Theodoretũ, Theophylactum & Græcos alios his antiquiores, præsertim [f] Chrysostomum & [g] Basilium prætereamus. Tùm grauissimus author Epiphanius [h] propositum Pauli locum de viduis post votum renuentibus adducit, vt suam sententiam, imò verò Apostolorum traditionem confirmet, scelus nimirùm esse, si quis post decretam virginitatem ad nuptias conuertatur. Et Augustinus eundem Pauli locum tractans asserit, continentiam profitentes, nisi reddant quod Deo vouerunt, iure damnari, quoniã primam fidem irritam fecerunt: id est, voluntatẽ ad nuptias à proposito continentiæ deflexerunt.] Ad hæc Basilius Magnus ex hoc dicto Pauli probat, virgines seu fœminas post votũ emissum incontinentes grauissimo Dei iudicio subiici, illarúmque crimẽ maius, quàm eiusmodi viduarum esse: quum hæ velut ancillæ, illæ tanquàm sponsæ Christi in fœdũ adulterium prolabantur. Hæc aliáque id genus plura, quæ perpetua Ecclesiæ praxi (optima diuinæ Scripturæ interprete) corroborantur, sanctæ cõtinentię votũ in Ecclesia etiam Apostolica cognitum, receptũ probatúmq; fuisse haud obscurè cõmonstrãt.

1.Timoth. 5.
a Li.de monogamia.
b In 1.ad Timot.5.
c In epist.ad Gerontiam.
d Li.de bono viduitæ. cap.8.9. Et in enarra. Psal. 75.
e In eandem Pauli locum vide sequentes Theolog.
f in dictum c.5.ad Timo.
g Lib.de vera virgin.
h Const. Apostol.haeres.61. Lib.de bono viduit.ca.8. In Epist.ad Amphilog.

Præterea è si paupertatis votum nullum erat, nec valebat, quùm Apostoli in viuis agerent, cur Petri animaduersione, imò cælesti etiam vltione Ananias & Saphyra tàm dirè plectuntur, quòd suæ cupiditati magis, quàm promissæ paupertati contra suam ipsorum conscientiam satisfacerent, atque ita Spiritui sancto ob occulti voti perfidiam transgressionem mentirentur, quoniam quod abiicere, aliísue communicare vel in commune conferre sanctè promiserant, id aut retinere sibi, aut repetere infideliter voluerunt? Hinc iam Augustinus ad hunc modum ratiocinatur: Si Deo displicuit detrahere de pecunia, quam vouerant Deo Ananias & Saphyra, & vtique illa pecunia vsibus hominum fuerat necessaria, quomodo irascitur Deus, quando vouetur castitas, & non exhibetur? Vouetur enim ad vsus Dei, & non ad vsus hominum.] Ac paulò pòst adiicit: Potest ergo virgini sanctimoniali nubenti dici, quod ait Petrus de pecunia: Virginitas tua nunquid non manens tibi manebat, & antequàm eam voueres, in tua fuerat potestate?] Eodem exemplo veluti telo sese munit Basilius, vbi cum virgine post votum lapsa expostulat: non enim solùm in Ananiæ crimen impingere, ac sacrilegij reos esse, qui rem sacram de loco sacro surripiunt, sed multò magis eos, qui dicata Deo corpora polluunt, & fornicando profanant. Cum his planè congruunt, quę Fulgentius in hunc modum scribit: Si quis rem Domino iam deuotam, carnali victus illecebra, crediderit denuò reposcendam, non est legitimus rei suæ possessor, sed diuini iuris pronunciatur inuasor. Nec immeritò continentiæ iã deuotæ violator immundus audit, quod auarus pecuniæ fraudator audiuit: Nónne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate? qui vtique fecisti hoc, Spiritui sancto mẽtitus es, hoc est Deo nedum hominibus.] Et passim quidem vetustissimi scriptores ostendũt,

Non modo continentiæ, sed & paupertatis votum agnouit Apostolica Ecclesia.

Actor.5.

Promissam continentiam violãs non minus quàm furs sacrilegus cõdemnatur.

Ser. 12. in editione Louaniensi.
In hom. quomodo amittimus & vecis peramus imaginem Dei Epist. de conuiugali debi.

virginitatis continentiæque votum in vsu Ecclesiæ primitiuæ fuisse, quemadmodum qui Apostolicis vixere temporibus [a] Dionysius, [b] Martialis, [c] Ignatius, [d] Philo, quique primum nascentis Ecclesiæ seculum proximè sunt insecuti [e] Clemens, [f] Tertullianus, [g] Origenes, [h] Cyprianus, vt de posterioribus nihil dicam, memoriæ prodiderunt. Rideant ergo, si velint, & pro libidine sua relaxent sacra vota insani Lamperiani: rideant, inquam, siue ringantur noui veterésque hostes Ecclesiæ: Orthodoxi verò ab eo canone, quem sacris è literis depromptum, & [i] Fulgentij libris insertum, sempérque in Ecclesia vsitatum tenent, nunquam se patienter abduci. Sic autem habet: Quisquis seipsum castrauerit propter regnum cælorum, & in corde suo continentiã vouerit, non solùm si mortifero fornicationis crimine maculetur, verùm etiam si aut vir vxorem accipere, aut mulier nubere voluerit, secundum Apostoli sententiam damnationem habebit, quia primam fidem irritam fecit. Sicut ergo secundum Apostoli sententiam dignum est, vt vxori vir debitum reddat, similiter & vxor viro: ita secundùm eiusdem Apostoli dictum: Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatẽ autẽ habens suæ voluntatis, & vouerit continentiã suã Deo, debet eã vsque in finem tota mentis sollicitudine custodire, ne damnationem habeat, si primam fidem irritam fecerit. Vouenti autem Deo & reddenti quod vouit, ipse quoque Deus reddet cælestis regni præmia quæ promisit.

Nullam ergo fidem Centuriatores merentur, qui ab Apostolica tùm doctrina, tùm historia videri volunt alienum, quòd Abdias cum aliis tàm multis de Maria primùm vouente commemorauit. Quid quod Bullingerus, quantumuis Ecclesiæ inimicus tradit, Mariam firmiter sibi proposuisse æternam intactámque seruare integritatem virginitatémque suam, & hinc significanter dicere: Cognosco: non, cognoui: nec, cognoscam, nimirùm vt tenax suum propositum hoc modo rectiùs declaret. Addit præterea, propositum idem Ioseph sponso castissimo fuisse, sic sanctificante corda vtriusque, Spiritu, vt verbis huius authoris vtamur. Erasmus in hunc docuit modum: Quod Maria Ioseph sponso nupserat, dedit gentis Iudaicæ consuetudini, dedit authoritati parentum, & tamen virginitas erat in votis. Id aperit, quùm ait: Virum non cognosco. Nam hic verbum præsentis temporis animi propositũ significat.] Demum Galatinus notauit, veterum Rabbinorum esse traditionem de Iudaicis virginibus valdè lasciuientibus, quod earum impudicitia Deus grauiter offensus, diu Messiæ prorogaret aduentũ, solam verò Messiæ matrem, verè pudicam & integrã Virginem foro, quę viri amplexum non apperet. Id quod Maria reipsa præstitit, propterea dicés: Non cognosco virum, pro, non cognoscam. Cùm enim Hebræa esset Virgo, Hebræorũ more locuta est, qui vna eadémque voce & præsens & futurum tempus sæpè designãt. Quare si Bullingerum, Erasmum & Galatinum sequimur, imò si Patres audimus, non est inepta, vt Centuriatores ineptiẽtes vociferantur, nec infirmum, absurdum & ridiculum, quemadmodum [k] Caluinus cum suo Martyre somniat, sed Euangelio pulchrè quadrat id, quod sæpè diximus, Mariam tanto virginitatis amore flagrasse, suum vt cœlibatum certi propositi, aut sicut nos loquimur, voti religione firmaret. Secus vero qui sentiunt, præterquam quòd à Patribus temerè discedunt, Euangelij verbis per se non obscuris offundunt caliginem, & suspectæ nouitatis amantes, peregrinum alienúmque sensum inducunt.

[a] Li. Eccles. Hierar. c. 6.
[b] Epist. 2. ad Tolosatas
[c] In epist. ad d. Li. τοῦς τῶν ἑσπερίων. Tarsenses.
[e] Li. 2. & 3. Stromatum.
[f] In exort. ad castitat.
[g] Homil. 17. in li. Numer.
[h] De dupli. martirio.
[i] Li. de fide ad Petrum Diaconum, c. 3. qui etiam in Aug. operibus reperitur.

Primi Ecclesiæ scriptores de castitatis voto iam recepto testantur.

Votorum religio accuratè præstãda, iuxta doctrinam Apostolicam.

In 1. Luc.

Bullingerus & Erasmus votum virginitatis Mariæ comprobant.

Etsi verò non ignoramus, Petrum Martyrem hic tergiuersari, & in omnem se volutare partem, nullam vt vouendi rationem Mariæ concedat, tamen haud magnoperè cum illo contendendum putamus, quum respondendi labore nos Michael Medina leuarit. Is eruditissimè amplissiméque scripsit de sacrorum hominum continentia, neque solum dicti Pseudomartyris, sed aliorum etiam Sectariorum fraudes in præsenti causa detexit, virésque ita confregit, alia vt confutatione haud nobis opus esse videatur. Fingit homo ille blasphemus, beatissimam Virginem, quoniam viro desponsata, cui corpus tradiderit, virginitatem Deo vouere nõ potuisse, & ad normam aliarum Iudaicarum virginum vitam suam instituisse. Cui cauillo satis est opponere, quod Germaniæ lumen Albertus Magnus iampridem respondit: Beatissima Virgo licet haberet votum continentiæ firmum, poterat tamen cõsentire in maritalem societatem, facta diuinitus inspiratione vtrique de altero, quod vellet Virgo permanere: & sic consensit in societatem maritalem, & non in copulam carnalem absolutè.] Eundem nodum ita dissoluit Dionysius Carthusianus, Virginé benedictam, quæ confinium erat, & tanquàm horizon vtriusque legis, virginitatem quidem tanquàm sibi placitissimam deuouisse: sed quoniam adhuc sub lege erat, non tàm absolutè, quin honestissimam hanc conditionem addiderit; Nisi Deus de ea aliud quidpiam disposuerit. Non quod ipsa dubitauerit, an intacta manere vellet, sed an deberet. Prætereà Deus excelsus, qui legis autor Dominúsque existit, in amantissima sua supra legem operari elegit, & ob id ex speciali Spiritus sancti instinctu ipsa votum emisit, cum de proposito castimoniæ sponsi sui cœlitus esset edocta. At verò ad celandum dæmonibus incarnationis mysterium, atque ad parcendum virginali tenerítudini, neque vt tanquàm fornicaria lapidaretur, præsertim cũ de Sacerdotali esset prosapia, viro iusto desponsata est.]

Vtinam verò plerique voto castitatis obstricti (de Catholicis loquor) hoc mihi, hoc Ecclesiæ, hoc suo muneri largiãtur, vt sæpè multúmque secum animo reputẽt, quàm honesta, cõmoda, pulchra eximiáque sit sacræ virtus cõtinentiæ, si in vllis quidem aliis, ac certè quidẽ in Ecclesię ministris, quos Angelos Domini exercitũ, & sanctos renibúsq; præcinctos esse conuenit, maximè cõmendanda. Neque verò sat est de hac Euangelica virtute præclare sentire, publicéque cõtra Nouatores disputare: permultum sanè in eo quoque situ est, vt qui sacri cœlibatus legem amplexi sunt, in omni vita se castos purósque conseruent, & si vllis aliis, tũ sibi potissimũ Venerem & libidinẽ omnem, velut nocentissimã turpissimámque pestẽ fugiendam, & nisi perpetuis gehennæ flammis velint exuri, prorsus interdictam esse meminerint. Considerent illi, per Deum immortalem obsecro, quid ipsis continentiæ sacræ magistris Christo & Apostolis, quid diuinis humanísq; legibus debeant.

Redeat

A

B

C

D

In Apologet. Li. 4. de pudicitia.

Michael Medina Petri Martyris ex mitis disciplina & Matrum vestigium in re publicorum Maria non de statu vota vitæ vitæ diffidit, sed in legem vocauit.

Albertus Magnus monitum, non modo licere vouentibus, sed quoque vtrique fieri.

Alia eiusdem quæstionis ratio Iohannis.

De laudibus Mariæ vir.

Lib. de proprietatibus & gratiis Mariæ, cap. 18.

Credit errores dæmonis Sectarorum.

In Post. Euang. dispt. Ioan. dispt.

Lutherus Mariã omni meritorum spoliat, ni hoc pregnãs credit virginitati.

In recogn. 7. ci. ad Cor. Ecclesiastes Mensis.

In Postilla sua Euang. dispto Visitatio Mariæ.

Luce 1.

Mariam Ioãnis Baptistæ nihil meritam Maria statuentes.

Iniq; & sanctimonia tri buo posse, eiusmiuriam Dei diuinæque gratiæ.

Exhortatio omnes sinit castitatem profitentes.

Malachia. Leonis 13. Luc. 12.

Quibus deus sit cultus amare & colere debent Ecclesiastes.

Redeat illis in mentem vetus & probata Ecclesiæ sanctio, facta voti professio, ipsa suscepti muneris dignitas, publica hominum ob impuros Clericos offensio obtrectatióque. Cogitent, quid horum tẽporum sæuissimæ calamitates exigant, nimirum vt si vlli alij, certè sacris ordinibus initiati, à libidine ad castitatem, à luxu & crapula ad sobrietatem & abstinentiam pietatémque omnem se totos reuocent atque conuertant. Moueat eos adeóque permoueat nostræ Virginis imitãdum exemplum, quæ in Domini templo & apud suos domi forísque caruit omni reprehensione, quæ perpetuum vitæ cursum eum tenuit, vt excellens pietas & spectata integritas eam omnibus conspicuam redderet, quæ & sæpè complures ad perfectæ puritatis amorem & cultum suis virgineis & candidissimis moribus prouocaret. An verò in Mariam non peccant, qui sacrum ordinem vita obscœna conspurcant, & neque Dei timore, neque sacrorum reuerentia, neque votorum religione, neque Ecclesiæ authoritate deterrentur, quo minus tantæ Virginis filium fœdis manibus impurísque membris contrectent, dum altari simul & veneri seruiũt, & suum corpus, quod Christo & æternæ pudicitiæ consecrarunt, qualicunque turpitudine clàm palámue contaminant? Quisquis verò in fœdo concubinatus crimine, perinde ac sus in volutabro luti volutatur, præsertim sacerdotij dignitate insignitus, mirum certè nihil apud illum habere momenti quod Petrus Damianus non minus grauiter obiurgando, quàm piè adhortando dixit: Cur ô Sacerdos, qui sacrum dare, hoc est, sacrificium Deo debes offerre, temetipsũm prius maligno spiritui nõ vereris victimam immolare? Fornicans enim à membris Christi abscideris, meretricis corpus efficeris, Apostolo testante, qui ait: Qui adhęret meretrici, vnum corpus efficitur. Et iterum: Tollam, inquit, membra Christi, & faciam membra meretricis? Absit. Quid ergo tibi cum corpore Christi, qui per carnis illecebrosæ luxuriam membrum factus es Antichristi? Quæ enim cõuentio lucis ad tenebras? aut quæ societas Christi ad Belial? Nunquid ignoras Dei Filium adeò carnis elegisse mundiciam, vt ne quidem de pudicitia coniugali, sed de clausula potiùs incarnatus sit virginali? Et ne hoc sufficere videatur, vt tantummodò virgo sit mater, Ecclesiæ fides est, vt virgo fuerit & is, qui simulatus est pater. Si igitur Redemptor noster tantoperè dilexit floridi pudoris integritatẽ, vt non modò de virgineo vtero nasceretur, sed etiã à nutritio virgine tractaretur, & hoc quum adhuc paruulus vagiret in cunis: à quibus obsecro, nunc tractari vult corpus suum, quùm iam immensus regnat in cælis? Si mundis attingi manibus volebat in præsepio positus, quantam corpori suo nunc vult adesse mundiciam, iam in paternæ maiestatis gloria sublimatus?] Sed ad nostra redeamus.

Quàm sit indigna & nefaria fornicatio Sacerdotis.

1. Cor. 6.

Christus de virgine matre natus, & à nutritio virgine educatus.

CAPVT XV.

Marię virginitati præcellens competere meritum & in cęlis præmium, quo sacris virginibus reliquis antecellat, vbi errores etiam Christianis meritis aduersantes disiiciuntur.

Nter alios multos & pestilentes errores, qui cõtra optimam sanctissimámque Virginem hoc tempore disseminãtur, duos valdè cauendos hoc quidẽ loco subiiciemus. Vnus Ilorum est, qui tametsi perpetuam Mariæ virginitatem nobiscum profiteantur, atque Heluidianum dogma damnent: tamen proprium huic virginitati meritũ nec ipsi tribuunt, nec ab aliis tribui volunt. Alter ad plures pertinet, qui dici ægrè ferunt, Mariam vt mater Dei efficeretur aliquo modo promeruisse. Retinent quippe mordicus, quod à suo præceptore Luthero traditum acceperunt, Mariæ virginitatem non magnificiendã nobis, magnificéque commendandam, eandémque ab omni vi & effectu meriti secludendam esse. Etenim coràm Deo matrimoniũ & virginitatem perinde valere: cœlibatum verò, virginitatem, aureolas non nisi nugas ac mera Satanæ mendacia iudicari oportere, vt eiusdem Lutheri verbis vtamur. Nec ignobilis Lutheri discipulus fuit Antonius Coruinus, qui meriti rationem atque dignitatem satis pro imperio Virgini adimit, quùm isthæc malè sanus effutit: *Elizabeth laudat Mariam tanquam electam filiam Dei, quæ à Deo ingentem gratiam sine vllo merito consecuta sit, imo quæ propter hanc gratiam & fidem suam perpetuo in mundo glorificanda sit. Et hoc quidem modo nos quoque Mariam honorare, laudare & glorificare possumus.* Quasi verò sit nefas, Mariam sic etiam prædicari atque coli, vt opera eius meritaque spectemus, aut verbo Dei iubeamur, solam authoris Dei grãtiam, nudámque Virginis fidem contemplari. Scimus, diuinam esse vocem: Laudate Dominum in sanctis eius, sed longè aliter, quàm isti velint, à veteribus intellectam, vt nimirum meritũ Christianum ipsa etiam Dei laudatione contineatur, à quo tanquàm capite, bona omnia proficiscũtur. Elizabeth diuino Spiritu plena, fidem eo quidem tempore admirandam, sed non solam fidem Mariæ prædicat, ac prædicandam nobis ostendit. Agnoscit Virginem gratia cumulatam, sed idcircò non illi meritum tollit, quam omni sanctitate conspicuam adeò reuerebatur, vt eius etiam occursu atque congressu se indignam esse profiteretur. Quamobrem ad primum illius occursum voce magna exclamauit, & in illius laudem his verbis erupit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi, vt veniat Domini mei mater ad me? Verùm notus est sectæ magister, & meritorum omnium deprauator oppressórque Lutherus, qui Mariam ancillam humilem, id est, indignam, inanem, miseram, ac meriti omnis expertem esse fingit, suísque persuadet, nihil vt præclari ac egregij tantæ Virgini relinquant, quæ satis hoc ipso prædicetur scilicet, si absque virtutibus ac meritis nuda duntaxat, & paupercula cùm ab hominibus, tùm à Deo ipso respiciatur. Quare vaniloquos nugatores eos habet & appellat Lutherus, quantumuis ipse vanus atque nugax, qui de Mariæ meritis & dignitate in Ecclesia docent atque scribunt. Iam verò vt Lutheri pressis vesti-

C

D

Elisabeth quã topere Mariã eiusque merita suspexerit.

Luce 1.

In explicat. Cent. Magn.

Quã indignè Mariã depingat ac laudet Lutherus.

giis insistant Centuriatores, claris verbis pronunciant, contra Dei verbum affirmari, quod Maria sua castitate meruit Domini esse mater. Etsi enim hoc quoque Catholici fatentur, tamen alio sensu & cum ea moderatione, quã Scholastici & Patres, vt docebimus, adhibuerunt. In eodem luto hæret Franciscus Lampertus, nihil meriti Mariæ concedens, atque in hunc modum ridiculè colligens: *Si meritis suis nacta est gratiam, ergo non meritis Christi, & non est facta particeps gratiæ eius. Itidem si ex meritis facta est mater Dei, ergo non libero illius manere. Nihil ergo suis meritis nacta est, sed meritis eius, quem erat sanctis Spiritus actione paritura.* Dissimulat interim versipellis, liberum arbitrium meritáque, Sanctorum & Mariæ sine gratiæ diuinæ iniuria, & salua Christi capitis gloria in Ecclesia Catholica prædicari. Sed & Erasmus ad Marianum meritum excludendum detorquet id, quod de se Virgo seruandæ modestiæ causa dixit: Respexit humilitatem ancillæ suæ, ac ægrè fatetur Mariam, vt mater Dei fieret, promeruisse, velut hoc diuino duntaxat fauori tribui debeat. De hoc autem posteà pluribus.

Centuriatores quomodo Mariana meritum negent

Cant. 11. c. 4.

In paraphr. Lucæ 1.

Francisci Lãperti & Erasmi sententię.

In paraphr. Lucæ 2.

Nunc priusquàm ad ipsum Marianæ virginitatis meritum accedamus, de Lutheri discipulis præfari cogimur, qui cum Manichæis ne liberum quidem arbitrium nobis concedunt, aut certè illud ad meriti rationem parum aut nihil valere contendũt. Nos autem [a] Augustinum, [b] Prosperum, [c] Fulgentium sequentes diserè testamur, diuina gratia liberum hominis arbitrium non adimi, sed liberari, nõ perimi, sed renasci: non euerti, sed conuerti, non auferri, sed roborari, non euacuari, sed reformari, renouari atque sanari. Deinde palàm affirmamus, Christianum meritum toties in diuina Scriptura commendari, quoties illa iustis eorúmque benefactis remunerationem, mercedem, coronam, gloriã attribuit atque promittit. Quod meritum benefactis fidelium conciliari, eáque coram Deo valere, nec solum temporaria, sed & perpetua remuneratione digna esse pronunciamus, non ipsorum quidem operum ratione, si in Adæ filiis nudè illa spectentur, sed partim ob gratuitam Dei promissionẽ, qua vltrò se ipse amicis fidelibus, corúmque benefactis debitorem fecit, partim ob liberalem cõmunicationem Spiritus, qui per Baptismum & fidem acceptus, dum per charitatem in mente habitat, benè piéque operandi volũtatem simul & facultatem in Christo renatis suppeditat, ac simul eorum, tanquàm filiorũ, opera suo Patri grata, certísque præmiis digna efficit. Igitur gratiam ab operibus meritoriis non secludimus, imò ea ipsa ex Dei gratia & bonitate tanquàm radice, pendere fatemur: & rursus piorum opera suo merito & præmio non esse fraudanda dicimus, nimirùm vt & Dei misericordia & iustitia simul in renatis prædicentur. Valeant igitur morosi ineptíque censores, qui ne quid meritorum Mariæ, Sanctis aliísque iustis concedant, meriti nomen Patribus omnibus vsitatum, & Scripturis cõsentaneum, ac ipsius mercedis seu præmij correlatiuum, vt in Scholis vocant, vix audire sustinẽt, quíque cum Caluino, Christi etiam merita oppidò quàm petulanter oppugnant. Rectiùs autem nunc sapiunt ex aduersariis, qui Stoicum Lutheri & Caluini rigorem fugiunt, & cum Philippo moderatiores effecti, de bonorum meritis docent. Nam Philippus in vltima locorum suorum editione suam & A magistri Lutheri sententiam ita correxit: *In reconciliatis bona opera quàm placeant fide, propter Mediatorem merentur præmia spiritualia & corporalia in hac vita & post hanc vitam, sicut clare ostendit parabola de negotiantibus: Habenti dabitur, &c. Et 1. Timoth. 4. dicitur: Pietas habet promissiones præsentis & futuræ vitæ. & Marc. decimo: Qui dederit potum vni ex minimis propter doctrinam, sed cum tribulatione, & post hanc vitam, vitam æternam.* Ac alibi rursus: *Verum est bona opera mereri remissionem pœnarum corporalium, sicut Niniuitæ meruerunt sibi pœnam remitti.* Qui præterea publicè disputans, hoc axioma defendit: *Bona opera merentur multa præmia spiritualia & corporalia, quæ dantur tùm in hac vita, tum post hanc vitam, vt multæ tristes pœnæ, publicæ & priuatæ mitigentur propter pœnitentiam & bona opera aliquorum in Ecclesia, iuxtà illud: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* Et pòst subiicit: *Quia placet Deo obedientiæ in reconciliatis, merentur præmia in illis legalibus promissionibus proposita, vt: Date, & dabitur vobis. Item: Qui dederit potum aquæ vni ex minimis meorum, propter doctrinam habebit mercedem. Vult Deus & talibus exerceri fidẽ, nec dubium est hæc promissa præstari.* His accedit confessio VVittenbergẽsis, quæ Philippo subscribens, tantùm bonis operibus largitur, quantùm est satis ad præmia quædam siue corporalia siue spiritualia promerenda. Verùm isti de spiritualibus duntaxat, non de cælestibus præmiis meminerunt, velut eos fateri pudeat, quod in Dei verbo expressè traditur, cælestia etiam præmia & vitam æternam piorum meritis à Deo rependi. Hoc enim est, quod legimus in [d] vinea operantibus denarium, [e] in agone certãtibus βραβεῖον siue palmam, vt Cyprianus atque Ambrosius legunt, [f] in stadio cursum consummantibus iustitię coronam, sed & [g] bona facientibus vel [h] in spiritu seminantibus vitam æternam à Deo iusto reddi, & [i] temporarias demùm afflictiones piè tolerantibus æternum gloriæ pondus operari. Præclarè igitur tradit [k] Augustinus: Vita æterna totum est præmium, cuius promissione gaudemus, nec præmium potest præcedere merita, & priùs homini dari, quàm dignus est.] Et rursus: [l] Post hanc vitam merces perficiens redditur, sed eis tantùm, à quibus in hac vita eiusdem mercedis meritum cõparatur.] Atque hæc de Christiani meriti nomine atque ratione, quoniam plura dicemus posteà, nunc attigisse sat est. Gregorius Magnus perspicue dixit: Præueniente gratia, & bona voluntate subsequente, hoc quod omnipotentis Dei donum est, fit meritum nostrum.]

Opera meritoria nõ per se, sed ex gratia Dei in fidelibus atque iustis.

Nõ modo Mariæ & Sanctorũ, sed Christi etiam merita impie oppugnantur.

Etiã aduersarii saniores meritũ operũ fatentur pro certim Philippus Melanchton.

Ca. de operum premiis.

Mat. 25.

In disputat. de iustific.

In disputat. de bon. oper.

Luc. 6.

Mat. 10.

Non ẽpersolum de spiritualibus, sed & æternis & temporalibus præmiis subinde eum cadunt.

a Lib. 3. hypognost. Et lib. de natu & & gratia. 6. cap. 32.

b Lib. contra Cassian. Et in epist. ad Ruffinum.

c Lib. de incarn. & gratia Iesu Christi cap. 20.

Cap. de bonis operis.

d Mat. 20

e 1. Cor. 9.

f 2. Tim. 4

g Rom. 2. Matt. 19. & 25.

h Galat. 6.

i 2. Cor. 4

K Li. de numero Eccle. Catholica.

l Lib. de perfectione iustitiæ responsa.

Ho. 9. in Ez.

Iam verò ad Catholicam de Christiano merito confessionem illud quoque spectat, vt citra dubitationem omnem asseratur, Sanctorum merita, & quæ his respondent in cælesti regno præmia nequaquàm paria esse, quantumuis recentiores veterésque Iouinianistæ ringantur. Quomodò enim multæ [a] mansiones apud Patrem, si non pro varietate meritorum? quomodo & [b] stella à stella distabit in gloria, nisi pro varietate radiorum? Pro differentia mercedum, operarum credenda distantia est: Maiora certamina, maiora sequuntur præmia.] quemadmodum clarissime loquitur Tertullianus. Variis sane modis peccata punit Deus, & ex malis alios mitiùs, alios grauius damnat, vt è Scripturis enidentissimè constat, ac Ethnici quoque iam olim sibi persuasum habuerunt. Iam si iustitiæ diuinæ largimur, quæ ad castigandos improbos supplicia

Merita & præmia iustorum inæqualia.

a Ioan. 14.

b 1. Cor. 15

In Scrip. Et li. 4. cont. Marcionem. Et li. ad Scapulam.

Matth. 5. & Luc. 12.

Ioan. 13.

1. Ioan. 5.

Sap. 6.

diuersa

diuera decernat (Potentes enim potẽter tormenta patientur, & fortioribus fortior instabit cruciatio) quãtò magis est consentaneũ eum, qui summa est bonitas, in distribuendis præmiis amicorum, qui plus minúsue promeruerunt, rationem maximã habituũ esse? Aduersarij nõ tenent caput veritatis (vt cum Ambrosio loquar) quo euidentissime cõprehẽditur, nõ in hoc seculo, sed in futuro repositã nostrorũ remunerationẽ esse meritorum.] Credere oportet accedentem ad Deum, inquit Apostolus, quia est, & quia inquirentibus se remunerator sit. Non est iniustus profecto Deus, vt obliuiscatur operis eiusdem Pauli, qui cunctis amplius laborauit, vtque dispar meritum æquali mercede compenset, sicut sapienter quidem Hieronymus ratiocinatur, qui multis & vrgentibus argumentis hunc ipsum Iouiniani errorẽ fortissime dissipauit. Eundem coarguit [a] Augustinus, ac meritorum lumina in sanctis aliis magis, in aliis minus nõ solum hoc reperiri tempore, sed in æterna etiam vita fulgere commonstrat. Qui vero secus sentiunt atque tradunt horum velut agrestem vlulatum & absurdum plane dogma [b] Thelense Concilium reiicit & execratur, quandoquidem vt promiscuè confundant omnia, diuersorum gradus abrogant meritorum, & paupertatem quandam cælestium remunerationum inducunt, quasi Christo vna sit palma, quam tribuat, & non plurimi abundẽt tituli præmiorum.

Iom. 7. in Psal. 118.

Deus propensiores ad premia tribuens, quam ad supplicia inobedientibus infligenda. *Hebr. 11.*

Ia. 2. cont. Iouinian.

a Sermone de vet. Domini. 46. & 49. Et si. è sancta virginitate. c. 26

b Sub Syricio Papa in Africa.

RETINENDVM est igitur, quod in Catholicis hucusque Scholis cõstanter asseritur, & à sanctis Patribus sæpissime confirmatur, iustorum beatitudinem pro illorum præcedentibus meritis æstimari atque reddi, eámque in cælis duplicem esse, principalem vnam, quæ præmium essentiale dicitur, & accidentalem alteram, quæ specialibus illorũ operibus, laboribus, meritis ex Dei promisso attribuitur, quæque illis præter communem remunerationem, excellentis præmij perfectionem siue prærogatiuam quandam adiungit. Non quòd meriti rationem & gloriæ portionẽ externis duntaxat operibus metiamur, sed horum quoque radices fidem & charitatem semper complectimur, nullúmque sine illis meritum & gloriæ gradum agnoscimus Orthodoxi. Habent igitur suam, vt vocãt in Scholis, Aureolam inuicti Martyres, qui legitime pro fide & iustitia ad mortem vsque certarunt, suámque erga Christum charitatem profuso sanguine testati sunt, quíque iam stolis albis amicti, insigne victoriæ, palmas in manibus tenent, vt legimus in Apocalypsi. Habent suam insuper Aureolam sacri Doctores, qui ad iustitiam & pietatem alios sedulò instituerunt, veræque fidei doctrinam, vt magni essent in regno cælorum, vitæ singulari sanctimonia comprobarunt, & idcirco quasi stellæ, vt inquit Daniel, in perpetuas fulgebunt æternitates. Habent demum suam illustrem coronam siue Aureolam Virgines, quibus Christi fides amórque persuasit, non solùm de mundo mundique principe, sed etiam de carne seu lege membrorũ triumphum agere, nec spiritu minus, quàm corpore purum exigere cœlibatum. Hęc enim tria sunt genera operum excellentiorum, quibus cumulatiorẽ gloriam summus ille ἀγωνοθέτης Deus proposuit, vt huius vitæ stadio præclare certantes, aliósque Christianæ fortitudinis laude superantes, sublimioribus etiam ac præstantioribus præmiis tandem co-

Duplex iustorum ępisbea tituda, essentialis & accidentalis.

Meritũ operũ fidem & charitatem prę-supponit.

Apoc. 7.

Aureolam & quid sit specialiter in cęlo regnũ Martyrum, Doctorũ & Virginibus. *Matt. 5. Daniel. 12.*

honestentur. Etsi enim vnus idémque denarius, hoc est, summum æternúmque bonum cunctis in vinea Domini operantibus redditur, atque ita Sanctorum æqualis beatitudo, quam vocant obiectiuam, fore censetur: tamen alij alios, sicut in hoc seculo iustitia & sanctitate, sic in futura vita excellenti gloria, beatitudinéue essentiali præcellunt, maiorísque præmij se remunerationis participes fiunt. Vnde Christus multas & diuersas in domo patris sui mansiones constituit, sicut pluribus quidem [c] Augustinus, [d] Chrysostomus, [e] Cyrillus & [f] Gregorius cum tota Ecclesia docent atque cõfirmant.

Varia premia beatorum in vna vita æterna commorãtium.

Matth. 20. Ioan. 14.

a Tract. 67. in c. 14. Ioan. Et de S. Vir. c. 26.

b Serm. 19. Ioan. 2. de premiis Sanc.

c In cap. 14. Ioan.

d In Euang. de vinea. Matt. 20. Et lib. 12. moralium. Rom. 7.

ACDE virginibus quidem hîc multis agere non attinet, quarum admiranda virtus ac si vsquàm alibi, certe in subigẽda carne & cõprimendis nativæ libidinis aculeis, extinguendísque flammis tàm diu elucet, quãdiu lex membrorũ legi mentis repugnat, grauis illa inter carnem ac spiritum pugna, in vtroque sexu pios vel inuitos exercet. Ea non modo Paulo metum & gemitum attulit, sed & plerosque magna virtutis laude florentes ita prostrauit, vt & cordis & corporis amitterent integritatem. At quo rarior, eo sane præstantior Deóque gratior existit victoria, quæ de blando illo insidiatore & domestico hoste refertur, eóque augustiora beatitudinis præmia illibatæ virgines tandem consequuntur. His igitur Esaias nomen melius, adeóque nomen æternum pollicetur. His Ioannes canticum nouum, quòd solæ virgines sponso suo decantant, & familiariorem cum Agno conuictum adscribit. His demum Christus Dominus non sicut aliis, tricesimum, & sexagesimum, sed cẽtesimum fructum, vt veteres Euangelicum locum declarant, assignat. Ac grauiter eos verberat Augustinus, qui excellentem gloriam & singularem honorem virginibus perpetuóque continentibus tollunt, velut in regno cælorum, nihil illis amplius quàm cæteris à Deo promissum atque reddendum sit. Huic errori primum opponit illud, quod [e] Christus & [f] Esaias de Eunuchis siue spadonibus tradiderunt. Quid enim Christus ait eos, qui pio proposito à ducenda vxore se continuerint, castrare seipsos propter regnum cælorum, id ad cælestem remunerationem pertinere, & in eundem sensum ab Esaia proferri, Dabo eis locum multo meliorem, quam cæteris nempe coniugatis. Nomẽ æternum dabo eis Æternũ enim hoc nomen gloriam quandam propriam excellentémque significare, quod Euangelici spadones cum aliis in Dei regno constitutis non commune, sed distinctum ac singulare habituri sint. Propria igitur virginum Christi gaudia, quæ alij beati non percipiant, à Ioanne describi, illísque duntaxat tribui, qui non solum cordis, sed carnis etiam virginitate Christo agno sese conformant & castissimis illius vestigiis aduersus omnes carnis illecebras voluptatésque muniti, diligenter insistunt. Quid multa? mirabiliter desipiunt, inquit, qui putant huius continentiæ bonum non esse necessarium propter regnum cælorum, sed propter præsens seculum.]

Lib. de sancta vir. ca. 22. & sequentibus.

e Mat. 19.

f Esai. 56.

Esa. 7.

Quæ premia virginibus in verbo Dei promittantur Augustinus è Scriptura probat excellens premiũ virginibus in cælo reseruatum.

Apoc. 14. Matt. 13. Luc. 18.

Lib. de sancta vir. ca. 22. & sequentibus.

Ibid. cap. 27.

Ibid. ca. 23.

Augustino stulti sunt qui cęlibatus vtilitatẽ referũt duntaxat ad pręsentẽ vitã

In 3. par. pastoralis curæ admonit. 29.

VBI AVGVSTINO Gregorius Magnus pulchre subscribit, quum dictum Esaiæ locum explicat in hunc modum: Eunuchi sunt, qui compressis motibus carnis, affectum in se praui operis abscindunt. Quo autem apud Patrem loco habeantur, ostenditur: quia in domo [g] Patris, videlicet æterna

g Ioan. 14.

Gregorii testimonij de singulari mercede virginum in cęlo futura.

mansione, etiam filiis præferuntur. Audiant quod per Ioannem dicitur: [a] Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati: virgines enim sunt, & sequuntur agnum quocunque ierit: & quod canticũ cantant, quod nemo potest dicere, nisi illa centum quadraginta quatuor millia. Singulariter quippe canticum Agno cantare, est cum eo in perpetuum præ cunctis fidelibus etiam de incorruptione carnis gaudere. Quod tamen electi cæteri canticum audire possunt, licet dicere nequeant: quia per charitatem quidem in illorũ celsitudine læti sunt, quamuis ad eorum præmia non assurgent.] Vix attinet Fulgentij Isidori, & Bernardi verba referre, quibus illi supradictos Scripturæ locos eodẽ modo interpretantur, claréque commonstrant, prærogatiuas & dignitates eximias si vllis, aliis certe incorruptis Christi virginibus in cælo seruari atque reddi. Eligunt bonam partem, inquit Fulgentius, quæ non auferetur ab eis, sed perficietur in eis. Quod enim ab eis nunc inuiolatum seruatur in opere, hoc eis gloria immortalitatis cumulatum reddetur in munere.] Bernardus vero in hunc modum alicubi docet: Quanta putas ibi gloria fulgebunt virgines Christi, cordis simul & mentis puritate Christum sequentes? Quis sanctorum chorus melius Lunæ comparatur, quàm virgines? Solæ sequuntur Solem iustitiæ Christum, vt agnum Patris, quocunque ierit: vnde & solæ illi similes sunt atque simillimæ. Honorabuntur ergo præ cæteris in eodem regno existẽtibus splendore quidem excellentiori, sicut Lunam videmus præ cæteris sideribus præeminere, possidebúntque in domo Domini locum meliorem multo quàm cæterorum filiorum & filiarum, qui virginitatis merito non sunt insigniti.] Plura id genᵒ, quæ passim apud Patres extant, hoc loco repetere supersedemus, quòd præter nostrum sit institutum, nunquàm satis laudatam propriam sanctarum virginum lauream hîc multis asserere, præsertim quum alibi aduersus eos disputemus, qui ne à Iudæis, Turcis & Epicuræis discrepent, Christianum omne meritum & cæleste præmium sacris virginibus iniquissime tollunt.

[a] Apoc. 14.

Quomodo virgines singulare canticum Agno cantabunt in cælo.

Epistol. 3. ad Probam.

De passione Dominica. 31

Virgines Lunę conferri, quiæ splendore cętera vincit sidera

ILLVD semel admonuisse sat sit, virginitatem nobis commendari & cum coniugio comparari, non ob actiones illas, quæ vtrinque tum à virginibus, tum à cõiugibus bene aut perperam instituuntur, sed ratione status, ac propter annexa, quæ secundum rei naturam, ac vt plurimum à coniugibus fieri consueuerunt. Res ipsas si comparemus, inquit Augustinus, nullo modo dubitandum est, meliorem esse castitatem continentiæ, quàm castitatem nuptialem, quum tamen vtrũque sit bonum. Homines vero quum comparamus, ille est melior, qui bonum amplius habet. Igitur multi sæpe coniuges, si animi dotes, si annexa virtutum officia contemplemur, plerisque in sacro cælibatu versantibus non dicam æquari, sed & anteferri omnino merentur. Nec desunt, qui Abrahæ coniugium Ioannis virginitati par esse dicant, quoniam hic in opere, ille vero in solo habitu, vt Augustinus loquitur, continentiam habuit, & sicut vnius cœlibatus, sic & alterius connubium pro varia dispensatione temporũ Deo insigniter militauit. Nos vero Apostoli Pauli morẽ sequimur, qui non personas personis, sed statum statui, cœlibatum coniugio confert, ipsam reconditionem & naturam rectissime

Etsi quidam coniuges virginibus sunt perfectiores, tamen status ipse virginitatis cõiugio dignior atque perfectior.

Lib. de bono coniugali cap. 23.

Ibidem c. 21

1. Cor. 7.

Quomodo marius Abraham non minus, quàm Ioannes virgo placuisse Deo dicatur.

Paulus quo modo virgines coniugibus anteponat.

A spectans, vt ab his quæ per se, & non per accidens fiunt, sicut in Scholis dicunt, perite ratiocinetur. Ad quem sane modum Patres omnes coniugium deprimunt, & cœlibatum Christianum extollunt, vt eos demum, qui propter Christum, regnique cælestis gratia se continent, ipsis coniugibus etiam piis beatiores esse concludant.

EX QVIBVS haud obscure constat, non modo veterum scriptis, sed & Scripturæ sacræ testimoniis esse consentaneum, vt Eunuchis Euangelicis & vtriusque sexus virginibus excellentia quædã merita, & quæ his respondent in cælo præmia, tribuãtur. Aliter etenim castitas coniugalis, aliter continentia vidualis, aliter integritas virginalis in patria illa cælesti fulgebit, vt licet commune cælum, dispar tamen splendor aliis aliísque contingat. Et erit adhuc quispiam Censor tàm improbus, vt Mariæ virginitatem suo tum merito, tum præmio audeat defraudare? Mariæ, inquam, quę prima, vt diximus, sacræ virginitatis institutum amplexa est, quæ huius virtutis quasi primitias sponso cælesti tàm præclare obtulit atque consecrauit, quæ incomparabili spiritus & corporis puritate claruit, eámque omnibus numeris expletam habuit, quæ demum Euãgelicarum virginum & ducem & magistrã & principem se præbuit. Et quæ esset (cum Ambrosio dicere liceat) cui maius quàm matri Dominus meritum reponeret, præmium reseruaret? Nulli enim vberiora (sic enim idem pergit dicere) quàm virginitati deputauit munera, sicut Scriptura nos docet.] Ac statim hunc Esaiæ locum adducit: Ne dicat spado, quia ego sum lignum aridum. Hæc dicit Dominus spadonibus: Quicunque custodierint præcepta mea, & elegerint quæ ego volo, & amplectentur testamẽtum meũ, dabo illis in domo mea, & in muro meo locũ nominatũ meliorẽ filiorum, & filiarum nomen æternum dabo illis, & non deficient.] Tum alio in loco: Quid loquor, inquit, quãta sit virginitatis gloria, quæ meruit à Christo eligi, vt esset etiam corporale Dei templum, in qua corporaliter, vt legimus, habitauit plenitudo diuinitatis? Virgo genuit mundi Salutem: Virgo peperit Vitam vniuersorum.] Quapropter Augustinus etsi [b] Susannæ coniugalem castitatem prædicat, tamen [c] Annæ viduæ pudicitiam præfert, Mariæ vero virginitatem sanctámque carnis eius integritatem, quarumlibet aliarum siue viduarum, siue coniugium laudabili continentiæ anteponit. In eundem fere sensum docet Ambrosius, & cum iisdem sanctis matronis Anna & Susanna cõfert Mariam, sed vt vni Virgini palmam tribuat, aliásque postponat.

Marię virginitatis merit & præmium, quàm vidui & virginũ alij cęteri tribuendum.

De institutione virginis cap. 5.

Esai. 56.

RETINEAMVS ergo, quod à Sophronio accepimus, qui nos docuit hoc modo ratiocinari: Si quælibet virginitas tantum erigitur, vt Angelis cõparetur, multo magis beata & gloriosa Maria, quæ singulari commendatur priuilegio, & immenso ditatur mercimonio.] Hoc autem dicere videtur, vt locum nonnihil illustremus: Si tàm præclare beatéque cum piis virginibus agitur, vt immensam coram Deo & Angelis gloriam promereantur, qualem quantámque coronam Matri virginum in cælo rependi existimabimus, quæ inter sorores & sponsas Regis omnes hãc viam incultam, asperam, ignotam, despectam primum inuenit, inuentam, aperuit, apertam muniuit, consecrauit, ostendit, quandoquidem sola sine præcepto, sine consilio, sine exemplo

Epistola 21. lib. 10.

Lib. de bono coniugali c. 8. ex vita Anna. Et lib. de san. virg. cap. 20.

b Dani. 13.

c Luca. 2.

Susanna coniugalis & Anna vidualis castitas Marię virginitati cedit.

Lib. de vid.

Sermo. de Assumpt. B. Virginis.

Inter omnes beatas virgines gloriam & coronã matri Virginũ mirabilem reponẽs.

Ad Mariæ gloriam pertinere vt virginibus & sanctis omnibus in cælo celebretur.

sine exemplo preciosum virginitatis munus, vt diximus, obtulit Creatori, tantúmque in hac virtute profecit, vt de alia nulla fœmina rectius dici possit: Adducentur Regi virgines post eam. Adducentur, inquam, post matrem filiæ, post Reginam pedissequæ, post Magistram discipulæ, & adductæ simul tali Principi, tùm suo tùm matris nomine gratias agent sempiternas. Accedet & illa remuneratio, vt non solum virgines, sed & cælites omnes hoc insigne virginum decus & lumen iucundissime contemplentur, cum stupore suspiciant, & studiosissime reuereantur, quando Regina optimis ciuibus gratior & augustior nunquam contigit, ad quam illi suos & animos, & oculos lætius ac instius conuerterent. Verum quod ad beatarum virginum chorum attinet, vt olim Iudaicæ fœminæ Moysi sororem: sic hæ nominis eiusdem Antesignanum agnoscent, & præeuntem in laudibus Deo celebrandis vltro cupidéque sequentur, & simul sublatis cum illa vocibus, nec minus iunctis instrumentis musicis, vt humano more dicamus, suauissime modulabuntur. O dulce & mirificum melos tanti Regis aula dignum, vbi & mirantur cantores Angeli, & exultantes chori concinunt, modisque alternantibus & insigni harmonia miscent omnia, sed vt cuncti primas tribuant Mariæ tympanistriæ. Mentior, nisi Bernardus nobis hac in parte clarissime suffragetur: Nouum quidem canticum illud, inquit, quod solis dabitur in regno Dei cantari virginibus, ipsam virginum Reginam cum cæteris, imò primam inter cæteras esse canituram, nemo est, qui ambigat. Puto autem illam præter illud, quod solis, licet cum omnibus, tamen virginibus ei, vt dixi, commune erit, dulciori quodam atque elegantiori carmine lætificaturam esse ciuitatem Dei. Cuius vtique dulcisonos depromere vel exprimere modulos, ne ipsarum quidem virginum vlla digna inuenietur, quia soli merito decantandum seruabitur, quæ sola de partu & partu diuino gloriatur.] Cum his plane congruunt quæ apud eundem authorem alibi legimus, in hunc sane modum: Si omnes Virgines canticum istud cantabunt, nunquid illa Virgo virginum primiceria non cantabit? Cantabit vtique & tanto iucundius, quanto castior cæteris: præbebitque toti choro in cantando exemplũ, quas ad virginitatis amorẽ suo incitauit exemplo.] Pulchra isthæc, & cum piorum omnium intima consideratione digna, tum puris castísque virginibus vel maxime sæpissimęque perpendenda. Hinc enim facile colligent, quale quãtúmque cum Maria non modo meritum hic sibi vendicare, sed & præmium aliquando à Christo sponso consequi possint: Atque huę spectat Hieronymi adhortatio Eustochio quidem scripta, sed cuilibet etiam Deo dicatæ Virgini accommodanda, maiorem vt consolationem, quomodocunque à carne Satanáque vexentur, in sacro suo capiant cœlibatu. Egredere, quæso, inquit, paulisper de carcere, & præsentis laboris ante oculos tuos tibi pinge mercedem, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Qualis erit ille dies, quum tibi Maria mater Domini choris occurret comitata virgineis? citu Pharaone, tympanum tenens præcinet responsuris: Cantemus Domino: gloriosè enim honorificatus est: equum & ascensorem proiecit in mare. quum post rubrum mare submerso cum suo exercitu Tecla in tuos læta volabit amplexus.]

Ps. 44.

Maria in cęlo non minus virginibus, quam Moysi soror à Iudaicis fœminis honoratur.

Exod. 15.

Hom. 2. de B. Virgine.

Apocal. 14.

Quæ in cælo Marię cũ aliis virginibus commania, quę propria. Mariam præ cęteris virginibus in cęlo dulcissime canituram.

Psalm. 39.

Cant. 4. & 7.

Cantic. 2.

Exod. 15.

Virginum est, cęlestem Marię gloriam cęlo meditari, & ad illius ducatum ęquare.

HACTENVS de Mariæ Virginis in cælo regnantis, omnibúsque sacris virginibus prælucentis gloria & prærogatiua nos veluti balbutiendo diximus, quum nullis illa mortalium verbis explicari, sed ne mente quidem percipi posse videatur. Felix interim Virgo Christiana, quæ summæ Dominæ visendæ incensa desiderio, formæ fragilitatem, momentaneas carnis voluptates, vanáque mundi blandimenta & ornamenta contemnit, atque vt dulcissimo Mariæ contubernio perfruatur, de lacu miseriæ & de luto fæcis, vt ille dixit, ad virgineum illum ornatissimúmque chorum noctes ac dies aspirat, in quo Regina non solum humanam, sed & Angelicam superat dignitatem. Felicior autem, quæ humanæ carnis ergastulo liberata, ad communem matrem & principem intuendam accedit, & ab hac porrò ad Filium comitantibus Angelis honestè deducta, lętéque ab obuio sponso suscepta, peramicis stringitur amplexibus, & blandissimis osculis demulceitur. Tunc mellitis illis vocibus est locus: Veni sponsa mea, veni, coronaberis: quàm pulchra es & decora, charissima in deliciis. Tunc sponsam amor & ardor incredibilis occupat, quum adamati sponsi aspectu, amplexu, alloquio fruitur, & amore velut ebria fidenter inclamat: Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia. Nec oriatur profecto Regina mater, quæ pro charitate sua vtrique, sponso & sponsæ, vt arbitror, ex animo gratulatur, & veteris Mariæ, quæ populo veteri præcinuit, complet officium, ne desit in cælestibus nuptiis, quæ totum & candidissimum Gynecæum cantando præeat, & epithalamium tali loco dignum, quo & sponsus & sponsa noua, cælitésque omnes velut nuptiarum amici recreantur, veluti magistra & princeps absoluat. Sedenim quæ dicendi vis, quæ orationis copia tantæ rei explicandæ, quantam ne mente quidem attingere licet, par vnquàm esse possit? Gaudete, cantate, triumphate puris simę Virgines. Adest nuptiarum Agni & tempus & apparatus. Inuitat sponsus, quo nihil cultius, blandius, augustius: inuitat, inquam, vt omni voluntatum genere diffluatis. Fauet mater & ordinis vestri Primiceria, qua nihil castius illustriúsque circumquáque resplendet. Applaudunt & Angeli, vestri candoris ac decoris ob vitæ similitudinem studiosissimi semper amatores. Gaudete cæli lumina, Christíque sponsæ tot ornatæ monilibus, quoniam merces vestra in cælis copiosa, & mensura bona, conferta, coagitata & superfluens, vobis inde ab æterno præparata, nunc vestrum in sinum effusa, nullis vel fortunæ casibus, vel temporum vicissitudinibus, vel hostium insidiis eripi, aut parte saltem ex aliqua intercipi ac imminui potest.

Quod virginis genus, magis probãdum, & ad Marię gloriam propius accedat.

Psalm. 39.

CAPVT DECIMVM SEXTVM.

Quo pacto MARIA, vt Dei Mater fieret, promeruisse dicatur, & de illo Virginis dicto: Ecce ancilla Domini, deque aliis meritis eiusdem.

Patres, sæpè & aperté testari, Mariã non sine suo merito Dei matré esse factam.

QRAVIS ac ardua quæstio nunc nobis discutienda est, tantúmue Maria cũ aliis virtutum officiis, tum virginitate maxime promeruerit, vt Deipara facta dici & censeri possit. Quod nisi concedamus, eximios profecto Patres, qui doctorum Scholasticorum præcesserunt ætatem, sine omni candore perstringere, ac nimium seuere damnare videamur. Chrysostomus quidem in hunc modũ est publice cõcionatus: Beata mater vltra omnem humanæ naturæ modũ modestiam ac temperantiam excoluit, & ob id vniuersorum Dominum in vtero gestare promeruerit.] Ac alibi rursus, quum locum illum: Quomodo fiet istud, explicat, Gabrielem inducit sic Virgini respondentem: Sane propter hoc erit, quoniam virum non cognoscis. Nam si cognosceres virum, non fuisses habita digna, vt huic mysterio seruires.] Apud Basilium vero Magnum hæc verba reperiuntur: Quoniam eã tempestate nulla puritate par Mariæ virginitas, inter homines ad effectum sancti Spiritus excipiendum est reperta, & illa iam desponsatione erat occupata, electa est beata Virgo, ita vt nihil detrimenti ex desposatione accesserit virginitati.] Eundem locum alius, ac fortasse paulo luculentius ita vertit: Quandoquidem id seculum hominum, in quo Maria viuebat, nihil cum puritate Mariæ comparandum haberet, vt sancti Spiritus operationem susciperet, electa est beata Virgo.] Vt cætera prætereamus. Ac postea idem Basilius: Sanctitate igitur compacta caro digna erat, vt sanctitati vnigeniti vniretur.] Vides quantum huic virginitati vir ille magnus tribuat, non solum de corporis, sed etiam animi puritate, siue de perfecta virginitate haud dubie loquens. In quem sensum etiam [a] Hieronymus dixisse videtur: Tantæ puritatis Maria extitit, vt mereretur effici mater filij Dei.] [b] Ac rursus: Hæc sponsa fabri meruit esse Mater illius, à quo ipse claues datæ sunt.] Consonat his [c] Ambrosius, vbi Mariam Virginem à Christo eligi, vt corporale Dei templum existeret, meruisse testatur. Tum [d] Bernardi vox est: Virginitas Mariæ digna fuit Spiritus sancti sacrarium fieri, & habitaculum filij Dei: vere lignum vitæ, quod solum fuit dignũ portare fructum salutis.] Nec est dissimile, quod ante [e] Bernardum iam ante commemoratus Chrysostomus dixit, Mariam, quoniam virum non cognosceret, sèque Virginem seruare vellet, dignam esse habitam, quæ summo ministerio, vt Christi Mater fieret, inseruiret. Quid autem [f] Honorij dicto luculentius? Hæc prima inter mulieres vouit Deo virginitatem, & ideo sola inter mulieres meruit Virgo summæ prolis fœcunditatem.] Nihil ergo mirum, quod his consonans [g] Venantius Fortunatus in hunc modum canat:

Virginitas felix, quæ partu est digna Tonantis,
Quæ meruit Dominum progenerare suum.

IAM vero sunt & aliæ loquendi formulæ Patribus vsitatæ, quibus Mariæ meritum agnoscunt & prædicant, nulla etiam aliquando mentione facta virginitatis, sed generatim profitentes, illam non fortuito vel indigne, sed merito eam dignitatem, vt Mater esset Dei, obtinuisse. Hinc illud [h] Ambrosij dictum: Maria digna extitit, ex qua Dei filius nasceretur.] Et [i] Augustinus: Concipere & párere meruit, eum, quem constat nullum habuisse peccatum.] Tùm [k] Epiphanius: MARIA digna facta, quæ Vas & habitaculum filij Dei efficeretur.] Eusebius itidem [l] Emissenus: Hæc sola Mater Domini fieri meruit.] Suffragatur & Beda: Totius mundi Dominum & lucem seculis meruit generare perennem.] Sicut & [m] Petrus Damianus dixit: Ad instar cæli plenitudinis totius diuinitatis meruit esse sacrarium atque templum.] Aut iuxta [n] Euthymium digna æstimata est, quæ fieret Domini Mater.] Tùm qui sub Cæsare Marciano claruit [o] Chrysologus: Verè benedicta, inquit, quæ & superni conceptus meruit gratiam, & sustulit integritatis coronam.] Sed & [p] Maxentius MARIAM, vt fide plena Deum conciperet, meruisse testatur. His omnibus [q] Prudẽtium vt vetustum, sic grauem sanè Poëtam addo, eumque ita concinentem:

Edere namque Deum meruit,
Omnia Virgo venena domat.

NEC obscurum est aliud [r] Bernardi dictum: Magnum est Angelo, vt minister sit Domini: sed Maria sublimius quiddam meruit, vt sit mater.] Quibus demum, ne plura id genus loca conglomeremus, antiqua & celebris Ecclesiæ cantio non male respondet: Quia quem meruisti portare, resurrexit sicut dixit. Quocirca si è Patrum veterũque testimoniis, si ex Ecclesiæ confessione iudicare fas est, eximium & singulare priuilegium Maria obtinet, vt Mater Dei pro dignitate ac suo merito, id est, congrue vti vocant, & sit & prædicetur.

IN QVO argumento ne vel aduersariorum calumniis, vel imperitorum scrupulis locum relinquamus, superiores quidem Patrum sententias commode, neque sine certo temperamento accipi volumus & monemus. Primum enim quod ad meriti nomen haudquaquam fastuosum, vt quidam putant, attinet, Ecclesiastici sane Scriptores eo frequenter vtuntur, vbi actio etiam nulla est, hominis, cui præmium ex Dei lege proposita debeatur. Scribit ergo Cyprianus de infantibus, fide licet ac ratione carentibus, quòd in ipso statim ortu plorantes ac flentes diuinam misericordiam mereantur. Tum Gregorius Nazianzenus de Ioanne Baptista pronunciat: ὅ τος χριστοῦ κήρυξ ἠξιώθη γένεσθαι, quod tantundem est, ac si dicas, ille Christi præco fieri meruit. Sed & Epiphanius Petro tribuit, quod meruerit vel dignus factus sit Princeps esse Apostolorum, & claues habere regni cælorum, primúmque inter discipulos locum obtinere. Ac durat etiamnum hæc loquendi consuetudo, vt Petrus Apostolatu, Augustinus Episcopatu, Gregorius Pontificatu dignus fuisse, aut talem dignitatẽ promeruisse dicatur. Quare non tanta vis in meriti nomine statuenda est, quod sæpenumero tam laxe vsurpatur, vt ad qualemcunque bonam actionem vel facultatem piis concessam extendatur, etiamsi nulla ratio subsequentis præmij, cui meritum respondeat, annexa sit. Hinc illæ vt vetustæ, sic vsitatæ in templis precandi formulæ: Te mereamur protegente eripi, te liberante saluari. Per quam (nempe Mariam) meruimus authorem vitæ suscipere. Et de cruce Domini: Digna fuisti portare talentum mundi. Nam & crebro meruisse dicitur, qui precibus & fauoribus aliquid impetrauit, vel cui roganti beneficium diuinũ mere gratuitum contigit.

Ad hunc

Seym. in Domini hypapante.

Lucæ 1. Hom. in 25. Ca. Gen. Hom. de humanæ Christi generat.

a In epi. ad Eustoch. de custodia virginit.
b Ad Eustoc Epist. 82.
c Serm. 1. in festo assum. Mariæ, & in aduẽtu Domini Ser. 2. Maria digna fuit que in Dei Matrem assumeretur.
e Hom. 49. in 25. cap. Gene. f Serm. de festo natiuit. Mariæ.
g In libr. de æternis gaudiis.
h Lib. 2. de virginibus.
i Lib. de natura & gratia ca. 36. k In li. de sancta virgin. c. 4. l Hæres. 78. contra Antidicomer. m Hom. 1. in Euan. feria quinta ebdomadis. n Ser. 3. de natiuit. Mariæ.
o In exposit. Cant. Magnificat.
p Serm. 14.
q In 1. Diplo. ca. 14.
r In Psalm. meritis.
s Serm. in festo natiuit. Maria.

Ad hunc modum iniquus ille seruus, qui mala fide bona heri sui administrarat, vt soluendo esse non posset, tamen orando id promeruisse videtur, vt herus contracta debita illi condonaret, sicut & ipsa heri verba declarant in Euangelica parabola: Omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me.

Patres non segregata præsentia Mariæ meritum statuunt & agnoscunt.

DEINDE quum de Mariæ merito agunt Patres, non tam sui immemores esse putandi sunt, vt humanum eius meritum cum diuinæ gratiæ iniuria efferre, nobísque commendare vnquam cogitarint. Non enim solius Bernardi, sed totius etiam Ecclesiæ constans est confessio: Nolo meritũ, quod gratiam excludit.] Stat firma & contra portas inferorum immota sententia: Sufficientes non sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, seclusa nempe gratia: sed sufficientia nostra ex Deo est: sufficientia, inquam, siue ad bonum opus faciendum, siue ad legem implendã, siue ad aliquid promerendum. Deus est nimirum, qui gratuita bonitate commotus, prout ipse vult, dona cuique sua distribuit, eámque largitur gratiam, sine qua nec infantes, nec ætate grandes iusti, sancti & salui esse possunt: largitur, inquam, gratis, vt [a] Paulus, & pro nihilo vt [b] Hieronymus, & sine meritis vt [c] Augustinus clarissime docent. Præclare igitur [d] Concilium Araſiacense pronunciauit: Debetur merces bonis operibus si fiant: sed gratia quæ non debetur, præcedit vt fiant.] Ac [e] rursus: Quoties bona agimus, Deus in nobis atque nobiscum vt operemur, operatur.] Ac tantum sane abest, vt vel Mariæ, vel cuiuscũque hominis primam gratiam sub meritum cadere fateamur, vt etiam de Christo ipso, cuius meritis Sanctorum merita inniti necesse est, aperte cum Augustino dicamus, nec illum quidem promeruisse, sed per gratiam accepisse, vt humana ipsius natura in vnitatem personæ vnici filij Dei singulariter assumeretur. Ac tota quidem Theologorum Schola in eo conspirat, nec primam hominis gratiam, qua illum à Deo præuenire, excitari & adiuuari necesse est, nec ipsam Christi Redemptoris incarnationem & passionem sub hominis qui iustificatur, meritum cadere posse. De Maria vero cum Bonauẽtura ingenue Scholastici docent, quod nec illa Dei mater esse ex condigno meruerit, quãdoquidem ea res omnem meritum & statum, qui creaturæ debetur excedat, ipsúmque meritorum, quæ virgini competunt, fuerit fundamentum. Cæterũm ad meritum congrui spectat quum Mariæ tribuunt Theologi, quod ante incarnationem Domini meruerit, vt præ cæteris Dei mater efficeretur. Quæ deinde postquàm assensit Gabrieli, & Spiritu sancto repleta fuit, non solum congrue, vt docet idem Bonauentura, sed etiam digne meruit esse Mater Emanuelis. Quin & Erasmus Scholasticam hanc distinctionem de congruo & condigno non improbat, & res ipsa Scripturis diuinis consonat, quantumuis doctrinam Scholasticam hîc siue imperiti, siue maligni aduersarij suggillent atque calumnientur. Quod si nomen meriti omnino rigide accipiamus, an quisquam in Scholis vnquam dubitauit, Mariam priusquam aliquid apud Deum mereri posset, ex mera Dei gratia & benignitate ad hoc tantum Dei mysterium, vt Deipara fieret, prædestinatam, electam & assumtam ab eo fuisse, qui secundum consilium voluntatis suæ omnia in omnibus operatur, & quibus vult, gratis ac libere miseretur, Apostolo teste? Quæ gratia Virginem præueniens nihil impedit sane, quò minus Mariam peculiariter respexerit Deus, & pro sua bonitate magis illis fauerit, reliquisque digniorem præparauerit, ac eam præsenti gratiæ (uæ vel maxime habuerit cooperantem, & cooperando merentẽ plus quàm sensus humanus percipere posit.

Iuxta Scripturę phrasim digni esse vel mereri dicuntur sæpè pij, cum gratiæ cooperantur.

IAM vero si Scripturas consulamus, frequens in illis loquẽdi phrasis sese offert, vt qui se ad gratiam Dei studiose applicant, aut susceptò munere sedulo perfunguntur, tametsi non sine Dei gratia recte agant, tamen Deo Deique gratia digni esse dicantur. Cuius rei testem se Christus ipse præbet, de vere piis assetens, quod seculo illo & resurrectione ex mortuis digni habeantur, hoc est, mereantur. Sic enim Lucas Græce scripsit, οἱ δὲ κατα ξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν. Nec dissimilis est alia Domini sententia: Vigilate omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante filium hominis. Vbi quod noster habet interpres, Digni habeamini, Græci pro eo legunt κατα ξιωθῆνα τε hoc est, mereamini. Consonat dictum in Apocalypsi: Ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt. Quod postremum Græci dicunt significantius, ἄξιοι γὰρ εἰσι: hoc est, quoniam meriti seu digni sunt, si Latine interpreteris. Nam & eloquentiæ Latinæ princeps Cicero, quum aliquoties hanc loquendi formã κατ' ἄξιαν vertit, pro dignitate Latine vertit, meriti certe rationem ostendens.

Quomodo Latini meritum per circumlocutionẽ ostendant.

Nec dissentit Aristophanes ita scribens: τί παθεῖν φήσεις ἄξιον εἶναι; Hoc est, quid meritus es? necem. Eõdem spectat & illa Christi sententia: Qui amat patrem aut matrem plusquàm me, non est me dignus. Ita enim subindicat, illos sibi fidos, suóque regno dignos haberi discipulos, qui cælestem magistrum suis parentibus bonísque mundi omnibus quantumlibet charis anteponunt, vt vnicum veluti suum thesaurum in Christo ipso collocant, quem sincere deamant, totóque pectore complectuntur. Eadem vis est in oratione Sapientis, quæ ad Sanctos proprie spectat: Deus tentauit eos, & tãquàm aurum in fornace probauit eos, & inuenit eos dignos se. Quid enim istud est aliud, quàm si meritos fuisse dixisset? Quo quidem verbo Paulus vti non dubitauit, quum suos Hebræos ad eleemosynas egenis fratribus erogandas, inhortans, hoc annectit: Talibus enim hostiis promeretur Deus, quod alij, demeretur & conciliatur Deus, vertere voluerunt. Nihil ergo mirum, quod vetusti etiam Ecclesiæ Latinæ Scriptores, vt Tertullianus, Cyprianus, Lactantius, Hilarius eodem modo sæpe loquãtur, nos Deum nempe piis operibus & iustitiæ officiis promereri. Imò verò, vt cite dixit Tertullianus: Promereri nolle, delinquere est.] Et qui Tertulliani perquàm studiosus fuit Cyprianus, iustitiæ opus esse dicit, vt quis Deum iudicem promereri posit. Ac rursus pronunciat: Præceptis eius & monitis obtemperandũ est, vt accipiant merita nostra mercedem.] Id quod Lactantius in hunc modum expressit: Vniuersos oportet operam dare, vt se quãprimum ad rectam viam dirigant, vt susceptis operatísque virtutibus, huius vitæ laboribus patienter exactis, consolatorem Deum habere mereantur.] Sed & Augustinus gratiæ licet assertor maximus

Christo digni censentur, qui illum amant & colunt maximè.

Meriti nomẽ antiquis patribus valde vsitatum.

Matth. 18.
a Ad Rom. 3.
b Lib. contra Pelagianos.
c Epist. 106. ad Paulinũ, & lib. 6. hypomnesticon, & cap. 4. lib. de natur. & gratia.
d Cap. 18.
e Cap. 9.
Ne christus quidem primam gratiam meruit.
Non cadit sub meriti prima hominis gratia vel Christi incarnatio & passio iuxta Scholasticos.
f Libro 1. de palestina. Sectorum ca. 11. & in Enchirid. cap. 37.
g In li. 3. sententiarum distinct. 4. q. 1.
Maria non ex condigno, sed congruo meruit Dei mater esse, sicut & Patres meruerunt Christi incarnari.
In responsi. ad Nat. Bedæ.
Meritum de congruo Scripturis & ratio squadrare.
Ephes. 1. & 1. Cor. 12.
Rom. 11. 9.
Petrus iuxta Epiphanium meruit Apostolatum.
Meritis Sanctorum dicitur quòd eorum quæ vel actos Christianos omni etiam premij ratione remoto.
Iuxta Cyprianum Dei merẽte gratiam.
Lib. 3. epist. 8. 8.
In Epistola Basilij. Hæresi 1.

ac religiosissimus, præter alia quæ commemorauimus, dicere non veretur: Post corpus nemo erit in corpore, nisi in Resurrectione nouissima, non ad vlla merita comparanda, sed ad recipienda pro bonis meritis præmia, vel pro malis luenda supplicia.] Quid quod longius etiam Patres progrediuntur, & meriti nomine delectati, impiis etiam hoc tribuunt, qui nec remissionem peccatorum, nec iustificationis gratiam, si proprie loquendum est, vnquam promerentur? Disputant quidem in Scholis, an aliqua meriti ratio in his, qui à Deo iustificantur, posit constitui, præsertim ob dispositiones & præparationes, vt vocant, iustificandorum. Verum Thomas, qui nunc primas in Scholis Catholicis merito tenet, in ea persistit sententia, quam ex Augustino hausisse videtur, vt doceat, meritum iustificationis siue ex congruo, vt appellant, siue ex condigno, in peccatore nullum prorsus existere. Veteres autem, vt dicere cœperam, meriti vocabulum etiam laxius vsurpant, & illis qui gratis iustificantur, quodammodo tribuunt. Etenim in cruce latro confitens, si [a] Ambrosio credimus, indulgentiam meruit. Et filius prodigus tam cito veniam meretur, vt veniente, & adhuc longe posito occurrat pater, [b] sicut idem affirmat. Tum [c] Cypriano teste, Publicanus in Euangelio meruit sanctificari. Rursus Niniuitæ dum se deiiciunt, omnipotentis Dei misericordiam facile meruerunt, vt habet [d] Gregorius. Probat & [e] Origenes exemplo verbisque Dauidis, quod pronũciare peccatum, remissionem peccati mereatur. Ac [f] Hieronymi dictum est: Qui peccata simpliciter confitentur, merentur humilitate clemẽtiam Saluatoris.] Demum [g] Augustinus, Niniuitæ, inquit, pœnitentiam egerunt, & certam misericordiam meruerunt.] Atque vt anser inter olores accedat, Lutherus quantumuis merita contemnat & insectetur, dicere non formidauit: *Fides promeretur gratiam, & fide promeremur, vt detur Spiritus sanctus.*

Veteres etiã improprie loqui de humanis meritis.

Saniores Scholastici eũ Thoma censent nullum hominis esse meritum ante iustificationẽ.

In prima secundæ q. vlt. art. 5. & in explica. 4. Epistol. ad Rom.

a Sermo. 45.

b Lib. 2. de pœnit. ca. 3.

c In exposit. orat. dominicæ.

d Lib. 3. in registro ca. 4.

e Hom. 3. in Leuit.

f Lib. 2. aduersus Pelagianos.

g In Psa. 50. In comment. epi. ad Gal.

Fides iuxta Lutherum meretur iustificationem.

Citra iniuriã gratiæ Maria dicitur & intelligitur meruisse.

PROINDE non adeo durum, asperum & absurdum videri debet, quod Maria tanto digna munere, vt Dei fit mater, aut quod Deipara esse promeruerit, appelletur. Scriptores enim orthodoxi, venerandæ præsertim antiquitatis, candide & secundum Ecclesiæ regulam commode sunt interpretandi, ne in communem huius seculi vel stultitiam, vel impudentiam præcipites feramur, quæ nullam veterum consuetudinem, vel Ecclesiæ authoritatem reueretur, & quod iam olim receptum, magnóque tum piorum, tum doctorum consensu probatum est, si nouæ Sectæ placitis aduersetur, id facile in calumniam rapit, magnóque supercilio siue iudicio damnat & execratur. Ecclesia vero non obscure suam mentem explicat, quod quum Mariæ meritũ prædicat, primas quidem gratiæ tribuat, ac tribui velit: idcirco enim Deum publice ita precatur: Qui gloriosæ virginis matris Mariæ corpus & animũ, vt dignum filij tui habitaculũ effici mereretur, Spiritu sancto cooperante præparasti. Gratiæ proculdubio, & Dei donum, sicut in Scholis vocant, indebitum fuit, quo dignatus est Mariã Deus, quodque nullis illa meritis consequi potuisset, vt cum æterno Patre filium communem haberet, atq; sine viro in carne suum procrearet authorem. Ad quam gratiam nulli alij creaturæ communicabilem tanto illa quidẽ cæteris aptior dignioríque visa est,

Nouus mũdus sine omni cãdore de Patribus & Ecclesia iudicat.

Ecclesia sic Mariæ meritũ agnoscit, vt simul gratiam Dei prædicet, ac in primis prædicari velit.

A quanto inde à primis annis purius vixit ac sanctius, quantum homini fas erat, in quo veluti puro vase, summus Deus summum mysterium æterno consilio decreuerat operari. Vnde hoc electum diuini Spiritus organum non vulgaribus, sed excellẽtissimis donis virtutibũsque maximis debuit abũdare, ac simul nulli Sanctorũ in his cedere, quæ ad gratiã tum accipiendam, tum conseruandam, tum augendam ex parte liberi arbitrij pertinent: quemadmodum sub libri primi finem pluribus est demonstratum. Ac sacræ literæ non obscure quidem testantur, in hominis potestate situm esse, vt duce gratia, licet nulla eius sæpe fiat mentio, nos Deum diligere, & diligendo eius præcepta seruare, bonorũmque cælestium omnium participes effici valeamus. Vnde suauis & ampla illa Christi extat promissio, quæ in Maria proculdubio impleta fuit: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diligiet eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Aliôquin sciebat vtique sapientissima Virgo id, quod multo postea docuit Prosper, gratiam in omnibus principaliter præeminere dando intellectum, inspirando consilium, cor ipsum illuminando, & fidei affectibus imbuendo.] Sciebat rursus, voluntatem hominis eidem gratiæ subiungi atque cooperari, vt diuino in se operi cooperetur, & ad meritũ incipiat exercere. Quod quum illa Dei spiritu plena cognosceret, vt in vacuum Dei gratiam nõ reciperet, accepta diuina virtutum semina studiosissime conseruauit, & ad frugem cumulatissime perduxit, donec diuinæ gratiæ vberrimã quasi segetem reportaret. Quemadmodum enim reliquæ puellæ, vt mundi gratiam emereãtur, auro, gemmis atque monilibus preciosis vndique conquisitis corpus exornant, valdéque cõtæ procedunt, & amantibus adblandiũtur: sic illa Dei sponsa vt cælestem amatorem magis magísque sibi demereretur, illíque soli maiorem in modum placeret, externo omni fuco contemto, non nisi spiritualibus ornamẽtis suum instruxit animum, ad perfectam diuinæ voluntatis normam sese cõponens, atque in omni virtute progressus maximos faciens. Nec enim ignorabat, quàm vere dictum esset: Omnis gloria filiæ Regis ab intus. Quanto autem diligentius in hac parte diuina curauit, & summarum virtutum decore animam perfectius cohonestauit, eo dignior etiam cæteris visa est, quæ ad maximum amplissimũmque mysterium in Emanuelis Matre complendũ assumeretur. Digna plane, inquit Bernardus, quam respiceret Dominus, cuius decorem cõcupiseret Rex, cuius odore suauissimo ab æterno illo paterni sinus attraheretur accubitu.

Maria ad cooperandam & augendam gratiam plus fidei contulit, quàm alii ad mundi fauorẽ aucupandum ad ferrefoliis. *Psalm. 44.*

Maria præcteris insuper digna, quam sibi matrem deligeret Christus.

Serm. 4. de Assumptione Mariæ.

SIC igitur habendum est, quod postquàm æterno Dei consilio definitum fuit, Messiam mũdíque Redemptorem ex muliere nasciturum, nullam inter omnes fœminas ad hoc tantum munus obeundum, æquè ac Mariam idoneam reperiri potuisse, siue animi puritatem, siue vitæ sanctitatem, omniúmque virtutum perfectionem consideremus. Quamobrem veterum scriptorum studiosissimus, & Scholasticorum doctorum facile princeps Thomas affirmat, Mariam ex gratia sibi data, illum puritatis & sanctitatis meruisse gradum, vt mater Dei esse congrue posset. Decuit enim, sicut Anselmus ostendit, Christi conceptionem de matre purissima fieri, quæ tanta quidem puritate niteret, maior

Quomodo Maria meruisse dicatur, vt Dei mater efficereturin, inta doctores Scholasticos.

In 3. part. q. 2. artic. 11.

In lib. de conceptu virginali.

In 3. lib. sentent. distinc. 4. q. 2.

vt sub

vt sub Deo nequeat intelligi. His Bonauenturam consonare monuimus, quum doceat, condigni meritum in Mariam, vt Dei mater fieret, non cadere, sed congruè tamen illam ante Christi incarnationem hoc meruisse, quoniã præ nimia sua puritate, humilitate & benignitate, vt Dei mater fieret, erat idonea. Post annunciationẽ verò, inquit, postquã consensit, & spiritus sanctus in copiositate gratiæ in eam descendit, non solum congruitatem habuit, sed & dignitatem.]

In lib. de conceptu virginali.

In lib. sent. dist. 4. q. 2.

Quod si Euangelicam historiam sedulò intueamur, salutata Virgo quatuor virtutes excellenter & habuit & ostendit, illisque plurimum haud dubiè meruit, ob suam nempè fidem, obedientiam, humilitatem atque charitatẽ. Quæ dictæ virtutes in vna Mariæ sentẽtia, si aduertas animium, luculenter apparent, quum Angelo respondet: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Magna certa fides, quod Gabrieli de summis & inauditis mysteriis, quæ captum humanum & intellectum omnem excedebant differenti, firm iter assentiatur, nihilque dubitet Deum fieri mortalem hominem, Deum de fœmina nasciturum. Virginem sine viro conceptũram, Deum parituram, & virginem permansuram. Atque hæc inaudita veréque stupenda mysteria, quæ vnius testimonio nitebantur, plenissima Virginis fide comprehenduntur. Magna & prodigiosa humilitas, quod vltro sese deiiciat, & ancillæ loco statuat, quùm iam tot modis laudata, & Angelica legatione honorata, adeóque in Dei matrem delecta, & muneri maximo destinata esset Magna eiusdem obedientia, quod Angeli monitis & Dei voluntati per omnia sese conformet, quodque citra exceptionem se operamque suam omnẽ ad rem longè maximam tàm promtè promittat, diuino quidem obsequio se totam impendens. Magna denique charitas, quod suæ gentis humanique generis misertа, optet ac desideret optatum illum Messiam promissumque mundi Redemtorem aduentare, suum etiam fidum ad hoc offerens ministerium. O dictum igitur aureum toti orbi reuerẽter amplectendum, quale nullius virginis aut hominis ore, cum maiore quidem fructu & pondere tot seculis prolatum reperias, quod insuper à priscis illis Patriarchis, Prophetis aliisque veteris Testamenti Patribus, vti putant, iampridem desiderabatur. Vix autem dictum absoluerat: Fiat mihi secundum verbum tuum: & è vestigio Verbum caro factum est, quoniam operante Spiritu sancto ex purissimis Mariæ visceribus sanctum Domini corpus fabricatum, simulque anima perfecta dotatum, ac Dei verbo vnitum fuit, vt omnes omnis gratiæ thezauri in illo purissimo sanctissimóque diuinitatis templo continerentur. Etenim fœmina circum dedit virum, & Virgo concepit Emanuelem, sicut Propheticis oraculis fuerat prænunciatum. Adeò & Deo grata, & orbi salutaris istheç Mariæ fuit oratio, vt pluribus quidem [a] Bernardus exponit: tuncque Virgo, vt [b] Bonauentura loquitur, non solo merito congruitatis, sed & dignitatis meruit obũbrari, & altissimi virtute impugnari. Ex quibus abũde colligi potest, recentiores quidem Scriptorem, sed eruditum Theologum [c] Chlichtouæum planè sapientérque dixisse: Rectè tam excellenti & singulari virtuti illud attribuimus præconiũ, quod meruerit portare Regem cælorum & Dominum, id est

Quatuor virtutes Mariæ ponitur notabiliter circa Incarnationẽ: hæc ancilla Domini.

a Hom. 4. de laud. virg.

b In li. 3. sentẽt. dist. 3. quæst. 2.

c. Lib. 2. de venerati one doctorum c. 13.

Testimonium Chlichtouæi Mariã, quæ meruit portare Christum.

A digna fuerit atque idonea ex Dei munere primum & deinde sua ipsius apta dispositione per bonorum operum studium ferre castis suis visceribus Christum Dei filium. Extat præclarus apud Prophetam Danielem locus à Gabriele Archangelo in hunc modum recitatus. Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populum tuum, & super Vrbem sanctam tuam, vt consummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio & prophetia: & vngatur Sanctus Sanctorum. Dulcissimum, hoc est vaticinium, quo Gabriel mœstum Danielis animum egregiè consolatur, exoptati Messiæ certum & maturum aduentum, eiusque fructũ amplissimum promittens, ne Propheta dubitet de futura sui populi, imò & orbis redemtione atque instauratione. Quod autem ait abbreuiatum esse tempus, vt si humano more loquendum sit: Messias properanter venire, ac tempestiuius suum inchoare officium velit, haud temerè dictum putare debemus. Valuerunt hic sanè aliquid, atque, vt multi existimant, suis precibus ardentibusque votis quodammodò promeruerũt patres, vt de priore decreto, quod longiora temporis spacia requirere videbatur, nonnihil remitteret Deus, ac in orbem citius prodiret Messias. Huius enim vox propria illa esse videtur: Propter miseriam inopum & gemitũ pauperum nunc exurgam dicit Dominus. Sed enim quanto est probabilius, Mariæ diuino amore languentis, & humani generis causam fideliter procurantis sanctissima vota, maximáque desideria cœlos ipsos penetrasse, & Patris æterni gratiam ad Messiam citius exhibendum aliqua ex parte nobis conciliasse? Fuit certe Maria veteris Synagogæ vel optima pars, quemadmodum Rupertus indicauit, Synagogæ, inquam, tot tantosque priscorum Patrum gemitus ad impetrandum sibi Messiam olim ad numen cæleste mittentis. Fuit isthæc vera [a] Esther summo regi vnicé grata, & ad singularem populo mortis terrore perculso gratiam emerendam efficax: fuit denique plusquàm Salomon in omnibus & præ omnibus [b] amabilis Domino, in precando præpotens, & ad incomparabile templum Deo viuo fabricandum idonea. Quid multis moror? vt semel finiam, Mariæ meritum, secundum quòd Dei mater effecta est, ita proponunt & asserunt Patres, sicut veterum Scriptorum studiosissimus, & Scholasticorum doctorum principes Thomas his ferè verbis declarauit: Maria meruit ex gratia sibi illum puritatis & sanctitatis gradum, vt congruè posset esse Mater Dei. Meruit igitur, vt sæpe diximus, ex gratia sibi data & oblata, quæ iustos omnes in benefactis vt præcedat & sequatur necesse est: meruit, inquam, quum liberam voluntatem ac ardentis animi studium præsenti adiunxit gratiæ, cumque se totam, vt nemo vnquam alius, diuino nutui exactissime accommodauit, nihil vt in illa verè humili & perfecte obediente ancilla Domini posset desiderari. Neque me committam vasto pelago, vt oratione iusta huius sanctissimæ Virginis merita persequar, merita, inquam, tàm preciosa, inclyta, immensa, nobis planè incomprehensibilia, illique soli perspecta, qui renes & corda scrutatur, ac est vere qui dicitur χαρδιογνώστης An quicquã in Mariæ cogitationibus, desideriis, consiliis, dictis, factis, moribus fuit non nitidum, non integrum, non ab-

Testimonium Danielis de tempore venturi Messiæ. *Daniel. 9.*

Non minus ob Mariæ preces quàm alium Patrum vota, tempus messiæ abbreuiatum. Maria pars optima Synagogæ. *Lib. 1. de operibus spiritus sancti ca. 8.*

a Esther 7. & 8.

b. 2. Reg. 25. 3. Reg. 3.

Maria typo Esther perfecte satisfecit.

Quomodo Maria secundum Thomam meruit esse Dei mater.

In 3. part. q. 2. art. 11.

De Mariæ meritis quid sentiendum in vniuersum. *Hieremi. 11. & 20.*

solutum, non meritorium, non summo Deo gratum, non denique simul & Angelis & hominibus iure suspiciendum? Verum ad has sublimes Virginis nostræ dotes, & infinitas opes ritè contemplandas nulli aptiores esse videntur, quàm qui Elizabethæ lynceos oculos & sensus adferunt vere spirituales, vt tantorum meritorum dignitatem licet plene non assequantur, religiosè tamen admirentur, ac prædicent studiosè. Clamat & Augustinus Ecclesiæ filiis, ac iure summo clamat: Marię merita quis ignorat? merita, inquam, tot seculis tantoque piorum consensu probata & decantata. Verum hanc Augustini Ecclesiæque vocem velut surdi prætereunt aduersarii, vt pote in Schola veritatis perperam instituti, qui Mariæ merita cũ impiis omnibus ignorant, contemnunt, irrident, nosque Catholicos tãtum non damnant superstitionis, qui hac meritorum Mariæ vel confessione, vel prædicatione Christi Domini gloriam insigniter obscuremus. Atqui, vt sæpe diximus, suam Christo capiti gloriam saluam imprimis & inconuulsam tuemur, eiusque meritis vel tantillum detrahere sacrilegium existimamus. Profecto nisi & sibi & aliis fons omnis gratiæ Christus meruisset, nullus in Maria influxus ac vigor gratiæ, nulla merendi vis atque facultas inesse potuisset. Videant interim Nouatores, ne quod ipsi diuinæ gloriæ illustrandæ studium verbis præ se ferunt, & apud suos iactant, id reipsa negent, dum arctissimam illam inter Christum Filium & huius Matrem vnionem tàm leuiter æstimant, & quæ bona meritaque ex hac ipsa coniunctione consequuntur, nullo in prečio habere dignantur. Quid isthuc est aliud quæso, quàm Christi Redemptoris beneficium obscurare, dum tacite popularibus instillant animis, Christum electis amicis & Mariæ imprimis parenti aut nequiuisse, aut noluisse suo mereri sanguine donum charitatis & spiritum sanctum, & illis præterea merendi facultatem sicut & alia diuina bona, liberaliter impertiri?

Elizabethæ oculis & sensibus opus est, ad Marię merita recètè contemplanda.

Lib. de bono coniugali cap. vlt.

Lucæ 2.

Mariæ merita ignorant, qui nõ sunt in Ecclesia.

Catholici Mariæ merita sic agnoscunt & celebrant vt hilve detrahãt Christi maiestati.

Mariæ merita non obscurãt sed illustrant Christi gloriã.

Nouatores obscurãt Christi beneficiũ, Mariæ & Sanctorum merita reiicientes.

E primariis doctoribus, quos Latina Ecclesia veneratur, magnus est ille Gregorius Romanus, quos cum ingenue profitemur, & iam ante professi sumus Orthodoxi: Beatissima semper Virgo Maria Dei genitrix mons fuit ab Esaia prædictus, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem electione sua trãscendit. An non sublimis Maria, quæ vt ad conceptionem æterni Verbi pertingeret, meritorum verticem supra omnes Angelorũ choros vsque ad solium Deitatis erexit? Mons in vertice montium fuit (vt idem Esaias appellat) quia altitudo Mariæ super omnes Sanctos refulsit. Nam sicut mons altitudinem, ita domus designat habitationem. Mõs quippè & domus apre dicitur, quæ dum incomparabilibus est illustrata meritis, Dei vnigenitum, in quo recumberet, sacrum præparauit vterum.] Cum hac Gregoriana, imo Catholica Confessione non male congruit, quod Caroli Magni quondam præceptor, idemque non vulgaris Theologus Alcuinus hoc modo tradidit: Beata Maria fuit lana mundissima, & in virginitate clarissima, & incomparabilis vniuersis, quæ erant sub cælo hominibus: eratque talis ac tanta, vt sola digna esset, qua nullus alius indueretur, nisi augusta præditus dignitate.] Eodem spectat quod [a] Damascenus, [b] Nicephorus aliique

Gregorii Magni testimoniũ nobis retinẽdum, de meritis Mariæ maximis.

In libro 1. Reg. ca. 1.

Maria mõs in vertice montium ob meritorum excellentiam ab Esaia dicitur.

Esaiæ 2.

Alcuini sent. de Mariæ amplissimis meritis.

Lib. de Trinit. ca. 14.

multi sæpe testantur, Mariam inuentam esse dignam, Deumque decens Verbi domicilium. Valeat igitur insultus aduersariorum garritus, qui Matrem Domini vt gratiæ & sanctitatis plenam, ita & meritorum præstantia reliquis præstare Diuis, & ad summum illud misterium digne ascisci tàm ægre concedunt, quàm improbe Scholasticos calumniantur.

a Lib. de fide Orthod. ca. 15.

b Lib. 1. Ecclesiast.

Quanquam haud ignoramus, nonnulla veterum extare dicta, quæ Mariæ merita si non excludere, at certè quidem eneruare ac negligere videantur. Vt enim nihil eorum dissimulemus, quæ aduersariis ansam præbere possunt sua muniendi atque tergiuersandi, apud Hieronymum hæc verba quibus contra nos gloriatur quoque Caluinus, reperiuntur: Beata Maria matef Domini conscientia in se inhabitantis Dei liberè proclamat: Ecce enim ex hoc beatam medicent omnes generationes: Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomẽ eius. Et misericordia eius à progenie in progenies timentibus eum. Fecit potentiam in brachio suo. In quo animaduerte, inquit, quòd beatam se esse dicat non proprio merito atque virtute, sed Dei in se inhabitantis clementia.] Tùm Fulgentius perspicue docet, quòd Maria Deum hominem factum, & concipere, & parere non humanis meritis, sed concepti nascentisque ex summi Dei dignatione promeruerit. Accedit Bernardi quoque dictum: Maria non prætendit meritum, sed gratiam quærit.]

De quibusdã Patrum dictis meritorũ Mariæ obiectãtibus.

Lucæ 1. Lib. 1. de fide ad Petrum. cap. 38.

Lib. de conceptu Christi ca. 5. Ser. in natiu. Maria.

Fatemur isthæc, atque alia id genus forta sse plura dici à Patribus, quæ tamen recte accepta superioribus ad Mariæ meritum astruendum adductis, non auersantur. Etenim si Patrum sententiæ sedulo inspiciantur, non Mariæ modò, sed & omniũ hominũ merita illæ deprimere & negligere aliquãdo videntur, meritum humanum rigidè accipientes, quatenus hoc Dei gratiæ & misericordię aduersatur, & in operibus sine Christi spiritu factis ponitur, quod prætereà remissionem peccatorum aut iustificationis gratiam promereri existimatur, Cæterum quod ad citatum Hieronymi locum attinet, recte ille ad conuincendos Pelagianos profertur. Cum his enim ex professo author disputat, qui exclusa Christi gratia tantas humani arbitrii vires iactabant, quantæ ad charitatem perfectam obtinendam, & ad omnia Dei præcepta præstãda sufficerent, sicut de illis Augustinus affirmat. Talibus igitur, qui suis viribus ac meritis nihil nõ tribuerẽt in negotio iustificationis, Mariam vnam omnium sanctissimã opponit Hieronymus, non vt illam quidem meritis exuat, cui Zachariam & Elizabeth quamlibet sanctos, & in Euangelio probatos coniuges iusticia & meritis inferiores fuisse testatur, sed vt ostendat, Matrẽ Domini de sua sanctitate propriisque meritis atque virtutibus, quibus alioquin abundabat, nulla ex parte præsumsisse. Igitur beatã se dicit non proprio merito atque virtute, sicut Pelagianos facere non puduit sed omnem meritorum ac virtutum causam & laudem, sicut Lucas indicauit, in ipsum bonorum fontem Deum cum humili gratiarum actione transcripsit. Igitur insulsa est istorum ratiocinatio, quùm ex verbis Hieronymianis ita colligunt: Maria in se merita non agnouit, non de sua virtute gloriata est, sed seipsam studiosè abiecit, Deique munificentiam

Responsio ad obiectũ Patrum sententias, quæ meritum Mariæ oppugnare videntur.

Quo sensu detrahẽtes meritis nostra & sanctorũ, solem extenuant.

Responsio ad obiectum Hieronymianum qui Mariæ collat merita.

Lib. de bono coniugali cap. 21.

Luc. 1.

Lib. de bono coniugali cap. 21.

Luca 1.

Quomodo aduersarius his Hieronymianis abutitur.

vnicè prædicauit: igitur nulla illi merita tribuit Hieronymus, ipsaque ad suam beatitudinem merita non attulit. Imò verò quo minorem Virgo tàm sancta suorum meritorum rationem habuit, quoque submissius in omni se vita gessit, fidem, spem, laudem & gloriam vniuersam in solo collocans Creatore, tanto magis eadem meritis abundauit. Hæc enim cordis humilitas Christianæ iustitiæ quodammodo est plenitudo, de qua Christus Ioanni dixisse videtur: Sic decet nos implere omnem iustitiam. Quæ humilitas non modò Pharisaicam iustitiam, & philautiam omnem excludit, sed & maximam promerendi virtutem obtinet, ac veluti cælestis scala ex imo ad summum attollit homines, vt gratiæ gloriæque fastigium maximum assequantur. Qui enim se humiliauerit, exaltabitur. Ac tantum abest, vt de amplissimis Mariæ meritis dubitet Hieronymus, vt eandem tantæ puritatis fuisse dicat, quæ sicut antè monstrauimus, mater esse meruerit Saluatoris.

b plura de gratia Mariæ scripta, quo sensu de iusta eorum ipsa gaudeat ob in Deum humilitatem.

Matth. 3

Merit & effectus vere humilitatis.

Luc. 18 In resp. ad Lufgabium.

Quid ad Fulgentij locum quisq; ait re respondendum.

Infirmo, de Conditione Mariæ.

Responsio ad Bernardi locũ ex eiusdem.

Lucæ 1. Disp. 42. ad Hieronym.

Hæc à Christi gratia & charitate dependent, frequenter inculcant vnicéque commendant. Hinc præclarum illud Bernardi dictum extat: Si quis iuxta Apostolum, vt verbum Christi, verbum gratiæ in eo habitet, gratus est; si quis deuotus; si quis sollicitus, si quis spiritu feruens; caueat sibi, ne suis fidat meritis, ne suis operibus innitatur: alioquin nec huiuscemodi quidem animum intrat gratia.]

Ser. 3. in Annunciat. domini ca.

Colossen. 3

Hæc pluribus explicare visum est, vt de Mariæ meritis certius constet, & illustris illorum amplitudo intelligatur, quæ à nullo quidem pro dignitate possunt prædicari, ac multo minus à quoquam attingi. Felix Virgo, cui ad promerẽdum non ad præsumendum merita suppetebant. Ipsum enim non præsumere, nonne promereri est? vt à [a] Bernardo traditur. Sciebat vtique Virgo prudentissima, quod à [b] Chrysostomo scriptum legimus: Si magna vis reddere merita tua, ea ne magna esse putes, & magna tunc erunt. Nihil enim Deo tam gratum, quam cum extremis peccatoribus semetipsum connumerare.] Erat igitur hoc Mariæ proprium, vt licet inhabitantis gratiæ amplissimo certissimoque testimonio gauderet, ac iustis aliis, sese conferre atque præferre posset, tamen humilem Domini ancillam potius, quam dignã Dei Matrem seipsam agnosceret atque statueret, vtque non in se & suis virtutibus, sed in Deo salutari suo, cũ in domo Elizabeth, tum alibi semper exultaret. In quem senium etiam Ambrosius dixisse videtur: Non inflatur Domini Materquasi secura de meritis, sed quo meritũ magis cognouit, eo votum vberius exoluit, officium copiosius detulit, munus religiosius vexit. Atque hoc demum est sapere, sua sic merita cum Maria negligere vt collectum ex his thesaurum augeas, siue vt Christus loquitur, in cælo thesaurizes, atque in Deum diues efficiaris. Verum satis isthæc, vt arbitror, ad Nouatorum iniuriam propulsandam, qui aduersus communem veterum sensum atque cõsensum tantam Virginem in ordinem redigere, ac summis pulcherrimisque meritorum ornamentis spoliare tanto audacius moliuntur, quanto magis ipsi omnium sunt meritorum expertes, nullumque salutarem fructum proferre, aut bonorum operum præmia impetrare possunt, quamdiu velut palmites à Christo vite præcisi manent, Christique Ecclesiæ per pœnitentiam integrè non reconciliantur.

Qua referẽda sit tractatio duorum capitum superiorum.

a Ser 68. in Cantica.

b Homil. 38 de humilitate & quiete.

Mariæ proprium habere & non ponderare merita sua, sed in Deo gloriari.

Luc. 1.

Ln. de vidiuis.

Lucæ 12.

Ecclesiæ hostes meritorũ expertes, Marię & sanctorum meritis inuident ac obtrectant.

Ioan. 15

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM.

An fides de Mariæ perpetua virginitate ob Ecclesiæ aut horitatem necessariò retinenda & prædicanda sit.

Nouatiæ Nouorum sentiũt de proposita quæstione.

Ex scripto quod inscribitur Smyrnæus.

NON PRÆTEREVNDA nobis est Quæstio, quam Sectarij hoc etiam seculo agitare pergunt, de Mariæ perpetua virginitate. Sunt ex illis, qui cum Orthodoxis hic per omnia sentiant: alij disertè fateri non audent, recipiendum ac probandum hoc esse dogma propter Ecclesiæ authoritatem. Quidam rursus putant, quod Mariæ semper Virgo perseuerauit, id probabilem piorum opinionem potius, quam necessariũ fidei articulum existimari oportere. Petrus [a] Martyr, vt diximus, non vult Christianum hinc dogma extrui, & [b] Brentius in hunc modum pronunciat: *Si perpetua Mariæ virginitas non potest nec litera, nec ex sententia Scripturæ probari, non est articulus fidei creditu necessarius. Si autem hoc pro certissimo fidei articulo habendum est* [illegible]

b In postrema pericope Apologiæ Vitenbergen.

A solis Scripturis quidam probari vellit perpetuã Mariæ virginitatem fi ca certo credenda

est vt contineatur vel in litera, vel in sententia Scripturæ.

Nec solum Brentius, sed & [c] Zuuinglius & Bullingerus se diuinis è literis demonstrare posse confidunt, Mariam non solum in conceptu, sed etiam in partu, & à partu Virginem permansisse: ac idcirco necessariò ita quemuis credere Christianum, [d] Centuriatores autem Erasmi dictum repetũt, tãciteque confirmant, nimirùm quod Maria perpetuo fuerit Virgo, licet in diuinis literis nusquàm exprimatur, tamen ex traditione probari, quam inde ab Apostolis Patres veluti per manus transmissam acceperunt, & ad nos deriuarunt, quamque Christianus orbis magno consensu semper comprobauit. Hanc Centuriatorum siue doctrinam, siue censuram nos libentius amplectimur, quã quod ab eisdem alibi frigidè satis adfertur: *Virginem vsque ad finem vitæ suæ permansisse consentaneum est, idque in honorem Messiæ, qui & dona ei concessit ad eam rem necessaria.* Etenim simpliciter fatendum & explicandum erat, non modo quid consentaneum, sed quid secundum fidei regulam certò & necessario cuique credendum sit atque profitendum, quum de perpetua Deiparæ virginitate quæritur atque disputatur. Quod autem addunt Centuriatores, hanc virginitatem ad honorem Messiæ pertinere, non grauatim recipimus, simulque miramur, hos homines in cęteris adeò esse præfractos atque contentiosos, quæ ad honorem eiusdem Messiæ de Maria totius Ecclesiæ testimonio, prædicantur.

c De vera & falsa religione.

d Centur. 1 cap. 41.

Quid Centuriatores de hac quęstione scribant, & præterea Erasmus.

Imperfecta confessio Centuriatorum.

Est ira quidem, vt fateur Erasmus, Catholicam de Maria perpetua Virgine confessionem ad illa pertinere dogmata, quæ non Scripturæ authoritate, sed Ecclesiæ definitione nituntur, quæque summo Patrum consensu nobis tradita non minus tenemur, inquit, credere, quam si sacris literis essent expressa. Nullus enim Orthodoxus vnquam contradixit perpetuæ Mariæ virginitati, quæ cum sacrarum literarum euidentibus testimoniis doceri non possit, tamen quoniam magno consensu nobis à priscis Orthodoxis tradita est per manus, nemo tolerandum existimaret, qui illam si vllo tempore, tum post partum illum sanctissimum à viro cogniram fuisse blateraret. Quod verò contra Brentius, Zuuinglius, Bullingerus & plerique alij sentiunt, ad solam Scripturam iudicem prouocantes nihil noui adferunt, sed antiquum vt semper, obtinent. Quum enim se hostes Ecclesiæ Catholicæ palam profiteantur, ac reipsa præstent, quid facerent aliud, quam quod sontes in causa non bona, libenter facere solent, vt contra iudicem excipiant, eiusque defugiant authoritatem, à quo castigari metuunt atque damnari. Non obscura est istorum tum defectio, tum rebellio, qui non ita pridem se ab Orthodoxis fratribus, à Catholicis Episcopis, à communis matris Ecclesiæ gremio segregarunt, & in quædam latibula se ipsi abdiderunt. Intereà verò vt infamiam publicam fugiant, suæque nouitatis velut mantellum obtendant, ingentem verbi diuini asserendi zelum præ se ferunt, velut extra illud nihil quærant aut doceant, probandumque censeant. Eodem enim se suamque causam tegunt pallio, quo iam olim Ariani, imò & Iudæi suam peruicaciam operire sunt conati, nihil interim Ecclesiæ iudicio, legibus, Conciliis, traditionibus concedentes. Ac de Arianis quidem meminit Gregorius Nazianzenus, quod fraudi suæ Scripturam prætexerent, cuius tantam apud se authoritatem esse dicebant, vt à voce τὸ ὁμοούσιον sibi prorsus abstinendum putarent. Et nota vox est hæretici Maximini, qui cum Augustino antiquarum traditionum obseruantissimo disputaturus, vt Nicenæ Synodi & Patrum authoritatem eluderet, atque ad solum Scripturarum examen omnia reuocaret, hanc legem præscripsit: *Si quid de diuinis Scripturis protulerit, quod commune est cum omnibus, necesse est vt audiamus: hæc verò quæ extra Scripturam sunt, nullo casu à nobis suscipiuntur.* Quarè vt Arianos, sic istos etiam pudet pigétque confiteri, quod omnis recepit, probauit & docuit antiquitas, Christianam nempè doctrinam, quæ cuique ad salutem profitenda est, partim scripto, partim verbo seu viua voce à primis fidei magistris Apostolis traditam, ac in Ecclesia porro semper conseruatam, hodiéque nobis necessario retinendam esse, quemadmodum [a] Dionysius, [b] Irenæus, [c] Basilius, [d] Epiphanius, [e] Vincentius, [f] Damascenus perspicuè docuerunt. Quod vsque adeò verum est, vt plerique Nouatores, qui scus nunc sentiunt, & ad solas Scripturas prouocant, vel inuiti multa sine Scripturis admittant, & ex Ecclesiæ traditione sola confirment, vtpotè Baptismum paruulorum, Symbolum Apostolicum, Canonem librorum Biblicorum. Confessionem veterum Synodorum de multis magnisque rebus ad altissimum sanctissimæ Trinitatis mysterium pertinentibus, vt alia non pauca de Sacramentis, de disciplina Ecclesiastica, de ritibus Christianis dicere prætermittamus. Caluini verba duntaxat ascribam, quibus tam acerbus Ecclesiæ hostis Concilia præcipua recipit atque probat, quantumuis multa in illis absque verbo scripto definiantur. *Priscas*, inquit, *illas Synodos, vt Nicenam, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, Chalcedonensem, ac similes, quæ confutandis erroribus habitæ sunt, libenter amplectimur reuereamurque vt sacrosanctas, quantum attinet ad fidei dogmata.* Ac eadem ferè illorum est sententia, qui vt veterem religionem cum noua commutent, in Confessionem Augustanam iurarunt, sicut ipsi statim in vestibulo protestantur.

Doctrinã de perpetua Mariæ virginitate, & Ecclesiastica traditione non autem Scripturæ locis probari.

In vespons. 26. ad obiectos Arrie.

Cur Nouatores ad Scripturam prouocẽt in præsenti quæstione.

Ecclesię defensores contra iudicium eius libenter excipiunt, ad solã Scripturã prouocantes.

Proprium est Arianorum, & Hereticorum Scripturam suis erroribus prætexere.

Maximinus Arianus nihil quod esset Scripturarum vult recipere.

In orat. de laudibus Athanas.

Christiana doctrina partim scripto, partim traditione nititur.

a In Eusebi. Hieron. c. 1

b Lib. 3. contra Valent. cap. 4

c Lib. de Spiritu sancto cap. 27

d Contra heres. 61. & 75

e Lib. contra prophanas nouitates.

f Lib. 4. plen. Orthodoxæ cap. 17

Lib. 4. Institut. cap. 9 sect. 8

Nouatores vel inuiti sibi inde confugiunt ad traditionem.

Caluinus præcipua Concilia probat sicut & Confessionis.

Centuriatores & alij Sectarij modo aiunt, modo negant, valere traditionem Ecclesiasticam.

De corona militis.

Hæreticorum ditione nec minus quam Scripturã conuincit.

Epist. 118. ad Januar.

Hæc propterea monere visum est, vt Centuriatorum aliorumque Sectariorum inconstãs docendi & agendi ratio clarius intelligatur, & intellecta fortius reiiciatur, vt qui gnatonico more modo aiunt, modo negant, quod in Scripturis expressè nõ est traditum, id credendum nobis vel obseruãdum esse. At certè non temerè monet Tertullianus, aduersus Hæreticos plus traditiones, quam Scripturam habere virium, & ex illis legitimum Scripturæ sensum ostendi, omnemq; cum Hæreticis disputationem ad traditiones à maioribus acceptas referri oportere. Igitur Athanasius Arianos: Basilius Eunomianos: Epiphanius Apostolicos: Hieronymus Luciferianos: Augustinus Donatistas pro Hęreticis habet, legitimèque damnat, quãdoquidem omnes illi Scripturæ verbis inhęrentes, suo magis sensui crederent, quam in Scriptura interpretãda iudicio ac traditioni Ecclesiæ obtemperarent. Quid autẽ, nisi cuiusdam insolentissimę est insanię (sicut Augustinus loquitur) in dubium reuocare, sint ne illa credenda vel obseruanda, quę licet diuinę Scripturæ non prescribat authoritas, confirmat tamen traditio,

Contra Nestorium.

traditio, & tota per orbem frequentat Ecclesia? Tùm præclarè Cyrillus admonet: Omnium hęreseon hæc sola via est, vt ab ea doctrina homines abducant, quæ ab Apostolis est tradita, quam suis scriptis sancti Patres ad nostra vsque tempora trãsmiserunt.] Sed ad rem ipsam propius.

Si Scripturæ sacræ verbis inhæreamus, nec aliud præterea subsidium requiramus, habet sanè vnde glorietur, suumque dogma confirmet Heluidius, qui Mariam perpetuò Virginem non esse censendam, multis & speciosis Scripturæ verbis astruit, nec omnino leuiter probare videtur. primum enim ex Matthæo repetit, quod Mater Iesu Ioseph viro fuerit desponsata: deinde quòd inuenta dicatur habere in vtero de Spiritu sancto, antequàm ambo conuenirent, velut maritalis congressus post Christum editum sit consecutus: prætereà quod in eiusdem rei confirmationem scriptum videatur, Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. Hinc iam ille colligit, Mariæ primogenitum fuisse Christum, quem secuti sint alij secundo & tertio ex eadem Matre geniti, & Iosephi opera procreati: hos autem esse, quos fratres Domini secundum carnem videlicet, Euangelica etiam historia sæpè nominarit. Nam apud [a] Lucam ita quidam Christo nunciat: Ecce mater tua & fratres tui stant foris, volentes te videre, sicut & [b] Matthæus & [c] Marcus eandem historiam narrant. Tum [d] Ioannes ait: Neque enim fratres eius credebant in eum. Marcus verò inter Domini fratres nominatim eos recenset, qui Iacobus, Ioseph, Iudas & Simon appellantur. Quod si Deipara non solum Christum edidit, sed multos ex Ioseph filios, id est, Christi fratres habuit, quomodo perpetua Virgo salutetur? cur non mulieribus potius aggregetur? vt quæ non de Spiritu sancto, sed de virili semine tot liberorum parens effecta est, sicut & vulgus hominum voce clarissima confirmauit. Sic enim de Christo iactabant publicè Nazareni: Nónne hic est faber, filius Mariæ, frater Iacobi & Ioseph & Iudæ Simonis? nónne & sorores eius apud nos sunt? Ad hæc si Virgo fuit mansitque perpetua, cur in nuptiis Cana, & de cruce ipsa non alio quàm mulieris nomine ab ipso etiam filio appellatur? Quid est demum, quod Paulus ne Virginis quidem nomine illam dignatur, sed simpliciter ait: Misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege?

Hęc nimirum tela sunt Heluidianorum ad configendam Deiparæ virginitatem parata, nec aliundè, quàm ex maximo illo diuinę Scripturæ armamentario deprompta, quæ aliis eiusdem Scripturæ armis retundere & confringere, nemo facilè possit, & si nos illa prius vtcunque disiecerimus, sed patrum vestigiis insistentes. Imò verò quemadmodum sanctus Episcopus, adeoque Christi Martyr Ioannes Roffensis apertè fassus est, ita nos etiam ingenuè asseueramus, ne verbum quidem vnum è Scripturis proferri posse, vt Mariam perpetuò Virginem fuisse, liquido demonstretur. Ac tantum abest, vt præsens controuersia solis Scripturæ verbis dirimatur, vt illis etiam augeri potius videatur. Nam quod Zuuinglius, vt ne quicquam Ecclesiæ vel defensioni, vel authoritati concedat, hic se munit Esaiæ dicto: Ecce Virgo concipiet & pariet Filium, parum sanè ad rem pertinet, neque obiectum nodum dissoluit. Hinc enim solum euincere licet id, quod Orthodoxis omnibus est indubitatum, Mariam in ipso conceptu, & sicut Ambrosius probat, in partu quoque filij Virginem permansisse. An verò efficax hic est locus ad virginitatem Mariæ perpetuam astruendam, illisque comprobandam, qui cum Heluidianis Scripturas exigunt luculentas? minimè verò: vt omittam, quibus modis & strophis Iudæi quidem hoc ipsum dictum eludant, sicut iam anteà commonstratum est. Citat deinde Zuuinglius, quod in Ezechiele scriptum legimus de porta clausa, quæ soli patere debeat principi. Et nos vltrò fatemur, rectè isthæc ad Mariam referri, sicut permultis Patrum testimoniis euidentissimum fecimus, etsi Nouatores longè alio, ad templum scilicet Hierosolymitanum, hæc Prophetę verba detorquent. Atque vt maximè donet Heluidius, præsentem vel Scripturam vel figuram probandę Mariæ virginitati quadrare, nondũ tamen hinc obtinuit Zuuinglius, eãdem Virginem post partum inuiolatam vsque perseuerasse. Id verò est, quod Heluidiani Scripturæ locis armati, ex eiusdem Scripturæ fontibus probari postulant, atque confirmari negant. Sedenim hic mos proprius est aduersariorum, vt quoties ipsis libet, commodumque videtur, partim nouas & à suis confictas interpretationes ascisceant: partim ad tropos, figuras & ænigmata confugiant, vt non modo Zuuinglius, sed & huius discipulus Bullingerus re ipsa probauit. Etenim is obscurissimum Psalmi locum à veteribus Rabbinis acceptum profert: In splendoribus sanctitatis ex vtero velut ex aurora tibi ros iuuentutis, vel natiuitatis tuæ: pro eo quod nos legimus vna cum Septuaginta: Tecum principium in die virtutis tuę, in splendoribus Sanctorum ex vtero ante luciferum genui te. Præclara sanè verba, sed quæ constanter Patres non de humana, sed diuina & æterna Christi generatione interpretantur, meritoque Iudæis & Arianis opponunt. [e] Chrysostomus verò & [f] Fulgentius eos insectantur, qui hæc Psalmographi verba ad humanam Christi natiuitatem detorquẽt ac veluti pro luce tenebras inuehunt. Quid? quod Ochinus apertè blasphemus audet scribere, nihil pro Deitate Christi verbis illis colligi: Dixit Dominus Domino meo, quum tamen in Euangelio Christus ipse contrarium adstruat, planéque concludat, Messiam non solum filium esse Dauidis, secundum vnam videlicet humanamque naturam, verum etiam alterius, Dei nempè filium naturalem existere, quem Dauid pro suo Domino libenter agnoscat, ac Dominum vocet. Vana est igitur eiusdem Bullingeri gloriatio, quod authoritate diuina demonstrare possit, Mariam perpetuo Virginem permansisse. Ac tantę quidem veritatis est vis, vt ex aduersariis etiam nonnulli ad solam Scripturam in præsenti causa prouocare non audeant, sed fidenter vel ad Ecclesię, vel ad veterum confugiant authoritatem atque traditionem.

Hoc autem vt planius & euidentius fiat, in medium Sectarios pertrahamus, qui Catholicis armis aduersus Heluidianos decertant, & quod Scripturę verbis nequeunt euincere, Ecclesiæ traditione obtinere nituntur. Atque vt ab ipso Bullingero nõ

Esai. 7

Zuuinglius frustra contendit, è Scripturis probare Mariæ perpetuam virginitatem.

Ezech. 44

Quomodo Scripturæ sacræ à Nouatoribus sæpè tractentur. *Sermo 4. de B. Virgine.*

Locus è Psal. 109. quomodo à Bullingero explicetur.

e Homil. in Psalm. 109

f Ad nonam obiectionem. Psalm. 109

Matth. 22

Deprauat Ochinus locum: Dixit Dominus Domino meo.

Sectarij nostri temporis cum aliunde non possunt, traditione pugnant contra Heluidianos pro Marię

Heluidius à temporaneis suis ridiculus erro reuat Mariæ Virgo perpetua fuisse.

Matth. 1

Christiana doctrina partim scripto, partim traditione nititur.

a Lucæ 8

b Matth. 12.

c Marc. 3

d Ioan. 7

Marc. 6

Idem.

Iob 1. & 19

Galat. 4

Præsens Heluidianorum error Scripturę verbis confirmatur potius, quam confutatur.

In præfat. ant. Luth. confutatorii.

Ib. de vera & falsa religione.

ignobili Sacramentario exordiamur, is alibi sui velut oblitus, hanc apertam edit confessionem:

Deiparam Virginem MARIAM *à partu* CHRISTI *Domini permansisse Virginem, à primordiis Euangelii ad hûc vsque diem credidit, docuit & asseuerauit Ecclesia Catholica.* En tibi iudicium Bullingeri, qui non Scripturæ, sed Ecclesiæ authoritate confisus, perpetuam MARIÆ virginitatem ornat, & aduersus Heluidianos defendit. Facit idem quoque Bucerus in Lutheri schola doctissimus, vt hęc eius verba minimè obscura testantur: *Pius animus de Maria vase tam sancto atque electo, vt Christum nobis páreret, non nisi sanctissima cogitabit: nec vnquàm suspicabitur, eam quæ grauida semel facta fuit ex Spiritu sancto, sustinuisse, vt posteà grauidaretur ab homine. Ad quod credendum consensus perpetuus Ecclesiæ momentum præcipuum adfert.* Nihil hic è Scripturis adfertur, solus Ecclesiæ consensus proponitur, qui nobis satis esse debeat ad credendum, Mariam cum nullo vnquam viro fuisse congressam, sed Virginem perseuerasse, de qua non nisi sanctissima pius animus debeat cogitare. Eadem est Pichardorum siue VValdensium sententia, quos tanti facit Bucerus, vt solos propè in orbe vigorem disciplinæ Christi cum puritate doctrinæ apud se retinuisse contendat. Ac suam illi de Mariæ virginitate fidem hisce verbis declarant: *De pudicissima Maria virgine credimus, & vsque ad vitæ extremum stabiliter crediturí sumus, quod plena gratia ex inspiratione Spiritus sancti electa est ad id, vt sit verbi incarnati immaculata genitrix. Quæ quidem electissima Virgo, vti ante Filij Dei incarnationem, ita eo tempore post vsque ad mortem nunquam virum cognouit, sed perpetua virginitate integra, casta tam animo quam corpore permansit. Hos venera ordo salutis nostræ exigebat.* Habes igitur eximiam Mariæ commendationem istorum quoque verbis expressam, quod anima simul & corpore Virgo illa semper casta manserit, & nullum virum ad mortem vsque cognorit. Veruntamen plenior istorum esset confessio, si quod fateri veriti fortasse pudor atque fastus, ingenuè adiunxissent, suæ nempè fidei rationem in hac parte non è Scripturæ, sed Ecclesiæ authoritate pendere. Quid quod Beza quum Pissiaci coram Rege ageret, Mariæ matris virginitatem in partu inter articulos Fidei recitauit: licet in ea sententia non diu perseuerarit, sicut aduersus Brentium scribens, apertè significauit. Postremò ne Lutherum Sectariorum huius æui principem præteriisse videar, perpetuam Mariæ virginitatem ille quoque propugnat, atque sicut Heluidii damnat errorem, sic Hieronymi confirmat sententiam euidenter. Idque in eo libello facit, quo sese purgat aduersus calumniantes, sparsoque in vulgus rumore confirmantes, secundum nouam Lutheri doctrinam, Christi Matrem ante & post partum illibatam nõ fuisse Virginem, sed ex Ioseph semine concepisse Christum, & alios præterea liberos enixam esse. His palam ac fortiter ille reclamat, atque vt intentatam impiæ doctrinæ notam depellat, apertè fatetur, in sacris literis nullam de illo fieri mentionẽ, an Maria post partum Virgo permanserit, sed hoc duntaxat exprimi, ante partum & in partu Virginem illam perseuerasse. At benè habet, quod Lutherus eiusque discipuli, vt obiecta hæreseos nota liberentur (nam & se mutuò Hæreticos vocant atque damnant) Catholicis armis sese défendunt, & quando sic vsus postulat, ipsisque commodum

Ire. c. 1. Matt. Buceri sententia.

Iudicium VValdensium in Mariæ perpetuæ Virginis commendationem.

In scriptis duab. aduersus Cõtra Latomum editis.

Beza in hoc argumẽto inconstans.

Lutheri testimonium de Mariæ virginitate perpetua.

videtur, ad veterum fidem Ecclesiæque authoritatem subinde prouocant confugiuntque.

Quærat autem hoc loco aliquis, vbi & quando iudicauit ecclesia, vt de perpetua Deiparæ virginitate fides & doctrina certa constituatur? Respondemus hoc dogmatis genus inter illa recenseri, quæ Apostoli nostræ fidei principes viua voce magis, quàm scripto, vt [a] Basilius & [b] Epiphanius comprobant, Ecclesiæ initio tradiderunt, quæque porrò Ecclesia quum adversariorum procacitas, & publica vtilitas ita postularet, conceptis etiam verbis contestata est. Extat liber non vulgaris de Ecclesiasticis dogmatibus Augustino ascriptus, quisquis eum tandem cùm aliis Patribus, tùm ex Augustino primum collegit: in quo etiam hæc fidei traditur regula: Integra fide credendum est, beatam Mariam Dei Christi Matrem & Virginem genuisse, & post partum Virginem permansisse. Nec est blasphemiæ Heluidii acquiescendum, qui dixit: Fuit Virgo ante partum, non Virgo post partum.] Hanc fidei regulam repetit Isidorus Hispalensis, cui fortasse totus ille liber debetur, sicut etiã inter eius opera legitur sub hoc titulo: Liber de doctrina & fide Ecclesiasticorum dogmatum. Qui verò impedit, quòminus ad perpetuam Deiparæ Virginitatem astruendam referamus, quod Augustinus ad Laurentium scribens affirmat? Totam, ait, confiteri Ecclesiam, quod Christus de Virgine Maria nascatur. Mox verò Lectorem admonet de legendo libro, quem nunc extare non arbitror, de virginitate sanctæ Mariæ, nisi fortasse sit cum illo vnus & idem, qui de sancta virginitate ab eodem Augustino inscribitur, cuius mentionem quoque facit in libris Retractationum. Iam verò Synodus, quæ Nicææ secundò celebrata est, hunc proponit anathematismum: Si quis non confiteatur sanctam semper Virginem Mariam propriè & vere Deiparam, Anathema sit: vbi præterea legimus, Mariam immaculatam & explicitè castitatis Matrem appellari. Nec temerè factum est, quod sancta hæc & gloriosa semper Virgo dicitur in Concilio Constantinopolitano, sicut eadem Dei genitrix sancta semperque Virgo & immaculata in Laterana Synodo, quæ sub Martino primo est habita, prædicatur. Adhęc Sophronii epistola circumfertur, eaque digna iam olim visa Patribus, quę in Constantinopolitana Synodo recitaretur atque approbaretur. Huius autem testimonio Mariæ virginitas illibata est, quæ ante partum, in partu, & post partum intemerabilis perseuerauit. Postremò apud Ambrosium epistola legitur, multorum quidem Episcoporum nomine promulgata, & illos anathemate feriens, qui dixerunt, immaculatam Christi genitricem Mariam concepisse quidem salua virginitate, sed non peperisse. Ac rursus idem Ambrosius aliam scribit epistolam, in qua confirmat iudicium Episcoporum, illos planè damnantium, qui Mariam post partum haud mansisse Virginem, sed plures ex Ioseph generâsse filios mentiebantur. Loquitur autem Ambrosius de Synodo Thelensi, cui & ipse dicitur interfuisse, quamque Siricius Pontifex cõfirmauerat. Accedit quod solemni Ecclesię ritu iam olim receptum & probatum cernimus, vt contra Heluidianorum, Antidicomarianitarum & Hęreticorum omnium linguas mentesque blasphemas in templis publicè decantetur, quemadmodum

Vbi Reg. definiuerit, Mariam perpetuam esse Virginem.

a Li. de sancti. cap. 27.

b Contra. Apostolic. haeres. 61. Cap. 6.

Veteris mysterium longe de Maria perpetua virginitate.

Cap. 13.

De Eccles. dog. cap. 36.

In dubium id quod profertur ab aliquo admittatur, acceptum.

Catholicorum est vel sine scriptura proferi Mariam virginem perpetuam.

In quibus Cecilius Mariam semper Virginem fuisse testatur.

Lib. 2. ca. 19.

modum Orthodoxos omnes de Maria sentire & profiteri par est: Beata est Virgo Maria, quæ omnium portasti Creatorem: genuisti qui te fecit, & in æternum permanes Virgo. Ac rursus: Virgo Deum & hominem genuisti, & post partum virgo inuiolata permansisti. Et complures quidẽ hymni de more veteri decantantur, in quibus eadem veritas publicè confirmatur, nimirùm gratulante sibi Ecclesia de Mariæ perpetua virginitate, velut de monili perciosissimo. Hinc illud carmen ex Fortunato repetitum:

Radix Iesse iam floruit. Et virga fructum edidit.
Fœcunda partum protulit. Et virgo mater permanet

De Latina & Ambrosiana Liturgia dicere non attinet: satis enim constat gloriosam semper Virginem in vtraque prædicari. Sed & Græcanica Liturgia, sicut ex Basilio Magno discimus, Mariam semper virginem salutat vel quinquies. Demum veteres Christiani, non modò per Deum omnipotentem, verum etiam per sanctam gloriosam Dei genitricem, ac semper Virginem Mariam sua iuramenta firmarunt: eumque solemnem iurandi morem repetit ac approbat Imperator Iustinianus.

In Cant.

Epistola 86.

Epistola 87.

Mariam semper Virginem Ecclesia constanter & publicè profitetur.

Habemus igitur, ni planè fallor, firmissimam Ecclesiæ Catholicæ authoritatem, & clarissimam nostrorum maiorum, omniumque Patrum traditionem, quæ veluti inexpugnabili muro, nos adversus quoslibet hostium impetus tueantur, vt quotquot per Dei gratiam Catholici sumus, etiã si Scripturæ testimoniis destitueremur, tamen perpetuam Deiparæ pudicitiam ingenuè atque cõstanter summo iure ad vnum profiteamur. Qui secus autem sentiunt, quoniam ab Ecclesiæ fide, doctrina, consensu & authoritate discedunt, Hæretici esse possunt, siue Ebionitis, siue Heluidianis, siue Iouinianistis sese aggregent: Orthodoxi autem esse non possunt: ac licet Christianum nomen sibi vendicent, nullam tamen in regno Christi partem, quamdiu ab ipso Christi corpore manent auulsi, neque vnum idem cum illo sapiunt, vnquã consequentur. Etenim qui ad Ecclesiam non concurrunt, semetipsos fraudant à vita, vt grauiter Irenæus affirmat.

Monstratæ iam sunt & abactæ, vt putamus, immanes belluæ, aut si Scripturæ more loquendum est, sylvestres ac Dominicam vineam deuastantes feræ, quas ille serpens antiquus extrusit, & in quibus naturam viperarum in materna viscera grassantium liquidò cernimus. Quid enim nisi beluina quædam est immanitas, homines rationis, humanitatis & religionis omnis oblitos, impiaque barbarie incitatos, magno suo ipsorum malo irruere in montem illum sanctum, montem pinguem, montem coagulatum, montem denique in quo beneplacitum est Deo habitare? Quàm cœcus & præceps furor istos agitat, qui tàm purum & immaculatum Spiritus sancti sacrarium, venerandumque Dei templum, putidissimę linguæ, virulentissimisque calami sordibus conspurcare non dubitant? Verumenimuerò sit satis, ac quibusdam forte Lectoribus plus satis, nos isthęc de virginitate Marię disseruisse, vt secundo Libro finis tandem imponatur. Iesu Christo Opt. Max. Redemtori, & Marię incomparabili Matri in cęlo terráque Gloria.

Cant. 2.
Psal. 79.
Genes. 3.
Huius libri secundi Epilegus.
Psal. 67.

IN LIBRVM TERTIVM DE MARIA VIRGINE, ET SACROSANCTA DEI GENITRICE, PRÆFATIO.

EXCVSSVM est nobis argumentum, atque id vt arbitror, valdè copiosum de Mariæ virginitate, quæ desponsa viro, consecrata Deo, fœcũda partu, plena Spiritu sancto, & maximis dotibus vsque ad miraculum exculta, cauere tamen non potuit, quin multos & nefarios haberet obtrectatores atque insectatores, quorũ veluti canum latratibus & morsibus per iniuriam maximam appeteretur. Summa quippè virtus inuidiæ summæ inde à mundi primordiis patuit, atque ita comparatum videmus, vt sicut diuina Scriptura comprobat, electorum integritas iustitiáque rebus asperis, velut aurum admoto igne, probetur, & probata magis magisque splendescat: vt hinc etiam vulgò iactari cœperit: Virescit vulnere virtus. Igitur nec Mariæ virginitas, velut clarissimum sidus tantum splendoris in Ecclesia obtineret, atque in omnes ætates diffunderet, nisi multis & grauibus cùm externorum, tùm domesticorum hostium insidiis, viribus atque artibus opugnata, durisque certaminibus exagitata fuisset. Ad quod Marianum bellum, vt iam antè diximus, malorum omnium sator & incentor Satan, draco ille magnus & serpens antiquus, vt Mulierem illam Sole amictam persequeretur, se totum instruxit, ac suos deinde satellites, qui huius mundi principi deesse non possunt, plurimos concitauit, armauit, extrusit, adeò vt iam inde à primo Christianæ Ecclesiæ seculo nihil intentatum reliquerit, quo suum liuorem & vetus odium aduersùs hanc omnium lectissimam fœminam, quæ talem tantúmque peperit Filium, à quo in terram ipse deiectus atque deuictus est, clàm palàm expleret. Ac Hæreticorum quidem artes & fraudes, qui sub tali duce Mariam, vt Dei ac Domini nostri Matrem, peculiariter impetunt, quique delatam illi ab Angelo salutationem, ne nobis inseruiat, variis modis obscurant atque eleuant, suo loco exponemus. Quod si vllus inter electos & Sanctos alius ab impiorum iniuriis est vindicandus, quis neget obsecro, Deiparæ inprimis honorem, quæ reliquis electis omnibus facilè antecellit, aduersus hostes nefarios à nobis defendi, saluúmque & integrum cõseruari oportere? Nam & Reipub. Christianæ permultùm interest, vt ad tuendam & illustrandam Christi Domini gloriam impura illa dogmata, quæ in Deiparam incurrunt, & olim maiore ex parte nata & extincta, nostro nunc seculo repullulant, singulari studio reiiciantur atque dissipentur, priusquàm infelix lolium agro Dominico pestilenter insperſum, per nostram socordiam malè succrescat, & cum multorum pernicie longiùs propagetur. Neque desunt interim, qui suapte sponte ad nouandam religionem insani procurrant, & pro licentia hæretica, vt loquitur Tertullianus, quosuis arripiant errores ac foueant, partim veteris Ecclesiæ odio incitati, à qua seipsos turpiter segregárunt, partim occulto superbiæ spiritu fascinati, ob quem sibi ferè solis de religione iudicium sumunt, suáque placita pro sancto Dei verbo plebeis obtrudunt ac venditant. Eóque magis hodiè aduigilandum est, præsertim in tanta fœdissimarum hæreseon colluuione, quanta nobis propè opprimit Aquilonem, vt doctrinæ capita cum Deipara causa coniuncta non modò cognoscamus, sed etiam cognita probè confirmemus, & aduersus hostiles Mariomastigum impetus, quo ad eius fieri potest, solidè propugnemus.

Optima quæque iniuriis & & viribus aduersariis exposita esse.

Ecclesia.

Mariæ virginitas eò fulgẽtior in Ecclesia, quò grauius oppugnata.

Satanæ studio maleſariè Maria oppugnatur.

Apocalip.

Lib. de carn. Christi.

Igitur libris duobus nostri operis vtcunque confectis, iudicium penes Lectorem esto, nunc tertius in duas præcipuè partes distributus accedit. Prior Angelicam, vt vocamus, salutationem tractat, eóque fusiùs hoc argumentum explicat, quo iniquiùs & petulantiùs obsistunt aduersarij,

præsentis libri in duas partes sectio.

uersarij, nihil non molientes, vt salutationis eius vsum ferè nullum nobis concedant, & verba ipsa corrumpant, veterisque Ecclesiæ institutum Mariam libenter salutantis, more suo arrodant atque subsannent. Posterior libri pars in Virginis nostræ maternitate, si sic loqui liceat, consumitur: neque tamen Matris tantum, sed Filij quoque gloriam aduersus veteres & nouos Ecclesiæ hostes vindicat. Quibus de rebus ita disserimus, vt ad Scripturæ sacræ locòs, & Patrum Orthodoxorum commentarios rectius intelligendos lucem fortasse aliquam, absit dicto arrogantia, plerisque Lectoribus præheamus. Neque tamen ignoro, sic me pro Catholicis sæpè pugnare, multis vt surdis canere videar, simulque crabrones facile sim irritaturus in hac summa temporum peruersitate. Ego verò hoc vnum à Jesu Christo summi Patris & sanctissimæ Virginis Filio etiam atque etiam precor, vt adsit propicius cum virulentis aduersariis congredienti, vtque pro sua summa benignitate hunc nostrum qualemcunque in scribendo conatum ipse spiritu suo adiuuet, benéque fortunet. Quod si non omnibus fortasse satisfacimus, id quod ne sperare quidem audemus, saltem à candidis censoribus hanc gratiam impetratam vellemus, vt nostrum de tantæ Matris gloria testimonium, aut certè quidem testandi studium æqui bonique consulant: præsertim quando res ipsa postulat, quæ scripta doctrinam & pietatem Catholicam muniunt ac defendunt, ea modo in lucem edi, atque à plurimis legi. Pax autem super Jsrael.

Psal. 127

SEQVENTIVM IN HOC LIBRO TERTIO Capitum cum suis Argumentis Index.

i. De duabus personis (Gabriele Archangelo & Maria Virgine) in Angelica salutatione primum obseruandis, & quod ille sit solus ad solam salutandam ingressus.

ii. De præstantia & dignitate Angelicæ salutationis à Luca descriptæ, quam Aduersarij frustra oppugnare conantur.

iii. De principio Angelicæ Salutationis, quo Aue dicimus, déque Catholico vsu & fructu totius Salutationis, quam in Ecclesia retinendam esse, quidam ex aduersariis etiam fateantur.

iiii. Retinendam esse veterem lectionem, Aue Gratia plena: quibus in verbis Nouatores multis modis varient ac hallucinentur, gratiæ nomine abutentes, & hoc ipsum cum aliis Lucæ verbis malè commiscentes.

v. Detectio quorundam errorum circa nomen gratiæ, multosque non solum de Mariæ & renatorum, sed etiam de Christi Domini gratia peruerse nunc docere ac scribere.

vi. Quomodo veteres Theologi, & ex aduersariis nonnulli plenitudinem gratiæ Virgini matri verè collatam confirment ac prædicent.

vii. Mariam gratiæ plenam etiam à Græcis Theologis hoc loco intelligi & comprobari, Lucæque verba Græca non repugnare Latinæ interpretationi, quæ nobis mordicus hoc loco retinenda sit.

viii. Mariam citra Christi iniuriam gratia plenam prædicari, fallique Lutherum, quum ex verbis Angeli, Virginem in ordinem redigit, & Sanctis reliquis exęquat. Vbi & Lucæ locus expenditur: Inuenisti gratiam apud Deum.

ix. Aduersus Caluinum disputatio, qui obiicit, hanc salutationem magico exorcismo à nobis verti in precationem, & salutantes Virginem sibi alienum officium vsurpare: tum piorum laborem in officio Virginis salutandæ nequaquam vanum & irritum esse demonstratur.

x. Depulsio cauillationum & argumentorum, quibus inter alios Nouatores VVigandus, Brẽtius, Bucerus, Pellicanus, Bullingerus, Marbachius, Iacobus Andreę & Franciscus Lamberti Angelicam salutationem oppugnant, vt ab eius vsu reuocent ac deterreant Orthodoxos.

xi. Refutatio sententiæ Stephani de Maleschot, quo modo veteres vsi sint hac salutatione: ac Deiparam non solo imitationis cultu & exemplo honorandam esse: demum variis & præclaris modis à sanctis Patribus Mariam salutari.

xii. Quibus ex causis vsus Catholicus in Maria salutanda hodiè potissimum improbetur: quomodo itidem salutationis Angelicæ verbis multiplex Mariæ dignitas & excellentia contineatur.

xiii. Illustrem ac primariam Mariæ laudem ac prærogatiuam esse, quod Christi Dei & hominis vera & naturalis mater existat, sicut non veteres modo, sed etiam ex aduersariis quidam profitentur.

xiiii. De nouis & antiquis Hæreticis, Mariam Dei & Domini nostri matrem esse, nefariè inficiantibus.

xv. E Scripturis noui ac veteris Testamenti demonstratur, Christi naturam humanam non alteri, quàm Mariæ tribui oportere, in illaque & ex illa Verbum æternum incarnatũ esse.

xvi. Græcos & Latinos Patres magno consensu tradere, Christum Dominum ex matre Maria humanam sumpsisse naturam: qui verò aliter sentiũt, eos non modo turpiter hallucinari, sed & salutis humanæ hostes esse perniciosos, & Mariæ imprimis permultũ detrahere.

xvii. Disputatio partim aduersus Manichæos, Christo carnem, de Maria sumptam impiè adimentes, partim contra Sacramentarios, corporis Christi veritatem in Eucharistiæ Sacramento nefariè inficiantes.

xviii. Mariam non solum Christi, sed etiam Dei genitricem esse, neque illam χριστοτόκον, sed θεοτόκον dici oportere: simulque de tota historia & causa Nestorij & aliorum ei iam olim, & hoc nostro æuo suffragantium.

xix. Refutatio Nestoriani dogmatis, ad Christi Domini ac Virginis Deiparæ honorem vindicandum, & de ipso nomine Deiparæ.

xx. Disputatio contra Mahometanos Nestoriano fermento corruptos, & Pseudochristianos, quibus Deiparæ nomen ingratum est, ac itidem aduersus Constantinum Copronymũ Imperatorem.

xxi. De Maria complures olim hæreses extitisse, quas veteris Ecclesię censura iure damnarit, & nos etiam condemnare debeamus.

xxii. Detectio & refutatio errorum circa quæstiones sequentes hodiè vigentium: An Christi cõceptio in vtero Virginis fuerit mõmentanea? Item, Christusne sapientia, gratia & aliis animæ dotibus, quùm puer esset, aliorum more hominum profecerit? Prętereà, possitne ignorantia, vel error vllus Christo ascribi? Ad hæc, quomodo ille inde à primo conceptu sanctus dicatur, veréque secundum animam in omni sit virtute perfectus? Quomodo idem in Conceptione sanctus, & quamobrem Mariæ dictum sit: Virtus altissimi obumbrabit tibi? Rursus, an statim post colloquium Angeli cum Virgine habitum, conceptus fuerit Christus? Demum, verumne sit, Domini conceptionem XXV. die mensis Martij, & natalem eius XXV. Decembris contigisse?

IN SEQVEN-

IN SEQVENTEM EFFIGIEM

CARMEN PHILIPPI MENZELII, MEDICINÆ DOCTORIS, & in Schola Ingolstadiensi Professoris ordinarij.

ALIGER ô cæli iuuenum fortissime, tandem
Expectatus ades, quibus, heu, quantisque piorum, &
Votis & desideriis, dum nocte sub ima
Extorres inhiant, quę tu demissus Olympo
Nuncia iam terris Superum caducifer affers.
En nubes, atque astra suis rupere querelis.
Ast ego felicem num te non iure putabo?
Diue ales, sociis quem de tot millibus vnum
Omnipotens voluit superum Rex ęthere ab alto
Ire oratorem, tanto in molimine rerum,
Vnde hominum, mundique salus, rediuiuáque vita
Omnis, & antiquæ paritur noua gratia culpę?
Felix tu certe, felix etiam aurea Virgo
Alloquiis dignata tuis, missáque salute
Cælitùs: atque eadem fortunatissima matrum,
Plena Deo, genitrixque sui miranda satoris.
Verè illam (quod te monita est interprete) complet
Gratia: verè illi dominator maximus orbis,
Quantus quantus, adest: & quod presaga futuri
Helisabe cecinit, Virgo illa puerpera longè
Fœmineum supra genus insignitur honore
Augusto, immenso, immortali: atque ipse sine vllo
Nixu infans misero partus ter maximus orbi
Laudibus & supera, & media inferaque omnia inundat.
Hoc equidem memores, ac tanti muneris ergo,
Cuius ab ętherea venisti nuncius arce,
Siue dies, seu nox comitata fugacibus horis.
Ingreditur terras, spargunt que crepuscula lucem
Ambiguam, simul ac templorum è vertice sacro
Aerisonæ turres signum clangore dederunt,
Poplitibus cuncti flexis, & supplice gestu,
Ritè ferimus humum (prisci docuere parentes)
Affamurque Dei magnam super ęthera matrem,
Te verbis imitati: & ter tua dicta, pięque
Helisabes grato depromere pectore auemus.
At (viden') antiquus quàm tali carmine serpens
Rumpitur? vt sæuo dentes tumet ille veneno,
Multiplicesque ciet tortus, atque æstuat ira
Aestuet ille equidem: sunt nobis pharmaca contrà
Mille sacris decerpta libris, veterumque parentum
Congesta auspiciis, quę lecta Canisius offert
Et spectata diu. Nulla hic sunt toxica fraudi.

LIBRI

LIBRI TERTII DISSERENTIS de Maria Virgine per Gabrielem Angelum SALVTATA, EADEMQVE CHRISTI DEI ET HOMINIS Matre sacrosancta.

CAPVT PRIMVM.

De duabus personis (Gabriele Archangelo & Maria Virgine) in Angelica salutatione primum obseruandis, & quod ille sit solus ad solam salutandam ingressus.

Sequentis tractationis de Angelica salutatione, dilibrio siue partitio.

DE Angelica salutatione dicturi, vt vulgaris loquēdi mos obtinet, tractationem & velitationem omnem ab historia Euangelica ordiemur, ideoque personam vtramque, salutantem nempè Gabrielem & salutatam Virginem, in ipso vestibulo expendemus. Deinde salutationis huiusmodi præstantiam, vsum & fructum, quem nobis tollunt ac inuident Nouatores, asserere conabimur. Postremo, an & quomodo Mariam gratia plenam decenter salutemus, explicare pergemus. Intercurrent & alia quædam proposito argumento adhærentia, in quibus seculi huius noua improbitas & improba nouitas nos vel inuitos remoratur, ac pluribus quam fortasse quidam cupiant, respondere compellit. Scio interim facile dictu esse. AVE MARIA: sed res ipsa demonstrabit, quantum negotij nobis hic exhibeat Dei hominumque aduersarius, qui Satan idcirco dictus est, studiose pertentans omnia, vt partim sacrosanctæ Virginis dignitatem extenuet, partim Catholicæ fidei sinceritatem commaculet, ac Ecclesiasticæ domus tranquillitatem simul obturbet. Igitur quæ salutatio Catholicis gaudium & solatium adferre consueuit, tantum ea non est sudes in oculis aduersariorum, nihil non in sacris literis deprauantium, vt more suo lucida obscurent, ac candida in atra conuertant.

Salutationem Angelicam multis modis inuasoribus expugnari.

Iniria & gratia continetur hic dictio: Ave Maria.

Salutatio Angelica Catholicis gratam: at Nouatoribus infida & fastidiosa.

Gabriel prima salutatio huius architecti. Quamquam suscepterit Gabriel Mariæ Creator.

VT igitur à Gabriele salutationis huius primario, vt sic dicam, secundum Deum architecto initium petam, fuit is non homo, sed Angelus, neque ille vulgaris, sed cumprimis illustris ex electis purisque spiritibus, qui maximis Dei donis ornati, perpetuam authoris sui gratiam & integram iustitiam conseruarunt, hoc est, qui à Deo iugiter stetit, vt loquitur [a] Basilius Magnus. Ac veteres quidem Theologi, inter quos [b] Ambrosium & [c] Augustinum pono Gabrielem, velut multis sui ordinis collegis imperantem ac præsidem, Archangelumque libenter appellant. [d] Irenæo quidem ille Archangelus Demiurgi dicitur, qui Mariæ manifestum aduentum & incarnationem Christi euangelizarit. [e] Gregorius summum Angelum summa nunciantem, [f] Andreas Hierosolymitanus vnum è præcipuis Angelis vocat, qui & primum inter Angelos locum obtinet, teste [g] Damasceno, sicut & [h] Cedrenus principem Angelorum appellat. Quanquam alij præferunt Michaelem: vtrunque autem faciunt maximas & paris momenti lucernas diuinitatis, & totius orbis luminaria non occidentia, mystas arcanorum, & ad futurorum mysteria introducentes. Ita enim [i] Pantoleon à Metaphraste citatus loquitur, ac Gabrielem commendat, quod sit diuinissimus Angelus ab omnipotente Deo missus, qui veluti pronubus Dei verbi, ad sanctam Virginem in terras descenderit, nec solum antiquissimam & diuturnissimam primæ parentis Euæ molestiam depulerit, sed etiam orbem terræ vniuersum impleuerit lætitia. Præterea de hoc Gabriele narrat, quod Mariæ parentem Annam adhuc sterilem inuiserit, ac ei in horto precanti prædixerit fore, vt talem gigneret filiam, quæ mater fieret Redemptoris, imò quod Patres etiam antiquos de mysteriis diuinis instruxerit, & demum pastores Bethlehemiticos de felici ac læto Christi ortu reddiderit certiores. Quare hunc Gabrielem omnino præclarum & excellentem, ac de sublimiore Hierarchia esse Angelum putabimus, vix vt quisquam alius maiorem in sacris literis laudem consequatur, quod crebrius à Deo mittatur, & honestiore legatione fungatur, ac præterea æquè versetur in diuinis mysteriis exponendis, sicut præter Mariam Daniel & Zacharias experti fuerunt. Nec solũ Hieronymus, sed & vetustior illo Origenes annotauit, Gabrielē diuina prouidētia electũ esse, qui in gerēdis bellis veluti præpositum agat. Tũ nomen ipsum quo insignitur, ad commendandā personæ maiestatem pertinet, quoniam Gabriel, si Latine versatur, perinde est ac si dicas, Dei virtus aut fortitudo, quemadmodum post [a] Hieronymum [b] Bernardus annotauit. Dei quippe virtutem Christum, quem, quæso, melius nunciare decebat, quam hunc quem simile nomen honorat? vt ab eodem Bernardo dictum est, qui hunc Angelum fortitudinem nuncupatiue: Christum autem sic etiam substantiue dici non perperam admonet. Illum quippe nunciare veniebat Gabriel, qui virtutum Dominus, & potens in prælio, ad debellandas aëreas potestates humilis apparere dignatus est, quemadmodũ [c] Gregorius & [d] Beda dixerũt. Sũt qui Gabrielis nomē aliter interpretētur, vt sonet idē, quod Deus & homo: quę nominis Etymologia non vacat insigni mysterio, nec solum à Proculo Archiepiscopo Constantino-

Euangel.

[f] Serm. de salut. Ange. & Serm. de virginis Assum.

[h] In epitome histor.

[i] Vide Metaphrasten. de S. Michaele.

Gabriel præ cęteris Angelis in Scriptura commendatur.

Daniel. 8. & 9.

Luc. 1.

Gabriel Dei fortitudo dicitur.

Gabriel Dei fortitudo nũcupatiue, Christus autē substantiue iuxta Bernardum.

[a] Li. de nominibus Hebraicis.

[b] Hom. de laudib. Vir.

Psal. 23.

Gabriel etiā sonat idem, quod Deus & homo.

[c] Hom. 34. in Euangel.

[d] In explic.

Luc. 2.

[a] Homil. 9. Quod Deus sit auctor malorum.

[b] Lib. 1. de Spiritu sanct. cap. 14. in 1. Domini. Li. 5. con. Eunom. 21.

[c] Homil. 34. in Euangelio

[d] Homil. 34. in Euangelio

[e] Homil. 9. Quod Deus sit auctor malorum.

[f] Lib. 1. de Spiritu sanct. cap. 14. in 1. Domini. Li. 5. con. Eunom. 21.

[g] Homil. 34. in Euangelio

[h] Homil. 9. Quod Deus sit auctor malorum.

[i] Lib. 1. de Spiritu sanct. cap. 14. in 1. Domini. Li. 5. con. Eunom. 21.

[k] Homil. 34. in Euangelio

P

politano, sed etiam à Theophylacto traditur: Proculi verba, quibus coram blasphemo Nestorio disserit, in hunc habent modum: Reuerere nomen Archangeli, qui nuncium illum apportauit Mariæ, qui Gabriel est appellatus: dictus Gabriel, id est, Deus & homo. Geber enim homo, El Deus, nomine ipso significans nuncium, quem apportat: quoniam is, quem Euangelizat, Christus Deus & homo erat oriturus, nomenclatura ipsa miraculum significat.]

In 1. c. Luc. In Synodo Ephesina.

VERVM vt ad historiam Euangelicam propius accedamus, ingentem profecto huius Angeli laudem esse necesse est, qui à summo Deo delectus, ad summum conficiendum negotium in terras destinatur, quique Domini sui legantis mandato ad vnguem paret, ac iniuncto munere in tota legatione sedulo perfungitur, vt Euangelicæ gratiæ ad communem salutem hominum prima quodammodo iaciat fundamenta. Quid illo nuncio expeditius? quid tali monitore sapientius? quid hoc procuratore fidelius? qui de arcanis cælestibus in conclaui Virginem inuisit, salutauit, instruxit, remque totam à piis omnibus tot seculis vel maximè desideratam ritè confecit: Gabriel è sublimi per æthera ad terrestria loca demissus (Andreæ Hierosolymitani verbis vtor) in Nazareth constitit, & ad Virginem accedens, inscrutabilis illius despensationis indicium ei placide pro suo officio fecit. Hoc illud est diuinæ cum humano genere reconciliationis mysterium.] Initium vero legationis, quam cum immortali laude Gabriel obiit, ab officio salutationis, de qua mox dicemus, sumitur: finis in eo consistit, vt Virginis assensus ad summum illud nobisque maximè necessarium Dominicæ incarnationis mysterium perficiendum accedat. Scite igitur à Bernardo traditur, Gabrielis typum in illo Abrahæ seruo exhiberi, quem prouidus pater amandarat ad quærendam puellam non quamlibet, sed qualem Dominus filio Domini sui præparauerat pulcherrimam atque purissimam: ac eundem seruum de puellæ hydria libenter bibere, vt sic etiam Gabrielem designet, qui quum Mariam vnicè à Deo electam, filioque eius præparatam puellam lectissimam adiret, cognata sibi virtute virginitate non potuit non plurimum delectari. De hoc Gabriele Chrysostomus monet, volitantem illum à pictoribus delineari nobisque repræsentari, non quod Deus illum pennatum condiderit, sed ob sublimes & excelsas cælestis naturæ vires, atque vt illum è supremo domicilio & cælesti collegio ad terram nostra causa deuenisse, gratis animis reputemus. Pulchrè igitur Chrysologus: Ad Virginem Deus aligerum portatorem mittit.] Et rursus: Agit cum Maria Angelus de salute, quia cum Eua Angelus egerat de ruina.] Quod postremum etiam attingit [e] Irenæus, & luculentius explicat [f] Bernardus, discrimen statuens inter bonum & malum Angelum cum Maria & Eua colloquentem. Sic enim loquitur: Missus est coluber tortuosus à Diabolo, vt venenum per aures mulieris in ipsius mentem transfunderet, & sic refunderet in totius posteritatis originem. Missus est Gabriel Angelus à Deo, vt Verbum Patris per aurem Virginis in ventrem & mentem ipsius eructaret, vt eadem via intraret & antidoto, qua venenum intrauerat.] Monet præterea quod scitu dignum est, Petrus Damianus, Gabrielem Archangelum & Ioannē Euangelistam duobus leonibus comparari, quorum alter dextræ Virginis, alter sinistræ custos deputatus sit: quoniam Gabriel mentem, Ioannes carnem eius peruigili solicitudine seruauerunt. Qui benè leones dicuntur propter rugitum altisonæ vocis.] Sed iam à Gabriele nuncio ad Dominam ipsam transeamus.]

Gabriel multis modis in Euangelio nobis commendatur.

Luc. 1.

Serm. de Angelica salutatione.

Quod principium & quis finis legationis à Gabriele susceptę.

In parvuis. serm. ser. 2. Genes. 24.

Hom. de incōprehensibili Dei natura.

Cur Gabriel cū pennis vel aliis depingatur.

Serm. 140. & 142. Discrimē boni & mali Angeli cū prima & secunda Eua colloquentis.

e Lib. 5. ad uers. hæres.

f Serm. 2. de fest. Pentec.

Gabrielem & Ioannem quasi duos leones ad Marię custodiam diuinitus datos esse.

Serm. 1. de nat. Virgin.

HÆC, si sacram historiam rite ac sedulo inspiciamus, ex omnibus virginibus nomen nunquam intermoriturum, & primum in Euangelio tenet, semperque seruatura est. Hanc tanquam sacratissimum templum & suspicit & reueretur Angelus, templum, inquam, in quod Deus ipse descendere, in quo naturam humanam assumere, & tanquam sponsus cum Ecclesia sponsa mysticas celebrare nuptias decreuerat. Hæc ab Archangelo priusquam ab homine compellatur, & singulari honorificentiæ priuilegio salutatur, vocibusque non fortuito quidem confictis, sed certa Dei voluntate serieque dispositis ac pronunciatis cohonestatur. Hæc postquam salutata est, se oppido quam studiose demittit, nec agit quicquam insolenter, ad respondendum fortasse tardior, ne mentem lingua præcurreret, in loquendo autem tam prouida & circumspecta, eius vt orationem tum grauitatis, tum sapientiæ plenam doctissimi homines fateantur. Huic tantum æterna sapientia deferrevoluit, vt non nisi illius assensu accedente redemptionis nostræ mysterium inchoaretur, hoc est, vt scitens & volens illa fieret mater Emanuelis. Assentientis autem ea dulcissima vox est: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Sed enim quæ tunc Mariæ fides in stupendo mysterio, quod prima didicit, penitus acquiescentis? quæ modestia nihil in se ipsa præclarius, quam ancillæ nomē & obsequium agnoscentis? quæ obedientia diuinæ voluntati simpliciter & exacte obtemperantis? quæ charitas ad Messiam statim excipiendum aspirantis? quæ puritas & sapientia vnum maximè necessarium partemque optimam eligentis? quod opus demum Deo gratius & magis salutare nobis, ipsa vero dignius, omnibusque seculis admirabilius iuxta & optabilius possit excogitari? Breuiter, tale tantique momenti inter Gabrielem & Mariam, quale nullum inde ab orbe condito, habitum est colloquium. In eo de personis & mysteriis diuinis longè omnium sacratissimis, de Dei virtute ac omnipotentia, de sancti Spiritus officio ac efficientia, multoque magis de filij Dei præstantia, & vtriusque in illo naturæ proprietate, ac demum de modo conceptionis, qui in Virginis vtero partim humanus, partim supernaturalis mox esset cōsecuturus, disseritur. Præclara isthæc quidem, & luculentius ante nunquam tradita, vel ab vllo perceptaſed longè præclarior, nobisque vtilior finis tam sacri colloquij fuit, quem finem salutata Virgo debuit imponere, vno velut verbo ita concludens negotium, vt & Gabriel & cæteri cælestes Spiritus, dicam & Patres in limbo versantes, velut ex Mariæ responso penderent, ac de accepto eius consensu haud dubie tum sibi, tum orbi maximè congratularentur. Hæc præfari visum est, vt ad Angelicam salutationem nobis quasi via sternatur, simulque lectorem admoneamus, ad totam historiam rectè cognoscendam, vtriusque personæ, sicut in cæteris

Maria ex colloquio cū Gabriele, minimè nominibus esse commendabilem.

Nullum colloquium tam sacrum, sicut inter Angelum & Mariam ab initio mundi.

Maria sacro colloquio, sacratiorem benēdictionem imponēs non sine Sanctorum omnium congratulatione.

Superiorum epilogus.

Dialo-

Dialogismis, salutantis Angeli & salutatæ Virginis rationem imprimis haberi oportere. Neque me continere possum, quin in vtriusque personæ contemplationem defixus, cum Bernardo eadem & sentiam & dicam: Quid ni Angelum videas ô Virgo, quum iam Angelice viuas? Quid ni visitet Angelus vitę sociam? quid ni saluter ciuem Sanctorum & domesticam Dei? Angelica planè vita virginitatis: & qui non nubent, neque nubentur, erunt sicut Angeli Dei. Erat Virgo corpore & spiritu, cui specialiter esset dicere: Conuersatio nostra in cælis est. Ascendit planè supra omne humanum genus, ascendit vsque ad Angelos, sed & ipsos vsque transcendit, & cælestem omnem supergreditur creaturam.]

Serm. de nat. B. Virginis.

Matth. 22. Philip. 3.

MIRVM autem, quid in mentem venerit Luthero, quum in dubium nobis reuocare conatur, vtrum hunc Angelum Virgo agnouerit, & an illa domi aut in conclaui sola reperta fuerit, quam fortasse apud propinquum in familia fuisse, & certas operas pro suo captu in familia obisse confingit. Quomodo autem illa Gabrielem ignoraret, quæ diuinis tum visionibus tum reuelationibus assueta, vt plerisque visum esse diximus, familiarem cum Angelis vitam degebat, quamque idem Gabriel inuisere solebat, vt author est Ambrosius? suum nempè colloquium libenter miscens cum Virgine, vt semper Angelis est cognata virginitas, Sophronio teste. Quid? quòd sola sancta Deipara Virgo nudam essentiam Gabrielis Archangeli purè contemplata est? quemadmodum in eo libro, quem de variis quæstionibus Athanasio cum alij, tum Centuriatores attribuunt, scriptum reperimus. Alij probabilius docent, Gabrieli cum Virgine colloquenti aspectabilem viri figuram formamque fuisse, vel sicut [a] Hieronymus asserit, illum in forma viri descendisse, aut sexus virilis speciem peregrinam, vt est apud [b] Ambrosium, assumpsisse. Nec dubitat [c] Augustinus dicere, hunc Archangelum facie rutilante, veste coruscante, ingressu mirabili, aspectu terribili apparuisse, quum Virginem salutaturus intraret. Illud certò affirmare licet, quod apud Damascenum legunt ac probant omnes eruditi: Transformantur Angeli, quomodocunque Dominator iusserit Deus, & sic hominibus apparent, ac diuina reuelant mysteria.] Quod si ex Euangelio coniecturam capere fas est, Maria non ob personam Gabrielis ignotam, sed ob salutationem eius inusitatam, quum oblatas laudes non agnosceret, nonnihil turbata est, ac cœpit animo fluctuare. Secus autem accidit Danieli, Zachariæ aliisque pluribus, quibus Angelorum Aduentus & aspectus tantum horroris incussit, præsenti vt vix animo esse, & rectè cogitare ac loqui quicquam possent. Maria verò cum Angelo fabulabatur intrepida, vt Hieronymus dixit. Quanquam non ignoro, apud Lucam Græcè legi, ἡ δὲ ἰδοῦσα hoc est, Quæ cum vidisset, turbata est in sermone eius, sicut & Ambrosius legisse videtur: eamque lectionem in quibusdam vetustis codicibus reperiri, præter alios annotat Valla. Sedenim vtrumque fieri potuit, vt non solum ex inaudita salutationis forma, sed etiam ob admirabilem coruscantis Angeli aspectum Virgo sacra turbaretur, præsertim quod ille solito splendidius appareret, ac noua quadam luminis claritate suam legationem magis cohonestaret. Alioquin Chrysologus putat, hunc Angelum in specie blandum, in habitu mitem apparuisse: proinde Mariam, non quòd personam videret, sed quòd sermonem audiret, fuisse turbatam. Ac in eundem sensum scripsit Eusebius: Turbata est non in vultu Angeli, sed in sermone eius: non enim Angelum, sed verbum Angeli attendebat, & quid illa tam officiosa salutatio sibi prætenderet, cogitabat.]

Dubitū relinquit Lutherus an Maria venientem ad se nouerit Angelum, & an sola inuenta fuerit.

In Postilla maiore circa Euangel. de Virgin. Annunciat.

Gabrielem Mariæ notum fuisse.

Lib. 2. de Virginibus.

Ser. de Assum. Virg. Quæst. 12.

a In opi ad Euthoch. de cult. virgin.

b Lib. 1. offic. cap. 18.

c Serm. 14. in nat. Domini.

Lib. 2. de fide orthod. cap. 3. Gabrielem in via forma Virginem visisse.

Quare Virgo ad Gabrielis ingressum turbata sit.

Daniel. 10. Luc. 1.

In episto ad Faust.

In 1. c. Luc. In annotat. noui Testa.

Serm. 140.

Qualem se Gabriel gesserit, ad Mariam salutandam ingressus.

In Euangel. Missus est Angelus.

DEINDE cœcis velut oculis transit Lutherus, quod significanter dixit Euangelista: Ingressus Angelus ad eam, vt palam nobis indicet Virginem suo decoro seruientem, id est, non foris vagantem, sed domi potius latitantem, priuatimque sua curantem & sacris vacantem studiis, quod ad se quoque pertinere putaret diuinum oraculum: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliuiscere populum tuum, & domum Patris tui: & concupiscet Rex decorem tuum. Sciebat vtique, Virgini non minus, quam viduæ ad benè beateque viuendum conuenire secessum: ideoque Iudith viduam publicè ab omnibus prædicari, quod in penetralibus ædium suum haberet conclaue, & in ea seclusa libenter habitaret, ac sacris meditationibus & precibus operam daret. Quocirca præceptorem discipulus, Lutherum Lossius rectè corrigit, quum eundem Lucę locum explanans, tale Scholion annectit: *Hinc pie creditur, Mariam solam fuisse in conclaui, aut alio loco precantem, legentem aut meditantem de promisso Liberatore, cuius aduentum in carnem, vt multi alij, ardentibus votis exoptauit.* Eadem Viti Theodori est sententia, Mariam nempè solam ab Angelo repertam esse, quum precationi absque dubio operam daret. Nisi fortasse delirat ita Lutherus, vt Iacobi Proteuangelium nobis amplectendum putet, quod inter alias fabulas ridiculè narrat, Mariam accepta hydria foras ad hauriendam aquam prodiisse, atque tunc illi vocem, nescio vnde allatam, sonuisse: Aue, gratia plena. Virginem igitur in dextram & sinistram partem, vt insolitæ vocis authorem cognosceret, circumspexisse. Quum vero tremefacta domum rediisset, ac hydriam deposuisset, tum demum Angelum domi astitisse, & cum illa egisse pluribus. His nugis plusquam anilibus delectentur, qui parum fidunt sacro Euangelico, in quo Lucas Annæ filiam velut Mariam Magdalenam ocio sancto fruentem, solique Deo vacantem non obscure significauit, tacite, vt credo, admonens, permultum illam ab aliarum fœminarum moribus absfuisse, quæ vel cum [a] Martha curis domesticis distrahuntur, vel cum [b] Dina foris vagantur, vel cum [c] Iephtæ filia lamentis fœmineisque affectibus libenter indulgent, vel cum [d] Michol Dauidis vxore nugantur, vel cum [e] Moysi sorore murmurant, vel cum [f] Herodiadis filia impudice saltant, vel denique cum [g] filiabus Sion elatæ atque pomposæ, vt spectent simul & spectentur, luxu & mundo immodico delectantur. Nihil enim eiusmodi, quod fatuas virgines, vel mulieres vulgares decet, in nostram Virginem cadit, quæ in theatris, popinis, choreis quæri potuit, sed in loco duntaxat secreto, piisque contemplationibus apto inuenta est, quum bonæ conscientiæ mille testium præsenti sinceritate gauderet, atque à Spiritu sancto quietis & pacis amante, velut hospite suo, tota gubernaretur. Monet igitur & Hieronymus, Virginem hanc Hebræis

Angelum solum ad Mariā solam ingressum esse.

Psalm. 44.

Iudith. 8.

In annotat. circa Euang. fest. Annunc.

In breui explicat. Euangeliorum.

Figmentum Iacobi in Proteuangelio est Mariam non domi, sed foris primum ab Angelo salutari.

Luc. 10.

a Luc. 10.

b Genes. 34.

c Iudic. 11

d 2. Reg. 6.

e Exod. 15.

f Mat. 6

g Esai. 3.

Maria virgo abscondita, & vix à viro salutata.

Ahalma, id est, secretam & absconditam haud temerè nuncupari, vt & antea dictum est, quæ quum primum vidisset & audiuisset Angelum, idcirco conseruata & conterrita fuerit, vt respondere non posset, velut nunquam, aut rarius à viro prius conspecta & salutata.

In ca. 7. Esa. & in epi. ad Eustoch. de custo. virgin.

SED antiquum obtinet Lutherus, nihil non excogitans noui, Mariam vt in ordinè redigat, ac omni splendore nominis inter æquales exuat. Haud illi satis est, quòd illustri Virgini parentes obscuros, conditionem vilem, vitam tantum non sordidam, abiectam & despectam affingat: nisi nunc etiam quum ab Angelo inuisitur, eandem nescio apud quos fabulantem, aut rei fortassis culinariæ vel agrariæ incumbentem depingat, nimirum vt suæ in maledicendo libidini potius inseruire, quam tantæ Virginis, vel vllius decori rationem habere videatur. Retundit autem hoc inane Lutheri figmentum, nec vno quidem in loco Ambrosius, clarissime pronuncians: Solam in penetralibus, quam nemo virorum videret, solus Angelus reperit: Sola sine comite, sola sine teste, ne quo de genere depraauaretur affatu, ab Angelo salutatur.] Ac alibi rursus: Hæc ad ipsos ingressus Angeli inuenta domi in penetralibus, sine comite, ne quis intentionem abrumperet, ne quis obstreperet: neque enim comites fœminas desiderabat, quæ bonas comites cogitationes habebat, quin etiam tum sibi minus sola videbatur, quum sola esset.] Igitur hoc præclarum nostræ Virginis exemplum quod virgines omnes merito imitentur, vt libenter à publico abstineant, ac se domi contineant, sicuti superiore libro tractauimus, nunc nobis Nouatores auferre contendunt. Omitto, quæ ad verecundiæ commendationem ab eodem Ambrosio adferuntur, præsertim vt nec videre viros fœmina, nec videri velit, sicut Mariam fecisse dicit, quæ in cubiculo sola, tacens & mota fuerit illius ingressu, qui virilis sexus speciem præ se ferebat. Vbi enim timor, ibi & pudor, vt Suidas ab Epicharmo dictum esse commemorat. Et præclarè scribit Tertullianus: Qui præsumit, minus veretur, minus præcauet, plus periclitatur. Timor fundamentum salutis est: præsumptio impedimentũ timoris.] Præterea coarguit Lutherum Bernardus, cuius iudicio Gabriel per clausum ostium ad abdita Virginis penetrauit, vt in secretarium pudici cubilis subito illaberetur, vbi illa clauso super se ostio Patrem in abscondito precabatur. Solent enim, inquit, Angeli astare orantibus, & delectari in his, quos vident leuare puras manus in oratione.] Sicut & Cornelij Centurionis exemplum ostendit. Et paulo post: Suspicandum igitur non est, quod apertum inuenerit Angelus ostiolum Virginis, cui nimirum in proposito erat hominum fugere frequentiam, vitare colloquia, ne vel orantis perturbaretur oratio, vel continentis castitas tentaretur. Clauserat itaque etiam illa hora suum super se habitaculum Virgo prudentissima.] Hęc pulchrè quadrant cum sententia Eusebiana, quæ Lucæ dictum: Ingressus Angelus ad eam, his verbis explanat: Non enim in plateis erat, non in publico morabatur: intus erat, in penetralibus sola sedebat, nec tamen sola tanto virtutum exercitu circumscripta.] Sed & Andreas Hierosolymitanus Mariam in thalamo collocat, quæ clausas fores habuerit, quũ ad illam Angelus placide ingrederetur. Næ isthæc Lutherum feriunt, ac vanum eius commentum, cui veteres omnes reclamant, euertunt: sed nos ad rem ipsam propius accedamus.

Lutheri mos est, libẽter obtrectare Mariæ.

Solus Angelus solam virginem reperit domi.

In 1. ca. Luc.

Ei. 2. de virginibus.

Maria suo exẽplo docet, virgines omnes domi se continere.

Lib. 1. offic. cap. 18.

CAPVT SECVNDVM.

De præstantia & dignitate Angelicæ salutationis, à Luca descriptæ, quam aduersarij noui frustra oppugnare conantur.

VT Nouæ sunt hodie Religionis amantes, non nesciunt illi quidem Angelicam salutationem magno in precio & frequenti vsu apud Catholicos esse, sed quorum institutum reprehendere, quam comprobare malunt, & quod ex Euangelio maximè sumptum est, Euangelici homines non sine stomacho tum auersantur, tum calumniantur. Qui certè si positis paulum affectibus rem omnem ex æquo & bono metiantur, habent hic non quod fugiant ac insectentur, sed potius quod nobiscum cupide amplectantur, & ament. Nimirum sancta, sublimis, magnifica, & omni obseruatione digna isthęc est salutatio, siue vt Ambrosius vocat, benedictio, si primam eius originem spectent. Etenim non ab Ecclesiæ Præpositis condita, sed à sanctissimo Angelo profecta, & cælitus primum allata, nec ab hominibus inuenta, sed Sacrosanctæ Trinitatis nomine ac iussu haud dubiè tum pronunciata, tum scripta, tum conseruata est. Deinde hæc salutatio non modo Deum & Dei Angelum authorem habet, sed etiam quo sacris in literis rarior & inusitatior, eo illustrior atque commendabilior existimanda est. Vnde Culmannus, licet Lutheri discipulus, apertè fatetur, nouo quodam & inusitato modo hic Virginem salutari, ac idcirco turbari, quod nunquam alias audita esset talis salutatio, nec similis in sacris libris reperiatur. Non quod ille primus hunc sensum excogitarit, sed ita visum est etiam antiquis Patribus: ex quibus Ambrosius hoc scriptum reliquit: Benedictionis nouam formulam mirabatur, quæ nusquam lecta est, nusquam comperta: soli Mariæ hæc salutatio seruabatur.] Ac multo vetustior Origenes in eandem sententiam scribit, planeque docet, similem quidem salutandi formulam siue ad virum, siue ad fœminam factam, in omni Scriptura nusquam reperiri. Nec solum inconsueta est, verum etiam vt Sophronius admonet, omni admiratione digna, & ab Archangelo venerabiliter & officiosissimè facta, in qua diuinitus declaratur, qualis quantaque sit Virgo ad summum illud electa mysterium, vt hinc illius præstantiam idem Archãgelus miraretur. Habent omnes ferè gentes in more positum, vt in primo ingressu occurrentes fortè salutent, illisque

Nouatoribus vsitatum est aduersus Angelicam salutationem insurgere, & ob eam Catholicis obtrectare.

Prima laus Angelicæ salutationis ab origine sumta

In 1. ca. Luc.

Hæc salutatio tanto illustrior, quanto rarior in Scriptura.

Can. 4. de fest. Annũciat.

In 1. Luc.

Homil. 6. in Lucam.

In serm. de Assumptio. Virginis.

Quid præterea commendet hanc salutationem.

que bene precentur; sicut & tritæ illæ loquendi formulæ comprobant: Salue, Benè sit tibi, Fortunet te Deus, Felix dies. Est & solennis Iudæorum salutatio, qua mutuo sibi pacem optant, pacis deinde pignus osculum exhibentes, vt hinc etiam pro illius ætatis ratione iusserit Apostolus: Salutate inuicem in osculo sancto, ne fraudulento videlicet ac proditorio osculo, quale Iudas Christo præbuit, falsæque amicitiæ locus relinquatur. Sed & in Euãgelio Apostolis mandatur, suam vt beneuolentiam, quum peregre venientes domum ingrediũtur, amica salutatione, tanquam officiosæ Christianæque charitatis tessera, comprobent. Verum longè sublimius de Gabriele salutante cogitandum est, qui diuina luce perfusus, multo rectius & exactius, quam quisquam alius posset, Virginem Deique voluntatem perspectam habebat, ac idcirco ampliorem gratulandi occasionem comperiebat. Quod verò ait: Aue, gratia plena, duplicem sensum & optantis nimirum & affirmantis admittit. Quid autem vel optaret, vel precaretur Virgini, in qua multiiugam gratiam & benè constituta omnia mirabiliter vtique & contemplabatur, & reuerebatur? Igitur affirmantis hæc est oratio, non futurum beneficium precantis, sed de præsente potius gratia illi gratulantis, simulque testificantis, nunciati à se gaudij iustam adesse causam, quoniam cæteris iustior ac sanctior mortalibus, plena iam esset gratia, & cum illa Dominus versaretur, nullique mulieri secunda foret, sed inter fœminas benedictionem primariam obtineret.

Mariam non vulgari more gentium hic Maria. quomodo In in mutuo se salutare & osculari consueuerint.

Roman. 16. 1. Cor. 16 1. Pet. 13. Matth. 26. Matt. 10.

De culto fœminarum.

Homil. 1. de beata Virg.

Matth. 6

Angeloris et orãtibus astare & delectari pios. Cur Mariam solũ Angelus inuisere.

Angelus virgini non precatur, sed gratulatur & affirmatiuo, non optatiuo modo loquitur.

Alter. 10

In explica. Euangeli de annunciat. Luc. 1.

In serm. de salutatione.

ATQVE vt salutationis huius excellentiam pluribus prosequamur, ex Petro Damiano libet primũ repetere, duo verba esse orbi nunciata, qualia in terris nec aliquando dicta, neque dicenda sint, in quorum etiam comparatione omnia muta debeant apparere: Primum verbum, quod ipse rugitum altissimæ vocis appellat, in hoc Archangeli dicto statuit: Aue, gratia plena: eo enim incarnationem Dei, redemptionem hominum, & mundi renouationem contineri. Alterum verbum Ioanni tribuit, qui vt verè filius esset [a] tonitrui, vocem illam tali Aquila dignam protulit: In principio [b] erat Verbum. Scribit ergo & Nicephorus, æternum & ante seculum Verbum Dei descendisse, & conditionem naturamque nostram inenarrabili modo suscepisse, quum Maria lætum nuncium, vel Angeli salutationem illam accepit, qua dictum est: Aue, gratia plena. Hæc verò ex Chrysostomo desumpta videntur, quem in celebranda Liturgia Græci sequuntur, ita publicè pronunciantes: Gabriele dicente tibi Virgo: Aue, cum voce incarnatus est omnium Deus in te sacrosancta arca, vt dixit iustus Dauid.] His Petrus Episcopus Alexandrinus, idemque Christi Martyr consonat, quum in Concilio Ephesino in hunc loquitur modum: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, tum videlicet, quum Angelus sacram Virginem eiusmodi oratione salutauit: Aue gratia plena, Dominus tecum, hoc est, Dei Verbum nunc tecum est. Nam illa Gabrielis salutatio Deum Verbũ in vtero Virginis natum, & carnẽ factum insinuat.] Alij verò aliter sentiunt, & ex Lucę verbis non obscuris colligunt, Verbum carnem in Virgine factum esse non inde ab initio Angelicę salutationis, sed post Mariæ consensum expressum, quum illa diuino mysterio à Gabriele nunciato se totam accommodasset. Veruntamen Græci Scriptores, quos iam citauimus, hac ratione defendi possunt, quod salutationi Angelicæ, quæ olim publicè recitabatur, singularem honorem deferre voluerint, maximè propter effectum proximè consequentem, quodque propterea initium simul & finem tam sacri colloquij permiscuerint, sat habentes, totius & salutationis & annunciationis fructum in Verbo ipso incarnato constituere, nobisque commendare. Ac rursus hac ratione innuunt, quem in modum salutatione Angelica in Ecclesia piè rectęque vti deceat, cum grata videlicet memoria summi beneficij atque mysterij, quod missus de cælo Gabriel benedictæ Virgini tunc annunciauit, operante simul Spiritu sancto, vt Dei Filius, Virginis Filius propter nos efficeretur. Eius rei caput in ipsa quidem salutatione consistit, quæ præterea mirabilis Virginis laudes & dotes breui summa complectitur, & eam continet orationis formulam, quæ non solum hominibus in terra, sed etiam Angelis in cælo ad lectissimam honorandam Virginem, vt alibi demonstrabimus, est accommodata.

Angelica salutatio cuncta Verbi incarnatione coniuncta est.

a Marc. 3

b Ioan. 1

c Lib. 1. hist. cap. 8.

In Liturgia. Vide Tom. 2. Concilij Ephesini.

Sine statim Verbum caro factum, cum Virgo à Gabriele salutata est.

Quo pacto Angelica salutatio sit recitanda.

Angelica salutatio compendium multarum laudũ & dotium Mariæ, sed & formula hominibus Angelisque congrues. Quid nomin salutationis Angelicę contineatur. Cur Angelica dicatur salutatio, licet non integrè profecta ab Angelo.

Lucæ 1.

CÆTERVM vt nomen ipsum sit apertius, quod sæpè nobis repetendum est, Angelicam salutationem appellamus, vniuersum illud complectentes, quod non solum Gabriel ad salutandam Virginem enunciauit, sed quod vetus etiam Ecclesia ex Elizabethæ sanctæ verbis adiunxit, sicut idem Lucas prodidit Euangelista. Quicquid igitur in ea salutatione continetur, prorsus est euangelicum, ex vno eodemque spiritu Dei per Gabrielem & Elizabetham loquentis profectum, atque ad nostram scriptum vtilitatem. His duabus veluti partibus contexitur salutatio, & tamen Angelica dicitur, quandoquidem Angelum primarium habet authorem, & ei præcipuè hoc debetur opus, qui & Angelicam sui memoriam, imò & exemplum nobis imitandum reliquit, vt si tantæ matri grati esse velimus, Angelicum & ipsi officium salutando præstare pergamus. Tùm eãdem voce (Bedę verbis vtimur) Maria ab Elizabeth, quà à Gabriele benedicitur, quatenus & Angelis & hominibus veneranda, & cunctis meritò fœminis præferenda monstretur.] Nec mirum, inquit, si Dominus redempturus mundum, operationem suam inchoauit à Matre, vt per quam salus omnibus parabatur, eadem prima fructum salutis hauriret ex pignore.]

Ser. 1. de natuit. Virg. Duo verba præcipue notãda in Euangelio.

In c. 1. Luc.

Non sine singulari fructu salutationem Angelicam à piis recitari.

HÆC præfari visum est, minus vt addubitemus, quod à Gabriele Archangelo & Elizabetha sancta cum vtriusque laude dictum & factum est, à Christiano quidem officio non alienum posse censeri, quum nos totidem verbis in sacrosancta Virgine salutanda versamur, & voces Euangelicas iterãmus. Cæterum an hæc salutandi forma fructum aliquem adferat, vt operæ sit precium Deiparam hoc modo salutare, complures in dubium vocant, bonaque sectariorum pars negantem partem amplectitur atque defendit. Ergone inanem garritum, aut anilem cantionem esse dicent lætum initium veri Euangelij, aut potius primum ipsum Euangelium, quo nihil auspicatius atque felicius Angelus à Deo missus in terris nunciare, & orbis percipere poterat? Non intelligunt isti Gnostici, hoc ipso, quo Maria nunc salutatur, velut noui & aurei seculi principiũ demonstrari, hocque pulcherrimum esse exordium

sanctissimæ tractationis, quæ inter Gabrielem & Virginem de negotio omnium grauissimo, humanæ videlicet redemptionis, nostra omnium causa intercessit, & mox obstupescente natura felicissimè cõfecta fuit. Ascribã Laurentij Iustiniani verba, quę rem nunquam satis memorandam magis explicẽt, rudibusque commendent. Merito, inquit, Angelus ad Virginem mittitur, vt nouam gratiam noui partus noua salutatione differeret. Visitationis enim aderat tempus, in quo liberaretur reus, sapiẽtia corporaretur, deleretur culpa, atque cælestis Hierusalem reædificarentur mœnia. Quamobrem lętus Paranymphus effectus pro officio, exhilaratus pro gratia, pro obsequio expeditus, insolito fulgore vestitus, in humana effigie descendit ad Virginem. Didicit sane ex præsagio, quanta qualisque erat, ad quã dirigebatur salutandam: Aue, inquit, gratia plena, Dominus tecum.] Ac talis quidem Gabrielis salutantis fuit affectus, qui in piis quodammodo sanctè renouatur, & eximiam illis consolationem creat, quum iisdem Angelicis verbis excitati cogitant, tã diu priscis exoptatũ nuptiarum tempus adesse, quæ præsente iam Paranympho in Virginis vtero celebrentur, vt inde perinde ac suo è thalamo cælestis ille sponsus procedat, qui Christianas animas veluti sponsas statim à sacro Baptismate puras sanctasque sibi cõiungat, ac in regno suo perpetuam beet. Quæ gratior ac iucundior homini Christiano memoria suboriretur, præterquam de Emanuele Virgini Matri per Gabrielem tam lætè promisso: quem nos inde ab eo tempore factæ salutationis præsentem humanæ salutis authorem, ac principem ex Maria nobis conceptum, nobis natum, planeq; donatum & exhibitum habeamus? Vnde noua & ardens diuinæ laudis confessio in nobis erumpit, sæpeque iustas amoris lachrymas verè pijs exprimit, vt qui malorũ ferè omnium sibi videãtur obliti, & è seruis velut amici sponsi & sponsæ facti, ad Patrẽ illum misericordiarum fidenter accedant. Tum verò veterem abiiciunt luctum, quem Eua nostri fundi calamitas, filiis omnibus attulit, qui suam acerbam sortem intelligerent, quod infeliciter nati, ac morti perpetuæ destinati, pristinam illam humani generis dignitatẽ amissam recuperare non possent. Sed iidem colligunt animos, & mœrorem cum gaudio pulchrè commutant, quum à Matre prima ad secundam, quæ Adam secundum edidit, id est, ab Eua ad Mariam sese conuertunt, & vna cum Gabriele gratulabundi, voces Euangelicas recitant: Aue, gratia plena. Quod quum faciunt, an non illi velut ad cælestes nuptias vocati, nuptialem quoque vestem gestare videntur, & in Spiritu sancto exultantes, quid aliud quam cum Zacharia hoc epithalamion canunt: Benedictus Dominus Deus Israël, quia visitauit & fecit redemptionem plebis suæ? Ac deinde ad Redemptoris sui Matrem conuersi, & debitæ gratitudinis officio impulsi quid rectius facerent, quam quod suam & nostram felicitatem nouam ex animo illi gratularẽtur. Illi, inquam, vt Dei Patris quasi primogenitæ, vt Christi Dei & hominis Matri, vt sancti Spiritus sponsæ omnium dilectissimæ, quæ Angelicis verbis obediẽdo haud minus orbi commodauit, quam prima fœmina serpentinis consiliis consentiendo toti mortalium generi obfuit. Cur ergo illi non Aue dicamus, quæ tota pulchra, tota formosa, Dei amica semper perseuerauit, quia gratia plena. Quæ non ignobilis, non imbecillis, nõ orphana, vel alienæ opis indiga, quia cum illa Dominus. Quę non communibus fœminarum ærumnis obnoxia, non muliebribus vitiis aut næuis infecta, non puella lasciua, non virgo fatua, non coniux immorigera, non vidua irreligiosa, quia benedicta inter mulieres. Quæ in coniugio nõ sterilis & infœcunda, non prolis obscuræ vel pœnitendæ marer, quia benedictus fructus ventris eius Iesus Christus, ilque talis ac tantus, vt ad tremendũ eius nomen genua supra cælos, & in terris, atq; adeò apud inferos incuruentur, omnesque terrę tribus omnibus seculis in ipso benedicantur. O nos ingratos, dicam & maledictos, si benedictam vitę ac salutis nostræ, id est, Christi parentem adeò non amplectimur, non suspicimus, non colimus, vt ne salutatione quidem dignam esse arbitremur.

In serm. de nomin. Vir.

Qualis animus & affectus Gabrielis in Virgine salutanda.

Quomodo hæc salutatio ad pios affectus excitandos conferat.

Maledictos nõ benedictam Virginem salutare dicit Gregorius.

ADHÆC salutationis huius verba, nescio quam latentem vim spirant, nostrisque affluant animis, & noui Testamenti proprias dotes, siue, vt Paulus vocat, fructus Spiritus nobis occulte commendant. Nam & charitatem, & gaudium, & pacem loquuntur, & pretiosa dona Spiritus, quæ in Mariam primum abunde sunt effusa, per Christum etiam aliis offerri credentibus monent. Prima sensit illa, maximeque persensit vigorem Euangelicum, qui verbis illis Propheticis promittebatur: Et erit in die illa: stillabunt mentes dulcedinem, & colles fluent lacte, & fons de domo Domini egredierur. Sed non omnibus tantum lucis suppetit, vt videant vereque intelligant hæc arcana, quæ paucis & simplicibus verbis ab Angelo includuntur. Quam enim latè patet gratia, & Christianæ gratię iustitiæque plenitudo? quid non bonorum in eo continetur, Dominus tecum? Qualis & quam multiplex eius benedictio, quæ nunquam fuit maledicta? & illorum deinde, qui in omni benedictione spirituali benedicti, ac omni fructu iustitiæ repleti à Paulo dicuntur? Sed hos omnes longo post se interuallo Maria relinquit, tot prærogatiuis, donis, benedictionibus, fructibus ornata & cumulata, vt eos non dicam effari, sed ne mente quidem consequi valeamus. Cur ergo non sit honestum, non vtile ac iucundum, ducem sequi Gabrielem, & has Angelicas repetere voces, quæ non admonent Euangelice philosophari, & Christianam proponunt omnibus gratiam, vereque docent, non solum in Deipara, sed etiam in Domino & Emanuele dulcissime gloriari?

Docet ac monet hæc salutatio de fructibus Spiritus in Christiani Ecclesiam diffundendis.

Galat. 5.

Ioel. 3.

Pancis verbis salutationis huius multa mysteria contineri.

Ephes. 1. Philip. 1. Colos. 2.

POSTREMO quis ambigat, salutationem hanc Virgini matri, ipsique Deo tanto acceptiorem esse, quanto maior & ardentior pietas animi salutantis accedit? Placet hoc officium salutatę Virgini, quę proculdubio piè salutantes quodam modo resalutat, votis illorum libenter annuens, & diuina munera clientibus pro materna fide procurans & impetrans. Nisi fortè aut non creditur Dei Filius honorare matrem (Bernardi verbis loquor) aut dubitare quis potest omnino, in affectum charitatis trãsisse Mariæ viscera, in quibus ipsa quæ ex Deo est charitas, nouem mensibus corporaliter requieuit. Ascendens ergo in altum Virgo beata, dabit ipsa quoque dona hominibus. Quid ni daret? Siquidem nec facultas ei deesse poterit, nec voluntas. Regina cælorum est, misericors est, denique mater est vnigeniti Filij Dei.] Hæc quum legunt vel audiunt aduersarij, non nobis, sed Bernardo, aliisque vt vertiostioribus

Salutationes hanc referentes Mariæ gratam & homini seruiendam esse.

Matth. 22.

Lucæ 1.

Sermon. 1. de Virginis Assumptione.

Quam multiplex commendatio Virginis in hac salutatione cõtineatur.

stioribus, ita probatioribus Ecclesiæ Doctoribus, quos alibi producemus, succensent & obtrectent licet: nos illorum latratus & morsus suo loco depellemus. Ac rectè Patres in Euangelio annotarũt, Marię occursum & salutationem amicis eius adeò felicem ac salutarem fuisse in Zacharię domo, vt præcursor Domini Ioannes in matris vtero, & mater ipsa Elizabetha virtutem illius maximam senserint, vtque ingentibus Dei donis ambo præditi, vna cum ipsa Virgine in Deo salutari suo mirabiliter exultarint. Hac velut imagine nobis præmon-

Quid sibi vetus Mariæ in domum Zacharię ingressus, & non conceptus gratiæ operatus.

Luc. 1.

A stratum putant, nec Mariæ fauorem, nec Dei benedictionem defuturam iis, qui Domini Matrem velut præsentem reuerenter excipiunt, dignisque modis honorant, aut maternam eius opem conuenienter implorant. Quid autem istis facias obsecro, qui implacabili Ecclesiæ odio impediti, oculos habent quidem, sed non vident, & quicquid ipsorum placitis repugnat, magno mox supercilio auersantur atque damnant, quique Christum caput à præcipuis eius membris tam indigne separant, quasi Iesum soluere velle videantur?

1. Ioan. 4.

CAPVT TERTIVM.

De principio Angelicæ salutationis, quo Aue dicimus, deque Catholico vsu & fructu eiusdem totius salutationis, quam in Ecclesia retinendum esse quidam ex aduersariis fateantur.

GE vero prima illa Salutationis verba (Aue gratia plena) paru mper expendamus, quæ à Nouatoribus nõ intelligi res ipsa monstrabit. Multi cum Erasmo arbitrãtur nihil omnino referre: Salue ne an Aue vertatur, quod à Luca Græcè scriptum est χαῖρε. Et si verò Græcum hoc verbum iam saluere, iam gaudere designet, multò tamen rectius & verius Aue vel gaude quam salue hoc loco redditur. Nam auere, si Festo credimus, etiam pro gaudere sumi solet. Aptissimum autem erat, vt gaudij vocabulo salutaretur, quæ veræ voluptatis authorem erat conceptura, & Iesum salutaris gratiæ Principem paritura, sicut & [a] Erasmum fateri necesse est. Monet igitur Andreas Hierosolimytanus accedenti Gabrieli hoc propositum fuisse, vt lętitiæ signa statim Virgini annunciaret, vtque ad mẽtem eius demulcendam exordium sermonis à gaudio auspicaretur. Sic enim decuisse dicit, lætis vt præconiis Reginam salutaret, quam & lætitię organum & immensi gaudij genitricem appellat. Ipsum verò Aue, ceu pignus quoddam esse instituendi cũ Maria colloquij, salutis consilium, & immensi gaudij præconium. Nec temere Chrysologus annotauit, in hac voce Aue, non simplex officium salutationis, sed muneris potius oblationem esse, quemadmodum et Sophronius diserte scripsit: Non simplex, fateor, vel consueta fuit ista salutatio, sed omni admiratione digna: siquidem venerationis fuit delatio, oblatio muneris, famulatus obsequij.] Hæc eo quidem probabiliora videri debent, quo causa erat vberior Gabrieli non solum ad salutandum, sed etiam gratulandum Virgini. Qua de re ita loquitur Laurentius Iustinianus: Ipsius gratiæ plenitudinem, quæ nimirum in Maria erat, cęlestis nuncius persensit, cognouit, manifestauit & dixit: Aue, gratia plena. Salutat illam tanquam sibi Dominam, honoreque dignissimam, ac à Deo singulariter electam atque dilectam. Nec aliunde quam à salutatione debuit inchoare, quando per hanc nouæ salutationis gratiam Saluatoris mundi prænunciabatur aduentus.]

Aue in salutatione pro Gaude, non falso accipendum.

In annotat. noui Testamenti.

[a] *In annot. noui Testamenti circa c. 1. Luc.*

Seruo in Annunciatione salutat. Gabrielis pro ancilla fuisse, et Virgini lætanunciaret.

pag. 140. Serm. de Annunciat.

Verbo Aue continuada Christo accedendo.

PROINDE quicquid tandem fingant Nouatores, ne mysterio quidem caret vox prima huius sa-

Verbum Aue non tristitiam excludit, cum

B lutationis, quæ non solum à gaudio sumpta est, sed etiam simul & veterem excludit tristitiam, quæ pro multa primę mulieri irrogata, totam inuaserat posteritatem, & nouam gaudendi causam præbebat, quam Maria primum persentisceret, & credens Ecclesia, cuius tunc Maria typus erat, deinceps experiretur. Ac pulchrè quidem congruebat gaudiũ illi ante omnes alios prænunciari atque offerri, quę secundam Euam se præstare debuit, vt primæ matris, cui dictum est: In dolore paries filios, tristitiã soluereturi. Hoc spectans Procopius Gazæus, memorabiliter dixit, mulierem secundum Dei sententiam doloribus, luctu & gemitibus, imò & execrationi addictam esse: Christum verò benignum ex muliere natum hæc incommoda sustulisse. Igitur

gaudium exigit Mariæ & omnium ferè credentium.

De ratione dispari primæ mulieris & Mariæ præsertim obtristitiã & gaudium.

In Genes. cap. 3.

C Angelum præcurrentem & gaudio exultantem lætum Mariæ nuncium obiecisse, atque sic orationem inchoasse, Aue, moxque causam lætitiæ subdidisse, cum diceret: Dominus tecum. Euam quidem Virginem deliquisse, ac proinde tristitiam & dolores à serpente traxisse, quos deinde in omnes peccatrices transfuderit. Verum Maria, inquit, gaudium & lætitiã toti mortalium generi obnunciauit, humanique generis maledictionem, in quam deuenerat, fugauit.] Retinẽdum est igitur quod Gregorius Nyssenus perspicuè docet, hanc Angeli orationem illis aduersari vocibus, quas tristes & acerbas prima mulier audiuit, quæ doloribus propter peccatum damnata est. In quem sensum scripsit etiam Fulgentius, fœminas à ruina primæ maledictionis per Mariam eximi. Tria, inquit, mala Euæ à tribus bonis Mariæ

Orat. in natalem Domini.

Serm. de laudibus Mariæ expartu Salvatoris.

D probantur exclusa. Nam Euæ dictum est: In doloribus & in tristitia paries, & ad virum conuersio tua, & ipse dominabitur tui. Tribus ergo his malis se subiungant fœminæ, quæ Mariam non sequuntur, dolori, tristitiæ, seruituti. Maria autem è contrario quam præclarissimis tribus bonis sublimetur auscultа, salutationis Angelicæ, benedictionis diuinæ, & plenitudinis gratiæ. Sic enim eam legitur salutasse: Aue Maria, gratia plena, benedicta tu inter mulieres. Quum dixit: Aue, salutationem illi cælestem exhibuit. Quum dixit: Gratia plena, ostendit ex integro iram exclusam primæ sententiæ, & plenam benedictionis gratiam restitutam. Quum dixit: Benedicta tu inter mulieres, virginitatis eius benedictũ fructum expressit, vt ex ea benedicta dicatur inter

Genes. 3.

Tria bona Mariæ contra tria mala Euæ diuinitus ordinata.

Lucæ 1.

mulieres, quæcunque perseuerauerit Virgo.] Ita Fulgentius in hisce primis salutationis Angelicæ verbis philosophatur, Mariã cum Eua, imò & toto fœmineo sexu componens, sicut ante illum & [a] Cyrillus Hierosolymitanus, & Martyr [b] Ireneus Mariam cum Eua comparauit. Nobis verò sat erit verba citare Bernardi, quæ totum hunc Euangelij locũ illustrent magis & comprobent. Iniungitur, inquit, noua legatio Angelo Gabrieli, & nouã Virgo professa virtutem, nouæ salutationis honoratur obsequio. Antiqua excluditur maledictio mulierum, nouam noua Mater accipit benedictionem. Impletur per gratiam, quæ concupiscẽtiam nescit, vt Spiritus superueniente altissimi pariat filium, quæ virum dedignatur admittere.] Igitur quod Angelus primum Aue, vel vt quidam vertunt: Salue dixit, tum ad Mariam, tum ad Ecclesiam exhilarandam non parum adfert momẽti, perinde ac si dicere vellet: Aue vna ex millibus electa & sancta priusquam nata Virgo, quæ vt alia nulla fœmina, tuo iure gaudere potes, quãdoquidem fœmineo sexui, & ex hoc procreatis vetus illud infelicitatis eulogium præscindis, & solidæ voluptatis causam, imò & horum omnium fontem orbi largiris. Gaude sola mulier perpetuæ obedientiæ laudem consecuta, & parens augusta benedicti seminis, quo serpẽtis antiqui caput, omnis humanæ calamitatis seminarium, conteritur, & in quo Gentes omnes huc vsque maledicto subiectę benedicuntur. Gaude & lætare magnificum diuinæ gloriæ templum, consecratum Regis æterni palatium, & thalame immaculate, in quo humana natura vnico Dei filio desponsatur. Gaude immensæ lætitiæ parens, & noua, pura, preciosa, nobilis arca, quæ panem cælestem prima tuo complecteris ambitu, & mundo illum deinde vniuerso subministras. Præterimus multa id genus epitheta, quæ in hunc ipsum locum confert Andreas Hierosolymitanus, hoc etiam coronidis loco pulchrè adiiciens: Decet lætis præconiis ita Reginam salutari.] Nec sine certa numinis prouidentia factum arbitror, vt multo ante Mariam natam Sibylla sit Ethnicis vaticinata, de nostra Virgine proculdubio canens, & salutationis huius initio perbelle consonans:

Εφεύθητι κόρη καὶ ἀγάλλεο. σοὶ γὰρ ἔδωκεν
Εὐφροσύνην αἰῶνος, ὃς ἀγανὸν ἔκπασε καὶ γλυῦ
ἐν σοὶ δ' οἰκήσει, σοὶ δ' ἔσεται ἀθάνατον φῶς.

Hoc est:

Si simpliciter interpretari velimus: Lætare & exulta ô puella: tibi enim gaudium donauit æternum, qui cælum & terram condidit. Is verò in te habitabit, tibique erit immortale & indeficiens lumen.

Q V A M ergo aptè & conuenienter Aue illi dicimus, quæ nihil pristinæ retinet maledictionis, quæ à communibus veræ tristitiæ causis ex peccato manantibus perseuerat immunis, quæ summam gaudendi materiam in seipsa ob incredibilem conscientiæ puritatem circumtulit, ac demum in ipso gratiæ gloriæque fonte Christo consolationem & voluptatem maximam primò persensit, nobisque persentiendam obtulit & reliquit? Vt mihi sanè prudendum videatur, hæc sacra verba tam parum à Christianis expendi, adeoque à multis fœde negligi, velut ea loco vel aliud agens dixerit Angelus, nihilque ad nos illa voluerit pertinere. Atqui longè secus res habet, quoniam præter quam quod officium ille suum egregiè præstitit, simul & nobis præstandi reliquit exemplum, quum adeò reuerenter, atque admiratione plenus ad hanc ipsam salutationem accessit, vti Sophronius notat. Nec dubium, quin, vt idem existimat, secum Gabriel præmeditaretur, aut potius semper perpensum haberet, qualis & quanta esset Virgo sibi salutanda, quam summus ille Deus ex tot millibus ad maximam & gratiam & gloriam vnicè delegisset. Varias autem iustæ admirationis causas, quæ tunc in Angelum inciderent, facilè intelliget, quisquis Epiphanij verba sequentia ritè perpendet. Hunc enim sensum ille loquenti tribuit Gabrieli: Aue, gratia plena, multis virtutibus exornata Virgo, in lampade gestans lucem inextinguibilem Sole splendidiorem. Aue, gratia plena, hami esca spiritualis: in te siquidem hamus diuinitatis. Aue, gratia plena, gloriæ arca spiritualis. Aue, gratia plena, quæ es vrna aurea continens manna cæleste. Aue, gratia plena, quæ sitientes perennis fontis dulcedine satias. Aue, gratia plena, mare spirituale habens gemmam cælestem Christum. Aue, gratia plena, splendidum cælum, quæ in cælis incomprehensum contines Deum. Aue, gratia plena, quæ Cherubicum thronum diuinitatis fulgore superas. Aue, gratia plena, quę cæli circulum habes, & Deum incomprehensum angusto potissimum loco in te ipsa contines. Aue, gratia plena, nubes columnæ similis, quæ Deum habes, qui populum deduxit per desertum. Quid dicam? & quid proloquar? quo pacto prædicabo gloriæ radicem? Solo enim Deo excepto cunctis superior existis: natura formosior es ipsis Cherubin, Seraphin & omni exercitu Angelico: cui prædicandæ cælestis ac terrena lingua minimè sufficit, imò verò nec Angelorum.] Et adhuc erunt Christiano digni nomine, qui ad hanc auream verè salutationem nauseant, ac piis etiam vitio vertunt, quod libenter, frequenter, alacriter Gabrielis, Epiphanij ac Patrum aliorum, de quibus postea dicetur, exempla sectentur, totidemque verbis vtentes, in sacrosancta Virgine salutanda versentur.

E G O vero apprime laudandum dixerim vetus institutum, quod ab optimis maioribus sanctissimisque Patribus traditum & acceptum, hodieque apud Catholicos obtinet, nimirum vt semel atque iterum manè ac vesperi campanæ pulsus in templis edatur, eoque Christiani omnes ad salutandam Virginem excitentur. Hinc enim populus tot curis distractus, & in profanas occupationes continenter intentus, saltem in cuiusque diei principio & fine ad sacrorum memoriam reuocatur, vt Christiani homines cogitent, se ab illo Christo nomen, vitam, salutem accipere, qui sub huius mundi finem, ac velut vesperam primum in Mariam cælitus aduenit, & aduentu suo longæ & miserandæ noctis, quæ totum genus humanum oppresserat, tenebras discussit, sed & nouum gratiæ diem adeoque Solem institiæ attulit, nimirum vt nos ex filiis tenebrarum filij lucis effecti, ipsam mundi lucem non modo præsentem contueri, sed præeuntem etiam sequi, & relictis tenebris, in eius splendore ambulare possimus. Hoc summum beneficium in Maria certè inchoatum est, huius Christianæ gratiæ primitias illa percepit, hunc exoptati diu Messiæ aduentum, quem Gabriel

a Catech. 12. ad illuminatos.
b Lib. 5. ad uer. sh æres. Serm. 2. de Annunciat. Virginis.
Maria nouæ salutationis obsequio honorata, & noua benedictione aucta.
Quid sibi velit initium salutationis.
Genes. 3.
Genes. 12. & 22.
Serm. de salu ta. Angel. Oracul. Sibyllin. li 3.
Sibylla etiã ante Christũ natum non multo aliter, quam Angelus Mariæ gratulata est.
Non solum Gabrieli, sed & nobis competere officiũ Virginis salutandæ.
Gabriel exemplo suo nos docuit Mariã reuerenter salutare.
Sermone de Assumptio. Virginis.
Quomodo Gabriel Mariam tacite honorarit prima salutationis verba intellexerit.
In serm. Ecclesiastico Virg. quem vertit Ioan. Picus Patriciensis.
Maria omni exercitu Angelico, omnique creatura superior.
Laudandũ & retinendum esse, veterem morem vt campanæ pulsu ad salutandam Virginem homines excitentur.

Gabriel in ipso diei crepusculo Virgini nunciasse creditur, ante alios Maria complexa est, adeoque orbi auspicatissimè communicauit. Eius ergo rei memoria ne vnquam nobis excidat, qui rerum diuinarum alioquin sumus plus satis obliuiosi, rectè ne prouida illa vetustas instituit & obseruauit, vt manè & vesperi campanæ pulsus in oppidis & pagis omnium aures feriat, omnium mentes inciteat, omnium fidem renouet, omnium fiduciam corroboret, omnium gratitudinem exuscitet ac instauret, hucque demum permoueat, vt summam gratiam, & augustissimum incarnationis Dominicæ Sacramẽtum, quod redemptionis nostræ fuit exordium atque caput, in imos demittant animos ac singulari religione testentur? Vnde laudabilis ille mos, qui apud Sectarios quidem exoleuit, apud autem Catholicos passim durat, vt multi dictæ campanæ audito sono, ab omni negotio seuocent animos, caput aperiant, humi procumbant, manus iungant, ipsoque demisso corporis habitu summam & ineffabilem demissionem commonstrent, quam Deus propter homines limus siue homo factus ostendit. Quæ omnia non solum ob Virginis merito salutandæ fiunt reuerentiam, sed ad illius etiam honorem cum primis pertinent, de quo tum cogitamus, sæpeque dicimus: Angelus nunciauit Mariæ, & concepit de Spiritu sancto. Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Vbi præter Angelicam salutationem etiam Dominica precatio recitari, vel sequens Ecclesiæ Collecta, vt veteres appellarunt, à multis annecti consueuit: Gratiam tuam, quæsumus Domine, mentibus nostris infunde, vt qui Angelo annunciante Christi filij tui incarnationem cognouimus, per passionem eius & crucem ad resurrectionis gloriam perducamur. Præterea vt sanctissimum hoc mysteriũ nobis firmius imprimatur, in quo summũ erga nos amorem summus Deus orbi efficacissimè probauit, tempus proprium, quod Aduentus Domini nuncupatur, iam inde ab annis amplius mille institutum, quotannis in Ecclesia solenniter celebratur, nimirum vt tanti muneris accepti grata memoria, quę perpetuo vigere debebat, hoc saltem tempore nostris animis reuiuiscat, & ad reddendam amoris vicem Redemptori Christianos etiam aliud agentes incitet, ac eodem præsertim tẽpore primum & prę cipuum Euangelicæ doctrinæ caput, quod tunc in Ecclesia multis ritibus commẽdatum proponitur, secum fideles omnes diligenter expendant. Et adhuc tam sanctum & salutare hoc institutum accusabit [a] Brentius, [b] arrodet Smidelinus, ridebit [c] Marbachius, cæterique pietatis veteris desertores & hostes calumniabuntur? Quid autem aliud efficiunt tandem, nimirum vt ordine perturbato iaceat Ecclesiæ disciplina, & in vulgo Christiana pietas magis magisque languescat? Vnde nõ modo Maria, sed & Christus debito fraudatur honore ac gloria, & è plurimis pauci de Euangelio vix toto die semel cogitant, pauciores cogitando precantur, paucissimi in precando verè pios experiuntur affectus. Bona verò pars Euangelicorum quos vocant, rem præclarè confectam putat, si quæ in veteri Ecclesia bene didicerunt, male dediscant, ac præterea si partim in dogmatibus, partim in cæremoniis nũquam satis intellecta suggillent atque damnent. Sũt & plurimi, quos contra conscientiam pudeat, ne fortassis pro Papistis habeantur, suam fidem & religione externo signo vel symbolo vllo testari. Vulgaris autem pietas duabus maximè rebus, verbum audiendo & Psalmos nouos, non dicam quales cantillando perficitur: reliqua si accedant, hypocrisi Pharisaicæ & superstitioni anili ferè attribuuntur. O mirè spirituales homines, ne dicam spiritus meros, qui vt Deum in spiritu & veritate colant, nullis ritibus externis propemodum vel vtuntur, vel mouentur atque excitantur, sed omnia veteris pietatis vestigia in populo delere & exterminare prorsus, Euangelicum esse studium putant. Igitur neq; manè, neque vesperi, non sabbatinis diebus, non in Aduentu Domini, vt diximus, non statis feriis tantum Mariæ deferunt, vt eius peculiarem memoriam publice celebrent, vel qualicunque honoris significatione declarent. Affingunt interim venerandæ antiquitati, quod voluerit ac docuerit, vt Mariam homines pro summo numine venerarentur, ac diuinis illam honoribus afficerent, cum Ecclesiæ mens & institutum semper eo spectarit, vt credentes cũ Elizabetha per Mariam benedictam fructum ventris eius magis benedictum agnoscerent, & per matrẽ filium maioris semper faciendum, magis laudandũ, magis amandum, magis cõsendum assurgerent, ac denique vt arborem propter fructum, Mariam ob Christum maximis semper honoribus prosequerẽtur. Sed postea viderimus, quam vim habeant argumenta, quibus isti doctores noui ob auream hãc salutationem Catholicos inuidiosissime tractant.

A G E verò si nobis ac Patribus negatur fides, vt vsum & fructum huius salutationis agnoscant ac probent aduersarij, suos saltem ipsi magistros Spangenbergium, Brentium, Lutherum, Rhegium audiant: eorumque sententias vt in rebus aliis, ita hic etiam apud se valere sinant oramus. Primum igitur Ioannes Spangenbergius pro concione Germanos docuit, & Latinè scripsit in hunc modum: *Hæc est salutatio, qua sancta Trinitas Virginem Mariam dignata est alloqui: ideo & nos non detrectemus eam eiusdem verbis salutare. Ipsa canit in suo cantico: Humilitatem ancillæ suæ respexit: ecce ex hoc tempore beatam me prædicabunt omnes generationes. Si hæc verba sunt implenda, necesse est profecto esse homines, qui eam laudibus vehant ac ornent. Elizabeth incœpit Lucæ primo, dicens: Beata quæ credidisti. Similiter & mulier Lucæ 11. Beatus venter, qui te portauit, & vbera quæ suxisti. Quis eam nunc beatam prædicabit? Iudæi, Turcæ, Gentes, Hypocritæ & Pseudochristiani procul dubio non faciunt, sed summa ignominia & blasphemia eam afficiunt. Proinde nostri erit officij, qui Christi Euangelion profitemur. Quare peruerse agunt* (obserua, quæso Lector) *qui præ nimia sapiẽtia & sanctimonia ferre non possũt, vt hæc salutatio recitetur.* Deinde obiicit sibi, quod ab aliis, vti Caluino, Bullingero, Luthero & aliis, sicuti ostendemus, Ecclesiæ obiectum esse legimus: *Verum est*, inquit, *non esse orationem: nihil enim in ea precamur: sed est salutatio, qua sancta Trinitas Mariam salutari voluit. Si ergo placuit sanctæ Triadi, cur non itidem nobis placeat?* Postea mouet hanc quæstionem, Num hac salutatione piè vti possimus? Respondet protinus: *Trifariam hac salutatione vti licebit. Primum inde discimus initium nostræ salutis & redemptionis. Secundo videmus, quantam gratiam Deus Mariæ largitus sit. Tertio tam gratuitis Dei beneficiis in operibus accendimur & adducimur ad orandum Deum, vt & nobis vel scintillam diuinæ impertiat gratiæ.*

E N tibi luculentum Spangenbergij testimonium,

Religiosa corporis compositio ad salutãdam Virginẽ, cæra piis adhibetur.
Precatio Ecclesiæ.
Cur Aduentus Domini quotannis stato tempore in Ecclesia celebretur.
a In ser. cir. Euangel. de Annunciat. Domini.
b In 10. cõc. super Catech. c In libr. de miraculis contra Euangremium.
De moribus & disciplina Euangelicorum.
Quibus de rebus nos moneat Ecclesia cum Deipara Virgine salutamus, præsertim manè ac vesperi.
Duo exercitia Euangelicorũ in religione præcipua.
Quam præposterè spirituales velint esse Nouatores.
Quomodo ec clesia Mariæ cultum instituat ac probet vt ille diuino cultui seruiat.
Lucæ 2.
Testimonia nouatorũ, qui salutationis huius vsum & fructum commendarunt.
Ioannis Spãgenbergij testimonium.
Lucæ 1. Postilla in die Annunc. Mariæ.
Salutatio hęc iuxta Spangenbergium vsui nobis esse debet, licet non fit oratio.
Triplex vsus Angelicę salutationis à Spangenbergio traditus.

Summa doctrinæ Spangenbergii de Angelica salutatione.

quo literis ex Euangelicis astruit, & ab omnibus credi vult, sanctissimæ Triadi ita visum esse, sic Euãgelij professioni congruere vt hæc salutatio in Ecclesia recitetur: quod quum facimus, Mariæ vaticinium impleri, Euangelium & Euangelicam veritatem corroborari, salutis & redemptionis nostrę initium recoli, Mariæ dona cognosci, fidem in Deum augeri, animum demum ad orationem & gratitudinem excitari & accendi: eos verò qui salutationis huius vsum ferre non possunt, præpostere sapientes, male sanctos, pseudochristianos & hypocritas esse. Cæterum ne quod hoc loco Spangenbergius de implendo Mariæ vaticinio meminit, nouum ac fictitium esse putemus, Leonis Imperatoris qui sapientis cognomentum inuenit, consonantia verba subiiciam: Αλλὰ γὰρ παρέστηκεν ὦ Μαρία ἐπὶ τῷ B ὑφαγμάτων τὰ σάπαγα ληθῆ ῥήματος ἰδοῦ γὰρ πᾶσαι φυλαὶ τὰς σὰς αἰνέσεις ποιήσουσιν, τὸν μακαρισμόν σοι προσάγει. Hoc est: Quin & ipsa tua lõgè verissima verba, ô Maria, ad res ipsas, firma præsto sunt testimonia. Ecce enim omnes tribus & populi te laudãt, te beatã prędicant.] In eundẽ sensum scripsit Eusebius: Vera est prophetia, (Beatã me dicent omnes generationes) quã veritatis mater de se ipsa prophetauit. Nulla enim ex eo tempore generatio fuit, quę eius beatitudinem non prædicauit. Semper eius beatitudinem Ecclesia concinit, in qua simul omnes generationes continentur. Quia fecit mihi magna qui potens est, imò qui omnipotens est. Verè vtique magna & tam magna, quam magna nulli alij & fecit & facturus est. Ex ea carnem suscepit, & cæli terræq; dominam & reginam eam constituit.]

Quales habẽdi sunt hostes contemtores Angelicæ salutationis.

Impleri oportere Mariæ vaticinium, vt vbique gentium beata prædicetur.

In euangel. sexta feriæ Aduentus

Quam magna Deus fecit Mariæ.

Neque solum Spangenbergius hanc salutationem nobis defendit, sed & nobilior illo inter Nouatores Brentius eandem sanctam & obseruatione dignam esse, optimisque constare verbis asserit, hæc etiam adiecta siue censura, siue regula: *Si abest superstitio & impia opinio, non solum licebit, verum etiam valdè vtile est, hanc salutandi formam sæpè recensere.* Ac iterum velut ad eam recitandam adhortans: *Quia*, inquit, *Angelus ornat Mariam in salutatione sua magnis laudibus, commemoremus salutationem non ad superstitionem, sed ad pietatem.* Nunc audi, quo pacto is homo velit Mariã piè salutari. *Primum*, inquit, *quum recitamus Mariam gratia plenam & benedictam inter mulieres, cogitemus hæc verba significare, Mariam præ omnibus mulieribus electam, vt sit mater benedicti seminis Abrahæ, veri Messiæ, & excitemur ad gratiarum actionem, quod quæ Dominus tot retro seculis de mittendo Messia in orbem terrarum promisit, ea per Mariam virginem impleuerit. Deinde confirmemus fidem nostram, non solum hoc nomine, quod ex hac salutatione certificamur, Christum iamdudum in hunc mundum natum, nec alium expectandum esse, sed etiam hoc nomine, quod etsi Maria fuerit mulier in hoc seculo contemptæ & abiectæ, elegit tamen Deus ipsam in matrem Christi filij sui. Quum igitur Deus sit tantæ clementiæ, quod respiciat humilia, fiduciam concipimus, Deum nos etiam in humilitate nostra respecturum & seruaturum.* Vides hic Brentio non malè cum Spangenbergio cõuenire, qui veritatis vi coactus fatetur, hanc salutandi formam, si verus & pius vsus accedat; tum ad fidem confirmandam, tum ad fiduciam nutriendam conducere, & eandem salutationem à piis vtiliter iterari, aut sæpius recitari. Quanquam in eo sanè Brentius fallitur, nimiumq; sibi vna cum Luthero permittit, quod Mariam fecit mulierem in hoc seculo contemptam & abiectã,

Brentij testimonium pro Angelica salutatione non solum recitanda, sed etiam sæpius recensenda.

Homil. 6. in 1. ca Luc.

Quomodo piè recitetur hæc salutatio iuxta Brentij sententiam.

Summa doctrinę Brentianæ de Angelica salutatione.

Errat cum Luthero Brentius, Mariam contemtam & abiectam vulgo puellam fingens.

A imò verò, vt paulo post subiicit, longè omnium ea ætate miserrimam cõtemptissimamque. Eiusce modi commẽtum nos libro primo refutauimus, & nullus veterũ ne per somnium quidem cogitauit, imò & Angelus ipse satis explosit, Mariam inter mulieres benedictam, hoc est, laudatam, dequa omnes benè loquerentur, prædicans, si quidem Erasmo & Culmanno assentiamur. Qua de re postea, quum de Virginis humilitate disseremus, opportuniore loco dicemus.

Quid verò si nobis etiam faueat Lutherus? qui aduersus hanc ipsam salutationem impetum quidẽ facit, ac more suo debacchatur, sed vt nobis interim vltro largiatur, ac apertè doceat, dupliciter eandem posse tractari, *Primũ quidem, vt eam tanquam piam aliquam meditationem accipiamus, in qua donorum quæ à salutatione Deo accepit Maria, fiat enumeratio. Deinde verò, vt ceu votum addamus & precemur, omnes vt sentiant & cognoscãt, eam talem esse qualis hic prædicatur.* Probat ergo magis quam reiicit hanc salutationem Lutherus, quum palam affirmet, quomodo illa rectè & conueniẽter vtamur, nimirum vt eadem partim nobis ad piam meditationem, partim ad desiderium ac precationẽ seruiat, etsi ne sic quidẽ Lutherus acu, vt aiunt, rem attigit, neque proprium salutationis vsum explicauit. Quid verò Vrbanus Rhegius? à magistro quidem Luthero tantoperè commendatus, vt hunc suũ discipulum iam demortuum catalogo Sanctorum adscripserit & magnis in cælum laudibus vexerit. Is Vrbanus recepit ac probauit vsum dictæ salutationis, eumque in Ecclesia retineri voluit, his verbis illam exornans: *Iure & nos hanc Virginem benedictam cum Angelo, & beatam appellamus cum Elizabetha, quæ beatitudinis & veræ salutis authorem Christum immaculata peperit, vt impleatur prophetia benedictæ Virginis, quæ Seruatorem nostrum in vtero gestans virgineo cecinit: Beatam me dicent omnes generationes, quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius.* Hæc non malè quidem cum aliis congruunt, quæ Spangenbergius antè tradidit, imò quæ & Euãgelicis verbis explicantur. Sed reliqua subiungamus, quæ discipulus porro interrogat ex Pædagogo, hanc illi quæstionem proponens: *Cur Christiani hanc salutationem Angelicam quotidie recitant?* Respondet mox Pædagogus, Vrbani nempe personam sustinens: *Ad renouandam assiduè memoriam maximi illius mysterij, quod Deus homo factus est in plenitudine tẽporis ante M. D. XL. annos, & quod promissiones Abrahæ & patribus factæ, exhibitæ sunt. Beatissima enim Virgo Maria filia est Abrahæ & Dauidis, ex qua nobis genitus est Iesus Christus vnicus ille Saluator mundi. Quoties enim salutationem repetis Angelicam, gratias agito ex toto corde misericordi & veraci Deo, qui sic dilexit nos, vt filium suum vnigenitum miserit in hunc mundum, vt homo factus homines ab omni malo liberaret.* Vbi paulo post ab eodem authore veteres laudari videntur, qui in hac salutatione attentissimis & religiosissimis animis, quemadmodum sanè decebat, dominicæ incarnationis mysterium semper sunt meditati. Docet ergo Vrbanus Rhegius velint nolint alij Sectarij, adeo non aspernendam esse hanc siue Angelicam, siue Euangelicam salutationem, vt eam sæpius, imò quotidie vtiliter & piè recitent Christiani. Tum alius ex aduersariis Ioannes Conradus Vlmerus, hac salutatione compendium Euangelij, & redemptionis nostræ exordium contineri apertè testatur. Verum recentiores rei Catechisticæ

Salutatio Angelica prouocat Lutherum, si duplicitẽ tractẽtur.

In explicatione Angelicæ.

Testimonium Vrbani Rhegij professione Angelica.

In mirione Catechismo.

Cur à Christianis Angelica salutatio recitetur.

Veteres & religiosi in salutatione Angelica citandi.

In enchiridio pastoralis.

Seriores Catechismi apud aduersarios nostri negant quidem Angelicam salutationem.

chisticæ Scriptores, qui post primos Lutheranæ Sectæ antesignanos prodierunt, tam infeliciter in hac pietate progressi sunt, magna vt religione cauisse videantur, ne suis in scriptis locum vllum Angelicæ salutationi reliquum facerent, cuius ne meminisse quidem voluerunt. Et noui blaterones passim vociferantur, de salutanda Virgine nullum Dei extare præceptum, nullum salutationis huius vsum & fructum accipi posse, sed oleum, quod aiunt, & operam in Virgine salutanda perdi mortalibus, & quasi A surdis à nobis fabulam cani. Tam varias & pugnantes inter se sententias vt alibi sæpè, ita hoc etiam loco doctores noui adferunt, seque ipsi mutuo confodiunt, velut Andabatarum more concertantes, ipsoque Protheo mutabiliores. Nos verò priusquam aduersariis hic oblatrantibus, & salutationis huius vsum Ecclesiæ inuidentibus respondeamus, committere non possumus, quin Angeli testimonium, quo Maria gratia plena eximie celebratur, primum sedulo excutiamus.

CAPVT QUARTVM.

Retinendam esse veterem lectionem, Aue gratia plena: quibus in verbis nouatores multis modis varient ac hallucinentur, gratiæ nomine abutentes, & hoc ipsum cum alijs Lucæ verbis malè commiscentes.

Angelus Mariam gaudere vult, & gaudẽ circulam simul explicat in principio salutationis. Gratia nomẽ generale est in salutatione.

ON satis visum est sapientissimo Angelo Gabrieli, si inde ab initio sui ingressus & colloquij Mariam ad gaudium prouocaret, nisi & veram propriamque gaudendi causam illico depromeret dicens, χαῖρε κεχαριτωμένη. Vbi non de gratia speciali, sed generali vniuersim loquitur, à reliquis credentibus Virginem proculdubio eximens, ac omnibus anteponens, qui gratia diuina præditi, sed non adeo pleni sunt inter electos. Neque enim iustitiæ titulum accipere, vel retinere, sine gratia quisquam potest: sed sigillatim cum Paulo fateri coguntur omnes: Gratia Dei sum id quod sum. Quis prior dedit illi, & retribuetur? Nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. Cæterum inæquales acceptæ diuinæ gratiæ portiones & gradus in sanctis & credentibus esse res ipsa cõprobat, qui ex eodem quidem fonte, sed valde disparem donorum mensuram hauriunt, sicut & Euangelica parabola de talentis à diuite hero datis, & inter seruos aliter atqúe aliter distributis ostẽdit. Nullus quidem omnino expers gratiæ Dei, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: sed aliis tamen seruis vnum, aliis duo, aliis quinque talenta tribuit paterfamilias, & maiorem pauperum quam diuitũ numerũ semper & vbiq; inuenire est. Rara nimirum auis, cui nihil desit, & quæ abundet omnibus, vt in suo genere felicissima esse videatur. Rectè igitur Apostolus: Diuisiones gratiarum sunt: idem autem Spiritus. Quis porro mortalium ante D Mariã plenus gratia vnquam salutatus? Ingens hoc profecto, nec solum Angeli, sed Dei etiam per Angelum loquentis testimonio confirmatam Virginis est præconium, quod & veteres Theologi, sicuti postea monstrabimus, prędclaris sententiis exornarunt. Maria vero tãto plenior ac dignior incredibili gratia fuit, quanto magis hanc suam gratiam ignorauit minusq; ponderauit, quę vt erat semper modestissima, se omni gratia indignam ac minimam arbitrari mauult, quam ab Angelo delatam sibi laudẽ agnoscere, adeo multum scilicet sibi sumens, atq; placens vt ex accepta etiam commendatione timorem capiat, ac pudore suffundatur, nihilque respõdere ausit, ac duntaxat cogitet, quid sibi velit ist hæc noua, rara & præclara siue salutatio, siue compellatio χαῖρε κεχαριτωμένη. Aue gratia plena.

1. Cor. 15.

Rom. 11.

1. Cor. 12.

Matth. 25

Iacob. 1.

1. Cor. 12.

Plena gratia nonnisi Mariæ post Christum propriè competit.

Maria siue gratia plenitudinem noluit agnoscere Modestiæ causa.

SCIMVS interim, ac vltro fatemur, in Scripturis non esse rarum, vt iusti & sancti gratia, imò & gratiæ fonte Spiritu sancto pleni vel repleti esse dicantur. Siquidem de Ioanne Baptista legimus: Et Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ. Tum Ioannis mater Elizabetha repleta Spiritu sancto, & pater Zacharias Spiritu sancto repletus à Luca dicitur. Habet præterea Stephanus hanc laudem vt plenus Spiritu sancto, plenus gratia & fortitudine appelletur. Fatemur, inquam, isthæc aduersariis, simulque mirandum dicimus, eos adeo Mariæ rigidos, inuidos simul & iniquos esse censores, vt quam nominis commendationem & excellentiam sanctis aliis non grauatim concedunt, hanc vni Mariæ adimant, ne & ipsa vel ab Angelo, vel à nobis plena gratia salutetur. Querentur enim cum Marbachio, C Latinum interpretem, quem constanter Latina sequitur Ecclesia, Lucæ mentem & sermonem Græcũ non assequi, sed perperam vertere, Aue gratia plena. Quo pacto igitur locũ nobis & Latinis propriè reddi volunt? ad hunc nempe modum, Aue gratiosa, vt docet Bucerus, vel gratiam consecuta, vt Caluinus, vel gratis dilecta, vt Beza, vel gratificata & dilecta, vt Bullingerus, vel grata Deo passiue, quod ipsa sit in gratia, sicut Sarcerius & Æmilius, vel cui Deus faueat, vt Lossius, vel accepta, vt Castalion, vel quæ in gratiã à Deo recepta sit, vt Hemingius interpretatur. In tot quippe partes vel frustra isti interpretando concidunt ac distrahunt hanc Græcam vocẽ κεχαριτωμένος vt vix Hippolytus, quemadmodũ in fabulis est, in tot partes laceratus ac distractus fuisse videatur. Idq; faciunt religiosi homines scilicet, ne quid cum veteri versione & Ecclesiastica cõsuetudine cõmune habeãt, quæ perpetuo tot seculis legit publiceq; decantat, Aue gratia plena. Primum autem, vt opinor, Erasmus hoc loco gratiosam est interpretatus: sed qui tamẽ ad excusandam nouitatẽ se ideò non negare Mariam gratia plenam fuisse professus est. Reprehẽdit autem Erasmum Beza, se mirari asserens, cur gratiosam ille sit interpretatus. Etsi enim hoc epitheto exprimitur propensus Dei fauor, tamen negligitur quod præcipuũ erat, Deum nẽpè pro sua gratuita bonitate Mariam gratã & acceptã habuisse, vt idem Beza notauit. Certè Ioannes Oecolampadius, linguarum peritia nulli Sectariorũ hac ætate secundus, quum Theophylactũ interpretatur, non solũ ita vertit: Gaude gratiosa, sed & plenam gratia dici posse meminit, vti probat Andreæ

In Scripturis multi gratia pleni esse dicuntur, sed nõ sicut mater Domini.

Luca 1.

Actor. 7.

Nouatores Mariæ non concedant titulum, quem sanctis aliis inferioribus tribuunt.

In Apologia contra Eisengreinium de miraculis.

Quam varie nouí vertant interpretes illud, Gratia plena.

Primus inter Nouatores Erasmus ab Ecclesię interpretatione hoc loco discessit, à Beza reprehensus.

In Annotationibus Testamenti.

Circa 1. cap. Luc.

Oecolampadius vtroque modo legit gratiosa & gratia plena.

Cratandri editio, quæ anno XXIII. Basileæ, viuo adhuc Oecolãpadio, fuit euulgata, & nescio à quibus postea malè correcta. Vbi enim scripserat Oecolampadius: Hoc est gratiosam esse vel plenã gratia, substituerunt recentiores: hoc est, gratiosam esse vel gratificatam. Vbi autem Lutherus Nouatorum omnium antesignanus, hunc Lucæ locum Germanice quidem patum gratiæ habiturum, si nouos Græci Euangelij interpretes in versione Germanica æmularetur: nec veterem tamen & communem Ecclesiæ interpretationem hostis immanis Ecclesiæ voluit retinere. Aliam igitur fraudem excogitauit, vt loquentem hoc modo Angelum introduceret: Cæterum qui linguæ Germanicæ vtcunque periti sunt, probè norunt, non singularem Dei gratiam sed humanum fauorem, imò etiam amatoriũ quidã hac voce holdselig contineri, vt idcirco etiã proci amatis puellis adblandiẽtes, hoc ipso nomine illas haud illibenter appellẽt, ac illę vicissim se appellari gaudeant. Culmannus vt magistri Lutheri figmentum comprobet, æquè insolenter hanc nobis interpretationem obtrudit, Aue gratiosa, id est, cuius conuictum & consuetudinem plerique omnes ambiunt. O lepidos interpretes, qui Mariam antè vilem, obscuram, sordidã, nunc adeò gratiosam, celebrem, multis familiarem, gratam amabilemq; depingunt, ac tantum non omnibus spectandam & amandam proponunt. Erat curę scilicet, tantæ Virgini, vt aut adolescentibus aut vulgo placeret, & hominum vel gratiam vel fauorem aucuparetur, ideoque gratiosa tum ab Angelo dici, tum ab Euangelista scribi debuit. Mira certè istorum in fingendo licentia impudentiaque, qui velut duabus sedeãt sellis, Mariæ diuersa prorsusq; cõtraria tribuunt sæpe. Nam & idem Culmannus locum sic interpretatur: Salue vel gaude gratificata, dilecta, inquam, & recepta in gratiã insignem, adeoque fauorabilis & plurimum consecuta gratiæ, à Deo multiiugis gratiis insigniter dotata & locupletata. Rursus verò: Aue gratiosa, hoc est, summe grata, suauissima, dilectissima ipsi Deo, & Angelis & Sanctis eius summè placens salue. A quibus non discedit Franciscus Lambertus, in hunc modum scribens: *Aue gratiosa, hoc est, summe grata, suauissima dilectissima ipsi Deo, & Angelis & Sanctis eius, ei summe placens salue. Nuncius Dei sum, eius te nomine saluto. Grata & acceptæ es illi: tè amat, te præ cunctis diligit, quam præcelsis muneribus donet.* Sed enim siue laudent; siue vituperent instabiles aduersarij, ô nos planè vel stupidos, vel insanos, tantum si concedamus, quantum ipsi à nobis perquam inique postulant, vt in ipsorum nunc primum ebullientiũ gratiam, Euãgelicæ Scripturæ verba circumcidi, lacerari, mutari, mirisque modis transformari patiamur, atq; adeò leuiter à veteri interpretatione discedamus, quæ sanctissimis, doctissimis, sapientissimisque Patribus hucusque satisfecit, quæ venerandæ semper placuit antiquitati, quę suã Virgini matri laudem quam meretur assignat, quæ demum ipsam loquentis Angeli mentem explicat luculenter. Itane istorum libidini seruiemus, qui in verbo Dei nihil non arripiunt sibique sumunt, matrem vt Ecclesiam, à qua semel perfidi defecerunt, suis latratibus ac morsibus appetant, vtque suas in religione nouationes porro augeant atque defendant? Meliorem, vt spero, mentem Christus Catholicis dabit, ac perpetuo haud dubiè conseruabit.

Quomodo Lutherus Germanicè vertere rit Gratia plena.

Concione 4. in festo Annuncia.

Culmanni noua interpretatio, quomodo Maria fuerit gratiosa.

Concione 2. & 3.

Francisci Lãberti expositio.

In caput 1. Lucæ.

Haudquaquã expedit Catholicos Nouatoribus cedere, & nouis credere interpretibus hoc loco.

A SED illi fortasse moderatiores & astutiores à Nouatoribus videbuntur, qui nobiscum verbis quidem conuenire, & vsitatum titulum Mariæ largiri dignantur, eam gratia plenam apertè pronuncantes. Vbi nos ab Athanasij regula non discedemus, qui sapientissimè docet, omnia Hæreticorum verba esse suspecta, eosque semper insidias cogitare ac tendere, nihilque propemodum sine animi peruersitate dicere vel facere. Ac verè nostri Sectarij dolos hic meditantur, qui vt maximè Virginem gratia plenam asserant, tamen gratiæ vbertatem vel plenitudinem eidem Virgini non ampliorem quam aliis electis deferunt, ipsoque gratiæ nomine ad iustitiam illam, vt vocant, imputatiuam subdole abuntuntur. Scribit ergo Brentius: *Ne hæc quidem vocabula, gratia plena, reiicimus, modo recte iuxta ãnalogiam fidei intelligãtur.* B Quæ autem isthæc analogia Brentij? Dicitur inquit, *plena gratia, quod sit à Deo recepta in gratiam, & quod Deus faueat ei.* Sed hanc mirificam & Patribus nostris incognitam fidei analogiam sibi seruet Brentius, ac tota schola Lutheri, si velit, porro in delitiis habeat. Nos longè aliter in Ecclesiæ schola de Christiana gratia, & sanctorum iustitia sentire ac tradere sumus instituti, sicut sequenti mox capite pluribus disseremus. Non igitur nos fallent noui Antidicomarianitæ, qui verbis quidem gratia plenam Virginem aliquando celebrant, sed si propius inspicias, re vera illi gratiam tollunt, eamque omni ferè gratia exundante, quæ & hominibus & Angelis non contingit, vacuam prope relinquunt.

Cautelã Nouatorum, qui Mariam gratia plenam esse, modo intelligãt.

Serm. 4. contra Arianos.

Athanasius gula de omnibus insidiis Hæreticorum.

In pupilla circa gratiã, & de fide Annunciã.

POSTREMO quid nisi fraudem & impostura C Nouatorum redolet, quod quidam vt gratiæ plenitudinem obscurent, vel potius eludant, Angeli dictum gratia plena, cum eo quod postea subsequitur: Inuenisti gratiam apud Deum, omnino confundunt? Hæc enim duo apud illos vim eandem obtinent, ac tertium etiam illud, Dominus tecum, admiscent, velut hoc quoque ab Angelo dictum sit, ad rem eandem magis explicandam atque inculcandam. Docet ita Bucerus, nec dissentit Brentius, in hunc modum disserens: *Quid sit gratia plena, Angelus ipse his verbis quæ in salutatione sequuntur, explicat. Addit enim, Dominus tecum.* Respondemus autem, sermonis Angelici maiestatem repugnare, quo minus verba confundamus, in quibus singula quæque suum habent pondũs, nec tam leuiter æstimanda, fœdeque cum dictis aliis commiscenda sunt. Verissimum est enim quod scripsit D Athanasius, Gabrielem circumspecte & cum cautione euangelizasse, quum legatus ad Virginem destinaretur. Vnde aduersus Gabrielis moderationem & exemplum faciunt, qui aperta simpliciaque Scripturæ verba peruerse deprauant, & in alienos planè sensus vi quadam pro libidine sua detorquent. Et Franciscus Lambertus ne parum Euangelica verba confundat, dicere non veretur: *Sequi Christum est in eum credere: quod pariter est esse perfectum.* Et Brentij vox est: *Si quis me diligit, sermonem meum seruabit, id est, credet. In Christo manere est credere, manere in dilectione mea, id est, credite in me, & in fide perseuerate.* Æquè nugatur in Christi verbis Melãchton, qui tractans Christi sententiam: Si quis sermonem meum seruabit, mortem non videbit in æternum, hoc scholio corrumpit locum: *Dicit se mitti, vt sit victima pro peccato, & homines reconciliari Deo*

Aduersus verbis fiunt, ac ipsis luns Mariæ plenitudinem gratiæ.

Aliis ordin Sectarios à verbis fiunt tionis Angelicæ pertrahendis.

In Serm. de Annuncia. Virginis.

In Epist. Epistolam.

In Euang. Lucæ.

In Euang. Ioannis in 14. & 15.

Quomodo Euangelij verba hodie corrumpuntur.

Deo non per legem Moysi, sed fiducia Messiæ, & hac fiducia Deum inuocandum esse. Videt haud dubie Lector, quàm multa hic temere confundantur, quæ nihil faciant ad institutum. Quod si commentis horum astipulamur, eò facile delabemur, vt partim Gabrielem, partim Virginem reprehendere aggrediamur. Illum quidem, velut qui nesciret sua sensa verbis propriis enũciare, ac propterea vnum idémque toties repetãt: hanc verò, quæ tàm rudis, crassa & indocilis fuerit, sermonem vt Angelicum non caperet, eadem de re sæpius admonenda. Quis vero pius dubitet quæso, tum Gabrielem Archangelum suo perfunctum esse munere, vt sapienter & aperte diceret omnia: tùm ingeniosissimam ac religiosissimam Virginem, quicquid diceretur, attente percipere, facile intelligere, ac retinere fideliter potuisse? Testantur Orthodoxi, quandam gratiæ plenitudinem, quæ aliis renatis non contigit, inde à primis annis Mariæ cælitus esse collatam, vt & ipse Lutherus postea citandus agnoscit, quæ post virtutes infusas ad eam dignitatem, vt Filij Dei mater eligeretur & esset, peruenerit, hinc cum illa & ex illa Dominum mirifice perfectéque fuisse.

Distinguit Angelus inter gratiã & gratiæ authorem.

SED ET IPSE Gabriel velut omnem halluchnandi ansam submouens, suum sermonem ita moderatur, vt inter gratiam & ipsius gratiæ authorem, inter effectum & causam, discrimen apertè statuat, velítque obseruari. Nimirum ad donum gratiæ pertinet illud, Gratia plena: authorem verò & causam gratiæ quod adiectum est indicat, Dominus tecum. Vtrunque porro in verbis illis coniunctum & amplificatum videri potest: Inuenisti gratiam apud Deum: de quo præclaro dicto posteà fusius. Nam & antequam Gabriel accederet, vt diximus, Mariam gratia præditam, imò & plenam fuisse non dubitant eruditi, & post Gabrielis accessum cæpit cũ illa & in illa esse Dominus, vt & anteà postea nunquàm in vllo fuit electorum. Dominus tecum in mente, tecum in ventre, tecum in thalamo, tecum in præsidio, vt dixit Laurentius Iustinianus. Habitat in Angelis Deus, sed non C cum Angelis: quia cum illis eiusdem non est essentiæ. Habitat Deus in virgine, Habitat cum illa, cum qua vnius naturæ habet identitatem.] vt Petrus Damianus meminit, pulchre docens, multis modis Deum rebus creatis, sed identitate, vt vocat, Mariæ duntaxat inesse, quoniam idem sit quod illa secundum carnis assumtæ naturam, non communi tantum illa cum cæteris hominibus ratione, sed & alia peculiari, carnis videlicet ex ipsa ipsiúsque purissimo sanguine assumtione, quæ incomparabilem, ac ipsis etiam Angelis admirandam identitatem constituit. Vt enim scholastice quidem, sed luculenter Dionysius Richelius dixit: Vnio ex amore procedit. Tanto itaque specialius ac eminentius Deus adorandus dilexit, & præelegit Mariam: quanto intimius, propinquius ac familiarius se illi vniuit. Sed huic Virgini Deus se coniunxit, non solum per gratiarum charismata, per illuminationem, per dilectionem, aut adhæsionem extrinsecam, sed etiam per naturalem & realem quandam identitatem, quia factus est aliquid eius eo modo, quo proles est aliquid sui parentis.

In Serm. de Annuncia. Virginis.

Identitas naturę inter Mariam & Christum.

Libro 1. de præconio & dignit. Virginitatis. 2. Quanta vnio inter Mariam & Dei filium.

A Etenim aliquid substantiæ Virginis sacræ assumpsit, & hypostatice atque realiter sibi vniuit, & habitauit in medio eius.] Proinde inter omnes, vt ita loquar, gratias huic Virgini copiose collatas nulla vel esse, vel fingi maior potest, quàm quod cum ea, vt alia creatura nulla, Dominus esse dignatur, merito vt illi dixerit Gabriel, Dominus tecum. Id quod Petrus Martyr Alexandrinus [a] interpretatur, perinde ac si affirmasset, Dominus verbum tecum, Dominus verbum in vtero tuo caro fiet. Quam Martyris huius interpretationem tanti fecit [b] Cyrillus, vt eam repetere non dubitarit. Nec temere notat [c] Bernardus, non solum in, sed etiam cum Maria fuisse & Patrem, cuius Filium concepit, & ipsum Filium, quem carne sua induit, & Spiritum sanctum, de quo concepit in vtero sanctificata. Ac B rursus idem Bernardus notat, gratiam non modo generalem, sed & singularem in Virgine prædicari: generalem enim esse, quam de ipsa Christi velut fontis plenitudine accipiunt vniuersi, singularem vero, quod illa sola præ omnibus plenitudinem gratiæ sit consecuta.

a In actione prima Synodi Calcedonensis.

b In definitione primi anathematismi.

c Hom. 3. de B. Virgin. Serm. 3. de Annunciat. dominica.

In Maria generalis & specialis gratia consideranda.

QVANQVAM nihil impedit, quo minus hoc dictum, Dominus tecũ, non solum ad secũdam, sed etiã ad primã & tertiã in sanctissima Trinitate personam vna cũ Bernardo referamus. Neque Sanctorum vlli potest adscribi, quod Angelus velut de tota Trinitate disserens, soli Mariæ tribuit: Virtus altissimi obumbrabit tibi. Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Spiritus sanctus superueniet in te. Hinc Maria thronus pudoris dignissimus, aula regia, cella cælestis, ac totius Trinitatis triclinium iampridem appellatur. Cur igitur, vt cætera quæ ad horum verborum explicationem pertinent, omittamus, cur inquam, à verbis Euangelicis discedamus, & ea quæ Gabriel diserte distinxit, pro eodem accipiamus, velut imperitiæ illum arguentes, quod affirmet Mariã inuenisse gratiam, & eam gratia plenã esse, ac Dominum itidem præsentem habere? Nec enim fas est Angelicas, dicam & Euangelicas, commiscere voces, præsertim admonente nos Basilio Magno, sacras literas sic legi oportere, vt quia Spiritum sanctum habent authorem, in illis etiam literæ, syllabæ & apices, in quibus magna mysteria contineantur, magna religione ab omnibus obseruentur. Id quod Brentius quoque, licet aduersarius, hac oratione confirmat: D *Meminerítis obsecro, nullum apicem diuinæ Scripturæ esse, qui non aliquam vtilitatem animo pietatis doctrinam affectanti adferat. Quid enim Spiritus sanctus ociosum, quid superuacaneum nobis obtruderet? Et si iota vnum ex lege, tanti momenti reputetur, vt donec præteeat cælum & terra, ipsum non præteeat, quo ad omnia facta fuerint: qui fieri posset, vt historiæ sacræ apices, quamuis minutæ, non suam haberent æstimationem & commoditatem?* Atque hæc satis esse puto ad illorum corruptelas ac fraudes patefaciendas, qui hoc illustri Gabrielis testimonio simul & Mariæ præconio per inscitiam, siue potius per malitiam nequiter abutuntur. Quid autem veteres Theologi tum Latini, tum Græci his de rebus iam olim iudicarint, postquam de ipso capite, id est, nomine gratiæ dixerimus, in medium adferre non omittemus.

Tota Trinitas cum Maria est ac manet peculiariter.

Maria nobile trielinii Trinitatis.

In Scripturis etiam minima quoque considerandą quæ suum pondus habeant nec sint ociosa.

In præconio de Spiritu sancto. Hom. 2. in 1. lib. Samuelis Mathis.

CAPVT QVINTVM.

Detectio quorundam errorum circa nomen gratiæ, multósque non solum de Mariæ & renatorum, sed etiam de Christi Domini gratia nunc peruerse docere ac scribere.

Hæreticorum est proprium, in Scripturæ verbis fallere hoc præsertim tempore. *Orat. in laudem Cypriani. In li. ad Constantinum Augustum.*

ON TEMERE scribit Gregorius Nazianzenus, Hæreticos esse syllabarum verborúmque captatores: & [a] Hilarius de illis ipsis quæritur, quod callidi & astuti artificio quodam vtantur, & inclusam perniciosam, corruptelam exquisitórum verborum velamine contegant. Huiusmodi autem verborum capatores, & artificiosi sacratum vocum corruptores si ante hac vnquam, nunc agminatim quidem irrumpunt, & sub specioso verborum prætextu pestilentes errores mirabili astu serunt, tegunt atque defendunt. Exemplo esse possunt Lex, Euangelium, Sacrificium, Sacerdotium, Fides, Iustitia, Traditiones, Claues, Peccatum & quæ sunt id genus plurima vocabula in diuinis quidem literis vsitata, sed nunc in hunc, nunc in illum sensum, prout cuique Sectario commodum videtur, insidiose & præue detorta. Idem est iudicium de gratiæ nomine, valde quidem gratioso, & in sacris literis trito, sed sub quo isti nouarum opinionum vel parentes vel educatores alunt tetra monstra, ac præsertim pulcherrimam de iustificatione doctrinã magis magísque corrumpunt, non Mariæ solum, sed & iustis & sanctis omnibus, ne illis vera constet gratia, mirabiliter iniuriosi. Id quod euidentius fiet, si gratiæ definitionem à nouis Theologis acceptam in medium adferamus, ac aliquanto presíus hoc loco expendamus, vt hostiles eorum laquei & pestilentes errores, qui simplicium oculos præstringunt ac fallunt, rectius intelligantur.

Gratiæ nomine multi hodie abutũtur.

[b] IOANNES Bugẽhagius Pomeranus: *Gratia*, inquit, *fauor est, quo nobis bene vult Deus.* Aut sicut [c] Heerbrando visum est, *gratuitus fauor, acceptatio ac beneuolentia Dei, qua peccatores remissis peccatis recipit, adeóque gratuito peccatorum ac iustitiæ imputatio gratiæ nomine significatur. De tali enim gratia Paulum disseuere, quando de iustificatione tractat.* Vnde illud etiam Buceri dictum extat: *Paulus gratia Dei seruari nos prædicat, & passim pro gratuita Dei beneuolentia & misericordia nomine χάριτος vtitur.* Tum Franciscus Lãbertus nobis exprobrat: *De gratia qualitatem fecerunt, quam tamen nihil aliud sit quam fauor Dei.* Suffragantur his quóque Centuriatores, quorum testimonio *Gratia est acceptatio gratuita propter meritum Christi, eiusque integra ac plena imputatio. Atque idem valet,* inquiũt, *in hoc dicto Aue, gratia plena.* Postremo Lossij vox est: *Gratia fauorem significat, non qualitatem seu virtutem, quæ tum in Maria fuerit.* Nos vero priusquãm de Mariæ causa respondeamus, aperte testamur, vehementer istos in Paulo interpretando falli ac fallere. Ardenter is quidem ac fortiter, vt nullus aliùs Apostolorum, in suis scriptis gratiam prædicat & inculcat: non fauorem quidẽ solum, & donũ quoddam externum Dei, sed internum & qualitatem, vt in scholis vocant, inhærentem, & ab externo illo Dei fauore profectam hoc nomine complectens, tantum abest, vt istis, qui hominẽ gratiæ & charitatis donis internis iustificari peruicaciter negant, assentiatur. Etenim gentium ille in fide & veritate Doctor, gratiam etiam legem vocat, quæ sicut per [d] Hieremiam promiserat Deus, Spiritu Dei scripta sit in cordibus. Deinde hanc [e] gratiam thesaurum nominat, quem iusti, siue iustificati in vasis fictilibus circumferunt. Hunc præterea [f] Spiritum inhabitantem esse dicit, in renouatorum nempe mentibus, ac demum [g] hãc Dei nostrãmque iustitiam facit: quóniam non nobis innata, sed ab illo ceu fonte, qui nos vere iustos facit, propter Christum infunditur atque donatur, vt hoc sublimi Dei munere, quod iustificatorum est proprium, cósque Deo dilectos ac vere pulchros efficit, locupletentur. Præterea idẽ Apostolus hãc gratiam, & quæ cum illa infunduntur dona, non excludit à iustificatione, sicut isti cõtendunt, sed clare pronunciat, non modo gratiam siue misericordiam Dei, sed & donum per gratiam in multos, qui ex Christo scilicet renascuntur, abũdasse, loquens procul dubio de ipsorum credẽtium iustificatione, quos & alibi, ne in vacuum gratiam Dei recipiant, néue Spiritum sanctum in sacro Baptismo acceptum contristent & extinguant, sapienter hortatur. Tum eiusdem Apostoli dictum extat: Lex Spiritus vitæ in CHRISTO IESV liberauit me à lege peccati & mortis. Vbi pro gratia legem à Spiritu sancto in corda credentium scriptam, & ipsos propter Christum viuificantem nominat, gratiam, inquam, adeò efficacem, vt eosdem à lege dominóque peccati, cui antea seruierant, ac mortis æternæ liberet. Adiungit deinde finem huius gratiæ iustificantis, vt videlicet iustificatio legis non dico imputetur, sed impleatur in credentibus, qui nõ secundum carnem, sed secũdum spiritum ambulant, vt nempe opera fidei & charitatis præstent, atque ita legis factores efficiantur. Lex enim data est, vt gratia quæreretur: gratia data est, vt lex impleretur. Lex iustitiæ facit auditorem, gratia factorem.] vt præclare dixit Augustinus.

b In Epistol. ad Rom. c. 1. Quid sit & dicatur gratia Nouatoribus. *c in li. disputationum.*

In 1. c. Epist. ad Rom. In 1. c. Luc. Cent. 1. c. 4. In lib. annotat. scolasti. circa Euan. in die annunciat. Mariæ. Paulum Apostolũ loqui de gratia, vt sit donum internum non fauor externus Dei.

2. Cor. 3. d Hier. 31. e 2. Cor. 4. f Rom. 8. g Rom. 3.

ERRORIS autẽ huius, sicut & aliorum plurium, causam vel maximam dedit Lutherus, qui vt Christianam gratiam insigniter labefactaret, habitus & qualitates, vt in scholis vocant, à Deo humanis infundi mentibus pernegauit. Vnde inter alia scripsit: *Gratiam accipio pro fauore Dei, sicut debet nõ pro qualitate animi, vt nostri recentiores dixerunt: Gratia Dei est externum donum, fauor Dei, oppósita iræ.* Contra vero & æquissime quidem censuit Synodus Tridẽtina, hoc etiam proposito anathematismo: Si quis dixerit, gratiã qua iustificamur, esse tãtùm fauorẽ Dei, anathema sit.] Ac multa quidẽ Pauli testimonia præter superiora proferri possunt, quibus ille de gratia sic disserit, vt internũ Dei donũ & qualitatem inhærẽtem necessario intelligamus. [h] Gratia eius, inquit, in me vacua nõ fuit. [i] Secũdũ gratiã quæ data est nobis, [k] Propter eminentẽ gratiã Dei in vobis. [l] Habentes donationes secundum gratiam, quæ data est nobis, differentes. [m] Vnicuiq; nostrũ data est gratia secundum mensurã donationis Christi. Neque dissentit Melanchthon, [n] vt arbitror, qui nisi gratiã pro interno Spiritus dono & inhærente qualitate sumeret, procul dubio nõ ita loqueretur: *Veri simũ est habitare Deum in sanctis, & in eis efficacem esse, & illas pulcherrimas virtutes in Ioseph, Daniele & similibus sine vlla dubitatione esse motus diuinos, iustitiam & sacrificia Deo grata.* Nec modò Melanchthon, sed Chemnitius [a] etiam negat remissionem peccatorum aut gratiam ociosis mentibus contingere, & ambo concedunt, neminem sine pœnitentia, charitate & aliis motibus gratiam consequi, hominem verò quùm in gratiam recipitur, quibusdam donis supernaturalibus affici, quibus ad inchoatam, vti vocant, obediẽtiam præstandam roboretur: etsi hominem hisce qualitatibus iustificari aut Deo gratum esse more suo inficiẽtur. Quid quod Bucerus [b] nobis admittit, sanctos Doctores omnes in hac esse sententia, vt iustitiam siue charitatem ac gratiam in iusto inhærere testentur?

2. Cor. 6. Gratiam iustificationem non excludit à iustificatione.

g De corpore & sanguine Domini. h Li. 11. theses 3. & 5. i De libero arbitrio. k Li. de perfectione spiritualis.

Lib. de gratia Christi c. 19. & li. 2. contra aduersarios legis & prophetarum. c. 19. Lutherusque modo gratiæ nomine abutitur, modo etiam abuti docuerit. Sententia Synodi Tridentinæ, pro solo Dei fauore, gratia non et accipienda. *In responsis contra Louanienses. Sect. 6. Can. 11.*

h 1. Cor. 15. i Ro. 11. k 2. Cor. 9. l Rom. 12. m Ephes. 4. Pauli sententia pro gratia mentium inhærente. Melanchthon agnoscit gratiam interna esse donum. *n In distinct. de discrimine vera*

a Contra Sess. 6. Conc. Trident.

b In concordia contra Anseme de iustificat.

Veterum testimonia de gratia, quod sit donum inhærens piorum animis neque fauor, Dei dumtaxat. *a Lib. Eccles. hierarc. c. 1. b Lib. de perfecta hominis forma. c Lib. de Spiritu sancto. d In Psal. 118. e De corpore & sanguine Domini. f Li. de libero arbitrio. g Li. de perfectione spiritualis.*

Int. 2. Epist. pœnis ad Timoth. Augustinus legit & constãter docet gratiam, præterẽ apud Paulum, inhærẽs esse donũ Dei. *Lib. de peccat. merit. & remiss. c. 19. & 20. Item lib. 4. cont. 2. Epist. Pelagianorum c. 3. In Epist. 65. ad Consentium. m Lib. de spiritu & litera c. 15. Li. de Spiritu & litera c. 30.* Gradatio Augustino digna quibus modis homo iustificetur, & augeatur in illo gratia.

Augustinus testatur nos gratia id est charitate iustificari. *Li. 1. Retract. c. 23. & li. de gratia Christi c. 30. & 42. & epist. 144. ad Anastasium. Rom. 5. Rom. 13.*

In Psal. 118 n Matth. 5. o Rom. 13.

Quomodo Scriptura demonstret gratiam internũ & inhærens donũ esse Dei. *Psal. 44. Sapient. 5. In tractat. de fide.*

p Prouerb. 8. q Ioan. 14.

r 1. Ioan. 3. s 1. Cor. 16. t 1. Cor. 13

Lib. 5. Epistola 1.

Maria plena gratia, id est, charitate iuxta Petri Cluniacensem.

peccati: per animæ sanitatẽ libertas arbitrij: per liberũ arbitriũ iustitiæ dilectio, per iustitiæ dilectionem legis operatio. Ac per hoc sicut lex nõ euacuatur, sed statuitur per fidẽ, quia sicut fides impetrat gratiam, qua lex impleatur: ita liberum arbitrium non euacuatur per gratiam, sed statũitur: quia gratia sanat voluntatem, qua iustitia libere diligatur.] Tam luculenter Augustinus, quem pro se audent citare aduersarij, eos ipsos verberat, qui gratiam in Iolo Dei fauore ponunt, eámque à charitate & legis implendæ studio secludunt, sola fide contenti. Sed & multis Augustini sententiis, quas vltro prætermittimus, euinci facile potest, quod censeat nos iustificari gratia, id est, charitate cordibus nostris per Spiritum sanctum infusa, eámque charitatem concupiscentiæ victricem, & sicut Paulus dixit, legis plenitudinem, adeóque verissimam, plenissimam & perfectissimam hominis iustitiam vocat. Id agit gratia, inquit, vt dilectione impleantur mandata Dei, quæ timore non poterant. Gratia quippe Dei diffunditur charitas in cordibus nostris per Spiritũ sanctum, qu; dat[s] est nobis. Propter quod ipse Do minus dicit: „ Nõ veni legẽ soluere, sed implere. Et idem Apostolus, [o] Plenitudo legis charitas est.]

QVIS autem non videat, hæc Augustini aliorúmque Patrum dicta non solum vero similia, sed & diuinis literis prorsus consentanea esse, in quibus loquentẽ Spiritũ sanctũ audimus: Omnis gloria filiæ Regis ab intus. In maleuolãanimã non introibit sapiẽtia: Quũ sit vna sapiẽtia omnia potest, & permanẽs in se omnia innouat, & per nationes in animas sanctas se transfert, quemadmodum hic locus etiam à Gregorio Nazianzeno citatur. Præterea alias id genus voces plane diuinas, ex quibus & illæ sunt: [p] Ego diligentes me diligo. [q] Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Quod si pulchritudo & gloria renatis Dei filiis inest, si sapientiæ Spiritus in corda pia ingreditur, & illic inhabitat, séque in animas sanctas transfert, si denique se aut Christum diligentes diligit Deus, non potest gratia non habitus quidam & donum infusum siue supernaturale, multóque amplius esse, quàm gratuitus Dei fauor erga eos qui iustificantur, vel qui in ipsa iustitia per Christi meritum accepta, cooperante fide bonis operibus crescunt, atque magis iustificantur. Ahõquin si hæc gratia, qua per Christum iustificamur, & in Christiana iustitia conseruamur, vel solo Dei fauore, vel sola hominis fide constaret, Apostolica Scriptura non traderet: [r] Qui non diligit, manet in morte. [s] Si quis non amat Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, sit anathema, [t] etiamsi videlicet omnem fidem habeat, ita vt montes transferat, aliísque præclaris & admirandis Dei donis conspicuus videatur. Vnde satis patere arbitror, haudquaquàm aspernandũ esse, quod Petrus Cluniacensis, vir suo seculo perquàm eruditus tradidit, Angeli dictum: Aue gratia plena, sic interpretans, vt quoniã Virgo charitate cæteris præstitit, gratia plena celebretur. Sed enim perbelle, nec sine numinis prouidentia factum puto, vt aduersarij quoniam à Christi corpore se ipsi segregarunt, ac idcirco à Christi spiritu sunt alieni, diuinam hanc gratiam, quam per contentionem amiserunt, velut impatientes oppugnent.

Errare Nouatores etiam in eo, quod remissionē peccatorū & gratiam planè confundant, vt pro eodem capiant.

SED NEQVE illud fraude vacat, quod isti gratiam nobis ita describunt, vt eam cum peccatorum remissione misceant atque cōfundant, totam nempe hominis iustitiam in sola criminum venia collocantes. Reclamat autem huic sententiæ, vt cæteros prætermittam, Augustinus apertè pronuncians: Neque scientia diuinæ legis, neque natura, neque remissio peccatorum est illa gratia, quę per IESVM CHRISTVM Dominum nostrum datur.] Reclamat & Paulus baptizatos ita compellans: Et hæc quidem aliquando fuistis, variis nempè grauibúsque peccatis conspurcati, sed abluti estis. Neque hoc verbo contentus, addit & illud: Sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri IESV CHRISTI, & in Spiritu Dei nostri. Quarè sicut inter Christi mortem & resurrectionem distinguere necesse est, sic peccatorum veniam à gratia renatis inhærente discernere conuenit, eodem Apostolo admonente, vt non solùm Baptismate in mortem cum Christo sepeliamur, sed cum eodem etiam in vitæ nouitatem resurgamus. Ac rursus idem Paulus, ne in sola peccatorum remissione acquiescamus, nouam creaturam & mentem Spiritu renouatam, nec solùm peccato mortuam, sed & iustitiæ seruam exigit. Atque hoc est, quod nouo populo Christianam gratiam promittens Deus, per Ezechielem luculenter expressit: Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab vniuersis idolis vestris mundabo vos. Habes hîc remissionem peccatorum, primam quidem Euangelicæ gratiæ partem diuina voce prædictam, sed mox pars altera quæ renatos perficit, his verbis annexa est: Et dabo vobis cor nouum, & Spiritum nouum ponam in medio vestri: & auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum. Id quod magis etiam explicans, & ad legem implendam accommodans, (factores enim legis iustificabuntur) hoc adiicit: Et Spiritum meum ponam in medio vestri: & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis & operemini. Rectè igitur Augustinus vtrunque tribuit gratię, peccata donare & Spiritum charitatis infundere, quò & non sit molesta, & sit etiam iucunda iustitia.] Factum enim est homini facile in nouo Testamento, vt idem affirmat, quod in veteri difficile fuit, habenti fidem, quæ per dilectionem operatur.]

Lib de gratia & lib. arbit. c. 14.
1. Cor. 6.
Apud Paulū peccatorū veniam & Christianam gratiam frequenter distingui.
Rom. 6.
2. Cor. 5.
Ephes. 4.
Rom. 6. 8
Ezec. 36.
Christiana gratia incipit à remissione peccatorū, sed & dona in torna comprehendit, vt docet Ezechiel.
Rom. 2.
Lib. 1. ad Simplicianum q. 2.
Lib. super Exod. q. 166.
Alia gratia conuertimur, alia conuersi seu iustificati adiuuamur, alia probati remuneramur.

VIM ERGO Scripturis inferunt Nouatores, qui ad solam peccatorum veniam ea, quæ de iustorum & in Christiana iustitia proficientium gratia legimus, contrahunt, quíque cum Bernardo non distingunt inter gratiam, qua impij primùm conuertuntur, & qua iusti siue iustificati porrò adiuuantur, & qua demùm probati remunerantur. Neque sanè Christi gratia vsquam apparet illustrius, præterquàm in his, qui postquàm sordidam illam ab Adam acceptam vestem cum veste nuptiali per Christum donata commutârunt, præclaris illis titulis ornantur, vt in Scriptura vocentur, [a] recti & [b] mundi corde, [c] iusti ante Deum, [d] immaculati, [e] sinceri, [f] fructu iustitiæ repleti, ac demùm [g] in omnibus Dei mandatis & iustificationibus ambulantes. Vbi multis velut in spacioso campo, pugnare non attinet, quando certam & constantem Ecclesiæ doctrinam, quæ in Tridentina Synodo confirmata est, ad manum habemus, nimirùm Iustificationem

Quibus titulis ornentur à Scripturaiusti & electi.
Doctrinam aduersariorū Ecclesiæ authoritate damnari.
Serm. 5. de Assumt. Virginis.
a Psalm. 7. & 31.
b Matth. 5.
c Lucæ 1.
Genes 6.
d Psal. 118
e Philip. 1
f Ibidem.
g Lucæ 1.
Sess. 6. can. 7

A non esse solam peccatorum remissionem, sed & sanctificationem & renouationem interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ: per hanc verò fieri, vt non modò reputemur, sed verè iusti nominemur & simus: neque solùm remissionem peccatorum, sed cum illa quoque fidem, spem, charitatem, vt dona simul infusa, & iustitiam inhærentem accipi. Vnde perpetui etiam anathematis pœna illis decreta est, qui asserunt homines iustificari vel sola imputatione iustitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia & charitate cordibus infusa & inhærente. Sed & [h] Cœlestinus Papa, qui Augustini ætate celebris, ab eóque laudatus fuit, eam [i] Concilij Mileuitani partem comprobat, qua disertè damnatur, quicunque dixerit, gratiam Dei, qua per Christum iustificamur, ad solam remissionem peccatorum valere atque prodesse. Ex quibus omnibus diuinæ gratiæ vis eximia perspicitur, vt per quam non solùm peccata homini à Deo remittuntur atque tolluntur, sed quæ hominem etiam iustum Deóque gratum efficit, tantáque facultate illum corroborat, vt Dei sui legem & præcepta præstare, & Christum diligere possit. Fallunt autem aduersarij imperitos, quod ad obscurandam & extenuandam Christi gratiam, fauore quodam & amore nescio quo extrinseco in Deum reiecto, donum gratiæ in Christiano inhærens tollant, & hominem fingunt iustum Deóque gratum per ipsam Christi iustitiam ac gratiam tantum. Quasi gratia in quam homo recipitur, sola sit acceptatio ad gloriam, quæ homini propter Christum promittitur decernitúrque, & Christi iustitia omnes formaliter, vt dicunt, ac æqualiter iustos reddat.

h In Epist. ad Venerium & c.
i Canon. 3.
Deiri magna gratię diuinę.
Iustificatos omnes non æquali gratia donatos, nec cæteros sanctos & iustos apud Deum esse.

VERVMENIMVERO Centuriatores vt errorem ex errore serant, quemadmodùm in gratia definienda peccant, ita peiùs etiam definitionem suam ad Mariam applicant. Etenim hanc non aliter plenam gratia dici censent, nisi ob acceptam veniam peccatorum, quæ illi propter Christi meritum non sint imputata. Nullum quippè alium gratiæ Diuinæ vsum, nisi in peccatorum remissionem nôrunt constituere, & quoties de gratia sermo est, ad iustitiam illam imputatiuam inscitè relabuntur. Deinde Augustino sapientiores videri volunt, qui sacrosanctam hanc Virginem, quùm de peccatis agitur, vnà cum Filio eius CHRISTO IESV Domino nostro, vt primo libro diximus, semper excipiendam esse iudicauit. Ex eodem fonte manat illorum hallucinatio, qui vt receptam Ecclesiæ lectionem supprimant, & veritatis quoque lucem defugiant, ad nouas illas transflationes confugiunt, pro gratia plena gratiam consecuta, vel in gratiam à Deo recepta legentes, vt iam antè meminimus. Sed benè habet, quod ex aduersariis quidam ad veritatem propiùs accedunt, & inter hos VVolfgangus Musculus modestè quidem, sed iustè & doctè sociorum castigat errorem, quùm præsentem MARIAE causam hac oratione defendit: *Non semper gratia peccatorum remissionem significat: peccatorum vero remissio semper gratia vocari potest. Beata Virgo dum ab Angelo salutaretur, vocabatur κεχαριτωμένη: vbi non statim exponendum, quod propter peccatorum condonationem sit dicta gratiosa.* Et rectè quidem hoc loco Musculus, Græcæ linguæ non imperitus, suos perstringit collegas,

Quomodo Centuriatores Mariam plenam gratia fingant.
Lib. de natura & gratia cap. 36.
Fatetur Musculus Mariam dici posse gratia plenā vel gratiosam, secluſa peccatorum remissione: *In 1. c. Epist. prioris ad Corint.*

præceptoris

Nouatores nolunt ponere plenam gratia, nisi eamdem fa. ciant peccatorum.

præceptoris Lutheri, vt puto, sententiam sequens. Is enim aperte confirmat, quicquid alibi garriat, & ex ipsis Angeli verbis probat, vt posteà monstrabimus, Mariam plenam gratia, etiam in Matris vtero conceptam, simúlque ab originali peccato præseruatam extitisse. Et tamen Lutheri discipulis libet non solùm in ipsa versione, sed etiam interpretatione Lucæ, de remissione peccatorum hîc somniare, hoc est, pro auro carbones, vti dicunt, vendere, tantùm vt tetram peccati vel labem, vel suspicionem inurant purissimæ Virgini, quam vt gratia plenam, sic & innocentiæ laude incomparabilem verè & dici & censeri non sustinent. Tam acerbo, tàm iniquo isti odio Matrem Domini insectantur.

Iustificatos omnes non æquali gratia donatos, nec cæteros sanctos & iustos apud Deum esse.

ACCEDIT & alius haudquaquàm prætereundus error Centuriatorum, qui vt dictum est, totius obedientiæ & impletionis legis iustitiæque per Christi sanguinem partæ imputationem gratuitam, vno gratiæ nomine comprehendunt, eóque coram Deo æqualiter iustos faciunt, qui Christi iustitiam fide apprehendunt. Hoc vt euincant, Scripturæ loca conglomerant, eáque non minùs ridiculè quàm falsò explicant, in hunc modum pronunciantes: *Pro æquipollentibus vtuntur iustificare, remittere peccata, saluare, accipere gratiam, vitam habere: item iustitia, remissio peccatorum, salus, gratia, beatitudo.* Neque dissentit VVigãdus, qui gratiam, charitatem, misericordiam Synonyma esse contendit, quantumuis significatione diuersa sint, & aliter atque aliter Deo tribuantur. Pari confidentia, ne dicam impudentia, diuinas illas virtutes, fidem, spem & charitatem, quas Paulus non semel apertè distinxit, pro arbitratu suo cōfundunt: sicut & æquiualentes formulas in verbis illis constituunt, quibus iubemur Dei verbum audire & facere, in Christo esse & manere: hæc enim tantundem valere, prorindè ac si dicas credere. Quis verò pius non stomachetur & horreat, quùm videt ac audit tàm multa & præclara Scripturæ verba contra sensum & consensum Doctorum, adeóque contra mentem expressam Spiritus sancti tàm fœde commisceri, & in sensum non dicam alienum, sed Hæreticum peruerse conuerti, vt hinc demum isti Apostolicæ doctrinæ perfidi corruptores suum dogma, vel potius idolum extruant? Tale idolum dixerim, Imputatio sanguinis seu obedientiæ Christi, vt isti loquuntur, est legis integræ satisfactio. Et quod istorum coryphæus Lutherus euomit: *In Christo omnia paria sunt, & gratiam is plene concedit, & vnicuique perfectam salutem aportat, vt certum sit eum omnia habere, qui Christum habet. In fide omnia opera sunt paria, & vnum alteri simile est. Omnes iustorum commendationes, quæ in Scripturis nempe proponuntur, eodem modo intelligendæ sunt.* Hæc noua & portentosa istorũ Theologia est, plena vel idolis vel paradoxis, eô contendens maxime, vt omnem in Ecclesia ordinem, omnem iustorum dignitatem, omnes meritorum gradus aut abrogent, aut labefactent, vtque sub Christianæ simplicitatis prætextu, nouum nobis Iouinianismum obtrudant, ne quid inter cœlibes & coniuges, inter ieiunantes & edentes, inter sacrum & prophanum interesse videatur. In hos autem scopulos non impingerent, nisi absque clauo in vasto Scripturæ pelago nauigarent & tanquam Sirenum cantu fascinati, circa inanes speculationes hærerent de gratuito illo Dei

Lutheri paradoxa, vt omnes pares faciatur Ecclesia.
Qualis Nouatorũ sit Theologia.

A fauore, de seruo hominis arbitrio, de imputatitia iustitia, de sola fide iustificante. Nos Augustinum ducem sequimur, & cum illo ingenue profitemur: [a] Ex operibus bonis quæ fiunt per gratiam Dei, iustificati sunt homines, iustificantur & iustificabuntur.] Deinde cum eo ipso [b] testamur, gratiam in quibusdam pleniorem & euidentiorem infundi: in aliis tantam esse fidei gratiam, quanta ad obtinendum regnum cælorum non sufficiat.] Rursus sicut ab eodem edocti sumus, intrepide pronunciamus: [c] Charitas siue gratia inchoata, inchoata iustitia est: charitas prouecta, prouecta iustitia est: charitas magna, magna iustitia est: charitas perfecta, perfecta iustitia est, quæ tunc maxima est in hac vita, quando pro illa ipsa contemnitur vita.] Nam pro eodem Augustinus gratiam qua iustificamur, & charitatem, quæ cordibus nostris infusa, Dei dilectores facit, accipere solet. Meras ergo nugas Culmannus profert, quum in hunc modum scribit: *Quilibet Christianus est plenus gratia, & Deus plene fauet nobis, quando nos habet pro filiis suis, nec reputat nobis peccata nostra.* Atque hoc ille, vbi de Maria plena gratia cōcionatur effutit: sed qui profectò ignorat, quid sit plenum esse gratia, aut contra propriam Scripturæ phrasim loquitur, quæ non nisi paucis & valde selectis hoc tribuit eulogium, idque non tam ob peccatorum veniam, quam propter eximia dona gratiæ iustificantis accepta, & ob alia peculiaria munera, quæ diuina bonitas non ita multis electis & iam ante iustificatis liberaliter elargitur. Tales vero præter Apostolos virtute indutos ex alto, Stephanus, Paulus & Barnabas à Luca commendantur.

Retinēdę Augustini sentētię contra Sectarios.
a Li. 3. Hypognost.
b Lib. 1. ad Simplicianum. q. 2.
c Li de natura & gratia c. 70.
Culmanni error notatus.
Lib. de gratia Christi c. 30. & li. de Spiritu & litera c. 32.
Concio. 4. de Annuncia. Virg.
Actor. 2.
Actor. 6. & 7. & 11.

EX QVIBVS haud difficulter apparet, Mariam sic ab aduersariis gratia plenam intelligi, nihil vt illi magis quàm Magdalenæ, quàm [d] Samaritanæ, [e] Cananeæ vel alteri boni fœminæ largiantur, quum earum vnam hoc fauore dignatur Deus, vt illam propter Christi meritum in gratiam recipiat, illique peccata commissa non imputet. Quid vero de piis & laudatis in Euangelio fœminis dico, quibus credentibus peccata citra controuersiam remisit Deus, quas & ex impiis iustas effecit? Certe horum si cœco iudicio stare velimus, Deiparæ conditionem nihilo fere potiorem quàm latronis faciemus, qui quum ad latus Christi dextrum in cruce penderet, & optatam suorum scelerum condonationem impetraret, de acceptæ gratiæ plenitudine potuit scilicet gloriari. Ac fingunt interim vanissime, homini etiam per gratiam sanato peccatum originis adhærere, & iustis adeo mancam & imperfectam obedientiam esse, quæ in se contaminata & damnatione digna sit, & quæ solum propter Christi merita, cui iustus per fidem est reconciliatus, Deo placeat & acceptetur. Proinde nec Dei præcepta iustis seruari posse contendunt, ac infirmam hominis naturam per gratiã sanari negant, & quicquid boni duce gratia homo faciat, id originali peccato inquinari, ac meriti ratione carere constãter asseuerant. Tã præclare isti non solũ de piorũ benefactis, quæ tot premiis & laudib[o] diuina Scripturа exornat, sed & de sanctissimæ passionis Christi merito & gratia sentiunt, propter quã diuino dono nos afficit. Deus, & vbi abundauit delictũ, superabũdat gratia. Quo autem iure, quãue ratione licebit vnquã, per Christũ

Nouatorū gratiæ plenitudinem Mariæ non maiorem, quam aliis fœminis, imo latroni in Euangelio laudatis, tribuunt.
d Ioan. 4.
e Matth. 15.
Lucæ. 23.
Figmenta noua Euangelicorum.
Rom. 5.

obsecro, vt quod Mariæ concessum, & ab Angelo confirmatum est priuilegium, id ad omnes & quoslibet pœnitentes, aut etiam se propter Christum in gratiam recipi credentes detorqueatur? Ergóne Sectarios, & in his Anabaptistas siue iustitia inhærente iustos, siue interiore sanctimonia sanctos, quin & diuina gratia plenos homines existimabimus, quandoquidem secum ipsi statuunt certóque confidunt, Mediatoris Christi iustitiam, meritum, satisfactionem & obedientiam, qua pro nobis legem impleuit, sibi per fidem imputari, adeóque tam cumulate donari, perinde ac si perfecta obedientia legi satisfecissent, & absolutam Christi iustitiam coram Deo præstitissent? Somnia sunt isthæc, imo pudenda & damnanda sunt phantasmata Sectariorum, qui tametsi gratia iustificante donisque diuinarum virtutum careant, vtpote non minus à Christo capite quàm eius corpore separati, tamen de fidei iustitia, & salutis vt vocant, certitudine tàm superbe, quàm friuole gloriantur. O stultos vere homines, qui secundum Christi Spiritum non sapiunt, non renouantur, non ambulant, viuæ tum fidei, tum charitatis expertes, & tamen sibi persuadere audent, se minimo negotio, & quasi dormientes, ad maximam illam Apostolorum Petri & Pauli iustitiam peruenire: imò etiam eandem gratiæ plenitudinem, quæ in purissima & perfectissima Dei matre vbertim inerat, & aliis non est communicata, subitó sibi contingere, quandoquidem Dei verbo credunt, sibíque persuasum tenent, quod integra legis obedientia in Christum credentibus imputetur. De qua imputatitia Christi iustitia per fidem apprehendenda, sicut isti plenis buccis crepant, multi multa scripserunt, & nos etiam de Ioanne Baptista disputantes meminimus, plura vt subiicere non sit operæpreciumm. Hæc autem nobis repetuntur, partim vt obscurum non maneat, cur liberat aduersariis nouas diuinæ Scripturæ interpretationes comminisci, sub quarum inuolucris & succis, suum de iustificatione virus occultent, & receptas in scholis distinctiones de operante & cooperante gratia, déque gratum faciente & gratis data subterfugiant: partim vt quàm viliter & abiecte de Matre Domini sentiant, rectiùs ab omnibus animaduertatur. Sic enim gratiæ nomine abuntur, vt nullam in Virgine gratiam excellentem, plenam & perfectam nobis reliquam faciant, sed Mariam duntaxat velut puellam nescio quam, in gratiam à Deo receptam, illíque reconciliatum imperito vulgo contemplandam proponant, quæ neminem Sanctorum iustitia & gratia superarit. Egregium sane artificium talibus dignum Præconibus, qui Mariam nisi peccatis defœdatam intueri ac prædicare non possunt, quíque vt illam contractis, quas fingunt, maculis liberent, ad gratuitum illum fauorem & imputatitiam iustitiam more suo confugiunt, adeóque Mariæ confugiendum esse putant. O Doctores ingeniosos, qui in his Angeli verbis, Aue gratia plena, tam acute philosophantur.

Quinis Sectarij gratiæ plenitudinem hodie sibi vendicant, & se Mariæ possunt æquare, si verum dicant aduersarij.

Quam stulta sit multorum persuasio, se tantum imputatiue iustos & gratia plenos esse.

Quo referenda sit superior tractatio.

VERVM ENIM VERO cur miremur Nouatores Virgini derogare, eíque gratiæ plenitudinem demere, quando summo etiam Regi Christo sunt adeo vehementer infesti, vt præclarum epitheton, quo plenus dicitur gratia, mirabiliter obscurare & contaminare non erubescant? Valde illustris & pueris notus apud Ioãnem est locus, qui Christum, aut potius Verbum plenum esse gratia & veritate summa cum nostra consolatione asseuerat. Insurgit autem [a] Cruciger & vociferatur, hic gratiam pro fauore Dei dici, & Christum esse plenum gratia, quia sit Patri vere dilectus, vt & propter ipsum diligantur electi. Bucerus in hunc modum: *Quod Christum Euangelista prædicat plenum gratia, eo significatur, ipsum per omnia Diuinum adeo apparuisse, vt & Dei erga eum fauor egregie declararetur, & bonorum simul fauore iudicaretur simul dignissimus.* Nec dissentit [b] Hieronymus VVellerus, suffragantur & [c] Centuriatores, quorum iudicio gratia hic pro Dei fauore nominatur, sicut & in locis adiunctis: Plenum gratia & veritate. Gratia & veritas per IESVM CHRISTVM facta est. De plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia. Quod postremum ita Brentius interpretatur: *Accepimus fauorem Dei pro fauore Christi, hoc est, Deus idcirco fauet nobis, quia fauet Christo filio suo.* Vnde colligit argumẽtum vt probet, non posse quemquam suis operibus, sed alieno tantum Christi beneficio seruari, verámque salutem consequi. Postremo Filius Dei Lossio plenus gratia, *id est, fauore Patris dicitur, quia ipse Patri placet præ omnibus: omnes autem ex Christi plenitudine accipere gratiam pro gratia, hoc est, fauorem Dei erga nos propter fauorem Patris, quo filium complectitur. Alioquin totum genus humanum esse sub peccato & veum iræ Dei, plenum tenebris & mendacio.* Quare sic istis gratia plenus est Christus, quoniam pleno fauore Pater illum complectitur, eúmque inprimis acceptum habet atque charum.

[a] In 1. c. Ioã.

[b] In natali Christi. Quomodo intelligantur omnes Christum accipere plenum gratiæ & veritatis.

[c] Cent. 1. lib. c. 4. pag. 63.

Ioan. 1.

Hom. 13 in Ioan.

Fundamentum scholasticorum Euangelio natali Domini.

QVOD si verum & germanum propositi loci sensum requirimus, longe quidem sublimius quàm isti putant, cælestis Aquila volat, eóque contendit maxime, vt Christi Dei simul & hominis maiestatem commendet ac illustret. Illum igitur quatenus est Deus, verbum, vitam & lucem esse dixerat, & deinde Christum hominem factum, à cæteris electis eo ipso distinguit, quod plenus gratiæ & veritatis existat. Ac ne putemus illum, sicut plerosque alios, Deo & hominibus duntaxat gratiosum esse censendum, euidenter seipsum explicauit, quod de illa scilicet gratiæ & Spiritus plenitudine loquatur, quam illi Deus non ad mensuram vt reliquis, dedit, & de cuius plenitudine redundante nos omnes accepimus, & quidem gratiam pro gratia, id est, pro his meritis quæ contulit gratia, vt [d] Augustinus, vel pro imperfecta legis gratia perfectam Euangelij gratiam, sicut [e] Chrysostomus interpretatur. His addit demum idem Euangelista: Lex per Moysen data est, gratia & veritas per IESVM facta est. Sic ergo Christus Ioanni gratia plenus dicitur, vt omnem eminentis perfectæque gratiæ quæ porro in credentes defluit, influxum & principatum huic vni, ceu fonti & capiti, adscribendum esse cognoscamus. Qui sensus aliis etiam Scripturæ locis cõsonat, quibus liquido asseritur, quod Christum, vt nomen ipsum indicat vnxerit Deus præ participibus suis, ita vt super alium nullum, sicut super illum, vnum requieuerit Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ & intellectus, quemadmodum fusius Esaias de hac gratiæ in Christo plenitudine commemorauit. Vnde Paulus etiam de Christo loquitur, & sæpe quidem, illum Ecclesiæ caput esse, totúmque corpus mysticum ex illo capite pendere, foueri, regi atque gubernari. Vnicuiq; nostrum,

[e] Quomodo Christus plenus gratia Ioanne vere propriéque dicatur.

Ioannes seipsum explicat, quomodo Christum gratia plenum intelligi.

[d] Lib. de correp. & gratia, c. 13. & l. de gratia & libero arbitr. c. 8. & 9.

Nouatores non solũ Matri, sed & filio Christo gratiæ plenitudinẽ derogare. Ioan. 1.

Testimonia veterum Patrum qui contra Nouatores legũt, Aue gratia plena.

In Epist. ad principium Septuagesimæ. Homil. 1. Homo. de Nativ. Virg.

Idem.

nostrum, inquit, data est gratia secundum mensuram donationis Christi: & addit, quod ascendens idem in altum dederit hominibus dona, vt impleret omnia, Christum nempè gratia plenum ostendens. Eodem modo Patres Christum etiam secundùm naturam humanam gratia plenum agnoscunt, multísque sententiis comprobant, præsertim [a] Origenes, [b] Basilius, [c] Cyrillus, [d] Gregorius, sed quorũ verba hoc loco repetere supersedemus. Hinc & Theologi quidam fontanam, vt loquuntur, gratiam atque iustitiam in Christo locant, quã postea Scholastici in gratiam habitualem, vnionis & capitis, docendi gratia distinxerunt, solíque Christo vt pleno gratia, competere demonstrarunt. Quæ doctrina vt singularem Christi præstantiam & dignitatem astruit, ita longè magis & efficacius credentes consolatur, quam quùm audiunt, Christum ob solum Patris fauorem, vel quod Deo & hominibus fuerit gratiosus atque dilectus, plenum gratia nuncupari. Hæc enim interpretatio, præterquàm quod Ioannis sublimitati minus conuenit, ad alios etiam eximiè iustos homines potest extendi: quùm de Moyse scriptum legamus: Dilectus Deo & hominibus, cuius memoria in benedictione est. Sed enim qui natos gratia inhærente & charitate infusa spoliant, huc demum videntur progredi, vt gratiæ inhabitãtis plenitudinem vix etiam capiti Christo permittant, ac eo ipso non modò Matris gloriam, sed & insignem Filij maiestatem non sine blasphemiæ suspicione magis ac magis obscurent extenuéntque.

Esaiæ. 11. Ioseph. 2. c. 1. n. 12. Hieron. c. 1. Ephes. 4. c. 8. n. 2. in Ioan. 1. Homil. de pœnitentia. 1. Lib. 1. cap. 13. & 17. in Ioan. Lib. 13. Moralium. c. 13. Gratia & iustitia fontana in Christo inhærent.

Cur aduersariorum interpretatio fugienda. Eccles. 45.

CAPVT VI.

Quomodo veteres Theologi, & ex aduersariis nonnulli, plenitudinem gratiæ Virgini Matri verè collatam confirment ac prædicent.

HACTENVS quidẽ satis ostẽsum putamus, eos magnopere hallucinari, qui Euangelicum titulum Virgini matri de cælo allatum, tótque seculis in Ecclesia conseruatũ, quo gratia plena vbique gentium celebratur, haud obscurè inuident, ac palàm derogare conantur. Ex quibus nonnulli eõ impudentiæ progrediuntur, sicuti monstrauimus, vt seipsos ac suos, pro nefas in gratiæ cumulo Virgini sacrosanctæ tantùm non exæquare contendant. Fingunt enim se à Deo receptos in gratiam, & per Christi fidem acceptos atque reconciliatos, qui idcircò non secus quàm Dei mater, pleni gratia possint nominari atque censeri. O miros & miseros vanæ gratiæ iactatores: diuina verò & Christiana gratia non plenos, sed vacuos, & à nullo bono Angelo prædicandos, multóque minus imitandos, quos nobis Quintum hoc Euangelium procreauit. Nunc promissas Patrum sententias in medium producemus, qui tùm vitæ sanctimonia, tùm nominis celebritate, tùm doctrinæ præstantia, ac omnis gratiæ splendore commendati, recentiores quidem Theologos, vt nihil dicam aliud, longo post se interuallo relinquunt.

Quam vane & falsè quidam de Maria propritum titulum sumãs, nitantia plenitudine esse dicitur.

Ordiemur autem ab Hieronymo tùm Latinæ tũ Græcæ linguæ peritissimo, qui, gratia plena, nobiscum constanter legit, eámque suo iam tempore vsitatam in Ecclesia lectionem nullo in loco mutauit, hoc ipso indicans, quid aliis faciẽdum esse putaret. Ac velut rationem retinendæ lectionis huius redderet: Sancta Maria, inquit, quia conceperat eum, in quo omnis plenitudo diuinitatis habitat corporaliter, plena gratia salutatur.] Vnde alibi Mariam flumini confert pleno alueo fluenti, & Spiritus sancti gratia redundanti. Tùm à Sophronio Hieronymi familiari scriptum legimus: Dei genitrix electa & præelecta iure ab Angelo salutatur & prædicatur gratia plena: Verè plena, per quã largo sancti Spiritus imbre superfusa est omnis creatura.] Nec multò post: Etsi in sanctis Patribus & Prophetis gratia fuisse creditur: non tamen eatenus plena. In Mariam verò totius gratiæ, quæ in Christo est, plenitudo venit: Eiusdem illa vox est: Maria cunctis tantò venerabilior, quantò gratiosior: & quantò virtute altissimi extollitur ad sublimia, tãtò clarior resultat in gloria. Plena siquidem gratia, plena Deo, plena virtutibus: non potest non possidere plenè gloriam claritatis æternæ, quam plenissimè accepit vt Mater fieret Saluatoris.] Et quoniam plena virtutum gratia fuit, rectè monet illam agro pleno, vt Isaac locutus est, & diuinitus benedicto conferri. Quid autem illo luculentius, quod post Sophronium etiam Chrysologus repetiuit: Benè plena, quia cæteris per partes præstatur: Mariæ verò simul se tota infudit plenitudo gratiæ? Hoc quippe est quod Dauid canit: Descendit sicut pluuia in vellus.

Maria plena gratia plus quam alij Patres & Prophetæ.

Genes. 27.

Serm. 142.

Maria totum accepit, quod sanctis aliis per partes distributum est.

Psal. 71.

Neque dissentit Ambrosius, vt ex verbis eius iã antè citatis, sed nũc repetendis potest animaduerti: Benè plena gratia dicitur, quæ sola gratiam, quam nulla alia meruerat, consecuta est, vt gratiæ repleatur authore.] Quod si discipulus magistro, Augustinus Ambrosio iungendus est, vnum profectò idémque ambo senserunt. In Enchiridio Augustiniano hæc extat oratio: Sic & eius matrem Angelus salutauit, quando ei futurum annunciauit hũc partum, Aue, inquit, gratia plena.] Et paulò post: Inuenisti ait, gratiam apud Deum. Et hæc quidẽ gratia plena, & inuenisse gratiam apud Deum dicitur, vt Domini sui, imò Domini omnium Mater esset.] Tùm alibi ab eodem Augustino scribitur: [a] Quùm dixit Angelus: Aue, gratia plena, ostendit ex integro iram exclusam primæ sententiæ, & plenam benedictionis gratiam restitutam.] AC rursus: [b] Gratia refertur pro culpa: plena dicitur non vacua. Impleta est gratia, & euacuata est culpa. Hoc modo ipsa venerabilis Virgo nostra in suo cantico plausit: Esurientes impleuit bonis.] Ac Ambrosio quidem consonat Beda, quum luculenter inquit: Benè gratia plena vocatur, quæ nimirùm gratiam, quam nulla alia meruerat, assequitur, vt ipsum videlicet gratiæ concipiat & generet authorem.]

In 1. cap. Luc.

Maria tantum accepit gratiæ quantum alij non meruerunt.

Ad Laurent. cap. 36.

[a] Serm. 2. in natali Domini. In Maria benedictio gratiæ plena.

[b] Serm. 17. in natali Domini.

Luc. 1

In 1. c. Luc.

Quam gratiã nulla meruit assequitur Maria plena gratia.

Cum his pulchrè congruunt, quæ apud Eusebiũ Emissenum, aut si quis alius Eusebius librum illum edidit, in hunc modum traduntur: Quis vnquàm

tantam gratiam habuit, quantam virgo Maria? Aliis enim ad mensuram dantur: hæc autem gratia plena dicitur. Considera modò, quantæ ante eam, quantæ post eam mulieres & virgines fuerunt. Hæc tamẽ sola Mater Domini fieri meruit. Magna enim & ineffabilis gratia est, vt vna ex tantis millibus eligatur, quæ quùm gratia plena sit, priusquàm concipiat, post conceptionẽ quanta Dei abundauit gratia, quis cogitare possit?

In Euangel. Lucæ Missus est Gabriel

Nullus gratię plenior ac Maria.

Si Maria plena gratia ante conceptum filii, plenior post ipsum cõceptum.

Vnde non perperam sentiunt, qui de Maria dictum accipiunt, quod in Canticis loquitur Spiritus sanctus: Meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Nota est enim Scripturæ phrasis, quæ per vnguenta sæpè præclara charismata, ipsúmque donorum authorem Spiritum sanctum accipit, Ambrosio teste. His vnguentis perfusa Virgo, non potuit non plena esse gratia, vt hinc eius odore tota Ecclesiæ domus mirificè fragret, sic vncta nimirum ab hospite suo, quem domi suæ nouem mensibus occuluit, vt gratiarum omnium particeps foret, sicut Rupertus notauit: Tota omninò munda materia, inquit, de qua sancta Dei sapientia domum æternam sibi ædificaret.] Ac alio in loco, vt datam Mariæ plenitudinem gratiæ clariùs demonstret, hunc sermonem inducit: Accepit Maria diuisionem gratiarum, ita vt operationem virtutũ omnimodam, maximéque fidem & propheriam, siue omnem haberet propheticam gratiam. Et hæc est, ait, gratia plena.] His affine est quod idem alibi docet: Nec inter Angelos, nec inter homines similem vel primam habet Maria, vel sequentem habitura est: verè columba, quia gratia plena: verè electa, quæ non solùm salua existeret, verum etiam salutem paieret.] Vocat igitur eandem virtutum operatricem, ac totius sanctæ religionis magistram, qualem nunquàm oculus vidit, & qualis ab initio quando Eua facta est, non fuit, nec est, nec erit in cogitationibus suis, in verbis suis, in factis suis, in omni odore suauitatis, in omni flore & fructu honestatis.] Tot ille modis gratiæ magnitudinem, imò plenitudinem Virgini defert, & summa quæque dona in hoc electo vase iubet suspicere ac reuereri. Quid porrò Petrus Damianus? O nouũ, inquit, & inauditum, Angelicæ salutationis obsequium. Plenam appellat gratia, quia ipse in eam descendebat, per quem omni mundo collata est gratia.] Et rursus: Quid sanctitatis, quid iustitiæ, quid religionis, quid perfectionis singulari huic Virgini deesse potuit, quæ totius diuinæ gratię charismate plena fuit? Sic námque ab Angelo, dum salutaretur, audiuit: Aue, gratia plena, Dominus tecum. Quid rogo virij in eius mente vel corpore vendicare sibi potuit locum, quæ ad instar cæli, plenitudini totius Diuinitatis meruit esse sacrariũ? In Christo enim, sicut per Paulum dicitur, habitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter. Nec mirum, si cunctorum merita transcendat mortalium, quæ & ipsam super excedit celsitudinem Angelorum.] Luculenta sunt hæc sanè ac fortia, quibus diuinæ gratię plenitudinem, abundantiam, perfectionem Mariæ ab Angelo tribui liquidò significatur.

Canic. 1.

Maria vnguẽto gratię fragrãti repleta. Per vnguẽta mistice charismata spiritualia designari.

Lib. 1. de Spiritu sancto cap. 8.

In lib. 1. Cãt.

Maria plena gratia etiam gratis data, vti vocant.

Li. 1. de gloria & honore filij hominis.

Maria ob gratię plenitudinem, quã præclare vocetur.

Lib. 6. in Cantica.

Serm. 3. de natiuitate Mariæ.

Sic Virgo plena gratia, nullis vt careret virtutibus atque donis prestantibus, quę meruit sacrarium esse diuinitatis.

Colossen. 2.

NIHIL verò sit operosum, ex Bernardo multa coaceruare, quæ hanc ipsam gratiæ Marianæ plenitudinem astruant, quùm in hoc quidem campo sæpè ille versetur. Sed vt paucos duntaxat ex illius horto flosculos decerpamus, Inuenit gratiam plena iam gratia, inquit, vt charitate feruida, virginitate integra, humilitate deuota, fieret nihilominus sine viri cognitione grauida, sine muliebri dolore puerpera.] Tùm alibi rursus: Legimus in Actis Apostolorum & Stephanum plenum gratia, & Apostolos fuisse repleros Spiritu sancto, sed longè dissimiliter à Maria. Alioquin nec in illo habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter, quemadmodum in Maria: nec illi conceperunt de Spiritu sancto, quomodo Maria. Quid mirum, si gratia plena erat, cum qua Dominus erat?] Ac iterum idem: Est sagitta electa amor Christi, quæ Mariæ animam non solùm cõfixit, sed etiam pertransiuit, vt nullam in pectore virginali particulam vacuam relinqueret, sed tota virtute, toto corde, tota anima diligeret, & esset gratia plena.] Neque solùm Bernardus, sed etiam æqualis eius Petrus Cluniacensis, vt anteà meminimus, plenam & redundantem in Maria gratiã nominat charitatem, omnium nempè diuinorũ charismatum parentem ac principem. Quis enim illud primum & maximum mandatum sic vnquam impleuit, quis sic vnquam implere poterit, sicut Emanuelis nostra puerpera? in qua diuinus amor adeo conualuit, ipsámque in omni bono tantoperè solidauit, vt spiritualis qualiscunque defectus in eam omninò incidere non posset. Quandoquidem non solùm in omni gratia consummata, verùm etiam in omni bono & dono quod acceperat, confirmata fuit, sicut Richardus Victorinus affirmat. Cùm igitur in matris vtero esset sanctificata, & ante Verbi incarnationem gratia plena, in ipsa quidem incarnatione, auctior illi gratię plenitudo contigit, sicut verbis illis Angelus indicauit: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. In hac gratia porrò magis magísque profecit, vt semper amore diuino flagraret, gratiæque vigorem perpetuum conseruaret, quam neque per culpam neque per negligentiam minueret vel obfuscaret, vt pluribus explicat Dionysius Carthusiensis.

Bernardus Mariam a plenitudine gratię sedulo laudat.

Ser. de natiuit. Mariæ.

Hom. 3. de B. Virgine Act. 6. cp. 1.

Plenitudo gratię potestiua Mariæ, quam Sanctis aliis affuit.

Colossen. 2.

Homil. 2. super Cant.

Maria vt gratia, sic charitate plena atque perfecta.

Lib. 1. epist. 9.

Maria prętereris propterquam charitas impleuit.

Lib. 2. de Emanuele, c. 29. & 31.

Etsi verò tàm morosi sunt aduersarij, vt ad Scholasticorum doctorum mẽtionem subindè nauseent: tamen communis & constans horum sententia nõ potest apud cordatos æquósque censores non ingens habere momentum. Atqui consentienter illi adstruunt, nunciatam ab Angelo gratiæ plenitudinem nulli Sanctorum magis quàm Virgini conuenire. Proinde Thomas Aquinas, qui Scholasticorũ doctorum facilè princeps est, ac veteres quidẽ summa fide sectatur, dicere non dubitat: Beata Virgo Maria tãtam gratię obtinuit plenitudinem, vt esset propinquissima authori gratiæ, ita quod eum qui est plenus omni gratia, in se reciperet, & eum pariendo, quodammodo gratiam ad omnes deriuaret.] Ac subiungit non esse dubitandum, quin eadem Virgo donum sapientiæ & gratiam virtutum, sicut & Prophetię acceperit excellenter, licet horũ donorum vsum non habuerit, nisi quantum personę & sexus ratio pateretur. Ac Virginem quidem sanctis aliis, sicut & Angelis, gratię plenitudine triplici de causa antecelluisse testatur: Primùm quidẽ, quod animam omni gratiæ copia refertam haberet tum ad omne peccati fermentum euitandum, à quo illa quidem fuerit immunis, tota pulchra & sine macula: tum ad omnia virtutum genera exercitanda, in quibus illa velut viuum & absolutum exemplar

Testimonia Scholasticorum Doctorũ de Mariæ gratię plenitudine, & in primis Thomę.

In 3. part. q. 27. art. 5.

Triplici modo Maria præcellit sanctis in gratię plenitudine.

Vide opuscula Thomę.

plar se omnibus præbuerit atque præluxerit. Deindè quandoquidem plenitudo gratiæ ex anima eius ad corpus siue carnem, sicut in nullo alio, redundarit: adfuisse quippè illi Spiritum sanctum, cuius amor non modò sanctificationis gratiam in pectus Virginis infuderit, sed etiam in eo singulariter arserit, nec solùm in eius corde, sed etiam carne mirabilia fecerit, illúdque potissimùm, vt ex illa Deus & homo procrearetur. Postremò illam non sibi tãtum, sed ad communem etiam totius humanæ gentis salutem præ cæteris omnibus & Sanctis & Angelis, qui neque à Deo sic illuminantur, neque mũdum adeò illuminare possunt, abundante gratia cumulatam fuisse. Accedit & maxima quæ illi cum Deo est familiaritas, ne Angelis quidem obtingẽs, quæ illam totius Trinitatis nobile tricliniũ & omnium creaturarum quasi dominam fecit. Hæc enim summa eius doctrinæ est, quam idem Thomas eruditè proponit, ac variis in locis de Mariæ gratia enuclear diligenter.

Alberti Magni testimonium de plenitudine gratiarum singulariorum Mariam exornantis.

De laudibus B. Virginis c. 69. & 72.

Eccles. 24.

Quomodo plenitudo gratiæ aliter in Christo quam Virgine statuenda.

Sed & Thomæ præceptor Albertus inter Philosophos & Theologos, sui temporis verè Magnus, idémque Suetus Lauuingæ natus & Episcopus Ratisponensis, nullam omninò creaturam censet existere, quæ ampliorem gratiæ plenitudinem, præterquàm Virgo Deipara, suscipere possit, iure vt in eius persona decantet Ecclesia: Ego Mater pulchrę dilectionis & timoris & agnitionis & sanctæ spei: in me gratia omnis vitæ & virtutis. Mariam igitur vas veluti plenum, in quo nihil sit vacuum, quódque plus liquoris recipere nequeat, posse censeri: solùm Christum interim plenum gratię & veritatis persistere, quòd hic solus homo citra mensuram per gratiam habeat, quæ per naturam sibi vendicat Deus, quódque plenus sit gratia & veritate: gratia, inquã sicut ipse vocat, datiua & effluxiua, non autem receptiua: Mariam verò, quæ ad mensuram accepit gratiam, plenam dici gratia quantum ad affectum, non quantum ad intellectum pertinet, quandoquidem in via non habuerit rerum omnium, nec plenã diuinitatis per speciem, vt vocant, cognitionẽ, quę vni Christo competit, vt in quo thesauri sapientiæ & scientiæ omnes absconditi reperiantur, imò in quo diuinitatis plenitudo corporaliter habitet, Apostolo teste. Igitur in Christo esse quasi fontis, in Maria velut fluminis, in Sanctis tanquam riui à flumine descendentis plenitudinem. Demum quã gratiæ plenitudinem Angelus in Maria prædicat, hanc Albertus tàm latè patere docet, vt eius ambitu gratia quam vocant, Sacramentalis, & gratia virtutum siue Theologicarum, siue Cardinalium, sed & septẽ dona apud Esaiam, fructúsque duodecim Spiritus à Paulo enumerati, octo itidẽ beatitudines in Euangelio traditæ comprehendantur. Addit porrò memorabilem regulam, ipse principium per se notum appellat, non esse dubitandum videlicet, quin Mariæ tribui conueniat, quicquid boni pura quæuis creatura vel fecerit, vel receperit, quùm Virgo à nullo illustrium, vt Damascenus asserit, superetur. Omitto alios non ignobiles Theologos, qui vno velut ore confirmant, plenitudinem quandam prerogatiuæ, sicut Bonauentura vocat, vel vt alij nominant, abundantiæ vel singularis præeminentiæ, vni Virgini, ac nullis aliis, tribui oportere, illo semper excepto, de cuius veluti capitis absoluta plenitudine nos omnes, veluti membra, & gratiam & gloriam accipere necesse sit, vt tota Scriptura diuina confirmat.

Alberti regula de Mariæ prerogatiuis.

Vide 11. Gelas. 5. Matth. 5. Iudem c. 81.

Quomodo theologi reuerentes disputant inter peculiarem Christi & matris eius congruentiam.

Ibi, dist. sent. dist. 13.

Proinde liquidò demonstratum est, quum hodie Catholici, vel iampridem Scholastici Theologi, gratiæ plenitudinem Virgini Matri assignant, id ab illis ita doceri, vt summę perfectissimæq; Christi gratiæ nihil velint esse detractum. Hunc enim solùm propriè & absolutè gratia plenum prędicat, nulla vt creatura eminentem & perfectum illũ gratiæ gradum sicut Christus, attingat, siue ipsam gratiæ essentiam, vt vocant, siue operandi virtutem, siue nobilissimos effectus gratiæ libeat contemplari. Gratia Dei & donum, in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit. Per hunc habemus accessum in gratiam istam, in qua stamus & gloriamur, in spe gloriæ filiorum Dei. Abundantiam gratiæ & donationis & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum. Per vnius obedientiam iusti constituentur multi. Iustitia Dei per fidẽ Iesu Christi in omnes & super omnes, qui credunt in ipsum. Euoluantur autem libri omnes Catholicorum, in quibus nihil tale de Mariæ gratia & iustitia, quale Paulus vni Christo iustissimè fert acceptum, licet deprehẽdere. Breuiter, in ipso Christo complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia per ipsum pacificãs, vt eiusdem Apostoli verbis vtamur.

Longe aliter Christo quam Matri tribui plenitudinem gratię à Catholicis.

Rom. 5. & 3.

Colossen. 1.

Superest vt ab aduersariis suffragium quoque petamus, aut oblatum potius accipiamus, ne illis videamur ingrati, vbi aliquid de rigore suo remittũt, & velut humaniores facti, nobiscum: Aue gratia plena, dicere non dedignantur. Atqui hoc modo legunt & scribũt Vitus Theodorus, Antonius Corninus, Nicolaus Hemingius, & Georgius Æmilius, quibus addo etiam Centuriatores aliósque omnes, qui suos pręclaros duces Lutherum & Brentium hac in parte sectantur. Lucas autem Lossius mihi prętereundus non est, qui hanc argumentationem ex aduersarij persona proponit: Maria dicitur ab Angelo plena esse gratia: ergo Christus non est solus plenus gratia. Dissoluit nodum hoc pacto. *Respondeo*, inquit, *per distinctionem ad antecedens. Maria est plena gratia, scilicet communicata, hoc est, ornata à Deo multis virtutibus præ cæteris mulieribus. Christus autem est plenus gratia, non communicata, sed propria, quam aliis impertit siue communicat.* Obsecro te Lector, quid hic aliud facit Lossius, nisi quod veterem Scholasticorum, adeóque totius Ecclesię doctrinam repetit atque confirmat? Tum Bullingerus Mariam gratia repletam agnoscit, quę Deo sit gratissima facta, & insigniter à Deo multiiugis gratiis dõtata & locupletata. Quid autem hoc est aliud quęso, nisi gratia plenam Virginem pronunciare? etiamsi hæc sequẽtia non adiungerentur: *Agnoscimus libenter illam esse illam benedictam in genere fœmineo, quæ ex omnibus delecta, gratuita Dei misericordia & dilectione carnem veram dederit Filio Dei: ac idcirco Mater sit filij Dei, & proinde sponsa Dei æterni, Virgo perpetua & intacta, sancta Deo, dilecta, benedicta, felix & laudata adeo & omnibus aliis hisce donis & gratiis prælata diuis.* Atque vtinam hoc Bullingeri præconium alij plenè, qui nouas amant opiniones, & contentionibus vacant, ingenuè profiterentur: longè quidem reuerentius de Maria scriberent, & Euangelium fidelius explanarent, simúlque ad veterum Patrum sensum propius accederẽt, in quibus velut electis organis, tàm efficaciter se

Mariam gratia plenam fatentur multi ex aduersariis.

In suis Postillis, maximè vbi Euangelium de annunciat. Virginis Luc. 1. tractant.

In Euangel. de natali Domini.

Lib. 1. in Luc.

Quomodo Bullingerus Mariam velut gratia plenã exornet atque celebret.

prodit Spiritus sanctus. Cæterùm quod ad Mariænæ gratiæ plenitudinem declarandam pertinet, potest fortasse aliquid in hoc ipso Bullingeri testimonio desiderari, sed quod abundè tamen Lutherus compensauerit, si verba eius sequentia probè considerentur: *Maria gratia plena est, per quod omnis peccati pura cognoscitur. Atque hoc magnum quidem & sublime. Si quidem gratia Dei ipsam omnis boni abundantem facit, & ab omni malo liberat.* AC alibi rursus: *Vt cæteri homines*, inquit, *tam anima quàm corpore in peccato concipiuntur, Christus autem sine peccato tàm corpore quàm animo: ita Maria Virgo iuxta corpus quidem sine gratia, iuxta animam natem plena gratia concepta est. Hoc sibi volunt verba illa, quæ Angelus Gabriel ad eam dicebat: Benedicta tu inter mulieres. Non enim ad eam dici posset, Benedicta tu, si aliquando maledictioni obnoxia fuisset.* Nec multò post adiicit: *Illud enim proprie benedictum vocatur, quod diuina gratia donatum est, hoc est, quod peccato caret.* Sic Lutherus perspicuè scripsit, & pro concione docuit palàm, nullum vt tergiuersandi locum illius discipuli possint obtendere, qui hodiè nobis tàm ægrè concedunt, adeóque peruicaciter negant, Mariam inde ab ipso conceptu gratia plenam, & ab omni peccato immunem, imò & ab originis vitio præseruatam fuisse, quemadmodum Lutherus ingenuè profitetur. Confirmat præterea his verbis, quod multi Catholici cum Cardinale Cusano explicatius tradiderunt, Mariæ inde à primo ortu, imò conceptu, plusquàm aliis in vtero sanctificatis, gratiam adfuisse singularem, tantámque gratiæ plenitudinẽ perpetuò adhæsisse, vt Eua in statu innocentiæ nõ inferior, & sanctis reliquis cuiuscunque ordinis sanctior, ac demùm pro dignitate Dei Mater esset. Sed enim nec veterum, neque Scholasticorũ Theologorum, & ne Lutheri quidem parentis, aut sociorum eius authoritas tanta esse potest, vt hac se constringi & coerceri sinat licentia Nouatorũ, quorum plerisque nunc religio est eum honorem Mariæ deferre, vt gratiæ plenam verbo tenus dicant, nedum vt eam nobiscum talem esse integrè sentiãt atque cum Ecclesia Catholica profiteantur.

Lutherus Mariã gratia plenam luculenter asserit, eãque sanctis reliquis anteponit.

In Postilla maiori circa Euang. annunciat. Mariæ.

Circa Euangel. festi de conceptione Mariæ.

Maria sine peccato, & plena gratia, quo ad animã concepta est teste Luthero.

Maria non modo maledictioni obnoxia, sed ne peccatricem fuisse Lutherus.

A Lutheranis gitur seuera tia discipulis contuetur.

Quomodo Catholici Mariam prædicent & sanctis etiã præferat.

CAPVT VII.

Mariam gratia plenam etiam à Græcis Theologis hoc loco intelligi & comprobari, Lucæque verba Græca non repugnare Latinę interpretationi, quę nobis mordicus retinenda sit.

IDEOR hic mihi videre Stomachabundos, qui vt superiora eludant omnia, imperitiæ nos libenter arguent, ac fortasse sicut Arius olim fecit, ita nunc etiam Catholicos, ἀκατηχήτους, hoc est, ineruditos appellabũt. Igitur vt sæpè alias ad Græcam linguam prouocant aduersarij, in qua Lucas circa controuersiam suum Euangelium scripsit, & Mariam sic ab Angelo salutatam esse meminit, χαῖρε κεχαριτωμένη. Quod verò ad Catholicos siue recentiores, siue vetustiores attinet, eos ob Græcæ linguæ ignorantiam communi errore teneri contendunt, qui Lucæ sermonem non assequantur, ac in nomine quidem gratiæ immodicè philosophẽtur: sicut & Erasmus tale aliquid in Bernardo suggillat. Verum enimuerò nec Erasmus, nec Sectarius quisquam nobis persuaserit, tot seculis Ecclesiam Catholicam cæcutiuisse, & omnium ferè populorum Antistites, Doctores, Sacerdotes, nec discere, nec intelligere potuisse, quid Lucas Euangelista scripserit, quídue hoc loco Angelus Gabriel sibi voluerit, & quibus verbis nos doceat Deiparã salutare. Quod verò istorum supercilium, quem fastum esse dicemus, qui nunc primùm ebullierẽt, in diuinis literis tùm vertendis, tùm interpretandis tantum sibi sumunt & arrogant authoritatis, quantum soli Ecclesiæ Scripturarum custodi atque interpreti tribuere par est? Hinc soli primùm sapiunt, aut plus sapiunt reliquis, probatis, sanctísque Patribus, quibus veritatis amor, studium, doctrina, pietas minimè defuit, & quibus tantum præsidij proculdubio tribuit Deus, vt mentem Euangelistæ & Gabrielis verba rectè perciperent, bonáque fide aliis interpretarentur? Quin, & illud constanter asseueramus, Nouatores in linguis nihilo magis meliúsque versatos esse, quã veteres, præsertim Græcos Theologos, quorum sententias modò subiiciemus. Nisi fortasse fingent, quod planè ridiculum foret, Scriptores etiam Græcos, qui præclara nominis authoritate fulgent in Ecclesia, vti Græcæ, sic & maternæ linguæ prorsus ignaros, nimiúmue negligentes olim, quùm scriberent ac florerent, extitisse.

Catholici à Sectariis etiã olim habiti imperiti.

Catholicos in simulari quod ex ignorantia linguæ Græcę dicant: Aue gratia plena.

In annotat. nouũ Testamenti.

Ecclesiam tot seculis non errasse, quum legit & dixit: Aue gratia plena. Nouatoribus credendum non esse, qui nimium sibi sumunt in mutandis verbis vulgatæ lectionis.

Ac primũ hic sese nobis offert Magnus ille Athanasius, quem Græci omnes suspiciunt, doctíque meritò venerantur. Is Mariam hoc modo disertè compellat: Factum est vt gratia plena appellata sis, vt porè quæ omni gratia abundares, idque per superuentum Spiritus sancti, ideóque vultum tuum deprecantur omnes diuites plebis, ditati scilicet istiusmodi bonis & spiritualibus contemplationibus.] Hoc si satis non est, vt Mariam ab Angelo gratia plenam appellari certò statuatur, audi rursus eundem Athanasium: Spiritus sanctus ait, in Virginem descendit cum omnibus virtutibus essentialibus, induens eam gratia, vt in omnibus gratiosa esset. Atque idcircò gratia plena cognominata est, eò quòd ab impletione Spiritus sancti omnibus gratiis abundaret.] Hæc ille tàm luculenter, tàm grauiter in ea oratione proposuit, quã Græci Scriptores cum Michaele Glysca erudito authore, verè ac propriè Athanasij esse testantur. In eadem repetitis sæpè verbis affirmatur, Mariam singulari gratia imbutam, & per Spiritum sanctum repletam fuisse, omnibus vt gratiis & virtutibus abundaret, ac per omnia gratiosa, omnibúsque virtutibus & charismatibus insigniter cumulata esset. Etenim sacris literis est familiare, virtutes gratiæ nomine complecti, illúmque solùm diuitem facere, qui non fortunis, sed gratia virtutum omnium regina & principe cæteris

Ser. in Euangel. de sanctiss. Dnimeriti para.

Athanasius testimonia Mariã gratia plenam ab Angelo salutari, eaque nobis commendat.

Ibidem.

Virtutes gratiæ nomine contineri, quibus vere locupletemur.

cæteris antecellit. Talem [a] Christus in Deum diuitem, & [b] Paulus in bonis operibus diuitem vocat. Equidem non video, quid Athanasius ad lectionem Latinam nobis comprobandam, quæ Mariam gratia plenam astruit, clarius adferre, atque ad os Nouatoribus obstruendum vehementius opponere potuisset.

[a] Luc. 12. [b] 1. Tim. 6.

Epiphanij testimonium, qui Mariam gratia plenã innuit, & eiusdem prædicat.

Quomodo Maria plena gratia per Epiphanium declarãtur.

AB Athanasio porrò ad Epiphanium Cypri Episcopum transeamus, quem inter Græcos Theologos percelebrem esse constat, quíque Gabrielem his verbis loquentem induxit: Aue, gratia plena, Dominus tecum, sicut Latina illa fecit Ioannes Picus Parisiensis. Docent autem sequentia, sic locum rectissimè verti, quoniam sanctæ Virginis gratiam vocat Epiphanius immensam & personam multis virtutibus exornatam, gloriæque spiritualem arcã, & auream vnã, quę manna cælestę continet, mare itidẽ spirituale, ac demũ eã, quæ Cherubiẽũ thronum diuinitatis fulgore superet, multísque insuper aliis & præclaris admodum titulis Deiparam illustrat obiid, quòd ipsa sit plena seu affluens gratia. Vbi sanè Chrysippus Presbyter Hierosolymitanus Epiphanio astipulatur, qui & ipse Græcus est author, & eodem modo Latinè versus legitur, vt dicat & explicet, Aue, gratia plena. Vocat ergo Mariam armarium vitæ, hortum patris, pratum totius fragrantiæ Spiritus sancti, puteum semper viuentis aquæ, vt reliqua id genus epitheta omittamus. Tàm pulchrè atque copiosè, nec minus ad Scripturam accommodatè ambo illi Theologi admonent, quomodò præsentem Euangelij locum ritè accipiamus, vt Maria videlicet gratia plena priuatim & publicè meritò celebretur. Nihil illi quidẽ apertius in ipsos dicere potuerunt, qui ad tantam Virginem obscurandam, ex se illam indignissimè metiũtur, quùm tantum ex peccatrice in gratiam receptã, vel imputatiuè iustam, sicut iam antè diximus, stultè fingere, ac stultius apud populum pronunciare nõ verentur.

In sermone quæ virginẽ celebrat.

In sermo. de sancta Maria Deipara.

Alia epitheta Virgini tributa, vt plenæ gratia.

His iam alius è Græcis, & præclari quoque nominis doctor accedit Ephrem, Edissenæ Ecclesiæ Diaconus, & cui Græcæ linguæ peritiam Basilius ille magnus à Deo mirabiliter impetrauit. Is verbis perspicuis Mariã ita compellat: Aue Dei splendidissimum & luculentissimum vas: Aue, domina Maria, gratia plena: Aue in mulieribus, Virgo beatissima.] Vt reliqua in eiusdem Virginis laudem amplissimè ab eo dicta prætermittamus. Nihil ergo mirũ, quod horum Patrum vestigiis insistat Andreas Hierosolymitanus, multa de hoc ipso verbo, gratia plena, excellenter disserens, ac inter cætera hoc adferens: Gratia plenam te appellamus, quòd omnem lætitiã ventre tuo complexa es, & stolam omninò refertã gratia diuinorum donorum splendore.] Græcus & hic fuit, vt eius scripta testantur, idémque Patriarcha Ecclesiæ sanctissimæ Hierosolymitanæ. Græcus & Ioannes Damascenus, in cuius carminibus illud, Aue, gratia plena, Dominus tecum, non semel videas repetitum. Verè, inquit, [c] piorum labia Dei genitrici Angeli vocem sine vlla intermissione modulantes cum exultatione clament: Aue, gratia plena, Dominus tecum.] AC alibi velut præsentem locum explicans, Mariam ita [d] compellat: Tota spiritus thalamus es, gratiarum pelagus, tota pulchra, tota Deo propinqua. Ad hæc Græcus & celebris author fuit Gregorius Episcopus Neocæsariensis,

Testimonium Ephrem Diaconi, ac aliorum Patrum Græcorum.

In oratio. sua ad Deiparã laudat.

In sermo. de salutatione Angelica.

[c] De festo Annunciat. Mariæ.

[d] Oratio. 1. de natiuit. Mariæ.

A qui Mariam sic gratia plenam dici asserit, [e] quòd in illa Virgine totus gratiæ thesaurus reconderetur, quæ sola ex omnibus generationibus sancto corpore & spiritu fuerit, sola ferens eum, qui Verbo portat omnia. Et non solùm, inquit, Angelus pulchritudinem, sanctæ Virginis, sed & virtutes animi admiratur, ac idcircò κεχαριτωμένην appellauit.] Et iam antè meminimus Oecolampadij, qui quũ Latinè vertit Theophylactum, licet verba Lucæ ita reddat: Gaude gratiosa, tamen in sequenti mox interpretatione vtranque dictionẽ, gratiosam & gratia plenam conuũgendam esse putauit.

[e] In hom. de Annunciat. beatæ Virginis.

Quapropter nihil mirum videri debet, multos Græcorum Patrum interpretes vulgatam sequi editionem, & pro κεχαριτωμένη plenam gratia, vertere, quùm in hunc sensum iidem scripserint Patres, ac velut se ipsos vt intelligi vellent, exposuerint. Quid verò non anceps & ambiguum erit in religione, neglecta veteri Bibliorum editione, contemptis Patrum interpretationibus, & omni Ecclesiæ tùm traditione, tùm consuetudine repudiata? Est ita profectò, sicut Caluinus veritate coactus pronunciauit: *Peculiariter notandum est, quod non est extra Ecclesiam sanę intelligentiæ Scripturarum lux.* Legunt & Græcè & Latinè aduersarij, & in sacris literis legũt multos gratia plenos & Spiritu sancto repletos, ob præstantes & copiosas illorum virtutes, vt diximus, prædicari. Cur parem titulum inuidẽt Virgini matri, omnium proculdubio sanctissimę ac beatissimæ, sicut Petrus Cluniacensis affirmat? AN ira & odium contra Ecclesiam iampridem conceptum hic plus apud illos, quàm Patrum authoritas, & piorũ consensus Ecclesiæque iudicium obtinebit? Atque vt maximè peruicaces esse pergant, nec à suo sensu velint abduci, quam obsecro contentionis huius laudem & gloriam assequentur? Eam videlicet, vt omnes tandem intelligant, quàm sint prauo affectu in Mariam Ecclesiámque præditi, tùm quanta libidine sanctis Patribus contradicendi, sacrísque de rebus altercandi sese abripi & occupari patiantur, dũ neque Græcos neque Latinos Theologos audiunt, ac neque cum suæ quidem Sectæ doctoribus conueniunt. Sed nimis verum est, quod Caluinus de sui similibus dixit: *In omnibus hæreticis reperiri, vt addicti sint suis commentis, ac sibi permittant libertatem, imo effrenem licentiam reiciendi, quicquid visum est: tam pertinaciter defixi sunt in suis erroribus, quia & suas nugas Deo præferunt.*

Græcorũ Patrum interpretes rectè vertere gratia plena.

Nihil certiores nobis sine Ecclesię autoritate.

Caluini testimonium de vero sensu Scripturæ.

De aduersariorum impudentia, si pergant hic esse contentiosi.

In epistol. ad Hebr.

Act. 6. & 11.

Luc. 1.

Lib. contra Petrobrussi. de veneratione crucis.

Quid propriũ sit hæreticorũ iuxta Caluinum.

In caput 7. Hieremiæ Prophetæ.

D Ac probabile quidem videtur Gabrielem Syriacè, hoc est, vulgato illius gentis & ætatis sermone, non Græcè autem ad Mariam huiusce linguæ imperitam loqui voluisse. Syriace autem ita legitur: Pax tibi ô plena gratia, sicut & Latinus vertit interpres. Sed enim si contentiosi esse pergant, & vocem Græcam à Luca positam nobis obiectent, aperte fatemur, κεχαριτωμένον Græcis sonare gratiosum aut vnicè charum, quùm sit participium à verbo χαριτόω quod est gratiosum facio. Vnde Achilles apud Homerum adamatum suum Patroclum his verbis affatur: ἐμὸ κεχαριτωμένε θυμῷ. Sed & Apostolus Paulus hoc vtitur nomine, quũ ad Ephesios primo capite scribit: In laudem gratiæ ejus, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionẽ. Vbi à Paulo vsurpatur ἐχαρίτωσεν, hoc est, gratos & charos reddidit. Cæterũ haud sine diuino numine factum est, vt Latinus

Iuxta Syriacã interpretationem Mariam gratia plenã Angelus salutauit.

De significatione vocis κεχαριτωμένη

Quid propriũ sit hæreticorũ iuxta Caluinum.

interpres Græcam vocem in hunc sensum potiùs quàm alium voluerit interpretari, vtque hanc eius interpretationem doctissimi Patres, ac vniuersa Ecclesia tot iam labentibus annis &. seculis comprobarit. Nec vllus intereà repertus est, qui hac de re vel cum antiquo interprete, vel cum iudice & matre Ecclesia expostularet, aut litem vllam instituendam putaret. Nunc autem tanto magis vulgata, multisque Synodis probata hęc lectio retinēda est, quanto iniquius & petulantius agunt aduersarij, nihil non suis latratibus & morsibus in Latina Euāgelij lectione appetentes, vt pro sua libidine non modò sacra verba supprimant atque transforment, sed etiam sub nouis verborum formulis nouos errores aut inuehant, aut tueantur.

Vetus Interpres ita locū reddidit, vt omnibus docētis, si sectarios excludas, satisfecerit.

Cur cauenda Nouatorū licentia in veteri lectione mutanda.

Vnde non attinet, multis hic Lossio respondere, qui vt neget Mariam gratia plenam vel abundantē esse, hoc nobis argumentum obtrudit: *Vox κεχαριτωμένη gratiosam significat, hoc est, acceptam a Deo, cui Deus fauet, quam singulari gratia pre ceteris complectitur. Nam gratia fauorem significat, non qualitatem seu virtutem, quæ tum in Maria fuerit.* Etenim hic disputator in eundem impingit lapidem, qui alios multos gratiæ nomine abutentes offendit: neque intelligit, gratiam ad habitum inhærentem ac virtutem infusam etiam à Paulo referri, adeóque cum ipsa charitate coniunctam esse, neque ad externum Dei fauorem solummodo pertinere, sicut anteà demonstrauimus. Accedit quod in præsentia non quæratur, an Maria fuerit gratiosa: id quod persuasissimū nobis habemus, sed an vox Græca, cuius hic meminit Lucas, diuinas Mariæ virtutes & habitus, qui in iustificatione donari solent, maximéque charitatem excludat: Hoc quisquis cum Lossio asserit, aut Mariam solùm Deo reconciliatam, vel imputatiuè iustam interpretatur, non potest sanè, vt docuimus, in Matrem Domini non esse contumeliosus. Rectiùs ergo sentit Erasmus, qui vocē κεχαριτωμένη non modò gratiosam, sed & dilectam donare fatetur, simúlque declarat, sibi non negari Mariam gratia plenam fuisse. *Quid enim, inquit, pios homines implet gratia, nisi charitas, quæ Deus illos complectitur, & ad se trahit.* Cæterùm siue gratiosam, siue dilectam, siue gratificatam hoc loco legas, siue alio modo cū Nouatoribus vertas, grandius quiddam & efficacius profectò vox, κεχαριτωμένη continet, nec potest à quoquam rectiùs ac propriè magis, quàm ab antiquo interprete factum est, reddi, vt simpliciter dicas. Aue, gratia plena, nimirum ad significandam vnicè charam Deo, & spiritualibus donis cumulatā atque repletam Virginem, quemadmodum vulgata quidem interpretatione palàm nos admonet magister Ecclesiæ Spiritus sanctus. Quam Latinæ versionis lucem proculdubio refugit & exosam habet ille, qui princeps est tenebrarum, de cuius proprio sodalitio dixit Christus: Omnis qui malè agit, odit lucem. Obseruandum & illud, quod apud Lucam articulus participio non adiungatur, quum Angelus dicere potuisset, χαῖρε ἡ κεχαριτωμένη: sed absolutè vocat Virginem κεχαριτωμένη, nempè vt ex fœminis omnibus hanc vnam singulari & omniiuga gratia donatam ornatámque designet. Quod autem hoc participium sine articulo positum vim illā adferat, non est nouum sanè commentum, sed antiqui Grammatici[a] Apollonij testimonium & ab[b] Epiphanio confirmatur, quùm inquit, καὶ πάντα κεχαριτωμένα. Igitur[c] Athanasius quoque Mariam κεχαριτωμένη vocat: quia vt inquit, in omnibus fuit repleta gratiis à Spiritu sancto. Et paulò pòst: Sic enim sentimus, quod erant illi omnia κεχαριτωμένη per Spiritum sanctum & virtutem altissimi. Nec multò pòst: A diuitiis diuinorum charismatum vocata est, κεχαριτωμένη sicut anteà pluribus est explicatum. Verum his relictis, ne cum Grammaticis contendere videamur, alia tela, quæ Nouatores aduersus salutationem Angelicam eiaculantur, nobis excipienda simúlque diffidienda sunt.

Ad Eduardū Lei notationes in Luc.

Veteres interpretē omnium opinione versus, Aue, gratia plena.

Ioan. 1.

Cur articulus Græca voce non adiungitur apud Lucam.

a Libro 1. περὶ ἀντίθεσιν.
b Contra Aerianos haereticos.
c In Euang. de sanctiss. Deipara.

CAPVT VIII.

Mariam citra Christi iniuriam gratia plenam prædicari, fallíque Lutherum, quum ex verbis Angeli Virginem in ordinem redigit, & Sanctis reliquis exæquat. Vbi Lucæ locus etiam expenditur: Inuenisti gratiam apud Deum.

TSI superiora, vt speramus, non obscure commonstrant, quo sensu Deiparā gratia plenam profiteamur: tamen quoniam ab aduersariis hic crebrò & grauiter accusamur, horum calumnias modesto responso potius diluendas, quàm inutili silentio committēdas esse putamus. Sic enim nos vulgò traducunt, quòd Mariam cum aperta Christi iniuria plenam gratia celebremus, quódque Virginem suo Redemptori exæquemus, qui citra controuersiam est & dicitur plenus & gratia & veritate. Ac[a] Marbachius quidem apertè scribit, Mariam gratia plenam sic à nobis agnosci, vt sit veluti fons inundans, & de se ipsa fundens aquas, qui nec possit exhauriri, nec minui. Suggillat & [b] Brentius illorum errorem, Catholicos haud dubie notans, quibus Maria sic plena dicitur gratia, quòd habeat plenitudinem gratiæ, de qua hominibus communicet, & qua mortales reconciliet Deo patri, remittátque peccata. Nihil enim istos pudet hæc aliáque id genus probra iacere in Orthodoxos, quibus ne in mentem quidem venire solet, vt Mariam cū Christo componant, & parem vtrobique gratiā statuant. Quantum enim inter solem & lunam est discriminis, est autem plurimum, tantum inter Christum & Mariam interesse censent. Sicut ergo Luna inter alios planetas, quantumuis fulgeat, non suo tamē, sed alieno, & à Sole quidem accepto lumine nocte splendet: ita Dei ac Domini nostri Mater, licet gratia, & pulchritudine reliquos Sanctos excellat, multóque illustrior habeatur, tamē quicquid hoc splēdoris & fulgoris est, ab ipso authore cælique principe, qui Sol iustitiæ dicitur, ex confessione Catholicorum omnium certò mutuatur. Præterea inæqualem

Catholicos falso accusari, quod Mariam Christo exæquent in gratiæ plenitudine.

Ioan. 1.

a In lib. de miraculis contra Eisengreinium.
b In explic.

Euangelij festo Annunciat.

Catholicos inter Christum & Mariā non minus discriminis agnoscere, quam sit inter Solem & Lunam.

qualem splendorem Luna præbere solet, quæ non semper æquè rotunda, plena & fulgens apparet, vt idcircò iam διχόμηνος & διχότομος, iam παγσέλληνος appellétur. Ad hunc modum nos gratiæ profectum & progressum Christo, sed non Mariæ largimur, quæ tùm quidem solitò admirabilius claruit, quum Christum ipsum concipiendo & pariēdo velut mulier amicta sole facta est, quúmque de hoc mundo assumta maximis gratiæ ac gloriæ opibus, vt antea nunquam, abundauit. Sic enim Rupertus multò ante nos docuit, dignus sanè vt eius verba, quæ differentem Christi & Mariæ gratiam explicant, hoc loco subiiciamus. Quando, inquit, Spiritus sanctus in te superuenit (Mariam enim affatur) & Virgo concepisti, & Virgo peperisti: tunc tu & ex tunc pulchra pulchritudine diuina: inquā, non quomodo cunque, sed vt luna. Sicut enim luna lucet & illuminat luce non sua, sed ex sole concepta: sic tu ô beatissima hoc ipsum quod tàm lucida es, non ex te habes, sed ex gratia diuina gratia plena. Quando autem de hoc mundo assumta, atque ad æthereum thalamum translata es, tunc tu ex tunc electa vt Sol: electa inquam nobis: quia sicut ex te natum Dei filium solem verum, solem æternum adoramus & colimus vt Deum verum: sic & te honoramus atque veneramur, vt veri Dei genitricem, scientes quia Totus honor impensus matri, sine dubio redundat in gloriam filij.] Præclarè hæc sanè Rupertus, velut malignantium ora obstruens, qui parem Christo & Mariæ gratiam, gratiæque plenitudinem à nobis attribui, hoc seculo vanissimè calumniantur. Nec est dissimilis Bernardi locus, qui pulchrè monet fontem vitæ Christum, Mariam vero aquæ ductum esse, ac fontis quidem plenitudinē de patris æterni corde manare, sed ab hoc aquæ ductum primùm excipi, ac inde aliis porrò spiritualis gratiæ fluenta communicari, tantū verò gratiæ hauriri à Virgine, quantum aliis nullis propinetur: igitur non solùm ab Angelo, sed etiam ab omni creatura rectè dici Mariæ, Aue, gratia plena, & quæ suo etiam iure hoc sibi sumere possit: Ego sicut aquæ ductus exiui de paradiso.

Iudo Maria maiorē gratiæ plenitudinem perceperit.

Rupertī testimonio Maria pulchra vt Luna, non sua sed diuina, id est Christi luce lucens.

Maria reflendo poli suā in celos assumptionem.

Apocal. 12.

Libro 6. in Cantica Cant. serm.

Luna.

Ecclesi. 24.

Hieronimo gratiæ vel Spiritus aliter Christo quam Sanctis accrescere est.

Hieronimus.

Actor. 2.

Luce 4.

Plenitudo gratiæ diuersis modis Christo, Mariæ & Sanctis attribuitur ex doctrina Scholasticorum.

Gratia plenitudo in Maria nihil detrahit Christo, sed Virgine sanctissima excellentiorem ostendit.

Honos matri impenditur redundat in Filij gloriam. Christum sanctiorem, Mariā sanctiorem Bernardus vocitat.

Inferm. de nativitate Mariæ.

Hieronimus.

Hieronimus.

Hieronimus.

Hieronimus.

Hieronimus.

Hieronimus.

Vbi vetus mos suo Lutherus in verbo, gratia, fucum facit, per quod fauorem Dei rigidè accipit, alia interiora dona & meritum omne Mariæ simul excludens atque repudians. Quis autem æque ac Lutherus, Christianum meritum vt Mariæ, sic & Sanctis omnibus derogauit? quísue longius ac turpiùs ab illa Prosperi regula semper obseruanda discessit? Deus, inquit, his, quos elegit sine meritis, dat vnde ornétur & meritis.] Ac rursus: Datur vnicuique sine merito, vnde tendat ad meritum.] Vt reliqua iam antè contra Lutherum de meritis allata prætermittamus. Deindè prorsus infirma est isthæc collectio: Maria inuenisse vel nacta esse gratiam ditiitur, id quod etiam de Christo in aliquo sensu vere affirmaueris: igitur Angelus ipsam in ordinem redigit, & omnibus aliis Sāctis exæquat. Etsi enim nihil aliud Gabriel dixisset, nisi quod salutatione priùs facta continetur, certè Mariam, vt ostēdimus, hoc encomio ita cohonestasset, vt illā Sanctis reliquis anteponit, nullóque modo in ordinem redigi, abundè significarit. Proinde non solum à vero, sed etiam à mente Gabrielis alienū est, quod illi affingit Lutherus, ob verba sequentia Virginem sua orbari prærogatiua, quam præ aliis vtriusque sexus iustis hominibus in his, quæ ad gratię mensuram & iustitiæ magnitudinem meritáque spectant, incomparabiliter tenet. Accedit, quod improuidus Lutherus suo quasi gladio seipsum ferit, ea verba nobis ad Mariam obscurandam opponens, quæ maiorem in modum illam illustrant, & Sanctis reliquis præstantiorem ostendunt, sicut veteres interpretes liquidò demonstrarunt. Chrysologus enim in hūc modum clarissimè docet: Beata quæ inter homines audire sola meruit præ omnibus: Inuenisti gratiam. Quantam? quantam superius dixerat plenam, & verè plenam, quę largo imbre totam funderet & infunderet creaturam. Inuenisti enim gratiam apud Deum. Hæc quum dicit, & ipse Angelus miratur, aut fœminam tantum, aut omnes homines vitam meruisse per fœminam: stupet Angelus totum Deū venire intra virginales vteri angustias, cui tota simul angusta est creatura.] Quocirca quod à Gabriele profertur: inuenisti gratiam apud Deum, eximia est Virginis commendatio, simúlque iam antè dictorum confirmatio, præsertim illam gratia plenam esse, sicut eundem locum [a] Beda interpretatur. Eodem pertinet, quod [b] Andreas Hierosolymitanus annotauit, præsentem Angeli sermonem de illa institui gratia, qualem apud Deum nec Sara, nec Rebecca, nec Rachel, nec Anna, veteris instrumenti matronę honestissimę, nec

Lutherus Angeli verba detorquet, vt eam in ordinē redigat, & Sāctis aliis æquet.

Confutatio verborum Lutheri, ac primùm de nomine gratię.

In Postilla. circa Euangelium de festo Annunciationis Mariæ.

Li. 2. de vocatione gentiū. c. vltimo. Cap. 2.

Lutheri collectionem prorsus inualidam esse: quod Angeli verba prorsus ad suum sensum detorqueat violentēr.

Gabriel Mariam sic laudatus, vt illam Sanctis omnibus prætulerit.

Quomodo Mariam commendet, & Sanctis excellentiorem ostendāt dictum Angeli Inuenisti gratiam apud Deum.

Serm. 142.

a In 1. cap. Luc.
b In ser. de Angelica salutatione. Serm. 143.

mortalium quisquam aliquando perceperit. Nam A vt Chrysologum quoque dixisse meminimus, singulis electis gratia se est largita per partes, Mariæ verò simul se totam dedit gratiæ plenitudo.]

De vero sensu verborum: Inuenisti gratiã apud Deum.

Atque hæc satis, vt arbitror, vanum Lutheri cõmentum euertunt, & communem piorum sensum stabiliunt, qui præstantis perfectæque gratiæ gradũ Mariæ, vt nulli Sanctorum alij, constanter assignãt. Cæterùm eo tendit præsens Gabrielis oratio, si veram eius sententiam assequi cupimus, vt Virgo pauida certam capiat consolationem, illíque metus omnis excutiatur, quæ præ summa humilitate ferre non poterat, se tàm glorioso insolitóque titulo à gratiæ plenitudine sumto compellari. Ne igitur timeas, inquit, Maria, Inuenisti enim gratiam apud Deum. Ac mox eandem gratiam explicans, adiungit: Ecce concipies in vtero, & paries filium. Quæ verba non obscurè significant, Mariam ab Angelo non in ordinem redigi, sed Sanctis omnibus à Gabriele præponi, quantumuis obstrepente Luthero. Certè Bernardus Angeli verba, Inuenisti gratiam, diligenter expendit, & sensum longè augustiorem, reíque dignitati cõgruentiorem illis attribuit, quasi dixerit Gabriel: O si scires Maria, quantùm tua humilitas altissimo placeat, quanta te apud ipsum sublimitas maneat, angelico te indignam nec alloquio iudicares, nec obsequio. Vt quid enim indebitam tibi dixeris gratiam Angelorum, quæ inuenisti gratiam apud Deum? Quam gratiam? Dei & hominũ pacem, mortis destructionem, vitæ reparationem. Hæc est ergo gratia, quam inuenisti apud Deum.]

Confirmatio ab Auctoritate Bernardi Mariæ gratiã excellentem competere

Homil. 3. de B. Virgine.

Singularis Mariæ charitas in gratia pro omnibus inuenienda.

Neque vulgaris est author, & Bernardi æqualis ferè C Richardus Victorinus, qui Mariæ tantam charitatem ascribit, vt non modò Iudæos, sed ignotas etiã gentes, omnésque homines amore maximo prosequeretur, pro his indesinenter oraret, ac orando etiam exauditetur. Hinc enim Angelum illi dixisse: Inuenisti gratiam apud Deum, nimirum quam quærebas. Omnium autem salutem, inquit, desiderauit, quæsiuit & obtinuit: imo salus omnium per ipsam facta est.] Quare Bernardi etiam discipulus non ignobilis Guericus ita scripsit: Sicut Salomõ in omnibus thesauris suis & opibus tantis nihil habuit tã preciosum, quod in opus illud magnificum, thronum scilicet gloriæ suæ, iudicaret ebori præferendum: sic Maria singularem præ omnibus electis Angelorum & hominum inuenit gratiam apud Deum: vt videlicet Dei conciperet & pareret filium, atque ex ebore corporis eius thronum sibi virtus Altissimi sine manibus excinderet gloriosum. Gloriosus prorsus ille thronus ac mirabilis, de quo Scriptura perhibet quia non est factum tale opus in diuersis regnis.] Tantùm igitur abest, vt hic Euangelij locus Luthero Mariam in ordinem redigere molienti faueat, vt etiam contra illum haud leuiter probet, eandem Virginem cæteris præstare Sanctis in gratia & gratiæ plenitudine inuenienda atque comparanda. Inuenit certè gratiam non solùm generalem, quam de fontis Christi plenitudine hauriunt vniuersi, sed & singularem & specialem, vt Bernardus appellat. Albertus Magnus in hunc modum, & acutè quidem locum excutit: Inuenisti gratiam, non creasti vt Deus, non semper habuisti vt filius, non rapuisti vt Angelus, non perdidisti vt Adam, non emisti vt Simon Magus, non abscondisti vt infidelis doctor, sed restituisti potiùs. Gratiam dico increatam, & cum illa omnem creatam, spiritualem & corporalem. Spiritualem, inquam, summã nempè charitatem, & specialẽ summã, quæ fuit in aliis.

In Cantica Cantic. c. 26

Maria thronus Salomonis ex ebore factus, nullique operi cõparabilis.

In serm. de Annuncia. Dominica. 1. Paral. 9.

Serm. 3. de Annunciat. Mariæ. Et homil. 3. de beata virg. Lib. de laudibus Virginis.

In quo Sanctis Maria Sanctis reliquis conferrẽ æquari possit.

Cæterum non inuiti concedimus, vt hoc etiam obiter ad superiorem explicationem addamus, Mariam Sanctis reliquis æquari posse, quatenus & ipsa creatura est, nec solùm Dei creantis, sed & redimẽtis & iustificantis & glorificantis gratia indiguit, si- B *Hypsist. 14.* ne qua nihil bonorum habere, nedum mereri potuisset, vt in illam etiam Ambrosij dictum competat. Nullo bono hominis merito Dei gratia præuenitur.] Negamus autem Luthero & eius discipulis omnibus, Mariam ab Angelo in ordinem sic redigi, vt in acceptæ gratiæ mensura, iustitiáque & sanctitate iustis reliquis debeat exæquari. Cæterùm hoc non possunt illi non inficiari, qui Christianam *1. Pet. 1.* & proficientem quandam in renatis gratiam tollũt, ne alij aliis iustitia & meritis perfectiores Deóque gratiores esse dicantur, quùm tamẽ & Petrus Apostolus gratiam optet in ipsis credentibus multiplicari. Cuiuscemodi gratiam in Maria dicimus exundasse, vt perfectionem eius ac plenitudinem nullus aliquando iustorum fuerit assecutus. Neq; verò ist- C hæc ad obscurandam Christi gloriam pertinent, vt sæpe commonuimus, sed eam potiùs maiorem in modum illustrant, quòd is erga matrem ea sit vsus munificentia, nullum vt seruorum & ancillarum æquè ac illam longè sibi charissimam exornarit, tãtísque donorum muneribus locupletarit, sed eandem omnibus prætulerit, pluribúsque donis cumularit, quæ, tùm Angelis, tùm hominibus, ob incredibilem pulchritudinem maximæ tũ admirationi, tum venerationi perpetuo esset. Ita igitur de vllo alio rectiùs diceretur: Quæ est ista quæ progreditur, quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Decebat enim prorsus, Laurentij Iustiniani verbis vtar, vt immaculata esset mente, & corpore sancta, plena gratia, meritis locuples, virtutum vniuersarũ varietate decorata, quę de cælo suscepit Verbũ, fide D concepit filium, conuersatione illustrauit mundũ, manna pauit turba fidelium, obumbrante Spiritu circumdedit virum, ex se nobis protulit hominem cum honore virginitatis, cum integritate carnis & fœcunditate prolis.] Fient autem isthæc non paulò illustriora, si aliorum veterum, quæ posteà subiungemus, testimonia cum superioribus, adeóque cum ipsis literis Euangelicis sedulò conferantur.

Christi gloria non obscurãt sed illustrat prædicatione gratiæ, qua plenam illi matrem elegit.

Cantic. 6. Serm. in natiuit. Mariæ Virginis.

Deceuit Dei matrem gratia plena esse præcæteris.

CAPVT NONVM.

Aduersus Caluinum disputatio, qui obiicit, hanc salutationem Magico exorcismo à nobis verti in precationem, & salutantes Virginem sibi alienum officium vsurpare. Tum piorum laborem in officio virginis salutandæ nequaquam irritum esse demonstratur.

HABENT

Vulgus hominũ ab vsu salutationis humanæ abductum esse per Sectarios.

Quo spectet Satan in salutatione Angelica vulgo ab repũdã & imprudentiã.

HABENT hoc sibi proprium nouæ Religionis amãtes, paucis quos suprà indicaui, duntaxat exceptis, vt Catholicum institutum, quo clàm & palàm Deipara saluatur, nec probare velint, nec ferre possint. Ac tantũ noui sanè doctores apud suum populum profecerunt, vt contra omnem Ecclesiæ morem, contra vetus & solenne maiorum institutum, vix iam quisquam è vulgo verbis vtatur Euangelicis, quibus ad sacro sanctam Virginem piè salutandam nostros maiores frequenter & reuerẽter vsos esse certissimè cõstat. Facit autem hoc proculdubio malorum omnium inuentor & author Satan, qui per suos ministros Matrem Domini honore & cultu, quem illi hactenus tribuit Ecclesia, despoliare molitur, atque huc porrò viam sibi munit, vt memoriam summi beneficij, quod Christus Dominus in Virgine conceptus, primúmque in mundum ingressus mortalibus attulit, in credentium animis magis magísque obruat & extinguat. Igitur permoleste fert hostis immanissimus, quod pro veteri more plerique Matrem Domini sæpè salutent, ac salutando summi beneficij memoriam refricent, quo Christus in Matris vtero redemptionis nostræ exordium celebrauit. Hunc fructum nobis, hunc honorem Christo, hanc laudem Virgini inuidet nequissimus ille Satan, qui nulla re discruciatur magis, quàm quòd cernit caput suum tàm benedictæ mulieris calcaneo & semine conculcari. Sed ad rem propiùs.

Genes. 3.

Ioannes Caluinus, qui se nobis infensum & infestum præ cæteris exhibet, ac tàm multas sociorũ copias post se ducit, de aliis enim posteà dicemus, haud sine blasphemiæ spiritu calumniatur, hanc salutationem à Catholicis, quos more suo Papistas lepidus scurra vocat, quasi magico exorcismo in preculam verti. O crassam inscitiam & fœdam impudentiam, in Euangelico quidem doctore nõ ferendam, qui magicum exorcismum adhiberi censet, quùm pij etiam Euangelicis verbis piè & conuenienter vtuntur. Vbi de probatis Ecclesiæ exorcismis nihil aliud dicam, nisi eos esse horribiles canones dogmatum de cælo missorum, vt Chrysostomus appellauit, aut tormenta verborum, vt dixit Cyprianus, & flagra spiritualia, quibus adiurati dæmones de obsessis hominũ corporibus per Exorcistas in Catholica Ecclesia eiiciuntur. Quam verò ingens & horrenda cœcitas istos religionis nouæ principes occupat, dum in rebus adeò manifestis errant turpiter, execrandæ idololatriæ & flammis vindicandæ magiæ deputãtes, quod Catholici virginem Mariam salutamus? Quid iã superest, nisi vt etiam ex Angelo Gabriele aut idololatram, aut magum faciant? qui certè, si Virginem futuram Dei Matrem tàm honorificè compellando, suo est munere ritè perfunctus, laudem nos potius, quàm reprehensionem merebimur, quod eandẽ postquàm Dei Mater effecta est, verbis totidem & reuerenter & humiliter salutamus.

Salutatio hęc Caluino magi cus est exorcismus.

Hom. 47. in epi. ad Cor. Epistol. ad Demetriadem, & ad Magnum.

Illud nunquã probabit Caluinus, hãc salutationẽ à Catholicis loco precationis vel proponi vel defendi, si hoc quidẽ nomen propriè accipiatur, atq; ad sola tum Angeli, tùm Elizabethæ verba illic proposita referatur. His enim nõ ea orationis pars, quę petitio dicta est, sed duntaxat gratiarũ actio conti- A netur, in qua Deus summis laudibus eo ipso celebratur, quandoquidẽ sanctissimam Virginem omnium cælestiũ donorum munere cumulauit, meritò vt Angeli & homines singularẽ & maximã ipsi gratulentur felicitatẽ. Cuiusmodi gratiarum actio, si perfectè consideretur, aliqua Christianæ orationis pars est, non solùm Angelis, sed & hominibus egregiè quadrãs, imò ex hominibus quasi Angelos redde- Qui Deo gratias agunt, etiã precari dicuntur.
dẽs, vt charitate flagrãtes in authoris sui ac Sancto- *Ephes. 5.*
rum laudatione versentur etiamsi nihil aut boni expetant, aut mali deprecentur. Nã & precari de more dicuntur, qui sacris hymnis & spiritualibus cãticis, vti Paulus admonet, vacant: siue illi diuinam maiestatẽ in se ipsa, siue in operibus eius atque Sanctis priuatim aut publicè celebrant glorificantque. *Actor. 16.*
Vnde Lucas Paulum & Silam tũc orasse dicit, sicut B etiam vertit Erasmus, quũ vel media nocte laudarunt Deum, hymnos adhibentes, quoniam Græcè à Luca dicitur προσευχόμενοι ὑμνοῦς, nimirũ quòd *Psalm 6. & 118.*
Apostoli secundum Dauidis exemplum nocturnis etiã hymnis delectarentur. Tum res ipsa docet, ad orationẽ multa pertinere, quæ formã orationis non expressè, sed tacite continent. Exemplo sint Martha & Magdalenæ sorores, quæ vt Christi gratiã sibi & ęgroto fratri Lazaro cõcilient, hoc absenti nũciare iubent: Domine, ecce quem amas infirmatur. Orant etiam nihil expressè petentes.
Hic sanè vis orationis comprehensa est, sicut & in *Ioann. 11.*
illo dicto leprosi: [a] Domine si vis, potes me mũda- *a Matth. 8. & 9.*
re, & quũ Hæmorrhoissa loquitur: [b] Si tantũ tetige- *b Luc. 8.*
ro vestimentũ eius, salua ero, licet nihil alioquin disertè petatur. Quid ego de reis dicã? qui quum ad
Iudicis genua supplices procidũt, an nõ habitu ipso C corporis clementiã petunt ac flagitant? Et in mendicis nostris quotidie cernimus, sæpè illos & mutos & cœcos & vlcerosos esse, ac licet nihil ore precentur, libenter tamen prodire in publicũ, vt miseráda corporis forma spectantiũ oculos ad misericordiã flectant. Ita in Psalmis Dauidicis occulta quædam precandi virtus inclusa est, quum Dei nomen celebratur, & humana simul imbecillitas, vel præsentis afflictionis vehementia depingitur, licet inuocatio propria subticeatur. Quid quod Caluinus ipse docet, orationis duas esse partes, petitionem & gratiarum actionẽ, quæ vtraq; nobis in vsu esse continenter debeat? Petitione quidẽ cordis nostri desideria apud Deũ exponuntur, sed gratiarum actione eius erga nos benefacta recognoscuntur, & cum laude D celebrãtur: nunquàm verò nobis desunt laudis gratiarúmque actionis argumentũ & materia, quaqua versum spectemus. Quare si salutationis huius formulã ritè spectemus, vt maxime nulla vel precatio vel inuocatio disertè cõnecteretur, tamen salutantis animus à precandi officio vix abesse potest, quãdoquidem summa beneficia, quæ in Mariam diuina bonitas effudit, statim sese contemplanda offerunt, neque solum ad gratiarum actionem, sed etiam ad orationem prudentes excitant, multò vt alacrius Deo supplicemus, tantæ Virginis fauore & ope cõfisi, quam gratia plenam, imò & Dei parentem, & præ cæteris benedictam esse profitemur.

Rei iudicem, & mendici diuitem etiam sine verbis expressis solent orare.

Multa in Psalmis vim habẽt precationis, licet sine precatione proponantur.

Agnoscit & Caluinus duas orationis partes, petitionem & gratiarum actionem,

In instit. ca. 16. de orat.

Salutatio Angelica non omnino caret aliqua forma precandi.

Verum enimuero, vt est prouida semper mater Ecclesia, quæ filiorum saluti percupide consulit, non sat habet illa Virginem salutare, nisi illam etiam addat coronidem, quæ apertam continet precationem: Sancta Maria, Mater dei ora pro nobis peccatoribus. Quæ postrema clausula nouis quidem Sectariis minimè probatur, sed Ca-

De postrema clausula precatoria, quæ annectitur Angelicæ salutationi.

tholicis est videríque debet eò gratior, quòd eadem multis retrò seculis à tot piorum cœtibus vsurpata, hodiéque in sancta Romana Ecclesia, quæ apud Orthodoxos irrefutabilem obtinet authoritatem, trita atque probata, sed & multis veterum Patrum sententiis simul & exemplis adeò comprobata sit, nullis vt hostium aut circumlatrantium, aut grassantium machinis possit aboleri. Igitur salutatio Angelica quæ nobis recitatur, non solum veræ fidei de Maria eiúsque filio præclarum est testimonium, ex Euangelio ipso desumptum, verùm etiam præter debitam vtrique personæ laudationem, certam precationem continet, eáque nostrum in Virgine matre tùm honoranda, tùm inuocanda officiũ declaramus, simúlque nouis Ecclesiæ calumniatoribus & Mariomastigibus omnibus abrenunciamus. Qui verò præter hanc petitionem, quod reliquum est, in salutatione recitant, non magis illi sanè quã [a] Moyses, [b] Dauid, [c] Zacharias hymnos duntaxat meros concinentes, à precando alieni debent existimari.

a Exod. 15. b Psalm. 102 103. 104. c Lucæ 1.

Alia porrò Caluini cauillatio est, vt audiuimus, salutationem hanc recitantes, in alienum inuolare officium, vtpotè quod Angelo à Deo fuit iniunctũ, sibi arrogantes. Sic enim nobis obiicit: *Præterquam quod sola gratulatio hic habetur, temere sibi alienum officiũ vsurpant, quod Deus non nisi Angelo iniunxit: his autem stulta æmulatio, quod absentem salutant.* Vbi certè aut suam prodit imperitiam cauillator, aut veritatem ipsam malignè dissimulat, alióquin haudquaquam ignarus, thesaurum diuinæ Scripturæ communem, amplum ac locupletem esse, vt in illa minima etiam quæ videntur, latissimè pateant, & quod de vno cõmemoratur, multis multorum vsibus inseruire possit, ac quæcunque demum illic scripta sunt, ad nostram doctrinam, & totius Ecclesiæ profectum, atque communem mortalium vtilitatem scripta esse. Alioquin certè vel sacras literas planè deprauat, vel genuinum illarum vsum ignorat, qui sic illas in arctum contrahit, vt quod ab vno factum est, ad aliũ nullum velit pertinere. Salutauit Mariam vtique Gabriel, vt illi Deus iniunxit, sèque Paranymphũ fideliter præbuit, vt cęlestes diúque optatæ nuptiæ in hac lectissima Virgine feliciter demùm inchoarentur. Quid autem habet incommodi, imò quid non habet emolumenti, si nos illam verbis totidem salutemus, neque solùm Gabrielis, sed etiam Elizabethæ, & alterius Euangelicæ mulieris, Mariam beatam prædicantis sectemur exemplum, & quod à multis verè piis dictum ac factum est, salutatione vna comprehendemus? An fortassis & illi alienum officium sibi vsurparunt, quando id quod non iniunxerat illis Deus, in salutando præstiterunt? Igitur quod his ipsis & aliis Deum in Sanctis vltrò prædicantibus, omnium quidem bonorum iudicio laudi vertendum est, nobis vitio tribui non debet, præsertim quum duces huiusmodi sequimur, Deíque spiritum in ipsis loquentem nobis audiendum, ciúsque ductum sequendum putamus. Quod sanè quùm facimus, Dei verbum ornamus, fidem profitemur, Euangelium confirmamus, religionis præstamus officium, planéque testamur, non vanũ esse Mariæ vaticinium, sed in hunc vsque diem impleri, quandoquidem cum tot piorum myriadibus illam æternæ lucis vitæque nostrę parentem sanctissimam, pulcherrimam, augustissimam agnoscimus atque celebramus. Et verò hæc pietas cum fide fideique confessione coniuncta eò laudabilior videri debet, quò magis Euangelicis verbis magni Angeli ore prolatis, & à Spiritu sancto dictatis consonat, & quò firmiùs perpetuò piorũ vsu & singulari Ecclesiæ authoritate constabilitur, nullum vt iam hostium impetum ac furorem pertimescat. Aboleri quippè nunquam potest isthæc salutatio, Deo res Ecclesiæ suæ tàm fideliter moderante, semper vt inueniantur, quos iuuet ex animo has Angelicas sonare voces, & in illis Deiparam celebrare.

An aliorum officium sibi vsurpant, Mariam salutantes.

In harmo. Euangel.

Scriptura cõmunis thesaurus omnibus piis inseruiens ac salutaris.

Rom. 15.

Gabrielis exẽplum etiã ad nos pertinet in Virgine salutanda.

Maria etiam à pluribus, quã Gabriele, in Euãgelio sine mandato Dei celebratur.

Lucæ 1. 11.

Quam diu ergo in hoc orbe vigebit Euangeliũ, præsens etiam vigebit salutatio, & in ea beatam, ac præ omnibus aliis benedictam Virginẽ dicent omnes generationes, quantumuis fremant ac frendeãt B Antidicomarianitæ. Quid verò mirum, imò cur nõ congruum, in terris illam sedulò & salutari & coli Reginam, de qua cecinit Dauid, vt multi veteres interpretantur: Adest Regina à dextris tuis, in vestitu deaurato, circundata varietate? Testatur maximus ille Diaconus Ephrem, hac salutatione melos Angelicum contineri, quod Gabriel ille clamans decantarit, eámque salutationem maximè congruam & dignissimam, sed & mundi salutem, cunctarúmque animarum tutelam esse. Tùm si Athanasio Magno fidem habemus, Gabrielis istud præconium non hominum tantùm, sed Angelorum etiam tali Reginæ gratulantium est propriũ, quod partim in terrestri, partim in cælesti Ecclesia suum habere vsum debet: ac tres quidem Angelorum hierarchias non sine magna & sonora voce his verbis identidem decantare scribit. Tantùm apud cælites C valet, tàm honestum, frequens & iucundũ est Angeli Gabrielis præcinentis exemplum ex Athanasij sententia, quod nunc Sectariis propemodum vel anilis fabula, vel puerilis ludus, aut nescio quorum hominum nugantium inanis garritus imò & magicus exorcismus, existimatur.

Psal. 44. In eva de sanctis, maxime Deiparæ diebus.

Ponat igitur inanem suum metum Caluinus, ac si sapit, timere desinat, in salutatione aurea recitanda, nobis officium alienum vsurpari. Non idcircò Gabriel suo spoliabitur munere, ô vir bone, neque nos alienum nobis officium vsurpabimus, sed laudem hanc Angelicam iterantes, aptos & gratos nos illi duci comites ac socios adiungemus. Probet interim nobis hic homo nimiùm vel curiosus, vel morosus, vel proteruus, Deum hoc Angelo suo iniunxisse, solus vt ipse, & post illum nullus alius, D Mariam salutare possit, sicut alioquin Elizabetha non piè minus, quàm reuerenter illam posteà salutauit. Probet, ad solos Angelos pertinere dictum: Euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: nullus vt Euangelij doctor, præsertim in Christi natalitio die verba eadem pro concione sibi sumere, & iis populum Angeli loco excitare possit. Probet, Angelicum Canticum, Gloria in altissimis Deo, & quod apud Esaiam extat, Sanctus, sanctus, sanctus, ita cælestium spirituum esse proprium, vt nobis & Ecclesiæ non liceat, nec deceat eadem verba in vsum reuocare. Probet demùm, quod Raphael Tobiæ dixit: Gaudium tibi sit semper, Pax tibi, id à nobis vsurpari, & ad loquendi consuetudinem transferri nullo modo posse: quemadmodum hoc loco asserit, Gabrieli duntaxat has voces: Aue gratia plena, seruari & relinqui oportere.

Luc. 1. Luc. 2.

Esaiæ 6.

Tom. 5. cto

Cæterum

An Mariam salutantes eũ adesse agãt.

Cæterum Caluinus ne hac quidem cauillatione contentus, eo stultitiæ progreditur, vt vanum & frustraneum nobis laborem in ea quæ absit, salutãda consumi cauilletur. Quæ verò (malum) hæc stupiditas? quanta mentis vesania, aut potius linguæ calamíque virulentia, vt magister in Israel tàm pueriliter ac insulsè loquatur, perinde ac si Mariã nemo salutare queat, nisi procul absentem quærat & accedat? Quasi verò illa in Pathmos exulet, vel apud Garamantes latitet, aut in fortunatis insulis peregrinetur, vel fortasse humano more dormiens, sopitos habeat sensus, aut eorum mortuorum instar, qui nondum beati sunt, vota & preces mortalium percipere nequeat, aut velut denique res humanas longè minus intelligat atque curet, quàm fidi custodes, & procuratores hominum Angeli perpetuò facere solent? Hi certè nobis nusquàm B non adsunt, hi res agnoscunt mortalium, pro his curam gerunt & orant: & præterquam quod ob clarissimam Dei visionem summa perfunduntur voluptate, nobis ministrare gaudent, & quos homines improbioris vitæ pœnitudo cœpit, illis ex animo fauent, ac eisdem non sine communi tripudio gratulantur. Ad hæc non solum mœstos & afflictos in mediis ærumnis consolantur, sed piis etiam defunctis amicam operam præbent: ac præterea nunquam non suas pro nobis preces fundunt, nostrásque demum ad sublimem Dei thronum deferunt, quemadmodum diuina Scriptura non obscurè testatur. Vnde in hunc etiam modum, vt alios præteream, scripsit Augustinus: Sancti Angeli sicut habent permanendi æternitatem, ita cognoscendi facilitatem, & requiescendi felicitatem. Sine difficultate quippè nos adiuuant, quoniam spiritualibus motibus puris & liberis non laborant.] Ac alibi rursus: Grandis est eis cura de nobis: magnus est affectus dilectionis erga nos.] Id quod scribens in Psalmos pluribus & [a] ipse, & [b] Hilarius comprobat.

Angeli tamet fini cælis Deo fruantur, rerumen humanarũ simul intelligunt & curant.

Lib. 11. de ciuitat. Dei c. 21. & in Soliloq. c. 27.

C

a in Psal. 62. b in Psal. 29

Quod ergo sanctis Angelis tribuit Deus, vt cùm alios, tum in primis credentes clarissimè videant & intelligant, eosque fidelissimè ament, & custodiant in viis omnibus, id Angelorum Reginæ negatum esse credemus? Reginæ, inquam, quæ ascendens de huius mundi deserto, etiam Angelis sanctis, vt firma cum fide canit Ecclesia: Speciosa & suauis in delitiis suis facta est, quæque vti Bernardus prædicat, quantum gratiæ in terris adepta est præ cæteris, tantum & in cælis obtinet gloriæ singularis. Vtinam verò tantum veræ lucis aduersariis affulgeat, vt ipsi, positis affectibus, quod multi tùm ex Scripturis, tũ è Patribus copiosè monstrarunt, considerarent: ita profectò cognoscerent: nõ Mariæ modò, sed aliorum etiam Sanctorum animas, quæ sempiterna felicitate fruuntur, vera nobis velut in Christo commembris charitate connecti, assiduam salutis nostræ curam gerere, pia mortalium desideria percipere, nimirùm fulgore diuini vultus cælites omnes irradiante, in quo tanquàm in speculo, res humanas ex alto perspiciant, multò quidem magis & efficacius, quàm in hac vita mortales, communem pro nobis Deum, Deíque gratiam implorantes atque impetrantes facere possint. Etsi enim aliud Sãctorum sit officium, aliud Angelorum, quos constat nobis ministros siue administratorios, vt Paulus vocat, spiritus mitti: tamen vtrique sincera erga nos charitate flagrant, eámque virtutem sibi communem obtinent, vtpotè quæ sicut & ipsa quam habent inferorum mortaliúmque rerum cognitio, ex communi vtrisque beatitudine proficiscitur.

Mariæ non minor facultas quam Angeli contigit ad cognoscẽdas & iuuandas res mortalium.

Serm. 1. de 4 de Virginis Assumt.

Licet Sancti ab Angelis differant, tamen communem habent cum illis charitatem ad iuuandos mortales.

Hebr. 1.

Verùm hæc toties à doctissimis viris disputata, probata, repetita sunt, vt nos frustrà eos pluribus coarguamus, qui solidis tot tantísque argumentis solam peruicaciam, immedicabilem certè morbum opponere solent. Tantùm Germani, præclari certè Patriarchæ Constantinopolitani, dictum ascribam, qui clarissimis fidei oculis Mariam non absentem, sed præsentem aspiciens, vti grauiter, sic etiam opportunè dixisse videtur: Ζῇ σὺ τὸ πνεῦμα Μαρία παντὸς, καὶ ἡ σὰρξ σὺ διαφθορὰν οὐκ ὑπήνεγκεν ἐν τάφῳ, πάντα ἐπισκέπτεις καὶ ἡ ἐπισκοπή σὺ πᾶσι πάντας. ὦ θεὰν οἱ ὀφθαλμοί ἡμῶν κεκράτωται τῷ μὴ βλέπειν σὲ, ἀλλὰ σὺ παναγία τοῖς ἀξίοις σεαυτὴν ἐμφανίζεις· ἡ χὰρ σὰρξ οὐκ ἐμποδίζει τὴν δυνάμει καὶ ἐνεργία τῦ πνέματός σῦ. Latinè sic verti potest oratio: Spiritus tuus (ô Maria) viuit in æternum, & caro tua in sepulchro corruptionem non sustinuit, omnia obseruas, ac contueris, & inspectio tua ad omnes se porrigit. Quãuis autem oculi nostri impediti detineantur, ne te videre queant, tu tamen sanctissima Virgo dignis te ipsam patefacis ac tacitè manifestando insinuas. Caro enim tua spiritus tui virtutem & efficacitatem nihil quicquam remoratur.

Serm. 11. de Virg. Assumt.

Quod si iudicio carnis isti non obcœcarentur, & vitæ gratiæque spiritualis non essent expertes, multò quidem sublimius de Virgine tàm gloriosa sentirent, neque illam adeò cœcam, surdam ac impotentem fingerent, quę neque mortales de cælo aspicere, non vota eorum audire, nec ærumnis electorum affici, nullúque ex parte opem adferre mortalibus, aut quippiam à Deo impetrare posset. Sed antiquum obtinent, qui animales quum sint, de spiritualibus nequeunt rectè iudicare, mortis vmbris nescio quibus semper affixi. Nam vt Christũ etiam ex viuo mortuum faciant, plerique ipsum viuo corpore & sanguine spoliant in sacrosancta Eucharistia. Ecclesiam verò nescio quod cadauer, veritatis spiritu iampridem vacuum, & in densis errorum tenebris tot ætatibus quasi sepultum effingunt, ac Sanctos demùm omnes, qui cum Christo in cælis coniunctissimè beatissimèque degũt, mortuos magis quàm viuos appellare atque constituere D solent. Sinamus vero cœcos istos cum cœcorum duce Caluino densis adhærere tenebris, quas in Iudæis ac Mahometanis ab omni Christiana pietate remotis vtcunque dissimulare possemus, in hominibus autem Euangelicis cum impiis tàm crasse philosophantibus omninò execrari debemus. Quantò autem & sapientior & religiosior fuit, qui Catholicorum sententiam velut explicans, & supinam istorum ignorantiam verberans, dixit: Oportet vt nobis præsentem esse dicamus, quam præsentem salutamus: & vt totam animæ nostræ trinitatem in eam dirigamus quam tàm deuotissimis precibus exoramus. Agnoscit certè, & diligit diligentes se, & propè est in veritate inuocantibus se, præsertim his quos videt sibi conformes factos in castitate & humilitate.]

Aduersarij iudicio carnis obcœcati, cœcam & surdã Mariam fingere solent.

Quomodo Sectarij circa mortis speculationes hæreant.

1. Cor. 2.

In Se. 1. tractatus super Salue regina apud Bernardum.

Deiparam salutantes de illius præsentia certo statuere debent.

CAPVT DECIMVM.

Depulsio cauillationum & argumentorum, quibus inter alios Nouatores VVigandus, Brentius, Bucerus, Pellicanus, Bullingerus, Marbachius, Iacobus Andreæ & Franciscus Lampertus, Angelicam salutationem oppugnant, vt ab eius vsu reuocent ac deterreant Orthodoxos.

Commune studium est Sectatiorum, salutationis huius vsum reprehendere.

QVi hodie Catholicum nomen profitemur, non solum à Ioanne Caluino, verùm etiam ab aliis aduersariis incusamur, quòd solennem frequentémque morem in Virgine matre salutãda retineamus atque defendamus. Ac longo quidem piæ vetustatis vsu comprobatum est, vt qui Dominicam recitant precationem, Angelicam quoque salutationem, quam isti petulanter arrodũt, statim adiiciant. Etenim postquã diuina institutione formati, sed per Christum adoptionis esse filios declararunt, & quæ ad bona comparanda maláque depellenda pertinent, à Patre suo cælesti precati sunt, ad sacro sanctam illius Virginis memoriam libenter descendunt, quæ ipsis & mundo peperit Redẽptorem, & humanæ salutis in Christo iecit quodãmodo fundamenta. Etenim non satis est precari, nisi & eum per quem imperret, precator obseruet, hoc est, vt Patrem oret in Christi nomine, sicut Christus ipse postulat hac addita promissione: Amen amen dico vobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Cùm verò salutationem Angelicam recitamus statim Christus benedictus ille Mariæ filius, omnísque gratiæ & eorum quæ peti accipique possunt perennis fons, sese nobis offert, nostrámque tùm ad orandum, tum ad obtinendum fiduciam auget vehementer. Deinde cum Dominica precatione hanc salutationem coniungimus, vt eo magis admoneamur, quemadmodum in lapsu humani generis sexus vterque concurrit, & communis mortalium perditio ex Adam & Eua profluxit, ita virum & mulierem vt salus restituatur humana diuinitus constitui atque adhiberi oportere. Adhæc quoniam per Christum redempti summas & perpetuas Redemptori suo agere gratias debent, præsertim pro amplissimo incarnationis Dominicæ Sacramento, in quo Deus plebem suam benignissimè visitauit, commodè gratitudinem nostram hac salutatione testamur, nec Mariam solùm, sed & Deum ipsum tanti beneficij authorem celebramus, qui sanctissimam Virginem omnium cælestium donorum munere cumulauit, eámque perditis nobis alteram Euam, hoc est, vitæ parentem donauit: hinc Virgini matri singularem quoque felicitatem ex animo gratulamur. Succedit deinde precatio siue inuocatio: Sancta Maria mater Dei, ora pro nobis peccatoribus. Ita enim sanctæ Dei Ecclesiæ visum est, cum superiore gratiarum actione preces coniungere ac inuocationem, qua piè atque suppliciter ad matrem Dei sanctissimam confugeremus, rati per illam sæpè multos criminibus obrutos, Deo summo conciliari, eáque bona consequi, quæ tùm ad hanc, tùm ad æternam vitam necessaria summatim in Dominica precatione petuntur. Atque in hunc ferè modum [a] Catechismus Romanus docet, verbis etiã luculentis adiungens: Nos exules filij Euæ, qui hanc lachrymarum vallem incolimus, assiduè misericordiæ matrem, ac fidelis populi aduocatã inuocare debemus, vt oret pro nobis peccatoribus, ab eáque hac prece opem & auxilium implorare, cuius & præstãtissima merita apud Deum esse, & summam voluntatẽ iuuandi humanũ genus, nemo nisi impiè & nefariè dubitare potest.]

Cur vsu receptũ sit, vt Dominicam orationem recitantes, Angelicam etiã salutationem adiungant.

Verum hæc Catholica sentẽtia si vllos alios, certè Vigilãtianos, VVicleuistas, VValdenses, horũmque doctorum discipulos nouos, maiorem in modum offendit, quantumuis cũ veterum & sanctissimorum Patrum testimoniis egregiè quadret, sicut ex professo posteà conuincemus. Stant enim pro nobis, & Mariam reuerenter salutant ac inuocant [b] Athanasius Magnus, [c] Gregorius Nazianzenus, [d] Ioãnes Chrysostomus, [e] Ephrem Diaconus, [f] Ambrosius Mediolanensis, [g] Augustinus Hipponensis, nunquàm satis laudata ac toti orbi cõspicua Ecclesiæ lumina, quibus [h] Fulgentium, [i] Damascenum, [k] Anselmum, Bernardum multósque alios alibi commemorandos Ecclesiæ Doctores volumus esse annumeratos. Ac nos quidem cum talibus tãtisque Patribus malumus errare, quàm cum istis religionis aut nouæ, aut damnatæ professoribus benè sapere, vbi de cultu Virginis agitur. Habeant interim ac iactent suam isti pietatem atque prudentiã, qui Euãgelici esse non possunt, nisi Sanctis aliis, ac in primis Deiparæ nullum cultum, venerationẽ nullam, priuatim publicéque deferant, nisi cælites omnes meritis, precibus, patrociniis spolient, nisi demùm nouam fidei regulam condant, atq; definiant nimirum Sanctos Deo in cælis coniunctissimos, nobísq; addictissimos longè minus, quã viuos in terra mortales pro fratribus efficere ac impetrare posse. Sed ne aliena intempestiuè commisceamus, rem nostrã, hoc est, Angelicam salutationem ab Ecclesiæ hostibus oppugnatam, & minore in precio apud multos nunquàm habitam, recta persequamur.

a De vnione in genere cap. 6.
b In Eunom. de sanctis Deipara.
c In tropol. Christi pueros.
d In Iuan. Iuuentum de laudibus Deipara.
e In sermone 2. ad Mis. præteritum.
f Serm. de Sanctis, & lib. medit. cap. 14.
g In Serm. de laud. Virg.
h In sermone de Annunc. Mariæ.
i Lib. de excellent. Virginis cap. 12.
k Serm. 4. in Assumptione Virginis cap. 1. & 2. de Bis. Virg.

VVIGANDVS inter Stoicos Lutheranos non infimus, sicut & [l] Iacobus Andreas inter Vbiquetarios modò primus, mandatum à nobis diuinum exigunt, quo probemus, credentes omnes ad Mariam salutandam impelli. Sic enim istis libet, vt Ecclesiæ vel consuetudini vel authoritati nihil tribuant, ad solas Scripturas, quarum etiam sensum sibi solis vendicant, omnia reuocare. Quasi verò Augustino sint sapientiores, à quo graui ssimè dicitur, in re dubia ad fidei certitudinem valere Ecclesiæ authoritatem. Qui præteràa legem hanc tradidit: Multa sunt facienda non iubente lege, sed libera charitate: & ea sunt in nostris officiis gratiora, quæ quum liceret nobis etiam non impendere, tamen causa dilectionis impendimus.] Qua ratione priscos illos valdéque laudatos homines Abel, Noe, Abraham, Iob, qui ad altare summo Deo sacrificarunt, defendimus,

VVigandus Smalcaldicus mandatũ Dei ad Virginem salutandam exigunt.

l In Serm. 10. de sanctis. Adhuc. Melchior. Li. de adulterinis coniug. cap. 14. Gen. 8. & 22.

Gratiora semper Deo sunt, quæ sponte & iniussu facimus.

mus, & Magdalenam Christi pedes & caput vngentem, ac egenam viduam in gazophylacium bona sua omnia conferentem, sed & Niniuitas vehementis pœnitentiæ indicia declarantes probamus, tametsi hæc pia illorum facta è nullo expresso Dei mandato pendérent. Deinde quàm multa, quæso, Sectarij nullo Dei vrgente præcepto sibi permittunt, ac permissa volunt, vtpote pueros tingere, certas ferias obseruare, quibusdam ceremoniis ornare Sacramenta, nouos ritus inducere, veteres abrogare, multáque alia in sacris & templis constituere, ac subinde variare, non vt Dei verbo, sed vt suo arbitrio, & insano sæpe cerebro satisfaciãt? Et non licebit sed prorsus interdictum erit Catholicis, vt in plerisque matrem & magistram sequantur Ecclesiam, quam Christus serio audiendam esse præcepit, & è cuius præscripto, sensu atque consensu tam multa & salutaria quæ scripta non sunt, Christianus orbis tot seculis obseruauit? Postremo si veteris Ecclesiæ institutum, quo Mariam salutare docemur, pergent calumniari suæ Sectæ Doctores & Collegas, qui nobiscum faciunt, & receptum Ecclesiæ morem, vt diximus, defendunt, simul ab illis condemnari necesse est.

Sine Dei mãdato multarum laude facta esse leguntur.

Nouatores sibi licere multa volunt, non alii, sine mãdato Dei.

Matth. 18.

IDEM vero VVigandus, ne à duce Caluino discedat, etiam hoc obiicit, Gabrielis officium & factum esse singulare in Virgine salutanda, ac eius exemplum ad alios non pertinere. Habet certe Angelus iniunctum sibi munus propriæ legationis, vt non modo salutet Virginem, sed etiam de futuro eam instruat mysterio. Vtrunque sedulo præstitit, non modo eximium præconem & lætum nũcium, sed fidum etiam admonitorem, siue vt quidam appellant, Pædagogum Mariæ exhibens. Atque hoc quidem officium ille sibi retinet singulare, qui præterea nobis & Ecclesiæ seruiens, suo præludit exẽplo, tacitéque monet, quod ad eiusdem Virginis salutationem pij erant porro non sine diuino Spiritu dicturi atque facturi, totque iam seculis cum laude ab illis dictum & factum esse constat. Nihil itaque prohibet, etiamsi Gabriel in hac salutatione habuit aliquid sibi proprium & peculiare, quum primus ad Virginem cælitus demissus fuit, nobis tamen hoc cum illo esse commune, vt quum ad Virginem salutandam accedimus, haud sine admiratione & reuerentia peculiaria Dei dona in ea ipsa contemplemur, & contemplando tali matri præ cæteris gratulemur, nósque illi gratos & deuotos exhibeamus. Id vero vt faciamus, tanto magis haud dubie probat Gabriel, quanto perfectius intelligit, ad salutandam atque laudandam Virginem nunc nobis potiores atque ditiores causas suppeditari. Etenim non in Nazaræno cubiculo latitantem, paucísque notam & obscuram Virginem quærimus, sed in amplissimo cæli palatio regnantem, atque vt nullam aliam, vere sublimem, totóque orbi celebratam Dominam nobis præsentem apertis veræ fidei oculis contemplamur. Neque vero eandem humanis calamitatibus ac pœnis, quas in carne multas grauésque pertulit obnoxiam, sed ab omnibus corporis vitæque huius ærũnis remotam spectamus, ipsãmque ad felicissimum cælestis vitæ statum perductam, & Angelicis prælatam choris suspicimus atque veneramur. Rursus non suademus, non expectamus, quemadmodum Gabriel fecit, vt Maria diuinum consilium amplectatur, & venturo Emanueli & animum & corpus paratum offerat, séque simul & matrem & Virginem futuram credat, sed in eo perfecte beatam ducimus, & salutando confirmamus, quoniam Angeli verbis credidit, diuino nutui paruit, de Spiritu sancto cõcepit, & casta pepererit mundi Redemptorem. Igitur, quæ laudes salutatione Angelica continentur, tanto nũc in Mariam rectius pleniùsque conferunt, quanto illa plus veræ virtutis, dignitatis & gloriæ obtinet, quantóque sublimiorem cælestis vitæ statum, qui omnem mentis humanæ captum excedit, iampridem consecuta est. In quem sensum dixit Eusebius Emissenus: Quum gratia plena sit Maria, priusquam concipiat, post conceptionem quanta Dei abundauit gratia quis cogitare potest?] Sic enim & nos profitemur, sic Virginem salutamus, certo persuasi, quicquid gratiæ in Maria primum laudauit Gabriel, id non solum post conceptionem Verbi in matris vtero, sed post Virginis etiam in cælos assumtionem ingentes accepisse profectus, & longe perfectiorem habere sensum, & in illam, à quocumque demum salutetur, pulcherrime quadrare. Quando enim illa sic in terris vnquã plena fuit gratia, sicut hoc tempore, quo post peractum diuinæ dispensationis mysterium & gratiæ & gloriæ bonis in cælo sempiternis affluit? Quando magis cum illa Dominus præterquàm eo loco, vbi sine impedimentis, quæ mortales à vita cælesti remorantur, diuini vultus gloria perfruitur, & cum regnante filio coniunctissime viuit? Quando autem rectius ac plenius inter mulieres benedicta, nisi cùm perfecta & exhibita sunt illi, quæ matri suæ Filius & munera & præmia præparauit, donauit, impendit? Et adhuc nobis cantillabit VVigandus dicétque Sectarius, salutationem haud sine piaculo recitari posse, vel à Gabriele quidem vetitum esse, ne matrem Domini ad immensum illum beatitudinis gradum euectam, velut cæli Reginam suspiciamus, & suspiciendo compellemus, & demum compellando dicamus: Aue gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui?

De munere singulari quod Gabrielis iniunctum ad Virginem salutandam.

Reçtè Mariã salutamus, liceat nobis cum Gabriele non fit omnia communia.

Salutãdo Virginẽ quomodo tam aliter consideremus quã Gabriel.

In Euangel.

Missus est Angelus.

Nunc rectè salutari Virginẽ Angelicis verbis, non minus, quã olim à Gabriele factam est.

VBI ALIVD & grauius telum in nos intentat VVigandus, haud sine impetu quodam, si non furore, in hæc verba prorumpens: *Qui Maria hac salutatione compellant, in crimen superstitionis incurrunt, quia contra Dei verbum ex creatura efficiunt Deam, & Mariæ diuinitatem adscribunt.* Grauis hæc quidem & seuera censura est, qua vnus homuncio & nupernatus Lutheri discipulus tot piorum millia sine omni candore perstringit, atque in vniuersum idololatriæ condemnat. Ego vero demiror, Doctorem Euangelicum in primo Dei præcepto tum intelligendo, tum interpretando tantopere hallucinari, vt ex eo nos ac vniuersam Ecclesiam execrandæ damnet idololatriæ. An enim quisquam Catholicus ex Maria facit idolum? sicut non modo VVigandus, sed & [a] Caluinus & [b] Pomeranus nobis audent imputare, perinde atque Virginẽ super ipsum Christum efferamus, & supremi loco numinis habeamus, quemadmodum etiam falso nobis [c] Bullingerus affingit. Adeo illos non pudet Satanæ partes sibi sumere, dum aperte calumniantur & falso fratres accusant, eáque maledicta euomunt, quæ mala mens ira, odio, inuidiáque flagrans suggerit, nimirum vt hoc modo suam effrenem in proscindenda

Quam gratuitò damnẽtur Virginem salutantes.

Refutatio cẽsuræ VVigandi tam atrociter damnãtis Catholicos, ob vsum Angelicæ salutationis.

a In Postill. de fest. Annũc. Mariæ.
b In ca. 44. Hieremiæ Prophetæ.
c In cap. 2. Ioannis.

Ecclesia & obscurãda Virgine libidinem expleant. Inauditum est Catholicis, Mariam pro Dea colendam, aut honorem diuinumin illam transferendum esse. Hunc enim cultũ, quem Græci λατρείαν appellant, & [a] Augustinus seruitutem proprie diuinitati debitam interpretatur, nec cælestibus spiritibus, nec terrenis hominibus, nec alicui creaturæ, nec ipsi omnium creaturarum beatissimæ Matri suæ Creator largitus est. Sic enim [b] Petrus Cluniacensis, quem Bernardus prædicat, non suo tantum, sed & totius Ecclesiæ Catholicæ quam defendit, nomine publice confitetur. Damnat igitur Ecclesia Collyridianos Mariam pro Dea colentes, & quotquot olim fœminæ Virgini matri nefarie sacrificarunt, illámque loco numinis adorandum esse putarunt, sicut Epiphanius annotauit. At vide interim nouam istorum sapientiam, qui dum Catholicis, imo sanctissimos Patres ob inuocatam Virginem superstitionis, adeóque idololatriæ audent insimulare, Cõstantinũ Copronymũ pro pio & religioso principe coguntur agnoscere atq; prædicare. Copronymum, inquã, qui tũ in religione, tum in vitã ac moribus, omnium veterũ iudicio impurissimus, & Satanæ organũ lectissimũ fuit. Is enim non modo Mariæ cultum in Ecclesia receptum improbauit, sed hanc Legem etiam publice promulgauit: *Ne Mariæ quidem intercessionem quisquam petat, neque enim iuuare illa quenquam potest*, sicut Suidas & Paulus Diaconus memoriæ prodiderunt.

Mariam pro Dea colere & adorare nefas in Ecclesia

a Lib. 8. cap. 27. & lib. 22. c. 10. de ciuitate Dei.

b Li. contra Petro brussianos ca. de veneratione S. Crucis.

Hæresi. 79. contra Collyridianos.

Constant Copronymi decretum impium.

E A N T igitur Nouatores, & hunc scelestissimum principem, si velint, æmulentur, habeántque patronum, vt ne sit illis quicquam cum Mariæ inuocatione commune. Fingant præterea, totam Christi Ecclesiam tam diu in tenebris iacuisse, & idololatriæ sordibus immersam fuisse somnient, quandiu sonuerunt hæ voces: Sancta Maria mater Dei ora pro nobis peccatoribus. Atq; hoc est scilicet, si nouis & cœcis Catechistis credimus, primũ Dei præceptum violare, Christũ abnegare, ex Maria numen cõstituere, & creatori demũ creaturã exequare. Cur ita rogas? Quoniã Mariæ inuocatio, vt dicunt, cum Dei verbo pugnat, & est idololatrica. Sed probandum hoc erat inprimis, quam nos inuocationem Mariæ & Sanctis deferimus, ac olim detulit Ecclesia, cum excellenti cultu, qui soli naturæ diuinæ cõpetit, impie coniungi atque commisceri. Quam inuocationem (nec enim Dei solum, sed & hominum, licet defunctorum, inuocationem Augustinus agnoscit ac statuit) haudquaquam idololatricam esse, multi e nostris sæpe ac solide demonstrarunt. Tum Sectariorum antesignanus Lutherus non repugnat, quo minus pro veteri more Sanctos inuocemus, si tamẽ ita sensit, quemadmodum scripto testatus est. Scripsit autem in hunc modum: *De intercessione diuorum cum tota Christianorum Ecclesia sentio & iudico., pios sanctos à nobis esse honorandos & inuocandos. Quis enim potest contradicere his, quæ adhuc hodierna die mirabiliter & visibiliter apud Dinorum corpora & sepulchra operatur Deus? Hoc tamen fateor me dixisse, non esse Christiani hominis, dinorum suffragia magis pro temporalibus quam spiritualibus rebus & commodis inuocare.* Et paulo post: *Proinde sic inuocandi sunt, vt Deus per illos inuocetur, sicut in Psalmo 131. legimus: Memento Domine David & omnis mansuetudinis eius. Sic sanctus Moyses in precationibus suis adfert Deo Abraham, Isaac, Iacob, quemadmodum & Ecclesia hæc omnia*

Spernendi ad uersarij, dum negant Sanctorum inuocationem.

Lib. 1. locution. de Genesi c. 200.

In purgatione quorundã articulorum

Lutherus inuocationem Sanctorũ confirmat ab authoritate Ecclesiæ, à miraculis, & exemplis, quæ in Scripturis extant.

A suo exemplo pulchre docet. Tum in Postilla, quæ germanum Lutheri spiritum cum arrogantia maledicentiáque summa coniunctum egregie prodit, hæc eius verba leguntur: *Ad hoc sanctis vteris, ad quod proximo tuo. Quemadmodum enim proximo dicis, Ora pro me Deum, ita de illis dicere potes, D. Petre ora pro me, Non peccas, si eis vt pro te orent, instes.* Ac alibi rursus Maria loquitur: *Pro deprecatrice eam libenter habebimus, vt & alios sanctos.* Atque iterum vt se Vigilantianum non esse commonstret, ingenue scribit ad Gregorium Spalatinum: *Non fuit mens mea vnquam, veneratione Sanctorum esse superstiti ofam: neque inuocationes vitiosas pro causis vel corporalissimis. Hoc enim sapiunt Hæretici nostri Pichardi & Bohemi.* Eodem modo sese purgat, quum pugnat contra Louanienses: *Non negaui vnquam, inquit, nos meritis & precibus Sanctorum quantumlibet imperfectis iuuari, quod subdole mihi inuerere conantur miseri homines.* Tam crebro ac serio agit Lutherus, vt communem Ecclesiæ doctrinam de Sanctis inuocandis non abiicere, sed potius approbare videatur. Et qui Lutherum, licet non per omnia, secutus est Bucerus, ingenuam hanc confessionem edidit: *Intellexerunt sancti Patres, etiam Dinos, qui iam apud Christum viuunt, pro nobis intercedere, & hoc pacto intercessionem meritaque eorum respici à Deo orauerunt.* Sed neque Camerarius ab hac Sanctorum inuocatione alienus est, quam nisi probaret, nunquam ita scriberet: *Pia affectio erga illos & votum communium precum non possit, vt opinor, damnari, quum neque aduersetur doctrinæ veritatis cælestis, & exemplo vetustatis extent.* Quid vero Oecolampadius? *Sancti in cælis, ait, sua charitate flagrantes non desinunt pro nobis intercedere. Quid igitur mali, si hoc petamus fieri, quod credimus Deum velle, etiamsi nihil tale præceperit? Quid mali, si & concedamus patrocinia Sanctorum, modo id circumspecte opportune & modice fiat pro auditorum qualitate? Id quod agit Chrysostomus, & Nazianzenus quoque in laudibus Cypriani: & obseruat hoc ferme omnes Ecclesiæ tam Orientis quam Occidentis.* Ego vero id genus plura, quæ Mariæ inuocationem confirment, ex [c] Buceri & [d] Brentij monumentis possem adferre, in quibus illi Sanctorum inuocationem, si absit superstitio, sic excusant, vt Dei verbo nihil prorsus aduersari comprobent. Quid ergo frontis ac mentis habet Iacobus Andreæ, qui velut imperitus faber, nihilo rectius quàm plerique minorum gentium socij, sine calce & arena, vt dicunt, infirmam constituit machinam, qua constans & insigne salutationis huius opus concutiat atque labefactet? Sic enim dum pueros instituit, argutatur: De hoc salutandi & inuocandi genere nec Maria, nec D E V S præcipit, igitur salutare & inuocare Virginem, vanum atque criminosum est. Omitto reliquas id genus nugas persequi, in quibus aduersarij sunt valde loquaces simúlque petulantes, ne desit scilicet quod in Maria mordeant, vtque suam expleant libidinem in proscindenda fide ac pietate, non dicam muliercularum, quas omnis ætas Mariæ venerandę addictas tulit, sed etiam totius Ecclesiæ Orthodoxæ, quæ suas Mariæ laudes religiose decantat, tantæque Matris honorem frequentibus feriis, & solenni ritu, & bis quotidie adhibito campanæ pulsu vbique fere gentium profitetur. An non Brentij mera & pudenda est calumnia, quod scribit, hanc salutationem à nobis vsurpari ad expianda peccata, & quorundam opinione tantum valere, quantum valet ipsa

Circa Euang. festi de Ioanne Baptist.

In fest. Natiuit. Marie.

Lutherus sæpe Sanctos inuocandos affirmat sicut & quod eius discipuli.

In Epist. ad Spalatinum, Anno. 1511 data.

In responsione ad eosdem nouiloiuanienses.

In c. 8. Epist. ad Rom.

In li. de piis Ecclesiæ precibus.

Buceri pro Sanctorum inuocatione sententia.

Patres quomodo Sictos inuocarint.

Sanctorum inuocatio cur non damnãda iuxta Camerariam & Oecolampadium.

In c. 11. Luc.

In 1. Luc.

In tom. operum 6. Chrisost.

Quomodo Oecolampadius Sanctorum patrocinia confirmet.

2. Par. 3. Psal. 1.

c In Apologia contra Abrincensem Episte.

d In 2. Tom. Operum.

In Serm. 12. circa Catechismum.

Iacobi Andreæ petulantia in Angelicam salutationem.

valet ipsa passio Domini nostri I E S V C H R I S T I, ac toties etiam hanc repeti salutationem, vt præ ea nullus pene loc° dominicæ precationi relictus fuerit? demum à nobis existimari, eam ciuitatem perituram, in qua non singulis diebus hæc salutatio pulsu suo commendetur? Dici hæc quidem ab impudenti Sycophanta possunt, probari vero ab homine modesto & sincero non possunt, quum Catholici omnes, nisi fortasse sint admodum rudes, rem longe aliter habere videant, & audiant, & experiantur. Sed vere dixit Tertullianus: Bonæ res neminem scandalizant, nisi malam mentem: hoc est, quam contendendi studium, & calumniandi libido, & Ecclesiæ odium semel occupauit. Mentior, si ex mille Catholicis vel paucos reperias tàm agrestes ac ineptos, qui eodem modo, vti Brentius effutit, de hac salutatione credant ac sentiant.

Libde velandis Virgin.

Aliorum obiectio contra vsum Rosarium, vt vulgo appellant.

I A M V E R O Bucerus, Pellicanus, Franciscus Lambertus & Bullingerus alia ratione nobis oblatrant, vt si posint, tetræ superstitionis notam his, à quorum sancta societate turpiter descciuerunt, inurant. Accusant igitur, quod hæc salutatio sæpe repetitur à nostris, & inde serta, coronæ, rosaria contexantur. Quod si fiat, nefandam blasphemiam authore Bucero committimus, neque aliud nisi apertissimum Satanæ inuentum & Lucifericum commentum stabilimus, Deóque & electis odiosam, ac omni studio deuitandam adferimus submurmurationem, sicut Franciscus Lambertus ausus est calumniari. Pergant autem isti, prout velint, maledicere, viámque veritatis blasphemare, quemadmodum Petrus Apostolus fore prædixit: sepulchrum enim patens guttur eorum, os plenum maledictione & amaritudine, vt Propheticis verbis vtamur. Quis enim omnino in illis residet Euãgelicus candor? quæ prudentia vel æquitas reliqua esse potest, quum suos auos & atauos, nostrósque vt integerrimos, ita & religiosissimos maiores tam atrociter accusant, tantóque supercilio damnant? Hi sane omni superstitione remota, sine arte & fraude Satanica, diuino spiritu afflati, Euangelicis exemplis confirmati, magnáque religione permoti, Virginem matrem tot seculis pie & laudabiliter salutarunt, & alios itidem salutare docuerunt. Vnde percelebris doctrina, virtute & authoritate Theologus Ioannes Damascenus, alios ad salutationem hanc sæpius recitandam inhortatur, & inter concionãdum prouocat his vocibus auditores: [a] Cum Gabriele Angelorum Antesignano exclamemus, Aue gratia plena, Dominus tecum.] Atque in alia concione: [b] Vere piorum labia Dei genitrici Angeli vocem sine vlla intermissione modulantes, cum exultatione clament, Aue gratia plena, Dominus tecum.] Tum inter Ecclesiastica carmina, quæ multa edidit Damascenus, Deiparam ita compellat, Quod tibi condignum canticum hæc cine nostra proferet imbecillitas, nisi gaudij primum, quodque nos Sacerdos edocuit Gabriel? Aue genitrix virgo & mater innupta. Certe Sergius Hierapolita suis etiam auditoribus illud commendat: Quotquot hic adsumus fideles, cum Gabriele acclamemus Virgini, Aue gratia plena, Dominus tecum.] Atque hoc Sergio vetustior Andreas Cretensis, quem sanctissimum Patriarcham Michael Glysca vocauit, diserte pronuntiat: Omnis lingua choras ducat, & Deiparæ occinat, A V E. Hoc Gabriel prius sumsit exor-

Damascenus & alij veteres excitant homines ad Virginem salutandam.

a In Serm. 2. de dormit.

b. Virginis.

b De Annunt. Virginis.

Iustæ laudes Deiparæ.

Iustæ de Assumptione Virginis.

dium mysterij.] Nec multo post: Et nos quoque rursus oportet hoc tanquàm comparatum ad agendas gratias offerre Reginæ nostri generis. Illi enim post excessum conuenit dicere χαῖρε. Sola enim nobis introducto gaudio, expulit dolorem primæ parentis.] Cum his recte congruunt, quæ in sua cõcione proponit Chrysippus presbyter Hierosolymitanus, quoniam Virginem matrem celebraturus, sic monet auditores. Agite ergo & nos, si munera digna offerre nequimus, pro viribus tamẽ bonam voluntatem adferamus. Mox vero sumamus initium à verbis, quæ Gabriel apud Mariam fecit, Aue gratia plena, Dominus tecum.] Et post multas repititiones, cum frequenter Aue dixisset Virgini, tandem ita concludit: His atque aliis multis huiusmodi cuncti qui Deum gestant, particulatim Mariam alloquuntur.] Quid autem Hesychius presbyter & ipse Hierosolymitanus? an non luculentissime dixit & scripsit: Iure procul dubio omnis grati animi lingua salutat Virginem & Deiparam, ac pro viribus Gabrielem Angelorum principem imitatur?]

In Serm. de S. Maria Deipara.

In hom. 2. de Deipara.

E N T I B I, quomodo vetus ille Catholicorum Spiritus Angelicam salutationem repeti suadet: nouus autem Sectariorum Genius vetat, quodque à Sanctis laudatum est, in crimen peculiare transformat. Deinde suorum magistrorum, vt Lutheri & Spangenbergij testimonio coarguuntur, quoniam hi præsentis salutationis recitationem, vt docuimus, aperte probant atque defendunt. Quod ergo semel recte, & Spiritu Euangelico siue priuatim, siue publice dicitur, cur idem sæpius iteratum cuiquam vitio tribuatur? Iam vero quid magis Euangelicos homines deceat, quàm Euangelicas sonare voces, & piam illorum, sedulitatem comprobare, qui citra hypocrisim verbis Euangelicis libenter ac frequenter vtuntur? Ferunt isti in procis & scurris voces amatorias: admittunt compellationes & salutationes obscœnas, quæ passim in Comicis leguntur, vt nihil dicam de leporibus & salibus, quos vulgo in circulis & popinis permittunt, quósque fortasse & ipsi non solum audiunt, sed etiam inter se facete permiscent. Sed enim fabulari, garrire, ineptire licet: sacra verba sonare & repetere non licet, præsertim apud hos, qui Euangelico nomine præ cæteris gloriantur. Etsi vero fatemur, in hac salutatione, vt ab Angelo recitata est, precationis formulam non extare, tamen vt supra monuimus, Angelum ducem recte hîc sequimur, & eandem salutationem crebro iteramus, primum quidem ad primi Euangelici salutarem memoriam nobis refricandam, in quo Redemptor noster mundo perdito tam læte annunciatur. Deinde ad officium declarandum, quod tantæ Matri cunctorum laudatione dignissimæ, à nobis inde iubetur. Postremo ad opẽ sanctissimæ Virginis implorandam, quæ nobis rite precandi beatéque viuendi gratiã vberiorem apud summum Deum procuret ac impetret.

Iterare licet ac decet Euãgelicam, salutationem.

Euangelicis religio est Mariam salutare non facetias effundere.

Cur Angelicã salutationem recitemus ac iteremus.

Homil. 6. in Luc.

Quæ Brentius circa vsum Angelicæ salutationis adfingat Catholicis.

C V R autem piis exprobrant, tantóque supercilio eos damnant, quibus forte libet certum numerum, certas preces facere, eadémque verba in precando repetere, præsertim si hoc fiat, vt in diuinis de C H R I S T O & Maria mysteriis rectius dirigendis vtiliúsque contemplandis mentem habeant attentiorem? Quindecim de Verbo incarnato Virginéque matre mysteria præcipua recensentur, & c

Sine vitio salutationes Angelicam sæpè nobis iterari.

sacro Euangelico colliguntur: horum sacra est, & piis frequens esse debet meditatio: ea igitur in recitando Rosario adhibetur. An hoc criminis loco ducent? Quibusdam placet quinquagies duntaxat, aliis frequentius Virginem ex more salutare, intermixta dominica precatione. An isthuc nefario sceleri dabunt? Vbi tamen nihil certi præscribit Ecclesia, sed in suo quémque sensu, qui cum aliqua sit pietate coniunctus, sinit abundare, vt qui velit, hoc illóue modo Matrem Domini salutet ac veneretur. Qui maiore iudicio valent, & Euangelicæ historiæ sunt vtcunque periti, vtiliter ita Rosarij pēsum absoluunt, vt secum animo reputent, quæ læta & tristia Christo eiúsque matri in Euangelio legimus potissimum accidisse. Hinc porro & gratulandi & commiserendi occasionem Christianus colligit animus, sēque ad Mariæ imitationem præclarè componit. Hæc enim Virgo est, quæ vt nemo alius, diuina & humana Christi opera intimis animi sensibus percepit, ac præsens fere conspexit omnia, quæ nos ex Euangelio discimus, & iam olim gesta fidei tantum oculis contemplamur. Felix & sapiens illa meditatrix, quę in scrinio sancti pectoris ea, quę & in Christo videbat & audiebat, acuratissime cōseruabat, ac subinde animo ardētissimo post Christum etiam in cælos subductum secum reputabat. Ad huius exemplum ea pietatis exercitatio pertinet, quam nostri maiores in recitādis, vti vocarunt, Rosariis religiose admodū posuerunt. Igitur globulos precatorios, siue calculos benedictos, vti vocant, in vsu habuere, & ad salutandam sæpe Virginem seipsos & alios excitarunt, tati & Deo & Matri gratum offerri munus, quum spirituale velut sertum mysticis contextum floribus, & ex Euangelicis conflatum tum vocibus, tum mysteriis, in fide non ficta apportarent. Rideant isthęc Sectarij, quos iuuat quamuis probata Ecclesiæ instituta, ipsáque Christi veneranda Sacramenta vel flocci pendere, vel subsannare, vel conculcare. At certe quidem res ipsa, quæ cum Euangelicæ veritatis meditatione, & cum Christianæ precationis vsu coniuncta est, non modo iusta reprehensione vacat, sed & sapientum laudatione, & bonorum imitatione digna est. Neque vero de hoc modo agitur, vt in huiusmodi rebus externis vel iustitia, vel fiducia, vel salus animi collocetur, sicut aduersarij calumniantur: sed huc itur, vt inter alia veteris pietatis exercitamenta, quæ veluti per manus nobis tradita accepimus & retinemus, hoc etiam adursus hostes Ecclesiæ tueamur, & in vsum legitimum ad Christi Mariæ gloriam sedulo reuocemus.

Variam piorū esse consuetudinem in hac salutatione se pius recitāda

De ratione & fructu vtiliter versandi circa Rosaria, vt vocant, in laudem Virginis.

Lucæ 2.

De veteri vsu Rosariorum.

Contemnendos esse nouos calumniatores, qui sacra fere omnia derident

Non collocari a piis fiduciam in ritibus externis, quando illis vtuntur.

VBI RVRSVS offendit æmulos, quod ex his qui Mariæ deuoti velint esse cultores, cœtus aut solidítas quædam (vulgo fraternitatem vocant) pie constituatur. Cur autem offenduntur, si in hoc studium pij coēant, sanctámque ineant societatem, nullius quidē lucri aut quæstus, vanæue cupiditate permoti, sed diuini cultus & Marianæ laudis amore ac desiderio inflammati? Deinde cur non ferat, non probet, non sibi gratum ostendat, non spiritualibus præmiis, non sancta liberalitate compenset mater Ecclesia, quicquid pie ac piis filiis in hoc genere instituitur, præsertim vt per hanc occasionem plerique non solum in fide, sed etiam in precatione & charitate piísque operibus magis exercitentur? Atque vtinam permultos habeamus, qui in hanc preclaram societatem dent nomina, & parte saltem ex aliqua compensent, quod alij tam multi siue per socordiam, siue per malitiam in colenda Virgine prætermittunt. Etenim si verum fatebimur, auita fides ac pietas passim iacet proculcata, oratio tum priuata tū publica prope in desuetudinē venit, diuini timoris & amoris vincula quælibet disrupta videntur, ac demum nouarum de fide contentionum & hæresum flammæ sic populares animos incenderunt atque deuastarunt, vt plerique solius fidei & nudi Christianismi professione contenti, non Deū reuereantur, non Christo gratias agant, non Mariam ament, non Superos agnoscant, & vix inferos quidem esse credant. Ac licet multis inter se modis hodie Sectarij de fidei rebus grauissimis cōflictentur, multáque errorum monstra foueant, & ab omni veteri sint pietate remoti, tamen in hoc facile consentiunt atque conspirant omnes, rem vt credant cumprimis egregiam Deóque gratam, & orbi salutarem se facere, si possint mortis Christi memoriam in Messiæ sacrificio abolere, decretos Mariæ & Sanctis honores è medio tollere, omnémq; veteris Ecclesię disciplinā dissoluere & exterminare. Hæc obiter indicasse sat sit, non solū vt putres arbores à retris fructibus rectius agnoscantur, verum etiā vt Catholici in Virgine salutanda magis magísque confirmentur, & neque per apertos, neq; clancularios Ecclesiæ hostes, quibus nūc plena sunt omnia, se à veteri pietate diuelli facile patiātur. Sed enim quidem hac salutatione solent abuti. Quid vero isthuc noui, vt rebus optimis, ac sacris etiam diuinísque literis pessimi abutātur? Ineptiūt prorsus, quibus tantopere placet argumentandi ratio à quorundam abusibus deducta, quia zizaniis, vrticis & spinis nec vacauit, nec vacabit vnquam ager Dominicus, quantumuis in eo repurgando & excolendo fidi laborent agricolæ. Nulla domus, nulla religio tam casta & pura vnquam extitit, in quam næui, maculæ, sordes non irreperent, & cuius sinceritatem incuria hominum, & diuturnitas temporū non aliqua ex parte vitiaret. Nam & apostatas ex Angelis in cælo factos legimus, & in Christi familia proditorem sacrilegum, multósque dominica reprehensione dignos reperimus. Sed ô præposteros ac ineptos reformatores, qui vt malas fruges auferant, etiam bonas euellunt, & in curandis morbis nullum nisi præcisionis remedium nôrunt, ac demum abusus non corrigūt, sed augent miscéntque nouis & insanis erroribus.

Laudandos & promouēdos bonorum esse cœtus ad Dei ac Mariæ cultum conspirātium.

Optandū est vt multi cum spiritu & ardentem expressō sentiendum.

Omnem veteris pietatem dorem & cultum nobis ponitus in pietatis certitudō.

Pugnare interest Sectarij inquibus conuenientibus.

Ecclesia non quā sine abusibus, quia tamen corripiuntur à Sodalitiis.

CAPVT VNDECIMVM.

Refutatio sententiæ Stephani de Malescot, quomodo veteres vsi sint hac salutatione, & Deiparam non solum imitationis cultu & exemplo honorandam esse: demum variis & præclaris modis à sanctis Patribus Mariam salutari.

STEPHANVS

Bona opinione Stephanus Malescot quomodo veteres vsi sint Angelica salutatione Deipara sua Cantiss.

STEPHANVS de Malescot Belarborensis, qui se Theophilogum vocat, litē in præsenti causa nobis aliam mouet, modis & ipse obsistens omnibus, ne cum Angelo, Aue Maria dicamus. Etsi enim fatetur, morem salutandæ Virginis veteribus Orthodoxis agnitum & vsitatum fuisse, quod alij inficiantur: tamen hoc ita factum videri vult, vt Euangelij quædam esset lectio, ex qua populus veram fidem de Mariæ virginitate & Christi cōceptione in templis confirmare admoneretur, præsertim quo tēpore hæc ipsa fides à Manichæis & Hæreticis aliis non leuiter oppugnabatur. Pulchrum scilicet inuentum Sacramentario doctore dignum, qui nunc primum nobis persuadere conatur, veteres hanc salutationem pro lectione Euangelij habuisse, ac duntaxat ob Hæreticos, vsum eius ad tempus recepisse.

Refutatio dicte opinionis Quomodo veteres hac vsi sint salutatione.

Item de salutatione Angelica. Extra Graecis ex-laiuvē

CVR VERO non profert vel testimonia, vel indicia saltem leuia eruditæ vetustatis, quibus flaccidam coniecturam suam approbet, fidémque nobis faciat de prælecta vel decantata in templis eiusmodi salutatione? Certe non recens est author, sed ante annos fere mille floruit Andreas Patriarcha Hierosolymitanus, qui nulla Hæreticorum ratione habita, commentariū in hanc ipsam salutationē luculentum edidit, atque vt videtur, apud populū eadem est concionatus. In qua concione satis ostendit, sibi non cum Hæreticis, sed cum Catholicis esse negotium, quibus huiº salutationis vsum & fructū explicat, sui nempe seculi cōsuetudinem receptam ostendens. Igitur eandem salutationem diuinæ Scripturæ sententiis multis exornat, & ad Mariæ commendationem singularem applicat, etiamsi hoc præclarum eius studium suggillent mordaces lucísque fugientes Centuriatores. Tum qui hoc ipso Andrea vetustiores & celebriores fuere scriptores Athanasius & Ephrem, hanc salutationem in tanto pretio habuerunt, illam vt suis monumentis & precibus inserere non dubitarint. Ac plura quidem id genus Patrum testimonia, quæ fortassis hic homo nunquam aut legit, aut perpendit, paulo ante citauimus, ac postea in medium adducemus.

Centur. 6. cap. 4.

Qui frequens & solennis olim vsus fuerit Angelicæ salutationis.

QVOD ad veterem Ecclesiam attinet, longe illa prudentior atque cautior profecto fuit, quam vt præsentes Hæreticos per salutationem Angelicam coarguendos conuincendósque putaret. Sciebat vtique sagax vetustas, aperta Scripturæ testimonia non deesse, quæ magis in rem præsentē facerent, & impugnatæ fidei causam contra Hæreticos solidius vindicarent, eáque sapiēter haud dubie à Doctoribus in suggestu tradebātur, ac fortassis etiā publice decantabātur. Cui rei maiorem fidem præbet, quod iam olim, quum antiqua floreret pietas, ad altare sacrificantes, siue sacris operantes hac salutatione passim vterentur, quemadmodum formulæ de re Liturgica Græce conscriptæ non obscure demonstrant. Has vero Iacobus Apostolus, Ioannes Chrysostomus & Basilius Magnus ediderunt, editásque recepit, ac multis porro seculis in vsu habuit Ecclesia Orientalis. Quid vero mirum, salutationē hanc de more, pietatis causa tūc dictam esse, quum solenne ac vsitatum etiam foret, Sanctorum nomina quotidie in sacrificio recitare, & eorūdem apud Deum pro viuis ac mortuis fratribus petere intercessionem? De hoc enim more[a] Cyrillus meminit Hierosolymitanus, sed & [b] Augustinus, eóque vetustior [c] Dionysius Areopagita testatur. Nec erat veteribus inusitatum, vt ostendimus, ad hanc ipsam salutationem alios inhortari.

a In Cateches. 5. mystagog.
b Lib. 20. contra Faustū. Et li. de cura pro mortuis agenda.
c De Eccles. Hierar. ca. 3.

Superiorum epilogus.

QVO CIRCA vt semel finiamus, & libenter & frequenter, si sapimus, Deiparam salutemus nostræque & auitæ pietatis declaremus affectum, vt Euangelico spiritu afflati, & ex hostium maledicētia ad benedictionem quōdammodo inflammati, sæpe multúmque dicamus: Aue Maria gratia plena, Dominus tecum. Gaude, inquam, Virgo sacrosancta, multis Prophetarum promissa oraculis, priscis desiderata Patribus, & magno Dei summi munere nobis exhibita, non morientium, sed reuiuiscentium, imò Dei etiam ac hominis Mater. Gaude nō solum ab omni peccatorum næuo libera, sed & inexplicabili gratia præ Sanctis omnibus plena, vere stella, cælum & terram illustrans. Gaude adeo vnita Deo, vt carnis tuæ substantiam diuinæ naturæ in vna persona copulandā suppeditaueris, ita vt & Deus homo, & homo fieret Deus. Gaude quæ sola incomprehēsibili modo, & summa summi Dei virtute concepisti, gestasti, peperisti, lactasti, educasti dulcissimum Emanuelem. Gaude benedicta inter Virgines, quibus sterilitatis opprobrium abstulisti, & inter mulieres omnes, quibus primā dignitatem à prima muliere corruptam & perditam restituisti: nec minus benedicta inter & supra creaturas omnes, solo Filio ac Deo inferior. Et benedictus fructus ventris tui, in quo tribus terræ & hierarchiæ Angelicæ in æternum benedicuntur atque sanctificantur: fructus inquam, IESVS CHRISTVS, quem tu sola communem cum Deo patre habes filium, & perdito mundo exhibes Redemptorem. Sancta Maria mater Dei, quam Deus in summum prouexit honorem, vt generationes omnes te in primis beatam celebrent, magnóque cum fructu colant, ora pro nobis peccatoribus, vt quem tu Saluatorem pastoribus atque Magis, hoc est, Iudæis & gentibus primum manifestasti, eum nos etiam propitium iudicem habere, & in Regno eius tecum perpetuo gaudere possimus.

Succincta explicatio Angelicę salutationis.

Lucæ. 2. Matth. 2.

NOS VERO in depellendis aduersariorum argumentis finem faciemus, si vanum & illud commentum reiecerimus, quod nobis obiectare solēt, Mariam imitatione morum & exemplo vitæ honorari oportere, ac idcirco factam ab Angelo salutationem, quæ ad laudationem, non ad imitationem faciat, frustra nobis repeti & vsurpari. Hinc dictus ille Stephanus audet dicere, Mariam imitatione morum & vitæ duntaxat honorandam esse. Equidem non negamus, quin & libenter fatemur, Mariam vna cum Sanctis aliis in exemplum nobis proponi: vt quorum triumphos & æternam gloriam suspicimus, præclara etiam facinora imitando exprimamus, eósque duces ad felicitatem præeuntes eadem velut via sequamur. Ex his ducibus erat, qui cæteros Christi milites fidenter exhortans, ac velut signum erigens, dicebat: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Quem sanctæ imitationis cultum, vt Maria rite à mortalibus honoretur, non modo semper laudabilē, sed & imprimis necessarium esse pronunciamus, ne quis fortasse sola Virginis veneratione vel inuocatione contentus, cor-

In sua Catechesi.

Citra controuersiam in exemplum & ad imitationē nobis Mariā, vt sanctos alios proponi *1. Cor. 11.*

rigendæ vitæ curam abiiciat, & contra Mariæ morem & exemplum à præscripta diuinæ legis norma, quæ Christi & Sanctorum imitatores exigit, pudendo studio sese subducat. Præposterum enim & frustraneum prorsus in colendis Sanctis est studium, vbi de sectandis illorum vestigiis & exemplis nulla vel exigua cura suscipitur, quemadmodum [a] Augustinus & [b] Chrysostomus prudenter admonuerunt.

a Serm.1. & 22.de Martyribus.
b Hom.42. in c.42.epistolæ ad Cor.

Mariæ & sanctorum cultus plus à nobis exigit quã imitationem.

VIGISSIM autem & illud testamur, qui cultus & honos Mariæ Sanctísque debetur, non sola imitatione constare ac perfici, sicut suo quidem exemplo Ecclesia tot seculis in Sanctis eorúmque feriis celebrandis luculenter ostendit. Sanctorum enim memoriam celebrat, & inde ab initio celebrauit, non solum ad excitandam in nobis imitationem, verum etiam vt meritis ipsorum consociemur, atque orationibus adiuuemur, quemadmodum [c] Augustinus, [d] Isidorus, [e] Rabanus perspicue docent, ac post [f] Origenem [g] Bernardus quoque confirmat. Hinc illæ solennes, antiquæ, probatæ, quæ adhuc durant in Ecclesia, loquendi formulæ Deum ita precari docent: Vt quorum natalitia colimus, per eorum ad te exempla gradiamur: Vt quos veneramur obsequio, eorum pium iugiter experiamur auxilium: Vt quorum gaudemus meritis, accendamur exemplis. Præsta nobis ex eorum imitatione proficere, & oratione fulciri, per IESVM CHRISTVM Dominum nostrum. A quo Latinorum vsu non dissident Græci, quemadmodem eorum non modo preces quotidianæ sacris è Patribus collectæ, sed etiam Liturgiæ tot seculis recitatæ commonstrant.

c Li.10.contra Faustum ca.21. & lib. 8.de ciuit. Dei cap.27.
d Lib.1.de offic.Eccles. cap.34.
e Lib.2.de instit.cleri. cap.43.
f Hom.3.in diuersos.
g Sermo.in Vigilia Petri & Pauli Apostolorum.

Aduersarios moliti, vnec imitationis cultu Sancti honorentur

VIDEANT interim ac iudicent sapiẽtes, recte ne aduersarij de Sanctis hodie mereantur, quibus vt cultum omnem adimant, imitationis etiam honore eos fraudare, & nos fructu eius spoliare, quicquid tandem fuci prætexant errori, haud obscure nituntur. Exemplo sit Ioannes ille Baptista, quo maior nemo Sanctorum Christi testimonio in orbẽ prodiit, sed qui à nouis doctoribus ita depingitur, populóque commendatur, diserte vt moneant, doctrinam eius, non vitam obseruandam esse. Igitur de imitando illo, quod ad abstinentiam, continentiam, pœnitentiam attinet, nullum sollicitum esse oportere contendunt. Imo vero illorum studium reprehendunt, qui rem familiarem pietatis ergo deserunt, qui paupertatem voluntariam colunt, qui vitam priuatam & austeram pietatis ergo deligunt. hoc est, qui Ioannem Zachariæ filium summumque Prophetam quadantenus imitari in animum suum inducunt, etiamsi ad imitandum illum se sentiant diuinitus excitatos. Atque vt ad nostram Virginem redeam, etsi hanc isti verbis aliquando prædicant & honorant, tamen si propius inspicias, reuera eleuant paruique pendunt, & ab eius imitatione homines auocant, dum fabulantur, decretam illius pudicitiam ne illis quidem, qui legem sacri cœlibatus amplexi sunt, in exemplum esse vertendam, nec virginitatem magis, quam cõiugium Deó placere, hominíque prodesse. Prætermitto alia id genus recensere, quæ nos de Ioannis Baptistæ historia disputantes produximus, simulque planum fecimus, Sanctos ac præclara eorum facinora, vota, decreta, instituta, quæ tot seculis probauit Ecclesia, ab aduersariis odiose conuelli, ac vulgo tãtum non deridenda proponi. Tam pulchre isti, quod à nobis exigunt, præstant, vt Sanctorum imitationem veram proponant, eósque sincero imitationis cultu in Ecclesia vel ipsi prosequantur, vel alios prosequi doceant atque sinant.

Quomodo nunc honorẽt Ioannem Baptistam nouatores, præsertim cultu imitationis.

Matth.11.

Multa in sanctis admiranda potius quã imitanda esse.

SCIMVS autem, ac ingenue profitemur, multa in Sanctis admiratione potius digna, quam ad imitationem trahenda reperiri, & res ipsa docet, rara quædam Dei dona, quæ in electis illis Spiritus sancti organis iure laudantur, omni omnium hominũ ordini minime congruere, neque præterea vocationes varias misceri oportere. Quocirca seuerum Ioannis Baptistæ vitam magistratibus, perpetuam Mariæ castitatem coniugibus, Apostolicam rerum omnium abdicationem ciuibus & mercatoribus imitandam proponi, aut præstandam iniungi, quis demum obsecro, nisi stolidus, aut doceat, aut probet? Reprehendimus autem in aduersariis, quod Sanctos nõnullos, vt Gregorium, Christophorum, Catharinam, Barbaram, de quibus nihil ipsi forte legerunt, pro meris Chimeris deputãt, & in rerum natura nunquam extitisse, nunc primum impie fabulantur. Reprehendimus, quod præclare & diuine ab illis facta, quæ naturæ nostræ captum excedunt, carnis iudicio metiuntur, atque tam leuiter inficiantur, & stulte cõtemnunt. Reprehendimus, quod quum alibi, tum in Sanctis bonorum operũ doctrinam mala fide tractant, obscurant atque deprauant. Reprehendimus, quod Sanctorum opera quantumuis Ecclesiæ calculo comprobata, ipsi pro nævis, corruptelis & lapsibus sæpe ducunt, nonnũquam superstitioni, vel hypocrisi deputant, eáque vanissime insectãtur, quoniã Dei verbo & præcepto expresso, vt dicunt, caruerint. Reprehendimus, quod simul communes, vt sic loquar, & peculiares virtutes, quas velut lumina in Sanctis Deus voluit elucere tenebriones isti si non extinguere, at certe multum offuscare & imminuere, nec raro suspectas omnibus reddere sine vllo candore conantur. Reprehendimus demum, quod multis ad socordiam aperire fenestram solent, ne facile modo quisquam ad heroicas Sanctorum virtutes aspiret, néue ad meliora charismata cum Sanctis æmulanda, vel ob meritum, vel ob præmium sese aliósue excitet atque cohortetur.

Quibus in rebus aduersarij reprehendũtur, quã ægre de cultu & imitatione Sanctorum.

Mariæ cultũ plurĩbus in rebus quam in sola eius imitatione consistere.

VERVM vt à nostra Virgine non longius discedamus, constãs doctorũ hucusque fuit & est sententia, illam non solum in vita & moribus imitandam, sed & egregiis laudibus, publicisque honoribus afficiendam esse. Vnde nec Erasmum fateri puduit, sanctissimæ Virginis cultum quatuor in rebus potissimum consistere, in laudibus, in honoribus, in inuocatione & in imitatione. Tum vetus author Sophronius, vt inter venerationis & imitationis Marianæ cultum distingueret, in hunc modũ scribit: Quoniam hæc est hortus conclusus, fons signatus, puteus aquarum viuentium, ad quam nulli potuerunt doli irrumpere, nec præualebit fraus inimici, sed permanebit sancta mente & corpore, multis donorum priuilegiis sublimata: idcirco hanc imitamini moribus, sequimini castitate, huius implorate auxilium.] Agnouit & Bernardus, nec solum venerandam, nec solum imitandam esse Mariam, ac propterea dixit: Veneramini coniuges in carne incorruptibili integritatem: miramini etiam vos sacræ Virgines in virgine fœcunditatem, imitamini

In concione quam adiunxit Liturgiæ Lauretanæ.
Serm.de Assum. Mariæ Virgin.
Patres inter veneratione & imitatione Virginis apte distinguũt.
Homil.1.de B.Virgine.
Homil. 2.de Maria virg.

tamini omnes homines Dei matris humilitatem.] Ac alibi dilucidius, quũ de Maria inuocãdã nõ pauca dixisset, hoc etiam adiecit: Nõ recedat ab ore, nõ recedat à corde: & vt impetres eius orationis suffragium, non deseras cõuersationis exemplum. Ipsam sequens non deuias: ipsam rogans non desperas: ipsam cogitãs non erras. Ipsa tenente nõ corruis: ipsa protegente non metuis: ipsa duce non fatigaris: ipsa propitia peruenis.] Tam sapiẽter monet Bernardus semperque docuit Ecclesia, Mariæ sola inuocatione nobis non esse nitendum, sed & imitandi studium, quoad eius fieri potest, ad benè beateque viuẽdum à singulis adiungi oportere. Vnde mulier Euangelica, quæ Mariam peculiariter extollebat, hoc à Christo responsum tulit, eos demum beatos esse, qui simul Dei verbum audirent & custodirẽt, Mariæ scilicet prædicatæ moribus & vestigiis adhærentes. Hoc enim est dicere: & mater mea quam appellatis felicem, inde felix, quia verbum Dei custodit, vt Augustini verbis vtamur.

Non veneranda solum, sed & imitando Mariam, feliciores ẽdimur.

Luc.11.

Tractat.10. in Iocũ. Euãd.

Testimonium Sedulij & Nazianzeni de salutata & inuocata Maria.

IAM verò Patres quum de Maria tractant, de hac eius imitatione nullam sæpè faciunt mentionẽ, sed duntaxat in eius vel inuocatione, vel laudatione versantur, vt sequentes veterum sententiæ cõmonstrabunt. Illustris Poëta Sedulius, qui ante annos mille notus etiam Hieronymo floruit, Virginem Matrem hoc Carmine prædicat atque salutat:

Lib. 2. Carminum.

Salue sancta parens, enixa puerpera regem,
Qui cælum terramque tenet per sæcula, cuius
Numen & æterno complectens omnia gyro,
Imperium sine fine manet, quæ ventre beato
Gaudia Matris habens, cum virginitatis honore,
Nec primam similem visa es, nec habere sequentem,
Sola sine exemplo placuisti fœmina Christo.

In Tragœdia Christus patiens.

TVM Gregorius Nazianzenus, qui Theologi nomen promeruit, ac Græcis irrefutabilis Doctor est, in suis Poëmatis sic Domini Matrem affatur:

O filia cælestis & interius gloriosa,
O magnis choris astistens regnatoris
Cantoribus, & si te corpus & terra continet,
Huc ades, & fare verbum: ego vero ante te
Stabo, quippe enim mihi diuino munere
Venisti.]

QVID isthæc quæso, aliud sibi volunt, nisi quod vir tantus Mariam allocuturus, seipsum prorsus deiicit, & venerabundus tantæ Reginæ ambit gratiam, quam apud Deum valere, & mortalibus prodesse posse, certo credebat? Nec solum Gregorius, sed & Sedulius nos admonet, Mariam etiam sepposito, sed non contempto imitationis cultu ritè laudari, adeoque inuocari mortalibus. His adiungam Cyrillum Alexandrinum, coram grauissimo Patrũ cœtu, & in Ephesino templo Deiparæ dicato dissertentem, quam & præclaris epithetis additis reuerenter ita compellat: Salue sancta & arcana Trinitas, quæ nos omnes ad hanc Deiparæ Mariæ celebritatem conuocasti. Salue & tu quoque Dei genitrix Maria eximium vniuersi terrarum orbis decus & ornamentum. Tu lampas inextinguibilis, tu virginitatis corona, tu rectæ fidei sceptrum ac norma, tu templum inuiolatum, tu eius sedes, qui nullo capitur loco. Tu Virgo & Mater, per te benedictus qui venit in nomine Domini, in Euangeliis appellatur. Salue quæ incomprehensibilem in sancto virginali vtero cõprehendisti. Salue per quam & sancta Trinitas sanctificatur, & veneranda crux colitur, & in vniuerso terrarum orbe adoratur. Per te cælũ exultat, per te Angeli & Archangeli lætantur, per te dæmones fugantur, per te diabolus tentator è cælo decidit, per te prolapsum plasma siue figmentum in cælum recipitur. Per te vniuersa creatura idololatriæ vanitate occupata, ad veritatis cognitionem deducta est. Per te sacrum Baptisma & oleum exultationis obtingunt credentibus. Per te in vniuerso mundo fundatur Ecclesiæ. Per te gentes & infideles ad pœnitentiam adducuntur. Et quid multis moror? Per te vnigenitus Dei Filius iis, qui in tenebris & vmbra mortis sedebant, tanquam lux vera resplenduit. Per te Prophetæ futura prædixerunt. Per te Apostoli salutem gentibus prædicarunt, per te mortui resuscitantur, per te Reges sancta Trinitate duce regnant. Et quis adeo valet eloquentia, qui Mariam plurimum laudatam Matrem & Virginem (stupendum rei miraculum) pro dignitate celebrare & deprædicare possit?] Ac scio isthęc pręconia morosis aduersariis non placitura, quæ tamen Theologus ille sapientissimus simul & religiosissimus ad Mariam ornandam coram doctissimis Patribus, & sacro in loco confidenter exposuit, nihil veritus eiusmodi momos, qui sua verba laudatoria improbè calumniarentur. Similis autem Damasceni est oratio, Mariam hoc modo salutantis atque prædicantis: Salue decus omnium honorificentissimum. Salue ô Deipara ac Verbi mater. Tu enim paradisi claustrum nobis aperuisti, tu aditum nobis ad cælum patefecisti: tu Filio ac Deo familiares nos reddidisti.] Ac alibi orationem iterum habens de Deipara, Saluto, inquit, te Maria, dulcissimum Annæ pignus, ac eandem orationem verbis Angelicæ salutationis apertè concludit. Quod salutandi genus atque officium Damasceno vsitatum & familiare fuisse, carmina eius Ecclesiastica comprobant, ex quibus vnum saltem adscribam: Salue fons perennis fluenti. Salue Paradisi delitiæ. Salue turris fidelium. Salue intemerata, omnium lætitia. Salue tu per quam nobis exortus est laudabilis Patrum Deus atque superglorioſus.]

Hom.6. contra Nestorium dicta.

Matth.21.

In ovat.de dormitione Virgin.

Ora.1.de Natiuit.Mariæ.

Chrysippus Mariã egregiè salutat, & salutare docet.

Extat Chrysippi presbyteri Hierosolymitani oratio nõ ita pridẽ Latinè versa, quę de Maria pręclarè disserit, arq; ad Angelicã salutationem recitandam hortatur, his etiã verbis prima eius verba declarans: Aue semper. Aue gratia plena. Aue quęvuluã ãdepta es pręter naturã, vel ipsis cęlis latiorem: quãdoquidẽ per hanc comprehendisti eum, quem ne cęli quidẽ capiunt. Aue fons lucis omnẽ hominẽ illuminantis. Aue solis ortus, qui nullũ ferreporest occasum. Aue armarium vitę. Aue, quę es hortus Patris. Aue, quæ es pratũ totius fragrantię sancti Spiritus. Aue radix omnium bonorũ. Aue specimẽ gemmæ omne pretium excedentis. Aue vitis vuas pulchras producẽs. Aue nubes pluuię potum animis Sanctorũ exhibẽtis. Aue quę es puteus semper viuentis aquę. Aue quæ es rubus ardens igne spirituali, nusquam tamẽ adureris. Aue porta clausa, soli Regi aperta. Aue mõs, vnde lapis angularis abscissus est sine manibus. His enim atque aliis multis huiusmodi cuncti qui Deũ gestant, particulatim eam alloquuntur.] Quæ postrema verba non obscure commonstrant, multorum frequentem tum fuisse consuetudinem vt in salutãda & celebranda Virgine versarẽtur. Quid autem Methodius? qui superiores Græciæ doctores nõ ætate solũ, sed & splẽdore martyrij & celebritate

In sermo. de S.Mariæ Deipara.

Ioann.1.

Cant.4.5.

Exodi.3.
Ezech.44.
Daniel.2.

nominis facilè superauit? Salutauit & ille profecto Virginem Matrem, ac nos etiam docuit hoc modo salutare: χαῖρε εἰς ἀεὶ ἡ ἀλάλητος ἡμῶν χαρὰ παρθένε μαρία, ὅτι σε πάλιν ἀνατρέχομεν. Σὺ τῆς ἑορτῆς ἡμῶν ἀρχή, σὺ μεσότης σὺ τέλος. ὁ πολύτιμος μαργαρίτης τῆς βασιλείας. τὸ ὄντως ὕδωρ τῆς πάσης ἁγιαστείας. τὸ ἔμψυχον θυσιαθήκη τοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς. χαῖρε ἀγάπης θεοῦ θησαυρέ. χαῖρε φιλανθρωπίας οἰκονόμε πηγή, χαῖρε πνεύματος ἁγίου κατάσκιον ὄρος. ἤπραυας γλυκὺ ὕδωρ γεννήτορ φωτὸς ἡλιακοῦ πυρσοῖς ἀκαρτερήτοις, ἀγάπης ὑπερζεούσης. τὸ τῶν ἀρχῆς συλλήφθεν, ὃν τῶ τέλει τεκοῦσα. φανερώσασα τὸ κρυπτὸν μυστήριον, καὶ ἀλάλητον δόξαν τοῦ πατρὸς υἱόν, εἰρήνης τῶν πανευτυχῶ πάσης γενόμενον.

Quomodo Methodius reuerenter Mariã saluter, simulque commendet.

In oratione quam habuit in hipapante Domini.

Sensus verborum est: Salue in æternum ineffabile gaudium nostrum. Ad te namq; rursus recurrimus: tu festiuitatis nostræ principium, tu medium, tu finis. Tu pretiosa cælestis regni margarita, tu verè fons vberrimus totius sanctitatis. Tu animatum altare panis vitæ. Salue diuinæ charitatis promptuarium, salue humanitatis filij fons, salue Spiritus sancti vmbrose mons. In hanc tu ô pater suauium donorum largitor superefferuētis charitatis flammas, quasi confertos quosdam solis radios ac faces ceu fulgurando eiaculatus es, atque hæc quidem, quod ante sæcula conceptum erat, in fine temporum enixa est. Patefaciens (mundo) mysterium absconditum, & ineffabilem inaspectabilis patris filium, qui vniuersæ pacis nobis factus est administrator.] Succedit postea, quæ hæc omnia concludit ad Mariam facta inuocatio, vt ipsa nostri apud Deum perpetuo meminisse dignetur. Hæc ille Olympi Episcopus Methodius, qui singularē doctrinam martyrij laurea cumulauit, sub Valeriano & Decio suum pro Christo sanguinem fundens, & à Nouatorum quidem fide alienus, qui Mariam salutari prohibent, quasi multum momenti in eo sit situm, si nullus Gabrielis exemplum sequatur, nullus augustissimam Dei Matrem religiose compellet, honorificisque titulis illi congruentibus prosequatur.

Præclara epitheta Deiparæ attributa per Methodiũ Martyrem.

A PRÆTEREA alia id genus, quæ apud Patres tum Græcos, tum Latinos extant, atque à nobis alibi proferuntur consona testimonia, in quibus suam illi venerationem reuerentiamque maximam Virgini matri deferunt, ac nos etiam hoc sanctum salutandi, non autem solum imitandi officium docent. Quocirca istorum latratus contemnendi, surdisque auribus transeundi sunt, quibus nec angelica, nec humana Mariæ oblata salutatio satisfacere, sed potius fœtere videtur. Esto sanè, vt isti perfrictæ frontis esse pergant, ac benè monentes non audiant, sed piorum etiam in salutanda honorandaque Virgine studium omne subsannent ac probris afficiāt. Quid ergone pij & idonei tantæ Matri præcones deerunt? quos istorum quidem maledicentia, vt sæpius Aue & Salue clam palamque inclament, fortius excitabit, ac fortassis etiam vt eiusmodi maledicis illusoribus Anathema perpetuum dicant, ardentius permouebit. Habuit hactenus, & deinceps habebit Ecclesia innumerabiles credentium generationes, quæ vt frequenter, sic & reuerenter te Domini ac Dei nostri mater Maria salutent, suamque de te fidem, & erga te pietatem tum solennibus ritibus, tum frequentibus cœtibus, tum lætissimis canticis ingenuè contestentur. Atque huc spectant illæ voces, suaui quidem melodia conditæ, & vbique ferè gentium in Ecclesia Latina modo receptæ: Salue Regina misericordiæ, Aue maris stella, O gloriosa domina. His verò canticis vt piorum mentes in luce Ecclesiæ versantes mirifice afficiuntur ac recreantur, sic nostri Mariomastiges in suis speluncis errorum caligine obductis circumerrantes, mirabiliter offenduntur, ac misere discruciantur. Cæterum quod ad eximios titulos Mariæ delatos attinet, in quibus maximè reprehendimur, & Virginis causa grauiter premi, ac vulgo traduci solet ab aduersariis, postremo libro respondebimus, quandoquidem nunc ad finem tractationis, quæ de salutatione Angelica nobis suscepta est, non temere properamus.

Aduersariorum obloquentium voces, & eorum contra huiusce salutationis studiũ nos vituperabere dicũtur.

De Mariomastige, vide libro quarto.

CAPVT DVODECIMVM.

Quibus ex causis vsus Catholicus in Maria salutanda hodiè potissimum improbetur: quomodo itidem salutationis Angelicæ verbis multiplex Mariæ dignitas & excellentia contineatur.

OGITANTI mihi pauloq; acuratius inquirenti, quamobrem aduersarij tam multa præclaræ huic & maximè prædicandæ salutationi obiiciant & frequenter insultent, nullumque eis vsum nobis Catholicis ferè permittant, hæ quidem causæ potissimũ in mentē veniebāt. Primũ hodie viget libertas de sacris iudicādi, pestis vna in religione omniũ perniciosissima, quæ multorũ hodie ingenia nequaquā infelicia deprauauit, eoq; deduxit, nulla vt veterũ aut Ecclesiæ authoritate cōmoueantur, sibi verò sumant ac fidant plurimō. Ex hac libertate, aut potius licentia, quidam non aliter Angelum hic salutantem intelligūt, quā qui voluerit, vt omnium ferè gentium mos est, in primo congressu Virginem salutare, eiq; salutando fausta precari. Vnde Marbachius hoc modo prima verba Germanica interpretatur, Eia lætare, bono animo esto, siue frontem porrige, teque iucundam præsta, etsi Germanicus idiotismus, nescio quam maiorem vim & emphasin tenet. Quid verò istud est aliud quæso, præterquam ad vsum ciuilem, imò & rusticanum, quo vel infimæ sortis homines vtuntur angelica verba transferre ac transformare? Nā & nostri compotatores quum in caupona sedent, ad frōtem exporrigendam, & ad calices epotandos, simili oratione, quæ illis valde amica videtur, se inuicē strenue prouocant, & sicut boni milites in acie ad feriendos hostes, sic ipsi ad siccandos cyathos iisdem ferè verbis sese mutuo excitant, & libenter incendunt

Libertas de sacris iudicandi multos impedit, ne salutationem hanc intelligant ac probent.

D

In Iudemio cultis contra Rifengrimũ.

Quomodo Marbachius noua interpretatione corrũpat verbum AVE.

cendunt. At facessat procul tam crassæ mentis, tam pinguis & stolida imaginatio, vbi Gabriel & Maria, Angelus & Virgo, id est, personæ ab omnibus mundi cogitationibus vanisq; studiis alienæ, & summa puritate sapientiaque præditæ de rebus inter se sacratissimis colloquuntur.

A errorum fœda colluuies magis ac magis indies inualescat, ac præsertim eam doctrinæ partem, quæ ad Mariæ & Sanctorum cultum pertinet, in multorum animis labefactet atque corrumpat. Exorti sunt igitur, qui Sanctis è vita migrantibus, etsi hoc plerique fateri vereantur, nullum ad cælos aditum præbent, nullumque in cælesti patria locum relinquunt, sed illorum animas corporeis vinculis solutas, ad carnis vsque resurrectionem sine sensu & intellectu dormire arbitrantur. In ea opinione fuit Thomas Deuuayius Vngarus: ac eundem pudendũ errorem mordicus retinent quidā ex nefariis Anabaptistis. Quod ergo Christus Sanctis & priscis illis Patriarchis Abraham, Isaac & Iacob apertè tribuit, quod latroni in crucem suffixo promisit ac præstitit, hoc isti Mariæ & Sanctis aliis adimere nō formidant, vt nempè non illi viuere, sed mortui esse, & manere debeant tantisper, donec ad mundi finem ventum sit, ac corpora defunctorum simul ad vitam excitentur. Alij vt paulo prudentiores, Sanctorum animas in pace esse, & in cælo versari, atque apud Christum præsentes viuere confitentur quidem, sed quæ suo gaudio contentæ, vel fortasis ebriæ, haud sciant aut curent res mortalium, & ne illa quidem, quæ sub vexillo crucis militans in terris Ecclesia vel facit, vel sustinet, vel precatur. Atqui perspicue docet [c] Irenæus, beatorũ spiritus ante supremum iudicium clara Dei visione frui, & præterea mortalium, à quibus recesserũt, meminisse, suamque sententiam illis verbis, quæ Christus de Diuite & Lazaro recitauit, comprobat. Tradit & [d] Cyprianus hoc piorum solatiũ, qui à magno amicorum numero in cælis expectentur, & [e] Augustinus vt viduam Italicam consoletur, ipsius coniugē in cælo ei notissimum fore pollicetur.

Errores huius temporis crassi & perniciosi circa cultũ Sanctorum.

Animas ad diē iudicij vsque dormire multis persuasum est.

Matth. 22. Luc. 23.

Animas in cælo orga mortales non affici, nec humana curare multi putant.

c Lib. 5. c. 63.

d Lib. de mortalitate.

e Epist. 6.

Ioannis Agricolæ scurrilis, & impia inter peccatio de verbis Angelicæ salutationis.

In annotat. cap. 1. Lucæ.

B

Ioannes Agricola tam crassus & impurus, vt scribere non perhorrescat: *Ingressus cubiculum puellæ Gabriel adolescentis forma amatorium quiddam & nuptiale orditur, Virginem, vt apparet, pellecturus ad concubitum. Aue, inquit, κεχαριτωμένη gratiosa, cuius conuictum & consuetudinem plerique omnes ambiunt.* Ac ne putemus hæc tali authori leuiter excidisse, confirmat postea eandem sententiam, hisque verbis Lectori magis inficit: *Meditetur apud animum suum, qui volet, pia curiositate, quid sit videre contulum adolescentem solum cum puella clauso cubilis ostio dulciter alloquentem Virginem, quam se ambire nihil obscure & gestu & oratione declarat.* Quid ergo mirum, institutum ab hisce doctoribus populum de hac aurea salutatione perperam iudicare, adeoque ab ea penitus abhorrere? Pro pudor, tam fœdos, lasciuos & salaces prorsusque obscœnos ministros & magistros. Quinti Euangelij prorumpere, & in diuinis literis adeò impudice & scelerate nugari, vt ex Angelo Gabriele procum & Amasium faciant, in cuius oratione nullus post hominum memoriam quicquam amatorium & nuptiale vnquam deprehendit. Sed enim hoc plusquam Poëticum atque portentosum commentũ, hæc intolerabilis ac piis execranda petulantia, quæ & scurris & lenonibus indigna foret, leuissimis Lutheri discipulis egregiè quadrat. Quis verò Euangelicæ sinceritatis ac Christianæ pietatis amans, tam malè castis doctoribus non succenseat, atque ex hac prophana in sacris ludificandi licentia molestiam animi singularem non capiat, ac præ se ferat? Au hic iure non dixeris. Vade retro me Satana? non enim sapis, non loqueris, non suggeris quæ Dei, quæ Mariæ, quæ Gabrielis, his enim personis nihil in Euangelio castius ac sanctius sed ea quæ hominum carni & Veneri obsequentiũ sunt manentque propria.

Matth. 16.

Gabriel Mariæ bona non quæ liber precetur iuxta vulgi opinionem.

Ex eadem ingeniorum libertate & insolentia, quæ hoc seculum, vt diximus, vitiauit, factum est, quod nonnulli Angelum fingunt ea bona precari & optare Virgini, quæ ex hominum arbitrio & opinione pendent, non quæ animi verè bona sunt, & ad interiorem hominis iustitiam spectant, ac iustos Deo summo commendant. Quare Culmannus vt paraphrasten hoc loco agat, Angelum sic salutantem inducit: *Aue gratiosa, cuius conuictum & consuetudinem plerique omnes ambiunt. Benedicta vero seu prædicata præ omnibus mulieribus, vt de qua omnes omnia bona dicant & laudent vehemēter.* Nā & [a] Erasmus pro benedicta laudatam interpretatur, de qua omnes benè loquantur, & iuxta [b] Brentium, Hebraicā phrasin hic sapit benedictio, bonamque fortunam designat. Verum hoc rursus est in Euangelicis verbis ludere, & sensum Iudaicum vel Ethnicum potius quā Christianum veræque pietati consentaneum inducere, imò verò carnis iudicio contra omnem decori rationem & Scripturæ morem ridicule indulgere, suumque pondus Angeli verbis adimere prorsus.

Quomodo Mariam bene Ebiõ accipiãt Nouatores.

Erasm. 4. de euangeliis.

a In annotat. noui Testamenti.

b In Euang. Annum. Virginis.

D

Hæc ipsa liberrima philosophandi, & in sacris literis commentandi ratio facit, vt opinionum &

Piam tantum esse cogitationem affirmãt, quod in cælo Sancti nos amare & pro nobis orare dicuntur.

Sanctos in genere tantum, non in specie pro nobis orare, neque ab vllo mortali: inuocandos velut intercessores atque patronos esse contendunt.

Qualem Christũ hodiè sibi plerique confingant.

Populum parũ aut nihil credere de vera Sanctorum cōmunione.

SVNT rursus, qui concedant in Sanctis ac beatis omnibus vigere charitatem, per quam bene velint fratribus, vt de illorum salute in cælesti patria sint sollicitiac propterea piam esse cogitationem, quod illi pro Ecclesia nostra precari existimentur. Cæterum hanc illorum precationem pro credentibus in genere tantum offerri Deo contendunt, & illis facultatem vota nostra percipiendi adimunt, nostrique curam ac patrocinium ab illis suscipi negant, nullo autem modo eos ad opem & auxilium inuocari posse sustinent, perinde ac si hoc nihil sit aliud, quam Deo contumeliam, & Christo iniuriam manifestam inferre, ac primum violare præceptum. Intercea vt nouum inuocationis genus, quod prorsus Arianismum sapit, inuehant ac vsurpent, sedulo inclamant, Iesu Christe, ora pro nobis. Quasi verò Christi duntaxat proprium sit, iuxta formam hominis pro nobis apud Patrem intercedere, ac non potius etiam ex communi quam cum Patre habet potestate, nobis possit auxiliari. Impium certè phantasma est, Christum in cælos modo receptum, & sedentem ad dextram Patris, perinde ac prostratum coram Patre iacere supplicem oportere, qui præterea solus pro nobis conficiat omnia, vt singularis eius tum intercessio, tum mediatio quaslibet amicorum operas ac preces excludat, quum ille Sanctorum caput & corona, fidis eorum patrocinijs iuuare nos gaudeat ac soleat, sicut antiquitas vniuersa literis & exemplis clarissime confirmauit.

QVVM itaque tam multi diuersi & aduersi, sæpeque iampridem profligati & damnati hodie graſ-

sentur errores, quibus vulgus hominum misere circumagitur, & in varias partes scinditur, nihil ferè iam sublime, nihil excellens de Maria & Sanctis aliis in Christi regnum ascitis, hoc est, de vera & præcipua Sanctorum communione iam credit, vel cogitat, sibique sinit persuaderi, præsertim quod iustorum animæ in cælis sacrificia pro nobis offerant, ac preces pro populo fundant, vt Gregorius Nazianzenus alicubi dixit. Vnde rursus & illud consequitur, complures ab huius etiam salutationis vsu & amore auocari, adeoque abhorrere, nimirum circumfusis istis Sectariorum velut nebulis, densaque caligine miserandum in modum impeditos. Ex quo fonte dimanar & illud, quod crassi homines in Angeli verbis parum inesse mysterij putent, quodque totam salutationem cum vno Gabriele simul & venisse & abiisse statuant, quasi ad virginis salutationem vel inuocationem hodiè factam fructus nullus consequatur. Quid multa? Homines iudicio carnis inflati, & Ecclesiæ odio excœcati, perindeque gratiæ Spiritu vacui, Christum plenis buccis crepare possunt, Mariam à limine salutare, ac salutantes ferre non possunt in hac summa temporum iniquitate, & horribili tot errorum cõfusione.

In oratione de laude Basilij Magni.

Quam impiè de Maria scribat Guilielmus Rodingus Refutatio superiorum quæ Rodingus aduersus Mariam & sanctos improbè fabulatur.

VNI ex aduersariis vnum, valdeque petulantem & maledicum, rhetorem dicam an scurram Guilielmum Rodingum in medium sistam, qui recentem orationem quasi furiosus edidit, & in ea Deiparam his verbis loquentem induxit: *Desine me salutare, & salutando venerari: desine Sanctos & vita defunctos adorare: istam tuam salutationem tuasque preces execramur: eu vbi terrarum sis, quid agas, viuas, denique an mortuus sis neque scimus, neque curamus, tantum abest, vt te precantem exaudiamus.* En tibi præclarum exemplum non dicam Sacramentarij, sed Epicuræi, qui de Maria & Sanctis vti sentit, ita loquitur impie, quum tantum non cœcos, surdos ac stupidos illos cælestis patriæ ciues constituat, qui nihil in cęlis intelligere, nihil curare, vel audire vnquam possint eorum, quę in terris Ecclesiaque nostra geruntur. Modestius sanè Confessio Saxonica docet, & ex colloquio Moysis & Heliæ cum Christo colligit, beatis in cælo curæ esse Ecclesiam, & beatos orare pro Ecclesia, ne videlicet quis arbitretur, animas piorum post separationem à corpore, vt fanaticos somniare iam diximus, vsque ad resurrectionem carnis, sine sensu & intellectu nescio vbi dormire & stertere. Quid verò frontis aut mentis obtinet Rodingus, tam parum in sacris versatus, vt de Mariæ & Sanctorum felicitate cum tota pugnet antiquitate, simulque Iudæorum ac Ethnicorum amentiam stabilire videatur? Si [d] Agnus vbique, vt [e] Hieronymus ratiocinatur, ergo & qui cum Agno sunt, vbique esse credendi sunt. Et quum diabolus & dæmones toto vagentur in orbe, & celeritate nimia vbique præsentes sint, Martyres post effusionem sanguinis sui ara operientur inclusi, & inde exire non poterunt?] Ex iisdem sacris literis Eucherius non malè argumentatur: Si Propheta Helisæus puerum suum Giezi absens corpore vidit accipientem munera, quanto magis in illo corpore spirituali videbunt Sancti omnia? non solum si oculos claudant, verum etiam vnde sunt corpore absentes?] Vnde nec Maximum piguit affirmare: Non clauditur locis, quod diffunditur meritis. Inuocasti vbique Martyrem, vbique te exaudit ille qui honoratur in Martyre. Moderante itaque eo, qui pensat vota tua & dispensat munera sua, in tantum vicina præsentia efficacis præbebitur aduocati, in quantum fuerit fides deuota suscepti.] Proinde quod Angelis rerum humanarum conscijs & administris largiri necesse est, si Scripturis fidem habemus, id homo hic inuidus Mariæ & beatis omnibus auferre non veretur, & Catholicos præterea improbe calumniatur, qui adorationem supremo numini debitam ad Sanctos impiè transferant, eosque mortuos potius quam viuos censor insanus æstimat & appellat. Quantulum hic quæso à vesano differt Vigilantio iam olim garriente, Sanctos alicubi considere, nec posse suis tumulis & vbi voluerint, adesse præsentes, quique postquam cum Christo in cælesti patria esse cœperunt, minusquam olim in carne constituti valeant, ac proinde suis fratribus, imò commembris prodesse nec velint, nec possint. Sed nota, imò & damnata est Eunomij Vigilantiique soboles, quæ in hunc vsque diem nos Catholicos petulanter irridet, quod Sanctorum suffragia postulemus, [a] Bernardi verbis vtamur, nosque sicut [b] Hieronymi seculo factum est, probrose idololatras ob Sanctorum cultum appellat.

Contra scholas Iesuitarũ.

Sententia Saxonicæ Confessionis de statu sanctorũ in cęlis.

Matth. 17.

d Apoc. 14. e Lib. aduersus Vigilantium.

Quomodo veteres è Scripturis probẽt, res nostras à sanctis cognosci.

Lib. 4. in li. Reg. cap. 20.

Sermo. de S. Nazario & Celso.

CÆTERVM vt his relictis, quos alibi satis confutauimus, nostra persequamur, è superioribus iam satis constare putamus, Gabrielem summi mysterij & diuinissimi operis nuncium ac interpretem, non humano more, sed ex Dei voluntate, & longè quidem sublimius, quam hæc salutationis verba præ se ferunt, suam obiisse legationem, eique grauissimũ & augustissimum exordium tribuisse: in quo exordio talis orator supra vulgarem captum disseruerit, nec humanas loquendi formulas admiscuerit. Neque optantis, sed affirmantis Angelicum hunc esse sermonem, qui simul ob inhærentes Mariæ dotes sit gratulatorius, & præsentem Dei gratiam in Virgine prædicet, illamque Sanctis omnibus anteponat, ac demum haud sine maxima erga Virginem reuerentia sit pronunciatus. Quod salutantis Angeli officium tanti apud Catholicos valet, vt istud sibi perpetuo retinendum, ac nouo subinde studio in vsum reuocandum, putent, nulla vt obrepat obliuio, sed grata vigeat semper memoria summi beneficij, quo Deus vt redemptionem ordiretur humanam, hanc suam ancillam è cælo respexit, & in electissimam Matrem elegit, ac præ Sanctis aliis glorificauit, nosque per illam in Christo Christianos effecit. Igitur ad Christianum officium pertinere arbitrantur, vt filij Dei Grbrielem ducem sequentes, MARIAM & CHRISTI & suam parentem iam immortalem effectam, nullique cælitum secundam reuerenter admodum habeant, atque cum aliis modis, tum his etiam verbis è cælo delatis officiose salutent. Quod quum faciunt, satis autem facere nõn posse videntur, Deum æternum in tali tantaque Regina prædicant, tantò quidem libentius huic Matri gratulantes, quantò rectius illam de se & humano genere meritam esse norunt, quantoque certiores facti sunt, constantem illius erga nos maternæ pietatis affectum perseuerare, quum illa nunc in cælesti regno apud omnipotentem Deum, haud minus, sed multo amplius quam iustorum quilibet in terris, orando valeat, & magna nobis subinde munera impetret atque procuret. Quam piorum fiduciam Deo eiusque

Matth. 18. Luc. 15. 16.

Rodingus Vigilãtij partes ab istiusmodi conuicij sequitur.

Vide Hieronimum ad uersus Vigilantium, & in epist. ad Riparium. a serm. 63. b In epist. ad Riparium.

Catholicorũ nouatorũ sententia multis modis differre circa sanctorũ huiusmodi salutationis.

Quãnam reuerentiam Catholici habeant circa vsum huius salutationis.

Dialogus superiori tractationi de Angelica salutatione.

que matri gratam, ac hominibus salutarem esse, cum alia multa, tum venerandorum patrum testimonia, tum ætatum omnium, vt posteà conuincemus, documenta & experimenta minimè obscura declarant orbique comprobant euidenter.

Quomodo omnia non spectare soleant Noua vocet. & rationis & fidei lumen obedientiam summam Mariæ dignitatem, atque scripturis diuinitus omnibus consentanea.

TENES iam, Christiane Lector, ni me mea fallit opinio, aliqua ex parte abumbratam Mariæ præstantiam, quam Gabriel eulogio suo confirmauit, quam veteres clarissime docuerunt, quam quotidie pij suspiciunt, quámque tot indiciis & ritibus profitetur Ecclesia, sed quæ in nullo propemodũ loco & precio apud Sectarios esse videtur. Hi in Maria quid fecerit Deus, contemplandum quidem esse pronunciant, sed personam ipsam ferè negligunt, perinde ac si rem inanimatam ob illustres quosdam effectus velint considerari, honorari autem minime: aut quasi ex mera Dei imputatione iustam illã sanctámque tantum faciant. Agè vero si spiritu, si ratione ducimur, si Christianæ gratiæ & cælestis gloriæ varios in Sanctis gradus ex Dei verbo metimur, quisnam honos obsecro, quæ reuerentia par, quæ laus tribui potest æqua tantæ virtuti, tanto decori, tot meritis, tam excellenti gloriæ Virginis matris? Eámne sibi Deus velut sponsam inter omnes vnicè non adamaret atque complecteretur? In qua vnquam filia vel exornanda, vel dotanda impensiore, studio Pater elaboraret? Quod lumẽ ac decus ex hoc orbe nostro prodiit illustrius, ac prodire vnquam potest? Quid habent cælites omnino secundum Christum fulgentius, quid augustius, quid amabilius, aut venerandum magis? An hoc cæli terræque miraculum, diuinúmque sacrarium dies & noctes Angeli atque Archangeli in cælis non iucundissime contemplentur? Quod si omnes qui sancti fuerunt, & sunt, & erunt, Christi membra censentur, Maria vero intemerata, & prætereà Christi Mater existit, an non consequi necesse est, eam ipsam nõ modo Dei sponsam & matrem, sed Sanctorum quoque matrem esse communem, illis omnibus ob hanc maximam Dei dispensationem præeminere, ab illis ipsis peculiariter agnosci, excellenter diligi, atque studiose cohonestari? Et quoniam cæpi, pergam nonnihil hoc loco ratiocinari, vt verba Euangelica, dicam & Angelica, quibus Mariæ laus amplissima continetur, paulo rectius saltẽ à rudibus & simplicibus, in hac ipsa salutatione intelligãtur.

Verbis Angelicæ salutationis quantea sanctis præstantia, colligi & concludi posse.

ENIMVERO si gratia plena est dicíque Maria meretur, quomodo peccati macula leuiter etiã aspersa, veteris culpæ fermento infecta, aut sordibus vllis inquinata, & non potius pura, ornata, elegans, splendida, diuinis opibus exaggerata & exculta, prorsúsque innocens existimanda est? Quod virtutis studium, quis charitatis ardor, qui gradus perfectionis in illa, quæ diuina redundat gratia, queãt desiderari? Si bona fide locutus est Angelus, si verè promissum ac diuinitus affirmatum est: Dominus tecum, quis inficietur, cum illa Deum Deíque gratiam singulari ratione versari, illámque non modo χριστοτόκον, sed & θεοτόκον (quia Christum-Deum non minus, quam hominem, genuit) legitime nuncupari? Si cum illa Deus Pater, vt de sua ipsius Virginísque substantia vnus Christus efficeretur: si cum illa Filius, vt carnem eius virgineam indueret: si cum illa Spiritus sanctus, vt summum in ea mysterium operaretur, illámque omni ex parte sanctificaret ac exornaret, quis vel cælitum, vel mortalium æterno numini tam familiaris? quis dona diuina percepit vberius, gustauit suauius, pleniusque conseruauit? Cum qua creatura, sicut cum hac ipsa, supremus Monarcha egit, ac agere quodammodo debuit clemẽtius, liberalius, admirabilius, diuiniusq;? Cuius demum corpus & animũ ad maius honoris fastigiũ eucheret atque transferret?

Quãtum sit cælestis Dominus tecum.

IAM si benedicta hæc in mulieribus, vt sane dubitare sit nefas, cur eadem à communi, tristi, ærũnoso & multiplici fœminarum maledicto non libera pronuncietur? quid illa cum morbis & vitiis fœmineis habeat commune? quo vel tenui vanitatis aut libidinis sensu afficiatur? Si benedicta, inquam, in mulieribus, quid mirum illam sine corruptione effœtam, sine onere grauidam, in ipso partu integram, & absque dolore puerperam, semperque inuiolatam Virginem perseuerare? An isthæc inter mulieres tot modis benedicta, prima muliere infelicior fuit, quã ab omni peccati labe, quum primum à Deo formaretur, immunem fuisse certissime constat? Si inter omnes alias hæc benedicta, quomodo non tota pulchra & immaculata, quam vnam cælestis ille spõsus & amator se sulsque amplexibus dignam amicam & sponsam haberet, cui se maxime adiungeret, & cuius in sinu iucundissime recubaret? Cur igitur quod Euæ datũ est, huic non competat, vt ipsa etiam virago, ac omnium viuentium, qui secundum Spiritum Deo viuunt, in Christo regenerati, mater appelletur? Quæ laus, quæ virtus aliis vnquam fœminis tributa, & huic adimenda est? Præclara apud Ægyptios Cleopatra, fateor. Celebris apud Romanos Lucretia, quis neget? Nec ignobilis apud Carthaginenses Dido, demus & hoc Ethnicæ antiquitati. His longe tamẽ præstant, quæ in verbo Dei cõmendantur, & apud Hebræos olim floruerunt matronæ Sara, Rebecca, Ráchel, Anna, Hester, Iudith, Machabæa. Illustriores adhuc illæ Christi sponsæ, totque monilibus & Euãgelicis opibus exornatæ virgines, Tecla, Valeria, Agnes, Cecilia, Iustina, Dorothea, Lucia, Vrsula, quæ cũ candida virginitatis stola purpuream Martyrij coronã pulcherrimè coniunxerunt. His demũm, si libet, adiunge virgines, viduas, matronas, quotquot vlla vel nominis celebritate, vel virtutis laude in orbe tot seculis claruerũt. Et tamẽ omnium, velut siderum igniculos, clarũ Mariæ lumen abscondit, Hieronymo teste, aut sicut Poëta dixit, velut inter ignes Luna minores. Hæc vna est Regina nostra Hester, quæ ab hostibus afflicto, ac tantum non desperanti populo præsidium solatiumque maximum præbet. Hæc virago & victrix illa Iudith, cui credentes omnes de superato Tyranno, déque libertate suo populo restituta merito gratulentur. Postremo si benedictus est fructus ventris Mariæ, quomodo non selecta & generosa censeatur arbor, fructũ hunc longè lectissimum & generosissimũ ferens? Quanta illius paradisi vbertas & amœnitas, Deus bone, quæ hoc vitæ lignũ ad mortem arcendam & immortalitatẽ conseruandã edentibus præbet? Quæ autẽ rursus peccati labes, quæ impuritas illic hærere possit, vbi mũditię omnis author ac amator suum domiciliũ collocauit, totque mensibus tenuit? Quid inde pollutũ ac fœdũ oriatur, vnde peccati destructor mortis profligator, vitæ restitutor, omnísq; iustitiæ præceptor, velut Sol è cælo post densam noctẽ apparet? vnde lapis à monte sine manibus abscinditur, vnde tanquam sponsus è suo procedit thalamo, ac velut

Quantum laudis Virgini tribuat, quòd benedicta inter mulieres prædicetur.

Maria cũ aliis laudatis fœminis collata, citra controuersiam omnes excellit.

Vbi præfatur in Sophoniã. Iudit. 15.

Mariam valdè commendat, quod benedictum sui veteris fructũ habeat.

Daniel 2. Psalm. 18.

gigas. ad currendam viam exultat, in quase nobis fratrem, mediatorem ac ducem præstat ad consequendam immortalitatem? Quid illo Dei templo viuo sanctius, in quo Sanctus Sanctorum tanto cum gaudio requiescit? Quid illo vtero benedicto purius, qui totius puritatis & gratiæ fontem ambitu suo concludit, fontem, inquam, patentem domui Iacob & habitantibus Hierusalem, vt peccatoris & menstruatæ perfecta fiat ablutio, sicut loquitur Zacharias.

Zachar. 13.

Multa & magna mysteria huius salutationis verbis includi.

QVID moror? nec mente concipi potest, nec oratione explicari potest, quàm longè latéque pateat hæc nunquàm satis laudata salutatio, si quis modo non crasso, vt aiunt, in aëre natus, verba eius ritè perpenderit, & in illis ipsis dotes Mariæ, cui magna profectò fecit, qui potens est, paulò accuratius considerarit. Equidem, vt paucis dicam, tàm multa ac magna illic mysteria & admiranda sensa mirificus Angelus, & post illum Elizabetha sancta, imo Spiritus diuinus conclusit, vt qui de his verbis conscripti extãt commentarij, multi autem circumferuntur, Marianæ virtutis & gloriæ opes non explicare, sed parte saltem ex aliqua tenuiter ostendere videantur. Delirat ergo Sarcerius, & toto, quod aiunt, cælo aberrat, summam huius pulcherrimæ salutationis in eo statuens, quod Maria sine suis meritis in tantam gratiam, & ad tantam opus suscepta esse dicatur. Cœcutit & Georgius Æmilius, dum hæc Angeli verba velut ad excitandam Virginis attentionem & fidem dicta ieiunè detorquet, quasi studiosè caueat, ne ad Mariæ dignitatem illa, quæ possunt & debent legitime referantur. At nos iam supra docuimus, hoc Angelicæ orationis exordio, non modo singularem Dei bonitatem & misericordiam erga Mariam ostendi, sed eximiam etiam ipsius Virginis dignitatẽ ãstrui, nobísque & posteris omnibus commendari. Hæc habui, quæ prolixus simul & succinctus in Angelicam salutationem, hoc est humanæ salutis inchoationem, pro mea tenuitate conferrem: prolixus fortasse tibi, si properas Lector, & maiore compendio delectaris: mihi vero succinctus fuisse videor, cum & rei quæ tractãda fuit amplitudinem, & salutatæ Virginis dignitatem, & aduersariorum petulantiam mecum mente perpendo. Reliquum est, vt Mariæ titulum, ob quem Christi Deique genitrix celebratur, ac maternã eius excellentiam inspicere & excutere aggrediamur.

Sarcerij & Æmilij commenta de hac salutatione.

Luca 1.

In explicat. Euangel. de Annuntiat. Virginis.

Epilogus tractationis huius salutationis.

CAPVT

Illustrem ac primariam Mariæ laudem prærogatiuam esse, quòd Christi Dei & hominis vera & naturalis Mater existat, sicut non veteres modo, sed etiam ex aduersariis quidam profitentur.

Gabrielis officium fuit, Mariam non modo salutare, sed etiam vt Dei materfieret præparare atque declarare.

Luce 1

De sensu verborũ Gabrielis, Spiritus sanctus superueniet in te.

ANGELO Gabrieli satis visum non est lectissimã Virginẽ in Nazareno cubiculo salutare, nisi statim illi quòd Mater Emanuelis esset futura, verbis perspicuis, magnoque refertis pōdere denunciaret. Cùm enim Virgo eadem admiraretur, & admirando percunctaretur, qua ratione iuxta promissum Angeli Mater euaderet, quæ cœlibatum integrum atque perpetuum, vt antea probauimus, æterno Deo dicasset, hoc responsum ab eodem Angelo tulit: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obũbrabit tibi: ideoque & quod nascetur ex te sanctũ, vocabitur Filius Dei. Qua verborum periphrasi Gabriel tres in sanctissima Trinitate personas non obscure discreuit, ac singularem earum in Sacramento arcanæ conceptionis operationem ostendit: quoniam & Dei Patris virtus obumbrans assisteret, & Dei Filius ab æterno genitus ex tempore iam homo procrearetur, & Spiritus sanctus Virginẽ fœcundaret. Cætera quæcũque in cælo & terra creauit DEVS solo nutu & verbo suo perfecit: ipse enim dixit, & facta sunt. Verùm hoc opus quoniam longe fuit diuinius, præstantiore quadam & admiranda magis virtute summi numinis indigebat. Nam hominem ex homine, carnem ex carne concipi atque nasci, quoniam generale Dei decretum & vsitatum naturæ opus est, nullus miratur. Illud vero iustam admirationem postulat, ac nostræ mentis captum excedit, quod audimus Deum se humanæ miscere naturæ, Deum ab homine cōcipi, ex homine gigni, adeoque Virginis filiũ procreari. Cuius inusitati & sacrosancti operis quis author nisi Deus ac tota perbeata Trinitas esse posset? & idcirco Angelus de hac Dei virtute tàm nuntiat luculenter, quum Virginem matrem instruit, perindè ac si dicat, In te Maria Dei maiestas tota descendet, quia ex te nascetur Filius Dei, sicut locum explicat Cassianus. Ac totius quidem Angelicæ salutationis atque legationis, quam sedulo describit Lucas, hæc vel præcipua causa fuit, vt Virgo diuinum ac stupendum opus, quo Verbum caro factum est, nostrámque naturam assumpsit, præsenti fide complecteretur sciénsque ac volens fieret mater Emanuelis: quum prorsus cōgrueret, adesse nostræ reparationi sexum vtrunque, quorum corruptioni neuter defuisset, vt Bernardus affirmat. Sed nunc operæpreciũm fuerit, quale quãtumcunque isthuc donum sit, Dei matrem existere, paulo accuratius consideremus.

Opus incarnationis Christi excellit reliqua Dei opera vnquam facta.

Præcipua causa missi ad Mariam Angeli Gabrielis.

Lib. 2. de incarnatione Domini.

In ferme. ex verbis Apoc. Signum' magnum.

Propositio sequentis tractationis.

POTERAT haud dubie summus Deus, cuius potentia semper infinita est, nec è causis pendet secundariis, poterat, inquam, filium suum vnigenitũ cælitus mittere nobisque donare, qui sine matris opera corpus è cælo vel aëre, aut cæteris elementis conflatum, vel aliundè cōpactum assumeret, quale

Ex parte Dei poterat mundi Redemtor esse alius, quã ex Virgine matre conceptus ac editus.

A Christo nonnulli, vt postea dicemus, impie attribuerunt. Ac de Angelis quidem constat, quod etiamsi ex patre & matre non generentur, tamen Abrahæ, Loth, Danieli, Zachariæ, multísque aliis sub humana specie apparuerint, humanoque more fuerint cum illis versati, quorum vnus cum Tobia cibum sumere, & alter cum Iacob nocte luctari videbatur. Quare omnipotenti Deo difficile non fuisset, peculiari & arcano quodã modo suum nobis filium communicare, & per illũ genus humanum restituere, matre nulla intercedente, sicut & pater ad Christi hominis procreationem mirante natura, nullus accessit. Sedenim qui non solum maximus, sed etiam sapientissimus & optimus est Deus, se decere, & nobis conuenire magis iudicauit, summum vt redemptionis humanæ mysterium, in matre Virgine inchoaretur, ac Messias etiam filius hominis nuncuparetur & esset. Quocirca quod inde ab æterno constitutum habebat, in mundi etiam primordiis homini lapso denunciauit atque promisit, fore nimirum, vt caput nequissimi serpentis, qui hominem sibi seruum, & Dei hostem fecerat, per semen mulieris contereretur. Ad quam rem deinde certus electus est populus, certáque Iudæ & Dauidis familia cōstituta, vt de hac promissa muliere, eiusque semine, in quo Gentes omnes benedicerentur, maior fides atque fiducia conciperetur. Rursus hanc non putatiuam aut fictitiam, sed veram & naturalem Matrem simul & Virginem futuram, vel inde Iudæi discere poterant, quod ad Regem Achab diuinum C dixisset oraculum: Ecce Virgo concipiet & pariet Filium, & vocabitur nomẽ eius Emanuel. Ad quæ verba velut alludit Gabriel, quum hoc vaticinium non in alia fœmina nisi in Maria complendum ostendens, luculenter affirmat: Ecce concipies in vtero & paries Filium, quemadmodum de his aliisque Scripturæ locis huc pertinentibus liber secundus fusè disseruit. Nihil ergo mirum videri debet, quod hæc toties in [a] Euangelio Mater Iesu absolute dicatur, & constanter in Ecclesia Dei genitrix siue Deipara celebretur, quoniam vt Mathæus liquido asseruit. Inuenta est in vtero habẽs de Spiritu sancto, & sicut Angelus disertè pro- D nunciauit, quod natũ est ex Maria sanctum, Filij Dei nomen accepit, imo & vere Filius Dei extitit.

Angelis in humana specie, nõ tamen de carne assumtis.

Genes. 18. 19

Daniel. 9

Luce 1.

Tobie 12.

Genes. 32

Christus fuit mater, sed non pure mortali peccati mundum ipsum.

Voluit Deus & promisit verbum incarnari, & per mulierem humanam naturam assumere.

Genes. cap. 3.

Genes. cap. 49.

Psalm. 131.

Esaie 7

Luce 1.

ABSIT autem fœda falsáque cogitatio, quod in illo cōceptu virginali, quo nihil castius ac sanctius fingi potest, sensus vllus libidinis & concupiscẽtiæ accesserit, locumue vllum habere potuerit. Etenim ne istiusmodi sensu, qui matres omnes vitiat, Mariæ caro adureretur ac inficeretur, Spiritus sanctus illi & promissus & exhibitus fuit, qui supra naturę ordinẽ id efficeret, vt Christi corpus ex purissimo ipsius sanguine formaretur, simulq; cũ eo corpore anima cōiungeretur, & diuinitas copularetur, atque eodẽ tẽporis puncto perfectus Deus & perfectus homo esset: Virgo autẽ ipsa quæ Deũ & hominem

Luce 1.

Ioh. 1. cap. 2. & lib. 4. cap. 19. de fide Ortodoxa.

Christi corpus ex Mariæ cordis sanguine non assumptum est.

Rom. 1.

De septiformi spiritu.

Genes. cap. 49.

Psalm. 131.

Esaie 7

Luce 1.

a Matt. 1

Matt. 1

Luce 1

Maria Christi mater, quomodo fuerit, & ne carnis & sanguinis potentia.

b In Lucam, lib. 4. c. 15.

Idem Dei & Mariæ Filius Christus, idéque Filius hominis & filius Dei.

Multa cunctis admiranda in vtero virginali concipiente Christum.

Luce 1.

Ioan. 1.

& hominem concepisset, verè ac propriè mater Dei & hominis diceretur. Hoc illud sublime, nec satis vnquam extollendum est mysterium, à quo salus humana dependet, quódque solus Dei Spiritus in Virgine potuit operari, simulatque illa verbis & promissis Angeli obedienter assentiens dixit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum Tunc enim Spiritus sanctus in illam efficaciter superuenit, ac mirificam virtutem diuinitatis Verbi susceptiuam, simul & generatiuam, sicut in Scholis loquuntur, eidem Virgini subministrauit, quemadmodum Damascenus luculenter affirmat. Proindè non potuit non beata esse quæ non modo credidit, sed & ipsam Angeli promissionẽ in se compleri experta est, quando non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, id est, non ex coniugali cōgressu aut virili semine, neque cum vllo sensu libidinis, sed ex Patris bona voluntate & Spiritus sancti cooperatione tantũ virginei purissimique sanguinis Christo prębuit, quantum ad hominis humanique corporis formationem sufficeret. Quod si de sacro tantum sanguine cordis Mariæ corpus suum Christus assũsisset, vt quidam existimarunt: non verus ille vel Abrahæ, vel Dauidis, sed nec Mariæ quidem Filius diceretur & esset, vt potè de communi generationis materia, & ex humano semine neutiquam procreatus. Talem verò Christum nobis Paulus depingit, qui homo ex semine Dauid secundum carnem factus sit, hoc est, qui ex Virgine Dauidica, & è purissimis eius sanguinibus, licet sine vlla viri opera, formatus fuerit atque cōceptus. Vnde cùm Bernardus explanat Propheticum dictum, Flos de radice eius ascẽdet: Si noua, inquit, Christi caro esset ex nihilo, quod æstimare nonnulli, nõ de radice flos dici posset ascendisse. Nunc autem qui prodiit de radice, sine dubio communi ab origine communem probatur habuisse materiam.] Quocirca quum audimus, Christi corpus de semine Virginis conceptum fuisse, materiam illam communem, quam aliæ fœminæ ad prolis conceptionem largiuntur, Virgineæ matri attribuemus, vt quæ Spiritu sancto peculiariter cooperante naturalem simul & supernaturalem virtutem habuit ad Christi filij corpus non modo formandum sed & in suo vtero nouem mensibus confouendum, siuoq; materno lacte nutriendum eum, quem ex suo semine, vt [b] Beda, siue ex suo sanguine, vt Damascenus [c] loquitur, in virginali vtero conceperat. Vnde liquido cōsequitur, Dei Filium & vnigenitum Mariæ quoque Filium & vnigenitum esse, vtpotè qui de purissimo matris huius sanguine corpus humanum in sacro eius vtero formatum assumpserit, ita vt qui conceptus & natus est de ipsa Virgine, non homo tantum, neque Deus tantum, sed homo & Deus existat, nec solum Filius hominis, sed etiam Emanuel, id est, nobiscum Deus, merito appelletur.

QVID vero admirabilius, tam multa, tam grandia, tam celeriter ac perfecte in Mariam concurrere, ita vt corpus coagulatum, tenui membranula vestitum, in masculum formatum, rationali anima informatũ, in Verbi persona, quę in principio apud Deum, adeoque Deus erat, naturæ diuinæ arctissime sociaretur, & hinc verè diceremus omnes, Verbum caro factum est, & habitauit in nobis? Et quã felix illa Virgo, quæ dicto citius perfectum Deum hominemque concepit? vt mundus illi merito gratularetur, quod Mulier virum circumdedisset, virum inquam, tam plenum gratiæ, vt de plenitudine eius nos omnes acceperimus?

QVARE si vnquam alias, tunc sanè sacra Virgo vel maximè, quum Dei mater esse cœpit, tanti muneris authorem prædicare, & plena Spiritu sancto, in Deo salurari non sine summo mẽris iubilo exultare, suoque iure pronunciare potuit: Ecce ex hoc beatam me dicent omnes generationes, quia fecit mihi magna qui potens est. Quem locum tractans Eusebius: Verè vtique magna, inquit, & tam magna quam magna nulli vnquam alij & fecit, & facturus est.] Rogas fortassè quænam isthæc magna sint siue magnalia? Nimirum quod superuenit in illam Spiritus sanctus, quod altissimi virtus eam obumbrauit, adeoque penitus occupauit, quod Virgo sine viro concepit, & pura peperit Emanuelem, cuius & corpus quamuis sensibile atque passibile, sine onere vllo prægnans gestauit, & clauso demũ vtero, in mundum effudit. Hoc est, vt breuiter dicam, quod ex æterno sanctissimæ Trinitatis decreto Dei parens facta est. Id quod fieri non poterat, nisi summa illa, & ne Angelicis quidem mentibus peruestigandа mysteria in virgineo Mariæ vtero concurrerent, infinite distantium immediata vnio, præ subsistentis personæ vera generatio, diuinæ ac humanæ naturæ hypostatica coniunctio, infiniti circumscriptio, & recens æterni productio, vt paucis multa, & scholastico quidem more complectar. Spectet ac miretur qui velit, pulcherrimi huius mundi fabricam atque gubernationẽ: quicquid autẽ vel in cælo, vel in terra creatum est, quantumuis amplum, excellens, illustre videatur, ab hoc opere vno diuino, quod in Maria tam electo vase peractum est, multis sanè modis superatur atque obfuscatur. Pensa si potes, inquit Richardus Victorinus, quæ & quanta sit ista mirificentia. Virginem cōcipere, Virginem parere, & post partum Virginem permanere. Æstima si vales, quæ & qualis sit ista mirificentia, partum virginis ab hora conceptionis suæ omnem plenitudinem accipere, & in humanitatis veritate plenitudinem diuinitatis obtinere. Singularis gloria, specialis & gratia beatæ Virginis Mariæ, quæ cum virginitatis honore genuit & peperit Filium, nec qualemcunque sed Deum. Merito igitur dictum, merito dicendum? Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris. Quis crederet, quis credere potuisset, quod talem fructum Propheta de Dei dono promitteret, cum diceret: Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suũ? Cumq; scriptum sit, quia omnis homo mendax, quam magnificum esset genuisse hominem veracem? Quale quæso, ergo, vel quantum erit genuisse ipsam veritatem? Veritas, inquit, de terra orta est.] Ac merito quidem doctissimus ille Richardus, rem incredibili gratia & inæstimabili dignitate plenam in eo statuit, quod creatura gignat Creatorem, atque ita sicut Maria gignat.

Præcipua causa, cur Maria in spiritu exultaret, Deoque gratias ageret.

Luc. 1.

Homil. in Euang. feria 6. Aduent.

Quæ magna inprimis Mariæ fecerit Deus.

Summa mysteria incarnationis diuinæ in Mariæ vtero peracta.

Mirabilius opus in Maria Deus quam in reliquis omnibus fecit.

Quam sit excellens dignitas in Dei genitrice iuxta Richardum Victorinum.

Libr. 2. de Emanuele cap. 25.

Luc. 1.

Maria terra fructum verũ proferens.

Psal. 84.

Psal. 115.

Eccles. 24.

Maria veracẽ, & Veritatem sola genuit.

CERTE in rebus creatis & porro creandis, quæ vllum generis & propagationis habent ordinem ac successionem, nihil adeò fœcundũ reperimus, quod cum hac virginea fœcunditate, & fœcunda virginitate comparari vnquam possit. Sola enim hæc mater suum & rerum omnium genuit Creatorem, sola vt suo iure testari queat: Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Quod cum ita sit, spectabi-

Mariæ fœcunditati nulla fœcunditas conferenda.

Eccles. 24.

lior nobilitas, quam quæ huic inclitæ parenti congruat, apud mortales quidem nusquam cõspicitur. Nam & filiorum principum nobilitas ad matres redundat, regiaque proles parentem sũam reddit illustriorem, sicut Bersabeæ docet exemplũ. Hæc enim stipendiarij militis primum vxor, post à filio rege Salomone sic nobilitata est, vt regnandi potestate & gloria publicè potiretur, atque tum à Rege ipso, tum ab Israelitis omnibus summo in pretio haberetur. Norunt Ethnici quoque inter parentem & filium summam & perpetuam esse necessitudinem, tantamque huius propinquitatis manere vim, vt filius parenti parem referre gratiam in omni vita nõ possit. An verò minor Christo cum matre sua necessitudo intercessit? qui præterquam quod patrem communi more in terris non habuit, certè in conceptione haud minus, quam quisquam filius, à matre sua percepit, eamque idcirco & chariorem sibi & deuinctiorẽ esse debere semper existimauit. Vnde quod non Angeli, neque Archangeli, non Cherubin aut Seraphin sibi sumere vnquam possunt, personam vt diuinam filij loco habeant, suumque Filium verè dicant, id Maria iure quodammodo facere potuit, sicut his etiam verbis Bernardus affirmat: An non Deum & hominum & Angelorũ Maria suum audacter appellat filium, dicens: Fili, quid fecisti nobis sic? Quis hoc audeat Angelorum? sufficit eis, & pro magno habent, quod cum sint spiritus ex conditione, ex gratia facti sint & vocati Angeli, testante Dauid: Qui facit, inquit, Angelos suos spiritus. Maria verò matrem se agnoscens, maiestatem illam, cui illi cum reuerentia seruiunt, cum fiducia suum nuncupat filium.] Huc præterea refert Bernardus illam salutationis Angelicæ partem: Dominus tecum: specialiter enim cum Maria Dominum esse plus, quam cum creaturis & Sanctis aliis, cum qua duntaxat ei tanta fuerit cõsensio, vt illius non solum voluntatem, sed etiam carnem sibi coniungeret, ac si sua virginisque substantia vnũ Christum efficerer, vel potius vnus Christus fieret] Tum alio in loco Ipsa est, inquit, Virginis nostræ gloria singularis & excellens prærogatiua Mariæ, quod filium vnum, eundemque cum Deo Patre meruit habere communem.] Et rursus. Quod verum Deum & Dei filium genuit, vt idem ipse Dei atque hominis filius, vnus omnino Deus & homo prodiret ex Maria, abyssus est luminis: nec facile dixerim, quod vel Angelicus oculus ad huius fulgoris vehementiam non caliget.] Tam accurate notat, totiesque nobis commẽdat Bernardus summam hanc nostræ Virginis prærogatiuam, ob quam cum Ignatio tum Christiferam, tum Deiparã eandem appellat. Hanc que solam esse dicit, quæ in se felicissime meruerit experiri mysterium, quod sola per se Trinitas in ipsa sola, & cum solà voluit operari: quum nos ne intellectu quidem percipere, vel ratione discernere possimus, quomodo splendor ille inaccessibilis virgineis sese visceribus infuderit, illaque inaccessibilem accedere ad se sustinuerit.

Summa nobilitas Mariæ quia Dei parens existit.

3. Reg. 2.

Maxima virgini cũ Christo necessitudo intercedit.

Maria filium habẽs Deum, excellit cælestes omnes spiritus.

Sola Maria Deum audet vocare filium

Hom. 1. de Maria Virg. Luca. 2. Psal. 103. Hom. 3. de beata Virg.

Præcipua Virginis nostræ gloriẽ Deiparam esse.

Serm. 2. de incarnat. Virg.

Maria quatenus Dei mater, abissus est luminis.

In Serm. ex verb. Apoc. Signum magnum. Sermo. 6. in Psal. 90. Hom. 4. de beata Virg.

Mutuus & vehemens amor inter Mariam matrem & filium, vt nusquam alibi.

PRÆTEREA ex hac illustri prærogatiua, quod in carne Christum Maria genuit, suumque filium fecit, reciprocus & immensus quidam amor, qui inter matrem & filium singulariter intercessit, euidẽter apparet. Cur enim illa non summe summum amaret? quem summe amabilem, vtpotè pulcherrimum, nobilissimum, sapientissimum, optimũ, maximum, perfectissimum nouerat, quem & vnicum, & sibi cum nullo viro communem, sed è suis duntaxat visceribus progenitum esse certum habuerat: quem denique infantem & puerum cum tanta voluptate in suo gestabat gremio, & vbere lactabat, & brachiis amplectebatur, & sinu fouebat, omnique charitate materna domi forisque prosequebatur? Aliæ matres sic adamant proles quamuis deformes & fœdas, vt tantum non insaniãt, sed nulli alij matri tot tantæque amandi causæ, quot matri Domini suppetere potuerunt, siue naturalem, siue acquisitũ, siue infusum, vti vocant, amorem intueamur. Iam vero, qui vicissim diligentes omnes, sæpè & immerentes diligit, suam ille matrem non redamauit filius? non amoris sui signa monstrauit? nõ vim & copiam singularis amoris præ se tulit? non frequẽtem effectum, & vberem fructum diuinæ charitatis, & gratus & fidus & obsequens matri charissimæ re ipsa probauit, largeque semper communicauit? Qua de re Dionysius ille Richelius non docte minus, quam piè philosophatur, atque in hunc differit modum. Ex quo Deus, quod Mariæ erat assumpsit & induit, ipsi, ni fallor, quod suum est repẽdit. Assumpsit autem ex ea naturam, gratiamque refudit. Clementissimus itaque Creator, qui à principio Angelos, ac demum homines electos tam gratuito, tamque misericorditer ac supereffluenter illustrauit & docuit, à quibus vtique nihil suscepit, quorum nõdum bonis eguit: quid illuminationis & gratiæ ei præstitisse credendus est, cuius sibi substantiam induit, cuius lacte nutritus, cuius insuper diligentia educatus cõsistit, cui se tam incomparabiliter obligauit? Decebat prorsus, si non nimis decipior, nec vatem, neque Apostolum Dei ipsius coæquari genitrici: vt tanta cordis sapientia incarnationis materiam atque mysterium, Christique naturas, personalitatem & itẽ proprietates cognosceret, quemadmodum illa, cui tam ineffabili immensaque gratia impertitum est, vt per eam Prophetarum implerentur vaticinia: regem quoque Apostolorum, ac seculi saluatorem effunderet.

Maria filium habẽs Deum, excellit cælestes omnes spiritus.

Tibi. 1. de præcon. & dignitate Mariæ cap. 6.

Quomodo Christiana ri gratiam & sapientiã ipsi quam maxime, sit probabile, ac elegant.

POSTREMO ne hic diutius hæreamus, nullis verbis in ea dignitas præstantiaque potest explicari, quam Christi Domini & Dei nostri vera & naturalis mater obtinet ac promeretur, vt peculiariter beatam illam prædicent generationes omnes seculorum, & nati natorum, & qui nascentur ab illis. Etenim quæ pulchritudo, quæ virtus, quæ nobilitas quæ gratia perfectioque Dei parẽti non cõpetit? An ab homine vel Angelo sublimius & augustius quicquam excogitari queat? Nulli Scholasticorum Doctorum secundus est Thomas Aquinas, qui docere non dubitat, infinitatẽ quandam dignitatis illi personæ, quæ Dei mater est, attribui oportere. Si enim quo altior est filius, eo dignior mater censenda est, quis iure ambigat, quin filij infiniti authoritas ac dignitas ad matrem ipsam redundet, ac honorem immensum illi conciliet, quæ sola cum Patre filio æterno dicere potest: Filius meus es tu, ego genui te? Iudicat & Dionysius Richelius, eo quod Maria veri omnipotentisque Dei mater vera facta sit, tantam gratię plenitudinem contineri, quantam ne ipsa quidem Virgo, nisi Dei contempletur essentiam, perspicere possit. Et huius Dionysij familiaris Cardinalis Cusanus, qui suo seculo inter doctissimos floruit, sapienter monet, in eo quod matrem Dei

Nulli mortali cuiuis matri suppetere potuerunt causæ diligendi filium.

Christiana ri fœ gratiæ intensissimis præstitue.

Dei mater ei est nomen dignitatis maximæ.

Infinita dignitas matris Dei secundã filiam tribuenda est.

In 1. sententiar.

Lib. 2. c. 8. de præcelentia & dignitate Virginis.

In Dialogo de Amicitia Virginis.

Matrem Dei appellari nomen omnium excellentiũ, quod in pura creatarum creatur.

asserimus

asserimus, omnem ferè laudem contineri atque superari, ac idcirco vulgares illos titulos, quibus Maria regina cælorum, mater Angelorum & hominũ iubilusque prophetarũ appellatur, ad illam iure referri: Quid multis? inter omnia nomina quæ puræ quidem creaturæ competunt, nullum eo maius atq; excellentius, præterquam Dei matrem nuncupari.

Quo referenda superior tractatio de materna dignitate Mariæ

Personas omnes diuinitas eo quod deiparã prædicamus, honorificari.

QVIBVS de rebus dictum iam satis arbitror, vt primaria nostræ Virginis prærogatiua, quæ nunquam satis efferri potest, summumque tali personæ honorem conciliat, maiore in precio ab omnibus habeatur, simulque sanctissimæ Trinitatis maiestas ac operatio tot bonorum fons, clarius elucescat. Honoratur enim Pater æternus, quum grati agnoscimus, quod ipse pro summa potentia sua, vt mundum perditum renouaret, fœmineum sinum tanti muneris atque boni capacem reddiderit. Honoratur & Filius Dei, cum immensæ illius erga nos charitati gratias agimus, quod in vterum Virginis de sinu Patris vtero descenderit, quodque mortalem carnem assumtam vna cũ anima, hypostasi suæ vniuerit, ac vnitam supra omnia exaltarit. Honoratur & Spiritus sanctus, quum eius bonitati acceptũ ferimus, quod in Maria Virgine, tanquam venerando sacrario, ad communem mundi salutem mirabiliter cõceptum atque formatum fuit, vt illic sacrosanctũ diuinæ incarnationis mysteriũ celebraretur, ac initio à Maria facto, toti mundo manifestaretur.

Testimonia veterum de materna dignitate Virginis suspicienda.

SED quoniam Scholasticis duntaxat Doctoribus diximus veteris etiam Ecclesiæ scriptores audiendi sunt, qui de hac materna dignitate reuerenter admodum, sæpe & cum admiratione loquuntur, & nos itidem loqui vtique suo docent exemplo. Pernetustus author est [a] Tertullianus, cuius testimonio Maria beatissima & gloriosissima, quia mater Christi, disertis verbis prædicatur. De [b] Methodio Martyre alibi diximus, qui Dei genitricem miris laudibus vehit, quæ incircumscripti, vt sic dicatur, sit circumscriptio, radix venustissimi floris, mater creatoris, nutrix nutritoris, eius, qui cuncta comprehendit, comprehensio, quæ nullius rei indigo, sed tamẽ carnem non habenti Deo fuerit carnem mutuata. Miratur & [c] Origenes hoc maternum decus, ac præstupore in has voces prorũpit: O inenarrabilis suauitas: O ineffabile magnumque Sacramentum. Ipsa eademque Virgo, ipsa & Mater Domini, ipsa & genitrix, ipsa eius ancilla, plasmatio eius, ipsa quæ genuit. Quis vnquam ista audiuit? quis vidit talia? & quis cogitare potuit, vt mater virgo esset & intacta generaret, quæ & virgo permansit & genuit?] Exaggerat itidem Euangelistæ dictum, qui Mariam indicaturus, matrem eius posuit: Cuius eius, inquit? Mater Dei vnigeniti, Domini & regis omniũ, plasmatoris & creatoris cunctorum: illius qui in excelsis sine matre, & in terra est sine patre, ipsius qui in cælis secundum Deitatem in sinu est patris, & in terris secundum corporis susceptionem in sinu est matris.] Ita verò nos docet Origenes, & rectè quidem, in eo quod matrem Domini vel legimus, vel dicimus, philosophari. Nec dissimilis admiratio Gregorium Nissenum cepit, dum in rei & personæ tantæ contemplationem defixus exclamat: O beatum vterum illum Mariæ, quæ bonitatis præstantia, ad se traxit animi bona. In reliquis enim omnibus, hominis animus purus Spiritus sancti præstantiam capit: hic autem caro fit spiritus recepta-

a Lib. de Resurrection. carnis.

b Orat. in hypapant. Domini.

Origenis admiratio de matre Domini.

c Hom. 1. ex Gilletis in vnus verijs.

Bernat. de Mirabat. Dungi.

culum.] Quid verò [a] Petrus Damianus? Quæ lingua, inquit, in eius laude iuuenitur idonea, quæ illum genuit, quem omnia benedicunt, & cum tremore obediunt elementa?] Est profecto ita, vt [b] Hildefonsus affirmat, conceptionis & generationis modum in Maria omni miraculo mirabiliorem, omni opere potentiorem, omni signo angustiorem esse. Vnde dixit etiam [c] Epiphanius: O virgo sanctissima quæ exercitus Angelorum in stuporem deduxisti. Stupendum enim est miraculum in cælis, mulier amicta sole, stupendum miraculum in cælis, mulier gestans lucem in vlnis, stupendum miraculum in cælis, alter thronus Cherubicus, stupendum miraculum in cælis, mulieris filius, qui & ipsius & seculorum est pater, stupendum miraculum in cælis, thalamus Virginis habens filium Dei, Deũ sponsum Christum.]

a Serm. de Natiuitate B. Virginis.

b Lib. de Virgine Maria cap. 11.

c In Ser. Laurine versio à Iaume Tico Canonico Parisien. Apocal. 12.

Dei matrem esse stupendũ etiam in cælis miraculum.

ATQVE huc spectat præclara oratio Procli Episcopi Ciziceni, fuit is Nestorij post Maximianum in sede Cõstantinopolitana successor, qui de Christi natiuitate differens, Virginem matrem vocat impollutum & purum illibatæ Virginitatis thesaurũ, decusque & ornamentum. Hæc ait, spiritualis secũdi Adami Paradisus: hæc vnitarum inter se naturarum officina, hæc salutaris reconciliationis Panegyris, hæc thalamus, in quo Verbum humanam carnem sibi desponsauit. Hęc animatus naturæ rubus, quem diuini partus ignis non combussit. Hæc verè lenis illa nubes, quæ super Cherubin sedentem in corpore suo gestauit: hęc vellus mundissimum cælesti pluuia madens, ex qua pastor ouem induit. Hęc ancilla & mater, Virgo & cælum: hæc sola pons est, per quẽ Deus ad hominem descẽdit, hæc admirandæ illius Oeconomiæ tela, ex qua & in qua ineffabili quodam modo admirabilis illius vnionis tunica confecta. Cuius quidem textor extitit Spiritus sanctus, nutrix virtus ex alto obumbrans: lana, vetusta villosaque Adami pellis: trama, impolluta Virginis caro: radius textorius, immensa gestantis gratia: artifex, Verbum per auditum illapsum: Quis vidit, quis audiuit talia? Incircumscriptus Deus vterum inhabitat: quem cæli non capiunt, venter complexus est Virginis.] Venustæ sunt hæ metaphoræ siue similitudines, quibus mater Domini vtcunque nobis depingitur, si humano quidem more loquendũ est, quum alioquin rei præstantia orationem omnẽ excedat. Cyrillus reginas instituens, Mariam vitæ genitricem, pulchritudinis matrem, & magnificentiæ lucisque parẽtem appellat. Eodem illustria spectant epitheta, quibus [d] Ephrem Diaconus, [e] Andreas Hierosolymitanus, aliique veteres ad Deiparam indicandam ac ornandam libenter vtuntur. Est illis Virgo mater, sancta tellus, ex qua nouus Adam ineffabili fictione formatus nascitur: est sacrum Dei fermentum, quo tota generis humani massa conspersa, & ex quo Christi, corpus tanquam panis conficitur: est noua gloriæ arca, & vrna aurea quæ dulce manna continet atque præstat: est mirificum aruum, ex quo cælestis agricola suam sine semine spicam educit: est eximium templum, ex quo Deus Sacerdos secundum ordinem Melchisedech egreditur, atque vt semel absoluam, est ardens ipsique Moysi admirabilis rubus, quem diuini partus flamma non adusit.

Procli Episcopi testimonium ad Deiparam prædicandã.

Vide 1. Tom. Concilij Ephesini.

Exod. 3.

Esai. 19.

Deut. 17.

Exod. 3.

Cirilli & aliorum epitheta Dei matrem exornantia.

d In precatione ad Deiparam.

e In explicatione Angelicæ salutas.

NEQVE ita pridem Latinè conuersus prodiit author Græcus Hesychius, Presbyter Hierosolymita-

Quibus nominibus Deipara vocetur ab Hesychio Hierosolymitano.

In Serm. de sancta Deipara.

nus, qui vel solus multa & præclara encomia, vt Mariæ Deiparæ congruentia, subministrat: vtpote quod sit mater lucis, stella vitæ, Dei thronus, templum maius cælo, Cathedra non inferior cathedra Cherubica, arca vitæ, quæ ipsa Noë arca sit latior, longior, illustriorque. Hæc, inquit, vniuersum Trinitatis complementum: quandoquidem & Spiritus sanctus aduenieba t, atque hospitabatur, & Pater obumbrabat, & filius vtero gestatus inhabitabat. Vides quanta & qualis est Deiparæ & Virginis dignitas: vnigenitus enim Dei filius, mundi conditor velut infans ab ea gestabatur.] Coniungit & miracula quædam, quæ in solam Deiparam competunt: Peperit, inquit, & vterum non aperuit: concepit, & vuluam non corrupit: eduxit infantem, & vterum signatum reliquit: lac suppeditauit, vbera tamen intacta conseruauit: portabat puerum, pueri tamen patrem non agnoscebat: mater effecta est, quæ minimè sponsa fuit: nutriebatur filius, & non inueniebatur pater.] Neque tacet hasce venustas similitudines: Ager fructum edebat, & fructus carebat cultore: messis reddebat, quæ semen non acceperat: currebat fluuius, & fons quacunque ex parte clausus erat, vt perspicuum fieret, te matrem esse factam, & tamen non esse passam ea, quæ mulieribus accidunt.]

Maria sanctiss. Trinitatis cõplementum quomodo dici possit.

Miracula circa Deiparam consideranda.

Pulchræ similitudines Dei matrem adsibrantes.

Chrisologus Mariam Dei matrẽ simul & Virginem docet celebrare.

QVOCIRCA quod à Petro Chrysologo scriptum est, à piis omnibus in Matris huius præconiũ merito deprædicatur: Verè benedicta Virgo, quæ & Virginitatis possidet decus, matris & pertulit dignitatem. Verè benedicta, quæ & diuini germinis suscepit gloriam, & regina totius extitit castitatis. Verè benedicta, quæ fuit maior cælo, fortior terra, orbe latior: Nam Deum quem mundus non cepit, sola cepit: portauit eum, qui portat orbem, genuit genitorem suum, nutriuit omnium viuentium nutritorem.] Quæ omnia Euangelico fundamento nituntur, quoniam sanctæ mulieris Elizabethæ tum verbis, tum exemplo consonant, quæ non humano, sed prophetico spiritu permota, imo & Spiritu sancto repleta, non modo matrem Domini reuerenter excepit, sed illud etiam ingenue proclamauit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Ac veteres non temere notarunt, ad se quoque & Christianos omnes pertinere, quod ad matrem Domini publicè celebrandam, tum ab illa Ioannis Baptistæ matre, tum ab alia Euangelica muliere non dissimili spiritu afflata dictum factumque legimus. Qui verò ad hunc modum, vel iuxta receptum Ecclesiæ morem Domini matrem suspiciunt & efferunt, reipsa declarant, se ad illas credentium generationes referri, de quibus in suo cantico Maria est verissime vaticinata: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quid quod Ioanni Damasceno tanti valet isthuc quod tractamus priuilegium, vt non semel de Virgine pronunciet: Re vera domina facta est omnium creaturarum, quum omnium Creatoris facta est mater?] Nõ quod ille primus hoc excogitarit, sed potius quod ab Athanasio Magno traditum acceperat, vt alibi meminimus, id suo calculo approbasse videtur.

Serm. 143. de Annuncia. Virginis.

In Euangelicis literis esse fundatũ, quod matrem Domini credentes in primis extollant.

Luc. 1.

Luc. 11.

Lib. 4. ca. 15. de fide Ort.

In Euangelium de sanctiss. Deipara.

Maria quoniã Dei mater, rerum etiã omnium domina secundum Da masceuum.

Aduersarios consentire nobiscũ in agnoscenda prærogatiua Virginis, quatenus est Deipara, in

Ac bene quidem habet, quod plerique Nouatores propositam Mariæ prærogatiuam astruant, ne hac in parte clarissimis Euangelij verbis obstrepere, & Deiparæ perpetuo detrahere videantur. Calvini enim hæc est confessio: *Hodie celebrari nequit alata nobis per Christum benedictio, quam simul occurrat, quam honorifice Mariam ornauerit Deus, qui vnigenitũ filij sui matrem esse voluit.* Et rursus: *Felix Maria, quæ Dei promissionem corde amplexa, sibi totique mundo salutem concepit ac peperit.* Tum Ioannes Bugenhagius Pomeranus: *Fatemur*, inquit, *per omnes generationes beatitudinem huius mulieris, de qua dixit Deus, Semen mulieris conteret caput serpentis, quemadmodum Maria cecinit: Ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Hæc laus Virginis, quod est mater Dei, quod concepit de Spiritu sancto, & gestauit in vtero, & peperit Iesum Christum, filium Dei vnicum Dominum nostrum, superat intellectum omnium hominum & Angelorum. Ibi non fecit vir aliquis, sed Dominus Deus suo Spiritu sancto per filium creauit rem nouam in terra Israel: Fœmina circumdedit virum, id est, gestauit in vtero verum & æternum & omnipotentem filium Dei, per quem omnia facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Hæc de matre Dei beatissima Pomeranus, magistrum Lutherum haud dubie sequens, à quo diserte traditur Mariæ tam eximia & ingentia bona in eo, quod Dei mater facta est, cælitus contigisse, vt illa cuiusuis hominis captum excedant. Omnem enim honorem ac beatitudinem inde prouenire, quod in vniuerso humano genere vnica persona sit cunctis superior, cui nemo par, & quæ cum cælesti Patre filium tantum communem habeat nominem de illa maiora prædicare, vt illi nunciare posse, etiamsi tot sit linguis præditus, quot flores ac herbulas terra, quot præterea cælum stellas, ac mare arenas sustinet. Quare illam ipsam, cum Dei parens effecta esset, ac rem tantam verbis explicare non posset, in vocem illam ardenter eructasse: Fecit mihi magnifica qui potens est, & sanctum nomen eius. Quid verò Brentius? palam & ipse fatetur, hac gloria nihil excellentius dici, hac beneficij maiestate nihil maius atque sublimius excogitari, hoc dono nihil admirabilius esse posse, quod perpetua virgo mater fiat, non Prophetæ alicuius aut Patriarchæ, non Regis terreni, non Angeli cælestis, sed Messiæ omnium Patriarcharum & Prophetarum Domini, sed vnigeniti filij Dei, creatoris cæli & terræ. Etsi verò neque Caluini, neque Lutheri, neque sociorum vtriusque testimoniis, quæ passim in illorum scriptis extant, hoc loco indigemus, tamen ad Catholicæ veritatis confirmationem valere putamus, quod Ecclesiæ hostes non sine occulto Dei iudicio nobis vltro concedunt, & contra Sectarios alios, de quibus mox agemus, Catholice docent, vt ita demum & Deum & Dei donum amantibus in bonum omnia cooperentur, & salutem, sicut ille ait, ex inimicis etiam nostris comparemus.

de que illius primis celebrandam esse.

Mater Dei etiam Pomerani testimonio summam laudem meretur.

In Harm. Euang. cap. 1. Luc.

Genes. 3.

Luc. 1.

Hier. 31.

Maria, vt fieret mater pernissimã decebat.

Ibi decentius virgo & pernissima virgina. ca. 18.

Maria mallet fermentũ ẽ tribus satiare, facis commiscens.

a Lib. 5. ad Eugenium de consideratione.

b Matth. 13.

MANET igitur hæc propria & primaria semper Mariæ prærogatiua, quod verè proprieque dicatur & sit Deipara, sicut iam ostendimus, & pluribus adhuc euincemus. Vnde [a] Bernardus Mariam Euangelicæ [b] mulieri eleganter comparat, quæ tres farinæ mensuras, siue, vt noster legit interpres, tria sata modice addito fermento commiscuit atq; contemperauit, vt tota deinde conspersio in vnum simul corpus conflatur atque vniatur. Etenim Mariam nobilem hanc esse mulierem ostendit, quæ præstantis fidei suæ fermento id, quod alius nemo potuit, perfecerit, vt in suo vtero tres naturæ, Verbum, Anima & Caro, perinde ac tria sata, in vnitatem personæ Christi coniungerentur, & coniunctæ non diuellerentur. Planè beata inquit, quæ credi-

Cum hac vna tamen persona in, quæ perdiuine, etiamsi ipsa & ipsa separata sint.

Luc. 1.

Ibi fuisse concentu Deiparam virtu & anima euectam.

Ibi ab quæ sit responsio an quæst. 194.

credidit, quoniam perfecta sunt in ea, quæ dicta sunt ei à Domino. Perfecta autem non essent, si quo minus iuxta verbum Domini esset fermentatum totum, & perpetuo fermentatum, vt nec diuisione quidem facta carnis & animæ, à carne vel anima Verbum diuideretur. Quæ cum ita sint, quis vel communi sensu præditus non intelligat, singularem puritatis gratiam in ea fulsisse, quæ præ omnibus ad summum hoc dignitatis genus euecta est? Vidit hoc quoque Iustinus Martyr: & his verbis prodidit: Quia non quamlibet è vulgo fœminam Deus delegit, quæ genitrix Christi fieret, sed quæ mulieres omnes virtute anteiret, non abs re eiusmodi virtutis nomine matrem suam beatam deprædicari voluit, per quam virtutem honore eo digna habita est, vt virgo mater fieret.] Atque hoc est, quod ex Anselmo repeti solet: Decebat vt illius hominis conceptio de matre purissima fieret. Nempe decens erat, vt puritate, qua maior sub Deo nequit intelligi, virgo illa niteret, cui Deus pater vnicum filium suum, quem de corde suo æqualem sibi genitum, tanquam seipsum diligebat, ita dare disponebat, vt naturaliter esset vnus, idémque communis Dei patris & virginis filius, & quam ipse filius substantialiter facere sibi matrem eligebat, & de qua Spiritus sanctus volebat & operaturus erat, vt conciperetur & nasceretur ille, de quo procedebat.] Quam Anselmi sententiam Richardus Victorinus comprobat, cùm aperte doceat: Nisi ab omni vitiorum contagio Maria penitus purgata fuisset, Deum Deique filium generare non posset. Vt enim virgo conciperet, virgo pareret, summa sanctitate, summa puritate opus haberet.] Ab his demum non est alienum, quod sancta vidua Brigitta testatur, ac eo piis plerisque iam persuasum esse puto, eximiam Mariæ virginis puritatem fecisse, vt summe illa Deo placeret, ac Deitatem ipsam in se perttraheret, quæ quidem ex calore Spiritus inflammata, verum Deum & hominem in vtero suo concluserit: Christum igitur sicut florem germinantem (hic enim sui seminis naturã referre consueuit) Mariæ matris persimilẽ extitisse, vt idcirco, si singularem sexus tantũ proprietatẽ excipiamus, vtrinq; membra, forma & facies sibi pulchre mutuo respõderent.

Quomodo suffragetur & Brentius in matre Domini cõprobãda.

Maria in cor pore similitudines Mariæ & filij.

Fœtei corum testimonia, quã vera docent, Catholicam veritatẽ comprobãt, licet per se sine necessitate.

Rom. 8.

Luc. 1.

Cant. 1. Explicatio Iosue Canticis de Maria matrique filii Regem diademate coronat.

EGREDIMINI ergo filiæ Sion, & videte Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eũ mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius. Libet enim præclarum hunc Scripturæ locum repetere, & ad præsens institutum acommodare, quem & veteres, præsertim [a] Origenes, [b] Ambrosius & [c] Gregorius Magnus, de Maria & eius filio non temere sunt interpretati. Est autem hæc grauis ad Christianas mentes, quæ mystice dicuntur filiæ Sion, adhortatio, vt verum Regem ac Salomonem Christum erectis fidei oculis in huius vitæ tenebris sedulo contemplentur, in eóque sibi proponant diadema, elegans scilicet ac mundum splendidúmque indumenti genus, quo filium Salomonem mater virginea cohonestauit. Diadema vero mystice dictum est pro carne Christi non modo labis experte, sed & omnis gratiæ nitore splendente, in qua speciosus ille præ filiis hominum apparuit. Dies autem faustissimus desponsationis, qui huic Salomoni contigit, ad illud tempus pertinet, quo spirituales illæ nuptiæ propter

a Tom. 1. Lib. de instit. virginitis cap. 16.

b In expos. lib. Cantic.

Ibid. 14.

diuinæ humanæque naturæ in vna Christi persona coniunctionem, in vtero Virginis sunt celebratæ, vt cælestis sponsus æterno amori suo satisfaceret, ac sponsæ Ecclesiæ in eadem carne arctissime sese coniungeret atque consociaret. Cum vero primum ex matre Virgine natus est Christus, regium illum decorem seu diadema, quo mater illum iam antea induerat, mundo spectandum præbuit: quandoquidẽ tanquam sponsus ornatus videlicet, processit de thalamo suo, ac præterea sicut Gigas ad currendam viam, vt Propheta loquitur, exultauit. Ac ab eodẽ quidem tẽpore sponsa Ecclesia ob sponsi tàm pulchre coronati præsentiam gaudet in Spiritu sancto, & gaudendo dulce canit epithalamium, ac toties fere canit, quoties sponsum tuum Virginis filium coram spectat, osculatur, amplectitur. Id vero fit maxime, quum ad mensam illius diuinam accedit, eius carne & sanguine pascitur, eiusdem spiritu mouetur, ac verbo delectatur. Summa enim illius & firmissima est consolatio, quod cum Psalmographo dicere, & inter summos angores, quoniam cruci in hoc exilio subiecta est, decantare possit: Dominus regnauit, decorem indutus est, indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se. Quorum verborum sensus est, sicut locum Epiphanius explicat, Christum in hunc mundum venientem, nouo modo regnare cœpisse, speciosio carnis indumento ex Maria sibi sumpto, in quo post mortis supplicium rediuiuus, suam potentiam aduersus atrocissimos hostes, peccatum, mortem, Diabolum maxime declarauerit. Igitur caro ex Virgine procreata, licet mundo vilis appareret, tamen coram oculis Dei & Mariæ, dicam & Angelorum, in seipsa præstantem & incomparabilem decorem continebat, Christique victoris ac triumphatoris singularem virtutem ostendebat, ac demum eandem quum ad extremum iudicij diem ventum erit (tunc enim videbit omnis caro salutare Dei) viuis ac mortuis simul ostendet. Recte igitur ab Ambrosio dictum est: Beatus Mariæ vterus, qui tantum Dominum coronauit, quando formauit. Coronauit eum quando genuit: quia hoc ipso quod ad omnium salutem eum concepit & peperit, coronam capiti eius æternæ pietatis imposuit, vt per fidem credentium fieret omnis viri caput Christus.] In eundem sensum, & fortasse clarius, disseruit Cassiodorus, dictum locum sic explicans: Vox Ecclesiæ inuitantis animas fidelium, quàm mirabilis & speciosus sit sponsus eius. Ac si diceret: Considerate Christum pro nobis carne indutum, quam carnem de carne Virginis matris assumpsit. Diadema namque vocat carnem, quam Christus assumpsit pro nobis, in qua mortis destruxit imperium, in qua etiam resurgens, resurgẽdi nobis spem contulit. Mater vero sua eum coronasse dicitur, quia virgo Maria illi de sua carne carnis materiam præbuit in die desponsationis eius, hoc est, in tempore incarnationis eius, quando sibi Ecclesiam coniunxit.]

Psal. 18. Ecclesia cum Maria gaudet ob præsentem in carne Sãto monem.

Psal. 92. Quid sibi velit, Dominus regnauit decorem induit iuxta Psalmographum. Hæres. 69. contra Ario manitas.

Luc. 3.

Lib. de instit. virg. cap. 16. Maria Christum coronauit generãdo.

Cassiodorus quomodo exponat dictum locum in Canticis, quod Maria corona rit Salomonẽ diademate. In lib. Cantic. cap. 2.

HÆC pluribus fortasse, quã sit opus persequor, vt proposita è libro Canticorum sententia rectius intelligatur, indéque pij velut diuina voce prouocati, hanc tantam Mariæ collatam, ac nobis deinde in Christo communicatam gratiam sæpè ac multum expendant. Neque verò hanc tantam Deiparæ præstantiam offuscat vel impedit, quod in Euã-

Quo referenda sint superiora.

Faciẽtes Dei voluntatem, matres quoque Christi appellari. *Matth. 12. Marc. 3. Luca. 3.*

gelio scriptum legimus, eos omnes qui Patris voluntatem audiunt & faciunt, Christi matres posse censeri, adeóque Christo ipso censore compellari. Quicunque, inquit, fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, soror & mater est. In quem sensum dixit etiam Augustinus: Mater Christi est omnis anima pia faciens voluntatem Patris eius fœcundissima charitate.] Similem appellationem Paulus Apostolus ad se transfert, perindè ac si mater esset Galatarum, eósque in Christo genuisset, ac porrò grandiores vellet efficere. Sic enim loquitur: Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Sedenim quod Christi matres nonnulli appellantur, non propria, sed metaphorica est appellatio, eáque Mariæ dignitatem illustrat magis quàm obscurat. Hęc enim sola inter omnes non modò spiritualiter, sed etiam verè atque corporaliter Christi mater facta est, quoniam animo simul & corpore verbum Domini concepit, conceptum peperit, lactauit, nutriuit, omnibúsque perfectæ matris officiis tota vita præ cæteris cohonestauit. Adde, quod nullius credentis pectus vnquàm Dei verbum sacráque mysteria tàm exactè cognouit, tam altè recondidit, tam sedulo secum expendit, tantámque voluptatem obedientiámque & vtilitatem ex Dei verbo reportauit. Igitur Maria primas tenet inter omnes, qui verbum Dei rectè tractant, patrísque faciunt voluntatem: neque solùm corpore mater capitis, sed & spiritu mater membrorum Christi sola ceperitur. Etenim cooperata est charitate, vt fideles in Ecclesia, qui Christi capitis membra sunt, nascerentur: & duas pręterea res, virginitatem & fœcunditatem, in corpore venerandas habuit, quia & integra permansit & peperit, quemadmodum [a] Augustinus asseuerat. Quare sapienter notat [b] Cyrillus Alexandrinus, cẽplures quidem Christi genitrices dici posse, mysticè scilicet, aut iuxta sensum spiritualẽ: solam verò Mariam Christi simul & Dei genitricem intelligi ac proferri oportere. Rupertus verò vt matrem Domini à reliquis omnibus, quibus hoc nomen generale tribui potest, segreget, significanter dixit: Est Maria Christi mater vera, cui carnis substantiam ministrauit, quem peperit, lactauit & educauit. Est mater tota, quia totam ei substantiam ministrauit, nulla viri vsa cõsortio vel semine. Est mater pia & studiosa, quia sollicitè filiũ Dei in domum suscepit, pannis operuit, vbere lactauit, & in Cruce velut carcere visitauit.] Demùm Alcimus Auitus vetus, nec ignobilis Poëta, dictum Euangelij locum vertit carmine, & Mariam simul honorat, quæ inter omnes primam tulerit laudem, vt Christi Deique mater appellaretur. Canit autem in hunc modum:

a In lib. de sancta virg. cap. 6. 7.
b In tractatu de incarnat. Domini ad Aegiptios Monachos.

Lib. 1. de spiritu sancto, c. 10. Maria sola Christi mater vera, tota plena, & fruitiva Christi, neque pro Mariam omnes tetulit laudem, & Deiparam appellent. In carmine ad Sororem Fulcinam.

B *Sic virgo fœcunda fuit, quæ pondere casto*
Factorem portare suum, Dominumque perennem
Edere promeruit, dignoque agnomine dici
Virgo Dei mater, cuius super omnia primæ
Laudis eris, si forte voles charissima consors:
Religiosa pio, si Christum, & credula, corde
Concipiens, operum cælo pia germina gignas.
Si quisenim Christus, mea in ssa peregerit, inquit,
Atque voluntatem patris compleuerit almi:
Is soror & frater meus est, is denique mater.

VERVM de hoc Euangelij loco, vt satisfiat aduersariis, nos libro sequenti plura dicemus, sat habentes vtcunque nunc exposuisse, quantum momenti ac dignitatis apud Orthodoxos habeat, Mariam veram Christi matrem, adeóque Deiparam non esse minus, quàm per totã Ecclesiã prædicari.

CAPUT

CAPVT DECIMVM QVARTVM

Denouis & antiquis Hæreticis Mariam Dei & Domini nostri matrem esse, nefarie inficiantibus.

Propositio de hęresi tractatione. Pro nostri seculi Sectarijs, qui Mariam Christi matrẽ negarũt, & inficiantur.

NIllum tãdem campum sumus ingressi, qui multos cõtra Deiparam aperto Marte furiosè certantes exhibet, nimirùm vt summum Virgini honorem, quem diximus, eripere, vel parte saltẽ ex aliqua subducere & imminuere possint. Ex his primùm ætatis nostræ Sectarios, ac deinde illorum progenitores ac Patriarchas equè detestandos proponam, vt & riui & fontes aquæ spurcissimæ, qui Catholicæ veritatis plenum, vt sic dicam, alueum, & necessarios meatus obstruunt, in hoc argumento certiùs deprehendãtur. Valentinus verè Gentilis, aut certè quidem falsò fidelis, de quo Bernenses extremum sumpsêre supplicium, teterrimum dogma nõ multis ab hinc annis defendit, Christi Domini corpus humanum non ex Maria virgine natum, sed ex Patris substãtia cælitùs allatum esse. Et [a] Menno Simonis non ignobilis dux Anabaptistarum, sic VVismariæ de humana Christi natura disputauit, vt eius originẽ ex cælesti Dei Patris semine, non autem ex Mariæ Virginis substantia esse peruicaciter affirmaret. Æque pius & modestus fuit [b] Suenckfeldius, qui maternam, vt sic dicam, originem Christò detraxit, eúisque carnem & sanguinem non creaturalem, sed, sicut ipse vocat, supernaturalem, hoc est, merè spiritualem ac planè diuinam somniauit. Tùm [c] Seruetus horrẽdæ impietatis architectus, corpus Christi, corpus Deitatis, & carnẽ eius diuinam, carnem cælestem de substantia Dei genitam esse confinxit. Docuit & Petrus quidam Germanus, Christũ nihil carnis ex Maria sumpsisse: & [d] Foxus tamen illum pro Martyre inter tot alios ætatis huius Pseudomartyres, qui suorum scelerum sæpè iustas dedêre pœnas, ipsísque Donatistis iam olim inter Schismaticos meritò plexis deteriores sunt, audet celebrare.

a Vide Colloquium VVismarienses, & Iuanẽ Vtenhouium de disputatione Belgarum Ecclesia in Anglia.
b VVinthergensis de persona & humanitate Christi.
c In Scripto Calvini de eius ad Seruetum pertinentibus.
d De martyribus nostri seculi.
Vide Augustin. contra epistol. Parmeniani, & in epist. ad Bonifacium.

Scenatores in Christũ & Mariam blasphemi, ac Gigantibus immaniores.

Anabaptistę quàm impię de Christo sentiant ac docẽant.

CÆTERVM qui de Christo tàm nefariè sentiunt & loquuntur, nec duplicem naturam in vna eius persona distinguũt, quid aliud faciunt quæso, quàm quòd antiquis Gigantibus immaniores, vtríque Matri & Filio, bellum mouent execrabile, & si non cælum petere, at certè quidem ipsum fidei nostræ fundamentum, sine quo vno labuntur cætera, concutere moliuntur? Pergunt interim Anabaptistæ, quorum ingens adhũc est numerus, hoc suum tueri dogma, Christum è cælo spirituale & cæleste corpus secum attulisse, & à Maria nihil assumpsisse. Vnde non ità pridem, quum inter Caluinianos & Anabaptistas colloquiũ propè Heydelbergam institueretur, quemadmodum tota nouit & admirata est Germania, etiam hoc in disputationem venit: Sítne Christo tribuendum, vt carnis suæ substantiam ex carne Mariæ Virginis, aut aliunde quidem assumpserit? Hæc quæstio præsentibus ac colloquentibus Diepoldo VVinter, & alio Rauff Bisch, tanquam primariis Anabaptisticæ doctrinæ patronis, diu ac multum agitata est, sed post lõgam contentionem Caluiniani vtpotè doctrina & eloquentia superiores, nihil disputando effecerunt aliud, nisi quod surdis, vt aiunt, fabulam canerent, lateremque lauarent. Etenim præfractis hostibus persuadere nunquam potuerunt, Christum secundum carnem semen esse [a] mulieris, in Paradiso primum ac deinde [b] Abrahæ Patriarchæ, sicut & [c] Dauidi Regi promissum, ipsúmque benedictum [d] vẽtris Mariæ fructum, ad eum nẽpè sensum, vt Christi caro ex maternæ carnis substantia deducta & accepta certissimè constituatur.

a Genes. 3.
b Genes. 22.
c Psalm. 131.
d Lucæ 1.

Nec decere, nec expedire, vt ad disputationem publicam corũ Laicis, Anabaptistę admittantur.

QVIS verò sapiens atque cordatus, si libere dicendum est, non magnopere demiretur, tot modis impios, blasphemos, peruicaces, impuros, seditiosos, ac iãpridem abvtroque Christianorũ hominũ ordine tum Ecclesiastico, tũ politico damnatos & explosos Anabaptistas, ad familiare colloquium, imo ad publicam longámque multorum dierum disputationem, quæ coram aulicis & plebeis habeatur admitti, & tales tantásque contentiones de summis fidei nostræ mysteriis aduersus Ecclesiasticas & Cæsareas sanctiones haberi, eáque dogmata religionis, quæ magno Christiani orbis consensu iampridem reiecta & exterminata sunt, in dubium palam reuocari publicéque defendi? Quæ isthęc quæso, prudentia, imo quæ non corruptela, vesania, turpitudo, damnatæ fidei, ac tantum non emotę mentis hominibus potestatem publicam facere, de causa religionis pro sua libidine, & non ex Patrum atque Synodorum auctoritate coram populo & talibus Iudicibus disceptandi atque pronunciandi? Hoc est scilicet, Hæreticos homines [e] deuitare, & impia docentibus [f] Anathema dicere, nullámque cum illis [g] habere consuetudinem, qui ab Apostolica & Ecclesiastica traditione operta fronte & impudenti ore discedunt. Imo vero nihil isthuc est aliud, quàm furiosis vt magis insaniant, ac pluribus noceant animis addere, vt cuique demum quodlibet, impune fere liceat de religione sentire ac spargere. Nulla porro vel commodior vel expeditior via est ad omnem tum Satanismum, tum Atheismum, qui tanta vi passim irrumpit, omnémque magistratum contemnit, & inuehendum & propagandum. Verum satis isthæc de Anabaptistis, qui non solum Deiparam sua primaria dignitate spoliãt, sed in Christum etiam ipsum adeo sunt contumeliosi, vt vtramque naturam, diuinam & humanam, in vna eius persona præsentem agnoscere dedignentur.

In Canone Apost. 12. & Epist. 1. Fabian.
Tertullian. de præscript. hæret.
Augusti ad Vincentium Epist. 48.
Item C. de Apostat. L. Hi qui sanctam fid. & C. de summa Trinitate. L. Nemo clericus.
e Matth. 7. Rom. 16 Tit. 3. 2. Thess. 3.
f In 2. epist. Ioann.
Galat. 1.
g 2. Thess. 3. Apocal. 2. 2. Timot. 2.

Dauidis Georgij Hollandi, de quo testantur Basilienses, summa impietas.

HIS iam nefandissimæ Sectæ principem adiungamus, qui verum Christum sese iactare ausus est, ac nõnullos vt ita crederent, dementauit. Is est Dauid Georgius Hollandus, eo impietatis progressus, palam vt negaret filiũ Dei Verbum illud æternũ, corpus ex Virgine assumpsisse, atque diuinã humanámq; naturã coniunxisse, vt in eadẽ persona Deus & homo simul inesset. Qui præterea, vt erat post hominũ memoriã superbissimus, de seipso prædicauit, quod ipse nõ ex carne, sed Spiritu sancto natus, quódq; Iesu Christi spiritu, ac multo quidem pleniore diuinitate cumulatus, perfectã & cœlestẽ nũc primũ doctrinã adferret, vtpote diuinitus ad

donum Israel instaurandam excitatus atque missus. Sed ô præclarum instauratorem, imo vero improbissimum impostorem, iusto & Dei & hominum iudicio condemnatum, cuius exhumatum cadauer & ossa eruta flammis vltricibus Basilæ, vt tali Christo sane dignũ erat, absumerentur. Quid vero ille largiretur Mariæ? cur matrem suam Christi parente potiorem non diceret, qui se Domino maiestatis tam impudenter æquauit, imo etiam ab orbe terrarum anteponi postulauit? Postremo tum in Polonis, tum in Vngaria non paucos reperire licet, in quibus repullulat vetus Nestorianismus, & quibus Mariam Virginem Dei matrem appellare tantum non ludus, adeóque abominatio reputatur. Nam & Iosephum CHRISTI patrem, ex quo Maria prægnans facta sit, fingere non erubescunt.

Nouí Nestoriani apud Polonos & Vngaros.

Quorsum superiora sint referenda.

QVAE mihi satis quidem esse videntur, vt quiuis, modo non cæcus, videat, quos venenatos halitus antiquus ille serpens hoc æuo in Europam nostram infuderit, quantúmque profecerit intolerabilis hominũ perditorum insania, qui ex veterum Hæreticorũ fontibus siue lacunis isthæc detestanda, quæ profundunt & renouãt, deliria deprõserunt. Loquor de illis damnatæ memoriæ Sectariis, qui iampridem eiusdem pestiferi serpentis afflatu seducti, vt ipsam religionis nostræ basin funditùs concuterent, aperto marte, nec dissimili studio in Mariam, eiúsque filium palàm debacchabãtur. Etenim Cerdoniani Christum neque natum ex fœmina, neque habuisse carnem, nec verè mortuum, vel quicquam passum, sed simulâsse passionẽ, Augustino teste, mentiti sunt. Nec dissimile commentum in Proclianitis deprehẽdimus, quibus accedunt Apellitæ, quùm Christi carnem non de matre, neque de cælo, sed ex mundi elementis deducunt, & in eadem elementa post resurrectionem dissolui oportere cõtendunt. Iam verò Manichæi, Marcionis & Manis, id est, pestilentissimorum magistrorum execrandi discipuli, eundem ferè funem trahunt, Christo corpus phantasticum affingentes, vt verum hominem ex vtero Virginis prodiisse inficientur, corpúsque de Maria sumtum in spectrũ inane conuertunt, ideóque veram domini natiuitatem, passionem & resurrectionem eludunt. Quid verò Valentinus, Pythagoricus magis, quàm Christianus, qui & ipse nomen fœdum sectæ dedit, nefandarum fabularũ inuẽtor? Is nihil Christo quod ex Virgine assumpsisset reliquum fecit, vtpotè qui à Patre missus, cælestẽ corpus secum attulerit, ac per Mariam solùm tanquàm per rimam, canalem aut fistulam quandam transierit. Vnde suo etiam seculo iustè questus est Tertullianus: Licuit Valentino ex priuilegio Hæresieo carnem Christi spiritualem comminisci. Hebion constituit Christum nudum hominem, & tãtùm ex semine Dauid, non etiam Dei filium. Interfector veritatis Marcion, vt Christi carnem negaret, negauit etiam natiuitatem carnis Christi. Apelles Christo carnem, sed non natam carnem concedit, vt cuius substantiam de sideribus, & de substantiis superioris mundi sit mutuatus. His omnibus adiungi meretur impurus Apollinaris, carnem & ipse Christo ex Virgine assumptã adimens, sed tamen diuinitatis aliquid in carnem eius conuersam esse cõfingens. Damascenus istiusmodi Apollinarios vocat Dimoritas, qui Verbum carnem factum esse admiserint, sed carnẽ CHRISTI de Maria sumptam, pernegãrint.

Valentiniani.

Tertullianus quærens de suis fœtibus restitui à Christum & eiusmodi commentis.

Apollinaris & Dimoritæ. Damascenus lib. de heresibus.

ETSI verò diuersis itineribus isti progrediũtur, eódem tamẽ concedunt; & in vna impietatis quasi cymba vehuntur omnes, quoniam Christum verũ perfectũmque hominem, qui ex Mariæ materna substantia sit procreatus, nobis è medio per summam iniuriam tollunt. Eiusdem metalli sunt Eutychiani, (nam de Nestorianis posteà dicemus) nec solùm Verbi & carnis vnam esse naturam, verùm eandem quoque carnem non de sacro Mariæ Virginis corpore assumptam, sed de cælo deductam fuisse deblaterant, Vigilio teste. Quid verò attinet, his aliísque pluribus recensendis, qui blasphemandi arte in Satanæ synagoga iam olim claruerunt, & commune Christo Mariæque bellum nefariè intulerunt, nos longiùs immorari? Effracta, profligata, contrita istorum execranda sunt dogmata, quibus & corporis in Christo veritas, & Mariæ, vt sic dicã, maternitas sacrilegè conuellitur, atque nunciterum, vt suum regnum stabiliat, augeátque Satan, contra omnem diuinæ Scripturæ Ecclesiasticæque censuræ anthoritatem, à perfidis in dubium cœpit reuocari. Veruntamen quando quùm aliorum recentiorum, tùm Anabaptistarum insanus furor nõ conquiescit, ac latè, prô dolor, sese diffundit, multos vt Mẽnonitas gignat hoc seculum, qui CHRISTO carnem è Maria sumptam adimere nõ verentur, facere non possumus, quin & Scripturæ & Patrum sententiis veritatem Euangelicam aliquãtum illustremus, ac pestilentissimo errori, quo verum humanúmque filij Dei corpus aliunde, quàm ex carne Mariẽ virginis esse susceptum impij fabulantur, pro nostra virili omnem aditum intercludamus.

Eutychiani.

Lib. contra Euticen.

Nonnulli recentiores haereses recepti confirmat.

Sequentium futationis recio.

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

E Scripturis noui ac veteris Testamenti demonstratur, Christi naturam humanã non alteri, quam Mariæ tribui oportere, in illáque & ex illa Verbum æternum incarnatum esse.

Quod Christus verè corpus ex matre Maria sumserit. *Matth. 1.*

PRINCIPIO, si Christus Deus ex Virgine nihil assumpsit, si verus homo ex homine non est editus, quid quæso, Mariæ vtero erat opus, vt illa prius conciperet ac in vtero haberet, sicut Angelus Iosepho testatur, quod expleto tempore in lucem ederet? Impleti quippè sunt dies vt pareret, & peperit filium suum, quemadmodum Lucas disertè narrauit. Ne enim aut Propheta Esaias, aut Gabriẽl Angelu est mentitus, cũ ambo de Maria Virgine primùm concipiente, ac deinde pariente filium clarissimè vaticinantur. Quis ergo non videat, quantũ ad Christi generationẽ Maria cõtulerit, in cuius vtero fœtus ille cõceptus & formatus, certísque dierum & mensium incrementis nutritus, ac tandem procreatus fuit? Confirmat hoc Elizabeth cognata Virginis, quùm Spiritu sancto afflata prorulit, quæ non nisi ad matrẽ referri possunt: Benedictus fructus vẽtris tui. Ac iterum: Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Illud verò singularẽ habet emphasin ἐξ οὗ ἐγεννήθη

Luc. 2.
Esai. 7.
Matth. 1.
Luc. 1.

Luc. 1.

De qua

De qua natus est IESVS, sicut à Matthæo scribitur, vt substantiam carnis Christi, non ex seminis Ioseph, sed ex Virginis Mariæ substantia desumtã fuisse certo intelligam[a]. Hinc ille de Maria natus, & eius siue hominis filius, ob carnis videlicet communionem, quę ad humanæ naturæ veritatem constituendam pertinet, diserte in Euangelio nun cupatur. Eodem spectat Angeli oratio, qui Ioseph sponsum consolaturus, vt solicito & anxio eius animo retinendæ coniugis metum omnem eximeret, de Maria iam grauida dixit: Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est. Vbi natum, hoc est, conceptum in Maria fœtum audimus, sicut [a] Tertullianus & [b] Augustinus interpretantur: & præterea discimus, quod Maria virgo concepit & peperit, opus partim esse diuinum, ineffabile, incomprehensibile, quatenus illic Spiritus sanctus vim & potestatem suam Dominicæ incarnationis effectricem exercuit & ostẽdit, qui propterea Virgini dicitur obumbrasse: partim naturale, si Virginem cooperantem spectes, quæ de sui corporis substantia virum illum nobis dedit, suáque carne induit, de quo prædixerat Hieremias: Fœmina circundabit virum. Vnde significanter vtrunque dixit Angelus, conceptionem Domini & miraculosam esse, quia de Spiritu sancto, & naturalem, quoniam in Virginis vtero id natum siue formatum fuit, vt assumeret hominem Filius Dei, matre suum illi sanguinem purissimum suppeditante.

Matth. 1.
Matth. 1.
Luc. 1. & 2.
Luc. 6. 8.
& in Matth. 1.

Mariæ concepta & partus partim super naturale, partim naturale opus.

a Lib. de carne Christi.
b In Enchiridio c. 2. 8. & Epist. 57. ad Dardanum.
Luc. 1.
Hier. 31.
Matth. 1.
Luc. 1.

ACCEDIT quod Apostolus Paulus talem Dei filium prædicat, qui ex semine tum Abrahæ, tum Dauidis secundum carnem factus sit, vt Dei nempe promissio de gentibus omnibus in vno Abrahæ, semine, & vero Dauidis filio benedicendis omnino compleatur. Hæc certe non in diuinam, sed in humanam Christi naturam competunt, & matrem eius Hebræam ex Dauidico genere ortam exigunt. Alioquin, quo pacto ille iam inde ab æterno, ex Patre genitus, secundum carnem tandem appareret, & siue ex Iudæis, siue ex Patribus, ipsísque lumbis Dauidis, vt Scriptura loquitur, natus prodiret in orbem, ac hominem se proderet, nisi ex matre Maria gigneretur, & homo ex homine naturã assumeret, ac assumtam in carne seruaret humana? Sed rursus Doctorem gentium audiamus: Vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret. Sic enim locum, qui Græcis est γενόμενον, legit [c] Cyprianus, cámque lectionem sequitur [d] Augustinus, vbi vulgata quidem editio, factum ex muliere, interpretatur. Quod si Christus ex muliere natus est, & ex ea corpus assumsit, si legem seruauit, & minister fuit circumcisionis, vt idem Paulus affirmat, humanam certe naturam ex matre desumsit. Soluunt ergo IESVM, veréque sunt Antichristi, vt Ioannes affirmat, quicunque humanam Christi substãtiam aliunde, quàm ex Maria deducunt, vt negent Dominicam carnem ex Virginalis vteri substãtia prouenire. Omnis, inquit, spiritus, qui non confitetur IESVM CHRISTVM in carne venisse, ex Deo non est: & hic est Antichristus. Quod Græci etiam significantius ad hunc modum legunt: Omnis spiritus qui non confitetur IESVM in carne venisse, ex Deo non est. Soluit autẽ Iesum etiam Bedæ sententia, Quisquis eius vel diuinitatem, vel animam, vel carnem negat, vt in his fidei Catholicæ aliqua ex parte aduersetur. Præterea ex Pauli testimonio constat, quod Christus ob humanæ naturæ consortium credentes, & fratres & pueros vocare non dedignetur: fratres quidem, quòd cum illo ex matre singuli, si solum demas peccatum, communem habeant naturam humanam: pueros vero, quandoquidem sicut cæteri mortales à mulieribus procreati, sic & ipse natus ex fœmina, carni & sanguini communicarit. At quomodo fieri vnquam posset, vt Christum vere fratrem haberemus, ipsíque nos fratres agnosceret, nisi eandem ipse naturam acciperet, & susceptæ carnis dispensationem à matre mutuaretur? Ac toties quidem Scriptura veritatem hanc nobis commendat & comprobat, quoties redemptionis humanæ mysterũ ad ipsum Christi sanguinem refert, & assumtæ carnis imbecillitates, vti famem, sitim, lassitudinem, dolorem, tristitiam filio hominis euidenter adscribit. Non cumulabo loca, sunt enim propemodum infinita, quæ huc pertinent, & in apostolicis literis passim offerunt sese Lectori.

Christus filius Dauid ex semine Abrahæ promissus, ex Maria carnẽ humanam assumsit, Paulo teste.
Rom. 1.
Galat. 3.

2. Paral. 6.

Galat. 4.

a Lib. 1. ad Iudæos.
b Lib. de Trin. & Euangelio Dei c. 3.
Rom. 15.
1. Ioan. 4.

Christus quia sub lege fuit, matrem habere debuit.

Quisquis Iesum, & Antichristi sint hoc tempore.
1. Ioan. 4.
In Epist. ad 1. Ioan. tract. 2.

Iesum soluere quis dicatur.

Christi fratres & pueri cur à Paulo dicti credentes.

IAM VERO nec pauca Prophetica, seu veteris instrumenti testimonia suppetunt, quæ & impios retundant, & pios confirment in proposito argumento. Esaias non contentus Emanuelis matrem, eámque virginem & concepturam & parituram promittere, de partu eiusdem ac ortu filij hoc clarissime dixit: Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis. Quod si plura de nati huius paruuli matre ac origine libet audire: Egredietur, inquit, virga de radice Iesse, & flos, siue vt alij legunt, germen de radice eius ascendet. Vbi radix Iesse genus Dauid, & virga ex radice Maria & ex Dauid, flos autem ex virga filius idem & fructus Mariæ CHRISTVS, qui & ipse flos intelligitur, teste Tertulliano. Quare sicut germen de natura eiusdem virgulti prorumpit, suæque naturæ formam accipit: & quemadmodum lignum ex eo quod sui generis est proprium, non aliud ex alio quotidie producere solet: ita Christi mater, veluti virga florem germinans, è suæ carnis substantia hominem sibi similem procreauit. Iterum vero Esaias, vt ardens & suum & totius Synagogæ in excipiendo Messia desiderium explicet, velut longioris moræ impatiens, in vocem illam plane vehementem erumpit: Rorate cæli desuper, & nubes pluant iustum: aperiatur terra, & germinet Saluatorem. Nam hoc etiam loco Messias indicatur, ex Maria velut benedicta terra procreandus, qui germen & fructus terræ sublimis ab eodem Propheta nuncupatur. Huius enim corpus non solum de matre assumtum, sed etiam post crucis ignominiam ad summum honoris fastigium euectum fuit, nihil vt regnantis Christi gloriæ & magnificentiæ vel in cælis, vel in terris posit exæquari. Tum Propheta regius Mariam [e] terrã appellat, de qua veritas orta sit, & quæ fructum suum dederit, quum ille videlicet, [f] qui in Sole posuit tabernaculum suum, tanquam sponsus de thalamo Virginalis vteri processit, atq; sicut Gigas ad currendã viam exultauit. Nec obscura est illa Messiæ precatio. [g] Domine ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ, sicut & in alio Psalmo: [h] De ventre matris meæ Deus meus es tu. Quod si Christus de ventre matris, quæ [i] Domini ancillam dixit, nihil acciperet, non eũ intra famuli

Ex prophetis locis probatur, Messiã verum & naturalem Mariæ filium esse.
Esai. 7. & 9.

Esai. 11.

Lib. de carne Christi.

Esai. 45.

Christus quia Mariæ filius, germen & fructus terræ sublimis dicitur
Esai. 4. & 11

e Psal. 83.
f Psal. 18.

g Psal. 125.
h Psal. 70.
i Luc. 1.

appellationem seruilis naturæ conditio detineret, neque idem ipse per Esaiam se seruum ex vtero esse formatum profiteretur. Nam & [a] Tertullianus & [b] Vigilius, quum ambo contra Hæreticos disputant, eiusmodi dicta huc pertinere monstrarunt.

a Lib. de carne Christi & contra Marcionem.
b In lib. contra Eutichē.

Ex quibus Propheticæ & Apostolicæ Scripturæ testimoniis, plura enim adiicere sit superuacaneum, satis detecta simul & reiecta est, ni fallor, Anabaptistarum vesana impietas, & impia vesania, qui damnatum iam olim nefandum errorem instaurare, & in orbem nostrum velut ex orco reuocare non erubescunt. Etenim cum suis cœcis ducibus, execrandisque maioribus, quos recensuimus, turpiter ignorant, aut se scire quidem impudenter A dissimulant, Verbum cum natura humana sic esse conjunctum, vt eam quæ carne & anima constabat, assumẽdo sibi vniuerit, & vniendo assumpserit, matre interim totã materiam, id est, carnem siue corpulentam substantiam ex suis purissimis sanguinibus, vt diximus, eidem Verbo subministrante. Reliquum est modo, antiquos simúlque probatos religionis nostræ magistros ac iudices adhibere, vt de germano diuinæ Scripturæ sensu, quem indicauimus, longe constet certius, ac Anabaptistarum peruersitas fortius conteratur, qui non sine summo scelere filium à matre, Christũm à Maria dissociare conantur.

Quomodo natura humana Verbum assumẽdo sibi vniuerit, & vniendo assumpserit.

Propositio sequentis tractatione.

CAPVT DECIMVM SEXTVM.

Græcos & Latinos Patres magno consensu tradere, Christum Dominum ex Matre Maria humanam sumsisse naturam: qui vero aliter sentiunt, eos non modo turpiter hallucinari, sed & salutis humanæ hostes esse perniciosos, & Mariæ imprimis permultum detrahere.

a Epistola ad Trallianos.

Patrũ sententiæ Mariã veram & naturalẽ Christi matrẽ asseuerantes, & primõ Ignatij.

Gnatius Apostolorum B æqualis, & Apostolico vere Spiritu prædit[a] Martyr perspicue scripsit:[a] Vere genuit Maria corpus, habens in se Deum habitantem, & re vera natus est Deus Verbum ex Virgine, vestitus corpore obnoxio iisdem passionibus nobiscum: vere natus ex vulua, qui omnes homines in vulua fingit, & corpus sibi fabricauit ex sanguinibus Virginis, hoc solum excepto, quod nulla viri consuetudo intercesserit.] Eodem plane modo, quum Trallianos & Smyrnenses per epistolas instruit, Christum ex Maria vere natum asseuerat, & piorum aures obturari iubet ad eorum voces, qui Iesvm Christum filium Dei ex Dauid & ex Maria natum, verẽque ex Deo & ex Virgine, licet dissimili modo, geni- C tum esse audent inficiari.

Lib. 3. contra Valent. cap. 18. 27. 28. 32.
II. Irenæus.

Martyr & Episcopus quoque, vt Ignatius, fuit Irenæus, qui in hoc campo acerrime certat, multísq; Scripturæ locis adductis nefariũ errorem, Christum ex Virgine nihil accepisse contendentiũ constãter elidit. Non ergo inquit, alterũ filium hominis nouit Euangeliũ, nisi hunc qui ex Maria est, qui & passus est.] Tũ ab incommodo & absurdo sic ratiocinatur: Si de Maria nihil accepit, putatiue apparuit, non carnis hæreditatẽ, non hominis similitudinem seruauit, superuacua est eius ad Mariam descensio, nõ quæ è terra erant escas ad corpus nutriendum percepit, non post quadragenarium ieiunium esuriuit, non fatigatus sedit in itinere, non super Lazarum fleuit, non anima eius ad mortem vsque tristis fuit, non sudauit stillas sanguinis, non ex percusso eius latere sanguis exiuit & aqua, denum vana & inania fuere carnis signa omnia, quæ in illo secundum Euangelium apparuerunt.]

Lib. de præscription. hæreticorum.
III. Tertullianus.

Tvm Irenæi sectator diligens Tertullianus, præsertim in libris aduersus Marcionem editis, alicubi regulam fidei vocat, qua creditur Verbum illud quod filius Dei appellatur, Patriarchis varie visum, & in Prophetis semper auditum, postremo ex Spiritu & virtute Dei, in Virginem Mariam delatum, in vtero eius carnem factum, & ex ea natũm hominem, ac propterea filium hominis appellatum esse. Quam suam sententiam alibi repetitis Elizabethæ verbis comprobat, quæ Spiritu sancto repleta dixerit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.] Sed & more suo, id est, acute sic ratiocinatur: Cur homo Christus & filius hominis si nihil hominis, & ex homine? nisi si aut aliud est homo, quam caro, aut aliunde caro hominis, quam ex homine, aut aliud est Maria quã homo.]

Li. de relatis virgini bus & de carne Christi.
Luce 1.
Lib. de carne Christi.

Iam vero superioribus duos inuictos Christi pugiles, eósque veteres, Iustinum & Hippolytum adiungamus, qui doctrinam eandem non scriptis modo, sed & profuso sanguine comprobarũt. Prior in hunc modum docet: Filium hominis seipsum Christus dicebat, vel quia natus est de Virgine oriũda à Dauide, Iacobo, Isaaco, Abrahamóque, vel quia ipse Abraham etiam reliquorum deinceps pater est, ex quibus Mariæ stirps exinde deducitur. Scimus enim patres filiarum, etiam liberorum patres esse, quos illæ pariunt.] Alter vero, Hippolytum loquor: Dic mihi, inquit, ô beata Maria quid erat, quod in tuo erat vtero conceptum, & quid erat quod à te in virginali matrice gestabatur? Sermo erat Dei primogenitus à cælis ad te descendens: & homo primogenitus in vtero formatus, vt primogenitus sermo Dei homini primogenito coniunctus ostenderetur.]

IIII. Iustinus & Hippolytus.

In dialogo cum Tryphone habito.

In serm. in Helcanã & Annam.

Quod autem à fanaticis Valentinianis adfertur, Verbum per Mariam quasi per canalem transiisse, D neque tamen ex illa quicquam contraxisse, in hunc modum Origenes vetus & ipse Theologus refutauit: Si Verbum per Mariam penetrare turpe non duxit, nec ex ea aliquid sumere puduit: & in quem finem transiret, nisi inde aliquid delibaret? Si hominem non accepit ex Maria, quomodo consistent verba Apostolorum? quomodo mortuorum primogenitus erit? quomodo primitiæ dormiẽtium?] Tradit igitur hunc canonem Origenes: Non oportet autem inclinare his, qui dicunt per Mariam, & non ex Maria Christum natum, quod Apostolus

V. Origenes.

Dialog. 1. de Christo homine.

1. Cor. 15.
Galat. 4.

præsciens ita prædixit: Cum autem venit plenitudo temporum, misit Deus Filium suum factũ ex mulière, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret. Vides quia non dixit factum per mulierẽ, sed factum ex muliere.]

Fide incarnationis Sacramento cap. 6. Li. 1.

Neque solùm Origenes, sed & Ambrosius ad hoc institutum valere vult, vt re vera valet plurimùm, quod ab Angelo Virgini nostræ dicitur: Quod natum est non per te, sed ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei. Nec discrepat Syriacus interpres, qui sic Latinè vertit: Is qui nasciturus est ex te, Sãctus ipse, ac Filius Dei vocabitur. Addit autem Ambrosius: Ex se generauit Maria, vt quod generaretur ex ipsa, in eo, salua generationis Dominicæ prærogatiua, corporis esset vera natura.] Ac rursus: Virtus venit in Virginem, sed natum est corpus ex Virgine, & ideò cælestis quidem descensio, sed humana conceptio est.] Quid autem illo luculentius? Habuit de suo Virgo, quod traderet? non enim alienũ dedit mater, sed proprium è visceribus suis contulit inusitato modo, sed vsitato munere. Habuit igitur carnem Virgo, quam naturæ solennis iure transcripsit in fœtum. Eadem igitur secundùm carnem, generationis Mariæ genitique natura.]

VI. Ambrosius Quomodo Patres exponant dictũ Angeli: Quod enim nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei.

Eadem generatio Mariæ & genitri Christi natura.

Li. de incarnat. Dominici Sacramento cap. 9.

Sed & Athanasius qui Ambrosium ætate præcessit, ex eiusdem Angeli verbis dictis colligit, Christiano nomine indignos esse censendos, qui audent ambigere, sitne Dominus ex Mariæ editus substantia Deus, & natura Filius Dei: corpore autem ex semine Dauidis & ex carne Mariẽ. Tum idem alibi testatur, quod Christus carnem nostram ex Maria decisam acceperit, quódque idem ex Mariẽ carne & ossibus, veluti ex veteri Adamo, vt vicem eius expleret, costam sibi finxerit, ipsam nimirum incarnationem, quam semel indutam perpetuò gestet, ac proinde ista noua Eua, inquit, mater vitæ appellatur.] Tractat eundem Euangelij locũ Gelasius, & ostendit, (Quod ex te nascitur) idcircò ab Angelo dici, vt proprietas humanę conditionis, quã Christus de Matre sumturus erat, explicetur: Sanctum autem appellari, quoniam sine cõtagione carnalis concupiscentię generetur: ac interim eundem Dei esse Filium, vt simul humanæ diuinæque naturæ Sacramentum, quod hac conceptione in Maria mirabiliter vniendum erat, significetur. Verùm ad Athanasium[a] redeo clarissimè pronũciantem: Erat ergo humanum naturæ corpus, quod ex Maria natum est, vt volunt Scripturæ diuinæ. Verum autem erat, quoniam idem erat cum nostro. Soror enim nostra Maria, quoniam omnes sumus ex Adam: nemo autem de hoc dubitauerit, qui recordabitur eorum quæ Lucas scripserit.] His planè subscribit non solũ Chrysostomus[b] affirmans, quod spiritus carnẽ Christi nõ ex nihilo, sed ex carne Virginali formarit, etsi nullo id modo possit explicari: verum etiam Epiphanius[c] in hæc verba scribens: Verè natus est Christus ex Maria semper Virgine, accepto verò corpore, non secundum opinationem, carne verè corpore verè cum ossibus & neruis & omnibus nostris, nihil à nobis immutatus, nisi quod illustris est sanctitate ac Deitate sũt, vasèque sanctificationis & iustitiæ.] Nec multò post subiicit Christum verè factum in vtero Virginis, & Maria portatum, & in lucem editum, ac impollutè nutritum esse.

Li. de relatis virgini bus & de carne Christi.

In epistola ad Epiphanium.

Homo contra omnes hereses in Euangelio sanctifica Dei Deipara.

Lib. de humanitate Christi. Li. 1.

Mirabilis mater ex Athanasio dicitur. Cur Christus Adamo dicatur sanctum.

Ad epist. ad Epiphanium, & ad Theodorum diaconum.

Quomodo Maria etiam soror nostra dicipotest. Quomodo ex carne Virginis formatus Christi carnẽ. Dicit. cap. 2. Homil. 25. in Matthæum. Serm. de Pascha.

Iam verò ex Augustini sententia diuinitas in vterum Virginis adueniens, carnem sibi ex substantia Mariæ fabricauit, & ea quidem authoritate, qua in Paradiso Adam de limo formauit. Impium igitur & fugiendum dicit illorum errorem, qui beatam Virginem solum Deum peperisse contendunt, eò quod sibi Saluator noster cælestem nescio quam, carnem inter viscera materna perfecerit, & ita transierit per Virginis vterum. Quin & disertis verbis pronunciat: Detestandi etiam illi sunt, qui Dominum nostrum Iesum Christum matrem Mariam in terris habuisse negant: quum illa dispensatio vtrunque sexum & masculinũ & fœmininum honorauerit, & ad curam Dei pertinere monstrauerit, non solùm quem suscepit, sed etiam illum per quem suscepit, virum gignendo, nascendo de fœmina.]

VIII. Augustinus. Maria non solum Deũ, neque cælestem carnem peperit. Detestandi & ab Ecclesia exclusi sunt, qui Christum de Maria natum non agnoscũt.

De verbis Domini ser. mo. 18.

In serm. 3. de ascensio Domini.

Quid autem eo manifestius, quid efficacius? Qui B non credunt Christum in carnem venisse de Virgine Maria ex semine Dauid, quod apertissimè Scriptura Dei loquitur, non vtique sunt in Ecclesia, quia ipsum caput Ecclesiæ nõ tenent, quod est Christus Iesus.]

Lib. de fide & Symbolo. Extra Ecclesiam sunt negantes Christum in carne venisse de Virgine.

Adhæc Augustini sedulus imitator Fulgentius, fidei regulam omnibus amplectendam hoc modo præscribit: Fiximissimè teneas, & nullatenus dubites, vnum ex Trinitate personam, id est, Dei filium, qui de natura Dei patris solus natus est, & vnius eiusdémque naturæ cum patre est, ipsum in plenitudine temporis secundum susceptionem formæ seruilis voluntariè in Virgine conceptum, & de Virgine natum: Verbum carnem factum, ipsum quoque esse, qui essentialiter natus est de Patre, & essentialiter conceptus est, natúsque de Virgine, ipsúmque vnũ esse & vnius naturæ cum Virgine.]

Contra epi Petiliani. cap. 4.

Lib. de fide ad Petrum Diaconum cap. 13.

IX. Fulgentius. Secundã in Trinitate persona in Virgine tantũ concepta, & de Virgine nata est.

Et non multò pòst subiicit: Firmissimè tene, & C nullatenus dubita, Christum Filium Dei, sicut de Deo Patre plenum perfectúmque Deum, ita de Virgine matre plenum perfectúmque hominem genitum, id est, Verbum Deum, habentem scilicet sine peccato veram nostri generis carnem & animam rationalem.]

Christus vnus & vnius naturæ cũ Virgine matre.

Præterea scitè ratiocinatur Euthymius: Quid opus Filio Dei fuit de Virgine nasci, si nihil ex ea ad humanæ naturæ constitutionem accedit? Adhæc, cur Dominus cum Apostolos docuit, se esse hominis Filium pronunciauit? propter veram vtique matrẽ suam & Dei genitricem. Cur insuper misit præcones in vniuersum orbem terrarum, qui illud ipsum prædicarent, nempe se humanam carnem ex Virgine susceptisse, atque hominem factum esse?

Part. 2. De nuptiis.

X. Euthimius. Rationibus conuincitur, Filium Dei natum esse de Virgine. Cur Christus in Euangelio se Filium hominis sæpe vocet.

Sed & vetustior Euthymio Theodoretus, vt D paucis multa coniungat incommoda, quæ ex falso aduersariorum dogmate consequuntur doctè in hunc modum colligit: Si nihil ex nostra natura (per Mariam nimirùm) accepit Deus Sermo, non sunt vera, quæ cum Patriarchis à Deo vniuersorum facta sunt pacta, conuenta inutilis autem est & [a] Iudę benedictio: falsa verò est quæ [b] Dauid facta est promissio: superuacanea est & Virgo, quæ Deo incarnato nihil nostræ naturæ attulit: quæ autem Prophetæ prædixerunt, nondum finem cœpere: inanis ergò est prædicatio nostra: inanis fides nostra: vana quoque spes est resurrectionis: mentitur etiam, vt videtur, Apostolus, quum dicit: Suscitauit, & consedere nos fecit in cælestibus in Christo Iesu.]

XI. Theodoretus. Quæ sequantur incommoda ex aduersariorum doctrina.

Dialog. 1. a Genes. 49. b Psal. 88. & 131. Ephes. 1.

c Lib. de incarnat.
d Episto. ad Achatium.
e Lib. 3. cont. Euthych.
f Hom. 1. de natiuit. Dominiſ.

Finem in citandis Patribus faciam, inter quos [c] Ambrosius, [d] Cyrillus, [e] Vigilius valdè luculenti sunt atque copiosi, vnum si addidero [f] Eusebium

Emissenum, qui docte inprimis ac grauiter in rem propositam disserit. Vbi sunt, ait, Hæretici, qui recenti errore decepti, & nouo antiqui serpentis dente percussi, dicere ausi sunt, carnem Domini Saluatoris nihil habuisse de Maria? Hoc dicunt illi Orientales Hæretici, nihil illum participasse de Matre. Hic pestifer sensus Orientales Ecclesias occupauit, nihil Christum de nostra consanguinitate traxisse, sed per Virginis transiisse vterum, quasi per corpus alienum. Et quid egit illis nouem mensibus intra illud materni corporis genitale secretum? illic vtique de eius ossibus & medullis ratione operante collectus, illic natura stupente compositus, illic per legitima nascendi spatia de carne carnis incrementa mutuatus est. Quòd si nihil attracturus erat de propriæ parentis materia, quid opus erat longa hospitij mortalis iniuria? Si, inquam, nihil de suo erat corporeus matris sinus cælesti puero quotidianis horarum ac dierum profectibus collaturus, vbi primùm legitur conceptus, statim consummatus, statim fuit & genitus. Sed non ita est. De prima dicatur paruuli confirmatione, vnde ossium compago, membrorúmque perfectio prodiit? Nota solennis temporis consuetudo. Itaque quum animam aliundè susceperit, si corpus de Matre non habuit, ergo Sermo diuinus caret veritate, quùm veritas sit, quæ eum Filium hominis protestatur. Quo quidem loco debemus aduertere, quod dum non hominum, sed hominis dicitur, ex vno creari parente monstratur. Legimus: Et peperit filium suum primogenitum. Si nihil in eum de se trãstulit mater, non peperit propriũ, sed profudit alienum. Sed ita non est. Nam sicut totus Deus ex Deo est, ita totum hominis corpus ex homine. De carne Mariæ coagulatus, de eius formatus visceribus, de eius substantia consummatus, & sanguinem, quem pro matre obtulit, de sanguine matris accepit.]

XII. Eusebius Emissenus. Confutatio eorũ, qui Christi carnem de Maria negant assumptã, sed dũtaxat per eius vterum transiisse dicunt.

Christus Filius hominis, non hominis rectè dictus in Euangel. Totum Christi corpus ex Maria eiusque substantia & sanguine. Christi sanguis oblatus, de sanguine matris acceptus.

Luce. 2.

Quapropter si venerandis Patribus ac præclaris Ecclesiæ luminibus vlla fides habenda est, nam Synodorum decreta suo loco repetemus, non possunt in verbo Dei non turpiter hallucinari, qui vel cum antiquis, quos diximus, hæreticis, vel cum nouis horum discipulis Anabaptistis Christum sine Matre impiè fabricant, verámque Dei & hominis genitricem nefariè aspernantur. Hi primùm in Christum horribiliter insultant, ac summam Dei gratiam abnegant, qua duce naturalis Dei Filius, dum ex Maria carnem induit, sibi corpus de corpore nostro, carnem de carne nostra, ossa de ossibus nostris aptauit, vt idem nobiscum esset, ac quod proprium habebat, ad nos sponte transferret, atque ita in commune nobiscum & Filius Dei & Filius hominis permaneret. Quare non modò peruersi doctores, verùm etiam crudeles humanæ salutis hostes dici haberíque merentur, quotquot sanctissimam illam, vt sic dicam, fraternitatem e medio tollunt, per quam vnicus idem Dei Filius iure sibi soli cælestia omnia vendicans, nos tàm amanter complexus est, vt ex irę filiis & gehennæ mancipiis electos sibi fratres, ac hæreditatis æternæ consortes humanissimè adoptaret, nostram naturam eousque prouehens, vt ne altiùs quidem assurgere posse videatur. Quam dignitatem non obscurè Christus ipse nobis subindicauit, quùm è terris in cælum digredi volens, discipulis quos fratrum nomine dignabatur, suauissimè affirmauit: Ascendo ad Patrem meum & ad Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum. Quid verò à Christiana pietate & gratitudine magis alienũ fingerent aduersarij, quàm quum hoc tantum tãmque salutare nobis Christi beneficium sic obscurant & extinguunt, vt huius immensæ gratiæ fons, caput & author non agnoscatur, non celebretur, non inuocetur, non redametur, sicut ipse à nobis vel maximè postulat, atque iustissimè promeretur?

In Christum grauiter peccant, qui matrem eius Mariam respuũt, tantisque Dei beneficiis non agnoscunt.

Ioan. 20.

Peccant ne leniter in Mariam qui matrem ipsius Christi esse diffitentur.

Deinde in Mariam sunt iidem valdè procaces atque petulantes, quòd hac impia opinione laudem illi vel maximè debitam, atque à piis omnibus tribuendam, sempérque in Ecclesia vsitatam scelerarè supprimere & abolere contendunt: laudem, inquã, Euangelicis literis consentaneam, quam & Gabriel Angelus confirmauit, & cognata Elizabetha Mariæ matri Domini perspicuè, vt diximus, detulit. Nec parentem vllam Sol vidit in orbe, quæ maiore iure quam nostra Virgo, de suo diceret Filio id, quod primus mortalium parens de vxore sua iam olim protulit: Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea. Etenim proprium duntaxat de suis visceribus, vt Ambrosius loquitur, Christo Filio contulit modo prorsus inusitato, vt qui de cælo venit, Filius hominis efficeretur, ipsósque homines instauraret, ac Deo recõciliaret. Pudeat ergo tùm nouos, tùm veteres Sectarios in tanta Euangelij luce cœcutire, nihil vt illos moueat, quod legunt & audiũt, Christum ex Virgine iuxta Prophetiam esse conceptum, Mariam gestasse vterum, in Bethlehem peperisse primogenitum, natum pannis inuoluisse, in præsepio reclinasse, in templum intulisse, in Ægyptum adduxisse, & illinc in Nazareth reportasse, eúmque semel amissum non reperisse tantùm, sed etiam proprio filij nomine in templo compellasse. Ignorãt stolidi decuisse prorsus, vt Pontifex noster per omnia fratribus assimilaretur, & fraternæ charitatis nexu nobis intime copularetur. Sed ne his quidem omnibus placari possunt veteres & improbi Manichæi, qui plurimum negotij Ecclesiæ tot seculis exhibuerunt, & partim linguis blasphemis, partim scriptis virulentis sanctissimam Dei genitricem petulantissime appetiuerunt. Quocirca committere non possumus, quin hos insanos Mariomastigas, quorum in Patrum scriptis toties fit mentio, in medium quoque protrahamus.

Luce 1.

Genes. 1.

Eli. de iuuenet. Domini Sacramentu. cap. 9. Matth. 1. & 2. Luc. 1. & 2.

Maria de suis visceribus proprium contulit Filio

Hebr. 2.

Vt de Manichæorum erroribus.

Transitio ad excussionem & reiectionem erroris Manichæorum.

CAPVT XVII.

Disputatio partim aduersus Manichæos, Christo carnem de Maria sumtam impiè adimentes, partim contra Sacramentarios, Corporis Christi veritatem in Eucharistiæ Sacramento nefariè inficiantes.

Vt

VT mali Corui malum Ouum rectius cognoscatur, Manichæorum caput & Antesignanus fuit Manes, natione Persa, secundum nomen suum insaniens, vita & moribus barbarus, tàm superbè impius, & impiè superbus, vt sese Christum, aliquando & Paracletum esse iactaret, qui detracta cute Regi Persarum pœnas tandem iustissimas luit. A tali parente nomen Sectęque originem accipiunt Manichæi, qui particulas aliquot ex nouo Testamẽto arripientes, Legem & Prophetas reiiciebant, de bono & malo rerum principio ridiculè nugabantur, summum Dominicæ incarnationis arcanum tantum non exibilabant, & execrandis mysteriis, quæ impurissimi homines in suis congressibus celebrare sunt soliti omnes propemodum Hæreticos superabant. Quid igitur mirum, spurcissimos rerum literarúmque sacrarum corruptores, de purissima lectissimáque Dei ac Domini nostri Matre tàm prauè sensisse, vt illam penitus aduersari, nihílque cum illa commercij habere velle viderentur? Talem enim Christum stultissimi opifices sibi fabricarunt, qui Mariam non impleuerit, ad virginalia eius viscera non descenderit, in fœmineo eius corpore nunquam habitarit: quandoquidem Diuinæ maiestati haud congruat, in sordes illas humanas aliorum more hominum sese demittere: in maternis fœcibus volutari, ac tamdiu hærere in sentina humorum putridorum, quemadmodum sordidissimos & putidissimos Manichæos loqui non puduit.

De principe secta Manichæorum.

Fides Eusebij Cæsariensis lib. 7. cap. 27. & Euthimij.

Manichæi Virginis ignominiosè vituperantes.

Breuiter, hoc istorum inane stolidúmque phantasma est, Spiritus sancti opificio indignum, Christo autem Domino ignominiosum fore, si eum ex Mariæ carne carnem assumere, & vere corpus humanũ, passioni ac morti obnoxium à muliere mutuari constituamus: non enim corpus aliud, quàm imaginarium Dei Filio attribui oportere. Cæterùm absit à nobis hoc nefarium sceleratúmque ludibriũ: Manichæorum sit ista dementia. Vincentij Lyrinẽsis verbis vtor, qui suis innixi somniis, Christo largiti detrectant, quod is Mariæ vterum velut primã & propriam officinam sibi delegerit, nec solùm in ea purissima domo multis mensibus habitarit, sed etiam ex illius Virginis carne & sanguine corpus integrũ assumpserit, & ex maternis eius visceribus verus hominis Filius fuerit procreatus.

Manichæi Christo nihil concedunt, quod assumpsit de Virgine matre.

Nihil autem æquè, quàm carnis iudicium fascinat Manichæos, qui stulta & cœca mundi prudentia impediti, de rebus diuinis, ineptissimè Philosophantur. Vnde non modò Marię Virgini matri, sed etiam immortali Deo fœdam notam inurunt, dum vanissimè comminiscuntur & illam, quæ perpetuò pura, sancta, integra perseuerauit, & hunc mundiciæ omnis authorẽ aliqua ex parte inquinari, quod ex Matris vtero Deus æternus homo formetur. Cur autem cœci homines Christo hic minus tribuunt, quàm Soli omnes largiuntur, cuius radij loca cœnosa & sordida penetrant quidem, sed minimè cõtaminantur? An non intelligunt, hanc summi Dei esse naturam, vt vbique locorum non possit non adesse, sempérque mundum illum persistere, ac eidem, si peccatum excludas, nihil impurum & sordidum apparere, quoniam nihil fœdum, turpe, deteriore principio creatum ac institutum est. Quare diuinitus Apostolo Petro dictum legimus: Quod Deus creauit, immũdum ne dixeris. Vidit enim Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona, sicut Moyses disertè testatur, & secundum doctrinam Apostolicam, omnis Dei creatura bona ac idcircò etiam munda est, præsertim si prima eius institutio, & accedens mox authoris benedictio consideretur. Deinde Optimo Maximo Deo tantùm non insultant impij, cuius cõsilium & sapientiam & bonitatem si vsquam alibi, certè in summo humanæ redemptionis mysterio relucentem gratissimis animis agnoscere & celebrare debebant. Atqui mirabilis illa œconomia descẽsus Filij Dei quid illis aliud, nisi merum phantasma est, quùm tam multa & egregia, quæ de Christi hominis natura, corpore & afflictionibus in Euangelio legunt, ad inanem quandam simulationem referre non erubescunt? Extant luculenta vaticinia de venturo Messia, & ex quibus ille maioribus procreandus esset, matrémque Virginem Gabriel Angelus planissimè designauit. Quid verò magis à Dei maiestate simul & bonitate sit alienum, præterquã illum, qui æterna est Veritas, in suis promissis fallacem ac mendacem esse, quùm nobis eiusmodi mittit Messiam, qui non sit homo, sed duntaxat se hominem esse simulet atque fingat? Ad hæc natura humana, quæ Deum iustè iratum & offensum habebat, restitui, Deóque suo reconciliari non posset, si pro illa quiddam imaginarium satisfaceret, nullúsque iustus & innocens eandem naturam in personã suam assumeret, vt verus homo pro hominibus cõmune debitum penderet persoluerétque. Illud verò stultis Manichæis imponit maximè, quod crassis & plusquàm anilibus speculationibus intenti nõ intelligant, Christum ineffabili modo, & supra naturæ captum, & tamen hominem ex homine conceptum ac editum, facilè cauere tùm potuisse, tum voluisse, nullæ vt sordes Virginei ventris accederẽt, sed pura & integra vtrinque manerent omnia, præsertim illo, qui ad sordes mortalium eluendas venerat, hoc primum suæ Matri beneficium conferẽte, vt sacro suo conceptu, fœtu atque partu longè mundior ac purior efficeretur, vtque Mater eadem immaculata immaculatum, benedicta benedictum fructum sui ventris in lucem proferret. Rectè igitur Leo Magnus Manichæos phantasmaticos, & Vincentius phantasiæ prædicatores appellat, homines tot flagitiis obrutos, vt ad imam scelerum nequitiam peruenerint, sicut de illis meritò iudicant, [a] Imperatores.

Vt de Manichæorum erroribus.

Act. 10.

Genes. 1.

1. Timot. 4.

Manichęos in Dei Deique filium esse cõtumeliosus.

Quę causa erroris in Manichęis.

Manichæi Phantasmatici & phantasię prædicatores dicti.

a in lege Ariani Codi. de hæret. & Manich. b Oratione in sanctum Baptisma. Iũ exposit. Symb. Apostolici.

Quod si veteres audire libet, qui hisce monstris olim cum laude restiterunt, [b] Gregorius Nazianzenus perspicuè docet, Dei Filium extremis diebus hominis quoque Filium nostra causa factum esse, qui arcano & inexplicabili modo, ac citra vllas sordes ex Virgine Maria progressus fuerit: nihil enim sordidum, inquit, vbi Deus est, & cuius beneficio & opera salus paratur.] Eosdem Manichæos haud dubie petit Venantius, quùm ita disserit: Quod verò Deus maiestatis de Maria in carne natus est, non est sordidatus nascendo de Virgine, qui non fuit pollutus hominem condens de puluere. Denique Sol aut ignis si lutum inspiciat, quod tetigerit, purgat, & se tamen non inquinat. Nec fuit Deo iniuriæ causa misericordiæ: neque sit incredibile, quod

Patrum testimonia, Manichęorum errorem confutantia.

est ipse natus de Virgine, qui Adam de puluere, & primam mulierem potuit de costa formare.] Augustinus verò, qui vel nouem annos in Manichęorum nefaria Secta consumpsit, ac posteà in Christo renatus eidem Sectæ fortissimè restitit, præsentē errorem multis refellit ac dissipat. Nesciunt, inquit, quomodò substantia Dei administrans, omnē creaturam inquinari omninò non possit: & tamen prædicant, istum visibilem Solem radio suo per omnes feces & sordes corporum spargere, & eos mundos & sincerè vbique seruare. Si ergo visibilia munda visibilibus immundis contingi possunt & non inquinari: quantò magis inuisibilis & incommutabilis per Spiritum animam, & per animam corpus suscipiens, toto homine assumpto, ab omnibus eū infirmitatibus nulla sua cōtaminatione liberauit?] Ac alibi rursus: Ideò magis probatur Filius Dei nō posse de sanguine fœminæ coinquinari, quia per fœminam natus est, quàm si non per fœminam nasceretur, & membra illa deuitasset: videretur enim iudicasse, posse se inde pollui, & minus à nobis fidenter coinquinabilis diceretur. Consecrauit autē virginitatem, quia dè Virgine nasci voluit: & sola illa Mater in terris eligenda erat ad suscipiendum hominem, quia iam Patrem habebat in cælis.] Omitto præclarum eiusdem Augustini locum, qui docet, in Sanctorum membris, etiam genitalibus, nullam omninò turpitudinem esse statuendam: vnde porrò in Virginis nostræ laudem, atque vt simul verberet Manichæos, hæc subiicit: Quantò magis ergo in sancta virgine Maria, quæ Christi carnem fide concepit, nihil habuerunt turpitudinis membra, quæ nec humano licitóque conceptui, sed diuino tantùm partui seruierunt, merito planè sic honestata, vt nobis Christum, quem cordibus integris credendo conciperemus, & confitendo quodammodò pareremus, etiam corporaliter seruata integritate transfunderet. Nullo modo enim Christus matrem nascendo faceret deteriorem, & cui munus fœcunditatis attulerat, decus virginitatis auferret. Hæc veraciter, non fallaciter facta sunt: sed noua sunt, sed insolita sunt, sed contra naturæ cursum notissimum sunt, quia magna, quia mira, quia diuina: & ergò magis vera, certa, firmata.] Nec minus luculēter, quàm succinctè dixit Atticus: Si Deo turpè est in Virgine habitare, modis omnibus turpius erit, Virginem formare. Quòd verò si turpè non est, neque opus suum inhabitare, turpè erit.] Quarè nisi prorsus perfrictæ frontis essent Manichæi, non possent non erubescere, qui ex honesto turpe, ex puro & sancto immundum & sordidum faciunt, ac opus authore Deo dignissimum ad summam referunt indignitatem, carnis nempe iudicio penitus obcœcati. An indignior Christi morte natiuitas, & cruce infantia, & natura pœna, & carne damnatio? Si vere ista passus est Christus, minùs fuisset nasci, vt verbis vtar Tertulliani.

Lib. de agone Christiano cap. 18.

Sicut Sol nihil impuritatis contrahit itaneque Christus per Virginem homo factus.

Dei filius de sāguine fœminę non potest coinquinari.

Lib. de fide Contra Manichæos cap. 24.

Christus quia de Virgine natus, consecrauit virginitatem.

In sanctorum membris nihil inhonestū.

In Mariæ mēbris nihil turpe, sed omnia diuino seruiunt mysterio.

Christus nulla ex parte Matrem deteriorem, sed perfectiorem aduentu suo reddidit.

Lib 29. cont. Faust. ca. 3.

Ex tomo 2. Conc. Ephes. cap. 28.

Stolidi Manichæi ex honesto & sancto turpe & stolidum faciunt.

Lib. 3. aduer. Marcionem.

De loco Euangelij: Quæ est mater mea, quod nihil faciat ad institutum Manichæorum.

Matth. 12. Luce 8. Marc. 14.

At rursus vt Mariæ oblatrent isti canes, Christi dictum obiectant, qui de matris præsentia monitus, internuncio respondit: Quæ est mater mea? Hoc enim ad matrem abnegandam valere contendunt. Enimuerò quod Christus dixit bene, hoc isti perfidi Scripturæ deprauatores, vt optimam matrem à Filio suo seiungant ac abalienent, in alienū falsūmque sensum peruerse distorquent. Ego verò gratiā veteribus Theologis ago, qui multum ac sæpe ma-

A riam præsente calumnia liberarunt, matrisque Domini causam diligenter egerunt, nihil vt nostro nouóque labore sit opus ad hanc qualemcunque glaciem perfringendam, imò ad telam araneam leui manu disturbandam. Hieronymus cauillum obiectum ita retundit: Non iuxta Marcionem & Manichæum matrem negauit, vt natus de phantasmate putaretur, sed Apostolos cognationi prætulit, vt & nos in comparatione dilectionis, carni spiritū præferamus.] Hilarius in hunc modum: Christus non fastidiose de Matre sua sensisse existimandus est, quum ipsi in passione positus, maximæ sollicitudinis tribuerit affectum.] In eundem fere sensum habet Ambrosius: Hic non, vt quidam Hæretici tendiculas aucupantur, Mater negatur, quæ etiam de cruce agnoscitur, sed necessitudini corporali præ-
B scriptorum cælestium forma præfertur.] Id quod Augustinus hoc modo clarius reddit: Exemplo suo iam docebat, negandos esse terrenos parentes propter Deum. Opera enim diuina facienti terreni affectus obstrepere non debebant.] Cum his cōgruit peruetustus ille Tertullianus: Solet, inquit, etiam adimplere Christus, quod alios docet. Quale ergo erat, si docens, non tanti facere matrem aut fratres, quanti Dei Verbum, ipse Dei Verbum nunciatę matre & fraternitate deseereret? Negauit itaque parentes, quomodò docuit negandos pro Dei opere.] Consonat & Epiphanius. Non abnegans matrem, inquit, hæc dixit Saluator, sed intempestiuitatem nuncij auertit, quum tanta circumstante turba salutarem profunderet doctrinam, & circa sanationes
C & prædicationes esset occupatus: sicuti etiam propter eiusmodi importunitatem Petrum Satanā dixit.] Prætermitto, quæ Chrysostomus & Euthymius in eundem sensum proferunt, nec attingam, quid hoc facto Christus nobis adumbrarit, de matre videlicet Synagoga cum suis incredulis filiis, & secundum carnem Christi fratribus reiicienda, vt regnum Dei Iudæis velut domesticis ablatum, credituris Gentibus, licet alienigenis, traderetur. Nostro quidem instituto sat est, ex hoc Patrum cōsensu Manichęorum deliriū commonstrasse, qui Christi dictum & factum ad sanctæ matris cōtemptum & abnegationem stultissime rapiunt atque contorquent. Pari audacia nobis obtrudunt, quod Christus in nuptiis matri dixit: Quid mihi & tibi est mulier? velut hoc quoque dicto mater abnegetur. At
D recte monet Augustinus, Manichæos ex hoc loco perfidiæ suæ prætextum frustra obtendere: nō enim aliam esse Christi mentem, nisi quòd Mariam carnis quidem & humanitatis, non verò diuinitatis, per quam futurum erat statim miraculum, Matrem suam agnoscat, & agnosci ab omnibus velit. Iustinus perspicue dixit: Non verbis matrem increpuit, quam operibus cohonestauit.] Nec temere notauit Rupertus, Christus parentum suorum obsequentissimum Filium, his ipsis verbis vsum esse in principio miraculorū, quæ deinde pro diuina maiestate patrauit, hac qualicunque verborum seueritate admonens, vt sui discipuli in colendis amicis atque parentibus, diuino quidem honore nihil in terris charius, nihil antiquius habeant atque colāt. Sunt & Nouatores, quos hæc verborum asperitas in Christi cum Matre colloquiis apparens, haud parum offendit, vt hinc & ipsi cū Manichæis de Matre Domini perperam sentiant ac maledicę scribāt.

In 12. cap. Matthæi.

Patrum testimonia, quod Christus matrem non abnegauerit, & cont. Quę mater sit.

Matth. 6.

Ioan. 13.

In symbolo Athanasij.

Lib. 6. in ca. Luc.

Lib. de fide cont. Manichæos ca. 25.

Quę sit Eccle sia cuius testimo nio hic opponitur.

Lib. de carne Christi.

Lib. de recta ra B. Virgi. cap. 11. Lib. de interuentu Domini sacrosancta ca. 6.

Cont. Marcionem.

Testimonium Nazę Synodi.

Matth. 16.

Christus cum matre agit diuinis in nuptiis deseendo sic nagogę.

A Concilio mo nachorum Ecclesiæ.

Locus Quid mihi & tibi est mulier? Manichęis nihil pro eroeinatur.

Matth. 1.

Verum

Verum de his aliisque similibus Euangelij dictis, quæ contra Virginem durius aliquid sonare videntur, nos libro sequēti (si Dominus fauerit) ex professo disseremus.

Cæterum ne longius euehamur, siue de Manichæis agatur, qui Christo phantasticum corpus affingunt, siue de Anabaptistis sermo sit, qui corpus verum, sed ex Dei substantia sumptum Christo tribuunt, vtrinque intolerabilis contumelia tūm Mariæ, quæ Mater Domini naturalis esse negatur, tū Matris huius filio palàm irrogatur. Quapropter aduersus istas aliásque omnes inferorum portas, quæ Dei domum solidæ petræ innitentem subruere non possunt, firmam & inuictam Ecclesiæ confessionem tot seculis durantem, & contra omne mendacium porrò duraturam fidenter retineamus. Sic autem habet: Dominus noster Iesus Christus Filius Dei, Deus & homo est: Deus ex substantia Patris ante secula genitus: & homo ex substantia Matris in secula natus: perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens.] Quemadmodum enim Deus ex sua substantia genuit eum, per quem cūctis originem dedit: ita beata Virgo Maria de sua carne mūdissima peperit illum, qui decorem primæ creationis omninū cūctis restituit, vt Anselmi verbis vtamur. Eodem spectat illius præclaræ, nec vnquam satis laudatæ Synodi Nicenæ sententia, per quam venerandi Patres definiuerunt, vt confirmat Ambrosius, Verbū quidem ex paterna processisse substantia, carnem autē Filij Dei esse ex Virgine. Quam fidei doctrinam toties confirmat Ecclesia, quoties de nato sibi & circuncisō Emanuele statas ferias publicè celebrat, sibique sanctè gratulatur, & in his lætè decantat: O admirabile commercium: Creator generis humani animatum corpus sumēs de Virgine, nasci dignatus est, & procedens homo sine semine, largitus est nobis suam Deitatem.] Extant præterea complures Anathematismi in eos à veteri Ecclesia promulgati, qui cum superioribus hæresiarchis carnē Christi ab æterno, vel saltem ante Mariam, siue è cælo, siue ex elementis, siue ex ipsa Dei substantia, siue de nihilo creatam, atque ita Dei Filium ex matre Virgine hominem verè factum non esse, impiè fabulantur. Hos Anathematismos alibi, capite nimirum huius libri penultimo, exponemus.

Contra Hęreticos ęcclesiastici esse pręgnāt constantiam Ecclesiæ fidei atque confessionem retinere.

Matth. 16.

In symbolo Athanasij.

Quę sit Eccle sia cuius testimo nio hic opponitur.

Lib. de recta ra B. Virgi. cap. 11. Lib. de interuentu Domini sacrosancta ca. 6.

Testimonium Nazę Synodi.

A Concilio mo nachorum Ecclesiæ.

Confert autem superior tractatio non solùm ad Manichæorum & Anabaptistarum non minus infanda quàm impia deliria profligandā, verùm etiam ad veteres & nouos Berengarianos rectiùs confutādos, qui constantem Ecclesiæ doctrinam de veritate corporis & sanguinis Christi in sacrosancta Eucharistia sic ante hac vnquam, nunc furiosissimè quidem & pestilentissimè insectantur. Ac priores quidem aduersarij dum naturale corpus ex Maria sumptum Dei filio adimunt, necessariò in eundem cum
D Berengarianis errorem præcipites ruunt, vt quod de Virgine procreatum negant, in Eucharistia non superesse cōtendant. Igitur vetustissimi Scriptores Ecclesiæ Ignatius, Iustinus, Irenæus, cùm aduersus Hæreticos sui tēporis digladiantur, vtramque causam de incarnatione Christi & Eucharistia sæpè coniungunt, & aduersarios in vtroque argumento errare conuincunt. Ignatius quidē sic loquitur apud Theodoretū: Eucharistias & oblationes nō admittunt, qui non confitentur, Eucharistiam esse carnē

Pertinē tia ad Christum vt Eucharistia in Christo veritatem carnis Christi esse in Eucharistia.

Pertinē cor pus Christi, non vero substantiam Deitatis esse in Eucharistia.

A Saluatoris nostri Iesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est, quam Pater sua benignitate suscitauit.] Iustinus verò palàm affirmat, ad diuinum cibum, qui Eucharistia dicitur, iam olim admissos nō esse alios, nisi hanc fidem profitentes, Christum qui carnem & sanguinem è Virgine pro nostra salute assumpsisset, eandem corporis veritatem nobis in Eucharistia donasse ac reliquisse. Vnde verbis disertis & illud pronunciat: Quemadmodum per verbū Dei incarnatus est Iesus Christus Saluator noster, & carnem & sanguinem pro nostra salute assumsit; ita quoque per preces Verbi illius, cibum ex quo sanguis & caro nostra per imitationē aluntur, quū benedictus fuerit, Iesu ipsius incarnati carnem & sanguinem didicimus esse. Neque aliter docet Ire-
B næus, cuius ad Hæreticos refellendos hæc est ratiocinatio, vt rem in pauca contraham: Si Christus verum & naturale corpus de Virgine non assumsit, falso credimus, nos Christi sanguine redimi, & in Eucharistia nos carne eius pasci & sanguine, quum sanguis non dicatur, nisi qui naturalis est, & per humani corporis venas diffunditur. Ac frequenter solent Patres ita de Eucharistia loqui, vt veritatem carnis ex Maria susceptæ simul proponāt, indéque colligant, corpus & sanguinem Christi proprium in hoc venerabili Sacramento contineri, percipi, adorari, nobísque prodesse ad immortalitatem: indéque non modò spiritualem, sed & corporalem vnionem inter Christum caput & mēbra ipsa constare decernunt. Nos autem de causa Eucharistica hoc loco non disputabimus, sed aliquot veterum
C testimonia solùm reperemus, qui Mariæ mentionē diserte faciunt, vt veritatē corporis Christi astruant in Eucharistia. Fremant interim ac frendeant Sacramentarij, nō calamo tantùm, sed & ferro armati, summáque vi hoc quo grassantes, vt ex vero Christi corpore quod Maria genuit, signum & symbolum corporis efficere, ac veluti totam rideant antiquitatem, Ecclesiæ omnibus obtrudere possint.

Ignatij ardore sancto flagrantis vox est: Panem Dei volo, panem cælestem, panē vitæ, qui est caro Iesu Christi Filij Dei viui, qui natus est in nouissimo ex semine Dauid & Abrahæ.] Per Mariam scilicet, vt idē sæpè alibi prædicat. Hilarius hac vtitur ratiocinatione: Si verè carnē corporis nostri Christus assumpsit, & verè homo ille, qui ex Maria natus fuit, Christus est, nósque vere sub mysterio, carnē corporis sui sumimus, & per hoc vnum erimus, quia Pater in eo est, & ille in nobis: quomodò voluntatis vnitas asseritur, quùm naturalis per Sacramentū proprietas, perfectæ Sacramentum sit vnitatis?] Ambrosius habet in hunc modum: Nūquid naturæ vsus præcessit, cùm Iesus Dominus ex Maria nasceretur? Si ordinem quærimus, viro mixta fœmina generare consueuit. Liquet igitur, quod præter naturæ ordinem Virgo generauit, & hoc quod conficimus (Sacerdotes) corpus, ex Virgine est. Quid hic quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cum præter naturam sit ipse Dominus Iesus partus ex Virgine? Vera vtique caro Christi quę crucifixa est, quæ sepulta est: verè ergo carnis illius Sacramentū est. Ipse clamat Dominus Iesus: Hoc est corpus meum.] Gregorij Nysseni aratio est. Huius corporis panem non oratio, non satio, non agriculturæ opus effecit, sed terra intacta permansit: & tamen pane plena fuit, quo famescentes mysteriū Virginis

Vide Theodoretū dialogū impatibile 3. In apologia 2. ad Antoninum Pium

Quę fides olim ad sacra Eucharistiam sumendam requirebatur.

In eadem Apologia, sicut Nauinius vertit.

Irenæi argumentum.

Lib. 5. cont. Valentin. & li. 4. cap. 34.

Ignatius ad Romanos.

Libr. 8. de Trinitate.

Patrum testimonia, Christi carnem è Maria susceptam, nobis in Eucharistia proponi, exhiberi atque sumi.

Libr. de iis qui mysteriis initiantur cap. 9.

Quod sacerdotes conficiunt, corpus Christi est idē quod ex virgine.

Matth. 26. In lib. de vita Mosis.

perdocti facilè saturãtur.] Et Gregorij Nazianzeni discipulus Hesychius: Sancta Sanctorum, inquit, *Lib.6. in Leuit. cap.22. Luc.1.* sunt propria Christi mysteria, quia ipsius est corpus, de quo Gabriel ad Virginem dicebat: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideò quod nascetur Sanctum, vocabitur Filius Dei.] Quid verò Augustinus? quam euidenter Christum Christique carnem de Maria susceptã in Eucharistia tùm manducandam, tùm adorandã esse confirmat? Susceptit, inquit, de terra terram, quia caro de terra est, & de carne Mariæ carnẽ accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulauit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit: nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adorauerit, inuentum est, quemadmodum adoretur tale scabellum pedum Domini, vt non solùm nõ peccemus in adorando, sed peccemus non adorando.] Ac alibi rursus: Totus erat apud Patrem, quando venit in Virginem: impleuit illam, nec recessit ab illo. Veniebat in carnem, vt eum homines manducarent, & manebat integer apud Patrem, vt Angelos pasceret.] His Chrysologus consonat, qui succinctè quidẽ, sed grauiter & scitè dixit: Ipse Christus est panis, qui satus in Virgine, fermentatus in carne, in passione confectus, in fornace coctus sepulchri, in Ecclesiis conditus, illatus altaribus, cælestem cibum quotidie fidelibus subministrat.] Nec obscurus in eodem argumento est Damascenus, de Eucharistia loquens: Corpus secundum veritatem coniunctum est diuinitati, quod ex sancta Virgine corpus est: non quòd ipsum corpus assumptum ex cælo descenderit, sed quòd ipse panis & vinũ transmutatur in corpus & sanguinem Dei. Si autem modum requiris, quonam pacto fiat, sat sit tibi audire, quoniam per Spiritum sanctum, quemadmodum ex sancta Deipara, se ipso, & in se ipso Dominus carnem sustentauit.] At ne sim longior, suffragantem his omnibus vnum adhuc Haymonem adiungam, qui planissimè docet: Sicut caro Christi, quam assumpsit in vtero Virginali, verum corpus eius est, & pro nostra salute occisum: ita panis, quem Christus tradidit discipulis suis, omnibúsque prædestinatis ad vitam æternam, & quem quotidiè consecrant Sacerdotes in Ecclesia cum virtute diuinitatis, quæ illum replet panem, verum corpus Christi est. Nec sunt duo corpora illa caro, quam assumsit, & iste panis, sed vnum verũ corpus faciũt Christi.]

Caro Christi de Maria susceptaeditur & adoratur.

In Psal.98. exponens illud: Adorate scabellum pedum eius quoniam sanctum est.

In serm. de Verb. Euang. vt à Beda citatur.

Serm.67.

Panis in Virgine satus, fideles, quotidie pascit.

Corpus Christi per operationem Spiritus sancti è Virgine & idẽ transmutatur in panem & vinum in altari.

Lib.4. de fide Orthod. cap. 14.

In priorem epist. ad Corinth. ca. 14.

Patrum sensu atque consensu conuincũtur Sacramẽtarij, veritatẽ corporis Christi in eucharistia negantes.

En tibi Christiane Lector, quis veterum Patrum Græcorum & Latinorum, recentiores enim Theologos prudens omitto, sensus atque consensus fuerit de Christi carne non aliunde, quàm ex Mariæ carne suscepta, nec solùm Verbo æterno inseparabiliter vnita, & in summum cælum enecta, sed etiã iuxta ipsius omnipotentiam remanente nobis in Eucharistia ad mundi vsque cõsummationem. Facessant ergo, qui sine fide contra fidem disputant Sacramentarij, & si quid sanæ mentis obtinent, sanctissimorum hominum authoritatem reueriti, totiúsque Ecclesiæ perpetua fide commoti, desinant tandem tùm Mariæ, tùm Christo esse cõtumeliosi. Mariæ quidem, cui laudem amplissimam adimunt, quùm illam carnis in Eucharistia viuificatricis & operatricis benedictam esse parentem re vera inficiantur: Christo autem, cuius verba clarissimè dicta, & à certissimis testibus conscripta, & ab optimis interpretibus fideliter explicata corrumpunt, cuius verum corpus pro nobis traditum, verúmque sanguinem nostra causa profusum, in mera symbola & inania signa conuertunt, cuius denique corporalem præsentiam (summum piorum solatium) è medio crudelissimè simul & impiissime tollũt, omnique honore despoliant. At enim tantò fortius inclamare, tantò maiorẽ religionis cultum adhibere decet hodie Orthodoxos, quandocunque sacrosanctum & adorandum mysterium ipsis spectandũ offertur, vt cum piis maioribus dicant supplices: Aue verum corpus Christi natum de Maria Virgine, verè passum & immolatum in cruce pro homine: nimirum, vt quod corde in hoc Sacramento credunt ad iustitiam, non solùm ore, sed etiam externo λατρείας cultu ad salutem confiteantur, sicut & Synodus Tridentina equissimè docet. Cuiusmodi religio & fides in Francisco Pico Mirandulano, & Laurentio Medices clarissimis viris, neque minus in Hieronymo Stridonensi & Thoma Aquinate probatissimis Theologis excelluit, quando ex hac vita migraturi, tanti fecere oblatam sibi Eucharistiam, vt in ea Christum Verbum, simul cum carne, hoc est, Dei & Mariæ Filium vna & eadem adoratione, sicut quinta Synodus Constantinopolitana præscripsit, supplices adorarent. Ac Thomas quidem Aquinas morti iam proximus, quantumuis æger esset, continere se non potuit, tanta erat illius erga hoc Sacramentum reuerentia, quin sese humi abiiceret, suámque fidem his verbis corã omnibus testaretur: Ego planè credo, imò pro certo noui, hunc esse verum Deum & hominem Iesum Christum æterni Patris & Virginis matris Filium, & quod puro corde credo, etiam labiis sincerè confiteor.] Ac similis extat planè confessio Hieronymi, quam is moribundus non sine lachrymis edidit, cùm ad æternam patriam profecturus, sacro illo viatico sese muniret. Sed ad nostrum institutum reflectenda est oratio.

Sacramẽtum cultu Mariæ & Christo consumatio.

Sacramẽtum ipsum Catholicos iustique deberet à profitendam magis & honorandum Eucharistiam.

Sept. 13. ses.

Ecclesia Christi in Eucharistia veterum & adoratium.

Cõfessio Thomæ Aquinatis moriturri de Sacramento Eucharistiæ.

Vrsa Rufella de mysteriis.

Hieronymi.

CAPVT XVIII.

Mariam non solum Christi, sed etiam Dei genitricem esse, neque illam χριστοτόκον sed θεοτόκον dici oportere: simúlque de tota historia & causa Nestorij & aliorum ei iampridem & hoc nostro æuo suffragantium.

SATIS superque cõtra illos Disputatum arbitror, qui Christi maiestatem sic extollunt, vt eo ipso iniuriam Mariæ inferant, quíque Filiũ Dei aliter prædicare nolunt, nisi in Filium hominis ex Maria conceptũ & natum contumeliam simul intorqueant. Certè si Maria non concepit, non peperit, non lactauit verè filium, cur credãt quæso Iudæi, se in promisso sui patris Abrahæ semine benedici, & Messiam nostrum Dauidis Filium esse? aut quomodo nobis ex ethnicismo credentibus consolatio summa nõ eripiatur? Vbi tùm frater & Pontifex, qualem prædicat Paulus, qui sensu nostratum infirmitatũ possit affici, quíque fratribus per omnia assimilatus, & vndique tentatus, se aduocatum nobis apud Patrẽ præbeat, cuius demum carni & sanguini communicemus? Adhæc si Mariæ partus & munus Emanuel fidem nullam meretur, an non in execrandum Manichæorum relabemur errorem, & humanæ dispensationis mysterium totum euertemus, simúlque diuinæ beneuolentiæ testimonium longè maximum abnegabimus, aut certè quidem inane reddemus? De his autem proximè diximus, iterúmque monemus seriò, vt cùm aliorum Sectariorum, tum Anabaptistarum furoribus aditus omnis præcludatur? vtque veræ salutis amantes tantò constantius in Emanuele nato, & in Virginis filio dato acquiescãt, quantò vaniores atque pestilentiores illi sunt, qui ab hoc maximo Christianæ doctrinæ capite, ac salutis humanæ fundamento deficiũt, simúlque falsum sibi Christum effingunt atque iactant.

Iniuriosus ob non Mariam verum Christi & Messiæ matrem esse poterat existimari.

Hebr. 2. & 4.

Nunc cum illis hostibus congrediendum est, qui Christum verè hominem, eiúsque matrem ac simul Virginem Mariam ingenuè profitentur, sed Christum solum hominem, non etiam Deum, & perindè Mariam Christi hominis duntaxat, non Dei matrem esse contendunt. Quare sicut priores quos reiecimus, adeò diuinam Christi naturam vrgebant, vt humanam omninò tollerent, sic isti plus æquo naturæ veritatem humanæ, cum aperta videlicet iniuria diuinitatis, retinere student, ne Christum simul Deum & hominem à Maria genitũ nobiscum agnoscant ac statuant. Neque tamẽ de omnibus Hæreticis loquor, qui Christum diuinitate iam olim impiè spoliarunt, inter quos Ariani nunc vulgo sunt notiores, sed Nestorianos maximè intelligo, qui vnicũ Filium & Verbum Dei pro nobis incarnatum in duos filios partiebantur, vt alterum ex Deo, alterum ex Maria editum esse confingerent, duas nimirum hypostases in vno Christo collocantes. Causam erroris huius nonnulli, inter quos maximè Cassianus est, ad Pelagianos paulò antiquiores referunt, quorum opinione Saluator noster de Maria Virgine natus quidem fuit, sed qui post baptisma Christus, & post resurrectionem suam Deus primùm euaserit, quandoquidem paulatim per singularem vitæ sanctimoniam promeruerit, vt se diuina maiestas illi vniret atque sociaret. Hinc nestorianum dogma vel conditum, vel stabilitum putãt, quo duæ in Christo personæ, diuinitatis vna, & altera humanitatis fabricantur. Sic enim Emanuelem agnoscunt ac dictum volunt, non quia simul Deus & homo sit, sed quoniam in humana eius natura, perindè ac in templo, diuinitas habitarit, ac idcircò Christum non Deum, sed Deiferum vocant. Igitur & Mariam hominis Matrem faciunt, quæ filiũ hominis, vt Scriptura loquitur, generarit, & idcircò christiferam illam, non Deiparam dicunt, dicíque & haberi postulant.

Cum quibus hostibus disputatio secũdo instituenda.

Nestorianorũ dogma.

Lib. 1. de incarnatione Christi.

Nestoriani ex Pelagianis nati.

Verum nos rem totam à primo, vt aiunt, ouo repetemus, vt historia de Nestorianæ Sectæ principe, ac simul Mariæ ab illo impugnatæ causa, quæ non leuis est sanè momenti, & plurimum perturbauit Ecclesiam, rectiùs intelligatur. Nestorius genere Germanicienſis, in literis mediocriter institutus, Antiochiæ porrò presbyter & Ecclesiastes factus, non paruam eloquentiæ, castitatis & abstinentiæ laudem sua tulit ætate, hoc est, quum Cœlestinus Pontifex & Theodosius iunior Monarchas agerent orbis Christiani. Ac Theodosius quidem celebri Doctoris huius fame delectatus, illum Constantinopolim accersuit, & florentissimæ tunc Ecclesiæ Præsulem siue Patriarcham constituit. In qua publica & graui functione magis ac magis ille, vt fieri solet, indies se prodidit, vt lupus ouili pelle tectus diu latere non posset, quin à pestiferis fructibus agnosceretur. Quod si mores hominis attingendi sunt, fuit hic Nestorius natura vehemens, contentiosus, arrogans, ob eloquentiam turgidus, ad popularem auram captandam intentus, veterum Scriptorum negligens, tantúmque sibi præfidens, vt se aliis omnibus facilè anteferret. Neque parum deprauauit hoc ingenium Anastasius peruersus ille doctor ac presbyter, Nestorio valdè familiaris ac intimus consiliarius, qui has quidem voces ex hæretica officina profectas pro cõcione iactabat: *Mariam θεοτόκον, hoc est, Dei genitricem nemo vocato. Maria enim homo fuit, & vt Deus ab homine generetur, fieri neutiquam potest.* Hæc noui erroris semina quum à presbytero male iacta essent, peius illa fouit Episcopus Nestorius, suáque tùm oratione, tũ authoritate publice cõfirmauit, graues vt turbę ob hoc nouãdæ religionis studiũ in populo excitarentur. Vbi quũ alij Mariã θεοτόκον, hoc est, Dei genitricẽ, alij ἀνθρωποτόκον, hoc est, hominis genitricem vocandã assererent, egregius cõciliator Nestorius nouam vocem χριστοτόκον, id est, Christi genitricem excogitauit, quã est populo persuadere conatus. Atq; vt callido cõsilio fucum faceret, *Deũ*, inquit, *ex Christipara Virgine prodiisse ex diuina Scriptura sumus edocti: Deum verò ex ipso genitum nusquam edocti sumus.* Ac rursus: *Procedere Deũ de Christi genitrice Virgine e Scriptura diuina didici: nasci verò ex ea nusquam didici.* Iterũ verò: *Nusquam diuina Scriptura Deum ex Christi genitrice dicit natũ, sed Iesum Christum Dominũ.* Etenim Nestorio eiúsque discipulis placuit meris insistere negatiuis: quod argumentandi genus Arianis & Heluidianis priùs placuisse, multísque Sectariis vsitatũ fuisse legimus, vt ab authoritate, sicut in Scholis loquuntur, negatiue ratiocinaretur, omnémque de religione controuersiam nõ Synodi vel Ecclesię iudicio, sed è solis diuinis literis dirimi postularet, necessariúmque putaret. Respõdit autem [a] Cyrillus, concedens Nestorio, Mariã Iesu Matrem, non Dei Matrem in Euangelio nuncupari, sed ob Patrum tamẽ doctrinam & authoritatẽ Dei Matrem recte & Catholice asseri, & ab eo dicẽdi more, quem & veteres obseruassent, neminj discedendum esse. Quare vt Patres Concilij Ephesini, suam contra Nestorium sententiam confirmarent, dicere non dubitarunt. Sic sapere didicimus à Patribus sãctis.] Accessit porrò noro-

Summa historiæ de Nestorio, eiúsque Secta primũ inualescente.

Nestorius Patriarcha Constantinopolitanus.

Qui mores & affectus Nestorii.

Nestorius ab Anastasio presbytero deprauatus.

Excodice Nestorii, vt in Cõcilio Ephesino refertur.

Nestorius è sola Scriptura vult probari dogmata religionis.

a In scripto de incarna. Domini, ad Aegipti Monachos.

Mariam Deiparam recte dici, licet Scriptura non ita loquatur.

theus Episcoppus, qui vt incensum augeret ignem, ausus est & ipse palàm effutire: *Si quis dicit genitricem Dei Mariam, anathema sit*, sicut idem Cyrillus affirmat. Ac difficilè quidem sit recensere, quas turbas & quàm funestas hic dederit Pseudoepiscopus: quùm intestina & ciuilis effusio sanguinis conscenta sit, quæ totam penè Ecclesiam miserè opplenit. Synodus ergo Ephesi coacta est, in qua ducenti Episcopi apparuerunt, vt publici motus, Nestoriíque conatus pessimi reprimerẽtur. Verũ Author Schismatis de sua sententia non potuit dimoueri: vtpotè tàm impudens ac peruicax, vt missos ad se Episcopos repelleret, nullúmque locum sanis bonorum consiliis reliquum faceret, quicquid etiam Cælestinus Pontifex, & qui tum maximè florebat Cyrillus Alexandrinus, aliíque Patres & Episcopi hortarentur. Proinde cum magis ac magis nefarium tueretur errorem, nullámque spem faceret resipiscentiæ, nõ solùm à Synodali conuentu reiectus, ac omni Episcopali dignitate priuatus, sed etiam à Cæsare proscriptus, quartóque exilio mulctatus fuit. Intereà verò cum inflictæ pœnæ acerbitas illum angeret atque discruciaret, fucatæ pœnitentiæ specimen præ se tulit, ac velut priorem mutasset sententiam, hoc modo fateri cœpit: *Dicatur etiam Dei genitrix Maria, & contentiones tristes facessant*, perinde ac si harum ille pertæsus esset, & Palinodiã canere vellet. Sed enim neque Patrum censura, neque Cæsaris seueritas vel pilo meliorem illum effecit, quum vitam profugã, plenámque miseriis agere cogeretur. Nam vt meminit Suidas, contra Virginem sacrosanctam bellũ perpetuum gessit, Dei genitricis vocabulum vbique exterminauit, neque blasphemas in illam voces destitit identidem eructare. Quocircà tantæ Matris honos ab hoste nefario violatus, à fido filio tandẽ acriter vindicatus est, prouidente simul diuino numine, vt Ephesini concilij decretum cælesti pœna tanquàm euidenti sigillo munitum obsignaretur ac palàm approbaretur. Etenim non satis fuit, tale mõstrum à beato Patrum cœtu, vt diximus, reiici, sacerdotali honore spoliari, à Christianis principibus proscribi, frequenti duróque exilio circumagi, & à bonis omnibus exitialem quasi pestem deuitari, nisi & maledictæ linguæ, quam toties in Mariæ cõtemptum flagitiose vibrarat, pœnas sub mortem meritas daret. Igitur vt diuinæ vltionis in illum sæuiẽtis horrendum argumentum extaret, en tibi horrẽdos vermes ebullientes, qui carnificum loco missi, blasphemam Nestorij linguam certatim corroderent, miseréque depascerentur. Ac neque terra ipsa hunc suum tàm terrum alumnum diutius ferre potuit: quandoquidem corpus eius humo coopertum & absorptum fuisse scribunt, nimirùm vt recta detrusus blasphemus ille ad inferos, temulentissimæ insaniæ pœnas lueret sempiternas. Extant Cæsareæ sanctiones Theodosij, Valentiniani & Martiani Augustorum, quibus hic portẽtosæ superstitionis author, sic enim eum appellant, eiusdémque scripta publicè & seuerè condemnantur. Nos tantùm verba Iustiniani, verè Christiano Cæsare digna subiiciemus. Anathematizamus, inquit, omnem hæresim, præsertim verò Nestorium Anthropolatram, diuidentem vnum Dominum nostrum Iesum Christum filium Dei, & Deum nostrum, nec disertè & secundùm veritatem confitentem sanctã gloriosam semper Virginem Mariam θεοτόκον esse, hoc est, Deiparam.]

In episto. ad Eucharium.

Nestorius graues excitat seditiones in Ecclesia, & cõtra illam cogitat Synodus Ephesina.

Pertinax Nestorius excommunicatur & exulat.

Nestorius in Deipara bellum perpetuũ gerit.

Quomodo Deus blasphemũ in Mariam Nestoriũ terribili morte castigauit.

Vermes linguam blasphemam Nestorij corrodunt & terra ipsa hominem absorbet.

In Auxent. de hæret. L. Damnat. & L. Quicunque & L. Idem est.

In edicto de fide per Concium Latine reditto, & L. V. C. de summa Trinit. & fide Catholic.

Quanquam Ecclesiasticæ politicæque leges prohibere non potuerunt, quo minus pestilens Nestorianismus Christianũ orbem latè peruaderet, multósque Christi & Mariæ perduelles faceret, adeóq; à veræ Ecclesiæ castris abductos exitio dederet sempiterno. Certè Anastasius Imperator, quòd Nestoriano faueret dogmati, à nonnullis insimulatur. Cosdroas Persarum Rex crudelis æque ac impius adeò Nestorianis fuit addictus, vt plerosque ad errores eorum amplectendos adegerit, vi nefaria Sectam propagans atque confirmans. Prætereo Græcos, Iacobitas, & Monachos quosdam in Syria, quibus impura Nestorij doctrina non sine Christi Dei & Mariæ Deiparæ contemptu placuit, diúque retenta est. Ac, prò dolor, in Syria & Perside, ac toto ferè oriente in hunc vsque diem extant Ecclesiæ Nestorianorum, qui & suo Patriarchæ (Iacelichum appellant) subiiciuntur, eique magna pars Orientis parere pergit. Potissimùm verò id genus hominum circa Berut & Biblium in planicie Libani cõtra Ituræam suas habere sedes dicitur. Verùm inter alios, qui velut sepultos nestorij cineres in orbem reuocarunt, & nouum excitarunt incendium, non multò pòst Synodum Ephesinam exiterunt seditiosi Præsules Theodorus Mopsuestiensis, Anthemius Constantinopolitanus & Ibas Edissenus, qui vt nouas in Ecclesia rixas gignerent, contentiosè vociferabantur, Mariam non Dei, sed hominis matrem appellandam esse, quòd ea purum hominẽ Christum, non Deum peperisset. Fuit & Theodatus Coriarius Bisantius, qui Mariam non Dei, sed hominis duntaxat matrem habendam ac appellandam esse tradidit, sicut à Philastro & Nicephoro annotatum est. Neque componi hoc dissidium religionis potuit, nisi coacta Synodo Chalcedonensi (magni & illa est nominis) quæ factionem Nestorianam nouo studio examinatam damnauit, quæque prioris Ephesini Concilij, quemadmodum & Cyrilli Alexandrini, qui perstrenuus Nestorij fuerat Antagonista, defendit authoritatẽ. quocircà reiectũ planè dogma est, quod cũ suis Ibas iactitabat, verbũ de sancta genitrice sempérq; Virgine Maria incarnatũ hominem nõ esse factum, & idcircò illam non Deũ, sed hominẽ duntaxat peperisse, vt χριστότοκον non θεοτόκον eã oporteat appellare. At nolo de his rebus plura ex [a] Theodoreto, [b] Socrate, [c] Paulo diacono, [d] Zonara, [e] Nicephoro aliísque Historiographis cõmemorare, quod hæc non solũ nostro quidẽ instituto, sed etiã iuuando Lectori ad iustã Nestorij damnationẽ, simúlque illustrem Mariæ defensionẽ vtcunque sufficere putem. Recte igitur à Gregorio eius nominis nono Pont. Max. traditur, Nestorium Hæresiarchã spiritu diaboli plenum, inter alias suæ peruersitatis blasphemias tale virus euomuisse: *Dei genitricem Mariam nullus appellet. Maria enim homo fuit, & Deum ab homine generari nimis impossibile est.*

In multitudinique vitæ hæresis virtus doctrina Nestoriana.

Habuit etiam Nestorius fautorem & fenatorem in Nestorianismo potentissimum.

Lib. de vera fide.

Synodus Chalcedonensis condemnat dum degat Nestorianismum approbat Concilium Ephesinum.

a Lib. 5. Tripartitæ hist. cap. 10. & 11. Nestorij.
b Lib. 7. hist. Ecclesiast.
c Lib. 18. rerum Rom.
d Tomo 2. & lib. 14. hist. Ecclesiast.
e Lib. 16. hist. Ecclesiast. Lib. 16. de præcipuis Mysteriis & Lucæ cap. 8.

Quid quod nobiscum quoque facit Lutherus? qui Mariam Dei matrem aduersus Nestoriũ aperta fronte propugnat, & rei explicandæ causa eiusmodi similitudinem profert: Sicut mulier vere dicitur & est filij mater, quem concepit & peperit, licet illi non animam, quæ è solo Deo infunditur, sed corpus duntaxat è natura sua subministret: sic

Lutherus qui Eucharistiam in re. La Nestoriũ fequitur.

In Epist. ad Hebræos Bucaniri interpretes.

In Confess. Hansfeldem cap. 2. Sacramentis.

Lutherus discipulus in Nestorianismum pro fidei. Idolatriæ & humanitate confs.

Flaccianos Nestoriaque impugnant Stigel Vinberg.

& Mariam Dei matrem nominare & agnoscere par est, etiamsi Christo non tribuat diuinitatem, sed solùm illum secundum humanitatem generet. Est enim in confesso apud Orthodoxos, vtramque naturam, diuinam & humanam, postquàm Spiritus sancti virtus Mariam fœcundam reddidit, in vna Christi persona statim vnitam, eámque hypostaticã vnionem ne morte quidem posteà separatã fuisse. Quanquam alibi Luthero non malè cum Nestorio conuenit, quem vt excuset, causam eius non satis à veteribus cognitam esse fingit, in quo plura atque adeò maiora damnari oportuerit, quàm quod Mariam noluerit θεοτόκον affirmare. Ac idem est planè iudicium Iacobi Andreæ siue Schmidelini. Sed valeat cum Achate suo Lutherus, qui doctissimos plurimósque Patres tùm Græcos, tũ Latinos, ac vtrũque Concilium, Ephesinum & Chalcedonense tàm fœda erroris ac ignorantiæ nota audet aspergere, velut solus ipse sapiat, ac veteres omnes, licet ætate Nestorio viciniores, & doctrina vsúque rerum præstantiores, in tanti momenti causa deliruerint, aut certè sine omni iudicio iudicarint. Sed & falsum assumunt, quum dicunt, Nestorium in eo reprehendi ac damnari maximè, quod Mariam Dei matrem esse negaret, quum idẽ ob varios & tetros de Christi vtraque natura errores assertos notetur, ac præterea Pauli Samosateni, Photini, & Apollinarij dogmata confirmarit, multáque prorsus execrãda tradiderit, sicut Cyrilli, Cassiani, Vigilij, Rustici & aliorum veterum scripta luculenter ostẽdunt. Multa de his Vincentius Lirinensis annotauit, qui hoc inter cętera pronunciat: Anathema Nestorio negãti ex Virgine Deum natum, asserenti duos Christos, & explosa Trinitatis fide quaternitatem nobis introducenti.] Seipsum certè nimium prodidit Nestorius, non minus blasphemus quàm arrogans, quũ primùm in confessum Patrum ingressus, hanc diabolicam vocem profudit: *Ego eum qui duorum vel triũ mensium fuit* (de Christo loquitur) *nunquam confitebor Deum: quare ter mũdus sum a sanguine vestro, & amodo ad vos non accedam.* Vanus est ergo Lutherus, quod vt Patres ferè omnes mendacij arguat, Nestorium ob solam Mariæ causam iudicatum atque damnatum esse calumniatur. Cur verò Sectarius Sectario, Lutherus Nestorio non faueat atque patrocinetur? Nestorianismum planè redolet quod scribit, Christum non esse hominem omnipotentẽ, non omnia animaduertisse, nec cogitasse omnia.

Nestorianũ fermentum etiam in Lutheri hæret discipulis Erasmo Sarcerio, Cyriaco Spangembergio, aliísque sociis, qui quum has examinant propositiones: Deus natus est ex Maria, Deus passus est Nestorij placita confirmantes, sensum illum excludunt, quòd Maria peperit Christũ, qui simul Deus est, hoc est, integrum Christum negant, qui simul verus Deus & verus homo in eadem persona constituatur. Extat iudicium VVittenbergensiũ Theologorum, qui suos collegas, id est, Flaccianos pro Nestorianis condemnant, quia dicant illi, quòd Filius Mariæ impleatur à Filio Dei, quòd Filius Dei assumpserit Filium Mariæ, quòd dona diuina & eorum proprietates in humanam Christi naturam effundantur. Hæc enim non modò Nestorij blasphema dogmata confirmant, sed eiusdem quoque verbis & loquendi formulis consonant.

Adhęc Nestorianis fęcibus conspurcati Sacramẽtarij, sacrosanctam Eucharistiam impugnant, & Orthodoxos insimulant idololatriæ, quoniã hi non cõmunem, sed diuinum illic cibũ, ipsúmque Christi corpus sanctissimum adesse, rectéque adorari sentiunt. Vnde Lutherus non temerè Zuuinglium Nestorianum appellat, & Caluinus planè sub Nestorij vexillo militat, quatenus Christi corpus & sanguinem ab ipsis Sacramenti speciebus distrahẽs, cum duce Nestorio negat, Filij Dei corpus existere in Eucharistia. Neque solum Nestorius Christi carnem à propria eius & adiũcta diuinitate in hoc Sacramento disiunxit, verùm etiam, vt è Cyrillo fit euidens, Catholicos tùm Anthropolatras, tùm Anthropophagos facere veritus non est, Christúmque Deum simul & hominem in Eucharistia sumi & adorari posse pernegauit. Quare Sactamentarios nõ malè damnat Chemnicius, nec modò Lutheri, sed etiam veterum Patrũ testimoniis probat, Christum Deum & hominem in diuina & humana natura verè & substantialiter in Eucharistia præsentẽ, ac proinde in spiritu & veritate adorandum esse, idque neminem nisi vel Arianum, vel Nestorianum negare contendit. Ac Epiphanius quidem ex hoc ipso cultus genere, quo Ecclesia pro veteri more Christũ in Eucharistia publicè colit & adorat, pulchre ratiocinatur, vt Christum non Mariæ solùm, sed & Dei Filium, adeóque natura Deum esse cum Patre & Spiritu sancto coadorandum euincat.

Sacramentarij Nestorianis adhærent in re Eucharistica.

In 1. reprehensione Theodor.

In expositione Nicenæ Synodi.

In parte 2. examinis Concilij Tridentini.

Adhæc rediuiuus nunc apparet Nestorius in Brẽtianis, quùm de Christi maiestate, omnipotentia, omni præsentia & vbiquetate inaudito modo philosophantur & vnionem illam personalem, quam vtraque Christi natura sibi vendicat, in maiestatis, authoritatis, potestatis, virtutis seu energiæ communicatione vel effusione collocant impudenter. Nam & Nestorius hypostaticam diuinitatis cũ humanitate vnionem, quæ sine summo sacrilegio diuelli nequit, turpissime reiiciebat. Hinc Brentij defensor Iacobus Andreæ progressus, suam & Brẽtianam illam, quam vocant, vbiquetatem, siue carnis Christi omni præsentiam fabricare confidit, nimirũ vt nunc primum nouus fidei articulus condatur, Christum secundum corporalem humanitatis præsentiam omni loco, adeóque apud inferos adesse: quasi parua sit fides habẽda Scripturis diserte astruẽtibus, Christum iuxta corpus non solùm ante, sed & post resurrectionem non vbique fuisse, ac de cælis in orbem ad iudicandos viuos ac mortuos esse venturum. Omitto quibus probari rationibus possit, vt quidam eruditi certe probarunt, Brentianos in stabilienda Vbiquetate, infelici talium parentum filia, tàm inauspicate versari, vt peius etiam quàm impius Nestorius, de duarum naturarum in Christo personali vnione loquantur. Postremo Nestorium ducem sequitur Beza, qui duas vniones hypostaticas Christo tribuit, vnam in corpore & anima simul personaliter vnitis, alteram in λόγῳ & homine ad vnum christum personaliter constituẽdum coeuntibus. Sic isti aliísque plures, dum noua sectantur placita, de christo insane nugantur, atque dum duas vniones hypostaticas in Christo ponunt, rediuiuum nobis Nestorium exhibent, cuius totam ferme hæresim Adamus ille Pastoris hoc seculo pestilentissime renouauit.

Brẽtiani quoque Nestorianis astipulantur.

In disputat. de maiestate hominis Christi.

Ioan. 11. & Matt. 26.

Brentianos hodiè peius sentire in quibusdã de Christo, quã Nestorium.

Baza Nestorii dogma sectatur.

CAPVT XIX.

Refutatio Nestoriani dogmatis ad Christi Domini ac Virginis Deiparæ honorem vindicandum: & de ipso nomine Deiparæ.

Quid Nestorium in execrem perduxerit.

NOVA monstra obiter indicauimus, quæ nobis ex veteri nestorianismo renata hoc euo grassantur, neque vulgarē impietatem, sed & perniciem publicam fouent. Nūc ad ipsum Nestorium non Mariē modò, sed & Christi Domini capitalem hostem redeo, dignum illum sanè, quem non modò venerandæ Synodi, sed & pij omnes in perpetuum execrētur. Legit ille in Euangelio multa de Filio Dei, multa de Filio hominis recenseri, & iam ea quæ diuinæ, iam quæ humanæ naturæ competant, Christo attribui obseruauit. Vnde porrò collegit, vt diximus, alium Dei, alium hominis Filium constitui oportere, ac vnam quidem diuinitatis, alteram verò humanitatis esse personam. Tùm quod ad Mariam pertinet, non eam Dei, sed hominis duntaxat matrem esse conclusit, quæ idcircò Deipara falsò nuncupetur. Verissimum est enim, quod Socrates in Ecclesiastica scribit historia, Nestorium hominem imperitum & veterum scriptorum negligentem, simúlque arrogantem fuisse. Ac prodit certè suam imperitiam, quùm hoc nouum & iuxta impium dogma, imò phantasma sine vllo firmo Scripturæ fundamento tàm audacter orbi persuadere conatur. De Christo quidem nullus omninò rectiùs ac purius, quam Angelus de cælo missus Gabriel disseruit: is verò sub ipsum Christi conceptum, quum multa de illo referret, hoc etiam ad Mariam matrem clarissimè dixit: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi, ideóque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. Quibus verbis ille humanā simul & diuinam Christi naturam expressit, neque nugaciter, sed verè, certò ac grauiter fore promisit, ex Maria licet Virgine, non hominem nudum, vt fingit Nestorius, sed eum Filium proditurum, qui non solùm homo, sed Dei etiā Filius vocaretur & esset. Ecce Deum dixit superueniturū (Bedæ verbis vtor) Dei filium nasciturum. Quomodo ergo aut Dei filius Deus non est? aut quæ Deum edidit, quomodò θεοτόκος, id est, Dei genitrix non esse potest?] Tùm Theophylactus: Confundatur, inquit, hoc loco Nestorius dicens, quod non fuerit Filius Dei in vtero Virginis quiescens incarnatus: sed nudus homo ē Virgine fuerit natus, posteaquàm habuerit deum factum sibi comitem: Audiat igitur quod illud quod nascebatur in vtero, erat Filius Dei. Et nō alius quidem fœtus est vteri, altus autem Filius Dei, sed vnus & idem fuit Filius Virginis & Filius Dei.] Perinde ac si Gabriel ad Virginem dicat: Quod natū est ex ipso Patre, ex te quoque nascetur, vt tamen non sint duo Filij, sed vnus vtriusque Filius, verè sanctus per Spiritus nempe sanctificationē ac Verbi assumptionem.

Eib. 7. Ecclesiast. histor. cap. 32.

Nestorius in Scripturis & Patribus male versatus.

Refutatio erroris præcipui Nestoriani ex verbis Angeli Gabrielis.

Luce 1.

Io 1. c. Lucæ

Confirmatio ex Beda & Theophilacto

In enarrat. Lucæ cap. 1

Altera cōfutatio ex verbis Angeli Mat. 1

Nec est dissimilis oratio, quā siue idem, siue alius Angelus ad Mariæ sponsum habuit vti Ioseph fili Dauid, inquit, noli timere accipere Mariam coniugē tuā: quod enim in ea natū est, de Spiritu sancto est. Quo loco natum, aut in Maria formatū dixit, vt discamus Christū non paulatim instar fœtuū communium in Virginis vtero productū, sed quantum ad ipsam formationē attinet, repentè ac perfectè factū esse: sicut [a] Basilius & [b] Euthymius annotarunt. His planè consonans [c] Augustinus: Agnoscamus, inquit, geminā substantiam, diuinā scilicet, qua æqualis est Patri, & humanā, qua minor est Patre, vtraque autē simul, non duo sed vnus est Christus, ne sit quaternitas, non Trinitas Deus: & per hoc Christus est Deus anima rationalis & caro.] Iugulatur ergo Nestorius Angelicis verbis, quæ Christū nobis ita depingunt, vt dubitare sit nefas, vnam eandē Filij Dei & hominis personā ex Maria procreari. Neque aliter hunc locū Chrysologus interpretatur, pulchrè illū ad nostrum applicans institutū. Veniant, audiāt, inquit, qui requirunt quis sit, quem Maria genuit. Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est. Veniāt, audiant, qui Græco turbine Latinā nubilare nisi sūt puritatem, ἀνθρωποτόκον χειστοτόκον (vt θεοτόκον tollerent) blasphemantes. Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est: & quod de Spiritu sancto natum est Spiritus est, quia Deus Spiritus est.]

a Matth. 1.

b In 1. c. Matth.

c Tractat. 78. super Ioan.

Sermo 1.

Theophylactus Nestorioū reprehendit

Ioan. 6.

Ioan. 3.

Sed & illud Nestorium verberat, sicut [d] Leo Magnus & [e] Gregorius Romanus obseruarunt, ac Mariæ Christique causam communem defendit, quod sancta Elizabetha non leuiter quidem, sed præmeditatè, ac diuino spiritu impellente prægnantem Virginem reuerenter ita compellat: Et vnde mihi hoc, vt veniat mater Domini mei ad me? Dominus enim diuinæ substantiæ est insinuatiuum, vt damasceni verbis vtamur, ac Dei loco sæpè in sacris literis vsurpatur. Nestorius ergo non potest non malo Spiritu actus videri, dictus merito ἀνθρωπολάτρης, qui & Christum hominem adoranda exuit diuinitate, & sacrosanctam eius Matrem verè ac propriè Deiparam esse inficiatur, ne quid commune habeat cum matre Baptistæ, quæ Spiritu sancto repleta, Domini & Dei sui matrem grato pectore & reuerenti ore prædicauit. Adhæc quam nobis legem dabit Nestorius, ne Deiparam illam appellemus, per quam paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis. Eum verò paruulum pacis principem & futuri seculi patrem, adeóque Deum fortem Isaias appellat. Ita nimirùm admonemur, non carnis esse hæc vocabula, sed diuinitatis, & quia nasciturus in homine Deus erat, nomina ipsa per dispensationem sacram fuisse diuisa, vt & carni hominis nomen inderet, & diuinitati Deus, quemadmodum Ioannes Cassianus affirmat. Facit hūc præterea sermo Angeli, verum Euangelium pastoribus annunciantis: Natus est, inquit, vobis hodiè Saluator, qui est Christus Dominus in ciuitate Dauid. Vbi calumniandi fenestra omnis Nestorio præcluditur, quùm non solùm homo, sed & Christus & Saluator, id est, Deus ex Maria prodiisse docetur, quando saluandi virtus non nisi diuinæ cōpetit potestati, vt idē [f] Cassianus annotauit. Vnde

Tertia refutatio Nestoriani dogmatis ex verbis Elizabethæ Luce.

d Epist. 57. ad Leonem

e Augustin. Lib. 3. de Trin. c. 11.

Lib. 3. de fide Orthod. c. 11.

Nomenclatura communicatio. Scripturis & Patribus usitata est.

Quinquatio ex Epist. Ephes.

Lib. 2. de carnat. Domini. Luce 1.

Quinquatio ex Epist. verbis ad Pastores.

f Lib. 2. de incarn. Domini

a Paulus quoque dixit significanter: Apparuit gratia Dei & Saluatoris nostri, vt Saluatoris ex Maria orti vocabulum à Christi diuinitate non secernendum esse commonstret, quum saluandi virtus non nisi diuinæ competat potestati.

1. Timoth. 1.

Saluandi virtutem diuinitati Christi tribuitur.

Sunt plura Scripturæ sacræ loca, quibus veluti telis, in proposita contra Nestorianos pugna sæpè Patres vtuntur, ac inter hos maximè Theophylactus. Opponit igitur illis aureum Ioannis dictum. [b] Verbum caro factum est, & quod Christus apud eundem affirmat: [c] Descendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me. Adfert & illud: [d] Ego sum lux mundi, quódque Dominus ad cœcum oculis restitutum loquitur: [e] Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est.

Vera refutatio ex variis Scripturæ testimoniis.

Ioan. 1.

Ioan. 6.

Ioan. 8.

Ioan. 9.

Ioan. 10.

Proponit demùm, quod [f] Paulus inducit de conculcante Filium Dei, & ducente sanguinem testamenti pollutum, in quo sanctificatus est. Hæsce sententias eo modo tractat Theophylactus, nam verba eius ascribere longum est, vt aculeum Nestoriani infigat, ac eorum principem, totúmque dogma veluti pestiferum damnet. Ac inter cætera monet euidenter: Omnino ille qui ex Maria natus, qui idem & Filius Dei: non alius ergo & alius. Vnde propriè θεοτόκος sancta Maria, vtpotè quæ Filium Dei carnem factum genuerit indiuisibilem existentem, & vnum duplicem, qui est Iesus Christus:]

Theophylactus Nestoriū reprehendit.

Heb. 10.

Nec est interim, cur cum suis Nestorius tergiuersetur & dicat. Scripturam aliter de Filio Dei, quam de hominis Filio subinde loqui, ideóque duas in Christo personas à se construi, & alterius duntaxat matrem Mariam agnosci atque constitui. Etenim qui Scripturas sincerè tractare volunt, meminerint oportet, vnam Filij Dei & Filij hominis hypostasin & personam esse, & propter hanc vnitatem quæcúque de Filio Dei dicuntur, etiam de Filio hominis, & contrà verè affirmari. Cui rei argumento esse potest, quod Christus de seipso testatur: [g] Nemo ascēdit in cęlum, nisi qui descendit de cælo Filius hominis qui est in cælo. Vbi certè videt Nestorius, nisi planè sit cæcus, eundem Christum Filium Dei, qui de cælo descendit & in cælo est, rursúsque Filium hominis dici, cui tamen ea quæ Deitati competūt, apertè tribuantur. Est enim frequens in Scripturis hæc idiomatum siue proprietatum, vt vocant, communicatio, aut quemadmodum Græci rectius exprimunt, ἰδιωμάτων κοινωνία, per quam nonnulla vel humanitati, vel diuinitati Christi peculiariter congruentia, iam huic, iam illi naturæ promiscuè ascribuntur. Exemplo sit quod à Paulo scribitur, [h] Iudæos Dominum gloriæ crucifixisse, & [i] Deum Ecclesiam sanguine suo acquisiuisse, quum vtrumque ad humanam Christi naturam propriè spectet.

Nestorius reprehendit, quod Christi Deitatem negat.

Nestorius reprehendit, quod Christi Deitatem negat.

Ioan. 3.

1. Cor. 2.

1. Act. 20.

Quapropter Nestorius in Scripturæ verbis est præposterè scrupulosus, dum Christum duplicem, vnum Dei & alterum hominis Filium constituit, ac vtrumque in precaria, non autem hypostatica, vel personali vnione coniungit. Veretur etenim, ne graui scelere sese obliger, si Filij Dei nomen ei tribuat, qui ex muliere nascitur, sicque Mariam Dei matrem appellet. Sed multò magis vereri debebat, si sapuisset, diuinam naturam ab homine Christo disiungere, & admirabilem vtriusque naturæ nexum in hypostatica vnione dissoluere, sicut ille fecit per summam impietatem. Hoc enim nihil sit aliud, quàm Iesum soluere, sicut Beda Ioannem interpretatur, & iustæ damnationis promereri sentētiam, quæ à Leone Magno grauiter lata est, in hunc modum pronūciante: Anathematizetur Nestorius, qui beatam Virginem Mariam non Dei, sed hominis tantummodò credidit genitricem esse, vt aliam personam carnis, aliam faceret Deitatis, nec vnum Christum in verbo Dei & carne sentiret, sed separatim & seiunctim aliuṃ Filium Dei, aliū hominis prædicaret: quùm tamen manente illa incommutabilis Verbi essentia, quæ ei cū Patre & Spiritu sancto intemporalis atque coæterna est, ita intra virginea viscera Verbum caro sit factū, vti per id, quod ineffabile est Sacramentum, vno conceptu vnóque partu eadem Virgo secundùm veritatem vtriusque naturæ, & ancilla Domini esset & mater.]

Damnatum à Leone Magno dogma Nestorii.

Igitur Orthodoxi diuinitatem in Christo humanitati ita coniunctam & vnitam asserunt, vt sua vtrique naturæ solida proprietas maneat, & tamen ex duabus illis vnus Christus constituatur, dum hæ duæ naturæ in vnam personam coniunguntur & coeunt. Quam coniunctionem trito vulgi nomine incarnationem dicere possumus, verbis autem explicare non possumus. Quanquam ad huius mysterij cognitionem, si quid in rebus humanis aptum & commodum satis potest reperiri, hominis certè similitudo valde consentanea videtur, vt idcirco veteres, præsertim [a] Iustinus, [b] Augustinus, [c] Cyrillus & [d] Damascenus, eadem sæpè ac libenter vtantur. Summa similitudinis in eo versatur: Sicut anima rationalis & caro vnus est homo: ita Deus & homo vnus est Christus, vt loquitur [e] Athanasius. [f] Augustinus in hunc modum: Sicut in vnitate personæ anima vnitur corpori vt homo sit: ita in vnitate personæ Deus vnitur homini vt Christus sit.] Proinde Verbum cum natura humana ita coniunctum est, vt eam quæ constabat carne & anima, assumendo sibi vniuerit, & sibi vniendo assumpserit. Hoc quoniam in Maria & ex Maria factum est, non potest illa Deum ac simul hominem Christum non concepisse atque genuisse, quantumuis præfractus & impudens Nestorius obluctetur. De quo iam satis sit (veremur enim esse prolixiores) Damasceni censuram attexuisse.

Quomodo contra Nestorium vtraque natura in Christo constituēda & considerandā sit.

Sicut anima & corpus hominis, sic Verbum & caro vniuntur, è communi Patrū sententia.

a In explicat. fidei.

b Ad Dardā. Epist. 57. & in Enchirid. c. 16.

c Lib. de incarnat. vnigenitī c. 8.

d Lib. 3. fidei Orthod. c. 3.

e In Symbolo.

f Ad Volusianum Epistol. 3.

Lib. 3. fidei Orthod. c. 12.

Damasceni de Nestorio sententia, & defensio simul nominis Deiparæ.

Iure optimo & pro veritate, inquit, Deiparam incontaminatam nominamus Mariam: hoc enim nomen omne dispensationis mysterium commendat. Nam si Deipara est, quæ genuit, re vera Deus est qui ex ipsa genitus est, re vera etiam & homo. Quomodò enim ex muliere genitus natúsque Deus est, ante secula hypostasin habens, nisi homo factus est? Si autem ipse qui ex muliere natus est, Deus est, vnus est profectò qui ex Deo Patre natus est secundum diuinam & sine initio substantiam, & qui nouissimis temporibus ex Virgine natus est secundum initium habentem & temporalem substantiam, id est, humanam. Hoc autem vnam hypostasin, & duas naturas, & duas natiuitates Domini nostri IESV CHRISTI significat. Christiparam autem nequaquam dicimus sanctam Virginem, quia id ad renuendum vocabulum θεοτόκος, id est, Deipara & Dei genitrix, scelestus & odibilis, & cum Iudæis sapiens Nestorius adinuenit: vt vas contumeliæ, in contumeliam solius verè honoratæ super omnem creaturam Deiparæ, tametsi ipse cum patre suo diabolo disrumpatur.]

Scelestus & execrandus Nestorius dicitur Damasceno.

Vbi fraudem Nestorij præterire non possum, nec debeo, qui Mariam dici Deiparam fassus est aliquādo, præsertim quum in exilio versans, Ioanni Antiocheno gratificari vellet, ac idcircò illam vocem protulit: *Dicatur etiam Dei genitrix Maria, & contentiones tristes facessant*, sicut & supra meminimus. Laudāda quidem isthæc oratio, si è sincero pectore prodiisset: ille verò, vt erat versipellis, ludit in nomine θεοτόκου, & quod verbis agnoscit, re ipsa negat, à sensu Catholico semper alienus. Sic enim Deiparam intelligit, quæ Christum nudum hominē conceperit ac pepererit, Christum, inquam, in quo velut templo diuinitas non inde ab ipso conceptu, verum post acceptum baptisma, vt ex [a] Cassiano intelligimus, vel post ipsam à mortuis resurrectionē, sicut [b] Theophylactus meminit, cœperit habitare: tunc enim primum Mariæ Filium Deificatum esse somniauit. Itaque de Maria sic loquitur, quemadmodum si quis Monicam Augustini Episcopi parētem esse dicat, non quoniam is talis ex matre gigneretur, sed quia ex puero vir ille factus, & à Valerio Præsule ascitus peruenerit ad episcopatum. Quid autem isthuc est aliud, quam fucum facere imperitis, & nefandam blasphemiam Christo irrogatam ad eius quoque matrem deriuare? nimirum vt duæ personæ Filij Dei & filij hominis fabricentur, & Maria non nisi hominem seu hominis filiū genuisse fingatur, ne verum sit illud quod Angelus prædixerat fore, vt Filius Dei inde ab ipso matris vtero Mariæ quoque Filius procrearetur. Eandem impostu-ram detexit Vincentius Lyrinensis, & sequenti oratione perstrinxit: Non ita, inquam, sancta Maria θεοτόκος, sed ideo potius, quia in eius sacrato vtero sacrosanctum illud mysterium perpetratum est, quod propter singularem quandam atque vnicam personæ vnitatem, sicut Verbum in carne caro, ita homo in Deo Deus est.]

De fraude Nestorij simulantis errorem. Simulate & in falsum sensum. Nestorius admittit Mariam Deiparam esse.

a Lib. 1. de incar. Domini.
b In cap. 9. Ioan.

Lucæ 1.
Lib. aduersus Profanum nouat.

Cauēdum igitur inprimis fuerit, ne Mariam Dei matrem dici magis quàm esse putemus, néue ob solam appellationem θεοτόκου illam profiteamur, sicut Nestorius faciebat, qui contra Ecclesiæ sensum eam nudi hominis, qui in eius vtero natura Deus non fuisset, matrem ex hæretico spiritu statuebat. Vt autem commētum hoc impium explodatur, rectè ac sapienter veteres, qui contra Nestorianos disputant, Mariam verè ac propriè Deiparā esse dicendam verbis luculentis inculcant. Hinc illæ loquendi formulæ veteribus vsitatæ: Deus Mariā θεοτόκου propriè & veraciter demonstrauit, vt Sophronius loquitur Patriarcha Hierosolymitanus. Deiparam Dei genitricem Deique parētem & propriè & verè sanctam Virginem celebramus, sicut inquit Damascenus. Nam vt verus Deus est qui ex ipsa natus est, ita vere Dei genitrix verum Deum ex ipsa incarnatum genuit.] Ac iterum Damascenus Proprie & verè Dei genitrix & domina, quæ omniū creaturarum dominatrix, ancilla & mater omnium Conditoris effecta est.] Tùm Hildephonsi est oratio: Virgo Maria iure Dei genitrix vocatur, quæ genuit Deum & hominē, Verbum caro factum: non vt cæteri nascuntur infantes, aut ex dono gratiæ fiūt homines, sed sicut beatus Gregorius ait in Moralibus, salua proprietate vtriusque naturæ, essentialiter in suam assumpsit personam hominem.] His consonat Nicetas Colossensis: Sanctam Virginem, quæ illum in carne peperit, Dei propriè verē-

In Synodo cō firmata à Patribus Concilij Constantinop.
Li. 3. de fide Ortho. c. 12.
Lib. 4. fidei Orthod. c. 11

Veteres magnopere contendit pronomine Deiparæ vsurpando ac retinendo, eoque perlibenter veuntur.

Lib. de perpetua virginitate Mariæ & eius partu vitione.

A que matrem credo, ait, & confiteor.] Eandē phrasim & sententiam sequitur Ioannes Maxētius, Mariam vere & proprie Dei genitricem appellans. Nec mirum sane, quum æque conuenienter in Mariam, sicut in Elizabetham, quæ Ioannem Baptistam peperit, matris nomē competat. Etenim vtraque corpus siue corpoream substantiam suo filio subministrauit, licet nec illa Ioanni animam, neque hæc diuinitatem Christo communicarit, Totum enim parientes animal, vt Cyrillus inquit, quod ex anima constat & corpore, non partem peperisse dicuntur. Etenim Maria non minus Filio, quàm parens vlla proli de suo ministrauit, quandoquidem sine viri congressu & semine, ac è suo duntaxat puro sanguine, vt alibi monstrauimus, concepit, gestauit, fouit, peperit & lactauit Emanuelem, sola vt dicere potuerit: De meis visceribus Deum & hominem genui. Absit igitur, vt quisquam (Vincenrij Lyrinensis verbis vtor) sanctam Mariam diuinæ gratiæ priuilegiis, ac speciali gratia fraudare conetur. Estenim singulari quodam Domini ac Dei nostri, Filij autē sui munere, verissime ac beatissime θεοτόκος confitenda.]

Lib. 2. Dialogorum.
Lucæ 1.
In tractat. de incarna. Domini ad totius Aegypti Monachos.
Maria non minus matre quā reliquæ parientes.
Lib. adversus prophanas nouitates.

B

A T fortasse quispiam dixerit: Si Maria, vt asseris, hoc nomen promeretur, cur non eadem Diuinitatis, aut Trinitatis, aut saltem non Patris & Spiritus sancti mater agnosci atque salutari possit? Nestoriana isthæc est obiectio, cui iampridem Ioannes Maxentius ita respondit: Non est diuinitatis genitrix, sicut tu nos crēdere autumas, quamuis vere & proprie sit Dei genitrix: quia non diuinitatē Dei Verbi, sed Deum Verbum ex se hominem factum, sicut superiùs dictum est, genuit.] Cyrillus idem cauillum hac oratione subuertit: Sancti Patres non dubitarunt, sanctam Virginem dicere θεοτόκον, non quòd Verbi natura Deitásque in sancta Virgine sumpsit exordium, sed quod ex ea natum sit illud sacrum corpus animatum anima rationali, cui substantialiter adunatum Dei Verbum, carnaliter natū esse dicitur. Simplicius fuerit, si dicamus, Mariam non aliter Deiparam asseri, nisi quatenus Dei nomē ad solam secundam in Deitate personam, quæ carnem sumpsit humanam, contrahitur, vt nimirùm Dominicæ incarnationis mysterium expressius cognoscatur. Sicut ergo illa Christum secundum diuinam naturam non genuit, quod solius Patris est proprium, ita nec eiusdem Patris, neque Spiritus Sancti, neque totius Trinitatis, sed solius Filij, cuius est proprium humanæ naturæ coniungi, Mater illa existimanda est. Vbi discrimen etiā inter Christiparam & Deiparam obseruabimus, quod his verbis doctissimus Cyrillus ostendit: Licet grauis erroris accusari non possit, qui aliorum matres Christiparas appellare vellet, Deiparam tamen sine magno errore appellare neutiquā potest. Sola namque inter omnes sacra Virgo Christipara simul & Deipara appellatur, & esse digno scitur, quandoquidem vna hæc non merum hominem, vt cæteræ solent, sed Dei Patris Verbum incarnatum & hominem factum peperit.] Recte autem visum est Patribus Ephesinis, Christiparæ nomen, licet commode accipi possit, reiicere & abolere, ne locus tergiuersandi, & suum errorem apud simplices occultandi relinqueretur doloso illi Nestorio, qui hoc solum nomen de Maria iactabat, ac Deiparam quidem dicere vel audire modis omnibus refugiebat.

Quod

Nestorius missis, ex Syno. Chalcedon. commendata.
Quomodo Maria Deipara censeatur ac dicatur.
Nulla enim res comprehendi potest principio sui, antecedente diuisio.
Epistola ad Presbyteros & Monachos.
Sola Maria Christipara & Deipara nominanda est.
Cur Synodus Ephesina Christiparæ nomen reiecerit, & Deiparam vocari voluerit.

Quod igitur nomen Hæreticis maxime inuisum & aduersum erat, id Catholici cupidius arripuerunt, ac studiosius retinuerunt, sed & constanter ab Orthodoxis omnibus complectendum esse definierunt, ne cum Hæreticis commune quicquam haberent. Sicut enim ex malis moribus bonæ leges natæ sunt, ita ob Hæreticorum peruersitatem selectæ & propriæ loquendi formulæ in Ecclesia paulatim successerunt, & singulari Patrum authoritate ac zelo corroboratæ perdurant. Eóque studio religiosa antiquitas nobis declarauit, corruptas fidei doctrinas siue hæreses non moderationibus & dissimulationibus, vt multi hodie arbitrantur, sed contrariis omnino viis, ac apertis rationibus confringi & aboleri oportere, ne alioquin sermo aduersariorum admissus & receptus, vt cancer serpat, & serpendo vires exitiales apud multos acquirat. Igitur adeò diligens & seuera veritatis custos est, fuitque semper Ecclesia, vt non solum Hæreticorum congressus atque libros tanquam pestes deuitari, verum etiam eorum in loquēdo morem, & subdolas voces non secus, quam Sirenum cantus, quæ multis perniciem adferunt, suspectas haberi & prorsus caueri voluerit. Hoc modo Christi feræ, & Christiparæ nomen explosum est, non quia per se, vt diximus, incommodum ac intollerabile, sed quia Nestorianis tam amicum & familiare, vt eo ad nomen Deiparæ obscurandum & abrogandum, turpiter abuterentur.

Ecclesia recipit & probat peculiares loquendi formulas contra Hæreticos vsurpandas.
Quomodo hæ res extinguantur.
Quam seuerè Ecclesia vsuerit in hæreticos Ecclesias.
Christiferam & Christiparā hodie non dicimus ob Nestorianos.

EPHESINA interim Synodus nomen θεοτόκου primum non excogitauit, sed ab antiquis Patribus veluti per manus traditum & acceptum, nouo & peculiari studio, vti res postulabat, extulit & approbauit, omnibúsque in posterum retinendum esse sanciuit. Etenim negari non potest, vel ante Synodum Ephesinam multos & excellētes Theologos extitisse, qui Mariam θεοτόκον siue Deiparam publice professi sint, quemadmodum Athanasius, Basilius, Gregorius Nazianzenus, Ioannes Chrysostomus, Theophilus, Atticus, quibus & vetustiores Origenem & Eusebium licet annumerare. Sed quoniam singulorum proferre testimonia longum est, quorum sane [a] Cyrillus, [b] Theodoretus & [c] Rusticus Diaconus meminerunt, nos

Nomē, Theotocos, quomodo receptū in Synodo Ephesina.
Qui patres an in Synodum Ephesinam missi fuerint nomine Theotocos Deiparā, & proposit. ad Acta Concilio Ephesino. Lib. 4. hæreticarum fabularum.

A Athanasij duntaxat ac Epiphanij verba repetemus. Ille in hunc modum præclare loquitur: Quandoquidem ipse est Rex qui natus est ex Virgine, idémque & Dominus & Deus, ea propter & Mater, quæ eum genuit, & Regina & Domina & Deipara proprie & vere censetur.] Ac rursus in Dialogis, quos nobis Beza nuper fecit Latinos, quærenti Apollinarij sectatori: Hominem igitur genuit Maria? Athanasius siue Orthodoxus ita respondet: Nudum & duntaxat hominem nequaquam, sed Deum, qui hominem induerat. Primum enim Dominus fuit cum ea diuine, & tum demum infantulus ex ea œconomice, quamobrem etiam Deipara est Maria. διὸ γὰρ καὶ θεοτόκος ἡ μαῖα inquit.] Epiphanius vero, qui & ipse Nestorij præcessit ætatem, Mariam hisce verbis scite compellat: Sancta Maria Virgo Deipara, beata tu inter mulieres, quæ nunc genuisti eūm, qui olim in Paradiso formauit Adam de luto. Tu enim es Deipara, quæ Verbum ex te incarnatum peperisti. Deipara existis, quæ Deum verbum suscipiens, incarnatum peperisti. Deipara existis, quæ sola solius Dei vnigenitum Filium genuisti. Non temporaneū Deum genuisti ex te incarnatum, sed æternum, qui ante te est, & ante omnia.] Equidem haud video, quid tum ab Athanasio, tum ab Epiphanio clarius ad hoc nomen asserendum adferri, ac Nestorianis fortius opponi possit. Quid multis? antiquissimi Orthodoxæ fidei prædicatores ex Apostolica traditione Mariam Deiparam nominare, & matrem C Domini credere, sicut & Theodoretus comprobat, aperte docuerunt. Quapropter Christi genitricem dicere non esse blasphemiam, vt mentitur Nestorius, sed negare θεοτόκον hæreticum esse, nos si sapimus, cum Rustico Diacono, semper asseuerabimus. Cætera quæ ad Nestorij causam plenius cognoscendam, pluribúsque coarguēdam pertinent, ex Ephesina Synodo peti possunt, eáque nuper copiose & luculenter, vt antea nunquam, è Græcis conuersa libris, & typis excusa Ingolstadij prodiit. Nos porro Nestorianæ sectæ, quæ adhuc serpit, reliquias persequemur.

c Contra Acephalos.
In Euang. de sanctissima Deipara.
Dialog. 4. de S. Trinit.
In serm. Mariæ laudatorio, quem vertit Petrus Canonicus Parisiensis.
Athanasij & Epiphanii testimonia Mariam esse Theotocon.
Maria non hominem nudum genuit. Epiphanii testimonium in Deiparæ laudem.

Lib. 4. hæreticarum fabularum.
Lib. contra Acephalos

CAPVT VIGESIMVM.

Disputatio contra Mahometanos Nestoriano fermento corruptos, & Pseudochristianos, quibus Deiparæ nomen ingratum est, ac itidem aduersus Cæsarem Constantinum Copronymum.

BELLVM Nestorianis indictum recte nobis confici non potest, nisi petitis etiā ac profligatis eorum sociis, qui sub eodem quasi duce militant, Turcis siue Mahometanis. Quo nomine Saracenos, Arabes, Mauros, Persas, Agarenos, Palæstinos, Syrios, aliósque omnes cōplector, qui pro suo Propheta Deíque nuncio & Apostolo Mahometem colunt. Mahometem inquam, natione Arabem, officio vilem, antea mercatorem, post principem latronum, religione impium atque nefarium, doctrina nugatorem & fabulatorem insignem, animo demum mire ambitiosum, vt ex noua religionis forma, quam ipse populo scriptam tra-

Quisfuerit Mahomes caput & Doctor Mahometanorum.

D didit, & simul ex imperij, quod inuasit, tyrannica occupatione, gloriam sibi maximam compararet. Cæterum quum iudicio ac eruditione parum valeret, ad Sergium Pseudomonachum, eúmque nobilem Nestorianum se cōtulit, ac sub illo Doctore tantum profecit, vt præclara illa scilicet nouæ doctrinæ arcana, quę Turcico Alchorano cōtinentur, rudissimo populo promulgarit, adeóque pro sacro Euangelio suis amplectenda esse persuaserit, se interim Prophetam simul & Regem superbe venditans. Nihil autem aliud hic Alchoranus esse videtur, præterquàm fœtida cloaca ex omnium fere antiquarum fabularum & hæresum colluuione conflata, huc homines institués, vt Christianam fidem tum corrumpant, tum abnegent, vtque summam stultitiam cum perfidia maxima coniunctam im-

Mahomes à Sergio discit Nestorianismum, & promulgat Alcoranum.

Quid contineat Turcicus Alchoranus & quales fructus adferat.

bibant ac proficeantur. Vnde qui tali obtemperant legislatori, ad ventrem & pastũ abiecti sunt homines, suámque felicitatẽ in carnis voluptatibus falso sibi promissis collocant, illudque doctrinæ ac fidei genus, quod natura & rationis humanæ iudicio adblanditur, sibi maxime propositum tenent. Nam de Deo diuinísque personis, & sacrosanctis fidei nostræ mysteriis homines prorsus animales, vti Paulus vocat, non intelligunt, quantumuis interim ex veteris & noui Testamenti libris pannos quosdam, vt sic loquar, nobis surripiant, eósque suo Alchorano & Mahometicis fabulis assutos ostentent. Verum quod veteres Hæreticos hæc Secta æmuletur, ac ex illorum ouo malo veluti pullus infelix prodeat, exemplis clarissimis potest euinci. Etenim cum Antropomorphitis isti Deum corporeum stulte constituunt, & ne Cerdonianis de impietate concedant, impossibile esse contendunt, vt Deus filium habeat, quod nimirum vxore careat, sine qua filium gignere non possit. Igitur & cum Arianis Christum exuunt diuinitate, satísque habent, sicut & Carpocrates fecit, sanctum & excellentem illum Prophetam agnoscere. Et cum Sabellianis quidem plane conspirant, quod sacrosanctæ Trinitatis mysterio contradicant, illudque prorsus repudient. Sed neque à Manichęorũ furoribus sese abstinent, nihil vt eos pudeat Christum pro nobis vere passum, crucifixum & mortuũ inficiari. Cum Ebionitis Iudaicam exigunt circumcisionem, atque vt vita sunt impurissimi, non secus quam Nicolaitæ, gaudent Polygamia: tum ne minus quam Origenistæ delirent, tetros dæmones sub mundi finem in Dei gratiã redituros, ac beatos fore somniant. Vanissimi homines mundum hunc fortunæ casuíque submittunt, ac diuinam prouidentiã negant, Angelos verò corporeos de flamma ignis cõditos, tum cælum de fumo factum per summã stultitiam fingunt; neque solum Spiritus sancti gloriæ ac Maiestati derogant, quem cũ Nestorio & Macedonio creaturam esse blasphemi mentiuntur, verũ etiam vt omne Christianæ fidei meritum & effectum auferant, in sua quenque Secta iustum ac beatum fieri posse contendunt.

1 Cor. 2.

In quibus Mahometani antiquis hæreticis sese conforment.

De aliis erroribus Mahometanorum.

QVID autem ego vanas istorum opiniones, ac damnatas iam olim hæreses, quę vix recenseri possunt, longius persequor? Mihi sane mirari horrendum summi Dei iudicem libet, cum cogito, sceleratum & magicum hominem Mahometem, intra paucos annos, quum Cæsar Heraclius imperaret partim audacia tyrãnica, partim insulsa impiáque doctrina tãtum perfecisse, vt vrbes, prouincias, regiones maximas ad se sectámque suam pertraxerit, ac paulatim non in Asia solum, sed in Aphrica quoque virus suum sparserit, hocque tyrannicum imperium tantis bellorũ successibus per se suósque socios auxerit. Quid quod iustus, nostrísque peccatis iratus Deus, hos Ismaëlitas & Iudaicæ Synagogæ spurios nongentis abhinc annis potenter admodum regnare, & in Christianos desæuire sustinet? Vere in his flagellum Domini grauissimũ experimur, cum inter omnes hostes, qui in Christianę gentis pernicem coniurarunt, multis abhinc seculis nullos alios vel immaniores, vel nocẽtiores terra marísque grassari, & funestas Harpyias tamdiu agere videamus. Nec satis est horum incredibili crudelitati, quod vniuersum pene Orientem per summam rabiem atque nequitiã suo imperio subiectum, & diabolica sua doctrina infectum opprimant: nostris adhuc finibus imminent, nostras fortunas magis ac magis eripiunt, in Christianum sanguinem toti desæuiunt, ac demum sicut Asiam & Aphricam sibi rabiose subegerunt, sic etiam Europam reliquam omnibus viribus & artibus diuexare ac vastare pergunt, nullum his barbaris & furiosis conatibus finem imposituri, nisi (quod summus Deus clemẽter auertat) etiam veræ fidei & religionis lucem in Ecclesiis nostris extinguant, & impiis Mahometanæ Sectæ cultibus Christianum orbem impleant, ac profanent. Certe non erraueri, quisquis hæc Mahometi mancipia, lamias ac lemures, imo & furias Caucasias ad Christianum orbem vexandum diuinitus immissas appellarit.

Mirabile Dei iudicium in Mahomete suam Sectã tam facile & ample propagante.

Turcæ, hostes omnium maximi Christianorum.

PORRO vt ad institutum redeã, Mahometani Nestorianis etiam deteriores, à Sergio apostata quẽ dixi, tam peruerse instituti sunt, vt in hodiernum vsque diem nos impietatis incessant atque dãnent, quandoquidem Dei matrem Mariam agnoscimus atque prædicamus. Id enim fieri non posse putant stupidi homines, nisi personam eandem vel Dei vel Deæ loco constituamus atque veneremur. Nec dissimile probrum nunc in Catholicos iacitur ab his, qui veterem Christianismum cũ noua religionis doctrina commutarunt, quia subinde vociferãtur, Mariam ita coli in Ecclesia, vt loco numinis habeatur atque adoretur. Multa enim sunt alia, in quibus inter vtramque partem, Mahometanos atque Sectarios, haud male conuenit, nisi quod in quibusdã hi certe illos superare videãtur. Vtrinque hominem libero arbitrio exuunt, nouæ legis proprium sacrificium medio tollunt, pleraque Sacramenta reiiciunt, sacros ordines aspernantur, Mariæ & Sanctorum cultum ac ferias abrogant, pias imagines ex hominum aspectu submouent, aliáque demum veteris Ecclesiæ & Catholicæ religionis probata instituta præ se superbe despiciunt, subsannãt, exterminántque. In quibus tamen furor Hæreticus Mahometanam crudelitatem frequenter excellit, Turcis quidem, suam cuíque religionem integram permittentibus, nec prohibentibus Christiana sacra in suis ditionibus publice celebrari: Sectariis vero sic nouam suam religionem inuehentibus, vt veterem aboleant, omnésque eius cæremonias in templis mutent abiiciántque. Nos vero alibi de Mariæ cultu rationem reddemus, quem, vt Ecclesiæ calumniatoribus nunc breuiter respondeamus, in Collyridianis dãnamus, in Catholicis approbamus, in quibusdam non defendimus, qui nẽpe aduersus communem Ecclesiæ sententiam, inter Dei Mariæque cultum discrimen obseruãdum negligunt, ac pro pietate superstitionem exercent. Testamur & nos, quod Gallasius, licet Sacramentarius, alicubi scripsit: *De Maria Virgine non potest idẽ dici quod de Christo, Deum esse. Illa enim tantummodo homo fuit.* Cum Epiphanio semper & credidit, & docuit Ecclesia: Tametsi sanctum erat corpus Mariæ, minime tamen Deus. Virgo ipsa erat, & honorata, non autem ad adorationem data, verum ipsamet eum, qui ex ventre eius carne est genitus, de cælo vero è paterno sinu prodiit, adorauit.] AC rursum cum eodẽ Epiphanio dicimus Orthodoxi: Non cælitus venit Maria cum corpore suo, neque Deus est: sed ex cõceptu & complexu viri mulieris carnem

Mahometani cũ Sergio ex. Spiritum deteriores Deipara.

In quibus Mahometani & Sectarii conueniunt.

Mahometanos à nouis Sectariis sure impiores stupetari.

Catholici Mariã pro Dea nec agnoscit, neque colunt.

Maria Christum adorauit, & non adorauit, nec pro Dea colitur.

In 5. libro Irenei. Contra (sic) vidianos. Maria Dea esse non potest. *Contra Aetidicianos.*

carnem accepit, & secundùm promissionem, sicut Isaac, corporatio eius est patrata.]

Testimonium Ioannis Cantacuzeni pro defensione cultus, quem Christianis, Mariæ tribuit, & Mahometanis sugillant.

Mahometanis autem, vti planè agrestibus atque crassis fidei hostibus, in præsenti causa responderi sat est, quot ante ducentos annos pro Christianis respondit Ioannes Cantacuzenus, æuo suo Rex Constantinopolitanus, qui deinde ad vitam priuatam simulque religiosam sese contulit, & calamo magis quàm ferro sinceritatem fidei aduersus Turcarum dogmata sibi tuendam suscepit. Verba illius ascribam, quæ Mahometanam retundunt maledicentiam, simulque Mariæ causam & dignitatem nefariè oppugnatam egregiè vindicant. Nos equidem, ait, qui Christum profitemur, vnum Deum adoramus, Creatorem omnium visibilium & inuisibilium, huiusque Verbum & Filium, Christum scilicet. Hæc vera sunt, nec sentimus aliter. Talem enim hunc credimus & fatemur. Diuam verò Virginem Mariam creaturam Dei iudicamus, & Dei ancillam. Credimus autem & confitemur, quod huic similis homo nec natus sit, nec posthàc ex viro & muliere nasciturus vsque ad cõsummationẽ seculi. Et secundum humanã quidem naturam eam Angelis inferiorem esse iudicamus, tanquam hominem: honore autem & sãctimonia ipsam omnibus Angelis indubiè præferimus, eo quòd Verbum & Filium Dei secundùm carnem peperit: omnesque nos illã aduocatam & auxiliatricem agnoscimus. Orat & intercedit indefinenter pro peccatoribus. Miracula edit, & operatur admirationẽ & stupore digna. Hanc autẽ colimus non vt Deum, sed vt Matrem Filij Dei secundum carnem. Cæterũ Anathema sit, quisquis vel duos vel tres plurésue Deos adorauerit: sed adoramus vnum Deum Creatorẽ cæli & terræ, omnium visibilium & inuisibilium.]

Maria Dei creatura & ancilla, sed religionis moralibus præponẽda, & Angelis honore præferitur.

Maria nobis aduocata & adiutrix, esseque miraculorum.

Solus Deus à Catholicis adoratur, Maria ita Deũ inuocatur.

Inferiori testimonio nihil asserti, quod Patrum monumentis confirmẽtur, licet obstrepant inuisores.

Sup. præfatis operibus Scriptis dictis Iacobij Sanctiage.

Ex Epist. 63.

OFFENDIT hæc confessio Rodolphũ Gualterum Tiruginum, neque aliis placere potest procul dubio, quotquot de Sanctorum cultu, inuocatione, miraculis hoc seculo Vigilantianis & VValdensibus potius, quàm Orthodoxis docẽtibus credunt atque subscribunt. Cęterum haud video, quid hic eruditos & sapientes iure possit offendere, qui in eandem sententiam tam multa, tam solida passim apud veteres dicta, scripta, facta, & in hunc vsque diem probata atque cõperta esse meminerũt, quíque sine Christi Mediatoris iniuria Virginem matrem suo modo inuocari atque coli in Ecclesia didicerunt. Certe multo ante Cantacuzenũ Gregorius Magnus floruit, & similem confessionem edidit, Mariam nempe sic à nobis coli, vt eã simul pro Dei ancilla & matre habeamus: ancillam quidem, quia Verbo æterno, vt nemo alius, ministrauit: matri vero, quod æqualis Patri Filius in virgineis eius visceribus è Spiritu sancto & materna eius carne homo factus sit atque procreatus. Quid vero [a] Epiphanius? Maria, inquit, solo Deo excepto, cũctis superior existit. Tum [b] Ephrem in hunc modũ illam inuocat: Tu meus portus ô Virgo inuiolata, & præsens auxiliatrix.] Cæterum de Mariæ cultu & inuocatione, quæ à tot Patribus, Synodis, miraculis approbata, & semper in Ecclesia conseruata est, & sicut apud Turcas, ita & apud Sectarios locũ & pondus habere nullum potest, nos libro quinto disseremus. Fallit autẽ crassos Mahometanos, quod sine fide, & secundũ carnem tantum de sacris, sicut cœci de coloribus, iudicent; imperite colligentes,

a *In sermone de laudibus Deiparæ cap. de Mariam.*

b *Hymno ex. ad Mariam.*

Quodo ergo Mahometani Mariam Deum nobis ignorant.

Mariam idcirco nobis Deam haberi, quia Deus genitricem illã prædicamus. Ridicule censent, sic nobis Deiparam dici, vt quod Christus ab æternitate Deus est, id à Maria homine desumtum esse existimemus. Qua de re iam antea, quum Deiparæ nomen explicaremus, respõsum est Nestorianis. Præterea cum Sectariis habent id sibi cõmune Mahometani, quod inter honorem eum, quo persona diuina, & quo Maria Christi mater inter Sanctos alios decenter colitur ac honoratur, discrimẽ nullum obseruent, sicut Cantacuzenus paulo ante mõstrauit. Stulti homines dũ Pseudoprophetæ & idolo suo Mahometi tantum nõ diuinos honores tribuunt, vanósque cultus sibi confingunt, aut consictos vsurpant, nostrum in Maria colenda studium damnant. Quam sunt autem isti ab omni vero Dei cultu alieni, qui nec Patrẽ sine Filio, nec Filiũ sine Patre possũt cognoscere, nedũ in Spiritu & veritate Deũ colere & adorare? Insignes hypocritæ domesticã trabẽ facile sustinent, & in alienis oculis tã curiose festucã inquirunt. O sanctuli & Cathari, quibus religio est Dei matrẽ agnoscere & honorare, ne aliõquin magno se crimine cõtaminent, si eandem Christiano cultu prosequantur. Quid vero si de honorãda Virgine matre maximè solliciti forent? omnẽ sane operã scelesti luderent, quia nullum vel cũ matre, vel cum aliis Dei domesticis cõmunionem & pacem habere possunt, qui caput Sanctorũ ignorant, illíque tam petulanter insultant, vt alterum Barrabam, id est, suum Mahometẽ, præferant Redemptori, vtque crucem & mortem Domini perfide abnegent, ac eundem in suis mẽbris omni crudelitatis genere quotidie persequantur.

Mahometani à vero Dei cultu, imo & cognitione alieni.

Mahometanos vere hipocritas esse.

Mahometanos Mariam frustra honoraturos, vt velint maximè.

Mahometem Turcæ, sicut Barrabam Iudæi Christo anteponunt.

NIHIL ergo mirum est, Mahmetem ab illis negligi, qui suæ Sectæ tenebris impediti, abiiciunt Filium, quem vt è suo sublimi throno exturbare possint sacrilegi summa illum excellentia, id est, diuinitate fraudare ac spoliare non desinunt. Quid enim scirent ac eructarent aliud, præterquam quod ex fœtido Alchorani sui fonte depromtum imbiberunt, in hunc nempe modum: *Sciendum, eos incredulos esse, qui* IESVM *Mariæ Filium Deum esse dicunt.* Ac rursus, vt eandem impietatem confirment: *Omnes*, inquit, *dicentes,* CHRISTVM *Mariæ Filiũ Deũ existere, mendaces inuenti sunt atque increduli.* CHRISTVS *Mariæ Filius non est, nisi nuncius Dei: quia & ipsum plures nũcij præcesserunt, materque eius & ipse cõmestibilibus vescebãtur.* Verum hæc quoq; Nestorianismũ redolẽt, quũ præter Photinũ Nestorius Christum ex Maria genitum quidẽ fateatur, summísque illum laudibus vehat, sed tamen nõ nisi hominem faciat, illúmque propria exuat diuinitate, quã aliõquin in sacris literis vt clarissime, ita sæpissime confirmatam habemus. Quanquam ne hic quidẽ sibi constat monstruosus ille Alchoranus ex meris fabulis erroribúsque conflatus, qui Christũ aliquãdo plusquàm hominem prædicat, si verba eius rite considerẽtur. CHRISTVS IESVS, inquit, *Filius est Mariæ & Apostolus Dei, & Verbum Dei, quod in eã posuit per Spiritum sanctũ.* Et rursus loquitur in Alchorano Deus: *Dedimus* IESVM CHRISTVM *Filium Mariæ, vt faceret prodigia & miracula manifesta, & perfecimus eũ per Spiritum sanctum.* Præterea de Christo testatur, quod suæ matri per Angelum sit annunciatus, per Spiritum sanctũ sanctificatus, nec operatione naturæ, sed Dei virtute conceptus, & ex Maria Virgi-

Mahometani non possunt non Mariam Deiparã negligere, qui Filium eius Deum esse negant.

Alchoranus Christum esse Deum inficiatur.

Mahometani cum Nestorio contra Christum conspirant.

Cap. 12. Alchoran.

Ibidem.

Christus in Alchorano iam negatur, iam asseritur esse Deus.

Quam excellẽter de Christo loquatur. Alchoranus.

ne sanctissima, & supra mulieres omnes mũda procreatus. Fatetur idem Euangelica miracula, quoniã Christus cæcos illuminauit, leprosos mundauit, & mortuos ad vitã excitauit. Nec potuit idẽ Christus non eximius esse Doctor, cum secundum Alchoranum Deus illi dixerit: *O Christe considera, quomodo dedi Spiritum sanctum vt loquaris. In cunabulis docui te librum, & sapientiam, & legem Moysi, & Euangelium.* Rursus in Alchorano Deus ita pronuntiat: Christum Iesum Mariæ *Filium, cui commisimus Euangelium, quod est lumen & confirmatio Testamenti, & castigamen, ac recta via timentibus Deum, ad legis vestræ complementum misimus. Omnis igitur Euangelij seruus ipsius præcepta iudicãdo sequatur.* Ac alibi rursus: *Omnes boni Deo seruiant, vt Christus Iesus Mariæ Filius persuasit.* Quid ergo habent insani Mahometani, si suo credunt Alchorano, cur nobis vitio ludibrioque vertant, quod Christum Deum, & Mariam Dei matrem esse testamur? Legunt enim in eodem Alchorano, hunc Mariæ Filiũ non modo sanctissimum hominum, & omniũ gentium faciem, sed quod multo est augustius, Dei Verbum, Dei Spiritum, Dei Animam esse. Quod si Dei Verbum est, cur non eiusdem erit cum Patre naturæ? Si Dei Spiritus, quomodo à Deo mittente diuersus aut separandus? Si Dei anima, cur ipsa diuinitas minus, quam quod humanum est, Christo attribuatur? Neque pudet tamen istos, suum Prophatam & Dei nuncium, vt appellant, Mahometem tãti facere, vt impurissimum hominem, siue vitam, siue doctrinam spectes, Christo Domino, id est, renebras luci mendacium veritati anteponãt, Christique cultores non solum Vatiniano odio, sed ferro etiam atque igne palã insectentur. Tam pulchre C isti canes præceptum obseruãt, quod in suo Alchorano habent expressum, vt libros Moysi & Christi, aliorũmq; Prophetarum firma fide cõplectantur.

Vanitas & impudentia Mahometanorũ, quod nobiscũ Christum in suo Alchorano prædicatũ non agnoscũt.

In Azoara 2.

In Azoara 70.

Mahometani suum Mahomet Christo Domino audẽt præferre.

Ioan. 1.

In 1. cap. Alchorani.

I A M vero quemadmodum Christum Mariẽ Filium, vt diuinũ hominem, agnoscũt, mirisque laudibus extollunt, ita de ipsa etiam Maria, licet eam Dei genitricẽ pernegent, tamen, vt hoc etiã adiiciã, honorifice admodũ ac reuerenter loquuntur. Nec mirũ, quando in suo Alchorano, quo nihil habent antiquius illam frequenter laudari, & ab ipsis etiã ornari Angelis certissime deprehendunt. Etenim Angelorum hæ voces illic recitantur: *O Maria cunctis viris fœminisque præclarior, soli Deo perseueramer studens.* Ac rursus ab eodem dicitur: *O Maria, Deus vtique elegit te, & purificauit te: elegit te clarem super mulieres seculorum.* Iterũ vero: *O Maria, Deus annunciauit tibi Verbum ex ipso: nomen eius* I E S V S *Filius Mariæ, & erit honorabilis in hoc seculo & in futuro.* Quid autem eo luculentius? *Maria se dirigendo nil malitiæ aut prauitatis operata est: vnde nostram ei animam insufflauimus.* Adeo enim Mariam Alchoranus extollit, vt inter fœminas omnes illam sanctissimã & lectissimam, sed & Virginem simũlque Christi matrem esse cõfirmet, multãque de illa reciter, quæ cum literis Euangelicis quadrare videantur. Certe non obscura & illa Mahometis vox est: *E viris multi perfecti fuerunt: nulla autem ex mulieribus vnquam perfecta fuit, nisi Maria mater* I E S V. Et quoniam non solum Alchoranus, sed etiam liber Alkoan magnæ apud istos authoritatis est, audiant ex eo etiam, qui nos non audiunt, Dei vocem ita sonantem: *Nullus de filiis Adam nascitur, quem non tangat Satan: & ideo plorat vociferans ex eius tactu, præter Mariam & Filium*

Mahometani iuxta suũ Alchoranum de Maria præclarè sentiunt ac loquuntur.

In cap. 5. & 74. Alchorani.

Maria sola perfecta inter omnes fœminas iuxta Mahometem.

Mariam non tetigit Satan, nec eius Filiũ vt Turcæ fatentur.

A *eius.* Vbi ne quis fortasse, quandoquidẽ sacris profana miscemus, temere offendatur, iam supra monuimus satis, quo nos consilio non solum Hæreticis, sed etiam Ethnicis profanisque testimoniis nonnunquam vtamur, rati hæc ipsa Mahometana dicta, quæ citauimus, suo loco & tempore quibusdam vsui esse posse. Primum enim huc conferunt, vt eorum etiam, qui sunt foris, suffragiis & confessione, Christiana veritas & firmior & pulchrior appareat. Deinde Spiritus sancti vaticinium hinc magis elucescit, quo prædictum est fore, vt generationes omnes in Mariæ beatitudine prædicanda versentur: id quod etiam in Mahometanis hactenus impleri non semel quidem Lyranus indicauit. Postremò eiusmodi sententiæ nos admonent, iure illos coargui, qui etsi Christiano nomine gloriantur, tamen animi peruersitate, & linguæ calamique virulentia impios Turcas propemodum superare videntur, quando in ordinem redigunt, imo & pecatricem fœminámque vulgarem faciũt eam Virginem, quam à nostra fide alieni Mahometani tantopere suspiciunt, sanctissimã prædicant à peccato immunem faciunt, & reliquis fœminis omnibus anteponunt. Habent interim aduersarij cum Mahometanis hoc sibi commune, vt Mariam vertibis quidem prædicent, sed re ipsa insectentur, omnémque illius cultum contemnere, & vbicunque possunt, abrogare gaudeant. Ego vero singulare hoc & metuendum Dei iudicium esse puto, quo iampridem factum est, vt sepulti Nestorianum cineres per Mahometanos non solum resuscitarentur, sed etiam in maiore orbis parte dispersi flammas ingentes ederent, quæ cum summa hominum pernicie longe latéque tot seculis grassarentur. Habeant vero sibi ac seruent insani Turcæ, vt reliquarum hæresum, sic etiam, doctrinæ Nestorianæ fordes ac feces, vt porro in Christum petrã incurrant, & ab illo feriantur, cuius sacrosanctam abiiciant diuinitatem. Vindicabit is quoque matris honorem, si in illam blasphemi esse, & cõtra stimulum, vt dicimus, calcitrare pergant, Iudæis perfidis in hac quidem parte nihilo meliores.

Quorũm ea fœrat vehementia Mahometanorũ de diuinitate nunc prodũdã.

Luce 1.

Isai. 53.

Apologia contra Iudæos.

Qui Christũ hodiẽ sæpe iniuriis in Mariæ cultũ homoetanis.

Hæretici & Mahometani Mariã verbis prædicant vbiq; tamen, quam re ipsa inficiantur.

Nestorianis ingenuitas fuit, quia multis hæresibus pernicioso, & Turcis propagatæ fuerũt.

N E c est interea cur & veteres & noui isti Nestoriani nos insectentur, stultéque vociferentur, quòd nemo se antiquiorem pariat, & idcirco Mariam Deiparam non posse recte censeri. Hunc nodum Cassianus ita dissoluit: Non solum antiquiorem se Maria peperit, sed & ipsum sui authorem, omniumque progenitorem. Facta est parentis parens: D quia quam facile Deo fuit, vt hominem nasci faceret, tam facile vt ipse ex homine nasceretur.] Proinde quod aliis creaturis nullis competit, Mariæ certe magno Dei miraculo cõpetit, antiquum nempe dierum & omnis creaturæ primogenitum parere: illudque Verbum quòd erat in principio apud Deum, per quod facta sunt omnia, carne vestire, non sua quidem, aut naturæ vi, sed singulari & admirando diuini Spiritus opificio, vt secunda in Deitate persona id, quod ante Mariam erat, sibi proprium retineret, & rursus quod non erat, id ex Maria secundum Gabrielis promissum assumeret, atque ita non Dei modo, sed & Mariæ primogenitus simul & vnigenitus esset. Quamuis enim Christus aliud ex Patre, aliud ex Virgine, sicut Gregorius Magnus prudenter annotauit, non tamen alius ex patre, alius ex Virgine: sed ipse est æternus ex Patre, ipse

Non abhẽ esse quod Maria pariat ei antiquiorem. Maria fuit parens parentis effecta. *Lib. 4. de incarnat. Domini.*

Patre, ipse temporalis ex Matre: ipse qui fecit, ipse A qui factus est: ipse ante secula de Patre sine Matre: ipse in fine seculorum de Matre sine Patre.]

C Æ T E R V M omissis Mahometanis, quos immanes & sanguinarios Ecclesiæ Christianæ hostes iratus nobis Deus excitauit, illos modo petamus, Pseudochristianos, qui pro domesticis ac fratribus censeri postulant, ac nihilo secius parum aut nihil referre putant, de nomine θεοτόκου, quod sacris literis expressum non est digladiari. Sunt itidem adeò quidam delicati vel morosi, vt Dei Matrẽ vel nominare vel nominatam audire, nõ sine molestia sustineãt: neque pauci habẽt in vsu, vt Christi Matrẽ nunquam non dictitent, Dei vero genitricẽ vix vnquã reuerenter appellent. Nos vero tum manifestos, qui apud Polonos & Hungaros insaniunt, tum occultos Antimarianos non solum agnosci, B sed etiam corrigi desideramus, & cauendum inprimis arbitramur, ne in ipso etiam sermonis genere vel Nestorianis, vel Sectariis vllis potius, quam Ecclesiæ Catholicæ matri gratificari, & sanctissimis Patribus conformari velle videamur. An vero leue peccatum est, in dubium reuocare, vel ipso loquendi vsu labefactare, quæ nobis columna veritatis Ecclesia præscripsit, ac sacra vetustas sine scripto credenda & confitenda tradidit ac reliquit? Præclare quidem admonet Augustinus: Liberis verbis loquantur Philosophi, nec in rebus ad intelligendum difficillimis offensionem religiosarum aurium pertimescunt. Nobis autem ad certam regulam loqui fas est, ne verborum licentia etiam de rebus, quæ his significantur, impiam gignat opinionem.] Tum vere non minus, quam prudenter quidam, licet Ethnicus, docet, verba à vetustate repetita authoritatẽ antiquitatis habere, adeóque maiestatem quãdam adferre orationi. Probat igitur, consecratis vtendum esse vocabulis, præsertim si C quæ immutari vetat religio, cuius & voces & formulas proprias manere tanto magis necesse est, quanto plus periculi ex illorum mutatione consequi cernimus. Sanorum verborum formam nobis retinendam etiam Apostolus commendauit, multóque seuerius hanc legem, si adesset, nobis confirmaret, ob communem & effrenem illorum audaciam, qui vt suos tegant ac defendant errores, ad nouas voces confugiunt, suíque sermonis fuco & coloribus, simplicis veritatis lumen tum obscurare, tum extinguere consueuerunt.

In eos, qui Deiparã dicẽ, detrectant.

Non solũ carnali, sed & antigenerali humanitati suffragantur, sed occulti Antimariani, ac Deiparæ hostes ad ipsos nomen, tam ipso loquendi vsu cõfirmata est, reuerentia, & concordia bonorũ offensio. *Lib. 10. de ciuitate Dei cap. 23.* Christianis non minus quam Philosophis ad certam regulam eliquendũ. *Quinto libro. 1. Genesi. inscriptis. cap. 11.* Verborum licentia impiũ aliquẑ gignit vel confirmat opinionem. *2. Timoth. 2.* Impias religiosis voces illiminulas vitiosis retinẽdas esse. Spodaucalumnientis & hyrsia in Sacri Mariam Deiparã dicti.

Heretici est negare Mariã Theotocon, quia Scripturis aperte repugnat.

Lib. contra Acephalos.

Luca. 1. & 2. Matt. 1. & 2.

S A N E Concilij Chalcedonensis Patres, qui laudem puræ doctrinæ & religionis maximam meruerunt, vt sensum & spiritum Ecclesiæ nobis cõprobent, vno velut ore proclamant illud: Christus Deus est, sancta Virgo Θεοτόκος: Sancta Maria θεοτόκος scribatur. Qui non sic capit, Hæreticus est, Nestorianos mitte foras.] Cum his congruit, quod Hellanicus Rhodi Episcopus in Concilio Ephesino dixit: Sanctam Virginem Mariam Dei genitricem confiteor: anathema vero sit ei qui non credit.] Nec dissimilis fuit Patrum reliquorum confessio in eodem Concilio Ephesino, quod ex primariis quatuor vnum est, ac summam in Ecclesia tenet authoritatem, hancque certissimam fidei

Actione 5.

D regulam promulgauit, Dominum nostrum Iesum Christum in vna eadémque persona vere Deum ac hominem adorandum ac prædicandum esse: Matrem vero eius Virginem, quæ illum carne indutum peperit, Dei genitricem iure vocari atque celebrari. Nihil ergo mirũ, quod Rusticus Diaconus, quẽadmodum in Ecclesiẽ Schola erat edoctus, hoc aperte pronũciarit: Negare θεοτόκον: hæreticum est, dũ & diuinitus inspirata Scriptura dicat, & hoc sæpius: Mater Iesu, & ex qua genitus est Iesus, qui dicitur Christus. insuper si Deus est ille, quẽ genuit, recte dicitur θεοτόκος: & quia Christus est, qui natus est, recte dicitur χριστοτόκος. Amplius si Dei genitrix existẽs, Christi genitrix non est, Christus, quod absit, non erit Deus ratione conuersa. Si enim qui χριστοτόκον confitetur & θεοτόκον abnegat, Christũ non dicit Deum, qui Dei genitricem confitetur, & Christi genitricem refutat, similiter Deum denegat esse Christum.] Proinde quisquis Orthodoxus est, libenter cum Basilio Magno dixerit: Confiteor Filij Dei incarnatam οἰκονομίαν, deinde sanctam Mariam, quæ secundum carnem illum peperit, hanc Deiparam, vocans.]

Ex Concil. Niceno secundo.

Q V I D ergo frontis ac mentis omnino habuit Princeps & Imperator apud Græcos Constantinus, qui tametsi Christiano nomine gloriaretur, tamen Mariam non eo est dignatus honore, vt Dei genitricem vocaret, adeóque ne quis Mariam θεοτόκον in posterum nuncuparet, legem nefariam promulgauit? Eiusdem illa fuit vox non sine blasphemiæ spiritu profusa: *Maria quoadusque Christum gestauit in vero, honore digna fuit: cum porro vbi C enixa est, nihil fœminis aliis dignitate præstitit.* O insanum simul & impium hominem, qui Venerem libentius, quam Mariam semper benedictam semper gratia plenam coluit, qui Dæmones inuocauit, pueros mactauit, & victimas humanas in sacris nocturnis sacrificans obtulit: qui denique magus potius, quam Christianus dici haberíque meruit. O nefarium & stolidum Legislatorem, qui dignum Copronymi cognomentum à stercore sumptum accepit, malitiẽ domicilium, & multorum capitum draco, vt quidam appellat, aut sicut Suidas affirmat, mortalium omnium impurissimum, & grassantium eo seculo Iconoclastarum valde furiosum caput, quique post sanctarum reliquiarũ ludibria, post sacrarum ædium deuastationes, post multorum piorum cædes, cum omnium mortalium gaudio mortem funestissimam cum summa desperatione coniunctam, dignum certe tam sacrilego præmium tulit. Qui paternæ impietatis hæres, malli quippe corui, Leonis Isauri, malum, vt inquiunt, ouum fuit, damnatæ infamis Nestorij causæ, imo & Saracenorum & Iudæorum execrandæ perfidiæ infeliciter est patrocinatus, nec sine perpetuo sui nominis dedecore publicũ Mariomastigem præstitit, cum totus in hoc incumberet, vt nomine θεοτόκος suppresso, dũtaxat Virgo χριστοτόκος ab omnibus diceretur. Sed qui præsens fuit pestis mortalium, pestilentis erroris venenum, quod prius effusum perierat, rursus plenis, vt sic dicã poculis orbi frustra propinauit ac eodem veneno ebrios secum enecauit ac perdidit miserrimus Imperator.

Constantinus Copronymus, Mariam Deiparam dici vetat, ac in eam publice est cõtumeliosus. Quẑ impietas ac turpitudo huius fuerit principis Constantini.

In Collectaneis Vide Paulum Diac. lib. 21. & Zonaram lib. 3. sicut. & Cedrenum & Michaelẽ Glycam in Annalibus.

CAPVT XXI.

De Maria complures olim hæreses extitisse, quas Ecclesiæ censura damnarit, & nos etiam condemnare debeamus.

ATis hucusque monstrauimus, ac nobis etiam tacentibus res ipsa fateri cogit, non paucos neque vulgares Mariæ obtrectatores & aduersarios iampridē extitisse, qui vna cum suo maledicto parente, id est, antiquo serpente aduersus benedictam hāc mulierem magnis se viribus opposuerint, ac valde furiose pugnarint. Qui quum veritatis, ac rationum pondere destituerentur, & Mariæ tamen causam aliqua saltem ex parte suspectam & inuisam efficere in votis haberent, quid aliud demum facerent, nisi vt inuidia, odio, mendaciis & fraudibus se suásque copias armarent, atque defenderent? Ac fuit id fere proprium Hæreticorum, qui furiis quibusdam agitati, inde ab initio in Christum nostræ salutis Principem irruerunt, vt ne à Matris quidem eius iniuria sibi temperarent, diuino, ni fallor, numine sic prouidente, vt Mater & Filius, quibus nihil potest esse coniunctius, ab eisdem etiam hostibus & fidei corruptoribus plerunque impeterentur. Cuius rei testes esse possunt Cerdoniani, Ebionitæ, Valentiniani, Apollinarij, Manichæi, Collyridiani, Nestoriani, Eutychiani, Iconoclastę, vt reliquos id genus Satanæ ministros mendaciisque satores, qui cum Maria & eius Filio bellum commune gesserunt, silentio prætereamus. Nec enim nobis est animus, hæreseis omnes de Maria tot ætatibus excitatas atque disseminatas, Patrum vero diligentia iam olim recte sanctéque damnatas & explosas persequi. Nostro quidem instituto satisfecisse videbimur, si nouos Mariæ hostes in medium maxime protraxerimus, & iuuante Christo illos gladio Spiritus vtcúque prostratos atque iugulatos reliquerimus. Prodest interim non ignorare, qui primi falsa seuerint dogmata, quíque illa iamprídem extincta hoc nostro seculo in orbē reuocarint, quòd hæreseis suam ad originem reuocasse, sicut Hieronymus admonet, quodammodo refutasse sit. Præcipuos autem errores, quos antiqua impietas aduersus Mariam inuexit, equidē haud scio, an quisquam aptius quàm Bernardus, vno sit veluti fasce complexus. Bernardi verba ipsa subiungam: Nimirum Maria est quondam à Deo promissa mulier, serpentis antiqui caput virtutis pede contritura, cuius plane calcaneo in multis versutiis insidiatus est, sed sine causa: sola enim contriuit vniuersam Hæreticam prauitatem. Alius nō de substantia carnis suæ Christum edidisse dogmatizabat: alius paruulū non peperisse, sed reperisse sibilabat: alius ante vel post partū viro cognitā blasphemabat: alius Dei Matrem audire non sustinens, magnū illud nomen θεοτόκος impiissime suggillabat. Sedcōriti sunt insidiatores, conculcati supplantatores, cōfutati derogatores, & beatam eā dicunt omnes generationes.]

Quo spectarint multi & potentes Mariæ aduersarii.

[a] Ab initio Christi hostes Mariā simul oppugnarunt.

Non omnes sed recentiores magis errores, qui ad Mariæ causam pertinēt, in hoc opere confutari.

Prodest hæreses ad suam originem reuocare.

Serm. de Maria Virgine ex verbis Apocalipsi. Genes. 3.

Ex penduntur superiora verba Bernardi ad præcipuas hæreses circa Mariæ causam inquirendas

HIc ego Bernardum vt generosum Christi athletam, & strenuū Mariæ propugnatorem videre videor, qui varia & execranda Hæreticorum mōstra vno velut ictu sternat atque cōficiat. Ex his profecto Cerdon, Marcion, Manichæus ęque in Christū ac Mariam impij, neque Christo carnem, neq; Mariæ carnis substantiā ad Christū procreandum cōcedunt. Valentinus & Appelles vt Christū ex Maria nihil accepisse contendant, corpus illi partim ē cælo allatum, partim ex elementis acceptum affingunt. Cherinthiani & Ebionitæ Virginē ante partum corruptam, & ex Iosepho grauidam factam, audent dicere. Iouinianus in partu, Heluidius post partum illi laudem saluæ pudicitiæ tollit. Demum Nestorius non Dei, sed hominis duntaxat matrem statuit & agnoscit. Sed enim omne hoc genus Mariomastigū, pugnāte pro matre Filio & Ecclesia, sicut sole denſas atræ noctis tenebras dissipante, tādem detectum, dissipatum, elisum est, vt verissime rectissimēq; Bernardus dixerit: Cōtriti sunt Marię insidiatores, cōculcati supplantatores, cōfutatiderogatores, & beatā eā dicunt omnes generationes.]

Maria ubique fatrix eorum in nihilum redacta est.

QVANDOQVIDEM porro de multis & antiquis erroribus, quos impij contra Dei & Domini nostri matrem perniciose sparserunt, hoc loco agi cæptum est, operæpreciū facturus videor, si variis è veterum monumētis aliquot potulero Anathematismos. Ita enim fiet, spero, vt falsæ ac pestilentes de Maria doctrinæ, quas deinde, vt ostendemus, iudicauit atque dānauit magistra veritatis Ecclesia, rectius cognoscantur, & cognitæ diligentius caueantur. Neque vero potest non frugiferum videri, si Ecclesiæ Canones, veluti præsentia quædā antidota, proponantur, quæ Christianos animos aduersus tot errorum pestes, quot in Mariam iā olim excitauit Satan, præmuniant: quandoquidem si præsentem spectes ætatem, omnium fere oppressarū hæresum virus aut nunc impune grassatur, aut paulatim repullulascit. Accedit, quod hic veterum errorum index & annexa damnatio non obscure testatur, quàm sedula pietas, & pia sedulitas in nostris eluxerit maioribus; qui sæpe ac multum ad Mariæ gloriam vindicandam sua Concilia, suos Conuentus, suas Synodos, suásque sententias contulerunt, & in profligādis erroribus, qui cū Mariæ dignitate pugnarent, nihil fere intentatū reliquerunt. Quod si fortasse quidam in his Canonibus, qui sequūtur, maiorem explicationis lucē desiderabūt, hi meminerint, interpretes alicubi obscurius, quæ apud Græcos clariora sunt, Latine vertisse, & ob constātem piæ vetustatis morem, factum esse sciāt, vt quæ late patent, paucis verbis sæpe comprehendantur, vtq; solis damnatis præcipuis erroribus, de quibus maxime contendebatur, orthodoxæ fidei regula summatim indicetur potius, quàm declaretur. Nihil vero dubitet quisquam, hos aliósq; similes Patrum anathematismos (plures enim extant quàm à nobis repetuntur) ab illo Doctore & Ecclesiæ Rectore profectos, illíque maxime tribuendos esse, quem Christus apud suos mansurum, omnémque veritatem docturum perpetuo esse promisit. Sic igitur habent vel Canones, vel Anathematismi, præsertim in Synodis pronunciati.

Quorsum fequentur Anathematismi proponendi, & quem fructū adferre possint.

Si quis hominem solum dixerit Filium, qui ex Maria est, anathema sit.

Si quis

Si quis Deum & hominem ex Maria dicens, Deum ingenitum eundem intelligit, anathema sit.

Ex Concil. quinquiensi sub Iulio Papa I.

Si quis Christum Deum, ante secula Filium Dei ministrantem Patri ad omnium creationem non dixerit, sed ex quo ex Maria natus est, ex eo dicit filium & Christum esse vocatum & initium accepisse, vt Deus esset, anathema sit, sicut Samosatenus.

[a] Anathematizamus Photinum, qui Ebionis hęresin instaurat, qui Dominum Iesum Christum tantum ex Maria Virgine confitetur. Anathematizamus eos, qui duos filios asserunt, vnum ante secula, & vnum post assumptionem carnis ex Virgine.

[a] Ex Romana Synodo sub Damaso Papa.

[b] Si quis non confitetur, Deum esse secundum veritatem Emanuel, & propterea Dei genitricem sanctam Virginem (peperit enim secundum carnem factum Dei Verbum, secundum quod scriptum est: Verbum caro factum est) anathema sit.

[b] Ex Concil. Ephes. sub Cælestino Papa & Theodosio Imp.

[c] Si quis non confitetur Dei Verbi esse duas natiuitates, vnam quidem ante secula & sine tempore, ex Patre incorporaliter, aliam verò eiusdem in vltimis diebus descendentis de cælo, & incarnati ex sancta Dei gloriosa semperque Virgine Maria, qui natus est ex ea, talis anathema sit.

[c] Ex Syno. Constantinopolita.

[d] Si quis abusiuè, & non verè Dei genitricem dicit sanctam gloriosam semperque Virginem Mariam, aut per relationem tanquam homine pure nato, aut si quis hominis genitricem vocat eam, aut Christi genitricem, vtpotè Christo non existente Deo, & non specialiter & secundum veritatem Dei genitricem eandem confitetur ob id, quod ante secula à Patre genitus, Deus Verbum in vltimis diebus ex ea incarnatus & natus est, atque ita piè sanctam Chalcedonensem Synodum Dei genitricem eam confiteri, talis anathema sit.

[d] Ibidem Canon. 6.

[e] Si quis secundum sanctos Patres non confitetur, propriè & secundum veritatem ipsum vnum sanctæ & consubstantialis & venerandæ Trinitatis Deum Verbum è cælo descendisse, & incarnatum ex Spiritu sancto & Maria semper Virgine, & hominem factum &c. condemnatus sit.

[e] Ex Litteris Synodi sub Martino I. Canon. 2.

[f] Si quis secundum sanctos Patres non confitetur, propriè & secundum veritatem Dei genitricem sanctam, semperque Virginem & immaculatā Mariam vtpotè ipsum Deū Verbum specialiter & veraciter, qui à Deo Patre ante omnia secula natus est, in vltimis seculorum absque semine concepisse ex Spiritu sancto, & incorruptibiliter eam genuisse, indissolubili permanente & post partum eiusdem virginitate, condemnatus est.

[f] Ibidem Canon. 3.

Quinta Synodus Act. 5.

Si quis secundum sanctos Patres non confitetur, propriè & secundum veritatem ipsius & vnius Domini nostri & Dei Iesu Christi duas natiuitates tam ante secula ex Deo & Patre incorporaliter & sempiternaliter, quam de sancta semper Virgine Maria corporaliter in vltimis seculorum temporibus: atque vnum eundemque Dominum nostrum & Deū Iesum Christum consubstantialem Patri secundum Deitatem, & consubstantialem homini & matri secundum humanitatem, ac eundem passibilem carne, & impassibilem Deitate; circumscriptum corpore, incircumscriptum Deitate, eundem inconditum & conditum, terrenum & cælestem, visibilem & intelligibilem, capabilem & incapabilem, vt toto homine, eodemque & Deo, totus homo reformaretur qui sub peccato cecidit, condemnatus sit.

Ibidem.

IMPIVM dogma Nestorij omnes anathematizamus. Cunctus orbis terrarum anathematizat impiam religionem Nestorij. Qui hunc non anathematizat, anathema sit. Hunc recta fides anathematizat. Hunc sancta Synodus anathematizat. Qui cōmunicat Nestorio, anathema sit.] Ad eundem ferè modum Chalcedonensis & quinta Synodus Nestorium, eiusque de Maria sententiam grauissime condemnarunt. Idem est ferè iudicium Episcoporum Ægyptiorum, vt à quibus ita definitum est.

ANATHEMA denunciamus omni hæresi tum Arrij, tum Eunomij, tum Manetis, tum Nestorij, tum eorum, qui dicunt carnem Domini nostri de cælo delapsam, & non ex Maria Deipara & semper Virgine sumptam, eamq; nostræ omniū carni omnino, peccato excepto, similem.

Episcopi Ægiptij in epist. ad Imperat. Marcianum, vt narrat Euagrius lib. 2.

HIs adiungi possunt Canones, non quidem in Catholica & legitima Synodo conditi, sed ab his facti, qui nomen septimæ Synodi apud Nicæam celebratæ falso sibi vsurparunt. At si sensum verborū spectes, Catholici & illi Canones dici possunt, nec ab vllo hactenus Catholico reprehenduntur, & ne ab Epiphanio quidem Diacono, qui reliquos eiusdem Concilij Canones ex professo impugnauit atque damnandos ostendit. Prior autem Canon, qui sequitur, ex Ephesina Synodo, alter à [g] Germano Constantinopolitano desumptus videtur.

[g] In epist. ad Ioan. Synadē. Ex act. 6. Synodi Nicænæ secundæ.

Si quis non confitetur, Deum esse secundum veritatem Emanuel, & ob id Virginem sacram Deiparam, quæ secundum carnem factum ex Deo Verbū genuit, anathema.

Si quis non confitetur, sanctam semper Virginē Mariam propriè, verè Deiparam, quauis visibili & inuisibili creatura superiorem: & cum sincera fide eius intercessiones, tanquam quæ libertatem apud eum, qui ex se genitus est, Deum habeat, non postulauerit, anathema.]

CVM verò permulta id genus quę huc planè spectant, passim apud Patres reperiantur, nobis quidem sat erit, quæ Athanasius, Gregorius Nazianzenus, & Hilarius alicubi prodiderunt, huc solum translata repetiuisse.

Anathematismia Patribus in Mariæ causa decreti.

Si quis confitetur Filium Dei, sicut aqua per fistulam, sic per corpus Mariæ transitū fecisse, vt nihil de ea assumpsisse affirmet, anathema illi.

Athanasius li. 6. de beatitud. Filij Dei. Ex Gregor. Nazian. ad Cledonium. Eadem in Concilio Ephesino recitata fuerunt. Hilarius de Synodis adverſ. Arianos.

Si quis sanctam Mariam Deiparam non credit, extra diuinitatem est. Si quis Christum per Virginem, tāquam per canalem, decurrisse ac defluxisse, & non in ea diuino modo, quia absque viri opera, sed humano, quia procreationis lege, formatum esse dixerit, in simili impietate versatur. Si quis de cælo dicat corpus habere Christum vel consubstantialem Deo carnem, anathema sit. Si quis non confitetur carnem Domini ex sancta Virgine & hominibus consubstantialem, anathema sit.

Si quis innascibilem Deum, vel patrem eius de Maria natum esse audet dicere, anathema sit. Si quis hominem solum dicat de Maria Filium, anathema sit. Si quis Deum & hominem de Maria natum dicens, Deum inaccessibilē sic intelligit, anathema sit.

NEc alienum est edictum Cæsaris Basilisci, quod apud Euagrium extat in hunc modum: Hæresis eorum, qui non confitentur Filium Dei vnigenitum ex Spiritu sancto & sancta Maria semper Virgine & Deipara verè incarnatum, hominemque factum, sed carnem eius aut è cælo delapsam, aut visu quodā & specie figuratam monstrose confingunt, & omnis

Edictum fidei à Cesare Basilisco propositum. *Euagrius. lib. 3. cap. 4.*

omnino error funditus profligetur.] Demum præclara est Iustini Cæsaris siue confessio, siue constitutio, quam ille per omnes prouincias promulgari voluit ac obseruari, in hunc sanè modum.

Edictum alterum Cæsaris Iustini. Euang. Lib. 5. cap. 4.

CONFITEMVR ipsum vnigenitum Filiũ Dei, Deum Verbum ante secula & ab æternitate à Patre genitum, non factum: & in nouissimis diebus propter nos & propter nostram salutem descendisse de cælis, & incarnatum ex Spiritu sancto, & ex Domina nostra sancta & gloriosa Deipara semperq; Virgine Maria, & natum ex ea, qui est æqualis Patri & Spiritui sancto.]

Vtiles nobis esse superiores anathematismos.

HÆC sunt quæ Mariæ causam ab Hæreticis olim oppugnatam euidenter vindicant, ac editis contra illos Anathematismis apertè castigant. In quibus fortasse fucus elegantiaque verborum deest, sed rerum ac sententiarum pondus solidaque veritas non deest, si omnia presius excutiantur. Præterea huc nobis conferunt dicti anathematismi, vt non modo Patrum maiorumque nostrorum in honore Mariæ propugnando diligentiam & zelum laudabilem intelligamus, quod & antea submonuimus, verum etiam vt studium hoc verè Orthodoxum libentius æmulemur, præsertim tam iniquo & pestilenti seculo, quo plures Mariæ detractores, quam cultores atque præcones sese passim effundunt. Ex antiquis autem & probatis Mariæ præconibus fuit Eusebius Emissenus, qui suam de illa fidem publice professus est, atque nos ad idem profitendi officium his verbis prouocare videtur: Agnosce ô verè beata Maria gloriam tuam, quam tibi vel Angelus nunciauit, vel Ioannes per os Elizabeth matris adhuc de secreto vteri prophetauit: Benedicta itaque tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde mihi hoc, vt veniat Mater Dominiad me? Exulta mater salutis humanę. Ecce Dominimeiviuerso mundo per tanta retrò secula promissum prima suscipere mereris aduentum, habitaculum immensæ maiestatis efficeris, spem terrarum, decus seculorum, commune omne gaudium peculiari munere nouem mẽsibus sola possides: initiator omniũ rerum abs te initiatur, & profundendum pro omnium vita sanguinem de corpore tuo accepit.]

Homil. 1. de nativitate Domini. Euch.

Imitandi tres Mariæ præcones ac propugnatores proponuntur, Eusebius, Sophronius & Beda.

Meretur Maria summæ maiestatis Domini venientem prima excipere, & posidere.

Sophronii testimonium siue confessio pro Deipara virgine.

DABO & alterum insignem Mariæ præconem, eumque valdè laudatum Patriarcham Hierosolymorum Sophronium, tantæ authoritatis virum, vt eius testimonium, quod citabimus, recitatum fuerit in sexta synodo, Constantinopolitana. Profitetur is inter alia, quòd Deus Verbum vnigenitus Patris filius ex inuiolabili & virginali sanguine sanctę atque immaculatæ Virginis Mariæ veraciter homo pro dierit, quodque Virginem generantem conseruarit, & θεοτόκον eam propriè & veraciter demõstrarit. Hãc Virginem matrem præclaram, quæ Dei sunt sapientem, ab omni contagione corporis, animæ & intellectus liberã, in anima corporéque sanctam, mundam, castam, atque incontaminatam appellat. Accedat his tertius præco Mariæ, ac idem nõ temerè dictus venerabilis Beda, qui veteres Hæreticos Mariæ oblatrantes cum infensis & infestis Christi hostibus Pharisæis, ac rursus Ecclesiam Catholicam cum Euangelica muliere Domini matrẽ publitè celebrante rectissimè confert. Hæc quippè insanis & blasphemis Pharisæorum clamoribus nihil offensa, sed ad liberiorem veræ fidei confessionem magis prouocata, suam de turba vocem extollit, ac publicè proclamat illud: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti: nimirùm diuino prouidente numine, vt illa non modó præsentium Iudæorum calumniam, sed & futurorum Hæreticorum perfidiam hoc vnico dicto refellat ac dissipet. Nunc porrò audi Bedæ confessionem: Et nos igitur his cõtra Eutychetem dictis extollamus vocem cum Ecclesia Catholica, cuius hæc mulier typum gessit. Extollamus & mentem de medio turbarum, dicamúsque Saluatori: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti. Verè enim beata parens, quæ sicut quidam ait (Sedulium intellige) enixa est puerpera regem:

Actione 11. sub Agathone.

Bedæ testimonium.

Hæretici in Christum ac Mariam blasphemi Pharisęis non dissimiles.

Ecclesia cum Euangelica muliere Mariam libenter extollit.

Luca. 11.

In cap. 11. Luc.

Qui cælum terramque tenet per secula, cuius
Numen & æterno complectens omnia gyro,
Imperium sine fine manet, quæ ventre beato
Gaudia Matris habens cum virginitatis honore,
Nec primam similem visa est, nec habere sequentem.

TANTA veterum fuit tum in damnandis erroribus, qui Mariæ dignitatem obscurarent constantia, tum in asserendis honoribus, qui Mariæ deberentur industria, tum intuenda fidei veritate, quæ Mariam aliqua ex parte attingeret, sedulitas vigilantiaque.

De personis dodrina Eutychetis.

ET quoniam Eutychetis nos admonet Beda, de illo impudente sene & Abbate Constantinopolitano breuiter dicam, qui perfidia sua causam vel maximam Synodo Chalcedonensi cogendæ præbuit, homo non solum in Christum, sed in Mariam quoque blasphemus, quanquam veteris patronus potius, quam noui inuentor erroris. Nam Valentini, Manetis & Apollinaris insana reuocauit dogmata, eam Christo carnem affingens, quæ nostræ non fuisset similis, illumque non de sacro Marię Virginis vtero vere natum esse, sed per eundem Virginis vterum tanquam solis radios penetrasse contendens. Præterea vtramque Christi naturam impie commiscuit, & carnem quidem in diuinitatem quum Verbum caro factum est, commutatam fuisse turpiter asseuerauit. At facessat ista hæc impietas Eutychiana, in prioribus illis quos diximus, Hæresiarchis sæpe damnata, simulque à nobis iam ante confutata, sed & à Leone & Gregorio Magno summis Pontificibus, multisque Synodis profligata, & libris demum integris Vigilij, Gennadij, Fulgentij, Prosperi sic omnino contrita, nihil vt sit opus extinctum hoc monstrum persequi. Solum Leonis Magni censuram adiiciemus: Sicut Nestorius in suo dogmate execrabilis, sic & Eutyches damnatum olim sectatus errorem, alia prophanitate blasphemans, à Catholicæ soliditatis compage resecatus est, quia indoctis quibusdam nimiumque simplicibus persuadere tentauit, quod Verbum Dei ita caro sit factum, vt veram carnem de ventre Virginis non sumpserit, nec nostri illum generis corpus habuisse, sed diuinitatis eius & carnis vna esset natura, vt vnum Dominum nostrum Iesum & falsum hominem, & Deum diceret esse passibilem.]

Impietas Eutychetis Christo & Mariæ detrahens.

Aquibus Authoritibus restituta sit doctrina Eutychetis.

Leonis Magni contra Eutychetem sententia.

Epistola. eiusdem 12 epistol. 12. & 83.

Damnant hanc quoque pestem leges Cæsareæ, & in [a] Eutychianistas omnes iubent serio animaduerti, quorum nec libros habere, nec monumenta seruare fas sit. Hinc illa Cæsaris Iustiniani sanctio: Neque verò [b] Nestorium solum anathematizamus, sed Eutychetem mente captum, phantasiam inducentem, negantem autem veram ex sancta semper Virgine & Deipara Maria incarnationem, hoc est, nostram

a C. de Hæreticis & Manichęis. Quicunque in hac secta Verbe.

b L. V. C. de summa Trinitate, & fide catholica.

stram salutem.] Et tamen nouos æuo nostro vidimus Eutychianos Mennonem, Adamum Pastoris, Suenckfeldium: ne desint scilicet perfidi, quorum infectatione, velut igne vrente, probetur aurum Ecclesiæ, ac probatum deinde clarius fulgeat. Sed & Brentiani, quoniam Christi corpus in pane sic collocant, vt corporis naturam siue naturalem proprietatem illic reliquam non faciant, eundem cum Eutychianis funem trahunt, quod & hi, sicut vnam Christi personam admittebant, sic vnam in illo quoque naturam constituant.

Eutychianos hucusque nõ deesse.

Brentiani Eutychianis suffragantur.

CAPVT XXII.

Detectio & refutatio errorum circa quæstiones sequentes, hodiè vigentium: An Christi conceptio in vtero Virginis fuerit momentanea? Item Christus ne sapientia, gratia & aliis animæ dotibus, quum puer esset, aliorũ more hominum profecerit? Præterea, Possitne ignorantia, vel error vllus Christo ascribi? Adhæc, Quomodo ille inde à primo conceptu sanctus dicatur, vereque secundum animam in omni sit virtute perfectus? Quomodo idem in cõceptione sanctus? & quamobrem Mariæ dictum sit: Virtus Altissimi obumbrabit tibi? Rursus, An statim post colloquium Angeli, cum Virgine habitum conceptus fuerit Christus? Demum, Eá ne Domini conceptio vigesimo quinto die Mensis Martii, & natalis Christi vigesimo quinto Decembris contigerit?

Ratio tractandi dicta sequentibus erroribus.

VANDOQVIDEM de sacrosancta Christi Domini & Dei nostri Matre multa iam diximus, simulque concepti in eius vtero Filij Dei, frequẽtem fecimus mentionẽ, committere non possumus, quin errores nonnullos, qui circa hoc ipsum argumentum à Nouatoribus commiscentur, & fortasse à plerisque non adeò facile deprehenduntur, obiter detegamus. Ex his primus Martini Buceri est, Christi in Virginis vtero conceptionem minime momentaneam extitisse, sed cõmuni hominum consuetudini potius respondisse, quorum corpora priusquam anima infundatur, in vtero materno formantur, & ex semine coalescunt. Nam de maribus constanter asserunt eruditi, conceptum à Matre fœtum non nisi post quadragesimum diem expleri, atque ita progressu temporis ad humanum embryi modum peruenirì. Cæterum de Christi conceptione ita Bucerus: *Quæ superioris seculi Theologi de consummatione Domini nostri, vt hominis, in instanti (vt loquuntur) conceptionis perfecta disputant, ipsis relinquamus: Nam ex se illa commenti sunt.* Sic ille pro suo Euangelico scilicet candore censet, omnesque Scholasticos Theologos oratione satis odiosa perstringit, imò & innocentes damnare contendit. Disputant illi quidem, vt res Euangelica postulat, de modo & ordine conceptionis Christi, ac diligenter inquirunt, vtrum corpus Domini nostri in primo, vt vocant, instanti conceptionis formatum, animatum, & à Verbo ipso assumptum fuerit in Virgine matre? Ac inter alia definiunt tãdem, nullo, vt opinor, excepto, in hoc summo & sacratissimo incarnati Verbi mysterio quædam supra naturæ ordinẽ, quædã naturæ vi & more humano effecta esse. Etenim quod ex Matris sanguine Christi corpus formatur, & anima corpori eius vnitur, in eo naturam humanam agnosci, omniumque hominum corporibus id esse commune, vtex materno sanguine formentur, ac rationalem animam cum corpore terreno coniunctam assumant. Illud verò supra naturæ ordinem esse, & humanam excedere facultatẽ, quod simul atque Virgo Gabrieli assentiens dixit: Fiat mihi secundũ verbum tuum, ex eius mundissimo sanctissimoque sanguine corpus formetur integrum, idemque omnibus suis organis & lineamentis perfectum, cui eodem temporis momento non solum anima infunderetur, sed & diuinitas hypostatice coniungeretur. Qua de re Dionysius ille Richelius, vt Scholasticum vnum pro multis inducam, hoc loquitur modo: Corpus Christi ex purissimis sanguinibus sacratissimæ Virginis Mariæ operatione Spiritus sancti formatum est, & perfectè organizatum in instanti. Diuinæ enim virtuti, infinitæ ac omnipotenti competit agere in instanti. Eodemque instanti creata fuit anima Christi, & corpori illi formaliter vnita. Rursus eodem instanti humanitas illa coniuncta est Verbo æterno hypostatica vnione.] Quæ quum docent Scholastici, non modo nihil à Scriptura docent alienum, sed etiam Christi honorem excellentem illustrant, cui soli supernaturalem eiusce modi conceptionem tribuũt, ac pręterea mirandam Spiritus sancti virtutem commendant, quę dicto citius & eodem temporis puncto, sine vlla viri opera, sed Iique vi sua id perfecerint, vt Virgo mater totam materiam, id est, carnem ex suis purissimis sanguinibus suppeditarit, & Verbum carnem simul & animam assumpserit, sibique arctissime ac inseparabiliter copularit. Vnde quiuis intelligat, præstantissimũ sanctissimæ Trinitatis opus, quod in Christi concepti mysterio vehemẽter elucet, non minus à Bucero quidem obscurari, quam à Scholasticis illustrari atque celebrari.

Negat Bucerus momentaneam fuisse Christi conceptionem.

Lib. 1. in sectam Mahometam Arti. 15.

De his quæ circa Christi conceptionẽ facta sunt in instanti iuxta Scholasticos.

Scholasticorũ doctrina de Christi conceptione potior & illustrior, quam noua Buceri opinio.

Mascolorum corporibus ante quadragesimum diẽ animas non in fœtu post cõceptionem.

In exerat. cap. Luc.

Defensio Scholasticorũ Theologorũ contra Buceri suggillationem.

Christi conceptio partim supernaturalis, partim naturalis.

Hæc.

ctus foret, non ingens & nouum hoc miraculum promitteretur, quo & fœmina priusquam pariat, intus virum pro filio circundaret, & vir idem intra vnius fœminei corpusculi membra sese contineret. Eodem spectat Angeli dictum, Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Vbi [a] Ambrosius & [b] Chrysostomus legunt, Quod enim ex ea nascetur, Maluit enim Angelus nascendi, quã concipiendi vti vocabulo, vt diceret, quod natum est, non quod conceptum est in ea, nimirũ vt Christi corpus statim à sua conceptione perfecte formatum & animatum fuisse significaret. Id enim propriè natum, quod formam suam, vt vocant, essentialem assequitur, solet appellari. Quem sensum Basilius Magnus comprobans, Hinc deprehendi licet, inquit, quod non secundum communem modum carnis constitutio Domino fuit. Conceptum namque illico perfectum fuit, non per interualla paulatim formatum, vt planè verba declarant. Non enim dicit: Quod in ea conceptum est, sed quod in ea natum est.] Euthymius Basilio planè consonat, quum docet, formatum in Maria idem quod genitum dici, vt Christum non paulatim modo seminis formatum, sed quantum ad formationem, repente perfecteque factum esse intelligamus. Demonstrat igitur hic Angeli sermo, Christum in matris vtero simul conceptum & natum, id est, perfectum hominem extitisse, sicut & Gabrielis illa confirmat oratio: Ideoque quod ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei. Quibus verbis conceptum Mariæ mox perfectum fore declarat, quoniam non de homine, sed de Spiritu sancto virtutem Altissimi, hoc est, Filium Dei conceptura esset. Quicquid autem Maria conciperet, absolute ac singulariter sanctum haberi & esse vult Angelus, partim ob Spiritus sanctificationem, partim ob Verbi assumptionẽ, quod de purissima Virginis carne naturam sibi humanam cum anima perfecta mox vniuit atque coniunxit. Verum vt eo magis veritas appareat, quo illam plura Ecclesiæ lumina illustrarint, aliquot veterum sententias his quas diximus, consonas haud grauatim adiiciemus.

Homil. 2. de B. Virgine.

Scripturis esse consentaneũ, Christum ab initio perfectum in vtero Mariæ cõcipi.

Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est.

In loco Matth. 1.

a Libro 2. de Spiritu sancto cap. 5.

b In opere imperfecto.

Christũ simul conceptum & natũ dici præ cæteris mortalibus.

In homilia de humanæ Christi generat.

In cap. 1. Matth.

Confirmatio ex verbis Gabrielis.

Luc. 1.

GREGORIVS Magnus, qui primariis Ecclesiæ Latinæ doctoribus annumeratur, inter Christi conceptum & perfectam Dei hominisque in illo vnionem nullum temporis interuallum admittit, quum ad Quirinum Episcopum planissime scribit: Non prius in vtero Virginis caro concepta est, & postmodum diuinitas venit in carnem, sed Mox vt Verbum venit, in vtero, Mox Verbum seruata propriæ virtute naturæ factum est caro: & perfectus homo, id est, in veritate carnis & animæ rationalis, natus est per vterum Virginis vnigenitus Filius Dei. Vnde & vnctus præ participibus dicitur, sicut Psalmista ait: Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Vnctus quippe est oleo, dono videlicet Spiritus sancti. Sed præ consortibus vnctus est, quia omnes nos prius peccatores homines existimus, & postmodum per vnctionem sancti Spiritus sanctificamur. Ipse autem qui existens Deus ante secula, per sanctum Spiritum in Virginis vtero homo conceptus est in fine seculorum, ibi ab eodem Spiritu vnctus est, vbi conceptus. Nec antè conceptus, & postmodũ vnctus est: sed hoc ipsum de Spiritu sancto ex carne Virginis concipi, à sancto Spiritu vngi fuit.] Pugnant hæc prorsus cum Bucerica sententia, & singularem conceptionis Christi gloriam astruunt, qui statim vt in vtero materno conceptus fuit, perfectam habuerit animam, nunquam non diuino Spiritu præditus ac repletus. Quam dominicæ incarnationis prærogatiuam etiam Augustinus agnouit, & ante Gregorij seculum his verbis Volusiano declarauit: Ipsa magnitudo diuinę virtutis animam sibi rationalem, & per eandem corpus humanum, totumque omnino hominem in melius mutandum coaptauit: Quod si autem mox, quod conceptum erat, animatum fuit, ergo etiam fuerat corpus figuratum, omnibusque suis membris & organis distinctum. Nam ante huiusmodi figurationẽ anima corpori nõ infunditur, vt omittamus informe corpus à diuinitate assumi, non fuisse conueniens.] Eandem sententiam Theodoretus comprobat, quoniam euidenter docet, in Christi conceptione factam esse duarum naturarum vnionem, & ne momentum quidem inter carnis assumptionem & vnionem intercessisse, eamque vnionem nulli alteri similem, & prorsus ineffabilem esse, atque adeò intelligentiæ captum omnẽ superare testatur. Nec aliter profecto sensit Damascenus, Bucerum clarè coarguens, quum in hunc modum docet: Simul cõceptus & subsistentia mirabiliter confecta sunt: cõceptus quidem Verbi, carnis autem in Verbo subsistentia.] Ac rursus: Simul caro, simul verbi Dei caro, simul caro animata rationis particeps & intelligẽs: propterea que non dicimus hominem Deificatum, sed Deum humanatum.]

Epist. 3.

Augustinus Christũ simul conceptus & natus esse in Virgine vtero.

Quod in Christo conceptũ mox animũ corpusque Christi intũ quam infortunes, sed ab initio cum eo assumptum.

In Dialog. 3.

Nullum momentum inter naturam assumentem & assumptam, ipsa Christi conceptione interceptum.

Lib. 3. de fide Orthod. c. 11. & 12.

Simul caro & Verbi Dei caro in Maria vtero.

EAT ergo cum suis Bucerus, & sacro sanctã Christi conceptionem hac peculiari fraudet gloria, vt momentaneam illam, vereque stupendam fuisse inficietur. Nouum planè figmẽtum est, quod ipse nobis & mundo credendum obtrudit, nõ quod Scholastici tot seculis tradunt, vtpote cum vetereis Ecclesiæ probatis Patribus conspirantes, quum docẽt de eo consummata seu perfecta Domini nostri conceptione, quæ sine mora, siue, vt loquuntur, in instanti facta sit, quum virtus Altissimi Mariæ modo ineffabili obumbrauit, & obumbrãdo contexit mysterium, quod sola per se Trinitas in sola Virgine perfecte voluit operati. Tunc enim inaccessibilis ille splendor virgineis illis visceribus sese infudit, & de portiuncula eiusdem corporis, cui se animate contemperauit, reliquæ massæ vmbraculum fecit, vt Bernardi verbis vtamur. Retineamus ergo eam credendi regulam, quã Scholasticis omnibus antiquior [b] Fulgentius docuit, & cuiuis Orthodoxo asserendam præscripsit: Firmissime tene, & nullatenus dubites, nõ carnem Christi sine diuinitate conceptam in vtero Virginis, priusquam suscideretur à Verbo, sed ipsum Verbum Deum, suæ carnis acceptione conceptum, ipsamque carnem Verbi incarnatione conceptam.] Agnouit eandem veritatem Frãciscus Lambertus, licet insignis apostata, qui cum Mariæ verba, Ecce ancilla Domini, explicat, dicere non veretur: *Concepit Maria in carne Dei Filium, mox vt credentis sermonem protulit, & id quidem perfectissime: vt tunc hæc duo, anima perfecta & corpus perfectum, simul creata fuerint, & diuinitati copulata, vt fieret eadẽ persona verus Deus verusque homo Christus Saluator noster.* Sic ille Sectæ socios aliter docentes tacite perstringit, & suam Christo gloriam aperte tribuit, Catholicamq; doctrinam in præsenti causa confirmat.

a Hom. 2. B. Virgin.

b Lib. de fide ad Petrum Diaconum cap. 18.

Regula fidei de Domini Conceptione tenẽda, quod Christũ ante diuinitatis conceptũ esse.

Confessio fidei Lutheri et de Christo qui mere conceptus, præ diuinam habuerit vnionẽ que naturę.

VISVM est autem hunc Bucericum errorem pluribus retundere, vt eadem opera Bucer magister Lutherus coarguatur, ex quo suum ille venenũ hauserit. Exprobrat enim Catholicis Lutherus, quod sibi nouum fidei articulum finxerint, Christum in instanti conceptionis eius secundum hominem fuisse plenum Spiritu & sapientia, qua de re mox plura dicemus. Hinc præterea perspici potest, eos cum Caluini & Bezæ discipulis pudendum in modum hallucinari, qui humanam Christi carnem & naturam à Verbo in genitricis vtero aliquando seorsim extitisse contendunt. Hi certè nihil è Scripturis ad suum tuendum errorem adferunt, & non modo cum recentioribus, sed & cum antiquis, vt probatum est, Theologis pugnant. Nam & Ambrosius perspicuè docet: Nihil in Christo imperfectũ. Suscepit carnem, vt resuscitaret. Assumpsit animam sed animam perfectam, rationalem, humanam assumpsit atque suscepit.] Ac iterum: Non verbum ipsum Dei viuum in sua carne ad nostræ animæ vicem factum est: sed sicut carnem nostram, ita & animam nostram perfectam naturæ humanæ assumptione suscepit.] Tum rursus: Quid opus fuit carnem suscipere sine anima, quum vtique insensibilis caro & irrationabilis anima nec peccato sit obnoxia, nec digna præmio?] Quid, quod secum pugnat quoque Lutherus, & Catholicam confirmat sententiam, quum in hunc modum concionatur? *Ita fieri oportebat, vt Christus Deus & homo conciperetur absolutus omnibus membris. Quare necessarium erat, vt hæc omnium spiritualissima & sanctissima conceptio esset.* Neque multo post: *Christus cum conciperetur & viueret, eo ipso articulo temporis plenus gratia fuit: Cæteri homines sine gratia sunt tam in priori, quam in posteriori conceptione.*]

In postilla circa Euang. Dominicæ primæ post natalem Domini.

Canendus certe Nouatorũ Christi naturam à Verbo in Mariæ vtero ad tempus separantium. Nihil in Christo nouugã imperfectũ, qui perfectam illam animam assumpsit et corpore.

Lib. de iustorum Domini Sacramento cap. 7.

Lutherus Christum in ipso conceptu perfectũ fuisse animam eius plenam gratia.

In explicat. Euangelij de conceptione Mariæ.

Nouatorum opinio est, animam Christi paruũ sic profecisse, vt perfecta fuerit.

IAM verò cum his alius Nouatorum cohæret error, ob argumenti cognationem minimè prætereundus, de diuinis nempè dotibus animæ Christi, quibus inde ab ipso conceptu ille mirabiliter ornatus, atque vbertim cumulatus fuit. Nam plerique Nouatores Christo puero vsuuenisse putant, vt maiorem cum ætate rerum notitiam, sapientiam & gratiam acquisiuerit, donaque Dei paulatim illustriora & exercitatione maiora effecerit, sicut aliis puerilis ætatis hominibus accidere solet. Expers enim agnitionis infantia, per humanam vtique imprudentiam quod adhuc non didicit ignorat, vt verbis vtar [a] Ambrosianis. Quarè [b] Lossius Christo puero id tribuit: *Proficiebat, id est, augebatur in eo sapientia, vt in aliis hominibus exercitatione & vsu.* Neque dissentit [c] Melanchthon, qui Christum vt corpore, ita & Spiritu incrementa, sicut cæteros homines, accepisse atque confortatum fuisse testatur. His consonans [d] Hemingius: *Quemadmodum,* inquit, *puer Iesus corpore adoleuit paulatim, ita secundum animam magis ac magis dotes animi creuerunt.* Breuitium enim sequitur, qui [e] Ch[illegible] vt corpore, sic animo adoleuisse scribit, & Caluino se comitem præbet, à quo [f] asseritur, in Christo vna cum ætate creuisse quoque animi dotes. Sed hos omnes petulantia conuiciisque vincit [g] Franciscus Lambertus, qui contra nos ita debacchatur: *Defugienda est commentitia illa Sophistarum opinio, quæ Seruatorem in his quæ ad Spiritum attinent, succreuisse negant.* Et rursus: *Necesse est profiteri ipsum animæ dotibus profecisse.*

a Lib. de incarnat. Domini Sacramento cap. 7. & in expos. Luc. cap. 2. & Ambrosius. in Euang. dominicali.

b In explic. Euangelij infra citata.

c In Nativit. B. Hieron. 19. & in locum cap. 2. Luc.

d In cap. 2. Luc.

e In cap. 2. Luc.

f In cap. 2. Luc.

g In cap. 2. Luc.

Nouatores errorem suũ in Lucæ verbis velut in arce collocare, sed magna cum Christi iniuria.

Quæ incommoda sequantur ex aduersariorũ sententia.

AD hunc autem muniendum errorem, qui Christo Domino & concepto & nato indecora prorsus affingit, ex Lucæ verbis fucum & prætextum obtendunt, quoniam ab eo scriptum est, Iesus proficiebat sapientia & ætate & gratia apud Deum & homines. Hic enim sapientiam accipiunt, vt eo nomine dona quæuis spiritualia, vel dotes animi cõprehendant, in quibus paulatim puer Iesus sumpserit incrementum. Quod si ita est, nihil ille in dotibus inde ab initio conceptionis perfectum habuit, non ingenium, non iudicium, non præscientiam, non doctrinam, non prudentiam, nec aliis id genus donis præditus, quorum duntaxat igniculi & semina in puerorum natura insunt, quæ nec sine progressu ætatis & animi studio perueniunt ad maturitatem. Proinde si hos audimus doctores, non paucis annis in Christo stupiditas & rerum imperitia hæserit, vt quæ postea cognouit & docuit mysteria, prius aliquando, quum nondum adoleuisset, ignorauerit, quandoquidem dotes illas in puero magis ac magis creuisse contendunt. Quin & Georgius Maior Christo necessum fuisse dicit, vt sicut figura ceu habitu tanquam homo inueniebatur, sic etiam iuxta morem aliorum hominum ratione, sapientia & spiritu proficeret, quemadmodũ ætate ipsa crescebat. Fuit autẽ è Nouatoribus primus (quod sciã) Erasmus, hunc qui cœpit mouere lapidem, quique aduersus receptam Theologorum sententiam dimicans, nihil obstare putauit, quo minus Christus vt verè profecit ætatis accessu, ita dotium incrementis verè profecisse dicatur. In eandem petram Nestorius, Arius, Eunomius, Photinus & plures Hæreticorum veterum impegerunt, sed quorum principes fuisse videntur Gnostici, Christo puerulo tam infensi, vt finxerint eum sub quodã anonymo præceptore literas, adeoque ipsum alphabetum didicisse, sicut de illis prodidit Irenæus.

In declarat. Euangelii circa Dominicã, infra octauam Natiuitatis.

In annotat. noui Testamenti circa 2. cap. Lucæ. & cap. 13. Marci.

Lib. 1. contra Valent. cap. 17.

Erasmus Nouatoribus dedit præsentis erroris ansam sed multo magis Lutherus.

VERVM inter aduersarios, qui Catholicam nũc Ecclesiam maximè infectantur, præcipuè Lutherus post Erasmum huic errori est patrocinatus, aliisque erroribus velut facem prætulit, quando in hũc modum docere veritus non est: *Sicut corpus pueri per incrementa temporis succrescebat, & rationis vsus quotidie reddebatur auctior pro modo naturæ, vti & in aliis hominibus euenit: ita & Spiritus continuo penitus illi sese immisit, mouitque pro ætatis ratione potentius & ad plura. Neque enim figmentum est, quod Lucas scribit: Corroboratur que spiritu, sed vt verba sonant, ita simplicissimè quoque res euenit, vt quantum accessit ætatis, tantum & magnitudinis: quantum vero magnitudinis, tantum & rationis, vtque ratione auctior, ita & spiritu euasit robustior, & sapiẽtia plenior coram Deo, in seipso & coram hominibus. Neque vlla opus habent hæc verba alia glossa.* Adiungit & illud: *Cum itaque sic comparatum sit, vt omnes homines augeantur corpore, ratione, spiritu & sapientia, neque sit qui aliter se habeat, voluit Lucas hic id de Christo prædicare, quod Paulus scripsit, eum se exinanuisse, ac posita Dei forma, & assumpta forma serui, in similitudinem hominum sese exhibuisse.* Concludit ergo Lutherus, Christum ad eundem modum sicut pueros, in ea ætate sese habuisse, & in his, quæ ad ingenium & intellectum pertinent subinde profecisse: licet interim æqualibus ingenio præstaret, diuinisque dotibus magis commendatus esset. Vbi Lutherus non modo Lucæ verba ad singularem Christi semper æquè sapientis iniuriam ignominiamque detorquet, vt illum in ordinem redigere, & vulgaribus pueris exæquare possit, sed

Quomodo Lutherus errandi causam maximã dederit de Christo puero, qui paulatim in animi dotibus profecerit aliorũ puerorum more.

In Postilla circa Euang. Dominicæ primæ post Christi natalem.

Philipp. 2.

etiam alium præclarum Scripturæ locum de Christi exinanitione corrumpit. Paulus enim de similitudine naturæ, non autem, sicut ille fingit, de similitudine morum habitusque loquitur, indicans nempè Christum, qui eandem cum Patre naturam haberet, celata dignitate, sese ad naturam vsque humanam assumendam nostra causa deiecisse, summæque humilitatis exemplum omnibus, præsertim in crucis supplicio, præbuisse, sicut præter alios veteres Theodoretus & Oecumenius Paulum interpretantur. Exinanitio enim Filij Dei hoc loco non est euacuatio, vel aliqua illorum, quæ ad diuinitatem propriè spectant, quæue ad perfectas humanæ simul & beatæ illius animæ dotes referri possunt, imminutio, sed ob naturam assumptam Verbi humiliatio, adeoque incarnatio, vt Rabanus docet, ac etiam mors in cruce perlata. Etenim Apostolus illic duo, quæ semper in Christo sunt nobis consideranda, proponit, summam eius maiestatem, summamque subiectionem ac deiectionem. In illa Dei Filius Patri consubstantialis & per omnia æqualis prædicatur: in hac Filius hominis, opprobrium hominum & abiectio plebis ostenditur, quoniam cum assumpta hominis natura miseram serui conditionem suscepit, ac præterea nocentissimi & contemptissimi hominis personam ad mortem vsque grauissimam atque probrosissimam gessit. Hinc verò peruerse Lutherus suum munit errorem, vt probet Christum aliorum more hominum tantum rationis & prudentiæ, quantum ætatis & magnitudinis corporalis, per interualla temporum accepisse.

Error Lutheri de Christi hominis exinanitione cum loci Paulini deprauatione

In explicat. loci eiusdem apud Paulū Philip. 2.

Exinanitio Filii Dei quid nobis designet atque contineat, apud Paulum.

Psal. 21.

C ÆTERVM non intelligunt isti, quod apud Theologos in cõfesso est, Christo quatenus in vnitate personæ Deus & homo est, sicut vtramque naturam, sic duplicem quoque sapientiam, increatam & creatam competere, & rursus ad creatam eius sapientiam referri cognitionem & scientiam, quam idem cum beatis communem ad videndam Dei essentiam obtinet, & illam quam præterea infusam vocant, nihil vt eorum ignoret, ad quæ naturalis animæ perfectio se vnquam extendere potest. Constat autem inter doctos, Christi animam inde ab ipso conceptu sicut omni gratia, sic etiam sapientia tam perfecte donatam esse, vt in se nullum profectum vel augmentum admiserit. Fuit interim alia in Christo etiam sapientia: quam experimentalem vocant, quæ humano & naturali lumine comparatur, quamque Paulus Apostolus Christo tribuens, inquit: Didicit ex his quæ passus est obedientiam, quod nihil est aliud, quàm si expertum fuisse dixisset. Hinc illud Richardus Victorinus prodidit: Anima Christi ab hora conceptionis suę tam sapientiæ quam scientiæ plenitudinem accepit: nihilominus tamen ad eam, quæ per experientiam est, scientiam per tẽporum interualla profecit.] Ac rursus: Quẽadmodum, inquit, secundum Apostolum ex his, quæ passus est, didicit obedientiam: sic iuxta eundem modum profecit ad sapientiam. Ab ipsa enim incarnatione per experientiam didicit, cuius humilitatis fuerit, Dominum maiestatis ad seruilis formæ susceptionem se inclinare.] Demum vt vno veluti verbo rem expediat, de Christo luculenter inquit: Exercendi peritiam ab initio habuit: sed ad experientiæ notionem per accessum temporis accreuit.] Nos verò ne verbum quidem cum aduersariis commutaremus, si Christum & illi tantum in hac experimentali sapientia siue scientia profecisse traderent: sed illud in ipsis reprehendendum dicimus, quod absolute loquãtur, Christum, instar aliorum paruulorum vt corpore, sic animo adoleuisse, atque sicut in corporis viribus, sic etiam in animi dotibus, vti ratione, spiritu & sapientia profecisse: perinde ac si ab initio cum homo factus est, nulla præditus fuisset sapientia, sed eam vulgari hominum more per gradus, vsu & experientia sibi comparasset, & cum ætatis accessu dotium etiam incrementa sumpsisset. Arqui Scripturis est consentaneum, omnem plenitudinem diuinitatis inde ab initio, conceptionis in Christo etiam corporaliter habitasse, omnemque fontem Spiritus sancti super illum ipsum descendisse, de cuius plenitudine nos omnes accepimus, & cui soli non ad mensurã Spiritum dedit Deus. Tantum abest, vt communi hominum ignoratione laboraret, aut aliorum more literas disceret, vel vlla rerum doctrinæque cognitione vnquam careret is, in cuius manus Pater dedit omnia, & in quo omnes sapientiæ & scientiæ thesauri reconditi semper inueniuntur.

Habuit Christus experimẽtalem solum sapientiam, in qua proficeret.

Hebræ. 5.

Libr. 2. de Emanuele cap. 18.

Richardi testimonium, quomodo Christus profecerit, & non profecerit in sapientia.

Hebræ. 5.

Aduersarij qualem simpliciter profecisse in Christo fabricent.

Colos. 2.
Isai. 11.
Ion. 1. & 3.

B

QVANQVAM Nouatorum licentia longius etiam progressa est, atque vt errorem ex errore sererent, non solum nobilissimam Christi animã gratiæ & sapientiæ plenitudine spoliare, sed etiã Christo iam adulto ignorantiam ac errorem attribuere haudquaquam erubuerunt. Quid enim aliud sibi volunt hæc verba Bullingeri? *Vt omnia alia humanæ infirmitatis in se Christus recepit, hominibus per omnia similis factus, excepto peccato: ita & humanam scientiam & ignorantiam, rationem videlicet mentemque humanam, quæ per interualla augetur siue increscit atque diminuitur, assumpsit, secundum quod nimirum aliquid nescire dicit. Ideo alibi habetur, Iesus proficiebat sapientia, & ætate, gratia apud Deum & homines.* Quod si rem succinctius explicatam velis, en tibi Brentium asserentem, Christi animam ignorantiæ fuisse subiectam, quia per omnia ille similis nobis, excepto peccato. Ac eadem est Caluini sententia, qui dictum Pauli locum sic interpretatur: *Certè cum docet Apostolus, Christum per omnia fuisse nobis similem, excepto peccato, procul dubio hoc quoque comprehendit, quod eius anima subiecta fuerit ignorantiæ.* Ac alibi rursus, vt Christo ignorantiæ notam inurat: *Nihil*, inquit, *absurdi est, si dicamus, secundum hominem Christo accedenti ad ficum speciem arboris illi fuisse incognitam.* Adeò Christus Iesus, si Caluino, credimus, in ignorantia & errore versari potuit, præsertim cum ad ficum fortè obuiam accederet, & in ea non fructum, sed folia duntaxat reperiret. Crassius adhuc illud est, quum de Christo pronuntiat, qui Patrem in horto suppliciter orans, suum errorem correxerit. Sed & Rudolphus [a] Gualterus Christum ita depingit, vt eum communi hominum ignorantiæ subiiciat: asserit itidem [b] Molinæus, Christum non ab in[illegible] sicut Papistæ somniant, scientiæ plenitudinem habuisse, ac demum Gallasius Christum ita ignorasse scribit, vt more hominum disceret ac erudiretur. Quid enim aliud Sacramentarij eructarent, quã quod à suo magistro Zuinglio iampridem traditum acceperunt: *Christum sapientia profecisse, quia secundum humanam naturam finitus sit atque mensus?* Tum eiusdem vox est propria: *Deus non fuit in Christo vice animæ, sed animam creatam intellectualemque in corpore suscepit, quæ indies profecit, quum*

Eriam ignorantiam ac errorem Christum transferunt Nouatores

Bullingeri qualem etiam ignorantiam Christo attribuat.

In explicatione cap. 4. Matth.

Christianam subiecta ignorantiæ iuxta Nouatores.

Vide Melanchtonem in 2. c. Luc.

In Harmon. Euan. circa 2. cap. Luc.

Matth. 21.

Quomodo Caluinus Christo impingere errorem & ignorantiam.

Matth. 16. Luc. 22.

a Hom. 11. in Marc.

b In Harmonia.

In 5. lib. Iosu.

In confessione ad Carolum imper.

Christianiter Caluinus errorem suis corrigit.

Zuinglius in suis errorem pertraxit Sacramentarios, vt Christum ignorantem facerent.

quum ab initio non omnia nosset. Vnde alibi quoquè tractatur, quod Christus filius hominis extremi iudicij diem ignorauerit. Neque Zuinglius tantum, sed & fidus eius Achates Caluinus hanc doctrinam discipulis infixam reliquit, Dei filium nostra causa ignorantiam subiisse, qui multa secundum hominis sensum nesciuerit. Quis verò pius ad impias istorum voces, per Christum ipsum obsecro, non horreat, nec suas aures obturet, aut tacite saltem non ingemiscat, hancque manifestam & nefariam nostri seculi audaciam non detestetur, quando tam multi contra Dominum & Christum eius conueniunt, ac tam dira congerunt maledicta? Renati sunt Photiniani, velut ignorantiæ Christum incusantes, quoniam iudicij diem ignoret. Nouos habemus Ignoitas, sic enim [c] Isidorus, quanquam Gregorius [d] Magnus Agnoitas appellat, quod Christo ignorantiam de die vel hora iudicij imputent, nimirum illis Domini verbis offensi: De die autem illo vel hora nemo scit, neque Angeli in cælo, neque Filius.

In Hemmnia cap. 14. Matth.

Eliab. 8. ratio.

Eliab. 8. Regibus Epistolo. 1.

Mar. 13.

Christus iuxta diuinitatem nouit omnia ac idcirco etiam diem iudicij.

Hebr. 4. libr. 8. de Trinitate.

NOVIT vtique Christus, vt hunc nodum obiter dissoluamus, nouit, inquam, secundum diuinitatem de certo iudicij tempore, qui suæ scientiæ infinitate simul vniuersa comprehendit, nihil vt illum latere possit, velint nolint Ariani, contra quos Hilarius rectè hoc protulit: An credibile, vt aliquid ex omnibus nesciat, qui omnibus ad id quod sunt atque erunt, author est? Si omnia per Christum, & in Christo, & ita per ipsum, vt omnia in ipso sint, id quod nec extra eum, neque non per eum est, quomodo non etiam in scientia eius sit? Cogitationes humanas non tantum præsenti motu incitatas, sed etiam instinctu futuræ voluntatis agitandas Christus non ignorat, Euangelista testante: Sciebat Iesus qui essent non credentes, & quis esset traditurus eum. Nouit præterea Christus, si humanam eius naturam spectemus, quo tempore sit futurus Iudex omnium, qui quum mortalis in terris degeret, cogitationes hominum & arcana cordium, vt in Euãgelio legimus, sæpè perspexit ac prodidit, verè vt dicerent Apostoli: Tu scis omnia. Cæterum quod Pater æternus ex natura duntaxat sua agnoscit, id Christi hominis anima secundum suam naturam & absque reuelatione cælesti considerata, ignorare dicitur, quemadmodum & Angeli, si naturalem eorum scientiam solummodo contemplemur, diem & horam extremi iudicij nescire dicuntur. Aut si Augustinum sequimur, hoc nescit Filius, quod nescientes facit, id est, quod non ita sciebat, vt tunc discipulis indicaret: sicut ad Abraham dictum est: Nunc cognoui quod timeas Deum, id est, nunc feci vt cognosceres. Quo sensu, etiam dies læta vel tristis dicitur, quia lætitiam vel tristitiam facit.] Quapropter licet sibi norit Christus, nobis tamen ignorat, quibus vtiliter hoc abscondit mysterium, vt ad extremum ipsius aduentum tanto simus vsque vigilantiores. Vtramq; interpretationem probat Gregorius: posteriorẽ verò Hieronymus, Basilius, Chrysostomus & Theophylactus amplectũtur. Ab his nõ dissentit Anselmus, quũ docet, in Christo thesauros omnes sapientiæ & scientiæ absconditos quidem esse, eumque scire quæcunque nouit pater, sed qui nescire dicatur, cum non facit homines scire quod inutiliter sciretur. Vult enim, inquit, vt semper simus incerti de aduentu Iudicis, vt sic quotidie viuamus, quasi in alia die iudicãdi simus.]

Ioan. 2. & 13.

Christus etiã vt homo diem iudicij non ignorat.

Quomodo Christus dicitur dies iudicij ignorare.

Matth. 9. Ioan. 6. & 20. Ioan. 16.

Lib. 13. q. 60 Gellii. 1. de Trinitat. & Gelasius. 1. de Geneseos contra Manichæos Gonof. 22.

Nõne dicitur qui cum gradibus proficeret incauatum.

Matth. 25. Luc. 12.

Sup. 4. Iosuh.

A Atque hactenus de verbis Euangelicis, quæ aduersarij, vt Christum ignorantiæ vitio grauent, indigne corrumpunt.

SED & Apostolum Paulum obtorto velut collo ad se pertrahunt, atque vt Christum imperfectum fabricent, ex illo reperunt quòd dixerit: Debuit per omnia fratribus assimilari, & tentatus est per omnia, excepto peccato. Et recte quidem ille decuisse docet, vt Christus qui non Angelicam naturam, sed Abrahæ semen apprehendit, non modo fratribus Iudæis, sed & omnibus hominibus sese conformaret per omnia, non quantum ad culpæ defectus, sed quantum ad omnes passibilis naturæ proprietates, qui ad redemptionis nostrę opus complendum spectabant, vt eruditè Lyranus animaduertit. Vel per omnia, intelligit Paulus ea, quæ carnẽ & sanguinem corruptibilem sequuntur, quæque Christum Dominum pro nobis pati cõueniebat, teste Theophylacto. Haudquaquam vero conueniebat, vt Verbum Dei cum humanæ naturæ conditionem assumpsit, siue peccatum, siue procliuitatem ad peccandum ignorantiãmque, seu vitiosum quemlibet intellectus habitum vel actum, vt in scholis loquũtur, admitteret, quod istiusmodi labes cum anima Christi vt purissima, sic & omni ex parte perfecta pugnent maximè. Hæc enim anima Verbo æterno vnita, non mortalium modo, sed & beatorum in cælis Deum clarissime contemplantium animas excellere, & absoluta scientia sapientiaque pollere debebat, nihil vt penitus ignoraret, nulloque vitio intellectualis animæ laboraret. Quid enim minus, imò quid non amplius Adæ secundo, quam primo & terreno tribuamus, cuius corpori sic animam indidit Deus, vt ille omnem intelligentis vim & efficacitatem nulla interposita mora sibito consequeretur? Vnde quod Paulus dixit: Factus est primus homo Adam in animam viuentem, nouissimus Adam in spiritum viuificantem, vtrinque non sine miraculo stupendo contigit: in illo quidem, quum Deus in faciem eius de limo formati spiraculum vitæ inspiraret, in hoc verò, vt primum in Virginis matris vtero conciperetur: Vnde Dionysius Rickelius rem eandem confirmans, ita scripsit: Quia non decuit humanam naturam à Verbo æterno assumi nisi pulcherrimam, id est, sanctissimam, idcirco eodem instanti, quo condita fuit anima Christi, fuit omnium diuinorum charismatum habitibus excellentissimè perornata, omni videlicet dono Spiritus sancti, omni virtute nullam imperfectionem in sua ratione includente, omni sapientia, & fructu & beatitudine eam decente, tantaque gratia, quod tota capacitas eius fuit omnino repleta.] De quo argumento pluribus ageremus, nisi laborem hunc nobis Melchior Canus perdoctus Episcopus ademisset, copioseque in eos disseruisset, qui gratiæ sapientiæque plenitudinem Christo secundum naturam humanam aliquando defuisse contendunt. Probat igitur, & solide quidem, Christo inde ab initio suæ creationis non ad mensuram datum fuisse Spiritum, sed quantum mens creata capere poterat, spiritum, inquam, non modo gratię, sed & sapientiæ, scientiæ ac intellectus: qui verò secus docẽt, eos ait, non solum à schola, sed etiam à veteris Theologiæ institutione desciscere, sicut & multis Patrũ adductis testimoniis luculẽter euincit. Ac in Schola quidẽ rotũde dicũt:

Aduersarios abuti verbis Pauli de Christo, qui per omnia tentatus, nobisque similis factus est.

Hebr. 2. & 4.

In Epist. ad Hebræos.

Quæ Christus homo non assumpserit, sicut alii, & quæ de causa.

C

D

Genes. 2.
1. Cor. 15.

Secundus Adam minus quam primus ab initio perfectus in anima.

Lib. 1. in Sectam Mahomet. Art. 15.

Non decuisse animam Christi vllo dono carere inde ab initio

In locis communibus lib. 12. cap. 14.

Suscepit in se Dominus omnes nostros defectus, qui communiter naturam humanã ex peccato primi Parentis consequuntur, & perfectioni scientiæ & gratiæ non repugnantes eosque defectus Damascenus naturales & indetractabiles vocat, quia scientiæ & gratiæ imperfectionem nullam secum adducunt.

Summa doctrinæ Scholasticæ de proferenti argumento.

Magna incertitudo sequitur ex adinventis, non doctrinis, nouum Christum nobis effingentium.

CRASSVS igitur ac detestandus nouorum Doctorum error est talem nobis Christum effingentium, qui more hominum fuerit eruditus, vt scribit [a] Gellasius, & quem fabrum ac idiotam Hosiander [b] dicere non veretur, ac de quo demum isti tam lenitèr ac impuræ loquuntur, vt credat facile populus congeniti cum pueris ignorantiam, ne dicam & stultitiam, ineptitudinem, lasciuiam, inconstãtiam, ingrauij hebetudinem, rerum imperitiam, animi, veluti inculti agri, vacuitatem, aliaque id genus communia, nec probanda vitia: quibus prima illa ætas laborat, in Christum etiam puerum incidisse, vt circo & nuces, quod aiant, aliquando reliquisse videatur. Præterea si nouam istorum opinionem sequimur, an non Iudæi, Turcæ aliique Christianæ fidei hostes infensissimi, suum tetrum confirmabunt errorem, quo deluſi, adorandam Domini & Redemptoris nostri maiestatem, quæ per omnes ætatum gradus in illo duranit, reiiciunt ac furiose insectantur? An non grata & iucunda istis erit cantio, si à nostris affirmari audiant, Christum puerum instar aliorum paruulorum, in animi dotibus imperfectum fuisse, & nonnunquam errasse, & errare & ignorare multa potuisse? Vnde quoniã hic de Christi gloria non leue certamen est, non possumus cõmittere, quin veterum sententias subiiciamus, vt si ægros curare non possumus, saltẽ sanis adhuc mentibus aliquod antidotum aduersus nouum & pestilens virus porrigamus.

a In lib. 2. Pontif. 42.
b Consult. 4. de fide orthodox.

Patrum sententiæ de Christo puero, qui perfectè semper sapiens & intelligens fuit.

A c pro multis quidem Augustinus vnus, vtpotè lumen Theologorum, nobis satis esse queat, qui Christum puerum à reliquis æqualibus eximit, omnemque ignorantiæ notam ab hoc vno manifestè secludit ac remouet. Quis est enim, inquit, qui audeat dicere, Dominum Christum tantum maioribus, non etiam paruulis factum Iesum? qui venit in similitudinem carnis peccati, vt euacuaret corpus peccati, in quo infirmissimo, nulli vsui congruis vel idoneis infantilibus membris, anima rationalis miserabili ignorantia prægrauatur. Quam planè ignorantiam nullo modo crediderim fuisse in infante illo, in quo Verbum caro factum est, vt habitaret in nobis, nec illam ipsius animi infirmitatem in Christo paruulo fuerim suspicatus, quam videmus in paruulis.] Ac rursus idem alibi disputat, vt ostendat, quantum inter mortales & Christum intersit, eumque solum ab omni peccato & ignorantia immunem esse declarat. Vbi Augustino Bernardus planè consonat, dum Christum infantem non solum ab ignorantiæ nota & suspitione liberum, sed & omni sapientia plenum inde ab initio extitisse confirmat. Neque enim, inquit, minus habuit sapientiæ, vel potius non minus fuit sapientia Iesus conceptus, quam natus: paruus quam magnus. Siue ergo latens in vtero, siue vagiens in præsepio, siue iam grandiusculus interrogans Doctores in templo, siue iam perfectæ ætatis docens in populo, æquè profecto plenus fuit Spiritu sancto. Nec fuit hora in quacunque ætate sua, qua de plenitudine illa, quam in sua conceptione accepit in vtero, vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adiiceretur: sed à principio perfectus, à principio, inquam, plenus fuit spiritu sapientiæ & intellectus, spiritu consilij & fortitudinis, spiritu scientiæ & pietatis, & spiritu timoris Domini.] Ad eundem modum qui Bernardo longè vetustior atque celebrior Doctor in Ecclesia fulsit Cyprianus, perspicue tradit, Verbum in vtero virgineo sic carnem esse factum, vt mox diuinitas plenitudinem sui exiguo infuderit vasi, & licet infantilem assumeret infirmitatem, tamen virtutem & gratiam incomparabili viro dignam ab illo perpetuo retentam fuisse. Vnde Christum vt ab Esaia paruulum natum, sic ab Hieremia virum, quem mulier nouo modo esset circundatura, nuncupari, ne ignoremus, ei nunquam defuisse virtutem, sed semper viribus ætatis adfuisse fortitudinem, quam infantilis tamen infirmitas occultaret. Quæ omnia illo Hieremiæ dicto confirmat: Creauit Dominus nouum super terram, fœmina circundabit virum. Cyprianum porro sequitur Hieronymus, ac eodem modo dictam Prophetæ sententiam interpretatur, indeque confirmat, Christum licet in vtero matris conclusum, & in cunis vagientem, tamen virum etiã fuisse perfectum, eundemq; nõ verè, sed apparenter sapientia & gratia profecisse. Stat igitur immota, ac à Catholicis probata semper sententia, Christo etiam puero nihil gratiæ, nihil sapientiæ (experimentalem semper excipimus) defuisse, qui ob gratiæ plenitudinem puer adhuc puero Ioanni, [a] id est, suo præcursori necdum nato, ac iterum Simeoni iusto [b] seni dotes mirificas liberaliter communicauit. Hinc vetus illud Ecclesiæ canticum extat: Senex puerum portabat, puer autem senem regebat. Ac regebat planè Simeonem Iesus paruulus, qui velut optimus præceptor, grandæuum illum diuina virtute ac sapientia sic mirabiliter instruebat, vt idem ex ministro legis Euangelicus Doctor, & Christianus Psaltes, eximiusque Propheta in templo subito euaserit. His verò sit satis cordatum monuisse Lectorem, haud tuto istis fidendum esse Doctoribus, quos non pudet venenata tela non solum in Mariam, sed in Christum etiam Dominum vibrare, & simul astu Satanico ad maiestatem illius obscurandam diuinas adulterare Scripturas.

Nulla ignorãtia in Christo infante, vt in aliis paruulis.

Lib. 83. quæst. quæstione 65.

Immunis Christus ab omni peccato & ignorantia.

Hom. 2. de B. Virgine.

Bernardi testimonio Christus æquè plenus fuit semper Spiritus, & sapientiæ.

Aduersarios abuti Lucæ verbis, quæ Christum à sapientia & gratia profecisse dicunt.

Lucæ 2.

Q v o d enim ad suum excusandum & confirmandum errorem Lucę verba proferunt, qui Christum sapientia & gratia profecisse scripsit, nihil certè noui proferunt, sed veteres Hæreticos, qui in eundem, vt aiunt, lapidem crebro impegerunt, perperam imitantur. Atqui hoc sermone significat Euangelista, quod indita Christo puero sapientia magis ac magis in illa ætate indies declararetur, neque repente, sed paulatim apud homines eluceret, non autem quod iuxta mensuram ætatis corporeæ sapientior ille redderetur. Etenim ne quid monstrosum introducere videretur, atque vt humanæ naturæ, quam à Matre assumpserat, veritatem certius comprobaret, sicut per ætatum gradus corporis incrementa sumpsit, sic etiam interioris animi diuitias, & imprimis sapientiam, ad aliorũ quibus cum versabatur, profectum sensim accommodauit, seque subinde clarius agnoscendum præbuit, ideoque aliorum puerorum, qui cum ætate augent sapientiam, similitudinem & morem communem

munem expressit. Hoc est quod nonnulli breuiter dicunt: Creuit puer Iesus in effectibus & operibus gratiæ ac sapientiæ, quia indies perfectiora opera faciebat. Quod enim in effectu crescit, hoc crescere quandoque dicitur, si Scripturæ phrasin obseruemus. Sic enim legimus: Proficiebat [c] Dauid vadens & crescens. [d] Creuit Iosaphat & magnificatus est vsque in sublime. [e] Illum oportet crescere, me autem minui. Verbum Dei crescebat & fortiter crescebat, vt reliqua id genus prætermittamus. Sed nunc Patres audiamus, qui Lucam hoc loco, vt diximus, probe sunt interpretati.

Quomodo Christus creuisse dicatur in gratia & sapientia.

Esai. 11.

Serm. de natiuit. Domini.

Cyprianus ait, etiam Christo infantilem se virtutem gratiæ.

1. Par. 11.
2. Par. 17
1. Par. 3.

Hom. 2. de B. Virgine.

B e r n a r d v s Christum profecisse dicit, non secundum quod erat, sed secũdum quod apparebat: non quoniam aliquid è nouo accederet, quod anteà non haberet, sed quod accedere videretur, quãdo volebat ipse vt videretur. Constat ergo, inquit, quia semper Iesus virilem animum habuit, etsi semper in corpore vir non appareret.] Et æqualis ferè Bernardi Hugo Victorinus, qui de hoc loco multa disserit, Christum sapientia & gratia profecisse scribit, quam ipse quidem in humanitate sua plenam & perfectam semel & simul acceperit, sed qui voluerit pro ratione temporum eandem gratiam ac sapientiam magis ac magis aliis aperire, vt homines proficerent in eius cognitione. Cum his Beda consentit, inquiens: Iuxta hominis naturam proficiebat Christus sapientia, non quidem ipse sanctior in tẽpore existendo, qui à prima conceptionis hora spiritu sapientiæ plenus permanebat, sed eandem, qua plenus erat, sapientiam cæteris ex tempore paulatim demonstrando.] Id quod alibi verbis paulum immutatis hoc modo repetit: Iuxta hominis naturam proficiebat gratia, non ipse per accessum temporis accipiendo quod non habebat, sed pandendo donum gratiæ quod habebat.] Nec obscura est Damasceni oratio: Proficere Christus dicitur sapientia & ætate & gratia. Ætate quidem crescens: per incrementum autem ætatis sapientiam quæ ipsi inerat, in apertum promẽs. Item & proficientiam hominum & consummationem in sapientia & gratia bona patris voluntate, id est, Dei agnitionem & hominum salutem propriam proficientiã faciebat, omnifariã quod nostrum est, sibi peculiariter adsciscens.

Lib. 2. de Trinitate Verbi cap. 6.

Hom. 1. in Euang. Dominica 1. post Epiphan. in Euang. Luc. cap. 2.

Quomodo Christus in sapientia proficerit.

Lib. 3. fidei orthodox. cap. 21.

Sed & Patres vetustiores, si quis eos fortassis requirat, cum supradictis in Luca interpretando quasi conspirant, ex quibus Cyrillus Alexandrinus inducit aduersarios ita loquentes: Si plena est gloria Christi gratiæ & veritatis, quomodo sapientia, ætate & gratia profecisse apud Lucam scribitur? Aut quid accedere potest ad plenum, vltra quod nihil est?] Respondet statim: Non vt Verbũ & Deus profecisse intelligitur, verum quia magis indies homines admirabantur, eorum potius de Iesu opinio, quam illius perfecta crescebat gratia: vt magis indies cõgnoscentes, magis illum procedere, ac gratia crescere arbitrarentur.] Ac alibi rursus: Quum audis profecisse Christum in sapientia & gratia, noli putare quicquam ipsi additum fuisse, qui nullius vnquam rei egere potest: sed quia videntibus atque audientibus eum sapientiorem gratioremq; se prębebat, idcirco scribitur profecisse.] Tum ante Cyrillum Hieronymus expedite dixit, vti meminimus, Christum non verè, sed apparenter sapientia & gratia profecisse: sicut & alibi ab eodem scriptum legimus: Iuxta incrementa quidem ætatis per vagitus & infantiam proficere videbitur sapientia & ætate: sed perfectus vir in ventre fœmineo solitis mensibus continebitur.] Vbi suum præceptorem sequitur Hieronymus, Gregorium nempè Nazianzenum, à quo clarissime affirmatur, Christus vt ætate, ita etiam sapientia & gratia proficiebat: non quod hæc incrementum caperent, (quid enim eo quod à principio perfectum est, perfectius esse possit?) sed quod paulatim patefierent & elucerent.] Ac eadem penè verba Euthymius repetiuit: Suffragatur & Athanasius in hoc tractando loco frequens, qui de illo inter cætera sic disserit: Quanto magis diuinitas Christi reuelabatur, tanto plenius gratia crescebat, vt hominis apud homines. Infantulus enim gestabatur, puer autem factus remansit in templo, Sacerdotesque interrogauit de lege. Paulatim autem corpore adolescẽte, Verboque seipsum in corpore manifestante, factum est deinde, vt agnosceretur pro Filio Dei.] Et rursus: Hominum est proficere: Filius autem Dei quandoquidem non habeat quo proficeret, vtpotè perfecte existens in suo Patre humiliauit seipsum pro nobis, vt in illius humilitate nos magis ac magis increscceremus.] Quid multis? has plureſque veterum sententias, quas longum sit percensere, more suo Scholastici breuiter complectuntur, quum simpliciter dicere solent: Christus gratia & sapientia proficiebat non secundum habitum interiorem, sed secundum apparentiam, non essentialiter, sed effectiue vel significatiue. Igitur sicut olim Ariani, vt Christi diuinitatem, velut qui Patre inferior esset, hostiliter conuellerent, ex hoc Lucæ sermone arma funesta sumpserunt, sic noui aduersarij, vt humanam Christi naturam deprimant ac obfuscent, ex eisdem verbis iniquum sibi præsidium petunt. Ira verò Iesum puerum vna cum reliquis pueris nimium pueriliter tractant, quum eum animi defectibus cum vera scientia sapientiaque pugnantibus aspergunt atque contaminant, quumque veluti Arbitri finium regundorum in Christi regnum cælitus missi, particularim Sancto sanctorum maiorem minoremque gratiam distribuunt, pro sua scilicet sapientia singulari. Noua profecto isthæc & mirabilis est ratio philosophandi, Christique Domini gloriam illustrandi, vt credamus, illum hominem quidem extitisse, sed non adeo semper sapientem, adeoque semper perfectũ, vt non aliquando etiam sit in ignorantia & errore versatus, aut certè quidem, qui quum ignorare quędam & errare potuerit, aliquando gratia indiguerit proficiente.

Lib. 10. Theodoret. cap. 7. cap. 17 & 18.

Lib. 1. Hier.

Lib. sapientia Christo nunquam additum.

In laudẽ Basilij Magni.

In cap. 2. Luc. Serm. 4. contra Arianos.

Luc. 2.

Quomodo Christus gratia & sapientia proficerit iuxta Scholasticos.

Quod si totius erroris, qui aduersarios impedit, causam & quasi fontem indagare velimus, parũ illi accurate perpendunt præstantia miracula, quibus Deo visum est, humanam filij conceptionẽ, vt opus eius in Christo primum & maximum, insigniter exornare, totiq; orbi perpetuo admirandã proponere. Miraculũ est ad talẽ rãtumq; fœtũ formãdum viri omnẽ operam excludi, & post talem legationẽ Virginisque consensum, virgineum duntaxat vterum adhiberi. Miraculum est, tantum de purissimo Virginis sanguine transferri & coagulari, in masculumque formari, quantum ad generationem hominis sufficiebat. Miraculum est, consuetum dierum numerum, qui ad formandum hominis corpus desideratur, non expectari, vt & semen ad figuram corporis aptetur, & anima in corpus ipsum

Ex qua præcipue causa sic Nouatores ineptiant, de Christo puero philosophantes.

Quæ concurrant miracula ad Christi cõceptionem, a Nouatoribus partim considerata.

postea insuat, sed eodem planè momento, & sine successione temporis, corpulentam substantiam à Virginis corpore diuidi, formari, simul & animari, vegetandi, sentiendi & intelligendi vires omnes pariter adesse, & ad suas functiones in ipso corpore rationali anima iam perfecte informato, exercendas conspirare. Miraculum est, dum anima corpori iungitur, eodem momento diuinitatem homini in vnam personam vniri, ac Verbum æternum se carni inseparabiliter sociare, vt idem Dei & hominis filius in Virgineo vtero constituereretur. Miraculum est, Mariæ filium iade ab ipso conceptu tãta cumulari gratia, vt anima eius cum Angelis Dei essentiam clarissime intueri, ac Dei gloria beatissime perfrui posset. Miraculum est, eiusdem animam ab initio vndecunque perfectam, & summis Dei donis refertam fuisse, vt non solum omnes thesauri scientiæ & sapientiæ Dei illic reconderentur, sed etiam vt simulatque Verbum caro factum est, mox plenitudo diuinitatis in homine Christo corporaliter habitaret. Omitto plura id genus miracula recensere, quæ circa sanctissimam Christi conceptionem pro dignitate nec satis explicari, nec ab vllo tum in matre, tum in filio prædicari possunt, quæque vti singularem Redemptoris nostri gloriam & magnificentiã astruunt, sic à nouis ætatis huius Theologis vel bona ex parte negantur, vel sœdè negliguntur, malaque fide tractantur. Non enim illis libet hanc Christo dare gloriam, vt nobiscum diserte ac ingenue fateantur, Dominum ac Redemptorem nostrũ eodem tempore, quo simul homo & Deus in Virginis vtero esse cœpit, ad tantæ gratiæ, veritatis ac virtutis omnis plenam possessionem peruenisse, qui certè quicquid in terris vnquam meruit, id nobis mereri cœpit ab instanti, vt vocant, sacræ conceptionis.

Quomodo Centuriatores Christum in conceptione sanctum intelligant & doceant.

Quæ si ritè perpenderent, ac in animum serio reuocarent Centuriatores, reuerentius quidem per beatam Christi Domini conceptionem tractarent, neque tam abiectè loquerentur, Mariæ Filium verè sanctum, hoc est, labe peccati originalis non fœdatum, simpliciter interpretãtes. Quam rudem, ieunam ac frigidam interpretationem quis non demiretur, in illis præsertim doctoribus, qui tam seduli ac strenui gloriæ Filij Dei assertores ac vindices haberi gestiunt? Sanctum Mariæ Filium in conceptu & ortu fatentur, sed vt sanctitatem eius omnem in sola peccati originalis vacuitate collocent, neque longius illam, vt oportebat, extendant. Natus est Ioannes etiam ex vtero sanctus, multorumque Doctorum iudicio, vt indicauimus, Mariam labes peccati originalis non attigit. Nonne igitur Christo Domino plus tribui par est: qui non solum sine peccato conceptus & natus est, agnus nimirum sine macula, sed etiam absolute sanctus, adeoque sanctum, partim natura, quia Filius Dei, partim officio, quia electus & destinatus ab æterno ad sanctificandos eos, qui cum natura sint iræ filij, per hunc Mediatorem Deo debent reconciliari, qui præterea nobis factus est & iustitia & sanctificatio, vt in hoc semine Abrahæ gentes omnes, & qui sub maledicto sunt, benedicantur, atque in veritate sanctificentur, vtque credentibus deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna. Id verò parum placet Ecclesiæ nouæ Ministris, nunc tanta contentione iactantibus, in Christo renatos & iustos, etiamsi iustitiæ operibus incumbant maximè, tamen ob originis peccatum perpetuo contaminari ac damnabiles esse, qui in Christo imputatiue sola fide iustificentur sanctificentur, atq; saluentur. Nõ expenderunt, opinor, Centuriatores, quanta sit vis huius verbi, Sancti siue sanctitatis, quã definit Areopagita, vt sit ab omni peccato libera perfectaq;, & omni ex parte incontaminata puritas. Hebræi pro sancto Cadmos vsurpant, vt insignem puritatem integritatemque designent, ob quam aliquid non solum à rebus profanis, & quomodolibet impuris secernitur, sed singularem etiam reuerentiam & honorem facile promeretur. Ac eadem ferè vis est nominis, quod Græci ἅγιος dicunt, quodque adhuc maiorem vim obtinet ὑπεράγιος, nulli quidem personæ rectius, quam Christo congruens, vtpotè sanctitatis omnis & fonti & authori & consummatori. Igitur non satis isti ponderare videntur, quid sibi velit præclarus ille ac late patens Angeli sermo dictus Virgini: Quod nascetur ex te sanctum vocabitur Filius Dei. Vbi Sanctum, quod ex Maria proditurum erat, absque additamento, & in neutro magis, quam masculino genere dici constat, sicut & Bernardus & Rupertus egregie obseruarunt. Multi quidem sancti vel sanctificati dicuntur: vnum autem est Sanctum, id est, sanctitas, qua sancti omnes sanctificantur. Hoc sanctum est iste Sanctus sanctorum, quem non in delicto præuaricationis Adæ conceptum vel natum sanctitas accidens sanctificauit, sed essentialiter sanctum Virgo incorrupta de Spiritu sancto concepit, vt[a] Ruperti verbis vtamur. [b] Bernardus verò in hunc modum: Non habuit Angelus, quo propriè digneue nominaret illud eximiũ illud magnificum, illud reuerendum, quod de purissima videlicet Virginis carne cum sua anima vnico Patris Filio erat vniendum. Si diceret, sancta caro, vel sanctus homo, vel sanctus infans, quicquid tale poneret, parum sibi dixisse videretur. Posuit ergo indefinite Sanctum, quia quicquid illud sit, quod Virgo genuit, sanctum proculdubio ac singulariter sanctum fuit, & per Spiritus sanctificationẽ & per Verbi assumptionem.] Sed hęc obiter de Sãcti siue sanctitatis nomine.

Nec dissimilis est hallucinatio, ne dicam fraus Melanchthonis, pertinet enim hoc etiam ad Christi conceptionem, dum ludit in verbis illis Euangelicis: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Sermo est Angeli Gabrielis Virgini respondentis, quomodo citra iacturam integritatis concipere posit ac parere filium Dei, nimirum per diuinam quandam obumbrationem. Sed hanc refert Melanchthon ad confirmationem & consolationem animi, qua Virgo timore cõcussa eguerit, ne imbecillis natura terroribus diuinis cõsumeretur. Addit exempla de peccatoribus qui iudicium & iram Dei sentiunt, ac dicunt: Posuisti iniquitates nostras in cõspectu tuo, in ira tua defecimus. *Nemo hominum*, inquit, *sustinere iudicium vel opus Dei potest, nisi fiat obumbratio, id est, nisi misericordia foueat & vitificet hominem. Ideo & hic fit mentio obumbrationis.* Vident autẽ facilè sapientes, isthæc tam lõgè petita, nihil in rẽ præsentẽ facere, ac ineptè prorsus ad Virginis dignitatem obscurandam detorqueri, quasi ipsa non sine quibusdam pauoribus & terroribus concipere potuerit, adeoque conceperit Emanuelem. Etsi enim cùm primum Gabriël ingrederetur

Quid de Sanctum Mariæ Christus sentiat.

Quid Centuriatores sentiant Christum.

Cur Christus abiciat hominem sanctum & solo dicat.

Rupertus & Bernardus sententiam de sancto Christo sentiunt.

[a] Lib. de operibus spiritus sancti, cap. 12.

[b] Hom. 4. B. Virgin.

Luc. 1.

Melanchthon quomodo interpretetur illud, Spiritus Altissimi obumbrabit tibi.

In Euang. de festo Annunciat. Psal. 80.

Refutatio Melanchthonis.

deretur ac salutaret, nonnihil illa conturbata fuit, tamen omni metu statim per eundem Angelum liberata est, vt deinde cum illo libere ac familiariter colloqueretur. Quod verò de virtute altissimi obumbrante dicitur, Gabriëlis est responsio Virgini data, vt sciret ipsa summam summi Dei potentiam sibi mox adfuturam, per quam nõ modo virginitatem tueretur illæsam, sed & virgo fœcunda, & mater ad conceptum diuinum idonea efficeretur. Alioquin si de terroribus pellendis verba intelligas, fateri necesse est, ineptè Angelum ad quæstionem Virginis, qua suæ conceptionis modum indagabat, eo tempore respondisse. Dicit autem Angelus: Virtus Altissimi obumbrabit tibi, hoc est, conteget te & vndique circumdabit, sicut auis obumbrat pullos suos, eósque totos alis suis complectitur, quemadmodum Theophylactus locum commode interpretatur, Euthymio non dissentiente. Bernardus in hunc modum: Habuit Maria, inquit, de Christi corpore vmbram, quæ audiuit: Et virtus Altissimi obumbrabit tibi. Nec enim vilis vmbra, quæ de virtute Altissimi formatur. Et verè virtus in carne Christi, quæ Virgini obũbrauit, vt quod impossibile erat mortali fœminæ, obiectu tamen inuolucri viuifici corporis ferret præsentiam maiestatis, & lucẽ sustineret inaccessibilem. Virtus planè, in qua omnis contraria fortitudo debellata est: & virtus & vmbra fugans Dæmones, tutans homines.] Alij per obumbrationem accipiũt mentis refrigerium, quod Mariæ diuinitus datum sit, vt ab æstu carnalis concupiscentiæ præseruaretur. Fallitur verò Melanchron, quod alienam prorsus, & haudquaquam Mariæ congruentem explicationem inuehit, in qua de necessariis conscientiæ angoribus & terroribus more suæ Sectę philosophatur, quodque tantum Virginem iam antè sanctam aliis impuris exæquat, qui iuxta legem communem non sine præcedenti timore iustificantur. Horum enim vera est & propria confessio: A[a] facie tua Domine concepimus, & quasi parturiuimus & peperimus spiritum salutis. Vnde [b] Augustinus quum ex [c] Ecclesiastico citasset illud. Qui sine timore est, non poterit iustificari, statim adiecit: Opus ergo vt intret timor primò, per quam veniat charitas: timor medicamẽtum, charitas sanitas.] Qui verò pauores ac terrores illius mentem, quæso, attingerent, quam nulla peccati labes vnquam infecit, quæque charitate illa flagrauit maximè, de qua Ioannes dixit: Perfecta charitas foras mittit timorem: quoniam timor pœnam habet. qui autẽ timet, non est perfectus in charitate. Nec dubium sanè, quin Maria Christum ita conceperit, vt non solùm omni timore vacaret, sed & mentis immẽsam delectationem persentisceret, eiúsque spiritus circa totum illud diuinæ incarnationis mysterium in Deo salutari suo incredibiliter exultaret. Proinde quo tempore mulieres angoribus maximè obruuntur atque discruciantur, illa doloris omnis fuit immunis, vt sicut de Spiritu sancto volens gaudénsque concepit, sic etiam à communi maledicto & dolore parturientium aliena, noua cum exultatione nouã prolem ederet quemadmodũ [d] Hildephonsus & [e] Bernardus ostendunt.

Quomodo Gabriel probauerit virtute altissimi obumbrantem Virginem.

Genes. 31. super Cantica.

Christi corpus cum virtute obumbrans Virginem.

Quomodo falsa Melanchthonis circa Mariam confingantur.

[a] Esai. 26.

[b] In Enchirid. ad Laurent. Ferrum. 1. c. 8. & 9.

Mariam timore carnali fomitem concupiscẽtiæ.

[c] Eccles. 1.

Quomodo Maria sanctissima expers fuerit omnis doloris in Filij cõceptione.

Spiritus sanctus discipulis de Christo Domino, & Virgine Maria, Centuriatores.

Iam verò si de tempore conceptionis Christi agitur, nouam porrò litem nobis iniiciunt ac mouent contentiosi Centuriatores, quum in dubium vocant, & quod peius est, in ambiguo relinquendũ censent, an post colloquiũ Angeli Gabrielis, quod in Nazareth cum sacrosancta Virgine habitum fuit, admirãda illa Christi cõceptio statim sit subsecuta. Nos affirmatiuam partem tanto magis amplectendam dicimus, quantò magis huic partim veterum, quos mox producemus, sententiæ, partim Ecclesiæ sanctæ traditio, partim recepta piorum opinio suffragatur. Quid autem impediret, obsecro, quo minus clementissimus, idémque salutis nostræ sitientissimus Deus promissionem suam per Gabrielem internuncium factam re ipsa præstaret, quum paratissimũ Virginis animum experiretur, eiúsque fide & charitate perfecta imprimis delectaretur? Quid non obtineret, quid non efficeret cęlos & nubes penetrans humilitas Mariana, & summa illa Virginis cum diuina voluntate consensio, quam Angelus ad hoc tantum complendum mysterium vnicè desiderabat? Cur cælestis ille sponsus adamatę sponsæ desiderio incensus & æstuans, non ad suum lectissimũ thalamum properaret, in quo amica speciosa tam promptum, tam gratum & ornatum illi hospitium appararat? Aut si Anselmũ audire mauis: Quid, inquit, quòd venientis Dei oculos offenderet, in illa poterat residere, in qua tantarum virtutum insignia veniens inuenit redolere? Certè sola fide Abraham fertur Deo placuisse, & hoc quia Deo credidit, ad iustitiam illi reputatũ fuisse. Super humiles autem & quietos ac verba sua trementes Spiritum suum requiescere, & obedientiam se pro sacrificiis malle asserit Deus. Cùm igitur in his, quæ tantopere Deo placent, sancta Virgo Maria tam excellẽter illi placuit, vt nequaquã crederet quis, illam aliqua ratione excellentius placere potuisse,] vt reliqua prætermittamus.

[e] In serm. de verb. Apoc. Sign. mag.

De tempore conceptionis Christi, quid censeant Centuriatores.

Chr stum esse conceptum in Virginis vtero statim post colloquium Gabrielis, probabiliusq; videri debere.

De excellent. B. Vir. ca. 3.

Genes. 15. Esai. 66. 1. Reg. 15.

Sed Patrum sententias, ne quem fallant callidi Centuriatores, bona fide subiiciamus, à Gregorio Magno auspicaturi, licet illũ & antea citauerimus. Nunciãte angelo, inquit, & adueniẽte Spiritu. Mox Verbum in vtero, Mox intra vterum verbum caro, & manente incommutabili essentia, quæ ei est cum Patre & cum sancto Spiritu coæterna, assumpsit intra virginea viscera, vnde & impassibilis pati, & immortalis mori, & æternus ante secula tẽporalis posset esse in fine seculorum: vt per ineffabile Sacramẽtum cõceptu sancto & partu inuiolabili secundum veritatem vtriusque naturæ eadem Virgo & ancilla Domini esset & mater.] His Petrus Episcopus & Martyr suffragatur, cuius testimonio tunc Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, quum Angelus Virginem salutauit. Tum Nicephorus affirmat, præsente adhuc Angelo & cum eius voce Verbum Dei æternum intransibiliter descẽdisse, & conditionem, naturámque nostram inenarrabili & superante naturam modo subiisse. Verbum, inquam, massæ & fermento humano mixtũ atque temperatũ. Adhæc Euthymius Lucæ locum explanãs (quo dicitur Angelus à Virgine discessisse) claris verbis id factũ esse asserit, simul ac Maria iam per verbũ suum conceperat. Eadem Ruperti est sententia, Mariam vix absoluisse sermonem: Ecce ancilla Domini, quin è vestigio adfuerit Spiritus sanctus, & sese in virginis vterum infuderit, vt matrẽ illam faceret Emanuelis. Tum qui hos omnes authores vt antiquitate, sic etiam doctrina superat Augustinus, disertis verbis affirmat: Quando Angelus istam Virginem salutauit, tunc eam Spiritus sanctus fœcundauit, tunc illa

Patrum testimonia de incarnatione Christi facta statim post quã Angelus à Maria discessit, & illa consensum ministerio.

Lib. 18. moral. cap. 27.

Lib. de Deitate. & citatur in Conc. Ephesino.

Lib. 1. hist. Eccles. cap. 8. In 1. cap. Luc.

Lib. 1. de operib. Spiritus sancti.

Quomodo Centuriatores Christum in conceptione sanctum intelligant & doceant.

Christus dicitur sanctus, nõ solum quia peccati expers, sed etiã ob gratiam peculiarẽ & efficientiã nostræ sanctitatis.

Lucæ 1.

1. Pet. 1. Hebr. 7. Luc. 1.

1. Cor. 1. Genes. 12. 18 & 22. Dan. 9.

De Symbo. ad Catechumenos cap.5. Ser.2.in festo Annunciat. Domini.

fœmina virum sine viro concepit, tunc est repleta gratia, tunc Dominum susceptit, vt esset in ea, qui fecerat eam.] Ac iterum alibi: Noli morari Virgo nũcio festinanter respondere verbum, & suscipe filium: da fidem, & senti virtutem. Ecce, inquit, ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Nec mora, reuertitur nuncius, & virginalem thalamum ingreditur Christus. Efficitur subito prægnans beata Dei genitrix, & cuncta per secula prædicatur felix. Concepit Mox diuinitatem Verbi, virilis ignara consortij.]

Damasceni testimoniũ, de mirabili cõceptione Christi facta in Virgine matre.

A quibus haud discrepat Damascenus, quum de Verbi incarnatione disserens, in hunc modum scribit: Post consensum sanctæ Virginis Spiritus sanctus superuenit in eam, iuxta sermonem Domini, quem dixerat Angelus instruens eam, & virtutem diuinitatis Verbi susceptiuam præbuit, simul autem & generatiuam. Et tunc obumbrauit ei Dei altissimi in sua subsistens hypostasi sapientia & virtus, Filius Dei, Patri consubstantialis, velut diuinum semen, & construxit sibi ipse ex castis & purissimis sanguinibus carnem animatam anima rationali & intellectuali, primitias nostræ conspersionis, non cum semine, sed conditorio opere per Spiritũ sanctum.] Quæ posteriora verba nonnulli paulo aliter legunt, atque sic malunt interpretari: Copulauit sibi ipse ex sanctissimis & purissimis ipsius Virginis sanguinibus nostræ antiquæ conspersionis carnem animatam anima rationali & intellectuali, non seminans, sed per Spiritum sanctum creans.] Verum hac oratione, ne quid volens dissimulem, perperam se tuetur Erasmus, vt obiectam sibi lasciuiæ notam effugiat, quando fingit Deum Patrem procum, qui mittat Angelum Paranymphum, Mariam verò ceu adamatã puellam, quæ simul atque assensa est, perinde ac sponsam coniugis complexu compressam esse, in quam aliquid vice seminis masculini, vnde nouus fœtus in vtero eius oriretur, fuerit illapsum. Etsi enim Patres ita nonnunquam loquuntur, vt Gabrielem Dei faciant Paranymphum, tamen venerandum hoc mysterium multo religiosius tractãt sicut & Damascenus loco iam citato castas aures & mentes suis verbis nihil prorsus offendit. Contra verò Erasmus obscœne philosophatur, & sacri euãgelij maiestatem profanat, aut certè obscurat potius, quam illustrat, dum crasse ad carnalem coitum tot modis alludit, & de re sacrosancta, velut amatoria, sermonem omnem instituit. Quanto autem & castius & prudentius disserit Augustinus, aut sicut alij volunt, Fulgentius, Deum per Angelum ad Mariam protulisse verbum, & cunctis seculis vitam effudisse: Angelum sermonem eiecisse, & Virginem concepisse: coniunctionem verò sine sordibus factã esse, in qua & maritus esset sermo, & vxor auricula: hoc splendore Filium Dei concipi, hac munditia generari. Pari dexteritate hoc mysterium Rupertus Tuitiensis explicat, vt alios Patres omittam, ac de Maria in hunc modum disserit: Vbi benè credula mentem suam, & os suum aperuit, vt diceret: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuũ, mox iuxta dictum Angeli, Spiritus sanctus superueniens in eam, per apertas fidei ianuas sese infudit. Quo autem sese infudit? nimirum in sacrarium pudici pectoris, deinde in templum sacri & incorrupti vteri, in domum pectoris, vt prophetissam faceret: in vterum, vt matrem faceret.]

Erasmũ erratse nimis & obscœne loqui de Maria Christum cõcipiente.

In responf. ad animora. Lei in appendice ad Antapologiam Sutoris.

Augustinus & Rupertus quomodo Christũ à Maria conceptum esse verecunde loquantur.

Serm. 11. in natali Domini.

Lib. 1. de operib. Spiritus sancti, cap. 9.

A POSTREMO nec illud prætermittere possumus quod Centuriatores ad solam vel coniecturam, vel opinionem referunt peruetustam & receptam veteris Ecclesiæ traditionem de tempore ac die Dominicæ conceptionis vel incarnationis, quam hucusque tractamus, vereque sacrosanctam & incomparabilem fuisse nullus dubitat Orthodoxus. Quod autem illa in octauum Calendarum Aprilis, hoc est, in vigesimum quintum Martij diem incidat, complures & illustres Theologi, quibus ne matulã quidem porrigere digni sint Centuriatores, clarissime docuerunt. Inter hos Chrysostomus ferè primas tenet, qui rationem etiam reddit, cur hoc ipso die, qui fuit æquinoctialis, Angelus ad Mariam missus, & Christus conceptus, imò etiam in progressu ætatis mortem in cruce passus fuerit: vbi præterea Domini nostri & præcursoris eius conceptionem pulchrè B componit. In eodem argumento versatur [a] Augustinus, & inter cætera pronunciat: Cõceptus est Dominus æquinoctio verno, & natus est solstitio hyberno.] Ac alibi rursus: [b] Octauo Calendarũ Aprilis conceptus Christus creditur, natus autem octauo Calendarum Ianuarij.] Tum [c] Cyrillus Alexandrinus Christum Angelo nunciante in vtero Virginis Mariæ conceptum, & in cruce mortuum esse, eodem nimirum die, testatur. His [d] Beda subscribit, neque dissentit [e] Athanasius, etsi alij alium eius libri authorem faciunt, in quo sequentem quæstionem proponit: Quare vigesimo quinto die mensis Martij in vtero Virginis clausus habitare cœpit Christus, & Deus noster veniens in terram? Respondet è vestigio: Quia eodem die in mundi C principio Deus creauit Adam. Hinc est, quod in hoc ipso mense (Martio scilicet) omnes arbores & herbæ, animalia itidem ad proferendum fructum & ad proles procreandas commouentur, tanquam à Deo hoc tempore creata sint.] Præter hos omnes [f] Orosius & [g] Nicephorus indicant satis, se quidem de certo conceptionis & ortus Christi tempore, quod diximus, nihil dubitasse, quãdoquidem octauo Calend. Ianuarij, siue vigesimo quinto Decembris natalem diem Domini luculenter adscribunt. Id quod euidentius apparebit, si nonnulla, quæ huc maximè spectare videntur, à Christophoro Rossinacio accepta repetiuerimus. Sic ergo ille tradit: Maria Virgo sanctissima ineunte ætatis suæ anno decimoquinto sub brũmam quidem, seu sub hybernum solstitium, nimirũ octauo Calendas Ianuarij Christum peperit nostrum Dominum, quem D nouem ante menses eadem Virgo integra & illibata conceperat quidem ex Spiritu sancto, tum annos nata quatuordecim, octauo Calendarum Aprilis. Porrò quum conceptus est Christus, agebatur tunc Olympiadis centesimæ octuagesimę quartæ tertius annus medius. Natalis verò eiusdem Christi dies confertur in finem propemodum quadragesimi secundi anni Augusti imperij.] His demum accedit vetus, constans & probata Ecclesiæ Catholicæ consuetudo, quæ tot seculis venerandum hoc concepti simul & nati Christi mysterium præscriptis anni tẽporibus, certisque diebus mensium Martij & Decembris publicè celebrat, ac solenni ritu vbique gentium iubet ab omnibus concorditer celebrari, tacite quidem insinuans, vt diei Dominici, sic harũ etiam feriarum institutionem ad traditionem Apostolicam pertinere. Vnde factum & illud esse putãt, multorum

Christum 25. Martij in Virginis vtero cõceptum.

In Serm. de Ioanne Baptista, sub in vt. Eua. Gal. Lac.

a Serm. 1. de nat. Domini. & lib. 4. de Trin. c. 5.

b In lib. cont. Iud. Pagan.

c Aduersus Arianos cap. 5.

d In epist. ad Synod. Cenobiarum.

e Lib. de verb. Dei. & Lib. de verbis quæst. & ex Scriptura hoc dissentibus lib. 4. c. 1.

Cur Christus vigesimo quinto die Martij sit mulierem ingressus atque conceptus.

f Lib. 7. hist. cap. 7.

g Lib. 1. c. 12.

Quin ab hoc die Christi Saluatoris natiuitatem fuisse.

Beda de nat. verb. ep. 47.

In Serm. 1. c. 2. & 3. lib. 4.

Nouas opinio Matthei Beroaldi de die Christi nati atque concepti.

Qui impudẽter Beroaldus & opponat omnibus cum Ecclesia sententiis, de tempore Christi nati & concepti.

In nouo opere de canonisatione Scripturæ & historiarũ hoc dissentibus lib. 4. c. 1.

multorum vt sic more receptum, annum nouum à vigesimo quinto die mensis Martij recensere, nimirùm quòd ab ipsa Christi conceptione seu incarnatione tempus gratiæ siue salutis, vt vocant, cum Dionysio Romano supputent. Id quod in multis Bullis, vt dicunt, Apostolicis videre licet. quanquã à Domini natiuitate, quæ semper in Decembrem incidit, annum inchoare nunc sit vsitatiùs.

NOS verò isthæc non solùm ob Centuriatores longius persequimur, verùm etiam quod recẽs prodierit liber, in quo Matthæus Beroaldus de Christi concepti natique tempore nouas & æquè absurdas, aut certè quidem hactenus à nullo Doctore claro receptas, ac fortasse nec auditas, vel cognitas inuehit opiniones, easque orbi Christiano persuadere conatur. Docet enim Christum mense Septembri, ipso æquinoctij autumnalis tempore natum & baptizatum esse, adeóque Christi natalem cum eo die, B quo magis est reuelatus, confundit, sed totius anni principium ad eundem Septembris diem refert. Vultque mirabilis & insolens hic supputator temperum, Christum in Decembri, ad decimum quintum eius mensis diem, in virgine matre conceptum existimari, quoniam nouem mensibus vterum illa gestauit, & in Septembri tandem, vt ipse somniat, genuit nobis Redemptorem. Neque hoc inaudito figmento contentus, venerandos Patres maioresque nostros pudendæ ignorantiæ & vanitatis palã arguit, quòd dies festos supradictos, de Christo nimirùm concepto & nato, aliosque itidem malè cõstituerint & numerarint, imo tempora omnia conturbarint. Quanta verò isthæc hominis vanitas, arrogantia impudentiaque, rem tot seculis compertam in dubium reuocare, vt solus ipse post hominum memoriam in grauissimo negotio sapere, & cornicum, vt aiunt, oculos configere videatur? Vbi plus apud illum valent Ægyptiaci, quàm dictæ & aliorum grauissimorum Patrum sententiæ, veterumque Synodorum decreta, & quęuis, tum Orientalis, tum Occidentalis Ecclesiæ tanto maiorum nostrorum consensu corroboratæ consuetudines, & retentæ semper piorum obseruationes. Atque interim vt suam stultitiam magis magisque prodat, pergit ille & Synodos ob leges de festis huiusmodi celebrandis latas conuellere, & veteres audet accusare, qui tam fœdo laborarint errore, vt quo die, aut quo tempore mundi Lumen Iesus Christus Dominus noster conceptus atque natus sit, tamdiu ignorauerint.

Quid hoc loco sentiẽdum Galatis.

SCIMVS quidẽ paucos veterum, sicut & Ægyptios ac Armenios, aliquãdo natalem Domini cum Epiphania confudisse, quasi Christus vno eodemque die natus fuerit & Magis manifestatus. Nihil autem hoc prohibet, quo minus Orthodoxi in recepta probatáque persistant sententia, & communẽ Ecclesiæ tum Græcæ tum Latinæ traditionem, quæ tot seculis obtinuit, mordicus tueantur, vt Christi natalem xxv. Decembris, Epiphaniam verò sexto Ianuarij die solenniter celebrẽt, omnibusque Christianis celebrandum esse persuasum habeant. Nam & sancta sedes Apostolica, vt sic fiat, legem certam præscripsit Armenis, & Patrum testimonia luculenta suffragantur, quæ longum sit repetere, & Catholicis protestantes hic non aduersantur, sed consonant, quemadmodum Georgius Maior VVittenbergæ Doctor & Ecclesiastes ostendit. Is enim scri-

Ex constit. pon. 4. in Bul. Florẽt. super. hac re circa Bul. in Ascension. Dom.

A bit, inter omnia miracula maximum, omniumque cum lætitia & laude perpetua celebrandum opus, vigesimo quinto Martij die circa vesperum contigisse, vt Filius Dei λόγος humanam naturam assumeret, diuináque & humana natura in vnam Christi personam vnirentur, anno videlicet post mundum conditum 3963. Maria tunc annum ferè decimum quintum agente. Probat igitur veteris Ecclesiæ institurum, quæ hoc die publicè canit: Hæc est dies quã fecit Dominus: hodie Dominus afflictionem populi sui respexit, & redemptionem misit. Hodie mortem, quam fœmina intulit, fœmina fugauit. Hodie Deus homo factus, id quod fuit, permansit, & quod non fuit assumpsit. Ergo ex ordinium nostræ redemptionis deuotè recolamus, & exultemus dicentes: Gloria tibi Domine. Neque solum Christus tunc primùm homo factus, sed etiam eodem mensis Martij die post annos triginta tres, ob B peccata nostra passus & mortuus esse, ab eodẽ Maiore, sicut & à veteribus Theologis liquidò confirmatur. Verum id quoque contemnit Beroaldus, lõgè alia & passionis & resurrectionis Domini tempora definiens, adeoque superbus, vt veræ Paschæ obseruationem nobis propè obliteratam, & quæ nunc recepta est, velut Iudaicam magis quàm Christianam, Orthodoxis omnibus audeat exprobrare. Nos verò hoc vnum pro veneranda vetustate, quod iam olim Apostolorum æqualis ferè Tertullianus scriptum reliquit, aduersario petulantissimo respõdemus: Passio Christi perfecta est sub Tiberio Cæsare, Coss. Rebellio Gemino, & Rufio Gemino, C mense Martio, temporibus Paschæ, die octauo Calendarum Aprilium, die prima azimorum, quo agnum vt occiderent ad vesperam, à Moyse fuerat præceptum.] Atque vtinam solus Beroaldus tantoperè ineptiret: huic certè dissimilis non fuit, qui superioribus annis, cum forrasse Francofurti ad Mœnum habitaret, natalis Christi festum diem agere, nimirum veteris Ecclesiæ odio adductus, præfractè recusauit, sicut Erasmus Albertus exponit. Eodem spiritu Iacobus Schenck agitatus, quum Lutheri doctrinam Berlini profiteretur, iuxta solẽnem Ecclesiæ morem de Resurrectione Christi die sancto Paschatis noluit concionari, sed de passione Domini, quicquid monerent alij, differendum sibi putauit. Tanta in istis libido est contradicendi, omnemque obedientiam maioribus debitam defugiẽdi, sed & nouos errores ac ritus introducendi, vt ne in obscuro sit vsus fructusque nouę doctrinæ, quæ ad distrahendos fidelium animos, & ad seditiones in populo excitandas, quo tempore Christi beneficia sunt nobis maximè commemoranda, mirificè confert. Vnus homuncio Beroaldus (quis non miretur?) totius Ecclesiæ authoritatem, cõsensionem, traditionem & consuetudinem non maioris facit, quàm sicut ipse vocat, vulgo receptam stulta quorundam præsumptione sententiam, nihil interim solidi adferens, quo suas nouas & monstrosas opiniones vel leuiter eruditis meritò comprobet. Reuiuiscit in his planè spiritus, ne dicam furor Manichæorum, quibus Augustinus exprobrat, quod Paschati & passioni Christi solenniter consecratos dies reiiciant & aspernentur. Quare sicut olim, ita nunc etiam filij Belial, si non verbis, at certè quidem factis loquuntur: Quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra, quemadmodũ de hoc pessimo im-

Testimonium Georgij Maioris de vero tẽpore concepti onis Christi.

Ecclesiæ cãtici de festo & tẽpore concepti onis Christi.

Tempus Paschalis obseruationis hactenus ignotum est Ecclesiæ iuxta Beroaldum.

Lib. aduers. Iudæos.

Quo tempore passio Christi facta sit secũdum Tertullianum.

Exempla duorum Hæretic orum, qui Christi festum Natalitium & diem Paschatis celebrare contẽpserunt.

Libr. contra Carolstad. & Sacrament.

Quãta sit Nouatorũ temeritas & audacia in religione.

Libr. contra Epist. Manichæi ca. 8. Et lib. 19. contra Faustũ. c. 22.

Psal. 73.

piorum genere Psalmographus canit. Nos vero nimium profecto dormimus, ac velut in summa tempestate supini stertimus, si nequissimi Satanę consilia non obseruamus ac fugimus, qui vt aduentanti Christo, & irrumpenti passim Atheismo viam muniat, sicut Mariæ & Sanctorum ferias bona ex parte apud Nouatores sustulit, ita nunc reliquas etiam planéque solennes quæ Christo Domino dicatæ sunt, furiosè passim labefactare & prorsus abrogare contendit. Huc ille sua & Sectariorum expandit retia, quibus plerique paruuli, vt Scriptura vocat, facilè capiantur, si à semitis antiquis, quas nobis Propheta commendat, vel modicè digrediantur. Nos verò vti germanos Catholicos decet, reipsa probemus, quod non omni vento instar paleæ circumferamur, sed velut electum frumentum in area Dominica persistamus, ac illi fidei, quæ sanctis, id est, prioribus Christianis est tradita, sicut Iudas Apostolus monet, superędificemus. Faciunt interim aduersarij, quemadmodum Galli gallinacei, qui postquàm ab aduersariis superati ac profligati sunt, in suo sterquilinio glocitant, ac tantum non pro victoribus sese gerere solent.

Quò spectet Satan, ferias maximè solēnes impugnans.

Ephes. 4. Prouerb. 8. Hierem. 6. Ephes. 4. Matth. 3.

Iud. 1. Qui hodie segerāt pro gallis gallinaceis.

HABEMVS igitur (nam hîc tandem riuuli claudendi sunt) quæ ad Virginem nostram non solum ab Angelo salutatam, verum etiam in Dei matrem cooptatam & assumptam pertinent, quantum de his quidem grauissimis rebus cōtra Ecclesię hostes disserere nostræ licuit tenuitati. Miranda fœcunditatis prerogatiua, quod talis talem taliter genuit. Talis, inquam, Virgo ante partum & Virgo post partum. Talem, dico, sanctum nempè Sanctorum, vnicum matris Virginis Filium, vnigenitum Dei Patris, Deum & Dominum maiestatis. Taliter demùm, vt Angelo annunciāte, Spiritu sancto operante, & virtute Altissimi obumbrante, vt Innocentij verbis vtamur. Iesu Christo Opt. Max. Redemptori, & Mariæ incomparabili Virgini matri in cælo terraque tum gratia, tum gloria.

Epilogus huius libri.

FINIS LIBRI TERTII.

IN LIBRVM

IN LIBRVM QVARTVM DE MARIA VIRGINE, ET SACROSANCTA DEI GENITRICE,

PRÆFATIO.

SVMMA libri quarti, quem nunc Christo duce aggredimur, nobis in eo consumetur, vt sacri Euangelij loca, in quibus Mariæ Deiparæ causa describitur, à Nouatorum corruptelis atque calumniis vtcunque vindicetur. Quod enim de Christo Domino prædictum est fore, vt is quantumuis per se probatus, electus & preciosus lapis, plerisque in lapidem offensionis ac petram scandali conuertatur, idipsum de nostra quoque Virgine, quamlibet sancta & immaculata, non perperam accipi potest. Nam & nobilis ille Bernardi discipulus Guarricus admonet, petræ nomen in Mariam rectè competere, vt quæ in amore integritatis proposito firma, affectu solida, sensu quoque ipso aduersus illecebram peccati tota insensibilis fuerit atque lapidea. Quam Petram Esaias, adeoque vetus Synagoga desiderans dixit: emitte Agnum Domine dominatorem terræ de Petra deserti. Hoc est, Abscinde petram de petra: sanctum & inuiolabilem sancta & inuiolata proferat virginitas, & eiusdem Guarrici verbis vtamur. Notat prætereà Timotheus presbyter Hierosolymitanus, non modo Christum, sed Mariam quoque signum, cui contradicitur, ob infestos nimirùm vtrique personæ frequentes aduersarios, verè nuncupari. Ac de Christo quidem Domino dubium non est, quin eius verba & gesta, quæ in euangelio scripta legimus, capharnaitas & Iudæos primùm, ac deinde ethnicos & Hereticos sæpè multumque offenderint, vt haud temerè Simeon iustus, quùm Mariæ filium in templo suauiter complecteretur, in ruinam & signum contradictionis illum esse positum asseruerit, quemadmodum hactenus omnes ætates ecclesiæ plus satis experiuntur, ac res ipsa toto orbe testatur. An verò tantundem Marię matri non accidit, contra quam velut alteram, vt diximus, Petram tot coniurati hostes incurrunt, quot pro sua libidine sacra euangelij testimonia de illa conscripta iam olim sceleratè deprauarunt, ac etiamnum deprauare contendunt? cuiusmodi Mariomastiges morem aranearum mihi referre videntur, quæ in hortum amœnissimum, herbisque salutaribus refertissimum subinde arreptūtes, non fructum inde colligunt, & in aluearia recondunt, id quod industriæ apes facere solēt, sed pro sua indole praua venenum è floribus exugunt, nouáque sibi arma comparant, quibus infirmiora deinde configant & perdant animalcula. Ita enim qui Deiparæ causam sibi oppugnandam sumpserunt, è Spirituali diuinę Scripturę Paradiso, in quo serpens etiam vnà cum semine suo versatur, preterquàm quòd bonam frugem non reportant, sacra etiam verba peruersè decerpunt: quibus ad Marianę virtutis ac dignitatis iniuriam, apud imperitos saltem ac simplices, abuti posse videantur. Nam qui totius pudoris & christianæ reuerentiæ metas semel transgressi sunt, si antehac vnquam, eo temeritatis nunc maximè prolabuntur, vt in diuinas literas irrumpentes, & rebus & personis euangelicis quantumuis illustribus, vim manifestam inferant, ac virgam sibi censoriam in sacra ferè omnia prefracti audeant vsurpare. Idque tantò impudētius factitant, quod (sicut sepè questi sumus) grauissim φιλαυτίας morbo occupati, cęteros omnes in verbo Dei cœcutire & hallucinari, seque solos ferè sapere, ac rectè probare spiritus, vanissimè arbitrentur.

Christus lapis preciosus simul & petra scandali.

Maria petra dici rectè potest, & ab Esaia sic dicitur.

Maria quoque signū est contradictionis.

Mariomastiges morē Aranearum sequuntur.

Pleroſque in ſacras literas impudenter hodie irrumpere, ſibique præſidere in illis intelligendis.

Cæterùm hic liber non obscurè monstrabit, quàm infeliciter cum istis agatur, qui vt euangelica loca corrumpant, duros se & iniquos matri Mariæ censores, aut momos potiùs præstare consueuerunt, dum suę in verbo Dei interpretando libidini magis indulgere, quàm illustrandę

Contra quos hoc libro quarto maximè disputetur.

Ezech. 4.

Isai. 8. Luc. 2. 1. Petri 2. Rom. 9.

In Ecclesia Mariæ Virginis.

In sem. 2. de annuntiatione Mariæ.

Isai. 16.

In test. de Prophetis Simeon.

Luc. 2.

veritati dare operam pergunt. Etenim si aduertat animum Lector, mira & communis istorum licentia, ne dicam insania est, Mariæ dictis & factis conuellendis atque deprauandis incumbere, velut hoc vnum studiosè caueant, ne de tali tantáque Virgine nos adeò reuerenter ac sublimiter, quemadmodùm ab optimis & prudentissimis nostris maioribus didicimus, sentiamus, loquamur ac pronunciemus. Quo minus mirari conuenit, Sanctos alios, quantumuis ecclesiæ calculo cohonestatos, à nouis etiam sectariis virulenter appeti, maledicéque proscindi, quando ne illi quidem parcitur Virgini, quæ citra controuersiam vna omnium electorum post Christum sanctissima probatissimáque semper est habita, & vbi de vitiis agitur, omni maior est exceptione. Adeò nunc vigilat ac furit Apocalyptica bestia, vt partim per se, partim per suos satellites omnem blasphemandi artem & operam adhibeat, & Deo Deique tabernaculo, Sanctisque omnibus immane bellum intentet: præcipuè verò, vt mulierem illam Sole amictam vna cum suo Filio in solitudinem fugere compellat. Hoc autem vnum Lectorem oramus, vt ne molestè ferat, quod in quibusdam Euangelij locis & historiis excutiendis, vbi sese offert occasio, fortè quibusdam nos longius hærere, ac tardius progredi videamur. Huc enim impellit partim propositi argumenti maiestas, dignitas ac venustas, partim insignis Aduersariorum petulantia, que longiorem confutationem desiderauit, ac denique multorum imbecilliorum, qui fortassis hæc potissimum legent, simplicitas & imperitia, sic nostrum excitauit & prouexit calamum, vt maiorem in explicando lucem & vbertatem adferre coegerit. Faxit æterna Bonitas, summaque Sapientia, quæ habitat in excelsis, vt hic quoque liber, qui ad verbi Dei corruptelas detegendas maximè pertinet, veritatem Catholicam ritè defendat, Virginisque nostræ causam oppugnatam legitimè vendicet, at simul honestæ Lectoris expectationi vtcunque satisfaciat in Christo Iesu Domino nostro.

Nõ modò Mariæ, sed & Sãctis aliis maledicos obtrectatores aduersari hoc tempore.

Apocalyptica bestia per se & suos ministros in Dei tabernaculũ & Sãctos euomit blasphemias.

Apocalyp.

Apocalyp.

Cur nonnulla in hoc libro lõgiorem habeant tractationem.

SEQVENTIVM

SEQVENTIVM IN HOC LIBRO QVARTO
Capitum cum suis argumentis, Index.

i. Mariam iniquè prorsus, vt in fide imbecillẽ, infirmam ac infidelem à Nouatoribus reprehendi, eamque sine omni vitio, imo cum sapientiæ laude Angelo respondisse: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco.

ii. De Mariæ fide sublimi atque perfecta, contra Lutherum, quodque Christum Deum circa suum puerperium plenè cognouerit, quantumuis Erasmus tergiuersetur.

iii. De historia Deiparæ cognatam Elizabeth visitantis, quæ multis modis illic commendetur, nobisque prædicanda & imitanda proponatur.

iiii. De variis Nouatorum corruptelis, quibus eadem Lucæ historia & Mariæ causa hoc seculo miserè deprauatur.

v. De præstanti multisque modis commendabili Mariæ Cantico, quod vulgo Magnificat dicunt, ac in eo personam Cantatricis mirabiliter elucere.

vi. Variæ & graues corruptelæ à nouis doctoribus aduersus Mariæ Canticum hoc seculo inuectæ indicantur atque profligantur.

vii. De Mariæ dicto: Respexit humilitatem ancillæ suæ, in quo multùm Deiparę detrahunt Nouatores, ne illi laudem veræ & perfectæ humilitatis concedere videantur.

viii. De vera virtute humilitatis, quæ matrem Domini maiorem in modum commendet ac illustret, quid præterea Virgo ex ædibus Zachariæ digressa, ad suum vsque partum egerit.

ix. Quomodò Maria cum Ioseph in Bethlehem profecta, & omnium ædibus exclusa, multisque ærumnis exposita, Christum genuerit salua virginitate: qualem præterea se nato Filio exhibuerit, quantamque cum eo paupertatem fuerit perpessa.

x. Defensio Catholicæ consuetudinis in Christi feriis natalitiis solenniter celebrandis, quas hodie abrogant Caluiniani, quasque alij Sectarij adscribunt Catholicorum hypocrisi. Item refutatio eorum, qui Mariam in partu mansisse Virginem negant, quique de Christi & Mariæ in Bethlehem paupertate perperam sentiunt.

xi. Quomodo Maria puerperij sui tempus exegerit, ac de illius purificatione, quando suum primogenitum obtulit in templo Hierosolymitano. Quid præterea circa personas alias in hac Euangelica historia sit considerandum.

xii. A veteribus nouisque Sectariis varias inuehi corruptelas, quibus historia Euangelica de purificatione Virginis deprauetur. Ac præterea de veteri solennique more in Ecclesia cereos deferendi, quum purificatæ Virginis memoria in templis Catholicis publicè celebratur. Præterea in præsente historia non pauca reperiri, quæ ad Mariæ commendationem spectent.

xiii. Affectus humanos, ac præsertim gaudij, in Maria Domini matre laudabiles extitisse, eosque variis modis ex Euangelio demonstrari.

xiiii. Nimium acerbos & procaces esse Nouatores, qui matrem Domini ob amissum triduo Filium supra modum doluisse, ac improbis affectibus succubuisse contendunt.

xv. Deiparæ falsò imputari, quod puerum Iesum duodennem amittens peccarit per negligentiam, quodque idcirco cum Eua conferri mereatur.

xvi. De Mariẹ & Euæ iusta collatione, sicut veteres illam tradiderunt.

xvii. Vanam & falsam esse sententiam Nouatorum, qui Mariæ tribuunt expostulationis, & commoti animi vitium, quando suum Filium duodennem in templo compellauit.

xviii. Mariæ dignitatem ac perfectionem in dubium temerè idcirco vocari, quod Christus in templo illam duriùs alloqui videatur, dicens: An nesciebatis, quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse? Item de illis Lucæ verbis: Maria conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.

xix. Mariam indignè culpari, velut turpi & reprehensibili ignorantia laborarit, etsi non omnia quidem nouerit ac intellexerit, & præsertim quod illi Christus in templo Hierosolymitano respondit.

xx. Aduersus nouos calumniatores Maria defenditur, vt quæ in nuptiis per muliebrem & ambitiosum affectum nihil peccauerit, nec filij sui reprehensionem vel obiurgationem promeruerit, multis alioquin nominibus ob eandem historiam commendanda.

xxi. Mariam ambitionis & importunitatis, præsertim à Brentio, immerito accusari, eò quod alios Cognatos secum adducens, ad Christum docẽtem accedere, eumque compellare vellet.

xxii. De sensu verborum Christi: Quæ est mater mea? neque idcircò Mariam à Filio negligi, pude-

fieri, reiici vel abnegari, vt Nouatores audent comminisci.

xxiii. De triplici genere cognatorum Christi, quos omnes Maria excelluit, carne simul & Spiritu perfecta Domini mater.

xxiiii. Quas ob causas Christus in Euangelio Mariam parcè laudet, ac duris etiam verbis alloqui videatur: & hoc exemplo multa hominum genera de rebus grauibus admoneri.

xxv. Defensio mulieris Euangelicæ, quæ Mariam coram Christo & turbis palàm celebrans dixit: Beatus venter, qui te portauit. Ac de eodem loco aduersus Nouatores, sed præcipuè Caluinum, disputatio: cum annexa illorum cõfutatione, qui euangelica dicta de verbo Dei custodiendo, & de Patris voluntate facienda corrumpunt.

xxvi. Eiusdem mulieris aduersus Lutherum aliosque Sectarios propugnatio, & rursus de verbis illis: Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud, admonitio. Item in matre Domini, plus quàm ministerium nudum esse spectandum. Ac demùm multa in Deipara nobis etiam hodie celebranda & beatificanda reperiri.

xxvii. De gladio Mariæ Virgini prædicto à Simeone, ac de variis acerbisque doloribus, qui Virgineam eius animam pertransierunt: nullam verò infidelitatem, aut in fide dubitationem in hisce doloribus illi adhæsisse. Tùm de variis causis, quæ dolores & angores Mariæ maximos crearunt ob Filium.

xxviii. Expenduntur verba Ioannis: Stabat iuxta crucem Iesu mater eius, & quomodo veteres illa intellexerint: hinc Mariam ob singularem erga Filium compassionis affectum meritò commendari, & Martyribus non esse inferiorem, multumque promeruisse.

xxix. Quo iudicio legendi sint Patres, sicubi Mariæ Virgini parùm esse propitij, vel dignitatem imminuere videantur: quid præterea veterum testimoniis quæ obiiciuntur, à Catholico respondendum sit.

IN DEIPARAE VIRGINIS SOLE CIRCVMDATAE ICONEM.

PHILIP. MENZELIVS FACIEBAT.

AGNOSCO rutilam bisseno sidere frontem:
Et pedibus pressæ variantia cornua Lunæ:
Agnosco (nec fas oculis subsistere contrà)
Vndantes radios, Solisque corusca sereni
Spicula, diuinam circum vibrata parentem.
O rerum decus, ô minor vno Numine tantùm,
Mater virgo, tui quis non gestamen amictus,
Insolitum stupeatque? & veste hac nôrit ab ipsa,
Te, laudesque tuas? At enim (si ritè reuoluo
Singula) quid mirum, rosea te luce comantem
Sic toto iactare faces de corpore miras,
Cui lux illustrans lucem admirabilis omnem.
Sol melior, Sol viuus inest: & pectore casto
Tralucet, vastumque rigat splendoribus orbem?
Ipsa tibi calcata pedes, variabile sidus,
Luna subit. Longè nimirùm te iacet infrà,
Quod fluxum est. Patiturque vices mutabilis æui
Incertas, ac lucis inops huc errat, & illuc.
Vsque adeò rerum te conditor ille Supremus
Secretam macula, & primæuæ labe parentis,
(Necdum mundus erat) legitque, almoque fauore
Accumulans, sibimet numero perfecit ab omni.
Idem etiam cæli prælatam gentibus vnam
Omnibus, & tota Diuum extulit altius aula:
Flammantesque supra Cherubos, Seraphosque locauit.
Quid, quæ sidereum stellæ ter quattuor ornant,
Innectuntque caput, plexa de luce corona?
Hæcné sacros signant bissex mysteria vates?
Vates fatidicos, de te ventura locutos,
Inprimisque tuo, dulci super omnia nato.
Nanque ea Mosaicæ clarissima sidera legis
Huc paribus radiis, & aperto lumine vergunt.
Sic equidem reor, atque piis fas credere duco.
Eià age de facibus vel mille flagrantibus vnam
Coniice, Diua, mihi, & gelido sub pectore versans,
Degeneres curas, tardumque exure veternum,
Qui me multus habet, nimiumque soporat: humique
Lapsantem, & vanas prænsantem hinc indè tenebras
Erige Luce sacra, tibi quam Sol aureus vltrò
Ille tuus pleno torrente hos fundit in vsus,
Omnia maternis solitus concedere votis.

LIBRI QVARTI EVANGELICA LOCA AD MARIAM VIRGINEM PERTINENTIA VINDICANTIS.

CAPVT PRIMVM.

Mariam iniquè prorsus, vt in fide imbecillem, infirmam ac infidelem à Nouatoribus reprehendi, eámque sine omni vitio, imò cum sapientiæ laude Angelo respondisse: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?

SINGVLARIS Mariæ prudétia cum ex variis Euãgelij locis, tum ex illo sacro, nec satis vnquam laudato colloquio, quod in Nazareth cum Angelo Gabriele habuit, haud difficulter potest animaduerti. Vbique grauitatis & sapiétiæ plena est eius oratio: nihil absque magna ratione proponit & quærit: sed & animi sui sensa paucis explicat, tunc solum liberior & copiosior in loquédo, quum laudes diuino numini sunt decantandæ. Quis verò neget, veram loquendi tacendíque artẽ, vt per se pulcherrimam, sic in fœminis maximè desiderandam, tali personæ potissimum congruisse, imò & decus illi maximum addidisse? Cæterum vt intra dicti vel colloquij, vel dialogi septa consistamus, Gabriel Angelus non modò Virginem apprimè laudarat, sed & aduentus sui, susceptæque legationis causam exposuerat, Dei nempè consilium ac decretum esse, vt ipsa filium haberet magnum Emanuelem. Vbi Maria laudatorio illo sermone primum turbata, non delectata fuit, ac deinde modestissimè percunctari cœpit: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? De quibus verbis iam antè disseruimus, vt sanctæ perpetuæque virginitatis laudem & gloriam cum religiosa vouendi ratione coniunctam, & inprimis Mariæ debitam asseremus, vtque consonas veterum sententias, qui Virginem illam ex voto faciunt, aduersus Nouatorum garritus & sibilos defenderemus. Nunc illud excutiendum est, recténe philosophentur, qui ad optimæ Virginis insectationem eadem rapiunt verba, & nescio quam Marianæ fidei imbecillitatẽ inde colligunt, vulgóque contemplandam in suis libris exhibent.

Tam enim petulans est Sarcerius, vt præsentem Mariæ sermonem hoc scholio, imò conuitio excipiat, *Verba*, inquit, *ipsissimæ rationis, quæ nihil percipit eorum quæ sunt Dei*. Adscribit deinde Apostoli sententiam: Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus. O virum spiritualem Sarcerium, qui tàm bellè de Maria, vt animali homine, audet pronunciare. Sed gratis & acutus censor hæc etiam adiicit: *Proponit locus nobis exemplum infirmitatis, dubitationis & ignorantiæ in Maria, quæ verbo & operibus Dei ab Angelo reuelatis, ex rationis & humanæ sapientiæ argumentis se opponit.* Tum idem Lucæ tractans Euangelium, vt Mariam vexare pergat, exemplum infirmitatis, infidelitatis, subdubitationis & ignorantiæ in Virgine hoc loco monstrari asserit, quæ iudicio rationis perculsa, verbis Angeli non crediderit. Addit & illud, quod magis est horrendum audire: *Maria typum gerit omnium hominum, qui natura se opponunt verbo, rationis & humanæ sapientiæ argumentis.* In feriis Annunciationis Mariæ. Concione I.

Quod porro respondet Angelus, eo detorquet hic Euangelicus scilicet interpres, vt dicat reuocari Mariam à rationis argumentis, ab infirmitate, infidelitate, subdubitatione & ignorantia ad fidem, vt credat verbo. Accedit porro Leonardus Culmannus, & eodem ferè penicillo, quo vsus est Sarcerius Mattrem Domini audet depingere, quãdo ad Deiparam infamandam pro concione his putidis vocibus destomachatur: *Maria* (hæc Angeli verba) *indicio rationis & sensu assequi non potest: Quomodo Filium possum concipere & parere, siquidem virum non agnoui? Est infirma & infidelis: non enim credit verbis Angeli, subdubitat, eáque plane ignorat perculsa iudicio rationis. Est exemplum eorum hominum, qui natura se opponunt verbo, argumentis rationis & humanæ sapientiæ. Sic & Ioãnes Baptista opposuit se Christo.* Tam pulchrẽ Culmanno cum Spangenbergio suæ impietatis socio conuenit, dum ambo de Mariæ fide sic garriunt, vt ex eadem (quod aiunt) fidelia eundem dealbare, imò vero denigrare parietẽ velle videantur. Bone Deus, quàm infeliciter cum populo ab hisce doctoribus instituto agitur, quorum exemplo etiam leuissimi homines discunt & assuescunt de Maria Domini matre, & Ioanne Baptista Christi præcursore, id est de sanctissimis & omniũ celeberrimis in sacra Scriptura personis, tam indignè sentire, tam futiliter loqui, tam improbe pronunciare, vt existimem sanè, quod & res ipsa testatur, immanissimos Turcas non impune laturos esse, si quisquam in Iesu Nazareni matrem adeò procaciter debaccharetur. Horũ verò Pseudoeuangelicorum insaniam, ne furorem dicam, paulo post fusius coarguemus.

Culmanni sentẽtia de dicto Mariæ sermone.

Miserãdus populus, quẽ hodiè Sectarii docent, Sanctis præcipuis maledicere vel obtrectare.

Turcas Pseudoeuangelicis in iudicanda Maria modestiores & æquiores esse.

Sunt quos libido incessit, alia quadam via: nec tamen dissimili fraude, hæc ipsa Virginis nostræ verba deprauandi. Nam Georgius Maior iudicat, Mariam humanæ rationis cogitationes ac disputationes adhibuisse, neque soli verbo Dei, quod annunciari audiuerat, innixam fuisse, nec ei firmissime sine vlla disputatione vel hesitatione credidisse. Eadem est Georgij Æmilij sententia, qui Virgini matri nihilo se præbet æquiorem. Quid enim doceret, quid crederent discipuli aliud, quàm quod à suo dilecto Magistro, siue vt ipsi vocãt, Reuerẽdo patre

Quomodo Georgius Maior & Georgius Æmilius eundem Euangelij locum exponant.

Luthero traditũ acceperunt? cum præsertim in eius verba quodammodo iurasse videatur. Cæterũ vt is Mariam omninò vulgarem fœminam faciat, & sicut affectibus, sic etiam fide imbecillem ostendat, inter cætera quidem hoc modo concionatur: *An putatis Mariam nullam impressionem in corde suo sensisse? nequ.aquam. Ipsa profecto in se incredulitatis sensum quendam & insultum habuit: alioquin non interrogasset ac dixisset: Quomodo erit istud? quandoquidem virũ non agnosco. Quare & Angelus cum ea blandule agit, peramice loquitur, & eam fulcit.* En tibi, quam petulanter in Mariam insurgit Lutherus, cum illi tenuem adeo & vacillantem fidem tribuit, cúmque fidei nescio quas tentationes & incredulitatis insultus, ac mentis tam malè constitutæ statum in Virgine matre speculatur, & ab omnibus docet considerari.

Lutherus Mariam eiusque fidem calumniatur.

In Postilla circa Euangelium in festo Annunciationis Virginis.

Quid ergo iam superest quæso, nisi vt censoribus quidem Luthero & eius sodalibus, innocentissimam Virginem improbæ & infelici Euæ, quæ de verbis diuinis ex suggestione Satanica dubitauit, vel conferamus, vel exæquemus? Errauit ergo sanctus & sapiens Angelus, qui Mariam paulo ante non suo tantum, sed & sanctissimæ Trinitatis legãtis nomine tam honorificè compellarat, tantíque faciendam esse significarat: vt dubium esse non possit, illam gratia plenam, & inter mulieres benedictã omnibus esse censenda. Quod si ex aduersariis vnũ liber audire, Franciscum Lambertum proferam, cuius testimonio Angelus Mariam salutans hoc dicere voluit, vt eam Deo summè gratam, suauissimã, dilectissimam, simulque ipsi Deo, Angelis & Sanctis eius maximè placentem ostẽderet. Quomodo autem gratia plena & abundans, vel Deo insigniter chara esse queat, quæ statim post, eodem in loco atque colloquio tam leuiter ab hac ipsa laude desciuit, & in fide tàm turpiter fluctuauit, quæque sub tali magistro Gabriele tàm indocilem ac rudẽ discipulam se præbuit? Cur iterum inter mulieres omnes benedicta, hoc est, iuxta Bullingerum in genere fœmineo vniuerso laudatissima, vel sicut Bucerus fatetur, donis Dei præ mulieribus aliis nobilitata prædicetur, quæ alioquin à Iudith, Elizabeth Anna & reliquis id genus matronis ob fidem laudatissimis, nec vllo modo vacillantibus longè superabatur? Demum quæ languidæ & vacillantis fidei pars quis omninò incredulitatis sensus vel insultus posset in illam cadere, cui Spiritus firmissimũ hoc testimonium præbet: Beata quæ credidisti, fide vtique non ficta, non dubia vel inani, sed sincera, sed constanti, sed inconcussa, perfecta & solida, fructuum optimorum feraci, quæ malum omni ex parte vincebat, & bonum omne per dilectionem incredibiliter operabatur? Ac sanè probabilis illorum est sententia, qui putant singularem Mariæ fidem, si vsquam alibi, tum hoc ipso loco potissimũ effulsisse, adeóque ipsi etiam Angelo admirationi fuisse, quum tam multa inaudita, naturæ vim hominúmque captum excedentia, & illis quidem tẽporibus incredibilia mysteria concurrerent, quæ tamen Virgo ob vnius personæ dictum fide firmissima complectereturc. Nunciabat enim Angelus Deum fieri mortalem hominem Deum de fœmina nascituum, Virginem sine viro concepturam, Deũ parituram, & Virginem simul permansuram, postremo pauperis matris filium, incomparabilem orbis fore Monarcham, Regémque sempiternum.

Luthernus cum suis Mariam Eua infelicioremfacit.

Ex Euangelio redarguitur aduersarios hic Mariæ fidem impugnantes aut obscurantes.

In cap. 1 Luce.

In 1. ca. Luc.

Nouatores quidam Mariam laudant atque defendunt contra superiorum inuectiones.

Mariæ fides firmum habet testimonium Spiritus sancti.

Luc. X

Mariæ fidem præsens locus Lucæ cõmendat, non extenuat.

Hæc nos quidem inde ab incunabilis & discimus & audimus, multísque modis ac ætatibus, vt longè certissima verissimáque comprobata tenemus: sed quæ diligenter animaduersa, vel ab aliis explicata, fouum sæpè stuporem nobis ingenerare & excitare consueuerunt. Eóque ratior & commendabilior Mariæ fides extitit, quæ cum primum ab Angelo isthæc exposita percepisset, ac simul sanctissimæ Trinitatis mysterium proponi audiuisset, nihil aut dubitat, aut scisciratur, sed è vestigio se totã sũmque intellectum Deo subiicit, nec aliter Gabrielem quam Deum ipsum loquentem reuerenter audit, plenáque fide comprehẽdit omnia, quæ supra modum ardua & ferè incomprehensibilia videbantur. Vnde Lutheri discipulus Ioannes Agricola, vt reliquos præteream, non perperam certe Mariæ fidem hoc ipso loco vel maximè nobis esse spectandam admonet. Sic enim scribit: *Colloquium Angeli cum Virgine præ aliis locis hunc habet insigniorem, quod potuerit verbis Angeli tanta, & tam sublimia nunciantis consentire Virgo, vt Angeli persuasione inducta, omnino conceperit eam fiduciam, vt se Matrem Domini (id quod alicubi in Virgine admiratus est Bernardus quoque) futuram crederet. Maius est omnino potuisse credere Virginem, vt fieret mater, quam quod mater facta est, spiritu prius, quam corpore facta mater.*

Quam crassus & crassitiem Mariæ fides non aspernatur, quam Gabrieli fidem tribuit.

Inc. 1. Luc.

Illustris Mariæ fides in ore Agricolæ prædicatur.

Nullum igitur sensum & insultum incredulitatis admisit nostra Eua, quæ, vt priori Euæ prorsus se dissimilem ostenderet, eius perfidiam atque inobedientiam cum perfecta fide & summa obedientia felicissime commutauit. Nec enim solum Deum in Gabriele loquentem audiuit, sed etiam audito Verbo libenter cõstantérque credidit, ac se totam, vt promptissimam Domini ancillam, summo mysterio in se perficiendo statim obtulit & accommodauit. Inanis ergo fœdáque Lutheri ac aliorum est garrulitas, qui tantam lucem, id est, certam & exploratam Mariæ fidem vel extinguere nobis, vel obfuscare conantur. Fingant licet, Matrem Domini aut noluisse, aut non potuisse Angelo credere: somnient Gabrielem blandulum fuisse conciunatorem, cuius confirmatione dubius & imbecillis fœminæ animus fulciri debuerit atque sustentari: nos friuola & ridenda potius, quàm cõfutanda isthæc commenta suis relinquamus authoribus. Nam pij & prudentes omnes facilè iudicabunt, horum nugas tum Scripturæ, tum rationis pondere destitutas, & execratione potius, quàm responsione dignas iudicari & explodi penitus oportere. At posteà de Mariæ fide, quæ nunquam satis laudata est, nec pro dignitate laudari ab vllo queat, plura in medium adducemus.

Mariæ fides nullũ sensum & infidelem incredulitatem passa est, quin potius tantum gaudium.

Nouatores plerique commenta de Virgine ridenda potius, quam confutanda.

At vero tanta est Sarcerij & Culmanni præ cæteris maledicentia, qui Mariæ fidem & famã atrociter impetiuerunt, vt ad eam asserendam plura subiicere debeamus. Vix enim intelligo, an labe vlla turpiore, & crimine grauiore purissimã beatissimámque Virginem aspergere & inquinare potuerint, quàm quod illi probrosam infirmitatem ac dubitationem in fide, imò & infidelitatem, peccatum vnum omnium deterrimum atque perniciosissimum, palàm ascripserunt. Neque hanc tam infamem notam illi inussisse contenti (ô insana capita) quorumlibet verè carnalium & impiorũ Deique verbo aduersantiũ typum & exemplũ in Maria Virgine statuunt, & vulgo considerandã proponũt.

De pallio interpretatum, quod in Maria dicerent Sarcerius & Culmannus esse turpissimo.

In Maria non fuisse omnino.

Maria non sine summo probro affingitur quod fuerit typus & exemplum huius & carnis aliorum impiorum.

Ergóne

Ergóne Sarceri, Mariæ imitatores tibi videntur, qui contra verbum & opera Dei luctantur, séque rationis & sapientiæ humanæ argumentis muniunt, & in his quæ ad religionem pertinent, iudicium carnis potius, quam fidei lumen sequuntur? Quod si ita est, accedant duræ ceruicis Iudæi, veniant perfidi Hæretici, adsint etiam sanguinolenti Ecclesiæ persecutores, cateruatim denique omnes impiorum cohortes in Christianorum perniciem tot seculis sæuientes sese conglomerent. Quid? vniuersam hanc & funestam Satanæ Synagogãm cum Matre Domini sanctissima componetis? Pro Deum immortalem, quàm est pudenda istorum hominum vanitas! quam execranda licentia! quam multis suppliciis vix expianda blasphemia: vtpote quæ non in Matrem tantum coniicitur, sed in Filium etiam Dei simul & Virginis quodammodo redundat. An hoc est Euangelium pro dignitate tractare? imo vero Euangelium prodere, & per illud Virginem post homines natos lectissimam insigni contumelia dedecorare. Eam dico Virginem, ad quam, veluti laudatissimam filiam, hunc tãtum legatum Pater æternus demisit, quam se dignam habere Matrem voluit Filius Dei, quam Spiritus sanctus vt sponsam & amicam vnam omnium charissimam, ab omni æternitate delegit, & inde à prima infantia tot tantísque donis cumulauit, nullus vt è Sanctorum numero nitidior, excultior, admirabilior vnquam fuerit, aut nunc etiam esse possit.

Impiam est eam Virginem dedecorare & omnia, quæ maximam in Deiverbo habet commẽdationem.

Dicti Mariæ imitatores infidelitatis crimẽ mollit, quod ab illis fingere volunt.

Equidem nihil vereor pronunciare, obiecta hæc Mariæ probra in istorum Aristarchorum capita sine iniuria retorqueri, cum apertum exemplum fœdæ imbecillitatis, non ferendæ dubitationis, crassæ nimium arrogantiæ, obstinatæ malitiæ, castigandæ sycophantiæ, ac horrendæ demum infidelitatis re ipsa declarent oibíque testentur. Qui velut iusto Dei iudicio in sensum reprobum traditi, nec iam sanctæ fidei, nec rationis humanæ nedum diuinæ sapientiæ argumentis ducuntur, ac nihilo secius, vt suo impuro impióque fermento Mariæ nitorem contaminent, Dei verbo, Dei Ecclesiæ, Dei ministris & organis sese impudenter opponunt. Quem vero huius procacitatis insaniæque suæ fructum infelices demum reportabunt, dũ & Mariam Dei verbo, & Baptistam Christo aduersari voluisse confingunt? eum certe, quem contra stimulum calcitrantes, & in cælũ ipsum, vt dicunt, expuentes, vel in petram durissimam impingentes suo malo maximo, & cum iustissimo aliorum probro reportare consueuerunt. Quid tandem Sanctis aliis hi Momi largientur, imo quæ crimina illis affingere non audebunt, qui præstantissima Christi membra, Ecclesiæque lumina, & cælestis patriæ ornamenta præcipua tam virulentis linguis & calamis appetunt, tánique horrendis probris incessunt? Deum Opt. Max. ex animo precor, vt blasphemis, id genus impiísque Scriptoribus imperet, hósque cæcos tot mille cæcorum duces in viam aliquando reuocet, ne in hoc pessimo docendi fallendíque instituto ad suum & commune multorum exitium perseuerent. Nam qui summum infidelitatis probrum in Dei Matrem inculpatissimam scelerate iaciunt, quique crassium carnis iudicium, aut stultam hominum sapientiam illi Virgini, quæ sapientia Sanctos omnes præcellit, imo quæ ipsum sapientiæ ducem & authorem orbi peperit, audent attribuere, fieri certe non potest, quin illi summo crimini obligati & numen iratum, & cruciatus inexplicabiles demum experiantur. Quis vero prudens non facile intelligat, istiusmodi doctores de sua quidem & Magistri Lutheri quàm de Mariæ fide & sapientia præclarius existimare, perinde ac si vere ipsi sint Euangelicæ fidei præcones & vindices, Maria vero Dei verbum aut nesciat, aut excutiat, aut negligat constanti nempe fidei verbi Dei destituta, iudicio autem rationis & sensu in fidei rebus decepta, nec solum ignorans & infirma, sed etiam (horrendum dictu) infidelis effecta, quæ verbis Angeli, imo Dei non crederet, & ad Diabolicam illorum classẽm pertineret, qui se humanæ rationis & sapientiæ præstigiis sinunt deludi, atque ita quod omnium est deterrimum, Deo Deique verbo resistunt.

Aduersarios sic de suorum fide iudicant, vt illos in fide præponant Deiparæ quodammodo.

Qui fructus ab istis ex adulationibus Mariæ petunt, Mariæ confessione.

Quid tandem Mariæ iudicium de illis.

Quid igitur sibi volunt hi noui Theologastri? tanta enim rei indignitas me nec tacere, nec mitiorem, nec breuiorem esse permisit. Ergóne quam generationes omnes in omni Ecclesia beatam, & fide beatam prædicant, quæque primam sinceræ fidei laudem in Euangelio consecuta est, eam ipsam generatio hæc praua & adultera fide spoliabit ac exuet, vt primum etiam iustitiæ ac felicitatis gradum, qui fide comparatur, Mariæ aliquando defuisse credamus? Hoc certe nouum est plane paradoxum, quod plurimis aliis nuper excogitatis, si velint Nouatores, pene nos quidem adiungant: hanc purioris scilicet doctrinæ partem sibi suísque discipulis retineant, adeóque pro expresso Dei verbo venditent. Neque sic tamen efficient, Christo bene propitio, vt de perfecta Mariæ fide vel male suspicandi, vel aliqua ex parte dubitandi locum reliquum faciant Orthodoxis.

Indignũ prorsus, Mariæ fidem in dubiũ reuocare, ac illam infidelitatis accusare.

Quid, quod nobis etiam tacentibus suos habet Maria defensores, nec solum venerandos Ecclesiæ Patres, quorum sententias postea proferemus, sed ex ipsis etiam aduersariis non infimos Duces, à quibus in præsenti causa sic excusatur, atque ab omni vitio liberatur, vt horum accusatio consistere & valere non possit, qui tàm sacræ Virgini non solum dubitationem & ignorantiam, sed sensum etiam peccatúmque infidelitatis impingunt. Haud postremi nominis apud istos est Brentius, qui de proposito Mariæ sermone sic iudicat: *Hæc non sunt verba incredulitatis, qualia fuerunt Zachariæ, sed sunt verba quæ proficiscuntur ex admiratione fidei. Non enim dubitat Maria de certitudine verbi Dei, quod ex Angelo audierat, sed dubitat de modo, quo promissa implenda sunt.* Ac iterũ: *Vt hæc verba nõ sunt incredulitatis, ita nec sunt curiositatis, sed potius necessitatis, vt videlicet Maria pudicitiæ suæ obseruantissima discat, quid sui sit officij quid agendũ sit, vt promissus filius in vtero ipsius concipiatur.* Porro Spangenbergius, velut triarius in suo exercitu miles, plus etiam quàm Brentius, Mariæ largiri dignatur: *Hæc verba*, inquit, *non sunt incredulitatis verba sed* (obserua quæso Lector) *præstantissimæ fidei. Nihil dubitat prorsus de verbo Dei, quod sit mater futura, & nihilominus virgo mansura, & non solũ mater simpliciter, sed Mater Dei: id illi præter opinionẽ auditur & admirabile videtur. Etenim nullũ eius rei in toto orbe habet exemplum, in nulla creatura, vnde argumentum fidei & solatiũ habuisset: quasi dicat, Verbis tuis credo & persuasum habeo esse verisimile: nec me latet id ab Esaia*

Ex Nouatoribus quidam suam Mariæ fidem tribuũt & excusant cõtra collegas maledicos.

Hom. 6. in 1. cap. Luc.

Brentij testimonium pro Mariæ defensione.

In Euangel. de Annunciatione Virginis.

Spangenbergius quantum fidei hoc loco Deiparæ largiatur.

Esaiæ 7. *prædictũ. Si vero ego ea sum virgo, dic mihi: Quomodo fiet istud?* Tum Bucerus, Pellicanus & Bullingerus, vt alios præteream, Mariam omni vitio liberant, eiúsque verba, vt diximus, ad propositum & sollicitudinem de conseruanda virginitate volunt accõmodari. Proinde illorum sententia nõ postulat ab Angelo signum, quemadmodum fecerat Zacharias, sed rei gerendæ modum duntaxat, verecundè simul & prudenter inquirens cupit cognoscere, perindè ac si dicat: Hæreo, quo pacto eius matrem fieri me oporteat, an coniunctione viri, cum quo, vt statui, nulla mihi vnquàm erit connubij consuetudo, an alia fortasse ratione diuiniore. Nec perperam dixit Zuinglius, *Rem ipsam credit Maria, de modo tantum interrogat, quod arguit eius integritatem. Nam hinc claret, virginem Mariam nulli vnquàm viro fuisse commixtam, & fœtum ex Spiritu sancto esse. Zacharias in re & modo dubitat.*

In explicatione Lucæ cap. 1.

Quomodo ab aliis Nouatoribus Mariæ causa hoc loco defendatur.

Lucæ. 1.

In 1. c. Luc.

Detectio vanitatis Caluiniana, qua locus præsens & Mariæ causa impugnatur.

In harmonia Euang.

Libr. de natura & gratia ca. 36.

Quomodo Caluinus Mariam liberat omni nota dubitationis vel incredulitatis.

Aduersarios de vno & eodem Euangelij loco diuersas adeoque contrarias adferre sententias.

Genes. 11.

Parrum testimonia hoc loco Mariam se

Et hactenus quidem illi commodè satis, vt etiã aduersariis tum veritas confirmetur, tum sua Mariæ dignitas ab hostibus violata & surrepta, ab eorundem sociis aliqua ex parte restituatur. Quid vero Caluinus? hunc manu vna lapidem, & gladium altera gestare, vt vulgò inquiunt, non iniuria dixeris. Principiò enim non magnoperè laborandum censet, vt Mariam purgemus ab omni vitio, videri eam non minus malignè restringere Dei potentiam quàm prius Zachariam. Vbi bis peccat hic nefarius calumniator: primum quidem, quòd sanctissimam Virginem ab omni peccato semper eximendam, vt Augustinus docuit, & à nobis anteà probatum est, indiscriminatim peccatoribus aliis velit aggregari: deinde verò quòd eandem Zachariæ in vitio vel incredulitatis, vel curiositatis conferre non pertimescat. Sed iam velut de sua seueritate remittat Caluinus, & æquior videri velit Virgini, quanquam illi plus debebat concedere perindè ac de sublimi loco ista pronunciat: *Sciendum est Mariam non ita dubitare vel scisciitari, vt sensibus suis Dei potentiam vel subiicere, vel æquare velit: tantum subita admiratione perculsa, ad mouendam hanc quæstionem rapitur. Quod autem obedienter amplexa sit promissionem, hinc colligi potest, quod cum multa occurrerent in contrariam partem, non nisi in vno hæsitat.* Ac tandem ita concludit: *Hæc quæstio fidei aduersa ideo non fuit, quia ex admiratione potius, quam ex diffidentia oriebatur.* Nónne hæc tibi satis esse videntur, si animum Lector aduertis, ad Lutheri, & aliorum hunc ducem sequentium impuras tetrasque calumnias amoliendas, ac insuper ad Mariæ fidem integram asserendam? Ex quibus omnibus nõ obscurè colligi potest, in vna eadémque Lutheri familia non modò diuersas, sed & contrarias concurrere sententias, vt neque cum præceptore discipuli, neque Sectæ eiusdem socij hoc loco inter se congruere possint & conuenire. Sic enim iusto Dei iudicio Ecclesiæ hostes sæpe plectuntur, vt suis se gladiis mutuo iugulent, vtque mutua dissensione & perpetua concertatione se Babylonicæ turris potius strenuos ædificatores, quàm germanos diuinæ Scripturæ interpretes esse orbi testatum relinquant.

Nunc ad Patres vt sanctiores, ita meliores profecto sacræ Scripturæ explanatores accedo: qui plane testantur, Mariam in hac sua quæstione omni reprehensione carere, neque sicut Zachariam Baptistæ patrem, verbis Euangelicis diffidere voluisse. Qui Zacharias cum eodem Gabriele in templo est collocutus, sed tanto nuncio Ioannem filium sibi seni, & vxori suæ seni tum sterili nasciturum prædicenti non credidit, quandoquidem de naturali difficultate, seniorúmque coniugum imbecillitate, & diuturna sterilitate cogitabat, carnis nimirum iudicio impeditus, quominus diuinam potentiam & Angelicæ promissionis fidem in animum suum inducere posset. Quamobrem improuidus & præceps in verba curiosa & à fidei simplicitate aliena prorupit, vt ita sciscitaretur, Vnde hoc sciam? Ego enim sum senex, & vxor mea processit in diebus suis. Maria vero cum ex hoc ipso Gabriele paituram se filium audiusset, cúmque Messiam homine maiorem, & regem in domo Iacob æternum ex se nasciturum credidisset, nullum sibi signum externum dari postulauit, neque rem impossibilem nunciari putauit, cum sciret se per ętatem procreandis liberis operam dare & parere posse, ideóque Angeli promissionem in dubiũ minime reuocauit. Hoc solum quærit, quod ex Prioribus Angeli verbis nõ intellexerat, quomodo sine viri commercio coniugalíque congressu promissum filium conceptura & paritura esset, saluo interim decretę virginitatis proposito, sicut iam ante pluribus est demonstratũ. Quomodo igitur fiet istud, (sic enim dicere voluisse videtur) vt ego Mater efficiar, promissóque Filio gaudeam, quæ nullam viri operam ad liberos gignendos admitto, sed decretam virginitatem custodire certum habeo? An isthuc non erat summæ prudentiæ, vt in re tanta solicitè percunctaretur, nihílque vel temerè vel inconsultè cum suæ conscientiæ offensione ageret, sed voluntatem diuinã, qua nihil habebat antiquius, mox plenius inuestigaret?

Gregaria à Caluinio fidei ratione.

Quã imbecillis in fide habuerit Zacharias.

Maria inter ingenuam Iudæam, & Mariæ vetustatem esse.

Luc. 1.

Mariæ solo maior quam Zachariæ.

Hom. 6. in Lucam.

Sensus verissimus Mariæ Angelo, Quomodo fiet istud?

Rectè igitur Augustinus inter Zachariam & Mariam (quod ad fidei rationem attinet) semel & iterum hoc pacto distinxit: Zacharias quando ait, Vnde hoc sciam, vel per quid hoc cognoscam, qui sum adeò cum vxore senex? desperando dixit, non inquirendo. Maria verò cum interrogat: quomodò fiet istud, quia virum non cognosco? inquirendo dixit, non desperando. Propterea illi (Zachariæ) dicitur, Tacebis, quia non credis: huic verò causa exponitur, quia dum interrogaret, de promissione non dubitauit.] Sed & Ambrosius Domini Matrem defendit, ac fidei imbecillitatem in solo Zacharia ponit. Maria, inquit, iam de negotio tractat: Zacharias adhuc de nũcio dubitat, Negat ille se credere, qui negat se scire, & quasi fidei adhuc quærit alium authorem. Ista se facere profitetur, nec dubitat esse faciendum, quod quomodo fieri possit, inquirit.] Tum alibi haud temerè sanctum in Maria pudorem commẽdat, quæ præ verecundia non resalutarit Angelum, nec vllum ei responsum dederit, nisi postquàm de nascituro ex se Filio ab eo dem intellexisset. Ac tum quidem ita respondit vt qualitatẽ, inquit, effectus disceret, nõ vt sermonem refelleret.] Nec dissimilis extat locus de Abraham magno illo credentium Patre, qui cũ terram Canaam sibi suísque posteris esse donandã audiret, diuino credidit oraculo, sed vt nihilo secius percũctaretur. Domine Deus vnde scire possum, quod eam terram sim possessurus? Cum quo Abrahæ

Conferuatio dictorum ex Augustino & Ambrosio de fide Mariæ, differente à de zacharia.

Lib. 16. de ciuita. Dei cap. 24.

In expos. Luc. ca. 1.

Lib. 2. offiorum ca. 18.

De sancta virginitate cap. 4.

Genes. 15.

Collatio simili Abrahæ, sed de eo hæc interrogatis.

Lib. 2. de Abraham Patriarcha cap. 8.

dicto

dicto rursus confert Ambrosius Mariæ verba, & ostendit, vtrobique de modo quæstionem esse, & Mariam quidem hoc velle dicere: Cum id quod naturæ est, non suppetat, quia non solet parere Virgo, quæ Viro non fuerit copulata, quæro, quomodo præter instituta naturæ posim generare?] Quocirca notauit etiam Antipater, Mariam hic Angelo non contradicere, sed per interrogationẽ quærere.]

Ex quibus manifestum euadit propositum Mariæ sermonem non esse diffitentis, carnisque iudicio & rationi duntaxat humanæ obsequentis, & propterea illam ab exemplo quidẽ Zachariæ prorsus diffidere, nullam vt mereatur reprehensionem, sicut ille, cui propterea velut male fido, nimiúmque rudi discipulo magister Gabriel diuturni silentij mulctam irrogauit. Pro eo, inquit, quod non credidisti verbis meis, ecce eris tacens, & non poteris loqui. Quanto autem prudentior, circumspectior, laudabiliórque Maria existimanda est, quę nihil aut temere dicere, aut in tanto negotio improuide facere voluit, ne omnino quicquam in diuina lege & voluntate perficienda negligere videretur? Adde, quod tantùm non cogebatur interrogare, vt iniectum cõscientiæ suæ scrupulum explicaret, animíque sui tranquillitati consuleret, nos etiam tacitè admonens piæ sollicitudinis, quam ad Dei volũtatem tum exactè cognoscendam, tùm sedulò præstandam adferre debeamus. Vnde Brentius etiam, vt audiuimus, verbum hoc Mariæ non incredulitati, nec curiositati, sed necessitati tribuendum esse fatetur. Cùm enim certum & decretum illi esset, vt probauimus, cum Viro non congredi, nunc Matrẽ se fore audiẽs, non iniuria cogitat & timet, ne promissæ virginitatis accipiat detrimentum, si vulgari quidem more, hoc est, ex virili congressu Filium debeat generare. An igitur iusta & quodammodò necessaria quærendi causa non fuit, vt à suo magistro, id est, Angelo Gabriele, huius nodi peteret solutionem, planéque diceret: Quomodo fiet istud, quoniam Virum nõ cognosco? Virum subindicare videris, qui se mihi admisceat, & ex me procreet hunc promissum abs te Filium: quod planè cum fide iam anteà Deo data repugnat: nec ego in animũ inducere possum, vt vel Iosepho sponso, vel vlli vnquàm viro mei corporis faciam potestatẽ. Quid multis? luculenter dixit Bernardus, Mariam fide confirmatam hic non dubitasse de facto, sed modũ requisiuisse & ordinem, & idcircò non quærere, an fiet istud, sed quomodò. Quasi dicat: Cum sciat Dominus meus, testis conscientiæ meæ, votum esse ancillæ suæ non cognoscere virum, qua lege, quo ordine placebit ei, vt fiat istud.] Id verò ex Ambrosio videri potest acceptum, cùm ita scribat: Non fidem renuit, non officium refutauit, sed accommodauit affectum, spopondit obsequium. Etenim cùm dixit: Quomodò fiet istud? non de effectu dubitauit, sed qualitatem ipsius quæsiuit effectus.] Negat prætereà fas esse, sicut re vera est, vt ad vnicũ Dei Filium generandum electa, fuisse incredula videatur. Quibus & Bedæ verba consonant: Non ait, quomodò hoc sciam, sed quomodò fiet, inquit, ordinem videlicet, cui subdatur inquirens, non autem signum, cui credat flagitans. Neque enim decebat, electam generando Deo Virginem dubiam diffidẽtia, sed prudentia cautam existere.] Atque hæc fortasse plusquam satis, de Mariæ dicto à grauissimis hostium calumniis vindicando, quicquid demum Nouatores in contrariam partem sentiãt atque scribant. Fient autem isthæc longè illustriora, si de fide Virginis quædam adiecerimus, huc præsertim à Luthero & Erasmo prouocati.

Mariæ inter repugnantem Iudæam, & Mariæ vetustatem esse.

Mariæ fides in Gabriele vel Ioseph non esse.

Bernardi & Ambrosij & Bedæ testimonio interrogans hic Mariæ rationem quærendi habuit.

Hom. 4. super Missus est.

In 1. c. Luc.

In Explicat. Lucæ 1.

Epilogus.

CAPVT SECVNDVM,

De Mariæ fide sublimi atque perfecta contra Lutherum, quódque Christum Deum circa suum puerperium plene cognouerit, quantumuis Erasmus tergiuersetur.

Nisi Mariæ fides perfectissime cõstaret, illustra in religio commendaretur.

Heb. 11.

De sancta virginitate cap. 3.

Veteres Hæretici hodierna modestiores tum Mariæ fidem exagitantes.

Basis & fundamentum Christianæ iustitiæ, omnísque felicitatis radix fides est, sine qua nullus mortalium iustificari, & Deo placere potest, Paulo Apostolo teste. Quod si nulla, vel saltem imbecilis & exigua in Maria fides inesset, quascunque demum illi virtutes alias tribueremus, hæ vanam certè, aut iciunam illi commendationẽ adferrent, & esset hoc velut domum sine fundamento ædificare. Beata quidem illa, quæ sola felici vteri sui ambitu Deum incomprehensibilem complexa est: sed eadem, vt Augustinus affirmat, percipiendo fidem Christi, quam concipiendo carnem Christi, beatior.] Etsi verò magna fuit veterum Hæreticorum petulantia, qui variis cuniculis & artibus hanc Virginem sæpè oppugnarunt, illámque multis & execrandis, quæ supra detexímus, probris affecerunt, tamen vix vllum tam insanum, vel impudentem ex illis omnibus reperias, qui Mariæ fidem suspectam reddere, aut in dubitationem vocare ausus aliquando fuerit. Nostra solum ætas vt postrema, sic & longè petulantissima nouos & inauditos tulit Mariomastigas, qui sacrosanctam Virginem verbo Dei diffidentem, in fide nutantem, ac infirmam, carnali etiam prudentiæ innitentem, imò & infidelem, quódque teterrimum est, carnalium & impiorum omnium typum & speculum facere non erubescunt. Tàm impij Mariæ detractores Lutherus, Culmannus, Sarcerius extiterunt, sicut propriis illorum verbis paulò ante commonstrauimus: quorũ nos importunitate commoti, præter ea quæ suprà respondimus, paulò nunc fusius de Mariæ fide tractandum arbitramur.

Quam ob causam de fide Mariæ sequẽs tractatio instituatur.

Magno semper piorum & Doctorum hominum consensu confirmatum habemus, laudem Mariae integram ex certa, constanti, eximia, perfectáque fide constare, & ad eandem fidem vix vllam posse quidem fieri accessionem. Peruetustus Irenæus clarè pronunciat: Quod alligauit Virgo Eua per incredulitatem, hoc Virgo Maria soluit per fidem.] Id si ita est, quam non dico reprehensionem promereri, sed saltem

Quanti faciat Mariæ fidem Ireneus.

Li. 3. contra Valentinianos. cap. 33.

imbecillitatem & imperfectionem Mariæ fides incomparabilis admittere poteſt? Irenæum verò ſequitur Auguſtinus, cuius teſtimonio, ſancta Maria plena fide, plena gratia dicitur, quæ fecerit voluntatem Patris, inde felix, quia verbum Dei cuſtodiuit per quod facta eſt, & quod in illa caro factum eſt:] Legerat vtique Maria, vt Prophetarum fuit ſtudioſiſſima, quod vaticinatus erat Eſaias: Ecce Virgo concipiet & pariet Filium: legerat, inquam, atque ideò futurum credidit: ſed quomodò fieret, antè non legerat,] vt Ambroſius docet, Poſteà cùm pleniùs didiciſſet, quemadmodum Virgo apud Eſaiam promiſſa Emanuelem ſine virili conſortio eſſet editura, myſterio credidit, quod illi Deus non per hominem, ſed per Archangelum voluit reuelare. Tantum enim myſterium non hominis fuit, ſed Angeli ore propemodum; nec Eſaiæ quidem Prophetæ reuelatum, vt idem Ambroſius docet, quemadmodùm ſcilicet Virgo generaret; Maria id primùm audiuit & credidit. Credentis autem vox illa præclariſſima fuit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum. Et illa. Fecit mihi magna qui potens eſt.

Lib. de ſancta virginitate cap. 3. & 5.

Maria credit, de his, quę nõ niſi ab Angelo inſtructa ſcire potuit.

Eſaiæ 7.

In 1. cap. Luc.

In eodem c. 1. Luc.

Luc. 1.

Mariæ fides ab Elisabetha præclare confirmata eſt.

MANEBIT igitur perpetuum ac proprium Mariæ hoc ęulogium, quod mulier Spiritu ſancto plena, vt illius dignitatem demirata atque reuerita, non ſubmiſſa, ſed ſublata voce prodidit, quodq; nos iterum contra omnem Satanæ Synagogam repetendo diſertè teſtamur: Beata quæ credidiſti. In quem locum ſic Ambroſius: Vides, inquit, Mariam non dubitâſſe, ſed credidiſſe, & ideò fructum fidei conſecutam; Et verè beatam, quæ Sacerdote Zacharia præſtantior.] Imò vti Beda teſtatur. Cùm Sacerdos negâſſet, Virgo correxit errorem] Præcipuè verò Mariæ fides in eo ſacro colloquio, quod cum Gabriele in ſuo conclaui habuit, eluceſcit, vbi tantus præceptor Angelus de tribus perſonis diuinis eo tempore incognitis, déque harum perſonarum propriis operationibus, ſiue, vti vocant, attributis, ac potiſſimùm de ſtupendo incarnationis Verbi arcano, tàm ſublimia diſſerit, quæ nullus tũc alius (vt opinor) animo vel cogitatione complecti potuiſſet. Quid verò, ſi Mariæ fidem cum illius fide conferamus, qui amicus Dei conſtitutus, & pater credentium factus à [a] Paulo quidem mirificè laudatus, ſed & ampliſſimo Spiritus teſtimonio condecoratus fuit? Is Abrahã dicitur, qui contra ſpem in ſpem credidit, vt fieret pater multarum gentium, ſecundùm quod dictum eſt ei: [b] Sic erit ſemen tuum, ſicut ſtellæ cæli & arena maris, & non eſt infirmatus in fide, neque conſiderauit corpus ſuum emortuum, cùm iam ferè centum eſſet annorum, & emortuam vuluam Saræ: in repromiſſione etiam Dei non hæſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt fide, dans gloriam Deo, pleniſſimè ſciens, quia quæcunque promiſit Deus, potens eſt & facere: ideò reputatum eſt ei ad iuſtitiam. Ita enim Apoſtolo viſum eſt illuſtrem Abrahæ fidem commendare: quæ tamen noſtræ Virginis fide ſi non obſcuratur, ac certè quidem multis nominibus ſuperatur. Etenim ille ſterilem anum pariturum, hæc Virginem fore matrem credidit. Ille ſibi fœtum ex ſe iam viro ſene: hæc ſibi filium ex ſe abſque viro naſciturum promiſit. Ille purum hominem, hæc Deum & hominem in lucem edendum eſſe certiſſimè conſtituit. Ille vſitato naturæ modo: hæc præter omnem naturæ vſum procreationem futuram non dubitauit. Ille vt facta ſibi promiſſio impleretur, Deum etiam poſſe mortuum ſuſcitare, perſuaſum habuit: hæc Deum naſci & mori poſſe, vt omnes in eo legis promiſſiones perficerentur, aſſenſit. Demùm credidit ille, ſed ſimul riſit etiam in corde ſuo, ac præfuturi miraculi admiratione dixit: Putáſne centenario naſcetur filius, & Sara nonagenaria pariet? Ac rurſus velut addubitantis more, reſpondit Domino: Vtinam Iſmael viueret coram te. Iterum verò, quùm terram Chanaam ſibi promiſſam audiſſet, percunctari auſus eſt; Domine Deus vnde poſſum hoc ſcire, quòd poſſeſſurus ſum eam? At nihil tale in Mariam competit, quæ nec petit exemplum, nec miraculum quærit, ſed in promiſſione Angeli, cùm myſterium incomprehenſibile nunciaretur, ſimpliciter acquieſcit. Igitur & [c] Moyſen maximum legiſlatorem, & [d] Aaron primùm pontificem, & [e] Gedeonem fortiſſimum principem, quos in fide dubitâſſe legimus, hæc Virgo fidei conſtantia diuináque ſapientia excelluit, tantúmque ſua fide profecit, vt mons altiſſimus in hoc noſtrum mare deſcenderet, imò vt ipſa Vnigenitum in ſinu patris recumbentem in ſinum ſuum virgineum deduceret, eúmque carne humana veſtiret. Quæ Mariæ fides tantò eſt videríque debet admirabilior, quòd nullum quidem futuri miraculi exemplum præcederet, vt vſquàm tantæ demiſſionis ac vnionis veſtigium appareret. Nouerat ſanè præclara Virgo, ingentem & exundantem ſcelerum flagitiorúmque omnium quaſi cataclyſmum eſſe, qui totum obruiſſet orbem, pœniſque grauiſſimis Iudæos ac Ethnicos inuoluiſſet. Sciebat præterea totius Reipublicæ ſtatum vbique gentium afflictiſſimum eſſe, qui Deo iuſto vindici, non modo temporaneos, ſed & perpetuos cruciatus merito penderet. Credit tamen iam adeſſe tempus, quo idem Deus velut iræ omnis immemor, totum ſe homini dare, & quemadmodum iampridem promiſerat, propter hominem corpus humanum è ſuis virgineis viſceribus aſſumere dignetur. Credit etiam, ſe illam electam à Deo eſſe Virginem, in qua hoc tantum myſterium, quod omnem humanum excedat intellectum, proficeretur. Credit demum ex leuibus primordiis quæ mundus non perciperet, tam felicem progreſſum ac ſucceſſum in mundo conſecuturum, vt ſuus filius omni exceptione maior, cunctis imperet, ac perpetuo dominetur. De his enim arcanis narrat Angelus, & Maria ſtatim aſſenſa eſt, quoniam confortata fide, qualem nullus verbo Dei antea præſtitit, gloriam dedit Deo, pleniſsime ſciens, quoniam non eſt impoſsibile apud Deum omne verbum, ſed quod omnia, quę ille vult, citra negocium vbi, quando & quomodo vult, effecta reddat, ſuáque promiſſa certiſſimè præſtet, quantumuis ille nobis ardua, & ſiue naturam, ſiue rationem ſpectes, incredibilia videantur. Quarè ſi Abrahæ fides tantoperè commendatur, ęternámque illi viro laudẽ apud poſtetos parit, certè Mariæ fides tãtó & præſtantior & ſpectabilior & memorabilior exiſtimanda eſt, quantò illa ſimpliciùs ac firmiùs in diuinis promiſſis longe grandioribus acquieuit, de tot tantiſque myſteriis ſibi nunciatis, quę vel ipſi Cherubini ſpiritus ægre caperent, nihil omninò dubitationis admittens. Quid etenim aut inuſitatius, aut difficilius, aut incomprehẽſibilius videri queat, in

Mariæ fidescũ Abrahæ magni Patriarchæ fide confertur, ac illuſtrior eſſe probatur.

a Rom. 4. Galat. 3.

Geneſ. 15.

b Geneſ. 17.

Mariæ fides in colloquio cum gabriele habito potiſſimũ eluceſcit.

Quę res Marię fidẽ veri admirandam oſtendũt.

Mariæ fides tãto grandior, quanto maiora fuerũt ęi ab Angelo ęt nunciata.

Epilogus de Maria ſuper da fide quam nec in Abrahamo, nec alijs hominibus fuerit inuenta.

quàm ſine viro virginem effici grauidam, & in conceptu partúque ſaluam conſeruare pudicitiam, tum in Virginis vtero diuinam humanámque naturam inſeparabili fœderè vniri, vt hominẽ induat Deus, idémque Dei & Virginis filius ſit ac maneat conſubſtantialis? Hoc qui ritè animaduertit, & cum aliorum hominum captu, ciúsque temporis hebetudine componit, an non meritò Elizabethica verba confirmet, ac tantæ Matri gratulabundus acclamet: Beata quæ credidiſti: beatior etiam credendo, quàm Chriſti carnem concipiendo, nunc autem & carne & quadantenus Spiritu Domini mater, nulli prorſus fide ſecunda, ac Chriſto æterna ſapientia digna mater inuenta. Credidiſti quæ dicta tibi ſunt à Domino, quantumuis ardua, ſublimia, inaudita: & ante alios firma fide complexa es ſtupendum & adorandum illud ſanctiſſimè indiuiduaque Trinitatis Sacramentum, euidenter per Apoſtolos Eccleſiæ reuelatum, magnúmque illud pietatis myſteriũ in carne iam glorificatum, quod eadem ſola Trinitas in te & tecum pluſquàm in aliis creaturis omnibus voluit operari, vt ſummam illam potentiam, ſummam ſapientiam, ſummámque bonitatem tu præ cætetis agnoſceres, agnoſcendo crederes, credendo experireris, & experiendo demùm omni gratia cumulareris. Beata prorſus, in qua ſemper heroica fides ad myſteria diuina mirabiliter & contemplanda, & percipienda præluxit.

Mariæ fides cum Angelo omni bus credidit.

1. Tim. 3.

Maria verè beata, quod omnibus omni bus credidit.

Maria in fide Apoſtolis conſtantior.

Ioannis 19. Matth. 26. Marc. 14. Luc. 2. Matth. 26. & 27. Marc. 14. Matth. 26.

1. Timot. 1. 1. Cor. 15.

Mariæ etiam plura quam Angeli ſunt, gaudeũt nunciũ, ac plurimũ fortaſſe Angelis credũt.

Nec dubium, quin Angelus in eodem venerando conclaui ſit diutius commoratus, & plura quàm ab Euangeliſta narrentur, docuerit, Maria verò narrata ſibi omnia certa fide comprehenderit, nullus vt Euangelij auditor vel paratiores aures, vel maiorem fidei ſimplicitatem, ac perfectiorem obedientiam adferre poſſe videatur. Quid, ſi non vni Gabrieli, ſed & infinitis Angelorum agminibus credidit? quos nocte illa (vt putant) circum ſe volitantes, & carmen lætiſſimum modulantes habuit, ne videlicet, ſanctiſſimis nuptiis in tantæ Virginis thalamo celebratis ſacrum deeſſet epithalamion. Credidit deinde felix puerpera paſtoribus Bethlehemiticis, Angelicam cantionẽ referentibus, quos ipſa, veluti primos nati Meſſiæ teſtes atque præcones, haud dubiè magis ac magis in fide confirmauit. Credidit Simeoni reuerẽdo ſeni de Chriſto filio publicè concionanti, ſibíque acerbi doloris gladium prẽnuncianti. Nec minus quidem Zachariæ eiúsque coniugi Elizabethę, quum ad illam diuertiſſet, ſicut & Annæ prophetiſſæ Phanuelis filiæ, aliiſque pluribus ſuum Meſſiæ profitentibus credidit, magnam viciſſim lucem & conſolationem omnibus impertiens, qui orientis Euangelij lucem primùm aſpexere, aliiſque ſine inuidia tradiderunt. Cur enim nõ crederet, non ſolum in diuinis literis exercitata, ſed etiam diuinitus illuſtrata, multíſque miraculis in fide confirmata, rerúmque cæleſtium ſenſu & guſtu præ ceteris omnibus prædita, ſed & prophetiſſa facta, quemadmodum poſt Eſaiam Origenes, Epiphanius, Baſilius & Hieronymus eam appellant? Cuius eximiæ, nec vnquam ſatis prædicandæ fidei vel exemplum, vel teſtimonium præbet hymnus, quem eadem Virgo in domo Zachariæ tàm diuinè cantauit, vt nobilis inter ſacramentarios Beza fateatur, ex hoc ipſo Virginali cantico, Mariam in prophetarum lectione fuiſſe valde exercitatam intelligi.

Quibus mortalibus maria, tam Beatę credideritis.

Idem.

Luc. 1.

Luc. 2.

Maria vere prophetiſſa eſt.

Mariæ cantiũ de fide il luſtrauit eſt præclarũ teſtimonium præbet.

Ian. Lucio.

A Quod ſi beati ſunt omnes Chriſti ſententia, qui eum fide audiunt & opere cuſtodiunt verbum Dei, quantò illa quæſo beatior digniórque cenſenda eſt, quæ omnes piè contemplantis, Deóque vacantis Magdalenæ partes obiens ac ſuperans, Chriſti Euãgelium cupidiſſimo pectore ſemper hauſit, quæ filium tot annis domeſticum velut Præceptorem aluit, ciúsque aures ſemper diuinis illius vocibus circumſonuerunt, quas illa tanto maiore cum fide percepit ac imbibit, quantò Verbum ipſum præ cęteris cognouit præſentiùs, & amauit vehementius, & in omni vita ſtudioſius obſeruauit. An de illa ciúsque fide ſemel atque iterum Lucas non prædicat: Maria autem cõſeruabat omnia verba hæc, cõferens in corde ſuo? Quid illa in fide conſtantius atque firmius excogitari poteſt, quæ nutãtibus fidei columnis, hoc eſt, fugientibus Apoſtolis, à Chriſti latere, imò cruce non potuit dimoueri? Paſſi ſunt in Domino ſcandalum amiciſſimi quíque, illa duntaxat excepta, quæ ſtare in fide propè crucẽ potuit, quantumuis præacutus ille gladius à Simeone prædictus cor eius tenerrimum atque mœtiſſimum penetraret. Cecidit Iudas nefarius proditor, qui extremam deſperationem cum ſcelere ſummo coniũxit. Cecidit Petrus, à mentis ſtatu & firmitate deiectus, adeóque mortis metu debilitatus, vt Chriſtũ Dominum ſemel & iterum ac tertiò abnegaret. De Paulo dicere ſuperſedeo, qui ignorantia obcœcatus, adeóque incredulitate ſeductus ac blaſphemus, etiam Chriſto maledixit, & à cruenta cæde piorum ac innocentium hominum ſeſe non abſtinuit. Non cecidit Maria, ſed vſque inuicta perſtitit, quàm diuinæ lucis adeò illuſtrauit fulgor, vt in fide nec erraret, nec hæſitaret, quam præterea ſingularis gratiæ virtus corroborauit infantem, prouexit puellam, armauit adoleſcentulam, ac deinceps in omni vita ſic inſtruxit, vt à cuiuſuis peccati labe libera atque omni culpa vacans, ſicut libro priore diximus, Sanctos omnes puritate & ſanctimonia lõgè multúmque ſuperaret.

Maria præcellit omnes Dei verbum laudabiliter audientes, & fructum ex eo referentes.

Luc. 2.

1. Cor. 1.

Singularis gratia Mariam vt ab omni peccato præſeruauit, ſic omni etiam virtute complcuit.

Fide ſingulari ſubnixa, Dei Filium ſuum Filium fecit, beatior quidem Chriſti fidem percipiendo, vt iterum Auguſtini verbis vtamur, quàm carnem eius concipiendo. Fide prædita, eum quem portauit timuit, & eundem cum pareret, adorauit, vt idem aſſerit Auguſtinus, eiuſdémque reſurgentis gloriam prima conſpexit, Ambroſio teſte. Nec deſunt qui Mariam fidei magiſtram faciant, à qua Lucas, Ioannes, Ignatius & alij nec pauca, nec leuia myſteria didicerint, quoniam (vt Bernardus etiam prædicat) à principio de myſteriis omnibus plenè ac cælitus fuit inſtructa. Quarè nec dubitat Anſelmus hoc de illa teſtari: Licet ipſi Apoſtoli per reuelationẽ Spiritus ſancti edocti in omnem fuerint veritatem, incõparabiliter tamen eminentius ac manifeſtius ipſa per eum Spiritum veritatis, illius veritatis profunditatem intelligebat, ac per hoc multa eis per hanc reuelabantur, quæ in ſe non ſolum ſimplici ſcientia, ſed ipſo effectu, ipſo experimento didicerat.] Eandem Mariæ prærogatiũam, quod Apoſtolis fide & virtute præſtiterit, Rupertus agnoſcit, hiſque verbis ad illam ipſam inſtitutis comprobat: Tanquàm malum punicum, inquit, in medio tintinnabulorum tu præcipuè fuiſti. Virgo Virginum in adiutorio, vel etiam in regimine prædicantium Apoſtolorum, cuius etſi verba non loquuntur vel

Maria vbi ſidem ſuam peculiariter declararit, præſertim erga Chriſtum.

Lib. de ſanctã virgi. ca. 3. Serm. 13. de natiuit. Domini.

Lib. 3. de Virginibus.

Hõ. 4. ſuper Miſſus eſt.

Li. de excellentia B. Virgin. cap. 7.

Maria fidei magiſtra eriã Apoſtolos docuit.

Apoſtoli quãtis à Spiritu ſancto illuſtrati, quædam eiã à Deipara didicerint.

Lib. 3. in Cantica.

Matth. 5.

audiuntur, vbi prædicauerunt, opera tamen vel merita non ignorantur, non minora, imo maiora tinnitu prædicantium.] Miratur Christus Cananæ fidem, vtpotè charitate, modestia, longanimitate, constantia cõmendatam. Miror & ego Mariæ fidem tot sustẽtatam columnis, tot depictam coloribus, tot fulgentem stellis, tot micantem radiis quot erant heroicæ cum eius fide coniunctæ virtutes. Quid quod nonnulli cum Bernardo sentiunt, quod consilium diuinum Angelos latuit, Virgini matri singulari munere patefactum fuisse, vt præillis cognosceret de tempore, loco & modo complendi mysterij Dominicæ incarnationis? Sancti enim Spiritus vnctione docebatur de omnibus, & quod audiendo non poterat, experiendo discebat: ita factum est, vt multorum reuelandorum prærogatiua Virgini matri seruaretur, & per ipsam alij in doctrina recentis fidei tum informarentur, tùm cõfirmarentur. Sed hæc abundè sunt satis, vt arbitror, ad illos coarguendos, qui Mariæ fidem nunc demũ eleuare, suísque somniis, vt leuissimè dicam, conspurcare nituntur.

Mariæ fides nominatis quã Cananæ admiranda.

Vide Epist. 77. Bern. ad Hugonem.

Quæ omnia, si fortè prolixitatem nostram admiraris, Lector, idcircò pluribus persequi visum est, vt hinc Mariæ fides, cum aduersus alios, tùm contra duos maximè Lutherum & Erasmũ rectius vindicetur. Etenim Princeps ille Sectariorum non solùm in his, quæ diximus, Mariæ fidem planè suspectam reddit, sed etiam tanti Centurionem illum Euangelicum facit, vt eum Virgini matri, fidei nomine anteponere non vereatur. Hue verò Christi verba detorquet: Non inueni tantã fidem in Israel. Dissimulat interim versipellis, Christum hoc loco suam collationem ad Israel, hoc est, ad communẽ Iudæorum populum, maximéque præsentẽ astringere, & sicut sæpè alias, per tropum Synechdochẽ, in vno hoc Centurione quasi vniuersam fidem gẽtium proponendo, eandem perfidorum Iudæorum incredulitati opponere. Quod autem hac collatione fidem in gentibus illustriorem, efficaciorem, magísque in orbe propagandam præludat atque designet, statim verba indicant sequentia: Dico autem vobis, inquit, quòd multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abrahã, Isaac & Iacob in regno cælorum: filij autem regni eiicientur in tenebras exteriores, ob suam nempè incredulitatẽ. Hinc Prophetæ Iudæorum tenebras, cæcitatem ac duritiam crebrò deplorant, quibus & Ioannes illud exprobrat: In propria venit, & sui eum non receperunt. Verùm hæc de communi Iudæorum gente dicta debent accipi, non de singulis, non de Patriarchis & Prophetis, non de Ioanne Baptista, Ioseph, Simeone, multóque minus de sanctissima Virgine Matre, qui omnes, licet non solùm de origine & patria, sed etiam religione & moribus fuerint Israelitæ, tamen fidei præstantia non cesserunt Ethnico huic Centurioni, & de quibus Esaias totius Synagogæ nomine illud dixisse videtur: Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorra similes essemus. Rectè igitur Anselmus Hieronymum sequens, præsentem locum sic explicat: Non de omnibus Patriarchis & Prophetis hoc dixit: sed de omnibus præsentis temporis, quibus prædicabat, quibus fides Centurionis antefertur.] Consonat Simon de Cassia, disertè monens, Christum non de singulis

Contra quos maximè fides Mariæ hoc loco asseratur.

Depraua Lutherus Christi verba: *non inueni tantam fidẽ in Israel.*

In Postilla circa Euan. Dominic. 3. post Epipha. Matth. 7. Luc. 8.

Quos Israelitas Christus cum Cẽturione & eius fide conferat.

Esaiæ 1. 8. & 42. Ezech. 3. Zachar. 7. Ioan. 1.

Esai. 1.

In explicat. Matth. ca. 8

Quomodo veteres hæc Christi verba interpretentur.

A personis in eum veraciter credẽtibus, sed de vulgo Iudæorum hæc verba pronunciasse. Lyranus hoc loco Israel, Iudæorũ Principes ac præcipuos quósque interpretatur, quos in Christum malè affectos fuisse constat, tametsi longè illis maior, quàm gentibus credendi occasio præberetur.

Lib. 5. de Ecclesia Christiana c. 12.

Quanta verò Lutheri est impudentia, quùm hoc Euangelij loco Mariæ fidẽ obscurare conatur, adeóque in vniuersum definit, Christum prædicationis suæ tempore neque in matre, neque in Apostolis tãtam fidem, quantam in hoc vno Centurione, reperisse? Ac de Maria quidem isthæc subiicit: *Fieri potest, vt Matri suæ, dum se gestabat in vtero, & dum peperit, magnam fidem donarit, & posteà nunquam, vel raro tantam, imo etiam vt eius fidem tidentidem passus sit mutare:* B *vti ei vsu venit, quando triduo ipsum amiserat.* Verùm de hoc posteriore nos alibi viderimus, vt omnes intelligant, Mariam cum amissum triduò filium quæreret, haudquaquàm in fide vacillasse. Quod ad reliqua pertinet, omnium piorũ consensus in eo conspirat, certóque confirmat, quod Maria non solũ gestans vterum, & partus sui tempore, vti concedit Lutherus, sed etiam post partum, ac in omni vita fidem integram perfectámque seruarit, in eáque fide tantò magis profecerit, quantò pluribus & maioribus confirmandæ fidei argumentis abundaret. Etenim non modo Zachariæ domus, sed etiam Pastorum ac Magorum aduentus, & præteréa Simeonis & Annę confessiones illustres, multóque plura, quę circa infantem natum contigerunt mysteria, in fide illam maximè poterant corroborare. Quare Lucas C non tacuit, quemadmodum illa eiusmodi gesta simul & verba conseruarit, & in corde suo contulerit, viua nimirùm & ardenti fide prædita, ideóque studiosior, vt oracula Prophetarum, quæ legerat, cum factis præsentibus compararet, atque hinc certioris fidei argumenta non sibi modò, sed aliis etiã profutura colligeret, animóque suo infixa retineret. Tantùm abest, vt quæ Virgo ante partũ de fide per Gabrielem edocta erat, post partum vel tentationis impetu, vel incuriæ culpa sibi de fide aliquid excuti ac imminui pateretur, ideóque in hoc tam necessario Spiritus dono lãguidior & imperfectior vnquàm efficeretur. Igitur absurdum ac futile prorsus habendum est, quod è suo cerebro nunc primũ effingit Lutherus, magnam illam & illustrem fidẽ, quæ ab initio Mariæ donata est, successu temporis, & præsertim à partu illo sanctissimo decreuisse. D Nihil tale prodit Euangelium, sed hoc potiùs consentaneum esse monstrat, veræ fidei laudem, quam in Deipara prædicauit Elizabetha, saluam illi semper incolumémque mansisse: vt sicut gratia, sic etiam fide plena, præsertim postquàm Dei Mater facta est, felicissimè perseueraret. Hoc enim nisi Mariæ largiamur, ac eximiam eius fidem Centurionis fidei multis partibus anteponendam astruamus, parùm sanè reuerenter matrem Domini tot modis benedictam, & in omni gratia cõfirmatam tractabimus, eámque vix à fœda ingratitudinis nota, & peccati labe poterimus vindicare.

Lutherus pièè loquitur aduersus Mariæ fidem & puritatem.

Maria fide antepositum se existimat, & fidem magnã & perfectam habuit.

Luc. 1. 2. Matth. 2.

Luc. 1.

Nunc à Luthero ad Erasmum, qui nimiùm sæpè Lutherizat transeo, quòd is nescio quo Spiritu ductus, sibi nõ liquere scribat, Christus ne Deus esset nec ne, vtrum Matri Domini in pueritia & infantia filij, perfectè fuerit reuelatum. Atque hanc pudendam dubitationem, quàm non grauatim arriperent

Contra Erasmum disputatio, qui hæsitare dicit an Maria ratione Christi cognitionem habuerit, an fide, quòd is Deus esset.

Ariani,

Ariani comprobarẽntque vltrò Iudæi, adeò non reuocauit Erasmus, vt etiam à Parisiensibus Theologis monitus, eandem retinere ac defendere non dubitarit, sui nimirum semper similis in tergiuersando, longéque paratior in suis lapsibus excusandis, quàm saniore iudicio reuocandis. Inter cætera verò quæ ad sui purgationem adducit, hoc etiã lemmate vtitur: *Nusquàm profectò legimus, Christum vel a Matre, vel a Ioseph fuisse adoratum pro Deo, cum esset infans.* Sic ille, vt in re seria nugas agat, eóque minus nobis ferendus, quòd non obscurus diuinitatis Christi hostis permultis visus fuerit, quamuis hoc etiam subdole, vt alij notarunt, excusare conetur, negans interim in Euangelicis literis euidenter exprimi, Christum Deum esse. Tum Scripturæ testimonium à nobis exigit, qui tam multa sine Scripturis temerè docet, ac in Mariam etiam (vt sequenti B libro dicemus) insulsè profundit. Quid verò attinebat, in Euangelicis literis ea disertè narrari, quæ tũ ex antecedentibus, tùm ex consequentibus vtcunque colligere non erat difficile, si tantùm homines non nimium crassi & rudes accederent? An parùm videri debet, quod Spiritus sanctus per organum suum pronunciat, Mariam nõ modò vera fide prædita, sed etiam ex fide beatam, & inter mulieres omnes etiam credentes benedictam esse? Eximiam ergo atque perfectam de Christo infante fidem habuit, quæ priusquàm pareret, præclaro fidei titulo est decorata, suæque fidei cõfessionem, vt diximus, in Zachariæ domo integram ac verè illustrẽ edidit.

Perperã Erasmus suam opinionẽ eo mitigat, quod fateatur non fuisse Mariã ab initio fidei Deum agnouisse.

Ex Scripturis colligi posse, quòd Maria de Filij fuit di uinitate ab initio non dubitauit.

Vel solus Gabriel Mariam fide instruxit de Filij sui diuinitate.

Luc. 1.

Sedenim quàm tenuem ac languidam in ea fidem fuisse dicemus, quæ Christum esse Deum, vt fingit Erasmus, aut ignorabat, aut imperfectè credebat, quia de Christo infante diuinam non habuit reuelationem? Quasi vero Legatus Dei Gabriel defuerit muneri suo, nec satis explicatè narrarit arcanum, quod inprimis Virgini erat aperiendum, vt sciret id quod suis visceribus nasceretur Sanctum, verum Deum & hominem fore. Hoc mysterium Patres in verbis Angeli deprehenderunt, ac res ipsa testatur, in scriptis Propheticis multa proponi, quę nobis & Iudæis, ad Emanuelis diuinitatẽ clarissimè comprobandam satis esse queant. Ergóne tàm obtusa & indocilis erat Maria, cui nec Prophetica testimonia, nec Gabrielis verba ad faciẽdam de vtráque Christi natura fidem sufficerent? Accedebant & miracula circa Domini infantiam gesta, quorum ipsa non fuit ociosa certè spectatrix, simúlque auscultatrix verbi semper sedula, quodcunque tandem D à piis proficisceretur. Quid Angelorum circa cunas astantium chorus atque concentus? quid Pastorum Bethlehemiticorum aduẽtus, fides, narratio? Quid Regia Magorum suppliciter adorantium oblatio? quid senis Simeonis in templo euidens testimoniũ? quid Annæ viduæ publica confessio? vt alia id genus mysteria, quæ Mariæ, vtpotè ipsa præsente gesta, ignota esse non poterant, prætereamus. Hæccine sat erãt ad Mariæ fidem de Christo Deo licet infante vel conciliandam, vel nutriendam confirmandámque? Nec solum audiebat atque cernebat coràm, sed etiam in se ipsa multò amplius, quàm quisquam alius, & maiestatem & diuinitatem Emanuelis experiebatur, iure vt suo & præ cæteris quidem perfectiùs, diceret: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis: & vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis.

Extraordinaria dicit circa Christi puericiam facta: Maria fidem de Christo Deo satis confirmarunt Emanuel habẽs.

Luc. 2.

Matth. 2.

Luc. 1. 2.

Ioan. 1.

A Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ. Hæc enim Ioannes ita dixit, vt non modò de suis Collegis Apostolis, sed etiam de Matre Domini dicta videri possint & debeant. Quid igitur? quod seruis Prophetis largimur, imò quod Iudæis ac Ethnicis, ipsisque Magis tribuunt Euãgelistæ, Christum infantem amplectentibus, profitentibus, adorantibus, id pro sua æquitate Matri non concedet Erasmus? Putat fortasse illis videntibus lumen, cùm Oriens ex alto apparuit, Mariam in tenebris permansisse, suúmque & Deum & Filium ignorasse, quem cælũ, terra, viri, fœminæ, diuites, pauperes tanto consensu & claris testimoniis in templo & alibi prędicabant, ac tantùm nõ decantabant. Sinamus autem Erasmũ tàm præposterè sapere, vt sibi demùm plus quàm B Marię diuinitus reuelatum esse putet in iis, quæ ad Christum spectant infantem. Orthodoxorum certè firma est sententia, cognitionem & fidem de tanto arcano perfectam, in Maria non minus, quàm in cognata eius Elizabetha extitisse, quę Christum verum Deum & hominem haud obscurè confessa est, adeóque vnà cum infante Ioanne in vtero ipso visa est persentiscere.

Non minor fides Marię quam reliquis in Christum infantem credentibus tribuenda est.

Luc. 1.

Fidei laus & excellentia in Maria non minor fuit quã in cognata alizabetha.

Quod si Patres Erasmo anteponimus, vt res ipsa postulat, Ambrosius perspicuè docet, Christum nõ solum à Maria, sed etiam à Ioseph adoratum esse, quoniam ambo Deum verum esse in illo corpore C confiterentur, de quo solo dictum est: Laudate eũ Sol & Luna: Laudate eum omnes stellæ & lumen. Repetit igitur & illud, quod Iacob Patriarcha Ioseph filio, qui typus erat Christi, dixerat: Num ego & mater tua & fratres tui adorabimus te super terram? Hoc enim in Christi parentibus puerum adorãtibus impletum fuit.] Præterea idem Ambrosius tantum fidei Mariæ largitur, vt dicat, illam etiam ante partum, anima & Spiritu Patri filióque deuotam, & vnum Deum, ex quo omnia, & vnum Dominum, per quem omnia, pio affectu veneratam esse. Id quod probat verbis illis Cantici: Magnificat anima mea Dominũ, & exultauit Spiritus meus in Deo salutari meo. Quantò enim maior est prærogatiua, Dei esse matrem, tantò maiorem fidem Mariæ reseruari debuisse testatur. Tum Augustinus, cũ tractat locum: Fœmina circundabit virum, in hunc modum pronunciat: Circundat Maria virum Angelo fidem dando, quia Eua perdidit virum serpenti consentiendo.] His porro subiungit, quod diuinorum librorum scientia non potuerit illam præterire, quæ ipsam Prophetarum plenitudinem esset paritura.] Tantum abest, vt vel dubitet, vel dubitari velit Augustinus de fide Mariæ, cum iam puerpera esse cœpisset. Quomodò perfecta, quæso, fides in illa desideraretur, de qua [a] Esaias dixit: Accessi ad Prophetissam, & concepit & peperit filium? Hæc Prophetissa, inquit [b] Rupertus, ad quam Propheta iustus accedit, sancta est Maria, cuius in vtero omnium Prophetarum sanctorum completa est prophetia. Nec enim quod carne cõcepit, mente ignorare potuit.] Ac alibi rursus: Neque enim hæc beata Virgo particularem, vt singuli Prophetarum Verbi gratiam, sed vniuersam Spiritu sancto superueniẽte susceperit ex eo verbi Dei substãtiam, & Prophetissa singularis facta est, plenam Spiritus sancti gratiam suscipiens.] Sed & Scholasticorum Doctorũ prin-

Ei. de Ioseph Patriarcha cap. 2.

Daniel. 3. Genes. 37.

a Esai. 8.

b Lib. 1. de Trinitat. & operib. eius in Esaiam cap. 34. Et in quatuor Regnũ. c. 9.

Maria illustris prophetissa, plena fide & omni gratia.

ceps [a] Aquinas non esse ambigendum docet, quin Virgo beata donum sapientiæ, gratiámque virtutum, necnon gratiam prophetiæ acceperit excellenter. Quo pacto autem his tantis muneribus diuinitus cumularetur, ac secundùm omnium Patrum sententiam gratia plena sub ipsum filij conceptum ritè prædicaretur, si post natum etiã filium (vt fingit Erasmus) perfecta de Christo fide destitueretur?

Sed & Thomæ præceptor Albertus Magnus vir eximiè doctus, dum varia huius Virginis narrat priuilegia, quæ ad plenam cognitionem illi contulit Deus, hæc duo veluti præcipua cõstituit, quòd sanctissimæ Trinitatis & mysterij Dominicæ incarnationis notitiam clarissimam fuerit consecuta. Ac de Mariæ fide sic loquitur: Fidem habuit in excellentissimo, quæ tàm immensæ rei sibi promissæ fidẽ adhibuit, quæ etiam discipulis dubitantibus, non dubitauit, quæ omnia possibilia esse credenti certissima fuit.] Prætereà Dionysius Rickelius multis colligit argumentis, Mariam præ cunctis Prophetis in fidei rebus illuminatam, & in sacris literis eruditam, peculiariter verò sanctissimæ Trinitatis cognitione maiorem in modum cumulatam extitisse. Alioquin si ante Gabrielis aduentum hac fide notitiáque caruisset, quo pacto dictum, vel potius responsum illud Euangelicum intellexisset: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideóque & quod nascetur ex te Sanctũ vocabitur Filius Dei? Quo sermonis genere, si diligenter mentem aduertas, tres personæ diuinæ cõtinentur, de quibus Virgo iampridem edocta, nihil amplius percunctatur, & in quarũ cognitione progressum vtique maximum fecit, cùm efficacem & ineffabilem totius Trinitatis operationem sentiẽs, Dei Mater effecta est. Postremò ex aduersariis non vulgaris est Brentius, qui Mariam ab Esaia prophetissam vocari apertè fatetur, non tàm hoc nomine, quòd composuerit carmen Propheticum, priusquã Christum pareret, quàm quod more Prophetarum impleta sit Spiritu sancto. Sed imprudens Augustinum, aliis ferè omnibus quos adduxi, præstantiorem omisi, vt qui de Mariæ fide hoc egregiè profitetur: non potuit diuinitati Christi non esse credula, quæ se nouerat, hunc non ex virili semine secundũ ordinem naturæ, sed diuino spiramine, nunciante Archangelo, concepisse, videns semper famulantium Angelorum ei adesse frequentiam, vt nascituro & nato, & in Ægyptum fugienti, atque inde iterum redituro. Quibus liquidò cognoscere potuit, quia talia obsequia, non nisi Deum decuerant. Vn-

[a] In tertia parte Quæstione 26.

Eximiam & perfectam rerum credendarum cognitionem Maria diuinitus accepit.

In libr. de laudibus B. Virginis.

In 1. caput Lucæ.

Lib. 2. art. 17. de Mariæ præconio & dignitate.

Luc. 1.

Maria S. Trinitatis misterium, cũ a Gabriele saluta retur, agnouit Brentius Mariam quoque Prophetissam illustrem agnoscit.

Augustini testimonium, de Mariæ fide secundum historiam Euangelicam.

In 8. caput. Esaiæ.

Serm. 1. de Assumptione Virginis Mariæ.

Luc. 1.
Luc. 2.

de & stellæ annunciatio, & Magorum de longissimis partibus insperata adductio, quàm maximum illi extitit indicium veritatis: similiter & Simeonis & Annæ prophetali dignitate insolitus cœtus, & huic specialis occursus. Quæ omnia proculdubio Maria conseruans, his cunctis altius ad fidem roborata pio corde conferebat: in tantum vt omninò nõ nutabunda, sed certa de filij potestate, tanquam de Dei virtute vera, deficiente in nuptiis vino dixerit, quia vinum non habent: sciens planè illum hoc potuisse, quod eum mox contigit diuino miraculo cõpleuisse: Ecce igitur Maria fide & opere Christi ministratrix.] Tàm multis, tàm manifestis, & Euangelicis exemplis Mariæ fidẽ astruit Augustinus, quæ inde ab initio confirmandæ fidei suæ testimoniis abundarit, vt de filij sui diuina tum natura, tùm potestate non potuerit addubitare. Quarè vt semel finiam, inter omnes Virgines Euangelicas verèque sapientes, quæ Christo sponso vnquã charæ, & fide viua tanquam incensa lampade semper instructæ fuerunt, Maria primas facilè obtinet. Illa enim lõgè latéque splendentis fidei lumen omnibus prætulit, prima in Euangelio hanc assecuta laudem, quòd diuinis promissis & Angelicis dictis, in re omnium grauissima, fidem maximam miniméque nutantem adhibuerit. Hoc si Christo nondum edito præstitit, suóque præclaro Cãtico comprobauit, & prætereà cognatæ verbis confirmatum habuit, vti probauimus, satis demùm constare arbitror, quòd post diuinum illum partum fidem eandem retinuerit, ea ipsa fide Christum, licet infantem, Deum agnouerit, agnitúmque vnà cum fideli spõso pro Christiano officio adorarit. Qua in re neque Melanchthon dissentit, de Maria scribens, quod veram de Messia doctrinam in oblatione primogeniti optimè intellexerit. *Ideóque principaliter venit in templum, vt ipsa testaretur hunc esse primogenitum illum præcipuum, propter quem omnes oblationes institutæ fuerunt.* Affirmat quidẽ Lucas, Mariam & Ioseph ob ea, quæ de puero dicebantur admirari, cùm miracula miraculis addi cernerent: quæ tamen admiratio non ex ignorãtia, incredulitate, dubitatione vel imperfectione quadam, sed ex rerum de Christo dictarum profunda contemplatione, & sicut Brentius quoque fatetur, ex vera fide prouenit. Atque huc nos abduxit Erasmus, cui de Mariæ fide nunquam satis laudata dubitanti, imò aduersus communem Doctorum & piorum omnium sensum atque consensum pugnanti, non potuimus non aliquid respondere.

Matth. 2.

Luc. 2.

Ioann. 2.

Mariam Magi & sapientes Virginem longè sapientiores & certiores credentes fuisse.

Matth. 25.

In concione de purificatione Mariæ.

Luca.

Maria & Ioseph quomodo mirantes circa puerum Iesum.

Hom. 17. in Lucam.

CAPVT TERTIVM

De historia Deiparę cognatam Elizabeth visitantis, quę multis modis illic commendetur, nobisque prędicanda & imitanda proponatur.

Per quam occasionem Maria suam cognatam visitarit.

SVVM munus obiuit Angelus Gabriel, ob quod Legatus Dei venerat in Nazareth, relicta tandem Virgine grauida de Spiritu sancto. Vt autem ille suis dictis fidem maiorem conciliaret, ac diuinæ virtutis in Maria operantis præsens miraculũ miraculo confirmaret, rem nouam & admirandam inseruit de Mariæ cognata Elizabetha, quæ in grandæua ætate & veteri sterilitate Ioannem filium concepisset: eúmque iam in vtero mense sexto gestaret. Maria hoc sæto nuncio recreata, Deo in primis haud dubiè gratias egit, qui senile ac sterile coniugium, in præsente omnium desperatione, tam mirabiliter prosperasset, ac simul de cognata quamprimum inuisenda sanctum cœpit consilium, vt illi ex animo gratularetur. Abiit igitur in montana cum festinatione in ciuitatem Iudæ, & introiuit in domũ Zachariæ, & salutauit Elizabeth, vt reliqua Lucæ verba prætermittam. Quod Mariæ visitantis institutũ & officium permulta notatu digna complectitur, & ad ferias Visitationis, vt vocant, ex more Ecclesiæ celebrandas, causam idoneam præbet. Videant autem aduersarij, quam prudenter & Euangelice cum solennes alias ferias Marię dicatas, tum festum hũc quoque diem in multis Ecclesiis non ita pridem abrogarint. Euangelica est certè historia, quæ hoc die commendatur atque proponitur, quam præterea non pauci ex ipsorum Schola Doctores suis concionibus cohonestare studuerunt. Igitur vt reliquos taceam, Georgius Maior de hac historia sic censuit atque scripsit: *Quod illæ honestissimæ Matronæ plenæ fide & Spiritu sancto conueniunt, & mutuis testimonis datis & acceptis ad inuicem declarant Messiam præsentem & exhibitum esse, & esse hunc Iesum Filium Virginis recens iam conceptum, cui infans in vtero Elizabethæ assilit gaudio mustato & præternaturali, illa tanta sunt, & tantorum bonorum testificatio ac confirmatio, vt in tota æternitate celebrari satis & exhauriri cogitatione & sapientia omnium creaturarum nequeant.* Nos autem totius historiæ capita quædam, vt Mariæ causa, Festique huius celebritas rectius illustretur, in Lectoris gratiam decerpta proponemus.

Maria Deo gratias agit, quod cognata sic facta grauida, & igee eam inuisit.

Mariæ visitatio causam dedit festo in Ecclesia instituendo, quod Nouatores temere abrogant.

In 6. parte Hom. in Epi. Visitationis.

Quam præclare sentiẽdum sit de visitatione Marię cum sola cognata colloquentis, secundũ eorũ Propositio de sequenti tractatione.

Principio Virgo tenerrima, vt multi sentiunt, paucis comitata, iter lõgum ac asperum ingreditur, quandoquidem per montanam regionem illi transeundum, & vrbs tribui Iudæ subiecta petẽda fuit, priusquam ex Nazareth ad Zachariæ domum perueniret. Fatetur Melanchthon, iter viginti fuisse miliatium (Selneccerus nouendecim supputat) à Maria puella confectum, nimirum à Nazareth Hierosolymam vsque, & Mariam non propter priuatã amicitiam ad cognatam se in viam dedisse confirmat. Domum vero Zachariæ non alibi, quam apud Hierosolymitanos fuisse, non recentiores modo, sed etiam Augustinus & Beda comprobant. Quando autem hanc instituit profectionem? statim post discessum Angeli, à quo tam reuerenter salutata, ac Dei Matet proclamata, ipsum Dei Filium in suo Virgineo vtero iamprimum cœperat circumferre. Adeò illa sui rationẽ nõ habuit, grauida licet effecta ne vel incitanti ad iter Spiritui sancto, vel cognatæ quæ vix tribus mensibus à partu aberat, obsequio deesse videretur. Quid verò tandem, nisi officiosa suique prodigia charitas, nostram Virginem ab adamata abstraxit solitudine, quæ sacris meditationibus amica est, & ad publicum conspectum, itérque laboriosum extrusit? Charitas illi temporis moram & quietis cultum abrupit: charitas celeres pedes dedit, puellare corpus exercuit, ad insuetum laborem perpulit, totius itineris molestias mitigauit. Charitas ad gratulationis officium vltro præstandum permouit, vt non vocata, neque expectata fortasse nec de facie quidem nota, domum alienam intraret, nec solum cognatam amanter, sed & Sacerdotis tanti coniugem reuerenter salutaret. Charitas ad gratulandum & seruiendum pertraxit, vt paratam operam omnem, si grata foret, nulli non libenter offerret ac impenderet. O præclarum admirandæ ac viuidæ charitatis exemplum, quæ in Maria verè patiens, verè benigna, non quærit quæ sua sunt, non inflatur, non est ambitiosa, congaudet autem veritati, omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Itaque superior ad inferiorẽ libenter accedit, Virgo & Mater Domini ad vetulę ministerium sese modestè demittit, nihil etiam domestici operis vel laboris, si ita ferret vsus, in Zachariæ ædibus recusatura.

Iter Mariæ difficile & lõgum fuisse ad domum vsque Zachariæ.

Luc. 1

Quãdo Maria cognatam visitarit, & ex quæ charitate affecta.

Ingens charitatis specimẽ & exemplum hic Maria præbuit.

Iam verò quantam in summum Deum reuerentiam & pietatem cum hac ipsa in cognatam charitate coniunxit? Ingentes, sed veras tamen laudes è matre Ioannis, ac potius à Spiritu sancto sibi delatas non agnoscit, sed eas quum percipit, statim sui sueque dignitatis oblita, in solum bonorum omniũ Authorem & fontem respicit, in illius laudem tota prorumpit, ac hymnum extemporaneum modulans, alios itidem ad Deum celebrandum excitat & inuitat. Quid, quòd in familiari colloquio versans, quamprimum de Deo deique gratia sermo incidit, illa velut extra se rapitur, sine negotio cum Deo vt solet, mentem coniungit, Deum in spiritu & veritate colit, sensúsque & vires omnes ad Deum honorandũ intendit, ita vt cor & caro Mariæ in Deũ viuum penitus exultarent? Vbi non solum psaltricẽ sed & prophetissam nobilẽ agit, quę Sibyllis omnibus meritò præferatur, adeò diuinè philosophata est. Verum de hoc Mariæ hymno siue ode posteà.

Maria cognatam visitans, valde in Deũ se religiosam & deuotam ostendit.

Quod si de fructu Marianæ visitationis dicendũ est, haud profecto vanus, sed vtilis, sed efficax, sed salutaris illius ad Zachariæ domum fuit aduentus. Felix enim tali cognatæ, quæ continuo Spiritu sancto repleta, & prophetiæ dono instructa, nõ nisi sacra

Parenciotie Mariæ.

sacra mysteria nouit eructare. Felix infanti Ioanni visceribus licet maternis incluso, qui sonãtem Mariæ vocem sentiens, perindè ac si præsentem Redẽptorem, eiusque Matrem agnosceret ac reuereretur, quos potest gaudij & venerationis motus edit, simúlque in matris vtero sanctificatur. Felix demũ Mariæ occursus ædibus Zachariæ, in quibus totius honestatis viuum refulget speculum, & vbi diuina charismata, siue, vt Paulus vocat, fructus Spiritus, vt nunquam anteà, per tàm electum Dei organum dimanarũt, ac fortassis ad multos etiam siue domesticos, siue vicinos, tribus illis mensibus, quibus illic Maria demorata est, copiosè fluxerunt.

Galat. 5.

Veterum testimonia de Maria, quæ magnã in cognata visitatione mirabilem declinauerit.

Sed hanc visitantis Mariæ virtutem, quæ morosos & inuidos Nouatores offendit, veterum etiam testimoniis muniemus, ne quis fortasse nos Lucæ verbis adferre vim, aut noui aliquid attribuere suspicetur. Ambrosius de Maria perspicuè scribit: Visitauit Ioãnem Baptistam, & in vtero Matris priusquàm nasceretur, exultauit infantulus, obsecutus antequàm genitus. Nec immeritò integer corpore, quem in tribus mensibus oleo quodam suæ præsentiæ & integritatis vnguento Domini Mater exercuit.] En tibi oleum præsentiæ & integritatis Marianæ, quo Ioãnes Baptista, priusquàm lucem aspiceret, vel imbutus, vel delibutus est, vt hinc etiam corporis castimoniam & mentis innocentiam sibi compararet. Addit porrò Ambrosius: Si primo ingressu tantus profectus extitit, vt ad salutationem Mariæ exultaret infans in vtero, & repleretur Spiritu sancto mater infantis, & quantum putamus, vsu tanti temporis (quum tribus nempè mensibus in illis ædibus diuersaretur) sanctæ Mariæ addidisse præsentiam?] Idque ab Origene videtur acceptum, qui multò ante Ambrosium scripserat: Si eo quod tantum venit Maria ad Elizabeth, & salutauit eam, exultauit infans in gaudio, & Spiritu sancto plena Elizabeth prophetauit ea, quæ in Euangelio scripta sunt, & in vna hora tantos profectus habuit, nostræ conscientiæ relinquitur (considerandum) quid in tribus mensibus Ioannes profecit assistente Maria Elizabeth.] Nec multò pòst: Exercebatur ergo, & quodammodò in athletico à sancta matre per tres menses vngebatur Ioannes, & præparabatur in Matris vtero, vt mirabiliter natus, mirabilius nutriretur.] Sed neque Cyrillus dubitat affirmare: Salutatio sanctę Virginis Mariæ Iesum ferentis in vtero Ioannem mouit ad prophetiam.] Tùm si authorem Homiliæ Eusebio Emisseno inscriptæ sequimur, quemadmodum Mariæ aduentus singulare gaudium, eximiúmque fructum Zachariæ ac eius vxori simul & filio attulit: ita vicissim eiusdem Virginis discessus mœrorem ac luctum in illis omnibus excitauit. Postremò Bernardus nos docet in hunc modum ratiocinari: Si Ioannis paruuli nõdum nati anima liquefacta est, vt Maria locuta est, & vox salutationis eius ipsos in gaudio exultare fecit infantes, multò maior & amplior cælitum est exultatio, qui vocem tantæ Virginis audire, & videre faciem, & beata eius frui præsentia meruerunt.] Plura id genus testimonia proferri ex veteribus possunt, ac nos etiam quædam in operis huius vestibulo citauimus, vnde liceat confirmare, quod vox Deiparæ & Matrem & Filium haud parùm effecerit, ac mirabiliter operata fuerit in ædibus Zachariæ. Nam quod Bullingerus admiscet, hæc non Virginis virtute, sed Verbi incarnati potentia effici, id hactenus admitti potest, si solam Virginis virtutem, secluso diuinæ gratiæ adiutorio, intueamur. Norunt autem sapientes, secundariis causis quædam attribui, nõ exclusa interim primaria causa efficiente, ideóque ad Mariam etiam posse referri, quæ per illam cooperantem Deus in Zachariæ domo, vel alibi ad vtilitatem mortalium operari dignatur. Ac sanè Catholici, quicquid præclaræ virtutis Mariæ vel Sanctis tribuunt, non sine diuinæ gratię concursu ac prædicatione tributum esse volunt, quia soli Deo, à quo & ad quem bona omnia, primas vbique largiuntur, suo deinde loco Sanctos & agnoscentes, & venerantes, per quos diuina bonitas sua sæpè dona dispensat mortalibus, vt alibi fusius ostendemus. An obscura est Christi sententia: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet? Quarè virtus miraculorum, quæ Christo capiti inprimis accepta referenda est, ipsis, etiam membris electis, si Christi doctrinam sequimur, rectè à nobis attribui potest. Sed & multis exemplis diuina Scriptura confirmat, Sanctorum aduentum aliis fortunatum & salutarem crebrò extitisse. Venerunt tres Angeli ad Abraham, quibus hospitio exceptis, cùm pro peregrinis haberentur, Patriarcha ille diuturni voti compos factus est, vt in extrema propemodùm ætate, contra omnium expectationem, ex vxore sterili & valdè annosa diu optatum filium ac hæredem acciperet. Venerunt rursus Angeli duo, & ad Loth Sodomis cõmorantem diuerterunt, qui non solùm hospitem suũ, sed & filias eius duas summo vitæ periculo liberarunt, vt cõmuni & horrendæ vastationi patriæ incolumes superessent. Venit Iacob ad impiũ Laban, suóque aduẽtu singularem Dei benedictionẽ illi idolorum cultori obtinuit, vt palàm & ipse fateretur: Experimẽto didici, quia benedixerit mihi Deus propter te. Venit Elisæus ad hospitam suã Sunamitidem, qui vt se illi gratũ demonstraret, filium eius mortuum ad vitã reuocauit. Venerunt Apostoli pacem domesticis, ad quos fortè diuertissent, optantes, imò etiã nisi se indignos illi præberent, ad suũ ingressum elargientes. Et solius Mariæ demùm in Zachariæ domũ aduentus tàm infaustus ac inanis fuit, nullum vt cuiquam vsum & fructũ, nullámque consolationẽ & opem adferre potuisse credatur? Benè ac feliciter cum Obededõ Gethæo actum fuisse legimus, cum Arcam Domini à Philistæis restitutam in suas ædes reciperet: benedixit enim Dominus Obededom & omnem domũ eius, vt Scripturæ verbis vtamur, quãdiu videlicet apud illum Arca Domini demorata est. Qui successus Dauid Regem non multò post excitauit ac perpulit, vt eandem Arcam ab hoc Gethæo in suas ædes transferri, & honorificè quidem deportari curaret, ea nempè spe desideriòque ductus, vt similem Dei benedictionem ac prosperitatem ex Arcæ præsentia experiretur. Quid verò in ædibus Zachariæ, quid, inquam, nisi viuam Dei Arcam, in qua verum Manna verúsque panis de Cælo descendens continebatur, offendimus atque contemplamur? cuius Arcæ virtutem Elizabetha in se filióque suo ad ipsum statim MARIAE ingressum, ac sæpius etiam posteà, vt

Ib. de vecta Dei ad Regium.

Ioan. 14

Genes. 18.

Genes. 19.

Genes. 30.

4. Reg. 4.

Matth. 10.

2. Reg. 6.

Mariæ & Sanctorũ præclara gesta magnæque virtutes, a Dei gratia non secludi, cum à Catholicis prædicantur.

Miracula & Christo & Mariæ aliisque sanctis merito attribuuntur

Ab exemplis variis confirmatio de Sanctis, quorum aduentus aliis sæpè fuerit felix & salutaris, idéque de Maria non esse negandum.

Ab exemplo Angelorũ domum Loth visitantium.

Iacob Patriarcha quantum ethnico Labã profuerit sua præsentia.

Elisęus hospitæ suæ filium mortuũ reuocat ad vitam.

Apostoli domum ingredientes, pacẽ precantur, & donãt incolis.

Obededom Gethęus sob Arcam Domini in suas ædes traductam peculiariter benedicitur.

Maria vera & viua Dei Arca multũ gratiæ & benedictionis in Zachariæ domũ induxit.

veteres monuere, persensit, nulla vt cognata suo aduentu tantum thesaurum illi apportare, nullus vt hospes tantum vtilitatis, decoris & voluptatis alienis ædibus inferre ac donare potuisse videatur.

Quomodo Elizabeth erga Mariam se gesserit reuerenter ac officiose.

Reliquum est, vt ad Elizabethæ dicta & gesta veniamus, quæ magnam præsentis historiæ partem occupant, simúlque singularem & illustrem continent Mariæ commendationem. Nihil verò mulier illa dicit vel facit, quod ipsi authori Spiritui sancto non mereatur ascribi, sed solo illius afflatu & impulsu, nullóque alio accedente internuncio vel admonitore, Christi matrem præsentem esse cognoscit, cognoscendo suspicit, suspiciendo, confitetur, confitendo laudat, suáque laudatione totam domum imò Ecclesiam complere videtur, vt qui verè aures habent ad audiendum, ad illius voces & gestus iure obstupescant. An non linceis, vt sic dicã, oculis Virginem nostram aspexit, cùm ad primum intuitum tàm multa & magna in illa perspexit & detexit arcana, nullo licet mortalium reuelante? perindè ac si conscia esset omnium, quæ inter Gabrielem & Mariam iam essent antè transacta, diuinitusque corroborata? Etsi verò Lucas non explicat omnia, subindicat tamen, hanc insignem matronam ac dignam tali Sacerdote coniugem, Mariæ plurimùm detulisse, & sicut in ipso statim ingressu, sic etiam posteà tribus mensibus eandem in magna veneratione habuisse, ac aliis etiam vicinis vel amicis, qui Messiæ desiderio tenebantur, apprimè commendasse. Nec occultè quidem, sed sublata voce suam de Maria confessionem edidit, eiúsque dignitatem ita depinxit, vt res diu latere, & intra priuatos manere parietes non potuisse videatur. An tacerent domestici, sanctam & præclaram, multísque dotibus ornatam adesse puellam, quæ Messiæ Mater ab hera sancta proclamaretur, & ad cuius ingressum noua veluti lux, magnáque prosperitas in ædibus appareret? Ac sanè fatendum est, Elizabethæ verbis miram emphasin, multáque mysteria cõtineri, quæ mulier Spiritu sancto plena persenserit magis, quàm expresserit, quùm Euangelicæ gratiæ quasi primitias degustaret.

Euangelistam in hac historia multa prætetire, quæ probabiliter concurrisse videntur, & Mariam prædicant.

Elizabeth tanto magis Mariã admiratur ac laudat, quo se illa gerit demissius.

Sunt hodiè, qui modicis Mariæ verbis offensi, quòd suam humilitatem dicat respici, nihil illi eximium ferè concedunt, sed abiecta & vilia quéque de illa insulsè fingere ac iactare consueuerunt. Quantò autem prudentior est Elizabetha, tantò sublimius de Maria iudicans, tantóque propensius illam laudans, quantò ipsa sese submissius gerit, nec factis minùs quàm verbis extenuare conatur, vt quod ante Gabrieli se ancillam Domini dixerat, nunc re ipsa præstare, atque adeò vnius etiam vetulæ ancillam agere velle videatur. Igitur Spiritu Dei edocta cognata, cùm hanc inauditam modestiam, quam & Angeli fortasse mirati sunt, agnosceret, quid illi quæso animi fuisse putemus? Certè visitantis personæ maiestate deterrita, non audet salutantem resalutare: sed mox partim de illius maiestate, partim de sua indignitate præfatur, inquiens: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Quod Poeta quidem hoc carmine, vt mihi videtur, non inuenusto reddidit ac illustrauit:

Attius Sannazarius libro 2. de partu Virginis.

O decies, o laudis mulier dux præmia nostræ,

556

A *Cælitibus sola humanum, quæ digna reperta es*
Concilyare genus, cœlúsque attollere ad astra
Fœmineos: gremium cuius diuinus obumbrat
Palmes, inexhaustis terras qui compleat vnis:
Quis me, quis tanto Superum dignatur honore?
Tùne procul visura humilis Regina penates
Venisti? tùne illa mei pulcherrima Regis
Mater ades?

Quare sancta Matrona sanctiori Virgini hoc modo dicere videtur: Vbi consistam, quídue respondeam nescio: tantùm me non obruis hac tanta pietate ac charitate tua Virgo regia, genetris nostri primarium decus, adeóque totius fœminei sexus gloria incomparabilis. Ego misera, tu felix: ego egens, tu plena gratia: ego ob longam sterilitatem B apud meam gentem infamis, tu apud nationes & generationes omnes celebranda. Ego velut annosa quercus, quæ citò cadere potest, diu superesse non potest: Tu arbor vsque virens veréque sacra, sacratiorem fructum, ipsúmque vitæ lignum orbi proferens, vt in fructu ventris tui gentes omnes benedicantur. Tu strenuè quidẽ dissimulas cæleste mysterium, pretiosúmque thesaurum, quem tibi concreditum in vtero tuo circumgestas, quémque Angeli reuerenter adorant. Verùm quod præ summa tui submissione reticere cupis arcanum, iam Spiritus mihi patefecit, iam meus fœtus in vtero subsiliens comprobat: quod si portò filij Israel non intelligent, certè ipsi lapides clamore prodent, publicéque celebrabunt. Meus ac rerum omnium princeps & Dominus suam in te sedem fixit, te sibi Matrem assumpsit, vt semẽ Abrahæ, quo caput serpẽtis C conteritur, & filius Dauid tàm diu desideratus suũ populum in his ærumnis maximis, in extrema ferè dissipatione Ecclesiæ consoletur. Ego verò etsi tuũ institutum nõ ausim reprehendere, tamen aduentus tui causam cogor admirari, quòd ancillã Domina, & anũ Virgo, & prægnans de Spiritu sancto immũdam mulierẽ vltrò adeas, & amanter inuisas, itinere tàm lõgo suscepto, & magno assumpto laborẽ, nullis meis vel meritis, vel præmiis prouocata. Annis quidem te supero, sed electione Dei, & gratia Spiritus, & meritorũ copia tibi lõgè sum, eróque semper inferior, ne digna quidẽ tuorum pedum vestigia osculari. Meũ erat sanè ad te properanter accurrere, nouámque tibi felicitatẽ gratulari, nec meo tantũ, sed & cognationis, & gentis, & Ecclesiæ nomine gratias agere singulares, quòd Mater esse Domini, qui Regnũ Israel restituat, nõ recusaris, quin potius ad hoc summũ munus electa, te promptam diuino numini feceris administrã, vt alteram nobis Euam, non mortis, sed vitæ parentem exhiberes. Pudet & piget me huius exiguitatis, quòd etiamsi velim, non possim tamen te verã & naturalem Domini & Messiæ Matrem, vt par erat, excipere, ac domi pro dignitate tractare, cùm secundum eum, quem vtero circumfers, nihil in cælo terráque te dignius & augustius esse possit, quę iuxta Esaię vaticinium Virgo concipis, & paris orbi Emanuelem. Nónne igitur te benedictam, te beatam prædicem Abrahæ filiam, & fide inprimis tali Patri conformem, quando diuinas promissiones, quæ omnem naturæ facultatẽ excedunt, non minore fide quàm ille fecit, complecteris? Ea fides te neutiquàm fallet, sed bonorum omnium compotem reddet, vt non modò Gabrielem,

Explicatio verborũ, quibus Elisabeth cõpellat Virginem Mariã.

Genes. 18.

Genes. 3.

Esaie 7.

lem, sed & Deum ipsum veracem ac fidelem expe- A riare. Hoc enim illis verbis indicatur: Beata quæ credidisti, vel, vt alij legunt, quæ credidit, quoniã perficientur in ea quæ dicta sunt tibi à Domino.

Bernardi testimonium de gestibus historiæ, & Mariæ commendatione.

Maria sine fabula grauidaverit cognatam.

Nec me fugit apud veteres extare permulta, quę hanc ipsam Lucæ historiam magis explicent, simúlque Mariæ dignitatem commendent, & ad formãdos hominum mores illius exemplum proponant. Sed nostri propositi est, his prætermissis, ne omnia congerere velle videamur, vnius doctissimi Bernardi verba, quæ Mariæ causam hoc loco inprimis illustrent, commemorare. Docet igitur ille, singularẽ Virginis prærogatiuam esse, quod hæc in ipso suæ Conceptionis initio, quando cæteræ mulieres grauidæ miserabilius affliguntur, tota alacritate, vt cognatæ ministraret, montana conscenderit. Etenim illud molestissimum tædium, quo reliquæ omnes grauidæ laborare noscuntur, sola non sensit, inquit, B quæ sola sine libidinosa voluptate concepit.] Monet prætereà, singularem Virginis gloriam Elizabethæ cognatæ per Spiritum reuelari, quæ personam venientis admirans dixerit: Vnde hoc mihi, vt veniat Mater Domini mei ad me? Notat itidem, vocem salutantis Mariæ verbis illis cognatæ commẽdari: Vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo: quódque fides credentis Mariæ beatificetur, testante cognata: Beata quæ credidisti, quia perficientur in te quæ prædicta sunt tibi à Domino. Subiũgit posteà: Magna quidem præconia, sed & deuota humilitas nihil sibi passa retineri, iam in eam magis vniuersa refudit, cuius in se beneficia laudabantur. Tu, inquit, magnificas Matrem Domini: sed magnificat C anima mea Dominum. In voce mea Filium perhibes exultasse in gaudio: sed exultauit Spiritus meus in Deo salutari meo.] Nec multò pòst: Veruntamẽ, inquit, nunquid putamus fratres, Elizabeth sanctã in eo, quòd per Spiritum vtique loquebatur, errasse? Absit.] Tùm in alio sermone sic de Virgine disserit: Feruebat in quærenda gratia charitas, splendebat in carne Virginitas, humilitas in obsequio eminebat. Etenim si omnis qui se humiliat, exaltabitur, quid hac humilitate sublimius? Venisse eam mirabatur Elizabeth, & dicebat: Vnde hoc mihi, vt veniat Mater Domini mei ad me? Sed iam magis miretur, quòd instar vtique filij, & ipsa non ministrari venerit, sed ministrare. Meritò proinde cantor ille diuinus in ipsius admiratione præcinens, D aiebat: Quæ est ista, quæ ascendit sicut aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Ascendit planè super omne humanum genus, ascendit vsque ad Angelos: sed & ipsos quoque transcendit, & cælestem omnem supergreditur naturam.] Atque hæc paulò fusius dicta sint, non solùm ad historiam Euangelicam illustrandam, quæ prorsus pathetica, & piorũ singulari obseruatione digna est, verum etiã vt occasionem meditandi, & orationẽ amplificandi, studio so Lectori simul & bono Ecclesiastæ subministremus.

Sed de verba dicit.

Idem.

Mariæ laudatarara humilitas.

Sed de natiuit. Mariæ

Elisabeth magnificentiã admirantur.

Matth. 20.

Iesu. 6.

Mariæ creatrix omnes in cœlo & terra supergreditur.

Epilogus

A Etsi vero inter doctos non cõuenit de authoritate Concilij Basileensis, tamen præterire non possum præclarã & piam constitutionem, quã præstantes in illo Viri de Festo visitationis Mariæ solenniter celebrando ediderunt, multæque posteà Ecclesiæ receperunt, & in hunc vsque diem obseruant. Eius verò cõstitutionis & obseruationis causam in eodẽ Concilio explicatam habemus, quam, si Ecclesię contemptoribus comprobare non possumus, tamen prudentibus idcircò placituram speramus, quòd ad illustrãdam Euangelij historiam momentum habeat, ac magnis de rebus hoc die meditandis nos commonefaciat. Sic enim illic inter cæ- *Sessione 43.*
tera legimus: Virgo beatissima cęlesti edocta nun- *Concil. Basileen.*
cio, & Spiritu sancto duce, ascendens cum festinatione in montana, humilem Zachariæ domum intrauit. Iesus enim qui in vtero illius erat, festinabat *Luc. 1.*
adhuc in vẽtre Matris Ioannem positũ sanctificare. B Et ipsa Virgo gloriosissima cognatam Elizabeth visitans, non minus illam sua visitatione, quàm fructuoso salutauit colloquio. Maximam namque lætitiam fidelium mentibus debet ingerere excellẽs illud mysterium, quo mætres illæ gloriosæ totius salutis nostræ ferentes primordia, tàm familiariter inter se exultarunt: cùm Virgo excellentissima de stirpe Dauid Maria, & veneranda inter filias Aaron Elizabeth inuicem colloquuntur: quarum altera Creatorem omnium & Saluatorem nostrum, altera Præcursorem Ioãnem gestat in vtero: & sanctæ illæ miraculo matres effectæ, diuina inter se beneficia commemorant. Felix quidem illa conuentio, & magnis diuinæ gratiæ splendoribus illustrata, qua tales & tãtæ in vnum matres pariter affuerunt: quarum altera Virgo ex Spiritu sancto, altera sterilis & in senectute conceperat, & vtriusque partũ cælestis Angelus prænunciauit: Quã Ioannes adhuc maternis reclusus claustris, venientem ad se Dominum in Mariæ vtero veneratur: Qua repleta Spiritu sancto Elizabeth, conceptui Filij Dei & Saluatoris hominum gratulatur: Quã & ipsa prophetans, beatissimã dixit Mariam quę credidit, & reuelata sibi mysteria pandit: Qua denique repleta ineffabili gaudio Mater Domini Maria, omnia in corde suo conferens, quæ vel prius ab Angelo, vel tunc ab Elizabeth perceperat, in canticum & laudem Domini prorũpit.] Et paucis interiectis, hæc adiiciuntur: Quis tanta mysteria condignis laudibus prosequatur? Quis hæc gaudia sufficienter exponat, dum Ioannes nondum natus exultat, Elizabeth aduentu Virginis collætatur, Maria in mysteriis gaudet, clausus in vtero Saluator à suo recognoscitur præcursore, læ- tantur Angeli, cælum & terra iocundantur & tota Trinitas nouis laudibus glorificatur? Hæc igitur gaudiorum magnitudo, specialibus est extollenda præconiis: hæc singularibus solennitatibus celebrãda, in qua & Dominum, qui gestatur in vtero, & Virginem, quæ portat, & sterilem, quæ concepit, & præcursorem, qui visitatur, condecentibus prosequi debemus honoribus.]

Definitio Cõcilij Basileen. de Festo visitationis solenniter celebrãdo, & quas ob causas.

Maria & Elizabeth matres inprimis gloriosa.

Mirifica gaudia nobis in hoc Festo toque historia proponi contideranda.

CAPVT QVARTVM.

De variis Nouatorum corruptelis, quibus eadem Lucæ historia & Mariæ causa hoc seculo miserè deprauatur.

Caluinus & Brentius quid sentiãt de Mariæmente atque consilio in hac visitatione instituenda.

RELIQVVM est de Sectariis nouis dicere, illorumque sententias pro instituti nostri ratione quasi ad trutinam reuocare, qui sanè hanc ipsam Euãgelij partem egregie contaminant, nostrámque Virginem mala fide tractant, vbi illam maximè prædicare & exornare debebant. Primum in quæstionem vertunt, quo consilio Maria iter istud instituerit, respondétque Caluinus: *Non absurdum esse ducendum, quæsitam à Maria fidei confirmationem fuisse ex miraculi conspectu, quod Angelus non frustrà illi in medium proposuerat.* At certè quidem absurdum videri potest & debet, Deiparam nudo verbo Domini, quod ab Angelo didicerat, non fuisse contẽtam, sed ad cognatam inquirendi causa venisse, vt accepti nuncij veritatem euentu ipso comprobaret, atque ita fidem languidam confirmaret. Brentius habet in hunc modum: *Maria visitauit Cognatam suam Elizabetham, vt verbo Angeli obediret, & Sacramentum quod Angelus annunciauerat, re ipsa experiretur, & rursus Elizabeth confirmãt fidem Mariæ.* Vbi duo commiscet Brentius, quæ cùm probare non possit, ac temerè prorsus affirmet, instam meretur reprehensionem. Alterum est, quod pro suo arbitrio cõfingit mandatum Angeli, vt nisi Maria iter susciperet, inobediẽtiæ rea esse videretur. Sed nullum tale mandatum extat, indicante solùm Luca, vel potiùs Angelo miraculum, quod in sterili anu Deus recẽs effecisset, eóque confirmat diuinam potentiam in Virgine paritura: nihil autem vel consilij, vel præcepti adiectum est, vt Maria cognatam inuisat. Alterum est quod Mariæ fidem in dubium temerè vocet. Etenim quæ fidei puritas & integritas in Deipara fuit, aut quomodò Iudaicæ curiositatis fermento caruit, si Deo Deíque verbo non simpliciter credidit, sed quando ad Cognatam profecta est, fidem suam signis & experimentis (vt somniat Brẽtius) voluit corrobare? Non tàm languida certè Mariæ fides erat, vt vel Elizabethæ, vel alterius monitis debuerit confirmari, nec potuit ignorare, quod posteà scripsit Gregorius, nullum fidei meritum esse, vbi humana ratio præbet experimentum. Iam verò antè probatum est satis, singularem fidei puritatem atque præstantiam in Maria excelluisse, quæ non minus Filium Dei in corde suo per fidem, quàm in vtero re vera conceptum fouebat, quæque propter fidei perfectionem testimonio Spiritus in Zachariæ domo publicè cõmendabatur. Igitur Ambrosio & Bedæ assentiendum est, qui velut Nouatores istos feriant, verámque susceptæ profectionis causam explicent, perspicuè scribunt: Maria non quasi incredula de oraculo, nec quasi incerta de nũcio, nec quasi dubitans de exemplo, sed quasi læta pro voto, religiosa pro officio, festinans præ gaudio in montana perrexit.] Quærit & Bernardus: quid fuit necesse, etiam huius sterilis Virgini nunciare cõceptum? Nunquid fortè dubiam adhuc & incredulam oraculo, recentiore voluit confirmare miraculo? Absit, inquit, sed ideò sterilis cognatæ conceptus Virgini nunciatur, vt dum miraculum miraculo additur, gaudium gaudio cumuletur.] Igitur eodem cõsilio Maria suam instituit profectionem, quo ductus Angelus nouum de Cognata grauida miraculum nunciauit, maiorémque Virgo charitatis & gaudij spiritualis, quàm confirmandæ fidei rationem habuit in hac sua peregrinatione, quicquid Caluinus & Brentius ad fidem Virginis eleuandam comminiscantur.

Refutatio Brẽtianæ censuræ, & quod Maria iniussa venerit ad cognatam, neque fidei confirmationem quæsierit.

Hom. 26. in Euangel.

Nullum fidei est meritũ, vbi humana ratio ne quærit experimentum.

In explicat. Euangelij Luc. cap. 1.

Quibus de causis Maria suam visiter Cognatam ex veterum sententia.

Hom. 4. super Missus est.

Luc. 1.

Errat prætereà Lutherus, qui, ne omninò quicquam de solita virulenti animi acerbitate remittat, & vt Lucæ historiam quoque deprauet, in has voces prorumpit. *Maria non sua causa Elizabetham adiit, nec aliam ob causam, quam vt prægnanti inseruiret. Per hoc subruuntur omnia instituta & ordines, qui eo tantum intendunt, vt sibi, non etiam aliis commodi sint.* Hic donamus cõuicianti Luthero, quod primum affirmat, Mariam non sua causa esse profectam, quia nec decebat quidem tàm sanctam Virginem, cámque viro desponsatam sine graui causa tàm procul abire, ac tàm diu, id est, mensibus tribus abesse: tùm sequens euentus, lætúsque rerum successus declarauit, certo dei consilio, & ob multiplicem aliorum vtilitatem hoc iter ad Elizabeth fuisse institutum. Reliqua verò non donamus, sed vana Lutheri cõmenta esse dicimus, quæ discipulus eius Sarcerius, vt alios præteream, hoc ipso refutat, quod quatuor aut quinque rationes, siue vt ipse vocat, finales causas, ob quas Maria in montana properans adierit Elizabetham, exponit. *Primum*, inquit, *vt illam salutaret: deinde vt exhibitam sibi gratiam cum Elizabeth communicaret: tertio, vt Elizabeth ad credendũ Deo pronocaret: quarto vt suo exemplo Elizabeth de exhibita illi misericordia certificaret, sicut & ipsa exemplo Elizabeth ab Angelo certificata erat. Tandem quo vel illi vetulæ inseruiret & administraret.* Ac alibi rursus verisimile esse monet, Mariam longè maiores causas, quàm salutationis officium, sui ad Elizabeth tàm laboriosi & cum festinatione suscepti itineris habuisse, nimirũ vt illi prædicaret exhibitam erga se misericordiam, vel vt illam ad eandem & sperandam & amplectendam incitaret, vel vt solaretur illam, &c. *Quæ omnia*, inquit, *sub verbo salutauit, commode comprehendi possunt.* Hæc sanè veterum authoritati ac ipsi rationi magis, quàm quæ Lutherus incogitanter profert ac potius effutit, sunt consentanea. Nec ignotus hic hostis est, qui more suo Mariam, vt vulgarem puellam, vili seruitio & tantùm non re culinaria occupatam libenter depingit, vulgóque intuendam proponit. Igitur in eadem concione vocat illam humili & obscuro loco natam, pauperculam & infimi ordinis puellulam, quam nemo magnoperè curaret, & quæ cunctis ignota esset. Sed facessant impuri hominis contumeliosæ voces, quas vt piæ aures omnes exhorrent, sic nos etiam alibi coarguimus. Prætereà solum Mariæ ministerium vrget Lutherus, vtpotè qui cum suo Bucero nullum opus bonum agnoscit, nisi eo proximis bene fiat, & in illorum commodum instituatur, velut sola dilectione fraterna omnis Euangelica iustitia, omnéque Christianum officium cõtineatur, nec cæteris quoque virtutum operibus cuique sit insistendum, vt sibi sobrie, iuste proximo & pie Deo viuat in sua vocatione.

In serm. 1. de visit. Virg.

Luthero qui impudẽter hunc locum torquet ad opera & merita Catholicæ pietatis fœdanda.

In 1. cap. Luc.

Cause principales Mariæ ad visitandam cognatam impellentes, iuxta Sarcerium.

Libro 5. in Euangel. Matth.

Monachorum affirmantũ priuatam esse in Ecclesia, vt ab Hæreticis fictis conuellitur.

In Postilla circa Euang. de festo visitatiõis Mariæ.

Lutherus quam abiectè ac viliter de Maria loquatur.

Sed hũc crassum errorem quum de Ioannis operibus disputaremus, satis elisimus, ex eóque fonte porrò manat, quod Lutherus tàm petulanter addit, vt vno velut ariete monasticam vitam & disciplinam omnem subruat ac euertat. Quid enim aliud faceret ex Monacho insignis apostata, imò apostatarum omnium nostri seculi princeps, nisi vt quem

Lutherus Apostata tũ monastica & disciplinã relinquens libẽter arcersit ac persequitur.

Quam inepte Lutherus ex hac historia conuincitur.

quem ordinẽ perfidè deseruit, rabiosè insectaretur? Quis verò non rideat, Monachorum institutum authore Luthero propterea conuelli atque damnari, quandoquidem Maria suam cognatam ad ministrandum inuisit? Esto, id Virgo sancta fecerit, nec solùm vni prægnãti fœminæ, sed multis etiam aliis minus honoratis, magísque pauperibus vtríusque sexus hominibus inseruierit, quod nusquàm tamen proditum legimus: ergóne in hoc ministerij genere vitam omnem traduxit, aut aliis omnibus vnicè traducendam esse putauit? Ergóne, inquam, laboriosum Marthæ munus continenter obiuit, & sanctum Magdalenæ ocium, partémque optimam, quæ in contemplante vita consistit, nec elegit, nec tenuit, nec amauit vnquàm: sed solum in his quæ ad proximi beneficium spectant, ætatem omnem consumpsisse dicenda est? Testantur auté veteres, quicquid Lutherus fingat, vtriusque vitæ, actiuæ & contemplatiuæ absolutum specimen & exemplar, sicut in Christo Domino, sic etiam in Virgine Matre inueniri, nobísque ad vitam perfectè instituendam proponi. Docent prætereà, nullam mulierem, perinde ac Mariam, diuinæ sapientiæ toto vocasse pectore: hanc præ cęteris gustasse, quàm suauis sit Dominus, quæ sicut Angelorum, Pastorum ac magorũ, sic & Christi filij verba, in corde suo summa cum reuerentia conseruarit, prout etiam Rupertus asseuerat. De Monachis autem Lutherus cum suis nũquàm probauerit, ociosum & proximis infrugiferum hoc hominum genus esse, cum de Ecclesia illi quidem, si suo instituto & scopo satisfaciant, præclarè mereantur, sicut Chrysostomus, vterque Gregorius, Cassianus, Damascenus, aliíque Monachorum Patroni & Collegæ non minus factis, quàm scriptis summa laude dignis liquidò comprobarunt.

Maria non minus certa fuit ac firma, quàm si ipse vaticinaretur.

Libro 5. in Euangel. Matth.

Monachorum institutum conuellitur.

Succedit iam alia contentio, quam in præsenti historia nobis excitant Nouatores, vt illis Lucæ verbis abutantur, quibus infans Ioannes in matris vtero dicitur exultasse, sicut eius mater apertè professa est. Hinc enim VVellerus argutatur: *Illustre hoc testimonium est, Spiritum sanctũ etiam in paruulis esse, & in paruulis singulares quosdam motus ciere, licet nobis incognitos, vt in isto exemplo conspicitur, infantem in vtero Elizabeth ad salutationem Mariæ exilire gaudio. Loquimur autem de illis infantibus, qui ad Christum perferuntur precibus Ecclesiæ & piorum parentum: in illis dicimus Spiritum sanctum certos motus efficere, quales sunt Sanctorum, qui sunt membra veræ Ecclesiæ.* Nec est dispar Brentij ratiocinatio: *Si infans Ioannes adhuc in vtero matris conclusus capax fuit Spiritus sancti, quanto magis hi infantes, qui iam in mundum nati sunt, Spiritus sancti per gratiam Dei capaces erunt?* Suffragantur his Hemmingius, aliíque scholæ Lutheranæ doctores, indéque Baptismum paruulorum tuentur aduersus Anabaptistas.

VVellerus sentiens de Ioãnis vtero exultãte, & quid in ẽ probet de gratiis illorum quæ mouẽtur.

In explicat. Euangel. de visitãt. Virg.

Homil. 7. in Lucam.

Brentij & Hemingij eadem circa testimonia.

Diuersitas. *In Euangel. de visitãt. Virg.*

Nouatores fictiũ de proprio ex hoc Baptismum paruulorũ ad aduersus Anabaptistas, qui non proprium paruulis.

Nos verò paucis respondemus, infirmum satísque coactum hoc esse præsidium, ac propterea veteribus ignotum, vt non modò Baptismus paruulorum, qui Ecclesiæ authoritate maximè nititur, sed & fides propria infantium ex hoc Euangelij loco astruatur. Etenim non satis constat, & in dubio relinquit Augustinus, an Lucas infanti Ioanni sensum proprium pietatis, verúmque iudicũ tribuat, ita vt is Spiritu sancto præditus Christum præsentem cognouerit, quantumuis in matris vtero exultaret: id enim fieri poterat, vt pars quędam esset diuinæ in matre operationis, infante licet nihil intelligente. Deinde vt maximè fateamur, Spiritum sanctum in Ioanne infante tàm efficacem fuisse, qui gratiæ diuinæ & viuidę fidei illum participem redderet, motúsque pios quosdam in illo excitaret, nihil hoc quidem ad reliquos infantes pertinet, quibuscum simile miraculum Deus non operatur. Aut si ordinariè quidem hoc operatur, vt Caluiniani vanissimè somniant, fingamus licet eosdem pueros in materno etiam vtero sanctificari, imò & ante Baptismum iustificari, sicut eisdem Caluinianis libet ridiculè argumentari. Vnde sic etiam scribit Bullingerus: *Desciimus ex his optime sperare de infantibus in sinibus materni vteri septis, quod videlicet Deo cara sint, adeóque Dei sint.* Verùm absit, vt pestilentem recipiamus errorem, qui sacri Baptismi, & baptismalis, quam vocant, gratiæ tollit necessitatem, & morientibus sine Baptismo paruulis non modò iustitiã Christianam, sed & vitam æternam sine vllo Dei verbo, imò contra Dei Verbum expressum, omnémque Ecclesiæ definitionem stolide pollicetur. Valeant prætereà, qui nescio quos motus in paruulis fabricant, eósque actu, vt vocant, credentes fingunt tempore baptismatis, quum nulla ratione possint, nullúmque rationis vsum tenent: tantùm abest, vt infanti Ioanni, qui in matris vtero sine Sacramento & ingenti cum miraculo est sanctificatus, comparari possint ac debeant. Sed hoc inane phantasma, sicut & alia paradoxa, quæ nouum hoc seculum extruit, suis authoribus, cœrísque doctoribus permittamus. Nos enim de sanctificatione Ioannis & propria fide infantium, quam Nouatores stultè confictã stultius propugnant, satis multa de Ioanne disserenres exposuimus.

Epist. 59. ad Dardan.

Luc. 1.

Bullingeri argumẽtatio infirma de paruulis etiã sine Baptismo saluandis.

In c. 1. Luc.

Ioan. 3.

Merum esse phãtasma, paruulis motus tribuere spirituales, eósque baptizantur, eósque Ioanni Baptistæ conferre.

Cap. 1. de Ioan. Bapt.

Vt ad nostram Virginem redeamus, memorabilis est sententia, quam de illa Spiritus sanctus per os Elizabethæ pronunciauit: *Beata quæ credidisti.* Sed vim hic quoque faciunt, sed obstrepunt ac detrahunt Deiparæ Nouatores, ex quibus Culinannus in hunc modum erumpit: *Per fidem beata est, non per vlla opera: & sola fides glorificandi est, vt hic vides, non vllum opus.* Coruinus æquè prudenter, ne dicam petulanter, locum interpretatur. *Elizabetha*, inquit, *Spiritu sancto afflata, Matrem Domini agnoscit, quam etiã benedictam & beatam pronunciat. Sed qua de causã quod Angelo crediderat: Quis iam nunc neget fidei deberi omnia?* Ac rursus: *Hic sententia iustitiã fidei contra iustitiã operum confirmatur.* Quid verò Sarcerius? *Commendat in Maria fidem, & excludit meritum. Beata, inquit, quæ credidit. Non inquit, beata quæ meruit. Petenda est hinc gratia commendandi Sanctos.* Tum Brentius hoc verbũ diligentissimè obseruandum esse monet. *Explicat enim perspicue*, inquit, *id per quod Mariæ beatitudo contigit: cõtigit autẽ ei per eandẽ rem, per quam & Abrahæ cõtigit, videlicet, quia credidit.* Et posteà: *Beatitudo Mariæ ex eo contigit, quod credidit diuinæ promissioni, in qua dictum est, Filium eius esse verum Messiam, in quo Gentes benedicantur.*

Testimoniano iuratorũ de fide hic inepte garrientiũ, vt iustificare contendant.

In Postilla circa Festum visi. Mariæ.

In explica. Euangelii eiusdem Festo.

In Euang. Lucæ.

Hom. 7. in Lucam.

Refutatio dictarũ interpretationũ sic fidem solam vt gentiũ, quasi nihil præterea spectet ad hominis beatitudinem.

Quam sunt autem isti, bone Deus, insulsi interpretes? proprium Scripturæ morem vel ignorãtes, vel dissimulantes, quo dum vnum dicit, non excludit aliud, fidémque sic extollit, vt simul pœnitentię, charitati, Sacramentis aliísque Christianæ iustitiæ

officiis & operibus bonis vim laudémque suam relinquat & astruat. Quæ demum isthæc inscitia, ne dicam malitia est, è Scripturis illam vrgere sententiam. [a] Iustus ex fide viuit, ac cœcis interim oculis alia dicta præterire, in quibus admonet hoc pacto Spiritus sanctus: [b] Iustus ex iustitia quam operatus est, viuet. [c] Qui facit iustitiam, iustus est: [d] Beatus in facto suo erit: [e] Fides sine operibus mortua est: [f] Charitas operit multitudinem peccatorum: [g] Baptisma saluos facit. Quod ad Mariam attinet, fide illa quidem beata est, sicut ab Elizabetha celebratur: nec quisquam sanæ mentis, vt arbitror, de illo vnquàm dubitauit. Beata, inquam, fide inchoatiua, vt in Scholis appellant: vnde fides radix iustificationis & origo beatitudinis à Catholicis semper est habita, vt sine illa Deo nullus placere, & beatitudinis gradum vllum attingere possit. Sed isti falso inferunt, quia fide beata sit, nullam beatitudinis partem virtutibus & operibus Mariæ deberi, sed totam Mariæ iustitiam sola fide contineri. Scimus quod ad primam iustitiam Virginis attinet, vt Abraham Patriarcham, sic ipsam quoque sine meritis præcedentibus esse iustificatam, & in Dei Matrem gratis electam: sed quemadmodum idem Abraham iam fide iustus, magis magísque ex operibus Fidei est iustificatus, & iis Fidem suam consummauit, vt Iacobus affirmat, ita de Maria quoque iudicare par est, beata vt sit non solùm quia cũ fide Verbum Dei percepit, sed & quia Verbi Dei auditi fida custos & perfecta operatrix fuit, vt etiã Augustinus ingenuè profitetur. Fallit autem istos Eunomianum dogma, vel si malis, idolum de sola fide iustificante, quod vt mordicus tueantur, Scripturæ loca de fide dicta mirabiliter arripiũt, ac perperam interpretantur. Quam Nouatorum impostura multi detexerunt, ac nos etiam antè coarguimus, vt iam de singulari & beata Mariæ fide nouam telam ordiri sit superuacaneũ. Hæc illius fides per charitatem assiduè, quum in terris militaret, operabatur, vt sicut Tabitha, bonis operibus plena esset, ac in fide virtutem omnem, sicut Petrus postulat, ministraret, ipsisque operibus iustitiæ coronam, vt Paulus appellat, sibi auctiorem redderet, tantò quidem iustior atque beatior, quantò charitate perfectior, in qua legis plenitudinem Paulus [h] agnoscit, & plenam hominis iustitiam collocat [i] Augustinus.

a Abac.2. b Ezech.18. c 1.Ioan.3. d Iacob.1. e Iacob. 2. f 1.Pet.4. g 1.Pet.3.

Quomodò Maria fide beata prædicetur.

Non solum fidei, sed etiam virtutibus & operibus Mariæ, vera eius iustitia & beatitudo ascribẽda est, sicut & de Abraham iudicandum.

Romin.4.

Iacob. 2.

Lib. de sancta Virgin. ca 3. & 5.

Eunomianam doctrinam de sola fide iustificante defendunt Nouatores.

In Maria fides per charitatẽ operans non quàlem hæretici docẽt, extitit, eamque beatificauit.

Actor.9. 2. Tes.1. 2.Tim.4.

h Rom.13. i De natura & gratia ca.42.

A T rursus garrit Coruinus: *Elizabeth laudat Mariam, non tamen pro Dea eam extollit, aut adorat. Vis igitur Mariam colere? crede sicut ipsa credidit: age vitam honestam sicut ipsa modeste vixit.* Est illud quidem extra omnem controuersiam, Mariam pro Dea nec habendam, nec adorandam esse, cuius fidem tamen ac vitam sic oporteat intueri, vt ad eius imitationẽ, sicut anteà diximus, nos quoque componamus. Hæc imitatio tanta esse non potest, vt Virginis huius fidem maximam, ac mores eius integerrimos qui squam satis exprimat, & vix quidem attingat. Cæterum quod niger hic homo, vt suo respondeat nomini, omnem Mariæ cultum hoc vno concludit, si fidem eius ac vitam imitemur, communis aduersariorum error est, quo illi Deiparæ cultum in Ecclesia receptum futiliter tum eleuare, tùm abrogare conantur. Præterea iam antè docuimus, Catholicos in Maria colenda hoc pacto versari, vt eam neque pro Dea vnquam habeant, neque adorandam vt

Corui contra Mariæ cultum abiectio, simul & confutatio.

Mariæ cultus non in sola eius imitatione consistit.

A Deam arbitrentur, quicquid obstrepant Ecclesiæ hostes, ac improbi calumniatores. Atque interim Orthodoxi constantem veteris Ecclesiæ pietatem & consuetudinem in Maria veneranda tantò libẽtius retinent, ac fortiùs profitentur, quantò certius ex Euangelio præsens exemplum Elizabethæ cognoscunt, diligentiúsque perpendunt. Cur enim & ipsi talem tantamque Matrem Domini non religiose suspiciant ac venerentur, probatóque veterũ more citra Dei iniuriam salutent ac inuocent, cùm sancta mulier Elizabeth Deiparam adhuc in mortali corpore constitutam, tàm reuerenter habuerit, tam honorificis verbis salutarit, & coràm multis domi suæ celebrarit, publicéque beatam & benedictam proclamarit? Perfecta nunc sunt omnia in Virgine, quæ Angelus Gabriel prædicebat ac promittebat, dictáque Zachariæ coniux vaticinabatur, neque solùm in terris, sed in cælis etiam maxima felicitate lætatur, inter electos omnes Christo semper proxima, Mater à Filio summè honorata. Sed de his alibi dictum satis putamus.

Mariam in Ecclesia non tantùm Deam vel agnoscimus, vel adoramus.

Exemplũ Elizabethæ vnde habet ad Mariam pro diligentiùs venerandam.

B

In explicat. Euangel. de Festo visit.

QVID? quod Philippus Melanchthon & Lucas Lossius præsentem historiam eo detorquent, vt & Ecclesiam & Synodum statuant in ædibus Zachariæ, quoniam illic sit cœtus & confessio quædam piorum hominum, nimirum Mariæ & Elizabethæ de doctrina veritatis testificantium. Est ita quidem, nomen Ecclesiæ, sicut & Synodi strictè sic posse accipi, vt ad vnam domum familiámque transferatur, sicut ex Paulo discimus. Sed nefaria fraude non caret, quod Nouatores, cùm hæc aliáque id genus exempla decerpunt, per istiusmodi paucorum hominum cœtus priuatos publicam Ecclesiæ authoritatem eludere, ac reuerenda Synodorum iudicia defugere ac extenuare conantur, nullam vel exiguam veterum Conciliorum rationem habentes, in quibus iuxta constantem Ecclesiæ morem Patres & Episcopi coeunt: & non solùm ob Christi promissionem, & Spiritus sancti præsentis efficaciam, sed etiam propter authoritatem ordinis de sensu Scripturæ, de fidei doctrina, & de disciplina Ecclesiæ ius habent legitimum, sicut priuati homines habere non possunt, iudicandi, definiendi, atque præscribendi. Nec vident aduersarij, quàm pulchrè fenestram insano vulgo, vanísque mulierculis aperiant ad Synodos instituendas. Cur enim plebæi homines præsenti Mariæ & Elizabethæ non abutantur exemplo, sibíque ius arrogent Synodos celebrandi & Ecclesiam integram repræsentandi, si satis est priuatas conuenire personas, & de sacris colloqui atque testari? Nam & pro se stare dicent Christi promissionem: Vbi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Quis autem ferendam, ac non ridendam, prorsúsque monstrosam dicat Synodum vel Ecclesiam, quæ ex phanaticis hominibus, vel è meris mulierculis conflata, de verbo Dei & fidei rebus iudicandi sibi sumeret potestatem? Errant autem, vt & alibi probauimus, qui veram Dei Ecclesiam eo tempore penes Pontifices ac Synagogæ proceres non fuisse fingunt, & ad cœtum paucorum electorum, vt MARIAE, Elizabeth ac Zachariæ, duntaxat astringunt. Diuina certè & immutabilis est ordinatio, vt maior sit Pastorum, quàm ouium, Sacerdotum, quàm populi authoritas, vtque Synodi non à personis priuatis, sed

Vanum esse commentum illorũque synodorum eorumque ambitiosam cum ecclesia historia deprimere studere.

Rom.16. 1.Cor.16. Colos.4. Philem. 1.

C

Matth.18.

Nouatores eausam præbent, vt priuati & laici homines ius sibi sumant Synodos celebrandi.

D

Episcopis

Episcopis instituantur atque celebrentur, sicut inde ab initio semper Ecclesia obseruauit. Conuenire quidem pij possunt, & Spiritum sanctum viuificantem ac inhabitantem habere: sed non Spiritum ad docendum, pascendum ac gubernandum alios ex officio recte sibi vendicant, vt sicut in sacra Synodo Patres, iure sibi sumant illud: Visum est Spiritui sancto & nobis. Qua de re Catholici Scriptores, qui nostri seculi Hæreticos confutarunt, amplissime disseruerunt.

Diuinitus Ecclesiastica & sacerdotalis potestas præest secularibus, eamque gubernat ac spiritualibus.

CAPVT QVINTVM.

De præstanti multisque modis commendabili Mariæ cantico, quod vulgo Magnificat dicunt, ac in eo personam cantatricis mirabiliter elucere.

ACRA Virgo, quæ nullus socordiæ, nullum torpori locum vnquam reliquum fecit, ad ædes Zachariæ festinans peruenit, & cognatam prægnantem salutauit. Salutando autẽ matrẽ, eius infantem, licet nondum editũ, ita cõmouit, vt in audiẽtibus admiratio, illuminatio & lætitia incredibilis è vestigio consequeretur. Elizabeth autẽ quo rectius veniẽtis ad se personæ præstantiam intellexit, diuino nimirum Spiritu edocta, eo chariorem sibíque gratiorem talem hospitam habuit, digniusque tractauit, multis quidem modis erga illam officiosa. Id suo insolito clamore, id honorificis verbis, id variis gestibus satis publice declarauit, vt mihi sane probabile videatur, modestissimam Virginem, vt prius ex Angelico sermone turbatam, ita cognatæ laudatione si non pudefactam, at non leuiter sane commotam extitisse. Illic à Gabriele salutata, nihil omnino respondit: hic ab Elizabeth commendata seruat quoque silentiũ, & suam tantum mentem ad Deum religiose conuertit. Pulchrum profecto exemplum animi Deum ardenter amantis, qui vel in mediis turbis atque negotiis, siue laudetur, siue vituperetur, curas & cogitationes omnes, perinde ac muscas circum volitantes, abigit, & rerum humanarum oblitus, quum & quando vult, promte & expedite cum summo bono sese coniungit, déque sacris quiete & suauiter philosophatur, adeóque immensæ totius felicitatis abysso videtur immersus. Agnouit hanc veritatem Franciscus quoque Lambertus, vt vnum ex Aduersariis testem producam, quoniam hac vtitur oratione: *Super se à Spiritu sancto eleuatæ, & Dei ineffabilem bonitatem, summamque potentiam sentientis, & expertæ verba sunt ista. Etenim eum solum magni & multi facit, cuius omnem magnitudinem esse agnoscit: omnia vero reliqua cum eo collata nihili pendit, & perinde atque stercus vilissimum arbitratur. Anima, inquit, mea Deum magnificat. Id est, quicquid virium & sensus in me est, quicquid sum & viuo, eius tantum gloriæ est intentum & viuit. Absorpta quippe erat à Spiritu sancto, vt iam non ea vetus homo, imo non ipsa in se, sed ipse quem conceperat Christus, viueret, sentiret, operaretur & loqueretur.* Et rursus postea: *Omnis hæc Mariæ exultatio in Spiritu est considerandã, vt sit alta & vehementis mentis excessus meditatio, qua Virginis mens in Deum sæpe erigebatur.*

Cum sedulo Elizabeth Mariam honorat, indeque Virginem mũdi veterum ex sistinere possitis.

Ecclesiast.10. Mariæ fides doceremplo quam mediis in negotiis, sibi Deo adhærebat.

In Euangel. Iesu ca.1.

Quomodò Christiani ex fide Mariæ pietate & exemplatio ẽ imitãdã exprachare debeant.

Interpretatio paraphrastica interpretationis primorum versuũ cantici Mariani.

Addemvs & nostram paraphrasin, vt initium eximij cantici, & mens loquentis Virginis aliquãto rectius accipiatur. Sic enim illa dicere voluisse videtur: O admirabilem & inscrutabilem diuini numinis dispensationem, quæ me latere non sinit, sed in publicum prodire vult mysterium nulli mortalium, vt arbitrabar, tam cito, tam facile reueládum. Tu qui solus arcana cordium perspicis, fons idem & Author bonorum omnium, hos oculos ad videdum, hancque linguam ad confitendum nostræ cognatæ præbuisti. Ego vero nihil tale vel expectabã, vel cupiebam, quod ad me quidem ornandam spectaret, quæ postquam me tibi totam, vt obsequentem ancillam consecraui, vt antea semper, ita porro etiam mundo ignota esse, & à te solo respici amarique desiderabam, vt quæ nulla vel hominum, vel Angelorum laudatione, nullàque amicorum gratulatione delector. Sed enim quando sanctissimæ voluntari tuæ visum est, vt gratia summa in Nazareno cubiculo nuper mihi collata, hic primum aliis propaletur, & habitans in me Emanuel se prodere incipiat, ego non meo tantum, sed & præsentium & absentium nomine non possum nõ gratias agere, tuásque laudes æterne Pater celebrabo, Alij Tubis, Cymbalis, Organis, aliísque Musicis instrumentis admotis, nõnulli verbis exquisitis & hymnis elaboratis plenísque buccis, tuam gloriam prædicãt: Magnificat autem anima mea Dominum, & intẽtis animæ viribus omnibus, vt perfectior harmonia sit, summum illud bonum glorificat, quo nihil præsentius & intimum magis esse potest. Sed & Spiritus meus non sibi diutius temperat, quin hymno gratulabundo interiorem animi lætitiam testetur, simúlque in gratiarum actionem prorumpat, vt si antea vnquam, nunc vel maxime in Deo salutari suo laudando profuse gestiens multis modis exultet. Etenim tam vehementi amore, tam flagrãti ardore ad meum omniúmque rerum Authorem celebrãdum rapior, & occupor prorsus, vt mihi neque memoria, nisi illius beneficia, neque intellectus, ni si eiusdem sapientiam apprehendere, neque volũtas, nisi ipsius amorem complecti possit. Quis ergo quamlibet pius, & quantumuis commendatus, si Mariæ sequatur exemplum, ob quæuis benefacta iure sibi placeat, vel aliena laudatione commotus inflectur, ac non potius si gloriatur, in Domino glorietur? Beda Virginem ita loquẽtem facit: Tanto me Dominus, tãmque inaudito munere sublimauit, quod non vllo linguæ officio explicari, sed ipso vix intimo pectoris affectu valeat comprehendi. Et ideo totas animi vires in agendis gratiarum laudibus offero, totum in contemplenda magnitudine eius, cuius non est finis, quicquid viuo, sentio, disceno, gratulanter impendo, quia & eiusdem Iesu, id est, salutaris, Spiritus meus æterna diuinitate lætatur, cuius mea caro temporali conceptione fœcundatur.] Et concinnus quidem in hoc hymno seruatur ordo, prædicante primum Virgine declaratam sibi benignitatem & potentiam Dei, cuius & sanctitatem deinde canit, ac demum eiusdem veritatem in seruandis promissis concelebrat.

B

C

D

1.Cor.1. 2.Cor.10. Exemplo suo Maria docet nos non nisi in Domino gloriari.

In cap. 1. Lucæ.

Maria bonum seruat ordinẽ in cãtico suo.

LAVDANT hoc quoque canticũ aduersarij, &

meritò laudant, quod vere dici potest Virginale, encomiasticum, triumphale. Caluinus insigne & memorabile sanctæ Virginis canticum dicit, ex quo clare appareat, quanta Spiritus gratia excelluerit, quodque probe fuerit in Scripturæ doctrina exercitata, sicut Beza quoque testatur. Brentius carmen triumphale & thesaurum cælestem: Bullingerus hymnum plane diuinum & excellentissimum: Lutherus carmen sanctissimum, Virgineum Epithalamium, & diuinum encomium, VVellerus dulcissimum atque eruditissimum Mariæ canticum vocat. Ego vero primum hunc noui Testamẽti hymnum dixerim, sicut primum veteris Testamenti cãticũ, quod sibi fœmina vendicauit, altera Maria Moysi soror decantauit, quæ post nouam victoriã de Pharaone reportatam agmen fœmineum duxit, ac Deo victori laudes publice celebrauit, ita vt reliquis præcineret, ac esset velut antesignana. Hæc nobilis Prophetissa vt aliis rebus pluribus (quemadmodum alibi demonstrauimus) sic etiã psallendo verã nobis Mariam adumbrauit, quæ toti Dei populo ad psallendum viam aperuit, & formam non voce tantum, sed & corde mundo perfectóque Spiritu psallendi proposuit, quãdo pulcherrimum hoc canticum ad finem vsque seculi in Ecclesia duraturũ nobis reliquit. Hîc demum fortissimã Iudith audimus, quæ de hostibus diuina virtute subactis non suo tantum, sed & totius populi liberati nomine dulcissime gratulatur.

Aduersarij hoc Mariæ cãticum magni faciũt ac prædicant, vbi de illo tractant.

Mariæ canticũ primus est hymnus noui Testamenti. *Exod.* 15.

Duæ Mariæ insigniter psallunt in veteri ac nouo Testamento.

Maria se alteram Iudith in cãtico prestat. *Iudith.* 13.

Quid autem vulgare in eo cantico esse posset, quod ab anima purissima, cælestibus radiis illustrata, & in summorum Dei operum contemplatione defixa, solo quidem Spiritu mentem & linguam Virgineam gubernante proficiscitur? cum illa quæ loquitur, velut attonita, & extra se rapta, vt etiam aduersarios fateri diximus, voces & sententias omnes cantici tanta cum grauitate & suauitate pronunciat. Id verum esse cum ex aliis, tum ex illo colligi potest, quod modestissima Virgo, quæ superiores laudes tum à Gabriele, tum à cognata sibi delatas agnoscere non sustinuit, nunc sui velut immemor, seipsam efferre ac prædicare palam videatur. Etenim humilitatem, de qua postea dicemus, sublimen vere virtutem, iam sibi ipsa tribuit, ac per eam summo Deo se placuisse testatur, tantúmque gloriæ & beatitudinis præterea sibi audet pollicẽri, vt ab omnibus vbique familiis & populis nomen suum venerandum ac prædicandum esse vaticinetur. Quis Iudæus, quæso, aut impius, quum hæc fortasse legit vel audit, non illico suspicetur, parum illam humilitatis, & multum arrogantiæ præ se ferre? Ad hæc singularem eius animi gratitudinem gratámque lætitiam continet, quod de fonte illo summæ bonitatis omnísque virtutis prædicat: Fecit mihi magna qui potens est, magna, inquam, & stupenda miracula, quæ mortales omnes non cogitatione, nedum sermone consequi vnquam possint.

Nihil vulgare sed eximia omnia in hoc esse cantico.

Quomodo Mariæ persona in hoc cantico considerandа.

Quomodo Maria seipsam in hoc cãtico laudet ex Spiritus abundantia.

O HVMILEM simul & excelsam Virginem, quæ Dominum adeo mirabiliter magnificauit, & plena Spiritu sancto non minus corpore, quàm corde in Deo salutari suo cum ardore incredibili exultauit! O inclytam prophetissam, quæ diuinitus illustrata, de præcedentibus & sequentibus ætatibus Ecclesiæ varia denunciat, quæque cum superbos & potentes hostes memorat, non solum Ægyptios, Philistæos, Assyrios, Babylonios aliósque Israelitici populi hostes capitales, sed etiam Ecclesiæ Christianæ aduersarios, immanes ethnicos, hísque nocentiores pestes Hæreticos, adeóque præpotentes & extremè superbos dæmones intelligit, ac simul comprehendit. Nec obscure indicat, Iudæorum Synagogam reiiciendam, quos tãquàm diuites inanes iam dimisit Deus, & Ecclesiam porro, vt cernimus, ex gentibus vere pauperibus Euangelicam iustitiam esurientibus colligendam esse, vt vetus Dei benedictio, quæ Abrahæ & semini eius facta erat, in nouo credentium populo completur. Sed neque illud caret mysterio, quod peculiariter depingit & commendat electos, qui sunt humiles & esurientes, ad eum nempe modum, quem Mariæ Filius postmodum obseruans, pauperes Spiritu & iustitiam esurientes in Euangelio nuncupauit.

Maria contra multos agit in hoc cantico.

Maria de Iudæorum reiectione & gentium vocatione hic quoque disserit. Depingunt electi in hoc cantico.

ORIGENES hoc Virginale vaticinium dixit, quoniam Prophetiæ Spiritus in eo clare perspicitur. Nonnulli canticum hoc dulcissimum ac diuinissimum vocant, quod pectus diuini Spiritus gratia refertum eructarit. Vbi primum quidem Virgo beneficia sibi, ac deinde toti humano generi collata, postea vero incarnationis Dominicæ gratiam orbi exhibitam Deum laudando commemorat. Alij cum Gersone de hoc Mariano hymno etiam accipi posse putant, quod Psaltes regius habet: Deus canticum nouum cantabo tibi, in psalterio decacordo psallam tibi. Nam vere nouum hoc esse canticum, & psalterium decacordum, quia decem constat versibus, quorum duo priores totius cantici velut propositionem complectuntur: proximi vero tres misericordiam Dei tum erga Virginem, tum erga omnes pios alios, seu totam Ecclesiam prædicant: sequentes tres Dei potentiam extollunt postremi duo veritatem etiam in his, quæ promittit Deus, comprobant luculenter. Fatentur hoc etiã aduersarij, sed qui suis scholiis, ne dicã scoriis, diuinum hoc canticum, vti monstrabimus, indigne conspurcant. Hoc nunc monuisse sit satis, quod nullum fere canticum, quantumuis multa in Propheticis literis reperiantur, huic præferẽdum extet, siue loquentis in eo Spiritus maiestatem, siue confitentis Virginis exuberantem gratiam, siue argumenti & scopi propositi præstantiam contemplemur. Valde laudantur meritóque celebrantur quæ [a] Moyses, [b] Dauid, [c] Salomon, [d] Esaias, [e] Hieremias iam olim ad Dei gloriam decantarunt, & decantando conscripserunt. Multo autem suauius, augustius, perfectius Maria nostra modulatur, vt merito tympanistria Euangelica dici possit: multóque efficacius ad diuinas perpetuásque laudes cunctos & homines & cælites excitat, si rite omnia considerentur. Ac præcipue quidem castis Virginibus exemplo est, vt nouum & inimitabile canticum, aut si mauis, epithalamium, quod soli quidem Virginum gynecæo conuenit, cælesti sponso exultabundæ modulentur. Sic enim & Augustinus, aut quisquis ille author fuit, Mariam inter cætera compellans, loquitur: Tu in cælestibus regnis prælata es cunctis Virginum choris: tu agnum quocunque perrexerit, sequeris. Tu Virgineos chotos & ab incentiuæ carnis illecebris alienas, per albentia lilia rosásque vernantes ad fontes perennis vitæ potandos inuitas. Tu in illa beatorum felicissima regia primi

Virginalem vaticinium & diuinum canticũ hoc merito dici.

In tit. Tres. laudant de hoc cantico Psal. 143.

Canticũ hoc nouũ & Psalterii decacordũ dici posse dicit.

Nullum canticum in Propheticis libris huic posse preferri multa de causis.

[a] *Exod.* 15. *Deut.* 32.
[b] *In Psalm.*
[c] *In li. Canticorum.*
[d] *Esaiæ* 12. & 26.
[e] *In Lucem tatiembus.*

Maria hic cãtico imprimis Virgines sibi deuotas docet.

Ex sermone 2. *de Assum.*

Augustini testimonium de Maria inter Virgines primata Dei laudatrice.

Maria hic Virg. simul humilis & excelsa veraque prophetissa est.

gia primi ordinis dignitatem adepta, plantis rosidis oberrans, inter Paradisi amœnitatem gramineósque crocos tenero poplite peragis, felicique palma violas immarcessibiles carpis. Tu concinis sine fine choris, & cõiuncta summis Angelis Archãgelísque sociata, indefessa voce Sanctus, Sanctus, Sanctus clamare non cessas.] Nec aliter quidem sensit Bernardus, hanc prærogatiuam Mariæ in cælo tribuens, quod inter concinentes æterno sponso sponsas virgineas locum ipsa principem teneat. Verum de hoc alibi disseruimus, nec longius remorandum Lectorem putamus.

Humilis supra Missus est.

HACTENVS de Mariæ cantico, quod illius excellenti fidei, vt mihi sane videtur, tanto locupletius testimonium præbet, quantò plura verba in eo, quàm vsquam alibi, Virgo sapientissima & in Dei laudibus admodum exercitata depromit. Quod studium & institutum Deo gratias agendi, laudésque diuinas celebrandi à Christianis omnibus exigit Paulus, veréque piis vult esse frequens ac familiare. Tantum abest, vt hoc necessarium confitendæ fidei & exercendæ pietatis officium, à nostra Virgine negligeretur, quod proculdubio non solum in ædibus Zachariæ cum immortali laude præstitit, sed etiam alias sæpe, vt omnes ætates vitæ in laudoris sui ardenti laudatione consumeret, pro sua insigni pietate obseruare curauit, tanto vtique sanctissimæ Trinitati gratior atque deuotior, quanto maioribus eius beneficiis cumularetur. Libuit autem de hoc mirabili cantico pluribus disserere, vt vetus institutum Ecclesiæ comprobarem, quæ hũc Hymnum multis iam seculis tanti faciendum censuit, nullum vt sine illo diem sineret præterlabi, sed eundem quotidie in templis sonare vellet, atque ab Ecclesiasticis etiam hominibus qui sacris initiati sunt, etiamnum exigat, vt inter preces Canonicas & Vespertinas totidem verbis cum Maria ex animo Deum laudent atque magnificent. Ac decenti quidem est more receptum, Christianus vt populus Religionis ergo, cum hunc audit Hymnum publice decantari, reuerenter assurgat, simúlque Deum in Maria stans veneretur, & Christi Redemptoris beneficium, qui de sinu Patris in vterum Virginis sponte descendit, grato pectore complectatur. Quã de re meminit quoque Beda, vt eius sententiam merito attexamus: Optimus, inquit, ac saluberrimus in sancta Ecclesia mos inoleuit, vt Hymnus beatæ Mariæ quotidie cum psalmodia Vespertinæ laudis ab omnibus canatur, quatenus ex hoc animos fidelium & frequentior Dominicæ incarnationis memoria ad affectum deuotionis accendat, & recogitata sæpius exempla genitricis illius in virtutum soliditate confirment.] Sed & Hugo Victorinus amplissimã huius cantici laudẽ est complexus, ac de illo ita disseruit: Nemo huius cantici verba putet leuiter æstimanda, quæ nimirum de tam profunda conceptione prolata sunt, & absque profunda inuestigatione digne penetrari non possunt. Et omne quod dictum est, ab illa summæ veritatis intima luce, cui mens Virginis excellenter inhæserat, emanauit, nec aliud quícquam dicere potuit, quæ meditando locuta non est.] Tum ex aduersariis fatetur quoque VVellerus, in singulis verbis istius Cantici mirifica pondera & ἐμφάσεις, contineri. Neque tacet Bullingerus, orationem in hoc carmine sublimem esse dictionem, quæ phrasin superet quotidianam, quæque troporum, locutionum & figuratum luxuriet lenocinijs, & grauitatem quandam habeat singularẽ. Demum Hemmingius eiusdem Psalmi vsum esse docet, vt cognita misericordia Dei credamus, vt cognita potentia timeamus, vt cognita veritate speremus ac expectemus cum patientia, quæ Deus nobis ex gratia promisit. *Atque his de causis*, inquit, *Ecclesia vetus ordinauit, vt quotidie in cœtu piorum cameretur hoc Virgineum carmen.* Hæc propterea nobis repetũtur, vt aduersarij suis etiam telis configantur, quum vel veritate coacti laudant antiquos Orthodoxos, à quorum tamen piis & præclaris vestigiis & exemplis discesserunt. Et ne quicquam cum veteribus in Mariæ laudatione haberent commune, cum alia multa, tum hoc etiam vsitatum & sanctum cantãdi institutum, quod probat Hemmingius, in suis templis passim modo abrogarunt. Mirum interim, quantopere nouis Odis nouí Euangelici delectentur, ad cantillãdum valde procliues, vt hac in parte Arianis nouos subinde maléque sanos Psalmos inuehentibus, & in Ecclesiæ odium omnia tentantibus nequaquam cedere videantur. Quod si humanis inuentis Psalmísque deprauatis adeo afficiũtur, vt vbique fere locorum illa personent, cur hoc Virginale carmen illis tam parum arridet, in quo pius animus suam erga Deum gratitudinem religiose declarat, ac primum quidem ingens diuinæ incarnationis mysterium, perpetuo meditandum celebrat, tum Dei misericordiam, potentiam & veritatem erga nos amplissimã commemorari gaudet, ac demum illius Virginis sacram recolit memoriam, quæ secundum Christum, beata & gloriosa quàm maxime ab omni generatione prædicanda est.

In Hom. Feriæ sextæ 4. *temporum in Adventu.*

In Tractat. de Euangel. de festo Visit. Mariæ.

Quis sit vsus presentis cantici iuxta Hemingium.

Notatur quod laudant, sed non imitãtur veteres Orthodoxos, præsertim in Maria laudanda.

Nouis Odis nouí Sectarij delectantur.

Memorium Hrabanus Maurus, Beda, Hugo Victorinus, VVellerus, Maria tacet.

CAPVT SEXTVM.

Variæ & graues corruptelæ, à nouis Doctoribus aduersus Mariæ canticum hoc seculo inuectæ, indicantur atque profligantur.

VONIAM de illustri, nec satis vnquam prædicãdo Mariæ cantico diximus, quod Lucas ex ipso Virginis ore sibi recitatum fortassis excepit, nobísque scriptum solus tradidit, consequẽs esse videtur, vt aduersariorum sententias expẽdamus, quanam illi fide ac æquitate (Euangelicos enim cum primis se iactitant) in hoc Virginali cantico explanando versentur. Ordiemur autem à Bullingero, quo censore beata Virgo perspicua discertatione nobis hic exposuit verum iustificandi modum, nempe quod qui de suis viribus & operibus desperant, & ad solius Dei misericordiam confugiunt, fidéque Christo inseruntur, gratis à Deo iustificentur. Lutherus vero summam huius cantici facit: *Nihil summus*, vt verbis illius vtar, *Deus omnia est*,

In c. 1. Lucæ.

Quid contineatur hoc cantico iuxta Bullingerum, Lutherum & Zuinglium.

In postilla circa Euang. de festo Visitationis.

In c. 1. Lucæ.

potens, misericors, fortis, probus, iustus, & quicquid tandem bonum dici potest. Atque hæc ode quidem eo tantum tendit, vt homo suam deiectam conditionem, & Domini sublimitatem exuperantiamque diuinorum bonorum agnoscat. Notat præterea Zuinglius, Sacerdotes, Monachos & omnes Iustitiarios, sicut & Sarcerius vocat, præsenti Mariæ cantico damnari ac reiici: hos enim esse diuites ac superbos mente cordis sui, qui vacui ac inanes dimittantur, imo & prorsus abiiciantur, suam vero iniustitiam agnoscentes, & eam, quæ per fidem est, iustitiam esurientes, expleri iustitia, sanctitate & omnibus bonis, sicut & Bullingerus affirmat.

In Euangel. Luc.

VERVM vt his aliisque pluribus eundem, vt dicunt, funem trahentibus respondeamus, nihil profecto tale, quale ipsi pro sua libidine comminiscuntur, Mariæ in mentem venit, dum exultans in Spiritu sancto, apud Zachariam cecinit, & suam animi gratitudinem erga Deum publice testata est. Vbi nec locus sane, nec tempus ferebat, vt de iustificationis negotio, vel de fide solum aut maximè iustificante disseret. Nam quos potentes, diuites & superbos hoc perstringit cantico, certum est eos ad veteris potius, quàm noui Testamẽti tempora pertinere, quos idcirco iam antea iusto Dei iudicio plexos fuisse manifeste declarat, quum temporis præteriti verbis vtatur. Atque vt maxime concedamus, plures, & in his Christianos hypocritas, suæque iustitiæ nimium confidentes (vt fuere Pelagiani) hisce verbis contineri, ne ita quidem suum tueri dogma possunt, qui vt Christianum meritum explodant, & bonorum operum necessitatem tollãt, per solam fidem se aliósque in Christo iustificari identidem vociferantur. Imo vero hos vanæ fidei iactatores Maria suo cantico percutit, promittens Dei misericordiam non omnibus fide præditis, aut Dei misericordiam per fidem apprehendentibus, sed Deum timentibus, vt idcirco significanter dixerit: Misericordia eius à progenie in progenies timentibus eum. Hoc est: Non soli mihi fecit magna qui potens est, vt Beda interpretatur, sed & in omni gente & progenie, qui timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi, Petro Apostolo[a] teste. Consonant his Prophetæ dicta: Misericordia Domini à seculo vsque in seculum super timẽtes eum. Prope timentes eum salutare ipsius. Beneplacitum est Domino super timentes eum, & in eos qui speãt super misericordia eius. Nam qui sine timore est, vt alius testatur, non potest iustificari. Igitur si ex hoc cantico iudicandum est, non fide tantum, sed & timore opus habent, qui diuinæ misericordiæ & Christianæ iustitiæ participes esse volunt. Manet enim firmum & immotum Mariæ dictum, quicquid solius fidei buccinatores garriant: Misericordia eius à progenie, in progenies timentibus eum. In quem locum scribens Origenes, Misericordia Dei, inquit, non in vnam generationem, nec in duas, neque in tres, sed nec in quinque, verum in sempiternum extenditur in generationes generationum, timentibus potentiam eius.]

Falso assingi Mariæ, quod hic de iustificationis negotio & fidei iustitia tractet.

In 1. c. Luc.

Maria hic verberat vanos fidei prædicatores & iactatores.

[a *Actor. 10. Psal. 102. Psal. 84. Psal. 146. Eccles. 1.*

SED hic quoque fraudem adhibent Nouatores, atque vt simplicioribus imponant, propositã Mariæ sententiam scelerate corrumpunt, dum pro timentibus, credentes audent interpretari. Facit hoc præter alios Brentius, facit Sarcerius: sicut & Hemmingius ad fiduciam in Christum habentes nomen credentium aperte detorquet. Quasi vero & Scriptura, & ratio & vsus loquendi non doceat, inter timorem & fidem siue fiduciam permultũ interesse. Imo rerum magister vsus quotidie docet, complures Christianos, licet præclare credant atque fidant, tamen diuini timoris expertes degere, & pœnitentiæ magis, quàm fidei prædicatione indigere. An non Scriptura diuina credenti præcipit: Fili, accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia, & in timore? Et rursus de huius timoris fructu scriptum legimus: Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Nec vlli sane misericordia Dei fœdius abutũtur, quàm qui iustitia fidei suæ contenti, quiduis hodie sibi licere putant, nec iustum Dei iudicium pertimescunt, neque operum iustitiam & fructus pœnitentiæ curant, vt in timore Dei Christianam sanctificationem perficiant, sicut Paulus non minùs exemplo, quàm verbo admonet. Præterea humiles & esurientes non temerè in hoc cantico commendantur, vt qui fide iusti sunt, magis etiam iustificentur, & idcircò Dei donis non sine summa modestia cõuenienter vtantur, maiorémque iustitiam semper esuriant, & cum MARIA non solùm audiant, sed & faciant Dei voluntatem, quemadmodùm & ipsa ministros nuptiales, adeóque omnia Ecclesiæ veræ membra dicto illo commonefecit: Quodcunque dixerit vobis, facite.

Eccles. 1. Ibidem.

2. Cor. 7. Apoc. 22.

Ioan. 2.

Nouatores Mariæ deprauare videntur, dum illis additum fœminam & nouorũ ensuũ Patronum.

AN VERO aduersarij nostram Virginem non tractat pessimè, quam tantùm non Lutheranã videri mulierculam volunt, velut cum illis senserit de sola fidei iustitia, de virtutibus & operibus & meritis credenti non necessarijs, de seruo hominis arbitrio, & de actionibus Dei in nobis non inhærentibus, de iustitia imputatiua, ac de toto demùm argumento iustificationis? quemadmodùm ipsi cum nouo magistro suo Luthero philosophantur. Proinde quod MARIA loquitur: Fecit mihi magna qui potens est, tali scholio deprauat Culmannus: *Istud (potens) dicitur contra liberum arbitrium & contra vires humanas. Ipse*, inquit, *fecit mihi magna, non ego, non opera mea.* Sequitur enim suum præceptorem Lutherum, in eadem verba scribentem, perindè ac si MARIA dicere voluerit: *Ipse solus fecit, ego nihil operata sum.* Rursus quod MARIA meminit: Sicut locutus est ad Patres nostros, Victorinus eô rapit, quòd actiones Dei in nobis hoc dicto excludantur, quia Virgo misericordiam Dei propter Christum promissam attollit & amplificat. Adhæc quod in cantico dicitur: Recordatus misericordiæ suæ, id Culmannus arripit contra merita & opera quælibet. Præterea ex eo, quod MARIA suam humilitatem à Deo respici testatur, colligit egregiè, scilicet ac artificiosè Lutherus, Virginem inanem fuisse ac vacuam, nihil vt bonorum, vel meritorũ, vel dignitatis haberet, sed neque aliquid ex suis viribus præstare posset. Quis autem paulò cordatior, istiusmodi non rideat adeóque dãnet interpretes, tàm audacter quàm insulsè hoc sacrum canticum pro sua libidine contaminantes, totque indignis modis, vt nunquàm anteà factum est, sacrosanctam Deiparam dedecorantes, tametsi nullis argumentis instructi sint, quibus hasce sacrilegas deprauationes ac fœdas hereses erudito Lectori vel leuiter comprobent? An non puerilis est argumentario, quam vel pueri in scholis iudicarent ac exploderent? MARIA in suo cantico

Aduersarij Mariã deprauare videntur.

Non sentit tot noua Mariani cantici deprauationes.

Ridicula Nouatorum argumentatio.

Dei

Dei gratiam prædicat, & non loquitur de libero arbitrio, de viribus humanis, de operibus & meritis renatorũ, de virtutibus infusis & actionibus Dei inhærentibus: Igitur ab his aliisque rebus similibus, quæ traduntur ab Ecclesia, & magno Patrum consensu approbãtur, fidem & mentem habuit alienam? Qui enim hoc modo ab inficiatione ratiocinatur, præterquàm quod in Arianorum & Nestorianorum castris militat, sacra puerilitèr tractat, & ne partem quidem illam Symboli intelligit, qua Christianus quisque sanctam & Catholicam Ecclesiam, eiusque irrefutabilem authoritatem ingenuè profitetur.

Luthero prouocante Cantica Mariæ deprauare, verba eorum corrumpere, & ita Germanica vertisse.

OMNIVM verò errorum istorum Coryphæus ac Princeps Lutherus est, qui toto libro canticum sacræ Virginis laceraut, & inter cęteras fraudes verba etiam quædam illius mala fide conuertit. Etenim vbi noster legit interpres: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes, ille Germanicè hoc modo reddidit: hoc est: Ecce ex hoc beatam me nattabũt filij filiorum, nimirùm vt suam Mariæ laudem iterum detrahat, & à Lucæ sensu omninò discedat. Græci enim legũt, εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν id est: in generationes generationum, vel sicut Laurẽtius Valla legit, εἰς γενεὰς καὶ γενεὰς hoc est, in generationes generationũ, siue vt alij volunt, in progenies & progenies, quod perinde valet ac si dicas, in progenies vel ætates innumerabiles, nimirùm Hebræorũ more, sicut & confirmat Erasmus. Rectè igitur vetus legit interpres: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Verùm Lutherus vt hanc tantam Mariæ laudem vel tollat, vel extenuet, beatitudinem eius, nescio in qua familia eiusque posteris celebrari permittit, neque sensum integrum ad generationes & familias omnes quamuis lõgè latéque in orbe patentes extendi patitur, in quibus Mariæ gloria perpetuò sit prædicanda, vt omnes de matre Domini vbique gentium, ne Saracenis quidem exceptis præclarè sentiant, magnificè loquantur, cum laude scribãt, libentétque decantent. Vanum autem non esse hoc Spiritus sancti testimonium sequens euentus ostendit, ac omnium ætatum Orthodoxi, imò & Hæreticorum & Schismaticorum greges fauentibus animis, linguis, calamis, & ritibus toti orbi comprobauerunt. Nec pudet tamen Culmannum inter nugas reliquas effutire, quòd Maria se aliis hic comparãrit. Accedit quod Luthetus ex eodem cantico decerpit: Ecce ex hoc beatã me dicent, & verbis illis hunc sensum affingit? *Quia Deus vtilitatem meam inspexit, beata prædicabor.* Quod enim Lucas de tempore dixit: (Ex hoc me dicent) ille ad præcedens humilitatis verbum malignè detorquet, ac in humilitatis nomine sophisticatur, simulque à Græcorum & Latinorum codicum fide discedit. Nam Græcè scilicet Lucas ἀπὸ τοῦ νῦν id est: Posthac, vel ex hoc tempore me beatificabunt, cùm Græcè sit μακαριοῦσι. Sed ita Luthero libuit ad Deiparam obscurandam vim verbis inferre, sumque de vtilitate somnium, quod posteà refutabitur, immiscere, & quæ Lucas disiunxit, in vnum peruersè conflare non erubescit.

Luthero, si Orthodoxis Mariæ laudibus.

Luthero mentiente in Mantico.

EST ET ALIA, multóque grauior huius loci deprauatio, in quo Spiritus sanctus singularem Mariæ laudem toto orbe celebrãdam astruit, quamque Lutherus hoc suo defœdauit scholio: *Maria non ait futurum, vt prædicentur laudes eius, vt commendentur virtutes, virginitas aut humilitas extollatur in altum, aut vt carmine aliquo præclara eius gesta canantur: at hoc solùm ingeminat, quod ipsam Deus respexerit, & quod inde beata prædicanda sit.* Ac eandem cum Luthero viam Calvinus ingreditur, ex hoc ipso Mariæ dicto colligens, grauiter peccare Papistas, qui magnificos titulos Mariæ adscribunt, quòd sit regina cæli, stella salutis, porta vitæ, vita, dulcedo: *Hæc enim omnia*, inquit, *vno verbo sancta Virgo repudiat, dum totam suam gloriam in Dei beneficiis statuit, qui magnificè cum ipsa egerit.* O impudentes calumniatores, & insani hostes Ecclesiæ, qui præclaro sermone Virginis tàm turpiter audetis abuti, vestram vt modò libidinem in proscindendis Catholicis expleatis: Falsum est inprimis, Mariam beatam esse cẽsendam, facta collatione cum priore illa sua vilitate, & abiecta conditione, quam isti sine omni fundamento confingunt. Falsum insuper, hîc quicquam proponi vel indicari, quod virtutum, & præsertim virginitatis & humilitatis Mariæ publicam commendationem, siue oratione soluta, siue ligata institutam impediat. Falsum præterea & ridiculũ prorsus, Deiparam præclaris, & iam olim receptis in Ecclesia titulis, de quibus sequenti libro dicemus, ornari non posse, quandoquidem humilis Virgo diuinæ gratiæ accepta ferat omnia, toramque suam gloriam in Deo ac Dei beneficiis constituat. Nam & Christus Dominus licet plenus esset gratiæ & veritatis, tamen Patri suo gloriam & honorem omnem ascripsit, nec propterea minùs colendus est atque prædicandus. Falsum denique, Mariam à nobis sic honorari atque coli, vt Deo Deique filio debitam gloriam eripiamus, & matrem sacrilegè filij spoliis induamus. Scimus enim, nec dubium Catholicis vnquam fuit, quicquid bonorum in Maria est, & propter quæ illam veneramur atque suspicimus, à Deo ipso bonorum omnium perenni fonte proficisci, illíque dona mirifica diuinitùs esse tributa vel pueri nõrunt. Summam verò Dei munificentiam, Dei potentiam, Dei sapientiam in Maria, vt in alio nullo sanctorum, agnoscimus atque prædicamus; & idcircò quia fecit illi magna qui potens est, magnis illam titulis & congruis honoribus in Ecclesia cum sanctissimis Patribus veneramur. Quid verò stultius, quã quod isti sapiẽtibus persuadere cõnãtur, Mariæ virtutes & benefacta, ingẽtiaq; merita nõ tanti facienda esse, vt ea vel cõmemoratione, vel laude, vel veneratione publica digna esse omnes arbitrẽtur, præsertim cũ Scriptura diuina tot locis Sãctorũ præclaras virtutes & heroica facta proponat, simulque postulet, nos in illorum laudatione, simul & imitatione studiose versari. Nihil vero mirum istos, ad qualemcunque Mariæ laudationem & cultum nauseare, qui sola fide omnia metientes, & Vigilantiano Eustachianoque spiritu afflati, cuncta fere contemnunt, quæ de Sanctorum operibus, meritis, honoribus vetus Ecclesia credidit, docuit, obseruauit. Hinc illa furiosa potius, quã sobria, valdéque pudẽda vox Lutheri solito more debacchantis extat: *Si omnium virginum castitate, cunctorum Martyrum passione, & vt vno verbo dicam, si vniuersorum Diuorum operibus, quæ vnquam fecerunt, perspicuus esses atque clareres, vnoque cumulo haberes, adhuc tamen nihil esset.* Ac rursus: *Qui credit, is saluatur citra tum meriti sui, tum operum respectum:* Quare tertius hic Helias de summo etiam Apostolo tam procaciter loqui non veretur: *Diui Petri merita ne esse quidem vedemerim.* Iam vero quem Mariæ honorem tribuit ac tribui docet? ni-

Caluini calumnia. *In expositione cantici Magnificat. In harmonia Euang.*

Refutantur Lutherus & Caluinus Mariæ laudibus obtrectantes hoc loco.

Delati honorũ tituli Deiparæ in Ecclesia, immeritò fugillantur. *Ioan. 1. Ioan. 5. & 8.*

Mariã honorat Ecclesia sine diuini nominis iniuria, sine honoris Christi detrimento.

Mariæ virtutes, opera & merita hic non excludi.

Lutheri vox impia de Sanctorum operibus ac meritis.

In Postilla circa Euang. de Christi Ascens.

mirum vt ita dicamus: *O beata & virgo & parens Dei, quam omnino nihil & contempta fuisti: attamen propitios in te desixit oculos Deus, ac magnifica in te operatus est, quorum ne vno quidem vnquam digna fuisti.*

In postilla circa Euangelium de Dominica nona Trinitat.

HIC eximius ille honos est scilicet, quem authore Luthero Deiparæ mundus tribuet, vt indignitatem tantæ personæ intueatur, & sicut ipse ait, Mariam tanta diuina gratia vocet indignam, quæ bonis omnibus sit inanis & vacua, tantum enim diuinæ gratiæ derogari, & hymno virgineo eripi, quantum eius dignitati ac meritis attribuitur. Monet igitur vt matrē Domini denudemus, eiusque abiectionem aspiciamus, si vero illam honore velimus prosequi. Quis vero vnquā vel ex antiquis, vel ex recentioribus Theologis de colēda & honoranda Virgine matre tā prepostere sensit, aut scripsit iniquius? Quis Marię dignitatem & excellentiam cū ipsa Dei gratia bonorum omnium effectrice pugnare putauit, ac non potius tanto maiorem Dei gratiam prædicauit, quanto maiores in Maria virtutes & merita cumulatoria reperientur: Quis eruditus ex præsenti Cātico colligere potuit, & docere ausus est, tam nobis humiliter de Maria esse iudicandum, quemadmodum de seipsa pro incredibili modestia sua iudicauit, præsertim cum partim coram Gabriele, partim coram cognata de se tam submisse locuta est? Quis hæc Mariæ verba: Beatam me dicent omnes generationes, adeò in arctum contrahat, vt illis contineri neget quasilibet Deiparæ dotes, omnémque laudem & gloriam, quam illi constanter defert Ecclesia? Cur vero non deferat? sui nimirum officij proprium esse rata, vt diuini Spiritus oraculo pareat, & cum in Sanctis aliis, tum in sanctissima Dei sui genitrice Conditorem & Redemptorem Opt. Max. laudet. Lutheri discipulus est Franciscus Lambertus, à quo tamen manifeste veréque scribitur: *Vide quod sacra Dei genitrix in hoc gaudet & exultat, quod in Domino dicatur beata, Deusque in illa prædicetur gloriosus.* Tum Occolampadius librum totum de laudando in Maria Deo conscripsit ac edidit, ibique virtutes, dotes & prærogatiuas eius copiose complexus est. Cum vero Lutherus ab hisce rebus contemplādis, & à Virginis iustitia, sanctitate, gloria spectanda nos auocat, quid, quæso, aliud, quā Deum ipsum in Maria laudare vetat, vt non modo Virginem, sed & eius authorem debita laudatione ac veneratione defraudet? Ac Hieronymus quidem tanti Mariæ sanctitatem facit, vt eam sanctis coniugibus Elizabeth & Zachariæ anteponat, neque dicere vereatur, quod mater Domini conscientia in se habitantis Dei libere proclamet: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes, quia fecit mihi magna qui potens est. Postremo quis ex hisce verbis non intelligat, eo sublimiorem honoris gradum Virgini competere, quo illa studiosius sese ipsa deiecit, sicut & Filius eius, quāto magis seipsum humiliauit, tāto sublimior factus est, maiorémque in cælo & terra gloriam sibi comparauit. Verum de hac Mariæ humilitate paulo post agemus, quando in hoc cantico vniuerso si quicquam aliud, certe dictum illud: Respexit humilitatem ancillæ suæ, ad contentionem maximam rapitur.

In expositione Luc. ca. 1.

Lutherum reprehendunt alii Nouatores, de Maria glorificanda & honoranda.

Lib. 1. aduersus Pelagianos.

Quomodò Maria nobis laudāda & honorāda sit iuxta Lutherum. Cōfutatio sententię Lutheri de nouo modo Mariā celebrandi.

Nullus ante Lutherum de honoranda Maria inepti ius est philosophatus.

Quomodo Lutherus hoc cātico potius ad Mariæ contemptum quam honorē abutatur.

ILLVD minutulum, neque tamen prętereundum est, quod Sarcerius non intelligens Mariæ dictum: Suscepit Israel puerum suum, nomen pueri ad Christum Mariæ filium refert, velut illa suum puerum emphatice dixerit. Nescit enim puerum hic pro seruo accipi, sicut & per Esaiam inquit Dominus: Et tu Israel Serue meus, Iacob quem elegi, semē Abrahā amici mei. Ignorat præterea, nomē Israel hic esse casus accusatiui, in hoc quidem sensu: Deus, vt se memorem declaret promissæ misericordiæ, iacentem populum Israel, suum seruum erexit, & opem illi tulit. Ad quem modum etiam per Prophetam dicitur: Auxiliatus sum tibi, & suscepi de dextera iusti mei. Vnde interpres Euthymij locum ita vertit: Auxiliatus est Israel puero suo. Falluntur & boni Centuriatores, de Maria fabulantes, quod coram in domo Zacharię spectauerit miracula, cùm anus Ioannem peperit, & Zacharias vsum linguæ recepit, quodque postea rursus se ad Zachariam cōtulerit. At vero si Euangelicis verbis isti essent contenti, Mariam cum sua cognata tres mansisse menses dicerent, aliáque non assuerent, quæ Lucas prætermisit, sacram nempe Virginem cognatæ parienti adfuisse, & octauo etiam post partum die, quando Zachariæ lingua restituta est, in iisdem ædibus perseuerasse. Hoc solum Lucas affirmat, sexto iam mēse grauidam fuisse cognatam, cum primum Virgo illam accederet, quæ vix mensibus tribus integris illic hafsit, ad suos Nazarenos procul dubio reuersa, antequàm Elizabethæ tempus partus appeteret, vt Ioannes in lucem ederetur. Vnde cum dixisset Euāgelista: Reuersa est in domum suam, hæc verba subiecit: Elizabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium, post nonum scilicet mensem, cum Maria digressa domum iam repetiuisset. Hac de re monere visum est tum ob Centuriatores, ne quis nimium illis fidat: tum ad maiorem nostræ Virginis commendationem, tum ad tuendam quorundam veterum authoritatem, qui decuisse putant, vt Maria præsenti cognatæ partui non adesset. Abscedit enim Virgo, inquit Theophylactus, propter eorum multitudinem, qui ad partum conuenturi erant: indecens autem Virgini in talibus versari.] Deinde moris fuisse dicit Euthymius, vt cum prægnantes parerent, Virgines non adessent. Nihil vero dubium, quæcunque optimis & integerrimis virginibus maxime congruebant, nullam diligentius, ac matrem & principem illam Virginum obseruasse. Tum Rupertus Tuitiensis non solum ex Euangelicis verbis colligit, Mariam in partu cognatæ non adfuisse, sed etiam singulari consilio factum esse dicit, vt illa tanti gaudij, tantæque exultationis tempus, quod Ioannis natalis attulit, non expectaret, sed se potius maturè subduceret, antequam cognati vicini & amici concurrerent, nouæque puerperæ post natum filium ex more gratularentur. Sed iam tempus postulat, vt ad Mariæ humilitatem, quæ in hoc Cantico grauiter oppugnatur, nos deinceps serio conuertamus.

Sarcerius non intelligens vocabulum Israel puerum suum.

In Scholia circa Luc. cap. 1.

Esai. 41.

Ibidem. Lib. 1. cap. 10.

Centuriatores fabulantur, Mariam miraculis interfuisse.

CAPVT

De Mariæ dicto: respexit humilitatem ancillæ suæ, in quo multùm Deiparæ detrahunt Nouatores: nec illi tandem veræ & perfectæ humilitatis concedere videantur.

Quomodò ex ædibus Zachariæ beatitudo prouocatur.

VERSAMVR adhuc in ædibus Zachariæ, quas fortasse felices quis iure dixerit, quandoquidem Virgo sacrosancta illas venerabili sua præsentia cohonestauit, suóque illustri cantico, quod illic primùm insonuit, omnium ferè piorum animos, vt & ipsi in Deo salutari suo iubilent, & de mirabilibus Dei nouum ac Euangelicum prorsus decachordum vsurpent, exuscitauit. Cæterùm inter reliquas huius cantici sententias, non postrema est, sæpéque citatur illa: Respexit humilitatem ancillæ suæ, nimirùm vt psallens Virgo suæ laudationis & exultationis causam exponat. Quæ verba sic arripiunt, detorquent & obscurant Nouatores, vt quia superbi potiùs & arrogantes, quàm humiles esse volunt, ad Virginis contemptionem & despicientiam potiùs, quàm ad Marianæ virtutis, modestiæque commendationem ea prorsus pertinere contendant. Hûc enim tendunt, vt persuadeant omnibus, Mariam ignotam & abiectam potiùs, quàm verè modestam & sanctè humilem hoc loco significari.

Hinc Cantica de Mariæ humilitate, minimè considere Nouatores, veræ humilitatis expertes.

Summa controuersiæ Aduersariorum de Mariæ humilitate hoc loco.

Nouatorum testimonia de spiritu dicto Mariæ: Respexit humilitatem ancillæ suæ.

a In harmonia Euangelica.

b Vbi tractat in suis homiliis de Maria magnificata.

c In expositione Lucam. cap. 1. Luc. 1. In Euang. de visitatione Mariæ.

d Homel. 8. in Luc.

Veteres quidam expositi tradere, Mariam amicorum Elisabethæ domum reuisse, vbi ea honore Virginis pernanserit.

In 1. cap. Luc.

In expositione Luc.

QVARE [a] Caluinus Mariæ verba sic interpretatur, acsi sacra Virgo dixisset, se ignobilem & contemptam, seu vilis & abiectæ conditionis, ac nullius coram mundo pretij esse, quam insuper abiectam & contemptibilem vocat. Et [b] Lossio placet hæc expositio: Respexit ad abiectionem, miseriam & contemptum ancillæ suæ. Eadem est [c] Melanchthonis, [d] Buceri & [e] Sarcerij sententia, nec dissentit [f] Franciscus Lambertus, Mariam hîc in carnalium oculis deiectam & paruulam nuncupans. [g] Ioannes Agricola vtilitatem & paruitatem pro humilitate interpretatur. Vehementior est adhûc [h] Georgius Maior, cuius testimonium Mariam erexit Deus ex squalore & stercore, quòd pauper & abiecta priùs esset. Quid verò [i] Brentius? *Respexit humilitatem ancillæ suæ, hoc est,* inquit, *abiectionem & miseriam meam, cùm essem veluti ancilla longe omnium abiectissima & contemptissima. Ducebā quidem genus a prosapia Dauidis Regis clarissimi & sanctissimi, sed tantò miserior & calamitosior, quanto maiores mei celebriores fuerant.* Itaque humilis Maria respici & probari à Deo non potuit, nisi ancilla esset, vt somniat Brentius, longè omnium abiectissima & cōmptissima, quæ forrassis suæ sortis etiam pertæsa, ad meliorem fōrtunam aspiraret, & muliercularum more lamentaretur. Nec enim visum est satis Brentio, Mariam vt vulgarem puellam in sorte & classe infima ponere, nisi etiam humanis affectibus & vitiis eam subiiceret, vt suo loco demonstrabimus. Tùm alibi sic Mariam depingit idem Brentius, quæ omnium ludibrio exposita, vitam nullo penè loco securam ageret: id quod cum præsenti sententia de Mariæ humilitate coniungit. Hemmingius ne à reliquis Sectæ sociis dissentiat, hanc adfert interpretationem: Deus respexit & gratuito fauore complexus est me humilem & vilem ancillam, quæ iam spreta, vilis instar vilium seruorum vixi. Æquè vanus est Coruinus, docens Mariā à Deo in hoc respici, quoniam pauper, contemta & spreta, nullius in mundo respectus fuerit. His accedit quoque Culmanus, fingens Mariæ humilitatem sic respici, quoniam in carnalium oculis fuerit deiecta & paruula, vilis & nihili. Demùm nuper obscuri quidàm scriptores ex Austria prodierunt, ac præter alias in Christum effusas blasphemias, etiam in Mariam suis velut cornibus incurrere voluerunt. Igitur hæc ipsa, quæ tractamus verba Virginis, noua & à Luthero accepta versione deprauarunt, cùm Germanicè locum ita sunt interpretati: Er hat angesehen sein elende Magt. Bellū scilicet artificium, quo tales authores matrem Domini deformarent, vt verè illustrem & generosam Virginem in miserlam & calamitosam ancillam transformarent. Præter miseram fermè Strigelium, cum prioribus inepti entem, quandoquidem humilitatem pro miseria vel calamitate accipit, & Mariam ad suum nomen, quod alij tacuerunt, fingit alludere. Verùm hoc illius inane figmentum, quod cum præclaro & grātioso Mariæ pugnat nomine, si Hebræos fontes consulamus, alibi à nobis detectum atque dissipatum est.

Bullin. in Hist. & Hemnegii interpretatio.

Bullin. ibidem.

Hemning. de Maria ne tempis.

In Postilla circa idem Festum.

Quomodo Austriaci quidā scriptores hūc locū Germanice vertant.

In Agenda noua.

In Scholiis noui Testamenti.

Lutherū esse præcipuū, quē sequuntur alii Nouatores huius loci depratatorem.

Humilitas quid sit hoc loco iuxta Lutherum.

In libello de Mariæ cātico Magnificat.

CÆTERVM venia discipulis danda est, qui errantem magistrum Lutherum, à quo auelli tàm ægrè possunt, hîc plane sequuntur, ac velut ex illius fonte cœnosam hanc aquam hauriunt. Is verò multis modis contendit, hîc non de animi virtute, sed de Mariæ paruitate & obscura natalium conditione sermonē haberi. *Humilitas,* inquit, *nihil est aliud, quam cōtempta, nullius respectus, depressa abiectaque res vel cōditio. Quod genus sunt inopes, languidi, esurientes, sitiētes, carceribus mancipati, tribulationibus obnoxij, moriēntésque homines, qualis & Iobus erat in sua afflictione.* Vnde verborum Mariæ hunc sensum esse dicit: *Deus super me inopem, abiectam, despectam, vilem, nullíusque existimationis vel respectus puellam, direxit oculos.* Atque vt magis humilitatem istam nobis explicet, non veretur idem Lutherus has porrò nugas misero populo vendere, vt Mariam depingat, ex ærumnosis, cōtemptis & vilibus prognatam parentibus, ciuis cuiusdam priuati & pauperis filiam, ad quam nemo aduerterit animū, cuius siue cura, siue existimatio neminem tenuerit. Hanc præterea puellam apud vicinos, & horum liberos simplicem fuisse, cui ratio pecoris, & cura domus committeretur, nec maiore habitam loco, quā misera & domestica hodie in ædibus ancilla solet haberi. Sed & postquam Dei mater electa, & ex domo Zacharię digressa esset: *Abit,* inquit, *Lutherus, vēmque domesticam, vt antea, curat, boues mulget, coquit, patellas & paropsidas mandat, pauimentum verrit, adeóque quæ siue ancillam, siue matrem familias decent, in vilibus contemtisque rebus exequitur.* Suadet igitur, vt si quis Mariam laudibus tollere instituat, non id faciat oratiunculis & cantiunculis Ecclesiæ, sed ita dicat. *Ecce quam pauperula & infimi ordinis fuit hæc puella: Deus tamen humilem eius conditionem respexit.* Atque hoc demùm est

Quomodò Mariam eiusque vitam depingat Lutherus, vt personam omninò sordidā nā & abiectam faciat.

Quæ domestica ministeria Lutherus Deiparę attribuat.

Ratio Mariā prædicandi & colendi iuxta Lutherum.

laudare Virginem matrem, si perexiguum, aut nihil ei tribuamus, vti post hominum memoriam Sectariorum princeps Lutherus hoc seculo excogitauit, docuit atque scripsit.

Vocem humilitatis in Scriptura esse amphibologicam.

CÆTERVM, priusquàm his fœdis & horrendis Mariæ ludificatoribus respondeamus, operæpreciũ fuerit admonere Lectorem, humilitatis vocem in sacris literis amphibologicam esse, & variis modis vsurpari. Fuit enim humilitas in Iudæis calamitosis, quũ à suis hostibus, vt Ægyptiis, Babyloniis ac aliis, grauissimè vexarẽtur, & mũdi humanisue præsidiis omnibus destituti afflictique iacerẽt: In horũ igitur persona dictum est de Deo populi sui liberatore. In humilitate nostra memor fuit nostri. Vbi humilitas pro afflictione siue iustis siue iniquis illata vsurpatur, vt quùm fratres Ioseph pro exploratoribus habiti duréque tractati fatebantur: Meritò hæc patimur, quia peccauimus. Fuit & humilitas in puero Dauide, non quòd miser esset, sed quoniam reliquis fratribus imbecillior & abiectior haberetur: erat enim paruulus, & in agro pascebat oues, vt Scriptura cõmemorat. Quarè de se ipso ille testatur: Et elegit Dauid seruum suum, & sustulit eum de gregibus ouium: de post fœtantes accepit eum. Ad hunc modum scripsit Paulus, fore aliquando, vt reformetur corpus humilitatis nostræ, id est, corpus hoc vile & ignobile, quod mortales circumferimus. Et membra hominis, quæ Paulo ignobilia & inhonesta dicuntur, humilia poterunt appellari, facta nimirùm cùm membris honestioribus collatione, sicut & sexus fœmineus cum virili comparatus, Latinis humilior, quoniam abiectior, dicitur. Fuit demùm & laudabilis humilitas in viro Dauide, quùm in regia dignitate constitutus, bona conscientia dixit: Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei. Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me. Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam, vt reliqua præteream. Vnde vt superbam vxorem Michol, eiúsque subsannantis petulantiam retunderet: Vilior, inquit, fiam plus quàm factus sum, & ero humilis in oculis meis. Cæterùm de hac virtute humilitatis, quæ propria Christi virtus à quibusdam dicitur, & in Euangelicis literis toties commendatur, nos posteà pluribus disseremus. Vnde consequitur, aptè & sacris literis consentaneè scripsisse Ambrosium: humilitatem non semper esse virtutis, sed etiam afflictionis, nec semper voluntariam, quæ sola Deo grata est, sed etiam aliquando ex necessitate susceptam. Et coactæ quidem humilitatis exemplum superbus Rex Pharao præbuit, quùm variis & asperis irati Dei flagellis attritus, Moysen & Aaron sibi apud Deum petiit intercessores. Peccaui etiam nunc inquit: Dominus iustus, & ego & populus meus impij. Ac de Achab æquè impio Rege diuinum testatur oraculum: Nõne vidisti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mea causa, non inducam malum in diebus eius.

Psal. 135.
Humilitas pro afflictione cerebro dicitur.
Genes. 42.
1. Reg. 16.
Psal. 77.
Philip. 3.
1. Cor. 12.
Dauid humilis, quia puer in cõparatione fratrum, & rursus humilis, quia nõ superbe, sed humiliter de se ipso sentiens.
Psal. 130.
2. Reg. 6.
Alia humilitas afflictionis, & alia virtutis, quædam coacta, & alia voluntaria.
Lib. 10. Epist. vlt.
Exod. 9.
3. Reg. 11.

NVNC vt propiùs aduersarios petamus, pudendum in modum illi sanè hallucinantur, quod secũda & tertia relicta, primam illam, quam diximus, humilitatis significationem vnicè amplectantur, vt Mariam, priusquam Dei mater deligeretur, tùm ob parentes inopes, tùm ob vitæ conditionem contemtam, afflictam & miseram faciant, quoniam ipsa testetur: Respexit humilitatem ancillæ suæ. Quod si dicerent, hoc sermonis genere significari, illam vt modicam & meritis exiguam seipsam coram Deo dejicere, & solius Dei gratię acceptam ferre præsentis beneficij à cognata laudati magnitudinẽ, aliquid profectò dicerent, neque cum illis magnoperè contenderemus. Cæterùm hæc noua, inaudita & fœda procacitas, nisi à perfidis fortè Iudæis, ferri non potest, & piis omnibus execranda venit, qui certò intelligunt, hanc rationem in laudanda Virgine matre sibi minimè gentium complectendam, sed exemplum potiùs Gabrielis, Elizabethæ & Patrum, præstantissimas Mariæ dotes summásque virtutes commendantium, imitandum esse. Respexit, inquit, humilitatem ancillæ suæ Deus. Sũcta profectò talique virgine digna cõfessio, sed hisce fabris indigna prorsus materia, ex qua nobis tot futiles, tetrásque nugas constarent & extruerent. Quid enim impudentius, quàm quòd huius dicti ratione Lutherus, Brentius & alij eiusdem farinæ Scriptores persuadere conantur, talem tãtámque Virginem obscuro loco natam, parentem abiectissimorum & miserrimorum filiam, vicinorum ac vulgi ludibrium, in caulis educatam, re culinaria semper occupatam, vile mancipium, vaccis mulgendis & ollis extergendis deditam semper ancillulam, & in rebus vel rusticanis vel domesticis, iisque longè abiectissimis fœtẽtem ac sordentem puellulam, omni omnium fauore, gratia & ope perpetuò caruisse?

Non sic Christum paupere esse concuerit.
Tyrannidem & laudabilis humilitas.
Quam ob rem Nouatores hoc loco negligit deducendam.
Non sic Christum esse peculiarem Nouatorum Matrem studiosè deformandam, ac tantum ridendam vel exponendam.

O insignes & iusti Mariæ laudatores, imò verò ô peruersi calumniatores & inuidi nugatores, qui de Maria quiduis fingendi nullum facitis finem, & ad lucem illius extinguẽdam omnem vestram operam studiúmque confertis, & eam Virginem linguis maledicis insectamini, cuius laudibus nulla potest oratio par mueniri. Profectò maiorem illa quondam apud Iudæos, quàm apud vos, pueritiæ adolescẽtiæque suæ præclarè transactæ gloriam & cõmendationem est consecuta. Nec video sanè, qua ratione isti despicabiliorẽ nobis mariã depingere, vel ignobiliorẽ vulgo exhibere possint, vtpotè quã adeò naturæ, fortunæ animíque bonis propemodùm exuunt, imò vacuã & inanem statuũt, nihil vt in illa eximij quod intuentium oculos & mẽtes alliceret ac oblectaret, multorũmque beneuolentiam ipsi conciliaret, reliquisse videantur. Quod autem hoc superciliumque petulantia? quis in iudicando stupor? Pro sua isti fingunt libidine, quod nunquam probabunt, Mariam obscuris natalibus ortam, velut terræ filiam, sic à primis annis vixisse, nihil vt egregij præ se ferret, vt obscura semper esset, vt neglecta passim atque contẽta domi ac foris tantùm non exibilaretur, vt denique nulla illam prorsus gratia cõmendaret. Quis vnquã hactenus Mariæ tàm fuit acerbus? quis non sublimiora de illa & cogitauit & scripsit?

Probantur modo quæ Nouatores Virgini eiusque inuentis fingunt.
Maria genere parentibus abiectissimis primò obiurari Nouatorum figmentis allatis.

VT enim omittamus, quod sacris literis toties expressũ est, christũ ex Dauid esse semine, nõ esset autẽ, nisi Maria ex eodẽ processisset, an nõ Gregorij Nyssẽni, Ambrosij, Damasceni, Metaphrastæ, Nicephori & aliorũ extãt monumẽta, quibus probare liceat, iãq; antè nobis probatũ est, generosam hãc Abrahæ filiã ex Regio & Dauidico stemmate traxisse genus, nec omninò tenuis fortunæ, spectatæ autẽ virtutis parẽtes habuisse, qui ambo iuxta præscriptũ legis ob vitã bene actã præstãtes fuerint & clari, tùm inter splẽdidos & genere nobiles cõnumerati? Prætereà mõstrauimus, Mariã puellã à parentibus Deo consecratam, religiosè

religiosè à teneris annis in templo educatã, in omni virtutum genere profecisse, & Scripturis diuinis, quod & Origenes confitetur, operã dedisse, neque solum æqualibus, verum etiam Sacerdotibus præstantem & admirabilem visam esse: imo talem extitisse, vt sicut Ambrosius loquitur, eius vita omniũ fuerit disciplina. Quare si beati à Propheta censentur, qui Sanctos & timentes Deũ glorificare ſtudent quomodo isti non miseri & insulsi, adeoque infelices blaterones ac graculi habendi sunt, qui Mariam Sanctorum decus omnium & lumen, eiusque puritiam & adolescentiam per sanctè & admodũ præclarè transactam, tam nequiter obscurant atque insidiose deprauant?

Vt Gregorius Nyssenus in Euangel. Luca. Lib. 3. de virginitate. Psal. 14.
Rabiosi & insaniebant, & qui Mariæ eximiæ & dignitatem obscurare conantur.
Mariam vna cum suis parentibus adeò omnis fortunæ fuisse, vt pugnet aduersus illos.

MARIÆ pater insignis quidam ciuis, obseruãtia legis & vitæ probitate imprimis nobilis à Gregorio Nysseno appellatur. Et probat homilia Eusebio Emisseno inscripta (sicuti meminimus) hanc Virginẽ nobilissimam hæredem, quæ fratribus careret, suis parẽtibus in hæreditatem vnice successisse, nec sine hæreditate esse potuisse, cui tam honesti nobilesque parentes obtigissent, Cui rei argumentum illud adiungit, quod ex præscripto legis Iudęi prohiberentur hæreditatem suam abalienare, quam etiamsi vẽdidissent, tamen redeunte Iubileo recuperabant. Atque huc spectat etiam Veterum traditio, quam scriptis Hieronymianis insertã supra protulimus, Mariæ parentes tam amplas facultates & fortunas habuisse, vt bona sua in tres partes distribuere solerẽt, vnam in Dei templum templique ministros, alterã in peregrinos & pauperes pie conferentes, tertiam verò sibi suæque familiæ sustentandæ reseruantes. Quo loco de volontaria & laudabili Virginis paupertate nihil dicam. Nã & sapiens norat, & religiosa volebat sacris se mysteriis accommodare, in quę arcanum illud Dei consilium haud dubiè intelligebat Messiam filium suum in sancta paupertate nasci & educari oportere, vt vaticiniũ illud in Messiæ persona prædictum impleretur: Pauper & in laboribus ego sum à iuuentute mea. Sic enim supremo visum est Numini, vt Christus qui diues erat, nostra causa fieret egenus, & inde à primo ortu stultam mundi sapientiam exemplo suo confunderet, nouumque bonorum fortunæ contemptum doceret, suisque voluntarium vt paupertatis, sic etiã crucis amorem in sanctissimo illo corpore commendaret. Ergone vel Christum hac ratione vilẽ ac despicabilem faciemus? vel eius matrem tam abiectã ac sordidam proclamabimus, vt illa etiã ante Christum natum tantum non omnium vilissima, despectissima & extreme inops ancilla fuisse credatur? sicut profani Nouatores liberrime fingunt ac docẽt palam, nimirum vt scurrarum more conuicientur, & Mariam contemnere doceant potius, quã Euangelium fideliter interpretentur. Sed fortasse dicent, quod se ancillam Maria [a] semel atque iterum appellarit. Quid tum postea? non vile, sed magnificũ nomẽ est, si quis cum [b] Paulo Apostolo Christi seruus, vel eum Maria Domini ancilla dici mereatur. Nam eiusmodi seruitus, quæ totum hominẽ summo Deo vel Redemptori Christo addicit ac mancipat, non ex timore, sed dilectione procedit, summamq; hominis tum libertatem, tum nobilitatem cõciliat. De hac seruitute, quæ filiorum & filiarum Dei est propria, [c] Rex Dauid gloriatur: Ego, inquit, ô Domine seruus tuus, ob hanc [d] Moyses Dei famulus toties nominatur: imò & [e] Christus vniuersorum Dominus seruì nomine à patre suo insignitur.

Lib. 1. c. 12. & 13.
In Euangel. Luca.
Lib. 3. de virginibus.
Psal. 14.
Rabiosi & insaniebant, & qui Mariæ eximiæ & dignitatem obscurare conantur.
Mariam vna cum suis parẽtibus adeò omnis fortunæ fuisse, vt pugnet aduersus illos.
Iacobus Dominus.
Hieron. in Euangel. de nativitate Mariæ.
Lib. 1. cap. 4.
Lib. 3. cap. 4.
Maria pauper tam quã potestatem, vt honorariam magis quam cognationem videri. Cur Christum paupere esse concuerit.
Psal. 87.
1. Cor. 8.
1. Cor. 1.
Neque Christus neque Maria ob paupertatem vlam ad ferendum quod vitã paperem sustedegerint.
Clar. 1.
1. Rom. 1.
1. Cor. 1.
Mariam ancillam Domini dici, & hoc quidẽ, vt hanc laudis gloria. Mariam in gemitatis & nobilitatis

VERVNTAMEN vt aliquem colorem suæ inducant audaciæ, ad Mariæ verba pronocant, in quibus Lucas ταπείνωσιν posuit: quæ vox non humilitatis virtutem, sed paruitatem atque contemptum designet. Respondemus in sacris literis perpetuum nõ esse discrimen, quo isti cũ primis nituntur, inter hæc duo nomina ταπεινοφροσύνλιν & ταπεινότητα siue ταπείνωσιν, vt illud semper ad virtutẽ humilitatis tantoperè commendatam, hæc ad vilem tantum conditionem, quæ abiectis personis conuenit, referantur. Notauit enim & Hieronymus, ταπεινοφροσύνλιν nõ pro virtute, sed & pro vitio interdũ accipi. Tũ, quod siue ταπεινότης siue ταπείνωσις pro virtute dicatur, illustris illa probat sententia Petri & Iacobi Apostolorũ, ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντάσσεται ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν, hoc est, Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Vbi expresse ταπεινότης τῆ ὑφηφανία humilitatis virtus superbiæ vitio aduersatur, & è vestigio sequitur illud: ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ θεοῦ. Proquo sic legit vulgatus interpres: Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore visitationis. Hic bis habes positum nomen ταπεινὸς & verbum ταπεινώθητε vtrunque non nisi ad veram humilitatis virtutem potest accõmodari. Quis verò tã hospes in lingua Græca, vt ignoret, nomẽ illud ταπείνωσις quo Deipara in suo cantico vtitur, à verbo illo ταπεινώθητε deriuari, ac proinde ad virtutem etiam rectè proprieque referri? Quin, & Christus ipse apud Matthæum se ταπεινὸν τῆ καρδία hoc est, corde humilem vocat de perfecta nimirum humilitate ac virtute sentiens, quemadmodum hunc locum veteres cum Origene interpretantur, adeoque Lossius ipse interpretandum esse confirmat.

laudẽ habet, seruam & ancillam Dei esse.
c Psal. 115.
d Hebr. 3.
e Esai. 49.
Aduersarios ex lingua Græca temere sua fulcire commenta, quod vox humilitatis, etiam græ is variè accipiatur.
In Epist. ad Alexandrum, quæstione 19.
1. Petri. 5.
Iacob. 4.
Matth. 11.
Homil. 8. in Lucam.
In explicat. Matth. 11.

VERVMENIMVERÒ vt maximè donemus aduersariis, quod postulant, humilem hanc esse Virginis confessionem, quæ se vilem & abiectam ancillam à Deo respici dicat, vt nonnulli etiam veteres locum intellexisse videntur; non idcirco consequitur, Mariam vulgo spretam & despectam, adeoque miseræ omnino sortis ancillam apud suos vixisse, sicut isti ob vnam humilitatis voculam fabulantur, tragice rem exaggerantes. Etsi enim fortunæ bonis omnibus abundasset, & in summo semper honore vixisset, verè tamen hoc ipsum dictum sibi sumeret, seque ancillam exiguam, & virtutis inopem fœminam profiteretur, eò quod diuini numinis maiestatem sibi ob oculos proponeret certoque sciret, ad eius quidem collationem exiguum & vile videri, quicquid creatum extaret. Vnde Christus quoque dixit: Nemo bonus, nisi vnus Deus. Aliud est profecto se ab hominibus neglectum & contemptum fateri, quemadmodum Dauid canem mortuũ & pulicem vnum apud Saul seipsum facit: aliud se suaque bona omnia corã Deo floccifacere atque contemnere, quo modo Cananęa se catellum, Abraham verò se puluerem & cinerem, sed & Dauid iumentum siue bestiam sese vocare non veretur. Imò iustorum hoc est proprium, vt iuxta Salomonis sententiam, in principio seipsos accusent, suamque indignitatem agnoscant ac apertè declarant: præsertim quando cum summa & æterna illa maiestate loquuntur, in cuius conspectu omnia

Nouatorum cõmenta non consistere, licet Maria vilis & abiecta fuisse cõceda tur.
Quomodo Maria vere humilẽ & miseram se potuit dicere.
Piorũ est proprium, se magno studio coram Deo extenuare atque deprimere.
Mar. 10.
1. Reg. 24
Matth. 1.
Genes. 18.
Psal. 72.
Prouer. 8.

quamlibet excelsa & illustria, parua & nullius ferè momenti, vel sicut Esaias inquit, quasi stilla situlæ reputantur. Neque propterea illi virtutibus & meritis destituuntur, sed potius quicquid boni habent extructum atque comparatum, forti vallo muniũt, quum cor contritum & spiritum humiliatum (sacrificium Deo imprimis gratum) adiungunt, vt ita quid ipsi à natura sint, & secundum Dei iustitiam seclusa gratia esse possint, sincerè contemplentur. Hac studiosa sui deiectione, quæ cum primis iustos ac eiectos decet, vanæ gloriæ arrogantiæque pestis grauissima, & filiis Adæ congenita profligatur, veraque & solida comparatur gloria, & ad pulcherrimũ Christi exemplum, qui totius humilitatis magister sibi non complacuit, (vt Paulus affirmat) propius acceditur, ac demum illi Euangelico præcepto paretur, quo ad cælestes nuptias inuitati conuiuæ admonentur, vt in nouissimo loco sese collocent, ac potiores partes aliis deferãt semper. Fecit hoc profecto Paulus, qui post acceptum Baptismum nullius sibi criminis conscius erat, & se multis tamen modis accusat, suam indignitatem à vitæ retroactæ criminibus exaggerat, seque minimum Apostolorum, & peccatorum omnium primum, siue maximum scribere non erubescit. Quis autem propterea minoris Paulum faciat, illumque non potius extollat, sicut & seipsum ille sancte gloriabundus aliquando extulit, primas quidem Dei gratiæ tribuens: Gratia enim Dei sum id quod sum, inquit, sed deinde huius gratiæ sese talem adiutorẽ & cooperatorem constituens, vt illustrem iustitiæ coronã à iusto Iudice Christo sibi suisque laboribus esse reddendam apertè significaret. Sic enim affirmauit: Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam redder mihi Dominus in illa die iustus Iudex.

Psal. 40. Psal 50.

Sãcti quo magis seipsos deiiciũt, eo fiũt coram Deo sublimiores & laudabiliores. Vtiliter boni sese humiliãt & deiiciunt coram Deo.

Matth. 11. Rom. 15. Luca 41.

Paulus tanto præstantior magisque honorãdus, quo se ipsum magis depressit.

Paulus aliquãdo gloriatur de corona iustitiæ sibi à iusto Iudice reddenda, quantumuis sese humilier.

1. Tim. 1.

1. Cor. 4. 1. Cor. 15.

2. Tim. 4.

IAM verò vt ad Mariæ causam redeamus, quod illa se humilem facit, suamque humilitatem à Deo respici dicit, non de humiliatione coacta, vel de afflictione ab aliis intentata, vt nugantur aduersarij, sed de humilitate voluntaria, siue sponte suscepta loquitur, qua nimirum seipsam coram Deo vilipẽdit, nihil præclari de seipsa sentit, & quicquid boni habet, eo se indignam reputat, ac infimæ ancillæ loco sese constituit. Atqui tanto illa nobis laudabilior ac sanctior debet existimari, tantoque coram Deo & Angelis eius sublimior tunc est habita, quãto ipsa iam in Dei matrem electa, se virtutis ac meriti egentiorem, diuinaque gratia indigniorem reputaret. Quid enim sapientius, quid præclarius ac sanctius ab illa dici agique poterat, præterquam vt diuinis tot donis cumulata, & magnificis ornata titulis, ad summumque humanæ felicitatis gradum assumpta, seipsam velut ignoraret, suasque dotes omnes tanto studio tegeret? Hinc adeò se vilem & exiguam non heram ac matrem, sed ancillam Domini vocat, nihilque in se boni ac præclari suspicit, sed solam imbecillitatem & tenuitatem suã agnoscit & ponderat, atque ita soli authori Deo laudem & gloriam omnium munerum, benefactorum & meritorum, adscribit.

Maria quomodo suam humilitatem à Deo respici confiteatur, tanto que magis laudari meretur.

Mirabilis Mariæ prudentia modestiaque.

QVIS verò nisi stupidus & emotæ mentis homo, inde iam colligat, realem, vt sic dicam, bonorũ omnium vacuitatẽ & inanitatẽ in Maria fuisse, nullum vsum liberi arbitrij, nullas virtutes & actiones eius ad Dei gratiam accipiendam, conseruandam & augendam concurrisse, sed eandem tantum non stipitem & truncum permansisse, vt suo duntaxat respectu & fauore illam Deus dignaretur? Huc enim cum suis tendit Lutherus, ad obscurandam Virginis dignitatem omnia conferens: quasi hoc demum sit Dei gloriam asserere & illustrare, illis Mariæ virtutibus, actionibus & meritis, quæ gratiæ tamen diuinæ inniituntur, vim, efficaciam & laudem omnẽ detrahere, ac demum per solam fidem imputatiue iustam & beatam illam pronunciare. Quod profecto nihil est aliud, vt breuiter dicam, quam Mariæ verba sancte dicta sacrilege deprauare, & à germano verborum horum sensu discedere, quẽ Euthymius doctè quidem his verbis expressit. Humiliat ac deprimit seipsam beata Virgo, indignam se existimãs tanto dono suo. Vel etiam id facit ob humanæ naturæ exiguitatem, si ad altitudinem & sublimitatem diuinæ naturæ comparetur.]

Quid Lutherus eiusque cij spectent & venetur maximè in hoc argumento.

In exhortatione Cœnæ Magnæ.

QVICQVID ergo aut ludant, aut fingant Nouatores in verbo ταπείνωσις, quo hic vsus est Euãgelista, alterum è duobus fateantur necesse est, nimirum ταπεινωσιν aut pro humilitatis virtute hic posse accipi, aut si ad cuiusdam exiguitatis vel tenuitatis propriæ confessionem referatur, ne tum quidem à vera virtutis ratione, qua seipsum homo, quamuis bonus & iustus, coram Deo abiicit, quæque Christiana humilitas dicitur, debere disiungi. Priorẽ sensum non modo sequitur, sed etiam diserte defendit Origenes, author è Græcis vetustissimus, quẽ Ambrosius toties æmulatur, & qui in hunc modũ scribit: In quam humilitatem Mariẹ respexit Dominus quid habet mater Saluatoris humile atque deiectũ, quæ Dei filium gestabat in vtero? Quod ergo dixit: Respexit humilitatem ancillæ suæ, tale est, quasi dixerit: Respexit in iustitiam ancillæ suæ, respexit in temperantiam, respexit in fortitudinem atque sapientiam. Dignum quippe est, vt virtutes respiciat.] Ac iterum: Respexit Deus in humilitatẽ beatæ Mariæ: propterea fecit illi magna qui potẽs est.] A quo sensu Origenis nõ discedit author veteris homiliæ, quæ tot seculis in Ecclesia reciratur, ac de præsenti loco sic disserit: Hæc Virgo gloriosa beatam se dici ab omnibus generationibus manifestat, eò quod eius humilitatem Deus respexit. Nam subdit: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicẽt omnes generationes. O verè beata humilitas, quæ Deum hominibus peperit, viram mortalibus edidit, cælos innouauit, mundum purificauit, Paradisum aperuit, & hominum animas ab inferis liberauit. O, inquã, verè gloriosa Mariẹ humilitas, quæ porta Paradisi efficitur, scala cæli cõstituitur. Facta est certè humilitas Mariæ scala cælestis per quam Deus descendit ad terras. Quia respexit, inquit, humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Et quid est dicere, respexit, nisi cõprobauit, & placuit ei humilitas mea? Vnde per Prophetã Dominus dixit: Ad quẽ respiciam, nisi ad pauperculũ & humilẽ, & trementẽ sermones meos? Hinc Dauid Domino dicit: Quia respexisti humilitatẽ meã, saluasti de necessitatibus animã meã. Multi siquidẽ videtur in hominum cõspectu humiles esse, vt ab eis beatificentur: sed eorum humilitas à Domnio nõ respicitur, quia falso & non verè de humilitate gloriantur.] Quæ oratio siue Augustinum, cui passim ascribitur, siue alium

Aduersarios falso colligere Mariæ vtilitatem & meritorum vacuitatem.

Aduersarijs duobus id fateri licet in huiusmodi interpretatione.

Super Magnificat.

Serm. 2. de Assumptione virginis.

Homil. 6. in Lucam.

Homil. 1. de Laudibus Virginis.

Græcus author Origenes humilitatem hoc loco pro vera virtute accipiens docet.

Libr. 1. in Genesim.

Testimonia Rupertij & Anselmi de Mariæ humilitate.

Serm. 2. de Assumptione Virginis in Augustin.

Mariẹ humilitas quantũ ni atuleris.

Libro 2. in Apocalypsi. Homil. Cap. 11.

Mariẹ humilitas efficitur per quã Deus ad terras descendit.

Luc. 1.

Quomodò Maria suam humilitatem à Deo respici professa sit, & quo modo.

Esai. 66.

Psal. 50.

Non omnis humilitas respicitur à Deo.

alium authorem habeat, non obscure testatur, nec leuiter probat de humilitatis virtute Lucam scribere, illamque in Maria eximiam floruisse, ac Deo imprimis gratam, nobisque salutarem fuisse.

CONTENDVNT isti, velut quod Maria loquitur, eius sit fœminæ confessio, quæ suam infimam sortem vel explicat, vel deplorat. Ac longè aliter Bedæ & Bernardo visum est, qui testimonium hoc de virtute sibi sancte gratulanti ac gaudenti Virgini tribuunt, cum exultaret illa in Spiritu sancto. Sic enim Bernardus: Maria, inquit, virginem se oblita, gloriatur de humilitate.] Et mox præsentem locum adducit, in quo non plorantis, aut trepidantis, sed gaudentis verba iubet obseruari. Beda verò sic disserit: Cuius humilitas respicitur, rectè beata ab omnibus cognominanda gratulatur: sicut è contrario cuius superbia despecta condemnatur, Euæ, id est, Væ siue calamitatis nomine mulctata tabescit. Decebat enim, vt sicut per superbiam primæ nostrę parentis mors in mundum intrauit, ita denuò per humilitatem Mariẹ vitæ introitus panderetur.] Id verò mihi ab Augustino videtur acceptum, qui Mariam humilem cum Eua superba comparat, quando ita scribit: Eua propter superbiam abiecta, Maria propter humilitatem electa: superbam Deus despexit, & humilem respexit: id quod superba perdidit, humilis recepit. Ideò ait: Respexit humilitatem ancillæ suæ.] Hildephonsus ante nongẽtos annos perspicuè dixit, hanc Mariæ vocem mira deuotione plenam & admirabilem Philosophiã esse, qua Virgo suam humilitatem, nullamque virtutem aliam magis à Deo respici confessa est: ideoque exaltatam sanctam Deigenitricem, tum quia humilis inuenta, tum quia ineffabiliter gratia repleta sit. Ac Bernardus quidem locum eũdem non aliter quam de humilitatis virtute dictum accipit, & crebro interpretatur: nec dicere dubitat, quod ancillæ suæ humilitatem potius, quam virginitatem respexit Deus, ac placuisse illam quidem ex virginitate, sed ex humilitate concepisse filium.

Bernardi & Bedę testimonia quibus præmium humilitatis supernitnet.

Homil. 1. super Euangel. Missus est. In 2. Luc.

In exhortatione Cœnæ Magnæ.

Per superbiã Eua mors, per humilitatem Mariæ vita in mundum introiuit.

Super Magnificat.

Serm. 2. de Assumptione virginis.

Homil. 6. in Lucam.

Homil. 1. de Laudibus Virginis.

TVM Rupertus Tuitiensis eandem sententiam sæpè producit, & singularem Mariẹ humilitatem inde confirmat, quam veluti nardum fragrantem & odoriferam, Rex æternus de accubitu suo sensérit & respexerit, eaque fuerit valde delectatus. Sed & præcipuam Mariæ pulchritudinem fide & humilitate metitur, illamque beatam ex humilitate prędicari, præsenti loco comprobat, ac eandem Virginẽ humilium Reginam appellat. Neque vulgaris est author Ambrosius Ansbertus, qui ante sexcentos annos scripsit commentarios in Apocalypsin, & de proposita sententia sic disseruit: Ad humilitatis diuitias author omnium diuitiarum discipulos inuitabat, cum diceret: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. His locupletata fuerat beata Virgo quæ dicebat: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Cum itaque Maria Virgo ideò beata credenda sit, quia sine humano semine ex Spiritu sancto concepit: quia Dei Filium hominem factum, intemerata virginitate mundo edidit: radicem tamen beatitudinis suæ ipsa solerter inspiciens, ait: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Ac si diceret: Quia humilitas vera præcessit, quæ Dei Filium ad habitaculum carnis meæ inuitauit, quæ Spiritũ sanctum ac munditiã cordis mei attraxit, vt Verbi carnem cum Verbo & Patre in visceribus meis formaret: propterea beatitudinis nomen in cunctis generationibus ipsa promeruit. O quantum meruisti, ô quantum beata humilitas in sacra Virgine valuisti? Quid enim in sacra Virgine meruisti, nisi vt Deum homini coniugeres, vt Verbum carni vnires?] Non quod eruditus hic author humilis Mariæ meritis tantum tribuat, vt ipsa de condigno, sicut in scholis loquuntur, Verbum carnem & se Dei parentem fieri promeruerit, sed singularem Virginis humilitatẽ ita commẽdat, per quam Virgo præcipuè ad supernaturalem sui eleuationẽ, qua Dei Mater facta est, disponebatur, sicut Dionysius Rickelius interpretatur. Clementer enim illam respexit Deus per approbationem & acceptationem, sicut & alibi per Prophetam loquitur Deus: Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum & contritum spiritu, & tremẽtem sermones meos? sicut hæc verba Eusebius Emissenus ad præsens institutum adducit. Etenim propria Scripturæ phrasis est, vt quæ probat & grata in hominibus habet Deus, ea respicere dicitur. Respexit igitur ad Abel & munera eius: ad Cain autem, quem iustè oderat, & ad munera illius non respexit. Vidit opera Niniuitarum & misertus est eis. In eundem sensum dixit sancta Iudith: Humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio.

Libro 1. in Genesim.

Testimonia Rupertij & Anselmi de Mariæ humilitate.

Libro 2. in Apocalypsi. Homil. Cap. 11.

Mariẹ humilitas efficitur per quã Deus ad terras descendit.

Luc. 1.

Quomodò Maria suam humilitatem à Deo respici professa sit, & quo modo.

Ingens meritum humilitatis Mariænæ.

Li. 3. de laudibus Virginis Anric. 17. Esaiæ vlt. In Euangel. feriæ sextæ in Aduentum.

Respicit Deus quę approbat in homine.

Genes. 3. Ionæ. 3. Iudith. 9.

QVÆ Patrũ testimonia (nolo enim pluribus, quę passim extant, onerare Lectorem) aduersariorũ imperitiam, aut potius malignitatẽ non obscurè coarguunt, quod mordicus negent, Deiparam hoc loco à virtute posse laudari, quodq; Mariæ humilitatem vt Deo valde gratam, sic ipsi Virgini meritoriã, nobisq; salutiferã fuisse nullo modo concedant. Quoniam verò Lodouicus Viues, licet ex recentioribus huius æui Scriptoribus vnus, nõ vulgari apud multos authoritate pollet, longè is quoq; reuerentius, quam aduersarij de matre Domini, sentit ac scribit. Mariẹ modestia, inquit, & moderatio animæ, quam humilitatem vulgo dicimus, tanta illa fuit, vt cum omnia illi contigerint maxima atq; amplissima, nihil tamẽ fuerit, quod illam animo extolleret, quod ei spiritus faceret, nobilissima puella, quæ in Stemmate quatuordecim Reges & Iudices Israëlis computabat, ditissima orta parentibus, ditata etiã à Magis, formosissima, ingeniosissima, doctissima & sapientissima.] Hæc profecto vt rationi sunt cõsentanea, sic planè cum noua istorum opinione pugnant, qui Mariam adeò vilem & abiectã, adeoq; tantum non stercorariam nobis inducũt, eaq; omnia ex eo duntaxat probant fundamento, quoniã ancillã humilem seipsam pronunciauit. Quid verò si certo & iusto Dei iudicio factũ sit, vt homines à vera & Euãgelica humilitate remoti, & carnis iudicio multum inflati, nec Mariæ humilitatẽ agnoscant, & circa illam humiliũ Reginam, sicut Rupertus appellat, misere hallucinentur? quicquid autem de tantę personæ vilitate confingant, non malè quidem illud talibus authoribus cõgruit, qui pro Euãgelico defendũt dogmate, gratiam & iustitiam credentibus non inhærere, sed à Deo tantũmodo imputari. Igitur astuti homines studiose cauere videntur, nec Mariẹ humilitatem Deo tantoperè gratam, & ipsi personæ, vt diximus, meritoriam extollendi aliquam nobis occasionem relinquant, néue credamus, tantam

Nouatores omnino pugnare cum veterũ sententia.

Vtiã Lodouicus Viues ad uersarios coarguit, Mariæ humilitatem prædicans.

Non sine Dei iudicio circa Mariẹ humilitatem Nouatores hallucinantur.

Cur aduersarii veram humilitatẽ virtutem hic nolint agnoscere.

virtutem quicquam ad id valuisse, vt Maria Messiæ Deiparæ Mater dignior constitueretur, & constituta à veteribus prædicaretur. Pius autem animus non nisi sanctissima cogitare, & honorificentissima loqui potest de illa, quam & corpore & animo nobilissimam descripserunt Euangelistæ, quam porrò Archangelus non suo tantum, sed etiam sanctissimæ Trinitatis nomine officiosissime salutauit, ad cuius præterea venerabilem præsentiam sanctissima Ioannis mater non parum expauit, quam insuper ipse Christus Filius & viuens & moriens haud vulgariter honorauit, & quæ demum post filium summam, & sibi cum alio nullo communem gratiam & gloriam apud Deum Omnipotentem inuenit, obtinuit retinuitque.

Exemplo filii gelica de Maria in primis honorandâ & prædicandam admonent.

CAPVT OCTAVVM.

De vera virtute humilitatis, quæ Matrem Domini maiorem in modum commendet ac illustret, quid præterea Virgo ex ædibus Zachariæ digressa, ad suum vsque partum egerit.

Humilitas iustificat, non humiliatio.

VONIAM de humilitate sermo susceptus est, tantæque virtutis mentio in sacris literis frequens incipit, quæ nostram Virginē cum primis illustrat, non possumus committere, quin hoc loco de illa paulo fusius disseramus. Ac primum Bernardus acute dixit: Humilitas iustificat nos, & non humiliatio. Vtrumque nomen cōfundunt Aduersarij, dum Mariam, vt diximus, humiliatam potius, quamverè humilem fuisse fingunt. Et ne quenquam offendat nominis amphibologia, prudenter Veteres humilitatem cordis pro virtute ipsa dixerūt, Christus paupertatem spiritus appellauit, eamque de hominis beatitudine differens, primo loco collocauit. Etenim humilitas, primus in mundum Christi ingressus, primus nostræ Religionis introitus, ipsumque sanctitatis omnis fundamentum est, vt loquitur [a] Cyprianus: Hac quippe sublata, nec timor Domini, nec fides, nec temperantia, nec continentia, nec misericordia, nec virtus vlla cum laude exercerī potest. Vbi verò illa præsto est, infinitos Diaboli laqueos & mille nocendi artes euitari atq; perfringi, tum [b] Antonius Magnus, tum Dorotheus Abbas [c] grauiter admonent: nihil enim cordis humilitate firmius, nihil robustius, nihil solidius, nihil ad benè beateque viuendum homini magis necessarium esse, per eam ardua cuncta superari atque prosterni. Quare virtutum hoc caput & inexpugnabilem fortitudinem [d] Ambrosius vocat; [e] Hieronymo autem humilitas, præcipua cōseruatrix, & quasi custos quædam virtutum dicitur. Nec falluntur, qui eam Christi virtutem absolute nuncupāt, quod ille cum inde ab æternitate maximus esset, post hominis naturam assumptam, per humilitatem sese ministrum & infimum, atque (sicut ipse vocat) [f] ministrum omnium fecerit: nulla etiam virtute, vt apparet, siue ad agendum, siue ad docendum omni vita magis delectatus, nimirum vt eam mortaliū omnium, siue magni siue parui essent, animis altissime infigeret, infixamque stabiliret. Nihil enim est charius humilitate, nihil acceptius modestia, nihil perosius gloria & studio hominibus placendi, vt planissime dixit Tertullianus. Hæc humilitas Christianorum & piorum est propria, quum ethnici etiā nomen ignorent, rem verò Hæretici semper excutiant, vt qui superbi mente cordis sui, sicut [g] Maria loquitur, Ecclesiæ vnitatem simplicitatemque contemnant, & contra [h] præceptum Apostolicum alta sapere, neque humilibus consentire gaudeant. Vnde Augustinus non aliam nisi superbiam, quæ humilitati potissimum aduersatur, omnium Hæreticorum matrem esse definit. Nulla demum virtus est, quæ Christianam vocationem & Deo & hominibus æquè commendet, quæque credentes in officio magis contineat, vt aduersus Pharisaicam iustitiam omnemque hypocrisin sese tueantur. Igitur præclare ab Augustinō dictum accepimus: Non aliam tibi ad capessendam & obtinendam veritatem viā munias, quam quæ munita est ab illo, qui gressuum nostrorum tanquam Deus, videt infirmitatem. Ea est autem prima humilitas, secunda humilitas, tertia humilitas, & quoties interrogares, hæc dicerem. Non quod alia non sint præcepta, quæ dicantur, sed nisi humilitas omnia, quæcunque benefacimus, & præcesserit, & comitetur, & consecuta fuerit, & proposita quam intueamur, & apposita cui adhæreamus, & imposita, qua reprimamur, iam nobis de aliquo bono facto gaudentibus totum extorquet de manu superbia. Vitia quippe cætera in peccatis, superbia verò etiam in recte factis timenda est, ne illa quæ laudabiliter facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittātur.] Quod ergo Græcus orator Demosthenes in arte dicendi valere putauit, vt primas, secundas, & postremas tribueret pronunciationi, id Euangelicus doctor Augustinus ad Christianā humilitatem accommodauit, quæ tātum ad benè beateque viuendum homini conferret, vt veræ sapientiæ & salutis humanæ initium, medium ac finē hac vna virtute metiri fas sit.

Serm. 34. in Cantic. & Tractat. de gradibus humilit.

Matth. 2.

Humilitas cordis, & paupertas spiritus, veram humilitatem designāt, virtutem eximiam ac necessariam.

a Sermo. de natiuitate Christi.

b Athanas. in vita Antonij.

c Serm. 2. de cordis humilitate.

d Libr. 10. epist. 84.

e In epistol. ad Celantiā.

f Matt. 20.

Christi virtus humilitas cur dicta.

Humilitas propria Christianorū, ethnicis ac hæreticis aliena.

g Luc. 1.

h Rom. 12.

Lib. 2. de ver. cano Manich. c. 1.

Luc. 18.

Epistola 56.

Hæresium & hæreticorum mater superbia.

Humilitas à Augustino prædicata, vt quæ omnibus vtilis & necessaria.

Superbia etiā in recte factis timenda.

Quātum Demosthenes pronunciationis, tantū Christianus humilitati merito tribuit.

Exemplar humilium.

tis Spiritu elationem calcauit?] Et alius cum perpaucos verè humiles reperiret, non minus religiose precatus est: Vtinam fratres mei, vtinam nos illam haberemus humilitatem in peccatis, quamverè sancti habuerunt in virtutibus suis.] Qualis autem humilitas verè pis sanctisque congruat, non est huius loci disserere, sed breuiter tamen ex Cassiano colligi potest, apud quem præclara hæc Abbatis Pyamonis extat oratio: Vera est cordis humilitas retinenda, quæ non de affectata corporis atque verborum, sed de intima mentis humiliatione descendit. Quæ tunc demum euidētissimis patientiæ suæ fulgebit indiciis, quum quis non ipse de se crimina abliis non credenda iactauerit, sed ab aliis sibimet arroganter ingesta contempserit, & irrogatas iniurias mansueta cordis æquanimitate tolerauerit.]

Ego verò hanc raram, insuetam difficilemque virtutem si in Sanctis vllis, tum in Maria sic eluxisse dixerim, vt nihil fere admirabilius in ea reperiatur, quæ nec omnium siue prima, siue domina effici potuisset, nisi omnium ancillam & nouissimam se prius ipsa fecisset. Quare cum Bernardo ingenue profitemur: Maria quanto maior erat, humiliaret se non modò de omnibus, sed & pre omnibus. Merito facta est nouissima prima, quæ cū prima esset, omnium sese nouissimā faciebat. Merito facta est omnium domina, quæ se omnium exhibebat ancillā.] Ac merito quidem tantum ex hac virtute decoris nostræ accedit Virgini, quantum & probri & infelicitatis prima illa Eua, quia superba, meruit & accepit. Vnde sicut per huius superbiam mors in mūdum intrauit, ita per illius humilitatem, si Bedæ fidem habemus, veræ vitæ introitus panditur. Deinde tam mitem & humilem Dominum paritura, nonne sancta humilitate, sine qua virtutes omnes flaccescunt, & concidunt, imprimis debuit insigniri? Magnum sanè, quia Virgo: magnum, quia mater: maius, quia vtrūque: maximum, quia vnigeniti Dei & Creatoris omnium parens existit. Maius adhuc, quod cum tanta sit, nihil sibi, sed soli gratiæ tribuit omnia. Hæc demum humilitas perfecta est iustitia Chrysostomo teste. Etenim quo cæteris gratiæ donis ditior, & dignitate sublimior, eo iuxta suam existimationem inferior ac humilior semper inuenta est. Prodigiosa verò humilitas, vt quidam dixit, tātæ agglomerata virtuti: gratia super gratiam, decor super decorem, humilitas virtutibus cumulata. Celebrentur ergo Sancti alij, & singulari humilitatis præconio decorentur: an verò illis, vnde subinde lugerent & plorarent in vita defuit? quum & à lege membrorum diuexarentur, & in medio cursu non rarò offenderent, variisque nævis subinde, quum contra hostes pugnarent, inficerentur, vt merito cū Apostolo Paulo ingemiscerent, seque verè humiliarent. At longè his omnibus Maria præstitit, tantis diuinæ gratiæ præsidiis corroborata, & vndique cōmunita, vt nihil fœdum, deforme, lubricum, vel cū aliqua leuis etiam peccati contagione in illa coniunctum, sed candida, splendida, pura & heroica omnia reperirentur. Eoque rarior magisque stupēda illius humilitas, quod cum tota pulchra foret, ac plena gratia, ex tam sublimi virtutum fastigio seipsam quasi deiicere, atq; in summum honorem euecta, se in suis oculis exiguam reputare, seque nulli præferre, sed omnibus post habere soleret. Hæc vna virtus illius alias, sicut multas gemmas vna pretiosissima & fulgentissima, præcellit, ac quemadmodum iubar solis, paruos stellarum igniculos obruit & obscurat.

Præstare humilitatem diffitemam superet.

Sanctus serm. 4. de Purificat. Virginis.

Humilis omnia fere bona possidet.

Quale officium fere perfecteque humilitatis.

Colos. 18.

cap. 11.

Vera humilitas in Maria claire maxime, & quam maxima.

In serm. de verbis Apocalypsis: Signum magnum.

Non habent sanè Aduersarij, cur Mariam in ordinem redigant, eamque præ aliis vilem, abiectā contemptam ancillam videri velint, dicto nimirum Euangelico, vt ostēdimus, abutentes. Habemus autem nos, quamobrem de sancta & magnifica eius humilitate gloriemur, illamq; nobis & orbi admirandam & laudandam & imitandam sedulo proponamus. Quid enim, obsecro, in Maria tam eximium & rarum contemplari possumus, vt dicere cœperamus, quam quod in omni virtutum profectu singularis & magna, se magnam ipsa nesciuit, se studiose depressit, nihil elati præ se tulit, verbis autem & exēplis verè ancillam Dei sese perpetuo declarauit? Eius rei præclarum specimē præbuit in suo cum Gabriele colloquio, adeò non altum sapiens, vt etiam salutationem Angelicam honoris plenam refugere, ac suspectam habere videretur. Igitur quæ in Dei oculis talis & tanta erat, vt Angelica legatione honoraretur, ac totius adorandæ Trinitatis nomine plena gratia, & inter alias fœminas omnes benedicta per Archangelum salutaretur, non laude propria delectatur, non inani lætitia dissoluitur, nō blandis subrepentis arrogantiæ stimulis agitatur, nec vanæ glorię sensu vllo tangitur, sed laudata turbatur, seque & legantis beneuolentia, & legati officio, & salutationis præstantia prorsus indignam arbitratur. Etenim se statim deiiciens ac nihili reputans, ita dicere voluisse videtur: Vnde hoc mihi, vt mittit ad me summa & æterna illa maiestas? Vnde mihi, vt veniat Angelus Domini mei ad me, atque hac tanta verborum dignitate compellet ac ornet ancillam? Deinde cum ex eodem Gabriele dictum audisset: Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei, seque iam Conditoris sui Matrem electam intelligeret, non alio, quam obsequentis ancillæ nomine seipsam appellat, atque nihilo sublimius ab aliis proculdubio voluit existimari. Vide humilitatem, vide deuotionem, inquit Ambrosius, ancillam se dicit Domini, quæ Mater eligitur, nec repentino exaltata promisso est: simul ancillam dicendo, nullam sibi prærogatiuam tantæ gratiæ vendicauit, quæ faceret quod iuberetur.]

Pioram est in Mariæ humilitate, quam Heretici oppugnant sanctæ gloriari.

Quomodo Mariæ suę humilitatis primum specimē dederit, cum Angelo colloquens.

Luc. 2.

In Lucam cap. 1.

Luc. 1.

Cum quē iam Mater Dei esse cœpisset, ad ædes Zachariæ nec vocata, nec expectata proficiscitur, suum in gratulando officium, & in ministrando obsequium maior minori ipsa sponte offert, multisq; mensibus cupit exhibere. Vbi à Cognata insigniter quidem prædicatur, vt tanta virtus diutius latere nō posset: sed vel inuita suas laudes efferri sustinet, ac patefactum mysterium, suamque dignitatem, quātum potest, virgineo illo pudore contegit, seq; sub potenti manu Dei humiliat vehementer. Proinde simulatque dicendi & laudandi finem cognata facit, mox illa omnem laudem & gloriam in solum Deum refert, omnesque animæ suæ vires in hymnum decantandum gratulanter impendit, nec minus humili, quam ardenti oratione Dei magnalia confitetur; quasi dicat: Magnificas tu quidem Elizabeth Domini Matrem: sed Magnificat anima mea Dominum. Testaris in voce mea filium tuum præ gaudio exultasse: sed exultauit Spiritus meus in Deo salutari meo. Tu me Domini Matrem inter mulieres benedictam & fide beatam elata voce prædicas:

Alterū exemplū humilitatis, quod Maria in ædibus Zachariæ mōstrauit.

Matrem Domini humilitate præstantē ex decebat.

Prodigiosa humilitas agglomerata virtuti.

Fecho vū humilitas multū ādē Mariā humilitati, sitq; fiat ut ita.

Luca 7.

1. Reg. 2.

K Matth. 5.

& Iaac. 4.

l. Cor. 15.

& 1. Tim. 6.

m Lucā 18.

In cap. 19. stola spir. ad Tim.

Ambrosius Autbertus lib. 2. in Apocalypsin.

ego de his aliisque beneficiis nihil mihi arrogo, sed bonorum omnium fonti gratias ago, quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius. Humilis Virgo Cæsari se subditam profitetur, censum pēdit, ideoque cum sponso in Bethlehem proficiscitur. Nec irascitur aut offenditur, se partui proximam, omnium ædibus ac hospitiis excludi, se in partu & obstetrice & nutrice aliisque famulantium obsequiis priuari, vt sibi sola debeat ministrare ac præstare omnia. Quid illius cunis & puerperio simplicius? quæ alieno stabulo & vili præsepio contenta, & vix à pecudum pastoribus abiectissimis visitata, diuinum illum partum & puerperium sacrū absoluit, quæ triste postea exilium subiit, quæ tot cruces & ærumnas non humili minus, quam forti animo perpessa est? Quid porro aliud, quam singularē redolet humilitatem, cum post expletum puerperij tempus in ædem sacram se contulit, & pauperū hostiam obtulit, seque fœminis & matribus aliis Iudaicis & immundis puerperis vltro annumerauit? Eodem spectat, quod se fabro desponsari, ab eoque gubernari non grauatim passa sit: quòd cum eodem manibus laborare, victumque quotidianum sibi & filio quæritare, vt [a] Basilius comprobat, non abnuerit: quod coniugem suum iure maritali sibi præponens tanti æstimarit, quanti vlla vxor suum æstimare coniugem potest. Huic demum adhæsit ac paruit fideliter, siue in Bethlehem pendendi census, siue in Ægyptum fugæ causa proficiscendum, siue in Galilæam Herode iam mortuo redeūdum, siue alibi demorandum esset. Vnde cum filium diu & dolenter quęsitum in templo reperisset, Iosephum etiā sibi anteponit, cumque propter fidem coniugij Patrem filij, quem alioquin sola de Spiritu sancto cōceperat, vocare dignatur. Ecce, inquit, Pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Increduli & abiecti erant fratres Domini siue cognati, & his tamen se libenter adiungit, cum his ipsis ad Christum cōcionantem accedit. Nuptiis interest, sed vocata venit, ne pauperes amicos contemnere, & in humilitatis leges peccare videretur.

Tertium humilitatis exēplum Maria parturiens, & post partum prębuit.

Luc.2.

Quartum humilitatis exēplum Maria ipsa purificatione declarat.

Quinto humilis Maria erga Ioseph extitit.

Luc.2.

a De constitutionibus Monast.

Matth.2.

Luca 2.

Matth.12.
Ioan.2.

Sexto humilis Maria erga Cognatos & pauperes.

Vbi non excutiemus verba singula, quæ si Euangelium perlustremus, sexies aut septies magno certè iudicio Maria prolocuta est. In his videas summam eius humilitatem cum pari verecundia prudentiaque coniunctam. Dei Mater facta, omnibusque prælata fuerat: diuinum mysterium in suo vtero celebratum nouerat: & religiose tamen tacet arcanum, quod neque Ioseph, neque Cognata, neque Zacharias, neque quisquam alius ex illa vel disceret, vel audiret. O humile silentium, quod illi fuisset perpetuum, credo, nisi tantam gratiam & Emanuelis præsentiam Deus ipse mirabiliter prodidisset, atque per eius cognatam plerisque propalasset. Coacta demum, pertinacis sanctique silentij pondus rūpit, & non nisi sermones Dei loquitur, magna vbique verborum grauitate seruata. Intelligebat certè secretorum Dei conscia Prophetissa, quam minimè sit homini tutum à sancta humilitatis via deflectere, & illum offendere, qui dispergit superbos mente cordis sui, quique deponit potētes de Sede, & exaltat humiles, quemadmodum ipsa testatur. Quam pulchre autem & commode in humilitatis schola profecit, cui totius humilitatis magister domi tot annos alendus, & quotidie audiendus obtigit, cuius prररerea solo conspectu toties de hac virtute admoneri potuit, quoties magnum illum Deū in suo paruulo & adolescente & iuuene filio, vtpotè hypostatice vnitum, cum fide spectauit, tractauit, amplexa est? Poterat vtique Christi sequens exemplū, aliquando sancte gloriari, & in Spiritu sancto exultare, præsertim quum filium haud sine singulari authoritate docentem audiret, & multa miracula patrantem cerneret, magnosque negotij Euangelici successus intelligeret. Sedenim rebus huiusmodi lętis tristia multa permiscebantur, quæ gladium à Simeone prædictum in mentem illi reuocabant, nec minorem humilitatis quam patientiæ præstādæ ansam præbebant, nimirum impiorū cœcitas, Iudæorum ingratitudo, Pharisæorum inuidia, æmulorum obtrectatio, magistratuum iniustitia, Iudæ perfidia, discipulorum inconstantia, tortorum immanitas, crucis acerbitas, ac demum filij moriētis, quem vita ipsa chariorem habebat, aspectus longè miserrimus & acerbissimus.

Maria humilitas etiam in eius sermone atque silentio conspicitur.

Luc.2.

Maria tūm verbotūmexēplo, docuit humilitatem.

Magna occasio Mariæ fuit in perfectahumilitate proficiendi.

Mat.11.
Luc.10.

Luca 2.

Etiam inter sui finis rebus Christo gesta Mariæ dabat occasio humilitatis constantiæ.

Quid multis? Humilem, verecundam, simplicē Virginem matrem in Euangelio descriptam, nobisque propositam reperimus, quæ cum elationis & præsumptionis Spiritu, cumque loquacitate & vanitate commune nihil habuerit, sicut [a] Bernardus duplici confirmat exemplo. Primumenim foris stabat, inquit, quærens loqui filio, neque tamen materna authoritate aut sermonem interrupit, aut in habitationem irruit, in qua Filius loquebatur. Deinde Maria toties Filium audiuit non modo turbis loquentem in parabolis, sed & discipulis seorsum regni Dei mysteria reuelantem: vidit miracula facientem, vidit deinde in cruce pendentem, vidit expirātem, vidit resurgentem, vidit ascendentem. Sed in his omnibus quoties verecundissimæ Virginis, quoties pudicissimæ turturis vox memoratur audita? In omni textu, inquit, quatuor Euangeliorum, si benè meminimus, non nisi quater Maria loquens auditur. Primo quidem ad Angelum, sed cum iam semel atque iterum allocutus eam fuisset. Secundo ad Elizabeth, quando vox salutationis eius Ioānem exultare fecit in vtero, & eam magnificantem Mariam, ipsa magis Dominum magnificare curauit. Tertio ad Filium, cum iam esset duodecim annorum, quod ipsa & Pater eius dolentes quæsissent eum. Quarto in Nuptiis ad Filium & ministros.] Rectè quidem isthæc Bernardus, vt nobis Matrem Domini verè pleneque humilem & mansuetam ostendat, ac matrem à filio haudquaquam degenerasse, sed filium potius matris indolem ac naturā expressisse declaret, quando è re nostra futurum erat maximè, vt in vtroque sexu perfectæ tum humilitatis, tum mansuetudinis magistrum & magistram incomparabile simul haberemus. Ac licet alicubi Christus cū Matre colloquens, eam vel negligere vel compellare durius videatur, qua de re postea disputabimus, tamen illa vsque mitis & humilis corde perseuerat, nihilque de sua in Christum fide remittit, ad loquēdum quidem & respondendum minime præceps, velox autem ad audiendum, studiosissima verò ad meditandum.

a In serm. Signum magnum.

Duobus exēplis humilitatem Mariæ Bernardus comprobat.

Matth.12.

Ad quādam ceu parīonis Mariæ rātum loquēntem Bernardus.

Cant.2.

Luc.1.

Luca 1.
Ioan.2.

Christus humilitate sua quasi matris indole effecit.

Vnde conseruat & in corde suo confertomnia, quæ vel à filio, vel de filio recitarentur, quæque per illum vel circa illum priuatim & publicè gerērentur. Et quoniam in schola humilitatis erat præclarè instituta, rebus aduersis æquè ac prosperis magnam & perpetuam retinuit animi æquabilitatem, nihil vt magis

Miranda Virginis æquabilitas in rebus prosperis & aduersis, ex quo procedēs ex maxima humilitate.

vt magis eam Magorum ac diuitum, quam Pastorum & rusticanorum hominum aduentus & congratulatio delectaret. Placebat ei fausta Simeonis precatio, siue vt Lucas habet, benedictio: nec interim eiusdem de gladio venturo triste vaticinium displicebat, qui materna ipsius viscera propter filij cruciatus dirissime vulneraret atque transfigeret. Sciebat demum, sicut Paulus inquit, & abundare & penuriam pati. Sic enim animum in alta humilitate defixum confirmarat, vt libens diuinæ volūtati obsecundaret, quęcunque sors, quæcunque molestia & afflictio per omnē vitæ seriem esset subeunda. Quid verò acerbum, quid durum & asperum illi videretur, quæ omnis humilitatis patientiæque ducem ac magistrum filium ob oculos haberet, eūque ad crucem pro genere humano sustinendam natum, & à Patre destinatum proculdubio non ignoraret?

Matth.2.

Luc.2.

Philip.4.

Sed quæ causa est inquies, quod Lucas Ecclesiæ nascentis atque in vnam domum collectæ confessum ita describit, vt Mariam in postremis ponat, ac post viros & mulieres, omnesque credentes vltimū illi locum assignet? Commendat hoc quoque Mariæ humilitatē, quæ cum primas tenere posset, nullique in tota Ecclesia secunda esset, tamen nec sibi locum digniorem sumpserit, nec ab aliis delatū admiserit, sed extremo loco contenta, ministrare aliis, quam ab vllo sibi ministrari maluerit, nimirum vt opere, sicut & sermone se totius humilitatis magistram & exemplar omnib. demonstraret. Nisi fortè Apostolos & discipulos reliquos, qui tunc in illo cœtu aderant, tam crassos, & ab omni ciuilitate, ne dicam equitate, alienos fuisse putamus, vt rationem maximam benedictæ Virginis non haberent, quam perinde ac magistri Dominique sui matrem non possent non venerari, nec solum Ioannis, sed etiam suam matrem suspicere, cuius & sapientiam & sanctitatem illustrem merito admirantur, ad quam demum, velut sacrosanctam diuinitatis domū & fœlicem arcam contemplandam non pauci concurrerent, vt veteres meminere, & nos alibi commōstrabimus. Verum enimuerò sic prorsus decebat, nobisque congruebat, omnem iustitiam non solum à Christo & illius præcursore Ioanne, sed etiā à matre Maria compleri, & ab his tribus præceptū Euangelicum posteris in Ecclesia omnibus commendari. Præceptum illud habet in hunc modum: Vade & recumbe in nouissimo loco. Vbi abs re nō fuerit citare Bernardum, qui de hoc ipso Mariæ exemplo præclarè sic admonet: Legimus in actibus Apostolorum, quod redeuntes à monte oliueti, vnanimiter perseuerabant in oratione. Qui? si fortè Maria affuit, nominetur prima quę super omnes est tam filij prærogatiua, quam suæ priuilegio sanctitatis. Petrus & Andreas ait, Iacobus & Ioannes, cæteri qui sequuntur: hi omnes perseuerabant vnanimiter cū mulieribus & Maria matre Iesu. Itane & mulierem sese vltimam exhibebat, vt nouissima omnium poneretur? Verè carnales adhuc discipuli, quibus nec dum Spiritus erat datus, quia Iesus nec dum fuerat glorificatus, quando facta est inter illos contentio de Primatu: quum Maria quanto maior erat, humiliaret sese non modo de omnibus, sed & pręomnibus. Merito facta est nouissima prima, quæ cum prima facta esset omnium, sese nouissimā faciebat. Merito facta est omnium domina, quæ se omnium exhibebat ancillam. Merito denique super Angelos exaltata est, quæ & infra viduas & pœnitentes, infra eam, de qua eiecta fuerant septem dæmonia, ineffabili sese mansuetudine inclinabat.

Luc.7.

Ad vt se ipsam humiliaret, quāmuis illa se ēxhumiliaret.

Luc.1.

Verum inter alia Euangelij testimonia, quæ Mariæ humilitatem nobis considerandam admirādamque proponunt, magnam sanè vim tenet finis colloquij, quod illi cum Angelo & suauissimum & sanctissimū fuit. Nam quæ nullius peccati sibi erat conscia, & Gabrielem locupletem suæ virtutis testem habebat, seque ad summum dignitatis, quæ in terris esse potest, fastigium euectam esse nouerat, illa se sponte abiicit, nullique præponit, sed hoc solum haud sine stupenda sui submissione respondet: Ecce ancilla Domini, fiat secundum verbum tuum. Mitem enim humilemque paritura, humilitatem debuit etiam ipsa præferre, vt Ambrosij verbis vtamur. Neque is solum, sed Bernardus etiam Mariæ proposita verba miratur, ac in hunc modum proloquitur: Quæ est hæc tam sublimis humilitas, quæ cedere non nouit honoribus, insolescere gloria nescit? Mater Dei eligitur, & ancillam Dei se nominat. Nō mediocris reuera humilitatis insigne, nec (oblata tanta gloria) obliuisci humilitatē. Non magnum est esse humilem in actione: magna prorsus & rara virtus humilitas honorata. Nec perperam annotauit paulo antè productus Ambrosius, quod eadem Virgo semper humilis, tunc etiam humilior facta sit, vbi se a Deo ad tantum mysterium cognouit electam. Hinc enim postquam Angelus obita legatione discessisset, ex otio summo ad laboriosam profectionem statim sese conuertit, solaq; vel cū paucis montes anui seruitura properauit, ac eius voluntati vt dubium non est, libentissime paruit. Fœlix igitur Maria, in cuius & carne splendescit virginitas, & obsequio eminet humilitas, & conuersatione charitas fulget singularis. Sedenim quo illa se deiecit impensius, quo aliis inseruiuit fidelius, eò nimirum sublimius à Deo euecta & honorata est, nec hominum modo, sed & Angelorum laudem ampliorem & meruit & accepit. Gloriam enim præcedit humilitas: Qui se humiliat, exaltabitur. Humilibus dat gratiam Deus. Ac ne dubites, quam gratiam & gloriam Mariæ sit humilitas consecuta, veteris Theologi, quisquis tādem ille fuit, exponam sententiam: Tu, inquit, Spiritum elationis ea virtute humilitatis explosisti, quam in te respexit Dominus, vt merito supra omnes choros Angelorum te sublimare dignam æstimauerit. Nunquam enim supra omnes Angelos glorificata ascendisses, nisi prius infra omnes homines humiliata descendisses.

Mariæ humilitas in fine colloquij cū Gabriele habiti apparet maximè.

Luc.1.

In Luc.c.1.

Hom.4. super Euang. Missus est.

Sublimis Marię humilitas iuxta Bernardum.

Rara virtus humilitas honorata.

Maria Dei mater electa humilior, & ad operandum promptior facta est.

Lib.2. de Virgin.

Prouerb. 15.
Matth.23.
Luc.18.
Iacob.4.
1.Pet.5.
In seymde nat. Virgi. quæ incepit. Creatoris matrem.

Quid Maria humilitate sua obtinuerit.

Sed enim in ædibus Zachariæ satis diu demorati sumus, nec temere illic spectauimus, quam prēclarè, grauiter ac piè Maria se gesserit, siue cognatam salutet, siue ab illa vicissim resalutetur: siue laudetur, siue ipsa Deum laudet ac prædicet? tanto quidē submissius de seipsa sentiens, quanto maiore dignitate ac gratia cæteros excellebat. Iam verò vt reliquam Euangelicæ historiæ partem absoluamus, nō passa est sacra Virgo se diutius quam tribus mēsibus apud Zachariam detineri, sed salutatis comiter omnibus, in viam longam se iterum dedit, paucis fortasse mortalibus, ac frequentibus haud dubie Angelis illam deducentibus, quoad locis montosis & asperis superatis ad suos rediit Nazarenos. Vbi non incommode venit in mētem, quod Lucas de Christo Domino commemorat, eum non solum à Spiri-

Transitio ad historiam Virginis à Zacharia redeuntis in Nazareth.

Luca.6.

tu in desertum fuisse actum, verum etiam in virtute Spiritus in Galilæam rediisse, quum tentationē omnem Satanæ superasset. An enim idem Virgini nostræ non contigit, quæ sicut diuino spiritu excitata, suum ad cognatam iter instituit, ita eodē duce domum rediit, neque sine spirituali fructu confecit peregrinationem? Ab hoc Virginis exemplo absunt plurimum, qui quum sunt velut arundines vento agitatæ ac temporales (sic enim Christus loquitur) quod spiritu bono magistro & authore benè cœperunt, id leuiter mutant, ac deserunt malè, vt merito audiant. Nescitis cuius spiritus estis. Nec temere putat Theophylactus, quod Maria instante partu cognatæ domum redierit, vt eorum tumultū, quos gratulandi causa sciebat aduenturos, prouide declinaret. Hoc enim laudabili prorsus exemplo corripiuntur, qui sæpè curiositatis gratia eò, vbi maior est populi frequentia, libenter proficiscūtur, simulque Virgines & vitam verè spiritualem amantes commouentur, non nisi grauide causa prodire in publicum, pium secessum quærere, mūdi strepitum fugere, & sacris potissimum studiis domi tranquille vacare. Qua de re alibi plura.

Maria in codē spiritu vadit peregrē accedit.

Math. 11. cap. 13.

Luc. 9.

Qūid Virginis exemplū nos moneat.

Q V V M verò ad sponsum suum Virgo in Nazareth rediisset, non poterant illi ædes non placere, in quibus præclara Dei dona iam antè perceperat, & Angelum audierat lætissima nunciantem, ipsaque mater esse cœperat Emanuelis. O sacrosanctum illud Mariæ cubile, quod posteritas tota merito veneretur, & in hunc vsque diem Laureti, vt alibi docebimus, suspicit Ecclesia. In his ædib. sponsa cum sponso sex menses ferè consumpsit, magnamque fidei ac prudentiæ laudem tulit, dum ad Iosephi animum tranquillandum Dei gratiam patienter expectet. Videbat enim ac dolebat suam integritatem ac pudicitiam illi esse suspectam, qui tam sollicitus & anxius de ineundo diuortio cogitaret, ac æstus graues premeret, cum suæ coniugis vterū magis ac magis intumescentem deprehendit. Qua de re supra meminimus, & satis ex Euangelio constat, castum Iosephum tandem hac æstuantis animi sollicitudine, quam exemit illi Angelus, ita liberatum fuisse, vt agnito mysterio, cuius author in Maria fuerat Spiritus sanctus, Dei ac Domini sui matrem longè quam antea reuerētius habuerit, seque totum illius obsequio accommodarit. Quis autem credat, eo tēpore, quo mensis ferè nonus à sacro conceptu ageretur, ociosam fuisse Virginem, nullamque vel exiguam habuisse rationem hebdomadum ac dierum, quos grauidæ mulieres ad suum vsque partum diligenter obseruant.

Quomodo Maria deincep. in Nazareth se gesserit.

Math. 1.

Maria quomodo erga Ioseph male suspicantem affecta.

Maria tempus partus obseruat & expectat.

4. Reg. 4.

E N igitur tibi alteram & sapientem illam Sunamitidē, quæ summo Prophetæ, aut potius Prophetarum Domino mensam, candelabrum lectulumq; studiose parauit. En sollicitam ac officiosam planè Martham, quæ quum in maxima tam beati partus, nouiq; hospitis expectatione foret, non potuit fascias, lintea & id genus alia, quæ instanti puerperio subseruirent, non suis conficere manibus, & ob singularem filij reuerentiam apparare. Dici nō potest, quam sit ingeniosus, vehemēs ac sollicitus ille maternus affectus, quam potens amor erga filios quātumuis deformes, ignauos atq; fœdos. Ac sanè Virgo tam sapiens ad talis tantique filij sui ortum tanto vigilantius & religiosius sese componeret, quanto illum propius aduentare cernebat. Quid: an vlla vel anima, vel sponsa diuini amoris flammis incensa, cælestem sponsum ardentius desiderauit, quā nostra sponsa diem filij sui natalitium optauit excipere, vt Salomonem illum in nouo decore suo adspiceret, & sponsum de thalamo suo procedentem iucundissime complecteretur? Nihil illi magis erat in votis, præterquam vt antea cum filius conciperetur sic etiam quum idem nasceretur, fidam ac sedulam ancillam sese per omnia Domino exhiberet. Quid enim aut cogitaret aut faceret aliud, quæ hoc ministerium maternumque munus, quod Emanueli debebatur, sibi à Deo delegatum, & ab Angelo cōfirmatum esse certo intelligebat? Meminerat certè, quantas opes, ac dotes ex primo illo conceptu ac velut ingressu filij iam antè percepisset, tot cælestibus illustrata splendoribus, cumulata muneribus & repleta gaudiis, vt seipsam vix capere posse videretur. Ac tanto maiorem in spem veniebat fore, vt qui Princeps Opt. Max. omnia innouatur us. accederet, nouam quoque matri suæ lucem atque consolationem singularem adferret, atque hinc ipsa læte cantare posset: Benedixisti Domine terram tuam. Cur ergo non percuperet felicem illum diem exoriri, quo lumen æternum in tenebris appareret, nec sibi modo, sed & orbi, gratiæ incredibilem splendorem adferret? Ex priscis quidem Patribus complures viam Domino præpararunt, & ad futurum eius adūtum vna cum Abraham, Simeone & iustis aliis in spiritu exultarunt, summoque videndi Messiæ desiderio sancte flagrarunt. Verum eos omnes Maria præcelluit: nullus ad Christi natalem venit paratior, nullus ardentiores preces & lachrymas obtulit, nullus fide magis viuida complexus est promissiones, quæ apud Prophetas de nascituro Messia amplissimè proponuntur. Age verò, quandoquidem huc progressi sumus, Euangelicæ historiæ seriem, quæ ad Mariæ puerperium nos recta deduxit, & ad Christi natalem celebrandum inuitat, aliqua ex parte persequamur.

Luc. 10.

Quomodo Virgo ad incēcem partus & puerperii sese preparaverit.

Cantic. 3.

Psalm. 18.

Psalm. 84.

Ioan. 8.

Luc. 2.

IN IESV CHRISTI SERVATORIS OPT. MAX. NATALEM.

V Æ pietas? quis tantus amor? quæ gratia tandem
In mortale genus Superi tam larga parentis?
Ingratum mortale genus? Semel omnibus hæsit
Prima lues vetiti concepta cupide mali,
Innatumque nefas, æterno carcere dignum
Atræ Mortis, & æterno quod vapulet igni.
Ille tamen iustam, veniæ largissimus, iram
Sic reprimit: sic res hominum miseratur acerbas:
Vt, seruum propter genus hoc, non parcere nato
Sustineat Pater ipse suo. Felicis Olympi
Linquendæ sedes: & numen mole premendum
Corporea, quibus heu, vitæ, quantisque procellis
Expositum? quas per pœnas? quam dira trahendum
Supplicia in terris? aliena vt crimina pendat,
Qui potis vnus erat primæuæ extinguere culpæ
Immensum facinus præstans, immensus & ipse.
Vtque salus mundo iam deplorata resurgat.
Ecce autem (mirum quod dictu, audite caduci

Mortales: & nota piis mysteria solis)
Demissum cœlo se carne ac sanguine Verbum
Induit insinuans: fragilēsque accingitur artus:
Nulli hominum, nulli Diuorum effabile Verbum
Omnipotens, seclis prius omnibus, infinitum.
Principiō, ante sati tenera incunabula mundi,
Verbum erat hoc: & erat semper coniuncta Deo vis:
Quinetiam Deus illud erat. Mox propter eundem
Principio id fuerat. Quæ condita cunque per orbem.
Stant Verbo fundata illo. Nihil ipsius extra
Conspirantis opem, nihil est sine Numine factum,
Quod factum est, inest melior vita omnis in ipso:
Vita ea, lux hominum: mediis quæ cincta tenebris
Diffundit radios: hincque incomprensa coruscat.
Vos ego, Bethleadæ pastores (Nam neque Bethle,
Infima Iudæas inter numerabitur vrbes
Auspiciis tantis) quibus illa nocte per agros
Excubiæ niuei gregis, & custodia cessit,
Virgineo partu dum Verbum hoc nascitur infans:
Vos ego felices, & vestram semper habebo,
Supra apices regum, supra sceptra aurea, sortem.
Vos merito meminisse iuuet noctemque sacratam.
Quæ vicit splendore diem, quæ lumine solem:
Illa que vel rerum dominis ignota tyrannis
Gaudia: Magnus vti reserato limine Olympus
Lucis inaccessæ vim late effuderit omnem:
Conspectique chori rutilum per inane volantes,
Cœlestumque acies legionum, & castra nouenis
Distincta ordinibus, gens nuncia Numinis alesi
Vique nouo implerint mulcentes æthera cantu,
Testati venisse diem, qui fausta abunde
Lætitiam ingentem populis mortalibus edat,
Iam nascente Deo, parua Dauidis in vrbe:
Vnde salus lapsis reparata sit vnica rebus:
Debitaque (hoc tantum venit à quo Principe munus)
Gloria summa Deo, Superum ardua templa tenenti
Et bona pax hominum generi, quibus indole miti,
Fixa sedet melior tranquillo in corde voluntas.
Omnia quæ multa attonitis formidine primùm,
Mox erecti animos diuini voce ministri
Haustis, mira penitùs dulcedine pleni.
Ite ergo, Diuum quo vox iubet, ite beati
Pastores: vestramque citi contendite Bethlem.
Fas mihi saltem animo (si me vltima secla tulerunt
Tempore post tanto) vobiscum accedere cunas
Bos geniti Regis, contemplarique puellum
In stipulis, inter præsepia dura iacentem.
Huncne ego te, ter sancte pater, spes vnica rerum,
Aspicio? placitumque tibi, quem vastus adorat
Telluris, pontique globus, totque ætheris orbes,
Omnia complexum regem, & regnata tuentem,
Contrahere immensum tàm parvos Numen in artus?
Hæne tibi sedes? hæc regia marmore fulta?
Aurati hi postes? thalamique ea purpura lucet?
Cui nusquam est homines inter locus: & male tecti
Vix stabuli patet hospitio specus horrida: per quem
Aerei volucrum cœtus, pecudesque, seraque,
Et dulces nidos certi, & sua limina norunt.
Quos vero circum famulos? vbi conspicor altas
Præsidia ante fores? stipatorumque cateruam?
Hinc bos, hinc tardus carpit fœnilia asellus.
Ah regale nihil. Quin nudus, & omnium egenus,
Frigoribus tener in mediis, cæco abditus antro
Ipse iaces, & nocturnas vagitibus auras (ris.
Vltro imples: hominēmque dolens, lachrymāsque fate-
Attamen ô felix vteri, sine nixibus vllis,

Humanum longe supra captumque modumque
Virgo parens dignata Deo: minimumque beata,
Vos tam mirificus quæ suxerit vbera partus.
Eia illum, Mater castissima, perge sacrato
Blanda fouere sinuque, & pectora ad intima pressum,
(Vt tenuis fors hæc, & res patiuntur egenæ)
Obducta tege veste: geluque auerte tenello
Insuetum. Neu, Diua, genu, neu desine flexo
Suppliciter venerata oculos, animūque tuendo
Expleri. Deus hic, Deus est (scis ipsa profectò)
Munere materno cui Virgo puerpera fungens,
Oscula fers: gremio complecteris: vbere lactas.
Hunc tibi nunc cœli tantùm de vertice missus,
Nuncius interpres Superum lætissimus olim
Promisit: sed & attonitæ cecinere Sibyllæ
Vnigenam, magnum, augustum, rectorem Olympi
Æqualem natum: validis qui viribus orbem
Occupet, ac stabili sedem Dauidica regno:
Seclorumque alius sub quo se proferat ordo.
Ecce nouum fausti radiat iubar ætheris: ecce
Sole oriente nouo, tantos qui nunciet ortus,
Phosphorus illuxit spectabilis alter: & inde
Quos tenebræ, mortisque diu circumstetit vmbra
Fatalis, tandem optata iam luce fruentur.
Nec mora, prodigiis actos, mirumque sequentes
Sideris augurium, ductūque hoc assore cernes
Pauperis ad tuguri limen, longinqua viarum
Tot spatia emensos, telluris abusque Sabæa.
Finibus ingenti comitatu, atque agmine, Reges:
Quo super aduentū trepidabit operta camelis
Nequicquam Solymo, & stiens trux ille tenelli
Sanguinis Herodes, regni securus & aulæ.
Illi autem genibus flexis (haud nanque pigebit)
Procumbentque solo submissi, & vertice nudo
Thesauris depromta ferent donaria læti
Mystica, thus patriū, myrrhamque, aurique talentum:
Infantique Deo laudes & carmina dicent.
Quis tibi, Virgo, sub hæc animus? quem pectore sensis?
Concipias? placidæ menti quæ gaudia surgant?
Iam merito magni facis, ô Regina, tonantem:
Exultansquē tuus cœlo se Spiritus offert,
Fretus & ipse Deo, nunc partæ authore salutis.
Namque suam mundi summa respexit ab arce
Te famulam præsens humilem: quam proinde per æuū
Omnis posteritas vno feret ore beatam.
Namque dedit semet tibi magni muneris instar,
Ille potens: sancto mundum qui nomine complet.
Cuius inexhausto miserans clementia fonte
In genus omne hominum, cœlestia iussa timentum:
Certatim diffusa fluit. Fortissimus idem
Omnipotente manu versansque ruensque superbos
Disiecit, vano tumefactos pectora fastu.
Tum Dominos regni pulsos de sede potentes
Subuertit: contraque humiles euexit in altum.
Nec minus ille bonis inopum saturauit opimis,
Expleuitque famem: sed gazis opibusque refertos
Exuit: & vacuos solito sine honore reliquit.
Iamque adeo puerum, fatorum arcana resignans,
Rite suum placidis Israelem obuius vlnis
Suscepit, memor immensæ pietatis, ab alto
Qua solet humanis, miseratus parcere rebus:
Quod patribus quondam priscis est ore locutus,
Abramo: quique hinc per succedentia seclis
Secula descenduni, Abrami à stirpe nepotes.
Nos vero grates puero soluamus IESV,
Soluamus tibi summe parens, tibi Spiritus alme,

Numen idem, eiusdem tria Numinis vnius ora,
Par virtus, par imperium, par gloria sceptri
Soluamus grates meritas, cumque ætheris alti
Cœtibus aligeris carmen solenne canamus:

Quas optata dies, nostriqué hic vindicis ortus
Noctis in seruæ tenebris, barathroque Sataná
Asserit ereptos, & cœlo immittit aperto.
GLORIA TIBI DOMINE IESV.

CAPVT

CAPVT NONVM.

Quomodo Maria cum Ioseph in Bethlehem profecta, & omnium ædibus exclusa, multisque ærumnis exposita Christum genuerit salua Virginitate, qualem etiam se filio nato exhibuerit, quantámque cum eo paupertatem fuerit perpessa.

Lu. 2

De tempore dominicæ nationis.

LVCAS Euangelista, vt multi affirmant, Virgini nostræ admodum familiaris fuit, & ex eius ore pulcherrimã Euangelij partem, quæ CHRISTI natiuitatem ac pueritiam complectitur, solus fere descripsit. Rem omnem autem orditur ab Augusto Romanorum Imperatore, qui vniuersum orbem iam mire pacatum describi, & per capita recenseri mandarat, Cyrenio Palestinæ censore constituto, sub quo nomen quisque suum in patria profitereturur, ac censũ destinatum penderet. Hac occasione, aut potius Dei prouidentia factum est, vt Mariæ coniux Ioseph, quoniam in albo ciuium Bethlehemitarum erat adscriptus, ex oppido Galileæ Nazareth in Bethlehem Iudæ proficisceretur, & in patrio solo suum daret nomẽ Cæsari, quum omnes suum tributum aut censum exoluerent.

Maria quomodo cũ Ioseph à Bethlehem profecta proficiscitur.

CAETERVM, vt ad Mariam redeat oratio, nouem fere menses à conceptu sacro complebantur, quum illa Viri sui consilium de itinere suscipiendo intelligens, vltrò se illi ad profectionem adiũgit. Quocirca rebus domi compositis, quæ satis tenues erant ac angustæ, ac diuino numine prius ex more inuocato, in charum sibi oppidum Bethlehem, quod Regi Dauidi patriam præbuerat, ac parentes eius fouerat, Iosephum comitata peruenit. Etenim quamuis partui proxima foret, tamen sibi ab eo viro discedendum haud putauit, quem vt proprium custodem à Deo assignatum obseruare, cui vt legitimo sponso gratificari, cum quo etiam veluti duce, quaslibet itinerum molestias deuorare secum in animo constitutum habebat. Nec dubium, quin placeret Virgini humilitas, quum sub tali viro sese submisse gereré, illíque primas tribuere gauderet. Tum arridebat ei causa susceptæ profectionis, vt quæ penderet ex obedientia, magistratibus licet Ethnicis exhibenda. Accedebat & generosus erectusque in Deum ac Dei prouidentiam animus, quo sese in aduersis casibus consolabatur, certo persuasa, diuino nutu geri omnia, eámque profectionem ad singularem Creatoris gloriam probe cessuram, præsertim vt Bethlehem sui Messiæ ortu secundum vetus vaticinium illustraretur. Vbi non sibi parcit, & exiguam sane sui curam gerit Virgo tenera, quæ annos ætatis quindecim nondum egressa, in viam se dat abitque peregre, quum alię mulieres grauidæ vel maxime ociũ & quietem consectantur. Non illam quamlibet verecundam deterrent frequentes hominum etiã leuissimorum cœtus, quib. Bethlehem petentibus sese debuit admiscere. Non excusat longum & incommodum iter, quod brumæ sæuientis augebat asperitas: non offendit partus instantis necessitas: sed parato & constanti pectore aduersus hos aliósque duros ac tristes euentus armata, quocunque

Secũdũ ea quæ ad profectionem ex ordine habes.

Vnde profectio hæc tantæ Virgini à nobis commiserationẽ ultimo pariat.

A vocat ac ducit DEVS, expedite sequitur, & æquabilis, sibíque semper similis perseuerat. An non miserum & indignum erat spectaculum, si quis recta secũ reputet, ditioribus ac magnatibus, quotquot aduentarent, hospitia commoda suppetere, nihil vt illis ad victum, lectum, luxumque deesset: nullum interim Bethlehemitem reperiri posse, qui Ioseph & Mariam circunstantes ac rogantes benigne adspicere, & precantes exaudire dignaretur? Adeo verum est Lucæ dictum: Non erat eis locus in diuersorio, sed Dei filio grauida hospitio excluditur, omníque hospitalitatis beneficio nõ sine summa immanitate priuatur. Quid ergo faceret Virgo, non tam ab exteris, quam à suis neglecta, contempta, repudiata, sæuissimo anni tempore, partu iamiam imminente? Quid? nisi quod extrema ne-
B cessitas facere compulit, vt ex oppido secederent, in quo nec cibum capere, nec paratũ lectum inuenire; nec cubiculum aut beneficium vllum impetrare liceret. Fessi ex itinere, fortassis & famelici, nec omnino ignoti accesserant, sed repulsam apud suos patiuntur, quicquid rogent & expectent sanctissimi coniuges. Quo tandem ergo confugerent, aut quod præsidium adhiberent præsenti calamitati, quum pecuniæ penuria non paulo duriorem efficiebat? Exclusi à ciuibus, deserti à suis, ingrati omnibus stabulum petunt, vt saltem communi cum bestiis hospitio sese tueantur. O indignum facinus, apud Israelitas, adeóque in orbe vniuerso tali puerperæ ad summi regis ortum hospitiũ nullum suppeditari, & antrum potius & specũ, quàm domicilium aut cubile offerri ad partum illum diuinum excipiendum. Quam iusta igitur Ioannis
C querela est: In propria venit, & sui eum non receperunt. Quod si hoc hospitium, vel tuguriolum recta spectes, vile, sordidum ac putidum reperies, confusa illuc & abiecta, & horrida iacent omnia. Sin aures forte arrigis, nihil audias aliud præterquam boues boantes, tauros mugientes, oues balantes, arietes blaterantes, asinos rudentes, equos hinnientes, & nescio quas alias bestias more suo circumstrepentes. De aliis mulieribus dicere supersedeo, quæ leuioribus etiam incommodis tentatæ atque vexatæ, vix essent sui compotes: adeo discruciantur ac lamentantur, sæpe lachrymis, dolorib. & vesanis affectib. sese totas dedunt. At vero mentem longe aliam Virgo nostra in tot ærumnis
D prodidit, vtpote cum sancta Dei voluntate vsque coniuncta, & quæ non modo fœdis caruit perturbationibus, sed in præsente quoque cruce didicerat gloriari, nunquã in fide vacillãs, quę certam illã ac securã reddebat, nihil hic quidẽ casu, sed singulari Dei cõsilio, summáq; cũ ratione ac prouidẽtia, sicut à Prophetis iã olim prędictum fuisset; cuncta dispensari. Proinde quod illi admodum familiare fuit, omnẽ rerũ, quæ gererẽtur, euentũ Deo fidissime cõmendabat, Deo in omnib⁹ gratias agebat, ad omnẽ Dei voluntatẽ & crucẽ sese prõptũ offerebat,

Inhumanitas Bethlehemitarũ erga Mariã & Ioseph. Ioan. 1.

Maria & Ioseph ad stabulum confugere coguntur.

Quale hospitium Mariæ parientis & Christi natiuitatem excipiendum.

Ioan. 1.

Maria longe cõstãtius & moderatius, quã aliæ mulieres, sese gessit in summa paupertate.

atque ex Dei nutu tota pendebat. Ego vero maiorem in modum optarim eos mihi oculos dari, quibus Ioseph ipse licuit Mariã in stabulo illo Bethlehemitico contemplari. Spectabat ille vtique formã honestissimam, dignitate amplissimam, moribus integerrimam, & nescio in quo stabuli angulo latitantem, quoniam ne prorsus tecto careret, exiguum locum à bestiis sibi mutuata esse videtur. Neque illic sane somno oppressa sedebat, quum in summa esset puerperij expectatione, nec deceret imparatam esse sponsam, de cuius thalamo sponsus ille mox erat processurus. Media & intempesta nox adeat, quando reliquis altum stertentibus, Virgo, vt solebat, sacras egit excubias, diuinis interna contemplationibus, cælesti luce circumfusa, & in ecstasi velut absorpta, dum circa sublime & arcanum beatissimæ Trinitatis mysterium incomprehensibili modo philosophatur. Tunc demum Maria sensit impleri, quod alicubi scriptum legimus, quodque ipsa iure suo testari poterat: Dum medium silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter perageret, omnipotens sermo tuus Domine è Regalibus sedibus venit. Atque hæc est quod Lucas illis verbis tradidit: factum est autem quum essent ibi (Ioseph & Maria) impleti sunt dies vt pareret, & peperit filium suum primogenitum, qui primum scilicet nasceretur, etiamsi nullus postea sequeretur, vt recte post Basilium & Hieronymum notauit Theophylactus.

Vbi Maria circa partum maiestatis, & quid egerit.

Luc. 2.

De felici Virgine parituræ circa quam omnia miranda contingere, & præsertim in partu illaesa exitum existere.

O ter felicem ac augustam puerperam, ex qua Sanctus sanctorum tot seculis desideratus, ac orbi fernando necessarius nascitur, quæque tot miraculis suum partum illustrat, nulla vt puerpera illi aliqua ex parte possit æquari. Magnum est Virginem sine viri concubitu perfectum hominem, simúlque Deum concipere, & conceptum in lucem purum edere. Magnum in partu ipso carere nixu, dolore, tristitia, sordibus, nec indigere vlla obstetrice. Magnum virginalis pudicitiæ laudem pariẽdo non imaminuere, sed augere. Magnum clauso matris vtero nasci filium, vt intrante simul & exeunte Domino porta Virgini nunquam reseretur. Etenim sicuti solis radij concretam vitri substantiam penetrant, neque frangunt tamen, aut aliqua ex parte læduntur: sic authori gratiæ Christo visum fuit, ex materna quidem aluo ad nos egredi cum corpore, sed honore matris inuiolato, & illæsa eius virginea integritate seruata. Hoc enim est quod Propheta fore prædixit, vbi de porta orientalis sanctuarij vaticinatur, per quã solus Põtifex ingrediatur ac egrediatur, licet clausa vsq; perseueret. Vnde Maria hortus conclusus & fons signatus in Cãticis dicitur, CHRISTO id largiẽte matris honori, vt siue cõcipiatur, siue nascatur, vuluæ maternæ portas, ciúsque Virginitatis vincula minime laxet, sicut Hesychius Hierosolymitanus perspicue monet. Præclare canit Ecclesia: Sicut sidus radium, profert Virgo filium, pari forma: neque sidus radio, neque mater filio fit corrupta. Sed AMEDEI verba, quæ propositam similitudinem declarent adscribam. Vt claritas solis vitrum absque læsione penetrat, & vt radius oculorum tranquillo & claro liquori sine scissione & diuisione immergitur, vt vsque ad fundum vniuersa rimetur, sic Dei verbũ adiit Virgineum habitaculum, & inde prodiit clauso Virginis vtero. Quippe qui facile posset extra

Ezech. 44.

Cant. 4.

Homil. 3. de Mariæ virg. Sicut sol vitrũ penetrat sic Christus per virginem clausam transiit.

A Virginem corpus creare de nihilo, facile potuit corpus acceptum de Virgine extra sine carnis scissione traiicere. Neque enim legi naturæ se subdidit, sed legem naturæ subdidit sibi.] AC rursus: Si miraris clauso vtero Mariæ, signatáque virginali pudicitia Deũ natum, mirare quod clauso obseratóq; aditu sepulchri ad Superos rediit, & clausis ianuis ad discipulos introiuit. Non enim tollimus admirationem, sed incredulitatem arcemus. Verum de hoc illustri Mariæ priuilegio, quod à conseruata in partu Virginitate illi semper manet proprium, quodque nec Angeli, nec homines pro dignitate celebrare possunt, libro secundo disseruimus. Igitur sine vllo virginei pudoris, sine vllo materni doloris sensu sacratissimus ille fœtus in lucem est editus: quia sine tormento peperit, quæ in conceptione caruit voluptate, & innoxiam affligi non decuit, vt Cypriani verbis vtamur. Hæc tam grãdia, mira, prodigiosa sunt, si singula persctrutemur, vt cũ Eusebio Emisseno dicere libeat. Obstupescat natura rerũ: Virgo procreat sobolẽ, nullũ procreandæ sobolis expertã consortem, & venienti in vitã homini per vnius ministerium confertur munus duorum. Creator ex creatura sua nascitur, & fructum ventris sui innupta miratur, & fœmina authoris sui author efficitur. Quid primum mirer, quidue postremum? quod sine conceptu est collata fœcũditas, aut quod per partum magis est glorificata Virginitas?] AC deinde ad Virginem ipsam sermone conuerso: Exulta, inquit, mater salutis humanæ: ecce Domini vniuerso mundo per tot retro secula promissum prima suscipere mereris aduentum: habitaculum immensæ maiestatis efficeris, spem terrarum, decus seculorum, commune omnium gaudium peculiari munere nouem mensibus sola possides: initiator omniũ rerum abs te nascitur.] Vere magna igitur & admiranda illi fecit Deus, qui non solum omni corruptionis vitio & doloris sensu hanc liberauit puerperam, verum etiam immẽsis illã perfudit gaudiis, quæ in puerperam aliam nullã cadere possunt.

Homil. 4.

Fausta dies Mariæ quia primum illustratur.

B Christus natus, & inclusus de Virgine quid de miraculis docet.

RELIQVVM est, vt Virgineæ matris erga filiũ recens natum affectus inuestigemus, eiúsque cogitationes, desideria & facta, quoad eius fieri potest, ac rei probabilitas admonet, ostendamus. Testatur veritas ipsa Christus, mulierem post partum non meminisse pressuræ, quam in ipso partu acerbissimam pertulit, quoniam quidem omnis eius tristitia mox in gaudium commutetur, quum filium sibi natum ob oculos videt. Quare si tantum lætitiæ & voluptatis capit puerpera, quod hominem impure conceptum, & maximo cum dolore in lucem editum adspicit, vt prioris doloris aculeos facile negligat, quantũ obsecro & quam incredibile Virginis nostræ gaudium fuit, quæ pura puritatis omnis fontem & peccatorum peremptorẽ orbi procreauit, & tanquam altera Sara verũ Isaac, hominũ & Angelorum gaudiũ, in lucem edidit? An inenarrabilibus gaudiis & mirificis deliciis non affluerit, quæ vteri sui fructum per omnia benedictum, & præ filiis hominum forma speciosum suis prima oculis intueri, suis manibus tangere, suis amplexari brachiis, & infixis osculis totum sibi vendicare quodammodo videbatur. Quomodo illa non lætaretur, & in Deo salutari suo non exultaret, quæ totius vitæ & salutis authorem prima cognouit, & quo

Ioan. 16.

Matria tantum gaudiis & mirificis deliciis affluerit.

& quò rectius cognouit, amauit ardentius, coluit perfectius, ac tota vita religiosius venerata est, nihilque illo vno antiquius habuit? Quid ni gauderet talis tantique filij, quo nihil nobilius, dulcius, gratiosius, amabilius, ditius, præstantius, mater eadem & obstetrix, & custos, & gubernatrix? Cur nõ gaudij plena, suum complectens Emanuelem diceret: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea est? Hic filius meus dilectus: non dimittam eum nisi benedixerit mihi. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Quem omnino diem Deiparæ faustiorẽ illuxisse dicemus, quo maioribus muneribus cumulata, & vberioribus gaudiis perfusa sit, ab ipsis etiam, vt puto, Angelis velut excubitoribus hoc nomine, quoniam verè Deipara esset, honorifice salutata.

Fausta dies Mariæ quia primum illustratur.

Recte Mariã in sepulcro perpetua pietas sanctificauit & honorauit.

Quapropter vt pium, ita & laudandum illorum esse institutum affirmo, qui natalitias Christiferias ita celebrant, vt collætantes Angelis, Virgineæ matri, quæ in summum honorem euecta sit, ex animo gratulantur, & gratulando semel atque iterum dicunt: Auè Maria, gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui Iesus Christus. Eodem spiritu Ecclesia lætabunda decantat: Beata Dei genitrix Maria, cuius viscera intacta permanent: hodie genuit saluatorem seculi. Beata quæ credidit: quoniam perfecta sunt omnia, quæ dicta sunt ei à Domino. Genuit puerpera Regem, cui nomen æternum, & gaudia matris habens cum Virginitate pudoris, nec primam similem visa est, nec habere sequẽtem. Quod si plura desideras, quæ ad hanc lectissimam puerperam & lætissimum eius puerperium spectent, lucu-

Serm. de natiuit. Domini.

Mariæ puerperium à Cypriano gratiæ deferiptum.

lenta Cypriani verba subiungam, quæ non modò meditandi, sed & admirandi iustam præbeant occasionem. Maria, inquit, genitrix & obstetrix deuotam dilectæ soboli exhibet clientelam. Attrectat, amplectitur, iungit oscula, porrigit mammillam. Totum negotium plenum gaudio, nullus dolor, nulla naturæ contumelia in puerperio.] Nec multò post: Erat proprium Mariæ priuilegium, quod nulla mulierum nec antẽ, nec deinceps meruit obtinere, quod erat simul Mater & Virgo singulis titulis insignita. Vnde & matri plenitudo gratiæ debebatur, & Virgini abundantior gloria, quæ carnis & mentis integritate insignis, spirituali & corporali intus & extra Christi præsentia fruebatur. Non repetam quæ alij circa Virgineum hoc puerperium sapienter expendunt, quam submisse ac reuerenter ancilla illa erga Dominum ac Redemptorem sese primum gesserit, vtpotè quem ipsa non minus quam Pastores & Magi, supplex venerata sit: quam præterea studiose, non sibi modo, sed & æterno patri & genito iam filio sit gratulata, quod sacratissimi mysterij administra, ac preciosissimi thesauri præ cunctis aliis custos esset: tum quam cupide & alacriter nouum illum hospitem & nudum puerulum tantum non frigore palpitantem ac plorantem amplexa sit: adhæc quam propense & amanter mater filium sua viscera fouerit & lactarit, iuréque suo cantarit. Osculetur me osculo oris sui, Dilectus meus mihi, ego & illi. Paruulus natus est nobis, & Filius datus est nobis. Magnificat anima mea Dominum, & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. Quia fecit mihi magna qui potens est. Breuiter, nullius ingenio comprehendi, nedum

Quomodo Maria erga infantem natum se primũ gesserit.

Luc. 1.

Matth. 2.

Cant. 1.

Iac. 9.

c. 1.

A lingua vel calamo explicari potest, quo fidei lumine Maria tunc illustrata, quam flagranti charitatis igne succensa, quantisque gaudiorum accessionibus perfusa, sanctissimum illum filij natalem nocte ac die celebrarit.

Maria non sine timore & amore cum nato filio primum egisse, sed amori plusquam timori tribuisse.

VBI præteundem nobis non est, quod Lucas de illa scribens, significanter adiecerit: Et pannis eum inuoluit: (viles autem eos pannos Bernardus appellat) & reclinauit eum in præsepio. Vtrumque igitur illa præstitit, vt & nudum panniculis inuolueret, ac inuolutum atque tectum præsepi duro traderet: sed neque sine amore, nec sine timore. Amor enim vt Deum Deique filium auderet contingere, animum ac fiduciam subministrabat: timor verò, ne tantum sibi in Verbum æternum iam carnem factum permitteret, dissuadebat, ac diuinam

Luc. 2.

B præsentis filij celsitudinem, quam & Angeli suspiciunt ac reuerentur, cum stupore quodam intuebatur, illudque postulabat, vt se cum illo quasi guttã cum mari, arenam cum monte, formicam cum elephante conferret, & summa demum & sanctissima perfectissimaque in illo suspiceret, qui inde ab æterno Deus de Deo, lumen de lumine, & generante ipso nulla ex parte posterior genitus, in sinu patris semper existeret, à quo & per quem omnia proficiscerentur. Sed hunc timorem excutiebat mirificus amor ac ardor, Virginea illa viscera mouens ac impellens, adeoque cogens materno muneri satisfacere, corpus mollissimum attingere, brachia stringere, sinu fouere, lacte nutrire, fasciis inuoluere. Quid enim non efficit, non vincit, non extorquet charitas? quæ perfecta foras mittit timorem; quæ-

Magna vis amoris & materni maximè.

1. Ioan. 4.

C que in Mariæ visceribus tales æstus & flammas excitabat, quales mater nulla persensit, siue naturalẽ, siue acquisitum, siue infusum, vt vocant, amorem erga filium contemplemur. Nonne illũ mater amaret, & quidẽ Seraphico quodam amore prosequeretur, quem sine opera virili sola conceperat, sola genuerat, ac totum ex suis visceribus sola procrearat: quemque non cum homine, sed cum immortali Deo communem habebat filium: Mihi sanè displicere non potest Carmen, quod ingeniosus Poëta Deiparæ tribuit, velut mox natum filium suauiter ita compellarit:

Ergo ego te gremio reptantem, & ñoxa petentem
Vbera cárè puer, molli studiosa fouebo
Amplexu: tu blanda tuæ dabis oscula matri
Adridens, colloque manum & puerilia nectes
Brachia, & optatam capies per membra quietem.
Sic memorat, fruiturque Deo comitumque micanti
Agmine, diuinisque animum concentibus explet.

Quomodo Maria filium natum dulciter primum affata sit.

MAGIS verò mihi placet suaue colloquium à Maria cum infante suo habitum, quemadmodum Basilius Seleuciæ Episcopus notat, vt quę filium intuita, & cęlesti quodam amore, simul & timore correpta, sola solum ita initio compellarit. Ego te mi paruule, quo pacto digne & conuenienter appellem? hominemue vocabo? sed diuinam in te generationem agnosco. An Deum dicam? sed humana carne indutum adspicio. Quid igitur aggrediar? tẽ lacte nutriam, an verò vt Deum colam? Tibi ne maternum præstabo obsequium, an sicut ancilla, cultum adorationis impendam? Tẽne vt filium amplexu meo foueboʔan tanquam Deum supplex inuocabo? Tibíne lac porrigam, an offeram Thymiama? Quàm ingẽs & abditum isthoc est miraculum?

In oratione de verbi incarnatione.

Cælum tibi thronus est, & meus te sinus complectitur. Laudo igitur tuam benignitatem, sed gratiæ dispensationem, seu oeconomiam non inuestigabo quando nulla prorsus lingua, nulla cogitatio hoc tantum mysterium assequi possit. Vbi præterire nõ possum Amedeũ, qui non sine diuino spiritu multa & mirifica, quæ ad puerperam nostram spectant, & cognouit & prodidit. In partu Mariæ ait cælos esse lętatos, terram exultasse, ac infernum quodammodo expauisse. Si autem Christo nascente cuncta gaudebant, multo maiore gaudio matrem ipsam fuisse perfusam. Quæ quum filium edidisset, conuersa inquit, ad Deum toto corde, vocem gratiarũ & laudis auditam fecit in excelso, & thus odoris suauissimi in incensum Domino adoleuit. Accipiens verò natum Emanuel, aspexit lucem incomparabiliter Sole pulchriorem, & sensit ignem aquis inextinguibilem. Suscepit in testa carnis genitę fulgorem illuminantem omnia, & verbum vniuersa portans portare meruit inter brachia. Repleta igitur scientia Domini, rapitur extra se, & mente sursum eleuata, in altissima contemplatione defigitur. Miratur se virginem assumptam in matrem, & Dei genitricem se læta miratur. Intelligit in se completa Patriarcharum promissa, Prophetarum oracula, & patrum antiquorum desideria, qui Christi ortum de Virgine votis omnibus expectabant. Videt Dei filium sibi commendatum, & mundi salutem sibi creditam lætatur. Audit sibi dicentem, & in se loquentem Dominum Deum: Ecce elegi te ex omni carne, & inter omnes mulieres te benedixi: ecce commendaui tibi filium vnicum meum. Noli timere lactare quem genuisti, educare quem peperisti. Filius meus est ex diuinitate, tuus ex assumpta humanitate. Adiungit porro cunctis ignotum, solique Deo manifestũ esse, quo affectu ac studio, quãta humilitate, reuerentia & dilectione Virgo maternum officium expleuerit, filiumque tractarit. Suam verò sententiam de matris & filij dulcissima consuetudine, his verbis explicare pergit: Sæpè vt credimus, oblita Virgo esus ac potus, spretaque carnali necessitate, noctes insomnes agebat, vt Christum mente cogitaret, Christum carne videret, cuius ardebat desiderio, cuius flagrabat obsequio. Sæpè agebat, quod in Canticis Canticorum scriptum est: Ego dormio, & cor meum vigilat. Vbi erat Thesaurus eius, ibi & cor: vbi gloria, ibi & conscientia. Diligebat Deum ac filium suum ex toto corde, ex tota mẽte, & ex omnibus viribus suis. Ex toto corde, quia ex toto affectu: ex tota mente, quia toto intellectu: ex omnibus viribus quia omni cordis intẽtione, & mãdatorum omnium executione. Videbat oculis, & manibus tractabat verbum vitæ. Fœlix, cui præstitum est fouere eum qui fouet ac nutrit omnia: portare portantem vniuersa, lactare filiũ, qui lac vberibus ipsis infundit, pascere cuncta pascentem, & escam ouibus administrantem. Atque hæc ego è multis, quæ idem author valdè probabiliter Mariæ matri attribuit, succincte volui repetere, quod illa piis quidem Lectoribus placitura esse confidam. Volens non attingo argumenta, quibus probat Basilius supradictus, Mariam cætoris præstare Diuis, & singularem eximiamque dignitatem, & virtutem inde consequi, quod suum, imò & æterni Patris filium tam reuerenter, quam officiose amanterque in toto puerperio contrectarit.

Amedei testimonium quomodo Maria post partũ se gesserit.

Homel. 4. de virginea matre.

Mariæ puerperæ studia & exercitia.

Cant. 5. Matth. 6.

Maria perfecte Christum amat.

A Hæc non fuerit intempestiuum ac planè dignũ, vt arbitror, si puerperæ nostræ paupertatem, ingens Mariani puerperij decus, nobis accuratius ob oculos proposuerimus, nostrisque animis infixam retineamus. Nec enim sat est Christum paruulum nobis natum intueri, nisi Bethlehemiticum etiã tugurium, in quo ex pauperrima genitrice nascitur, sedulo respiciamus. Etsi verò summa rerum omniũ inopia illic sese offert, tamen præsentem egestatem nõ ad vitium, sed ad vtriusque mãtris & filij singulatem laudem ac gloriam referre debemus. Nã & Angelus ille, qui de Christi natali primum pastoribus est cõcionatus, ita Messiam orbi recens natum depinxit, vt nulla re magis, quã rei familiaris angustia, & præsentis paupertatis asperitate illum, & quod consequens erat, B matrem indicare voluerit atque commendare. Et hoc, inquit, vobis signum, de nato scilicet Emanuele: Inuenietis infantem pannis inuolutum & positum in præsepio. Ac paulò post adiicit Lucas de pastoribus: Venerunt festinantes, & inuenerũt (in stabulo videlicet) Mariam & Ioseph & infantem positum in præsepio. E quibus Euangelicis verbis facile quiuis colligat, quam verè & accommodate dixerit Cyprianus: Veniunt in Bethlehem: quẽ prædixit Gabriel, inuenitur Emanuel. Ciuitas parua, domus paupercula, supellex exigua. Nulla domus ambitio nisi reclinatorium in stabulo, mater in fœno, filius in præsepio. Tale elegit fabricator mũdi hospitium: huiusmodi habuit delitias sacræ Virginis puerperium. Panniculi pro purpura, pro bysso in ornatu regio lacunæ cõgeruntur: genitrix est ob- C stetrix, & deuotam dilectæ soboli se exhibet clientulam. Pedissequas substantia familiaris nõ patitur: mancipiorum obsequia sumptus tenuis & mensa inops excludit.] Omittò cætera, hoc adhuc vno Cypriani dicto contentus: Pauper mater, inquit, pauper filius, inops hospitium, his qui in Ecclesia militant præbent efficax documentum.] Tam præclare Martyr ille verba Euangelica ponderat, & ex illis mirandam matris filiique paupertatem ostẽdit, ob quam Christiani omnes merito in Bethlehem & Bethlehemitico stabulo philosophẽtur. Quid enim hoc Bethlehem fortunatius, quid vsquam spectabilius, vbi domus panis illius, qui de cælo descendens vitam præbet mortalibus, vbi mater suum & mundi genuit authorem, vbi Gigas ille ad currendam viam nostræ salutis exultans, vti sponsus de D thalamo, ineffabili ratione processit, nihil vt mirum videri debeat, eundem locum à præsepi Dominico nobilitatum, in hunc vsque diem non Christianis modo Catholicis, sed & Græcis Schismaticis, sicut & Marionitis & Georgianis, & Nestorianis, & Cophitis, & Iacobitis, & Armenis, & Saracenis magno in precio esse, & singulari religione quotannis adiri atque cohonestari. Quid autem vicissim Bethlehem vilius abiectiusque esse dicemus, apud quam Deus & Dei filius in antro nascitur, suumque cubile & lectum in præsepi accipit, exilibus fasciis obuoluitur atque pannis constringitur à pauperrimis: tum inter bouem & asinum, si Gregorio Nysseno credimus, se medium locat? Atque hic pulchrè quadrat quod Bernardus admonet: Nasciturus Dei filius, cuius in arbitrio erat quodcunque vellet eligere, tempus elegit quod molestius est, præsertim paruulo, & pauperis matris filio, quæ vix pannos haberet ad inuoluendum, præsepe ad reclinan-

De matris homini & Christi filij paupertate in Bethlehem considerandis.

Luc. 1.

Cyp. de paupertate Christi & manna Bethlehem.

Cyp. Serm. de natiuitate Christi.

Bethlehem nihil felicius & abiectius reperitur.

Ioann. 6. Psal. 18.

Orat. in natali Domini.

Serm. 3. in natali Domini.

Luc. 2.

Pauperrimam eligit sibi Christus maximam multisque modis commendat.

reclinandum.] Hinc idem diuitibus, qui suam hic consolationem habent, interminatur, ac pauperes quidem his verbis erigit: Consolamini consolamini, qui in sordibus paupertatis enutrimini, quia nobiscum Deus in paupertate est. Pauperem elegit sibi matrem, pauperes fratres, pauperem domum, pauperes pastores, quib. natiuitatis suæ nunciaret arcanum, pauperesque piscatores, quibus Euangelicæ prædicationis mysterium prædicaret.]

De singulari Mariæ paupertate.

Luc. 2.

MAGNA certe fuit paupertas Virginis matris, quæ licet Regia Dauidis stirpe, & summa nobilitatis gloria emineret, tamen humili fabro desponsata, vitam in hoc mundo in opem duxit, ideóque post puerperium non diuitum instar agnum, sed cum pauperib. turtures tantum aut columbas ad altare obtulit. Maior eius paupertas, quod ad summam dignitatem vt Dei mater esset electa, summúmque Regem paritura, qui magnitudine sua cælum & terram implet, nec hospitium, nec cubiculum reperire potuit, in quo lilium conuallium, escam Angelorum & odoratissimum illum flosculum IESVM reponeret ac pareret. Totum oppidum, quod ebriosos, adulteros, fœneratores, helluones ferre potuit, Mariam hospitam ferre nõ potuit: sed illam viuam Dei arcam exclusit, adeóque clausa illi esse voluit omnia. Neque commodius quidem cum Christo actum est, non enim habet vbi caput reclinet is, in quo vita vigórque omnium quæ vsquam existunt, continetur, & qui cuncta verbo virtutis suæ portat atque sustentat. Vnde Propheta, imo Christus ipse Bethlehemitis, ac Iudæis omnibus merito exprobrat: Bos cognouit possessorem suum, & asinus præsepe C Domini sui: Israel autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Atque vt voluntariam

Iniuria paupertatis Domini inscẽtis.

Matth. 2.

Hebr. 1.

Esaie. 1.

A Christi paupertatem magis perspicias, patrium solum in vili elegit oppidulo, non in aula, sed in caula potius ac stabulo primam quæsiuit sedem: neque suaues & molles cunas aut plumas, sed durum præsepe pro lecto amplexus est: Reliquit staturam virilem, qua ex vtero Virginis procederet, nihilque pomposi vel regij ornatus admisit, sed infans in lucem prodire, pannis vilioribus obuolui, & in aspero præsepio, simplicíque fœno iacere tota obstupescente natura decreuit. Vere igitur de illo canimus: Vagit infans intra arcta positus præsepia. Hoccine sit pauperem esse, & in laboribus ab ipsa iuuentute versari, simúlque colonum & viatorem agere, sicut Prophetæ fuerant vaticinati? Sed enim quo magis in Christo eiúsque matrem sanctę paupertatis elucent stigmata, eo minus Mariæ panni- B culi Domini præsepe ac stabulum nobis arrident: imo tanto nos propensius diuitias, honores, voluptates omniáque carnis & mundi oblectamenta sectamur. Atque hoc est scilicet, Christum cæli terræque Monarcham, qui quum diues foret, propter nos egenus factus est, sequi: hoc est illi gratias agere, qui vna cũ benedicta genitrice ad extremam paupertatem sese dimisit, vitámque ipsam à contemptu rerum, quas mundus amat & miratur, non solum ordiri voluit, sed & asperrima cruce demum absoluit. Antiquum interim obtinet mundus semper immundus, dum rebus terrenis affixus Christi Domini fastidit exemplum, & ferreos Bethlehemitas tam strenue imitatur, vt neque Mariæ, neque CHRISTI, neque pauperũ cura & cõmiseratione tangatur, ab omni propemodum hos- C pitalitatis & charitatis munere vbique gentium alienus. Verum de hac paupertate plura sequenti capite subiiciemus.

Prudentius Psalm. 72.

Heser. 14.

Christianos à Christi & Matris eius paupertate degenerare plurimum.

2. Cor. 8

CAPVT DECIMVM.

Defensio Catholicæ consuetudinis in natalitiis Christi feriis solenniter celebrandis, quas hodie abrogant Caluiniani, & refutatio eorum, qui eiusdem festi celebrationem hypocrisi Catholicorum adscribunt, quique Mariam in partu Virginem mansisse negant: ac demum de Christi & Mariæ in Bethlehem paupertate male sentiunt.

Quando natus est orbis Redemptor.

ANNVS erat ab orbe cõdito, ter millesimus, nongentesimus septuagesimũ, alij quater millesimũ octoagesimũ supputãt, Augusti vero Cæsaris quadragesimus fere secũdus, & Herodis apud Iudęos regnãtis trigesimus tertius, mẽ- D sis Decembris dies vigesimus quintus, siue octauus Kalẽdarum Ianuarij, quum DEO OPT. MAX. visum fuit, partum Virgineum impio mundo largiri, & per illum Prophetica implere vaticinia de nascituro Emanuele. Mirabilis quidem Ioannis Baptistæ viri sanctissimi ortus, sicut alibi monstrauimus, ob quem plerique non sine stupore dixerunt: Quis putas, puer iste erit? quia manus Domini erat cum eo, & multi in eius natiuitate gaudebant. At CHRISTI Domini natiuitas longe admirabilior, longe auspicatior, qui verus & semper Augustus, idémque cæli ac terræ monarcha, & orbis pacificator, sed & humanæ vitæ & salutis author & instaurator sic in lucem est editus, vt multis ac magnis miraculis, quę apud Orosium, Eutropium, ac Nicephorum leguntur, ac lætissimis primordiis suum in orbem ingressum amplissime consecrarit.

Iuncti.

Inci.

QVOD autem Christus Dominicam diem non modo resurrectione, sed & natiuitate sua illustrarit, nescio an quisquam luculentius, quam Sophronius Hierosolymitanus memoriæ prodidit, qui & vtriusque mysterij rationes assignat. Obseruatione dignus est locus apud Prophetã Abacuc: Deus ex Theman, hoc est, ex Austro veniet, eo nempe sensu, quod Bethlehem, vnde natus, & in Sion egressus est IESVS, ad Australem Hierosolymorum partem sit posita, sicut Cyrillus Hierosolymitanus Archiepiscopus locum interpretatur.

Christus Dominica die natus.

Oratione in natali Christi De loco Aba. Abac. 3.

* LONGO autem pie vetustatis more traditum & obseruatum habemus, vt à Virgineo partu, Christique natali singulos annos supputet Ecclesia: quem diem inter ferias maxime solennes gẽs Christiana recenset, ac præcipua religione lætitiáque publica quotannis prosequitur. Hic quippe mos natalem Dominicum certo tempore ac ritu

Natalis Christi solennis & per celebris semper in ecclesia.

singulari, per omnes tum orientales, tum occidentales Ecclesias receptus, ac magnorum populorum consensu, perpetuáque patrum successione comprobatus, etiamnum apud Catholicos vbique gẽtium durat. Nec desunt Scripturæ diuinæ testimonia, quæ Apostolicum hoc nec satis vnquam laudatum institutum mordicus retineri suadeant, festúmque hoc non intermorituram commendent omnibus, qui vel diuinæ glorię, vel salutis humanæ ex animo sunt studiosi. Vnde sicut iam olim magno Patriarchæ Abraham contigit, vt in spiritu hunc ipsum Christi diem præuidẽs pie ac impense gauderet: ita omnibus Christum amantibus verisque Abrahę filiis hoc die vsu venit, singulari vt pietatis studio & animorum alacritate hunc Christi natalem excipiant atque cohonestent. Quod quum Propheta Euangelicus fore prospiceret, nõ sat habuit dicere de diuino decreto, quo paruulum nasci & filium dari nobis constitutum esset, (hæc autẽ totius festi velut summa est) sed hoc insuper adiũxit: Lætabuntur coram te, sicut qui lætantur in messe sicut exultant victores capta præda, quando diuidunt spolia. Designat autem hac insigni Metaphora fore, vt Christianus populus Messiæ sui natalem gratis celebret mentibus eúmque mirifica & publica lætitia, sanctáque voluptate testetur. Quid vero aliud sibi voluit Angelus, qui statim à Christo in Bethleem nato pastoribus non valde dissiris in cãpo apparuit, ac eos ad singularẽ lætitiam, quam ipsi cum toto populo præ se ferrẽt, verbis clarissimis hortatus est: Nolite timere inquit. Ecce enim Euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus, in ciuitate Dauid. Hæc oratio, si sedulo inspiciatur, non solum ad agreste ac vile illud opilionum genus, sed simul ad mortales vniuersos, qui aliquo sui Saluatoris desiderio ac amore tenẽtur, pertinet, iubẽtque prorsus veterem luctũ ac mœrorem, quẽ primus ille Adam, suis filiis ac posteris velut hęreditario iure reliquerat, cum nouo & singulari commutare gaudio, quod secundus Adam omnium instaurator felici ortu suo peperit, & singulis annis in suorum fidelium animis renouare consueuit. Ac Angeli quidem hortatio apud pastores tam fuit efficax, vt se illi mutuo ad præsepe Domini inuisendũ è vestigio prouocarent, ac velut inter Christianos primi, natalẽ Christi festiue admodum celebrarent. In illis, velut ducibus, adumbrauit Spiritus sanctus, quid vere credentes sequentibus ętatibus hoc die facere oporteret. Videntes præsepe, cognouerunt de mysterio, quod Angelus annunciarat: tum aliis lætum hoc Euangeliũ communicarunt, nec rediere domum, nisi glorificantes & laudantes Deum in omnibus, quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos. Hoccine sit natalitias Christi ferias rite ac vtiliter celebrare? Quid quod Angelici Spiritus non verbis tantum, qualia nunquàm antea lætius pronunciarunt, sed & factis ipsis ita loquuntur & prædicant Christi natalem, vt suo exemplo ad aperta lætitiæ argumenta, quæ cum hoc ipso festo iungantur, credẽtes omnes palam horrari ac serio inuitare videantur? Etenim clarissimo lumine nocturnas tenebras abigunt, dulci sermone pauidos demulcent animos, frequentes ad psallendos confluunt, & quasi per choros diuisi suauiter concinunt, Deóque summo & mortali b. lætissimæ gratulatur, & felicia precantur omnia. Quid vnquam ab Angelis tam festiuũ, & ad recreandos homines magis exquisitum & cõparatum reperiemus? nimirùm vt hac ratione quasi præludant, homines Christo non ingratos ad ortũ eius celebrandum conspirare, & publicæ lætitiæ signa edere seculis omnibus oportere. Postremo, licet nullum præceptum, nullúmque prorsus exemplum de his feriis ritu publico cohonestandis extaret, tamen adeo præclarum & ingens beneficium nati Emanuelis, tantámq; naturæ humanæ dignitatem atq; vtilitatẽ adfert, vt omnes vbiq; mortales qui sunt ac vnquã nascentur, pro eo lætissimos induere animos, cerrísque feriis immortali Deo gratias agere maximas deceat oporteátque. Quo minus admirari parem, veterũ libros in natali Domini celebrãdo, & in diuinis laudib. tũc concinendis apud Græcos & Latinos valde copiosos ac disertos esse. Ambrosius habet hoc modo: Lætitia quanta est, quantúsque concursus, quando Imperatoris mundi celebrandus est natalis? Augustinus ita concionatur: Gaudeamus fratres, lætentur & exultent gentes. Celebremus cũ gaudio diem, quo peperit Maria Christum, & coniugata coniugij Creatorem, & Virgo virginum Principem.] Quæ nobis celebrior dies hac esse potest, quæ nobis bonorum omnium initium fuit? quamobrem exultemus & lætemur in ea, vt Gregorij Nysseni verbis vtamur. Apud Prudentium de Puero IESV carmen ita sonat.

O quanta rerum gaudia
Aluus pudicæ continet,
Ex quo nouellum seculum
Procedit, & lux aurea.

TVM Leonis magni non tam Pontificia, quam Apost. vox est: Saluator noster dilectissimi, hodie natus est: gaudeamus. Neque enim fas est locũ esse tristitiæ, vbi natalis est vitæ, quæ consumpto mortalitatis timore, ingerit nobis de promissa æternitate lætitiam.] Certe pius & mirificus in cõtemplando artifex est Amedeus, qui putat noctem illam sacrosanctam, qua Virgo peperit, splendorẽ pro caligine & tenebris ministrasse, vt Propheta nõ temere de illa dixerit: Nox illuminatio mea in deliciis meis. Et iterũ Nox sicut dies illuminabitur. Præterea sicut moriente Christo cuncta fuisse turbata legimus, sic eodẽ nascente faciẽ vniuersitatis quodammodo risisse, lætumque & pacatum orbem Creatori suo velut applausisse, tum sidera quasi cum noua iucunditate luxisse, & cælũ ipsum absersis nubibus inusitatũ decorem præ se tulisse, sed: & Virginem matrem inprimis tunc omni cõpletã fuisse gaudio, idẽ Amedeus recte arbitratur.

QVID igitur nisi ab omni Christiana pietate alienos, & furiis quibusdam agitatos eos esse dicemus, qui hoc vt antiquissimum, ita & celeberrimum institutũ, quo Christi Dei ac Domini nostri natalem solenniter certis feriis celebramus, è medio tollere, & sacrilege abolere cæperunt? Nec pudet tantæ impietati fucum vanissimum prætexere, velut quo tẽpore Christus ex Virgine sit editus, tota ignorauerit antiquitas, sicut & supra cõmemoraui. Apostolici seculi fuit scriptor Euodius, qui apud Nicephorum manifeste testatur, mundi lucem Christum vicesimo die mẽsis Decembris in orbem prodiisse:

Ioan. 8.

Esaiæ. 9.

Angelus non pastores modo, sed nos admonet in precio habere natalẽ Domini. Lucæ 2.

Pastores Bethlehemitici recte primum Christi natalem celebrarunt.

Angeli factis ipsis natalem Christi reuerenter habendũ prædicant.

Christi nati beneficio egit hunc diem apud omnes coli maximè.

Serm. 14. Patrem fortasse velle natiuitatem Domini.

Serm. 13. & 21. de natiuit. Domini.

Orat. in natali Domini.

Serm. de Christi natiuit.

Sacrosanctus & benedictus nostrum, qui Christus natus est, habendus oportere.

Homel. 8. de Maria Psal. 113. Luc. 27.

In aduersario qui Christi natalem diem abolere non verentur.

prodiisse: eámque sententiã [a] Chrysostomus, [b] Orosius, [c] Augustinus, [d] Nicephorus comprobant: nec dissentiunt authores omnes Martyrologiorum: tũ schola Theologorum, & Romana inprimis Ecclesia [e] in Concilio Florentino suffragantur, Christum nempè octauo Kalendarum Aprilis in vtero Virginis conceptum, & octauo Kalen. Ianuarij ex eadem Virgine in Bethlehem natũ esse. Valeat ergo Matthæus Beroaldus cũ suo paradoxo, qui vt alibi monuimus, natale Domini in solstitium autumnale, hoc est, in medium Septemb. conferre conatur, & quum pro sua sententia cirat Ægyptiacas & Græcanicas Ecclesias, non animaduertit, ab his ipsis natalem Domini octauo Kalend. Ianu. nobiscum celebrari, sicut ex illarum fastis & Kalendariis euidẽter apparet. Ac facessant demum huius socij Caluiniani, qui vt religionem omnem, si possint, funditus euertant, quamuis vetustate robustas ac solẽnes Ecclesiæ ferias prò sua libidine antiquare & abolere contendunt, ita vt Geneuenses, à quibus non procul distamus, inter natalitium Christi & alium quẽlibet operarum (vt vocant) diem, nihil omninò discriminis ponant. Etenim odio Ecclesiæ plusquàm Vatiniano excœcati, ad proscindendam & delendam Catholicam religionem præcipites ruunt, nec intelligunt miseri, quàm pulchrè seruiant Saranæ: qui hoc maximè sibi propositum habet, vt non solum reuerendam Ecclesiæ authoritatem, ipsorum superba temeritate labefacter, verùm etiã vt Christum ipsum debitis ac publicis honoribus fraudet, Christianum verò populum à piis conuentibus arceat, summa Dei beneficia cum fructu celebrare prohibeat, sacras conciones impediat, & demum varia religionis officia, tàm sancto tempori cõgrua submoueat ac supprimat. Qua de re pluribus fortasse, quàm hic locus postulet, sed lõgè succinctius, quàm Nouarum impia temeritas, & temeraria impietas mereatur.

Alij cũ Sarcerio in Catholicis reprehendũt, quòd eiusmodi feriis ad meram hypocrisim abutantur, nihilque nisi cultum externum in illis spectent & quærant. Sed enim ita licet istis, quoties libet, Orthodoxos calumniari, & quiduis innocentibus, vt habeant, quod mordeant, affingere, quoniam nihil minus, quàm patiens & benigna charitas apud hos Euangelicos viger. Atque vt pressius agamus, apud Hypocritas papistas inquiunt, abusus natiuitatis Christi est, quod versantur in externa consideratione mysteriorum Christi, dolorum Mariæ & curarũ Ioseph. Respondemus autem, aduersarios odio & inuidia obcœcatos, hoc graui vitio laborare, vt nihil ferè candidi, sed atra omnia in Catholicis vt plurimum contemplentur. Norunt sanè Catholici, Deum non solum externo, sed longe magis interno illo cultu, qui fide, spe & charitate constat, delectari, & festos dies propterea celebrari, vt Christianus populus suam religionem vtroque cultu testetur atque declaret. Nunquàm verò aut docuit, aut probauit Ecclesia, vt quisquam in feriis illis natalitiis circa Virginis dolores, vel Iosephi curas magis, quã circa Christi Domini personam hæreret, aut cæremoniis duntaxat occuparetur. An verò quenquam iure possit offendere, quod in Ecclesia suum velut lac habeant paruuli, & qui minus in pietate profecerunt, externis quibusdam ritibus ad sublimiora mysteria capessenda inuitentur atque manu ducantur? Eget sanè vulgus cæremoniis, & his sapientes etiam de rebus magnis atque spiritualibus vtiliter admonentur, præsertim vt circa historiam Euangelicam commodius philosophentur. Vnde factum videmus, vt veteres festo natalitio quædam adiunxerint, velut excitamenta pietatis & ornamenta, quibus populares animi de ipsa Christi nati historia efficacius mouerentur, atque ad veros pietatis motus rectius excitarentur. Ita etiamnum Iesu paruuli proponitur, imago spectanda populo, læta sonant cantica, suauis est organorum modulatio, publica singularis gaudij signa vocibus & cæremoniis demonstrantur, omnium ferè ordinum homines vsque ad pueros & puellas etiam præ natalitia lætitia velut exilire, & tantum non reipsa dicere videntur: Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis. Quid autem nostra interest, si Ecclesiæ Catholicæ desertores, qui suis Synagogis ac tenebris delectãtur, tantum festi splendorem nec videre, nec ferre possint? De sancto & verè Christiano Philosopho Francisco legimus, qui ferias Christi natalitias ita celebrauit, vt præsepe quoddam in templo statueret, & fœnum imponeret, sed bouem ac asinũ præsepio adhiberet. An propterea rebus istis externis fidebat, suámque iustitiam in tali spectaculo collocabat? Minimè verò, sed vt sese magis ad captũ populi accommodaret, atque spectantium oculos & animos ad Euangelicam historiam propius adduceret, multorũque affectus ad natũ nobis paruulum considerandum & colendum fortiùs commoueret, hac pia prudẽtia & prudẽti pietate vti decreuit. Ac sanè docuit euentus, humilem & religiosum apparatum, quo ille nati in Bethlehẽ paruuli imaginem populo repræsentabat, mirificos & salutares in multis excitasse motus, quemadmodum Bonauentura testatur. Quis autem morosis Aristarchis, & insanis piorum irrisoribus vnquàm satisfaciat? nihil sanè facilius, quàm aliorum facta morésque carpere, & quod ex religioso pectore sincerè proficiscitur, ad vanam referre hypocrisim, imò & stultitiæ & superstitioni ad scribere, ac demùm præposterè de aliis, & sinistrè iudicare. Hoc autem studiũ nullis magis quã Euangelicis quadrat, & cũ Christi præceptis omníque Christiano candore pugnat maximè.

Fatemur interim cũ Catholicis rectiùs agi posse si vt alias, ita & natalitias ferias puriore & ardentiore pietatis studio cohonestarent, & sanctæ lætitiæ multò diligentius, quàm effreni licentię & lasciuiæ operam darent. Nam qui tunc Deum in templis vel maxime confitentur, & ob Christum natum exultant, domi sæpè carni, ventri, luxui, rebusque ludicris ineptissime vacant, nec aduertunt animum, quid sibi velit præceptum Apostolicum: Gaudete in Domino semper: iterum dico gaudete. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Præclare autem scripsit Athanasius: Læti de natiuitate Christi, non humana aliqua hilaritate, qualis est illorum hilaritas, quibus soboles est genita, & natalitium epulum celebratum, sed de præsentia Christi, de diuini iubaris illustratione gaudeamus.] Verùm huiusmodi zizania, quæ magistratuum dormitantia in medio tritici crescunt, non præiudicant Catholicæ religioni.

Iam verò à Sarcerio ad Chunradum Pellicanum transeo, qui nos itidem in præsenti accusat historia,

a Ps. 1. c. 1. in Mat. de natali Domini.
b Ep. 7. c. 7.
c
d Epist. c. 11. Chronica Bon. Pag. & Adam.
e Epist. Decretij. 4.
Ch. 4. Chron. c. 1.
Ferre Matthæi Beroaldi natali Domini.

De Cæremoniis in natali Christi vsitatis.

Esai. 9.

Quomodo D. Franciscus feriis natalitiis externum adhibuerit apparatum.

Ecclesiæ piorum irrisores negligendi.

In vita D. Francisci c. 10.

Luca 6. Matth. 7.

Non excusandi abusus Catholicorũ in feriis natalitiis.

Phil. 4.

In oratione vnum esse Christum.

Fatuitas Sarcerij & aliorũ qui vituperant Catholicos hypocritis, & ceremoniis, & nimiùm diligere.

Iudicium de externis nobis Christianis.

Cc iiij

quoniam de pariendi ratione nimium philo-
phemur. Cur ita verò? Etenim Mariæ partum
ſupernaturalem adſtruimus atque defendimus: quũ
ille conceptum ſolum, vt vocat, ſupernaturalem
admittat atque probet. Simplex autem & ſincera
Eccleſiæ confeſſio eſt, quòd mater Domini nõ mo-
dò Emanuelem conceperit, verùm etiam peperit
de Spiritu ſancto, ac proinde ſicut conceptus, ita &
partus eius fuerit vtique ſupernaturalis, plenùsque
miraculo. Talis enim partus decet Deum, vt ſcripſit
Ambroſius: Quæ Virgo ſupra omnem naturæ ordi-
nem concepit, Virgo etiam peperit, ac Virgo per-
manſit, vt Leo Magnus affirmat. Non.n. hic pariẽ-
tis conditionem, ſed naſcentis arbitrium, qui cum
miraculo naſci voluit, ſpectare debemus. An Augu-
ſtinus primum hoc facit Chriſti miraculum, quòd
quum Deus eſſet, tàm mirabiliter homo ex Virgine
naſceretur, vltimum verò, quòd idem cum ſuo re-
ſuſcitato à mortuis corpore in cælum aſcenderet.
Teſtatur & Sophronius Hieroſolymitanus, Chri-
ſtum ex Virgine ita prodiiſſe, vt matrem integram
incorruptámque ſeruauerit, eámque palam Deipa-
ram oſtenderit: hoc enim omnipotentis diuinitatis
eius euidentiſſimum iudicium & argumentũ fuiſſe.
Nihil autem eſt opus eandem, vt aiunt, telam rete-
xere, & nouos veteris Iouiniani diſcipulos, qui ma-
trem Domini in partu manſiſſe Virginem turpiter
inficiantur, hoc loco coarguere. Nam & diuinis li-
teris, & patrum monumentis liquidò conuicimus,
Deiparam non minus in ipſo partu, quàm ante &
poſt, vti portam ſemper clauſulam ſecundum Eze-
chielis vaticinium, perſeueraſſe. Caluiniani autem
tantò magis hic fallunt atque falluntur, quantò lõ-
gius à ſanctæ fidei ſimplicitate diſcedunt, & religio-
nis noſtræ myſteria confidentius reuocant ad iudi-
cium rationis humanæ. Ex hoc nimirũ fonte Ma-
riam in ordinẽ redigere, & reliquis mulieribus pa-
rientibus exæquare conantur, velut mater Domini
benedicta non ſit in mulieribus maledictioni pri-
mæ parentis obnoxiis, & quæ certè inter Diuos
alios, ſicut ſol inter aſtra mirabiliter fulget. Non
igitur Catholici, ſed Caluiniani cum ſuo iampridẽ
damnato duce & magiſtro Iouiniano nimium hic
philoſophantur.

Vbi nobis quoque moleſtus eſt Eraſmus, noui
aliquid, vt ſolet, libenter apportans, vt habeat vnde
litem ſcholaſticis moueat Theologis, eósque con-
uellat. Non placet illi recepta tot ſeculis piorum
opinio de ſingulari & eximia Virginis ac Chriſti
pueri paupertate. Sciſcitatur ergo, qui conueniat,
Mariæ non fuiſſe locum in diuerſorio, quùm præ-
ſepe fuerit pars diuerſorij. Reſpõdemus nihil opus
eſſe, vt quòd euidenter ſcripſit Lucas, id in dubium
reuocetur. Abundet in ſuo ſenſu, ſi velit, Eraſmus:
cuius leuis nec probanda coniectura eſt, Lucam di-
uerſorium hic pro ſtabulo accepiſſe: imò Lucæ ver-
ba non obſcurè innuunt Mariam ab omni diuortio
excluſam, aliò, id eſt, ad ſtabulum tandem diuer-
tiſſe, de præſepi verò quod pars fuerit diuerſorij,
figmentum aut ſomnium videtur Eraſmicum à Lu-
cæ verbis & mente alienum. Adiungit inſuper, non
paupertatem, ſed turbam diuerſantium obſtitiſſe,
quò minus in conclaui Maria pepererit. Et hęc rur-
ſus frigida coniectura eſt, magiſque probabile vide-
tur, Mariam ne in conclaui pareret, partim ob vr-
gentem paupertatem, partim ob turbam diuerſan-

Refutatio Pelicani & aliorum, qui Mariam in partu virginem nolunt agnoſcere.

In hymno Serm. 2. de natali Domi. Lib. 18. de ciuit. Dei. cap. 46. In oratione de Chriſti natali.

Iouiniani errore renouãt Caluiniani, nimirum ſecundum carnem philoſophãtes

Ezech. 44.

Cõfutatio opinionis Eraſmi cæ ad Chriſti paupertatem vindicandam.

Vide annotationes in nouum teſtamentum.

Cur Maria in conclaui non pepererit

A tium, quibus hoſpitia complebantur, impeditam
fuiſſe. Theologum certè hic Eraſmus præſtare de-
debat, ac idcircò non caſui, ſed diuino conſilio ad-
ſcribere, quod Meſſias verè pauper & in laboribus
à iuuentute ſua, ſicut prædictum fuerat, mortalibus
voluerit apparere. Tùm Hieronymus & Theodo-
rerus de Chriſto dictum volunt, quod admiratun-
dus Hieremias quærebat. Quare quaſi colonus fu-
turus es in terra, & quaſi viator declinans ad manẽ-
dum? Auguſtinus perſpicuè dixit: Naſcens Chriſtus
non inuenit locum in diuerſorio, per quem omnis
creatus eſt locus. Et velut peregrinus naſcitur, qui
totius orbis eſt Dominus, vt nos cælestis patriæ fa-
ceret eſſe municipes.] Adhæc ſi D. Cypriano credi-
mus, extrinſecus nuda & egena illic omnia videbã-
B tur, nihilque in illa paupertate diuinum apparebat
niſi iis, quibus reuelatum eſt deſuper.] Demùm à
Gregorio Nyſſeno traditur, Chriſtum in antro &
ſpelunca, domóque beſtiarum fuiſſe natum: tantũ
abeſt, vt ex viliſſimo loco partem diuerſorij facere
debeamus.

Quare non video, cur tantopere ſudet & tergi-
uerſetur Eraſmus, ne pauperes ac mendici hac præ-
clara hiſtoria conuenienter vtantur, indéque ſin-
gularem capiant conſolationem. At nimium prodit
ille ſuum hulcus, quum apertè fatetur ſibi eos non
placere, qui religioſam paupertatem atque mendi-
citatem profitentur, ſi manibus parare queant, vnde
tùm ſibi, tùm aliis egenis iuſtum poſſint ſuppedita-
re. Ita verò Eraſmus non obſcurè confirmat, quod
Ioannis Vicklefi & Martini Lutheri Schola peſtilẽ-
ter tradidit, & iam Sectarij omnes obſtinatè defen-
C dunt, nimirum inutile & noxium illorum inſtitutũ
eſſe, qui ad bene beatéque viuendum paupertatem
ſibi ſponteneam deligunt, & religionis ergò mẽdici
eſſe contendunt. Eam paupertatem Theophylactus
caput virtutum, Baſilius altricem Philoſophiæ, &
ad colendam pieratem pædagogum appellat, quam
Apoſtoli aliique cõplures non tàm cupide & aman-
ter complexi fuiſſent, niſi Chriſtus eandem aperte
ſuaſiſſet, ac certis propoſitis præmiis ornaſſet, ne-
que ſolùm totius vitæ perpetuo tenore, ſed & or-
tus ſui ſacris primordiis mirabiliter conſecraſſet.
Quid enim niſi paupertatęm ac inopiam ſummam
loquitur ac prædicat hic paruulus, qui patriæ loco
tàm humile oppidum, & parentes neutiquam diui-
tes eligit, qui peregre & in via naſcitur, cui prima
D ſedes in vili beſtiarum ſtabulo cõſtituitur, qui bo-
norum omnium copia deſtitutus, ac vilibus tantùm
linteis inuolutus, tàm duri præſepis anguſtia totus
continetur? Quando autem primum ſe orbi viſen-
dum præbuit? intempeſta nocte, ſæuiente bruma,
ingenti frigore nudum ac tenellum illud corpuſcu-
lum affligente, nullo verò præter Mariã & Ioſeph,
compatiente. Iam quo apparatu tanti Regis incu-
nabula cohoneſtantur? Mater egena & omnium
ædibus excluſa, vix pannos habet ad inuoluendum,
vix præſepe inuenit ad onus tàm dulce reclinandũ,
non aurum, purpuram aut gemmas, non ſeruorũ
aut ancillarum greges, ſed quæ carni moleſta & à
mundi faſtu ſeu pompa prorſus aliena ſunt, illic
volens amplectitur. Excubitorum vicem ſupplent
faber lignarius & opiliones omniũ abiectiſſimi at-
que pauperrimi, quibus tanta lux primum demon-
ſtratur. Prætermitto cætera, quæ ſuperiore capite
ad Marię & Filij eius paruuli paupertatem indican-
dam

Hierem. 14.

Chriſtus vltro & ex amore inde ab initio pauper.

Pſalm. 39.

Serm. 1. de natiuit. Domini.

Serm. de natiuitate Chriſti.

Orat. in natalem Domini.

Rhaſmus malè taxat religioſos, vt vocant mendicantes.

Voluntaria paupertas in Scripturis data, per Chriſtum paruuli valde confirmatur.

Matth. 19.

Aſſer. 14.

Matth. 19.

Chriſtus vltro & ex amore inde ab initio pauper.

dam produximus, quæ tantò maioris facere par eſt, A
quanto plus veri & ardẽtis erga nos amoris adiun-
ctum habebant, ex quo ſponte ſuſciperentur, ac pa-
tienter à tenerrimo paruulo perferrentur, qui ſuo
quidem iure diceret:

Aula mihi, ſtabulum, thalamus, præſepia, fœnum,
Lectus, & excubitor, bos aſinuſque datur.

PER Prophetam verò ſuccinctius: Ego mendi-
cus ſum & pauper. Quiſquid enim in Bethlehem ſe
nobis ſpectandum offert, ſtabulum, præſepe, matris
conditio, fabri præſentia, infantis teneritudo, la-
chrymæ & vagitus, Angeli nunciantis oratio, paſto-
rum acceſſus, quid obſecro niſi euidens teſtimoniũ
& aperta cõmendatio eſt eximiæ paupertatis? Hanc
inde ab ipſis incunabulis docere, hac ipſa nos ad-
uerſus futuros illius hoſtes præmunire voluit Chri-
B ſtus, tantum abeſt, vt impunè laturus ſit, quod ſigno
huic ac notæ Euangelicæ tam multi temere contra-
dicant: Atqui volũtariam paupertatem, ſi Antonio
Magno[a] credimus, in Chriſti ſeruis etiam Dæmo-
nes pertimeſcunt, eamque Auguſtinus[b] ex Prophe-
tarum & Apoſtolorum filiis originem ducere, tum
ab ipſis Apoſtolis ex voto ſeruatam eſſe teſtatur.

POSTREMO placet admodum Sectariis, quod
ex Græcis codicibus quidam apud Lucam ita legũt
atque vertunt: Gloria in altiſſimis Deo, & in terra
pax hominibus bona voluntas, vel in hominibus
beneplacitum. Non placet autem Latina interpre-
tatio: quæ ita legit: In terra pax hominibus bonæ
voluntatis. Eſtque hic locus inſignis, & conſidera-
C tione dignus de ſanctis Angelis, qui ſuam nobis be-
neuolentiam charitatemque mirè declarant, quum
ob natum paruulũ humani generis inſtauratorem
vltrò in terras deſcendunt, ad pſallendum lætos cõ-
uentus faciunt, & velut coacto exercitu, Deo lau-
des conſenſu ſummo decantant. Quantas verò poſ-
ſunt maximas, ſummo Deo gratias agunt de ſum-
ma beneficentia per Chriſtum exhibita, & perinde
ac ipſorum eſſet munus, quod nobis oblatum eſt,
cæleſtes illæ virtutes exultant, & ſuam fonti bono-
rum Deo gloriam, mortalibus verò pacem com-
munibus votis exoptant. Quanquam hic hymnus
etiam aſſertoriè ab Angelis dici, & à nobis intelligi
poſſe videtur, vt hinc nati Meſſiæ & totius feſti
vſum & fructum rectius aſſequamur, atque vt ip-
D ſum tot mille Angelorum in Deo laudando exem-
plum alacrius imitemur. Præclarè dixit Gregorius:

a Athanaſ. in vita S. Antonij. b In Pſalm. 33. & de ciuit. Dei. li. 17. cap. 4.

Luc. 2.

De hymno Angelico, Gloria in altiſſimis Deo.

Aperte gloriam Deo, dicunt, pacem prædicant ho-
minibus: quia illum, in cuius natiuitate lætantur,
Mediatorem Dei & hominum, hoc eſt, Deum eſſe
verum & hominem norunt.] Adiungunt autem de
hominibus bonæ voluntatis, ad quos pax per Chri-
ſtum allata maximè pertineat, quique vel ſoli Chri-
ſtum natum ſibi ſalutarem ſentiunt. Nam & cum il-
lis ſocietatem pacis Angelici Spiritus habere feſti-
nant, quorum mentibus puritatem bonæ volunta-
tis ineſſe conſiderant, vt eiuſdem Gregorij verbis
vtamur. Tum longè veruſtior Eccleſiæ Pontifex,
idemque Chriſti martyr Pontianus hanc Angelo-
rum doxologiam ſic explicat: Hæc verba non ho-
minum ſunt ſed Angelorum, & non humano ſenſu
excogitata, ſed ab Angelis in ortu Saluatoris adnun
ciata: quibus indubitanter ab omnibus intelligi po-
teſt, quod non male voluntatis, ſed bonæ pax ſit à
Domino data. Vnde & Dominus per Prophetam
loquitur, dicens: Quam bonus Deus Iſrael his qui
recto ſunt corde?] Eodẽ modo[c] Auguſtinus & Leo
Magnus[d] quod Angeli de hominibus bonæ volun-
tatis loquantur, & legunt, hoc loco & interpretan-
tur. Eadem eſt Cypriani, Hieronymi & Ambroſij;
omniumque Latinorum Patrum ſententia: imò &
Origenes & Chryſoſtomus, quantumuis Græci
Theologi, Latinam lectionem amplectuntur, ſicut
& Eraſmus fateri cogitur. Quare nullus æquus &
ſapiens à nobis iure flagitet, vt Græcos potius, qui
nec ipſi inter ſe conſentiunt, quam Latinos codices
hoc loco ſequamur, vtque à conſtanti recepta, &
probata tot ſeculis lectione, ob nouos iſtorum ſibi-
los diſcedamus. Vt omittam in Eccleſiæ verſione
ſenſum pleniorem atque concinniorem eſſe, quàm
propterea libentius defugiunt aduerſarij, quoniam
liberum hominis arbitrium, quod vna cum Mani-
chæis negant, inde confirmari animaduertunt. Vn-
de & à Cypriano[e] dictum eſt: Gloriantur in cæle-
ſtibus Superi, pax in terra bonæ voluntatis homini
bus confirmatur.] Auguſtinus[f] verò ad hunc ipſum
locum alludens: Eſtote, inquit, homines bonæ vo-
luntatis, vt mereamini premium libertatis.] Ac pul-
chrè Bernardus[g] admonet, hominem ſicut mala
voluntate Diabolo, ſic bona viciſſim Deo manci-
pari, bonamq; voluntatem tunc perfici, quum per-
fectè ſubiicitur Creatori. Nos verò ad Marianam
hiſtoriam redeamus.

In Euang. de natiuit. Chriſti.

Quid ſibi vellit illud: Pax hominibus bonę voluntatis.

In epiſtola Catholica.

Pſalm. 72.

e In Pſalm. 125.

d Serm. 1. de natali Domini.

e Serm. de nati. Chriſti.

f Serm. 17. de natiuit. Domini.

g De gratia & libero arbitrio.

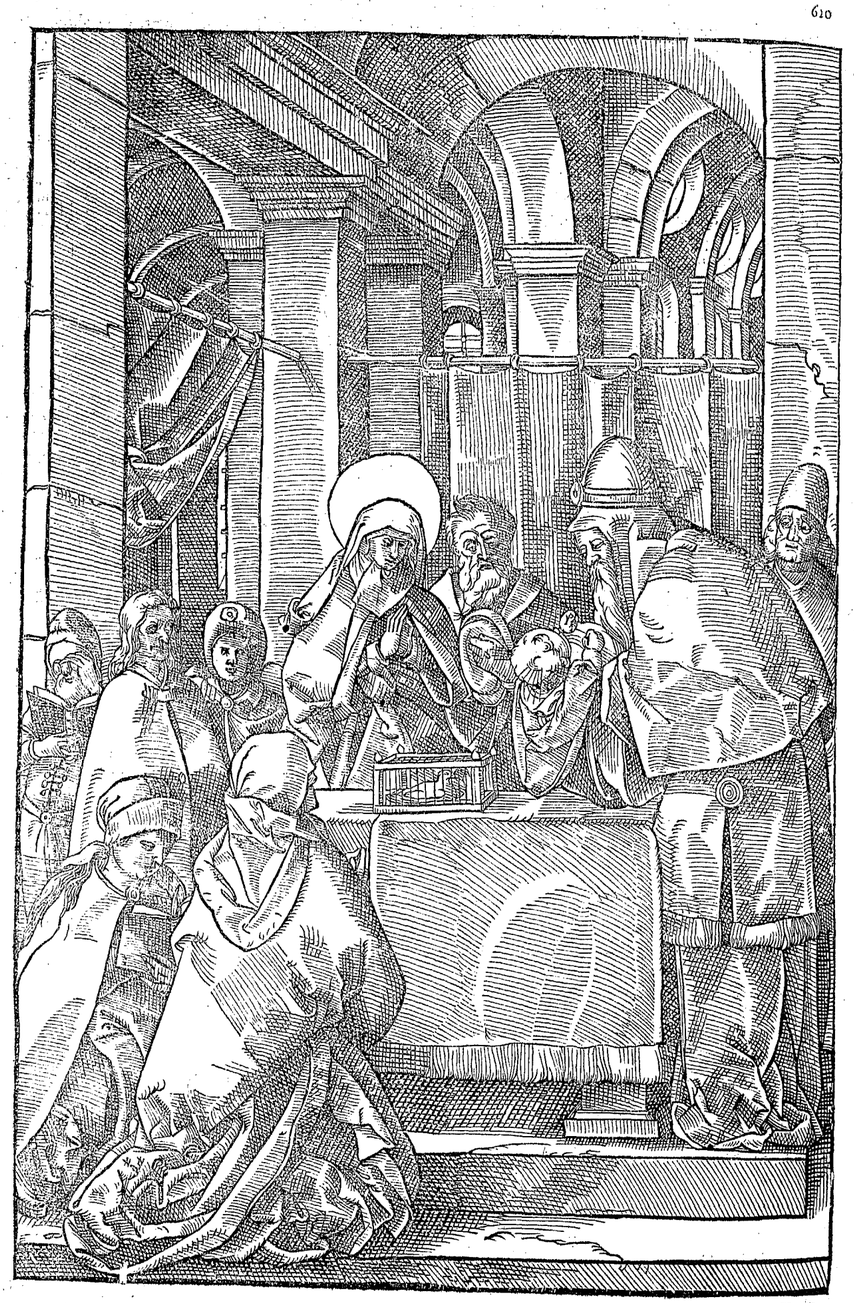

CAPVT XI.

CAPVT XI.

Quomodò Maria puerperij sui tempus exegerit, ac de illius purificatione, quando suum primogenitum obtulit & redemit in templo Hierosolymitano: quid præterea non modò circa hanc puerperam, verum etiam in Christo puero ac aliis tunc præsentibus, iuxta Historiam Euangelicam sit considerandum.

Quid de re-lata maxime de puerpera Maria co-gitet.

DE Maria certo fatendum atque testãdum est, quod ociosa spectatrix non fuerit miraculorum, quæ multa & magna circa puerum Iesum inde ab initio contigerunt. Proinde Lucas apertè pronunciat: Maria conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Ac iterum: Erat Ioseph pater eius & mater eius mirãtes super his quæ dicebantur de illo. Nam & singulari attentione & ingenti admiratione digna erant mysteria, quæ circa diuinam & humanam Messiæ naturam magis ac magis indies deprehendebat. Versabat illa secum animo, vti par erat, ineffabilem illam ac sibi soli magis, quàm reliquis omnibus notam verbi de Spiritu sancto conceptionem, quam Archangelus primum annunciarat. Recolebat Elisabethæ cognatæ vaticinium, & Ioannis in materno vtero tripudiũ, aliáque plura in Zachariæ ædibus gesta feliciter. Expẽdebat Angelica dicta, quæ partim Ioseph in somnis, partim Pastores in campo percepissent, magnáque fide complexi fuissent. Agnoscebat hunc suum paruulum verè, vt Esaias prædixerat, admirabilem esse, quem statim natum Angeli prædicarent, & frequenti choro publicísque laudibus decorarent, quem Bethlehemitici pastores pro suo Messia conciterentur, quem demum & Magi seu Reges Persici stellæ indicio excitati, mysticis muneribus venerarentur, ac velut primitiæ gentium supplices adorarent. Veniebat præterea in mentem, non sine arcano Dei consilio, Christum tali loco & tempore natum esse, & quæcunque circa suum agerentur puerperium, cũ Propheticis quadrare oraculis animaduertebat.

Lc. 1.

Matth. 1.

Iesa.

Sphã. 9. Iesa. 1. Michæ. 2.

Mariæ multa in puero puerij admirãtes, illi offerebant.

Neque solũ hæc aliáque id genus circa se & partum suum augustissimum animo secum identidem reputabat, verùm etiam vt in cælestibus meditationibus erat exercitata, incredibili admiratione rapiebatur, velut staret attonita, & in Deum ipsum tota mente defixa ecstasim patiebatur. Cur enim non demiraretur Verbum iacere mutum, Deum hominem, æternum mortalem, omnipotentem imbecillum, authorem & moderatorem omniũ adeò nudum, tenerum & pauperem apparere, se verò corruptionis ac doloris expertem, simul & Virginẽ & matrem existere: suppremum verò numen rebus humanis adeò impensè fauere, seque ad infimam seruuli, imò pueruli formam vltrò demittere? Hęccinè mira videantur? nullis quidem anteà seculis visa vel audita, & Mariæ certiùs perfectiúsque cõperta, quàm cæteris omnibus mortalibus, quoniam hæc sola sine exemplo credidit, concepit, gestauit, peperit, lactauit Emanuelem, veræ fidei oculis longè videns acutius, diuiníque amoris brachiis multò fortius complectens, & adstringens quam nos putemus, suum filium, hominum Redemptorem, & gaudium Angelorum.

Marię puerperium summis delitiis & gaudiis refertum.

Iam verò quis, aut oratione, aut cogitatione vlla consequi possit, quibus abundarit delitiis puerpera nostra, siue in materno gremio recubantem, siue stantem, aut ex virgineo etiam collo pendentem paruulum teneret atque gestaret? Cogita mihi quęso, quàm illa cupidè & amanter tali filio vbera præbuerit, ac eius ori guttas purissimi lactis instillarit. Cogita, quàm suauis filij ac matris fuerit coniunctio, quum ambo se mutuo complecterentur, & vultum vultui, pectus pectori redderent, & mirifici amoris non dubiis indiciis inter se quasi certarent. Cogita, quid materna fiducia hic sibi sumpserit, vt ab ore tàm venusto quàm sancto dulcia carperet oscula, & dilectas tenerásque manus, dicam & pedes & brachia, leniter stringeret ac refocillaret. Iam quàm lætis, columbinis, amantibus oculis mater suum hoc dulce onus pignúsque spectauit? & spectando tamen nullam explere potuit voluptatem, quùm electum & dilectum illum è millibus carnis simul & fidei oculis núquam satis intueretur? Quid illa ditius, quæ talem tantúmque thesaurum intra domesticos parietes asseruabat? Quid ea ipsa felicius, quæ maternum ius in talem exercuit filium cæli ac terræ Monarcham, rerúmque omnium cõseruatorẽ? Quæ maior voluptas, quod vberius gaudium in puerperam vllam competere potest? tot illam diuini amoris iaculis vulneratam dixeris, quot virginei lactis stillicidia è sacris suorum vberum fontibus sugenti paruulo propinauit. Nullæ prorsus deliciæ cum his conferri possunt, quas nostra puerpera in suo paruulo tantas persensit, vt rerum humanarum & sui facilè obliuisceretur, præsentè illo bonorum omnium authore ac fonte contenta, cui se totam dies ac noctes impendebat. Rectè igitur Basilius Seleuciæ Episcopus notat, Mariam esse, quæ sui cordis lætitiam & exultationem, admirabilium operum, quæ circa filium natum acciderant consideratione, velut nouis auctariis subindè cumularit; quæ insuper exhilarata simul & attonita fuerit ob ea; quæ de filio passim non sine celebri rumore, siue à simplicibus è propinquo pastoribus, siue à sapientibus è longinquo Magis, & aliis vndequaque prædicabantur.

Maria puerpera nihil ditius ac feliciuẽ.

In oratione de verbi incarnatione.

Ex quibus consequi necesse est, Marię puerperiũ, licet ob rei familiaris inopiã obscurum abiectúmque mundo videretur, tamen sancta voluptate & singulari gloria instructum ac refertum fuisse, minimèque ociosum haberi posse, vt quod sua nobis & orbi admiranda exhiberet spectacula, quæ tota posteritas pro dignitate nunquam celebrare ac suspicere possit. Prudẽter autem Ecclesia puerperiũ hoc vel quadraginta diebus recolit, & canticis quibusdam

Marię puerperium cum primis illustre, & insigne spectaculum, ab Ecclesia nobis cõmendatur.

ac cæremoniis exornat, vt eius memoria nostris animis firmius insideat, ac sæpius cum fructũ renouetur. Tum quadragesimum à Christi natali diem, quo puerperium hoc iuxta Mosaycum ritum clauditur, eadem Ecclesia solẽnem haberi statuit & decreuit, partim ob purificatam, vti vocant, eodem die Virginem matrem, partim, quod Christus infans tunc primum in templo Hierosolymitano exhibitus fuerit, ac Israelitis manifestatus. Qua de re insignem scripsit historiam Lucas, eáque festum piis animis gratissimum efficit, quod & de Maria & de Christo, aliísque pluribus tunc in Spiritu exultantibus hominibus & meditandi & disserendi materiã amplissimam præbet. Nos de Christo puero primũ, ac mox de Maria dicemus, vt illustrior fiat historia: posteà sententias, aut potius corruptelas aduersariorum expendere more nostro pergemus.

Luce 2.

Propositio de triplici tractatione.

Atque vt à singulari Christi submissione ordiamur, hæc in ipso infante paulatim sese magis magísque prodidit, vt sic communi mortalium morbo, eíque grauissimo, adeóque vitiorum omnium fonti, quem superbiam dicimus, in prima etiã ætate illa optimus & cælestis Medicus vel tacitè mederetur. Cùm ergo primum natus est, verè hominem inter homines se esse monstrauit: vnde vagit infans, vt ille ait, inter arcta conditus præsepia. Cum deinde more gentis octo dies natus, legem subiit circũcisionis, non homo tantùm ex Abraham, aliísque Patribus procreatus haberi voluit, sed etiam peccatoris imaginem præ se tulit, vtpotè communi peccatorum, qui sub lege nascebantur, cauterio patiẽter adustus. Nec multò pòst, id est, hodierno die, qui à natali est, vt dixi, quadragesimus, rursum se legis Mosaycæ obseruatorem, simúlque pauperem euidenter ostendit, quoniam inter pauperum filios ac primogenitos, qui peccatores è peccatoribus nascebantur, in templo & offerri & redimi non est dedignatus. Adeò verum est, quod Paulus affirmat, eum qui in forma Dei & æqualis Deo erat, semetipsum exinaniuisse, & serui formã accepisse, suámque obedientiam Patri perpetuò declarasse. Igitur & suos parentes excitat, vt legem de primogenitis offerendis obseruent, sẽque ipse pueris aliis libenter exæquat, ac vnà cum matre lustranda templum petit Hierosolymitanum. Etenim si qua mulier primogenitum apud Iudæos peperisset, quoniam immunda reputabatur, post partum quadraginta diebus à sacris abstinebat, & ad peccati expiationem templum adire, suúmque filium Sacerdoti ad altare offerre debebat. Quẽ si diues esset puerpera, agnũ ac turturem, si verò pauper, duos turtures vel pullos columbarum oblationis loco pendebat, quinque autem sicli redimere primogenitum poterat, eúmque redemptum sibi parentes pleno iure posteà vendicabant. Magna hęc sanè deiectio filij Dei, ob quam & seruus idem à Prophetis dicitur, qui quùm veteri Legi nihil omninò deberet, sed eius Dominus, ac longè innocentissimus, solúsque primogenitus, & à peccato peccandíque facultate immunis foret, tamen Iudaicam & circuncisionem & oblationem inter pueros vltrò suscepit, simúlque domum sui Patris publicè honorauit, & secundum Prophetę vocem impleuit gloria. Etenim Virgineis manibus illic oblatus, gratissima Deo Patri hostia fuit, vtpotè finis ipse legis ac veterum sacrificiorũ. Deinde suo conspectu non solùm Simeonis & Annæ, sed & multò plurium sui Messiæ aduentum ardenter expectantium diuturnis votis satisfecit, magnámque veræ fidei lucem, vt anteà nunquam, in multorum animis excitauit & accendit. Hæc nobis de Christi pueri persona piè & vtiliter hoc die consideranda, delibasse sat est.

Quomodò in historia Euãgelica de Mariæ Purificatione Christi humilitas nobis considerandaſit.

Prudentius in Hymno: Pãge lingua.

Quomodo Christus hoc Purificationis die seipsum humiliarit.

Phil. 2.
Leuit. 12.
Exod. 13.
Num. 8.

De ritu purificandi puerperas, & offerendi primogenitos apud Israelitas.

Esai. 42.
Zach. 3.

Christus legis Dominus legi seipsum subiicit.

Agei. 2.
Rom. 10.

Hebræis 5. & 10.

At erunt fortassis, qui de personis aliis adiunctis dulcem meditationem velint adiungere, quantùm videlicet, sanctæ consolationis ac insoliti gaudij præsentes tum ex amabili talis pueri contemplatione, tùm ex Prophetæ & Prophetissæ mirando sermone conceperint atque persenserint. Nunquàm enim anteà suum Messiam Israel vel clarius agnouit, vel suauius amplexus est, vel studiosius prædicauit. Quod enim de Simeone legimus, pluribus etiam id euenisse sit probabile, vt & videntes intelligerent, & intelligendo mirarentur, & mirando exultarent in Iesu salutari suo, vtque fidem & gratitudinem suã publicè declarent. Igitur non pauci erant (vt arbitror) apud Hierosolymitanos, qui hunc diem candido, vt aiunt, lapillo notandum, nec sibi tantùm, sed etiam aliis cum summa sanctissimáque gratulatione ac voluptate transigendum putarent, quòd exortum esset tandem in tenebris lumen miserator & misericors Dominus, lumen, inquam, de quo Esaias prædixerat: Surge illuminare Ierusalem: quia venit Lumen tuum, & gloria Domini super te orta est: quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos: super te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur. Vbi de Christo infantulo, siue is Matris, siue Senis brachiis in templo gestaretur, iudicent alij: ego sic sentio, tantum in illo & gratiæ & gloriæ apparuisse, vt præsens puerulus præclarę Simeonis & Annæ confessioni haud leue pondus adferret, vtque intuentium oculos & audientium animos mirificè oblectaret. Quid, si speciosus ille forma præ filiis hominum iam tum specimen de se aliquod dederit, vt quod diuini homines asseuerabant, certius crederetur, hunc ipsum esse Salutare Dei populis omnibus paratũ atque missum, hunc vincè lumen ad reuelationem gentium, hunc gloriam plebis Israel vsque futurũ? Sed enim ô cœci & infelices Israelitæ, quos tanti muneris velut in propriam domum illati præstantia & amplitudo nihil mouet, quibus tanquàm surdis probatissimi vates canunt, & quos denique nec præsentis Messiæ, nec matris eius veneranda præsentia huc excitat, vt diuinæ visitationis tempus agnoscant, velut brutis etiam pecudibus sint stupidiores. Vt enim non temerè per Prophetam quęritur Deus: Miluus in cælo cognouit tempus suum: turtur & hirundo, & ciconia custodierunt tempus aduentus sui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini.

In præfatione historiæ pietatis conditæ, præsertim cum Simeone & Anna piis piscatis.

Psal. 111.

Esai. 60.

Quomodo Christus infantulus in templo se habuisse videatur.

Psalm. 44.

Deplorata Iudæorum cæcitas & legitimodo.

Esai. 1.

Ad nostram Puerperam venio, quæ suum hodie puerperium absoluit, suum filium in templum intulit, suum munus Sacerdoti obtulit, suum primogenitũ redemit, suam à Simeone tùm benedictionem, tum præmonitionem accepit. Atque vt de illius in templum ingressu primum agam, quis dubiret obsecro, Virginem matrem non minus, quàm Simeonem in spiritu templum illud celebertrimum petiuisse, & cum singulari quodam desiderio, animíque præparatione hunc expectasse diem, & cum gaudio tandem excepisse? Ioannes & Lucas meminerunt de more gentilium, qui remotis etiam è locis profecti Hierosolymam accesserint, vt hoc ipsum templum religionis ergo inuiserent, ac illic Deum adorarent. Quid ergo Mariam fecisse putemus? an cessit Ethnicis studio religionis? pulcherrimamue diuini cultus celebrandi occasionem, quam & locus & tempus porrigebat, improuide sœdeque neglexit? imò verò libenter ac studiose complexa est. Felix puerpera, quæ, vt cum fide obedientiaque perfecta, Dei legem impleret, & cæremonias obseruaret, è longinquo accessit, (Hierosolymis enim nõ habitabat) sacram ædem primum adiit, gratumque in ea Dei cultum cum sæpè alias, tum hoc die diligenter absoluit. Vbi suum Emanuelem, vt mihi persuadeo, lætioribus oculis sæpè conspexit, & Ioseph sponso comitata, tamque dulci sarcina onerata, in publicum prodiit, multoque sanè alacrius in templum ob Dei cultum, quam prius ad Zachariæ domum propter cognatæ obsequium, properauit. An non animus illi præsagiret (nam & rerum futurarum sæpè conscia fuit) Deum efficaciter hoc die operaturum, vt Messias populo Israelitico cum fructu insolito manifestaretur? Certè noui & ingentes fidei, spei, charitatisque motus, in Virgineo pectore sunt excitati, & tam sancta Mater sibi cumprimis gratulata est, quod ad publicum piorum cœtum & Ecclesiæ ministerium redire, quod rebus diuinis libere interesse, quod in Dei domo suo more versari, quod æterno Patri, totique Ecclesiæ suam gratitudinem declarare, demum, quod non pro se tantum sed & communi aliorum omnium nomine tale sacrificium ac munus offerre posset, quale cunctis sacrificiis muneribusque longè præstare, imò sacrificiorum & Sacramentorum, & hostiarum omnium scopum ac finem esse, certissime intelligebat.

Quomodo Maria perfecta in hac historia sit contemplanda & præsertim etiã ingressum templi.

Iaion mi uerm; Io, Iadomo Mirabilis Deum.

Luc. 1.

Ioan. 12.
Act. 2. & 8.

Sed in templum modo cum nostra Puerpera, si libet ingrediamur. Cum ad sacram ædem ventum est, nouit qui aderat castissimus ille sponsus Ioseph, quam grauiter & modeste mirabilis illa baiula procederet, quam religiose locum sacrum honoraret, quibus oculis, non parietes aspiceret, sed ipsam summi Dei maiestatem suspiceret, quam reuerenter in Spiritu & veritate numen æternum coleret, ac postremo, quibus gestibus & cæremoniis suas illic preces exornaret, nullum vt eximiæ pietatis vel officium, vel exemplum in illa sacrosancta fœmina posset desiderari. Laudatur Samuelis mater Anna, quod in orando Deo sedula fuerit, sicut orationis ab eo factæ fructus (nam è sterili fœcunda est reddita) euidenter ostendit. Ac de Maria quidem legimus, frequenter illam adiisse templum: nec dubium quin proprium instituti templi vsum & nouerit sapientissima, & religiosissima obseruarit, nimirum, vt illic, tanquam in domo sua, Deum peculiariter compellaret, coleret, adoraret, celebraret, ac publicè honorificaret. Idem officium hodierno die, nec minore quidem studio, quam Anna illa laudabilis, præstitit: imò tanto in oratione feruentior, quanto cogitatione purior, mente sublimior, vita sanctior, contemplatione diuinior, amore ardentior, & demum in omni religionis cultu exercitatior perfectiorque. Quid illa, obsecro, in Dei domo faceret aliud, nisi quod in ædibus Zachariæ iam antè fecisset? quum plena Spiritu sancto Dominum ex animo magnificauit, atque in Deo salutari suo non sine ineffabili spiritus iubilo exultauit? An non tacite in hunc ferè modum secum cogitaret, vel diceret:

Quomodo Maria in templo se gesserit & adoraverit.

Maria Ethnicis non cessit.

Anna mulieris non cessit.

Deplorata Iudæorum cæcitas & legitimodo.

Esai. 1.

En summe Pater & æterne Deus, cuius maiestati ac gratiæ me ruam ancillam amplius, quam reliquas mulieres omnes debere scio atque profiteor, en inquam, in diuinum tuum cõspectum prodeo, tuamque erga me beneficentiam, si antehac vnquam, nunc hoc loco tam sacro vel maxime gestio celebrare. Clementissime tu quidem simul & efficacissime tandem in me perfecisti, quæ non ita pridem partim per Archangelum Gabrielem, partim per Cognatam Elizabetham mihi tale nihil vel petenti, vel expectanti promittere dignatus es, quæque Propheticis literis de Messia ex Virgine nascituro iam olim prædicta fuerunt. Quantum igitur tuæ debeo maiestati, ô Veritas æterna, qui nec fallis, nec falleris, quod Spiritus tui operante virtute, & mei vori seruata integritate mater facta sim, vt exoptatum Emanuelem, tuum ac meum primogenitum, quo nihil quidem aut maius, aut melius abs te dari, vel accipi à me poterat, ego meo sinu complecterer, gestarem ac parerem? Igitur hunc nobilem immensumque thesaurum, hunc dilectum filium tuum, in quo benè complacitum est animæ tuæ, hunc sanctum sanctorum, per quem cuncta in cælo & terra instaurantur, modo coram sisto, tuísque oculis offero mundi propiciatorem. Adest desideratus cunctis gentibus, vt domum suam impleat gloria: venit ad templum suum Dominator, tam diu patribus desideratus: offert se Angelus testamenti, semen Abrahæ, filius Dauid, Rex Israel, in quo gentes omnes benedicantur. Tu nunc quæso cœcos Israelitas nouo illustres lumine, vt apertis fidei oculis præsentem lucem in hanc domum ipsis illatam, suumque Messiam meis brachiis comprehensum aspiciant ac reuereantur. Neque illi solum, verum etiam quotquot vbique gentium in tenebris & vmbra mortis sedent, hoc lumen toti mundo exortum, hoc Dei salutare omnibus populis paratum & expositum, grati excipiant, ac intimis etiam sensibus complectantur. Ita fiet, vt & te verum Deum, & quem nunc misisti Iesum Christum agnoscant, agnitum vtrunque colant, & colendo domus & ipsi fiant spirituales, in quibus tu habites, tuusque filius regnet, ac tua demum laus & gloria perpetuo celebretur.

Quomodo Maria in templo videatur Deum esse precata.

Esaiæ 42.
Danielis 9.
Ephes. 1
Rom. 3

Aggei 2.
Malach. 3
Gen. 12. 22

Luc. 1. & 2.

Ioan. 27
1. Petr. 2.

Hæc ego de Maria precante, vel in templo filium offerente, vt piè cogitari, sic etiam probabiliter dici posse censeo: ne quis fortassis idem illi, quod plerisque mulierculis aliis, accidisse suspicetur, vt in templo vel ocio vacaret, vel fabulis, aut corpore magis, quam animo sacris præsens adesset. Iam verò, quis oratione vlla consequatur, quam pulchre Maria personam puerperæ sumpserit, quantoque studio ad talem personam spectantia præstare curarit, vt solidum & perfectum obedientiæ suæ fructum reportaret? Nam quod aliæ puerperæ ob vulgarem morem, vel ex timore legis in adeundo templo, in offerendo munere, in honorando Sacerdote, in redimendo filio, ac demum in obseruando legis ritu fatitabant, id illa singulari veræ pietatis diuiniq; cultus & obedientiæ sanctæ amore incensa, & spiritualibus desideriis plena, cum fide perfecta sibi faciendum esse putauit. Igitur talis tantaq; mater vltro se deiicit, cupitq; ac studet ad vnguẽ obseruare, quæ popularis alia muliercula quamlibet egena & abiecta, tũ ex lege, tũ ex consuetudine Iudaica post partum stato tempore in

Maria longe aliter quã mulieres solent, in templo fuit religiosa.

Maria reliquas puerperas excelluit circa ritũ purificationis.

Maria legem seruat, cũ nihil tamen legi debeat.

templo peragebat. Quid autem legi mulier illa debebat, quam vt Legislator exciperet, quemadmodum multi sentiunt, significanter hoc modo sanciuit, Mulier si suscepto semine masculum pepererit, immunda erit septem diebus: perinde ac si tacite indicaret, futuram aliquando fœminam, quæ sine viri semine, hoc est, Virgo pareret, ab hac lege prorsus exãmenda. Quid Mariæ cum aliis puerperis cõmune, quæ à viri contactu se semper abstinuit, de Spiritu sancto concepit, nullum parturientis dolorem experta est? Quomodo lex purificationis illam teneret astrictam, quæ nihil sordium attraxit, nihil expurgãdum habuit, quum alias, tum in ipso etiam partu atque puerperio pura semper & immaculata? Cur aliis pauperibus fœminis sese aggregaret, quam tot muneribus, ipsoque gratiæ fonte summus Deus præ mortalibus omnibus locupletarat? Postremo, quid referebat de filio redimendo sollicitam esse, quæ ipsum mundi Redemptorem, ipsum æternum Dei filium, hæredem ac Dominum bonorum omnium apportaret? Igitur vt perpetuum imitandæ colendæque humilitatis exemplum haberemus, non diuitibus, sed pauperibus adiungit sese, tam egena domi, vt agnum anniculum in holocaustum inuenire, offerre ac donare non posset: neque contubernium vulgarium puerperarum, quamuis immundæ & abiectæ forent, refugit, sed vna cum his accedit & offert, quod potest munusculum, Dei ministros honorat, nihilque à se alienum putat, quod ad legis ritum implendum, ad cultum Deo præstandum, ad Ecclesiæ ministerium honorandum aliqua saltem ex parte pertineret. Recondunt suas opes auari diuites, & vix exiguum aliquid egenis petentibus sæpè largiuntur. Nostra puerpera, quem thesaurum cælitus datum acceperat, non sibi seruat domi, sed exportat, sed expendit, sed ignoto seni totum communicat, aliisque libenter impertit, vt & ipsi Christum amplectantur & osculentur, eoque thesauro diuites facti, in salutari suo penitus exultent, iustitiam comparent ac pacem referant sempiternam.

Leuit. 12.

Præclara nobis exempla in Maria proponi spectanda & imitanda.

Maria quam se liberalem ostendat hoc die.

Multis hunc diem faustum & felicem extitisse, & inprimis Deiparæ.

O faustum lætumque diem siue Hierosolymitanis, qui natalem Christi primum tunc agnouisse, & in templo celebrasse videntur: siue iusto Simeoni, cui nullus in omni vita dies iucundior exortus est atque beatior: siue Marię parenti, quę Messię mater hodie primum longè honorificentius, quam pridem in Zacharię domo, prędicata, ac à multis etiam agnita merito videatur. Cum enim Simeon vt senio, sic etiam authoritate grauis & sacerdotio venerandus, Marię palam benedixit, eamque verbis lætis simul & tristibus peculiariter affatus est, quis ambigat, multorum illic oculos & animos in sacram Virginem fuisse conuersos? qui non modo celebratum ab eo Messiam, vti par erat, gratissimis animis exciperent, sed huius quoque matrem præsentem agnoscerent, tantoque magis suspicerent, quanto mirabilius eximia, quędam sanctitas in illius facie, oculis & moribus perpetuo reluceret. Mihi certè non improbabile videtur, quod perspicuè scripsit Timotheus Presbyter Hierosolymitanus, Simeonem Spiritu sancto afflatum, postquam venit in templum, suos circumtulisse oculos, vt matres cum filiis ingredientes, & ad sacrificium purificationis peragendum properantes obseruaret: qui deinde inter alias Virginem solam infinito & diuino lumi-

Maria hodie peculiariter pro Messiæ matre cognita esse videatur.

In oratione de Prophetia Simeonis.

A ne circundatam conspicatus, haud sine clamore in hanc vocem proruperit: Ecquid ancillæ quæ estis, cum libera & Dominica concertatis?] vt reliqua prætermittam. Ego verò nihil ambigo, sanctissimum Marię pectus hoc die nouo & incredibili gaudio fuisse perfusum, vt in Spiritu sancto exultaret, diuinoque numini si non hymnum nouum decantaret, at saltem gratias ageret singulares. Neque secus illi, quam grandæuo Simeoni in templo accidisse dixerim, vt partim corporeis, partim spiritualibus brachiis, intimisque sensibus dulcissimum puerum præ summo gaudio complecteretur, indeque sibi & populo maximè gratularetur, quod ignotus, vel paucis certè cognitus hucvsque Messias tam celebres in templo præcones inueniret, tam præclaris titulis exornaretur, tam luculenter Israelitis omnibus velut digito demonstraretur, tamque mirifice complectendus demum omnibus offerretur. Quid enim Virgini magis cordi ac voluptati esse posset, atque veram Christi filij cognitionem, quæ hactenus apud Israelitas tantum non extincta iacebat in multorum cordibus excitari & accendi, neque à Simeone Propheta viros, sed etiam ab Anna Prophetissa mulieres Euangelicam concionem audire? Quam etiam neque frustra, neque apud paucos habitam esse sit probabile & Hildephonsus plurimos è sanctis, qui tunc Hierosolymis degebant, Domino à parẽtibus in templum deportato adfuisse testatur. Neque tacuit Euangelista, quod Anna hoc ipso loco ac tempore superueniens confitebatur Domino, & loquebatur de illo non paucis, sed omnibus, qui expectabant redemptionem Israel, aut vt Græci legunt, Hierusalem. Tales verò permultos in amplissimo populo, & in tam frequenti vrbe fuisse constat: qui post auditum Simeonis & Annæ testimonium non potuere summo Deo non gratias ingentes agere, quod Messiam tam diu sibi & aliis exoptatum, tandem suis oculis contemplarentur. Valeat igitur cum suo commento Sarcerius, quum docet, vnum Simeonem expectasse consolationem Israel, & vidisse atque agnouisse Christum: paucissimos verò tum fuisse, qui non pro ridiculo æstimarint omnes de Christo promissiones. In eodem errore Coruinus, & Spangenbergius aliique plures Nouatores versantur, qui nullos alios, nisi Simeonem & Annam, aut certè paucissimos, Christum cognouisse, ac de illo curasse comminiscuntur.

In Sermone de purificatione Mariæ.

In Postilla circa Festum purificat.

Vanè fingunt Nouatores, vnum atque alterum duntaxat tunc à Christo cognitum fuisse.

Ab exemplo Simeonis colligi, quas gloria voluptates & consolationes habuerit in Christo ab Christo paruulo.

D POSTREMO si Christum puerum vna horula conspicari atque complecti, tantum ardoris, tantum gaudij atque felicitatis seni decrepito præbuit, vt ille cælesti amore flagrans, & rerum humanarum pertęsus mori mallet quam viuere, & quasi cantum cygnęum absoluens, toti mundo valediceret: quid tandem benedictę matri eiusdem pueri non hoc die tantum, sed crebro alias etiam accidisse dicamus, quos æstus, quas flammas illa persenserit? Non enim modo cum summa voluptate pulcherrimum puerum vidit, sed etiam crebrius quam opinamur, materno iure tractauit, gestauit, demulsit, complexa & exosculata est: his domesticis deliciis tot annos abundauit, tale pignus, tantumque thesaurum non minore fide & charitate, quam consolatione & gaudio in suo materno sinu subinde fouit atque circumtulit. Hos maternæ pietatis affectus, quibus nihil vehementius esse soler, natura inseruerat, fides auxerat, charitas absoluerat.

Nisi

Nisi fortassis tam rudis, & imperita illa fuit, vt vitæ authorem, salutis Principem, omnis boni fontem sibi coram adesse nesciret: adeò se ingratam præstitit, vt summe amantem, quo nihil amabilius esse poterat, non redamaret, & filium vnicum non materna charitate complecteretur. Ridebunt hæc fortasse aliqui vt puerilia: ego verò eadem piorum meditatione digna, & à ratione nihil prorsus aliena esse censeo, quæ vt Mariæ personam in præsenti historia ritè contemplaremur, bona fide & simpliciter in medium adferanda putaui, præsertim quod mihi persuadeam, bonos ac sapientes viros isthæc, quæ diximus, vt verisimilia, quicquid etiam maleuoli sentiant, non grauate approbaturos.

Quorsum hæc fusius de historia Euangelii sint explicata.

CAPVT DVODECIMVM.

A veteribus nouisque Sectariis variis inuehi corruptelas, quibus historia Euangelica de purificatione Virginis deprauetur. Ac præterea de veteri solennique more in ecclesia cereos deferendi, quum purificatæ Virginis memoria in templis catholicis publicè celebratur.

Præteres & noui Sectarii Catholicis hoc loco adscribantur.

DVPLEX aduersariorum genus nobis obsistit, quo minus Euãgelicam historiam de nobis Virginis purificatione, & Christi pueri oblatione loquentem, saluam & integram retinere possimus. Etenim nõ solum ex veteribus Hæreticis Ariani & Heluidiani hic irruunt, verum etiam Nouatores eiusdem historiæ verba Euangelica in sensum peregrinum falsumque detorquent, ac præterea institutas ob Mariæ purificationem ferias calũniantur. Ac de Arianis quidem refert Cyrillus Alexandrinus, quod Mariam Deiparam, instar aliarum puerperarum, quæ lege tenebantur, purificationis sacrificio ac ritu indiguisse, atque vna cum illis in templo expiatam fuisse tradiderint. Crassus profecto ac pudendus error, quem ipsa Mosaycæ legis verba non obscure subruunt ac refellunt, cum non aliam mulierem siue puerperam, nisi quæ suscepto viri semine concepisset, ad solennem illum purificationis ritum astringant, nimirũ vt illa partim corporali, partim spirituali immundicia liberaretur, & homines simul ad memoriam vitiosæ generationis quæ tum parentes, tum filios commaculat, certoque proinde eget remedio, reuocarent. Cæterum neque corporalis, neque spiritualis immunditia Deiparam polluere, & expiationem aliquam flagitare potuit, quoniam vt carne, sic & spiritu omni ex parte pura esset ac incontaminata, quæ sola inter mulieres & puerperas benedicta, benedictum ventris sui fructũ in lucem simul & templum attulit, vt iam antè pluribus est commonstratum. Rectè igitur Beda Mariam ita defendit: Nota quod non omnis mulier pariens, sed ea quæ suscepto semine peperit, designatur immunda, rituque legis docetur esse mundanda, ad distinctionem videlicet illius, quæ Virgo cõcepit & peperit Filium, & vocauit nomẽ eius Emanuelem, quod est interpretatum, nobiscum Deus: Non ergo Filius, qui nobiscum Deus est, non Mater, quæ Spiritu sancto operante peperit, victimis hostiarum quibus purgaretur indigebat, sed vt nos à legis vinculo solueremus, sicut Dominus Christus, ita beata semper Virgo Maria legi est sponte subiecta.] Nec malè Guericus consonat: Maria non tam purificata fuit, quam mysterium purificationis cõmendauit, implendo legalem, significando spiritualem. Quid enim in ea purificandum esse potuit, quæ

Ib. ad Reliqui Regin.

Ariani Mariã purificatione indiguisse cõtendunt, sed falsò.

Iudæ.

Beda & Guericus insinuant, Mariam non egisse purificatione.

Iohannem. 14.

Beda, de purificat. Mariæ.

B Virgo concepit, Virgo peperit, Virgoque permansit? Suscepit tamen Mater totius puritatis, purgationis speciem, vt simul & obedientissimæ humilitatis virtutem, & Euangelicæ purificationis insinuaret veritatem.] Eandem sententiam tuetur [a] Bernardus, & confirmat [b] Hildephonsus: neque dissentiunt hodie Aduersarij præsertim Melanchthon, Culmannus, Spangenbergius, Artopæus, Sarcerius, Ioannes Agricola, Franciscus Lambertus, vt cæteros omittam, qui Mariam lege purificationis nequaquã indiguisse, sed ab illa per Moysen non sine diuino nutu exceptam fuisse fatentur. Docet interim hoc præclaro exemplo suo Maria, quum vltro se legi subiicit, omnesque ritus legis diligenter obseruat, magnam aliorum, præsertim imbecilliorum fratrũ rationem habendam esse, ne Christiana libertate cum cuiusquam offensione turpiter abutamur. Docet, ad sinceram & officiosam charitatem pertinere, vt de iure nostro aliquando cedamus, nostroque incommodo alienum commodum promoueamus, & imprimis quæ sunt pacis & ædificationis, sedulo custodiamus. Docet, spiritualem purificationem, si mundi esse cupiamus, humilitate & obedientia nobis comparare. Docet, cum laude nonnulla præstari & in diuino cultu rectè adhiberi, quæ alioquin diuinitus præcepta, & in sacris literis expressa non sunt. Docet, Ecclesiæ ministerium publicum honorare, sacros cœtus & ritus piorum libenter adire, & demum Sacerdotes templique ministros nostro sumtu alere, & ex animo reuerei. Vnde Culmannus quoque fatetur, magnificum fidei, charitatis & obedientiæ exemplum nobis in Maria proponi, quæ obseruet legem purificationis, quam tamen obseruare non tenebatur, inquit, quia solæ illæ mulieres tenebantur, quæ suscepto semine pepererant.

a Serm. 3. in purificat. Virginis

b in Ser. de parturitione & purificatione B. Mariæ.

Vide horum cõmentarios in Postillis & Lucæ explicationem, cap. 2.

Quid Maria nos doceat cũ ritum purificationis assumit.

Concione 2. in Festis purificationis.

IAM verò præter Arianos alij Mariæ hostes emerserunt, quos alibi depinximus, Heluidiani, qui in Hispaniam vsque penetrarunt, & ante nongẽtos annos illic pestilens effudere virus, vt ex præsenti historia in hunc modum ratiocinarentur: *Ecce cum dicit Lucas, completos dies purificationis eius, ostendit Euangelista, legali naturæ eam subiacuisse, & sordibus coinquinatam fuisse, simul & Iesum vulnam Matris fibus aperuisse.* Quos obscœnos non minus, quam imperitos Doctores, Heluidianos quidem nominat Hildephonsus, nos etiã cum Augustino Iouinianistas possumus appellare, quoniã Christi Matrem corruptam

Vide Hildephonsum in 4 lib. contra deprauantes perpetuam Virginitatem & parturitionem Virg.

Lib. de hæresibus.

Heluidiani Mariã fingunt immũdam, & quæ aperto vtero peperit.

in partu faciũt,& de re sacra prorsusque diuina secundum carnem non solum falso,sed etiam impurè garriunt. Generationem enim Domini non solum æternam, quæ consubstantialem illum Patris Filium facit, sed etiam temporariam, per quam ex Virgine clausa nascitur, quis vel Angelorum, vel hominum digne satis enarrabit? Falluntur autem nefarij homines, nec discrimen intelligunt, quod inter communem aliarum, quæ legi erant astrictæ, & Mariæ propriam, quæ in Euangelio describitur, Purificationem statuendum est. Illæ quoniam secundum legem erant immundæ, post partum in templo per oblationes lege decretas expiantur:hæc quoniam perpetuò munda perstitit, purgationis tantum gerit similitudinem, quæ illi loco & tempori congruebat. Vnde in hos rectè competit,quod Augustinus aduersus Manichæos disputans, non sine vehementia dixit:Stulte, vnde sordes in Virgine matre, vbi non est concubitus cum homine patre? Vnde sordes in ea,quæ nec concipiendo libidinem, nec pariendo est perpessa dolorem? Vnde sordes in domo, ad quam nullus hospes accesserit? solus ad eam Dominus & fabricator venit: vestem quam non habebat,induit,eam quam sicut inuenit, clausam reliquit? Sicut ille natus est solus inter mortuos liber,sic istius ex qua natus est, matris pudor, solus est integer.] Tradunt ergo Theologi, multisque confirmat Hildephonsus, Christum sine nixu,dolore,tristitia ac sordibus parturientis,adeoque clauso Virginis vtero per integra virginitatis claustra prodiisse,& Emanuelem,vt seDeum ostenderet, clausis in visceribus non modo conceptum, sed ab intemerata etiam Virgine procreatam esse. Quarè scribit Hesychius presbyter Hierosolymitanus, Mariam vocari portam clausam in Oriente stam, quæ clausarum portarum Regem introduxit,atque iterum eduxit.Nequaquam enim,inquit, Rex gloriæ dum conciperetur aut ederetur, vulvæ tuæ portas prorsus aperuit, neque virginitatis vincula laxauit. Vocauit te hortum conclusum,& fontem signatum is,qui ex te ortus est sponsus,& prædixit in Canticis. Tum Cyrillus Hierosolymitanus perspicuè notat eum, qui actus in crucem, sepulchrorum ostia aperuit,& æternas infernorum portas contriuit, Matris Virginis claustra admirabili virtute conclusas seruasse: solum verò Christum esse,qui citra vllam Virgineorum claustrorum offensionem in lucem sit editus sanctus sanctorum, & primogenitus primogenitorum. Oportuit enim, vt nouo nasceretur ordine, qui nouam impollutæ sinceritatis gratiam humanis corporibus inferebat: oportuit, vt primam genitricis integritatem nascens incorruptio custodiret, & complacitum sibi claustrum pudoris & sanctitatis hospitium diuini Spiritus virtus infusa seruaret, sicut Leo Magnus asseuerat. Neque his aduersatur, quod Lucas ex lege Moysi repetit illud: Omne masculinum vulnam aperiens, sanctum Domino vocabitur: quo loco aduersarij maximè gloriantur. Etenim hoc dictum eo detorquendum non est, vt Christus sacri ventris hospitium, quod ingressus sanctificauerit, egressus deuirginasse credatur, vt cum Beda loquamur,sed eiusmodi apertio iuxta consuetum humanæ natiuitatis morem dicta, non virginalium claustrorum reserationem, sed Christi prolis de matris vtero egressum designat,sicut & Thomas indicauit.

Confutatio Heluidianarũ obiectionũ, & primum de Mariæ immunditia.

Lib. de quinque hæresibus cap.5.

In lococitato.

Christus natus sine nixu, tristitia & sordibus parturientis.

Hom. 2. de laudib. Virginis Mariæ.

Cant.4. In orat. de Christi occursu & Simeone.

Serm.2. de Natiuit. Domini.

Aduersarijs nõ patrocinari verba Euangelistæ.

In Lucam cap.2.

A Præclarè igitur monet Eligius Episcopus, quum præsentem Euangelij locum explanat, non illum sicut Hæretici latrant accipiendum, quod Christus vterum matris,nascendo priuauerit virginitate, vtporè qui cum perfectus esset Deus, plenum & perfectum hominem ex matre sine patre susceperit, simulque gratiarum omnium plenitudinem ac perfectionem eidem matri contulerit,vtin partu etiam gratia plena iure censeatur. Cæterum, quoniam de hoc argumento liber secundus disseruit,& Iouinianistas multis refutauit, nunc satis fore putamus, vnum atque alterum præstantissimi Theologi testimonium proferre, vt non modo contra superiores,sed etiam huius æui aduersarios, præsertim Sacramentarios, Mariam sine aperto vtero peperisse certius constituatur. Augustinus igitur communem Ecclesiæ fidem his verbis profitetur: moli corporis Christi,vbi diuinitas erat,ostia clausa non obstiterunt:ille quippè non eis apertis intrare potuit, quo nascente virginitas matris inuiolata permansit. Ac alibi rursus,non modo sui,sed nostri etiam temporis impios homines ita verberat: Non credunt, inquit, qui etiam Dominum nostrum Iesum Christum per integra virginalia matris enixum, & ad discipulos suos ostiis clausis ingressum fuisse non credunt.]

Hæmil. 1. Maria enim in partu plena gratia.

37. quæst. art. 3. ad 1. argumentum.

Trestle. 1. tit. In Euang. Ioannis.

August. Mariam vtero non peperisse inuiolater affirmat.

Libr. 22. de ciuitate Dei cap.8.

Nvnc de recentioribus Theologis duntaxat agemus, contra quos mihi senex Simeon imprimis est defendendus:quoniam is tametsi in omni Ecclesia tot seculis prædicatur,imò in Euangelio laudem maximam tenet, iniquissimè tamen ab istis tractatur. Lucas nobilissimus Pictor,his velut coloribus illum depinxit: Et ecce homo erat in Hierusalem, cui nomen Simeon: & homo iste iustus & timoratus,expectans consolationem Israel,&Spiritus sanctus erat in eo. Et responsum acceperat à Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini.Et venit in Spiritu in templum, vt omittam sequentia, quod nempè diuturni voti compos factus, Christum acceperit in vlnas ac benedixerit,neque solum cantico,sed etiam concione illum læte ac publicè celebrarit. Amplissima profecto isthæc viri laus est, quæ non modo senis huius personam illustrat, sed etiam eiusdem de Christo testimonio tantam fidẽ conciliat,vt merito deMessia docenti credant vniuersi. Et tamen Ioannem Agricolam, vt splendide mentiatur,dicere non pudet, hunc Simeonem nulla hic prorsus alia ratione, nisi quod redemptionem Israelis expectauerit, nobis commendari. Notat præterea Brentius, hũc ciuem fuisse Hierosolymitanum,nullo nec diuitiarũ, nec dignitatis,nec officij nomine clarũ, qui fortasse in oculis hominum delirare & mentis suæ inops visus sit, quum ad salutandum & complectendum puerum accurreret.Ita enim libet Brentio sæpè nugari,cum circa illustres Euangelij personas versatur quibus indecora & inaudita petulanter affingit, vt suam in conuitiando libidinem magis expleat, quã Euangelij veritatem attingat aut comprobet. Addit & illud ad huius nunquam satis laudati viri iustitiam eleuandam. *Quanquam*, inquit, *Simeon honestissimæ vitæ coram mundo fuerit, tamen non est reputatus coram Deo iustus operibus suis:sed hæc fuit iustitia eius,quod expectauit consolationem Israelis,hoc est, credidit in Christũ, quod per ipsum gratis habeat remissionem peccatorũ & salutem.* Sed & Hemmingius non aliter Simeonem iustum

Lucas integer Simeon commendat: sed reclamat Nouatorus.

Luca. In Lucam.

Hæmil. 1. in Lucam.

Quomodo Brentius Simeonem indecorum inuidetur.

Quid de Simeonis iustitia sentiendum ab aduersarijs.

Recapitulatio Euangelii de sancto Simeone.

In Euang. à Fabro Parisiensi, Cuius idem Euangelium.

Lucas supra citatus.

Simeonem à Nouatoribus plurimum ob fidem hoc loco oppugnari, eumque iustum fuisse.

Luce 1.

Eidem.

Quomodo Lucas Annã à peritibus laudat.

Quomodo Simeon à Nouatoribus laudatur, non solum fidei sed operũ commendari, ac ab vitæ sanctitatem.

iustum agnoscit,nisi quod ciuilem iustitiam habuerit,inculpatè ac honeste inter homines viuens.Tum Selneccero iustus ille homo dicitur ob iustitiã imputatam, quoniam consolationem Israel expectauit:ita enim hæc duo confundunt, & alienam duntaxat iustitiam, quæ apud Deum valeat, huic demũ viro sancto concedunt. VVellerus eum vocari iustum asserit, quod acceptus sit coram Deo per misericordiam,propter fidem in Christum. Et Georgius Maior inquit: *Quia senex Simeon credidit diuinis promissionibus, ideo Spiritus sanctus consolator & vitificator in ipsum effusus est.* Adhæc Sarcerius hic iustitiã pro fide vult accipi? Sanctos enim à fide præcipue, non à vitæ operibus prædicari. Præterea è sequenti cantico colligit Brentius, Simeonem, quia oraculi sui compos non est redditus, multo tempore non admodum tranquillam conscientiam habuisse. Demum Lossius personam Simeonis à Luca describi docet,vt præcipue quidem à fide commẽdetur, qua promissum Messiam expectauit, eaque fide illum iustum, id est,Deo acceptum fuisse intelligit & exponit.

Vervmenimvero vt plura id genus maximè fingant atque conglomerẽt aduersarij,hos enim veluti fumos oculis imperitorum offundunt, tamẽ eximiam huius venerandi,nec satis laudati Senis & iustitiam & pietatem minime obscurabunt, quoniam illa dilucidis Euangelij verbis expressa perpetuo elucebit. Ac sanè demiror, qua temeritate isti ad solam,vel præcipuam fidem tam multa reuocent quę de hoc sanctissimo viroLucas accuratè perscripsit,ne semel quidem fidei mentione facta, quæ tamen, vt eius verba testantur, in illo singularis effulsit. Ac minus referebat, hunc Prophetam insignem ratione fidei commendari, vt quam ille cum aliis tam multis communem haberet, sicut paulo post indicat Euangelista, de Anna Prophetissa scribens, quod confitebatur Domino & loquebatur de illo omnibus qui Redemptionem Israel expectabant, hoc est,qui in Christum credebant, hunc nimirum infantem esse Messiam, verumque Saluatorem & Redemptorem à Prophetis prædictum,& tanto tẽpore expectatum, sicut idem Brentius interpretatur. Quod verò Lucas fidem nec solum, nec præcipue in Simeone laudarit; ex aliis etiam eius dictis colligi potest, in quibus Ioannis Baptistæ parentes ornantur, quoniam iusti ambo ante Deum incesserint in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela. Tum Zacharias vt illorum, qui Euangelicam gratiam amplexuri essent officiũ proprium & laudem præcipuam explicet, hoc illis tribuit, quod in iustitia & sanctitate coram Deo omnibus diebus ipsi essent seruituri. Præterea idem Lucas ad Annæ Prophetissæ commendationem inducit, quod in statu virginali, coniugali ac viduali vitam semper integram ac sinceram exegerit, quodq; ad extremam vsque senectam longum cœlibatum retinuerit, & curam assiduam precandi Deum, & corpus ieiuniis exercendi,Deoque in templo inseruiendi adhibuerit.

Proinde quum ab his benè pieque factis Anna tantopere commendetur, quis non meritò credat,Simeonem non ob iustitiam ciuilem aut imputatiuam,neque ob fidem tantum,sed potius ob vitæ sanctimoniam & exactam diuinæ legis obseruationem,hoc loco tam accuratè describi atque laudari?

A Vnde vt illum verè spiritualem, & sicut Paulus vocat, factorem legis agnosceremus,hoc etiam adiectum legimus, quod in illo esset Spiritus sanctus, quodque responsum haberet ab eodem spiritu, qui præterea illum in templum adduxit. Igitur, etiamsi sub lege viueret,tamen Euangelicæ gratiæ spiritum inhabitantem habebat,eoque duce in Dei pręceptis ambulabat, Deique iudicia custodiebat & operabatur,sicut Propheta loquitur, & quoniam spiritu agebatur,Dei erat Filius,Deique charitatẽ per eundem Spiritum in corde suo diffusam retinebat, vt è verbis Paulinis euinci potest. Nec sit difficile plúra Scripturæ loca proferre, quibus iustitiæ nomẽ longè aliter, quam isti volunt, non ad alienam, sed ad propriam, neque ad imputatam, sed inhærentem iustitiam, atque ad vitæ innocentiam, morumque sanctitatem referatur, sicut alibi cum de Ioseph iusto ageretur, demonstrauimus. Sedenim vt isti nouũ &Eunomianum de sola fide iustificante dogma defendant, apertis etiam Scripturæ testimoniis manifeste reclamant, quibus nos admonet Spiritus sanctus,hominem non ex fide tantum,sed etiã ex operibus iustificari,fidemque operibus consummari, ac iustum [a] esse, qui facit iustitiam: & faciendo [b] magis magisq; illum iustificari,vt per [c] bona opera certam vocationem & electionem suam faciat, [d] mercedem tandem secundum opera sua percepturus. Valeant igitur Nouatorum cõmenta, in quibus præclaras & distinctas optimi senis & Euangelici Prophetæ laudes sola fide & iustitia imputatitia, vel ciuili metiuntur. Fuit enim ille non modò fide prẽditus,per quam operabatur iustitiam,sed etiam veræ iustitiæ fructibus abundauit, ita coram Deo iustus,sicut ille,cui diuinum dixit oraculum: Te vidi iustum coram me,& iuxta exemplum Abrahæ, qui præcepto diuino paruit, cùm audisset: Ambula coram me, & esto perfectus. Neque iustus huic fuit tantum,sed & timoratus,fidei suę non iactans iustitiam,neq; vana inflatus fiducia,vt sine respectu pro priæ dispositionis & obedientiæ, ob solam Dei misericordiam fide apprehensam,de gratia Dei suaque salute certo statueret. Timoratus, inquam, idem & iustus fuit,quia difficile sit,vt & Beda testatur, iustitiam sine timore custodire,& iustus quanto ardentius Deum diligit, tanto solertius eundem cauet offendere. Cæterum in argumentum præstantis iustitiæ,quæ hunc senem cohonestabat, Ecclesiæ pacem & vtilitatem publicam priuatis commodis anteposuit,ideoque redemptionem & consolationem populi solidam, quæ à Messiæ pendebat aduentu, ardenti & longo cum desiderio expectauit, dignus etiam habitus, cui Deus Messiam in carne reuelandum, quem ipse cerneret, pollicereturr. Interea verò hic non solum per fidem agnouit, sed obedienter etiam audiuit, & fideliter secutus est suum ducem ac monitorem Spiritum sanctum. Per hunc futura præsciuit ac prædixit, huius arbitrio se totum permisit, eiusdem promissis & consolationibus sese ac alios in magnis fulciuit ærumnis. Neque verò Messiam solummodo conspicatus, sed etiam suauissime complexus, ac in templo itidem publice confessus est, simulque incredibili diuinæ charitatis amore flagrans, suo quasi iure dixisse videtur, [e] Inueni quem diligit anima mea. [f] Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. [g] Mihi mori lucrum est,& viuere Christus.

Ro. 8. vsq. 2.

Rom. 8
Ezech. 13
Rom. 5. & 8

Iustitiæ nomẽ quomodo in Scripturis accipiatur.

Iacob 2.

a 1. Ioan. 3
b Apoc. 22.
c 2. Pet. 2
d 2. Cor. 5.

Iustitia Simeonis non dissimilis iustitiæ Noe, & Abrahæ.

Gen. 6.
Gen. 17.

Simeon non modo credit sed & timoratus est, ac Redemptionem Israelis expectat, ducẽque Spiritum sequitur.

In Lucam c. 2.

Simeon quomodo se in tẽplo gerat erga Christum.

e Cant. 3.
f Psal. 83.
g Phil. 1.

[h] Vidi Dominum facie ad faciem, & saluà facta est anima mea. [i] Nas kubar, id est, Adorate filium, sicut Hebræi legunt pro eo, quod noster interpres vertit, Apprehendite disciplinam, vt Hieronymus annotauit. Alij sic locum transferunt, Osculamini filium.

h Genes. 32. i Psal. 2. In comment. circa 7. Psal. 2.

NVGENTVR igitur Nouatores more suo, & tãti viri eximiam iustitiam obscurare contendant, de quo ipsi soli tam abiecte viliterque loquũtur. Scribit certè Nicephorus, eundem grandæuum senem virtute, dignitate, vitæque sanctitate tunc temporis excelluisse, qui cum Christum Dominum corã conspexisset, ac eundem in vlnis gestasset, carnis mole statim solutus sit ac liberatus, quemadmodũ in suo nimirum cantico visus erat desiderasse. Timotheus Presbyter Hierosolymitanus, hunc Simeonem pulchrè vocat primum & vltimum iustum, vltimum legis, primum gratiæ, Iudæum religione, Christianum gratiarum actione.[k] Cyrillus Hierosolymitanus, ac præterea [l] Epiphanius eundem fuisse Sacerdotem apertè cõfirmant, quantumuis repugnet [m] Erasmus, qui neque Sacerdotem illum, neque Leuitã dignatur agnoscere, sed nescio quem plebæum & obscurum hominem facit.[n] Augustino senex famosus, annosus, probatus, coronatus dicitur, qui Christum non modo coram cognouerit, sed etiam adorarit, cũ illa verba mirifica protulit: Nunc dimittis seruũ tuum Domine, quæ dulcissimam & cygnæam planè continent cantionem. Beatus profectò ille præ cæteris Patriarchis & Prophetis, cui tantum videre lumen, tanta frui gratia, totque mysteria paucis verbis complecti contigit, vt sapientissimum & optimum Theologum appellare possis. Quam felix hic Simeon, cui se Christus tam efficacter quam dulciter contrectandum, deportandum & exosculandũ præbuit, nullæ vt opes atque delitiæ talem senem magis explere, magisque in terris beare potuerint, vidit enim & gustauit, si quis alius, quã suauis esset Dominus, atque post mortem lætissimum Euangelium vt arbitror, consedentibus in Limbo Patribus attulit. De illo sic etiam Augustinus iudicat. Multum senex iste fuit ad audiendum serus, sed ad videndum maturus. Non expectauit vt Christum audiret loquentem, quoniam audiuit infantem. Et hoc illi concessum erat iam decrepito, quasi desideranti & suspiranti quotidie in orationibus suis.]

Quomodo Simeon à veteribus commendetur.

In oratione de Prophetis Simeone. K in oratione de occursu Domini.

l In libr. de Prophetarũ vita & interitu m In Paraphrasib. n Serm. 9. de Natiuitate Saluatoris.

Simeon hic Sacerdos legis fuit.

Magna senis huius felicitas ac gloria.

Serm. 16. in natali Domini.

VBI neque Sarcerium præterire possum, qui nobis expositurus quod Lucas ait: Simeonem Spiritu in templum venisse, hoc scholion addiicit: *Nihil tribuitur hic humanis viribus.* O ineptum & ridiculum scholiasten, nihil humanarum virium illis tribuentem, qui cum Simeone aguntur Spiritu sancto, & huius afflatu atque ductu se gubernari permittunt, suntque interim, vt Paulus loquitur, Dei coadiutores & cooperatores, vt in illis gratia Dei vacua non sit. Eodem Spiritu repleti Apostoli, quàm multa & præclara quæso gesserunt? quæ primum gratiæ omnis authori Spiritui sancto, ac deinde ipsorum industriæ, obedientiæ, charitati atque virtuti merito adscribuntur. Promittit Christus discipulis, Spiritus patris vestri loquetur in vobis: hinc ne colliget Sarcerius, eosdem discipulos velut truncos & stipites, neque mentem, neque voluntatem, neque linguam adhibuisse, humanasque illorum vires cum Dei gratia nõ libere coniunctas fuisse, quando Spiritus sanctus in illis, & per illos, velut electa sua organa, loqueretur, ac Dei regnum vbique gentium propagaret?

Quam ineptè Sarcerius exponat, Simeonem in templum venisse Spiritu.

In Lucam cap. 2.

1. Cor. 3. 1. Cor. 15.

Nihil vetat & Deum in homine agere, & hominem ipsum Deo cooperari.

Matth. 10.

NEC de Brentio mihi tacere fas est, qui mox adiunctam à Luca, planeque cohærentem de Anna historiam fœde contaminauit. Describit hanc Phanuelis filiam Euangelista, commendans illam à generis nobilitate, & spiritus excellentia, quoniã fuerit de tribu Aser Prophetissa, & à vitæ sanctimonia, vt quæ pudicissimam Virginem, honestissimam coniugem, & demum religiosissimam viduam præstiterit. Quid verò ad hæc Brentius? Primum illustrem generis Annæ nobilitatem in dubium vocat, ac tribus eiusdem humilitatem accusat. Deinde tam præclaræ matronæ ieiunium sic interpretatur, vt eam duntaxat sobriam vixisse contendat, sicut & Lossius hunc locum explicans, dixit: *Per ieiunium in genere significatur temperantia totius vitæ, sine aliquo discrimine vel certi temporis, vel victus.* Corradit & Coruinus Scripturę de ieiunio testimonia, vt Sanctificate ieiunium, inquit Ioel. Hoc genus Dæmoniorũ non eiicitur nisi oratione & ieiunio è Christi sententia. Ex his aliisque id genus Scripturæ locis colligi potest, [a] si Coruino & [b] Gresero credimus, Christianorum ieiunium nihil esse aliud, atque perpetuam à superfluo cibi ac potionis vsu, imò ab omni peccatorum genere abstinentiam. Sed ô suaues ac Epicuræis gratos ieiunij prædicatores, qui vt carnali licentiæ laxarent habenas, Ecclesiasticum ieiunium in quotidianum ferè vulgi luxum transformarunt, omnemque Christiani ieiunij legem, vsum & disciplinam è medio sustulerunt. Igitur quod Anna vsq; ad extremã senectam diu noctuque ieiuniis & orationibus in templo seruiuit, nihil aliud est Brentio, nisi vt ipse loquitur, quod semper sobria verbi Dei discipula fuerit. Vbi manifestam istorum fraudem cernimus, qui locum illustrem ad bona opera comprobanda tam indigne corrumpunt, vt pro ieiunio Euangelico, non nisi victus parsimoniam & sobrietatem nunquam non omnibus obseruandam intelligant, vtque precationes diuinas & nocturnas solo vel præcipuo verbi Dei audiendi discendique studio metiantur. Nos priorem errorem, de Ioãne Baptista, eiusque ieiunio differentes explosimus, satisque conuicimus, Christianum ieiunium à Philosophica in victu temperantia siue debita parsimonia multum abesse: ne alioquin Christum, Apostolos aliosque Patres merita fraudemus gloria, qui non solum sobrie & parce semper vixerunt, sed & austere ieiunando subinde sua corpora castigarunt, certosque dies precationibus & ieiuniis impenderunt.

Quomodo Brentius de gratiosa illustrium de Anna viduà & Phanuelis filia.

Hom. 18. in Lucam.

Quid Brentius de ieiunio Annæ Matrongelio tribuat.

In Dominicam primam post Natiuitatem.

In epist. Dominica. 6. post Pascha.

Ioel. 1.

Matth. 17.

a In epistolam Dominicæ 6. post pascha.

b In Euang. Dominicæ 1. Quadragesimæ.

ALTERVM verò figmentum vix vlla eget confutatione, quoniam Euangelista non solum Annam extollit, sed etiam in vna illa viduarum omniũ specimen & exemplar proponit, nimirum vt illæ iuxta præceptum Apostolicum nocte & die instent obsecrationibus & orationibus, atque auditi verbi, suæque fidei fructum castigatione corporis, sedulitate precandi, & assidua pietatis exercitatione testentur. Et adhuc blandi Doctores isti Annæ fidem vrgere pergunt, opera verò studiose negligunt, quæ Lucas alioquin diligenter expressit, & peculiariter ornauit, vt cultus esse Dei, & ad latriam spectare dixerit si Græca eius verba ritè considerentur. In eundem sensum Paulus, quum à credẽtibus hospitalitatis & beneficentiæ opera postulat, eas hostias ad Deum placandum vel promerendum valere docet: sicut & Hiero-

1. Tim. 5.

Bona opera dicuntur esse, 1. Lucam à Paulo sacrificia & hostiæ.

Hebr. 13.

In Amos Propheta. Psal. 49.

Hieronymus ieiunare, dare eleemosynam & pudicitiam colere, vera nominat holocausta, de quibus illud præceptum accipi potest: Sacrificate sacrificiũ iustitiæ. Verum Sarcerius, vt qualescunque suæ Sectæ suppetias ferat, vociferatur: *Ad fidem Sanctorum necessario ligamur: ad Sanctorum opera non ligamur.* Cui succincte respondemus, non solum Sanctorum fidem sed & opera nobis in sacris literis commendari, opera, inquam, obedientiæ diuinis præceptis debitę, & quę ad propriam cuiusque vocationem pertinent. Vnde scriptum habemus: [a] Hoc fac & viues. [b] Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite. [c] Volo omnes esse, sicut meipsum. [d] Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Idemque Paulus [e] non solum de imitanda Sanctorum fide, sed & conuersatione, patientia & morte admonet, nimirum vt vna cum illis non solum auditores, sed & factores legis, si iustificari volumus, nos totos præbeamus. Noui verò Sectarij, vt re ipsa probent, se à Sanctorum communione, moribus & exemplis abesse plurimum, sola fide institiaque imputatiua contenti, non ieiuniis, sed ventri, non obsecrationibus, sed maledicentię & obtrectationibus, non in Dei templo, sed in Satanæ Synagoga nocte ac die vtinam non seruiant. Verum longius digredi supersedeo.

Iustificamur eisdem Sanctorum, & non operis eorum.

Iohan. 4. 1. cap. Luc. 1. Iohan. 10. 1. Cor. 7. 1. Cor. 11. 1. Thess. 1. Iac. 2.

RELIQVVM est de feriis dicere, quas ob præsentem historiam veneranda instituit antiquitas, & religiose hactenus obseruat Ecclesia, solennibusque cæremoniis publicè cohonestat, ob quas diem hunc luminarium quidam appellant, nimirum quod cerei ex veteri more in templo deferantur. Hoc Ecclesiæ institutum rident ac subsannant aduersarij, Ethnicamque imitationem ac superstitionem Catholicis petulanter exprobrant, quandoquidem veterum Ethnicorum vanitatem candelas hoc tempore accendendi & deportandi in vsum reuocarũt. Hanc verò tetram calumniam non tam nobis, quam optimis maioribus sanctissimisque Patribus intentatam æquum est depellere, ne quis fortassis falsis & maledicis istorum vocibus, qui totam Dei Ecclesiam insani proscindunt, facile cõmoueatur. Et quidem antiquam Ethnicorum cõsuetudinem parum attingam, quid enim ad nos de his qui foris sunt? vt Apostolus dixit, quo nempè consilio illi Februa, & postea mensem Februarium tum instituerint, tum celebrarint. Macrobius ab Augustino laudatus ita rem explicat: Secũdum mensem Numa Februo pattis Diis Deo dicauit, qui lustrationum potens creditur. Lustrari autem eo mense ciuitatem necesse erat, quo statuit, vt iusta Diis manibus soluerentur. Plinius habet in hũc modum: Vulgata priscis temporibus opinio obtinuit, Februa esse omnia, quibus malefactorum conscientiæ purgarentur, delerenturque peccata, aut manes defunctorũ placidi redderentur. Nec obscure Ouidius canit:

Dies luminaria vocari sed ad purificationem Virginis vsu cereorum & hæc Ecclesiæ statuto vtendi ceremonia.

1. Cor. 5.

Sab. 1. Saturnalium cap. 7.

Quomodo Romani lumina ceris accensis exercuerunt ad imitationem.

Iuu. 6. satyr. 18. contra Iudæos Mathonem. Sap. Vita po. Nr. Rom.

Februa Romani dixere piaemina patris,
Nunc quoque dant verbo plurima signa fidem.

NOTAVIT & Augustinus, sicut Ianuarium à Iano, sic Februarium à Februis sacris Lupercorum appellari: tum notũ est eruditis, Februare pro purgare iam olim Ethnicos accepisse, quemadmodum Varro etiam indicauit. Romæ igitur hoc mẽse suas illustrationes habebant, totamque vrbem annuis & prophanis ritibus de solenni more purgabant. Quæ idololatrica lustrandi consuetudo, quum initio nõ facile abrogari posset, à Christianis in alium ac meliorem vsum prouide & religiose transiata est, nimirum vt eodem mense dies Deiparæ sacer, & purificationis eius memoria in Ecclesia celebraretur, tumque Clerus & populus pium publicumque cõuentum institueret, in quo spiritualia cantica modularetur, & cereos ardentes à Põtifice traditos deferrent, sicut ante nongentos annos [f] Beda & [g] Hildephonsus memoria prodiderunt. Proponit igitur & hanc quæstionem [h] Innocentius: Quid est, quod in hoc festo cereos portamus accensos? Respondet autem duplicem huius instituti rationem esse: Primum quidem, vt mos Ethnicus cum Christiano ritu commutetur, & quod à stultis Idolorum cultoribus ad honorem Cereris ac Proserpinæ agebatur, id prudẽter à piis ad honorem laudemque Mariæ Virginis conuertatur. Deinde, vt qui per Christi gratiam sunt purificati, hac cæremonia moneãtur, prudentes illas virgines imitari, quæ vt Euangelica docet parabola, non sine lampadibus accẽsis, ad Christi sponsi nuptias ingrediuntur. Multo autem vetustior est Eligius Episcopus Nouiomensis, qui circa Christi annum 640. vitæ sanctimonia commendatus floruit, & aperte Christianum ritum tunc receptum approbat, quoniam veteris superstitionis error ad veram fidei religionem sit pulchrè conuersus cereorum autem qui manibus gestantur lumine, illud fidei lumen, quod in cordibus fulget, designari asserit, simulque nos moneri ea cæremonia, vt cum Domina nostra gloriosa Christum offeramus, puritate mentis & lucidis, virtutum operibus splẽdidis: ita nimirum effici, vt cum bonorum operum lampadibus immortali sponso occurramus, imò vt tanquam sponsa eius desideratum cum ipso sponso thalamum ingrediamur.

Ecclesia impium ritum in salutarem piorum vsum sanctè conuertit.

f In libr. de temporib. 9 Sermo. de purificatione B. Mariæ. h In Ser. de purificat. B. Mariæ Virginis.

Matth. 25

Multiplex ratio instituti festi cum vsu cereorum.

Homel. 2

Secũda causa.

TERTIAM institutionis causam Rupertus assignat, vt nos ipsos quadãtenus & fide & gaudio Spiritus Simeoni iusto in complectendo Emanuele conformemus. Sic enim ille loquitur: In purificatione sanctæ Mariæ ideò candelas portamus, vt felici gaudio iusti Simeonis aliquatenus participemur, qui Christum infantem gestans in vlnis, agnouit, & confessus est paratum ante faciem omnium populorum lumen ad reuelationem gentium. Hoc enim signo commoniti exterius, ipsum verum lumen, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, in mente nostra fidei vlnis arctius attingimus, & absentiam eius corporalem, sursum tendentibus desideriis gementes quærimus, quærẽtes gemimus.] Quarto, de Maria Domini Matre monet hæc ipsa Cæremonia, ac fidem veram de cõseruata eius virginitate, virgineoque partu contra Hæreticos excitat atque confirmat. Sicut enim apes ceram cum melle virginali producit opere: sic Maria Virgo Christum Deum & hominem salua vteri sui genuit integritate. Apes namque, neque vllo concubitu miscentur, neque libidine soluuntur, neque vllis partus doloribus concutiuntur: & subito tamen magnum filiorum examen emittunt, vt idẽ Rupertus annotauit. Rem eandem Iuo Carnotensis Episcopus hac oratione complexus est: Sicut caro Christi de mundissimo & bono odore virtutum referta carne processit, & nec in concipiendo, nec in egrediendo matris integritatem violauit: sic cera quæ hodie gestatur fidelium manibus, de mundis & odoriferis floribus collecta, fructus est apis, virginis videlicet animantis, cuius, sicut legitur, sexum nec

Tertia causa.

Libro 3. de diuinis officiis, cap. vlt.

Ioan. 3

Quarta causa.

Loco supra citato.

In Serm. de purificatione Mariæ.

Cæremonia pulchrè nos admonet de puritate Virginis.

Circa Euangelium de festo.

Quintacausa.

Ecclesia mentem suam in solemnibus precibus explicat, quo cõsilio circa cereos hoc die versetur.

masculi violant, nec fœtus quassant.] Quinto, dies hic veteribus ὑπαντὴ vel ὑπαπαντὴ dictus est ab obuiando: quandoquidem quum Christus Dominus in templum offerretur, Simeon, Anna, & plures Israelitæ gratis lætisq; animis præsenti Messiæ occurrerunt, vt & Ericus annotauit. Pluribus autem has ferias illustrat Ambrosius Ansbertus, easque cum alibi, tum Romæ percelebres haberi, & accensis in templo cereorum luminibus publice & religiose peragi docet. Ecclesia verò in solennibus precibus ad Deum fusis, quæ hoc die proponuntur, suam nobis mentem satis explicat, ne quis fortasse aliter, quam par est, de hoc eius instituto sentiat, aut calumniose loquatur. Precatur igitur omnium rerum Creatorem Deum, qui liquorem per operam apum ad cerei perfectionem mortalibus prouenire concedit, vt ipse vtilem & salutarem candelarum vsum nobis præbeat, iustique Simeonis in hoc Christiano cœtu faciat imitatores. Precatur, vt omnes sancti Spiritus gratia illuminati atque edocti, æternum lumen Christum veraciter agnoscant, & fideliter diligant. Precatur, vt qui candelas hoc ipso die in manibus deportant, suum authorem cantando laudare, & sancto igne dulcissimæ charitatis accendi, atque in templo sancto cælestis gloriæ aliquando repræsentari possint. Precatur denique, vt sicut hæc luminaria igne visibili accensa, nocturnas depellunt tenebras, ita corda credentiũ inuisibili igne, id est, sancti Spiritus splendore illustrata, omnium vitiorum cœcitate careant, & purgato mentis oculo, ea quæ Deo sunt placita, suæque saluti vtilia ritè cernant, ac tandem post huius sæculi caliginosa discrimina, ad indeficientem lucem, tanquam portum optatum, perueniant.

Superiora ad defensionem Ecclesiæ contra Nouatorũ calumnias referenda esse pro vsu Catholicorũ cereorum.

HÆc pluribus repetere libuit, vt boni omnes rectius iudicent, quas cæremonias tam sacer dies nobis ostendit, haud sine magno consilio certoque iudicio sanctissimorum Patrum iam olim institutas, ac tot seculis in Ecclesiis cõseruatas esse, in quibus & Dei honos, & Christi gloria, & Mariæ memoria, communisque credentium vtilitas sincere spectetur, nulla verò aut vanitatis, aut superstitionis ratio habeatur. Quid igitur, nisi fœda & aperta est criminatio, quum [a] Arsatius Schofer nobis impudenter obiciti *Valde inepti sunt, qui cereis, nimirum caducis rebus, præter verbum Dei excogitatis confidunt, quasi his Satanas fugetur.* Perulantior etiam [b] Bullingerus, qui stupendam cœcitatem Papistarum appellat, quod hoc die cereos & faces incendant. Sic enim isti sacrorum irrisores, & Ecclesiæ odio obcœcati calumniatores audent dicere, nihilque pensi habẽt, quod cerei à Catholicis non per se considerentur, quodque nulla in illis aut iustitiæ, aut salutis portio collocetur, sed quod ad spiritualem finem, vt dictum est, omnia referantur, vt per signum & ritum externum de historia illorum, qui hodie Christum lætissimè in templo agnouerunt, atque cum fructu professi sunt, potissimum verò de imitando Simeonis exemplo admoneamur, qui Christum lumen nunquam occidens suis oculis cum incredibili voluptate vidit, suis vlnis deportauit, suo ore laudauit, omnibusque gentibus denunciauit. Est enim ita, si verum fatebimur, quemadmodum Iuo Carnotensis affirmat: Consuetudo Ecclesiastica multas ex rebus gestis retinet similitudines, quibus & rerum gestarum repræsentat veritatem, & simplicium

a In Postilla circa Euangelium de festo purificationis
b In Lucam cap. 2.

Prudens Ecclesia per externorum rites, de spiritualibus recte nos admonet.

corda excitat ad pietatem, vt per ea, quæ foris venerantur, ad internorum amorem rapiantur.] Neque omnino hic nobis aduersarij refragantur, ex quibus Nicolaus Selneccerus apertè cõcedit, quod iam olim Christiani purificationem Mariæ memoria repeti iusserint, vt mos Ethnicorum idololatricus aboleretur, vtque à Lychnis idololatricis corda conuerterentur ad Deum, quem lumen gentium Simeon nominat. Præterea vsum luminarium Gregorij Nazianzeni seculo, id est, ante mille & ducentos annos, in Ecclesia vsitatum fuisse, eiusdem Nazianzeni probat testimonio. Eadem Danielis Greseri est sententia, qui inter cætera scribit: *Valde vetus hoc festum de purificatione Mariæ esse videtur. Nam Gregorius Nazianzenus mentionẽ eius facit in Monodia, quam in laudem Basilii Magni scripsit, ac dicit Valentem Imperatorem hoc die, quem diem luminariũ vocat, cum frequenti populo in Ecclesiam, in qua Basilius Magnus Episcopus fuit, conuenisse.*

In Serm. de purificatione Virginis.

Nouatores quidam Ecclesiæ instituto suffragantur.

In explicatione Euangelij de festo purific.

In Euang. de festo Mariæ purificat.

In Monodia dicta in laudem Basilij.

NOs verò hunc Nazianzeni locum integre trãscribemus, vt de illo certius iudicari queat. Nam in die luminarium, inquit, quando populus omnis in Ecclesiam conuenit, ingressus & ipse (Valens videlicet Imperator) vbi ordinem Psalmodiæ, cæremonias ritè celebratas, aras omni decore ac reuerentia cultas, populum denique diuino cultui asistentem vidit, admiratus est.] Hic primum quinis animaduertat, quam malè conueniat aduersariis cum veteris Ecclesiæ statu, in qua frequentes cæremonię, fulgentes aræ, certique psallentium ordines studiose obseruabantur. Deinde quod ad luminarium diem à Nazianzeno memoratum attinet, fallũtur ambo, Selneccerus & Greserus, quum illum de hoc purificatæ Virginis festo interpretantur, fortasse delusi Germanica voce liechtmesz, quæ inde à Carolo Magno recepta nobis durat, ob consuetum nempè vsum Luminarium siue Lychnorum, qui præsenti festo peculiariter adhibetur. Gregorius verò Theologus quum diem luminarium vocat, festum sanctorum luminum pro festo Baptismatis Christi accipit, quod octauo Idus Ianuarij Græcis solenniter celebrabatur, atque etiamnum ab illis celebrari solet, facibus in signum lætitiæ publicè tunc accensis, quoniam Christus non modo sit in Iordane baptizatus, sed nobis etiam lauacrũ Christianum instituerit. Hoc autem ipsis φωτισμὸς dicitur, id est, illuminatio animarum, lustratio, purgatio, luminis participatio, tenebrarum expulsio. Quibus nominibus præclaros sacri Baptismi effectus declarãt, præsertim quod Catechumenos purget atque illuminet hoc Sacramentum. Hinc & illæ Cyrilli ac aliorum veterum catecheses siue institutiones ad illuminatos & illuminandos extant, Ac Nazianzenus quidem seipsum explicat, semel atque iterum scribens orationem Panegyricam huic festo luminum siue luminarium congruentem, docteque Nicetas eius Scholiastes diem hunc luminarium sic accipi oportere, demonstrat. Hinc & illa Gregorij oratio: Sanctus luminum dies, ad quem peruenimus, quemque hodie diuino beneficio celebrauimus, Christi mei, hoc est, veræ lucis omnem hominem in mundum venientem illuminantis, Baptismum pro principio habet.]

Locus Nazianzeni vindicatus de luminaribus, quẽ Nouatores perperam interpretantur.

Dies luminarium longe aliter Græcis, quam Germanis sic appellatur.

Baptismus cur Græcis φωτισμὸς dicitur.

Orat. Panegyrica in sanctã Luminũ.

QVOD si testimonium à veteribus repetendum est, quo præsens cereorum siue luminarium vsus in Ecclesia confirmetur, en tibi Cyrillum Hierosolymitanum,

Cyrillus Hierosolymitanus testimonium dat.

Vetustio cereorum adhibitorum, qui olim in Ecclesia suis solennibus adhibebantur.

mitanum, qui sub Cæsare Constantio vixit, atque hoc ipso die Mariæ sacro ad populum habuit orationem, inter alia sic disserens: Læti hodie lampadas ornemus: tanquam filij lucis cereos, veræ luci Christo offeramus: quoniam lumen in reuelationẽ gentium mundo apparuit: Lumen itaque è lumine mutuati, supra niuem dealbemur.] Sic insignis ille Archiepiscopus, vt ad vsitatum Ecclesiæ suæ Hierosolymitanæ morem alludat, de cereis meminit, qui tunc populi manibus gestabantur. Hic enim festus dies perquam vetustus, à multis præclaris Patribus, qui sacras in illo Conciones siue Homilias publicè habuerunt, nobisque scriptas reliquerunt, eximiè condecoratur. Inter hos pono Ioannem Damascenum, Timotheum Presbyterum Hierosolymitanum, Amphilochium Iconij Episcopum, Ioãnem Chrysostomum, Gregorium Nyssenum, & qui Superiores omnes non solum ætate, sed etiam martyrij gloria excelluit, Methodium, vt qui sub Valeriano & Decio suum pro Christi fide sanguinem fudit. Vocatur autem ab his festũ idem ὑπαπαντὴ, hoc est, festum exceptionis, siue obuiationis, quod non sub Iustiniano Cæsare institutum est (vt quidam arbitrantur) sed in peculiarem vsum ab eo Principe conuersum, vt certis pœnitẽtiæ ac pietatis officiis inseruiret, iraque Dei suppliciter obuiarent & occurrerent homines, quandoquidẽ terræ motus eo tempore per totum orbem esset vniuersalis, sicut & Selneccerus annotauit.

Sic patres in festis suis solennibus adhibitos, Ecclesiæ festis hoc die veteribus.

Iustinianus festum hoc Ecclesiæ conuertit.

NVNC eundem aduersarium non suo tantum, sed etiam sociorum nomine conuiciantem audiamus: *De superstitiosis*, inquit, *consecrationibus candelarum & ceræ nihil ne somniauit quidem Ecclesia: & blasphemia est adiuratio, quæ adhibetur.* E quibus verbis colligere licet, Lutheri discipulos superstitioso quidem, sed non omnino veteri & peruetusto cereorum vsui, quem contra Vigilantium defendit etiam Hieronymus repugnare, quoniam in veteri lege Deum ipsum habet authorem, & semper in Ecclesia vbique gentium retentus durat. Vnde Basilius etiam Ecclesiæ suæ morem in eo fuisse monstrat, vt ad templum populus frequens accederet, atque cũ vespertino lumine Lucernariam gratiarum actionem coniungeret, suamque Deo gratitudinem declararet. Indicat [a] Eusebius Cæsariensis, Ecclesiæ Hierosolymitanæ iam olim proprios luminarium fuisse ministros, qui tum acoluthi, tum Ceroferarij dicti, certum in Ecclesia ordinem tenent, eiusque mentionem frequentem facit peruetustus ille [b] Cyprianus. Tum [c] Paulinus, & præter [d] Gregorium [e] Hieronymus, hunc cereorum vsum, vt suo seculo receptum & probatum, agnoscunt. Præterea mos erat solennis, vt Christiani defuncti honore quodam afficerentur, neque sine facium gestationibus & accensis luminaribus ad sepulturam efferrentur: præcipuè verò nocturnis cantionibus & luminaribus funebris pompa constabat, quæ principibus (vt Constantino & Constantio) post mortem exhibebatur. Hanc veterum consuetudinem, quam postea de factis Virgini exequiis tractantes confirmabimus, Gregorius Nazianzenus aliique plures veteres astruunt luculenter.

Infinitio vetus, quæ cereorum cum accensione ceremonias adhibendi auctoritate.

Euseb. ad 17. Psalm. in Hierusalem.

Cyrillus Hierosolymitanus vsum in Ecclesia.

Euseb. Ecclesiast. hist. lib. 6. cap. 9. Hieron. epist. 27. libro 3. in Iob. 6. Nazianz. in Felicis. Hieron. epist. 3. 27. contra Vigilantium.

AD Nouatores redeo, qui se Germanos nõ modo Lutheri, sed etiam VVicleffi discipulos, VValdensiumque fratres in eo declarant, quod cereos à Sacerdotibus benedici molestissimè ferant. Timent

Nouatores aduersantur ac damnant cereos benedictos atque cõsecratos, & qua de causa.

enim fortasse, ne hac in parte sibi etiam aduersentur, si Sacerdotum muneri & dignitati vel in benedicendo, vel in offerendo aliquid deferant, qui iam pridem externum omne Sacerdotium in suis Ecclesiis abrogarunt. Tum qui Sacramenta integra è medio sustulerunt, cur non pari audacia, ne dicam impietate, Sacramentalia, sicuti vocant, reiiciant ac aspernentur? Neque video tamen, qua fronte Selneccerus consecrationes candelarum vt superstitiosas tam seuerè damnet, ac prorsus Ecclesiæ incognitas esse dicat. Quod enim superstitionis periculum metui potest, vbi complures in Christi nomine conueniunt, & ab æterno Deo precantur, vt allatas candelas ad corporum & animarum sanitatem pro sua pietate benedicere & sanctificare dignetur? Quid hoc est aliud, nisi quemadmodũ Paulus dixit, creaturam per verbum & orationem sanctificari? Vbi Chrysostomus per verbum sanè signum crucis interpretatur, quod cum precatione coniunctum, vim habet sanctificandi siue benedicendi, nimirum vt quod sanctificatur, per imploratione auxilij, quæ fit in verbo Dei, virtutem quandam accipiat spiritualem, qua nobis in hac vita miserè laborantibus, & in omne malorum atque infortuniorum genus facilè prolabentibus, rectius prospiciatur. Cur enim fidei virtutem & diuini nominis implorationem hic etiam non liceat ac deceat exercitare, cum credenti omnia possibilia esse legamus? Ecclesia certè largiorem benedictionem, maioraque dona Dei percipit, quam vetus & sterillis illa Synagoga: ideoque Christiani Sacerdotes, quando communi Ecclesiæ, adeoque Christi nomine benedicunt, rebus ipsis quæ benedicuntur, longè ampliorem & efficaciorem, quam legis antiquæ ministri gratiam à Deo impetrant applicantque. Cuiusmodi benedictionibus tanto plus tribuere par est, quãto certius è verbo Dei cognoscimus, post primi hominis lapsum terram & mundum hunc inferiorem Dei maledicto subiacere, mundique Principem perpetuò credentibus insidiari, omnemque mouere lapidem, vt terræ munera & externæ creaturæ nobis obsint magis quam prosint, ne videlicet ad optatam animi corporisque incolumitatem electis proueniant. Proinde qui humanæ fragilitatis nobis probè conscij sumus, & aduersus hostem nequissimum nunquam non vigilare debemus, non tantum fide & oratione propria, sed etiam aliena, & præsertim Sacerdotis, nostram communimus imbecillitatem, simulque benedictiones creaturarum more Catholico adhibemus. Neque verò rebus & signis illis externis tribuimus, quod solius Dei Creatoris est proprium, sed eiuscemodi media cum fide Deique timore adhibemus, piè confidentes fore, vt Deo potenter operante Satanas impedire non possit, quo minus creaturis benè & conuenienter vtamur. Etenim re ipsa sæpè compertum est, diabolicis artibus & magicis incantationibus effici, vt creaturæ quædam mirabiliter inficiantur atque corrumpantur, vtque vsus illarum plerisque non commodum, sed detrimentum, nec medelam vel opem, sed exitium adferat.

Frustra hic timeri periculũ superstitionis.

1. Tim. 4.

Catholicos cum fide, Deique timore & inuocatione rebus quibusdam benedictis vti.

Mayt. 9.

Genes. 3.
Ioan. 3.
1. Petri 5.

Quo sine Catholici rebus benedictis libenter vtãtur, nec tamẽ in illis confidant.

QVICQVID autem hoc benedictionis est genus, quod rebus externis à Sacerdote præstatur, id Ecclesiæ prorsus ignotum esse somniat Selneccerus, aut potius nimis impudenter confingit. Atqui tum Græca, tum Latina Ecclesia non modo benedicen-

Falso negari ab aduersariis quod vetus ne clesia res consecratas agnouerit atque vsurparit.

di, sed etiam exorcizandi, vt vocant, proprias semper formulas habuit, quibus ex officio Sacerdotes vterentur. Neque veteribus dubium vnquam fuit, quin Deus inuocatus hic etiam publico Ecclesiæ ministerio clementer adesset, nimirum vt Christiani Sacerdotes & Exorcistæ nunc longè amplius, quam olim sub lege Iudaica, orando simul & adiuvanam esse multis & certis indiciis comprobauit Deus, sicut [a] Eusebius & [b] Epiphanius exemplis ostendunt, & nostro itidem seculo sæpè comprobat, ipsique Dæmones vel inuiti fatentur. In vera certè Ecclesia fuit Prudentius valde laudatus ac vetus Poeta, qui carmen integrum, & in Ecclesia receptum de Paschalis cerei benedictione conscripsit cui Synodus Toletana Quarta plenissime suffragatur. Fulsit in vera etiam Ecclesia Hilarion, vtpotè cuius eximiam sanctitatem miraculis plurimis & maximis Deus illustrauit, qui pani & oleo benedixit: eumque benedicendi morem Episcopis & Sacerdotibus [c] Constitutio Apostolica, quæ apud Clementem Romanum extat, non obscure commendat. Sed & vetustus Ecclesiæ Pontifex [d] Eutychianus, & [e] Basilius Magnus Sacerdotum consecrationes & benedictiones ad traditionem Apostolicam referunt. Eiusdem Basilij vox est: Benedicimus aquam Baptismatis, & oleum Vnctionis, insuper ipsum qui baptizatur.] Meminit & [f] Ambrosius de splendente cereorum ornatu, qui festo Paschali, & sacro fonti Baptismatis adhiberetur: nec tacet [g] Hieronymus, quod benedictiones Clerici darent. [h] Tum Augustinus perspicue docet: Omnia quæcunque sanctificantur, nimirum à Sacerdotibus hoc signo Dominicæ crucis cum inuocatione nominis Christi consecrantur.] [i] Qui præterea de cõiurationibus & exorcismis suo seculo vsitatis indicat sæpè, ac inter cætera prudenter admonet, in his non coniurari creaturam, sed eum qui decepit hominem, vt possideret hominem, & pro suo arbitrio etiam reliquas creaturas possidere vellet. Quicquid ergo Ecclesiæ hostes cum VVicleffistis impiis garriant, nos cum veteri Ecclesia credimus & confitemur, non vanum ac superstitiosum, sed pium, vtilem & salutarem vsum esse, quo non modò cibus antequam gustatur benedicitur, sed etiam candelæ, aqua, sal, resque id genus aliæ per Sacerdotem in Christi nomine benedicuntur, quæ porro benedictæ siue sanctificatæ, in credentibus etiam diuinitus operentur. Nec enim inanis & irrita est Ecclesiæ precatio, vt ipsæ creaturæ sacris mysteriis seruiant, diuinæque gratiæ ad salutares credentium vsus sumant effectum, vtque salubritas per inuocationem sancti & diuini nominis expetita, ab omnibus impugnationibus sit defensa per Christum Dominum nostrum. At verò ridiculum est prorsus, quod garrit Brentius, eiusmodi benedictiones vanas, & ciuilem tantum morum honestatem, aut verba, vt vocat, honoris esse: quod commentum non solum Ecclesiæ dignitatem commaculat, sed etiam eruditam antiquitatem indigne falsoque proscindit.

Quomodo Patres de receptu vsu benedictionum rerumque benedictarum testentur.

[a] Lib. 9. hist. Eccles. c. 21.
[b] Lib. 1. contra Ebionitas Capite. 8
Vide Hieronymum in vita Hilarionis
[c] Lib. 8. c. 34 35. & 36. Constitutionum Apostolicarum.
[d] In epist. 1 Decretali.
[e] Serm. 181.
[f] Lib. de Spiritu S. c. 27
[g] Lib. de Mysterio Paschæ. c. 5
[h] In epist. ad Eustochium de custodia Virginitatis.
Epilogus superiorum.
[i] Lib. de fide & operibus cap. 8.
Et in Sermo. de Sacram. fidei. item de Symbolo ad cathechum. lib. 1. cap. 1
Hom. 17. in Lucam.

Brentij vanũ commentum reiicitur.

N O N igitur hodierna cereorum consecratio est superstitiosa, neque adiuratio Catholico ritu peracta, blasphemia, sed potius Selnecceri criminatio improba & blasphema, qua sanctam Dei Ecclesiam in hoc laudabili benedicendi adiurandique instituto religiose versantem, adeò temere ac proterue in-

A famare conatur, non solum quidem Ecclesiæ, sed etiam eius Rectori atque Doctori Spiritui sancto contumeliosus. Vbi non minor dicti Brentij petulantia nobis retundenda est, quæ vt hoc ipsum Mariæ festum in odium Catholicorum detorqueat, hanc velut inuectiuam ingerit: *Quia lex dicit: Nihil sanctum tanget, nec ingredietur in sanctuarium, sentium puerperas esse in potestate Satanæ, & excogitauerunt remedia varia ad fugandum Satanam videlicet aspersiones aquæ benedictæ, incensiones luminum sanctificatorum, suffimenta herbarum consecratarum, & mirabiles multarum crucium characteres.* Et postea rursus: *Habent quidem herbæ & lumina verbum Domini, quod sint bonæ Dei creaturæ, & in vsum nostrum ciuilem sanctificatæ, sed non habent verbum Dei, quod expellant Satanam, imo potius sic de ipsis sentiendum est, quod abutentes eis, impia superstitione aduocent magis, quam expellant Satanam.* Atque hæc profanus ille non solum veteris Ecclesiæ, sed etiam Dominicæ crucis derisor Brentius, pro sua criminandi libidine, atque contra suam ipsius, vt arbitror, conscientiam profundit, nimirum, vt aduersus omnes huius & superioris ætatis Catholicos falsum & publicum testimonium ferat. Qua in re maledicum Brentium sequitur maledicus & ipse Spangenbergius, qui vt apertam virulentiæ suæ significationem ederet, ac hodiernum festum probrosa oratione conspurcaret, ita scripsit: *Vt de Iudæis nihil dicamus, in Ecclesiam Christi hæc impia opinio inuecta est: puerperas non membra Ecclesiæ, sed eo tempore abscissas, & in potestate esse Satanæ. Hinc tot tamque abominandæ superstitiones effluxerunt, videlicet aspersiones aquæ benedictæ, incensiones luminum sacrificatorum, suffimenta herbarum consecratarum, & mirabiles multarum crucium characteres.*

Indicium Brentianæ petulantiæ, & Catholicos puerperas in templo non collocari.

Hosius lib. 1. in Lucam.

In Postilla circa Euangelium de purificatione.

Spangenbergium maledicentij Brentiani secutorem esse.

A D E O isti perfrictæ frontis homines, nouæque Sectæ professores, vt Catholicis vulgi odium & invidiam conflent, quid veri falsique dicant & scribant, nihil penè pensi habere videntur. Veniunt quidem in templum nostræ puerperæ, & cum puerperij tempus absolutum est, tum suo, tum genitæ prolis nomine immortali Deo publicè gratias agere, simulque Sacerdoti se benedicendas offerre solent. Sciunt enim Euangelicum exemplum Deiparæ, nimirum omnium sanctissimæ in orbe puerperæ, quæ cum Deum & hominem genuisset, præclarum & imitandum pietatis, humilitatis obedientiæque suæ specimen dedit, quando post expletum puerperium religionis ergo, non alio, nisi in domum Dei primum se contulit, æternoque Deo gratias reuerenter egit, ac simul tẽpli ministris se suumque munus obtulit: Simeonis etiam benedictionem excipere non dedignata. Deinde ritus quidam more Catholico adhibentur, vt puerperæ in Ecclesiam introductæ, vt vocant, iuxta præscriptas veteris Ecclesiæ formulas benedicantur. Quicquid autem hoc est sanctæ, torque seculis probatæ consuetudinis atque benedictionis, quod homines, ac præsertim parentes ad Dei cultum & pietatis exercitationem prouocat, quoniam iampridem in suis abrogarunt Ecclesiis Nouatores, in nostris porrò conuellunt, ac prorsus abolitum volunt. Ad quam rem hac etiam sycophantia turpiter vtuntur, vt nobis inauditam opinionem affingant, perinde ac si sentiamus puerperas non membra Ecclesiæ, sed excommunicatas, adeoque Satanæ potestati traditas esse, vnde neque liberari, neque restitui possint, nisi multi ritus, quos recensent, per Sacerdotem adhibẽtur.

Quomodo puerperæ Catholicæ in Ecclesia tradantur, suique ritus conformentur exemplo Mariæ.

Cur alieni ab sperantur Catholici puerperis benedicti.

Nouatores falsos Catholicis affingunt quod puerperas habeant pro excommunicatis & damnatis.

Quis

Quis verò Catholicorum tam insulse vnquam aut docuit, aut scripsit? An tale quicquam sensit, aut etiam per scholasticos Doctores tradidit Ecclesia? nihil minus, imò verò apertè definiuit (sicut ex Gregorij & Innocentij decretis luculenter apparet) vmbram legis veteris euanuisse, & Euangelij veritatem eluxisse, ideoque Mosaycum de purificatione præceptum ad Christianas puerperas non pertinere: has autem à peccato, excommunicatione, & à potestate Satanæ adeò liberas esse, vt primo etiam post partum die, si velint, Ecclesiam adire, & in ea Deo gratias agere non sint prohibendæ. Hæc sanè tum Brentium, tum Spangenbergium apertæ vanitatis, putidique mendacij conuincunt, quando illi nobis non modò falsam, sed & ridiculam opinionem de puerperis excommunicatis, & velut à malo spiritu obsessis exprobrant impudenter. Iam verò quod ad aquæ benedictæ aspersionem, & luminum sanctificatorum incensiones, aliarumque rerum consecratarum vel institutionem, vel obseruationem attinet, de quibus modo dicendi locus non est, habent illa quidem suum in Ecclesia vsum, sed minime, qualem isti maligne confingunt, ad puerperas à Satanæ potestate vindicandas, vel vt per se ad fugandos Dæmones sufficiant, vtuè rebus externis eiusmodi affixos animos habeamus, eisque magis

Vide Brentiũ in præfatione in responsionem Iacobi Andreæ contra Hosium.

Matth. 24.

Lib. 2. de visitatione infirmorum c. 3

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

Affectus humanos, ac præsertim gaudij, in Maria Domini Matre laudabiles extitisse, eosque variis modis ex euangelio demonstrari.

D E R E B V S atque miraculis tum in Zachariæ domo, tum in templo Hierosolymitano gestis, dictum est, quę lætitiam certè sanctamque voluptatem Virgini matri maximam pepererunt. Neque solum cognatæ Elizabethæ, sed & Pastoribus, Magis, Simeoni, Annæ, aliisque pluribus ad Christum verè conuersis, proculdubio gratulata est, & in Deo salutari suo sæpius exultauit, quum natum Emanuelem magis magisque reuelari & cognosci cerneret. Rursus verò Mariam ob amissum filium doluisse legimus, quæ Simeonis vaticinium haudquaquam vanum fuisse toties re ipsa comperit, quoties eius animam doloris gladius propter filium penetrauit. Vbi de affectibus humanis pauca præfabimur, ac statim de propriis Mariæ affectibus, præsertim gaudio, dicere pergemus: sic enim ad sequentia, in quibus aduersarij de Mariæ affectibus mire fabulantur, commodiorem nobis viam pateficiemus.

Lc. 1. & 2.

Propositio de quibusdam ipsius Mariæ affectibus.

S V N T in homine quidam animi motus, quos Graeci πάθη, Cicero perturbationes, multi affectiones & passiones appellant, nosque illas communi affectuum nomine complecti solemus. Et Christiana quidem Schola in eo veterum Philosophorum sententiam probat, quod eiusmodi affectus, vti gaudium, tristitia, spes, timor, ira, misericordia siue cõpassio, in bonos etiam ac sapientes homines cadant. Quicquid enim Stoici tandem fingant, qui quum sapientem hominem affectibus omnibus exuunt, se verè homines esse obliuiscuntur, humanos id genus

Sententiam Philosophorum de affectibus probat.

Stoici cum affectibus, & hominem omittunt.

affectus natura inseruit & ratio moderatur, pulchriores reddit virtutis exercitatio, modo rite ad vsum iustitiæ conuertantur. Vnde Paulus Apostolus ἀστόργους hoc est, à charitatis & pietatis naturalis affectibus alienos reprehendit, eosque homines sine affectione noster vocat interpres. Etenim cum Christi doctrina humanitatis & misericordiæ plena nihil æquè pugnat, quam crudelis & beluina illa ἀπάθεια quam in Tyrannis etiam impij merito detestantur. Igitur & Christo varios affectus non defuisse videmus, quandoquidem [a] miseretur, [b] lachrymatur, [c] contristatur, [d] irascitur, variisque sæpè modis commouetur, quod nihil à communi hominum natura remotum habere, sed per omnia, [e] excepto peccato, suis fratribus assimilari vellet. Tum passionum nomina, si Scripturas consulamus, consuetudine locutionis humanæ, bonis etiam [f] Angelis tribuuntur, non ob affectionum infirmitatem, sed propter quandam operum similitudinem. Imò & Deus ipse secundum Scripturæ phrasin irascitur, nec tamen vlla passione turbatur, vt [g] Augustini verbis vtamur. Cæterum inter passiones & propassiones, vt ita dicamus, multum est discriminis, quãdoquidem sapientes licet his commoueantur, tamen ita moderantur ac refrenant, vt rationi subiectas teneant, neque menti dominari permittant, qui alioquin, vbi modum excesserint, homines quantumuis intelligentes à mente, quasi à sua possessione deiicere, ac non sapientes modo, sed & quasi pecudes efficere consueuerunt. Atque huc referri potest dictum Hieronymi: Difficile est, quin potius impossibile, perturbationis initiis carere quempiã, quas significantius Graeci προπαθείας vocant: nos

Rom. 1

Lex Christiana, & Christus ipse nos docent, affectus simpliciter nõ esse improbandos.

a Ioan. 6. & Luc. 7
b Ioan. 11 & Luc. 19.
c Marc. 3 & 14.
d Marci. 3
e Heb. 2
f Genes. 18. & 19. Luc. 15
g Libr. 9 de ciuit. Dei c. 5
Osee 8
Psalm. 6
Deuter. 32

Irasci etiam dicitur Deus in Scriptura.

Passiones & propassiones differunt.

In epist. ad Saluinam de viduitate seruanda.

vt verbum vertamus è verbo, ante passiones possumus dicere, eò quòd incentiua vitiorum omnium titillent animos, & quasi in meditullio nostrum iudicium sit, vel abiicere cogitata, vel recipere.]

Mulieres grauioribus affectibus quam viri solent laborare.

IAM verò alij affectus alios homines magis occupant & infestant, & in mulieres quidem, quam in viros incurrunt vehementius, vt non temere Poeta dixerit:

Virgil. 4. Aen eidos

Varium & mutabile semper Fœmina.

Cur mulieres negotiis & officiis publicis non præficiantur.

VIDEMVS igitur hunc infirmiorem sexum ad excandescentiam, impatientiam, odium, vindictam, lamentationem, contentionem, atque ad omnem ferè intemperantiam natura esse procliuiorem, ferrique præcipitem, vt ex multis vix paucæ mulieres in suis rebus & affectibus modum seruare, ac in grauibus negotiis iudicio integro valere possint. Vnde vbique ferè gentium receptum ac vsitatum est, vt viri, non mulieres, consiliis officiisque publicis abhibeantur, quod magno consensu omnium, fœminæ non tam rationi obtemperare, quam affectibus indulgere soleant. Atque inter omnes mulieres præcipuè matres existunt, in quibus vehementissimæ erga filios φιλοστοργίαι regnant & affectus, vt quos incredibiliter nocte ac die amant, & perpetua cura, summaque dilectione prosequuntur. Igitur siue otientur, siue negotientur, de liberis cogitant, & naturæ vi quadam incitatæ, ad illos lactandos, fouendos, demulcendos, tuendos sponte procurrunt, horũ causa quæuis adeunt pericula, & tantum non intemperantissimo eorum amore insanire solent, licet deformes, ignauos, viles & difficiles, multisque molestiis & ærumnis obnoxios deprehendant. Hæc pluribus explicare visum est, quoniam ad nostrę matris affectus cognoscendos lumen aliquod adferre possunt, eamque à reliquis mulieribus & matribus suo quasi iure eximere admonent sapientes. Etsi enim humanis non caruit affectibus, vt postea dicemus, tamen nihil in illis reprehensione dignum admisit, vtpotè quos semper temperatissimos habuit, vt hac etiam in parte mulieribus quibusuis & matribus longè præstet, ac in toto illo fœmineo genere verè ac vnice benedicta prædicetur. Quarè Damascenus [h] Mariam depingit, quæ fuerit Virgo intemerata, in nullis terrenis versata perturbationibus, sed cælestibus educata cogitationibus. Et Andreæ [i] Hierosolymitani vox est: Nequaquam vincebatur ab animi perturbationibus, quæ erat puritate omnibus superior. Quod autem ita viueret, vt non haberet omnino easdem, quas aliæ proprietates, erat proprium eius, quæ illi cum Deo intercedebat, propinquitatis.] Sed & [k] Epiphanius eandem laudat, quod moderate semper & constanter egerit, fœdis affectibus atque perturbationibus nunquam obnoxia. Demum vt Metaphrastes [l] affirmat, Doctorum iudicio Maria ab initio vsque ad finem se fortiter & constanter gessit, honeste quidem & non indecore vtens motu animi, quem certis finibus etiam Christo moriente continuit.

Quorsum pertineant prædicta de affectibus mulierũ. Et testimonia veterũ de perfectis Mariæ affectibus.

h In oratione de Virginis obdormitione.

i in salutatione Angelica.

k In oratione de laudibus Virginis

l In serm. de vita & dormitione Virginis.

Matres erga liberos in affectibus sunt vehementes, vt nullæ aliæ fœminæ.

Nouatores in decoros & immoderatos affectus Mariæ tribuunt, repugnante Scriptura & ratione.

CRASSI sunt igitur homines & cœci doctores, qui tam crasse de Maria philosophantur, ac illius tum innocentiam, tum sanctitatem puritatemque multis ac fœdis affectibus aspergunt contaminantque. Non enim in Euangelicis literis, vt par erat, animaduertunt, quam reuerenter Gabriel, licet Angelus, de illa loquatur, quantique illam faciat Elizabetha veneranda matrona, & afflata, imò repleta

A Spiritu sancto: Nec obseruant, quam pura fuerit illius anima, quæ tam facile, tam mirifice, & effuse, vt diximus, ex toto corde Dominum magnificaret, & in Deo salutari suo, plusquam nos sanè assequi possumus, exultare nosset. Parum itidem expendunt diuinæ gratiæ amplissimum munus illi abunde collatum, quod adeo post partum non fuit imminutum, vt etiam quam maxime sit auctum atque cumulatum. Non aduertunt, quam incredibiles in omni genere virtutum fecerit progressus, præsertim in sapientia, quum sacra illa, de quibus Gabriel disseruerat, mysteria clarissime perdisceret, certissimeque persentiret. Demum haud cogitant, sic Mariam instituisse vitam, vt acceptam veræ fidei lucem sedulo retineret, in charitate magis magisque proficeret, omnis pietatis cultum augeret, diuinæque gratiæ semper cooperaretur. An vas tam electum, ornatum, sincerum, Deoque inhabitante dignum prauis & immoderatis pateret affectibus: quos multi pij spiritu duce, comiteque virtute fortissime profugarunt, ac sapientissime temperarunt? Tantum abest, vt ad tumidos, profanos tragicosque sermones erumperet, sicut impuri fingunt aduersarij, præsertim quæ sicut ab omni morum honestate, sic etiam à verbis prouide, modeste & circumspecte dictis, satis laudari non potest, & ab intemperantis linguæ vitiis semper fuit aliena. Erat enim verè & plene spiritualis, vt antea probauimus, sacris rebus inde à prima ætate continenter intenta, nec ea quæ mundi, sed quæ Dei sunt curans vnice, Christi amori maximè dedita, cum quo nullus in terris vixit diutius, vixit coniunctius, vixit suauius atque familiarius.

Luc. 1.

B

Non decoros, vt vas Dei deique gratiæ plenum ceteros habuerit affectus.

C

NVNC verò tempus postulat, peculiarem gaudij affectum, qui nostram Virginem insigniter occupauit atque compleuit, paulo fusius explicare, vt ita nouum Brentij commentum simul explodatur. Is enim alicubi scribit, Mariæ parum gaudij & exultationis in hoc seculo contigisse, imò verò inferni dolores (horrendum dictu) illam in hac vita obruisse. Perinde ac si tam innocens Virgo, quæ nullius mali sibi vnquam esset conscia, cum perpetuis semper doloribus conflictaretur. Nihil tale prodit Euangelium, neque credere par est, prædictum illi à Simeone gladium ad assiduos Virginis angores, vel ad omnem sancti gaudij carentiam & priuationem pertinere, Nouerat vtique Virgo sapientissima, quid germanæ charitatis officium postularet, nimirum vt cum gaudentibus & ipsa gauderet: ideoque læta in domum Zachariæ profecta, & cognatæ ex animo gratulata est, neque solum Ioannem infantem in vtero matris, sed totam etiam domum, vt est verisimile, ad spiritualem lætitiã incitauit atque perduxit, vt cum ipsa etiã alij plures in Spiritu sancto exultarent. Prætermitto, quantũ veri ac solidi gaudij Gabriel Mariæ attulerit, quum primũ illud Euangelium solus soli annunciaret, quũque statim diuinæ incarnationis mysterium in eius vtero perficeretur, quod sola ipsa sentire meruit, feliciterque sola experta est. Felix deinde puerpera, quæ omnis doloris expers, & gaudij plena, atque (vt putant) ingenti Angelorum choro vndiquaque circumsonante non mediocriter animo recreata, talem infantem enixa est, eumque prima conspexit, tractauit, pannis inuoluit, & inuolutum præsepi imposuit. Quæ mater obsecro, ex nato filio

Inferni dolores Mariam in hac vita obruisse fingit Brentius.

Hom. 17. in Lucam.

Luc. 1

D

Ex Euangelica historia probari, sequentis gaudij motus affectuosis ac diuinè cecidisse.

Romans.

Luc. 1.

Summum Mariæ gaudiũ ex ipso partu, & circa Iesum paruulum.

maiore lætitia vnquàm perfusa, maiorèmque causam ad filium amandum, dulcissiméque curandum assecuta est? ob quem tantò magis gaudere potuit & debuit, quò illum nouit exactius, certiúsque perspectum habuit, illum vnum omnibus aliis non dicam filiis, sed etiam creaturis lõgè præstare, ac vniuersis donis abundare, nihílque illo maius ac melius posse expeti vel desiderari. Quos igitur æstus, quas flammas, quæ tripudia non persentisceret, quæ tanto thesauro se ditatam comperit, tantóque filio mater sola noctes ac dies gauisa est? Perge verò speciosa speciosum amplectere, ama redamantem, quo nihil amabilius: genas, oculos, faciem intuere dulcis infantuli: brachiis complectere, sinu foue, lacta vberibus, sæpius osculare & demulce siue arridentem, siue adblandientem pusionem pulcherrimum, suauissimum, ornatissimum. Habe quem sola ex tuis visceribus concepisti: habe quem sola genuisti, neque cum alio nisi cum Patre cælesti communem filium accepisti. Tuo iure profectò præ omnibus dixeris: Ego [a] autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Iesu meo. Et cũ alio Propheta: [b] Gaudens gaudebo in Domino: & exultabit anima mea in Deo meo. Tales delitiæ tali debentur matri: has epulas pater æternus illi, vt nulli alij, in filio præparauit. Filius ne sit ingratus, eidem parenti se totum tribuit & impendit. Quis pius rem tantam non magni faciat? quis cum gaudente matre gaudentem infantulum nõ gaudens ipse recogitet? quis cum Hildephonso non simul exclamet? O felix Maria, ô genitrix gloriosa, ô sublimis puerpera, cuius visceribus author cæli terræque committitur. O fælicia oscula labiis impressa lactentis.] Ergóne quisquam præter Mariam veriùs pleniúsque percepit, quod electis, Deúmque diligentibus Prophera promisit: Inebriabuntur ab vberibus domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos: quoniã apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen? Quid verò, nisi vitæ fontem & lumen æternum, apud Mariam & in Mariæ sinu reperimus? ex hoc fonte amplissimas lætitiæ aquas haurire, in hoc lumine diuinum lumen videre, nectar ei erat & ambrosia suauissima. Est autem in lumine videre lumen, spiritu filium cognoscere, sicut [c] Nazianzenus interpretatur.

a Abac. 3

b Esai. 61

Inferni dolores Mariæ.

Psal. 35.

c Orat. in Natiuitatem Christi.

Expendant porrò alij, quantum veræ consolationis hęc mater consequeretur, cùm primos veluti Christianos ex Iudæis Pastores, & ex gentibus Magos ad filij sui incunabula properantes exciperet, ac etiam fortassis in fide erudiret. Quid? nónne gauderet in templo puerpera, sicut iã antè probauimus, cùm homines vere spirituales ac probatę fidei testes adesse cerneret, eósque præclaras & publicas de filio suo edere confessiones, vt sincera fides de nato Messia in multorum animis excitaretur, atque confirmaretur? Quàm verò alacriter & suauiter, Iesu bone, te verum Salomonem domi & foris audiuit, tuámque diuinam sapientiam non minus cupidè ac intentè, quàm olim illa Regina Saba, tuis in verbis & factis demirata est, planéque obstupuit? Rursus qua Spiritus consolatione perfusa est, cùm vidit iactum abs te filio Euangelij semen tàm feliciter surgere, támque vbertim propagari? Non ex animo lætaretur, cùm animaduerteret proprias in te Messiæ notas magis ac magis elucere, & palàm tandem à multis agnosci, Satanæ verò regnum indies labe-

Ioan. 10.

A factari, ac miseros perditósque homines, te duce, ad benè beatéque viuendum peruenire? O lætos Mariæ oculos, quibus nouã Ecclesiam surgentem aspexit, quùm & pane cælesti à suo filio pauperes reficerentur, & humiles exaltarentur, & esurientes bonis implerentur, & Prophetarum oracula perficerentur. In his aliísque successibus Euangelij efflorescentis, quómodo Mariæ anima non recrearetur? non propen se magnificaret Dominum? non nota exultaret, ac velut iubilãdo gestiret in Deo salutari suo? Equidem qui Euangelio credit, & Euangelij nascentis primordia ritè contemplatur, facilè hos ac similes deprehendet affectus, quos si in vllis aliis Christum amantibus, certè in Maria eximiè pios & admirabiliter lætos, nec minus innocuos & sanctos viguisse necesse est. Commendatur MAGDALENA, & iure quidem, quòd tantos lachrymarum imbres super Dominicos pedes profuderit, Christúmq; fuerit intimo amore complexa, Quid minus de Virgine nostra sentiamus? cuius tàm tenero mollique pectori congruebat, vt frequentes suauissimi amoris lachrymas nõ muliebriter funderet, séque Christo sæpè lachrymanti sincerè conformaret.

Luc. 7. & Ioan. 12.

Mariæ Magdalenæ collatio.

B

Iam verò si antè vnquam, certè tunc maximè suũ in Christum amorem nouo gaudio cumulauit, cum post acerbissimum luctum ex filij morte & sepultura perceptum respirauit, eundémque filium, quo nihil habebat charius, coràm in carne rediuiuum, nitidũ planéque gloriosum aspexit. Quid illi optabilius, quid iucũdius accidere poterat, quàm quod illius infirmitatem in virtutem mortalitatẽ in æternitatem, contumeliam in gloriam transiuisse certò deprehenderet, suísque oculis contemplaretur? Quid, si Christus à tristissima morte lætissimè resurgens, primum se matri & videndum & contrectandum præbuit, vt summe compatienti summam consolationem adferret? vt multi sanè & graues Theologi, quos alibi producemus, probabiliter docent. Vnde Rupertus pulchrè & laudabiliter à piis maioribus traditum esse scribit, vt religiosi quidam cunctis per annum Dominicis diebus, ac præsertim sacro die Paschatis, beatæ Dei genitricis memoriam celebrent singularem, ac Ecclesiasticam idcircò instituant processionem. Mariam enim Deiparã esse, cui ante omnes alios rediuiuus filius suam victoriã annunciarit, & dulcia carnis suæ vulnera, quam illa veram de carne sua carnem conceptam pepererat, præbuerit deosculanda. Quid verò pulchrius, inquit, quid venerabilius, quàm congratulari matri Virgini super resurrectione vnigeniti iam non morituri, in cuius passione gladius animam eius pertransiuit?] Ac deinde, vt illorum obiectioni respõdeat, qui Christum Magdalenæ primùm apparuisse ob MARCI verba sentiunt: Omnibus, inquit, beatam Virginem matrem excipimus testibus præordinatis, quos solos nominatę ad Euangelistas pertinuit, vel quos Christi resurrectionem annunciare decuit.]

Mariæ gaudiũ incredibile ob Christi resurrectionem.

Christum suæ matri primũ a mortuis apparuisse.

Lib. 7. de diuinis officiis cap. 25.

Cur Christus Magdalenę, & non matri primum apparuisse legatur.

Marci 16.

Marię gaudiũ attulit, filium in cœlos ascẽdẽtẽ cernere.

Sunt & alia lætitiæ plena, quæ sapientes piíque homines circa historiam Euangelicam in Maria meritò contemplentur, eam videlicet, aliis vtriusque sexus personis credentibus adfuisse, cùm Christus quadragesimo post resurrectionem die suis amanter valediceret, seque ab illorum subduceret oculis, & in assumpta carne gloriosus victor cœlos petereret, vt Rex gloriæ cum summo triumpho

ad Patris dexteram residerer. An verò Maria inter alios, quibus tanta Christi ascendentis gloria summo gaudio fuit, non lætitia diffluëret, non sibi, non filio, non discipulis, non humano demum generi ex animo gratularetur? Sibi quidem, quòd caro è sua carne sumpta, super omnia exaltaretur, filio qui iam Pontifex cælos tàm potenter penetraret, discipulis qui fidum aduocatum apud Patrem perpetuò habituri essent, ac omnibus demum mortalibus, quibus expedita via in cælum tali duce præeunte pateret. Rursus huc pertinet mysterium Pentecostes, cuius & ipsa particeps fuit, quandoquidem promissum à Christo Spiritũ ac cælitus demissum in forma ignis speciéque linguarum accepit, vt non modò cũ aliis ineffabili gaudio & exultatione perfundere, sed etiã præ aliis fructus Spiritus amplissimos modo insolito experiretur. O quàm bonus & suauis est (Domine) Spiritus tuus, qui cum repleti omnes Spiritu sancto, loqui cœperunt magnalia Dei, Virgineum illud pectus mirabiliter imbuit, nouisque charismatibus ita compleuit, vt diuinarũ consolationum copia in vase tàm sancto exundarit, indéque multis modis in recentem illam Ecclesiam dimanarit. Sed omitto isthæc pluribus, cùm verear me in hoc vno Mariæ affectu, qui gaudio continetur, hactenus excessisse modum, tametsi multa sint à nobis prætermissa, quæ historia Euangelica studiosis vltrò suppeditauerit. Verum sit satis Lectorẽ de his obiter monuisse, simùlque Brentij vanitatem contriuisse, qui, vt diximus, gaudium & exultationem Mariæ sic adimit, vt inferni potiùs doloribus ipsam exposita, imò & obrutam in hac vita fuisse confingat. Enimuerò quæ spiritu cælesti plena erat, multiplices quoque Spiritus fructus, vti charitatẽ & pacem, persensit maximè: ex his bonis gaudium nascebatur, quod Ioannes manna absconditum nominat: quod Petrus lætitiam inenarrabilem, & Dauid torrentem voluptatis appellat, quódque Christus gaudium stabile atque sempiternum fore prædicit. Sũt interim, qui è superioribus omnibus insigniora Virginis nostræ gaudia colligant, & septenario numero succinctè concludant, sicut Rythmi quidam ostendunt, verbis quidem non elegantes, sed sensu dilucidi, & iam vulgò celebrati, quibus etiam insignis Christi Martyr Thomas Cãtuariensis olim, vt scribitur, fuit delectatus. Eos Rythmos ascribere non grauabor: Gaude Virgo mater Christi, quæ per auram cõcepisti Gabriele nuncio. Gaude, quia Deo plena peperisti sine pœna, cum pudoris lilio. Gaude, quia Magi dona bona tuo Nato ferunt, quem tenes in gremio. Gaude, quia iuxta legem obtulisti mundi Regem in templi sacrario. Gaude, quia tui Nati, quem dolebas mortem pati, fulget resurrectio. Gaude Christo ascendente, qui in cælis te videtẽ motu fertur proprio. Gaude Virgo, quia emisit, Paracletum quem promisit sanctorum Collegio. Gaude quæ post ipsum scandis, & est honor tibi grandis in cæli palatio.] Quoniam verò de Mariæ gaudiis, quæ in vitam eius mortalem cadunt, vtcunque dictum est, consequens erat de doloribus eiusdem aliquid adiungere: sed nos aduersariorum sententiam, quomodo ipsi Deiparam ob amissum filium doluisse doceant, primum expendendam esse putamus.

Mariæ gaudiũ indie pẽ ecclesiæ auctũ est vehementer.

Gala. 5. Apocalip. 1. 1. Pet. 1. Ioan. 16.

Septem præcipua Virginis gaudia. Tomus Cantuariensis Mariæ valde commendatus.

CAPVT

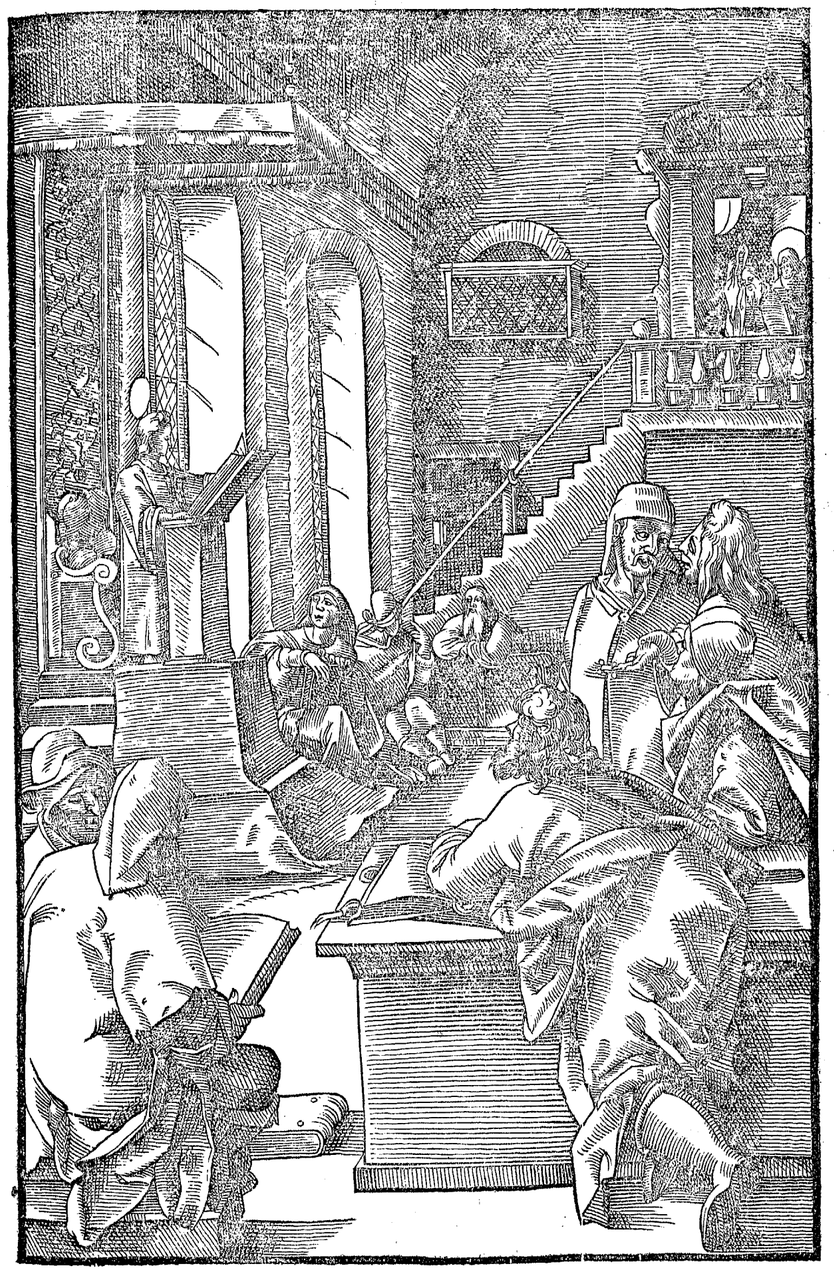

CAPVT XIIII.

Nimirùm acerbos & procaces esse Nouatores, qui Matrem Domini ob amissum triduo Filiũ supra modum doluisse, & improbis affectibus succubuisse contendunt.

Suauma hist. tractanda. Luc. 2

NOTA est Historia Euangelica de puero Iesu duodecimũ ætatis annum agente, qui cùm in templum Hierosolymitanum adductus & amissus esset, ingens planè sui desideriũ & piæ Matri Mariæ, & nutritio patri Ioseph reliquit. His enim duobus domum redeuntibus, cùm Paschales feriæ solenni Iudæorum ritu celebratæ forent, puer ipse in templo remansit, ac triduo ferè diuersis in locis quæsitus, non potuit vsquam inueniri. Quem cum tandem in templo sedentem, & cum doctissimis quibusque colloquentem offendissent, non potuere non demirari, quod præter suam expectationem, & contra morem ille se parentum contubernio, subduxisset, magnamque ipsis in quærendo curam & sollicitudinem creauisset. Hinc illa siue amica bonæ matris cum puero expostulatio, siue simplex mœstæ simul & admirabundæ Virginis interrogatio? *Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te.* De quibus verbis quid nunc demum censeant, & quomodo Mariã in illis malè accipiant aduersarij, primùm audire sit operæpreciũm, vt nostra deinde responsio, ipsaque veritas rectius intelligatur.

Propositio de sequenti tractatione.

Quomodo Culmannus & Brentius parentes Iesu depingant, in præsenti historia.

Culmannus in præsentem Virginis orationem hæc congerit: *Mater accusat filium, quæ quasi perturbata dicit: Non debebas hoc nobis facere. Hæc enim verba dolor expressit. Nemo facile concipit, quanta passi sint hic parentes per tres dies.* Sed crassius adhuc Brentius, *Quid, inquit, si vero parentes Iesu non solum desperaẽt undis curis, verùm etiam aliis malis offendiculis afficti sunt? Serium fortasse in animo suo eiusmodi quæpiam volutentes, Quid? Si hic esset messias, qualis est ab Angelis & hominibus, quibusdam prædicatus, qui fieri posset, vt iuxta diuinum præceptum, non obediret parentibus, sed etiam se ab illis subduceret, & in tantum mœrorem conniceret? Et quomodo posset esse Messias, omnis felicitatis Autor, quando hactenus nullæ vnquã prosperæ fortunæ in eo vsi sumus?* Concludit tandem Brentius: *Non est incredibile, hos dolores animum parentum Iesu pupugisse, nec idipsum dissimulat ipsa Mater, cum posteà dixit: Pater tuus & ego dolentes quærebamus te.* Quare si Brentio coniectanti fidem habemus, Mariam nõ solum dolentem cum Luca dicemus, sed illam vna cum Iosepho etiam desperabundè anxiam grauisque peccati & accepti à puero scandali ream faciemus. An enim sit leue peccatum, aduersus Dei prouidentiam & Christum ipsum mussitare, ac de vera Christi fide talem admittere dubitationem, adeoque filium Dei reputare plusquam fastidiosum, ingratum, impudentem, inobedientem, qui nihil nisi aduersa ferat secum, vt propterea illis Messias esse non posse videatur? Quantulum hæc absunt, si ritè perpendantur, à spiritu diffidentiæ & incredulitatis, præsertim quum dicti parentes, si Brentium sequimur, tandem ita concluserint: *Quis igitur crederet ipsum esse Messiam populi sui Saluatorem?* Nihil hoc est aliud sanè, quam animum plus quàm muliebrem Mariæ vna cum Iosepho largiri, eamque prorsus impatiẽtem, imò & contra Deum murmurantem, & de cõstanti fide planè suspectam reddere. Itane vero Beati, sanctissimam Virginem nobis depingere, & vulgo tantum non irridendãe exponere decuit, vt Euangelium nobis interpretem exhiberes?

Brentius beatam Virginẽ grauis peccati reamfacere conatur.

In explicat. eiusdem Euã. Quid de partibus eiusdem iudicẽt Georgius Maior, Spangenbergius & Corninus.

Accedit Georgius Maior, qui & ipse oleum, sicut aiunt, addens igni, vt muliebres, planeque immoderatos affectus exprimat, Mariam per prosopopœiam sic lamentantem inducit: *O me infelicissimam, quæ anteà beatissima videbar. Satius fuerat nunquam matrem Domini fieri, quàm commissum Dominum Seruatorem meã negligentia amittere.* His adiungo alium ex eodem ouo prognatum doctorem Spangenbergium, cuius testimonio Maria tàm miserè quàm indecorè sic quoque lamentatur: *Nostra culpa scelus tantum admissum est, quod æterno supplicio Deus vltrò vindicabit, & à nobis pœnas meritas exiget.* Hæc si vera essent, vt noui plateones effingunt, multum profectò impuritatis, grauesque mentis perturbationes hæserunt in Virgine matre: imò verò hi timores ac terrores, hi atroces conscientiæ stimuli satis esse queãt vt miserandæ & nefandæ fœminæ, quæ Maria fuit ciuis Hierosolymitana, attribuantur. Hæc enim quemadmodum [a] Iosephus & [b] Egesippus meminerunt, suum ipsa infantem crudeliter enecauit, non dissimilis Medeæ Poëtarum fabulis celebratæ, quæ in trucidandis liberis simile scelus perpetrauit. Tum parentes ambos Ioseph & Mariam Brentius ita loquentes introducit: *Profectò videmus, nos nihil aliud quàm extremam interneccionem & perpetuam damnationem manere.* An hæ voces, obsecro te Lector, de salute desperantium, & quasi ad laqueum procurrentium non expressum specimen præbere videntur?

In Postilla circa Dominicã 1. post Epiph. Aduersarij quam turpiter de Maria Domini mate loquuntur

a De bello Iud. li. 7. ca. 8

b Li. 5. de excidio Hierosol. cap. 40.

Postilla in Dominica 1. post Epiph. In Postilla circa dictum Euan. Dum. 1. post Epiph.

Vnus adhuc deest huius actor fabulæ Coruinus qui, ne postremus videatur, audacter hoc euomit, quod ego haud sine horrore, possum repetere: *Non solum filio, sed etiam fide erga Deum Maria priuatur, dum hæc curæ semper remordet, Deus irascitur tibi, & fortasse non vult, vt tu amplius filio eius nutricandi officium præstes.* Et vnde hæc tam grauia istorum maledicta, aut si malis, plus quàm anicularum deliramenta? ex eo nempè fonte, quoniam Maria dixerit: Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Quis verò nõ demireturi, Euangelicos doctores ob exilem causam, imò ob hanc solam voculam, Dolentes, tantas agere tragœdias, & in Mariæ causam tàm petulanter ingeniosos esse? Quid attinet quæso, in re tantilla homines præposterè artificiosos, vaneque curiosos nihil non sibi permittere in affectibus Mariæ contra omne decorum tribuendis & amplificandis? Hoccine demum est Euangelium asserere & illustrare, tàm enormia & horrenda, sed & per se quidem falsa comminisci, quę in odium ac dedecus innocentissimæ, semperque sanctissimæ Virginis

Quanta sit impudentia Coruini in Maria tractanda.

Luc. 2.

Ex quo fonte tantum virulentiæ in Mariam deprompserit aduersarius.

Euangelicorũ in beatã Dei parem nefaria procacitas.

mæ Virginis vulgo instillentur, nimirum quod hæc immodico dolori tàm fœdè indulserit, quod rerũ humanarum suæque vitæ pertæsa, mortem propemodum desiderarit, quod plenas diffidentiæ cogitationes admiserit, quod se ingenti peccato obstrictã senserit, quod admissi criminis pœnam peracerbam luerit, quòd cum grauissimis animi curis tentationes diabolicas coniunxerit, quod contra summum illud æternúmque bonum (Christum loquor) non parum amarulẽtè ac indignabundè cogitarit ac dixerit, quod in vera Messiæ fide titubarit, & circa illum passa offendiculum fuerit, quod denique non solùm sine filio, verùm etiam sine fide, sicut niger ille Coruinus, quem tu Romane caueto, procaciter garrit, extremæ desperationi se proximam aliquando monstrauit, mulier scilicet horum iudicio infelicissima miserrimáque.

Quid, quòd eò demum progreditur licentia Nouatorum, vt neque Maria, neque Christus ipsis satisfaciat: vtramque personã Momi isti audent proscindere, suísque caninis dentib. lacerare. An enim Christum Opt. Max. non vituperat & accusat Ioãnes Agricola, quum in hunc modum apertè scribit: *Durius quidem quàm alioquin conueniebat, alloquitur matrem expostulantem secum Iesus.* Quid hinc aliud colligas quæso Lector, nisi Christũ inmoderatè, vehementer, seuerè, imprudenter egisse, & in matrem peccasse, vt ob immodicam duritiem vel acerbitatẽ meritò incusetur? O impuros & maledicos homines, quibus post hominum memoriã nunc primùm de Virgine Deipara, adeóque de Christo ipso libet tam nefanda cogitare, scribere, docere & in publicũ spargere. Pro nefas, quantum in his electis organis suis valet Bestia, quæ contra Deum, contra Dei tabernaculum & in eos, qui in cælo habitant, ingentes blasphemias eructabit, vt Ioãnes est vaticinatus? Siccine tandem ferre cogimur, vt qui volunt, etiam impunè possint, Christum æterni Dei Filiũ, Deúmque ipsum reprehendere, simúlque illibatã & sacrosanctam Dei matrem non dico conspuere, sed etiã in deformem & sordidam Satanæ filiam transformare? huc nimirũ enitente eodem antiquo serpente, vt Christum, sicut monstrauimus, perfecta sapiẽtia exuant, iámque ex mansueto seuerum, ex bono vel iniquum, vel amarulentum, & decori negligentem faciant. Cæterum vt de Maria duntaxat agere pergamus, equidem nescio, quid animaleshomines, qui diuina non sapiunt, quídue impij prorsus de illa ipsa indignius effutire, quídue impudentius docere possint: nisi quod æquiorib. etiam animis Mahometani erga hanc venerandam Virginẽ, eámque Dei Spiritu semper plenam affecti comperiũtur. Quare non immeritò dubitari potest, an aliquot retroactis abhinc seculis vlli fuerint Mariomastiges vel Antidicomarianitæ, qui apertiore Marte, & effreni magis petulantia in illam debaccharentur, quæ alioquin, vt Ambrosius loquitur, nullo erat conuitio temeranda.

Ioã. cap. 2. Luc.

Etiam Christum ipsum in hac historia ingrate accusat.

Vere nunc impleti Ioannis vaticinium de blasphemis eructuris.

Apocal. 13.

Multis ab hinc seculis vtin non habuit hostes in fautores & extrãeos.

Quanquam minus ego mirandũ puto, abominãdis probris nunc Deiparam conspurcari, cùm meliora discipuli tradere non soleant, quã à suis Præceptoribus, philippo nimirùm & Luthero, didicerunt. Ac de Philippo quidẽ posteà videbimus: Lutherus verò non minus exẽplo quàm sermone scriptóque suos in templis auditores, & in scholis discipulos ad hanc seuerilem dicacitatem, & plusquam histrionicam leuitatem (mi me fallunt omnia) præclarè informauit. Ad hũc quippè modũ velut furiis agitatus vociferatur: *Quid potuit cogitare Maria, nisi sua culpa amissum filiũ Dei, & Deo Patri visam indignam cui filiũ semel commissum denuo relinqueret? Melius fuisset non factam esse matrem, quã rapi ab eo improuiso.* Ac tandẽ in vocem hanc æque furiosam ac impiam prorũpit: *Et quis inter homines fuit maior peccator (vt est conscientia tenerrima) quam hic est ipsa mater Dei?* Quid autem putidius, quid magis blasphemum non dicam ab homine, sed ab ipso Cacodæmone in Mariã euomi posset? Prætereo quæ Lutherus ibidem admiscet de signis horribilis iræ dei, & de peccati tẽtationibus, quæ in cor illud piissimum atque candidissimum inciderint, vt maximos ei dolores & angores cumularent, eósque omnes ex peccato cõmissæ negligentiæ iudicat prouenisse. Valeat autẽ cœcorum dux, errantiúmque princeps cum Theseo Philippo Lutherus, qui suis & salibus & sannis cũ alia sacra ferè omnia, tùm Deiparam aspergere & contumeliose proscindere non solùm in more, sed etiã in deliciis habuisse videtur. Sed enim quis Christiano spiritu vel modicè imbutus, hæsitare possit, adeóque non libenter agnoscat, Mariam dei Spiritu sic instructã, Deíque gratia plenam extitisse, vt sui semper esset similis, hoc est, in fide constans, spe longanimis, in cruce patiens, in precatione sedula, in charitate perfecta, in gratia cõfirmata: demùm in omni actione vbicunque locorum æquabilis, grauis atque circumspecta? Sed omitto de Mariæ vita & moribus integerrimis dicere, ne sæpius eadem repetẽdo, Lectori tædium adferam.

Euangelicorum ac Christi hoc est arcandi Deiparam alias præsertim.

In Postilla circa dictum Euan. Dum. 1. post Epiph.

Lutheri mens est, quæ ad Mariam spectant arrodere & insectari.

Depulsio Lutheranę crimationis ad purgandam Deiparam.

Illud sanè libenter ab Aduersariis percunctarer, maior ne fuerit Mariæ dolor, cùm Christũ in cruce suspensum, tótque vulneribus consauciatum coram cerneret, ac mortuum etiam, vt arbitror, in sinu foueret atque contrectaret, maior, inquam, ne fuerit eius tunc dolor, quàm cum vix toto triduo eundem amissum mœsta quæsiuit? Nisi enim communi sensu destituti sunt, diffiteri nõ possunt, ex cruce & morte filij longè quidem acerbius doloris vulnus, quàm ex triduana eius absentia pectori materno allatum esse. Sed quæro iterum, an Mater propter Filij crucem & mortẽ afflicta desperauerit? an fide & fortitudine animi caruerit? an aliquid effœminatũ gesserit, quod illa esset indignum Virgine, cuius etiam corporis species (vt Ambrosius dixit) simulachrum fuit mentis & probitatis? Quod si firma & immota in illo grauissimo luctu perstitit, animúmque semper infractum cõseruauit, vt posteà euincemus, qua fronte isti nobis persuadere conantur, quod in mœrore multò leniore succubuerit, quódque in hoc tristi quidem illo, sed minus tamen acerbo casu nõ modò filium, sed & animũ amiserit, fidémque planè languidam, si non extinctam, habuerit? Nam & Bernardus confirmat, Mariam de morituro filio indubitanter præsciuisse, ac de illo resurrecturo fideter sperasse, simúlque tamen doluisse vehementer, vt si antè vnquam, tunc vel maxime senserit penetrantem illum ac sæuientem gladium, quem iustus Simeon in templo illi prænunciarat. Verum de hoc alibi disseremus. Docti ac pij omnes pectus longè purissimum, vti par est, Deiparæ perpetuò tribuunt: tantum abest, vt horribiles cogitationes in illam velut desperabundam inciderint, sicut pseudoeuãgelicis hoc loco suggerit Satan.

Mariam hoc loco nõ magis peccasse, quã postea, cũ doleret ob filij crucem atque mortem.

Ex aduersariorum confessione in causa simili Mariam hoc loco ab omni peccato posse defendi.

Lib. 2. de Virginib.

Mariã in morte filii de fide nihil amisisse.

Ser. quã incipit Signum

Accedit, quod Philippus ipse alicubi docet, Mariæ fidem ac fortitudine talem ac tantã fuisse, quã robur humanũ longè superarit, cũ illã suppliciorũ filij spectatrix adesset, & dolore tamen non extingueretur, quoniã fide resurrectionis, quã certò & breui sequuturam credebat, suum sustentarit animum atque confirmarit. Hoc si verè Philippus affirmat, certè neque nunc tam languida & imbecillis Mariæ fides existimanda est, vt in leuiore certamine succumberet, & propter amissum filium in fide nutaret, aut quicquam ageret effœminatè, quod reprehendi meritò possit. Etenim propter honorẽ Domini cum primis cauendum est, ne opiniones illas vel inuehamus, vel stabiliamus, quæ citra necessitatem sanctissimæ Virgini derogant, vt quum traditur, quod peccato se cõtaminarit, & nescio quos ex peccato terrores & horrores senserit, vt irato sibi Deo se viuere arbitraretur. Quasi verò pij cum Maria non sæpè doleant, suspirent, illachrymentur ac plorent, adeóque vitæ longioris tædio cum Paulo non afficiantur, etiamsi de ira diuina, de suppliciis æternis, de admissis criminibus ne cogitent quidem, nec sollicitudine vlla tangantur. Sciunt enim & experiuntur, quàm verè dictum sit illud, Secura mens quasi iuge coniugium, & quod Propheta Regius affirmat: Pax multa diligentibus legem tuã, & non est illis scandalum: quia certò sibi persuasum habent, ac re ipsa comperiunt, diligentibus Deum, vt & paulus testatur, in bonum omnia cooperari. An iustorum non est, fuitque semper proprium, secundis rebus non extolli, & aduersis supra modum non deprimi, sed ad omnes huius vitæ casus inuicto durare pectore, quin & præsenti cruce lætari? Notum est dictum Salomonis: Non contristabit iustum, quicquid ei acciderit. Cur igitur, si æqui volunt esse censores, cur, inquam, perfectæ fidei, inuictæ patientiæ, constantis animi & Heroicæ fortitudinis præconium nunc vni Mariæ detrahunt, quod multis aliis veteris nouíque Testamenti viris & fœminis verè piis & iustis necessariò largiuntur?

Fatetur & Philippus Mariam circa crucẽ filij & animo & fide constantem fuisse.

Euarrat. in Ioan. cap. 19.

2. Cor. 1

Pij cum Maria sæpè graui terque dolent sine peccato ac reprehensione.

Prouerb. 15.

Psal. 118.

Rom. 8

Iustorum officium esse, vt in cruce constanter agant eaque lætentur.

Prouer. 12.

Cæterum qui lucem fugientes amant tenebras, volentésque peccant, hi suam conscientiam velut carnificinam tristes circumferunt, & quantumuis in suis malefactis exultent, surdo illo vt dicunt, verbere commonefacti, facile persentiscunt non temerè dictum esse: Sæua semper præsumit perturbata conscientia. Nihil verò mirum, in scriptis aduersariorum de conscientiæ terroribus crebrò legi, & consolationum doctrinam vsque ad fastidium repeti, cùm animos in hac sua Synagoga sic constitutos habeant, vt asperis tentationum ac terrorum velut vẽtis, dirísque tempestatibus miserè circumagantur, interiore quidem pace & tranquillitate Spiritus planè destituti. Non enim est pax impijs dicit Dominus, nec vlla securitas & vera consolatio Schismaticis magistris ac sociis contingere potest. Qui etiamsi à sceleribus aliis, quod fieri nequit, immunes forent, tamen ob solum odium, quo aduersus fratres & magistratus Catholicos flagrant, non possunt non male sibi esse cõscij, adeóque, sicut paulus asserit, suo ipsorum iudicio iam condemnati tenentur, & cõscientiam, vt idem appellat, cauteriatam, nullísque peccatis oneratam circumferũt, quæ nulli Schismatico extra Ecclesiam Catholicam remittuntur. Vt enim Augustinus Cypriano consonãs perspicue dixit: Quisquis ab Ecclesia Catholica fuerit separatus, quantumlibet se laudabiliter viuere existimet, hoc solo scelere, quòd à Christi vnitate disiunctus est, nõ habebit vitam, sed ira Dei manet super eũ.] Intereà verò qui iusto Dei iudicio pleni terroribus viuunt, & vndique consolationes captãt, ex se alios metiũtur, ac similes pauores & angores in sanctissimis etiã hominibus reperiri fingũt, qui etiã morituri trepident, & irã Dei ob sua peccata extimescant. Talẽ enim Ioannem Baptistã, cùm in carcere moriturus esset, descripsit nobis Brentius: eámque pudendam cõmentationem suo nos loco refutauimus. Eadẽ ergò licentia nunc matrem Domini beatissimã tractant, vt sibi suísque persuadeãt, illam quoque ab his pauoribus & angoribus, quos ipsi ac similes à Christi corpore præcisi, acerbissimos quotidie sentiunt, alienã minime fuisse. Sed enim toto, quod aiunt, cælo aberrãt, qui tot vitæ sordibus doctrinæq; corruptelis immersi, sese cum Sanctis vllis nedum cum Deipara, cõparare non erubescunt. Reliqua verò quæ ad præsentẽ tractationẽ ac Virginis defensionem pertinent, sequenti capite fusius explicabuntur.

Sapien. 17.

Cur Nouatores de conscientiæ terroribus sæpè solant meminisse.

Esaia 48.

Tit. 3.

1 Tim. 4.

In Epist. ad Titum post collationem.

Nouatores pleri terroribus exse alios etiam sanctos metiuntur.

Conclusio capitis, Mariam de immodicis angoribus per eam accusari.

Psal. 18

Arrogãtia Nouatorum, in sanctis circa peccatum.

In cap. 14 Matth.

Cap. 9. de Ioan. Bapt.

CAPVT XV.

Deiparæ falsò imputari, quod puerum Iesum duodennem amittens peccarit per negligentiam, quódque idcircò cum Eua conferri mereatur. Præterea in præsenti historia non pauca reperiri, quæ valeant ad Mariæ commendationem.

Maria negligentiæ in conseruando filio ab Euangelicis insimulatur.

NVNC propius inquirẽda causa est (vt reliquam superioris historiæ partem absoluamus) quid nostros demùm aduersarios commouerit, vt sæuũ & vehementem Mariẽ dolorem propter puerum Iesum amissum non eloqui & exaggerare sibi satis posse videantur. Res tota, quantum equidem intelligo, ex hac vna quæstione pẽdet, An Maria negligens fuerit (quod etiam de Iosepho dictum sit) in puero Iesu custodiendo, dũ alter alterius diligentia & cura confisus, hũc sibi concreditum filiũ simul amittunt. Hic enim Nouatores pleriq; Mariã peccasse cõtendunt, eámque nõ vulgaris negligẽtiã, sed damnandæ cuiusdã incuriæ palãm incusant, vti [a] Lossius, [b] Brentius, [c] Philippus & [d] Lutherus, quos & nostri [e] Centuriatores porrò sequuntur. Tantum enim istis à suis rebus est otij, vt non solum aliena curent, sed etiã impurissimæ Virginis oculis festucã queritẽt, de domestica interim trabe nihil cogitãtes. Centuriatorum verba subnectam, vt constet Mariam cœco illorum iudicio grauiter deliquisse: *Solet hic de peccato Mariæ ob amissionem filij Messiæ, facta collatione*

a In annotat. in Lucam cap. 2

b In Lucam Homel. 19.

parte 1. c Dominica 1. post Epiphan.

d In Postilla circa Euang. Dominica 1. post Epiphan.

e Libro 1. Centur. 1. In Euangel. Dominica. 1. post Epiphan.

collatione ad peccatum Euæ, quæ salutem hominum initio pernertit & amisit, quæri. Exaggeratur factum Mariæ, quia circa maius obiectum versatur, nempe mundi Saluatorem. Sed cum ea res alterius fori sit, & in commentariis explicari talia soleant, contenti sumus in præsentia breui explanatione, quod vtraque delicta, Euæ & Mariæ, non sint exigua. Eua sciens & volens facit contra mandatum Dei: Maria inscius & contra voluntatem amittit filium. Sed nihilominus graniter peccat. De Spangenbergio iam antea diximus, qui hoc scelus à Maria commissum tanti facit, vt illam putet in extremos pene angores animi propterea deductam esse, quod vereretur se huius peccati pœnas æternas iustissimo Deo daturam.

Quomodo Spangenbergius Mariæ negligentiam repetit, & illi iudicat præter omnia peccata.

QVID, quod Lossius ex hoc Mariæ peccato colligit argumentum, in sanctissimis hominibus multa & magna hærere peccata? Sequitur enim Philippum præceptorẽ, quo Iudice Maria nõ solum peccauit, sed & suam agnouit negligentiam, cogitans sibi præcipue huius filij custodiam demãdãtam, & se officij sui oblitam esse. *Præterea conferebat se*, inquit, *cum Eua, quæ antea perdiderat genus humanũ, & cogitauit omnia miracula, quibus Deus ipsam ad curam huius filij excitauerat. Cum igitur videret, quantum peccatum esset hæc negligentia, necesse est fuisse ingentes dolores toto triduo quorum magnitudinem nemo hominum intelligit. Hinc igitur discamus, qualia sint peccata Sanctorum.* En quã seuerum & iniquum Mariæ Iudicem nunc se præstat Philippus, cum inclementer illam accuset, cuius tamen fidem ac fortitudinem in alio, vt diximus, eóque multo grauiore casu summopere commendauit atque defendit. Sunt quidem in sanctis nonnullæ imbecillitates, ob quas illi se quotidie peccatores agnoscunt, & à Deo veniam supplices petunt, cum Propheta etiã sancto precantes: Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce seruo tuo. Errant autem Nouatores, vt hoc obiter dicam, quod Sanctos etiam peccatis lethalibus nunquam non obnoxios videri velint, quòd iustos in omni opere bono peccare decernant, & neque originis vitio quidem pios liberent, quod præterea ignorantiæ & fragilitatis humanæ delicta cum destinatæ malitiæ peccatis sæpe misceant, nullámque renatis puritatem ac perfectionem pro huius quidem vitæ ratione concedant. Vt enim suum dogma de sola fide, & passiua, vt vocant, iustitia mordicus tueantur, aliis atque aliis errorib. adeóque labyrinthis inextricabilibus inuoluuntur. Hinc illa Lutheri dogmata, imo paradoxa, veteribus, nisi forte Iouinianistis incognita, eruditis intolerabilia, piis abominanda: *Cauemus à peccatis, multo magis ab operib. bonis & legib. solamque Dei promissionem attendamus & fidem. Ipsa enim brevis est perfectio, nec aliqua lex requiritur nec opus, imo & legem præscindit, & opus, & omnes leges, omniaque complet opera. Christianus etiam volens non potest perdere salutem, nisi nolit credere, nulla peccata eum possunt damnare, nisi incredulitas.* His Brentianum etiam paradoxum æque stolidum adiiciamus: *Quæcunque*, inquit, *atrocissima scelera & impietates in flagitiosissimis quibusque adultis vides, ea in infantibus & pueris latere, & coram oculis Dei apparere sentiendũ est. Quicquid homo operatur, indiget remissione peccatorũ.* Iam vero insulsum atque ridiculũ videtur & illud, quod Philippus & Lossius, egregij Dialectici, horũmque similes ita docent ratiocinari. Maria suum aliquã-

Quomodo Philippus Maria imputet peccatum negligentiæ, si id fecisset Lossius.

Quomodo vera sentiendum de Nouatorum ex

Inprofessionib. de noua Testamento & lib. de iustitiate Christian.

Lutheri & aliorũ paradoxa, argumento ab absurdo.

Ioan. 1. in Ioa. 14

Quomodo vera sentiendum de Nouatorum ex

do filium amisit: igitur hærent in sanctis quoque peccata. Quam argumentandi rationem istis demum relinquamus, qui vt falsa concludant, vera quidem, sed adeo disparata assumere nõ verentur, vt sibi pudorem, & Lectori nauseam adferant. Quam vero male his cum Augustino conuenit, qui cum de peccatis agitur, nullam de matre Domini quæstionem admittit, sed eam prorsus excipi flagitat? Cæterum Centuriatores ne à Philippi discedant exemplo, non solum in Maria peccatum statuunt, sed etiam odiosam prorsus, & nobis Catholicis inauditam disputationem ingerũt, in qua illud quæritur: Vtrius peccatum prẽponderet, grauiúsque sit existimandum, Euẽne pomum vetitum in Paradiso comedentis, an Mariẽ commissum sibi filium per negligẽtiam apud Israelitas amittentis?

præsente historia, & Mariam peccasse & in aliis etiã Sanctis hærere peccata.

Libr. de natura & gloria cap. 36

VBI ego primum doleo vicem aduersariorum, quos magis ac magis experior non pietati, non rationi, non iudicio suum tribuere locum in Euangelio explanando: sed libidine potius ac rabie quadam ad calumniandum & maledicendũ præcipites agi: vt hinc sibi temperare non possint, qui toties in purissimam Virginem, & eandem in sacratissimam matrem stolide, nullãque de causa debacchentur. Hanc si nobiscum venerari & extollere nolunt, cur tam odiose tractant? cur accusant publice? cur noui & inauditi criminis insimulãt apud credulum vulgus, adeóque indicta causa condemnant? Ponunt etiam in vitio, quod filium duodecim annos natum in illa refertissima hominũ turba, summáque festi diei celebritate fortuito semel amiserit. Atqui non dubitat asserere Theophylactus, quod Ioseph & Maria quærentes puerum, de amisso eo minime suspicabãtur, & causam adiungit, quod sapientissimæ Mariæ non congruerit ita suspicari, vt quæ plurimas de hoc puero acceperat reuelationes, licut & Iosepho reuelatũ erat, illum ipsum esse à Spiritu sancto. Verum quærebant illum, inquit, quo pacto ab eis abiisset, ne forte illos reliquisset.] Sic Theophylactus.

Refutantur Cẽturiatores cum sua collatione, de Maria & Eua peccantibus.

Theophylactus quomodo Mariam & Ioseph excusset in præsenti negotio.

In 2. c. Luc.

Centur. 1. lib. 1.

AMISERIT vero Maria filium, sed ignorans ac non volens amisit, vt isti etiam censores vel inuiti testantur, & confirmat Lossius: atque ita quidẽ insciens, vt nulla culpa fuerit amississe. Hoc enim satis est indicatum, cum ita loquitur Euangelista: Existimantes autem illum in comitatu esse, venerunt iter vnius diei. An non erat probabilis iustãque ratio eum non requirendi toto itinere illius diei, cum eum in comitatu & inter cognatos esse, vt sæpe alias, existimarent? Vbi certe non obscure monstrasse videtur Euangelista, parẽtes omni vacãsse culpa, cum puerum amiserunt, ac proinde ad excusandos illos hoc fortassis addidit, quod eum in comitatu relictum putarent. Accedit quod sacra Virgo, si vllius culpæ aut negligentiæ sibi conscia fuisset in hac amissione, de se potius quam de puero queri potuisset, quanquam amica prorsus hæc fuit interrogatio: nec ita diceret: Fili vt quid fecisti nobis sic? statimque putatiui Patris expressam facit mentionem. Et audent adhuc isti censores, sicut serpens eis proculdubio suasit, hanc ipsam Virginẽ matrem, quæ peccati sibi conscia nõ est, de peccato damnare, ac publice perstringere? Quam vero immane & crudele est istorum odium in Ecclesiam, vt quia nos Mariæ sanctissimæ puritatem omnis maculæ ac peccati expertem prædicamus ac profi-

Maria inscieẽs amisit filiũ, & idcirco irreprehensibilis, vt ipse Lucas ostendit.

Postilla in Dominicam 1. post Epiphan.

Luc. 2.

Non ferendã esse Nouatorum petulantiam, tum in Mariam, tum in Ecclesiam debacchantium.

temur, publicáque religione celebramus, ipsi illam ita excusando accusent, vt ne Heluidius quidem accusandam esse putauit? Ingens profecto & portentosa istorum est procacitas atque peruersitas, ab aliis (quod sciam) nō detecta, ob quam, iure nostro cum Ambrosio exclamare possimus: Claudat ora sua perfidia, obmutescat, ne matrem Domini aliquo audeat temerate conuitio.] An vero maledicum & blasphemiæ proximum non est, lectissimum illud Ecclesiæ membrum, immaculatum Spiritus sancti habitaculum, consecratum inde ab initio Dei templum, tantámque mundiciem, quātam ne mente quidem consequi possumus, tetræ impuritatis labe aspergere, ac grauis peccati nota fœdare? Næ isti Christo Domino ciúsque parenti sunt iniurij prorsus, dum præcellētem Mariæ tum puritatem, tum sanctitatem, de qua tam multa diximus, grati non agnoscunt & prædicant. Vnde tandem, obsecro, Verbum æternum puram sibi & immaculatam carnem assumpsit? Ex illibata certe substantia Virginis, quæ cū sancta esset, priusquàm nata, multo tunc sanctior, & in omni gratia perfectior euasit (vti docuimus) cum Patris eam virtus obumbrauit, & Spiritus sanctus in eam superuenit ipsáque Dei filium Virgo concepit, ac nouē mensib. in se inhabitantem gestauit, neque sine Angelorum gratulatione felicissime peperit, studiosissiméque educauit.

Epist. 79 ad Theophilum & Antiochum. Mater Domini nullo conuitio temerāda secundum Ambrosium.

Luc. 1. & 2.

ET audent adhuc isti Philistæi incircumsi probrose dicere: *Vtraque delicta Euæ & Mariæ non sunt exigua.* Pergunt deinde innocentem verēque beatā Mariam cum nocente & infelici Eua conferre: in qua collatione hoc addunt Centuriatores: *Eua sciens & volens facit contra mandatum Dei: Maria insciens & contra voluntatem amittit filium: sed nihilominus grauiter peccat.* O miros & intolerabiles Aristarchos, quibus etiam grauiter illa peccasse dicitur, quæ neque sciens neque volens peccauit, imo quæ contra voluntatem filium amisit, vt ipsi testātur. Enimuero qui non voluntate peccant, non peccant: hoc arbitror omnibus apertum esse atque perspicuum, vt Augustini verbis vtamur. Qui rursus clarissime dixit: Ego dico peccatum non esse, si non propria voluntate peccetur. Quare tum Augustini iudicio, tum communi omniū consensu à peccati labe Maria manet immunis, quoniā nō solum insciens, sed etiam contra voluntatem suum amisit filium, vt ipsi etiam Centuriatores affirmāt. Sed enim quod Augustinus omnibus apertum atque perspicuum esse censet, id isti videre non possunt, inuidia, scilicet, atque contradicendi libidine obcœcati, dum in sanctissimam Virginem tam leui de causa peccatum, atque illud grauissimum quidem, intorquere conantur.

Centuriatorū Euæ ac Mariæ peccata comparantium improbitas. Centur. 1 lib. 1

In disputat. 2. contra Fortunatum. Peccatū non esse nisi voluntarium, & in Mariam hoc loco non cadere.

CAETERVM quod ad indignam prorsúsque fœdam Euæ cum Maria collationem attinet, non dubito pios & Christiano animo præditos sua sponte confessuros, horum iniquam, turpem, contumeliosam censuram explodi potius, quam confutari oportere. Quis enim ignorat, Euam serpenti morigeram, Deo rebellem, mortis inuentricem, ex qua nefarius & primus ille fratris iugulator natus est, adeoque omnis humanæ corruptionis, calamitatis & perditionis matrem extitisse? Quare Tertullianus his verbis, quæ alibi à nobis quoque citantur, Euæ insultauit: Tu es Diaboli ianua, tu es arboris illius resignatrix, tu es diuinæ legis prima desertrix, tu es quæ eum suasisti, quem Diabolus aggredi non valuit. Tu imaginem Dei hominem tam facile elisisti, propter tuum meritum, id est mortem, etiam filius Dei mori habuit.] Tum Paulus Euam incusans, non Adam seductum, sed Euam præuaricatricem esse confirmat: à qua demū muliere initium & scaturiginem omnis peccati deriuari, Scriptura diuina testatur. Nec pudet tamen Nouatores, cum hac Eua maledicta, & sicut Augustinus vocat, Diaboli filia, licet postea in gratiam recepta, conferre Mariam gratię inuentricem, vitæ parentem, Domini matrem, Euæ aduocatam, præ omnibus benedictam mulierem, sacrosanctam Virginem, totius Trinitatis viuum tabernaculum, ac humani generis, quatenus Christum peperit, reparatricem. An decet, obsecro, venenum cum antidoto, ancillam cū hera, noctem cum die, stultā cum sapiente conferre? Atqui Maria est, de qua venuste Bernardus asserit: Redditur fœmina, pro fœmina, prudens pro fatua, humilis pro superba: quę pro ligno mortis gustū tibi porrigat vitę, & pro venenoso cibo illo amaritudinis dulcedinem pariat fructus æterni. Prætermitto cætera, quæ ad veram ac propriam Euæ Mariæque collationē faciunt, quoniam sequenti capite proferentur.

1. Tim. 2.

Eccles. 25 De filia ad Petrum ex Eua Diabolo filia cum Maria nostrāq; conferendā, & de peccato agatur.

Homel. 1. de B. Virgine.

EXCVTIAMVS porro & illud dictū Centuriatorum: *Solet hic quæri de peccato Mariæ ob amissionem filij Messiæ.* Solet quæri, inquiunt, à quibus vero? An à Veterib. probatísque Patribus? minime quidem. Ascholasticis forte Doctoribus? ne hoc quidem. A quibus igitur? nimirum à nouis nouæ Sectæ professoribus, qui omnem veræ Theologiæ formam corrumpunt, qui de iustificatione, libero arbitrio, Eucharistia, Sacramentis, aliísque grauissimis fidei rebus maximas excitant contentiones, qui noua sua placita pro Dei verbo venditant, variásque de religione leges pro suo arbitratu subinde figunt atque refigunt, vt de illis vere dictum videatur, Semper discentes, & nunquàm ad scientiam veritatis peruenientes. Cęterum ad Centuriatores omnésque alios coarguendos, qui ex hoc loco Mariam criminis ream agunt, nunc illis præsidiis & armis nos muniemus, quæ Nouatorū quorundā parauit industria, & ad Mariæ causam vindicandam vltro nobis porrigit.

Quæstio blasphema Euangelicorum, Vtrum peccatum præponderet, Eua ne pomum vetitum comederit, an Maria concederitne sibi à Deo filium auferretis.

2. Timot. 3.

ATQVE vt à Zvvinglio primum testimonium petam, is non modo Deiparam, sed sponsum eius etiam Ioseph in præsenti causa his verbis excusat: *Prouidentiæ Dei factum est, vt puer Iesus maneret Hierosolymis, non pueri contumacia, nec parentum negligentia. Nam quod ad Christum attinet, doctrina fuit negligendos parentes esse, si negotium Dei incidat, & alio vocet.* Bullingerus eisdem parentibus hoc modo patrocinatur: *Discedentib. parentibus à festo, manet Iesus in vrbe, Deo singulari quadam prouidentiæ vem istam temperante, non vt affligeret parentum animos, sed vt specimen quoddam futurarū in Christo rerum maximarum ederet. Et parentes pueri curam satis diligentem habentes, nihil hic peccarunt per negligentiam. Arbitrabantur puerum versari cum cognatis & in itinere notis, quorum in ea peregrinatione magna copia erat proculdubio. Nam singularis parentum sedulitas & vigilantia in eo relucet, quod primo mox die diligenter inquirunt puerum. Simul autem atque non inueniunt, repetunt anxij & celeres vrbem, nihil parcentes laboribus, nullam non adhibentes in inquisitione diligen-*

In Luc. Zwinglius & Bullingerus Cēturiatorum vanos effectus monstrāt, illorumque sententiam refellunt.

In Luc. cap. 2. Christi parentes hic non peccasse per negligentiam.

ne diligentiā. Excitant hæc omnia vigilantiā, curam & diligentiam quā parentes in educandis custodiendisque liberis, adhibeant summam. Eadē est Caluini sententia, qui & ipse hunc explicans locum, omnem negligentiæ suspitionem à Maria & Iosepho amolitur, quū ita scribat: *Expluribus Scripturæ locis constat, turmatim iter facere solitos, qui diebus festis veniebant in templum adorandi causa. Quare non mirum, si primo die Ioseph & Maria de puero minus solliciti fuerint: postea vero se non pigritia vel neglectu securos fuisse ostendunt.* En igitur tibi non duorum, sed trium aduersariorum testimonia, qui vt proprium Euangelij sensum declarent, non modò Mariam, sed etiam Ioseph omni peccati suspicione & negligentiæ culpa liberant, adeoque sollicitam horum coniugum curam ac diligentiam in requirendo puero laudant, & Christianis aliis coniugibus, vti par est, imitandam proponunt.

In Harmon. Euang.

Idem Caluinus hic Centuriatoribus adscribitur, & Christi parentibus patrocinatur.

QVOD cum ita sit, graui certè peccato, fœdaque calumniæ nota se polluunt, qui tam insolenter parentes Domini ac odiose sugillant, vt criminosę negligentiæ palam accusent sanctissimos coniuges, quibus aliud par coniugum vel castius, vel inculpatius, vel spectabilius sol nunquam aspexit. Quarè nihil aut frontis aut mentis habere mihi videtur Brentius, qui hosce parentes in iudicium audacissimè vocat, & contra eos tragicè ita vociferatur. *Quod ad hoc, de quo nunc tractamus, negotium attinet, parentes Iesu nullam mediocritatem seruant.* At vero nos confidenter negamus verum esse Brenti, quod tu probādum impudenter assumis, illudque testamur, parentes illos in tota vita mediocritatis omnis longè obseruantiores fuisse, quàm vos esse consueuistis, qui Christianæ tùm humilitatis, tùm modestiæ, tùm æquitatis limites omnes exceditis, nec mediocritatem vllam tenetis, quando in sanctissimos & laudatissimos homines virgulam censoriam vobis ipsi assumitis, vestramque in maledicendo libidinem virulentis linguis & scriptis amarulentis expletis, nulla propemodum vel personarum vel rerum sacrarum habita ratione: sed enim qua de causa nul lam hi parentes mediocritatem seruant. *Aut nimis incurij sunt,* inquit, *aut nimis solliciti. Dum egrediuntur è Hierusalem, non dant operam vt puerum simul cum ipsis abducant. In primi quoque diei itinere, ne gry quidem de puero: ibi sterunt, ibi securissimi sunt. Postquam vero vel tandem inquisitum nū repererunt inter cognatos, ibi tum de summa incuria in summam & extremam sollicitudinem euadunt, atque ita se gerunt, perinde ac si nullus esset Deus in cælo, qui aliquam rationem puerorum habeat.*

Ioseph & Maria omnium sanctissimi cō sugillantur minimè legitimi.

Hom. 19. in Lucam.

Responsio ad Brentij obiurgationem Christi parentum insultantem.

Quid Brentius dicitaret in Christi parentes.

Confutatio sui ipsius Brentij temerariam & temerariorum.

HAEC pro sua prudentia, imo singulari procacitate Brentius stomachabundus effutit, homo tam in reprehendēdo mordax, & in accusando petulās, vt alio in loco Iob probatissimum virum, & in verbis prorsus irreprehensibilem semper habitum, diuinaque voce laudatum, putida oratione insectetur, adeoque condemnet: Sic enim audet dicere: *Iob euomit horrendas blasphemias aduersus Deum.* Quid verò vehementius homo blasphemus in illū posset euomere, qui præclaro & immortali diuinæ Scripturæ ac totius Ecclesiæ encomio est celebratus? An vni Brentio magis quàm diuinæ Scripturæ credere fas est? Ea vero clarissime testatur: In omnibus his non peccauit Iob labiis suis, neque stultum quid contra Deum locutus est. Ac rursus: In omnibus his non peccauit Iob labiis suis. Demum in fine libri amicos eius Deus ita compellat. Non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob. Et iterum: Neque locuti estis ad me recta, sicut seruus meus Iob. Videtur ille quidem diei suo natali maledicere, sed diuino Spiritu afflatus & Prophetico more loquitur, sicut [a] Origenes & [b] Ambrosius locum interpretantur, ideoque [c] Augustinus Iob in tentatione stabili patientiæ robore & armis pietatis inuictum appellat. Nec veretur idem [d] Brentius in Petrum Apostolorum principem Christi ore laudatum, torque prærogatiuis ornatum dicere, quod is tradiderit seipsum captiuum Satanæ, nullúmque illi parem inueniri posse toto orbe terrarum, qui horribilius Deum abnegarit. Hæc aliaque id genus horrenda probra, quibus & Ioannem Baptistam proscidit, in huius authoris libris non sunt infrequētia, vt idcirco minus admirari oporteat, quod præsenti etiam loco tām odiosè illos suggillet coniuges, quorum nomina, damnatis etiam & ardentibus apud inferos Hæreticis, vigebunt in omni memoria sæculorum.

In Iob. hom. 18. Dissensio sanctorum & Iob aduersus Brentij cōtumeliam.

Quo modo Iob diei suo maledicat.

a In Leuit. homel. 8.

b In 4. cap. Lucæ.

c Lib. de patient. c. 11

d In 18 cap. Ioan.

Quam probrose in Petrum Apostolum loquatur Brentius.

Vide cap. 5 de Ioanne Baptista.

QVICQVID autem maledicus iste scriptor effundat ac fingat, satis iam demonstratum arbitror, Christi parentes neque incurios & stertentes, sed citra negligentiæ vitium sedulos & diligentes fuisse, neque rursus immodicè sollicitos & anxios, sed ex amisso puero pium, moderatum, nec iniustum dolorem cæpisse. Præterea commonstrata causa est, cur primo die puerum illi non abduxerint secum. Vbi non torpor illos aut oscitantia impediuit, vt veluti stertentes à scurra mereantur illudi, neque falsa & exprobranda securitas illos, qui puerum tenere ac vehementer amabant, retardauit, sed cum illi non simul extemplo digrederēntur, ac diuersæ proficiscentibus viæ paterent, non poterant non suspicari, hunc puerum vel in turba virorum, vel in alio mulierum cœtu extemplo fuisse, vel certè cum amicis & notis aliis breui sequuturum esse. Sed & aliæ causæ, quas percensere nobis difficile sit, illis in mentem venire poterant, ob quas puer sapiens non statim adesset, quicquid tandem illum siue in templo, siue in itinere retardaret. Et pergit tamen conuiciari Brentius, Deiparam eiusque sponsum in suo mœrore aliquid improbè, diffidenter, impatienter, indignabundè designasse. Hæc ab impiis fingi possunt, & nobis iam antè satis contrita sunt, à docto autem & prudente probari non possunt, vt pote indigna prorsus, quæ talibus personis attribuātur. Eiusdem farinæ videri potest, hos coniuges diuini timoris oblitos, & à fide diuinę prouidentiæ alienos, tantum non in summam & extremam sollicitudinem animique perturbationē proruisse, sicut suis idem Brentius persuadere conatur. Sed pudet ac piget his aduersariorum nugis inanibusque commentis longius immorari, præsertim cùm Scripturæ authoritate, rationumque pondere destituti tam iniqua postulēt, vt credamus in Maria & Ioseph eam negligentiæ culpā hærere, qua Deū offenderint, & in Christum peccarint, suique muneris rationem nullam habuerint.

Quæ hactenus dicta sint de Christi parentibus defendēdis, aduersus calumniam Nouatorum.

Friuola esse quæ Brentius hisce parentibus imputat profua dicacitate, neq; diligna confutatione.

Hom. 19. in Lucam.

Quid multa? Non agnouit ô Euangelici, non deplorauit Maria suam in hac parte negligentiam, vt fabulatur [e] Philippus: non læsit conscientiam, vt fingit [f] Lutherus: non meruit pœnam, vt nugatur [g] Spangembergius, non animi perturbationem extremam admisit, vt [h] Brentius calumniatur: multo minus peccatum cum summo & nocentissimo Euæ flagitio comparandum perpetrauit, vt [i] Centuria-

e Concion. in Dominicam 1. post Epiphan.

f In eandem Dominicam. Colligūtur in vnum præcipua conuitia Nouatorum, quæ hactenus cōfutata sunt.

g Supra Euā. eiusdem Dominicæ.

h Hom. 19 in Lucam.

i Cent. 1. lib. 1

tores maximè ridiculi disputant, aut potius amẽtes somniant. Nec minus hallucinatur[a] Hemmingius, cum ita pronunciat: *Maria contulit summam miseriam suam cum miseria Euæ. Nam vt illa genus humanũ à Diabolo seducta perdidit: ita Virgo existimauit, se sua negligentia amisisse mundo promissum Saluatorem.* Hanc vero Mariæ negligentiam non leue peccatum fuisse, & à Luca taxari, idem vult pro tribunali apertè definit. Ita verò cœci comites cœcum ducem sequuntur, Philippum videlicet Melanchthonem, ac eisdem planè armis aduersus Deiparam dimicant, vt si possint, ex pura impuram faciant, & sanctam si non criminis, at certè quidem fœdioris affectus suspicione grauent ac infament. Nos vero libenter id Philippo damus, cuius verba iam antè citauimus, non vulgares dolores pium Mariæ pectus hoc triduo exercuisse, sed pernegamus, causam horum dolorum ad negligẽtiæ peccatum, & ad pœnã vllam peccato debitam referri oportere. Tùm Philippicum & inane phantasma ducimus, quod Maria fingitur, se alterã Euam esse putasse, & peccati periculum timuisse, graueſque conscientiæ angores hinc reportasse. Solus autem & immensus ille matris amor erga filium sufficiebat, cuius gratia mœror & luctus in illius animo vehementissimus & acerbissimus concitaretur, præsertim cum se tali tantoque thesauro videret orbatam, & de voluntate Dei, felicique successu negotij esset ignara.

a Ioa. Euan. Domin. I. post Epiph.

In postilla circa dictum Euangel. Domini.

Melanchthonẽ Nouatoribus errandi causam velmaximè hic præbuisse, Quid Melãchthoni concedendũ, quid negandum sit.

Christi amor sufficiebat ad credendum Mariæ dolorem, eum illum amiserat.

Quomodo prætens historia Mariam iure laudandam ostendat, quicquid obstrepant Nouatores.

AGE verò, si libet, eandem Lucæ historiam, quã ad Mariam insectandam arripiunt Nouatores, nos in eius laudem aliqua ex parte conuertamus, capitibus dũtaxat ex illa paucis excerptis. Mater verè pia, Hierosolymitanam vrbem petit, non ad nundinas in foro, sed ad ferias in templo obeundas intenta. Nec semel, sed sæpius, atque adeo singulis annis hoc longinquum conficit iter, dum à Galileæ finib. per Samariæ montana peregrinatur. Nec sola, sed cum puero Iesu, sed cum Ioseph sponso hoc iter absoluit, huncque sibi comitem perpetuum tenet. Neque vero quisquam cogit, non præcipit Deus, non exigunt magistratus, sed iniussa venit, vt piorum non deſit cœtui, vtque rebus diuinis interſit, à quibus non diuellitur, nisi feriæ peragantur, & cultus in templo diuinus absoluatur. Quam vero multa & præclara in his rebus latent mysteria, de quibus præsenti loco sigillatim dicere non attinet, quæ tamen Mariæ prudentiam, pietatem, diligentiam abundè commendant? An non ardenti in Deum religione flagrauit? quid nisi zelum diuini honoris amplificandi præ se tulit? quem non laborem sacris cæremoniis ac diuinis rebus impendit? quam diligenter Ecclesiæ, eiusque magistratibus obsecundauit? quã pulchrè honestis matronis piisque coniugibus exẽplo suo præluxit. An non tacitè docuit, receptum Ecclesiæ morem, siue in celebrandis feriis, siue in sacris locis piè visitandis, siue in publicis bonorum cœtibus cohonestandis nulli negligendum, sed omnibus sedulo seruandum esse? Nec enim lex diuina postulabat, vt fœminæ statas ferias Hierosolymis coram celebrarent, sed viris duntaxat præceptum erat quotannis ter in eo conuenire loco, vbi tabernaculum fœderis asseruaretur, & Deum Israel adorare. Iam vero quis non laude dignum iudicet, quod Maria cum sine culpa, sicut docuimus, charissimum pignus amisisset, ingẽtem animi curam, nec modicum corporis laborem nocte ac die ad puerũ quærendum & recuperandum impendit? Vt hinc etiam certiores reddamur, quantopere hunc filium suspexerit & amauerit mater, cuius gratia nullus labor illi molestus, nullum periculum fugiendum videretur. Prætereo, quantos illa dolores & angores perſenſerit, dum in quærendo thesauro vnico, quẽ amiserat, tam accuratè anxieque versatur, vt tunc etiam gladius ille à Simeone prædictus Virgineum eius pectus pertransisse, direque transuerberasse merito videatur. Nec solum hoc loco, sed & sæpè alias crudelem huius gladij aciem experta est, quæ cum Christo & propter Christum multiplicem profecto acerbamque crucem pertulit, vt alibi pluribus ostendemus. Veremur enim, ne si hunc locum de cruce Mariæ pertractemus, aliquanto longius ab instituto deflectere videamur.

Maria præclarum & immanem dictum excepit in cœlum Dei exhibitum.

Exod. 23 & 24.

Mariæ dolor ingẽs ob Christũ amissum.

Luca 2.

CAPVT XVI.

De MARIÆ & Euæ iusta collatione, sicut veteres illam tradiderunt.

LIBET Aduersariis Mariã cum Eua tam inique comparare, vt publicè disputẽt: vtra alteram peccando superarit, & grauiusne Maria Christum amittendo, quam Eua serpenti consentiẽdo crimen perpetrarit. Hîc sacræ Virginis honorem offendi certum est, quæ in ratione peccati cum Eua omniũ peccantium matre, falso impieque confertur, ac pristinum illum eximiumque splendorem amittit, quẽ illius perpetuæ puritati tot ætatum Patres & populi magno consensu largiuntur, quemque nos anteà vindicare conati sumus. Quoniam vero huc nos prouocant Nouatores, vt Mariæ & Euæ comparatio instituatur, non defugiemus certamẽ indictum, sed veram ac propriam harum personarum collationem meliore fide in medium adferemus. Ita fiet spero, vt non modo Sectariorum hac in re vanitas detegatur, ac deinde vehementius ab omnibus explodatur, verum etiam vt eadem collatione Mariæ honos illustretur, & aduersus omnium hostium maledicentiam constantius retineatur. Vbi non alios vel arbitros, vel iudices, quam Græcos Latinosque Patres mihi deligendos arbitror, vt ex horum grauissima sententia res tota constituatur.

Lib. 1. c. 10

propositio de sequente tractatione, & qua de causa veriusque personae, Mariae & Euae fiat collatio ex veterum sententia.

EXORDIAR autem ab Irenæo, quem Apostolorum successorem[a] Epiphanius, & Polycarpi discipulum Christiq; martyrẽ[b] Hieronimus vocat, quique has præclaras sanè antitheses de Eua & Maria scriptas reliquit: Quemadmodũ, inquit, Eua per Angelicũ sermonẽ seducta est, vt effugeret Deũ, præuaricata verbũ eius: ita & Maria per Angelicũ sermonẽ Euangelizata est, vt portaret Deũ, obediens eius verbo. Et sicut

1. Testimonium Irenæi, quomodo Maria & Eua inter conferantur. Maria Euæ vocata dicitur Irenæo.

a Contra Basilidianos, haeres. 24.
b In Cathalogo scriptorum Eccles.
c Lib. 5. contra Valem.

sicut Eua seducta est, vt effugeret Deum: sic Maria A suasa est obedire Deo, vti virginis Euæ Virgo Maria fieret Aduocata. Et quemadmodum astrictum est morti genus humanum per Virginem, sic saluatur per Virginem, æqua lance disposita virginalis inobedientiæ per virginalem obedientiam.] Tum idem alibi: Sicut Eua inobediens facta, & sibi & vniuerso generi humano causa facta est mortis: sic & Maria habens prædestinatum virum, tamẽ Virgo obaudiens, & sibi & vniuerso generi humano, causa facta est salutis.] Et paulo post: Euæ inobedientiæ nodus solutionem accepit per obedientiã Mariæ. Quod enim alligauit virgo Eua per incredulitatem, hoc Maria soluit per fidem.] En tibi locupletissimum probéque confirmatum Irenæi iudicium, quantopere Maria innocẽs ab Eua peccatrice inobediente & humani generis corruptrice discrepet. Quod vna perdit, restituit altera, & hæc non solum Euæ, sed etiam, si verum fateri velimus, nobis aduocata & mater salutis effecta est. Verum de hoc postea disseremus, quomodo Maria sine incommodo, Euæ aduocata intelligatur.

Maria Euæ ad curam dicitur Irenæo, sic mortis, vna salutis causa facta est. lib. 3. cap. 33.

Quod vna per incredulitatẽ egit, Maria eadem solut.

II. Testimonium Iustini Martyris. Dialog. cũ Tryphone Iudeo.

Eua Virgo seruiens credens cœlestiũ conciliatrix, parturiens, Maria Virgo credens Angelo, Christũ concepit ac peperit.

III. Testimonium Tertulliani.

Quid Eua credendo deliquit, Maria credendo deleuit.

Iren. 1. Lib. decarne Christi.

IAMGAMVS autem Irenæo Iustinum, paulo quidem antiquiorem, sed gloria martyrij parem, qui hæc de Maria & Eua scribit: Homo natus de Virgine, vt per quam viam fraude serpentis subintrauit inobedientia, per eandem sequeretur venia. Cum enim integra virgo esset Eua, concepto verbo serpentis, inobedientiam mortẽm que peperit. At Virgo Maria postquam concepit fidem cũ gaudio, adferente sibi Gabriele lætum nuntiũ respondit: Fiat mihi secundum verbũ tuum.] Atque vt istiusmodi collatio vetustissimorũ Theologorum hic mire consentientium sit illustrior, succedat Iustino Tertullianus, scriptor & ipse peruetustus, absque cuius lectione Cypriano dies nullus præteriit. Sic autem loquitur: In virginem adhuc Euam irrepserat verbum ædificatorium mortis: in Virginem æque introducendum erat Dei verbum extructorium vitæ, vt quod per eiusmodi sexum abierat in perditionem, per eundem sexum redigeretur in salutem. Crediderat Eua serpenti, credidit Maria Gabrieli. Quod illa credendo deliquit, hæc credendo deleuit.] Quid igitur si de peccato agitur, Maria cum Eua potuit habere commune: cum illa huius vitio quodam modo medeatur, & contrariis quasi vestigiis gradiatur?

IV. Augusti Testimonium. Eua inobediens maledicta, Maria credens benedicta, illa peccatrix, hæc sancta.

Lib. de quinque hæresibus. c. 6. Et Serm. 7. ita Quali Dogmatis.

IAM vero superiores Theologos (Irenæum, Iustinum & Tertullianum dico) Augustinus Theologorum fere princeps, omnino secutus videtur, quando ita scripsit: Eua inobediens meruit pœnã: Maria obediendo consecuta est gratiam. Illa gustando prohibitum, maledicta: hæc credens Angelo est benedicta. Illa nobis mortem contulit, hæc Virgo vitam nobis peperit.] Idémque rursus alibi: Eua mater generis nostri, pœnam intulit mundo: genitrix Domini nostri, salutem & fœminæ suggessit, & viro: auctrix peccati maledicta, auctrix meriti benedicta. Illa occidendo obfuit: ista viuificãdo profuit. Percussit illa, at ista sanauit. Pro inobedientia enim obedientia commutatur, & fides pro perfidia recompensatur.] Tum alio loco: Ibi fœmina decepta est, vt fieret filia Diaboli: hic Virgo gratia repleta est, vt fieret mater summi atque incommutabilis vniigeniti Dei.] Quid hæc aliud sibi volunt, obsecro, nisi vt Mariam ab Euæ vitiis prorsus liberã & immunẽ esse cognoscamus, alterámq; peccati, alterã meriti auctricem certo constituamus? Apud Epiphanium, qui Augustino etiã est antiquior, hæc inter Mariã & Euam extat cõparatio: Eua mortis causa facta est hominibus: per ipsam enim ingressa est mors in mundum: Maria vero causa vitæ, per quam genita est nobis vita, & per hanc filius Dei accessit in mundum. Et vbi redundauit peccatum, ibi superabundauit gratia: & vnde facta est mors, illinc processit vita, vt vita pro morte fieret.] Tum rursus: Ab Eua, inquit, omnis hominum generatio genita est in terra. Hic vero à Maria hæc vita mundo genita est, vt viuentem gigneret: & facta Maria mater viuentium.] Quod vero discrimen manifestius, quam inter vitam & mortem, inter matrem viuentium & moriẽtium, potest excogitari?

Eua mortis causa, Maria vitæ causa, & mater ipsa viuentium.

Contra Antidicomarianitas.

Contra haereses lib. 3. c. 2.

B

GREGORIVS Nyssenus in hunc modum: Defenditur & purgatur mulier à muliere. Prima aditum & locum introeundi peccato dedit: hæc vero introeundi iustitiæ sabseruiuit, & ancillata est. Illa consilium serpentis amplexa atque secuta est, hæc interfectorem serpentis prębuit, & lucis authorem peperit.] Neque hic præteriti omnino debet eius authoritas, qui sua præstanti eloquentia oris aurei cognomentum inuenit, & quam indigne illa Euæ conferatur, his verbis satis indicauit: Mors per Adam, vita per Christum: Euam serpens seduxit, Maria Gabrieli consensit: sed seductio Euæ attulit mortem, consensus Mariæ peperit seculo Saluatorem. Restaurator per Mariam, quod per Euam perierat: per Christum redimitur, quod per Euam fuerat captiuatum: per Gabrielem promittitur, quod per Diabolum fuerat desperatum. Denique peccatum aboletur per Christum, quod per Adam fuerat ante contractum. Redditur per Mariam vita, quæ per Euam fuerat interempta.] Quod si peccauit, & grauiter peccauit Maria, vt aduersarij fingunt, quomodo Euæ adeo dissimilis, tantisque digna laudem præconiis existimanda est, per quam & restauratur, quod per Euam perditum fuit, eodem Chrysostomo teste?

Homel. de nat iuitate Christi.

VI. Gregorii Nyssẽni testimonium.

Eua peccati, Maria iustitiæ ministra, per quam Eua purgatur.

VII. Chrisostomi testimonium.

Eua seducta mortem Maria credens vitæ fontem parit, & restaurat quod Eua perdidit.

Homel. de interdictione arboris ab Adam.

C

QVID autem Chrysologus? an nõ Mariam celebrat, & satis ab Eua disiungit hac oratione? Benedicta tu in mulieribus, quia in quibus Eua maledicta puniebat viscera, nunc in illis gaudet, honoratur, suspicitur Maria benedicta. Et facta est vere mater viuentium per gratiam, quæ mater ante extitit morientium per naturam.] Et alibi rursus: Agit cum Maria Angelus de salute, quia cum Eua Angelus egerat de ruina.] Maximus autem ad hunc modum: Parturit fœmina salutem mundi, vt quæ extiterat fomes iniquitatis, fieret ministra iustitiæ, & per quam mors sibi in hunc mundum aditus patefecit, per eã ad nos vita haberet ingressum.] Nec est inter Patres obscurus Fulgentius, qui non semel Mariam cum Eua comparauit, simúlque docuit, matrem illam huic nouercę admodum esse dissimilem. Verba eius si quis requirat, licet alibi producta, repetere non grauabimur: Attendite fratres, inquit, medicinalis gratiæ lineas, diuina nobis benignitate monstratas. Tunc ad Euam Angelus malus accessit, vt per Euam homo, quem Deus fecerat, à Deo separaretur. Nunc autem ad Mariam bonus Angelus venit, vt in ea humanæ naturæ Deus vniigenitus vniretur. Venit ad Euam

Serm. 140.

VIII. Chrisologi testimonium.

Eua morte ruinam, Maria per gratiam viuentium mater.

IX. Maximi testimonium.

Serm. 142.

Homelia 6. de nativitate Christi.

X. Fulgentii testimonium.

Serm. de duplici natiuitate Christi.

Serpens ad Euam, Angelus ad Mariã accedit, fructu plane dissimili.

Diabolus, vt vitam nobis malignus auferret: venit ad Mariam Gabriel, vt vitam reddendam hominibus nunciaret.] Tum idem alibi: Quoniam Diabolus per serpentem Euæ locutus, per Euæ aures mundo intulit mortem, Deus per Angelum ad Mariam pertulit verbum, & cunctis seculis vitam effudit.] Et rursus: Est, inquit, Maria fenestra cœli, quia per ipsam Deus verum fudit seculis lumen. Facta est Maria scala cœlestis, quia per ipsam Deus descendit ad terras, vt per ipsam ascendere mereãtur ad cœlos. Facta est Maria restauratio fœminarum, quia per ipsam animæ primæ maledictioni probantur esse subtractæ. Nam Euæ dictum est: In doloribus & tristitia paries, & ad virum conuersio tua, & ipse dominabitur tui. Tribus ergo his malis se subiugant fœminæ, quæ Mariam non sequuntur, dolori, tristitiæ, seruituti. Maria autem è contrario quam præclarissimis tribus bonis sublimetur, auscultа, salutationis Angelicæ, benedictionis diuinæ, & plenitudinis gratiæ.] Quod si Maria tantopere à Patribus commendatur, & nondum mater Emanuelis effecta Euæ anteponitur, an non post conceptum & editum Dei filium ab omni vitio sincerior, omníque gratia cumulatior Euam & omnes eius filios ac filias longo penitus interuallo post se reliquit?

Serm. de laudibus Mariæ Ibidem.

Maria cœli fenestra & scala perquã Deus descẽdit, & restauratio fœminarum.

Maria cõmunibus fœminarum malis ex ẽpta, & singularibus bonis ornata.

Genes. 3.

A D Bernardum veniamus, qui cum sit amator maximus Virginis, veram & propriam Euæ Mariæque collationem, certe, si quis omnino alius, animaduertisse videtur. Crudelis nimis Eua, inquit, per quam serpens antiquus pestiferum etiam ipsi viro virus infudit: sed fidelis Maria, quæ salutis antidotum & viris & mulieribus propinauit. Illa ministra fuit seductionis, hæc propitiationis: illa suggessit præuaricationem, hæc iniecit redemptionem.] Tum Euam appellans, hæc interponit: Propterea curre Eua ad Mariam, filia pro matre respondeat, ipsa matris opprobrium auferat, ipsa patri pro matre satisfaciat, quia ecce si vir cecidit per fœminam, iam non erigitur nisi per fœminam.] Ac præ cæteris Rupertus, quanta sit inter Mariam & Euam dissimilitudo, elegãter ac perspicuè his verbis declarauit: Eua quasi inimica, Eua quasi vipera, Eua quasi deformis & ignominiosa. Mihi inimica, viro suo vipera, sibimet confusa ignominia. Inimica per superbiam, qua intus tumuit, vipera per malitiam, quam ex serpente concipiens foris tentata facile cessit: ignominiosa per pruritum libidinis, qua statim scaturire cœpit, vnde & nudam se cognoscens, folio pudenda contexit. Tu autem (ad Mariam Dei vox est) amica mea per humilitatem, columba mea per charitatem, formosa mea per castitatem. Tu contra Deum nõ tumuisti, imo mente humili Altissimo complacuisti, & ecce amica es. Tu serpenti aurem non præbuisti, imo inimicitias inter te & serpentem ego posui, & ecce columba es. Tu nuditatem libidinis non incurristi, imo Spiritus sanctus obumbrauit tibi, & ecce formosa es. Veni ergo Maria, veni: nam Eua ad latebras fugit. Veni & crede Angelo Euangelizanti: nam Eua credidit serpenti susurranti. Veni & contere caput serpentis. Nam Eua & capite illecta, & ventre oblectata, & cauda est obligata serpentis.] His omnibus Innocentium, vt dignitate Pontificem, ita eruditione Theologum insignem adiungam, quoniam in Maria & Eua rectè comparanda

XI. Bernardi testimonium. *De laudibus B. Virginis.*

Eua pestiferum virus, Maria salutis antidotum propinauit: illa præuaricationis, hæc propitiationis ministra est.

Homilia 2. super Missus est.

Super Cantica lib. 2.

XII. Ruperti testimonium.

Maria Euæ matris auferit opprobrium, & patri pro matre satisfacit.

Eua vipera, inimica, deformis, ignominiosa. Maria amica, columba, & formosa sponsa Dei.

Genes. 3

Sermo. 2. in festo Assumptionis Mariæ.

XIII. Innocẽtij testimonium.

lucem quoque subministrat. Oportebat enim, vt sicut per fœminam mors intrauit in orbem: ita per fœminam vita rediret in orbem. Et ideo quod dãnauit Eua, saluauit Maria, vt vnde mors oriebatur, inde vita resurgeret. Illa consensit Diabolo, & vetitum pomum comedit, secundum illud: [a] Tulit de fructu & comedit, deditque viro. Ista credidit [b] Angelo, & filium promissum concepit, secundum illud: Ecce concipies & paries filium. Illa comedit pomum ad mortem, iuxta quod fuerat illi prædictum: [c] Quacunque die comederis, morte morieris. Ista concepit filium ad salutem, sicut ei fuerat prænotatum: [d] Vocabis nomen eius IESVM. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Illa peperit in dolore, secundum illud: [e] Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos, & in dolore paries: Ista genauit in gaudio, secundum illud: [f] Annuncio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus in ciuitate Dauid. Et post pauca: Illa fuit plena peccato, sed tu plena gratia. Illa fuit maledicta in mulieribus, sed benedicta tu in mulieribus. Fructus ventris maledictus Cain, sed fructus ventris tui erit benedictus Iesus.]

a Genes. 3.
b Luca. 1.
c Genes. 3.
d Matth. 1
e Genes. 3.
f Luca. 2.

Q V I D vero si tot Patribus Poëtas, eosdemque veteres & Christianos, Sedulium & Aratorem adiiciamus? Vtérque cum prioribus plane consentit. Ille quidem ita modulatur:

Sedulius in carmine Paschali.

Et velut è spinis mollis rosa surgit acutis,
Nil quo lædat habens, matremque obscurat honore:
Sic Euæ de stirpe sacra veniente Maria
Virginis antiquæ facinus noua Virgo piauit.

XXIIII. Poëtarum testimonia.

A R A T O R vero de Maria in hũc modum canit:

Maria Dei genitrix intacta creantis
A nato que ornata suo mala criminis Euæ
Virgo secunda fugat: nulla est iniuria sexus.
Restituit quod prima tulit persona ruinam.
Non natura dedit: tunc fœmina fœta periclum.
Nunc tumuit paritura Deum, mortalia gignens
Et diuina ferens, per quam Mediator in orbem
Prodiit, & veram portauit ad æthera carnem.

Libro 1. in Acta Apostolorum.

N I H I L vero necessum est plures veterum sententias aggregare: satis fuerit hactenus nos aduersariis obsequi voluisse, qui sua iniquitate hanc æquam Mariæ & Euæ collationẽ á nobis extorserũt. Pergant illi, si velint, profanè disputare, vtra fuerit grauiori peccato obnoxia. Cõtra vero ô sanctissimi doctissimiq; Patres, quorũ sensum & consensum propriis ipsorum verbis demonstrauimus propter Euæ morbum Mariã velut antidotũ diuinitus datam esse docent, solique primæ illi, non huic alteri Euæ peccati rationem imputãt & ascribunt. In quibus quidem Patrum sententiis illud etiam obseruare par est, quantam in his collationibus tum excellentiam, tum reuerentiam Virgini matri deferant, vt maiorem certe vix deferre posse videantur. Nec minus fortiter illi confutant aduersarios, qui cum de peccato agitur, tam insciteè quam improbe Mariam Euæ, hoc est, lucem tenebris, vitam morti conferũt: & personas adeo dissimiles, sibique plane aduersantes sub vnum peccati iugum quodammodo redigere moliuntur. Prodest etiam Patrum testimonia in vnum velut conspectum ita proferri, vt in illis loquentem, & adhuc in Ecclesia vnum idémque sonantem Spiritum

Quorũm sententiæ citantur de veterum testimonio.

Quid obiectauerint in sententiis Patrũ superadditum Mariæ collationem.

Alia velitas ex Patrũ consensu colligẽdis aduersus Marionistas.

rectius obseruemus, neque locũ istis Mariomastigibus reliquũ faciamus, qui de Matre Domini, vt sentiũt, ita leuissimè incõstantissimq; scribere cõsueuerũt. Atqui hæc ipsa veterum dicta lucẽ nobis præsentem, si voluimus, & illustrẽ exhibent, quæ istorum oculos nimium imbecilles vi sua ita perstringit, vt nec videre nec sentire possint Virginis matris sanctitatem, quam certe magnificis titulis veteres cohonestant, & sicut ante quoque probatum est, Sanctis reliquis anteponunt. [a] Irenæus, quem adduximus, Euę aduocatãm vocat, quæ vniuerso generi humano salutis causa extiterit, vt sequenti libro à nobis pluribus euincetur. [b] Augustino eadem dicitur auctrix meriti, quæ obediendo consecuta sit gratiam. [c] Epiphanius & [d] Chrysologus matrem viuentium faciunt. [e] Fulgentius cæli scalam & fenestram appellat. [f] Bernardus alicubi reginam cælorum & matrem misericordiæ nominat. Et tamen irascuntur nobis, imo toti etiam obtrectant Ecclesiæ Sectarij, quòd ad nouas ipsorum siue cantiones, siue vociferationes obsurdescamus, & venerandis Patrum vestigiis insistamus, nostrámque fidem & pietatem cum illis Ecclesiæ columnis arctissime coniungamus. Sed ad nostrum institutum redeat oratio.

Quibus honoribus Patres de Maria loquũtur, & nos loquãtur docente. a Lib. 5. contra hæreses. b Serm. 17 in natali Domini.

c contra anti dicomarianitas.
d Serm. 140.
e Ser. de laudibus Virg.
f De aduentu serm. 2.

CAPVT XVII.

Vanam & falsam esse sententiam Nouatorum, qui Mariæ tribuunt expostulationis, & commoti animi vitium, quando suum filium duodennem in templo compellauit.

V O PLVRES & fœdiores Corruptelas in vnam eandemque Lucæ historiã noui Doctores congerunt, eo nos pluribus respondere, & in ea ipsa historia longius hærere necesse est, vt violatum Virginis honorem vtcũque vindicemus. Agit Lucas de puero Iesu, quem parẽtes eius, Ioseph pater putatiuus & Maria, vno & altero die non sine dolore quidẽ, sed frustra tamen quæsitum, nusquam alibi quam in sacro templo tandem inuenere. Nec ociosus illic quidem erat Iesus, sed rebus diuinis operam seriam dabat, non solum intentus precationibus, nam hoc templum domum orationis & ipse vocauit, sed sedens etiam in Doctorum medio, ibique tum attente audiens, tum prudenter ac modeste peritissimos legis interrogans, & haud dubie non tractans alia, quàm quæ ad arcana Scripturæ fideique causam, vel ad salutem hominum maxime pertinerent. Cum vero Maria filium sibi charissimũ diu quæsitum & magnopere desideratum in hoc templo inuenisset, his illum verbis compellauit: Fili quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Quæ compellatio vt materna, sic etiam blanda & amica fuisse videtur, imo etiam plena affectuum gaudij & lætitiæ propter redditum filiũ, cuius ingenti desiderio, vt matris verba declarant, parentes ambo hactenus tenebantur. Neque nobis displicet, quod existimant quidam, Mariam hæc non dixisse nisi post finem disputationis, quã Dominus cum templi Doctoribus habuit, atque ita quod maioris erat, modestiæ argumentum, soluto cœtu ad Christum accessisse videbitur, sicut etiam sentiunt Centuriatores. Hinc & Caluinus admonet, fieri potuisse, vt seorsim & remotis testibus Maria egerit cũ filio, postquàm is à conuentu discessit. Certe si verba ipsa spectemus, candidéque iudicemus, maternam quandam sollicitudinem, simúlque fiduciam & libertatem in filio compellando præ se ferunt, vt sine stomacho & amarulentia mitissimę Virginis dicta hæc omnia sint accipienda, in quibus interrogationem simplicem cum admiratione coniunctam licet considerare. Nec vllus est veterum interpretum, qui Mariam hic aliquid immodestius atque immoderatius fecisse, vel grauiter cũ filio expostulasse notarit. Imo vero à Græco interprete scriptum legimus: Miranda Dei genitrix maternis affecta visceribus, quasi cum lamẽtis inquisitionem dolorosam ostendit, & omnia (sicut mater) fiducialiter, & humiliter, & affectuose exprimit.] Sensus igitur maternæ cum filio collocutionis hic est: Arbitramur sane fili, aliquam & iustam suscepti consilij tui rationem extare, quod hisce tribus diebus à nobis quæri volueris, cũ vbi esses ignoratemus. Nũc vt omni sollicitudine liberemur, expone causam quæso, qua commotus, volueris in quærendo nos circumcursitare, tuique desiderio torqueri, vt qui vnus nobis es charissimus, & à quo etiam ad breue tempus anelli, non potest nobis non valde molestum & amarum esse.

Luca. 2. Summa historiæ Lucæ de ipso quæ hoc loco vindicant. Quid puer Iesus in templo egerit. Heb. 12. Mat. 12. Luca 19.

Luca 2. Quid sit Maria in templo egerit.

Quando Maria Christum in templo compellauit. Caluin. lib. 1. Pseudomonia Euangelica.

Quo sensu Maria Christũ in templo alloquatur.

Q V I D vero nostri Sectarij? ex his quidam sic sanctam Virginem locutam esse putant, vt suum in filium imperium voluerit ostentare, velut matrem impulerit ambitio ad nouam expostulationem, illáque seriam filij obiurgationem aggrediatur. Eam calumniam velut ineptam refutat Caluinus, & recte quidem, quod nihil minus deceat honestissimam simul & modestissimam parentem, atque vani ostentatio imperij & ambitiosa expostulatio cum eo, quem illa non tantum filij loco ducebat, sed & pro Domino & Deo suo post tot reuelationes acceptas haud dubie reuerebatur. Vnde luculenter Augustinus asserit: Non potuit Maria diuinitati Christi non esse credula, quæ nouerat hũc se non virili semine secundum ordinem naturæ, sed diuino spiramine, nunciante Archãgelo, concepisse.] Vocat igitur illam Christi fide & operibus ministratricẽ, & deuotam vsq; ad mortẽ eius assectatricem. Alios vero tanta contradicendi & Mariam suggillãdi incessit libido, vt præsentem eius sermonem in sinistram plane partem abripiãt, mirísque modis deprauent. Bullingerus igitur ad hunc modum scribit: *Expostulant parentes pro iure suo cum filio, & non sine cõmotione rogant, cur ipsos consecerit in tantum mœrorem atque discrimen?* Quod autem ius Mariæ & Iosepho cõperit, quæso, ad expostulandũ cum puero innocẽte? vel quam commotionem ac affectus vehementiã illis ascribi necesse est? Ethabent hoc sibi cum Bullingero commune [a] Centuriatores, [b] Pellicanus, [c] Coruinus, [d] Maior, aliíque plures, vt omnino velint Mariam dum puero IESV hic expostulasse, & commotum ostendisse animum, & nescio quid humani passam esse.

Etiam Caluinus aduersariosnic Mariam suggillantes defendit.

In harmonia Euangelica.

Maria Christum etiam vt Deum reuerebatur.

Serm. 1. de assumptione Virginis.

Refutatio eorum quæ Bullingerus ac alii Christi parẽtibus obiiciunt.

In 2. c. Luc.

a Centur. 1 lib. 1 b 1 in cap. Lucæ. c In Postilla. d In Dominica. 1. post Epiphan.

[a] SPANGENBERGIVS vero Brentium secutus, permultum hic acerbitatis admiscet dum per prosopopœiam ita loquentẽ Virginem introducit: *Me tuam esse matrem non ignoras, te filium. Nonnisti præceptum illud Dei: Honora patrem tuum & matrem tuam. Nouisti pœnam, quam exoluturi sunt immorigeri parentibus. Cur igitur nobis sic fecisti? qui tibi nullam nos ita contristandi præbuimus occasionem, sed quibus potuimus beneficiis te prosecuti sumus, & multa incommoda passi tecum in Bethlehem & in Aegypto: maximis te curis atque molestiis educauimus. Sed hanc gratiam nobis modo rependis.* Quod si hoc modo tantáque vehementia dixisset Maria, quemadmodum videri vult Spangenbergius, vere & serio cum puero expostulasset, séque non parum commotam & indignabundam, ne dicam & contentiosam, demonstrasset. Eandem amarulentiam præ se fert Lossius, cui Maria videtur sic dicere voluisse: *Cur contra obedientiam, quam nobis debes, mansisti Hierosolymis? ex qua re in dolorem ingentem incidimus.* Nec mitior est interpres Sarcerius, dum fingit Christum de facto non admodum honesto, imo de peccato contra obedientiam erga parentes præceptam, hic à matre insimulari & obiurgari. Deum immortalem, an quisquam magis turbulentos & patheticos Euangelij sacri interpretes vnquam vel legit, vel audiuit? Ira, odio, inuidia, alisque fœdis & insanis affectibus hos flagare necessum est, qui tam fœda & ab omni humanitate aliena, nec ab impiis, sed à sanctis, in Christi contumeliam dicta, tantámque virulentiam & acerbitatem vbique profundunt. Scilicet in fide Christi tam parum erant hi venerabiles coniuges instituti, vt de tali tantóque puero tam inhoneste improbéque sentirent? Sed nullus Mariæ vel durior, vel iniquior est Brentio, qui rursus hanc tragicam & tantummodo non furiosam vociferationem à matre ad Christum habitã audet effutire: *Filius es an nescis igitur, quid filius debeat parentibus? Honora, inquit lex, patrem & matrem, vt sis longæuus super terram. Ergo qui parentes non honorat, non dimidiabit dies suos. Et alias dicitur: Maledictus qui exasperat matrem suam, Cur igitur fecisti nobis sic? Nullam prorsus causam habes nos sic despiciendi & contemnendi. Nihil enim vnquam mali in te commisimus, sed potius omnia quæ potuimus, beneficia in te contulimus. Ego te in præsepio adhuc iacentem magna cura foui: postea quas non molestias, quos non labores, quæ non pericula nomine tuo perpessi sumus, quando necesse habuimus tecum in Aegyptum fugere? & quanta sollicitudine te vsque ad hoc ætatis educauimus? Sed si alia quædam calamitas te inuito nobis accidisset, boni consuluissemus: nunc autem hoc nobis moestum est, quod nobis fecisti sic? quod tua sponte nos coniecisti in tantum dolorem, vt mallemus mortem oppetere, quem iterum tantis terroribus obiici. Quid autem inter se distant, parentes gladio interficere, & parentes in terrores mortis, qui ipsa morte graiores sunt, sua culpa adigere? Non est igitur mediocre scelus fili, quod in nos parentes tuos designasti. Hæc est increpatio, qua Maria* IESVM *obiurgat.*

[a] In Dominica. 1. post. Epiphan.

Exodi 20

Quę nam indecora Deipare assingantur à Spangenbergio, Lossio, Sarcerio, & maximè Brentio.

Annotat. in Euang. Domini. 1. post. Epiphan.

Schol. in Lucam cap. 2

Intollerabilé esse aduersariorum petulantiã in Christi parentibus accusandis.

Homel. 20 in Lucam.

Quomodo Maria iuxta Brentium in Christum inuecta fuerit.

Exodi 20.

Proverb. 20

ATQVE hactenus Rhetoricari conatur Brentius, velut contra Mariam partes non Theologi sustineat, sed nescio cuius rabulæ, & forensis seditiosique declamatoris personam apud iudicem gerat. An vero decet in Scripturis hoc modo ludere, neque modo suspectam, sed & infamem Mariæ personam leuissima de causa omnibus reddere? Id vero nec decet, nec licet, nec expedit prorsus, quicquid tandem Brentius per summam petulantiam scribere audeat. Si Virgo præ omnibus benedicta vere in Christum credidit, si illum omnis culpæ semper expertem sciuit, si summam vbique seruauit modestiam, vt nullus dubitat probe Christianus, quomodo ad has vanas & acerbas querimonias descenderet? cur filio, velut ingrato, sua beneficia exprobraret? quo consilio velut ignarum de præceptis diuinis admoneret, ac tanquam immorigerum increparet? qua fronte demum haud secus illum ac parricidæ similem de summo scelere accusare & damnare tentaret? An fortasse illa tam sui ac diuinorum erat oblita, vt de maiestate ac proprietate Messiæ nihil cogitaret, quam ex Propheticis literis & Angelicis verbis ipsam Dei sapientiam atque virtutem esse, vtique non poterat ignorare, quémque grato pectore palam in suo cãtico commendarat, & de quo insuper tàm multa & illustria acceperat testimonia, quemadmodum ea Lucas describit, si tamen describit omnia? Quonam igitur pacto hæc aliáque id genus miranda, quæ tum viderat, tum audierat Virgo fide plena, vento committeret, ac demum de tanto filio tàm temere abiectéque sentiret, imo etiam illum tam arroganti & probrosa obiurgatione simul & exprobratione oppugnaret atque castigaret? O infelicem Domini matrem, sapientiæ grauitatisque vacuam, indignabundam, impatientem, cõtentiosam ac ferocem filij sui Deique nostri obiurgatricem, quæ nec ab apertis conuitiis sibi potuit temperare, si tantum ex Nouatorum verbis iudicare fas est. Non enim solum indecoros & plusquàm muliebres affectus, cósque nulla quidem ratione excusabiles, sed & superba, contumeliosa & atrocia multa Deiparæ impudenter ascribunt. Habent isti suas domi mulierculas, sine quibus viuere nec vellent, nec possent, Doctores licet Euangelici, sed homines male spirituales ac minime continentes. An vero Mariam cum istis suis ancillulis & vxorculis cupiunt comparari? Sic enim profecto Mariã nobis depingunt, velut vulgaris fuerit muliercula, in qua communes & omnibus notæ fœminarum perturbationes extiterint, præsertim si quãdo grauiter commotæ, vel rixantur cum filiis & vicinis, vel bilem omnem in obuium quémque impatienter effundunt. Sed longe rectiùs de Mariã sensit ac scripsit Matthæus Philadelphiensis apud Ephesum Metropolitanus, vtpote qui vocat illam à peccati contagio immunem, ab omnique leuissimarum culparum nævo puram iuxta ac sinceram, in qua non modo culpa nulla, sed ne suspicio quidem potuerit subsistere, quæque animum ab omni rerum humanarum cupiditate vacuum habuerit, verecundia & temperantia vitæ perpetua, niueis moribus, humilitate pariter ac puritate, cæterarúmque virtutum laude cumprimis decorata.

Multis modis peccare Brentium in superiori inuectiua, & præsertim in Deiparam esse contumeliosum.

Mariam Nouatoribus maioris pudicitiæ quemadmodum beatissimarum fuisse contendunt.

In li. pro eiusdem.

Testimonia Episcopi Ephesiniphiladelphiensis de Maria Virgine matre.

CAPVT

CAPVT DECIMVM OCTAVVM.

Mariæ dignitatem ac perfectionem in dubium temere idcirco vocari, quod Christus in templo illam durius alloqui videatur, dicens: An nesciebatis quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse? Item de illis Lucæ verbis: Maria conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.

REVIS apud Lucam est Historia de Puero Iesu, nõ solum sine culpa parentum amisso, vt diximus, verum etiam in templo tandem ab iisdem læte inuento, atque sine amarulentia cõpellato. Quis vero suspicari possit, tantum fellis & acerbitatis in nostris Nouatoribus residere, quantum in hanc vnam historiam cumulatim illi profuderunt, dum ad Mariæ insectationem, pro suo candore scilicet, nihil non rapiunt atque detorquent? Nec vero sat habẽt priorem dictæ historiæ partem, quam excussimus, tetris veluti notis tantę Virgini inustis contaminare, nisi sequẽtem etiam Domini sermonẽ, quo Matri responsum est, ad singularem eius vel iniuriam, vel contumeliã interpretentur. Quid est, inquit Christus, quod me quærebatis: An nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse? Hac oratione Christus puer exponit parentibus, cur minus admirari debeãt, quod ipse in vrbe Hierosolymitana hoc triduo manserit, illos vero in quærẽdo permiserit sollicite & anxie laborare. Subindicat etiam, se ex nullo illorum contemptu, sed ob amorem & honorem summi Patris in templo remansisse, quodque hoc exemplo velit docere alios perfectioris obedientiæ præstãdæ normã atque rationem, ac demũ dicto & facto quasi præludit, ea quæ post Baptismum in publico docendi & disputandi munere, ad ęterni Patris gloriam apud Iudæos erat exhibiturus. Sic ergo respõdet, vt neget, ipsi matri & viro eius Iosepho causam fuisse necessariam ita dolenter inquirẽdi, aut periculum vllum ob suam absentiã extimescendi, quãdo citra sui Patris æterni voluntatem faceret nihil, ad huius vero cultũ & gloriam id pertinuisse, quòd relictis hoc breui tẽpore amicissimis, se ipse totum rebus diuinis in tẽplo dederet, ibíque cum præstantibus in Synagoga viris legisque Doctoribꝰ de rebus sacris colloqueretur, sui primũ quasi specimen præbens Israelitis.

Nouatores nisi verbosos nõ quærant, dicin præsentia, vt Deiparam in odium ducant.

Luc. 2

Qui sensus verborum Christi à cũ filios parentes in templo allocuit.

QVAE Christi verba, si rite examines, nulla ex parte nouum istorũ errorẽ vel muniunt, vel excusant, qui Mariã tum in amittendo, tum in quærendo, tum in compellando filio reprehendunt, cum Christus ea de re nihil pronunciet, aut ostendat, multóque minus parentes ambos obiurget. Cur enim vel reprehendat, vel obiurget laude dignos, qui non modo præsentis, sed absentis etiam, ac potissimùm amissi pueri rationẽ & curã singularẽ habuere, quẽadmodũ ipsis iniuncti à Deo muneris ratio flagitabat? Tunc vero reprehẽsione illi merito digni fuissent, si in officio suo torpentes, maléq; securi, omnẽ quærendi curam & fidũ dolendi affectum eo tẽpore abiecissent, nihilque de amisso tãto thesauro fuissent solliciti, quẽ certe summe amare & diligentissime custodire, omnibúsque mũdi rebus lõge anteferre debebãt. Adde quod Christi verba rite perpensa eosdẽ parentes excusent, omnique culpa liberent, quum aperte declarent, id quod factum erat, non ipsorum negligẽtia, sed diuinæ prouidentiæ dispositione, ac officij sui ratione sic exigente, quàm certe sine culpa ignorabant, cõtigisse, quandoquidem se ipse Messiam voluerit insolito nunc modo exhibere. Præterea non erat Christus tam ingratus vel inhumanus, vt maternam simul & paternam Mariæ & Ioseph erga se charitatẽ grauémque sollicitudinem omnino negligeret ac repudiaret: sed proculdubio etiam absens, quęrentes, laborantes & dolentes illos haud sine pio quodam commiserationis affectu sæpe respexit, eósque suo nomine afflictos singulari est gratia prosecutus. Quid enim faceret aliud tã piæ Virginis quàm mãsueti Dauidis filius, omni plenus semper misericordia, qui præter alios omnes, super egenũ & pauperẽ intellexit, qui & suorũ laborem, dolorẽ & gemitũ nũquam non libenter aspicit, ac eorundẽ, quantũuis pauperũ & abiectorũ, desideria libẽter exaudit.

Quis Christi animus & affectus fuerit erga parentes absentes & quærentes.

Psal. 40

Psal. 17.

Psal. 10

IGITVR illos magno in errore versari necesse est, qui hoc Domini responsum eo detorquent, vt sit quasi amarulenta quædã cũ matre expostulatio, vtque Christus à parentibus obiurgatus, vicissim illos grauissime obiurgare, imo & pene abnegare voluerit, sicut Brentius pro sua quidem in calumniando inexplebili libidine cõuiciatur. Aliena sunt hæc prorsus ab eo, qui optimã charissimámq; matrem nullius vnquam peculiaris peccati legitur insimulasse, qui præterea nõ solum author, sed etiam obseruator fuit sanctissimæ legis, qua filiis præceptum est, suos vt parentes, licet immerentes, omnis beneuolentiæ, amoris, obedientiæ ac studij genere prosequantur. Et quis demum vnquam æque, sicut Christus, & amauit & honorauit parentes? Quis plus debuit genitrici, cum solus ipse patrem in terris nullum tenens, carnẽ & sanguinem ab hac matre sola susceperit, & idcirco (vt multorum est opinio) filius hominis recte prędicetur, nec aliũde quidem, quàm ab hac vna id priuilegij, quo Messias, Rex & Pontifex salutatur, acceperit? Absit igitur fœda suspicio, & stulta isthæc carnis imaginatio, quæ nostris imponit aduersariis, dũ fingunt, filium acerbè & amarulente respondere matri, & cum illa semper, licet innocẽtissima, duriter & inhumaniter agere voluisse. Absit, inquã, vt qui se ad legẽ perficiendã missum esse testatur, velparẽtes contẽpserit: vel ad negligendos illos fenestram filiis aperuerit, ansámq; vlli ętati, vt maioribus essent immorigeri subditi, sub ministrarit. Accedit quòd Christus si hoc loco quicquã obiurgatione & correctione dignũ parentibus opponere voluisset, non tã tecte & obscure loqueretur, vt ab illis ipsis, quos arguebat nõ posset intelligi, sicut Lucas factũ esse describit: sed reprehẽsionẽ clarã & apertã illis, quos emẽdatos volebat, pro sua prudẽtia proculdubio exposuisset.

Falsa Nouatorum interpretatione præsentem hi storiam deprauantium sine Christi & parentum eius iniuria.

Christus parẽtes amauit ac honorauit plurimum, ac in primis matrẽ, cui & multum debuerit.

Exod. 20

Deute. 5

Matth. 15

Merum esse figmentũ, quod fingunt Nouatores, Christũ cum suis parẽtibus expostulasse.

Matth. 5

Vermaximè Christum hic dicendi libertatem aduersus parentes vsurpasset, nõ id sine grauibus causis fecit.

In explicatione salutationis Angelica cap.12

SEDENIM si in his Christi verbis est aliquid, quod duriuscule, vel non satis blande dictum videatur, id cum Ioanne Hesselio nõ vulgari Theologo, sic possumus interpretari, quod suos parentes Christus, tanquam eis superior, magna cum authoritate publicè sit allocutus, vt cæteri qui illũ parentibus esse subiectum atque morigerum iam antè nouerant, hinc ansam arriperent cogitandi, eum ipsum puerum amplius quàm hominem esse, sicque paulatim ad pleniorem illius notitiam adducerentur, quem in ipsa pueritia tam mirificis ornatum dotibus deprehenderent. Et tamen sine increpandi acerbitate loquitur Christus, perinde ac si diceret: Quæ vobis causa est me requirendi, nisi quandoquidem me hominem esse nouistis, quem parentum affectu prosequimini? neque de natura mea diuina nunc humanæ præferenda cogitatis. Accedit, quod Christus insolita dicendi libertate vtens, sub parentum horum persona omnes filiorum curatores ac adolescentum institutores voluit commonefacere, maximi momenti rem eorum mentibus infixurus. Videmus passim, & communis sapientum querela est, liberos à parentibus perditè amari, indulgenter haberi, nimiúmque molliter educari, & qui maxime pueros in officio contineri debebant, ad illorum vitia fere cõniuent, & peccantibus adblandiuntur magis, quàm irascuntur, tegunt, non sanãt eorum vulnera. Hinc vero summorum malorum tum in familiis, tum in ciuitatibus extat seminarium, hinc ætatum fere omnium labes & corruptelæ magna ex parte dimanant. Ac, pro dolor, si verum fatendum est, ex multis parentibus vix paucos reperire licet, qui iuxta Spiritum perinde ac secundum carnem suos ament liberos, & eorum animis ad Dei timorem, veræque pietatis & omnis virtutis studium informandis serio vacent. Alij vt grauius etiam in filios peccent, pios eorum conatus velut iniecta manu satagũt impedire, & ad perfectiora tendentes pueros ac adolescentes tum exemplo, tum imperio suo auocant atque deterrent. Quos ego crudeles impiósque parentes dixerim, vt potè, qui non solum ad luxum, fastum, ambitionem, atque voluptatum omnium illecebras, fluxarúmque opũ studium liberos instituunt, verum etiam, vti pestes quædam, eosdem inficiunt, à bonis sanctísque studiis abducunt, & sæpenumero secum ad exitium sempiternum deuoluunt.

Qnomodo parentes plerũque in filios peccẽt, & gratiter sibi aliisque nocere soleant.

Pauci parentes officio suo in educandis liberis satisfaciunt.

Multi hodie crudeles impiique parentes.

EN IGITVR tibi singularem Christi sapientiam, qui quod in suis parentibus quamlibet innocentibus culpare videtur, id aliorum parentum dixit fecitque gratia, qui nempe liberorum deprauatores potius, quàm progenitores possunt haberi, quando illorum salutem & piam institutionem vix vnquàm cordi habent, & quod peius est, haud raro Dei Spiritum in illorum extinguunt animis, & ad perfectionis vitę studium adspirantes pueros à melioribus reuocant institutis. Neque solum parentes, sed & filij hoc præclaro Christi exẽplo atq; responso admonẽtur, nulla esse sanguinis, necessitudinis, vel propinquitatis tàm arcta firmáq; vincula, quæ perrumpi non debeant, cùm ad meliora vocat Deus, & æternæ salutis ratio sic flagitat. Tũc enim locum habet plane, quod graniter Hieronymus dixit: Licet paruulus ex collo pendeat nepos, licet sparso crine & scissis vestibus vbera, quibus te nutrierat mater ostendat, licet in limine pater iaceat: per calcatum perge patrem, siccis oculis ad vexillum crucis euola. Solum pietatis genus est, in hac re esse crudelem.] Sic demum impletur, quod Christus ipse Dux & Princeps à suis exigit militibus, vt præ se vno contẽnant omnia, totíque mundo remittant nuncium, nulla vel parentũ, vel amicorum, vel familiariũ, vel denique quorũcunque aliorum, qui impedimento esse possint, habita ratione, si vni & summo velint Domino expedite seruire, & illi se totos in perpetuũ cõsecrare. Alioquin qui amat, inquit, patrem aut matrem plus quàm me, imo qui suo tempore & loco non odit patrem suum & matrem suam, non est me dignus.

Quo spectet Christi seueritas, si quã suis verbis ad parentes dictis miscuit.

Quomodo filii hoc ipso loco per Christi exemplum erudiantur.

In epist. ad Heliodorum.

Matth. 10. & 16. Luca 9. & 14. Ioan. 12. Matth. 5. Matth. 10. Luca 14. Parentes sibi a filiis negandi, & neglegendi, quoddiscipulus Christi, qui ritualibus diis nos vocant. Quibus matrimõ seruiret exemplum Christi puer, in templo sacrificio agentis cum parentibus.

HIS ergo Christi propositum exemplũ & responsum est inprimis accommodatum, qui se totos perfectioris disciplinæ instituto tradidere, vt Euãgelicæ Philosophiæ partẽ optimã, quæ in seueriore sui abnegatione, & feruẽti Dei amore consistit, sincere complectantur. Tales Christus puer docet in tẽplo, vt propter parentes, cognatos & amicos nõ ex cutiant, neque contristent Spiritum sanctũ, & de loco quẽ semel sunt amplexi, nulla vi se dimouẽri patiantur, vtq; ad aratrũ Dominicũ semel adiũcti ne retrospectẽt, sed potius vt cognatorum affectũ, tanquàm telum Diabolicum, & venenum plerisque pestiferum fugiant, omnes vero ætatis industriæque suæ neruos ad cultum & studium æterni numinis conferant ac impendant. Vnde Basilius ille Magnus cũ veræ pietatis studiosum institueret, inter alia præcepit. Cognatos tuos ne plus quàm Dominum curaueris, quibus si vna cum Christo mortuus es, quid iterum inter eos conuersari cupis? Si quæ propter Christum destruxisti, eadem denuo propter eos ædificas, transgressorem te constituis, promissis minime stas. Ne igitur propter eorum necessitudinẽ loco tuo discesseris.] Ac iterum de cognatis amicísque deserendis, aut potius fugiendis hoc admonet: A propinquis, amicis & parentibus tantum affectu separatos esse conuenit, quantum à viuis mortuos.] An vero in Scripturis est inusitatũ, vt qui loquitur, aliorũ personam sustineat, & non tantum ad præsentes, sed etiam ad locorum interuallis disiunctos, imo etiam ad nondum natos, sua dicta conuertat? [a] Sic Iob, sic [b] Salomon, sic [c] Paulus ex aliorum persona loquuntur: sic ipse [d] Christus cum infrugiferæ ficui maledicit, Iudæos velut steriles arbores, exitio proximos haud obscure notauit. Nihil ergo mirum videri debet, Christum Dominum, qui ad Ecclesiæ suæ profectũ nihil non dixit, scribíque voluit Euãgelium, hoc loco sic parentes affari, vt etiam longius respiciat, & communes parẽtum affectus notet, simúlque filiorum consulat imbecillitati.

Vera pietas studiosos cognatis & amicis filios esse debet.

De vita solitaria sunt nobis. Luce 10. *De vita solitaria.*

In Scripturis non esse rem vt proposito sermo ad absentes magis quàm præsentes pertineat.

a Iob 3.
b Eccles. 1.
c 1. Cor. 13. 14.
d Matth. 21.

Quomodo Christus suo plo suo Cõdentes omnes hoc loco sibi neat ac deceat: verum cultum Deo inprimis exhibere.

SED & omnium credentium animi hoc Christi dicto & facto excitantur, vt sicut indicauimus, corporalis affinitatis affectum, & quemlibet respectum, vt desint diuinæ vocationi & obedientiæ, vt que animi sui conscientiam lædant. Pereant ergo facultates, in obliuionem veniat patria, irascãtur affines, tumultuentur amici, ac vniuersus contra nos mundus conspiret ac frendeat, tantum ne offendatur Deus, non fidei sinceritas vitietur, animæue salus in discrimen adducatur. Atque vt habeant aduersarij quem audiant, si nos forte minus audiũt in

In Euangel. Dominic. 1. post Epiph. Calumniatores aduersarij quid exemplo Christi exemplo docuerint.

In Euangel. ecclesiam Domini.

præsentis loci Euangelii interpretatione: dabo illis è suo ipsorum grege Petrum Artopœum, qui hoc modo scripsit: *In diuina vocatione & negotio parentes in filios ius non habent, nec respiciendi sunt, aut de eo interrogãdi. Ideo Christus ius matris in se nõ admittit in diuino negotio. Vnde inquit Ioannis secundo: Quid mihi & tibi est mulier?* Verum de hoc loco alibi plura. Tum Culmannus eisdem pene verbis, quæ iam ex Artopœo citauimus, vtitur, nisi quod hæc etiam subiiciat: *Obedientia erga priorem tabulam in omnibus præferenda est obedientiæ posterioris tabulæ, idque hoc exemplo Iesu, quo docemur, chariorem nobis esse debere gloriam Dei & salutem animarum, quam vllum parentum affectum. Deus enim parentibus & rebus omnibus*

Ferperam ac petulanter Maria a Nouatoribus plerãque imputari circa prætentem historiã.

In Euangel. Luce cap. 2.

CAPVT DECIMVM NONVM.

Mariam indigne culpari, velut reprehensibili turpique ignorantia laborarit, etsi non omnia quidem nouerit ac intellexerit, illudque maximè, quod ei Christus in templo Herosolymitano respondit.

ECDVM satis est Aduersariis in vna eademque Historia tot modis Deipatã exagitasse, nisi calumniæ aduersus illam struendæ ansam inde quoque nouam arripiãt, quod Lucas de Maria & Ioseph commemorat: Et ipsi non intellexerũt verbum quod locutus est ad eos. Hic enim Momi isti rursus insurgunt, atque vt serpentinos dentes beatissimæ Dei matri pergant infigere, varia contra illam commenta producunt. Etenim si Lossio credimus, Christi parentes propter carnalem imaginationem de regno Messiæ corporali, verbum Domini non intellexerunt. Expectabant enim in Iesu non doctum quendam Rabinum, sed illustrem in hoc seculo Regem, quemadmodum & Brentius arbitratur. Eodem errore tenetur Spangenbergius, parentes rerum sacrarum tam ignaros fuisse somnians, vt putarent, velut potentem & pompaticum Regem Israel (sic enim loquitur) inter expeditos exercitus arma tractaturum, non autem Scripturæ Doctorem vel Magistrum in Israel euasurum esse. Quibus breuiter nos respondemus, Mariam & Ioseph multo sanctius & sublimius de Christo sensisse, quam vt congruat temerè illis carnalem & Iudaicam illam de regno Messiæ affingere persuasionem. Certe varia ac illustria de puero Iesu oracula acceperant, & ab Angelo ipso erant edocti, & multiplici experientia vel in ipsis Christi incunabulis, tam vilibus & abiectis satis supérque dedicerant, Christi regnum fore spirituale, minimèque mundanum & corporale, quod crassi homines rebus tantum externis, vt splendore imperij, opum affluentia, militum copiis, armorum præsidiis, aulicorum strepitu & magnifico apparatu metiri consueuerunt. Pellicanus putat, sublimitatem diuinæ virtutis ab his parentibus non fuisse perceptam: falso tamen, cùm de Christi cælesti origine, & quod conceptus esset de Spiritu sancto, non obscure illis Angelus fuisset locutus, cũmque multis iam testimoniis hunc Iesum verè Altissimi Filium ac Sanctum Sanctorum esse, comprobatum persuasũmque habuissent, quemadmodum multis antea demonstratum est.

In Euangel. Dominic. 1. post Epiph. Calumniatores aduersarij, quod Christum, omnia ipso Iesu non intellexerit.

Hom. in Lucam c. 2.

Homelia 2. in Lucam.

Dominica 1. post Epiphan.

Responsio ad ignorantes Scriptorum interpretationes.

Matth. 1. Luce 2.

Christi parentes regnum eius non mundanũ, sed spirituale fore cogitabant.

In Lucam cap. 2.

Luce 1.

LVTHERVS hic Mariæ causam premit, vrgẽt-

præferendus. Recte hęc quidem aduersarij, nisi quod in Maria misere fallantur, quam in vtraque legis tabula obseruanda cessasse fingunt, quãmque peccato, nescio cui, affinem esse volunt, veluti de puero Iesu male secura, & vehementi obiurgatione digna fuerit, sicut ipsis, vt noui aliquid adferant, vane libet philosophari. Nec veretur dicere Sarcerius, vt auditum est, quod Maria Christum de facto non admodum honesto, imo de peccato contra obedientiam erga parentes præceptam ignorãs obiurgarit. Sed hæc aliáque id genus futilia, quæ tam facilè à nobis negantur, quàm leuiter à Nouatoribus asseruntur, suis quidem authoribus integra relinquamus.

Lutherus quælem ignorantiam & errorẽ in Mariã tran ferebit.

In Postilla maiori circa Euangel. Dominic. 1 post Epiph.

Quomodo Lutherus in solo verbo Christum velit requiri. Refutatio eorum quæ Lutherus obiicit.

que paulo quàm cæteri petulantius, vt non vereatur eam rudem, ignorantem & errori obnoxiam facere: sed & Mariæ similes omnes videri vult, qui se fatigant frustra, Christum in loco proprio, siue templo non quærentes: solum vero templum, in quo Christus reperiatur, esse verbum Dei. Vnde porro æquus ille censor semel & simul sanctorum Conciliorum & Patrum authoritatem explodit, ad quàm nullus debeat prouocare, quia solo verbo Dei scripto niti, omnes deceat oporteátque. O ridiculum Doctorem, qui sic ludit in fictitiis allegoriis, & ex mystico sensu nouum falsũmque & pestilens dogma confirmat, & pro sua duntaxat libidine historiam Euangelicam ad sensum inauditum detorquet, quem ipse sibi confinxit, ac velut idolũ Sectariis erexit omnibus, nihil vt iam credendum vel probandum putent, nisi quod Scriptura expresse testetur. Docet autem clarissime [a] Basilius Magnus, & confirmat [b] Hugo Eterianus, non omnia quæ credit & obseruat Ecclesia, scripto cõtineri, multáque vel sola traditione ad nos veluti per manus transmissã peruenisse, quibus authoritatem maximam tribuere par sit, sicut nos alibi, nec semel quidem, demonstrauimus. Sed notũ est huius hominis ingenium, vt ad serẽdos errores, sic ad Sectas etiam propagandas natum, qui ne parum sit iterũ in Mariam contumeliosus, pro suo fanatico spiritu ruditatem ei & errorem ascribit. Existimat fortasse, cum tã multis præferat se Patribus, & vtriusque Magistratus cõtemnat authoritatem, id quod à multis sæpe probatum est, se cum Maria quoque posse certare, quod ad peritiam & sapientiã in verbo Dei singularem præstandam pertinet.

a Lib. de Spiritu sancto cap. 27.
b Lib. de anima corpore iam exuta cap. 14.
In epist. contra duo mandata Cæsaris & de potestate seculari.

Maria docet Orthodoxos, multa rectè pieque facere sine Dei verbo expresso, quicquid Lutherus cum suis obstrepat.

NOS vero gratias Mariæ singulares debemus (vt hoc obiter adiiciamus) quę Orthodoxos cõtra Lutherum ciũsq; socios exẽplo suo nũquam satis laudato potenter instruxit atque muniuit, nihil vt iã dubitẽt, multa quæ sacris literis expressa, & in verbo Dei mandata nõ sunt, à se rectè piéq; institui & obseruari. Nullus profecto credentiũ maiore, quã illa, vti fruíq; potuit & Legali & Euangelica libertate. Nã & Moyses à lege puerperarũ illã exemerat, & Christ' maximis quibusq; priuilegiis eãdẽ cohonestarat, & Gabriel inter mulieres benedictã hanc pronunciarat. Et tamẽ modestissima simul & sapiẽtissima Virgo sua potestate & Euangelica libertate

neque vti, neque abuti voluit, siue Cæsari soluendus census, siue Sacerdotibus præstanda oblatio, siue ritus purgationis obseruandus, siue templum quotannis adeundum, siue sacri cœtus visitandi, siue feriæ celebrandæ, siue traditiones & consuetudines veteres retinendæ, siue Sacramenta nouæ legis recipienda, siue cæremoniæ diuino cultui adhibendæ, siue magistratibus tum Ecclesiasticis, tum politicis obtemperandum esset. Etsi enim Spiritu sancto plena foret, neque, vti nos, externis mediis atque præsidiis ad bene beatéque viuendum tantopere indigeret, tamen omnia omnibus fieri voluit, non quærens quod sibi vtile esset, sed quod multis, vt omnes faceret saluos, nihil omnino à se putans alienum, quod ab Apostolo postea scriptum atque mandatum est: Quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque iusta, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate.

Lucæ 2.

Philip. 4.

SED quoniam Lutherum hoc loco ineptientē audiuimus, nunc eius etiam discipulum Franciscum Lambertum, quoniam in eundem fere scopulum impingit, & errorem errore cumulat, non grauate audiamus. Quod enim Lucas ait, Christū in tēplo à parentibus inueniri, hoc ille non solum de Dei verbo, in quo veritas omnis vnicè inueniatur, cum suo magistro interpretatur, sed etiam eandem historiam ad sacrarum ædium iniuriam & contemptum scelerate detorquet: *Nulla sunt*, inquit, *Dei templa præter ipsos fideles: templum illud quod sub lege fuit corruit: solæ enim viuæ Dei templa, nempe credentes, manent: in his templis Christus reperitur & adoratur. Impie ergo quidam templa multiplicarunt, in eis volentes potius quam alibi Deum adorari.* Ex tibi Doctorem insullum, qui templa interiora & mystice accepta, viuis ex lapidibus constructa, Christóque ceu fundamento & primariæ petræ innixa, tam præpostere commēdat & vrget, vt exteriora Christianorum tēpla damnare & reiicere videatur, velut impium sit loca sacra construere & multiplicare, in quibus peculiariter Deus adoretur, & mysteria noui Testamenti celebrentur. Euersum est proculdubio, & cum suis ritibus & sacrificiis extinctum iacet templum Hierosolymitanum, vti Daniel Propheta fore prædixerat. Habet vero Ecclesia vbique gentium, & iam inde à tempore Apostolorum habuit ad adorandum & sacrificandum loca Deo consecrata, in quibus exemplo Apostolorum ac primorum Christianorum perseuerat, & ea quæ Christianæ religionis sunt propria, reuerenter exercet. Reclamat igitur hic Lambertus Apostolo Paulo, qui Ecclesiam Dei, siue vt veteres appellarunt Basilicam, aduersus Corinthios sedulo defendit, ac eandem decentibus ritibus cohonestari, reuerentérque haberi præcepit. Confirmat deinde hic homo veterem, & iure damnatum errorem impij Eustathij, Christiana templa improbē contemnentis, quod ea nullius vtilitatis esse blateraret. Ac multos ille quidem socios nefarij accepit erroris, vt VValdenses, Pseudoapostolos, Thaboritas, ac nostro quidem seculo innumerabiles Antiochi, Iuliani & Coptonymi, hoc est, Sacrilegorū Principum satellites sibi subseruientes inuenit, qui inter aram & haram, inter templa & stabula, inter loca sacra & profana nullum fere discrimē agnoscunt: imo vero qui in Dei domiciliis diripiendis, fœdandis, euertēdis magna cum voluptate, neque minore crudelitate versantur. Contra hos immanes & plusquàm barbaros Dei Ecclesiæque hostes, quos infelicissimi exitus consequi solent, alij satis disputarunt. Nos Græcum & antiquum Theologum Maximum præterire non possumus, qui præclarè Christianos hortatur adire Ecclesias, táquàm domos orationis, ac libenter in illis versari, eiúsque rei fructum explicat quoniam præsentes illic & fauentes comprecantésque habeant Angelos, ac præterea singularem Spiritus sancti gratiam quæ semper ibidem inuisibiliter permanet, assequantur. Tum Chrysostomus perspicue docet: Domi quidem orari potest: sic autem vt in Ecclesia non potest, vbi tanta Patrum multitudo, vbi clamor ad Deum vnanimiter emittitur.] Verum hæc attigisse sat est: plura enim libro sequenti de sacris ædibus adferemus, & insanis illarum contemptoribus, quorum nunc plena sunt omnia, respondebimus.

Quomodò Franciscus Lābertus contrasacras ēdes hic garriat. In 2. c. Luc.

Defensio sacrarūm ēdiū contra Franciscum Lambertum.

1. Petr. 4

Ephes. 2

Daniel. 9 & 12

Templorum origo & vsus ex ipsis Apostolis incepit. Luc. 24. Actior. 2

Vetus & damnatus est error tēpla spernentium. 1. Cor. 11 & 14.

In Concil. Gangrensi.

Multos hodie sacrilegos esse, vim & iniuriam sacris locis adferētes.

IAM vero Centuriatores, vt se germanos Lutheri discipulos monstrent, præsentem quoque locum in Mariæ iniuriam trahunt, eámque non obscurè perstringūt, hanc de illa seueram nimium censuram adferentes: *Nequaquam perfectissima fuit Maria, sed habuit & ipsa quasdam imbecillitates.* Quas vero isti nominant imbecillitates? Si communes illos humanæ nuturæ defectus intelligunt, quos nostra causa etiam cū Mariæ carne Christus assumpsit, quoniā sicut Paulus prædicat, per omnia debuit fratribus assimilari, non repugnamus, quin Maria, licet purissima perfectissimáque, quasdam habuerit naturæ imbecillitates, quæ Christianæ virtuti adeo nihil derogant, vt maiorem etiā exercendæ augendæque virtutis segetem præstent. Virtus enim perficitur in infirmitate. Vnde affectus humani non defuerunt Virgini matri, quem admodum antea demonstrauimus, maximísque dolorib. sæpenumero fuit obnoxia, nec modo langorem & debilitatem aliquam corporis, sed inenitabilem quoque mortis necessitatem experta est. Si vero per imbecillitates peccata, fœdique lapsus accipiuntur, quibus & Deus offenditur, & mens contaminatur, & aliqua peccato debita pœna conflatur, haud quaquam assentimur Cēturiatoribus, sed aperte testamur, ita perfectam Domini matrē fuisse, vt huius generis imbecillitatib. caruerit, sempérque vixerit illibata ac immaculata. Qua de re toties dictum est, vt plura nunc repetere vereamur. Quod si vllas habuit imbecillitates cum peccato coniunctas, iustæque reprehensioni obnoxias, cur eas non exprimunt, nec recensent tam arguti & curiosi Centuriatores, vt ad sanctorum næuos colligendos fere nati esse videantur? Hactenus quidē nullus tam acutus & solers extitit, qui eiusmodi imbecillitates Virginis potuerit deprehēdere: nullus tam inuidus & curiosus, qui eas voluerit inuestigare. Soli post hominum memoriā reperti sunt Cēturiatores, qui cum suo magistro Luthero, Mariæ ruditatem, errorem & imbecillitates affingerent, eámque peccantibus aliis exæquarent, quam Augustinus omnésque pij suspicione culpæ liberant, & peccati expertem, totámque pulchram & gratia plenàm esse confirmant, imo quam alieni etiam à fide nostra Mahometani, vt docuimus, inter mulieres

In lide Ecclesiasticorum stagnis, & templis semper, & cum fructu adeūdis Christianis.

Homel. 79 ad populum Antiochenū.

Non eadem vilitas domūs & in templis precandum.

Centuriatores Mariam Deipam nimiū peccatricem esse conānt. Centur. 1. lib. 1.

Mariæ cetera imbecillitates tribuunt Cēturiatores, & quo sensu id verum ac falsum sit.

Hebr. 2. 2. Cor. 12.

Spirituales imbecillitates siue vitia, in Maria non comperta, vel inuiniēdi Centuriatoribus.

Luthērus & centuriatores quam malè Deiparam tractent. Lib. de nativ. & gratia cap. 36. Lib. 3.

ter mulieres omnes vnicè perfectam agnoscunt & prædicant.

SED *non est assecuta*, inquiunt, *Domini verba, cum Lucas clare dicat: Et ipsi, Ioseph & Maria videlicet, non intellexerunt verbum quod locutus est ad eos.* ET rursus: *Maria hęc verba obseruabat, & longius spectare cogitabat: vt videas ipsos* (Ioseph & Mariam) *non fuisse omnino perfectos, quia responsionem Christi non assequuntur.* O crimen horrendum, ô fœdam imbecillitatem, cuius gratia, neiparæ vel puritas contaminetur, vel perfectio labefactetur, ac ab istis negetur publice. Quasi verò sācti & perfecti homines, sicut eospaulus vocat quādiu in hoc corpore peregrinantur, non ex parte cognoscant, neque in ænigmate per speculū videāt, ac sæpè multa in verbo Dei non assequantur. An Apostolorum perfectioni quicquam adimit, quod eodem tempore, & post acceptam Spiritus plenitudinem, de mysteriis diuinis aliquid non intellexerunt, quódque in his cognoscendis paulatim profecerunt? Si imbecillitas dicenda est, aliquid ignorare, cur illam etiam electis & perfectis Angelis nō exprobrant? qui certè multa nesciunt, & non solū à Deo, sed etiam alij ab aliis subindè docētur atque illuminantur, magno Dionysio teste. Sed enim si hoc modo Mariæ & Angelis imbecillatem exprobrare pergant, Deum ipsum humanæ angelicæque naturæ authorem reprehendant necesse est. Etenim si verè dixit Salomon: Qui despicit pauperem vel calumniatur, exprobrat factori eius, cur non eodē iure creatori Deo exprobrare dicatur, qui Mariæ sanctísque aliis eam donorum carentiam vel vacuitatē obiicit, quibus illos Deus noluit prædītos esse, & sine quibus suam illi naturam, suásque dotes & virtutes integras pro huius vitæ conditione non tenuerunt? Nunc satis est admonuisse, sacris in rebus ignorantiam omnem non esse peccatum, ac tùm quidem potissimùm, cum nesciuntur, quæ Deus, vt cognoscerentur, nondum reuelauit, aut non satis explicatè per se vel per suos ministros proposuit & declarauit. Multa nescire licet absque piaculo, & sicut scitè dixit Chrysostomus: Satius est ignorare bene, quàm scire male. De Maria eruditi sic quidā sentiunt, solos defectus naturæ, qui apud Damascenum naturales & innoxij nuncupantur, quia defectus gratiæ & scientiæ non secum adferunt, in illa mansisse, & eandem matrem tām innocentia, quàm pœna Christo filio conformem extitisse. At impie facit Lutherus, qui vt optimæ sanctissimæque Virginis contemptum suos doceat, ruditatem ei ac errorem impudenter exprobrat. Tum Centuriatores aperte calumniantur, qui Mariam imbecillitatis ac ignorantiæ condemnant, nec alia de causa perfectæ virtutis laudem ei detrahunt, nisi quod Christi responsum in templo non fuerit assecuta.

Ad Centuriatores in Ma. ruditatem, & obiicēdā imbecillitatis ēnumeratio.

Responsio ad Centuriatores ob Mariā defēsam.

Iob. 11 Philip. 3 1. Cor. 13

Ini Apostoli ante perfecti esse non in deterrunt, nō sanctiāgeli.

Eccli. 10 v. 15. Colos. 2.

Ide de Cerub. hierarchia 7.

Prouer. 17.

Non modo Maria, sed etiam Deo imbecillitatē, exprobrabilēpirit, quam Deus ei tribuerit. Sic omnis ignorantia peccatum aut reprehensibile.

Hom. 10. de providentia.

Mariā de fecisse quidā, sed inculpabile.

Lib. 3. de fide Orthodoxa c. 20.

Vt supra c. 20.

Calumniā Lutheri & Centuriatorib. ob ignorantiam Mariam imbecillitatis.

Calumniā refutatio de Mariæ defectu, & Mariæ templum ornate.

Epistola Euanthii 1. Hieroph.

Eiusdem erroris socius & magister est Culmannus, qui Mariam hoc etiam loco errantem statuit, ac prætereà errantis illius exemplū huc detorquet, vt vniuersam Ecclesiam hinc audeat erroris nota commaculare. Sic enim acutissimus, scilicet, ratiocinatur. *Si erranit Maria, ergo & Ecclesia potest errare. Plena gratia erat Maria, & tamen erranit, & permittit Deus huiusmodi desperationes & ignorantias in Sanctis, ne desperemus, si accidāt similia, neque magnificemus cuiusque hominis doctrinam, quia fallere potest.* Vbi primum hic homo suam satis inscitiam prodit, quòd inter ignorantiam & errorem, ac rursus inter ignorātiam culpabilem, præsertim quæ affectata dicitur, & eā quæ omni vitio vacat, nullum discrimen agnoscit ac statuit. Deinde nullus est Catholicorum tàm imperitus, qui doceat aut credat, Mariam cum in humanis esset, sciuisse omnia. Ignorauit procul dubio nō pauca, & idcircò cupida discendi, Gabrielem veluti suum præceptorem interrogauit, & post partum de iis, quæ circa Christum infantem vidit & audiuit, admirata est: nec dubium, quin paulatim in illa cognitio doctrinaque cælestis auctior facta sit. Cæterùm quod ad fidem fideique doctrinam attinet, in his quidem quæ necessariò cognoscere debuit, nec dubitauit vnquàm, nec erranit Virgo sapientissima, multò certè in rebus diuinis peritior, quàm putent Nouatores, imò quàm nostrum quisquam animo facilè comprehendat. Fuit hoc interim illi cū multis, ipsisque Christi Apostolis diuinitus edoctis cōmune, verè vt posset dicere: Ex parte cognoscimus, & ex parte Prophetamus: videmus nunc per speculum in ænigmate: nondum arbitramur nos cōprehendisse.

Refutatio dictæ ratiocinationis & defensio Ecclesiæ quæ non errat.

Maria, non sciuit omnia & tamen in fide non erranit aut fluctuauit.

Lucæ 1.

1 Cor. 13 Philip. 3

Errat sanè & sophisticatur, quisquis collectionē huiusmodi ferè instituit: Apostoli etiam post acceptam diuini Spiritus gratiam, in his quæ ad Deum spectabant, nonnulla ignorauerunt: igitur in aliis etiam quæ docuerunt, scripserunt atque constituerunt, vel quæ illos omninò scire oportuit, ab erroris nota non fuerunt immunes. Parem verò in argumentando vanitatem Culmannus inducit, cum ex Mariæ ignorantia colligit argumentum, vt totius Ecclesiæ fidem, doctrinam authoritatémque conuellat, & planè suspectam orbi reddat. Quid enim aliud sibi vult, quod nobis obtrudit: Errauit Maria, Ergo & Ecclesia potuit errare? nec videt homo parum in disputando solers, ex falso antecedente consequens falsum inferri, tametsi antecedēte quoque concesso, negari possit & consequens, quod culpabilis quidem erroris ratio, si maximè in Virgine tāquam priuata persona locum habuisset, tamen in Ecclesiam, quæ communis & fida omnium credentium magistra est, minimè cadere possit. At longè rectius hoc modo Culmannus, si saperet, ratiocinaretur: Quemadmodum in rebus creditu necessariis non erranit Maria, & quoniam eadem in gratia Spiritus confirmata fuit, nec potuit quidem errare: sic nec Deus Ecclesiam, cuius ipsa typum gerebat, in necessariis errare sinit, præsertim cum diuinus ille Spiritus, vt anteà Mariam, sic nunc etiam Ecclesiam doceat omnem veritatem, quemadmodum efficaces Christi promissiones luculenter ostendunt.

Quomodò Culmannus cauilletur ac ineptè ratiocinetur.

Quomodò Culmannus ineptè commisceat quę in Ecclesia & Maria distinguenda sunt.

Vera & probā ratiocinatio Culmannum hoc loco redarguit.

Ioan. 14. & 16

Vbi longiorem de Ecclesia eiúsque certissima veritate, fide ac doctrina disputationem prudens ac sciens omitto, ratus Orthodoxis omnibus satis esse persuasum, illam errare non posse, quam tanto honore dignatur Deus, vt non modò dicatur, sed sit etiam ac maneat columna ac firmamentum veritatis, cui prætereà velut supremæ iudici tām sublimē authoritatem tribuit Christus, vt qui dicto eius minus sunt audientes, hos tanquàm Ethnicos auersari ac fugere iubeat. Irenæus clarissimè docet: Vbi Ecclesia, ibi & Spiritus: & vbi Spiritus Dei, illic Ecclesia & omnis gratia.] Negat igitur Cyprianus Christi sponsam adulterari posse, eámque semper incorruptam & pudicam manere confirmat. Erraverit verò Tertullianus, Origenes, Lactātius, alíiq; plures fallantur ac fallant, quorum errores nullus

Per multū Ecclesiæ vt veritatis magistræ tribuendum esse quia docetur à Spiritu sancto.

Irenæi & Cypriani testimonio de Ecclesiæ authoritate fide digna.

2. Tim. 3

Matth. 18 Li. 4. c. 40

Lib. de unitate Eccles.

probat Orthodoxus, multos autem reiicit Ecclesia. Quid? an hinc rectè Culmannus colliget, quorumlibet sanctorum & probatorum Patrũ doctrinam & fidem (vt nihil de sacris & œcumenicis Cõciliis dicam) eleuari, reddíque suspectam oportere? Scilicet, ita delirabimus tandem, vt Sectariis inter se dissectis, & omnia diuina humanáque miscentibus fidem habeamus, non autem Orthodoxis pulchrè consentientib. Ecclesiæque calculo comprobatis adhæreamus, sed potius perpetuò dubitemus, maximè vbi de doctrina religionis, de germano diuinæ Scripturæ sensu, déque rebus fidei necessariis agitur atque definitur?

Licet homines etiam docti & magni errent, non tamen ipsa Ecclesia in fidei doctrina.

Sectarii fidẽ sibi præstari postulant, nec aliis illam præstare dignantur.

Nihil verò attinet cum hoc Sectario pluribus digladiari, qui tàm crasse philosophatur, dũ ex Lucæ verbis ineptissimè colligit, errare posse Ecclesiam, & quod auditu non minus horrendum est, in Sanctis desperationem inesse: tum neque Patres, neque doctrinam hominum quantúmuis illustrium & probatorum, in precio haberi oportere. Quæ omnia vt cum Lutheri doctrina pulchrè congruunt, sic ab Euangelij sensu exẽplóque Mariæ tàm remota sunt, vt nesciam quid insúlsius in medium adferri à quoquam possit. Præterea Melanchthon in eundem impingit lapidem, ac turpius etiam fortasse labitur, cum Lucæ dictum exponit: erat pater eius & mater eius mirantes super his, quæ dicebãtur de illo. Hoc enim ridiculum scholion adiicit: *Vt non dicas Sanctos non errare. Inter homines non quærendus Iesus, sed in his quæ patris sunt eius, hoc est, in verbo eius.* Indicat ergo Melanchthõ, Mariam & Ioseph errasse, atque hinc colligit, de Sanctis aliis idem iudicandum esse. Sed Melanchthon egregiè fallitur, cùm Christi parentes admirando errasse fingit, quia vel ignorat, vel non obseruat discrimen, quod statuendum est inter admirationem dubitationis, quæ ex quadam infidelitate procedit, & aliam, quæ cum reuerentiæ & congratulationis officio coniuncta est. Vitiosa quidem [a] Zachariæ admiratio, quum filium ex se nasciturũ audiret: [b] Maria verò salutantem Angelum sine vitio admiratur, ipsique [c] Angeli ob nouam Christi in carne gloriam apud Esaiam obstupescunt, simúlque sanctè gratulantur. Ac verè piorum, vt Mariæ & Ioseph, est proprium, cum stupore, & citra omnem tamen errorem diuina mysteria contẽplari, & contemplando in Spiritu sancto gaudere. Rectiùs ergò sensit Frãciscus Lambertus, quum inter cætera hoc modo scripsit: *Non fuit horum parentum admiratio, sicut dũ quis miratur de his quæ antea minime agnouit, sed quod de illo, de quo toties admirati fuerant, semper maior admirationis ratio sese offerebat. Multum enim distat inter admirationem & gaudium mundi, & admirationem ac gaudium Spiritus Dei.* Cæterùm Culmannus vt eidem Melanchthoni subscribat, hæc quoque profundit: *Habemus hic exemplum contra illos, qui dicunt, habentes Spiritum sanctum errare non posse, cũ Maria errárit.* Nos verò satis probauimus, quicquid isti cum suis obganniant, Virginem sacram, sempérque sapientem errasse nunquam, quæ cum in gratia diuini Spiritus confirmata esset, nec errauit sanè, vt diximus, nec errare potuit in his, quæ de fide ac Religione scire illam & confiteri oportebat. Vnde Richardus etiam Victorinus in ea est sententia, quam libenter comprobant eruditi, Mariam non solum in omni gratia cõsummatam, verùm etiam in omni bono & dono, quod acceperat, cõfirmatam videri, cui de plena

In scholiis Luc. 2.

Luc. 2

Melanchthon male torquet locũ de admiratione parẽtum Christi.

Multiplex admiratio in Scripturis obseruanda & distinguenda.

a Luc. 1
b Ibidem.
c Esai. 63.

Quomodo parentes Domini fuerint admirati de Christo puero.

In cap. 2. Lucæ.

An Maria errauerit, & in quibus.

Lib. 2. de Manuele cap. 30. & 29.

A virtutũ perfectione defuerit nihil. Falsum & illud vel assumit, vel iudicat Culmannus, quòd Catholici doceamus, habentes Spiritum sanctum errare nõ posse, cum apertè vel cœci videant & experiantur, quòd renati post acceptũ in sacro Baptismate Spiritum sanctum, excutiant gratiam sæpè, nec solum in varia scelera, sed etiã in perniciosos errores prolabi possint, & verò quotidie prolabantur. Quid, quòd nulli turpioribus se erroribus contaminant, quàm qui sunt Spiritu sancto, eiúsque donis excellenter ornati, suísque tamen ingeniis nimium attribuunt, atque vt falsa vel condant, vel stabiliant dogmata, sensa sua communi Ecclesiæ iudicio superbè anteponunt? quòd si ne sic quidem isti desistent errorem obiicere Virgini, satis eã hac labe purgauerit B Ambrosius, qui docet Deiparæ personam, quò esset melior, eò etiam Prophetia pleniorem fuisse, quæ prorsus nesciret errorem.

Maria in omni dono Spiritus perfecta.

Sanctos errare posse contra Catholicos docet.

Errare maxime filii fidei quibus ingenia præstiterint.

Maria nesciuit errorem secundum Ambrosium.

Tum Rupertus Tuitiẽsis Mariam facit magnam Prophetissam, sicut ab Esaia quoque prædicatur, quæ cum plena esset gratia, nõ prorsus ignorauerit, quod Lucas alioquin hoc loco illam ignorasse testatur. Proponit enim hanc quæstionem: Quid est quod in Euangelio Maria dixit: Fili quid fecisti nobis sic? Ecce ego & pater tuus dolentes quærebamus te. Subiungit porrò, quæ sequntur apud eundem Euangelistam de Christi responso, & quod parentes eorum, quæ dicta fuerant, nihil intellexerũt, quódque continuò Lucas annexuit: Maria autem conseruabat omnia verba hæc in corde suo. Igitur ecce duo, inquit Rupertus, quasi repugnantia. Si C n. Maria non nesciebat, quomodò quærens dolebat, & dolens quærebat? Si autem nesciebat, quomodò, vel de quibus in corde suo conferebat? Ergò neque à dextris, neque à sinistris sermo fit: quia veraciter magna hæc Prophetissa quid ageretur non ignorabat, quoniam gratia plena erat: & tamen dolens quærebat, quoniam dispensatione diuina ipsa suo silentio seruiens, quamuis cum illis quærentib. quæreret, tempus tacendi custodiebat, & dolentib. condolebat.] Quæ Ruperti verba, quoniam subobscura videntur, ex aliis ipsius commẽtariis in Matthæum scriptis facilè illustrantur, vbi docet duo tẽpora esse circa Mariæ historiam in Euangelio descriptam consideranda, alterum quidem tacendi, cùm Christus in terris ipse doceret, alterum verò loquẽdi, cum idem in cælos esset assumptus, ac iam D res ipsa postularet non tacere, sed loqui sapientissimam Virginem, nimium vt & Apostoli per illam instruerentur, & noua Ecclesia ædificaretur. Vnde post aduentum diuini Spiritus, qui omnem docet veritatem, Maria in loquendi officio se fidam aliis matrem præstitit, multáque cum discipulis & Ecclesiæ, siue capitibus, siue membris salutatia communicauit, mulier illa vere spiritualis, inquam recte conuenit illud dictum in Canticis: Fauus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua: Emissiones tuę Paradisus malorum punicorũ cum pomorũ fructibus, cyprus cum nardo, nardus & crocus, fistula, & cynamomum cum vniuersis lignis Libani. myrrha & aloe cum omnibus primis vnguẽtis, fons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano. Nec dubium, hæc mystice intellecta, si ad vllam dilectam Deo sponsam aliam, ad Mariam vel maxime pertinere: quibus in verbis eadem ab incredibili sapientia, loquendíque gratia commendatur.

Lib. 2. expositionis in Lucam

Esai. 8

Lib. 1. commẽt. in Cant.

Luc. 2.

Maria tetet Rupertum non prorsus ignorare hæc quæ Christus vellet in proposito sermone.

Maria magna Prophetissa & plena gratia, non ignorabat de quo quærebat a filio.

Cap. 3. Cyprian.

Maria dum temporata tacendi & loquendi esset.

Rabanus

Cant. 4

Cant. 4

Maria loquendi tempora habuit in Ecclesia post adeũtũ Spiritum.

commendatur. Vocat ergo Rupertus Mariam verè fidelem, & veraciter magnæ fidei Virginem, imò & magistram magistrorum, id est, Apostolorũ, quæ nullam habuerit vnquam sui ignorantiam, vt iure quodam dicere potuerit: Introduxit me Rex in cellaria sua. Nec.n. satis visum est Patri cælesti, vnigenitum Filium Mariæ tradere atque infundere, nisi cum illo etiam ditissima cellaria, id est, quæcunque sacris literis continentur mysteria, & reliqua præstãtissima dona eidẽ matri amplissimè impertiret.

Magistra magistrorum dicitur Maria, quia nullam ignorantiã habuit, donantibus sanctis.

Cantic. 1

Hæc ego non ex propria, sed Ruperti doctissimi viri officina profero, ísque non concedit Mariam simpliciter ignorasse, quæ Dominus illi respondit in templo, sed in hunc sensum, quòd instar aliorũ pro ignorante se gesserit, agnitúmque mysterium sapienter celarit, magna interim fide complectens omnia, quæ suo quidem tempore, cum ita vellet Deus, esserret, aliísque cum fructu patefaceret. Etenim à Patre suo regéque sapientissimo Salomone filia tàm solers & ingeniosa didicerat, suum & tacẽdi & loquendi tempus obseruari oportere, & sermonem quidem intempestiuum parum hominibus gratum & fructuosum esse nouerat. Quæ omnia Bernardus confirmare videtur, cum Mariæ fidem & sapientiam singularem prædicat, & ex eo quidem demonstrat, quòd Virgo sancta per Angelũ, priusquàm ab homine vllo, traditum sibi Euangelium acceperit, videlicet ne mater Dei à consiliis filij videretur amota, si eorum quę in terris tàm propè gererentur, remansisset ignara. Accedit quòd decuerit prorsus, vt Bernardus idem colligit, de mysteriis omnibus à principio cælitus illam ac plenè instrui, quæ rerum tempus & ordinem tenens, Euangelij scriptoribus ac prædicatoribus veritatem erat referatura. Tum, si ab aduersariis petendum est suffragium, Melanchthon apertè fatetur, Mariam post resurrectionem filij annos aliquot superstitẽ fuisse, quoniam Claudij Cæsaris tempore ex hac vita discesserit: quæ non solum Ecclesiæ primæ viderit initia, sed suis etiam consiliis rexerit Apostolos. Quomodo autem illa commodè regeret, ac ipsos Euangelij orbísque doctores gubernaret, si vel in fidei doctrina nutaret, vel aliqua ex parte caligaret, nec omninò sapientia & Spiritu sancto plena, ipsos etiam Apostolos multis & illustribus donis facilè superaret?

Quomodo Maria dicit: Fili Christi nomen ignorasse.

Philip. 3

Item, 4. de Verg.

Aduersariis & adeptis singularem.

Maria de mysteriorum veritatis ministerio ex instructa à Bernardo.

Cap. 4. Cyprian.

Maria diu superstitẽ fuisse.

Maria rexerit Ecclesiæ initia.

Tom. 4

Cant. 4

D Sunt qui præsentem Euangelij locum aliter interpretantur, eúmque per Synecdochen accipi volunt: sicut & illud quod de latronibus cum Christo in crucem suffixis legimus, qui in Christũ blasphemasse videntur. Ad hunc modum quod Lucas de vtroque parente commemorat, ad vnum Ioseph veluti rudiorem referunt, qui nõ adeò sicut Maria, in fide profecerit, ideóque minus assequeretur, quid illo sermone puer insinuaret, cùm nihil ab eo simile vnquam exaudisset. Rursus quidam in hac opinione versantur, non ad Domini parentes, sed ad auditores vel spectatores in templo alios id pertinere, quod puerum tàm sublimiter matri respondentem non intellexerint. Veruntamen ne ambages & latebras consectari videamur, simplicem & proprium verborum sensum retinemus, neque illud dare veremur, quod Euangelista scribit, ad Mariam nimirũ & Ioseph, Christi pertinere responsum. Etsi verò hi cõiuges multis modis iam antè didicissent, quod

Rupert. 27

Aliqui interpretantur Euangelici de patrũ Christi parentũ.

A Christus etiam infans plusquàm homo, imò verus & perfectus æternúsque Dei filius esset, de quo sũma quæque meritò expectarent: tamen necdum satis intelligebant, an hoc responso fortasse significaret, quod in Hierusalem perpetuò manere, ac in templo versari, vel aliorum more adolescentum, quibus Hierusalem erat Academia sacra, quotidiè Legem & Prophetas audire vellet. Præterea non satis intelligebant, an in animo haberet, non ampliùs inter priuatos latere parietes, suísque parentibus commorari, vt hactenus fecerat, sed potius prædicãdi munus aggredi, suámque diuinitatem publicè prodere. Nec dubiũm, quin illis esset incertum, quẽ ille modum ac ordinem in reliqua vita seruaturus, quósve progressus in obeundo Messiæ munere facturus esset, vt hinc circa ipsum & res eius gestas admiratione quadam perpetua tenerentur, præsertim si quando clarius in illo Dei Spiritus elucereret. Illud verò præter expectationem & spem omnẽ illis accidit, vt puerum tãtoperè desideratum sibíque charum eo nunc loco spectarent, vbi hominum doctissimorum corona cingeretur, suúmque cum illis colloquium grauissimis de rebus institueret, adeóque doctoribus ipsis ac aliis præsentibus ob singularem in respondendo industriam ac dexteritatem esset admirationi. Audiebant de Patre loquentem, & maiestas quædam haud dubiè non deerat orationi, vt nunquam anteà minus familiariter & maiore zelo cum ipsis egisse videretur. Nec statim diuinare licebat, de quo tandem negotio diceret, cùm latè pateat sermo, si dicas: In his quæ Patris mei sunt: vel C in negotio à Patre mihi commisso versor, ac me versari necesse est. Nam & Ioseph patrem suum dicere iam antè solebat, sicut & mater ob loquendi cõsuetudinem hoc nomine Ioseph appellauit. Certè primum & admirandum hoc sui specimẽ præbebat Iesus, vt non parentes modò, sed & præsentes omnes ad hoc pueri factum attoniti starent, nec satis eius prudentiam suspicere possent. Sic enim præludebat Dei sapientia iis, quæ omnibus admiranda populis, docturus & facturus erat in orbe Messias. Deinde via fortasse populo præstruebatur, vt virum maioris aliquando facerent, qui puerum tanta præditum indole & gratia multò antè cognouissent.

Quomodo Christi parentes merito dubitarent de sensu verborum auditorum, & de causis admirandi.

Luc. 2.

Multis de causis puer Iesus in templo fuit admirabilis.

Quid ergò mirum, obsecro, si Ioseph, & Maria nõdum caperent, quæ tùm agerentur & responderentur, præsertim cùm vehementi sollicitudine impediti accederẽt, ac noui spectaculi admiratione perculsi, minus præsenti paratóque essent animo, vt fieri solet, ad Christi mẽtem & orationem perfectè cognoscendam. Non intellexerunt, inquam, tàm paucis verbis tàm multa & magna, quæ docuimus, contineri, nec erat facilè coniectare, præsenti sermone absentes potius in filiorum educatione peccantes, quàm præsentes ac innocentes verè parentes notari atque perstringi. Quòd si Origeni credimus non intellexerunt, vtrùm Christus his verbis de tẽplo exteriore, an verò interiore verba faceret. In mentem enim illis venisse potuit, altius quiddam fortasse, quàm ipsi putarẽt, aut sicut Theophylactus existimat, Sacramentum aliquod hoc ipso pueri verbo accipi oportere. Dionysius Rickelius de toto negotio ita respõdet: Indubitãter felix & gloriosa Maria certissimè nouerat, quod vnigenitus per patrem suum, designauit Patrem æternum: quod item per ea quæ patris sui sunt, intellexit diuinum cultũ;

parentum hominũ dubitationem & ignorantiam non grauibus rationibus caruisse.

Quomodo parentes non intellexerint Christũ, iuxta Origenem & Theophilactum. Dionysii Rickelii interpretatio.

Hom. 20. in Lucam.

In 2. cap. Lucæ.

Lib. 1. de præconio & dignitate Virginis cap. 13

atque quod cultui Patris cælestis oporteret eum secundum assumptam naturam semper esse intētum: sed circumstantias loci ac temporis, modúmque occupandi se in his, quæ Patris sunt, nondum cognouit. Quemadmodum etiam filium suum cum dolore quæsuit, non quòd putauit eum errasse, periisse aut perditum esse, sed separationis à dilecto impatiens, verebatur ne ex proposito ad alia diuertisset aut demigrasset: vel vt Origenes exponit, ne fortè rediisset ad cælos, inde dum sibi placeret, redituru s.] Probat igitur Dionysius, hunc locum nihil impedire, quò minus excellens ac perfecta sapiētia, rerúmque diuinarum exacta cognitio Mariæ veræ æternæque sapientiæ matri, plusquam sapientissimis & diuinitus edoctis Apostolis tribuatur: hanc enim vnam in Scripturis rebúsque sacris cognoscendis tantò plus lucis præ cæteris accepisse, quantò semper puriore, humiliore, dociliore, multísque dotibus instructiore mente gauderet, Deo quidem maximè familiaris atque coniuncta.

Hos parentes non errasse, vel culpabiles fuisse licet Christi verba nō assequerētur.

Absit igitur, vt etiamsi maximè fateremur, quòd hi coniuges vel vnum, vel plura mysteria, quæ hic sanè concurrebant, ignorarent, eáque mirarentur magis, quàm assequerentur: absit, inquam, vt eos vel minus pios, vel parum sapiētes, vel nimium rudes atque crassos, nedum errantes fuisse dicamus. Illustrem illi de Christo cognitionem habeant, sed & amabant plusquàm dici possit, hunc puerū, quo nihil amabilius & speciosius, etiamsi hoc illis à deo pignus commendatum non esset, ad cuius sanè curam & obsequium se totos accommodabant. Etsi verò non singula, quæ circa illum viderent & audirent, eo tempore cognoscerent, ac nullus mortaliū satis posset cognoscere, non tamen ob hoc illorum cōditio deterior fuit, præsertim cum sic Deo visum esset, vt in Christi cognitione ac rerum sacrarum intelligentia, sicut diximus, magis ac magis proficerent, ac seipsos quotidie superarent, nec vno quidē tempore tàm multa & arcana discerent ac assequerentur. Obmutescat igitur ignarus ac cœcus Sarcerius, quem nihil pudet tàm abiectè ac viliter de Maria scribere, vt in illa exemplum statuat ignorātiæ, simul & cœcitatis. quasi verò prudentissima Virgo, licet omnia de Christo distinctè patefacta nondum teneret, tàm diu ignorantiæ tenebris immersa, & fidei lumine destituta, cœcáque manserit, nec filio semper plurimum detulerit, cuius cognitionem tot modis & illustribus argumentis intus ac foris confirmatam habebat, vt ad credendum nihil magnoperè desideraret. Cæterum inter aduersarios Franciscus Lambertus reliquis tolerabilior esse videtur, quando in hunc modum scribit: *Indubie nouerat beata Virgo, quod Christus filius altissimi esset, sicut ab Angelo audierat, neque id Ioseph ignorabat. Screbant quoque & templum & eloquia de quibus tractabat, Dei esse. Nesciebant autem, ad quid tunc illud dixisset quod in his, quæ Patris sui erant, illum esse oporteret. Ad quid autem tunc tantum potius quam alio tempore id fecerit, & ad quid triduo a matre requirs voluerit, quis satis nouit?*

In scholis super Lucam cap. 2.

Sarcerius impudenter de Maria fingit, in illa nobis exemplū ignorantiæ & cœcitatis proponi.

Quomodo Franciscus tābertus eosdē Christi parentes excuset.

In 2. cap. Lucæ.

postremo si Lucę verba diligenter inspiciantur, nō obscurè docent, quæ ad Mariæ quidem laudem & gloriā non leuiter animaduertenda sunt, maiorémque fructum præbent, quàm quæ calumniantes aduersarij hactenus effutiuerunt, & primum quidem effinxerunt. Non enim sat habuit Euangelista dicere de Christi parentibus: Et ipsi non intellexerunt

Lucā notasse quæ Mariam nobis cōmendatiorem redderent in hac historia.

A verbum, verùm etiam illud significāter adiungit: Et descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis. Et mater eius cōseruabat omnia verba hæc in corde suo. Primum enim quantum obsecro, decoris & ornamenti Mariæ conciliat, quòd immortalis Deus, cui Angeli subditi sunt, cui principatus & Potestates omnes obediunt, huic matri, & propter illam (vt diserte Bernardus notat) ipsi Ioseph sit subditus? Deinde an non singularem modestiæ commendationem præ se fert ac ostendit, quod Maria etsi sermonem filij non assequatur, tamēnec rogat amplius, nec mussitat, nec pro materna libertate aut muliebri loquacitate quicquam opponit, vt suam & sponsi causam agat ac excuset? Præterea tantum venerationis charissimo filio defert mater, B vt quæcunque ab illo dicuntur & geruntur, aut quæ circa illum etiam infantem & puerum alij narrant acfaciunt, hæc obseruatione digna censeat, eáque singula notet, colligat, reuoluat, ac menti penitus infixa seruet. Hoc est, quod semel ac iterum Lucas tradit: Maria conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo, per verba nimirum designans etiam opera & mysteria résque gestas omnes, quæ inde ab initio cum noui Messiæ conceptione, ortu & educatione coniunctæ fuerunt. In his autem initiis, quę multis vilia & abiecta visa sunt, Virgo prudentissima fide viua prælucente cognoscit, certo Dei consilio cuncta geri, ac plena esse illa dignitatis atque vtilitatis, quæ boni omnes intimis animorum sensibus meritò complecterentur, ac memoriæ perpetuæ consecrarent. O præclarum exemplum Euā- C gelici pectoris, diuinas opes tàm cupidè recondentis, tàm fideliter conseruantis. Non est Maria otiosa spectatrix, vel negligēs auditrix eorum, quæ sese passim offerebant, sed sedula meditatrix, & obseruatrix, vt sacro & arcano cordis sui scrinio illa diuinæ dispensationis opera commendaret, commēdatáque retineret, ne vnquam effluerent. Nec enim sibi tantum, sed & aliis mater prouida inseruiebat, vt preciosum pararet thesaurū, opportunè aliquando depromendum, multísque vtilissimè communicandum. Proinde non temerè Ambrosius, Mariam arcæ fœderis comparauit: Siquidem, inquit, arca intrinsecus portabat Testamenti tabulas: Maria autem ipsius Testamenti gestabat hæredem. Illa intra *Serm. 31.* semet legem, hæc Euangelium retinebat: illa Dei vocem habebat, hæc verbum. Arca intus forísque D auri nitore radiabat: Sancta Maria intus forísque virginitatis splendore fulgebat. Illa terreno ornabatur auro, ista cælesti.] Ac rursus alibi Mariā celebrat, quæ non minus ore pudica quàm corpore secreta quæ nouerat nulli diuulgarit, sed tacito cor de peruestigarit, congruum nempè tēpus, quo hæc Deus euulgare vellet, reuerenter expectans. Intereà verò quæcunque de Domino vel à Domino facta cognouit, siue ea intelligeret, siue nōdum illi reuelata essent, in memoria sua recondidit omnia, vt *Ce 2.* quando tempus prædicandæ seu scribēdæ incarnationis eius appeteret, sufficienter vniuersa, prout essent gesta, posset explicare quærentibus, vt Lyranus etiam comprobat.

Christus Maria & ob id Ioseph subditus.

Hieronim. in Euang. Missus est.

Maria omnia intelligunt, quæ, quæ & laudabiliter gerat.

Quid filij vellit Maria conseruabat omnia verba hæc &c.

Sed & Beda prudenter expendit, quod Lucas ait, Mariam in corde suo & conseruasse verba, & contulisse. Debuit dicere, inquit, considerabat in corde suo, & conseruabat in corde suo: sed quia sanctas Scripturas legerat, & sciebat Prophetas, conferebat

Quomodò Maria in corde contulerit percepta ut fierit.

ea,

ea, quæ secum sunt acta de Domino cum his, quæ A nouerat à prophetis scripta de Domino, & collata ad inuicem cognouīt instar cælestium Cherubin socia sui vultus luce concordia.] Demùm ex eadem Lucæ sententia, quæ Mariæ modestiā prudentiámque commendat, scirè nos docet Dionysius Rickeius hoc modo ratiocinari: Si sacra Virgo alios de filio loquentes diligenter aduertit, eorum verba memoriter tenuit, in corde suo libenter contulit, sæpéque reuoluit, nimirum quæ ab Angelis, Pastoribus Zacharia, Elizabeth, Magis, Simeone, Anna alísque pluribus denunciabātur, quanto illa cupidius atque accuratius Filium suum, siue domi de sacris disserentem, siue publicè concionantem audiuit, quanto eadem audita clarius intellexit, & sæpius mente reuoluit, & sublimius contemplata est, maiorémque inde tùm admirationem, tùm vtilitatem vsque persensit? Ac est probabile quod sanctæ viduæ Brigittæ à Deo reuelatum legimus, Christū adhuc puerum & adolescētem in priuato & domestico illo cum parentibus contubernio ita vixisse, vt multa illis arcana expofuerit, suísque suauibus colloquiis eosdem recrearit, magnam vt inde voluptatem lætitiámque sanctam crebrò perciperent, & in Dei amorem talibus monitis excitarentur. Scio singularem Magdalenæ laudem tribut, quæ verbum Domini sedēs ad Dominicos pedes audiuit, eóque C eadem hodie accusatur, gradum faciamus.

Ad. de Iesu Christo cap. 26

Nil conseruat ex hoc de tetimonio Rickeium.

Ad. revela. cap. 38

Verba intra omnia parie mentis ar cānis sis pa ndere pate bis.

Ce 10

Maria in verbo audiendo & conseruando studiosior, quā Magdalena.

In Euangel. Dominica. 1. post. Epiph.

Mariam quomodo ex aduersariis duo commendent ob studium erga Dei verbū.

In postilla circa dictum Euangel.

Maria typus omnium Dei verbum sincere & ardenter amplectentiū.

CAPVT XX.

Aduersus nouos calumniatores Maria defenditur, quæ in nuptiis Canæ per muliebrem & ambitiosum affectum nihil peccauerit, nec filij sui reprehensionem vel obiurgationem promeruit, multis alioquin nominibus ob eandem historiam commendanda.

RAECLARA est historia de nuptiis in Cana Galileæ oppido factis, quas quidem solus Ioannes & ipse Galilæus describit, siue idem sponsus in his nuptiis, vt [a] Augustinus, [b] Beda, [c] Albinus, [d] Abdias pronunciant, siue alius quispiam affinis fuerit, quem constat, etiamsi architriclinum habuisse dicatur, exiguis tamen fortunis D fuisse, cum ne vinum quidem nuptiali conuiuio necessarium suis potuerit hospitibus exhibere. Nec moramur, an sponsus aut sponsa Christum eiúsque parentem ob cognationem, siue viciniæ familiaritátisque gratia inuitarit: tantùm quæ ad Mariam à Notatorum calumniis tuendam propriè spectant, hoc loco dispiciemus. Igitur quas innocenti Mariæ labes noui Ecclesiæ hostes aspergant, citatis ipsorū verbis indicabimus, antequàm ad eiusmodi labes, adeóque fœdissimas maculas abstergendas, spongiam adhibeamus.

Duo Mariæ dicta extant in hac præclara historia, Vinum non habent, Et: Quodcunque dixerit vobis, facite: vtrobique virtutem sapientiámque suā singularem Virgo sancta declarat. Aduersarij verò, vt sunt Virgini matri frequenter infesti, priorem eius sententiam mirè conuellunt, magnáque vi eo detorquēt, velut Mariam muliebris, & nescio quis carnis affectus ad hæc dicenda impulerit, vt omnis æqui & decori oblita, sese per filij miraculum ostētare, & hominum gloriam aucupari studeret. Tale quiddā indicat Oecolampadius, hunc locum sic explicans: *Quid mater volebat? nonne hoc vrget, vt cæteri videant filium suum longe præstantiorem? Non potuit ignorare quem genuit filium, quasi diceret Christus: Tu fortassis hoc velles vt sic prodirem: vt etiam infra ab amicis audit vt ascendat in Hierusalem, & palam se monstret.* Quibus verbis ostendit Oecolampadius, haud parum ambitioso affectu commotam Virginem adhunc prorupisse sermonem, opémque filij sui nouis coniugibus postulasse, vt ille suam nempè gloriam hac occasione proderet, multísque manifestaret. Vbi confert Mariam cum amicis siue fratribus Domini, quos Ioannes ad Christum dixisse scribit: Transi hinc & vade in Iudæam, vt & discipuli tui videant opera tua, quæ facis. Nemo quippè in occulto quid facit, & querit ipse in palam esse. Si hæc facis, manifesta teipsum mundo. Neque enim fratres eius credebāt in eum. Igitur hisce fratribus, siue cognatis tàm vanis & ambitiosis, imò penitus incredulis, vt Ioānes affirmat, qui nihil nisi vulgi fauorem ac fastum in Christo cognato quærerent, Mariam pudendum in modum confert, & conferendam Oecolampadius putat, nihil vt de matre Domini perpetuò sancta & innocente, vt demonstrauimus, hic homo abiectus fingere potuisse videatur.

Ioan. 2.

In cap. 2. Ioā

Ioan. 7.

Pari candore iudicat Brentius, quum dicit, quasdam extare significationes, nec illas tamē nominat

Ita prologo Ierum. Cassi. in Euang. Ioan. Ex principio Euse. Euse. in Euang. Ex libro de vita Apost. Ioan. Ioan.

Impossibilitio de Christi transmutatione.

Quomodò Christus non habuit vinum operatus.

quæ testentur nihil humani alienum fuisse à Maria, quippè quòd & ipsa cõtineatur in publico humani generis iudicio. [a] Propter vnum hominem peccatũ in mundum introiit. [b] Non iustificatur in conspectu tuo omnis viuens. Ac iterum: [c] Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt. Proinde ad marginem quoque scribendum curauit, Mariam Virginẽ esse peccatricem, ne videlicet de illa sublimius, quã de aliis Adæ filiis & filiabus peccato subiectis, vnà cum Augustino sentiamus. Tum ad rem propius accedens: *Vbi Maria*, inquit, *non eum tantũ honorem quærit, qui debetur parentibus, sed etiam ambit honorem Messiæ, & cupit esse quasi socia administrandi eius officij, quod Christo diuinitus mandatum erat: ibi tum Christus duriusculè eam alloquitur, vt contineat ipsam inter terminos suæ vocationis.* Hoccine est Deiparam dũtaxat accusare? imò verò læsæ maiestatis diuinæ ream peragere, vt quæ Brentij iudicio maximum Messiæ ambiuit honorem, & vnà cum filio proprium Messiæ officium, quod vni personæ diuinitus erat iniunctum, partiri voluerit atque administrare. Vtrũque profectò sine intolerabili fastu ac tartarea superbia fieri non potuit, & haud scio, an in prima muliere peccatum enormius extitit, quæ sui criminis pœnas vindici Deo grauissimas dedit, quùm intra terminos suæ vocationis non constitit, & serpenti consentiens, ad sublimitatem sapientiámque diuinam aspirauit.

Mariã inique quoque tractari à Brẽtio, circa hanc historiam, & loco peccatricis haberi.

In Ioannis Euangel. Hom. 20

a Rom. 5

b Psal. 142

c Psal. 13.

Depulsio grauis criminationis.

Genes. 3

Nunc verò pœnam ab aduersariis definitam, & Mariæ impositam audiamus, quam ob peccatũ hoc loco commissum subiuit. Sic enim decernunt Aduersarij: *Christus matrem reiicit, vt æquet aliis hominibus cum inquit: Quid mihi tecum est mulier? Quasi diceret, quia mater es, ideo videris alicuius prærogatiuæ merito a me impetratura. Ideo scias, te non plus esse apud me, quam vel mulier peccatrix est, vel Syrophœnissa: tantum impetrabis, quantum credes misericordiæ.* Atque hanc damnationis sentẽtiam Philippus ille aliorum Præceptor tulit, vt sciamus, Mariam ob hæc verba dicta: Vinum non habent, tàm seuerè à filio castigari, ac sua prærogatiua spoliari, in ordinémque redigi, vt nõ amplius benedicta inter mulieres habeatur, sed illis etiã fœminis, quæ ante suam conuersionem coram Deo impiè, & in hoc mundo impurè turpitérque vixerunt, inposterum aggregetur. Ac bis quidem Philippus hoc velut insigne mysterium repetit, matrem à Christo reiici, vt omnibus, adeóque etiam mulieri peccatrici aut Syrophœnissæ exequetur. Quis verò pius, si hæsce tàm procaces ac verè blasphemas Nouatorum censuras secum expendat, non meritò demiretur audaciam, non iure impietatem exhorrescat? Pro pudor, ita ne verò fas est, non dicam Iudæis ac Mahometanis, sed Euangelicis, vt se ipsi vocant, sanctissimam Dei matrem proscindere maledictis, & hoc nitidissimum Dei organum nõ modò scurrili & impia dicacitate conspurcare, sed & vulgo damnandum atque conspuendum prostituere? Vbi certè Caluinus multis aliis & moderatiore & æquiorem sese præstat, cùm affirmat, coniecturã hanc nihil rationis habere, quã fingitur Mariã muliebri affectu sibi & filio nescio quid fauoris captasse, hanc certè scientem & volentem non peccasse: sed qui tamen ad grauandam Mariæ causam hoc temerè adiicit, peccasse illam in eo, quod fines suos excesserit, quamuis neque ambitio, neque alius carnis affectus ipsam ageret. Prudentior etiam Philippo & aliis fuit Pellicanus atque benignior, sed in eo

Melanchthon in annotatio. circa Euan. Ioan. cap. 2. Marci. 7

Quomodo fingant Nouatores, pœnam à Christo matri hoc loco irrogari.

Refutatio sententiæ Philippicę Mariam impie perstringentis.

In haymon. Euangelica.

Caluinum & Pellicanum æquiores quã Philippũ esse Marię licet non æquos penitus.

A mox immodicus: quòd putet Christi matrem muliebri quadam, ac vana sollicitudine detineri, quùm compellans filium, vini defectum indicat: Atqui hanc sollicitudinem sanctam non muliebris & vanus affectus, sed nei matre digna charitas suggerebat, & fides efficiebat, vt Virgo piam voluntatem suam & præsentem aliorum necessitatem ei aperiret, qui meritò in die tribulationis à piis omnibus inuocatur, neque minus est quàm dicitur, in oportunitatibus & tribulationibus adiutor, refugium, virtus, protector atque susceptor.

In replicatione Euang. cap. 2.

Psalm. 9. & 45.

Rogabis fortasse, quam ob rem igitur mater tàm duriter à Christo repulsa sit, vt illi negetur, quod postulat, & filius illam nec matris nomine dignetur, sed hoc duntaxat, quod satis acerbum videtur, respondeat: Quid mihi & tibi est mulier? Respondemus, ob hæc Christi verba, qualiacũque ea sint, nullam aduersariis fuisse causam in matrem Domini tantoperè debacchandi, ac de sincero illius affectu tàm impurè & contumeliosè pronunciandi. Deinde affirmamus, quicquid acrimoniæ verba illa præ se ferant, & cãdorem matris filio fuisse perspectum, & Christũ re ipsa testari, quòd matri detulerit, eiúsque piis votis fuerit obsecutus. Lutherus verò vt in Maria oppugnanda (præsertim vbi de illius gloria disputatur) more suo est vehemens atque procax: ita hoc etiam loco, vt oleum (quod aiunt) camino addat, satis acerbè contendit, quod Christus hic se difficilem ac immitem ostenderit, matrémque durè repulerit, quàm adeò & responso inhumano coram tot conuiuis pudefecerit. Auget prærereà non parum verborum asperitatem, quùm quod Græce dictum est: τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι, ipse Germanicè in hunc modum vertit: Beib, mas hab ich mit dir zũ schanffen? Quæ versio præterquã quod à Latina & probata Euangelij editione discedit, etiam Nouatorum confirmat opinionem, vt eò libentius Mariæ causam eleuent ac oppugnent. Verùm Ecclesiæ lectio vel idcircò magis retinenda est, quòd non modò prædictam verborum Christi duritiem leniat, sed etiam ex aliis Scripturæ locis cõprobetur, quæ simili phrasi Græcis & Hebræis familiari enunciantur, ac eodem ferè modo Latinè vertuntur. Nam [a] Paulus ita Corinthiis loquitur: τί γὰρ μοὶ καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν, hoc est: quid enim mihi de his quæ foris sunt iudicare? Nec dissimilis est phrasis, qua Pilati vxor vtitur: [b] Nihil tibi & iusto illi, hoc est: Ne quid tibi sit cum Christo iusto negotij. Tùm in libro [c] Regum: Quid tibi & paci? hoc est: Quid tibi cum pace? Ad hunc modum: Quid mihi rei est tecum? Christus ad matrem hoc loco dicere voluit, sed ita vt sine acerbitate & amarulentia hoc dixerit, & nullam in matre culpam redarguere voluerit, sicuti posteà monstrabimus. Neque solùm Christus pronũciauit: Quid mihi & tibi est mulier? sed statim adiecit: Nondum venit hora mea, nimirùm, vt hos insanos præuerteret criminatores, ac seipsum nobis explicaret. Perinde ac si diceret: Etsi quod à me beneficium petis, pro tua pietate petis, vt præsenti necessitati, ac nouorum coniugum pudori consulam: tamen si profectum ac salutem spectemus præsentium, non est sanè, cur tuæ petitioni annuam, sed maior quædam temporis opportunitas expectanda est, suum vt vsum & fructum habeat miraculum, quod te postulante facturus sum. Nondum venit hora mea, id est, tempus

Mariam non tacebit hoc loco vituperandam, sicut indicant Nouatores.

a 1. Cor. 5.

b Matth. 27.

c 4. Reg. 3.

Quàm prudenter Christus addidérit, Nondum venit hora mea.

tempus miraculo congruum & oportunum tunc præstò erit, quùm vini penuriam conuiuæ certò deprehendent, vt inde magis intelligant auxiliatorẽ, & sincerius glorificent Deum, [a] qui educit panem de terra, & vino lætificat cor hominis. Vnde sapiẽter etiam Cyrillus [b] admonet, quòd Christus non à se, neque non rogatus ad actionem miraculorum peruenire, sed potius necessitati atque vsui hominũ suam præbere gratiam soleat: & ferè gratiora sunt quę impetrantur, si petita eadem aliquantulum differantur.

a Psal. 103. b 2. Ioan. ipsi 3. & 24

Quod si de mulieris nomine, quo Christus hic vtitur, agendum est, ne id quidem ad suam acerbitatem vel tegendam, vel tuendam rectè obtendunt Aduersarij, quandoquidem ex vsu Scripturæ commune hoc sexus est vocabulum, neque minus ad Virginem, quàm ad vitiatam vel nuptam pertinet. Probat hoc [c] Augustinus ex [d] Moysis testimonio & Hebraicæ linguæ proprietate: probat & [e] Origenes ex vulgari vsu loquendi, & sic ratiocinatur: Si rectè, dicitur vir ille pro sola temporis ætate, qui nullius admixtionem fœminæ nouerit, quomodò non eadem consequentia etiam Virgo, quæ intemerata permansit, pro sola ætatis maturitate mulier nominetur? In eundem sensum [f] Gaudentius docet, ac Mariam hic à Christo vocari asserit mulierem veritate sexus, non detrimento integritatis, quoniam diuino partu sic cœperit esse mater, vt Virgo sacratior permaneret: Quanquàm hoc rarò inuenias, & bis quidem duntaxat in Euangelio, vt mulier Maria dicatur: octies verò post partum, matrem Iesu vocari legimus, vt etiam [g] Metaphrastes animaduertit. Nec desunt qui ad singularem Mariæ laudẽ referant, quòd Christus eam nusquam nisi hoc nomine, mulier, vocauerit: idque præstantius esse putant, quàm si Virgo (quippè quod apud Iudæos eo tempore non expediebat) tantum appellaretur. Quemadmodum enim Christus inter viros primatum tenet, ac viri nomen maximè promeretur, sic Maria inter mulieres omnes principatum obtinẽs, mulieris nomine meritò nuncupatur, cum sit rara illa mulier, quam ardenti desiderio Salomõ in Spiritu quærebat, cùm diceret, Mulierem fortem quis inueniet? Sed & Paulus filij Dei matrem non nisi mulierem vocat, ex qua illum esse factum, legísque subiectum dicit, vt eos qui sub lege erant, redimeret. Si enim à muliere peccati omnis initium, & quasi malorum scaturigo defluxit, cur non mulier quoque dicatur, ac inprimis honoretur, per quam gratiæ & salutis æternæ principium, & certum velut antidotum ægris adeóque perditis mortalibus donatum est?

Mulieris nomen, quod sexui illam ferè Christus deliberat.

c lib. de fide ortod. Mariæ cap. 2. d de verbis Domini ser. 65. lib. 2 de consensu Euang. c. 28 & Genes. 3. e in Leuitico, Hom. 8 Statius. 2 de sublimitate Euangel. f In oratio. de natiuitate Deipara.

g In Metaphrasi circa Euang. de nupti.

Mulieris nomen Virginem etiã conuenire.

Maria in Euãgelio bis mulierem appellat auctore Iesu Christo.

Mulieris apellatio Mariam illustrat.

Prouerb. 31

Galat. 4

Iosef. 25.

Facessat ergo Lutherus, tùm Paulo tùm Mariæ tàm durus, acerbus iniquus, vt in hæc verba scribere non vereatur: *Paulus vt apparet, quasi per contumeliam, Virginem matrem filij Dei, mulierem tantum appellat.* Quinimò si rectè iudicemus, per contumeliam Lutherus hoc Paulo tribuit, verámque eius loci interpretationem Hieronymus hoc modo declarat: Quod Apostolus sanctam & beatam matrem Domini, mulierem non Virginem nominauit, hoc idem & in Euangelio scriptum est, quando vxor appellatur Ioseph, & ab ipso Domino quasi mulier increpatur. Non enim necesse erat semper, quasi cautè & timidè Virginem dicere: cùm mulier sexũ

Iacopus. 4. Epistola ad Galat.

Hieron. in epistolam ad Galatas.

Quasi nequaquam per contumeliam Mariam appellare Apostolus Lutherus.

A magis significet, quàm copulam viri, & secundum intelligentiam Græcitatis γυνὴ tàm vxor, quàm mulier valeat interpretari.] Tertullianus verò clarissimè docet, mulieris nomen in Scripturis accipi, vt etiam his cõpetat fœminis, quæ viros passæ non sunt, & ad sexum ipsum, non autem ad gradum sexus pertinere, quo nomine Virgines etiam censeantur. Vnde quùm Gabriel Angelus mulierem sciret dici pro Virgine, Mariam quamuis Virginem inter mulieres benedictã salutauit. Sic igitur Paulus Mariam, sicut Moyses Euam primum conditam & intactam adhuc Virginem, mulierem nuncupauit. Hoc est, quod Gerson suo, id est, scholastico more dixit: Domina nostra appellatur mulier, sicut Eua appellata fuit in creatione sua, & est nomen B perfectionis & sexus, non autem corruptionis, quẽ admodum aliqui Hæretici dicere nisi sunt, propter hoc dominam nostram nõ esse matrem Iesu Christi, cum tamen præsens Euangelium prorsus asserat contrarium.] De quo demum nomine quid Georgius Maior prædicet, paulo post subiiciemus, vt illius quoque testimonio veritas aduersus Lutherum eius magistrum corroboretur.

Lib. de Virginib. velandis.

Mulieris nomen ad sexũ, non ad gradũ sexus pertinet.

Lucæ 1.

Genes. 3

In serm. de Euang. Domini. post Epiphan.

Cæterum vt ad historiam Euangelicam propius accedamus, hæc vel sola, si à capite vsque ad calcem ritè perudeatur, aduersarios Mariam temere insectantes coarguit, ac vanissima illorum probra subuertit. An illic quicquam extat, vnde colligi possit, optimam simúlque modestissimam Virginem in Messiæ officium inuolare, eúmque pro affectu suo gubernare voluisse, quemadmodum isti proteruè confingunt? Nihil eiusmodi proponit, aut leuiter C etiam indicat Euangelista, sed alia multa ad Mariana fidei, charitatis modestiæque singularem laudẽ spectantia, & cum nouis eiusmodi portentis quasi pugnantia, nobis ob oculos ponit. Fidei erat excellentis, quod inter omnes præsentes ipsa sola, in præsenti necessitate ad Christum, velut sacram anchoram confugeret, quod diuinã illius tum bonitatem, tum virtutem etiam inter edendum suspiceret, quod ab illo qui nullum adhuc miraculum patrauerat, eíque subditus hucusque fuerat, tãta cum fiducia supernaturale auxiliũ desideraret & exposcereret. Neque precib. vrget negotiũ, sed verbo vnò solum indicat, pudore leuandos nouos coniuges, & conuiuas vini munere donandos esse, rémque totã spe summa, nec minore reuerentia vni Filio cõmittit, velut qui vellet & posset maius etiam præstare beneficium, quàm vel ipsa peteret, vel aliorum necessitas postularet. Et hanc ingentem Mariæ fidem illud illustriorem efficit, quod licet Christi in specié duriore responso exciperetur, ac repulsam quodãmodò passa videretur, tamen nihil offensa, benè, vt anteà, de miraculo sperare pergat, adeóque hac fidei probatione quasi constantior effecta, è vestigio mẽsæ ministros sedulò admoneat Christi dicto parere, quicquid illi mãdaret. Tam rara fides, támque sublimis de Christo & eximia opinio, qui patratione miraculorũ se mundo manifestare statim vellet ac posset, in Maria sola eo tempore inueniebatur.

Mariã in hoc Euãgelio multis modis commendari.

Mariæ à fide commendatio.

Mariæ fides eo tẽpore incomparabilis & rara.

Cum hac fide (qualis non erat certè in Israel) officiosa & viuida charitas, de qua mox dicemus, coniungebatur: nec deerat perfecta obedientia, cuius officium optima institutrix Maria non suo tantum exemplo, sed etiã præcepto per omnes ætates

duraturo commendauit, atque his verbis pulcherrimè tradidit.

Mariaad obedientiã non solum presentes in nupciis, sed etiam fideles omnes hortatur, & quo pacto.

Quæcunque dixerit vobis facite, perinde ac si iuxta sublimiorem quidem sensum, renatis in Christo congruenrem, diceret: Vos qui ad spirituales nuptias vocati accessistis, & amici cœlestis sponsi per fidem facti estis, æterni Patris testimoniũ præceptúmque tenetis, quod circa Iordanem de cælo insonuit, vt dilectum & gratiosum eius Filium audiatis, Habete nunc & matris testimonium ac præceptum alterum, vt quomodò idem Filius audiendus sit, intelligatis, simúlque perpetuò retineatis.

Matth.17

Quæcunque dixerit vobis non solùm audite, credite, magnificate, sed & factis prestate fideliter: quęcunque, inquam, vel per se ille, vel per Spiritum suum Ecclesiæ promissum vobis dixerit & annunciarit. Nullus in posterum de solius fidei iustitia sibi falsò blãdiatur: nullus de Filio meo vanè & maniter glorietur. Sicut cœpistis facere & docere, ita legis non tantum auditores, sed & factores requirit, suam cuique mercedem secundum eius opera tãdem certo certius redditurus. [a] Mecum & matres eius eritis, si feceritis & Patris, & Filij voluntatem. [b] Tantùm obtemperantibus sibi factus est causa salutis æternæ.

a Ælor. 1 Rom. 2 Iacob. 2. Matth. 16 a Matth. 12 b Hebr. 5

Mariæ multis modis charitatem hoc loco declarat.

Quid verò nisi Mariæ charitatem maximam arguit, quod nec monita, neque rogata, sponso & sponsæ condolet, & spontè alienis incommodis cõmouetur, quod de pauperibus cõiugibus benè mereri studet, quódque, cum per se non possit illorum inopiam subleuare, beneficium tamen apud Christum officiose procurat, & sua demum intercessione impetrat? Iam si euentum ipsum, qui mox consecutus est, intueamur, quùm fida mater pattratum vidit miraculum, non potuit Christo, qui suã gloriam illic declarasset, nõ ex animo gratulari, simúlque præsentibus amicis & conuiuis in charitate nõ ficta congaudere, si liberata pia sollicitudine, & iam re ipsa comperiens, vrgentem penuriam depulsam, optimíque vini copiam exhibitam, cõiuges pudore ignominiáque leuatos, honestatẽ denique nuptialis conuiuij apud amicos integram conseruatam. Accedit his sancta iubilatio, quam nihil dubium, quin Spiritus sanctus in eius pectore excitarit, quũ suæ petitionis tàm felicẽ effectum Virgo cerneret, vt primum & præclarum miraculum vero Messia dignum, ac multorum fidei non mediocre adiumẽtum, consequeretur. Postremò ingentem Virginis commendat modestiam, quod vbi alioquin summa est aliorum in loquendo agendóque licentia, hæc paucitate verborum contenta, necessaria tantũ loquatur, certè à communi muliercularum vitio aliena, quæ garrulitati adeò libenter & licenter indulgent, & linguæ frænum imponere, loquendíque artem tenere difficillimè possunt. Breui quidem oratione plura complecti non potuit, quàm quum sola soli dixit filio: Vinum non habent. Id perinde erat ac si loqueretur: Nihil est opus à me sapientissimum admoneri, vides ipse Fili & intelligis, vinũ ad ignominiã sponsi ac sponsæ depellendam, atque ad consolationem hospitibus exhibendam desiderari: quibus verò modis vtrique parti consulendum sit, tuæ & potentiæ & charitati commendatum volo, nihil ambigens, te nec meæ postulationi, nec illorum vtilitati defuturum. Mcum erat hoc, fidei erga te, & charitatis erga illos officium verbo vno præstare.

Maria fibi & aliis ex charitate gratulatur.

Mariæ modestiam hic elucere.

Sensus verborum: Vinum non habent.

A Sed enim aduersariis aliquid largiremur, & eorum cõmẽtis maiorem fidem haberemus, si Maria coram omnibus in has fortassè voces, vt illi confingunt, prorupisset, Da eis vinum, ostende quid possis, Messiæ virtutem & gloriam omnibus tandem declara, mũdóque te manifesta, diu satis domi latuisti. Nihil verò tale verecunda Virgo, & grauis mater, omnísque honestatis & virtutis speculum clarissimum, suggerit vel ostendit: tantum abest, vt humanis consiliis Messiam regere, & in eius officiũ inuolare, ciúsque administrationem cum Filio partiri vel cogitaret, vel cuperet, sicut petulantissimi homines nõ sine nequissimi serpentis afflatu in medium effundere voluerunt.

Porro in Christi verbis, quibus Matri suæ respõdet, prima quidem fronte aliquid subaspetum & B duriusculum esse non negamus: vnde cum alij Hæretici, tùm nostri aduersarij causas hallucinandi varias acceperunt. Quarè notandum est, Christũ non tàm matris, quàm aliorum causa sic loquutum esse, sicut non modò Bernardus asserit, sed etiam Calui- Cur Christus matri duriusculè loquatur in nupciis.
nus apertè fatetur. Vt enim alias semper, ita nunc etiam Christo cum matre charissima & probissima optimè conueniebat, ipsęque, vt Filius omnium obsequentissimus, illã & vnicè diligere, & pissimè *Serm. 2. de Dompn. post Epiph.* venerari nunquàm intermittebat. Præclarè Augustinus: Certi Sacramenti gratia, inquit, videtur matrem, de qua sponsus processit, non agnoscere, & *Tract. 8. in Ioan.* dicere illi: Quid mihi & tibi est mulier?] Docet igitur contra futuros Hæreticos hoc ipso responso, C se maius habere aliquid, quã quod ex Maria sumpsisset, sęque non solum illius, sed & Dei filiũ esse, Christus furoris Hæreticis hic occurens voluit. simul. que nos docere hoc sacro exẽplo.
ac diuinum quidem naturam sine matre, sine tempore perfectè sibi constare, ac etiamnum in carne liberè operari. Docet miraculorum patrandorum authoritatem non ab humanis affectibus, neque à matre quidem, sed à diuina virtute pẽdere, folique Deo adscribendam esse. Docet, suum & aliorum, qui negotium euangelicum probè curatum volunt, proprium esse munus, sepositis carnis affectibus, & affinium parentúmque consiliis reiectis, non humana sapere, sed diuina curare. Docet demùm, ad veram pietatem pertinere, si parẽtes & coniunctissimi quique, quùm a studiis melioribus nos auocant, nõ audiantur, non cognoscantur, non honorentur, nõ diligantur, sed potius negligantur, ita vt illorum voluntati ac imperio Dei voluntas, honos & gloria sincerè anteponatur. Hæc alibi pluribus à nobis explicantur, nihil vt modò superesse putem, nisi vt veterum sententias nobis hac in parte suffragantes bona fide proponamus. Sic enim facilè apparebit, quantò illi reuerentius, acutius, simùlque veriùs, quàm arrogantes & nugantes hodie Nouatores, de Domini ac Dei nostri matre loquantur.

Atque vt à Cyrillo exordiar, demonstrat is luculenter, Mariam ex officiosa humanitate & benignitate, vini defectum indicasse Christo, qui deinde *Lib. 2. in Ioã. cap. 23.* perindè ac si excuset, quòd matris petitioni non statim annuat, maiorem ac meliorem futuri miraculi opportunitatem expectarit. Vnde præterea Patrum testimonia, quomodo Christus matrem non eam asperè tractet, vt fingunt Nouatores. colligit, singularem parentibus honorem debere à filiis, cum statim Dominus ad miraculum perpetrandum propter matrem accedat, quod alioquin, quantum in eo erat, parumper fuerat dilaturus. Tùm Chrysostomus, vt hic Mariæ patrocinetur, *Hom. 20 in Iouinnem.* monet, maternum honorem à Christo nõ violari,

neque

neque hęc verba esse loquentis ad matrem liberius, A cum maternus honor Filio curæ fuerit, qui etiam matris impleuerit voluntatem, vt matri honorem exhiberet. Quid, quod Maximus hoc loco Mariæ *Hom. 1. in eiusdem Epiphan.* propheticum Spiritum ascribit, in hæc verba loquens: Venerabilis Maria verè, vt mater Domini, in Spiritu futura prænoscens, ac Dominicam præ- Maria non ita prophetiæ Spiritu, sicut in nuptiis. uidens voluntatem, sollicitè ministros admonuit, dicens: Quodcunque dixerit vobis, facite. Sciebat profectò mater sancta, obiurgationem illam Domini filiíque sui non irascentis offensam prætendere, sed miserantis portare mysterium.] Tùm ante Maximũ Gaudentius Brixinensis, Ambrosij æquali floruit, ac in eandem sententiam scripsit, Prophetiæ Spiritum Mariæ hæc loquenti tribuẽs: Ipsa, *Tractatu 2. Hilariusque Iaugustij post in eo. tractatum.* inquit, beatissima, agnito responsionis huius profundo mysterio, intellexit non suggestionem suam præsentem aspernanter acceptam, sed secundum illam spiritualem rationem in mysterio tunc delatã. Cæterùm nunquàm mandaret ministris: Quodcũque dixerit vobis, facite, nisi Spiritu sancto post partum diuinum plena, nõ solũ responsionis Christi virtutem cognouisset, verùm etiam futuri ab eo tunc ex aqua vini vniuersim ordinem præuidisset. Quid enim lateret sapientiæ matrem capacem Dei, ædem dignissimam tantæ virtutis, veritate facti historialiter approbata?] Longè igitur aliter Gaudentius, multóque reuerentius, quàm aduersarij, Mariæ animum factũmque depinxit, quæ in his etiam nuptiis Spiritu sancto plena, & Prophetico Spiritu prædita, non modò vt valdè sapiens intellectum illustratum habuit (spiritualis enim iudicat omnia) verum etiam cum Christo Christique voluntate coniuncta mansit, ac Filij sermonem omnem probè assecuta est. Id quod confirmat etiam Eusebius Emissenus, vt qui matrem Domini, de vini penuria loquentem plenam facit Spiritu sancto, per quẽ illustrata, iam tunc illud miraculum, quod filius *1. Cor. 2.* eius erat patraturus, anteà præuiderit. Quod ergo, *In explicat. euangel. de nuptiis.* inquit, Iesus facere cogitabat, hoc illa vt faceret admonebat.] Vbi Mariæ prudentiam prædicare licet, sicut & Metaphrastes prædicauit, hoc modo disserens: Vide autem hic quoque Dei matris insignem moderationem & prudentiam. Nec enim iubet audacter tanquàm mater filio, vt faciat miraculum, *Metaph. de natiuit. Virg.* sed eum solummodò admonet, idque cum magna quadam reuerentia & submissione: Vinum non habent. Nam etsi ea illum esse suum cognoscebat Filium, non tamẽ ignorabat esse suum quoque Creatorem.] Vnum adhuc eúmque peruetustũ & martyrij gloria præstantem, siue Theologum, siue Philosophum, Iustinum dabo, qui non modò Mariæ honorem in hac historia præclarè defendit, sed & omnem calumniandi aditum præclusisse videtur. Mouetis quæstionem: Si parẽtes aspernari sacris est literis interdictum, & qui interdicta consectatur, peccator dicitur: quomodò Dominus Christus multis in locis parentes suos aspernatus, immunis à peccato probatur? In nuptiis enim per illud: Quid mihi & tibi est mulier? matrem obiurgauit.] Huic quæstioni deinde respondet: Istud: Quid mihi & tibi est mulier? non ad matris obiurgationem dictũ est à Saluatore, sed ad istud ostendendum: Nõ nos, inquit, delecti sumus, quibus consumptum in nuptiis vinum curæ esset. Ex singulari tamen charitate, si vis, ne eos vinum deficiat, ministris dicito, vt

Singularem Mariæ prudẽtiam hic notandam esse.

Quomodo Christus præ Patrem loqui reprehendatur, defendens matrem à Christo non obiurgatam esse.

Vt quæst. sequente ipsa.

quæ dixero faciant: & videbis non defore illis vinum: id quod & factum est. Non igitur verbis matrem increpuit: quã operibus cohonestauit.] Quòd si vnum è Scholasticis Doctoribus libet audire: En tibi Albertum verè Magnum, qui prẽsentem locum sic explicat: Non hoc Christus ex ira dixit, vt quidam male sentiunt, vel ex indignatione, vel ex cõtemptu, vt Hæretici dixerunt: sed humillimus noluit detegere virginitatem matris, ne per hoc gloriosus in conspectu hominum appareret, antequàm per miracula manifestaretur. Et est hæc locutio instructoria, quia in diuinis quæ Dei sunt, matrem recognoscere non debemus.]

Alberti Magni sententia.

In Euang. Ioan. cap. 2.

Ex quibus omnibus (ne in citandis Patrum testimoniis longius immoremur) planè consequitur, B mariam nullo modo à Filio filiíque responso contemptam & abiectam, publicéque pudefactam in nuptiis fuisse, quicquid obstrepant Nouatores. Nè isti non intelligunt, inter Christum & Mariam, cũ summa esset semper coniunctio, nũc etiam optime conuenire, illúdque amicissimis sæpenumerò accidere, vt sententiis & voluntate coniuncti maneant, quamuis oratione diffidere videantur. Vidit hoc *In Euang. Domini 2. post Epiph.* etiam Eusebius Emissenus, & eundem locum tractans, pulchre his verbis comprobauit: Inter se loquebantur Mater & Filius: ipsi se intelligebant, ipsi sua secreta nouerant, ipsi quid tum fieri oportebat, & quid posteà futurum erat, sciebant. Cæteri autem, quid ipsi dicerent, ignorabant.] Præterea ex his, quæ hucusque diximus, probabilem illorum sententiam videre licet, qui putant matrem Domi- C ni, cum pro aliis opem implorat, adeò repulsam non esse passam, vt Christus eam exaudierit, ac peculiariter honorarit. quomodò enim fida petitio, & probata fides, certáque fiducia optimæ Virginis & charissimæ Matris, mollissimum Filij animum non afficeret, non inflecteret, non permoueret? quid, si locum illic etiã habuerit, vt sane arbitror, quod posteà durius tractatę & sanctę pertinaci Cananeæ dictum fuit: O mulier magna est fides tua, fiat tibi, sicut vis? Perinde ac si Christus tacite re- *Matth. 15.* sponderet: Non propter conuiuas, sed tua causa tẽpus illud patrandi miracula præueniatur: tibi tanquam matri in vera fide petenti, quærenti, pulsanti deferam, tuæ voluntati morem geram, qui temporibus dominari possum, & subiici non debeo. Vtãtur ergo conuiuæ & fruantur hoc meo munere, D quod constans fides, quod materna sollicitudo *Sermone 2. in Dominic. 1 post Epiph.* ac pietas tua procurauit. Vt hinc satis constare putem, quàm recte scripserit Bernardus, quòd Christus non velut indignans aut confundere volens Virginis matris teneram verecundiam, dixerit: Quid mihi & tibi? præsertim quùm venientibus ad se iuxta matris præceptum ministris, nihil cunctatus fecerit, quod illa suggesserat. Et statim adiungit, nostra causa esse factum, vt in hac oratione filius matri durior esse videretur. Optime, inquit, nos docuit Dominus, ne sollicitari simus super propinquis carnis nostræ, plus quàm religio postulat: quando ipsi matri, & tali matri respondit: Quid mihi & tibi est mulier?] *In serm. 4. de assumptione Virginis.* Omitto cætera, quæ non solum à Bernardo, sed etiam ab eius discipulo Guerico in eundem sensum fuse traduntur, & de quibus posteà, cum de sensu mystico erit agendum, commodius disseremus.

Superiorum Epilogus de Christi cũ matre concordia nõ interrupta.

In Euang. Domini 2. post Epiph.

Christus matrem exaudiuit & honorauit, tantum abest, vt illam repulerit, vel obiurgarit in nuptiis.

Ad amputandos carnis & cognationis affectus Christi verba & mentem referri hic oportet.

Tantum ex aduersariis vnum & alterum testem, quamuis plures adduci possent, nequeo prætermittere, vt illos aliis omnibus Mariæ hic obtrectantibus opponamus, tantámque Virginem hoc loco nõ tàm excusandam, quàm verè laudandam, hostium etiam suffragiis comprobemus. Habet igitur in hũc modum Lossius: *Proponitur hic affectus excellentis charitatis erga proximum in Maria, quod pro miseris interpellat, & fidei, quod de exauditione non dubitabat, etiamsi duro responso excipiatur a Filio*: Eandem sententiam confirmat Georgius Maior, & hoc insuper adiũgit: *Quod matri modeste virũ petenti durius respondet his verbis: Quid mihi tecum est mulier? Nondum venit hora mea, id ideo facit, vt ipsius fidem exerceat. Non enim propter hæc verba paululum duriora fidem abiicit mater, quasi repulsam passa a filio, sed fidem retinet, cum ipsius naturæ bonitatem, & omne iuuandi studium & voluntatem nouerit.* Et rursum: *Quia certa est de filij bonitate & misericordia, & suas preces exauditas, & facturum filium, quod ab ipso petitum est, ideo dicit ad ministros: Quodcunque dixerit vobis, facite.* Posteà verò quæstionem tractans, cur Christus mulierem, & non dulciore voce matrem Mariam appellet, hanc non vulgarem illi laudem tribuit: *Vtitur voce (mulier) ad promissionem primam respiciens: Ipsum semen mulieris conteret caput serpentis, tanquam appellatione omnium honorificentissima, & soli suæ matri inter omnes mulieres conueniente. Hæc enim sola mulier peperit semen, in quo benedicuntur omnes gentes terræ, quam præ omnibus mulieribus orbis terrarum ab initio vsque ad finem Angelus Gabriel, & Elizabeth hac salutatione & hoc magnifico titulo dignatur & ornat: Aue Maria gratiosa, Dominus tecum: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Vocat igitur mulierem Filius, appellatione & titulo omnium honorificentissimo, & huic soli mulieri conueniente. Hæc enim sola mulier seminis benedicti, & hæc sola propter hoc semen, cuius ipsa mulier, hoc est, mater est & benedicta, cæteræ omnes mulieres, vtpote per semen huius mulieris benedicantur, sunt maledictæ. Itaque appellatio mulieris omnium maxime iuxta promissionem honorifica, & huic soli mulieri competens est. Ita & in cruce pendens Dominus, priusquã exhalaret animam suam, summa στοργῆ & affectu erga matrem accẽsus, quam videt orbatam dulcissimo & vnico solatio suo, filio vnigenito, & quidem tali filio, qui & altissimi filius est, in hoc inquam, ardenti erga matrem affectu, & pro ea sollicitudine commendat eam discipulo Ioanni. Mulier, inquit, ecce filius tuus. Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua, mulierem non matrem appellans, vt digniori appellatione, quasi dicat: Commendo tibi hanc mulierem, quæ pro omnibus in toto genere humano ad hoc electa, & inter omnes mulieres benedicta est, vt sit mulier, id est, mater seminis contituri caput serpentis, quæ contritio capitis serpentis iam impleta est, sicut mox subiicitur ibidem: Omnia iam consummata sunt. Sic appellatione mulieris matrem præ omnibus aliis mulieribus in genere humano, iam in cruce expiraturus coronat & ornat. Absit enim, vt quis cogitet, in hoc agone nouissimo filium Dei quasi per contemptum matrem suam mulierem appellasse.* Sic Maior haud perperam nobis Mariam celebrat, multísque verbis inde commendat, quod mulier potius quàm mater partim in nuptiis, partim in cruce à Christo ipso dicatur.

Quapropter vt hunc locum semel absoluam, à vero Euangelij sensu discedunt, Christíque & Mariæ honori malè consulunt, qui duram filij obiurgationem & seueram parẽtis increpationem ex his paucis verbis extruunt, præsertim cùm longè sticõuenientius ita Christi dictum accipere, vt ad nullam seueritatem matrisque contemptum, sed ad mansuetam potius & modestam Filij respõsionem verba referantur. Etenim, vt à nobis probatum est, res ipsa cogit fateri, in hoc Christi sermone nihil acerbitatis inesse, aut si qua inesse dicatur, à nullo eam rectius, quàm à matre ipsa posse intelligi. Illa verò sic Domini responsum excipit, vt nullam in eo duritiem agnoscat, nullam illius recusationem vel repulsam timeat, nec pudore afficiatur. Quin potius conceptam prius animo fiduciam retinet, parémque mentis æquabilitatem ostendit, planè nimirum intelligens, se desideriúmque suum non refutari, sed solum differri beneficium, ac meliorem miraculi occasionem à filio sapientissimo expectari. Nam planè conueniebat, vt præsentes conuiuæ; quorum salutem pia quoque mater, reste Ruperto, expetebat, præsentem vini penuriam certiùs agnoscerent, & post agnitam necessitatem præsens beneficium pluris facerent, atque hinc demum ad Christi cognitionem verámque fidem propiùs & facilius adducerentur. Maria igitur audito iam responso filij adeò non offenditur, neque indignatur, aut desperat, vt perindè ac si apertam habeat futuri miraculi promissionem, ministris conuiuij seriò iniungat obediendi officium, quicquid etiam imperaret filius, quoniam imperaturum esse iam certò sibi persuaserat. Scio interim alias ab Augustino, & quibusdã patribus rationes adferri, quarè Christus matrem hoc loco mulierem vocet, eámque duriùs alloqui videatur. Verùm neque nostri est instituti, neque res postulat, istháec omnia persequi: & posteà docebimus, quo pacto Mariæ gloria inde non imminuatur, si quædam in his Christi verbis asperitas inesse vel maximè concedatur. Et Gerson quidem, vt breuiter, ita perspicuè mihi dixisse videtur: Iesus Christus sic respõdit Dominæ nostræ, vel ad demonstrandum diuinitatem, ad quam spectabat facere miracula, non matri esse subiectam, vel quasi diceret defectum esse in ministris, vel ad ostendendum, ne nimiùm trahamur per carnalem amorem matris vel propinquorum.] Neque minus luculenter Rickelius, vt hoc loco Virginem simul excuset ac laudet (illius autem oratione caput hoc vniuersum absoluemus) in hunc modum scripsit: Cerne, si quippiam durum, aut certè crudele seu minatorium de Maria inueneris: In nuptiis ad Filium, vinum asserit non habent: & ecce clemens compassio. Et in his quidem à Filio increpata videtur, quippè cui dictũ est: Quid mihi & tibi est mulier? Veruntamen re vera increpata non est, quippè quę culpam omninò non habuit, atque ab omni redargutionis cau sa immunis extitit. Nam si culpabilis erat, cur tàm promptè ei filius acquieuit? Etenim irrationabili vtique preci non assentire par est. Veruntamen ad eius instantiam author naturæ, eius certè filius, vinum produxit. Quod autem in his austeriùs ei filius, virtus vtique & sapientia patris respondisse videtur, propter nos fecit, erudiens, ne parentribus carnaliter nimis afficiamur. Denique & ipsa secretissimorũ vnigeniti sui consiliorũ conscia, loquentis mentem magis, quàm verba cognouit: atque ob id nuptiarum magistris: Quicquid, inquit dixerit vobis, facite: optimè sciens sanctissima, quia omne quod ipsa monuerit, ille repetè impleret. Igitur cũcta quæ de Maria, Euangelica pãdit narratio, rememorans atque reuoluens, aliud prorsus non inuenis, quàm quod in omnibus verbis factisque

Mariæ cauãm hic etiã à quibusdã aduersariis contra mordentes alios excusari ac defendi.

In explicatione 2. capitis Ioannis.

In Euangel. Dominicæ 2 post. Epiphan.

Georgij Maioris sententia, cur Christus matrem vocet mulierem.

Genes. 3

Genes. 3. 12 et 22.

Mulieris appellatio omnium honorificentissima in Virgine matre.

Quomodo Christus in cruce matrẽ non nisi mulierem appellarit.

Ioan. 19

Moriturus in cruce Dominus matrẽ coronat & ornat mulieris nomine.

Christi verba de bonorũ filium propriorũ Mariæ, matri facienti, & quomodo.

In Euangel. sibi.

Mariæ in Christi verba.

Ex Gersonis à Hicceliusq; monia in Mariæ defensionem.

In sermone circa Dominicam 1. post Epiphan.

Mariæ in Christi verba.

Lib. 3 dubiorum cap. 13.

Mariæ in Christi verba.

Quomodo ab historia ac tempore ignoretur.

Mariæ in eadem dictor tentatũ Calcar, Lossio, Spangenberg. & Agricola.

In Harmonia Euangeliorum, cap. 12.

Ibid. in Lucam cap. 8.

Mariæ in Christi verba.

Ioannes Gerson, 8. Mariæ.

A mitissima fuerit, vniuersæque demùm crudelitatis ac amaritudinis expers, misericordiæ atque dulcedinis visceribus superefluenter redundans, singulis exorabilis, cunctis existens placabilis.]

CAPVT XXI.

Maria ambitionis & importunitatis, præsertim à Brentio, immeritò accusari, eò quòd alios cognatos secum adducens, ad Christum docentem vellet accedere, eúmque compellare.

CVM Dominus in terris cum Hominibus versans, sacrum Euangelij sui semen spargeret fortè accidit, matrem eius, & cum illa cognatos quosdam aduentare, ac præ foribus expectare. Nunciatur igitur hoc Domino: Ecce mater tua & fratres tui foris stant, quærẽtes te. Vel, sicut Lucas recitat: Mater tua & fratres tui stant foris volentes te videre. Cui internũcio respondet Christus: Quæ est mater mea? & qui sunt fratres mei? Hinc circumflectit oculos, idétque in circuitu sedentes circum se discipulos, & manum in eos protẽdit, hac addita oratione: Ecce mater mea & fratres mei. Quicunque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, soror & mater est. Id quod idem Lucas verbis paulum immutatis ita refert: Mater mea & fratres mei, hi sunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt. Hæc de historia Euangelica breuiter, vt sequentis tractationis argumentum rectiùs cognoscatur, minúsque credatur aduersariis, qui ad Mariæ honorem labefactandum nouo hic studio & arte varia dimicare contendunt.

Caluinus non vulgaris Mariæ hostis sic in illam impetum facit: *Non dubium est*, inquit, *quin his verbis carpatur Mariæ importunitas, & certè præpostere cuiusdã doctrinæ eius abrumpere tentabat.* Deinde Lossius non modò fratribus Domini, sed & Mariæ peccatum tribuit ambitionis, quoniam carnali affectu vna cũ illis prædita, non nisi vanam gloriam ex Christi excellentia venetur, eiúsque colloquium expetat, vt hinc nimirum cum iisdem fratribus apud turbam clarior & gratior habeatur. Vnde rursus colligit, peccati reliquias in Maria fuisse. Sed & Sarcerius hoc loco Mariæ carnalem taxat affectũ. Neque dissentit Ioannes Agricola, opinionem illorum recensens, atque vt videtur, etiam comprobans, qui putant matrem & fratres Domini, sicut erãt homines, humana passos, & aucupandæ gloriolæ causa accessisse atque vocasse Iesum. Tàm multa isti sine candore, sine iudicio conglomerant, suis vt sordibus sincerissimam Mariæ mentem aspergant atque cõtaminent, velut studiosè cauere & impedire conentur, ne de illius innocentia & eximia sanctitate præclarè sentiamus, nobisque & illi in Ecclesia gratulemur. Vincit autẽ hos omnes acerbitate solidáque petulãtia sua Brentius, qui Mariæ tàm se infensum ostendit, vt illi atrox & perpetuum bellum indixisse videatur. Considerentur eius verba, & iudicet Lector quæso, an quicquam illa candoris ac spiritus Euangelici præ se ferant. *Est*, inquit, *vehementer inhonestum & inciuile, publice in magna hominum turba cõcionantem, & in graui argumento versantem, priuatorum negotiorum causa interpellare. Non possumus igitur de matre & cognatis Iesu hoc loco aliud sentire, quam quod importuna sua euocatione leges publicæ honestatis violarint. Deinde etsi candidus quispiam auditor posit hoc factum matris & cognatorum Iesu interpretari, quod euocauerint Iesum magis rudi simplicitate, quam malitia, multa tamen argumenta indicãt, & Ecclesiastici quidam magni nominis scriptores testificantur, matrem & cognatos euocasse Iesum arrogantia quadam & elatione animi.* Et rursus: *Ambitio peccatum est aduersus secundum præceptum Decalogi, & si recte interpreteris, ambitio blasphemia est in nomen Domini Dei nostri: quippe quod id sibi suæque virtuti vsurpare solet, quod illi diuino numini & clementiæ tribendum est. Mater igitur & cognati Iesu ambitione sua tàm grauiter peccant, vt etiam palam per Christum pudefiant.*

Igitur si censori Brentio credimus, cũ sacra Virgo Christum docentem voluit adire, de quo posteà viderimus, rem valdè inhonestã & inciuilem egit, leges honestatis publicè violauit, arrogantiam & elationem animi attulit, in secundum Decalogi præceptum ambitione deliquit, & ne à blasphemiæ quidem peccato fuit immunis, sed & in nomen Domini sui blasphemauit, sibi demùm suæque virtuti id, quod erat soli diuino numini & Christi clementiæ tribuendum, temerè vsurpauit. Hæc tàm multa, tàm atrocia crimina, quorum vel solam cõmemorationem piæ aures exhorreant, vnus homo congerit ac euomit in vulgus, vt præclari, scilicet, ac Euangelici Doctoris munere perfungatur. Ego verò qui toties Brentianam audaciam reprimere & compescere cogor, quid huic tantæ insaniæ vel maledicentiæ primùm respondeam, ignoro. Illam furiose appeti & oppugnari video, quę cum innocentissima Virgo & sanctissima summi Dei parens existat, nihil sanè minus, quàm vt nomen eius reuerẽdum arroderetur, tantísque Sectariorum conuitiis configeretur, promerebatur. Dari fortasse venia potest Iudæo, Mahumetano, vel alij palam impio, cui Euangelij lumen nondum illuxit, si Dei ac Domini nostri matrem non cognoscat, non amet, non veneretur ac prædicet, vt in Ecclesia pij facere consueuerunt. Quis verò conuenièter excuset, aut vlla dignũ putet eũ venia, qui se Magistrum in Israel, & Euangelicæ puriorísque doctrinæ vindicẽ profitetur, tàm turpiter scribere, tàm contumeliose cõcionari, vt etiam honestis vtcunque matronis, nõ dicã sanctis fœminis, Mariã longè faciat inferiorẽ? Qui si furiosus planè, aut etiam atheus fuisset, certè grauiorẽ in te, ô sacrosancta Mater, contumeliã intorquere vix potuisset. Nemo tot seculis inuẽtus est tã audax & impudens, qui te suis dentibus tanquã immanis bellua, mordendã atque dilacerandam appeteret: nullus qui tanto studio conceptũ animi virus in te, benedicta Virgo, effunderet, nullus qui contra

In homel. 78 in Luc. cap. 8

Præcipuè nrẽ tiũ hic Mariæ aduersari, ac valdè cõtumeliosum esse.

Examinatio & refutatio superioris inuectiuæ, cõtra Dei parã productè à Brentiõ.

Intollerabile esse Brẽtij maledicentiã ac petulãtiam in Deipara proscindenda.

Quam malè Brentius de matre Domini mereatur.

Ad Mariam exclamatio, simul & præsentis seculi deploratio.

te leges iniquiores & acerbiores decerneret, nullus demum, qui summam ac etiam Angelis admirandã puritatem tot sceleribus obiectis inquinare, conspurcare ac penitus obruere conaretur. O nos ter infelices, in quos non modò delirantis huius mundi finis peruenit, sed etiam omnis iniquitas, & cum eadem coniuncta nefanda impietas, nunc demum mirabiliter exundauit. Sed enim postquam ad contemptum Deiparæ Virginis ventum est, quid aliud consecuturum speres, nisi vt hinc porrò ad Mariæ Filium & reiiciendũ & abnegandum fiat progressio quam nunc sanè multis in Europæ locis, præsertim per nouos Arianos, Nestorianos, Euthychianos, Trinitarios factam esse cernimus. Igitur & in sanctissima Eucharistia, & in diuina humanáque natura sua Christus hodie grauissimis modis affligitur, & plurimos sui mystici corporis habet persecutores, irrisores, conculcatores, cum nihil ferè in Ecclesiæ sanctionibus, institutis, moribus, integrum inuiolarúmque relinquatur, sed veluti à rabiosis canibus sacra omnia passim mordeantur, lacerentur ac dissipentur. Tàm sedulò ac indefesse procurat Satan, ne quid omninò desit ad atheismum nobis inducendum, & ad mysterium iniquitatis consummandum, quod ille in suis quidem ministris indies magis ac magis operatur. Sed querelis omissis ad rem propius.

Qui hoc loco de Maria tàm indignè, vt ostendi, sentiunt, inter quos etiam est Oecolampadius, turpiter illi quidem in eo hallucinantur, quod sanctissimam Virginem exæquent aliis, quos in præsenti historia coniunxit Euangelista. Hi fratres Domini, hoc est, consanguinei vocantur. Etenim secundum carnem fratres nullos habuit Christus, vtpotè non solùm primogenitus, sed & vnigenitus matris, quicquid demùm Heluidius calumnietur, qui sanctam & perpetuam huius matris virginitatem, sicut libro secundo diximus, ex hoc etiam loco impiè oppugnauit. Hic verò Scripturæ mos est, vt qui eiusdem sunt cognationis, aut sanguinis propinquitate coniuncti (quemadmodum Abraham & Loth, Iacob & Laban) fratrum quoque nomine censeantur. Sunt qui fratres Domini dictos velint Ioseph filios, velut quos integerrimus Mariæ sponsus ex alia coniuge sibi procrearit. Sed refellit hũc errorem [a] Hieronymus, eúmque tum ex deliramentis apocryphorum, tùm ex mulierculæ euiusdã Escæ figmentis natum esse, Ioseph verò cœlibem & Virginem mãsisse testatur, sicut & supra docuimus. Rectè igitur docet [b] Albinus: Cum audieritis fratres Domini, Mariæ cogitate consanguinitatem, nõ iterum parientis vllam propaginem.] Rectè & [c] Beda fratres Domini sic accipiẽdos monet, vt nec sint filij beatæ sempérque Virginis Mariæ, nec filij Ioseph ex alia vxore, sed eius potius cõgnati, siue Mariæ consanguinei.

Iã verò de his Domini fratribus & illud legimus, quòd à fide & doctrina Christi fuerint alieni, & hostes potius quam amici, fortasse vel in Nazareth, vel in Capharnaum habitantes. In vtraque ciuitate tametũ diu multúmque versatus sit Christus, perpaucos tamen gratos & credulos inuenit, vt satis indicant Euangelistæ. Ioannes hos Domini fratres adeò futiles ac vanos homines describit, qui Christo authores esse voluerint ad præclara facinora siue miracula perpetranda, sed ob hominum laudem

A contemptu sacræ Virginis ad omnem impietatem & atheismum fit hodie progressio.

2. Thes. 2

In caput 7. Ioannis.

Ex qua causa fallantur hic aduersarij.

Fratres Domini in Euangel. vocãtur Christi cognati, nõ Mariæ filij.

Vide Hieronymum lib. contra Heluidium.

Genes. 14 & 27.

Epiph. cõtra Antidicomarianitas.

Fratres Domini non prò filiis Ioseph accipi oportere.

Oecomenius in 2. c. Actuũ Apost.

a In 12. Mat. & lib. contra Heluidium

b In Ioannẽ lib. 4

c In eundem locum.

Fratres Domini cum Maria venientes in Euangelio reprehendũtur.

Ioan. 7

A & gloriam non Christo tantum, sed & sibi fortassis publicè comparandã. Hinc illæ voces: Transi hinc & vade in Iudæam, vt & discipuli tui videant opera tua quæ facis. Manifesta te ipsum mundo. Quorum fratrum improbitatem breuiter idem Ioannes indicauit, quando hoc addidit: Neque enim fratres eius credebant in eum. In quæ verba sic scribit Augustinus: Isti fratres, id est, consanguinei, Christũ consanguineum habere potuerunt: credere autem in eum ipsa propinquitate fastidierunt.] Et iterũ: Quarè in eum non credebant? quia humanam gloriam requirebant.] Et rursus: Intelligite fratres, quo animo illi loquebantur, qui quasi fratrem suũ monere videbantur: dabant ei consilium consequẽdæ gloriæ, veluti seculariter & terreno affectu monentes, ne esset ignobilis & latitaret.] Igitur hi fratres siue consanguinei Christum ad vanam gloriam instigabant, vt in loco celeberrimo miracula operaretur, & celebrabilis esset in toto mundo, suum interim magis quàm Christi sectantes honorem, vt etiam ipsi essent honorifici, eò quòd ex suo genere Prophera tanti nominis prodiisset, quemadmodũ & [d] Oecolampadius adstruit. Tum iuxta [e] Brentiũ iidem non modò non crediderunt, sed etiam Christum deriserunt & fastidierunt.

Quæ cum ita se habeant, non solùm imperitè, sed & sceleratè faciunt Nouatores, quod sacrosanctæ Virgini licenter eos imputent affectus, qui non in alios, quàm in cognatos huiusmodi ambitiosos cœco carnis iudicio ductos, imò & incredulos cadunt. Quid verò luci cum tenebris, candori cum nigrore: hoc est, Mariæ cum istis fratribus cõmune sit? cùm hanc vbique commendet, illos verò damnet Euangelium: & hæc planè spiritualis, intiméque coniuncta Filio, illi verò carnales Christõq; contrarij reperiantur? Ad Christum quærendum simul quidem accedunt, sed certum est in Maria mẽtem, idem, religionem longè aliam, hoc est, sinceram perfectámque fuisse: illos verò vt seculi filios, vera Christi cognitione, multóque magis dilectione caruisse. Et hos tamen Virgo tùm sanctissima, tùm sapientissima sibi fortasse comites adiunxit, quod optaret ac speraret illos mentem & frugem eandẽ assecuturos, quam ex audita Christi doctrina plerique publicani & flagitiosi peccatores reportauerant, vtpotè qui Christo posteà fideliter adhæserunt. Nam hoc etiam consilio Ioannes Baptista est vsus, cùm ex Herodiano carcere discipulos duos non solùm legatos audiendos, sed etiam ægros ad Christum Magistrum & Medicum curandos destinauit.

Nihil igitur habent aduersarij, quo suas inanes fulciant coniecturas, ac mera confirment somnia, dum Mariam planè carnalẽ & ambitiosam faciunt, quæ non minus quàm vanissimi fratres, quos Ioannes vt incredulos apertè perstringit, arrogantia & elatione animi peccarit. At qui non cadit vel minima suspitio ambitionis in eam Virginem, cuius ingens humilitas diuino testimonio commendatur. Ambitionis, inquam, suspitio in Mariam nõ cadit, cum hoc vitium sit planè diabolicum, quod in Angelis & hominibus vel maximè derestatur Deus, quod omnem animæ sanitatem puritatémque corrumpit, quod familias & ciuitates integras, adeóque imperia & regna floretia dissoluit ac funditus euertit, quod demum ex Angelis Dæmones, & ex hominibus

Augustinus testimonio his fratribus Dominis.

In Euang. Ioannis tract. 18

Quid Oecolampadius Brentius & his fratribus Dominis sentiant.

d In annot. Euang. Ioan. cap. 7

e Homil. 63

In Euangel. Ioan.

Alice de Maria quam de Christi fratribus dicit et censendam.

Maria soror ad Christũ cum fratribus venit.

Luc. 5

Matth. 11 Luca 7.

In Mariã cadere impros affectos, qui à Nouatoribus hic illis bununtur pro certim ambitionis.

hominibus mancipia Dæmonum facit. Quare sapiens ille Tobias inter alia mandata, quæ ad bene beatéque viuendum præscripsit filio, ac velut testamenti loco reliquit, nõ postremùm hoc posuit: Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas: in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. Iam vero quod ad carnis affectus attinet, ab his alienam prorsus fuisse Mariam docuimus, quæ tantum profecto in spiritualibus profecerat studiis, vt nunquam non de seipsa modestè sentiret, mundi fastum sperneret, quæ humilia sunt quæreret, veram sitiret iustitiam, solam vero Dei gloriam vbi & quando posset, ex animo procuraret. Tantum abest, vt illi vnequam in mentem perpetuo mundissimam vetus Euæ fermentem veniret, ambitio, eáque tàm vehemens, vt sibi suæque virtuti, non dicam humanum aut vulgare aliquid, sed quod soli diuino numini & Christi clementiæ tribuendum erat, vsurpare tentaret, sicut blasphemus homo non explicat quidem, sed indicat satis. Peccauit Brentius hæc tam pudenda & nefanda scribendo: non peccauit Maria tale aliquid vel in omni vita cogitando, sibique vẽdicando. Nulla illi magis, quàm Christi gloria cordi fuit, omnem suam curam & fiduciam in illo vno defixam habuit: nec illi charius, antiquius, suauius quicquam esse potuit, quam diuini nominis gloriam & cæleste regnum, filij sui conatibus egregie promouerit atque amplificarí.

Sed obiicit adhuc Brentius, scriptores magni nominis hoc testificati, quod mater & cognati Domini haud sine arrogantia quadam & animi elatione Christum euocarint. Nos vero sub huius libri finem respondebimus de Patribus, si cubi Mariæ minus fauere, vel vitij quicquam in illa ponere videantur. Ex his præcipue Chrysostomus Mariæ tribuit nonnihil ambitionis, verum vt ex impetu quodam & feruore dicendi, qui & Oratoribus, & Concionatoribus non est infrequens, multorum iudicio modum excedat. Aut sic ille intelligendus est, Christum cohibuisse in matre affectum, non qui re vera ei inesset, sed quem alij fortitan eidem inesse existimare potuissent. Ad quem modum humanissimus Theologorum Scholasticorũ princeps Thomas Aquinas & Chrysostomum ciuiliter excusat. & Mariæ integritatem sapienter defendit. Vbi nos minus idcirco laborabimus, quod quidã ex aduersariis, præsertim Caluinus, & ante illum Zuinglius, hic etiam sanctissimæ Virgini contra Brentium patrocinentur. Caluini verba sunt: *Quod Ambrosius & Chrysostomus Mariam ambitionis insimulant, nihil*, inquit, *habet coloris: quod summæ eius pietas & modestia Spiritus testimonio commendetur.* Ad eũdem fere modum Mariam tuetur in nuptiis, vt ab omni ambitionis suspitione liberetur. Sic enim habet: *Chrysostomus eam muliebri affectu sibi & Filio nescio quid fauoris captasse suspicatur. Sed hæc coniectura nihil rationis habet.* Quid vero Zuingliusiau non disertè pronunciat? *Quod Chrysostomus affectum hic ambitionis aut vanæ gloriæ attribuit Mariæ, nihil opus fuit.* Nec possum Erasmum Roterodamum omittere, qui nodum eundem ita dissoluit: *Chrysostomus Mariæ tribuit importunitatem & ambitionem, qua Dominum euocauit cum fratribus. In alia editione (nam variant codices Chrysostomi) hanc imperiosam importunitatem in fratres potissimum idem refert, matri parens.* Subiungit

Quomodo Maria contra affectus in hominibus fieri humanos.

Iacob 4

Ecclesiast. 10

Tob. 4

Ad aduersariorum quidã proferunt Brentio & his Mariã incusantibus.

Tho. 3. quæst. 27 artic. 1

Hieronymus in Euangelio.

Ita cognat. Ioan. 2. cap.

Testimonia ex Ex. cap. 15. Mat. 12. de euocatione Christi & fratrum.

postea ex Hieronymo, & recte quidem, quod hic nũcius Christum insidiosè, retauerit, nũ ob suorum affectum prædicandi munus intermissurus esset, atque ob id actius à Christo fuisse responsum. Igitur non satis constat, an Chrysostomus hoc dixerit; quod ex eo Brentius in Mariam eleuandam adducit, præsertim quum idem alibi Virginẽ tantopere laudet ac efferat.

Vtinam veto Caluinus quod paulo ante dixit, alibi meminisset, nimirum summã Mariæ pietatem & modestiã Spiritus sancti testimonio vbique commendari. Hoc enim si ita est, nullus dubitandi restat locus, quin Maria, & fortassis cognati etiam, vt putat Caluinus, non ambitione, sed pio studio ad Christum quærendum, eúmque cõpellandum accesserint. Cęterum hoc minime concedimus, illis Domini verbis: Quæ est mater mea? Virginis carpi importunitatem, vt statim postea, quum eandem sententiam ex professo tractauerimus, planum faciemus. Ac multo minus verum est, quod Mariæ innocẽti rursus affingit Caluinus, præpostere illam tentasse, vt cursus doctrinæ Christi abrumperetur. Nihil tale significant verba Euãgelistæ, qui narrat solum, quid Christo de matris & cognatorum aduentu fuerit renunciatum. Nec est sane probabile, Virginem tàm prudẽtem, quàm religiosam (si tamen illã nuncium ad filium destinauit) rem suam prepostere sic instituisse, vt docentem Dominum vellet interpellare, aut ad cursum doctrinæ abrumpendum vllam illi præbere occasionem. Quis enim credat, eam vel tam importunam, vel tam imprudentem, aut rudem fuisse, vt non cogitaret atque intelligeret, diuini verbi prædicationem (officium in Ecclesia certe præstantissimum, maximéque necessarium, & Christo inprimis à Patre demandatum, ac Ecclesiæ pastoribus, quibus væ, nisi Euangelizauerint, inprimis commendandum (haudquaquam impediri ac interrũpi, sed modis omnibus prouehi oportere? Complures auditores & auditrices Dei verbum à Christo prædicatum habuit, sed sicut ipse admonet, valde differentes, nullos vero Maria meliores, quæ illud præ cæteris studiosius audiuit, & maiore cum fructu percepit, eiúsque cursum ad communem salutem hominum promouendam ardentius desiderauit, ac demum pro sua virili magis adiuuit, præsertim Apostolorum ætate, vt alibi monstrabimus. Ego vero sic arbitror, Mariam pro sua pietate atque sapientia Christum docentem per se, vel per alium nõ interpellasse, sed potius accessum ad filiũ propterea expetiuisse, vt quia præ turba non licebat accedere propius, quemadmodũ Lucas meminit, locum ad audiendum verbum sibi & cognatis opportunum pararet. Neque multum est dissimile, quod Hesselius doctus haud dubiè Theologus ad Mariam excusandam adfert, quum hac vtitur oratione: Non ob hoc eadem Virgo arguenda imprudentiæ est, quod ad Filium cum in domo prædicaret, foris stans miserit nuncium, qui eum vocaret. Non enim cupiuit eum impedire à prædicatione verbi Dei, sed ei tantumodo significare voluit, quod, quando ei placeret, siue prædicatione finita, ei loqui cuperet.] Hoc certo cõstat, nullum Euangelistarum expressisse, an, & quomodo, & quando ad Christum Maria miserit: potuit autem internuncius, quisquis ille fuit, à Maria non iussus, &

In Caluini verbis quædã recipienda, quædam improbanda esse.

In Matth. cap. 12

Falsum esse, quod contendit Caluinus Mariam tentasse, vt cursus doctrinę Christi abrumperetur.

Euangelij prędicãdi munus permagni esse momẽti, quod Maria promouẽdi potius quam impedirẽ iri curarẽt.

1. Cor. 9

Matt. 13

Lucæ 8

Quo consilio Maria videntur sibi ad doctrem filium aditum quæsiuisse.

Lucæ 8.

In explicatione salutationis Angelicæ. c. 12

omnino præter & contra eius mentem, Christum prædicationis tempore interpellare.

Summa superioris, quod Mariæ Christũ docentẽ non culpabiliter interpellarit.

QVID plura? vt fuse dicta in pauca demum cõtraham, de illo qui Mariæ matris aduentum Christo nunciauit, sic habendum est, quod aut sponte animo non bono, sed tentandi gratia Dominum concionantem interpellarit, sicut Hieronymus interpretatur, aut quod ab ambitiosis Christi cognatis, non à matre subornatus accesserit: aut demum, si à matre missus dicatur, non id quidem factum esse ad sacrum docentis Christi officium impediẽdum, eumque moleste interpellandum, sed potius ad significandum, se quidem præ foribus expectare, ipse vero vt pro suo nutu quid velit, decernat ac iubeat. Atque hæc sufficere putamus, tum ad Mariæ Virginis tuendam innocentiam, tum ad improbam aduersariorum calumniam depellendam, qui certe nimium inhoneste & inciuiliter faciunt, quum totius honestatis speculũ tam grauiter accusant, quod inhoneste & inciuiliter admodum egerit, & propter suam importunam euocationem, de qua nihil certi demonstrare possunt, leges honestatis publice violauerit. Quin & ipse Brentius, qui tanto maledicendi feruore abreptus, multis hic criminibus matrẽ Domini grauat, in eo quidem fit æquior, quum fateatur non modo Mariæ, sed & Cognatorum factum sic excusari posse, vt quadam simplicitate magis, quam malitia Christum euocauerint.

Brentius non solũ accusat sed etiam excusat hic Virginem. *Homel. 78 in Lucam.*

CAPVT XXII.

De sensu verborum Christi: Quæ est Mater mea? neque idcirco Mariam à Filio negligi, pudefieri, reiici vel abnegari, vt Nouatores audent comminisci.

LVRA nobis excutienda sunt, quæ ad superiorẽ Historiam spectant, & ab aduersariis tum Virginis, tum Ecclesię perperam accipiuntur. Nã ex propositis Christi verbis, quæ ipsis admodũ dura videntur, Mariam non leuiter peccasse colligunt, quandoquidem Filij sermone aspero reprehendatur, imo etiam palam pudefiat, ac propemodum abnegetur, vt certe Brẽtio libet calumniari. Quid ergo Christus? nuncianti suorum aduentum ita respondit: Quæ est mater mea? & qui sunt fratres mei? ac deinde manum extendens in discipulos qui circunsedebant, vt ex Marco discimus: Ecce, inquit, mater mea, & fratres mei: Statimque rationem hanc adiungit: Quicunque enim fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, soror, & mater est. Vbi Melanchthon Christi verbis hæc assuit: *Cum tam duriter respondeat interpellantibus de matre & fratribus, satis apparet, magna eum ira tunc flagrasse cum illam priorem terribilem concionem habuit, & in ista ira durius respondet.* Atque hæc quidem suo nomini haud male respondet Melanchthon.

Summa historię de Christo respondente nuncianti, suã matrẽ adesse. *Marci 3.*

In cap. 12 Matth.

SCIMVS alicubi Christum sic loqui & agere, præsertim cum negotiantes exturbat de templo, & contumaces refellit aduersarios, vt sancto Dei zelo feruere, & aliquam indignantis ac irascẽtis animi commotionem præ se ferre videatur, adeóque declarasse dicatur. Nihil autem attinet, vt præsenti loco iratus respondere, vel sicut Philippus parum modeste contendit, magna ira tunc flagrasse, aut prioris excandescentiæ ali quid adhuc retinuisse asseueretur. Cum enim de grauibus animi perturbationibus hic sermo sit, non decet sane illas Christo sæpius, atque aliter quam Scriptura diuina exigat, attribuere, partim ne homines hac ratione liberius discant irasci, partim vt omnis modestiæ perfectissimo Magistro suum & exemplũ & præceptum constet inuiolatum. Discite, inquit, à me, quia mitis sum & humilis corde. Nec temere mãsuetos[a] adeo extollit, vt inter beatos numeret, hinc etiam [b] ouium nomine toties in Euangelio dele-

Expensio verborum Philippi flagrantem iram Christo attribuentis. *Ioan 2 Matth. 21 Marc. 3*

a Matth 5 b Matth. 10 15. & 25. Luca. 15 Ioan. 10 & 21.

B ctatus, & qui per se & Apostolum suum[d] Paulum, ne cuiquam irascamur, grauiter inhibet.

c Matth. 5 d Romanis 11 Hebrio

CÆTERVM, vt redeam ad institutum, non est sane cur suspicetur quisquam, Mariam cõmeruisse, cui succenseat Dominus, & quam publice pudefaciat, aut seuero sermone castiget. Sic enim verba Christi semper accipienda sunt, nullum vt infirmis pariant offensionem, nec leuiculam quidem irreuerentiæ adferãt suspitionem, quasi vel duriorem, vel iniquiorem se matri semper innocẽti præbeat. Recte igitur ac prudenter admonent Patres, quod Christus hoc loco dicit & facit, ad nullum matris eius vel iniuriam, vel contemptum pertinere. Patrum vero sententias, quũ libro tertio Manichæos refelleremus, in medium adduximus, atque idcirco paucas nunc alias adiungemus. Fuit enim hoc C Manichæorum proprium, quod Mariam mulierẽ à Christo dici, & matrem abnegari traderent, vtpote ex qua corpus nullũ vere assumpsisset. Quid vero Ambrosius? Ergo hic, inquit, non vt quidam Hæretici tẽdiculas aucupantur, mater negatur, quę etiam de cruce agnoscitur.] Eundem Ambrosium Beda sequitur, neque dissentit Anselmus. Sed & Chrysostomus admonet, Christum hoc loco illi respondere, qui de matris & cognatorum aduentu significauerat: neque tamen hoc dicere: Abeas, & dic mulieri huic, quia mater mea non est: cum de matre sua non verecundaretur, neque natum se ab illa negaret, cuius tantam habuit curam, vt cum vel in cruce penderet, amantissimo eam discipulo commendaret.] Eadem est Hieronymi sententia. Euthymius planissimè dixit, Matrẽ ab illo abnegari non potuisse, qui morti suæ vicinus magnam D illius curam habuit, quique propter reuerentiam, quam erga illam gerebat, aquam conuertit in vinum, ac ei subditus esse dignatus est. Si enim negaturus illam fuisset, aut ob eam pudore afficiendus, nequaquam ab ea natus fuisset.]

Patrum testimonia, quod Christus matrem hoc loco non negauerit aut negarit. *In Lucam lib. 6. cap. 13 In eundem locum Mat. Homel. 45 in Matth. Ioan. 19*

QVAE Patrum testimonia non obscure docẽt, qua fide ac reuerentia Christus matrem sit semper prosecutus, vt recte Chrysostomus dicat, eum non modo matris filium, sed & Dominum & curatorẽ fuisse. Ac nullum quidem argumentum à Christo edi poterat euidẽtius, quo summum erga matrem honorem

Homel. 45 in Matth.

honorem omnibus testificaretur, quã hoc ipsum, A quod [a] Hilarius, [b] Ambrosius, & Chrysostomus hic annotarũt. Nẽpe in supremo illo & acerbissimo agone, velut omnium & sui etiã oblitus esset, charissimam simul & afflictissimam matrem de alta cruce respexit, amanter compellauit, fideliter commendauit, illíque custodiendam tradidit discipulo, quem omnium charissimum habuit, vt ad illum amorem ac honorem tunc matri tributum, nihil accedere potuisse videatur. Etenim cùm dilexisset eam, in finem dilexit eam, vt nõ solum propter ipsam, finem viuendi, & in ipsam, finem pene faceret loquendi: dum velut inter vltima verba testaměti curam matris, cuius debitorem se cognoscebat, charissimo transcribit hæredi, vt Guericus scitè notauit. Ambrosius habet ad hunc modum: Hoc testimoniũ filij est de matris integritate, hæc B Mariæ locuples integri pudoris hæreditas, hic totius finis consummationis.] Pluris putatur, vt idem alibi docet, quod victor suppliciorum pietatis officia matri exhibeat, quàm quod regnum cæleste donabat vitæ æternæ. Nam si religiosum est, quod latroni donatur venia, multo vberioris pietatis est quod à filio mater tãto affectu honoratur.] Ac rursus idẽ Ambrosius hoc Testamentũ vocat domesticum, quod condebat Dominus, & signabat Ioannes, dignus tanto testatore testis.] Eôdem spectat quod apud Cypr. legimus, Christũ in cruce adeo de matre sollicitũ fuisse, vt materno moueretur affectu, & thalamũ humanitatis suæ dilecto cubiculario cõmendaret, ac benedictę inter mulieres Apostolicam clientelã sedulo prouideret, obsequiumque Virginis, virgini discipulo traderet.] C

a Hil. in cap. 8 Iac. Hilar. 45 in Matth. Ioan. 19 Iam amore Christus erga matrẽ in fine vtq; pietissimũ declarauit.

Sem. 4. de Assumptione Virginis. lib. 10. epist. 81.

Ambrosij & Cypriani testimonia de Christi filij cura & amore erga matrẽ nunc. Ioannes dilectus Christi auditorius, cui benedicta inter mulieres commendatur. Luca. 23 Lib. 10. in ea dem epist. Sem. de passione Christi.

FALLVNTVR ergo, qui hæc Christi verba in Mariæ detorquent iniuriam, velut Filium suæ matris pudeat, aut eandem publicè pudefaciat, cognatisue aliis, qui tum aderant, respondens exæquet, vel demum eius importunitatẽ reprehẽdat. Agnouit hanc veritatem quoque Zuinglius, quando in hæc verba: (Qui sunt fratres mei, & mater mea?) ita scripsit: *Hoc non loquitur matrem auersans aut dedignans. Nam qui matrem honorare docet, quomodo is matrem suam contemneret?* Viderit ergo Brentius, ne se Manichæorũ errore contaminet, quando de Christo audet dicere, quod non solum palam reprehẽdat ac pudẽfaciat matrem, verum etiam pene abnegetiad vero literis Euangelicis, & veterum scriptis, & Christi bonitati haudquaquam est consentaneum. Cæterum aduersarios in errorem impellit & illud, quod non animaduertunt, Christum aliquando nonnullis loqui durius, aut eos etiam reprehendere, qui culpa vacare videãtur. Quid, quęso, ea increpatione acerbius, quæ Petro facta est: Vade retro me Satana, quum ille animo non malo, & commiserationis motus affectu, priusquam crucis mysterium cognosceret, horrendam Domini ac Magistri sui mortem auditam deprecaretur? Pia erat Marthæ voluntas atque petitio, vt ad conuiũ Christo & Apostolis instruẽdum sororem sociam & auxiliatricem obtineret: nihilominus à Domino quodammodo est obiurgata. Ita enim nobis conueniebat, vt aliorum quibus cũ tunc Christus agebat, exemplo disceremus, bonis meliora præferre, & diuina potius quàm humana in rebus agendis niti sapientia. Idem vero de Maria nostra sentire fas est, quæ licet à peccato semper esset immunis,

Errant cum Brentio, de Christo impiè sentientes, quod matrem suam vel pudefecerit vel abnegarit. Luca. 12 Matth.

In qua causa fuerunt ad testarii. Matth. 12

Luca. 10

tamen ob quasdam causas posteà recitandas, tum coram tum absens, parum amicè blãdéque à Christo tractata videri potest.

SED nec illud Mariæ quicquam adimit, imo honorem magis illustrat, si ritè consideretur, quod Christus pergit asseuerare: Quicunque fecerit voluntatem Patris mei, hic meus frater & soror & mater est. Etenim an propterea suam matrem excludit, eámque Apostolis ac veris Dei cultoribus aliis, quos hic matris & fratrum nomine dignatur, postponit? Num quid in matre illã inueniri negat obedientiam, quam in electis, Dei voluntatem facientibus tantopere laudat, vt illos blãdius ac amabilius vix possit appellare? Quis nisi male sanus, aut omnino rudis, hæc Christi verba sic interpretetur? Non placet Deo, non probatur à Christo, nõ beat commendárque hominem carnalis cognatio, qua præsentes Domini fratres temere gloriabãtur, vt hinc vani homines Dei Spiritu vacui, non modo nimium sibi placere, sed etiã se aliis anteponere viderentur, Christi, vtpote sui consanguinei, stupẽda opera fastuosè iactantes. Alios ergo cognatos & fratres requirit, & sibi adiungit Christus, eósque non sanguinis propinquitate, sed & Christianæ obediẽtiæ meritur officiis, & ex præceptorum Dei obseruatione iuber internosci. Tales ille quærit, & amat, & retinet sibi amicos coniunctissimos, qui Euangelicæ doctrinæ obediendo, ac vera imitatione sibi cohærescant, etiamsi nulla carnis propinquitate iungantur: adeo ille spiritualem cognationem carnali propinquitati semper anteponit. Verè igitur obedientes, fratrum, sororum, quinetiã matris loco numerat, & sanguineis reliquis omnibus præfert, spirituali illa cognatione gaudẽs maximè, quæ tum fide, tum obseruatione mandatorũ Dei comparatur, declaratur atque perficitur.

Mariæ laudẽ nõ imminuit, sed illustrat sequens Christi dictum: Quicũque fecerit voluntatem Patris &c.

Vana gloriatio cõgnatorũ Christi ob carnalem cognationem, cum Christus spiritualem requirat.

NIHIL autem isthæc Mariæ dignitati adimũt, sed hoc solum ostendunt, ne matrem quidem Domini ad tantum fastigium peruenturam fuisse, si in ipsa, sicut in cognatis aliis, nihil præter carnalẽ propinquitatem, quam cum Christo contraxit, forte consideremus. Sed amplius profecto pij ac sapientes omnes in Maria considerare solent ac debent, vtpote quod non modo carne, sed etiam Spiritu Christo coniunctissima, simúlque per diuinorum mandatorum obediẽtia m Deo subditissima fuerit, ad vnguem obseruans, quæ ab ancilla Domini & obsequentissima poterant desiderari. Proindẽ D cum Christus suos iuxta carnem cognatos hic negligit, verẽque iustis & obedientibus Dei filiis ac filiabus postponit, Mariam proculdubio excipit, & beato illorum cœtui aggregat, qui Patris faciunt voluntatem. Sic enim locum etiam Augustinus interpretatur, nósque docet hoc modo ratiocinari: Si omnis anima pia Dei faciens voluntatem his, quos charitate parturit, donec formetur in eis Christus, mater est, atq; hoc nomine honorari potest: quanto magis Maria omnium Christi mẽbrorum mater habenda est, quę tam ardenti charitate, vt Christi membrũ fieret, cooperata est? Nec grauabor ex Augustino plura subiicere, quibus præsentem Euangelij locum, vt grauiter, ita luculenter explanat. Extendens Dominus manum in discipulos suos dixit, nõ pertinere ad cognationem suam, nisi qui facerent voluntatem Patris eius. In quo numero profecto etiam ipsam Mariam benignus

Mariã non excludi, sed prorsus includi & adiungi illorũ ordini, qui sunt obedientes Deo.

Augustini & Iustini testimoniis, Maria his Christi verbis omnino cõtineretur. *Lib. de sancta virginitate cap. 5. & 6*

Epist. 38 ad Letum. Ad Christi cognationẽ non pertinet, nisi cum Maria diuinam faciens voluntatem.

includit. Faciebat enim & illa voluntatem patris eius. Ita optimus magister atq; diuinus & maternum nomen, quod ei quasi priuatũ propriúmque nunciauerant, quia terrenum erat in comparatione cælestis propinquitatis, abiecit: & eandem cælestem propinquitatem in discipulis suis cõmemorans, quo sibi rursum consortio generis cum cæteris Sanctis Virgo sancta cohæret, ostendit.] Igitur quod ad Mariam obscurandam inducunt aduersarij, ad singularem eius laudem refert, ac referendum docet Augustinus, Christique verbis confirmat, Deiparam non modo corporali, sed & cælesti propinquitate Christo cohærere, ac proinde inter cæteros, qui Patris voluntatem faciunt, vere, proprie ac excellenter Christi matrem existere. Vbi Augustino Iustinus, insignis & vetus ille Christi Martyr consonat, Mariæ causam itidem hoc loco defendẽs, vt doceat, Christum neque hic, neque alibi quicquam cum matris contumelia protulisse, ac alios qui Dei verbum audiunt, & faciunt, eidem nequaquam opposuisse. Non matrem, inquit, honore debito priuat, sed cuiusmodi materni iuris genere beatissima esset Virgo, declarat. Si enim qui audit verbum Dei & custodit, is frater est Dei, & soror, & mater, & vtraque hæc matri eius inerant: nempe eiusmodi materni iuris laude beatificatã oportuit matrem eius. Nam audire & seruare verbum, Dei virtutis est, & animi puri, qui totus in Deum respiciendo sit intẽtus. Et quia non quamlibet é vulgo fœminã Deus delegit, quæ genitrix Christi fieret, sed quę mulieres omnes virtute anteiret: non abs re eiusmodi virtutis nomine matrem suam beatam deprædicari voluit, per quã virtutem honore eo digna habita est, vt Virgo mater fieret.]

Quomodò Iustinus hic Mariam commendet, ac vere beatam ob virtutem ostendat.

In lib. quæstionum ad respõsionem, quæst. 136

Maria in primis Dei verbũ fecit, ideoque dignior Dei mater facta, iuxta Iustinum.

Q V A R E, si sapimus, his aliísque Patrum testimoniis communiti, propositum Christi sermonẽ sic accipiamus, ne hinc parentes vel negligendi vel contemnendi, filiis vllis prębeatur occasio, néue cũ Sectariis de matre Domini vlla ex parte perperam sentiamus. Imo vero est, cur ex hoc ipso loco communem piorum de præstanti Mariæ virtute sententiam stabiliamus, quandoquidem ipsa, non materna propinquitate contenta, Patris qui in cælis est fecit voluntatem, vt Christo perfecte, sicut diximus, tum carne tum spiritu cohæreret. Nec est cur quispiam hoc nouo & insueto loquendi genere offendatur, cum audit diuinam voluntatem facientes omnes tantopere commendari, vt nõ modo fratres & sorores, sed etiam matres Christi censeantur atque dicantur. Nã prior appellatio vtrũque sexum, viros ac mulieres, ad Christianam obedientiam præstandam habiles esse, atque diuinitus vocari designat. Posterius matris Christi nomẽ ad eos pertinet, qui Dei verbum prædicando, salutarẽ fructum proximis adferunt, aut bonæ vitæ moribus & exemplis alios ad meliorem frugem adducunt. Nam vtrique Christum, velut in animis hominum procreant, & quasi matres aliorum spirituales efficiuntur, quorum salutem magna fide zelóque ardenti procurant. Talem se matrem Paulus præbuit, qui totus animarum lucris intẽtus, Christum in tot hominum millibus generauit, quot ad Christi cognitionem amorémque perduxit: vt hinc etiam suis Galatis dixerit: Filioli mei quos iterum parturio, donec Christus in vobis formetur. Felices profecto matres, quibus cordi est filiorũ amor atque successio, vt spiritualiter fœcundæ, in multis etiam Christum parere ac fouere, cósque tanquàm filios ad cælestem patriam secum inducere satagãt. Hinc Anselmus eandem Christi sententiam ita declarat: Qui est frater & soror Iesu credendo, mater efficitur prædicando. Quasi enim parit Dominum, qui cum cordi audientis infuderit, & mater eius efficitur, si per eius vocem amor Dei in mente proximi generatur.]

Vetus vsus ex præsenti loco colligendus ad Marię defensionem.

Quomodò Christus destinguitur fratres, sorores & matres hoc loco.

Galat. 4

1. Cor. 4

Cur Christus a matre filios parturiat.

In cap. 12. Matth.

CAPVT XXIII.

De triplici genere cognatorum Christi, quos omnes Maria excelluit, carne simul & Spiritu perfecta Domini Mater.

V A E H V C V S Q V E diximus, ac porro de Maria disputaturi sumus, haud paulo luculentiora reddẽtur, si triplex cognatorũ genus, quos Christo tribuunt Euangelistæ, rite distinxerimus. Habuit enim cognatos secundum carnem, qui passim fratres Domini, vt diximus, nuncupantur. Habuit & alios spirituali propinquitate sibi coniunctos, nimirum omnes recte credentes, quos Apostolus non modo fratres, sed hęredes etiam Dei & cohęredes Christi vocat, inter quos idem Paulus Christum primogenitum facit. Habuit demum alios partim secundum carnem, partim secundum spiritum cognatos, suos nempe maiores, qui illũ non modo secundum veram genealogiam, sed & propter veræ fidei virtutem, spirituali simul & carnali cognatione attingebant. Tales in serie progenitorum Christi se offerunt Abraham & sancti Patriarchæ, quibus Regem Dauid, aliósque Prophetas & iustos ab eximia virtute laudatos, licet annumerare. Nullam vero sanctarum mulierum in genealogia Saluatoris assumi, sed eas duntaxat, quas Scriptura reprehendit, Maria solum excepta, etiã Hieronymus annotauit: nimirum vt qui propter peccatores venerat, de peccatoribus, nascens omnium peccata deleret. Sunt quibus bimembris placeat partitio, vt cognati Domini aut secũdum carnem, aut secundum spiritum esse dicantur. Sed nos docendi gratia trimembrem hic sequimur diuisionem, vt rectius intelligatur, quia in classe Maria locanda sit, quemue locum inter hos Domini cognatos promereatur.

Quidam Christi cognati secundum carnem, alij secũdum spiritum tertii vtroque modo.

Rom. 8

Ibidem.

In genealogia Christi sanctæ mulieres, excepta Maria, præteriuntur.

In c. 1. Mat.

A e primum si collatio eius fiat cũ omnibus, quos Christus carne propinquos habuit, nullã dare vel fingere queas hac vna propinquiorem, ex qua sola immediate, vt dicunt, Verbum carnem assumpsit, vt diuinam naturam humanæ copularet. Neque solum hæc Parens de purissimis visceribus carnem & sanguinem Christo largita est, sed etiam genitũ sacris suis lactauit vberibus, omnemque maternam curam & fidem illi accuratissimè detulit, digna prorsus quæ non solũ χριστοτόκος, sed etiam θεοτόκος (vel inuitis Nestorianis) publicè decantetur, quoniam non hominem solùm, sed & Deum perfectum genuit, omnique officio materno prosequuta est. Rursus verò si spiritualem, quæ aliis cum Christo fuit, cognationem spectemus, quis illi Filio fuit vel erit vnquàm coniunctior matre M A R I A, quæ in Patris voluntate præstanda tantò reliquis & voluit & potuit & debuit esse perfectior quãtò vberiore donorum copia vas illud suũ repleuit & exornauit Spiritus sanctus? Hanc gratiæ præstantiam ac plenitudinem agnouit Gabriel, Elizabetha confirmauit, sed & vniuersa prædicat Ecclesia, primas M A R I A E post Christũ tribuens, ac Sanctis eam præponens omnibus, qui secundũ Spiritum regenerati, in sancta obedientia instituũque perfecta vnquàm emicuerunt. Postremò, si tertium illud genus expendimus, quis ex omnibus Christi progenitoribus eam felicitatem consecutus est, obsecro, vt simul carne & spiritu summam cum Christo contraheret affinitatem? Nullũ enim coniunctius & arctius vinculum atque fœdus, quã quod inter Christum & M A R I A M intercedit, excogitari potest. Multis quidem & præclaris virtutibus excelluerunt Patres, ex quorum genere Virginis filius & semen mulieris, in quo benedicuntur omnes, prodiit: sed quos omnes longo post se interuallo hæc relinquit mater, quæ amissam & inuenit & attulit gratiam, non tàm à suis accipiens Maioribus, quàm illis ipsis conferens veræ nobilitatis insignia, quibus vel in carne, vel in spiritu possunt commendari.

Maria dignior spiritualem cum Christo coniunctionem.

Luc. 1.

Maria præstantior eminentia eius in Christo corporali & spirituali.

Eccles. 12

Maria plus non Christi cõtiguioribus, quam ab illis accepit.

Plus filij hominum consta[illegible] quam præsenti [illegible] Maria, nec [illegible] quilibet [illegible] eam [illegible] poni possit.

Eccles. 10

In sequenti. Mariam once [illegible] quã corpore Christũ concepit.

Aug. de natu. ab Domini [illegible] concipit: [illegible] libro [illegible] Regum lib. [illegible] cap. 14

Q V O C I R C A si planè vel stupidi vel maligni censores esse nolimus, ingenuè fatendum est, Maria tæ laudem hîc à Christo non violari, vt aduersarij somniant, imò, etiam confirmari, augeri & illustrari. Et enim, sicut ex Augustino comprobatum est, indicat Dominus, Mariam suam esse matrem non modò secundum carnem, quod ipsum est donum incomparabile, nullique alteri communicatur, sed & maximè secundum spiritum, qua ratione illam nobis, omnibúsque credentibus imitandam proponit. Rectè igitur Leo Magnus: [a] Virgo Regia Dauidicæ stirpis, inquit, sacro grauidanda fœtu, diuinam humanamque prolem priùs mente concepit, quàm corpore.] Cui Rupertus [b] etiam astipulatur, cùm in hæc verba scribit: Generationis Christi vera beatitudo est in eo, quia Verbum ipsum, quod Virgo fidelis secundum carnem peperit & lactauit ipsa secundum fidem priùs, & corde concepit, & ore peperit.] Vt hinc iam intelligat Lector, quomodò Scriptura nobis M A R I A M depingat semperque spectandam præbeat, vt bis matrem Christi esse meminerimus, quod priuilegium illi soli competit: cùm sit mater tùm carne, tùm spiritu, quæ simul carnalem & spiritualem generationem tàm absolutè coniũxit, vt inter Sanctos omnes nihil illa vel in corpore purius, vel in anima sanctius, vel in iustitia perfectius, vel inter cœlites excellentius reperiatur.

Maria bis mater Christi cõsiderandæ.

Testimonium Ruperti, de Christi progenitoribus dicto modo tandis. *Ad de gloria Virgin. [illegible] Filii hominis.*

Cæterum de aliis Christi cognatis, aut potiùs progenitoribus, & horum cum Maria collatione libet ascribere quod Rupertus ad præsentem Euãgelij locũ alludens eruditè tradidit: Felices, inquit, quorum etsi caro, Patres siue generationem Iesu Christi non contingit, anima tamen audiendo & custodiẽdo verbũ Dei mater facta est eiusdem Iesu Christi. Felicissimi verò, qui vtroque modo Patres siue parentes sunt filij quorum nomina sic insigniter enunciantur in capite libri huius (Euangelij Matthæi scilicet) filij Dauid, filij Abrahæ. Et de genitura quidem carnis, veritas nostra assertione non indiget, quòd secundum illam beata Virgo Maria ipsorum filia sit vel fuerit: de illa vero quã secundum fidem, siue obseruatione verbi Dei quælibet anima sit mater eiusdem Iesu Christi, non superfluũ est memorare, quomodo illorum filia fuerit. Videlicet habendo fidem, habendo humilitatem, facta est Abraham, filia Dauid: Habuit enim fidem, quæ Angelo sibi inaudita cunctis seculis Euangelizanti, imò Deo, cui Abraham crediderat, loquenti sibi per Angelum, velociter credidit. Habuit humilitatem quæ audiens & credens sese fieri matrem Domini, ancillam professa est: Ecce inquiens, ancilla Domini, secundùm similitudinem ita dictorum Abraham atque Dauid, quorũ quanta fuerit humilitas, ex ipsorum verbis palàm innotescit.] Vult igitur hic eruditus author, cùm Christus varios non modò cognatos, sed & parentes in Scripturis habeat, eos fuisse omnium felicissimos, quibus non modò secundum carnalem, sed & iuxta spiritualem cognationem affinitas atque propinquitas cum ipso Christo contigit: eos enim non modò fratres, sed & parentes Domini posse censeri iuxta Christi regulam: Quicunque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, soror & mater est. Cæterùm quod ad Mariam spectat, idem Rupertus illam prioribus Patriarchis, Prophetis & Regibus rectè confert, præcipuè verò præstantissimis illis duobus Heroibus, Abrahæ & Dauidi, quorum illa sit præ cæteris tùm carne tùm spiritu vera germanaque filia, maximè ob eius singulare studium, quod in illorum Principum fide & humilitate exprimenda præstitit, semperque seruauit.

Luc. 1.

Ibidem.

Maria quomodo filia spiritualis suorum fuit progenitorum ob virtutum imitationem.

Genes. 18

2. Reg. 6

Psal. 130

Progenitores Christi omnis laudatissimi atque felicissimi.

Matth. 12

Maria peculiariter Abrahæ & Dauidis filia dicta.

Quid igitur est, quod aduersarij sic loquantur & scribant, perinde ac si Christus matrem non pluris, ac matronam aliam honestam & piam faciat, sed illis tamen affectibus humanisque vitiis obnoxiam significet, vt frequenti & seria reprehensione atque obiurgatione corrigenda veniat, & in officio sit continenda? Quasi verò qui omnibus tantũ non pessimis mansuetus, comis & benignus esse solebat, qui miseris etiam consolationem præsentem vsque pollicetur & præstat, hic ipse cum matre omnium præstantissima mitissimaque vel contẽdere, vel durè & insuauiter agere consueuerit, & vix illamquidem agnoscere, nedum honorare fuerit dignatus. An fortasse putant, Mariam nobis hactenus vnicè, certè maximè commendari, quòd secũdum carnem Christi sit mater, illumque conceperit, genuerit, educãrit? Nunquàm sanè hac in parte aliud docuimus Catholici, quàm quod ab Augustino scriptum, imò etiam ab Ecclesia traditum accepimus, nimirum beatiorem esse Mariam percipiendo fidem christi, quàm concipiendo carnem Christi, & sicut fratribus Domini, id est, cognatis eius, qui in eum non crediderunt, nihil profuit carnalis illa cognatio, sic & maternam propinquitatem nihil Mariæ, nisi felicius christum corde quã carne gestasset, profuturam fuisse sentimus. Imò

Non existimãdũ esse quod Christus matrem adeo neglexerit durèque tractauerit, sicut fingunt Nouatores.

Catholici nõ considerant maternitatẽ Virginis sine donis aliis spiritualibus adiunctis.

De sancta Virginitate cap. 3

Dona corporalia & spiritualia siue iustificantia distinguenda.

Quale donũ sit Dei matrẽ esse.

nullam Prophetiam, nullam virginitatem, nullam carnis prærogatiuam, nullum corporale donum tanti facimus, vt hinc Deo nos commendari gratosque fieri existimemus, nisi & alia spiritualia & iustificantia dona, vt fides, spes charitásque concurrant. Iam verò inter corporalia Dei dona maximum & præstantissimum est vtique Christi matrẽ existere, donum quidem gratiæ gratis datæ, vt in scholis appellant, & à gratia gratum faciente separabile, si quidem secundùm se accipiatur, quemadmodùm illud aduersarij accipere consueuerunt. Verùm Theologi, præsertim recentiores, quoties de hoc ipso dono loquuntur, illudque, vti par est, cum Bernardo magnificè prædicant, summisque priuilegiis diuinitùs exornatum ostendũt, alia Dei dona spiritualia coniuncta, & in eadem Virgine Deo gratissima semper intelligunt, atque ab omnibus intelligi volunt. Aliòquin si corporale hoc Mariæ donum à spirituali disiungatur, nemo prudens dubitat, hoc illi præponderare, & Mariam fidem Christi percipiendo magis quàm carnem eius concipiendo beatam omnibus esse censendam, Qua de re libet adscribere, quod è Scholasticis quidem, sed æquè doctus ac pius Theologus Rickelius annotauit. Quamuis inquit, maternitas Dei secundum se assumta, dicatur donum gratiæ gratis datæ, propter quod benè disseruit Aug. quod MARIA fuit felicior concipiendo Christum mente, quàm concipiendo eum corporaliter ventre: attamen quia maternitas ista fuit in benedicta & præamanda Maria eo modo quo decuit, puta cum proportionata & correspondente plenitudine virtutum ac donorum gratiæ gratum facientis, patet, quod ipsa dignissima sit tàm ex parte donorũ gratiæ gratis datæ quam gratiæ gratum facientis. Atque ex hac dignitate & excellentia, qua est mater ipsa Dei, insunt & competunt ei aliæ plurimę prærogatiuæ excellentiæ & priuilegia. Hinc namque ipsa & vterus eius appellatur verè thalamus Dei, cubiculum sponsi cælestis, domus & mansio Creatoris, tabernaculum Saluatoris, sacrarium Spiritus sancti, templum Altissimi, hortus deliciarum, paradisus cælestium gaudiorum, mysticarũ secretarium nuptiarum, quibus vnita est verbo æterno humana natura, & ipsa quoque Ecclesia. Vnde Bernardus. Iam vterum tuum tãquam sacratissimum Dei templum totus mundus veneretur: quia in eo salus mundi initiata: ibi decorem indutus est Filius Dei & electæ Ecclesiæ formosus in stola candida exultanter occurrit, desideratum diu osculum porrigens, & Ecclesiam sibi despondens.] Nihil ergò mirum à vereribus tria numerari, quæ tanta sint, vt ne diuina quidem potentia maiora illis in suo quidquam genere effici possint, nempè humanitas Christi, maternitas Virginis, & essentialis beatorum gloria, quæ in aperta summi boni contemplatione consistit.

Quod maternitas Dei in Maria sit Donum gratiæ gratis datæ & gratam virginem facientis complura priuilegia continens.

Lib. 1 de laudib. glor. Virginis. art. 15

Tria omnium maxima Deus effecit.

Circa veram considerationem dictæ maternitatis non Catholicos sed aduersarios quasi cũ Iudæis hallucinari.

QVAE quùm ita sint, alienus à nobis Catholicis error est, quod Mariam dúntaxat secundum carnem iudicemus atque laudemus, sed sicut Scriptura postulat, bis matrem Domini, vt iam dictum est, statuimus, & veneratione publica dignam esse censemus. Peccant hic potiùs aduersarij, seque Iudæis non dissimiles præbent, qui vt homines erant valdè carnales, carnalem in hac matre spectabant generationem, & spiritualem alteram, qua Deo maximè commendabatur aliisque prælucebat, neque cõtemplari, neque admirari, neque imitari dignabantur. At tantò magis Christo laborandum fuit, vt relicta carnali, de spirituali illa generatione atque cognatione sermonẽ institueret, rudesque Iudęorũ animos cõmonefaceret, neque aliter quã peritissimum decebat medicũ, Verbi sui pharmacum ægrotorum vigentibus morbis prouidè adhiberet. Vnde factum videtur, vt præsentes cognatos negligat, falsamque illorum fiduciam, & stultam de affinitate conceptam opinionem retũdat, spiritualẽ verò illam commendet cognationem, quam veri Messiæ fides & Præceptorum Dei obedientia conciliat, quæque singularem & salutarem cum Christo efficit coniunctionem.

Cur Christus de spirituali magis quam carnali cognatione agat in Euangelio.

Fortassis & hoc artificium summi Magistri fuit, vt de matre neglectiùs loqueretur, sic suorum consanguineorum saluti consulens, qui se perstringi eo ferrent moderatiùs, cùm viderent, ipsam Domini matrem eadẽ oratione percelli, sibique quodam modò exæquari. Nouerat enim cælestis Medicus grauem & pestilentem illorum esse morbum qui non vulgari remedio indigeret, præsertim cùm illi rebus affixi terrenis, & cœca ambitione prorsus occupati, nihil sublime saperent, nec solùm in Maria sed in ipso quoque Christo nihil præclari diuinique muneris, & quod ad spiritualem cognationem generationemque filiorum Dei spectaret, suscipere & contemplari didicissent. Proinde cum Chrysostomus Mariam idcircò laudasset, quòd peculiarem eius curam susceperit Christus, quam in cruce pendens charissimo discipulo commendauit, de præsenti quidem historia hæc statim adiecit: Nunc verònon tantum honoris matri conferre videtur, quantum in cruce pendens nempè contulit, quoniam fratrum qui nudum hominem illum cõsebant, inanem ambitionem eiicere studebat.

Alia ratione Christus de matre neglectiùs loquebatur.

Hom. 45 in Matthæum.

Postremo in hac historia insigne latet mysterium, quo partim increduli Iudæi ab Euangelico negotio reiiciendi, quantumuis nobilitate generis, parentum meritis & Dei promissionibus gloriaretur, partim gentes fideliter audituræ Euangelium, & ad Christi regnum vocandæ præfigurantur. Cui mysterio pulchrè respondet, quod Christus matri simul & fratribus ex Iudaismo natis se durum exhibet, ac illos gratia sua velut indignos aduersatur. Vnde dixit Hilarius: In matre Domini ac fratribus Synagoga & Israelitæ præfigurantur, ingressu eius atque aditu abstinentes.] Tertullianus in hunc modum: Figura est Synagogæ in matre adiuncta, & Iudæorum in fratribus incredulis. Foris erat in illis Israel, discipuli autem noui intus audientes, & credentes & cohærentes Christo, Ecclesiam delineabant, quam potiorem matrem & digniorem fraternitatem, recusato carnali genere, nuncupat.] Eandem interpretandi rationem sequitur Gregorius Magnus: Mater Domini, inquit, cum quasi non agnoscitur, foris stare perhibetur: quia videlicet Synagoga idcircò ab Authore suo nõ recognoscitur, quia legis obseruationes tenens, spiritualem intellectum perdit, & sese ad custodiam literæ foris fixit.] Nec multò aliter locum explicat [a] Ambrosius, [b] Hieronymo e tiã suffragante, vt reliquos iam antè citatos prætereamus.

Christus dicitur & factus ad libertatem in Synagoga futuramque vt illa desinat ad gentes se migrare.

Canon. 10 in Matth. Lib. de cura Christi.

Testimonia veterum de sensu huius historiæ mysterii.

Hom. 5 in Euangeli.

a In cap. 8 Lucæ.

b In 12. cap. Matth.

Hom. 45 in Matth.

Quomodo Christus vulgum errorẽ corrigat, quo carnalis cognatio spiritali anteponitur.

Hom. 45 in Matth.

Christophori, Iudæmyti, & Augustini testimonio Dei voluntatem facere nostrum nobilitatem, atque eum Christi necessitudinem asserit.

Luc. 11.

[a] CHRYSOSTOMVS aliud quoque mysterium in hac historia deprehendit, quasi Christus idcirco cum matre simul & fratribus seuerius agat, vt hoc exemplo castiget errorem vulgo nimis vsitatum, qui amicitiam ac propinquitatem non imitatione studioque virtutis æstimat, sed sola carnis & sanguinis coniunctione metitur. Sic enim Chrysostomus loquitur: Probat Dominus, nec matrem, nec fratres suos, nec quoscunque alios sua fretos necessitudine, virtutem negligere oportere. Nam si nullam mater, etiam in quantum mater, vtilitatem consequitur, nisi virtutem colat, multo minus alij necessitudine saluabuntur. Vna enim sola & vera & communis nobilitas atque necessitudo cum Christo est, vt voluntatem Dei facias: hic propinquitatis modus multo melior illo est ac vberior. Quæ omnia probe tenentes, nec de filiorum gestis gloriemur, nisi virtutes eorum imitemur: nec de parentum nobilitate quicquam nobis arrogemus, nisi probam eorum vitam sequamur. Potest quippe etiam quæ non genuit mater esse, & quæ genuit eodem modo non esse. Idcircò alibi cum mulier quædam dixisset: Beatus venter qui te portauit, & vberà quæ suxisti; non respondit: Nullus me portauit venter: nec, nulla ipse vbera suxi, sed, Beati qui faciunt voluntatem Patris mei. Vides quemadmodum nullibi coniunctionem hanc naturæ hominum negat, sed addit semper quæ à virtutibus est.] Euthymius vno veluti verbo rem explicans, dixit: Si nec Dei matri genuisse illum profuisset, nisi virtutem secuta fuisset, cui alteri proderit, Viri sancti esse cognatum, si virtutem non habeat? O admirandam virtutem, quo ad se accedentes ad tantum extollit honorem, vt ipsos Christi faciat esse cognatos.] Ab hac interpretatione non multum discedit Augustinus, qui hoc toto Euangelij loco Christum ait, genus nostrum spirituale, cognitioni carnali præponere, nec beatos inde esse animos, si Iustis & Sanctis carnis propinquitate iungantur, sed si eorum doctrinæ ac moribus obediendo atque imitando cohærescant. Atque vt rem summatim exponat: Docebat Dominus, inquit, exemplo suo negandos esse terrenos Parentes propter Deum.] Quæ omnia non obscurè commonstrant, vehementer eos errare, qui quod Christus de matre hoc loco dicit, in illius iniuriam audent detorquere, velut ab optimo humanissimoque filio Mater tam sancta fœdè negligatur atque contemnatur. Etenim singulari consilio prudentiaque factum, vt ad profectum aliorum Christus matri verborenus non parceret, sed eodem quasi loco & numero matrem, quo fratres haberet, pro aliorum nempè qui aderant captu, qui nihil in Maria sublime, sed solam carnis cum Christo coniunctionem propinquitatemque spectabant. Verum hac ipsa de re, ac de mystico sensu, si quis plura desideret, sequenti capite disseremus.

In 12. cap. Manth.

De sancta Virg. cap. 5

De fide contra Manich. cap. 25

Epilogus huius Capitis.

CAPVT VIGESIMVM QVARTVM.

Quas ob causas Christus in Euangelio MARIAM parcè laudet, ac duris etiam verbis alloqui videatur: & hoc exemplo multa hominum genera de rebus grauibus admoneri.

ETSI multa hucusque produximus, quæ inter Christum & Mariam dissidium nullum, multam verò consensionem & singularem coniunctionem fuisse declarant, tamen non abs re fore putamus, si ad veritatem comprobandam, quæ nonnullis Euangelij locis rectè intelligendis est necessaria, hoc loco plura subiciamus. Primum si personam Christi rectè contemplemur, apud cordatos omnes illud certò constat, summam & æternam illam sapientiam prouide ac prudenter dixisse & fecisse omnia, & ad nostrum etiam retulisse profectum, etiamsi complures arcana illius consilia, & agendi rationes omnes mirari potius, quam perscrutari & assequi nedum eloqui possint. Est & illud extra controuersiam, Christum, cum puer esset ac adolescens, Parentum rationem & curam habuisse maximam, illisque subditum fuisse ac obedientem non in vno atque altero ministerij genere, sed vbicunque suam illis operam dare posset, vt nihil in eo desiderare liceret, quod probum & obsequentem Filium erga suos parentes facere par sit. Quarè Basilius Magnus de hoc puero dicere non veretur: Primæua quidem ætate parentibus subditus, quemuis corporalem laborem mansuete & laboriose cum illis tulit. Cum enim homines essent iusti quidem ac pij, pauperes tamen ac rerum necessariarum haudquaquam abũdantes, cuius rei testimonium dat præsæpe, vt verisimile est assiduo corporalium laborum exercitio victum sibi necessarium vna comparasse. IESVS autem istis, vt Scriptura, inquit, subditus, obedientiam suam omnem etiam his præstitit, vt simul cum illis laboraret.] In eundem sensum Brigitta scribit, quum reuelationes sibi diuinitus factas aperit Christum nempè puerum & adolescentem, atque ad grandiorem ætatem progredientem, sacris precationibus diuinoque cultui valdè quidem deditum & intentum, nec minus suis parentibus subditum ac obedientem, quibuscum subinde Hierosolymam concedens solennes ferias celebrarit, tamen nec à labore manuum abstinuisse, & vtriusque parentis dicto è vestigio semper paruisse. Nec temere factum apparet, quod Christus à Nazarenis faber apud Marcum dicatur, ob fabrilem videlicet operam, quam cum Ioseph fabro communem habuisse videtur, vt sibi suisque parentibus, quos pauperes elegit, quotidianum victum mechanico opificio

Christi nihil temere dixisse & egisse.

Luc. 2.

Christum puerum vere subditum fuisse parentibus, illisque morigerum.

Lib. de constitut. Monach. cap. 5

Luc. 2.

Christus ad obedientiam suam parentibus declarandam laborem manualẽ non recusauit, Basilio teste.

Lib. 6. reuelationum. cap. 58.

Christus faber & fabri Filius dictus.

quæritaret. Ac Hieronymus quidem clarissime scripsit: Dominus Iesus Christus subiectus erat Parentibus suis, venerabatur matrem, cuius ipse erat pater. Vnde in cruce pendens commendat parentem discipulo, quam nunquam ante crucem dimiserat.] Quicquid ergo ad exactam obedientiam plenamq; reuerentiam parentibus exhibendam, eorumq; necessitatem subleuandam attinet, & Ioseph & Mariæ Christus abunde præstitit, ac tanto quidem Mariæ libentius, quanto plusquam Ioseph debuit, ex sola nimirum Virgine citra viri semẽ procreatus. Proinde nec rationi, nec Scripturis consentaneum videri potest, quod Christus, vt sæpè dictũ est, honori materno quicquam detraxerit, aut in illa colẽda & obseruanda vlli filiorum cesserit, quin potius vt præclarum ac perpetuum omni iuuentuti ad honorandos parentes præberet exemplum, Ioseph & Mariæ voluntati se maximè diligentissimèque accommodauit, ac sicut decebat, per omnem occasionem matris honorem defendit promouitque potius, quam labefactauit.

In epist. de vitando suspecto conuiuio.

Christus in matre colenda & obseruanda nulli filiorum cessit.

IAM verò si Mariæ personam consideremus, est id quidem sapientibus in confesso, piam hanc fidelemq; matrem sic erga filium sese gessisse, vt maternо iure & officio, quod in Christum non repugnãtem habebat, nunquam abuteretur, ideoque tali Filio nihil aut imperiose mandaret, aut æquo grauius imponeret. Etsi enim illum suum esse cognoscebat Filium, tamen non ignorabat suum quoq; esse Creatorem, vt Simon Metaphrastes affirmat. Vnde cum eodem, quem nõ modo Filium habebat, sed & Deũ colebat, simul amanter & reuerenter admodũ versata est, sicut viuida in Christum fides, quam à Gabriele semel fuit edocta, & in suo semper pectore conseruauit, omnino postulabat. Quis ergo dubitet, Mariam fide gratiaque plenam, perfectæ matris officium in Christo tum educando, tum gubernando diligenter obiuisse, neque vnquam maternis affectibus tantum indulsisse, vt eius præstantiæ, nobilitatis, sapientiæ, potestatis, virtutis ac maiestatis obliuisceretur, quam in Christo non solum Viro, sed etiã infante, puero & adolescente prorsus docebat vbique locorum suspicere atque venerari? Ac recte quidem Dionysius Rickelius illud, vt probabile constitui postulat, Mariæ & filij, triginta illis annis suauissimũ fuisse conuictum, tantoque maiorem & ardentiorẽ matris erga Filium amorem tam naturalem quam spiritualem viguisse, quanto illa clariorem eiusdem adorandi Filij cognitionem haberet, quæ cum valde studiosa & docilis esset, etiam à sapientissimo Filio arcana multa interrogarit atque didicerit, quum nihil dubitaret, omnes sapientiæ & scientiæ thesauros in hoc suo Filio absconditos esse.

Quod Maria iure officioque materno erga Filium non sit abusa.

Orat. de vita & obdormitione B. Virginis.

Maria reuerẽter admodum erga Filiũ sese gessit, quẽ perfectè cognascebat.

Lib. 1 de laudibus Virg. cap. 50

Qualis inter Mariam & Filiũ conuictus fuerit annis triginta.

Colloss. 2

QVÆ cum ita sint, vt neminem pium arbitror negaturum, mirum profecto videri potest, quid demum in causa sit, quod Christus in Euangelio, de matre sacrosancta omnique laude digna & de se optimè merita, tam parcè ac tectè loquatur? deinde cur non solum à matris laudibus abstineat, verum etiam illam asperè compellare ac etiam increpare videatur? Ad primam quæstionem respondemus, haudquaquam conuenisse, vt Christus Dominus, qui ad Iudæos sibi suæque doctrinæ conciliandos missus fuerat, & omnis modestiæ prudentiæque magister esse debebat, matrẽ suam & præclaras eius dotes publicè commendaret. Etenim ingrata, suspecta

Propositio quæstionum deinde tractãdarum.

Cur Christus matrẽ parcè laudet in Euãgelio.

A & infrugifera Iudæis fuisset omnis eiusmodi laudatio, & vel mendacij, vel arrogãtiæ vitio fortè tributa ab his, qui ad calumniãdũ alioquin erãt suapte spõte procliues, & Christum libenter vanitatis insimulabant. Ferre illi homines nõ poterant, sed obstinate spernebant Dominũ concionantẽ, adeoq; factis, verum se esse Messiam, & vnius cum Deo Patre naturę Filiũ, clarissime demonstrantem. Quam ergo fidẽ & rudes & efferati homines illius testimonio præbuissent, si totius humilitatis Magister Christus, quũ in terris superesset, vel per se, vel per alios, Mariæ virtutes prædicasset, illãq; mulieribus & instis aliis prętulisset, aut se Virginis Filiũ proclamasset? Hinc sanè illi non meliores, sed prorsus deteriores effecti, magis ab Euangelica prædicatione abhorruissent, & perceptæ veritati ciusque Doctori vel maximè repugnassent.

Matth. 11

Ioan. 7. & 12.

Iudæi non iuuiti consilieri sent, matrem Mariam Filio prædicari.

B ACCEDIT, quod ratio temporis nõ ferebat, Mariæ laudes, variasque prærogatiuas ante Christum in cælos assumptum efferri, & ne orbi quidem credibile videri tum potuisset, si Mariæ tribuisset Christus gratiæ plenitudinem, virtutis altissimi obumbrationem, Verbi conceptionẽ, quod illa insuper sine grauamine grauida, sine dolore puerpera, inuiolata pariter & fœcunda fuisset, quas prærogatiuas (vt alias omittam) Mariæ Bernardus assignat. Quocirca diuinæ sapiẽtiæ nõ fortiter modo, sed & suauiter omnia disponenti visum est, sicut & alibi meminimus, vt paulatim sacri Euangelij mysteria innotescerent, & quæ præcipua essent Christianæ fidei fundamẽta, primum iacerentur, firmiterque stabilirentur. Multa igitur Euangelicæ doctrinæ sunt capita & mẽbra iam antè quidem à Prophetis vtcunque delineata, à Christo autem expresius tradita, sed post Domini glorificationem & sancti Spiritus missionem primũ patefacta, recepta probatáque publice. Tum idcirco hæreses oriri sępe permittit Deus, vt de quibus fidei rebus non satis antea conueniebat, quoniam lateret potius, quã pateret veritas, de his posterior ætas diligẽtius quærat ac statuat Duce Spiritu sancto, qui nõ ociosus manet in Ecclesia, sed secundũ Christi promissionem fidum agit magistrum, ac quoad in terris militat Ecclesia, docet ac annunciat omnibus ætatibus omnem veritatẽ. Vnde illud etiam perspici potest, graui eos errore teneri, qui hac tempestate de Maria eiusque dignitate tam multa inficiantur, quæ vel in Scripturis prætermissa, vel tempore Apostolorum non statim tradita, sed posterioribus seculis primum à Deo reuelata, & ab Ecclesia nobis tandẽ commendata fuerunt. Qua de re alias plura.

Ratio tripartita ventis, Mariæ laudes à Christo celebrari.

Super Salue Regina, ser. 2 Sapient. 8

Cur hæreses permittat sæpe Deus.

Ioan. 14. & 16.

De mariana fitenda plura quam scripturæ extant, vel à primitiuo tempore tradita.

Christus prudentia sapientia exteros omnes eius quam matrem vergẽtia laudat.

a Matth. 11

b Matth. 14

c Ioan. 1

d Luc. 7

e Luc. 7. & 12.

Matth. 26

Quomodo Christus hoc docet exemplo doctores & Pastores.

D ADHÆC Christi ornat sapientiãm, quod is de [a] Ioanne Baptista, [b] Petro, [c] Nathanaẽle, [d] Centurione prædicandis, deque [e] Magdalena commendanda maiorem, quam de parente sua laudanda curam in Euangelio gerit. Hoc enim exemplo Apostolos, ac eorum in ministerio Euangelico successores egregiè docet, à cognitionis affectu, à parentum desiderio, omniq; specie mali, præsertim si ad Ecclesiasticã dignitatem veniendum, sedulo abstinere, vrq; in Euãgelico ministerio versantes, suum munus integrum ac incorruptum tueantur, & diuina potius quã humana curent, neque tanti parentes & amicos faciãt, vt eorum gratia & sollicitudine, qui (vt nequid gratius dicam) preciosi saltem plerunq; fures sunt tẽporis, à sacris occupationibus se retrahi ac auocari patiantur. Hinc Dominus venientes ad se cognatos,

tos, licet discipulos, Iacobum & Ioannem, eorumque matrem, quamuis rogantem & adorãtem, cum increpatione repulit, votis flagitantium abnuit, nec promisit quicquam, sed hoc grauiter opposuit: Nescitis, quid petatis: non est meum dare vobis. Suum quippè regnum, quod non est de hoc mundo, nequaquã carne, sanguine, affinitate, sed gratia & merito vult comparari: & spiritualis regni seu Ecclesiæ gubernacula non tam Præsulum aut Principum cõsanguineis & notis amicis, quam probatis & dignis hominibus, licet alienigenis ac peregrinis, committi demandarique postulat.

Matth. 20

Ioan. 19.

Christus matrẽ dictus sese, quoad vitam in Euangelio.

NVNC quæstionem alteram, eamque difficiliorem excutiamus, cur Christus nempè non solum à matris laudibus abstineat, sed verbis etiam asperioribus illam aggredi, dureque tractare videatur. Fingamus enim sic esse, quemadmodum aduersarij postulant, vt quod matri loquitur Christus, cum seueritate & asperitate quadam coniungatur. Sonet insuauiter quod in Cana Galilęæ dicit: Quid mihi & tibi est mulier? quando ne matris quidem nomine Mariam dignatur. Acerbitatem quandam præ se ferat, quod de matris aduentu nuncianti respondit: Quæ est mater mea? vbi vix matrem suam agnoscere, aut piis certè aliis exæquare videtur. Tum increpantis potius quam blandientis illa in templo est oratio: Quid est quod me quęrebatis? An nesciebat, vt cætera prætermittam. Et cum audisset muliercula, quæ felicem matris Mariæ fortem prædicauerat, qhid illi responderit, non est ignotum, sequentique Capite repetetur. Demum in supremo crucis supplicio constitutus, vidit quidem & compellauit matrem astantem, sed mulierem, non matrem voluit appellare. Nec veretur dicere Cyprianus, quod Christuscum Euangelizaret, ac mater illi loqui vellet, non modo negauerit illi colloquium, sed etiam verbi auditores spiritu pauperes prætulerit matri. Ac plura id genus Patrum testimonia coaceruare non sit difficile, quibus probare liceat, Christum cum matre parum leniter egisse, imò illam increpasse, & aliis non prætulisse. Quid igitur? an idcircò Mariæ honos & gloria periclitatur, quod à Filio parce admodum modicèque laudetur, aut verbis etiam austeris, ac velut increpatoriis excipiatur? sicut nostri quidẽ aduersarij nimium credunt ac populum docent impudenter.

Luc. 2

Matth. 12

Ioan. 2

Luc. 11

Luc. 19.

In passione Christi.

Eius Patrũ testimonio Deus non illegitimè à Cyprianus excusatur.

Matth. 12

Luc. 8

Matth. 26

Psalm. 109. Heb. 6

Melchisedech Christus figura, matrem non agnoscens.

Eius quoque verũ matrem Melchisedech ex ortu Christus.

D VERVM ENIM VERO ne Lectorem diutius remoremur, quod Christus matrem dilectissimam simul & sanctissimam non blande mulcere, sed dure potius in Euangelio compellare videtur, variæ & graues adferri causæ possunt. Primum Messiæ officium, quo nihil sanctius, id exigebat, vt legem ipse non solueret, sed adimpleret. In lege autem dictum ac promissum erat, futurum illum Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, is verò sine Patre, sine matre, sine genealogia in hoc mũdo vixit, cum nullam quidem de his mentionem fecerit diuina Scriptura. Accessit Christus, verus haud dubiè ac æternus ille Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, qui vt vmbræ satisfaceret, ac Veterem figuram re ipsa compleret, secundum naturam diuinã, vt Patris vnigenitus, omni cognatione caruit, & quatenus homo ex Virgine natus, à patre mortali nihil accepit, talemque in terris sese gessit, vt ne matrem quidem Mariam, nec regiam genealogiam, neque cognatos suos agnoscere videretur. Quæ, in-

Vna causa Christi matrẽ sua allocutus.

A quit, mater mea, & qui fratres siue cognati mei?

QVONIAM verò idem Israelita & semen Abrahæ fuit, vt ad secundam causam progrediar, à circumcisionis lege non debuit alienus esse, sed veram perfectamque illam præstare, simul & docere circumcisionem, quæ gladio spirituali omnes carnis rescindit affectus, quæque filium à patre & matre separat, nec vlli parcit parentum amori, neque legem propinquitatis reueretur. Pulchrè igitur Christus, qui venit vt gladium in terras mitteret, quo nexus omnes humanæ amicitiæ & necessitudinis, si pietati officiant, amputantur, gladium & ipse arripit, adeoque in sua quasi viscera, vt antiquus dixit Author, conuertit, dum nec matri sanguine sibi cõiunctissimæ charissimæque parcit, quandoquidem illam velut alienam quasi aduersatur. Quæ est, inquit, mater mea? Et rursus: Quid mihi & tibi est mulier? An nõ crudele fuit, si rem humana ratione perpendamus, matrem, ac talem matrem peregre fortassis venientem, præ foribus expectantem, colloqui cupientem repudiare, vel certè non admittere velle? eãdem aliis licet infimis, vilissimis, alienigenis exæquare? Verum de hoc sensu plura postmodum.

Secunda causa ob spiritualem circumcisionem.

Genes. 17

Leuit. 12.

Lucæ. 12

Christus gladium in sua quasi viscera conuertit iuxta sensum spiritualem.

In Lib. de vera circumcisione inter opera Hier.

Matth. 12

Ioan. 2

RVRSVM ac tertio hic videmus mirabiliter impleri, quod ad secũdum Adam pertinet vaticinium, sic à primo Adam expressum: Relinquet homo patrem suum & matrem & adhærebit vxori suæ. Reliquit planè Christus Patrem, quoniam qui in forma Dei erat forma serui assumpta, seipsum exinaniuit, adeoque sese ad mortem vsque crucis humiliauit. Reliquit matrem quoque dum Euangelico muneri totus intentus, omnem eius curam abiecit, vt ne ferret quidem se docentem ab illa interpellari, vel in nuptiis de præsente vini penuria verbo vnico admoneri. Relictis verò parentibus vxori constanter adhæsit nimirum Ecclesiæ, quam sibi copulaturus, tanquam sponsus processit de thalamo suo, quam & carne sanguineque suo, nedum matre, chariorem habuit, pro qua demum in acerbissimam mortem seipsum volens tradidit, ne aliquid omnino maioris facere ac impensius diligere videretur.

Tertia causa, quæ secundũ Adam primo respondere declarat.

Genes. 2

Philip. 2

Quomodo Christus Patrem & Matrẽ reliquerit.

Psal. 18.

Ephes. 5

Christus adhęret Ecclesiæ vxori, relictis parentibus.

QVARTO haud sine certa consolatione hinc discimus, & præsertim afflicti admonemur, communem piorum omnium eam esse sortem, vt cum Maria Domini matre, non nisi egregie primum probati atque deiecti, ad summa & ęterna illa bona perueniant. Certè si Bernardo credimus, Mariæ magnificentia super cælos eleuata, ipsaque in regali solio supra omnes cælestium regionum exaltata est, & quantum sine personali vnione creaturæ conditio patitur, luci illi inaccessibili videtur immersa: nec est apud cælites quicquam secundum Christum illa sublimius, augustius, felicius, venerabilius. Sed interim libet Christo, priusquam matrem exaltet, aliisque preferat, tentando probare, probando quasi deprimere, ac singularem eius patientiam exercitare. An igitur illa non suo quodam iure dicat: Bonum mihi, quia humiliasti me: Meliora sunt vulnera diligentis, quam oscula odio habentis: Depositi potentes de sede & exaltauit humiles? Non enim fallacis mundi morem & ingenium sequitur Christus, vt primum suis blanda proponat, & amaro tandem sine speciosa promissa concludat, sed quos euehere & coronare decreuit, hos prius ad crucem vocat, & per angustum tramitem & spineta ducit, suæque passionis priusquam resurre-

Quarta causa ex communi probatione & tribulatione iustorum desumpta.

Serm. de verbis Apocal. Signum mag. & ser. 1 de Assump. Virginis.

Psalm. 118. Prouerb. 27

Luce 2.

Christus aliter suos amicos quã mundus tractare consuewit.

ctionis & gloriæ, socios atque participes facit. Ac semper hoc Dei proprium fuit, vt sicuti Scriptura loquitur, mortificet ac viuificet, deducat ad inferos & reducat. Neque solum ille vult, sed nobis etiã expedit maximè, vt non nisi ab humilitate ad gloriam, à luctu ad gaudium, à morte ad vitam (hæc enim regia via est) perueniamus, vtque ita imagini filij Dei conformes efficiamur.

Matth.7 Roman. 8 2. Tim.2 a 1. Reg.2 Rom.8

Vult Deus, & nobis expedit ab humilib. & aduersis ad alta & prospera progressum fieri.

POSTREMO sic verba Domini accipiẽda sunt, vt scopus & animus loquentis non contra Mariæ personam, sed in alios potius dirigatur. Nobis enim seruiebat, nos respiciebat atque docebat Christus, cum ita se durum Matri præstaret, nihilque minus quam ei indulgere ac adblandiri vellet. Hinc enim, vt diximus, parentum plurimorum deprauati corriguntur affectus. Hinc filij aduersus parentes, fratres contra fratres impios, piè crudeles esse monentur, vt illis ex animo etiam puellus dicat: Nescio vos, ignoro vos. Qua ratione quidem Elias quum institutum vitæ monasticæ inuitis parentibus esset amplexus, & ab his vt suos lares reuiseret, sollicitaretur apud Bernardum ita respondit: Si me vt verè boni, vt pij parentes diligitis, si veram, si fidelem erga filium pietatem habetis, quid me patri omnium Deo placere satagentem inquietatis, & ab eius seruitio, cui seruire regnare est, retrahere attentatis? In hoc vobis obedire non debeo: in hoc vos non agnosco parentes, sed hostes. Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad meum atque vestrum, imò vniuersorum patrem. Alioquin quid mihi & vobis?] Hinc prætereà senes & iuuenes excitantur, vt cogitent, diuino cultui, veræque pietatis officio nihil anteponere, omniaque salutis æternę negotio post habere oportere. Hinc perfectioris vitæ studiosi, qui à mundi negotiis abstinent, ac diuino cultui se dedicarunt, parentum & propinquorum curam omnem discunt abiicere, & vel amicissimos homines, qui religioso ipsorum instituto obesse magis quam prodesse possunt, vigente vincenteque spiritu, absque parricidio, vt Euangelium loquitur, odisse & perdere admonentur. Nimis enim verum est frequenter illud, quod dixit Hieronymus: Grandis in parẽtes pietas, impietas in Deum est.]

Quinta causa informatoria vt Christus per matrem alios adhortetur, & instruat vt sibi à carnis affectibus caueant.

Quid respondendum parẽtibus filium à monasterio reuocantibus.

Deut.33

Vide Epist. 111. apud Bernar.

HINC demum qui Apostolorum, imò & Christi vices in Ecclesia gerunt, siue Doctores sint, siue Pastores, pulchrè informantur, vt carnem & sanguinem non respiciant, ne vllus humanitatis sensus, aut propinquitatis affectus, in illis Ecclesiasticæ functionis aut pastoralis officij cõstantiam labefactet. Vix enim dici potest, quam sit alte nobis infixus, & quam multis, alioquin cordatis & doctis, imponat spiritus, qui sub specie honestæ amicitiæ & cognationis arrepit, & tanquam toxicum melle illitum inficit, eneruat, frangit animos priusquam ferè sentiatur: nonnunquam & sacrum ministerium, adeoque totum ordinem supra modum obscurat, dedecorat, infamat. Eoque laudabilior olim Moyses extitit, adeò ab hoc tenaci & fallaci visco, id est, carnis & sanguinis affectu alienus, vt nec propriis quidem filiis eum honoris gradum, quo ipse alios omnes anteiuerat, post se deferendum, sed seruo Iosue potius tradendum putaret. Id quod Origenes quoque notauit. Proinde nouus Legislator matri esse blandus non debuit: præsertim qui discipulos, eorumq; successores, vt Euangelico muneri rectius inseruirent, tales esse cupiebat, qui mundo mortui, Deo autem

Quales Ecclesiæ prælatos & Doctores exẽplo Christi esse decet.

Deut.34

Moyses sibi successorem deligit non filium, sed Iosue seruum.

Homil. 23 in lib. Numeri.

A & diuinis duntaxat intenti, sæcularibus negotiis atque curis omnibus renunciarent, sanguine iunctos vulgi more non respicerent ac amarent, sed eos humana sapientes atque à diuinis rebus auocantes cæcis velut oculis præterirent, sanctoque odio persequerentur, ac domesticis valedicerent, atque adeò Parenti quidem mortuo sepulturæ officium exhiberent. Quid multis? Si Christus in templo & cõcionandi munere constitutus, matrem interuenientem non admittit, ne diuina humanis, & spiritualia terrenis postponere videatur, quid nobis, obsecro, si sapimus, tam coniunctum, tam charum ac preciosum esse potest, quod Dei gratia & salutis studio non contemnamus atque abiiciamus? Valeat mater, quæ à Dei cultu auocat, eruatur oculus, qui adfert offendiculum amputetur dextera, cuius dispendio salus animæ redimi potest: pereat mundus demum vniuersus cum suis vel illecebris, vel terriculamentis, qui nos à Christi amore, ab Ecclesiæ vnitate, à pœnitentiæ fructibus, à iustitiæ officiis à sancto vitæ instituto remoratur. Sed hæc fortasse longius quam pro nostro instituto, non tamen à præsenti loco aliena, nec eo quidem pertinentia, vt quisquã putare debeat, ex earum matrum numero Mariam fuisse, quæ liberos suos à Dei cultu præpedire conantur, sed vt ostendamus, quanto maiore iure ac zelo tum illis matribus, tum generatim parentibus & amicis omnibus, qui simile aliquid erga suos conantur, renunciandum sit, quando Christus matri suæ, vt charissimæ, sic ab ista omnique alia labe alienissimæ, nullum ad se accedendi locum præbuit, quum Euangelicæ prædicationi operam daret.

Quid generatim doceat Christus exemplo suiipsius erga matrem.

Matth.18

Matth.12

Excusatio de longiore vocatione.

C NVNC paucos Veterum sententias adiungam, vt ea quæ de mystico sensu diximus, antiquis etiam Theologis non ignota, sed & scripto commendata fuisse liquido intelligatur. Extat Veteris authoris Liber de vera circumcisione (quidam Hieronymo, alij Tertulliano illum ascribunt) in quo is hæc legimus: Christus sanè nec suis parcit affectibus. Nam cum gladium, quo alios circumcidebat docendo: Si quis amauerit patrem & matrem supra me, non est me dignus: sua conuertit in viscera. Et sibiipsi facit, quod credentibus est facturus, cum dicit: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? O mysterium: matrem Mariam sibi Dominus abiurat, cum extra verbi esset audientiam constituta.] Et paulò post: Quis hic erit rogo, qui excusationem præferat aut gratiæ, aut amori, si & Mariam merito nulla vincit, & Christum Dominum nostrum nemo superat pietate? Illa mater enim negatur à Filio, vt vera illa circumcisio doceatur: quoniam magister & parens vitæ debuit viuere, prout docebat esse viuendum. Hic est ille gladius femoralis, quo Leuitæ suos propinquos & proximos occiderũt. Sixtus verò III. Pontifex, isque pereruditus, in hunc modũ docet: Quales illi parentes sunt qui te nolunt hoc esse quod melius est? Tales enim aut filium non diligunt, aut perfectè non credunt futura. Nemo enim est, qui filiis suis non hoc optet euenire, quod perfectius nouerit, nisi qui aut de perfectione ipsa dubius est, aut quod credendum non est, filiorum inuidus bono. Huiusmodi inimici potius habendi sunt, quam parentes. De talibus dixisse Dominum reor: Inimici hominis domestici eius: Et iterum: Qui dicit patri aut matri, non noui te, & fratres

Inter opera Hieronymi.

Matth.10

Patrum testimonia, quibus ratio confirmata Christus exemplo suo filios à carnis affectibus citeriùs deterreat.

Exod.32

Lib.3. decretalium.

Sixti Pontificis testimonium de parentibus exemplo Christi aliquando negligendis.

& fratres suos non agnouit, & filios suos non cognouit, obseruauit iustitias tuas, & testamentum tuum conseruauit. Et iterum: Qui non odit patrem aut matrem, non est me dignus. Non debemus ei nostros præferre parentes, quia nec suos nobis, nec seipsum quidem prætulit, qui cum discipulos doceret, & matris ac fratrum nuncio pro foribus stantium & se videre cupientium fuisset interpellatus, respondit, dicens: Quæ est mater mea? & qui sunt fratres mei? Quicunque fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis est, hic meus frater, & soror & mater est. Non quod sanctam matrem despiceret, sed vt nos, quales Parentes magis computare deberemus, suo doceret exemplo, & ostenderet, præferre nos eum malis saltem debere Parentibus, quibus ille nec bonos quidem prætulit.] Nec vulgaris est scriptor Guericus, qui Euangelij sententias iam ante repetitas & excussas diligenter expendit, & in hunc modum præsentem Mariæ causam illustrauit: Meritò in cruce Maria mater agnita, & cura ipsius idoneo tutori delegata est: vni maxime est probata & matris ad Filium sincera charitas, & filij de matre vera humanitas. Nam alias Christus velut dissimulasse matrem visus est, siue cum in nuptiis flagitanti miraculum ait: Quid mihi & tibi mulier? siue cum in mediis sermonibus Euãgelij dicenti cuidam: Ecce mater tua & fratres tui foris stant, quærentes te. Quæ est, inquit, mater mea? Sed & mater cum miraculum proceret, sic respondendum erat, vt aliunde quam à matre miracula haberi significaret: & illi qui sermonem Euangelij parentes annunciando interrumpebat, melius responderi non poterat, vt sciliicet spiritualia carnalib. præferenda monstraret. Ac si more suo diceret Parentibus, se occupatum in negotio Euangelij quærentibus: Quid est quod me quæritis? Nescitis, quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse? Absit enim vt matrem aspernatus sit, qui tanta cura de parentibus honorandis legem dedit. Absit, inquam, vt in terra fastidierit matrem, cuius è cælo concupiuit decorem. Imò potius ordinabat in nobis charitatem, tam verbis quam exemplis nobiscum agens, vt carnalium affectibus necessitudinum, non solum Dei præponamus dilectionem, sed etiam eorum, qui Dei faciũt voluntatem.

Luc 14.

Domestici nando pro amicis hominibus, & carnalibus.

Matth.12

Christus matrem non agnoscit, licet ab illa qui videretur.

Gerson. de assumpt. Virginis.

Luc.9

Cuiusmodi testimonio quibus Christus Mariam ita causa eius tractat dicitur.

Luc.2

Luc.12

Confessa est Christum mirabile loquentem.

Luc.2

Luc.10

Christus matrem terrenis rerum anteponit, & cum decorem è cælo concupiuit.

A Ille siquidem affectibus de cordibus exigitur omnium nostrum, quos summi Patris adoptauit dignatio, quo fideliter dicamus cum ipsius Vnigenito: Quicunque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater & soror & mater est: Prorsus filiis Dei competit vox ista, nec vllum fidelius testimonium reddit ipse Spiritus spiritui nostro, quod simus filij Dei, quam vt sonet de cordibus nostris hæc vox Vnigeniti Dei. Itaque Mariam quæ secundum carnem mater erat, alia quoque ratione matrem sibi Iesus probat, quandoquidem & ipsa voluntatem Patris in tantum faciebat, vt de ipsa prædiceret Pater: Vocaberis voluntas mea. Igitur vbi eam visus est ignorasse Filius, ibi amplius honorasse inuenitur, dũ ei, scilicet, materni nominis honos duplicatur, pro eo, quod eundem Filium, quem aluo gestauerat incarnatum, etiam nunc animo gestabat inspiratum.

Matth.12.

Esai.62

Maria nõ modo iuxta carnem, sed & spiritualiter Christi mater quia Dei fecit voluntatem.

Serm.2 de miraculo facto in nuptiis.

VBI Guericus Præceptorem suum Bernardum sequitur, qui eodem ferè modo interpretatur, quod Christus dure acerbeque Mariæ matri loquitur, idque ad pœnitentes & religiosos, qui mundo renunciarunt, pertinere docet, vt hi nulla Parentum cura sollicitentur, neue in spiritualibus exercitiis ob carnales propinquos & necessitudines impediantur. Legerat fortassis vterque Basilium Magnum haud multo aliter disserentem, planeque prohibentem Monachis, ad consanguineos & amicos inuisendos egredi, quando Christus etiam in docendi munere Patrisque negotio versans, adeo se à matre alienum ostendit. Legerat Hieronymum ex multis diuinæ Scripturæ locis astruẽtem, vt qui totum se in Christo consecrauit, pristinarum necessitudinum non recordetur, sed calcatis parentibus, & diruptis vinculis omnibus ad vexillum crucis euolet, nudusque nudum Christum sequatur. Atque hæc satis esse puto ad omnem tum admirationem, tum offensionem infirmis eximendam, quod Christus matrem suam, quantumuis dilectam & innocentem, eo habuerit loco, vt in Euangelio non semel eam durius alloqui & increpare videatur. Nunc porro ad aliam historiam Euangelicam, in qua Virginis nostræ causam rursus premunt æmuli, recta transeamus.

Bernardi, Basilium & Hieronymum eodem modo superiora intellexisse.

In regulis fusius disputatis.

Matth.12 in Epist. ad Eliodorum.

C

CAPVT VIGESIMVM QVINTVM.

Defensio mulieris Euangelicæ, quæ Mariam coram Christo & Turbis palam celebrans, dixit: Beatus venter qui te portauit. Ac de eodem loco aduersus Nouatores, sed præcipuè caluinum disputatio, & cum annexa illorum confutatione, qui euangelica dicta de Dei verbo custodiendo, & de Patris voluntate facienda corrumpunt.

Lucas.

Ex historia Euangelii mouentur aliquantula.

Historia Christi diligenda & amplectenda ab omnibus, Christi & omnibus.

D ACTVM est, inquit Lucas, cũ hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi: BEATVS VENTER, qui te portauit, & vbera quæ suxisti. At ille dixit: Quinimo, Beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud. Habemus hic duplicem, & præclaram sanè confessionem, mulieris vnam, & Christi alteram, vtramque semper merito coniungendam. Vult enim à suis non solum agnosci Deus, sed etiam in se Sanctisque suis, & præsertim in Deipara Virgine prædicari atque coli. Deinde non solum laudatores, sed & Verbi sui custodes atque factores habere postulat, iisque solis veram promittit felicitatem, ne sola fide iustificari hominem falso existimemus. Etenim custodia sermonis Dei, eius est adimpletio, quemadmodum Euthymius annotauit, & nos deinceps, ne quis cum Nouatoribus erret, admonebimus.

CAETERVM, quod ad mulierem hanc Euangelicã attinet, quæ nonnullis Marcella dicitur, nullus Veterum hactenus dubitauit, eam diuino affla-

Luc.11

tam Spiritu, de Christo rectè sensisse, & quod amplius est, blasphemis Christi aduersariis, qui tunc aderant, feliciter æquè ac fortiter obstitisse, sinceræque fidei & Christianæ veritatis illustre hoc testimonium palam edidisse. Laudat igitur illam non immerito Beda, hisque verbis commendat: Magnæ deuotionis & fidei hæc mulier ostenditur, quæ Scribis & Pharisæis Dominũ tentantibus simul & blasphemantibus, tanta eius incarnationem sinceritate cognoscit, tanta fiducia confitetur, vt & præsentium procerum calumniam, & futurorum Hæreticorum confundat perfidiam.] Narrat deinde aliquot impias opiniones siue Hæreseis, quæ hac mulieris insigni sententia queant non incommodè confutari, quoniam magnum illud pietatis Sacramentũ, quod in carne manifestatum, & à multis impiè oppugnatum fuit, apertè comprobat, maiusque aliquid in Christo quam in homine alio esse suspiciẽdum declarat, ob quod mater eti ac nutrix eius beata merito cunctis prædicetur, hancque solam Domini Parentem agnoscit, nihil viro aut virili semini in hoc diuino partu cõcedens. Probat & Augustinus præsentem confessionem, quam hæc mulier non suo tantum, sed & aliorum piorũ fecerit nomine. Theophylactus mulierem hanc simplicem, doloque carentem vocat, quæ Domini miracula celebret. Videmus autem in illa typum quendam Ecclesiæ gentium nobis expressum, cum præclarè hoc suo exemplo præludat, credentes ex Ethnicis non passuros, vt blasphemia Synagoga Christi gratiam & doctrinam insectetur, sed tantò quidem ardentius Christi nomen & honorem vindicaturos, ac matris eius gloriam publicè celebraturos esse, quanto indignius impij Iudæi & mundi sapientes vtriusque personæ splendorem obscurare, ac oblatam Euangelij gratiã auersari non erubescunt. Quid multis? Hæc mulieris vox non secus quam pro Spiritus sancti testimonio debet accipi, quo non modò præsentium Pharisæorum calumnia retundatur, sed futurorum etiã Hæreticorum perfidia confutetur, nobisque Christiana veritas, vt de Christo & naturali eius matre ptobè sentiamus, pulchrè corroboretur. Atq; haud scio, an quicquam sub illa breuitate verborum ab hac muliere aptius, tempestiuius atque decentius in medium proferri potuisset. Verè in illa etiam videmus impletum quod canit Propheta Regius: Ex ore infantium & lactantium perfecisti laudem propter inimicos tuos, vt destruas inimicum & vltorem: quodque Paulus affirmat, quæ stulta & infirma sunt mundi, à Deo eligi, vt eò magis sapientes ac potentes confundat.

Mulierẽ hanc Euangelicam diuino Spiritu afflatam, Christo laudẽ publicam tribuisse, & multas hæreses confutasse.

In Lucam lib. 4. cap. 49

1. Tim. 3

Eadẽ mulier ab Augustino laudata, quæ & tipum præbet Ecclesiæ Christũ liberè confitentis.

In Euã. Ioã. Tract. 10

In Lucam cap. 11

Quomodo vox præsens mulieris accipienda sit.

Psalm. 8

1. Cor. 1

Mulier hæc ex veris Christi paruulis & stultis huius mundi.

Hæc propterea repeto, quod Sectarij nostri aduersus hanc piam vereque laudabilem fœminam siue Marcellam, oppido quam insolenter insurgant, eamque taxandam potius, quam laudandam censeant. Quæ [a] Brentio quidem videtur aliquatenus malè sensisse, & cui [b] Æmilius pium quidẽ, sed carnalem affectum tribuit. Multo magis id facit [c] Sarcerius, quum doceat, illam prorsus carnaliter sensisse de regno Dei, & de beatitudine seu iustitia regni gratuita. Sed & [d] Lutherus in illa stultam & carnalem mulierculæ deuotionem reprehendit. [e] Franciscus verò Lambertus etsi fidelem hanc fuisse mulierem, cui suauissima Domini eloquia placuerint confitetur: tamen hoc etiam fermentum admiscet: *Affectu carnis hæc protulisse videtur, quemadmodum & moris est fœminarum, eas felices prædicare, quæ filios cæteris honoratiores genuerunt. Vnde Saluator, qui & affectus & laudes carnis detestatur, illi respondit.* Neque minus vehemens, durus & acerbus est Spangenbergius, quum hanc mulierem accusat erroris, quæ rationi humanæ, non verbo Dei inhæreat, quæ beatitudinem siue iustitiam reb & operibus externis tribuat, quæ optet se tanti Prophetæ matrem esse, & cuius opinionem Christus demum suggillet. Nec dissentit Coruinus, qui fidem in hac requirit muliere, & carnali affectu præditam dicit in eo, quod beatam sti matrem pronunciat.

a Hom. 101 in Lucam

b In Domini. 3 Quadrag.

c In cap. 11 Lucæ, & in Euangel. de conceptione Mariæ.

d In Postil. maiori circa Dominicam. 3. Quadrage.

e In cap. 11 Lucæ. In Postille circa Euang. Dom. Oral. In Euã. eiusdem Domini.

Quæ omnia cum sine probatione, siue iudicio proferantur, ac temere tantum effutiantur, suis authoribus relinquenda potius, quam hoc loco multis confutanda videntur. Nec vllus quidem sapiens æquum censebit, bonam matronam nunc primum tot nominibus incusari, quam ornat sacrum Euangelium, quam defendunt Patres, & res ipsa non obscurè commendat, præsertim si adiunctæ circumstãtiæ, vnde, cui, quo tempore, apud quos, & de qua persona suum vel testimonium, vel eulogium protulerit, sedulo discutiantur. Nec enim togata, sed sponte, quum plena tumultus essent omnia, in medio blasphemantium hostium, vt Christi contempti & accusati causam tueatur, muliebrem pudorẽ, humanumque timorem exuit, neque apud se mussitat, sed vocem intendit, & sola vtitur singulari libertate dicendi, publicum de innocentia Christi testimonium ferens atque proclamans. Sunt autem isti fortasse huiscfœminę propterea iniquiores, quod haud obscurè cernant, illius testimonio Mariæ laudem illustrari, & in hac veneranda, veterem Catholicorum morem aliqua ex parte confirmari. Quicquid enim ad Virginis gloriam confert, mirum quã ferant impatienter Nouatores, quamque illud studiose supprimant, lacerent, ac torqueãt, ita vt si possent, id prorsus abolitum cupiant in Ecclesia Dei. Sed frustraneus hic labor est Antidicomarianitarũ, qui quantumuis honoris diuini zelum suæ prætexant temeritati, dum Mariæ gloriam certatim deprimunt & obscurant, hoc tantum assequuntur, vt quo ipsi Deiparæ laudem & venerationem oppugnant hostilius, eò plures & præstantiores Marianæ dignitatis præcones & vindices emergant, qui non sine prouidentia diuina hoc sustineant obeantque munus, quod Gabriel, Elizabetha & hæc præsens mulier ad Virginem celebrandam præclarè sanctéque admodum inchoarunt. Nec aliter sane fieri potest, quin suum cursum & vigorem perpetuum habeat, quod diuino est oraculo prænunciatum atque sancitum, vt Mariam, cui magna fecit qui potẽs est, beatam dicant omnes generationes. Quid, quod Sibylla Tyburtina, non multo quidem aliter, atque hæc mulier, Mariam vel nondum natam celebrauit, ac diuino haud dubie Spiritu edocta, sic cecinit vaticinando:

Responsio ad priorum interpretum indignam censurã de præsente muliere, quæ multis modis fit commendanda.

Vnde Nouatores iniquiores esse videantur.

Maria semper habet à quibus laudetur, quantumuis obstrepant.

Luc. 1.

Sibyllæ vaticinium cum hius mulieris confessione congruit.

O nimium felix, cælo dignissima mater,
Quæ tantam sacro lactauit ab vbere prolem.

Eodem pertinet vetus & insigne carmen, quod vel ante mille Annos Christianus edidit Poeta, & in solennem vsum recepit Ecclesia, quodque in hũc vsque diem vel inuito serpente & eius semine, per omnes Catholicas sonat Ecclesias:

Carmen Sedulij Mariam vt Dominiparã prædicant.

Salue sancta Parens, enixa puerpera Regem,
Qui cælum terramque tenet per secula, cuius

Numen,

Numen, & æterno complectens omnia gyro,
Imperium sine fine manet: quæ ventre beato
Gaudia matris habens cum Virginitatis honore,
Nec primam similem visa es, nec habere sequentem,
Sola sine exemplo placuisti fœmina Christo.

Sedulij carmen nobis alibi citatum, hoc loco cum Beda repetere visum est, quoniam cum præsente mulieris confessione ad Mariæ laudem confirmandam pulchre consentit: quanquam ad præsentem locum propius facit, quod idem Beda cecinit:

Beda carmen alibi citatum habens.

Et tu beata præ omnibus
Virgo Maria fœminis
Dei genitrix inclyta,
Nostris faueto laudibus.
Pudica cuius viscera
Sancto dicata Spiritu,
Dauidis ortum semine
Regem ferebant seculi.
Beata cuius viscera
Summo repleta munere,
Terris alebant vnicam
Terræ polique gloriam.

Natali sacta Dei genitrix.

Nec omittam eiusdem Bedæ prudentem piamque commonefactionem, quum huc etiam pertineat: Nos, inquit, his contra Eutychen dictis extollamus vocem cum Ecclesia Catholica, cuius hæc mulier typum gessit: extollamus & mentem de medio turbarum, dicamusque Saluatori: Beatus venter, qui te portauit, & vbera quæ suxisti. Verè enim beata parens.]

1. Euangel. lib. 4. cap. 11

Bede admonitio circa vsu huiusmodi.

Allvdit ad hunc quoque locum multo vetustior Gregorius Nissenus & piæ mulieris exemplũ æmulatus hoc Mariæ præconium defert: O beatum vterum illum, qui bonitatis præstantia ad se animi traxit bona. In reliquis enim omnibus vix animus purus Spiritus sancti præsentiam capit: hic autem caro fit Spiritus receptaculum.] Nec est dissimile, quod ab Epiphanio scriptum legimus: O vterũ impollutum habentem circulum cælorum, qui Deum incomprehensum, in te verè comprehensum portasti. O vterum cælo ampliorem, qui Deum in te non coarctasti. O vterum, qui cælum es septem circulis constans, & capacior illis existis. O vterum septem cælis sublimiorem atque latiorem. O vterum, qui es octauum cælum, septem firmamentis celsiorem. O vterum, habentem inextinguibile lumen septies lucentis gratiæ.] Eodem Augustini verba spectant: O Virgo Dei genitrix gloriosa, ô sublimis puerpera, cuius visceribus author cæli terræque committitur.] Et rursus: O fœmina super fœminas, quæ & virum non cognouit, & virum in vtero circumdedit: quæ concubitu carnali non tangitur, & tamen carnea prole de spirituali semine gratulatur.] Igitur de hac Euangelica muliere sic habendum est, illam in hac laudatione veræque fidei confessione nihil omnino peccare, cuius quum exemplum sancti Patres libenter æmulentur, satis declarant, eiusdem affectum fœminæ spiritualem potius quam carnalem esse, nulloque modo reprehendi oportere. Etsi enim à solo corporali dono maternitatis (vt loquuntur) Mariam extollere, ac beatam proclamare videatur, quandoquidem mundi Redemptorem genuit ac aluit, tamen eiusdem Virginis fidem insignem ab Elizabetha laudatam, aliasque virtutes, quæ illam Deo præcipue commendarunt, nequaquam excludit. Ac de Christi quidem responso postea videri-

Tertulianus Diuini.

Testimonia eadem vere congrui præsertim mulieri in exemplum in Maria laudanda sequũtur.

In sermo. de Virg. laudib.

Greg. 15. de Sacrifi. Sermo. 9. de tempore.

Nouatores eiusmodi fraudant honore, quem propter carnem verũ & vbera prometretur.

1. Euangel. lib. 4. cap. 11

mus, qualem quantamque vim habeat ad coniecturam aduersariorum vel tegendam, vel fulciendam. Peccant igitur aduersarij, dum piæ mulieris mẽtem & affectum ad solam carnem carnalemque sensum detorquent, dumque in Deipara ventrem & vbera, siue ipsam maternitatem, vt dicunt in Scholis, contra ea quæ supra diximus, & postea subiiciemus, solummodo intuentur. Nemo certe castissimum Mariæ vterum, & sanctissima eius vbera satis extollat, quam ex Filij vnione, communione, cõtractu & obsequio (vt Rickelius loquitur) inæstimabiliter dignificatam ac Deificatam quodammodo esse credendum est. Georgius Æmilius præsentem locum rectius quam eius collegæ, sic explicat, vt venter & vbera pro matre sumantur, vtpotè præcipua generationis & nutritionis instrumenta, quibus felicissima Domini mater vsa est, vt æternum Dei Filium primum in lucem ederet, & editum suo lacte nutriret. Rideant autem si velint aduersarij, vt Philosophis mundique sapientibus sese conforment, quod nos de ventre & vberibus Mariæ gloriemur: hæc sanè gloriatio ad Christum ipsum à Maria genitum & nutritum refertur, & propter illum, talem matrem in corpore simul & anima non possumus non beatificare.

In explicat. Luc. cap. Circa Euangel. Dominicæ 3. Quadra.

In Harmo. Euangelica.

Hæc pluribus persequi cogimur, vt Caluini criminationem depellamus, quam impudens homo toti Ecclesiæ petulanter intentat: *Mirus*, inquit, *Papatus stupor, quod in Mariæ honorem cantillent hæc verba, quibus tam diserte refellitur eorum superstitio: in agendis vero gratiis muliercula vocem decerpunt, omissa correctione. Verum ita modis omnibus obstupefieri decuit, qui pro sua libidine sacrum Dei verbum data opera profanant.* Quorsum verò isthæc tam acerba procacitas, & procax acerbitas tua Caluine? quin teipsum respicis improbe calumniator, & de oculo tuo dem is trabem, qui festucam in alienis oculis tam accurate consideras, tam attrociter accusas? An tu potius pro libidine tua verbum Dei non tractas, multisque in locis data opera non profanas? sicut Claudius, Demachares Horantius, Camerarius, vt nihil de VVestphalo, Heshusio aliisque multis, qui suos in te calamos acuerunt, modo dicam, luce clarius orbi commonstrarunt? Quod verò in Catholicis reprehendis, si recte tecum reputes omnia, tibi nimium ac tuisproprie competit. Nisi enim velut in stuporem, adeoque sensum reprobum à iusto Deo essetis traditi, facile cognosceretis laudandum potius quam suggillandum illorum esse studium, qui ad prædicandam Deiparam his Euangelicis verbis vtuntur. Iam verò vtentibus, quis quæso stupor, quæ imperitia recte potest ascribi? Est hęc sane, si sincere iudicabitur, veræ fidei professio, est spiritus Euangelici testimoniũ est Christianę pietatis officium, est Ecclesiasticę confessionis aduersus Antidicomarianitas perpulchrum symbolum, ac demum non obscurum grati pectoris argumẽtum. Enimuerò mulier, qua de agimus, haudquaquam hic loquitur muliebriter, sed eodem, quo Elizabetha Spiritu afflata, Mariam publice celebrat, & celebrandam esse docet, nunquam non habitura facti sui comites, socios, sectatores atque sectatrices, à quibus etiam Christus toto orbe in Maria (vel inuitis impiis) prędicetur atque honoretur.

Caluinũ petulanter toti Ecclesiæ insultare ob verba huiusmulieris & simul deprauatio Caluinianæ cauillationis.

Confessio mulierishoc loco multiplicem vsum & fructũ præbet.

Luc. 1.

Quem igitur errorem, quamue superstitionem in veteri Ecclesia notabit iure Caluinus, qui tam ab omni pietate remotus est, vt ne ferre quidem possit

suam Mariæ laudem à piis tribui, etiamsi verba tantum Euangelica priuatim vel publice proferant? Scilicet si Caluino credimus, nefas erit ita dicere: Beata viscera Mariæ Virginis, quæ portauerunt æterni Patris Filium, & beata vbera, quæ de cælo plena, Christum Dominum lactauerunt. Et rursus canit Ecclesia: Beata Virgo, cuius viscera meruerunt portare Dominum Christum, quemadmodum & sancta Elizabeth, vbi Mariam benedictam celebrat, ventrem illius benedictum speciatim prædicare nõ dubitauit. Quid verò, si sancti viri his aliisque modis, quos repetere non attinet, multis ab hinc seculis dixerint, scripserint, decãtarint? Tam sunt aures delicatæ Caluino, vt hanc quoque Catholicæ pietatis partem & exercitationem non solum in templis, sed in priuatis etiam ædibus & mensis penitus auertetur? Fortassis & notam terræ superstitionis inuret nobis hoc nomine: tam malè illi conuenit cum Mariæ laudatione, in qua se mutos esse gaudent Sectarij, quamuis alibi, dum se suaque iactant, vel graculis soleant esse loquaciores. Haud enim malè referunt Achillam & Atrium, de quibus hoc Zozomenus memoriæ prodidit, quod laudem propriam aucuparentur, & quæcunque contra Catholicos possent, adferrent, ac derisiones negotiarentur, seditionesque illis quotidie ac persecutiones molirentur.

Ecclesię institutum est, iis dẽ fere verbis Mariam extollere, sicut hęc mulier & Elisabeth extulerunt.

Luc. 1.

Sectarii ex more suo potius quã aliena prędicant.

Hist. Eccle. lib. 1. c. 14

SEDENIM veterem morem hic Momus incusat, quod sola verba quæ ad Mariæ laudem seruiunt, ex hoc Euangelio decerpantur. Fit hoc fateor sicut etiam ab Ambrosio factum cernimus, quando his verbis est vsus: Mariæ vbera benedicta, quibus sancta Virgo, poculo Domini, potum lactis immulsit.] In templis autem est vsitatius, vt cum priore sententia iungantur & illa, quibus Christi responsio continetur. Cum autem ob studium breuitatis hæc mulieris verba, siue in agendis ad mensam gratiis, siue alibi non integre vsurpantur, quid vel periculi, vel piaculi in eo esse potest? Sed omittitur correctio inquit Caluinus: Quid tum postea? quanquam ne id quidem concedimus, ad correctionem pertinere, quod Christus è vestigio subintulit. Quinimo, μᾶλλον δὲ γε. Ea coniunctio neque negat quod dictum est, neque reiicit, vt Lossius quoque fatetur: quia nõ modo non negatur quod à muliere dictum est, sed etiam confirmatur. Perinde ac si diceret: Ob sermones meos auditos rectè cognoscis in me aliquid homine maius esse admirandum, & idcirco meam genitricem ac nutricem speciatim honoras, vereque beatam prædicas. Est ita sanè: sed hoc tibi simul affirmo beatitudinis laudem non in illam solam cõpetere, sed & aliis communicati posse, qui sermones meos sic audiunt, vt eos corde spiritualiter concipiant, & conceptos pariant, eosdem custodiendo & adimplendo. Licebit enim & illis meos esse cognatos, quę dignitas nullis quidem verbis potest explicari. Quod si Zvvinglio credimus, non alia mulieris mens fuit, præterquam si hoc affirmaret: *Vos Pharisei calumniamini factum Christi, & Dæmoni hanc ascribitis virtutem. Ego autem contra vos pronuncio, ipsum esse sanctissimum hominem, adeoque beatum, vt etiam mater eius & vbera beata sint. Sanctitas ergo Mariæ ex sanctitate nascitur Christi.* Tum eodem Zvvinglio teste (Quinimo) hic est concedentis, quod idcirco Germanicè non malè vertitur, Das ist immer vvahr, pro eo quod Latini, certè vel profecto dicunt. Sed & alibi

An non liceat ex cõfessione mulieris verba quædam decerpere.

Lib. de Ioseph cap. 11.

Christi respõsum ad mulierem consentem, non pertinet ad correctionem.

In loci huius explicatione.

In cap. 11 Lucæ.

Sensus verborum mulieris iuxta Zuinglium.

Quinimo, vox est concedentis & affirmantis in Scriptura.

A Scriptura sic eadem voce vtitur, vt planè sit asseuerantis, quemadmodum dum Dauid loquitur Ionathæ: Quinimo viuit Dominus, & viuit anima tua, quia vno tantum, vt ita dicam, gradu ego morsque diuidimur. Vbi prius illud sic alij linguæ sanctæ peritissimi transtulerunt: Et profecto viuit Dominus, & viuit anima tua. 1. Reg. 20

FALLITVR ergo Caluinus, dum ex hac voce, Quinimo, tantas turbas excitat, totamque in ius vocat Ecclesiam. Hoc verò Christi responsum, Quinimo beati qui audiunt & custodiunt verbum, sic idẽ interpretatur, Christum hic adeo mulierculæ non subscribere, vt potius hoc dictum cõtineat aliquam reprehensionem. Quid igitur? an verum ingenuè confirmans, præsertim vbi de fidei oppugnatæ negotio agitur, in aliquam iustam reprehensionem incurrit? Christone displiceret Matri delata laudatio? Non magis hæc certè, quam illa vel à Gabriele, vel ab Elizabetha profecta commendatio poterat offendere. Sed hoc imponit Caluino, sicut & Georgio Æmilio, & Spangenbergio, quod aduersatiuam hic faciant dictionem, Quinimo. Quasi verò in dubium vocari possit, rectene Maria dicatur beata, quod Virgo Christum Dominum in suo sacro ventre gestarit, suisque lactarit vberibus de cælo plenis, ut canit Ecclesia? Item, verene dicatur beatus ille venter, & beata vbera, quibus duobus, veluti præcipuis organis & instrumentis, sacra Virgo vsa est, & sanctissime vsa est non absque miraculo, ad summi Regis nostrique Redemptoris tum generationem, tum educationem nobis maximè salutarem? Quocirca Erasmus vtramque sententiam mulieris & Christi hoc modo coniunctim proponit: Beatus Mariæ Virginis vterus, qui te (Iesu) gestauit iuxta carnem, ac beata vbera, quę te lactauerunt: sed & omnes illi beati, qui diuini sermonis cæleste semen spiritualiter concipiunt ac retinent, donec gignat in eis vitam æternam.

Caluinus ob vocem Quinimo totam in ius vocat Ecclesiam.

Errare Nouatores, qui ex voce Quinimo, dictum hic faciunt ad reprehensionem.

In liturgia Virg. Lauretana.

NVLLVS verò, nisi sit impius planè, hanc singularis beatitudinis laudem Marię ad hoc tantum Dei opus electæ atque assumptæ vnquã adimere queat. Augustinus perspicue docet, Christum in hoc suo responso non reiicere, sed simul includere matrem, quæ non minus quam reliqui audientes & custodiẽtes verbum Dei, beata censenda sit. Vnde tractans hæc ipsa verba: Beati qui audiunt, hoc est, inquit, dicere, Et mater mea, quam appellastis felicem, inde felix, quia verbum Dei custodiuit.] En quantum Augustinus Marię tribuat, quod nimirum verè perfecteque fuerit Euangelica, quia non solum audiuit, neque tantum in corde suo conseruauit, & contulit, vt Lucas affirmat, sed & custodiuit verbũ Dei, vt veluti terra benedicta, fructum benedictum & vsquequaque perfectum copiose proferret. Eãdem sententiam sequitur Chrysostomus, qui sic dictum vult: Quinimo beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud, vt mater Domini hic minime negligatur. Sed & Beda hoc loco Christum affirmasse & confirmasse censet id, quod mulier Mariam, imò & Christum ipsum laudando dixerat. Adiecit tamen Dominus generale quoddam axioma, quod auditoribus omnibus inseruire ac prodesse posset, & ex occasione dicti quod attulerat mulier, regulam tradidit omnibus ad benè beateque viuendum & scitu, & obseruatu necessariam, ne quis alioquin putet, Mariam aut fuisse, aut fore solam in terris ac

Christus hic matrem non excluditi vera beatitudine, vt Aug. & Nuns, Chrysostomus & Beda interpretantur.

Tract. 10. in Ioan.

Hom. 4. super Salue Regina.

Hom. 10. in Euang. Ioan.

cælo

cælo beatam. Sed verba Bedæ subiiciamus, quę planè conuincunt, hoc Christi dicto siue respõso suum etiam Mariæ honorem, quem labefactare conantur aduersarij, integrum permanere. Pulchrè, inquit, Saluator attestationi mulieris annuit, non eam solum modo quæ verbum Dei corporaliter generare meruerat, sed & omnes, qui idem verbum spiritualiter auditu fidei concipere, & boni operis custodia vel in suo, vel in proximorum corde parere, & quasi alere studuerint, asseuerans esse beatos. Quia & eadem Dei genitrix, & inde quidem beata, quia verbi incarnandi ministra est facta temporalis sed inde multo beatior, quia eiusdem semper amandi custos manebat æterna. Qua sententia sapientes Iudæorũ claim percutit, qui verbum Dei non audire & custodire, sed negare & blasphemare quærebant.] Sed & alibi non minus luculenter Mariæ gloriam ex hoc loco confirmat, cum explicans verba illa Virginis: Et misericordia eius à progenie in progenies timentibus eum, ita scribit: Concinit his beatæ Marię verbis ipsius Domini sermo, quo non tantum matrem, quæ se corporaliter meruit generare, sed & omnes qui sua præcepta seruarent, pronunciauit esse beatos.] Et postea citatis verbis illis: Beatus venter qui te portauit. At ille, inquit, testimoniũ veritatis prolatum libenter accipiens, continuò respondit: Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt. Ac si apertè dicat: Quamuis singulare priuilegium habeat, quæ filium Dei incarnatum Virgo in vtero gestare, parere ac nutrire digna extitit, atque præcipuum (hoc est præclarum & honestum) tamen in eadem vita perpetuæ beatitudinis locum & ipsi sunt habituri, qui eius fidem ac dilectionem casto in corde concipiunt, qui sedula in mente præceptorum eius memoriam portant, qui hanc & in mente proximorũ, solerti cohortatione nutrire satagunt.] Prolixe docentem Bedam introduximus, quod præsentem locum sedulo excusserit, & genuinum eius sensum reddiderit clariorem, simulque suam Mariæ laudem contra Nouatores vindicarit. Ac multos quidem in audiendo & custodiendo verbo sedulos perfectosque fuisse dubium nõ est: sed horum iustorum nullus Mariæ anteponi meretur, quæ intellectu, & affectu, & actu (Bernardi verbis vtar) super omnes mortales decalogum habuit & obseruauit.

In Euangelium Luce.

Quomodo beata præsentem locum ex parte.

In solemnitate visitatione Mariæ. Luc. 1.

Singulare priuilegium Virginis quę digna fuit matrem Dei filium in vtero gestare parere & nutrire.

Hom. 4. super Salue Regina.

Luc. 1.

Hom. 10. in Euang. Ioan.

Matth. 13

Luc. 8.

Serm. 5. de ad Vin. Domini.

Matth. 7

Ioa. 6.

Ubi 1.

Ioa. 2

Matth. 7

QVOD verò Christus de verbo custodiendo meminit, rectè sic Beda Euthymiusque declarant, vt ad boni operis custodiam referatur, quandoquidem ad benè ac beate viuẽdum satis non sit Dei verbum cum fide percipere, sicut illud Herodes libenter à Ioanne Baptista percepit. Est enim verbum Dei semen, quod in agro humani pectoris reconditum, ne suffocetur aut exarescat, non modo conseruari, sed etiam excrescere, ac fructus Deo dignos proferre debet, vt Euangelica docet parabola. Vnde Bernardus hoc ipsum dictum tractans admonet, Dei verbum non in sola memoria custodiri, sed sicut ipsum cibum corporis, omnino deglutiri atque masticari oportere, vt salutarem ex eo vitæ fructum ad benè beatéque viuendum percipiamus. Traiiciatur ait, in viscera quædam animæ tuæ, transeat in affectiones tuas, & in mores tuos.] Non enim auditores tantũ, etiamsi cum fide dicant, Domine Domine, sed factores Dei verbum requirit. Qui facit voluntatem Patris, intrabit in regnum cælorum, sicut Christus

Oc Christus dicit verbum audiendum & custodiendũ.

A in Euangelio sæpè multumque confirmat, eos demum suos amicos & beatos pronuncians, qui Dei præcepta faciunt, custodiũt atque seruant. Sed quia fulgentissimam hanc Euangelij lucem ferre nõ possunt Nouatores, eiusmodi loca coactis interpretationibus obscurant, adeoq; adulterant plane. Quod enim Christus pronunciat, Beati qui audiunt verbum & custodiunt illud, hoc est, inquit [a] Sarcerius: *Qui serio audiunt auribus, & fide in corde apprehendunt, atque credunt ad iustitiam.* Tum alio loco: *Audire verbum est corde suscipere, facere est corde credere.* Sic enim explicat, imò deprauat illa insignem Christi sententiam, Mater mea & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt. Vbi [b] Melanchthon hoc adiicit scholion: *Ille facit voluntatem Patris, qui credit in Christum.* Consonat [c] Coruinus apertè scribens, quod is qui credit, Patris sui faciat voluntatem. Accedit his quoque [d] Caluinus, qui facere voluntatem Patris præcipuè ad fidei commendationem refert, quandoquidem, vt idem alibi notat: *Sola fides sufficit quia hoc vnum à nobis Deus postulat, vt credamus.* Tum huius discipulus [e] Marloratus pronunciat: *Credere in Christum filium Dei & audire verbum Christi, vt verbum Dei, est facere voluntatem Patris, qui in cælis est.* Atque his friuolis commentis illi non modo charissima Christi verba eludere, sed etiam suum, aut potius Eunomianum de sola fide iustificante dogma tueri confidunt, quasi voluntatem suam & Pater & Filius non satis declarauerit, vt sciamus ad iustitiam & salutem hominis pertinere, si non solum verbum Dei audiat & credat, sed etiam si credens [f] diuinis præceptis pareat, ac fidem ipsam [g] operibus cõsummet, suamque vocationem [h] per illa certam faciat, [i] secundum illa ipsa mercedem à Christo iudice recepturus. Pudenda certè fraus, & licet in speciem blanda, sed pestilens tamen doctrina est, quod isti tota reclamante Scriptura, fidem solam pro factis bonisque operibus, quæ passim in verbo suo exigit Deus, substituunt, & fidem eandem vnicè homini necessariam clamant, vt ita partim præceptorum Dei, vt vocant, impossibilitatem statuant, partim bonorum operum, quæ à piis fiunt iustitiam, merita & necessitatem excludant reiiciantque. Atqui res ipsa docet, verbum Dei à multis cum fide audiri, sicut à Principibus Iudæorum, qui in Christum docentem credidisse leguntur, sed tamen non custodiri, cum semen diuinum ab illis acceptum, fructum dignum non adferat, quin potius illorum vitio suffocetur. Veruntamen, inquit Ioannes, & ex Principibus multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos non confitebantur, vt è Synagoga non eiicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quam gloriam Dei. Igitur ad iustitiam & salutem illud Dei verbum confert, quod & auribus percipitur, & memoriæ mandatur, & in animo conseruatur, & in opus ipsum conuertitur, veræque obediẽtiæ fructibus commendatur. Qui enim habet mandata mea & seruat ea, inquit Christus, ille est, qui diligit me. Hac de re alibi tam multa diximus, vt hoc quidem loco isthæc satis fuerit attigisse: Perpetuo igitur exulet vox impia Lutheri: *Nullum opus tam malum, quod hominem damnare queat, neque vllum tam bonum quod saluare. Cæterum sola fides seruat, sola incredulitas damnat.*

Nouatores de prauãe Euangelij loca de verbo Dei custodiendo & faciendo inculcantia.

a In cap. 11 Luce.

b In c. 8. Luc.

c In explicatione passionis Domini.

d In cap. 12. Matth.

e In cap. 17 Matth.

Voluntas Dei non modo fidẽ, sed & obedientiam mãdatorum requirit.

f Matth. 7 & 19.

g Iacob. 2

h 2. Pet. 1

i Matt. 16

Rom. 2

Quomodo verbum Dei iustificet ac beet hominẽ.

Aliud est audire etiam est fide, aliud facere verbum Dei.

Ioan. 12

Matth. 13

Ioan. 12

Ioan. 14

In Euangel. Dominica 8. à Trinitate

CAPVT VIGESIMVM SEXTVM.

Eiusdem mulieris aduersus Lutherum aliosque Sectarios propugnatio, & rursus de verbis illis: Beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud, admonitio. Item in Matre Domini plusquam ministerium nudum esse spectandum. Ac demum multa in Deipara nobis etiam hodie celebranda & beatificanda reperiri.

ON solum Ioanni Caluino, vt explicuimus, verum etiã Martino Luthero eiusque Symmistis libuit præsentem Euangelij locum insano studio & audacia Hæretica conuellere, simulque præclarum mulieris dictum & factum, quo Mater Domini in conferta hominum turba publicè commendata est, insigniter deprauare. Lutheri verba subnectam. *Probè notandum*, inquit, *quomodo stultæ & carnali deuotioni, vt loquuntur, mulierculæ exclamantis, beatum ventrem qui eiusmodi filium gestasset, Christus obiurarit. Quo profectò summam omnium, quæ hac historia notos errores circa illam commiscere. his proposita sunt, docuit: nimirum ne opera aut dignitatem Sanctorum spectemus: sed solum verbum Dei, vt illud audiamus & seruemus. Nihil enim nostra refert, nihil nobis conducit, quam sancta & eximia sit huius Filij mater, imo nec quam præstans & insignis Filius & fructus sit, sed quid iste nobis Filius fuerit, quod nos ex gratia citra nostram operam ac meritum de potestate liberauerit Satanæ.* Quibus verbis multa certè Lutherus non solum insulsè, sed etiam falsò & impie, & ad hunc quidem locũ prorsus ineptè coaceruat. Primum enim an non acerbus & contumeliosus est hic Gigas honestæ & piæ mulieri: quam vt antè probatum est, multis nominibus commendare possumus, insectari verò non debemus, nisi fortassè omni posito Christiano candore, cum Luthero fœde liceat calumniari. Qui statim hic se ita prodit, vt cognoscamus illum ex mundi esse sapientibus, qui suo more simplices ac paruulos Christi superbe contemnunt, vt ipsi præ aliis sapere videantur. Vnde alibi quoque mulierem eandem, velut à Christo reiectam & despectam asserit, perinde ac si dixisset: *Granum me carnales laudes, nec mater mea hinc beata est: tua laus nullius momenti est, non enim adhuc ea quæ Dei sunt assequeris: tu emolumentum & voluptatem carnis quæris, mire tibi hisce mulieb ribus & noxis cogitationibus places. Quocirca cor tuum ab his friuolis, inanibus & vanis cogitationibus auertas.* Ita enim in bonam ac piam, perinde ac stultam & culpabilem fœminam superbus Lutherus debacchatur.

In Postilla maiori, in Dominicam 3. Quadrag.

Lutherum historia Euangelij præsentis abuti, & multos errores circa illam commiscere.

Matth. 11

Lutherus huic mulieri in Euangelio inimicus & acerbus.

FALSVM & illud quod adiungit, hoc doceri loco, ne opera dignitatemque Sanctorum spectemus. Quasi verò Christus tam malè matrem honoret, aut sese adeò iratum illi præbeat, vt beatam fuisse inficietur, vel certè vt eidem publicam inuideat cõmendationem. Hæc nullus sanæ mentis dixerit, ac res ipsa testatur, haud sine Christi voluntate factum esse, quod beatam hanc suam parentem multo antè non vulgares personæ prædicarint: imò certum diuinumque decretum est, loquentis per Mariam Spiritus, fore, vt beatam eandem omnes prædicent generationes. Quod autem Sanctos alios, eorumque opera & dignitatem spectamus, admiramur, & in precio habemus, nihil cum præsente loco pugnat, sed sacris literis est cõsentaneum. Fingat ergo quicquid volet cum Achate suo Spangenbergio Lutherus, illud nobis ex verbo Dei concedat necesse est, Mariæ & Sanctorum præclara Deoque grata opera, quæ defunctos etiam comitantur, & æternam mercedem iustitiæque coronam certam accipiunt, non esse paria, sed dignitatem differentem habere, & in hoc nobis recte proponi, vt quemadmodum alibi tradidimus, sæpe multumque spectentur & celebrentur, neque solum suam & perpetuam in Ecclesia laudem habeant, sed multos etiam ad studium virtutis & iustitiæ officium excitent impellantque. Quod autem Lutherum secutus addit Spangenbergius: *In regno cælorum nullam prærogatiuam relinquit, sed omnes beatos facit æquales, & eadem eis præmia priuilegiaque largitur, quoniam gratuito ex misericordia Dei per fidem apprehensa æqualiter omnes beantur*, partim fœdũ Iouiniani dogma iam pridem explosum continet, partim ad nouas Lutheranæ Scholæ corruptelas sæpè disiectas & protritas pertinet, partim ab aliis eiusdem Sectæ professoribus qui rectius modo sapiunt, ita confutatum est, vt non deceat hic nos longius immorari.

Mariæ & sanctorum opera, merita diuersa, recte à nobis spectari atque celebrari.

Spangenbergius beatos omnes in cælo exæquat, nullamque illi relinquit prærogatiuã.

EST & ille non dissimulandus Lutheri dolus, quod solum Dei verbum audiri & custoditi postulat. Quod autem ist hũc verbum? nempe quod ille tot modis ac locis adulterat, quod nec integre cum Ecclesia recipit, quod receptum pro sua libidine cõtorquet, lacerat ac deprauat, eo demum impudentiæ progressus, vt quicquid ipse pro sua libidine docet ac statuit, id verbi & Euangelij titulo audeat venditare. Quid autem de Coruino dicam? homine tam vano ac futili, vt scribere non vereatur, Papatum cum omni sua sanctimonia succumbere & ruere, quia Christus dixerit: Beati qui audiunt verbũ Dei & custodiunt illud. Solum enim verbum Dei audiendum esse. Sed ingrati Sectarij quod è Papatu (vti vocant) verbum Dei acceperint, obliuiscuntur, & subdoli inter verbum scriptum viuaque voce traditum Ecclesiæ non distinguunt, ac præterea improbi Ecclesiæ authoritatem in verbo Dei fundatã reiiciunt, & demum arrogantes sinceram verbi interpretationem vt legitimis Doctoribus adimunt, ita sibi solis imperiosè sumunt, & petulanter vsurpant. Hoccine sit solum Dei verbum audire, tractare, profiteri, amplecti, asserere atque custodire? verbum, inquam, tot nouis scholiis & scoriis & fæcibus contaminatum, vt planè vilissimorum hominũ abiectissimum commentum potius quam pretiosum sanctumque Dei verbum dici mereatur?

Quale verbũ Lutherus audiendũ nobis obtrudat.

Coruini calũnia refutata de solo verbo audiendo.

In Postilla circa hoc Euangelium.

ILLVD verò impietatem planè sapit, quod porro subiicit Lutherus, nihil nostra referre, nihil conducere, quam sancta & eximia sit huius Filij mater. An enim impius dici non meretur, quisquis expresso Dei verbo palam contradicit, & quod illic affirmatur, id nihil nostra referre, nihil Ecclesiæ conducere,

Nec tenet dicit Lutherus nihil nostra referre, quam sancta & præclara sit Deipara.

cere, impudenter asseuerat? Atqui ratio, antiquitas & Scriptura simul ostendunt, Mariam præ cæteris piis eximiam, sanctam, beatam, benedictam, electã, dilectam, euectam, ac idcirco magis etiam à mortalibus honorandam esse, quæ & sola Dei Mater & Virgo perpetua dici mereatur. Interest profecto nostra omniumque credentium, hanc vt veritatem & Mariæ dignitatem cum tota Ecclesia profiteamur, & quod verbo Dei consentaneum est, contra Sectarios omnes sedulo defendamus. Tum ad Christi gloriam asserendam haud parum adfert momenti, si suus Deiparę honos integrè constet, nec in ordinem illa redigatur, quam aliis adeò prætulit Deus, quam tot prærogatiuis ac dotibus exornauit Spiritus sanctus, & ex qua Christus vt Dauidis Filius, æternusque Rex & Pontifex dicatur, accepit. Nam & Lutherus ipse fatetur, ac meritò sanè: *Nulla mulier tam sancta est, nec fuit nec in posterum erit, quæ præter Mariam, fructum ventris sui benedictum parat, quando nulla citra voluptatem & peccatum concipit: propterea & Angelus Gabriel ad Mariam dicebat: Benedicta tu inter mulieres.* Et rursum: *Christus*, inquit, *sine peccato tam corpore quam anima, ita Maria Virgo iuxta corpus quidem sine gratia iuxta animam autem plena gratiæ concepta est.* Ac piorum semper proprium fuit, non sine certa voluptate, parique vtilitate illa Dei magnalia contemplari, quæ fecit Mariæ Deus, si in aliis quidem Sanctis, tum in Virgine Matre vel maximè gloriosus atque mirabilis, quemadmodum alibi demonstramus. Vna hæc columba & electa est, vt Ruperti verbis dicam, quia nec inter Angelos, nec inter homines similem vel primam habet, vel sequentem habitura est: verè columba, quia gratia plena: verè electa, quæ nõ solum salua existeret, verum etiã ipsam salutem parerer.] Ingens profectò Zachariæ & Elizabethæ laus est & gloria, quod iusti fuerint ambo ante Deum, incedentes in omnibus mãdatis & iustificationibus Domini, sine querela, vti sacrum de illis Euangelium tradit. An his verò Maria nõ præstitit, maioremque commendationem nõ promeruit, quemadmodum Hieronymus comprobat luculenter. Elizabeth & Zacharias inquit, nos docere possunt, quanto inferiores sunt beatæ Mariæ matris Domini sanctitate, quæ conscientia in se habitantis Dei libere proclamat: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.] Vbi hoc etiam addit epiphonema, quod scio Lutheranæ doctrinæ aduersari? Quid mirum, in collatione Sanctorum alios esse meliores, & alios inferiores, cum è contrario in collatione peccatorum hoc intelligi possit?] Albertus Magnus principium per se notum vocat, vt quicquid boni aliqua creatura fecit vel recepit, id Mariæ quoque sine dubio sit tribuendum, quum à nullo illustrium superetur, sicut Damascenus affirmat. Nec veretur dicere Bernardus: Quod vel paucis mortalium constat fuisse collatum, fas certè non est suspicari, tantæ Virgini esse negatum, per quam omnis mortalitas emersit ad vitam.]

Mariæ quantum Luthero Deipara sitio loco equat.

In Euan. de conceptione Mariæ. Luc. 1.

Iuiniana & reliquorum similiũ deprauanda.

In Cant. lib. 6

Luc. 1.

Lib. 1 adu. Pelagian. c. 16.

Hieron. Sanctis præferendus nec in cælo Sanctorum inferior ut fuisse.

Alb. de Laudib. Virgin. Ipse. 174. Ecce ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

Postremo haud minus impium & blasphemum nobis videtur, quod idem Hæresiarcha ne Christo quidem parcens, audet pronunciare, nihil nostra referre, nihilque nobis conducere, quam præstans & insignis Mariæ sit filius & fructus: modo sibi de Christo persuasum habeat homo, quid nobis ille fuerit atque profuerit ad salutem perpetuam comparãdam. Etenim qui tam crasse docet ac loquitur, an non Propheticis & Apostolicis insultat literis, diuinique verbi sensum genuinum vel abnegat, vel labefactat? Proponit passim diuina Scriptura, & à nobis considerari vult pleraque de Christo & eius maiestate, præstantia, iustitia, iudicio, sapientia, diuinitate. An verò parum aut nihil refert ac prodest hæc docere ac credere? Cæterum quod ad Christi gratiam & promissionem homini salutarem pertinet, nemo nisi prorsus atheus vel negat, vel ambigit, Christum, quatenus Redemptor & Saluator nobis est, gratis animis à cunctis amplectendum, & in fide imprimis acceptandum esse. Sed refert interim plurimum, vt cui propterea quod Mediator est, credimus & fidimus, eidem etiam velut Legislatori obtemperemus, & vt breui venturum vniuscuiusque Iudicem, ac iustum Remuneratorem reuereamur, eidemque & vitæ & mortis Domino, ad cuius numen omne genu flectitur, cum timore & tremore in iustitia & sanctitate noctes & dies inseruiamus. Verum Lutherus, qui suos discipulos sola fide iustificat & saluat, sicut & olim Eunomius mentiebatur, rem se dignam facit, nihil referre iudicans, quid de Christo vel scribatur, vel doceatur, vel credatur, modo sui norint certò secum statuere, propitium sibi esse Christum, huius merita & meram gratiam ad se pertinere, seque in Christo sola fide iustos & beatos esse, quantumuis ab Ecclesia vera disiuncti, multisque erroribus contaminati, neque Christi vestigiis insistant, neque mandata obseruent, vt quæ ne seruari quidem posse persuasum habeant. Quid, quæso, in rem præsentem insulsius hic author adferret? aut quo pacto magis deprauaret id, quod Christus vrget sæpè, vt qui beati esse cupiunt, [a] ad verbũ Dei audiendum & custodiendum sese componant, vt legem [b] charitatis obseruent, vt præcepta [c] decalogi moribus exprimant, [d] Patrisque faciant voluntatem? Sed hæc pluribus confutare non attinet, cũ idem Lutherus apertos hic inuoluat errores, vt suam de iustificatione doctrinam malè cœptam peius vrgeat atque defendat.

Esaiæ 7.
Psal. 71.
Ioan. 1.
Hebr. 1
Ephes. 1
Colos. 1
Act. 7

Non satis est Christum Mediatorem fide complecti.

Iacob. 4.
Mat. 16. & 25.
Apocal. 2. & 3.
Philip. 2.
Luce 1.

Quomodo Lutherus in superiore oratione, dogma de sola fide cupiat promouere.

[a] *Luce 11.*
[b] *Luce 10.*
[c] *Matth. 9*
[d] *Matth. 7*

Sedenim ad primum Lutheri errorem tãdem reuertor, quo plures alij falluntur & fallunt, dum in hac muliere crassam & Iudaicam opinionem statuunt, velut illa in matre Domini nihil eximij, sed carnem solum & sanguinem spectauerit, ac suo eulogio tantum quæ sunt corporea, voluerit commẽdare. Nos verò iam antè monstrauimus, de hac muliere candidius & sublimius esse iudicandum, neque tantam ruditatem illi, quæ tanta libertate Christum grauiter tunc temporis oppugnatum publicè defendit, quæque totius Ecclesiæ typum gessit, ascribi oportere, sed maiore illam fide fideique confessione instructam, nobis ab Euangelista proponi. Atque ita Christi responsum quadrat aptius, vt qui hoc modo mulieri respõdere voluisse videtur: Scio quod ex animo loquaris, & veritatem confessa, præsentes ac valde blasphemos Euangelij mei aduersarios non reformides. Tu matrem & gestatricẽ Verbi prædicas beatam, in illa Deum prædicas, & me simul honoras. Quod autem de matre affirmas, equidem non negauerim: quin eam etiam beatam esse confirmo: Nolim autem vt quisquam putet, illam solam beatitudinis participem esse, sed generatim hoc dixerim, iustos & beatos etiam omnes posse censeri, quicunque idem illud Verbum quod à me prædicatur, corde sicut illa susceperint, atque opere

Confirmatio supradictorũ de muliere, quam Nouatores cum Luthero carnalẽ & Iudaicam potius, quàm Christianam facere molũtur.

Cur à Christo additum sit? Quinimo beati, &c.

fideliter conseruarint. Quocirca fugiendus imprimis hic error est, ne fingamus Christum refutare magis, quam approbare dictum mulieris de beato ventre Mariæ, qui magnam sanè & incomparabilem illi tribuit prærogatiuam. Etenim verba hactenus & eximie illa beata, quod corporalis fuerit filij Dei mater, & ex hoc beatam illam dixere tot seculis, & porro dicent (vel inuitis Hæreticis) omnes generationes. Non intelligunt isti, quale quantumque hoc Mariæ sit donum, etiam secundum carnem Dei matrem existere. Hoc enim solum de sancta Virgine prædicari, quod Dei mater est (vt Anselmi verbis vtamur) excedit omnem altitudinem, quæ post Deũ dici vel cogitari potest. Hinc illa extat confessio ex sacris contexta literis, quæ totius Ecclesiæ nomine in templis iampridem recitatur: Benè in te Spiritui sancto complacuit, ô Maria, cum ad tam diuina mysteria vterum tuum consecrare dignatus est. Ipse est enim ignis consumens, qui sanctissimam animam tuam in seipso inflammauit, ac splendore Diuinæ maiestatis impleuit, tuumque vterum ineffabili modo impregnauit, fecitque vt Deum & hominẽ clausa conciperes, clausa pareres, & post partum Virgo permaneres. Iam ergo vterum tuum Domina, velut sacratissimum Dei viui templum, totus mundus veneratur, quia in eo salus mundi initiata est.] Et rursus: Verè paradisus Dei tu es, quia lignum vitæ mundo protulisti, de quo qui manducauerit, viuet in æternum: Fons vitæ, qui ex ore Altissimi prodiit, de medio ventris tui exiliuit.

Maria vere & sæpe beata dicenda, quia mater fuit Emanuelis.

De excellentia beatæ Virginis Mariæ cap. 2 Ex homiliar. doct. homil. in festo nativitatis Mariæ

Testimonium de beatitudine Mariæ, quia Christum in vtero gestauit & nutriuit.

A N verò quisquã adeò sit vecors & mẽtis inops, vt existimet Mariam duntaxat nobis idcirco beatam prædicari, quod Christum secundum carnem conceperit, gestarit, pepererit, educarit? sicut nec Apostolos quidem beatos facimus, quod sola corporali Christi præsentia fruerentur. Illud verò singularem Mariæ beatitudinem arguit, quod apud Nazarenos degens, verbum Dei ab Angelo prædicatum, eo autem mysterium altissimum continebatur, perfecta primum fide percepit, & mox æterno Deo maternũ, veréque purum & exquisitum hospitium præbuit, nunquam etiam Dei futura genitrix, nisi fidem Angeli verbis prima dedisset, seque promptam & lubentem ex ardenti charitate ad diuinum illud opificiũ exhibuisset. Prius in illa natus est Christus per fidem & amorem, quam per corporalem incarnationem nasceretur, sicut Scriptor vetus affirmat. Et scite [a] Rupertus expendit illud quod [b] scriptum est: Ianuas cæli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum. Docet enim cuiuslibet iusti, sed Mariæ potissimum animam, Dei cælum habitationem vel sedem esse, ac huius quidem Mariani cæli duas ianuas reperiri, quas Dominus Deus aperuerit, mentis nimirum ac ventris. Ianuam mentis, inquit, Deus aperuit, quia beata hæc credidit quæ dicta sunt ei: ianuã ventris aperuit, quia sine viro Virgo concepit, Virgo peperit, & post partum Virgo permansit.]

Mariam Domini matrem prædicari beatam, sed non ob solam, vt dicant, matrem nitatem.

a Lib. 1 in Matt. de gloria & honore filij hominis.
b Psal. 77

Maria & mentis & ventris ianuam aperuit Deo.

Q V A R E si sedulo animaduertas, vana isti speculatione delusi, in errorem duplicem prolabuntur. Primum enim dum carnis iudicio nituntur, carnalẽ Christi generationem præpostere contemplantur, ideoque nihil ferè præclari de illa (vt ita dicam) maternitate sentiunt, quæ tamen summam, vt liber tertius explicat, habuit prærogatiuam, & in immẽsum Mariæ auxit beatitudinem. Quod si Paulus dicere non veretur, saluari mulierem per filiorum generationem, & virum infidelem per mulierem fidelem sanctificari, quanto amplius Mariæ tribui par est, quæ nulli omnino matri cessit fide, pietate, omnique officij diligentia, quæ aut viro aut filio à muliere potest vnquam impendi? Deinde vno velut pede metiuntur illam carnis propinquitatem, quæ in Maria, & quæ in aliis Domini consanguineis fuit, sicut sæpè diximus. Hi verò de sola carnis coniunctione gloriabantur, non intelligentes generis claritatem & personarum dignitatem per se quidem consideratam, ad iustificationem Christique amicitiam cõciliandam nihil prorsus valere, sicut Iudæi potissimum arbitrabantur. Habet igitur Maria singulare hoc beatitudinis priuilegium, sicut à [a] Beda dictum est, quod verbum Dei incarnatum Virgo in vtero gestare, parere ac nutrire digna extitit, quæ, sicut probauimus, etiam antequam Christi mater efficeretur, singulari Dei gratia cumulabatur, & ad hoc tantum Dei opus, cui ab æterno destinata erat, à summo artifice Deo parata & instructa peruenit. Tantum abest, vt nudum ministerium, postquã dei mater ab Angelo fuit electa, sit in illa contemplandum: in illa, inquam, quæ sancta & beata Virgo fuit, priusquam sanctior, & beatior filium Dei conciperet ac pareret. Rectè igitur de illa profitetur Bernardus: Nec in terris locus dignior vteri virginalis tẽplo, in quo filium Dei Maria suscepit.] Et alio in loco: Magnum est Angelo, vt minister sit Domini, sed Maria sublimius quiddam meruit, vt sit mater. Fœcunditas itaque Virginis superueniens gloria est, tãtoque excellentior Angelis facta munere singulari, quanto differentius præ ministris nomen matris accepit: hanc inuenit gratiam plena iam gratia, vt charitate feruida, virginitate integra, humilitate deuota, fieret nihilominus sine viri cognitione grauida, sine muliebri dolore puerpera. Parum est, quod ex ea natum est, Sanctum vocatur & est Filius Dei.]

1. Tim. 2
1. Cor. 7

a In prefat. Euangeliorum.

Singulare priuilegium beatissimæ conceptit virgini.

Nudum ministerium in matre Domini minime contemplandum est sine virtutibus interioribus.

Serm. 1. de Assumptione Virginis.
Serm. de nativitate Mariæ.

A T Q V E huc pertinent præclara illa eulogia, quibus Maria tanquam Domini mater à Patribus plurimum commendatur. Prædicat igitur illam Chrysostomus, & vocat animatum palatium Regis Angelorum, rationalem paradisum, alterum cælũ, diuinum templum, habitaculum verbo Dei dignũ, thalamum diuinæ humanitatis, purum cubiculum ortus Christi, animatum Dei templum, cæli terræq; pariter domicilium, incomprehensibilis naturæ amplissimum habitaculum. Celebrat eandem Ephrem Basilij Magni Diaconus, à quo dicitur Acerra aurea, lucerna micantissima, vrna cæli manna gestans, tabula scriptam legem ferens mortalibus, arca vera, charta diuinissima, paradisus deliciarum & immortalitatis, signum vitæ, & thronus Creatoris. Plures id genus typos repetit Georgius Nicomediensis antistes, quibus Messiæ parens iam olim mirabiliter adumbrata, & credentibus omnibus commendata fuit. Appellat igitur illam portam semper clausam, animatum velum quod in se celauit diuinitatem, inauratum candelabrum, mensam in qua vitæ panis propositus, aureum thuribulum, arcam sanctificationis, quę portauit cæleste manna, noui Testamenti thesaurum, vrnam inclytam ac gloriosam, virgã Sacerdotalem, quæ absque irrigatione florem produxit, sanctam terram & desiderabilem, ex qua orta est iustitia & veritas, montem vmbrosum, in quo habitare placuit verbo, montem à quo abscissus est lapis, qui repleuit orbem, oleam fructiferam, thronum

Patrum testimonia Mariæ celebrantium quia Christi mater erat.

b In oratione de annunciatione Virginis.

Quomodo Dei mater nuncupetur pellex Ispiritus.

In orat. de laudib. Mariæ.

In oratione de oblatione Deiparæ in templo.

num gloriosum, regium vehiculum, sanctam Sion, lectum Salomonis, librum obsignatum, reginam à dextris stantem, quæ nullam suscepit maculam libero suo arbitrio, sponsam Christi, hortum cõclusum, fontem signatum, ex quo manant fluenta purissima, animatam Dei ciuitatem, sanctificatum Dei tabernaculum, domum gloriosam, indissolubile templũ, agnam immaculatam. Quid verò Andreas Archiepiscopus Hierosolymitanus? quam illustribus epitheris Mariam exornat, quantisque illam vehit laudibus? vt eas omnes non audeam repetere, ne sim Lectori ad nauseam vsque prolixus. Hoc satis sit ex illo citasse, quod vocet Virginem præclarissimam, ornatissimam, diuinæ gloriæ templum, sacrosanctũ Regis palatium, thalamum, thesaurum, cælum & domicilium cælo præstantius, terram virgineam, ex qua nouus Adam formatur, nouam Dei arcam, vrnam auream, forcipem seraphicam prunæ mysticæ, spirituale speculum, Prophetarum & Patriarcharum decus.

Quomodo Deipara vocetur à Andrea Hierosolymitano.

Idem de ipso Andrea in eadem dormitione.

Q V I D igitur? præcurrerunt tot illustres typi, præcesserunt huiusmodi mystica Legis symbola, sed & Prophetica accesserunt sæpè oracula, quibus felix Messię parens antiquis Patribus pulchrè sanè atque artificiosè adumbratur, vt eò magis ad toties promissæ matris expectationem & desiderium pij omnes excitarentur, vtque si non disertè loqui, at certè quidem secum cogitare ita possent: Beatus ille venter, beata vbera, beatum corpus vniuersum illius benedictæ matris, quæ nobis exoptatum & orbi salutarem proferret Emanuelem. Longa nobis omnis mora est: rorent tandem cęli, & aperiatur huius vteri terra, vt salutis fructum proferat, nobisque germinet & Saluatorem. Et stultam adhuc mulierculam vocat impudens planè Lutherus, eam nimirum, quæ cælestis reuelationibus luce perfusa, vel sapientissimos & doctissimos hactenus superauit: quod exhibitum Messiam & singularem eius matrem nõ modo reuerenter agnouerit, sed & intrepide, publice, perfecte prædicarit? Cur illa non cogitaret ac diceret: Perquam beatus est venter tuus, ô Maria, arca illa intus & foris aurea, in qua cæleste nostrum mãna sedulo primum conseruasti. Felicia & vbera tua, non fracta libidine, sed de cælo plena, & lac illud dulcissimum suppeditãtia, quæ sæpè in tuo gremio æternum Dei filium refecisti. Deinde tum Græci, tum Latini Patres, quorum non paucos citauimus, vno velut ore sibi & orbi gratulantur, felicem illam venisse matrem, quam vetus instrumentum passim insinuabat, multisque modis & typis tam belle præludebat, de qua etiam vetustissimi Rabbini egregie philosophantur. Tam celebris erat de matre Messiæ iam olim omnium, qui aliquid apud Iudęos iudicio doctrinaque valebant, existimatio.

Vt etiam vetus & mulierculæ huius templo Dei gratiam impetrarint gratulatur.

E T verabit adhuc nobis Caluinus, ne sit parum imperiosus & iniquus, verabit inquiam, nos reperto gaudere thesauro, præsentem spectare lucem, oblatam amplecti gratiam, beatam salutare matrem, & ex illa ipsa nobili arbore generosum illum fructum decerpere atque gustare, qui nobis perditis vitam, desperatis salutem, mortuis immortalitatem omnẽ adducit atque conseruat? Quod hoc est nouum, infestum maléque feriatum hominum genus, quod nos à diuinis laudibus, ab Euangelicis vocibus, à solennibus concionibus auocat, & auocatos abducit? Quo autem abducit: ad atras speluncas, ad psalmos deprauatos, ad hymnos effœminatos, ad cantiones authorum obscurissimorum, ad concentus haud dissimiles Arianicis. Nam Arianis etiam, quod alibi meminimus, olim familiare fuit, cantiones Ecclesiasticas fastidiose respuere, nouas & suę Sectæ aptas substituere, substitutas vulgo commendare, illaque gratiores reddere melodiæ suauitate, vt sic molles animi pestilentis doctrinæ dulci quidem, sed venenato succo allecti, facilius ab orthodoxa veritate deflecterent; quum scilicet de sacris omnibus & cõmentandi, & cantillandi, & disputandi nulli non potestas libera relinqueretur. Adeò vere dixit Tertullianus: Nemo venenum temperat felle & helleboro, sed conditis pulmentis, & benè saporatis & plurimum dulcibus id mali iniicit.] Verum ad rem ipsam propius, atque vt summatim agamus.

Sectariorum est proprium, nouos hymnos adferre, & cantillare in odiũ Ecclesię.

Vide Augustinum contra Maximinum Arianorum Episcopum lib. 1. & epist. 174.
Vide & Athanasij epi. de rebus gestis Arimini.
Lib. de speculatis.
Lucæ 11

S I beati sunt omnes, qui verbum Dei audiunt, & custodiunt illud, vt hic Veritas apertè testatur, quãto beatior demum Christi mater est existimanda, quæ antequam ad hoc maximum dignitatis genus, vt Domini mater esset proueheretur, non solum ab homine, sed etiam ab Angelo Dei verbum audiuit, auditumque summa & fide, & humilitate, & pietate complexa est, diuinisq; aucta muneribus, dignissimam se verbi custodem semper præbuit, vt à filij docentis, imò & in cruce pendentis latere non posset auellì? An non Christus ipse suis loquitur: Beati oculi qui vident, quę vos videtis? Si ergo beati oculi Apostolorum, qui verbum illud, quod fuit ab initio, coram & familiariter, sed non toto quadriennio, & fide imbecilla præditi intuebantur, cur sit nefas quæso, nunc dicere: Beati oculi Mariæ, qui mundi lucem & Verbum carnem factum, illumque speciosum præ filiis hominum, ante alios primum spectauere, simulque per omnes ætatis illius progressus incredibili cum voluptate, & fide nunquam dubia spectando, sese oblectauere? Pari ratione, cur non rectè profiteamur: Beatæ aures, quas Maria plusquã regina [a] Saba, non dicam ad Regem Salomonem, sed ad ipsam Dei sapientiam, sed ad iustitiæ Doctorem & Magistrum vnum Christum priuatim & publicè audiendum cupidissimas attulit, nullus vt illum vel attentius, vel lætius, vel vtilius de summis illis differentem mysteriis vel interrogasse, vel auscultasse videatur? Cur non beatas quoque Virginis manus appellemus, quæ tot annis, tanta cum animi suauitate de verbo vitæ contrectauerunt? manus inquam, quæ huic diuinissimo infanti, puero, adolescenti in victu atque vestitu noctes ac dies materna quæuis officia fidissime præstiterunt? Cur non beatos pedes etiam agnoscamus, quos Dei amor, Christi cura, & obedientiæ lex ad longas, difficiles & sacras illas peregrinationes frequenter extrusit, pedes inquam, quos ad Christi vestigia tum insequenda, tum reuisenda, ante & post filium in cælos assumptum libenter exercuit ac defatigauit? Cur demum beata non fateamur oscula, quę dilecta dilecto, in charitate non ficta toties & tã reuerenter delibauit, quæ à nato vicissim amanter accepit, cũ talẽ Filium talis mater in sinu amplecteretur, & tam dulce dulci de collo pẽderet onus, quod eadẽ parẽs & nutrix & gerula manibus circumferret, gestaret in vlnis, foueret in gremio, ac sæpenumero blãdissime demulceret? quẽ verò demulceret? lilium conuallium, Israelis gloriam, lumen gentium, delitias orbis terrarum, suum

Psal. 44
a 3. Reg. 10
Lucæ 11.

Mariæ aures beatiores quã primorum discipulorum.

Quomodo Mariæ manus beatæ dici possunt.

Mariæ pedes quomodo beati æstimari queant, simul & eius oscula.

cor, suum thesaurum, suum decus, suum solatium, suum præsidium vnicum. Certè Mechtildi sanctæ virgini hoc reuelauit Deus, sæpenumero vsu venisse, vt Maria suum infantulum in gremio foueret, suumque caput illius capiti suauissime applicaret: ita verò factum esse, vt filij caput & faciem profusis amoris lachrymis irrigaret. Hûc verò sermonē matri eo tempore familiarem vsitatûque fuisse, vt cōpellās filium diceret: O salus & gaudiū animæ meæ.

Quomodo Maria erga puerulum se gesserit.

Lib. 1. gratiæ spiritualis

VIDEANTVR hæc aliis tantum fuisse figmenta, vel vulgaria & communia quædam maternæ pietatis ministeria, quæ parentes & nutrices suis liberis vltro exhibeant, dum illos quam possunt, tenere & amanter educant. Sed enim quid aliis matribus cum hac, quæso, commune? quæ quod illæ faciunt, à se quidem alienum esse non putauit: quicquid autem faceret, quia non homini solū, sed Deo etiam ex se carnem induto seruiebat, longè rectius intellexit, & exactius obiuit, & persensit suauius, & absoluit dignius: quemadmodum illam profecto decebat, quæ maximo fidei lumine illustrata, & eximiæ charitatis igne flagrās, nullis carebat præsidiis, ad tale ministerium tali nutrici necessariis atq; opportunis. Cui rei maiorem fidem faciet, si quod piorum contēplatione dignum est, in animum reuocemus, Christi Domini, licet infantis & pueri, carnē per se tenerrimā, dulcissimam, mundissimam simul & efficacissimā extitisse, per quā intus latens eius Diuinitas suo modo resplenduerit, ac suauem quandam fragrantiam ediderit, admirandamque virtutē, vt multi senserūt, exeruerit sæpè. Hinc Apostolorū oculi & aures, vt diximus, à singulari beatitudine cōmendātur, quod Christi Magistri ac Domini non tantum spirituali, sed etiam corporali familiaritate, dulciq; consuetudine fruerētur: qui & sancte postea gloriātur, quod illum audiuerint coram, & oculis viderint, suisque manibus contrectarint. Tū, sicut Euangeliū docet, ex hoc ipso corpore virtus exibat & sanabat præsentes omnes, nemo vt frustra vel dominicā carnē, aut Christi tunicā attingeret, si quando suā gratiā Christus liberaliter vellet populo communicare. Quid, quod sanctis hominibus hoc sæpe contigit, vt eorū cōspectus, colloquia, tactus, oscula multis præsentē opē adferrent, vtq; accedentes non solum ex ægris incolumes, sed etiam vita integriores, & spiritu in vtero Dei amore atq; cultu alacriores efficerentur.

Maria longè perfectius quam reliquæ matres erga filiū laborauit.

Christi caro longè nobilior, & sanctior, quā aliorum puerorum caro fuit matremque beatiorem reddidit.

Luca 10.

Ioan. 1

1. Ioan. 1

Luc. 5. & 8.

Sanctorū præsentia corporalis multis sæpe efficax & salutaris.

IAM quod ad Mariā attinet, non minus illa quidē ac reliqui omnes, quibus corporalis Christi præsentia profuit, diuinæ influentiæ per Christi carnem operantis capax fuit, ac maiorem certe quam alij, fidem & charitatem ad hoc diuinitatis organum rite tangendum atque tractandum attulit, præsertim dū filio adhuc infanti, & puero, & adolescenti operam maternam impendit. Quis igitur nisi insulsus ambigat, illam in summa & quotidiana cū Emanuele familiaritate atque coniunctione, singulare e Christi carne fructum hausisse, vt proinde mirificus quidā sensus sanctissimi gaudij, maximę dulcedinis, incredibilis virtutis, & præsentissimæ voluptatis matri lectissimę accederet, vtq; per crebram diuinæ carnis contrectationē ipsa subinde mundior, sanctior, atq; (vt sic dicam) diuinior effecta sit? O matrē & nutricem vere beatam: ò reuerēda & prædicanda eiusdē matris membra: vt intus & foris vere plenēque gustaret, quā suauis esset ille paruulus, cuius carne nihil sacratius ac fragrātius, cuius aspectu nihil lætius cuius cōplexu nihil purius, cuius familiaritate nihil in terris iucūdius queat excogitari. Cogitare quidē & admirari possumus, pro dignitate autem æstimare non possumus illas diuitias atq; delitias, quibus tūc Messiæ mater, in illo diurno nocturnoq; contubernio abūdarit, quæ diuinis de rebus abdita sublimiaque sensa conceperit, quos perfecti amoris æstus & ardores pertulerit, quas itidem familiares ac dulces sæpe lachrymas profuderit, quum se totam filio nō solum humili, vt ancillam, sed etiam amāter, vt matrem, offerret, cōmendaret, impenderet. Igitur sicut mulier illa Euāgelica Virginis matris vterū & vbera ob Christi contactum beatificauit: ita nos etiam plures Mariani corporis partes, vti manus & brachia, quibus ad tantæ prolis partum & educationē sanctissime vsa est, merito suspicimus atque prædicamus. Hic si curiosi & morosi homines, quibus nūquam fere satisfacere possis, nobis pergent obstrepere, & Scripturam expressam requirent, næ illi parum expendunt, quantā sensuum & intelligētiæ copiā ex paucis Euangelij verbis hauriāt ij, qui humili ac studioso animo in ipsius cōmentatione versantur.

Christi præsentia & contactus Mariæ gratiam & sanctitatem maiorē contulit.

Quomodo Maria secundum corpus & membra possit à nobis beatificari.

Mariæ singulares opes & delitiæ ex Christi contubernio prouenientes.

Plura nobis de Mariæ origine ex sacra quam in Apocryphis cognoscere licet.

IN EFFIGIEM SVBSEQVENTEM CARMEN PHILIPPI MENZELII D. ET PROFESS. MED. INGOLSTAD.

QVid tibi mentis erat, Virgo, quos pectore plāctus,
Quas lachrymas (si non lachrymas dolor hauserat omnes)
Diua, dabas, gemitu, heu, inconsolabilis alto
Dum miseranda iuum, solo iam nomine mater,
Vnigenam infando mactari funere Natum
Insontem, penitusque alienæ ob crimina culpæ,
Aspicis, abloculoque vides morientis & ora,
Et circum gelidos letho complecteris artus?
Sol equidem tam triste nefas ne cerneret ipse,
Abruptis mœstus radiis in nubila fugit:
Bruta sed & tellus acri concussa dolore
Horruit, & sceleris tanti sub mole laborans
Luxauit rigidos tremefacto corpore montes.
Hoc hoc illud erat, tibi quod longæuus ad aras
Interpres Diuum, quondam pia dona ferenti,
Prædixit Simeon. Veniet labentibus annis
Tempus, ait, quando immani tibi vulnere adactus
Trans animam hanc gladius, Virgo miserabilis, ibit.
Hei mihi, quis falsum dicat Simeona? liquet res
Indubitata palam: Cerno, cerno amplius vnum,
Qui te, Diua, petit, qui te transuerberat, ensem.
Quippe nec impressum spinoso tegmine gnati
Dulce caput, pallorque genis suffusus, & atra
Morte graues oculi, concreti sanguine crines,
Lingua sitim confessa acrem, cumulataque mille
Vulnera vulneribus, neque te clamantis ab alta
Iam cruce luctificæ, media inter funera, voces,
Immenso tantum tua confixere dolore
Pectora: Quin etiam diri sors prima Satanæ
Cerinthusque, Hebionque, euersoresque sacrorum
Nestor, & Heluidius, stimulis furialibus acti,
Direxere aciem, strictisque tot ensibus omnes
Te contra sua castra mouent, tibi vulnera crebri
Ingeminant: Quorum facinus crudele propagat
Hoc æui Hæresecon legio non vna per orbem

Bella

Bella serens, dum cuncta tuo meditatur honori
Extrema, & rabido passim te dente lacessit.
Tu tamen, ô, firma nunc ætheris arce beati,
Diua, sedens, omnem millena in gaudia luctum
Soluisti. procul est, quicquid dolet: Vnicus ille,
Quem propter tot dura lubens, tot acerba tulisti,
Filius, æterno præsens te mulcet amore:
Ille truces plagas, atque intentata propulsat
Vulnera, maternæ vindex, tutelaque famæ.

DEO LAVS.

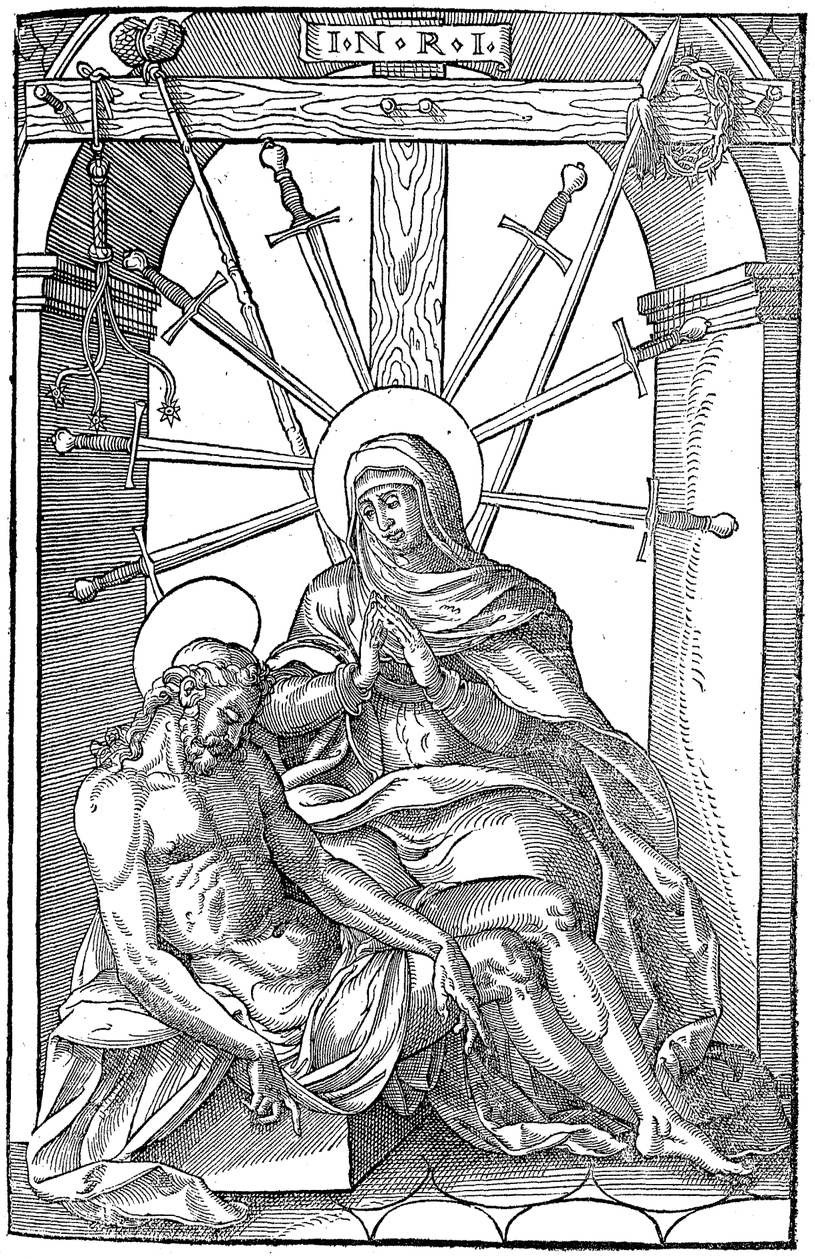

CAPVT VIGESIMVM SEPTIMVM.

De gladio Mariæ Virgini prædicto à Simeone, ac de variis acerbisque doloribus, qui Virgineam eius animam pertransierunt: nullam verò infidelitatem, aut in fide dubitationem in hisce doloribus illi adhæsisse. Tum de variis causis, quæ dolores & angores Mariæ maximos crearunt ob Filium.

Propositio de sequenti tractatione, eamque non parui esse mométi.

SVPERESTde Mariæ doloribus, qui animum eius grauiter vulnerarunt agere, partim vt fidem antè datam liberemus, partim vt hoc graue & vtile argumentũ, de quo multi multa scripserunt, in hoc Opere non prætereamus, simulque à quibusdam conn exis erroribus pro nostra virili vindicemus. Primum verò iusti Simeonis dictum, velut totius tractationis nostræ fundamentum excutiemus: deinde occasiones & causas dolendi, quæ Mariæ mœrorem iustum creare poterant, ex historia Euangelica indagabimus. Quibus de rebus tanto diligentius agendum censeo, quanto plures hodie sunt male persuasi, acerbos dolores & grauem multiplicemque luctum Virgini matri non competere, quinetiam tantæ personæ sanctitati atque cõstantiæ satis indecorum esse. Nec desunt, qui pro sua mirabili sapientia veterem morem piorum, Mariæ dolores & angores contemplantium ac venerantium planè contemnant ac subsannant, nulloque in precio haberi velint, quæcunque ad Mariæ compassionem, vt nostri dixere maiores, aliqua ex parte referuntur. Sed ad rem ipsam propius accedamus.

Luca 2.

CVM iustus ille Simeon Spiritu sancto afflatus, in templum venisset Hierosolymitanũ, & Iesum puerum à parentibus allatum, in suas vlnas accepisset, eximiis illum laudibus Senex lætissimus publicè celebrauit. Hinc ad pueri parentes Ioseph & Mariam sese conuertit, illisque benedixit, siue illa benedictio fuerit Sacerdotalis, vt multi autumant, siue laudis & gratiarum actionis, siue religiosæ cuiusdam imprecationis. Probabile quidem non est, Simeonem illis more vulgari tantum fausta esse precatum, sicut hoc loco vertit Castalion, multique cum Luthero & Spangenbergio explicant. Etenim præterquam quod isti Sacerdotum munus exosum habent, quorum est proprium in Ecclesia benedicere, veteris etiam legis morem solennem ignorare videntur, in qua [a] Heli Sacerdos Annæ Samuelem filium in templum adducenti benedixit, ad eum fortasse modum, quem Moyses filiis Aaronis ad benedicendum in Lege præscripsit. Cui rei maiorem fidẽ præbet, quod ex Iudæorum Rabbinis [b] non obscurus Moyses Maimonis testatur, huiusmodi benedicendi morem in templo ad Simeonem iustum vsque peruenisse, atque in eo demum cessasse, nimirũ, quod iam tempus appetereret, Aaronicum Sacerdotium cum Christiano, Legale cum Euangelico commutandi, & in Christi nomine omnia consectandi. Sacerdotem verò Aaronicum hunc fuisse Simeonẽ non solum Epiphanius, sed etiam Cyrillus Hierosolymitanus, vt & anteà meminimus, perspicuè tradit. Quod si Galatino credimus, Magister ille fuit

Repetitio historiæ de Simeone in tẽplo prædicente Mariæ gladium, qui animam eius penetraret.

Quomodo Simeon parẽtibus Domini benedixerit.

a 1. Reg. 2.

b Num. 6.

In lib. More.

Heb. 7. & 8

A Gamalielis, ad cuius pedes Paulus est institutus, ac eo grauatim adductus, vt Esaiæ crederet vaticinanti, Messiam ex Virgine nasciturum, sicut libro secũdo significauimus. Errat autem Erasmus de hoc Simeone iudicans, quod sicut Mariæ & Ioseph benedixit, sic etiam puero Iesu sit benè precatus. Prius illud Lucas asserit euidenter: posterius autem non attingit, sed ostendit quod Simeon Dominum benedixerit, id est, laudando prædicarit, quum nec decuerit senem puero, vt aliis benè precari, de quo tam illustrem plenamque cognitionem haberet, sicut oratione sua publice testatus est. Qui Simeon Mariam peculiari certè honore dignatur, quum illi soli seorsim suum depromit & committit vaticinium, haud dubiè per spiritum intelligens, quanto præstantior esset vera & naturalis pueri mater, quã Ioseph putatiuus ac nutritius pater, hancque vnice suspiciens, vti nobilem & Virginem & Prophetissam, quam Esaias multo antè promisisset, multique pij tot seculis expectassent. Ego verò nihil ambigo, quin ille in ipso colloquio personam tantæ matris reuereretur, & cum eadem plura conferret, quam Lucas hoc loco exposuerit. Cæterum vt ad nostra veniamus, inter alia quibus Propheta Simeon Mariam affatur, hoc etiam grauiter nunciat: Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, vt reuelenter ex multis cordibus cogitationes.

Actor. 22. Esaiæ. 7. In Paraph. circa cap. 2. Luce.

Erasmi error de Simeone, qui puero IESV sibi benè precatus.

Mariam à Simeone in templo honoratã fuisse.

Esai. 8.

B VBI mox vetus incidit quæstio, de quo gladio Mariæ animam pertransituro Simeon vaticinetur. Est enim gladius quidem corporeus, de quo Christus ad Petrum loquitur: Omnis qui acceperit gladium, gladio peribit. Est & spiritualis gladius, quem Paulus Christi militibus commendans inquit: Accipite gladium spiritus, quod est verbum Dei: isque gladius omni ense ancipite penetrabilior, quia viuus sermo Dei & efficax. Rursum est scandali & ambiguitatis gladius, quo certè imbecilles Apostoli percussi ceciderunt, quando ob crucem & mortem Domini offendiculum passi, Magistrum deseruerunt. Est demum tribulationis siue doloris atq; compassionis gladius, qui hominis quamlibet iusti animam vulnerat, suoque modo pertransit ac penetrat sæpè. Multæ enim, vt ille ait, tribulationes iustorum. Itaque de probo castoque adolescente Ioseph canit Dauid, quod ferrum animam eius pertrãsierit, quãdoquidem fratrum iniuria venditus alienigenis, & impudicæ heræ calumnia in vincula coniectus, ad tempus vitam duxit calamitosam. Docent autem Ambrosius & Beda, Simeonem de corporeo gladio non agere, cum nulla extet historia, quæ Mariam ferro, gladio, aut violenta morte affectam, ex hac vita migrasse confirmet. Deinde nihil noui aut præclari assereret Simeon, si MARIA non nisi verbo Dei ceu gladio transfigendam diceret: hoc enim veluti quotidiano & lauto cibo illa vel maximè pascebatur atque oblectabatur,

Alius est gladium corporeum, alium spiritualem.

Matth. 26

Ephes. 6 Hebr. 4

Gladium scandali & dubitationis, nec non tribulationis & doloris.

Psalm. 33

Psalm. 105

Gen. 37. & 39

In Lucam cap. 2

Simeon non predicit Mariæ gladium excecum, sed vere martyrium neque gladii verbi Dei.

cum in delitiis haberet, auditum Dei verbum secum animo reputare atque reuoluere. Igitur metaphora vehementius aliquid ac asperius, quod animam seriat, Scripturæ more designat.

Simeon Mariam prædicit infidelitatis insultis vel saltẽ dubitationis, sicut Origenes finxit.

Idem, 17. in Lucam.

ORIGENES gladium scandali & ambiguitatis, adeoque infidelitatis hic Mariẽ ausus est attribuere, perinde ac si illa cum Apostolis commune sibi scandalum habuerit, atque in vera fide nutarit, quum Christum filium in horrendis & extremis illis versari suppliciis vidit. Sed hæc interpretatio reiicitur ab eruditis, & cum recepta probataque fidei veritate pugnat, partim quod Scriptura hoc modo gladij nomen nusquam vsurpet, partim quod non sit consentaneum, matrem Domini post tot tantaque gratiæ acceptæ præsidia tam fœdè lapsam, suisque dissimilem extitisse. Quin potius constat, eandẽ in morte filij fortem & inuictum præstitisse animũ, & Apostolis in fide constantiorem vsque perseuerasse, sicut postea pluribus ostendemus. Stabat igitur ante crucem mater, & fugientibus viris stabat intrepida, nec mutabat animum, spectans piis oculis filij vulnera, per quem sciebat omnibus futuram redemptionẽ. Non enim ignara erat mysterij, quod genuisset resurrecturum] vt verbis [a] Ambrosianis vtamur. [b] Ex Augustino simile quiddam adfertur, velut illa dubitationis, vel infidelitatis gladium fuerit experta, ac penetrantem senserit. Cæterum hæc Augustini sententia non ex alio libro citatur, quam qui de quæstionibus veteris & noui Testamenti inscribitur, & Doctorum iudicio Augustinum nec habet, nec habere meretur authorem. Dionysius Rickelius, vt veteres excusat, qui Mariẽ fidem hic suspectam facũt, in hunc modum erudite censet: Sapientissima & constantissima Virgo, quẽ filij sui passionem, passionisque modum clarè & distincte præcognouit, magis quam Dauid, Esaias, Daniel, aut aliquis Prophetarum, in passione ipsius nullatenus dubitauit, imò fidelissima mansit. Ideò Patrum verba exponentur non de dubitatione infidelitatis, sed admirationis naturalisque pietatis, qua quis de veritate aliqua omnino certissimus miratur, & per modum dubitationis stupet, seu discutit, qualiter res ita se possit habere.] Atque hæc non minus verè, quam candide Dionysius, vt sciamus Patrum dicta de Mariæ dubitatione cum venia sic posse accipi, vt ea dubitatio non ex infidelitate, sed ex ingenti admiratione proueniat, qualis & sanctis oboritur sæpè, & cum stupore quodam coniuncta est, quum præter naturæ modum & ordinem insolitæ quędam rerum species illis sese offerunt, & quasi attonitos tenent. Quarè Franciscus Lambertus, vt vnum ex aduersariis proferam, hic etiam Virgini nostræ patrocinatur, atque vti par est, hunc siue dubitationis, siue infidelitatis gladium, velut à Simeonis mente ac sensu alienum, atque vt tali marte prorsus indignum reiicit, minimeque probandum putat. Sic enim scribit: *Quod hic quidem infidelitatem gladio volunt intelligi, nullatenus est audiendum. Nam præter id, quod probare nequeunt quod sentiunt, & quod sentiunt textui minime conuenit, temerarium est, & vt considenter loquar, a veritate alienissimum. Qui enim fieri potuit, vt sancta Dei mater infidelitatis gladio transfigeretur, in cuius pectore nihil minus vnquam fuit quam infidelitas? Atqui à principio fidei integerrima extitit. Quæ scant obsecro, eiusmodi blasphemiæ, & impia carnis inuenta. Ego quidem nihil tribuere volo beatæ Virgini plus quam scriptum reperiamus: volo tamen asserere quod de ea*

Lib. de immune Virginis cap. 3.

Lib. de quæstionib. veteris & noui Testamenti. lib. 3. de præsentia & dignitate Virginis cap. 23

Augustini nõ est liber, qui Mariẽ gladium attribuit.

Quomodo Maria incredulitatem passus sit, qui Mariæ fidem in morte filij fuisse reddit euidẽtur.

Etiam ex aduersariis quidam hic Mariẽ defendunt fuisse in morte fidẽ de dubitarit.

In expositione Euang. Luc. cap. 2

Maria inde ab initio fide ferrima.

A *scriptum est, nempe quod beata quæ credidit. De fide eius testimonia habemus: verum quod infidelis fuerit, nec minimum quidem verbum vsquam reperies.*

Scriptoribus Græcis non est credendũ qui ducem sequuntur Origenem de Mariæ dubitatione.

QVOD igitur nonnulli veteres, & Græci maximè scriptores, vt [a] Chrysostomus, [b] Amphilochius, [c] Theophylactus hic impegerunt, cum primis [d] Origenem multorum errorum principi imputare fas est, qui hunc sensum Simeonis verbis primus, vt opinor affinxit. Sic autem habet: Et tuam ipsius animã, quæ scis absque viro peperisse te virginem, quæ audisti à Gabriele: Spiritus sanctus veniet super te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: pertransibit infidelitatis gladius, & ambiguitatis mucrone ferieris, & cogitationes tuæ te in diuersa lacerabunt, cum videris illũ quem filium Dei audieras, & sciebas absque semine viri esse generatũ, crucifigi & mori, & suppliciis humanis esse subiectum.] Vbi certè Origenes non modo nimium sibi permittit, sed & Euangelicum locũ in Mariẽ iniuriam vi magna detorquet, duplici quidem argumento deluſus. Primum est: Quid inquit? Putamus quod scandalizatis Apostolis mater Domini à scandalo fuerit immunis?] Alterum: Si scandalum in Domini passione non passa est, non est mortuus Iesus pro peccatis eius.] Quis enim non videt, vtramque rationem adductam, si rite pondẽremus, ad præsens institutum probandum infirmã, ac nullius momenti esse? Enimuerò si Maria sanctitatem habet super excellentem & plenissimam, iustitiamque perfectam (vt idem Origenes astruit luculenter) cur non putemus, eãdem Virginem Apostolis sæpè lapsis, & à Christo non semel meritò reprehensis, laudabiliorem purioremque fuisse, vt nõ solum à dicto scandalo, sed etiam ab omni peccato maneret immunis, sicut & Augustinus apertè desinit? Præterea cum perpetuam Mariæ innocentiam constituimus, nihil hoc tanè prohibet, quo minus pro ea Christus mortuus esse, suaque morte omnem illi gratiam promeruisse dicatur, sicut libro primo demonstrauimus. Quarè sic omnino habẽdum est: Simeonem in hoc vaticinio nec cogitasse, nec innuisse quicquam, quo Mariam Apostolis exæquandam, aut illam in vera de Christo fide vacillantem, nedum infidelem futuram, ob qualescunque filij afflictiones significaret. Imò verò si vnquam antea, tunc vel maximè Virginis huius fides, veluti in grauissima lucta refulsit, quum Apostolis omnibus cõstantior, iuxta filij sui crucem fide plena constitit, eumque ab impiis tam indigne contemptum & grauiter excruciatum mœsta conspexit. Sed hoc Origenis lapsu tanto nos minus commoueri decet, quãto ille turpius in rebus aliis etiam sacratioribus hallucinatur, vtpotè quum Christum pro Angelis atque fideibus pãssum, eiusque animam prius in cælo beatam fuisse, & adhuc peccata nostra lugere, & Spiritus sancti ab ipso facti authorem esse vanissime fabulatur, vt reliquos id genus impios, crassos ac damnatos Origenis lapsus nõ attingamus. Igitur stuporis potuit, infidelitatis dubitatio non potuit in Mariam cadere, cuius fides si vsquam alibi, certè acerrimo illo in cruce certamine maximè probata & exercitata, sed nulla dolorũ vi labefactata & euersa, imò verò magis viuida, illustris & admirabilis effecta debet existimari. Atq; vt Græcum authorẽ Græcis opponamus, apertè docet Simeon Metaphrastes, neque consentaneam, neque Mariã dignam illorum esse opinionẽ, qui dubitationem, offensionẽ

a In enarra. Psalm. 13

b In Homil. de occursu Domini.

c In cap. 2 Luce.

d Homil. 17 in Euang. Luc.

Testimonium Origenis expensum & rejectum.

Homil. 1. in diuersos locos Euang.

Lib. de natura & gratia cap. 35.

Mariæ fides circa Christi crucẽ effusiũ maximè.

Origenis errores quidam impii & inexcusabiles.

Maria dubitationem stuporis non infidelitatis admisit in morte filii.

Confirmatio à Simeone Metaphraste.

De ortu & educatione Deiparæ.

atque tentationem tempore crucis, Deiparæ animã peruasisse sentiunt: neque enim hunc esse gladium à Simeone prædictum, quandoquidem illa plusquam mulier afflicto in cruce filio propius astiterit, atque constanti animo adhæserit semper, nihilque timuerit quod esset formidabile; vnde alias quoque mulieres vt secum circa crucem in medio hostium versarentur, hortata sit atque persuaserit.

ERRAT autem cum Origene [a] Brentius, ac turpiter sanè, qui post veritatem à multis confirmatam publicéque receptam, adeo in Mariam est cõtumeliosus, vt illi non minus quam Apostolis dubitationis ac scandali notam audeat inurere, illamque de fide prorsus suspectam reddere, ideoque hæc verba imperitè simul & petulanter effundit: *Qui credebant in Christum Apostoli, discipuli & mater eius, nihilominus tamen videntes eum a Pontificibus condemnatum, & turpi cruci affixum, offendebantur in eo, adeoque apparebat tunc, ipsorum quoque cogitationes vanas, & corda inpia esse.* Ergone cor impium Mariæ attribuis Brenti, vt tuã ipse prodas impietatem? id verò ne Apostolis quidẽ omnibus ascribi fas est, quorum fides ad tẽpus quidem suffocata, sed non prorsus extincta fuit, qui nõ tam cordis impietate quam imbecillitate, in cruce Domini offendiculum sustinuerunt. Vbi Brentius verba illa Simeonis deprauat, vt reuelentur siue retegãtur ex multis cordibus cogitationes: hoc quippè membrum orationis connectendum est cum illa sententia magis remota, quod Christus positus sit in ruinam, &c. Illud verò quod adiungit, vt de gladio, parenthesi debet includi, sicut & Erasmus indicauit. Atque vt maximè concedamus, locum nõ solum ad Christi hostes, sed etiam ad discipulos propter ipsum offensos pertinere, tamen cum Simeone Metaphraste dicimus, hic Christi matrem excipi oportere. Æquè probrosum, & Mariæ ignominiosum est, quod idem Brentius paulò superius dixerat, quum Simeonem Mariæ sic loquentem inducit: *Cælum ipsum in hac terra expectas, sed inferni potius dolores te, propter ipsum, in hac vita obruent. Magnam lætitiam tibi promittis, sed extrema tristitia propter ipsum afficieris, adeoque gladius doloris animam tuam penetrabit.* Quis verò pius, quæso, audire non horreat, Domini & Dei nostri matrem inferni doloribus obrui, quocunque tandem modo id Brentius interpretetur? Et quis omnino vel suspicetur, Virginem tam parum in vera pietatis doctrina versatam, tamque praue mundi amore captam, & stolidè vanitatibus addictam fuisse, vt cælum in hac terra expectaret, vtque magnam lætitiam potius quam crucem in hac vita sibi polliceretur, præsertim cum sciret de filij & electorum ferenda cruce Prophetas toties concionari?

LIBET autem impudenti Brentio, vt alias sæpè, ita nunc etiam in ordinem redigere Virginem sacrosanctam, & quod auditu horrendum est, eam fide & fortitudine animi spoliare non veretur, velut ipsa in supremo illo Christi agone mœrori succubuerit. Qua in re non ille nostris tantum Theologis, quorum sententias etiam vulgo notas repetere non artinet, sed suis etiam collegis ac sociis, qui à Catholica Ecclesia sæpè dissentiunt, hic autem cum illa ferè consentiunt, proterue aduersatur. Etenim illi fidem integram & inconcussam Virgini matri, quum iuxta Filij crucem astaret, perspicuè largiuntur. Ex quibus Melanchthon ingentes quidem dolores & tristissimas cogitationes fuisse scribit, cum Virgo mater cruci Filij præsens adesset cum corpus Filij mortui contrectaret, cum genas & manus oscularetur, cum corpus idem mortuum, sicut alia cadauera, iacere videret. Sed hic dolor mixtus fide & spe fuit cùm sciret mater Filium esse Messiam, & per eum deleri peccatum & mortem, iustitiamque & vitam restitui. *Ideo sciebat*, inquit, *certo resurrecturum esse.* Ac alibi rursus docet, quod Maria sustentarit & cõfirmarit animum fide resurrectionis, quam certò & breui sequuturam credebat. Monet igitur, vt in veris doloribus & in agone mortis simus similes Mariæ, & cum illa Dominum sub cruce iacentem intueamur. Quid verò Pellicanus? *Stabat*, inquit, *iuxta crucem magnanimiter, Spiritu sancto pectus eius digne confirmante & consolante.* Suffragatur Bullingerus, in summo illo Mariæ dolore viuidam fidem agnoscens, animumque illi firmum & integrum tribuẽs, vt nimirum mortem Filij toto mundo salutarem æquiore animo ferre vellet ac posset. Fatentur præterea Centuriatores, quod necesse sit excellentem in Maria fidem flagrasse, cum staret spectatrix horrendi supplicij & tormentorum in Filio, quoniam statuerit illum ista omnia superaturum esse. Postremò Gaspari Crucigeri verba subiiciam: *Hic cogitemus de fide & fortitudine matris. Longe superat robur humanum hæc fortitudo, quod adest mater spectatrix talium supplicium Filij, & non extinguitur dolore. Nec credibile est vllam matrem in toto genere humano tale spectaculum perferre potuisse, aut posse. Necesse est igitur magnam in ea lucem, & magnum robur fidei fuisse, Meminerat conceptum, norat Prophetarum prædictiones de sacrificio Messiæ, & melius eas intelligebat quam Apostoli.* Atque hæc ergo satis esse puto ad petulantiam Brentij proterendam, qui si veteres Theologos negligit, suos tantum Symmistas audiat, quorum testimonio, stans mater Domini iuxta crucem, non solum omni scandali ac dubitationis nota vacauit, sed etiam perfectam fidem, paremque animi fortitudinem cum summo illo mœrore coniunxit, partim Apostolis quidem dubitantibus & offensis, partim mulieribus ad Christi monumentum ob vnctionem properantibus ac malè credulis, longè anteponenda.

CÆTERVM vt ad Simeonis verba de gladio proposita redeam, hunc gladium nonnulli ad linguarum contradictionem ac virulẽtiam referre conantur, quoniam in sacris literis sic aliquando gladij nomen accipiatur, testante Psalmographo: Gladius in labiis eorum. Et rursum: Lingua eorum gladius acutus. Quæ interpretatio vt noua, sic etiam satis coacta videri potest, partim quod portionem duntaxat aliquam afflictionum earum contineat, quæ Christo magis, quam Mariæ congruunt: partim quod Spiritus in Simeone loquentis verba sensumque nimis astringat. Magis igitur illorum amplectenda est sententia, qui metaphoricam hanc locutionem ad omnem molestiarum, calamitatum & dolorum genus, & præcipuè ad vehementem acerbumque illum compassionis affectum transferunt, qui tantæ matris animam, & intima quæque propter Filiũ postea feriret, pungeret, vulneraret, prorsusque penetraret, vt nisi illa diuino præsidio suffulta fuisset, multiplicis & immẽsi doloris aculeos vix perferre & superare posse videretur. Perinde ac si dicat illi Vates: Læta quidẽ & augusta ego iam multa de hoc tuo Filio beata Mater pronunciaui, vt qui venerit salutare Dei, summum mihi & piis gaudiũ adferens,

[a] Homilia 17 in Lucã.

Brentius origenẽ sequens, de Maria impie sentit, quẽ od in morte filii sit scandalizata.

Refutatio Brentianæ orationis.

In Serm. de ortu & educatione Deiparæ.

Aliud Brentij figmentũ contra Deiparã.

Brẽtius à suis collegis dissentit, confitẽtib. Mariam in agone Christi mœrori non succubuisse, sed inuictam fidẽ retinuisse

Ioan. 19

In c. 19 Matth.

Maria iuxta crucem Filij credidit cum resurrecturũ.

In eipsa.

Ioan. cap. 19.

In eundem locum Ioan.

In Centuriis primæ c. 10

In Euangel. Ioannis circa cap. 19

Quomodo Crucigeri Mariam in Filij agone fortem simul & mestã commendẽt.

Mathæ. 5 & 22.

Alia interpretatio de gladio Mariæ prædicti à Simeone.

Psalm. 93

Psal. 56.

Simeonis in gladio cõpassionis loqui maximè ad Mariam.

Testimonia veterũ de Mariæ quẽ cõtentionis gladium senserit ex Simeonis vaticinio.

Ipsius puri tatis. Virg.

Isai. 2. Luc.

Sensus verborum, quæ Simeon Mariæ protulit de gladio.

adferens, qui præterea sit lumen ad cœcas gentes in suis tenebris illustrandas, & demum gloria Israẽlitarum, vt nouus & præcellens splendor tandem & illis restituatur. Verum is ipse, vt dixi, non solum in resurrectionem, sed etiam in ruinam permultis, nec solum exteris, sed etiam Israelitis tanquam domesticis est constitutus. Huic clam palam contradicẽt, vt sibi tandem in exitium vertant, quod illis Deus in commune remedium, atque ad præsentem mundi salutem ex gratia summa destinauerat. A c tu quidem re ipsa comperies, verum hoc meum esse vaticinium, tuusque erga Filiũ sincerus & ingens amor efficiet, vt ob communem hominum ingratitudinẽ atque peruersitatem, qui se illi opponent, summoperè discrucieris, vtque nõ solum illorum, sed multo magis Filij tui nomine condolescas, quum illius maxima beneficia summis populi maledictis atque sceleribus videris compensari. Hinc ille gladius, multiplexque dolor & angor, qui in materna tua viscera sæuiet, vt vita tibi acerba videri possit. Nullaquidem mater te vna fortunatior, nulla lætior & augustior, quæ talem Filium nullis Regũ filiis æquãdum, ac reliquis omnibus ex muliere natis longè pulchriorem, amabiliorem & honorabilem fortita es. At rursus nulla mater, mihi crede, cum Filio & propter Filium tam diris periculis obnoxia, tot ingentium malorum incursibus exposita, tam horrendis hostium insidiis atque insectationibus obiicienda est. Tu incredibilem quidem ex hoc paruulo filioque tuo voluptatem & consolationem, percepisti, ac sæpius porro perceptura es. Sed non minorem quoque mœstitiam & calamitatem cum eodem ipso subibis, perinde ac si gladiorum ensibus ac telis vndique appetaris, ac dire prorsus vulnereris. Nam vtrique vestrum ingens malorum agmen impendet, adeoque mundus coniuratis contra vos animis insaniet, quando sic Deo visum est, vt calicem ambo bibatis, & mater dolores, quos in partu effugit, alibi experiatur, suoque Filio quodammodo commoriatur. Sic demum tua virtus velut aurum in igne probabitur & probata splendescet, diuinumque decretum in te perficietur; vt gloriam humilitas, victoriã pugna, lætitiã mœror, & vitam mors ipsa præcedat. Posteà verò, cum hic veluti imber transierit, & nullus pungentis gladij aculeus, qui tenerum cor tuum transuerberet, reliquus fuerit, tum cælestis Regni æternique gaudij cum tuo Filio consors futura es, ac potioribus bonis, quæ ille suo sanguine comparabit, perbeate frueris. Tunc posito luctu, vestimentis gloriæ indueris, ac delitiis afflues, vt eidem Filio gratulabunda tuo iure decantes: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lętificauerunt animam meam. Beati enim qui lugent, quoniam ipsa consolabuntur.

NVNC ad Veterum testimonia veniamus, ne quis nouum aut imbecillũ ducat quod diximus, Simeonem gladij nomine maternorum viscerum dolores inexplicabiles hoc loco complecti, & præsertim ob afflictum in cruce Filium, matris condolescentiam præsignificare. Ambrosius Ansbertus perspicuè scribit: Quanquam multæ tribulationes animam transfoderint beatissimæ Virginis: illa tamen hic specialiter designatur, quæ Domino in cruce moriẽte materna viscera transfixit.] Euthymius habet in hunc modum: Gladium nominauit dolorem accutissimũ maximèque diuidentem, qui penetrauit cor matris Dei, dum Filius eius cruci affixus est, de hoc enim cruciatu nunc vaticinatus est.] Tum Simeon Metaphrastes, quum Origenicam illam opinionem, cuius paulo antè meminimus, reiecisset: Conueniẽtius est, inquit, quod dolorem ipsum gladij nomine significauerit, qui quidem tempore passionis Mariam inuasit.] Cũ his Beda pulchrè consentit ita scribens: Tuam ipsius animam pertransibit gladius, id est, dolor passionis Dominicæ, quia non potuit videre eũ crucifigi sine affectu materni doloris, etsi speraret eundem resurrecturum, & mortem deuicturum.] Eiusdem Bedæ Carmen est, quod Virgini matri cecinit:

Cuius pium pertransiit
Ensis doloris Spiritum,
Natum tuo de corpore
Deum mori dum cerneres.

N E c dispar est Cassiodori ac Ludolphi sentẽtia, qui ambo ex Scriptura probant, hic Simeonem de tristitia dominicę passionis, quæ matrem illam gloriosam affligeret, sermonem instituisse. His acce dit Ioannes Damascenus clarissimè docens: Ipsa beata & super naturam donorum digna effecta, dolores partus, quos effugit pariens, illos tempore passionis sustinuit, ex materna compassione viscerum lacerũ reparturiens, & quem Deum per natiuitatem agnouit, illum vt maleficum interfectum videns, tanquã gladio cogitationibus discerpitur. Et hoc est: Tuam ipsius animam pertransibit gladius, quemadmodum ille prædixerat Dei expectator Simeon, Dominum gestans in vlnis. Sed commutat tristitiam gaudium resurrectionis, Dominum carne mortuum rediuiũ prædicans.] In eundem modum Bernardus locum interpretatur, & Mariam ob hunc acerbum doloris gladium, quia animam eius creduliter pertransiuit, sæpè commẽdat, quoniam non solum Christus, sed etiam mater eius in via biberit de torrẽte passionis. Quod enim in carne Christi agebãt claui & lancea, hoc in Virginis mente passio naturalis affectionis & materna angustia: Claui vtrique & lancea passionem, affectio materna compassionem.] Ac rursus alibi: Mater sentiebat Filij dolores: Virgo quæ peperit, gladio patiebatur doloris. Christi morientis vulnera matris erant, doloresq; matris Christi fuerunt, & dolores nati matris animam penetrabant vt gladius acutus. Tum Rupertus dilucide dixit: Stabat mater iuxta Filij crucem, sine dubio dolens, & dolores tanquam parturientis habens. Cruce namq; eius nimium ipsa cruciebatur, sicut ei prædixerat Simeon.] Ac Anselmus quidem in hoc argumento est copiosus, vt de Mariæ compassione moneat, imò & moueat pios, huncq; Simeonis gladium de summis illius doloribus iuxta crucem Domini exantlatis interpretatur. Idem facit qui hos omnes ætate præcelluit [a] Ephrẽ diaconus: facit & [b] Sophronius, nec non [c] Hildephonsus, sicut sequenti mox Capite monstrabimus.

QVANQVAM non attinet, nos pluribus Veterũ testimoniis congerendis operam dare, quum hic etiam nobis aduersarij vltro suffragentur, & in eandem sententiam locum præsentem explanent. Vnde Sarcerius hæc Simeonis verba sic explicat: *Omnium maximo dolore afficieris, cum videbis Filium tuum ab omnibus damnari, contemni & reiici.* Et Brentius doloris gladium hic statuit, eò quod mater extrema tristitia propter Filium sit afficiẽda, præsertim quo tempore

In orat. de ortu & educatione Deiparæ.

In Euang. Lucæ.

In natali B. Virginis.

In Psal. 104

Lib. 4 de fide Orthod. c. 15.

Maria pariẽs doloré partus effugit, sed nõ minores angores experta iuxta Filii crucem.

Luc. 2

In serm. de verbis Apocal. Sig. ma. & in expos. Euang. Stabat iuxta crucem & in serm. de passione Domini.

In medità. de compassione Virginis.

In Euang. Ioan. ca. 19

In ser. Medità. & Tractatu de compass. Virg.

[a] In laudem Deiparæ.

[b] In serm. de Assump. Virginis.

[c] Serm. 2. de Assumptio. Virginis.

In Euang Domini, I post natal.

Hom. 17. in Lucam.

In cap. 2 Lucæ.

Nouos Doctores cum veteribus conspirare in presenti Lucæ loco interpretãdo.

ille crudeliter, tanquam homo longè omnium sce-
ratissimus, cruce occideretur. Consonat Francis-
cus Lambertus, gladium immensi doloris intelli-
gens, qui Mariæ animam propterea penetrarit, quod
ob impios Filio contradicentes, acerbo mœrore ad-
modum torqueretur. Tum Atsatius Schofer, *Hic*
sermo, inquit, *nihil aliud sibi vult, quam Virginem Mariam*
variis periculis propter Christum Filium suum exerceri &
premi. Tandem immensum dolorem sustinuit, quando vidit
Christum in cruce pendentem ab inimicis subsannari. Los-
sius hoc pacto: *Gladium vocat acerbissimos dolores, quos*
Maria sensit in summo contemptu & persecutione filii. De-
mum princeps horum omniũ Lutherus de Simeo-
ne docet, quod insignis amator & prædicator fuerit
crucis Christi, quodque non ad patrem Ioseph, sed
ad matrem hæc dixerit, ad quam solam omne dolo-
ris pondus de passione Filij rediturum erat. Ac in-
ter alia loquitur: *Sic voluit his verbis Simeon Mariæ*
prædicere futurum, vt mortis tormenta animo pateretur, esti
corpore non esset cruciatus passura. Quomodo autem id enue-
nerit, nemini potest esse ignotum.

In Euang. Domini. 1 post natalem
In annoiat. circa Euang. Domini 1 post Christi natalem.
In Postilla circa Domi nic. 1 post Christi nati uitatem.

Simeon insignis amator & prædicator crucis Christi iuxta Lutherum.

QVID igitur? nullamne aliam dolendi causam
habuit Maria, nisi quod Filium in extremis illis an-
goribus atque suppliciis positum coram aspexit: &
mysticum hunc gladium, qui cor eius tenerrimum
penetrauit, ad solam Domini crucem astringemus?
Longius profecto Simeon Propheta respexit, plu-
resque calamitates, angustias, & ærumnas, quas pro-
pter Filium sæpè multumque Mater experta est, vno
gladij nomine comprehendit, nobilique contem-
plandas reliquit. Nec est difficile pijs atque studio-
sis, si historiam tantum Euangelicam ob oculos po-
nant, complures & graues reperiri causas, quæ Ma-
riæ animam exagitarent, atque ad tristitiam non le-
uem impellerent, vario sque doloris aculeos in cor-
de mollissimo excitarent, quin & tristes lachrymas
& singultus illi acerbos crebro extorquerent. Quod
enim de omnibus electis affirmat Christus: In mũ-
do pressuram habebitis, in Mariam etiam competit,
cuius tota vita molestiis, ærumnis, periculis & afflic-
tionibus referta fuit, vt virtus eius eximia Deo &
hominibus magis magisque commendaretur, & eo
in cælis esset beatior, quo grauiorem & frequentio-
rem in terris crucem cum Filio & propter Filium
sustinuisset. Ambo sanè de torrente in via biberunt,
& propterea inter cælites omnes exaltarunt capita,
statumque tristissimum & luctuosissimum cum lõ-
gè lætissimo & amplissimo regno commutarunt.
Sic enim per crucem ad gloriam & Filium & Ma-
trem transire oportebat, vt hęc quidem quo impen-
sius præ cæteris illi crucifixo compateretur, eò feli-
cius etiam postea conregnaret. An non veræ germa-
næque charitatis officium exigit, gaudere cum gau-
dentibus, & flere cum flentibus: quemadmodum
Paulus non modo per Epistolam docuit, sed suo
etiam exemplo comprobaui? Non enim Stoicos &
stupidos, sive ab omni humanitate alienos, sed mol-
les, sed clementes, sed faciles, id est, sui similes ho-
mines amat Christus non frustra è mitissima Virgi-
ne natus, sui similes inquam, qui & aliorum succes-
sibus ex animo faueant atque congaudeant, ac vici-
sim eorum incommodis, perinde ac suis verè in-
dolescant. Decebat igitur matrem Domini, cũ gra-
tia plena esset, in hoc ipso charitatis genere non ce-
dere, sed præstare matribus omnibus, & acerbissi-
mis filij sui cruciatibus grauissime commouerī: cum

Omne genus dolorũ, quos propter Filiũ Maria pertulit, Simeon nomine gladij complexus est.

Tota Mariæ vita multis doloribus obnoxia, sicut & Christo contigit.

Ioan. 10

Psal. 109

Rom. 12
2. Cor. 12.

Cur decuerit Mariam variis afflictionibus exerceri.

A non modo sciret, sed etiam coram cerneret illum &
corpore & animo supra omnem modũ & cõsuetu-
dinem discruciari, vt vir dolorum & sciens infirmi-
tatem, à Prophera rectè dicatur, ipseque Patri teste-
tur: [a] Omnes fluctus tuos induxisti super me: [b] Ve-
ni in altitudinem maris, & tempestas demersit me.
Enimverò si Maria tot tantisque Filij afflictionibus
vulneribus, calamitatibus, quæ nulla orationis co-
pia explicari possunt, non valde compateretur, suæ-
que commiserationis intima viscera dolenti capiti
& morienti Filio non impenderet, non hunc suum
Opt. Max. Filium cognoscere, non diligere, non se
naturalem ac veram eius matrem exhibere, sed po-
tius Manichæorum de phantastico corpore nugan-
tium vanitatem confirmare, ac demum cum profe-
cto Christi & [c] dolentis & [d] commiserantis, & [e] la-
B chrymantis exemplo pugnare videretur.

Esaia. 53
a Psal. 87
b Psalm. 61

c Matth. 26
d Luc. 7
Ioan. 6
e Ioan. 11

QVOD si rationis lumen cum Euangelij veritate
iungimus, vt aliquas dolendi causas in Virgine com-
monstremus, primum quomodo pia mater, obse-
cro, non mœreret, cum partui proxima, vt alibi di-
ximus, summam hominum inhumanitatẽ in Beth-
lehem aspexit, omnium ædibus exclusa, omnium
ope & subsidio destituta, vt ad solum stabulum &
commune bestiarum præsepe fuerit confugiendum
si se suumque puerperium & tenerrimum infantu-
lum à noctis, frigoris & hyemis asperitate, variisq;
iniuriis, vtcunque tueri vellet? Deinde non afflige-
retur maternum pectus, cum suauissimum mollissi-
mumque paruulum vix dies octo natum, legi duris-
simæ subiiceret, atque ex more gentis circumciden-
dum traderet: haud ignara certe, innocentissimum
C puerum hac sacri sanguinis effusione quasi prælude-
re & præsignificare, qua via & ratione tandem no-
strorum criminum, adeoque totius mundi sordes &
maculas grauissimas deleturus esset? Adhæc triste
vaticinium, quod partim de Filio, partim de matre
eius in templo dixit Simeon, tanto maiorem dolo-
rem illi creauit, quanto frequẽtius illud secum ani-
mo reputauit, ac re ipsa certius deprehendit. Quo
autem mœrore, quantáque commiseratione matres
& infantes Bethlehemiticos prosecuta est? illas qui-
dem, quod charissimis pignoribus Herodiano gla-
dio sæuè trucidatis orbarentur: hos verò, quoniam
in tali ætate tam multi tam temerè atque barbarice
à tali Rege ob suum Filium iugularentur. Iam verò
an illi ludus esse potuit, intempesta nocte, insaluta-
tis amicis, rebus malè compositis, domum & patria
D deserere, capitales filij quamuis infantis hostes, &
in his Herodem Regem sæuiẽtem fugere, tum apud
impios, barbaros, ignotos Ægyptios cum filiolo &
Iosepho aliquot annis exulare, totq; itinerum mo-
lestias & difficultates eundo ac redeundo deuorare?
Non dicam, quæ apud Bethlehemitas, Ægyptios,
Nazaræos, doloris aculeos illi parere & augere ma-
ximos potuerunt, cum filij paupertatem, neglectum
contemptum, calamitatem, persecutiones & ærum-
nas, velut perpetuas illius vitæ comites, haud sine
variis curis & maternis angoribus experta est, cum-
que suarum labore manuum victum sibi & filiolo
necessarium ægrè comparauit. Dolens & anxia Fi-
lium duodennem, tanquam vnicum suum thesaurũ
amissum requirit, vt sua etiam voce in tẽplo testata
est, hunc que dolorem vna cum Ioseph communem
habuit. Sic enim Filium affatur: Ecce pater tuus &
ego dolentes quærebamus te. O graues & nobis in-
explicabiles

Mariæ dolor ob filium circumcisum.

Ibidem.

Mariæ dolor ob triste vaticinium Simonis.

Mariæ dolor ob innocentes occisos pueros.

Mariæ dolor ob fugam in Aegiptum suumque exilium.

Matth. 1

Matth. 2

Mariæ dolor ob amissum Filium.

explicabiles animi cruciatus, quos illa cum Filio &
A propter Filium annos triginta sæpè sustinuit, atque
vt arbitror, pro sua modestia nulli mortalium pate-
fecit. Notus & charus illi vtique fuit Ioannes Ba-
ptista, qui tunc apud omnes maxima valebat autho-
ritate: sed eò molestius illa tulit, iustiusq; ingemuit,
quum audiret, virum sanctum atque præstantem, fi-
liique sui præcursorem & consanguineum, in adul-
teræ gratiam Herodianis vinculis tradi, & caput
eius, vt impudica saltatrix expetito frueretur præ-
mio, in tetro carcere amputari, ac Regiis epulis ad-
hiberi.

Mariæ dolor ob ipsius Ioannis Baptistæ.

Matth. 14
Marc. 6

PRÆTEREA fieri non potuit, quin gentem pa-
triamque suam miserata, intimis animi sui sensibus
condoleseeret, cum certò intelligeret, multisque
indiciis compertum haberet, quam immanis & ob-
stinata Iudæorum, & præcipuè Magistratuum, esset
peruicacia, quam indigne vulgus prædicatum Chri-
sti Euangelium repudiaret, quantaque hominum
aduersus præsentem Messiam impietas & ingratitu-
do magis ac magis serperet, ita vt vix pauci tandem
(quarta enim pars iacti seminis tantum fido semi-
natori fructum optatum attulit) ex tot auditis filij
concionibus, visisque miraculis suum Messiã agnos-
cerent, eiusque monitis obtemperarent. Illa verò
quo sincerius ardentiusque Christum amauit, om-
nemque iustitiam Euangelicam esuriuit, eo grauius
illorum vicem & doluit & deplorauit: qui se Chri-
sti ac Euangelij hostes infensissimos declarabant,
quique voces illas putidissimas subinde iactitabãt:
Est [a] Samaritanus, [b] vorax, vini potator, [c] publica-
norum socius, [d] populi seductor, [e] Sabbathi trans-
gressor, [f] Legis violator, ac [g] dæmoni familiaris. Iam
B verò, quæ sollicitudo, quis timor & angor illam non
corripuit, cum decretũ Senatus de perdendo Chri-
sto publicaretur? cumque procerum animos velut
furiis quibusdam agitatos non solum in filij sui ne-
cem conspirasse, sed etiam extrema quæque moliri
non dubiè cognosceret, ac vtriusque sexus amici
crebro denunciarent.

Mariæ dolor ob filium & eius discipulos.

Matth. 8
Matth. 11
Luc. 15
Luc. 7
Luc. 5
Luc. 11.
Matth. 26
Ioan. 9 & 11

Mariæ dolor ob odium & crudelitatem principum contra Christum.

QVAM durum & amarum optimæ matri fuit,
parantem se ad mortem Filium inuisere, illique va-
ledicere, quandoquidem consentaneum est planè,
hunc dilectæ matri non reticuisse mysterium, quod
sæpè [h] discipulis patefecerat, de atrocibus dirisque
suppliciis adeundis, atque vt Scripturæ implerẽtur
Propheticæ, in vrbe Hierusalem, & à sua gente per-
ferendis. Testatur [i] Bernardus, ac probat [k] Diony-
sius Rickelius, quod Maria, vtpotè Prophetissa, in
Propheticis literis exercitata, inter alia mysteria,
Christum Filium moriturum intellexerit, sicuti vel
è solo [l] Esaia qui horrenda Christi supplicia sæpè
recenset, assequi poterat. Hoc ergo si præcognouit,
ingens profecto mœroris ac pauoris affectus, quum
Dominicæ passionis tempus appeteret, in cor illud
maternum irruit: quippè cum ab hoc Filio tota pen-
deret, omnemque suam spem & consolationem in
eo solo defixam haberet, nihilque illi charius in ter-
ris & optabilius esse posset. Multoque magis illam
afflixit nuncius, qui prædictum Filij certamen iam
adesse & frendentes lupos in Agnum illum nõ vno
in loco immaniter grassari significauit. Cette Chri-
stus vel sola suæ mortis recordatione commotus,
ad mortem vsque tristem habuit animam, ac incre-
dibilem illam tristitiam sanguineo sudore profuso
comprobauit, quando & ab Angelo cælitus demis-

h Matth. 16
& 20. & 26

i in serm. de verbis Apocalypsis: Signum magn. k Lib. 2. de laudib. Virginis cap. 26
l Esaie. 50 & 63

Mariæ dolor conferens Filium breui ad mortem ruendum.

Mariæ dolor ob Iudæorum ingratitudinem.

Matth. 26
Luc. 22

C so in pauore maximo confirmatus fuit. Et dubita-
mus adhuc, Mariæ pectus immenso mœrore obrui,
quum Filium optimum à pessimis hostibus inquis-
sime tractari, & velut à canibus per summam iniu-
riam laniari atque discerpi cognosceret, adeoque
præsens omnino spectaret? Quod si matrem nescisse
fingimus, talem calicem Filio bibendum esse, certè
quo inopinatius, eo acerbius ac funestius illi spe-
ctaculum accidit, quum Iudaici simul & Ethnici
Magistratus æquitatem omnem in crudelitatẽ ma-
ximam conuerterent, ac coniuratis velut animis &
coniunctis viribus in hoc vnum incumberent, vt vi-
tæ bonique omnis authori necem vti turpissimam,
ita & atrocissimam machinarentur, nec suo tantum,
sed & Dei filij memoriam omnẽ funditus aboleret.

Mariæ dolor ob procerum Filium dãnantium peruersitatem.

AN non luctuosum illi fuit audire, secumq; per-
D pendere, quanta inuidiã passim apud Proceres tam
præclare de omnibus meritus Messias laboraret,
quamque nefariis illorum consiliis & machinatio-
nibus non solum iustus, sed ipsa etiam iustitia op-
primeretur? Atque inter alios Diaboli filios, quorũ
cœcitatem atque perfidiam summopere semper
contristata est, altum profecto vulnus illi Iudas in-
flixit, quum illum stolidum mercatorem, insanum
Apostatam, immanem latronum ducem, simulque
sanguinarium Magistri sui proditorem vitam ipsam
sibi gladio ademisse cognouit. Nec parum eius ani-
mum pupugit inconstantia discipulorum, qui fide
violata & relicto Magistro turpiter fugerant, ac ve-
lut oues sine pastore dilapsi, securo nusquam loco
poterant consistere. Non dicam de Pharisæorũ effe-
ratis animis, de populo furioso, de militum nequi-
C tia, & carnificum crudelitate, aliisque pluribus in
summa illa ordinum iudiciique forensis confusio-
ne tumultuantibus, & omnia demum pertentanti-
bus vt, sese morte Christi acerbissima immaniter
oblectarent. Hæccine pium & æquitatis amãtem, &
innocentiæ filij conscium animum, eumque mater-
num, non maximè commouerent atq; discruciarẽt?

Mariæ dolor ob varios & postremos Christi patientis aduersarios.

Matth. 26

QVID? an illa virginea viscera dolore grauissi-
mo non concuterentur, & velut acutissimo gladio
non transfigerentur, cum tandem nunciaretur, cha-
rissimum & vnicum Filium non solum à discipulis
desertum, sed etiã à militibus vinctum, à Pontifici-
bus accusatum, ab Herode derisum, à Pilato cæsum
à tortoribus sæpe multumq; diuexatũ, ab omni po-
pulo spretum, è ciuitate sancta exterminatum, sce-
leratis latronibus annumeratum, omni hominum
fauore, ope, tutela destitutum, toto corpore fractũ,
nullo solatio subleuatũ, pro flagitiosissimo habitũ,
ad horrendum supplicium vsque in tali Vrbe, publi-
ca via raptari? Quæ tum Mariæ mens, quis angor &
luctus, ô Deum immortalem, cum suum dilectum,
& vnice dilectum tam crebro, tam fœde vestibus
exutum tortorum libidini expositum, & ab illis in
crucem actum atque suffixum, nudum, expansum,
tremulum, flagris lacerum, sanguine manantem, &
quidem inter latrones duos medium suspensum,
suis ipsa oculis intueretur? Neque verò tam surda
fuit, vt maledicas linguas, filio insultantium non ex
audiret, sed vel inuita persensit, quibus conuitiis at-
que probris infimi pariter & summi Agnum illum
immaculatum proscinderent, & insaturabili qua-
dam rabie palam insectarentur. Quid, nisi accutissi-
mus gladius materna illa viscera penetrauit, quum
ex alto clamantem & miserabili voce testantem

Mariæ dolore augentia cum Christus in agone suo versaretur.

Mariæ dolor ob filium in cruce clamantem.

Matth. 27

Iob. 30

Filium, se à Deo ipso esse desertum tremebunda
Matth. 27. percepit? An non iure tunc suo diceret, quod aliquando Iob de seipso prædicauit: Flebam quondam super eo, qui afflictus erat, & compatiebatur
Iob. 30. anima mea pauperi? Ac verè quidem extremèque
Mariæ dolor ob Christi extremã paupertatẽ in cruce. pauper in cruce Christus, quippè qui omnibus fortunæ bonis orbatus, vbi caput reclinaret suum non habuit, neque pauper solummodo, sed etiam totus sanguinolentus & liuidus solam in Orbe matrem sibi fideliter assistentem inuenit. Verum de hac con-
Matth. 8 dolescentia, quam Christo in cruce suffixo, & extreme calamitoso mater detulit, nos paulo post fusius.

A Satis hactenus, vt opinor, probatum est, multas ingentes iustasque dolendi causas nostræ Virgini suppetiuisse, quæ animam eius, quantumuis puram & sanctam, non solum in fide, sed etiam in fortitudine & patientia mirabiliter exercerent, ac velut spiculis infixis grauissime vulnerarent. Quis ergo non videat, pulchrè impletum esse vaticinium, quo præ acuti gladij nomine, sæui dolores, variique angores animi, propter Filium sæpè, & sub eius mortem maximè subeundi, Mariæ in templo mature prænunciabantur?

Epilogus hactenus Cap. iii.

Luca 2.

CAPVT VIGESIMVM OCTAVVM.

Expenduntur verba Ioannis: Stabat iuxta crucem Iesu mater eius, & quomodo veteres illa intellexerint: hinc Mariam ob singularem erga Filium compassionis affectum meritò commendari, & Martyribus non esse inferiorem, multumque promeruisse.

Præcipuus Mariæ dolor fuit circa crucem Filii vt Ioannes descripsit.

NEXPLICABILES angores, Virgineæ matris animum cum sæpè alias, tum illo tempore potissimum occuparunt, quum Filium vt innocentissimum, ita longè sibi charissimum, & natura quidem cor poris tenerrimum in crucem suffixum, pessimèque à nefariis hostibus tractatum suis ipsa oculis, quod ferè inauditum est, nec semel, nec leuiter conspicata est. Qua de re etsi multa protulimus, tamen ob aduersarios, qui in re tristissima grauissimaque tantum non iocari videntur ac ludere, paulo fusius disserendum putamus, vt simul Ioannis Euangelica verba illustrentur. Hic autem tanto maiorem fidem in præsentis historiæ parte meretur, quod oculatus testis adfuerit hortẽdo dominicæ crucis spectaculo, cuius contemplatione nõ
Matth. 17 solum humana corda, sed etiam Sol, saxa, monumenta, cadauera meritò commoueantur. Sed iam
Quomodo Ioãnes describat historiam hoc loco tractandam. Euangelistæ voces audiamus: Stabant iuxta crucem Iesu mater eius, & soror matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalenæ. Cum vidisset ergo Iesus matrem & discipulum stantem, quem diligebat, dicit matri suæ: Mulier ecce filius tuus: Deinde dicit
Ioan. 19 discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eã discipulus in suam.

Excussio historię de Maria iuxta Filij crucem astãte, & quomodo illa steterit.

RES profecto & narratio admirabilis, quã Ioannes præ cęteris Euangelistis tradidit, post fugã nempè discipulorum, & amicis huc illucque dispersis, D prope tunc matrem astare, & tam crudeli spectaculo ad finem vsque adesse, neque tamen exanimem aut fractam doloribus, sed sui semper similem, animi plenam, in fide constantem, nulli tristitiæ succũbere, fœmineos autem affectus omnes superare, & hoc supremum officium morienti in cruce Filio coram truculentis hostibus vltro præstare velle atque
Esai. 50 & 53. posse. Stabat ergo fida custos & mater anxia, se totam
Psal. 22. 68. fide sustentans, dum cogitat nihil illic fortuito
Daniel. 9 geri, sed volentem illum Agnum, vt pro omnibus
Zachar. 13 immoletur, in hanc carnificinam esse pertractum, sicut oraculis Propheticis erat prænunciatum. Stabat ineffabilem amoris flammam mente reuoluens, qua Filius eius arderet, tot hostium probris atque

B iniuriis adeò non exasperatus, vt quicquid perditi homines molirentur, id vltro illis omnibus condonaret, vtque summam illorum crudelitatem excusaret, ac pro salute scelestissimorum sollicite precaretur. Stabat, non sine stupore contemplans illam inemplicabilem Dei bonitatem, qui pro seruis Filium in tam acerbam mortem traderet, & iustitiam, qui tam atroces ab innocente pœnas pro sontibus pendi vellet, & liberalitatem, qui scelerato mundo preciosum illum donaret sanguinem, & copiosam Vnigeniti redemptionem etiam ingratissimis cuperet applicare. Stabat partim gratulabunda, quod Filiũ tam gloriose certantem hostesque omnes breui *Roman. 8* victurum intelligeret, partim mœrore quasi cõfecta solũ calcantem torcular Filium, & nõ humana modo, sed & diuina quasi ope destitutum, & vndique suo conspersum sanguine, extremosque trahentem spiritus conspicaretur: se verò hoc vnico in terris
C thesauro suo fraudatum iri doleret. Stabat suæ virtutis atque constantiæ, quæ rebus aduersis probanda erat, memorandum exemplum posteris præbitu-
Esai. 63. ra, quandoquidem nec tribulatio, nec angustia, nec periculum, nec persecutio, nec gladius, nec mors, nec vita, neque alia creatura illam separare posset à charitate Christi, cui mente penitus cohærebat. Stabat sexu imbecillis, animo virilis & intrepida, ipsis etiam Apostolis fortior, tãto licet impiorum & immanissimorum hostium agmine circumsepta, tantoque sanctæ dilectionis igne succensa, vt neq; Iudæorum furore, neque militum sęuitia, neque compримentium turba, neque doloris acerbitate à statione sua posset dimoueri. Stabat nouo velut transfixa spiculo, cum illam filij moribundi vocem exciperet: Mulier ecce filius tuus, siue mulier dicta sit, vt minus inuidiosum hoc, quam matris nomen esset apud aduersarios, siue vt materni doloris magnitudo leuaretur atque leniretur, quemadmodum & Baptista Mantuanus dixit:

Cur Christus de cruce Mariam non ceteris, sed muliebris nomine compellauit

Talibus & monuit matrem, sine nomine matris,
Ne materna pium laniaret viscera nomen.

TANTVS enim Christi erga Genitricem fuit amor, tantaque pietas & sollicitudo, (ô præclarum omnibusque liberis ad honorandos parentes imitandum exemplum) vt summis etiam doloribus oc-

cupatus,

cupatus, mortique proximus, illam clementer respicere, illam amanter compellare, & charissimo lectissimoque discipulo fideliter commendare non
Cur Christus matrem Ioanni commendauit. intermitteret. Tantum abest, vt in aliis colloquiis cum Matre prius habitis illam negligere, increpare vel reiicere voluerit, quum in supremo illo agone non minus de illa, quam de seipso sollicitus fuerit, materneque charitati, vt anteà semper, ita moritu-
Mariæ Christi in cruce conuolitur latroni. rus etiam plurimum detulerit, talemque procuratorem & administrum, imò & filium adoptiuum illi suo loco sub mortem, velut testamento condito, assignarit. Quam ingens demum mœror animum matris occupat, quæ audito de cruce filio secum ex-
Plato epist. 8. pendit, quem hactenus non filium modo, sed & custodem & tutorem habeat, quo nunc sit orbanda thesauro, & quam dispar filius Ioannes priori mo-
B rituro succedat. Ac ne leue seu vulgare hoc esse putemus, quod Christus de cruce Matri præstitit, certè Ambrosius dicere non veretur: Pluris putatur quod victor suppliciorum, pietatis officia matri exhibe-
Ab cruce Christus matrem Ioan. commendat. ret, quam quod regnum cæleste donabat vitæ æternæ. Nam si religiosum est quod latroni donatur venia, multo vberioris pietatis est, quod à Filio Mater tanto affectu honoratur.] Et rectè colligit Epiphanius, Ioseph Mariæ virum tunc suum obiisse diem,
Tertia Antiduman. Ianf. 78 atque idcirco illam viduam alieno, vtpotè Ioanni, à Domino commendari, vt princeps virginitatis Virginem custodem haberet. Rursus propter amoris priuilegium Christus dilectum imprimis discipulũ voluit cohonestare, vt hæreditatem Virginis Do-
Habet. conuiuium. ff. in Epist. Sto Marcel. lad principem. mini, Virgo matrem Filius Virgo susciperet, sicut [a]
C Hieronymus & [b] Paulinus affirmant. Nunc [c] Gregorij Nazianzeni verba subiungam, quibus Christi sermonem ob Mariam de cruce prolatum, pulchrè complexus est:

O inter omnes mulier optima, en tibi
Qui virginali dote præditus: loco
Hunc Filij chari habueris tibi: En quoque
O discipule, Virgo, parentis in loco
Quam reuerearis.

Ex epist. St. August. ad Trag. de Christi patientia.

NEC temere Bernardus notauit, dictũ illud Christi: Mulier ecce filius tuus, sic posse accipi, vt Matri
Infirmo de verbis Apocal. 15. Signum magnum. mœrorem augeat vehementer. Ioannes enim, qui hoc loco filius nominatur atque constituitur, Virgini matri traditur: ita verò seruus pro Domino, dis-
Mariæ dolore auctus, quod à Filio audiretur Ioanni commendari. cipulus pro magistro, filius Zebedæi pro filio Dei, D homo purus pro vero Deo deputatur, matrique adiungitur. Quæ commutatio non modò dura videtur, sed etiam gladius quidam Mariæ animam pertransiens Bernardo nuncupatur. Et rectè idem in
In Hom. super Euang. Stabat iuxta crucem Christi matrisque admirationem hoc loco defixus exclamat. O ineffabilis reciprocatio sancti amoris. Filius patitur, & intus valde compatitur matri: Mater verò compassa est patienti Filio. Tantus nempè impetus passionis Domini Iesu fuit, vt quasi torrens
Psalmo. 109. ipsum impleret patientem & inebriaret, quia teste Psalmo: De torrente, scilicet, passionis eius, in via bibit Christus: vt sic Christo impleto, in matrem fluereret patientem, qua similiter repleta, ad Filium redundaret inundatio amaritudinis & mœroris.]

VERE igitur magna fecit Mariæ qui potens est, vt mulier tot malorum & suppliciorum Filij spectatrix astaret, nec latum tamen vnguem à fidei viuæ curriculo deflecteret, & eadem fide contra summos naturæ animique dolores, quibus vndique obruebatur, inuicta persisteret, simulque Christum (verã

A & viuam hostiam) pro mundi peccatis expiandis offerret. Hoc est quod Anselmus dilucide tradidit: Stabat Maria in fide Iesu constantissima & patientissima. Nam discipulis fugientibus, cunctisque viris recedentibus, in gloriam totius fœminei sexus, inter tot pressuras Filij sui, constanter ipsa sola stabat in fide Iesu firma, & pulchrè stabat, vt decet pudicitiam Virginalem: non se lamentabat in tanta amaritudine, non maledicebat, non murmurabat, nec vindictam hostium à Deo petebat: sed stabat disciplinata, verecunda, Virgo patientissima, lachrymis plena, doloribus immersa.] Ac prudenter quidẽ hoc loco Anselmus talem Mariæ luctum indicat, qui tametsi grauissimus foret, tamen modum teneret, ac iustam bonorum reprehẽsionem effugeret. Si enim
B vlli alij, tum mulieres in eo plurimum peccãt, quod ob mortem suorum perturbatæ, sese lachrymis, & lamentis conficiant, ac velut desperabundę concidant, nonnunquam & insaniant, neque sapientum admonitioni, neque amicorum consolationi locum vllum relinquentes. Nihil tale de nostra Virgine suspicari fas est, quæ singularem animi fortitudinem cum summo mœrore coniunxit, ideoque tristitiæ prorsus se non dedidit, nec affectui magis indulsit, quam rationis ac fidei ratio sustineret. Non poterat illa non lugere, siue Filij, siue suam, siue hostium, siue amicorum, siue aliorum conditionem ritè perpenderet: ac homines quidem eiusmodi matre nihil miserabilius ac infelicius reputabant. Illa verò, quæ se tam tristi spectaculo subducere poterat, Filij flagranti amore commota, vel in medium hostium se
C vltro ingessit, & quæ antea libenter domi lætitare solebat, in conferta impiorum turba, & iuxta patibulum suam stationem elegit, accepit, seruauit. Sic enim, si Bernardo credimus, secum tacite loquebatur: Stabo & aspiciam oculis manus perforatas & pedes: Videbo quomodo pendeat in patibulo mũdi Saluator, & quomodo transeat ex hoc mundo. Accedam propius, & amplectar brachiis, & depositum de cruce osculabor filium Deum & Dominũ meũ.] Cæterum qualiscunque hic mœror & luctus in Maria fuit (vt dicere cœperam) intra terminos propriæ vocationis rectæque rationis semper constitit, ac leges publicæ honestatis non violauit, sed eum cursum tenuit, vt Virgo neque dolori succumbere, neque in conspectu populi quicquam impatientiùs agere vnquam videretur.

In ser. super Euang. Stabat iuxta crucem.

Stat Maria iuxta crucẽ constantissima & patientissima.

Quis affectus Mariæ iuxta crucem astantis.

In ser. super Euang. Stabat iuxta crucem.

CÆTERVM hic nobis Bullingerus obstrepit, ac impatientia plusquam muliebri victus vociferatur: *Deus bone, quanta vngarum plaustra inuexerunt spermologi veritus quam sermologi Papistici? quantas excitarunt de cõpassione beatæ & intemeratæ Virginis Mariæ tragœdias? Adeo autem inoleuit apud plerosque cõpassionis illius existimatio, vt historiam passionis non plenè videatur exposuisse, tametsi fide optima omnia quæ de Christo Domino scripserunt Euangelistæ, enarrauerit quisquis istorum quoque non adiecerit de compassione Virginis figmenta. Ac rursus: Quorsum pertinet prodigiosa quædam de Mariæ deplcratu & lamentatione apud plebem deprædicare, & ad miserationem propensa pectora ad largissimas prouocare lachrymas? Nam hic quorundam monachorum hac in re vnicus finis est.* At ego responderim: Quorsum pertinet Bullingere, has tragicas voces in Catholicorum odium spargere, & propter paucos, nescio quos, totum ordinẽ vulgo exosum reddere? Quorsum, inquam, pertinet ob zelum quorundam scientia & discretione fortè

In explicat. Euangel. Ioan. cap. 19

Reprehensio Bullingero cõcionatores de Mariæ compassione.

Responsio ad prędicta Bullingeri censuram.

carentium, de quorum tamen animo & scopo difficile sit pronunciare, tantas excitare turbas, & ad meras referre nugas, quæ vel illi, vel sancti Patres de tantæ Virginis compassione ita docent ac scribunt, vt in auditoribus siue lectoribus luctum excitent salutarem, ac piis piis sæpè lachrymas exprimant? Frigidi sunt certè in suis concionibus Sectarij, quemadmodum eorum quoque scripta ieiuna testantur, neque ad luctum & pœnitentiam, sed ad nimiam fiduciam falsamque securitatem plerunque mouendam comparata. Eoque minus ferunt ac probant, quod multos in Ecclesia Catholica non modo dissertos, sed etiam vehementes, ardentes ac efficaces Concionatores passim habeamus, qui populares animos mirabiliter flectãt, & historiam Euangelicã ad inflammandos hominum affectus scitè conuertant, vt non minus moueant, quam doceant atque delectent. Fatemur interim, sicut in omni virtutum genere, & in quauis honesta functione sæpè peccatur, ita in præsenti argumento tractando modum posse violari, præsertim si prodigiosa quædam ac nugarum plaustra, quemadmodum loquitur Bullingerus, historiæ tam sanctæ admisceantur. Quis verò sapiens ineptos, aut etiam stolidos Concionatores defendat ac probet? sicut nec illos quidem excusamus, qui vel pingunt, vel docent matrem Domini iuxta crucem fuisse collapsam, syncopi stupefactam, dolore prorsus exanimatam, illarumq; muliercularum similem, quæ fractæ doloribus palam eiulant, pectus pugnis contundunt, capillos lacerãt, genas vnguibus decerpunt, seque demum clamitãt infelices. Hæc enim aliaque id genus, quæ honestas etiam matronas dedecorant, & prudentes offendũt, ad grauissimos materni cordis angores exprimẽdos & explicãdos nõ decet effingere, vbi de Maria iuxta Filij crucem dolente agitur, vt quæ affectũ humanũ spiritus robore coërcuit, nihil tale designãs, quod cũ sancta modestia & debita grauitate pugnaret. Et tamen quoniam spectatrix acerbissimæ mortis Filij astitisse legitur, sensumque doloris cor illud tenerrimum habuit, proculdubio vultum & habitũ corporis eo tempore mœstissimum præ se tulit, maiusque specimen sui luctus quam Nouatores existimãt, edidisse videtur. An mirum, si mœrorem suum singultibus & lachrymis testaretur, & præterea locum aliquem concederet lamentationi, quam certè veteres, vt mox probabimus, Mariæ attribuerunt. Est ita profecto, vt Ethnicus Poëta dixit:

Mollissima corda
Humano generi dare se natura fatetur,
Cum lachrymas dedit: hæc nostri pars optima sensus.

Vbi non abs re fuerit commemorare, quo pacto Bernardus ingentem mœrorem ex germani fratris Gerardi morte conceperit, diuque seruarit, vt summo illius desiderio torqueretur. Grauiter ergo apud suos queritur, suique doloris rationem ex professo reddit, quamobrem charissimi fratris obitum tantopere deploret, crebrisq; lachrymis prosequi pergat. Cùm verò erudita sit eius oratio, quæ nostro etiam instituto ad tuendos Mariæ dolores cõgruat, eandem hoc loco repetere non sit superuacaneum. Plango, inquit, primum super mea ipsius plaga, atq; huius iactura domus. Plango deinde super pauperũ necessitatibus, quorum ille pater erat. Plango certè & super vniuerso statu nostri ordinis, nostrę professionis, quæ de tuo (Gerarde) zelo, consilio & exemplo robur non mediocre capiebat. Plango, postremo etsi non super te, propter te tamen. Hinc prorsus, hinc afficior grauiter, quia vehementer amo. Et nemo mihi molestus sit, dicens non debere sic affici: cum benignus [a] Samuel super reprobo Rege, & pius [b] Dauid super particida filio satis fecerint affectioni, & non ad iniuriam fidei, non in superni suggillationem iudicij. Absalon fili mi, ait sanctus Dauid, fili mi Absalon; & ecce plus quam Absalon hic. [c] Saluator quoque videns ciuitatem Hierusalem, & præuidens, ruituram, fleuit super eam. Et ego propriam, & quæ in præsenti est desolationem non sentiam? Plagam meam recentem & grauem non doleam? Ille fleuit compatiendo: & ego patiendo non audeo? Et certè ad tumulum Lazari nec flentes arguit, nec à fletu prohibuit: insuper & fleuit cum flentibus. Et lachrymatus est, inquit, Iesus. Fuerunt lachrymæ illæ testes profectò naturæ, non indices diffidentiæ. Denique & prodidit mox ad vocem eius, qui erat mortuus: ne continuo putes fidei præiudicium dolentis affectum. Sic nec fletus, vtique noster infidelitatis est signum, sed conditionis indicium.] Ita vir ille pius & sapiens suum de fratris morte dolorem prodit, ac simul exẽplis è Scriptura productis apud suos excusat. Eadem ad Mariam translata sensum commodissimum efficiunt, valdeque probant, quælescunque illius dolores, dicam & planctus, ob morientem Filium, & ex ardenti charitate profectos, non modo venia, sed & laude dignos à sapientibus merito iudicari. Et sunt morosi adhuc simul & iniqui censores, qui hanc singularem Mariæ charitatẽ, tristitiam, compassionem erga confixum in cruce Filium vel contemnunt, vel pro nihilo ducunt, aut certè pro dignitate celebrari & Christianis commendari non sustinent.

Ego verò maiorum nostrorum pietatem non possum non probare, qui hos ipsos Mariæ commiserantis affectus & dolorum acerbitates cum perfecta fide & charitatę coniunctas sedulo perpenderũt, aliisque perpendendas commendarunt: nimirum vt aliquando, & præsertim hebdomada sancta (sicut eã Chrysostomus vocat) Filij Dei, ceu viua membra suo capiti cum matre sanctissima compaterentur, idemque sentirent, quod in Christo Iesu illa præ omnibus sensit mortalibus, atque ita passionibus Domini nostra nempè causa susceptis, gratis & ipsi animis, neque citra piæ commiserationis affectum, communicarent. De quo peruetusto Ecclesiæ more, & Christiano piorum luctu nihil aliud modo dicam, quam quod vir doctus æquè ac sanctus Rupertus Tuitiensis iam olim sapientissime scripsit: Non ita gaudere debemus de gratia tradentis (æterni Patris scilicet) vel de charitate morientis (Filij Dei) vt non etiam doleamus, quod tanto Domino tormentorum & mortis causa fuimus: siquidem non gaudere ingratitudinis: nõ dolere autem crudelitatis est.]

Ac paulo post admonet, vt quo tempore solennis illa Christi crucifixi & mortui memoria in Ecclesia celebratur, tristitia in nobis regnet, vt contristemur ad pœnitentiam, vt exemplo Mariæ ferrum Domini cæ passionis nostram pertranseat animam: vt clauui manuum & pedum eius carnem nostram configant: vt denique crux eius nostram suspendat concupiscentiam. Compatimur ergo, inquit, vt conregnemus.]

At inquiet aliquis: Cum Christus suis humeris crucem

Inuident Nouatores Catholicis peritos, & in mouendis affectibus felices cõcionatores.

Quibus modis peccetur in repræsentatione Virginis iuxta crucem astantis.

Mariam sui acerbi doloris externa quædam indicia monstrasse non est improbabile.

Iuuenal.

Serm. 26. super lib. Cãtic.

Quomodo Bernardus Gerardi fratris sui mortẽ vehementer deplorarit.

a 1. Reg. 15.
b 2. Reg. 18.
c Luc. 19.

Luce 23.

In cap. 23. Luce.

Ioan. 11

Veteres Christiani suam compassionẽ in magno pretio habuerũt, ac merito id fecerũt.

Hom. 11 in Genes.
Rom. 8
Philip. 2

Lib. 6 de diuin. officiis cap. 2 & 15

Piam & laudabilem esse Christum plorare in hebdomada sancta.

Rom. 8

crucem (grauissimum onus) gestaret, ac mulieres Hierosolymitanas sua causa plorantes cerneret, velut reprehendens eas dixit: Nolite flere super me. Respondeo, piam harum compassionẽ non prohiberi, sicut & Lyranus affirmat, sed aliã & potiorem lugendi causam à Domino illis inculcari, nimirum ob vrbis patriæque futurum exitium prorsus calamitosum, vt seuera vltio de præsentibus crucis inimicis sumeretur. Atque hue spectat sequẽs Christi oratio: Nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, vtpotè quæ me tanquàm miserum moriturũ, neque statim à morte rediuiuũ, sed prorsus impotentẽ, mundique ludibrium semper fore putatis. Quare non fletum illarũ, sed flendi plorandique rationẽ in illis improbat, simúlque Prophetico more de tota gente disserit. Aliud est enim cum hisce mulierculis in sola Christi commiseratione versari, quum ignoras, qua de causa, & quo fructu passus sit pro nobis Dominus: aliud vera fide præditum, dolenti Christo compati, quẽadmodum Ecclesia, vt se Mariæ compatientis exemplo conformet, Redemptoris sui passionẽ cum mitmo doloris sensu meditatur omnibúsque meditandam proponit. Vnde Bernardus de hebdomada pœnosa (sic enim cum veteribus loquitur, pro eo quod Germanis dici solet, die Martyr vvochen) in hunc modũ scribit: Vniuersi Christiani sacra hac septimana, aut præ solito, aut præter solitum pietatem colunt, modestiam exhibent, humilitatem sectantur, induũt grauitatem, vt Christo patienti quodammodo compati videãtur.] Et paucis interiectis: Adest passio Domini vsque hodie tetram mouens, petras scindens, aperiens monumenta.] Vocat igitur hanc generalem Ecclesiæ obseruationem & ritum perpetuò celebrandum: nimirum vt quo tempore salutem nostram in cruce operatus est Christus, & horrendos cruciatus nostra causa pertulit, nos etiam, sicut in morte primogeniti, vt Propheta fore prædixit, dolorem & luctum matris afflictissimæ assumamus. Hinc ille rigor sanctæque disciplinæ seueritas manat, quam veteres inde ab Apostolorum ætate traditam retinuerunt, & circa finem Quadragesimæ, singulari abstinentia & carnis maceratione, simúlque cordis contritione comprobarunt, quemadmodum & Epiphanius docet.

Nos verò quum de Mariæ cõpassione loquimur, vt hoc obiter adiungam, totam illam historiam Euangelij complectimur, & complectendam affirmamus, quæ in huius matris animam circa crucem tùm ante, tum statim post mortem Domini ad sepulturam vsque gesta est. Cùm vero pleraque grauissima & tristissima tunc inciderint, mirum sane & prodigiosum videri potest, Mariam in tantis doloribus durare, atque vt mœrore & luctu nõ extingueretur, firmam persistere potuisse. Videbat Christi manus pedesque duris clauis confixos, & corpus vndique vulneribus saucium & dilaceratũ. Audiebat verba Christi septẽ in cruce prolata, & rursus impiorum Sarcasmos, & insultantium blasphemias in Filium suum profusas, vt reliqua id genus iã antè narratã prætereamus. Nouum porrò & ingens vulnus accessit, quum in mortuum etiã Filij corpus desæuiit miles, tantúmque sanguinis & aquæ ex latere Filij aperto defluxit. Quid verò, cùm illa corpus de cruce depositum cominus potuit intueri, contrectare, cõplecti, osculari, venerari & singula perscrutari vulnera, omniáque tantæ crudelitatis vestigia non modo tangere, sed & amaris lachrymarum imbribus perfundere? quem luctum deinde amici & sociæ mulieres suis lamentis hauddubiè cumularunt, quousque tandem hoc proprium diuinitatis organum, in quo nec species, nec decor iam superetat, sed fœda & aspectu horrida omnia, & tamen sacrosancta apparebant, sepulturæ tristissimæ mandaretur. Non errat sanè Melanchthon, cum hanc totam historiam, quæ vel saxeum moueat pectus, serio cõtemplandam proponit, eámque vtilem nobis ac salutarem esse censet, vt sciamus, quum grauior crux, dolendíque causa, vel mortis etiam timor ingruit, Mariam intueri simul & imitari, quæ ob Filium afflictissima fuit, & præsenti tamen in Deum fide suum animum confirmauit. *Cogitate*, inquit, *qualis, lucta fidei fuerit in Maria. Simul fuit magnus dolor, & tamen mixtus fide & spe. Ipsa mortui Filij corpus contrectauit, genas & manus osculata est, vidit ibi iacere corpus mortuum, sicut alia cadauera. Et tamen sciuit, quomodo cõceptus erat, sciuit esse Messiam, sciuit per eum deleri peccatũ & mortem, & per eum restitui iustitiam. Ideò sciebat certo resurrectorum esse. Prorsus ita nos quoque consolemur nos in nostra morte, intuentes in hunc ipsum Dominũ, & has ipsas cogitationes Mariæ apud nos sæpe consideremus.* Quanquã non probamus quod initio Melanchthon assumit, si lucta fidei in Maria sic asserit, vt eam ab aliqua mentis vacillatione & inconstantia profectam intelligat: quùm nihil tale vel suspicari sincera & constans Mariæ fides admittat. Cùm his iungi possunt, quæ Casparus Cruciger annotauit, quod Virgo non minus generis humani peccata, quàm ipsius Filij mortem luxerit: *Sed in his doloribus*, inquit, *obediendũ esse Deo norat, & expectabat resuscitationem Filij. In hæc duo bona obiecta, id est, in voluntatem Dei & resuscitationem intuenti fide, aliquantulum leniebatur magnitudo doloris. Memineremus autem hoc exemplum in nostris afflictionibus, vt obedientiam & fidem præstare nos quoque discamus.*

Igitur aduersarij quoque fatentur, vt pluribus eorum suffragiis iam ante probatum est, Mariæ non modò fidem, sed etiam patientiam atque compassionem sub cruce Filij admirandam & incredibilẽ, quæ robur humanum longe superaret, extitisse. Vnde scripsit etiam Erasmus: Dolui Maria dolore Filij, sed affectum humanum spiritus robore coercuit. Flebant áliæ mulieres, & præ desiderio sublati Domini, quem nondum spiritualiter amabant, pene delirabant: sola Maria pectus inconcussum habens, tacet expectans voluntatem altissimi.]

Libet autem & veterum proferre sententias, quibus superiora illustrentur: sic enim euidentius apparebit, non solum Ruperti, Bernardi & Anselmi seculo (vt ostendimus) sed etiam apud antiquiores hoc institutum agnitum receptúmque fuisse, quo acerbi Mariæ dolores sub Filij cruce tolerati, à piis piè considerantur, & ab Ecclesia merito prædicantur. Ambrosius Ecclesiæ lumen & Augustini pater spiritualis, in hunc modum docet: Maria vt matrem Christi decebat, fugientibus Apostolis ante crucem stabat, & piis spectabat oculis Filij vulnera, quia expectabat non pignoris mortem, sed mundi salutem.] Alibi vero de infracto & constanti Mariæ animo, quem Christo Filio in cruce pendenti præbuerit, hæc clare pronunciat: Stabat ante crucem mater, & fugientibus viris, stabat intrepida. Videte, vtrum pudorem mutare po-

Christus non vetuit mulieres Hierosolymitanas sibi patienti cõpati.

Luce 23.

In cap. 23. Luce.

Quomodo sic accipiẽda illa sententia: Nolite flere super me.

Ecclesia luctu annuo studet Christo cõpatiscendum exemplũ Mariæ.

De instituto Ecclesiæin hebdomada sancta luctum alimentis, & ieiunio eum exercendi.

Sec. in feria 4. hebdom. pœnosæ.

Zachar. 12.

Contra Aerũ haref. 75.

Quid intelligendum nomine compassionis Mariæ in hoc argumento.

Miranda & incredibilis Mariæ fortitudo circa Filii afflictiones, mortem & sepulturam.

Antiquorum Patrum testimonia de Mariæ compassione, & acerbis doloribus meditandis.

Esai. 53.

Melanchthonis & Crucigeri testimonia de Mariæ doloribus considerandis.

In explicat. Euangel. Matth. c. 27.

In explicat. Ioan. ca. 19.

In Liturgia diuæ Virginis.

Lib. 10. epistol. 82.

tuerit mater Iesu, quæ animum non mutauit. Spectabat piis oculis Filij vulnera, per quē sciebat omnibus futuram redemptionem. Stabat non degeneri mater spectaculo, quæ non metueret peremptorem. Pendebat in cruce Filius, mater se persecutoribus offerebat.] Et paulò pòst: Non ignara fuit mysterij, quod genuisset resurrecturum.] Huc spectat Virginis propè crucem astantis lamentatio, quàm illustris ille Diaconus & Basilij Magni familiaris Ephrem edidit, digna certè, ex qua nonnulla ob superiorem Bullingeri calumniam repetamus. Stans, inquit, apud crucem purissima Virgo, Saluatorémque in ligno suspensum suspiciens, plagas reputans, incuens & clauos, querelas, colaphos ac flagellationem, cum grauibus suspiriis, cum fletu ingenti, cum lamentis dolorosissimis exclamauit, dicens: Mi Fili dulcissime, dilectissime Fili, quomodo crucem sustines? Mi Fili & mi Deus quomodo sputa, clauos & lanceam, quomodo pateris alapas, risus, iniurias, spineam coronam, purpuream vestem, spongiam, arundinem, fel & acetum? Quomodo pendes in cruce denudatus, mi Fili, qui cælum nubibus contegis? Quomodò sicim fers, qui es opifex, quique mare & omnes aquas creasti? Quomodo moreris insons in medio scelestorum? Quidnā commisisti? Qua in re, Fili mi, Hebræos offendisti? Et cur ergò te isti, simul iniqui, simul ingrati cruci suffigūt, quorum claudos & permultos valetudinarios sanasti, mortuos viuificasti? Tu vero quomodo niteris Fili mi dulcissime, magnanime Deus? Deficio te suspiciens in ligno suspensum, conclauatum, plagisque plenum mi Fili? Vbi nunc pulchritudo tua? vbi tuus modò decor? Sol lumen suum obscurauit, & alius factus est: splēdida Luna in tenebras euanuit, petræ sunt perfractæ, & monumēta aperta, templique velum in duo est discissum, creatura Conditorem suū & Opificem cognouerunt: & hi peruersi ac miseri Hebræi aures obstruxerunt, oculos clauserunt, ne Solem nunquàm occidentem suspectarent, Fili mi. O Simeon admirande, en nunc gladius, quo mihi prædixisti cor meum traiiciendum. Ecce gladius, ecce vulnus Fili & Deus mi, tua mors meū cor subiit, viscera mea sunt disrupta, meum lumen obtenebratum est, & pectus meum grauis perttansiuit gladius. Horrendam cerno passionem tuam, mi Fili, & Deus meus. Video immeritam cædem tuam, nec opem ferre possum. Lugete mecum omnes discipuli Domini, dolorem meum & vulnus profundū cordis mei contuentes.] Tandem verò præsentem Mariæ consolationem, qua seipsam in tantis angoribus fulciuerit, fidēmque suam confirmarit, his verbis annectit: Fili mi charissime, veneror tuas afflictiones: colo & adoro tuam misericordiā & magnanimitatem. Dedecus tuum Fili mi, decus cūctis factum est: mors tua facta est mundi totius vita. Cæterùm resurgito quamprimum Fili mi & Deus, quemadmodum prædixisti mihi, vt salūs fiat mundus, vtque gaudeam ego humilis mater tua, & mecum lætentur dilecti tui: in confusionem autem tui inimici omnes deueniant.] Cum hac lamētatione, quæ & Scripturæ testimoniis, & ipsa luce rationis facile stabiliri potest, haud malè consentit illa, quam Gregorius Nazianzenus eleganti conscripsit carmine, mariā quidē sic loquentē inducens:

Eamus ergo, eamus hinc, absit pauor:
Hic vita nobis esse quæ suauis potest?
Quin efferamus hinc pedem, vt videam mei
Tormenta Nati. Hei, heu mihi miserrimæ,
Charæ ô sodales, cerno nihil hic Filij,
Vsque adeo forma rara mutata & color.
Dilectæ ô inquam, Filij vt vultum mei
Squalore vidi plurimo & sanie obsitum,
Mors sola votum est, vita mors tantum mihi.
Agite iam, agite vos, non sero vitam amplius.
Qui Vita cunctis es datus mortalibus
Communis, o dilecte Fili mi, quid hæc,
Aut quo iure nunc pateris? admissum tibi
Quale istud, ob quod tam graues pœnas luis?

Longum sit reliquam subiicere lamentationem, matre mœstissima dignam, & fideli tamen consolatione conditā, quā his verbis porrò Maria declarat:

Infesta nobis cuncta damnorum agmina
Facile fugabis, morte mortem destruens.
Mox inferorum è tartaro vt caput efferes
Tibi perditorum hominum hoc genus pœnas dabit.

Pergamus verò alios quoque proferre testes, qui singularem Mariæ dolorem ex Filij cruce & morte collectum ostendant & comprobent, minus vt dubitari queat, summi perfectique amoris in eam affectum competere, quæ summos dolores, Christi causa perseuerit pertulerítque. Effugit illa quidem dolores, quos parturientes fœminæ, propter maledictionem à Deo primæ parenti inflictam, sæuissimos experiuntur. Sed quæ sola cum gaudio peperit, vt [a] Cyprianus, [b] Athanasius, [c] Gregorius Nyssenus, [d] Damascenus, [e] Bernardus plurésque testantur, non effugit dolores alios, qui parturientium omnium internos externósque cruciatus excedebant, cum vita morte esset illa acerbior, in qua dilectio mortem ipsam superauit, cúmque suam & nostram vitam Christum morti omnium crudelissimæ & amarissimæ & contemptissimæ traditum, prorsus afflicta conspexit. Qua de re libet exponere, quod [f] Rupertus egregiè docet, vt hinc etiam Mariæ sub cruce dolores incredibiles rectius intelligantur: Si inquit, Apostolos suos in illa hora suæ passionis Dominus mulieri parturienti recte coinparauit, dicens: Mulier cùm parit tristitiam habet, quia venit hora eius: cùm autem peperit puerum, iam nō meminit pressurę propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Et vos igitur nunc tristitiam habebitis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum: quantò magis mulierem hanc stātem iuxta crucem suam mulieri parturienti talem matrem, talis filius rectè similem duxit? Quid autē dico similem, cùm verè sit mulier, & verè mater, & veros habeat in illa hora partus sui dolores? Non enim habuit hæc mulier hanc pœnam, vt in dolore pareret, sicut cæteræ matres, quando infans sibi natus est: sed nunc dolet, cruciatur & tristitiam habet, quia venit hora eius, illa videlicet hora, propter quā de Spiritu sancto concepit, propter quam grauida facta est, propter quam completi sunt dies, vt pareret, propter quā omninò de vtero eius Deus homo factus est. Cùm autem hæc hora præterierit, cum totus iste gladius parturientē eius animam pertransierit, iam non erit memor pressuræ propter gaudiū, quia natus erit homo in mundum, quia declaratus erit nouus homo, qui totum renouet genus humanum, totiúsque mundi sempiternum obtineat imperium: natus, inquam, id est, immortalis atque impassibilis factus, & angustias vitæ huius in æternæ patriæ amplitudine supergressus, mortuorum primogenitus. Proinde quia verè ibi dolores vt parturientis, & in passione vnigeniti, omnium nostrū salutem beata Virgo peperit, planè omnium nostrum mater est.]

Lib. de instit. Virginis ca. 7.

Maria iuxta crucem Filij stetit intrepida nec mutauit animum, sēque perseuoribus obtulit.

In Lament. Mariæ.

Mariæ lamentatio propter moriēdem in cruce Filium.

A diuersis Filii cruciatibus

A persona Iudæorū in Christum sauientium.

A miraculis circa crucem Domini factis

Matth. 27.

Luc. 2.

A vaticinio Simeonis.

Quomodò Maria in summis doloribus seipsam animarit.

In Tragœd. de Christo patiente.

Alia Virginis afflictæ lamentatio iuxta crucem filij, ex Gregorio Naziantenoo.

Quomodò Maria se in summo mœrore consoluerit.

a Serm. de nativitate Christi.
b In descriptione Mariæ & Ioseph.
c In natiuitate Christi.
d De dormitione Deiparæ.
e Serm. in vigilia assumptionis.
f Euangel. Ioan. lib. 13.

Ioan. 16.

Quot dolores Maria in pretu effugiens, iuxta crucem filij pertulit.

Testimonium Ruperti de Maria, quā fuerit maximis dolores parturientis exterrita, & deinde illorū oblita.

Apocal. 1.

Quā fida Virgo fuerit in filio affectando eique vsque ad crucem adhærendo.

Serm. 4. de Assumptione Virginis.

Cantic. 8

Tractatu. 2 de cant. de cacordo.

Duplex cantica lamentationis in Christo patiente, & Maria compatiente notandum.

Quæ notanda sunt breuiter è superioribus, præsertim de Mariæ doloribus, ac cornandē magnitudine & meritis.

In lib. 1. sententem. distin. 48. quæstione vltima.

Maria licet de filii cruciatibus doleret, tamen placuit ei cruciari filium.

Quin & ipsa Mariam plus quam Martyrem facit, & hanc rationem adiūgit: Alij namque sancti etsi passi sunt pro Christo in carne, tamen in anima (quia immortalis est) pati non potuerunt. Beata verò Dei genitrix, quia in ea parte passa est, quę impassibilis habetur: ideò (vt ita fatear) quia spiritualiter, & caro eius passa est gladio passionis Christi, plus quam Martyr fuit. Vnde constat, quia plus omnibus dilexit, propterea & plus doluit, in tantum, vt animam eius totam pertransiret & possideret vis doloris, ad testimonium eximiæ dilectionis. Quæ quia mente passa est, plus quam Martyr fuit: nimirum quod dilectio eius amplius fortis, quam mors fuit: quia mortem Christi suam fecit.] His planè Bernardus consonat, qui Mariæ lamentationem integro est sermone cōplexus, & martyrium Virginis non solum ante, sed & post mortem vnigeniti filij grauissimum fuisse declarat. Nam postquam in cruce spiritum Christus emisit, crudelis lancea ipsius animam planè non attigit, lancea, inquam, quæ nec mortuo parcens, cui nocere non posset, illius latus aperuit: sed Mariæ animam vndique pertransiuit. Vnde plus quam Martyr merito illa prædicatur, in qua nimirum corporeæ sensum passionis, vt idem loquitur, excesserit compassionis affectus.] In eandem sententiam concedit Bernardo vetustior Hildephonsus, & Mariam inter Martyres candidiorem digne prædicari asserit, quandoquidem gladius à Simeone prædictus ad animam eius vsque peruenerit, quando fugientibus Apostolis ad crucem stetit, & Dominum in crucem pendentem vidit. Tunc plus quam Martyr fuit, quia in animo non minus amoris, quam mœroris gladio intus vulnerata est, parataque stetit ad pœnam quālibet excipiendam, si percussoris manus accessisset: quæ nimio amore demum vulnerata, testis extitit Saluatoris, & pio mœrore in animo cruciatum sustinuit passionis.] Notat itidem Amadæus, quod gloriosæ matris huius pectus tam pro Filij morte, quā pro Iudæorum perditione ineffabili dolore vreretur, altissimoque pietatis iaculo confossum, extremas spirarit inter angustias, imò poculum ipsa morte amarius hauserit, quodque diuino adiuta munere fœmina id sustinere valuerit, quod nullum hominum genus ferre posset. Vicit sexum, inquit, vicit hominem, & passa est vltra humanitatem. Torquebatur namque magis, quā si torqueretur ex se: quoniam supra se incomparabiliter diligebat id vnde dolebat.] Vbi dolores adiungit alios, quibus Mariæ pectus grauissime discruciabatur, quum Prophetiis oculis respiceret stirpis suæ magna ex parte condemnationem, gentis attritionem, patriæ ruinam, & sanctæ ciuitatis euersionem. Tum Bernardi discipulus Guerricus, quod Maria fida Christi affectatrix, & ad eius mortem vsque ministra sedula fuerit, hac oratione confirmat: Sed & cum Euangelizans circumiret Iesus ciuitates & castella, Maria comes indiuidua vestigiis eius adhærebat, pendebatque ex ore docentis, adeo vt nec procella prosecutionis, nec horrore supplicij à cōsectatu Filij & magistri potuerit absterreri. Stabat, inquit, iuxta crucem Iesu Maria mater eius: planè Mater, quæ nec in terrore mortis illum deserebat. Quomodo enim morte terreri poterat, cuius charitas fortis vt mors, imò fortior quam mors erat? Planè iuxta crucem Iesu stabat cuius mentem dolor crucis simul crucifigebat, suamque ipsius animam tam multiplex pertransibat gladius, quantis cōfossum corpus filij cernebat vulneribus. Merito igitur ibi mater agnita est, & cura ipsius idoneo tutori delegata est, vbi maximè probata est, & matris ad filium sincera charitas, & filij de matre vera humanitas.] Notat & Gerson nobilis ille Cancellarius, Mariam non solum cum Iesu gaudente gauisam esse, sed & cum flente fleuisse, ac tempore quidem Dominicæ passionis tam in filio quam in matre duplex quoddam canticum, profundissimæ nimirum lamentationis & altissimę exultationis repertum esse. Summum enim luctum, nec minorem lamentationem, sicut super morte Primogeniti, hæc pia Mater assumpsit, quæ simul quoniam humanæ redēptionis fuit singularis amatrix, suum filium suaque viscera in crucem ac mortem dirissimam tradi consensit, neque sine gaudio talem hostiam, quæ toti mundo purgationem & salutem adferret, vna cum ipso filio Patri cælesti obtulit in odorem suauitatis. Qua ratione illud impleuit, quod à Paulo scriptum est: Hilarem datorem diligit Deus.

2. Cor. 9

Ex quibus omnibus, vt semel finiam, quinis faciale animaduertat, non solum Christi Domini toleratas in cruce afflictiones, sed & Mariæ tunc in animo perceptos dolores acerbissimis illis suppliciis, quæ vllus Martyrum subiit aut subiturus est, anteferri oportere. Deinde hinc colligi potest, nostram Virginem tanto magis doluisse, quanto vehementius eum diligeret, qui summe amabilis fuit, ex huius autem amoris magnitudine incredibilem compatientis Matris mœrorem produsse, vt illa etiam à Deo veluti derelicta videri posset. Rursus quoniam hos illa dolores cum perfecto Christi amore coniunxit, consequi necesse est, eandem maximè promeruisse, vt à Christo, de cuius calice tantum amaritudinis bibit, maximam reciperet consolationem, atque à nobis etiā hoc nomine peculiariter & amaretur & honoraretur. Qua de re libet adiungere, quid Bonauentura scripserit, primariis quidē scholæ Doctoribus merito annumeratus, & cuius non modica laus est in Ecclesia Dei. Præcipuè, inquit, merebatur in Christi filij sui passione beatissima mater & virgo Maria, cui patiēti, quantū sexus muliebris fragilitas sustinere poterat, cōpatiebatur. Nullo tamen modo est dubitandū, quin virilis eius animus & ratio constantissima vellet etiam tradere filium suum pro salute humani generis, vt Mater per omnia conformis esset Patri. Et in hoc miro modo debet laudari & amari, quod placuit ei, quod vnige-

nitus suus pro salute generis humani offerretur. Et tantum etiam compassa est, vt si fieri potuisset, omnia tormenta, quæ Filius pertulit, ipsa multo libentius sustinuisset. Verè ergo fuit fortis & pia, dulcis pariter & seuera, sibi parca, & nobis liberalissima.

Maria fortis & pia dulcis & seuera in passione filij.

Hæc ergo præcipue est amanda & veneranda post Trinitatem summam & eius Prolem beatissimam Dominum nostrum Iesum Christum.] Quę doctissimi, licet non valde diserti Theologi sententia tãto maiorem fidem promeretur, quanto certius è sacris literis constat, Christum [a] inquirentibus se, & [b] calicem suum bibentibus, aut propter se [c] crucẽ sustinẽtibus vt fidissimum, ita & liberalissimũ esse remunerorem, qui & omnem [d] lachrymam ab oculis eorũ velit abstergere, illudque demum efficere, vt in quibus membris suæ passiones [e] abundant, in eisdem abundet etiam sequens consolatio, atque vt præcedẽs leuis & momẽtanea tribulatio, supra modum in sublimitate [f] pondus æternum gloriæ operetur.

a Hebr. 1
b 2. Tim. 21
c Lucæ 9
d Apoc. 21
e 2. Cor. 1
f 2. Cor. 4

PROINDE cum Christus à morte funesta reuixit, se continere non potuit, quin gratitudinis ergo mœstissimam Matrem primum inuiseret, illamque ante alios suæ gloriæ & consciam & participem redderet, sicut his ferè verbis Rupertus exponit: Ingens gaudij torrens repente inundans, locumque vulneris replens, Mariæ animam ferro doloris confossam inebriauit, quum rediuiuus Filius illi ante omnes mortales victoriam suam annũciauit, & dulcia carnis suæ vulnera deosculanda præbuit. Absit enim, vt qui in lege sua patrem & matrẽ honorare præcepit, matrem propter se doloris gladio transuerberatam, tam dura negligentia, vt idem inquit, talis Filius inhonorauerit.] Sed & Ambrosius, qui Rupertũ multis præcesset seculis, dicere non veretur: Vidit Maria resurrectionem Domini, & prima vidit & credidit. Vidit & Maria Magdalena, quamuis adhuc ista nutaret.] Tum præter alios confirmat Anselmus, quod resurgens à morte Christus matri primum apparuerit: quemadmodum multo antè docuerat etiam Sedulius, cuius carmen adscribam.

Lib. 7. de diuinis officiis cap. 25

Christus resurgẽs matri primũ apparuit, illamque ante alios voluit consolari.

Exod. 20

Lib. de excellentia Virginis ca 6

Libr. 5. carminum de abrectione Synagogę.

Hæc est conspicuo radians in honore Maria,
Quæ cum clarisico semper sit nomine Mater,
Semper Virgo manet: Huius se visibus Astans,
Luce palam Dominus prius obtulit, vt bona mater
Grandia diuulgans miracula, quę fuit olim
Aduenientis iter, hæc sit redeuntis & index.

Rom. 8
2. Tim. 2.

IAM si veris Christi membris capiti suo compatientibus promissum est illud: Si compatimur, & cõregnabimus: Si commortui sumus, & conuiuemus: si sustinebimus, & conregnabimus, quantum demum gloriæ atque splendoris, quantum gaudij ac præmij quæso, Christus in regno suo liberalissimus tali rependet Matri, quę sibi cum alias semper, tũ in extremis illis maximisque pœnis, vt nullus alius, intime compassa fuit, & ad mortẽ vsq; fidelissime astitit, tot iaculis gladiisque cõfixa, quot immanes angores ac dolores ob Christum subiit, ac mœstissimo corde consumsit? Quid tali Matre nunc lætius, quid in cęlis augustius, Christoque charũ magis & coniunctũ esse potest? sicut sequẽti libro demõstrabimus. Quid verò, si Maria suis in cruce doloribus hoc etiã promeruerit, vt nõ solũ Ioannis Apostoli, sed & nostrũ omniumq; credẽtium spiritualis mater diceretur & esset? Sensit ita quidem supra citatus Rupertus, atq; hisce verbis ostẽdit: Quia verè ibi dolores vt parturientis, & in passione vnigeniti omniũ nostrũ salutẽ beata Virgo peperit, planè omniũ nostrũ mater est.

Mariæ ob sum mas afflictiones summa premia competere.

Maria omniũ nostrũ mater esse meruit te ste Ruperto.

Libr. 13. in Euang. Ioãnis.

A Igitur quod de hoc discipulo dictũ est ab eo, qui iustissime curam suæ matris habebat: Mulier ecce filiũs tuus: itemque ad eundem discipulum: Ecce mater tua: rectè & de alio quolibet discipulorũ, si præsens adesset, dici potuisset, quod omnium illa mater sit.] Atque vt minus ab hoc loquendi genere abhorreant aduersarij, quo Maria credentiũ mater appellatur, vtitur eo quoque Lutherus, ac magni gaudij præcipuæque consolationis loco haberi vult, quod credat Christianus atque glorietur, Mariam veram suam matrem, Christum fratrem, & Deum Patrem esse: *Hæc enim omnia*, inquit, *vera sunt, ac omnia ita cõtingunt, si modo credimus.* Nec pudet Caluinũ dicere, Mariam nostrã esse magistram, cuius sese quasi discipulum his verbis profitetur: *Libenter Mariam amplectimur magistram, eiusque doctrinæ & præceptis obtemperamus.*

Ioan. 19.

Mariam nobis matrem dici & esse fateri quoque Lutherus.

In Postilla circa Euangel. de natali Christi.

In hebdomada Euangelica circa 1. cap. Lucę.

B Nos verò vt Mariam & matrem & magistrã in vera Ecclesia esse, semperque futuram haud grauatim cõcedimus: ita Lutherum, Caluinũ ac alios, qui Christi tunicam, hoc est, Ecclesiæ vnitatem nefarie scindunt, ad Mariæ familiã & scholã pertinere omnino negamus, præsertim quum à sanctę humilitatis obedientiæque disciplina, quam à suis filiis & discipulis Maria imprimis requirit, sint prorsus alieni. Atque hactenus de Mariæ doloribus dictum sit: eaque omnia suo carmine, velut illustri sigillo, nobis cõsignabit Poeta, imò Poetarũ nostri seculi princeps Hieronymus Vida, idemque Albæ Episcopus. Is Mariam circa crucem Domini versantem hoc modo venuste depingit.

Caluinus se discipulum fatetur Mariæ magistræ.

Sectatij ad Mariæ familiam & scholã non pertinẽt.

Lib. 5. Christiados.

C *Hæc memorans simul ibat: eam sine more ruentem,*
Rumpentemque aditus, per tela per agmina densa
Reniciunt clypeorum obiectu, & longius arcent:
Iam magis atque magis non vani signa timoris
Clarescunt, propiusque in vertice conspicitur crux
Ingens, infabricata, & iniquis aspera nodis.
Vt vero informi mulctatum funere natum,
Affixumque trabi media iam in morte teneri
Aspexit coram infelix, vt vidit abena
Cuspide traiectas palmas, palmasque pedesque,
Vulnificisque genas, fœdataque tempora sertis,
Squalentem vt barbam, turpatum vt sanguine crinem,
Deiectosque oculos dura iam in morte natantes,
Inque humerum lapsos vultus, morientiaque ora,
Alpino sterit vt cautes in vertice surgens,
Quam neque concutiunt venti, neque sæua trisulco
Fulmine vis cæli, assiduus neque diluit imber,
Hispida, cana gelu, longoque immobilis æuo.
Ipsi illam montes, ipsa illam flumina longe
Videre ingentem fessæ miserata dolorem,
Eque sacro aereæ lachrymarunt vertice cedri.

Elegans carmen Hieronymi Vidæ de Mariæ illamentis sub cruce Filij.

Qualem Christum in cruce spectauerit Mater.

D *Filius at postquam primu conspexit ab alta*
Dilectam genitricem, animi miseratus in illa,
Vt potuit, subito morientia lumina fixit
Sèmianimus, dulcemque oculis respondit amorem.
Mox sic exanguem visu, vocemque dolore
Affari extremum, cœrasque auertere dictis.
Hactenus ô mulier stetimus: non te tamen ægram
Tantus edat tacite dolor: haud sine mente parentis
Hæc ferimus, solo qui temperat omnia nutu.
Hic tibi pro nato (admotum nam forte parenti
Vidit Ioannem lachrymantem, & multa gementem)
Semper erit, iuuenem mox idem affatur amicum:
Hæc tibi erit genitrix: oro tutare relictam
Tu saltem, & matris serua communis amorem.

Quomodo steterit Mater Dominica crucem.

Quomodo Christus de cruce matrẽ discipulũ spectatis, ac dictis de compellarit.

His

His dictis lachrymas perculsis mentibus hostes
Non ipsi tenuere: feræ ingemuere cohortes.
Hic demum matri redit vox fauctibus ægræ,
Ingentemque dedit gemitum, tum robora largo
Tristis, inexpletum lachrymans, lauit humida fletu,
Et tales amplexa trabem dabat ore querelas:
Non quem te miseræ matri pulcherrime verum
Nate refers: alin' voluisti occumbere lætho?
Nec tibi noster amor subit, ne funera adires
Talia, ne culpam alterius hac morte piares,
Et lætbale dares miserę sub pectore vulnus?
Heu quem te nate aspicio? tuane illa serena
Luce magis facies aspectu grata? tuine
Illi oculi? quæ tam scelerata insania tantum
Ausa nefas? heu quam nato mutatus ab illo,

Vetis ad fletum Crucifixi oratio & lamentatio.

A *Cui nuper manus impubis, omnisque iuuentus*
Occurrit festam venienti læta per vrbem,
Perque viam vt regi velamina picturata,
Arbore, atque solo frondes, & olentia serta
Sub pedibus sternere, Deum omnes voce fatentes?
His exornatum gemmis, hoc murice ceno?
Hos hos horribili momitu trepidantia corda
Terrifcrans senior luctus sperare iubebat,
Et recinit fore, cum pectus mihi figeret ensis.
Nunc alte mucro, nunc alte vulnus adactum.
Saltem huc ferte oculos vos, ô quicunque tenetis
Hac iter, & comitem dulci me reddite nato,
Quando nulla mihi superant solatia vitæ,
Atque meo maior nusquam dolor, addite me me
Huic etiam, si qua est pietas, & figite trunco.

De Simeonis vaticinio Mariæ gladium prædicente.

CAPVT VIGESIMVM NONVM.

Quo iudicio legendi sint Patres, sicubi Mariæ Virgini parum esse propitij, vel dignitatem eius imminuere videantur: quid præterea veterum testimoniis quæ obiiciuntur, sit à Catholico respondendum.

VEREOR equidem, ne morosi B quidam, ac etiam iniqui Censores tacite cogitent secum, adeoque palam querantur, nos multa quidẽ hactenus ad Mariæ dignitatem astruendam ex Patrũ scriptis adferre, sed alia interim callide dissimulare, in quibus iidem Patres de matre Domini non optime sentiant, sed causam illius interdũ premant, ac ita faciant suspectam, vt Maria vix à peccato excusari ac defendi posse videatur. Nec desunt profecto, qui sibi blandiantur, magnamq; voluptatẽ capiant ex Patrũ dictis, quum in his Mariæ parũ tribui, & ab eius veneratione homines abduci, ac virtutẽ eius & gloriam obscurari legũt vel audiunt. Tanta enim istorũ imprudentia, ne dicam insania esse solet, vt velut ex horto amœnissimo & optimis floribus referto, spinas quam rosas colligere malint: & sicut immundæ sues, siliquis potius quã gemmis delectentur, in hoc vno peruerse ingeniosi, vt quæcunq; possunt, ex veterũ monumentis ad contentionẽ, imò ad præsentis Ecclesiæ despicientiã rapiant detorqueantq;. Igitur quæ ad sacratæ Virginis laudẽ & reuerentiã spectãt, quoniã Ecclesiæ pergrata esse intelligũt, cœcis velut oculis transeunt, & crebro in Patribus calumniãtur. Contra verò quicquid ad tantæ personæ vel extenuationẽ vel iniuriam aliqua ex parte referri potest, id si apud veteres legant, stellulis & asteriscis & indiculis adiectis subnotant, idemq; studio quodam excerpere, repetere, efferre, inculcare, decantare mirisque modis exaggerare consueuerunt. Tanta nũc demum libido est, Mariæ in his præsertim quæ ad venerationem & cultum eius pertinent, clam, palã obtrectandi: atque hunc præclarum, scilicet, fructũ nostri homines ex veterum lectione venantur atq; cõsequuntur. Quocirca committere non possum, quin sub Libri huius finẽ simul & quorundam imbecillitati cõsulam, & aliorum peruersitati resistã, & quoad eius fieri potest, omnibus hac in parte pro nostro modulo satisfaciam. Primum verò de aduersariorũ petulantia, tum de Patribus rectè intelligendis, & postremo de locis quibusdam veterũ quæ obiiciuntur, prudẽter mitigãdis, fauẽte Domino, disseremus.

Veteres Ecclesiæ hodie laudari, quę de Maria illamque illam Christo.

Scriptores veteres ãnouatoribus inique tractari, & sub quo prætextu reprehendantur, vel deseruantur.

IN primis bonis doleudum omnibus puto, tãtam eorum, qui nouandæ religioni student, & audaciam & petulantiam existere, vt veterũ Ecclesiæ Doctorum scripta, dicta, facta, leuiter deserant, seuere carpant, improbe calumniẽtur, vtque venerãdam antiquitatem ridere magis, quam Patribus debitam tum authoritatem, tum reuerentiam præstare videantur. Nam quod adferre solent atq; obtendere, sententias Patrum ad Scripturæ diuinæ normam, & ad fidei analogiã reuocari & expendi oportere, inanis dũtaxat istorũ fucus & aperta fraus est, nimirũ vt eo prętextu sibi omne de Patribus iudicũ sumant & vsurpẽt, neq; plus illis, quam sibi commodũ videtur, largiantur. Sic enim viam sibi muniunt, vt quandocũque velint, Patrũ authoritatẽ & sensa modo recipere, modo damnare possint, perinde ac si vel soli, vel maximi sint ipsi Iudices religionis, & de sensu Scripturę arbitri omni exceptione maiores nobis haberi debeant. Quid verò isti tandẽ sibi volunt ac arrogant, qui post hominũ memoriam bellum cũ Patribus tam apertum, iniquum, atrox, vt nulli vnquã fecerunt Hagiomastiges, tot iam annis instituunt atq; gerunt? Sed res exemplis illustranda est. An non eximius Ecclesiæ doctor Hieronymus tot seculis, nec iniuria quidẽ, existimatur? & hũc infamis Beza, ne parũ sit impudens, Apostolo iniuriũ, apertè blasphemum, sceleratum, impium, & qui audacia intolerabili Scripturas palam detorserit, audet appellare. Quis inter primarios Ecclesiæ Latinæ doctores Gregorium esse Magnum ignorat? sed hunc Bezæ magister Caluinus in spiritus Dei schola edoctum negat, sicut idem sanctissimi martyris Ignatij epistolas tot modis probatas pro insulsis nęniis ducit, ac eandẽ ferè notam Patribus omnibus de satisfactione scribentibus inurere non veretur. Rursus nõ obscurum est, quam præstantes Ecclesiæ Doctores ac Patres tertium Ecclesiæ seculum tulerit: sed hos tanti criminis insimulant Centuriatores, qui doctrinam de pœnitentia mire deprauauerint, ac iidem Rapsodiarum consarcinatores hoc sibi vel maximè propositum tenent, vt ætatum omnium Patres deprauatæ doctrinæ, præsertim in

Bellum apertum cum Patribus turpiter gerũt Nouatores, vt probãt exempla sequentia.

Annotatione in 23. cap. Actor.

Lib. 1. institutionum ca. 11

Sess. 5. Et lib. 3. cap. 20 Sess. 20.

In 3. Centu.

Qui scopus Centuriatorũ in suis Rapsodiis.

iustificationis articulo, reos agant, eorumque Doctorum fidem eleuent, qui iustitiam hominis in sola fide locandam esse inde à primis Ecclesiæ temporibus negauerunt. Præclare in Ecclesia fulsit Theologorum lumen Augustinus: admirabilis Doctor, & ante hunc inuictus martyr Christi fuit Cyprianus, vt totus prædicat orbis Christianus. Verum de his aliisque similibus audi, quæso, Bestiam resonantem: *Nihil curo, etiamsi mille Augustini, mille Cypriani, mille Ecclesiæ contra me starent*: sicut pro sua modestia Lutherus cum Rege colloquens pronunciauit. Tum huius discipulus Melanchthon se veteris Ecclesiæ tam iniquum Iudicem præber, vt nullus ferè Patrũ illi satisfaciat, sed in omnibus, nescio quas stipulas & nævos & corruptelas sui seculi, hæsisse more suo queratur. Pomeranus verò, vt suæ acerbitatis virus in Patres effundat, eos Montanico spiritu per traditiones humanas & doctrinas Dæmoniorum excæcatos dicere non formidat, & pro suo, scilicet, imperio hanc legem tradit: *Non debetis Patribus credere qui ex vno ore calidum & frigidum efflant.* Prætermittam alios id genus maledicos æui nostri scriptores, quibus tãtum ludus est, Patres minima de causa perstringere, lacerare, conspuere, vulgoque ridendos proponere, nimirum vt horum ignominia sibi ac suæ Sectæ gloriam parent, vtque nouos suæ Sectæ Doctores veteribus anteponant. Proinde nec Pontificum constitutiones admittunt, nec veterũ Theologorum sententias magni pendunt, neque totius Ecclesiæ consensu, Apostolicisue traditionibus cõmouentur, & quod omnium est indignissimum, ne sacris quidem Conciliis suam tribuunt authoritatẽ: sed omnia propemodum, quæ à maioribus constitutura, tradita scriptaue sunt, quoties ipsorum fert libido, in controuersiam reuocare tentant, ita vt nihil omnino certum, sanctum, ratum ac firmum in religione persistere nobis posse videatur. Qua in re tolerabiliores iam olim & æquiores erant Ariani, Macedoniani ac Eunomiani: quoniam Patrum sententiis & præiudicio se oppugnari, & Catholica dogmata veterum authoritate cõfirmari non grauatim patiebantur. O pudendam igitur simul & deplorãdam horum temporum calamitatem, in quibus cœci & ingrati homines, illas columnas, illa lumina ciuitatis Dei non suspiciunt ac venerantur: illos veterum labores & sudores pro communi fide & pietate susceptos non agnoscunt ac exosculantur: eorumque singularem authoritatem, in quibus, velut electis organis suis, locutus est, & Ecclesiam docuit Spiritus sanctus, non audiunt atque colunt, sed hos præcipuos Euangelij testes & Ecclesiæ ciues maledictis potius ac blasphemiis publice insectantur.

Quomodo Lutherus se Patribus omnibus impudentissime anteponat.

Lib. contra Regem Angliæ.

In lib. de authoritate Ecclesiæ.

In explicatione tomi Prophetæ.

Cõtẽptus Patrum præsens seculum verè deplorandum ostendit.

Quæ cautio in legendis & iudicandis Patribus debeat adhiberi.

IAM VERO vt ad cautionem in Patribus obseruandam accedamus, non eadem sanè omnium illorum ratio habenda est, quoniam non æque profecto sancti, non æquè docti & probati omnes extiterunt. Ac rursus non rata & firma omnia, quę probati etiam ab Ecclesia Doctores literis prodiderunt, sed ab his quædam disputandi potius, quam affirmandi gratia proferuntur, neque pro certa necessariaque fidei regula vel doctrina traduntur. Licuit veteribus de nonnullis rebus ambigere, quod iudex & magistra veritatis Ecclesia suam de illis sententiam nondum interposuisset: cuius alioquin Ecclesiæ iudicio Patres omnes Orthodoxi, se suaq; scripta omnia semper promptissime subiecerunt, nihil

A latuti molestius, quam sià veritatis columna (vti vocat Apostolus) vel modice auellerentur: Loquitur interim (quis neget?) in his suis selectis Spiritus sanctus, sed non æquè infallibiliter & certò, sicut in primariis illis fidei nostræ Ducibus & Magistris, Prophetis ac Apostolis sacrosanctis. Loquitur autem tunc maximè in Patribus, quum illi vno velut ore de veritate testantur, ac docent consentienter, illo nimirum afflati spiritu, qui spiritus vnitatis & pacis merito nuncupatur. Est & illud Spiritus in Patribus loquentis euidens argumentum, quum ecclesiæ calculo sensa illorum comprobantur, quia Christus non huic aut illi Doctori, sed Ecclesię prõmisit Spiritum veritatis, qui per ætates omnes hdus perpetuusque Doctor in ea perseueret, qui præterea vt per se falli & errare non potest, sic & Christi spõsam ab erroris macula tueatur semper immunem, eamque veritatis columnam & firmamentum solidũ efficiat atque conseruet. Atque huc spectat quod Vincẽtius Lyrinensis, vt Christianum tyronem aduersus Hęreticorum artes & fraudes armaret, clarissime scripsit. Quicquid non vnus aut duo tantum, sed omnes pariter, vno eodemque consensu aperte, frequenter, perseueranter tenuisse, scripsisse, docuisse cognouerit Catholicus, id sibi quoque intelligat: absque vlla dubitatione credendum.] Atque hęc satis in præsentia de Patribus, partim vt viam nobis ad tractationem reliquam muniamus, in qua veterum quorundam dicta expendenda sunt, partim vt aduersariorum arrogans supercilium reprimamus, qui prorsus inutili, imò & peruerso studio vndecũque corradunt Patrum siue opiniones, siue sententias, quæ contra Ecclesiæ sensum atque consensum Virginis nostrę gloriam extenuare, & aliqua ex parte labefactare posse videntur. Quid verò mirum est, quædam à Patribus cum de Maria tractant, non ita circumspecte fuisse dicta, quæ curiosos, imbecilles & sciolos facilè offendant, & ab illis aliter, ac in deteriorem plerunque partem accipiantur? Etenim res ipsa docet, eosdem veteres de summo sanctissimoque Trinitatis mysterio duriuscule, tamque incommode loqui aliquando, vt illorum verba cum recepta Theologorum sententia ægrè possint conciliari. Sicut igitur Diuinitatis ac Trinitatis mysterium quo nihil extat venerabilius, propterea conuellendum non est, quod nonnulli veterum de tantis arcanis ambigue, suspectè parumque solide disseruerunt, cum nondum satis de veritate constaret; ita Mariæ honos & gloria non periclitatur ex authoritate paucorum, qui vel inconsideratius, vel acerbius de illa fortè loquuntur, quum alioquin alij protectores ex Patribus, & acerrimi vindices eidem neutiquam desint.

Spiritus sanctus loquitur in Patribus, sed non adeò sit certum, quod sit rectissima Spiritus in illis vere loquentis.

1. Tim. 3

Lib. contra profanas nouitates.

Quid cuique Catholico sit in fidei doctrina tenendum. Quo referenda sint superiora.

Cur non sit mirandum quædam de Maria cauta sint proferri à Patribus.

C ÆTERVM vt ad eiusmodi veterum dicta veniamus, quæ cum Mariæ virtute & excellentia in speciem pugnant: primum apud Cyprianum legitur quod Christus auditores verbi pauperes spiritu matri suæ prætulerit, cum dixit, eos esse sibi pro matre & fratribus, qui Patris obtemperant voluntati. Vt autem omittamus, à doctis quibusdam dubitari, sitne γνήσιον Cypriani opus, quod Sermonum eius titulo circumfertur, certè quod ad propositam sentẽtiam attinet, non video, cur Mariæ dignitas hoc dicto valde obscuretur, ac imminuatur. Quod enim ex Euangelio nobis adfertur, non aliter accipiendum est, quam ipsa Euangelij verba rectè intellecta

De Cypriani loco qui Mariam aliunde præferre videtur.

Matth. 12.

Serm. de passione Domini.

deposcunt. Docuimus autem, quod hic necessario repetendum est, Mariam in præsenti Euãgelij loco, duplici modo spectari oportere: aut quatenus mater est Domini secundum carnem tantum, vt nudũ filio exhibuit ministerium, ac nihil alioquin spiritualis habuit cum Christo cognationis (quemadmodũ fratres Domini, qui in eadem historia proponuntur, carnali duntaxat affinitate Christo fuere coniuncti) aut vt mater est non carne tantum, sed spiritualiter etiam Christo coniunctissima, & in voluntate Dei facienda nulli sanctorum postponenda. Cyprianus igitur, cum discipulos Euangelio Christi obedientes Mariæ præferre videtur, priori modo de matre Domini loquitur, illorum nempè opinionem sequens, qui matrem eandem illic à filio increpari, & ab eius colloquio seuere repelli sentiunt: nõ quod Maria peccasset, aut gratia plena esse desiisset (vti fingunt Nouatores) sed propter mysterium, quod admiranda Dei sapientia eo facto, vt diximus, primum Iudæis, ac deinde gentibus omnibus voluit demonstrare.

Maria nobis in Euangelio spectanda, vt Christi mater corporalis tantum vel vt corporalis simul & spiritualis.

Tertullianus quædam de Domini maternitatis impugnãdis, sicut & alia multa hæretica scripsit.

IDEM responsum volumus Tertulliano, qui satis dure scribit, matrẽ æquè sicut fratres alios, quos incredulos fuisse fatetur, Christo nõ adhæsisse, cum Martha & Maria alia (vt verbis eiusdem vtar) in cõmercio Domini frequententur. Sed per in cogitantiam hoc exciderit Tertulliano, sicut alia multa nõ solum falso, sed etiam hæretico spiritu delusus effudit, quia suo magis ingenio, quam communi Ecclesiæ iudicio in multis videre voluit. Verum testimonio Spiritus sancti Maria defensa est, vt sanctis mulieribus aliis vel æquari, vel posthaberi minimè possit, quæ inter mulieres omnes benedicta, præcellentem & incomparabilem virtutis dignitatisque gradum adepta est, sicut Libro tertio demonstrauimus. Qui 1, quod seipsum quasi corrigit Tertullianus? cùm paulo post nobiscum planè sentit, ac verã præsentis loci sententiam explicat. Soleo, inquit, adimplere Christus quod alios docet. Quale ergo erat si docens non tanti facere matrem ac fratres, quanti Dei verbum, ipse Dei verbum, nunciata matre & fraternitate desereret? Negauit itaq; parentes, quomodo docuit negandos pro Dei opere. Sed alias figura est Synagogæ in matre abiuncta, & Iudæorum, in fratribus incredulis. Fons erat in illis Israel, discipuli autem noui intus audientes & credentes, & cohærentes Christo, Ecclesiam delineabant, quam potiorem matrem & digniorem fraternitatem, recusator carnali genere nuncupat. Eodem sensu denique & illi exclamationi respondit, non matris vterum & vbera negans, sed feliciores designans, qui verbum Dei audiunt]

Tertullianus seipsum explicare videtur, ad sensum mysticum.

Ioan. 11.

Quomodo Cyprianus & Tertullianus aliquando de Maria loquãtur.

VNDE non obscure colligi potest, Cyprianum & eius magistrum Tertullianum hoc loco sic de Maria scribere, vt illius collationẽ cum Gentibus Euãgelium rectè & cum fructu audientibus faciãt, quia Synagogæ typum in Maria eiusque cognatis à Christo exclusis proponunt. Præterea hi Patres innuunt, verè credentes & obedientes Euangelio, quadantenus matre Christi feliciores esse, si hæc nempè sine fide & obedientia consideretur, & carnalem solum cum Christo cognationem habere intelligatur, sicut vulgus tunc hominum existimabat, quorum caprui & persuasioni Christus de matre duriuscule loquens prudenter sese accommodasse videtur. Quod autem Cyprianus omnino senserit, Mariam piis & A iustis præferendam magis quam exæquandam; nedum postponendam esse, aliis eiusdem verbis perspicuè potest euinci. Tãtum enim sanctus ille martyr Mariæ tribuit, vt clarè testetur, huic matri plenitudinem gratiæ, & virgini abundantiorem gloriã deberi. Præterea docet, eam carnis & mentis integritate insignem extitisse, quæ spirituali & corporali intus & extra Christi præsentia frueretur: in qua legem mentis lex carnis non infestauerit, neque rebellio vlla quietem spiritus afflixerit. Affirmat etiã, quod Spiritus sanctus ad verbum Gabrielis elapsus, à venerabili pectore Matris huius non recesserit: qui spiritus domum suam possederit, & templum; quod sibi consecrauerat, adornarit, suumque sacrarit sacrarium, & sanctimoniæ thalamum honorarit. Quis ergo ambigere possit, quin Cyprianus Mariam non solum extulerit, sed etiam sanctis aliis prætulerit, de qua nihil nisi sublime, perfectum, eximiéque sanctũ voluerit existimari? Tum si Tertulliano credimus, quod Eua credendo deliquit, Maria credendo deleuit: & quod per illam abiit in perditionem, per hanc redactum est in salutem: tantum abest, vt hic excellentem Mariæ sanctitatem & gloriam aut ignorauerit, aut negauerit: quam & ipse alibi beatissimam & gloriosissimam vocat.

Serm. de natiuitat. Christi.

Lib. de carne Christi.

Cyprianus, Mariam sanctis aliis anteposuit.

Lib. de resurrectione carnis.

Mariam Tertullianus valde cõmendat.

SVNT præterea Veteres, qui Mariæ virginitatem aliqua ex parte in dubium vocẽt. Idem enim [a] Tertullianus & [b] Origenes ([c] Ambrosium enim ex cusare difficile non est) negare videntur, Mariam clauso vtero peperisse. Demus autem hoc paucis & peruetustis Patribus, qui de perpetua Mariæ virginitate nec legem acceperant Ecclesiæ, nec aliis legem credendi promulgare volebant, sed aliquando sine magno fidei periculo in suo sensu abundarunt, Nos verò supra commonstrauimus, quid postea Ecclesia præceperit, docuerit, probarit: Christum videlicet, sine nixu, sine dolore ac sordibus parturientis, clauso matris vtero, per integra virginitatis claustra prodiisse, non aliter sanè, quam solaris radius per vitri soliditatem sine vlla eius læsione ingreditur. Igitur Christum patefacto corpore Virginis essenatum nõ secus accipiendum est, quam à Patribus explanari solet illud: Masculus ad aperiens vulnam, de solo Christo dictum videlicet, nõn quod ille materni ventris hospitium ipso egressu deuirginauerit (sicut Beda loquitur) sed quod apertionis nomine humana corporis Filij Dei, qui ex incorrupto vtero nascebatur, veritas designetur. Qua de re tam multis antea disseruimus, vt pigeat ac tædeat, & ne deceat quidem pluribus nunc agere. Rectè igitur Hildephonsus affirmat, & Patrum testimoniis probat, quod Christus matris vterum non aperuerit, vtpotè miraculose natus, quum per clausam Virginem in ortu suo egrederetur, sicut à mortè resurgens, per sepulchrum signatum & clausum prodiit, ac deinde per clausas ianuas ad discipulos venit. Beata Dei genitrix, inquit, vt verè Virgo dicatur, dum parit, ex toto rectè clausa more virginum & incorrupta creditur: quod si non ita maneret incontaminata, vt reliquæ Virgines, verè Virgo non esset.]

a Lib. de carne Christi.
b Hom. 14 in Lucam.
c Lib. 2. in Luc.

An Maria clauso vtero peperit.

Vide Thom. 3 parte 3. quæst. 23.

Articu. 2.

Quomodo Christus dicatur matris vterũ aperuisse.

Serm. de purificatione B. Mariæ virginis.

Ioan. 20.

An Maria post partum indiguerit purificatione, vt vult origines.

NEC ignoramus contra ea (quæ [d] Basilius aliiq; à nobis adducti Patres asserunt) ab [e] Origene tradi, Mariam post partum purificatione indiguisse. Sed hic ab aliis responsum est, Origenem sic Mariam purificationis indigentem facere, non quod loquatur de purgatione ab immunditiis & sordibus pec-

d Homelia de humana Christi generatione.
e Homilia 14. in Luc.

cati, quibus Mariam non fuisse obnoxiam constat, sed de ritibus & cæremoniis, quibus Moyses communes puerperas lustrari iusserat: hoc igitur purgationis genus necessario, id est, decenter vsurpari à matre illius, qui legem cum suis cæremoniis impleturus venerat, non destructurus. Alioquin non Veteres modo, sed & Nouatorum testimonia nobis hoc ipso Libro citantur, quæ apertè conuincant: Virginem à lustrandarum puerperarum lege omnino immunem exemtamque fuisse, quam velut indicans Moyses dixerit: Mulier si susceptq; semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus, vt Veteres interpretantur. Monuimus etiam Origeni non esse fidendum, vbi temere Mariam in fide suspectam reddit, velut circa filij sui crucem ac mortem scandalum, ac in fide dubitationem, & nescio quam infidelitatem admiserit, quum illic excellentem fidem Deipara vel maximè declararit. Cuius erroris causa ex vaticinio Simeonis nata videtur, Origene sensum falsum affingente his verbis: Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. Hoc enim non de scandali, vt ille putauit, sed de doloris gladio accipiendum erat, sicut norunt eruditi, nosque multis confirmauimus. Et tamen Græci quidam ex veteribus Origenicum sequuntur errorem, quorum dicta quomodo excusari, & sine offensione accipi possint, supra itidem indicauimus.

Matth. 5

Leuit. 12

Homil. 17 in Lucam.

Falli Origenem, cum Deiparæ tribuit gladium infidelitatis.

Luce 2.

IAM verò nec illud quenquam debet offendere, si quando apud Veteres legat (quod perraro quidé vsu venit) in Maria non fuisse plenam diuinitatis Christi cognitionem. Id quod rectè ac sanè acceptũ nihil habet absurdi, modo intelligas, Mariæ fidem atque sapientiam eo non peruenisse, vt quæcunque ad diuinam humanamque Christi naturam spectãt mysteria, in terris plenè sit assecuta, cum in horum cognitione profecerit, & subinde alias atque alias acceperit reuelationes. Testãtur interim docti, quibus,[a] Albertum Magnum & [b] Dionysium Rickeliũ annumero, Mariam ea quæ sunt fidei quantum puris, vt vocant, creaturis comprehendere fas est, clarissime penetrasse, & fide alios etiam Propheras excelluisse, ac religionis nostra arcana non modo per signa certissima, sed etiam per experientiam bona ex parte cognouisse, & perfectam rerum earum cognitionem habuisse, quæ secundum huius vitæ statum ad excellentem eius beatitudinem pertinerent.

a In libr. de laudib. beatæ Virginis.
b Libr. 2. de laudibus eiusdem Virginis. Art. 22

An Maria nõ nunquam caruerit notitia diuinitatis Christi.

INSIGNIS Pictauorum Episcopus fuit Hilarius sed qui non caret dictis incommodis ac improuidis opinionibus, quæ speciem quãdam erroris ostẽdant. Indicat Deiparam Virginem, imò & Sanctos omnes, in extremi iudicij die non euasuros, quin igne purgentur. At reclamat schola tota Theologorum, magnoque consensu docet, viuentes tantum, quos dies ille supremus inuenerit, non autem Sanctos ante diem illum defunctos, extremo igni obnoxios: eosque purgandos esse. Et quoniam Deipara cum corpore in cælum assũmpta creditur, vt postea dicemus, non est vt igne illo purgationis egeat, à quo & mortui alij, qui tunc Christi virtute ad vitam corporis excitabuntur, erunt immunes, vtpotè non nisi mundo per ignem purgato resuscitandi.

In Psal. 118 ad versic. illum. Concupiuit anima mea.

Sit ne Maria in fine mundi igne purgãda.

DVRVM & illud asperumque satis, quod [c] Chrisostomus, cuius tamen codices hic non consentiũt, & [d] Theophylactus, vtpotè indiuiduus Chrysostomi comes, nonnihil ambitionis Mariæ tribuunt, ac illam vitioso affectui obnoxiam facere videntur.

An Maria vel ambitione, vel affectu vitioso laborarit.

c Homil. 45. in Matth.
d in cap. 12 Matth.

A Sed benè habet, quod ex nostris aduersariis insignes sanctissimam Virginem, vt ostendimus, tam fœda nota liberant, præsertim quando ex Euangelio nihil eiusmodi, quod vitiosum Virginis affectum redoleat, rectè ac necessario colligi potest. Tum Patres qui hac de re meminerunt, dubiè potius, & ex sua vel aliorum opinione magis, quam certa assertione loquuntur. Thomas Aquinas, vt Mariæ honorem tueatur, duplici modo respondet: Primum, Chrysostomo & aliis ita loquentibus nonnunquã idẽ vsu venire, quod eximiis oratoribus & concionatoribus accidere solet, vt impetu quodam ac feruore dicendi abripiantur, ac modum excedant. Deinde quod Christus in matre affectam, non qui ei reuera inesset, sed quem alij forsitan inesse crederent, cohibuerit. Sic Thomas vt doctissimus, ita humanissimus B Chrysostomum ciuiliter excusat, satisq; suo monet exemplo, quo nos candore in Veterum scriptis iudicandis & in leniendis potius, quam damnandis illorum dictis, si quæ occurrant duriuscula, versari debeamus. Certe multis ab hinc seculis nullum ego Theologum celebrem fuisse puto, qui sanctissimæ Virginis priuilegium ab Augustino agnitum atque probatum, non suo etiam calculo confirmaret. Priuilegium, inquam, conseruatæ semper innocentiæ, nullaque peccati actualis, etiam leuissimi labe contaminatę, sicut Libro primo demonstrauimus, quicquid demum aduersus illam nonnulli & pauci Veteres sui fortassis obliti, aut de re ipsa non satis instructi, in contrarium adferre videantur. Nã quod C Brentius in Mariam hoc loco debacchatur, ne ipsis quidem aduersariis probatur, & cum intolerabili petulantia coniunctum est, vt frequenter admonuimus.

In 3. parti. quæst. 27

Thomas quomodo Chrysostomi verba interpretetur & excuset.

Mariæ proprium priuilegiũ de innocentia perpetuo seruata.

Lib. de natura & gratia cap. 36.

ITERVM verò Chrysostomus, quum Ioannem interpretatur, & primum Christi miraculum in nuptiis factum exponit, haud parum Mariæ causam odiosam reddit, vt quæ humano affectui nimis indulserit, & gloriam nescio quam, ex Filij miraculis apud homines quæsuerit: vnde factum sit, vt Christi verbis etiam durioribus exciperetur. Chrysostomum verò hic & alibi passim, vt proxime diximus, sequitur Theophylactus. Neque hoc quidem Chrysostomus asseuerat, aut constanter affirmat, sed fortasse, inquit, aliquo humano afficiebatur affectu. Franciscus Titelmannus Theologus, qui ætate nostra Louanij sacras literas cum laude professus est, multaque docte & pie conscripsit, hoc modo respõdet: Quod Chrysostomus ait, Mariam quodam affectu humano quasi gloriam apud homines quærẽtem ex Filij miraculis, de vino querelam proposuisse, atque ob hoc durius ei locutum esse Dominum, nequaquam tutum fuerit hac nostra tempestate approbare: quando ex Ecclesiæ totius vnanimi consensu constat, & sic ab omnibus piis creditur: Virginem Mariam ab omni actuali peccato, etiam leuissimo, fuisse semper immunem. Adde, quod nec ab originali peccato libera pertinaciter negari sine impietate potest. Neque profecto hac in re vel tanti est facienda à nobis illius authoritas, posteaquam totius Ecclesiæ vnanimis sententia cõtrarium clamat. Neque tamen ob hoc Chrysostomum ipsum damnamus, qui ea suis dixit temporibus, quando matris Dei dignitas nondum plene Ecclesiæ innotuit: quæ si nunc dicantur, impietatis notam non effugient, postquam vniuerso fidelium cœtui, per latissima orbis

Ioan. 2.

Homil. 20. in Ioannem.

An hæserit in Maria vitiosus affectus, qui illam culpabilem reddiderit aliquando.

In cap. 2. Ioan.

In explicat. Euang. Ioan. cap. 2.

Franciscus Titelmannus prudens admonitio, de Maria ab omni peccato vindicanda.

Mariæ dignitas antiquorũ scriptorũ temporẽ nondum innouerat, sicut postea Ecclesia.

orbis terrarum spacia, Spiritus sancti haud dubie operatione certius persuasa est diuersa sententia, & Deiparę matris sanctitas plenius reuelata innotuit.] Adiungit porro generalem veluti censuram, quæ in his aliisque Patrum sententiis rectè iudicandis, sæpeque mitigandis & caute legendis obseruatione digna est, præsertim vt aduersus liberiora nostri seculi ingenia & iudicia, quę & sanis & ęgris valdè officiũt, præsens quoddam antidotum ad manum habeamus. Sic ille igitur sapienter hortari pergit: Ista quidẽ hoc in loco admonere visum fuit operæpretium, vt simpliciores quique lectores nostra hac admonitione præmuniti, si forte in locum aliquẽ huiusmodi apud Chrysostomum atq; Theophylactũ inciderint (nam & alibi nonnulla prædictis similia authores isti dixisse comperiuntur) non illorum authoritate commoueantur, vt vel tantillum mutent de pia erga Christi matrem affectione, quam à cũnabulis iuxta antiquæ fidei traditionem & obseruationẽ à piis parentibus imbiberunt. Sed nec illi culpa ante Deum vacare se arbitrentur, qui nostra hac tempestate, ista quę sepeliri & celari magis decebat, ex huiusmodi authoribus collecta, simplicioribus lectoribus non sine exaggeratione ponunt ob oculos, atque etiam, quod maioris est periculi, & pueris decantant, & indoctis mulierculis in sinum obtrudunt.] Quam Titelmanni sinceram prudentiam, & prudẽtem admonitionem æquis quidem vel Lectoribus vel censoribus placituram esse confido, cum in ea consilium fidum, atque antidotum huic seculo necessarium proponatur, si quis modo in Patrũ lectione, vt Paulus iubet, ad sobrietatem sapere, & cũ Ecclesia recte potius sentire, quam cum Nouatoribus errare, ne dicã insanire, in animũ suum inducat.

Antidotum generale contra morosa & liberiora huius seculi iudicia in scriptis veterum maiestatem interpretantibus, præsertim vbi Mariæ gloriam deprimunt.

Rom. 12

Quæ sententia Orthodoxo in Mariæ causa appellandi cum Veteres ligo.

QVID longius moror? multa in Patribus caute & cum iudicio legenda sunt, vbi Mariæ causa odiose tractatur, & ea quæ cum præsentis Ecclesiæ norma sententiaque non congruunt, præterire potius quam amplecti debet prudens Orthodoxus. Ducẽ enim fidum, vt in via lubrica non labatur ac erret, tum Hieronymum, tum Augustinum recte sequetur. Ille autem de seipso [a] testatur: Meum propositũ est antiquos legere, probare singula, retinere quæ bona sunt, & à fide Catholicæ Ecclesiæ non discedere.] Augustinus [b] verò quantumuis eximie doctus, ac incomparabilis Doctor esset, tamen suorum operum non modo pium Lectorem requirit, sed & liberum Correctorem admittit: de quo & ingenue protestatur: [c] Ille me non amet amplius, quam Catholicam veritatem.] Ac alio loco, [d] Non accipio, inquit, quod de baptizandis Hæreticis & Schismaticis beatus Cyprianus sensit, quia hoc Ecclesia non accipit, pro qua Cyprianus sanguinem fudit.] Tum de Aphricanis Episcopis [e] loquens, qui ducem Cyprianum in eadem causa sequebantur, apertè pronunciat, illorum sententiam totius Ecclesiæ cõsensioni, cuius membra se illi esse gaudebant, nullo modo præferendam esse. Breuiter, hoc obseruãdum est ait, quod obseruat Ecclesia Dei: sicut & vetustior illo Origenes dixit: Illa sola credenda est veritas, quæ in nullo ab Ecclesiastica discordat traditione.] Quate cum Ecclesia Doctores recipere, & non cum Doctoribus sententiam Ecclesiæ deserere conuenit, vt præclare monuit Vincentius Lirinensis.

a In epist. ad Minerium de Præcib. 3. de Immune.

b Enchiridion. cap. 2.

c Epist. 164. al. 7 ad Greg. Nazianzen. lib. 2. epist. 32.

d Lib. 5. contra Donatistas cap. 22. lib. 1. Peri baptismo.

e Lib. 5. contra Donatistas cap. 22. lib. 1. Peri baptismo.

IGITVR etsi grauis authoritas est veterum, vt Hilarius affirmat, quos tanquam clarissima ciuitatis D dei lumina diuinitus proposita intueri debemus: tamen vbi de fide ac religione agitur, illorum plurium potius, quã paucorum, ac Ecclesiæ longè magis quã plurium etiam, sicut & posterioris libentius quam superioris Ecclesiæ sententia & consuetudo Catholicis amplectenda simul & retinenda est. Cęterũ vbi veteres relicto Ecclesiæ sensu atque consensu hallucinantur, humani lapsus eorum non tanti faciendi sunt, qui authoritati & sanctitati eorundem, si in aliis cum Ecclesia sentiant, non magis derogant, quã peccata Moysi, Dauidi, Salomoni, Ionæ, Matthæo ñdem detrahunt imminuuntque. Ex veteribus nonnulli Millenarijs siue Chyliastis male fauerũt, & idcirco mille annorum fabulam de aurea & gemmata in terris Hierusalem, è Scripturis etiam approbare studuerunt: alij sanctis è vita decedentibus nescio quæ receptacula fabricarunt, velut in his detẽtæ animæ statim ad cælestem gloriam euolare nõ possent. His aliasque id genus incõmodas ac falsas opiniones non probauit, sed reiecit sequens Ecclesia, quæ subinde vbi de quibusdam doctrinæ capitibus contenditur, non solum vtiliter, sed & necessario ad dirimendas lites suam interponit authoritatem, quam à Christo acceptam perpetuo seruat.

Quomodo de veterib. & eorũ scriptis iudicandum sit.

Veterum patrum lapsus canendi, cum ab ecclesia deficiunt.

Ecclesiæ iudicio standum esse in rebus fidei controuersis.

PECCANT autem hic grauiter aduersarij, ac toto cælo, vt aiunt, aberrant, quoniam neque recẽtioribus Doctoribus, neque vetustioribus Patribus, sicubi nouis ipsorum placitis repugnent, fidem ac reuerentiam debitã tribuunt. Peccant, ad solos Theologos antiquissimos prouocantes, eaque fraude patres mediæ & posterioris ętatis, qui euidentius ipsorũ erroribus aduersantur, eludunt. Peccant falsa veteribus attribuentes, vt Hilario, quod instituerit, ne in loco sacro picturis locus esset Sanctorũ imaginibus: sicut & Epiphanio affingunt, quod Mariam innocare & colere prohibuerit. Peccant non solum à Patribus, sed etiam à communi & constãti Ecclesiæ iudicio discedentes sub eo prætextu, quod solo Dei verbo scripto nitantur, velut huius interpretationẽ ab ipsis potius, quam à veteribus petere debeamus. Verum nihil isthuc est aliud, quã noua & falsa Scripturæ sensa, vt cuiusque fert libido, inuehere atque stabilire, optima quæque Ecclesiæ instituta conuellere, atque ad omnem veteris religionis mutationem fanaticis hominibus fenestram aperire.

Nouatores multis modis peccantia Patres.

QVAPROPTER nisi valde ingrati ac vani esse velimus, amplectamur hoc doctrinæ lumẽ, quod nõ modo prioribus, sed etiã posterioribus ætatibus in Ecclesia Deus ostendit: relinquamus spinas, legamus rosas è Veterũ monumentis: ac postremo si fraternę charitatis, & Ecclesiasticæ pacis, qua nihil nobis debet esse antiquius, verè studiosi sumus, ad quosdam Veterum nævos ac lapsus potius conniueamus, quã vt propter illos sanctę charitatis necessariæq; societatis vincula, quibus Christi mẽbra debẽt arctissime copulari, perniciose ac turpiter dissoluamus. Ita demũ fiet, vt libẽter in Ecclesiæ iudicio acquiescamus, nihilq; illorũ dictis & scriptis cõmoueamur, qui de sanctissima Dei matre vel incuriã suam, vel ob aliorũ fraudem, qui bonorũ authorum veterũque scripta sæpe deprauantur, minus honorifice sensisse, ac incogitanter etiam quædam scripsisse videntur. Sed quoniã huic quoque Libro finis accessit, Iesu Christo Opt. Max. Redẽptori, & Mariæ incomparabili Virgini Matri in cælo terraque tum gratia tũ gloria,

In doctrina fidei rectè complectẽda quid maximè cũrãdum sit.

FINIS LIBRI QVARTI.

IN EFFIGIEM PROXIME SEQVENTEM CARMEN PHILIPPI MENZELII, &c.

SO N alias, domitum post irremeabilis Orci
Lucifugum Regē, Mundoque & Morte subactis,
Quum sua pacificus se Victor ad astra recepit,
Crediderim Superis aliquem plaudentibus æquè
Illuxisse diem, quam qui, ter maxima Diuum
Regina, hospitio moribundi corporis isto
Exemptam, cæli merita te sede locaut.
O bona mors actæ procul extra crimina vitæ:
Illa Deo pretiosa venit, nec flebilis vlli,
Nēc præcox, nec tarda nimis, quacunque sub hora
Ingruat. Hanc oculos tibi quis claussisse negaret,
Summa Parens, quàm primæuæ nil matris habentem,
Intactamque animi, & procul omni labe remotam,
Transmisisse suos studiis cælestibus annos
Credimus, & cogit Pietas antiqua fateri?
Ergo nec inferni lemures, dum corpore sanctam
Exueres animam, quo se mortalibus ore
Terrifico, in media Lethi caligine, monstrant,
Ausi vsquam apparere tibi: contremuit illos,
Cuius adorandum Styx vel tremit infima nomen,
FILIVS omnipotens, cæli comitante Senatu
Præsto iam ipse tibi: nil quo præsente timendum,
Et præsente mori, vinax super omnia vita est.
Iamque pios artus mens exonerata reliquit
Astra petens: qualem natali misit ab Arca
Vitisator Nohas niueam, sine labe, columbam.
Ipse equidem videor te cernere, Dina, coruscis
Stipatam cæli populis, longo agmine pompæ
Aera per liquidum vectari, bilaresque triumphos
A Ducere: Iam medias video discedere nubes,
Nubesque pluuiasque, & quæ per inane profundum
Concurrunt rapidis Ventorum prælia flabris.
Cuncta silent: celeresque auras Ver mite serenat
Lucis inaccessæ radiis. En lacteus æther
Dat faciles aditus: flectit sua cornua supplex
Luna tibi: Sol ipse tuo se lumine lætus
Conuestit, Dominæque pedes venientis adorat.
Quid Superum plausus, quid ad hæc spectacula totum
Effusum, gemino de mundi cardine, cælum?
Quid tibi lætitiam immensam, partæque Coronæ
Æternum sine morte decus memorare canendo
Aggrediar? quænam, aut hæc vnde superbia vili
Vermiculo mihi, sic terræ de puluere creto?
Scilicet auderem mortali improuidus ore
Gaudia cœlicolum tentare, & promere versu,
B Non oculis hominum cuiquam, non auribus hausta,
Non animis? Et quæ gentes felicis Olympi
Innumeræ: quanquam vox incessabilis ipsis,
Claraque semper eat, quanquam præsente fruantur
Numine: vix vllis profiteri cantibus ausint?
Tu potius, cunctis quæ iam super addita Diuis
Cœlitibus Regina, tuo coniuncta Tonanti,
Respicis humanas, equidem non inscia, clades
(Nam quid non videt ille, videt qui cuncta videntem?)
Alma faue miseris: maternas suscipe partes:
Orandoque tuos ad sidera tolle nepotes.

DEO OPT. MAX. LAVS.

IN LIBRVM QVINTVM DE MARIA VIRGINE, ET SACROSANCTA DEI GENITRICE, PRAEFATIO.

Quid in primis notandũ è Libro superiore.

SATIS iam constare arbitror, Christiane Lector, huius æui plerosque Scriptores, à duce Satana subornatos haud dubiè milites, Mariæ beatissimæ, & gloriosissimæ matri (sicut eam Tertullianus appellat) bellum pestilentissimum indixisse, & contra illam infesta mouisse signa, multáque venenata tela torsisse: qui ad hoc nefarium institutum verbis & sententiis Euangelicis impudenter abutantur: quemadmodum Liber præcedens, ni planè fallor, luce clarius demonstrauit. Quocircà si antiquus & præclarus Pontifex Seuerinus, vt improbos quosdam bonorum calumniatores reprimeret, rectè quondam dixit: Væ væ illis, qui detrahunt seruis Dei: quia detractio eorum ad eum pertinet, cuius ministerium agũt: nos eodem, ac maiore quidem iure in istos Mariomastigas pronunciare possumus: Væ væ illis, qui Domini ac Dei nostri Genitrici petulanter obtrectant, eiúsque dicta & facta tot seculis probata atque defensa, in ipso etiam sacro Euangelio non malignè minus quàm imperitè interpretantur, & calumniosè deprauant. Quorum furiosa maledicentia & virulenta, nedicam & impia criminatio præterquàm quòd benedictam illam, nec satis laudatam vnquam Virginem indignissimè lacerat, etiam eadem iniuria in Iesum Christum Opt. Max. mundi Redemptorem, omninò redundat, vt cuius illa Genitrix atque nutrix fuit, in quo educando nulli neque operæ, neque labori pepercit, quem non muliebriter, sed sincero ac perfecto amore semper complexa est, & cuius vestigiis demum per omnem vitam constanter adhæsit, vt etiam in acerbissima illa cruce morienti, sicut diximus, & corporis sui præsentiam, & intimum cordis compatientis affectum fidissimè exhibuerit. Ac vicissim Christus matrem plurimum redamauit, illius laudem suam putat esse gloriam, eiusdem accusatores & insectatores suos ducit aduersarios, & effusas in illam contumelias atque blasphemias, sicut veteres produnt annales, ad matris tuendum honorem, non rarò seuerissimè vindicauit.

Lib. de resurrectione carnis.

Maledicti à Deo Sanctorum & Mariæ potissimũ detractatores.

Iniuria irrogata Deiparæ in Christum ipsum redundat, & ab eo seuerè vindicatur.

Ego verò etsi contra insanos Mariomastigas, qui cateruatim hac infelici prosilierunt ætate, hucusque multa disseruerim, eorumque impiam vanitatem & vanam impietatem aut protriuerim, aut labefactarim, tamen quicquid hoc est laboris ac studii, longè infra huius virginis dignitatem esse libens agnosco, semperque profitebor. Verissimum est enim quod à Petro Damiano scriptũ legimus: Nullus humanus sermo in laude Mariæ inuenitur idoneus, de qua Mediator Dei & hominum cognoscitur incarnatus. Impar est illi, omne humanę linguę pręconium, quę de intemeratę carnis suę visceribus, cibum nobis protulit animarum. At me interim in hoc ipso campo certantem consolatur, quod pro Maria contra hereticam prauitatem dimicare ac vincere (vt Hildephonsus affirmat) Spiritus sancti proprium sit opus, tantóque illi bonorum fonti gratius studium, quanto magis idem exosos habet Antidicomarianitas, quos velut infamis illius Antichristi socios atque administros, de quibus venturis Ioannes in Apocalypsi tàm longè antè prędixit, prorsus execratur. Quoniam igitur Libros quatuor vtcunque absoluimus, quintum & postremum, si Marię Filius annuet, scribere aggrediemur, & fortasse acriores quàm hucusque conflictus subituri, multósque hostium cuneos penetraturi, priusquàm contentiosissimum de cultu Virginis argumentum, hic nobis propositũ expediamus. Quid enim nostris aduersariis tàm suspectum, ingratum, odiosum videri solet, prętęrquàm vbi de colenda Virgine, Catholicum virum legunt vel audiunt disserentem?

Nullus Mariã satis laudare & ornare potest.

Pro Maria cõtra hęreticos dimicare opus proprium Spiritus sancti.

Serm. 2. de natiuitate Virginis.

In libro de perpetua virginitate Mariæ.

Apocal. 13.

Transitio ad sequentis operis tractationem.

Statim

Statim enim illic corrugant nares, obdurant aures, auertunt vultus, & modò clàm apud se musitant, modò palàm rident atque subsannant, perinde ac si religiosi homines nihil negotij nobiscum, vtpotè superstitiosis & idololatris, habere velint ac debeant. Adeò illos vrit & offendit, quicquid ad Mariæ cultum vel præsens obseruat, vel vetus instituit Ecclesia, nósque Catholici comprobamus. Id quippè vniuersum ad diuini nominis iniuriam pertinere, id Christi honorem violare, aut certè quidem obscurare, & cum primo Decalogi præcepto pugnare insulsè contendunt, ac apud populum odiose admodum more suo vociferantur. Horrent igitur audire titulos tot seculis Mariæ decantatos, abrogant ferias, tollunt imagines, deridentcæremonias, negant miracula, & quicquid demum ad Mariæ laudem & gloriam pia vetustas vel tradidit, vel obseruauit, id sudes est in ipsorum oculis, id felle illis amarius, aut saltem nullius pretij merx esse videtur.

Deiparæ beatæ Virginis cultũ audire aliqui ęgre No nullis etiam prorsus odiosum esse contendant.

Illem & ne iniuriam esse affirmantem illis cultus eum Ecclesia Catholica Deiparæ habet, semque præstat.

Proinde nos vel inuitos res ipsa, & præsentis seculi peruersitas cogit, vt quàm verè & prudenter isti circa Deiparæ cultum iudicent, totámque suggillent ac damnent Ecclesiam, paulò diligentius excutiamus, simúlque summam illorum in maledicendo licentiam, & longè fœdissimam idololatriæ notam nobis obiectam ratione quadam ac via amoliamur. Sed ante quàm in hanc arenam cum aduersariis descendamus, de Mariæ dormitione, siue dormitatione, & assumptione (his enim nominibus veteres indifferenter vtuntur) nobis agendum esse censeo, vt ne hunc postremum nostræ virginis velut actum, & optimam præcipuámque eius partem, quæ illam vel maximè commendat atque cohonestat, in hoc Opere prætermittamus. vt enim verè grauitérque dixit Basilius Magnus: Qui in hac vita versatur, nondum beatus iudicandus est, propter incertum exitum: at qui ea quæ muneris sui fuerint (τὸ Θᾶλλοντι) impleuit, vitámque fine certo clauserit, hic iam salutis securus, beatus rectè dici poterit.] Quod si Maria etiam ante mortem diuini Spiritus testimonio, & aperta piorum confessione benedicta, verèque beata in Euangelio prædicata est, quantò illa demum felicior, ac numeris omnibus beatior tunc censeri meretur, cum sancta sanctioris vitæ curriculum sanctissimo fine conclusit, mortem in conspectu Domini pretiosam adepta, ob quam in vtraque, triumphante nimirum & militante Ecclesia, Sanctis omnibus facilè antecellit, & secundum Christum, cæli terræque lumen maximum pulcherrimúmque refulget, super omnes Angelicos choros euecta, & à sanctissima Trinitate regali in solio mirè fulgente collocata. Faxit autem Diuina bonitas, vt hunc quoque Librum & rectè ordiamur, & feliciter absoluamus, postremò quidem exposituri, quibus modis veteres in Matre Domini honoranda publicéque colenda versati sint, quidque per omnes propemodum ætates Latini & Græci de hoc cultus genere senserint, docuerint, obseruarint.

Inprima festiuitatis operatur de assumptione Beatæ Virginis agendũ esse.

Beatitudo ab extremo vitæ finito dependet.

In Psalm. Damidis.

Luce 2.

Maria non solũ Latin vita, sed multo magis post mortem Sanctos omnes excellit.

Ll

SEQVENTIVM IN HOC LIBRO
quinto Capitum cùm ſuis argumentis Index.

i. Quamdiu Deipara in terris vixerit, & de rebus illius poſt Chriſtum reſuſcitatum & in cælos aſſumptum geſtis in Eccleſia primitiua: vbi nam habitarit: quàm præclarè partes actiuæ & contemplatiuæ vitæ abſoluerit, quódque aliis admirationi fuerit ac venerationi, ac de ſancta eius paupertate. Vindicatur demùm Euangelij locus: Ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuam.

ii. Hominem ſic eſſe conditum, vt potuerit non mori: oportuiſſe autem & decuiſſe, vt mortem Maria guſtaret. Quomodò item accipiendum ſit, quod Epiphanius de illius morte ambigere videatur. Cur mortis pœnam innocens planè ſubierit, & quòd morte ſua Deum glorificarit. Demùm, cur Apoſtoli de Mariæ morte ac rebus annexis nihil ſcriptum reliquerint.

iii. Matrem Domini extremum clauſiſſe diem Hieroſolymis, & ſuum diſceſſum ex reuelatione diuina cognouiſſe: Apoſtolos autem eius morti ac ſepulturæ, quæ in Getſiſemane fuit, ſiue cum miraculo, ſiue ſine miraculo interfuiſſe, & de factis illi exequiis, déque peruetuſto & ſolenni exequiarum, quæ piis defunctis exhibentur, inſtituto, contra Cẽturiatores.

iiii. Quomodò Deipara poſt mortem, vt beatitudinem animæ conſequeretur, tùm à ſanctis Angelis, ac reliquis cœlitibus, tùm à ſuo chariſſimo Filio in cælum introducta, & præ omnibus ſummo cum applauſu, ac communi triumpho Sanctorum omnium honorata eximiéque coronata ſit.

v. An Maria poſt mortem in corpore non ſit reſuſcitata, & in cælos aſſumpta. Item quorum teſtimoniis, quibúsque rationibus & Scripturæ exemplis eiuſmodi corporalis reſurrectio & aſſumptio Virginis confirmetur? Quid præterea ſecus opinantibus liceat reſpondere, ac de fructu eiuſcemodi tractationis.

vi. Præclaras admodum & venerandas eſſe ferias de aſſumptione Virginis in Eccleſia inſtitutas, quas contra fas omne abrogent noui ac præpoſteri Reformatores. Nec audiendum eſſe Lutherum, qui nihil ad nos pertinere aſſerit, quomodo Maria in cælis viuat. Item feſti huius Epiſtolam ex Eccleſiaſtico ſumptam, ad Mariam rectè accõmodari, quicquid Nouatores garriant.

vii. Euangelium de Maria & Martha ſororibus, quòd in feſto aſſumptæ Virginis legit Eccleſia, non perperàm illi conuenire, ac Nouatores in hoc ipſo Euangelio explicando multis modis hallucinari, contra quorum calumnias dictæ ſorores Martha & Magdalena defenduntur. Item quomodò illa Chriſti ſententia: Vnum eſt neceſſarium, hodie depraue-tur. De vita etiam actiua & contemplatiua ſubmonitio.

viii. Mariæ Deiparæ cultum in Eccleſia receptum, partim Satanæ inuidia, partim hominũ cœcitate grauiter nunc oppugnari, ac paſſim aboleri, ad eámque rem temerè prætextum obtendi ex Euangelica de nuptiis hiſtoria, velut in ea Chriſtus futuros Mariæ cultores perſtrinxerit.

ix. Nimis proteruos & contumelioſos eſſe Nouatores in Catholicis proſcindendis, qui in vulgatis Bibliis legunt: Ipſa conteret caput tuum. Ac prætereà non damnandam eſſe Veterũ ſententiam, qua contriuiſſe Maria dicitur vniuerſam hæreticam prauitatem.

x. Quid nobis de Eraſmo Roterodamo ſit iudicandum, qui ætate noſtra vel primus aduerſus beatę Virginis laudes & titulos quædam in ſuis ſcriptis diſſeminauit, ac rurſus tamen eãdem præclaris titulis ornauit ac inuocauit. Prętereà quantum Virgini Matri Oecolampadius tribuat, quámque magnificis titulis illam illuſtret.

xi. Contra Lutherum, Melanchthonem, Caluinum, nouos Apologeticos, Marbachiũ, aliósque plures Nouatores diſputatio, qui cultum Deiparæ Virginis in Eccleſia iampridem vſitatum, & præſertim titulos illi delatos, petulanter impugnant. Item de quibuſdam Patrum ſententiis, quæ Mariam in primis ornant, recte accipiendis.

xii. Multa nomina, epitheta, & attributa in ſacris literis iam ſoli Deo, iam Deo & Sanctis aſcribi, nihílque incommodi eſſe, quòd Mariam & Sanctos alios, ſicut Deũ vel Chriſtum, eiſdem titulis & loquendi formulis ſubinde ornemus atque commendemus.

xiii. Solennis cantici Salue Regina, defenſio & explicatio, in quo nihil meritò reprehendendum

dum contineatur, quantumuis illud corrigere, reiicere & abolere ſatagant Nouatores. Item humanæ maternæque charitatis & compaſſionis affectum in Maria rectè à nobis agnoſci atque commendari.

xiiii. Idololatriæ crimen, quod in primo Decalogi præcepto inprimis prohibetur, in Catholicos ob Mariæ cultũ iniquiſſimè detorqueri: ac veteres etiam Eccleſiæ hoſtes idololatriæ notam Catholicis propter Mariæ Sanctorúmque cultum nequiter impegiſſe. Item de falſo cultu & vera idololatria noſtrorum Sectariorum.

xv. De ſacro cultu triplici Latriæ, Duliæ & Hyperduliæ, hácque Theologorum diſtinctionẽ rectè tradi, & Hyperduliam Deiparæ competere, illámque præ Sanctis reliquis in Eccleſia coli, omnibúsque colendam eſſe. Cum Depulſione cauillationum, quæ ſumuntur ex abuſibus iam pridem circa Mariæ cultum occurentibus.

xvi. Epiphanij diſputationem aduerſus Collyridianos Catholicis temerè obiici, velut in ea reprehendatur vſitatus in Eccleſia cultus Virginis, mósque in Mariæ memoriam ſacrificandi, & eandem Virginem inuocandi. Tùm de multiplici ſignificatione adorationis, quæ Mariæ & pluribus aliis etiam tribuatur.

xvii. Marię Virginis inuocationem non primùm à Petro Gnaphæo Antiocheno Epiſcopo inductam, nec malè tamen ab ipſo præceptam eſſe, vt ea inter publicas Eccleſiæ preces adhiberetur, quantumuis Chemnitius & Centuriatores oblatrent, & rectè in Mariæ nomine aliquid à Deo peti poſſe. Prætereà Conſtantinus Copronymus Imperator, qui Mariæ honorem petulanter impetiuit, eámque inuocari vetuit, confutatur. Demùm inuocatam Mariam, ſicut & Sanctos alios, mortalibus poſſe opitulari demonſtratur.

xviii. De quibuſdam ſcriptis factísque recentibus ad Mariæ miracula pertinentibus. Accedit generalis de Sanctorum, & peculiaris de Beatæ Virginis miraculis tractatio, ſeptem Propoſitionibus comprehenſa, cum detectione Satanicæ fallaciæ, quam Nouatores ad huiuſmodi miraculorum lucem extinguendam & obſcurandam ſolent adhibere.

xix. Memorabilia exempla duo, nimirum Andreæ de Chio Martyris, & Ioannis Damaſceni præſtantis Theologi, qui ambo cùm à Barbaris hoſtibus immaniter tractarentur, non modò Deiparam inuocarunt, ſed etiam preſentem inuocationis fructum non ſine manifeſtiſſimis miraculis retulerunt, aliísque publicè demonſtrarunt.

xx. Quomodò Theophylus Oeconomus Eccleſiæ, & Maria Ægyptiaca, cum Deiparam ſeduló inuocaſſent, è ſummis facinoribus ad veram pœnitentiam peruenerint, ac offenſo Deo non ſine miraculo fuerint reconciliati. Item de muliere Laudunenſi in mediis flammis conſeruata. Hildephonſum Epiſcopum Toletanum ſingulari Mariæ munere cohoneſtatum, & Rupertum Tuitienſem illa precante diuinitus illuſtratum fuiſſe, ac de pluribus aliis miraculis non ſolum ad bonorum conſolationem & vtilitatem, ſed etiam ad malorum terrorem atque punitionem per Mariam editis.

xxi. De mortuorum apparitionibus quæ fiunt, ritè intelligendis, & quomodò Sanctorum apparitiones à Nouatoribus indignè conuellantur. Adhæc quàm præclarè & conſtanter veteres loquantur de Maria Deipara mortalibus apparente, déque variis & excellentibus earum apparitionum effectibus.

xxii. De veteribus & nouis Iconomachis, quorum in ſacras imagines & ædes irruentium furor ſit planè intolerabilis, & error ab Eccleſia iure damnatus: Deiparæ autem Virginis imagines in veteri Eccleſia ſemper vſitatas & honoratas, nonnunquàm & miraculis diuinitus commendatas fuiſſe.

xxiii. Chriſtiana templa, quæ ſuam originem vt antiquiſſimam, ita & probatiſſimam tenent, quęque ſóli Deo dedicantur, cum in aliorum Sanctorum, tùm in Deiparæ Virginis memoriam & honorem laudabiliter erigi, eáque à viris ampliſſimis conſtructa & dotata, per Nouatores perperam oppugnari ac profanari. Vanam prætereà eſſe querelam de multitudine & ornatu externóque apparatu templorum, qui ad laudem Virginis, aliorúmque Sanctorum ſolet à Catholicis adhiberi.

xxiiii. Dictum Euangelicum: Ecce in deſerto eſt: ecce in penetralibus, peruerſe torqueri aduerſus inſtitutum ſacrarum peregrinationum. Cum verò Deus in ſacris locis inæqualiter operetur, templorum delectum à nobis haberi poſſe, vt ad illa, in quibus diuinæ virtutis operatio magis elucet, ſępius ac libentius peregrinemur. Ac morem quidem ad ſacra loca, & præſertim Marię templa, peregridandi veteribus valdè receptum probatúmque fuiſſe.

xxv. De celebri Domicilio & templo sacrosanctæ Virginis, quod hodiè apud Lauretanos in Italia est florentissimum, & ad singularem Deiparæ dignitatem nostro seculo adstruendũ mirificè confert.

xxvi. Diluuntur obiectiones & cauillationes cuiusdam Platzij, qui Catholicos in Mariano cultu versantes publicè ac temerariè insectatur.

xxvii. Variorum Theologorum & illustrium virorum testimonia, qui ante nostram ætatem, hoc est, à Maximiliano primo vsque ad Fridericum primũ Cæsarem, in Ecclesia fulserunt, suámque de cultu Deiparæ Virginis fidem & doctrinam scriptis publicè professi sunt.

xxviii. In cultu Deiparæ Virginis retinendo & exercendo magnum veterum fuisse consensum, qui à Friderico primo, vsque ad Otthonem Magnum, Christianum orbem constituerũt.

xxix. Testimoniis fide dignis euinci, quod Deiparæ Virginis cultus à tempore Otthonis Magni ad Mauritium Cæsarem vsque præclarè viguerit in Ecclesia Dei.

xxx. Eiusdem Deiparæ Virginis venerationem atque cultum non à Gregorio Magno sumpsisse initium, sed à Mauritio Cæsare vsque ad Constantinum Magnum in Ecclesia passim agnitum, receptum & vsitatum extitisse.

xxxi. Etiam à Cõstantino Magno, & in ipso Martyrum seculo ad Apostolica vsque tempora, Deiparam Virginem valdè honoratã, & piis præcipuè venerationi in orbe Christiano fuisse: Cum adiuncta peroratione.

LIBRI

LIBRI QVINTI DE MARIÆ IN COELOS MIGRATIONE AC DEBITO CVLTV.

CAPVT I.

Quamdiu Deipara in terris vixerit, & de rebus illius post Christum resuscitatum & in cœlos assumptum gestis in Ecclesia primitiua, vbinam habitarit: quàm præclarè partes actiuæ & contemplatiuæ vitæ absoluerit, quódque aliis admirationi fuerit ac venerationi, ac de sancta eius paupertate. vindicatur demum Euangelij locus: Ex illa hora accepit eam discipulus in suam.

QVIS est Quæstio, & sepè recurrit adhuc, quot ætatis annos Maria compleuerit, quando naturæ legibus concedens, vitæ mortalis conditionem cũ beata illa immortalitate commutauit. Et quidem alij aliter hic sentiunt, vt in tanta opinionum varietate certi aliquid pronunciare mihi difficile videatur. Sunt enim, qui annos quinquaginta nouem in terris illam vixisse, & post Christi filij in cœlos ascensum nouem annis superfuisse cõtendant. Neque solùm Hippolytus Thebanus ab Epiphanio Presbytero citatus ita sensit, verùm etiã Euodius, qui Apostolis proxime successit, & diuinus Nicephoro dicitur, idipsum diserte testatum reliquit. Docet enim, tempus omne à natiuitate Christi vsque ad Dei genitricis migrationẽ, annos fuisse quadraginta quatuor: totius autem vitæ eius annos quinquaginta nouem. Siquidem, vt idem affirmat, trimula cum esset, in templum est præsentata, & ibi in Sanctis Sanctorum traduxit annos vndecim. Deinde verò Sacerdotum manibus Iosepho ad custodiam est tradita, apud quem quum menses peregisset quatuor, ab Angelo Gabriele lætum illum accepit nuncium. Peperit autem mundi ipsius Lucem annos agens quindecim, vigesimo quinto die mensis Decembris. Deinceps annos peregit triginta tres, quos etiam æternum & ante seculare Verbum & Filius eius in terris exegit. Post crucis autem supplicium illud, in domo Ioannis annos impleuit vndecim: vt ætatis eius anni simul collecti, sint quinquaginta & nouem.] Atque hactenus quidem ex Euodio & Nicephoro Callisto. Sunt porrò, qui ætatem Mariæ annis sexaginta tribus definiant, quindecim verò eidem post Domini ascensionem ascribant. Vincentius sexaginta duos annos hic supputat. Sunt itidem, qui septuaginta annos illi largiantur: vnde sit consequens, illã multò longius, quàm prioribus visum fuit, in Ecclesia primitiua vitam produxisse. Demùm aliqui Mariæ vitam annis quadraginta nouem metiuntur, eámque post Domini passionem annum duntaxat vnũ, & menses ferè quinque in humanis fuisse sentiunt. Ad eam rem probandam Massæus testimonium profert, quod à sacræ virginis Elizabethæ, & beati viri Bertrami Cisterciensis reuelationibus desumptum est. Tùm ex aduersariis ferè primarius Melanchthon, si & illum libet audire, hoc modo scribit: *Maria virgo, mater Christi ex hac vita discessit Claudij tempore, cum, vt Nicephorus scribit, annum ageret nonum & quinquagesimum. Fuit ergo superstes post resurrectionem Filij annos aliquot, & vidit initia Ecclesiæ eius temporis, multa ingentia miracula, & supplicia Sanctorũ, & consilius suis rexit Apostolos.*

Cæterum ne quisquam ih his diuersis opinionibus hæreat, etsi communi iam hominum opinioni, quæ sexaginta tres annos duntaxat Mariæ tribuit, nihil velimus esse detractum, tamen probabilior nobis illorum apparet sententia, qui longioris vitæ spacium Mariæ post assumptum in cælos Filium assignant, vt nimirum ad ætatem prouectam, multámque senectutem peruenerit, atque sic annum septuagesimum vel attigerit, vel excesserit. Hanc enim sententiam tuetur [a] Epiphanius Presbyter Constantinopolitanus, & [b] Michael Glycas, eámque Andreæ Cretensis viri excellentis authoritate confirmant. Vt taceam Anselmum, qui octoginta & duos annos mariæ largitur, & [c] Cedrenum, qui annos Mariæ septuaginta duos supputat, eámque post Christi in cælos ascensum annos viginti quatuor in humanis degisse scribit. Nimirum pusillus ille Christi grex frementium vndique Iudæorum, ne dicam luporum, rabie circumseptus, vix dum crexerat caput, ac nouæ veluti plantulæ in recenti primúmque florente agro Ecclesiæ succrescentes, aduersus diras persecutionum tempestates nondum satis coaluerant, quum summo numini sapientissime visum est, electis amicis temperare luctum, quem illi ex Domini & sponsi sui ablatione, siue in cælos ascensione, non leuem perceperant. Quare matrem & magistram illis Mariam reliquit superstitem, cuius dulcis præsentia omnibus in mœrore solatium, in doctrina lumen, in certamine robur, in illis primordiis præsidium singulare præstaret. Multis autem modis expediebat, ac illius temporis Ecclesia tenera postulabat, talem columnam non statim suo moueri loco, sed potius annos aliquos ad totius mysticæ domus fulcimentum atque stabilimentum immotam persistere, vt ita Spiritus sanctus multa & præclara per hoc suũ lectissimum organum in multis ægris ac sanis, illius recens nati corporis membris potenter operaretur.

Vetera opinione esse diuersa de annorũ, quibus in terris fuit Deipara.

Quomodo Melanchthon ætatem Mariæ definiat, & de illius obitu loquatur.

Quæ sententia è superioribus probabilior esse videatur.

Quomodo Eusius de Mariæ Virginis ætate sentiat.

In lib. de vita Virginis.

Epiph. Eccles. libro 2. c. 3

a In lib. de vita Mariæ

b Parte. 3 Annalium.

c In compendio historiarum.

Cur expedierit Mariã diutius in terris superesse, Christo in cœlos assumpto.

Ser. 8 Chronicorum. lib. 3. Cronicorum.

Nec dubium sane, quin fida & generosa Mater de plerisque filiis optime sit merita, vt laudem non minorem sanè, atque illa Romana eiusdem nominis mulier promereatur, de qua Paulus id scriptum reliquit: Salutate Mariam, quæ multum laborauit in vobis. Et verè multum nobis Deipara laborauit, quæ fidei seminatorem fide ipsa concepit, ac Deum nobis, velut cognatum, eiusdem naturæ participem exhibet, illum in tempore proferens, quem Pater genuit ex æternitate: quo matris labore ac officio nihil magnificentius ac gloriosius dici & prædicari potest. Hinc illa non modò Dei, sed etiam Ecclesiæ Mater effecta est, solâque plus orbi contulit, quàm à suis parentibus filij omnes vnquam in bonis accipere potuerunt. Rursus ingentes & labores & dolores illa pertulit, quæ humanæ redemptionis mysteria in Christo, filio eius peracta, fidissimo corde & singulari compassionis affectu, quantum in se fuit, ornauit atque promouit. Demùm quamdiu in terris est peregrinata, laboriosum prorsus vitæ cursum tenuit, dum omnia, vt sic dicam, omnibus facta est, vt omnes in Christo vel gigneret, vel genitos confirmaret. Quarè illam non ita protinus è vita migrasse, sed ipsis etiam Ecclesiæ primordiis benè firmitérque constituendis diu præsto adfuisse, & Apostolis fideliter collaborasse, est consentaneum. Licet enim iidem Apostoli per reuelationem Spiritus sancti omnem fuerint veritatem edocti, incomparabiliter tamen eminentius ac manifestius Maria per eum Spiritum veritatis, illius veritatis profunditatem intelligebat, & per hoc multa eis per hanc reuelabantur, quæ in se non solum simplici scientia, sed ipso effectu, ipso experimẽto didicerat.] vt Anselmi verbis vtamur. Adhæc Rupertí sententia, oportebat Mariam cum aliis in prima illa Ecclesia religionis & fidei magistram esse, cùm viduis & virginibus non præsentibus modò, sed & futuris nouam & perfectam benè beatéque viuendi normam & exemplum demonstrare.

Quomodo Maria Domini mater multum & vtiliter laborarit, & ob laborem diutius Ecclesiæ ministrarit.

Rom. 16

Etiã Apostolis profuit, Mariam diutius in terris post assumptum Filium remanere.

Lib. de excel. bonitæ Virg. cap. 7

Libro 5. in Cantica.

Etsi verò sub finem primi libri multa à nobis allata sunt, quæ ad vniuersam Deiparæ vitam vtcunque cognoscendam pertinent, tamen haud abs re fore putamus, si hoc etiam loco quædam eiusdem argumenti adiiciamus, vt quibus in studiis & operibus illa postremam vitæ partem maximè cõsumpserit, aliquantò rectius intelligatur. Quanquàm non diffitemur, adeóque cum Hildephonso ingenuè affirmamus, quid Maria post Domini ascensionem egerit, quàm pie & sancte vixerit, cum quibus itidem habitarit, id notum esse non tàm mortalibus quàm soli Deo, cui manifesta sunt arcana cordium, & Gabrieli Archangelo, Mariani cubiculi, vt Guerricus ait, deputato custodi, & Angelicis spiritibus, frequenter illam, vt alibi probatum est, inuisentibus, ac demum Ioanni Euangelistæ, qui talis thesauri sibi concrediti, & rerum ad eum pertinentium vel maxime conscius fuit. Veruntamen Mariæ vitam & mores vtcunque vestiganti multa sese offerunt, quæ de tali turture post ablatum sponsum gemebunda vere affirmari, nec solùm sine vitio, sed etiam vtiliter cõliderari ac tradi posse videntur. Principiò nobis Centuriatores cõcedunt, & Hildephonsus aliíque confirmant, quòd Maria viderit Domini resurrectionem, & eiusdem gloriosæ in cælos ascensioni adfuerit, ac in Ecclesia Apostolica permanserit. Quod verò prima Domini resurrectionem viderit, sicut ex Ambrosio, Sedulio & Anselmo anteà diximus; eámque Apostolis aliis denunciarit; Gregorius etiam Nissenus meminit: quia decebat, inquit, Deiparam, ea, quę ad gaudium pertinebant, Apostolis annunciare, vt quæ radix gaudij esset. Ac Euangelista quidem refert, Dominum de tumulo resurgentem Mariæ Magdalenæ primum apparuisse. Sed vt recte notat Rupertus, prima illa fuit e testibus præordinatis, quos solos nominare ad Euangelistas pertinuit, vel quos Christi resurrectionem annunciare decuit. Aut, sicut Simeon Metaphrastes respondet, cauerunt Euangelistæ maternum Christi adferre testimonium, ne videretur suspectum, & propter coniunctionem fides ei minus haberetur. Sed Deipara, inquit, cum Filij resurrectionem & visu, & internis oculis sic accepisset, posteà habitauit cum dilecto discipulo, expectans tempus Christi assumptionis.]

Serm. 5. de Assumptione Virginis.

Mariæ vita post filij sui assumptionẽ nulli mortalium cognita.

Serm. 2. de Assumptione Virginis.

Maria Christi filii resurrectionem prima vidit & aliis nunciauit.

Orat. 2. de resurrectione.

Lib. 7. de dominis officio cap. 25.

In orat. de vita & dormitione Deiparæ.

Iam verò quod ad sanctam Domini ascensionẽ attinet, quis, nisi fortassis insulsus ac stupidus ambigat, in monte illo Olineti cum aliis adfuisse Mariam? quam Epiphanius non inuenuste perpetuam Iesu assectatricem appellat. Proinde Filium postremò apud suos differentem audiuit, fortasse cum illis accepit, & osculum, certe iam iam abeuntis benedictionem religiose percepit, & in cælos ascẽdentem stupens aspexit. Nulla verò vel oratione, vel cogitatione consequi fas est, quantum & sibi & Filio Mater gratulata sit, quum carnem illam suam de hostibus omnibus triumphatricem, & redemptionis humanæ consummatricem, ad summum illud gloriæ fastigium vidit euectam, cúmque magnum illum pontificem, absoluto sacrificio, & placato nobis Deo cælos penetrantem lætissimis oculis est prosecuta. Scribit Epiphanius, quòd Maria Christum, quum is in carne resurrexisset, adorauerit: idipsum igitur in cælos ascendenti supplex proculdubio fecit, sicut alios discipulos fecisse Lucas euidenter ostendit. Inde porrò digressa, magno cum gaudio in sanctam rediit ciuitatem, longe aliter, quàm reliquæ matres consueuerunt affecta, quæ suos liberos, & maxime vnigenitos, ex hac vita migrantes, non sine summo mœrore spectant, ac spectando deplorant, & diutissime lugent. Maria sublati Filij desiderio non potest non commoueri, sed, præsenti fide sustentat animum, & gaudet in Spiritu sancto: quandoquidem non amissi, sed præmissi Filij gloriam, officium, sapientiam cogitat, atque cum Dei voluntate suam voluntatem semper coniunctissimã tenet, quantumuis interim & ipsa dissolui, & cum Christo regnante viuere, rebúsque humanis eximi cuperet vehementer. Igitur à monte Olineti, quem diximus, in sanctam ciuitatem Hierosolymam redit, atque vt Dominico mandato pareat, promissum diuini spiritus aduentum magno cum desiderio, multísque fusis ad Deum precibus, ne dicam & lachrymis decem dies expectat. Vbi sane locum habet, quod Lucas testatur, centum & viginti viros simul & mulieres in vno eodémque cœnaculo conuenisse, & vnanimiter in oratione cũ mulieribus, sicut & Maria matre Iesu perseuerasse. Ego verò singularem Mariæ modestiam, sanctámque simplicitatem cum Bernardo demiror, quod cum illa secessus & quietis esset amantissima, nunc

Maria Christi filio in cælos ascendenti adfuit.

Hæres. 78 contra antidicomarianitas.

Actor. 1

Marc. 16

Ingens Mariæ gaudium ob filium ascendentem.

Hebr. 4

Contra hæresin & fideles Actii.

Actor. 1

Luce 24.

Maria Christi post resurrectionem adorat. Maria in qua filium abeuntem nõ lacrimis sed gaudio prosequitur.

Actor. 1

nunc tam exiguam sui rationem habeat, vt communi credentium cœtui continenter adsit, quodq; non solùm infra discipulos, sed infra viduas & pœnitentes etiam se ipsa collocet, ac quæ prima erat omnium, nouissimo quasi loco recumbat. Nam Lucæ verba præsentem personarum consessum, & in eo Mariam post reliquos omnes constitutam, nobis velut ob oculos ponunt. Sed bene est, quòd non modo Christum totius humilitatis magistrum & exemplar, sed & Mariam eiusdem Euangelicæ virtutis magistram & principem habeamus, vt nequisquam in vtroque sexu cum superbo Diotrepe primatum iam ambiat, néve cum rudibus adhuc discipulis ambitionis causa contendat, vel cum elatis Phariseis in seipso magis, quàm in Domino glorietur. Ac rectè illi sentiunt, qui cum Simeone Metaphraste putant, Mariam non solùm hoc tempore, sed postea semper cum Apostolis familiarem, veréque Apostolicam egisse vitam, & à rebus pulcherrimis ac honestissimis studiis animum numquam dimouisse.

In sermo. de festis Apostolorum Sanctorum.

Matth. 11

Humilitatis Euangelicæ principes habemus in vtro que sexu.

1. Iohan. 1

Matth. 15. 9. 10.

Luc. 22.

Luc. 18

In orat. de vita & dormitione Deiparæ.

Maria vitam cum Apostolis ingis familiarem.

Maria cum aliis credentibus festũ celebrat, Pentecostes, & ius fructu ligitur.

Actor. 2

De Sacro festóque die Pentecostes proximè subsequẽte dicere supersedeo, quem Apostoli quidem cum aliis credentibus lætissimè celebrarunt; vtpotè non modo baptizati, sed repleti etiam Spiritu sancto, vt musto Euangelico ebrij esse viderentur. Adfuit tunc quoque Maria in iisdem ædibus expectans & orans, iámque ad noui hospitis optatum aduentum aspirans, primitias Spiritus accepit, persensit, ostendit, vt & ipsa virtute ex alto mirabiliter induta, & ardentis charitatis igne incensa, si vnquam antea, tunc potissimum magna magni Dei magnalia feruentissimo spiritu eructaret. Verè tũc in matre Christus impleuit illud: Habenti dabitur & abundabit. Etenim, sicut Dionysius Rickelius existimat, Maria sola tunc plus cæteris omnibus de Spiritu sancto accepit, maioribúsque gratiæ donis & ornata & confirmata fuit; amante nimirùm & complente suum vas, suum templum, suum sacrarium purissimum atque amplissimum Spiritu sancto. Extitit autem non postrema, sed primaria ex illis filiabus & Dei ancillis, quas apud Ioëlem sermo diuinus honorat, & quibus munifica illa fit promissio: Effundam de Spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri & filiæ vestræ. Ac iterum: Super seruos meos & ancillas in diebus illis effundam Spiritum meum, quemadmodum Petrus Apostolus eundem Prophetę locum de primis illis vtriusque sexus fidelibus, qui cum Maria Spiritum pleno veluti cornu hauserant palam est interpretatus. Habuit filias eásque Prophetissas & virgines Philippus: tum Zachariæ coniux Elizabeth, & Anna vidua Phanuelis filia Prophetiæ dono prædita, de rebus diuinis præclare disseruerunt. Sed has aliásque omnes Prophetissas Maria præcellit; vtpote inter mulieres omnes benedicta, quæ ad hoc sublime Prophetiæ donum tãtò magis idonea & præparata peruenit, quantò reliquis omnibus mentem puriorem ad rerum diuinarum cognitionem attulit, quantóque felicius sine vlla carnis & spiritus pugna sacris vacauit mysteriis, & quoniam ea clarius assecuta est, de illis & apissime & copiosissimè disserere potuit. Putat autẽ Rickelius, totum militantis Ecclesiæ statum, qualis qualis ille futurus esset, Matri & eidem Ecclesiæ protectrici Mariæ haud minus quam ministro & custodi huius

Maria ex illis filiabus & ancillis est prima quę die Pentecostes replęta sunt Spiritu sancto. Ioel. 2

Actor. 2

Actor. 21

Luc. 1. & 2.

Maria prophetissas omnes excellit.

Lib. 2. de laudibus Virginis. Art. 25

Maria cognoscit futuri Ecclesiæ statum

Virginis Ioanni diuinitus esse patefactam. Hanc ipsam Prophetissam tanti facit Rupertus, vt eam nulli Prophetarum comparandam, sed omnibus in vtroque sexu præferendam iudicet, quandoquidem in eius sacrarium pectoris Spiritus sanctus Prophetias omnes conuexerit. Non dicam quàm eximium sui specimen hæc Prophetissa dederit, cùm in ædibus Zachariæ demoraretur, sed ex Gregorio Nazianzeno repetam vaticinium, quo illa post missum in Ecclesiam Spiritum, Iudæis prædixit imminens exitium, eo quòd in suum Messiam ac vitæ authorem adeò crudeliter desæuissent. Vaticinium habet in hunc modum:

ex reuelatione diuina.

Maria Prophetis & Prophetissis omnibus præferenda.

Lib. 1. commentariorum in Esaiam. cap. 34.

Luce. 1

In Tragœdia de Christo patiente.

Maria vt prophetissa, Iudæis prædicit imminens exitium.

Αὐτὰς δὲ πενθῶ συμφορὰ κεχρημένας.
ἔσται γὰρ ἔχει ποινάτωρ δίκη φόνου,
ὃ δυσσεβεῖ τολμῶσιν ἀνόμως φθονῶ. Hoc est:

Ipsos magis, clademque eorum desideo.
Namque vltione vindicabitur graui,
Liuore cædes inuido quam perpetrant. Et rursus:
Gnatus resurget, spes vt est, à mortuis,
Gentémque ad arma iusta coget Martiam,
Zelum propinqui quem necant per inuidum
Mei propinqui.

A c multa quidem Lucas de primis Ecclesiæ nascentis fidelibus tradit, quorum numerum auxit felix Petri piscatio, quóque Apostolica institutio tam sancte formauit, vt multitudinis credentium cor vnum, & anima vna esset, vtque omnes quotidie in templo ad laudes Deo celebrandas conuenirent, & non solùm in Apostolorum doctrina, sed etiam in frequenti, imò quotidiano vsu sacræ Eucharistiæ, orandíque studio perseuerarent. Pia & præclara isthæc studia & exercitia Christianæ pietatis illo vigebant seculo, sed Deiparę inprimis nota, vsitata, grata, iucunda, imò etiam, ni fallor, necessaria, vt quæ Christi Domini genitrix diceretur & esset, alios omnes etiam suæ virtutis & sanctitatis præiret exemplo. Fuit igitur omnibus & venerationi & admirationi, vt [a] Hildephonsus asserit: fuit cunctis desiderabilis, vt apud [b] Ignatium legimus: fuit prioris Ecclesiæ pars optima, & exemplar iunioris Ecclesiæ sponsæ Filij Dei, Filij sui, quemadmodum [c] Rupertus affirmat: fuit denique talis, vt vnius vita omnium esset disciplina, [d] Ambrosio teste. Atque huc imprimis pertinet, quæ scribit Græcus author [e] Sophronius (etsi opus in vulgaribus exemplaribus Hieronymo adscribatur, cuius ille quidem fuit familiaris) Ecce, inquit, Iesu ascendente, cum quibus Virgo vacat in Schola virtutum, & meditatur in lege mandatorum Dei, vt & ipsa sit forma disciplinæ Christi, & exemplum perfectionis hominibus. Conuersatur quidem cum testibus sanctæ resurrectionis & ipsa testis. Conuersatur cum senatoribus cæli intra curiam Paradisi, sub Spiritus sancti disciplina, & magisterio diuinæ maiestatis. Inuenitur prima beata Maria, inter primos summi Regis cohæredes, quorum vita non erat iam de terris, in quibus Christus præliabatur, sed de cælis. Non itaque eximius ille chorus sanctorum Apostolorum eam deseruit, inter quos post ascensionem intrans & exiens familiarius cõtulit de Christi incarnatione, tãtò siquidem verius, quantò ab initio plenius per Spiritum sanctum cũcta didicerat, & perspexerat oculis vniuersa, licet & Apostoli per eundem Spiritum omnia cognouerunt, & in omnem edocti peruenerunt veritatẽ.

Act. 2. & 4

Quæ forma fuerit & disciplina Ecclesię primitiuæ ab Apostolis institutæ.

Maria cunctis in ecclesia primitiua prælucxit vitæ sanctimonia.

a Serm. 5. de Assumtione Virginis.

b Ad Ioan nem senium.

c Libr. 1. de operib. Spiritus sancti, c. 8

d Lib. 2. de Virginibus.

e In serm. de Assumptione Virginis.

Mariæ vita in Ecclesia primitiua qualis fuerit iuxta Sophronium.

Maria cum Apostolis multa contulit de mysterio Dominicę incarnationis.

Ioannes Apostolus Mariã, vt Filius maximè obseruat diligentius.

Quam sanè beatam Virginem etsi omnes venerati sunt discipuli, eíque famulabantur affectu dilectionis, Ioannes tamen amplius & specialius vsque ad finem vitæ: qui sibi commissam quasi matrem filius, vt Virgo virgini cohæreret, & deseruiret officiosissimè cura adoptionis.]

Vbi Maria post ascensionem Filij maximè habitarit.

Lib. 2. de Eccles. histor. cap. 21

In sermo. de Assumptione Virginis.

QVOD si roget fortasse aliquis, vbi & in quibus locis tam sacra & gratiosa siue Virgo, siue vidua deinceps habitarit, cum Nicephoro respondere licebit, illam Hierosolymis ad sanctam Sion (sic enim appellabant) & quidem in Ioannis domo habitasse, ibíque ad extremum vsque diem suam peregisse vitam. Sophronius illam non procul à sepulchro Domini interdum habitasse diuinat magis quàm affirmat. Patres verò in Synodo Ephesina collecti, ad clerum populúmque Constantinopolitanum scribunt, quod Ioannes Euangelista & sacra Deipara Virgo Maria, Ephesiorum vrbem quandoque incoluerunt: Hoc si verum est, Maria post assumptum Filium non perpetuò Hierosolymis mansit, & dispersis iam in orbe Apostolis, vt in sua quisque prouincia diuinum semen spargeret, superstes fuit, atque, vt est probabile, Ioanni Apostolo in Asiam profecto se comitem præbuit, vt quem constat Ephesiis Christi Euangelium prædicasse. Et confirmari potest hæc traditio, quandoquidem in Epistolis Ignatianis Maria scripsisse legitur, quòd vna cum Ioanne in Antiochiam se venturam esse promittat. Veniam, inquit, cum Ioanne, &, qui tecum sunt videre: Ignatium scilicet, qui Antiochiæ potissimum floruit, hac oratione compellans. Etsi verò fatetur Epiphanius, sicut & multi alij comprobant, quòd Ioannes in Asiam instituerit profectionem, haud tamẽ concedit, quod idem sanctam Virginem eò secum adduxerit. Verùm si rite verba Epiphanij perpendantur, non ille quidem negat Mariam Ephesum vel in Asiam peruenisse, illíque cum suo custode Ioanne habitasse (quemadmodum tam præclarè Synodi Patres, vt opinor, non vanè testantur) sed solùm affirmat, nihil tale in sacris literis reperiri, quæ propter miraculi excellentiam isthæc prætermiserint. Atque vt maximè apud Ephesios illa vixisset, tamen consentaneum est, quod Hierosolymam posteà reuersa sit, ibíque diem extremum clauserit, sicut posteà suo loco dicemus.

Mariam cum Ioanne aliquãdo Ephesi habitasse.

In Tomo 2. actorum Concilii Ephesini.

In Epistola Virginis ad Ignatium scripta.

Haresi 78 contra Antidicomarianitas.

De loco Epiphanij rectè accipiendo.

Mariam nõn refugisse vt sibinde loca sacra visitaret & quo consilio id fecerit.

CAETERVM inter alia nostræ Virginis opera, quæ multi cum laude narrarunt, mihi reticendum non est pium eius institutum in sacris locis post filij resurrectionem atque ascensionem crebrò adeũdis atque religiosè visitandis. Etsi enim tota esset, vt sic dicam, spiritualis, rebúsque externis ac cæremoniis ad Deum in spiritu orandum & ad sacra meditanda minus quam alia quælibet indigeret, tamen quandiu mortale corpus circumtulit, sensitiuis etiam naturæ motibus & corporeis actionibus (quemadmodum & Christus ipse fecit) conueniẽter est vsa, ideóque templi ac Sanctorum locorum visitatione delectata, quòd inde ad rerum sacrarum memoriam atque contemplationem sibi animum excitari, & varios pietatis affectus augeri experiretur. Igitur & Caluariæ rupem, vbi crucifixus est Dominus, ascendebat, vt locum impleret lachrymis, in quo Christi sanguis peccata diluens, de cruce destillauerat. Tum ad speluncam Saluatoris ingressa, sepulchrum eius venerabatur, simúlque resurgentis Filij gloriam adorabat. Cùm porrò ad montem Oliueti ventum esset, vnde Christus in cælum ascendit, impressa pedum eius vestigia deosculabatur. Arridebat illi Bethlehem, quam sui puerperij testem gaudebat aspicere, vbi augustissimum illum partum pannis inuoluerat, & præsepi imposuerat, & pastoribus ostenderat, ac à Magis viderat adorari. Placebat Nazareth ciuitatula, flos, vt sic dicam, Galileæ, prima & diuturnior sedes Emanuelis, qui non solùm illic conceptus, sed etiam nutritus, iucundissimam sui memoriam Matri refricabat. Tum ad Iordanis fluenta perueniens, cum voluptate secum animo reputabat, quid egisset Ioannes, quomodo & vbi baptizasset filium, quæ vox cœlitus audita filium orbis Doctorem creasset, omnibúsque publice commendasset.

Que loca Virgo sacra maxime visitarit.

Matth. 27

Lucæ 23

Ioan. 19

Actor. 1

Lucæ 2.

Matth. 2

Lucæ 2.

Matth. 2.

Lucæ. 2

Matth. 3.

BONE Deus, quæ Mariæ mens, quis amor, quæ lachrymæ in his aliísque Palæstinę locis inuisendis, dum res varias in Euangelio scriptas, aliásque plures illic à Christo gestas sibi in animum reuocaret, atque studiosissimè quidem contemplaretur? Atq; ob hoc ipsum in valle Iosaphat, vt putant, commorata est, ne à sanctis locis longè recederet, sed sæpius eadem inuiseret, quæ Christus sua præsentia, tótque mysteriis atque miraculis consecrasset. Atque huc velut alludens Hieronymus, vt Marcellam ad loca Palæstinæ sacra inuisenda, id est, ad Mariam imitandam inuitet, hac vtitur oratione: Ergóne erit illa dies, quando nobis liceat speluncam Saluatoris intrare? in sepulchro Domini flere cum sorore, flere cum matre? crucis deinde lambere lignum, & in Olueti monte cum ascendente Domino, voto & animo subleuari?] Rursus idem Hieronymus Paulam viduam laudat, quod Romana vrbe atque nobilitate contempta: sedem sibi delegerit in Palæstina, vbi cum consisteret, loca sacra fide incredibili peruagata sit, & in illis prostrata, quasi præsentem Dominum cerneret, non sine lachrymis adorarit. Ac nos quidem de hac Mariæ in eiusmodi sacratis locis inuisendis consuetudine, quam complures postea sunt amplexi, nihil recenseremus, nisi non modo scholastici Doctores, vt Vincentius, Antoninus, & Dionysius, sed etiam his vetustiores Guerricus, Hildephonsus & Sophronius dictæ narrationis astruerent veritatem. Solius verò Sophronii verba, ne sim longior, hoc ioco repetere sat sit: Beata Virgo Maria, quamuis iam in spiritu esset, tamen dum in carne vixit, carnisibus mouebatur sensibus: & ideò quam sæpè locorum recreabatur visitationibus: & quem genuerat, mentis complectabatur amplexibus.] Ac rursus: Fortassis ergo præ nimio amore, in loco, quo sepultus Christus dicitur interdum habitasse eam credimus: quatenus piis pasceretur internus amor obtutibus. Sic namque locus medius est hinc inde constitutus, vt adire posset ascensionis eius vestigia, & locum sepulturæ ac resurrectionis, & omnia in quibus passus est loca inuisere: non quòd iam viuentem quæreret cum mortuis, sed vt suis consolaretur aspectibus.] Neque MARIAE solum, sed & aliorum præstantissimorum & doctissimorum hominum pietas nota est, qui [a] ciuitatem sanctam & [b] magni Regis propriam, per quam Dominus iutare vetat, quæ & Domina gentium & Princeps prouinciarum dicta, tótque Propheticis oraculis illustrata est religionis ergo inuiserũt qui-

Quomodo Maria se gesserit circa locorum sacrorum visitationem.

In epist. Paulæ & Eustochii nomine ad Marcellam scripta.

In Epitaphio Paulæ matris ad Eustochium.

Mos inuisendi terram sanctam, à matre Domini profectus & confirmatus videtur.

Sophronii testimonium de Virgine loca sacra visitãte.

In sermo. de Assumptione B. Mariæ Virginis.

Frequẽs olim piorum peregrinatio fuit ad terram sanctam.

a Matth 5 & 27.

b Matth. 5

Hieron. 1 in Epist. ad Marcellam, vt tamquam vt Bethlehem, & ad Paulinum de obitu Nepotiani.

que Christum in eo loco vbi steterunt pedes eius, reuerenter tot seculis adorarunt, eòque ad palæstinam ex toto orbe vndique iam olim (vt veteres sæpe testantur) concurrerunt. Atque hæc obiter, quicquid demum veteres ac noui obstrepant Eustachiani, vtpote piarum ad loca sacra peregrinationum insani impíique calumniatores, quorum petulantiam hoc ipso Libro fortasse postea reprimémus.

Mariæ vita vt ut ad Filii ascentionem actiua & inde conẽplatiua fuit maximè.

IAM verò, ne diutius hic hæream, magno consensu veteres docent, Mariam, inde à Christo primum concepto & nato, velut Marthę officiosę partes exegisse, atque in actiua vita, vt vocant, multum sollicitudinis, laboris, peregrinationis ac molestiæ posuisse, quæ deinde subuecto in cælum filio, à Marthæ negotio ad sanctum Magdalenæ ocium, vitámque contemplatiuam se maximè couerterit, eíque studio singulari vacarit. Qua de re Guericus, vt alios omittam, hæc scitè prodidit: Maria sic se Martham exhibuit in cura pueri nutriendi, vt nihilominus Mariæ partes executa credatur in studio verbi cognoscẽdi. Maximè tamen, postquam idem filius ascẽdit vbi erat prius, mater absoluta omni sollicitudine temporali, sanctóque Spiritu (quem præter singulares illas conceptus sui primitias, cõmuniter cum Apostolis acceperat) plenius illuminata; gaudebat nimirum vacare & videre quoniã Iesus est Deus. Visio est prorsus ineffabilis gaudij summęque delectationis, omnibus qui diligunt Iesum: sed præ omnibus illi quæ genuit Iesum.] Non solum enim perfectæ Virginis, quæ spiritu & corpore sancta soli Deo placere ac seruire satagit, verum etiam Euangelicæ probatissimæque viduæ, tanquam clarissimum speculum & absolutum exẽplar se præbere debebat. Talis autem & Virginis & viduæ proprium est, mundi tumultus fugere, rebus profanis mortuam esse, soli Deo adhærere, nocte, ac die obsecrationibus & orationibus incumbere, templum, & lachrymas amare, cum Angelis magis, quam hominibus conuersari, desideriis atque suspiriis ad cœlestia tendere, in carne sine carne viuere, sacris studiis animum pascere, ac præcipuè Christi vitam, doctrinam, crucem, mortem, gloriam cum spirituali gustu audire, legere, tractare, meditari. Hęc enim verè contemplatricis Magdalenæ sunt munia, hæc religiosæ mentis, Deúmque amantis officia, sed quæ nusquam ac in Maria, splendent illustrius, maioréque cum fructu & voluptate exercitata fuerunt. Hildephonsus ex Euangelio rectè quidem hoc modo ratiocinatur: Si Maria quondam peccatrix, cui donando peccata Christus erat propitius, intente verba audiebat ex ore eius: quanto magis hæc, quæ erat mente & corpore sancta, audiebat ardentius, cuius idem ipse & Dominus erat & filius?] Rursus verò: Eam optimam partem, inquit, quum soror Marthæ Maria in specie & figura gerebat, Dei genitrix, iure, vera firmitudine meretinebat.] Est sane probabile ac piorum fide dignum, quod scribit Rickelius, Mariam non modo patienti filio vehementissime compassam esse, sed etiam eidem iam glorificato cum noua quasi gloria sese conformasse, vt totus mundus illi magis magisque vilescereet, ipsíque rebus cœlestibus incessabiliter inhiaret, nihil amans, aut cupiens, aut admittens extra dilectum vnicumque Filium ad quem tota suspiraret, suam conuersationem in cælis potiùs, quàm in terris habens defixam.

Serm. 5. de Assumptione Virginis.

Lucæ 7.

Maria in vita contemplatiua longe perfectior quam Magdalena.

Lucæ 10.

De marię conuersatione in Ecclesia primitiua.

Lib. 2. de laudibus Virginis. Art. vlt.

QVAMOBREM si ante vnquam, tunc maximè, cùm Filius sponsúsque esset ablatus, Maria ad diuina meditanda sese conuertit, suique Filij res gestas, neque solum humana, sed etiam diuina eius opera (quæ tanquam optimum charissimúmque thesaurũ multis annis percepta, in virgineo pectore condiderat) sedulò secum repetebat, multúmque de more ponderabat. In qua meditatione idem quod amore flagrantibus vsu venit, experta est, vt magnis & vehementibus æstibus crebro laboraret, & huius vitæ pertæsa, ad filij sui adamati conspectum atque complexum dulcissimum mirabiliter aspiraret, sæpiúsque multas amoris lachrymas profunderet. Nam ad illam quoque Christi sermo pertinet, quo suis luctum ieiuniúmque prædixit. Venient dies, inquit, quando auferetur sponsus ab eis, & tunc ieiunabunt. Quod si sponsi filiis id futurum erat, quantó magis eiusdem sponsi matrem ingens luctus ac triste tempus obruit, quo & ieiunaret & fleret, dilecti amore grauiter vulnerata & ebria, vt sine illo vita grauis & amara videretur. Sic enim & Rupertus nos docet ratiocinari, & Mariam pulchre hoc pacto loquentem inducit: Flebam & præ singultibus vehementer erumpentibus, non poteram verba nisi concussa, vel voces nisi intercisas euoluere. Nunquid enim poteram absque fletu de illo verba facere? Verùm fletus ipse consolatio mihi erat, delectatio quædam mihi erat sicut & cuique vestrum lachrymæ meæ dulces sunt, fluentes in eiusdem recordatione dilecti, iuxta illud: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Quantò magis mihi, dum diceretur mihi quotidie, vbi est Deus tuus, Filius tuus: siue dum dicerem ego: Me dimisit in hoc exilio Deus meus, Filius meus, de me taliter incarnatus vel natus, propter me, & me videntę taliter agonizatus, talia passus? Quale mihi erat, commemorare siue narrare verba eius, verba morientis siue continuo moriturí dilecti, maxime commendantis charitatis præceptum, mandatum dilectionis; ab illa cœna sacrosancta, quando tradebatur, vsque ad hæc verba nouissima: Mulier, ecce Filius tuus: ad discipulum autem: Ecce mater tua? Ibi ignis, ibi gladius: ignis amoris, gladius doloris: & anima mea victima erat holocausti. Hanc enim & ignis incendit, & gladius pertransiuit. Vnde sicut adeps sacrificij liquescit ab igne, & sicut fluit sanguis de gladij vulnere, sic anima mea liquefacta est, non ibi semel tantum, vbi moriebatur ipse, verùm etiam quoties me aperiente pessulum ostij mei locutus est in me.] Quod si deuotio, vt dicunt, lachrymarum mater est: si sancti viri, quum diuina meditantur, aut cum Augustino decantari sacros hymnos audiunt, à lachrymis sese cõtinere nõ possunt, quid de hac sanctarum sanctissima virgine pronunciabimus, quę semper diuina meditabatur, quæ Dei spiritu plena erat, quæ in Dei abysso mergebatur? Non enim lachrymæ tantum erumpunt dolore, sed & lætitia manant; ac tãto vberius Virgini eliciebantur, quantò & frequentius & iucundius de suauissimis Filij verbis & mysteriis cogitabat. Cæterum quæ Rupertus paulo ante produxit, ea non pie modo, sed etiam vere dicuntur, & Deiparæ morem affectúmque proprium exprimunt, vt illam in vita, fere dixerim, viduali

Mariæ multa & magna de Filio & rebus Euangelicis meditãda sup petebant.

Matth. 9

Mariæ luctus & ieiunij fuit post assumptũ Filium siue sponsum.

Libr. 5. in Cantica.

Fletus Mariæ post Christũ ablatum frequens & dulcis.

Psalm. 41

Ioan. 5.

Genes. 22

In lib. Confess.

Maria veluti vidua desolata vixisse videtur, ac mundo velut mortua.

In sermo. de Assumptione Virginis.

desertam, meritôque mœstam rectius intelligamus. Mundus enim illi crux, carnis voluptas instar fellis, corpus carcer, vita mors, mors lucrum deniq; videbatur: Tantoperè illa, cuius omnis conuersatio in cælis studiisque cælestibus versabatur, tantoperè inquam, Christi Filij & spectandi, & amplectendi, & osculandi desiderio, noctes atque dies torquebatur. Verùm de his Mariæ affectibus, quos liber Cãticorum sub sponsæ dilectæ & diligentis specie nobis mirificè considerandos proponit, alibi non pauca protulimus, ideóque nunc solum Sophronium docentem inducemus. Amor Christi, inquit, Mariæ desiderium pariebat, desiderium verò gliscens, quasi nouis reparabatur ardoribus, in tantum vt credam, quod nonnunquam omnia, etiam & semetipsam transcenderet: quia omnino amor impatiens, quod amat non potest non videre.] Ac rem eandem fusius explicans: Cogitate, inquit, attentius & perpendite diligentius, quibus afficiebatur beata & intemerata Virgo Maria doloribus post Christi ad cælos ascensum, expletis omnibus quæ de ipso erant ab Angelis prædicata, & à Prophetis multifariè multisque modis præsignata, diuinis declarata oraculis, virtutibus exhibita, & quæ humanitatis sunt ostensa præsagijs. Quæso, si qua sunt in vobis viscera pietatis, considerate quo cruciabatur amore, quóve desiderio æstuabat hæc Virgo, dũ reuolueret animo cũctaque audierat, quæ viderat, quæ cognouerat. Puto quòd quicquid cordis est, quicquid mẽtis, quicquid virtutis humanę, si totum adhibeas, non sufficiat, vt cogitare valeas, quanto indesinẽter cremabatur ardore pij amoris, quantis mouebatur, repleta Spiritu sancto, cælestium secretorum incitamentis: quia etsi diligebat Christum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota virtute: nouis tamẽ quotidiè inflammabatur præsentia absens desideriorũ affectibus: tanto siquidẽ validius, quãto magis diuinis illustrabatur intus visitationibus: quam totam repleuerat Spiritus sancti gratia, quam totam induerat diuinus amor: ita, vt in ea nihil esset, mundanus quod violaret affectus, sed ardor continuus & ebrietas perfusi amoris. Nam & Christus ab hominibus est amandus ex toto corde, & ex tota anima, atque ex tota virtute quærendus: maximè tamen ab ea ardentius, cuius & Dominus erat & Filius.] Sic ille Mariæ in Christum amorem, desiderium & ardorem ostendit, ac nobis etiam attentius considerandum in illa reliquit, in qua neq; mundus, neque peccatum ius vllum haberet, & quæ inter homines versans, humanis negotiis non implicaretur, vt à Dei conspectu mentis oculos auerteret. Etsi enim eius anima corpore graui & mortali, quod ad ima demergit, inclusa esset, tamen quoniam igne diuini amoris & incessabili ardore incenderetur, ad superna cælestiáque tendebat, & ad dilecti filij præsentiam semper adspirans, in ea summo gaudio maximisq; deliciis fruebatur. Quin mens eius diuinitate quodammodo perfusa, in Deũ ita transierat, vt sine Deo viuere aut suspirare non posset, vtpotè quæ totum sui amoris thesaurum in cælo fixum ac immotum haberet. Nihil ergo mirum, quod nonnulli Mariam prorsus ecstaticam faciant, cuius vita iugis & continua quædam fuerit contemplatio, incredibili quodam spiritus feruore cõdita, ac diuinis reuelationibus mirabiliter illustrata, vt his, velut odoriferis Paradisi floribus,

Mariæ affectus in libro Canticorum notandi maximè.

In Serm. de Assumptione Virginis.

Sophronii testimonium de flagrãti amore ac desiderio Virginis matris.

In Maria continuus ardor & ebrietas spiritualis.

Maria vitam prorsus ecstaticam, ac diuinis cõtemplationibus plenam egit in terris.

A & vernantibus liliis languens amore sponsa vtcunque fulciretur. Postquam enim Dei mater effecta, tantorum mysteriorum conscia esse cœpit, haud sine miraculo cõtigisse videtur, vt tot tantisque diuini Spiritus splendoribus irradiata, tórque charitatis iaculis vulnerata Virgo, tantum lumen videre, tantum pondus sustinere, & tamdiu vitam retinere posset, vtque immenso illo tot Sacramentorum pelago mens eius non absorberetur.

QVANQVAM non ita contemplantem diuinóque cultui duntaxat intentam Mariam facimus, nihil vt aliena curaret, aut omnem discipulorum ac neophytorum curam abiiceret, sibi solum, non aliis viuens ac seruiens. Absit hæc impuritas à purissima: absit veræ charitatis neglectus ab ea, quæ B præ cæteris non diuina modo, sed & fraterna & sororia dilectione ardens, non paruam eius Ecclesiæ rationem habere & voluit & debuit, cuius ipsa præcipuum membrum erat, & pro qua Christus in acerbissimam mortem se totum tradiderat. Facta est igitur tanquam oliua fructifera in domo Domini, & velut communis mater nouæ sanctæque familiæ, vt omnes lucrifaceret, omnibus ex animo sese accommodauit. Aliquando verbis & scriptis, nonnunquam per Apostolos, sæpè fida precatione suam erga proximum charitatem ostendit, labantes erexit, stantes confirmauit, humi iacentes sustulit, contritos curauit, torpentes animauit, ægrotis opem tulit, velut & ipsa diceret: Quotidiè morior propter gloriam vestram fratres, quam habeo in Christo Iesu: non quæro quod mihi vtile est, sed quod multis, vt salui fiant. Etenim probè C didicerat, [a] finem præcepti, & [b] legis plenitudinem, [c] totiúsque perfectionis vinculum esse Charitatem, [d] charitatem inquam, de corde puro & cõscictia bona, & fide nõ ficta. Quare huius charitatis igne flagrans, cum infimis etiã commorari & assidere, communem cum illis cibum sumere, eisdem legibus viuere nonest dedignata. Vnde sicut in Epistolis Ignatianis legimus, miseris & afflictis illa cõdolebat coafflicta, neque segniter subueniebat, humilibus deuota, quæ & deuotis deuotius, vt vetus interpres transtulit, humiliaretur; omnium quidem operum pietatis apud fideles ministra. Cur enim de his Ignatij epistolis dubitemus, quas non modo Bernardus, sed & Marcus Michaël Carnotensis, Donysius Rickelius, Marianus Victorinus, Symphorianus Camperius, aliíque complures agnoscunt, & Ignatio tribuunt? Gloriantur D sanè Florẽtini; quod epistolam à Deipara scriptam acceperint, eámque Hieronymus Ferrariensis pro concione explicare non dubitauit: Sic autem habet: Florentia Deo & Domino Iesu Christo filio meo & mihi dilecta tene fidem, insta orationibus, robora te patientia: his enim & sempiternam salutem apud Deum, & apud homines gloriam consequeris.] Tum apud Siculos extat insignis Resp. Messanensium, quæ aliam epistolam ab eadem Virgine matre missam prædicat, atque vt audio, reuerenter in scriniis suis asseruat. Hæc ego velut Marianę charitatis symbola dixerim, quibus talem tantámque matrem de multorum etiam absentium longéque dissitorum salute non parum sollicitam fuisse res ipsa confirmat. Eadem charitate duce multa cum Apostolis sæpè contulit, nec pauca Lucæ, quem nonnulli Virgini Notarium dicunt,

Maria vitam actiuam cum contemplatiua coniunxit, in charitate proximi exercenda imprimis diligens.

a 1. Tim. 1
b Rom. 13
c Colossis. 3
d 1. Tim. 1

Quomodo Maria se erga proximi gesserit iuxta Ignatium.

De Maria epistola Florentinis & Messanẽsibus missa.

In concione 25. Octobris habita Florentiæ 1495

dicunt, & Ioanni eius valdè familiari, aliísque pluribus in Apostolica illa Ecclesia benignè communicauit. Ita enim tum ab Angelo Gabriele, tum à Christo filio in sacris erat edocta, vt rerum Euangelicarum tempus & ordinem tenẽs (Bernardi verbis vtar) melius postmodum scriptoribus ac prædicatoribus Euangelij veritatem reseraret, quæ & plenè de omnibus à principio cœlitus fuerat instructa mysteriis.] Quare notat etiam Eusebius Emissenus, Mariam, vt sapientissimã matrẽ, omnia verba in corde suo cõtulisse, nobísque conseruasse, & memoriæ cõmendasse vt tandem ipsa docẽte, narrante atq; nunciante scriberẽtur, & vniuerso mundo prædicarentur, cunctísque nationibus communicarentur.] Móxque subiungit: Ab ipsa enim hæc Apostoli audierunt, & ipsa dictante scripserunt, nobísq; legenda mandauerunt. Quis igitur Euangeliis non credat? Quis eis contradicere præsumat, quæ aut Matris, aut Filii authoritate muniuntur? Quædam enim Apostoli & Euangelistæ à matre Domini audierunt, quemadmodum ista & cætera quæ de Saluatoris nostri infantia scripta sunt: plurima verò visu & auditu ab ipso Domino didicerant.] Cui rei maiorem fidem facit, quòd eruditè Rupertus admonet, duplex tempus, docendi & loquendi videlicet, à Maria obseruatum, atque à nobis etiam in illa spectandum esse. Quamdiu, inquit, Filius hominis manere debuit, minoratus paulò minus ab Angelis, ferè tamdiu fuit beatæ Virgini tempus tacendi, & tamdiu tacuit, tamdiu in silentio fuit, velut hortus conclusus. Vbi autem gloria & honore coronatus est Filius hominis resurgendo & in cælos ascendendo, vbi sedet ad dexteram Patris, tunc eidem beatæ Virgini tempus fuit loquendi, & hoc amicis, id est, sanctis Apostolis, & talia loquendi, qualia prius portare non potuissent. Vbi venit Spiritus veritatis, primus quidem & princeps ipse illos omnem veritatem docuit, sed & ipsa beata Virgo testimonium suæ vocis adhibuit, & taliter locuta est auribus fidelibus, vt proinde rectè dicat dilectus eius Deus: Fauus distillans labia tua, mel & lac sub lingua tua; emissiones tuæ, paradisus malorum Punicorum cum pomorum fructibus, cyprus cum nardo, nardus & crocus, fistula & cinnamomum cum vniuersis lignis Libani, myrrha & aloë cum omnibus primis vnguentis. Fons hortorum, puteus aquarum viuẽtium, quæ fluunt impetu de Libano.]

Vnde sicut in Epistolis Ignatianis legimus, miseris & afflictis illa cõdolebat coafflicta, neque segniter subueniebat, humilibus deuota, quæ & deuotis deuotius, vt vetus interpres transtulit, humiliaretur; omnium quidem operum pietatis apud fideles ministra.

Ignatius epist. 4.

Ignatius epist. 5.

Ignatius epist. 6.

Ignatius epist. 7.

Ignatius epist. 8.

Ignatius epist. 9.

Ignatius epist. 10.

Ignatius epist. 11.

Ignatius epist. 12.

Ignatius epist. 13.

Ignatius epist. 14.

Ignatius epist. 15.

Ignatius epist. 16.

Ignatius epist.

est, tu es sola Virgo, quæ vniuersam hæreticam pranitatem interemisti.] Nec esset operosum, ex viduæ Brigittæ libris huc multa transferre, quæ Mariam in Ecclesia primitiua versantem ita describit, vt magistra fuerit Apostolorum, confortatrix Martyrum, doctrix confessorum, clarissimum speculum virginum, consolatrix viduarum, in coniugio viuentiũ saluberrima monitrix, atque omnium in fide Catholica perfectissima roborattrix, cuius demum verbis, exemplis, studiis ac operibus honestissimis effectum sit, vt innumerabiles Iudæi ac Ethnici ad Christi fidem conuerterẽtur. Hac enim de causa illam post ablatum Filium diu in terris mansisse superstitem, vt complures ad meliorem vitam adduceret, simúlque Apostolos & electos in officio confirmaret. Quæ in locis sacris, vt diximus, visitandis sedula fuerit, & dominicæ quidem passionis memoriam cordi suo adeò infixam gesserit, vt eius inter edendum & bibendum non potuerit obliuisci, à mundi quidem rebus aliena prorsus, & quæ nouis quotidiè desideriis inflammaretur, ac simul doloribus excitaretur: sic interim gaudium ac dolorem temperans, vt circa Dei cultum nihil prætermitteret. Quæ demum communem cum aliis vitæ rationem sic instituerit, vt præter tenuem victum nihil desiderare vel admittere soleret, quo quidem in hoc mundo delectaretur. Hæc verò illa vidua clarissima, per Spiritum sanctum, qui vbi vult spirat, illustrata, & Ecclesiæ iudicio comprobata cognouit atque scripsit, quemadmodum alia non pauca, quæ ad mirificam Deiparæ vitam, sanctissimósque mores intelligendos faciunt, multis disseruit. Sedenim me modum excedamus, plura id genus congerere supersedebimus.

Christi parentis memoriã Mariæ animo semper infeudisse.

Act.2.& 4.

ILLVD silentio præterire non possum, ad Mariam quoque pertinere, quod Lucas de primitiua dixit Ecclesia; Omnes qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia: possessiones & substantias vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuique opus erat. Nec quisquam eorum quę possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Sancta quidem & Apostolica institutio, tam puro congruens Christianismo, quæ perfectionis omnis studiosissimæ Virginis ac Magistræ non potuit non esse grata, quum illius vtilitatem per se maximam, & Euangelicæ Philosophiæ conuenientissimam esse sciret. Accedebat, quòd sanctam paupertatem à Filio inprimis laudatam, ac eius exemplo consecratam, probè intelligeret, quódque ad omnem rerum penuriam ac egestatem perferendam, sese multò iam antè comparasset. Viuebat igitur inter pauperes & Euangelicas Hebræorum viduas, quæ ab eius temporis Ecclesia non sine delectu assumebantur atque sustentabantur, & quarum gratia septem primi Diaconi constituti, atque ab Apostolis ordinati fuisse leguntur. O ter sancta vidua, quæ adeò sese demitterer, aliísque aggregari vellet, suam portionem ex communibus eleemosynis, siue, vti vocabant, collectis accipere contenta, & quicquid demum daretur, id ingenti simplicitate & exultatione cordis admittens, vt sic etiam aliis perfectum Christianæ humilitatis præberet exemplum. Qua in re si quis alius, certè Ioannes Apostolus, fidum Mariæ procuratorem præstitit, partim vt Christo, suam matrem ipsius curæ de cruce commendanti satisfaceret, partim vt suum erga talem tantámque matrem amorem ac singularem reuerentiam, re ipsa declararet. Quare Sophronius affirmat, quòd, etsi Apostoli omnes beatam Virginem venerarentur, eique sincero dilectionis affectu famularentur, tamen Ioannem amplius ac specialius vsque in finem vitæ curasse, vt virgo virginem seruaret, fuisque obsequiis eidem deseruiret. Quod fidele ministerium ne Ioannes quidem tacuit, sed toti Orbi prodidit, de seipso scribens. Et ex illa hora accepit eam discipulus in suam; siue vt alij legunt, in sua, quemadmodum & Græci habent, ἔλαβεν αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια. Quanquam dubitant nonnulli, an olim paulo aliter legerint Græci, vna scilicet aut altera litera commutata, in hunc nempè modum, ἔλαβεν αὐτὴν εἰς τὴν ἰδίαν. Vulgaris lectio sic habet: Accepit eam discipulus in suam, vt curam vel matrem subintelligamus, quandoquidem necessitudinem & quasi adoptionem matris Ioannes agnouerit. Sophronius quidem docet, quando Ioannes sibi commissam acceperit in suam, quasi matrem Filius, vt Virgo virgini cohæreret, & cura adoptionis officiosissimè deseruiret.] Quod si legatur: Accepit eam in sua, id perinde fuerit, atque in suum ius, in suam curam, tanquam matrem propriam, sicut & [a] Bullingerus interpretatur: vel secundum Nanninum, inter ea, quæ ipsius erant, hanc quoque pro sua habuit.

A

B

C

D

In ferm. de Assumptione Virginis.

Qromodo legendũ & accipiendum sit quòd Ioannes Mariam accepisse dicitur in suam.

Ioan. 19

In ferm. de Assumptione B. Virginis.

Quomodo hic locuta Nouatoribus deprauatur.

a In cap. 19 Ioannis.

b In annotationibus, Ambrosiaster.

Haudquaquam verò recipiendum est, quod Ioannes Caluinus, Rudolphus Gualterus, aliísque plures Nouatores Ioannem hîc diuitem faciunt, vt qui Mariæ hospitium, victus, sumptus, & nescio quæ tandem de suo subministrauerit, ac domi secum aluerit. Vnde rursus colligunt, Apostolos habuisse suas familias: quia vt Caluinus ait; *hospitio excipere non poterat Ioannes Christi matrem, nec apud se habere, nisi fuisset illi domus, & certa viuendi ratio.* Nos verò, vt breuiter his respondeamus, etsi fatemur singularem Mariæ curam à Christo Ioanni esse commendatam, tamen negamus, eiusmodi commendatione aliquid contineri, quod Apostolorum vocationi officiõque repugnet. Repugnaret autem si Apostolorum quisquam mensis, ædibus, familiis, rebúsque familiaribus curandis operam daret, vel de fortunæ bonis ac reb. externis curam susciperet, aut patrem familiãs ageret. Nam Apostoli suum munus satis illa oratione declarant: Non est æquũ nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Nec temerè Apostolorum princeps Petrus, cùm & ipse Ioannes præsto esset, hoc profitetur: Argentum & aurum non est mihi. Nisi fortasse qui ante Christi crucem omnia reliquerunt, & pauperem dominum pauperes secuti sunt, post acceptum Spiritum sanctum mutarunt animum, factíque sunt liberiores atque ditiores illísque discipulis postponendi sunt, qui vt nihil in bonis haberent, vel propriè possiderent, domos & agros generosis animis vẽdiderunt, omniáque propter Christum vltrò reliquerunt. Certè Augustinus ex voto pauperes Apostolos facit, illísque Christus, ob pauperratem sponte susceptam, ingentia præmia pollicetur.

In cap. 19 Ioan.

Ioanẽ nõ fuisse patrem familias in aedibus domi Mariã occupãs.

Act. 6

Act. 3

Act. 2. & 4

Matth. 19

Lib. 17. de ciuitate Dei cap. 4

Veterũ testimonia de presente loco Ioannis, & hunc verè pauperem permansisse.

Quare locum Euangelicum deprauant, qui cum Caluino nouum illi sensum affingunt, de domo nimirum Ioannis propria, déque hospitio certo, quo Christi matrem exceperit atque sustentarit. Longè aliter

Libr. 13. in Ioannem cap. 16

aliter sanè Patres, & contrario planè modo eundem locum interpretantur, ex quibus Rupertus clarissimè dixit: Accepit Ioannes Mariam, in sua non prædia, quæ nulla habebat, vel habiturus erat, (quippe qui de illis vnus est, qui Dominum secuti, reliquerant omnia) sed sic in sua dictum est, vt in illa quoque communione rerum, qua diuidebatur singulis, prout cuique opus erat, ad huius curam quicquid illi esset necessarium, pertineret.] In eandem sententiam scribit Beda, & Ioannem quidem prorsus inter pauperes collocat, qui nihil ab ea societate diuersum fecerit, in qua cum omnia essent communia nemo suum aliquid esse dicebat, & vnicuique tamẽ prout illi opus erat, distribuebatur. Vnde intelligẽdum est ait, sic distributũ fuisse huic discipulo quod opus erat, vt illic etiam beatæ Mariæ, tanquam matris eius, portio poneretur. Magisque sic debemus accipere quod dictum est: Ex illa hora suscepit eam discipulus in sua, vt ad eius curam quicquid ei esset necessarium, pertineret. Suscepit ergo eam in sua, non prædia, quæ nulla proprie possidebat, sed officia, quæ propria dispensatione exequenda curabat.] Citarem porro Augustinum, qui solus Caluini figmentum fortissime dissipat, nisi Beda, vt sæpè alias, ita superiore loco etiam Augustiniana verba repetiuisset, in quibus peculium omnisque bonorũ proprietas Ioanni adempta, & solum procurandi officium in his, quæ Mariam attingebant, relictum ei esse cernimus. Præter hos Patres testatur Ambrosius, cum eundem locum explicat, quod Ioannes patrem & omnia reliquerit, nec vel sua, vel mundana & secularia quædam habuerit, sed ea solum quæ à Christo acceperat spiritualia. Tanti enim Christus paupertatem habuit, vt illam & ortu suo, & ex hoc mũdo discessu consecrarit, matremque charissimam non nisi mendico commendarit. Quod verò Nicephorus meminit, Mariam in Ioannis domo Hierosolymis habitasse, atque ad extremum vsque diem vitam illic suam peregisse, sic, accipi potest, vt quemadmodum Matthæus telonium, sic & Ioannes hoc domicilium dimiserit ante Apostolatum, & tamen vsus domicilij Mariæ obuenerit, quod Ioannis, vtpotè prioris possessoris nomine manserit insignitũ. In eadem domo Christum cum suis agnum paschalem edisse narrat, quam tamen Ioannis propriã non fuisse, vt reliqua sileam, ex historia Barnabę Apostoli per Alexandrum scripta potest liquido cõfirmari. Docet enim ille traditionem veterũ esse, quod Christus Pascha suum celebrarit, sæpeque alias Hierosolymis diuersatus fuerit in domo, quæ propria erat Mariæ matris Ioannis. Hunc Ioannẽ, qui alias Marcus cognominatur, vt Lucas indicat, dictę Marię Filium, eundemque Barnabæ consobrinum extitisse. Igitur in huius mulieris cœnaculo (vt idem author ad verbum scribit) Dominus Pascha fecit: in illo apparuit Thomæ Apostolo, cum à mortuis surrexisset: illuc postquam Iesus in cælum assumptus est, discipuli cum reliquis fratribus centum viginti (in quibus erant Barnabas & Marcus) ex monte Oliuarum conuenerunt: illuc Spiritus sanctus in linguis igneis ad discipulos descendit in die Pentecostes, illic collocata nunc est magna & sanctissima Sion, omnium Ecclesiarum maxima.] Facilis autem est error nomina propria cõfundentium, vt si Philippum Apostolum pro Philippo Diacono accipias, aut Ioãnem Mariæ Filium, qui & Marcus, pro Ioãne dicas Apostolo & Euangelista. Verum vt ad institutum redeã, Hildephonsus de cura spirituali Ioannem loqui existimat, in hunc modum scribens: Licet omnes Apostoli Mariam venerarentur, eique officio dilectionis famularentur, plus tamen & specialius cæteris Ioannes vsque ad finem vitæ dilexit & coluit, quique sibi commissam Virginem virgo accepit, in suã, & sic ei quasi Filius matri astitit & obsecutus est, recordans illud quod à benigno Magistro audierat.] Valeant igitur noui fabulatores, qui tam futili fundamento nituntur, vt sanctæ ac voluntariæ paupertatis institutum oppugnent, ac ne Apostolis quidem illud permittant, quos ex mendicis, sic enim vetus Theophylacti vertit interpres, diuites patres familias, & politicos homines faciunt, egregium scilicet exẽplum nacti, quo impuris apostatis improbe patrocinentur, dum hi pulchra prorsus metamorphosi, ex Monachis mariti, & ex clericis laici, adeoque cauponarij, aliquando etiam carnifices nostro seculo efficiuntur. Ex his demum colligi potest, quam sint æqui & candidi Centuriatores in censenda historia Ioannis Euangelistę: hunc enim arguere non verentur, quod voluntariam paupertatem doceat, & cuidam inculcet.

A

B

C

Ioannes in suam accepit iux. Nicephorũ.

In qua domo Christus Pascha ederit, & alia pleraque cum suis egerit Hierosolymis.

Act. 1. 5

In vita Barnaba Apostoli.

Seym. 6. de Assumptione Virginis.

Nouatores hoc loco prorsus abuti, dum Sacerdotibus & Monachis vota relaxãt.

Thomas in Cathena cap. 9. 10. Luc.

Cent. 1. lib. 2

CAPVT SECVNDVM.

Hominem sic esse conditum, vt potuerit non mori: oportuisse autem & decuisse, vt mortem Maria gustaret. Quomodo item accipiendum sit, quod Epiphanius de illius morte ambigere videatur. Cur mortis pœnam innocens planè subierit; & quod morte sua Deum glorificarit. Demum cur Apostoli de Mariæ morte ac rebus annexis nihil scriptum reliquerint.

Hominem à Deo primum conditum non mortis est capaces

DE MARIÆ morte dicturus facere non possum, quin ex Augustino Theologorũ facilè principe nonnulla repetã, quæ ad hoc argumentum spectare, & viam nobis ad sequentia munire videntur. Habet ille in hunc modum: Fides Christiana prædicat, & ita primos homines fuisse conditos, vt si non peccassent, nulla morte à suis corporibus soluerentur, sed pro meritis obedientiæ custoditæ immortalitate donati, cum eis viuerent in ęternum: & talia sanctos in resurrectione habituros ea ipsa, in quibus hic laborauerunt, corpora, vt nec eorum carni aliquid corruptionis vel difficultatis, nec eorum beatitudini aliquid doloris & infelicitatis posit accidere.] In hanc Augustini sententiam Theologi omnes planè conspirant, magnoque

Lib. 13. de ciuit. Dei c. 13.

consensu astruunt, non modo posterius hoc, de sanctorum corporibus in beata immortalitate victuris, sed & prius illud, de hominibus in statu innocentiæ, si Deo subditi mansissent, pulcherrimum immortalitatis donum in carne retenturis, vt nullis omnino mortis legibus vel periculis subiacerent, per quam corporis animæque coniunctio maxima dissolueretur. Hanc gratiam, vt homini confirmaret Deus, vtque illum sibi colonum in terris immortalem seruaret, tam prouide inde ab initio de obedientia & temperantia seruanda monuit, & legem haud sine graui interminatione sanciuit: In quacunque die comederis ex eo (nimirum de ligno vel arbore scientiæ boni ac mali) morte morieris, siue mortalis eris, sicut Symmachus ab Hieronymo laudatus interpretatur. Cæterum postquam ingratus homo cibum vetitum sumpsit, ac propositam Dei legẽ violauit, nouam damnationis accepit sententiam, meritamque subiit pœnam, quæ illis Dei verbis continetur: Terra es, & in terram ibis: aut sicut noster habet interpres: puluis es, & in puluerem reuerteris. Vnde colligit Augustinus ac probat, Christianos veraciter Catholicam tenentes fidem rectè profiteri, quod ipsa mors corporis non lege naturæ, quia nullam mortem homini Deus fecit, sed meritò peccati, quod Dei iustitia vindicat, nobis ac vniuersis Adę filiis & filiabus infligatur. Hanc moriendi legem ac necessitatem, eiusque propriam causam confirmat Apostolus, quum planissime docet: Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Ac alibi succinctius: Statutum est hominibus semel mori: secundũ illam videlicet irreuocabilem diuinæ vltionis sententiam, quæ ad omnes & singulos pertinet: Terra es, & in terram ibis: vel sicut nos legimus, puluis es, & in puluerem reuerteris.

Homo in statu innocentiæ donum immortalitatis poterat retinere.

Genes. 2

Homo post peccatũ mori reus est factus.

Genes. 3

Lib. 13. de ciuita. Dei cap. 15

Roman. 5

Hebre. 9

Genes. 3

Q V O C I R C A, vt ad rem nostram veniamus, consequens est prorsus: Mariam, vtpotè Adę filiam, quæ mortalem naturam atque cõditionem ex mortalibus parentibus traxerat, mortem quoque gustasse, seque hominem cum aliis multis indiciis, tum suprema illa animæ & corporis dissolutione comprobasse. Quod nisi factum esset, suos tetros ac impios errores facilè quidam corroborassent, qui Mariam plusquam hominem, imò Angelũ esse fabulati sunt, sicut de Manichæis Thomas affirmat. Angeli enim à moriendi lege semper manent exempti, & sine morte ad cælestem illam gloriam traducti in cælo lætantur: tale autem aliquid fanatici homines de Maria quoque arbitrarentur. Hinc præterea non Manichæi modo, sed & Valentiniani sua deliria cõfirmarent, ob quæ Christo Domino partim phantasticum, partim cæleste corpus iam olim impiè attribuerunt. Accedit, quod capiti membrum, Christo Maria vt in multis aliis, ita hic etiam sese debuit conformare, & ex eodem veluti calice cum Filio bibere, id est, mortem patienti animo excipere, atque ita per mortem transire ad gloriam, ne alioquin matris potior quam Filij conditio videretur. Etenim tametsi Christus violenta morte non fuisset extinctus, tamen, vt putant eruditi, longa senectute tandem confectus & assumptus, vniuersæ carnis viam ingressus, mortis legibus & ipse cessisset. Rursus carere Maria non debuit tot commodis ac emolumẽtis, quæ iusti ex morte benè piéque suscepta colligunt, vt sibi tum merita, tum præmia inde augeant, morsque ipsorum in cõspectu Domini verè sit pretiosa. Quid enim his mors est aliud, præterquam exitus è carcere, depositio sarcinæ, peregrinationis terminus, vinculorum disruptio, debiti naturæ solutio, in patriam reditus, vitæ ianua, & in cæleste Regnum ingressus? Postremo diuina bonitas hoc nobis solatium tribuit, vt nõ Christi modo, sed & matris eius morientis exemplo confirmemur, nosque & alios consolemur, quando supremam illam difficillimamque pugnam sudor ille mortis erumpens ostendit, aut mortis angores & pericula nos obrnũt. Si enim in viridi ligno, & in sanctissimis hominibus, adeoque in matre Domini tanta mortis potestas viget, quid mirum, quæso, aut nouum est, Sanctis inferioribus, adeoque arido ligno, id est, his, qui Christianum nomen indigne profitentur, vt nihil de impiis dicam, hanc ipsam mortis Tyrannidem dominari? Rectè igitur & pręclare facit Ecclesia, quod suam de Mariæ morte fidem publicis feriis cęremoniisque testatur, solennem & anniuersariam eius diei memoriam celebrãs, in quo Deipara mortem subiit temporalem: quemadmodum verbis disertis Ecclesia Gregorium Magnum, vti putant, imitata decantat.

Maria cõmuni legi moriẽdi fuit obnoxia, & quare conueneritillam mori.

Maria pro Angelo à Manichæis habita.

In tertia sententiarum. dist. 4 quæst. 2

Christus naturalem mortẽ non effugisset licet nullus illi occidisset.

Psalm. 115

Mors piorum pretiosa & fructuosa vide.

Mariæ mors nos cõsolatur

Probandum Ecclesiæ institutum festum celebranti de morte Mariæ.

S C I M V S interim, vt hũc etiam scrupulum amoueamus, quod Epiphanius Gregorio vetustior ita scribit, vt Mariæ mortem in dubiũ reuocare, incertamque relinquere videatur. Verum qui verba Epiphanij ritè perpenderit, facile comperiet, illum præclarum authorem affirmare, quod nunc extra omnem est controuersiam, de morte & sepultura sanctissimæ Virginis nihil in sacris literis esse conscriptum: cuius rei rationem nos postea sumus explicaturi. Deinde tam reuerenter ac modeste de Maria sentit ac loquitur Epiphanius, vt de illius morte ac sepultura non ausit certi aliquid definire, ideoque in hunc modum pronunciat: Non omnino defino hoc, & non dico quod immortalis manſit: sed neque affirmo an mortua sit. Eodem modo de sepultura Virginis iudicat. Melanchthon Epiphanium sic interpretatur, quod non constare dicat, quo genere mortis Maria sit extincta, aut vbi sit corpus eius in terra sepultum. Alius quidam Epiphanium intelligit, vt loquatur de morte cum ipsa incineratione coniuncta, vel quæ resurrectionem simũl & glorificationem corporis Mariæ complectatur. Præterea quoniam Epiphanius è singulari quadam reuerentia loquitur, sicut & Damascenus, hoc peculiari & verecundo sermonis genere illi tacite verberantur, qui iam olim circa Deiparæ mortem, sepulturam, & in cælos assumptionem pleraque nimis audacter asseruerunt, & scriptis tradiderunt. Hæc autem pro scriptis Apocryphis[a] Gelasius habẽda esse decreuit, quorum & [b] Sophronius & [c] Hildephonsus meminerunt. Adhæc ex dictis Epiphanij verbis colligi potest, quod, etiamsi nihil ipse certi hoc loco statuat, tamen nec improbet illorum sententiã, qui verè mortuam ac sepultam, adeoque in cælos assumptam Virginẽ credunt. Quod si vir sanctus hac de re dubitauit, ne id quidem prohibet, quo minus mortem, siue dormitionem Deiparæ cum Ecclesia confiteamur, eamque confessionẽ publicis Feriis testificemur, vt non modo Latini, sed Græci etiam tot seculis diligenter obseruant. Etenim vnius aut alterius Doctoris opinio siue sententia eam vim non obtinet,

Vide locos communes Manlij cap. de calamitibus.

Heresi 78 contra Antidicomar.

An & quomodo Epiphanius de morte dubitarit.

In sermone de dormitione Virginis.

a Distinct. 15. Canon. 5 Romana Ecclesia.

b In serm. de Assumptione Virginis.

c Serm. 6. de Assumptione Virginis.

obtinet, vt aliis aliter meliusque sentientibus præiudicium adferre, multoque minus, vt communem Ecclesiæ fidem, sententiam atque authoritatem labefactare possit ac debeat. Quod autem addit Melanchthon, si vera sunt quæ scribit Manlius: *Epiphanius putat Mariam coronatam Martyrio, & allegat hoc dictum Simeonis: Tuam ipsius animam pertransibit gladius*: id ab Epiphanij tum animo, tum oratione alienum esse pronunciamus. Nam de morte Mariæ violenta, vel quod Martyrio coronata sit, ne verbo quidem indicat [a] Epiphanius, & opinionem illam [b] Ambrosius & Beda refutant, quam nullus etiam Veterum probat, illique Ecclesię perpetua traditio repugnat, quæ Mariam in pace, & sine martyrio vitam hanc conclusisse testatur. Vnde Paulinus ad Augustinum scribens: Nec Mariam, inquit, beatissimam vsquam legimus occisam, vt de corporali gladio sanctus ille (Simeon) ei futuram passionem Prophetasse videatur.] Disputat quidem Epiphanius: an Maria verè mortua sit nec ne, & in vtramq; partem adfert Scripturæ testimonia, quoniam & Simeon dixerit de gladio ipsius animam pertransituro, & in Apocalypsi de muliere in desertum assumpta scriptũ extet. Suum verò iudiciũ hic non interponit Epiphanius, hauddubiè pro sua prudentia intelligens, ex vtroq; Scripturæ loco nihil firmi ac solidi posse definiri, vt Maria verè mortua, vel sine morte in cælos translata esse dicatur.

Aliis asseri quod Epiphanius Maria faciat martyrem.

Luca. 2

a Heresi. 78 vera Antidicomar.

b In cap. 2 Luce.

Epistola 78. Epistolis August.

Apocal. 12

A T fortasse aliquis rogabit, qui fiat, vt mater Domini morte nõ liberetur, quæ peccati pœna est gratuis, imò pœnarum omnium, quæ corpori accidere possunt, maxima grauissimaque, vt omnium terribilium hoc maximè terribile esse dicatur. Cur ergo pœnam hanc sentiat, in qua non præesset culpa, cum Virgo ab omni peccato semper immunis vixerit, vt iam antè multis est commonstratum? Respõdeo, mortem piè sancteque susceptam, adeò non esse duram, acerbam atque terribilem, quicquid impij demum sentiant, vt suauis etiã somnus, & optanda quies meritò habeatur. Beati enim qui in Domino moriuntur, vt quorum est proprium omni labore ac dolore defungi, & in regno Patris quiete perfrui sempiterna. Deinde affirmo, mortem inter illa esse flagella numerandam, quibus suos electos amicos, eosque sanctitate percelebres, quemadmodum Iob, Hieremiam, Baptistam visitat Deus, qui quos diligit, libenter sanè castigat, eosque, sicut figulus vasa sibi pulcherrima in fornace siue igne tribulationis vel excoquit, vel consummat. Verũ eiusmodi pœnæ, sicut & mors ipsa, non perpetuo ad expiationem aut dilutionem peccatorum, sed sæpè ad diuinæ gloriæ manifestationem, ad ipsorum quoq; piorum, qui sustinent, meritum vel præmium: tum ad profectum & exemplum aliorum, atque propter alios similes id genus effectus, à summo Deo infliguntur. Proinde tametsi mater Domini nihil commiserit, quo mortis pœnam promereretur, tamen quandoquidem illius primi Parentis, in quo natura tota cecidit, filia fuit, non potuit hanc mortis pœnam cunctis Adæ filiis propositam effugere, sed illa ipsa etiam debuit Deum glorificare. Cùm enim corpus hominis ex quatuor elementis, & contrariis, vti vocant, qualitatibus sit constitutum, non potest non languoribus ac morti demum esse obnoxium, per quam ab anima separetur, atque corrumpatur. Nota sunt enim illa Physicorum axiomata in scholis trita: Omne compositum ex quatuor elementis, vel ex contrariis, est corruptibile. Omnia quæ fiũt & generantur in tempore, etiam in tempore corrumpuntur. Omne corruptibile aliquando corrumpi necesse est. Quapropter tametsi Virgo purissima nihil peccato deberet, tamen vt naturæ debitum exolueret, mortis poculum eam haurire decebat.

Per quib. duo dicit turbus fluis ac optata.

Iob. 14.

Hebr. 12

Eccles. 27

Non omnes pœnæ propter peccatum infligunt.

Cur Mariæ patiendum fuerit.

Corpus humanũ necessario per mortẽ dissoluitur.

Aristoteles lib. 1. de generatione & li. 4. & 5. Physicor.

Q V I S verò non videat, hac ipsa morte Deum etiam glorificari, vt quæ, sicut diximus, Christi Domini morientis fuit imitatio, Christianæ veræ fidei contra hæreticam prauitatem confirmatio, tum ipsius Deiparę in bonis gratiæ gloriæque profectus, sed & nostra & credentium omnium, præsertim cum morte luctantium, consolatio, atque instructio singularis? Hac ipsa morte, aut potius felici Mariæ dormitione, Dei gloria manifestatur, si sedulo perpendimus, quam ille potenter adfuerit atque subuenerit Mariæ morienti, nimirum vt illa, quemadmodum docti sentiunt, doloris & angoris omnis expers, è viuis excederet, neque Dæmonis infestationem, aut mortis horrorem vllum sentiret, corpus verò ab omni corruptione, vt postea dicemus, liberum conseruaret. Mirifica Dei virtus sanctam illam animam à corpore castissimo egressuram corroborauit, adeoque incredibili consolationum genere sustentauit, nihil vt illi mors aliud præterquam lætus ac securus ad veram vitam transitus videretur. Complures in Christo placidissime obdormierunt: sed in his, quam mihi Mariam alteram dabis? quem in contemnenda & superanda morte animum æquè infractum & virilem reperies? Quis tanto virtutum thesauro cumulatus, totque præsidiis munitus, ad moriendum accessit? Cuius mortem Angeli frequentiore caterua, effusiore gaudio, & propensiore congratulatione (Christum semper excipio) vnquam prosecuti sunt? Si beati omnes, qui in Domino moriuntur, quis hac vna beatior, quæ vitæ principem, mortisque destructorem omnibus Euæ filiis, vt æternum viuant, genuerit? Si beati serui, quos vigilantes herus, cum redierit, offendit, quam felix hæc mater, quæ non modo vigilanter, sed & summo cum desiderio talis hospitis aduentum excepit? Si sperat iustus in morte sua (vt Salomon affirmat) tanto maiorem in morte sua fiduciam illa potuit collocare, quanto exactius omnes iustitiæ numeros compleuit, quantoque certius optimæ conscientiæ testimonio gauisa est, quum nihil omnino deprehenderet, cuius gratia vel de summa Dei erga se beneuolentia dubitaret, vel sibi metueret? Vale nunc igitur Virgo prudentissima, quæ lampada probe magnaque cura instruxisti, vt oleum tuum luceat, nec possit vnquam extingui: vocantem ac pręeuntem sequere sponsum, imò Filium, vt optatis nuptiis cum illo tandem perfruare. Benedictus autem vitę ac necis princeps Deus, qui tam diuturna, tam casta, tam ardentia Virginis nostrę vota tandem exaudiuit, eiusque sanctissimis precibus annuit, quibus illa dissolui vinculis, & cum Christo suo esse ęternumque regnare desiderauerat. Quoties enim lachrymas cum precibus iungens, sacrificium cordis ardentis obtulit, identidẽ in aures Dei Sabbaoth illud inclamans: Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant iusti, donec retribuas mihi. Ac verè puri iustique Angeli hãc suam Reginam

Quod Maria Dei sua morte glorificarit.

Deus mirabiliter & potenter adfuit Mariæ morienti.

Inter omnes morientes Maria felicissima & paratissima fuisse videtur.

Apocal. 14

Proverb. 14

Matth. 25

Psalm. 141

expectabant, illi paratam in cælo sedem, caronam, retributionem ex animo precabantur, in illius gratiam agebant excubias præsidiarij veluti milites, quibus nihil est gratius atque vsitatius, quam honeste Principem deducere, & talem Principem, quæ non in sinum Abrahæ, sed in æterni Dei lætissimos erat amplexus deportanda. Certè Brigitta non temerè scripsit, quod diuinitus didicit, Mariam leuissimo mortis genere affectam, ex hoc mũdo migrasse, nimirum vt quo grauiores angores ipsa, & deinde Ioãnes Apostolus præ cęteris omnibus sub Christi cruce subiuerat, eò faciliorem cum morte pugnã. vna cum eodem Ioanne, diuino nutu experiretur.

Maria leuissimo mortis genere extincta.

Lib. 4. Reuelationis, c. 23

RELIQVVM est, vt curiosis etiam satisfaciamus, qui vel mirantur, vel scisciantur, qua de causa de morte, sepultura, aliisque rebus ad historiam Virginis in cælos assumptæ pertinentibus, nihil in sacra Scriptura disertè prodatur. Ego verò, qui veterum potius, quam meis verbis atque sententiis in rebus hodie controuersis libẽter vtor, facere non possum, quin hoc etiam loco Michaëlem Glycam Siculum, qui recens Latine versus prodiit, & ante quingentos annos docte scripsit, pro me respondentem inducã. Proponit is quæstionem ab amico vel discipulo factam, qui sic interrogauerit: Quamobrem discipuli Christi & Apostoli rebus aliis in commentarios & historias relatis, prorsus de obdormitione perpetuæ Virginis obticuerunt? Nunc audi quid ille sentiat: Hac de re satis est respondere, inquit, authores Euãgeliorum Christi admirationem in carne admirantes, ad eius à terris in cælum assumptionem peruenisse. At expers illa maculę Domini nostri Iesu Christi mater, prouectam ætatem attigisse perhibetur, vt diuinus ille vir Andreas Cretensis antistes auctor est. Quapropter fieri non potuit, vt Virginis illius perpetuæ obdormitio Euangelicæ historiæ inseretur, vti quæ lõgo deinceps tempore, ceu diximus, acciderit. Præterea seorsim peculiari quodam libro, de ipsa nihil Christi discipuli memoriæ prodiderũt, propterea quod in explicanda ipsius administratione occupati, magnopereque de vna illa re solliciti, quo nimirum pacto incredulos fideles efficerent, ac omnes ad puram sinceramque in Christum fidem perducerent, cætera negligebant, præsertim ea quæ ad diuinam illam prædicationem nihil facerent. Nõ tamen omnino diuina isthæc obdormitio silentio est præterita. Nam rerum ille diuinarum interpres Magnus Dionysius, de hac admiranda quædam in præscriptis ad Timotheum epistolis tradere deprehenditur.] Et paulo post: Cæterum tametsi Virgo mater, naturæ legibus fuit obnoxia, tametsi mortẽ degustauit, tametsi vt homo in sepulchrum est deposita: naturæ tamen fines atque terminos superauit & excessit, neque sepulchrum & mortalitas eam in potestate sua retinere potuit.]

Cur nihil seriptum extet in nouo Testamento de Mariæ morte & annexis rebus

Part. 3. Annalium.

Sententia Michaelis Glycæ de proposita quæstione.

Maria morte naturæ fuit excessit.

SVMMA totius responsionis, quam audiuimus, in eo versatur: scriptores Euangeliorum nec potuisse, nec debuisse de Mariæ morte aliisque connexis facere mentionem, quandoquidem sacram historiã non longius quam ad Christi in cælos ascendentis gloriam vsque producere in animo habebant, Mariæ verò diu postea in terris mansit superstes. Adhæc scopum Apostolis propositum fuisse, vt præcipua fidei nostræ capita tum viua voce, tum scripto complecterentur, hominumque animis maxime commendarent: quare illi tum Mariæ, tum Apostolorũ gesta magis attingere quam explicare curarunt. Postremo Dionysium Magnum siue Areopagitam, Iuenalem Hierosolymorum antistitem, Germanum Patriarcham Constantinopolitanum, Andreã Cretensem Episcopum, quos omnes idem Glyca, sicut & Nicephorus, huius historiæ testes adduxit, de Mariæ obitu & assumptione satis multa literis consignasse, quemadmodum nos etiam bona fide postmodum referemus. Demum rectè Glyca hoc quoque notauit, Mariam morti cessisse quidẽ, sed mortalitati tamen non omnino succubuisse: id quod cũ Gregorij dicto cõgruit affirmantis, quod sancta Dei genitrix mortẽ subiit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit. Vbi per nexus mortis peccatum, & quicquid cum mortis horrore corporisque corruptione atque putrefactione, siue incineratione coniunctum est, intelligunt eruditi. His enim mortis incommodis, & effectibus siue adiunctis, Mariæ corpus non fuit obnoxium, vt suo loco demonstrabimus. Proinde qui de Virginis morte aliisque rebus adiunctis dubitat, quique noui Testamenti scriptores de Mariæ morte tacuisse miratur, is de Apostolis etiam eorumque certaminibus ad mortem & martyrium vsque durantibus, & an verè illi sint mortui, dubitare ac mirari poterit, quandoquidem hisce de rebus (vnum Iacobum excipio) nihil in sacris literis conscriptum & explicatum habemus. Superioribus autem consonat Epiphanius Presbyter Constantinopolitanus, nonnunquam à Nicephoro citatus, dum in hunc modum scribit: Sancti Apostoli in Verbo ex ea incarnato, & in actis eius, studium omne posuerunt: de Virgine verò cum pauca quædam dixissent, statim prẽterierunt, sic Spiritu sancto dispensante.]

Lib. de diuinis nominibus.

Explicatio, quare historia de Mariæ transitu Apostoli non scripserint.

Multos veteres de Mariæ obitu & assumptione scripsisse.

Quomodo accipiendum sit Gregorii dictum, Mariã mortis nexibus deprimi non potuisse.

Actor. 12.

In premio libri sui de vita Virgin.

CAPVT TERTIVM.

Matrem Domini extremum clausisse diem Hierosolymis, & suum discessum ex reuelatione diuina cognouisse, Apostolos autem eius morti ac sepulturæ, quæ in Gethsemane fuit, siue cum miraculo, siue sine miraculo interfuisse, & de factis illi exequiis, deque peruetusto & solenni exequiarum, quæ piis defunctis exhibentur, instituto, contra Centuriatores.

Mon asse mirandum, in primis Ecclesiæ seculis de

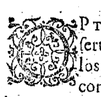

PTANT nonnulli, Mariæ vitam, & præsertim eius mortem, sepulturam, & in cælos migrationem à fide dignis authoribus conscriptam, Ecclesiæque iudicio approbatam extare. Verum hi secum cogitent velim, ex vetustissimorum scriptorum monumentis permulta intercidisse, quemadmodum Egesippi opus, in quo omnes actus Ecclesiasticos, vt notauit Hieronymus, ad sua vsque tempora complectebatur, hodie desideratur. Periit & liber Eusebij Cæsariensis, quem

historia parã extare scripsum.

sis, quem de antiquis Martyribus, vt ipse meminit, scriptum edidit, vt alia id genus veterum opera, quæ bona ex parte nusquam extant, silentio transeamus. Deinde notatu dignum est, nascentis primum Ecclesiæ homines ita se comparasse, vt quia Spiritus acceptis primitiis valdè feruebant, ad diuinarum rerum tum contemplationem, tum exercitationem se totos conuerterent, de scribendis verò & edendis libris nullam aut exiguam curam susciperent. Et quanquam Apostoli, illique perpauci, quædam scripto consignarint, tamen hi plura de Christi dictis, miraculis rebusque gestis prætermisisse quam annotasse videntur. De posterioribus ætatibus nihil dicam, quæ paulatim plures rerum sacratum & Ecclesiasticarum Scriptores euulgarunt: sed antiquiores Orthodoxi tum Ethnicorum, tum Hæreticorum importunitate permoti & coacti, ad scribendum vel maximè accesserunt, vtpotè sanctæ actionis quam multæ scriptionis longè studiosiores. Ego verò diuinæ bonitati gratias imprimis ago: agendasque à piis omnibus duco, quod summam horum temporum asperitatem, & grassantem hodie fœdissimarum hæresion colluuiem arcano quodam consilio sic mitigauerit, vt veterum authorum Latina lingua loquentium, typisque luculenter expressorum copia & supellex vno eodemque tempore vix maior vnquam extiterit, quam hodie nobis extare liquido cernimus. Proculdubio à Domino factum est istud, atque ad maximam Ecclesiæ defensionem pertinet, in tanta circumfusarum hæresum caligine, tot prius ignota, vel non visa lumina simul nobis apparere, quorum splendore si non aduersariorum densæ tenebræ dissipantur, at saltem in luce Ecclesiæ ambulantes magis magisque collustrantur. Et quoniam hunc nobis pulcherrimum lectissimumque thesaurum donat Deus, libet ex eo quædam depromere, quæ historiam de Virgine moriente atque in cælum transeunte, non parum illustrent, aliis interim prætermissis, quæ parum firma, & ex Apocryphis petita, minusque huic instituto necessaria esse videntur.

In catalogo script. Eccl. fab. cap. 35.

Singulari Dei beneficio multa veterũ scriptorũ nunc in publico apparent.

Copiosa quedã historia ad mortẽ per incertia, sicut veteres tradiderunt, & primum quod obierit Hierosolymis.

In Serm. de dormitione Virginis.

Maria suam matrem prædixit & vocauit.

AC primum in eo veneranda conspirat antiquitas, Mariam post Filium in cælos assumptum Hierosolymis non solum, vt diximus, habitasse, sed etiam extremum clausisse diem, fortasse vt formosa filia Hierusalem, à terrestri ad cælestem Hierusalem recta proficisceretur. Hinc magnum decus accessit Ecclesiæ Hierosolymitanæ, vtpotè quæ non modo Apostolis & nascenti Christianismo, sed etiam Deiparæ diuturnum hospitium præbuit: quandoquidem hæc post Filij sui resurrectionem illic vitam suam egit atque compleuit, sed & sepulturæ locum ibidem accepit, quemadmodum & indicat Damascenus. Deinde valdè credibile est quod narrant: Virginem diuina seu Angelica reuelatione instructam, sui ex hoc mundo discessus tempus imminens cognouisse, atque amicis exposuisse, cum interim huius molestæ peregrinationis terminum, veræque vitæ principium, ardenti desiderio expectaret. Verum hoc sibi cum plerisque piis aliis commune habuit, qui ex corporis ergastulo, velut ad epulas lautissimas inuitati, lætissimo spiritu euolarunt. Ac digna profecto vox tali matre, quę mortem iamiam exceptura, solique Deo intenta, fidei autem & charitatis referta, dixisse fertur: fiat mihi rursum secundum verbum tuum, aut sicut rem Damascenus fusius explicat: In manus tuas, inquit, Fili, commendo spiritum meum: suscipe tibi charam animam, quam conseruasti alienam ab omni reprehensione. Meum corpus tibi trado, & non terrę. Custodi saluum, quod tibi placuit habitare, & cum natus esses, conseruasti Virginem. Tu me ad te transfer, vt vbi tu es, fœtus meorum viscerum, ego quoque tecum degam. Ad te enim propero, qui ad me ventitasti, citra vllam spacij distantiam.]

In Serm. de dormitione Virginis.

Mariæ verba vltima sub morte dicta.

ILLVD admirabilius & Marię proprium, neque vlli fortasse concessum, quod Apostoli ac primarij recentis Ecclesię viri spectabili corona domum lectumque morituræ Virginis condecorarunt. Qua de re testimonium Dionysij Areopagitæ profertur, & luculentum illud quidem, atque à multis, vt Damasceno, Metaphraste, Nicephoro, Glyca, Michaele Syngelo, Maximo Abbate, aliisque pluribus Græcis tum repetitum, tum explicatum, vt nihil interim de Latinis scriptoribus dicam, in eundem sensum conspirantibus: nimirum ex Dionysij oratione probari, Apostolos in Dei genitricis dormitione ac funere coram adfuisse. Idem enim Dionysius, Pauli Apostoli cum Timotheo discipulus, idemque Galliarum Apostolus, à Policarpo, Methodio, Athanasio, Damasceno, multisque aliis veteribus agnitus & probatus, in hunc modum scribit: Nos quidem vna tecum multisque sacris fratribus, sicut meministi, ad spectandum corpus illud, quod vitæ principium, & ipsum Deum aliquando continuerat, conueneramus. Simul aderant frater Domini Iacobus & Petrus vertex Apostolorum ille supremus (vel sicut Langus vertit, Theologorum coriphæus & princeps.) Deinde post id spectaculum, visum est, vt Hierarchæ omnes, pro se quisque vt posset, hymno cantato infiniti potentem diuinæ virtutis bonitatem concelebraret.] Vt reliqua prætermittam ad Timotheum Ephesiorum Episcopum scripta. Quibus Glycas adiungit, non Apostolos modo, sed & septuaginta discipulorum cœtum ad venerandum hoc spectaculum congregatum fuisse. Quæ sententia Dionysij veteres admodum confirmauit, vt certò crederent, & illum & Apostolos multosque alios, ad morientem Virginem conuenisse, illique vita defunctæ, exequias celebrasse. Nec est cur magnopere commoueamur, quod Hildivvinus non ita pridem æditus, hunc ipsum Dionysij locum aliter legisse ac exposuisse videatur, quum vnius opinio, præsertim si incommoda quædam adferat, vt hæc sanè adfert, plurium aliorum ac doctiorum fidem & authoritatem non debeat labefactare. Certe si & loci, & temporis & præsentium aliorum, de quibus meminit Dionysius, ratio habenda est, non possunt ad Christi corpus supradicta referri, quum præter Dionysium Petrus Apostolus, Iacobus frater Domini, Timotheus Episcopus, aliique complures funeri tunc interfuisse, hymnosque concinuisse dicantur.

Apostoli multique alii præstantes Mariæ morienti adfuere.

Lib. 1. de diuinis nominib. c. 3

Testimonium Dionysii Areopagitæ.

In Niceph. lib. 2. Eccles. hist. c. 22.

In vita Dionisii.

VERVM hic incidit quæstio: Verum ne sit, quod scribunt quidam, Apostolos momento temporis, per aerem raptos Hierosolymis conuenisse, & morienti Virgini adfuisse? Affirmat hoc quidem [a] Metaphrastes, & cõfirmat [b] Damascenus per historiam

a In orat. de vita & obitu Virg.

b In orat. de obdormit. Virg.

Euthymiacam, quæ citat Iuuenalis Hierosolymitani Episcopi confessionem coram Marciano Cæsare factam in hunc modum: In sancta quidem & diuinitus inspirata Scriptura de discessu sanctæ Deiparæ Marię nihil traditur. Ex antiqua autem & verissima accepimus traditione, quod tempore gloriosæ eius dormitionis, vniuersi quidem sancti Apostoli, qui orbem terræ ad salutem gentium obibant, momento temporis in sublime sublati, conuenerunt Hierosolymis. Et cum apud eam essent, eis visio extitit Angelica, & audita fuit diuina hymnodia præstãtiorum potestatum, & sic cum diuina gloria, & supercæleſti, in manus Dei sanctam tradidit animam ratione quadam ineffabili.] Hæc Iuuenalis corã Imperatore Marciano, cum de sanctissimo Mariæ obitu & corpore rationẽ reddere iuberetur. Quæ Apostolorum subita translatio, & per aërem transuectio tali sanè miraculo ascribi potest, quale diuina Scriptura tum Prophetæ Abacuc, tum Philippo discipulo disertè largitur. Nam vterque per Angelum ex hominum conspectu in sublime subuectus, per aërẽ citissime, & longo quidem viarum spacio confecto, pro nutu eiusdem Angeli transportabantur. Verum Beda Melitonem Episcopum Asiæ, qui Librum de obitu genitricis Dei edidit, hac in parte suspectum reddere videtur sicut & Augustinus sermone quodam, eiusdem argumenti ac tituli volumen Apocryphum, dino Ioanni Euangelistæ à nonnullis ascriptum refellit. Mittamus autem Apocrypha, quæ nõ modo incertum, sed & suspectæ fidei habent authorem, & fictitia potius quam vera videri debẽt. Certè qui Apostolos ex variis locis, vbi Christum prædicabant, per miraculum Hierosolymis conuenisse, & Mariæ morti interfuisse confirmant, sicut Iuuenalis, Damascenus, Nicephorus, Metaphrastes, hi rẽ ita proponunt, vt non scriptis Apocryphis, sed veræ & peruetustæ traditioni videantur inniti.

Quomodo Apostoli Hierosolym i peruenerint, vt Mariæ morti adessent.

Testimonio veteris historiæ Euthymij & Iuuenalis, Apostoli momento temporis per aërem sublati Hierosolimis conuenere.

Daniel. 13 Actor. 8

Beda & Augustinus no tant, Apocrypha quẽdã hic esse vitanda.

Li. in vetera Actorum sus act. Apostolorum c. 8 & 13

SVNT interim, qui secluso etiam miraculo fieri potuisse putant, vt Apostoli Hierosolymis conuenirent, ac præsentem Mariæ mortem cernerent, suaque præsentia funus illius cohonestarent. Vnde Franciscus Turrianus noster, in vetustis quidem Ecclesię scriptoribus apprime versatus, aduersus Magdeburgenses Centuriatores inter cætera hoc modo scribit: Quia verò, postquã beatus Petrus expulsus fuit Roma, vsque ad mortem Claudij anni octo fluxerunt, potuit idem partes Syriæ & Iudeæ peragrare, & Hierosolymam frequenter ascendere, & vna item ascendere cum eo post conuersionem suam Clemẽs Romanus, & videre discipulos & Iacobum fratrem Domini habere omnia communia. Cum his temporibus primi aduentus Petri Romani, & reuersionis eius in Iudæam, & secundi reditus Romam (vt hoc quoque obseruetur) non discrepat, imò mirifice conuenit, & quod de ætate Virginis varie à veteribus traditum est: & quod Dionysius Areopagita scribit, interfuisse Petrum cum reliquis Apostolis funeri, & exequiis eius.] Probat deinde, rationem temporis non refragari, quo minus princeps Apostolorum Petrus funeri Mariæ interfuerit, siue Virginis eiusdem ætatem ad LIX. siue ad LXIII. siue ad LXXII. annos referamus.

Apostolos etiam sine miraculo potuisse adesse Mariæ morienti.

Lib. 2. aduersus Magdeburgenses pro defensione Cant. Apost.

Lib. 1. de diuinis nominibus.

VERVMENIMVERO sive per miraculum, siue sine miraculo, ad Mariæ mortem Apostoli conuenerunt, diuinæ dispensationis hoc opus vtique proprium fuit, in quo Christus suam erga matrem curã & dilectionem insigniter declarauit, quum perlectissimos discipulos, & quasi aduentus sui prænuncios illam in extremo vitæ spacio amanter inuisit, officiose salutauit, fideliter cõsolatus est. Maria verò eosdem Filij sui præcipuos Vicarios & Legatos agnoscens, & ob Euangelici muneris, quo fungebãtur, maiestatem honorans, non potuit eos reliquis credentibus non chariores habere ac peculiariter venerari: præsertim quod summis de rebus sæpè alias cum illis ipsis reuerenter conferre soleret. Illi verò, nihil ambigo, quin summopere desiderarent talem matrem ac magistram, adeoque primariam illius Ecclesiæ columnam diu videre superstitem, cuius præsentiam, sapientiam atque sanctitatem sibi ac aliis valde frugiferam & salutarem esse persæpè sensissent. Quare talem mortem non poterant non molestè ferre, & luctu quodam amico prosequi, nõ Mariæ quidem gratia, quæ tot huius vitæ malis exẽpta, longinquum explebat desiderium, atque ad vitam longè præstantiorem, quæ & sola vita dicenda sit, vocãte Domino, proficisceretur: sed propter Ecclesiam, cui certè acerbum quasi vulnus erat, talis matris ac doctricis, imò & rectricis, vt Melachthon fatetur, præsentia, consiliis, opera & authoritate orbari atque destitui, quæque vt semper hactenus, ita in posterum etiam, si Deo visum ita fuisset, tam pretioso thesauro, tum iucundissime tum vtilissime vtfruiq; desiderasset. Nec sanè improbabilis est [a] Nicephori & [b] Metaphrastæ narratio, magnam hominum frequentiam, qui vel amoris necessitudine, vel generis propinquitate Mariæ coniuncti erant, ad eam morituram conuenisse, & ingentem lachrymarum vim ex oculis omnium profuisse, propterea quod orbitatem suam in illius migratione complorarent, admonente interim sacra Virgine, vt suum ex hoc mundo discessum & ad veram vitam transitum, non luctu, sed gaudio magis prosequerentur. Ac Lucas quidem refert, luctum, imò planctum ingentem ex morte Stephani in Ecclesia creatũ fuisse: maior autem iactura ex Mariæ morte timeri poterat, eoq; iustior luctus videtur assumptus. Sed enim cum hoc qualicunque mœrore ac luctu, quem Deiparæ mors primis Christianis attulit, gaudium etiam spirituale coniunctum erat, & ad hymnos Deo decantandos excitabat animos, quemadmodum Apostoli, multique alij percelebres Viri hymnos sacros eo tempore decantarunt, si credimus Areopagitæ. Non enim in vita solum, sed etiam, ac multo magis in morte iustorum (quæ verè preciosa est) Dei potẽtia, sapientia & bonitas cumprimis agnoscẽda, gratisque piorum animis concelebranda est. Sciebant vtique, cum aliorum perfectecredentium, tum Mariæ mortem, non nisi suauem esse somnum, & in vitam æternam ingressum: faciléque animaduertebãt, Virginem matrem hac morte non amitti, sed præmitti, ac velut optimum depositum in securissima cæli sede recondi, vbi illa non minus, imò melius quam hucusque, de tota Ecclesia mereretur. Cur verò illi cum Bernardo non dicerent: Aduocaram præmisit peregrinatio nostra, quæ tanquam Iudicis mater, & mater misericordię, suppliciter & efficaciter salutis nostrę negotia pertractabit?] Atque vt de illius Ecclesię consuetudine certius constet, quam primi duces Apostoli suo exẽplo hauddubiè comprobarunt, scribit vir Apostolicus, quem dixi, Dionysius, cum qui pure sancteque vixisset, ac deinde ob dormiuisset, ab amicis prædicar, quod ad optatũ finem victoriæ peruenerit, ideoque authori victoriæ laudes cum gratiarum actione pro illo persolui, sanctosque iam defunctos in Ecclesia publicè concelebrari, hortante omnes Sacerdote, vt sibiipsis identidem postulent beatam in Christo consummationem.

Quid notandum circa Virginem & Apostolos Hierosolimis conuenientes.

Testimonio veteris historiæ Euthymij & Iuuenalis, Apostoli momento temporis per aërem sublati Hierosolimis conuenere.

Apostolos & alios longinquo Mariæ visum desiderasse.

Vide Mariam in Laudis commun.

a Lib. 2. Ecclesiast. c. 11

b In vrat de vita & morte Virginis. Actor. 8

Magnam fide suum multitudinem ad Mariam moriturum conuenisse atque ploraſſe.

Luctus & gaudium Ecclesię fuit in morte Mariæ.

Deus in morte Sanctorum glorificatur.

Psalm. 115.

IAM verò non Apostolos tantum, sed & Christũ ipsum coram illic adfuisse, tametsi veteres non affirmarent, tamen & talis Filij erga matrem amor, & multorum, quibus morientibus Christus crebro adesse dignatus fuit, exempla fide digna suaderent, & rario ipsa fidei lumine illustrata declararet. Vidit ergo Maria, quum in lecto decumberet, Christũ Dominum illis oculis, quibus & Stephanus paulo ante mortem eundem aspexerat: vidit, inquam, Angelorum tanquam Satellitio circumquaque stipatum, & ad se ita comiter venientem, vt hinc tota gaudio & voluptate perfunderetur, quod in amicis illius manibus suã esset animam depositura. Quid verò erit absurdi, si non modo lętissimum Christi conspectũ, sed & suauissimas eius voces hoc loco cõsideremus? Damascenus hoc modo Christum dixisse narrat: Veni benedicta mater mea in requiem meam. Audi, surge propinqua mea, pulchra inter mulieres. Ecce hyems præteriit, venit tempus putationis. Pulchra es propinqua mea, & macula non est in te. Odor vnguẽtorum tuorum super omnia aromata.] Quod si rem ipsam penitius inspiciamus, vt & rudioribus consulatur, Christi mentem fuisse putabimus, perinde ac si hoc modo locutus esset: Clamauit ad me, & ego exaudiam eam: cum ipsa sum in tribulatione, eripiam eam, & glorificabo eam. Nomen meum coram hominibus, imò coram crucis meæ inimicis apertè confessa est: confitebor & ego illam coram Angelis, qui summo illius desiderio tenentur, coram Patre meo, qui veri Salomonis matrẽ in throno amplissimo collocabit. Bonum certamen certauit, cursum vitæ consummauit, fidem seruauit, in via Domini sui semper ambulauit immaculata. Nũc iusto iudicio curandum est, vt matri meę corona iustitiæ debita, quæ inde ab initio illi præparata est, tandem aliquando rependatur. De torrente mecum in via bibisti: nunc in patria mecum caput exaltabis. Acutissimi doloris gladius tuam animam, meo nomine, & sæpè quidẽ, pertransiuit: non te piguit, mihi patienti ex animo compati, & morienti quodammodo commori, præsertim quando sub cruce mihi constantissime ac fidissime assistebas. Tempus est, vt mutatis vicibus luctus in gaudium, tristitia in exultationem, mors in vitam gloriamque cõuertatur, ac tu summi decoris in meo regno particeps effecta, sempiternis illic perfruare delitiis. Super omnes filias Hierusalem hanc sponsam elegi, amaui, concupiui: hanc vnicam mihi Matrem lectissimam feci, in qua si antehac vnquam, nunc maximè honorãda & ornanda versabor. Igitur attollite portas, Principes, vestras & eleuamini portæ æternales, & cum Regina gloriæ introibit Rex gloriæ: Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea & veni: Vehi de Libano speciosa mea: veni, coronaberis. Verũ isthæc fortasse longius, quando difficile non est in hoc pulcherrimo campo expatiari, præsertim quum nunquam prædicari satis posit illa Christi charitas, illa obseruantia, illa comitas & liberalitas, quam si seruis & ancillis aliis, longè magis quidem matri di-

Actor.

Serm. de Assumptione Mariæ Vir.

Cap. 2. Cant. 4.

Quo pacto Christus mansuefactus sit erga Damascenum.

Quomodo Christus erga matrem affectus esse videatur, in potestate collocando illa cantione.

Psalm. 90

Matth. 10

2. Timot. 4

Psal. 109 Luca 2.

Psal. 23 Cant. 4

lectissimæ in supremo illo vitæ spatio declarauit.

Nos verò vtcunque balbutiendo non, vt volumus, sed vt possumus, isthęc producimus, sed vt plura pio Lectori accuratius contemplãda reliquamus. Nec dubium sanè, admirabilem illum Canticorum librum ita conscriptum esse, vt magnam nobis lucem præbeat ad vtramque personam Mariæ & Christi rectius & sublimiori modo intelligendam: Marię quidem spõsæ nimio amore languentis, imò & morientis, Christi verò sponsi suam adamatam sponsam, adeoque matrem ex hac vita vocantis, atque ad cæleſtes illas nuptias summio cum Angelorum applausu perducentis.

Librum Canticorum multa suppeditaresque circa Mariæ mortẽ merito considerentur.

Quid de Mariæ defunctæ sepultura sit sentiendum. Gloriosa Marię sepultura.

CÆTERVM qui de Mariæ morte dubitant, de sepultura eius dubitent quoque necesse est: nos corpus illud, licet sanctissimum, & verè mortuum, & verè sepultum, terræque mandatum credimus, sicut & multi veteres comprobarunt. Extat locus ab hac sepultura nobilitatus, nimirum in Gethsemane & in valle Iosaphat, vt hac etiam in parte Filio, cui gloriosum sepulchrum contigit (sicut Propheta fore prædixerat) mater conformetur. Hinc Andreas Cretensis Archiepiscopus Hierosolymitanus: Gethsemane, inquit, suscipe nouam Reginam, para sepulchrum, produc ea, quæ sunt vsui ad sepelendum, orna thecam vnguentis.] Narrat & miracula, quæ hoc Mariæ sepulchrum valde commendent; illudque piis magnæ fuit olim venerationi. Verum hic irruunt contentiosi Centuriatores, atque in hunc modum scribunt: *Narrat Nicephorus, Mariam vnde sexagesimum annum vixisse, & in domo Ioannis Euangelistæ ad montem Sion sita defunctam esse, cum prius multa mirãda circa eam accidissent, conuenisse omnes Apostolos quoque miraculose, atque exequias ei fecisse: & in Gethsemane perlatam & postea assumptam in cælũ. Citatur Dionysius Areopagita, & Iuuenalis Episcopus Hierosolymorum. Sed exequiæ defunctorum res est recentior, quam quod fuerint ab Apostolis celebratæ: & pleraque ad cultum Mariæ superstitiosum sunt comparata. Quare nos illa prolixius huc inserere noluimus.* Parum autem refert, quid suis rapsodiis inserant aut eximant Centuriatores, qui non modo Nicephorum, sed alios etiam vetustiores atque probatiores authores more suo perstringunt, atque, vt à multis probatum est, iniquissime tractant. Nihil autem dictæ narrationi Nicephori, præterquã exequias Virgini factas, & superstitiosi cultus notã possunt opponere, quandoquidem nõ solum duo, quos ipsi nominant, sed & plures alij veteres Theologi apertè hic Nicephoro suffragantur. Dionysiũ Areopagitam iam antea citauimus, qui plus fidei solus, quam tota Sectariorum colluuies promeretur. Verum Iuuenalis Archiepiscopi Hierosolymitani, qui magnæ & ipse olim fuit authoritatis, testimonium non modo Nicephorus, sed & Euthymius, Damascenus & Glycas ad huius historiæ confirmationem adducunt. Eiusdem Iuuenalis hęc verba sunt: Corpus quod Deum suscepit, cum Angelica & Apostolica hymnodia elatum, iustis ei factis, in loculo fuit depositum Gethsemane.] In eundem sensum scribit etiam Metaphrastes, & vir ille diuinus, vt Glycas appellat, Andreas Cretensis antistes. De Virgine autem in cęlum assumpta suus erit postea dicendi locus: nũc priusquam obiectam superstitionis notam amoliamur, de factis exequiis videamus.

Quomodo Centuriatores narrationem veterum de Mariæ sepultura & exequiis omnino suspectam reddere conentur.

Refutatio ſũ periorũ, quæ à Centuriatoribus Nicephoro & aliis veteribus obiiciuntur.

Multos veteres huic historiæ patrocinari.

Vide Nicephorum lib. 2. Ecclesiastic. cap. 23

Part. 3. Annalium.

HOC enim istos vrit maximè, quod ex Nicephoro audire cogantur, Apostolos non solum funeri

Exequias Mariæ honorificat a primis fidelibus esse celebratas, licet réclament Cēturiatores.

Virginis adfuisse, sed & cereos ardentes, & flores & Psalmos, cantumque adiunxisse, quum diuinam illam arcam ex Sion in Gethsemane deportarent. Pugnant hæc prorsus cum istorum instituto, qui cũ cæremonias Ecclesiasticas, tum solennes ritus circa exequias obseruari solitos magno supercilio aspernantur, & vbi possunt abrogant, pro sua scilicet insigni pietate. Exequiæ defunctorum res est recentior, inquiunt, quam quòd fuerint ab Apostolis celebratæ: imò verò res adeò vetus est, vt à sanctissimis illis Patriarchis ad Iudæos peruenisse, ac Apostolicę itidem Ecclesiæ non ignota, ac deinde Christianis commendata, semperque vsurpata fuisse videatur. Non repetam singularem Abrahæ fidem & operam in suæ coniugis sepultura curanda præteribo filiorũ Iacob in officio paterni funeris adimplendo sumptuosam diligentiam: de Apostolorum ætate dicam, qua Protomartyr ille Stephanus lapidibus Iudæorum obrutus, primum pro Christo sanguinem fudit. Ac eo tamen tempore, quum Euangelium coruscaret, fratres curauerunt Stephanũ defunctum & fecerunt planctum magnum super eum, sicut Lucas affirmat. Qui sanè planctus non in plangentium exanimatione, sed in pompa funeris, & exequiarum frequentia intelligendus est, quemadmodum Hieronymus ad Paulam scribens, diserte notauit.

Quam sit vetus institutum exequiarum in Ecclesia.

Genes. 23

Genes. 50

Actor. 8

Quid sibi vellit plãctus magnus ob defunctum Stephanum factus.

Lib. de Eccle. Hierar. cã. 7

PRÆTEREA Dionysius, qui Paulum habuit Præceptorem, & Apostolica vidit certamina, eum fuisse morem Ecclesiæ testatur, vt circa defunctos Christianos, præter cæremonias alias, multa preces & Psalmorum cantus à Sacerdotibus adhiberentur. Nec dissimilia profert Petri discipulus Clemens, atque inter constituriones Apostolicas ponit, vt in Domino obdormientes cum Psalmis deducantur, atque dies aliquot in Psalmis, Lectionibus atque Orationibus, propter eos ipsos peragantur. Adiungit & varia è Scripturis testimonia, quibus probat, piorum & Sanctorum mortem, singulari viuẽtium studio decorandam, eorumque reliquias non sine honore habendas & relinquendas esse. Quid autem isthæc aliud indicant, nisi defunctorum exequias Apostolis notas, probatas ac vsitatas extitisse? Nec mirum, Apostolos vt in aliis plerisque, ita in parandis etiam exequiis à consueto laudabilique Iudæorum more non abhorruisse, sed eundẽ, vtpotè Christianæ charitati congruentem, ad posteros transmisisse. Vnde testatur Eusebius, quod iam olim Christiani Martyrum corpora & præsertim Marini, reuerenter & honeste, neque sine vitæ periculo terræ mãdauerint, vt hinc etiam Ethnici ob tributos Martyrum corporibus honores haud parum offenderẽtur. Indicat & [a] Tertullianus, mortuos oratione à Presbyteris componi consueuisse, pro quibus insuper oblationes & sacrificia de more in Ecclesia celebrata fuisse, tum ipse, tum [b] Cyprianus affirmat. Origenes demum clarè pronunciat: Rationalem animã (de piis verò defunctis loquitur) honorare didicimus, & huius organa sepulchro honorifice demandare.]

Lib. 6. constitut. Apostolicarum, cap. 30. & lib. 8 cap. 47.

Ab Apostolis ad nos manauit vsus exequiarum.

Lib. 7. Eccles. histor. cap. 18

Martyrum corpora diligenter olim curata & honorata.

Pro mortuis fidelibus olim sacrificabant.

a Lib. de corona militis.

b Lib. 8. contra Celsum

IAM verò qui Martyrum ætatem proxime secuti sunt, studiosam veterum in celebrandis exequiis pietatem non scriptis minus, quam moribus cõprobarunt. Hinc illa Chrysostomi oratio: Dic mihi, inquit, quid sibi volunt in funere lampades istæ festiuæ? Quid etiam hymni? nonne vt Deum glorificemus? Pro qua re, dic, Presbyteros vocas & psallentes? nonne vt consolationem recipias? nonne vt honores discedentem?] Quid autem omnino planius Os aureum testaretur, vt peruetustum honorandi funeris morem astrueret atque describeret, quem olim Ecclesia in humandis Christianorum corporibus obseruauit? Et offendit adhuc morosos Centuriatores, quod à Nicephoro scriptũ est, corpus tam sacrum cum luminibus & floribus & hymnis elatũ, atque solennibus exequiis cohonestatum esse. Expostulent igitur cum Gregorio Niceno, qui mortẽ sororis suæ Marinæ, & curationem illius funeris ita describit, vt seorsim viri seorsim mulieres, & seorsim Sacerdotes cum Psalmis & canticis ad sepulchrum processisse testetur. Reprehendant & Gregorium Nazianzenum, Græcorum quidem Theologorum longè grauissimum, qui de Constantij Cęsaris morte ac funere hoc disertè prodidit: Ille igitur publicis laudibus faustisque ominationibus pompisque deducitur, ac religiosis etiam his nostratibus cultibus, nocturnis cantionibus, faciumque gestationibus, quibus nos Christiani pium è vita discessum honore prosequi consueuimus.] Langus eundem locum ita vertit: Christiani obitum pium sanctioribus carminibus, item nocturnis hymnis & lucernarum ignibus cohonestandum censemus. Cum his pulchrè congruunt, quæ apud dictum Gregoriũ de morte fratris eius Cæsarij memorantur, quod nempè corpus defuncti, cum multiplici hymnorum cantu deductum, celebrique pompa ad Martyrum sedes elatum, sanctisque parentum manibus honoratum fuerit, matre quidem accensas faces gestante, ac pietatem mœrore subrogante.] Longum esset ex Hieronymo recensere, quam celebri & frequenti pompa illustris Paula Romana, veréque sancta vidua, post mortẽ fuerit decorata, multarum vrbium Episcopis & Sacerdotibus, variisque Virginum & Monachorum turbis præsentibus, cum alij lampadas cereósque præferrent, alij choros psallentium ducerent, Episcopi verò ceruicem feretro subiicerent, & Psalmorum linguis diuersis examina cõcreparent. Valeant igitur cum suo inani garritu Centuriatores, qui venerandæ antiquitatis vel cœci obseruatores, vel fraudulenti dissimulatores, vel impij contemptores, Nicephori narrationem de exequiis Mariæ factis suspectam faciunt, suoque calculo indignam arbitrantur. Scilicet, vetus & Apostolica Ecclesia tam præpostere fuit spiritualis, vt interiore Dei cultu contenta, nihil ritus externos curaret, & neque hymnos pro viuis aut mortuis decãtaret, neque luminarium & cereorũ ardentium vsum agnosceret, neque amicos etiam funebri pompa dignos existimaret, neque defunctorum corpora religiose haberet atque tractaret. Augustinus curationem funeris, conditionem sepulturæ, & pompam exequiarum viuorum vocat solatia, illosque commendat, qui antiquorum iustorum funera, officiosa pietate curarunt, & exequias celebrarunt.

Quanto studio veteres priorum exequias celebrarint, exemplis ostenditur.

Hom. 4. in cap. 2. epistol. ad Hebræ.

Qui solennes exequias mariæ fieri hilarẽ.

In epistola ad Olympiam.

Orat. 1. in Iulianum.

De exequiis Cęsarii Constantinopoli fieri ex Naziancni fuit.

Vide Nicephor. lib. 9 Eccl. histo. hist. c. p. 10

Orat. in laudem Cęsarii.

In Epitaphio Paulæ matris ad Eustochium.

Paulę videę Romanę quã pręclara pompa exequiẽ decerta sit.

Cęturiatores esse vanos in sistitum veterum quitatum. Mariæ post mortem pratis calumniãtur.

Quomodo Augustinus dicet de exequiis Christiãnis.

Lib. 1. de ciuitate Dei cap. 12. & 13

Cęturiatores frustra timere periculum superstitionis si admittatur historia de honorificis exequiis sanctę factis.

Æque vana coniectura, imò merum somnium est Centuriatorum, qui, vt Nicephori ac aliorum veterum narrationem de honorifica Deiparæ sepultura & miraculis adiunctis eludant (quoniam nihil aliud obiicere possunt) isthæc ad cultum Mariæ superstitiosum efficta & comparata esse deblaterant. Quod verò periculum superstitionis esse dicent, si Apostoli aliique credentes conueniant religiose, si suam charitatem ac reuerentiam in officio funeris

implendo

Lib. de diuinis nominibus.

implendo testentur, si singularem reuerentiam non solum erga Virginem, sed potius erga Deum externo quoque cultu declarent? Scribit Dionysius secũ illic Timotheum ac Hierotheum adfuisse, ac prætereа Petrum Theologorum summum decus, & Iacobum fratrem Domini, aliosque Apostolos & excellẽtes viros, qui cum corpus illud intuiti fuissent, quod authorem vitæ Deumque cepisset, placuisse omnibus, vt immensa Dei summi bonitas laudaretur, illudq; laudationis munus certatim omnes obiuisse. Nihil profecto à vera pietate alienum, nihil superstitiosum à summis illis Ecclesiæ luminaribus admissum est, quum celebrem funeris pompam instruentes, ei cum gaudio gratulati sunt, quam post longam, difficilemque huius vitæ nauigationẽ, eternæ salutis portum iam tandem nouerant attigisse. Hæc veræ fidei & spei Christianæ confessio, hoc germanæ dilectionis in Matrem defunctam officiũ: hic præclarus fructus Spiritus, qui & gaudere cum gaudentibus & lugere cum lugentibus facit: hoc demum resurrectionis futuræ proprium est testimonium, ob quod Sanctorum corpora non abiicimus, sed honoramus, religioséque seruamus, quibus tanquam organis & vasis ad omnia bona opera sanctus vsus est Spiritus, vt Augustini verbis vtamur: Nam & laudabiliter, inquit, commemorantur in Euange-

Laudanda illorum pietas, qui solennes exequias deceptis Virginis celebrarũt.

In epistola ad Olympiam.

Iuncta, 12.

Lib. de ciui. Dei cap. 13. iuncta 19.

Cęturiatores ad Ecclesiæ inuidiã & odiũ, nihil nõ rapere & depraua re solẽt.

Mariæ in mundũ ingressus miraculo plenus, nobisque incomprehensibilis.

In orat. de Virgin. Assumptione

lio, qui corpus Dominicum de cruce acceptum diligenter atque honorifice tegendum sepeliendumque curarunt.] Sed enim quid facias, quæso, tam iniquis quam infestis rerum æstimatoribus, qui quicquid demum præclari & mirifici in Mariæ morte, funere, sepultura Deus effecit, siue literis mandatũ, siue traditione confirmatum, siue silentio transmissum sit, id vniuersum in tertam suspitionem trahere, id inuidia odioque grauare pergunt, cuncta propemodum cum singulari Virginis laude coniuncta eo detorquentes, vt ad superstitiosum eius cultum comparata esse confingant. Sed firma tamen, vel inuitis istis, manet regula, quam Andreas Cretẽsis tradidit, Mariæ in hunc mundum ingressum siue ortũ, simul & postremum eius decessum plenum esse miraculo, nec humanæ mentis acumine posse comprehendi. Permittamus autem Antidicomarianitas sibi sapere, qui quoniam cum Ecclesia sapere non possunt, nauseabundi statim respuunt, quicquid vel Catholicam in colenda Virgine pietatem confirmare, vel tantæ matris honorem aliqua ex parte promouere potest. Atque hæc satis fuerit, vt putamus, de Marię morte atque sepultura in medium adduxisse: de vero & falso Virginis cultu, si Dominus fauerit, postea disseremus.

CAPVT QVARTVM.

Quomodo Deipara post mortem, vt beatitudinem animæ consequeretur, tum à sanctis Angelis ac reliquis cœlitibus, tum à suo charissimo Filio in cœlum introducta, & præ omnibus summo cum applausu ac communi triumpho Sanctorum omnium honorata eximiéque coronata sit.

Homini non solum corpus datum, sed eum vtriusque partis perfectionem Diuina bonitas praestituit, ea que perfectio vt se homo praeuit.

MAGNA Dei bonitate factum est, vt homo duplici natura, spirituali nempè & corporali, hoc est, anima corporéque cõstaret, vtraque autem reliquis animantibus omnibus antecelleret. Maius adhuc diuinęcharitatis argumentum est, quod non solum animam & corpus variis ac excellentibus dotibus exornauit, sed etiam vtrique parti suã perfectionem atque felicitatem inde ab initio præstituit, vt admirandum hoc suum opificium, & quasi orbis miraculum (hominem loquor) omnino absolutum redderet, ac in sempiternũ plenè bearet. Verum ingratus homo, dum nefarij Satanæ potius, quã optimi authoris sui obsequitur voluntati, vtramque felicitatem amisit, sibique cum corporis tum animæ mortem, ceu homicida ipse conciuit. Neque tamẽ continuit in ira sua misericordias Deus, sed demisso in terram Filio viam, ac rationem inuenit ac ostẽdit, qua homo dignitatem amissam recuperare, & ex vtraq; parte tum animæ tum corporis, vera beatitudine potiri posset. Ita demum mirabili numinis sapientia est effectum, vt & victor hominis, mundique princeps Satanas illusus, spe sua pessima frũstraretur, & ob primum Adam lapsus homo, per secundum Adam erigeretur, & demum perditi hominis reparator Deus, propositum sibi ab initio finem in beando homine assequeretur. Quæ res si sæpè multumque consideretur, præsentem & efficacem

Quomodo Deus amissam hominis dignitatẽ & perfectionem restituerit.

Psalm. 76

Hæc consolatio & doctrina certissima ex casu hominis fit.

piis consolationem adfert, vt sese aliosque quamlibet afflictos erigant ac sustentent, quod certò intelligant, benè beatéque viuendi viam per Christum iam omnibus esse patefactam, vt quiuelint, post brevem huius vitæ decursum primum quidem animæ, deinde verò corporis etiam felicitate donentur, ac suo demum Capiti & Regi Christo pulcherrimè conformentur. Hinc iusti ad præsentis mundi vitæque contemptum incitantur, & ad cælestem illam patriam, velut animarũ corporibus exutarum placidissimam sedem turissimumque portum, anhelantes aspirant, vt posita corporis sarcina, cum Christo ipso viuant expedite. Hinc supremum etiam Iudicis aduentum ardenter expectãt, per quem corpus hoc humile, mortale, adeoque putrefactum reformetur, & clarissimo corpori Redemptoris perfectè configuretur, atque ita in nouam prorsus ac perfectam transeat creaturam. Stat enim immota sententia, nec potest vllis aduersariis viribus labefactari: Si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, ædificationem ex Deo habemus domũ non manufactam, sed æternam in cælis. Tum Saluatorem nostrum è cælis venturum expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ cõfiguratum corpori claritatis suæ: quemadmodum Paulus Apostolus perspicuè tradit.

2. Cor. 5.

Philip. 3

HÆC præfari placuit, vt eò commodius ad tractationem sequentem, eamque non leuis sanè momenti accedamus, quantum videlicet felicitatis tum anima tum corpus Deiparæ perceperit, postquam

illa è viuis excessit. Valet enim hoc quoque ad singularem commendationem Diuinæ potestatis ac munificentiæ, quæ si in Sanctis vllis aliis, certè in hac præstanti Virgine ornanda & beanda eminenter effulsit. Etsi verò satis agnoscimus, rectissime scriptum esse illud: Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus iis, qui diligunt illum, certumque habemus, nullius omnino Sancti, nedum sacratissimæ Virginis beatitudinem vlla posse oratione comprehendi: tamen haud abs re fore putamus, si humano more, & quasi rudi (quod aiunt) Minerua dicamus aliquid, quomodo ad vltimos beatitudinis fines Deipara peruenerit, quod quidem cum ipso Ecclesiæ sensu atque instituto congruere videatur: de iis autem quæ ad beatitudinem & gloriam tam sacri corporis pertinent, suus erit locus postea disserendi.

Mariæ beatitudo immensa quidem, sed aliquo tamen modo verbis explicanda est.

1. Cor. 2

Mariæ anima migrans è corpore statim ab Angelis excipitur.

POSTQVAM igitur Deiparæ anima, velut nitidissima quædam columba (vt sic dicam) ex nobili arca corporis euolauit, ac diu exoptatam libertatem, quam terrestris domus inhabitatio præpediuerat, est consecuta, Deus bone, quot sanctorum Angelorum greges, aut potius innumerabiles cœlitum exercitus sibi obuios habuit, à quibus illa primum amicissime salutaretur, ac mox paratissimis tũ gratulantium, tum ministrantium officiis summa cum reuerentia exciperetur. Nisi fortè Paulus fallitur, qui eos omnes, administratorios spiritus in ministerium missos propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis, appellat. Quod si Lazaro mendico tantum felicitatis obtigit, morientis vt anima suos statim custodes deportatores ac ministros Angelos obtineret: quid minus, obsecro, imò quid non longè amplius matri Domini tributum esse dicemus? Adhæc si Angelis tantæ curæ sunt res mortalium, vt vnius etiam miserrimi hominis ad Deum cõuersione pœnitentiaque lætentur, & commune in cælis gaudiũ celebrent, quid illos Mariæ fecisse putemus? quo applausu atque tripudio illius non exceperunt aduentum, quæ vna ob perpetuam innocentiam illis vt conformior, sic & acceptior fuit, quam quiuis alius ob quamlibet actam pœnitentiam esse possit? An non illi modis omnibus lætissime gratularentur, quam non modo Virginem, sed & omnium virginum Euangelicarum principem & matrem & exẽplar esse scirent? Quid autem illis castissimis Angelis æquè ac Virginum contubernium in hominibus est iucundum? quid magis familiare? quoniam amoris causam vel maximam præbet vitæ morumque similitudo. Opinor equidem, nihil in cęlo ac terris tum reperiri potuisse, quod præ hac vna & sanctissima & pulcherrima Deiparæ anima, cum Angelorum tum Dei summi oculos oblectaret, magisque omnium cœlitum animos pasceret ac recrearet. Papæ quam propense & alacriter curatum est, vt beata illa Regina, quæ cerui sitientis instar ad fontem illum viuum properabat & maximè anhelabat, recta perduceretur. Quanta verò concinentium & laudãtium & exultantium velut aulicorum fuit contentio? quam suauis melodia? quam frequens & celebris pompa lectissimorum cæli ciuium, quum Domini suamque matrem in nouum, illud hospitium inducerent, & illam non in sinum Abrahæ, sed ad locum tabernaculi admirabilis, ad thronum excelsum Dei, ad sinum Patris, in quo ipse Filius vnigenitus manet, turmatim ac honorifice deducerent? Enimuero si Ioannes necdum natus, & intra materna viscera conclusus, ad vocem Virginis præ gaudio exultauit, quantum choros Angelicos exultasse, & quale tripudium in beatis omnibus extitisse credemus, tanto decore & lumine mirabiliter apparente, sibique mox animos spectantium conciliante?

Hebr. 1

Lucæ 16

Angeli non Mariæ minus quam Lazaro post mortem præstiterunt.

Lucæ 15.

Angeli de Mariæ innocentia plus lætantur, quam de cuiuslibet pœnitentia.

Angeli Virginum societate lætantur maxime.

Mariæ aduentus non sine communi cælitum gaudio & triumpho exceptus.

Psal. 41.

Psalm. 41

Ioan. 1

Lucæ 1.

In orat. de Assumptione Mariæ.

SEDENIM ne quicquam hic fingere videamur, veterum etiam sentẽtias audiamus. Scribit Andreas Cretensis Episcopus, & palam affirmat, ad Mariæ mortem, velut ad insigne spectaculum, innumerabilem Angelorum cœtum confluxisse, & Sanctorum animas in ipso Virginis exitu, veluti pulcherrimos ducentes choros adfuisse, has enim illas esse adolescentulas, de quibus liber Canticorum disserat. Ac eiusdẽ Andreæ vox est: Oportebat cum Regina naturę vna adesse diuinas eorum, qui vixerant, animas, in exitu pręcedentes, & eam deducere, & eã canere cantica, quę cani solent exeuntibus.] In eũdem sensum Damascenus, Hildephonsus, Metaphrastes, aliique multa recẽsent, quæ singulare & incredibile Angelorum gaudium Mariam in cælos deducentium comprobant, sed nobis erit satis Sophronij & Bernardi verba hoc loco citasse. Ille habet in hunc modum Legimus quam sæpè ad funera & ad sepulturas quorundam Sanctorum Angelos aduenisse, & exequiis eorum obsequia præstitisse, nec non & animas electorum vsque ad cælos cum hymnis & laudibus detulisse: vbi & vtriusque sexus chori commemorãtur frequenter auditi, laudesque cecinisse: interea & quod perspicacius est, multo nonnunquam lumine eosdem resplenduisse: insuper & adhuc viuentes in carne, ibidem miri odoris fragrantiam diutius persensisse. Quod si ad recreandam spem & corroborãdam fidem interdum astantium, Saluator noster Iesus Christus ob merita suorum amplius comprobanda, talia & tanta dignatus est exhibere per suos cæli ministros circa defunctos: quanto magis credendum est, hodierna die militiam cælorum cum suis agminibus festiue obuiam venisse genitrici Dei, eamque ingenti lumine circumfulsisse, & vsque ad thronum olim sibi, etiam ante mundi constitutionẽ paratum, cum laudibus & canticis spiritualibus perduxisse? Nulli dubium omnem illam cœlestem Hierusalem tunc exultasse ineffabili lætitia, tunc iucundatum esse inæstimabili charitate, tuncque cum omni gratulatione iubilasse: quoniam festiuitas hæc, quæ nobis hodie reuoluitur annua, illis omnibus facta est continua.] Bernardus verò inter alia, quæ longum sit repetere, hac etiam vtitur oratione: Quis cogitare sufficiat, quam gloriosa hodie mundi Regina processerit, & quanto deuotionis affectu tota in eius occursum cælestium Legionum prodierit multitudo, quibus ad thronum gloriæ cãticis sit deducta, quam placido vultu, quam serena facie, quã diuinis amplexibus suscepta à Filio, & super omnẽ exaltata creaturam: cum eo honore, quo tanta mater digna fuit: cũ ea gloria, quæ tantũ decuit Filiũ?]

In orat. de Assumptione Mariæ.

Testimonia veterum de gaudio cælitũ ob Mariæ beatitudinem.

Cant. 1. & 6

Angeli piis morientibus se cantores ex libere solent.

Vide illorum orationes de festo Assumptionis.

Sermone de Assumptione Virginis.

Quomodo Angeli circa Sanctorũ mortem & sepulturam se præstẽt sæpenumero.

Quomodo se Angeli erga Mariæ animi ex corpore migrantem gesserint.

Sermo. 1. de Assumptione Virginis.

Festũ Assumptionis Mariæ quod nobis cum annũ fit Angelis est continuum.

Maria in cælũ honorifice deducta, & super omnẽ creaturam exaltata.

Angelos præ admiratione tantæ virtutis & felicitatis inter se fœcitantur de virgine ascendente.

Cant. 6

Cant. 8

Cantic. 3.

PRÆTEREA multi veterum notarunt, maximã in Angelis admirationem excitatam esse, quum insolitam & incomparabilem illam Virginis matris in cælum veniẽtis puritatem & pulchritudinẽ aspicerent, eosq; tanto splendore ac nitore quasi reuerberatos, in has voces prorupisse: Quæ est ista quæ progreditur, quasi aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Et rursus: Quæ est ista quæ ascendit de deserto, dilitiis

delitiis affluens, innixa super dilectum suum? Iterum verò: Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij? Præclara certè, & cęlestibus cantoribus digna verba, sed in quibus mysticos vestigare sensus omitto, secundum quos Angeli haud sine stupore scisciantur atque perpendũt, quæ quantaque sit hæc nouæ Virginis & matris Reginæque aduentantis venustas, opulentia, amplitudo, felicitas: vt quæ in sui amorem atque admirationem cœlites omnes facilè raperet, & eos quasi vno ore fateri cogeret illud: Speciosa nobis facta es & suauis in delitiis tuis Virgo pulcherrima prudentissimaque: meritò te amamus atque suspicimus, quæ magno iure super omnes Angelorum choros exaltaris. Bernardus eosdem Angelos ita loquentes ac demirantes inducit: Quanta est hæc, & vnde ei ascendenti, vtique de deserto, affluentia tanta delitiarum? Nec enim pares inueniuntur delitiæ vel in nobis, quos in ciuitate Domini lætificat fluminis impetus, qui à vultu gloriæ, voluptatis gloria potamur? Quæ est ista, quæ de sub sole, (vbi nihil est nisi labor & dolor & afflictio spiritus) ascendit delitiis spiritualibus affluens? Ascendens igitur de deserto Regina mundi, etiam Angelis sanctis, vt canit Ecclesia, speciosa facta est, & suauis in delitiis suis.] Has autem delitias ille tum ad plenitudinem gratię, tum ad prærogatiuam gloriæ singularis potissimum refert.

Cant. 3. 6.

Ps. 80. 6.

Ps. 45. 5.

Ps. 45. 6.

Ps. 45. 5.

Ps. 45. 6.

Ps. 45. 5.

Ps. 45

cum veterem illam arcam Domini, quæ Mariæ procũl dubio typus erat, in meliorem domum vellet traducere, præ summo gaudio exiluit, chorum psallentium & cantantium instituit, variis hymnis & instrumentis musicis conceptum animo gaudium declarauit, omnemque Dei populum ad edenda lætitiæ publicæ signa ouantem secum deduxit. Et miramur adhuc, non Angelos modo, sed alios etiam cœlites propenso & ardenti studio, insueta exultatione, ac singulari obseruantiæ significatione, illi obuiam prodiisse, quæ Regis æterni mater eadem & cælorum Regina, tunc clarius se contemplandam offerret? Etenim hanc figuram eodem modo veteres interpretantur eaque interpretatio tanto videri probabilior debet, quanto plura concurrunt, quæ typo veritatem, & rem figuratam figuratæ congruere & respondere demonstrant.

Quam ingens Regis Dauid studiũ fuerit in arca Domini solenniter deducenda.

PROINDE fieri non potuit, quin illi gaudio intimo perfunderentur, suique gaudij specimen euidens exhiberent, cum tantum noui luminis & decoris appareret, quantum nouus è Sanctis hospes nunquam antea tulerat, quantumque ad omnes cælorum sedes complendas propemodum sufficere videretur. Quam lætis illi animis arcam Dei viuam & animatam sunt prosecuti, arcam dico ad miraculum vsque puram, sanctam, auream, hostibus formidabilem, quam Filius Dauid Christus in ciuitatem suam cælestem Hierusalem gloriose transferre, sibique proximam esse decreuerat? in qua demum panis de cælo descendens & vitam mundo tribuens initio condebatur? Hanc arcam illi non suspicerent, non eximiis dignam honoribus iudicarent, qua vna secundum Deum nihil in cælo præstantius, nihil augustius, formosius, venerabilius vel reperirent, vel desiderarent? Nec mirum, si pro sua tum charitate, tum sapientia cœlites ad Christum Regem gloriæ conuersi, simul Filio & matri communem gloriam gratularentur, ac idcirco plenis vocibus conclamarẽt: Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ. Verum inter omnes & lucidas illas tot Sanctorum acies, quibus Deiparæ aduentus perquam iucundus extitit, nescio quid admirãdum & eximium in Virginibus sanctis eluxit, vtpotè Agnum proximè assectantibus, nouumque illi semper & dulcissimum canticum modulantibus: quæ vt Christo sponso, ita & matri sponsi præ reliquis cæli incolis, sunt vtique manentque familiariores. His non postremas, sed primas merito dabimus in tam celebri ouantium pompa, quandoquidem tales pedissequas tali Reginę imprimis adesse congruebat, quę sui ordinis matrem & principem amarent impensius, & propinquius comitarentur, & studiosius honorarent, & perfectius demum Prophetæ complerent vaticinium, quo prędixerat Spiritus sanctus: Adducentur Regi virgines post eam: proximæ eius afferentur tibi. Quid multis? Viderunt hodie ascendentem filiæ Sion cælestis, & beatam dixerunt, & Reginæ laudauerunt eam. Prorsus de benedictionibus suis hodie Maria metit, quia refusa est spiritualiter in eam omnimoda benedictio illa, quam de se profudit.] quemadmodum Guerricus affirmat.

Magnã fuisse causam beatis ob præsentem Virginem exultandi.

2. Reg. 6
Ioan 6.

Psal. 131.

Sacras Virgines ob Mariæ aduentum præ ceteris exhilaratas esse.

Apocal. 14

RELIQVVM est de Christo ipso dicere, qui certè inter cæteros & præ cæteris matrem charissimam in cælestibus sedibus ita honorificauit, vt vel solus

De Christi persona considerandą, quomodo erga matrem in ce-

A ad summam consolationẽ, imò voluptatem, lætitiã, omnemq; felicitatẽ tali animæ sufficere videretur. Id quod paulo luculentius fiet, reperito colloquio, quo idem Filius matrem primum venientem excepisse, ac amanter admodum salutasse, suamque illi beneuolentiam declarasse, præter alios Guerricus etiam indicauit. Sic enim Christum loquentem nobis producit: Ego sum qui patrẽ & matrem filiis honorandos commendaui: ego vt facerem quod docui & exemplo essem aliis, vt patrem honorarẽ, in terrã descendi: nihilominus vt matrem honorarem, in cælum reascendi. Ascendi & præparaui ei locũ thronum gloriæ, vt à dextris Regis, Regina coronata cõsideat in vestitu deaurato, circundata varietate. Neque hoc dico quod in parte thronus ei collocetur: B quin ipsa potius est thronus meus. Veni igitur electa mea, & ponam in te thronum meum.] Et post pauca: Nullus mihi plus ministrauit in humilitate mea: nulli abundantius administrare volo in gloria mea. Communicasti mihi præter alia quod homo sum: communicabo tibi quod Deus sum. Quia concupiui speciem tuam, etiam desiderantius quam tu meam, nec satis glorificatus videbor mihi, donec tu glorificeris. Gloria tibi domine Iesu, subintulit chorus Angelorũ: Gloria tibi Domine Iesu, ingeminet cætus fidelium.] Cum his non perperam congruũt, quæ ab aliis adferuntur: Christum, videlicet, si more humano res tanta exprimẽda est, venienti matri hoc modo dixisse: Veni tandem electa mea, amica mea, mater mea, columba mea, tota pulchra, quoniam C macula non est in te. Veni receptura materni vteri pignora, fidelis educationis mercede donanda, quæ vt nullus alius, me charitatis officiis cumulasti, meique curam semper maximã habuisti. Tu me carnis tuę vestisti substantia: ego te maiestatis gloria induã. Solem nube texisti: nunc sole vicisim ipsa vestieris, vt mulier amicta sole perpetuo celebreris. Me Salomonem humanitatis diademate coronasti: nunc ego tibi, vt mea diuinitate fruaris, nouam splendidamque coronam imponam. Materno in sinu me paruulum benigne fouisti: & tibi thronũ excelsum, in quo Regina suauiter perpetuoque quiescas, assigno. Me super omnia sincere atque assidue dilexisti, teque vt humilem ancillam infimo loco habuisti. Quare super creaturam omnem & humanã & Angelicam te in regno meo elegi, dilexi, exaltaui, vt lõgè amplius quam primus ille Salomon suam parentem amauit atque honorauit, tu à me ac meis etiam in posterum, tam in triumphante quam in militante Ecclesia, & ameris & honoreris. Atque huc pertinet, quod quidam sentiunt, singularem thronum, & speciale Regis solium excelsum Mariæ in cælo esse tributum, vt super choros Angelorum & cœlitum omnium exaltata, nihil contempletur super se mater, nisi Filium solum, nihil miretur super se Regina, nisi Regem solum, nihil veneretur supra se mediatrix nostra, nisi Mediatorem solum, vt Guerricus disertè testatur. Alij Angelos etiam vota sua Virginis fauore assequi putant, quibus per Mariam plus modo diuinæ cognitionis, & abundantior gratia communicetur: Verum de hoc nihil modo statuemus.

lum venienti se gesserit.

Sevm. 1. de Assumptione Virginis.

Christi ad matrem oratio iuxta Guerricum.

Qvomodo Christus matrem ad se in cælum primũ venientem excepit.

NVLLI autem vanum atque suspectum videri debet, quod eiusceemodi dicta diuini amoris, summæque liberalitatis plena Christo Domino attribuuntur, quum varia Scripturæ loca cõsonent, quæ mirificam

Deus in Mariæ promissione recompensatio, quas aliis ante cederebat.

Excellentem thronum Mariæ in cælo tribui, & præferre illam Angelis.

Sevm. 1. de Assumptione Virginis.

Dei erga Mariam munificentia ex aliis Scripturę locis & promissionibus manifestatur.

mirificam Dei erga suos amicos bonitatem, ac incredibilem munificentiam tum in promittendo, tum in remunerando declarent. Quid enim sibi volunt hæ Christi sententiæ: Quisquis potum dederit vobis calicem aquæ frigidæ in nomine mèo, quia Christi estis, amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Quisquis vnum ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit: & quicunque me susceperit, non me susscipit, sed eum qui misit me. Quamdiu fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Tum alibi: Cum facis conuiuium voca pauperes, debiles, claudos & cœcos: & beatus eris, quia non habent retribuere tibi. Retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum. Ac ne dubitemus, eiusmodi retributionem siue remunerationem locupletissimam fore: Mensuram, inquit, bonam & confertam, & coagitatam, & superefluentem dabunt in sinum vestrum. Quocirca diues herus, vt se frugi seruo, seu fido Oeconomo gratum veréque liberalem ostendat: Euge, inquit, serue bone & fidelis. quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra gaudium Domini tui. Adhæc pollicetur se curaturum, vt suis disponat regnum, sicut ipsi Pater disposuit, vtque super mensam suam edant & bibant, quibus discumbentibus & ipse famulorum instar præcinctus, ministrare velit, ac demum eos super omnia bona sua constituere. Postremo quid à Domino magnificentius offerri, & à nobis amplius expectari poterat, præter quam illud? Pater quos dedisti mihi, volo vt vbi sum ego, & illi sint mecum, vt videant claritatem, quam dedisti mihi. Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis: vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus. Præclara sunt hæc sanè, quibus immensam suam erga nos beneuolentiam, & in præmiis conferendis liberalitatem Christus comprobat; multò etiam futurus electis largior, quàm sermone vllo exprimi, & à quoquam credi possit. Quare nullus ambigendi superest locus, quin istiusmodi promissiones, vt in aliis Dei seruis, sic etiam & multo quidem amplius in ipsa Dei parente suum sortiantur effectum, illámque pręmiis in cælo amplissimis honoratam esse conuincant. Qui enim vnicuique reddet secundum opera sua, tantis Mariæ doloribus, laboribus, meritis iusta mercede compẽsandis deesse nec voluit, nec potuit, sed eius ornandæ & coronandæ rationem habere maximam debuit; quæ sicut in ministrando imprimis sedula fidelissimáque, sic etiam in charitate omníque virtute perfectissima fuit, vt verè de illa prædicetur: Multæ filiæ congregauerunt diuitias: tu supergressa es vniuersas. Ac verissimum est Idiotæ dictum: Quodcunque donum alicui Sanctorum vnquam datum fuit, Mariæ non fuit negatum, cui omnis gratia bonorũ naturalium, & spiritualiũ charismatum & bonorũ cælestiũ non defuit.

Marc. 9

Idem.

Luc. 14

Luc. 6

Matth. 25

Luc. 12.

Matth. 24

Luc. 12.

Ioan. 17

Prouerb. 31 In lib. conuplet. B. Vrg. mis c. 2 Mirig non mi ascoltatum quam cuilibet sanctorum.

HABEANT suam in cælo perennem gloriam, qui olim singulari clementiæ, humanitatis, & beneficentiæ laude claruerunt, quemadmodum [a] Abraham, [b] Loth, [c] Iob, [d] Tobias, Martinus, Nicolaus, quandoquidem vel peregrinos hospitio libenter exceperunt, vt afflictis & pauperibus compati ac subuenire curauerunt, vel defunctis sepulturæ pietatem exhibuerunt, vel nudorum demum viscera suis aut vestibus aut facultatibus benignè texerũt, Hinc illi misericordes non modò misericordiam,

Genes. 18
b Genes. 19
c Iob. 31
d Tob. 1. & 2.
Hæc donata pignia, quæ misericordij. Dei in Scriptu ta promittuntur.

A sed & fulgentem perpetuôque duratitem iustitiæ coronam, sibi apud Deum & Angelos & homines comparauerunt. Tantò autem his Maria beatior, atque in cælis gloriosior existimanda est, quanto in omnibus charitatis & misericordiæ operibus exercendis solicitior ac diligentior extitit: præsertim erga illum, qui cùm inde ab æterno diues esset, nostro nomine non solum egenus, sed & nudus, & imbecillis, & rerum omnium indigens puer factus est, non habens quidem vbi caput suum reclinaret, vbíve corpus mortuum, nisi in alieno sepulchrò, condendum relinqueret. Quis autem officiosam & sedulam Mariæ pietatem erga pauperem Iesum digne satis explicet? quis illi iustum aliquem fratrum iuuandorum studiosum merito anteponat, tantámque huius charitatem singularibus æternisque præmiis maximè afficiendam non censeat? Illa enim Dei Filium, qui tanquam colonus & viator, vt Propheta loquitur, ad nos declinauit, in domũ, adeóque in vterum suum excepit, & verbum illud æternum virginea carne sua contexit. Illa Emanuelem maternis obsequiis domi ac foris fidissimè prosecuta est, quum natum infantem pannis inuoluit, præsepi imposuit, lacte pauit, vestibus induit, manibus deportauit, magnáque cura nutriuit, nihil vt tali paruulo deesse pateretur. Eandem charitatem adolescenti & iuueni præstitit, tam impense pro omnem vitam illi dedita, vt iniuriam filio irrogatam suam esse reputaret. Igitur vincto, flagellato, irriso, condemnato, & in crucem suffixo intimè compassa est, morienti fidelissimè astitit, & mortuum demum mœstissima sepeliuit. Tam sincera, vehemens, assiduáque charitas non vni ex minimis, sed Christo longé omnium præstantissimo, Deíque Filio vnigenito impensa, nónne vocationem & inuitationem dulcissimam promerebatur, vt à Filio regnante tandem audiret: Veni benedicta Patris mei, posside paratum tibi regnum à constitutione mundi? Euge mater bona & fidelis: cunctis frugi seruis mihi iure charior, & in ministrando diligenrior. Super pauca fuisti fidelis, super multa, imò super omnia bona te constituam. Intra in gaudium Domini tui, quod à te nemo tollet, vt Spiritus tuus in Deo salutari tuo semper exultet. Replebitur nunc in bonis desideriis tuum: saturaberis, quoniam apparuit gloria mea: inebriaberis ab vbertate domus Dei, & torrente diuinæ voluptatis potaberis. Vbi sum ego, & tu mansura es, vt quemadmodum prius eras socia passionum, ita nunc consolationum quoque in regno meo particeps fias. Meam claritatem, quam ab initio mihi dedit Pater, si vlli alij, tibi vel maxime cõmunem esse volo, vt eam videas, simúlque gustes, quam suauis sit Dominus, in quem credidisti, quem amasti, & præ omnibus desiderasti. Hæc est vita æterna, in qua perficientur quæcunque tibi dicta sunt atque promissa: vt Patrem verum Deum solum, & me ab illo missum de facie ad faciem sine fine videas, & videndo sine fastidio diligas, & diligendo continuè perfruaris, hócque summum bonum cum electis & prælectis omnibus securè posideas in sempiternum.

Matt. 5 & 6. Maria Christo pauperi humanitatem & misericordiam omnem impendit. Luc. 6 & 12. Hebr. 13

2. Cor. 8

Matth. 8. Ioan. 19.

Quam sedula fuerit Maria in Christo curando, & per omnem vitam iuuando.

Ierem. 14

Christi matrẽ coronãtę amica & liberalis promissio.

Homelia 2. de Assumptione Virg.

Neque vero sine veterum exemplis isthæc proferimus, qui eodem ferè modo de Mariæ ascendẽtis in cælum gloria sunt philosophati. Vnde Fulbertus in homiliis Augu, ascriptis hoc modo tradit

Testimonia veterum de Christo matrẽ humaniter excipiente & honorante.

Hodie Maria à sponso Filio & Domino congruè audiuit: Iam hiems transiit, imber abiit & recessit. Surge proxima mea, sponsa mea, columba mea & veni.] Adiungit postea, thronum Regium in aula Regis æterni ab Angelis Mariæ collocari, quam Rex ipse Regum, vt matrem veram & sponsam decoram, præ omnibus diligat, & amoris amplexibus sibi consociet, quæque in illa beatorum regia primi ordinis teneat dignitatē. Notauit & Idiota, quod sicut Maria circa humanam Christi naturam dulcissimè versata est, dum puerum illum lactaret, lauaret, foueret, leniret, amplecteretur, oscularetur, cæteráque humanitatis officia Filio exhiberet: sic illum vicissim optimæ matri suæ diuinitatis dulcedinem singulariter indulgere. Sed & Bernardus superiora confirmat, cùm de Christo scribit, qui sedens in dextera Patris, matrem ad thronum gloriæ ascendentem voluerit honorare, & in beata salutatione suscipere, hoc velut epithalamium depromens; Osculetur me osculo oris sui. Etenim non solùm tota cælestium legionum multitudo in Mariæ occursum prodidit, illámque ad thronum gloriæ magno deuotionis affectu deduxit, sed & Filius placido vultu, serena facie, diuinis amplexibus eandem suscepit, & super omnem creaturam exaltauit, ac denique dulciter osculatus est. Quod si, inquit, oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se: quod præparauit gigneuti se, & quod omnibus est certum, diligenti præ omnibus, quis loquatur. Felix planè Maria & multipliciter felix, siue cum excipit Saluatorem, siue cum à Saluatore suscipitur: vtrobique mira dignitas Virginis matris: vtrobique amplectenda dignatio maiestatis.] Ac rursus: Quem Maria in castellum mūdi huius intrantem prius susceperat, ab eo suscipitur hodie sanctam ingrediens ciuitatem. Sed cum quanto, putas, honore, cum quanta, putas, exultatione, cum quanta gloria? Nec in terris locus dignior vteri Virginalis templo, in quo Filium Dei Maria suscepit; nec in cælis regali solio in quo Mariam hodie Mariæ Filius sublimauit.] His planè respondent, quæ Amadeus refert, Mariam de carnis habitaculo eductam, cum ætatis esset prouectæ, ad Christum Filium gloriosè migrasse, ac ciues cæli venerandos in sui obsequium & deductionem paratos inuenisse, mirantibus omnibus tantum felicis animæ nitorem, quæ nullam omnino labem contraxisset: Christum ipsum dixisse; Tota pulchra es mater mea, & macula non est in te. Surge amica mea, columba mea, formosa mea, immaculata mea, & veni. Quæ quùm vt Augusta Regina deduceretur, summisque omnium cælitum laudibus extolleretur, nouum & admirandum in cælo splendorem apparuisse, ac ipsam diuinas laudes vna cum aliis celebrasse, quod anima simul & corpore super omnes cælites exaltata, in sublimi sede gloriæ collocaretur: eandem deinde in cælo gloriosissimam, & orando potentissimam, inenarrabili charitate adesse mortalibus.

In Lib. contemplat. de beata Virgine cap. 2

Serm. 1. de Assumptione Mariæ.

Quomodo Maria in cælū veniens honorata sit.

Felix Maria, siue suscipiat Christum, siue ab eo suscipiatur.

Maria in Regali solio a Filio sublimata.

Homel. 7 de Virg. maire.

Tàm præclarè dicta veteribus de Mariæ gloria & coronatione, vt serre non possint Nouatores.

Serm. 1. de Assumptione Virginis.

Q v o d si Nouatores hanc incomparabilem Marię sublimitatem, siue in cælis præstantiam, ægrè concedent, multo minus approbabunt, quod à Bernardo Maria nobis facta dicitur aduocata, & mater misericordiæ, reginaque cælorum, quæ apud Deum salutis nostræ negotia efficaciter pertractet; quia nec voluntas ei desit, nec potestas. De quibus epithetis non falsò Mariæ tributis, & in Ecclesia certè probaris (quicquid aduersatij obstrepant) nos loco suo postea disseremus. Eodem supercilio reprehendent Anselmum, quod scripserit: Stipatus mille millibus, imò innumerabilibus Angelorum agminibus, Deus ipse huic piissimæ matri suæ de hoc mundo migranti occurrit, eámque super omnes cælos exaltatam, cunctæ secum creaturæ perenni iure dominaturam, in throno gloriæ collocauit.] Et rursus: ipse Iesus, Deus & Dominus omnium, Filius benedictus huius castissimæ Virginis & Dominæ rerum, ei, sicut suæ vnicæ matri, totus festiuus occurrere volebat: & aliquis de familia sua se tanti gaudii immensitati subtraheret;] Accusabunt & Hildephonsum, cuius testimonio Christus matrem in throno regni collocauit, & eam in immortalitatis gloriam transposuit, ac super choros Angelorum euexit. Qui hoc etiam scribit: Hodie Maria cum Angelis coronatur in regno, quod olim ei præparatum est, vna cum Sanctis à constitutione mundi. Hodie collocatur in throno à dextris Dei, sicut canitur in Psalmis: Astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circundata varietate virtutum.] Ac rursus alio loco: Etsi impartit præmia iustus Iudex Christus Dominus, secundum Apostolum, vnicuique iuxta opera sua, huic tamen sacratissimæ Virgini genitrici suæ, sicut incomparabile est quod gessit, & ineffabile donum quod percepit: ita est inæstimabile atque incomprehensibile præmium & gloria, non dico inter cæteras sacras virgines, verum etiam vltra omnes Sanctos, quam promeruit.] Mordebunt itidem Sophronium Hildephonso antiquiorem clarissimè pronunciantem, quòd Maria vsque ad throni celsitudinem processit, atque in regni solio sublimata, post Christum gloriosa resedit. Sic enim vbique, inquit, confidenter sancta Dei canit Ecclesia, quod de nullo alio Sanctorum fas est credere, vt vltra Angelorum & Archangelorum dignitatem merito transcenderit.] Ac rursus: Creditur quod Saluator omnium ipse per se totus festiuus occurrit, & cum gaudio eam secum in throno collocauit. Alias autem quomodo impleuisse creditur, quod in Lege ipse præcepit: Honora patrem tuum & matrem tuam?]

Lib. 2. de Virgin. cap. 4.

Serm. 1. de Assumptione Virginis.

Psalm. 44

Serm. 1. de Assumptione Virginis.

Quomodo Hildefonsus singularē Mariæ in cælis gloriam proponat.

In serm. 1. de Assumptione Virginis.

Maria post Christi ineffabili sublimitatem, super omnes Angelos exaltata.

Exod. 20

Q v o d si dictos Patres non audient Nouatores, adeò perfrictæ frontis illos futuros non arbitror, vt magnum illum, nec satis laudatum vnquam Athanasium vel repudient, vel aspernentur. Is verò tam vetus & probatus Doctor, etiam de Maria in cælum assumpta interpretatur, quod per Dauidem dictum est: Astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato; circundata varietate. Hanc enim esse affirmat, quæ vt Regina, à dextris Filij vbique regnātis assistat, háncque nouam Euam, vitæ matrē sempérque & vndequaque beatissimam Reginam, Dominam & Deiparam ritè salutari, quemadmodum Capite sequenti ex eodem Athanasio pluribus astruemus. Atque hactenus ostendisse sufficerit, quæ sit veterum confessio de incredibili veréque admiranda Deiparæ gloria, quam felix eius anima corpore iam exuta, non sine summo Ecclesiæ triumphantis applausu in cælo percepit, Christo quidem imprimis matrem vt charissimam, ita & dignissimam honorante, & summa illi æternáque

Athanasij Magni testimonium de Maria, vt Regina & Domina in cælo regnāte.

In Euangel. de sanctissi. Deipara.

Psalm. 44

Superiorum Epilogus.

Bernardi Regula de singulari Mariæ gratia & gloria.

Serm. 1. de Assumptione Virginis.

Quam summè diligenti sum ma competat beatitudo.

Lib. 4. de Sacrib. Virginis Art. 5 Lib. 5. de excellentia Virginis cap. 8

que præmia decernente. Verissima est enim semper que retinenda Bernardi Regula: Quantum gratiæ Maria in terris adepta est præ cæteris, tantum & in cælis obtinet gloriæ singularis.] Nec mirum sanè: Si enim eadem Virgo mater præ omnibus Christum in terris dilexit, quod omnibus esse certum idem Bernardus affirmat, quoniam charitati præmium beatitudinis essentiale debetur, vt Theologi asseuerant, consequens est, in cælesti gloria primarium locum, eidem summè summum bonum diligenti competere, vt in throno Diuinitati proximo præ omnibus collocetur, sicut [a] Rickelius non leuiter probat. Proinde [b] Anselmus Mariæ gratiam, gloriam & felicitatem immensam dicere non veretur, quæ sua quidem glorificatione inæstimabiliter patriam cælestem cohonestet ac illustret. [c] Andreas verò Crentensis illam Reginam omnis humanæ naturæ, quæ, solo Deo excepto, sit omnibus altior, vocat. Demum [d] Epiphanius, vt semel finiam, in hunc modum admirabundus exclamabat: Maria, solo Deo excepto, cunctis superior existis: natura formosior es ipsis Cherubim, Seraphim, omni exercitu Angelico, cui prædicandæ cælestis ac terrena lingua minimè sufficit, imò verò nec Angelorum; columba pura, sponsa indiuiduæ Trinitatis, & à Deo ipso in honore habita.]

Maria cæli decus & lumen.

c In Encomio de dormitione Deiparæ.

d In Serm. de laudibus B. Virginis.

Maria cunctis superior, Deo tantum excepto, iuxta Epiphanium.

CAPVT QVINTVM.

An Maria post mortem in corpore non sit resuscitata, & in cælos assumpta? Idem quorum testimonijs, quibúsque rationibus & Scripturæ exemplis eiusmodi corporalis resurrectio & assumptio Virginis confirmetur? Quid præterea secus opinantibus liceat respondere, ac de fructu eiusmodi tractationis?

Animæ simul & corporis fecundam desiderium & beatitudinem dedit.

1. Cor. 15

Philip. 3

S v p r a meminimus, duplicem felicitatem, quę tum animæ tum corpori respondeat, homini à Deo propositam esse. Vtramque Paulus Apostolus expetebat, quoniam & corporeis vinculis dissolutis cum Christo esse, & in hoc mortali tabernaculo ingemiscens, superuestiri summopere desiderabat, vt quod mortale est, à vita absorberetur. Vnde rursus domum in cęlis æternam sibi post mortem promittebat, ac simul Christi aduentum, per quem humile corpus suum non modò reformaretur, sed etiam Redemptoris clarissimo corpori conformaretur, fidenter expectabat. Et si verò mortales omnes, sicut Ethnici quoque scriptores testantur, naturali quodam felicitatis desiderio teneantur, tamen piorum & Christum sincere amantium manet proprium, vt in hoc mortali corpore peregrinantes, & cum veræ fidei luce ambulantes, non animæ solùm felicitatem expetant, sed ad corporis etiam redemptionem, sicut idem Apostolus appellat, & consequentem eius felicitatem vehementer aspirent: nimirum vt imagini Filij suique Capitis hoc quoque modo conformes efficiantur. Qua in re Maria quidem nihil à Sanctis aliis diuersum habuit, sed potius hoc ipsum desiderium, vt corpore beaterur, tanto magis in illa peregrinante videtur arsisse, quanto certius de dotibus corporis glorificati cognoscebat, quantóque iucundior erat illi memoria Christi filij, quocum tam præclare ageretur in illa gloriosa & augusta suæ carnis post mortem resurrectione. Nec dubium sanè, quin, sicut Ioannes dilectus, sponsa hæc summè dilecta summéque diligens, ex animo dixerit ac rogauerit sæpè: Veni Domine Iesu, Veni, inquam, vt anima mea velut carcere liberata, tibi perfectè adhæreat, téque sine impedimēto cum Angelis laudet, ac vnus tecum in cælo spiritus efficiatur. Veni præterea, vt hoc corpus meum, quod primo aduentui tuo domicilium ac hospitium deligere dignatus es, citò viuificetur, atque, si fieri potest, à corruptione integrum conseruetur, tuoque corpori rediuiuo conformetur, nimirum, vt vbi tu es cum anima simul & corpore beatissimus, illic & ego vtraque ex parte tecum coniunctissimè viuam, simulque caro mea & cor meum in te Deo salutari meo semper exultent. Quem enim modum feruēs amor recipit atque seruat? & præsertim in flagranti illo Marię pectore, nihil vt absurdum esse videatur, si existimemus, matrem Domini ex summa quadam in Deum fiducia, & è maxima erga Filium familiaritate ante mortem crebro id petiuisse, vt non solùm animæ, sed & corporis felicitatem, ex singulari quadam gratia obtineret. Quid enim, si Spiritus sanctus, qui vbi vult spirat, & postulat pro nobis (vt Paulus inquit) gemitibus inenarrabilibus, quin, inquam, si ille Mariæ hoc pium votum desideriúmque suggessit, atque pios motus in animo tam mirabilis Prophetissæ excitauit: motus, inquam, fidei, spei & charitatis, qui ad immortalitatem citius impetrandam tali precatrici congruerent, ipsíque Deo grati essent? Qui enim, si & ipsa Spiritu afflata, & singulari fidei lumine illustrata, ob hanc ipsam causam diceret: In pace in idipsum dormiam & requiescam: quoniam, tu Domine, singulariter in spe constituisti me: Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea, insuper & caro mea, requiescet in spe. Quanquam hæc prophetica verba de Christo præcipuè dici, sicut & Petrus interpretatur, minimè ignoramus. Sed enim siue Maria sicut Christus) de sua resurrectione breui sequutura præsciuerit, siue illam nesciuerit, de reipsa modò non valde ambigit Ecclesia, piè nimirum persuasa, quemadmodum ostendemus, inter alia multa & mirifica priuilegia Deiparæ concessa, hoc quoque non minimum esse, quòd illa post mortem in carne resuscitata, & beata immortalitate vestita, corporis quoque felicitatem perceperit, vt iam vna cum anima simul & cælesti regno auguste triūphet.

Vehemēs desiderium ad suum ascensū cum corpore & anima.

Ioan. 8

Vita beatitudinem corpori ante mortem sæpe desiderauerunt, ac de secundi eam habuerit.

Ioan. 12 & 17.

Maria sæpe petiuisse videtur, vt cū anima & corpore veniret ad Filij glorificationem.

Ioan. 3. Rom. 8

Psalm. 4

Psalm. 15

Actor. 2

Ecclesia modo sibi persuasum habet, Mariā in carne resuscitatā & cum corpore beatā esse.

Præpositio est diuisione de sequenti tractatione.

Quam piam Ecclesiæ creduliratem non esse vanam aut nuper excogitatam, floccíque pendendam, nos primum veterum scriptorum sententiis confirmabimus: deinde rationes varias, quæ hanc sententiam piis probabiliorem faciant, in medium adducemus; postremò illis respondebimus, qui virginem cum corpore in cęlos assumptam vel negant vel dubitant.

Testimonia scholasticorũ & vetustiorũ Latinorũ, qui Mariæ corpus glorificatum tribuunt.

ORDIEMVR autem à scholasticis Doctoribus, quorum certè non contemnenda est authoritas, in his potissimum quæ consentienter astruunt, sicut de corporali Mariæ in cælos assumptione vno quasi ore loquuntur. Qua de re dubitandum non esse [a] Rickelius asseric, quoniam à fidelibus piè creda-
B tur, idémque à Doctoribus confirmetur, Mariam cum resuscitato corpore in cælos assumptam esse, sicut & [b] Antonius Archiepiscopus Florentinus affirmat. Hinc & [c] Thomas Aquinas, qui scholasticorum Doctorum est facile princeps: Credimus, inquit, quòd post mortem Maria resuscitata fuerit, & in cælum deportata.] Id quod [d] Albertus Magnus cum Hugone Victorino confirmat, nec solum Deiparæ, sed etiam aliis, qui cum Domino resurrexerunt, duplicem corporis & animæ in patria stolam adscribit. Tum [e] Bonauenturæ testimonio sancti Doctores probabiliter sentire videntur, & rationabiliter probare nituntur, & fideles hunc sensum piè amplectuntur, quod beata Maria iam cum corpore sit assumpta, & corpus iam omnino cum anima sit glorificatum, vt ipse loquitur. His pulchrè consonat Durandus inter scholasticos & ipse nobilis, in hunc modum scribens: Incineratio seu reuersio corporis humani in puluerem, est pœna peccati originalis secundum legem communem, per quam natura derelicta fuit sibi, & ideò sicut de terra formatum est corpus, sic in terram reuertitur. Sed beata Virgo priuilegiata fuit in hoc articulo & rationabiliter; vt sicut corpus Christi sumptum de corpore Virginis fuit immune à tali corruptione, secundũ illud Psalmi: Non dabis sanctum corpus tuum videre corruptionem: sic corpus Virginis, de quo fuit sumptum Corpus Christi, fuit immune ab eadem corruptione.] Suffragatur & Richardus Victorinus, qui Mariam propter assumptionem pulchre vocat arcam fœderis Dauid humeris allatam, nec sine magno iubilo translatam, quæ Trinitati coniuncta, desideratis Filij sui osculis modo fruatur. O iubilum, inquit, quo iubilat mater nato vnita: O quàm præclara rutilat duplicibus
D vestita: verè surrexit ô dulcis mater Christi] Tum ex Bernardi oratione satis apparet, quòd hac de re nihil dubitarit, cùm aperte pronunciet, Virginem gloriosam cælos ascendisse, magnámque idcirco cælestium exultationem fuisse, cùm eius & vocem audire, & faciem, & beata eiusdem frui præsentia meruissent. Affirmat illam præ omnibus amatam & ornatam, quam Christus stola gloriæ induerit, coronam pulchritudinis in eius capite ponens. Augustinus verò, qui vnus pro multis sat esse debet, quémque postea differentem inducemus, grauissimas rationes ad hoc probandum institutum adfert, ac demum ita concludit: Consideratis igitur vniuersis, vera ratione sentio confitendum, Mariam in Christo & apud christum esse. In Christo, quia in ipso viuimus, mouemur & sumus: apud Christum tum gloriosè ad æternitatis gaudia assumptam be-

[a] In explicatione Euangel. de festo Assumptionis
[b] In 4. part. summæ, titulo 15.
[c] In opusculo 8. circa expositionem salutat. Angelicæ.
[d] In vltimum cap. Ioannis & in 4. sent. distinct. 12 Art. 14.
[e] In speculo beatæ Virg.
[f] In 3. semẽt. distin. 3. q. 1

Psalm. 15

Parte 1. de visione Ezechielis c. vlt.
2. Reg. 6

Serm. 1. de Assumptione Virginis.

Actor. 17

A nignitate Christi, & honorate susceptam præ cæteris, quam gratia honorauit præ cæteris; atque ad communem humilitatem non esse adductam post mortem, putredinis videlicet vermis & puluetis, quæ suum & omnium genuit Saluatorem.] His omnibus haud malè respondet, quod vidua sancta Brigitta cœlitus illustrata monet, duo duntaxat, Christi nimirum ac Mariæ corpora glorificata in cælesti patria reperiri. Postremò Lausanensis Episcopus tum pius, tum eruditus Amadeus hoc modo testatur: Maria prima post Deum super omnes cœligenas in sede gloriæ collocatur: ibi resumpta carnis substantia (neque enim credi fas est corpus eius vidisse corruptionem) & duplici stola indura, Deum & hominem in vtraque natura, quanto cæteris clarius, tanto ardentius vniuersis, mentis & carnis oculis contemplatur.

Lib. Revelationũ. Homil. de Virgine matre.

Quæ ratione Græci scripsere Mariam cum corpore resurrexisse & ascendisse vtrumne. Lalo. Ecl. historia. cap. 23. Item lib. cap. 35.

SED nunc ad Græcos rem clarius etiam explicãtes veniamus, ex quibus Nicephorus disertè pronunciat. Vbi ad Gethsemane peruentum est, sepulturæ quidem illa, Filium imitata, traditur: per illum autem ad diuina tabernacula, ad ipsum scilicet paradisum, vbi & vitæ arbor consita est, ratione ea, quam qui hæc fecit Deus nouit, transfertur.] In eundem sensum alibi quoque docet, Dei genitricem incorruptibili corpore reuixisse ac resurrexisse. His Michaël Glycas consonat, sequenti oratione: Tametsi Virgo mater naturæ legibus fuit ob-
C noxia, tametsi mortem degustauit, tametsi vt homo in sepulchrum est deposita: naturæ tamen fines atque terminos superauit & excessit, neque sepulchrum, nec mortalitas eam in potestate sua retinere potuit. Nam & ipsa de sepulchro resurrexit, prorsus vti filius eius, idémque Deus etiam fecerat, solis sepulchralibus exuuiis in monumento relictis.] Tum idem ad Alipium Monachum scribẽs, inter cætera hoc etiam tradit. Qua ratione Maria, omnis labis expers, per mortem ad vitam corpore simul & anima transierit, id admirabiliter alicubi disserit Andreas Cretensis. Sed neque minus quoque perspicue & clare isthæc ipsa ob oculos ponit magnus ille hymnographus Cosmas: Tu inquit ille, sacra & casta Virgo, quæ præter naturæ ordinem Deum enixa es, chara victoriæ symbola deferens, illúmque qui te genuit æmulata, super naturam naturæ legibus concedis. Nam & moreris, & mortuo cum Filio denuo exuscitaris, vna cum illo in omnem victura æternitatem.] Ac rursus ab eo-
D dem Cosma traditur, Mariæ corpus in sepulchro incorruptum asseruatũ, admirabilitérque ex terrena hac statione ad cælestem sedem translatum, atque conglorificatum esse.] Vt cætera prætereamus, quæ idem Cosmas à Glyca valde laudatus in eundem sensum adduxit.

Mariæ de sepulchro reuixit relictis exuuiis.

Testimonia Andreæ Cretensis, Metaphrastis & aliorũ de carne Mariæ post mortem resurgentis.

ET quoniam de Andrea Cretensi Archiepiscopo Hierosolymitano viróque percelebri facta est mentio, in hunc ille modum docet luculenter: Sicut non fuit corruptus Mariæ parientis vterus, ita mortuæ caro non interiit. Partus effugit corruptionem, & sepulchrum non admisit interitum. Stat enim sepulchrũ inane vsque ad hodiernum diem, quod & testimonio approbatũ èst, & approbat factam trãslationem.] Et rursus: Quæ authore vitæ peperat, in eo loco iam rediuiua collocatur, vbi fons perennis est vitæ: vbi nihil adest materiæ fluxæ aut caducæ: vbi nullæ infestant molestiæ, aut vitæ huius

In Encomio de dormitione Virginis.

ærumnæ

Maria est corpore ascendens spectaculum fuit longe pulcherrimum.

ærũnæ, vbi ingratę denique nullę obtinẽt rerum vi-
A cissitudines. Quid multis? Spectaculum inter omnia quæ spectari possunt, pulcherrimũ hodie exurgens, ac cęlos omnes latè penetrans, eos cum sempiterna illa mẽte ac spiritu sermones miscet, quos is vel solus vel maximè nouit, qui corpus & animã illi primo inter se vinxerat, móxq; soluta, indissolubili societatis vinculo inter se rursũ colligauerat.] Omitto cætera, quæ aliquot concionibus ille prosequitur, multa, quæ huc pertinent, interserens, ac pulchrè vocans Deiparæ corpus μεταπεθεὸν καὶ θεόληπτον hoc est, quod in cœlestem incolatum transpositum, & à Deo assimptum est, sicut in Græcis eius codicibus vetustissimis, qui nondum Latinè facti sunt, & Romæ extant, scriptum reperimus.

In Scrm. de vita & dormitione Virginis.

His planè astipulatur [a] Simeon Metaphrastes, quum
B asserit, Mariæ, sacratissimum corpus ab eiusdem Filio & Deo ad diuina illa & cœlestia tabẽrnacula esse transmissum, vbi secum & corpore & anima perpetuò versetur. Tum [b] Germanus ille Patriarcha Constantinopolitanus, qui clarissimi olim nominis fuit, hoc modo Mariam affatur: Viuit Spiritus tuus in omne æuũ, & caro tua sacratissimæ Virginis caro de mortuis iam resuscitata, expedita & spiritualis effecta est, vtpotè ad omnem immortalitatem & incorruptionem iam transformata.] Ac rursus: Corpus tuum Virgineum omnino sanctum est, & humanum quidem, sed quod ad summam immortalitatis vitã peruenerit, adéoque integrum sit, & absolute viuum & obdormitioni non obnoxium: quippe quòd vas Dei capax fuerit.]

[a] In homil. de obdormitione Virg.

Caro Mariæ post Christi sepulchralẽ corruptionẽ experta non est.

Testatur & Damascenus, corpus Deiparæ sanctum, & integrum, & interitui minime obnoxium: tertio die ex monumento resurrexisse, & matrem ad Filium ex sepulchro translatam esse: Hodie, inquit, Virgo immaculata non in terram reuersa est, sed cùm esset animatum cælum in cælestibus tabernaculis collocatur, vt filia veteris Adam, veterem sentẽtiam subiicit, ná & eius filius, qui est vita ipsa, eam non recusauit: Vt autem Dei viuentis mater, ad illum ipsum digne assumitur.] Ac iterum aperte pronuntiat: Non enim anima tua in infernum descendit, nec caro tua corruptionem vidit. Non corpus illud tuum immaculatum, ac labis omnis expers in terra relictum est, verum in cælo ac regiis sedibus tu Regina, Domina, hera ac vere mater &
D genitrix deposita es.] Eiusdem testimonio corpus Virginis exuta mortalitate, incorruptionem induere oportebat, vt cuius in partu incolumis Virginitas mansit, eadem è vita migrante corpus ita conseruaretur, vt non dissolutum, sed ad præstantiorem & diuiniorem vitam translatum, in infinita seculorum secula perduraret. Non repetam cætera, quæ in eundem fere sensum & grauiter docet, & publice concionatur, & copiosè disserit Damascenus, planéque confirmat, Mariæ corpus relictis fasciis sepulchralibus in sublime raptum abiisse.

Damasceni testimonia de MARIA post mortem resurgente.

In Orat. 1 de dormitione Mariæ Virg.

Iuan. 14

Iuuenalis Episcopi authoritas de Maria in corpore resuscitata.

Ac prioribus quidem omnibus, quos hactenus adduximus, vetustior est Iuuenalis Archiespicopus Hierosolymitanus, vir in Synodo Calcedonensi valde probatus, quem in præsenti causa velut testem omni exceptione maiorem, Euthymius, Damascenus, Metaphrastes, Nicephorus

A atque Glycas producunt. Is vero à summis Princip. Marciano atque Pulcheria monitus, coram multis in magno Patrum concessu id respondit, quod ipse rerum ad Ecclesiam suam Hierosolymitanam spectantium peritissimus, longa veracíque maiorum traditione confirmatum acceperat: nimirum Apostolos totum triduum ad Mariæ Deiparæ monumentum perseuerasse, atque cum clausum illud aperuissent, sepulchralia tantum lintea illic inuenisse, intemeratum vero corpus eius iam translatum nusquam apparuisse, sed simile quiddam cum Christi corpore, quod è clauso sepulchro lintheis tantummodò illic relictis ad vitam rediit, expertum fuisse. Vbi Leonem Imperatorem, cui sapientis cognomentum haud temere tributum fuit, liberè adiicere, quum & ipse Mariæ obdormitionem docta & diserta oratione celebret, ac inter cætera hoc modo Græce concionetur: Μητρὸς θεοῦ ἑορτὴν πανδημεὶ ποιᾶ, γλῶσσα τὴν τιμὴν ἐξισώσει τοῖς τῶν ἐξίων· οὐκ ἐνδέουσαν ἡ εὐφημεμένης δεσποινικὴ καὶ νῦν ἐκτελεῖται πανήγυρις, ἡ γὰρ πάντων δεσποῖνα χορηγεῖ τὴν ὑποθεσιν. τίς λόγος τῶν μεγεθῶν τούτης συνεπεκταθήσεται;

Leonis Imperatoris testimonium in laudem assumptę Virginis matris.

Et paulò post: πάσιοι τὰ μεγαλεῖα ποιήσας μέγας ὑμνοῦν ὑπερευλογημένην σήμερον ποιεῖ· τί γίνεται τί τὸ θῶμμον; ἢ τὸν κιβωτὸν σε τοῦ ἁγιάσματος, τὸν εὐαρεστῆ νυμφῶνα, τὸν θειότατον θρόνον εἰς τὸ θεῖον ἑαυτοῦ ἀνάκτορον μετατίθησιν, καὶ τὴν ἐξ ἧς λαβὼν τὴν σαρκίνην στολὴν, μετ' ἀνθρώπων ἐπολιτεύσατο, ἐν ὑψίστοις φέρει, συδιαπρέσειν τοῖς σαρκίνων ἀναλαμβάνων;

Hoc est, diem festum matri Dei sacrum, solemni
C ritu ac cæremonia celebremus. Sed quæ linguæ facultas celebritatis huius honorem, pro dignitate sua, quæ sane nostris laudationibus acclamationibúsq; nihil indiget, exæquabit? Quin & nunc Dominicus peragitur celeberrimus conuentus atq; solennitas. Hoc enim etiã argumentũ ea, quæ omnibus dominatur, suppeditat Maria. Ecquæ oratio tantæ amplitudini huius tam celebris festiuitatis coextendetur ac par esse poterit? Ac deinde sermone ad Mariam ipsam conuerso: O super omnes benedicta, inquit, qui solus magnalia facit prępotens Filius tuus, qui hodie tibi præstat? quid agitur? quod spectaculum exhibetur? At non, obsecro, te sanctificationis arcam, ter ornatissimum thalamum, & diuinissimum thronum ad suum diuinum & augustale templum transponit? An non te illam, ex qua carnis indumentum, quocum inter homines versatus est, susceperat, ad summa cælorum fastigia cum carne desumens, vt cum ipso in carne versareris, euehit? Et ne multis (prolixum enim sit omnia repetere) hic Imperator Mariam vna cum corporis sui tabernaculo ad Filium translatam, ac indissolubili societatis consuetudinísque vinculo longe arctissiméque Christo coniunctam esse, sermone luculento testatur. Eandem sententiam Simeon Metaphrastes & Michaël Syngelus (vt scriptores alios Græcos prætereamus) memoriæ prodiderunt, MARIAE tum resurrectionem, tum Assumptionem in corpore factam plane asseuerantes.

Maria carne vestita, & ad cæli fastigiũ euecta, cui militẽt cęlites.

Ser. in Euangel. de sanctiss. Deipara.

Superest vt ab Athanasio, qui non minus Latinis, quàm Græcis probatus est Theologus, in Mariæ gratiam suffragium capiamus. Hic igitur gratissimè docet, non modo Christum ex Virgine natum

Testimonium Athanasij de Maria post

post mortem resurrexisse, & regnare cepisse, sed etiam genitricem mortem temporariam cum beata immortalitate commutasse, iámq; carnis incorruptibilitate vestitam, vti Reginam & Dominam Filio suo in cælis assistere. Quocirca in ea concione, quam verè Athanasij esse Glycas confirmat, & Romana simul agnoscit Ecclesia, hoc modo scriptum legimus: Quandoquidem ipse Rex est qui natus est ex Virgine, idémque & Dominus & Deus, ea propter & mater quæ eum genuit, & Regina & Domina & Deipara propriè & verè censetur, licebíque nobis ita congruenter dicere, dum ad ipsam & ad eum, qui ex ea genitus est, carniferum Filium respicimus: Nunc, scilicet, adest Regina à dextris tuis in vestitu deaurato circumamicta, variegata, eò quòd secundum sexum fœmineum Regina & Domina & mater Dei appellari debeat. Eáque nunc vt Regina assistens à dextris Filii vbique regnantis, quasi in vestitu deaurato, incorruptionis & immortalitatis, circumamicta & variegata, sacris & solennibus verbis celebratur, non quidem secundum spiritualem simplicitatem, aut quasi sine corpore & carne assistat, sed quòd induta sit (quantum spectat ad sanctissimam eius carnem) incorruptibilitate & immortalitate.] Nec multò post: Proinde ista noua Eua mater vitæ appellatur, variegatáque permanet ad primitias vitæ immortalis omnium viuentium. Dicimus eam igitur iterum atque iterum, & semper & vndequaque beatissimam.] Ex quibus facilè intelligas, quanti Athanasius faciat Mariæ carnem sanctissimam, vtpotè quam fatetur non solùm ante, sed etiam post mortem eius à Deo valdè honoratam, magnísque priuilegiis mirabiliter decoratam esse. Præterea hinc liquido constat, tantum Ecclesiæ lumen nihil dubitasse, adeóque palam docuisse, Virginem matrem non solum animā, sed etiam corpore iam beatam in cælis cum Christo regnare, ac veræ incorruptionis immortalitatisque fulgenti veste ornatam, electis omnib. præeminere, suóque Filio assistere, & idcirco, sicut subiicit, tum à cœlestibus tùm à terrestrib. Hierarchiis magno studio celebrari.

mortem resuscitata, & carnis incorruptionem adepta.

Parte 3. Annalium.

Maria Regina & Domina à dextris Filij est carne gloriosa.

Psalm. 44

Maria noua Eua & mater vitæ permanet ad primitias Vitæ immortalis.

EOQVE minus admirari par est, Græcorum Ecclesiam prioribus, quos diximus, aliisque pluribus Doctoribus ac scriptoribus in eadem fide ac doctrina subscribere, vt iidem idcirco Græci tot seculis in honorem assumptæ Virginis publice soleant decantare: Virgo Deipara quando ex hoc mundo ad illum emigrasti, quem ineffabili modo genuisti, aderat tibi Iacobus frater Domini primus Hierosolymorum Pontifex, tum Petrus summus ille, & cum primis venerandus Theologorum antesignanus, sed & sacer ille diuinorum Apostolorum chorus, vt diuinum atque excellens œconomiæ Christi mysterium Angelicis planéque diuinis concentibus & laudum præconiis concelebrarent, vtque corpori tuo, quod & Deum susceperat, & vitæ principium extiterat, non absque magna lætitia, & singulari hymnorum concentu parentarent. Quin & supernæ sacratissimæ ac longæuæ Angelorum virtutes, rei miraculo velut attonitæ, atque inter sese mutuò cōferentes aiebant: Attollite portas vestras, & eam suscipite, quæ & cæli & terræ opificem peperit. Præterea hymnis ac laudibus venerandum illud & sacrum corpus, quod inspectabilem Deum ac Dominum gestauit, dignè vos & officiosè concelebrate.] His addamus & aliud Canticum Græcanicæ Ecclesiæ iampridem vsitatum: In tua transmutatione vel ascensione mater Dei, Angelorum exercitus, gaudio, stupore & admiratione plenus, augustissimum illud corpus tuum, quod Deum susceperat, suis quidem alis reuerenter operiebat.] Nec dissimile illud, vt reliqua prætermittam: Pius populus in vnum collectus adest, siquidem diuinæ gloriæ tabernaculum è Sion ad domicilium cæleste translatū est, vbi sonus purus vbi ineffabilis exultātiū festáque celebrantium, & in lætitia Christo acclamantiū iubilus & plausus resonant, Gloriosus & noster & patrum nostrorū Deus benedictus.] Quis verò prudens opinetur, isthæc tam vetusta quam solennia Græcorum cantica temerè vel inducta, vel recepta, ac non potius magno cum iudicio condita, probata, vsitata, authoritatem in ipsorum Ecclesia tot seculis obtinuisse? Quòd si vana seu incerta est sententia de Mariæ corpore in cælum assumpto, tot præclaros authores, tam frequentes piorum cœtus, tantatúmque Ecclesiarum confessiones audacter quidem satis, sed nescio quàm prudenter & piè accusabimus.

A

Aliud Græcum canticum.

Tertium canticum.

B

ET ne solùm de Græcis agere videamur, quid sibi volunt, quęso isthæc Ecclesiæ Latinæ cantica, quæ in Catholicis templis hucusque vsum tenent antiquissimum, & communi piorum nomine publice recitantur: Assumpta est Maria in cælum: gaudent Angeli, laudantes benedicunt Dominum. Maria Virgo assumpta est ad æthereum thalamum, in quo Rex regum stellato sedet solio. Exaltata est sancta Dei genitrix super choros Angelorū & cælestia regna? Nec dissentit Ambrosius, in cuius Liturgia dies assumptionis Mariæ omni deuotione colendus asseritur. Hæccine canticis Græcorum non pulchrè respōdent? quibus & perueustum festi nomē accedit, ab assumptione sumptum, ac veteribus etiam vsurpatum, quo Mariæ, ac nullius alterius è Sanctis omnibus assumptionem in Ecclesia celebrari significatur; nimirum ob corporis (vt ipsa loquendi proprietas indicat) assumptionem, non propter solius animę beatitudinem. Solius enim Christi vt qui suapte virtute cęlum primus conscendit, ascensionem, ac Marię solius, vt quæ Filii beneficio in cælum euecta est, assumptionem, vtramque tum animæ tum corporis trāslatione cōstantem, in Ecclesia solenniter colimus & veneramur, quemadmodum vocabula ipsa prudenter inuenta, & religiose conseruata non obscure demonstrant. Quę sententia iam seculis aliquot obtinet, ac piorum animis infixa, totíque Ecclesiæ sic commendata est, vt qui Mariæ corpus in cælum negant assumptum, ne patienter quidem audiantur, sed velut nimium contentiosi, aut prorsus temerarii, & Hæretico magis quàm Catholico Spiritu imbuti homines passim exibilentur. Extat Georgij VVicelij confessio, qui pro Catholica veritate non pauca cum laude scripsit, ac ingenue profitetur, se de corporali Virginis assumptione vna cum Augustino & Bernardo sentire, quod nimirū illa iam & anima & corpore in cælo beata sit.

C

Quomodo Latina etiam Ecclesia sibi placere ostendat sententiā de corporali Marię in cælos assumptione.

Vide ordinē festum Mis sæ Ambrosianæ.

Nomen festi à corporali assumptione Virginis dictum esse.

In choro Sanctorum.

VVicelij sententia.

Quanquam ne aduersarij quidem & desertores Ecclesiæ hîc nobis omnino contradicunt, quum Bullingerus & Brentius (vt alios omittā) à veritate alienum

alienum esse non putent, sed potius probent, quod Maria in cælum cum corpore migrasse existimatur. Quid enim Bullingeri verbis clarius dici queat? *Credimus*, inquit, *& Deiparæ Virginis Mariæ purissimū thalamum, & Spiritus sancti templum, hoc est, sacrosanctū corpus eius deportatum esse in cœlum.* Brentius verò cuique vt vult, sentire permittit, Mariam in cælos assumptam vnà cum corpore, vel secundum animam tantùm. Adiungit tamen & illud: *Potuit fieri, quod sicut Enoch translatus est in cælum corpore, & sicut multa corpora Sanctorum resurrexerunt cum Christo, ita & Maria cum corpore translata sit in cælum: Certissimum autem est, quod Maria perpetuam consecuta sit felicitatem.* Tùm qui nomen suum & ipse Luthero dedit Ioannes Riuius, etsi nō affirmare ausit, Mariam in cęlis vna cum corpore assumptam esse, tamen hoc verisimile videri, neque à se prorsus negari apertè fatetur. Vtinam verò in aliis, quæ ad Marianam causam pertinent, eodem isti candore vterentur, neque ad solas Scripturas omnia reuocarent: multo certò minus in plerisque hallucinārentur.

Lib. de Origine mortis c. 16

Hom. 1. in de assumpt. Virginis.

Genes. 5

Matth. 27

Lib. de abusibus Eccles.

Exaduersariis quosdam contendunt, Mariam cum corpore in cælum migasse.

B

Multa sunt autem, neque leuis illa momenti, quę dictam sententiam de Mariæ corpore glorificato comprobēt, vt alterum promissionis nostræ caput, quod in confirmatione situm est, expedire pergamus. Ac primùm Scripturæ sacræ loca ad hoc argumentum spectantia expēdemus, veterum maximè vestigiis insistentes, ne quis putet nos viam insuetam hic ingredi, aut noua quædam inuenta venditare velle. Illustre Psalmographi dictum est: Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ. Vbi vaticinatur Propheta, primū Christi Domini, ac deinde matris eius tabernaculū siue corpus post mortem ad vitam singulari quodā modo resurrecturum esse, sicut [a] Nicephorus & aliquantò fusius [b] Glycas interpretantur. Consimili nimirùm modo (inquit) & ipsam Dei matrem ex mortuis resurrecturam fuisse, quo Filius resurrexerat, multò antè beatus ille Dauides huiusmodi verbis significauerat: Surge Domine in requiem tuā, tu, inquam, ipse, & arca sanctitatis tuæ. Nam quia norat Dauides eam, quæ Christum vtero suo gestasset, ac illam ipsam ob causam arca sanctitatis esset, atque nuncuparetur, eodem pacto resurrecturam è sepulchro, quo & natus ex ipsa Christus Dei Filius, & Deus resurrexit. idcirco non abs re consimilem vtriusque resuscitationem ex mortuis multò antè quasi pictura quadam expressit: Etenim ni res ita se haberet, non sanè posteaquàm dixerat: Surge Domine, subiecisset: Et arca sanctitatis tuę.]

Scripturæ locaproferuntur, quæ probabiliorem faciant illorum sententiam, qui Mariam cum corpore assumptam esse sentiunt.

Psalm. 131

a lib. 2. Ecclesiast. hist. cap. 23.

b Pars. 3. Annalium.

Dauidem Prophetam Christi & Mariæ resurrectionem prædixisse.

Alter è Psalmis Dauidicis locus, quē huc trāsfert Athanasius, ita sonat: Astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circundata varietate. Hic enim Deiparam matrem semper Virginem designari post Athanasium Glycas comprobat, quæ corpore post mortem induta, Filio suo proximè assistat, & cum eodem immortali Rege vna regnet, non quantum ad æquam administrationem, sed quantùm ad eandem humanæ carnis substantiam spectat. Et certè vestitus deauratus Mariæ tribuitur, quādoquidem sanctissima eius caro incorruptibilitate & immortalitatem, velut vestem auream planéque fulgentē maturè induit, eámque variegatam, nimirum ob varia ossa sacra in vnum corpus coeuntia, & carnē eius suffulcientia. Igitur quod alij tandem in fine

Psalm. 44 hic sem. de sanctissima Deipara.

Pars. 3. Annalium.

Maria Regina est, quæ à dextris Filii sit cum corpore glorioso secundum Basilium & Athanasium.

Quis Marię vestitus deauratus dicatur.

A mundi (cùm mortui reuiuiscent) per corporis naturam integrè restitutam sunt assecuturi, id ipsa peculiariter iam obtinet, cœlitibus omnibus nō modò Regem illum Regum, sed etiam Reginam, in tanta carnis gloria sibi præsentem iucundissimè contemplantibus pariter & admirantibus. Eodem modo superiora verba citat & explicat Amadæus.

Tertium locum nobis lex Diuina suppeditat: Honora patrem tuum & matrem tuam, eámque legem si ab vllo alio filio, tùm à Christo accuratissimè obseruatam esse constat, quoniam & Deum Patrem & Mariam genitricē plurimùm ac studiosissimè semper honorauit. Igitur non solum in terris viuens, sed etiam in cruce moriens, huius honoris apertam dedit significationem, & sicut viuētem, sic etiam morientem matrem singulari studio est prosecutus. Etenim maternum corpus iam à sancta anima illa solutum, quod sibi vt lectissimum sacratissimúmque templum iampridem consecrauerat, tùm à putredine & puluere alienum conseruauit, tùm ad inusitatam immortalitatis gloriam perduxit, & vtrinque matrem aliquo modo sibi parem effecit. Debet quidem humana natura suo Capiti Christo hanc gratiam, quod summum honorē consecuta sit, vt iam in cælestibus considere nos faciat, Apostolo teste. Plus debet Maria, magísque honorata est à Filio, quoniam in illo iam glorificato vtrumque possidet corpus, & illud quod genuit, & suum per quod genuit, vtpotè verum illud & viuum Dei tabernaculum sic à Deo sanctificatum, vt cælo esset quàm terra dignius. Tali enim honore talis Filius talem matrem voluit honorare, quam etiam ratiocinationem sequitur Augustinus. Eiusdem sequens est oratio: Qui in vita præ cæteris mariam gratia sui conceptus honorauit, pium credere est, singulari saluatione eam in morte & speciali gratia honorasse. Potuit enim eam tàm à putredine quàm à puluere alienam facere, qui ex ea nascens, Virginem eam potuit relinquere. Putredo namquē & vermis opprobrium est humanæ conditionis. à quo opprobrio cùm Iesus sit alienus, natura Mariæ excipitur, quam Iesus de ea assumpsisse probatur. Caro enim Iesu, caro Mariæ est.]

Christus matrem perfectè honorans, illā etiam in corpore glorificauit.

Exod. 20

Mariæ corpus singulari gratia tum à putredine præseruatum tum ad immortalitatis gloriā perductum.

Ephes. 2.

Sermone de Assumptione virginis.

Genes. 3

Marię natura excipitur à corruptione, communi pœna mortalium.

Quarto sacris Scripturis expressum habemus, nō Euæ solum primæ mulieri, sed vniuerso etiam sexui fœmineo diuinum illud maledictum competere: Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos, in dolore paries filios, & sub viri potestate eris. Quòd si Christus mulierem vnam longe omnium præstantissimam ac optimam, hoc est, matrem suā, ab hac graui & communi pœna eximere dignatus est, vtpote quam sine dolore, vt alibi diximus, omnèsque docti fatentur, parere voluit, cur ab eadem Dei bonitate alienum esse putemus, si hanc ipsam matrem ab alio maledicto eximat, quo mortales secundum legem communem (puluis es & in puluerem ibis) putredini atque pulueri addicuntur? An Christo principe adeóque Filio est dignum, inter alias tàm multas & præclaras prærogatiuas hanc etiam parenti sanctissimæ tribuere, vt mortis vinculis expedita, mox antequam in corpore sentiat corruptionem, beata gaudeat immortalitate, atque hac in parte mater Filio conformetur? Vnde Augustinus cum de Christo dixisset, illum sanctum, adeóque Sanctum sanctorum esse, qui tertia die cū

Consentaneū est Mariam sicut à dolore in partu, sic etiam à corruptione corporis diuinitus præseruatam esse.

Genes. 3

Serm. 1. de Assumptione Virginis.

triumpho rediens, ab inferis resurrexisset, neque vllam perpessus esset corruptionem, sicut propheta prædixerat fore, de Christi matre hoc etiam subiicit: Ærumnam Maria sustinuit: cuius animam gladius passionis Christi pertransiuit: sed conceptus non multiplicauit, nec sub viri, id est, mariti potestate deguit, quæ integerrimis visceribus de Spiritu sancto Christum suscepit, & virginitatis integritate manente, Virgo permansit. Quem quia sine peccati colluuione, & sine virilis admixtionis detrimento suscepit, sine dolore genuit, & sine integritatis violatione cum pudore virginitatis, integra permansit. Hoc enim potuit efficere de matre, qui sic elegit nasci Deus de homine. Maria ergò etsi cõmunicat ærumnis Euæ, non communicat parturiẽdo cũ dolore. Promeruit enim hoc singularis sanctitas eius, & singularis gratia, quòd susceptione Dei singulariter æstimata est digna. Non imminerit ergò à quibusdam generalibus excipitur vera æstimatione, quam tanta seruat gratia, & attollit dignitatis prærogatiua.] Ac deinde ad nostrum institutũ propius accedens: Quid ergo, inquit, si in tanta diuersitate dicimus Mariam humanæ sortis mortem subiisse, nec vinculis eius retineri, per quam Deus voluit nasci, & carnis substantiam communicare, nunquid impium erit? Scimus enim Iesum omnia posse, qui de seipso ait: Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Si ergò voluit integram matrem cum virginitatis seruare pudore: cur non velit incorruptam à putredinis seruare fœtore?] Ac demùm ita concludit: Illud sacratissimum corpus, de quo Christus carnem assumpsit, & Diuinam naturam humanæ vniuit, non amittens quod erat, sed assumens quod non erat, vt Verbum caro, hoc est, Deus homo fieret, escam vermibus traditum, quia sentire non valeo, dicere pertimesco, in communi sorte putredinis futurum de vermibus puluerem. Hæc Augustinus tàm reuerenter, quàm grauiter de corpore Deiparæ disserit, quod nequaquã in mortis potestate manserit: nec video, quis omninò sanus ac sobrius tanti Doctoris argumẽta vel confutare, vel labefactare possit, nisi fortasse singularem Christi potentiam, & eminentem erga matrẽ amorem atque bonitatem simul oppugnet.

Maria non omnibus ærumnis Euæ communicat secũdum Augustinum.

Maria merito à quibusdam generalibus regulis excipitur, & singularib. prærogatiuis ornatur, præsertim vt incorrupta seruetur à putredine.

Matth. 28

Augustinus dicere pertimescit, nec sẽtire audet Mariæ corpus escam vermium & puluerem esse factum.

Quinto, è Scripturis nobis exempla porrigũtur, quæ doceant, similia quædam miracula in Sanctis aliis facta esse, vt hanc Dei virtutem, quam astruimus, minus in Maria miremur. Cur enim matri Domini adimamus, quod aliis longe inferioribus Dei amicis & seruis attribuimus? aut qua æquitate Dei potentiam in aliis agnitam, hic Mariæ deesse putemus? cui proculdubio Diuina bonitas atque virtus semper plurimùm fauit. Nec ignora est illa Theologorum regula, Mariæ non adimenda esse dona excellentia, quę Sanctis aliis diuinitus tribuũtur, imo plura etiam priuilegia in illam vnam competere, sicut & Idiota confirmat. Docet sane Scriptura diuina, primo illo seculo Henoch virum Deo gratum, ex hoc mundo sublatum amplius non apparuisse, quia transtulit illum Dominus. Hinc illud in Ecclesiastico: Henoch placuit Deo, & translatus est in Paradisum. Docet eadem Scriptura, Heliam per turbinem in cælum raptum, igneóque curru susceptum, à suo comite Helisæo aliisque in terra constitutis videri ac inueniri nõ potuisse. Receptus enim à terra in turbine ignis, & in curru equorum

Exempla scripturæ suppetere, quę miraculum de Maria cum corpore assumpta probabilius faciant.

Lib. contempl. Virginis cap. 2

Genes. 3. & Heb. 11

Eccles. 44

De Henoch & Helia cũ corpore translatis è mundo

A igneorum abiit, vt dixit Ecclesiasticus. De vtroque sic habet Tertullianus: Hodie Henoch & Helias nondum resurrectione dispuncti, quia nec morte functi, qua tamen de orbe translati, & hoc ipso iã æternitatis candidati, ab omni vitio, & ab omni dãno, & ab omni iniuria & contumelia immunitatẽ carnis ediscunt.] Quod si Henoch in sublime raptus, & Helias curru cælesti auectus, vitam corporis integram conseruarunt, Deo in illis mirabiliter operante: cur de Maria dubitemus, quod mortua ex infirmitate, reuixerit tamen ex Dei virtute, nec viderit corruptionem? sicut Andreas Cretensis etiã est argumentatus.

Eccles. 44

Lib. de resurrectione carnis.

In orat. de Virginis assumptione

Matth. 27

Scribit itidem Matthæus Euangelista, multa Sãctorum, qui dormierant, corpora cum Christo surrexisse, qui de monumentis exeuntes, in sanctam ciuitatem Hierusalem ueneriut, seque multis Hierosolymitis viuos demonstrarint: nimirum, vt in resumptis corporibus aptiores essent resurrectionis Dominicæ testes, præcones ac socij. De his Anselmus clarè pronunciat: Qui resurgente Domino resurrexerunt, Beda testante, etiam cum illo ascendente simul ascendisse credendi sunt: nec vlla ratione illorum temeritati fides accommodanda est, qui posteà illos reuersos incinerem dicunt.] Eodem plane modo Glossa docet ordinaria: Hic credendi sunt, inquit, cum Domino ascendente simul ascendisse cum corpore.] Tùm plures veterum fatentur, vt Sophronij verbis vtar, quod veri testes isti non essent, nisi & vera eorum esset resurrectio. Vnde & beatus Petrus dixisse legitur, cum de Dauid loqueretur in testimonium: Et sepulchrum, inquit, eius apud nos est. quasi non sit ausus dicere, quod ipse aut corpus eius apud nos est, sed tantùm sepulchrum, quo conditus fuerat: hinc aiũt resurrexisse & cum cum cæteris Sanctis: & ideo vacuum remãsisse mausoleũ, vt nunc beatæ Marię cernitur. Quod sane factum, & de aliis quibuslibet locis Scripturarum affirmare conantur: quod hi iam cum Christo regnent resuscitati in æterna societate. Quod (quia Deo nihil est impossibile) nec nos de beata Maria Virgine factum abnuimus.] Atque hæc quidem Sophronius. Quod autem hi sancti ad vitam immortalem resurrexerint, neque rursum obdormierunt, probabilis multorum, etiam recentiorum Theolorum est sententia, nimirum vt & maior Christi eos resuscitantis appareat gloria, illíque illustrius solidæ resurrectionis documentum præbeant, ac plenore beneficio diuinitus affecti, & demum Christo ex mortuis primogenito conformiores esse videantur.

Multos cum corpore resurrexisse, cum Christus à mortuis resurgeret.

In enarrat. Matth. c. 27

Eosdem cum corpore in cœlũ ascendisse, Christum ducem sequẽtes.

In ca. dictum Matth.

Sermone de Assumptione Virginis.

Astor. 8

Cæterum vt plura miracula, quæ rem probabiliorem faciant, è Scripturis reperamus, Sidrach, Misach & Abdenago pij sanctique adolescentes, ab impiis hostibus in caminum ignis ardentis iniecti, tum corpora, tum vestimenta sua integra conseruarunt, atque in medio flammarum ardentium ambularunt illæsi, laudésque diuinas læti celebrarunt. Rursus Propheta Ionas in vẽtre Ceti inclusus (mirùm dictu) triduo perseuerauit, donec viuus ac integer ad littus euomeretur. Demum Daniel licet in lacu Leonum sederet inermis, ac solus famelicis feris esset expositus, tamen saluus euasit, nihilque detrimenti pertulit. Hæc ego propter Augustinum repeto, qui ad præsentem causam comprobandam iisdem exemplis est vsus, atque hoc eruditè conclusit:

Daniel. 3

Plura exempla Scripturæ confirmantia quod Dei bonitas Marię corpus peculiariter conseruarit & glorificarit.

Ionæ. 2

In Serm. de Assumptione Virginis.

clusit: Si elegit Diuina voluntas sola gratia inter crepitantes vehemẽtium ignium flammas non solùm puerorum corpora seruare illæsa, verùm etiam vestimẽta seruare inusta, cur abnuat in matre propria, quod elegit in veste aliena? Ionam seruare in ventre Ceti præter naturalem vsum voluit incorruptum, sola misericordia: Mariam incorruptam præter naturam non seruabit gratia? Seruatus est Daniel datus intemperatissimæ fami Leonum: non seruanda est Maria tantis donata meritis dignitatũ? Hæc cuncta quæ diximus, quia naturam seruantia nõ cognoscimus, in Mariæ integritate plus potuisse gratiam, quàm naturam non dubitamus. Diuinitatis enim opera sunt quæ dicimus, & ideò possibilia quia omnipotentia.] Quapropter nullus iure nobis succensebit, si Scripturæ lucem sequamur, & eius exemplis fidem corroboremus: nimirum eandem omnipotẽtis Dei virtutem; quæ in aliis suprà commemoratis, quod ad corpus attinet, præpotenter agere voluit, in sacrosanctæ Virginis corpore beando peculiariter eluxisse: eundémque Deũ nullius sancti corporis aut ornandi aut honorandi (Christum semper excipio) maiorem curam suscepisse.

Daniel. 6 & 14.

Vbi de Ioanne Apostolo & Euangelista Mariæ quidem amicissimo tacere non possum, quem multi veterum Græcorum adhuc viuere arbitrantur, quandoquidem Christus affirmarit: Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo. Ac rursus post resurrectionem: Sic, inquit, eum volo manere donec veniam. Exiuit ergò sermo iste inter fratres, quia discipulus ille nõ moritur. Georgius ergò [a] Trapezuntius, & post illum Iacobus [b] Faber, vt hunc ipsum Ioannem à lege mortis absoluant, longissimè disputarunt, quicquid demum Hieronymus, Augustinus, & alij de illius obitu ac morte testentur. Infirma sunt autem Scripturæ præsidia, quibus illi opinionem suam è Scripturis fulcire conantur, imò cum tot Scripturæ locis pugnãt, quot generalem moriendi legem atque necessitatẽ cum primo hominis peccato coniunctam, passim & circa exceptionem decernũt. Mors enim in omnes homines pertransiit, vt sæpè Paulus inculcat. Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram. Quis est homo qui viuit, & non videbit mortem? Rectè igitur Faber [c] tandem palinodiam cecinit, & hoc doctrinæ genus, vt curiosum magis quã vtile, quo Ioannes à morte eximitur, palàm retractauit. Cur enim quod Mariæ non contigit priuilegium, hic Ioanni eius custodi concedatur? quum de illa quidem cum Augustino aperte nobis sit confitendum: Memores conditionis humanæ, Mariam mortem subiisse temporalem dicere nõ metuimus, quam idem eius Filius, qui Deus & homo est, lege sortis humanæ sustinuit, & hoc quia homo de eius susceptus, & profusus est vtero.] Vnde [d] Cyrillus & [e] Nicephorus non solum discipulorum, sed & aliorum opinionem tãquàm importunam, minúsque veram corrigi censent illa Christi oratione: Si eum volo manere, vt nunc Græci codices legunt, vel vt quidam volunt: Si sic eum volo manere, quid ad te? Non enim dixit Dominus, quod moriturus non esset Ioannes, sed nihil ad Petrum vel ad alium quemlibet pertinere, vt hoc arcanum Dei consiliũ sciant, quomodò & quamdiù ille in humanis degeret, aut ex hoc mundo migraret. Ac fatetur tandẽ Nicephorus, Ioannem mortuum esse, eo, quo Dei genitrix, modo, hoc est, vt à morte confestim reuiuisceret, atque in corpore incorruptibili resurgeret. Nec solum Albertus Magnus, & veteres plerique scholastici, sed & recentiores Theologi, vt Ioannes Eckius, Iudocus Clichtoueus, Cornelius Iansenius Episcopus Gandauensis in hanc descendunt sententiam, eundem Ioãnem verè mortuum, ac statim ad immortalem vitã resuscitatum, atque cum corpore in gloriam cælestem assumptum esse, ex gratia videlicet singulari. Iansenij verba subiungam: Piè creditur, inquit, Ioannem post mortem, sicut & Mariam, ob singulare priuilegium charitatis, ipsum mox resuscitatum, corpore immortali translatum in cælis, vt ad instar dilecti Beniamin, duplicem acceperit præ aliis portionem.] Prætereo interim veterem Doctorum disputationem, de qua nihil certi potest affirmari, sitne Ioannes vnà cum Enoch & Helia ex terrestri paradiso tandem venturus, vt contra sæuientem Antichristum testimonium Christianæ præbeat veritati? quemadmodum Hypolito Martyri pluribúsque Græcis visum est. Quod si de Mariæ ministro Ioanne Euangelista, sicut Sophronius comprobat, plurimi asseuerant, eũ à morte resuscitatum, beata cum Christo immortalitate vestiri, quis æquum esse censeat, quæso, vt idem priuilegium, Christi simul & Ioannis matri, contra plurimorum suffragia denegemus?

Quid de Ioannis Apostoli corpore sentiunt veteres an sine morte seruanstatus.

Matth. 10

Ioan. 21

[a] In libello suo proprio de hoc argumento.

[b] In lib. in suo pro Vna de tribus.

Georgii Trapezuntii & Iacobi Fabri opinionem de Ioãne, qui mortem nullã gustauerit, nõ esse amplectendam.

Romanos 5

1. Cor. 15.

Hebræ. 9

[c] In Euang. Ioan. ca. 21

Non decet bonni maius priuilegium, quam Deipæ assignare.

[d] In Euang. Ioannis.

[e] Libr. 1 Ecclesiast. hist. cap. 25.

Cæterum cur hic ego longius moror? quùm vnus Augustinus tàm multa ac fortia præbeat argumenta, eáque Scripturæ locis muniat, vt præterea nihil ad Mariæ in cælos cum corpore translationem astruendam requirendum videatur: Damascenus rem eandem his verbis confirmat: Quomodò quod ex ea constitit, Verbi Dei corpus sanctum, & integrum, & interitui minime obnoxium, tertio die surrexit ex monumento: ita etiam eam eripi è sepulchro decebat, & matrem transferri ad Filium: & quomodò ipse ad eam descendit, ita etiam eam illi dilectissimam ad ipsum extolli in maius & perfectius tabernaculum, nempè in ipsum cælũ. Oportebat eam, quæ Deum Verbum in suo vtero hospitio exceperat, collocari in diuinis sui Filij tabernaculis: & quomodo dixit Dominus, debere se esse in iis, quæ sunt Patris: ita etiam matrem oportebat habitare in regia Filij, in domo Domini, & in atriis domus Dei nostri. Si enim in ipso est habitatio omnium qui lætantur, vbi est causa lætitiæ, oportebat eius, quæ in pariendo integram conseruauit virginitatem, incorruptum conseruare corpus, etiã post mortem. Oportebat eam, quæ Creatorem in sinu gestauit infantem, in Diuinis versari tabernaculis. Oportebat sponsam, quam Pater despondit, degere in thalamis cælestibus. Oportebat eam, quæ suum Filium in cruce aspexerat, & doloris quem in partu effugerat, gladium in corde acceperat, videre sedentem cum Patre.] Dionysius verò Rickelius (vt Thomam Aquinatem sequatur) rationes ab Augustino sapienter adductas, suo etiam calculo approbat, ac nihil dubitandum ait, quin beatissima Virgo cũ corpore sit glorificata: omninò enim decuisse, vt Christus Deus omnipotens matrem suam dignissimam non in anima solùm, sed etiam in corpore summo veneraretur honore. Hoc enim purissimum esse corpus, ex quo Dei Filius suum

Ioannem etiam à morte suscitatum esse, multi Theologi censent.

Homil. 2. in Festo S. Ioan.

In vltimum cap. Ioan.

Genes. 43

Alia quæstio de Ioanne reditura cũ corpore, & aduersus Antichristum prædicaturo.

In lib. de consummatione seculi.

In serm. de Assumptione Virginis.

Serm. de Assumptione Virgin.

In serm. de obdormitione Virginis.

Quomodo Damascenus de Mariæ resurrectione & assumptione aperte doceat.

Lucæ. 2.

Libro 4. de laudib. Mariæ Arric. 3. & de festo Ass. serm. 3

corpus formatum ad hypostaticũ esse Diuinum assumpsit, & cujus fido ministerio tàm frequenter atque familiariter vsus fuit. Proinde nullo modo cõgruisse, vt hoc ipsum sacrosanctum corpus vel in terra computresceret, vel sine corruptione tàm diu iaceret, aut alioquin obscurum, occultum, ignotum, inglorium, ac omnis expers honoris, qui Sanctorum venerandis reliquiis exhiberi solet, alicubi asseruaretur: Quid multis? si potuit Christus, quia omnipotens, à corruptione corporis matrem suam integram conseruare: si nouit præterea, quia summè sapiens, qua ratione idipsum effectum redderet: si voluit Demùm, quia benignissimus, hoc vltimò beneficio suum studium in honoranda matre testari: quis ambigat porrò, Deiparam hanc accepisse gratiam, tali matri ac Reginæ si non debitam, at certè quidem honorificam, nullique Sanctorum iustius deferendam, ac tali Filio in amanda & ornanda matre maximè congruentem? Proinde vt semel finiam, quod Iudocus Clichtoueus doctus iuxtà ac pius Theologus dixit, quoniam verè, sapienter & Catholicè dixit, hoc loco repetemus: Maria, inquit, sicut in ortu suo & sanctissimo partu, à cõmuni hominum maledicto fuit per speciale priuilegium exempta, ita & in suo felici transitu. Nam paulò pòst separationem animę eius à corpore, fuit diuino beneplacito corpus eius gloriosum ad vitam immortalem resuscitatũ, & rursum vnitã illi anima ad æthereas sedes translatum, vt validissimis rationibus probat sanctus Augustinus, & tota confitetur Ecclesia, & ipsa fidei pietas statim contincit.]

Reliquum est, vt illis respondeamus, qui aut friuolum, aut Apocryphum videri volunt, quicquid de Mariæ corpore in cælos translato scribitur & affirmatur. Citant & opponunt nobis Gelasij Pont. Max. sententiam, qui præter alia scripta non authẽtica, Librum de transitu beatæ Virginis editũ pro Apocrypho habeat, ac habẽdum esse decernat. Ego verò quid hoc libri sit, compertum non habeo, & multos alios nec legisse, nec vidisse arbitror, quos inprimis moneo, vt priusquam de causa iudicent, de causa ipsa cognoscant, ita enim rectius optimi pontificis decreto parebunt. Est ciusdem argumẽti opus, quod Ioanni Euangelistæ inscribitur, nimirũ Mariæ transitus, siue Liber de transitu sanctæ Mariæ, quem reiicit quoque Glycas. Sed & Melito Sardensis Episcopus, si Trithemio credimus, tale quiddam edidit, quem Beda Episcopum Asiæ facit, vtpotè qui de obitu beatæ Genitricis Dei scripserit, eámque secundo post ascensionem Domini anno obiisse, & tunc Apostolos Hierosolymis adfuisse confirmarit: id verò Beda cum Lucæ historia minime cõuenire testatur. Tùm alij plures de Virginis nostræ vita & morte scripserunt, quemadmodum Iacobus quidam Hebræus, Aphrodisianus Persa, Ioannes Thessalonicensis, & alter Ioannes falso Theologi nomine insignitus, quemadmodum Epiphanius presbyter Constantinopolitanus prodidit. Omitto Seleucum Manichæum, & nescio quos alios siue Hæreticos, siue suspectæ fidei homines, qui partim de vita, partim de morte Deiparæ iam olim scripta quædam euulgarunt. Quid ergò mirum est, quòd Gelasius, Sophronius, Hildephõsus sui seculi homines admonuerunt, ne fidem eiusmodi scriptis Apocryphis darent, in quibus vera falsis permixta, & quædam cum fidei veritate pugnantia continerentur? At verò satis non est vociferari Apocrypha Apocrypha (quod nomen alij quidem aliter interpretantur) neque falsa esse necesse est, quæ vulgo Apocrypha nuncupantur. De illo præcipua est quæstio: An quæcunque tot præclari scriptores, quot recensuimus, de Maria in cælum integrè translata prodiderunt, ex meris pendeant Apocryphis, ac de illis cuique liberum sit, quod velit, amplecti. Certè nunquam Gelasio viro tàm sancto quàm docto in mentem venit, vt istiusmodi Scriptores ac Patres negligendos aut reiiciendos duceret, qui antè & post suam ætatem huic assumptioni testimonium perhiberent, quique suam in hac parte fidem publicè profiterentur, ac solẽnibus etiam cæremoniis in Ecclesia declararent.

Sed rursus obiiciunt, Hieronymum de corporali Mariæ in cælos assumptione adeò nihil certi tradere, vt se potius nescire aut dubitare ingenuè fateatur. Scimus inter opera Hieronymiana Librum extare de Virginis assumptione, quem tamen Hieronymi non esse proprium, sed Sophronio qui Hieronymi comes & familiaris erat, ascribendum quidam putant, quoniam is Græcè scripserit, Hieronymo longe inferior, minùsque in scribendo exercitatus. Sed enim, vt maxime hoc opus Hieronymo tribuatur, certe sancta Romana Ecclesia, quũ nuper sacras publicásque preces reformatas ederet, hoc ipso amoto, Athanasium & Damascenum de festo differentes inseruit, qui ambo corporalẽ Mariæ in cælum assumptionẽ, omni dubitatione sublata, prędicant, verbísque grauissimis contestãtur. Deinde idem author, quicunque fuerit, non secus quàm Gelasius, rationem sui temporis habuisse videtur: nimirum vt ex hominum manibus ea scripta excuteret, quæ vel sine iudicio, vel cum periculo passim legebantur, magísque obesse quàm prodesse poterant ad Ecclesiæ ędificationem. Hinc illa verba: Ne fortè si venerit in manus vestras illud Apocryphum de Transitu eiusdem Virginis, dubia pro certis recipiatis, quod multi Latinorum pietatis amore, studio legendi chariùs amplectuntur.] Et tamen agnoscit, illo seculo plurimorum opinionẽ inualuisse, qui Mariam à corpore migrasse, ac resuscitatam beata cum Christo immortalitate vestiri assererent, simúlque multis argumentis probarẽt. Primum, quòd Ioanni Euangelistæ similem Dei gratiam obtigisse crederetur: tùm quòd in multis cum Christo à morte resuscitatis, perpetua resurrectio iam completa fuisset, vt pletique arbitrarẽtur: quòd præterea & Ioannis & Mariæ corpora neque in sepulchris, neque alibi vsquam reperiri possent. Tandem ita concludit: Quia Deo nihil est impossibile, nec nos de B. Maria factum abnuimus, vt nimirum & ipsa resuscitata cum Christo regnet in æterna societate.] Adiungit interim & illud: Quãquam propter cautelam salua fide pio magis desiderio opinari oporteat, quàm inconsultè definire quod sine periculo nescitur.] Non igitur ab hac sententia quam defendimus, fuit alienus, sed omninò affirmare noluit, quod illo seculo fidelibus nõ vsque adeò persuasum esse videbat. Dubitarit autẽ ille, quisquis fuit, & maiorem ab Ecclesia lucem expectarit, nihil hoc sanè impedit, quò minus ea nos luce fruamur, quam acceptam venerandi patres atque Maiores nobis non sine numinis prouidẽtia benigne

Christum potuisse, nouisse & voluisse, vt mater eius gauderet priuilegio resurrectionis & assumptionis.

In serm. 4. de Assumptione Virginis.

Clichtouei sententia & conclusio de hoc toto Argumento.

Distinct. 5 Can. sanctæ Romanæ Ecclesiæ.

Gelasij Pontificis authoritatem non obstare illorum sententiæ qui Mariã in carne assumptam defendunt.

Ad Alypium in li. retractationum in cœlo.

De assumptione Virginis multi veteres ita scripserũt, vt fidem non mereantur, imo reiiciantur.

Non statim Apocryphum existimãdum, quod apud veteres scriptores extat de historia mortis & assumptionis Virginis.

Quid respondendum sit illis, qui Sophronij testimonio se nituntur contra superiora.

Ecclesia Romana non sophronij, sed Athanasij sententiam nobis proponit, de Mariæ assumptione.

Sophronius non omino negat Mariam cum corpore assumptã imo etiam ex parte probat.

Vatis esse generis, nec vnius poderis ea quę tradit Ecclesia.

Duplex vsus superioris traditionis.

In lib. de abusibus Ecclesiasticis.

Nonos esse ad iudicandum, qui scripturæ testimonium de Mariæ assumptione reperiunt.

Sophronii dubitatio, nõ debet nos hodie dubitantes reddere in hoc argumento.

benigne communicarunt, & partim viua voce, partim scripto publicè confirmarunt. An hic quoque locum non habeat, quod alicubi Gerson peritè dixit, aliter Doctorum dicta quùm asseruiè, quàm cum dubie loquuntur, accipi oportere? Demum nulla iusta causa est, vt Augustino fidem denegemus; quum firmissimis, & prorsus, vt multi non malè putant, irrefutabilibus argumentis euincit, Mariæ corpus resuscitatum atque felicitate donatum esse, vt his etiam verbis indicauit: Deus lætari facit Mariam, lætitia inenarrabili anima & corpore in proprio Filio, cum proprio Filio, per proprium Filium: vt sit semper incorrupta, quam tanta perfudit gratia, sitque integraliter viuens, quæ omnium integram perfectámque genuit vitam.]

Verum, inquiet aliquis, vt vt sese res cum Hieronymo siue Sophronio habeat, tamen illud fatendum est, Ecclesiam de hac Mariæ assumptione nihil certi credendum præscribere atque pronunciare. Sit ita sanè, Apostolos & proximis seculis insequentes alios in iaciendis veræ fidei fundamentis occupatos, ad Christi ascensionem magis quàm ad matris eius assumptionem docendam & inculcandam respicere voluisse: Ac multa sunt id genus alia, quæ posteà in Ecclesia vtiliter accepta sunt atque retenta, licet inde ab initio non traderentur, neque certa lege definirentur. Etenim, vt dici solet, Ecclesia sicut aurora consurgit, ac pro temporum ratione aliis atque aliis tùm moribus regitur, manente tamen semper fidei à Christo & Apostolis traditæ fũdamento, quod seculis omnibus immotum atque inuariabile perseuerare necesse est, vt admonet etiã Tertullianus. Iam verò quæ traduntur ab Ecclesia, non vnius generis esse constat, sed alia vt certa & explicata dogmata proponi, à quibus citra impietatis notam haud liceat discedere, alia verò tacito fidelium consensu & longæuo Ecclesiæ vsu corroborata, vim quandam legis accipere, vt nemo, nisi temerarius, illis contradicat. Rursus ea quæ ritu cultúque publico celebrat Ecclesia, quædam eius sunt generis, vt tanquam pia & probabilia tantò magis credantur, quantò studiosius à Doctoribus approbantur, maioréque consensu fidelium recipiuntur. Ad hanc classẽm pertinet, quòd Deiparam nõ solùm anima, sed etiam corpore in cælum assumptã, perfectéque beatam profitemur. Sic enim multis iã seculis præclari sensere Doctores, & Christianus orbis hanc ipsam sententiam mirabili consensione, & publica religione testatur, sibíque prorsus persuasam habent Orthodoxi.

Quæ omnia ritè quidem ponderata, duplicem in primis vsum, eúmque Lectori (vt spero) non inutilem præstare possunt: alterum vt aduersus virulẽtas quasdam Nouatorum voces mẽtem magis præmunitam atque confirmatam habeat: alterum vt quibusdam nimiùm scrupulosis non facile assentiatur. Etenim quid nisi fugiẽdum virus dixeris, quod Ioannes Riuius, & id genus alij Sectarij nullo modo affirmare ausint, Mariam in cælos vnà cum corpore assumptam esse, quoniam in Scriptura sacra nullus ea de re locus extet, quam præterea sine periculo nescire liceat, nihil prorsus ad salutem adipiscendam facere, siue credas, siue non credas: imò verò nugas appellant, quod de assumpto Mariæ corpore vel disputatur, vel asseritur ab Orthodoxis. Notum est autem, ex quo fonte hæc aqua tàm putida deriuetur, nempè quod verbo Dei scripto fidem & obseruationem omnem Ecclesię alligatam esse, nihílque præter Dei verbum expressum in religione valere contendant. Hoc autem istorum & Arianorum commune idolum est, toties à nobis euersum, atque ab aliis etiam protritum, vt actum agere pigeat, nouúmque certamẽ cõtra hos Ecclesiæ hostes instituere, quibus liberrimum est cũ suo magistro Luthero, quicquid libet, siue scriptum sit, siue non sit, vel dicere vel negare, quíque vt Tertullianus loquitur, in solis Scripturis certamen omne solent constituere. Satis nunc sit vnum eúmque probatissimum Theologum Augustinum citasse, qui de Mariæ assumptione disserẽs, exemplis euincit, permulta esse certa, quæ alioquin in Scriptura Canonica non expresse tradantur. Adiũgit & illud: Quædam, Scriptura sancta veris indagationum studiis quærenda reliquit: quæ nõ sunt superflua æstimanda, dum vera indagatione fuerint patefacta.] Ac rursus: Sunt quædam quæ, quamuis in Scriptura commemorari ex toto omissa sint, vera tamen ratione creduntur.] Quare Thomas Aquinas recte asserit, quod licet in sacris literis non tradatur Mariam cum corpore in cælum assumptam esse, tamẽ id ab Augustino rationabiliter colligi atque probari.

Cæterum vt ad alterum illúdque minus apertũ aduersariorum genus progrediamur, hi Catholici quidem, nescio tamen quo spiritu ducti, & zelo fortasse, sed non secundum scientiam inflammati, de Maria in cælos assumpta loqui metuunt, ac docere dedignantur. Quocirca nomen Assumptionis expungunt, & pro eo dormitionem sanctæ Dei genitricis nominant, hócque Deiparę festum, ad cius pro carnis conditione migrantis memoriam solùm celebrandam referre conantur. Tùm Ecclesiæ sobrietatem appellant, quòd hæc elegerit cum pietate magis nescire, quam aut friuolum aut Apocryphum aliquid docere de illius sanctissimi corporis assumptione. Scimus interim, veteres quosdam, quum de hoc festo loquuntur, Mariæ dormitionẽ potiùs, quam assumptionem nominare, ac in dubio relinquere, vbi Deiparæ corpus post mortem conditum asseruetur, & an resuscitatum atque in cælos translatum debeat definiri. Quibus de rebus quid olim friuolum ac Apocryphum vani ac insulsi homines aut scripserint, aut finxerint, alij si velint, curiose perquirant: Quorundam sane opinio aut hęsitatio nihil impedit, quo minus hodie nos præsenti ac superiorum etiam ætatũ Ecclesiæ adhæreamus, vt cum ea ipsa de corporali Mariæ assumptione certius credamus, & confidentius definiamus, & apertius protestemur, quàm primis illis nascentis Christianismi seculis factum est. Etenim Ecclesia, vti supra monstrauimus, successu temporis auget sapientiam, ducéque Spiritu sancto, à quo semper regitur & eruditur, è posterioribus Concilijs maioréque cõsensu Doctorum illustriorem veritatis lucem & accipit & ostendit. De Sanctis aliis, quin cum Christo in cælis regnent, nullus dubitat Orthodoxus: eorum autem assumptionem in Ecclesia celebrari, sicut dies ipsorum natalitios celebrari dicimus, inauditum, & à communi loquentiũ piorum omnium vsu ac sensu alienum est. Solí enim Christo in Euangelio, & Christi matri in Ecclesia nomen & priuilegiũ assumptionis ob corpus assum-

Serm. 1. de Assumptione Virginis.

Lib. de præscriptionibus Hæreticor.

Serm. 1. de assumptione Virgin.

Per multa certa sunt, licet non scripta.

In 3. part. quæst. 27 artic. 1.

Quosdam hodie nimis esse morosos ac difficiles in corporali assumptione Virginis agnoscienda atque confirmanda.

Christi & matris eius non Sanctorum assumptio in Ecclesia celebratur.

Marc. 16 Actor. 1

ptum debetur atque tribuitur. Secus qui sentiunt ac loquuntur, licet in errorem sacris literis aduersantem non impingant, tamen non sapiunt ad sobrietatem, optimis & clarissimis Patribus contradicunt, à communi bonorum credulitate atque cõfessione, quæ iam vim legis obtinet, non sine periculo sese subducunt, neque solum eximio dignissimæ Virginis honori derogant, sed etiam verè diuinum illud miraculum, quod in corporali Matris Domini resurrectione & assumptione refulget, ac mirificè Angelos ac pios recreat, maiorem in modũ obseruant extenuántque. Nos demùm venusti Poetæ Mantuani carmẽ, qui hoc caput absoluat, suámque sententiam verè Catholicam explicet, in medium adferemus. *In lib. 3 Fastorum.*

Hæc est illa dies, qua Christus in æthera Matrem
Sustulit indutam membris: sic credere sanctum est.
Nam nec erat locus in terris, vbi viscera condi
Fas foret, æternum quæ progenuere Tonantem.

CAPVT VI.

Præclaras admodum & venerandas esse Ferias de Assumptione Virginis in Ecclesia institutas, quas contra fas omne abrogent noui ac præposteri Reformatores. Nec audiendum esse Lutherum, qui nihil ad nos pertinere asserit, quomodo Maria in cælis viuat. Item Festi huius Epistolam ex Ecclesiastico sumptam, ad Mariam rectè accommodari, quicquid Nouatores garriant.

FERIAS Deiparæ sacras, vt frequenter, ita reuerenter peragit Ecclesia, certò intelligẽs, Deo gratum, & Orthodoxis dignum, hoc esse officiũ, quo inter beatos & beatas omnes beatissima Domini & Dei nostri mater, certis anni temporibus ac publicis cæremonijs sæpenumerò celebratur. Inter has autem ferias quæ tot seculis religiosè hactenus obseruantur, festum Assumptionis, quod vocant, non minimum, sed maximum reputatur, locúmque principem tenet: Nec dies quidem vllus Mariæ lætior feliciórque contigit, si nouam & animæ & corporis felicitatem eo die illi collatam rite contemplemur: ideóque si anteà vnquam, tunc vel maximè spiritus & anima & corpus eius in Deum viuum mirabiliter exultauit, ipsáque summo iure dicere potuit: Respexit humilitatem ancillæ suæ: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna qui potens est. *Inter omnes Mariæ ferias festum assumptionis eius maxime & solennissimè celebrari.* *Nullus dies Mariæ lætior, quam cum in cælum assumeretur.* *Lucæ 1.*

Quare nos etiam, qui te Filiúmque tuum amamus, ô ter beata & verè augusta Mater, non possumus huic præclaræ & incomparabili felicitati tuæ non ex animo gratulari, quandoquidem quæcunque à Domino tibi, & de te dicta sunt, tàm pulchro exitu concluduntur, ac omni ex parte tandem perficiuntur. Beata quæ non modò credidisti, sed fidei etiam omnísque virtutis fructum & finem hodie consecuta es, & eius quem tantoperè amasti atque desiderasti, iucundissimo conspectu nunc demùm perfrui meruisti. Emanuelem in castellum mundi huius intrantem, tanquam hospitem, hospita excepisti: hodie ab illo vicissim in regale suum palatiũ exciperis, & tanquàm mater tali Salomone digna magnifice primum honoraris. Ego sane vix pium eum esse arbitror, qui cum Bernardo non ingenue confitetur: Nec in terris locus dignior vteri Virginalis templo, in quo Filium Dei Maria suscepit: nec in cælis regali solio, in quo beatam Mariam hodie Filius sublimauit. Quis autem cogitare sufficiat quàm gloriosa hodie mundi Regina processerit, & quanto deuotionis affectu tota in eius occursum cælestium legionum prodierit multitudo? Quis itidem excogitare queat, quibus ad thronum gloriæ canticis sit illa deducta, quam placido vultu, quam serena facie, quàm diuinis amplexibus suscepta à Filio, & super omnem exaltata creaturam: cum eo honore, quo tanta Mater digna fuit: cum ea gloria, quæ tantum decuit Filium? Quantum enim gratiæ in terris adepta est præ cæteris, tantum & in cælis obtinet gloriæ singularis. Quod si oculus nõ vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se: quod præparauit gignenti se, & quod omnibus est certum, diligenti præ omnibus, quis loquatur?] Ac tandem ita concludit: Felix plane Maria, & multipliciter felix, siue cum excipit Saluatorem, siue cum à Saluatore suscipitur.] Præclara isthæc & notanda viri sancti est oratio, quæ partim nostræ Virginis ad summum honorem euectæ præstantiam, partim huius festi prærogatiuam ostendit, eáque tanta est, vt inter præcipuas Sanctorum festiuitates hęc ipsa refulgeat & excellat, sicut ante nongentos etiam annos testatus est Hildephonsus. Vnum adhuc Amadæum adiungam, qui festi huius excellentiam confirmet ac illustret: Quis digne laudibus, inquit, efferat sacratissimam Virginis assumptionẽ? quis fatu explicet, quàm læta migrauit à corpore, quã læta vidit filiũ, quàm gaudens properauit ad Dominum, Angelicis vallata choris, Apostolicis fulta obsequiis, dũ Regẽ cerneret in decore, sicut expers omnis corruptelæ, sic immunis ab omni molestia. O quã preciosa in conspectu Domini mors genitricis eius? Eleuata cum vocibus exultationis & laudis, prima post deũ super omnes cœligenas in sede glorię collocatur.] *Cur Mariæ in cælum assumtæ gratulari debeat Christianus.* *2. Cor. 2.* *Serm. 1 de Assumptione Virginis.* *Quomodo Bernardus hoc festum depingat, ac Mariam in eo velit considerari.* *Serm. 2. de Assumptione Virginis Homel. 7 de Virginea matre.*

Nos verò priusquam aduersarios huic festo non parum infestos petamus, facere nõ possumus, quin de eo ipso nonnulla dicamus, sed eò succinctius, quo pluribus de Mariæ felicitate iam ante disseruimus. Felix profectò & sacrosanctus dies, quo tàm innocens anima, velut colũba candidissima, ex corpore tanquàm ex arca euolauit, neque in Abrahæ, sed Dei sinum cõtinuò deportata est. Felix dies, qui tàm preciosum munus de huius mũdi deserto trãsmisit, & ad sanctam æternámque ciuitatẽ ita perduxit, vt commune & incredibile gaudiũ, nec minor admiratio cælitibus omnibus crearetur. Felix dies, qui *Rationes aliquot ad Festi huius excellẽtiam astruendam, & illustrandam.*

qui sponsæ languentis tàm ardentibus quàm diuturnis desideriis satisfecit, vt quod quæsiuerat inueniret, quod petiuerat acciperet, quod expectarat secura possideret, nimirum in illa summi æterníque boni perfecta visione atque fruitione penitus conquiescens. Felix dies, qui migranti è sacro corpore sanctiori animæ cælestes illos Spiritus obuios dedit ac deinde resuscitato à morte corpori Virginali tot támque beatos & lætos comites, custodes atque deportatores præbuit. Felix dies, qui tantum luminis & decoris cælesti Paradiso intulit, quantum in fœmineo sexu nũquam apparuerat, vt tanquã splẽdor fulgentissimæ lampadis omnes cæli sedes & incolas clarissimè irradiaret. Felix dies, qui duo vt sanctissima, ita & pulchertima corpora primum in cælo coniunxit, vt sponsus sponsam, & Filius matrem suauissime complecteretur, mutuísque osculis ambo sese inuicem consalutarent. Felix dies, qui ancillam Domini humillimam eo vsque prouexit ac extulit, vt præstãtissima cæli Regina, mundíque Domina efficeretur, & ne altius quidem posset assurgere, quoniam vt Sophronius loquitur in Regni solio sublimata, post Christum gloriosa resedit. Sic enim vbique, inquit, confidenter sancta Dei canit Ecclesia, quod de nullo alio Sanctorum fas est credere, Mariam vltra Angelorum & Archangelorum dignitatem transcendisse.] Atque, vt semel absoluã, felix hic planéque venerandus dies est, qui Reginã & Matrem nobis potentem simul & clementem in regno Dei constituit ac cõfirmauit, vt eandem, quę Iudicis mater assiduè manet, matrem misericordiæ nobis fauentem, & apud Christum patrocinantem, nostræque salutis negotia fideliter procurãtem habeamus. Quod si erunt fortasse, quibus hæ laudes immodicæ videantur, non mihi, quæso, sed Patribus, vt Bernardo, Anselmo, Damasceno, Hildephonso, Sophronio, Athanasio succenseant: horum ego me discipulum, nec solum præsentis, sed & veteris Ecclesiæ ciuem esse profiteor, atque ab huiusmodi calumniis auelli nequeo, quia Dei verbũ expressum est, vt qui suis animabus pacẽ & securitatẽ exoptant, nõ de nouis, sed antiquis semitis interrogent, ac inuentis continenter insistãt, neque terminos antiquos à Patribus præstitutos trãsgrediãtur. *Sonnus de Assumptione Virginis.* *Maria in cælo Iesu Christi sublimata est post Christum gloriosa resedit, super omnes Angelos exaltata.* *Iudicis dies & Maria laudes cum à veteribus decantarentur.* *Matthæi 6 Prouerb. 22.*

Verum enimuero vt ad nouarum semitarum inuentores ac duces veniamus, age ex illorum scriptis & factis iudicemus, quàm pulchrè, prudẽter ac piè ipsi Festum hoc peruetustum, maximóque in precio semper Græcis & Latinis habitum celebrent, atque tractent. Principio bonæ Sectariorum parti adeo fœtet hic dies, vt illum prorsus abrogatum cupiant, sicut in suis quidem Ecclesiis passim abrogarũt, vt nulla eius vestigia propemodum superesse videantur. Cui rei argumẽto est, quòd in illis nouæ religionis siue ordinationũ, vt vocãt, formulis quas subinde figunt atque resigunt, præcipuũ hoc Mariæ festũ nec attingere, nec nominare dignentur. Egregia, scilicet, pietas, quã isti cũ Iudæis, Turcis ac Ethnicis, hoc est, cum præcipuis Christiani nominis hostibus communem habere possunt: cum veteri & Catholica Ecclesia habere non possunt. Hæc enim Festũ præsens, vt diximus, non modò iampridem agnouit, sed etiam cæteris quæ aliis Sanctis festiuè coluntur, prætulit, ac vbique gentiũ celebertimum habuit, multis etiã solennibus canticis & concionibus sacris illud exornans, sicut veterũ patrum Homeliæ hoc die ad populum habitæ liquido contestantur. Gloriantur Æthiopes, suã religionem inde ab Apostolis traditam perseuerare, in qua diẽ mortis & assumptionis Mariæ Virginis (hæc autẽ ab illis diligentissime & per multas ferias colitur) singulari studio in hũc vsque diẽ obseruant. Dauid Chytræus quamuis inuitus aperte fatetur, Festum hoc apud Constantinopolitanos & Græcos vnũ ex præcipuis esse, quod sicut Natiuitatis Domini, & Resurrectionis ac Pentecostes festum solenniter celebretur. Annus à Christo nato fuit sexcentesimus septuagesimus quartus, quo Imperator Manuel Cõnenus de diebus feriatis legẽ tulit, eámque Balsamõ Photius Antiochenus patriarcha repetiuit in opere, quod velut ius Pontificium Græcorum haberi potest. Inde verò clare conuincitur, ante mille annos Cæsarem publice mandasse, vt decimo quinto die mensis Augusti gloriosa sanctæ Dei genitricis emigratio ritu solenni peragereturr. Quæ igitur isthæc noua religio Euangelicorum, vt homines spõte ad mala quæque propensos, & ad pietatem difficiles, à Dei cultu & sacris auocent, vt bonorum omnium authorem in Maria prædicari vetent, vt beatam illã in Ecclesia dici & decantari nõ permittant, denique vt vitam eius & mortẽ atque gloriã palam depræ-dicari, aut publicis testimoniis cõprobari minime patiantur? An Mariæ honos ad Christi honorem nõ pertinet, quemadmodum & irrogata parenti iniuria, in Filij redundat ignominiam, meritóque ab eo vindicatur? Iam verò quam horum prudentiã esse dicemus, quod Apostolorum & Stephani Prothomartyris natales iubeant publicis feriis cohonestari, ac Euangelicæ peccatrici Festum etiam propriũ plerisque in locis largiantur: Mariæ verò purissimæ Virginis & cælorum Reginæ natali, quando cælestem vitam agere & Sanctis omnibus in gloria præstare cæpit, nihil omnino concedant? Quæ porrò isthæc arrogantia, ne dicam dementia est, homines priuatos aut nulla Ecclesiastica authoritate suffultos, de sacris constituere, ac receptos probatósque ritus violare, contemnere, abolere? In qua potestate hæc faciunt: [a] non Diuina, quę vtrunque magistratum propriis terminis circumscripsit, & penes Ecclesiasticos curam sacrorũ esse decreuit: nõ [b] Euangelica, quæ in Cathedra sedentibus licet discolis reuerentiam & obedientiam tribui postulat: nõ [c] Apostolica, quæ oues pastoribus, populum Episcopis in spiritualibus rebus subiicit: non [d] Ecclesiastica, quæ festorum institutionem & mutationem ciuili magistratui nunquam permisit, sed seuere potius interdixit: non denique [e] Imperiali, quæ de Episcopis & Clericis ita loquitur, vt Ecclesiarum gubernationem penes illos integram manere decernat, neque vllas nouas religionis formulas dari vel accipi velit à politico magistratu. In qua igitur potestate hæc faciũt? nisi Tyrannica, cuius hoc propriũ esse solet: Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas. Atque hæc, scilicet, præclara pars est illius reformatæ, vt vocant, Ecclesiæ, quæ luxum, epulas, pocula choræas, omne denique profanũ negotium festis diebus haud grauatim ferre potest: sacrum otium & Deiparæ honorem ferre non potest. Perinde ac si bono publico inuideant, quod profectò ad populum redit, si is de tanta Virgine certis anni temporibus secundum Euangelium instituatur, illámque amare, colere, & Deum in illa laudare *Festum hoc insigne, apud Æthiopes & Græcos. Hoc festum in digne prosiũt & impie abrogata.* *In orat. de statu Ecclesiarum.* *Titus 7 cap. 1.* *Imprudentes aduersarii Marię minus quã Sanctis aliis eorumque feriis tribuunt.* *Intolerabilẽ arrogantiam esse Nouatorum, qui aduersus omnia iura sibi sumunt potestatem iudicẽdi de religione, ac festis abolendis.* *Nouatores hic Festo abrogando dare operam, vere Ecclesiæ ni hil decedẽtes.*

a Deut. 17 b Matth. 23 Luc. 12 c Hebr. 13 Titum 3. 2. Tim. 4 & canon. 30. in Caust. Apost. d Vide Canones dist. 96 e In authent. de sanctiss. Clericis & Episcopis.

admoneatur, ac demùm excellentem eius gloriam quotannis grata memoria prosequatur. Sed habeāt Ecclesiæ desertores suas quas condant & vrgeant, leges iniquas, tenebras ponant lucem, & lucem tenebras, sicut Propheta dixit, suo tandem magno malo sentient, quid sit matrem Saluatoris debito defraudasse honore, ac Christum in matre sua augustissima non reuerentius habuisse.

Qui reformatam Ecclesiā hodie profitetur, quam propostere Festorum habeant rationem.

Esai. 10. 5

Sed enim vt temeritati suæ qualemcunque fucū prætexant, accusant abusus, qui apud papistas huic Festo admiscentur. Quasi verò quod Sectarij pro abusibus ducunt, statim hoc nomine dignum debeat existimari, non magis profectò, quàm si ægro qui infecto palato laborat, de ciborum saporibus iudicanti fides habenda sit. Corrigātur abusus, qui verè abusus sunt: quanquam sine his nec fuit, nec erit vnquàm in terris Ecclesia. Corrigantur legitima ratione, non pro libidine fanaticorum. Corrigantur salua ipsa, vt sic dicam, rei substantia, eáque moderatione addita, vt in ipsa curatione præsentes morbi non augeantur magis quàm profligentur. Corrigantur demùm, vt peiores abusibus errores, qui Christi corpus nefariè lacerant, nullo modo admisceantur. Cur vero ipsi hos nostros, quos notant, abusus non ita corrigunt, vt in suis saltem Synagogis præsens Festum retineant, & à vulgo celebrari permittant, quum veterum & publicorum rituum mutatio magnum sæpè periculum adferat? Quod si tanta religio est abusus cauendi ac reformandi, cur nō Dominicum quoque diem è medio tollunt, qui pluribus ad peccandi licentiā & turpe otium, paucis ad veræ pietatis exercitationem ac studium seruit, sicut ipsi in suo populo experiūtur? Sed in locum communem nolo excurrere, vt aduersariorum & nostrorum in celebrādis feriis abusus collatione facta proponam, & illorum trabem, qui nobis festucam exprobrant, hoc loco patefaciā exaggerémque. Vtinā rectè illi secum expendant, ac simul amplectantur, quod Hieronymus prudentissime docuit, traditiones Ecclesiasticas, quæ fidei non officiunt, ita obseruandas, vt à maioribus traditæ sunt, easque piis vtiles, Deo gratas & humanæ saluti conducibiles esse, Damascenus affirmat. Id quod de probatis & solennibus feriis, siue in Christi, siue in Mariæ honorem iampridem institutis ac obseruatis, vel maxime intelligendum est.

Non audiendos esse Nouatores, qui hasferias propter abusus volūt aboleri, nec rationem legitimam obfuscant in abusibus corrigendis.

Si vllum Festum, Dominicum diē propter populi abusus maximè aboleri oporteret.

Veterū ritus & obseruationes Ecclesiæ mordicus retinendæ.

In episto ad Luciuinum.

In sermo. de suffrag. pro defunctis.

Iam verò cum illis agamus, qui paulò sunt è Sectariis moderatiores, & Festum hoc quadamtenus videntur agnoscere, quoniam in illius Euangelio tractando versantur. Ex quibus princeps eorum Lutherus concionem hoc die publicā habuit, atque inter alia de illo scripsit, satis esse, si Mariam in cælo viuere sciamus: quomodò autem viuat, nihil ad nos pertinere. *Necessario*, inquit, *credendum est, Dei genitricem viuere: quomodo autem hoc fiat, curæ Diuinæ mandandum est.* Vbi nos Luthero concedimus, nōnullos in eo posse peccare, quòd cum Mariæ beatitudinē, & incredibilem eius gloriā cōtemplantur, siue tractant, supra modū sint solliciti atque curiosi, quāndoquidem præceptum illud parùm obseruent: Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Non est enim tibi necessarium, ea quæ abscondita sunt, videre oculis tuis. Tùm ex Paulo satis constat, humanis sensibus non posse percipi, quæ diligentibus se summa Dei bonitas præparauit, atque in patria illa cælesti rependit. Quocircà vt quis maximè annitatur, assequi tamen non poterit, quo triumpho & apparatu talis Regina in cælos deducta, & ad summum sublimitatis fastigiū perducta, ibique super omnem principatum, virtutem & potestatem, adeóque super omne quod infra Deum est, collocata sit, iámque donis & bonis cælestis regni amplissimis potiatur. Norunt hæc Angelici spiritus, & quę iucundissimo spectaculo interfuerunt, atque adhuc adsunt animæ sanctę, nullo quidem mortalium hanc tantam Mariæ gloriam comprehendente. Vt hinc etiam Bernardus non temerè dixerit: Christi generationem & Mariæ assumptionem, quis enarrabit? Sed aliò tendit Lutheri oratio, nimirum vt veteribus velut colaphum, vt sic dicam, impingat, aut tacitè saltem eos perstringat, qui de Mariæ in cælum præclaro ingressu, déque iucunda Angelorum illi occurrentium gratulatione, ac de ipsius etiam Filij matrem honorantis charitate præclara scripserunt, aut etiamnum piè meditantur atque docent. Quod docendi & meditandi genus, cùm sit patribus ac piis per quàm familiare, tamen à Luthero improbatur: quoniam publicus Ecclesiæ hostis veretur, ex talium rerum siue tractatione, siue contemplatione consequuturum, vt tantò magis Deipara honoretur, quantò abundantior eius in cælis gloria consideratur atque cōmendatur. Verùm enimuerò huius Festi ratio non solùm fidem simplicem exigit, quà Mariam in cælis viuere certò credamus (sicut Lutherus insulsè philosophatur) verùm etiam veræ charitatis officium postulat, vt cum ipsa gaudente & collætantibus ei Angelis congaudeamus, vtque decretos illi in cælis honores, ac debitam in terris venerationem nobis ob oculos sériò proponamus. Hinc illa vox Ecclesiæ suos filios hoc die adhortantis: Gaudeamus omnes in Domino, diem festum celebrantes sub honore B. Mariæ Virginis, de cuius assumptione gaudent Angeli, & collaudant Filium Dei. Quod spirituale gaudium piis tantò magis concipitur & augetur, quantò diligentius admonentur, & ipsi secū perpendūt de mirifica illa, quam diximus, tum animæ tùm corporis felicitate nulli Sanctorum alij opulentius attributa. Valeat igitur Lutheri vana, & Ecclesiæ instituto Patrúmque scriptis aduersa speculatio, qui ne Mariæ quidem gloriam eminentem, quam spectemus & admiremur, concedere dignatur, ac satis esse docet, si Deiparam solum apud Deū viuere statuamus, de reliquo nihil magis de illa, quàm de latrone illo in cruce serò pœnitente solliciti. Verùm hæc Satanica fraus eo comparata est, vt piorum animi à recto pióque celebrandi huius Festi more ac officio auocentur, & veram pietatem dediscant potius quàm in vsu habeant. Nouit enim versipellis hostis, quàm libenter probi & Deum amantes Ecclesiæ filij, erectis in cælum animis soleant sacrum illum Virginis ascendentis triumphū, & Christi Angelorūque illi occurrentium gaudium in mentem reuocare, tantæque Reginæ super cœlos exaltatæ gratulari, ac simul in Maria Deum, qui tàm magna illi fecit, extollere ac celebrare. Prætereà ingenium ac studium huius Hæresiarchæ proprium est, nihil non admoliri, vt meritorum & præmiorum gradus abroget, neque Sanctis coronā iustitiæ permittat, quam alij aliis pro suis benefactis excellentiorem percipiant, sicut nos alibi demonstrauimus:

In Postillis maiore circa feriias assumptionis Virg.

An vere tradat Lutherus nihil ad nos pertinere, quomodo Maria in cælo viuat.

Eccles. 3

1. Cor. 2

Mariæ inestimabilis gloria & incomprehensibilis.

Serm. 1. de Assumptione Virginis.

Quomodo Lutheri dicta merito reprehendantur.

Ad fictā hoc recte celebrandum exigitur nō minor charitas quam fidei officium.

Luca. 23

Spirituale gaudium hac festo debemus, ob considerationem eius felicitatis, quam Maria in cælo nacta est.

Quo spectet Lutheri fraus & Sathanæ Virgini suum honorem intendentis conatus.

Sed

Sed rursus morosi queruntur Sectarij, multa hoc die legi & cantari publicè in Ecclesia, quæ parum aut nihil ad rem faciant, & incommodè quidem ad Deiparam referantur, præsertim si Epistolica & Euangelica lectio consideretur. Agnosco sanè querulosos murmuratores, vti Iudas Apostolus loquitur, more suo mussitantes & obtrectantes matri Ecclesiæ, quibus etiam illa, tamersi velit, nunquam satisfacere possit. Adeò semper in promptu habent nasuti quod calumnientur, & vnde offendi se clamitent, quicquid vel instituat, vel mandet, vel canat, vel obseruet Ecclesia, postquam ab hac se ipsi nefariæ præsciderunt. Reprehendunt autem peculiariter hoc die nonnulla Deiparæ tribui, & in eius laudem publicè decantari ex libro Ecclesiastici, quę alioquin de sapientia æterna dicantur atque intelligantur. Hinc verba illa Lutheri: *Coacte & Epistolā huc torserunt, quę Diuinæ sapientiæ tantum competit, ipsi scilicet Christo. Hic enim ante sęcula fuit, in quo omnia condita sunt. Quod autem Mariæ Deiparæ hæc tribuitur, merum mendacium & in Deum blasphemia est.* Atque hæc satis quidem imperiosè, ne dicam rabiosè Lutherus.

Non admittendas esse Nouarum querelas circa hoc festū murmurantium.

Iude 1.

Vnam esse exercitā quod Epistola, vel Euangelium huic Festo male quadent in Ecclesia.

In Postillis maiore enarrat. Euang. de festo nat. Mariæ.

Lutheri cauillatio aduersus Epistolam Festi.

Lutherum nisi penitus cæcutiat, tollit Ecclesiæ Epistolam de Christo Sapiam ad Mariam accommodet.

Respondemus autem, ad sacras literas ritè tractandas cumprimis obseruari oportere, quòd in illis vnus ac idem locus, sensus diuersos frequenter admittat, quum diuinitus sit ita prouisum (sic enim Augustinus loquitur) vt eadem verba pluribus modis intelligantur. Imò verò vna ac eadem res, non modò varia, sed etiam contraria in Scripturis solet significare. Vnde Paulus quæ scripta sunt de Hierusalem metropoli Iudæorum, per allegoriam ad cęlestem Hierusalem transfert, sicut & [a] Ioannes facit in Apocalipsi: & nomen Leonis iam [b] Christo de tribu Iuda, iam [c] dæmoni circumienti & quærēti quem deuoret, in iisdem Scripturis attribuitur. Est [d] ignis quem misit Dominus in terram, vt ardeat: est rursus ignis, qui super impios cadat, vt nō videāt [e] solem. Deinde ad veram Scripturarum intelligētiam pertinet canon, quem à Ticonio mutuatur Augustinus, vt à capite Christo ad corpus eius mysticum, & rursus à corpore ad caput transeatur, atque adeò vt velut vtriusque persona vna fiat. Exēplo sit quod ab Esaia partim in persona Christi, partim in persona Ecclesiæ dictum legimus: Sicut sponso imposuit mihi mitram, & sicut sponsam ornauit me ornamento, quemadmodum Augustinus legit, pro eo quod noster habet interpres: Circumdedit me quasi sponsum decoratū corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis. Etsi enim sponsus & sponsa duæ ac diuersæ personæ sint, tamen hoc loco pro vna ac eadem persona, sicut idem Augustinus notauit, accipiuntur. Tùm è Salomonis libris facilè perspicitur, quòd æterna Sapientia se sponsæ ac mulieri conferat, ac sub tali imagine se nobis præbeat cognoscendam.

Ilb. 3. de doctrina Christiana c. 27

Galat. 4.

Item Scripturas locus diuersos, & quasi contrarios fuisse admittit.

a Apoc. 21

b Genes. 49

c Apoc. 5.

d 1. Pet. 5

e Luc. 12

e Esai. 37

Lib. 3. de doctrina Christiana c. 31

Esaie 61

Scriptura de Christo loquens, caput & corpus eius mysticum intelligit, & contra.

QVAE cùm ita se habeant, nihil profectò causæ est, cur Lutherus tam immaniter in Ecclesiam sanctam debacchetur, eámque tam probrosè mendacij, simul & blasphemiæ insimulet, quandoquidē verba quædam Ecclesiastici sic accipiat, vt in illis non Christi solummodo, sed etiam Mariæ præconium, quæ præcipuū corporis eius mēbrum, adeóque mater est, ritè considerandum proponat. Non quòd matri tantundem, quantum Filio eius æternóque Verbo deferat Ecclesia, quæ vtique firmissimè confitetur, Deum & quamlibet diuinam personam infinitis partibus creaturæ quamlibet excellenti præstare, ac vnice duntaxat in cælo & terris cultu latriæ, vt vocant, adorari, vnúmque rerum omnium principiū coli oportere. Nihil autem hæc fides & confessio impedit, quò minus encomion, Christo, vti Deo ac æternæ Sapientiæ propriè competens, eiusdem matri, vtpote spōsę & mulieri omnium præstantissimæ secundariò communicetur. Hinc enim Christo fonti bonorum adeò nihil decedit honoris & gloriæ, vt potius eiusdem gloria illustretur & augeatur, cùm similia his attributa, quę ipse ex omni ęternitate habuit, eorūmque participationem parenti suæ aliquo modo elargiri dignatur, quando ei præ cæteris electis gratiæ plenitudinem æternæque gloriæ consortium tribuit, ac eandem Sanctorum omnium lectissimam & præstantissimam & honoratissimā reddit, in qua Verbum æternum caro fieret, & cum donis suis amplissimis iucundissime habitaret. Proinde sicut diuina sapiētia, quæ inde ab æterno suam à Patre habet essentiam, tanquam persona quædā apud Deum & cum Deo subsistens hic introducitur, ac Deinde Filio Dei similis prærogatiua secundum naturam humanam assumptam assignatur, quoniam omnis plenitudo diuinitatis in Christo corporaliter inhabitat, Apostolo teste: ita in eodē orationis decursu multa sunt, quæ nulli vel hominum, vel Angelorum rectius, quàm Christi æternæ sapientiæ matri accommodentur: Huius enim est proprium dicere: In omnibus requiem quæsiui, & in hęreditate Domini morabor. Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Quę deinde quoniam in regno Dei, si cum cæteris beatis cōferatur, primas tulit vna omnium beatissima, pulchrè illis etiam similitudinibus adumbratur, quæ in eadem lectione sequuntur, vt instar cedri, cypressi, palmæ, roseti, oliuę & platani exaltata esse dicatur. His autem aliisque id genus metaphorisvndecúque petitis, quicquid Lutherus cum suis garriat, prudētes, pij & candidi homines nō offenduntur, sed delectantur, Ecclesięque matris institutū prędicant, quæ nouā Mariæ dignitatē & inexplicabilem felicitatem apris quibusdam similitudinibus expressām proposuerit, vt per externa illa symbola, quibus vti Scriptura nos docuit, res verè spirituales & cælestes rectius percipiamus.

Sine incommodo ad Mariā posse transferri, quæ de Christo scribuntur & principaliter intelligūtur.

Eccles. 24

In Mariā pulchrè cōpetere verba huius epistolæ.

Quis autem totius Ecclesiæ sit sensus, dum prædictæ Ecclesiastici sententiæ ad hoc Festum transferuntur, ex veterum monumentis facilè quiuis animaduertat. Guerrici hæc est oratio: Si quis curiosus inquirere velit, cuius potissimum vox illa sit: In omnibus requiem quæsui. vox est vtique Sapientiæ, vox est Ecclesiæ, vox est Mariæ, vox est cuiusliber sapientis animæ. Sapientia in omnibus requiem quæsiuit, sed in solis humilibus inuenit, Ecclesia in omnibus mundi nationibus requiem quæsiuit, sed in solis credentibus inuenit, Maria, sicut & quælibet fidelis anima, in omnibus actionibus suis requiem quæsiuit. sed hodie demum inuenit, cum post persecutionem Herodis, & fugam Ægypti, post tot insidias & atrocitates Iudaicæ impietatis, post tot passiones suas de passione & morte Filij, postquam tot & tam acerbi ipsius animam pertransierunt gladij, tandem hodie dicere datum est ei: Conuertere anima in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi.

Quomodo veteres dictā Epistolam ad Mariam accōmodarint, ac primū Guerricus.

Quando Maria quæsitam requiem inuenerit.

Serm. 3. de Assumptione Virginis.

Matth. 8

Psal. 114 Qui creauit me, crestus ex me, requieuit in taber- A
Eccles. 24 naculo corporis mei, negare non potuit mihi requiem cæli sui. Qui enim gratiam vltrò cumulat aliis, par pari quomodo non referet matri?] Atque
Esaiæ. 66 hæc quidem Guerricus aptissimè disserit, vt ostendat, quo sensu Maria hodie loquens inducatur: In omnibus requiem quæsiui: Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Agnoscit ac defendit idem
Testimonio Haimonis eadem epistola huic festo & Mariæ rectè quadrat. Ecclesiæ institutum Haimo Germanus quondam & doctus Episcopus, in hæc verba disserens: Lectionis huius capitulum, specialiter laudem æternæ
In Epistola Festi Assumptionis. Dei sapientiæ, per quam omnia creata sunt, commendare videtur. Sed hæc particula à Catholicis & eruditis Patribus in solennitate perpetuæ Virgi-
Homil. de festo assumptionis virg. nis Mariæ, de qua eadem Dei sapientia carnem assumpsit, ad legendum ordinata est: & potest pars quædam illius non incongruè eidem Dei genitrici B
aptari, quæ ab ipsa Dei Sapientia talis creata est, vt per illam ad redimendam humanam naturam Dei Filius sine humana concupiscentia crearetur.] Nec recens author est Radulphus Ardens Pictauus, qui hunc ipsum Ecclesiastici locum tractans: Cùm, inquit, in omnibus his diuina requiescat Sapientia, præcipuè & superexcellenter requieuit in Maria, & ipsam exaltauit, sicut cedrum in Lybano, sicut cypressum in monte Sion, & sicut palmam in Cades.] Ac velut huius dicti rationem reddens adiũgit: Deus eam in via, super altitudinem fidei, spei & charitatis, cæterarúmque virtutum omnium superexcellenter exaltauit, & in patria super omnem Angelorum & Archangelorum celsitudinem singulariter sublimauit. Decorauit quoque eam sicut plantationem rosæ in Iericho, & sicut oliuam speciosam in campis, & platanũ exaltatam iuxta aquã in plateis: quoniam eam etiam in via, martyrij (testante Simeone quòd eius animã pertransiret gladius) & misericordiæ, & magnanimitatis, cæterarúmque virtutum operibus decorauit: & in patria, omni corona, omnique gloria, omni pulchritudine, claritate & honore, plus quàm cor hominis capere possit, mirificauit.] Verùm vt prolixum, ita minus necessarium duco, sententias omnes Ecclesiastici hoc loco repetere & explanare, quum de illis multorum scripti extent commentarij, & minutiora hæc persequi, nostri non sit proprium instituti.

Maria omnibus virtutib. superior, etiã cælestes Spiritus excellit.

Luca. 2

Maria supra quã cognoscere possumus, & in virtutib. & in beatitudine cæteris præstat.

CAPVT VII.

Euangelium de Maria & Martha sororibus, quod in Festo assumptæ Virginis legit Ecclesia, non perperam illi conuenire, ac Nouatores in hoc ipso Euangelio explicãdo multis modis hallucinari, contra quorum calumnias dictæ sorores Martha & Magdalena) defenduntur. Item quomodo illa Christi sententia. Vnum est necessarium, hodie deprauetur. De vita etiam actiua & contemplatiua.

Aduersarij reprehendunt Ecclesiã quod hoc Euangeliũ tali Festo assignarit.

ITEM nobis nouam intentãt C aduersarij, adeoque totam sugillant Ecclesiam velut ineptientem, quòd historiã Euãgelicam de Martha & Magdalena sororibus, Christóque illarum hospite loquentem, ad hoc Festum accõmodarit. Vnde Bucerus velut indignabũdus exclamat: *Bone Deus quàm misere torta hæc electio est, vt assumptioni diuæ Virginis Christi matris responderet?* Est ita sanè, in hoc Euãgelio de matre Domini nullam fieri mentionẽ, de cuius insuper morte & assumptione omnes tacẽt
Nullus Euangelista meminit de morte Mariæ vel Apostolorũ. Euãgelistæ: cum ipsa Scripto complecterentur, & Euangelicam historiam non longiùs quàm ad Christũ ipsum in cælos ascendentẽ vsque producerent, eáque narratione Emanuelem potissimũ & Mariæ filiũ, vt qui promissi Messiæ munus numeris omnibus absoluisset, orbi cõ- D
probarent. Quare argumenti & operis Euangelici
Actor. 12 ratio non ferebat, vt Mariæ historiam & mortem, siue in cælos transitum describerent, quãdo & Lucas Apostolorum acta ex professo tractans, vnius Iacobi obitum, sicut antea meminimus, duntaxat exposuit. Proinde cum Ecclesia cuique festo Euangelium propriũ assignare soleret, nec vllum de Mariæ morte vel gloria scriptum extaret, commodissimum visum est prædictam Marthæ & Magdalenæ historiam deligere, & in hoc festo publice populo exponẽdum proponere, sicut multis ab hinc seculis factum esse constat.

Quod verò Bucerus cum suis vociferatur, hoc Euangelium ad præsens festum misere detorqueri, inanis quidem garritus est, ac veniam fortassis mereretur, nisi propriam Hæreticorum superbiam, & superbam Ecclesiæ sanctæ despicientiam, quæ sine grauissimo scelere constare non potest, sibi adiunctam haberet, dum istiusmodi Doctores noui, aliis omnibus quantalibet eruditione & sanctitate præditis, se peritiores ac sapientiores esse confidunt. Doctor vtique fuit Anselmus, & percelebris idem Archiepiscopus, qui dictum Euangeliũ huic festo quadrare tradidit & ostẽdit. Doctor Eusebius Emissenus, quocunque tandem seculo vixit, in hũc modum scribens: Meritò sancti patres cõstituerunt, vt in hac solennitate beatæ Virginis Mariæ hoc Euãgeliũ legeretur, quæ specialiter quidẽ per has duas mulieres significatur. Ipsa enim inter omnes creaturas beatissima Virgo, vtriusque vitæ, actiuæ videlicet, & contẽplatiuæ plus cæteris omnibus priuilegia custodiuit. Ipsa quoq; sicut Martha, imò melius quã Martha, suscepit Christũ, nõ solùm in domum suam, verùm etiam intra claustra veri sui. Ipsa eũ concepit, ipsa eũ genuit, ipsa eum peperit, & portauit, & plus quã Martha & frequẽtius ei ministrauit. Ipsa denique sicut Maria, eius verbum non solùm audiebat, verùm etiã in corde suo cõferebat, nobísque ad legendum & audiendũ custodiebat.] Quòd si nihil omninò aliud, præterquã hoc vnũ in Euangelio legeretur. Maria optimam partem elegit, quẽ non auferetur ab ea, nõ temerè profectò sed aptissime idem Euãgelium tali festo applicaretur, atque ad Deiparæ commendationem ingens momentum adferret.

Hoc Euangelium non misere torqueri ad præsens festum, vt Bucerus blateratur.

In expositione huius Euãgelii circa festum Assumi. In serm. de Assumptione Virginis.

Veterum testimonia contra Bucerum.

Per Martha & Magdalenam pulchrè nobis proponi vita Deiparæ considerandam.

Serm. 4. de Assumptione Virginis. Luca. 10 adferret. Qua de re Guerricus egregiè docet, vt A
verba eius ad Nouatores fortius verberandos meritò asseribamus. Dixerat cum Luca, Maria optimã partem elegit, & statim subiicit: Hoc de Maria sorore Marthæ scriptum est: sed in Maria matre Domini hodie plenius & sanctius impletum est. Hodie namque beata Virgo Maria optimam partem
Maria Dei mater non minor quam Magdalena optimam partem elegit, vt testatur Euãgelistã. elegit, imò quam dudum elegerat, hodie perpetuo possidendam accepit: vt scilicet inseparabiliter adhæreat Domino, perennitérque fruatur Dei verbo. Nec alienum aut incongruum, si quod de illa Maria dictum est, in istam transfumatur: cùm ad conuenientiam transformationis, similitudo non solũ nominis, sed etiam operis suffragetur. Illa siquidẽ Dominũ hospitio tecti, hæc thalamo suscepit vteri. Et qui creauit me, inquit, requieuit in tabernaculo
Luca. 2 meo. Illa sedens secus pedes Domini audiebat verbum illius: hęc sedula circa curam humanitatis eius, cõseruabat omnia verba quę de illo erant, cõferens in corde suo.] Et quibusdam interiectis: His, inquit, vt opinor, contemplationibus pascebatur Maria, hanc optimam partem elegerat, quæ nõ ablata, sed & perfecta est hodie in ea.] B

Ac plura quidem id genus adferri possunt, imò à multis & præclaris Theologis allata sunt, vt sciamus, propositam Lucæ historiam, si mentem adUertimus, cum festo bellè congruere, facta nimirũ
Quæ sit mens Ecclesiæ dicti Euangelium in festo accommodantis. decenti collatione duarum sororum (quæ laudem habent in Euangelio) cum Virgine matre omnium beatissima laudatissimáque. Perinde ac si Ecclesia suam mentem nobis explicans dicat: Si vlla vnquã fœmina præclarum sanctæ vitæ cursum instituit & absoluit, si vlla Maria Christum in hac vita cognouit, cognitum dilexit, dilectum coluit, omníque honore prosecuta est: si vlla mens verè pia semen illud bonum & thesaurum preciosum (Verbum Dei) cupidè & attentè percepit, perceptũ toto pectore complexa est, & fructum ex eo vberrimum reportauit, si denique vlla Christi sponsa fuit, sponsi huius amore flagrans, illum hospitem excipiens atque seruans, ad eius nutum sese componens, illi per omnia ministrans & obsequens, ex illo tota pẽdens, illius moribus & exemplis sese conformans, cum eo in perfectissimo vitæ genere semper vnita, & quæ demum ab illo coronam gloriæ singularem acceperit, & acceptam securè possederit: hæc profectò illa fœmina, illa Maria, illa sponsa est, cuius mortem in oculis Dei preciosam, cuius assumptio- D
nem Angelis admirabilem, cuius glorificationem veluti partem & coronam Sanctorũ omnium optimam & maximam, hodierno die publicè celebramus, celebrando veneramur, tum illi, tum nobis in Christo ob talem Martham & Magdalenam, inter omnes mulieres benedictam congratulantes. Iudicet quæso, Lector, an hoc sit Scripturam Euangelicam misere torquere, sicut Bucerus calumniandi
Bucerus petulanter in Ecclesia reprehendere, quod sensum mysticum scripturæ Paulo imputatur. studio audet effutire, vt veterem & sanctam Ecclesiam, à qua perfidus apostata sese disiunxit, petulãter accuset. Ac nouit ille quidem, modo fateri velit, varios sensus in eundem Scripturæ locum, vt anteà monuimus, competere, nouit, non literalem tantummodo, sed mysticam etiam sensum ad pietatem alendam valere plurimùm: nouit demùm, Ecclesiam eodem iure sacris literis ratiocinari, quo & Paulus Apostolus est ratiocinatus, cùm ex Moysis lege citaret illud: Non alligabis os bouitritu-

ranti, nimirum è mystico sensu colligens, ministros Euangelij temporaria mercede non fraudandos, sed à suis auditoribus honeste sustentandos esse.

Iam verò dispiciamus, quas & sordes & fœces in hoc ipsum festi Euangelium congerant Nouatores, vt non solùm ineptos, sed etiam ridiculos interpretes orbi se præbeant. Etsi enim hæc tractatio ad Mariæ nostræ causam proprie non pertinet, tamen, præcipuum eius festum attingit, ac nostro quidem instituto quadrare videtur, vt hac etiam occasione verbi Dei depraua tor ibus occurramus. Accusant religiosam illam & officiosam Christi hospitam, perpetuam, vt veteres testantur annales, Virginem Martham, in qua pulcherrimum Christianæ hospitalitatis refulget exemplum, accusant, inquam, ob vanam præsumptionem, quam de suis domesticis officiis habuerit, & nescio quos illi affingunt errores. Vnde Brentius Christum Marthæ loquentem hoc modo inducit: *Abominor opinionem tuam, quã putas me solis his domesticis officiis maxime omnium delectari, & sedentariam quietem sororis tuæ fastidire.* Ac rursus. *Existimauit, sola sua officia esse verum & necessarium cultum, quo Christus honoraretur: Mariã autem opus non esse nisi socordiam & ignauiam, quæ iure reprehendi debeat. Quid verò hac opinione vanius, quid contumeliosius? quarè Christus reprehendit Martham seueriter.* Ac eadem propè verba repetit Spangenbergius, nimirùm falsam hic Marthæ opinionem reprehendi, *quod existimauit, sola sua officia, & rei familiaris curam esse verum & necessariũ cultum, quo Christus honoretur: & Mariæ opus (quod verbum Dei audit) non esse nisi socordiam & ignauiam summa seueritate reprehendendam. Eam prauam opinionem reprehendit Christus.* Hæc istorum figmenta sunt, qui sæpe sine iudicio sanctos & sanctas incessunt, & Euangelici cãdoris obliti, humanas imbecillitates in illis supra modum amplificant, ac apud vulgus nimium odiose traducunt. Perfectam non fuisse Martham, & ipsius & Christi verba declarant, vt quæ satagendo modum excederet: quod commune vicium est mulierculorum & aliorum omnium fere, qui rei familiaris curam grauem sustinent. Verùm ex tota historia probari non potest, nec est quidem verisimile, Martham in doctrina pietatis tàm male institutam fuisse, vt falsas eiusmodi opiniones, quas ei affingunt isti, in animo retineret, vtque ob illas à Christo seueriter obiurgaretur atque reiiceretur. An non potuit piam de sorore querelam apud Dominum interponere, & sororiam operam in curandis domesticis officiis eo tempore necessariis expetere, tametsi de se vanam præsumptionem & falsam de Magdalena opinionem nullam adferret? Quis credat, illam in primo Decalogi præcepto ita cœcutiuisse, vt existimaret, Christum ac Deum ipsum domesticis illis negotiis, magis quàm religionis veræ studiis, tum fraternæ charitatis operibus potius, quam interiore diuinóque cultu delectari. Præterea vnde probabunt, obsecro, quod Martha ex animo prorsus fastidioso, & sororis quietem ac ocium despiciente locuta sit, illámque velut socordem & ignauam in suo pio instituto putauerit, séque superbe illi anteposuerit, quam adeo religiosam & spiritualibus rebus deditam esse multis iam documentis compertum haberet, ac idcirco, ni fallor, etiam sibi

Quomodo Martha Christi hospita inique tractetur à Nouatoribus, ac primũ à Brentio & Spangenbergio.

Homil. 96 in Lucam.

In Euangel. de assumpt. Virginis.

Depulsio figmentorũ, quæ dicti aduersarij aduersus Martham opponunt nimis grauiter illam accusantes.

Martham multo rectius de Christi & sororis animo iudicasse, quãdo ecat Brẽtius.

chariorem ducereti Christus viam sanè perfectiorē hic Marthæ ob oculos ponit, séque sancto Magdalenæ ocio delectari commonstrat, & nimiam in rebus domesticis curam, anxiámque Marthæ sollicitudinem improbat, maximè cum à necessario pietatis studio mens impeditur. An idcircò est consequens, quòd Martha de suis negotiis, quæ sola velut œconoma & materfamilias procurabat, ac præterea de sororis quiete & ocio tàm temerè, tàm vanè, & sicut garrit Brentius, contumeliosè statueret atque iudicaret, vt digna esset etiam, cuius animum Christus abominaretur? Atqui Basilius Magnus perspicuè monet, ambarum mulierum studiū hic à Christo approbari, & in vtraque sorore studium esse laudandum, in Martha quidem, quòd hospitio Dominum susciperet, & ministerio occupata, ea pararet, quæ hospitis corpori futura erant necessaria: in Magdalena verò, quòd ad pedes Domini assidens, audiendis quæ ab eo dicebantur vacaret. Sic altera inquit, Domini partem illam quæ tangi poterat, reficiebat: altera parti illi, quæ occultè cerni non poterat, consulebat.] Et paulò pòst: Dominus neque Martham ab suscepto ministerio est dehortatus. & Magdalenæ laudem tribuit, quod quæ diceret, attentius auscultaret.]

Basilii de his sororibus sententia.

In constitut. Monast.

Ex his quoque rigida Caluini Censura æstimari potest, qui Martham in turbulentis operis sibi placuisse, & pium discendi studium in sorore cōtempsisse audet pronunciare. Etenim de his nihil certi statui potest, nec est probabile, piam illam Christi hospitam, licet plus æquo domesticis curis intentam, adeò arroganter de seipsa sensisse, ac religiosè sororis institutum tàm superbè despexisse, quùm tantùm illam domestici laboris sociam habere desideraret, fortasse, vt & Christo & Apostolis, velut honestissimis charissimisque hospitibus, tanto decentius ambæ inseruirent, minúsque incommodi acciperet res œconomica, quæ vnius humeros non parum onerabat. Fuit enim Marthæ non exigua familia, quæ in Bethania domiciliū proprium habuit, in quo Christum hospitem frequenter excepit, & maximè post fratrem Lazarum à morte resuscitatum Christo in cœna ministrauit, sicut Ioannes ostendit. Sed vehementior adhuc ac durior est Spangenbergius, vt qui ad bonam Martham exagitandam hæc rursus verba profundit: *Degener animus matris illius Euæ, Marthæ adhuc adhæret: perpetuò metuit, ne plus satis sit officiosa, & tandem impatientia victa & irritata Christum accedit, & sororem suam Mariam ignauiæ accusat, quod ociosa ad pedes eius sedeat.* Hic ego Spangenbergio ac eius collegis idem non temerè dixerim, quod Christus Iudæ huiúsque sociis obmurmurantibus, & Marthæ sororem iniquè sugillantibus, olim respondit: Quid molesti estis huic mulieri? cuius quidem nævos tàm curiosè scrutari, tàm acriter ponderare, tātóque studio exaggerare, scurram potius, quàm Euangelicorum proprium esse duco. Habuit Martha vtique suas imbecillitates, sed quarum veniam facilè promeretur ob insignem illam (quæ vniuersa[a] delicta tegit) charitatē atque hospitalitatem annexam. Ea nunquàm satis in illa commendari potest, si ritè penseimus, quod Euangelica fide illustrata, eo tempore Christū non modò in primariis discipulis, sed in propria etiam persona hospitio exceperit, ac proculdubio summa cum sedulitate, reuerentia & humanitate tractarit.

Ioan. 11 et 12.

In Euang. de Assumptione Virginis.

Quomodo Spangenbergius Marthan quoque sugillet.

Matth. 26

Responsio ad verba Spangenbergij.

Magnæ virtutes Marthæ facilè tegunt & excusant eius imbecillitates.

a Prouerb. 10

A Qui autem recipit prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedē iusti recipiet: quantò magis illa, quæ toties Christum Prophetarum Dominum & iustorum caput excepit? Fingant isti Martham impatientem, rixantem, sugillantem, & pluribus, si velint, affectibus ac vitiis muliebribus matronam Euangelicam grauent. Nos Augustinū sequiniur, cuius testimonio, Martha Christum hospitem appellat, pias querelas ad pium iudicem deferens, quòd eam soror deseruerit, & laboranteū in ministerio adiuuare neglexerit. Manet interim in bono ministerio benedicta, laboriosa, laudabilis, innocens, sicut eandem Augustinus appellat. Sed his omissis, nos ad alia, quæ maioris momenti sunt, progrediamur.

Matth. 10

Serm. 26. de verbis Domini.

Ab Augustino Martha cōmendatur.

Serm. 27. de verbis Domini.

B Totius Euangelij, quod tractamus, summam in eo statuit Spangenbergius, quod Christus hic fide ab operibus discernat, tandémque concludit, opera coram Deo non iustificare. Nec minus insulse scribit Melanchthon: *Vides hic populum operum, & populum Euangelij in duabus sororibus: Opera sunt bona, sed sine eis est salus. Sine Euangelio vero non est salus, hoc est, sine fide. Optimam partem elegerat Maria. De Martha vero dicit Lucas, quod sollicita est, & tumultuatur erga plurima, vt ministret Domino. Hæc putat esse iustitiam, sed Dominus aliter docet, quasi dicat: Quod tu facis Martha cauere possum: quod Maria facit, cauere volo.* Hic verò præsentem historiam depraua ri, variósque errores commisceri & multa sanctis illis sororibus perperam affingi facile intelligent eruditi. Error est, dicti Euangelij summam, ad tractationem & distinctionem fidei operúmque pertinere. Error est, quicquā hoc loco concludi, quod bonorum operum iustitiam aut tollat, aut labefactet. Error est, in Martha typum ac imaginem eorum ostendi, qui doctrinam bonorum operum amplectuntur. Error est, illos Magdalenæ similes esse, qui duntaxat fide iustitiam atque salutem sibi aliísque promittunt. Error est, sine bonis operibus homini salutem obuenire, præsertim quum illi tempus & facultas suppetit benè operandi. Error est, aut potius temeritas de Martha ràm audacter pronunciare, quòd suam iustitiam esse putarit, in officiis domesticis versari, & circa plurima tumultuari, vt Domino ministraret. Hos errores omnes indicasse quasi refutasse est, cùm aduersarij nullis rationibus sua dicta confirment, sed pro sua tantum libidine præsentem historiam miserè torqueant, & maligne corrumpant.

In Magdalena non minus egeram quā fidei iustitiā exprimere. a Luc. 18 b Psal. 83 c 1. Pet. 1 Iac. 7

Magdalenę egregia pietas & charitas efficiens in Euangelio celebrata. Luc. 8 Luc. 7 Ioan. 12

In quo summā huius Euangelij ponant Spangenbergius & Melanchton.

In Euangel. Luc.

Confutatio superiorum cū indicatione variorū errorum.

Magdalena in Christi cultu, ab eo vsquè amata, & peculiariter.

Matth. 26.

Agit hic sanè Christus non de fide, sed cum duabus sororibus iam fide præditis & ornatis, quæ simul bonis operibus, licet non in eadem vocatione, neque pari studio, salutarem operam darent. Neque de iustificationis negotio hic sermo est, sed monet historia de differenti ratione auditorum verbi Dei iam fide iustificatorum & in gratia viuentium, quorum alij maiorem, alij minorem fructum ex audito verbo percipiant. Cupit interim Christus in Ecclesia multas extare Magdalenas, hoc est, homines vere spirituales, & rerum diuinarum magis, quàm humanarum studio deditos & intentos, eósque charissimos habet, & summis præmiis afficiet. Vult itidem Marthas adesse, à quibus charitatis & misericordię fraternæ officia sedulò exercitentur, hac addita cautione,

Quomodo Christus in hoc Euangelio nihil agit, quod Nouatoribus ad fidei iustificationem, & cōtra operum bonorum necessitatem.

cautione, vt suæ sollicitudinis & occupationum externarum teneant modum; nec alioquin præpostere aliis potius quàm sibi ac Deo vacare videantur, quorum benefacta, æterna etiam mercede compensabit. Ergóne bonis operibus quicquam hoc loco derogatur, aut Magdalena solius fidei gratia commendatur, vt noui Sectarij vanissimè fabulantur?

Magdalena in Christi cultu, ab eo vsquè amata, & peculiariter.

Lutherus solum Magdalę opus fidem agnoscit, & Marthan tantum non deseruiendi facit.

In Postilla citata Euang. Assumpt.

Magdalena certè nobis in Euangelio ita describitur, vt illorum, qui fide tantummodo gloriantur, imago & typus esse non possit, cum non modò Dei verbum cum fide audierit, sed & verbi auditi[a] fructus amplissimos tulerit, & de virtute in virtutem processerit, suámque[b] vocationem & electionem[c] per opera bona certam fecerit, vt Scripturæ verbis vtamur. Igitur post fructus pœnitentiæ dignos editos, post ardentis charitatis opera demonstrata, quum in domo Simonis Deo iam semel esset reconciliata, carnis voluptates & mundi pompam omnem sibi vltrò interdixit, christum vnicè amandum & in omni vita perfectè sectandum sibi proposuit, hunc ingentibus viarum spaciis ad crucem & mortem vsque prosecuta est, eundem in docendi ministerio suis opibus liberaliter fouit, ad hunc honorandum & vngendum multos sumptus impendit, propter illum mirando silentio & magna patientia suggillationes aliorum excepit, ab eo summis etiam suppliciis affecto, & mortuo, & sepulto abstrahi non potuit, illius incredibili & perpetuo amore flagrauit, eúmque amorem lachrymis crebro testata est, ac demū amatricem se Christi maximam vbique declarauit, idcircò vicissim à Christo præ cæteris (si Deiparam excipias) amata, defensa, atque cohonestata. Vnde hoc etiam eulogium tulit: Opus bonum in me operata est. Et liber tamen Nouatoribus hoc vnum in Magdalena notare, quod sedens ad pedes Domini verbum eius audiuerit atque crediderit: quasi nihil præterea de præclaris eius actionibus, quibus fidem suam consummauit, Euangelistæ conscribant. Hinc vox illa insana Lutheri: *Prouide agat is, qui cōrem Deo non pudefieri vult & obiurgari, sit Maria, hoc est, credat & verbo adhæreat. Nam ego nullum opus aliud quamlibet magnificum agnoscam, quàm illud Mariæ opus hoc est, fidem, vt verbo credatur.* Quid verò Lutherus Marthæ largitur? *Martha, inquit, huc & illuc circumcursat, & anxia sedulitate in hoc & illo torquetur, tandem collabitur & desperat.* O præclarum harum sororum, quas tota laudabit posteritas, encomiasten. O improbum Euangelij deprauatorem, de matronis verè Euangelicis tam insulsè quàm impiè pronunciantem. Ex hoc malo coruo duplex ouum non bonum, Antonomi videlicet ac Flacciani prodierunt, nefariè affirmantes, rènatis obedientiam ad salutem consequendam non necessariam, imò perniciosam esse: sola enim fide hominem in Christo simul iustificari ac beari. Quis verò è supra dictis non videat, Sectarios nouos, Iuda execrando proditore quasi dereriores existere[d], quum ille soli Magdalenæ in priuatis ædibus ac semel obtrectare sit ausus: hi verò non vnam tantum illam, sed simul & Martham & deiparam, clarissimas in Euangelio fœminas, tum publicè, tum sæpenumero insectari non erubescant?

Matth. 26

a hodie sint illis deteriores aduersarius.

NVNC de pulcherrima Christi sententia dicere conuenit, ἑνὸς δέ χρεία: Vnum est necessarium,

A siue vt quidam inquiunt, vno est opus. Vbi sæuus hostis & Euangelij deprauator Lutherus iterum irruit, atque hanc adulterinam interpretationem nobis obtrudit. *Christus hoc docet & ait: Opera nihil efficiunt, quod persuasissimum tibi esto. Vnum dumtaxat necessarium est, videlicet verbum Dei audire, & ei credere: hoc vnum efficax est, extra hoc nihil: eo confugito, & lætam conscientiam assequeris.* Nec multò pòst: *Hoc vnum necessarium est, extra hoc nihil quicquam in terra, nempe pura & nuda fides.* Ac rursus: *Ego nullum opus quamlibet magnificum agnoscam, quàm illud Mariæ opus, hoc est, fidem, vt verbo credatur.* Neque hac tanta petulantia contentus, vt suum de sola fide iustificante idolum Christi verbo vtcunque tegere ac fucare possit, etiam laudabilia tótque seculis probata piorum opera scurili oratione conspurcat ac reiicit.

Quomodo Lutherus corrumpat sententiam Christi vnum est necessarium. In postilla loco supra citato.

B Cùm enim dixisset: *Diligentissimè hoc notate, ad vitam æternam consequendam vnam tantum rem necessariam esse, videlicet verbum Dei & fidem*: statim hæc vanissimè subiicit: *Per hoc iam omnia opera, omnes peregrinationes religionis ergo, omnes vigiliæ & liturgiæ pro animabus, velut fulmine afflata corruūt.* Ac deinde: *Quapropter vt cōscietiam leuemus, neque pœnitentia neque mœrore, aut alioquouis opere, sed fide tantū cōsequemur.* Habes iam eius blādissimæ doctrinę summam, quam sub principe suo Luthero Euāgelici profitentur, vulgúsque hominum haud grauatim tam cupidè arripit ac sectatur. Quis enim, si naturam hominis corruptam, & ad deteriora vsque procliuem spectes, non isto doctrinæ genere delectetur? Sola fide, iustitia & salus tibi parāda est: nulla sit cura de operibus bonis, déq; exteriore & interiore pœnitentia: fallax & falsa illorum est persuasio, qui ad Dei gratiā & gloriā sibi conciliandam operum rationem habere, & in illis sese multum exercere contendant. Vnde verò hæc tanta securitas atque confidentia, vt omnem salutem hominis sola fide metiantur? nempe, quoniam Christus in domo Marthæ dixit. Vnum est necessarium. Egregium verò, sed male tegens pallium, ad velanda & excusanda tot pudenda Lutheri paradoxa, quæ non solum Ecclesiæ authoritati, sed etiam Scripturæ diuinæ testimoniis ex diametro aduersantur. Lutherus solum fidem vrget, atque ad salutem homini sufficere docet, sicut & Eunomius iampridem docuit. Christus verò præceptorum obseruationem à suis exigit, atque ad extremum Apostolis iniungit, vt quæcunque ipse mandasset, à credentibus obseruanda esse monerent, & summam extremi iudicij in eo statuit, vt qui bona fecerunt, in resurrexionem vitæ, qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij tandem procedant, se quippe, tanquam iustum Iudicem, vnicuique secundum sua opera redditurum. Vtri ergo credemus, Lutherone, sine pœnitentia, sine operibus, nobis tantum credentibus vitam promittenti, an Christo Dei filio, qui mentiri non potest, qui sua & Dei præcepta seruari toties mandat, quique arbores bonis fructibus destitutas, seruósq; voluntatem Domini scientes & non facientes, tartareis flammis addicit? Quid multis? non potest solui scriptura, quæ fidem sine operibus otiosam ac mortuam astruit, ac illi homini regnū cæleste promittit, qui ingreditur sine macula & operatur iustitiam, declinans à malo & faciens bonum.

Quā absurdè Lutherus ex præsenti loco ratiocinetur, Christique doctrinæ prorsus aduersetur. Matth. 7. 19 & 28. Ioan. 5

Christus ad sanctè hominis requirit opera, Lutherus non requirit.

Matth. 16 2. Cor. 5

Matt. 19 28 Luc. 10. 12.

Iacob. 2. Ps. 14. & 33

DICAT ergo[a] Melanchthon: Vnum est necessarium, tantundem valere, perinde ac si Christus

Quã cõstãter Nouatores vnũ necessarium, ad fidem detorqueant.

testetur, sine Euangelio non est salus, hoc est, sine fide. Clamet [b] Brentius: *Audire Euangelium Christi & fide excipere, hoc vnum illud necessarium, de quo Christus hic loquitur.* [c] Garriat Agricola: *Vnum illud, quod vt necessarium ad salutem, elegisse Mariam hic scribitur, de audito verbo Dei exponit Christus.* Vociferetur [d] Franciscus Lambertus: *Audire verbum Dei est illud vnum Christianis omnibus summe necessarium.* Iactet [e] Spangenbergius: *Vnum illud est verbum Dei.* Effutiat [f] Sarcerius: *Vnum necessarium audire verbum, & audito credere.* Fabuletur [g] Bullingerus: *Auscultatio verbi & fides illud vnum & necessarium est.* Profundat [h] Lossius *Vnum est necessarium ad consequendam salutem, videlicet audire verbum Dei, & discere doctrinam religionis.* Denique totus Nouatorum grex, vt in aliis plerisque, ita etiam hoc loco ducem & magistrum suum Lutherum impigre sectetur, déque sola & nuda fide apud populum glorietur. At nunquam tamen probabunt, æternam sapientiam (Christum) à seipso dissentire, sibíque repugnare. Is clarissime grauissimèque docet, veræ salutis & regni cælestis eos participes esse, qui verbum (semen illud bonum) non solum audiunt & cum fide gaudióque suscipiunt, verum etiam retinent, & fructum adferunt inpatientia. Docet rursus, Euangelij auditores [i] Patris facere voluntatem, & seruare diuina mandata. Docet [k] suos amicos, illos esse, qui accepta præcepta seruarint, ea verò negligentes, viro stulto super arenam ædificanti confert, discedite, inquit, à me omnes, qui operamini iniquitatem. Docet iterum in Apostolicis & propheticis literis, non [l] verbi auditores tantum, sed factores iustificari, & [m] in facto suo beari, [n] ipsósque iustos in iustitia sua, quam operati sunt, viuere.

a In Euang. Lucæ.
b Hom. 96 in Lucam.
c In ca. 10 Lucæ.
d In eundem locum Luc.
e In Euang. de Assumpt. Virginis.
f In Lucam cap. 10
g In explic. Lucæ.
h In Euang. de Assumptione Virg.
Matth. 13
Lucæ 18.

Christi doctrina cũ prædicatione Nouatorũ solam fidem cõmendantium ex diametro pugnant.

i Matth. 7 & 19.
k Ioan. 15
l Matth. 7.
m Rom. 2
n Iacob. 1
o Ezec. 18

Quomodo Veteres, vnũ necessarium, hoc loco interpretentur.

Serm. 1 de verbis domini.

IGITVR vt propius ad rem veniamus, quod à Christo, vnum esse necessarium dicitur, Augustinus prudenter ad mentis vnitatem in Magdalena commendatam refert, quoniam illa, non sicut Martha, multis cogitationibus, curis atque negociis distraheretur, sed in vno & summo bono animum plane collectum ac defixũ haberet. Vt enim Cassianus locum eundem tractans egregie dixit: Hic nobis principalis debet esse conatus, hæc immobilis destinatio cordis iugiter affectanda est ac tenenda, vt diuinis rebus ac Deo mens semper inhæreat. Quicquid ab hac diuersum est, quamuis magnum, secundum tamen, aut etiam infimum, seu certe noxium iudicandum est.] Et paucis interiectis: Videtis, inquit, principale bonũ in theoria sola, id est, in contemplatione diuina Dominum posuisse. Vnde cæteras virtutes, licet necessarias vel vtiles bonásque pronunciemus, secundo tamen gradu censendas esse discernimus, quia vniuersæ, huius vnius parantur obtentu.] Et rectè notat Rickelius, quòd, licet ad salutem obtinendam multa sint homini necessaria, vtpote fides, spes, charitas, Sacramenta, præceptorum obseruatio, tamen per antonomasiam vnum à Christo dici necessarium, quod præ cæteris, necessitate finis aut propter se atque simpliciter, necessarium sit existimandum, nimirum pax mentis in Deo, aut cum eo ipso cordis vnio, summíve boni contemplatio seu dilectio. Qui enim adhæret Domino, vnus spiritus est, Apostolo teste. Verùm quoniam isthæc late patent, ad alia transeamus.

Collatione 1. Abbatis Moysi cap. 8

In Euangel. Lucæ cap. 10.

Pax mentis in Deo, & cordis cũ Deo vnio summique boni contemplatio, vel dilectio, ad vnum necessariũ referri singula possunt.

1. Cor. 6

Quomodo Caluinus vexe

MIRVM quamobrem Caluinus rixetur, & partim Sorbonicos, partim Monachos vexet, quòd in hoc Euangelio de contẽplatiua & actiua vita Philosophẽtur, & illam, vti potiorẽ ac præstantiorẽ, huic anteponant: Atque inter cætera sic audet scribere: *Turpiter hic locus ad laudẽ vitæ, vt vocant, contemplatiuæ detortus est, nihilque minus Christo propositum fuit, quam discipulos suos otio & frigidis speculationibus addicere.* Subiungit etiam veterem errorem esse, quòd Angelicam vitam agant, qui procul à negociis, toti in contemplationem incumbunt: actiuam verò vitam à Theologis fuisse despectam, non secus ac si nos è cælo retraheret. Quomodò igitur locũ hunc Euangelicum, Caluine, accipiemus? *Nulla,* inquit, *est hic comparatio, quemadmodum stulti & absurdi interpretes somniant, sed tantum pronunciat Christus, Mariam in sancto & vtili studio occupari, vnde abstrahi nõ debeat.* Tanto supercilio Caluinus veteres perstringit, quorum sententiam sibi nouit aduersari, ac longe stultius ipse & absurdius calumniatur, quàm illi stulti & absurdi interpretes habendi sunt, quos ipse tam impudenter insectatur. Vbi multis quidem modis Caluinus impingit. Primum enim vel ignorat, vel cum fraude dissimulat, quid vita sit contemplatiua, non ea profecto, quæ homines tota vita nil agẽtes, aut inerti otio, frigidisque speculationib. addictos tenet (sicut Caluino libet fingere) multò quidem hac in parte inceptior Peripateticis licet Ethnicis Philosophis, qui de vita cõtemplatiua & eius excellentia prudentius disseruerunt. Certè cõtemplatiua vita Christianis dicitur, quæ in vera sapientia & Dei charitate fundata, totum hominis animũ in Deum Deíque amorem rapit, & per contemplationem arctissimè cum eo coniungit, illúdque præstat, vt homo rerum humanarum oblitus simul per sapientiam luceat, & per diuinum amorem ardeat. Etenim verè perfectéque contemplantis est proprium, in carne sine carne viuere, tum in cælis fixam conuersationem, & vitam cum Christo in Deo absconditam habere, leuare se super se, & nũquã minus esse solum, quàm quũ solus esse videtur.

res & recentiores interpretes hoc loco insectatur.

In harmonia Euangelica.

Refutatio sententiæ Caluinianæ, cum veterum interpretum desensione.

Vide Aristotelẽ 10 Ethicorum.

Quæ vita contemplatiua dicenda sit?

Quid propriũ sit vere & dilecte contẽplãti

Psalm. 72

QVID igitur nisi vanum Caluini figmentum, merumque mendacium est ad Theologos exagitandos inuentũ, cùm ex eorum sententia vitã contemplatiuã planè ociosam facit, ac frigidis nescio quib. speculationib. hoc sanctissimũ vitæ genus circumscribit, cũ nulli ferè magis negociosi sint, quàm in vita contemplatiua multũ & præclarè exercitati. Nec minus fœda Caluini est calumnia, vitã actiuam à Theologis fuisse despectam. Nihil enim tale vnquam illi tradiderunt, quod actiuæ vitæ dignitati detraheret, sed potius Gregorij sententiam confirmarunt, à quo sapientissimè dictũ est: Qui contemplationis arcem tenere desiderãt, prius se in cãpo per exercitium operis probent.] Ac rursus ille præcipit, vt non solùm ab actiua vita ad contẽplationẽ surgamus, sed etiã vt à cõtẽplatione ad actiuã redeamus, séque homo cõtinuè in vsu bonæ operationis exerceat. Sicut enim bonus ordo viuẽdi est, vt ab actiua in contemplatiuã tendatur: ita plerunq; vtiliter à contẽplatiua animus ad actiuã reflectitur, vt per hoc quod contẽplatiua mentem accenderit, perfectius actiua teneatur.] Vnde illud eiusdẽ Pontificis dictum extat: Sit rector actione præcipuus, sit præ cunctis in cõtemplatione suspensus. Et scholasticorum Doctorum princeps Thomas aperte definit, ad vitam contemplatiuam hæc quatuor pertinere,

An actiua vita à theologis despecta fuerit, vt fingit Caluinus?

Lib. 6. moral. cap. 27

Gregorius actionem exigit à contẽplatiuæ studiosis.

Lib. 1. super Ezechielem homil. 5. & li. 2. homil. 14

2. 2. quæst. 80. artic. 4

Quæ ad vitam contemplatiuã pertineant iuxta Thomã

nere, virtutes morales, plures contẽplationum, ac demum ipsam diuinæ veritatis cõtẽplationem. An verò actiuæ vitæ detrahit, qui actiuæ vitæ partes etiam à contẽplante requirit? Norunt enim Theologi, quotquot sunt & fuerunt vnquã Orthodoxi, norunt, inquam, vtramq; vitam, sicuti Martham & Magdalenam, duas quodãmodo germanas esse sorores, quæ sibi mutuò subseruire, & vicarias præbere operas debeant: nec enim rectius Ecclesiæ domũ posse constitui, præterquã si Christus in illa Marthã & Mariam suo muneri vtraque ex parte vacantes, & pacifice conuiuentes offendat. Demũ quomodo vitam actiuam despicerent, qui charitatis & misericordiæ non solum opera, sed etiam merita necessario ad salutem homini comparanda, & à iudice Christo tum exigenda, tum æternis præmiis remuneranda esse constanter affirmant?

In Ecclesia omnio actiua & contemplatiua vita sibi mutuo debẽt inseruire.

TERTIO fallitur & fallit in eo Caluinus, quòd Christi verbis eum sensum attribuit, vt si Euangeliũ hoc põderetur, nulla hîc sit, vel esse possit vtriusque actiuæ & contemplatiuæ vitæ cõparatio. Longè aliter Latinis Patribus visum est, præsertim [a] Augustino, [b] Gregorio, Bedæ, Hildephonso, Bernardo, Anselmo; cũ quibus & Græci Theologi, vt Basilius, Theophylactus, Euthymius consentienter tradunt, hoc loco Magdalenam, tanquam contemplatiuæ, Martham verò, tanqua actiuæ vitæ veluti typum & imaginẽ nobis exprimi ac proponi, Christique iudicio partem vtriusque bonam quidem & laudabilem, sed Magdalenæ meliorem & laudabiliorem æstimari, atque ita vtramque cõferri oportere. Etsi verò Græci codices pro eo quod noster habet interpres; Maria optimam partẽ elegit, paulò aliter legant, τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο: hoc est, Bonam partem elegit, tamen ad rei amplificationem articulum addũt præpositiuum. Et Augustinus non bonam, sed meliorem partem Latinè legit, simúlque interpretatur. Vnde dixit etiã Ambrosius: Non Martha in bono ministerio reprehẽditur: sed Maria, quòd meliorem partem sibi elegerit, antefertur.] Quod autem Ambrosius & Augustinus hic legũt, nec bonam, nec optimam, sed meliorem partem ad Hebraici sermonis idioma spectare videtur, qui cã gradibus cõparationis careat, sepè positiuũ, vel cõparatiui vel superlatiui loco reponit, sicut fatetur etiã Bullingerus. Euthymi [c] perspicuè tradit: Duæ partes conuersationis laudabiles sunt, nempe practica siue operatiua, & theorica siue contemplatiua. Has duæ sorores istæ elegerant Martha quidem operatiuam ministrãdo circa corporale Domini obsequium: Maria vero cõtemplatiuam audiendo sermones illius.] Et nonnullis interiectis: Bonam partem dixit Dominus, non quòd altera mala sit: sed bonam hîc appellauit eam, quæ melior est. Bonum siquidem est hospitalem esse, verùm melius est Deo assidere.] Quanquam vnus Gregorius idémque sanctissimus Pontifex, si reliqui omnes deessent, satis lucis hîc posset adferre, cuius isthæc est oratio: Quid per Mariam quæ verbum Domini resedens audiebat, nisi contemplatiua vita exprimitur? Quid per Martham exterioribus obsequiis occupatam, nisi actiua vita signatur? Sed Marthæ cura non reprehenditur, Mariæ verò etiam laudatur: quia magna sunt actiuæ vitæ merita, sed contemplatiuæ vitæ potiora.] Adde quòd Euangelista diuersa sororum harum studia, ac differentes planè occupationes apertæ oratione disiũgit, & collationem non obscuram ab vtriusque vitæ proprietate, vsu, fructu & fine describit, vt alteram alteri præstare commonstret. Sola Mariæ est, quæ ad pedes Iesu assidet, sermones eius reuerenter audit, aliisque de cibo curantibus omnem corporis curam reiicit, sibi attendit, soli Deo vacat, ex Christi verbo pendet, ac tota in contemplatione versatur, vt rerum omnium oblita, ne sororem quidem præsentem aspicere, vel increpantem audire videatur. Hinc illæ apud Augustinum antitheses extant: Martha turbabatur, Maria epulabatur: Illa multum disponebat, ista vnum aspiciebat. Intentaerat Martha, quomodo pasceret Dominum; intenta Maria, quomodo pasceretur à Domino. A Martha conuiuium Domino parabatur, in cuius conuiuio Maria iã iucundabatur. Transit labor multitudinis, æterna est dulcedo veritatis.] Quærit & Gregorij [d]: Quare pars Mariæ cũ marthæ parte, collata, & bona & optima christo iudice statuatur? Respondet, Christi verbis innitens: Actiuã vitã cum corpore deficere, & cũ præsenti seculo auferri: Contẽplatiuã minimè, quia hîc incipiat, & substracta præsenti seculi luce, in cælesti patria perficiatur.] Quid verò Basilius Magnus? Per duas mulieres, inquit, duo mihi vitæ genera introduci animaduertito, vnũ quidẽ inferioris notæ, nempe quod in crassioribus obeũdis vitæ huius muneribus se occuparit: quanquam ipsum quoque mirifice commodum est: alterũ nobilius & cum spiritu magis cõiunctũ, nimirũ quod se ad arcanas res contemplandas altius extulerit].

In Christus nullum hic facetriusque vitæ collationem, vt Caluinus fingit.

a Serm. 26 & 27. in Lucam
b Lucas.
c Lib. 2. super Ezechielem homil. 14

Lucas in hac historia satis ostẽdit vtriusque personæ & vitæ differentiam.

In Serm. 26 & 27. in Lucam

Quomodo Augustinus sorores has discernat: quomodo itidem Gregorius.

Lib. 2. super Ezechielem homil. 14

Basilius duplicem vitam in hisce sororib. etiam statuit.

In Constitut. Monast.

Agnoscit demum Bullingerus, in hac historia elegantem extare collationem dilectionis Dei & proximi, & quòd dilectio Dei longè ante feratur dilectioni proximi. Quibus autem modis vita cõtemplatiua præcellat actiuam, inter alios Theologos Thomas fusè demonstrat, si quis fortasse legere cupiat. Et hactenus Caluino responsum sit, qui pro sua mirabili sapientia nullum discrimen inter contemplatiuam & actiuam vitam obseruat, atque peruerse Euangelicum hunc locum deprauat, vanéque tum recentiores, tum veteres Theologos more suo ita perstringit, velut mordendi studio delectetur.

In cap. 20 Lucæ.

2. 2. quæst. 182. Art. 2

ACCEDIT autem Spangenbergius telam absoluturus, quam antea ordiri cœperat Brentius, & cũ illis expostulat, qui contemplatiuam vitam hîc pro monastica interpretantur, eóque Christi dictum referunt: Vnum est necessarium. Viderit autem Spãgenbergius, quos huius nouæ & insulsæ opinionis siue authores, siue propugnatores habeat & oppugnet. Nullus enim Catholicorum, vt arbitror, tam est hebes ac imperitus, vt ad solã monasticen astringat vitam contemplatiuã, & quod vnice necessariũ affirmat Christus, id solis Monachis largiatur, præsertim cum eis etiã, quimonasticen non profitẽtur. Perpetuo licuerit vitã agere contẽplatiuam. Tum scholastici Doctores cum Aquinate non obscurè docent, statum religionis (quem aduersarij cõmuni nomine monasticen vocant) non ipsam esse vitã contemplatiuam, sed disciplinã vel exercitium, ad charitatis perfectionem comparandam accommodatũ, siue illa demum actione, siue contemplatione acquiratur. Vnde qui ad religionem transeunt, non se perfectos, aut verè contemplatiuos iactant, sed hoc solum profitentur, quòd consequendæ perfectionis studium sint adhibituri, ídque vel contem-

In Euangel. de Festo Assump. Virginis.

Monastica vita non est vnũ illud necessarium, de quo Christus hic loquitur, sed via & mediã ad perfectiorem vitã perueniendi.

Vide Thomã 2. 2. quæst. 186. Art. 2.

Monachorũ nomen gloriosum & sacrum esse, & vnde dictum.

platione, vel actione, vel vtraque duce. Quod autem Monachorum nomen & institutũ non sit ignominiosum, vt plerisque persuasum est, sed gloriosum, sacrum, Apostolicum, neque à solitudine, vt vulgus putat, sed ab vnione cum Deo, atque à monade dictum, testis locuples fuerit Areopagita, seculi apostolici scriptor, & omni maior exceptione. Monachos igitur nominatos, & hoc sacro nomine insignitos asserit, eò quòd ratione officij Deo purè ministrent ac seruiant, vitámque præstent indiuisam simul & vnitam, quę eos velut vniar sacris quibusdam complexib. in reb. diuisis, transformétque in Deiformem vnitatem, & amãtem Dei consummationem. Illud nobis aduersarij vel inuiti fateantur necesse est, monasticam vitam etiam Euangelistæ Marci seculo viguisse, atque ad contemplantis Magdalenæ officium præclarè conferre, sicut Basilius non obscure declarat.

Lib. de Ecclesiastica Hierarchia c. 6

In Constit. Monast.

Cur aduersarij iis quæ ad vitam cõtemplatiuam spectant, minus delectentur.

Verumenimuero non solum Monachorum institutio & disciplina, sed & vniuersa perfectioris vitæ diuinæque cõtemplationis ratio & exercitatio tantum non sordet Nouatoribus, quandoquidem cum Iouinianistis libenter conspirant, & pro Euãgelica libertate carnis licentiam ex professo tuentur; ideóque opera quædam aliis meliora, & statum vnum alio perfectiorem, Deóque gratiorẽ, ac hominis magis meritorium esse contra Dei verbum inficiantur. Quibus de rebus iampridem alij disputarunt, & in hoc campo Hieronymus de Ecclesiæ hostibus gloriosè triumphauit, nihil vt sit opus hoc loco pluribus decertare. Libuit autem isthæc annotare non solum ad Nouatorum inaptias deregendas, sed insuper ad Patrum sententiam vindicandam, qui, vel inuitis Nouatoribus, præsens Euangelium ad vitam actiuam & contemplatiuam, ac deinde Mariam quoque Domini matrem, quæ in vtroque vitæ genere mirabiliter excelluit, docent accommodare. Quocirca præter alios, quorum antea meminimus, sic habet Hildephonsus: Domina nostra, imò Domini nostri & Dei genitrix, & semper virgo Maria, vtramque vitam ad plenum exercuit, actiuam laudabilem, quam opere Martha excoluit, & contemplatiuam optimam, quam Maria audiendo & eligendo obtinuit.] Explicat postea, quibus in rebus Maria se Martham sedulam, neque minus Magdalenam Deo deuotã præstiterit, vtpote quæ post Christi ascensionem se totam ad diuinam contulerit speculationem. Atque hæc de Mariæ morte & glorificatione pro nostri quidem institũti ratione satis: at pro ipsa rei magnitudine atq; dignitate nunquam satis, vt iterum cum Bernardo[a] iure dicamus: Christi ascensionem & Mariæ assumptionem quis enarrabit? Vnde Poëta Mantuanus[b] non minus eleganter quàm verè canit:

A

B

C

Quorsum superiora sint adducta.

Contra Iouinianum.

Serm. 5. de Assumptione Virginis.

Maria in vtraque vita pontè optimam est assecuta.

a Serm. 1. de Assumptione Virginis.

b Li. 6. Fastorum.

Curia tum quali resonarit Olympica plausu,
Qui cantus cælo auditi, quàm læta frequènsque
Pompa, quis ornatus diuum, ne dicere tenta,
Gaudia non capiunt nostri cælestia sensus.
Demum inssa super stellis & sole micantem
Ire thronum, cæli accepit sceptrum atque coronam.

EPITHETA DEIPARAE VIRGINIS CARMINE COMPREHENSA.

AVTHORE PHILIPPO MENZELIO.

SI mihi, quem votis optem, résque ipsa requirat,
Aureus eloquij cælo desciderret imber:
Non ego, iampridem lenia, ac ludicra perosus
Carmina, fucatas laudes, hominumque triũphos
Gloriolamque brevem, spes fluxas, irrita vota,
Exequerer versu: Nec me labor iste iuuaret:
Nec capiti peterem tali de fronde coronam.
Parnassi mihi præ scopulis, Heliconiéque vnda,
Hermonus, clarúsque Thabur, Libanúsque, Siónque
Inconcussa iugis, omnique immobilis ævo
Et sacer ipse suo Iordanes amne placeret.
Hinc equidem præpes me simplicis ala columbæ,
Balsaminos colles, & palmiferæ Ierichuntis
Tollat odoratum mox per nemus: hinc mea surgat
Altior, & diam ripæ Iordanidis auram
Musa inhians, pulset matutino æthera cantu,
Semper in immensi laudes effusa Tonanti.
Qualem cælicolæ magni per læta volutant
Atria, & æterno dant illum carmine plausum:
Ter sanctus Dominus SABAOTHES: *omnia late*
Plena ipso; plena ipsius sunt nomine sancto.
Et cælum, & tellus, & quod tellure sub ima est.
Te quoque, Virgo parens summi lectissima regis,
Ante alios canerem Diuos: vt Numine ab ipso
Primus honor tuus est: & concio sacra piorum
Hunc semper toto vnanimis tibi detulit orbe.
Tùm ea? tu certe es, vatum quam turba sacrorum
Omnis in ore ferens, multímque diúque cupitam
Nominibus centum, centena laudẽ salutat
Tu stellis innexa caput, vestitáque Sole
Auriflua, Lunaque pedes effulta bicorni
Fœmina: Te Septemgemino draco sæuus hiatu
Appetit exundans; & inanes euomit iras.
Altera tu, meliórque venis mortalibus Eua,
Semine, Diua, tuo versatilis acre colubri
Obtritura caput: verus, te matre, sub auras
Emergit Salomon: Niueum Gideonis illud
Tu vellus, madidas intactum rore per herbas:
Tu rubus, in medio fragrans imperditus igni:
Aaronis tu virga, suo quæ stirpe recisa
Dat miranda nouas rediuiuo vertice frondes:
Tu campi flos graminei: tu lactea præfers
Quæ circum rigidis stipantur lilia spinis.
Tu, qualem Iericho mittit, rosa; qualis in altum
Gadditis surgit sub iniquo pondere palma:
Tum campi speciosa nitens quæ floret oliua:
Lætaque propter aquas platanus: sacræque Sionis
Vertice stans late conspecta cupressus ad auras:
Aeriique decus Libani, Salomonia Cedrus:
Et florum ambrosios exhalans hortus odores
Conclusus: Tu (quod perhibent oracula) tersum
Labe procul speculum, fons viua vberrimus vnda
Signatus, pacti sanctissima fœderis arca
Nauifragi sidus pelagi, Dauidica turris.
Vrbs summi templúmque Dei, porta ætheris olim
Obstructi reserata: Et quo tot nomina versu
Eloquar? vnde mihi tanta hæc facundia, Virgo
Pulchrior auroque, & Sole serenior ipso?

Salue

Salue hominum duros miseras Regina labores,
Vitæque dulcedoque, & spes nostra optima Salue
Ad te clamamus soboles miserabilis Euæ
Exul, & afflicto trahimus suspiria corde,
Cum ceimus lachrymas lachrymarum in valle cientes,
Eia oculis ergo placidis, ac fronte serena
Respice, Diua, tuos, facilisque tuere clientes.
Et prolem vnigenam nobis, bona mater, IESVM
Exilio functis, placato numine, monstra,
O clemens, pia, dulce decus, Maria inclyta Virgo.

TOTA PVLCHRA ES AMICA MEA ET MACVLA NON EST IN TE. CANTICO. 4.

CAPVT OCTAVVM.

Mariæ Deiparæ cultum in Ecclesia receptum, partim Satanæ inuidia, partim hominum cœcitate grauiter nunc oppugnari, ac passim aboleri, ad cámque rem temerè prętextum obtendi ex Euangelica de nuptiis historia, velut in ea Christus futuros Marię cultores perstrixerit.

Ex duabus præcipuis causis Mariæ ferias atque cultum in Ecclesia hostiliter impugnari.

COGITANTI mihi, ex quo fonte hoc malum proueniat, vt nouæ religionis amantes solenne Festum sacrosanctæ Virginis in cęlos assumptæ (de quo hucusque disseruimus), totúmque Mariæ cultum in Ecclesia tam infensè oderint, ac in suis Ecclesiis impiè abrogarint, duæ quidem præcipuè causæ, Satanæ inuidia, & hominum cœcitas ac ingratitudo, venerunt in mentem. Etenim Dei & bonorum omnium aduersarius, qui se vera cælestíque felicitate priuauit, alienæ, hoc est, Sanctorum omnium, & Mariæ inprimis felicitati summopere inuidet, impatientissimęque fert, tantum virtutis decoris & gloriæ, quantum mortales atq; cælites in Deipara satis admirari non possunt, in sexu fœmineo resplendere. Dolet præterea superbissimus, tam infeliciter sibi primum cum homine certamen successisse, vt qui primam mulierē eiúsque semen vicerat, ideóque mundi princeps effectus érat, nunc per Mariam eiúsque semē non modo deuictus, sed etiam velut è suo principatu & regno eiectus exulare cogatur. Rursus dolet illi, Christum, adeóque tres sanctissimæ Trinitatis personas tam impense & ex professo per totam Ecclesiam in hac vna muliere, plusquam in aliis puris creaturis omnibus, glorificari. Dolet insuper, reguantis cum Christo matris incomparabilem beatitudinem, ac singularem gloriam, in multorum animis cum mirifico gaudio Spiritus toties renouari. Dolet denique, complures reperiri, qui per eiusmodi Festorum & cæremoniarum occasionem ad gloriosam illam cæli Reginam & venerandam, & inuocandam, & imitandam crebro incitentur, & incitati, spiritualibus studiis vacent, multíque diuinæ gratiæ muneribus locupletentur. Igitur quo maior est in cælis bonorum Angelorum exultatio, & erga Deum ciúsque matrem propensior congratulatio, quæ semel à Gabriele inchoata, nullum inuenire finem potest, eo tetti dæmones ardentioris iræ inuidiæque stimulis, ac velut furiis quibusdam impulsi, ferunt molestius, in Ecclesia triumphante tantum sancti gaudij ob Deiparam celebrari, ac deinde tantum gratiæ diuinæ, veréque consolationis ac spiritualis etiam commodi ad mortales vsque transfundi, ac plurimis communicari, potissimum quum solennes Mariæ feriæ à piis Ecclesiæ filiis legitimè peraguntur. Hinc enim illi suam fidem, fiduciam, charitatem & reuerentiam in Deum libenter excitant & exercent. Hinc Dei verbum sæpius legunt, cantant, audiunt & expendunt: hinc ad cultum diuinum, & Sacramentorum vsum conueniunt alactiores. Etenim in mentem illum reuocant, qui in nullo Sancto puráque creatura eque ac in Maria potens, gloriosus, munificus, liberalis, atque admirabilis inde ab initio fuit, qui præterea nobis hoc præcipuum Ecclesiæ suæ organum, hanc dilectissimam sponsam, suúmque simul & nostram matrem ad maiorem mundi consolationem & salutem ab æterno prædestinauit & elegit: qui demum, veluti fons bonorum omnium aquas gratiæ salutaris, cùm per alia media, tum post Christum per Mariam maximè in nos aliósque plurimos gaudet vsque profundere atque dispensare. Nam siue Virginis huius virtutes, mores vitámque omnem ad imitandum nobis proponimus, siue ministerium illius ad Christum orbi communicandum spectamus, siue dona gloriæ ad miseris opitulandum illi collata contemplamur, nemo verè pius & Orthodoxus ambigit, Mariam nobis maximo esse præsidio, & de tota Ecclesia præclarè mereri, Deo nimirum sapientissimè prouidente, variis vt modis imbecillitati hominum prospiciatur, cælestíque gratiæ participes illi efficiantur.

Vnde tanta sit Satanę inuidia cóntra Virginem matrē, eiusque cultū.

Genes. 3

Ioan. 12

Mariam nobis & Ecclesię maximo esse præsidio & emolumento.

IAM verò si de hominum cœcitate ac ingratitudine dicendum est, quàm multi, pro pudor, hodie inueniuntur, qui Satanicis prestigiis impediti, Marię ferias, laudationes & cultum omnem ridere quam probare malint, quíque Ecclesiæ in Virgine colenda & honoranda studiose versanti, hostiliter aduersentur ac perulanter obtrectent? Semper enim in illis hæret opinio, sempérque metus recurrit, immodicum & superstitiosum esse, quicquid in Mariæ cultū Orthodoxi instituamus. Sed ô cæci, qui alium cultū Deo, alium Marię tribuendū, & inde ab initio in Ecclesia tributum esse non cernitis neque discernitis. O cæci, qui in Maria Deum colere atque laudare & ipsi nescitis, & scientes volentésque alios prohibetis. O cæci, qui non minus à Dei quàm à Mariæ veneratione homines dictis, scriptis, factis auocatis. O cæci & arrogantiæ spiritu obcæcati, qui in Mariæ cultu diiudicando vos tantùm sapere, vestros verò maiores & Patres toto orbe dispersos cœcutire, aut nihil planè videre in animum superbè inducitis. O cæci demum, qui quum pios & deuotos Mariæ cultores superstitionis nota conspurcatis, & laudabilem Mariæ cultum, vt postea monstrabimus, turpissimo idololatriæ nomine palam infamatis. Iam verò quantam ingratitudinem cum hac sua cœcitate coniungunt? Quid enim? an nimium ingrati non sunt, qui matrem Emanuelis à Patriarchis & Prophetis ardenter desideratam, ab Archangelo Gabriele reuerenter exceptam, multis Euangelij testimoniis cum primis honoratam in ordinem redigunt, eámque nullo ferè cultus & honoris officio prosequūtur, aut eo dignam esse arbitrantur? Quam sunt ingrati, quos ventri, luxui, profanis negotiis, & rebus

Quem vsum & fructū pij capiant ex feriis Mariæ solennibus.

Satanæ tanto magis dolet Mariæ gloria quanto impēsius ob illam gaudent Angeli atque boni in vtraque Ecclesia.

Ob hominū cęcitatē ac ingratitudinem Mariæ ferias & cultū hodie labefactari.

Quibus in rebus deprehendatur illorum cæcitas, qui contra Mariæ cultum mere pugnant maximè.

Esaie. 5

& rebus sæpè pudendis seruire delectat, quibus interim nec libet nec vacat, vna cum piis breui tempore ac exiguo labore ferias Mariæ sacras, iamque olim solennes domi vel publice celebrare? Quid, nisi fœdam ingratitudinem redolet, non agnoscere, non suspicere, non amare, non colere matrem sui Redemptoris, quam summus Deus reliquis creaturis prætulit, quam tantoperè amauit, ornauit & glorificauit, quam Angeli & Archangeli continuè reuerentur, & quæ denique incomparabili beneficio nos, & Dei filios omnes, quantum in ipsa quidem fuit, affecit, quum benedicta benedictum ventris sui fructum edidit, tantaque cum charitate orbi perdito communicauit? Postremo, vt leuissime dicam, misera ingratitudo, parque stupiditas plurimos impedit, quo minus Diuini numinis benignitatem cogitent & amplectantur, qua factum est, vt omnis ordinis homines innumerabiles experiantur, totque iam seculis experti sint, se MARIÆ inuocatione diuinitus adiuuari, & malis maximis liberari, bonaque ingentia tum spiritualia, tum externa facilime à summo Deo obtinere.

Ingrati mortę obliuiam & nihilisā sępe per Mariam Dei gratiam recipiunt & mercantur.

Non est violandus ordo à Deo constitutus, vt prius sit fides & deinde Maria suo quoque modo colatur.

VTINAM verò & cœci tandem recipiant lucem, & ingratitudinis labe aspersi, torpore posito mentem attollant, vt diuinum ordinem intelligant, gratisque animis complectantur: ordinem, inquam, à summa illa Sapientia definitum, vt Diuinæ tres personæ quibus omnino nihil sublimius, nihil sanctius, nihil venerabilius, altissimo quodam cultus & honoris gradu ab omni Angelica humanaque creatura semper & vbique celebrentur: ac deinde sub Deo Maria suos etiam habeat laudatores atque cultores. Verum isti dum diuini cultus assertores & vindices arroganter magis quam piè videri volunt, primum Virginem matrem debito honore priuant, ac deinde à veterum verè piorum, & in diuino cultu exercitatissimorum hominum vestigiis longissime quidem abeunt. Egregius Dei cultor fuit Anselmus, vt res quibusdam exemplis propositis magis eluceſcat, & hanc tamen laudem Mariæ tribuit, quod illa propter nos in tantam celsitudinem eleuata sit, vt eam dominam habeat, & veneretur omnis pariter creatura, quodque omnia quæ in cælo sunt, Mariæ glorificatione inæstimabiliter decorentur. Egregius Dei cultor fuit Andreas Cretensis Mariam prædicans, quæ postquam ex hac vita migrauit, velut tribuum ac humani generis Regina facta, & in cæli regiam à Deo Rege regaliter assumpta, iam in adyta cæli sancta peruenerit, & ad Deum proximè accesserit, sui etiam corporis thesauro eousque translato: quæ prætereà non solum in cælis benedicta, sed etiam in terris glorificata sit, illa vitæ parens, quam lingua omnis grata meritò celebret. Egregius Dei cultor fuit Damascenus, qui tanti Mariam facit, vt eam cælum verè animatum, & vitæ thesaurum, gratiæque abyssum appellet, quæ res cunctas creatas superet, ac omnibus dominetur operibus, quoniam sit eius mater, qui Creator & Opifex & Dominus vniuersorum existit. Quamobrem ait, insignem illam Dei erga nos liberalitatem grati agnoscamus, iugique memoria recolamus, & ne vt ingrati illius beneficio quandoque aburamur, precibus sacratissimam Mariam Virginem illius matrem supplices adeamus, illamque in patronam & mediatricem assumamus, & certæ adiutricis loco habeamus.] Egregius Dei cultor fuit Bernardus, in ornanda & colenda Virgine nulli secundus, cuius etiam hæc est sententia: Præcessit nos Regina nostra, præcessit, & tam gloriose suscepta est, vt fiduciaiter sequantur Dominam seruali clamantes: Trahe nos post te, in odorem vnguentorum tuorum curremus.] Mox vocat eam aduocatam nostram, quæ tanquam Iudicis mater, & mater misericordiæ, suppliciter & efficaciter salutis nostræ negotia sit pertractura. Ac alibi Mariam in cælos assumptam his verbis affatur: Quis misericordiæ tuæ, ô benedicta, longitudinem & latitudinem, sublimitatem & profundum queat inuestigare? Nam longitudo eius vsque in diem longissimum, inuocantibus eam subuenit vniuersis. Latitudo eius replet orbem terrarum, vt tua quoque misericordia plena sit omnis creatura: Sic & sublimitas eius ciuitatis supernæ inuenit restaurationem, & profundum eius sedentibus in tenebris, & in vmbra mortis obtinuit redemptionem. Per te enim cælum repletum, infernus euacuatus est, instauratæ ruinæ cælestis Hierusalem, expectantibus miseris vita perdita data.] Egregius demum cultor Dei fuit Idiota, Mariæ hanc laudem tribuens: Inter omnia opera æterni Opificis, post operationem illam, qua naturæ nostræ vnitus est Filius tuus, speciale opus fuisti, ô beatissima Virgo Maria.] Et rursum: Beatissima Virgo Maria sicut est omnium Regina, sic & omnium patrona & aduocata, & cura est illi de omnibus.] Legerat enim fortassis Chrysostomum, disserte pronunciantem, in rerum tota vniuersitate nihil maius & præstantius extare Maria, quæ sola & cælo & terra sit latior ac sanctior, nec aliud quippiam inter aspectabilia & inaspectabilia Dei opera præclarius & excellentius inuenirī. Quid verò si istæc, aliáque plura, quæ à veteribus de Mariæ gloria præclarè scribuntur, & alibi à nobis adducuntur, nostris inuisa & exosa sint aduersariis? an idcirco suam fidem suumque pondus apud cordatos amittent: præsertim à talibus profecta Doctoribus, qui nihil hic noui de suo confinxerunt, sed doctrinam à Patribus accepram, bonáque fide consignaram nobis tradiderunt, neque Diuinam gloriam, cuius erant longè obseruantissimi, propter MARIAM deprimere vel obscurare, sed Deum ipsum in MARIA & propter MARIAM celebrare ac glorificare docuerunt?

Bernardi testimonis de Marię dignitate post assumptionem.

Serm. 1 de Assumpt. Virgin.

Cantic. 1

Quam longe latéque patet Mariæ misericordia iuxta Bernardū.

Serm. 4 de assumptione Virgin.

Idiotæ testimonū de Maria sāctis omnibus præferēda.

In lib. contemplat. de B. virg. ca. 1

Quantum Marię tribuat Chrysostomus.

Homil. in hypopante.

Contemnendos esse aduersarios qui tam leuiter excipiunt aduersus veteres Marię prēcones.

VERVM hic isti nobis obstrepunt, ac Euangelicum locum, quo Christus futuros Mariæ cultores corripuerit, & superstitionis quodammodo condemnarit, obiectant. Nota est apud Ioannem de nuptiis historia, in qua durè & aspere matrem increpatam fingunt, dum à Filio audire cogitur: Quid mihi & tibi est mulier? Nunc audi, quæso, censuram Brētij: *Vidit Christus futuros hypocritas, qui relicto se, quæsituri sint in Maria salutem, & remissionem peccatorum suorum. Sunt & aliæ innumerabiles idololatriæ, quibus totus mundus (circa Mariæ cultum) hactenus repletus fuit. Quare vt Christus his erroribus obuiam iret, quantum in ipso erat, semper duriter tractauit matrem suam, cum voluit esse socia officij sui. Etsi enim nulla vnquam fuit mulier in terris, nec vlla futura est, cuius debeamus honestiorem mentionem facere quam virginis MARIÆ matris Christi, tamen non est ei tribuendus honor Mātis iuxta ceteris.* Quam pulchrè autem Brentius quod palam docet obseruat, vt nullius mulieris æquè ac Mariæ honesta fiat mentio;

Ioan. 2.

Quomodo ratiocinentur Nouatores ex Ioanne aduersus Mariæ cultum in Ecclesia vsitatum. Brentij argumentatio.

In Euangel. circa Dominicam. 2. post Epiphan.

Nulliusmulieris honestior mentio ac Mariæ facienda est iuxta Brentium.

cum ipse quidem rursus hic de illa inhonestissime meminerit, quod nempè in Messiæ officium voluerit inuolare, & sæpè in eo munere administrando socia esse cum Filio. Sed benè habet, quod eam turpissimam notam ab hoc calumniatore Deiparæ iustam alibi depulerimus, sicut & præsentem historiam supra expediuimus, nihil vt sit necesse, cum eodem hoste prostrato, nunc iterum diu congredi. Fingat ille nos hypocritas, superstitiosos, idololatras: mentiatur etiam, quamdiu velit, Catholicos relicto Christo in Maria suam salutem & peccatorum remissionem quærere, quemadmodum ex eodem impudentiæ fonte eum haurire non puduit, quod salutationem Angelicam ad expianda peccata vsurpemus, & eandem tantum valere, quantum valet ipsa Christi Domini passio, nonnunquam arbitremur. Has terras ac pudendas calumnias, quæ Sectariis sunt admodum vsitatæ, suis permittamus authoribus, qui nunquam sanè probauerint, quod Orthodoxus in veteri Ecclesia vnquam docuerit, aut tolerandum etiam putarit, vt vel honos Christo debitus matri eius attribueretur, vel ab ipsa, relicto Christo, salus & peccatorum remissio quæreretur. Est autem ridiculum ac futile prorsus argumentum, quod Brentius à fictitio & allegorico sensu acceptum in medium proponit, quum & Lutherus ipse moneat, vnum & simplicem sensum Scripturæ tribui oportere. Et falsum quidem illud assumitur, matrem Domini duriter vsque tractari, quæ Christum sibi semper conciliatum habuit, eiusque honorem nec in toto, nec in parte vnquam ambiuit, & si quid ab eo petiuit, pro sua reuerentia nunquam non exaudita est. Nam si qua durities aut acerbitas in Christi verbis ad Mariam prolatis inesse videtur, ad nos illa potius quam ad matrem ipsam pertinet, quemadmodum superiore Libro fusissime dictum atque probatum fuit.

Execuſtio & refutatio ſuperiorum verborum Brentij.

Quæ Brentius falſo aſſingat, Catholicis circa cultum Virginis.

Hom. 6. in Lucam.

Argumentatio Brentij futilis & ridicula.

In Poſtilla circa Epiſt. de natiuitate Chriſti.

Chriſtus matrem tractauit vſque durè, vt fingit Brentius.

Et habet tamen proteruus Brentius, quod ego sanè miror, suæ sententiæ suffragatores, qui eundem Euangelij locum non dissimili calumniandi arte torquent atque depranant. Sic enim scribit Bullingerus: *Impugnat hic locus grauiter superstitiosos, colentes pro Creatore creaturam, existimantes Dominum Iesum pietate in matrem adigi, vt nihil eius posſit negare precibus: vnde relicto vero Mediatore & intercessore Dei Filio, ad matrem Virginem conuertuntur, ab hac postulantes quod petendum erat à Filio.* Et quæ quidem satis insulse ac virulente, præsertim si existimat Bullingerus eos, qui Catholico more Deiparam colunt vel implorant, tam esse superstitiosos ac impios, vt pro Creatore creaturam venerentur, Christúmque mediatorem & apud Patrem intercessorem deserant. Suum enim Christo munus relinquunt integrum, & nullam Creatori iniuriam irrogant, si non modo Mariam & beatos in cælis, sed mortales etiam in terris sibi adhibeant intercessores. Nescit fortassis Bullingerus, eos in Christi quoque nomine rogare Patrem, & Christo gratum facere, qui Mariam legitime inuocant, suasque preces cum Mariæ precibus coniunctas offerunt Patri, vt eius redemptionis & gratiæ, quæ Christo capiti semper est manetque propria, participes fiant. Tales namque non suo, nec etiam Mariæ, sed CHRISTI merito innitentes, ipsius Mariæ intercessionem non aliter valere ac à Deo exauditi confidunt, nisi per Iesum Christum Dominum nostrum, qui semper ipsis via, veritas & vita perseuerat. Qua de re alias pluribus.

In c. 2. Euan Ioannis.

Bullingerus ex eadem hiſtoria cultum Virginis oppugnare.

Refutatio Bullingeriæ objectionis. Falſo catholicis imputari, quod propter Mariæ cultum creaturam colant pro Creatore, & Chriſtum mediatorem relinquant.

Quam verò isthæc longè petita? quam friuola? dum Mariæ cultum grauiter impugnari & vetari putat Bullingerus, quoniam Christus matrem tribus vel quatuor verbis de præsenti vini negotio compellauit? Imò verò Bernardus ex hac ipsa historia contrarium doctè colligit, & receptam Mariæ inuocationem aperte confirmat, quicquid isti garriant. Bernardi sic habet oratio: Quoties mihi necesse est, fratres, post lachrymosas querimonias vestras, exorare matrem misericordiæ, vt suggerat suo benignissimo Filio, quoniam vinum non habeatis? (Vini autem nomine gratiam deuotionis, & feruorem charitatis accipit, sicut seipsum interpretatur.) Et Maria dico vobis, charissimi, si pie à nobis pulsata fuerit non deerit necessitati nostræ: quoniam misericors est, & mater misericordiæ. Nam si compassa est verecundiæ illorum, à quibus fuerat inuitata, multo magis compatietur nobis, si pie fuerit inuocata? Et rursus: Compassa est, inquit, eorum verecundiæ, sicut misericors, sicut benignissima.] Verum de huius Virginis erga nos siue condolentia, siue compassione, & materno velut affectu postea disseremus. Igitur non pro se tantum, sed aliorum etiam causa Bernardus, tanquam misericordiæ matrem, Mariam coluit & inuocauit, adeoque suos ad illam inuocandam excitauit, eiusque inuocationis fructum certum simul ostendit, nimirum vt verum præsentis historiæ vsum aduersus nouos etiam Sectarios vindicaret.

Ex quo loco colligit Bullingerus, Mariam non eſſe inuocandam, ex eodem Bernardo contrarium probat.

Serm. 1. de mutatione aquæ in vinum.

Maria piè inuocata neque nunc deeſt petentiis neceſſitati.

Serm. 2. in Dominica, 2. poſt octauam Epiphan.

FACESSAT ergo vanus Hemmingius, qui cœcos duces insequens, ex hoc ipso Euangelico loco ratiocinatur, Mariam præclaris titulis, quos nunc in vsu habet Ecclesia, superstitiose & impie salutari. Valeat & Caluinus, acerbus & ipse, si quisquam alius, ac iniquus hostis Ecclesiæ. *Hac Christi voce*, inquit, *palam constat denunciari hominibus, ne homines nominis materni honorem superstitiose in Maria euehendo, quæ Dei propria sunt, in ipsam transferant. Sic ergo matrem Christus alloquitur, vt perpetuam ac communem seculis omnibus doctrinam tradat, ne immodicus matris honor Diuinam suam gloriam obscuret. Porro quam necessaria hæc admonitio fuerit, ex crassis fœdisque superstitionibus quæ posteà sequutæ sunt, plus satis notum est.* Vbi cum nihil noui vel Hemmingius, vel Caluinus adferant (nam Sectariorum more quæ probare non possunt, Orthodoxis impingunt) eorum sicut aliorum præcedentium labes & maculæ, eadem quasi spongia possunt abstergi, nimirum vt dicamus, ex præsenti verbo & facto Christi Mariæ laudem, cultum & titulos, de quibus posteà dicemus, nulla ex parte labefactari: neque Christum de immodico matris honore, eiusque cultoribus hic agere voluisse, sed neque vnquam cogitasse. Etenim reipsa probauit, sibi matris intercessionem esse gratam, cuius votis mox annuit, & in cuius gratiam primum & illustre patrauit miraculum. Nec grauatim Caluino fatemur, omnesque sapientes vltro testantur, in Mariæ cultu id semper esse cauendum, ne quæ Dei sunt propria, in Virginem transferantur, nèue immodicus matris honor diuinam Christi gloriam obscuret. Verum nihil isthæc ad præsentem Euangelij locum, nihil ad Christi mentem pertinent, sed maligne prorsus aduersus Ecclesiæ Mariam venerantis institutum & laudabile studium detorquentur. Cætera quæ ad eandem historiam spectant, &

Hemmingij & Caluini ex eadem hiſtoria ratiocinatio contra cultũ Deiparæ.

In c. 2. Euan Ioannis.

In Euang. Dominica 2. poſt Epiph.

In c. 2. Ioan.

Mariam

Mariam vehemẽter exornant, ac Mariomastigibus obiici possent, ne actum agere videamur, hoc loco missa faciemus. Satis sit breuiter monuisse, quod Euangelico loco peruerse & insulse aburantur, qui sensum veteribus inauditum, neque aliunde quam ex veteris Ecclesiæ ôdio inuidiâque confictum nobis hic ingerunt, velut Christus cum piis matris suæ amatoribus atque cultoribus pugnet, omnésque pro superstitiosis & impiis habeat, qui more Catholico Mariam venerantur, tótque retro actis seculis in Ecclesia & cum Ecclesia sunt publicè venerati. Rursus ex his perspicuè liquet, non mereri aduersarios laudem, quam venantur, vt veteres in Maria colenda impij & impuri, ipsorum verò assectæ in Mariæ cultu abrogando pij & cathari esse videantur.

superioris tractationis epilogus.

CAPVT NONVM.

Nimis proteruos & contumeliosos esse Nouatores in Catholicis proscindendis, qui in vulgatis Bibliis legunt: Ipsa conteret caput tuum. Ac præterea non damnandam esse veterum sententiam, qua contriuisse Maria dicitur vniuersam hæreticam prauitatem.

VPEREST iam alius Scripturæ locus excutiendus, quem complures magno cum stomacho nobis obiiciunt & exprobrãt: velut Scripturam sacram deprauemus, eò quod ad Mariæ cultum stabiliendum legamus & decantemus: Ipsa conteret caput tuum: sic enim suum honorem Christo adimi, & in Mariam inique, si non impiè, transferri clamitant. Quocirca Georgius Maior Euangelicæ modestiæ omnis oblitus, hac oratione in Catholicos debacchatur: *Sub Papatu indocti monachi plusquam supina insertia & negligentia ebrij & stertentes, ne se torquere hac disputatione cogerentur, audacissime quod de semine mulieris dicitur, deprauarunt. Et quod in neutro genere exprimendum erat, Ipsum semen, scilicet, mulieris, conteret caput serpentis, in fœmineum commutarunt. Ipsa conteret caput serpentis. Idque posteà ad stabiliendam idolomaniam de inuocatione Mariæ Virginis genitricis Domini nostri Iesu Christi transtulerunt.* Accedit & alter Georgius, nempè Fabricius procax Grammaticus, qui vt licentia plusquam Poetica vtatur, non minus hic est contumeliosus: *Notissima*, inquit, *esse piis debet omnibus illa prima Euangelij vox dicta primo mortali ab authore ipsius Deo sempiterno. Inimicitias ponam inter te & mulierem, &c. Quantum noctis offusum rei Christianæ, quantum impietatis & superstitionis importatum Ecclesiis est, vnico verbo deprauato & perperam intellecto? Annos longè supra mille inualuit error, & tantum valuit, vt qui cernerent acutius, aut alinas saperent, à multitudine contradicentium eorumque authoritate abducerentur. Etenim mulieri attributum est, quod attribuendum semini fuit: & capitis serpentis diminutio, diuæ Virginis laudibus applicata, quæ ad Christi solummodo dominatum victoriamque fuit referenda.* Cum his iungendus est Tilemannus Heshusius, qui inter blasphemos, scilicet, errores, Catholicis hunc etiam obiicit, quod caput serpentis à Maria Virgine contritum affirment. Contendit & Iacobus Heerbrandus, quod vetus & vsitata Bibliorum translatio perperam habeat, Ipsa conteret caput serpentis. *Etsi enim*, inquit, *idem pronomen absque punctis, eisdem literis scribatur masculino & fœmininogenere: tamen ad Mariam nequaquam transferri potest, quod solius Filij Dei incarnati hoc opus sit, caput, hoc est, regnum serpentis vel Satanæ, eiusque opera, quæ sunt in genere humano peccatum & mors, conterere & destruere. Turpissime itaque errant Pontificij.* Quid enim isti crepant vel facerent aliud,

Genes. 3.

Circa epiſtolã in vigilia Vſu Mariæ.

Quomodo Georgius Maior Georgius Fabricius, Tilemanus Heshusius & Iacobus Heerbrãdus Catholicos insectentur ob dictum ipsa conteret caput tuum.

In præfat. in gram. Grãmat.

In disputat. & promissione Abrahæ facta.

B præterquam quod à suo malè sano præceptore Luthero didicerunt? vt quem non pudet sequentes voces planè furiosas euomere: *Quis non miretur, imo non execretur Satanæ malignum consilium, qui hunc locum plenissimum consolationis de Filio Dei, per ineptos interpretes transtulit ad Mariam Virginem? Nam in omnibus Latinis Bibliis ponitur nomen in fœmININO genere: Et ipsa conteret caput. Sicut posteà recentiores omnes hac sanctissima sententia ad Idololatriam sunt abusi, nemine resistente, nec prohibente.*

Dictos iam Nouatores ex Lutheri spiritu & fonte hauſiſſe, quod ob præſentẽ ſententiam adeo ſint in Catholicos contumelioſi.

In 3. cap. Geneſ.

TAM belle obseruant Euangelici Canonẽ Apostolicum, qui seruum Domini litigare vetat, & erga omnes mansuetum esse, & eos qui veritati resistunt, cum modestia corripere præcipit. An decebat, quæso, has tragicas exclamationes, & grauissimas expostulationes inuehere, tantaque rabie non modo præsentem Ecclesiam, sed & venerandam vetustatem & magistratus omnes Ecclesiasticos proscindere, publicéque insectari? Neque res ipsa certè postulabat, vt hi, velut gloriosi Thrasones, sese tantoperè ostentarent, seque solos nunc demum ob vnam syllabam, ne dicam literam, plus omnibus sapere arbitrarentur. Sed ad rem propius. Falsum imprimis commentum est, Catholicos hoc ipso Scripturæ loco, quomodocunque tandem legatur, ad stabiliendam idolomaniam, vel sicut Lutherus inquit, ad Idololatriam abuti: & haud scio, an quisquam hoc dictum arripiat ad probandam Virginis inuocationem. Falsum præterea, hanc Scripturæ mutationem à Monachis, vt Maior effutit, excogitatam & inuectam esse. Nec possunt nobis vllum siue Monachum, siue alium Catholicum proferre, quem huius, vt vocant, deprauationis authorem ostendant: adeò vetusta & recepta est lectio, qua iampridem vsa est, & adhuc vtitur Ecclesia. Nam & Fabricius vltro fatetur, vt paulo antè audiuimus, longè supra mille annos hanc lectionem: Ipsa conteret caput tuum: in Ecclesia obtinuisse, idque verum esse posteà confirmabimus. Falsum & illud quod idem Rhetor Fabricius, vt amplificationem & hyperbolen ostentet, ex lectione, Ipsa, dicit multum noctis rei Christianæ offusum, multumque impietatis in Ecclesiam importatum esse. Sic enim istis non Rhetoricari modò, sed & rixari & calumniari sæpenumerò libet, præsertim vt suam in linguis peritiam vulgo iactent, suumque coram iudice populo vrgeant institutum.

2. Tim. 2.

Aduerſarios hoc loco nimis vehementes & contumelioſos eſſe Catholicis.

Vt maximè legatur, Ipſa cõteret, non hoc torqueri à Catholicis ad vſuam idolomaniam, neque in uentum hoc eſſe Monachorum.

Loco ſupra citato.

Christi honorē non imminui ac obscurari, si legamus, Ipsa conteret.

ILLVD verò constanter negamus, per hanc lectionem Christo suum honorem, suumque officiū adimi: velut Maria non Christus, huius mundi principem vicerit, caputque serpentis illa sola contriuerit. Vnde Lyranus locum exponens aperè pronunciat: Ipsa conteret caput tuum: quia per ipsam, mediante Filio suo, potestas dæmonis est cōtrita.] Rupertus in hunc modum: Cum dicit Deus: Ponam inimicitias inter te & mulierem, profecto magnum gratiæ suæ opus promittit, quod victorem diabolū, qui vicerat fraude, victa nunc mulier vincere quandóque debeat fortitudine. Porrò hæ inimicitiæ non per ipsam mulierem, sed per semen illius exercendæ & vsque ad victoriam perducendæ sunt.] Tum Eucherius disertè testatur, hunc locum de B. Virgine accipientes, fructum ventris Mariæ, qui est Christus intelligere, hunc enim esse, qui victor de morte resurgens, caput serpentis, hoc est, mortem, conterat. Quocirca quod nos legimus: Ipsa conteret caput tuum, & Hebræi Græcique in masculino, eundem sensum habere videtur, perinde ac si dicat serpenti Deus: Per hanc mulierem decepisti, & virus in totum genus humanum transfudisti: per aliam quandam mulierem, id est, per eius semen iterum vinceris & corrues, capite tuo, hoc est, regno peccati & mortis, tandem amisso atque cōtrito. Falluntur autem, vel fallunt potius aduersarij, dum nos adeò rudes & crassos populo videri volunt, vt cum (Ipsa) legimus, totum hoc sermonis genus ad Mariam solam contrahamus; & benedictum semen illud, in quo gentes omnes benedicuntur, excludamus. Imò verò certissime nobis persuasum habemus, semperque profitemur, Christum propterea venisse, vt caput serpentis contereret; ac [a] mūdi huius principem eiiceret foras, eiusque opera [b] dissolueret, quemadmodum Scriptura diuina testatur. Nec aliter vel docuit, vel credidit vnquam Ecclesia, quæ Christum solum hoc honore dignatur, vt is potestate quadam absoluta & excellenti præditus, Satanam sub pedibus conterat, simulque aliis, & Mariæ potissimum conterendi tribuat facultatem. Hinc dulcis illa promissio: Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes & scorpiones, & super omnem potestatem inimici. Hinc & sancti Pauli gloriatio, quod aduersus Principatus & Potestates, aduersus mundi Dominos rectores tenebrarum harum cōflictetur, adeoque vincendi potestate polleat. Hinc & Ioannis non vana vox: Scribo vobis adolescentes, quoniam vicistis Malignum.

In cā 3. Gen. Lib. 3 de Trinit. & operib. eius In cā. 19 Genes.

In Lib. 2 q. de Genes. cā. 29

In eundē sensum ad Christi gloriam accipi posse, siue legatur ipsa siue ipse conteret caput tuum.

Genes. 22

a Ioan. 12
b 1. Ioan. 3

Extra controuersiam Christum esse Victorem Satanę suapte virtute.

Luca. 10

Ephes. 6
1. Ioan. 2

Christus per se & per suos, vt nemo alius conterit serpentem antiquum.

QVID mirum igitur, si tantundem de Maria dicatur, quod caput serpentis cōtriuerit, non sua quidem propria, vt Christus, sed eius, quem concepit & genuit, virtute singulari, qua duce, se velut alteram inuictam Iudith præstitit, ac populi Dei hostem infensissimum Holofernem summa cum laude superauit. Nunquam illa quicquam Satanæ debuit, nō eius pedibus subiacuit, ab eius iugo & imperio se semper immunem seruauit, tantòque prudentius & felicius venenata eius tela hæc Virago depulit, quāto incautius ac turpius prima mulier in primo cum hoste certamine corruit, seque perniciosius vna cū posteris omnibus Satanæ mancipium simul & ludibrium fecit. Neque propterea Christo matrē æquamus, sed maiorem Christi gloriam asserimus, qui nō solum in seipso, sed etiā in matre, ac deinde in plurimis aliis contra serpentem antiquū præclarè fortiterque pugnantibus tam præpotenter agit, vt & ipsi, quamuis natura imbecilles, Tyrannum nequissimum ac ferocissimum, eiusque vires, artes & fraudes omnes in nihilum redigant, deque tanto hoste triumphent. Proinde quam virtutem & potestatem hic Mariæ largimur, eam post Christum, & in Christo, imò & propter Christum veluti bonorum omnium fontem & caput largimur, deque illo decantamus: Tu solus sanctus Mariam sanctificans. Tu solus Dominus Mariam gubernans. Tu solus altissimus Mariam coronans, Iesu Christe.

Nihil Christo derogari, si Mariam velut alterā Iudith faciamus, quæ caput Holophernis, id est Satanę contriuerit.

Iudith c. 13

Genes. 3

Maria præ ceteris à potestate Satanæ libera, illique hosti formidabilis fuit.

Christi asseritur gloria, cū in matre sua ad vincendū Satanam præpotens celebratur.

Quomodo vetereres intelligant, quod Maria serpentis caput contriuerit.

QVO autem Maria serpentis caput contriuisse dicitur, Fulbertus Episcopus Carnotensis his ferè modis explanat: Quid est caput serpentis conterere, nisi principalem diaboli suggestionem resistēdo superare? Contriuit Maria, seruando virginitatem & humilitatem, quia & hac extinxit mentis superbiā, & illa carnis concupiscentiam. Contriuit porētiam Satanæ per Filium quem genuit, spoliando illum dominio suo. Contriuit caput, astutiam eius, nempè sapientiam terrenam per paupertatem spiritus. Vnde de illa dici potest: Vna mulier Hebræa fecit confusionem in domo Nabuchodonosor. Serpens in cauda percussus euadit, in capite contritus nunquā resurgit. Contriuit autem Virgo caput, id est, suggestionem eius, qui Euam decepit, & caput est dæmonum.] Ab his alienum non est, quod Bernardus docet, proposita verba tractans: Ipsa conteret caput tuum: Cui, inquit, hæc seruata victoria est, nisi Mariæ? Ipsa proculdubio caput contriuit venenatum, quæ omnimodam maligni suggestionem tam de carnis illecebra, quam de mentis superbia deduxit ad nihilum.] Atque hęc quidemita dicuntur, vt sensum nobis loci mysticum explicent, qui aliis etiam verè Sanctis, vtpotè mundi, carnis ac Satanæ victoribus, rectè adaptari queat, quoniam & ipsi caput serpentis contriuerunt. Sed præter sensum hunc mysticum, alium etiam, quem diximus, veteres nobis commonstrarunt: nimirum vt Maria præ cæteris caput serpentis antiqui cōtriuisse intelligatur, quādoquidem ad hoc, sicut etiam ad vincendum omni ex parte peccatum, plus ei gratię collatum fuerit, quę concipere ac parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum, vt cum Augustino loquamur. Incredibilis autem gratia fuit, fortissimum illum armatum gignere, qui Satanam mundi huius principem, quamlibet potentem, vt nulla [a] potestas conferri queat, vi magna [b] deiecit, sibique subiecit, ac ligatum eundem in [c] abyssum misit, simulque [d] spolia eius distribuit, Vtrouis autem sensu pręsentem locum accipiamus, ac Marię de contrito serpentis capite gratulemur, nullum hic idolomanię, vel idololatriæ crimen aut periculum cernitur, nihil Christi honori detrahitur, quicquid demum improbi calumniatores in vulgus probrosè ac seditiosè spargant, & Orthodoxis affingant.

Quomodo Maria serpentis caput contriuerit.

Iudith. 14

Hom. 2. super Euang. Missus est.

Quomodo Maria secundum Bernardum serpentis caput contriuerit.

Maria secundum duplicē sensum caput serpentis contriuisse dicitur, ac neutter sensus Christo derogat.

a Lib. 4. contra her. ca. 78
b Lib. 2. contra Iudæos cap. 9.
Lib. 1. antiadamum, 293

Iosephum ait vetustissimū & doctissimum Hieraeum legere cum Ecclesia.

Qui Patres latam editionem confitentur, nempe Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, Gregorius & plerique.

Libro de fuga seculi cap. 7

Libro 11. de Genesi ad literam ca. 36 & lib. 2. contra Manich. cap. 18

Luca cap. 3

Genes.

Gestione in Leone Theodosio Cæsar.

Vicit Maria diabolū, Ambrosio teste.

Inserat, de fuga Mariæ Deiparæ vide in auctorem Lyponmani in Genesim.

Quid respondendum sit ad solum Scripturæ literam hic pronocantib.

Sed queruntur, ex hac mutatione verborum, Scripturæ vim inferri, & nefas esse contendunt, vt in sacris Bibliis Ipsa pro Ipso legatur. Respōdemus breuiter, nos à veteris Ecclesiæ cōsuetudine, quæ tot seculis vulgatam ēditionem recepit, hancque lectionem sibi placere commonstrauit, nec velle, nec posse discedere. Habeant Græci & Hebrei suos codices, de semine testantes, quod contriuerit caput serpētis: hos autē per omnia integros & incorruptos non

non esse, vel nobis tacentibus, communis Doctorum querela, & ipsorum codicum dissensio satis ostendit. Neque ignoramus, si lingua sancta consulatur, pronomen cui nostrum, Ipsa, respondet: absque punctis olim & scriptum & lectum esse, atque ita non minus fœminino, quam masculino generi conuenire, totidemque literis exprimi, quemadmodum & Nouatores vltro fatentur. Scimus etiā Græcos extare scriptores, qui sermonem ad mulierem referant, quomodocunque tādem verterint septuaginta, vt postea probabimus. Legant [a] Irenæus, [b] Cyprianus, multique Patres, quos repetere non attinet, vt ipsum mulieris semen, non autem Ipsam intelligāt & exponant: qua de re cum aduersariis minimè contendemus. At hi nobis vicissim concedāt, Patres itidem eruditos & fide dignos illos esse, qui cum Ecclesia nostra, de muliere scriptum accipiant: Ipsa conteret caput tuum. Et præter hos paulo post adducendos, Iosephus in Hebraicis literis peritissimus, & Apostolorum coætaneus, vt ex Ruffino eius interpretе discimus, de Deo sic loquitur: Abstulit serpenti vocem, iratus eius malignitati, quam gesserat in Adam, & venenum ei sub lingua ponens, quod esset hominibus inimicum, præcepit vt mulier eius capiti plagas inferret.] E quibus verbis non obscure liquet, quod Ipsa, non Ipsum in Moyse legerit. Nam quod Gelenius, eundem locum Latinè vertens, mulieris nomen prætermisit, sinon fraudis, at certè quidem incuriæ suspicionem nobis creat.

Patres non tālegisse, Ipse conteret, sed etiam Ipsa

a Lib. 4. contra her. ca. 78
b Lib. 2. contra Iudæos cap. 9.
Lib. 1. antiadamum, 293

Iosephum ait vetustissimū & doctissimum Hieraeum legere cum Ecclesia.

DE Hieronymo est extra controuersiam, quod in linguis longè sit omnium doctissimus, & vtroque modo, iam Ipsum, iam Ipsam legat. Tum Ambrosius Græce simul & Latinè peritus, præsentem sententiam ita refert: Ipsa tibi seruabit caput, & tu illius calcaneum: quemadmodum & sæpè hoc modo citat Augustinus, monetque simul sententiam totam esse figuratam. Ex eodem Augustino sumptum est, quod in Glossa ordinaria his verbis traditur: Inter semen diaboli & mulieris inimicitiæ ponuntur. Semen diaboli praua suggestio: mulieris, fructus boni operis quo suggestioni resistit. Ideò seruat plantam, vt si in illicita labatur, delectatio illam capiat. Illa obseruat caput eius, vt ipsum initium malæ suggestionis excludat.] Vnde satis intelligi potest, quod de muliere caput serpentis contritura nobiscum legerit Augustinus. Ad quam sententiam alludens etiā Ambrosius, veluti dicta Moysi verba nobis exponat, perspicuè dixit: Quid egisti diabole? vicit te Maria, quæ genuit Triumphatorem, quæ sine imminutione Virginitatis edidit eum, qui crucifixus vincerет te, & mortuus subiugaret.] Sicut autem Ambrosius hoc loco de Maria diaboli victrice loquitur, ita & Chrysippus Presbyter Hierosolymitanus affirmat mulierem esse, quæ hostem humani generis è Tyrannide deturbauit, vt quem antiqua Eua in altum erexerat, is per nouam Euam deiceretur. Tum Chrysostomus licet Græcus Theologus, vt Latinè versus extat, Deum serpenti sic loquentem inducit: Neque ergo illud solum, sed & inimicam fœderisque nesciam faciam tibi mulierem, neque eam solā, sed & semen eius semini tuo hostem perpetuum faciam: Ipsa tuum seruabit caput, & tu eius seruabis calcaneum. Tantum enim robur illi concedam, vt continuo imminearcapiti tuo. Te autem faciam sub pedibus eius iacere.] Qui verò putant hunc Chrysostomi locum non optime versum esse, legant, quæso, authoris eiusdem Homeliam in Matthæum 46. faciléque cognoscent, hunc Theologum de muliere, non de semine verba præsentia interpretari. Magnum ait, inter mulierem & serpentem certamē attendo, magnum bellum depositum esse considero, magnam sollicitudinem habendam cognosco: directa est vtrinque acies, paratum bellum, certamen depositum, statur cominus, propius consistitur, ab vtrisque intentio prouocatur, vt cautela adsit, sollicitudo intendat, securitas conquiescat. Stat enim mulier in procinctu, serpentis caput & obseruans & vitans: obseruans vt calcet, vitans vt serpentis morsus declinet. Adest paratus & serpens callidus & subtilis: callidus ne mulieris pede calcetur, subtilis vt eius morsu incauta mulier prosternatur. Hanc pugnam lætus aspicit Deus, libenter attendit Dominus Christus, si tamen illæsa mulier serpentem calcando deuincat.] Præter hos Gregorius quoque magnus legit: Ipsa tuum obseruabit caput, & tu calcaneum eius. Suffragatur & Beda disserte admonens, locum à quibusdam de Virgine, in qua natus est Deus, intelligi. Eadem lectione vruntur omnes posteriores, quibus annumero Eucherium, Idiotam, Rabanum, Bernardum, Hugonem & Richardum de sancto Victore, Rupertum, omnes Scholasticos, & in his cum eruditione, tum sanctimonia præstantes Viros innumerabiles, quos omnes supina inscitia & negligentia ebrios ac sterrentes stultissime Maior appellat. His Alcimum Auitum, vtpote Christianū veteremque Poëtam, & præstantem Archiepiscopum Viennensem adiungo, qui Dei sententiam cōtra serpentem latam carmine complexus est, & inter alia hoc modo cecinit:

Etiam Chrisostomus ex Græcis Patribus de Maria locum interpretatur.

Lib. 1. moralium c 38
In cap. 3 Genes.

Lib. 3. carminum cap. 6

Christiani Poetę Alcimus Auitus, & Marius Victor eundem locum ad Mariam referūt.

Præcipue infelix mulier cum prole futura
Tecum inimicitias odio constante reponet.
Seminibusque tuis eius cum semine bellum
Perpetuum, sed dissimilis victoria: nam qui
Ambos vna opera vicisti subdole serpens,
Olim erit vt sexum muliebrem pronus adores.
Cuius tu quanquam pauidæ insidiabere calci,
Conteret vna caput tandem tibi fœmina victrix:
Nascendumque etiam tali de stipite germen.

VERSATVR in eodem argumento Claudius Marius Victor, vetus & ipse Poeta, qui succinctè rem indicans, Deum ad serpentem ita loquentem inducit:

Lib. 1. commentar. in Genes.

Teque suo mulier perimet cum semine, cuius
Callidus extremis tantum insidiabere plantis.

Libro 11. de Genesi ad literam ca. 36 & lib. 2. contra Manich. cap. 18

Luca cap. 3

Genes.

Gestione in Leone Theodosio Cæsar.

Vicit Maria diabolū, Ambrosio teste.

Inserat, de fuga Mariæ Deiparæ vide in auctorem Lyponmani in Genesim.

Quid respondendum sit ad solum Scripturæ literam hic pronocantib.

Quomodo Caluinus hūc locū accipiat.

In Genesi c. 3

A cū mihi probabile admodum esse videtur, quod veteres in vulgata & recepta hac editione tanto libentius acquieuerint, quanto certius deprehenderunt, varias & male consonantes huius loci interpretationes adferri: quum alij verterent, vt ostendimus: Ipse seruabit caput tuum, & tu seruabis eius calcaneum: quæ lectio non admodum placet Hieronymo: alij verò in hunc modum legerent: Ipse conteret caput tuum, & tu cōteres eius calcaneum. Chaldæus interpres cum dixisset, positurum Deum inimicitias inter filium serpentis & Filium mulieris, hoc subiicit: Ipse obseruabit tibi quod fecisti ei à principio, & tu obseruabis ei in finē. Vt interim de Caluino taceā, qui hæc verba tā religiosè tractat, vt neque Mariæ matri, neque Christo Filio locum hic reliquum faciat: semen enim nomen esse collectiuū, per quod Christus nequeat intelligi, omnes autem pariter fideles hic putat significari. Discedit

Non temere veteres amplexi sunt vulgatam Ecclesię lectionem.

Quomodo Caluinus hūc locū accipiat.

In colloq. habito apud Franckenth.

tamen à magistri Caluini sententia Dathenus, & ad-
uersus Anabaptistas publicè disputans, vna cum il-
lis, locũ de Christi semine interpretatur. Sunt præ-
terea, qui mulieris appellatione sanctam accipiunt
Ecclesiam, cui perpetuum & irreconciliabile cum
hoste Satana eiusque semine certamen indictum est
& quæ plus satis in Hæreticis experitur, quâ sit dif-
ficile, serpentis caput, hoc est, contumacem super-
biam conteri, eamque cum sincera humilitate com-
mutari. Et tamen verum est: Ipsa cõteret caput tuũ,
ô serpens ac serpentina progenies de serpentino se-
mine omnibus ætatibus procreata. Vicit Christus,
vicit Maria, semper & victrix contra portas infero-
rum manet Ecclesia, eoq; magis vincit & pulchrius
efflorescit, quo iniquius læditur ac grauius oppu-
gnatur. Sed in his explicandis, quæ ad mysticum sen-
sum pertinẽt, nolo immorari: solum indicare libuit,
quam latè pateat proposita sententia, quamque va-
riè accipiatur; & quod nimium sint petulantes ad-
uersarij, quum pro sua prudentia excolantes culicẽ,
camelum autem glutientes (sexcentis enim in locis
princeps illorum Lutherus, vt multi probarunt, sa-
cra Biblia deprauauit) summum & vix expiandum
crimẽ nobis ac maioribus nostris imputãt, eò quod
cum sanctissimis Patribus legamus & cantemus: Ip-
sa conteret caput tuum. Quanquam & alteram lec-
tionem, quæ codicibus Hebræis & Græcis conso-
nat, Ecclesia nunquam improbauit, sed potius vtrã-
que sibi placere significauit, probè intelligens, libros
etiam Latinos, eosque peruetustos extare, in quibus
aliquando, licet rarius, Ipse pro Ipsa legatur. Satis
autem fuerit isthæc infestis ac improbis calumnia-
toribus respondisse, qui propter hanc vnam vocem,
ex occulto quodam Mariæ Marianique honoris
odio, Ecclesiam tam atrociter insectantur.

Eriam Ecclesia mulier dici potest, quæ serpentem & caput eius conterat.

Math. 16

Aduersarij nimium hoc loco petulantes eum damnant tot ætatis orthodoxos.

Ecclesia sic legit ipsa vt alteram lectionẽ non improbet præsertim apud veteres & inquibusdã libris antiquis.

POSTREMO ad Mariam Satanæ victricem per-
tinet, quod veteres cum Bernardo haud temere no-
tauerunt, Mariam tum inter mulieres, tum inter vi-
ros fortissimam habendam esse, de qua dixisse Salo-
mon videatur: Mulierem fortem quis inueniet? Et
rursus: Accinxit fortitudine lumbos suos, & robo-
rauit brachium suum. Proinde Rickelius Mariam
ait esse mulierem fortitudine armatam, quæ omnẽ
fœmineæ conditionis molliciem supergressa, huma-
næ perditionis calcarit authorem, ac demum amis-
sæ beatitudinis reparatorem produxerit, nec modo
fœminarum, sed virorum quoque sit fortissima. Nec
miror, inquit, ô Domina, si sic fortitudine pollebas,
summis etiam Angelis robustior: quoniam Domi-
num virtutum Christum Regem, qui Patris virtus
est, cuncta sustentans, protulisti.] Hanc præterea il-
lam esse tradit, quam dæmones specialissime timeãt
ac oderint, quum sit illis valde grauis atque terribi-
lis, quasi castrorum acies ordinata. Vnde bellatrix
egregia dicta est, eundem hostem velut expugnans,
qui primus primam mulierem supplantauit, præser-
tim quod humilitatis suæ virtute Spiritum elationis
exploserit, vt vetus author[a] affirmat. Hæc demum
vt multi asserunt, serpentis antiqui longè pessimum
& pestilentissimum illud semen, hæreticam nempè
prauitatem, deuicit atque cõtriuit. Quocirca[b] Ber-
nardus dicere non veretur: Nimirum ipsa Maria est
quondam à Deo promissa mulier, serpentis antiqui
caput virtutis pede contritura, cuius planè calcaneo
in multis versutiis insidiatus est, sed sine causa: sola
enim contriuit vniuersam hæreticam prauitatem.]

Serm. de natiuit. Mariæ

Prouerb. 31.

Maria mulier fortis, quã in Spiritu prædixit Salomon.

Libro 3. de laudib. Virg. art. 1 l. 1 in ca. 3. Genes.

Hebr. 1

Cant. 6

a In serm. de nassiuit. Virg. Creatoris mater.

b Ser. de Maria Virgine ex verbis Apocalyp. Genes. 3 In libro 1 Cantic.

A Quod vltimum dictum non à Bernardo & Rupertо doctissimis viris primum inuentum, sed ex veteri & solenni Ecclesiæ cantico, acceptum est, quo publicè tot seculis decantatur? Gaude Maria Virgo, cunctas hæreses interemisti, quæ Gabrielis Archangeli dictis credidisti. Et ante annos mille ducentos ita scripsit Sophronius, siue, vt alij volunt, Hieronymus: Hæc est Virgo, quæ sola interemit vniuersam hæreticam prauitatem.] Quæ omnia Sectariis è venenato serpentis huius semine procreatis non possunt esse non ingrata, & sub hoc quidem prætextu oppugnantur, quod Christi vel excludant, vel obscurent gloriam. Atqui norunt, & vltro fatentur Catholici, à Christo ceu perenni fonte, bona omnia dimanare, qui tamen sua dona sæpè Sanctorum merita & ornamenta & priuilegia esse velit, quique à se minime alienum putet, si potestatem sibi à Patre collatam, in sui corporis mystici membris magis ac magis reddat conspicuam. Quod si in Sanctis vllis, certè in matre lectissima ille potens, ille gloriosus atque admirabilis apparere gaudet, ac per eandem, sese ad dissipandos Hæreticos, vt re ipsa sæpè probatum est, terribilem atque præpotentem ostendit. Quod si Maria, vt diximus, antiqui serpentis caput contriuit, cur non serpentinum quoque semẽ, quod maximè in Hęreticorum colluuie sese prodit, simul contriuisse dicatur? Aut si semen illud benedictum ad Christum referas, qui caput serpentis contriuerit, ac veritas manet æterna, suaque luce & virtute omnes errorum tenebras dissipat, habet inde suam quoque laudem tanti Filij mater, quæ tanquã Leæna, vt Epiphanius tradit, inuictum illum Leonem de tribu Iuda, hæreticæ prauitatis domitorem genuit: quæ insuperfidem de hac ipsa Christi victoris potentia & maiestate præ omnibus illustrem tenuit & excellentem. Hæc enim est[c] victoria, quæ non modo mundum, sed etiam perfidiam hæreticam vincit: hoc[d] scutum, in quo tela nequissimi ignea extinguuntur, fides inconcussa. Quid autem Mariæ fide firma, solida, immobili præstantius? quid admirabilius? quid ad omnes omnium Hæreticorum insanias & oblatrationes atterendas robustius quæso? præsertim si de primis & præcipuis loquamur hæresibus quæ contra Diuinitatis mysterium, & vtramque Christi naturam arte Satanica velut ab inferis in orbem eruperunt. Proinde hanc ipsam fidem Virginis cognata Elizabetha, quamlibet sancta, tantoperè suspicit, atque, vt alibi diximus, publice prædicat. Sic ergo virtutem in hæresibus extinguendis, & in erroribus elidendis Marię largimur, nihil vt Christo bonorum omniũ authori atque donatori surripiamus: quemadmodum Lunam extollimus, & aërem per illam dicimus illuminari, nullam vt iniuriam Soli Planetarum principi inferamus, à quo certè Luna ipsa & totus orbis inferior primatiam suam accipit claritatem. Atque hæc satis fuerint ad Mariam de Dæmonibus ac Hęreticis triumphantem, quantumuis Catholicę veritatis hostes fremant & frendeant, obiter propugnandam. Verum enimuerò non vident, nec animaduertunt cœci & stulti homines, quam præsentem consolationem & opem ex eo capiat Ecclesia, quod Mariam vt matrem fidissimam, sibi in cælo fauentem, & apud Christum patrocinãtem, tantumque luminis & roboris impetrantem habeat, vt circumuolitantes istos erroris spiritus facilè agnoscat atque profliget. Facit id sane Christus custos

Maria terribilis dæmonibus, & hereticę prauitatis destructrix.

Vnde profecta sit Mariæ laus illa, quod vniuersam hæreticam prauitatem contriuerit.

B

Serm. de assumptione B. Virginis.

An Christi honori deroget quod confitemur hęreticã prauitatem à Maria contẽri & profligari.

Christus vt caput miriica dona quibusdam Sanctis cõmunicare dignatur, & mirabilior in Maria & per Mariam operatur.

C

Genes. 3

Hæres 78 cõtra Antidicomarianitas Apoc. 5 c 1. Ioan. 5 d Ephes. 6

Quomodo maria Heretico rum victrix dici possit.

D

Luce 1.

Nullius fides æque ac Mariæ potens ad prauitatẽ hæreticã atterendam.

Quod Maria de Hęreticis triumphet, id non sine Christi gratia fieri.

Ecclesia hæreses agnoscit & vincit Deigratia & Marię intercessione.

custos Israelis, & verus inuictusque Dauid, sed eo libentius facit, quo illi gratior est persona matris, pro afflicto populo, proque contempta & oppugnata sua Sponsa intercedentis. Videas interim Ecclesiã exẽplo Mariæ pulchrè sese conformantem, vt fide nunquam deficiente, & patiẽtia constante munita, etiãsi ad tempus blasphemos ferat hostes, portas tamen inferorum sæpè tandem confringat, ac tenebrarum principes vehementer nonnunquam exterreat, dẽque ipso Satana subinde gloriosè triumphet.

Psal. 120.

Ecclesia exẽplo Mariæ eiusdem Hæreticos terrefatur.

CAPVT DECIMVM.

Quid nobis de Erasmo Roterodamo sit iudicandum, qui ætate nostra vel primus aduersus beatæ Virginis laudes & titulos quædam in suis scriptis disseminauit, ac rursus tamen eandem præclaris titulis ornauit ac inuocauit. Præterea quantum Virgini matri Oecolampadius tribuat, quamque magnificis titulis illam illustret.

Qualis prudẽ fuerit Erasmus Roterodamus, partim quidẽ laudãdus, partim reprehensibilis.

NONDVM anni sunt quinquaginta, quod Erasmus Roterodamus in humanis fuit, vir sanè sua ætate vbique percelebris, & præclarè inter doctos existimationis. Fuit enim in eo, quod negari non potest, ingenium lepidum & perinucundum, Latinæ Græcæque linguæ peritia singularis, eruditio multiplex, mira scribendi facilitas & copia eloquentia verò, vt illis temporibus, rara & admirabilis. Cæterum quemadmodum diligentia eius & doctrina ad bonarum artium studia excitanda, & à barbarie vindicãda multis haud parum contulit, ita rursus, si libere dicẽdum est, in rebus Christianæ religionis, & quæ ad Theologiam spectant, tum sibi tum aliis, haud parum incommodauit. Etenim qua ipse vsus est, hanc alios etiam docuit immodicam libertatem, in veterum scriptis, in Ecclesiæ constitutionibus, in Theologorum sententiis, in publicis ritibus iudicandis, imò & conuellendis atque exagitandis. Igitur quod veteres de Philone viro disertissimo dicere consueuerunt: Aut Philo Platonizat, aut Plato Philonizat, hoc permulti de ipso etiam tandem pronunciarunt in hunc modum: Aut Erasmus Lutherizat, aut Lutherus Erasmizat. Et tamen fatendum est, si sincerè iudicare velimus, inter Erasmum & Lutherum permultũ interesse. Ille Catholicum semper nomen retinuit: hic Ecclesiæ Catholicæ manifestus non solum desertor, sed impius etiã oppugnator, multarumque Sectarum caput extitit. Ille arte potius quam potestate, sicut de Iuliano dixit Orosius, religionem est insectatus, magnam sæpè suis vel opinionibus vel erroribus cautionem ac moderationem adhibens: hic autem natura vehemens, turbulentus, ardens, factiosus, modum omnẽ excessit, ad extremaque ruit præceps, tàm arrogans vt nulli cederet, tàm durus & pertinax in sententiis, vt suis etiam sæpè visus sit intolerabilis, tantò demũ Ecclesiæ odio inflammatus, vt ad illius exitiũ aperto Marte & furiosissimè nihil non moliretur. Iudicauit Erasmus quæ in Theologorum doctrina & Ecclesia improbanda corrigendaque putabat, atque ita siue sciens, siue imprudens Momum egit, vt magnam simul fenestram Luthero & aliis aperuerit ad religionem vniuersam innouandam, & ad tumultus eos concitandos, quos in Christiano orbe nunc maximo malo consecutos esse videmus, satisque deplorare non possumus. Vnde illud etiam à multis

B

Ubi Erasmus mouit, illic Lutherus irruit, vt vulgo inquiunt.

vsurpari cæpit, Vbi Erasmus innuit, siue ioco scilicet, siue serio agens, illic Lutherus irruit, & quæ ille oua posuit, hic tandem excubauit.

Illud certo constat, Theologica Erasmi scripta, quæ permulta ille quidem edidit, nec posse hodie, nec debere vndequaque defendi. Quandoquidem Censura Ecclesiastica, quæ apud Orthodoxos quidem valet ac valere debet plurimum, Erasmica scripta, paucis exceptis, legi vetuit, & grauissimas ob causas, licet authorem ipsum non damnauerit, tamẽ eius opera velut Lectoribus obsfutura potius quàm profutura, improbauit. Atque hæc ego vel inuitus præfari cogor, priusquam nonnulla ex Erasmo in medium adfero, in quibus ille pios tanto vehementius quidem offendit, quantò indignius Deiparæ honorem impetere, & haud obscurè violare nõ dubitauit. Offendit, vt exemplis rem explicem, quod alicubi Mariam inducit, quæ sua epistola ad Glaucoplutonem data nominatim commendat Lutherum, quandoquidem is Diuorum inuocationem superuacaneam esse tradat ac suadeat. Quid enim omnino turpius, quid magis criminosum sanctissimæ Virgini poterat affingi, quàm quod apertis Ecclesiæ hostibus, quorum hodie Lutherus est princeps, faueret, ac damnatis iam olim Vigilantij erroribus patrocinaretur? Offendit, quod in eadem epistola pleraque vota hominum improbat, quæ cum aliis Diuis, tùm Virgini matri, vt apud Deũ intercedat, honestè piéque concipiuntur. Quin & nautas Mariam inuocantes ridet: quòd eidem hunc in modum acclament: Salue Regina. Stella maris, Regina cæli, Domina mundi, Porta salutis. Quæ pręconia vt Patribus ignota non sunt, totque iã seculis ab vniuersa Ecclesia celebrantur, sic etiam commodas habent interpretationes, quemadmodum eruditi sæpè mõstrarunt, & citra vllam Christi iniuriam in vsu retineri possunt, sicut postea demonstrabimus. Offendit, quod Virginem Christi matrem (pudet profectò dicere) Veneri in maris præfectura substituat. Id quod Lucianicum spiritum in Erasmo sæpè notatum redolet prorsus, quando toties ille gaudet irridere Diuos, & quęuis propemodum sacra ludificari, iocularesque cauillationes religioni admiscere, eamque turpiter inficere & labefactare non desinit. Tam pulchre seruauit decorum, qui Theologus castissimam Virginem impudicissimę Veneri, & Christianam pietatem cum superstitione Ethnica comparauit. Offendit, quod multorum in colenda Virgine studium deputet superstitioni, & cũ Christi

C

Prouerbium vulgo iactatũ vel erasmum Lutherizare, vel Lutherum Erasmizare, Inter Erasmũ & Lutherum multum esse discriminis.

A scriptis Erasmi Theologicis legẽdis per Ecclesiæ Censuram arcemur.

In colloquio peregrinationis, religionis ergo.

Indicario locorum, in quibus de Mariæ cultu nõ optimè sentit ac loquitur Erasmus.

In Erasmo spiritum Lucianicum multorum iudicio recedisse.

iniuria velit esse coniunctum: perinde ac si Virginis matris potius quam Christi Domini præsidio fidãt, putentque matrem Filio iam cum Patre regnanti posse imperare. Sed quotusquisque tam tardus & crassus, omnisque veræ pietatis rudis & imperitus erit, qui ad precandam Virginem hoc animo accedat, vt matrem Christo vel exæquet, vel anteponat, neque plus fiduciæ, dilectionis & reuerẽtiæ in Christo: quam in Sanctis omnibus collocandum putet? Atque vt sint homines quidem adeò vel deliri, vel superstitiosi, vt Mariam impensius quam Creatorẽ & Redemptorem suum colere & inuocare videantur, an propter subrusticum paucorum errorem, cõmunem bonorum pietatem suspectam facere, ac totius Ecclesiæ institutum odiosum reddere, omnemque Mariæ cultum apud plerosque vel in neglectum vel in cõtemptum adducere debebat Erasmus: Offendit denique, quod illorum errorem non obscure confirmat, qui sacrosanctam Virginem non solum originali, sed & actuali peccato contaminatã videri volunt, sicut nunc quidem Sectarij pestilenter affirmant. Etsi hic sibi non satis constat, cum alibi contrariam asserat sententiam, vt supra etiam indicauimus. Fuit enim hoc nimium illi familiare, vt parum constanter ac grauiter de sacris doceret, præsertim quod Scholasticorum & Monachorum odio magis quam sincerę veritatis amore ad dicẽdas multis in rebus sentẽtias commoueretur. Nam illi etiam vsu venit, quod non temerè dici solet, nimium altercando veritatem amitti: & quo magis se suaque scripta perpetuò excusat atque tergiuersatur, eò minorem sibi fidem & existimationem apud doctos conciliat: præsertim quod Pyrrhonicam in multis Theologiam sequi videretur. At nos alibi de hoc Batauo plura disseruimus.

Erasmus in Multis varius, iam affirmat, iam dubitat, Mariã ab omni peccato immunem esse.

I AM verò vt supradictis fides certior cõstet, Erasmum ipsum loquentem inducemus, eiusque verba nonnihil ponderabimus, nimirum vt ratio habeatur illius Euangelicæ regulæ: Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Extat colloquium Naufragij nomine inscriptum, in quo Erasmus sub Adolphi persona hæc velut ridens commemorat: *Nautæ canentes: Salue Regina, implorabant matrem Virginem, appellantes eam stellam maris, Reginam cæli, Dominam mundi, Portam salutis, aliisque multis titulis illi blandientes, quos nusquam illi tribuunt sacræ literæ.* Nos verò de solenni Cantico, Salue Regina, posteà videbimus, eiusque pium & laudabilem vsum nõ minus contra Lutherum furentem, quam aduersus Erasmum iocãtem vindicabimus. Quod ad titulos Virgini matri attributos, & in Ecclesia iampridem vsitatos attinet, mirum sanè, cur eos tam leuiter hoc loco conuellat Erasmus, qui tam multos id genus & præstantiores ferè titulos, vt posteà monstrabimus, in suis scriptis Mariæ largitur. Sed vt fucum modo prætexat temeritati, ad Scripturas, quæ id genus titulos Mariæ nesciant, callide prouocat. Est ita quidem in sacris literis vsitatum, vt cum de Maria mẽtionem faciunt, mirandam simplicitatem, & simplicem breuitatem obseruent. Verum eodem ferè modo de Christo disserunt, quemadmodum illæ loquendi formulæ argumento esse possunt: [a] Dixit Iesus discipulis suis: [b] Hoc signum fecit Iesus: [c] Multa quidem & alia signa fecit Iesus. Quid ergo mirum, si de Maria tractantes Euangelistæ, simplicissime loquantur: [d] Nomen Virginis Maria. [e] Erat mater Ie-

Matth. 12.

Examinatio verborũ Erasmicorũ ad mariæ cultũ pertinentium.

An rectè dicat Erasmus Mariæ tribuẽdos non esse titulos sine scripturæ testimonio.

a Matth. 16. & 19.
b Ioan. 2
c Ioan. vlti.
d Lucæ. 1
e Ioan. 2

A su ibi: [f] Maria conseruabat omnia verba hæc. [g] Stabat iuxta crucem mater eius? Proinde, sicut Christi Domini maiestati nihil adimit, illum in Euangelio sine vllo titulo vel epitheto Iesum, aut Filium hominis, vel magistrum appellari: ita de Maria iudicare fas est, quod, tametsi simplex de illa mẽtio in Scripturis sæpè fiat, non idcirco eximiæ illius dotes imminuantur, quodque illa præclaris titulis, quos probet Ecclesia, non sit defraudanda. Ac intereà, velit nolit, Erasmus fateri cogitur, tam multa & mirifica de Domini matre in Scriptura prædicari, vt nullæ laudes, nulli tituli, quantumuis illustres & eximij, ineffabilem illius præstantiam ęquare posse videantur. Quid enim vel vno illo eulogio sublimius, quid augustius: Aue gratia plena? quum Deus rationali B quidem creaturæ nihil maius, quam gratiæ suæ plenitudinem, possit impartiri. Quales verò & quam gratiosos ac sublimes titulos, quum alibi, tum in libro Canticorum Mariæ decantat Spiritus sanctus? quemadmodum iam antè citati à nobis veteres crebro confirmarunt.

f Lucæ 2.
g Ioan. 19

Nec Christi nec Virgini derogat quicquã quod simpliciter in scripturis appellentur.

Eximios titulos Deus in Scripturis Mariæ tribuit, ac tribuẽdos esse docet.

QVÆ autem isthæc Erasmi est religio, vt quæ sacris literis explicata non sunt, Mariæ in hac parte nolit attribui, cum ipse alioquin tam multa, quæ à doctis meritò reprehensa sunt, Christo simul & matri absque Scripturis vllis ascribere non veratur? [h] Vbi enim scriptum legit, quod affirmat Christum Hierosolymæ, non modo purificatum, sed & circũcisum? Vbi [i] legit, Christum cum matre tam grauiter expostulasse, vt dixerit: Hactenus tuæ voluntati me præbui morigerum: quod nũc restat ex arbitrio C Patris gerendum est, non ex humano præscripto: Alibi mater fuisti: posthac mihi nihil aliud eris quã mulier, quoties versor in Patris negotio? Vbi [k] legit, quod Christus baptizatus, à solitudine sue deserto ad matrem aut nutricium Ioseph reuersus non fuerit? Vbi [l] legit, quod cum Dominus tres discipulos agonis sui testes assumeret, reliquos octo velut imbecilliores adiungere non auderet? Quæ tamen omnia, sicut & alia plura, idem Erasmus sine Scripturæ, sine Patrum authoritate, licenter nimis audet asseuerare. Ac eadem porrò licentia Deiparam tractat, pleraque illi confidẽter affingens, quæ nec vera, nec probabilia, nedum Scripturis tradita esse videantur. Exemplo sit, quod cũ Maria ad cognatam Elizabeth D proficisceretur, in toto itinere neminem salutauerit. Rursus, quod illa in pueritia & infantia Christi, de ipsius Diuinitate veram non habuerit cognitionem. Præterea eandem Domini matrem die à partu quadragesimo secundo adiisse templum Hierosolymitanum, tuncque primum suum puerum obtulisse. Adhæc, quod parentes Iesu cunctis rite peractis, quæ ad purificationẽ præscripserat Lex, reuersi sint in Bethlehem, vbi natus erat puer. Eat igitur Erasmus, & quam legem ipse turpiter violat, ab aliis pergat exigere, vt sine Scripturæ testimoniis, Deiparæ tribuere non liceat, quod illi tot seculis tribuit Ecclesia, præsertim honorifice admodum ac reuerenter illam præ Sanctis reliquis salutans atque compellans.

Erasmus multa sine Scripturis & contra Scripturas de Christo affirmat, præsertim vbi Paraphrasten agit Euangelii.

h Lucæ 2.
i Ioan. 2
k Matth. 3
l Matth. 16
Lucæ. 2

Erasmus sine Scriptura tentatur multa de Deipara, quæ defendi non possunt.

Lucæ 1.
Lucæ 2.

ASPERIOR adhuc Erasmi locus est in dialogo, qui de peregrinatione religionis ergo, tractat, & inauditum de Maria figmentum proponit, quæ Glaucopluto epistolam, cuius etiam supra meminimus, scripserit his verbis ordiens: *Quod Lutherũ secutus, sternue suades superuacaneum esse inuocare Diuos, a me quidem isto no-*

Exemplum alterum ab Erasmo petitum in quo Mariæ causã & cultus male tractatur.

isto nomine bonam magnamque inisti gratiam, scito. Nam antehac tantum non enecabar improbis mortalium opplorationibus. Ab vna postulabantur omnia, quasi Filius meus semper iusans esset, quia talis fingitur pingiturque in sinu meo. Pudet enim ac piget reliqua cõmemorare, quæ pias aures possent offendere, & tamẽ Erasmus à Maria Iesu matre ex æde, nescio qua, lapidea, & certo quidem Christi passi anno scriptã, ac eiusdem Virginis manu subscriptã, edidit. Sic autem habet subscriptio: Beata Virgo mea manu subscripsi. Initium verò habet: Maria mater Iesu Glaucopluto. Finis demum: Hæc te scire voluj. Tu cogita quid mihi respondendum censeas. Nam mihi planè res cordi est. Ex æde nostra lapidea. Calend. August. Anno Filij mei passi M.D.XXIIII. Quanquam verò monitus erat à Parisiensibus, hæc ridicula quidem, sed blasphemiæ proxima esse, nihil tamen postea correxit in codice, vel mutauit, sed tanquam iocum, qui in statuam Virginis caderet, excusandũ putauit. Enimuerò valeat cum sua improba procacitate & procaci impietate Roterodamus, qui si aliter quidem Lucianus esset, quid obsecro, ad ludificandum petulãtius fingere, si Vigilantianus aut Lutherianus, quid contra Virginis cultum turpius effutire potuisset? Rectius tunc illi, quam postea, cum Luthero conuenisse videtur: tam apertè illius instituto velut superis grato patrocinatur, & Diuorum inuocationem sub Lutheri persona superuacaneam censet, eósque velut Mariæ & Diuis molestos ridet, qui sese illorũ precibus ad quædam à Deo impetranda cõmendãt. Quod si putet, hanc tantam licentiam plusquã Poëticam per iocum excusari, probisque comprobari posse, omninò fallitur, tum quod hoc pacto in sacris iocari, Christiano, nedum Theologo sit nefas, tum quod scribat ex instituto pueris, quorum imprudẽtem, lubricam, imbecillem, & ad malum vsque procliuem ætatem vir grauis, & qualis ipse haberi volebat, fidelis institutor, lõgè aliter atque sincerius ad Ecclesiæ Catholicæ normam informare debuisset. Vtinam verò fallantur, qui censent Erasmũ in multis malè sibi constare, & sæpè non bono genio agitari, præsertim cum plerosque ritus Ecclesiæ, adeoq; Virginem matrem ac Diuos alios non obscure ludificatur. Arque hæc pars est illorum colloquiorum quæ & bonos facilè corrumpant, & malos deteriores reddant, dum adeò Satyrice, petulanter, ac impure tam de rebus quam de personis sacris garriunt, digna profecto, de quibus suam censuram viri graues magnæque authoritatis præsules ederent. Eius censuræ summa est, nec decere neque expedire hoc seculo, vt puri animi tam impura lectione contaminentur, & cauendum esse in posterum, ne boni discipuli ex præceptore non bono dediscenda discant. Ac res ipsa demonstrat, quam sit indecorum ac turpe, senem Theologum tales docere nugas, & scurrã ferè impium vel agere vel simulare, deque sanctissima Dei matre, & causa religionis tam futiliter scribere, ac pullulantibus tunc etiam erroribus si non suum calculum addere, at certè quidem fomentum præbere. Et siue serio demũ ille, siue ioco agat, haud sanè conueniebat, damnatæ memoriæ homines hoc honore dignari, vt eorum fautrix vel patrona virgo sanctissima constitueretur, vtque certa Ecclesię sententia, quæ Sanctorũ inuocationẽ tot seculis astruit ac defendit, ab eo in dubium vel leuiter reuocaretur atque cõtra Hieronymi doctrinam labefactaretur.

Cætera de præfatione Epistolæ ad Erasmum Lutherum Virginem inuitet alteri Lucæ.

Quod sentiendum sit de colloquiis Erasmi.

Quomodo in suis colloquiis tractat nugas, Christiano tũ Doctore, tum Pastore indignas ac nõ.

A Cætera quæ ad pleniorem confutationem faciunt, è sequenti contra Lutherum disputatione facilè colligentur: nolumus enim hoc loco plures cumulare nugas, quas alij è scriptis Erasmicis satis multas excerpserũt, & cum vera pietate pugnare conuicerũt.

Erasmi testimonia in quibus Mariam eiusque cultũ apprime commendat.

SVNT tamen & alia eiusdem Erasmi loca, in quibus ille longè rectius ac reuerenter admodum de Mariæ cultu sentit ac loquitur, vt nesciam sanè magisne ille Virgini sacrosanctæ detraxerit, an fauerit: propemodum dixerim, non tam insignem eum fuisse Mariomastigen quam Encomiasten. Extat illius Pæan Virgini matri dicendus, & obsecratio ad Mariam in rebus aduersis recitanda, tum Virginis Lauretanæ Liturgia: sed & pluribus aliis scriptis Deiparam amplissime verissimęque commendauit. Quas B verò maiores laudes, quę illustriora epitheta in Virginem ille conferret, præterquam vbi appellat eam vnicum cæli decus, certissimum terræ præsidium, præpotentem nostram Dominam, augustam cæli terrarumque Reginam, huius nostri pelagi stellam, terræ nostræ Lunam, imò spem vnicam nostrarum calamitatum, quæ quidem inter cœlites vna tantum vel meritis vel gratia, vel authoritate polleat, vt sola Iudicis iram posit restinguere? An non Mariam salutat, cum ita loquitur Pæan: Salue inclita Regum progenies, Sacerdotum decus, Patriarcharum gloria, Cœlitum triumphus, Inferorum formido, Christianorum & spes solatium? Ac velut Angelicam salutationem exponat & illustret, alibi Mariam ita compellat: Aue Maria prudentium virginum Regina, quæ nobis Euæ fatuæ virginis maledictionem C vertisti in benedictionem. Salue matrum pudicarũ decus, quæ salutem omnibus peperisti. Gaude Angelorum & hominum gloria, quæ cælestium gaudiorum fontem citra virginitatis iacturã enixa es.] Ac deinde post pauca subiicit: Agnoscit orbis vniuersus, & quanto honore te dignatus sit Deus, & quantum ipse honorum per te acceperit, eóque duo nomina præ cęteris veneratur, Iesu Filij tui, ad quod sese inflectit omne genu cælestium, terrestrium & infernorum, & Mariæ Virginis, ad cuius mẽtionem hilarescunt ac recreantur omnes animæ nomen Iesu diligentium.] An nõ Mariam aduocatam agnoscit, qui his verbis illam affatur, Diuinitati proxima es, ne illic nobis deesses aduocata: plurimum apud eum vales, vt esset cuius precibus & authoritati iustam in nos iram suam posset donare? Quid verò aliud, nisi precantis, & Mariam suppliciter inuocãtis est oratio: Certa fiducia, en, ego pronus tuis aduoluor pedibus, illis quibus etiam cœlites ipsi sese substernunt, præsentes tuo numini supplices tendo manus. Succurre, quæso, mea seruatrix, mea salus, meum vnicum certissimumque perfugium Maria, præfulge stella salutaris caliganti, dirige errantem, aspira laboranti, confirma vacillantem, fulci nutantem, adsis periclitanti. Serua meum dulce decus, animulam hanc, quæ sese tibi, quanta est, nuncupat.] Et rursus idem: Per omnium, inquit, qui in te spes fixere suas, vota, obsecro obtestorque, Virgo intemerata peccatoris huius patrocinium apud Filium suscipe: eius iram, quam meis flagitiis excitaui, deprecare.] An non inuocantis hoc quoque carmen est:

Quomodo Mariam salutet Erasmus, eam aduocatã agnoscens.

In precationibus Damiani à Paungartnero inscriptis.

Mundus Iesu & Mariæ nomen præcipue veneratur.

Quomodo Mariam inuocet Erasmus.

In Liturgia Lauretana.

Esto Virgo fauens, qui modulis te celebrant piis,
Iram auerte Dei, ne feriant fulmina noxios,

POSTREMO quid mirum, si religionis ergo votum suum Deiparæ nuncupauit, & nuncupatum

Erasmum magis Catholici fauere quam aduersarijs, circa cultum Deiparæ.

Laureti persoluit Erasmus, qui Virginis etiam matri Annæ, & diuæ Genoueuæ votiua carmina conscripsit, sèque fido illarum patrocinio commendauit? Quare non habent aduersarij, cur Erasmum à se stare glorientur, eumque in Mariana causa nobis opponãt, quum vix vllum alium huius æui scriptorem, quem ipsi suspiciant, Mariæ magis addictum & deuotum, deque illius honore præclarius differentem nobis demonstrare possint. Tum ex his Erasmus ipse refellitur, qui vt diximus, titulos in Ecclesia receptos, quoniam in Scriptura non legantur, Mariæ tribui tam ægrè sustinet, quique à mortalibus Diuos ac eorum præsidia implorari, vanum alicubi aut supertuacaneum reputare videtur. Hærenti autem & hallucinanti in quibusdam Erasmo, qui neque per omnia sibi constare solebat, vt diximus, tanto facilius venia danda est, quod ipse postea resipiscens, vehementer doluerit, se quondam in libris suis quædam incaute scripsisse, & prædicasse libertatem spiritus, cum nihil minus suspicaretur, quam tale seculum, & eiusmodi populum exoriturum, qui splendidis verbis iactaret libertatem Euangelicam, & hoc fuco deceptus, effrenem carnis licẽtiam amplecteretur. Atque hæc satis, vt arbitror in Erasmũ dicta sunt, qui primus de Mariæ cultu litem, aut potius querimoniam nostra mouit ætate, & veteris ecclesiæ vsum atque cõsuetudinem in suis scriptis improuide satis ac odiose perstrinxit. Vnde mirabili iudicio Dei factum videtur, vt qui, vtroque velut pede claudicans, iam huic, iam illi parti placere desiderabat, neutri tandem parti satisfecerit, vtque antea summus habitus, modo apud Catholicos æquè ac nouæ religionis amatores parem propemodum, hoc est, exiguam sibi authoritatem seruet, ac omnẽ ferè amittat gratiam.

Cur venia Erasmo in quibusdã scripsis dari possit.

In Postilla ad amicum religiosum, & ad Cardinalem.

Quem fructũ & exitum è suis scripsis Erasmus tandẽ reportarit.

VERVMENIMVERO vt sint aduersarij paulò æquiores, minusque pergant indignari nobis, qui semper in colenda Virgine matre immodici, & plus æquo accurati esse censemur, cum vix exiguam honoris debiti partem illi præstemus, authorem illis dabimus, qui nostrum institutum confirmet, nec illum quidem indoctum & rudem, sed linguarũ quoque peritum, neque Catholicum, sed inter nouos ministros nobilem & excellentem, quem ipsi solent admirari, quemque pro suo Episcopo habuerunt & coluerunt Basilæenses. Is est Ioannes Oecolampadius, quẽ nihil puduit magno in precio habere Virginem matrem, eamque præ Sanctis reliquis amare, & venerari, Sed ne quis mihi diffidat, illum ipsis loquentem in medium proferam, vt omnes de illo in Mariana causa iudicare possint. Sic igitur ad verbum pronunciat: *Recte admonet Propheta, vt in Sanctis laudemus Deum. In quo autẽ plasmate tam laudandus Deus, vt in Virgine Maria, quam hodie non solum inhabitare ceu templum sacratissimum sed ex ea, & in ea carnẽ assumpta homo fieri dignatus est? Cæli enarrant gloriam Dei, ne inuideant: quem ipsi continere non poterant, Virginis vtero clauditur. Oh stupescant Angeli, quod ipsis præteritis Rex eorum ad Virginem diuertit. Et quomodo non per Mariam laudabilis Deus, in qua se ostentat gratissime, si vspiam diuina cõmendantur munera in quam congesta, quæ alicubi dissemi-nata: in qua refulgent, quæ alicubi nitescunt? Nam vt hominis communicatæ creaturarum omnium dignitates, ita ista omnium humanarum eminentiarum particeps est. Quid mirum, si πατριβολικῶς nulli non creaturæ comparetur, dicaturque, vt est, cælum ornatissimum, pulchra vt sol, electa vt luna, clarior sideribus, fœcundior terra, profundior abyssis, candidior liliis, odoratior rosis, humilior violis, & rursus procera vt palma in Cades, exaltata vt cypressus in Sion, exaltata vt platanus iuxta aquas, exaltata vt cedrus libani? Et quis colligeret omnia? Quid iterum mirum, si figuris suis Scriptura nobis eam delinieat, quas pij non explodant, licet doctiores sublimiora reconditioraque ex eis hauriant mysteria. Recte & ipsa dicitur ardens rubus Moysis, virga Aaron, vellus Gedeonis, arca fœderis, turris Dauid, thronus Salomonis, hortus conclusus, fons signatus, porta clausa, vestimentum summi Sacerdotis, atque aliis modis. An & ad humanas laudes trensendum? Quid ergo mirum, si dicatur, cum ita sit, quod fide vincat Abraham, patientia longanimitateque Isaac & Iacob, castitate Ioseph, lenitate Dauid, maiestate Salomonem, religione Iosiam: &, vt semel dicam, omnes numeris omnibus vincat excellatque ita in vnoquoque virtutum genere, ac si solum illud peculiare fuisset. Supernacuum foret, eam conferre Saræ, Rebeccæ, Rachel, Deborræ, Hester & aliis sanctis mulieribus, quæ & viros in tantum anteiuit. Quin potius si cælestes Angelicæque virtutes nobis cognitæ essent, in eis liceret nobilius cognoscere, quid illi cum vnaquaque commune. Sed quæ supra omnes, quæ Regina est omnium, quam Deus præ omnibus honorauit, cui similis non reperitur alia, quid non assecuta, quod eminentissimam probet? Et eodem in libro: Nollem, inquit, ex cultu Mariæ aliquid diminui, modo cultui diuino vero illi, quo colitur in spiritu & veritate, deceda nihil. Nunquam de me, vt in Domino confido, audietur, quasi auersor eam, ergaquam minus bene affici, REPROBATÆ mentis certum existimem indicium. Et quomodo non amarem? & quis est, qui non rapiatur in eius amorem, quam Deus ipse deamat quam venerantur Angeli & Archangeli, quæ peperit Saluatorem mundi, quæ humani generis est aduocata, quæ Regina appellatur misericordiæ? Eia hortor iterum atque iterum, vt summis viribus per eam laudemus Deum.*

Serm. de laudãdo in Maria Deo. Psalm. 150

Testimonium Ioannis Oecolampadii Mariam valde laudantis.

In nulla creatura adeo laudandus Deus, sicut in Maria Virgine.

Psalm. 18

Maria particeps omnium humanarum eminentiarũ.

Maximarum in mundo rerũ collationes ad Mariam rectè referri.

Quibus verbis Testamẽti figuris Maria fit adumbrata.

Mariæ virtutes veteres Testamẽti Patres laudãtes mos obseruãs Sanctas mulieres omnes excellit Mariã, imo & Angelis præstat.

Regina omnium super omnes est, à Deo præ omnibus honorata. Nihil de Mariæ cultu diminuendum.

Bonorum est omnium rapi in amorẽ Virginis.

Maria generis humani aduocata, & regina misericordiæ.

Epilogus.

HÆC Latinè scripsit, hæc lingua vernacula, vt videtur, publicè pronunciauit, hæc Ioanni Iung Canonico, & in spiritualibus Vicario Frisingensi dedicauit, ac tum in lucem edidit Oecolampadius, cum Ecclesiam Catholicam deseruisset, minus vt mirari simul & irasci debeant aduersarij, nos in Maria veneranda persistere, quam tantus aloquin Ecclesiæ hostis suspicere cogitur, multisque modis apprime commendat. Sic autem Deiparam colimus, & colendam asseueramus, quemadmodum fatetur insignis iste Sectarius, eiusque sententiæ astipulamur, quoniam de suo nihil hic affingit, sed quam veritatẽ Birgittanus Monachus in Ecclesia Catholica didicerat, eã nunc repetit ac bona fide confirmat. Itaque nõ inuiti recipimus, quę tũ è scripturis tum è Patribus colligit nobis præconia, sed quæ Mariæ virtute, meritis & dignitate multo sunt adhuc inferiora, sicutnec ipse diffitetur. Probamus & illud, Mariæ cultum in Ecclesia sic institui & celebrari oportere, vt huius diuini cultus, quem λατρείαν Græci vocant, nulla fiat diminutio. Augetur autem cultus diuinus & pulchrè illustratur, cum, sicut semper fecit Ecclesia, & iste fieri monet, in Maria Deum & miranda Dei opera, munera, beneficia priuilegiaque contemplamur, suspicimus & veneramur: ad hæc cum, quę illi magna fecit & facit Deus, quęque per illam Angelis hominibusque bona diuinitus conferuntur, gratis recognoscimus animis, & hinc demum in tantę Virginis, quę Sanctis omnibus antecellit, amorem, venerationem, cultum, & qualemcunque imitationem excitamur atque prouehimur: eosque

Quid Lectori sic cõsiderandum in superioribus verbis Oecolampadij.

In quibus Catholice doceat Oecolãpadius de cultu Virginis.

Quomodo cultus diuinus per Mariæ cultũ in nobis augeatur & illustretur.

eosque progressus in diuino cultu facimus, vt exemplo Mariæ fidem, spem & charitatem, quæ sunt heroicæ planè virtutes, Deóque nos arctissime iungũt, augeamus atque confirmemus. Nec vllus vnquam satis explicet, quam ingens hinc solatium, quam firmum præsidium, quantúmque gaudium spirituale piis comparetur, cum sibi ob oculos rectè proponunt, & velut amplectuntur eam, qua nihil in cælis aut terris secũdum Christum Dominum amabilius, sublimius, augustius, venerabilius atque magnificẽtius potest reperiri.

Multiplicẽ esse fructũ, si Maria colatur.

Licet Mariã aduocatam adiuram, & Reginam misericordiæ constituere & inuocare iuxta Oecolãpadium.

QVODSI Maria humani generis est aduocata, si Regina misericordiæ, quemadmodum Oecolampadius luculenter affirmat, alibi etiam Sanctos nobis inuocandos esse defendens, cur illam fidentibus non adeamus animis? cur votis ardentibus non imploremus, in cuius amorem rapi pulchrum, in qua celebranda perseuerare dignum, in qua Deum prædicare consentaneum, & per quam Christum sæpè multa largiri mortalibus constanter credit Ecclesia, multisque multorum experimentis est sæpè compertum, nullis, vt arbitror, præter impios, atque Sectarios hoc inficiantibus. Rectè igitur Oecolampadius non modo de Deo in Maria laudando disseruit, sed etiam de illa tanquam aduocata imploranda monuit, his etiam verbis postremam partem concionis absoluens: *Dignissima quæ super omnes creaturas laudetur imo per eam Deus glorificetur, in qua tanta Dei munera tam eminenter sunt conspicua. O diuinam clementiam, ô immensam pietatem Dei, qui & Filio suo tam sanctam præparauit matrem, & nobis tam propitiam in omnibus cũ-*

In sodalitis adectis Christi Sanctis.

Non solum Deus in Maria creatu. nomium di ffusima, laudandus, sed insuetiam tam cum aduoca propitia im plorãda iuxta Oecolampadium.

A *situit aduocatam. Ea intercedente, &c.* Nec à verò illud alienum est, quod idem prætereà confirmat reprobatæ mentis indicium esse certum, si quis erga Virginem matrem minus benè afficiatur. Hoc si ita est, vt cum multis sanè piis & sapientibus viris haud temerè sibi persuasit Oecolampadius, viderint Mariomastiges, quod demum piaculum committant, in quam maledictionem incurrant, cum innocentissimam illam Dei matrem probris afficiunt, & in illã noua quæ sæpè prodidimus, congerunt crimina, nihilque ferè præclari, sed fœda multa de illa profundunt, ac omnem ferè cultum Virginis in Ecclesia receptum calumniantur, irrident, abrogant passim. An hoc est, obsecro, benè affici erga Virginem matrem? imò verò est hostilem & peruersum in illam animũ luce palam omnibus prodere, nec sibi tantum, sed & multis aliis nocere velle, quorum nempè animos ab illius sacro sanctæ Matris amore & cultu abalienare conantur. At chatior est certè Christo Maria, quam vt inultum abire patiatur, quod ad matris honorem labefactandum, vel humana vel Satanica peruersitas vnquam pertentabit. Veruntamen vt certius cõstet, Apostatas & Hæreticos seipsis indies fieri deteriores, idem Oecolampadius [a] post scriptam eiusmodi homeliam, longè aliter de Maria sensit & scripsit, vtque reprobatæ mentis indicium, & specimen clarum ederet, tantæ Virginis laudem, titulos atque cultum tandem virulenter proscidit, vt idcircò Ioannes Faber, qui postea Viennensis Episcopus factus est, illius calumnias iusta disputatione depulerit atque dissiparit.

Reprobatæ mentis indicium certum est erga virginem matrem minus benè affici, Oecolãpadio teste.

Nouatores aperte produũt se erga Virginem matrem pessime affectos esse, qui Dei vindictã effugere non possunt.

Oecolampadiũ aduersus Mariam bellũ apertum gessisse postea.

a In sermone de Festo omnium Sanctorum.

b In Epistola Apologetica contra Ioannem Oecolampadium.

CAPVT VNDECIMVM.

Contra Lutherum, Melanchthonem, Caluinum, nouos Apologeticos, Marbachium aliosque plures Nouatores disputatio, qui cultum Deiparæ Virginis in Ecclesia iampridem vsitatum, & præsertim titulos illi delatos, petulanter impugnant. Item de quibusdam Patrum sententiis, quæ Mariam imprimis ornant, rectè accipiendis.

Martinus Lutherus belli contra Mariã suscepti princeps nostro seculo.

ADLutherum porro me conferam, qui abiecto Monachismo, vt immanem Ecclesiæ hostem, & furiosum Sectariorum antesignanum nostro seculo sese præberet, sicut alia multa religionis veteris pia instituta præ se superbè contempsit ac repudiauit, sic etiam aduersus Mariæ cultum & venerationem nefarium bellum indixit Ecclesiæ, quod ad vitæ suæ finem vsque collectis vndique copiis hostiliter est persecutus. Quarè vt seditiosis discipulis quasi facem ad Marianum bellum præferret, palam ita vociferatur: *Monachi nostri perditissimo suo Gnatonismo in mulierum gratiam, Mariam in hoc honoris fastigium collocarunt, & immodice laudes eius deprædicarunt. Nonne hoc est Christi gloriæ detrahere, quod creaturæ tribuimus ea, quæ Dei sunt, eique soli competunt? Volumus ei etiam titulum gratiosæ Dominæ tribuere, nec inuidere honorem, quo eam Deus dignatus est. Verum vt ex ea Deam quandam & Idolum faciamus, hoc non placet. At isti eam super omnes choros Angelorum euexerunt, & sic ipsius gloriam diminutiorem reddiderunt; quæ maxima impietas est.*

In Postilla circa Euan. de Festo Nat. Mariæ.

Lutheri calũniãdãtes ad Mariæ cultum excitandũ cõtra.

C Ac rursus, vt splendide porrò mentiatur: *Papistæ*, inquit, *Virginem matrem Mariam Deum constituunt, omnipotentiam ei in cælo & in terra attribuunt, quasi hæc ipsius propria sint.* Eiusdem vanitatis vox illa est: *In papatu omnes se ad Mariam contulerunt, & plus fauoris & gratiæ ab ea spectarunt, quàm à Christo ipso.* Adeò non pudet Lutherum, quicquid mala mens ipsi suggerit, ad veterem proscindendam Ecclesiam, cui capitale bellum intentarat, rabiosè falsóque conferre. Ac plures id genus flosculos, sed malè olentes alibi spargit, vt omnibus persuadeat, in Mariæ honore nimis profunde itum esse: pleraque enim illi tribui, quæ Dei sint propria, solique Christo competant. Igitur Lutherus non per cuniculos, sicut Erasmus, sed omni metu ac pudore posito, & aperto Marte sacræ Virginis cultum in Ecclesia vsitatum oppugnat, planeque abrogandum censet, quinetiam vinens vbi potuit, re ipsa abrogauit, eiusque abrogationis hæredes ac socios moriens valde multos reliquit, ne scilicet homo religiosus veteris superstitionis fermentum in suis tam sancte reformatis, aut potius omni vero cultu destitutis Ecclesiis vel admittere, vel præmittere videretur. Vbi à Lutheri magistri

In Postilla circa Euan. de Festo Anciæ. Virg.

Quid sibi Lutherus propositi habuerit circa cultum Virginis

latere non discedit Melanchthon, vtpotè palam in nos Catholicos inuehens, quod Mariæ Deiparæ nimium tribuamus: *Res loquitur ipsa*, inquit, *quod publica persuasione beata Virgo prorsus in locum Christi successerit. Hanc innocarunt homines, huius misericordiæ confisi sunt, per hanc voluerunt placare Christum, quasi is non esset propitiator, sed tantum horrendus iudex & vltor.* Atque hæc cum Theseo suo Lutherus satis quidem impudenter.

In Apologia confessionis.

Quod si superiora Lutheri verba nobis ad trutinam reuocanda sunt, primum ille, vt vetus Hæreticorum mos est, veris falsa permiscet, eóque facilius incautis & rudibus versipellis imponit. Fatemur communem & publicam Ecclesiæ confessionem esse, quod Maria super omnes Angelorum choros exaltata sit: neque hoc Monachorum, vt ipse videri vult, figmentum dici potest, sed ante mille annos traditum, creditum, scriptum, decantatum in Græca & Latina Ecclesia retinetur, sicut ex multis Patrum sententiis, quas adduximus, constare liquido potest. Vnde in hunc vsque diem, tot seculis, vbique gentium canit Ecclesia: Exaltata est sancta Dei genitrix super choros Angelorum ad cælestia regna. Et Anselmus non minus verè quam perspicuè dixit: Tota Christianitas Mariam super omnes cælos exaltatam, & Angelicis choris prælatam certissime credit.] Probet autem, si potest cum toto suo grege Lutherus, quisnam Monachorum, & vbi, vel quando in hunc sensum dicere vel docere primum Ecclesiæ suaserit persuaseritue: id quod ante Sophronij vel Hieronymi ętatem, id est, ante mille ducentos annos apud Orthodoxos receptum, probatum ac decantatum fuisse supra demonstrauimus. Speciosum & illud est, quod iactat Lutherus, sibi non placere, vt ex Maria Deam quandam & Idolum faciamus, se verò passurum, vt Deipara titulo gratiosæ Dominæ compelletur, nèc se illi honorem inuidere, quo eam ipsam Deus dignatus est. Quis enim Catholicus non eodem modo sentit ac loquitur? sed latet profectò sub lapide scorpius, nec tutum est affirmanti, adeoque iuranti Luthero, etiamsi in Angelum lucis sese transformaret, fidem adhibere. Fallit in eo certè, quod se ac suos, qui nihil de Mariæ honore atque cultu solliciti sunt, pios: Catholicos verò eandem Domini matrem honorantes atque colentes, idololatras facit. Fallit, dum gratiosæ titulum & eum honorem, quo Mariam dignatus est Deus, se illi non inuidere simulat: diuinos autem honores eidem tribui se ferre posse negat, quum interim ne antiquissimum illum quidem & probatissimum, & à Deo per Angelum tributum titulum, illi integrum relinquere dignatur, quo gratia plena, vt supra demonstrauimus, ritè nuncupatur. Fallit, quod longæuum Ecclesiæ morem in honorificis laudibus Mariæ deferendis adeò non fecit, vt eum etiam, tanquam impium & perditissimum Monachorum Gnatonismum, relegare non vereatur. Fallit, quod eiusmodi laudes in mulierculorum gratiam vel inuentas, vel retentas esse confingit. Fallit, cum contendit hoc præclaro Ecclesiæ instituto, quo Maria publice laudatur & colitur, Christi gloriam obscurari, & ea quæ Creatori sunt vnice tribuenda, in creaturam peruerse impiéque transferri. Fallit, communem piorum sensum atque consensum impie damnans, qui Mariæ super choros Angelorum euectæ summum honoris fastigium qui in sanctos quidem competere potest, priuatim aut publice deferunt atque gratulantur. Atque vt semel desinam, fallit, nimiumque crasse mentitur cum Melanchthone Lutherus, dum Orthodoxis attribuit, quod beatam Virginem loco numinis constituant, & ex omnipotentia commendent, vel Redemptori Christo exæquare studeant, ita vt huius officium, gratiam & meritum, in MARIAM transferant vtque se per matrem Domini, velut causam meritoriam, secundum iustitiam iustificari & saluari confidant. Calumnietur quantum velit cum suo duce Luthero Melanchthon, nunquam sanè probauerit, Mariam sic in Catholica Ecclesia prædicari atque coli, vt sit fons & principium gratiæ, victrix mortis aut hominum viuificatrix. Inane istorum commentum est, propter Mariæ cultum Christi mediatoris aboleri officium, nostramque in Deum fiduciam veram extingui. Quoniam verò multi ante nos in hac certarunt arena, sat habeo vnum Ioannem Cochleum, qui Luthери cauillos bona ex parte iampridem diluit, hoc loco citare. Respondet igitur ille, omnem honorem qui à Catholicis Deiparæ tribuitur, tantæ Matris meritis & dignitati imparem esse, eam verò non Deam, sed Dei veri matrem nobis agnosci atque reputari, per quam legitimè honoratam Christum non sicut isti volunt, inhonorari, sed propter Christum potius illam ipsam à Catholicis laudari atque coli. Adiungit, improbam & in Monachos nimium scurrilem, atque adeò in Dei matrem verè blasphemam esse calumniam, quo noui Sectarij cum Luthero fingunt Monachorum arte factum ac introductum, vt in mulierculorum gratiam eadem Virgo sacrosancta tantoperè in Ecclesia per mendacium honoretur. Etenim tacentibus etiam Monachis non deesse Mariæ cultores plurimos, & cultrices Virgines ac viduas innumerabiles, in quibus pietatem ac honestatem singularem comperiamus: tum in sancta Elizabetha, quæ Ioannis Baptistę mater ornatissima fuit, Mariam deuote laudandi & honorandi & præclarum nobis exemplum ostendi. Quod si tam eximia & magnifica, quæ in Euangelio sacro leguntur, rectè in Mariam in terris adhuc peregrinantem competunt, cur, obsecro, de illa in cælis triumphante minus iam sentiamus, ac inferiora quædam prædicemus? Cauilletur, vt vt velit Lutherus, per honorem Mariæ tributum diuinam Scripturam à Catholicis mendacem reddi: at res ipsa docet, eidem Scripturæ detrahi, & quasi vim inferri, quum tantæ Matri honos in Ecclesia vsitatus & probatus detrahitur, potissimum ab impio & Iudaico Virginis blasphematore Luthero, qui tantum sanctimoniæ sibi, quantum beatissimæ Mariæ audet adscribere & vendicare.

In Apologia confessionis. — In superiore Lutheri oratione multa falsa & fœda commisceri. — Firma & vetus Ecclesiæ confessio est de Maria super omnes Angelos exaltata non autē Monachorum inuentum. — *Libr. 2. de excellent. Virginis cap. 4* — Quot modis fallacem Lutherus se prębeat in verbis propositis. — Cochlei aduersus Luthери cauillos responsio.

NEQVE tacet virulentus Ecclesiæ hostis Caluinus, qui tam longum post se satellitium hodie ducit, atque hoc venenatum telum in Catholicos vibrat: *Eo progressus est vesanus furor, vt Christi propemodum nudatis spoliis, eam ornarint. Quasi vero non habeat quantũ illi honoris debetur, nisi Dea fiat: aut hoc illi sit honorificum sacrilegis titulis ornatam in Christi locum subrogari. Atrocem ergo illi Mariæ iniuriam faciunt, quando vt mentitis eam laudibus deforment, Deo eripiunt quod suum est.* Respondemus, cum de MARIÆ cultu agitur, in Catholica parte nihil vesaniæ, aut furoris residere, quod præsertim istiusmodi Momi aut Aristarchi cẽsuram iniquis-

Quomodo Caluinus Catholicos ob Mariæ cultũ indignè perstringat. — *In c. 2. Ioan.*

Depulso calumniæ obiectionis, quæ piorum cauilla complectitur. — *Iam. 1* — Mariam sine Christi iniuria in Ecclesia prædicari atque coli. — *In Harmon. Euang. circa cap. Luce.*

iniquissimam promereatur. Deinde non Catholicos, sed Caluini asseclas, ac veteris Ecclesiæ deseritores esse eos dicimus, qui sacrosanctę virgini atrocem iniuriam faciunt, cùm illam non solum debitis, ac iam olim decretis laudibus honoribúsque spoliant, sed alios etiam ab omni eius veneratione, publicáque laudatione, vbicunque & qualicunque ratione possunt, iampridem auocant & abalienant. Adhæc apertam esse calumniam affirmamus, quòd Mariam cum Christi iniuria prædicemus, aut spoliis Christo detractis, vt Caluinus blaterat, eandem vel ornemus vel deformemus. Quinimò Christo Redemptori & Saluatori nostro vnico, qui pro peccatis nostris est propiciatio, honorem suum integrum exhibemus: de cuius plenitudine omnes acceperunt, & sine quo Sancti omnes nihil præclari aut habere aut facere possunt. Mariam verò creaturam à Christo ipso redemptam, Christi beneficio sanctam & beatam, & propter Christum amandam ac honorandam esse asseueramus. Etenim vt alibi Caluinus ipse testatur, hodie celebrari nequit allata nobis per Christum benedictio, quin simul occurrat quàm honorificè Mariam ornauerit Deus, qui vnigeniti Filij sui matrem esse voluit. Proinde quum suo loco Christi matrem veneramur, ac Deum in hac creatura secũdum Christum longè præstantissima, prædicamus, sicut & Oecolampadium docuisse monstrauimus, adeò de Christi dignitate nihil detrahimus, vt eius gloriam potius illustrare ac testatiorem reddere videamur. Facit interim more suo Caluinus, vt qui præ libidine calumniandi tam multa falsa & retra nobis affingit, simúlque receptum Mariæ cultum arrodit. Falsum est, quod Christo velut in subsellium redacto, prima sedes Mariæ, vt ipse oblatrat, à Catholicis tribuatur. Falsum est, quod nos inanibus figmentis Mariam temerè ornantes, quicquid accepit bonorum à Deo, ferè pro nihilo habeamus. Falsum est, crassas fœdásque superstitiones in veteri Ecclesia probari, in quibus immódicus matris honor diuinam Christi gloriam vel extinguat vel obscuret. Acquè vanum & commentitium est denique, licet id millies Caluinus, Lutherus aliíque Sectarij omnes repeterent, quæ Dei propria sunt, in Mariam à nobis transferri, eámque tanquam Deam haberi, & Christi loco subrogari, vel mẽtitis laudibus eandem deformari, Deóque aliquid eripi, quum Dei ac Domini nostri matrem receptis ab Ecclesia titulis, externóque maiorum cultu publice veneramur. Cur verò isti ringuntur, quòd Matrẽ Domini supra seruos & ancillas locamus, ad quam Pater tam honorificum nũcium priusquam eadem Mater eligeretur, de summo cælo legauit, coram qua Legatus Gabriel tantopere sese demisit, quam ipse Filius tot modis in terris ornauit, veréque gratia plenam effecit, vt merito Angelis anteponatur? Quæ incredibilis Mariæ celsitudo & supra cælites omnes collocatio nullam Dei filio iniuriam adfert, sed veri Salomonis in matre honoranda officium arguit, & obseruantiam explicat iustitiámque cõmendat, quoniam Filius Matrem egregie honorauerit, ac etiamnum in cælis & terris honoret. Valeat igitur cum sua impia mordacitate & mordaci impietate Caluinus, vt qui hoc inani garritu non modò suam stultitiam & peruersitatem orbi prodit, sed etiam venerãdam antiquitatem ludibrio habet, ac præclarum Ecclesiæ sanctæ institutum, solemnẽque in Maria colenda ritum, ad sacrilegium Virginisque dedecus per summam iniuriam refert.

In Angelica apologia.

Quid verò de nouis apologeticis dicam? quos non ita pridem ex Anglia prodire, & non Christi sed Caluini spiritu instructos esse vidimus, ideóque Catholicis & illi oppido quàm insolẽter insultant aiũt. Mariam virginem sic à nobis interpellari, vt se matrẽ esse meminerit, vtque imperet filio, & in illũ vtatur iure suo. Atque hæc pars eius præclaræ doctrinę est, quã discipulis Caluinus tradidit, nisi quòd hi perulantiores effecti, vt impudentiæ suæ fucum maiorem obtexerent, sanctissimi viri Bernardi nomen margini ascripserunt, à quo Caluinus aliquãto modestior abstinuisse videtur. Sed boni viri probe dissimulant locum suę librum Bernardi, vt fontem saltem indicarent, vnde fluxisset ea sententia, quam nobis audacter opponunt. Etenim longè clarius ac prudentius loqui solet Bernardus, vt idcirco ab Ecclesiæ hostibus sępe multúmque laudetur, velut qui non modo doctissimus, sed etiam ab omni superstitione alienissimus, magna docendi dexteritate atq; moderatione vti consueuerit. Tum vt maximè cõcedamus, tale aliquid minus prouide dictũ viro tãto excidisse, non erat id quidem à candidis & æquis censoribus ad vniuersæ Ecclesiæ inuidiã detorquẽdum, sed potius cũ aliis æque piis probatísque scriptoribus, & conferendum, & conciliandũ. Illud res ipsa, nobis etiam tacẽtibus loquitur, multa Bernardi titulo cõscripta circumferri, & in vulgaribus extare libris, quæ Doctorũ iudicio alium habent authorem. Solet alioquin Bernardus Mariã libẽter ad uocatam dicere, quæ suppliciter & efficaciter salutis nostræ negotia in cælo pertractet: aduocatam, inquam, ad Christum omnis gratiæ largitorẽ simul & iudicem, in quo maiestatem diuinã, homines merito reuerentur hunc vitę fontem, illam verò aquæ ductum appellat.

Quid Bernardo & Catholicis affingant noui apologetici. — Responsio ad obiectionem ex Bernardo factam. — Bernardus etiam ab aduersariis valde laudatus. — Bernardus Mariam ad Christum aduocatam facit, non quæ illi imperet. — *Serm. 1. de natiuit. Mariæ. & ser. de verbis Apocal. & ser. 1 de Assump. Virginis.*

Nec minus fœda est, Ioannis Marbachij procacitas, qui toto ferè Libro aduersus Mariæ cultum contumeliosissime decertauit, haudquaquam sustinens, vt cultus huius vestigia vel modica extent apud Argentinenses, quem eorum sane maiores in precio maximo habuerunt. Igitur maledicus idem Catholicos in Collyridianos, de quibus postea disseremus, vanissimo studio transformare conatur. Conuellit vetus Ecclesiæ canticum, quod Bernardo etiam placuit: Monstra te esse matrem, eóque detorquet sententiam, quod nos talem in cælis Deiparam constituamus, quæ sibi potestatem seruet CHRISTO Filio imperandi, & nescio quod imperium exercendi. Suggillat illud quoque Canticum: Sub tuum præsidium confugimus sancta DEI genitrix; & vociferatur, nos maiorésque nostros à CHRISTO ad MARIAM defecisse, perinde ac si tantam matri potentiam, quantam Filio ascribamus, neque tam Deum, quàm Mariam inuocare soleamus. Adhæc obscura quædam & ignota cantica, quæ fortassis in vno aut altero loco (quàm recte ac prudenter non disputò) irrepserint, toti obiicit Ecclesiæ, vt habeat quod mordeat & calumnietur. Præcipuum accusationis caput (vt reliqua eius probra missa faciam) in eo statuit, quòd Mariam habere & colere pro Dea videamur. Nos verò, qui caninos istius latratus ac morsus posteriore disputatione facile de-

In li. contra Eisengrenii. edito de miraculis Virg. — Marbachius vt maledicus, ita insulsus Mariæ cultũ petulanter oppugnat.

Qq

Varia superiorum iniuriis aliis obiicui possit.

Mariã nobis haud quaquã pro Dea censeri vel coli. *Infer. de obdormitione Virginis.* *Contra Antidicomarianitas.*

pellem cũ Ioãne Damasceno ingenuè profitemur, ad gentiles nugas & fabulas pertinere, si quisquam omnino Mariam Deam appellet: & cum sancto Epiphanio testamur, haudquaquam conuenire, vt vel Maria, vel Sanctorum aliquis vltra decorum, & supra Deum ipsum colatur atque honoretur.

Quibus epithetis Græci Mariã ornare solent. Sectariis nostris eos calumniãtibus. *In precationib. duabus ad sanctissimam Virg.*

EXTANT Libelli quotidianarum precum, quas Græci recitare solent, in quibus Maria honorificè salutatur, adeóque his nominibus decoratur, quod sit murus inexplicabilis, munitio salutis, spes, præsidium, & perfugium Christianorum, tum eorum qui laboribus opprimuntur, portus tutus à tempestatibus. Quibus epithetis (plura verò Matthæus Philadelphiensis Ephesiorum Archiepiscopus suggerit) mirum, quantopere Camerarius, Chytræus, Chemnitius, aliísque plures Ecclesiæ hostes vtantur, nec se cohibere possunt, quin aduersus illa palam excipiant, publicè vociferentur, & velut acerrimi iudices cuncta relegent ad veterum superstitionem, quæ lucem Euangelij de vera fide verísque cultibus extinxerit, si ipsis quidem Pseudoeuãgelicis creditur. Si non ignotus est istius Sectæ fastus, nihil non damnantis ac reiicientis, quod nouis magistri ac Principis Lutheri decretis aduersatur, illúdque pro sua libidine superstitiosum vocat, quod non modo posteriores, sed & vetustiores Græci & Latini, quos deinde producemus, Deiparam colendo & inuocando piè sanctéque instituerunt & obseruarunt. Ad eandem classem pertinet Iacobus Heerbrandus, qui ante triumphum victoriam canens, ac velut excandescens: *Turpissime*, inquit, *errant Pontificij, dum Diuæ Virgini hæc tribuunt, quod sit fons inexhaustibilis misericordiarum & veniæ, imo ipsa misericordia & venia, quod vitam æternam tribuat.* Et cum non habet Aristarchus inuidúsque censor, vnde seueram damnationis suæ sententiam comprobet, margini hoc tantum ascribit: In Mariæ Antidotario.

Noue Sectæ mos est, Luthero magistro mordicus adhærere, quicquid alii sentiant. *In disp. de semine Abrah.* Heerbrandus quid sugillet in Catholicis Mariam ex libello qui antidotarium animæ inscribitur, venerantibus.

Refutatio eorum, quæ adfert Heerbrandus. *In præfatione libellorum recens editorum expij Quinti Pōt. authoritate.*

Quasi verò Catholici propugnent & excusent, quicquid in huiusmodi libellis sine authore certo editis, vel Ecclesiæ calculo nunquam probatis, imò & Pij Quinti optimi doctissimíque Pontificis authoritate castigatis, vulgo circumfertur. Etenim hic multa sibi typographi permiserunt, alij per imprudentiam & ex zelo, sed non secundum scientiam, subinde quædam adiecerunt, quæ sanctam Ecclesiæ sobrietatem non sapiant, nec formam habeant sanorum verborum, neque ob Ecclesiæ confessionem aut consuetudinem; sed propter priuatæ pietatis quasi speciem nonnullis blandiuntur. Sicut autem Apostolorum ordini nunquam satis laudato, vnius aut plurium imbecillitas nullum dedecus aut præiudicium apud sapientes adfert: ita Catholicorum sinceritati, & Ecclesiæ in legitimo cultu consuetudini non debet obesse, quòd nonnulli non ex malitia quidem & contemptu, & sine superstitione ac graui errore in sancto precandi munere, vel in Maria veneranda & salutãda delinquunt, & sibi in libellis precatoriis plus indulgent ac arrogant, quàm à matre Ecclesia vel traditum, vel probatum acceperunt. Id quod illi etiam calumniæ responsum sit, quam insignis conuiciator Heerbrandus nobis rursus opponens, *Huius*, inquit, *sacrilegi plurima impiissima, in suis Orariis & Hortulis animæ reperiuntur. Quis ergo Valentinianos esse adhuc negabit?* Is profecto negabit, qui Valentinianos rectè

Catholici non defendunt, quæ passim extant in libellis precatoriis. *In disp. de hæreticis an sint puniendi.*

A nouerit, & prudenter sibi cauerit à figmentis, fallaciis mendaciis Sectariorum. Atque vt maximè sit verum aliquid, quod Heerbrandus cum suis, Ecclesiæ odio flagrans vndique conquisitum adducit, nos ingenuè fatemur, impropriam & figuratam locutionem, præsertim ob metonymiam, apud veteres frequenter occurrere, per quam ad Mariam referant, quæ Christo capiti peculiariter competunt, eíque soli, iuxta Scripturæ consuetudinem propriè ascribuntur. Apud Paulum certe, vt exemplum adferam, ita de Christo scriptum habemus: Consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Ireneus verò in hunc modum docet: Maria Virgo habens prædestinatum virum, & obediens, sibi & vniuerso generi humano causa salutis facta est.] Rursus à Paulo celebratur Christus, qui mortis habentem imperium diabolum per mortem destruxerit: & tamen Ambrosius de Maria prædicat, quæ Satanam vicerit triumphatorem.

Veteres quædam ad Mariam referre per metonymiam, quæ aliquin Christo competit.

Christus causa salutis pterænæ quod epitheto Irenæus Mariæ quoque largitur. *Hebr. 5.*

Christus vicit Satana iuxta Paulũ, & Maria quoque vicit Ambrosio teste. *Lib. 3. contra valentinianos cap. 23 Hebr. 2. In oratione de funere Theodosij.*

B CVM verò hæc aliáque huius generis plura sint, quæ apud veteres leguntur, Nouatores in iudicando tam præcipites, quam ad calumniandum effusi, mox irruunt, séque non modo duros & seueros, sed etiam iniquos & atroces planè, imò & ridiculos iudices veteribus solent exhibere. Hi verò nunquam adeo desipuerũt, vt ad Mariæ nomen & gloriam efferendam diuinum nomen labefactare, aut Christi Redemptoris maiestati derogare, vel per somnium cogitarent. Vnde inter Scholasticos Bonauentura, quem præ cæteris in Maria colenda & inuocanda superstitiosum fingunt aduersarij, disertis verbis obseruandum esse monet, quod etiamsi Mater habenda sit in reuerentia magnaque deuotione colenda, multo magis tamen veræ pietatis, inuocationis ac deuotionis actum erga filium, ex quo est omnis Marię honor & gloria, exerceri oportere. Et rursus cauendum pręcipit, ne dum Matris excellentia ampliatur, Filij gloria minuatur, & sic in illo Mater prouocetur, quę magis velit extolli Filium & honorari, quam seipsam, vtpote Creatorem quàm creaturam. Faciunt interim sępe Patres, quod in Scripturis diuinis est vsitatum, sicut sequẽs Caput ostẽdet, vt quæ soli Deo secundum sensum absolutum competunt, quum ad Sanctos alios, tum ad Mariam extẽdant. Nonnunquam per amplificationẽ & exaggerationẽ loquuntur, suaque semper in sensum aliquem pium & cõmodum accipi postulant, qui cum Ecclesiæ Catholicæ communi iudicio quadret. Quod cùm faciunt, in alium atque alium sensum vocibus eisdem vtuntur, neque tamen vtrique personę matris & filij parem honorem deferunt, aut à quoquam deferri volunt. Nec enim tam rudes erãt, vt ignorarent, attributa multa Creatori simul & creaturæ in scripturis ascribi, eáq; nõ ex ęqualitate, sed secũdũ proportionẽ, ac diuersa quidẽ significatione, iam de Deo, iam de creatura prædicari. Exẽplo sit, quòd Deum sapientem & bonum dicimus, eadémque nomina, vt multis aliis, sic & Mariæ largimur: sed solus interim Deus sapiens existit, qui simul creaturas sapientes faciat, ipse ab æterno sapiens, imò sapientia increata: solus itidẽ bonus, qui bonos efficiat, ac fons omnis bonitatis, in quo bona omnia sunt vnum, his exceptis, quæ ad relationem spectant, vt admonet Augustinus. Hoc sensu MARIA sapientem ac bonam

Menem veterum non fuisse, vt cũ Christi initiis Mariam attulerent. *In li. 3. sent. dist. 3. q. 2.* Bonauentura admonitio de cultu Virginis discrete præstando.

Sapiens & bonus Deus, sapientiam & bonitatem Mariæ, sed alio atque alio sensu. *In tract. de laudib. Mariæ. Lib. I*

ac bonam veteres non intelligunt, quãtumuis illam A extollant, sed Scripturæ more inter virgines prudentes illam prudentissimam, siue sapientissimam, & inter matres bonas optimam vel maximè benedictam agnoscunt & prædicant. Illum, vt primum principium, à quo & ad quem omnia, vnicè reuerentur & adorant: hanc, vt Dei matrem præ cæteris creaturis ornatam & venerabilem statuunt atque colunt.

Maximam in Christum matrem cõfessionẽ spectãtia Patrũ, cum maximis illis exortatur. *Sem. 4. super Sang. Mistæ, Proverb. 10.*

Quapropter illi, vt radicem & fructum, sic matrem & Filium eisdem laudandi formulis sæpenumero prosequuntur, & quæ ad Christum maximè pertinent epitheta, eisdem Mariam quoque compellare non verentur. Idem enim cum Bernardo senserunt, qui non dubium esse, inquit, quicquid B in laudibus matris proferimus, id ad filium pertinere: & rursus cum filium honoramus, nos à gloria matris non recedere. Nam si iuxta Salomonem, Filius sapiens gloria est patris: quantò magis gloriosum est, matrem ipsius effici sapientiæ?] Spectarunt certè veteres atque suspexerunt augustam & arctissimam illam coniunctionem, quæ inter Christum & ipsius matrem non solum ex parte carnis, sed etiã propter animorum atque voluntatum consensionẽ intercessit, adeò vt nihil duobus illis siue in terris, siue in cælis cõiunctius esse posse videatur. Vt enim præclarè dixit vir sanctus Arnoldus Carnotensis: Vna est Mariæ & Christi caro, vnus spiritus, vna charitas: & ex quo dictum est ei, Dominus tecum, inseparabiliter perseuerauit promissum & donum: & Filij gloriam cum matre non tam communem iudico quàm eandem.] Quid ergo mirum, eadẽ vocabula, quæ Christo alioquin debentur, matri nonnunquam ascribi sed ita, vt sensus alius atque alius sit vocabulorum & vtriusque personæ vel honor vel officium minimè commisceatur. Ad hunc modũ Bernardi verba sunt accipienda, quum dicit: Deum totius boni plenitudinẽ in Maria posuisse, & quicquid spei in nobis est, quicquid gratię ac salutis, ab ea redundare, quæ deliciis affluens in cælum ascendit.] Vbi vir tantus Mariam eximiè quidem commendat, sed vt Christi tamen honori nihil velit esse detractum, cuius incomparabile beneficium toties grauissime laudat, & illustrat maximè. Quod autẽ gratiam & salutem à Maria in nos D dicit redundare, non eo sensu dicit, vt ex illa Vitæ fontem faciat, aut Christo illã exæquet. Quis enim

Sem. de Natiuit. Mariæ.

Implicatio locũ de præstantia Virginis apud Bernardum.

Iam. I. 1. Cor. I

fons Vitæ, vt ibidẽ ipse loquitur, nisi Christus Dominus? de cuius plenitudine omnes accipiunt, quæ plenitudo seiptam exinaniuit, vt fieret nobis iustitia & sanctificatio & remissio. Mariam verò elegãter vocat aquæductum, qui plenitudinem fontis ipsius de corde Patris excipiens, nobis eũdem fontem edidit, vt aquæ fontis ad nos vsque deriuarentur, & quia per hunc aquæductum cælestis illa vena descendit, idcirco Mariam tanteperè prædicat, ac deuotius honorandam ostendit. Totis, inquit, medullis cordium, totis præcordiorum affectibus, & votis omnibus Mariam hanc veneremur, quia sic est voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam.] Duplicem ergo causam, si Bernardum sequimur, in honoranda Maria tenemus, alteram quòd illa mundi Saluatorem Christum nobis genuit, alteram quòd fidam & singularem nobis apud Christum perpetuámque aduocatam præstet. Vnde subiicit: Christus frater tuus est & caro tua: hunc tibi fratrem Maria dedit. Sed forsitã, & an in ipso maiestatem vereare diuinam, quod licet factus sit homo, manserit tamẽ Deus. Aduocatum habere vis & ad ipsum? ad Mariã recurre. Nec dubius dixerim, exaudietur & ipsa pro reuerentia sua. Exaudiet vtiq; matrem Filius, & exaudiet Filium Pater. Cum his Damascenus consentit, Mariam ita cõpellãs: gloriosa dicta sunt de te in generationũ generationibus, quæ Deũ Verbũ in vtero cõcepisti, castáq; permansisti Deipara Virgo. Ideo te omnes post Deũ veneramur, vt nostrã.] Verum de his plura paulò pòst disseremus, rati nunc satis esse responsum ad crassiores illas & vulgariores aduersariorũ calumnias depellendas, quibus Mariæ tituli in Ecclesia vsitati procaciter impetuntur. Hinc præterea simplices velut antidoto premuniti, facile sibi cauebũt, ne tragicis istorũ debacchãtiũ vocibus offendãtur, ac fortassis etiã maiore cum fructu in veterum lectione versabuntur. Totius autem tractationis superioris hæc Summa sit: primùm quidẽ, quod paucorum hominũ error, si quis fortè in Mariæ titulis contigisset, laudabili Ecclesiæ consuetudini in legitimo & probato Virginis cultu præiudicare minime debeat: deinde verò, si quæ veterũ dicta in speciem dura sese hîc offerant, ad Orthodoxi sensus normam reuocanda, neque protinus ab vllo condemnanda esse; quãdoquidẽ ab omni superstitionis & idololatriæ nota excusari nõ incõmodè possunt.

Cur Maria præcipuè honoranda iuxta Bernardũ.

Apud Christũ Maria est aduocata, Bernardi testimonio.

In suis cantionibus.

Epilogus huius Capitis, & quis fructus inde colligi possit.

Summa præcedentis tractationis.

CAPVT DVODECIMVM.

Multa nomina, epitheta & attributa in sacris literis iam soli Deo, iam Deo & Sanctis ascribi, nihilque incommodi esse, quòd Mariam & Sanctos alios, sicut Deum vel Christum eisdem titulis & loquendi formulis subinde ornemus atque cõmendemus.

VERVMENIMVERO quãdoquidem in hoc argumẽto aduersarios nihil magis, quã splendor titulorum offendit, quibus Mariam extollit Ecclesia, & hinc pręcipuam insectandi ansam arripiũt, vt nos Deo contumeliosos & Christo iniurios, simulque erga Deiparam superstitiosos esse clamitent, equidem operæpretium facturus videor, si è Scriptura diuina commonstrẽ, quidnam de titulis Deo vel Christo attributis iudicandum sit, & an iidem Mariæ & Sanctis etiam aliis sine vitio non possint aliquando accommodari. Ac primum tituli quidam, aut, si mauis, epitheta sic soli naturæ diuinæ conueniunt, vt nulli alij creaturæ siue cælesti, siue humanæ tribui possint ac debeant. Vt exempli gratia, quòd Deus omnipotens,

æternus, infinitus, rerum principium & finis, creator Dominus vitæ & mortis, iustificator, siue iustitia sanctificatio & redemptio nostra nuncupatur. Ex his enim nihil est, quod vel Mariæ, vel Sanctis largiri fas sit, & si quicquam eorum à Deo ad creaturam quamlibet transferatur, in blasphemiæ crimen facilè potest incurri. Atque huc pertinent sententiæ, quibus summum illud æternumque numen, quod suam gloriam non dat alteri, euidenter affirmat: Ego Dominus Deus tuus sanctus Israël Saluator tuus. Omnem qui inuocat nomen meum, in gloriam meam creaui eum, formaui eum, & feci eum. Ego sum, ego sum Dominus, & non est absque me Saluator. Ego Dominus sanctus vester creans Israël, Rex vester. Ego sum ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me. Quæ testimonia nobis vel vnum Esaiæ caput suppeditat, ac similia passim apud Prophetas reperiuntur.

Esaiæ 45.

Epitheta quædam ita Deo conuenitũt, vt nulli alii possint communicari.

SVNT rursus tituli quidam seu epitheta, quæ in sacris literis iam Deo, iam Sanctis indifferenter tribuuntur, in quibus non ipsam nuncupationem, sed significationem spectare & perpendere oporteat, quemadmodum Patris, Magistri, Pastoris, Fundamenti, Petræ vocabula non obscure declarant. Vnde licet Christus apertè pronunciet: [a] Patrem nolite vobis vocare super terram: nihilo secius patrem Abraham dictum sæpe [b] legimus, & Paulus aliorum se Patrem facit. Rursus magister noster vnus est Christus, qui se ita vocari disertè [c] iubet: neque peccant tamen, qui cum eodem [d] Paulo & se & alios, Magistros siue Doctores, si huc dignitatis gradum assecuti sint, fidenter appellant. Et pastor Christus, qui & seipsum bonum pastorem [e] profitetur: sunt & alij pastores à [f] Paulo dicti, ac boni etiam pastores dicendi, si ad exemplum Principis pastorum & ipsi suas animas pro salute gregis impendant. Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus Apostolo [g] teste. Et tamen, si Ioanni credimus, Apostoli [h] duodecim fundamenta Hierusalem, siue Ecclesiæ prædicantur. Christus demum est petra citra controuersiam, vt & Paulus clarè [i] pronunciat, neque solam cum [k] Petro hoc sibi nomen vult esse commune, sed etiam cum Abraham, de quo dixit [l] Esaias: Attendite ad petram vnde excisi estis: & statim seipsum explicans: Attendite inquit, ad Abraham patrem vestrum. Quis æque ac Christus, obsecro, mundi [m] lux censeri dicique meretur? & ipse tamen Apostolos hoc nomine [n] saluauit. Nec hi solùm, sed alij verè in Christo renati atque iustificati, o Filij Dei, & quod multò est amplius, Dij absque vlla Christi iniuria, qui est Filius Dei ac ipse Deus, in Scripturis nominantur. Quid enim si diuinæ bonitati visum est, suos electos, ac præsertim Apostolos, hoc honore dignari, vt quibus diuinam suam gratiam, suum filium, suúmque Spiritum, quo nihil habet intimius, communicauit, eisdem etiam mirificam in nominibus societatem conferat, cósque in verbo suo honorificentissimis & dulcissimis titulis passim exornet? Cõplura sunt id genus alia epitheta Christo, vt capiti, congruentia, quæ membris huius capitis egregiè quadrant, ac illis ipsis in sacris literis passim attribuuntur.

a Matth. 23
b Luc. 16
Roman. 4
Melchor. 7.
Iacob. 2
c Matth. 23
Ioan. 13
d 2. Timot. 1
Hebr. 5.
Ephes. 4
Actor. 13
e Ioan. 10
1. Pet. 2
Hebr. 13
f Ephes. 4
1 Pet. 5.
g 1. Cor. 3
h Apoc. 21
i 1. Cor. 10
k Matth. 16
l Esaiæ 51.
m Ioan. 1 8. & 9
n Matth. 5
o Ioan. 1
Rom. 8
Gal. 4. & 4.

Cur Deus tam honorificis nominibus iustos appellet & si in quodã modo exæquetur tabulis

Qui sunt igitur isti verborum aucupes tam seruApulosi, ne dicam superstitiosi, vt in nudis hæreant vocalis, & germano verborum sensu neglecto, nihi ln on rapiant ad contentionem? Errant profecto nescientes Scripturas, neque virtutem Dei, quemadmodum de Sadducæis Christus aiebat. Si enim Scripturas intelligerent, Ecclesiam non calumniarentur, quæ iuxta Scripturæ phrasin & consuetudinem, Sanctis huiusmodi tribuere non refugit, quæ de Christo vel Deo ipso prædicantur. Rursum si virtutem Dei perpenderent, omni liuore posito, summam Dei liberalitatem lætis gratisque animis nobiscum amplecterentur, tantóque magis Sanctos suspicerent, & à nobis prædicandos putarent, quanto apertius eosdem Christus non modo nominum, sed etiam præmiorum suorum maxima communione dignatur, vt honores sibi in cælo decretos cum illis plane communicare videatur. Quem enim honoris gradum exaltatus à Deo Christus magis sibi proprium seruat, quàm quòd totus in Patris sui thronum ascendit, ac potestatem super gentes accepit? Parum fortasse videatur, quòd Sancti perpetuam & [a] iustitiæ & [b] vitæ coronam & [c] manna absconditam, & [d] calculum candidum sibi promissum in cælo percipiũt. Quid autem magnificentius dici vel optabilius existimari potest atque illud: Qui [e] vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & cõsedi cum Patre meo in throno eius. Ac iterũ [f] Qui vicerit & custodierit vsque in finem opera mea: dabo illi potestatem super gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur? E seruis Reges facit, eósque super omnia bona sua constituit & luæ maiestatis velut oblitus, qui Rex regum existit, seruile ministerium illis ipsis regnãtibus impendere non grauatur. Nec enim solum illis regnum, quale ipsi disposuit Pater, assignat, in quo regno edant & bibant super eius mensam, sed præterea promittit, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens illis ministrabit. Cur ergo dubitemus, munificentissimo Deo hoc nostrũ placere studiũ, quo nos miseri Sanctos lectissimos, & coniunctissimos eius amicos honorifice compellamus, & præclaris titulis ab ipso Capite acceptis cohonestamus? quum ipse tanti eos habeat, nec solùm in epitheris, sed etiam in præmiis & honoribus eosdem sibi quodammodo conformet, si secũdum Scripturam loquimur, addita semper ea, quæ Christo capiti conuenit, eminentia & saluo incomparabilis honoris gradu, qui omnium Domino & Redemptori debetur per omnia, nullíque alij parivoluntate ac studio, si sapimus, communicatur.

A Iuersarij Scripturarũ & virtutem Dei in præsenti argumento nesciunt.

Matth. 22

Christus Sanctis suis cõmunicat non solum epitheta, etam præmia sibi competentia.

Quam vanus igitur ac præposterus horũ est metus, ne, quod marti adiicimus, id filio adimamus? Quin potius matrem ob Filium eiusdem etiam nominibus honoramus, neque, vt isti faciunt, optimæ maximæque matri excellentes titulos inuidemus. Adeò verũ est quod dixit Tertullianus, Hæreticos ex more simplicia quæq; torquere. Quod si Christianum illum candorẽ, qui homines Euangelicos decet, adferrent, si Scripturis consentanea sentirent ac dicerent, Theologicam regulam diligentius obseruarent, qua verissime traditur, multa nomina proprié, & per essentiã, vt vocant, siue per excellentiã diuinis personis cõpetere, quę secundario ac minus principaliter, & secundũ gratiã aut per participationem

Lib. contra Hermogen.

Regula Theologorum obseruanda in his epitheticis, quæ tam Deo tam Sanctis vel iustis tribuuntur

pationem Sanctis, imò & aliquando credentib. ritè attribuantur. Est eadem sæpè vocum nuncupatio, sed earundem significatio (vt ostendimus) planè diuersa, quæ à prudentibus & doctis, potissimum verò à Scriptura & fida eius interprete Ecclesia petenda est. Neque parum hîc iuuant Scholasticorum distinctiones, vt quæ magnam & necessariam lucem hisce Scripturæ testimoniis adferunt, quæ tum obscura esse, tum in ipsa collatione, prima fronte pugnare videntur. Exemplo sit quòd Christus asserit: [a] Nemo bonus, nisi vnus Deus, quódque alibi rursus testatur: [b] Bonus homo de bono thesauro profert bona. Tum quòd apud Paulum legimus: [c] Nullus est Deus nisi vnus, qui mox tamen subiicit: Sunt Dij multi, & Domini multi: quòd præterea diuinum illud opus remissio peccatorum ([d] Ipse enim redimet Israël ex omnibus iniquitatibus eius) etiã ad Ecclesiæ ministros pertinet, Christo ipso testante: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: quorum retinueritis, retenta sunt.

a Matth. 19
Marc. 10
b Matth. 12
c 1. Cor. 8

Ad consilianda Scripturæ loca opus est distinctione.

d Psalm. 129
Ioan. 20

Credebã Scriptura hominibus hæresibus, quod Deo debererbuti, vt opus sit commoda explicatione.

p 2. Tim. 4
q Iacob. 1
r Apocal. 2
s Ibidem.
t Apocal. 3
v Apocal. 2

Quantum honoris Christus amicis & Sanctis suis tribuat in cælo.

AC frequenter in Scriptura comperias, quæ Diuino numini propriè competũt, ad homines etiam transferri, atque cum illis communicari, vt commoda quidem ac dextra egeant interpretatione. Quis, obsecro, nisi insanus, dubitet opus Dei proprium esse, pios ex hac vita migrantes in æterna illa tabernacula transferre? Et tamen docet Christus de nonnullis, qui postquam diuitum benignitate in hac vita fuerint subleuati, etiam post mortem se illis gratos ac benignos vicissim præbeant, adeò vt illos defunctos humaniter tractare, atque in æterna tabernacula recipere velint ac possint. Facite inquit, vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Hinc si quisquam colliget, ad homines transferri Dei gloriam, qui cui vult miseretur, quíque solus beat ac saluat, ineptus fuerit cauillator, etsi Scripturæ verbis se posse communiri confidat. Igitur imperitos ac ridiculos esse necesse est, qui nudas Scripturæ voces ac Phrases vrgent mordicus, nullámque in verbo Dei distinctionem, vel commodam interpretationem admittunt, ac demum indignè ferunt, ea quæ de Deo & Christo scripta legimus quũ ad Sanctos alios, tum ad Matrem Dei sanctissimam aliqua ex parte transferri. Adiungam rursus exemplum, quod ad rem facit maximè, vt rudiores etiam quod volumus rectius assequantur, & aduersariorum obstrepentium tragicis vocibus non adeò facile commoueantur.

Luc. 16.

Rom. 9
Exod. 33.

Matth. 25

Luce 12.
Luce 12.

Ad MARIAM & Sanctos possemulta transferri, quæ de Deo & Christo scribũtur.

De Maria prædicta epitheta recte prædicari, ex Paulo confirmatur.

OFFENDIT teneras istorũ aures, Mariam vitam, dulcedinem, spem nostram agnosci, atque ab Ecclesiæ filiis appellari. Cur igitur nõn illos offendit & Paulus, qui tanti facit suos Thessalonicenses, nihil vt dubitet eos spem suam, gaudium suum, gloriam & coronam suam, honorificentissimis profecto verbis cõpellare, atque per Epistolam salutare? Quid? tam imperitus, tam stolidus, ne dicam & impius erat Paulus, vt in homines trãsferret (sicut isti loquuntur) quod Deo Optim. Maxim. tribuere oportebat, nimirum ex quo, & per quem, & in quo sunt omnia, cui præterea soli honor & gloria in secula seculorum, vt idem luculenter affirmat? Quotusquisque nostrum obsecro, in solo Deo spem siue fiduciam, dulcedinem siue consolationem, gloriam demum & coronam omnem sibi ita defixam habet, sicut habuit Paulus?

1. Theff. 2.

Rom. 11
1. Timot. 1

Roman. 8

Cur Paulus Thessalonicẽses tam honorifice compellauerit.

Philip. 4

Scriptura sacra de more Comicos & amãtes sequi videtur, & varias adhibet collationes, ad Sanctorũ præsertim Deipatræ præstantiam magis declarandam.

Deus in Scripturis Mariã multis modis prædicandam nobis ostẽdit.

Nolentes ad omnẽ Mariæ laudationem cur hodie nauseant.

Quod Paulus viuis Christianis, vel Moysi tribuit, multo magis Mariæ cum Christo regnãti posse tribui.

Mediator nõ modo Christus, sed etiã Moyses dictus à Paulo.

AD PAVLVM redeo, suos Thessalonicenses & Philippenses eisdem fere verbis ornantem, quibus nos modo Deiparam & amanter & reuerenter cum tota Ecclesia salutamus, haudquaquam ignari, in MARIA honoranda rationem nobis longe maiorem supperere quàm Paulo in credentibus tantopere commendandis suppetebat; siue meritorum magnitudinem, siue honoris & venerationis officium vtrinque ponderemus. An vero in sacris literis nomen vllum, sicut Mediatoris, expressum est, quod Christi officio magis quadrare, & illum nobis æque commendare videatur? Vnus est enim mediator Dei & hominum homo Christus IESVS, vt eiusdem Pauli verbis vtamur. Nec veretur tamen idem scribere; Lex propter transgressiones posita est, Διαταγεὶς δι' ἀγγελῶν ἐν χειρὶ μεσίου ordinata per ANGELOS in manu Mediatoris, quandoquidem non per seipsum Deus, sed per Angelos Moysi loqueba-

tur, & veteris Legis præcepta disponebat, vt notauit[a] Anselmus. Tum [b] Gennadij testimonio, Moyses hîc dicitur mediatoris seu intercessoris officio ad legem ferendam, sed vnì tantummodo Gẽti esse functus. Quare Doctor gentium citra Christi iniuriam fieri putauit, quòd Moysen inter Deum & hominem statuerit mediatorem; sicut Sedulius, Theodoretus, multique alij hunc locum interpretantur, quum & Moyses ipse de se dicere non vereatur: Ego sequester & medius fui inter Dominum & vos. Certè [c] Basilius & [d] Cyrillus Apostolos & Martyres mediatores agnoscunt, sicut & [e] Bernardus de sanctis Petro, Paulo & Victore disserens. eandem phrasin vsurpat, imò multò ante illum [f] Gregorius Nazianzenus quòd Martyres μεσιτεύοι, hoc est, mediatores sint, vt Nicetas exponit, euidenter affirmat. Et stomachantur adhuc Nouatores, quòd Mariã non modo Reginam misericordiæ, de quo nomine paulò post despiciemus, sed & mediatricem μεσίτιν cum Damasceno nuncupent. Quanquam Paulus seipsum satis explicat, qualem mediatorem faciat Christum, eum nempè, qui dedit redemptionem [g] semeipsum pro nobis, quique sit noui Testamenti [h] mediator, per cuius [i] sanguinem, siue quæ in terris, siue quæ in cælis sunt, reconciliantur atque pacificantur, quem demũ [k] proposuit Deus propitiatorem per fidem in ipsius sanguine. Vnde non modò nobis aduocatus, sed etiam pro nobis, adeóq; totius mundi peccatis est propitiatio, Ioanne Apostolo teste. Idem enim Deus & homo in vna substantia constitutus, naturam nostram Deo reconciliauit, sicut Cyrillus admonet, mediator vnicus redemptionis, vt in scholis loquuntur. Quamobrem Dei filium colimus, inuocamus & adoramus pro mediatore, cui soli acceptum ferre debeant omnes, quicquid tum gratiæ, tum gloriæ singulis hominibus diuinitus collatum est, vel confertur atq; in posterum conferetur, qui solus per se placet Deo, atque ad Deum cunctis placandum natura est efficax, caput idem & corona Sanctorum omnium. Nullus verò Catholicorum adeò desipit, vt Mariam ad hunc modum faciat mediatricem, quamtumuis legat, vel audiat illam ab [l] Epiphanio Basilij Synchrono, [m] Matthæo Philadelphiensi, [n] Anselmo Cantuariensi, [o] Bernardo Clareuallensi, aliisque tum Græcis tum Latinis Doctoribus hoc nomine celebrari.

QVID? quòd Deus ipse, qui vindicandi nominis & honoris sui zelo ardentissimo flagrat, ac velut consortis impatiens, gloriam suam alteri se communicaturum negat, hoc Moysi famulo palam affirmat: Ego te constitui Deum Pharaonis. Ac item: Diis non detrahes, inquit, de his, qui álios publica dignitate præcellunt. Apud Hebreos Eloim vnum est ex propriis Dei cognomentis, quod tamen & Angelis tribuit Psalmographus, vbi secundum Latinam versionem decantat: Minuisti eum paulò minùs ab Angelis: vt taceam interim, quòd Paulus Satanam seculi huius Deum appellat. Quare nec illud in calumniam rapiendũ est, quod apud veteres, præsertim Nazianzenum & Damascenum, Maria Deæ nomen accipiat, quum & Hieronymus Apostolos Petrum & Paulum Deos, hoc est, Diuinos homines vocet, húcque dictum Prophetæ applicet: Ego dixi, Dij estis & filij excelsi omnes. Præterea Cyro, quamuis Ethnico, Christi nomen imprimis augustum & sanctum à Deo ipso datur, multique [c] Saluatores & [d] Christi in Scripturis prædicantur. Cæterum an non ridiculum fuerit, si quis horum ratione nominum velit sophisticari, & vero Christo ac Saluatori nostro parte ex aliqua derogare? Rursus quæ munia summo Deo magis congruunt, quæso, quam peccata redimere & extinguere, in peccatis mortuum conuertere atque saluare? Et tamen in Scriptura loquitur Deus, nostris etiam operibus peccata redimi & extingui; eos qui peccando perierant, à nobis conuerti ac saluari, sicue saluos fieri posse confirmans. Non enim obscura sunt hæc Scripturæ testimonia: [e] Peccata tua eleemosynis redime [f] Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis. [g] Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte. [h] Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. [i] Illos vos saluate de igne rapientes. Nolo hæc plurib. consectari, quæ tãtum non cæcis apertè commonstrant, ne in Scripturis quidem Diuinis obseruari diserimen nominum & epithetorum, sed ea quæ bonorum omnium authori & fonti Deo vel Christo maximè competunt, hominibus quibusdam sæpè communicari. Atque hæc satis esse arbitror, ad contumeliosas aduersariorum voces retũdendas, dum quorundam Canticorum ratione insolenter nobis insultant, & ob titulos tot seculis Mariæ omnium sanctissimæ laudatissimæque Virgini tributos totam damnant Ecclesiam, eique horrendam impietatis notam inurunt. Ita verò candidi homines de nudis tantum vocabulis, tanquam pro aris & focis litigant, ac pro suo arbitratu sepè alienum falsúmque sensum affingunt, nihil solliciti, quo in sensu eadem verba vel olim à veteribus accepta sint, vel etiamnum ab Ecclesia piè & sine omni veræ fidei præiudicio intelligantur.

a In Explic. cap. 3. epi. ad Galat.
b Vide in Oecumen. In eandem Pauli epist.
c in actis concil. à Niceno. d In lib. 12 Tesaur. cap. 10
Dent. 5.
Mediatores etiam Apostoli & Martyres dicti Patribus.
e Serm. de Petro & Paulo. & serm. 2. de natali S. Victoris.
Mariam veterib. dici mediatricem.
f Oratio. ad Gregorium Nissen.
Quomodo Paulus Christũ faciat mediatorem, vt nullum alii.
Hom. in hypapanten Domini.
Christum mediatorem aliter quam Sanctos agnoscimus & venerامur.
1. Tim. 2
g Hebr. 9
k Colos. 1
Rom. 3
1. Ioan. 2. & 4
Lib. 12 Thesaur cap. 10
l Homil. de laud. Virg.
m In preca. ad Virginem matrem.
n De excel. Virg. cap. 9
Maria mediatrix vt Christus mediator, à nullo Orthodoxo censetur.
Moyses dictus Deus Pharaonis.
b Serm. de verbis Apocalyp.
Esaiæ. 42
Exodi 7.
Exodi 22.
Psalm. 8
2. Corin. 4
In Tract. de Christo patient.
Satanas huius seculi Deus dicitur.
Multi Saluatores in Scriptura.
In c. 1. epist. ad Galat.
Psalm. 81
c Iudicum. 3
Genes. 4
4. Reg. 13
d Psalm. 104
Homo in Scriptura dicitur peccata suare dimere, aliosque conuertere & saluare.
e Daniel. 4.
f Eccles. 3
g Iacob. 5
h Matth. 18
i Iudæ 1.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

Solennis Cantici, Salue Regina, defensio & explicatio, in quo nihil meritò reprehendendum contineatur, quantumuis illud corrigere, reiicere, & abolere satagant Nouatores. Item humanæ maternæque charitatis & compaßionis affectum in Maria rectè à nobis agnosci atque commendari.

NON

ON satis visum est nostris & Ecclesiæ inimicis, si de solennibus titulis Mariæ tributis publicam querimoniã instituerent, nisi speciatim hoc etiam Canticum, quod Salue Regina dicitur, ac identidem in Ecclesia decantatur, hostiliter impeterent, suisque scriptis vulgò infamarent. VVilhelmus Bidenbachius & Lucas Osiander, ne sint parùm procaces, impium & insalutare hoc Cãticum vocant. Quòd si Iacobo Heerbrando credere fas est, quotidiana & planè idololatrica Mariæ adoratio, quæ in omnibus templis Papisticis exercetur, eiusdem Cantici verbis, scilicet, continetur. Tam pulchrè isti sub magistro suo Luthero profecerunt, qui vt prober in Mariæ honorẽ nimis profundè itum esse, hoc ipsum Canticum, velut manifestum veteris vanitatis argumentum, in medium profert. Immodica enim nec ferenda hæc esse putat encomia, quod Deiparæ accinamus: Salue Regina misericordiæ, vita, dulcedo, & spes nostra. *Quis, quæso,* inquit, *hoc commode interpretabitur, quod sit vita nostra, dulcedo & spes? Nõme hoc est Christi gloriæ detrahere? quod creaturæ tribuimus ea, quæ Dei sunt, eique soli competunt?* Vbi rursus Luthero Caluinus astipulatur, ac huiusmodi fictitios titulos ac inania figmẽta videri vult, quibus temerè Mariam ornemus. Accedit his Matthias Rodt, Lutheri discipulus & Lindauiensis minister, qui vt bonas horas malè collocet, suùmque populum Lindauiẽsem à Mariæ laudatione & cultu magis ac magis abalienet, dictum Canticum integro & virulento scripto conuellendum, multisque modis deprauandum iampridem suscepit. Verùm [a] Georgius Tornoander insulsi hominis calumnias iamdudum detexit, doctáque refutatione contriuit: & in eadem arena cum laude pugnarũt [b] Augustinus Alueldianus, [c] Caspar Schatzgerus, aliique nonnulli: sed nobis alia nunc via ingrediendum est.

Ingens profectò aduersariorum est arrogantia, qui, quicquid ipsis non arridet, id statim mutandũ ac abolendum censent, atque ex aliorum insectatione, veterũmque rituum contemptu, sibi ac suæ Sectæ laudem stultissime captant, tantóque supercilio Maiores nostros quamlibet pios ac sapientes ob eiusdem Cantici receptum vsum tum impietatis, tùm blasphemiæ audent atrociter insimulare. Quantò autem rectiùs hæc nota in ipsos competit, quicum Catholicam religionem tanquàm veterem togam exuerunt, magistri mendaces facti sint, per quos veritatis via blasphematur, sicut Petrus Apostolus de talibus sub mundi finem venturis diserte prædixit, qui & Sectas perditionis, nouámque religionem essent introducturi. Primùm igitur, quicquid hoc est Cantici, in formam aliam transmutarunt, Christo tributis epithetis, quæ ad Mariã anteà referebantur, nimirũ vt boni reformatores in deformanda Ecclesia hoc etiam specimen ederent. Deinde quoniam pigebat & tædebat eos cum Catholicis aliquid habere commune, tanquam impiũ & blasphemum idem Canticum omni ex parte repudiarunt, ac probris grauissimis contaminarunt. An verò quisquam, nisi blasphemus ac impius, tantum crimen vniuersæ impingat Ecclesiæ, quantum isti prorsus effrontes impingere non erubescunt?

Contra Theologos Diling. disputantes. In disputate. & hæreticis, an sint puniendi.
In Euangel. festo natiuit. Mariæ
In Apologia defensione Cantici. Salueregina. Vt asserit. Alueldius. intra in pia Deiparæ commuratores.
Alueldius. de Sanctorum simplicitate.
Aduersarios illa & indignè rotam Ecclesiam impietatis & blasphemiæ prouocet hoc Canticum insimulare.
1. Pet. 2

Propositio de sequenti tractatione.
De authore & origine huius Cantici Hermanno Contracto.
d Lib. 2. de viris illustrib. Benedictinorum c. 84.
Cantum 11 cap. 10
Quæ hoc Cantico tradunturà veteribus scriptoribus tradita esse.
Cãticum hoc nõ leuiter à missum & vrobatum fuisse in Ecclesia.
In ser. de Salue Regina.
Tempore Bernardi Cantica hoc Spiræ decantatũ, & miraculo quodam ornatum fuisse.
Bernardo aliisque viris perdoctis ac sapientibus hoc canticum placuisse.

plurimos toto orbe perquàm sapientes & doctos repertos esse, qui magno consensu dignum & iustũ esse iudicauerint, vt idem Canticum in Ecclesiam reciperetur, & publicè decantaretur, piisque cæremoniis cohonestaretur, & bonis demum omnibus comprobaretur, quod nullus quidem alicuius nominis ante hanc nostram ætatem tot seculis oppugnauit. Inter alios verò Scriptor vetus, nec imperitus scientia (multi Bernardum ipsum esse autumant) hoc ipsum Canticum multis nominibus extollit, atque ab omnibus extollendum censet, quòd nempe à sanctis sit compositum, à sanctis institutũ, à sanctis dignè frequentandum, ad gratiam suauę, ad sensum fœcundũ, ad mysteria profundum, quòd & affectum mulceat, & de sensuum vbertate mentem impinguet, & ad matrem Domini honorandã intimas animi medullas maiorem in modum inflãmet: cuius quidẽ carminis difficile sit reserare Sacramentum, & sensum virtutémque assequi, quod non nisi à vere religiosis, sanctáque affectione feruentibus subtiliter intelligi, & efficaciter decantari possit. Nihil autem moramur, si hoc boni & religiosi viri iudicium rideant Nouatores, quùm illi alia multò sacratiora cum Cantica, tùm mysteria præ sua nimia prudentia ridere soleant, & quicquid propemodum Ecclesię authoritate sancitum atque confirmatum est, id petulanter mordeant ac arrodant.

Indicium veteris & eruditi Scriptoris de hoc ipso Cantico.

Non morandum esse supercilium aduersariorum, hoc Canticũ damnantium.

Cæterum vt non solum infirmis (si qui fortasse huius ratione Cantici offendunturˇ) sed maleuolis etiam consulamus, principio Ecclesię vitio verti nõ debet, quòd Mariam tum Christi Domini, tum etiã suam quodammodo matrem reuerenter salutat, & salutando Euangelicum simul & Angelicum officiũ præstat, quemadmodum Liber tertius rationibus, sententiis & exemplis pluribus demonstrauit. Quã salutandi rationem non modò Latina, sed Græca etiam Ecclesia tot seculis diligenter obseruat, imò & Syri, quorũ lingua vernacula & popularis Christo eiusque matri fuisse dicitur, in sactis & peruetustis codicibus habent expressam, hodiéque diligenter obseruant. Vnde inter alia sic dicere solent: Salue nobis genitrix Dei. Salue mater lucis. Salue quæ similis es [a] Rubo, quem vidit Moyses. Salue nubes velox, de qua dixit [b] Esaias gloriosius: Salue [c] arca Testamenti. Salue obediens. Salue plena gratiæ. Salue, quia ex te natum est Verbum æternum patris. Salue gestatrix vitæ & lætitiæ mundi.]

Officium salutandæ Virginis in hoc Cantico non culpandum, sed tritui vniuersalis Ecclesię consentaneũ esse.

Luc. 9.

Quomodo Syriaca Ecclesia Virginem matrem solerat salutare.

a Exod. 3
b Esaiæ. 19
c Exod. 37

Iam vero quod Mariam, vt misericordiæ Reginam & matrem, salutat Ecclesia, peculiarem Hebræorũ Diuinæque Scripturæ phrasin redolet, qua genitiuus substantiuus, pro epitheto siue nomine adiectiuo sæpè vsurpatur. Deus enim [d] pacis & [e] misericordiæ tantundem est; quemadmodum si pacificum ac misericordem appelles: ad eundem modum, [f] Legem mortis pro mortifera, [g] filium perditionis pro Filio perdito, [h] mammona iniquitatis pro iniquo mammona, & [i] viros misericordiæ pro viris misericordibus in sacris literis dici constat.

Non sine more Scripturæ dici Reginam & Matrem misericordiæ.

d Roman. 16
e 2. Cor. 1
f Rom. 7
g Ioan. 17
h Luce 16
i Eccles. 44

Quare cum misericordiæ matrem & Reginam Virginem salutamus, illam verè clementem, cuius typum Hester Regina gerebat, atque adeò inter Matres & Reginas omnes, quæ vnquam misericordiæ laude floruerunt, atque adhuc florere poterunt, excellentem & præeminentem agnoscimus, gratíque celebramus. Quã de re pluribus posteà disseretur.

Hester Regina clemens Mariam adũbrauit.

Hester. 14 & 15.

Cur autem illam Reginæ nomine, [k] Damascenum, [l] & Athanasium sequuti non compellemus, cuius & pater Dauid Rex inclytus, & filius Rex Regum Dominúsque Dominantium sine fine imperans, laudem in Scripturis præstantissimam tenent? Regina est insuper, si cum illis conferatur, quibus veluti regibus, cæleste regnum cũ Christo Rege summo contigit, vtpotè illius cohæredibus, & in eodẽ veluti throno, vt Scriptura loquitur, cum illo collocatis. Regina est etiam nulli electorum secunda, sed simul Angelis & hominibus tantò prælata dignius, quò nihil illa sublimius ac sanctius esse potest, quæ sola cum Deo Filium habet communem, & quæ supra se Deum & Christum tantum, infra se vero reliqua videt omnia. Magnus Athanasius perspicue dixit: Mariam non modò Deiparam, sed etiã Reginam & dominam propriè veréque censeri, quandoquidem Christus ex ipsa matre Virgine natus, Deus & Dominus idémque Rex mancat. De hac igitur Regina, vt & anteà meminimus, dictum illud Psalmographi interpretatur: Astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato. Ea nunc, inquit, vt Regina, astitit à dextris Filij vbique regnantis.] Quam sententiam sequitur & confirmat Damascenus, Mariam dominam & omnium creaturarum dominatricem, sæpe & Reginam statuens, eò quod mater sit Dei omnium conditoris. Notat [a] Methodius Martyr, sacrum Mariæ caput à Deo coronatum esse, & [b] Rupertus admonet, ad illam velut ad præcipuam Dei spõsam & amicam pertinere, quod in libro Canticorum legimus: Coronaberis de cubilibus Leonum, de montibus Pardorum. Hanc enim & in cælis Reginam sanctorum, & in terris Reginam regnorum esse coronatam, quandoquidẽ sit mater Regis coronati, quem constituit Deus super opera manuum suarum, ac proinde Reginam illam cælorum, totum iure possidere Filij regnum. Atque hoc intuitu, inquit, quia credent in fructum ventris tui Reges atque Imperatores (ô Maria) coronis suis te coronabunt, palatia sua nomini Dei sacrabunt, honori tuo dedicabunt, vt desinant esse quod fuerant, mõtes Pardorum: cubilia Leonum.] Demum apud Augustinum legimus, eandem Angelorum matrem ac dominam nuncupari, & quod multò est amplius, Ecclesia non modo Latina, sed & Græca & Syriaca Reginam illam cæli solenni epitheto publice multis iam seculis salutat ac prædicat.

k In Serde Deipara.
l Lib. 1. & 3 Apologia.

Maria in Cantico Reginæ nomine nõ perperam appellari.

Apocal. 3

Maria Regina & dominæ venũcupatur.

Ser. In Eudã. de sanctissima Deipara
Psal. 44.
Lib. 4. fidei orthodoxæ ca. 15. & in lib. 1. & 3 Apologiæ
a Orat. in hypapantem Domini.
b Lib. 3. commentar. in c. 4 Canticor. Psalm. 8

Maria Regina in cęlis coronata.

Sermo. 35 de Sanctis.

Maria Regina etiã à Regib. & Monachis in terra coronatur.

Apocal. 17

Maria Regina cæli à tota Ecclesia prædicatur.

Cur ergo miseri inuidique homines ringuntur, quod Reginam misericordiæ appellemus eam, quæ Christum Regem Regum & Dominantium Dominum, eúmque gratiæ & virtutis plenum, sed & omnis misericordiæ fontem, ac nostræ salutis authorem summo cum miraculo edidit, quámque Angeli vt Reginam gloria cumulatam, sicut Petrus Damianus loquitur, visione mirabili contuentur? Nam & Christus aliquando misericordia dicitur, vt de illo verè cum Dauide canemus: Suscepimus Deus misericordiã tuam in medio templi tui. Ostẽde nobis Domine misericordiam tuã. Saluum me fac in misericordia tua. Misericordia & veritas obuiarunt sibi. Vt hinc etiam Bernardus de Maria dixerit: Ipsa nempe mediatrix nostra: Ipsa est, per quã suscepimus misericordiam tuam, Deus: Ipsa est, per quam & Dominum Iesum in domos nostras excipimus.] Quapropter si Christum misericordiam

Nouatores indignè offendũtur quod Maria misericordiæ Regina dicatur, ad Christi scilicet gloriam.

Christus misericordia dicitur in Scriptura.

Sermo. 1. de natiuitate Mariæ.
Psal. 47. 84. 30. 54.
Sermo. 2. de Assumptione Virginis

De

Dei, virtutem & sapientiam profitemur, si eiusdem Christi Dei & hominis genitricem agnoscimus, illúmque à Maria editum, à Simeone iusto susceptũ, ab Anna Phanuelis glorificatum, & super omnia constitutum adoramus, cur nõ charissimam & sanctissimam eiusdem genitricem hoc etiam honore dignemur, vt misericordiæ, imò & veritatis & sapientiæ matrem publicè prædicemus, ac piis prædicantibus Jæti simul accinamus: Salue Regina misericordiæ, vel sicut alij legunt, mater misericordiæ, quo nomine vir sanctus Otho Cluniacensis Abbas libentissimè vtebatur. Primus autem vt suspicor, Lutherus fuit, qui hanc nobis Catholicis calumniã struereret, quod quandoquidem Mariam cæli Reginam salutamus, Christo iniuriam irrogari, quod enim soli Deo debetur, id tribui creaturæ. Cui cauillo non incommodè respondit Cochlæus: Dicat ergò nobis Lutherus, vbi Christus Regina cœli dicatur? Quæ autẽ Christi est iniuria, si mater eius à nobis Regina cæli vocetur? Estne in cælo serua aut ancilla? Si socia passionum fuit cur non & consolationis: Si compassa est, cur non & conglorificetur, sicut paulus ratiocinatur? Cur non conregnet, si sustinuit? Si pauper fuit spiritu, cur non sit ei proprium regnum cælorũ? vt Christus ipse promisit. Non ergo solùm cæli, sed & cælorum Regina recte dicitur Maria, vtpotè mater Regis Angelorum, Regísque cælorum & soror & sponsa.]

Genes. 2

Contra Antidicomarianitas. 78

Genes. 2

Luther. dum eum esse illo, qui Reginam cœli Mariam negant.

Ioan. 2

Ioan. 8
1. Tim. 2

Matth. 5.
Luc. 6.

Cum porro Maria in hoc ipso Cantico vita salutatur, nihil illi detractum volumus, qui optimo iure seipsum viam, veritatem, resurrectionem & vitam appellat: quique sicut Dionysius docet, vita suprema & principalis, vitęque omnis author existit, qui & vitam fœcundat, replet ac diuidit, vtpotè vita per se viuens, & supra omnes vitam, vt vita vitificans, vitáque superior. Verum alio sensu Mariã nobis vitam censemus, vt per quam, Deo miserante, fructum vitæ percepimus, vt hinc meritò sibi Ecclesia gratulans canat: Benedicta filia à Domino, quia per te fructum vitæ cõmunicauimus.] Trahũt vitam Filij à parentibus, quos vitæ suæ habent & agnoscunt authores, vt quadamtenus eos vitam suã appellare possint. Et Salomon sermones suos ad benè beatéque viuendum filio traditos tùm vitam, tùm sanitatem vocat, sicut & Christus ipse dixit: Verba quę locutus sum vobis, Spiritus & Vita sunt. Adhæc nota est historia de Abimelech Rege, cui Deus ipse dixit: Orabit pro te Abraham, quia Propheta est, & viues. Qua sententia non obscure significatur, dicti Regis vitam ex Abrahã Patriarcha pependisse, & huius orationem quasi regis eiusdem fuisse vitam, ita vt multum semper Abrahæ debuerit, qui suis precibus ad Deum effusis vitam ipsi aut obtinuisset, aut conseruasset. Quapropter nõ adeo alienum, hoc loquendi genus videri debet, cũ pij ex veteri more & citra omnem Christi iniuriã, qui solus fons vitæ dicitur, Mariam quoque vitam appellant. Etenim primam parentem Euam eadem ratione, sed ex contrario sensu, nostram mortem, vel humanæ mortis procreatricem ac originẽ licet dicere: Maria verò, quoniam vnicè à Deo fuit electa, per quam vera vita Christus miseris & perditis mortalibus generaretur, vitæ quoque nomen accipit, & mater viuentium sæpe appellatur, lignóque vitæ, quod in medio Paradysi positum est, rite comparatur. Quare notat Epiphanius, quod Scri-

Christus vita dicitur.

Ioan. 14. & 11

Ecclesia dimissionis. cap. 6

Quomodo Maria vita nostra in Cantico nuncupatur.

Proverb. 4

Vt nomẽ in Scripturis lapsus.

Ioan. 6

Genes. 20.

Per Abimelech vitæ per Abraham.

Genes. 5

Christo respondet Maria quo vita appellari possint, quę mater viuentium & lignũ vitæ.

Ita Christus vita dicitur, cum hoc nomen Mariæ tribuit possit.

Genes. 2

Ioan. 6

Ioel. 3 & Amos. 9

Maria vita credentibus ob formandæ vitæ speculum & exemplum.

Maria nõ pauci vita est, quia vitã illis à Deo impetrat intercedendo.

a 3. Reg. 17
b 4. Reg. 3

Maria dulcedo nostra non male vocatur in Cantico.

Genes. 2

Ioan. 6

Ioel. 3 & Amos. 9

Maria dulcedo & Iudaicæ & Christianæ Ecclesiæ.

c Genes. 3
d Esa. 11
e Ezech. 44
f Psalm. 84

Maria quomodo dulcissima inueniatur, iuxta Bernardum.

In serm. de verbis Apoc. Cant. 1 Luca 1.

Mariæ verba plena dulcedinis in Euangelio. Hominum vitio fieri, vt quantũ in Maria fit dulcedinis, non percipiatur.

Trahe me post te, curremus in odorem vnguentorum tuorum? Fauus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua? Quid verò nisi mellita, omnísque dulcedinis referta verba sunt à Maria prolata, siue Angelo in Nazareth, siue corã Elizabeth in Zachariæ domo, non minus diuine quam dulciter loquentem audiamus? Sed multis corruptus est stomachus, & palatum manet infectum, vt nec gustare, nec digerere possint, qualem quantámque dulcedinem Mariæ dicta, facta, dores, dolores, consolationes, merita, præmia secum adportent: solùm enim à spiritualibus ista percipiuntur. Stupidi sunt planè ac cœci, qui cum Christum & Mariam in ore quidem gestent, nullo tamen ferè sensu intimo cõplectuntur, ac interim ex se alios tàm stolidè metiuntur, si qui tum Christum, tum Mariam modo dulcissimo sibi sentiunt communicari, vt & ipsi secundum Spiritum per Mariam, & cum Maria, & ob Mariam mirabiliter exultẽt in Deo salutari suo. Ac præcipue quidẽ Maria dulcis, ac ipsa quasi dulcedo est sacris Virginibus animísque puris, cum talem ordinis sui principem vident, & magistram audiunt, & matrem diligunt, & Reginam sequuntur, illámque sibi patronam apud Deum propitiam habent, ac mirè sentiunt efficacem.

Quibus Maria præcipuè, sit dulcis atque dulcedo.

Nihil verò magis inuisum est aduersariis, nihil ab illis tàm fœdè & blasphemè in hoc Cantico sugillatur, præterquàm quòd ex Maria Virgine spẽ quoque nostram facere videamur. Ignorarunt, scilicet, optimi patres religiosissimique Maiores nostri, sic Prophetam loqui Deo. Tu es, Domine, spes mea: Exaudi nos, Deus salutaris noster, spes omnium finium terræ, & in mari longe. Nesciebant fortasse, ab eodem Dauid esse pronũciatum: Mihi adhærere Deo bonum est, ponere in Domino spem meam. Nec legerant, vt isti volunt, neque audiuerãt illud: Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum. Nihil sane istorum latebat veteres Orthodoxos, præsertim paulò cordatiores qui tot seculis in hoc ipso Cãtico sæpe multúmque versati sunt. Primas illi Deo semper tribuerunt, ac tribuendas putarunt, nefas vt ducerent, si summo æternóque bono in amore & cultu quicquam ab homine anteponeretur, aut etiam exæquaretur. De loquendi forma idcirco minus fuere solliciti, quòd scirent, Apostolum ab hoc loquendi genere non abhorruisse, vt spem suam etiam homines faceret, sicut iam ante commonuimus. Quæ est, inquit, nostra spes aut gaudiũ, aut corona gloriæ? nónne vos ante Dominum? Sciebant vtique tritam in scholis esse distinctionem, non pauca nomina, quæ Christo ratione redemptionis proprie competunt, Mariæ Virgini ratione intercessionis sæpenumero applicari, alitérque consequendę salutis nostræ spem ad Deum, velut ad causam primariam ac finem vltimum, aliter verò ad Mariam, vt causam secundariam ac Deo longe inferiorẽ referri oportere. Vnde Scholasticorum Doctorum princeps Aquinas: Licet, inquit, sperare de aliquo homine, vel de aliqua creatura, sicut de agente secundario & instrumentali, per quod aliquis adiuuatur ad quæcunque bona consequenda in beatitudinem ordinata. Et hoc modo ad Sanctos conuertimur.] Quare si in amico vel Sancto aliquo, sicut in causa secundaria, multo quidem magis in Maria matre fidissima, sed post Deum & Christum eius Filium, fidimus Catholici, adeóque spem nostram Mariam fidenter appellamus. Nec idcirco magis à Deo & Mediatore Christo fidem atque spem nostram abducimus, quàm vir doctus æque ac sapiens Bernardus abduxit, cum in hũc modum scriberet: Exaudiet vtique matrem Filius, & exaudiet Filium pater. Filioli, hæc peccatorum scala: hæc mea maxima fiducia est: hæc tota ratio spei meæ. Quid enim? potéstne Filius aut repellere, aut sustinere repulsam: non audire aut non audiri Filius potest? Neutrum plane.] Etsi enim Bernardus de gratia Diuina & Christi misericordia minime diffideret, tamen Dei sublimitatem, qui ignis consumens in Scriptura dicitur, & simul Christi iustitiam, qui iudiciariam potestatẽ in peccatores exerceat, ita reueritus fuit, vt ad Sanctorũ, & in primis Mariæ patrocinia fidenter simul & frequenter sibi confugiendum, & Christum ipsum Iudicem per matrem placandum esse putaret. Opus est, inquit, mediatore ad mediatorem istum: nec alter nobis vtilior, quam Maria.] At vide interim, quantum ille discriminis inter vtramque personam agnoscat & statuat, significanter inquiens: dulcissimum Mariæ nomẽ cum laude inuocantibus seruilis, per te, Regina clemens, gratiæ suæ munera largiatur Iesus Christus Filius tuus Dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in cælo.] Igitur etsi Mariam, vt clementem Reginam, recta cũ fiducia inuocari commonstrat, sicut & alibi sæpe testatur, tamen gratiæ fontem, & omnium quæ à Maria sperari ac peti possunt, largitorem Christum Mariæ & Dei Filium, adeóque ipsum Deum super omnia benedictum esse, luculenter affirmat, nimirum vt non solum Mariæ, sed & Christi propriam ac differentem asserat dignitatem.

Psalm. 90 Psalm. 64

An rectè in hoc Cantico Maria spes nostra dicatur, cum hoc nomen Deo deberi videatur.

Psalm. 72 Hierem. 17

Veteres sine Dei iniuria, sine Scriptura ignorãtia Mariam spem suã appellarunt.

1. Thess. 2

Ratione intercessionis tribuitur aliquãdo Mariæ quod Deo velut causæ primariæ & efficienti conuenit.

In 2. parte 2. quæst. 7 artic. 4

Licet sperare in creaturam, sed non sicut in Creatorẽ.

Lib. 1. Dialogorum.

Quomodo Bernardus & in Christo & in Maria spẽ suã collocarit.

In sermo. de natiuit. Virg.

Deuter. 4 Hebræ. 12

Bernardus ad Christum accedere voluit per Mariam, & vtramque personam valdè distinxit.

Serm. 4. de Assumptione Virginis.

In lib. ad asserciones D. Torrensis.

Quam insulsè Nouatores culpẽt in hoc Cãtico, quod Maria spes nostra dicatur. Depulsio cauillationis & criminationis propositæ.

Maria seruatrix dici potest, testimonio Theologorum Vitembergensium.

Maria seruãtrix hominũ non propter doctrinã, sed ob intercessionem ac patrocinium à vere dicitur.

Lib. 2. de laud. Virg. cap. 9

Mariam dici spem nostram nihil habet absurdi, si cãdẽ accipiatur.

In Hom. de laudib. Mariæ. Interpretatio. Hilad. Virg.

Veteres etiã Mariam spem hominum dicunt, non dubitant.

Interpret. ad Virginem matrem.

Inuiscerat. ad Virginem matrem.

Propter Nouatores blasphemias referre, quod spẽ nostram Mariam dicimus, nisi quòd in eo laudi Christi spectantis.

An in hoc Cãtico humani affectus Virgini matri recte attribuantur.

Ephes. 1

Christus caput omnis Ecclesiæ, vt corporis sui mystici.

Membra mystici corporis charitatis vinculo inter se colligantur.

Compassio aliter in beatis quam in mortalibus reperitur.

Actor. 9

Christus Ecclesiæ primitiuę compassus e Saulo Paulum effecit.

Hebræo. 4

In eundem Pauli locum.

Christũ habemus Pontificem nobis cõpatientem.

Matth. 22

d Luc. 15 e Esai. 33 f Luc. 21

Sancti in compatiendo nobis sunt sicut Angelis, & quasi Deo sese conformant.

Psal. 40

Deus, licet immutabilis, suã misericordiã & compassionem nobis explicat sæpe.

Exodi 22. Exodi 3.

Ioel. 2 Psalm. 85 Lucæ 16

Compassio quẽdam secũdum passionẽ, & alia secundum electionem.

In lib. 4 sent. distinct. 50 artic. 4.

quia nec salutem, nec gratiam ipsa efficit, sed propter subuentionem dici, quoniam apud Deum gratiam ac felicitatem nobis precatur atque procurat.

Quod si candidè & citra calumniam intelligatur, nihil repugnare asserimus, quò minus Mariam spẽ nostram dicere liceat, neque propterea esse consentaneum, vt eam summi loco Numinis habeamus, aut Deum sublimiore modo spem nostram esse inficiemur, quemadmodum iam anteà demonstratũ est. Vnde colligi quoque potest, quàm ridiculum sit illud, quod calumniatores isti, & lepidi homines non sine sarcasmo nugantur, Maranos (ita Catholicos Mariæ Encomiastas appellant) in suo Mariali blasphemare, quùm Mariam dominã & spem nostram appellent. Hæc enim impura velut aqua, est ex imperitiæ, vel potius malitiæ putido fonte deprompta, & talibus digna authoribus, qui candida in atra vertere, & in Catholicorum odium nihil nõ fingere consueuerunt. Cæterùm res ipsa docet, hoc loquendi genus, quo spes nostra Deipara nuncupatur, non à recentioribus vel Scholasticis Doctoribus, qui Quadringentis ab hinc annis in Ecclesia docuerũt, sed etiam à vetustioribus vsurpari, atque omni blasphemiæ vacare nota, si tantum æquè, vt diximus, & candidè iudicetur. Vetus & grauis author [a] Epiphanius Cypri Salaminæ vrbis Episcopus in hunc modum scribit: Mariam interpretari solemus dominam atque etiam spem: peperit enim Dominum, qui est spes totius mundi, nempe Christũ.] Tùm [b] Ephrem Basilij Magni Diaconus Deiparam Virginem non modò conciliatricem & aduocatã, sed spem quoque Christianorum appellat. Et præclarus Ephesiorum Archiepiscopus [c] Matthæus philadelphiensis his epithetis, quæ illam miserorum spem esse comprobant, luculenter ornat. quòd nẽpè sit perstrenuum bello concussorum præsidium, secura, fida & sacra tempestate iactatorũ anchora, singulare à calumniatoribus afflictorum auxilium, desperatorum spes, dolentium solatium, paratum ad omnes casus subsidium, singularis salutis nostræ propugnatio, denique tutissimus naufragorum portus. Vnde nec Erasmus piguit Mariam his verbis inuocare: Per omnium, qui in te spes fixere suas vota obsecro obtestórque Virgo intemerata, peccatoris huius patrocinium apud Filium suscipe: eius iram, quam meis flagitiis excitaui, deprecare.] An hoc est, sicut cauillatores garriunt, in blasphemiam incurrere, aut Deum nostrum esse spem inficiari, vel Christi etiam obscurare gloriam? quæ hinc potius illustratur, cùm fatemur, Mariam per Dei gratiam & Filij merito in cælis plurimũ posse, Deúmque ipsum vt per alia diuersa media, sic etiam benedictæ matris intercessione multa nobis beneficia exhibere, & spem afflictis ac miseris excitare atque fouere, quemadmodum veneranda vetustas nunquàm addubitauit ac perspicue tradidit, multíque seculis omnibus sunt frequenter experti.

Superest vnus adhuc dissoluendus nodus, idémque in hoc toto Cantico & sæpe alias torquet & offendit aduersarios, quod putent humanos affectus Mariæ nimium à nobis tribui, quandoquidem maternam illius beneuolentiam ambire videmur. Etenim hic petimus, vt illa suos oculos misericordes ad nos exules tristésque conuertat, ac se clementẽ, piam ac dulcem aduocatam præbeat. Hæc verò illi non solum ad affectus mere humanos referunt, sed etiam cum statu beatorum, qui nobis compati nequeant, haud satis conuenire arbitrantur. Respondemus, è Scripturis abunde constare, omnis ecclesiæ, nimirum triumphantis & militantis, caput esse Christum Iesum Dominum nostrum, qui suam & gratiam & gloriam vtriusque Ecclesiæ mẽbris electis infundat impertiátque. Habent autem hoc sibi commune in terra fideles, & in cælo beati, vt sub Christo capite, velut eiusdem corporis membra, versantes, eodem charitatis vinculo inter se maneãt colligati, ex qua charitate porrò felices miseris, triumphantes pugnantibus compatiuntur. Quæ tamen compassio sic beatis inhæret, vt eorum non minuat felicitatem, atque ab hisce perturbationibus semota sit, quæ in mortales cadere, ac eorum animos sæpè à Deo, diuinísque rebus abstrahere solent. Quantò enim charitas in beatis est perfectior, tantò purior etiam accedit compassio, nimirum veræ charitatis testis ac index, sic illos afficiẽs, vt in perpetua illa Dei visione atque fruitione haud quaquam impediantur. Etenim Christo capiti sese conformant, qui licet omni ex parte summe beatus, ad patris sederet dexteram, tamen primis credentibus à Saulo tyrannicè afflictis adeò se compatientem ostendit, vt hostem illum prosternens dixerit: Saule, Saule, quid me persequeris? Vnde idem paulus iam ad Christum plane conuersus, & Apostolus gentium factus, de illo in cælis glorificato prædicat: Non habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris. Etenim, vt Anselmi verbis vtar, Christus clemẽter imbecillitati nostræ condescendit, & condolet etiam illi, qui per infirmitatem carnis labitur. Non tamen aliquid iã doloris sentire potest: sed quòd ei displicet miseria nostra & lapsus noster, atque præstat auxilium vt surgamus, & interpellat pro nobis: vocatur ergo eius compassio.] Præterea sunt beati sicut Angeli Dei in regno cælorum: hos autem propter homines hic pœnitentes [a] exultare, & ob Dei inimicos grassantes [b] amare flere, & ad ipsum mundi ruentis interitum [c] commoueri, Scriptura pronũciat. Rursus immutabilis Deus, vt se maximam suorum cũrã gerere, illísque compati declaret, quod de vno dicit, omnibus præstat electis, dulcissimè pollicens: Clamauit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eũ. Qui præterea, vt viscera misericordiæ suæ viduis & pupillis explicet: Si læseritis eos, inquit, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus. Sed & illa compatientis vox est: Vidi afflictionem populi mei in Ægypto, & clamorem eius audiui propter duritiem eorũ, qui præsunt operibus, & sciens dolores eius, descendi vt liberem eum. Vnde toties illa Dei recurrunt nomina, vt benignus, misericors, lõganimus, suauis, mitis, patiens & præstabilis super malitia nuncupetur. Quid, quod diues epulo in mediis flammis ardens, vt leuissimum sibi refrigerium obtineret, & compatientem Abraham redderet, ad misericordiã eius implorandam sese conuertit? Est interim, ne quis nesciat, alia compassio siue misericordia secũdum passionem huius tantum vitę mortalibus cõgruens, alia secundum electionem, vt in Beatis & Angelis, quemadmodum Scholastici Thomam sequentes succinctè dicere solent.

Nihil ergo mirum, quòd in hoc ipso Cantico, &

Recte Mariæ humanum affectum tribui præsertim cõpassionis & misericordiæ in hoc ipso Cantico. Charitas hic inchoata post mortem in Sãctis durat, & Mariã in carne gloriosam nobis fauentiorem, & clementiorem facit.

1 Cor. 12

sæpè alias de Maria, eiúsque misericordia siue compassione fiat mentio, & humani quidam affectus, sicut Deo, Christo & Angelis, sic etiam beatissimæ Virgini attribuantur. Cur enim homines humano more non loquamur? cur Scripturæ phrasin propriam non retineamus? cur demum à communi veterum sensu atque vsũ temere discedamus? Si charitas in Sanctis morientibus non excidit, adeóque cum statu gloriæ maiorem in modum augetur perfectiórque redditur, quam ob causam, quæso, de Mariæ nobis compatientis affectu dubitemus, præsertim quæ vna cum corpore in cælos, vt diximus, assumpta est, eóque magis earum affectionum, quæ in sanctos homines cadunt, in sua carne vna cum Filio particeps manet? Proinde summã in illa charitatẽ perpetuo vigere, eámque pro materna quadam pietate nostris, velut filiorum periculis & calamitãtibus (si humano more loquendum est) indolescere, nullámque in terris parentem suorum liberorum incommodis & ærũmnis æquè ac illam affici, eorumque vtilitati ac saluti magis consulere posse, nobis persuasum habemus. Qua de re nec veteres quidem tacuerunt, sed disertè docuerunt, eo nos fidẽtius matrem hanc benignissimam simul & fidissimam colere & inuocare, quò illa libentius ex Dei voluntate atque ordinatione mortalibus patrocinatur.

Serm. 1. de Natiuitate Virgin.

Vnde Petrus Damianus Mariam ipsam alloquẽs, & maternam eius erga nos misericordiam laudans: Nunquid, inquit, quia ita Deificata, ideò nostræ humanitatis oblita es? Nequaquam, Domina. Scis in quo discrimine nos reliqueris, vbi iaceant, quantum delinquant serui tui. Non enim conuenit tantæ misericordiæ, tantam miseriam obliuisci: quia etsi subtrahit gloria, reuocat natura: non enim ita memoraris iustitiæ Dei solius, vt misericordiam nõ habeas: neque ita es impassibilis, vt sis incompassibilis. Naturam nostram habes, non aliam: & iustũ est, vt de rore tantæ pietatis diffusius infundamur.]

Veterum testimonia, de Mariæ Virginis erga nos clementia & benignitate.

Nec multò pòst: Scio, inquit, Domina, quia benignissima es, & amas nos amore inuincibili, quos in te & pertę, Filius tuus & Deus tuus summa dilectione dilexit. Quis scit, quoties refrigeras iram Iudicis, cùm iustitiæ virtus à præsentia Deitatis egreditur?] Testatur & Anselmus de hac matre tum clementissima, tum beneficentissima, quæ cunctis ad suum præsidium piè confugientibus, maternam pietatem impendat, ac libenter miseris opiruletur, quæque opem optatam non velit modo, sed etiam possit adferre mortalibus.] Inter alia verò sic ratiocinatur: Certe Deus noster teste Propheta, misericordia nostra est, & tu eiusdem Domini nostri absque dubio vera mater. Si tu ergò (quæ Dei mater es, & eò reuera misericordię mater & gratiæ) denegas nobis effectum misericordiæ, cuius tàm mirabiliter facta es mater, quid faciemus, cùm idem Filius tuus aduenerit, cunctos æquo iudicaturus iudicio?] His Bernardus consonat, qui de vero Sanctorum cultu disserens, eorum non solum exemplum, sed & auxilium iubet considerare. Nam qui potẽs in terra, inquit, potentior est in cælis ante faciem Domini Dei sui. Si enim dum hic viueret, misertus est peccatoribus, & orauit pro eis, nunc tanto amplius, quanto verius agnoscit miserias nostras: quia beata illa patria charitatem eius non immutauit, sed augmentauit. Neque enim quia impassibilis omninò, ideò & incompassibilis factus est: sed nunc potius induit sibi viscera misericordiæ, quum ante fontem misericordiæ existit.] Nihil ergo mirum, Mariæ misericordiã toties à Bernardo repeti, eámque misericordiæ matrem appellari, ac simul aliis inuocandam proponi. Sileat, inquit, misericordiam tuam Virgo beata, si quis est, qui inuocatã eam in necessitatibus suis sibi meminerit defuisse. Quis misericordiæ tuæ, ô benedicta, longitudinem & latitudinem, sublimitatem & profundum queat inuestigare?] Tùm alibi: Regina cælorum est, misericors est, mater est vnigeniti Filij Dei. Nihil enim sic potest potestatis eius, seu pietatis magnitudinem commendare: nisi fortè aut non creditur Dei Filius honorare matrem: aut dubitare quis potest, omninò in affectum charitatis transisse Mariæ viscera, in quibus ipsa, quæ ex Deo est charitas, nouem mensibus corporaliter requieuit.]

Bernardus nos mittitad Mariæ misericordiam.

Serm. 1 de Assumptione Virginis.

Quæ Patrum testimonia, vt alia plura sæpè proposita prætereamus, euidenter ostendunt, longè quidem aliter Veteres quàm Nouatores, communionem Sanctorum in Apostolico Symbolo intellexisse, ac omni dubitatione semota, cum tota Ecclesia certò constituisse, Mariam cum reliquis in cælo beatis nostras cognoscere necessitates, nobísque hic miserandum in modum exulãtibus, & grauium hostium exercitu perpetuò circumseptis cõpati, próque gratia sibi à Deo data, suis commembris bene velle ac opitulari, nimirùm vt sicut Augustinus loquitur, nos & meritis eorum consociemur & orationibus adiuuemur. Aduersarij verò Mariam ac Sanctos alios tantum in mortuis ponũt, aut certe quidem cœcis oculis contemplantur, & quod humanis sensibus assequi non possunt, etiam illis denegare non erubescunt. Vnde ridiculũ illis videri solet, cum toties apud Patres legunt: Sãctos non propria quidẽ cognitione, sed Dei reuelatione nos absentes respicere, résque nostras habere perspectas, nobis fauere & compati, suísque precibus mala nostra vel depellere, vel mitigare, & bona plurima impetrare. Etenim hanc peruetusti scriptoris Origenis regulam ab Ecclesia semper obseruatam explodere cupiunt: Omnes, inquit, Sancti, qui de hac vita decesserunt, habentes adhuc charitatem erga eos, qui in hoc mundo sunt, si dicantur gerere curam salutis eorum, & iuuare eos precibus suis, atque interuentu apud Deum, non est inconueniens. Scriptum namque est in Machabæorum Libris: Hic est Ieremias propheta, qui semper orat prò populo, & vniuersa sancta ciuitate.] Quod si in Sanctis charitas absoluta viget, nec illa quidem otiosa esse potest, sed quæ languentibus membris salutaria studiose procuret, multo magis hæc eadẽ in Maria vigebit, illámque velut communem omnium matrem ad benè merendum de filijs, præsertim pie inuocantibus excitabit, vt illorum causa precetur Filium, & longe plura consequatur, quã vel aduersarij credant, vel nos etiam in hisce vitæ tenebris æstimare possimus. Qui vero hanc Dei potentiam & munificentiam in sanctissima Virgine nec statuunt, nec agnoscunt, non modo cum veteribus ex diametro pugnant, sed etiam Diuinum quasi ordinem violãt, cuius proprium est inferiora per superiora decenter regere & administrare, simúlque nobis tollunt ea præsidia, quæ ad hominũ vtilitatem atque salutem sunt diuinitus constituta.

Nouatores hic maxime nobis aduersari, quod non credant communionẽ Sanctorũ, de qua Simbolum loquitur.

Lib. 20. de ciuit. Dei c. 21.

Quomodo Maria & Sancti ab aduersariis soleãt considerari.

Hom. 3. in Cantic.

2. Mach. 15

Ex

Singulari Dei ordinatio est, nulla non cõcedere morta libus, nisi Sanctis intercedẽtibus.

Ex his præsidiis non exiguum illud est, quo supremum ęternumque Numen, sicut per sanctos Angelos, qui iuxta Dei prouidentiam pro nobis intercedunt, & quasi patronorum officium nostri causa suscipiunt, ita etiam per Deiparam mortalibus persæpè opitulatur, & præclara dona petentibus confert. Cui rei argumento sunt exempla, quæ nobis Diuina Scriptura porrigit, quæque [a] Chrysostomus & [b] Augustinus clarissimi Theologi in medium attulerunt. Facessat autem hæc tanta insania, vt miseris nescio quibus homuncionibus ad excitandas in Ecclesia turbas nõ ita pridem natis fidem adhibeamus, qui eximias dotes, & singulares prærogatiuas in nostrum vsum & fructum à summo Deo ter Sacrosanctæ Mariæ tributas, eidem contra fas omne derogant, vt pro suo arbitrio, scilicet, Diuinæ maiestati terminos præfigant, ne vltra illos talem tantámque Matrem in cælis glorificet, aut nobis salutarem aduocatam esse permittat. Certè non tam [c] Lutheri, quam resonantis per illum tartareæ Bestiæ vox est: Mariam *pro aduocata nolumus habere.* Cui [d] Cochlæus ante nos ita respondit: Dicquẽso Luthere: cum Pater omne iudicium dederit Filio, & ipse non iudicet quenquam, quam possumus apud Filium iudicem habere meliorem aduocatam quam ipsius matrem? Adeóne vilis in conspectu Filij sui videtur tibi, vt stante te coram tremendo illo Iudice, nihil pro te loqui audeat, si non peccaueris in Spiritum sanctum? Ego verò libenter & magna spe cum Ecclesia dico: Eia ergo aduocata nostra.]

Genes. 18 & 36. Exodi. 32 Iob. 42. 4. Reg. 19 4 Hom. 41 & 44. in Genes. 1 Quæstione 163. super Exodum. Item serm. 1 & 4 de sanct. Stephano. 1 Sermo. de natiuit. Virgin. Eius confutat. 31. artic. Lutheri. Iuan. 5.

Epilogus tractationis de Cantico, Salue Regina.

Atque hęc satis fuerint, vt arbitramur, ad præsentis Cantici defensionem, quod vel inuitis aduersariis, ad religionem nouandã semper intentis, nequaquàm impium atque blasphemum, vllãue correctione vel damnatione dignum, sed in Ecclesia merito receptum, ac deinceps retinendum debeat existimari. Quod si non honoris ergo, saltem amoris gratia, Deiparam his præclaris titulis, quos illi publicè tribuit Ecclesia, compellare decebat, quum & vulgi more passim receptum esse constet, vt homines personam insigniter amatam, suum decus, suam spem, suam vitam vocent. Quantò nos rectius id genus nomina, quæ ineptis & profanis amoribus & affectibus exprimendis sæpe adaptantur, ad illam vel vnicè vel maximè benedictam Virginem transferimus, quam Filij Dei, vt suam Matrem & Reginam de toto humano genere optimè meritam & vsque merentem nõ solùm agnoscunt atque suspiciunt, sed etiam castissimis animis amplectũtur, atque cum singulari gaudio exosculantur.

Eximios & vsitatos in Ecclesia titulos Mariæ deberi nõ solum honoris, sed etiam amoris respectu.

CAPVT XIIII.

Idololatriæ crimen, quod in primo Decalogi præcepto inprimis prohibetur, in Catholicos ob Mariæ cultum iniquissimè detorqueri: ac veteres etiam Ecclesiæ hostes Idololatriæ notam Catholicis, propter Mariæ Sanctorúmque cultum, nequiter impegisse. Item de falso cultu & vera Idololatria, nostros hodie Sectarios contaminante.

COGVNT nos aduersarij de Mariæ cultu plura quam velimus disserere, atque eo quidẽ copiosius, quo ipsi petulantius in hoc argumento nugantur: rati videlicet, se probos Diuini cultus assertores ac vindices esse non posse, nisi receptũ Deiparæ cultum virulentis linguis & calamis insectentur, cúmque non modò suspectum vulgò, sed & superstitiosum & idololatricum faciãt, ac velutti rem nefariam penitus ex Ecclesia tollant. Ego verò non video, quæ atrociòr querela, & horrenda magis accusatio ab aduersariis institui possit: vt qui nõ modò nos aperto Marte petant, sed etiam nostros maiores, religiosos sanè & sapientes homines, Mariam singulari studio venerantes, tanquam impios & idololatras palàm infamant atque proclamant. An enim in veteri & nouo Testamento grauissimũ, & à Deo seuerissimè vindicatum crimen non est idololatria? Quem quæso cultum, præter superstitiosum ac idololatricum, maiore odio ac abominatione prosequitur Deus? qua labe Christiana tũ fides tùm vita turpius atque horribilius, pollui, & conspurcari vnquam potest? Neque tamen verentur isti, funestam hanc cantilenam nobis identidem occinere, eáque vulgares complere aures, quod nos cum cœcis maioribus Mariam ita colamus, vt inexpiabili ferè superstitionis & idololatriæ scelere maneamus obstricti, haud secus, quam si abnegato Deo, Mariam Deam colere & adorare pergamus. Hinc illa [a] Coruini criminatio: *Deiparam Virginem Mariam maiore etiam honore dignati sumus atque Christũ ipsum:* Hinc [b] Marbachius & [c] VVigandus, vt suam in maledicendo artem, quam à Luthero magistro didicerunt, exerceant, Catholicos de primo Præcepto violato ob Marię cultum impudenter accusant. Hinc [d] Oecolampadius cultum idolorum cum Mariæ veneratione confert, vt maius nobis vulgi odiũ conflet. Et [e] Selneccerus Mariæ inuocationem, quæ fit in Ecclesia, idololatriam & tetrum errorem luculenter appellat. Hinc [f] Heerbrandus mirabiliter dicax, quotidianam idololatriam, quam in Mariæ cultu peragamus, audet Orthodoxis omnibus exprobrare. Estque hoc generale axioma [g] Melanchthonis, quod in discipulorum animis hæret tenacissime, Sanctorum qui ex hac vita discesserunt inuocationem, ad manifestos idolorũ cultus pertinere: sicut & [h] Brentius vniuersam Sanctorũ inuocationem, quæ ab Ecclesia tot seculis obseruatur, ad prohibitum Dei cultum & enorme scelus idololatriæ trãsfert, nósque [i] itidem ob singularem Mariæ cultũ idololatris aggregare, vtpotè qui illam tanquã iræ diuinæ recõciliatricem adoremus, neutiquam erubescit.

Ratio prolixioris Tractationis de Mariæ cultu.

Intollerabile autem antiquis & præsentibus Catholicis iniuriari, quasi ab Mariæ cultu idololatriæ damnantur.

Insuræ Nouorum, qui Catholicis ob Mariæ cultum imputant idololatriam.

His insanis aliísque pluribus calumniatoribus, quorũ numerum inire non possis, bona fide respõdemus, tum veteres tum recentiores Orthodoxos non adeò rudes & in sacris literis imperitos esse, vt nouis istiusmodi Rabbinis siue Catechistis egeãt, à

a In colloq. de inuocat. Sanctorum.
b In lib. contra Esengrenium.
c In confutat. Catechismi Austriaci.
d In concio. de omnibus Sanctis habita Basileæ.
e In dispos. Euangel. de festis Sanctorum, circa Annuncia. Virg. f In distinct. de Hæreticis Simone, puniendis.
g In Consil. de vniandis superstit.
h In Catechismo circa primum Præceptum.
i In Hom. de Annuncia. Mariæ.

Rr

quibus prima Christianæ doctrinæ vel principia, vel elementa doceantur. Sciunt illi probè mentem Legislatoris, qui Decalogi præcepta suo populo tradidit, iuxta veterum Patrum sententiam non in eo versari, vt Christianæ Ecclesiæ in Mariæ Sanctorúmque cultu mos antiquissimus hoc primo præcepto improbetur, aut aliqua ex parte labefactetur. Hanc verò eiusdem præcepti esse vim atque summã intelligunt, vt Dij alieni & simulachra Gentiũ, seu Ethnicorum Idola semper & vbique contemnantur & abiiciantur, illíque Deo Opt. Max. inuisi maneant, quicunque in amore, honore, cultu & adoratione creaturam vllam, vel eius imaginem æterno & supremo Numini non modo præferre audent, sed etiam æquare vel associare dignantur. Duplici enim ratione, vt docet Lactantius, ab Ethnicis peccabatur: primùm quòd elementa, id est, Dei opera, Deo præferrent: deinde quod elementorum ipsorum figuras humana specie comprehẽsas colerent. Qui verò quamlibet siue cælestem, siue terrenam, siue spiritualem, siue corpoream creaturam vice nominis Dei colit, & salutem animæ suiæ ab illis sperat, de illis est, de quibus dicit Apostolus: Et coluerunt & seruierunt creaturæ potius quàm Creatori, vt Ionæ Aurelianensis verbis vtamur. Recte igitur Beda dixit: Idololatras nuncupari eos, qui vota, preces & sacrificia, quæ vni Deo debuerant, idolis impendunt.

Depulsio calumniæ Catholicis intentatæ, quasi ob Mariæ cultũ faciant idolatras.

Quæ sententia & summa sit primi Præcepti legis.

Lib. 2. de falsa religione.

Lib. de cultu imaginum. 1 in 4. c. Luc.

Lib. 6. de ciuit. Dei cap. 5 & sequenti. Sap. 15. & 14

Hæc nefanda & crassa idololatria, ad quam triplex Gentium Theologia ab August. repetita pertinet, quámque Iudæi, ad impios cultus valde proclives, olim subinde renouarunt, ad Christi aduentum vsque in mundo duraui t. Christus verò, qui se mundi lucem meritò appellat, Euangelij sui splendore idololatriam Ethnicam, velut densam quandam caliginem, mirabiliter dissipauit, & mũdi huius principem ex suis lucis, fanis, templis & delubris potenter eiecit, nimirum vt Diuinum illud impleretur oraculum, quo prædictum erat à Zacharia: Disperdam nomina idolorum & non memorabuntur vltra. Sicut & Ezechiel fuerat vaticinatus: Disperdam simulachra, & cessare faciã idola. Proinde quemadmodum nulla societas est luci ad tenebras, nulla Christi ad Belial conuentio siue concordia, si Apostolo credimus, ita etiam tẽplo Dei, quæ est Ecclesia Christiana, nullus cum idolis & idololatris consensus existit, quemadmodum Germanus Constantinopolitanus Patriarcha præclare testatur. Atque in eadem Epistola prudenter hoc subiicit: Apud nos vnus Deus adorandus, vna & in eum fides, vnum salutare baptisma: sic quoque vna, quæ illi debetur latria, quemadmodũ à sanctis Apostolis traditum est, & hactenus seruatur.] Valeant igitur cæci ac stupidi idololatræ, quos ne Iudæi quidem Mahometani vnius Dei notitia & cultu gloriantes, modo ferre possunt. Valeant, inquam, qui non solum incorruptibilis Dei gloriam in similitudinem volucrum, quadrupedum, serpẽtúmque commutant, verum etiam summum inuocationis, adorationis & sacrificij honorem soli Deo debitum, cuicũque creaturæ, aut eius imagini adhibent, velut suam Deo gloriam surripientes, & in alios, nescio quos Deos commentitios, transferentes, quum in rebus vel personis vllis, præterquã in sanctissima Trinitate, diuinitatem inesse credũt, aut in illis totam spem ac salutem suam reponunt. Ad hunc modum Sanctos colere nihil sit aliud, quã Maiestatem diuinam violare, & pro Creatore creaturas, præpostero & impio cultu afficere, & quasi cum Deo ipso pugnare, qui sibi primas vbi vendicat, & suam gloriam cum nemine communicat, & fortis in eo zelotes vsque persistit, vt solus ipse super omnia velit à mortalibus omnibus timeri, amari, coli & adorari. Igitur in hoc primo præcepto vel maximè notandum est, quod explicatè adiunxit Deus; Non adorabis neque coles, quódque alibi Scriptura mandat, soli Deo seruiendum, & honorem gloriámque reddendam esse, nimirum vt diuinus cultus, & quæ adoratio ac seruitus soli summo Numini siue diuinitati debetur, à mortalibus integre conseruetur. Quod vt obseruet Ecclesia, cultum latriæ aduersus omnes idololatras non modò verbis & scriptis, sed etiam re ipsa & quotidiano cultu asserit, & cum Augustino constanter prædicat, solam latriã patri, & Filio, & Spiritui sancto propter vnam eandémque naturam ac inseparabilẽ vitam à nobis deberi, ac vni Domino Deo nostro exhibendam esse, de quo Apostolus dixit: Ex ipso, & in ipso & per ipsum sunt omnia: ipsi gloria in secula seculorum.

Vera & propria idololatria ad Christi aduentum vsque in mundo duraui t.

Ioan 9.

Christus Euãgelica luce idolatriã pro sligauit, verique Dei cultũ orbi restituit.

Ioan. 12

Zachar. 13.

Ezech. 30

2. Cor. 6.

Vnus Deus, vna fides, vnus latriæ cultus in Ecclesia.

In epist. ad Thomam Episc. Claudiopol. scripta, & in Conc. Nicen. 2. recitata, in Action. 4

Roman. 1

Quinam idololatriæ primo Præcepto contineantur ac damnentur maximè.

Esai. 42

Exodi 20. Deuter. 6 Matth. 4 1. Tim. 1

Nihil tanquã Deum colendum vel adorandum esse, constanter docet Ecclesia.

Epist. 66. ad Maximum.

Rom. 11

Iam verò quod ad receptum & probatum Sanctorum cultum attinet (priuati enim quorundam abusus non præiudicant religioni) nihil ille quidẽ primo præcepto aduersatur, neque vllo modo idololatras facit. Quantum enim est discriminis inter Herum imperantem & amicum supplicantem siue intercedentem, & rursus, quantum inter honorem Cæsaris & cuiusdam aulici interest: tantum ac multò quidem amplius Deum à Sanctis, & cultum diuinum à cultu Sanctorum differre, norunt Orthodoxi. Quare sacrificium, & alia solius Dei naturæ & maiestati in cultu competentia, sicut praxis Catholicorum perpetua testatur, nunquam ad Sanctos ab Ecclesia referuntur, & quæcunque colendis illis adhibentur, non eadem ratione, quà supremo Numini vnquàm adhibentur. Cæterùm vt aduersariorum imperitia hoc loco detegatur, non intelligunt illi, verum idololatriæ peccatum, nisi duo concurrant, non committi, alterum, vt quo creatura colitur (siue materiam siue obiectum dixeris) id ad solum Deum vel ex lege, vel ex consuetudine, vel ex colendi modo pertineat, alterum vt is qui creaturam colit, ex hoc suo cultu velit Dei honorem & existimationem in creaturam ipsam conuertere. Alioquin quicquid demum homines de actu exteriore colentis iudicent, is quidem sine interiore actu, vt in Scholis loquuntur, satis non fuerit ad germanæ idololatriæ peccatum constituẽdum. Videas in Comœdiis, vt res exemplo fiat clarior, actorem aliquem induci, qui coram actore alio Dei personam agente genua flectat, pronus adoret, manus eleuet, aliísque ritibus morem piorum in Deo colendo sectetur. An verò quispiam adeò rudis & crassus fuerit, qui talem actorem idololatriæ condemnet, tametsi quod alij vero & vni Deo exhibere solent, id ipse actu quidem

Sanctos colit Catholici absque peccato idololatriæ, & sine diuini cultus iniuria.

Ex duobus pẽdere præceptum idololatriæ.

quidem exteriore homini defert, vt decoro susceptæ personæ faciat satis? Proinde peccantis intentionem accedere necesse est, mens enim gignit propriam idololatriam: qua quidem intentione, homo per suum actum creaturam tanquam Deum velit colere & honorare, sicque diuinum honorem ad illam ipsam colendam impiè trãsferat detorqueatque. Probent autem aduersarij, hæc duo quæ diximus, in Mariæ Sanctorúmue cultu Catholico reperiri, ac tum demũ idololatriæ vel idolomaniæ crimen nobis impingant. Verùm hactenus illi adeò nõ probant quod obiiciunt, vt etiam quid propriè idololatria dicatur & sit, prorsus ignorare videantur. Deinde quum exteriores hominis actus tantũmodo, non autem interiorem animi motum & intentionem videre possint, temeratie admodum in summi Dei officium inuolant, cum sibi de Catholicorum cultu iudicandi patres, vt arrogantissimè, ita stultissime sumunt.

Nouatores veram idololatriam non agnoscere, & falsa perpetuam Catholicis iudicare.

Ipsedem Synodo act. 3

Sanctorũ cultum Nicæna Synodus secundã approbauit.

Nos autem, quantumuis isti proteruientes obstrepant, in sanctæ œcumenicæ, & Nicænæ Synodi, quæ posterius habita est, iudicio acquiescimus, & cum illa ipsa constanter affirmamus: Apostolicas Ecclesiæ traditiones, quibus veneratio culturáque Sanctorum docetur, recipimus & veneramur: eos autem vt ministros, amicos & filios Dei existentes honoramus. Honor enim, qui à conseruis idem sentientibus inuicem exhibetur, iudicium est beneuolentiæ erga Dominum.] Nec veremur perpetuũ illis anathema dicere, qui vel ob Sanctorum cultũ, vel ob sacrarum imaginum vsum idololatriæ notã inurunt Ecclesiæ, quoniam ab eadem probatissima Synodo sic edocti sumus: Qui ex Scriptura sententias contra idola dictas, in sanctas imagines torquẽt anathema. Qui dicunt, Christianos tanquam Deos imagines amplecti, anathema. Qui dicere audent, sanctam Ecclesiam Catholicam idola vnquam accepisse, anathema.] Extat & alia Synodus sub Gregorio Episcopo Neocæsareæ, Constantinopoli celebrata, eadémque falso Septima dicta, in qua Iconomachi Sanctorum cultum & inuocationem adeò non improbant, vt etiam Lege lata publicè muniant & confirment. Si quis, inquiunt, non confitetur, Sanctos venerandos esse coram Deo & anima & corpore & horũ intercessiones non petierit, vtpotè qui libertatem apud Deum habeant pro mundo secundum Ecclesiasticam traditionem interuenire, anathema.] Mariam verò Deiparã tanti faciunt, vt eam peculiari Lege vel Canone cohonestent, ac eiusdem venerationem ac inuocationẽ, quam hauddubiè à Catholicis traditam acceperãt, his etiam verbis tueantur: Si quis non confitetur sanctam semper Virginem Mariam propriè & vere Deiparam, quauis visibili & inuisibili creatura superiorem: & cum sincera fide eius intercessiones, tanquàm quæ libertatem apud eũ, qui ex se genitus est, Deum habeat, non postulauerit, anathema.] Mirum est ergò supercilium aduersariorũ, quibus nec veræ & œcumenicæ, nec suspectæ & falsæ Synodi iudicium satisfacere potest, dum adeò præfracte cunctos pro impiis habent, ac idololatras vocant, qui cum Sanctos alios, tum Mariam omniũ sanctissimam, omníque creatura superiorem, more Catholico inuocant atque venerantur.

Sanctorũ cultum & inuocationem olim in Iconomachis iudicasse pro tuam.

Io. 7. Pseudo Synodo. act. 6 Definit. 17

Mariæ inuocationem ab eadem Synodo fuisse commendatam.

Definit. 15

Maria visibili & inuisibili creatura superior. Cap. 7

Ac ne putemus nouum hoc esse, quod in vtraque dicta Synodo definitum diximus, Concilium Toletanum octauum, quod præcessit, hanc orandi formam omnibus obseruandam præscribit: Solo Deo creatore suo adorato, vnusquisque inuocaret Sanctos, vt pro se intercedere apud maiestatem diuinã dignentur.] Vbi Sanctos nõ ita inuocare iubemur, vt ab inuocando Deo cessemus, sed illum, tanquã nostræ salutis primarium ac solum auctorem, bonorúmque omnium largitorem, primùm adorare & inuocare monemur. Nec dubitauit vnquàm Ecclesia, cultum Deum gratum esse non posse, nisi qui Christi Redemptoris merito innititur, vt per illum ad Patrem veniatur. Sanctos verò longe inferiore gradu inuocandos statuit, eísque honorem duntaxat haberi, vt præcipuis Dei amicis, adeóque Filiis, Christi verò hæredibus atque cohæredibus, qui rogati suas preces nostris ad Deum effusis adiungãt, & tanquam Patroni Christum communem Dominum pro nobis implorent, opémque diuinam, velut ab ipso gratiæ fonte impetrent, atque ita sint nobis apud deum intercessores per Christum Dominum nostrum. Oratio enim, vt Augustinus loquitur, quæ non fit per Christum, non solum non potest delere peccatum, sed etiam ipsa fit in peccatum.] Obmutescant igitur ora impudenter calumniantium, quòd Catholici Christo mediatore & propitiatore vel relicto vel præterito, Sanctos implorent, adeóque Mariam vt mediatricem & recõciliatricem iræ diuinæ sibi proponant, & inuocent: quum Christum vnicum Dei & hominum mediatorem, qui ipse pro omnibus, & nullus pro ipso orat, vt idem Augustinus inquit, semper agnoscant & prædicent. Cæterùm hæc Mariæ & Sanctorum inuocatio ex instituto Ecclesiæ facta, Christi patrocinium & preces corroborat, & Sanctos illius exemplo in orando esse conformes ostendit. Sed & Scripturæ sacræ consonat, quæ inuocandi vocabulum ad Sanctos etiam refert, vt notat Augustinus, neque ab ipsa Dei inuocatione homines auocat, sed eandem potiùs ob plurium Deum comprecantium societatem, validiorem ac illustriorẽ facit: demũmque spectatissimorum patrum tum sententiis, tum exemplis, vt multi probarunt, ita communita est, vt inferorum portis, aut Hæreticorum machinis nunquam possit labefactari. Philippicum autẽ est somnium, aut, si mauis, splendidum mendacium, cum audet pronunciare Melanchthon: *Inuocatio Sãctorum res noua est, ignota veteri Ecclesiæ ante Gregorium, qui publicum ritum inuocationis diuorum instituit.* Eandem fabulam repetit in Apologia, veteres nempe scriptores ante Gregorium de Sanctorum inuocatione nullam fecisse mentionem. Quam opinionẽ plane falsam ac futilem esse multi demonstrarunt, ac nos etiam conuincemus, quùm postea veteris Ecclesiæ in Maria inuocanda longæuum & perpetuum morem solidis astruemus exemplis.

Christiani omnes Sanctos inuocare iubentur, sed sine iniuria eiusdem inuocationis quæ Deo in primis facienda est & propter Christum sit efficax.

Io. 14

In Psal. 108

Sanctorum inuocatio sic fundata est, vt non possit labefactari.

Lib. annotat. in Iob. ca 19 & lib. 1 locutionum de Gen. ca. 20.

In Consilio Ad Regem Galliæ & in lib. de Ecclesia.

Error Philippi de inuocatione Sanctorum à Gregorio primum instituta.

Hinc illa peruetustæ ac Apostolicæ Ecclesiæ vox, quò olim in Liturgia frequentissime adhibebatur, & in Græcorum etiam Liturgias posteà transiit: Commemorationem agamus sanctissimæ immaculatæ, gloriosissimæ, benedictæ Dominæ nostræ, matris Dei & semper Virginis Mariæ, ac omnium Sanctorum & iustorum, vt precibus & intercessionibus eorum, omnes misericordiam consequamur.] Nec dissimilis est Basilij Magni confessio, cum ad Iulianum apostatam scribens, Orthodoxam fidem suam hac oratione declarat:

In Missa Iacobi, Basilii, Chrysostomi.

In antiquis Liturgiis de intercessione Mariæ & Sanctorum mentionem semper habitam esse.

Basilij confessio de Sanctis apud Deum intercedentibus pro mortalibus.

Consiteor etiam incarnatam οἰκονομίαν, deinde sanctam Mariam, quæ secundum carnem illum peperit, Deiparam. Suscipio etiam sanctos Apostolos, Prophetas & Martyres, qui pro me apud Deum supplicant, quò per illorum mediationem propitius sit mihi Deus noster benignissimus, & remissionem peccatorum mihi gratis largiatur.] Tùm Iustinus Martyr, idémque scriptor antiquissimus non obscurè fatetur, quod sui seculi Ecclesia coleret totum exercitum bonorũ Angelorum, ad quos etiam Iacob Patriarcha cum lachrymis & precatione sese conuertit, sicut ex Osea Propheta intelligi potest. Omitto cætera id genus testimonia longè clarissima amplissimáque, vt quæ alij in hoc argumento præclare certantes sæpè multumque protulerunt, ac eam demum palmam retulerunt, vt multi etiam aduersariorum, quemadmodum Oecolampadius, Bucerus, Brentius, mitiores effecti fateantur, sicut alias meminimus, Sanctorum inuocationem, modò dextre commodéque fiat, non videri reprehendendam: tantum abest, vt velut idololatricam explodendam esse censeant. Quid? quòd Luthetus ipse hanc inuocationem admittit, quicquid postèa inconstans homo scripserit, & in Postilla Deiparam deprecatricem agnoscit, negans interim illam aduocatam, quod nomẽ tamen Mariæ tribuit[a] Irenæus, imò & Mammanti Martyri [b] Basilius Magnus ascribit. Hæc paulò fusius reperere visum est, non solum ad maledicos vtcunque cohibendos, verum etiam ad postremæ Synodi [c] Tridentinæ Decretum illustrandum atque corroborandum. Damnantur in eo & anathemate feriũtur, quicunque negant Sanctos æterna felicitate in cęlo fruentes inuocandos esse, quíue asserunt, eorum (vt pro nobis etiam singulis orent) inuocationem esse idololatricam, vel cum Verbo Dei pugnare, & honori vnius mediatoris Dei & hominum Iesu Christi aduersari.

Apolog. 2.

Osee. 12.

In Postilla circa Euang. de festo natiuit. Mariæ.

a Lib. 5. adu. hæres. b Homel. in Mammantem Martyrẽ.

c Sess. 25. circa initium.

Lutherus Mariam de precatricem, sed nõ aduocatam agnoscit.

Quos errores circa cultum Sanctorum damnet Synodus Tridentina.

Vbi opportunum & iucundum fuerit meminisse, quàm sit vetus istud insectãdi genus, quo Catholici hodie, præsertim in Aquilone vexamur, & pro idolatris hoc nomine insimulamur, quandoquidem Mariæ & Sanctorum cultum defendimus, nobísque placere testamur. Idem enim conuitium iampridẽ Orthodoxis fuit obiectum ab his, qui nefarij prorsus Ecclesiæ hostes, ac damnatæ memoriæ homines in omnibus Annalibus iudicantur. Quæ gens, precor, vnquam peruicatior, quæ nomini Christiano infensior atque Iudæorum, potuit reperiri? qui tamen ob hũc ipsum cultum & olim & hodie, Christianis velut idololatris petulanter insultant. Horũ autem impetum antiquus author fregit [d] Leontius. Ex Imperatoribus nescio, an quisquam maiore in Christum furore percitus fuerit, quàm infandus religionis nostræ desertor simul & oppugnator Iulianus, idémque Christianis honores eos inuidit, quos Martyribus de more publicè haberi conspexit, quemadmodum semel ac iterum de illo meminit [e] Gregorius Nazianzenus. Verùm [f] Cyrillus Alexandrinus virulenta Iuliani spicula præclarè contriuit, & Christianos, vt idololatras ab eo existimatos, rabidi canis morsibus liberauit. Quid porrò de insanis non minus, quàm imptis Ethnicis dicam? qui cum pleni furoribus in Christianum sanguinem iam olim desæuirent, ac mulcis etiam criminationibus pios passim onerarent, etiam hanc illis struxere calumniam, quòd qui Christum vnũ Dominum profiterentur, sanctos Martyres non tã colerent, quàm pro Christianorum Diis adorarẽt. Cum enim Ethnici cernerent, corpora Martyrum à Christianis tàm reuerenter haberi, vt honestissime sepelirentur, & super eorum reliquias altaria constituerentur, in quibus tamen Deo Martyrum duntaxat, sicut Augustinus explicat, sacrificabatur, putauit cœca Gentilitas, diuinum illum cultum Diis Martyribus exhiberi. Hinc Eusebius, vbi Martyrũ certamina & exitus gloriosos describit, hoc etiam euidenter adiungit: In tantum apud eos rabies erudelitatis exarsit, vt regios pueros Martyres effectos, cùm secundum humanitatis ordinem fuissent sepulturæ mandati, effoderent denuò, & corpora eorum proiicerent in mare, hoc dicentes: Nec fortè Dij efficiantur Christianorum, & illi, qui Deos adorare nolunt, seruos nostros incipiant adorare. Putant enim quòd diuinus apud nos honor Martyribus deferatur.] Quam Ethnicorum vanitatem non solum [g] Augustinus, sed etiam [h] Theodoretus ita refellit: Nos, ô Græci, nec hostias Martyribus, nec libam ina vlla deferimus, sed vt sanctos homines Deíque amicissimos honoramus.] Eandem labem abstergunt quoque Smyrnenses, & obiectum Ethnicorum probrum hac oratione diluunt: Christum vt verum Deum, qui mortem pro totius mũdi salute sustinuit, colimus & adoramus: Martyres vero tanquam discipulos Domini diligimus & veneramur, quorum nos quoque in fide & perseuerantia charitatis, optamus esse participes.]

Addunt porrò: Quo in loco etiam nunc, præstãte Domino, solennes agimus celebrésque conuentus, maximè vero in die passionis eius (de Polycarpo Episcopo & Martyre suo loquuntur) sed etiam cũ memorias eorum, qui prius passi fuerant, celebramus. En tibi tàm luculentum quàm vetus testimonium, quod ante Mille quadringentos annos fere traditum habemus, vnde liquido constat, sanctos Martyres eorũque reliquias & ferias, obmutmurantibus licet Ethnicis, magno etiã tunc in honore Christianis extitisse.

Prodiit posteà Vigilantius, portentum in terras vltimas deportandum, & litem ipse quoque Catholicis intendit, quod Ethnicorum more Sanctos & eorum reliquias colere, ac velut idololatras agere viderentur. Sed hanc velut hydram, Hieronymus Hercule fortior expugnauit, prostrauit, extinxit. Fuit & Maximus Grammaticus Mandarensis, ac verus ille cultor idolorum, qui eandem turpem notam in Christianos transcripsit, eósque idololatras habuit, quòd præclaros honores defunctis Martyribus apertè deferrent. Scelerati & impuri Manichæi, quorum Princeps erat Faustus, an non palàm Catholicis, siue vt ipsi vocant, semichristianis obiecerunt: *Idola vertistes in Martyres, quos votis similibus colitis?* Etenim insulsi homines quid dicerent, ignorabant, inter idola gentium & Sanctos Ecclesiæ, inter infidelium fideliũque cultum Diis & Sanctis exhibitum, discrimen nullum agnoscentes. Sed horum latratus, sicut & dicti Grammatici conuicium depulit Augustinus. Adhæc paulitiani & Bogomili, quorum simiam agit ætate nostra Caluinus, vt veteribus Iconomachis impiè patrocinarentur, impudenter iactarunt, Sacerdotes & Patres omnes, quibus piarum imaginum placeret veneratio

d Li. 5. Apolo. contra Iud.

Christiani à Iudæis pro Idolatris habiti.

Iulianus Christianis inuidit honores martiribus olim decretos publicè.

e Oratione in laudem Castrij, & oratione 3. in Iulianũ.

f Lib. 6. & 10 cãt. Iulianũ.

Ostenditur quondam Ethnici, quod viderẽt Christianos in cultu martyrũ tam sedulos & officiosos.

Lib. 20. com. Faustum c. 21 & lib. 5. de ciuitate Dei cap. 27 lib. 8 histor. Eccles. ca. 6

Ethnicorum querela tum, Martyres diuinis honoribus allici.

Inter Christi & Martyrum cultum distinguí oportere.

g Lib. de ciuit. Dei cap. 27

h Ser. 8. de curandis affect. In epist. ad Pontif. Eccles. vt de Eusebiũ. lib 4. histõ. eles. ca. 15

Martyres à Christianis reuerenter ad modum habitos esse.

Vigilantius Catholicis cultus Sanctorũ, tãquã idolatricum obiicit, sed repulsus ab Hieronymo.

Lib. contra Vigilantium. Vide August. in epist. 43 & 44. Vide Augu. contra Faust. lib. 1. c. 10 & li. 20. cap. 1

Manichæos Catholicis obiecisse notam idololatriæ quia Martyres in idola vertissent.

Lib. 8. de ciuitate Dei cap. 27. & lib. 12 cap. 10.

Veteres Iconomachi pro idololatris habuere Catholicos, quia sacras imagines in Ecclesia retinendas dicerent.

veneratio, tanquam reprobos cultores existimandos, solos autem imaginum impugnatores cum suo principe Copronymo, quo nihil ferè flagitiosius extitit, Orthodoxos & pios habendos esse. Verum hos pestilẽtes Doctores ita nobis prodidit Euthymius, vt simul dissipasse videatur. Vixit sub Cæsare Ludouico Caroli filio Claudius Taurinensis, tàm superbus, vt Catholicos omnes velut idololatras præ se contemneret atque damnaret, quòd sacris imaginibus in templis vterentur. Sed cum hoste impio conflixit Ionas Episcopus Aurelianensis, ac gloriosum de illo triumphum reportauit.

In panoplia Titulo 23.

In opere de cultu imaginum ad Carolum Magnũ.

Prodest autem hæc veruſtatis testimonia sub vnũ velut aspectum producta considerare, vt eo rectius nimium vanos ac impudentes hodie Sectarios & cognoscamus & fugiamus, quòd eadem maledicendi arte nos appetant, qua veteres illi notæ ac damnatæ impietatis architecti, Orthodoxos appetere consueuerant, & eadem quidem de causa, vt quandoquidem Sanctos, ac eorum sacras reliquias cum Ecclesia veneramur, & Christum in illis adoramus, eorúmque precibus adiuuari petimus, idcircoDeos colere & idololatras agere excusemur. Quod si beati sunt, qui propter iustitiam hoc tempore patiuntur, vt veritas ipsa Christus affirmat, vtique in aliqua felicitatis nostræ parte ponendum est, nos ob Catholicum Mariæ & Sanctorum cultum assertum, à malis tàm malè tractari, & communem sortem cum sanctissimis Patribus experiri: dum Ecclesiæ hostes fœdam idololatriæ notam, eò quòd Sanctos Catholico ritu colimus, nobis contra fas & æquitatem omnem impingunt. Contra verò miseros & infelices aduersarios dixerim, qui talem tantámque iniuriam in nos torquere non possunt, nisi vicariam illis operam præbeant, eorúmque vel Ducum vel patronorum vestigiis insistant, quos cõstat iá olim Christi & Ecclesiæ, totiúsque Christianisimi hostes fuisse perditos, nec alterius quàm malignantium Ecclesiæ Antesignanos. Eant ergò, & quamdiu velint, hoc infaustum male dicendi studiũ sibi commune habeant cum Iudæis perfidis, cum Ethnicis barbaris, cum Hæreticis vel Apostatis damnatis, cum Mahometanis nefariis, qui sanè postremi nobis improperare non desinunt, quòd in colenda Virgine semper immodici, imò & idololatriæ affines esse videamur. Turcarum verò impias criminationes, vt anteà diximus, Ioannes Cantacuzenus satis repulit ac deiecit, hoc inter cætera illis opponens: Mariam colimus non vt Deam, sed vt matrẽ Filij Dei secundum carnem.]

Ad quid cõferant exempla superiora, de maledicis Catholicorũ detractoribus.

Matth. 5

Catholicosini quam calumniãtur ob Mariæ Sãctorũque cultum sutitiã acceptãt, & dicit: eo fesiciores esse quam adversarios calumniantes.

A quibus acrimaliman tur hodie aduersarii Catholicis maledicentes ob Mariæ Sanctorũque cultum.

Etiam Turcæ Catholicis imporerant quod in Maria colẽdã sint immodici ac idololatræ.

Lib. 3. cap. 20

Sed enim quoniam aduersarij de puro & sincero Dei cultu vindicato gloriantur, ac præ se Catholicos, tantùm non Samaritanos & idololatras videri volunt, agè parumper expendamus, quantos ipsi progressus in vero Dei cultu paucis ab hinc annis fecerint, quibus ab Ecclesia Catholica seipsos segregarunt. Religiosi, scilicet, homines Deum in Spiritu & veritate colere & adorare non potuerunt, nisi in tot alienas & sacras ædes (Christus domos Dei, & domos orationis vocat) velut harpyiæ irruerẽt, eásque altaribus & ornamentis, imò & sacrificio & sacerdotio pro sua libidine spoliarent, spolitas profanarent, ac easdem vel nouis ritibus polluerent, vel in stabula & nescio quæ horrida & impura loca conuertterent. Eidem licentia complures & solennes Ecclesiæ ferias abrogarunt, è sacris diebus profanos fecerunt, & bonam partem veterum rituum, qui cultum diuinum conseruabant, & Christianos ad illum excitabant, è medio audacissime sustulerunt. Neque satis fuit nouos, non dicam quales, concionatores inuitis sæpe populis obtrudere, qui formam religionis & doctrinæ mutarent, quique Magistratibus placentia loquerentur, & Euangelicæ libertatis titulo profanationes & sacrilegia excusarent. Non satis, inquam, isthuc fuit, nisi ordinarios Ecclesiæ ministros, & legitimos sacrorum antistites suis fortunis exutos, & indignissime habitos, ex antiquis sedibus eiicerent, omníque rerũ sacratum possessione & administratione priuarent atque profligarent. Quid autem hoc est aliud, quęso, nisi manibus ac pedibus diuinum cultum demoliri, modísque omnibus prohibere, vt ad cultum diuinæ maiestati celebrandum nec ministrum, nec tempora, nec loca, nec adminicula vlla populo relinquantur? Omitto de Iconomachis nouis dicere, qui, vt Thaboritas & Turcas omnes barbara feritate vincant, quicquid ad cultum diuinum & Sacramentorum administrationem pertinet, calices, vasa, ornamenta, imagines, sacrilegis manibus cupidissime rapiunt, deturpant, confringunt, pessundant, subsannant, ac publice flammis exurunt: vt horribiles immanésque cædes, strages & carnificinas, quas isti pro sua libidine in Sacerdotes & Monachos passim exercuerunt, silentio prætermittam. O præclara sacrificia, quibus Deum spirituales isti tùm sibi, tum populo demereantur. O cultus Euangelicos, quibus suam pietatem mundo declarent, & egregium specimen ad Dei cultum restituendum & Ecclesiam reformandam omnibus præbeant. Quam multi porro ita Deum colunt, vt soli patri æterno diuinum honorem habeant, neque Deum Filium, aut Spiritum sanctum inuocandum & adorandum esse credant? O cultores religiosos, qui Patrem adorent in Spiritu & veritate.

Quam purus & sincerus cultus hodie vigeat apud Nouatores, discutitur.

Nouatores magno studio ea sectantur & curant, quę ad verum Dei cultum exterminandum spectant.

De impietate & crudelitate grauissima Iconomachorum.

Christum in ore habent omnes, eúmque plenis buccis crepant, sed à quo illud etiam merito audiant: Si Deus ego sum, vbi est honor meus? & si Dominus ego sum, vbi est timor meus? Quem illi honorem Christo deferunt, obsecro, qui verbum Lutheri vel Caluini pro Dei verbo, & Christi Euangelio audiunt, nec raro tanquam idolum adorant? qui præterea singulari gratiæ Christi adeo sunt contumeliosi, vt negent eandem gratiam per Spiritum sanctum in renatis effusam valere & efficacem esse ad legem implendam, ad charitatem præstandam, ad plenam iustitiam operandam, ad sanctimoniam è Sacramentis comparandam, ad merita iustorum operibus conferenda, & postremo ad patranda in Sanctis eorúmque reliquiis miracula? Quem cultum, quam gratiam Redemptori Christo rependunt, qui cultus omnes voluntarios, & expresso Dei mandato non sancitos prohibent, damnant atque ad idololatriã referunt impudenter? An non Christo gloriam inuident, vel eius honori detrahunt palàm, qui publice vociferantur, vanos & impios esse cultus, si quis etiam propter Christum & regnũ eius in sacro cœlibatu seipsum castret, si relictis bonis mundi omnibus spontaneam paupertatem, & vitam seuerioremsibi deligat, si religioso vitæ instituto se totum addicat, demum si cultus ab Ecclesia vel institutos

Multi ex Nouatoribus de Filio Dei & Spiritu sancto colendo & inuocando nullare ligione tanguntur.

Quem cultum Nouatores Christo Domino tribuũt. Pro Dei verbo hominis verbũ colunt & adorant.

Quomodo sint Nouatores Christi gratiæ contumeliosi. Christi honori detrahũt cultus voluntarios piorum improbantes ac damnãtes.

vel receptos, longissimáque consuetudine corroboratos, ad Christi gloriam obseruet, aut voti etiã religione confirmet? O miserum Christum à nouis Euangelicis prædicatum, omníque propemodum honore spoliatum, cui excellentem iustitiam, perfectiorémque vitam nullus aut promittere, aut præstare possit ac debeat, cui nihil nostrorum operum, nisi quod sub æternæ pœnæ interminatione præceptum est, in nostris moribus placet, cui fœtét propemodum omnia, quæ sanctissimi homines ad benè beatéque viuendum, & ad gratos illi cultus exhibendos pertinere tot seculis iudicarunt. Sed ô suauem quoque Christum, quem delicati homines meritò amplectantur, vt qui sola suorum fide contentus, non confessionem, non pœnitentiam, non bona opera ad salutem necessaria exigit, & peccantes etiam vsque consolatur, adeóque de salute sua certos & securos esse iubet, modò credant ac fidãt. Mirabilis & nouus istorum Christus est, qui arcano cordis cultu tantummodo delectatur, & ne sis anxius, te semel & simul omnium religionum & votorum & iuramentorum religione solutũ, ac Euangelica libertate donatum gratis beat, siue sis Lutheranus, siue Sacramẽtarius, siue alij, nescio cui, Sectæ deuotus Papistas, reiicias atque damnes. Neque Catholicis tot sunt religiosorum hominum instituta, quot apud istos nouarum opinionum mõstra, & Sectarum discrimina reperiuntur: atque vna est interim omnium gloriatio de puro & sincero Dei cultu, & Sacramentorum vsu vel inuento, vel vindicato.

Quam miserũ & delicatum Christũ fingũt & docẽt Nouatores.

Quod si vsquam alibi, certe in sacrosancta Eucharistia veteres illi Deum colendum, & sacrificium soli Deo debitum offerendum, & adorationem tum interiorem, tum exteriorem Christo Redemptori vel maximè tribuendam esse perpetuò crediderũt. Vt enim peruetustus Pontifex Alexander affirmat, nihil in Sacrificiis maius esse potest, quàm corpus & sanguis Christi: nec vlla oblatio hac potior est, sed omnes hæc præcellit, quæ pura conscientia Domino offerenda est & pura mente sumenda, atque ab omnibus veneranda.] Sedenim nouæ religionis homines nullũ cultum, nullúmque sacrificij genus magis detestantur, quàm quòd in sacra Liturgia inde ab initio vbique gentium celebratur, & ad mortem Domini annunciandam per totum mundum, vt Irenæus ait, offertur. Hic verò illi summam profanationem, & execrandam idololatriam institui & exerceri clamitant, vt hanc etiam Christo gratiã referant, & memoriam crucis mortísque Domini in animis hominum paulatim extinguant. Sunt interim, qui Christum vna cum corpore & sanguine in Eucharistia præsentẽ esse credant: sed adeò male religiosi, vt quem Deum & hominem præsentem esse profitentur, hunc adorare formident. Etenim tantum cultus immortali & glorificato Domino tribuere non dignantur, quantum adhuc eidẽ mortali & infanti olim in cunis Magi tribuisse legũtur. Nec obseruant sui magistri Lutheri doctrinam, qui hoc Sacramentũ venerabile & adorabile, omníque cum honore adorandum esse scripsit, eíque posteà subscripsit in hunc modum Brentius. *Confitemur Christum Filium Dei, verum Deum & verum hominem semper & vbique, siue in cælo, siue in terra, siue in Eucharistia, siue extra Eucharistiam adorandum esse.* Núc longè aliter Illyrico, Flaccianis, multísque aliis visum est, qui Sacramenti adorationem adeò ferre non possunt, vt etiam idololatriam appellent, quãtumuis Chemnitius refragetur, & adorantes Catholicos pro idololatris ducunt, quoniam panis idolùm impiè venerentur. Sed nos cum [a] Ambrosio constanter dicimus: Carnem Christi in mysteriis adoramus, quam & [b] Apostoli in Domino Iesu adorarunt, & de qua Propheta intellexit illud: [c] Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est, quemadmodum præter Ambrosium [d] Augustinus & Cassidorus eandem sententiam interpretantur. Atque vt maxime nonnulli è Nouatoribus reperiantur, qui Christum in Eucharistia præsentem adorent, tamen quoniam cum Dominico corpore simul panem manere, nullámque in panis substãtia mutationem fieri contendunt, an non panem etiam adorare & latrolatriæ crimen designare coguntur, dum Christum velut impanatum & inuinatum, si loqui ita liceat, fingunt? Quid? an non manifestæ idololatriæ habet speciem, cum pro corpore & sanguine Domini reputant & sumunt id, quod nullam Sacrameti rationem recipere potest, quoniam Sacramenti minister proprius & ad consecrandum idoneus desit? Deligat princeps, instituat Populus, approbet Superintendens, quemcunque volet tabulam, vt ex ipsorum præscripto concionetur: id ne satis erit ad Eucharistiam ritè conficiendam? Minime verò, sed sacrilegam & vanam hanc potestatẽ noui ministri, qui Sacerdotes Catholice ordinati non sunt, contra Dei Verbum & Ecclesiæ traditionem sibi arrogant, ac misero interim populo nihil nisi merum panem & vinum pro Sacramento porrigunt. Quod si putant, panẽ illo verum Christi corpus & sanguinem contineri, mirum sane ac pudendum etiam, ne dicam & horrendum merito videatur, hæc tam tremenda, vt Chrysostomus vocat, mysteria, hócque Sacramentum sacramentorũ, & Hostiam hostiarum, vt Dionysius appellat, tàm illotis tractari manibus, nec meliore quidem cultu & ordine peragi, quàm ab illis fieri solẽt, siue ministros sacra conficientes, aut potius profanantes, siue populum ad eandem cœnam accurrentem contempleris. Mira est varietas rituum, nec minor nouarũ ordinationum, ex quibus res tota pendet, confusio, tantúsque neglectus diuini cultus, nullam vt disciplinam, nullum Latriæ specimen possis agnoscere. Qui porrò Zuinglium & Caluinum sequuntur, habent illi sane quam quærunt Cœnam, Christi corpore vacuam, & in solo pane & vino sacra peragunt, in eo fortasse aliis prudentiores, quod omni cultus & adorationis officio se statim liberent, dum libet eis circa mera & nuda signa versari. Verùm si rem penitius inspicias, quid sub cælo execrabilius, quæso, & Ecclesiæ pestilentius fingi potest, quàm quod Sacramentarij, vt clarissima Christi Domini Eucharistiam instituentis, verba peruertant, totúmque Christianum orbem, ac eius ætates omnes irrideant, pro sacrosancto Corpore & Sanguine nostri Redemptoris inanem duntaxat panem, merúmque vinum in Cœna proponunt, ac nihil aliud in sacra communione sumi perfricta fronte contendunt, nullámque singularem honoris circa hoc Sacramentum Christo debiti rationẽ habere dignantur? Nobis interim sancti, scilicet, cultores isti exprobrant, quod panis idolum adoremus: ipsi autem verum Eucharistiæ Sacramẽtum contumelio-

Nullus in Eucharistia cultus magis quã in Missa offendit aduersarios.

De consecrat. dist. 2.

Ingrati Christo aduersãti non adorant Deum in Eucharistia, licet præsentem agnoscant.

Lib. 1. contra Valentinianum c. 32. & 34.

Quomodo circa Eucharistiæ Sacramẽtũ hodie Christum tractent Nouatores.

Matth. 2. Contra Lomanienses art. 16. & in ca. 27. Genes. In Apolog. confess. Vir tenbergens. peri. 2.

In confess. apud Aug. interpienses edita.

In Examine Concilij Tridentini.

a Lib. 3 de Spiritu sancto c. 12.

b Matth. 28.

c Psalm. 98.

d In eundem Psalm.

Aduersarii si Eucharistiam adorant, panẽ simul adorãt.

Vbi non est sacerdos qui cõsecrat Eucharistiam, non esse Sacramẽtum, vnde Nouatores non sine idololatria, hoc sui vendicant.

Qualem cultũ Nouatores adhibeant administrationi Eucharistiæ.

Lib. de Ecclesiast. hierarchia c. 8.

Qualis sit Cœna Sacramẽtariorum.

Sacramentarii nostro quidẽ seculo principũ sunt idololatriæ.

Sacramentariorum impietas circa Eucharistiam.

contumeliosissimè insectantur, & vbi possunt, conspuunt atque pessundant, sæpe & canibus proiiciũt, aut bestiis deuorandum nefariè tradunt. Mittamus autem ac sinamus istos, quamdiu volent, cum Lutheranis, & hos vicissim cum illis, ob rem Eucharisticam mutuò cõflictari, quoniam alij alios de idololatriæ crimine palam, nec temere prorsus, accusant ac damnant. At verò qui sociis de domestica idololatria monentibus surdas præbent aures, simúlque cœci trabem in propriis oculis circumferunt, tantúmve habent ocij, vt circa festucas nostris oculis in sacro cultu quas somniant, eximendas indefesse laborent?

Sacramẽtarii & Lutherani se mutuo accusant de idololatria.

De alio genere Nouatorũ, qui nulla sacri cultus cura tãgunt, & securissimè peccant.

SVPEREST porrò turba illorum innumerabilis, quibus non maior in Deo adorando; quam in Sanctis colendis cura est atque contentio, quum vel Athei sint, vel Epicuræi. Nulla enim se torquẽt sollicitudine religionis, & de colendo Deo ideas sequuntũr Platonicas, Christũmque pro suo arbitratu sibi fingunt atque transfigurant; vtpotè quem sibi perpetuo quomodocumque viuant, propitium ac placatum promittunt, etiamsi nec in templo nec domi Deum orent vel adorent. Ex his non pauci, vt peccent securius, omnémque religionis curam abiiciant, expectandum sibi putant tantisper, donec Theologorum dissidia componantur, & Christianus reformetur orbis. Habent interim occulta, quæ adorant siue idola, siue Phantasmata: ex his metiuntur quæcunque sacra legunt vel audiunt, & eorum, quæ hodie disputantur, se iudices liberrimos faciunt. Fallit autem eos persuasio, quòd se satis Euangelicos putent, si nouis ministris aures, & vulgaribus contionibus ora in cœtibus publicis largiantur, séque sola fide iustos ac beatos fore confidant. Quicquid verò ad externum Dei cultum, vel religionis specimen, vel orandi studium spectat, id tanquam Papisticum & Pharisaicum, à se alienum esse volunt, & deprecando quidem Deo, minus quàm Iudæi vel Mahometani, folliciti esse pergunt. Iures, per multos in illis Herodis esse similes, vtpotè qui verbis quidem se Christum adorare, ac verum Dei cultum asserere præclare simulent, sed re ipsa tamen insidias meditentur, si non Christo Domino, at saltem piis eius adoratoribus insultare ac nocere parati. Ex his quidam nonnunquam, vt fit, Catholicis templis intersunt, & velut surdæ statuæ, quibus frustra canitur, aut tanquam Ethnici, qui in sacris non intellecta spernunt, sacris nostris assistunt. Quicquid autem veterum cæremoniarum spectant, non secus quam Lucianus & Sleidanus, sacrorum nostrorum irrisores impij, aut inter Atheos educati, mox lepidi homines in ludibrium vertunt, ac improbe insectantur. Quid verò si hos tetris dæmonibus conferamus, aut etiam deteriores existimemus? Nam si Patribus fides habenda est, quantumuis dæmones ab omni pietate remoti sint, tamen Christum in Eucharistia præsentem, ac obiectum dominicæ Crucis signaculum, sed & loca sacra piorúmque conuentus, haud parum extimescunt, & reuerentur vel inuiti.

Multos hodie in Christo adorando Herodis esse similes.

Quales se gerant Nouatores circa cultum Catholicũ, si illum aliquando spectent coram.

HIS ergo Censoribus, vt semel finiam, qui vel idololatricum, vel schismaticum, vel nullum ferè cultum in sacris exercent, qui sacrificium diuinitati propriè maximéque debitum, & semper in Ecclesia celebratum impiè detestantur, qui tot seculis probatas cæremonias vel nefarie abrogarunt, vel stulte magna ex parte immutarunt, qui demum sine sacrificio, sine altari, sine Ephod velut in Babylone versantur, nec minus ritibus & cæremoniis quàm linguis ac sectis interse omnino dissecti, his inquam, Censoribus tantúmne authoritatis, quantum ipsi nunc sibi solis arrogant, de vero falsóque cultu iudicandi permittemus? Absit absit, Catholicos animos tanta vnquam insania obrui, & sanos homines adeò in sensum reprobum dari, vt vero ac veteri cultu relicto, nouis istis cultibus atq; cultoribus sine verbo & contra verbum Dei non ita pridem obtrusis, adhærescat. Possunt isti quidem ignem alienum offerre; possunt altare aduersus altare constituere: possunt falsos Deos si non in templis, tamen, quod peius esse dicit Augustinus, in cordibus ponere, ac seipsos falsorum ridendorumque simulachrorum templa facere. Non possunt autem [quicquid in noua religione sua moliantur) gratum Deo cultum præstare: non possunt in spiritu & veritate Patrem adorare, neque latriæ siue interioris siue exterioris fructũ percipere. Quid enim prodest confiteri, & extra templum Ecclesiæ precari? Ibi adoret, qui vult accipere: ibi petat qui vult exaudiri: ibi confiteatur, qui sibi vult ignosci, vt Augustini verbis vtamur. Ac alibi rursus Vir ille clarissimus docet, in sola Ecclesia Catholica Deum sapienter & piè salubritérque coli, neque alibi fidẽ cum charitate retineri. montem enim sanctum à Dauide vocatum esse Ecclesiam, in quo monte nõ adorent Hæretici, & quia præter hunc montem adorent & laudent Deum, non exauditi ad vitam æternam.] Atque, vt semel cum Lactantio finiam: Sola Catholica Ecclesia est, quæ verum cultum retinet. Hic est fons veritatis, hoc est domicilium fidei, hoc templum Dei, quo si quis non intrauerit, vel à quo si quis exiuerit, à spe vitæ ac salutis æternæ alienus est.] Cæterum ad hanc digressionem, quam Lectoris humanitas boni consulet, partim execranda horum temporũ in diuino cultu extinguendo peruersitas, partim cœca illorum amentia nos abduxit, qui quum à se suísque vitiis oculos auertant, & prauis affectibus potius quàm veritati & Christianæ charitati obsequantur, Catholicos de falso & idololatrico cultu oppido quàm insolenter accusant.

Epilogus, vt negligatur Nouatorum iudicium de vero & sincero cultu.

Quid possint & non possint in cultu Dei Nouatores.

Inutilem ac Deo ingratũ esse cultum quemcunque præstant & exercent ecclesiæ desertores. *In Psal. 44. Lib. contra Cresconium Grammat. cap. 29. & in Psalm. 98.*

Lib. 4. de vera sapientia ca. 30.

Quorsum referenda sit hæc de cultu Nouatorum tractatio.

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

De sacro cultu triplici, Latriæ, Duliæ & Hyperduliæ, hácque Theologorum distinctionem rectè tradi & Hyperduliam Deiparæ competere, illámque præ Sanctis reliquis in Ecclesia coli, omnibúsque colendam esse. Cum depulsione cauillationum, quæ sumuntur ex abusibus in Mariæ cultu deprehensis.

ERVMENIMVERO vt totus hic locus aliquanto magis illustretur, nec modo Mariæ, sed & Dei cultus ab omnibus rectius intelligatur, veterum distinctionem repetere & explicare sit operæpreciuum, quã in Scholis hactenus Theologi sedulo tradiderũt. Duplicem illi cultum sacrum faciũt, interiorem & exteriorẽ: vtrumq; porro in Latriam, Duliam & Hyperduliã, docẽdi causa distribuũt. In Latria cultum & honorẽ soli Deo præstandum, siue sicut Augustinus loquitur, seruitutem soli Deo debitam constituunt. Duliam excellentibus creaturis cultu & honore quodam, licet impari, prosequendis assignant. Hyperduliam, vel vt alij vocant, maiorem Duliam, singularem quendam cultum intelligunt, qui in creaturis ad Deum propius accedentibus, vt Christo & Mariæ congruat. Cæterum Nouatores, quoniam Scholasticarum distinctionum lucem habent exosam, vt suarum opinionum tenebris securius delectentur, hanc variam & distinctam sacri cultus speciem è suis scholis libenter explodunt. Quare [a] Heshusius inter alios impios & blasphemos errores, quos Catholicis affingere conatur, hunc etiam numerat miser, quòd in Romana Ecclesia doceatur, Mariam Virginem ὑπερδουλείαν reliquos Sanctos δουλείαν Deũ verò λατρείαν colendum esse. Suum enim præceptorem [b] Lutherum sequitur, qui hanc ipsam distinctionem ad humana commenta reiicit, & Scripturæ consentaneam esse negat: nullam interim cur neget, probationem adducens. Æquè modestus est Beza, qui vt suum ducem Caluinum sequatur, Theologorum distinctionem ridet, qua Latriã à Dulia dirimunt, quum hoc discrimen aliquando in sacris literis confundatur, & Dulia pro Latria vel Dei cultu accipiatur, neque solis cõueniat creaturis. Sed raro id quidem, sæpè autem Duliæ nomen creaturis assignatur, Latria verò, vt seruitus Deo soli reddenda, in nouo testamento semper accommodatur. Nec minus proteruè agit Laurentius Humfredus, qui à suo magistro Caluino edoctus, propositam Scholasticorum distinctionem, velut vanam ac friuolam, audet calumniari.

Sacer cultus partim interior, partim exterior sub se continet Latriã Hyperduliã & Duliam.

Quomodo & quare Nouatores præiudicam cultus distinctionem reiiciant & oppugnent.

a In libr. de errorib. Pontificiorum.

b In Postilla. circa Festum. Epiphaniæ.

In annotat. ad c. 4. Mat.

Beza perperã negat latriam Deo & Duliã creaturis conuenire.

Lib. 1. de interpretatione linguarum.

ATQVE his quasi sibilis sperant isti se posse explodere certam & necessariam de Latria & vtraque Dulia distinctionem, quam scolastici Theologi non tam de verbis solliciti, quàm explicandæ veritatis studiosi, prudenter introduxerunt, at potius vulgi auribus familiarem magis ac tritam effecerunt, vt inde multa Scripturæ loca & Patrum sententiæ facilius conciliarentur. Deinde quemadmodum Hieronymus tradit, simúlque partim è Cicerone philosophante, partim ex septuaginta interpretibus probat omnino fas est, ad veritatem enucleatius exprimendam, nouis & peregrinis vti vocabulis, quum alia non suppetunt. Neque solum Scholastici, qui annis abhinc quadringentis Sacra professi sunt, sed etiam ante illorum ætatem [c] Beda [d] & Damascenus linguæ Græcæ periti inter Latriam & Duliam distinguere docuerunt. Eandem distinctionem [e] Nicæna Synodus agnoscit, ac per illam Dei imaginúmque cultum concinne discernit. Tum his antiquiores [f] Augustinus & [g] Basilius, vt alios Patres omittam, non obscurè cõmonstrãt,

Retinendum esse discrimẽ Scholasticorũ de triplici cultu contra Nouatores.

In c. 1. epist. ad Galatas.

c In cap. 4 Lucæ.

d Li 3. Apologiæ.

e. Actione 7.

f Lib. 1 de Trinit. c. 6. & 8

præter Latriam cultum esse alium, qui non Deo, sed creaturæ tribui possit ac debeat. Tantum [h] Augustini verba subiungam: Latria, quod verbum Græcum est, & interpretatur seruitus, non quæcunque, sed illa, qua tãtummodo Deo seruitur.] Tum alibi: Hic est diuinitati, vel, si expressius dicendum est, Deitati debitus cultus, propter quem vno verbo significandum, quoniam satis idoneum non occurrit Latinum, Græco, vbi necesse est insinuo quid velim dicere. Latriam quippe nostri, vbicunque sanctarum Scripturarum positum est, interpretati sunt seruitutem. Sed ea seruitus, quæ debetur hominibus, secundum quam præcipit Apostolus; seruos Dominis suis subditos esse debere: alio nomine Græcè nuncupari solet.] Adeò luculẽter Augustinus & Latriam nobis explicat, & Duliam insinuat, vt nihil amplius desiderari posse videatur. Quæ Dulia tam longè latéque patet, vt actiones & cultus omnes, quibus erga creaturas defungimur, suo ambitu comprehendat, siue demum serui Dominis, siue subditi magistratibus, siue inferiores æqualibus honorem vllum impendunt; id quod nõ solum ex iustitia, sed etiam ob charitatem, & humilitatem Christianam fieri manifestum est. Atque hoc ipsum honoris officiũ adeò cum Latria nõ pugnat, vt summus ille Deus cultum sibi præstitum ne approbet quidem, nisi vt sua magistratibus reuerentia, & officiosa erga proximos charitas integrè constet, vt suum cuiq; ius, suúsque honos à quolibet exhibeatur. Ad hoc seruitutis & cultus genus pertinet, quod in Apostolicis litteris toties inculcatur, vt Christiani cuiuscunque sint gradus ac ordinis, mutuo sibi deferant, ac honore inuicem sese præueniant, alióque alijs superiores arbitrentur. Omnes inquit Petrus, honorate, fraternitatem diligite, Deũ timete, Regem honorificate: subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum. Nunc verò Duliæ vox contractius accipi solet, & ex more loquẽdi in Scholis recepto, personis illis, quæ post Deum sublimiorem merentur honorem, & præstantioribus tum gratiæ, tum gloriæ donis ornantur: nimirum electis Angelis & beatis in cælo hominibus siue Sanctis, accommodarunt.

Li. 20. contra Faustum ca. 21 & lib. 6 de ciuit. Dei.

g Ad Amphilochium cap. 18.

h Li. 15. contra Faustum, cap. 10. & li. 10. de ciuit. Dei c. 1.

1. Pet 2.

De Latria quid doceat Augustinus.

Dulie nomen multiplicem cultum & honorem creaturis conuenientem continet, & simul cum Latria ne cessario debet exerceri.

Rom. 12.

Ephes. 4.

1. Pet. 2.

Duliæ nomẽ ad cultum Sanctis tributum nunc cõtrahit.

Antequam verò de Hyperdulia dicere pergamus, de Latria & Dulia paucis & velut in transitu monere quædam non sit superuacaneum. Semper ea mens & confessio fuit Ecclesiæ, quam Basilius tradidit, vt cultus Latriæ in Spiritu & veritate beatæ Trinitati ab Orthodoxis tribueretur. Ex his profecto fuit Constantinus Episcopus, in Synodo Nicæna publice illud affirmans (licet verba eius deprauet sceleratè Caluinus) Suspicio & amplector venerandas imagines, adorationem autem, quæ fit secundum λατρείαν hoc est, Dei cultutam, tantummodo superfubstãtiali & viuificæ Trinitati conseruo.] His Damascenus consonans: Solum, inquit, rerum omnium procreatorem & opificem adoremus, & Latriæ cultu veneremur, vt Deum natura adorandum.] Igitur hoc nomine, vt diximus, præcellens ille cultus, soli Deo diuinisque personis debitus continetur, quem vt putè præstemus, nulli omnino creaturæ, quemadmodum ipsi Creatori, talem tantámque subiectionem, seruitutem, reuerentiam, timorem, amorem, honorem ac obedientiam, quoad viuitur, exhibere fas est. Vnum enim omnibus in cælo & terra præferre & colere conuenit; vnum

Ad Amphilochium. c. 18

Actione 3.

Latriæ nomine cultus soli Deo & Trinitati debitos contineri.

Lib. 3. Apologetica.

Luca. 10

nit: vnũ, inquam, omnibus nobis semper necessariũ, qui solus omni iure omnia sibi vendicat, omnia potest, omnia intelligit, omnia efficit, à quo, tanquam primo & supremo Domino, dependent omnia, ad quem, velut finem vniuersorum, spectant omnia: cui demum homo non solum animæ, sed etiam corporis, quomodocunque cum ipso agatur, perpetuam debet seruire seruitutem. Non enim Latria solum in Spiritu consistit, vt quidam autumant Nouatores, sed & corporis omniũmque membrorum promptam oblationem, & sedulam mandatorum Dei obseruationem ac religiosum Sacramentorum vsum, & quicquid ex vera fide ad Dei gloriam cogitari, dici aut effici ab homine potest, etiamsi Dei præceptum non accedat, complectitur vniuersim. Laudem igitur immortalem habent prisci Patres, qui, vt Latriæ specimen ederent, licet diuinum præceptum de multis non haberent, iam olim altaria construxerunt, hostias & sacrificia obtulerunt, vota nuncuparunt, varióque cultus instituerunt, ac institutos religiosè obseruarunt. Eodem modo sine vicio idololatriæ [a] Magi licet inuisi, Christum infantem adorant. [b] Anna Prophetissa, vt Deo seruiat, perpetuis ieiunationibus & precationibus vacat, nec à templo discedit. [c] Ioannes Baptista vitam in deserto seuerissimam degit. [d] Magdalena sæpè Christi pedes osculatur & vngit. [e] Apostoli demum Christum in cælos ascendentem adorationis honore prosequuntur, & ante sacram ordinationem ieiunant atque sacrificant.

Latria ad summam seruitutem & subiectionem Deo præstandam, totum hominem exigit.

Ad Latriam pertinent cultus piorum, etiã non præcepti.

a Genes. c. 48 11. & 28.

b Iob. 1.

Num. 6 item. 35

c Matth. 2.

d Luce 2.

e Matth. 3

f Matth. 26.

Luce 7.

Ioan 12

g Luce 24

Actor. 13

CAETERVM Latriæ cultus adeo Ecclesiæ cordi est, vt sacrificium nulli Sanctorum, sed soli Deo offerat, nec ab aliis, nisi à dicatis Deo viris offerri permittat. Quare Manichæos redarguens Augustinus, quòd Catholicis idololatriæ notam ob cultum Martyrum imputarent, velut ex Dulia Latriã facerent, quum super illorum corpora publicè sacrificarent, hoc illis fidenter opponit: Quis Antistitum in locis sanctorum corporum assistens altari, aliquando dixit: Offero tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? sed quod offertur, offertur Deo, qui Martyres coronauit, apud memorias eorum quos coronauit.] Et rursus: Cùm ad cultum Latriæ pertineat oblatio sacrificij: vnde idololatria dicitur eorum, qui hoc etiam idolis exhibent, nullo modo tale aliquid offerimus, aut offerendum præcipimus, vel cuiquam Martyri, vel cuiquam sanctæ animæ, vel cuiquam Angelo.] Adhæc ne à Latria discedat Ecclesia, precationes publicas in Liturgia sic perpetuò instituit, vt eas non ad Sanctos, sed ad Deum Patrem recta dirigat, sicut & communis illa precandi formula testatur: Omnipotens sempiterne Deus: easdémque preces, quas & Collectas vocant, hoc ferè modò concludit: Per Iesum Christum Filium tuum Dominum nostrum. Præterea non constituuntur templa, nec eriguntur altaria, neque consecratur vel benedicitur aliquid in Ecclesia, nisi diuino tantum numini, quantumuis ipsa templa vel altaria Sancti alicuius nomine seu titulo, nimirum ob eorum memoriam, quorum Spiritus ad Deum viuunt, insignantur. Nulli enim Martyrum, sed ipsi Deo Martyrum, quamuis in memorias Martyrum, constituimus altaria, vt eiusdem [f] Augustini verbis vtamur, [g] qui tamen Sanctos etiam apud Deum patronos appellat. Et

Ecclesia multis argumẽtis Latriæ cultũ suis offerẽdis atque commẽdãdis publicè.

Lib. 20. contra Faustum, cap. 21

Nulli Sanctorũ sed soli Deo Sacerdos offert sacrificium.

Ecclesiæ precationes ad Deum recta dirigũtur, & per Christũ terminantur, licet omnia per nomen Dei Sanctum consecrantur.

f Li. 20. contra Faustum cap. 21.

g Lib. de cura pro mortuis agenda cap. 4

A quamuis in Litaniis, quarum vsus est antiquissimus Sancti de more inuocentur, & propriis nominibus, vt pro nobis orent compellentur, tamen vt Latriæ cultum Deo præstet Ecclesia, primas quidem sanctissimæ Trinitati personis tribuit, & ab aliis duntaxat misericordiam, pacem, & reliqua omnia, siue spiritualia siue temporaria bona petit, finémque totius precationis in Agno Dei, qui tollit peccata mundi, statuit & absoluit. Tam accuratè Latriam amat & obseruat, ritúque publico nobis commendat Ecclesia: nimirum, vt legem credendi lex statuat supplicandi. Idem ex initio, medio & fine precationem quas horas Canonicas vocant, quiuis, modò sincerè iudicet, facilè deprehendet. Nota sunt vel pueris illa Ecclesiæ cantica: Te Deum laudamus: Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto: Sursum corda; Benedicamus Domino: nimirum in hunc vsum instituta, sempérque referenda, vt inde viui & efficaces quidam Latriæ motus in præsentium animis excitentur ac promoueantur. Eodem pertinet, quòd, vt authori & Redemptori nostro Deo nos gratos exhibeamus, ipsámque Latriæ virtutem exerceamus, opes nostras ad cultum eius amplificandum conferimus, nec solum dona & munera externa, sed etiam nos ipsos diuinæ maiestati vouemus ad reddimus, ac præterea beneficiorum eius memoriam certis diebus, solennibúsque festis dicamus atque sacramus, ne volumine temporum ingrata subrepat obliuio, quemadmodum Augustinus disertè testatur. Verùm quoniam ad alia properamus, de Latria istlıęc attigisse sat est.

In Litania primas Deo semper tribuit Ecclesia, sicut & in aliis precibus.

Ecclesia in cõmunibus precibus cultum Latriæ diligẽter obseruat, & ad illum excitat precãtes.

Bona vota, sacrifica aliaque multa, quæ à piis præstãtur, ad Latriam pertinere.

Lib. 10. de ciuit. Dei ca. 4

Neque de Dulia hoc loco multis agendũ est, quatenus sacer ille cultus, qui Sanctis cõpetit, hoc nomine continetur ex vsu Theologorum. Illud extra omnem est controuersiam, pium, præclarum: vtile ac salutare illorũ esse studium, qui sanctos ita colũt vt pro sua virili mores eorũ ac vitam imitentur, eorũmq; vestigiis tum in credendis, tum in agẽdis diligenter insistant, sicut & antea de hoc ipso imitationis cultu disseruimus. Præterea cum aduersariis hactenus nobis conuenit, quòd prosit ac deceat, Sanctos ac eorum virtutes publicè prædicare, & sedulò contemplari: atque hanc diuinæ laudis esse partem, cùm bonorum omnium authorẽ in his suis electis organis suspicimus atque celebramus: quum idem nusquam ferè alibi tam potens, mirabilis, atque gloriosus appareat, quemadmodũ in illis, quos inde ab æterno prædestinatos vocauit, iustificauit, ac simul in vtraque Ecclesia, velut principes quosdam ac victores augustos, glorificauit, vt meritò de illis canamus: Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus, nimis confortatus est principatus eorum. Verum enimuero hunc Duliæ cultum longius extendit ecclesia, & officiosam quandã erga Sanctos veluti patronos & intercessores tum tum gratitudinẽ pietatẽ exercet, ac nobis etiã exerceri postulat. Sentit enim haud dubiè cũ Damasceno hũc in modũ ratiocinante: Quomodo non sunt honorandi, qui cultores, amici & Filij Dei, ac nostris hostibus formidabiles effecti, supplicationes pro nobis porrigunt Deo, per quos etiam multa diuina beneficia nobis conferuntur, qui humani generis adiutores existunt, & in quorum sacris corporibus viuifica quædam miraculorum operatrix virtus frequenter apparet? Hinc porrò ille

Circa Duliæ cultum inditatum esse, quod Sancti sint imitandi & Deus in illis honorandus, ipsúsque prædicandos esse.

Rom. 8

Psal. 138

Ecclesia docet Sanctos etiam peculiariter honorare & inuocare sicut patronos & intercessores.

Lib. 4. de fide Orthod. & li. 1. Apolo.

Quomodo Sancti honore afficiendi secundum Damascenum.

colligit, præclarè nobis conuenire, vt non solùm Sanctos imitemur, sed etiam precibus, inuocatione, hymnis, odis spiritualibus, imaginibus ac similibus pietatis officiis honorem illis exhibeamus. Nam & è veterum scriptis liquido constat, talem Duliæ cultum apud Græcos & Latinos Orthodoxos olim receptum probatúmque fuisse, sed & multis ad multa Dei beneficia consequenda profuisse, quantumuis apertam hanc veritatis lucem certámque experientiam, aduersarij negare contendant. Ad eundem cultum antiquissimus Ecclesiæ mos pertinet, quem populus Christianus in Sãctorum feriis solenniter ac religiosè celebrandis obseruat, non solùm quidem ad excitandam in nobis imitationem, verumetiam vt meritis eorum consociemur, atque orationibus adiuuemur, quẽ-

Li. 20. contra Faustum Manich. cap. 21
a Homil. 2. in diuersos.
b Lib. de Eccles. hierarch. cap 3
c Tractat. 84 in Ioannis Euang.

admodum disertè admonet Augustinus. Rursus cultum & ritum quendam religiosum Sanctis in eo defert Ecclesia, quòd eorum nomina è sacris tabulis ad altare iam olim voluit recitari; quemadmodum præter [a] Origenem perspicuè meminit [b] Dionysius Areopagita. Vnde scripsit etiam [c] Augustinus: Ideò ad ipsam Domini mensam Sanctos non sic commemoramus; quemadmodum alios qui in pace requiescunt, vt etiam pro eis oremus, sed magis vt ipsi orent pro nobis.] Tum Eusebius Alexandrinus, qui ante annos mille trecentos apud Græcos claruit, hanc Apostolicam traditionem confirmat, simúlque declarat, Sanctorum memoriam, quæ ad altare habebatur, cum inuocatione fuisse coniunctam. Sic enim scribit: Ob hanc causam præcepit nobis memoriam Sanctorũ celebrare, vt acceptis hymnis, & auditis laudibus benignum Deum exorent, vt preces nostras caducas admittat. Oportet ergo, vt qui memorias Sanctorum celebramus, multa religione ac reuerentia eas celebremus.] Frequens erat & illud apud veteres Orthodoxos, vt Sanctorum templa, basilicas, siue, vti vocabant, memorias piè inuiserent, ac sacras eorum reliquias venerarentur, quantumuis Eunomiani ac Vigilantiani piis eo confluentibus oblatrarent. Testatur ergo Theodoretus, Christianos cuiuscunque ordinis hoc sedulò curasse, vt ad loca sacra, in quibus præcipuè Martyres miraculorum fulgebant gloria, subinde sese conferrent, séque ac fortunas suas omnes Martyribus commendarent. Non quòd se ad Deos accedere arbitrarentur, sed quod qui orant Dei Martyres, tanquam diuinos homines intercessorésque apud Deum aduocarent atque precarentur, vt idem loquitur Theodoretus. Quibus de rebus plura in medium produceremus, simúlque venerandæ antiquitatis singularem erga Sanctos reuerentiam cõmendaremus, nisi nos prolixitas deterreret, ac præsentis instituti ratio ad Mariæ causam agendam calamum reuocaret.

Cũr Sanctorũ feriæ instituẽtur & obseruãdæ.

Sanctorũ nomina semper in Ecclesia sunt ad altare recitata.

Sanctorum tẽpla sæpè à Christianis olim vsitata, & qua de causa.

Lib. 8. de curandis affect.

Sancti in Ecclesia rogantur, vt diuini homines, & nostri apud Deum intercessores.

Hyperduliæ cultus quid sibi velit, & quod duabus tantum personis attribuatur.

VERVM ad Hyperduliam redeamus, quod vocabulum in Scholis tritum magis quàm à veteribus vsurpatum est, ac eo tamen gratius nobis esse debet, quod nullum aliud tam commodum & expeditum habeamus ad præstantem cultum significandum, qui & diuino sit inferior, & Duliam excellat, & creaturæ ad Deum proximè accedenti, Christo nimirum, vt homini, & matri eius Mariæ, tribui mereatur. Vnde præcipuam reuerentiam, quæ homini ob affinitatem aliquam cum Deo cõtractam debetur, Hyperduliam vocant. Et si verò, si propriè loqui velimus, neque affines, neque consanguineos habet Deus, quum sit omnino simplex adeóque spiritus, tamen Scriptura sacra ei non modo consanguineos & affines, sed & filios & hæredes per metaphoram tribuere solet. In his verò principalem locum tenet humana Christi natura, quæ quoniam ad personam diuinam assumpta, atque illi prorsus vnita est, Deo affinis dici potest, haud secus ac vxor, quæ ante coniugiũ nulla cum viro affinitate cõiuncta fuerat, per coniugiũ illi affinis & cõsanguinea effici solet. Est igitur hic species quædã siue coniunctionis, siue affinitatis secundum carnem contemplanda, eáque in vtraque persona Christi & Mariæ peculiari quodam cultu, quem Hyperduliam vocari diximus, venerãda. Quæ quidem affinitas siue creaturæ cum Deo coniunctio primũ in Christo eatenus cernitur, quatenus Verbum caro factum naturam nostram humanam tam arctè sibi copulauit, vt caro nostra Dei caro verè dicatur: deinde in Maria perspicitur, quatenus quẽ modo in Christo est Dei caro, ex Mariæ substantia fuit aliquando desumpta: quum ex purissimis eius sanguinibus, vt Damascenus loquitur, Christi sit corpus formatum. Quare ob hanc ipsam cõiunctionem non solum verè vnicéque Deipara nominatur, verum etiam singularem quandam cultũ inter & super Sanctos omnes facilè promeretur.

Ioan. 4
Ioan. 1
Roman. 8
Galat. 4

Deus licet Spiritus, consanguineos & affines habere dicitur, præcipue vero Christum & Mariam.

Hyperduliæ secundũ quandã carnis cum Deo affinitatem æstimanda est.

Dei caro in Christo fuit: Mariæ caro siue substantia.

Ioan. 1
Luc. 4. c. 15

Ac de priore quidem cultu, qui ob dictam coniunctionem Christi humanitati debetur, eo minus opus est dicere, quo id genus cultus & adorationis est ac esse debet infrequentius. Cùm enim eadem Christi caro siue humanitas verè in vnitatem personæ Verbo inseparabiliter coniuncta sit, & sic illi latriæ cultus verè debeatur, quatenus Christum Deum simul & hominem constituit, nemo ferè cõsueuit eandem Domini carnem Hyperduliæ, vtpote inferioris cultus genere, seorsim honorare. Notãt igitur [a] Origenes, [b] Chrysostomus & [c] Augustinus de humana Christi natura nobis dictum & mandatum esse illud: Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est, quum & Angeli & beati Dominicam carnem adorent. Tum [d] Athanasius affirmat, Orthodoxos, qui dominum in carne adorant, nõ creaturam, sed Creatorẽ creato corpore indutũ adorare.] Vt hinc etiam [e] Damascenus dixerit: Adoratur Christus cũ sua carne ab omni creatura.] Quod verò ad Mariam attinet, Christũ illa proculdubio genuit, ac totam humani corporis substantiã illi de sanguine suo tribuit, eúmque menses nouem in vtero sacro portauit, infantulum lactauit, puerum educauit, virum in passione non deseruit, ac proinde quoniam mater tali filio maxime propinqua fuit, maximo etiam secundum eundem honore colenda, atque inde ab initio culta est quemadmodum Gabriel, Domini matrem adeo reuerenter salutans, exemplo suo vel docuit, vel præluſit.

Cultus excellens qui homini Christo debetur, non seorsim illiã diuinitate tribui solet ac debet.

a Homil. in Esaiam.
b De Trinit.
c In Psal. 98
Psalmi. 98
d Sermo. 5 in Arianos.
e Lib 4. de fide Orthodox. ca. 2. & 3.

Non modo Christianorũ, sed etiam beatorũ est Christi carnẽ adorare.

Quomodo Maria cum Deo contraxerit affinitatẽ.

Luc. 1.

QVOCIRCA Petrus Damianus Mariæ præstantiam, eíque tanquam Deiparæ tribuendum honorem agnoscens: Quid grandius, inquit, Virgine Maria: quæ magnitudinem summæ diuinitatis intra sui ventris conclusit arcanum? Attende Seraphim, & in illius superioris naturæ superuola dignitatem, & videbis quicquid maius est, minus virgine, solúmque opificem opus istud supergredi.] Nec multò pòst, cum tradidisset variis modis Deũ in creaturis inesse, adeò in Mariæ laudationem progreditur, vt (quod per hyperbolen dictum esse videatur) prædicare audeat, vnius naturæ identitate Deum in Maria inesse. Ita enim subiungit: Hîc taceat & contremiscat omnis creatura, & vix audeat aspicere tantæ dignitatis & dignationis immensitatem. Dominus tecum, inquit Archangelus. Habitat in Angelis Deus; sed non cum Angelis, quia cum illis eiusdem non est essentiæ. Habitat Deus in Virgine, habitat cum illa, cum qua vnius naturæ habet identitatem. Hoc est autem fuluum nimis, quo (Salomonis) thronus est vestitus: quia tali modo Deus Virginem induit, & in Virgine indutus est, vt meliore non posset.] Hæc sanè non modo Mariæ dignitatem singularẽ, sed & maximam eius cum Deo affinitatem, & consequentem simul honorem haud obscure declarant. Verissimũ est enim quod Bernardus expresse docuit: Iure Maria Sole perhibetur amicta, quæ profundissimam diuinæ Sapientiæ vltra quàm credi valeat, penetrauit abyssum, vt quantum sine personali vnione creaturæ conditio patitur, luce illi inaccessibili videatur immersa.] Ex hoc autem vt idem alibi notat, beatam te dicent omnes generationes, quæ omnibus generationibus vitam & gloriam genuisti. In te enim Angeli lætitiam, iusti gratiam, peccatores veniam inuenerunt in æternũ. Merito in te respiciũt oculi totius creaturæ, quia in te, & per te, & de te benigna manus omnipotentis, quicquid creauerat recreauit.] Vides quãti Mariam Bernardus faciat, quantumque illi deberi censeat, quòd Dei mater facta sit. Quare vir suo seculo clarissimus, idémque Patriarcha Constantinopolitanus Germanus de Maria egregie dixit: Quoniam Deum inuisibilem, & omnia manu sua continentem, vltra omnem & hominum & angelorum existimationem in ventre suo concepit, & ex se incarnatum genuit: idcirco eam vt verè & propriè Dei matrem veneramur & magnificamus, & quauis visibili & inuisibili creatura superiorem reputamus.] Hoc enim donum (Dei esse matrem) nullo potest honore, vt par est, affici, sicut idem alibi admonet. His consonat Gregorius Nazianzenus Græcorum Theologorum nulli secundus, in suis carminibus de Maria modulans in hunc modum:

Deus in Maria solum identitate & eiusdem essentiæ, ob mysterium incarnationis.

Iure I.

1. Reg. 10

Cũ nulla creatura se Deus magis quam cum Maria coniungit & habitat.

Serm. de verbis Apocal.

Quomodo Maria Sole amicta dicatur Deo vnita maximè.

Serm. 2. de festo Pentecostes.

Vnde Maria creaturis omnibus facta venerabilis & fruducsa.

In epist. ad Ioan. Synodi.

Maria quia Deipara, creaturis omnibus superior.

Serm. de præsentat. Virg. In Tragœd. de Christo patiente.

Preces

Admitte, Virgo ô inclyta, hic quando tibi
Verbi parenti, sed supra modum tamen
Legémque solus inter omnes contigit
Honor.

Mariæ honor inter Sanctos omnes maximus contigit.

a Serm. in Euangel. de sanctiss. Virg.
b Lib. de laudib. Virginis, cap. 5
c Apolog. 9 cap. 3.

Proinde sicut ex [a] Athanasio alibi diximus, quod [b] Rickelius quoque confirmat, Maria quia Dei mater est, Deúmque Filium habet, mundi Domina, & Regina omnium iure salutatur, quam idcirco Ecclesia inter Sanctos sanctissimam agnoscit; & ante omnes alios honorat vel inuocat; sicut in Liturgia & Litania quiuis animaduertit. Nihil ergo mirum, quod Ioannes Cantacuzenus, quum aduersus Mahomeranos disputat, hanc suam, imò & Ecclesiæ de Maria fidem ingenuè [c] profiteatur: Credimus & confitemur, quòd Mariæ similis homo nec natus sit, nec posthac ex viro & muliere nascituros vsque ad consummationem seculi. Et secundum humanam quidem naturam, eam Angelis inferiorem esse iudicamus, tanquam hominem: honore autẽ & sanctimonia ipsam omnibus

Maria mundi Domina omniaque Regina, quia Dei para.

Ioannis Cantacuzeni præclara de Maria confessio.

Angelis indubiè præferimus, eò quòd Verbum & filium Dei secundum carnẽ peperit: omnésq; nos illam aduocatã & auxiliatricem agnoscimus. Orat & intercedit indesinenter pro peccatoribus. Miracula edit, & operatur admiratione & stupore digna.]

Maria honore & sanctimonia præstat Angelis omnibus quia Deipara facta est.

In 3. part. distinct. 25 art. 5

Ex consensu Scolasticorũ debetur Mariæ, vt matri Dei Hiperdulia.

EANDEM honoris prærogatiuam in Maria scholastici Doctores libenter agnoscunt, quorum princeps Thomas Mariæ, inquãtum Dei mater est, non qualemcunq; Duliam, sed Hyperduliã & eminentiorem quàm cæteris creaturis venerationem deberi pronunciat. Tum Durandus nobilis & ipse in Scholis Doctor, perspicuè docet: inter omnes species Duliæ quæ debentur puræ creaturæ, illa est excellentissima, quæ debetur Virgini matri Christi, & vocatur Hyperdulia.] Suffragatur & Bonauentura æque illustris Theologus, Mariæ nomen excellentissimum esse scribens, vt puræ creaturæ dari non possit excellentius, ideóque non tantum Duliæ, sed Hyperduliæ honorem illi tribui oportere. Hoc enim nomen, quod Dei matrem dicimus, tantæ dignitatis esse, vt non modo viatores, sed & comprehensores, nec solum homines, verumetiam Angeli eam speciali quadam prærogatiua venerentur. His omnibus accedit Gabriel è Scholasticis haudquaquam postremus, idemque Germanus, cuius testimonio Hyperdulia seruitutem quandam, vt ipse vocat, reuerentialem, ob singularem & excellentem eminentiam personæ complectitur. Qualis reuerentia, vt idem affirmat, Virgini gloriosæ exhibetur, in qua est prærogatiua excellentiæ & singularissimæ dignitatis puræ creaturæ concessa in eo, quòd est mater Dei. Hoc enim ipso excellit Cherubim & Seraphim & omnes Angelicos Spiritus.] Proinde Damascenus cum de Sanctorum cultu disserit, Mariam reliquis omnibus, etiam Ioanni Baptistæ & sacris Apostolis anteponit, eámque vt propriè & verè Dei matrem honorandam esse testatur. Nec est vnquam ab Orthodoxis dubitatum, Deiparam eo plus laudis & honoris in Ecclesia promereri, cæterisque beatis gloria & dignitate tanto magis præstare, quanto ipsa propius ad Deum accederet, maiorémque cum illo vel affinitatem, vt diximus, vel coniunctionem haberet. Huius autem honoris, quem Hyperduliam cum Theologis nominamus, exemplum si vsquam in Euangelio, certè apud sanctam Ioannis Baptistæ matrem Elizabetham videre licet, quæ ad matris Domini aduentum non solùm obstupuit, sed verbis etiam simul & gestibus, vt alibi tradidimus, singularem illi venerationem & reuerentiam ex animo detulit. Ingens enim illorum verborum vis est, vt reliqua taceam: Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Dominî mei ad me? eóque ipso mulier plena Spiritu sancto inexplicabilem matris Dei dignitatem, & suam, si cum illa conferatur, indignitatem prodidit. Quid ergo mirum, tot ætatum Orthodoxos, quamdiu Sanctorum cultus in Ecclesia viguit, Mariæ quoque cultum peculiariter agnouisse, & in illa veneranda tanto egisse studiosius, quanto persuasum haberent, eminentem cultum illi deberi, quæ inter omnes ad Deum proxime accessisset, nullóque nisi Deo esset inferior, & à Deo ipso cæteris Sanctis omnibus tum in gratia, tum in gloria & honore præponeretur?

Lib. 4. de fide Orthod. ca. 15

Maria inter omnes Sanctorum ordines primas tenet.

Luc. 1.

Elizabeth præclarum exemplum tribuit Hiperduliæ, seu cultus eminentioris, qui Mariæ debetur.

Ibidem.

Ac multa quidem illustriáque extant testimo-

Veteres Orthodoxos multis argumentis demõstrasse cultum Hyperduliæ Mariæ piè, rectèque tribui.

nia, quibus sancti Patres, ac pij maiores nostri posteris comprobarunt, quam singulari pietatis, aut sicut ipsi vocarunt, deuotionis affectu Deiparam domi forisque prosequerentur. Hinc enim tot tantásque solennes ferias instituerunt, & institutas quotannis in Mariæ honorem solennius celebrarunt, ac frequentiore Sacramentorum vsu, maiorēque ceremoniarum apparatu condecorarunt. Hinc pueri, senes, viri, mulieres de Mariæ vita, morte, gloria, reuerenter sentire ac loqui, eiúsque nomen sacrum non sine capitis vel apertione vel inflectione, in sacris præsertim concionibus exaudire, ac illud honorifice vsurpare consueuerunt. Hinc salutationem Angelicam, quæ gratam lætámque Mariæ memoriam refricat, suis precibus, & quoties dominicam precationem recitarent, studiosè adhibuerunt eandémque salutationem cùm sæpè alias, tum Matutinis & Vespertinis horis repetere sunt soliti, signo etiam campanæ in hoc edito, sicut alibi diximus, vt omnes quamlibet occupati ac impediti, non solum in Mariæ laudatione, sed etiam in dominicæ incarnationis celebranda memoria piè versarentur. Hinc tot templa & sacella Mariæ dicata exædificarũt, magnísque sumptibus passim dotarunt & exornarunt, ne deessent videlicet in sacris ædibus, qui beatam Domini matrem perpetuo prædicarent. Hinc & icones sanctissimæ Virginis ab Angelo salutate, & matris infantem suum parientis, ac Iesum paruulum gestantis, rursuisque ad crucem dominicam astantis, & mortuum Filium suscipientis, ac sepulchro tradentis & demum cum Angelis in cælos proficiscentis imagines nunquam non in precio habuerunt, illisque altaria, parietes, domos subinde cohonestarunt. Hæc enim ad laudabilem Mariæ cultum facere, si verus imaginum vsus accedat, & Catholicæ pietatis officio congruere, quantumuis oblatrent & rideant Iconomachi, ex Nicæna Synodo & insigni Theologo Damasceno facilè potest euinci. Hinc præterea frequenter & fidenter illius implorarunt suffragia, quam sibi tum in vita tum in morte, vt nullum apud Deum patronum & aduocatum aliũ, Christo semper excepto, clementem, exorabilem ac efficacem fore non dubitarunt. Hinc, si quando per Mariæ inuocationem sese vel suos à periculis & calamitatibus mirabiliter à Deo liberatos, aut peculiaribus etiam beneficiis affectos cognoscerent, grato pectore, quicquid hujusmodi miraculorum fuit, notare ac prædicare, certísque Symbolis, tabellis, muneribus vel oblationibus vltrò testari, ac posteritati testatum facere voluerũt. Hinc demum plerique ad loca Deiparæ sacra, religionis ergo sese conferre, sua vota per illam Deo commendare, & in omni vita tali se matri ac Reginæ deuotos præstare nullo seculo intermiserunt. Quibus de rebus postea fusius disseremus, eáque spectatæ vetustatis producemus exempla, quæ probis & æquis rerum æstimatoribus suffectura esse speramus.

Quanta fuerit veterum pietas circa Angelicam salutationem.

Mariæ imagines & icones graeæ fuerunt semper antiquitati.

Libri 4. de fide Orthodoxa cap. 17

Maria tum à viuentibus, tũ à morientibus Orthodoxis peculiariter inuocata, & honorata.

Peregrinationes ad honorẽ virginis à veteribus sæpè susceptæ.

ATQVE in his omnibus, quæ ad Virginem eiúsque honorem olim facta esse, atque nunc etiam à multis fieri Orthodoxis diximus, quosdam abusus irrepsisse, tanto minus admirandum est, quo certius constat, in hac tanta vitiatæ naturæ imbecillitate homines, siue per imprudentiam, siue per malitiam, siue per insaniam sæpenumero labi atq; hallucinari. Nihil enim tam per se bonum, támque

Car mirandũ non sit circa Deiparæ cultum abusus incidere & corruptelas.

A præclarè & sancte vnquam institutum atque fundatum est, quod hominum temeritas ad prauos & pestilentes, dicam & impios nefariósque abusus non conuertat ac rapiat. Est enim in procliui maxime mortalibus, vt præcipites ad extrema ferantur, medium autem ægrè attingant, nec auream illam seruent mediocritatem. Tum ea est Ecclesiæ in huius mundi pelago fluctuantis conditio, vt velut arca Noë, animantia munda & immunda, ac tanquam sagena, pisces bonos & malos suo ambitu complectatur, & velut in eadem domo plures plerunque carnales & paruulos, sicut Apostolus vocat; quàm spirituales & perfectos viros alat ac seruet. Habuit & Christus domesticam, nec amplam familiam, in qua discipulorum varios, nec leues lapsus vidit ac reprehendit, adeóque inter duodecim B Apostolos Iudam proditorem, &, sicut ipse dixit, diabolum ac perditionis filium ferre coactus est. Habuit & Ecclesia primitiua illustres Diaconos septem, qui in hunc ordinẽ magno cum delectu fuerant cooptati: nec caueri tamen potuit, quin Nicolaus, qui fœdissimè Sectæ nomen dedit, reliquis etiã probatissimis collega & socius non bonus adiungeretur. Quam multa vero in suis Corinthiis carpit? quot modis illorum & Galatarum vlcera & vulnera detegit Paulus, & ea quidem ætate, qua recens effusus Christi sanguis in multorum ardebat animis, & optimus purissimúsque Ecclesiæ status ab ipsis Apostolicis, non sine maxima donorum spiritualium copia gubernabatur? Verùm in his Ecclesiæ næuis ac imbecillitatibus quid prudentes ac pij facere debeant, pulchrè admodum tradidit Augustinus, hanc ferè triplicem cautionem iubens adhiberi. Primum, vt certũ habeamus, malos in Ecclesia C permixtos bonis vsque infinem seculi tẽpúsque iudicij semper esse mansuros. Deinde, vt cogitemus, pro malis bonos non deserẽdos, sed pro bonis malos, in quantum exigit fidei charitatis ratio, tolerandos; id est, si vel in Ecclesia nullius perfidiæ semina spargunt, vel fratres ad aliquod malum opus mortifera inuitatione non ducunt. Tertiò, vt nobis persuasum habeamus, malos bonis in vnitate Ecclesiæ ac participatione Sacramentorum persistentibus nec illorum factis consentientibus, nihil obfuturos. Etenim intra Ecclesiam Catholicam, rectè credentem benéque viuentem, si peccanti nec consensionem præbeat nec fauorem, non posse alieno vnquam maculari peccato. Quas cautiones siue D regulas ille multis Scripturæ testimoniis comprobat & illustrat: nos ea repetere, ne longius ab instituto deflectamus, vltro prætermittimus.

In Ecclesiæ domo bonos malosque cõmisceri, & plures malos quàm bonos reperiri. Genes. 7 Matth. 13

In familia Christi, & Ecclesia primitiua non fuit triticum sine palea.

1. Corinth. 3 & 2.

Phil. 3 Heb. 5

Ioan. 6. & 17 Actor. 6 Apocal. 2 1. Cor. 5. 6 8. 11. 14 Galat. 3. 5 & 6.

Circa Ecclesiæ abusus sedulò offerendos res ctia obseruanda ex Augustini sententia.

Lib. de fide & operibus, ca. 5 & lib. de fide ad Petrum cap. 43 & lib. 18 de ciuitate Dei cap. 49.

Mali bonis nihil obsunt in Ecclesia & Sacramentis, si boni suũ officium faciant.

Vt igitur propius petamus aduersarios nobis vehemẽter infestos, cũ de abusib° & superstitionibus, quę in Marię cultũ irrepserũt, agitur: si ita sanè, quẽ admodũ vociferãtur, multos hoc ipso cultu abusos esse perperã. Nihil hoc quidem præiudicat religioni, nihil Ecclesiæ detrahit authoritati, nihil sinceris Deiparæ cultoribus derogat: sed quicquid hoc est corruptelæ ac vitij, hominũ culpã arguit, & prudẽtem correctionẽ requirit, quam idcirco Tridentina Synodus talibus morbis curandis iubet adhiberi.

Abusus circa cultum Virginis religiosis Ecclesiæ & bonis non præiudicant, & requirunt prudentem correctionem.

Quæ autem isthæc curãdi ratio, vbi morbi per malos Medicos augẽtur, & errores abusibus adiicũtur, & ad viuum, vt inquiunt, salutaria cũ noxiis resecãtur? Fuerint nonnulli aliquando, qui fictitia miracula Virgini sacrosanctæ attribuerent: ergóne veris

Sess. 25. de reliquiis Sanctorum & sacris imaginibus.

& pro-

Aduersarij vel imprudẽtes Medici, qui tenent ea quæ curant abusus circa Virginis Mariæ cultum, id que per exempla declarantur.

& probatis miraculis, quæ per Virginem sæpenumero Deus effecit, ac etiamnum efficit, fides omnis deroganda est? Quidam sacris imaginibus Mariæ plus honoris, quàm ipsi Virgini fortasse habuerint, & in illarum cultu modum excesserint: an propterea imagines è templis exturbandæ sunt, & hæresis Fœliciana renouanda est? Quæ lex, quæ ratio, aut honesta consuetudo postulat, vt quod bonis est commodum & salutare, id propter malos è medio tollatur aut prohibeatur? Sicubi riuuli à fontibus nimium recesserunt, proximum est vt repurgentur, non vt à fontibus præcidantur. Quod in sanandis morbis, hoc etiam in castigandis hominum vitiis valet, vt non facilè ad præcisionem veniatur, sed paulatim arte & prudentia Medici, curentur ægroti, nulláque fiat membrorum mutilatio citra necessitatem. Rursus falsę fuerint spectrorum quædam apparitiones, & peruerti homines Mariam sibi apparuisse, & nescio quæ in mandatis dedisse finxerint. Quis pius, obsecro, eiusmodi commentitias, dicam & Satanicas illusiones excuset? quis non horreat, ae pœna vltrice dignas censeat? Sedenim an ob sacrilegas huiusmodi nugas reuciemus omnia, quę apud graues authores de quibusdam reuelationibus, siue apparitionibus Virginis ita conscripta sunt, vt prudentes illis fidem omnino habeant, ac ab aliis habendam esse constanter affirment? Habeat demum omnis erroris & superstitionis author & propagator Satan, habeat, inquam, suos fanaticos discipulos, & stultas mulierculas, quibus circa Mariæ cultum interdum illudat, & atra pro candidis persuadeat, vt illi Mariæ nomine aut honore ad res vanissimas abutantur. Quid tum posteà? idem in diuino cultu perpetrant, magi, arioli, necromãtici: & quotquot diabolicis præstigiis vacant, qui certè res sacras horrende profanant, & quod ad Dei cultum pertinet, ad meras superstitiones, & cultus diabolicos impiissime transferunt, vt suas tantum expleant cupiditates. An idcirco à sacris abstinebimus, aut veteris Ecclesiæ instituta vel intercidere, vel exterminari patiemur? Quicquid igitur in Mariæ cultum peccatur, neque ad eius dignitatem obscurandam, neque ad piorum qui Deiparam rectè colunt, institutum conuellendum, neque ad Ecclesiæ authoritatem labefactandam detorquere fas est. Quid vulgò in cultu Diuino accidat, vel pueri norunt, bonique omnes iure deplorant. Quibus enim feriis Sabbatũ est sanctificandum, & colendus adorandusque Deus maximè in Spiritu & veritate, iisdem diebus bona pars hominum ventri, luxui, licentiæ, vt turpiora non dicam, inseruit, ac laxis velut habenis indulget penitus. An idcirco feriæ omnes abolendæ? non magis profecto quam ob turbam immensam peccantium, Dei præcepta relinquenda, vel propter Hæreticos, Scripturæ sacræ thesaurus nobis negligendus est. Quis pietatis amans ægrè ferat, imò quis nõ desideret, communes Christianitatis morbos profligari, & quæ lux atavel disiecta sunt in religione ac moribus, ad eam normam, quæ à Concilij Tridentini Patribus sapientissimè inuenta atque proposita fuit, tandem aliquando conformari? Res tota primùm à Dei gratia, deinde ab ipso vel reformatore, vel correctore potissimum pendet: hunc talem optare licet qualem Plato, si sacris profana miscenda sunt, olim in sua Republica requisiuit, vtpotè sapientem, amicum & constantem. Sapientem quidem, vt quid & quousque carpat, nouerit: amicum, vt errantis salutem quærere appareat: constantem demum & audacem, ne metu aut pusillanimitate hoc sanctum opus prætermittat: Sedenim qualem ab aduersarijs emẽdationem expectemus, qui nullam correctionis aut reformationis legem sibi præscribi patiuntur; quique non sapientiam, sed fastum & furorem: non charitatem, sed iram & odium, non constantiam & fortitudinem, sed contumaciam & peruicatiam ad morbos Ecclesiæ curandos sine omni arte & ordine adferunt: & quibus demum impuris impura, nigris nigra, impiis impia apparent omnia, qua circa Mariæ cultum vel ætas recentior, vel religiosa vetustas obseruauit.

Non solum in Maria, sed etiam in Diui nonnulli à muliebri peccato.

Diebus festis diuinis vulgi ob maximos à frequentissimo in Diui nouelu, nec idcirco ferias abolere oportere.

Christianissimi correctorem quàm desidẽtare cõueniat nullamque spem bonæ correctionis à aduersariis expectandam esse.

In Georgia.

FATEMVR nos, vt dictum est, in Mariæ cultum B corruptelas potuisse ac posse irrepere, & maiorem in modum optamus, Ecclesiæ pastores hic sedulo ad vigilare, nullumque dare locum Satanæ, cuius hoc munus semper propriũ fuit, vt cùm dormiunt homines, Dominico tritico infelix lolium inspergat, ac salutarem vsum bonarum rerum aut tollat, aut impediat, vel saltem aliqua ex parte infrugiferum reddat. Ad quam rem partim hæreticorum, partim fanaticorum, partim pseudocatholicorũ opera libenter vti solet, sicut in Mariano quoq; cultu videre est. Hunc enim Hæretici à Satana submissi hostiliter insectantur, & vbicunque possunt, velut furiis quibusdam agitati oppugnant, subsannant, abrogant. Tum insana quædam capita sic à Satana dementantur, vt pro vero cultu superstitiones & idolomanias amplectantur, neque vllam vel Mariæ vel Dei rationẽ debitam seruent. Quales profecto fuere Collyridiani, in Mariæ cultu olim tam præpostere pij, imò C turpiter superstitiosi, vt insulsas mulierculas ad Mariæ sacrificandum sicut paulo post dicemus, impellerent atque permouerent. Eiusdem classis fuit Germanus ille armentarius, qui centum ab hinc annis nouum se Prophetam vulgo iactauit, sibique Deiparam apparuisse affirmauit, ac eius loco mandauit populo, ne posthac tributa & vectigalia Principibus penderent, néue vel Episcoporum vel Sacerdotum dicto parerent; nec decimas etiam vel pensiones annuas persoluerent. Quis verò non videat, hãc nouam & pestilentem esse doctrinam, quæ suum authorem & seditiosum Doctorem facilè prodat, ac fallacem Pseudoprophetam ostendat? Nõ à Virgine sacrosancta, sed à maledicto Satana missus ille diu latere non potuit, quoniam ex noxiis fructibus D arbor non bona & excisione digna sine negotio agnoscebatur. Et ausus est tamen impostor, vt falsæ doctrinæ fucum prætexeret, Mariæ nomen ac honorẽ publicè ostẽtare. Iam verò quàm multos Pseudocatholicos videas, qui per summam incuriã, fœdámque negligentiam de Mariæ cultu nec curent, nec cogitent, ita profanis rebus ac negotiis dediti, vt vix toto anno ad Dei matrem prædicandam aut venerandam mentes terrenas attollant?

Quomodo de non Mariæ cultu pertriã hominum genera vel tollat, vel impediat hoc seculo.

Matth. 13.

De superstitione Collyridianorum in Mariæ cultu.

De Germano quodam Pseudoprophetaseditioso, qui se à Maria missum esse simulauit.

Matth. 7.

REDEO ad Nouatores, qui in hoc argumento tractando multis sanè modis impingunt: præsertim Petrus Vergerius ad omnem ferè maledicentiã natus Apostata, & author ignotus (Calumnum, aut Vietum, vel Gallum alium è Sacrameẽtariis esse suspicor) qui cum de Missę anatomia multa valdè pudenda scriberet, ne suum quidem nomen præpudore ausus est ascribere. His Casparũ Goltvvurm Germanum, eiusdem farinæ scriptorem, aliosque plures

Qui Mariæ cultũ nostro seculo virulẽtissimè oppugnarint.

In libro ext. Nouatores adiungo, qui ad Marianum cultum omnem extinguendum quasi conspirant, & arma funesta sibi mutuò præbent. Vt autem hoc immane bellum belli homines expediant, ira & odio veteris ecclesiæ inflammati, omnisque candoris, reuerentiæ & honestatis obliti, se totos ad scurrile & histrionicum scribendi genus ita conuertunt, vt nullam veritatis, ac humanitatis rationem habere videantur. Primum enim vitia quorũdam veterum tam acerbe perstringunt, tam tragicè & contumeliosè proponunt & inculcant, vt nihil supra: veris falsa permiscent, ad vulgi odium & inuidiam torquent omnia, & à splendidis mendaciis non abstinent, vt dignum habeat scilicet, patella operculum. Peccant in eo etiam, quòd eodem veluti pede metiuntur, quæcũque nostri maiores, & scriptores primum recentiores, deinde vetustiores, eriam de mirandis rebus cum Mariæ cultu coniunctis in medium adferunt. Hæc enim omnia præclari illi Censores, mera Monachorum somnia & putida mendacia videri volunt, & licenter appellant: in his vanitatem horrendam & impietatem, adeoque blasphemiam detestãdam nobis & Ecclesiæ impudenter exprobrant. Quis verò stupor, quis furor est, de rebus tam variis, incognitis, remotis idem ferre iudicium, & alios omnes, quibus rectius deueritate constet, magno damnare supercilio, & demũ eodem modo probatas & improbatas, veras & dubias vel suspectas historias diiudicare, nullumq; habere delectum in his, quæ vel legas vel audias circa Deiparæ cultum tot retroactis seculis accidisse? Nõ requirit sanè hanc fidem Ecclesia, vt quæ hisce de rebus dicuntur & scribuntur, ea sine delectu nobis certò persuadeamus, sed pis & prudentibus potestatem facit iudicandi, vt authores alios aliis præferant, & his potius, quam illis historiis astipulentur. Requirit autem in Euangelio Christus, vt alios nõ temerè iudicemus, neque condemnemus, ac ne verbulo quidem vnum ex minimis offendamus: nimirum ad charitatem, veluti scopum & finem Diuinæ legis, omnia, quoad eius fieri queat, referentes. Quæ autem isthæc est charitas Christiana, Orthodoxis per tot retroacta secula de cultu Virginis piè sentientibus, planéque conspirantibus obtrectare, maledicere, insultare? Quæ prudentia, tam multos ad eiusdem Virginis inuocationem, summi Dei potẽtiam ac benignitatem prædicantes, imò & experientes irridere, ac alios itidem de Mariæ cultoribus mirabilia testantes, quantumuis probari & illustres videantur authores, non alio habere loco, nisi quod mera somnia, putida mendacia, & horrendam vanitatem, superstitionem, impietatem, blasphemiãque, sicut nouis Censoribus libet dicere, in vulgus effertant atque profundant? Hanc nos intollerabilem & fœdam, nullóque modo Christianam esse iamque antedanatoresse ab Ecclesia, si censuram pronunciamus, eámque meritò ad tales authores relegamus, qui vt Mariæ ac simul Sanctorum omnium cultum impiè abrogent atque tollãt, veteri Eustachianorum & Iconomachorum hæresi palam patrocinantur, quibus ideirco Nicæna Synodus secunda, & vniuersa Ecclesia, perpetuum dixit anathema. Ac nos quidem de Mariæ miraculis aliisque rebus annexis posteà enucleatius, si Dominus fauerit, disseremus.

Qualem scribendi morẽ obseruent, & quomodo peccent, qui Mariæ cultum oppugnant maximè.

Sine omni iudicio & ratione cẽsori, quæ scripta extant passim de reb. circa Mariæ cultum mirabiliter gestis.

Lucæ 6.

1. Tim. 1

Aduersarios christianis & pietatis Christianæ expertes indicare de his quæ circa cultum Virginis Deus operatur, & veteres tradunt.

Aduersarios inexcusabiles iamque antedanatos esse ab Ecclesia, si perpẽtãt de cultu Mariæ tam male iudicare & scribere.

Aut iterum cauillantur, multa in Mariæ cultum irrepsisse, quæ ortum habeant ex Ethnicismo, nosque cum idololatris paria facere, qui suas Deas, eãrumque imagines publicè venerantur, iisque tẽplas, imagines & nescio quæ alia constituunt. Respondemus, nobis Mariam honorantibus falso impingi terram notam idololatriæ, vt anteà probatum est: & Mariam à Catholicis inter Deas collocari, mera calumnia est mentientium aduersariorum: vnde nec eidem sacrificia, nec hostias, nec libamina offerimus aut nuncupamus. Erantque Ethnicorum sacra, vt Augustinus meminit, inhonesta, vanissima, & plena furoris: vt quum sacrificarẽt, non dicam vbi & quomodo, Veneri & Floræ meretricibus, aut Vestæ, cui Phœnices de prostitutione filiarum, antequam nuptui eas traderent, dona quædam turpissimè offerebant. Ac verissime de Græcis siue Ethnicis narrat Leontius, quod tales sibi Deos constituerint, templáque dicarint, qui partim adulteri, partim homicidæ, partim impuri & scelesti vixerant, ac eorum tamẽ idola cum illis ipsis Deos fecerint. Nos Mariam vt benedictam à Deo, mulierum omnium principẽ, Christúque Domini matrem sanctissimam cum eo ipso regnantem colimus, atque vt eius orationibus apud Deum iuuemur, petimus. Id quod nullam habet speciem idololatriæ, sed ad honorem illum pertinet, qui personæ tam excellenti competit, & Diuinæ quoque gratiæ est commendatio. Præclarè igitur dixit, qui cum Iconomachis plurimum decertauit, Germanus Patriarcha Hierosolymitanus, Christianis non esse nomen aliud, quam Christi in hominibus datum, per quod saluari queant & sperent: qui tamen Mariam ac eius imaginem cum fructu salutent (nimirum benè affecti erga ancillam & matrẽ Domini) verè & præsentissime pro humano genere intercedentem, ac materno cũ affectu pro nobis ea dona diuina poscentem ab vnigenito Filio Dei, quæ ipse cum Patre & Spiritu sancto dispensat atque largitur.

temur, & cum illis idololatriam exercemus, quidque fit in eam parte Catholicorum respondendum.

Quomodo suas Deas & Deos Ethnici coluerint.

Li. Quæ. veteris ac noui testamenti, q. 114. & lib. 12. de ciuit. Dei cap. 10

In apolog. pro Christianis contra Iudæos. Vide in Concilio Nicæno Actio. 4

Christiani veriam longè aliter, quam suas Deas Ethnici venerẽtur, immunes ab omni nota idololatriæ.

Iam verò Mariæ imaginem longè secus, quam Ethnici sua colunt idola, veneramur, à quibus ipsæ statuæ secundum artificum vanitatem effictæ, non tam vt signa proponebãtur, quam pro Diis immortalibus adorabantur: præsertim cum crederent, eiusdem statuis siue simulachris, quę magicis artibus cõsecrabantur Spiritum & animam rationalem inesse, vt ideirco ab eis responsa tanquam oracula peterẽt acciperentque. Sed hos impios cultus vox diuina redarguit: Omnes Dij gentium, dæmonia: siue vt Hieronymus ex Hebræo vertit: Omnes Dij gentiũ, sculptilia: nimirum propter dæmones in sculptilibus velut habitantes, ac stultis idolorum cultoribus responsa digna ferentes. Præterea etsi Diuinum præceptum extat, quo imago Dei alieni, siue cuiusuis idoli, vt ad colendi vel adorandi vsum adhibeatur, omnino interdicitur, nihil hoc tamen ad Mariæ & Sanctorum imagines in templis Christianis damnandas pertinet, non magis profectò, quam Iudæos peccati reos facere conuenit, quod imagines Cherubim, à quibus propitiatoriũ obumbrabatur, & in templo suo sculptilia ærea, variaque animantium imagines fusiles olim retinuerunt. Verus autem & Christianus sacratum imaginum vsus, quem inde ab Apostolis, veluti per manus traditum accepimus, ex illo veteris Ecclesiæ Canone intelligi potest: Venerabiles imagines Christiani non Deos appellant, nec inseruiunt eis vt Diis, nec spem salutis ponunt in ipsis, nec ab eis expectant futurum iudicium, sed ad memoriam & recordationem primitiuorum veneran-

In epist. ad Iouinum Episcopum Synodon. Actor. 4

Imaginẽ Virginis aliter colimus quam Ethnici suas simulachra, Lege diuina prohibita.

Psal. 95.

Exod. 20

Non omnes imagines Deus prohibuit Israelitis.

Exod. 21

Hebræo. 9

3. Reg. 6

De vero vsu sacrarum imaginum.

De cõsecr. dist. 3

venerantur eas & adorant.] De hac autem specie adorationis Capite proximo differemus.

Antecèdè dica quòd ab Ethnicis accipere, vel ad eorum imitationem facere, si quid in cultu cum illis commune seruamus.

Cæterum infirma & inepta est argumentandi ratio, qua nostri aduersarij sæpè vtuntur, & hoc modo colligunt: In Mariæ cultu ea sese offerunt, quæ Ethnici iam olim in vsu habuere, cum soliti essent suos Deos templis, imaginibus & ritibus quibusdam externis publice venerari: igitur quod Mariæ faciunt Catholici, initium ab Ethnicis ducit, ac Ethnicus haberi cultus meretur: Fatemur sanè, multa nobis secundum aliquam duntaxat analogiam in sacro cultu cum Ethnicis esse communia, vt quod templa, altaria, sacrificia, imagines, sacrorum antistites & ministros siue Sacerdotes habemus. Præterea si de rebus domesticis agendum est, Christiani cum Ethnicis communem sibi habent consuetudinem cibi potusque sumendi, lauandi, induendi, cantandi, discendi, laborandi, negotiãdi. Ergóne quicquid huius est generis, siue in sacris, siue in politicis, ab Ethnicis acceptum, & ab eis authoribus ad Christianos deriuatum esse dicemus? Iactant quidem Ethnici, priorem legem sibi, posteriorem Christianis esse traditam: sed [a] Augustinus legem à Christianis multo potius, quam à Paganis acceptam esse testatur. Et [b] Lactantius clarissime dixit: Errant qui Deorum cultus ab exordio rerum fuisse contendunt: & priorem fuisse gentilitatem, quam Dei religionem, quam putant posterius inuentam: quia fontem atque originem veritatis ignorant.] Tum ex [c] Iustino Martyre & [d] Eusebio Cæsariense fit euidens, non apud Ethnicos, sed Hebræos, omnium gentium antiquissimos, rei Christianæ fuisse primordia: Moysen verò, primum religionis nostræ Magistrum ac Doctorem, primumque Legislatorẽ, ante repertas gentium literas, ex Dei voluntate conscripsisse, ac suis Hebræis tradidisse typos & adumbrationes diuini cultus, rerumque sacrarum, quæ ad Christianos posteà transmissæ sunt, & in Ecclesia retinentur. Rectè igitur à Tertulliano dictum est, Numæ Pompilij superstitiones, aliaque Ethnicorũ, sacra vota, piacula iam olim, & deinde Hæreticorũ Sacramenta ritusque Ecclesiasticos ita instituì & celebrari, vt manifeste diabolus & in illis morem Iudaicæ Synagogæ, & in his Ecclesiæ Catholicæ consuetudinem æmuletur. Quod si non tam cultum ipsum, quam cultorum animos inspicimus, vt certè imprimis necesse est, inter Ethnicos & Christianos plurimum interesse constat, quicquid hi demum, siue in Dei, siue in Sanctorum cultu agere videantur. Sed Augustini verba subiiciam, vt totus locus, qui Christianum cultum ob Ethnicorum imitationem suspectum facit, rectius illustretur. [e] Etsi, inquit, vsus quarundam rerum similis videtur nobis esse cum gentibus, longè tamen aliter his rebus vtitur, qui ad alium finem vsum earum refert, & aliter ex his Deo gratias agit, de quo praua & falsa non credit.] Atque hæc scribens contra Faustum, æuo illo Manichæorum Principem dimicat, cui Catholicos improbè calumnianti, quod de moribus gentium sibi tam multa sumerent ac vsurparent, hoc rursus opponit: Cùm [f] iustus ex fide viuat, finisque præcepti [g] sit charitas de corde puro & conscientia bona, & fide non ficta, maneantque ad confirmandam vitam fidelium tria hæc: Fides, Spes, Charitas: vnde fieri potest, vt pares cum aliquo mores habeat, qui hæc tria cum illo paria non habet? Qui enim aliud credit, aliud sperat, aliud amat, necesse est vt aliter viuat.] Ex eodem veluti fundamento idem solide probat, neque Patrum priscorum sacrificia ob id reprehendenda, quia sint & sacrificia Gentium, neque virginitatem sanctimonialium, quod vestales quoque Virgines Ethnicis extiterint à virorum cõcubitu alienæ. Tũ Leontius illustris in Cypro Episcopus, qui sub Mauritio Cęsare floruit, quod in rem præsentem maximè facit, inter Ethnicorũ & Christianorum imagines hoc exemplo pulchrè distinguit: Quemadmodum in Babylone Israelitæ organa & cytharam & alia quædam, quemadmodum ipsi Babylonij, habebant, & illi quidem ad laudẽ Dei, hi verò in ministerium Dæmonum: sic & de imaginibus gentilium & Christianorum censendum est. Siquidem gentes ad cultum Diaboli, nos verò ad gloriam & recordationem Dei illa seruamus.] Ac iterum: Idola quidem ad gloriam Diaboli fabricata sunt & eius memoriam: imagines verò ad gloriam Christi, Apostolorum, Martyrum, ac Sanctorum eius inducta sunt.] His consonat planè Damascenus: Diuina, inquit, Scriptura accusat adorãtes sculptilia, ac etiam sacrificantes Dæmonibus. Sacrificabant autem Græci: sacrificabant & Iudæi, sed Græci Dæmonibus, Iudæi verò Deo] vt cætera prætermittam.

a Lib. Quæst. veteris et noui Testamenti quæst. 114.

b Libr. 2. de origine erroris c. 15.

c Hortat. Parænetica ad Gentes.

d Lib. 1. Eccles. histor. cap. 1.

Christiani à Iudæis lege diuina instituti, non ab Ethnicis plerique ad cultum Dei externum spectãtia acceperũt.

Libr. de præscrip. Hæreticorum.

Intentio colentium Christianorum, in primis spectandæ est, per quam ab Ethnicis cultoribus maximè discernuntur.

e Lib. contra Faustum Manichæum c. 23.

f Rom. 1

g 1 Tim. 1

Eodem li. c 21. & 22

Sacrificia & virginitas Christianorum nõ reprehendenda, quia sacrificia & virgines seruant Ethnici.

Alia est intentio Ethnicorum quã Christianorum circa vsum imaginum.

In Synodo Nicena 2. actio. 4. Et li. 3. Damasc. in Apolog.

1 lib. 4. de fide Orthodoxa cap. 17

In locis Communib. circa expositionem primi præcepti.

Quare vsus sacrarum imaginũ in Ecclesia retineatur.

Lib. 2. Apolog. & lib. 4 de fide Orthodoxa c. 17.

Lib. de typico & honoraria sacrarum imaginum adoratione.

CAPVT DECIMVM SEXTVM.

Epiphanij disputationem aduersus Collyridianos Catholicis temerè obiici: velut in ea repredatur vsitatus in Ecclesia cultus Virginis, mosque in Mariæ memoriam sacrificandi, & eandem Virginem inuocandi. Tum de multiplici significatione adorationis, quæ Deo, Mariæ & pluribus aliis tribuitur.

Testimonia nouatorũ de Epiphanio, cõtra cultum Virginis ita disserente, vt simul Catholicos perstringere videatur.

INTER omnes Veteres vnus se mihi offert Epiphanius, quem nouæ religionis Doctores, vbi aduersus Mariæ cultum disputant, à se stare maximè gloriantur, & Catholicis oppido quã insolenter opponũt. Facit hoc Ioannes Bugenhagius Pomeranus, quum Ionam Prophetam interpretatur: facit & [a] Iacobus Heerbrandus ex eodem fonte nobis Mariæ cultum exprobrans, in quo Collyridianorum hæresin ab Epiphanio damnatam imitemur: Facit copiosius etiam [b] Marbachius, & post illum [c] Chemnicius, vt præteream Centuriatores. Tum Nicolaus Gallasius, qui non ita pridem suis scholiis [d] Irenæum contaminauit, hoc nobis gloriabundus obiicit: *Qui de superstitioso Virginis Mariæ cultu iam olim damnato nonnulla notione digna videre volet, legat Epiphanium contra Collyridianos.* Æquè mordet Nicolaus Selneccerus, ac velut legem populis daret: *Inuocatio Mariæ est Idololatrica*, inquit, *& teter error, qua de re Epiphanius contra Antidicomarianitas & Collyridianos graui ter disserit.* Quoniam verò longum est, singulorum verba referre, qui suum ab Epiphanio suffragium non tam petunt quam rapiunt, sat mihi fore videtur, si vnum pro multis aduersariis, & Magistrũ pro discipulis, cumque Germanorum, vt ipsi vocant, Mercurium, hoc est Philippum Melanchthonem hic loquentem inducam. Scribit ille in hunc modũ: *Narrat Epiphanius sua ætate mulieres in Syria statuam Mariæ circumtulisse, & ei liba, & nescio quas res alias obtulisse. Hunc morem inter hæreses recenset, & oppressum esse, inquit, diligentia & authoritate Episcoporum: quod imitatio esset Ethnici furoris. Nunc magna pietas ducitur inuocare Mariam, donaria liberaliter cumulare.* Tum in alio libro: *Epiphanius scribit, mulieres quasdam inuocantes Virginem Mariam solitas circumferre illius statuam. Hoc totum negotium damnat, & vocat idololatricum opus.*

a In disputatione de Hæreticis sinine puniendi.
b In libr. de miraculis, contra Eisengrenium.
c In examine Concilij Tridentini de inuocat. Sãctor.
d In 5. libr. Irenei.
e In exposi. Euang. de festo Annunciatio. Mariæ.
In respons. contra Cleriũ Coloniẽsem.
Verba Philippi de sententia Epiphanij

FVIT autem Epiphanius, in quo aduersarij magnam victoriæ fiduciam ponunt, author profectò grauis, & Doctor insignis, ac de Ecclesia præclarè meritus Cypri Salaminæ Episcopus, ob quinq; linguarum peritiam πεντάγλωττος à Hieronymo dictus, multumque laudatus, ac idem tum viuus, tum mortuus præclaris claruit miraculis, qui demũ suorum Cypriorum murus atque propugnaculum à Polybio appellatur. Ac tanto turpius faciunt, maioreque se crimine obligant Nouatores, quod eundẽ Epiphanium ab ipsis quoque commendatum, & in Panario benè scribentem, malè accipiunt, eiusque verba tam nequiter corrumpunt, vt ex Catholico fermè Hæreticum facere videantur. Quod vt paulo fiat euidentius, de statu causæ, in quo velut cardine disputatio Epiphanij tota versatur, ex quo pendent

Magnum virũ Epiphanium fuisse, cuius testimonio abutuntur Nouatores.
In Apolog. aduersus Ruffinum. Et in Catalogo scriptorum Eccles.
In epistol. ad Sabinum.

A cætera, primum nobis ac necessario dicendum est. Agit ille non tam contra Collyridianos, vnde Augustinus in Hæreticorum Catalogo illos prætermisisse videtur, quam aduersus mulieres non in Syria, vt fingit Melanchthõ, sed in Arabia morãtes, adeóque vesanas & impias, vt simul congregatæ, nouum & inauditum Mariæ cultum inueherent, eamq; Dei loco sibi colendam ac adorandam publicè proponerent, ac eidem simul contra omnem Ecclesiæ morem sacrificarẽt, nouos interim ritus, noua sacra introducentes atque celebrantes. Etenim constituto anni die, vt etiam indicat Damascenus, currum quẽdam, siue sellam quadratam ornabant, & expãso super eam linteo per dies aliquot panẽ seu collyridẽ quandã proponebant, remque totam in Mariæ ceu B Deæ nomen sacrificando peragebant, ac eodẽ pane omnes participabant. Melanchthon autẽ non sine fraude & calumniãdi studio fabulatur, ac de suo affingit, quod in Epiphanio nusquam legimus, Mariæ statuã ab hisce mulierculis circumlatã, & liba nescio quæ, aliaq; donaria oblata illi fuisse. Interpres Damasceni κολλυρίδα, tortã panis Latinè vertit, vnde nomẽ ipsum Collyridianorũ deductum est. Et probabiliter asserunt Centuriatores, Collyridianos à placentis tortilibus, quas Græci Collyridas vocant, hic appellari: qui sub linteo panes κολλυρίδας depromentes, in nomen Mariæ obtulerint, ac penes mulieres hanc hæresim maximè constitisse. Epiphanij verba non sunt obscura. Quædam mulieres, inquit, illic in Arabia à partibus Thraciæ hanc vanitatem inuexerunt, vt in nomen semper Virginis C Collyridem quandam sacrificent, & simul congregentur.] Quæ certe tum ad fictitiam statuam, tum ad donaria vel munera illis oblata nihil faciũt, Melanchthone licet ad Catholicorum inuidiam Epiphanij authoritatem detorquente: quasi is morem piorum carpat, qui in Mariæ honorem sponte quædam facere, promittere, dedicare aut offerre consueuerunt. Eam verò consuetudinem nec recentem, nec culpabilem esse tum [a] Prudentius, tùm [b] Theodoretus memoriæ prodidit, quùm vterque testetur, sui seculi Christianos in Sanctorum templis, quæ frequenter & reuerenter adibant, varia obtulisse munera, & vota iam antè nuncupata persoluisse, suámque erga Sanctos obseruantiam, & post D accepta beneficia, grati animi significationem donis publicè suspensis edidisse. Vbi hoc etiam addit Theodoretus: Gratissime accipit eorum Dominus, qualiacunque sunt dona: nec exigua, nec vilia dedignatur, quippè qui ea proferentis facultate metitur.] Synodus verò Gangrensis nostros aduersarios non minus, quã Eunomianos percutit, cum ambę partes in eo conspirent, vt Sanctorum Basilicas & pios ad illas libenter proficiscentes, suáque munera ibidem offerentes, superbè

Hæres. 78 contra Antidicomarianitas.
Hæres. 79 contra Collyridianos.
De statu causæ, quam agit & vrget Epiphanius maximè mulieres damnans.
In libr. de hæresib.
De cæremoniis mulierculæ in cultu Virginis olim obseruatarũ. Melanchthon affingit Epiphanio dedicatua, libis & donariis Mariæ oblatis. Vnde dicti sunt Collyridiani.
In 2. quæs. 81. tri. 5.
Cent. 4. c. 5
Hæres. 78 Contra Antidicomarianitas.
a In hymno de sanctis Martyribus Calagurritanis, & de Martyre Eulalia.
b Libro 8. de curandis affectionib. Cap. 20
Veterum mores Christianorũ Sanctis vota facere, & in eorum honorem offerre munera & oblationes.

perbe contemnant. Sic enim habet Synodi Canon: Si quis per superbiam, tanquam perfectum se existimans, conuentus qui per loca & Basilicas sanctorum Martyrum fiunt, vel accusauerit, vel etiã oblationes, quæ ibidem celebrantur, spernẽdas esse crediderit, memoriasque Sanctorum contemnendas, anathema sit.]

Cap. 20.

Catholicos ab Heerbrando iniquè taxari quod Mariæ vota faciant, & promissa præstent.

CÆTERVM venerandam antiquitatẽ aut ignorat, aut irridet Heerbrandus, Catholicos idcirco sugillans, quod in plerisque templis, præsertim Mariæ dicatis, vota illi faciant, & oblata ex voto donaria, quæ & anathemata dicuntur, publicè suspensa relinquant. Vnde porrò ille hoc modo argũmentatur: *Catholici vota B. Virgini faciunt: sed hæc solz Deo debentur, quare vouendo peccant, qui à honorem Diuinum in Mariam transferunt.* Quæ sanè collectio ex meræ inscitiæ fundamento petita videtur, quum insulsus cauillator non intelligit, quam latè voti nomen vsurpari possit, atq; à doctis etiam vsurpetur. Primum enim & propriè votum accipitur pro actu religionis, qui promissionem soli Deo factam continet, estque honoris diuini siue existimationis eius, quam de excellentia Dei concipere par est, quædam protestatio. Atque hoc modo Mariæ aut Sanctis aliis vota non faciunt Catholici, nec facere quisquam debet. Deinde voti nomen licet extendere latius: quemadmodũ veteribus est perquam vsitatum, vt promissionem omnem, quæ vel Mariæ, vel Sanctis aliis præstanti charitate cum Deo coniunctis fieri potest, cõplectatur, estque actus non religionis propriè, sed singularis erga illos obseruantiæ: nec votum propriè dictum, tametsi veri voti materia esse possit, si quis nempè voueat Deo, se id quod Virgini promisit, omnino esse præstiturum. In quem sensum Thomas expressè notauit, votum quo quis aliquid Sanctis vouet, materialiter sub votum cadere, sicut in Scholis loquuntur. Iam si voti nomen hoc modo accipiamus, nihil vetat, quo minus Mariæ & Sanctis aliis vota faciant Orthodoxi. Ita enim honorem soli Deo debitum neque in Mariam, neque in Sanctos transferunt, sed qui illis ob mirificam cum Deo cõiunctionem competit, piè largiuntur. Hæc non animaduertit, aut fallaciter certè dissimulat Heerbrandus, cum more suo garrit, vt habeat quod in Catholicis mordeat atque calumnietur.

Tu disputatione, an Hæreticis sinis puniendi.
Voti nomen latiùs accipitur, propriè & minus propriè.
Quod Mariæ & Sanctis promittitur, votũ est propriè, sed materialiter.

Magnam Epiphanio fuisse causam hæresis mulierculas & earum cultum reprehendendi.

VT autem de Epiphanio dicere pergamus, is fidi & vigilantis Episcopi officio satisfacturus, componendis in religione dissidiis, quæ populares animos illo seculo distrahebant, operam omnem sibi adhibendam putauit. Quare cum nouum & inauditum, ac æquè pestilens quatũdam mulierum institutum esse cerneret, quæ sacris sese immiscere non vererẽtur, audacter se illis opposuit, atq; vti par erat, stultum illarum errorem iusta disputatione perstrinxit. Quarum mulierum studium, vt ipse meminit & repetit sæpè, fuit nefarium & blasphemum negotium, hæresis ridicula & ludibrij plena, anicularum fabula, res impia & nefanda: denique totum opus diabolicum, ex insanis mulierculis pendens, quæ doctrinam Dæmoniorum sequerentur. Accedit, quod recens, fœdus & infamis hic cultus tanto magis eius temporis Ecclesiam dedecorabat, quo plures Ethnicorum reliquiæ passim adhuc in multis hærebant, & quo grauius exemplum ipsum infirmos credentium animos poterat offendere, cultumque diuinũ labefactare: præsertim si harum mulierculiarum error Ethnicus, aut furor potius diabolicus longius serperet, neque in ipso velut limine opprimeretur. Iam verò quod ad Mariæ causam attinet, duo sunt præcipua capita, quæ in sua disputatione aduersus Arabicas & fanaticas istas mulieres vrget Epiphanius: alterum, Mariam non esse loco numinis adorandam: alterum, à mulieribus non esse illi sacrificãdum. In vtroque capite nobis Catholicis belle cum Epiphanio conuenit, & communem cum illo confessionem in hunc vsque diem retinemus, vt aduersarij quidem cum suo duce Melanchthone hic frustra nobis obiiciant tanti viri authoritatem. Damnamus enim & nos Collyridianos, insanumque hoc mulierculiarum genus, Mariam pro Dea æstimantiũ, colentium, adorantium detestamur: neque solum mulieres, sed & quoslibet viros idololatricum sacrificium offerentes, aut Mariæ vllo modo sacrificantes: hoc est, superstitiosos Mariolatras, vt quidam appellant, damnamus, reiicimus, execramur. Rursus cum Epiphanio profitemur, Mariam esse creaturam, Ioachim & Annæ filiam, secundum Dei promissionem patri & matri datam, atque ita honoratam à Deo, vt ipsis Sanctis honorabilior, adeoque pulcherrima fuerit, dignaetiam facta summi mysterij dispensatione. Neque tamen Deus est Maria, neque de cælo corpus habet, quam non conuenit vltra decorum honorare. Quis enim Prophetarum præcepit hominem adorari, nedum mulierem? Non enim dominabitur nobis antiquus error, vt relinquamus viuentem, & adoremus ea quæ ab ipso facta sunt. Coluerunt enim & adorarunt creaturam præter Creatorem, & stulti facti sunt.]

Epiphanium disputare potissimum aduersus nouam Mariæ adorationem, & sacrificandi rationem, Catholicos autẽ eadem cum Epiphanio profiteri.

C HÆC si satis non sunt, in quibus cum Epiphanio nobis Catholicis conueniat, constanter & illud cum eodem asseueramus: Reuera sanctum erat corpus Mariæ: non tamen Deus. Reuera Virgo fuit ipsa Virgo & honorata: non autem proposita est ad adorationem, sed ipsa adorans eum, qui carne genitus est ex ea. Sit in honore Maria: Pater & Filius & Spiritus sanctus adoretur. Mariam nemo adoret, Deo debetur hoc mysterium. Maria in honore sit, Dominus adoretur. Licet sancta sit Maria & honorabilis, non tamen ad adorationem.] His consonãt, quæ idem Epiphanius, aduersus Arium disputans tradit: stultum esse nimirum creaturam Deificare. Sancta verò Dei Ecclesia, non creaturam adorat, sed Filium genitum, Patrem in Filio cum sancto Spiritu.] Eoque sanè maior est ac esse debebat Epiphanij seueritas in hisce mulierculis coercendis, quod D illæ corpus etiam Mariæ, loco numinis adorarent, atque hoc modo, Mariæ nomine duntaxat excepto, veterem & impiam Ethnicorum superstitionem aut renouarent, aut æmularentur. Etenim veteres Ægyptij Thermutim filiam Pharaonis, quæ Moysen ex aquis ereptum sustulerat ac educarat, tanquam Deum coluerunt, ac superstitiosa religione, longo temporis interuallo honorarunt atque adorarunt, vt idem velut seipsum explicans affirmat. Nihilque olim ante Christi aduentum & multo post Ethnicis erat familiarius, quam humana cælestiaque corpora, præsertim Planetas & Stellas, impiè venerari. Quæ venerandi & adorandi ratio, velut fermentum Ægyptiacum, veteres Israëlitas, vtpotè ad omnem idololatriam mire propensos, adeò vitiarat, vt vero Dei cultu relicto, & ligno dicerent: Pater meus es tu, & lapidi faterentur: Tu me

Catholici est Epiphanio in hoc argumento eadem profitentur.
Hæres. 69.
Ægyptij Thermutim filiam sui regis, ac Ethnici planetas sic adorarunt, sicut hæ mulieres Mariã coluerunt.
Contra Antidicomarianitas hæres. 78.

genuisti: Populus enim meus mutauit gloriam suam in idolum: quemadmodum per suum Prophetam grauiter queritur Deus. Ac eodem spectat & illud Hieremiæ dictum: Filij colligunt ligna, & Patres succendunt ignem, & mulieres conspergunt adipem, vt faciant placentas Reginæ cæli, & libent Diis alienis, vt me ad iracundiam prouocent. Vbi Reginam cæli Propheta Lunam appellat, quæ velut cæli Regina censebatur, sicut hunc locum non solum [a] Hieronymus accipit, sed & [b] Caluinus & Munsterus interpretantur. Tanta enim Iudæorum erat peruicacia, vt cum à Deo legem illam traditam accepissent: ne adorarent Solem & Lunam, & omnem militiam cæli, illi contra Deum velut obmurmurantes ac impudentes dicerent: Ex eo tempore quo cessauimus sacrificare Reginæ cæli, & libare libamina, indigemus omnibus. Vbi Rabinus Ionathas Reginam cæli pro stella cæli, alij pro Dea Venere, quam Syri & Cyprij valdè colebant accipiunt. Ac Lunæ quidem olim mulieres sacrificasse constat, ad quarum impium exemplum Arabicæ mulieres, de quibus agit modo Epiphanius, accessisse videntur. Hæc propterea notamus, vt simul pudenda illorum calumnia detegatur, qui vt vna cum Bullingero insaniant, ex hoc Hieremiæ loco Ecclesiam audent conuellere atque insectari. Etenim cum hoc Prophetico dicto veterem conferre morem non verentur, quo Maria cæli Regina tot seculis ab Ecclesia non verè minus, quam piè agnoscitur, & publicè prædicatur. Etenim vt è superioribus manifeste liquet, sine omni vitio, & per amplificationem quidam tituli Deiparæ tribuuntur, qui alioquin prima fronte Christo, ipsique Deo conuenire videntur, ac proprie quidem ascribendi sunt. Frequēs autem & solennis Ecclesiæ mos obtinet, vt multa in Mariæ laudem dicantur, quę ad Filium etiam, vt qui matris est gloria, referri debeāt, sicut & eiusdem caro, qua verè in sacrosancta Eucharistia nutrimur, est caro ex Virgine, quę cum spiritu tam gloriosum animarum nostrarum fructum orbi communicauit. Verū Ecclesiæ desertores multa quæ ignorant, facilè impiéque blasphemant, & verborum corticem magis arripiunt, quam sanum piorum sensum expendant ac ponderēt. Certè Philaster Brixinensis Episcopus & Augustini æqualis, cultores Reginæ seu Fortunæ cæli ex professo refutat.

Israelitæ quomodo Planetas & Reginā cæli coluerint.
Quid sit Regina cæli apud Hieremiam.
Hierem. 2
Hiorem. 7
a Lib. 2. Hierem.
b In cap. 7 Hierem.
Deut. 17.
Hierem. 44
Nouatores ad Mariam impie detorquēt quod de Regina cæli dixit Hieremias, ad idololatras alludens.
Concio. 29 in Prophet. Hierem.

Atqve hactenus de prima parte disputationis ab Epiphanio institutæ, quæ in Mariæ adoratione versatur, dictum sit: vt omnes intelligant, eam neque nobis eandem Virginem Catholicè venerantibus obesse, neque aduersariis hic oblatrantibus prodesse: nisi quis fortasse in adorationis vocabulo cauilletur. Sed hunc quoque nodum posteà dissoluemus. Restat vt alterum disputationis caput de offerendo Mariæ sacrificio expediamus, quod Epiphanius non minus acriter quam adorationem ipsam in hisce mulierculis reprehendit, atque his ferè rationibus, si succincte dicendum est, eneruat ac dissipat. Nusquam mulieribus à Deo præceptum est sacrificare. In veteri Testamento nulla mulier sacrificium obtulit, aut sacerdotio functa est. Sacrificandi ius & officium semper penes viros fuit. Scriptura non permittit, vt mulier loquatur in Ecclesia. Non licet mulieri regulare quicquam in Ecclesia operari, aut aliquod mysterium perficere, vt sit Presbytera vel sacrificula. Præterea si licuisset vlli mulierum in nouo Testamento perficere sacrificium, Mariæ quidem licuisset, quæ digna, inquit, facta est suscipere in propriis sinibus vniuersorum regem Deum, cęlestem filium, cuius vterus templum factum est ac domicilium ad Domini in carne dispensationem.] Sed neqte sacrificium offerre, neque baptisma tribuere Mariæ concreditum fuit. Postremo hæc sacrificandi ratio veterem morem Ethnicorum suis Diis offerentium stabilire ac renouare videtur. Ex his ergo rectè solidèque concludit Epiphanius, non modo stultum, sed etiam nefarium & perniciosum esse facinus harum mulierculārum, præter & contra omnem legem & consuetudinem sacris operātium, & ad morem Ethnicum creaturæ, perindè atque Deo, sacrificantium, quanrumuis Mariæ nomē & honorem suæ prętexant impietati. Cum hac Epiphanij sententia congruunt, quæ in Canonibus veteris Ecclesię sunt definita, videlicet, vt ne Virgines quidem aut viduæ ordinentur, nec in Ecclesia doceant vllę mulieres, sed vt tantum orēt & Magistros audiant, sicut sanxisse Apostolos Clemens annotauit. Et vidimus tamen Viennę mulierculam, quę in Lutheri doctrina tantos fecisset progressus, (pro pudor) vt potestatem sibi sumeret Eucharistię non solum ęgrotis quos inuisebat, porrigendę, sed etiam consecrandę. Notæ sunt insuper mulieres, quę licet ipsę non sacrificent, tamen quod est amplius, & Sacerdotibus & Concionatoribus in rebus etiam sacris alicubi palam dominantur. Nec paucas quidem fœminas in his regionibus licet reperire, quę docēdi partes sibi vsurpent arrogātissimè, & Paulo Apostolo quasi audeant succensere, vt qui malè faueat huic generi, cui perpetuum in Ecclesia silentium iniunxisse videtur. Nihil autem Hęreticis mulierculis petulantius, si aliis placere, & infirmos flectere possint audaci sua loquacitate, vel in disputando temeritate. Infames autem Hęreticorum mulieres, ne dicam meretriculę fuerunt Simonis Magi Helena, Appellis Philemone, Montani Prisca & Maximilla, & Gnosticorum Marcellina, sicut [c] Hieronymus post [d] Irenæum indicauit. Quid vero mirum, diuinis & humanis legibus mulieres à sacris arceri, cùm etiam à functione publica & ciuili passim reiciantur, ac regnandi potestate multis in regionibus ex veteri more priuentur? Certè [e] Synodus Laodicena & [f] Soter Pontifex mulieribus quamtumuis Deo sacratis, interdicunt ad altare ingredi, & sacra quę virorum sunt officiis deputata, contingere tantum abest, vt sacerdotali eas munere fungi permittant. Atque hinc demum à Tertulliano æquissimè scriptum est: Non permittitur mulieri in Ecclesia loqui, sed nec docere, nec tingere, nec offerre, nec vllius virilis muneris, nedum sacerdotalis officij sortem sibi vendicare.] Quæ omnia fusius repetenda duximus, vt certius pateat, Epiphanium aduersus Catholicos Mariæ cultum asserentes nihil pronunciare, sed vt alibi, ita hoc etiam loco, Catholicam confirmare doctrinam, si verba eius ritè considerentur. Et audet tamen Heerbrandus, vt Virginis nostrę cultū in Ecclesia vsitatum arrodat, planēque suspectū & exosum reddat, eundem Epiphanium nobis opponere; atque hoc modo rariocinari: *Collyriadianorum hæresin describit Epiphanius, mulierum, quæ in nomen & honorem Virginis Mariæ sacrificium panem nempe obtulerint. Vanitatem, impium, nefarium & blasphemiam vocans, à prædicatione Spiritus sancti alienum, totum Diabolicum opus,*

Rationes Epiphanij ob quas mulieres Mariæ non debeant sacrificare.
1. Cor. 14.
Nulla mulier magis quam Maria ad sacrificandum idonea fuit, aut esse potest.
Mulieribus vetitum est sacris operari aut aliquid de Sacerdotali munere sibi arrogare.
Lib. 8 consti. Apostolicarum cap. 30 & 31. & lib. 3. cap. 6
Quanta sit fœminarum impudentia, vt se sacrificare sint ausæ.
1. Cor. 14.
1. Tim. 2
c In epistol. ad Cresiph.
d Li. aduers. hæres. c. 24 & alibi
e Cann. 44
f Distinct. 23. can. Sacratas.
Li. de velandis Virginib.
Mulieribus adeò pra facultas publicis officiis & reipublicæ gubernationi præsidendi.
In disputat. de Hæresibus an sint punienda.

opus, & spiritus immundi doctrinam. Quam impietatem prolixè multis refutat.

Qvod autē hæc tota Epiphanij disputatio, quicquid isti blaterent, Liturgico, siue vt Basilius vocat, reuerendo & incruento Ecclesiæ sacrificio minimè aduersetur, ex eodem Epiphanio, vt omittam alia, colligi facile potest. Etenim Aërium Catalogo Hæreticorum ascribit, negantem videlicet, hoc ipsum sacrificium pro defunctis fidelibus in Ecclesia offerendum esse: quemadmodum & [a] Damascenus post [b] Augustinum affirmat. [c] Præterea refert sacerdotiū secundum ordinem Melchisedech, iam inde à Christo in Ecclesia viguisse, & Apostolos nō modo Euāgelium per orbem sacrificasse, sed etiam mysteriorū fuisse duces, à quibus Episcoporum & Presbyterorum successiones habeat Ecclesia. Probat itidem, ad perpetuam Ecclesiæ traditionem, veramque Catholicæ fidei doctrinam pertinere, vt piæ defunctorum memoriæ, cultusque diuini & mysteriorum dispensationes (quas propriè ad Liturgiam referunt Græci) in Ecclesia peragantur. De mortuis, inquit, nominatim, faciunt mentionem (nimirum Orthodoxi) preces, cultus & dispensationes perficiēdo. Sic enim locum Vitus Amerbachius vertit, nec dubium illis vocabulis Græcè sacrificium pro defunctis Catholicis oblatum, ab Epiphanio significari. Qui rursus ad Patrum traditionem refert, quod suo seculo in Apostolorum & Martyrum memoria sacrificabatur, sicut & [d] Tertullianus & [e] Cyprianus longè vetustiores de oblationibus & sacrificiis, quæ pro martyribus anniuersaria commemoratione fiebāt, apertè loquuntur. Tum Damascenus Apostolos nō modo Dei prædicatores, sed etiam sacrificiorum curatores appellat. Ac longè vetustior Irenæus Apostolos omnes Sacerdotes Domini vocat, qui semper altari & Deo seruiuerint, & à quibus acceperit Ecclesia noui Testamenti nouam oblationem, quam iuxta Prophetæ vaticinium, in vniuerso mundo offert Deo. Ac tantum abest, vt Epiphanius Sacerdotes nostros Hæreticis Collyridianis, aut insanis mulierculis ad sacrificandum impiè prosilientibus vel exæquet, vel conferat, vt etiam Diaconis potestatem adimat in Ecclesia mysterium aliquod perficiendi, sicut & prior Synodus Nicæna decreuerat, Diaconis non licere, vt offerendi sacrificij munere fungerentur, aut aliis Presbyteris porrigerent Eucharistiam.

Ab Epiphanio nihil adferri, quod ex Missæ sacrificio pugnet.
In Liturgia.
Actius negat Missæ sacrificium pro defunctis offerendum.
Hæres. 78
a Lib. de hæres. in eod lib. cap. 53
c Hæres. 55 contra Melchisidecianos.
In compendio doctrinæ de fide Ecclesiæ Catholicæ.
Inorat. Epiphan. de fide Catholica.
d Lib. de corona militis.
e Ipsio. 34 & 37.
In serm. de defunctis.
Lib. 4. contra Valentinianos cap. 20. & 32
Hæres. 79
Apostolos fuisse Sacerdotes ad altare sacrificantes hocque sacrificium Ecclesię commendātes, contra Collyridianos.
Sam. 14
Nec diaconis quidem licet sacrificare.

Fverit autem proprium Collyridianorum, vt Mariæ tanquam cælesti numini, hoc modo diceret: Offerimus tibi sacrificium Deipara: nihil verò tale vel agnoscit, vel facit Sacerdos catholicus, quia nulli creaturæ, sed soli Deo sacrificium, vtpotè latriæ cultum diuinitati debitum offerri, est extra controuersiam. Quis enim sacrificandum censuit, nisi eiquem Deum aut sciuit aut putauit, aut fin xit? vt cum Augustino loquamur. Quem sequens Tridentina Synodus, vt hoc sacrificium Deo offerendū astruat, in hunc modum definit: Quamuis in honorem & memorias Sanctorum nonnullas interdum Missas Ecclesia celebrare consueuerit, non tamen illis sacrificium offerri docet, sed Deo soli qui illos coronauit. Vnde nec Sacerdos dicere solet: Offero tibi sacrificium Petre vel Paule sed Deo, de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat, vt ipsi pro nobis intercedere dignentur in cælis, quorum memoriam facimus in terris.] Nec aliter quidem Scholastici, Augustinum planè sectātes docuerunt, ex quibus Gabriel Biel in hunc modum scripsit: Peccant qui Sanctis sacrificant, quod est idololatria: solus enim Deus sacrificiorū oblatione adorandus. Licet in honorem Sanctorum Ecclesiæ & Altaria consecrentur, & ipsi Missarum solenniis honorentur: tamen sacrificia soli Deo offeruntur. Vnde nemo Pontificum assistens altari sanctorum Petri & Pauli dixit aliquando: Offerimus tibi Petre, aut tibi Paule.]

Catholici Deo soli sacrificant Collyridiani vero Mariæ.
Lib. 1. de Trinit. cap. 6
Sess. 6. cap. 3
Li. 20. contra Faust. c. 21.
& de ciuit. Dei li. 8. c. 28
In Canonem Missæ, lect. 3

Sed ne hæc quidem placent aduersariis, quin potius ad imitationem Collyriadinorum à nobis fieri putant, quod aliquando in honorem & memoriam Virginis ac Sāctorum sacrificium celebremus: præsertim cum dies illorum natalitij peraguntur. At facilis est responsio, multo ante Collyridianos hunc in Ecclesia seruatum esse morem, vt cum Sacerdotes ad altare sacrificarent, Mariæ & Sanctorū nomina recitarentur, & solennis eorum fieret memoria, sicut & Chemnitius ex antiquitatis historia constare fatetur. Hinc & illa Caluini vox: *Mos antiquus fuit, inter sacra cœnæ celebrationem Apostolos, primariosque Martyres vulgo notos nominare.* Hæc autem nominum recitatio non solum honoris gratia fiebat, atque vt pro eorum pietate gratiæ Deo dicerētur: sed etiam vt eorum precibus & meritis fideles in omnibus diuinæ protectionis auxilio munirentur. Vnde cum Augustinus Catholicos aduersus faustum defendens asseruisset, eos nulli Martyri, nec cuiquam sanctæ animæ, vel cuiquam Angelo sacrificare, vel Latriæ cultum offerre, significanter adiecit, eosdem Catholicos Deo in memoriis Martyrū frequentissimè sacrificare.] Et rursus: Offertur, inquit, Deo apud memorias siue sepulchra Martyrum vt ex ipsorum locorum admonitione maior affectus exurgat ad acuendum charitatem, & in illos, quos imitari possumus, & in illum quo adiuuante possumus.] Et sanè præter [f] Epiphanium & [g] Ambrosium Dionysius Areopagita, qui Apostolorum vidit ætatem, vteresque omnes præsentem & constantem Ecclesiæ morem comprobant: nimirum, vt in precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad altare funduntur, locum etiam habeat Sanctorum cōmemoratio, non vt pro eis oremus, sed magis vt orent ipsi pro nobis, & eorum vestigiis adhæreamus, sicut loquitur Augustinus, & nos alibi indicauimus.

An non liceat in honorem & memoriam Sanctorū celebrare Missam
In liturgia.
In examine Concilij Tridentini.
In Antidoto contra Iovinian. Li. 20. contra Faust. ca. 21.
Secundū Augustinum solis Deo & in memoriam Sanctorum sacrificare fas est.
Ibidem.
f Hæres. 75. contra Aerius
g Epistolar. lib. 3 epist. 6 & li. 4 epi. 9
Lib. Eccles. hierar. cap. 3
In lib. de cura pro mortuis, & in tract. 84. super Ioan.

Cvm autem in honorem & memoriam Virginis matris Missam celebramus, solique Deo offerimus, mirum sane, cur aduersarij nos Deo & Christo esse iniurios, hocque Sacramentum prophanare, & rursus nescio quid cum Collyridianis habere commune vociferentur. Etenim si Ecclesiæ sensum ac Veterum pietatem rite spectent, hoc vnum agitur, vt in Missa nobis proponatur, Deóque Patri mystice offeratur Christus Iesus Dei & Mariæ filius, qui seipsum in redemptione pro omnibus dedit, & cruēntum illud sacrificium, quo nihil aut preciosius aut efficacius esse potest, ex obedientia & charitate summa in cruce peregit. Simul autem illic æterno Deo aguntur gratiæ pro beneficiis omnibus in Mariam propter Filium, eiusque crucem & mortem collatis, & quomodocunque eidem, siue in hac, siue in æterna, vita communicatis. Eóque ipso testamur, virtute & efficacia dictæ mortis Christi effectum esse, vt præ cæteris omnibus Maria sit benedicta, & quasi principem locum habeat in vtraque Ecclesia: vtpotè mater incomparabilis & digna, vereque

Sanctorum commemoratio in Liturgia semper est habita.
Quo consilio & sensu Ecclesia Missam offerat in honorem & memoriam Mariæ Virginis.
In Missa gratias agit Sacerdos Ecclesiæ nomine pro sanctissima Virgine matre.

chara eiusdem Dei ac Domini nostri, cui visum est, hanc suam matrem imprimis mirifice cohonestare. Adhæc quoniam certò persuasi sumus, quicquid bonorum ad matrem Domini deriuatur, & ad nos quoque iuuãdos in illa reperitur, ex fructibus sacrificij in cruce peracti profluere & pendere, atque per hanc Christi gratiam Mariæ merita non solum ipsi ad gloriam, sed nobis etiam ad multorum donorũ impetrationem conducere, tanto fidentius Patrem æternum in Missa precamur: vt cum aliorum Sãctorum, tum Mariæ imprimis suffragia, fidaque patrocinia nobis ad protectionem fructuosa & salutaria esse concedat, sed non nisi per Christum Dominum nostrum, vt sine quo Sancti omnes nec sibi, nec aliis quicquam impetrare aut commodare possent. Per hunc enim & illi nobiscum ad Patrem habent accessum: hic est propitiatio pro peccatis nostris: hic solus pro omnibus, & nullus pro ipso interpellat: hic per semetipsum solus omnes redimit, & omnia quæ sunt in cælo & in terra, reconciliat. Quamobrẽ, qui non planè cœcutit, ac æqua lance perpendit institutum Ecclesiæ, negare non potest, Dei gloriam & Christi meritum, veramque sacrificij actionem neutiquam impediri vel obscurari, cum ita, sicut diximus, Patri Christum offerendo pro Maria gratias agimus, simulque petimus Matris patrocinio apud Patrem & Filium adiuuari, vt crucis & mortis Domini, quæ in Missa præcipue annunciatur atque recolitur, maiorem fructum percipiamus. Itaque nostras preces cum Mariæ precibus coniunctas illi offerimus, vt ad Dei gratiam propter Christum mediatorem obtinendam aptiores efficiamur, tali Matre intercedente. Quæ Mariæ intercessio non magis quam viuorum pro viuis mortalibus, aut Angelorũ pro nobis supplicatio, Christi interpellationi (ad dexteram enim Patris assidens, in sempiternum pro nobis interpellat) vel detrahit vel aduersatur. Quocirca non sine diuino consilio & perpetuo Ecclesiæ cõsensu factum est, vt in veterum Liturgiis, quæ adhuc extant, Mariæ tam honorifica mentio habeatur, eiusque memoria, cuius & precibus & meritis iuuari possemus, sæpè interponatur.

Quomodo in Missa peratur Mariæ patrocinium, sine Christi iniuria.

Roman. 5. 1. Ioan. 2.

Mariæ non magis quam fratrũ aut angelorũ intercessio Christo interpellatori detrahit.

Hebr. 7.

EXEMPLO sit Liturgia mysteriorum antè consecratorum Græca, quam non ita pridem insignis Theologus Genebrandus è Cretensi codice Latinè conuertit, & in qua primum sanctissimam Trinitatem Sacerdos totius Ecclesiæ nomine sic affatur: Vt Patrem & Filium & Spiritum sanctum vno animo omnes fideles glorificemus dignè, obsecremus vnitatem diuinitatis, in tribus subsistentem hypostasibus, non confusam, simplicem, indiuiduam & inaccessam, per quã redimimur à supplicij igne.] Deinde ad Mariam venitur, sub hac verborum formula: Matrem tuam, Christe, quæ te in carne sine semine peperit, quæ & Virgo verè etiam post partum mansit incorrupta, tibi adduceimus in intercessionẽ Domine misericordissime. Lapsuum veniam largire cũctis, qui ei inclamant: Aue sit verè thesaurus vitæ.] Et rursus expedita precatione, Sancta Trias, salua nos omnes, Sacerdos hæc subiicit: Matrem tuã adducit tibi in supplicationem populus tuus, Christe: intercessionibus ipsius miserationes tuas nobis tribue, vt te glorificemus, qui è sepulchro nobis effulsisti.] Tum in Liturgia omnium vetustissima, quæ multorum veterum iudicio Iacobum Apostolum & fratrem Domini habet authorem, sequens addi-

Quomodo veteres Liturgiæ de Mariæ eius que intercessione honorificam mentionem faciant.

Ex Liturgia Græca.

Ex liturgia Iacobi Apostoli.

A tur exhortatio: Commemorationem agamus sanctissimæ, immaculatæ, gloriosissimæ, benedictæ Dominæ nostrę Matris Dei, & semper Virginis Mariæ, ac omnium Sanctorum & Iustorum, vt precibus atque intercessionibus eorum omnes misericordiam consequamur.] In eundem ferè modum Chrysostomus, qui Mariæ frequentem & honorificam admodum in Liturgia sua mentionem facit, hæc verba proponit: Sanctissimæ, incõtaminatæ, super omnes benedictæ, gloriosæ Dominæ nostræ Deiparę & semper Virginis Mariæ cum omnibus Sanctis memoriam agentes, nos ipsos & inuicem, & omnem vitam nostram Christo Deo nostro cõmendemus.] Et apud Basilium quidem Chrysostomi æqualem & familiarem eadem prorsus extat sententia. In Missa verò Æthyopica, eáque peruetusta (Canonẽ vniuersalem vocant) Sacerdos hãc salutationem simul & precationẽ ad Virginem interponit: Lætare Domina, quia salutem sanctam deprecamur: ô Virgo, in omni tempore Mater Dei & Christi: effer sursum & in altum orationem nostram, apud electos Filij tui, vt remittantur peccata nostra. Lætare Domina, quia peperisti nobis lumen verum, Iesum Christum Dominum nostrum: Ora pro nobis apud eum, vt misereatur animæ nostræ: Ora pro nobis in conspectu throni Filij tui Iesu Christi. Lætare immaculata vere Regina, lætare gloria nostrorum parentum, qui peperisti nobis Emanuelem.] Cum his pulchre congruit, quod Ambrosius in sua Liturgia recitandum tradidit, his verbis vtens in Præfatione: Per Christum Dominum nostrum. Et in huius diei veneranda festiuitate gaudere, in qua sancta Dei genitrix mortem subiit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quæ Filium tuum Dominum nostrum de se genuit incarnatum: cuius intercessione quæsumus, vt mortem euadere possimus animarum per eundem Dominum nostrum.] Consonat & Missa Gregoriana, in qua mille ab hinc annis propemodum, quoties de Virgine solennis memoria celebratur, præsentes omnes excitantur hac voce: Gratias agamus Domino Deo nostro: moxq; causa huius gratiarum actionis annectitur: Vere dignum & iustum est, æquum & salutare: Et te in veneratione beatæ Mariæ semper Virginis collaudare, benedicere & prædicare: quæ & Vnigenitum tuũ sancti Spiritus obumbratione concepit, & virginitatis gloria permanente lumen ęternum mundo effudit Iesum Christum Dominum.] Græcam certe Liturgiam à Nicolao Cabasilla sedulo explicatam habemus, in qua monet idem sapienter, Sanctorum in Missa commemorationem proponi, non vt pro illis supplicemus, vt qui nostri apud Deum sunt intercessores, sed vt gratias agamus illorum nomine. Alioquin in horum Sanctorum catalogo Deipara non collocaretur, vt quæ sit vltra omnem intercessionem non solum humanæ, sed etiam Angelicæ Hierarchiæ, ipsis etiam sanctissimis mentibus incõparabiliter sanctior, sicut idem Nicolaus affirmat. Cætera præscindamus, ne ab Epiphanio nostro longius discedere videamur.

Ex liturgia Chrisostomi.

Aliud exemplum ex Liturgia Aethiopica de Maria publice prædicata in missa.

Lib. 3. de Spiritu sancto, cap. 12.

In Vigilia de Assumptione Mariæ.

Exemplum aliud ex missa Ambrosiana.

In Missa Gregoriana.

Quomodo in Latina Missa commemoratio fiat Mariæ.

In expos. Liturgiæ, cap. 49.

Non pro Maria & Sanctis in missa rogamus, sed oblos gratias agimus Deo, & illorum petimus intercessionem.

DICTVM est hactenus, Collyridianos, aut potius Arabicas mulieres, duplici nomine ab Epiphanio seuere meritoque perstringi: tum quod Mariam adorare, tum quod sacrificium illi offerre non verentur. Aduersarij Epiphanium sic interpretantur, vt ille nos Catholicos etiam verberet, in quibus culpa

Epiphanius duo, maximè reprehendit in collyridianis. Catholicis ipsi que obiici Epiphanium, quicos arguat ob Mariam adoratam.

culpa falsæ adorationis & impij sacrificij etiamnum A hæreat. Nos quoniam obiectam de Sacrificio notam depulimus, de adoratione modo plura dicemus, in qua bis quidem peccant nostri accusatores. Nam & Mariam à nobis adorari temerè clamitant, & hoc adorationis nomen cum ipsa inuocatione inscitè, vti demonstrabimus, miscent atque confundunt. Ac primum illud iam supra enicimus, falso nobis ac temerè prorsus imputari, quod cum Collyridianis in adoranda Virgine quicquam commune habeamus: quam illi loco numinis adorantes, etiam publico Sacrificij cultu dignam æstimarunt. Proinde toties obiurgat illos Epiphanius, & adorationis nomẽ vrget, quod soli Deo debeatur, nulli verò creaturæ quamlibet sanctæ atque præstanti sit communicabile. Et rectè quidem nomen hoc si propriè accipiatur, ad Latriæ cultum constringitur, testante sacra Scriptura, [a] Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies; vti locum [b] Ambrosius interpretatur. Nec semel [c] Ioannes Apostolus ab adoratione Angeli reuocatur, ac Deum adorare iubetur. Ipsi enim sancti, vel homines, vel Angeli exhiberi sibi nolunt, quod vni Deo deberi norunt, vt loquitur Augustinus. Atque inter alios veteres, qui Mariam adorandam esse liquido negant, luculentus est Ambrosius, qui quum de Spiritu sancto & Christo homine adorando dixisset, hoc ipsum ad Virginem Mariam non vult deriuari: vt quæ templum Dei, non Deus templi fuerit: & ideò inquit, ille solus adorandus, qui operabatur, in templo.] Et Claudius quidem Taurinensis ætate sua princeps fuit Iconomachorum, qui fœdum idololatriæ crimen, vt diximus, Catholicis propterea exprobrauit, quod hi Mariam colere & adorare viderentur: Cæterum huic Ionas Aurelianensis perite respondit: Virginem, quæ peperit Christum, non adoramus, sed sanctam Dei genitricem congruo honore veneramur, eiusque intercessionem apud Diuinam maiestatem humiliter flagitamus. Nec immerito, quippe quoniam per eam author vitę suscipere meruimus, & pro eo quod eadem sancta & intemerata Virgo Maria, quæ vtique nobis Deum & hominem edidit: Dominum videlicet Iesum, à cunctis fidelibus, pio colitur amore, & debito veneratur honore.] Quotquot autem per Dei gratiam hodie Catholici sumus, hanc ipsam Ionæ confessionem nobis vsurpamus, & omnibus aduersariis, qui tam impudenter nos cum Collyridianis comparant, fidenter opponimus. Nec enim pro D Dea Virginem alioquin sanctissimam constituimus, sicut etiam à Damasceno sumus edocti, & quãtumuis illam, quæ Sanctos alios multis modis excellit, publice veneremur, tamen, vt sæpè testati sumus, adorationem soli Deo conuenientem, illi nequaquam tribuimus, ac ab omnibus tribuendum esse negamus. In quo sensu etiam Hieronymus, vt suum antagonistam Vigilantium repelleret, tanquam Doctor Catholicus egregie dixit: Quis, ô insanum caput, aliquando Martyres adorauit? quis hominem putauit Deum?]

a Deut. 6. & 10.

b Lib. 3. de Spiritu sancto, cap. 12.

c Apoc. 19. & 22.

Lib. 10. contra Faustum, cap. 21.

Lib. 3. de Spiritu sancto, cap. 12.

Lib. de cultu imaginum.

Adoratio pro pè & rigide non nisi Deo debetur.

Mariam non esse adorandã probant Ambrosius, Ionas & veteres alij.

Mariam Catholicis pro Dea nec habenda nec adoratã.

In serm. de dormitione Virginis.

Aduersus Vigilantium.

CVM eisdem ferè hostibus pugnauit Petrus Cluniacensis, atque vt vanam illorum calumniam confringeret, pro Catholica parte ita respondit: Nec C confitentes Confessores, nec testificantes Martyres, nec nunciantes Apostolos, nec prænunciantes Prophetas, nec ministrantes Angelos, nec illud summi Regis reclinatorium, summi Dei sacrarium, Matrẽ eius scilicet & Virginem, adoramus.] Pulchrè interim eandem Virginem omnium creaturarum beatissimam vocat, planeque testatur, neque huic quidem, nedum aliis creaturis Latriam, siue Dei cultũ, diuinamque seruitutem posse communicari. Quid quod eandem sententiam Doctores quoque Scholastici, licet recentiores, planè profiteãtur: quum eorum princeps Aquinas quæstionem proponat: Vtrũ mater Christi sit adoranda adoratione Latriæ? Et expedite respondet, solum Deum adoratione latriæ colendum esse, ac proinde beatæ Virgini, vtpotè puræ creaturæ, non Latriæ adorationem, sed solum Duliæ venerationem, licet quiddam amplius quam reliquis creaturis, hoc est, Hyperduliã, tribui oportere. His consonat Bonauentura, qui tametsi alias incolenda Virgine immodicus ab istis habeatur, tamen perspicuè docet, beatissimam Virginem purã esse creaturam, & idcirco ad honorem & cultum latriæ non ascendere: eandem tamen, quoniam excellentissimum nomen habeat, quod puræ creaturæ conuenire potest, non Duliæ tantum, sed & Hyperduliæ honore prosequendam esse: sicut & anteà demonstrauimus. Tam grauiter ac significanter hi aliique Scholastici Theologi monuerunt, latriam siue seruitutem & adorationem illam, quæ Deo debetur ne Mariæ quidem, quantumuis reliquis creaturis præstantiori, vnquam deferendam esse.

adorãdos esse negat, Mariã autem præfert omnibus creaturis.

In 3. p. q. 25 art. 5

Etiam Scolastici Theologi Mariam nõ adorandam esse docent.

Lib. 3. Sent. d. 9. q. 3

ETSI verò cum aduersariis conuenit nobis, Mariam non esse adorandam: quemadmodum sæpè monet Epiphanius, tamen in eo non cõuenit, quod eandem latriæ adorationem sic Deo tribuant, vt vix aliam Duliæ concedant, quam vel Mariæ, vel Sanctis aliis liceat exhibere. Id verò partim Scripturæ testimoniis, partim veterum sententiis aduersatur. Nam è sacris literis euidenter apparet, quod complures, vt [d] Abraham Patriarcha, eiusque nepos [e] Loth, [f] Iosue Israëlitarum Dux, [g] Gedeon Princeps, & [h] Daniel Propheta sanctos Angelos adorauerint: nec dubitauit [i] Saul Rex Prophetæ sancto Samueli, qui in spiritu ei apparuerat, hunc honorem tribuere, vt inclinaret se superfaciem suam in terra, eumq; adoraret. Imò verò in Scripturis est frequens, vt viui viuos adorasse dicantur. Fecit hoc [a] Nathan Regi Dauid, [b] Iacob fratri Esau, [c] Moyses socero suo Iethro, [d] Dauid amico Ionathæ: imò [e] Abraham filios Seth, quamuis Ethnicos, adorauit. Item de [f] Iacob dici potest, qui Regem Pharaonem impium adorauit: licet noster interpres paulò aliter locum verterit, & adorationis vocem, quam Græci agnoscunt, prætermiserit. Tam late patet nomen adorationis, siue Biblia Hebraica, siue Latina consulamus, & tãtundem propemodum, quãtum veneratio quædam externa cum rei amatæ desiderio cõiuncta designat: siue illa fiat nudato capite, siue inclinato corpore, aut prorsus prono, atque etiam osculo. Agnoscit hoc quoque Lutherus, clare pronuncians: Adorare in Scripturis nihil aliud esse, quam inclinari, honorem deferre, curuare, genu flectere, & eos coram quibus nos deiicimus, pro Dominis agnoscere. Agnoscit & Bullingerus, ita scribens: *Adorare est caput nudare, geniculari seu flectere, aut inclinare caput vel corpus, procumbere, honorem exhibere, & venerari reuererique. Adorarũt (id est genuflexerunt, caput nudarunt, & procubuerunt) Sãcti magistratus & Prophetas, Principes & Doctores populi, viros que venerabiles. Quia Deus hoc præcipit, qui & operatur per illos salutem hominum, & homines sunt vita Dei*

Mariæ competere, vt adoratione Duliæ inter Sanctos alios colatur. Scriptura docet etiam Sanctos adorari.

d Genes. 18

e Genes. 19

f Iosue. 5

g Iudic. 6

h Daniel. 10

i 1. Reg. 28

Viui viuos etiam in Scripturis adorasse legũtur.

a 1. Reg. 1

b Genes. 34

c Exod. 18

d 1. Reg. 3

e Genes. 23

f Genes. 47.

Nomen adorationis latissimè patet, nec solum Deo, sed & creaturis defertur, vt etiam quidam ex aduersariis docent.

In Postilla circa Euang. de festo Epiphaniæ.

In præceptis Decalogi ser. 2. decad. 2.

imago. Retinendum est igitur sedulo, peruetustum sempèrque vsurpatum in Ecclesia nomen adorationis, siue illud Deo, siue hominibus, siue signis tantũ sacris sicut arcæ Domini & templo Salomonis, siue imaginibus piis attribuatur. Cũ enim Ecclesia imagines Christi, Deiparæ, & aliorum Sanctorum, quarum vsum ab ipsis Apostolis emanasse, [g] Basilius & [h] Damascenus asserunt, in templis asseruit, eisque honorem & venerationem impertit, eam adorationem & culturam, quæ soli Deo conuenit, huiusmodi imaginibus negat: quemadmodum Concilium Nicænum secundum diserte testatur, neque Diuinitatem aut virtutem in illis aliquam, propter quam sint colendæ credit inesse, neque fiduciam in illis figendam, aut quicquam ab illis petẽdum putat, sed honorem sacris imaginibus exhibitum ad prototypa, seu prima exemplaria referre docet: ita vt per imagines quas osculamur, & coram quibus caput aperimus & procumbimus, Christum adoremus, & Mariam Sanctosque alios, quorum illi similitudinem gerunt, veneremur: quemadmodum Tridentina Synodus post priores alias planissimè definiuit. Quocirca Theologi Parisienses hanc propositionẽ non temerè damnant, qua dicitur: antè Sanctorum Dei imagines genua non esse flectenda, sed duntaxat ante Deum, qui solus sit adorandus. Fauet enim hæc sententia Iconoclastis, neque distinguit nomen adorationis, quod non solum Deo, sed etiam hominibus, & typice sacris imaginibus à Patribus sæpè applicatur.

Qromodo imagines adorentur in Ecclesia.

g In Epist. ad Iulianum
h Lib 4. de fide Orthodoxa, cap. 17
Actor. 7

Sess. 25 In determinatione Theol. facta Anno 1524.

PROINDE Ionas Aurelianẽsis, vt veterum quorundam testimonia proferamus, vtramque adorationem, quam & Latriæ & Duliæ in scholis vocant, hac oratione discernit: Alia est adoratio, quæ non nisi soli Deo debetur: alia quæ à mortalibus humilitatis & subiectionis gratia æquè mortalibus exhibetur.] Et sanctus Anastasius Episcopus Theopoleos, cuius testimonium in Nicæna Synodo recitatur, erudite admonet: Nemo offendatur in adorationis vocabulo: siquidem & homines & sanctos Angelos adoramus, non autem quod λατρείαν hoc est, quod cultum diuinũ exhibeamus. Inquit enim Moyses: Deum tuum adorabis, & illi soli λατρείαν præstabis. Quo loco diligenter obseruabis, qua ratione posteriori dicto, nimirum Latrię, adiecerit soli: adorabis verò hoc ipsum nõ est appositũ. Quamobrem adorare licet. Quid enim aliud est, quam honoris alicui exhibiti, veluti emphasis, adoratio? Latria verò nequaquam: neque etiam licebit προσκυνεῖν, quod est proprium adorare.] Notat & Tharrasius Patriacha Constantinopolitanus, cuius magna olim authoritas fuit, sæpè pro vno & eodem accipi προσκυνεῖν id est, adorare, & ἀσπάζεσθαι id est amplecti, & φιλεῖν id est, amare: vt hinc etiam de sacris imaginibus dicatur, quod adorandæ, hoc est, exosculandæ sint & amandæ. Eapropter Basilius Magnus, cum suæ fidei confessionem de differenti cultu Dei & Sanctorum Iuliano Cæsari exposuisset, hæc etiam verba subiunxit: Quam ob causam & historias imaginum illorũ (Sanctorum) honoro, & palam adoro. Hoc enim nobis à sanctis Apostolis non est prohibitum, sed in omnibus Ecclesiis nostris eorum historias erigimus.]

Lib. 1. de cultu imaginũ.

In eadem Synodo act. 4

Homines & Angeli rectè adorantur, sed sine cultu Latriæ.

Deut. 6

In Epist. ad Imperatorem Constantinum & Irenen.

Adorare & amare, vel religiose amplecti pro eodẽ sæpè accipi.

Basilius imagines, Hieronymus præsepe Domini, Catholici reliquias sacras adorant.

Vide Act. 4 Concil. Nice.

NEC minus Catholicè dixit Theodoretus: Adorationem, quæ soli Deo debetur, Deo & Angelis ex

A equo non partimur.] Quanquam solus ferè Damascenus in hoc suffecerit argumento, qui de illo aduersus Iconoclastas copiosissimè disserit, & inter cętera loquitur: Adoratio submissionis & honoris est signũ. Adorationis modos planè nouimus esse differentes. Omnium prima est adoratio, quam soli Deo suapte natura adorando exhibemus per latriã. Proximo ordine sequitur, quam offerimus amicis ac famulis Dei, qui suapte natura solus venit adorandus: quemadmodum Iosue filius Naue, & Daniel Angelum adorarunt. Aut ea quæ locis Deo consecratis debetur: vt cum ait Dauid: Adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius.]

Ios. 5
Dan. 10
Psalm. 131

HÆc fusius nobis idcircò dicuntur, vt propositus Epiphanij locus, quem deprauant aduersarij, rectius accipiatur, dum Mariæ Virgini adorationem eam adimit, quę in rigore sumpta, & cum Latria cõiuncta est: nimirum vt crassissimum eorum errorem elidat, qui Mariam Dei loco statuebãt, & Diuinum honorem eidem sacrificando nefariè attribuebant. Alioquin si phrasin Scripturæ propriam sequimur, & adorationem ad creaturam transferimus, rémque ipsam sanè intelligimus, & iuxta mentem Ecclesiæ interpretamur, Mariam adorari posse fatendum est, ac veteres planissimè docuerunt. Nam apertè dixit Leontius: Qui Martyrem colit, Deum ipsum colit: qui Matrem ipsius adorat, ipsi (Deo) honorem assignat.] Et Damasceni est oratio: Adoremus & Latriæ cultum offeramus soli Creatori, & vniuersitatis Architecto: quippè qui Deus est suapte natura adorãdus. Adoremus & sanctam Virginem Deiparam, nõ tanquam Deum, sed tanquam Matrem Dei secundum carnem.] His accedit Nicetas Patriarcha Constantinopolitanus, qui præscribens ordinem ad Mahometanos Ecclesiæ Catholicæ reconciliandos, hãc fidei Confessionem iubet à singulis exigi: Sanctam Virginem, quæ Christum in carne peperit, Dei propriè veréque Matrem esse credo & confiteor: eandémque vt reuera Dei qui homo factus est matrem, atque idcirco Dominam & Reginam omnis creaturæ Diuina gratia effectã, adoro & reuereor.] Quid quod Epiphanius ipse testatur, Mariam Virginem ab Angelis adorari, sicut sermo illius de laudibus Mariæ Deiparæ conscriptus, & à Ioanne Pico Latinè versus comprobat. Nec pudet tamen maledicos Nouatores, vt veteres Iconomachos, adeóque Ethnicos Catholicis olim insultantes æmulentur, idololatricam & quotidianam adorationem Catholicis identidem exprobrare: quod domi vel in templo illam reuereantur, ipsamque venerationem externa & humili demissione corporis in Virginis cultu declarent, eiusque imagines in honore habeant atque seruent. Sed etymologiam nominis idololatriæ vel ignorant, vel animaduertere nolunt, cum idololatræ dicti sint, non qui Mariæ Sanctisque aliis, vt Dei amicis nostrisque Patronis, aut eorum imaginibus honorem Catholicum deferunt, sed qui seruitutem Deo debitam simulachris exhibent, quemadmodũ Augustinus indicauit. Cuius quidem seculo Christiani sine vitio, & cum laude, nec sine flexione genuum Petrum Apostolum suo modo in Ecclesia adorarunt: quemadmodum hæc eiusdem Augustini verba commonstrant: Beatissimum Petrum piscatorem modo genibus prouolutis adorat gentium multitudo credentium.] Laudat præterea Imperatorem, qui submisso diademate ad sepulchrum piscatoris

Testimonia veterum, Mariam etiã posse adorari.

In dissertatione contra Iudeos.
Vide Act. 4 Nycenæ Synodi.
Li 3. Apo. In fragmento ex li. 20 Thesauri Orthodoxiæ.

Mariã vt Dominam & Reginam omnis creaturæ adorare seu venerari docet Nicetas.

Adorationem idololatricam Catholicis falso imputari, quod signa quædam externę venerationis præstẽt in cultu Virg.

Lib. 1. de Trinit. cap. 6

Olim vsitatũ fuisse Christianis in templis & adaras, reliquiasque Sanctorum procũbere, seque inclinare.

Serm. 25. qui est primus in festo Apo. Pet. & Pau. Epist. 42. ad Mundacenses.

catoris Petri supplicauerit, nimirũ Theodosium intelligens, qui ante Martyrum & Apostolorum thecas iacebat cilicio prostratus, & auxilia sibi fida Sãctorum intercessione poscebat: quemadmodum historia docet Ecclesiastica. Eodem spectat Chrysostomi oratio, affirmantis, seruorũ Crucifixi sepulchra regiis aulis esse clariora. Nam & ipse qui purpuram indutus est, accedit illa complexurus sepulchra, & fastu depósito stat Sanctis supplicaturus, vt pro se apud Dominum intercedant.] Quid autem hoc aliud est, obsecro, quam quod Latini, Græci & Hebræi dicunt adorare? Tertulliani ætate, qui peruetustus est, Christiani de more aris adgeniculabantur, ac Hieronymi seculo vulgatum erat, vt sacris reliquiis cereorum lumen, & quidam adorationis siue venerationis cultus publicè adhiberetur, quantumuis Eunomius & Vigilantius damnati Ecclesiæ hostes, impiè oblatrarent. Tum sui temporis morẽ indicat Prudentius, quum de S. Hippolyti templo canit:

Lib. 11. ca. 33
Hom. 69. ad pop. Antioch.
Lib. 1. de Paniti.

Olim mos erat aris adgeniculandi, & sacras reliquias adorandi.

In descript. passionis Hippolyti Martyris.

Mira loci pietas, & prompta precantibus ara,
Spes hominum placida prosperitate iuuat.
Hic corrupteles, animique & corporis æger
Oranti quoties, stratus opem merui.

QVIsergo miretur, aut vllo modo indignum censeat, quod iuxta veterum morem Mariam adorari posse dicamus, nosque ob eius honorem in ōrãdo submisse geramus, vt mentis reuerentiam externo etiam corporis habitu, & piis quibusdam ritibus contestemur? Etenim adorationis honor non modo Deo & Sanctis, sed etiam, sicut diximus, & Augustinus confirmat, hominibus honorificentiæ causa potest exhiberi, salua semper illa regula: Honoramus Sanctos charitate, non seruitute Latriæ, qua Creatori, non creaturæ seruiendum est. Et Catholica pietas id seculis omnibus credidit, docuit, obseruauit, vt adoratio non in externa signa, sed in res significatas referretur, vtque sicut post Augustinum prosper dixit, cultus in templis non in signis visibilibus hæreret, sed ad res ipsas inuisibiles penetraret atque dirigeretur.

Super Exod. quæstio. 69
Li. lib. 1. de Trinit. cap. 6
Deut. 6. & 10

Veterum scriptis confirmatur, quod Mariã adoremus eius illa precãdã, nos retinentes gerãmus.

CÆTERVM Philippus, Chemnitius, Marbachius, Selneccerus, aliique plures Epiphanium obtorto quasi collo huc pertrahere conantur, vt is Catholicos in Sanctorum inuocatione verberet, eamque inuocationem in catalogum hæreseon referat prorsus: cum ille totus in Arabicis mulieribus taxãdis versetur: quod vltra omne decorũm, & contra Diuinas humanasque leges Mariam idololatrice suo inaudito sacrificio venerarentur. Sedenim quicquid velint, Epiphanio affingant, nunquam sanè probabitur, Catholicos Epiphanio iudice, inter Collyridianos recenseri, & Mariæ inuocationem Catholicam hoc loco, vel alibi vsquam ab eo reprehendi. Quid enim aliud ille de cultu Sanctorum iudicaret, quam Hieronymus valde illi familiaris, & Chrysostomus Basilius, Ambrosius, aliique plures, & illi, vt arbitror, benè noti eiusdem seculi Scriptores literis prodiderunt? Apertam verò impostura specie redolet, quod Nouatores hoc loco inuocationem cum adoratione confundunt, dum Epiphanij sermonem de mũlieribus Mariam in sacrificio adorantibus in Catholicos Mariam inuocantes malignè detorquent. Epiphanius autem non modo vir Dei, sed etiam illius Ecclesiæ cuius fuit, quæ tametsi Mariam & Sanctos constanter inuocat, séque ab illis adiuuari confidit, tamen solum Deum, tanquam primarium gratiæ, & salutis omnis authorem, adorat. Hinc vetustus ille Canon, quem & solennes precandi formulæ comprobant: Solo Deo creatore adorato fideles inuocent Sanctos, vt pro se intercedere apud diuinã maiestatem dignentur. Sciebat vtique doctissimus Epiphanius, longe aliud esse Mariam cum Collyridianis adorare, quam eandem cum Catholicis inuocare: vtriusque vocis non paruam differentiã è Scripturis probè didicerat, non ignorans Iacob eximiũ Patriarcham ita Deũ inuocasse vt simul flebs angelũ Dei rogasse, siue, quod perinde est inuocasse scribatur. Legerat de Rege Dauid, qui scabellũ pedũ Dõmini, id est, arcam fœderis, adorauit, néq; tamen eidem arcæ supplicauit: quoniam res vita carens precantẽ exaudire non posset. Aliud est igitur adoratio, aliud supplicatio siue inuocatio: licet vtrunq; nomẽ Deo in Scripturis sæpenumero tribuatur. Cur verò ab inuocanda Virgine abhorreret, aut alios auocaret Epiphanius, qui tatis illam effert laudibus, quod facta sit sublimior Angelis, superior Cherubim & Seraphim, cælum, templum, thronus Diuinitatis, inexplicabile Paradisi monile, cæli & terræ mediatrix, per quam homines fiduciam habeant erga Altissimum, quæ lapsam Euam erexerit, & Adamum è Paradiso eiectum in cælos miserit, ac denique Paradisum clausum aperuerit? Ac multa quidem id genus eximia epitheta, quæ aduersariorum aures meritò feriant, & propter Christum tamen, quem genuit mundi Redemptorem, de illa potissimum prædicãtur, in eadem Epiphanij oratione traduntur. Quis ergo ambigat, singularem illum Mariæ fuisse cultorem, quam ipse, solo Deo excepto, cunctis superiorem constituit, ipsisque Cherubim & Seraphin, & omni exercitu Angelicò formosiorem appellat, de qua demum humana quidem lingua leniter non esse loquendum, verissimè pronunciat? Testatur alibi quoque de sanctis Prophetis Hieremia & Ezechiele scribẽs, horum sepulchra iam tum ætate sua multis celebrata fuisse miraculis, & complures eo confluxisse, suáque vota & obsequia exhibuisse, qui orãtes magna etiam beneficia fuerint consecuti. Tantũ abest, vt idem de Maria inuocanda dubitarit, aut contra illam inuocationem legitime factam scripserit, vel eidem restiterit: quemadmodum Nouatores Mariæ admodum infesti nobis persuadere conantur. Sedenim ita ferè comparatum est, vt animus odio & inuidia præoccupatus, rectè aliorum dicta & facta vel facile inuertat, vel maligne corrumpat, præsertim si studium contentionis, & libido accesserit calumniandi. Atque hæc, ni fallor, satis fuerint ad Epiphanij sententiam illustrandam atque vindicandam, quem Ecclesiæ hostes frustra nobis eripere, & contra Deiparæ Sanctorumque inuocationem magno conatu torquere consueuerunt. Neque hac infelici pugna contenti, sed perpetuarum contentionum amantes, ad aliud quoque certamen nos prouocant, vt ne omnino tacere scilicet, & manus dare videantur.

Epiphanium nihil adferre, quod in Catholicis improbet Mariæ cultum & inuocationem.

Inuocationis & adorationis nomina non esse confundẽda, & Epiphanium peruersè torqueri contra Mariæ inuocationẽ.

In Concil. Costãt. can. 7

Osee. 2

Psal. 98

In sermone de laudibus Virginis.

Quanti Mariam fecerit Epiphanius, proculdubio illam etiam inuocans.

Maria, iuxta Epiphanium cunctis superior, solo Deo excepto.

Lib. de vitis Prophetarũ.

Non leuiter de Maria quendum.

Ad sepulchra Sanctorum facta mira circa fideles inuocantes, Epiphanij seculo.

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM.

Mariæ virginis inuocationem non primum à Petro Gnaphæo Antiocheno Episcopo inductam: nec malè tamen ab ipso præceptam esse, vt ea inter publicas Ecclesiæ preces adhiberetur, quantumuis Chemnitius & Centuriatores oblatrent. Et rectè in Mariæ nomine aliquid à Deo peti posse. Præterea Constantinus Copronymus Imperator, qui Mariæ honorem petulanter impetiuit, eamque inuocari vetuit, confutatur. Demum inuocatam Mariam, sicut & Sanctos alios, mortalibus posse opitulari, demonstratur.

Quis & quando fuerit Petrus Gnapheus.

PETRVS Gnaphæus antiquæ & percelebris Ecclesiæ Antiochenæ, quam Petrus Apostolus primum administrauit, Archiepiscopus fuit, siue Patriarcha, Zenonis Imperatoris, qui Leoni successit amicus, Leonis primi Pont. Max. coætaneus, & qui magnam illam Synodum, quartam nimirum & Oecumenicam Chalcedonæ coactam, sua vidit ætate. Etsi verò idem in vita & doctrina non optimè sese gessit, & dictam Synodum indigne oppugnauit, tamen si qua veteribus est fides, nonnulla Ecclesiæ Catholicæ commodissima instituit, & inter alia quidem, quod in omni precatione Dei genitrix nominaretur, & Diuinum eius nomen inuocaretur. Sic enim habet Nicephorus, χῷ τούτῳ τὴν θείαν κλῆσιν ἐπιφημίσας. Laudantur & alia quædam ab hoc Gnaphæo vtiliter constituta, quem nos tamen (quod apertè testatum volumus) per omnia nec defendimus, nec excusamus, sed neque ab vllo defendendum & excusandum esse dicimus, præsertim si vera sunt omnia, quæ de illo scribuntur. Hoc solum de illo in quæstionem venit modo, rectè ne à Nouatoribus in eo reprehendatur, quod legem tulerit de Mariæ nomine sacris precibus interponendo & publicè inuocando. Nullus quidem hactenus reperiri potuit, qui præter nostros aduersarios, Gnaphæum hoc nomine insectaretur, aut vllum cum illo verbum commutandum esse putaret. Tum Nicephorus clarè pronunciat, hanc legem Ecclesiæ Catholicæ commodissimam ab eo fuisse traditam & promulgatam. Accedit, quod prudenter hæc lex eo potissimum tempore lata sit, quo longè latéque serpebat, & plurimorum animos vitiabat pestilens Nestorianismus: ita vt hæc tãta lues Monachos etiam contaminarit, & in eam impiam opinionem deduxerit, Mariam, Deiparam non existimandam, nedum pro Dei matre inuocandam esse. Quarè quum ex his Monachis vnus senem alium valdè pium accederet, & Nestoriano fermento corruptus in viam reuocari non posset, tandem Diuina visione correptus, mentem melioré recepit, suumq; confessus errorem, ad Ecclesiam rediit: quemadmodum Ioannes Moschus Euiratus apertè testatur. Et certè in hunc vsque diem Græci ac Orientales, qui verum Christianismum profitentur, id quod Gnaphæus faciendum decreuit, licet non Gnaphæi gratia, diligenter obseruant: nimirum vt contra Nestorianos nomen θεοτόκου in vsu perpetuo habeant, & non modo publicè, sed etiam in priuatis precibus Mariæ intercessione libenter vtantur. Ad Nouatorum argumenta porro veniamus.

Lex huius Gnaphæi in Mariæ honorem latæ.

Lib. 15. Eccle siast. hist. c. 28

Status causæ hoc loco tractandæ.

In synodo Roman sub Felice 2. Pō. Vide et Euagrium li. 3. ca. 16. & 17.

Legem Gnaphæi ratione temporis valde fugiferam fuisse.

In Prato spirituali, ca. 26

Legem Gnaphi in Orientali Ecclesia postea fuisse seruatam.

OBIICIT primum Chemnitius, quum aduersus Decreta Tridentinæ Synodi aciem instruit, & rabiose decertat, Petrum Gnaphæum inuocationis Sanctorum authorem & inuentorem primum esse, perinde ac si hoc modo ratiocinaretur: Petrus Gnaphæus in suo Episcopatu præcepit Mariæ nomen ab omnibus inuocari: igitur Maria prius non fuit publice inuocata, sed eiusdem inuocatio Gnaphęo authori debet ascribi. Quam colligendi rationem nos flaccidam & inanem esse respondemus, cum vtrumque fieri potuerit, imò & reuera factum sit, vt & legem hanc ferret Episcopus Antiochenus, & lege antiquior consuetudo eandem sententiam corroboraret. Multa enim religionis nostræ instituta, quæ à Basilio Magno recensentur, inde ab Apostolis profecta, & veluti per manus tradita, diu in Ecclesia obtinuerunt, priusquam scripto consignarentur, & pro certis legibus publicarentur. Vnde Sabbathi abrogatio, Dominicæ, & Feriarum institutio, perpetua Mariæ Virginitas, ritus Baptismi & Eucharistiæ administrandæ, aliáque id genus complura, priusquam legem scriptam acciperent, iam ante quidem vim legis ob Ecclesiæ authoritatem habebant. Etenim vere dixit Hieronymus: Multa quæ per traditionẽ in Ecclesiis obseruantur, authoritatem sibi scriptę legis vsurpauerunt.] Eóque spectat Augustini regula irrefutabilis: Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi authoritate Apostolica traditum, rectissime creditur.] Tenet autem vniuersa Ecclesia, & non tam Conciliis institutum, quam semper retentum est, vt Mariam fideles inuocent, vtique in precibus publicis, quę à Sacerdote ad altare funduntur, locum habeat Marię intercesio: sicut iam anteà non semel est commonstratum, nosque posteà iterum euincemus. Igitur idem Augustinus Gnaphęo vetustior apertissime dixit: Habet Ecclesiastica disciplina, quod fideles nouerunt, cum Martyres eo loco recitantur ad altare Dei, vbi non pro ipsis oretur, pro cęteris autem commemoratis defunctis oretur. Iniuria est enim pro Martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendari.] Quocirca qualis qualis Petrus Gnaphęus fuerit, non ipse huius inuocationis author, sed potius accepię traditionis confirmator in sua fuit Ecclesia Antiochena. Eodem modo ante Concilium Constantinopolitanum III. & Toletanum VIII. Sanctorum inuocatio recepta, sed noua tamen eiusdem Synodi lege sancita & corroborata, vel, si mauis, renouata, illis verbis

In examine Conc. Trid. circa inuocationem Sanctorum.

Gnaphæum non fuisse authorem eiusdem inuocationis, quam seruat Ecclesia circa cultum Virg. Responsio ad Chemnitij ea uillationem.

Li. de Spiritu sancto ca. 27 Et distin. 11 capitulo Ecclesiasticorũ.

Multa in Ecclesia instituta vim legis obtinent, priusquam scripto tradantur vel etiam si nullo scripto continentur.

In Epist. ad Luciferianos. Libr 4. de Baptisf. contra Donatistas, cap. 24

Ante Gnaphæum Ecclesia in vsu habuit Mariæ & Sanctorum inuocationem.

Serm. 17. de verbis Apostolis.

Gnaphæus cõfirmator, non author fuit, vt Maria inuocaretur.

Can. 7

verbis iam antè citatis commendabatur: Solo Deo sito adorato, vnusquisque inuocet Sanctos, vt pro se intercedere apud Maiestatem Diuinã dignẽtur.] Etenim huiusmodi leges variis ex causis & sæpè posteritati ignotis, pro illorum & locorum & temporum ratione traduntur, nimirùm vt non sine Diuino Spiritu legislatores fidei & religioni & disciplinæ Christianæ rectiùs consulant, neque modò præsentes errorum, vel abusuum spinas euellãt, sed bonas etiam in Dominico agro fruges foueant conserueut atque commendent posteritati. Vnde factum videri potest, quod veteres post huiusmodi leges in Ecclesia tùm Orientali, tùm Occidentali publicatas, studiosiùs in eo sint more versati, vt Angelicam salutationem cum precatione Dominica coniungerent, nimirùm ad Mariæ memoriam inter precandum firmiùs retinendam, & ad eandem Virginem sæpiùs inuocandam, quàm & Cypriani; hoc est, Martyrum seculo inuocare, vt posteà docebimus, fuit vsitatum.

Ex qua causa nos inolenuit, vt Domini cãm precationem recitãtes, Mariam quoque saluteãt.

An lex de Mariæ nomine in uocando scripturis malè congruat.

Alterum istorum argumentum est à Scripturis alienum videri præceptum quale Gnaphæo suffragante propositum diximus; de Mariæ nomine inuocando: in sacris enim literis semper de Christi vel Domini ac Dei nomine inuocando fieri mentionem. Fatemur, & extra omnem est controuersiam nomen Dei in Propheticis & Apostolicis literis amplissimè commendari, illudque vel maximè inuocandum, ac aliorum quorumcunque nominibus anteponendum esse. Nec enim aliud nomen est sub cælo datũ hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri, vt de Christi Iesu nomine Princeps Apostolorum apud Iudæorum proceres constantissimè affirmauit. Et Irenæus pulchrè scripsit: Quod est aliud nomen quod in gentibus glorificatur, quàm quod est Domini nostri, per quem glorificatur Pater, & glorificatur homo?] Et rursus: Quoniam nomen Filij proprium Patris est, & in Deo omnipotente, per Iesum Christum offert Ecclesia.] Vt enim Augustinus quoque admonet, ehristus Sacerdos est, ipse offerens, ipse & oblatio: cuius rei Sactamentum quotidianum esse voluit Ecclesiæ sacrificium.] Sed obseruandum est interim, iuxta Scripturæ tropum, Dei nomine nihil ferè aliud, quàm ipsum Deum, aliquando Dei Filium, crebrò & Dei potentiam, virtutem, maiestatem, gloriam, bonitatem, sapientiam, & quicquid de Deo rectè dici potest, aptè significari. Vnde cùm Scriptura Dei nomen omnipotens, admirabile, bonum, suaue, terrible, gloriosum facit, Deum à potentia, mirificentia, bonitate, & aliis similibus attributis celebrat, nobisque celebrandum ostendit. Psalmographi vox est: Expectabo nomen tuum, quoniam bonum est in conspectu Sanctorum tuorum: id verò perinde est, ac si Deum ipsum nominãsset, cuius bonitatem nulliæquè sicut Sancti experiuntur, gustuque intimo complectũtur. Laudatur Enos à Moyse, quòd cæperit inuocare nomen Domini, aut sicut Chaldaica legunt: quòd tunc incæperint filij hominum orare in nomine Domini. De Abraham verò scribitur: Ædificauit ibi altare Domino, & inuocauit nomen eius. Tum nota Christi vox est: Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis vel vt alibi promittit, hoc faciam. Vbi in nomine Christi petere, talem inuocationem requirit, quæ potentiæ & meritis eius innitatur: vtpotè sine quibus neque mortalium, neque Sanctorum preces & merita Deo grata, aut vllo modo efficacia esse possent. Soli Christo vox ea competit: Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam: hoc est, non solùm vt homo & aduocatus vultu Dei pro vobis assistam, sed etiam vt Deus, & Patri æqualis præstabo quę voluerit is, vt glorificetur Pater in Filio, quẽ supra omnes creaturas, quamuis excellentes & beatas, agnoscitis & inuocatis.

Actor. 4

Lib. 4. cap. 33.

Libr. 10. de ciuitat. Dei, cap. 20.

Nomen Dei quidem Scripturis designatur, & quam late pateat.

Psal. 51.

Genes. 4

Genes. 13 Iob. 16. & 14.

In Christi nomine petendam Marię & Sanctorum intercessionem excludat.

Cùm verò Mariæ vel Sanctorum merita, vel preces imploramus, à Christi nomine, meritis & intercessione, sicut fingũt aduersarij, non discedimus sed Christum in illis honoramus, quia huius capitis membra præstantiora colimus: memores sentẽtiæ Ambrosianæ: Quisquis honorat Martyres, honorat & Christum, & qui spernit Sanctos, spernit & Dominum.] Enimuerò cùm Mariæ nomen, vt Filium pro nobis precetur, imploramus, non magis Christum mediatorem relinquimus, quàm euãgelicus ille [a] Cẽturio, & [b] Paulus Apostolus à Christo se subduxerunt, cùm sua propria, & ea quidem illustri fide non contenti, alios pro se ad Christum precandum submiserunt, multumque illorum intercessioni tribuerunt. Quid quòd Caluinus palam affirmat, licet Christus sit vnus mediator, cuius intercessione propitiis & exorabilis nobis reddatur Pater: tamen suas etiam Sanctis sue fidelibus intercessiones reliniqui, quibus alij aliorum salutem mutuò inter se Deo commendant? *Cùm ergò, inquit, illæ quoque in Christi nomine fiunt, quid aliud quàm testantur, nemnem vllis omnino precibus, nisi Christo intercedente, posse adiuuari?* Sicut ergò non obstat sua intercessione Christus, quo minùs in Ecclesia precibus alter alteri vicissim patrocinetur, ita de Sanctis etiã, ac multò quidem ampliùs iudicandum est, vtpote quos iam in patria victores multò securiùs atque deuotius, quam in terris pugnantes colimus & nominatim appellamus. Quod cùm facimus, nihil Christo quidem eripimus, sed suã nomini eius gloriam inconuulsam integramque hoc ipso seruamus quòd nullum agnoscimus alium communem omnium mediatorem & intercessorem, qui plenã cũm Deo reconciliationem orbi sit promeritus, aut vnquàm promereri possit. Per hunc omnia sumus assecuti bona, quæ à Deo nobis data sunt, vel potiùs semper dantur, quique non verbis quibusdam & precibus sicut solent Legati, sed reipsa intercedit, quemadmodum Nicolaus Cabasilla non perperam interpretatur. Per hunc demum petenda & accipienda sunt omnia, quæ Pater æternus tùm Angelis, tum hominibus precantibus donat. Sancti verò mediatores ad hunc ipsum Mediatorem, si ita loqui fas est, ab Ecclesia constituuntur, vt idcircò doctissimus ille Bernardus, venustè dixerit: Opus est mediatore ad mediatorem Christum, nec alter nobis vtilior, quàm Maria.

Ioan. 14

Serm. 6. de Margarita.

Catholicos Mariam inuocantes à Christo non discedere.

a Matth. 8

Lucæ. 7

b Rom. 16

Lib. 3. Institit. cap. 20

Christo suum relinqui officij, vt sit vnicus mediator & intercessor, licet Mariam inuocemus.

In expositione Liturgiæ, cap. 44

In Serm. Signum magnum

Quod igitur in Mariæ nomine precari dicimur, sic accipi conuenit, vt ipsa intercedente, quæ apud Deum valet gratia plurimum, faciliorem per Christum habeamus accessum ad patrem, vtque idem Christus per matrem & nos simul inuocatus, preces nostras quamuis frigidas admittat promptius, suáque cõmendatione patri Deo reddat magis acceptas, nimirum vt ea quæ petimus diuinæ gratiæ munera expeditius consequamur. Etenim quæ preces in cõmunione Sanctorũ offeruntur, eas libẽtius

admittit Deus, eique gratiora sunt vota, quæ ad ipsum, quasi manufacta, vt Tertullianus loquitur, à multis referuntur. Qua de re prolixius alibi. Sed neque à Scripturis est alienum, vt Dei nomen inuocantes, quorundam Sanctorum nomina simul adiungant: sicut Iacob suo docet exemplo, quum duobus nepotibus benedicēs ita precatur: Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis: & inuocetur super eos nomen meum, nomina quoque Patrum meorum Abraham & Isaac. Ex quibus verbis colligit [a] Augustinus, quātumuis [b] Caluinus [c] Oecolāpadius, & [d] Illyricus tergiuersentur, nō modo Deū, sed etiā homines iuxta Scripturæ phrasin inuocari, sicut etiam hic Iacob Angelū præter alios inuocauit. Nec temerè in libro [e] Job scriptū extat: Ad aliquem Sanctorum, siue Angelorum conuertere, nimirū per inuocationem. Vnde legūt Septuaginta. χῇ εἰς τῆς ἀγγέλων ἁγίων ὄψει. Ac rursus in Iob scriptū est: [f] Si fuerit pro eo Angelus loquēs: quēadmodū Angelos pro vrbe Hierusalē loquutos esse, siue Deū inuocasse in Scripturis legimus, & veteres interpretātur. Vnde [g] Ambrosius clarissimè dixit: Obsecrandi sunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præsidiū dati sunt.] Et [h] Augustinus verba illa Iob: Miseremini mei, miseremini mei saltē vos amici mei, sic explicat, vt ad Angelos, quos Iob pro se deprecati Dominum roget, dicta velit accipi.

In Apologetico.
Genes. 48
a Lib 1. locution. de Gen. cap. 200
b Lib. 3 Instit. cap. 20.
c In disputat. cum Eckio.
d In Cent. 1 mīdaciorum Papisticorū c. Iob 5 & 33.
f Zachar. 1
g Li. de Viduis.
h In c. 5. circa verba illa Miseremini, miseremini.
i Heres cōt. Antidicomarianitas.
In annalibus part. 4
In Concione. de zona & fascis Deipare.
De martyrio eiusdem.

Cvr ergo aduersarij tam molestè ferunt, ac omnino refugiunt hoc velut nimis durum & asperum loquendi genus, quo Dei genitricis nomen in precatione adiungi & inuocari docetur? An non tradit & probat [i] Epiphanius, Virgines quasdam in Mariæ nomen degere, suāmque castitatem seruare ac continere: sicut Ianus Corparius interpretatur? Nam & Pulcheriam laudatissimā fœminam, adeóque cum Marciano Imperatricē, Glycas inde commendat, quod Virginitatem suam Deiparæ consecrarit. Idem laudabiliter fecit Andreas Chius eximius Christi Martyr, sicuti postea ex Trapezuntio indicabimus. Et magnus ille Patriarcha Germanus his verbis Mariam affatur: Quomodo corpus nostrum vitalis signum operationis habet respirationem: ita etiam sanctissimum tuum nomen, quod in ore seruorum tuorum versatur assiduè, in omni tempore, loco & modo non solum lætitiæ & auxilij est signum, sed ea etiam procurat & conciliat.] Quum aliquando canis importunior Martini Turonensis, toto orbe probatissimi Episcopi discipulus oblatraret, vnus ex illis ausus est dicere: In nomine Martini iubeo te obmutescere, statimque cani latratum hæsisse in gutture, atque linguam, vt abscisam putares, obmutuisse præsentes omnes deprehenderunt, quemadmodum Seuerus Sulpitius eiusdem Martini discipulus, ac testis oculatus historiæ palam asseuerat. Nec multò post subiicit: Credite mihi, quia etiam alij in nomine eius multa fecerunt.] Id genus nempè miracula. Hoc enim tantūdem est, quemadmodum Augustinus dixit, siue per orationes, siue per memorias sanctorum fieri miracula. En tibi stupendam Christi potentiam, qui non solum in suo nomine, quod natura sanctū est atque terribile, sed etiam in Sanctorum suorum nomine, & quod magis mirere, per eorum sudaria, semicinctia, reliquias, memorias, vmbras & imagines miracula ingentia operatur: sicut non modò Damascenus testatur, sed to-

In Mariæ nomine precari, non est inconueniēs, si ritè accipiatur.
Virgines in Mariæ nomine castitatem olim profitebantur atque seruabant.
Quam sit efficax Mariæ nomen, si ea ritè ac piè vtamur.
In Martini nomine facta olim miracula.
Dialog. 3 de virtutib. B. Martini. Lib. 22. de ciui. Dei c. 8
Act. 19 v. 5
Magnam esse dignitatem & virtutem nominis Mariæ.

ta etiam antiquitas clamat. Et qui de Anthonio Magno post Athanasium scribunt, illum da monibus adeo formidolosum fuisse testantur, vt multi per Aegyptum ab illis agitati, inuocato Anthonij nomine liberarentur. Scribit & Idiota, vt alibi meminimus, post Iesu Christi nomen venerandum & adorabile nullum esse aliud quàm Mariæ sanctius, illustrius, dulcius, efficacius, excellentius: ad cuius inuocationem & Angeli gaudeant, & dæmones contremiscant, magnámque sæpè gratiam & virtutem sentiant peccatores, si hoc quidem nomine reuerenter atque conuenienter vtantur.

Lib. 4. de Orthodoxa cap. 16. & 17
Lib. Contemplat. de B. Virgine c. 5

Nihil igitur habet absurdi, modo ritè & candide accipiatur, quum dicitur, quosdam in Mariæ nomine precari vel exaudiri: aut quibusdam beneficiis diuinitus affici. Non quòd idcirco Dei nomini, Christique meritis & gloriæ derogetur, qui solus non aliena, se propria virtute, siue, vt Scriptura vocat, in suo ipsius nomine nos Patri reconciliat, nostras preces efficaces reddit, nos perditos viuificat, iustificat atque saluat, quique demum spiritū obedientiæ, vt Deo seruiamus, vnicè promeretur. Alioquin nisi Christi nomine, velut sacra anchora, niteremur, & in eo precaremur Patrem, ac ex ipso velut fonte gratiam omnem in nos deriuari putaremus, de Mariæ nomine aut venerando, aut inuocando nulla nos cura tangeret: sed neque Sanctos in cęlo regnantes, neque fratres in hoc exilio peregrinantes orando quicquam valere, ac nobis prodesse posse existimaremus. Facit autem Christi nomen ad saluandum incomparabile, Sanctorum orationes adeo efficaces, Christóque gratas, vt sicut Ioannes meminit, aureo velut thuribulo Deo dicantur offerri, ac proculdubio multa immerentibus consequantur. Vnde quum in nomine Mariæ quid petere vel accipere dicimus, ipsius quæ Christi mater est, preces & merita eius esse conditionis intelligimus, quæ apud Deum votis credentium possint satisfacere, vt per illam Dei gratia & Christi merita nobis facilius applicentur, sicut Ecclesia tot Precationibus siue Collectis, vt vocant clarissimè profitetur. Sic defuncti Abrahami merita non ipsi tantummodo, sed & filio Isaac profecerunt, magnáque fiducia Moyses Patriarcharum, licet mortuorum, nomina & merita suis precibus Deo factis interposuit, quantúmque Dauid apud Deum post mortem valuerit, tota eius posteritas crebrò experta est. Atque hoc est quod Augustinus, adeóque Ecclesia tota constanter credit & docet, illorum meritis quos diligit Deus, immerentes apud Deum posse releuari, & eundem Deum Sanctorū suorum orationib. populi sui peccatis propitiari, multisque præsidiis nos instrui & adiuuari. Hæc autem vt nobis applicemus, regulā obseruatu dignā è Scripturis colligit Radulphus, atque in hunc modum scribit: Decet peccatorem hæc humilitas, vt sine mediatore aliquo petere indulgentiam non præsumat. Hinc namque amici [a] Iob per ipsum, in quem peccauerant, reconciliati sunt. [b] Cornelius quoque per Petrum, sed & [c] Saulus per Ananiam ad Christi gratiam accedere meruerunt.] Quare, vt hunc locum semel absoluamus, si Petri Gnaphæi personam parumper seponamus, quisquis tandem ille fuerit, & rem ipsam rectè inspiciamus, nihil à Christiana pietate alienum exigit, qui Deū precantes ita instituit, vt suis precib. Mariæ nomen, memoriam siue inuocationē adiungant.

Christi nomē & gloriam nō excludi, quē per Sanctos & ob illos aliquid efficiunt & impetrant.
Actor. 4
Apoc. 5 c. 8
Quid sibi velit, qui in Mariæ nomine petere vel accipere dicimur.
Genes. 26
Exod. 32
3. Reg. 11
4. Reg. 19
Esai. 37
In Exod. ch. 149. & cap. 108.
In Lenit. c. 4
a Iob. 42
b Act. 10
c Act. 9
Gnaphei legē non solum excusatione, sed & laude dignam esse.

Quòd

Quod sanè qui faciunt, Catholicæ fidei Symbolū, vt à Nestorianis, Vigilātianis, Iconomachis, Mahometanis seipsos segregent, prudenter assumunt, & egregium veteris Ecclesiæ sequuntur exemplum: tuin Christianam humilitatem exercēt, Christúmque ipsum in Marre gloriosum colūt, & illā sibi magis magísque conciliant. Cæterū hanc humilē prudentiam, & prudentē humilitatem superbi simul & stolidi contemnunt Hęretici, ac idcirco nobiscum, imò cum tota Ecclesia dicere dedignantur: Famulorum tuorū, quæsumus Domine, delictis ignosce: vt qui tibi placere de actibus nostris non valemus, genitricis Filij tui Domini nostri intercessione saluemur: Per eundem Christum Filium tuum. Quid verò mirum, Ecclesiam diuino spiritu edoctam, in hoc solēni more persistere, vt cum Sanctorum opem implorat, ad Mariæ præsidium confugiat maximè, quum non sit dubium, vti siue Fulbertus, siue Augustinus affirmat, eam plus omnibus liberatis impendere posse suffragium, quæ meruit pro liberandis proferre precium. Hinc pia illa Ruperti extat precatio, qua suos in Cantica libros absoluit: O beata Maria mons montium, Virgo virginum, Sancta sanctorum, ad omnes quidē conuertimur montes aromatum & vocamus, vt respondeant nobis. Et hoc est, quod vnusquisque nostrum dicit: Leuaui oculos meos ad montes, vnde veniet auxilium mihi. Sed ad te præcipuè conuertimur, ad te præ cæteris oculos nostros leuamus, tum præ omnibus auxilium suspiramus. Per sanctum vteri tui Sacramentum, & illum qui animam tuam pertransiuit gladium, obtine, vt videamus ipsam illuminationem montium æternorum, scilicet dilectum, & ex dilecto dilectum, simúlque dilectionem amborum, id est, Patrem & Filium & Spiritum sanctū.]

Mariam præ Sanctis religiosis, & inuocāt. & patrocinari mortalibus.
Ruperti ad Mariam precatio, ad quā præ ipsū post Deum pij sese conuertunt. in serm. de festo Assumptionis Vir. in fine li. 7 commentar. super Cantica.
Psalm. 120

Nunc ad alteram huius capitis partem, & quasi contrariam Gnaphæi edicto sententiam progredimur, ea quidē fiducia commoti, vt ad Mariæ Deiparæ tuendum honorem ne cum ipso quidem Imperatore congredi formidemus. Hic Imperator Leonis Isaurici filius, malj cortui malum ouum, vt inquiunt, Constantinus est Copronymus, qui dum sacri fontis aqua perfunderetur, stercus excreuisse dicitur, vt inde Copronymi fœdo cognomine fuerit insignitus: non tam ille quidem imperij, quàm omnis impuritatis & crudelitatis postea Princeps effectus, quem & Græci non temere aspidem & colubrum, adeóque Antichristi præcursorem appellant. Is tandem eo impietatis amentiēque prorupit, vt partim suorum Episcoporum, quos in Pseudosynodo Constantinopolitana coëgerat, partim Catholicorum doctorum authoritate cōtempta, omnem sacrosanctæ Virginis inuocationem detestaretur, aliísq; omnibus proposita lege prohiberet. Qua de re libet subiicere, quod Græcus author Theostrictus vna cum suo magistro & insigni Christi confessore Niceta literis prodidit: vterque vero tempestatem illam grauissimam à Copronymo excitatam, & cum sæua tot millium piorum internecione coniunctam coram aspexit. Vt summatim dicam, inquit, (Constantinus hic malæ radicis malum germen) habitu erat Christianus, mēte ipsa Iudæus. Quam enim Christus sibi in domicilium delegit, gloriosissimam, inquā, suam matrem, omnibus aliis rebus creatis superiorem, mundi patrociniū, quæ propter virginitatis suæ præstātiam pro-

De Constātino Copronymo Imperatore, eiusque in vita impietatis, eiusque in eodem peritiam fuerit.
In oratione funebri, quā habuit in S. Nicedam.
Qualis Cæsar fuerit dictus Constantinus auta Theostrictus.
Mariæ precē pro Theostrictō commendata.

pè Deum versatur: huius, inquam, venerandum nomē multis modis ab Ecclesia expellere studuit: eius verò intercessiones, per quas mundus ipse consistit, illas ne nominare quidē voluit, quum diceret, nemini eam posse opitulari.] Ac paulò pòst. Ita miser ille, & Deiparens Maria (neque enim sanctam eam nominare dignabatur indignus ille) quo tempore Christum in se habebat, valde honorata illa erat: ex quo autē tempore illū peperit, nihil differt à reliquis.] Hic iam Theostrictus magno zelo flagrans, tamque nefarij & in Deiparam contumeliosi Cæsaris improbitate commotus, ita respondet. O blasphemiam, ô superbiam, ô immensam Dei tolerantiam, ô summam patientiam. Quomodo non ipsius lingua obmutuit, quæ aduersus Christi Matrem tam superbe iniquitatem locuta fuit? Quidnam à blasphemis Iudæis nouus hic Pharisæus, & Deo inuisus differebat:]

Cæterum Suidas, cuius verba Nicephorus etiam repetiuit, huius Copronymi in Mariam tum petulantiam, tum blasphemiam paulo fusius explicat, in hunc nempè modum: Indicit Copronymus, ne quis intercessionē Mariæ imploret, quòd nihil auxiliari possit, neque Mater Dei deinceps nominetūr. Et quidem crumena in manu accepta, plena auri, eáque omnibus monstrata interrogabat, quanti valeret? illis respondentibus, quod magno: auro effuso rursus interrogabat, quanti valeret? & respōdebant quòd nihilo, Tum ille: Eodē modo, inquit, etiam Maria (non enim eam Domini matrem appellare dignabatur miser) donec Christum intra se habuit, honorata fuit: ex quo verò illum est enixa, nihil differt à reliquis mulieribus.] Vbi se continere non potuit Suidas, quin blasphemum conuiciatorem, quamuis Cæsarem, hac voce stomachabundus repelleret: Vah, audax blasphemia Ethnicam fidem habentis, sententiísque cum Iudæis. Venerem enim, inquit, colebat, & sacrificia ei humana faciebat vltra vrbem, vbi templum D. Mariæ fuit, quod solo æquatum, locum homicidiorum fecit: Mariámque nuncupauit, vbi noctu pueros mactās sacrificabat.] In eandē sententiā scribit Glycas, ac omni blasphemia id maius esse dicit, quod de matre Domini ferret legē sceleratissimus Imperator, ne quis illius intercessionē imploraret: nihil enim eam præstare posse fingens. Proinde hic Imperator infami Iuliano apostatæ haud dissimilis fuit, vtpotè nō solum veteris religionis odio vehementer incēsus, & qui cultū Sanctis ab Ecclesia exhibitum inuidebat, verùm etiam præstigiis ac magicis artibus omnino deditus, vt hinc victimarū dissectionibus & euocationibus manium, diabolicísque sacrificiis, ac aliis rebus nefandis operam sedulam daret: quemadmodum præter Suidam Zonaras, Cedrenus, Nicephorus & Constantinus Manasses in suis historiis planissimè cōtestantur. Tum ex Paulo diacono & Sigeberto satis apparet, hunc Cæsarem omni scelere imbutū, Tyrannum, apostatam, magum, sacrilegum per totum Orientē ita sæuisse, vt tristissima Ecclesię facies appareret, nec fuit ex Ethnicis Imperatoribus quisquam crudelior, qui plures Martyres trucidarit. Et miramur adhuc, impurissimum Principem, qui Iouem Christo antepositit, hunc enim non Dei filium, sed nudum hominem esse natum improbè mentiebatur, quique Venerem potius quàm Mariam publicè colūit, (solebat enim veneri

Suidę testimonium de Copronymo in Maria contumeliosō ac publicè discepiante.
Vide & Nicephor. in fine li. 18. Eccles. histor.
Constātino Veneris cultus quam Mariæ charior.
Parte 4. Annal.
Constantinus hic Iuliano apostatæ conferendus.
In Chronic. Lib. 22.

victimis humanis litare) miramur, inquam, nec nomen, nec honorem, nec inuocationem tulisse Deiparæ: sed Satanico furore agitatum, contra Christi matrem aperto etiam Marte pugnasse, & apud plebeios procacissimè disputasse?

Quã ineptus fuerit in disputãdo Copronymus, Mariam erumenę conferens.

SED ô argutum, imo insanum potius ac ridiculum disputatorem, qui ne parum ineptus esset, sacrosanctam, nec satis laudatam vnquam Virginem rei vilissimæ, ac veluti inutili prorsus ponderi, si absque pecunia relinquatur, hoc est, crumenæ vel loculis voluit comparare. Longè aliter diuina Scriptura disserit, quæ cum παρεθωλικῶς Mariam nobis depingit, creaturis amplissimis & venustissimis illam confert: nimirum quòd sit pulchra vt Sol, electa vt Luna, clara vt aurora, exaltata vt Cypressus in mõte Sion, aut excelsa sicut thronus templúmq; Salomonis, & turris Dauid: cõmunita demũ & omnibus gratiæ præsidiis circumsepta, sicut hortus cõclusus, fons signatus, porta clausa & aurea, vt reliquos id genus veteris legis typos illustres, quibus mater Domini adumbrata est, prætermittam. Iam vero pudenda nostri nugatoris est collatio, qua eadem Virgo loculis auro refertis non alia de causa cõparatur, nisi quatenus vteri sui gremio Christũ est complexa, eúmq; conceptum ad partum vsque circumgestauit. Est ingens illa quidem & ineffabilis Mariæ dignitas, quod vnum eundémque filiũ cum æterno Patre communem habeat, ac perpetuò seruet, veréque θεοτόκος tum ab Angelis, tum ab hominibus salutetur: etsi hoc etiam impius Copronymus, vtpotè Nestorianus, inficietur. Sed enim cum summa vanitate cõiunctum est, quod idem stultissimè fingit, incomparabilem Virginem eo tempore duntaxat, quo Christum gestauit, honore & dignitate excelluisse: alias autem, hoc est, ante conceptum, & post partum editum nihil præclari & eximij habuisse, sed aliis fœminis exæquandã esse. Cur igitur antequã illa in Dei matrẽ cooptaretur, Gabrieli Archãgelo, vt ostẽdimus, magnę tum admirationi tum venerationi fuit? ob Heroicas profecto virtutes, quæ inde à primis annis cãdẽ pulcherrimè cohonestarunt, & iam ante probauimus, Mariã verè sanctam & benedictã, Deóque inprimis gratã semper extitisse, vt inter omnes Sanctorũ ordines hæc Ioachim & Annę filia tanto excellentior illustriórque fuerit, quanto aliis piis in Diuina electione prior, in omni virtute perfectior, in Seraphica quadam charitate ardẽtior, atque in cunctis animi corporísque dotibus venustior atque prestantior inuẽta est. Quis porro sanæ mẽtis homo ambigat, Christum, qui[a] se amantes redamat, & amplissimis beneficiis afficit, vt[b] Zachæo inuitantis domui, ita multo magis suæ matris cum summa charitate seruientis hospitio benedixisse, eámque benedictionem perpetuam esse voluisse?

Honestissimis rebus Maria confertur in Scriptura sacra.

Cant. 6. & 4

3. Reg. 10
Et 2. Par. 2
Cant. 4
Ezech. 44
Eccles. 24

An Maria dũtaxat honorabilis fuerit, ea Christum in vtero gestaret, sicut fingit Copronymus.

a Prouerb. 3
b Luc. 19

Quare non solum in Mariam, sed in Christum ipsum peccat Cæsar hic contumeliosus simúlque blasphemus, dum hoc Christo petulanter affingit, quòd in mũdum editus integrum & sublimem suæ Matris honorem imminuerit magis, quam conseruarit: non augens illam, sed spolians priore dignitate, vt iam nihil ei præ aliis fœminis reliquum facere voluerit. Inane prorsus hoc phantasma est, & cum ratione ipsa pugnat: quandoquidem proles Regia non minus, sed magis post suum ortum, quã in vtero materno cõclusa, suum Parentem illustrat,

Copronymus non modo in Virginem, sed in Christum ipsum est contumeliosus.

Regia proles parentem illustrat maximè.

A ac singulare decus illi conciliat. Ita enim Bersabeæ Dauidis vxori contigit, quæ cum anteà stipendiarij militis cõiux esset, tantũ honoris ex Salomone filio procreato sibi comparauit, vt ad regalem thronum euecta, vna cum ipso filio augusta imperaret. Habeat igitur & seruet suos loculos Copronymus, siue auro plenos illos, siue vacuos maluerit: nihil hinc quidem præsidij, nihil fuci vel ad suam impietatem saltem leuiter excusandam, vel ad Mariæ dignitatẽ aliqua ex parte labefactandam cordatis potest obtendere. Est illa, manétque semper benedicta inter mulieres, & post partum non modo sanctior, sed etiam honorabilior Sanctis reliquis præstat omnibus, sola Dei & Domini nostri mater, quam in cælis regnantem iure non solùm pro se quisque colat B ac veneretur, sed vniuersa etiam inuocet Ecclesia, sicut reipsa tot retroactis sæculis, vt postea docebimus, de solenni more inuocauit.

2 Reg. 11
3. Reg. 2

Maria non minus, sed magis post partum quam ante benedicta & venerabilis.

Quam multos autem (pro pudor) nostra tulit ætas Copronymo assentiẽtes, planéque subseruientes, qui contempto Gnaphęi decreto, & relictis Ecclesiæ Catholicæ castris, se fidos velut satellites illi principi & patrono addicant, qui & suis exosus, & prout Suidas meminit, mortalium impurissimus fuit, electum certè organum Satanę, Impetij pestis, orbis ludibrium, nec solum Hagiomachorum, sed etiam Iconoclastarum omnium Antesignanus. Vetuit enim prorsus imagines erigi sacras, sanctos honore affici, reliquias eorum seruari, sed ne titulum quidem Sancti legi vel audiri sustinuit impiissimus Princeps. Nec pudet tamen Nouatores huic perditissimo Cæsari & stultissimo legislatori obsequi, C quoniam eius edictum amplectuntur, & hoc tantum non pro Dei oraculo mordicus retinent atque defendunt. Quod verò edictum? Mariæ & Sanctorum intercessionem apud Deum non esse petendã, reliquias eorum conspuendas, sacris è templis imagines excidendas: earum igitur loco ille pingi sculpíque curauit pręclaras, scilicet, venationes & equestres ludos. Neque contentus his legibus atque facinoribus, sacras profanauit ædes, monasteria euertit, Monachis carceres impleuit, eósque tanquam agnos iugulauit, Sacerdotibus & Episcopis vim maximam attulit, pios in exilium relegauit, innumeros trucidauit, Sanctorum ossa concremauit, vel in mare proiecit. Taceo reliqua, & ad legem illam Copronymianam veréque stercorariam redeo: ne quis videlicet cùm aliorum Sanctorum, tum Mariæ intercessionem imploret: hoc enim ficulneum esse præsidium, nullam opitulandi vim in Sanctis mortuis supresse mentiebatur. Eant nunc siue Lutheri, siue Zuinglij, siue Caluini assecłæ, & si velint, non doctrina solùm, sed etiam crudelitate se tum Euangelicos, tum Copronymianos esse gloriẽtur, dum Sanctos eorúmque reliquias & icones nullo cultu externo dignãtur, & fœdis erroribus scindũt Ecclesiam, & in sacris locis omnia vel peruertunt, vel euertunt atq; profanãt: vt taceã interim de horrenda illorũ in personas & res Ecclesiasticas immanitate, quam nostra ætas in Anglia, Gallia, Scotia, Belgia, miserandum in modum experta est, & pij sæpè meritóque deplorant. Facessant Centuriatores tam iniqui iudices, vt Paulum Diaconum incusare audeant quod pium existimet Dei genitricem inuocare, vt in arduis rebus aut periculis nos adiuuet.

Rem pudendam facere, qui nunc in fide & doctrina cum hoc Imperatore conspirant, & eius mandatũ amplectuntur.

Vide Paulum Diac. Zon. & Sigebert.

Copronymi scelera cum impietate cõiuncta, vt Sanctorum cultũ aboleret.

Quos collegas & socios habeant, qui cum Copronymo credunt Sanctos nobis non posse opitulari.

Qui verò vna cum Copronymo sentiunt, quotum numerum hoc seculo inire non possis, & Sanctos omni opitulandi virtute spoliant, næ illi eandem nobis cantilenam cum Iudæis, Mahometanis, ac Ethnicis occinunt, pulchréque, scilicet, confirmant impiorum omnium opinionem, qui vel animam hominis mortalem faciunt, vel Sanctorum post mortem in cælo beatitudinem in dubium vocant, vel eorundem denique perfectam erga credẽtes beneuolentiam, coniunctionémque nobiscum maximam negant. Nos vero tametsi fateamur, Sanctorum Spiritus ex hac vita in cælum translatos, si per se & naturali modo spectẽtur, nulli mortalium prodesse posse; tamen quia certò credimus, eosdẽ Sanctos in cęlis regnantes magis quàm antea in terris peregrinantes apud Deum valere, donísque omnibus tali statui congruentibus cumulatiores esse; B & Christum per hæc sua lectissima membra de nobis bene mereri posse ac velle, nobísque subinde multa beneficia præstare, idcirco fidenter illorum imploramus opem, nostráque vota illis, vt Dei administris, atque apud Christum patronis, religiose cum tota Ecclesia commendamus. Habet cælum vtique multos & [a] Angelos, & [b] Onias, & Hieremias, id est, fratrum & populi Christiani amatores, & qui multum orent etiamnum pro vniuersa ciuitate seu spirituali Hierusalem Ecclesia. Cur ergo non petamus, vt in hoc suo precandi & nobis opitulandi instituto apud communem Dominum perseuerent, & eorum bonorum, quæ à Deo petentes obtinent, nos participes reddant? E veteribus sanè [c] Origenes docet, Sanctorum animas præterquam quòd pios in hac vita cognoscunt, etiam C cum illis ipsis comprecari, & Deo gratificari volẽtibus opitulari. Nec dubitat [d] Augustinus pro certo statuere & affirmare, quòd Martyres hîc viuentibus opitulentur. [e] Gregorius Nazianzenus Cyprianum & Athanasium (præclara Ecclesiæ lumina) non modo laudat, sed vtrumque hoc etiam modo compellat: Tu nos ab alto propitius respice, nostrúmque sermonem ac vitam dirige, & sanctum hoc ouile pasce.] Tum[f] Basilius de S. Iulitta loquẽs: Hanc ipsam, ait, in nos benigne contulit Martyr gratiam, quam olim suis Hierecunctinis Elisæus impartiuit.] Ac rursus idem, vbi de quadraginta Martyribus disserit, communes eos humani generis custodes, & optimos curarũ socios, [g] Gregorius. D verò Magnus sanctos adiutores & protectores hominum facit. Adhæc[h] Ambrosij sententia, ne Christo quidem credit, quisquis homines à Martyribus visitari posse non credit. Credidit autem id sanè[i] Prudentius, alioquin de Agnete Martyre nunquam dicturus:

Seruat salutem virgo Quiritium,
Nec non & ipsos protegit aduenas
Puro ac fideli pectore supplices.

Tum Cyprianum celebrans, hoc illi perspicuè tribuit.

Deniq; Doctor humi est, idem quoq; Martyr in superus.
Instruit hic homines, illinc pia dona dat patronus.

In eundem ferè sensum adfert multa Paulinus, cuius & illud est proprium:

Celsę iuua fratrem socia pietate laborans;
Vt vestra nobis sit locus in requie.

Postremo Gregorius ille, quem[a] Basilius & alter[b] Gregorius Nissenus mirè commendat, Thaumaturgus, id est, miraculorum effector, quòd in his valeret plurimum, ab omnibus appellatur. Non quòd ille, vel quisquã è sanctis alius in nomine suo vel in pari cum Christo potestate miracula fecerit, aut facere possit, quẽadmodum Marbachius nos affirmare vanissimè conuiciatur; aut quòd Christo Christique nomini Sanctum quenquam & nomen eius vnquam exæquemus, id quod vel impium sit cogitare: sed quòd lectissimos Dei amicos, Christique in regno cælesti cohæredes, Diuinæ iam naturæ glorięq; consortes tanti faciamus, vt in multis miraculis, quæ fiunt, & beneficiis quæ contingunt mortalibus, eos veluti secũdarias & instrumẽtales causas agnoscamus: nihil interim primæ causę, seu principali bonorũ omniũ authori Deo vlla ex parte derogãntes, sed illũ potius in Sanctis suis hac ratione mirabilẽ & potentem glorificantes. Hic enim loquendi mos etiam vulgo est familiaris, nec ab eo Paulus abhorret, vt de se suisq. similibus dicat, Dei adiutores, Dei cooperatores sumus. Tum Christus ipse licet imbecillitatis discipulorum esset probe cõscius, qui sine ipso nihil præclari efficere possent, tamen luculenter affirmat: Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quę ego facio, & ipse faciet, & maiora hoũ faciet, quia ego ad Patrẽ vado. Hóque dictũ[c] Augu. de viuentis Petri, [d] Ambr. de mortuorũ Martyrũ miraculis interpretatur. Hinc idẽ[e] August. multos ægros per Stephanum Martyrẽ suo æuo sanatos, multáque miracula in Aphrica per eũdem facta esse testatur. Quare cũ nihil absurdi habeat, quod Maria & Sancti alij non solũ facere miracula, sed precantibus etiam mortalibus opitulari à veteribus sæpè dicuntur, mordicus retinere conuenit Synodi Tridentinæ Decretũ, quo disertè sancitum est, bonũ ac vtile esse Sanctos suppliciter inuocare, & ob beneficia à Deo per Christum eius filium impetrãda, ad eorũ orationes, auxiliũ opémq; cõfugere. Qui verò nos à sanctis iuuari posse negãt, pręterquam quòd falsum dicãt, simul dignitati Sanctorũ, Christique capitis potẽtiæ impudẽter detrahunt: neque solum iampridẽ dãnatis Vvaldensium, Catharorũ & Bohemorum erroribus consentiũt, sed etiam quoniam totius Ecclesiæ conuellunt authoritatem, Ethnicis meritò adnumerandi sunt,

Matth. 18

Iam verò vt ad Mariam redeat oratio, dabit nobis legẽ, scilicet, Copronymus, & vniuersa eius cohors prohibebit, vt ne siue cũ Augustino, siue cum Fulberto, adeóque cum Ecclesia dicamus: Sancta Maria succurre miseris, iuua pusillanimes, refoue flebiles, sentiant omnes tuum adiuuamen, quicunque celebrant tuã cõmemorationem? Accusent miseri[f] Gregoriũ Naziãzenum Deiparæ supplicantẽ, Maria sis mihi propitia: imò ab illa semper liberari calamitatibus petit. Sugillent[g] Ephrem Syrum, qui spem desperantium, peccantium adiutricem, mũdi solatium, portámq; cælorum illam nuncupat. Flagellent[h] Gregorium Magnum, qui Christianorum propugnatricẽ & Dominã eãdem appellat. Verberent & alterum[i] Gregorium Turonensem, qui Mariam sine labore suis proferre auxiliũ docet. Damnent[k] Germanum Patriarcham ita Deiparæ confitentem: Potens est ad salutem tuum auxilium. Is qui affligitur, ad te confugit: qui iniuria afficitur, ad te accurrit: qui est rebus asperis & aduersis implicatus, tum inuocat auxilium.] Explodant Georgium Nicomediensem Archiepiscopum Ma-

Cur dictus Gregorius Thaumaturgus.

In lib. de Miraculis.

Sãcti quomodo dicantur facere miracula sine iniuria, Dei per illos operantis.

Sanctis facturi miracula à Christo ipso dicantur.

1. Cor. 3
Ioan. 14. & 15

a Zach. 1
b 2. Macha. 15.

Patrum testimonia de Sanctis qui post nortẽ nobis opitulentur.

c Li. 8. contra Celsum.

d Li. de cura pro mortuis gerenda. c. 16

e Oratio in Cyprian. & Athanasiũ.

f Oratio in Iulittam.

g Hom. 32.

h Serm. 91

i In Carmine de Agnete Roma.

In carmine de Cypriano Cartha.

In Panegy. de obitu Celsi.

a Lib. de Spiritu S. c. 29
b Oratio in funẽ Greg.

Quomodo veteres loquantur Mariam nobis posse opitulari.

Serm. 2. de festo Annunciat.

f In Tragœdia de Christo patiente.

g In orat. ad Mariam Vir. Et de laudibus Martyrũ.

h In epistol. inserta Syn. Niceneæ. act. 4

i In libr. de gloria Martyrum ca. 10

k Oratio. de Zona Deiparæ.

riæ hoc accinentem: Te Christianorum multitudo murum habet firmissimum; te fideles Reges arma tenent valida: per te consequuntur trophea victoriæ; præbe manum laborantibus: opem fer eis, qui agitantur tempestatibus, seda bellorum fluctus.] Reiiciant [a] Bernardum, qui hanc misericordiæ Matrem plenis, vt sic dicam, buccis passim extollit, & inter cætera pronunciat: Ipsa tenente, non corruis: ipsa pretegente non metuis: ipsa duce non fatigaris: ipsa propitia peruenis.] Conspuant demum, si velint, totam antiquitatem, quæ non minus exemplis, quam verbis & scriptis hanc singularem humani generis auxiliatricem agnouit & in precio semper maximo habuit, eiúsque præsidium apud Deum non esse vanum atque ficuíneum, vt detestandus ille Copronymus euomuit, sed firmum ac solidum credidit, sæpéque reipsa probauit: sicut nos etiam postea confirmabimus.

Vide Metaphrastem in oratione de exitu Deiparæ; quãdo fuit oblata in templo.

[a] Homil. 2. super Euang. Missus est.

Antiquitas tota Deiparam auxiliatricem agnoscit & veneratur.

Neque his aduersatur, quod in verbo Dei scriptum legimus: Adiutorium nostrum in nomine Domini. Auxilium meum à Domino, qui fecit cælum & terram: plenáque Scriptura est his vocibus, quibus Deus nobis adiutor, liberator, protector, saluator, commendatur, cui omnino fidere, & quem inuocare debeant vniuersi. Hæc adeo vera & certa sunt, vt nunquam secus dicti Patres senserint, vtque Ecclesia eundem in modum docuerit, ac doceat orétque continenter. Fallunt autem aduersarij, quum in horum testimoniorum interpretatione voces exclusiuas adhibent, ita colligentes: Soli Deo fidere, & ab eo tantum petere debemus omnia: propterea nulli fas est, Sanctorum auxilium agnoscere, sperare, vel expetere, sed illos velut sine mente ac virtute mortuos tantum fingere conuenit. Hoc enim affirmantes, suum, non Dei verbum proferunt, imò contra Dei verbum Scripturis nefarie addũt, ac eas Hæreticorum more peruertunt. Quod si genuinum Scripturę sensum amplecterentur, auxilium omne fonti bonorum Deo, tanquam primariæ causæ, deferrent, & illum solum qui per se dat gratiam vt gloriam, ita proponerent, vt Sanctis idcirco non detraherent, sed illis locum in causis coadiuuantibus & secundariis reliquum facerent, Deúmque in suis sanctis potentem & gloriosum, ac nobis per sanctos munificum sæpè & propitium vna cum Ecclesia suspicerent ac prædicarent, Deíque gratiã per Sanctos ritè cultos oblatam ingrati non repudiarent, sed piè potius & petendam & amplectendam & celebrandam esse, iuxta veterum sententiam confirmarent.

Etsi Deum vt auxiliatorem inuocare debemus, tamen & Sanctos suo modo sub Deo agnoscere & colere licet vt auxiliatores. Psalm. 123 & 110

Nouatores peruerse abutuntur Scripturæ locis de inuocando Deo, dum Sãctos excludũt, ac omni potestate nos iuuãdi spoliant. Deuter. 11. Apocal. vlt.

Mirum ergo, cur [b] Philippus, [c] Marbachius, Heerbrandus aliíque plures calumniam struant Catholicis, quod Ecclesia de veteri more cantet. multíque pij cum illa sæpè precentur: Maria mater gratiæ, mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, & hora mortis suscipe, Nam ad effectum vtrumque consequendum clarissimi Patres, [d] Nazianzenus & [e] Ephrem, & post illos Pannoniæ Rex laudatissimus ille Stephanus opem Matiæ Virginis submisse implorarunt. Tum Richardus Cicestrensis in Anglia Episcopus, & ob eximiam pietatem catalogo Sanctorum ascriptus, tanti hæc ipsa verba fecit, vt iusserit illa sibi morienti identidem repeti & inculcati. Neque propterea, vt Philippus probrosé nobis obiicit, Maria mortis victrix & hominum viuificatrix constituitur, sed Deo & Christo

Indignè reprehendi canticum, Maria mater gratiæ, mater misericordiæ.

De hoc Rege & Ricardo Episcopo vide Surium Tom. 2. & 4. de Sanctis.

[b] In apolog. Confessioni annexa. & cõtra Steph. [c] In libr. de Miraculis. [d] In Tragœdia de Christo patiente. [e] In orat. ad Deiparam.

A duntaxat hanc semper tribuimus prærogatiuam, quòd suapte sponte viuificet & mortificet, simúlque suos ab omnibus hostibus liberet, ac eorum spiritus è corpore migrantes excipiat pro sua incomparabili potestate. Cæterum nihil hoc vetat, quò minus idem Deus suam gratiam Christi sanguine partam nobis, sicut per Angelorum intercessionem, ita per Mariæ preces & merita, & propter illam intercedentem libentius tribuat, cùm quę à Deo sunt etiam ordinata sint, Apostolo teste. Siquidem è sacris quoque literis fit euidens, Regem [f] Abimelech vna cum suis propter Abraham in vita conseruatũ, & [g] Israëlitas propter Dauid licet demortuum, ab hostibus Assyriis liberatos esse, ac tres viros illustres, quum iratum Deum haberent, ob [h] Iob amicum precantem & sacrificantem in Dei gratiam rediisse. Nec dubium fuit vnquam in Ecclesia, Deum in Sanctis suis mirabilem, non solum in vita, sed post mortem etiam illis propter se ac alios maiora, quàm nos vnquam æstimare possimus, largiri munera, variásque conferre prærogatiuas: sicut alij pluribus optimè demõstrarunt. Deum igitur Deíque gratiam in Maria celebramus, cum illam nobis prodesse posse fatemur, eiúsque opem petimus vt & in pugna contra Satanam protectrix, & in mortis discrimine susceptrix, id est, mater vèrè gratiosa & misericors nobis adesse & prodesse dignetur. Neque hoc veram in Deum fiduciam extinguit, aut Christi mediatoris officium tollit, sed Christianam prudentiam arguit, cùm Diuinam illam maiestatem nostra indignitas reueretur, cúmque per inuocatæ sanctissimæ Virginis intercessionem Deum in vita & morte propitium, Christíque sanguinem & gratiam efficacẽ nobis optamus, precamur atque pollicemur. Verum aduersarij aut nimium sunt cœci, quòd hanc tantam toties probatæ veritatis lucem videre nequeant, aut nimium stulti, quum tam aperta, tótque testimoniis confirmata nolint intelligere, aut nimium sane pertinaces, vt qui venerandæ antiquitati, eiúsque amplissimis documentis & experimentis fidem habere penitus dedignantur. Quid quòd à discipulis magister ipse Lutherus dissentit, ægrotum sic instituens, vt Christi matrem, imò & Apostolos, & Angelos, Sanctósque omnes, erga quos pietatem animi singularem ille senserit, fidenter imploret?

Deus munera sua nobis tribuit libentius propter Sanctos.

Rom. 13

[f] Genes. 20

[g] 4. Reg. 19

[h] Iob. vlt.

Quomodo Mariam in vita & morte nobis esse propitiam recte petamus.

Sine Dei & Christi iniuria & prudenter quidẽ Sanctos à nobis implorari.

In Concione de præparatione ad mortem.

Denique Copronymum ac totum eius exercitum, qui de Mariæ & Sanctorum imbecillitate non sine impia insania gloriatur, illa etiã refellit Synodus, quæ dicti Copronymi nomine ac authoritate Constantinopoli, non à Catholicis quidem, sed à vesanis Iconoclastis celebrata est, in [a] qua Mariam & Sanctos omnes nobis opitulari posse, vel hoc ipso testati sunt: quòd omnibus & singulis dixerint anathema, qui sanctos pro intercessorib[b] non agnoscerent, & Mariã vt quauis visibili & inuisibili creatura superiorem, non implorarent, aut eiusdem intercessiones apud genitum ex ipsa Filium non postularent. Valeat igitur cum suo fœdo satellitio Copronymus, qui Mariæ causam & dignitatem sua petulantia, & rabiosa insectatione adeo non obfuscauit, vt suo exemplo multum etiam illustrasse & confirmasse videatur. Etenim vt fide digni scribunt authores, vitam ille omnibus ferè flagitiis inquinatam, & summa impietate oppletam absoluturus, iámque cum postremis & grauissimis morbis

Pseudosynodus Constantinopolitana conuincit Copronymũ eiusque socios, qui Mariæ & Sanctis non iuuandi adimũt potestatem.

[a] Vide Canonem. 15. & 17. eiusdem Pseudosynodi post Conc. 2. Nicen.

Mariæ dignitas per Copronymi mortem illustrata est.

morbis conflictans, sub mortem ipsam miserrime tandem est vociferatus, viuum se propter Mariam Deiparam inextinguibili igni traditum esse. Tam infelix nefarij Cæsaris exitus fuit, qui & viuus paratos sibi gehennæ cruciatus aspexit, & cuius mortui cadauer (ô iustum Dei Marianam iniuriam vindicantis iudicium) imperante Michaele Theophili filio exhumatum & crematum fuit, sicut veteres tradunt Annales. Reliquum & sane tempestiuum est, vt relicto Copronymo, de Mariæ Dominæ nostræ miraculis, sicut ante polliciti sumus, aliquid porrò in medium adferamus.

Dei iudicio Copronimus post mortem etiam interris punitus.

CAPVT XVIII.

De quibusdam scriptis factisque recentibus ad Mariæ miracula pertinentibus. Accedit generalis de Sanctorum, & peculiaris de B. Virginis miraculis tractatio, septem propositionibus comprehensa, cum detectione Satanicæ fallaciæ, quam Nouatores ad huiusmodi miraculorum lucem extinguendam & obscurandam solent adhibere.

MARTINVS Eisengreinius, vir de Catholica Religione bene meritus, idémque Procancellarius Ingolstadiensis, ante paucos annos librũ Germanice scriptũ edidit, eóque tractationem de nostræ Virginis miraculis asserendis est erudite complexus. Quam veritatis lucem cũ exosam haberent, qui nouarum opinionum tenebris delectantur, ex his Marbachius Argentorati, vt vocant, Superintendens audacter magis, quàm feliciter prosiliit, talémque librum in lucem edidit, in quo non solum authoris doctrinam, sed & modestiam & sapientiam & veritatem liceat desiderare. Accessit igitur Iacobus Rabus, qui hactenus Bauarici Principis Catholicus est Ecclesiastes, atque vt Eisengreinij causam vindicaret, propositũ de Sanctorum miraculis argumentum excussit pressius, simúlque aduersarium petulantissimũ ita repressit, vt nullus illi hucusque ausus fuerit respondere. Sparsæ sunt posteà de hac ipsa materia Theses quædam ab Argentoratensibus, in quibus architecti priora nonnulla Marbachij dicta vtcunque molliunt, alia verò ex Hæreticorum lacunis malè deprompta peius defendunt, neque modo cum veteris Ecclesiæ sensu & consensu, sed etiam cum nouis suæ Sectæ Doctoribus haud obscure pugnare videntur. Verum enimuerò dum inter se isti conflictantur, ego etiam, quem testem ad probanda Mariæ miracula Eisengreinius in suo libro citauerat, in theatrum pertrahor, & à [a] Marbachio primũ, deinde à [b] Chemnitio perquam acerbe traducor. Etsi verò Catholicum Doctorem à talibus Ecclesiæ hostibus, quorum damnata est memoria, vituperari, sapientum quidem iudicio non nisi laudari est, & calumniantibus non solum ignoscere, sed etiam benè precari debemus, sicut equidem ex animo istis duobus precor, tamen vt veritas cognoscatur, & imbecilliorum minor sit offensio, non possum hoc loco non aliquid respõdere. Quoniam verò historiam integram, vt Oetingæ gesta res est, Præpositus ipse Oetingensis fuse perscriptam edidit, ac eãdem dictus Rabus vtcunque defendit, sat mihi fuerit accusationis capita præcipua perstringere, ne hic fortasse lectorem diutius remoremur.

Martinum Eisengreinium & Iacobum Rabũ pro Mariæ miraculis contra Nouatores libris editis defendisse.

In lib. de Miraculis contra Eisengrenium.

[a] In dicto libro de miraculis contra Eisengrenium.

[b] In examine Concilij Tridentini de invocatione Sanctorum.

Ex qua occasione hic adversariis respõdeatur de Oetingensi exorcismo, nõ ita pridem habito.

Nondum octo elapsi sunt anni, quòd ego Augusta profectus Oetingam peruenerim, quod oppidũ est Bauariæ, à templo sacrosanctæ Virginis Mariæ, quæ multis illic claret miraculis, & aliquot abhinc seculis claruit, inprimis nobilitatum. Sed, ô scelus inexpiabile, hanc ipsam ædem à Ruperto insigni Bauarorum Apostolo consecratam, ac ipsa vetustatis specie venerabilẽ religionis ergo me petiuisse. Hic ego porro Lauretanam Liranam coram aliis recitaui. Sit hoc alterum & enorme crimen. Quasi verò nunquam satis laudata Virgo maiores etiam titulos, quàm in illa leguntur, non promereatur, atque etiam à Patribus iamprídem non sit consecuta. Rogatus assensi, vt Catholicum exorcistam præstarem iuuandæ energumenæ, quæ tunc eo loco sese offerebat à dæmone grauiter discruciata. An verò nouum & apud Orthodoxos inusitatum, aut illaudatum videri potest exorcistæ institutum? Igitur aggressus hoc munus, Matiæ patrocinũ implorauí, vt Deum in graui functione propitiũ magis haberem. Pudenda scilicet inuocatio, quàm veteres ad felices rerum successus & exitus diuinitus impetrandos non modo priuatim, sed & publice adhibuerunt, sibíque prodesse senserunt. Cum iam adiuratus dæmon in fœmina loqueretur, vt præsentes omnes audirent, simul & horrerent, Diuinæ bonitati visum est, per hoc qualecunque ministerium Ecclesiæ fide cooperante, hostem formidabilem nõ coercere modò: sed etiam profligare, vt mulier tam diro hospite liberaretur. Hoc est, scilicet, in principe dæmoniorum eiicere dæmonia, & signo mendaci Papisticam confirmare superstitionem. Quid hic facias, quæso, maledicis obtrectatoribus, qui Paulum ipsum Apostolum, si coram adesset, vel patrem vel filium Beelzebub fortasis appellarent. Affingant etiam candidi homines, me aucupandæ laudis, vel parandi quæstus gratia hunc suscepisse laborem, cuius quantumuis haud exigui me prorsus pœnitere iam ac pigere non potest. Illud ingenue bonáque conscientia testabor, quia veritatis confessionem extorquent aduersarij, me nihil priuati commodi, nec gloriolam vllam in hoc toto negotio, vt par erat, spectauisse, sed Christianæ charitatis rationem vel maximã habuisse, omnémque successum instituti exorcismi, per quem fœmina ter misera, licet genere nobilis, restituta est, Deo Opt. Max. inprimis, ac deinde sanctissimæ Virgini Matri, cuius efficax illic fuit inuocatio, acceptum retulisse, & idcirco ad gratiarum actionem Diuino nomini reddendam præsentes omnes conceptis

Breuis confutatio illarum obiectionum, quæ aduersus exorcismum Oetingæ habitũ, & dæmonem expulsum adferuntur.

Cur & quo pacto, & quo fructu adhibitus sit dictus exorcismus.

Quæ mẽs fuerit exorcistæ in hoc negotio

verbis excitauisse. Quid enim inde mihi arrogarē, vel ab aliis ascribi paterer, quod Christus per viles quoque ministros ad ædificationem Ecclesiæ suæ operatur, & in cuius nomine illi etiam qui Sancti non sunt, se in terris propheratsse, & dæmones eiecisse, aliquando in supremo illo iudicij die fatebūtur? Quod ministerium in dæmonibus eiiciendis tantò minus, vt credo, placet aduersariis, quantò rectiùs norunt, illud ipsum in veteri Ecclesia receptum atque probatum, & ad nos Catholicos veluti per manus transmissum, per Christi gratiam suum retinere vigorem, & cum euidenti fructu eorum, quì à dæmonibus obsessi sunt, per ministros Catholicos crebro exerceri, & feliciter expediri. Vident autem ac dolent inuidi, sicut alia pleraque Diuina charismata, sic etiam exorcistarum officium ac potestatem in nouis ipsorum Ecclesiis omnino iacere, ac prorsus nullum habere locum, adeò vt si quando magistri eorum aut socij eiicien dis dæmonibus operam nauent, sicut Lutherum & alios nauasse constat, nec principium illi, nec finem inuenire possint, sed oleum & operam perdant, sēque suis etiam ridendos exponant. Quomodo enim dæmonibus imperarent, etiamsi vel Catharos & Nouatianos externa pietatis specie excellerent, nisi Deus ipse (quod absit) falsitatis testem sese præstaret, veræque Ecclesiæ capitales hostes, ac eorum praua dogmata miraculis obsignaret? Ego demum ingentes Deo summo gratias ago, qui mihi tot annos in hac Iesu societate versanti tales socios dedit, qui vt præstantibus Dei donis me longè superant, ita etiā si non verbis, at re ipsa quidem (absit arrogantia) id quod apud Tertullianum legimus, dicere posse videantur: Dæmones non tantum respuimus, verū & reuincimus, & quotidie traducimus, & de hominibus expellimus, sicuti plurimis notum est.] Id verum esse, non obscuris exemplis, in orbe nouo alibique gestis possem demonstrare: sed isthæc cōmemoratio præsenti loco quidem non necessaria, imò & odiosa est, perinde ac si nos ipsos commendare velle videremur. Hæc verò si satis non sunt nostris æmulis, ne plus ego temporis in me vel excusando, vel defendendo consumam, id solum cū eodem Tertulliano ad extremum dicam: Cruciate, torquete, damnate, atterite nos: probatio est enim innocentiæ nostræ iniquitas vestra. Semina non nisi corrupta & dissoluta fœcundius surgunt.]

Nunc ad Mariæ miracula propius accedemus, quæ cum ingentem lucem ac vim singularem ad cultum sacrosanctæ Virginis vindicandum & comprobandum adferant, si vnquam anteà, nunc vel maximè quidem ab Ecclesiæ hostibus oppugnantur atque conuelluntur. Principio enim de horum miraculorum prædicatoribus & scriptoribus litem nobis mouent: deinde in vniuersum fidem & authoritatē miraculorum, quæ à Sanctis facta celebrantur, in dubium vocant, ac fere pro nihilo ducunt, mirásque de his rebus contentiones excitant, & furiose rixantur. Nos igitur vt breuitati consulamus, argumentum tàm late patens, quod magni est sane momenti, ad quædam axiomata contrahemus, & scholasticam docendi rationem secuti, rem omnem lectori, vt speramus, luculentiorem efficiemus.

Prima sit hæc propositio: Inter vera miracula & falsa, siue mendacia signa atque prodigia discrimen inprimis & perpetuo retinendum est. Vera Deum vtique habent authorem, qui psalmographo teste, facit mirabilia solus, quique partim immediate, vt cum cælum & terram ex nihilo creat, partim mediate, vbi, quando & quomodo ipsi visum est, edit miracula. Neque solum per prophetas, vt [a] Moysen & [b] Eliam, nec modo per Apostolos, vt Petrum & Paulum, sed etiam per instrumenta inanimata: quemadmodum per ossa demortui [c] Helisæi, per [d] Eliæ pallium, per [e] Petri vmbram, per [f] Pauli sudaria & semicinctia, per asinam [g] Balaam, vera & Diuina fieri miracula in sacris literis legimus. Falsa signa sunt dæmonum præstigiæ, & fanaticorum hominum illusiones ad simplices homines dementandos per execrandas incantationes inuentæ, quales iam olim [h] Magi Pharaonis, & [i] Simon Magus, & Apollonius Tianæus, quem Christo adæquare conatus est Hierocles, superbe atque fallaciter, nec minus vane absque omni fructu ostentarunt: quales præterea sub mundi finem [k] Antichristus eiúsque proximi [l] præcursores Satanicis ludibriis instructi passim exhibebunt.

Altera propositio: Etsi penes Deum primaria potestas duntaxat manet, quæ ad vera miracula in orbe designanda spectat, tamen & Angeli & Sancti eadem facere non male dicuntur, vel quoniā Deus illa secundum horum desideria efficit, vel quod in ipsis cum eduntur, Sancti aliquod ministeriū præstent: quemadmodum veterum studiosissimus Thomas Aquinas recte annotauit. Hinc dictum illud extat Augustini: Faciunt ista Martyres, vel potius Deus vel orantibus, aut cooperantibus eis, vt fides illa proficiat, qua eos non Deos esse nostros, sed vnum Deum nobiscum habere credamus.] Nec multo post: Credamus Martyribus & vera dicentibus, & mira facientibus.] Atque ita Sanctos facere miracula, Diuina scilicet accedente virtute, veteres persæpe loquuntur, inter quos [m] Clemens Petri discipulus inquit: Helisæus Propheta post discessū è vita mortuum quendam excitauit.] Sicut & [a] Hieronymus dixit: Helisæus mortuus mortuum suscitauit.] Tū [b] Gregorius Nazianzenus de Martyribus asserit, ab illis etiam post mortem expelli dæmones, infirmósque sanari. Idipsum [c] Chrysostomus aperte testatur, & certis confirmat exéplis, iam tum sua ætate à Martyribus edita fuisse miracula quotidiana, vt etiam illi eorúmque tumuli dæmonibus essent formidabiles. Narrat & [d] Gregorius Romanus varia miracula, quæ Sancti apud Italos æuo suo fecerunt, & inter cætera generalem hanc profert sententiam: Vbi in suis corporibus sancti Martyres iacent, dubium petre non est, quòd multa valeant signa demonstrare, sicut & faciunt, & pura mente quærentibus innumera miracula ostendunt. Sed quia ab infirmis potest mētibus dubitari, vtrúmne ad exaudiendum ibi præsentes sint, vbi constat quia in suis corporibus non sint: ibi necesse est eos maiora signa ostendere, vbi de eorum præsentia potest mens infirma dubitare.]

Tertia propositio: Vera miracula, quæ per omnes ætates per Sanctos suos facit Deus, sunt Diuinæ virtutis & gloriæ illustres quædam patefactiones, & rectæ fidei sanæque doctrinæ testimonia seu obsignationes atque appendices, quibus non solum increduli ad Christianam fidem amplectendam cōmoueantur, sed etiam credentes in possessione Catholicæ veritatis aduersus impios & Hæreticos magis

Matth. 7.

Quare Nouatores in Catholicis non probent munus exorcistarum.

Deus Nouatorib. successum omnē adimit, fidēmones eiicere tentent.

Lib. ad Scapulam.

Dæmones hodie à Catholicis reuinci & expelli per Dei gratiam.

In Apologetico.

Tractationē de Mariæ miraculis tanto magis à Sectariis oppugnari, quo plus momenti habeat ad Deiparam illustrādam.

De tradendis quibusdā propositionibus ad Mariæ Sanctorūque miracula rectius intelligenda.

Prima propositio de veris falsisque miraculis discernendis.

Miracula fiūt à Deo immediatè & mediatè.

Genesi 1.
a Exod. 7. & 9.
b 3. Reg. 17. 18 & 19.
c 4. Reg. 13.
d 4. Reg. 2.
e Actor. 5.
f Actor. 19.
g Num. 22.
h Exod. 7.
i Actor. 8.
k 2. Thess. 2.
l Matth. 24.

Qui falsa miracula fraude dæmonis olim patrarint.

Secunda propositio de miraculis, quæ Sancti faciūt.

In 1. part. q. 110. artic. 4.
Lib. 22. de ciuitat. Dei cap. 10
m Lib. const. Apostolicarum cap. 30
a Epist. 53 ad Riparium.

Patrū testimonia, quod Sancti post mortē etiam faciant miracula.

b Oratio. in Iulianum.
c Lib. contra Gentiles in Babylam Martyrem. Et homelia in septem Machabæ. Martyres.
d Lib. 3. Dialog. cap. 28

Sancti apud sua sepulchra præsentes vota mortalium exaudiunt, & plissimfaciunt miracula.

1. Thess. 2.
Matth. 24.

Tertia propositio de vsu & fructu miraculorū, quæ per Sanctos efficiuntur.

Nona miracula nouaque Sanctorum reliquiæ non sine iudicio Episcopi debent admitti.

magis magísque corroborentur. Sunt præterea nō obscura testimonia, quibus electa sua organa nobis comprobat & exornat Deus, vt Sanctorum fidem, iustitiam, virtutē ac gloriam cognoscamus, de illis præclarè sentiamus & loquamur, tùm in colendis illis simul & imitandis nos aliósque magis confirmemus. Vnde Lutherus etiam hoc profiteri veritus non est: *De intercessione Diuorum, cum tota Christiana Ecclesia sentio, & iudico, Sanctos à nobis esse honorandos & inuocandos. Quis enim potest contradicere his, quæ adhuc hodierna die mirabiliter & visibiliter apud Diuorum sepulchra & corpora operatur Deus?* Enimuerò Helisæi, Hieremiæ, Stephani, Martini, Bernardi ac aliorum plurium in Ecclesia heroum excellens pietas velut in obscuro iaceret, aut certè à nobis non tantoperè suspiceretur, nisi hos lectissimos amicos Deus multis & præclaris miraculis non solùm in vita, sed etiam post mortem cohonestasset, totíque Ecclesiæ tot euidentibus indiciis commendasset.

Testatur ergò [a] Gregorius Turonensis, virtutes & prodigia, quæ ad Sanctorum memorias quotidiè patrantur, insignem illorum fidem & meritum demonstrare. Et [b] Ionas Aurelianensis notat, Sanctorum corpora multis magnísque miraculis diuinitus honorari, quod æquum sit, vt qui corpora sua mēbra iustitiæ vtiliter exhibuerunt, & in eis contra diabolum triumpharunt, tam euidentibus coruscent miraculis, quatenus præclaris Diuinæ remunerationis appareat indiciis, quàm pretiosa sit Sanctorum mors in conspectu Domini, & quod magna sit eorum virtus apud Altissimum. Quò minus admirari par est, quod veteres, quemadmodum post Eusebium & Ruffinum vterque Gregorius Romanus & Turonensis, Beda venerabilis, Paulus Diaconus, Petrus Damianus, Simeon Metaphrastes, vt cæteros præteream, de præclaris Martyrum miraculis toties disseruerunt, magnáque volumina conscripserunt: quòd prætereà mos olim solennis fuit, & Augustini etiam durauit seculo, vt si quæ Sanctorum miracula noua fierent, ea scripto consignarentur, & deinde populo in Ecclesia recitarentur. Quæ res Dei operibus ad Sanctorū memorias factis fidem astruebat certiorem, & gratam beneficiorum operúmque Dei memoriam in piorum animis refricabat, ac demum veram præsentis Ecclesiæ confessionem ac Religionē veluti Christo eiúsque Sanctis acceptam fortius commendabat.

Quarta propositio: Veris miraculis, quæ per Sāctos fiunt, non propterea est derogandum, quòd quidam siue prædicatores siue scriptores falsa pro veris, & dubia vel commentitia miracula pro certis euulgent, aut populo venditent. Non enim mendacium veritati debet præiudicare, & hominum vitia vanáque commenta sanctis & probatis eorum miraculis non magis incommodant, quàm Christi & Apostolorum miraculis officiunt suis præstigiis Antichristus & pseudoprophetæ. Siquidem ex Scripturis constat fore, vt hi dæmonum satellites summíque impostores ad suum impium institutum ornandum prodigia quædam aliquando inuehant & ostentent. Cæterùm ad hominum improbitatem in præsenti Ecclesia coercendam, ne vera falsáque miracula permisceant, ac eo ipso dedecorent religionem, prouidè & sapienter in Tridentino Concilio sancita lex est, neque noua miracula admittenda, nec nouas Sanctorum reliquias recipiendas esse,

nisi Episcopo recognoscente & approbante, qui simulatque de his aliquid compertum habuerit, ea iudicare possit, quæ adhibitis in consilium Theologis, aliísque viris bonis veritati & pietati consentanea esse videbūtur. peccant hic interim, nimiúmque sibi permittūt aduersarij, quemadmodum Foxus, Balæus, Gastius, Casparus Goltvvurm, Hoccerius, Hamelmannus, ac inprimis Magdeburgici Centuriatores, Historici sepè mendaces, Rhetores fatui, Theologi peruersi, & in miraculis tum iudicandis, tum perstringendis non solum Hæretico, sed etiam Lucianico spiritu obcœcati, eóque potissimum intenti, vt suum vetus odium expleant in Ecclesia Catholica proscindenda. Adeò nihil illis in Ecclesiastica historia, Sanctorúmque miraculis placet, sed apocryphum, vanum, friuolum, ementitium, adulterinum statim habetur, & ad dæmonū præstigias inuidiose reiicitur, quicquid nouæ ipsorum doctrinæ cum Luthero natæ placitis aduersatur, & aliquam veteris Ecclesiæ traditionem atque consuetudinem, à qua illi semper abhorrent, redolere videtur. Facessat autem profana istorum temeritas, qui tum Mariæ & Sanctorum miracula ob impuros affectus ràm iniquè censent, ac velut in exilium relegant, primùm authori & effectori Deo qui in suis Sanctis potens, mirabilis ac gloriosus nō minus est, quàm à Propheta dicitur, suum tollunt honorem: deinde Sanctos ipsos (tàm electa Spiritus sancti organa) laude debita spoliant: tùm fide dignos testes, qui vera de illorum miraculis prædicant, peruerse traducunt, ac postremò suæ vanitatis luculentum specimen præbent, cum quod ipsi non assequuntur, incredibile ac ridiculum esse fingunt, ac Ethnicis potius in profanis historiis, quam Ecclesiasticis authoribus in sacris sæpenumerò astipulantur. Est humani quidem intellectus acies tam imbecillis, vt Diuinorum operum, per quoscúque tandem fiant, causas penetrare non possit, nihílque magis quàm nimia curiositas, fidei simplicitate remota, in sacris percipiendis homines impedit, & in omnes adducit errores. præclarè autem docet Augustinus, quod in rebus miris siue miraculis summa credendi ratio sit omnipotentia Creatoris. Magno igitur studio cauendum est Orthodoxis, ne tragicis vocibus Nouatorum aduersus Mariæ & Sāctorum historias atque miracula importunè vociferantium moueantur, neque tàm leuiter antiquitatis monumenta & testimonia, licet prima fronte quiddam asperum sonent, sibi eripi patiantur, aut ipsi etiam respuant nauseabundi. Etsi enim quæcunque de Sanctis leguntur, pari gradu certitudinis ac reuerentiæ, vt ita loquar, amplectenda non sunt, sed alia quidē aliis præstantiora, maioréque fide digna merito existimantur: tamen non est cuiusuis hisce de rebus ferre iudicium, quas qui vel omnino negligunt, vel superbe contemnunt, in VValdensium & VVicleuitarum damnatos errores facile prolabuntur.

Quinta propositio: Sanctorum miracula cōuellere, aut prorsus inficiari antiquum & proprium est illorum institutum, qui aduersus Christū eiúsque Ecclesiam funestissima bella gesserūt, & Christiani nominis hostes longe infestissimi extitere. Fecerunt id omnium Hæreticorum primi patriarchæ Pharisæi, vtpote qui haud sine aperta blasphemia Christi Domini & lectissimorum eius discipulorū

In purgatorium Dominicorum articulorum.

Deus per miracula Sāctos reddit illustriores, suum que amorem ergo illos & nos pulchrè comprobat.

a Lib. de laud. sanctorum Martyrum cap. 49
b Lib. de cultu mirabilium. Psal. 115

Complures veteres de Sanctis scripsisse traditur, quorum etiā publice in tēplo recitabantur.

Lib. 22. de ciuit. Dei. c. 8
Et Ambros. sermo. 91

Nouatores perperam de miraculis iudicare, quæ de Sanctis celebrantur.

Multis modis peccare nouos censores miraculorum, quæ in vera Ecclesia per Sanctos facta sunt atque fiunt.

Psalm. 67

In Sanctorum miraculis non quid nobis videatur, sed quid Deus possit & faciat esse spectādū.

Lib. 21. de ciuit. Dei ca. 7

Nouatorum vociferationes contra Sāctorum miracula Catholicis esse contēnendas.

Difficile esse ac periculosum aduersus communem bonorum opinionem miracula quædam improbare.

Quinta propositio de primis & præcipuis calumniatoribus miraculorum Ecclesiæ, quos nunc Sectarij æmulantur.

Matth. 12
Luc. 11

Matth. 10

miracula virtuti ac potestati dæmonum attribuerunt. Si enim patrem familias Beelzebub vocauerunt, quantò magis domesticos eius? vt Euangelicis verbis vtamur. Fecerunt Porphyrius rabidus in Christum canis, immanis Ecclesiæ persecutor Diocletianus, & profani complures dæmonũ cultores Ethnici, Euangeliique hostes acerrimi, qui Martyrum miracula dæmonum prestigiis deputarunt. Fecerunt in Dei Filium contumeliosi Ariani, à quibus hæ voces iactabantur: *Non sunt isti Martyres, nec torquere diabolum, nec aliquem liberare possunt: non sunt dæmonum vera tormenta, sed ficta & vera composita ludibria:* sicut[a] Ambrosius testatum reliquit. Fecerunt id denique perfidia insignes, & anathemate perpetuo damnati Hęretici Eunomius & Vigilantius, quibus contra luculentas & omnibus conspicuas Martyrũ virtutes libuit disceptare, atque impudenter excipere: [b] Hieronymo teste. Horum ergo siue parentum, siue maiorum vestigiis tàm pulchre Nouatores insistunt, dum caninam suam facundiam in sanctissimos patres exerunt, quos belli homines & Magos & Necromanticos aliquando faciunt, quorũmque miracula & Antichristi notas & dæmonis prodigia petulantissime vocant. In quo calumniãdi genere valent plurimum scriptores Magdeburgici, feruet quoque [c] Caluinus, qui pro suo candore Sanctorum miracula confirmationem superstitionum nominat, sicut & [d] Beza porrò Satanæ hanc operam ministeriũmque iniquitatis appellat. Nec minor [e] Illyrici est impudentia, publicè vociferãtis horum miraculorum nullum apud nos esse finem, eáque signa hominum fraude confingi, & ad stultã referri superstitionem. His accedit qui non ita pridem insanas voces rursus effudit [f] Heerbrandus, & ne parum maledicus atque mendax esse pergat, sic audet scribere: *Miracula quæ iam fiunt ad Sanctorum inuocationem, nec nos ad ipsos, sed ad Deum huius mundi referimus, qui à Deo vero ad idola, quæ fabricantur Papistæ, & figmenta cordis humani, imo ad diabolum ipsum abducunt.* O blasphemum censorem, qui in acceptũ gratiæ spiritum tam est contumeliosus, vt quod summo Deo Deique digito debet ascribi, quo duce ad Sanctorum memorias & olim facta sunt, & nunc fiunt miracula, id verò nequissimo Belial, & principi tenebrarum tribuit, atque ab omnibus tribui postulat. Hoc est vtique non solum humani, sed & peruersi Hæreticique cordis figmentũ: hoc nouũ idolum à nouis Sectariis fabricatum, quod ipsi vulgo tantum non pro Dei verbo imperitis colendum adorandũmque proponunt. Affingant autem quæcunque velint Catholicis Sanctorum cultum exercentibus, eorũmque miracula celebrantibus: nunquam id tamen probauerint, à nobis idola esse fabricata, vel Sanctos vllos in idola conuerti Catholicis, ac demũ homines in veteri Ecclesia per quæcunque miracula, & per quemlibet receptum solẽnémque cultum Sãctis exhibitum, à Christi honore Deique cultu ad diabolicum cultum abduci.

Sedenim isthæc aliáque putida, & æquè nefaria conuicia per suos satellites euomit Satan, vt splendidam verorum miraculorum lucem, quam in suã & Sanctorum gloriam clementer accendit Deus, in vera Ecclesia vel extinguat penitus, vel obscuret. Nec enim ignorat, eximiam consolationem, multúmque vtilitatis cum his miraculis coniunctum: vnde credentes etiam in sincera fide & doctrina confirmentur, atque à Synagoga malignantiũ vera Dei Ecclesia internoscatur. Nam inter alia, quæ Catholicũ pectus in anita & Orthodoxa religione confirmant, illud etiam non sane postremum est, quod cum Augustino Orthodoxus quisque suo iure profitetur: Tenet me in Ecclesia Catholica consensus omnium populorum: tenet authoritas miraculorum] nõ veterum tantùm videlicet, sed etiã in Ecclesia Catholica semper vigẽtium, vt Orthodoxorum prædicatio Dominum cooperantem habeat, & sermonem illa confirmet sequentibus signis. Confirmat sanè in hunc vsque diem tũ Laureti per Deiparam Virginem in Italia, tum Compostellæ per Iacobum Apostolum in Hispania, tũ Argyræ & Catanæ per Philippum Confessorem, & Agatham Martyrem in Sicilia, tùm Oetingæ per eandem rursum Virginem matrem in Germania. Confirmat, inquam, eas virtutes in Ecclesia Catholica passim exercens, vt liuidi aduersarij tantum splendorem in suis speluncis & tenebris haud sine molestia queant aspicere, pij verò inde summa cũ voluptate summũ Deum in Sanctis suis gloriosum prædicare, & colere non satis posse videantur. Nec dormit interim nequissimus ille Satan, qui cum Dei sit velut simia, & per suos satellites eorũmque Patriarchas adhuc edere miracula prohibeatur, quã potestatem negari Hæreticis Clemens etiam & Irenæus comprobant, nouam fallaciam adhibet, qua suorum in noua Synagoga Doctorum & nuditas & turpitudo apud rudes saltem vtcunque cõtegatur. Cum enim hi legitimæ vocationis & confirmatæ doctrinæ nouæ, quæ miraculis nouis astruenda erat, testimonio careant, impostor orbi persuadere conatur, sicut & ipsi fortiter clamitant, ne Catholicis quidem vera esse miracula, & si quæ fortasis de Sanctis celebrantur, ad regnum Antichristi ea pertinere, nouis miraculis opus non esse, prima sufficere, quæ in Apostolicis literis exprimuntur: quare frustra ab ipsis noua signa postulari, qui ad Apostolica prouocare possint. Hac via demum cœcos eo perducit cæcorum ille Dux & tenebrarũ Princeps, vt nõ modo Sanctis, sed etiã Christo Domino miraculorum, gratiam in ipsa Dominica cruce, & sacrosancta Eucharistia, multísque aliis Sacramentis detrahat impudẽter. Etenim quę mysteria tot retro actis seculis non sine summa religione colit Ecclesia, hæc pro rebus magicis haberi, & tanquam impios cultus Antichristi damnari, ac demum vbique gentium aboleri debere contendit. O Satan Satan, itáne cum tuis artibus & fraudibus perpetuo latere confidis, vt quod iniquitatis mysterium in Ecclesię perniciem operaris, atque ad inuehendum atheismum promouere non desinis, id nullus deprehendat? At verò si ab imposturis Satanicis cauere placet, in ea demum Ecclesia firmiter acquiescamus, quæ indiuiduam signorum & doctrinæ cõiunctionem tenet: quæque præsentem Christi gratiam partim Catholicæ doctrinæ consensione, partim Conciliorum granitate, partim miraculorum maiestate commendat: quicquid demum Ægyptiacæ ranæ coaxent. Sed ad nostram Virginem axiomata reliqua propius conuertamus.

SEXTA propositio: Quam miraculorum virtutem & gratiam Deus Sanctis sæpè aliis, cuiuscunq; illi ordinis fuerint, post mortem impertiuit, nimirum vt de capitis Christi maiestate, & de membrorum

a Serm. 91. de inuentione corporum Sãctorum Gernasij & Protasii.
b Lib. contra Vigilant.
c In harmon. Euangelica. d Lib. instit. Christ. ca. 4 Sect. 16
e In Centur. 1. mendaciorum Papisticorum.
f In Thesib. hiperaspist.

Qui hodie Sãctorum miracula virulentè proscindãt.

Expensio verborum maledici Heerbrãdi de Sanctorũ miraculis.

Quiorsum per Sectarios tantopere laboret Satan, vt Sanctorũ miraculis derogetur.

Iisis miraculis Catholicę eorumque fidẽ valdè confirmari ac recreari.

Deum ethnanum per Sanctos miracula passim operari in Ecclesia.

Contra Ecclesiam Manich. cap. 4

De Satanica fallacia, per quam Sectarij excusant sese, quod nouæ fuæ doctrinæ noua non addãt miracula.

Lib. 2. Recognitionum. Lib. 1, ca. 8

rum eius gloria, déque Christianæ fidei veritate, & eandem virtutem & gratiam multo sanctissimæ & augustissimæ matri suæ, quam nulli illustrium cedere quidam affirmat, neutiquam denegauit. Nihil enim moramur nugas Marbachij hoc modo cauillantis: *Maria in nullo fuit vnquam Ecclesiæ ministerio, nec Scriptura meminit alicuius miraculi ab illa perpetrati. Quomodo igitur vel ipsa per se, vel Christus per ipsam miracula edere posset?* Primum enim nimium imperitus est, qui donum miraculorum ministerio Ecclesiæ magis quàm Dei potentiæ alligatum videri postulat, quisque nescit matrem Domini summo sanctissimóque ministerio, quod in terris nulli alij contigit, demandatum fuisse, atque ita eandẽ excelluisse, vt præcipuos Ecclesiæ ministros Apostolos, si Melanchthoni credimus, suis cõsiliis rexerit ac gubernarit. Præterea quid ineptius, quàm miraculorum donum idcirco Mariæ adimere, quòd de illa nusquam Scriptura sacra loquatur: in qua neque Christus linguarum dono fuisse præditus expresse asseritur, & alia multa quæ ille alioquin habuit, docuit atque fecit, prætermittuntur? Sed nota istorum ars est & consuetudo, qui cum Arianis ab authoritate negatiuè, vt in scholis vocant, tàm libenter quàm ridiculè argutantur, & rursus quæ illic traduntur, velut soli sapiant, pro sua libidine, quicquid visum sit Patribus, sibi sumunt interpretanda. Quanto autem rectius Thomas Aquinas docuit, Mariam vti Christo secundum humanitatem fuisse proximã, sic etiam præ cæteris maiorem ab illo gratiæ plenitudinem obtinuisse, & licet sapientiæ donum, gratiámque virtutum ac Prophetiæ acceperit excellẽter, tamen donorum atque virtutum suo sexui nõ congruentium vsu caruisse. Nec sane decebat, quod ad vsum miraculorum attinet, quibus doctrina Euangelij à Christo eiúsque discipulis primum cõfirmanda erat, non decebat, inquam, vt aut Virgo mater, aut Ioannes Baptista in Euangelij exordio miraculum vllum ederet. An verò hinc scite Marbachius colliget, vtriusque personę, qua nihil in Euangelio post Christum est illustrius & sanctius, nullum etiam post mortem miraculũ extitisse, quo Deus hosce lectissimos homines, sibíque charissimos in terris illustraret, Ecclesiæque suæ commẽdatiores redderet? Persuadeat hoc, si velit, suis auditoribus Marbachius: nos plurimis & amplissimis venerandæ antiquitatis testimoniis, quæ postea proferentur, longè aliter sumus edocti, & ab Andrea Cretensi, qui celebris Archiepiscopus fuit Hierosolymis non temere scriptum nouimus, miraculorum effectricem ab omnibus decantandam Deiparam esse Virginem, cuius idcirco sacrum corpus, ipsúmque Dei sacrarium ad sepulturam elatũ, multis statim & eximiis claruit miraculis, vt præter alios[a] Damascenus & [b] Metaphrastes asseuerant.

Septima propositio: Nimium curiosi atque scrupulosi sunt censores, qui nulla nostræ Virginis miracula, nisi ab antiquissimis tradita scriptoribus recipiunt atque probant. Est enim media tenẽda via, vt in Marianis miraculis admittendis & confirmãdis neque nimium faciles, neque rursus plus æquo difficiles ac morosi esse velimus. Sicut enim Ecclesiæ hostes in eo peccant, quòd ad solas Scripturas nunquam non prouocent, & ex illis peti velint omnia, id quod fieri posse negant [c] Epiphanius atque [d] Basilius: sic & quidam immodico rigore delinquunt, quoniam historias & miracula, etiã quæ nihil absurdi ac duriusculi continent, sine peruetustis, certis & classicis authoribus ægrè amplectũtur, & amplectenda esse censent. Ersi enim omnia, quæ in hoc genere leguntur, eiusdem non sunt ponderis & authoritatis, sicut & anteà testati sumus: tamen quia charitas non est suspicax, & temerè aliena iudicare prohibet Christus, sapidíque cibi ob vitium palati pro insipidis nonnunquàm habentur, & demum paucorum est sacris de rebus solidè diiudicare, minus in eo quidem erit periculi, si à bonis probabiliter narrata, & à doctis non reiecta, quæ ad piorum ædificationem faciant, recipiantur, quã si eadem fastidioso & contentioso præfractóque animo repudientur. Sunt quæ licet Ecclesia non confirmauerit, neque scriptores noti expresserint, tamen Maiorum traditione, & ipsa rei euidentia comprobantur: vt nostro etiam seculo veritas nulla tergiuersatione celari, nec sine pudore negari posse videatur. Nos verò ex plurimis pauca eiusce modi miraculorum exempla proponemus, simúlque authores & fontes, à quibus accepta sint, bona fide patefaciemus.

Sexta propositio de Mariæ meritis miraculisque per illam Deus operatur.

Lib. de miraculis contra Eisengrein.

Seductio Marbachiana cauillationis.

Lib. 1. parte. Hieronim.

Lib. 3. parte. 247. art. 5

Deipara excellenter habuit dona spiritualia, sed non vsum omnium, sicut nec quæ miracula.

Nec Mariæ, ac Ioãni Baptistæ cõgrue ministrio facẽ miracula.

Lib. Encomio de dormitione Virginis.

Miraculorum effectrix Maria dicta.

a De dormit. sanctissimæ Dominę nostræ Deiparæ.
b Ser. de vita & exitu Deiparæ.
c Contra Apostolicos.
d Lib. de Spiritu sancto, cap. 27. & 29

Septima propositio de Maria miraculis, non nimium rigide temerè que cẽsendis.

Christianorũ est scripta veterum de Maria miraculis ac similibus rebus candidè interpretari.

Matth. 7

CAPVT XIX.

Memorabilia exempla duo, nimirum Andreæ de Chio Martyris, & Ioannis Damasceni præstantis Theologi, qui ambo cum à barbaris hostibus immaniter tractarentur, non modo Deiparam inuocarunt, sed etiam præsentem inuocationis fructum non sine manifestissimis miraculis retulerunt, aliisque publice demonstrarunt.

Propositio de sequenti oratione.

IBET hoc loco exempla duo illustria repetere, plura dabimus posteà, quæ de nostræ Dominæ miraculis perspicuè loquantur, & inuocationis ad illam factæ vtilitatem maximam atque certissimam probent. Prius à Georgio Trapezuntio, posterius à Ioanne Patriarcha Hierosolymitano mutuabimur, quoniam in vtroque non parua est rerum cognatio atque similitudo. Etsi verò author vetus non est Trapezuntius, vt qui sub Friderico III. Cæsare scriptor celebris extitit, tamen de fide præsentis historiæ ab illo descriptæ nullus est ambigendi locus, quum Græcus ipse in Creta natus, de Græco Martyre non alia testetur, quam quæ in medio Græciæ, & in Regia vrbe per Magistratum publicè gesta, neque minus Latinis, quàm Mahometanis nota, ac eo tempore plurimis visa, audita, comperta fuerunt. Vt autem sine

Cur sequẽs historia de Andreę Martyrio in dubium vocari non debeat.

fuco simpliciter veritas narretur, eáque narratio maiorem fidem habeat, visum est Trapezuntij verba, quæ mihi primum amicus in Italia legenda obtulit, & deinde Colonienses probatis Sanctorum historiis inseruerunt, hoc loco repetere, omnibusque insignem historiam iudicãdam exhibere. Hinc verò luce clarius cognoscetur, quàm præclaræ fidei & inuictæ fortitudinis iuuenis Andreas ille fuerit, vt sanè veteribus Martyribus merito cõferatur, quantúmque fructus & roboris ex eo ceperit, quòd in acerbissimis tormentis, summísque doloribus subinde matrem Virginem inuocarit. Historia sub Paulo secundo Pont. Max. contigit, & primo quidem eius Pontificatus anno in vrbe Constantinopolitana. Scribit igitur in hunc modum Trapezuntius.

Tomo 7.

Fructus historiæ sequentis diligendus.

Quando iam triennio è Creta Constantinopolim nauigassem, vniuersam illam vrbem cum Gallata simul in admiratione atque gaudio reperi non paruo, propter singulare ac inauditum multis temporibus Andreæ de Chio pro Iesu Christi professione martyrium. Fuit enim paulò ante mirabili constantia per gratiam Dei gestum. Nam ego quidem mense Nouembri applicui, Anno ab incarnatione Domini M. CCCC. LXV. Andreas verò Martyr Christi præcipuus 29. die mensis Maij eiusdem anni coronam Martyrij misericordia Christi consecutus, in cælos ascendit ad eum, pro quo multos cruciatus sustinuit. Verum quod admirabilius rite considerantí videbitur, illud est, quòd nisi Andreæ Martyrium diuinitus destinatum diuina gratia Christianis opem tulisset, & animos eorum firmasset, magna in eos clades, ac ærumna ingens ab inimico generis humani, procellæ in morem fuisset effusa. Quidam enim, quem honoris causa non nomino, ex Trapezuntana ortus vrbe, Peripatetticorum Philosophiæ Professor, siue sua sponte, vt multi aiunt, siue impulsus nescio, nec, si sciam, dicere ausim, Crucem Domini negauit, & Mahometo adhæsit. Quare Turcarum Rex elatus, virum quendam, cuius nomen me fugit, ipsúmque Trapezuntium militiæ peritissimum in carcerem coniecit: dignum ratus, vt Philosophum conciuem suum volens nolénsve imitaretur, cupiebat enim eius opera vti in re militari. Cúmque Christiano non confideret, ad Mahometum intrudere cupiebat. At ille animo Martyr dicebat: Philosophus in deliciis educatus, maiore spe ipsarum, Christi crucem negauit: Ego autem qui pro Imperatore meo mortali tot tantósque labores cum Scythis bella gerens tuli, vulneráque excepi (dixit & aperto pectore ei catrices ostendebat) pro Imperatore cælesti mortem timebo? absit à me tanta insania. Quæ mens prætereà esset mea, vel potius quæ stultitia, veritatem doloris fugiendi causa prodere, ac æterna cælestiáque regna repudiare, Mahometóque adhærere, vt bellorum labores subeam, pericula magna pro Imperatore mortali suscipiam, gladios in Christianos Christianus ipse natus distringam? & denique in mortem ruere, quam fugiendam cẽsuit Philosophus, vt in æternam ac veram mortem deferat præceps? Hæc ille.

Historia de Martirio Andreæ Chij memorabilis.

Philosophus quidam Peripatericus Trapezuntinus è Christiano factus Mahometanus.

Exemplũ constãtiæ fidei in homine militari & Trapezuntino.

Verum dum hæc Constantinopoli fierent, Andreas febribus grauiter laborabat, cœlibémque se perpetuo fore Reginæ misericordiæ Virgini vouit, si euaderet. Sedatis illicò febribus, paulò post quasi ex morte surrexit, & albis se vestimentis induit, vt scilicet nunquàm obliuisci posset mundiciæ corporis, quam Creatoris obtulit Matri. Constantinopolim deinde petiit, non vt mercator, aut vagus quidam magnarum vrbiũ visendarum cupiditate. Sũma enim in iuuene viginti & septem annorum grauitas atque constantia illucebat. Rarò quis inane verbum ab ore ipsius excidisse audiuit: à ioco enim penitus erat alienus. Cur igitur iuit? â gratia Dei, vt ego arbitror, ad martyrium vocabatur, vt & ipse in cælis Christo cũ aliis Martyribus assisteret, & omnibus prodesset, qui Philosophi siue leuitate, siue terrore fuerant conturbati. Statim cum in vrbem applicuit, accusatus fuit, quòd cum Christianis cõuersaretur, Ecclesiásque viseret: quasi Christianus summa cũ religione ac deuotione homo, qui Crucem Alexandriæ negauit, conculcauit, sputis fœdauit, & demum in stercora proiecit. Hæc mercatores Ægyptij, qui tunc in vrbe aderant, ad Iudicem detulerunt, séque ipsos vidisse eum negantem confitentémque, quòd Mahometo adhæreret, audiuisse attestabantur. Trahitur in iudicium Andreas iniquum, accusationéque recitata, nunquã se à Chio, vbi natus educátsque fuit, nisi tunc, recessisse affirmabat, ídque multis testibus approbabat, vtiuersámque Chij ciuitatem hoc ipsum scire aiebat. Iudex iniquus hac in re non esse audiendos Christianos censebat. Tunc Christianorum multitudo, quæ circumfusa stabat: Si Christianorum testimonium in huiusmodi causa refutandum est, inquit, Mahometistarum quoque similiter non recipiendum. Nam sicut nos Christianum falso accusatum iuste defendimus, sic Mahometistæ accusationem suorum veram esse contendunt. Quare prætermissis testibus res ipsa quærenda est. Non aliter igitur quàm Iudæi secundum Mosaicam legem, circumcidi suos Propheta vester iussit. Quare si genitalia huius membra simili nota læsa sunt, morte iure plectetur: sin minimè, cum ipsa re causa determinetur sua, & nihil ambiguitatis hominum animis remanebit. Spoliatur interea miles Christi, nudúsque à tanta multitudine aspicitur: nullum in eo indiciũ, nulla circumcisionis macula, nullum Mahometistarum apparet vestigium. Exclamant ex lætitia Christiani: Confunduntur aduersarij, & victi penitus consternantur, nisi diabolico astu adiuti exposuissent, moris esse in Aegypto, minoris homines ætatis circumcidi, maioris, si ad Mahometum Dei Prophetam conuertantur, circumcidi, si volunt: si vero abhorrent circũcisionem, nullo cogi modo posse: quoniam melius sit lucrari animam hominis ex toto nobis corde adhærentẽ in cæteris omnibus, præter circumcisionem, quàm reiicere, quoniam circumcisionem reformidet. His rationibus, vel magis quia Sectæ fauebat suæ confisus Iudex, nullã se pronunciare sententiam velle in re tãta dixit, nisi Regem cõsuluerit. Ita enim moris est in causis ambiguis atque arduis. Regem igitur, in carcerem cõiecto milite Christi, consultũ adiit, cui omnia cum retulisset, interrogatus de ætate ipsius, habitúque omni corporis, Iuuenis, inquit ipse, animo inuictus atque magna statura, grandibus ossibus atque nerui conuallatus. Rex qui tales homines in militia habere cupit, Vade, inquit, & primùm illi, si noster voluerit esse, offerimus Centurionatum in militia nostra: deinde, prout in virtute ipsum valere conspexerimus,

Andreas Deiparæ vouet perpetuum cælibatum, & ra-

tim ex morbo conualescit, totusque prætatur in vita spiritualem.

Andreas Constantinopoli accusatus, quid responderit ad innocentiæ suæ defensionem.

Andreas quibusdam defensis coram Iudice Mahometano.

Andreas conturbat nudatur, & indutæ ipsa probat se non esse circũcisum more Mahometano.

Mos Ægiptiorum, quatenus circumcidantur Christiani.

Iudex iniquus Andreã in carcere iubet reduci, eumque Regẽ de illo consulit.

spexerimus, ad maiora prouehemus. Quod si beneficiis non commouebitur, minis atque terrore ipsum concutias, & si neutra poteris prævalere via, capite plectas.

Andreas parum silentio, rerum oratio contemnit Mahomeram Regis munificentiam.

ALTERO igitur die producto ipso, primum Regis pollicitationes proponuntur mirabili cum amplificatione: Quòd caput statim eris Andrea cẽtum militum, & à priuatorum tractus conditione, cum Principibus connumeraberis, quòd facilè virtus & diligentia tua extollet te ad maiora. Verum cum Martyr Christi nihil respondendo cõtemnere oblata videretur, qui circumfusi erant veritatis hostes, alij argentum atque aurum, alij vestes, alij suppellectilem variam pollicebantur. Cumque in silentio acrius perseueraret, Quid, inquiunt, ne verbis quidem tuis nos dignos putas? Digni quidem, ait, vos estis multo maioribus, quam ego dicere aut excogitare queam: sed res quas offertis, nulla responsione sunt dignæ. Quid enim caducam hanc vitam atque mortalem putatis magni aliquid habere, quo cælesti sit præponenda? Erras, ipsi respondent: nam nos & ad illam tibi viam aperire studemus, & hanc insuper tibi felicem reddere conamur. Non cohærent, inquit, caduca æternis, non felicibus misera, non prophaná beatis: sed quid opus est verbis? Ego felicitatem huius seculi nihili facio: ego crucem, passionem, sepulturamque Christi mei, auxilio illius fretus nũquam negabo: statuite in me quicquid malueritis: vnum rogo, ne me verbis amplius tentetis.

Andreæ responsio, cum admiratione illorũ quæ proponuntur.

Vox digna Martyre, qui pro ratum of ferat omnẽ cruciatũ pro Christi nomine.

HIS dictis coniectus illico in carcerem, vinculis cathenatus, pedibus atque manibus alligatus, ad meridiem sequentis diei, qui fuit 20. Maij, iacuit. Post meridiem statim protrahitur, & in partem vrbis quæ Orientem spectat, prope mare ducitur, vbi ad palum nudus alligatus, flagellis atque loris cæditur, acriusque quam dici possit, principio flagellorum & verberum contremuisse dicitur, & manibus ad pectus contractis, ac digitis in pugnum compressis, magna exclamasse voce: Virgo Maria adiuua me. Inde pedibus altero ad alterum adductis, steterit rectus in eisdem vestigiis, mirabile dictu, vsque ad solis occasum. Intereà dum miles Christi his cruciatibus exercetur, Trapezuntius ille, de quo supra retuli, è fenestra turris, in qua fuerat inclusus, prominens clamabat: O felicem Christianum, ô beatam quæ te genuit, Insulam, ô nobilissimum atque omni laude dignum genus, vnde ortus es: vtinam isthic essem tecum, vt eadem paterer pro Christo. Hæc aliáque vociferabatur, martyrij coronam, vt arbitror, desiderans. Carnifices autem Andrea reducto, multis preciosa membra flagellis lorisque fœde dilacerata, vnguntvnguentis, cibum quoque atque potum ad fulciendam in corpore animam de Medicorum consilio, quorum multi ac peritissimi aderant, obtulerunt, ac aquàm, in qua non paruum defecati auri pondus bullierat, conducunt ad bibendum. Id faciebant, quo longior vita eius aliquid ad negationẽ Crucis afferret, simul & ostenderent, quanti vitam facerent eius, fortè etiam quoniam cum Christianis enutriti, & nonnulli eorum Christiani fuerint. Nec ignorabant, quomodo Martyres Christi olim in die cruciabantur, & in nocte conualescebant. Quarè timentes, ne id diuinitus eueniret, medicamentis suis occultare veritatem studebant.

Andreas à Carnifibus, & Medicis post grauem flagellationẽ reducitur in carcerem.

Andreas à Carnifibus ferreis vnguibus laceratus,

VIGESIMA prima eiusdem mensis die rursus producitur, denudatúsque ferreis vnguibus tergo-

Ara, & quæpridie eius diei fuerant flagellata, dilacerantur. Nec quicquàm aliud fecit dixitque miles Christi: quánquam prius contremuit in principio, manúsque ad se adduxit, digitos in pugnos contraxit, pedes in eisdem vestigiis tenuit, magnáque voce clamauit: Virgo Maria iuua me. Sic Trapezuntius etiam eadem quæ pridie vociferabatur, è turri iterum atque iterum repetebat. Adueniente nocte vnguentis illinitur, similiter & medicamentis atque aquis, in quibus magna virtus auri fuerat infusa, sustentatur, quasi charam. Crucis hostes salutem eius haberent, magnam iis rebus inesse virtutem prædicantes, Spiritus sancti gratiam in Medicorum peritiam, cibique ac potus commoditatem deriuantes. Illucescente namque die sanus omnium martyr Christi apparuit: quæ res medicamentis fieri nõ potest, quæ cum naturaliter agant, longiore indigent tempore, frequentationeque conueniente, ne digesta in dubium aliquid conferant: quod tamen minime facere possunt, si denuò corpus ac sæpius exagitetur, siue etiam atrocius crucietur: quę virtus opem afferre potest, præter diuinam profecto nulla. Vigesima secunda eiusdem mensis die, producitur similiter post meridiem, ac manus & pedes sic torquentur, vt ne digitorum quidem articuli, nec cubitus, nec genua in locis suis remanerent, sed locis suis omnia salirent: qui dolor maximus omnium est. Cætera similiter gesta dictaque non ab ipso solum, quæ tamen nihil aliud, nisi: Virgo Maria iuua me, in principio dolorum, idque semel clamabat, verùm etiam à Trapezuntio illo, qui martyrium sic expetebat, vt multis etiam Mahumetistis audientibus sæpius repeteret, quæ dicta superius sunt. Medicorum quoque diligentia similiter, imò etiam maior fuisse dicitur.

Iterum Mariã inuocat.

Andreas, quãuis immaniter cruciatur, post noctem totus restituitur, subitoque sanatur.

Andreæ manus & pedes crudelissime torquentur. Ad Mariã tertia inuocatio.

VIGESIMA tertia die incolumis sanusque non Medicorũ arte, sed illius primi Martyris & Domini omnium Iesu Christi productus Andreas, nouo genere cruciatus vexatur: humeros carnibus per gladios denudãt, studentes semper, ne celerior mors ipsum inuaderet. Sperabant enim, si non acerbitate ac magnitudine dolorũ, attamen diuturnitate se victuros: sed derisi tandẽ iacuerunt. Declinante die reducitur, sicuti superioribus diebus, dictis factisq; medicamentis quoque nõ aliter quam prius adhibitis. Die vigesima quarta eiusdem mensis eodem modo fiunt omnia, eodemq; in loco, quo in die clunes carnibus nouaculis spoliantur non subito, sed cũ mora, vt doloris acerbitas magis sentiretur. Cætera omnia similiter acta, vt in superioribus diebus, dictaq; eodem modo etiam à Trapezuntio martyre animo atque voluntate, qui illis diebus, quibus Andreas patiebatur, similiter è turri clamitabat. Die vigesima quinta partes pedum, quæ inter genua clunesque sunt, carnibus similiter denudantur. Cætera eodem modo dicta gestáque fuerunt. Vigesima sexta die suræ, id est, carnosæ partes pedum, quæ sunt intra genua & poplites, similiter carnibus denudantur. Cæteraque facta, dicta, procurata similiter fuerunt. Vigesima septima die femur, quæque circa ipsum sunt corporis partes excoriantur. Vigesima octaua die totum corpus à capite ad pedes verberibus cæditur, vt doloribus renouatis tandem moueretur. Maxilla quoque vna vno ictu denudata carne fuit, quam Christiani rapientes, seruarunt, fuitque in monasterio B. Francisci,

Ad nouum & horrendum supplicium Andreas porro rapitur.

Clunes Andreæ per nouaculas carnib. spoliantur neuaque illi tormenta infliguntur.

inusitato fragrans odore atque mirabili.

Andrę maxilla carn denudata, & seruata magnũ spirat odorem.

VIGESIMA nona eiusdem mensis die, anno primo Pontificatus Papæ Pauli secundi, vltimo producitur Andreas de Chio martyr Christi præcipuus in locum solitum, ad orientalem vrbis partem prope mare sanus, viuax, vultu læto, decora facie. Mahumetistæ his rebus moti, medicamentorum virtute sic factum asserebant, & ingratitudinem illius accusantes: Non vides, clamabant, Andrea? tuæ vitæ cura nobis habita est, nostro studio, imò Regis ipsius incolumis es, & virtute medicamentorum, & Mahomieti gratia, qui te vult deliramenta Christianorum de cruce ac passione IESV despicere. Quæ beneficia quoniam ingratus non sentis, morte morieris. Non est mors sic mori, ait, sed vita. Quarè nolite putare me verbis terreri posse, nec medicamenta profuerunt, quippè quę vel in minimis vulneribus vix post multos dies aliquid afferre possunt. Me autem Crux Domini nostri Iesu Christi, & Virgo Maria ad hunc diem conseruauit atque reseruauit. His dictis securi caput suppositum, & ad cælestia regna euolauit. Tunc mortis eius ministri, vt Iudex iusserat, caput & truncum corpus trahere velociter ad mare conantur. Exclamant Christiani, qui lachrymis effusis circumstabant, quorum magna erat multitudo, sepeliendam esse mortuum, non in mare proiicendum. Illis resistentibus, Regiam aiunt maiestatem esse consulendam, sepelirine velit ipsum iam mortuum, an in mare proiici. Hoc audito, ipse Iudex ad Regem procurrit: nec enim licet Iudicibus, quando Regem consulendum esse audiunt, quicquam facere vlterius, nisi Regi prius referãt. Sed Christianorum quoque Primates quam velociter poterant, Regem adeunt: qui cum percepisset, quibus cruciatibus, & quam diu vexatus fuit Andreas, efferbuisse ira dicitur, & verbis in Iudicem sic atrocibus vsus fuisse, vt ex animis ne mutiret quidem Iudex iniquus. Sed ea ira, & illæ ingentes minę simul cum verbis euanuerunt. Christianis deinde iubet, vt Andream honorifice, sicut decet virum fortem, sepeliant. Qui apposito capite corpori suo, ad Galatam deportarunt. Aderat autem vniuersus vtrarumque vrbium, Galatæ atque Constantinopolis, populus, viri simul ac mulieres, pueri atque puellæ, liberi & serui, nec Christianorum solum, verum etiam Mahumetistarum multi admiratione commoti, non pauciores quam decies decem milia, qui omnes alij lachrymantes, alij laudes eius prædicantes, & alij constantiam ac robur animi, alij prudentiam atque grauitatem, alij contemptum humanarum rerum: multi fidem in Iesum Christum, in crucem & passionem eius, & in immaculatam Virginem deuotionem narrantes. Tandem in Galatæ partem extremam versus Ortum, mari contiguam deuenerunt, vbi est Ecclesia virgini Mariæ, si rectè memini, dicata: ibi depositus iacet.

Quę præcipua in hoc Andrea fuerint à multis commẽdata.

Andreæ postrema oratio eiusque testimonium, se per Christi crucẽ & Mariã Virginem in summis tormẽtis inuictum exitisse.

De Andreæ corpore sepeliendo subortæ contentiones inter Christianos & Turcas.

Quæ commoda ex Andręę morte ad multos peruenerint.

HIS itaque gestis, magna Rex exarsit cupiditate Trapezuntij viri illius, de quo supra diximus, liberandi: sed quia honeste id facere, nisi rogatus, non posse iudicabat, per quasdam, vt dicebatur, mulieres effecit, vt vxor illius pro marito supplicaret suo. Sic mors Andreæ, atque martyrium illud quidem palam, sed multos quoque alios à periculo liberauit, multos in fide Orthodoxa confirmauit, eos qui ante hoc martyrium quauis ratione Mahometo adhęserunt, pudore confudit, mœsticia affecit, ac inani denique pœnitentia & vexauit & vexat. His omnibus ego vehementer commotus, ardebam desiderio videndi corpus eius: sed niue, frigore, glaciêque detentus, hyemis marisque tempestate, illic fui vix mense Februarij: eam mihi oranti gratiam Deus intercessione Martyris concessit. Vidique ipsum iacentem in sepulchro nimium profundo, situ horrido, ea tamen integritate membrorum omnium, & totius corporis colore, & dignitate formæ, tali vultus splendore & habitu, vt non animam expirasse, sed dormire mihi seuiter sub vmbra videretur. At qui iacebat loco ita humido, vt omnibus iam indumentis, quibus erat inuolutum corpus, putrefactis, nudum totum conspiceretur: præterquam quod genitales partes fragmento lini obtegebantur. Exarsi tamen cupiditate descendendi, tangendi, osculandi pedes, manus, faciem præcipui Martyris, nec tantum loci humiditas descendendiq; difficultas, quantum verba Presbyteri custodis, & spes posse id me alias commodius facere, detinuerunt.]

Georgius Trapezuntius quatio corpus martyris in sepulchro inuenerit.

HVCVSQVE Trapezuntius exponit Martyris Andreæ historiam, eumq; deinde nobilissimo Martyri Georgio, cui tamen Lutherus, Caluinus, Melanchthon, aliique Sectarij nec inter homines, nec in rerum natura locum reliquum faciũt, ob cruciatuum magnitudinem haud perperam confert. Ego verò hanc totam narrationem non indignam putaui, quæ à nobis hoc loco repeteretur: partim ad huius Martyris Germanis quidem & Occidentalibus vt plurimum ignoti gloriam illustrandam, partim ad institutum nostrum euidentius comprobandum, vt Catholicæ inuocationis ad Mariam factæ salutaris vsus & fructus, torque iterata in homine vno per illam miracula rectius elucescant. Nouerat profecto hic athleta generosus Andreas, quid quantumque Christo Redemptori suo deberet, ob cuius fidẽ & amorem tamdiu ad sanguinem vsque pugnauit, & horrenda illa tormenta toties ab impiissimis Mahometanis repetita fortissime superauit: vtpotè cũ in cruce Domini sui vnice gloriari, vitamque ipsam Christi nomine profundere in summis votis haberet. Neque tamen à se, vel à Christiano pectore vllo alienum esse putauit, si Christi fide & amore totus incensus, Mariæ opem imploraret, seque præsente illius patrocinio atq; præsidio in afflictionibus maximis consolaretur. Vbi nec illum fefellit sancta fiducia, qui quum se tali commendasset Matri, eam potenter adesse sensit: vtpotè post acceptas sępè plagas sanitati integræ toties restitutus, & nouum quasi corpus subito induens, quod paulo antè fuerat vel dilaceratum, vel exçarnificatum, demirantibus iurè omnibus, quod vnus non solum immanes hostes, & exquisita tormenta, sed & incredibiles tot dierum cruciatus perferre, tantumque robur, Deipara iuuante, præstare potuisset.

S. Georgium negari à Sectariis.

Obquam causam hæc repetita sit historia.

Galat. 5

Andreas quãtumuis fide in Christum ardens, Mariam inuocare non cessat, simulque ab illa exauditur.

NVNC alterum exemplum, quod ad Ioannem Damascenum pertinet, in medium adferamus, quoniam cum priore pulchrè conuenit, & quantum in rebus etiam desperatis prosit Deiparæ inuocatio, non obscure quoque commonstrat. Quod sanè testimonium non potest exigui esse momenti, quia non ab homine plebeio atque vulgari, sed à Ioanne Patriarcha Hierosolymitano proficiscitur: Græcè quidem ab illo scriptum, & latine posteà conuersum ab eo, qui cum Ecclesiæ insignis sit aduersarius, Ioannes nimirum Oecolampadius, eandem historiam, tanquam fide dignam, primum est inter-

Quis vsus & fructus esse possit sequentis miraculi de Ioanne Damasceno, illudque magni esse momẽti.

interpretatus. Quis verò nescit cum apud alios, tum apud Græcos Ioannis Damasceni nomen & authoritatem imprimis valere, qui à nobilissima ciuitate Syriæ patriâque sua Damasco cognomen traxit, eruditione & eloquentia quidem, vt Suidas meminit, præstantissimus, maximique nominis, nulli vel doctrina, vel nominis celebritate seculo illo secundus? habet autem hoc sibi proprium idem Damascenus, vt si è scriptis eius operibus iudicemus, in celebranda, defendenda & honoranda Virgine matre sæpè multumque versetur. Quamobrem cum ab hostibus inique tractatus, ac manu dextra per summam iniuriam mutilatus esset, haud parum doluit, sibi facultatem ademptam ea scribendi, quæ ad laudem eiusdem Virginis porro pertinerent. Sed ad historiam ipsam veniamus, & rem omnem fuse descriptam, compendio quodam cõplectamur. Leo Isaurius Iconoclastarum Patronus imperabat, & ad tuẽdam Sectam Pseudosynodum celebrari iusserat, ingentes motus excitans, vt sacras imagines ferro & igne deleret, prorsusque aboleret in Ecclesia. His rugientis Leonis furoribus si quis alius, certè Damascenus sese fortiter opposuit, & in patria degens, tres libros pro sacrarum imaginum defensione conscriptos edidit, eóque operę animos Iconomachorum vehementer offendit. Qui cum dolerent, suas artes & fraudes tanti viri industria detegi atque labefactari, falso illum apud Saracenum in Arabia Principẽ proditionis accusarunt, quod ad rumpenda Principum fœdera literas manu sua consignatas subdolè misisset, ac pacem publicam perturbare aggrederetur. Hinc Princeps Barbarus accusatorum querelis nimium credens, Damascenum quamlibet innocentem de proditione suspectum habet, eumque in iudicio damnat, pœna in amputatione manus dexteræ constituta. Quę res à Saraceno Principe perpetrata, sed absentium Iconomachorum dolo nequissimo procurata, fœliciorem quàm illi sperabant, exitum habuit, & Maria quidem duce Catholicis lætam victoriã impetrauit. Damascenus igitur post vulnus acceptum, manum enim dextram illi amputarant, suum lararium ingreditur, ante Virginis Deiparæ imaginem sese prosternit, lachrymas fundit, suam calamitatem deplorat, multisque precibus Virgini Matri sese commendat, ac supplex his verbis clementissimam implorat: Domina & sanctissima Mater, quæ Deum meum peperisti, amputata est dextera mea ob sanctas & diuinas imagines. Tu qua de causa Leo sęuiat, non ignoras: proinde quãtocius succurre. Dextera enim altissimi, quę de te incarnata est, per tuas intercessiones multas fecit virtutes. Sanet oro, & hanc meam dexteram tuis precibus: vt tuas & eius, qui ex te incarnatus est, laudes, sicut dederis, numeris rythmicis & melodiis perscribat, & Orthodoxi cultus sit cooperatrix, ô Deipara. Hæc orans Ioannes & lachrymans in somnum vertitur, videtque sanctam Dei genitricis imaginem, misericordibus ac lætis oculis ad se respicientem, & ita dicentem audit: Ecce sana facta est manus tua, caue posthac ne segnis fueris, sed calamum eam fac scribæ velociter scribentis, quemadmodum nunc pollicitus es. Vt autem restitutus euigilauit, & manum curiosè contemplans, curatam vidit, tum exultare cœpit spiritu in Deo salutari suo, & Matre eius, quia fecit secum magnalia qui potens est.]

Ioannis Damasceni gratia authoritas erga Deiparam pictas singularis.

Summa historiæ, quomodo dexterasit Damasceno ablata, quod in suspicionem proditionis venisset dolo Iconomachorũ.

Damascenus Deiparæ Virgini sese commendat, vt ab ęgrotis manus restituatur.

Damasceni à Mariam precatio.

Apparet Maria Damasceno, & dexterã illi restituit, sicut regnauerat.

Psalm. 44

QVÆ postrema Ioannis Patriarchæ Hierosolymitani est oratio, & ad veram certãmque narrationem de manu Damasceni detruncata, & per Virginem mirabiliter restituta pertinet, quam & posteà iussus ille cotã Saracenis ac Ethnicis Damasci protulit, cunctisque spectandam exhibuit palam. Auget fidem miraculi ea lineola, quam manus Damasceno restituta seruauit: nimirum ac certius indicium precedentis defectionis. Quod exemplum in tali viro & coram tot testibus factum, veréque conspicuum, à nostris quidem aduersariis quamlibet loquacibus præteritur, sicut pleraque alia id genus nõ sine fraude à Centuriatoribus silentio inuoluuntur, vel alioquin ad superstitionis notam, quæ in desperata causa commune illis asylum esse solet, ridiculè detorquetur. Quis ergo iam ambigat, Mariæ inuocationem non modo Christianis permissam, sed etiam vtilem, laudabilem atque salutarem esse? sicut in Andrea Martyre, quem diximus, & in Damasceno Theologo apud Græcos probatissimos clarissime cernimus, qui ambo suis exemplis hanc veteretem inuocandi consuetudinem obseruarunt, & diuinis quoque miraculis in se comprobatam experti sunt, aliisque publicè commonstrarunt. Libet autem Claudij Roilletij carmen adscribere, quo ille, factum in Damasceno miraculum est succincte complexus:

Confirmatio historiæ à relicta lineola circa manum abscissam Damasceni.

Mitaenulli hoc non sine fraude à Nouatoribus præteriri, Epilogus capitis

Dextra Damasceno, quæ quondam cessa, Leonis
Procurrante dolo suppositaque manu,
Christiparæ auxilio sic reddita sana precanti
Atque aptata suo, Secta erat vnde, loco:
Scriberet vt posthac citius, melinsque magisque
Vnum qui in triplici numine numen habet.

CAPVT VIGESIMVM.

Quomodo Theophilus Oeconomus Ecclesiæ & Maria Ægyptiaca, cum Deiparam sedulo inuocassent, è summis facinoribus ad veram pœnitentiam peruenerint, ac offenso Deo non sine miraculo fuerint reconciliati. Item de muliere Landunensi in mediis flammis conseruata. Hildephonsum Episcopum Toletanum singulari Mariæ munere cohonestatum, & Rupertum Tuitiensem illa precante diuinitus illustratum fuisse: ac de pluribus aliis miraculis, non solum ad bonorum consolationem & vtilitatem, sed etiam ad malorum & hostium terrorem atque punitionem per Mariam editis.

VONIAM de Mariæ miraculis tractare sumus exorsi, agè plures minimèque suspectas, aut ambiguas historias inducere pergamus, quibus non modo veterum in Deipara inuocanda studium & ardor comprobetur, sed eiusdem etiam

Historia de Theophilo Oeconomo qui, abnegata fide se Dæmoni obstrinxerat & ex qua causa.

inuocationis diuinis miraculis obsignatæ certa & euidentia testimonia magis magisque fulgeãt. Cum Cæsar Iustinianus rerũ potiretur, Theophilus quidam in oppido Ciliciæ Adana Oeconomus, siue vt alij vertũt, Archidiaconus Ecclesiæ fuit, multis quidem ille gratus, & Episcopali munere, quod tamen constanter detrectauit, dignus existimatus. Qui ab æmulis immerito accusatus, & de officio Oeconomiæ deiectus, in eam animi impotentiam adeoque impietatem deuenit, vt hortatori Mago Iudæo morem gerens, Christum Dei filium ac matrem eius Mariam data syngrapha turpissime abnegaret, seq; totum imperio Satanæ, qui se videndum obtulerat,

Theophilus ad Mariæ tem plũ procurrit atque vt offensoDeo reconciliẽtur per pœnitentiam, Mariam inuocat sedulo.

traderet atque manciparet. Quid hic faceret miser tam nefarij criminis iam sibi conscius? Totus animo perturbatus, vt nusquam ferè posset consistere, quũ irato Deo se Dæmonis esse mancipium cogitaret, mutato consilio, tandem ad sanctissimam Dei Matrem sibi confugiendum duxit, ac templũ ei sacrum petiit, in quo suas preces ac supplicationes cum multa ieiunatione coniunctas, noctes ac dies indefesse consumpsit, magnúmque veræ pœnitentiæ specimẽ edere cœpit. Quod si Theophilum ipsum Mariæ supplicantem libet audire, his quidem verbis, vt legimus, illam compellauit: Domina mea benedicta & defensio generis humani, portus & protectio eorum qui ad te confugiunt: Scio ô Domina mea Deiparens, quod te valdè offenderim, & ex te natum Deũ nostrum, nec sum dignus consequi misericordiam.] Ac rursus: Quomodo audebo Domina mea benedicta ego, qui sum indignus & miser, aperire labra,

Theophilus cum oratione conuũgit opera pœnitentiæ per dies quadraginta Iugen. Theophili erga Mariam confiditũ.

quum os habeam sordidum & luto inquinatum?] Nec multo post: Cum hac intensa, & quæ ex tota fit anima confessione rogo sanctissima Domina: offer me Christo, qui natus est ex te sancta & mundo desiderata Deiparente, & ne abomineris me felicem, ne despicias preces meas peccatoris, qui fuit correptus à maligno inimico.] Pergit interim anxius homo preces tristissimas fundere, faciem suam verberare, solo adhærere, templum Virginis, in quo isthæc fiebant rigare lachrymis, in ieiunio perseuerare, tum in propositam imaginem, quæ se illic offerebat venerandæ Virginis æstuans intueri: Te, inquit, habeo post Deum protectionem & defensionem, Domina mea benedicta: ad tuum intuens auxilium & gubernationem, non faciam irrita ea quæ tibi sum pollicitus. Scio enim, scio, ô benedicta, post Deum non esse aliam hominum defensionem, nisi te solam, ô Deiparens. Quis enim, ô Domina mea,

Restituitur Theophilo syngrapha diabolo tradita, vt signum habeat expressum, sibi peccata esse remissa.

sperauit in te, & pudore est affectus? Aut quis hominum fideliter omnipotentem tuam negauit opem, & fuit vnquam derelictus? Reuera nullus vnquam.] Quid multis? Theophilus quadraginta dies in hoc Mariæ templo perdurans, nullumque orandi & plorandi lamentandique finem faciens (tantus in illo feruor erat pœnitentiæ) demum opitulante sacra Virgine suam scriptam & consignatam Diabolo syngrapham, qua Christianismum abiurauerat (mirabile dictu) recepit, in Dei gratiam rediit, peccatum est vltro confessus, & post pœnitentiæ fructus dignos editos etiam Ecclesiæ per Episcopum publicè reconciliatus, eò demum peruenit, vt ob vitam sanctè actam catalogo Sanctorum sit ascriptus, ac solennis eius memoria quarto Februarij quotannis in Ecclesia celebretur. Tantum valuit Mariæ apud Deum petita & obtenta intercessio.

ATTINGVNT hanc historiam quoque Centuriatores, sed rem adeò frigide narrant, nullum vt Mariæ honorem deferre dignentur, studio videlicet veritatem supprimentes, quam tamen, nisi sint prorsus impudentes, negare non possunt. Confirmat narrationem Metaphrastes, & probat illam ex Eutychiano Patriarcha Constantinopolitano, qui se in eiusdem Theophili ædibus natum, eiusque familiarem, imò & dictæ historiæ testem oculatum fuisse testatur. Et inter cætera hoc addit elegantes: Canamus ergo nos quoque, ô dilecti, cum Theophilo intense hymnum eius, qui tam misericorditer exaudiuit pœnitentiam illius, quæ ad ipsum accessit per intercessionem intemeratæ Deiparentis, quę est hominibus pons ad Deum, spes eorum qui spem abiecerunt, refugium eorum qui sunt vexati: quę humanæ naturæ sustulit maledictum, vera porta, quam peccatores pulsamus, & sæpè aperitur, & offert nostras preces Deo nostro, qui ex ipsa natus est, & accipit peccatorum nostrorum remissionem.] Tùm præter [a] Honorium, [b] Antoninum, aliosque plures Petrus Damianus, qui non vulgaris est scriptor, cãdem agnoscit historiam: sicut ex hac sequenti eius oratione colligi potest: Quid tibi, ait, negabitur Maria, cui negatum non est, Theophilum de ipsis perditionis faucibus reuocare? Infelicem animulam, totum illud quod in tefactum est, proprio charactere denegantem, de luto fœcis & miseriæ subleuasti. Nil tibi impossibile, cui possibile est desperatos in spẽ beatitudinis releuare.] Nec dissimilis est locus apud Gregorium Nicomediæ Archiepiscopum, vt qui matrem Domini hoc sermone compellat: Nihil tuæ resistit potentiæ, nihil repugnat tuis viribus, omnia cedunt tuo iussui, omnia tuo obediunt imperio, omnia tuæ potestati seruiunt.] Verum ne hæc dicta in calumniam rapiantur, dextrè quidem illa & commodè sunt accipienda, vt & anteà non semel monuimus, præsertim ne diuina omnipotentia Virgini matri attribuatur, vtque semper meminerimus quicquid beneficij Maria præstat mortalibus, eam non per se conferre, sed diuinitus impetrare, nihilque illam sine Deo vel posse, vel elargiri, eo autem authore ac duce posse omnia. Si enim iusto in terris credenti omnia sunt possibilia, sicut Veritas ipsa testatur, cur non matri Domini amplissimum fidei fructum in cælis posidenti tantundem attribuatur? Habet illa, & præ cæteris beatis habet mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & superefluentem in sinu suo reconditam: vt hinc etiam, si cum Bernardo loqui fas est, dare hominibus dona possit, sed non sicut ille, imò duce & præstante illo, de quo scriptum legimus: Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Etenim non solum his qui conferunt, sed etiã qui procurant, & qualiscunque ratione impetrant nobis beneficium, idem etiam dare vel conferre dicuntur, magnasque illis gratias meritò agimus. Ad hunc modum [a] Germanus Patriarcha dixit,

Integram contestare huic historiæ fidem quam Centuriatores male tractant.

Eutychiani testimonium de virgine Deipara, & quanti illa nobis facienda sit.

[a] Serm. de Assumpt. Mariæ.
[b] Part. 4. Summæ, Titul. 15
[c] Serm. de Natiuit. B. Virginis.
Orat. de exitu B. Virginis, quum in templum fuit oblata.

Explicatio superiorum, vt sane accipiatur laudes tributæ Virgini matri, & quomodo illa possit omnia.

Matt. 9

Luc. 6

Serm. 1 de Assumpt. Virginis.
Ephes. 4.

Mariam

Mariam compellans: Exaudi meas precationes, miserere meorum luctuum: & excipe meos fletus, miserere mei flexa meis lachrymis: te moueat mei misericordia. Tum [b] Gregorius Nicomediæ Archiepiscopus: Tu, inquit, ô Dei genitrix, ne despicias preces eorum, qui semper petunt: præbe manum laborantibus: opem fer eis qui agitantur tempestatibus.] Sed & Ephrem ante annos mille ducẽtos Mariam affatur: Tu portus procella vexatorum, solatium mundi, carcere clausorum liberatrix celeberrima. Tu meus portus, ô Virgo inuiolata, & præsens auxiliatrix.] vt alia præteream.

[a] In encomio sanctiss. Dei parentis in Templum ad ducta.
[b] In Oratione de exitu Deiparæ, quando in templo fuit oblata.
In Orat. ad Virginem.

Quomodo accipienda sint verba quædam Ecclesiæ solẽnia, quibũ à Maria petuntur munera Deo datori conueniẽtia.

EANT igitur morosi quidam, & nauseabundi respuant Ecclesiæ voces, quibus tot seculis Maria hoc modo compellatur: Solue vincla reis, profer lumen cœcis, mala nostra pelle: nos culpis solutos, mites fac & castos. Vitam præsta puram, iter para tutum. Hæc enim omnia, & id genus similia, sicut Iodocus Clichtouæus non vulgaris Theologus rectè interpretatur, intelligenda sunt, vt verba eius repetam, à sacratissima Virgine per nos expeti, non quidem, vt illa tanquam primaria largitrix conferat, sed vt eadem nobis à Deo præstari suis precibus impetret. Similiter cum in oratione illa candem superſanctã Dei matrem carmine cõstructa: Alma redemptoris mater, quæ peruia cæli, in fine oramus: Sumẽs illud aue, peccatorum miserere, non planè exposcimus, quod misericordiam nobis peccatoribus tanquam præcipua illius & prima dispensatrix impendat, quandoquidẽ id solius Dei est proprium, sed quod nobis à Deo sua intercessione misericordiam impetret. Et ira quotiescunque consimilis formæ & generis supplicationes ad Sanctos longo vsu approbatæ nobis occurrunt, non protinus improbãdæ sunt aut damnandæ, sed ad pium aliquem & sanum intellectũ reuerenter adducendæ.] Ne verò sine Scripturis Ecclesia sic dicere, vel Orthodoxi cantare videantur, idem prudenter adiungit: Enimuerò, inquit, illa ipsa quæ per alios Deus in nobis operatur, illi per quos Deus agit, in Scriptura sancta etiã agere dicuntur, quod sint ad eandem quodammodo cooperatores. Vt de credentibus in Christum dicit ipsa Veritas: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet: quoniam per eos Christus erat miracula facturus. Et Apostolis post resurrectionem dictũ legimus à Christo: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: quoniam per eos tanquam ministros Deus erat peccata dimissurus, qui per Prophetam dicit: Ego sum qui deleo iniquitates vestras. Haud aliter, quæ alij nobis sua intercessione impetrant à Deo, nobis eadem præstare dicuntur, quod ipsis deprecatoribus ea obtineamus. Quemadmodum de iis, quibus erogata fuerit à nobis larga manu eleemosyna, dicit sacrum Euangelium: Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & superefluentem dabunt in sinum vestrum quoniam futuri sunt pro nobis intercessores, vt à Deo nobis conferatur amplissima merces. Rursum de iisdem dicit Dominus in alio eiusdem Euangelistæ loco: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.] Sedenim qua ratione amicos nobis de mammona iniquitatis paramus, qui nos in æterna tabernacula recipere possint (sic enim idem Clichtouæus colligit) eadem Sanctos, quoniam rogant Dominum, vt in domum gloriæ suæ nos assumant,

Lib. 2. de peccatorum remissione Sanctorum, cap. 5

Non statim damnandum sit Sanctis petentes ea, quæ à Deo petẽda sunt, sed Scripturæ morem obseruari oportere.

Iohn. 14

Maria & Sancti nobis precẽtur, quæ precãdo impetrant à Deo.

Iohn. 20

Esai. 43.

Luca 6.

Luca 16.

& quia nostræ in cælum receptionis coadiutores existunt, hanc etiam appellationem accipere posse videbuntur, vt in atria cælestia nos recipiant & assumant. Iure igitur illos ego miseros, Deoque & Mariæ ingratos homines dixerim, qui oblatum vtriusque beneficium nolunt agnoscere, ac potissimum singularem illam Dei erga nos munificentiam sapientiamque vel negligunt, vel contemnunt, per quam fieri solet, vt plurimi cum Theophilo grauissimorum criminum onere grauati, ne in æternum pereant, sacrosancta Virgine intercedente, ad pœnitentiæ portum ex mediis veluti peccatorum fluctibus emergant, & Satanæ Tyrannide, simúlque cum corporis, tum animi periculis liberentur, ac multa etiam diuinæ gratię beneficia subindè cõsequantur.

Miseri & ingrati Deum & Mariam gratiam nobis offerentem non agnoscũt, nec amplectũtur.

HVIC Theophilo, qui Iudæo nimium credens, Christianismum impiè abiurarat, ac Dæmoni se totum obstrinxerat, Mariam Ægyptiacam verèq; peccatricem adiungamus, vt Dei gratiam vtrique sexui per Mariam fauere, & antiqua suæ virtutis miracula renouare certius innotescat. Nouatorum calumnias non moramur, à quibus candida sæpè in atra vertuntur: nos sequentem de Maria historiam non possumus non amplecti & magnifacere, quod illam à Paulo Diacono scriptam, & in Concilio Nicæno secundo repetitam, multorumque Doctorum testimoniis confirmatam habeamus: adeò, vt eandem Centuriatores etiam sub Valente & Valentiano gestam esse non diffiteantur. Atque, vt breuiter agamus, Maria hæc Ægyptiaca, multis annis, velut Veneris victima, impudicitiæ frena laxarat, suumque corpus vagæ multorum libidini turpiter prostituerat, priusquam ad templum Hierosolymitanũ, quod ob Dominicæ Crucis reuerentiam sacrum erat ac celebre, religionis ergo proficisceretur. Quum verò cerneret, se ab huius templi ingressu, non semel, nec obscure, ac omnino diuinitus prohiberi, prioris vitæ turpitudinem agnoscere & deplorare cœpit, sẽque ad Deiparæ imaginem, quæ templum ingressuris occurrebat, non sine pudore conuertit, atque ita cum lachrymis dixit: Domina Virgo, quę Deum verum genuisti, corpus habens & animam mundam & immaculatam, adiuua me solitariam, & nullum habentem adiutorium.] In Synodo Nicæna sic eadem esse precata legitur: Quandoquidem, vt audiui, propter hoc Deus, quem tu genuisti, homo factus est, vt peccatores ad pœnitentiam vocaret: auxiliare mihi, soli, & non habenti, qui mihi suppetias ferat.] vt reliquam orationis partem prætermittã. Adiecit deinde promissionem, se posthac omnibus mundi illecebris carnisque delitiis renunciaturam, ac totius vitæ cursum in melius commutaturam esse, modo templum hoc ingredi, ac offenso Deo reconciliari posset. Quæ postquam sine impedimento in templum ingressa, opémque Virginis sibi præsentem experta est, iterum atque iterum MARIÆ sese commendauit, vt ad votum explendum propitia porrò & custos sibi esse vellet. Inde verò digressa, ad veteris vitæ sordes nunquam rediit, sed mundi & carnis blandimentis ac voluptatibus ex animo repudiatis, in vastam eremum contendit, vbi vitæ prioris labes contractas magna vitæ seueritate suscepta, & dignis pœnitentiæ fructibus editis diluit, frequenter solita Virginem inuocare. Tibi quidem, inquit, ô bonarum rerum amatrix Domina, quæ tantam mihi præter meritum

De historia Mariæ Ægyptiacæ, quæ per Mariam adiuta, & ad meliorem vitam conuersa, pœnitẽtię spẽculum impudicis omnib. præbuit.

Mariæ Corpus & anima expers omnis maculæ.

Actione 4.

Votum Mariæ Aegiptiacæ de vita corrigenda.

Maria hæc in deserto pœnitentiam agit.

Mariæ Aegypriacę ad Deiparã precatio.

humanitatem exhibuisti, preces meas nec reiecisti, gloria. Tu verò me, quo placuerit, ducito: esto mihi salutis magistra, mihi viam, quæ ad pœnitétiam ducit, indica: Domina Deipara, ne me derelinquas.] Ac sub huius quidem Patrocinio eum vitæ cursum solitaria tenuit, & ad annos vsq; quadraginta, septem absoluit, omnium ferè tentationum & diabolicarũ infestationum accerrimis vexata spinis, vt impudicis & viris & fœminis, si ad emendationem viuendi disciplinam adspirent, pœnitentiæ speculum & exẽplar illustre præbeat, digna etiam, quæ cum Magdalena Euangelica peccatrice, ab omni Ecclesia quotannis festo proprio decoretur. At rursus hic obstrepunt Centuriatores, qui cum præsentis historiæ fidẽ abrogare nec possint, nec audeant, tamen Deiparæ cultum in ea præcipuè reprehendunt, ac fabulosum videri volũt, quod hæc mulier beneficio Marię Virginis ad meliorem frugem conuersa, oraculis admonita, per omnem vitam gubernata, & cõtra millę tentationum laqueos mirabiliter protecta sit. Tã ægrè concedunt viri boni, Christum in Matre celebrari, & Mariam castissimam impudicissimæ, honestissimamque flagitiosissimæ Mariæ ferre suppetias, & diuinam gratiam illi ad benè beatéque viuẽdum impetrare.

Luc. 7. Cent. 4. cap. 10.

Cẽturiatores inique iudicant de historia huius Marię Ægyptiaca suum Deiparæ honorẽ furripientes.

ATQVE hic mihi venit in mentem alterius mulieris, quam si non nomine, at reipsa, ob commissum nempè homicidium, peccatricem quoque fuisse necesse est: vixit autem circa annum Domini 1094. non procul ab vrbe Laudunensi. Hæc arcanum homicidij crimen à se commissum in exomologesi detexerat Sacerdoti, quod quum resciuisset Magistratus, flammis ardentibus illam tradi, & ad supplicij locum morituram abduci imperat. Hæc ad supplicium ducta, fortè per Deiparæ templum iter habuit, & in eo quum coram populo vniuerso de commisso scelere confessa fuisset, Virgini Matri magna fiducia supplicauit, sęque totam eius patrocinio cõmendauit. Hinc digressa, & iam in ignem semel atque iterum coniecta, tantum Dei & Virginis beneficium sensit, nihil vt ab igne, quamuis copioso ac vehementi, caperet detrimenti: imò non modo carnem, sed vestem etiam ab omni flammarum iniuria seruauit semper illęsam. Quare quum admiratio ingens animos populi occuparet, ad dictum Mariæ tẽplum cursitatum est, vt vna cum bona muliere Deo & Virgini gratiæ agerentur, tantúmque miraculum ad Virginis inuocationem gestum, communi omnium lætitia celebraretur. Testem huius historię Sigebertum habemus. quod si miracula miraculis addẽda sunt, quibus Mariæ cultores ornat Deus, equidem præterire non possum, nec debeo Idelphonsum, quem & alij Alphonsum & Hildephonsum appellant, virum non modo vitæ sanctimonia excellentem, sed etiam doctrinæ præstantia percelebrem, qui suo seculo Hæreticos ex Hispania profligauit. Fuit is Toletanus post beatum Eugenium Archiepiscopus ante nongentos annos, & in Maria quidem colenda, publicéque prædicanda perquam studiosus: quemadmodum pia eius monumenta testantur. Quare cum aliquando manè multis comitantibus ad altare progrederetur, mirum dictu, sacrosanctam Virginem sibi apparentem habuit, & in Episcopali cathedra sedentem vidit, sibíque blãdè loquentem audiuit, sed & vestem sacram, velut diuinæ gratiæ & fauoris singularis pignus & obsi-

Mulier Laudunensis, per Mariã in medijs flammis illęsa conseruatur.

Miraculũ de S. Hildephonso, cui apparens Deipara vestem quoque donat.

In Chronico.

A dem, qua porro in facienda re diuina vteretur, sibi ab illa donatam accepit. Qua de re tota loquitur Hispania, scribit & Iulianus Pomerius, Ecclesię dictæ Diaconus, monet præterea Rodericus Archiepiscopus Toletanus, & repetit demum Ioannes Vasæus Brugensis.

In Chronico de Hispania.

NEC prætermittam Rupertum Germanum, eumque Abbatem Tuitiensem, qui cum primum ingenio se tardum, & ad sacra discenda parum idoneum cerneret, opem sacræ Virginis singulari studio implorauit, vt hanc naturæ difficultatem superare, ac felices in sacris literis progressus facere posset. Cui Virgo Mater nocte apparens promittit & præstat, quod ille tantopere cupiebat, ac proinde, tam excellenti deinde gratia scientiáque illustratus est, vt inter Germanos Theologos eminuerit, ac similem ætas illa non tulerit: qui & viuus & mortuus multis claruit miraculis, sicut Trithemius aperte testatur. Nec ingratus ille fuisse videtur Virgini, quam in suis monumentis libenter extollit: præsertim si commẽtarios eius in Cantica, & opus de diuinis officiis consulamus. Quanto autem ille prudentior cautiórque fuit, Vdone Magdeburgensi? qui & ipse quum adolescens rudis & indocilis foret in schola, Mariam admodum beneficam sensérat, ac suis precibus ad illam anxiè fusis magnam ingenij lucem, ac doctrinæ laudem fuerat consecutus. Prædixerat autem illi Virgo Mater, quod non solum ad eruditionem, sed etiam ad Episcopale munus progressurus esset, sedulóque monuerat, ne huiusmodi donis acceptis ingratus abuteretur, fore alioquin, vt irato numine graues pœnas lueret suæ improbitatis. Cœpit igitur ingenio esse feliciore, tantúmque profecit in literis, vt suos commilitones doctrina superaret, ac eam nominis authoritatem paulatim sibi comparauit, vt ad Magdeburgensem Episcopatum administrandum præ cæteris dignus iudicaretur. Qui tamen honor illi non parum obfuit, ac vitæ auxit licentiam, vt etiam nefariis voluptatibus se dederet, vitamque prorsus obscœnam & infamem duceret, immemor videlicet eorum, quę mater Domini iampridem præmonuisset. Igitur cum peccandi finem non faceret, in grauissimum Dei iudicium incidit, & inaudito modo, horrendaque prorsus morte turpissimam vitam conclusit, Henrico secundo, vel, vt alij volunt, tertio Cæsare, rerum potiente. Meminit historiæ Nauclerus, aliíque pluribus rem explicant.

Rupertus Tuitiensis suis à Maria precibus impetrat docile ingenium, & diuinorum intelligentiam.

In libr. de Monasterio Hersangiensi.

Vdo Magdeburgensis per Mariam obtinet scientię denum, sed eius monitis resistens seuerè punitur.

In Chronic. generat. 34.

D NEQVE multis agam de illo Theodoro, qui cum Imperatoris Heraclij frater esset, Deo per intercessiones nostræ Virginis opitulante, ingentem Barbarorum exercitum parua manu conscidit, [a] Paulo Diacono asseuerante. [b] Marsilium Ficinum, vtporè clarissimum sui æui Philosophum, tacere non possum, qui de multis miraculis per Mariam tum Laureti, tum Florentiæ, tum alibi in Italia sæpenumero editis copiose disserere potuisset, sed hæc duo quæ subiiciam, vt suo seculo compertissima, scripto duntaxat complexus est. Audiui equidem, inquit, nonnulla nostris sæculis, atque etiam in vrbe nostra Florentina mirabilia contigisse, sed quædam occultiora. Illud certe multis hominum millibus, qui & viderunt & adhuc viuunt manifestissimum, quod Anconæ anno Domini 1470. factum à multis fide dignis accepimus. Puella quædam propter pessimam quandam neruorum contractionem

De victoria Theodori per Mariam à Barbaris reportata.

a Libr. 18 histo. Lombard.

b Lib. 3. de relig. Christiana, ca. 10

à primis

à primis incunabulis gradiendo natibus pro cruribus vtebatur. Prętereà Bidellus Florentinus propter faucium pectorisque contusionem multos annos loqui nihil potuit. Ambo cum D. Mariæ eodem in loco supplicitèr se cõmendassent, sani prorsus euasérunt. Omni populo multis annis nori erant infirmi, & posteà iam quatuor continuè omni populo sani.] Quis autem vel numerando percensere, vel oratione vlla consequi posset, quas, quales, quantasq; virtutes per Matrem suam benedictam Christus Dominus passim effecerit: primum quidem in Palæstina, deinde in Orientali, tum in Occidentali Ecclesia, ac postremo in orbe nouo: quemadmodum scriptores rerum non leues, & omnibus obuij Codices, bonafide descripti manifeste declarant? Neque Prouinciam vllam extare arbitror in orbe Christiano, in qua vtriusque sexus homines Mariam gratiæ & misericordiæ Matrem non cognouerint, adeóque certis miraculis & egregijs documentis non habeãt exploratã. De Catholicis autem Prouinciis loquor, præsertim quæ in Hispania, Italia, Sicilia, Lusitania, Polonia, Germania, Gallia, nondum antiquam (vt sic loquar) exuere togam, quæque cum Galatis ab accepto primum Euangelio in aliud nescio quod, sese transferri non sustinuerunt, indignæ alioquin futuræ, quibus Christus Dominus per Matrem suã contemptam, vel Hæreticorum aspergine commaculatam, solatium aut præsidium, beneficiumue vllum in miraculis exhiberet. Equidẽ singulares Deo gratias ago, qui multis me annis in Bauaria fouit, vt inter vigentis illic Orthodoxæ religionis Professores atque Assertores degerem: ac oratione nulla cõprehẽdi potest, quantopere hęc prouincia reliquos in Germania omnes auitæ fidei synceritate præcellat, quam studiose Matrem Domini veneretur, quã crebra insuper miracula, nec vno quidem in loco, præsertim autẽ Oetingæ & Duntenhausij, per Deiparam Bauari experiantur.

De duobus hominib. Anconæ per Deiparam mirabiliter & integre restitutis.

Marię miracula quæ passim contigerũt in numera & inexplicabilia.

Galat. 1

Bauariæ laus & miracula Virginis in natiuitatem eiusdem frequentia.

Ex quibus non obscurè liquet, quanto fauore, & quibus beneficiis illos prosequatur Deus, qui sanctissimã Virginem ritè colunt, & eius opem conuenienter implorant: suam enim erga illos gratiam irrefutabilibus sæpè miraculis comprobat. Nunc illud etiam quibusdam astruamus exemplis, eundem iustum Iudicem Deum horrendis modis in eos animaduertere, qui debitis Mariam fraudant honoribus, & vel conuitiis, vel blasphemia eandem impiè insectãntur. Vbi primum se nobis offert nefarius ille Nestorius, qui cum hostile bellum aduersus Deiparam instituisset, vt liber tertius exposuit, adeò nõ impunè tulit tantam audaciam & procacitatem, vt fuerit à toto Concilio Ephesino anathemati perpetuo traditus, ab Imperatore Theodosio in exilium actus, Episcopatu suo Constantinopolitano planè spoliatus, ac demum coactus in exilio vitam absoluere calamitosam. Sed & blasphemam eius linguã miri carnifices corrasere vermes, & si non corpus, nefandum nouæ impietatis organum, à terra dehiscente absorptum, certè anima eius ad inferos vsque detrusa, meritas blasphemiæ pœnas luit. Et quoniã Nestorij mentio hic incidit, aliam ex Mosco Euirato narrationem attexam, vt clarius constet, insignem illum Mariæ hostem etiam post mortem suam viuis ac superis meritò detestandum haberi. Abbas Cyriacus, qui & Lauræ Calomonis Presbyter eximius fuit, de seipso testatus est, quod aliquãdo mulierem honesta facie præditam, & purpura indutam per somnium viderit, Dominam nempè nostram sanctam Dei genitricem, duobus viris illam comitantibus, qui & ipsi venerabiles & pręclari esse aspectus apparerent: vtporè Ioannes Baptista, & alter eiusdem nominis Euangelista. Abbas igitur de cellula egressus, orare Deiparam cœpit, vt ad se ingredi dignaretur, ac sæpè hoc ab illa summopere flagitauit, illa tamen semper abnuente, atque hoc demum respondente: Habes intra cellam tuam inimicum meum, & me illuc ingredi cupis? His dictis abcessit illa, & Abbatem valdè sollicitum anxiúmque reliquit, vt qui nesciret, de quo inimico sermo hic haberetur, veritus etiam, ne quid occulti fortasse criminis ipse in Deiparam commisisset, cum nullum alium in eadem cella commorantem haberet. Vnde in graui mœrore ac luctu versatus est, quẽ vt ratione aliqua vel leniret, vel depelleret, codicẽ legendum sumpsit in manus, eúmque à S. Isychio Presbytero Hierosolymitano mutuo acceperat. Cũ euoluisset codicem, duos impij Nestorij libros in fine vidit adiectos, ac statim discussa velut nube lucẽ veritatis aspexit, nihil vt dubitaret amplius, superiorem sermonem de inimico Deiparæ apud se latitantem ad hunc ipsum authorem Nestorium pertinere. Abit igitur statim cũ libro, eúmque bona fide restituit, ne talem Mariæ inimicum apud se diutius esse pateretur. Accipe, inquit, frater librum tuum, ex quo plus ego detrimẽti, quàm vtilitatis percepi. Cum vero rem omnem exposuisset, herus codicis zelo sancto succensus, duos illos Nestorij libros ex ipso præscidit volumine, ac flammis vltricibus tradidit, dicens: Non manebit in cella mea Dominæ nostræ sanctæ Dei genitricis sempérque Virginis Mariæ inimicus. Atque vtinam eodem zelo flagrarẽt omnes, qui hoc æuo in authores & libros similis farinæ incidunt, simúlque curarent, istiusmodi scriptã omnia, quæ ad Christi Sanctorúmque ignominiam & bonorum offensionem faciunt, omnino explodi ac aboleri.

Vir sanctus à Deipara reprehensus, quod Nestorij libros licet ignoranter domi sua seruaret.

Scripta Nestorij & similium non retinẽda, sed abiicienda & exurenda esse.

In Prato spirituali, ca. 46

Alter ex grauiter punitis Mariomastigis sit ille, quem iam ante depinximus, Imperator Constantinus Copronymus, adeo in Mariam petulans atque conuitiosus, vt, sicuti diximus, illius honori publice detraheret, eámque tam imbecillem faceret, quę nulli mortalium posset opitulari. Quid autẽ illius morte funestius? quid acerbius & violentius? Cùm iam Deo & hominibus esset inuisus, sub mortem carbunculi pedes eius inuaserant, & ardentissimis febribus vrebatur, quarum nullum à Medicis remedium poterat excogitari: tum elephantiæ morbus accedebat, & in extremam animi desperationem deuenerat, vt hinc miserabiliter vociferaretur: se viuentem etiam propter Mariam Deiparam igni inextingũibili traditum, in eumque coniectum esse. Tot morbi coëuntes, tam diri cruciatus seuiẽtes, velut Mariæ ministri atque carnifices, blasphemum Cæsarem perdiderunt.

De miraculis circa Mariomastigas præsertim, & primum de punito Nestorio.

Alterius exemplum de Constantino Copronymo Cæsare ob illatam Mariæ iniuriam horrendè afflicto.

SED pergamus & alios Mariæ hostes accersere, quorum maledicentiam diuina seueritas non sine miraculo publicè castigauit, nimirũ, vt & mali propositis exemplis, ne quid simile designent, prouide terreantur, & boni in honorandæ Virginis officio magis confirmentur. Cum Cæsar Mauritius imperaret, Christiani quidam, vt fit, in caupona suauiter compotabant, & lepidi, scilicet, esse non poterant,

Tertium exemplum de punitis quibusdã compotatoribus, Mariam impie proscindentibus.

nisi inter compotandum conuitiis in Mariam iactis impure certarent. En verò tibi æquum in Mariana causa vindicem Deum, qui præcipuos huius nefariæ concertationis authores, vt ne vnus quidem saluus euaserit, potenter arripuit, prostrauit, oppressit, deleuit, rectáque ad inferos misit perpetuò excruciandos. Hospes autẽ & dominus ædium, in quibus blasphemi cõsederant, ab hac diuina punitione vix mãsit immunis: præsertim quod is conniuentia potius, quam vt cæteri, ex destinata malitia deliquisset. Cui

Grauiter punirus Hospes ab apparente Maria quod blasphemos conuiuas domi suæ tulisset.

non multo post nocte dormienti Dei mater astare visa est, illique in memoriam reuocauit, quod blasphemos illos conuiuas in suis ædibus indignè tolerasset. Tũ ille miser supplex illi esse, veniámque delicti petere: & ne tam cito morte mulctaretur: sed vt tempus ipsi pœnitentiæ relinqueretur orare. Virgo daturã se hoc ei, neque in præsentia ipsum ita morte pœnas luiturum promittere: vimine autem, quod manu gestare videbatur, genua eius circumcirca velut exarans circumscribere. Id vbi factum, sacra Virgo quidem nõ apparuit amplius, sed ille somno discusso membra ea quæ vimine notata fuerant, à reliquo corpore disrupta statim inuenit, & recentem inde sanguinem sensit profluere. Igitur in publicum productus miser, fœdo & miserando habitu corporis non minus quam oris sui testimonio veritatem publice confirmauit, hocque iustum Dei iudicium omnibus promulgauit. Historiam ex Nicephoro mutuati sumus. Cum hoc miraculo planè congruit, quod Moscus Euiratus in suo Prato, Heliopoli, quæ Phœnicis est ciuitas, refert accidisse. In hac, inquit, Mimus quidam erat, Gaianus nomine, qui in theatro sanctam Dei genitricem blasphemans, populo spectaculum blasphemiæ præbebat. Apparuit autem illi sancta Dei genitrix, dicens: Quid tibi mali feci, quia coram tanta multitudine mihi detrahis, & blasphemas me? Ille verò surgens, non solum non se correxit, verum etiam plus blasphemabat. Rursus ergo apparuit illi sancta Dei genitrix, corripiens eũ, ac dicens: Noli, quæso, noli ita lædere animam tuã. Ille verò rursum deterius illam blasphemabat. Vnde ipsa tertio apparens, eadem repetebat. Cùm autem se ille non corrigeret, sed plus quoque blasphemiis adiiceret, meridie dormienti sibi Virgo apparuit, nihilque dicens, digito solo signauit eius manus & pedes. Euigilans autem, inuenit se truncatum manibus & pedibus. Atque ita infelix, vt trũcus inutilis iacens, confitebatur omnibus, cuius rei gratia, & quomodo hoc passus esset, vtque propter blasphemias suas clementer cruciatus fuisset.] His affine est quod Vincentius Beluacensis adfert: quendam apud Lassentiam vrbem, cum in taberna luderet tessera, ludumque sibi inauspicato videret cedere, benedicto ventri gloriosæ Virginis Matris maledixisse, & mox illum eodem loco subita & horrenda morte luisse pœnas, à quibus ad æternum supplicium haud dubiè raperetur. Nunc Euagrium quoque, & suffragantem ei Nicephorum audiamus.

Lib. 18. hist. Eccles. ca. 33

Cap 43

Gaianus Mimus ob suas in Mariã blasphemias semel & iterum monetur, grauiterque punitur.

Partu. 2. Speculi historial li. 8. cap. 104.

Blasphemans in Virginem subito extinguitur.

TIBERIVS Cæsar, qui proximè antè Mauritium regnauit, Imperialis Palatij Præfectum habuit, virum in cæteris excellentem, sed Anatolio in Christum & Matrem eius contumelioso malè fauentem, vt causam eius defendere videretur. Fassus autem est hic Præfectus, vir minime vanus, sibi Deiparam apparuisse, & secum grauiter expostulasse, his ferè verbis: Quousque tandem Anatolium propugnas, qui tam impudenter supraque modum in me & Filium meum illudit? Hic enim Anatolius, vt paulo fusius historiam explicemus, quum Antiochiæ versaretur, nefandis Deorum sacrificiis deditus, & maximis quibusque flagitiis coopertus, neque minus in diuina mysteria blasphemus fuit, quem idcirco Cæsar in vincula coniici, & ad se Constantinopolim adduci iusserat. Fortè tunc accidit, imaginem sacræ Virginis ex funiculo pendere in carcere, quo conclusus erat idem Anatolius: in hanc igitur ille tot scelerũ sibi conscius oculos coniicere, & coram ea supplicitor orare, veniamque petere, & externo quidem corporis habitu animi pœnitentiam simulare: sed vt ea hypocrisi & ficto animo superos fallere minimè posset. Cæterum à Præfecto carceris aliisque multis, qui in custodia tunc aderant, est animaduersum, Deiparam in imagine dicta expressam, velut iratæ mulieris similem, auertisse vultum, ac nullum Anatolij precibus tribuisse locum: quasi blasphemum & execrabilem hominem prorsus auersaretur. Sed & eadem imago piis in vrbe aliis eodem tempore per visum oblata est, multis in eo tandem cõspirantibus, vt Anatolij tum in Mariam, tum in Christum ipsum valde contumelioso horrenda impietas publicè vindicaretur. Proinde visum est omnibus, hunc facinorosum ac impium è medio tollere, qui bestiis expositus, ab iisque deuoratus fuit: lupis etiam inaudita crudelitate in mortuum grassantibus, quoniam rapaces bestiæ cadaver impij detrahere, rapere atque discerpere voluerunt. Hæc veteres miraculorum loco habuerunt, ac velut diuini iudicij certa testimonia reputarunt: e quibus perspicue constat, Mariomastigas non impune peccare, honorem verò sacrosanctæ Virginis Deo esse curæ: vtpote qui eius iniuriam grauissime vindicet, ac vicissim pios eiusdem cultores multis magnisque muneribus libentissime prosequatur. Vnde Nicephorus postquã primum à nobis recitatum exemplum de punitis Mariomastigis produxisset, significanter adiunxit, eodẽ tempore multos, qui hoc audissent miraculum, laudes Deo decantasse, ac Matrem Domini celebrasse, quæ ita semper Christianorum genus tueretur, quẽque nouo quodam modo affectionem erga nos suã, quamuis præter naturam eius sit, vt quenquam puniat, vi quadam adacta ostenderet, vt scilicet religio nobis stabilis & firma esset.] Sed, bone Deus, quam hodie multos habemus Anatolios, in diabolica iurandi blasphemandique arte & consuetudine perquam exercitatos, quibus etiam impune peccare liceat per Magistratus, Deo interim hanc tantam indulgentiam horrendis sæpe modis publice vindicante. Vtinam verò Ecclesiastica constitutio, quæ in eiusmodi blasphemos persancte promulgata est, in Christianum vsum serio reuocaretur: ita profecto in Deum, Mariam & Sanctos linguis blasphemis multo minus delinqueretur. Sed satis hactenus pro nostro quidem instituto de Mariæ miraculis, quæ bonis malisque contingunt: verum de Virginis eiusdem apparitionibus, quarum mentio aliquoties facta est, nondum satis.

De Præfecto Tiberij Cæsaris à Maria correpto, quod blasphemo faueret.

Quid acciderit Anatolio in Christum & Mariam blasphemo Antiochiæ & Constantinopoli.

Mariæ imaginẽ se ab Anatolio blasphemo mirabiliter auertisse.

Quomodo ab hominibus & bestiis Anatolius idem fuerit punitus.

Quo referenda sint exempla & miracula supra dicta.

Lib. 8 cap. 33

Maria Christianorum genus tueretur, iuxta Nicephorum.

Multos hodie Anatolios esse, neque tamẽ castigari.

In decret. de maledicis.

CAPVT VIGESIMVM PRIMVM.

De mortuorum apparitionibus, quæ fiunt, ritè intelligendis, & quomodo Sanctorum apparitiones à Nouatoribus indignè conuellantur. Adhæc quàm præclarè & constanter Veteres loquantur de MARIA Deipara mortalibus apparente, déque variis & excellentibus earum apparitionum effectibus, qui ad complures vtriusque sexus homines peruenerunt.

VERORVM miraculorum pars in sacris apparitionibus, siue reuelationibus, vt vocant, sita est, quas per Mariam quoque mortalibus factas esse iam indicauimus, moxq; fusius ostẽdemus, si nonnulla præmonuerimus, ad hoc difficile argumẽtum rectè cognoscendum opportuna, ne dicam necessaria. Principio extra omnem est controuersiam, mortuorum animas à corpore separatas ad sua loca deduci, neque inde iuxta communem ordinem ad mortales redire, aut illis amplius apparere. Quid enim homo est nisi Spiritus vadens, & non rediens? Perransit in illo & non consistit, neque cognoscit amplius locum suum: sicuti Psalmographus testificatur. Hinc probat & Athanasius, animas corpore exutas hanc vitam non inuisere, sed à communi hominum consortio segregatas manere. Et nota est firmaque sententia: Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur. Hoc quanquam ita sit, siue naturales animarum vires, siue communem Dei legem ordinationemque spectemus, tamen inficiari non possumus, ex Dei quoque nutu ac voluntate singulari, animarum præsertim sanctarum mirabiles apparitiones existere, quæ inter diuina miracula meritò numerentur. Etenim illæ post mortem corporis nõ solum defunctis aliis cognitione præstant, vt res mortalium cognitas habeant & exploratas: quemadmodum [a] Athanasius & [b] Gregorius verbis luculentis comprobant, verum etiam per specialem Dei dispensationem viuis nonnunquam apparent, ac humanis eorum rebus interfunt: sicut [c] Aquinas inter Scholasticos quidem Doctores peritissimus notat. Etsi verò censore [d] Augustino difficilis est quęstio, de qua nec ipse audet pronunciare: vtrum Sancti per se, an Angelorum ministerio viuis appareant, verior tamen est sententia, Sanctorum apparitiones per Angelorum ministeriũ in terris exhiberi, & nihilominus Sanctis ipsis, quorum nomine fiunt, adscribi oportere. Sicut enim Deus, cum per Angelos sese [e] Abrahæ, [f] Moysi, [g] Dauidi iam olim repræsentauit, ac multa locutus est, iuxta Scripturam illis ipsis apparuisse, & quędam exposuisse affirmatur, vt hinc [h] Paulus sermonem Dei per Angelos dictum esse, & [i] Stephanus Iudæos in dispositione Angelorum legem accepisse pronunciet: ita Sanctos etiam apparere & loqui cẽsebimus, licet personam illorum induant Angeli, & in apparitionibus agant omnia. Nã Scripturæ quoque mos est familiaris, vt rerum imagines iisdem nominibus insigniantur, quibus eædem res solent appellari. Exemplo sint Cherubim, cælestium nempè potestãtum imagines, quæ ex metallo formatæ, & super arcam testamenti collocatæ, nomen ipsum Cherubim retinebant. Tùm Rex Pharao quum spicarum & boum imagines dormiẽs conspexisset, nihil se aliud nisi spicas & boues vidisse testabatur. Eadem loquẽdi consuetudo nobis etiam durat, qui cum picta tabulam intuemur, recepto vulgi more dicimus: En hic Ioannes Baptista, illic Virgo Maria est, licet non nisi vtriusque personæ imaginem ob oculos propositam demonstremus. Qua de re scripsit etiam [a] Augustinus. Ad eundem modum de Sanctorum apparitionibus iudicandum est, vt sub qualicunque imagine se illi viuis exhibeant, & per ministros Angelos agant & loquantur, tamen ad Sanctos ipsos omnia referamus, neque minorem ipsis per Angelos, quam per seipsos nobis loquentibus reuerẽtiam exhibeamus: quandoquidem ipsorum Sanctorum nomine, nec sine certa Dei voluntate fiunt apparitiones. Et hæ multis magnisque de rebus, si animum aduertamus, nos admonent: vt potè animam hominis vna cum corpore non perire, sed potius immortalem esse: Deum viuis simul & mortuis dominari, ac peculiarem suorum habere curam: Sanctos etiam Christo capiti sese conformare, & fida erga nos charitate præditos esse, quæ sit [b] morte fortior, & [c] nunquam excidat: ideóque licet illi summa & cælesti beatitudine perfruantur, tamen eosdem suis in Christo cõmembris benè cupere, de illorum profectu & salute gaudere, ipsorum crebrò meminisse, ac de ipsis deum benè mereri velle. Alioquin nisi Sanctorũ animæ cum nostra etiam Ecclesia conjunctæ manerent, eorum memoria ad altare Dei non haberetur, neque Christus viuorum & mortuorum dominator esset, quemadmodum Augustinus perite ratiocinatur.

PORRO ne quem fallant eiusmodi apparitiones, magnus in illis delectus habendus est, vt Apostolicus ille Canõ imprimis obseruetur: Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint. Etenim callidissimus simul & teterrimus Satan, sicut in Angelum lucis sese transfigurat, sic etiam humanam formam induere, & Sanctorum personam simulare potest, eóque ipso simplicibus & incautis frequenter imponit. Hinc multi fuerunt olim, & sunt etiamnũ fanatici homines & σφυγοπαῖοι, præsertim inter Anabaptistas & Suenckfeldianos, adeò cupidi & amantes nouarum apparitionum, reuelationum & illuminationum, vt illas maiorem in modum petant & expectent, multúmque illis confidant ac tribuendum putent. Nec animaduertunt isti quam ingens & rarum sit Dei donum, quod Paulus discretionem, siue, vt Augustinus legit, diiudicationem spirituum vocat, qua olim Antonius Magnus, & Martinus Turonensis, viri sanctissimi excelluerunt. Aliis hac gratia destitutis frequenter vsuenit, vt quas ipsi merè spirituales & sanctas, vel à Sanctis

mortui ad nos non redeunt, neque viui sapiente naturã.

Lib. 2. ad Simplicianum. q. 3. & in Enchiridio ad Laurent. c. 109.

Psal. 77. v. 102.

Lib. Quæst. quæst. 11

1. Reg. 14

Aliquæstiones q. 11

Lib. 12 moralium c. 13

Lib. 1. parte sum. art. 8

& supra 4. sent. dist. 45

Lib. de cura pro mortuis gerenda c. 14

v. 16.

Animarum, præsertim sanctarum apparitiones fieri mortalibus ex parte singula & per miracula.

Genes. 12 & 18.

Exod. 3 4. 7. & c.

Psal. 131

1. Reg. 7

Hebr. 2

Actor. 7

Sanctorum apparitiones ab angelorũ ministerio fieri solere, & tamẽ Sanctis ipsis tribuendas esse.

Exod. 25

Genes. 41

a Libr. 2. ad Simplicianũ quæst. 3

Iuxta Scripturæ morem Angeli in persona DEI apparent & loquũtur hominibus & imagines nominibus rerũ, quorum sunt imagines, sæpè appellãtur.

Genes. 41

Sanctorum apparitiones magnis de rebus nos admonent.

b Cant. 8

c 1. Corint. 13

Lib. 20. de ciuita. Dei cã. 9

1 Iosu. 4

2. Cor. 11

Apparitionũ habendũ esse delectum maximè.

Cauẽdam esse dãmonis fraudem in apparitionibus.

2. Cor. 11

Paucorum est discernere spiritus apparentes.

inductas apparitiones arbitrantur, non nisi dæmonum sint præstigiæ, vanáque spectra, nonnunquam & pestiferæ illusiones. Cui rei exemplum præbuit Vincentius Donatista, vel potius Rogatista, qui cum iuuenis ac eloquens esset, apparitione cuiusdam viri sancti, vt ille putabat, & tamen Hæretici delusus, eodem dictante contra fidem Orthodoxam calamum stringere, ac propugnare mendacium non dubitauit. Respondet igitur Augustinus, hoc dæmonum proprium esse opus, vt sese in hæreticos æquè sicut in lucis Angelos transfigurent. Cui rei testes esse possunt Theodoretus, aliique Montanistæ, & qui sexto seculo Byzantij se prodiderunt fanatici homines, qui mirabiles quasdam visiones iactitarunt, ac futura præsagierunt, adeoq; mundum breui collapsurum vaticinati sunt: sicut [d] Eusebius & [e] Agathius memoriæ prodiderunt. Eodem erroris spiritu agitatus Mahomet, qui sub Heraclio Cesare suę Sectæ princeps floruit, vt authoritatem sibi compararet, vxori primum, deinde aliis quoque persuasit, se in cælum raptum didicisse mysteria, simulque per Gabrielem Archangelum accepisse traditam in Alcorano doctrinam. Cæterum ex hoc vanissimo Propheta, & fictitiis apparitionibus, merisque fabulis tota pender religio Mahometanorum.

Vincentius quidam Donatista Hæreticum pro sancto sui habuit apparentem esse Satanica.

Lib. 3. contra Vincentium Victorem de anima & eius origine cap. 2

d Lib. 5. hist. Eccles. cap. 15

e Lib. 5. in Azoara 63

Mahomet & Turcarum religio pender ex falsis apparitionibus.

SED ne longius abeamus, pericula hic duo maximè cauenda sunt: alterum, ne quaslibet apparitiones, etiam Sanctorum nomine & præsentia cõmendatas improuide amplectamur. Qui enim citò credit, leuis est corde, vt Sapiens verissime dixit: alterum, ne vicissim in bonis apparitionibus improbandis & damnandis iudicium præcipitemus. Scriptum est enim: Prophetias nolite spernere: omnia autem probate: quod bonum est, tenete. Et sunt tamen hodie complures, quibus nullum ferè apparitionum genus placet, & eas quæ Sanctorum nomine commendatæ leguntur, ad vana somnia merasque illusiones referre contendunt. Adeò verum est quod Poëta dixit: Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt. Media igitur via, ne cum Nouatoribus turpiter aberremus, hic nobis tenenda, vt singularem apparitionum delectum habeamus, easque libentius approbemus, quæ veteribus iam olim factæ, & Maiorum ad nos traditione veluti per manus transmissæ, aut bonorum authorum literis consignatæ, doctorum piorumque hominum calculum meruerunt. Nihil enim in illis reperire licet, quod à fidei & religionis regula discrepet, omniaque communi sapiẽtum Theologorum iudicio siue suffragio sunt consentanea, etiamsi de singulis Ecclesia, Synodus vel Episcopus non pronunciarit. Etenim in his rebus si nõ expressus, saltem tacitus quidam piorum doctorumque consensus sufficere posse videtur: præsertim si eiusdem generis alias apparitiones admitti atque probari constet. Vbi reiicimus Marbachij sententiam, qui apparitiones huiusmodi in Scripturis, nisi à Christo & Angelis factas hominibus, negat inueniri. Hoc enim falsum esse, tum è Scripturis, tum è Patribus statim conuincemus. Damnamus & Centuriatores ex eo, quod mortui dormire in Scripturis dicuntur, insulsè colligentes, Sanctorum animas mortalibus apparere non posse. Id enim est perinde ac si Deo Deique potentiæ præfigant terminos, vt quod secundum Scripturas quibusdam Sanctis cõcessum fuit, id ex eadem Dei virtute pluribus aliis concedi neutiquam possit. Demum Ioannem VVi-

Duo vitia cõtraria circa Sanctorum apparitionẽ cauere oportere.

Eccles. 19

1. Thess. 5

Quæ apparitiones maximè fiat probãdæ.

Li. de miraculis aduersus Eisengreinium.

Cent. 1. cap. 4

Errores Nouatorum circa Sanctorum apparitiones.

In Corpore doctrinæ Christi ex nouo testamento.

Luc. 16

A gandum & Matthæum Iudicem non audiendos esse dicimus, qui neminem à mortuis redire probant ex eo, quòd Christus de diuite & Lazaro concionatur. Etsi enim secundum Dei legem ordinationemque communem ad viuos mortui non redeant, vt supra diximus, tamen haud sine impudentia negari potest, sicut Augustinus ostendit, quod mortui nõnulli secundum specialem Dei dispensationem vel in somnis, vel alio quodam modo viuentibus appareant, & vera quædam nuncient. Addit porrò Augustinus: Mitti quoque ad viuos aliquos ex mortuis, sicut è contrario Paulus ex viuis in Paradysum raptus est, diuina Scriptura testatur. Nam Samuel Propheta defunctus viuo Sauli etiam Regi futura prædixit. Et cum sciret, hãc Samuelis apparitionem B ab aliis aliter accipi, statim suam muniuit sentẽtiam verbis Ecclesiastici, quibus Samuelem etiam mortuum prophetasse: vel sicut nos legimus, Regi finem vitæ suæ notum fecisse ac ostendisse monstratur. Tum [a] Cyrillus Alexandrinus & [b] Anastasius Nicænus Episcopus, cùm eundem locum tractãt, Samuelis Prophetæ animam per Pythonissam eiusque arte necromantica euocatam fuisse inficiantur. Quanquam Augustinus, & cum illo Eucherius vtrunque sensum adducunt, vt Spiritus Samuelis verè & non verè à suis sedibus excitatus fuisse dicatur: verè quidem, vt idem Prophetæ spiritus se Regis Saul aspectibus ostenderit, magica potentia in hoc diuinę voluntati subseruiente, sicut & Satan Christum in deserto assumere, & vbi vellet, constituere permissus est. Non verè autem, vt phantasma duntaxat & imaC ginaria quædam Satanæ illusio fuerit, cum Samuel mortuus à viuo Saul videretur, eius nempè machinatione, qui se in Angelum etiam lucis transfigurat, Apostolo teste. Quarè cum hoc exemplo coniungit aliud Augustinus, quod eum sit Euangelicum, nulla ratione vel reiici, vel eludi potest. Iampridem mortem suam obierat Moyses, & è terris subductus, aut potius raptus Elias excesserat: vterque tamen Christo præsentem se præbuit, & cum eo est colloquutus: sed & quibusdam Apostolis in monte illi apparuerunt. Nec minus luculentum exemplum præbent, qui cum Christo à mortuis rediuiui in sanctam venerunt ciuitatem, ac multis apparuerunt, vt Matthæus Euangelista testatur. Præterea libri Machabæorum, quos non Iudæorum Synagoga, sed Christianorum Ecclesia pro Canonicis habet, vt Augustinus affirmat, clarissimè docent, quod Onias Sacerdos & Hieremias Propheta longè post mortem D Iudæ Machabæo per visum sese obtulerint, eumque ad debellandos impios patriæ hostes animarint. Ex quibus diuinæ Scripturæ testimoniis vel exemplis haud obscurè constat, mortuos aliquando ad viuos mitti, quemadmodum tradit etiam Augustinus, & Sanctos viuorum aspectibus non solum in somniis, sed in vigilia etiam interdum apparere.

Magnæ estimpudentiæ Sanctorum apparitionestotiesfactas negare

Lib. de cura pro mortuis gerẽda ca. 10

2. Cor. 12

1. Reg. 28

Eccles. 46

Exempla Scripturæ de Sanctis post mortem apparentibus.

a Liber. de adoratione spiritum.

b Lib. quæst. in scrip. q. 37

Quomodo Samuel per Pythonissam euocatus apparuerit Regi Saul.

Matth. 4

Luc. 4

2. Cor. 11

Matth. 17

Luc. 9

Elias & Moyses Christo in monte apparuerunt vere.

Mortui cum Christo resurgunt, & apparent multis.

Matth. 27

1. Lib. de ciuitate Dei ca. 36 & 2. Lib. de doctrina Christiana cap. 8

2. Machab. 15.

3. Lib. de cura pro mortuis gerenda cap. 13. & 16.

IAM verò, vt maiorẽ fidem his, quę porrò de Mariæ apparitionibus allaturi sumus, comparare possimus, non abs re fore putamus, si de Sanctis aliis post mortem apparentibus exempla quædam illustria, neque à sapientibus vllis refutanda, hoc loco repetamus. Habuit Christianam discipulam, & valdè sanctam Virginem Origenes, quæ pro fide pudicitiaque seruanda diris tormentis excruciata, & aliquam lictoris Basilidis humanitatem experta, se illi apud Dominum gratam fore spopondit, vt digna illi gra-

Exempla probata de fidelibus Sanctorum apparitionibus, & primum de Potamiena post mortem

apparente Basilidi aliisque pluribus Martyrio coronatis.

illi gratia referretur. Potamiena hæc dicta est percelebris Martyr, quæ cum in ignem coniecta mortem obiisset, paucis post diebus læto planè & liberali animi corporisque statu, nocte per visum Basilidi astitit, eiusque capiti coronam imponens dixit, deprecatam se esse pro eo Deum, breuique fore, vt & ipse coronę Martyrij consors efficeretur. Ac eodem modo Potamiena pluribus aliis, quos apud Alexandriam in schola Origenis condiscipulos habuerat, in somniis apparuit, illisque sequentis Martyrij coronas à Domino impetratas detulit: sicut [a] Eusebius & [b] Nicephorus tradunt.

a Lib. 6. hist. Eccles. 5

b Lib. 5. ca. 7

Apostolos sæpè multis apparuisse.

APOSTOLORVM Principes Petrus & Paulus ita Constantino Imperatori apparent, vt simul præsens incurabilis morbi remedium indicent, eodem Nicephoro teste. Habuit & Cæsar Theodosius Ioãnem Euangelistam & Philippum Apostolum, vt Theodoretus meminit, sibi apparẽtes. Quid autem Procopius de templo, quod Cęsar Iustinianus Apostolos honorans erexit? Apostoli, inquit, beneficiorum memores ad Regis honorem hominibus apparuerunt, Regis, inquam, pij & religiosi. Neque enim ab humanis negotiis recedunt Diuina, sed admiscẽri percupiunt, & hominum conuersatione oblectãtur.] Certè Naziãzenus mentiri noluit Iuliano Cæsari, cum de Martyribus agens, apparitiones & liberationes illis assignaret, eorumque nota miracula repetere. Testatur & Ambrosius, sanctam virginem Agnetem, non modo Constantię Imperatoris Constantini filiæ, sed & parentibus ad monumentum Martyris pernoctantibus mirabiliter apparuisse, ac piè illos admonuisse. Vidit & Vrsinus Presbyter mortiiam proximus Petrum & Paulum Apostolos: vidit Probus Rheatinæ vrbis Episcopus è vita migraturus Iuuenalem atque Eleutherium Martyres ad se ingredientes: quemadmodum Gregorius Magnus testificatur. Nec dubitat [c] Augustinus asserere, laudatissimum confessorem Felicem, qui à [d] Nolanis maximè colebatur, sic illorum vrbi à Barbaris oppugnatæ adfuisse, vt ipsis etiam hominum aspectibus apparuerit, eiusque apparitionis, quam vrbis liberatio secuta est, certos testes extitisse. Quid quod [e] Gregorius in vniuersum pronunciat, plerunque iustis vsuenire, vt in morte sua Sanctorum visiones aspiciant, ac eorum apparentium societate in supremo illo agone corroborentur? Præterea alia id genus exempla plurima, veterumque præclara testimonia, qui non solum è Scripturis, suisque maioribus didicerunt, sed certis etiam documentis & experimentis probarunt, totique Ecclesiæ indubitatum reliquerunt, vt miraculorum, sic etiam apparitionum gratiam Sanctis à Deo concedi, magnamq; inde vtilitatem ad mortales sępenumero peruenire.

Lib. 5. histor. cap. 24

Lib. de ædificiis Iustiniani.

Sanctos rebus humanis libẽter interesse.

In orat. contra Iulianũ. Sem. 70. de passione B. Agnetis Virginis.

S. Felix Nolanus obsessis vrbibus apparuit, eosque defendit ab hostibus.

Iustis morientibus plerunque Sanctos apparere.

c Lib. 4. dial. 11. & 12.

d Lib. de cura pro mortuis gerenda cap. 16

e Lib. 4. dialog. cap. 11

Lib. de veteri superstitio.

Ioãnes Riuius & Philippus Melanchton aliique procaciter de sacris apparitionib. loquuntur.

In Calendario 23. Aprilis.

A vel Monachis, vel fabulis, & quam verè loquatur: Ecclesia certe nihil impurum, nihil fabulosum, aut obscœnum probat. Eiusdẽ farinæ sunt, quæ Vergerius, Marbachius, Goltvvurmius & alij calumniatores adferunt: nimirum vt habeant, quam captant vndique carpendi & ridendi occasionem insani Ecclesiæ desertores. An verò statim nobis imputari, Catholicũmue dici meretur, quod scriptor quisque vel impudenter effutit, vel parum solidè confirmatum, aut à nullo legitimo censore approbatum in lucem extrudit? Mirum verò, cur ad Sanctorum apparitiones tantopere nauseent, qui præceptoris Philippi somnia, vt multi norunt, non ita pridem solebãt luspicere, quique apud eundem Melanchtonem nouas & inauditas mortuorum apparitiones legunt, in B hunc fere modum: Postquam Christus morte suprata reuixit, toros dies apud Mariam Domini matrem sæpe assederunt primæ illæ matronæ Eua, Sara, Rachel, Lia & aliæ: singulæ autem de suæ ætatis periculis & diuinis liberationibus: imò etiam de Filio Dei sæpe olim conspecto à primis parentibus disseruerunt: *Sæpe complexæ sunt*, inquit, *Mariam tanquam filiam, eique gratulatæ sunt, quod Mater esset Filij Dei, & gratias egerunt, quod in Filij passione ingentes dolores vna sustinuisset.* Alibi etiam ad hunc modum scribit: *Bene credibile est, resuscitatos esse aliquos, (cum Christo) præcipuos in genere humano: vt Adam, Euam, Abel, Seth, Noe, Sem, Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, Dauid, Esaiam, Hieremiam, & multos alios, quia Dominus voluit habere frequentiam comitantium ipsum. Hic cogitate,* inquit, *quam læti dies isti quadraginta fuerint, (inter Pascha, scilicet, & Pentecosten) quando vere quotidie tales* C *Sancti conuenerunt, & collocuti sunt cum Maria & Apostolis: & certe credo sæpe cum Maria collocutos esse.* Ac rursus: *Haud dubiè plura sunt testimonia, (quod Christus Dominus resuscitatus ostenderit se verè resurrexisse) quam scripta sint, quia nihil dicitur de Maria. Etsi autem sæpe Maria adfuit cum Apostolis, quando apparuit Christus; tamen credibile est, eum etiam singularia colloquia cum Matre habuisse.*

Non est Catholicum habendum, quicquid à Catholico scribitur.

Nouatores, qui Sanctorum apparitiones contemnunt, Philippi somnia magnificant.

Quales mortuorum apparitiones Philippus excogitauerit.

Vide Philippum in Euan. Ioan. & vbi historiam de resurrectione Domini tractat.

Matth. 28

Ibidem.

HÆC propterea repeto, non quod eiusmodi pias contemplationes vel damnem vel respuam prorsus, vt plerique fastidiosi in veterum libris æstimandis faciunt, sed hoc Melanchtonis exemplo libuit significare, non solum mortuorum apparitiones, sed veram etiam corporum resurrectionem in prędictis Patribus factam, à Melanchthone nimis audacter affirmari, publicéq; tradi. Hinc præterea colligi potest, quantum Nouatores in Euangelica historia sibi permittant, quando tam longinqua petunt, & de suo aliena prorsus admiscent. Rursus hinc liquido perspicitur, quam inique isti contemnant, & tantum non pro somniis Monachorum habeant, quæ sine verbo Dei expresso interdum à nostris de Mariæ Sanctorumque miraculis vel apparitionibus adferuntur, aut etiam à veteribus pię nobis meditanda commemorantur. Ostendant interim nobis Philippiani, è quibus vel Scripturis, vel Patribus constet, supradictos cum Christo in carne resuscitatos esse, ac deinde illos cum Maria & Apostolis sua in terris colloquia habuisse? Demonstrẽt itidem, bonas matronas illas tam familiariter egisse cum Maria, vt tantum non muliercularum societas & confabulatio: nescio in quibus ædibus instituta, videri possit. Quid nõ ocio, scilicet, omnes abundabant, nec erat omnino aliud, quo tempus fallerent, nisi totos dies

Superiora verba Philippi de multis sententiam admonent, præsertim circa dictas apparitiones.

Nonatores est Philippo non probare posse omnia, quæ fingunt circa Sanctorum apparitiones.

cum Maria considerent, séque mutuò complecterentur, & historias benè longas confabulando percenserent. Tam egregiè isti demum obseruant, quod subinde nobis & veteribus occinere solent: *Temerarium est inquirere, quod Spiritus sanctus noluit scribere, & absque iactura fidei ignoratur.* Verum mitificas istorum speculationes, & Sanctorum apparitiones, siue à Melanchtone, siue ab aliis Sectariis quibuscunque confictas, ad suos relegemus authores, & nostra porrò prosequamur.

A quibus testibus approbentur Mariæ apparitiones facta mortalibus.

VT igitur ad veras Mariæ Deiparæ apparitiones, quamlibet ingratas & inuisas aduersariis, accedamus, tanto minus de his dubitare par est, quantò grauiores earum testes atque scriptores habemus, quos vanitatis aut mendacij arguere, hominum sit aut planè stultorum, aut nimis impudentium. Ac inter alios Patres insignes Gregorius Nissenus Episcopus, & Basilij Magni frater, mihi se primum offert qui vitam Gregorij miraculorum opificis describens, perspicuè narrat, quod cum ille adolescēs perpugilem noctem aliquando ageret, Matrem Domini in figura muliebri, sed excellentius & augustius, quam pro humana conditione, sibi apparentem habuerit, adeò vt eandem apparitionem oculis ferre non posset, simulque Ioannem Euāgelistam adfuisse, qui à Maria monitus, pietatis mysterium eidem Gregorio aperuerit atque declararit: Ioannem verò dixisse, non grauatim se in hoc matri Domini gratificaturum. Eandem historiam confirmat Nicephorus planéque restatur, huic Gregorio Dei matrem apparuisse, quæ Theologiam & ad rationem diuinitatis pertinentia in scriptis illi exhibuerit per Ioannem Euangelistam. Tum Seuerus Sulpitius, qui res gestas Martini Turonensis libris integris præclarè complexus est, inter cætera commemorat, quod ille Mariam cum aliquot sacris virginibus ad se venientem viderit, proculdubio illarum non solum præsentia, sed etiam colloquio valde recreatus. Et qui vnus ex primariis Ecclesiæ Latinæ Doctoribus celebratur Gregorius Magnus, historiam de Musa puella memorabilem narrat. Huic nocte sacra Virgo & Dei genitrix Maria per visionem apparet, eique multas puellas coæuas in vestibus albis ostendit. Musa illarū aspectu & splendore delectata, libenter eis se aggregasset, sed cū præ pudore non auderet, amāter à Deipara interrogatur, vellétne vna cum aliis in hoc viuere gynæceo, & sibi quoque deseruire. Cum illa se velle respondisset, hoc vnum in mandatis accepit, vt maiorem vitæ ac morum indueret grauitatem, séque à risu, iocis omnique leuitate puellari abstineret: ita demū fore, vt die trigesimo puellis aliis, quas præsentes aspiceret, & ipsa consociaretur, atq; in suum ministerium coaptaretur. His monitis parruit Musa, & deinceps supra ætatem ac consuetudinem grauiter sese gessit, vt subito mutasse mores, & sicut aiunt, nuces reliquisse videretur. Parentes etsi hanc adeò repentinam filiæ mutationem primū admirarentur, tamen quum factæ apparitionis arcanū intellexissent, puellæ instituto non repugnarunt, fidemque certiorem narrationi eò præbuerunt, quod sequens mors filię, trigesimo die ex hac vita migrantis visionem non vanam esse monstraret. Morituræ verò Deipara rursus apparet, speciosis illis puellis vt antè stipata, quæ Musam vt ad se veniat, vocare dignatur. Mox puella quantumuis moribunda, oculis reuerenter depressis, & apertavoce clamando respondet: Ecce Domina venio. Ecce Domina venio. In qua etiam voce, vt Gregorianis verbis vtar, spiritum tradidit, & ex virgineo corpore habitatura, cū sanctis virginibus exiuit.] Quid hac puella felicius, obsecro, quæ tam rarum Mariæ fauorē experta est, tamque incredibilem ex eius apparitione fructū cepit, vt breui correctioris vitæ cursiculo absoluto, ad pulcherrimum illud cælestis Reginæ gynæceū euocata sit, & candidum illum Virginum chorum auxerit, in quo Mariæ duci Dominæque suæ continenter adhæreret, ac perpetuo deseruiret?

Gregorij Nissenij testimoniū de Maria apparēte Gregorio Thaumaturgo.

Musa post apparitionem nouum hominem præstan, & sancte moritur.

Musa sub nocte videt Deiparā sibi adgrentem, & se vocanti Deiparæ gestit adiungere.

GREGORIO Magno vetustior fuit Cyrillus Alexandrinus, preclarum & ipse lumen Ecclesię, sed per errorem, vt fit, Chrysostomo nonnunquam iniquior, & nescio quam cum illo simultatem ad tempus exercens. Apparuit igitur illi Deipara, & tantum admonitione materna profecit, vt ille nō modo suū errorem correxerit, sed etiam cum eodem Chrysostomo in gratiam redierit, valdéq; propterea, quod contra illum imprudēs prorsus irritatus fuisset pœnituerit: quem denuum in sacrum catalogum Episcoporum reponendum curauit, sicut Nicephorus refert. Mirum & illud ac narratione dignum, quòd Gregorius Turonensis exponit, in hunc modū scribens: Iudæi cuiusdam vitriarij filius, quū apud Christianos pueros ad studia literarum exerceretur, quadam die dum Missarum festa in basilica beatę Marię celebrarentur, ad participationem gloriosi corporis & sanguinis Domini cum aliis infantibus infans accessit. Quo sancto assumpto gaudēs ad domum patris reuertitur, illóque imperante inter amplexus & oscula, quæ acceperat cū gaudio refert. At ille Christo Domino ac eius legibus inimicus ait: Si cum eis infantibus communicasti, oblitus paternæ pietatis, ad vlciscendam Mosaicæ legis iniuriam parricida in te durus existam. Et apprehēsum puerum in os fornacis ardentis proiecit, multaq; ligna, quo vehemētius exureretur, iniecit. Hoc cū audisset mater, quod scilicet filium communem pater deliberasset exurere, cucurrit ad liberandum eum. Sed cum vidisset incendia ab ore fornacis patulo, huc atque illuc flāma dominante respergi, ornatum capitis ad terram proiecit, diffusaque cesarie, se miseram clamitās, ciuitatem vocibus implet. At quum Christiani quod actū fuerat didicissent, concurrunt omnes ad tam iniquū spectaculū, retractisque ignibus ab ore fornacis, inueniūt puerum quasi super plumas mollissimas decumbentem. Quo extracto admirantur omnes illæsum: clamoribus locus ille repletur, & sic Dominum omnis populus benedicit. Conclamāt etiam, vt authorem huius sceleris in ipsas proiicerent flammas. Proiectum autem ita totum ignis absorbuit, vt vix de ossibus paruum quodammodo relinqueretur indicium. Interrogantes autem infantulum Christiani, quale ei inter ignes fuisset vmbraculum, ait: Mulier quæ in basilica illa, vbi panem de mēsa accepi, in cathedra residēs, paruulum in sinu gestat infantem: hæc me pallio suo, ne ignis voraret, operuit. Vnde indubitatum est, beatam ei Mariam apparuisse.] Eādem historiam cōfirmat Glycas, & Menam Patriarcham adfuisse dicit, qui rem totam expostuerit Iustino eius nominis secundo Imperatori. Quis verò neget, Deiparam hic non solum adfuisse, sed etiā profuisse, vt puer in medio flammarum incolumis conseruaretur, hocque miraculo complures Iudæi, vt & factum est, ad veram fidem conuerterentur?

Maria Cyrillo Alexandrino apparet, illamque facit ingratiam redire cum Chrysostomo.

Lib. 6. cap. 17

Secundum testimonium Sueri Sulpitij.

Lib. 1. de vita Martini.

Maria cum sacris aliquot Virginibus apparet Martino Turonensi.

Libr. 4. dialog. cap. 17

Tertium testimonium Gregorij Magni de Musa puella, cui apparuit Deipara.

Lib. 14. historiæ Eccles. cap. 23

In li. de gloria plurimorum martyrum cap. 8

De impio Iudęo suum filiū in fornace ardentem conniciēte ob odiū fidei Christianæ.

Ludæi filiū in medio ignis ardentis per Deiparā Virginem illæsum fuisse seruatum.

Part. 4. Annalium.

VENIO

Venio nunc ad Ioannem Patricium veréque nobilem ciuem Romanum, cui gloriosa Virgo per quietem oblata est, simúlque monuit, qua ratione suo desiderio diuturno in facultatibus optime collocandis satisfaceret. Atque vt certior constaret fides apparitioni, eadem Virgo Liberio Pont. Max. nocte astitit, & similia monita repetiuit, magno miraculo statim subsequente. Etenim in maximis illis caloribus, qui ardente canicula Vrbem infestare solent, nix copiosa & prorsus intempestiua decidit, partémque collis Esquelini contexit, simúlque locum ad structuram noui templi commodum demonstrauit. Atque hoc felix illius Ecclesiæ principium fuit, quę cæteris omnibus sub Mariæ nomine Romæ conditis præstat, & sanctæ Mariæ Maioris titulo in hunc vsque diem decoratur. Nec opus est hanc apparitionem ab Antonino aliísque cōfirmatam ostendere, quam anniuersaria festi celebratio, à niue nomen accipiens, tótque retinens seculis, luculenter comprobat. Ego verò quum antiquissimā omnium apparitionem inuestigate pergo, nullam aliam potui repetire, nisi quæ sub Cæsare Tiberio Augusti proximo successore non hominū vulgari, sed Iaobo Apostolo facta celebratur, veréque mirabilis apud Hispanios in ciuitate Cæsar augusta contigit, & longæua maiorum traditione confirmata, nobísque velut per manus tradita, multorū suffragiis corroboratur. Et ne quicquam affingere videat, orationem Petri Antonij Beuteri repetam, qui hunc in modum scripsit: Benedictissima Virgo gloriosa & sancta Maria, Domina nostra & Regina Angelorum, in ripa fluminis Ebri, prope Cęsar augustam Aragonum vrbem, in columna marmorea gloriosō Apostolo Iacobo apparuit. Qui eodem deinceps in loco Sacellum Angelicū iussus exstruxit, & eius honori ac nomini consecrauit, quod diuæ Virginis à columna Cæsar augustana cognominant: ob pylam siue columnam, in qua videndam ipsa se præbuit. Quod quidē miraculum contigisse perhibetur circa annum Imperij Tiberij 10.] Hoc de miraculoso casu multæ quæ in eadem sancta Ecclesia tabulæ supersunt, testimonio esse possunt. Constat autem hoc ipsum templum multis ab hinc seculis eximiis ac infinitis ferè miraculis nobilitari, sicut idem Beuterus Calixti Pontificis & aliorum authorum testimoniis probat, ac Vasæus etiam indicat. Vbi neque Natsetem electum à Cæsare Iustiniano militum Ducem præteribimus, virum pietatis omnis genere prestantē, cōsilio manúque promptum, qui & Totilam vicit, & in colenda Virgine tam sedulum, vt suas copias militares in aciem non educeret, nisi Deipara illi manifestē apparente, & quando prælium committendum esset præcipiēte, atque de ipsa opportunitate temporis cōmonefaciente. Quam rem Nicephorus clarissimè commemorauit. Testatur Ioannes Damascenus, quid S. Stephani iuniotis præclari Martyris parentibus acciderit, qui quum in æde Blachernensi vt masculā prolem obtinerent, coram Virginis imagine supplicassent, matrem Annam sub precationis finem somno fuisse correptam. Apparuit autē illi fœmina pulcherrima, quæ diceret: Abi in pace mulierculā. Est enim tibi in vtero filius, quemadmodū postulasti. Mater natum filium Deiparæ, à qua acceperat, ad Blachernense templum profecta offert, vt idem Damascenus affirmat.

Ioanni Patricio Romano simul & Liberio Pont. Deiparam apparuisse, simulque miraculū aliud per niue accessisse.

Part. 4. Summæ Tit. 35

Antiquissimā apparitionem Virginis Iacobo Apostolo in Hispania contigisse.

In Chronico Hispan. c. 23

Testimonia Petri Antonij Beuteri de hac apparitione, vbi & quādo facta sit.

In Annal. b. terū Hispan.

Natses insignis belli dux nullum committit prælium nisi Marię monitis excitatus.

Li. 17. Eccle. histor. cap. 13

S. Stephani matri apparet Deipara, ac promittit filium.

Longum esset singula persequi, quæ non modo Mariam apparentem, sed etiam huius apparitionis fructum euidentem ostendunt, si qua fides nō vni atque alteri scriptori, sed toti propemodum antiquitati habenda est. Apparuit Ioanni Damasceno, vt diximus, & certum huius apparitionis fuit symbolum amputatam dexteram recepisse. Apparuit Ruperto Tuitiensi, qui quum ad discendum planè rudis & ineptus videretur, [a] per illam vt in docēdo & scribendo fieret clarissimus, diuinitus impetrauit, & à Virgine sibi per visum oblata id accepit: Orationes tuas audiui, postulata impetraui. Sed & ipse non dissimulat, [b] alia secretiora, quæ non ausit exprimere, sibi per Virginem patefacta fuisse. Apparuit Hermanno Cōtracto, vt anteà indicauimus, qui singularem eruditionis laudem sibi promissam, diuinis ac humanis disciplinis exculsus accepit. Apparuit Toletano Episcopo Hildeptionso, & sub sacræ vestis oblato symbolo suum in illa præstāti Ecclesia conseruanda & hactenus conseruata fauorē singularem ostendit. Apparuit Rabodo Traiectensi Episcopo, & Reginaldo tunc celebri Iurisperito, posteà verò Dominicano: mox ægrotū vtrumque subitò restituit sanitati. Apparuit VVilhelmo Aquitaniæ Principi, quem Bernardus Christo & Ecclesiæ lucrifecit, illíque à dæmonibus dire vulnerato succurrit, vt mox integrè restitueretur. Quibus de rebus litem nobis, si velint, intendant aduersarij, ac pro sua impudentia harum similiúmq; historiarum scriptores non modo fallaces, sed & mendaces ipsi omnium mendacissimi dicere audeant. Nos quidē non illa solum, sed alia etiam multo plura & admirabiliora quæ à veteribus traduntur, licet non eiusdem ponderis omnia, eò libentius ac reuerentius amplectimur, quo certius persuasi sumus, Deo nihil esse impossibile, & similia quædam per Sanctos alios hominibus apparentes non modò scripta, sed & omnibus ferè seculis facta, conspecta & explorata esse. Nugentur & crassi homines vaneque sciscitentur, an Mariam toties de cælo descendere necesse sit, quoties illam in terris apparere rebusque humanis interesse legimus. Profanum est studium cāuīsas diuinorum operum adeò curiosè scrutari, nec fas est intellectus nostri aciem ad ea mysteria penetranda, quæ humanum intellectum excedunt, intēdere, sed oportet, vt Paulus loquitur, sapere ad sobrietatem. Sicut igitur Augustinus de Sanctorum miraculis tractans, modestē fatetur, sibi non satis constare, an illi per naturam propriam, aut per Angelorum ministerium mirabilia operētur, & inuocati multis, quos per eos alioquin certum est adiuuari, opitulentur: ita nos etiam, licet vt anteà dicebamus, non assequamur, quo ordine & qua ratione apparitiones illæ tām variis locis, modis atque temporibus fiant, tamen nihil hoc impedire dicimus, quò minus easdem apparitiones magnificamus, & diuinis miraculis Virginisque beneficiis ascribamus, simúlque nō modo mirabilem, sed etiā inscrutabilem Christi Domini potentiam, sapientiam & bonitatem in eius Matre sanctissima venemur. Demum certò asseuerabimus, multò plura quam nos vel dicere, vel scribere, vel æstimare possimus, summi Dei nutu per Angelicas potestates facta esse ac fieri, cum in aliorum Sanctorum, tum in Mariæ Deiparæ honorem atque commendationē, nec sine certa, licet nobis frequenter ignota, mortalium vtilitate.

Breuissima ratio multarū apparitionū, inquibus Maria profuerit mortalibus.

a Vide Trithem. in libr. de viris illustribus ordinis S. Benedi.

b in prologo lib. Cantic. Cant.

Quid respondendum hārū & similium apparitionum contēptoribus.

De qualitate & modo huiusmodi apparitionum non esse curiose scrutandum.

Rom. 12

Lib. 22. de ciuit. Dei c. 9 & li. 10 c. 12

Xx

CAPVT XXII.

De veteribus & nouis Iconomachis, quorum in sacras imagines & ædes irruentium furor sit plane intolerabilis, & error ab Ecclesia iure damnatus. Deiparæ autem Virginis imagines in veteri Ecclesia semper vsitatas & honoratas, nonnunquam & miraculis diuinitus commendatas fuisse.

VValdēses sacrarum imaginū hostes multos hodie discipulos tenent.

NON solū de Mariæ miraculis & apparitionibus, verū etiam de illius imaginibus siuepictis siue sculptis diem nobis dicūt, qui nouādæ religioni dāt operam, & infensis animis aduersus Catholicam Ecclesiā hostiliter belligerantur. Etenim nouos VValdenses nobis referunt, qui ante annos ferè quingentos, hoc est, sub Friderico primo Cæsare pestiferū sparsere dogma, imagines siue Christi siue Sanctorum, ab Ecclesia tolli oportere, quas alioquin qui admitterent, eos idololatras esse censendos. Sic enim istis libuit veterem Iconomachorum, qui Xenaiæ ne baptizati quidem hæresim amplectuntur, imo & Manichęorum & Iudæorum errorem stolidum renouare, nullúmque sacris imaginibus in Ecclesia locum relinquere, ne parum scilicet, cum impiis sæpe damnatis insanirent. Qua in re Lutherus non perinde immodestus fuit: siquidem furentibus ætate sua Iconoclastis aperto Marte restitit, quos & aqua & igni interdicendos esse docuit, generalem de hoc hominum genere sententiam ferens: *Spiritus Iconomachorum non est bonus: spirat enim cædes & seditiones, etiamsi celet ad tempus, quamdiu non videt opportunitatem.* Ac iterum: *Boni Domini*, inquit, *non est hic diaboli scopus, vt oppugnentur imagines, sed vult sibi foramen fieri, per quod sanguinem profundat, & cædes faciat in orbe terrarum.* Est id sane verissimū, multísque modis comprobatum, crudelem impietatem, & impiam crudelitatem in Iconomachis tū veteribus, tum recentioribus elucere. Illi enim cū suis Leonibus maximas in Ecclesia Imperiō q; turbas quondā dederunt, cæsis multis etiā piorum milibus, ac iidē vel pręcipuam præbuere causam, cur Orientale Imperium ab Occidentali aulsum paulatim intercideret. Hi verò, quorū ætate nostra princeps Andreas Carolstadius fuit, adeò se feros ac rabiosos declarārt, vt ad seditiones in populis, ad profanationes in templis, ad clades & cædes calamitatésque in prouinciis excitandas, imò nostro iam seculo passim excitatas nati esse videantur, quorū in imagines ædésque sacras grassantium furor, si ex æquo iudicauerimus, omnē Turcarum feritatem ac barbarorū sæuitiam superare videatur. Quid quod noua istorū pietas ita creuit, tantósque progressus nostro seculo demōstrauit, vt secum illi præclare & prorsus Euangelicē agi putent, si formā prorsus informē, aut si mauis, Iudaicam & Mahometicam faciē Catholicis tēplis inducant; inductámque cōseruent? Proinde nullam Christi Domini crucē, nullā Deiparę Virginis imaginem, nullā cuiusquam Sācti effigiem illic apparere sustinēt, magnáque religione cauent, ne vllum veteris pietatis vestigium in suis Synagogis reliquum habeant; sed pro Christianis templis abominationem desolationis facere, ac retinere sibi gloriosum etiam arbitrārtur. Quod enim iampridem optabat, hoc tandem assecutus est Satā, vt nouum suum in Europa regnum, quod ex mera Sectarū & hæreseon colluuie conflatū validè corroborauit, barbarica imaginum ædiúmque sacrarū demolitione tanquàm illustri nota, scilicet, insigniatur, atque ab omnibus dignoscatur.

Vide Niceph. rō. li.16.c.27

Lutherus Iconomachos improbauit & taxauit publicē.

Indiob. libris contra cælestes Prophetas.

Veteres & noui Iconomachi valde crudeles & impij.

Quantum profecerint noui Iconomachi in noua sua religione.

Nouum Satanæ regnū quā nota hodie dignoscatur.

Nos verò, ne tempus & operā ludere videamur, post complures eruditos grauésque scriptores nouam telam non ordiemur, vt in præsentia de sacris imaginibus, earúmque antiquitate, vsū, fructu, cultúque debito disseramus. Illud ab aduersariis negari nō potest, primis ætatibus Ecclesiæ, quæ ad Constātinū vsq; trecentos compleuerūt annos, piarū imaginum vsum à Christianis agnitū receptúmq; fuisse præsertim vt Christi, Mariæ & Sanctorum grata memoria in credētium oculis perpetuo ferretur, & hinc Ecclesiæ fides ac religio magis magísque stabiliretur. Posteà seditiosi & irreligiosi homines exorti sunt, qui Sanctorū imagines cum Gentilitiis idolis conferrēt, ac Orthodoxos pro Ethnicis ducerēt, in cultu imaginum, velut has pro idolis habeant & adorent, & æqualē venerationem tribuant imagini ac repręsentato. Pugnarūt in hoc cāmpo, & de hostibus gloriose triumpharunt Gregorius Magnus, Adrianus Pontifex, Germanus Patriarcha Constātinopolitanus, Ioānes Damascenus, Ionas Aurelianensis, Leontius Cyprius antistes, multíq; veteres & eximij Patres, qui nostrorū etiā Iconomachorū tela confregerunt, & arma illis omnia propemodū eripuerūt. Suppetit & ingens exemplorum copia quibus probari possit, imò iā à citatis Patribus, sicut & à Nicæno Concilio secundo probatum legimus, vtramque Ecclesiā, Orientalem & Occidentalē, in eiusmodi sanctarum imaginum possessione vsúque laudabili inde ab initio perstitisse. Omitto de veteri Testamento dicere, quod suas etiā imagines habuit, & sine peccato vsurpauit: quemadmodū duo Cherubim non in quouis Tabernaculi loco, sed super ipsum propitiatoriū, vnde responsa reddebātur collocauit. Et serpentem æneum Moyses fabricari iussit, multásque animantiū imagines Salomon in templum suum induxit, nullo quidem sapientum hoc sapientissimi Regis factum non approbante, vt qui optimè nouerat, vsum sculptiliū ad impiè adorandum, non sculptas, aut pictas imagines ad piè commonefaciendum lege diuina vetari. Neque solum vna, sed duodecim ferè Synodi numerantur, à quibus eodē velut ore vsus & cultus sacratum imaginum nobis clarissimè cōprobatur: contraria verò sententia, vt à Christiano dogmate aliena, grauissimè condēnatur. Cæterum postrema Synodus Tridentina priorum illarū, imò totius Ecclesiæ sensum atque consensum breuiter & luculenter expressit, cū perspicue definiuit: Christi Domini, & Deiparæ Virginis, aliorúmq; Sanctorum imagines in tēplis præsertim habendas & retinendas, eísque debitum honorem & reuerentiam impertiendam esse, non quòd credatur inesse aliqua in iis diuinitas vel virtus, propter quam sint colendę, vel quod ab eis

De imaginū vsu antiquissimo.

Sacrarum imaginum vsus in Ecclesia inde ab initio perseuerauit.

Exod.25.

Numer.21
3. Reg.6
2. Paral.4
Exod.20

Quomodo sculptilia lege diuina vetentur.

Pro vsu & cultu sacrarum imaginum à multis Synodis definitum est.

Sess. 25.

Sūma doctrinæ Catholicæ de vero vsu sacrarum imaginum.

sit aliquid petendum, vel quòd fiducia in imaginibus sit figenda, veluti olim fiebat à Gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant, sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræsentant, ita vt per imagines quas osculamur, & coram quibus caput aperimus & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos quorum illę similitudinem gerunt, veneremur. In eundem sensum Scholastici quoque doctores ante nostram docuerunt ætatem, sicut vnus illorum, nec infimus quidem Theologus, Gabriel Biel liquidò tradit, quum in hunc modum scribit: Ipsæ imagines per accidens honorantur, non propter virtutem, potētiam ac gratiam eis inexistentem, sed propter repræsentationem eorum, quibus talia insunt. Hinc, vt supra allegatum est, neque ipsis vt Diis seruimus, nec spem salutis in eis ponimus, nec iudicium ab ipsis expectamus: Quod si aliquando miracula fiūt, hominibus etiam ad ea cōfluentibus adiutoria aut sanitates præstantur, non hæc virtute imaginū, sed virtute Dei, ministerio bonorum Angelorum ad intercessiones Sanctorum contingunt. Quocircà fumos vendunt aduersarij, qui vt nouis Iconomachis suppetias ferant; ad Francfordiensem Synodū & Caroli Magni scripta prouocant, in quibus non vsus pias imagines retinentium, sed superstitio eas vanè adorantium improbatur. Fuit enim impij Carpocratis coniux Marcellina tam delira, vt præter Iesu & Pauli, etiam Homeri atque Pytagoræ imagines occulte formaret, eísque suffitum & adorationem faceret superstitiose, sicut ex Epiphanio discimus. Quod verò aliā eiusdem Epiphanij epistolam nobis obiectant, quam Hieronymus Latinè verterit, id Epiphanio quidem in Ecclesiæ odium affingi potest, doctis autem ob graues rationes ab aliis redditas probari non potest.

Quomodo Gabriel Biel cum Scholasticis doceat de imaginib. Mariæ atque Sanctorum.

In expositione Canonis Missæ Lect. 1.

Superstitio Marcellinæ circa imagines.

In Anacephaleosi.

Nostro autem instituto satisfacere videbimur, si singulari Deiparæ Virginis exemplo contenti ostēderimus, eius imagines in veteri Ecclesia inprimis agnitas, & in precio habitas, nonnunquam & diuinis miraculis illustratas fuisse. Ordiemur autem à Germano Patriarcha Constantinopolitano, qui cū Iconomachis & eorum patrono, quem diximus, Leone Isauro Cæsare præclarè certauit; nec suo tātum, sed etiam Ecclesiæ nomine Catholicam vocem hanc edidit: Nos in fide certi, sanctæ Christi carnis characterem in imaginibus delineātes saluta mus, & cultu & honore omni quo decet dignamur, nec ob aliud nisi in recordationem diuinitatis illius viuificæ & inexpressæ humanitatis.] Mox verò subiicit: Eadem ratione & intemeratæ eius iuxta carnem matris sanctę Deiparę Virginis similitudinem referimus: hoc modo ostēdentes, quod mulier iuxta naturam existens, & à nostra massa haudquaquam aliena, Deum inuisibilē, & omnia manu sua continentem, vltra omnem & hominum & Angelorum existimationem in ventre suo conceperit, & ex se incarnatum genuerit. Etenim ob id eam, vt verè & propriè veri Dei matrem veneramur & magnificimus, & quauis visibili & inuisibili creatura superiorem reputamus.] Eximia hæc quidem est Deiparæ commendatio, cuius imaginem tantò maioris facere conuenit, quantò prestantior persona est, est autem omnium præstantissima, quę per imaginem nobis repræsentatur. Deinde septima Synodus, quæ sub Constantino & Irene celebrata est, cum aliarum, tum Deiparæ imaginum meminit, his verbis quasi superiora concludens: Salutamus sanctas Dominicas Apostolicas & Propheticas, itē Sanctorum, præcipuè autem Dominæ nostræ Deiparæ imagines, quæ nobis veluti exemplaria sunt & institutiones bonorum operum, imitationis & fidei erga Christum, omnem idololatriam execrantes, & latriam solam Christo tribuentes.] Eiusdem Concilij sententiam, quod semper Oecumenicum est habitum, Gręcus author & Archiepiscopus Cōstantinopolitanus Photius comprobat, quum de illo non sine celebri Mariæ mentione scribit: Quapropter diuinus ac sanctus illi beatorum atque sacrorum virorum cœtus nō solum imaginem Christi, quemadmodum diximus, verum etiam immaculatissimæ sempérque Virginis Mariæ & Dominæ nostræ Dei genitricis, & sacras Sanctorum omnium imagines pro ratione excellentiæ & sanctitatis exemplarium colendas & adorandas, cum omnium oraculorum decretis constituit & confirmauit.]

Propositio de sequenti tractatione, quæ ad imagines Deiparæ diuinitāt astringatur.

In Epistola ad Ioannem Episcopum Synadon.

Germani Cōstantinopolitani testimoniū de Christi & Mariæ imaginibus reuerēter habendis.

Mariæ visibili & inuisibili creatura superior.

Act 4. circā finem.

Vide in fine Panopliæ Euthymij Latinè per Franciscū Cinum conuersæ. Photij testimoniū de Synodo Nicæna secunda.

Habuit autem Maria Deipara, cum etiam in viuis maneret, multos vtique sui admiratores, vt alibi meminimus, à quibus frequenter & cupidè inuisereretur. Ex his proculdubiò Ignatius fuit; sicut sequens ipsius oratio ad Ioannem Euangelistam perscripta designat: Si licitum mihi est apud te, ad Hierosolymæ partes volo descendere, & videre Sāctos qui ibi sunt: pręcipuè Mariam Iesu, quam dicunt vniuersis admirandam, cunctis desiderabilem. Quē enim non delectet eam videre & alloqui, quæ verū Deum peperit, si sit nostræ fidei & religioni amicus?] Eadem de causa factum videri debet, quod Pauli discipulus Dionysius Areopagita, vt veteres tradunt, multis aliis Christianis comitantibus ab Athenis ad Deiparam profectus, eam coram cernere & loquentem audire desiderarit. Qua de re nos alibi copiosius. Cum igitur multorum incensus esset animus, vt Domini ac Dei sui in cælo regnantis Matrem coram viderent, & videntes iure suspicerent atque reuererentur, nec omnes tamen vndique ad eam proficisci, suóque desiderio satisfacere posserit, prudens ac pium consilium inuentū est, vt Marię vultum saltem in tabella depictum exciperent, hócque perenne monumentum, tum præsentes tum absentes ad suum solatium retinerent, aliíque aliis inuicem communicarent. Cui rei magnum præbet testimonium Lucas Euangelista, idémque prætereà Medicus simul & Pictor, Mariæ admodum familiaris, cui laus est, erítque semper in Ecclesia Dei. Is primus omnium, vt Simon etiam [a] Metaphrastes affirmat, cera & lineamentis Christi figuram expressit, atque, vt [b] Theodorus Lector exponit, imaginem quoque genitricis Dei ad viuum depinxit, quam porrò ad Pulcheriā Augustam ex Hierosolymis Eudoxia miserit. Non repeterimus alia, quæ commemorat Nicephorus Callistus, & eandem Deiparæ imaginem à Luca depictam his verbis illustrat: Pulcheria Augusta templum in vrbe Constantinopolitana extruxit, τῷ ὁδηγῶν, hoc est, viæ ducum appellatum: vbi ex Antiochia transmissam matris Dei imaginem dedicauit, quam diuus Apostolus Lucas suis ipse manibus depinxit, illa adhuc viuēte, & tabulam ipsam videntę, gratiámque adeò illi formæ suæ immittente. Hæc imago primum in eo loco qui

Vide Epistolas Ignatij.

Ignatius, Dionysius, multique alij Mariæ viuētis desiderio & admiratione singulari tenēbantur.

Quomodo factum sit, vt Mariæ imagines quærerentur, pararentur & retinerentur passim in ecclēsia.

Quod Lucas primum Christi & Mariæ pinxerit imagines.

a In vita S. Lucæ.
b In collectaneis libr. 1 Lib. 14. cap. 2 Et li. 5. ca. 14 Eccles. hist.

Pulcheria Augusta Deiparæ imaginem à Luca depictam in tēplo reposuit.

Tribunal dicitur fuit, vbi ea, quæ nunc quoque fiũt miracula peracta sunt.] Et his quidem Nicephorus non solum Mariam adhuc viuentẽ Lucæ manibus depictam, sed etiam solenniter à Græcis asseruatã, & miraculis frequentibus illustratam fuisse demõstrat. Cęterum sacræ picturæ huius exemplar, quod ex archetypo Lucæ fideliter exceptum est, in hunc vsque diem extare, & Venetiis apud celeberrimum pictorem Titianum inueniri dicitur, in eóque spectari aiunt notas omnes, quas Nicephorus memoratus alio in loco exposuit, vbi staturam formámque sanctissimæ Virginis ex Epiphanij sententia describit, ac nos eandem alibi recensuimus.

Mariæ imaginem à Luca expressum vbi hodie liceat cernere.

Lib. 2. Eccles. histor. c. 23

Neque verò aut recens aut dubia, sed bene vetus & constans est isthæc Ecclesiæ traditio, quod Lucas Euangelista Mariæ familiaris, vt dictum est, tũ Christi, tum genitricis eius imagines suo penicillo pinxerit, coloribus expresserit, ac vtriusque icones Ecclesiæ reliquerit Antiochenæ: vnde Mariæ quidẽ imago ab eodem Luca depicta, quum Marcianus Imperatet, ab Eudoxia Hierosolymis transmissa, & Pulcheriæ donata, & in nouo templo ab ipsa constructo apud Constantinopolim collocata, summóque in precio à Græcis habita semper fuit: præsertim quum frequens accederet miraculorũ gloria, per quam Deus piorum in Maria colenda religionem sibi gratam esse monstrauit. Cuius rei nos exempla quædam nõ à viris obscuris petita, sed ab Imperatoribus Constantinopolitanis accepta subiiciemus, vt certius constet de religione Græcorũ, quantum illi honoris sanctissimæ Virgini & eius imagini à Luca depictæ tribuerint. Quum Iunior Andronicus, vt erat mire ambitiosus, nocte per insidias Constantinopolim occupasset, in magnos angores Auum ipsum, qui senior Andronicus dicebatur, venerandũ certè senem, hac regni affectatione & insperata vrbis occupatione coniecit. Qui Auus cum aduentantium hostium tumultũ & clamorem præter expectationem omnem nocte sensisset, de lecto prosiliit perturbatissimus, præsertim quòd nec duces nec milites ad defensionem parati adessent, ac ipse humana quidem ope se prorsus destitutum cerneret. Habebat autẽ in Palatio secum eam, quam dixi, Deiparæ imaginem, ad quam in tanto discrimine sibi confugiendũ putauit, vt optatam & necessariam opem per Mariæ patrocinium diuinitus impetraret. Itaque coram hac ipsa imagine tunc humi prostratus, magnáque fiducia vsus, ardenter cum lachrymis obtestari pergit, ne Virgo mater periclitantem se deserat, néue sicariorum ensibus miserum obiici sinat. Nec vana fuit obtestatio, sed subitam opem Virgo attulit, vt omni mẽtu & periculo senior Andronicus liberaretur, suúmque nepotem cõtra spem omnem valde humanum statim experiretur. Is licet noua victoria elatus esset, tamen cum primum in palatium ingrederetur, religione commotus, quoniam venerabilem Dei genitricis imaginem adesse cognouit, hanc inprimis veneraturus accessit. Eadem religione inductus Constantinus Despota, qui & ipse Imperator fuit, in gratiam recipere non voluit Syrgianum, nisi coram hac ipsa imagine iusiurandum præstaret, séque nihil aduersus Imperatorem, eiúsque mandata moliturum esse sanctè polliceretur. Quid vero de Emanuele Comneno Imperatore dicam? qui ob deuictos Pannonios illustrem egit triumphum Cõstantinopoli: in eo autem quadrigæ argenteæ auratæ cum equis niue candidicribus præcesserunt, quibus imposita erat imago inuictæ adiutricis & insuperabilis commilitonis Matris Dei. Neque verò axis magnum sonuit, quia hon vehebat actrem Deã Mineruam, quæ falsò Virgo dicitur: sed veram Virginem, quæ verbum inexplicabili ratione per verbum peperit. Eum currum Imperatoris propinqui atque amici, senatus, viri magistratibus & dignitatibus insignes ponè sequebantur.] Sic enim ad verbum scribit Nicetas Choniatas. Eodem spectat, quod Constantinus Palæologus Imperator, quum vrbem amissam recuperasset, vt primum Constantinopolim venit, coram eadem imagine primum gratias dixit, illámque religiose præferri voluit, ac deinde pedes ipse comitatus atque stipatus in vrbem processit. Plura in hoc genere narrant Nicephorus Gregoras & qui Byzantinum imperiũ descripsere.

Exemplũ de Mariæ imagine in Romanis Imperat. triumphum producta & solenniter circumgestata.

Veteré & cõstãtem Ecclesiæ traditionẽ esse de Mariæ imagine per Lucã depicta & deinde cõseruata in Ecclesia.

Exemplum senioris & iunioris Andronici de Mariæ imagine apud Cõstãtinopolim admodum honorata.

In Annalibus.

Sed manus nobis inicit fœdus ille conuiciator Illyricus, & tragicè vociferatur de variis imaginibus, quæ Romæ ac alibi, præsertim apud Italos, à sancto Luca depictæ dicantur, vulgóque demonstrentur: non enim esse verisimile, quòd vnus tam multas imagines exprimere voluerit potuerítque. Respondemus, nos Illyrici siue somniis, siue coniecturis nihil commoueri, nec esse quicquam incommodi, si credamus, egregium pictorem Lucam siue vltro, siue rogatũ, plures vnius generis Icones, quæ Mariam exprimerent, in aliorum gratiam cupide depinxisse. Atque vt maximè concedamus, vnam imaginem duntaxat ab illo confectam esse, de qua tàm multi testantur, nullúsque pius ambigit, tamẽ & aliæ Virginis Icones, licet aliena manu factæ fuissent, Lucæ nomine commendari potuerunt: quoniam cum primæ inter vetustissimas ad Lucæ archetypum essent expressæ, non immerito, quocũque demum peruenerint, nomẽ gratiosius à primo authore illo Luca retinuisse videantur. Certe Romani ipsissimam Virginis imaginem, quę Lucæ tribuitur, ante mille annos in vrbe sua conseruari prorsus habent indubitatũ, multisque indiciis probant, quæ hoc loco repetere supersedemus. Illud constat, ætate Gregorij Magni hanc ipsam imaginẽ Lucæ Euangelistæ, siue illã quidem eius manu affabrè elaboratam, siue ex ea quã ipse fecit ad viuum expressam Romanis notissimã simul & celeberrimam, & iã tum in æde Deiparæ ad præsepe in Exquiliis sitã, eximia populi religione seruarã fuisse. Qui Gregorius cũ sæuissima pestis Romæ sæuiret, ac multæ simul aliæ calamitates accederẽt, religiosam in die Resurrectionis supplicationẽ instituit, & dictam Virginis Dei genitricis imaginẽ in publicũ efferri curauit, piámque circumgestationem Deus præsenti miraculo cõprobauit. Etenim quacunque ferretur imago pestilentis cæli grauitas depulsa, & optata salubritas in vrbe cõsecuta est. Vbi gratulãtibus omnibus Deo, ecce tibi Angelus, qui sanctam Virginem his vocibus è cælo alloqueretur: Regina cęli lætare, alleluia: Quia quẽ meruisti portare, alleluia: Resurrexit sicut dixit, alleluia. Quã orationẽ simul atq; Gregorius coram audiuit, diuino spiritu statim excitatus, eam in hunc modũ expleuit: Ora pro nobis Deum, alleluia. Quod canticum deinde solẽne mansit in Ecclesia, & Paschalis lætitiæ vel argumentũ, vel confirmatio quotannis esse cõsueuit.

Aliud exemplum de Constãtino Paleologo eandem imaginem publice venerante.

In Centur. 1 mendaciorum Papist.

An plures Virginis Deiparę imagines Lucas depinxerit, cum deprehẽsione cauillũ, quem obiicit Illiricus.

Mariæ imaginem à Luca depictam Romæ multis ſeculis asseruari.

Imaginẽ Virginis per Lucã depictam authore Gregorio Magno Romæ in suplicatione, citũ gestã esse, miraculo & beneficio publico accedente.

Vnde initium fluxerit illius cantici, Regina cęli lętare.

Eandem historiam à veteribus acceptam [a] Sigonius quoque confirmat. Tũ author vitæ sancti viri Dominici Theodoricus de Apoldia venerabilem & omni honore dignissimam vocat Virginis matris imaginem, quæ hoc ipso Dominico superstite in vrbis monasterio, quod sanctæ Mariæ trans Tyberim dicebatur, fuerit seruata, quã beatissimus Lucas Euãgelista (vt ipsius verbis vtar) ad vultus eius & habitus similitudinem ad viuum planè creditur depinxisse. Quæ quidem piissima imago nescio, inquit, quo casu illi Ecclesiæ sublata fuerat; sed illi cælesti miraculo fuit restituta.

a Lib. 1. hist. de Regno Italiæ. Theod. lib. 2. de S. Dominico c. 5

Quid ergo mirum, eiusmodi Lucæ pictoris imaginem in hunc vsque diem Romæ superesse, vbi tot seculis non sine magna religione custoditur, ostenditur, honoratur, nullis de illa, nisi Hæreticis, vel contendentibus, vel hæsitantibus? Prudentes interim ac pios omnes nihil offendit, similes imagines Virginis pluribus in locis conspici, ac eidem authori Lucæ à multis asseribi: quia si sapiunt, non tàm de authore siue pictore, quàm de persona per imaginem repræsentata sibi curandum esse sciunt, atque vt sæpè alias, ita hic etiam in fide Maiorum libenter acquiescunt, multò id esse consultius, quã deseruire cõtentionibus arbitrantes. Certam enim fidem de his rebus nec docet, nec exigit Ecclesia: communi autem & receptę bonorum opinioni cõtradicere, aut nimium est arrogantis, aut præposterę sapientis, vel alioquin vane & insulse curiosi. Habet hic quoque locum quod in Scriptura sacra legimus: Ne despicias narrationem Presbyterorum sapientum. Et rursus: Non te prætereat narratio seniorum, ipsi enim didicerũt à Patribus suis, quoniam ab ipsis disces intellectum.] Quod si Romæ solenne fuit olim, Petri & Pauli Apostolorum imagines, quum eorum feriæ celebrarentur, publicè spectãdas proponi (vt ex Augustino colligi potest) cur non tantundem Deiparæ imagini per Lucam depictę statis diebus Romæ tribueretur? Quod si de alia vlla, certè de hac ipsa Romana imagine merito accipiemus alterius, secundi videlicet aut tertij Gregorij, dictum, qui ad Germanum Patriarcham scribens affirmat, sanctam omnium Dominę castæ Dei matris imaginem esse, cuius faciem diuites populi supplicant. Quicunque eam venerãtur, his inquit, sine dubio magna retribuit; quandoquidem imaginis veneratio in prototypum iuxta Magnum Basilium redit. Pietate enim plenum est venerandarum picturarum argumentum, vt author est Chrysostomus.] Atque vt in Gregorio Magno persistamus, quem vt sanctissimum, ita & sapientissimum Ecclesiæ Doctorem simul & Pontificem pij omnes agnoscunt, habuitis olim sibi valdè coniunctum & familiarem optimum virum Leandrũ Hispalensem Episcopum, cui non solum suos in Iob commentarios dedicauit, sed & Virginis matris imaginem dono misit: eam videlicet, vt veteres tradunt Annales, quæ apud Hispanos ad amnem Iupi (vulgo Guadalupe) etiamnum extat, & mirabili omnium gentium concursu colitur, Deo etiam hũc cultum multis & stupendis miraculis identidem approbante. Fuit & Secundinus non vulgaris Dei seruus, cui Gregorius vt Christi Saluatoris, ita & matris eius Mariæ imagines ex vrbe transmisit. Mitto cætera, quæ pro retinendis Sanctorum imaginibus idem Pontifex ad Serenum Massiliensem Episcopũ copiose perscripsit. Notus est Heraclius Imperator, qui graui bello Cosdroe Persarum Regis imperitus, nullas æquas pacis conditiones ab eo impetrare potuit, ac idcircò ad opem Diuinam sibi confugiẽdum putauit. Qui quum sæpius more solenni supplicasset, & supplicationibus ieunia & preces adiunxisset, die tandem Paschatis Constantinopolim est egressus, manúque dextra imaginem Deiparę Virginis pulcherrimam tulit, atque in hunc modum fide & spe armatus, non solum duobus pręliis cum immani hoste conflixit, sed & optatam totique Imperio felicem victoriam reportauit.

De marię imagine per Lucã depicta, quin Romę alibique superstit, non esse bonis ac piis contẽdendum.

Eccles. 8

Lib. 1. de consensu Euãgelist. cap. 10

In epist. Niceno Concilio secundo inserta.

Quam pręclarè loquatur Gregorius de imagine Virginis matris.

Gregorius iri Hispaniã mittit imaginem Deiparæ, quæ nunc etiã plurimis est venerationi.

Lib. 7. Regist. epist. 53 Lib. 9. Regist. epist. 9

Ne vero cuiquam nouum hoc & insolens videatur, quod ad Mariæ imaginem edi miracula legimus, dicimus, credimus: non abs re futurum arbitror, si verba quædam [a] Germani Constantinopolitani, quem tantoperè commendat [b] Gregorius, hic obiter asscripsero. Extra omnem controuersiam est, inquit, Sanctorum imagines mirifica designare miracula, vt & debilibus valetudo bona per eos concilietur, sæpéque in somnis apparẽtes optima quæque nobis consulant.] Ad cuius rei probationem adfert, in huiusmodi sacris imaginibus non minorem causam esse miraculorum, quàm in Sanctorum sudariis, vmbráque mortalis corporis; quã tamen has res inanimatas volente Deo ad miracula efficiunda profecisse legamus. Ac statim exẽplum de nostræ Virginis imagine subiicit; quæ in Zozopoli Pissidiæ ciuitate inuenitur, & ex manu picta vriguentorum scaturiginem effundit, eiúsque miraculi plures testes apparere. Fuit vir Cyprius, vt aliud exemplum adiungam, in vrbe Constantia armentarius, qui orandi causa in Virginis Deiparæ sacellum concessit, atque cum inter orandum suspiceret, imaginem Virginis ex coloribus in parietibus expressam animaduertit, ac indignabundus dixit: Quorsum hæc? Statimque stimulo quo boues agebat sublato, eidem imagini Virginis dexterum oculum eruit. Egressus porrò, dum forte pecus ad maturandum initer iter pungit, ecce stimulus confringitur, & ea pars cui ferrum erat infixũ, in dexterum hominis oculum recta inuolat, ac miserum oculo priuat. Narrat hoc Constantinus sanctissimus Cypri Episcopus coram toto consessu Patrum, verbísque disertis adiungit: Hunc ego Constantinus virum vidi, & vnoculum etiamnum ex hac causa esse cognosco.] Vetustior est patricius illé Romanus, vereque sanctus Alexius, qui propter Christum dulcem patriã ac sponsam deserens, vitam pauperẽ ac peregrinatoriã vltro sibi delegit, & clam inscíis amicis omnibus Edessam peruenit. Extabat illic templum clarissimũ Deiparæ sacrum, in cuius vestibulo idẽ Alexius annos decẽ & septẽ persanctè transegit: sed mirũ dictu, Virginis imago custodem ædis allocuta est, & ignoti Alexij sanctitatem prodidit, sicut inter alios commemorat Metaphrastes. Vixit is Alexius sub innocentio primo Pont. Recentius illud est, quod à Thomma Moro laudatissimo viro, vel potius Martyre, commemoratur, puellam quandam Anglicanam & duodennẽ Rogeri VVentuorthi equitis filiam, cũ à Dæmone miris modis discruciaretur, & horrendũ de se spectaculum cunctis exhiberet, diuinitus admonitam ad D. Mariæ Ippisuuitchij templum se contulisse, & coram eiusdem Virginis imagine in conspectu

Heraclius Diuæ Virginis imaginem gestans, de Persis triumphat.

Miracula editum est ad Sanctorum imagines.

a In epistol. ad Thomam Episcopum Laudiopolcos.

b In epist. ad eiusdem Patriarcham. Actor. 15. 13

Manus imaginis Mariæ depictæ, fundit de se vnguenta.

Cyprius quidam imaginẽ Deiparæ violans, meritas luit pœnas suę impietatis.

Alexij Romani ad templũ Virginis peregrinatio, qui ab imagine Mariæ proditur.

Nobilẽ puellam ad imaginem Mariæ Virginis à Dęmonis tormẽto miraculose liberatam esse.

In vita S. Alexij. In Concil. Niceno 2. Actor. 4. Lib. 1. dialog. quos Anglicè scripsit, cap. 16

torius populi perfectè & subitò restituta esse. Quæ puella hoc miraculo ita commota sit, vt frustra reluctante Patre, confestim mundo renunciarit, & religionem professa sit in optima atque sanctissima monialium societate, in qua piam & sanctam ab eo tempore vitam traduxerit.] Quid verò Pratum spirituale? sic enim Opus vocant, quod nonnulli Sophronio Hierosolymitano, & alij rectius Mosco Euirato asseribunt, multique veteres, vt Photius, Damascenus & Nicæni Cõcilij Patres in precio habuerunt. Narratur illic historia de Ioanne Anachoreta viro magni nominis, & præcipuę sanctitatis, qui senex in spelunca quadam vixerit circa villam, quæ dicitur Sochus, viginti propemodum miliaribus distans ab Hierosolymis. Habebat idem in sua spelunca Deiparæ ac Dominæ nostræ sempérque Virginis Mariæ imaginem, eáque Matrem Christi Filij gestatricem exprimebat. Qui senex, si quãdo religionis causa veller alio proficisci, & loca veneranda petere, quod illi erat perquam vsitatũ, de more candelam coram eadem imagine incendebat, & precatione facta Deo sese itérque suum cõmendabat, ac simul in ipsam Deiparæ imaginem intuens, his verbis vrebatur: Sancta Domina nostra Dei genitrix, quia longum iter conficere statui, ac multis diebus abesse cogor, tu candelæ huius habe curam, eámque, ne extinguatur, iuxta meum desiderium serua. Te quidem comite & adiuuante hoc ingredior iter. Hæc vbi dixisset imagini, in viam se dedit, & itinere confecto domum postea rediit, ita vt aliquando vnum, sæpè duos etiam vel tres, imò quinque & sex menses abesset. Semper autem in reditu candelam offendit integram & ardentẽ, sicut illam ante iter suum accensam reliquerat, nec vnquam vidit extingui. Id quod citra certũ & euidens miraculum fieri neutiquam poterat, Deo haud dubiè per Deiparam hoc prodigium operante, ac piã sancti senis fiduciam corroborante. Ingẽs profectò miraculũ refert Damascenus, quod eximius Christi Martyr Stephanus ille iunior, vel inuitis Iconomachis, contra quos fortissime dimicauit, reipsa præstitit. Cum enim in proconneso rogaretur, vt Armenium quendam grauissimè laborantem sanitati restitueret, duas imagines Christi & Mariæ adorandas illi proposuit, paret ægrotus, & post ad orationem statim conualescit, tantúmque virium recipit, vt quod corpus dimidia sui parte contabuerat, & humi vergebat, citra difficultatem erigeret sese.

Cap. 180.

Exemplum Ioannis Anachoretæ, qui se Virgini Deiparę apud eius imaginẽ commendãs, post reditum cãdelam semper ardẽtem inuenit.

Anachoretæ ad Mariam precatio.

De vita S. Stephani iuniores.

Miraculũ à S. Stephano circa ægrotum pro confirmãdo cultu imaginum factũ.

Sedenim longum esset in his exemplis & miraculis recensendis omnibus immorari, quæ non solum in sanctissima Virgine Matre, sed etiã in eius imagine Deum verè gloriosum & mirabilem arguunt. Vnum igitur ex eodem fonte duntaxat adducam, quo fiat planius, Dæmones huiusmodi sacris imaginibus, quæ multis crebro fructum attulerunt, adeò modum infensos esse, atque à pio illarum vsu homines abducere solere. Historia eodem in libro descripta hæc est: Monachus quidam solitarius, & insignis Christi pugil, iámque grandæuus in monte Oliuarum habitabat, & ab impuro spiritu fornicationis acriter impugnabatur. Qui cum vehementer infestaretur, eiulare demum cæpit, ac dicere infestanti Dæmoni: Quousque tandem missum me nõ facies? recede à me, qui mecum quasi consenuisti. Dęmon verò se illi visibilem exhibens, hoc modo respondit: Iura mihi, te nemini mea verba, quæ dicam, renunciaturum, ac deinceps te oppugnare desinam. Iurauit senex de seruanda fide silentij, ac dixit: Per illum qui in altissimis habitat, ea quæ dixeris mihi, nemini reuelabo: Tũ ille: Noli, inquit, hanc imaginem adorare, & ego à te impugnando desistam. Habebat enim senex eo in loco imaginẽ, quæ Dominæ nostræ sanctæ Dei genitricis Mariæ Christum Iesum Dominum nostrum circumgestãtis figuram exprimeret, quam & solitus erat venerari. Quum hoc dixisset Dęmon, priusquam illi responderet senex deliberandi tẽpus postulauit, rémque omnem die sequenti exposuit Abbati Theodoro Æliotæ in Laura Pharan tunc habitanti. Is Monacho respõdit: Verè illusus es, domine Abba, & peccasti iurando Dęmoni: sed quòd arcanum aperueris, rectè abs te factum est. Cæterũ in quodlibet huius vrbis lupanar ingredi te præstat, quàm vt Deum ac Dominum nostrum Iesum Christum vna cum Matre sua desinas adorare. Atque in hanc sententiam plura exposuit, ciúsque Monachi discedentis animum in hoc adorandi instituto bene cõfirmatum reliquit. Rediit igitur ad Monachũ Dęmon, & cum illo expostulans dixit: Quid hoc rei est senex nequissime? Itáne seruas mihi fidem etiã iuramento firmatam de arcano reticendo? equidem hoc tibi affirmo fore, vt in die iudicij Deum iratũ sentias, & huius periurij pœnam exoluas. Respondit Monachus: Me quidem iurasse scio, sed nihilominus Dominum & Creatorem adorare pergam, tibi verò non obsequar, quicquid etiam promiserim.] Hanc historiam qui velint, improbè carpant & calumnientur: nos eam certe à grauissimis Patribus septimę Synodi iam pridem approbatã habemus. Tum res ipsa declarat, nihil in ea merito posse reprehendi, magnúmque ex illa testimonium accipi, quotquot Mariæ imagines, earúmque venerationem hodie detestantur, eos commune sibi studium habere cum eo, qué diximus Dæmone, Monachum à cultu similis imaginis auocante. Pestilẽtior adhuc, longéque versutior Dæmõ ille fuit, qui duos Iudæos ex Arabia profugos & impostores ad Leonem Isaurum Cæsarem salutandum extrusit, ac per hosce suos Legatos, vt Cæsar Nazareni eiúsque Genitricis ἐκτυπώματα, id est, imagines & effigies de templis vbique tolleret ac deleret, omninò persuasit. Tantũ enim horum Iudæorũ oratio, loquente nimirum per eos Dæmone, valuit, vt ex eorum cõsilio vsus & veneratio sacrarũ imaginum, eundẽ Leonem hostẽ habuerit accerrimũ, qui multis dein de annis vt fœdissimam, ita & crudelissimam exercuit Theomachiã, quoniam sacratas imagines omnes de templis sustulit, ac earundem prohibuit venerationem, tabe tandẽ dysenteriáque consumptus magna etiã Reipublicæ perturbatione statim cõsequente. Nec minus tristes exitus habuere successores, qui Leonis huius impietatẽ æmulati sunt Copronymus, Leo quartus & quintus, Michael Traulius, Theophilus ac huius filij, quos in Marię Sãctorũmq; imagines dirè grassantes diuina percussit vltio, vt ad vnũ omnes miserandũ interitũ sortirẽtur. Postquã verò pura & Catholica religio simul cum Imperio à Græcis ad Latinos Germanósq; Principes transiit, vt hi se Ecclesiæ sanctionibus cõformarent, magnã certè sacrarum imaginũ rationẽ vsque habendã esse duxerũt. Vnde Lodouicus Caroli magni filius, nec solũ in Romano Imperio successor Augustus,

Postulat Dæmon, ne Deiparæ imagẽ honoretur.

Nullo modo ab adoratione Christi & Virginis Matris in imagine cessandũ esse.

De recto vsu historiæ superioris quæ ẽ n intẽ continenda sic em

Dæ nonis esse proprium, homines à pio vsu sacrarum imaginum reuocare.

Leo Isaurus hortatu Iudæorum insiceras imagines grassatur.

Germani Cæsares imagines sacras & præsertim Virginis valde coluerunt.

Xemplũ de imagine Virginis quam ne Monachus veneretur, Dæmon dissuade re studebat.

Cap. 45.

xempla duorum Cęsarum in Mariæ imaginibus obseruandis.

Vide Gyraldum lib. 1. Metropolis cap. 10

Augustus, sed etiam paternæ pietatis hæres legitimus, venerandam Deiparæ Virginis imaginem tãti fecit, vt illam vbique circumferret, adeoque in venationibus & vastæ solitudinis loco ad arborem deponi iuberet, & coram illa sibi precandum esse putaret. Tùm Ludouicus IIII. Bauarus, qualis qualis demum ille fuerit, in eo sanè laudem promeretur, quòd Mariam valdè coluerit, ac eius pulchrã, quæ adhuc extat, imaginem ex Italia in Bauariam suis, vt ferunt, brachiis deportãrit, ac deportatam in monasterio Etalensi, quod in mediis syluis ad eiusdem Virginis in cælum assumptæ laudem ipse construxit, posuerit reliqueritque. Hæc de optimę maximęque Matris imaginibus, ni planè fallor, tractasse sat est, quas nefarij Dæmones, & horum primarij satellites Hæretici nobis ex oculis tollere, hoc est, rei pulcherrimæ ac vetustissimæ singulari fructu Ecclesiam totam defraudare contendunt. Rectè autem Basilius monet honorem quem conseruis exhibemus, beneuolentiæ erga communem Dominum esse significationem: ac proinde quem honorem Deiparæ signo seu imagini exhibemus, etiam beneuolentiæ in Deum ipsum est testificatio quum secundum Ambrosij dictum, qui coronat imaginem Imperatoris, illum vtique honoret, cuius imaginem coronauit.]

Homel. in 40. Mariæ res.

Serm. 10 in Psalm. 118.

CAPVT VIGESIMVM TERTIVM

Christiana templa, quæ suam originem vt antiquissimam, ita & probatissimam tenent, quæque soli Deo dedicantur, cùm in aliorum Sanctorum, tùm in Deiparæ Virginis memoriam & honorem laudabiliter erigi, quæ à viris amplissimis constructa & dotata, per Nouatores perperam oppugnari ac profanari. Vanam præterea esse querelam de multitudine & ornatu externoque apparatu templorum, qui ad laudem Virginis, aliorumque Sanctorum solet à Catholicis adhiberi.

VINOSTRÆ Virginis imagines execrantur, & nescio quibus aliis etiam impudicis simulachris non rarò delectãtur, hi Marianis quoque templis neutiquàm parcunt, sed eadem probrosè insectantur, sæpè & sacrilegè diripiunt impieque profanant, atque adeò vna cum sacris imaginibus barbaricè diruunt, & furenter euertunt. Quasi verò nefandum & immane sit scelus, in sacris ædibus & publicis piorum conuentibus locum & honorem proprium dari augustissimæ Virgini Matri, quæ citra controuersiam purissimum, sanctissimum, ornatissimum atque sectissimum summi Dei templum se præbuit, nullus vt in orbe locus Deo dignior ac sacratior, quem Deus magis eligat, diligat ac exornet, vnquàm esse possit. Hæc ipsa terrestri domicilio nulla ex parte iam indiget, fateor, postquàm rebus humanis exempta, & ad cælestem curiam anima corporeque translata, illis amœnissimis sedibus & maximis delitiis perfruitur, quæ tantam Reginam cum huius vitæ sordibus, terrenæque habitationis angustiis, nihil prorsus commune habere permittunt. Veruntamen officij nostri ratio postulat, & Christianę gratitudinis proprium est munus, selecta quædam deputari & obseruari loca, in quibus veræ pietatis cultores, quomodò erga Dei ac Domini sui Matrem affecti sint, quídue illi ipsi, & propter illam authori suo debeant, subinde reipsa declarent, vbi insuper tantæ personæ dignitatem reuerendam non solum tacitis animis, sed etiam expressis vocibus, & externis quibusdam piisque ritibus solenniter ac publice contestentur. Nusquàm enim alibi rectius & decentius frequentiusque præstatur, quod Maria ipsa spiritu diuino afflata prædixit fore: Beatam me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna qui potens est. Quòd si vitam prorsus Angelicam & humanæ conditionis, aut potius perpetuæ corruptionis expertẽ ageremus, profectò neque dies festos celebrare, neque loca sacra obseruare, neque cæremoniis vllis dare operam in animum inducerẽmus. At verò quoniam hac miseræ carnis mole grauati, tantáque naturæ fragilitate impediti, velut terræ animãtia humi quodammodo reptamus, & ad ea, quæ sacra sunt & spiritualia, nos ægre attollimus, neque mentes in illis fixas diu retinemus, multis adminiculis, & quibusdã excitamentis opus habemus, vt in religionis officio contineamur, ac Deo imprimis, & deinde Virgini Matri solennem debitumque cultum tribuamus, atque ita porrò Christiano instituto Ecclesiæque præscripto & consuetudini satisfaciamus. Neque vero humana, sed & Apostolica, imo & diuina templorum prima est institutio, nobis, si verum fatebimur, non solũ vtilis & salutaris, sed etiam necessaria, nimirum vt hinc summa Dei maiestas à plurib. studio maiore colatur, omnisque cultus diuinus religiosius tum à Clero, tum à populo peragatur, ac insuper varia Dei munera ex professo rectius dispẽsentur atque percipiantur, ac rursus vt credentes, veræque pietatis amantes, ad Dei opera & beneficia meditanda atque prædicanda crebrius ac efficacius excitẽntur, nec modo erga authorem & Redemptorem suum religionem, sed etiam qualemcunque erga Sanctos obseruantiam, & simul officiosam erga proximos charitatem studiosius exerceant, apertiúsque commonstrent.

Iconomachi templis Mariam infestissimi.

licet Deipara nullo tẽplo egeat, tamen in eius memoriam & honorem templa merito erigũtur.

Cur Christiana pietas Mariæ virgini tẽpla condat & ornet.

Luc. 1

Humana imbecillitas, vt aliis adminiculis, sic etiã tẽplis quibusdam egeat ad bene beateque viuendũ.

Templorum institutio quã sit vetus & probata, modisque omnibus retinenda.

Pseudoapostoli, aliique Hæretici templa impie contemnunt & euersantur.

Deus licet vbique præsens, tamen in templis se benignior præstat piis.

Facessant igitur insani hostes Ecclesiæ, qui cum Pseudoapostolis iampridem damnatis, cumque Iudæis perfidis ac stolidis Ethnicis vociferantur, Christiana templa quamuis consecrata, non plus ad orandum quàm tabernas & stabula porcorum valere, nihiloque melius Deum ac Dei Sanctos in templis, quàm in syluis coli atque honorari. Etsi enim nemo pius dubitat, authorem omnium Deũ iuxta Scripturam vbique præsentem, nullis locorũ

Hierem.23 Isaiæ 66.

spacijs circumscribi, sed potius natura sua locum omnem implere, & nusquàm non precantes mortales audire: tamen hoc etiam è sacris literis constat, eundem Deum rebus & locis omnibus non æqualiter assistere, nec vbique patem illi cultum venerationemque deberi, & sacris è locis fructum specialem hauriri. Proinde gratis animis hoc amplecti beneficium decet, quo factum est, vt summa illa bonitas quibusdam locis præsentię ac virtutis, gratiæque suæ clariora præbeat testimonia, donaque conferat vberiora, & præsertim in sacris tẽplis potentius simul & clementius operetur. Vnde Christus domum suam & domum Patris sui, domumque orationis, id est, diuini cultus exercendi propriam officinam, templum appellat, & in eo Deum habitare, verbis illis ostendit: Quicunque iurauerit in templo, iurat in illo, & in eo, qui habitat in ipso. Nec dici facilè potest, quàm ingentè & multiplicem fructum pij è templis colligant, nimirum tum ad maiorem supremi numinis reuerentiam in ipsis animis excitandam, tum ad præcipua religionis officia ex professo magis exercitanda, tũ ad peculiares quosdam diuinæ virtutis effectus tũ sibi, tum aliis facilius applicandos. Hinc vbique gentium templorum extruendorum & conseruandorum ratio Christianis pulchrè cõstat, eáque perpetua Ecclesiæ consuetudo durat, & inde ab ipsis Christi Apostolis primisque Christianis originem sumpsit. Hi enim, vti Lucas exponit, post Spiritum sanctum in die Pentecostes acceptum in templum ascenderunt, & in templo semper fuerunt Deum laudantes & benedicentes, illicque vnanimiter quotidiè perseuerarunt, ac pręterea obsecrationes, orationes, postulationes, & gratiarum actiones, quas Paulus exigit, ibidem decenter ac publice instituerunt: demum sanctæ fidei nostræ mysteria, in sancto etiam loco, qui Græcis ἱερὸν χῶρος, σεμνεῖον etiam ac μοναστήριον, sed & κυριακὸν: Latinis autem Ecclesia, Basilica, Oratorium & Dominicum appellatur, sanctè & religiose celebrari oportere ęquissimum censuerunt. Eódem spectat, quod Petrus Cluniacensis æui sui scriptor insignis docet, grauiterque probat, altarium, arcæ tabernaculi, templique constructiones authorem & sanctificatorem in veteri Testamento fuisse Deũ: nunc verò Christi & Sanctorum eius templa de priuatis locis cõmunia, de profanis sacra effici, quæ humano ministerio non sine spiritu sanctificationis mundentur atque sanctificentur.

Matth.21 Ioan.2. Esaiæ 56 Matth.23

Mos extruendi templa ab Apostolis primisque Christianis prosuxit.

Lucæ.24 Actor.3.4

1.Tim.2

Varia templi Christiani nomina.

Lib.1. Epistol.2 Exod.35.36 37.& 18 3.Reg.6.& 8

Templorũ in veteri & nouo Testamento, author & Sanctificator Deus.

Nec est interim, cur quisquam vna cum procaci Marbachio hic obstrepat atque calũnietur, Mariæ potius quàm Deo vel Christo à nobis templa erigi atque dicari. Scimus enim & probamus, quod ab Aug. scriptum est, nec tẽpla, nec altaria, nisi soli Deo extrui & consecrari, sicut & illi soli sacrificiũ offerri oportere fatemur. Quamuis igitur templum aut sacellum Mariæ nomine commendetur, Deo tamen & authori Mariæ imprimis dedicatur, & sacrificium supremo nomini in illo vnicè offertur ex instituto. Vnde quemadmodum idem Augustinus affirmauit: Nulli Martyrum, sed ipsi Deo Martyrum, quamuis in memorias Martyrum, constituimus altaria: ita nobis etiam affirmare fas est quod nec Mariæ, nec vlli Sanctorum, sed horum omnium Deo, quamuis in peculiarem quorundam Sanctorum Dei memoriam, & sub illorum nomi-

Eriam Mariæ templa Deo dedicari sicut & reliqua templa omnia, quæ à Sanctis nomina sortiuntur.

Li.8 de ciuit. Dei cap.27.

Non Martiribus sed Deo Martyrũ templa eriguntur.

Lib.20.cont. Faustũ.c.21

nibus templa erigamus atque consecremus. Ac rursus cum eodem Augustino dicimus: Honoramus sanè (in ipsa nimirum Liturgia) memorias eorum tanquam sanctorum hominum Dei, qui vsque ad mortem suorũ corporum pro veritate certarunt.] Eodem & illa vox Augustiniana spectat: Quæcunque adhibentur religiosorum obsequia in Martyrum locis, ornamenta sunt memoriarum, nõ sacra, vel sacrificia mortuorum tanquam Deorum.] Ac sanè semper hic mos Ecclesiæ fuit, vt non solum templa quædam Sanctis construerentur, sed in illis etiam sacrificia super eorum memorias celebrarentur, sicut peruetusti Pont. & Martyris Felicis, tõtiusque Synodi probat sententia, & nos iam supra commonuimus. Quæ templa non tanquam Diis, verum vt Patronis, sicut [a] Paulinus & [b] Leo loquũtur, erigebantur, vt hinc etiam veteres Apostolorũ & Martyrum templa libenter appellent. [c] Augustino autem familiare est, vt dicat, Martyrum Gerualij & Prothasij Mediolani, Stephani vero gloriosissimi Martyris in Colonia Calamensi & Hipponensi memoriam esse, & ad eam fieri miracula. Ergo si latriæ cultum spectemus, templa & sacella omnia, etiam quæ Mariæ nomine insigniuntur, non aliter quàm mirificum illud Salomonis templum, vni verò Deo & ædificantur & dedicantur, & per sanctum eius nomen, quod ab Episcopo solenniter inuocatur, toto terrarum Orbe apud Catholicos sanctificantur. Accedit autem nominum varietas, vt hoc templum Mariæ, illud Petri vel pauli Apostoli titulum præ se ferat: eaque nomina à Sanctis vtiliter imponuntur, partim ad expressiorem sacrarum ædium distinctionem, quæ alioquin ob multitudinem non ita facile dignoscerentur, partim ad maiorem indicationem & memoriam venerabilium reliquiarum, quæ ibidem conditæ asseruantur, partim ob Sancti patrocinium nobis in mentem reuocandũ, vt eiusdem meritis studiosius consociemur, & orationibus efficacius nos adiuuari meminerimus, si eiusdem etiam vestigiis insistamus. In hunc sensum ab [a] Augustino traditur, nos in memorias Martyrum altaria constituere, & offerre sacrificium Deo, vt ex ipsorum locorum admonitione maior in nobis affectus exurgat adacuendam charitatem, & in illos, quos imitari possumus, & in illum, quo adiuuante possumus.] Nec veretur dicere [b] Damascenus, Templa nobis Deo in Sanctorum nomine constituenda esse. Et [c] Sophronius Hierosolymitanus veterem Ecclesiæ morem comprobat, quo pij cum aliis ornamentis atque muneribus, tum excelsorum templorum erectionibus Sanctos venerantur. Maximus vero Taurinensis eorum Sanctorum solennitatem nobis curandam vel maxime asserit, quos in nostris domiciliis siue templis conseruamus, eosque vicissim pro nobis apud Deum specialiter intercedere testificatur. Quid multis? cum Orthodoxi antiquitus non Christianum, sed Eunomianum & Vigilantianum habendum esse duxerunt, qui Basilicas Sanctorum nominibus appellatas, velut sancta loca diuino cultui mancipata, piissimo affectu, & fidelissima deuotione adire contemneret aut negaret. Vbi profecto nostri Sectarii furiosis & sæuientibus iam olim Arianis dissimiles non sunt, qui cum suæ Sectæ patronos Constantium & Valentem haberent, horrendam deformitatem, & barbaricam quandã vastationem

Lib.8.de ciuit. Dei.c.27 Ibidem.

Epist.70.ad Episco. Galliæ.& Italiæ.

Constantinopolitana Ecclesia mos est in Martyrũ & sanctorũ memoriam erigendi templa & sanctificandi.

a Epist.13.ad Seuerum.

b Serm.5.de Epiphania, & serm.1.de natali Apostolorum.

c Lib.22.de ciuit. Dei.c.8

3.Reg.8

Templa licet soli Deo dedicentur, tamen vtiliter à Maria & Sanctis aliis habent imposita nomina.

a Li.20.cont. Faustum cap.21

b Lib.4. Orthodox. fidei cap.16.

c In orat.de S. Cyro & Joanne. Homelia in natali sanctor. Martyr. Tauricorum, In lib.de Ecclesiast. dogmatibus c.37

Testimonia Veterũ de Sanctorum tẽplis.

Nouatores impudenter obtrectare tẽplorum Mariæ fundatoribus. Exempla præstantium hominũ, qui laudabiliter in tẽplis Mariæ cõstruendis vel dotandis laborauerunt.

Is. Henricus Imperator.

Non Christianum sed nouatianum esse, qui Sanctorũ templa honore suo defraudat.

vastationem templis Catholicis induxerunt. Quod verò de illorum temporum miserando statu dixit Basilius, in nostram ætatem egregiè quadrat; Sublatum est gaudium & lætitia spiritualis: in luctum mutatæ sunt festiuitates nostræ. Domus precationum clausæ: suo altaria cultu spirituali vacant, hymnodiæ nocturnæ non habentur: non est præses, neque oblatio, neque incensum, neque locus, vbi coram Domino possit offerri sacrificium. Vnum iam crimen est, quod vehementer punitur, si paternas quis traditiones diligenter obseruet.]

Cæterum vt ad Mariana templa propius accedamus, noui Sectarii cum Magdeburgicis siue Centuriatoribus, siue fabulatoribus hoc sibi commune habent, vt optimis etiam Principibus, Regibus, Imperatoribus minimè parcant, in Episcopos verò atque Pontifices probatissimos debacchentur, ac ẽm nis demum ordinis ferè præstantes homines insectentur, qui tot sæculis in Mariæ templis vel oratoriis extruendis ornandisque operam & sumptus collocarunt. Tantum illis audaciæ, imo & stultitię impudentięque præbet nouum hoc Euangelium, quo imbuti infelices animi Deum in Sanctis colere dediscunt, veterisque pietatis ac reuerentiæ omnis insani contemptores ac superbi etiam illusores efficiuntur. Desipuit ergo Henricus eius nominis secundus Imperator, cui cognomen Claudi contigit, in colenda Virgine Matre tã sedulus, vt in mediis etiam peregrinationibus, si quando vrbem aliquam ingrederetur, primam quidem noctem precãdi gratia in illa æde consumeret, quam beatæ Mariæ sacram fortè reperisset. Idem Spitæ templum primarium, regiam Basilicam dixeris, Cæsarum sepultura dignam, in honorem Deiparæ condere cœpit. Desipuit & Stephanus Vngariæ Rex laudatissimus, qui suis Pannoniis Ethnicismum abrogauit, atque ad singularem Mariæ amorem atque cultum sese conuertit, & præter alia Basilicá prorsus regiam in regia vrbe Albanensi Deiparæ posuit tantaque tum munificentia, tum elegantia cohonestauit. Vt enim Bonfinij verbis vtar, opus est mirabili sumptu, incrustationibus marmoreis renitens, vbi pauimenta tessellata cernere est, magnificas colũnas, aras iconibus ac tabulis nonnullas mirũ in modũ exornatas, ex purissimo auro argentoue cõflatas.] Desipuit & Episcopus Vdalricus inter germanos quidem Præsules sub Ottone primo clarissimus atque sanctissimus, qui ædem præcipuam Deiparæ sacram à Simperto antistite prius consecratam Augustæ habuit & ornauit, ac rursus eandem Lutholdo eiusdem vrbis XXIII. Præsuli restituendam, cum iam esset collapsa, reliquit, hũc iuuante potissimum Adelhaide religiosissima Imperatrice. Desipuit & Constantiæ pręclarus antistes Conradus; qui vna cum dicto Vdalrico in squalidam & incultam Heluetiorum solitudinem, quæ postea Virginis Eremitorium, Germanicè autem Einsidlen dicta est, se contulit, vt ambo ad consecrandum illic Deiparę templũ, quod postea multis claruit miraculis, non sine Dei nutu conuenirẽt. Desipuit & Parens patrię, nec minus religionis quã Imperij apud Germanos instaurator Carolus Magnus, qui deuictis Vngaris templum vnum Sicambriæ, & alterum Aquisgrani mirabili opere constructum, & tertium Campidonę in honorem sanctæ Dei genitricis exædificauit, & attributis eriam

Lib.1 decadis 2.de rebus Vngaricis.

Ill.S. Stephanus Vngariæ Rex.

III.S. Vldaricus Episcopus.

IIII S. Conradus Episcopus.

V.S. Carolus imperator.

VI. Iustinianus Imperator.

A possessionibus locupletauit. Desipuit Iustinianus Imperator qui templum augustum Hierosolymis Mariæ Deiparæ, sed & Matri eius Annæ construxit, suumque pium animum his verbis in Codice scriptis orbi prodidit: Hoc te precantes exoramus sanctæ & gloriosæ semper Virginis & Dei genitricis Mariæ precibus, vt quicquid minus est, Reipub. nostræ per nos indignos seruos suos restituat in suo nomine.] Desipuit & Rex inclytus Francorum Dagobertus tantoperè Virgini studiosus, vt ad Ecclesiam huius Argentinensem restituendam, quam Prædecessor eius Clodouæus è Regibus Galliarum primus Christianus fundauerat, oppidum Rubiacum, totamque ditionem circumiacentem pro sua Regia liberalitate donarit. Desipuit demùm & Bauarorum Apostolus Christique Martyr nunquàm B satis laudatus Rupertus, qui Theodonem cum filio Theodoperto Ratisbonæ, & Vtonem Ducem Oetingæ sacro lustrauit baptismate: vtrobique verò prope ipsa Principum prætoria Virgini Matri ponenda templa curauit, suisque manibus consecrauit. Vtrũque adhuc veteris Capellæ retinet nomen, sed celebrius est Oetingense non procul ab Ocno situm, præsertim ob frequentem miraculorum gloriam, quæ multa per Deiparam, vt & alibi diximus, illic diuinitus fiunt. Is locus singularem venerandæ antiquitatis affert gratiam, & si vllus quidem alius, Bauaros egregiè monet de conseruanda Euangelici seminis puritate, quod à suo & totius Norici Apostolo primo Ruperto sparsum, & Bauarico agro inde ab initio sincerè concreditum, non sine singulari summi numinis gratia hucusque apud se incorruptum manere conspiciunt. Verùm enimuerò si Nouatoribus fides habẽda est, hos aliosque plures Ecclesiastici & politici ordinis conspicuos, omnisque virtutis genere cumulatos Viros, quorum numerum inire non possis, simul desipuisse dicemus, quod singulari eorum studio factum sit, vt sacrosanctæ Virginis cultus mille ab hinc annis, ac eò amplius in Christianis templis vbique gentium conseruaretur atque propagaretur. Contra verò ex horum censura eos mirabiliter sapientes habebimus, qui cùm veteribus & nouis Iconomachis eiusdem Virginis cultum in templis extinguere, simulque cum templis ipsis subuertere, vel inuitis bonis omnibus, sibi pulchrum & Euangelio consentaneum esse vanissimè arbitrãtur. At si omnino errandum est, cum Orthodoxis D quidem tàm claris Heroibus hic desipere, quàm cum obscuris Ecclesiæ hostibus sapere præstat.

Lib.1. Codicis Tit.30.

VII. Dagobertus Rex.

Vide Auentinum lib.3 Annalium Boiorum.

VIII. S. Rupertus Episcopus.

Capella vetus Oetingæ in Mariæ honorem posita adeo est memorabilis, & de quo Bauaros moneat.

Cùm Phocas imperaret, annus ferè fuit post Christum natum sexcentesimus decimus, Ecclesiæ præfuit Bonifacius Quartus Pont. Max. & literis ad eundem Imperatorem datis templum, quod erat Romæ nobilissimum, iam inde à M. Agrippa sub Augusti imperio conditum, nomine pantheon postulauit. Quod impetratum, omni idolorum superstitione sublata, Virgini Dei Matri & omnibus Martyribus dedicauit. Inde hæc ædes Virginis ad Martyres, & quia figuræ circularis est, ad Mariã, rotundã cœpit appellari. Quis verò singularem hanc Pontificis prudentiã, ac prudentẽ simul pietatẽ non iure commendet? vt potè qui fœdissimum falsorũ Deorum templum, in quo Cybele mater Deorum spurcissima prius ab idololatris colebatur, hac oratione protsus aboleuerit, & quod diabolicæ idolo-

Bonifacius IIII. Pontifex templum Pantheon Deiparæ omnibusque Sãctis dedicat sapienter.

Cur templum dictum Mariæ ad Martyres, & rotundæ

latriæ tamdiù manserat delicatum, in sacrũ Christianorum vsum religiosè conuerterit, vt deinceps vnus & verus Deus in Maria suisque Sanctis ibidẽ honoraretur? Quod Pontificis factum veteres & sapientes omnes æquis iudiciis comprobant, soli autem Nouatores, vt sunt supercilios̃i atque peruersi censores, prorsus reprehendere ac damnare cœperunt. Vnde Balæus in proscindendis Pontificibus longè petulantissimus, horrendam hanc mutationem vocat, quæ cum Apostoli Pauli doctrina tanquàm ex diametro pugnet. Quasi verò quod paulus de cauendis admonet idolothytis, cum hoc argumento commune quicquam habeat: & nefas sit Ægyptiorum spoliis Dei tabernaculum exornare: nec deceat, Ethnicis, velut iniquis possessoribus, erepta bona in Christianum vsum legitimè vendicare. Accedit, quod pro absurdo ducat Hieronymus, ac rectè quidem, si hoc negetur membris Christi ad vnius Dei honorem, quod Satanæ membris ad vnius Dei blasphemiam deferebatur. Vnde quod olim Theodoretus insanis Ethnicis exprobrauit, & ad singularem Dei sapientiam celebrandam referri voluit, qui falsum Deorum cultum in templis ac feriis, cum religiosa Sanctorum suorum veneratione conuertit, id nos etiam hoc loco rectè vsurpauerimus: Deus noster, inquit, in templa pro diis vestris induxit mortuos suos: vestros autem cassos gloria, vanosque reddidit. & suis Martyribus honorem illum dedit. Pro Iouis Liberisque solennitatibus, Petro, paulo, Thomæ aliisque sanctis Martyribus solennitates peraguntur, proque illa veteri pompa, pro turpi obscœnitate ac impudentia fiunt modestæ, castæ, ac temperantiæ plenæ festiuitates. Non illę quidem mero delibutæ, non commessationibus leues, sed diuinis cantibus personantes, sacrisque sermonibus audiendis intentæ.] Fingunt autem aduersarij, vt Manichæorum sequantur delira Sanctos à nobis in idola cõuerti, ac idcircò Catholicos in Sanctorum cultu & inuocatione versantes, nõ secus quã Vigilantius, palàm idololatras vocant. Priorem locum Catholicis ante mille annos obiectum diluit[a] Augustinus posteriorem depulit[b] Hieronymus, vt plura hoc loco à nobis addi præter ea, quæ suprà diximus, superuacaneum esse videatur. Facessant ergò improbi[c] Centuriatores, quos nihil puder scribere, hunc Bonifacium pro Diis Ethnicis, Mariam & omnes Martyres seu Sanctos Ethnicorum more coli ibi instituisse. Quid enim istud est aliud, nisi sanctum Bonifacij pontificis consilium malignè prorsus depraua re, velut is Cybeles matris cultores cum Deiparæ cultoribus æquè superstitiosis, aut certè cum vero Dei cultu pugnantibus commutare voluerit, & Deos ipsos ethnicorũ in Sanctos Ecclesiæ transformare vnquàm cogitarit? Omitto, quòd facta huius templi consecratione, vis & potestas ingens Dæmonum fuerit profligata, per quam Christiani anteà non parum illic affligebantur, vt meminit Petrus Præmonstratensis. Quid multis? nihilo magis hic Bonifacius Pontifex deliquit, quàm laudata semper Eudoxia Imperatrix, vt quæ Sancto spiritu afflata, & singulari promouendę fidei zelo succensa Pontificem alium Sixtum impulit ad veterẽ superstitionem, quæ Romanos in Cæsare Augusto publicè colendo detinebat, abolendam, & ad diem alium eius loco instituendum, qui Apostolo Petro

Bonifacij Pontificis factum de huius templi mutatione à aduersariis perperam reprehendi.

In lib. de actis Rom. Pont.

1. Cor. 8

Exod. 12.

Lib. aduersus Vigilantium

Lib. 8 de Græcarum affectionum curatione.

Longè alia ratio est sacrorum quã Deorum templa & festa seruãdi.

a Li. 2. adu. Pelag. cap. 21. Et Epist. 19. ad Deo gratias.

b In Epist. aduersus Vigilantium.

c Centur. 7 cap. 6

Cẽturiatores Bonifacium Pont. ob templum Panthei sacratum peruersè calumniantur.

In suo Chronico.

Eudoxia piè curat celebrari festum D. Petri ad vincula.

A sacer, ab eius vinculis dicitur, & Kalendis Augusti celebratur. Qua de re narrat etiam Sigebertus.

Iam verò, vt ad priores ætates Ecclesiæ progrediamur, in quibus doctam pietatem, & piam doctrinam magis quàm postea viguisse volunt aduersarij, certe non est difficilis demonstratio, præstantibus hominibus curæ fuisse, vt Matrem Domini structura & ornatu templorum tunc quoque colerent, seque illi cumprimis deuotos esse testarentur. Vbi primùm se nobis offert, quæ cum Marciano floruit Pulcheria Theodosij soror religiosissima, vereque Augusta, Virgo simul & Imperatrix, eaque postquàm virginitatem suam Deiparæ cõsecrasset, vt ex Glyca iam ante indicauimus, ad eiusdem honorem tria quoque templa ex ipsis fundamentis erexit. Primum in Chalcoprateio sacri sepulchri nomen habuit, in quo Dei genitricis deposuit Zonam. Alterum τῆς ὁδηγῶν, hoc est, viæ ducum cognomine fuit insignitum, in quo Mariæ sacram imaginem, quam Lucas ipsa Virgine adhuc superstite suis ipse manibus depinxerat, & quasdam Senatoris fascias voluit asseruari. Tertium in Blachernis conditum, sepulchralibus MARIÆ fasciis clarum est habitum, quas Iuuenalis Hierosolymorum Archiepiscopus, eodem Marciano regnante, miserat è Palestina, qualque populus maxima illic veneratione prosequebatur. Ac mira fuit horum templorum pulchritudo, amplitudo atque magnificentia, in quibus subindè peruigilium & supplicatio ad lucernas & lampades, sicut ipsa Pulcheria constituerat, à piis solenniter peragebantur: eumque morem ad suum vsque seculum durasse Nicephorus refert. Excellebat autem illud Dei genitricis templum Blachernium, quod cùm ab aliis, tùm ab Euthymio & Damasceno commendatur, incredibili pulchritudine, & omnis generis ornamentis conspicuum, quod multorum sæpe comprecantium & Mariam inuocantium frequentia celebrabatur.

Pulcheria Imperatrix tria templa Deiparæ construit, eaque ornatissima.

In Chron. Part. 4. Annal.

Marię templũ in Blachernis, vel secundum alios in Blachernis extructum celeberrimũ.

Post huius Pulcheriæ mortem Leo Magnus imperauit, qui Deiparæ vestem è Palestina Constantinopolim deportatam, torque seculis incorruptã, & multis miraculis commendatam accepit, atque in argento loculo reposuit (sacer loculus postea dictus est) summique thesauri loco habuit. Hac occasione ille, vt suum erga Mariam pietatis affectum orbi proderet, basilicam ad maris littus rotundam condidit, in qua preciosum hoc monile dignè poneretur, ac Deipara imprimis honoraretur. Sed & aliud templum Virgini Matri elegantissimè fabricauit, nimirum ad fontem portæ, quæ aurea dicitur vtrunque pro vrbis Constantinopolitanæ mœnibus, nimirùm vt inexpugnabile vrbis propugnaculum esset, si in Maria Deus legitimè celebraretur. Nec defuere Principes alij, qui præclaris ædificiorum accessionibus hoc secundùm Leonis templum exornauerint: inter quos non postremus est Iustinianus, in Maria colenda tàm sedulus, vt maximum & venustissimum ei domicilium fabricarit, gratiam eam pro beneficiis acceptis Virgini Matri referens, vt Nicephori verbis vtamur. Scribit & Zonaras, magnum Deiparæ templum à Iustiniano in Pega esse conditum, sicut & Basilius Macedo qui Michaeli in regno Constantinopolitano successit, non solùm ædem Deiparæ, quæ ad fontem erat, renouauit, sed & aliam, cui Signa nomen, ex

Leo Magnus imperator duo egregia templa Deiparæ construit.

Lib. 15. hist. Ecclesiast. cap. 14

De dormitione Virginis.

Iustiniani Cæsaris erga Mariam gratitudo & reuerentia.

Lib. 15 ca. 26 Tom. 3. Annal.

fundamen-

Cyrus Episcopus Mariæ cẽplum fabricat Smyrnæ.

Lib. 14. c. 46

Templũ Xixti, Liberij & ad Præsepe idẽ esse quod nunc Mariæ Maioris Romæ vocatur.

Præcipuũ templũ Mariæ dicatum, quod est apud Romanos.

Constantinopolis Deiparę ab ipso vrbis Conditore dicatur.

Lib. 7. Eccl. histor. cap. 5

cõstãtinopoli tani Mariã singulari semper honore profeciti.

In Liturgia

a Libro 3. de vita Constantini.

b Lib. de obitu Ambr.

c. Libr. 1. Ecclesiast. hist. cap. 8

d Lib. 8. cap. 30. & 31.

e Libr. 8 Ecclesiast. histor. cap. 30.

f Lib. 3. de vita Constantini.

A fundamentis refecit, ac præterea templum Deiparæ sacrum in foro, idque pulcherrimum, exędificauit. Fuit & Cyrus vir illustris, aulæ primùm Theodosianæ, tùm vrbis Constantinopolitanæ Præfectus, ac postea Smyrnensis antistes factus, qui cũ Marię Virginis imaginem sub ingenti cupresso latentem, & miraculis coruscantem inuenisset, tantum honoris ei loco habuit, vt venustissimum & maximum Dei genitrici templum construxerit, sicut & Nicephorus prodit. Hoc templum Cyri posteà dictum est, sicut Romanum illud Xixti, quod Pontifex eius nominis tertius, vir idem sanctus, & Leonis Magni Pontificis prædecessor, non tàm cõstruxit, quàm restituit & amplificauit, multisque modis decorauit. Quoniam verò idem templum non sine miraculo, vt diximus, Liberij Pontificis tempore inchoatum fuit Ioanne Patricio sumptus B liberaliter suppeditante, Liberij quoque templum cognominatur, & rursus quia Christi præsepe, in eo reconditur, ab eodem præsepi sæpè veterib. nuncupatur. Vulgata nunc est appellatio, vt Mariæ Maioris dicatur Ecclesia, licet alia sit vetustior, quàm Calixtus Pontifex, vt dicemus, trans Tyberim cõdidit. Primarium verò in vrbe templum illud Virgini in Exquiliis dicatum est atque inter Patriarchales Ecclesias meritò recensetur, quod & singulari hactenus prærogatiua, simulque structuræ prestantia sic excellit, vt cum præcipuis Romæ Basilicis certare posse videatur.

Quid quòd Constantinus Magnus Imperij simul ac religionis fundator, vt sic dicam, incomparabilis, si cum prioribus quidem Imperatoribus C conferatur, quum Byzantium à se conditũ, suoque nomine insignitum nouam Romam esse decreuisset, vrbem illam vniuersam, quæ orbis miraculum & regina vrbium à quibusdam dicitur, Dei & Domini nostri Matri Mariæ sub Alexandro Episcopo dedicauit? Vnde Constantinopolitani Mariam sibi patronam posteà semper habuere; illàque suæ patriæ propitiam & beneficam esse reipsa senserũt, presertim quando Ariani multis illic occupatis ecclesiis, Catholicos grauiter afflixerunt, & plerique variis morbis rerumque infortuniis per illam diuina sunt ope liberati atque restituti, vt author est Sozomenus. Eoque minus admirari par est, quòd Græci, his epithetis Mariam, vt diximus, cohonestarint, eandem ὁγδοίτριν, hoc est, viæ monstratricẽ, atque ductricem, ac rursus τῆς ὁδηγῶν hoc est, viam ducũ vulgò appellitantes. Qua ratione Chry- D sostomus etiam, qui eiusdem vrbis fuit antistes, totius Reipublicæ nomine Deiparam ita compellásse videtur: Qui tuam opitulationem adepti intemerata, & tuis intercessionibus à malis eruti, & per Crucem Filij tui omninò protecti, ex debito piè te magnificamus.] Tùm huius Constantini mater Helena, cuius Imperatricis apud [a] Eusebium, [b] Ambrosium, [c] Theodoretum, & [d] Nicephorum summa extat commendatio, non solùm in Bethlehem sacram ædem magnificè construxit, sed & ipsi Verbi puerperæ, ac sponso eius Ioseph templa condidit, sicut [e] Nicephorus annotauit. Meminit & Eusebius, quod eadem religiosissima fœmina interalia, quæ permulta reliquit suæ pietatis documenta, gestationem veteri Dei genitricis admirandis monumentis cohonestauerit, & sacrum illud antrum, vbi Christus de Virgine natus est, multi-

Helena Augusta Mariã quoque colit & templa costruit.

In vita pontif. & Polidorus Ephesz. Li. 6. histor. ca. 18. & 20.

b In fragmento de diuinis vet. Eccles.

Calixtus Pont. & Martyr maiores templum Romę construit.

De Calixti Pontificis laudabili zelo in Mariæ templo construendo.

Lib. 8. Inspe. col. histor. cap. 92

Historia de Martha & sorore Magdalena in Gallia Euangelizantibus.

fariam exornarit.

Nunc ad Martyrum ætatem venio, in qua suum etiam sanguinem pro Christo Calixtus Pontifex fudit, æqualis Tertulliani, à Petro quidem Apostolo decimus septimus Ecclesiæ Catholicæ administrator. Is basilicam Virgini Matri, sicut & Damasus confirmat, ædificauit, ac eo quidem Romæ loco, vbi quum regnaret Augustus, & Christus pax nostra primùm natus esset, taberna extabat meritoria, ex qua fons olei nimirùm Christianæ gratiæ ad gentes manaturæ symbolum, obstupescentibus Ethnicis, mirum in modum exundauit, ac per totum etiam diem, qui nobis est augustissimus simul & auspicatissimus, largissimo riuo defluxit. Eius rei mentionem [g] Orosius quoque facit, idemque mysterium [h] Carolus Magnus interpretatur. Ego verò admiratione dignum esse putarim, difficillimo & afflictissimo illo tempore, quo Cæsares ac Ethnici omnes in Christianos crudelissimè grassabantur, tantum animi ac studij in Calixto Pontifice resedisse, vt omni metu posito, templum in Trastyberina regione sibi condendum, atque in honorem Virginis dedicandum esse putaret. Nec dubium, quin hoc Pontificis exemplum non Romæ tantum sed etiam in Europa & Aphrica multi tùm proceres, tùm antistites amplexi fuerint ac æmulati. Quid verò si ante Calixtum etiam Mariæ templa in secundo & primo nascentis Ecclesiæ seculo constituerentur? Non credent id aduersarij, etiam- *Lib. 8. Inspe. col. histor. cap. 92* si testem Vincentiũ Beluacensem producamus. Narrat ille historiam de Martha Christi hospita, eiusque sorore Maria Magdalena, quæ ambæ post C Christum in cælos assumptum suam in Christum fidem apud Iudæos ingenuè sint professæ, ideoque non parum illius gentis odium in se concitarint, adeò vt ab impiis naui sine velo & remis imponerentur ac prorsus in exilium eiicerentur. Hinc easdem Dei virtute adiutas, ex Palestina in Galliam mirabiliter peruenisse, ac nouam Euangelicæ doctrinæ lucem Massilienſibus demonstrasse, præsertim cùm Lazarum fratrem & Maximinum comites sibi adiunctos haberent. Ita demùm factum esse, quemadmodùm & Gallorum confirmant Annales vt ecclesiæ nouæ fundamenta dicto in loco surgerent, ac duo etiam templa, Christo nempè Domino & eius genitrici, Marthæ hortatu potissimum constructa, & decimo sexto Calendarum Ianuarij dedicata fuerint, præsentibus tùm Episcopis Maximo Aquensi, & Trophimo, Arelatensi, Eutropioque Auracensi, qui & primi Gallicanam vineam excoluerint.

Scio quosdam nec mihi, nec Vincentio hîc astipulaturos, sed miraturos potius, quod Mariæ adhuc superstiti templum à Martha positum esse audiant. Verum haud equidem video, cur summopere mirentur; talique narratione offendantur, quum simile quiddam de S. Sauiniano legamus. Is enim à Petro Apostolo ad Gallicanam vrbem Suessionas destinatus, vbi primum & præclarum egit Episcopum, eum honorem Apostolorum Principi suo- que Magistro habuit, templum vt illi condiderit, ad nostram ætatem vsque viui Petri nomine insignitum. Et celebris apud Germanos extat traditio veteresque Coloniensis & Treuerensis Ecclesiæ docent Annales, ex primis Apostoli Petri discipulis in Germaniam missis fuisse Maternum, qui post-

Variis exẽplis probari templa quædam Apostolis adhuc viuis esse constituta.

quàm à morte mirabiliter ad vitam esset excitatus, non procul à Molsheim (locum norunt vicini fermè Argentinenses) templum in eiusdem Petri magistri honorem extruxit, domum Petri, siue Germanicè Thomperer in hunc vsque diem appellant. Sed alius eiusdem Apostoli Petri discipulus, ne dicam filius, quem & ipse filium vocat, Marcus Euãgelista non sibi committendum putauit, quin apud Alexandriam Petri huius nomine Ecclesiam consecraret, sicut inter cæteros meminit Anacletus. Tũ Clemens Romanus virum nobilem & copiosũm fuisse Theodosiũ refert qui domum suam in Apostoli Petri templum sanctè conuerterit, ac viuentis adhuc Petri cathedram in illo ipso collocarit. His affine est quod Abdias de Ioanne Apostolo scribẽs ipso adhuc viuo basilicam in Ioannis nomine positã Ephesi fuisse testatur. Sed ad Maternũ Apostoli Petri discipulum redeo, qui non solum apud Bonnã Ioanni Baptistæ, & Coloniæ Matthiæ Apostolo, verum etiam apud Tungatos Deiparę Virgini ædẽ eamque infra Alpes, vt volunt, primam consecrauit: sic enim veteres Ecclesiarum narrant Annales.

Cvr ergò tantopere miremur, aut improbabile censeamus, etiam Apostolorum seculo Deiparæ Virgini nondum defunctæ templa quædam extrui esse cœpta? Scribit sanè Raphael Volaterranus, Antaradum, quæ ante Aradum, Tripoleos oppidum in Insula situm esse, hodie autem Tortosa dicitur, ibique sacellum extare, quod primus omnium Diuę Genitrici Petrus Apostolorum princeps excitauerit, & in quo primum ipse quoque sacrificarit. Tùm Romæ non procul à B. Pauli basilica, vel, sicuti vocant, apud tres Fontes, extat sacellum cum inscriptione, hoc templum esse secundum Deiparæ consecratum. Qui verò Hispaniam, & res gestas illic Iacobi Apostoli describunt & explicant, constanter affirmant, sanctissimam Virginem in ciuitate Cæsaraugusta eidem Apostolo apparuisse, & post apparitionem templum vel sacellum, quod nunc etiam est celebertrimum, & nuestra Sennora del pilar, vulgo Hispanico appellatur, eodem authore institutum ac dedicatum fuisse, sicut ex Antonij Beuteri testimonio iam antè citato elucescit. Hanc verò primam in toto orbe Christianorum Ecclesiam faciunt, atque ita se rem habere, variis modis, & tabulis, & testimoniis, & miraculis, perpetuaque eius gentis fama simul & celebri traditione confirmant. Qua de re post Beuterum meminit Ioannes quoque Vasæus. Peruetustum haud dubiè templum est Virginis, quod in vrbe omnium hodie amplissima & populosissima Alcairo conditum, in potestate manet Alexandrini Patriarchæ, ac veteribus quidẽ in magno precio est habitum, eò quòd in eadem Aegipti parte Virgo mater vnacum infante Christo Herodianam fæuitiam fugiens, latuisse, ac Aphrodisi cuiusdam hospitio vsa fuisse creditur. Cuius historiæ luculenter meminit Dauid Chytræus. Narrat & [a] Palladius, qui sub Theodosio primo vixit, in Aegypto tẽplum extare apud Hermopolim, [b] Sozomenus Perseam Hermopolim vocat, ob singularem memoriam eius miraculi, quod Christo vna cum genitrice & Ioseph illuc ingrediente simulachra omnia Aegipti corruerint, sicut Esaias [c] Propheta his verbis fuerat vaticinatus: Ecce Dominus sedet super nubem leuem, & veniet in Aegiptum, & quatientur manufacta Aegipti à facie eius, & cadent in terram. Neque ab his Nicephorus [d] vllo pacto discedit. Proinde, vt semel finiam, non potest non esse vetustissima Ecclesiæ consuetudo, & primis etiam Christianis notum fuisse videtur institutum, quo templa quædã peculiaria si vlli Sanctorum alii, præstantissimę Dei Genitrici cumprimis fabricantur, & in precio habentur toto orbe terrarum. Quod verò Centuriatores adferunt, à Cæsare Constantino primùm fluxisse morem, vt in Sanctorum memoriam templa extruantur, aliis illorum explodendis figmentis ac fabulis æquè friuolis meretur adscribi, & è superioribus coargui facilè potest. Certè Aurelianus de suo magistro, veroque Christi Apostolo Martiale testatur, quòd apud Lemouicas Ecclesiam in honore S. Stephani Prothomart. dedicarit, & ad eam vicinos Aquitaniæ populos subinde religionis ergo venire iusserit. Verùm hic Marbachio aliisque pluribus respondendum est, qui sunt, vt Iudas Apostolus fore prædixit, murmuratores, querulosi, illusores, seipsos segregantes, animales, spiritum non habentes. Eos loquor, quos hodie templorum Mariæ multitudo & splendor offendit, quique ferre non possunt faces radiantes, cereos ardentes, imagines Virginis decoratas, suauem hymnorum de illa modulationem, turbarum clangentium ac organorum concrepantium sonitum, aliasque cæremonias ac celebres in templis apparatus ad eiusdẽ Virginis gloriam institutos, multisque in Ecclesiis iampridem vsitatos. Hæc enim omnia siue Christi, siue Mariæ causa fiant, vt immodicum fastum, nimiumque luxum candidi homines scilicet, calumniantur. At miror ego inprimis, cur aduersarii in Catholicis reprehendendis præcipites, valdeque petulantes, adeo ad suorum scelera quantumuis atrocia conniueant, qui tanquam Harpiæ & Iuliani, clàm palàm in templa Catholica inuolant, nec modò Sanctorum, sed & diuinum cultum abrogãt, sacra diripiunt ac profanant, altaria subuertunt, & contra leges diuinas ac humanas, tum ex alienis bonis, tum è nefandis sacrilegis suum luxum fouere, & cupiditates explere non desinunt. Verentur timidi homines, quod sui muneris erat proprium, magnatibus scelera eorum & scelerum pœnas annunciare, nimirum quàm graui & horrendo irati Dei iudicio castigentur, qui cum [a] Philistæis, [b] Nabuchodonosor, [c] Antiocho, [d] Heliodoro & sacrilegis aliis vim nefariam sacris ædibus inferunt, & quacunque ratione violant sacra, Deoque dicata vasa & loca in profanos vsus pro sua inexplebili cupiditate conuertunt. Nihil istos vel tangit, vel mouet [f] Optati sententia, sancto alioquin Episcopo digna: Quid est, inquit, tam sacrilegum, quàm altaria, in quib. & vos aliquando obtulistis, frangere, radere, remouere, in quibus vota populi & mẽbra Christi portata sunt, vnde à multis pignus salutis æternæ & tutela fidei & spes resurrectionis accepta est? Quid enim est altare, nisi sedes & corporis & sanguinis Christi?] Aequè surdis auribus diraã illam interminationem prætereunt, quã [g] Alexius Comnenus apud Græcos Imperator in aurea Bulla vt vocant, his verbis proposuit: Quod si quis, Domine Deus, in posterum manus sacris & diuinis clinodiis, vtensilibus, & vasis, quæ sacris olim & venerandis Ecclesiis tuis dicata, vel in posterum dicanda

k. Pet. 5

Templa quædam Apostolo Petro superstici, tum in Germania, tũ in Aléxãdria cõstructa fuisse, sicut & Ioãnni Euãgelistæ

De vita Ioãnis Apostoli.

De prima ædẽ infra Alpes in Mariæ honorem extructa.

Non esse incredidile Mariæ adhuc viuenti, æque ac sicut Apostolis quibusdã tẽplum positum fuisse.

Lib 11. Geographi.

Mariam apud Cesar augustã Iacobo Apostolo apparuisse fœlicque primum templũ Deiparæ constructũ esse veteres tradunt.

In Chronico rerum Hispanicarum.

Matth. 2

De tẽplo Virginis Alcairano.

1. 2. lib. Herodoti. & in orat. de statu Ecclesiarum. a In Laussiaca historia. b Lib. 5. c. 21 c cap. 19 d Li. 12. hist. cap. 31

Cent. 1 li. 2 cap. 10

Falso à Centuriatorib. asseri, Sanctorũ tẽpla ante Cõstantinum nulla fuisse.

In vita S. Martialis.

ibidem.

De querela Nouatorum, quibus inimodiesũ videtur, quod in honorem Deiparæ sumtus quidã & apparatus fiãt in Eccles.

Aduersarij sũ sacrilegos abusus primum omnium corrigendos egre gè norunt dissimulare.

d 1. Reg. 5 b 4. Reg. 25 & Dan. 4 c 2. Mach. 6 d 2. Mach. 3 e Vide lib. 1 Syno. Aquen. ca. 26 27. & sequent. f Lib. 6. de Schisma. Donatistarum. g In orat. de donariis.

Dira imprecatio Imperat. Alexij in sacrilegos templorum diuersorũ & profanatores.

cãda fuerint, iniicere audeat, is ne lumine in die visitationis tuę fruatur, nec Sol illi matutinus illucescat, nec tuo hic auxilio, nec tua isthic diuina protectione gaudeat, sed vbiq; despectus à te, desertusq; iaceat.

Deinde præposterum istorum esse supercilium dicimus, qui tam temerè, quàm irreuerenter cẽsent de optimis maximisque Principibus iampridem toto orbe laudatis, quemadmodum sine controuersia fuere Constantinus, Theodosius, Pipinus, Caroli Ludouici, Henrici, Ottones, vt alios plurimos & de re Christiana optimè meritos silẽtio prętereamus. Quorsum igitur attinet, præclarum horum studium in fabricandis & ornandis Mariæ pluriumque Sanctorum templis positum, nunc primũ suspectum, adeoque superstitiosum & vulgo inuisum reddere, quinetiam singularem & diuinam illorum sapientiam tantum non irridere? Qui præstantes heroes quoniam diuini nominis & Christianæ religionis propagationi operam sedulã dabant, ac propterea Regij Prophetæ Dauidis exemplum sibi habebant propositum, decorem domus Dei ex animo dilexerunt, suisq; facultatib. & opibus strenuè promouerunt. Æquũ enim & pulchrum existimabant, vt quæ à summo Deo bona liberaliter accepissent, ea vicissim in Dei & Sanctorũ eius honorem sacrosque Ecclesiæ vsus largè conuerterent, vtque suæ in Deum pietatis & erga Ecclesiam obseruantiæ studium non modo præsenti seculo, sed & posteritati quibusdam testimoniis publicis declararent, simulque religiosa structura & dotatione templorum Mariæ & Sanctorum fauorem, à quibus in æterna tabernacula demùm reciperẽtur, sibi apud Christũ iudicem conciliarent. Nec enim solum in eleemosynas viuis Dei templis erogandas incubuere, sed tantum etiam quotidiano luxui & aulicis illis pompis detrahere studuerunt, vt hæredes locupletare, & Imperium augere, ac bonis ferè omnibus abundare possent, Deo interim illorum facultates ita fortunante, vt non solum domi, sed & foris pace belloque nihil eis deesset, sed tanti etiam sumtus supperetent, quanti ad templa, collegia, monasteria passim vel extruenda, vel amplificanda & ornanda sufficiebant. Exemplo sit Carolus ille Magnus, & Christianorum quidem Principum longe maximus, qui tribus annis antequàm è vita migraret, testamentum condidit, in quo duas partes relictæ à se pecuniæ, cùm iam templa & monasteria plurima extruxisset, dari iussit Episcopis ad Ecclesias reficiendas, & pauperes adiuuandos: tertiam verò filiis ac filiabus, reliquisque domesticis, cuiusque ratione habita distribuẽdam reliquit, sicut & Crantzius annotauit. Hác vere piam & optimis Principib. dignam prudentiam ignorant, aut certe dissimulant aduersarij, qui si ex æquo iudicarẽt, illorum animos vt diuino spiritu & amore incensos, ita cum eximia fide, charitate atque liberalitate coniunctos meritò prædicarent: tãtum abest, vt præsens de fabricandis huiusmodi templis institutum vel tacite, vel aperte sugillare bona conscientia possint. Fuit enim his fundatoribus hoc præcipue cordi, vt ad Rempub. bene constituendam in primis florerent Ecclesiæ, & in his ministeria sacra, omnisque cultus Deo & Sanctis tribuendus decẽter & cõmode tum ad Dei gloriam, qui in Sanctis cęlebraretur, tum ad communem Christiani populi vtilitatem dies noctesque perageretur.

Peccant in eo etiam nostri Momi, quod veterẽ

Nouatores nimis leuiter ac insolenter de optimis temporum fundatoribus iudicant.

Psalm. 23 Quis animus, quodque propositum fuerit magnorũ Principũ Mariæ & Sãctis tẽplis exituentium.

Veteres Principes non solũ in egenos liberales, sed etiã in Ecclesiam inuandã, Deique cultum ornãdum munificẽ se voluerunt, sicut Caroli magni donatiões exempl.

In Metrop. Lib. 1 cap. 18

Quid maxime spectarint Principes in fundationib. ac dotationib. Ecclesiarum.

A totius Ecclesię fidem & consuetudinem prorsus indigne conuellant, dum ea quæ in Mariæ & Sanctorum templis Catholica exercet pietas, tam liuidis spectãt oculis, nihil vt illic candidum reperire possint, sed velut superstitiosa & impia censeant, imò & abrogent ac euertant omnia. Vt vero demus illis, non omnia quæ illic ad Mariæ fiunt honorem, simpliciter & absolute necessaria esse: in quibusdam etiam aliquando peccari, dum præcipua, quæ inferior Dei cultus requirit, præpostere inaleque curãtur, an propter ista hominum quorundam vitia, Ecclesiæ mens & ordinatio reprehendenda, & nescio à quibus hominibus non corrigenda sed abolenda est? Eo autem Ecclesiæ mens studiumque spectat, vt simplicis rudisque populi torpentes animi externis ritib. ad pietatem cultumque interiorem excitentur, atque ad maiorem Christi & Virginis venerationem velut manu ducantur, indeque ad precandi officium exacte præstandum, vt Deum in spiritu & veritate inuocent ac adorent, paulatim omnes promoueantur. Hinc tanta veteris ecclesiæ cura & prouidentia fuit, vt ad structuram templorũ, ad ornatum altariũ, ad cultum Virginis atque Sanctorum multa non modo religiosę, sed etiam sumtuose, pretiose ac solenniter adhiberentur. Etenim post victoriam Constantini Magni, in qua Tyrannus ille periit Maxentius, statim ad templorum reparationem ventum est, & sicut Ruffinus loquitur excelsa templa pro hominib. rediuiua constructione surrexerunt, cumque omni lætitia & exultatione per vrbes & loca singula, Ecclesiarum dedicationes sunt iterum celebratæ. Gregorius vero Nissenus, qui ante Iuliani apostatæ imperium cœperat florere, vbi laudes Theodori Martyris prædicat, quomodo apud græcos templa ornari soleterent, copiosè disserit, eaque omnium fere præstantium artificum manibus & collatis studiis exculta & elaborata fuisse demonstrat. In eodem argumento Theodoretus versatur, ac inter alia scribit: Martyrum tẽpla conspicua cernuntur, magnitudineque præstantia, omni præterea ornatus genere variata, splẽdoremque quodammodò pulchritudinis suæ late fundentia. Neque vero huc per annum semel, aut bis, aut quinquies aduentamus, sed in eis sæpenumero dies festos peragimus, sæpe dieb. singulis eorũ Martyrum Domino laudes hymnosque cantamus.] Iã de altarib. meminit Cyprianus ac refert, in clericorum ministerio constitutos non nisi altari & sacrificiis deseruire, & precib. atque orationibus vacare debere. Fecit hoc vtique Nepotianus presbyter ab Hieron. cõmẽdatus, quod sollicitus esse soleret, si niteret altare, si parietes absq; fuligine, si pauimẽta tersa, si ianitor creber in porta, vela semper in ostiis si sacrarium mundũ, si vasa luculenta. Et in omnes cæremonias pia sollicitudo disposita, nõ minus, nõ maius negligebat officiũ. Vbicũque eũ quæreres, in Ecclesia eũ inuenires.] Sed fortasse nihil ille de Sãctorũ tẽplis cultuque curauit. Audi porro Hyeronimũ de eo ipso Nepotiano hoc quoque disserentẽ: Basilicas Ecclesiæ & Martyrũ cõciliabula diuersis florib. & arborũ comis vitiũque pampinis adũbrauit, vt quicquid placebat in Ecclesia tã dispositione quã visu, presbyteri laborẽ & studiũ testaretur.] Laudat & Aug. mulierẽ cœcã, quæ ad sacra pignora Stephani Martyris detulerit flores, quos cũ traditos recepisset, oculisq; admouisset, visũ illi protinus resti-

Aduersarij dũmale tractant ecclesias, suos impuros produnt affectus, ac veteris Ecclesiæ institutum turpiter negligunt.

Quo spectet Ecclesia in externo cultu & apparatu.

Quanta veterum cura fuerit in templis Sanctorum extruendis & cõhonestandis. Li. 9. Eccles. hist. cap. 10

In orat. de Theodoro Martyre.

Qualia tẽpla Martyrum describat Theodoretus.

Lib. 8. de Græcarum affection. curatione.

Lib. 1. epist. 9 Quomodo veteres in ornãdis altaribus pie fuerint studiosi.

Nepotiani sollicitudo circa templum & altaria.

In Epis. ad Heliodorum in Epitaph. Nepotiani.

Mos erat flores in Ecclesiam deferendi atque spargendi. Lib. 22. de Cõitate Dei, cap. 8.

Helena Imperatrix pretiosis reliq. ornat altare.

tutũ esse testatur. Tũ raræ pietatis matrona fuit Imperatrix Helena, cuius egregio studio, vt Ruffinus asserit, sacra tũ altare palliis regãlibus, & vasis exauro & lapidib. pretiosis exornabatur. Valeat autẽ cũ suis discipulis Vigilantius, Ecclesiæ odio tantopere excœcatus, vt in summa Ecclesiæ lætitia doleret miser, Martyrum reliquias pretioso operiri velamine, & in serico vaseque aureo deportari, & non potiùs vel pannis, vel cilicio colligari, aut etiam insterquilinium proiici. Hieronymus verò ingenuè fatetur, se non reprehendere, nec abnuere, quod ædificent quidam Ecclesias, illasque columnis, auro ac marmorum crustis ornent ac vestiant, sed & ebore argentoque valuas, & gemmis aptata distinguant altaria. Melius est, inquit, hoc facere, quàm repositis opibus incũbare.] Prædicat & Imperatorem Arcadium & Episcopos, qui Samuelis Propheræ sacras reliquias non sine magno studio de Iudæa in Thraciam trãstulerunt, easque in serico & vase aureo portauẽrunt; multis etiam Ecclesiarum populis concurrentibus, & in Christi laudem vna voce resonantibus, quoniam tanta lætitia, quasi præsentem viuentemque Propheram cernerent, susceperunt. Et rursus ad Marcellam scribens, Catholicorum omnium nomine profitetur: Martyrum vbique sepulchra veneramur, & sanctam fauillam oculis apponentes, si liceat, etiam ore contingimus.]

Epist. 8 ad Demetr. ad seruandã virginitatis.

Tã Li aduersus Vigilantium.

Quam solenni apparatu veteres vsi sint circa reliquias Ioannis Chysostomi.

Ingens etiam pompa fuit prodeuntium, cùm demortui Chrysostomi sanctum corpus in naui Constantinopolim aduectũ est, quia populus vt [a] Theodoretus habet, per pelagus, quasi per terram currens, vndas Bosphori lampadibus & cereis contegens obuauit. Vt autem [b] Nicephorus narrat, naues etiam aliunde collectæ, cũ apparatu & comitatu maximo, carminibusque debitis virum sanctum producentes, in vrbem imperantem deportarunt. Notat & [c] Georgius Alexãdrinus Patriarcha, Theodosium iuniorem edixisse, vt S. Ioannis Chrysostomi reliquię omni cum honore & reuerentia deferrentur, ac præclaris palliis ad hoc paratis excipe rentur, quæ vt primum allatæ sunt, ad vnũ omnes in Ecclesia concurrisse, vt supplices eum venerarẽtur: tùm vestem magnifici sumtus & cũprimis splendidam, qua venerabile corpus cohonestarent, adductam fuisse, ipsum Imperatorem coniectis in vrnam oculis ac fronte, pro suis parentibus supplicasse. Pulcheria verò Imperatrix, cùm quadraginta Martyrum reliquias inuenisset, pretiosissima theca illas cohonestans, iuxta diuum Thyrsum easdem collocauit, festũque publicum idcircò institui procurauit, sicut qui coram interfuit Sosomenus exponit. Præterea Theodorus Pentapoleos Episcopus vetustus indicat, Dionem quendam vnum ex proceribus virum accessisse, qui multis donariis sancti Martyris templum exornarit, & insuper amictũ ad altare ex argenti bracteolis affabrè fecerit, eumque Theodori locũ repetit Damascenus. Porro vt longum, ita difficile sit enarrare, quàm frequens & solennis olim fuerit vsus Sanctos, eorumque monumenta & festos dies venerandi, accensis etiam huc cereis, quantumuis propterea riderent Vigilãtiani, & oblatis sæpè donariis, quæ & publicè in templis suspendebantur, ac donatis etiam pretiosis muneribus, aureisque & argenteis ornamentis, sicut [d] Sophronius Episcopus Hierosolymitanus non obscurè declarat, & [e] Paulinus hoc carmine satis exponit.

a Lib. 5. hist. Ecclesiast. cap. 36.
b Libr. 14 cap. 43.
c In vita B. Ioannis Chrysost.

Reliquiæ quadraginta Martyrum à Pulcheria cohonestantur.

Lib. 9. histo. Eccles. c. 11

Exemplũ Dionis templum & altare ornãtis in honorẽ Martyris.

Libr. 3. de Imaginibus.

Inuitis Vigilãtianis Catholici olim reuerenter habuerẽ templa, & sacrum cultũ illic ornarũt.

Paulini testimoniũ de templorum veterum ornatu & elegantia.

d In Niceno Concilio 1. act. 4.
e Natali. 3 Felicis.

Aurea nunc niueis ornantur lumina velis,
Clara coronantur densis altaria lychnis;
Limina ceratis adolentur ad ora papiros,
Nocte dieque micant: sic nox, splendorque diei
Fulget, & ipsa dies cælesti illustrat honore
Plus micat, innumeris lucem geminata lucernis.
Ast alii pictis accendant lumina ceris,
Multiforesque canis lychnos laquearibus aptent,
Vt vibrent tremulas funalia pendula flammas.

Natali 6

Et notus est demùm Theodosius Magnus Imperator, vt erga Deum religiosissimus, ita in Sanctis honorandis nulli secundus, qui vna cum Sacerdotibus & populo cũcta orationum loca circumibat & in cilicio prostratus, ante Martyrum & Apostolorum thecas iacebat, auxiliaque sibi fida Sanctorum intercessione poscebat, sicut Ruffinus commoràuit. Suis enim precibus ille hostes magis quã armis vincere solebat, qui pręterea templum & maximum & venustissimum in Ioannis Baptistæ honorem condidit ante vrbem Constantinopolitanã. Quid habent igitur Nouatores, cur nos in Mariæ Sanctorumque cultu tàm virulentè proscindant? qui nostrum portus torporem accusare debebant, quòd veterum Catholicorum, ipsorumque Principum vestigiis vix leuiter insistamus, & eorum quidem in templis externoque cultu piam diligẽtiam, & diligentem pietatem nulla propemodùm ex parte præstare, aut etiam assequi velle videamur. Nobis vna quidem & communis fides cum illis constat, sed pro dolor ac pudor, quæ antiqua in veteribus illis ardebat pietas nũc adeò deferbuit, vt propemodum in plerisque Catholicis extincta esse videatur, siue diuinũ, siue Sanctorũ cultum, qui nunc publicè celebratur, ritè contemplemur.

Theodosius Magnus humilitas & deuotio erga Sanctorum reliquias.

Lib. 11. c. 13

Catholici in cultu Sanctorum promouẽdo desides potius hodie quã diligentes.

Vide Ibr. 7 hist. Eccles. hist. cap. 1.

Et adhùc tamen de Marianis templis reprehendimur, quæ si in obscuro & squalore pulueribusque obsoleta iacerent, & plus sordium, quàm nitoris haberent, fortassis præclaris istis ac inuidis placerent censoribus, qui semper ad destruendum, vt sic loquar, quàm ad ædificandum sese paratiores ostendunt. Ferunt interim nõ inuiti mundũ muliebrem, conniuent ad communem diuitum fastum, splendore conuiuiorum delectantur, & magnatũ principumque luxum immensum, qui magnã nunc Reipublicæ perniciem inuehit, nemo propemodũ reprehendit. Verùm quàm malè in ipsorum synagogis curata sint omnia nouimus, qui & in nostris quidem templis, cùm possunt, statim deformant, exturbant, confringunt, & abolent omnia, velut nihil inter sacrum & profanum interesse putarent. Iures eos à veterum Iudæorum exemplo parùm abesse, quos olim cura domestica, & lucri amor cũ luxu ambitioso coniunctus totos occupabat, nulla verò templi restituendi & ornandi cura tangebat, vt hinc meritò Deum per Prophetam Aggæum increpantem audirent: Domus mea deserta est, & vos festinatis vnusquisque in domum suam. Atqui res ipsa docet, publicorum rituum & cæremoniarum in Ecclesia conseruationem ad disciplinam & concordiam, ipsamque religionem in populo retinendam valere plurimum, neque sine magnis motibus & pernitiosis seditionibus ea murari vel tolli, quæ Maiorum pietas in templis instituit, multisque seculis obseruauit. Sed ad rem ipsam propius.

Nouatores perperam offendi templorum nostrorũ, præsertim Virgini sacrorũ ornatu.

Male illos habet Mariæ imaginem bene cultam & decoratam in nostris templis apparere. Cur verò ringuntur,

Recte Mariæ imaginẽ cum ornatu & elegantia in templis proponi.

Mariam recte depingi cum Angelis.

Luc. 1

Luc. 1

Mariam cum aureã corona decenter effingi.

a Psal. 44
b Apoc. 12

c Ester 2.

Cur Maria in Apostolorum medio sedens depingatur.

d Lib. 2. de Virgin.
e Lib. 3. c. 12
f In Liturgia Act. 2

Non male accendi ante Mariæ imaginem lumina, & cereos ardere. Cur cerei Sanctis publice in templis accendantur.

Aduersãtij cultum & ornatum externum in suis & Catholicis templis nihil plenè curantibus sese conformantes.

Vide Eber. contra Vigilantium.
Philip. 1 Apocal. 7 & 21.

ringuntur, si prorsus Iconomachi esse nolunt? an non decori ratio postulat, siue pictam, siue sculptã Deiparæ effigiem talem proponi, quæ spectatores doceat heram à serua, & Matrem Domini à vulgaribus fœminis internoscere, illamque vnam, quæ inter mulieres omnes benedicta floret ac regnat, specialiter venerari? Offenduntur, quod videant Mariam cum vno vel pluribus Angelis coniunctã in ipsa imagine repræsentari. Sed meminisse oportebat, rectè nobis hoc schemate in animum reuocari, vnam esse Virginem, quam Gabriel Archangelus olim summoperè sit veneratus, quando verbis honorificentissimis illã salutauit: & communẽ hoc esse Angelorum studium, vt multò plus, quàm nos æstimare possimus, obseruantiæ Mariæ tum in vita, tùm in morte exhibuerint, tùm iam etiam exhibere pergant. Rursus his displicet, Virginem matrem in specie Reginæ, cuius capiti aurea cælestisque corona imponatur, depingi, quæ & aliquid decoris Regij præ se ferat. Quasi verò & Scripturis, & Patribus non sit consentaneum, hanc esse [a] Reginã in vestitu deaurato circumdatam varietatibus, & [b] mulierem in cælo apparentem, in cuiuscapite corona stellarum duodecim reperiatur, & cui demùm veluti Reginę ac Principi à cælesti [c] Assuero coronatæ, & super omnes Angelorum choros exaltatæ humanam celsitudinem omnẽ cedere necesse sit, quum nihil huius personæ splendori & dignitati par aut simile tum in mundo, tum in cælo post Christum inueniatur. Eadẽ de causa pictores, si quando festi Pentecostes historiam exprimunt, Mariam inter Apostolos, imò in medio Apostolorum, id est, honoratiore loco statuunt, quam proculdubio discipuli omnes Domini non solum vt Christi & Ioannis, sed etiam vt suam Matrem agnouerunt, & singulari semper reuerentia sunt prosecuti. Quid enim nobilius Dei Matre? quid splẽdidius ea, quam splendor eligit, [d] Ambrosio teste? Eam igitur verè honoratam super omnẽ creaturã [e] Damascenus, eandem [f] Chrysostomus Cherubin honoratiorem & incõparabiliter Seraphin superiorẽ planissimè appellauit. Præterea istos vrit, nonnunquã ante Mariæ imagines in templis accẽdi lumina, vel cereos ardere. Sed Germanus Patriarcha Constantinopolitanus in ea epistola, quam Nicæni Concilij Patres probarunt, expeditè respondet. Neminẽ offendat, quod ante Sanctorum imagines lumina & suaue olentia thymiamata accenduntur. Simbolicos ista fieri in honorem illorum opinandum est, quorum cum Christo requies, quorũ honor ad ipsum recurrit, hoc ipsum testante sapiente Basilio, quod erga conseruos bonos honor erga ipsum Dominum cõmune beneuolentię signum exhibet. Sẽsibilia enim lumina symbolum sunt immaterialis illius & à Deo dati luminis: aromatum autem incẽsio, sincerum & totum sancti Spiritus afflatũ & repletionẽ significat.] Verum filij tenebrarũ antiquũ obtinent, & nunc quoque cum suo Patriarcha Vigilantio rident Ecclesiæ simplicitatem, quæ ad Sanctorum memorias vel claro die cereos accendit, vt ita nos de illorum & antè acta & præsente vita cõmonefaciat. Etenim perindè ac luminaria quædam in hoc mũdo, adeoque in medio nationis peruersæ iam olim illi splenduerunt, atque nunc ab Agno, qui in medio throni est, clarissimè illuminantur, suũque fulgorẽ ad nos ac totã Ecclesiam vsque trãs-

Accensũ lãmen imagini Virginis in tẽplo rectè adhiberi.

Pias fœminas in Mariæ cultu immodicas & superstitiosas nimium accusant Nouatores.

Mulieres Virgini Matri inprimis deuotæ, & excusatione dignæ circa cultũ eiusdem Virginis.

Multos nunc esse Micholitas, qui vxori Danidis Michol nimium sese conformẽt.

2. Reg. 6

A fundũt. Maria verò electa vt Sol, inter cælites omnes diuino tũ gratiæ, tum gloriæ lumine mirabiliter emicat, nulla vt pura creatũra vel Angelos, vel homines in sui admirationẽ rapiat magis, ac amplio rẽ gratiæ splendorem his, qui in caliginoso mundo versantur mortalibus, apud Deũ impetrare possit. Cur igitur si vlli Sanctorum alij, Deiparæ inprimis Virgini, quæ nouo velut lumine cælum & terram illustrat, lumen quoddam ardẽs honoris gratia, & ob populi admonitionem non exhibeatur?

Accusant & muliercularũ ineptias ac superstitionẽ, quæ vt suis indulgeant affectibus, ad Mariam in tẽplis ornandam nihil non conferant, atque, vt illi putant, luxui seruiant immoderato. Vbi nos quidẽ libenter fatemur, fœmineũ sexum, etiam ob specialẽ Deiparæ cultumnõ immeritò dẽuotũ iãpridem appellari, atque in hoc cultus genere cũprimis illustres fœminas, vt Helenã & Pulcheriã Augustas, vt diximus, multũ studij ac operæ posuisse. Negamus autẽ, mulieres tàm ineptas, sumptuosas & superstitiosas esse in honorãda & ornanda Virginis imagine, quẽadmodum videri volunt mordaces aduersarii, nihil non ad calũniam rapientes. Tum si per imperitiã & simplicitatẽ potius, quàm per superstitionẽ hicà nonnullis peccatur fœminis, quòd zelũ dei non secundum scientiã habeant, hoc ipsum Mariomastigũ errori nulla ex parte patrocinatur, verusque & legitimus Mariæ cultus quouis abusu nõ labefactatur. Et quicunque demũ in hoc genere abusus irrepat (nam in pulchra quoque veste vermis sæpè nascitur) prudenti bonorũ admonitione magis ille curandus fuerit, quàm petulanti sycophantarũ dicacitate exasperandus. Nos verò iampridem nouos Micholitas agnoscimus, qui se non modo Catholicis ac piis fœminis, sed etiã vniuersæ Ecclesiæ illusores prębent, & omnia ferè sacra nostra Iudęorum more derident. Nam hæc Michol sui mariti Regisque Danidis laudabilem, Deoque gratã pietatem Ethnicis aspexit oculis, & sanctam viri corã sacra arca saltantis simplicitatem, paremque erga Deum deuotionẽ superbè contemsit, ac palam irrisit, digna idcirco habita, quæ perpetuæ sterilitatis opprobrio, vtpotè in lege maledicta, diuinitus plectereturAtqui scurris ac obtrectatoribus nihil magis in procliui est, quàm non modo fœminarũ, sed etiam virorum præclara facta piaque instituta denigrare, aut publicè calũniari, vt ita religionis opera hypocrisi demum ac vanitati attribuãtur. qua in re Satanam piis semper infensum & infestũ, inuidiæ autẽ & odij, & amarulentiæ refertũ, non sine magno suo malo imitantur. Præclara vero semper nobis retinẽda est Cypriani Martyris sententia, vbi sic Catholicos monet: Si videntur in Ecclesia esse zizania non tamen impediri debet aut fides, aut charitas nostra, vt quoniam zizania in Ecclesia esse cernimus, ipsi de Ecclesia recedamus: nobis imo laborandum, vt frumentum esse possimus.]

Aureum Cypriani præceptum.

Lib. 1. epist. 5

Verum noui Catones leges etiam sumtuarias hic ferre velle videntur, vt de solis videlicet egenis benè mereamur, nullosque sumtus alios in sacra tẽpla conferamus. O fide pusilli, & sensũ carnis inflati, qui vbi sperandũ erat, timẽt, & vbi non est timor trepidãt: ac interim sub speciosõ prætextu erogãdæ pauperibus eleemosynæ, suo ac magistratuũ cõmodo magis cõsulunt, quã egentiũ profectum quærũt

In templis & circa cultum sacrum nihil sumptuũ fieri patiũtur Nouatores, solãque vrgent curam pauperum.

ac prouehunt. Qui enim omnẽ fere prodigalitatẽ & immodicum luxum alibi tolerare possunt, & fouere solent, in externo Dei Sanctorumque cultu summã probant & exigunt tenacitatem. Sed enim bene ac in tuto collocatur impensa, quæ non solũ pauperes subleuat, sed etiam ad Dei & Sanctorum honorem pie cõfertur, talisque pro pietate sumptus Deum habet remuneratorem, quãtumuis obganniant impij calumniatores. Quã vero sunt isti similes, si non æquales Iudæ proditori, qui cum fraude patronum egit pauperum, quando factum religiosissimæ fœminæ Magdalenæ, quum illa maximi precij vnguentum in Christi caput effunderet, aperte taxauit, quasi præstitisset tantum sumtum curandis pauperibus, quàm vngendo Christi capiti impendere. Quid vero Christus? talémne censuram probauit? imo seueris verbis repulit inuidum simul & rapacem obtrectatorem, ac reprehensę mulieris defendit innocentiam, laudauit liberalitatem, simulque nos aduersus mussitantes Iudæ collegas & socios aliquando venturos optime præmuniuit. Monuit enim, si rem penitius introspiciamus, iniquis censoribus, qui in oculo alieno stipulam facilius, quàm in suo trabem perspiciunt, locum non facile tribui oportere. Monuit, ab illis inprimis esse cauendum, qui vt lupum ouilla veste contegant, externam pietatis speciem vel suę cupiditati, vel aliis affectibus impuris astute prętexunt. Monuit, bonum Deoque gratum opus esse posse, quod ab aliis non bonis in calumniam rapitur, aut idcirco, quia certum non habeat mandatum Dei, pro superstitione inutiliue cultu repudiatur. Monuit, nullo pacto illis esse fidendum, qui vt posteriorem rabulam, vt vocant, priori æquent vel anteponant, sola fere in proximũ beneficentia Christianam pietatem atque iustitiam præcipuam metiuntur. Monuit hac imagine, curiosum, inuidum, auarum, contentiosum & mordax hominum genus inter suos etiam non defuturum, qui zelo quodam immoderato ad repurgandum Dei agrum flagrarent, ac bonas interim fruges simul cum noxiis euellerent, atque ita præsentes morbos augerent potius quàm profligarent. Monet denique, quàm sit insullum & pestilens eorum studium, qui de bonorum non solùm moribus, sed etiam animis, intimisque cordium latebris ac recessibus præceps iudicium ferrent, & idcirco subinde mussitantes, cum alibi, tum in templis veterem Iudæ cantionẽ illam iterarent: Vt quid perditio hæc? Nam & candida in atra vertunt, & ex luce tenebras faciunt, & laudanda reprehendunt, tum crebro præ se alios, adeóque totam Ecclesiam in Dei cultu nihil sapere arbitrantur. Longe vero aliter Christus iudicat, & à nobis iudicari vult, præsertim vt in communi hominum conuictu salua semper & sincera vigeat charitas, & iudicium omne non sine candore formetur, amarulentia & mordacitate prorsus omissa, vtque nemo damnet, sed excuser potius quàm accuset, quæcunque bono fieri animo ab aliis possunt. Tàm late patet hic Euangelicus locus, si rite perpendatur, quo Christus non solum Iudam præsentem, sed & totum eius sodalitium prouide ac vtiliter admodum reprehendit. Recte igitur Hieronymus hoc ipso exemplo percutit Vigilantium, simulque officiosam fœminarum Catholicarum pietatem, quæ cereos clara luce Sãctis accendunt, excusat. Sicut enim Christus Magdalenę vnguento non indigebat, ita nec Sancti cereorum: & tamen illa in honorem Christi hoc fecit, deuotioque mentis eius recipitur, vt eiusdem verbis vtamur. His consonat Synodus Aquisgranẽsis, quæ sub Pipino habita fuit, & Iudæ instar habuit eos, quibus Deo Ecclesiæque oblata & consecrata dona displicent, & quasi sumptus inutiles reputantur. Cætera de Marianis templis tractanda, si Dominus fauerit, sequenti Capite expediemus.

Matth. 26 Marc. 14 Qui hodiesint Iudæ proditoris collegæ ac socij cõtra Magdalenam mussitantes.

Quomodo Christus Iudã reprehendens eiusm Ecclesiæ hostes taxauerit.

Matth. 26 Marc. 14

Contra erores Vigilantij.

Matth. 26

Libr. 3. cap. 9

CAPVT XXIIII.

Dictum Euangelicum: Ecce in deserto est, ecce in penetralibus, peruersè torqueri aduersus institutum sacrarum peregrinationum. Cùm verò Deus in sacris locis inæqualiter operetur, templorum delectum à nobis haberi posse, vt ad illa in quibus diuinæ virtutis operatio magis elucet, sæpiùs ac libentius peregrinemur. Ac morem quidem ad sacra loca, & præsertim Mariæ templa, peregrinandi, veteribus valdè receptum probatumque fuisse.

ET videre & audire molestum est Sectariis in orbe Christiano tàm multas tamque solẽnes ædes Mariæ sacras extare: longe autem molestius ferũt, inter has delectum nobis haberi, vt quædam aliis anteponantur, & frequentiore piorum conuentu cohonestentur. Rident igitur Catholicorum vel stultitiam, vt ipsi vocant, vel superstitionem, ad templa quędam sacrosanctæ Virginis religionis ergo proficiscentium, & in hos competere dicunt Christi vaticinium, quo prędictum est fore, vt quidam sub mundi finem in ore habeant: Ecce in deserto est, ecce in penetralibus. Quasi vero qui Mariæ templa religionis gratia petunt, Christum in penetralibus quærant, sicut Munsterus tamẽ aperte interpretatur. Magdeburgici vero scriptores hoc modo argutãtur: *Quid mortuis est negotii cũ templis saxeis aut ligneis? Verbo Dei scriptũ est, in omni loco Deũ recte inuocari. Et Mat. 24. Christus monet. Si dixerint, hic est Christus aut illic, nolite credere, nolite exire: nõ igitur alius locus alio sanctior ad orãdũ.* Respõdemus autẽ non de mortuis, sed de Sanctis nos agere, quorũ animę in manu Dei, imo in throno, & ante thronũ Dei sunt, vt in cęlis, sicut Angeli, non solum faciem patris videant, sed etiam mortalium curam gerant, & nobis in templis orantibus ac iuxta eorum sacras reliquias versantibus libenter assistant, sicut [a] Chrisostomus, [b] Basilius, & [c] Maximus annotarunt. Multũ igitur negotij Sanctis est cum templis, non quatenus illa saxea sunt aut lignea, sed quoniam

Ecclesiæ hostes contemnunt sacras peregrinationes ad certa templa Deiparæ aliorumque Sanctorum, & exquibus causis.

Matth. 24 In libro de Cosmograph.

Cent. 7 ca. 10 Expendunturargumenta Centuriatorũ contra tẽpla & peregrinationes excipientium.

Sapient. 3 Apoc. 5 & 7. Matth. 13 & 18. An nihil sit sãctis negotij cum nostris templis, vevolunt Centuriatores.

a Homel. in sanctos Innentium &

Maxim. Item in Babilam Martyrem, b Oratione de quadrag. Martyrib. c In natali Martyrum Tãurocorum, d Contra Petrobrusianos de basilicis, templis & altarib. 3. Reg. 8 Psalm. 102 Esi Deus vbique est, & omnia implet tamen in Templo magis, secundum gratiam. *e Hom. 36 in epi. priorem ad Corinth.*

Propositio de sequenti tractatione.

quoniam sacra Deo domicilia, & Christianæ pietatis officinas suo haberi loco cupiunt, vt illic Dei honos, fratrumque suorum salus per legitima media, piaque exercitia promoueatur. Cùm enim ingenti erga nos charitate flagrent, seque capiti Christo libenter conforment, de lapsorum pœnitentia & piorum profectu sincerè gaudent, omniaque in nobis decenter & honestè fieri postulant, orandoque procurant. Deinde cum [d] Petro Cluniacensi dicimus, quod quamuis Deus domo non egeat, quem cælum & cæli cęlorũ capere non possunt, quique in omni loco dominationis eius, hoc est, vbique adorandus sit, tamen sic illi visum esse, vt sibi suoque sancto nomini templa singulariter & cum priuilegio quodam habeat dedicata, vbi precãtibus populis gratiam maiorem infundat, & hominum preces efficaciuse audiat, suaque dispẽset. Quarè scribit [e] Chrys. fideles orationis causa maximè in Ecclesia conuenire, cũque bonum locum esse Angelorũ, & archãgelorũ cæli regiam & cælum ipsum, præsertim ob corpus Dominicum, quod nobis in Eucharistia præsens illic exhibetur. Cæterùm quod ad Euangelij locum nobis obiectũ attinet, vt falso illum contra nos torqueri, & sacris peregrinationibus frustrà opponi cõstet, paulò fusiùs de illo ipso primum disseremus. Deinde rationem de præcipuis Mariæ templis reddemus, cur illa sine vitio plerisque aliis præponi, & cum laude fructuque à piis aditi possint.

Matth. 24 De vero sensu verborũ Christi quibus dicitur, neque in deserto, neque in penetralibus Christum ipsum esse nobis quęrendum. *f Lib. de exhortatione Martyrij*

Christi Domini sermo apud Matthæum habet in hunc modum: Si dixerint vobis: Ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. [f] Cyprianus paulò aliter legit: Si dixerint vobis, ecce in solitudine est, nolite exire, ecce in cubiculis, nolite credere. Concionatur autem hoc loco Christus, propositæ discipulorum quæstioni satisfaciens, quò nimirùm indicio excidiũ Hierosolymitanũ, & secundus ipsius aduentus siue consummatio seculi possit agnosci. Cùm verò in ea concione progressus esset extremorum tẽporum siue absoluendi seculi signum fore dicit, aduentum grassantium Pseudoprophetarum, qui si vnquam antea, tùm vel maximè à vera fide Christi in varios & contrarios errores abducant homines, vt etiam de Christo ipso plerique incipiãt addubitare. Sic enim dissecti, inter se Sectarij aliis atque aliis dicẽt: Ecce in deserto est Christus, in quẽ credere vos oportet, si salutem amatis æternam: aliis rursùs contradicẽtibus: Non in deserto, sed in penetralibus, apud nos scilicet, verus Christus, ac Euangelium huius existit. Nec vulgares hi erunt Pseudoprophetæ, sed prodigiis, seu potiùs dæmonum prætigiis maiorẽ suæ doctrinæ fidem astruent, hominesque miris modis dementabunt. Addit ergò necessariam admonitionem Christus, vt Christianæ veritatis & æternæ salutis amantes, si cerrare nolint, in hac graui tentatione, quæ plurimos Christianos euertet, non facilè nouis doctoribus, aut potiùs impostoribus credant. Nolite, inquit, exire: nolite credere, sed in vera & probata Ecclesia, quæ [g] columna & firmamentum est veritatis, vos perpetuò conseruate. Hoc est, sicut [h] Apostolus serio mandat, doctrinis variis & peregrinis nolite abduci. Mirum igitur, hunc Christi sermonem in sensum adeò peregrinum abripi, velut in eos competat, qui Mariã vel Sanctos alios alicubi ritu Catholico venerantur, & loca illa petunt, in quibus suam Deus gratiã

Aduentus & prędicta Pseudoprophetarũ verum signũ extremi seculi.

g 1. Tim. 3

h Hebr. 13

per Sanctos nobis offerre dignatur. Imò verò præsente Christi oratione aduersarij, & eorum similes acriter percutiuntur, qui vt suo schismati, seu nouæ à veteri Ecclesia defectioni prætextum flaccidum obtendant, Christum ac eius Ecclesiam in deserto vel penetralibus, hoc est, in suis non ita pridem erectis conuenticulis & synagogis habitare contendunt, & more Donatistarum, in quadã orbis parte, quam ipsi nempè tenent, Christi verbum & regnum audent concludere. Iubet ergo sui ouilis prouidus custos Christus, his Ecclesiæ desertoribus, nouisque fidei magistris locum nullum tribui, qui tot nouos quodammodo Christos prædicant, quod falsa dogmata sub Christi & Euangelij nomine profitentur, in his Christi authoritate potissimùm abutentes. An non Christus illis in deserto est, qui Christum caput fingunt sine corpore? quùm Ecclesiam vero Scripturæ sensu, & legitimo Sacramentorum vsu, tot seculis destitutam, in meris tenebris iacuisse contendunt? Et Christum in penetralibus siue cubiculis quasi statuunt, qui corpus Christi mysticum tã angustis locorum spaciis circumscribunt, vt in vna Vigilantij, Iouiniani, Donati, Berengarij, VVicleſi, Hussi vel Lutheri domo constiterit, velut hi plus veræ lucis æuo suo, quàm reliqui omnes aspexerint. Sed manet verbum Domini, aduersus omnes in fide nouationes retinendum: Nolite credere, nolite exire. Sic enim Origenes eundem locum, vt contra Hæreticos à Christo adductum explicat, nec Hieronymo quidem dissentiente, Augustinõ autem planè suffragante. Tradit is Christi sermonem eo spectare, vt qui verè in Christum velint credere, ac sincerè fideles esse, Schismaticis & hæreticis non credant, vt quorum sit proprium, in aliqua orbis parte vel prouincia sese continere, & suis obscuris atque occultis conuenticulis fallere curiosos: Ecclesiam verò Catholicam esse instar fulguris de nubibus emicantis, & ab Oriente in Occidentem vsque splendentis, sicut Christus ipse statim subiicit. Ecclesiã enim toto orbe palàm apparere, vt facilè ab omnibus tantùm non cœcis agnosci, & sicut ciuitas supra montem posita, perspici facile possit. Quid multis? Est manetque Christus in templo sancto Ecclesiæ? Non est, nec erit vnquàm in deserto per Anabaptistas celebrato, nec in penetralibus VVitembergæ Luthericæ, aut Geneuæ Caluinicæ, aut Kuninspergæ Osiandrinæ, non in qualibet synagoga vel spelunca Sectariorum rite colitur, suaque dona dispensat. Iam verò cum Catholici peculiaria & illustria quædam Deiparæ templa in precio habent, ac reuerenter inuisunt, Eustachianorum & Vigilantianorum damnata, quæ diximus, fugiunt conuenticula, nec solùm Gangrensi Synodo, sed & Ecclesiæ vniuersæ, quæ pro templorum sanctitate pijsque illorum visitationibus pronunciauit, adstipulantur, ac prætereà suam fidem libere profitentur, Deum videlicet, quibusdã in locis munera sua largius distribuere, ac plerisque propter Mariã Deiparã haud minus modo fauere, quã olim propter Dauid seruum suum electũ & fauit & succurrit Hierosolymitanis. Nec enim fallit diuinum oraculum, quo apertissimè dictum est: Protegam vrbem hanc, & saluabo eam propter me, & propter Dauid seruũ meũ, vt cętera de hoc argumẽto dicta prętermittamus. Planissime dixit de Sanctis [a] Ambrosius:

Prædicta Christi verba perperam à Nouatoribus detorqueri contra piorum peregrinationes & potius ad hæreticorum conuenticula prohibenda pertinere.

Quid nobis hodie de nouo Christo prędicent, quod sit in deserto vel penetralibus.

Patrum iudicio hic locus hæreticos ferit.

Lib. 1. quæst. Euang. ca. 38

Ecclesia instar fulguris longe latęque splendet, & conspicue omnio apparet.

Vbi hodie Christus statuatur à Sectariis.

Matth. 5 Catholici templa quædã peculiari religione vsitant, & non possunt reprehendi, sed potius laudandi sunt.

4. Reg. 19 Vide Chrysostomum, homel. 1 in Matth. & homel. 2 in Psalm. 50 a Ser 77. de Natali Sanctorum Octauis, Aduentiui & Solstitiuis.

Veneremur eos in seculo, quos defensores habere possumus in futuro. [b] Damascenus autem illos totius humani generis adiutores vocat, qui pro nobis Deo supplicationes porrigant, eosque multis modis, ac templorum etiam structura, honorandos esse testatur.

b Lib.4.de fide Orthodoxa c.2.16

Cæterum vt propius ad rem ipsam, qua de agimus, accedamus, necessariò illud repetendum & confirmandum videtur, quod apud eruditos quidem in confesso est, Deum in sacris locis arcano quodam consilio inæqualiter operari, easque operationes non tàm à nobis intelligi, quàm à piis reipsa probari, atque admirabiliter percipi. Cui rei argumento nobis primum Indæi esse possunt, qui quum apud tabernaculum fœderis & arcam Moysis, posteáque in templo Hierosolymitano precarentur, Deum sibi magis propitium, votaque sua efficaciora, & præsentia in his locis miracula persæpe senserunt. Tum sapientissimus ille Salomon, cum templum Deo peculiare condidisset, mirisque modis ornasset, Diuinam habuit promissionem, fore nimirum, vt qui suum templum reuerenter adirent, cultumque Diuinum illic peragerent, multa & præclara beneficia ibidem consequerentur. Sic enim illi loquitur Deus: Exaudiui orationem tuam & deprecationem tuam, quã deprecatus es coram me. Sanctificaui domum hãc, quam ædificasti, vt ponerem nomen meum ibi in sempiternum, & erunt oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus. Nec dubium sanè, quin permulti templum hoc adeuntes virtutem Dei præsentem fuerint experti, iiique non solum Israëlitæ, sed etiã Ethnici, præsertim cum adorandi causa quotannis templum Hierosolymitanum, sicut [a] Ioannes & [b] Lucas ostendunt, peterent, quandoquidem iuxta diuinas promissiones, quæ primum Salomoni factæ sunt, multiplicem ex hoc ipso templo fructũ reportarunt. Adeo verum est, quod Heliodorus ab Angelis flagellatus, postquàm sacrilegæ temeritatis pœnas in eodẽ templo dedisset, apertè suo Regi affirmauit, in eo loco verè Dei quandam virtutem inesse. Quantò autem reuerentius de Christianis templis iudicare par est, quæ in immensum veteri & vmbratico illi templo præstant, postquàm semel illius Mosaici templi velo disrupto ac planè sublato, sacra lex Euangelij nobis coruscat, & Spiritus sanctus à Christo missus, atque in totum terrarum orbem effusus, domos Dei tùm interiores, tùm exteriores cæpit sanctificare. Hic enim Spiritus vti nouæ legis Sacramentis peculiarem & copiosam impertit gratiam, sic etiam sacris Christianorum locis atque conuentibus multò maiora dona, quàm in suo templo vnquàm habuere Iudæi, vsque communicare dignatur. Hoc enim est tempus, quo veri adoratores cùm alibi passim, tùm in sacris locis Patrem non sine Spiritu & veritate habent adorare, & mundã oblationem offerre: ideóque loca in quibus orant & offerunt, Spiritu sanctificationis per Ecclesiæ ministerium peculiariter mundantur atque sanctificantur, vt verè dicantur & sint domus Dei inhabitantis, & in credentiũ animis peculiariter operantis, sicut Petrus Cluniacensis ostendit. Præterea si vsquàm alibi, hic sanè valet illa Christi promissio: Vbi sunt duo vel tres cõgregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum.

Deum in sacris locis sive tẽplis inæqualiter operari sicut Iudæi frequenter sunt experti.

In templo Salomonis Deus iuxta suã promissionem peculiariter est operatus. 3. Reg. 8

Etiam Ethnici peculiarem Dei virtutem in templo Salomonis experti sunt.

Heliodorus fatetur in templo verè Dei virtutem inesse.

a Ioan. 12
b Act. 8
2. Mach. 3

Templa Christiana templis Iudaicis longè præstantiora, & maiore virtute prædita

Ioan. 4
Malach. 1

Contra petrobrusianos de basilicis, templis & altaribus.
Math. 18

A Quod si sacrorum locorum siue templorum delectus quidam à nobis non haberetur, profectò diuinæ bonitati certis in locis nobis sua munera liberaliter offerenti vel contradicere, aut sanè ingrati esse videremur. Nec refert, si fortássis ignoremus, qua de causa Deus non solum in Sanctis, sed etiam in templis suis mirabilis, vno loco vel templo magis quàm altero se hominibus munificentiorem atque clementiorem ostendat. Satis est, si cum Augustino huius arcani rationem ad summi Dei inscrutabilem sapientiam referamus, locique sanctitatẽ, & operantem in illo virtutem, quamuis differentem, pro Christiana prudentia veneremur atque suspiciamus. Augustini verba illustria sunt & digna quæ nobis hoc loco repetantur. Vbiqué quidem Deus est, inquit, & nullo continetur vel includitur loco, qui condidit omnia, & eum à veris adoratoribus in spiritu & veritate oportet adorari, vt in occulto exaudiens, in occulto etiam iustificet & coronet. Veruntamen ad ista quæ hominibus visibiliter nota sunt, quis potest eius consilium perscrutari, quarè in aliis locis hæc miracula fiant, in aliis non fiant? Multis enim est notissima sanctitas loci (obserua quæso lector) vbi beati Felicis Nolensis corpus conditum est,] vt cætera prætermittamus. Nec multo post de sanctis Martyribus Gerualio & Prothasio loquens, dæmones propter illos mirabiliter & terribiliter confiteri Mediolani, neque id tamen in Africa, licet sanctorum Martyrum corporibus referta, vsquàm deprehendi asseuerat. Ac locum tandem ita concludit: Sicut quod Apostolus dicit: Non omnes Sancti habent dona curationum, nec omnes habent diiudicationem spirituum, ita nec in omnibus memoriis Sanctorum ista fieri voluit ille, qui diuidit propria vnicuique prout vult.] Quarè Augustinus Theologorũ alio quin acutissimus, pronunciare non audet, cur Deus loca quædam illustriora reddat, ac singularem gratiæ suæ virtutem his aut illis templis simul & Sanctis assignet. Quanquàm rationes quædam probabiliter adferri possunt, quæ commonstrent, cur eiusmodi locorum prærogatiuas elucere velit Deus in regno Ecclesiæ suæ. Primùm quidem, vt apud credentes simul & incredulos maior existat authoritas Christianæ religionis, præsertim in his, quæ ad Christum totius Ecclesiæ caput, & ad veneranda Sacramenta spectant. Deinde res illa Sanctorũ virtutem & gloriam vehementer orbi comprobat, ad quorum inuocationem, siue illorum sacræ adsint reliquiæ, siue non adsint, Deus quodammodò visibiliter operatur, atque talibus in locis precantes clementer exaudit. Præterea multorum Orthodoxorum eundem in locum piè coëuntium cœtus ingens testimonium præbet veræ confessionis de Ecclesia, simulque nos admonet, quàm sit Deo grata societas in eandem Catholicam fidem conspirantium, quantaque virtus existat orantis, ac mutuo sese iuuantis Ecclesiæ. Accedit & sacrarum peregrinationum multiplex vtilitas, si ritè quidẽ illæ suscipiantur atque peragãtur, sicut à summis laudatissimisque viris factum esse constat, quę tãtò quidem sunt Deo gratiores, ipsísque peregrinantibus magis salutares, quantò minus vanitatis, & plus sincerę religionis, omnisque veræ virtutis adhibetur. Quos autẽ peregrinantiũ abusus odiose taxat Erasmus, eos in paucis residere, neque tãti esse momenti

Delectum habendum esse templorum, licet ignoremus cur Deus in quibusdam magis & efficacius operetur. Ipsa loci sanctitas agnoscẽda & venerandæ est.

Augustinus docet Deum vbique præsentã, sed in quibusdam templis magis operari pro sua voluntate nobis incõprehensibili. In epist. ad Clerum & populum Hippon ensem.

Etiam si Augustinus quandam sanctitatem agnoscit in templis peculiaribus.

Sicut non omnes Sancti habent dona curationum, ita nec omnia tẽpla eandem Dei virtutem & operationẽ.

1. Cor. 12.

Ob quas rationes videatur Deus in quibusdam templis magis & frequentius operari.

Peregrinationes ad certa loca quando sint laudandæ maximè.

Erasmus improuidè maleque taxat sacras peregrinationes. In colloquio de peregrinatione.

iunt religionis ergo, et in præfatione Enchiridij. Cap. 45

Sententia Synodi Cabilionensis.

Augustinus peregrinationes probat, sed non abusus peregrinãtium.

a Lib. 20. contra Faustum. c. 21.
b Epist. 137 ad Clerũ Hipponensem.

Lib. 20 contra Faustum cap. 21

Lib. aduersus Vigilantium.

Solemnẽ fuisse morẽ olim alterram sanctum peregrinandi.

In epist. ad Paulinum de institutione Monachi. Epistol. 17 vt commigret Bethlehem.

Vt Apostolorum limina Romam sequens olim in peregrinatione.

In epist. ad Marcellam.
In epist. ad Roma. Homil. 32.

mẽti ducimus, vt posterus & mordax hic iuuẽtutis institutor, furiosis Sectariis debuerit aperire fenestram, & quasi munire viam ad totum hoc vt antiquissimum, ita & probatissimũ Ecclesiæ institutũ reiiciendum simul & subsannandũ. Et at Synodus Cabilionensis sub Carolo Magno habita, quæ licet quorũdãcorruptelas circa huiusmodi peregrinationes reprehendat, hoc tamẽ grauissime subiicit: Qui peccata sua Sacerdotibus, in quorũ sunt Parochiis, confessi sunt, & ab his agendæ pœnitentiæ consiliũ acceperunt, si orationibus insistendo, eleemosynas largiendo, vitam emendando, mores componendo, Apostolorum limina, vel quorumlibet Sanctorum inuisere desiderant, horũ est deuotio omnibus collaudanda.] Notat & [a] Augustinus quorundam vitia, qui seculo suo quum Martyrum sepulchra visitarent, & peregrinationes obirent, non tam pietati vacarunt, quam carnis voluptatibus indulserunt. Sed rursus ipsum peregrinandi studium ac institutum adeò probat, vt nonnullis etiam author fuerit, sicut [b] ipse testatur, qui certo placito se constringerent ad suscipiendam peregrinationem, nimirum vt ex Africa in Italiam proficiscentes, beati Felicis Nolensis corpus ac templũ inuiserent, quod tunc in summa veneratione habebatur. Monet ptẽtereà, ne quorundam abusibus offendamur, quos aduersarij semper inculcant, & nobis obiicere solent. Aliud est, inquit, quod docemus, aliud quod sustinemus: alia disciplina Christianorum, alia luxuria vinolentorum, vel error infimorum.] Hieronymus vero succinctius dixit: Paucorum culpa non præiudicat religioni.]

Certe in veterum scriptis vel modice versatus intelligit, olim piis perquam vsitatum fuisse morẽ, religionis ergo ex prouinciis omnibus ad sacra Palestinæ loca peregrinandi, in quibus redemptionis nostræ mysteria, lux mũdi atque Saluator Christus celebrauit. Subierunt igitur hanc peregrinationem Nicolaus, Basilius & Epiphanius Episcopi, Hieronymus Presbyter, Ephrem Diaconus, Euthymius Abbas, Caius, Adrianus ac plures Pontifices, Fridericus Imperator, Ludouicus Galliæ, Richardus Angliæ Rex, aliísque Principes, vt Helenam, Eudoxiam, Paulam, Melaniam, illustrissimas fœminas prætermittamus. Hinc illa vox Hieronymi: De toto huc orbe concurritur.] Tum ad Rusticũ, qui vna cum vxore Hierosolymam inuisere promiserat: Redde, inquit, quod præsente Deo spopõdisti.] Ac rursus ad Marcellam scribit: Longum est nunc ab ascensu Domini vsque ad præsentem diem per singulas ętates currere, qui Episcoporum, qui Martyrum, qui eloquentium in doctrina Ecclesiastica virorum venerint Hierosolymam, putantes minus se religionis, minus habere scientiæ, nec summam, vt dicitur, manum accepisse virtutum, nisi in illis Christum adorassent locis, de quibus primũ Euangelium de patibulo coruscauerat.] Quam multi porrò ad Principes Apostolos Petrum & Paulum, eorũmque limina, siue cõfessionem, vt veteres vocant, seculis omnibus sunt peregrinati, suáque illic vota religiosissimè persoluerunt: vbi dicti Apostoli, Christiani exercitus duces, vt [c] Hieronymus, vel duo magni validique corporis illustres oculi, duæque orbis lampades, vt [d] Chrysostomus, sanguinem fudere pro Christo, & vnà cum sanguine totam doctrinam felici Romanæ Ecclesiæ profuderunt, vt [e] Tertullianus affirmat? Vnde [f] Sidonius Apollinarius Aruernensis Episcopus, idémque vir disertissimus, ad Hieronymum scribit de sua peregrinatione, quod Apostolorum visitarit limina, ibique valetudinem optatam recuperarit. Tum fatetur [g] Origenes eodem proficisci votum sibi fuisse, & [h] Chrysostomus magnopere desiderat, vt sibi liceat Apostolorum sacris corporibus Romæ circumuolui, & illorum sepulchris affigi. Eiusdem [i] Chrysostomi luculenta vox est: Romam, quæ vrbium est regalissima, relictis omnibus ad sepulchra Piscatoris & Pellionis currunt & Reges, & Præsides, & milites.] Carolus verè Magnus, nec solum rei militaris gloria, sed & pietatis laude nulli Imperatorum secundus, vt vota persolueret, vel quater Romam profectus est. Iam vero celebris etiam veterum peregrinatio fuit in Seleuciam ob templum Theclæ Virginis ac Martyris, & in Africã ob sacra pignora Stephani Martyris in Ecclesia nipponensi recondita, & in Campaniam ad templum Felicis Nolani Episcopi, & in Galliam ad Ecclesiam S. Martini Turonensem, & in Cappadociam ob basilicã quadraginta Martyrum, & in Gallæciam Hispaniæ, ob Iacobi Apostoli sacra ossa, & in Apuliam ad Sancti Michaelis cryptam, ac demum ad Catanam Sicilię iuxta Ætnam, ob Agathę Martyris reliquias. Huc enim præter pios, Ethnici etiam accolæ sæpe confugerunt; sibique præsidium aduersus Aethnę montis erumpentes ac latè depopulantes flammas cum fructu quæsiuerunt. Scribit & [a] Epiphanius, maximam fidelium multitudinem, cum ipse viueret, ad Ezechielis Prophetæ monumentum miraculis clarissimum, precum & obsequij gratia confluxisse. Commendat Marcellam viduã [b] Hieronymus, quæ vt populorum frequentiam declinaret, Apostolorũ & Martyrum basilicas secretis celebrabat orationibus, [c] eandémque laudem Asellæ Virgini tribuit: tũ [d] loca eiusmodi sacra tanti & ipse facit, vt cum alicuius minimæ labis sibi conscius foret, præ timore & reuerentia basilicas illas ingredi formidaret. Docet [e] Os aureum, Babilæ Martyris reliquias eo loco & honore habitas esse, vt ad eas plerique cateruatim accurrerent, suámque pietatem publicè declararent. Vbi hæc etiam verba subiicit. Dum ex hominibus alij negligentia, alij curis impediti, sanctorum Martyrum monumenta inuisere omittũt, egit Deus, vt hoc modo pellecti (per beneficia scilicet atque miracula Sanctorum in templis quibusdam exhibita) animarum suarum curationes perciperent.] Tum idem alibi cum Sanctos columnas & munitiones Ecclesiæ appellasset: Ergo inuisamus eos sępè, inquit, tumulos adornemus, magnáque fide reliquias eorum contingamus, vt inde aliquam benedictionem cõsequamur.] Tradit & Gregorius Nazianzenus morem fuisse receptum, vt populus ad Martyrum templa, veluti ad pascua, cateruatim concurreret: siue, quemadmodum Basilius loquitur, vt tanquam apes ex aluearijs è ciuitate ad Hores, id est, ad Martyres, magno examine erumperent.

e Lib. de præscript. contra Hæreticos.
f Lib. 1. ep. 5
g Vide Eusebium 1. 6
Eccles. histo. cap. 11
h Homel. 32 in epist. 1. ad Romanos.
i In demonstrat quod Christus Deus sit, adversus Gentiles.

Egimardus in vita eius.

Ad quæ loca veteres religionis causa fuerint olim maximè peregrinati.

a In libr. de vitis prophetarum.
b Epistol. ad Principiam.
c In epist. ad Marcellam.
d Lib. aduersus Vigilantium.
e Orat. in Babilã Martyrem.

Orat. in Iuuentinum & Maximum.

Hortatur Chrysostomus ad templa reliquiasque Sanctorũ accedere, & fructum accedentibus pollicetur.

Serm. in Babylam Martyrem.

Populus olim cateruatim ad tẽpla Martyrum concurrebat feruens studio peregrinandi.

Quid multis? Infinitum sit ferè, vniuersa tam doctæ quàm venerandæ vetustatis exempla persequi, quæ passim apud Eusebium, Ruffinum, Theodoretum, Cassiodorum, Paulinum Episcopũ, Bedã Presbyterum, Paulum Diaconum, Gregoriũ Turonensem, Simeonem Metaphrasten, Ioannẽ Zo-

narum, Nicephorum Calistum, & alios Ecclesiasticæ historiæ Scriptores extant, clarissimèque monent de omnium ordinum & vtriusque sexus hominibus sacra loca de more inuisentibus, illícque Deum per Sanctos adeo mirabiliter simul & efficaciter operantem experientibus, nulla vt fraudis vel mendacij suspicio nobis, si sincere iudicemus, relicta esse videatur. Rectè igitur Petrus Cluniacensis; quem Bernardus quoque laudauit, ingenue profitetur, vniuersum orbem esse testem, ex perpetua Ecclesiæ consuetudine Sanctos à Christianis inuocari, Deúmque illorum precibus & meritis exorari & placari: hinc Orthodoxum populum vndique ad Sanctorum sepulchra concurrere, ac frequenter à mortuis citius exaudiri, suáque impetrare facilius vota, quàm à viuente audiri possent. Proinde per sacrorum cinerum reliquiarúmque contactum, aut per beatæ Virginis aliorúmque Sanctorum suis in locis venerationem, multos desideratæ salutis ac gratiæ mox compotes fieri, nimirum ad Christianæ fidei testimonium & consummationem, & rursus ad hæreticæ, paganicæ ac satanicæ prauitatis confusionem. Et longè ante huius venerabilis Petri seculum celebrata est Synodus Gangrensis, perpetuo anathemati, subiiciens Eustachianos, qui Christianorum conuentus per certas Sanctorum basilicas fieri solitos, sicut Orientalis & Occidentalis Ecclesia constanter obseruauit, superbè despiciebant. Neque pudet adhuc nouos Eustachianos ac Gnosticos in medium prosilire, damnatúmque iampridem errorem velut ab inferis reuocare, quandoquidem non desistunt piorum ad peculiaria templa peregrinationes conuellere, omnémque Sanctorũ cultum execrari, nimirum vt hoc etiam argumẽto testatum orbi faciant, se à communione Sanctorũ esse diuulsos, nihílque cum Christi corpore mystico habere commune, ac proinde perpetuæ salutis, quæ nulli quidem extra Ecclesiæ consortium vnitatémque contingit, expertes omnino manere.

Piorum ad sacra loca peregrinantium exempla apud veteres extare plurima.

Lib. 1. epist. 2.

Quod Catholici religionis ergo peregrinantur, perpetua Ecclesiæ consuetudine corroboratur.

Canon. 20

Hostes, & insectatores sacrarum peregrinationum in Synodo Gangrensi olim damnati, & à Christi corpore alieni.

Quid ergo mirum sit, obsecro, alia etiã templa, quæ sub nomine sacratissimæ Virginis matris extructa, peculiariter in orbe celebrantur, apud Nouatores euilescere, nullúmque pŏdus sacris ad illas ædes peregrinationibus tribui, quantumuis rerum vsu certissimo compertum habeamus, admirandam cælestis gratiæ copiam illic apparere, & Deiparam inuocantibus non vulgaria tum spiritualis, tũ corporalis salutis præsidia iisdẽ in locis sæpè multúmque conferri? Romæ templum Mariæ præcipuum esse diximus, quòd seculo Liberij in Exquiliis non sine miraculo conditum, & frequentibus piorum comprecantium cœtibus honoratũ, solennibúsque vti vocabant, stationibus, processionibus & Litaniis deputatum fuit. Quapropter quum inguinaria pestis Romæ seuiret, ac multos etiam extingueret, Gregorius Magnus omnes vrbis ordines proposita lege conuocauit, vt ad hanc ipsam sanctæ Dei genitricis Ecclesiam conuenirent, quatenus qui simul omnes peccauimus, sic enim ipse loquitur, simul omnes mala quæ fecimus deploremus. Et rursus: De singulis, inquit, Ecclesiis exeuntes, cũ precibus ac lachrymis ad beatæ Marię semper Virginis genitricis Domini Dei nostri Iesu Christi basilicam cõgregemur. Eadẽ de re [a] Paulus Diaconus & [b] Gregorius Turonensis pluribus meminerunt. Tũ Stephanus eius nominis secundus Pŏtifex, qui magno

De templis olim Mariæ celebrioribus, quę sæpius à fidelibus visitarentur.

De tẽplo Mariæ Maioris in vrbe Romana quod & Gregorij Magni seculo emicuit.

Lib. 11 epist. in Registro. Epist. 2

a Libr. 3. de gestis Longobardorum.

b Libr. 10 histor. Francorum.

Cleri populíque consensu ibidem electus fuerat, ad placandam Dei iram instituit Romæ Litaniam, initio quidem in hac ipsa Ædę facto, sicut Platina confirmauit. Cum vero basiliscus dirum serpentis genus exitium Romanis adferret, Lothario nimirũ imperante, ac tota vrbe maiorem in modum trepidante, Leo IIII. Pontifex toti populo ieiunium & precationem indixit, ipsęque cum hymnis & canticis, sancta præcedente imagine, ex Adriani Martyris basilica, ad hoc ipsum Virginis templum vna cum Clero processit. Tantum autem ea supplicatio valuit, vt fœdum illud serpentis virus euanuerit, ac populus omni fuerit periculo liberatus, haud dubie Maria Deipara opitulante. Ea de re Sigonius quoque testatur. Quid quod Martinus Pontifex, ac primus quidem huius nominis, in hac sacra Aede non sine miraculo summum vitæ discrimen euasit? Quum enim Cæsar Arianus Constantinus Legatũ suum Olympium Romam in Martini perniciem, destinasset, Lictor subornatus est, qui eundem Pŏtificem eodem loco aut caperet, aut enecaret. Is vero dum impio præcepto parere studet, diuini numinis vindictam expertus, & subita cæcitate percussus est, non ferente, vt opinor, Deipara tàm nefarium scelus in sua primaria Ecclesia perpetrari. Adhæc Mauritius Cæsar, ad eandem Ædem Virginis, vt quæ tam multis in summo discrimine asylũ præbuisset, sibi confugiendum putauit, quum Isaacium exarchum vitæ suæ hostiliter insidiantem cerneret, quemadmodum [c] Paulus Diaconus & [d] Ioannes Nauclerus memoriæ prodiderunt.

In vita eiusdem Stephani Papæ.

Litanias in hac ęde Virginis Romæ celebrabant.

Basiliscus qui Romę multos extinxit, è medio sublatus est Romanis in æde Virginis comprecantibus.

S. Martinus Pontifex in tẽplo Virginis Romæ nec cẽpi potest, nec occidi, sed Lictor excæcẽtur.

Lib. 5. de regno Italiæ.

Ædes hęc Virginis asylum multis miseris præbuit.

c Libr. 17 de gestis Romanorum.

d Generat. 22

Quid multa? quoties fere duri, graues & asperi casus vrbem premerent ac infestarent, præcipuum studium fuit, Matri misericordiæ hoc loco supplicandi, precésque & Litanias toto Clero populóque præsente reuerenter peragendi. A eandem Ædem referre par est, quod Petrus Cluniacensis exponit miraculum Romæ multis compertũ & exploratũ. Mos erat populi, quum assumptæ in cælũ Virginis diem festum celebrarent, à primis vesperis vsque ad secundas suos ad templum illud cereos deferẽdi, quos deinde incensos illic relinquerent, & relictos cum eodem ceræ ponderæ quo attulerant, porrò reciperent, atque sic integrè domum reportarent. Meminit & Rupertus de processionibus siue supplicationibus Ecclesiasticis, & harum primam stationem Romæ ac alibi beatissimæ Mariæ dedicari asserit, ex singulari videlicet Virginis prærogatiua, quæ salutis & lætitiæ humanæ principium existat. Tum Hugo Victorinus tres numerat solennes supplicationes, quę in Ecclesia quotãnis obseruantur: quemadmodũ in Dominica Palmarũ cum floribus & palmis, deinde sub festũ ascensionis Domini cũ crucibus & vexillis, ac demum feriis purificationis Mariæ, vt vocamus, cum cereis & lucernis. Cæterũ hanc postremam supplicationem siue processionẽ primo ille statuit loco, & maiore quidem religione, vt res ipsa docet, eadem hactenus in Ecclesia celebratur. Rectè autem dixit Antoninus: In festo purificationis candelas accensas gestamus in manibus, lumen ardentissimæ charitatis Virginis designãtes, & eam viuam in nostris operibus habere protestãtes.] Alij spectant hic ceram, vti munus apum sine maris semine filios procreantium, & quæ non nisi de purissimis floribus cum dulcedine mella exprimunt. Id vero pulchrè ad nostram Virginem applicant,

In templo Mariæ maioris Romæ solenne fuit matri Domini supplicare, præsertim cũ vrgerent pericula: multaq; facta illic miracula.

Lib. 2 de miraculis ca. 30

L. 7. de diuinis officiis cap. 27

In tẽplo Virginis haberi solet prima statio atque processio extrib. principalib.

Lib. 4. erudit. Theologicar. tit. 14.

Prima & præcipua processio Ecclesię Mariæ Virgini attributa.

Cur cereis adentes festo purificationis adhibeantur.

Part. 4. summ. tit. 15. ca. 24

cant, quæ apis quasi solertissima, de odorifero virginitatis flore, deque suo sanguine roseo mel diuinitatis, & ceram humanitatis, non sine vtroque lumine veritatis fulgido, & charitatis ardore flagrante in vnam eandemque Christi personam nobis inuexit. Igitur haudquaquàm ociosa & vana est cæremonia, vt videri volunt aduersarii, quod lumine accensos cereos cum solenni pompa, sicut & alibi dictum est, eo die circumferimus. De quo Mariæ festo multi veteres docent, inter quos [a] Albinus Flaccus Alcuinus, & [b] Amalarius Fortunatus notant, tunc collecto primùm apud sanctum Adrianum populo, & ad basilicam Virginis prodeunte, Litanias Romæ recitari, & Pont. Max. cum frequenti Clero adesse solere, postque solennes preces cereos deportari, vbi & nominatim huius Ecclesię Virginis, ad quam eatur, mentio expressa est. Quę supplicationis ratio ita Sergio Pontifici eius nominis primo placuit, vt illam etiam pluribus Mariæ feriis, sicut Beda comprobat, iusserit accommodari. Nos verò, vt hoc obiter addamus, illorum sententiæ astipulari non possumus qui ex obscuris [c] Nicephori verbis colligunt, & [d] Centuriatores quidem id prorsus affirmant, Mariæ purificationis diem authori Iustiniano Cæsari tribuendum esse. Etenim hoc factum multò esse vetustius tot veterũ testimoniis comprobatur, quot de illo ipso ante Iustinianum publicè disseruerunt, suásque Homelias, quæ passim extant, scriptas nobis reliquerũt. Quare Nicephori verba cum iudicio sunt accipienda, quum ita secundum Latinam versionem docet: Idẽ Imperator tum primum Seruatoris exceptionem toto orbe terrarũ festo die honorare instituit, sicut Iustinus de sancta Christi natiuitate fecit.] Atqui nec [e] Iustinus festum Christi natalitium, quod est planè Apostolicum, nec Iustinianus festum τῆς ὑποδοχῆς, hoc est, exceptionis Domini, quem nos purificationis dicimus, primum instituit, sed vtrumque iam antè institutum quasi per manus accepit, & quibusdam fortassis cæremoniis auxit, aut alicubi celebrius reddidit, vbi hæc duo festa restituenda, & iuxta receptum communem Ecclesiarũ morem per Principum etiam leges renouanda & approbanda esse videbantur. Vnde significanter dixit Nicephorus: Toto orbe terrarum hoc festum à Cæsare institutum esse. Eodem modo de festo assumptæ in cælum Virginis iudicandum est, quum affirmat Nicephorus, Cæsarem esse Mauritium, qui festum hoc iusserit celebrari. Etenim satis constat, Orthodoxos longè illud ante Gregorij & Mauritij ætatem vna cum Athanasio in vsu habuisse, vt alibi satis ostensum esse confidimus. Neque verò Principum vel Cæsarum, sed Episcoporum & Pontificum munus est proprium, Sanctorum festa instituendi, quorum sanè & origo & obseruatio est antiquissima, sicut vel solus Clemens Romanus ostẽdit. Nec est dissimilis lex illa Cæsaris Constantini, vt omnes diebus Dominicis ab omni opere ferientur, sicut meminit Eusebius Cæsariensis. Etenim huius diei institutio non Cæsareæ sanctioni, sed Apostolicæ traditioni attribuenda est: vnde & Ioãnes [f] de Dominica die, & Matthæus [g] de prima Sabbati loquitur. Sed optimo Cæsari fortè placuit legẽ Apostolicam repetere atque confirmare, vt maior huic diei reuerentia per totum Imperium exhiberetur, nullúmque tũc ius diceretur, sed omnes ocio sacro & cultui diuino religiose vacarent. Verũ hæc attigisse sat sit.

a Lib. de diuinis officiis c. 4. de purificat. S. Mariæ.

b Libr. 3. de Eccles. officiis cap. 43

Libr. de festis sex mensib. omnibus

In multis Mariæ festis supplicationes habendæ sunt ex vetustorum in Ecclesia: festum purificationis Mariæ vetustius est quam vt Iustinianũ Cæsarem habere fecit author ceu.

c Lib. 17. histor. Eccles. cap. 25

d Centur. 6 cap. 6

e Vide Clementem li. 5 constitut. Apostol. ca. 14. & lib. 8 cap. 33

Festi assumptæ in cælum Virginis non cœpisse sub Mauritio Cæsare.

f Lib. 17. histo. Eccles. c. 28

Lex Constant. de Dominico die celebranda.

g Lib. 8. constit. Apost. c. 33

Lib. 4. de vita Constan. c. 18

h Apocal. 1

i Matth. 28

Multa & præclara Marię tẽpla Græci, præsertim Constantinopoli olim habuerunt.

Lib. 3. Annalium.

In li. de gloria plurimorum martyrũ cap. 8

Architectus Constantinopoli ex Mariæ apparitione dicit, qua ratione ingentes columnæ in tẽplo Constantiniano erigendæ sint.

Orat. de vita & exitu Deiparæ.

De tẽplo Virginis in Blachernis apud Græcos omnium fere celebertimo.

Imperator & Imperatrix hoc templum die noctęque libenter adibant.

Vide Nicephorum histo. Eccle. lib. 15 ca. 14. & 15.

S. Stephanus iunior vbi à Maria donatus parentib.

Constantinopolitanis magnum fuisse studium in Maria veneranda eiusque tẽplis visitandis, exẽplo, suorum Principum.

Ad alteram nouámque Romam, hoc est, Constantinopolim veniamus, quæ multas Ædes Mariæ sacras, vt diximus, habuit: primam verò Imperator ipse Constantinus condidit, vt qui totam etiam vrbem Virgini matri sacrosanctæ dicauit, sicut & Zonaras asseuerat. Quod Constantini templum, si Gregorio Turonensi credimus, inde ab initio singulari Mariæ apparitione, & præsenti Dei miraculo fuit cohonestatum. Tradit enim, hanc Virginis basilicam ab Imperatore Constantino admirabili opere fabricatam effulsisse, ad quam adductæ primum columnæ sublimes ac vastæ in altum leuari, suísque locis reponi nullis hominũ viribus potuerint, quum vel sedecim pedes in circuitu singulæ complecterentur. Proinde Virginem matrem architecto per visum oblatam esse, & paratum illi præbuisse consilium de aptandis machinis, & suspendendis coclæis, & extendendis funibus, vt sublatæ columnæ suis locis collocarentur. Expergefactus architectus acceptis monitis paruit, breuiq; tempore, quod antea frustra sæpe multi tentarant, columnas ingentes erexit, stupentibus omnibus, paucorum opera demum esse perfectum, quod ne multi quidem antea summis laboribus præstare potuissent. Græcis vero chara inprimis & percelebris fuit Aedes Virginis, vt aiebant, in Blachernis: qui locus apud muros ciuitatis, sicut Græcus author Metaphrastes ostendit, prædium erat Marini sinus cornui propinquum, & ab Imperatrice pulcheria maxime nobilitatum. Hæc quippè præstantem Aedem illam mirificè ornauerat, vt diximus: mirabilius vero eandem Deus frequentibus miraculis ita omnibus commendauerat, vt piorum cœtus maximus illuc vndique proficisceretur. Fecit idem quoque Marcianus Imperator, non veritus alios præire in supplicationibus publicis: fecit & Pulcheria sanctissima virgo, templum idẽ libenter ingressa: præsertim quod illic tertio quoque septimanæ die vigiliæ & supplicationes cum lucernis & lampadibus nocte celebrarentur. Sed & Mauritius Imperator in memoriam Dei genitricis, quam haud parum venerabatur, Litaniam instituit, laudésque illi decantari iussit. Scribit Damascenus historiam, quæ lectu digna est, de D. Stephano iuniore: huius quidem parentes ad Mariæ templum in Blachernis situm corã eius imagine supplicasse, atque si mascula prole gauderent, illam Domino cõsecrasse. Quarè quum voti compotes facti essent, natum Filium Deiparæ, à qua donum illud acceperãt, ad Blachernensem ædem grati obtulerunt. De Constantinopolitanis iam anteà monuimus, quod singulare sibi patronam Dei Matrem delegerint atque coluerint eius etiam ædes imaginésque sacras de more sedulo venerantes. Siue enim bona, siue mala discenda atque imitanda sint, non minus exempla quàm leges Principum ad excitandos populi animos cõducere solent. Constat autem, Imperatores Byzantinos in extruendis, ornandis ac venerandis Mariæ templis nullis pepercisse sumptibus, curámque diligentem adhibuisse. Vnde cum Byzantini suã vrbem à Saracenis aliquãdo grauiter obsessam cernerent, & hostes magnopere formidarent, nõ sine ieiunio & oratione, Virginisque matris patrocinio felicem belli successum & exitum sibi ausi sunt

Constantinopolitani à Saracenis obsessi, Mariam sibi patronã apud Deũ quærunt, & liberantur.

polliceri. Itum est igitur ad sacram Ædem, quæ propè S. Sophiam extabat: illinc Deiparæ imago, quam Lucas depinxerat, reuerenter accepta, & in publicam supplicationem siue processionem adducta, sed & hebdomadatim per totam vrbem feria tertia religiose admodum circumgestata est. Ita demum optata de Saracenis hostibus victoria, qui miserè perierunt, sicut Vincentius refert, lętè successit, haud dubie Maria hisce suis ciuibus totique vrbi patrocinante.

Libr. 23 in parte histor. cap. 147

Ex Græcia in Cappadociam transeo, vbi magnũ illud Ecclesiæ lumen Basilius clarissimè fulsit, qui & historiam nobis memorabilem, nostróq; instituto commodam, quam hic repetamus, offert. Is enim in Iulianum Apostatam sæuissimum Ecclesiæ hostem inciderat, qui ad bellum Persicum profecturus, non solum Basilio, sed etiam eius populo, cum primum rediret ab hostibus, extrema fuerat interminatus. Quare vir sanctus, vt suos non parum pauidos aduersus Tyrãnum immanissimum tueretur, ieiunium populo triduanum indixit, omnésque in templo Deiparæ Virginis, quod in monte Didymi situm erat, precandi gratia cõgregauit. Erat autem in eadem Ecclesia S. Mercurij Martyris corpus reconditum, qui per quietẽ Basilio sese obtulit, planéque affirmauit, se fecisse quod à Deipara iussus esset: nimirum vt de Iuliano sumeret pœnas, illíque communi hosti vitam tolleret. Basilius non potuit de hac apparitione non mirari, dictíque Martyris monumẽtum in Ecclesia notum adiit, & quæ prope pendebant arma eiusdem tunc abesse sensit, sed paulò post lanceam cæsi Iuliani sanguine rubentem illic restitui alij quoque deprehenderunt. Habuit ergò fidem Basilius factæ apparitioni, & terrefactũ adhuc populum benè sperare iussit, simúlque illos de morte Tyranni Iuliani certiores reddidit, vt cũcti gratias clementissimo Deo agerent, qui summo discrimine ipsos & Ecclesiã tàm benignè liberasset. Nec multo post euentus docuit Basilium vera dixisse, & veritatem Libanius Iuliani quæstor Cæsaream veniens cõfirmauit, qui in Persico & postremo illo Iuliani bello coram interfuerat. Narrauit enim, ignotum quendam militem cum armis in excubiis apparuisse, qui lanceam valide vibrans, terribili impetu confoderit Iulianum, quique mox abscedens nusquam cõparuerit, quum ille blasphemus interim dire vociferans expiraret. Tantam demum vim habuit communis illa precatio, quæ authore Basilio instituta, & inuocatæ Virginis patrocinio corroborata fuit: nimirum vt grauissima Ecclesię pestis Iulianus è medio tolleretur, & pius populus ab irati Tyranni sæuitia illæsus persisteret.

Historia de Basilio Magno, qui populo in templo Virginis precante vidit s. Mercurium à Maria missum ad Iulianum Cęsarem occidendum.

Confirmatio superioris narrationis.

a In vita S. Basilij. b In serm. de Deipara. c Parte 4. Sum. tit. 15 d In Chronographia Generat. 2

Eandem narrationem post[a] Amphilochiũ repetũt [b] Fulbertus, [c] Antoninus, [d] Nauclerus: aliíque complures multa id genus exempla de Mariæ templis, & factis ad illa peregrinationibus, acceptísque beneficiis, coniunctísque miraculis præclarè scripserunt.

Quod si ex Oriente in Occidentem proficiscemur, vt ad Germanos demum perueniamus, habẽt & illi Mariæ sacra templa minimè vulgaria, & præsertim Aquisgranense, siue, vt alij vocãt, ad Aquasgraneas, vel Traianas, à Carolo Magno vtique cõditum, vt multi de Carolo scribentes annotarunt. Is munificus atq; magnificus Imperator sumptuosissimè hanc Ædem exædificauit, multásque colũnas marmoreas ex variis Italiæ locis aduectas illuc intulit, ac magnum prætereà thesaurum sacrarum reliquiarum, quem inde à Palestina conquisitum adportauerat, ibidem deponi, & quotannis populo spectandum reuerenter exhiberi, pro sua summa pietate decreuit. Nec dici facile potest, quanta Virginis matris hic olim fuerit veneratio. Auentinus hoc templum toti Europæ venerabile, & ex publicis operibus, quæ Carolus fecit, præcipuum vocat. Durauit in nostram ætatem vsque frequens piorũ ad eandem sacrã Ædem peregrinatio, vt permulti remotis è locis, ac ex media etiam Pannonia religionis ergo peterent Aquisgranum, illícque suam erga Deiparam obseruantiam pia liberalitate, & liberali pietate publicè testarentur. Pudeat vero Germanos, quibus religiosa omnis nunc sordet peregrinatio, pudeat, inquam ab optimi Principis & Maximi Imperatoris sui Caroli heroica fide & constanti pietate tam longe ac turpiter desciuisse, nullo vt amore vel honore sacrosanctam Dei Matrem domi aut foris prosequantur, multo certe rectius habituri, si Patrem illum patriæ & sanctum inuictũmque Imperatorẽ Carolum, quo nullus melior felicior hucusque successit, tum in timore Dei, tũ in cultu Virginis, tum in sinceritate fidei seriò imitarentur.

Magni cura hoc templum fuerit illustratum.

Lib. 4. Annalium Boiorũ.

Pudendũ Germanis, à Caroli spiritu & more tam procul abesse in Deiparę veneranda.

De templo Virginis apud Aquisgranum quondam per celebri; quantaque Caroli

Norũt & magnanimi Heluetij, qui pulcherrimã Catholici nominis professionem præclarè hactenus conseruarunt, & sub felicibus Mariæ auspiciis toties fortissime felicissiméque pugnarunt: norunt inquam, quantum & animi & roboris præstet Virgini matri vota pia fecisse, & in ipsius Eremitorio pie supplicasse. Ita enim vocant Deiparæ sacellum à sancto Meinrado inchoatum, mediis in syluis positum, inde à Cæsare Ottone primo Mariæ sacratum, & sanctorum antistitum Vdalrici & Conradi iudicio cœlitus dedicatum, quod non modo multis ab hinc annis inter medios hostes impiósque vicinos, sed etiam nuper admodum horrendis flãmis cuncta vndique absumentibus integrum mirabiliter perseuerat. Nugentur autem & calumnientur, qui sese ab Ecclesia Catholica nefariè segregarunt: fingant & euomant, quæ impurus ipsis animus suggerit aduersus sacri loci huius originem, progressũ, cultum, miracula: hoc nimirum Satana in suis organis potissimum procurante, vt in vulgi odium inuidiámque sanctum hoc institutũ adducat, eúsq; salutarem vsum & fructum impediat aboleátque. Sedenim qui recte sibi suæque saluti consultum volũt Orthodoxi, rem se dignam fecerint, si surdis auribus, rabiosorum velut canum, istorum latratus transeant, & sancta Christianæ fidei simplicitate contenti, præclarísque Maiorum suorum exẽplis confirmati, non quid dicant modo impij, sed quid faciant & sentiant tot seculorum pij, id demum sibi propositum habeant, sempérque commendatum seruent. An verò vel obscurum, vel dubium esse potest quo pietatis ardore incensi complures per incultam & horridam solitudinem, ad hanc Aedem Virginis, & nostra & superiore ætate vltro penetrẽt quam venerabundi & supplices vota sua Deiparæ faciant, quàm raram & mirificam Spiritus consolationem atque suauitatem hoc ipso loco percipiãt? Cuius quidem præsentia tam potenter immutat, quam dulciter afficit bonorum accedentium animos, vt vere illud Mariæ hospitium, & Dei domicilium

De templo Virginis apud Heluetios, quod Mariæ vocant Eremitorio, & à multis adiitur.

Quæ piorum firmare debeant ad hoc Mariæ templũ magnificendum & honorandum.

Pijs parius quam hæreticis de hoc templo credi oportere, circa quod mulieræ præclaræ virtutes à muleis exercentur.

cilium esse facile deprehendant. Sed ô ineptos & stultos homines, qui obgannientibus hæreticis credunt, piis autem & sapientibus tot spiritualia dona expertentibus támque præclaras virtutum actiones exercentibus non credunt, vtpotè qui non solum Christianæ precationis, sed & sanctæ humiliratis, & veræ pœnitentiæ, religionísque omnis officia hic præstant atque declarant. Talísne cultus Christo Domino, vel eius benedictæ Matri, aũt Superis vllis displicere, Satanæ autem arridere possit? Quid nisi fides & spes Christiana in illis vigeat, quæso, qui in Matre Filium honorant, & propter illam Redemptoris sui quærunt & expectant gratiam, eũmque Iudicem sibi magis propitium fore credũt atque confidunt? Quid rursus, nisi sancta quædam omnibúsque laudanda fortitudo est, longinqui itineris, & sumptuum periculorũmque metum abiicere, & quasuis peregrinationis adire ac perpeti molestias, sua vt vota in corde nõ ficto sanctissimæ Virgini hic offerant atque commendent? vbi tam multi hactenus votorum suorum compotes fiunt, vbi incredibiles diuinæ gratiæ percipiũtur effectus, vbi demum lęti & felices rerum successus diuinitus imperrãtur, nimirum Deipara supplicum precibus clementer admodum annuente.

Oecolampadius miracula Virginis & Sanctorum reiicit.

Indisputat. Badensis.

Atque hæc ego plurimus ob Oecolampadiũ persequor, qui ex Monacho Birgittano apostata, ne dicam hæresiarcha factus, aduersus præclarũ Theologum Eckhium hæc obiicere non dubitauit: *Vbi miracula sunt contra Dei honorem, aut aduersus verbum suum, ex Deo non sunt, quorum multa & Antichristus operatur, & facturus est. Sicut est, quum ex eo homo in fide infirmior redditur, Deum æstimans in vno loco cæteris locis clementiorem. Vnde etiam multæ inutiles peregrinationes sunt ortæ, licet apud easdem multi hominum semet consolati sunt. Opus autem eorum, quoniam ex fide non fluxerit, bonũ censeri non potest.* In qua Oecolãpadij oratione multi quos coarguimus, & graues quidem commiscentur errores, quum Sanctorum miracula dæmoniacę potius quam diuinæ virtuti audet adscribere, planéque suspectam reddere, quum præterea infirmitatem fidei deputat, si quis delectum templorum faciat, & in vno magis quàm altero diuinam gratiã quærat, & religionis ergo peregrinetur: quum denique tale peregrinahtium opus fide carere, ac Deo ingratum esse pronunciat. Tam insulse apud Heluetios disputauit Oecolampadius: sed petulantem hostem Ioannes Eckius repressit, atque inter alia publicè respondit, ea quę ipse tam leuiter assumẽret, cum totius Ecclesiæ Christianæ ordinatione vsuque pugnare, vt quæ constanter astruit, Deũ vel Sanctos vno loco magis quàm alio, quemadmodũ in Diuæ Virginis eremitorio & Laureti, vel Aquisgrani, rite honorati atque coli: multum præterea discriminis inter Ecclesiam & tabernam esse, Deum quidem omnipotentiam suam miraculorum operatione in hoc templo magis quam illo testati ac patefacere. Rursus diuinis literis non esse consentaneum dixit, ex fide illorum opus non procedere, qui religionis ergo ad hoc illúdue templum proficiscuntur. Nam si fide illi caterent, peregrinandi quoque laborem missum facerent, quum tamẽ hac se fide & spe fulciant, quod propter Deiparam Deũ sibi eo in loco propitium sint habituri, suóque desiderio per Dei gratiam & Virginis intercessionem satisfacturi. Descripsit Heluetiam Henricus Glareanus, non solũ ipse patria Heluetius, sed & quamdiu vixit, religione constanter Catholicus, ac quoniam Poeta erat, inter alia de hoc sacro Diuæ Virginis Eremitanæ loco cecinit:

Confectãtio superiorum.

Vide disput. Eckij habitã contra Oecolampadium.

Illustre templum Virginis in monasterio Episcopatus Mindensis.

Huic est ad leuam, quo vix est sanctior vsquam
Orbe locus, frondens Mariæ genitricis eremus.
Vix alibi inuenies tam mitia numina Diuæ,
Propitiúmque Deum, & præsentes Virginis aras.

Cæterum Crantzius historiographus nobis non est prætereũdus, qui aliam Ecclesiam in Mariæ honorem extructam, & sua adhuc ætate celebrẽ fuisse narrat, in Mindensi videlicet Episcopatu, apud monasterium Ouerkercke vulgò appellatum. Verba illius ex Metropoli repetere non grauabimur. Placuit Deo, inquit, vt eo loco Virgo sanctissima singulariter inuocaretur: quæ multis ibi miraculis clarescentibus edocuit, singulare se eius loci præsidium ac tutelam accepisse. Sentiunt aduenæ, sentiũt indigenæ patrocinium singulare: vnde celebre factum est ab annis multis, vt voti se fideles obligarent & soluerent, reportantes lęti quod voto cõceperunt.] Nec alienum est, quod Auentinus de sua loquens Bauaria, inter cætera prodidit: Oritur Apsus (fluuius) in superiore Boiaria in initio pagi, quem Hallertheu incola vocat, qua aquilonem fauoniúmque spectat, iuxta templum eiusdem cognominis, insigne Deipara Virgine, & perquam celebre aceolis.] Et plura sunt etiamnum Bauariæ tẽpla, simul accolis & exteris haud parum celebria, quæ Deipara Virgo eiúsque cultus frequens maiorem in modum illustrat, præsertim Oetingæ & Dundenhausij, sicuti alibi nobis est commemoratum.

Li. 3 cap. 24

De alio insigni templo Virginis in Bauaria.

Lib. 7. de reb. bauaricis.

Verumenimuero non committam, vt curiose vestigem, aut vltro se mihi offerentia Mariæ tẽpla illustria proponam omnia, quæ in hunc vsque diẽ non pauca extare videmus, si quis præcipuas saltem Christiani orbis prouincias ritè contempletur. Habẽt enim Itali in vna vrbe Romana multiplex Deiparæ templum, variis quidem nominibus commẽdandum, ac multis etiam clarum miraculis, præter illud quod diximus, apud præsepe Domini vel Mariæ Maioris appellatum. Inter alias excellit etiam Aedes Virginis, vt vulgò aiunt, de populo, quoniam hæc Romani populi voto, sumptibus, religione peculiariter extructa & conseruata, ad gratiásque pro acceptis beneficiis agendas destinata, præstantis illius Reipublicæ ciuibus Virginis cultui semper addictissimis, in magno precio esse consueuit. Neque solum hoc ipsum, sed etiam aliud de consolatione, vt vocant, templũ Virginis extat Romæ, & à multis frequenter aditur, nonénque ab ipso euentu inditum seruat. Etenim ægroti & afflicti, qui cum grauissimis morbis & maximis calamitatibus conflictantur, plurimum sæpè consolationis secundum corpus & animam eo loco percipiunt, nõ obscuris etiam Deiparæ miraculis ad miserorum solatia cõcurrentibus, præsertim cum non modo propter Mariam Deus in templo, sed etiam in Xenodochio adiuncto illic plurimis opituletur. Hetrusci verò, qui multis in locis Mariam egregiè colunt, eámque sibi beneficam sentiunt, templum Florentiæ habẽt nobilissimum, annunciatæ, vt vocant, Virgini dedicatum. Infinita sunt penè miracula, quæ per Matrem suam sanctissimam illic est Christus operatus: & grati homines, qui Deiparæ vota fecerunt, ac

Insignia Deiparæ templa in vrbe Romana, & alibi passim in Italia hucusque multa inuenirĩ, adque fiant frequenter peregrinationes.

Templũ beatæ Mariæ de cõsolatione celebre apud Romanos.

In Hetruria præcipua Mariæ templa esse Florētiæ.

Mariæ templa apud Senenses inclytum esse, eamque patronam ab vrbe illa coli maximè.

Apud Bononiam & Chiozam ædes Mariæ solennes extare, & à piis multum adiri.

Quæ Mariæ tēpla sint Hispanis in precio maxime habita & honorata.

Etiā apud Galloy extare tēpla Deiparæ sacra, & quædam aliis celebriora.

Similia & eximia Deiparę templa in omnibus fere Catholicis prouinciis à multis honorari.

Ephes. 4

Iudæ 1.

præsentem eius opem experti sunt, plurimis & maximis donariis, signis, tabulis, statuis, quæ adhuc extant, suam erga Mariam obseruantiam abunde declarant. Nolumus ista longius commemorare, quæ amplissimum alioquin scribendi campum subministrant, si quis præcipua tantum capita de huiusmodi Mariæ templis apud Italos excellentibus, velit ex professo tractare. Respublica Senensium de Virgine Matre iampridē non vanè gloriatur, suámque primariam Ecclesiam & vrbem Mariæ Patronæ dedicatam, prorsusque deuotam seruat, quoniam & in summis periculis illius potentiam atque clementiam certissime deprehendit. Hinc solennis illa inscriptio, qua Senatus in publicis etiam numismatis & alibi passim vti solet: Sena vetus ciuitas Virginis. Nec obscurum est templum apud Bononienses in monte, vbi Mariæ imago non frustra colitur, tota vrbe reuerenter illam honorante, magnámque inuocationis vim persentiente: potissimū si quando in rebus aduersis Deiparæ opem illic implorant. Notunt & Veneti in Chiozæ oppido suo quàm sit celebre, ac præsentibus etiam miraculis illustre tēplum Virginis, vt alia id genus plura, quæ passim in Italia præclari sunt nominis, & à multis religionis ergo inuisuntur, singularémque Deiparæ dignitatē arguunt, hoc loco prætereamus.

Nec dicam de omnibus Mariæ templis, quæ apud Hispanos vt religiosissimos, ita & cordatissimos homines hoc seculo maximè celebrantur. Primas verò tenet, quod in monte Serrato templum est Hispaniæ citerioris, & ad Lauretanum, omnium nunc templorum, ni fallor, celeberrimum, de quo mox dicemus, proximè videtur accedere, siue miraculorum magnitudinem, siue peregrinantiū concursum, siue religiosorum hominum illic degentiū sanctitatem, & promptam erga exteros hospitalitatem considerare velimus. Quanquam & suam eximiámque laudem habet templum illud Virginis, quod apud Cæsar augustam esse antiquissimū memorauimus, & aliud rursus quod Gualdalupi solet nuncupari. Nec dubium Galliis sub Christianissimo Rege florentibus sua fuisse templa, in quibus Deiparam eo libentius colerēt, quo sua vota illi Matri facta efficaciora esse senserunt. Eandem pietatem & nunc retinent in Virginis templo clarissimo Parisienses, horúmque socij & collegæ sunt innumerabiles Orthodoxi, qui superioribus annis, tanquā aurum in igne; hoc est, Hęreticorum grauissima insectatione probati, licet ingentem sacrarum rerū ac Ædium iacturam fecerint, quas Caluinianus furor vel deuastauit, vel profanauit, tamen de veteri sua in Mariam obseruantia nihil remisisse videtur. Habent demum & aliæ prouinciæ, quarum puritatem Hęreticorum fermentum non prorsus vitiauit atque corrupit, habent, inquam, vt semel finiam, in prerio & honore nostræ Virginis templa, & proculdubio ad insigniora quædam pias subeunt peregrinationes, vt hac etiam ratione se eos esse probēt qui non omni vento instar paleæ circumferuntur, sed qui potius instar frumentiin area Dominica solidè permanent, pro illa fide supercertantes, quæ sanctis, hoc est, prioribus Christianis Maioribúsq; nostris religiosissimis, veluti per manus tradita, sempérque conseruata est.

Quod si fremant adhuc & frendeant aduersarij, nósque vanos, stultos & superstitiosos esse clamitent, qui Mariam tanti faciamus, & eius fauorem, in peculiaribus delectisque locis requiramus, cum Basilio Magno respondebimus: Beneficium hoc fratres dilectissimi, gratiam hanc minimè deficientem ex Deo obtinemus. Paratum est hic Christianis auxilium? Ecclesia videlicet Martyrū, exercitus triumphantium, chorus laudantium Deum. Sæpè operam dedistis, sæpe laborastis, vt vnum pro vobis orantem inueniretis. Quadraginta sunt hi, vnā orationis emittentes vocem. Vbi enim sunt duo aut tres in nomine Domini congregati, ibi Deus est. Vbi verò quadraginta fuerint, quis dubitet Deū esse præsentem? Qui aliqua premitur angustia, ad hos confugiat: qui rursus lætatur, hos oret: ille vt à malis liberetur, hic vt duret in rebus lætis. Hic mulier orans pro filiis auditur, peregrinanti viro reditum incolumem, ægrotāti verò salutem implorat. Quæ oratio, ni planè fallor, euidenter ostendit, quanti summus ille Theologus templum suum fecerit, quod pretiosis quadraginta Martyrum reliquiis, nec vulgaribus miraculis eo seculo exornabatur, eóque frequentiores piorum conuentus habebat, qui se se suáque negotia multum sanctis illis Martyribus commendarent, sicut idem Basilius faciendum hortatur. Ergóne legem nobis dabunt aduersarij, vt de præstantioribus Mariæ templis nō dicamus & nos, sicut ille de sua æde dixit: Paratum est hic Christianis auxilium? Reuerà qui aliqua premitur angustia, ad Dei Matrem confugiat: qui rursus lætatur, hic oret: nemo in rebus prosperis vel aduersis contemnenda putet præsidia, quæ cum per Sanctos alios tum per augustissimam illam Virginem Christique Matrem diuina bonitas alicubi offert, sæpéque iam anteà multis communicauit, & adhuc communicare non cessat. Probauit Augustinus (insigne lumen Ecclesiæ) bonorum peregrinationes, quæ ad templa duo propter Stephani Prothomartyris reliquias & miracula, nimirum in Colonia Calamensi & Hipponensi, ipsius seculo erant frequentissimæ, tota propemodum Europa obstupescente, & sicut ostendimus, ad similes peregrinationes alios est inhortatus. Cur non probemus & nos illorum pietatem, qui sine superstitione ad illustria quædam Mariæ templa, siue in Germania, siue in Hispania, siue in Italia de more antiquissimo proficiscuntur? Laudauit Paulinus, vir æuo suo celeberrimus, illorum concursum, qui S. Felicis Nolani Martyris templum, nunc in regno Neapolitano situm, pietatis causa peterent, vtpote ex quo innumeris penè beneficiis affecti domum rederent, Deo per Sanctum suum incredibiliter operante. Eadem ratione cur à nobis quoque non cōmendentur, qui tantum fiduciæ de Maria Virgine Laureti sibi pollicentur, quantum illi de Felice Martyre apud Nolanos conceptum, sibi suísque nequaquam fraudi esse senserunt? Ostendit & Prudētius, in Hispania morem olim obtinuisse, vt complures variis è locis ad Martyres Caleguritanos proficiscerentur, ac mirabilia Dei dona in templo illo cōsequerentur. Nos iisdem ferè verbis, quibus ille fuit vsus, Mariæ templa non iniuria celebrauerimus, mirificos diuinæ virtutis effectus in illis ingenuè profitentes:

Exteri, nec non & orbis huc colonus aduenit:
Fama nam terras in omnes præcucurrit proditrix,
Hic patronos esse mundi quos precantes ambiant.

Quod Basilius de tēplo Martyrum dixit, ad Mariæ quoque templa solenni modo posse referri.

Oratio. in qua Tragœdia Martyres.

Matth. 18

Lib. 22. de Ciuitate Dei, cap. 8

Cum Augustino iure laudamus ad sacra loca peregrinantes.

In epist. 13 ad Senerum & in carmib. de Felice.

Mariæ templa præclara visitantes non minorem laudē merentur, qui olim ad S. Felicis vel Martyrum Caleguritanorum tēpla peregrinantes.

In Hymno de sanctis Martyribus Hemete & Chelidonio.

Nemo puras hic rogando frustra congessit preces.
Lætus hinc versis reuertit supplicater flexibus,
Omne quod iustum poposcit impetratum sentiens.
Tantæ pro nostris periclis cura suffragantium est.

Ex quibus omnibus haud obscurè constat: non modo licere, sed etiam decere, vt magno in honore ædes illas habeamus, in quibus Mariam Deus vel olim glorificauit, vel nūc etiam glorificare pergit: nimirum vt illic orātes, talémque Virginem inuocantes, peculiaribus beneficiis siue per miraculum, siue sine miraculo cumulentur. Nam quacunque demum de causa in his locis magis quàm aliis id faciat omnipotens Deus, cuius vias Paulus inuestigabiles vocat, nihil nobis quidem congruit magis quàm oblatam summi authoris gratiam obuiis velut vlnis amplecti, ac aliis qui fructum inde percipiunt, ex animo gratulari, nósque ad eandem gratiam consequendam tantò diligentius comparare, quanto magis se quisque diuina ope & Sanctorum intercessione indigere cognoscit.

Superiorum epilogus.

Rom. 11.

AD MARIAM DEIPARAM ἐξάπτυχον Magni Theologi Gregorij Nazianzeni in Tragœdia de Christo patiente ante Annos mille & ducentos editum.

Χαῖρ' ὦ κόρη πάγχαρτε, μήτηρ παρθένε,
Κάλλιστα πασῶν παρθένων ὑπερτάτη,
Οὐρανίων παγμάτων ὑπέρτερον,
Δέσποινα, παντάνασσα, χάρμα τοῦ γένους,
Αἰ ποτ' εὐφρονοῦσα τυγχάνοις γένει,
Καί μοι μεγίστη παντάχοῦ σωτηρία.

Hoc est:

Salue ô puella gratiæ plena, omnium
Quæ Virgo mater Virginum pulcherrima es,
Exercitúque Cœlitūm potentior,
Domina, (Poli) Regina, mundi gaudium,
Benigna semper (oro) sis mortalibus,
Simúlque mihi salus vbique maxima.

CAPVT XXV.

De celebri domicilio & templo sacrosanctæ Virginis, quod hodie apud Lauretanos in Italia est florentissimum, & ad singularem Deiparæ dignitatem nostro seculo astruẽdam mirifice confert.

Cur Maria Virgo Lauretana dicatur, & de loco Lauretano.

NVNC opere precium facturi videmur, si de Virgine, vt vocant, Lauretana dicere instituamus, ad quam plerique, velint nolint noui Mariomastiges, religionis ergo, vt vota sua Deo Deique Matri faciãt, hoc quidem seculo vel maximè proficiscuntur. Lauretanam verò Virginem loci ratione vulgus appellat, quum Laureti Ædem sibi sacram, ac toto fere orbe celebratam multis iam annis sibi Deipara vendicet. Est autem Lauretum in agro Piceno, vel, sicut nunc loquuntur Itali, Recanatensi, non ita procul ab vrbe Anchonitana situm. Illic Mariæ domicilium, siue, vt tritiore vocabulo vtar, cubiculum visitur, suo, vt olim, cæmẽto lapideáque structura cohærens, quatuor adhuc parietibus constans mirandum sanè haud minus quã venerandum vetustatis monumentum. Hoc vero ex Palestina primum in Dalmatiam translatum, circa oppidum Flumen constitit, & inde porrò in Italiam deuectum, Lauretanos demum retinet possessores. Verum vt certior mirabilis historiæ constet fides, neque nos noui aliquid fingere videamur non abs re fuerit, aliorum proferre sententias, quid illi de hoc Mariano templo ante nostram ætatem iudicarint, scriptóque prodiderint.

Maria cubiculum Laureti asseruari, & vnde illud translatum fuerit. Propositio de sequenti tractatione.

Non obscurus historiæ scriptor est Blondus, ac rerum quidem Italicarum peritissimus, qui sacellũ hoc gloriosæ Virginis in Laureto appellatum, nec proccul à Recaneto situm, totius Italiæ celeberrimum vocat, eóque loco preces supplicantiũ à Deo Genitricis suæ intercessione exaudiri, illorúmque testimoniis atque donariis certissimè probari asserit, qui votis emissis illic satisfaciunt. Maiorem adhuc lucem veritati præbet Baptista Mantuanus, sui quidem seculi Theologus & Poeta laudatissimus, qui quum patria & habitatione Italis esset, & res Italicas etiam probè perspectas haberet, de Lauretana Æde ac eius origine fusè disseruit. Quicquid autem scribit, partim veteri Scriptura, quam ille apud Italicos extare vidit, partim multorum fide dignorum sententiis, partim apertis ac toti orbi notis argumentis edoctus, in medium bona fide profert. Totius historiæ summa, quam ipse commemorat, in eo versatur: Non esse mirum, si Lauretana Ædes ingentem apud omnes obtineat authoritatem: eo enim loco beatissimæ Virginis & Deiparæ cubiculum contineri, in quo eadem nata & nutrita, & postmodum ab Angelo salutata, adeóque Spiritu sancto obumbrata, Christum in vtero conceperit, & conceptũ magna ex parte educarit. Hoc sacrum cubiculum primum in Nazareth Galileæ oppido constructum, post Christum vero in cælos receptum, in domum orationis siue sacellum ab Apostolis commutatum, & diuinis vsibus consecratum, deindéque à Christianis reuerenter habitũ esse, quoad Palestina demum sub Cosdroa Persarũ Rege humanissimo Christianis adempta, in Agarenorum potestatem deuenit. Adiũgit & de Mariani huius cubiculi translatione facta, hoc enim ad Illyricos prope castellum, cui nomen est Flumen, & inde trans Adriaticum sinum in agrum Recanatensium, qui vix tribus passuum millibus à mari distat, ac haud ita procul ab vrbe Anconitana, esse transuectum ac depositum in syluam, mox etiam in via publica resedisse: Syluam nobilis fuisse matronæ, quæ cum Laureta dicta sit, nomen etiam Ecclesiæ dederit Lauretanæ.

Lib. 1. de Italia illustrata Regione quinta.

Historiographi Blondi testimonium de hac æde Lauretana.

Baptistæ Mantuani doctoris & Poetæ præstantis testimoniũ, de prima & ratione huius templi Laureani & cubiculi Mariani.

Vnde & quomodo translatum sit sacrũ Mariæ cubiculum.

Laureti dictũ à Laureta silua prope Anconã domina.

Nec ita multis ab hinc annis vixit Hieronymus Angelita Reip. Recanatensis à secretis, vir valdè sincerus, ac rerum ad præsentem historiam pertinentium diligẽtissimus explorator, sicut eius libellus de historia Virginis Lauretanæ conscriptus, & Pont. Max. nuncupatus abunde commonstrat. Ex illo pauca quædam repetere, vt magis appareat veritas, non grauabimur hoc loco. Anno à reconciliata Diuinitate nonagesimo quartò supra millenum & ducentenum, decima die Decembris, Bonifacio octauo Pont. Max. sedente, sacellum idem quod Angelorum ministerio è Nazaræa ciuitate ad Illyricos translatum fuerat, miro modo exinde Angelorum manibus transuectum supra æquora, in agro Recanatensi consedit, in mediis nemoribus nobilissimæ cuiusdam mulieris eius ciuitatis, cui nomen fuit Lauretæ: dicta igitur Maria de Laureta, à Laureta nemoris domina muliere.] Ac rursus: Hoc sacellum è Nazaræa ciuitate Illyricis Angelorum ministerio delatum est ad oram prope oppidulum Tersactum & oppidum Flumen: deinde illis abreptum miro modo in nemus primum, mox in colle fratrũ, & tandẽ in via publica collocatum.] Nec omittam quæ idem author ad eximiam huius loci commendationem adiungit: Magnus est ille locus sanctus atque terribilis, & in silentio adorandus, in quo nõ homo ex limo terræ, vt in agro Damasceno: sed de purissimi sanguinis virginei guttulæ substãtia, nulli peccato obnoxiæ, Deus ineffabili modo factus est homo.] Et rursus: Sacellum quod Lauretanũ vocãt in præsentia, ipsius almæ parẽtis Virginis cubiculũ fuit, in paternis ædibus Nazarææ ciuitatis Galileæ, in quo Iessæa illa propago, ab initio & antequã terra fieret, triclinium Diuinitatis ordinata, in lucem edita, simúlque ædificata fuit, mox Gabriele núcio, sempiterni Numinis spiritũ complexa, tãdiu Patrũ oraculis promissum Christum Dominũ impolluta virginitate concepit, illúmque humani generis Seruatorẽ, eadem semper manente virginitate, Bethlehemitico tuguriolo natum, donec in Ægyptum, in pueros sæuiente Herode, perrexit, educauit. Cúmq; is in cælum, vnde fuerat digressus, ascendisset, vitã duxit cum discipulis, eo præsertim, quem tãtopere diligebat Iesus. Quo tempore cubiculum idem ob tot in eo cõsummata mysteria, ab Apostolico cœtu fuit sacratum, & orationibus dicatum.] Atque vt paucis narrationem absoluat: Apostoli, inquit, hoc cubiculum

Testimonium Hieronymi Angelitæ de hoc ipso templo Lauretano.

Quomodo Mariæ cubiculũ sit Laureti primo adductũ, & vnde.

De miraculosa & crebracubili Mariani translatione.

De loci & templi huius præstãtia, quimerito sit omnibus venerationi.

cubiculum ob præclara ad salutem humani generis in eo consummata mysteria, in domum verterunt Orationis, illud solenni more consecrantes. Hoc sacellum è Nazaræa ciuitate relictis fundamentis eleuatum, eo iubente, qui solus facit mirabilia magna, in cuius potestate cuncta sunt posita, Angelorum ministerio huc delatum est.] Confirmat hæc omnia Leander Albertus, Italicus & ipse Historiographus, breuiter quidem ita pronuncians: Haudquaquam dubitare oportet, hoc illud ipsum conclaue esse, in quo mundi Regina in lucem edita, quandoquidem præter grauissima Scriptorum hac de re, ac item vti ab Angelis huc deportatum sit, quæ leguntur testimonia, nemo tam duri, cordis aut sceleratus esse potest, quin ingressu mollescat, ac seipsum diuina quadam vi & instinctu moueat ad locum honorandum. Præterea verò id miracula confirmant diuinitus edita.] Vocat igitur hoc sacratissimum conclaue, in quo nata educátáque sit cælorum Regina semper Virgo Maria, ac vbi nunciante Gabriele Archangelo, genitrix Dei appellata, vbi præterea carnem hanc nostram in Virgine assumpserit Deus.]

Hoc cubiculũ ab Apostolis honoratũ aliisque commendatum esse.

Testimonium Leãdri Alberti ad eiusdem templi commendationẽ.

In Piceno Italiæ regione.

Conclaue sacratissimum, Virginis Mariæ natiuitate, & Filij Dei incarnatione honestatum esse Laureti.

Superiorũ testimoniorum epilogus & summa de templo Lauretano.

Baptistæ Mantuani demonstratio Lauretanam ædem cæteris præstantiorem esse, quã libet in sacra Scriptura celebratis, & obiectis illic mysteria commendatis.

Quæ si ritè perpendamus, diuinæ erga nos beneuolentiæ non obscura indicia merito agnoscemus, gratísque amplectemur animis, ac simul templi Lauretani præstantiam magnopere suspiciemus. Id verò euidẽtius fiet quibusdam exemplis diuinæ Scripturæ huc accommodatis, ac ædis eiusdem cum templis locísque aliis collatione breuiter instituta. Vbi rursus nos labore leuat Baptista Mantuanus, rémque totam his verbis præclare declarat: Tres, inquit, naturæ rationales, quæ naturis aliis dominãtur & præsident, in istud domicilium, quasi in conclaue quoddam diuersoriúmque secretissimũ, conuenere, vbi de Republica totius mundi consultatio salutaris haberetur. In eo namque reparationis humanæ iactum est fundamentum, pullulauit nouæ legis exordium, reuelatum est diuinæ mentis arcanum, & factum est illud immẽsæ caritatis & supernæ dignationis officium, quo vt Paulus inquit: Vbi venit plenitudo temporis, humano generi Deus apparuit. Quamobrem iudicio meo tanta est loci huius dignitas, talis gloria, tam excelsa maiestas, vt ipsum locis omnibus quæ sub cælo sunt vel anteferre, vel æquiparare non dubitem. Nusquam enim magis egregia opera, magis alta mysteria diuina clementia monstrauit in terris. In agro, vt ferunt, Damasceno, de limo terræ homo creatus: hic de purissima Virginei corporis substantia nulli peccato obnoxia Deus homo factus est. In terrestri paradyso mulier de viri latere sumpta: hic mulier Virgo, naturæ ordine mutato, Dei mater effecta est. In arca Noe generis humani seruatæ reliquiæ: hic toti mundo salus est orta. Sub quercu Mambre credẽtium Pater Abraham tres Angelos vidit, & hospitio suscepit: hic Angelus, Deus, & Maria: Deus, inquam, non in hospitio tantum, sed in vtero Virginis, in carne nostræ fragilitatis, in vnitate personę suæ diuinitatis. In monte Sina lex Moysi tradita, Dei digito scripta: hic Deus fecit potentiam in brachio suo, & datus est nobis ille, qui est via, veritas & vita. Templum illud Salomonis admirabile quidem fuit & gloriosum, ac Dei præsentia sanctum ac venerabile, sed vbi quæso, Deus præsens magis vnquã fuit, quàm isto in loco, qui primus Dei præsentiam corporalem accepit? Arca fœderis, tabularum receptaculum, legis armarium, quod profanis manibus attrectari non licuit, præcipua seruabatur obseruantia: at in sacello isto non tabulæ lapideæ, sed ipse legis author & consummator in carne Deus, qui in [a] vento Heliæ, & in igne [b] Moysi legitur apparuisse.

Gal. 4

Genes. 1

Genes. 2

Gene 7. & 8.

Genes. 18

Exod. 20 & 34.

Ioan 14.

3. Reg. 8

2 Reg. 6

a 3. Reg. 19

b Exod. 3

Fateor, nec dissimulare quisquã potest: fuit [c] Bethleheim ciuitas illa Iudeæ, quæ quondam Ephrata dicebatur, Christi natiuitate felicissima, in qua carmen illud Angelicum: [d] Gloria in excelsis Deo, cælesti voce cantatum est: sed Christus illic floruit, hic radicauit. Ille [e] mons excelsus, in quo Christus cũ Moyse & Helia loquens transfiguratus, vestibus & facie glorificata visus est ab Apostolis, ad breue tẽpus exultauit: Hic autem locus longa secretáque conuersatione Deo familiarissimus: hic conceptus, hic nutritus. [f] Prata illa trans mare Galilææ, in quibus tot hominum millia saturata leguntur: [g] Lazari [h] Zachæi & [i] Simonis, & cætera loca, quæ dignatus est Christus sua præsentia, & miraculis illustrare, profectò sunt omni veneratione dignissima: sed vbi, quæso, Deus vnquam maius miraculum exhibuit? Hic verbum caro factum est: hic Deus vt visibilis ad vitæ nostræ palæstram, & ad exercenda mirabilia opera proficisceretur, tunicam nostræ mortalitatis accepit. Mons oliuarum, vtique Christi Domini ascensione clarissimus: sed locus iste & Annæ domicilio, & beatissimæ Virginis natiuitate, & Christi conceptione nobilitatus est. In cruce iuxta Hieremiæ vaticinium (cuius meminit Paulus ad Hebræos) cõsummatum, hic vero nostræ salutis opus est inchoatum. Hic prima, illic vltima statio Christi morituri. Hic ad vitam, illic venit ad mortem. Ista cum gaudio festiuitas: illa nobis celebranda cum luctu. In sepulchro iacuit Christi corpus exanimatum, non diuinitate quidem, sed humanitate spoliatum: hic autem Deus & homo Christus Iesus diu cum Matre versatus est. Hortus ille in quo Christus orare consueuerat, inter loca sanctitate præclara nequaquam postremus est habendus: at in sacello isto Christus paruulus & adultus orauit, quieuit, manducauit bibítque. Eremus illa dominico consecrata ieiunio, non parum habet venerationis & laudis: at in domo ista quoties abstinuisse & ieiunasse Christus, & maiora opera virtutis exercuisse putandus est: cuius vita erat sanctitas, doctrina veritas, actio caritas, cogitatio pietas, conuersatio sanitas? Beata quidem Zachariæ domus duarum matrum salutatione illustrata, Christi & Præcursoris decorata præsentia: sed domus huius longè maius est priuilegium. Nam præter ea, quæ domui Zachariæ donant ornamenta, hoc plus habet quod fuit ab Apostolico sacrata collegio. Iordanis vndæ dominico gloriantur attactu: sed domus ista Virginis immaculatæ, tota Christi manibus contrectata, pauimẽtum hoc toties Christi tulit vestigia, parietes isti conscij fuere Christi incarnationis. Sed quid plura de domus huius ineffabili dignitate commemorare pergo? Licet mihi Patriarchæ Iacob sermone concludere: Terribilis est locus iste, nõ est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli. Omnes igitur Christi fideles, & vere Catholicos exhortamur, vt suæ salutis memores, & diuinæ clemẽtiæ non ingrati, quæ vnquã nobis patrocinari nõ desinit, hoc Virginis Mariæ domicilium,

c Mich. 5 Matth. 2.

d Luc. 2.

e Matth. 17 Luc. 9.

f Ioan. 6.

g Ioan. 11

h Luc. 19

i Luc. 7 & Matth. 26

Ioan. 1

Actor. 1

Lauretanæ ædes longè maximis Christi mysteriis in Mariæ cubiculo gestis præcipue illustratur.

Hier. 31

Ioan. 18

Matthæi 4. & Luc. 4

Luc. 1.

Matth. 3

Genes. 28.

Baptistæ Mantuani ad Lauretanam ædẽ inuisendam & venerandam grauis exhortatio.

Christi habitaculum, Spiritus sancti thalamum, gratiarum thesaurum, diuinæ pietatis æternum monumentum, miserorum commune præsidiũ, summa religione, summa pietate adeant, honorent, venerentur & colant, & Deo immortali gratias ingentes agant, qui tale seruauit in terris pro humana imbecillitate confugium.]

Qgo conferat supradictum Mutuani de Lauretanæ ædis testimonium.

Hæc ego ex doctissimi Mãtuani opere, quod antea non excusum prodiit recens, in medium fero, partim ob eruditam & ingeniosam collationem, quam continet authoris eius oratio, partim ob singularem ædis Lauretanæ commentationem. Nec moramur interim illorum censuram, qui statim magno superciliio auersantur, quod in sacris literis, vel à probatis nescio quibus rerum scriptoribus dissertè non traditur. Scimus enim, quantum in Ecclesiæ consuetudine, ad quam Paulus etiam prouocat, sit positum, quantámque vim ad veritatem cõfirmandam habeat traditio, vt sapientes omnes cõsentiunt. Accedit iampridem recepta piorum & doctorum hominum opinio, præsertim cui nullus vir bonus ac moderatus contradixit, & quam Ecclesiæ proceres apertis testimoniis inde à Nicolao Quarto, magis magísque in præsenti quidem causa, non dubiè approbarunt. Sed erunt fortasse, quibus in hac historia mirum illud ac rarum vel maximè, ne dicam incredibile videatur, quòd antea de Mariæ cubiculo per terras & vltra mare sublato, & ex Palestina Lauretum demum trãslato commemoratũ est. Mirum id sanè, adeóque incredibile non immerito videretur, si virtutem cælestem excluderemus, quæ & Habacuc Prophetam ex Palestina in Babylonem transtulit, ac eundem incolumem suis illico restituit. Vnus Angelorum centum octoginta Assyriorum millia sine armis, sine copiis, nocte vna percussit, prostrauit, extinxit. Rursus Angelico ministerio factum est, vt Philippus Christi discipulus, velut per aera deportatus, nobili Eunuchio consociaretur, eóque baptizato ad suos in Azotum confestim rediret, longis itinerum spatiis breuissimo tempore confectis, vt omnes subitam illam translationem atque restitutionem eiusdem hominis admirarentur. Quid verò magis prodigiosum videatur, quàm Heliam Thesbiten ex hominum cõspectu subitò rapi, & curru igneo excipi, & in loca remotissima deuehi, ac demum post multa secula in Palestinam reuerti, & in maiestate quadam conspici, postquam verò in monte cum Christo, de futuro eius excessu collocutus esset, statim rursus euanescere? Nec defuerunt, qui cũ Gregorio Neocæsariensi tanta fide excelluerint, vt rupes & mõtes ingentes oratione sola mouerint, atque in alium transtulerint. Quocircà locum quum diuinæ virtuti nihil queat resistere, & similibus miraculis refertæ sint veteres historiæ, quas nullus in vniversũ, nisi perfrictæ frontis homo abiicere possit, certe nõ adeo incredibile videri debet, Mariæ quoque domũculam Deo sacrã, quum malè neglecta iaceret, impiis ademptam esse cultoribus, & inuisibili quadam virtute ad locum honestiorem tandem demigrasse, vbi ad verum & salutarem Christianæ gentis vsum & fructum conuerteretur. An non omnia propter electos? quibus & Angeli sancti, vtpotè spiritus administratorij, siue vt Cyprianus inquit, salutis nostræ ministeriales, in his præsertim rebus propense seruiunt, quæ ad Christianæ fidei ac pietatis profectum magis ac magis in piis animis excitandum fouendúmque spectant. Quis autem non videat, hoc Mariæ cubiculum, non modo propter personæ quondam inhabitantis nobilitatem nos ad amorem & honorem quendam rapere, verum etiam velut pulcherrimum quoddam esse symbolũ quo parui & magni sæpè multúmque commoneãtur de sanctissimæ Virginis vita & conuersatione tam olim eo in loco transacta, deque Christi Domini & Matris eius domestica, & perquàm suaui familiaritate ibidẽ habita, sed & de proprio Christiani hominis officio per hanc velut imaginẽ adũbrato? Nihil enim nobis in omni vita, si sapimus, diligentius curandum ac elaborandum est, quàm vt nostros animos, velut sedes virgineas, & domos spirituales hospiti Christo præbeamus, eiúsque mysticæ matres post Mariam & naturalem & spiritualem Domini Matrem efficiamur. Id vero fiet pulcherrimè, si ad voluntatem Dei præstãdam nos diè noctéque componamus, illúmque Christi sermonem intimis animi sensibus complectamur? Quicunque fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, soror & mater est.

Fidem huius historiæ nõ labefactare, quòd mirabilis, & iuxta naturã impossibilis translatio cubiculi Mariani facta esse dicatur, sed similia miracula sæpe cõtigisse.

1.Cor.11

Daniel.14

4.Reg.19

Actor.8.

4.Reg.2.

Matth.17 Luce 9.

Vide Nicephorum lib.6 histor.cap 17. Et Hieronymum de viris illustribus. Dicti cubiculi translationem non grauibus rationibus caruisse.

Hebr.1 Serm de Natiuit. Christi.

Hæc si satis non sunt aduersariis, qui totam narrationem de integro Mariæ cubiculo in Lauretana Ædẽ seruato fabulosam faciunt, videríque volunt: hoc vnum rogabimus, vt citra necessitatem nimiũ præfracti, suísque tantum ingeniis præfidentes esse nolint, sed vt cum Augustino dicant potius: Demus, Deum aliquid posse, quod nos fateamur inuestigare nõ posse. Quid quæris ordinem facti, vbi tota ratio faciendi est voluntas & potentia faciens?] Quid alioquin istis facias, obsecro, qui perindè ac si Iudæi vel Ethnici forent, ea diuinitus facta pernegant, ac inter fabulas recensent, quæcunque ipsi non assequuntur, & ne possunt quidem vllo humanæ rationis iudicio peruestigari: quoniam ea paruulis fidei, simplicitatem adferentibus, dũtaxat à Patre luminum aperiũtur. At verissimè Propheta dixit: Nisi credideritis, non intelligetis. Si non credideritis, non permanebitis. Absit autem impia temeritas, nostris vt sensibus diuina mysteria metiamur, atque Dei potentiam nullis subiiciendam legibus, nullísque terminis circumscribendam, pro captu angustiáque mentis humanæ in ordinem redigere videamur. Stat stabítque semper inconcussa illa regula: Omnia quæcunque voluit Dominus, fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyssis, vti psalmographus canit. Quid quod Lutherus aliquando scripsit: Omnes sanctí omnia possunt? Augustinus quidẽ tantam agendi facilitatem sanctis Angelis tribuit, vt sine difficultate nos adiuuent, quoniam spiritualibus motibus puris & liberis non laborent.]

Quam vim apud vicinos habeat Mariæ cubiculi Lauretani fides confederatum.

Magnæ cæcitatis & ingratitudinis vtio eo laborare, qui ædis Lauretanæ miraculis fidem negant.

Præclara Dei & piorum opera quotidie circa hanc ædẽ versãtibus ob oculos videri.

Quæ & quibus ex causis Deiparæ vota fiãt Lauretiã peregrinis.

Matth.12

Quid respondendum sit curiosis, & contẽtiosis, huic Mariæ cubiculo nullam fidẽ tribuentibus

Epist.3. ad Volusianum.

Multa sine fide nõ possunt percipi, ea quæ simplicitei credenda sunt, curiosis diuinitus non reuelantur.

Sed bene habet, quod futurorum semper cõscius ac præscius Deus tàm prouidè ac sapienter egerit, vt istorum vel stultitia proderetur, vel curiositas, ne dicam incredulitas redargueretur, qui dictæ Mariani cubiculi translationi, ac ædis Lauretanæ sanctitati paruam aut nullam adhibent fidem, quíque alios credentes præ se superbe cõtemnunt. Etenim si nullæ historiæ vel traditiones extarent, si Pontificum & Maiorum authoritas nihil in re tanta valeret, an fas est, obsecro, præpotentem excelsi Dei dexteram eludere, qui veritatis in rem præsentẽ tot testimonia, quot signa & miracula iãpridem

dem annis ferè quadringentis orbi publicè demõstrauit, ac etiamnum Europa tota obstupescente demonstrat? Ea miracula tàm multa sunt, vt nullo numero comprehendi: tam aperta & illustria, vt non nisi ab impudentissimis hominibus negari: tã rara, stupenda latéque patentia, vt pro dignitate à peritissimo quidem Oratore celebrari & explicari neutiquam possint. O cœcos igitur & ingratos homines, qui tantæ gratiæ splẽdorem nobis oblãtum, & multis exploratum nec vident, nec sentiunt: quíque mirifica summi Dei opera, & innumerabilia beneficia, quæ ad Mariæ inuocationem, eiusque gloriam comprobandam hoc loco fiunt, adeò non celebrant & agnoscunt, vt etiam peruicaciter negent, aut impiè calumnientur? An quisquam Lauretí vnquam fuit, si aliquo saltem Christianæ pietatis tangeretur affectu, qui suis non aspexit oculis, non percepit auribus, non animo comprehẽdit illa Dei magnalia, quæ Chrysostomi discipulus Theodoretus, iam antè, vt diximus, in Martyrum basilicis æuo suo contigisse testatur? Vicinis & remotis è locis ad hanc Lauretanæ Virginis ædem turmatim concurritur: omnium ordinum homines huc spõte properant, & pro sua quisque pietate vota Virgini faciunt. Vna omnium mens, & sancta est contentio, vt se Matri Domini deuotos ac gratos declarẽt, cui secundum Deum ferunt acceptum, quòd grauissimis morbis superatis sanitatem optatam recuperatint, quod horrenda terræ, ignis, marísque pericula euaserint, quòd in rebus aduersis, sæpéque desperatis mirabiliter fuerint sublenati & erepti, quod domi, peregrè, inter amicos & hostes, clam, palam defensi ac securi manserint, quod denique imploratæ Virginis præsidia & sibi & suis mire salutaria, prorsúsque inusitato modo senserint, ac reipsa probarint. Alij si quid benè ac feliciter inceptum confectúmque cupiunt, si nouum vitæ genus aggrediuntur, si grauibus animorum curis æstibúsque premuntur, Virgini Matri vota faciunt, eius fauorem hic expetunt, illíque sedulo sese committunt. Hæc vota non esse inania, hanc fiduciam non optato carere successu, piísque desideriis Deum Matris precibus exoratum annuere, tot hominum millia & iampridem experta sunt, & in hunc vsque diem certo experiuntur.

Quam pie & præclare se gerant qui Lauretum religionis ergo petunt & adire solent: Deo illorũ conatus mirabiliter fortũnante.

Genes.28.

Ad ædem Lauretanam, tàm quam asylum pœnitentiæ, maximos cum currerere peccatores.

Cæterum an quisquam oratione vlla consequi possit, quales & quam admirabiles veræ pietatis fructus & effectus cum hoc Mariæ cultu, qui Laureti à peregrinis peragi solet, identidem coniungãtur, vt forte non iniuria dixeris: Vere Dominus est in loco isto. Nec enim solum infinita propemodũ populorum examina Ædem hanc Mariæ sacram inuisunt, sed ex aduentantibus etiam plurimi veræ fidei, pœnitentiæ, charitatis, submissionis omnísque religionis testimonia edũt luculentissima. Hæc tantam sæpè vim habent, vt stuporem admirabilem cernentibus adferant, multis etiam lachrymas exprimant, piísque summam pariant consolationem. Nihil illic frequentius, quàm vt accedentes exteri suos morbos agnoscant, & medicos adeant, quos illic ad manum semper habent peritos ac spirituales, suorúmque criminum accuratam faciant exomologesin. Qui fœdissimis peccatorum sordibus diu multúmque suos animos inquinarunt, illuc cupide aduolant, seque tanquam curandos leprosos Sacerdotibus exhibent totósque permittunt, vt salutaribus pœnitentiæ remediis expientur, ac per Sacerdotum ministerium Deo & Ecclesiæ legitime gratisque reconcilientur. Hinc sacræ confessionis & communionis vsus tàm Laureti creber est atque solennis, nihil vt simile, magísque religiosum per totam Germaniam, Galliam & Poloniam vna in Aede liceat reperire. Vbi præterea perquam vsitatũ est, homines ab omni pietate paulò ante remotos, summísque flagitiis obrutos, in nouos & dilectos Dei filios transformari, vt ex Hæreticis Catholici, ex flagitiosis honesti, ex lupis oues cuadant. Proinde qui grauissimas antea simultates in alios exercebant, illic iram, odium & inuidiã omnem sepeliunt, cum offensis fratribus in gratiam redeunt, pœnitẽtiam non rarò publicam agunt, æs alienum dissoluunt, ab aliis sibi debita condonant, bona iniuste parta restituunt, ac omne demum charitatis officium, à quo prius abhorruerant, sæpe vltro amplectuntur. Alij vero, si probi ad hanc sacram Aedẽ accedunt, probiores indẽ digrediuntur: complures diuinam quandam virtutem illic persentiunt, vt ad spirituales motus ac sensus mirabiliter incitentur atque inflammẽtur. Breuiter, ad omne iustitiæ pietatísque Christianę studium paratiores atque alacriores Laureto discedunt, domúmque noui velut homines reuertuntur. Postremò piis & sacris oblationibus, quas plerique aduentantes in templum hoc Lauretanum sponte largéque conferunt, non solum Ecclesiæ ministri, & religiosi homines aluntur, verum etiam complures egeni & ægroti continue sustentantur atque recreantur, vt Lauretana domus, si verum fatebimur, diues & amplũ Christianæ religionis hospitium, simúlque piorum & Christi pauperum fida quasi nutrix appellari possit.

Sacræ confessionis & communionis vsus Laureti, vt nusquã fere alibi, frequens & efficax.

Iniquis & pro bis præsentem medicinam & consolationẽ adferre solet Deus & Virgo Lauretana.

Quæ charitatis & misericordiæ opera Laureti perpetuo exercentur.

Hæc aliáque id genus longe plura & maiora Christianæ pietatis officia & charitatis exercitamẽta Laureti vigẽt, & multis adeò comperta & explorata sunt, nulla vt fraude celari, vel tergiuersatione negari nisi ab impudentissimis queant. Quod si veritatẽ, si virtutem, si religionẽ amamus, in his omnibus profecto digitum Dei, imò fortẽ dexterã altissimi agnoscere ac prædicare debemus, qui hoc ipso loco Mariæ cultũ pulcherrimis clarissimísque testimoniis ad totius Ecclesię consolationẽ publicè cõhonestat. Nugentur igitur insani, ac rideant impij, quibus Catholica sanctimonia omnis inuisa est: nõ potest profectò non bona & generosa esse arbor, quæ tã lætos ac vberes iustitiæ Christianæ fructus, vt Deo gratos, sic etiã hominibus salutiferos profert. Cælestis agricolæ, velint nolint hostes inuidi, propria isthæc est plantatio, quæ tam altas iecit rãdices, tamdiu stetit, in hanc tantam sublimitatem excreuit, eásque spirituales opes & copias profudit vt diuinæ gloriæ derogent, atque in publicam vtilitatem peccent, quotquot huic laudatissimo instituto petulanter obtrectant. Quid multa? si hãc ipsam Mariæ domũ non conseruaret ac proueheret Deus, non illa tot annis durare, non tanta Pontificum authoritate commendari, non tot Principum & populorum suffragiis communiri, non tàm illustribus splendere miraculis, nec denique incredibilibus diuinæ gratiæ muneribus, quæ in eadem Aede sacra plurimis Christi membris Ecclesiæque filiis applicarentur, in hunc vsque diem abundare potuisset.

Bonorum & sapientum est Deum Laureti peculiariter operantẽ agnoscere ac prædicare, bonamque arborem ex bonis fructibus æstimare.

Porro autem visum est hæc paulo fusius explicare, vt cum aliorum calumniatorum, tum Petri

Multa signa probant ædis Lauretanæ institutũ & cultũ à Deo esse.

Ob quos maximè hæc tractatio sit instituta.

Vergerius insectator impius ædis Lauretanæ.

Vergerij summam petulantiam aliqua ex parte castigaremus. Hic enim contra Virginem Lauretanã scriptum tali Apostata dignum, hoc est, virulentissimum, Latinè simul & Italicè compositum, euulgauit, vt si posset, Lauretanam Ædem, quæ mirum in modum omnes vrit hæreticos, in vulgi odiũ atque contemptum adduceret, suósque maximè Italos à veteris pietatis studio reuocaret, ne ad sacrum hoc sacellum tàm reuerenter quàm frequenter ex omnibus fere locis conuolarent, neque illic Christo & Matri eius deuotos sese præstarent. Ac tantum sycophanta illa sua profecit maledicentia, (Deo & Virgini sit gratia) vt multo ab hinc tempore, quantumuis vi maxima hæresum flammæ lõge latéque superioribus annis grassarentur, tamen plures peregrini, & maiore alacritate quàm anteà, Lauretum vndique confluxerint, ac certioribus argumentis suum in Virgine colenda zelum ac studium publicè declararint. Vergerio successit Illyricus æquè pseudoitalus, impius, nefarius, & ne suis quidem domesticis sociis in Germania visus tolerabilis sycophãta, quem nihil pudet in suis Rapsodiis adeò debacchari, vt Lauretani idoli mendacia horrenda & infinita esse garriat, quibus tota Italia, vel etiam Europa contaminetur: eos vero qui Lauretum religionis ergo contendunt, impiã hypocrisi dementatos audet appellare. O impurum & scelestum Dalmatam, qui si Iudæus aut alter Lucianus esset, quid turpius quæso fingeret; quã quod sanctissimã Dei Matrem Laureti piè & religiosè honoratam in execrandum idolum scelerate transformat? Qui rursus si Iuliani apostatæ aut primorum Cæsarum in Christianos rabiosè grassantium esset mancipiũ, quid petulãtius effutiret, quàm quod vera Dei per Mariam operantis miracula pro mendaciis horrendis proclamare, eáque ad Italiæ, ac adeo Europæ labes dedecoráque referre non erubescit? Qui demum, si perfidorum Hæreticorum Eunomij vel Vigilantij amicus aut discipulus familiarissimus esset, an expressiorem Sectæ suæ notam posset edere, quã quod pios omnes Lauretum ad colendam Virginẽ commigrantes, impios hypocritas & meros idololatras audet pronuntiare? Bone Deus, quanta in istorum cordibus hæret spurcities, qui ore vel calamo tàm putido sacris de rebus tàm nefanda euomunt, ipsis, vt opinior, Ethnicis deteriores, & in vera quidem pietate tum deprauanda, tum conuellenda multo pestilentiores.

In lib. contra idolum Laures.

Catholica pietas, non refrixit Laureti. sed aucta est potius in secta est potius in festatione Hæreticorum.

In Centur. mendaciorum Papist.

D Cur vero coniurati Ecclesiæ veræ hostes, tam ardenti Lauretanæ Virginis odio flagrant, tantáque ira & inuidia incensi, præsentem piorum consuetudinem acerbissimè insectantur? An noui aliquid hic faciunt Orthodoxi? Vetus hoc institutum est, vetus huius Ædis Lauretanæ celebritas permanet, ad quã nostri Maiores, atauí & proaui, hísque antiquiores, docti æquè ac indocti, nobiles & obscuri homines vndiquaque proficisci, suáque vota præstare solebant. Cuius rei multa exempla profert Hieronymus Angelita, præclaris etiam adiunctis miraculis, quæ complures ex ea profectione, & Ædis Lauretanæ visitatione, per Virginem matrem diuinitus impetrarunt. Sensit eandem virtutem Paulus II. Pont. Max. qui cum Laureti sese Deiparæ commendasset, ex grauissimo morbo & epedimiæ vlcere, quo laborabat, subito ac mirabiliter est restitutus. Tum celebris viri Petri Gratianopolitani A vxor Antonia, non nisi hoc ipso sacro loco septem dæmonibus, à quibus erat obsessa, multis tum præsentibus potuit liberari. Anni sunt ferè septuaginta quum illustris Theologus idem & Poeta, quem dixi, Baptista Mantuanus floreret, qui postquam in febrim ardentissimam incidisset, Lauretanæ Virgini restituendam valetudinem cõmendauit, eíque vota fecit: sicut carmen ab illo conscriptum non obscure declarat. Sic enim inter cætera ille canit:

Baptista Mantuanus erga Virginẽ Lauretanam religiose fuit affectus.

Erue me tantis igitur Regina periclis,
Et laceræ sparsas colligе nauis opes,
Mox vt liber ero, Lauretia templa reuisam,
Et tibi de nostro carmine munus erit.
Carmine persoluam grates, & carmine laudes,
Carmine diuinum testificabor opus.

In carmine quod Votum ad D. Virginem inscribitur.

B Erasmi Roterodami iam suprà meminimus, qui Lauretanam Virginem certè & ipse coluit, vel inuitis Nouatoribus, eámque propria concione, integra Liturgia, multísque precibus editis, quæ adhuc extant, liquido decorauit. Erasmicam verò Liturgiam Archiepiscopus Bisontinus approbauit, Ecclesiæque suæ recitandam adiecto decreto tradidit, in quo his etiam verbis prudenter admonet: Nõ quod alia sit, inquit, quæ apud Lauretum coltur, quàm quæ toto terrarum orbe, vbicunque Christi nomẽ sanctum est, piis omnium studiis celebratur & inuocatur, sed quod Deus pro sua benignitate diuersis locis per Genitricem suam profert suam in homines munificentiam & misericordiam, quo illius memoriam nobis reddat modis omnibus sacrosanctam.]

Erasmus multũ tribuit Virgini & Aedi Lauretanæ.

In Epistola Antonij de Vergerio Archiepiscopo Bisontino in scripta Anno 1524

C Postremo committere non possum, quin Marci Antonij Mauretij elegantissimum ac grauissimum carmen, quo ille sua vota Deo Virginique Laureti persoluit, adscribam, quoniam & superiorẽ de hac sacra Aede narrationem comprobat, & pectus verè Catholicum, piís que affectibus incensum spirat, ac de multis etiam rebus Laureti rectè obseruandis admonet, si cui fortasse sit animus religionis ergo illuc proficiscendi. Quare non Poeta minus, quam Orator ille hoc seculo præcellens, multísque libris iam editis clarus, hoc modo egregie canit:

Quomodo Deipara Laureti magisqui alibi colitur à Catholicis.

Antonij Mauretij singularis pietas erga Virginẽ Lauretanam celebrata poemate carmine comprobatur.

Vnde mihi insolitus præcordia concutit horror
Et perfusa metu trepidat velut icta Deo mens?
Fallor, an hoc facit ipse locus, stimulósque pauenti
Subricit, atque animum præsentia numinis vrget?
O cælo dilecta domus postesque beati,
Quos ego iampridem tota mihi mente cupitos,
Nunc primum, veteris voti reus, aduena viso:
Saluete, adspectáque mihi feliciter este.
Vosne per æthereas Iudææ, à finibus oras
Aligerum, mandante Deo, vexere mapipli?
Hic virgo genitura Deum, genitricis ab aluo
Prodiit, & blandis mulsit vagitibus auras.
Hic quoque virginei seruata laude pudoris
Sancta salutifero tumuerunt viscera fœtu.
Ille opifex cunctorum, illa æterno vnica proles
Æqua Patri, ille homini primæua ab origine lapso
Spem cælo vitamque ferens, hac lusit in aula
Paruulus, & sanctæ blandæ obtulit oscula matri.
Quænam igitur Regum sedes, quæ templa per orbem
Huic se ausint conferre loco? ter & amplius omnes
Ante alias felix Paceni littoris ora:
Cui Solymos spectare domi, cui munere diuum
Fas calcare domi est pedibus vestigia Christi.

In carmine ad beatissimam virginem, quæ religiosissimè colitur in Aede Lauretana.

Salutatio Ædis Lauretanæ cum admiratione illorũque de præsenti Mariæ cubiculo prædicantur.

Ab eiusdẽ loci aliis collati præstantia & dignitate.

En

Ad Virginem Matrem precatio siue inuocatio.

En ego iam supplex procumbam, atque oscula figam
Parietibus sanctis, spargamque hoc pulnere crines.
Adspice me superos è sedibus, adspice Virgo
Prostratum, atque imo gemitus ex corde cientem,
Et pectus tundentem, & fletibus ora rigantem:
Neu, quanquam culpis adopertum turpibus arce
Adspectu me Diua tuo, si pectore toto
Te veneror, si te dubiis in rebus ad vnam
Confugio, teque auxilium Sanctissima posco.
Pœnitet ex animo vitæ me Diue prioris,
Pœnitet, & meritas horret mens conscia pœnas.
Quod nisi tu casto pendentem ex vbere natum
Concilias, placasque mihi, quo tendere cursum,
Quoue malis fessam tentabo aduertere puppim?
At tu, namque soles, placida dignare querelas
Aure meas, & ades lapsis mitissima rebus.
Certè equidem tota pendentes Aede tabellas
Adspicio, quæ te miseris præsto esse loquuntur.
Hic, te animo spectans, torrentem viscera febrim
Depulit: ille hydadas tristes, hædumque cadentem
Spectauit tutus, vertentibus æquora ventis:
Et duce te patrias enauit saluus ad oras.

Oranti animus vere pœnitẽs, Dei gratiam quærit per Virginem Matrem.

A miraculis per virginem Lauretanam exhibitis.

Criminis ille reus falsi, sub iudice duro,
Dum mortem expectat, tenebroso carcere clausus,
Munere Diua tuo, detecta fraude, reuisit
Vxorem & natos, exoptatumque parentem.
O ego nunc morbis multo grauioribus æger,
Naufragiumque timens longe exitiosius illo,
Et iampridem animum peccati compede vinctus,
Si possim morbis liber, vinclisque solutus,
Fluctibus & ventis laceram subducere puppim:
Quas tibi lætus agam grates, dum vita manebit?
Te cùm luce noua sparget sol aureus orbem,
Te recinam, quoties abscondet opaca polum nox,
Et tua præcipuè venerabor numina cultu.

Collatio ægritudinis spiritualis cum corporali.

Habet ergo Lector nostram sententiam de Lauretana Aede, quæ inter omnia templa Deiparę Virgini sacra tàm excellenti gloria præsens æuum cõdecorat, vt Catholicæ veritati partim de Maria recitè ac laudabiliter inuocanda, partim de inuocationis huius fructu atque efficacitate testimonium grauissimum atque verissimum præbeat, simulque Sectariorum tãtam lucem nobis inuidentium oculos maximè feriat & offendat.

De præstantia & dignitate tẽpli Lauretani hoc seculo.

CAPVT XXVI.

Diluuntur obiectiones & cauillationes Platzij cuiusdam, qui Catholicos in Mariano cultu versantes publicè ac temerariè insectatur.

Cur postlongam disputationẽ non ad finem veniatur, sed nouapapius concertatio hic instituatur.

THæc quidem, ni plane fallimur, sufficere poterant ad frangẽdos hostiles eorum impetus, qui ob Marianum cultum Catholicis hodie petulanter insultant, etiamsi ad lõgam hanc disputationem nihil aliud adiungeremus. Mirabitur ergo fortasse quispiam, cur nos lõgius progrediamur, & hoc quidẽ loco ad nouum & singulare cũ aduersario certamen descendamus, finéque Operi non tandem aliquando imponamus. Vbi de consilij nostri ratione, quam in præsentia secuti sumus, necessario dicendum est, eamque bonis & æquis censoribus comprobatum iri posse confido. Cùm iam ad calcem libri huius properaremus, nobis nihil tale cogitantibus, en codex nouus adfertur ex mercatu Francfordiensi, quem non frustra veterem Africam dixeris, vtpote noui monstri aliquid semper adferentem. quem codicem cum primum inspicimus, qui Germanicè scriptus & excusus erat frontispicium quidem non poterat displicere, quia speciosum inquisitionis Catholicæ titulũ præ se ferebat. Sed quò magis euoluimus paginas, eò certius deprehendimus non Catholicũ dogma illic inquiri vel excuti, imò vero Catholicam religionem omnẽ ex professo conuelli, multisque modis conspui, vt iures pro vino aquam, pro auro carbones venditari. Author sé Conradum VVolff Platzium vocat, ac vere, vt nomini suo respondeat, lupum ait Catholicis ouibus insidiantem, dum veterasuæ, id est, Lutheranæ doctrinæ scripta & argumenta consarcinat, & ex his alienos veluti pannos & quasi centones cõsuit, quod ipse nihil noui prẽter maledicentiam, in mediũ proferre posse videatur. Totius tractationis summa & scopus in eo versatur, vt veteris Ecclesiæ in sacro cultu institutum, obseruatio, consuetudo in vulgi odium atque inuidiam rapiatur, populus vero, qui nouæ doctrinæ fermento iampridem deprauatus, nullum certum religionis genus sequitur, ab instituto quidem Catholico magis ac magis abalienetur. Cæterũ quod ad Marianum cultum attinet, hunc idem author virulentè appetit, & petulanter oppugnat, vt omni conuitiorum genere Lectorem Orthodoxum obrundat. Proinde quoniam huic audaci & effronti Sectario libuit nouũ Mariomagisten agere, & veluti spurium illum ac incircumcisum Philistæum referre, qui castris Israel, imo Dei viuẽtis, per summam superbiam exprobrauit, non possumus cum hoc blasphemo & communi hoste non congredi, & Dauidicis armis assumtis, hoc est, in nomine Domini exercituum effrenem hominis procacitatem, quantùm ad causam Marianam attinet, non aliqua ex parte reprimere & cohibere. Quanquam in hac pugna nos duplici de causa minus sollicitos ac prolixos esse decet, tũ quod præclarus iste pugil multa futilia & obtusa tela in nos eiaculetur, eaque argumenta depromat, quæ, vt ipse fatetur, à mulierculis, rusticis & idiotis siue cantillantibus, siue nugantibus emendicauit: tùm quod plerosque cauillos à nouo hoc conuitiatore nobis obiectos, aut potius ab eius magistris & symmistis acceptos, iam ante contriuerimus, sicut hic Liber quintus abunde cõmonstrat. Neque tamen obfuerit, si Lector cum superiore tractatione hanc succinctam quoque refutationem coniunctam habeat, & in ea velut epitomen cernat argumentorũ, quibus coniurati Ecclesiæ hostes hodie niruntur maximè, dùm Virginis nostræ cultum in veteri Ecclesia receptum atque probatum insano studio labefactare, & vbique gentium impiè abrogare conantur.

Doctrina Platzianæ in hoc libro ssima & scopus.

Platzius ei iãdeuersus Catholicum Mariæ Virginis cultum debacatur.

Platzius non dissimilis blasphemo contẽptori Ecclesiæ Goliath.

1. Reg. 17.

Quare non cõueniat accurate ad omnia Platzij argumenta respondere.

Sequentis refutationis fructum non de futurum Lectori.

Principio hic Platzius nobis insultat, quod honorem Christo debitũ in Mariam transferamus: quo-

Genes. 3
1. Ioan. 2

Mercatus Francfordiensis, vt Africa noui monstri ferax.

De nouo libro inquisitionis Catholicæ, quem recens edidit Platzius & quid in eo continetur.

Platzij obiectio prima, quod Catholici legant & cãtent: ipsa conteret caput tuum.

niam legimus & tantamus: Ipsa cõteret caput tuũ. Verùm inuidia & odio excæcatus hic censor aut non intelligit, aut malignè reticet, quo sensu nõ solum de Virgine sacrosancta, sed etiã de multis aliis electis Christi organis rectè affirmari queat, quod sub pedibus suis caput serpentis antiqui contriuerint, vel sicut Ioannes loquitur, Malignũ vicerint. Constat verò Mariam inter Sanctos reliquos hanc præcipuam mereri laudem, quod per Christum ex ipsa genitum, & in Christo ipso filio de Satana tantò mirabilius atque felicius triumpharit, quantò ab omni næuo peccati liberior, & omnibus Diuinę gratię præsidijs inde ab initio instructior & cumulatior fuit, quemadmodum [a] Lutherus ipse fatetur. Vt hinc [b] Bernardus de illa dicere non vereatur: Ipsa proculdubio caput cõtriuit venenatum, quæ omnimodam Malighi suggestionẽ tam de carnis illecebra; quàm de mentis superbia deduxit ad nihilum.] Tùm longè ante Bernardum scripsit Sophronius, vel sicut alij volunt, Hieronymus, nullã Satanæ vel inimici fraudem Mariæ Virgini præualuisse, quæ mente & corpore sancta permanserit, multis donorum priuilegiis sublimata, cuius vita omnium disciplina sit, quæ præcellat cũctos, ac supereminet vniuersis. Diximus autem, neque Catholicis displicere lectionem, si non ipsa, sed ipsum, de Christo nimirũ mulieris semine promisso, hoc loco legatur: ac vtramque lectionẽ veteribus agnitam ac probatam fuisse demõstrauimus. Mera verò Sectariorum est calumnia, quòd nobis affingunt, veluti Christo contempto, excluso, vel neglecto, singularem Mariæ cultum & honorem in hoc verbo (Ipsa) constituamus, & hanc benedictam inter mulieres, Satanæ ac regni eius victricem, hominumque redemtricem perinde ac Christum ipsum faciamus. Nunquàm enim Ecclesia Catholica dubitauit, omnibusque adeo seculis ingenuè professa est, [c] Christũ esse semen illud Abrahæ, in quo gentes omnes benedicuntur, quique [d] solus veluti fortis ille armatus, per se & pro omnib. deuicit Satanam, eiusque regnum sua virtute contriuit, magnis inde spoliis reportatis, sine quo nullus alius de mundi principe, peccato & morte triumphare possit, sicut passim diuina Scriptura testatur. Deo igitur gratias, qui dedit nobis victoriam per semẽ mulieris Iesum Christum Dominum nostrum, ad caput & imperium Satanæ conterendum, quique talem Euæ aduocatã, vt Irenæus vocat, præstitit, quæ suis apud Deum precibus, ad eiusdem Satanæ insidiatoris machinas confringendas, nobis nunquam non posset auxiliari. Reliqua huc spectantia, ne simus longiores, ex Capite nono superiore depromi facile possunt, vbi de hoc ipso argumẽto copiose disputatum, aduersariisque oblatrantibus responsum est.

Mariam Satanæ victricem vere fuisse.

a In Concione de Conceptione Virg.
b Hom. 2. in Euangel. Missus est Angelus. Sermo. de Assumpt. B. Virginis.

Quomodo Bernardus & Sophronius Mariam prædicentob deuictum serpentem.

Sectarij hic affingunt Catholicis falsa, vt illis calumniam struant quodpro Christo Mariam faciant orbis redemptricem.
c Genes. 12 & 22.
d Luce 11. Esa. 9

Obiicit deinde canticũ illud: Maria mater gratiæ, & magni criminis loco ducit, si quis moriens Virgini Mariæ sese commendet, aut ab alio commendetur. Diluimus hunc quoque cauillũ, & nunc tantum respondemus, etiam Lutherum de Sanctis inuocandis multa sæpe scripsisse, & præterea docuisse, vt ægroti & morientes non modo Mariam, sed etiam Angelũ proprium, pluresque Sanctos inuocarent, seque illis commendarent in morte. Adhæc alibi monstrauimus, Sanctorum inuocationẽ à Brẽtio admitti, & ab Oecolãpadio confirmari, neque

Vide Caput 17 huius libri.
In lib. de decem præceptis.

Altera obiectio Platzij pro abiurdo ducẽtis quod in morte Maria inuocetur.
In Concione ne præpara

respui à Bucero & Camerario. Imò vero laudatissimos sanctissimosque viros, [a] Gregorium Nazianzenum & [b] Ephrem Basilij Diaconũ, aliosque multos in veteri Ecclesia ita precatos asse docuimus, vt Mariam tum in vita, tum in morte sibi fauentem Matrem habere possent, sicut & hactenus Ecclesia tota precatur. Quid? hoccine Christum est abnegare, vel Christo Mariam æquare, si quod ille sua virtute largitur, huius patrocinio accedente impetrare cupiamus atque speremus? Nihil profectò tã piè & sancte dictum factumque videri potest, quod nõ denigret ac deprauet animus ad calumniandum effusus, & cœca obtrectandi libidine occupatus. Scimus, quo sensu cum Dauide Propheta rectè precetur Christianus. In manus tuas Domine cõmendo spiritum meum, & cum Stephano Protomartyre: Domine Iesu suscipe spiritũ meum: nec in alio magis quàm in Christo eiusque meritis & bonitate viuentes ac moriẽtes fiduciam nostrã defixam habemus, habendamque docemus. Mariam vero vt suis ad Deum precibus cùm in vita, tùm in morte nobis assistat, tanto fidentius imploramus, quanto minus nostris meritis tribuimus, certiusque tum sacris litteris, tum fide dignis experimentis edocti sumus, Deum propter Sanctos suos etiam immerentibus sæpe opitulari, eumque multorum comprecantiũ sancta societate delectari, & in Sanctis suis gloriosum atque mirabilem esse solere. Sed istorum mos est de verbis litigare magis, quàm sensum verborũ expendere: alioquin precationem ad Deũ & Christum effusam, ab illa quam Mariæ facit Ecclesia, facile discernerent, omniaque per Christum Dominum nostrum peti & expectari haud inuiti faterẽtur. Verè profecto dixit Hieronymus: In Ecclesiasticis rebus non quæruntur verba, sed sensus: id est, panibus vita est sustentanda, non siliquis.]

tione ad mortem.
a Vide lib. 3 cap. 10
b In Tragedia de Christo patiente.
b In precatione ad Deiparam.

Sine Christi iniuria Mariã in morte inuocari.

Catholici aliter Deo & Christo, aliter Mariæ Virgini in morte seu commendant.
Psal. 30
Actor. 7

In epist. ad Damasum.

Rursus litem nobis intendit Platzius ob præclara Epitheta, quibus Matrem Domini honorifice in Ecclesia compellamus, quod sit Regina, aduocata, vita, dulcedo, auxiliatrix & consolatrix hominum: multa enim id genus illi tribui, quæ non nisi Christo debeãtur, clamitat. Sed vetus & inanis hic quoque garritus est Nouatorum, qui libenter Ecclesiæ quam deseruerunt, oblatrãt, & damnare pleraque malunt, quàm candide interpretari, licet secundũ piorum sensum atque iudicium illa facilè possint excusari, nihilque prorsus absurdi habeant, adeoque Scripturæ phrasi sint consentanea, & Patrum etiam testimoniis euidentissimis comprobata. Hoc verũ esse multis probauimus, vt 11. 12. & 13. Capite si quis fortasse inspicere volet, poterit animaduerti. Nobis enim non libet, nec conuenit eadem sæpius vsque ad nauseam iterare, sicut nostri calũniatores in hoc argumento facere consueuerunt. Norunt vel mediocriter docti, sacris literis esse perquam familiare, vt pleraque nomina, quæ primario & excellenter diuinis personis congruunt, alia ratione, vtpote secundario minusque principaliter Mariæ Deiparæ, ac Sanctis etiam inferioribus accommodẽtur. Illud constat, tàm præclaros titulos Mariæ in Scripturis tribui, vt vix Ecclesia possit aliquid de illa excellẽtius & augustius prædicare: quicquid vero prædicat, propter Christum Dominũ ex illa procreatum, vt in Matre Filius glorificetur, ipseque Filius primas teneat semper, à Catholicis affirmari, exponi, intelligi. Hinc illa Bernardi extat

Obiectio tertia Platzij ab Epithetis, quę Marię tribuũtur, accepta.

Quæ personis diuinis præciputè cõpetunt, etiam ad Mariam Sanctosque alios extẽdi sæpe solere.

Mariam illustribus titulis merito exornari, cosque candide interpretãdos esse.

Regula:

Regula: Quicquid in laudibus matris proferimus, ad filium volumus pertinere. Et rursum: Cùm Filium honoramus, à gloria Matris nõ discedimus.] Quare Platzij & aduersariorum cãdor à nobis desideratur, qui vt mordere possint eos, à quibus se ipsi nefariè diuulserunt, verborum captatores esse gaudent, ac interim à sensu & spiritu Ecclesiæ siue per insciticiam, siue per malitiam, manent alieni.

Homel. 4. in Euangel. Missus est.

Quarta obiectio Platzij de Psalterij verbis in Mariæ laudem transformatis.

Tit. 3

Sed nouus hic aduersarius in eo etiam Chemnitium, Marbachium, Heerbrandum, aliosque plures Ecclesiæ hostes ęmulatur, quòd nobiscum grauiter expostulet ob Psalterium transformatum, & ad Mariam applicatum: quasi hoc sit verbũ Dei corrũpere, atque prorsus in sensus alienos detorquere, dum ea quæ ad Deum referenda sunt, creaturæ adscribuntur. Respondemus, Ecclesiam Catholicam huic Mariano Psalterio nullam authoritatẽ adiunxisse, neque illius vsumesse in publicis precibus, & vix paucissimos in illo recitãdo versari, & sicut omnia sunt munda mundis, ita quæ illic proponuntur à piis piè accipi posse, quantumuis obganniant noui calumniatores, quorum mala mens est & malus animus, vt simul & bonis & malis rebus abutantur. Fuit autem Bonauentura, vir excellẽti doctrina & sanctimonia, tùm pio quodam affectu erga Deiparam ãdmodum prædituS, qui vt suo vel amicorum desiderio satisfaceret, hoc Marię Psalterium, quod vocant, ex veteri contexuit, non tamen verbis & sententiis omnibus ad suum institutum accommodatis. Neque illi vnquam venit in mentem, vt hoc suo labore norum, & Dauidicum illud Psalterium nobis è manibus excuteret, aut eius authoritatem & solennem perpetuũque in Ecclesia vsum aliqua ex parte labefactaret. Sciebat vtique vir sapiens, quanti referret, diuinas illas laudes & Dauidicas precationes integrè non solum extare, sed etiam à piis nocte dieque celebrari, sicut & Ecclesia Clericis celebrandum iniunxit. Neque tamen obfuturũ putauit, si è Psalmis illis quædam ad ornandam Domini ac Dei Matrem excerperet, verbisque paululum immutatis ad eãdem Virginem conuerteret, quę Propheta Regius proprio & sublimi modo ad summi Dei maiestatem prædicandam vt pulcherrimè, ita & vtilissimè compositisset. Hoccine tantũ est scelus, quantum noui Mariomastiges videri volunt, dum prinatum hoc studium in publicam totius Ecclesiæ contumeliam nõ sine tragica vociferatione detorquent, & hinc Catholicos omnes, veluti nefarios psalterij deprauatores, impudẽter accusant? Multis doctis & piis hic Bonauẽturæ labor arridet, etsi plenum illud Dauidis Psalteriũ, velut fontem riuulo longè anteponant. Soli Sectarij ad hunc panem, vt sic dicam, recoctum nauseant, vt ne videre quidẽ illum aut edentes alios ferre possint. Quid hic facias quæso fastidiosis, quibus non nisi optima & aurea & præstantissima quæque edulia satisfaciunt? etsi his quoque turpiter abutuntur. Sinit Ecclesia multos in suo abundare sensu, modo ille à pietate non sit alienus, sicut & iam olim Probæ Falconiæ permisit centones quosdã è Poësi Virgiliana compaginatos edere, Christoque tribuere, vt Maro sine Christo propemodũ Christianus esse videretur: sicut & Hieronymus indicauit. Ad huius Falconiæ imitationem accessit Eudocia, illustris & ipsa, rarique ingenij matrona, in Poësi quidõ exercitatissima Imperatrix, quæ hinc inde ex Homeri

S. Bonauentura Psalterij marię, vt vocẽt, author, & quod eius consilium fuerit.

Ineptos esse Nouatores in Catholicis obiectum Psalterium proscindendis.

Ecclesia permittit nunc, illustrez fœminas ex Poetis ethnicis excerpere, quæ ad sacras faciunt historias.
In epist. 103 ad Paulinum
Vide Zonaram. libr. 3 Annalium.

A poëmate suum collegit opus inscriptum Homerocentra, quo plurimas vtriusque Testamẽti historias seruata Homerici carminis maiestate non sine admirabili quadam iudustria breuiter comprehẽdit. Etsi vero ista nihil ad sinceram fidei doctrinam aut roborandam, aut infirmandam faciunt, tamẽ quoniam magna est ingeniorũ varietas, & aliis alia placent, sua vero trahit quenque voluptas, idcirco nihil in hoc genere vel mater pia dãnat Ecclesia, vel damnare potest animus verè Christianus, modo in fundamento non erretur, sinceraque fides & charitas immota consistant. Iam si præsens Bonauenturæ opus cum illo præstantium fœminarum labore conferamus, minus hoc quidem coactũ, magisque pium est, quoniam Prophetica dicta de Christo B Deo & homine ad eius matrem sanctissimam, qua nullus cum tãta maiestate coniunctior esse potest, accommodat, ac eidem Virgini Matri singularem, non tamen diuinum, in laudando & precando habet honorem, aut ab aliis itidem haberi postulat. Proinde vel nugatur vel calumniatur cum suis sociis procax Platzius, quod huic viro sancto & singulari Mariæ cultori dentem theoninum infigat, aliosque pios eius imitatores conspuat, qui nõ modò sine superstitionis vitio, sed etiam interdum cũ aliquo pietatis gustu hanc nouam psalterij formam à nullo Catholico hactenus reprehensam vel recitant, vel probant. Atque vt maximè quidam sine iudicio, sine spiritu hac precandi ratione vterentur Ecclesia quidem extra omnem culpam est, quæ nullam hic legem tulit, sed priuata liberaque id genus C pietatis exercitia his qui volent, rectè vsurpanda permittit, peccãtes vero nonapprobat, & iusto quidem Iudici Deo, qui solus corda renesque scrutatur, de occultis iudicium omne relinquit.

Platzium & alios perperã obstrepere nouae cuiusdã & piis Psalteriũ Marię recitãtibus, nec posse Ecclesiam hic merito reprehendi.

Here. 17

Quotusquisque Catholicorum est, obsecro, qui remissionem peccatorum, hominumque creationem, redemptionem, iustificationem & saluationẽ opus Dei proprium esse non constanter affirmet, quique Mariæ vel vlli creaturæ hos effectus gratiæ, sicut Deo, tribui posse, vel ab illa petendos & expectandos esse arbitretur? Fingit autem hic homo cõtentiosus, quod nõ modo nominum, sed etiam rerum significatarum æqualem communicationem in Christo & matre statuamus. Sed vtrumque falsum est, nos omnia Dei nomina Deiparę assignare, & quæ illi per hyperbolen, catechresin, vel auxesin D à veteribus aliquando tribuuntur, in eundem sensum de Maria creatura & Deo creatore à nobis accipi & prædicari, quemadmodum alibi multis demonstrauimus. Obiicit autem nobis Platzius regulam Bonauenturæ, qui cauendum esse docet, ne dũ Matris amplificatur excellentia, Filij gloria minuatur, & sic in illa mater prouocetur, quæ magis Filiũ vtpotè creatorem, quàm se creaturam cupit extolli & honorari.] Ac rectè quidem ille, sicut Catholici omnes ad vnum sentiunt & affirmant. Probat autem illic Bonauentura, Mariam etiam conceptus tempore Christi gratia indiguisse, sine qua communem peccati legem, quam in Adam omnes subeũt, effugere vtique nõ potuisset: Christum vero solum, esse dicit cõceptum de Spiritu sancto & natum de Virgine, eundem omnium Redemptorem & Saluatorem, qui omnibus ad iustitiam aperiat ianuã, & solus pro omnibus moriatur: itaque omnem honorem qui tribuitur Filio, in Matrem eius non cõ-

Quinta obiectio Platzij de effectibus gratię Dei, non Marię attribuendis.

Vide supra c. 12. & seq.
In 3. Li. Sentent. dist. 3

Regula Bonauẽturæ de Marię laudib. moderandis.

petere: alioquin Filiũ non honorari, sed potius illi contumeliã inferri, si quæ Filio propriè cõueniũt, in matrem Mariam transferantur. An verò quisquam adeo vesanæ sit mentis Catholicus, vt diuersum aut dicat, aut sentiat, aut defendat? Quod si aduersarij hoc loco Bonauenturæ credunt, cur alibi, & præsertim paulo post, eiusdem testimonio nõ credunt? cùm hæc diserte scribit: Quoniam beata Virgo Maria aduocata est peccatorum, gloria & corona iustorum, sponsa Dei, & totius Trinitatis triclinium, & specialissimum Filij reclinatorium: hinc est quod speciali gratia Dei nullũ in ea peccatum habuit locum.] Et rursus: Auxiliatrix & amatrix est omnium fidelium suorum laudatorũ, sicut illi qui tales sunt, experimento multiplici cognouerunt.] Nesciebat, scilicet, vir idem sanctissimus, & in rebus Theologicis exercitatissimus Bonauẽtura, quid Psalterij verba sibi vellent, proprieque significarent: & complura quidem in Mariæ laudẽ prædicari, à sapientibus vero ita semper accipi, vt in his latriæ cultus soli Deo debitus ad nullã creaturam referatur: ac demum verba, quibus Deum & Sanctos inuocamus, ab actu & cultu interiore pendere, neque nudis vocalis, sed sensu ipso metienda esse. Verum nunquam ille fore putauit, sui Psalterij, quod in Mariæ gratiam collegisset, vel tã imperitos censores, qui verborum illorum vim atque sententiam toti Ecclesiæ notam ignorarent, vel adeo malitiosos verborũ aucupes, qui sua sensa contra communem piorum intellectum verbis illis affingerent impudenter.

Lib. 3 Sent. dist. 3 Bonauentura Platziũ ipsum redarguit, & Mariæ causam vindicat.

Obiectio sexta Platzij salutationẽ Angelicam cauillantis.

Iam vero vt nouitius hic miles in hoc cãpo clarius triumphet, aduersus Angelicam salutationem nouum bellum mouet, illamque non armis aliis sibi oppugnandam sumit, nisi quod rancidos totiesque reiectos & explosos cauillos nobis opponit. Igitur hic nec orationem, nec inuocationem agnoscit, & fert grauiter, in Catholicis Ecclesiis campanæ signum edi mane ac vespere, vt homines ad salutationem Virginis excitentur. Dedignatur Mariã gratia plenam dicere: obmurmurat aduersus appẽdicẽ qua cõstãter tot seculis Ecclesia Romana, imo & Siriaca sic dicere cõsueuit: Sãcta Maria mater Dei ora pro nobis peccatorib. reprehẽdit denique orationi Dominicæ hanc salutationẽ de more Catholicorũ adiungi. O fortẽ & inuictum Achillem, qui his obtusis & crebro confractis spiculis, Catholicum institutum, & Dei populum configere, hanc-

Vide libr. 3 cap. 4 Platzius suis magistris Angelicam salutationem ac eius vsum cõmendantibus aduersatur.

que Mariæ salutationem prorsus debellare confidit. Tãm bene & præclare huic Sectario cum suis magistris Luthero, Rhegio, Spangenbergio conuenit, qui salutationis huius verba explicarunt, & à nobis vtiliter recitari posse monuerunt, quicquid nunc tandem noui & inter se pugnantes aduersarii garriant, in quib. illud Apostolicũ vaticiniũ magis magisque videmus impleri: Mali homines & seductores proficient in peius, errantes & in errorem mittentes. Postea Rosarii, vt vocant, vsum, ne quicquam nobis inconuulsum relinquatur, Momus arrodit, & pios Mariæ cultores insectatur, adeoque damnat eos, qui salutationem Angelicam iterare, vel ex his Psalteria quædam virginis (sic enim maiores appellabant) conficere consueuerunt. Hinc in eos etiam destomachatur, qui sanctum quoddam sodalitium ineunt, vt ad Mariæ laudes sæpius ex instituto celebrandas conspirent, huiusque consilii

2. Tim. 3 Platzius Rosarium & Psalterium & sodalitium Virginis probrose insectatur, eaque rerũ vsum damnat ob multiplicem ignorantiam.

A authorem ac ducem Dominicum aliosque sanctos vitos in hoc officii genere imitantur. Nos vero hãc quoque partem Platzianæ mordacitatis, quæ cum impia scurrilitate coniuncta est, iam ante dissipauimus, haud nescii, nullum Ecclesiæ institutum vel Sacramentum nobis iam superesse, quod ab istis insanis illuforibus integrum nobis & inconcussum relinquatur. Ignorat autem Platzius, qualem quãtumque fructum piis adferat sæpe, quod huiusmodi spirituale & odoriferum sertum, diuinis Angelicisque floribus eleganter compactum, nõ solum ad fallendum & fugiendum otium, malorum sæpe maximorum originem & incitamentum, sed etiam ad excitandum & pascendum Christianum animũ adhibeatur. Ignorat, quanti referat varias ationes

Lib. 3. c. 10

B excogitare & persequi, quo plerique diebus præsertim festis, à rebus vanis & ludicris ad qualecunque religiose precandi, & sacra meditandi officium reuocentur. Ignorat, quàm sit Deo gratum, & ad mouendas hominum mentes vehemens fraternæ charitatis vinculũ, quo plures vno eodemque spiritu afflati, ad Dei, Mariæque cultũ diligentius exercendum, piè consociantur, certoque de quo dictum est, sodalitio colligantur, vt ita se mutuò ad Deum precandum & Virginem salutandam ex professo magis cohortentur. Ignorat, quod etsi certarum precum numerus ex se vim ad efficiendum vel impetrandum aliquid nullam habeat, tamen sine superstitionis nota, & cum laude fructuque fieri possit, vt quinarius Orationis Dominicæ numerus ad quinque Christi vulnera, denarius verò Angelicæ

Rosarium & Psalterium Virginis, & piorũ Mariæ cultorum sodalitium improbe oppugnatur.

Numerus precum per se parũ efficit, sed vtilis tamen multis esse potest.

C salutationis vsus ad præcepti decalogi, sicut & quinquagenarius ad annum Iubilæum, qui peccatorum remissionem in Scriptura designat, apte referatur. Ignorat denique, quàm pulchrè & commode nostri Maiores ad hoc ipsum Rosarium siue Psalterium Mariæ retulerint præcipua redemptionis nostræ mysteria, in Christo ipso peracta, & si ab vllo alio, certè à Maria exacte considerata, quæ si rite perpẽdantur, Euangelicæ doctrinæ summam breui quasi compendio videas scite comprehendi. tantum vero est Platzij supercilium, vt censor inuidus simul & præceps neque Rosarium Deiparæ dici, neque eorum sodalitatem, qui ad Mariæ cultum religiose conspirant, eamque diligentius venerantur tolerare possit, sed quicquid hoc est studij, homo scilicet Euangelicus, pro sua libidine, tanquàm superstitiosum & impium simul reiicit & execratur. O

Præcipua redẽptionis nostræ mysteria in Psalterio Mariæ pie meditamur.

D iniquum Iudicem, qui tàm facile damnat insontes aliosque summæ licet impieratis, hoc est, nefarii schismatis reos, ac solius fidei iactatores absoluit. Nos vero, ne actum agere videamur, de salutatione Angelica non reperemus, quæ libro tertio amplissimè disseruimus, nihil vt arbitror, quod ad argumẽtũ hoc attinet prætermittentes, vbi Platzij argumenta, nimirum quę ab aliis authoribus tãtum emendicauit, quàm sint ficulnea, satis superque demonstrauimus.

A capite primo, vsque ad 13.

De Platzij argumentationibus vanis atque ridiculis aduersus Angelicam Salutationem & cultum Deiparę Virginis.

Et cordatus quidem lector vix à risu sibi temperare possit, quum hunc authorem insulsum audit legitue ratiocinantem. Inter alia enim hoc modo cauillatur: Maria Virgo ab Angelo salutari debebat: nos non sumus Angeli, ergo nefas sit illam à nobis salutari. Item: Non est in Dei verbo mandata hæc salutatio: proinde nobis non recipienda & vsurpanda. Eiusdem farinæ est, Maria seruis dixit

Ioann. 2 *Matth. 11*

in

in nuptiis Cana: Quæcunque dixerit vobis facite, A non igitur vult inuocari. Et quia Christus ait: Venite ad me omnes qui laboratis, nihil à Maria petere conuenit. Rursus, Deipara in hymno suo testatur: Ex hoc beatam me dicent omnes generationes: recusat igitur se Matris & consolatricis & aduocatę loco haberi atque inuocari. Illud magis adhuc ridiculum, quod fabulatur de seruis in nuptiis Cana ministrantibus, hos ad Mariam propter donum maternitatis, vt vocant, confugisse, eamque sibi apud Filium aduocatam facere voluisse. Hoc enim figmẽtum hactenus inauditum est, nulloque modo verbis Euangelicis congruit, vt vel mediocriter doctus animaduertet. O insigne igitur Scripturæ interpretem, in illorum nempe schola versatum, quorum Theologia ex meris negantibus propositionibus fabricata est, & in qua de verbo Dei, B veroque eius sensu iudicare omnibus fas est. Quidni? quando etiam contra Scripturam ad Ecclesiam oppugnandam, variosque errores tuendos, & ad ministerium vsurpandum sese licenter intrudunt, suumque iudicium totius Ecclesiæ & Synodorum, Patrumque iudicio superbe, quoties libet, anteponunt: ac proinde, quoniam inter superbos semper sunt iurgia, inter se quoque Andabatarum more perpetuo digladiantur. Negat præterea, sacrosanctæ Virgini ex eo, quod Deipara facta, vel donò maternitatis, vt in scholis loquuntur, ornata est, aliquid meriti & gratię ad alios apud Deum iuuandos accessisse: imo & pro sua, scilicet humanitate, omni merito eãdem exuit plane. Tùm Christi sermones in Euangelio matri dictos aperte deprauat, cùm ex his colligit, loquentis Christi mentem eo spectasse, vt nos ab honore Mariæ, quem illi nunc defert Ecclesia, reuocare, eamque in ordinem redigere voluerit. Postremo sic Mariam honorari postulat, vt solo imitationis cultu, quem bonis fere omnibus debemus, illam veneremur: eos vero superstitiosos Mariolatras audet appellare, qui tot seculis receptum ac probatum in Ecclesia cultum Virginis cum optimis nostris Maioribus, sanctissimisque Patribus amplectuntur, quique in eiusdem Deiparæ laudem instituta templa, sacella, altaria, festa, sodalitia, vel oblata donaria, susceptasque peregrinationes admittunt atque defendunt.

Luc. 1

Ioan. 2

Qualem Theologiam sequatur Platzius.

Prouer. 13 Aliæ futiles Platzij propositiones.

Qui superstitiosi Mariolatræ Platzio nominentur.

Cur ad platzij argumenta & probra hoc loco non specialiter respondeatur.

Quæ omnia tela ex Lutheranæ doctrinæ pharetra male deprompta, peiusque nunc iterum in Orthodoxos retorta non multo antè hoc ipso libro excussimus, iustaque, ni fallor, disputatione ita D contriuimus, vt nec Platzij, nec alterius Momi caninos latratus ac morsus metuere habeamus, si tantum positis affectibus, veritatis & æquitatis ratio sincere habeatur. Etenim copiose demonstratum est, in his partibus Mariani cultus, quæ à Platzio in calumniam rapiuntur, si Catholicus vsus accedat, nihil esse prorsus à verosensu diuini verbi alienum, omniaque venerandæ antiquitatis testimoniis & exemplis quadrare, tùm quod in Mariæ honorem publice instituit & obseruat Ecclesia, id cùm diuini cultus imminutione, cumque Christi mediatoris iniuria nullo modo esse coniunctum. Quarè nec Platzio, nec VVigando, nec Schmidelino, nec Marbachio, nec Heerbrando, neque

Non credendum esse nouis Sectariis aduersus Mariæ honorem

Centuriatoribus, nec vllis aliis nouis Mariomastigis fides habenda est, quantumuis de immodico, vano & superstitioso Mariæ cultũ querelas perpetuas texant, iisque Catholicas aures obtundant. Qui sane, si lupinos animos ouilla pelle non tegerent, sed sancto diuini cultus vindicandi zelo, quẽ prætexunt vulgo, flagrarent, longe rectius suas ipsi Ecclesias constituerent, in quibus non modo Mariæ & Sanctorum, sed diuinum quoque cultum plane neglectum iacere, omnem vero pietatem frigere, & vix tenuem antiquę religionis vmbram superesse, adeoque profanam rerum sacratum & horrendam Ecclesiasticorum munerum confusionem apparere, vel nobis tacentibus abunde res ipsa testatur. Adeo verum est, quod Bernardus alicubi dixit, contra Ecclesiæ ritum præsumptam nouitatem esse matrem temeritatis, & filiã leuitatis. Quod verò Platzius & alij similes errorum patroni nobis abusus obiectant, eosque apud mulierculas, & nescio quos alios in cultu Virginis residere contendunt, vetus & nota istorum est cantio, qui soli, scilicet, carent abusibus, & nostros quidem abusus cum erroribus exitialibus commutarunt. At nemo Catholicus, si aliquo sit iudicio præditus, aut tuendos, aut excusandos, imò verò corrigendos istiusmodi abusus esse censet, vt iam multos certè multis in locis post Synodum tridentinam celebratam (Deo sit gratia) correctos esse videmus. Fortasse quidam Catholicorum suos rythmos & libellos conficiunt, vel vsurpant, aut edunt, in quibus possit aliquid merito desiderari. Horum vero simplicitatem & imprudentiam aliorum vere sapientum & piorum culpæ attribuere, quid est, obsecro, nisi sycophantam agere, & traducere innocentes? præsertim quum obscura & peregrina huiusmodi scripta nullum Theologorum vel Ecclesiæ calculum meruerunt. Nisi fortasis æquum putant, vt ob priuata hominum vitia, veluti zizania, simul & triticũ, id est, legitimus Mariæ cultus in Ecclesia vel eradicari debeat, vel aboleri. Perpetuo sane Catholica Ecclesia professa est, Diuinũ cultũ Mariæ ac Sãctorum omniũ cultui adeo præferri oportere, vt quicquid laudis, honoris & gloriæ Sanctis tribuitur, quicquid solenne illis impẽditur, id totum ad omnipotentis Dei gloriam referatur, ac in illorum quidem obsequio nihil agendum esse, quod à summi Dei ac Christi Domini cultu & amore nos auocet impediatque. Est demùm illud singulare tùm inscitiæ, tùm impudentiæ Platzianæ argumentum, quum censor obscurus in illustrem virum Dei ac doctorem ab ipso Luthero valde probatum Bernardum Clareuallensem inuehitur, velut is magnã superstitioni ansam præbuerit, per quam Deipara supra modum in Ecclesia honoretur, passimque colatur. Fortasse autẽ non legit hic Sectarius Patres Orthodoxos, qui & ante & post Bernardi floruerunt ætatem, quique, vti mox demonstrabimus, in colenda Virgine matre Catholicos huius æui omnes facile superarunt, ac suis scriptis & exemplis ad Catholicum eiusdem Virginis cultum veluti faces orbi pręferre, & clasicum canere non dubitarunt.

& cultum elãpalam obmurmurantibus & conquerentibus.

Epistola. 174. ad Canonicos Lugdunenses.

Frustra nobis abusus obiicit Platzio circa Virginis cultum.

Catholicis imputandum nõ esse si quidam ex his in suis scriptis vel nouis libellis peccant per imprudentiã.

Matth. 13

S. Bernardus celebris in Ecclesia doctor à platzio impudenter accusatus.

CAPVT XXVII.

Variorum Theologorum & Illustrium virorum testimonia, qui ante nostram ætatem, hoc est, à Maximiliano Primo vsque ad Fridericum Primum Cæsarem in Ecclesia fulserunt, suamque de cultu Deiparæ virginis fidem & doctrinam scriptis publicè professi sunt.

Propositio de Chronologia quadam inducenda, vt verè sententiæ de vero Mariæ cultu ad manũ habeantur.

RELICTIS tandem Nouatoribus, quos ad Mariæ cultum vel abrogandum vel conuellendum intentos hactenus depulimus atque coarguimus, age priusquam huic Operi colophonem imponamus, nos ad veteres illos conferamus, qui ante nata hæc religionis dissidia longe alio ac meliore spiritu ducti, se rem immortali Deo gratam, & officium Christianis hominibus dignum facturos esse putarunt, si multis & expressis argumentis se Matri Domini deditos ac deuotos priuatim & publice testarentur. Et erit pars hæc vltima Operis nostri, aliquod Chronologiæ specimẽ fortassis exhibitura, quoniam velut in tabella spectãdum proponemus veterum studium & institutum, qui per varias ætates Ecclesiæ diuinitus excitati, ad nostræ Dominę & matris Mariæ honorem conseruandum atque confirmandum quasi conspirasse, ac nobis etiam iam tùm ministrasse videntur. Prouidebat enim haud dubiè Spiritus sanctus, circa extremam hanc delirantis, impieque furentis mundi senectam venturos esse Hagiomachos, qui cũ aliorum Sanctorum, tùm Virginis Matris honorem & cultum hostiliter appeterent, eumque pro mera superstitione & terra idolomania damnarent, hunc blasphemiæ spiritum illis suggerente antiquo serpente, qui benedictæ Virgini, vt in Paradyso prædixit Deus, cum primis est, fuitque semper infensus, vere vt Ioannes etiam dixerit: Iratus est draco in Mulierem. Quare non sine magno & communi Ecclesiæ bono factum est, quod viri præstantes in Ecclesia prioribus seculis effulserint, per quos Diuina veritas nos partim in Catholica pietate stabiliret, partim velut quodam antidoto aduersus impios Ecclesiæ hostes nunc tandem agminatim erũpentes præmuniret, ne locum vllũ insanis & maledicis Mariæ obtrectatoribus concederemus, semper illius oraculi memores, quo prædictum est fore, vt Domini nostri matrem (supra omnes nimirum electos atque Sanctos) beatam dicant & habeant omnes generationes.

Non sine nutu & prouidentia Dei multi præcesserunt testes de dignitate & cultu Mariæ præclarè loquentes.

Genes. 3

Apocal. 12

Lucæ 1.

Etsi verò laboriosum est, varia enim & sedula lectione indiget, venerandę vetustatis vestigia, quę huc spectant, perquirere, & inuenta excerpere, excerptaque simul proponere, nos tamen laboris huius fructu & Lectoris vtilitate pellecti, operam dabimus, vt ingrata prolixitate vitata (quis enim omnia eaque propemodum infinita sine magno fastidio repetat atque legat?) eos saltem producamus authores, ex quibus consentum vetustatis, & concordem Ecclesiæ Catholicæ apud Græcos & Latinos in Mariæ cultu celebrando confessionem arque consuetudinem ad nos vsque perseuerantem, quasi sub vnum aspectum liceat intueri. Quid enim ad veritatem Catholicam vel inueniendam vel stabiliendam fortius ac vehementius esse potest, quã quod totius Ecclesiæ recepit ac probauit authoritas, cui vt arci prorsus inexpugnabili, & inferorum portas & artes, viresque omnes, siue hominum, siue dæmonum cedere tandem necesse est, si Christi Euangelio fidem dare, aut datam conseruare velimus? Et ne perturbatam temporum seriem sequi videamur, paulatim ad ætates Ecclesiæ remotiores progrediemur, rem totam exorsuri à viris illustribus & eruditis, qui nostro seculo fuere viciniores, hoc est, qui à Maximiliano Friderici tertij filio, vsque ad Fridericum eiusdem nominis primum, qui & Barbarossæ nomen accepit, claruisse videntur. Intercurrunt autem anni trecenti, ac eo amplius. Ab hoc Friderico ad Ottonem primum siue Magnum vsque, secunda erit nobis supputatio, ac rursus trecentos propemodũ annos conficiemus. Rursus ab Ottone Magno ad Mauritium Cæsarem cõsurgemus, & hic trecentos etiam ac paulo amplius annos emetiemur. Quartum locum occupabunt anni à Mauritio Cæsare vsque ad Constantinum Magnum deducti, quos etiam circiter trecentos, si aliquot annos adieceris, numerare licebit. Hinc demùm ab eodem Constantino ad Christi Domini vel Apostolorum ætatem vsque fiet progressio, atque iterum trecenti propemodum anni rursus efficientur. Vt enim seriem temporum in hac qualicunque Chronologia nobis propositam absoluamus, non adeò multum referre duximus, annos ali quot alicubi vel redundare, vel deficere, si accurata quidem & rigida fiat supputatio. Neque verò aut nobis indecorum, aut Lectori molestum fore arbitramur, si quędam veterum testimonia huic Operi sparsim inserta hic repetiuerimus. Bis enim quod pulchrum est, vt vulgò inquiunt, & pauci omnia, quę iam ante didicerunt aut legerunt, præsenti memoria complectuntur: sed & eædem Patrũ sententiæ iam huic, iam illi instituto probando rite accommodantur ac seruiunt. Cogunt demùm aduersarij, nos hac in parte tùm diligentius, tum prolixius agere, quando ipsi corrasis & emendicatis vndique subsidiis, nullum petulantiæ suæ modũ aut finem faciunt in Virginis eleuanda dignitate, & in cultu eius deprimendo abrogandoque.

Authoritas Ecclesiæ Catholicæ firmissimum præsidium amantibus veritatem præbet.

Matth. 16

Qualis temporum series in sequẽti Chronologia seruanda, nimirũ in quinque parteres distributa.

Cur quædam veterum sententię antea citatæ deinceps repetantur.

Primum ergo locum illis testibus dabimus, qui ante Carolum Quartum, VVenceslai & Sigismundi Cęsarum patrem, celebres vixerunt, inter quos floruit sane vir sanctus primus Venetorum patriarcha, Laurentius Iustinianus, suam, imò Ecclesię illius tẽporis de Maria fidem atque sententiam his verbis publice cõprobans. Nos igitur ad honorem huius Virginis præcinamus in confessione, Deoque nostro psallamus in cythara. Ipsum veneremur in Matre, & Matrẽ honoremus in Filio: Vtrique vota nostra fideliter exoluamus, quatenus filiũ genitrice interpellante

De testimoniis illorum Doctorum qui ante nostram seculũ ad Carolum Quartũ Cęsarẽ vsque claruerunt ac primum sancti Laurentij Iustiniani.

Serm. de Natiuit. Maria.

interpellante pro nobis, vincamus mundum, diabolum superemus, tẽtationibus renitamur, consequamur gratiam adipiscamur coronam, atque in regnum introeamus æternum. Vniuersa autem hæc vt facilius consequamur, tu ô beata Dei genitrix, Virgo fœcunda, cæli porta, delinquentium spes pro nobis interuenire digneris. Non te repellet, qui nasci voluit ex te, honorauit te, requiescit in te, teque collocauit apud se, qui fecit te Iesus Christus Dominus noster.] Et rursus: Quis Deum non honoret in Virgine, qui Virginem Dei voluit fieri genitricẽ, reparatricem seculi, lucem mundi, speculum sanctitatis, fidei magisterium, peregrinationis solatium, immaculatum templum, & fœderis arcam diuinis manibus fabricatam? An non Maria testamenti arca verissima, quæ auro vestita mundissimo, virtutum gemmis ornata, ac imputribilibus lignis spiritualiter facta, testamenti tabulas, frondentem virgam & suauissimum in se manna continuit?] Cum hoc sancto Patriarcha sanctum Archiepiscopum Florentinum, doctrina conspicuum, miraculisque clarum Antoninum, qui in hanc ipsam ætatem incidit, & Mariam egregie celebrauit, iure coniunxerimus. Hanc, ait, nõ solum in mulieribus, sed & super omnes creaturas ab omnibus generationibus benedici atque collaudari, nimirum ab hominibus & ab Angelis, quia & mundi Redemptorem, & Angelorum Restauratorem procreauerit. In hac ipsa multas & excellentes statuit prærogatiuas, nulli mortalium communicatas: vt quæ semper maximam habuerit puritatem, Virgo & primiceria Virginum, ac eadem Mater omnium Redemptoris, nulla rerum sacrarum, quas illam scire decebat, laborans ignorantia, super omnes choros exaltata, Regina misericordiæ facta, quæ sicut dilectione & perfectione gratiæ, sic etiam gloriæ sublimitate Sanctos omnes excellat, non iam Dei modo, sed & omnium Mater effecta, & à Deo ipso plurimum honorata, apud quem & iustis & peccatoribus subsidia mentis corporisque procuret.] Huc præterea spectat quod Ioannes de Turrecremata, magni certè nominis cũ viueret Cardinalis, de Virgine assumpta scribens, his verbis admonet: Glorificemus Virginem: quã hodie Paradysus excepit gaudens, quam Angeli laudibus prosequuntur, quam Apostolorum chorus honorat: quam Martyres cãdidati beatificant, quam sanctorum Confessorum stolatus concelebrat numerus, cui hodie sanctarum Virginum cum suis palmis exultans occurrit exercitus. Quoniam hæc est, per quã omnis maledictio soluta est, & cælestis benedictio in totum venit mũdum. Clama ergò fidelis anima: O Maria, maris stella, matris dignitate singularis, in supremo sita cæli, nos commenda tuæ Proli, vt tecum lætemur in gloria.] Cum Ioannes XXII. eius nominis Pontifex in Apostolica sederet Cathedra, legem publicè promulgauit, vt quotidie tintinnabulum ad vesperum pulsaretur, cõque ter moniti Christiani omnes Deiparam tertio salutarent, sicut etiam repetit Polidorus.

Quomodo Christo & Matri vota vere cœlestes exsoluant.

Mariæ Virginis Epithecta.

Alia Virginis Epithecta.

In eodem Serm.

Maria vere arca fœderis.

Exod. 25. 26. 104 part.

Summa tis. Is. cap 23 & deinceps.

Testimonium S. Antonini Archiepiscopi Florentini.

Excellentes Deiparę Virginis prerogatiuę.

Testimonium Ioanis de Turrecremata cardinalis.

In libr. conuplationũ.

Pulsus vesperinus ad Virginem salutandam.

Lib. 6. de inuent. verum cap. 12.

Testimonium Dionisij Carthusiani.

Lib. 1 in præsu. de laudibus Virginis.

FVIT præterea vir sui ordinis vita doctrinaque præstans, & scriptor insignis, nec temerè Doctor exaticus appellatus Dionysius Rickelius Carthusianus, qui de Virginis nostræ laudibus libros quatuor edidit, ac Deiparæ sacrum cultum diligenter impẽdit, aliosque impendere docuit. Pulchram illam vt lunam, & electam vt solem appellat: quod sicut Luna nocti præest, & post Solem clarius in cælo splendet, Sol verò Planetas omnes multis modis excellit: sic illustrissimã Virginem post Solem iustitiæ Christum in militanti ac triumphanti Ecclesia fulgẽtius emicare, Sanctosque omnes omni perfectione, sapientia, pulchritudine & fœcunditate transcendere, quæ aduersariis etiàm potestatibus & malignis spiritibus sit valdè terribilis. Profert & hanc sententiã: Totis viribus laudemus ac veneremur, diligamus & vereamur prestantissimam Dei Matrem: cumq; hoc ipsum egerimus, recognoscamus nos nihil egisse cõdignum, nec beneficiis eius posse idoneam rependere vicem, cum sancto Augustino dicentes: Quid nos tantilli, quid actione pusilli in eius laudibus referemus? cum etiamsi omnium nostrum ora verterentur in linguas, eam tamen laudare nullus sufficeret.] Vocat illam singulare perditorum refugium, miserorum spem, aduocatam omnium iniquorum ad ipsam confugientium, adeóque mundi saluatricem, nõ per modum causæ principalis & efficiẽtis, hoc enim Christo ex natura diuinitatis & vnicuique personæ diuinæ dicit competere, iuxta illud Esaiæ: Deus iustus & saluans non est præter me. Et in Osea diuinũ inquit oraculum: Ego Dominus Deus tuus, & Saluator non est præter me. Sed amantissima Dei Virgo Christifera, vt verbis eiusdem vtamur, dici potest mundi saluatrix propter eminentiam, virtuositatem & meritum suæ compassionis, qua patienti Filio fidelissime ac acerbissime condolendo, excellentes promeruit, vt per ipsam, hoc est, per preces eius ac merita, virtus ac meritum passionis Christi hominibus communicetur.] Vnde rursus illam his verbis affatur: In te, & per te habemus in omni necessitate subsidium, in omni mœrore solatium, in omni tentatione releuamen, in omni indigentia opem.] Hanc ipsam ait, iugiter pro nobis orare, nosque inuocantes clementer suscipere & exaudire, nobis insuper gratiam & vtilitatem procurare, & contra hostiles impetus assistere, neque morientibus deesse. Postremo de seipso testatur Dionysius, quod certo experimento didicerit, Mariæ salutationem atque inuocationem ex corde profectam, cum afflictis omnibus, tùm formidolosis, qui nocturnis spectris ac Diabolicis terroribus commouentur, maiorem in modum opitulari. Huc citat dictum illud Honorij Anachoretæ: Nomen Mariæ plenum omni dulcedine ac suauitate diuina, dignum æterna memoria, omni ore simul & corde celebrandum inuocandũ & gloriosum.] Demum ex Germanis vnum & præstãtẽ Theologum qui Tubingæ floruit, Gabrielem Biel præterire non debeo, qui multa in Mariæ laudem copiose perscripsit, eique cum Scholasticis Doctoribus hyperduliam tribuendam docet, quod excellentissimæ & singularissimæ dignitatis prærogatiua, quæ in creaturam vllam competit, gloriosę Virgini sit attribuenda. Nam eo ipso, quod Maria Dei sit mater, eandem Cherubim & Seraphim, omnesque Spiritus Angelicos excellere. Meruit, inquit, ex altari super choros Angelorum, & peruenire vltra quã nostræ humanitatis est natura, vbi non natura tollitur, sed magnitudo gloriæ demonstratur. Ad thronũ siquidem cælestem intemerata Virgo & Mater processit, atque in regni solio post Christũ gloriosũ residet sublimata.] Tum alio rursus loco: Quę omnibus se inferiorem ac nouissimam deputauit, nedum præferendo sibi Virgines, sed & mulieres corruptas,

Mariam pulchram vt Lunam, & vt Solem cl. & ã esse inter Sanctos, medis omnibus vere randam.

Ibidem art. 3

Mariam satis laudari & honorari nõ posse à mortalib.

Quomodo Maria iure dici posse iuxta Dionysium circa Christi inuocationem.

Lib. 2. de laudib. Virginis art. 23

Esai 14.

Osea 13.

Ibidem art. 20

Libr. 3. de laudib. Virginis art. vltimo.

Præsidium adueršus nocturnos terrores est salutatio & inuocatio Deiparę Virginis.

Mariæ nomẽ venerandum & inuocandum esse.

Testimonium Gabrielis Biel de Virginis Marię prestantia.

In expos. Canonis Missę lect. 49

Lectione 32 super Canonem Missę.

Maria summe humilis, quomodo summe sit exaltata.

In Serm. de Assumptione qui est 24.

imò, vt dictum est, peccatrices, ideò nunc exaltata est super omnes puras creaturas, nedum super homines beatitudini adscriptos, sed etiam super omnes Angelorum ordines & Hierarchias ad dexterã Filij sui, vltra quam nostræ humanitatis est natura, sub quo solam Hierarchiam constituit, omniũ principatuum celsiorem.] Volens prætereo Gersonem Parisiensem Cancellarium, qui Mariæ laudes libenter celebrat, sicut & Cusanus Cardinalis, & Bernardinus Senensis, & Vincentius Valétinus, vt reliquos Theologos, quantumuis excellenti doctrina ac vitæ sanctimonia conspicuos, qui ante & post Carolum quartum, in Ecclesia floruerunt, neque minus exẽplo quam scripto Mariam colere & inuocare docuerunt, repetere supersedeamus, nemine illius seculi recepto publicóque ritui contradicente.

Serm. 1. in festo Assumptionis.

Prædicatio Scriptorum, qui Mariam ante Carolum quartum valde honorarũt.

SVPERES igitur, vt à Carolo quarto, qui anno Christi M.CCC.XLVI. fuit electus, ad Fridericum primum, qui gloriosissimus Germanorum Imperator à quibusdam dicitur, nos conferamus, & quorundam illustrium Doctorum Theologorum, qui maximè sub Friderici secundi, & Rodolphi primi tempora floruerunt, pro Deiparæ cultu testimonia proponamus. Neque id quidem difficile videri potest, si è scriptis eorum iudicare velimus, sicut nobis etiam tacentibus aduersarij manifestè fatentur, ac status illius Ecclesiæ, magno consensu Deiparam perinde ac hodie fieri solet, tunc vbique gẽtium solenniter cultam & inuocatam esse dilucide prodit. Quã de re multa ex Francisco Maronis, Ludolpho Carthusiano, Nicolao Lyrano, & aliis æqualibus depromi facilè possent: sed quia modum tenere cupimus, Scholasticorum Doctorum præcipuos sat fuerit indicasse. Bonauentura in hunc modum habet: Vt gloriosam Reginam Domini nostri Matrem benedictam in summo habeas omni tempore venerationis affectu, & in cunctis necessitatibus, periculis & pressuris ad eam, tanquam ad tutissimum refugiũ, te conuertas, ipsius tutelæ præsidium flagitando, eãque in tuam suscipiens aduocatam, deuotissime ac secure tuam causam ei committas, quia Mater est misericordiæ, quotidie ei studens specialem & singularem reuerentiam exhibere. Et vt tua deuotio sit ei accepta, & reuerentia grata, ipsius puritatem ac mundiciam omni virtute mente & corpore illibatè in teipso seruando, toto conatu nitaris humilitate & mansuetudine eius vestigia imitari.] Tum alio loco: Maria est, inquit, illuminatrix plurimorum per exempla lucidissimæ vitæ suæ. Ipsa est cuius vita inclyta cunctas illustrat Ecclesias: ipsa est cuius vita gloriosa lucem dedit seculo: Ipsa est lucerna Ecclesiæ ad hoc illuminata à Deo, vt per ipsam contra tenebras mundi illuminaretur.] Prætereà nullam puram creaturam esse dicit, quæ tantam gratiam in mundo, tantamque gloriam in cælo apud Dominũ inuenerit, & hanc gratiam non tantum ipsi, sed etiã nobis: imò toti humano generi vtilissimam extitisse. Recenset autem Mariæ diuinitus cõcessa septem priuilegia: quod illa super omnes homines ab omni peccato sit aliena, gratia verò plenissima, Mater & Virgo incorrupta, tum filij Dei Mater, ac ipsi Deo corporaliter præ cæteris omnibus familiaris, prætereà super omnem creaturam apud Deum potentissima, ac demum in gloria super Sanctos omnes excellentissima. Gloriosum, inquit, gloriæ Mariæ priuilegium est, quod quicquid post Deum pulchrius, quicquid dulcius, quicquid iucundius in gloria est, hoc Maria, hoc in Maria, hoc per MARIAM est.] Omittam cætera, ne Lectori fastidium creetur, si ex vno nimis multa repetere videamur. Fuit enim Bonauentura, si quis alius, in colenda Virgine studiosissimus, ac sicut author est Octauianus, suos fratres (Francisci nempe institutum profitentes) monuit diligenter, vt populum ad MARIAM salutandam, præsertim sub crepusculo, quando Virgo ab Angelo salutata creditur, suis concionibus extimularent.

Testimonia doctorũ Caroli quartum vsque ad Fridericum primum in Ecclesia florentium, & solennem Mariæ cultum approbantium.

In libro inscripto vigiti quinque memorabilia.

Testimonium S. Bonauenturę, quomodo Maria sit piis quotidie veneranda.

Maria cultu etiam imitationis honorãda.

In orationis eius coram Xisto quarto habita in laudem Bonauenturæ.

AD Thomam Aquinatem Scholasticorũ Theologorum facilè principem venio, qui & ipse præstantiam Deiparæ Virginis non obscurè commonstrat, cum honorem eius aduersus varios Hæreticorum errores egregiè tueatur. Docet prætereà, hanc vnam magis quam Sanctum quamlibet, post Christum omne vitasse peccatum, totamque fuisse pulchram & immaculatam, quæ omnium etiam virtutum opera exercuerit, animam habens plenam gratia. In omni periculo, inquit, potes salutem obtinere ab ipsa Virgine gloriosa, in omni opere virtutis, potes eam habere in adiutorium.] Angelos excedit in plenitudine & gratia, nec solum illuminata est, sed etiam illuminatrix, quæ propterea Soli & Lunæ comparatur, ac totius Trinitatis est nobile triclinium, puritate Angelos ipsos excedens, & quæ sola maledictionem sustulit, & benedictionem apportauit, & ianuam Paradisi aperuit, per quam & Christiani omnes, sicut per stellam maris, ad portum æternæ gloriæ diriguntur: sicut idem clarissimè tradit. Nihil verò sit facilius, quam ex Thomæ præceptore Alberto Magno, & ipse percelebris Germanus, ac Ratisbonensis antistes fuit, ad Mariam ornandam multa congerere, vt in cuius laudem totum librum ille conscripsit, eiusque priuilegia multis prosequitur, quæ duodecim Marianæ coronæ stellas appellat. Hanc enim Virginem solam à communi illa regula excipi: Omnes peccauerunt in Adam. Hanc prætereà in quolibet opere suo meruisse, & ad summam puritatem peruenisse, quæ & Mater fuerit & Virgo, Mater autem Dei, qua gratia puræ creaturæ maior nulla conferatur. Hanc insuper Virginem virginum facit, quia prima sine præcepto, consilio & exemplo gloriosum virginitatis munus obtulerit Deo, quineriam hanc omnium esse Matrem, per quam omnia quodammodo recreata & renouata videantur. Eandem cæli portam esse, vt in eius persona dixerit Augustinus: Ianua facta sum Filio Dei, illa facta sum porta, quam vidit in visione Ezechiel Propheta. Adhæc Reginam hanc dici & esse misericordiæ: sicut & Ecclesia de illa testatur, quę & singularem cum Christo patiente cõiunctionẽ habuerit, nullus vt alius Christi passionibus magis, & ex amore vehementiori communicarit. Postremò quod sola ipsa super choros Angelorũ, omnemque puram creaturam fuerit in cælis exaltata.

Tostimonium S. Thomæ Aquinatis in laudem Deiparæ.

In Opusculo 8. circa salutationem Angelicam.

Quantum nobis Deiparæ prodesse possit ad beate vicendum.

Scholastici Doctores magno consensu Mariam colẽdam & inuocãdam esse testantur, & inprimis Dominicani.

Rom. 3. & 5

Ezech. 44.

ILLVD in confesso est, nec à quoquam negari potest, Scholasticos Doctores, quantumuis multis de rebus inter se contendant atq; dissideant aliquãdo, tamen in his quę ad Mariæ cultum & inuocationẽ pertinent, omni ex parte consentienter docere, & vetustiorum Ecclesię Patrũ suffragiis astipulari. Docent hoc Dominicani, qui plurimos doctissimosque Theologos in sua familia & peperẽrunt & conseruarũt: quiq; hac in parte sui principis Dominici, viri profecto

S. Dominicus autor eximius Mariæ Virginis simul & prædicator.

Dominicanorum ordo, velluchortus manu Virginis plantatus & conseruatus, Mariam sibi maximè fauere profitetur.

Lib. 1. ca. 13 de vita Dominici.

Quomodo Reginaldus per Mariam in extremo vitę periculo fuerit subleuatus & restitutus.

Margareta Vngara Virgo sancta in Mariæ cultu sedula.

Alberti Magni testimonium de duodecim Mariæ priuilegiis.

Quomodo Maria Virgo virginum, & mater omnium prædicetur.

profecto sanctissimi, exemplum pulcherrimũ probè sunt imitati. Huius enim tãta in Mariam erat religio atque obseruantia, multos vt homines vtriusque sexus ad singularem Deiparæ cultum, & frequẽtem salutandi vsum adduxerit, seque illi deuotissimum tota vita demonstrarit. Nec temerè sanè gloriantur Dominicani, vt ex illis Theodoricus de Appoldia meminit, quod institutum suum habeãt, velut hortum plantatum manu Virginis, quam & reuerenter ac crebrò de more salutant & prædicant. Eiusdẽ Theodorici verba sunt: Huic beatæ Dei genitrici à diuina maiestate commissi sumus, sub huius alis protegimur, huius manu benedicimur, huius gratiæ rore perfundimur, huius intercessione dilatamur, conseruamur & salui efficimur. Hæc est, inquit, quæ beatum Dominicum Patrem nostrum, tãquam seruum fidelissimum Filio obtulit, ei sæpè apparuit, illũ blanditer allocuta est, ei in extremis adfuit.] Quæ oratio satis ostendit, Deiparam pro eo, vt par est, à Dominicanis agnosci, quæ nõ solum de ipsorum Patre Dominico, sed etiã de Ordine vniuerso optimè sit merita, semperque mereatur, sicut & Reginaldus inter primos Dominicanos excellens re ipsa deprehendit. Cum enim is professione Iureperitus, & eruditione in foro conspicuus, famáque celebris foret, in morbum grauissimum incidit, vt Medici de vita illius actum putarent. Sedemm moribundo adfuit Deipara, opemque præsentem tulit, vt ille non modo sanitatem ex improuiso reciperet, sed etiam omni æstu improbæ libidinis penitus liberaretur, atque insignem spectatæ pietatis gloriam porro in noua Dominicanorum familia consequeretur. Dominicana etiam fuit Margareta, ex illustrissimis regibus Vngariæ nata Virgo, quæ vitæ sanctitatem multis miraculis comprobauit, in Mariæ cultu tam feruens ac sedula, vt quoties Deiparæ sacram imaginem præteriret, genua flectere, & salutationẽ recitare Angelicam nunquam intermitteret. Quod si solennes Virginis feriæ celebrarentur, illa eandem salutationem proximis octo diebus vel millies recitabat, ac in ipsa recitatione simul humi sese prosternebat. De Reginaldo testatur idem quem diximus [a] Theodoricus: Margaretæ pietatem [b] Garinus Theologus, cui multi alij suffragantur, memoriæ prodidit.

a Li. 2 de S. Dominico cap. 11.
b In compendio vitæ Margaretæ ex aliorum scriptorum testimoniis collectæ.

LAVDAT Franciscum suum Bonauentura, & Virum planè Apostolicum, diuinaque charitate flagrantem meritò laudat, quod Matrem Domini nostri Iesu Christi ineffabili complecteretur amore, vt quæ Dominũ maiestatis fratrem nostrũ effecerit, & per quam sumus nos misericordiam consecuti: In ipsa, inquit, post Christum præcipuè fidens, eam sui ac suorum aduocatam constituit, & ad honorem ipsius à festo Apostolorum Petri & Pauli vsque ad festum Assumptionis deuotissimè ieiunauit.] Sed Franciscum ipsum mirifice sanctum de Maria loquentem siue precantem audiamus: Sancta Maria Virgo, inquit, non est tibi similis nata in mundo in mulieribus: filia & ancilla altissimi Regis patris cęlestis, mater sanctissima Domini nostri Iesu Christi: Sponsa Spiritus sancti: ora pro nobis cum S. Michaële Archangelo, & omnibus virtutibus cælorum, & omnibus Sanctis, tuum sanctissimum Filium dilectissimum Dominum nostrum & magistrum, Amen.] Et rursus eandem Deiparam sic inuocat vir integerrimus: Sancta Dei genitrix dulcis & decora, Regem morti traditum Filium tuum dulcissimum Dominum nostrum Iesum Christum pro nobis exora, vt ipse per suam piissimam misericordiam & clementiam, & virtutem sanctissimæ incarnationis & mortis ipsius acerbissimæ nobis indulgeat peccata nostra, Amen.] Vbi patrem suum Franciscum Bonauentura sedulo est imitatus, vt qui piam Iesu Matrem pectori suo impressam meditatione assidua venerabatur, neque contentus eandem Virginem religiosissime colere, alios etiam ad illam sæpè colendam ac salutandam prouocabat, quemadmodum Octauianus de Martinis memoriæ prodidit, & nos anteà confirmauimus. Possem & de Cistertiensibus, & de Carthusianis, & de Carmelitanis, aliisque pluribus ab Ecclesia probatis piorum Ordinibus dicere, qui inde ab initio Mariam singularem & perpetuam sibi suique instituti hominibus vel patronam vel aduocatam peculiariter delegerunt, & illam ex more perpetuo sæpè multumque venerantur, ac laudes illi frequentes & horarias preces exoluunt. Verum hæc longius persequi non adeo necessarium arbitramur, ne si diutius in his hæreamus, ad vetustiora testimonia & exempla, quæ à plerisque magis desiderantur, tardius peruenianius.

S. Franciscus Bonauriam impense dilexit & coluit, suisque fratribus, tanquam aduocatam colendam, commendauit.

In vita S. Francisci. c. 9

Francisci ad Mariam precatio.

Altera Francisci ad Mariam precatio.

S. Bonauentura cultor Virginis religiosissimus.

In oratione coram Sixto 4. habita.

Mariam vt Patronam colũt multi Ordines Religiosorum.

Cur multa huius ætatis testimonia & exẽpla prętereãtur.

DICAM tamen de Guilielmo Episcopo Parisiensi, Theologo quidem ætate sua excellente, qui non vno in loco præclarè Mariam extollit, nobisque studiose commendat. An falsè, inquit, & inaniter vocat te omnis Ecclesia Sanctorum aduocatam suam & miserorum refugium? Absit à Matre Dei, quæ fontem pietatis toti mundo peperit, vt cuiquã miserorum suæ misericordiæ subuentiõnem vnquam deneget. Innumeris exemplis magnificorum operum misericordiæ tuæ, quæ operata es erga peccatores miserrimos, docuisti nos & persuasisti de tua misericordia confidere, de tua pietate sperare, & in omnibus necessitatibus nostris sub alis tuæ protectionis fiducialiter confugere.] Et Paulo post: Quia ergo super omnes homines & Angelos diligis gloriam benedicti Filij tui, quę indubitanter maxima est ei ex saluatione perditorum, maximè placet tibi procurare illam. Hoc est autem impetrare peccantibus gratiam ipsius his, qui vitiis & peccatis suis offensi sunt illi. Nulla creatura & tot, & tanta, & talia impetrare posset apud benedictum Filium tuũ miseris, quantum tu apud ipsum impetras eisdem. In quo proculdubio non tanquam ancillam suam, quæ indubitanter es, sed tanquam Matrem verissimam te honorat.] Tum alio in loco graniter affirmat: Istius benedictæ sempérque venerandæ Matris blasphemiæ, omni gladio & igne, omnibus studiis & viribus exterminandæ & vindicandæ sunt. Væ illi, quicunque sit, qui ignorat Dei Matrẽ in eo amore & honore apud benedictissimum Filium suum esse, vt honorantes eam honoret, & inhonorantes digna animaduersione puniat. Non præsumat aliquis Deum vel Dei Filium se posse habere propitiũ & beneuolum, qui benedictam Matrem suam offensam vel aduersariam habuerit.

In li. Rhetorice diuine. cap. 18

Testimonium Guilielmi Parisiensis, Mariam mirifice cõmendantis.

Maria vere ab omni Ecclesia dicitur hominum aduocata, & refugiũ miserorum.

Maria inprimis procurat salutem peccatorum apud Deum, & impetrat: in quo ipsa maximè à Deo honoratur.

Cap. 38 in Rethorica diuina.

In Mariã blasphemi grauiter castigandi & illam honorãtes vicissim honorantur.

Deum habere nõ potest propitium, si cui male cũ matre Dei conuenit.

INNOCENTIVM Pont. Max. simulque Theologũ doctissimũ, sub quo magna Synodus Lateranensis celebrata fuit, silentio prętęrire non debeo, quoniã & ille de nostra Virgine hoc modo concionatur: Cũ aurora sit finis noctis & origo diei, meritò per auroram designatur Virgo Maria: quę finis damnationis, & origo salutis fuit: finis vitiorum & origo

Serm. 2. in festo Assump. Virginis Mariæ.

Testimonium Innocentij Pont. in Mariæ commendationem.

virtutum. Oportebat enim, vt sicut per fœminam mors intrauit in Orbem, ita per fœminam vita rediret in Orbem. Et ideò quod damnauit Eua, saluauit Maria, vt vnde mors oriebatur, inde vita resurgeret.] Et iterum: Qui iacet in nocte culpæ, respiciat lunam, deprecetur Mariam, vt ipsa per Filium cor eius ad compunctionem illustret. Quis enim de nocte inuocauit eam, & non est exauditus ab ea? Ipsa est mater pulchræ dilectionis & sanctæ spei. Qui verò ad diluculum pœnitentiæ surgit, respiciat auroram, deprecetur Mariam, vt ipsa per Filium cor eius ad satisfactionem illuminet. Quis enim deuotè inuocauit eam, & nõ est exauditus ab ea?] Nec multo post: Quicunque sentit impugnationem ab hostibus, vel à mundo, vel à carne, vel à dæmone, respiciat castrorum aciem ordinatam, deprecetur Mariã, vt ipsa per Filium mittat auxilium de sancto, & de Sion tueatur.] Extat hymnus eiusdem Innocentij cum hac perspicua inuocatione:

Ad Mariam inuocandam hortatur Innocentius, & fructum inuocationis ostẽdit.

Hymnus Innocẽtij ad Mariam inuocandam editus.

Aue mundi spes, Maria,
Aue mitis, aue pia,
Aue charitate plena.
Virgo dulcis & serena,
Sancta parens Iesu Christi,
Electa sola fuisti
Esse Mater sine viro
Et lactare modo miro.
Angelorum imperatrix,
Peccatorum consolatrix,
Consolare me lugentem,
In peccatis iam fœtentem.
Precor te Regina cœli
Me habeto excusatum
Apud Christum tuum Natum.

Rythmica eiusdem Innocẽtij ad Mariã precatio.

Succinctior illa est precatio, quam idem quoque Innocentius condidit, & Ecclesiæ nonnullæ sequũtur: Interueniat pro nobis, quæsumus, Domine Iesu Christe, apud tuam clementiam gloriosissima Virgo Maria, dignissima Mater tua, cuius sanctissimam animã in hora passionis & mortis tuæ doloris gladius pertransiuit.

Mariæ cultum Græcis hoc tempore vsitatum fuisse, à Græcis probari scriptoribus per exempla Imperatorum.

Hvc præterea pertinent Nicephorus Callistus, & Nicephorus Gregoras, qui ambo Græci scriptores, paucis ab hinc annis Latinè versi prodierunt, ac nostræ quidem Virginis cultũ suo seculo apud Græcos solennem vsitatumque fuisse, non obscurè declarant. Prior egregiè laudat Emanuelem Palæologum Imperatorem, qui Deiparæ genitricis Ædem venustissimam, & quasi cum cælesti pulchritudine certãtem excitauerit: nimirũ ad priorũ Constantini Magni & Leonis Magni Cæsarum imitationem. Narrat præterea de sacra Deiparæ veste, quæ in arca sacra Constantinopoli reuerenter admodum & integrè seruaretur: appellat illam inuictum perpetuumque vrbis præsidium, varios inde morbos dispulsos, & præclara miracula extitisse. Quinetiam librum integrum se scripsisse asserit de miraculis, quę in templo Virginis Matris ad Fontem dicto, & à plurimis honorato perpetrabantur. Affirmat, nihil esse prorsus quod Virgini Matri aduersetur, quodque non continuo eius potestati cedat, etiãsi dæmon sitaut morbus immedicabilis: nihil nõ illã esse facturam, dummodo rectè piéque sit petitum. Postremo in precatione confessoria, quam ad omnium conditorẽ deũ facit, & Alardus Amstelrodamus interpretatur, in fine adiicit: Hoc mihi annuas velim primum patrocinio Deiparæ Virginis & Matris Mariæ.] Gregoras verò de seniore Andronico Imperatore scribit, quod cum Bizantium à iuniore occupatum, illum que vitæ suæ insidiantem cerneret, ad sacram imaginẽ Dei genitricis Hodegetriæ confugerit, & humi prostratus, ardenter cum lachrymis, ne periclitantem se desereret, fuerit obtestatus. Statimque subiungit verba sequẽtia: Exaudiuit preces eius, & festinum tulit auxilium, quę quiduis potest castissima Dei genitrix.] Et postea de iuniore Andronico refert, qui sæuitia & ira omni deposita, primũque venerabili Dei Genitricis imagine, vt decet, adorata, auum quem diximus, comiter abduxerit, & abductũ amplexus fuerit, blandisque verbis recrearit. Præterea cum idem iunior Andronicus totum biduum mortuus iaceret, ac tertio die velut è profundo somno nõnihil experrectus esset, diuinum laticem castissimę Dei genitricis Pegæ postulauit: quo statim allato & capiti affuso, non modo recreatus est, sed etiam pristinã valetudinẽ recuperauit. Senior verò, cum iam sibi mortem instare animaduerteret, ac propter intempestã noctem neminem reperiret, qui sibi diuina mysteria impertiretur, pro salute animę suę cũ multis lachrymis & genuflexionibus Deo supplicauit, ac deinde sacram Dei genitricis imaginẽ, quã in sinu gestabat, loco diuinorum mysteriorũ in os inseruit: sicut idẽ Gregoras luculenter affirmat. Quod Andronici factum sic accipi par est, vt quum videret, se temporis angustia prohiberi, quo minus ante mortẽ sacrosancto Eucharistiæ viatico muniri posset, adhibita Virginis imagine testari voluerit, se benè quidẽ sperare tum de Christi benignitate, tum de Matris eius intercessione, quę suis nimirum precibus apud Deum cõpensaret, quod ipse, vel inuitus, Sacramenti sumptione præstare iam minime posset. Narrat & Nicetas Choniates, quanta fuerit imaginis Dei genitricis veneratio in publica processione Constantinopoli, Imperatore Emanuele Cõneno & proceribus omnibus per vrbem ponè sequentibus, propterea quod læta victoria de Pãnoniis esset reportata. Græcus etiã fuit Euthymius Zagabonus, qui ab Alexio Imperatore iussus præclara scripsit, & Mariam his titulis ornauit: quod sit quauis re creata & visibili superior, pura, impolluta, intacta Patris, ab omni reprehensione aliena, pulcherrima sponsa, in omnibus gloriosa & benedicta, in bonitate & benignitate incomparabilis, & demum coronis Prophetarum. Sub alis eius intercessionis, inquit, sine impedimento ex corde clamemus: Ne assiduas nostras preces repudies, ô intemerata. Magnam enim vim habet, ô laudatissima precatio Matris ad Filij conciliandam beneuolentiam, vt credimus.] Ac iterum: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam. Vides enim, vides ante pedes pulcherrimæ capsæ tuæ nos omnes tuum postulare auxilium, expectantes tuam defensionem, tuum in omnibus inuocantes patrocinium. Itaque vt dum hic quidem manemus, nos protegas, supplicamus: rursus autem, vt quum excedemus, in ædibus semper viuentibus & luminosis habitemus, obsecramus. Contra autem nobis parcat tuus Filius & Deus perennibus tuis orationibus. Nihil enim est quod tibi sit impedimento, ô impolluta Domina.] Nec dubium est, quum in tota Græcia, tum in metropoli, & regia, beata, fortunata, magna vrbe, nouaque Roma, vt Manasses loquitur, Cõstantinopoli, Deiparæ Virginis tẽpla & festa, sicut & alia Christiana

Mariæ imago admodum honorata, abipsis etiã Imperatoribus Cõstantinopolitanis.

Andronicus vẽ que Imperator quomodo in extremo vitæ periculo se Mariæ deuotum esse monstrarit.

Testimonijũ Nicetæ Choniatis, de Mariæ imagine publice honorata.

Euthymij Zagabonij Mariæ dignitatem astruentis testimonium.

In encomio Deiparæ, in die dedicationis Templi.

Matris Mariæ ad Filium intercessio efficax, quẽ & Euthimius petit.

Mariæ cultus & inuocatio ad hæc tempora vsque dorauit Constantinopoli.

ſtiana ſacra, tantiſper integra inuiolatáque permanſiſſe, donec eandem vrbem & Græciam vniuerſam nouus Attilla, immanitiſſimus nempè Turca (ô lugendam nobis vſque iacturã) ſub Nicolao quinto Pont. & Friderico tertio Cęſare, tandem oppreſſit, ac perfidiæ ſuæ Mahometanæ imperiose ſubiugauit.

In Annalib.

Anno Christi 1453

Qvid multis? in Mariæ cultu retinendo eadem prorſus confeſſio & conſuetudo in Græca & Latina Eccleſia hoc vigebat ſeculo, ipſis maximè Principibus, omni ſexu & ætate, magnis & paruis in cum publicum ritum conſpirantibus, quo etiamnum nei Matrem inuocamus, eius imagines veneramur, & ferias eiuſdem præcipuas celebramus, templaq; honoramus, & miracula prædicamus. Hinc Fridericus tertius Princeps Auſtriacus, & Rom. Imperator, Feſtum aſſumptæ in cælum Virginis religioſe admodum venerabatur, vt omni fere cibo & vino in profeſto abſtineret, denique fundator multorum monaſteriorum fuit, quæ cenſibus etiam annuis liberaliter dotare curauit. Eius verò Mater Cimburga Maſſouiæ Ducíſſa tam erat cultui diuino dedita, vt ieiuniis & orationibus maceraret corpus, & de more loca ſancta religioſiſſimè inuiſeret, ideóque ſub mortem etiam Cellas Mariæ, vt Auſtriaci vocant, religionis ergo petiuit. Tum Albertus quartus, qui & ipſe Auſtriæ Princeps fuit, Mariam coluit reuerenter, Chriſtianæ religioni & Eccleſiaſticis cæremoniis adeò deditus, vt in Sanctorum templis vna cum Sacerdotibus pſallere & cantare, ſolenniáque ſacra quam deuotiſſimè celebrare non erubeſceret, vt verbis vtar Cuſpiniani. Carolus verò quartus cordatiſſimus Princeps, quum Imperium adminiſtraret, inter alia, quæ ſuis Bohemis veræ pietatis documenta reliquit, non pauca collegia Canonicorum & monaſteria fundauit, & in honorem ſanctiſſimæ Virginis Collegiatam Eccleſiam erexit, magnificéque dotauit, quàm ſuæ etiam ætate in villa Terentij Parmenſis agri extitiſſe ſcripſit Æneas Siluius. Certè Henricus eius nominis ſeptimus Imperator, non minus religione conſpicuus, quam armis ſtrenuus, beatiſſimam Virginem adeò in honore habuit, vt circa diem illam, qua in cælum ab Angelis aſſumpta celebratur, negotia omnia forenſia intermitteret, rebuſque duntaxat diuinis operam dare ſoleret. Nã & ſæpe totas noctes ante imaginem Crucifixi, quam ſemper circumferebat, orando & peccata deflendo conſumpſit, nec ſolùm in ſummis quibuſque feriis, ſed fere quotidie tandem ſacram ſumpſit Eucharistiam, vt ex eodẽ Cuſpiniano intelligi poteſt. Quod ſi tanta religionis cura ſummos Principes, publicis licet negotiis impeditos, occupauit, quid mirũ alios affectu pietatis non diſſimiles, & ocio ſancto magis abundantes, tantundem in Virgine colenda feciſſe? Certe Ludouicus Francorum Rex, eius nominis vndecimus, non contentus inſtituto veteri, quo ſacroſancta Virgo Angelica oratione veſperi ſalutatur, etiam hora meridiana publicæ pacis obtinendæ cauſa campanam in hoc pulſari voluit, vti Ganguinus aſſeuerat. Huius Ludouici æqualis erat Pius ſecundus Pont. idemque vna cum Sixto quarto in Virgine colenda ſe valde ſtudioſum oſtendit: qui Sixtus feſtum Conceptionis diuæ Virginis & quæ ad illud cantica pertinent, publice conſtituit. Eandẽ Virginem & amauit plurimum, & iuſto volumine celebrauit Conradus de Rodenberg Germanus Abbas, & Alanus de Rupe Dominicanus, qui ambo ſub Friderico tertio floruerunt. Secuti ſunt & alij ſcriptores, qui Mariæ cultum poſteris commendarunt, quemadmodum Iodocus Beyſſelius, Henricus Eutichus Franco, Arnoldus Boſtius, Iacobus Vuimphelingus, Sebaſtianus Brant Argentinenſis, Marcus Antonius Sabellicus, Baptiſta Mantuanus, Rodolphus Agricola, Petrus Galatinus, vt reliquos partim Theologos, partim honeſtis diſciplinis & variis linguis excultos homines, qui ſuum ſeculum ſcriptis illuſtrarunt, & ſtudioſe Mariam venerati ſunt, hoc loco prætermittam. Hi quum ſpectatos illius Eccleſiæ ciues bona fide præſtarent, ac rerum ſacrarum pij obſeruatores, auitæque religionis fidi cuſtodes eſſent, ſuam de colẽda Virgine fidem multis ſunt argumentis ſæpe teſtati. Extat Franciſci Petrarchæ Pæan Virgini Matri Italice ſcriptus, & à Philippo Beroaldo Latine verſus, ex quo pauca duntaxat carmina repetemus:

Germanos etiam Principes in Mariæ cultu, vſque ad Friderici primum perſeuerauiſſe.

Friderici Imperatoris & Matris erga Deiparam pietas ſingularis.

Princeipium Auſtriacorũ erga Mariam deuotio ſingularis.

In vita Alberti quinti.

Ludouicus Francorum Rex meridiano tẽpore pulſare campanã iubet ad Virginem ſalutandam.

Pius II. & Sixtus IIII. Pont. in colẽda Deipara ſedulii.

Lib. 10. de rebus Francorum.

Carmen Franciſci Petrarchę in laudẽ Deiparæ.

Virgo decens, quam Sol veſtit, ſtellæque coronant,
Cuius forma fuit ſummo tam grata Tonanti,
Vt tua condiderit ſanctam intra viſcera lucem,
Tu clypeus miſeris firmus mortalibus vna es,
Ictus fortunæ contra mortiſque cruentos;
Tu ſola ex omni numero turbaque piarum
Deligeris, luctus Enæ quæ in gaudia vertas.
Effice (namque potes) vt me tua ſancta propago
Comiter excipiat refouens.

Lib. de Bohemorum Origine.

CAPVT VIGESIMVM OCTAVVM.

In cultu Deiparæ Virginis retinendo & exercendo magnum veterum fuiſſe conſenſum, qui à Friderico primo vſque ad Ottonem Magnum, Chriſtianum Orbem conſtituerunt.

AT fortaſſis hæc fides & religio de Mariæ cultu tum ſolum viguit, quum Friderici rerum potirentur, ſuperiore autem & proxima ætate ſuum vigorem amiſit. Minime verò, cum præcedens Eccleſia, ſicut oſtendemus, ad Ottonem vſque Magnum, qui Magdeburgenſem inter alias fundauit Eccleſiam, mordicus eandem religionem atque conſuetudinem retinuerit, probauerit atque confirmarit. Florebat ſub Lothario ſecundo, & Conrado tertio Bernardus Clareuallenſis, vir in Gallia, Germania Italiaque percelebris, quem omnes non ſolũ ob doctrinam diuinitus inſpiratam, ſed etiam propter vitæ ſanctimoniam clariſſimis ſæpe miraculis demonſtratam, merito ſuſpicerent ac reuererentur, quo vno melius nec ſcripſit, nec vixit quiſquam in vniuerſo cœtu Monachorum, ſi Lutheri quidẽ calculum admittamus. Nobis verò Petri Cluniacenſis

S. Bernardi præſtantia & teſtimonium de Virgine ante Friderícum I. publice honorata, quam ille inprimis coluit.

suffragium est chariusq, qui eundem Bernardum fortem ac splendidam monastici ordinis, adeoque totius Ecclesiæ Dei columnam appellat. Quis verò vel sæpius, vel apertius, atque hic ipse Bernardus de Mariæ laude & cultu concionatur? quis eam libentius ac diligentius vel tunc coluit, vel nunc etiã colendam esse contendit? Vocat illam Reginam nostram, Reginam cælorum, nostram aduocatã & mediatricem, maris stellam, vitæ genitricem, inuentricem gratiæ, Dominam mundi, Reginam cæli, parentum reparatricem, posterorum viuificatricẽ, in qua & Angeli lætitiam, & iusti gratiam, & peccatores veniam perpetuò reperiant.] Sed iam Doctorem mellifluum de nostra Virgine disserentem, quęso, audiamus: [a] Virgo Regia, inquit, falso non eget honore, veris cumulata honorum titulis, infulis dignitatum. Honora sanè in integritatem carnis, vitæ sanctitatem. Mirare fœcunditatem in Virgine, prolem venerare diuinam. Extolle nescientẽ vel in concipiendo concupiscentiam, vel in pariendo dolorem. Prædica reuerendam Angelis, desideratam Gentibus, Patriarchis Prophetisque præcognitam, electam ex omnibus. Magnifica gratiæ inuentricem, mediatricem salutis, restauratricem seculorum. Exalta denique exaltatam super choros Angelorum ad cælestia regna. Hæc mihi de illa cãtat Ecclesia, & me eadem docuit decantare.] Tum alio loco de Maria hæc mirifica profert: Ad illam sicut ad medium, sicut ad arcam Dei, sicut ad rerum causam, sicut ad negotium seculorum respiciunt & qui in cælo habitant, & qui in inferno, & qui nos præcesserunt, & nos qui sumus, & qui sequentur, & nati natorum, & qui nascentur ab illis. Illi qui sunt in cælo, vt refarciantur: & qui in inferno, vt eripiantur: qui præcesserunt, vt Prophetę fideles inueniantur: qui sequuntur, vt glorificentur. Eo beatam te dicunt omnes generationes, Genitrix Dei, Domina mundi, Regina cæli, quæ omnibus generationibus vitam & gloriam genuisti. In te enim Angeli lætitiam, iusti gratiam, peccatores veniã inuenerunt in æternum. Meritò in te respiciunt oculi totius creaturæ: quia in te, & per te, & de te, benigna manus omnipotẽtis quicquid creauerat, recreauit.] Ac ne dubitet quisquam, quod idem Bernardus hanc sacram Virginem inuocarit, ac inuocare docuerit, sequenti oratione satis seipsum explicat: Domina nostra, inquit, Mediatrix nostra, Aduocata nostra, tuo Filio nos reconcilia, tuo Filio nos commenda, tuo nos Filio repræsenta. Fac, ô benedicta, per gratiam quam inuenisti, per prærogatiuam quã meruisti, per misericordiam quam peperisti: vt qui te mediante fieri dignatus est particeps infirmitatis & miseriæ nostræ, te quoque intercedente participes faciat nos gloriæ & beatitudinis suæ.] Et rursus: Si insurgant venti tentationum, si incurras scopulos tribulationum, respice stellam, voca Mariam: In periculis, in angustiis, in rebus dubiis Mariam cogita, Mariam inuoca. Non recedat ab ore, non recedat à corde: & vt impetres eius orationis suffragium, non deseras conuersationis exemplum.] Ac iterum: Si leat misericordiam tuam, Virgo beata, si quis est, qui inuocatam eam in necessitatibus sibi meminerit defuisse.] Neque suo tãtum, sed & aliorũ nomine Mariam Bernardus inuocare solebat, vt idcirco dixerit aliquando: Quoties mihi necesse est, fratres, post lachrymosis quærimonias vestras exorare Matrẽ misericordiæ, vt suggerat benignissimo Filio, quoniam vinũ non habeatis. Quid multa: Bernardus has duas nobis regulas pulchrè tradit: Quod vel paucis mortalium constat fuisse collatum, fas certè non est suspicari tantæ Virgini esse negatum, per quam omnis mortalitas emersit ad vitam.] Quicquid autem illud est quod offerre paras, Mariæ commendare memento, vt eodem alueo ad largitorem gratiæ, gratia redeat quo influxit.] Addit posteà [b] Totis ergo medullis cordium, totis præcordiorũ affectibus & votis omnibus Mariam hanc veneremur, quia sic est voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam. Aduocatam habere vis ad Christum? Ad Mariam recurre: exaudietur & ipsa pro reuerentia sua: Exaudiet vtique Matrem Filius, & exaudiet Filium Pater. Filioli hæc peccatorum scala, hæc mea maxima fiducia est, hæc tota ratio spei meæ.] Hæc pauca è multis summatim excerpere visum est, quæ Bernardum cultorem Deiparæ Virginis maximũ fuisse satis declarant, quiq; cum apud Nouatores magnam sæpè habeat authoritatem, & reuera cælesti magis quam humana doctrina sit præditus, mirum sanè, cur apud eosdem non tantum valeat, vt ipsius in cultu Virginis approbando doctrinam & exemplũ aliqua saltem ex parte sequantur.

In enarrat. 7 cap. Matth. Epist. 8.

Serm. 1 de Assump. Virginis Et ser. 2 de Aduentu Domini. Et ser. 2 in die Pentecost. Et serm. de eiusdem Natiuitate.

[a] *In epist. 174. ad Canonicos Lugdunenses.*

Virginis Mariæ iuxtà Bernardum Epitheta.

Quænam in Maria nobis suspicienda & prædicanda sint.

Serm. 2. de die Pentecostes.

Ad Mariam & præteritos & præsentes & futuros imo & creaturas omnes in cælo & terra merito respicere.

Luc. 1.

Serm. 2. in Aduen. Domini. Hom. 2. de beata Virg.

Oratio Bernardi ad Deiparam, tanquam ad Dominam, mediatricẽ & aduocatam mortalium.

Et oratio Mariæ petenda & exemplis eius imitandum.

Serm. 4 de Assum. Vir. Serm. 2. in Dominic. 1. post octav. Epiphania. Epist. 174 ad Canon. Lugdunen.

BERNARDO dignus discipulus fuit Guerricus, suumque magistrum pietate ac eruditione in eo etiã refert, quod Mariæ cultum & inuocationem præclarè commendet. Nam & naturalem quandam pietatem fidei hoc filiis dictare asserit, vt illi ad inuocationem nominis Mariæ primo vel maximè refugiãt in omnibus necessitatibus & periculis, tanquã parauli ad sinum Matris. Et nunc, inquit, habitamus id adiutorio MATRIS Altissimi, in protectione ipsius cõmoramur, tanquam sub vmbra alarum eius: & postmodum in consortio gloriæ ipsius, tanquam in sinu ipsius confouebimur. Tunc erit vox vna lætantium & aggratulantium MATRI: sicut lætantium omnium nostrũ habitatio est in te, sancta Dei Genitrix. Nullatenus autem credideris maioris esse felicitatis & gloriæ habitare in sinu Abrahæ, quam in sinu MARIÆ, quum thronum suum in ea posuerit Rex Israel.] Ac deinde: Non immeritò creditur, sine iniuria, vel inuidia cæterarum sedium, quoddam esse speciale Regis solium excelsum & eleuatum super gloriam omnium, MARIAM dico exaltatam super choros Angelorum, vt nihil contempletur supra se MATER, nisi Filium solum, nihil miretur supra se Regina, nisi Regem solum, nihil veneretur supra se mediatrix nostra, nisi Mediatorem solum: cui nos ipsa precibus suis conciliet, commendet, & repræsentet vnico Filio suo Iesu Christo.] Quarè hoc modo etiam illam inuocat. Sicut oculi ancillæ in manibus Dominæ suæ, ita familia hæc famelica de te præstolatur alimoniam vitę. Per te fructũ vitę communicauimus in mensa præsentium Sacramentorum: Per te eundem fructum vitę communicemus in mensa perennium gaudiorum, Iesum benedictum fructum ventris tui.] Sed & æqualis Bernardi erat Petrus Cluniacensis, quem venerabilem non temerè hactenus vocant, homo magnus, & in magnis occupatus, vt à Bernardo dicitur, qui sic Mariam inuocauit: Adesto & tu beatissima Virgo, Mater eiusdem Saluatoris & Redemptoris nostri, & præ omnibus post ipsum in te specialius confidentes, ab expectatione sua nullatenus confundi permittas.] Nec multo vetustior fuit Rupertus Tuitiensis, celebris & ipse scriptor,

& serm. de Natiuit. Mariæ.

Bernardus nõ pro se tantum sed pro aliis etiam solitus inuocare Virginem.

Maria cunctis valde venerãda, & honorãda pro aduocata iuxta Bernardum.

Nouatores in plerisque Bernardo credũt circa Virginis cultum non credunt.

Guerrici testimoniũ de Mariæ cultu & inuocatione, quam illa sic Mater, ad quã filij Dei confugiant.

Serm. 1 de festo Assumptionis Mariæ.

Maius est in Mariæ sinu quam Abrahę habitare.

Mariæ thronus & gloriã in cęlo in comparabilis atque singularis, vt nullus Deo sit propinquior.

Serm. 4. de Assum. Mariæ.

Quomodo Guerricus Mariam inuocet.

Petri cluniacẽsis de Maria testimonium, qui eandem inuocauit.

Libr. 1 Epistola 2.

Quam præclare Rupertus Tuitiensis de Maria loquatur eamque coluerit.

Abbas

Abbas scientia & sanctitate clarissimus, meritoque Mariæ cultor insignis, quoniam per orationes instãtissimas, vt Tritemij verbis vtar, à Matre gratiæ Virgine Maria scientiam Scripturarum, quam ingeniũ negauerat, postulauit, tantamque in omni Scriptura scientiam consecutus est, vt similem suo tempore non habuerit. Appellat eandem myrrhæ & thuris montem, speculum humilitatis, maximam portarũ cęli, quas Dominus vt manna plueret, nobis aperuit salutare templum Domini, sacrarium Spiritus sancti, thalamum sanctitatis, triclinium diuini consilij, Magistrorum, hoc est, Apostolorum magistram, nec modo Christi, sed & omnium discipulorum Christi Matrem, ac Reginã cælorum. O Domina, inquit, Dei genitrix MARIA, & incorrupta MATER Verbi æterni, Dei & hominis Iesu Christi, non meis, sed tuis armatus meritis, cum isto viro, scilicet verbo Dei, lustari cupio.] Ac iterum: O beata Maria, mons montium, Virgo virginum, sancta Sanctorum, ad omnes quidem conuertimur (Sanctos) sed ad te præcipuè præ cæteris oculos nostros leuamus, tuum præ omnibus auxilium suspiramus] Longum esset reliqua percensere, quæ alij equales ferè scriptores Hugo & Richardus Victorinus, Petrus Lombardus, Honorius Augustodunensis, Bruno Carthusianus, Mariam egregiè celebrantes ac piè simul inuocantes, memoriæ prodiderunt.

In Libr. de monasterio Hirsangiensi. Lib. de diuinis officiis, Sti in Euang. Iohãnis & præterea in lib Cantic.

In Prolog. sup. Cantica. Lib. 7. in Cãt.

Catholici ad omnes Sãctos sed ad Mariã præcipue suos oculos leuant eiusque auxilium petunt.

EXTANT Euangelici commentarij Zachariæ Episcopi Chrysopolitani, qui hæc attigit tempora: in fine autem Operis eiusmodi adiecta reperiuntur: Dignum & omnibus domis conueniens erat, vt omnia subiicerẽtur sub pedibus eius, quæ omnium genuerat Creatorem. Dignum erat, vt Domina esset Angelorum, quæ digna fuerat esse Mater Domini Angelorum. Dignum erat, vt Angelica puritas illi subderetur in cælis, cui totam se infuderat diuina puritas in terris. Dignum erat, vt amplius Matrem suam honoraret, quàm ministros, ipse qui dixerat: Honora patrem tuum & matrem, vt sis longæus super terram. Dignum erat, vt familiarius hãc amaret, copiosius remuneraret, quæ singularius atque ardẽtius omni rationali creatura ipsũ dilexerat.] Ac iterum posteà, Currimus, ô Maria, post te, in suauitatẽ vnguentorum tuorum, adiuua currentes, trahe lassos, subleua lapsos, vt introẽamus & nos tecũ. Quasi therebinthus extendisti ramos tuos super latitudinem terræ, & ecce confugimus ad te, vt sis nobis in vmbraculum diei ab æstu, & in securitatem, & in absconsionem à turbine & pluuia.] Tandẽque concludens: Itaque dilectissimi, ait, in ea tam potenti, tam pia, & tam fideli Aduocata nostra toto corde gaudeamus: quæ nulli dignè postulanti auxilium negat, & pro nullo apud Filium frustra interpellat. Gaudeamus, inquam, in illa, & dignis obsequiis, dignis laudibus cum illis sacris Angelorũ legionibus eam veneremur, ac vultum eius deprecemur cum omnibus diuitibus cæli.] Neque spernendũ est Fulberti Carnotẽsis Episcopi testimonium, vt potè viri literarum scientia & Prophetiæ dono, sanctitateque præstantis, vt vel inuiti fatentur Centuriatores, quos tamen haud pudet hac labe virum eximium aspergere, vt insignem illum idololatram vocent, vtpote quem Mariæ plus æquo studiosum fuisse confingũt. Tantopere illos vrit, quod author ille verè Catholicus de Mariæ laudibus librum proprium scripsit; varia cantica composuit, in eius honorem tem-

Zachariæ Chrysopolitani testimoniũ de Maria merito veneranda & inuocanda.

In Serm. de Assumpt. Virginis.

Exod. 20.

Eccles. 24

Maria nulli inuocanti negat auxilium, & pro nullo frustra rogat filium.

Fulberti testimonio Mariã rectè inuocari atque coli ab Ecclesia quantumuis ob serpant Centuriatores.

Cent. 11 cap. 10

plum à fundamentis eductum mirè lapideo tabulato construxit, ac demum ægrotus singularem à Virgine sibi apparente consolationem accepit: vt Vincentius aliique notarunt. Multis ac eximiis præconiis ille Mariam exornat, quæ adeo piis placuerunt, vt eius verba in solennem Ecclesię vsum transierint, ac multis iam seculis non minus trita quam probata in templis resonent, licet à quibusdam etiam Augustino attribuantur. Sic autem inter cætera ille Mariam reuerenter affatur: Quas ergo tibi laudes fragilitas humani generis persoluat, quę solo tuo commercio recuperandi aditum inuenit? Accipe itaque quascunque exiles, quascunque meritis tuis impares gratiarum actiones, & quum susceperis vota, cul pas nostras orando excusa. Accipe quod offerimus, impetra quod rogamus, excusa quod timemus? quia nec potiorem meritis inuenimus, quàm te, ad placandã iræm Iudiciis, quæ meruisti esse Mater Redẽtoris & Iudicis. Succurre ergo miseris, iuua pusillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro Clero, intercede pro Monachorum Choro, exora pro deuoto fœmineo sexu: sentiant omnes tuum leuamen, quicunque deuotè celebrant tuum nomẽ. Sit tibi compassio super afflictis, sit pius affectus super cœlorum peregrinis. Et quum te lętantem semper aspicis, fletus nostros, quæsumꝰ, ipsa ad Deũ perferas, eumque vt proprium Filium pro nobis interpelles.] Adiungit hanc insuper hortationem: Fratres cum toto mentis affectu beatissimę Virginis nos intercessionibus committamus, omnes eius patrocinia omni nisu imploremus, vt dum nos supplicem obsequio frequentamus in terris, ipsa nos sedula prece commendare dignetur in cælis. Neque enim dubium, quæ meruit pro liberandis proferre pretium, posse plus omnibus liberatis impendere suffragium.]

Libr. 25. cap. 15. in opere historiali.

Serm. de assumpt. Virgi. Et apud Augustinũ simili reperiuntur. Serm. 2. de annunciatione Dominica.

Ad Mariam inuocatio Fulberti & Ecclesiæ.

Maria cur sedulo implorãda.

Mariam præ sanctis relinquis apud Deum valere sua pro nobis intercessione. Anselmus Cãtuariensis Episcopus, illustrisque Theologus.

HVC præterea spectat Archiepiscopus Cantuariensis ANSELMUS, magnum sui seculi decus, ac tunc ferè Princeps Theologorum, singulari vitæ sanctitate præcellens meritóque à Centuriatoribus hoc nomine commendatus, quod præ aliis tunc Episcopis singulari religionis curandæ zelo flagrarit. Is quum sedulus cultor Virginis esset, de illius excellentia librum integrum scripsit, eamque vocat Matrem salutis, templum pietatis & misericordiæ, inter Sanctos post Deum singulariter sanctam, Matrẽ admirabilis Virginitatis, quę angelos vincat puritate & sanctos superet pietate Angelorũ Reginã, cæliq; & terrę summã Dominam, & vnicam dominatricem super choros exaltatã. Subueni nobis, inquit, Domina piissima, & non considerata peccatorũ nostrorũ multitudine, velle tuum ad misserendũ nobis inflecte. Eia succurre: oramus, vt laus quã per tot secula dignè possedisti, continua tibi duret in gratia ipsa, qua mundo perdito subuenisti. Tibi ergo commendamus: tu procura, ne pereamus,] vt reliqua id genus plura, quæ apud illum extant, prætermittamus. Sic enim alibi quoque loquitur: Pie Domine, parce seruo Matris tuæ. Pia Domina, parce seruo Filij tui. O tu illa pie potens, & potenter pia Maria, de qua fons est ortus misericordiæ, ne contineas precor, tam veram misericordiam, vbi tam veram agnoscis miseriam.] Vixit tum etiam Iuo Carnotensis Antistes, tum in Scripturis, tum in Canonibus sacris probè versatus, qui de Maria intrepidè pronunciat: Quod nostris viribus non valemus, meritis beatæ &

Cent. 11. Cap. 10.

Anselmi testimonia in Mariæ commendationem, & quomodo eam dem inuocet.

Libr. de excellentia beatæ Virginis cap. vltimo

Vide inuocationem Mariæ Virginis ex Filij eius Epist. 119.

perpetuæ Virginis, cui Deo authore famulamur, indubitanter obtineri posse credimus. Sed & Berno Abbas Augiensis, in diuinis humanisque literis egregiè doctus, nec solum à [a] Tritemio, sed etiam à [b] Centuriatoribus apprime laudatus, in hunc modũ Mariam alloquitur: [c] Tu maternum erga nos affectum ostendendo, pro nobis supplica Deum.] Ac rursus ad [d] Regem Vngariæ scribit: Ne diffidas de misericordia Dei, quia qui preces pauperũ non spernit, multo magis dilectæ Matris suæ orationes pro te exaudit. Vestigiis eiusdem sanctæ Dei Genitricis prouolutus iugiter assiste, preces lachrymabiliter effunde cum corde contrito & humiliato, pro certo sciens, quia si ei supplex assiduus fueris, citius ab omni angustia liberaberis.] [e] Monet prætereà, vt peccatis ab ipso conceptu contaminati & immundi Mariæ opem implorent, quæ de Spiritu sancto, sine virili semine concepit, & absque vlla iniquitate peperit Saluatorẽ. His Petrus Damianus accedat, Vir inter doctos suis temporibus doctissimus, nec minore sanctitatis laude, quàm rerum agendarum dexteritate illustris, idemque Antistes & Cardinalis Hostiensis. Ab hoc, Maria Regina cæli, parẽs parentis, fons fontis viui, origo principij, Domina iam, non ancilla dicitur, eaque tanto misericordior, quanto potentior, amore nos amans indicibili, quam post Deum videre, summa sit gloria. Virgo Dei genitrix, inquit, cuius pulchritudinem Sol & Luna mirãtur, subueni Domina clamantibus ad te iugiter.] Quid verò Gerardus Episcopus Cananiensis? qui apud Pannonios non solum vitæ innocentia emicuit, sed & martyrij laurea, vt antea submonuimus est cohonestatus, tam ardenti venerationis studio Virginem prosequens, vt nulli in Mariæ nomine aliquid à se roganti quicquam negandum, sed petenti cuilibet, quod sanè concedere fas esset, semper annuendum esse putaret. Proinde cum flagitiosi etiam homines ad illum venirent supplices, suisque precibus beatæ Virginis nomen interponerent, idem Præsul libenter eis parcere, tum plorantibus miseris ac calamitosis pius & ipse collachrymari, & quicquid ferè vellent, quia id Mariæ nomine petiuissent, vltro largiri dignabatur. Eandem Mariano nomini reuerentiam habuit, qui Thomæ Aquinatis Præceptor, & ætate sua summus inter Parisienses Theologos fuit, Alexander Halensis.

Testimonium Iuonis Carnotensis ad Mariæ commendationem.

Quomodo Bernod: Mariæ cultu sentiat.

a In Chronico Hirsaugiensi. b Centur. 11 cap. 10

c Serm. de natiuit. Mariæ vide & Serm. eius de S. Marco Euãgelista.

d In Epist. ad Petrum Regem Vngariæ.

e Serm. de natiuitate Mariæ.

Serm. 1. & 3. de Mariæ natiuitate.

Quomodo ad Mariam innocendam nos hortetur Berno.

Petrus Damianus, quomodo Mariam extollat, & veneranda ostendat.

S. Gerardus Vngaricus Episcopus nihil negat in Mariẽ nomine quid petitious sicut & Alexander Halensis.

VBI nec mihi prætereundus est Giselbertus Anselmi apud Anglos, vt volunt, discipulus, à Tritemio quidem valdè laudatus, etsi Centuriatores illum in decimo seculo collocant, ac authorem eruditi operis de altercatione Ecclesiæ & Synagogæ videri volunt. An non Mariã is prædicat, quod sit Mater matrum, Virgo virginum, stella stellarum, dulcedo credentium animarum, sacratium Spiritus sancti, Virgo florentissima, vita & moribus præcellentissima, cuius virginale corpus nullum carnalis vitij senserit contagium? Talem habuit Maria hoc seculo siue Præconem, siue Concionatorem: sed quem pluribus etiam differentem audiamus: Maria est, inquit, consolatio infirmorum, redemptio captiuorũ, liberatio damnatorum, salus vniuersorum: cuius honori famulantur omnia, terra, pontus & æthera.] Vocat eandem Angelorum gloriam, mortalium vitam, inter summa vel ima mediatricem pacificam. Affirmat & illud: Per Mariam diuinæ misericordiæ Sacramenta completa sunt, cæli propter hanc inclinati sunt, fontes aquarum apparuerunt, fundamenta Orbis terrarũ reuelata sunt; hoc est, ex ipsa Christo nascente Apostoli electi, per quos Orbis quasi fontibus inexhaustis potaretur, & reuelata per Spiritum sanctum Prophetia, mundus ad fidem ducendus, fundamento quodammodo immobili stabiliretur.] Demum post laudes Virginis eximiè celebratas: Omnis, inquit, Scripturarum benedictio in Maria inuenta est, maledictio deleta est, completa sunt in ea ora Prophetarum: respiciũt Mariam omnia creata vel redẽta per Filium.] Habent hic quod arrodant calumniatores, vix passuri hodie quidem talem encomiasten, quantumuis Ecclesiæ fide sensuque nitentem, qui tantoperè Matrem propter Filium euehit, & ventrem benedictum ob fructum ventris sacratiorem prædicat. Docet præterea hic Giselbertus, quę ad Virginis inuocationem propius faciunt, & aliquam eiusdem inuocationis causam assignant. In domo Patris æterni, inquit, multæ sunt mansiones, id est, cælestium Spirituum, Apostolorũ, Martyrum, Confessorum, Virginum: sed hæc omnia regna superat altitudo Mariæ: super hæc omnia regna ex Filij gratia leuatur. Accedamus ad hũc thronum gratiæ cum fiducia: Ipsa enim est stella, cuius ducatu & interuentu ad patriam transfretamus: ipsa Deum Patrem orat ac deprecatur pro seruis, Filium pro filiis, sed naturalem pro adoptatis.] Cum hoc Giselberto, sicut in aliis, ita etiã in Mariæ cultu consenserunt, qui hoc seculo in eadem B. Benedicti familia non minore sanctitate, quam eruditione claruerunt. Ex quibus Smaragdus & Algerus extiterũt hisque annumerare licet Hermannum Contractum Comitem de VVeringen Sueuum, & Abbatem deinde Sangallensem, quẽ & Cuspinianus, nescio quo pacto, Episcopum facit Constantiensem. Is, præter alia, in Mariæ laudem selecta quędam & suauia cantica edidit, quæ adhuc in vsu seruantur Ecclesiæ? quemadmodum illi sunt hymni: Aue pręclara, Salue Regina misericordiæ, Alma Redemtoris mater, O gloriosum lumen! sicut fatentur etiam Centuriatores. Erat inter Hildesheimenses Episcopos Diethardus, qui magna cum laude illi præfuit Ecclesiæ, & auream tabulam in Ædę summa sanctissimę Virgini dedicauit. Tum Ottonis Magni nepos, idemque Saxoniæ & Sueuiæ Dux, qui paternam hæreditatem Deo & Ecclesiæ attribuit, Bruno nimirum, Verdensis postea factus Antistes, ad Mariam promouendũ honorem, collegium Virginum sacrarum extruxit. Adelbertus vero Martyr illustris, qui primus fere Bohemis, ac deinde Polonis Euangelicam lucem ostendit, sanitatem amissam recuperauit, & ad vitam monasticam se contulit, quum puerum ipsum grauiter laborantem mater Deiparæ commendasset, eique religionis ergo vota fecisset.

In Chronic. Hirsaugiens. Centur. 10 cap. 10

Vide libr. de altercatione Synagogæ & Eccles. cap. 7 & 14.

Ibi. cap. 19

Giselberti testimonia, quibus Mariam exornat & prędicat.

Primis Epithera Virgini Matri attributa.

Sectariis in proclui esse funiari, quod cum Ecclesia nolunt sane & sobrie intelligere.

Primas inter Sanctos tenet Maria, & cęlites omnes excellit eoque prę cęteris inuocanda.

Hermannus Contractus in Maria laudanda & colenda diligens.

In vita Conradi Saliqui.

Centur. 11 cap. 10.

S. Aldebertus Martyr exvoto matris sacro Deiparę conualescit, sicque religiosus.

NEQVE vero Mariæ cultus penes Ecclesiasticũ ordinem duntaxat constitit, sed etiam à Principibus & Magistratibus tunc in pretio habitus fuit. Etenim Henricus eius nominis secundus Imperator Bauarus, qui Claudi, imo & sancti cognomentum accepit, vt florem sanctæ Virginitatis integrum conseruaret, singulari Mariæ ope fuit adiutus, sicut & Nauclerus fusius explicat, & in colenda Virgine tam sedulus perseuerauit, vt in medijs etiam peregrinationibus, si quando Vrbem aliquam ingrederetur, primam quidem noctem precandi gratia in illa Ædę consumeret, quam B. Virgini sacram forte reperisset

Exẽpla Principum Christianorũ quis se dulo in cultu Virginis hoc seculo versati sint, ac primũ de Henrico II Imperatore.

set. Eidem calicem aureum immensæ magnitudinis, ac duabus ansis insignem fabricari atque dicari curauit, vt innuit Cuspinianus. Tantam verò & castitatis & pietatis curam cum Imperij gubernatione conjunxit, vt Gotfridus Viterbiensis Regis Conradi Notarius, si non eleganter, at verè tamen de illo cantet:

Coniuge virginea Virgo permansit & ille,
Catholicas dedit Ecclesias quasi mille.

INTER alia verò templa, quę Deo & Sanctis posuit, non parum excellit Basilica, quam in honorem Virginis idem apud Spirenses non sine magnificentia regia construere cœpit (Conradus enim Cæsar Saliquus, eius nominis secundus, absoluit) in qua & Cæsarum corpora de more conduntur. Sed & monasterium B. Virgini sacrũ, & Benedictinis assignatum in Diœcesi Argentinensi, quia præ nimia vetustate ruinam minabatur, reparando fundauit, & fundãdo reparauit, quod à fluuiolo prætefluẽte Schutteren appellari Tritemius annotauit. Tãta enim huius Imperatoris religio fuit, vt prudenti cõsilio cum vxore habito, quoniam ob sacrum cœlibatum spem omnem prolis abiecerat, Deum omnium bonorum datorem hæredem suum instituerit, extruẽdis deinde ac dotandis templis adeò intentus, vt mirum quibusdam videatur, Principem ita religioni deditum, potuisse Imperij terminos ab hostibus defendere, Bohemiam subiugare, Burgundiam in deditionem recipere, Pannoniam Ecclesiæ Catholicæ adiungere, regnum suum locupletare, totamque Germaniã, Galliam, & Italiam pacatam retinere. Sed hoc exẽplo suo præclarè docuit, Principes, si velint, religionę haud minus quam potentia, & sacris precibus æquè ac armis militaribus in Repub. florere, & hostibus triumphare posse. Siquidem & Theodosius Imperator contra robustissimum Eugenij Tyranni exercitum, vt Augustini verbis vtar, magis orando quam feriendo pugnauit, & hostes oppressit. Idem Henricus Vngarorum Apostolus haud temere dictus est, quod magnam præbuerit occasionem per sororem Giselam Vngarorum Regi desponsatam, vt Stephanus Vngariæ Rex, abiecto idololatriæ cultu, sacro lauacro ablueretur, & vna cum vniuersis suis subditis Christianismum amplecteretur. Qui Stephanus per Adelbertum, quem diximus, sanctũ Episcopum Christo regeneratus, incredibili studio & cultu venerandam Dei ac Domini nostri Matrem prosequi cœpit, & sanctus ipse pater sanctum filium Emericum in hoc pio instituto reliquit hæredem.

De singulari religione Henrici II. Cęsaris.

In suo Chronico.

CÆTERVM præter alia hic Stephanus ad cultum Virginis Basilicam prorsus regiam in regia vrbe Albanensi non modo fundauit, sed fundatam etiam singulari tum munificentia, tum elegantia, vt anteà meminimus, cohonestauit. Omitto enim cõplura, quę Antonius Bonfinius de huius Basilicę admiranda præstantia, variisque muneribus & ornamentis illi à dicto Rege attributis accuratè recẽset: nec sine dolore cogito, hanc quoque nobilem Vngariæ partem Christo & Virgini ademptam, ab immanibus verò Turcis occupatam, ac Mahometanis sacris nunc impiè profanatam esse. De Stephano autem Rege hæc adiicit Bonfinius: Assiduis Diuã Virginem precibus exorauit, vt se suumque regnũ perpetuo magna Mater patrocinio tueretur, cuius tutelæ ac potestati se Vngarosque omnes addixerat, omniaque suorum studia fortunasque dicauerat. Quinetiam illud solenne promulgauit Edictum, vt omnes diem B. Virginis, quo inter Diuos relata fuit, inter celebratissimos haberent, Dominæque diem appellarent, ac cætera eius festa ieiuniis & singulari solennitate transigerent: hanc demum peculiarem sibi pientissimamque Patronam in cælo terrisque ducerent. Quadam nocte, cælesti percitus instinctu, clam sine comite è regia prodiit, distentos nummorum loculos ferens, quos miserrimo Christi popello distribueret. Quo quum venisset, stipemque viritim daret, inter petulantes rogatores mox orta seditio, Regi per contumeliam ab auidioribus plerisq; barba distracta, & ne parua quidem ex parte conuulsa. At is nequaquam ex hoc succensus, imò solido quodam gaudio agitatus, in genitricis Ædem properauit, ac mox ante aram in terram procidens, ingentes Diuæ gratias egit. Regina, inquit, cæli ac Diuum magna parens, vnica Vngaricæ patrona gentis, immortales tibi gratias ago, quod me, quem Regem esse voluisti, milites tui hoc modo tractarunt coluerunt que: Si has ab hostibus iniurias accepissem, tuo auxilio vlciscerer. Proinde hinc futuræ felicitatis auspicia capto, neque irrita Filij tui verba scio fore: quũ suis Apostolis ne minimum quidem è capite capillũ periturum esse recepit.]

Principes nõ minus religione quam viribus & armis certare ac vincere posse.

Cur S. Henricus dictus Vngarorum Apostolus.

Libr. 5. decinitate Dei cap. 26.

Stephanus Vngariæ Rex Christianus factus, Mariam impense venerat.

Decreta Stephani Regis ad publicam veneratiõnẽ Virginis pertinentia.

Stephanus à mendicis indigne tractatus quomodo se Virgini matię commendarit.

Matth. 10

A c pluribus Bonfinius apertè demonstrat, sanctissimi Regis morem familiarem fuisse, vt nõ seipsum modo, sed & filium Emericum, ac totum Pannoniæ regnum in singularem Mariæ perpetuæ Virginis tutelam frequenter ac reuerenter offerret. Qui cum aliquando hostium iniuria lacessitus, bellum ad suos tuendos necessarium pararet, imprimis operam dedit, diuinam vt opem manibus & corde sursum erectis imploraret. simulque Mariæ, tanquam Matri & Dominicæ suæ, vim ab hostibus illatã supplicitèr commendaret. Vide autem, quam id faciat religiosè: Si placet tibi, inquit, Domina mundi, tuę partem hæreditatis ab inimicis deuastari, & nouellam Christianismi plantationem dissipari, ne quæso sinas illud imputari diffidentiæ meæ, sed potius dispositioni voluntatis tuæ. Si quid commeruit culpa pastoris, ipsus luat: Oues quæso insontes ne patiaris affligi.] En tibi sollicitum de grege seruando pastorem, imò Regem alterumque Dauidem, qui in seipsum potius, quam in populum diuinam sæuire vindictam ex animo precabatur. Moriturus autem hic Stephanus, cuius eximiam sanctitatem frequentibus post mortem miraculis Deus commendauit, primum quæ ad probam regni administrationem facerẽt, prouide cõstituit, ac deinde manus & oculos in cælum extollens, quantum fiduciæ in Maria collocatum haberet, satis hac est precatione testatus. Regina cæli, mundi inclita reparatrix (ob genitũ scilicet orbi Redemptorem) tuo patrocinio sanctam Ecclesiam cum Clero & Episcopis, regnumque cum Primatibus & populo tuis precibus commẽdo: quibus ego nunc vltimum valedicens, animam quoque meam tuis manibus committo.] Hæc ille verba (sicut Episcopus Cartuitius ad Colomannum Vngariæ Regem scripsit) corã regni sui Primoribus protulit, ardenti quadam & suprema obtestatione confirmans, quod maximè in votis habebat, Mariam vt Vngari præ cæteris gentibus sibi Matrem patronãque perpetuam retinerent ac colerent: Eam enim sibi commendatis multum opis atque subsidij apud

Stephanus Rex Vngarum & regnũ sequesi mul Marię patrocinio commendare solebat.

Stephani precatio ad Mariam in principio belli plena humilitatis.

2. Reg. 24

Stephani Regis morituri ad Mariam precatio & obtestatio.

In historia Regis eiusdẽ Stephani.

Libr. 1. De cad. 2. de reb. Vngaricis.

Ingens veterũ Vngarorum pietas erga Dominiu matrem.

Deum Opt. Max. posse impetrare: sicut posteà Vngari reipsa deprehenderunt. Ex quo tempore Vngaris cœpit esse solenne, vt, ne à sui Regis Stephani & Episcopi Gerardi Cananiensis, de quo iam antè diximus, vestigiis moribusque discederẽt, Mariã Dominam reuerenter appellare, eius Basilicas & domi extruere, & foris ornare, ad eiusdem nomen corpus caputque submittere; huius & imaginẽ in pretio passim habere, & aureis etiam nummis imprimere. Atq; hunc illi spiritum, hæc pietatis exercitamenta cum primo fidei Christianæ lacte inde ab initio imbiberunt: hãc disciplinam primi Doctores ac Principes, qui nomẽ Christianum illic professi sunt, tã inclitæ genti iam olim traditum reliquerunt. Verumenimuerò quanto longius ab hac prima institutione Vngari deflexerunt, ſeque veteri epitheto, quo sanctæ Mariæ familia dicũtur, indigniores præstiterunt, tãtò sanẽ minus patronam illam sibi fauentem experti sunt, ac nostro etiãsæculo experiũtur. Igitur quę illorũ Respub. sub tali patrona prius pulcherrimè stabat, & cũ quouis florentissimo regno certabat, nunc eheu, fœdè dilacerata iacet, & partim à Mahometanis canibus maiorem in modũ oppressa, se vix mouere iam & respirare potest, partim ab Ecclesiæ Catholicæ corpore auulsa, & in sectas varias dissecta, multorum capitum nobis horrendum quasi monstrum, aut certè corpus planè saucium & veluti confectum refert, nullam vt illic speciem vel vmbram pristini regiique splendoris agnoscere liceat. Verum de rebus Vngaricis abunde satis.

Cum Vngaris in feliciter agi post mutatam religionem, cum familia Mariæ esse desinunt.

De reuerẽtia, quam Virgini Matri habuit Manuel Comnenus & Ioãnes Comnenus imperatores aliique Græci.

QVID quod Manuel Comnenus Imperator Constantinopolitanus, cum ingentẽ de Vngaris victoriã retulisset, Deo & Virgini gratias dixit, publica nimirum processione instituta Constantinopoli, & Deiparæ imagine magno cum honore circumducta, quam Imperator ipse ac proceres omnes reuerenter comitabantur? Rursus Ioannes Comnenus, qui Michaelem præcessit, cum suos milites à Scythis grauiter vrgeri ac premi cerneret, ad imaginem Dei Genitricis, quã præsentẽ habebat, cum gemitibus & miserabilibus gestibus sese cõuertit, ac tristes lachrymas fudit. Statim verò cælesti robore armatus, Scythicam aciem profligauit: & quemadmodum olim Moyses, exẽsione mannum Amalechiticas turmas facile dissipauit. Ob hanc victoriam de Scythis partam Ioãnes idem vota Deo Virginique persoluit, & festum Pazinacarum, vt vocarũt, in rei gestæ monumentum gratique animi testimonium instituẽdum curauit. Vicit & Persas, indèque triumphum egit, in quo magnifice quadriga est apparata, & à quatuor equis candidissimis ducta: Neque conscendit tamen currum Imperator, qui cum victoriam Deiparæ, vt inuictæ Imperij collegæ, acceptam ferret, Dei genitricis imaginem in quadriga collocauit, & habenas eius quadrigæ viris potentissimis moderãdas, & cognatis suis currum curandum dedit: ipse verò crucẽ manu gestans pedes incessit. Postea templum ingressus, atq; in cõspectu omnis populi ob successus gratiis Deo actis, in palatiũ abiit. His Nicetas Choniates non obscure monet, quanta religio erga Virginẽ Matrem eiusque sacram imaginem fuerit apud Græcos Imperatores, vt pace bellóq; nostros, id est, Occidentales Imperatores, hac in parte propemodũ illa ætate superasse videatur. Plura sunt id genus Græcorum Principum exempla, quæ tum ex Ioanne Zonara, tum ex Gregorio Cedreno Græcis historiographis (etenim ambo sub Henrico quinto ferè scripserunt) hoc loco repetere supersedemus. Idem Zonaras de sanctissima Virgine canonẽ, vt vocauit, proprium scripsit, eóq; propemodũ hæreses omnes iugulauit, ex quo nos breues dũtaxat sententiolas iuxta Genebrardi versionem excerpemus. Supplicationibus tuis, inquit, Virgo tuum ouile libera. A Manetis mania & furore, fac liberemur. Nobis vera sentẽtia (de fide) immota constet & maneat tuis intercessionibus, ô omnium Regina. Nos omnes in Filij tui decretis firma, Virgo Dei genitrix. Tu animæ meæ tribue, vt bona eligat. Ab Aerij impietate, ô omnium Regina, eripe me. A Leonis Isaurici impietate, Dei genitrix, fac liberemur.] Etsi verò certũ non habeamus, quo seculo vixerit Matthæus Philadelphiensis Ephesiorũ Archiepiscopus, cuius precationes Alardus Amstelrodamus primum Latinè conuertit, tamen quoniam à præsenti ætate non procul abfuisse videtur, illius quoque Mariã implorãtis verba quædam subiiciam. Sic autem inter alia multa pronunciat: Ad te, quotquot sumus Christiani, tẽpestate iactati cõfugimus: in tuo vnius præsidio acquiescimus tuo imperio auspicio ductuq; classem quoquo versum solutã dimittimus. Tu terra mariq̃ue, ô Maria, vsquequaque ades periclitantibus. Ac te quidẽ mõstrantes benè tranquillum diuitiarum portũ, aduersus exortos tentationum impetus tutissimam ac firmissimam de puppi iacimus anchoram, excitasque nobis è vita varias tentationum procellas, te auspice consopimus atque sedamus.] Vocat eandem Virginem totius ciuitatis nobile triclinium, sacratissimum templum Dei Patris, aulam & thalamum immaculatum Filij, & sanctissimum sacrariũ Spiritus sancti. Precatur illam, vt faciem suam non auertat à se peccatore, sed potius confugientẽ clientem respiciat pro solita benignitate, eumque malis animi perturbationibus atq; tentationibus liberet, vnigenito Filio suo pro se supplicando. Postremò Scheyrẽses Dominos & Comites præterire non debeo, vtpotè olim tam insigni nobilitate commendatos, vt ex illis complures Bauariæ Principes extiterint, tantæq; pietatis laude cumulatos, vt suum præcipuum castrũ in Scheyrense Monasterium, quod etiamnum apud Bauaros extat, conuerterint, suæque familiæ perpetuam illic delegerint sepulturã. Cùm verò illi quibus in Scheyrense castrum quod diximus, ius cõpetebat, tanquam vltimi hæredes aliquando cõuenissent, iuri suo cedentes, quicquid hoc bonorum erat, beatæ semper Virgini propẽtè obtulerunt atque consecrarunt, Tritemio teste. Sed ô infelicem nomine ac re Ducem Arnoldum, qui quum suam partẽ dæmoni quam Virgini deuouere mallet, à dæmone tãdem abreptus, & in vicinum lacum proiectus, crudelitatis simul & impietatis pœnas exoluit.

Vide Niceta Choniatem in Annalib. circa Ioannis Comneni imperium.

Exod. 17

Maria vt inuicta imperij collega ab Imperatore habita, eique gratiæ dictæ post victoriam.

In Annalib.

Ioãnis Zonaræ breues precatiunculæ ad Virginem Matrem dictæ.

Testimonium Matthæi Philadelphiensis apud Ephesũ Metropolitanum sanctissimam Virginẽ præclare commendantis & inuocantis.

In precatione ad sacratissimam Virginem Matrem prima & secunda.

Epitheta virgini matri tributa.

Comites Scheyrenses castrum suum in Monasterium conuertũt, B. virgini offerunt.

De orig. gentis & Princ. Bauarorum.

CAPVT VIGESIMVM NONVM.

Testimoniis fide dignis euinci, quod Deiparæ virginis cultus à tempore Ottonis Magni ad Mauritium Cæsarem vsque præclarè viguerit in Ecclesia Dei.

NON

ON satis est de Fridericis & Ottonibus verba fecisse, quorum seculo, id est, ad Christi annum 938. suum Mariæ cultum, quem etiamnum peragimus, detulit Ecclesia: quemadmodum historiographi Græci & Latini multis modis testatum faciunt. Nos vt promissum pẽsum absoluamus, ab Ottone Magno, qui multas Ædes sacras extruxit, ad Mauritium Cæsarem vsque progrediemur, vt hoc etiam quasi trecenario seculo non obscura vestigia, sed euidentia documenta de Mariæ cultu publicè instituto atque seruato, in lucem proferre pergamus. Vbi primum se nobis offert Germanus Constantinopolitanus, vt sanctissimus, ita & celeberrimus Patriarcha, qui sub Constantino Copronymo contra Iconomachos pro Ecclesia præclarè certauit, & inter cætera hoc modo scripsit. Ancillam & Matrem Christi existentem verè pro nostro genere intercedentem præsentissime, ita vt Dominus quidem noster salutem dispenset, illa verò materno affectu pro nobis poscat agnoscimus.] Ac alibi rursus Matrem Domini compellans, pro concione publicè dixit: Quis post tuum Filium ita generis humani curã gerit, sicut tu? Quis ita nos defendit in nostris afflictionibus? Quis tam citò præueniens nos ab irruentibus liberat tentationibus? Quis in supplicationibus adeò pugnat pro peccatoribus? Quis ea, quæ corrigi non possunt, adeò repugnando excusat? Tu enim cum habeas maternam apud Filium tuum fiduciam & potentiam, nos qui sumus condemnati, & non audemus intueri ad cęli altitudinem, tuis intercessionibus ei efficis familiares.] Atque vt eiusdem seculi, imò Ecclesiæ fidem & consuetudinem certius agnoscamus, hoc idem fidenter adiungit: Quãobrem is qui affligitur, ad te confugit. Qui iniuria afficitur, ad te accurrit. Qui est rebus asperis & aduersis implicatus, tuum inuocat auxilium.] Et concludit tandem: Omnia tua sunt admirabilia, ô Deiparæ: omnia supra naturam: omnia ingentia & aliorum vires superantia: propterea & patrocinium tuũ maius est, quam vt intelligentia comprehendi possit.] Ac iterum in alia concione Mariam his verbis implorat: Domina Dei mater da piis, qui tuum festum peragunt, auxilium tuum, protectionem & defensionem, eos omni ex parte liberans tuis intercessionibus ab omni necessitate & periculis, morbisque grauibus, & omnigenis calamitatibus. Eos autem colloca, vt mater Domini, in loco deliciarum, vbi est lux, & pax, & rerum experendarum summum bonum.]

Etiam ante Ottonem Magnum Mariæ cultum in Ecclesia vigniſſe, S. Germani authoritate probari.

In Epistola ad Ioannem Episcopum Sinuadon.

In Hom. de zona & fisciis Deiparæ.

Eximia Mariæ commendatio à Germano Patriarcha recitata publicè de illius erga nos charitate atque potestate.

Confessio Ecclesiæ de Mariæ præstantia & potestate.

Homel. in dedictionem Deiparæ.

CÆTERVM inter alios hæc ætate florẽtes Theologos, Theophylactum, Strabum, Rabanum, Haymonem, Ionam, Alcuinum, Isidorum (à singulis autem suffragia petere longum sit) non parum excellit Ioannes Damascenus, qui licet ab Iconoclastis tunc maximè tumultuantibus, vt anteà probatum est, iniquè crudelitérque tractaretur, tamen in honore Mariæ asserendo sui semper similis fuit, ac de illa honorificentissime scripsit. Hanc Sanctis sanctiorem, sacris sacratiorem, & piis magis piam: pontem itidem ad vitam, & scalam ad cælos, & diuinum thesaurum appellat. Mane, inquit, nobiscum, quæ es nostra consolatio: quæ es nobis vnicum in terra solatium.] Ac rursus: Inuituperabilem, Deipara, spem tuam habens seruabor: defensionem tuam possidẽs, perquã pura, non timebo: persequar inimicos meos, & in fugam vertam, solam habẽs vt thoracem, protectionem tuam, & omnipotens auxilium tuum. Et deprecor clamans tibi Domina, salua me intercessionibus tuis.] Item: Gloriosa semper Virgo Mater Christi Dei adduc nostram deprecationem Filio tuo & Deo, vt saluet per te animas nostras.] Ac iterum: Misericordiæ ianuam aperi nobis benedicta Deipara: liberemur per te à calamitatibus. Tu enim es salus generis hominum.] Et paulò post: Omnem spem meam in te repono Mater luminis, serua me sub protectionem tuam.] Vbi [a] Chemnitius & Centuriatores Damasceno succensent, viro alioquin, vt [c] Suidas confirmat, eruditione & eloquentia præstantissimo, nec vlli eorum, qui sua ætate vel doctrina, vel nominis celebritate claruerunt, secundo. Cur verò tam præclaro & Orthodoxo Doctori succensent, obsecro, qui sui muneris proprium esse ducit, gratum se Virgini exhibere, quam adeò sibi propitiam ac beneficam reipsa compererat, vt sicuti anteà memorauimus, manum sibi resectam miranda illius ope diuinitus recuperarit?

In hymnis, quibus festum annunciationis Mariæ celebratur.

a Contra Concil. Trident. de Innocat. Sanctorũ b Centur. 8. c. 4.

c In Lexico.

Aduersario Damasceno perperam indignari ob Mariam honoratam & inuocatam.

IAM verò Beda cum Damasceno eadem de Maria scripsit, sui temporis Magister, vt ab Albino dicitur, nobilissimus, vel, sicut Ionas Aurelianensis eũ vocat, ætatis eius peritissimus ac præclarissimus Doctor: qui simul ob religionem, doctrinam atque virtutem excellentem, Venerabilis cognomentum est adeptus. Huius voces & exhortationes extant perspicuæ: Seruiamus semper tali Reginæ Mariæ, quæ non dereliquit sperantes in se. Cum diligat orationes Sanctorum Christus & exaudiat, multò magis Matrem suam exaudit pro peccatoribus orantem.] Ac rursus: Stat Maria in conspectu Filij sui, non cessans pro peccatoribus exorare. Toto igitur affectu confugiamus aduenire, vt per suas orationes ducat nos ad illa gaudia, vbi ipsa manet cum Filio sine fine.] Præterea obseruandum in Euangelio esse docet quod Maria Virgo à cognata Elizabeth & Gabriele Archangelo eadem voce benedicatur, quatenus & Angelis & hominibus veneranda, & cunctis merito fœminis præferenda monstretur. Verè beata Parens, inquit, quæ, sicut quidam ait, enixa est puerpera Regem, qui cælum terramque tenet per secula.] Adiungam & Idiotam, quoniam Centuriatores eundem huius æui scriptorem statuunt, qui modestiæ causa nomen suum supprimere, & vilem hanc appellationem assumere voluisse videtur, Philosophus alioquin profecto Christianus minime rudis, nedum Idiota existimandus. Hic toto libro Mariam celebrat, quem idcirco in quibusdam huius authoris operibus malæ fidei typographi turpiter omiserunt, eámque pulcherrimam mulierem, Virginem gloriosissimam, thesauriam gratiarum, aduocatam miserorum, & post Christum filium vniuersæ creaturæ Dominam vocat. Huius gloriosæ animæ nihil vnquam turpitudinis, vitij aut peccati adfuisse, & rursus nihil spiritualis pulchritudinis, gratiæ & virtutis eidem defuisse testatur, cui nemo demũ æqualis, qua nemo maior, nisi ipse Deus existat. Cæteri Sancti, inquit, iure quodam patrocinij pro sibi specialiter commissis plus possunt prodesse in curia Altissimi, quam pro alienis. Beatissima verò Virgo Maria sicut est omnium Regina, sic & omniũ patrona & aduocata; & cura est illi de omnibus.]

In Homelia de sancta Maria.

Ad Mariam toto affectu confugiendũ Christiano.

In Vic. Luc.

Cur Maria iisdem ferè verbis ab Elizabeth & Gabriele prædicetur præcaetur.

In c. 11. Luc.

Testimonium Idiotæ in libro contemp. de Virgine Maria, eiusque puritate, dignitate & inuocatione.

Maria Sanctis reliquis præstãtior in vita

Quomodo Germanus Mariam inuocat.

Celebriores huius ætatis doctores de Maria colenda & inuocanda cõsensisse, & inprimis Damasceuum.

Quam præclarè Damascenus Mariam celebret, habeatque pro aduocata.

Vbi rursus artem suam exerunt Centuriatores, & aduersus hunc insignem Mariæ amatorem oblatrãt, qui Pontificios eriores, vt ipsi vocant, de Mariæ intercessione & adoratione strenuè promouerit atque confirmarit. Atqui seipsum satis explicat & defendit doctus hic Idiota, quòd citrà diuini numinis iniuriam in Maria prædicanda versetur, cum expresse dicat: Per ipsam, & in ipsa, & cum ipsa, & ab ipsa habet & habituris est mundus omne bonum, scilicet super benedictum Filium eius, Dominum nostrum Iesum Christum, qui est omne bonũ, & summe bonum, & sine quo nihil est bonum, cum solus bonus sit.] Quod autem de Mariæ adoratione obganniũt, iam anteà diluimus, & Ionas Episcopus Aurelianẽsis, præsentis etiam seculi non ignobilis Theologus, abunde diluit, vbi Claudio Taurinensi Iconoclastarum patrono in hunc modum, sicut & antè citatimus, concinnè respondit: Virginem quæ peperit Christum, non adoramus, sed sanctã Dei genitricẽ congruo honore veneramur, eiusque intercessionẽ apud diuinam Maiestatem humiliter flagitamus. Nec immeritò: quippe quoniam per eam authorem vitæ suscipere meruimus, & pro eo quod eadẽ sancta & intemerata Virgo Maria, quẽ vtique Deum & hominem nobis edidit, Dominum videlicet Iesum, à cunctis fidelibus piè colitur amore, & debito veneratur honore.]

& intercessione omnium patrona & aduocata.

Centur. 9 cap. 10

Defensus Idiotæ locus cõtra Centuriatores.

Lib de cultu imaginum.

Quomodo Catholici Virginem colant, ac colendam esse doceãt, iuxta Ionam Aurelianensem.

MERETVR hic suum quoque locum Gregorius Magnus, qui Mauritij ætatem aspexit, ac superioribus fortassis omnibus præferendus est, quoniã primariis illis Latinæ Ecclesiæ doctoribus quatuor annumeratur, & in Ecclesia gubernanda mirificus, ne dicam incomparabilis Pontifex fuit. Is tanti Mariam habuit, vt eam dicat montem in vertice montium ab Esaia vocatam, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem electionis suæ dignitate transcendat, quæque incomparabilibus meritis illustretur. Idem suis concionibus templum Mariæ maioris, vt vocãt, sæpè decorauit, atque supplicationes publicas illic haberi iussit, in quibus ob barbarorum incursiones, & ad pestis sæuitiam arcendam Litaniæ decantarentur. Missã reliqua faciam, quæ idem in Deiparæ honorem, vt alibi diximus, constituerit, ac in Ecclesia decantanda reliquerit, quantique sacras Mariẽ imagines amicis religionis ergo donatas fecerit, ac etiã publicè circumferri probarit. Tum Sergius Pontifex, qui Iustiniani secundi Cæsaris fuit æqualis, quatuor festis diebus, nimirum Annunciationis, Purificationis, Natiuitatis, & Assumptionis Mariæ, Litanias iam antè vsitatas, ac tunc etiam recitandas assignauit: quemadmodum meminit etiam Sigebertus. De Pantheo iam anteà rationem reddidimus, quo pacto ex instituto Bonifacij quarti templum hoc Cybele & Diis Ethnicorum antè sacratum, in Mariẽ Virginis omniumque Martyrum sit Romæ piè conuersum: Phoca nimirum imperante atque consentiente. Laudatur Ioannes quoque Pontifex eius nominis sextus vel septimus, quod inter multa opera illustria (Bedæ verbis vtar) sanctæ Dei genitrici opere pulchertimo fecerit Oratorium, idque in Ecclesia B. Petri Apostoli construxerit. Nec tacendus est Rupertus primus VVormatiensis, ac deinde Ratisbonensis Episcopus, qui & Laureacensem, siue, vt nunc loquimur, Salisburgensem fundauit Ecclesiam, & Bauaris Apostolum sub duce Theodone sincerissimum præstitit, cum regnaret Iustinianus, Annus erat plus minus quingentesimus ab eo tempore, quo Bauaros Annales indicant, cũ ille dictum Bauariæ Principem Theodonem, huiusque familiam Christianæ fidei mysteriis initiauit, ac initiatos eò permouit, vt Ratisbonæ & Oetingæ templa Virgini Matri ponenda curarent: sicut anteà pluribus est commemoratum. Vtrumque templum veteris capellæ retinet nomen, sed celebrius est Oetingense non procul ab Oenofitum, & maiore miraculorum gloria in hunc vsq; diem cohonestatur. Post hæc sacras id genus Ædes, quas Rupertus eiusque socij consecrarunt, per omnem Bauariam singulari studio cœptum est ædificari. Habuit & suum Apostolum Bonifacium Germania, Archiepiscopum nempè Moguntinum, simulque Christi Martyrem, qui primum Ecclesiæ Herbipolensis Episcopum, quum Zacharias Põtifex regeret Ecclesiã, S. Burckhardum instituendum curauit. Is Burckhardus in honorem Deiparæ Monasterium circa Menum instituit, certisque prædiis ac prouentibus locupletauit, sicut & S. Gertrudis aliud Dei genitricis templũ vicino in loco condidit, quemadmodum Egilualdus ostendit. Quid ego de Plectrude Pipini Regis coniuge nobilissima dicam? quæ in honorem Deiparæ Virginum nobilium collegium non modò Coloniæ instituit, sed & amplis muneribus ita dotauit, vt Regale Capitolium in sanctimonialium templũ piè conuersum reliquerit. Extat apud Moguntiacum ædes, quæ ad nostram Dominam adhuc appellatur: eam Sigefridus Archiepiscopus, quum ex Palæstina rediisset, condidit, sicut & Otto Bambergensis antistes ac Pomeraniæ Apostolus, id genus plures in Mariæ honorem Ecclesias diligenter extruxit. An non Argentinenses permultum debent optimo Regi Clodouæo, qui templum primarium ipsis erexit, & ad Deiparæ cultum voluit consecrari?

Gregorius Magnus de Maria præclara scripsit, eamque inuocauit.

Festi. 2 Lib. 1 expositionum in li. 1. Reg. cap. 1

Maria etiam à Sergio Pontifice iubetur honorari publicè.

In Chronico.

Bonifacius & Ioannes Pontifices Mariæ cultum promouerunt.

S. Rupertus in Mariæ honorem templa condidit in Bauaria.

Vide Ioan. Nauentinum lib. 3. in Annalib. Boiorum.

S. Burchardus S. Gertrudis, Plectrudis, Sigefridus, Otto Bambergẽsis & Clodouæus Deiparæ templa condunt.

In vita sancti Burchhãrdi lib. 2 cap. 8. & 4.

QVOD si ad Synodos veniendum est, Claremõtana legem vel tradidit, vel confirmauit, vt horariæ preces Virgini sacrosanctæ in Ecclesia recitentur, vtque Sabbatinus dies illius cultui peculiariter attribuatur. Qui verò de præstanti Cardinale & Episcopo Ostiensi Petro Damiano scribunt, ad Gregorium VII. Pont. Maxim. referunt hoc institutum, quod ferè obliteratum, per eundem Damianum in vsum reuocari cœperit, nimirum vt sacris initiati omnes, ad sacrum cultum Deiparæ Virgini exhibendum, quotidie pensum persoluant horarium. Neque in dubium vocari potest, quin multa Concilia, præsertim in Germania & Gallia illo tempore celebrata, sicut Francofordiense, Moguntinũ, Aquisgranense, VVormatiense, Coloniense, Triburiense, Turonense, Cabilonense, Rhemense, Arelatense, in eo Mariæ cultu, quẽ iam antè veluti per manus traditum acceperant, constanter acquieuerint. Etenim septima Synodus Oecumenica, quæ & Nicæna secunda dicitur, sub Adriano Pontifice habita præcesserat, quæ non solum Iconomachorũ furorem atq; contumaciam egregiè castigauit, sed etiam pleraque ad Mariæ & Sanctorum cultum pertinentia liquido comprobauit, potissimũ, vt sacras imagines sub piũ venerationis cultũ eadere, ac eas reuerenter vbique habendas esse constaret. Et quanquam Iconomachi suam Pseudosynodum, Constantino Coproniymo id maximè procurante, Byzantij celebrare, & Catholicam de imaginibus sententiam explodere conarentur,

Synodus Claremontanaho rarias preces Mariæ dicendas esse præcepit.

Vide Hieronimum Rauennatem li. 5. historiæ.

Varia Concilia cum Synodo septima veterem confirmasse morem Ecclesiæ Mariam publicè inuocantis.

conarentur, tamen & illi, quod sane mirum est, nosque alibi significauimus, suum Mariæ Virgini cultum tribuendum esse sanxerunt, & apertum in eos anathematismum promulgarũt, qui Deiparæ cultũ inuocationis adimerent, eamque omni creaturæ, siue visibili, siue inuisibili non anteponerent. Eandem inuocationẽ Pseudocarolus agnoscit, author nimirùm libri aduersus sacras imagines non ita pridem editi: hunc enim suppositiium partum Caluinus & alij Nouatores Carolo Magno nunquam Iconomacho, semper autem Catholico Principi, haud sine aperta fraude impudenter affingunt. Sed horum malitiam alij detexerunt, ac solidè dilluparunt. Suntque non pauca & præclara dicta in hac ipsa Nicæna Synodo, quæ fidem nobis certam faciunt, Patres illos de Mariæ cultu nihil tunc noui decreuisse, sed iam antè receptam & vsitatã in Ecclesia venerationem ac inuocationem Virginis maiori quidem authoritate communiisse. Ex hac veteri fide ac traditione manat, quod Tharasius Episcopus Constantinopolitanus, Vir eo tempore clarissimi nominis, in hunc modum scripsit: Obsecrò intercessionem sanctissimæ intemeratæ Dominæ nostrę Deiparæ & semper Virginis Mariæ.] Ex eodem fonte Theodosius Antiochij Episcopus, vt coram Synodo suum reuocaret errorem, fuerat enim Iconomachus, hęc publice profitetur: In primis approbo, suscipio, saluto, & venetor ante omnia intemeratã Domini Iesu Christi verè Dei nostri imaginem, & eius quæ ipsum sine semine peperit, sanctæ Matris Virginis, cuius etiam auxilium, protectionem & intercessionem nocte diuque vt peccatori mihi subueniat, inuoco, vt quæ eam potestatẽ habet ab illo, quem in mundum edidit, Christo Deo nostro.] Hanc professionis partem cum sequentibus, tota Synodus approbauit, ac demùm ita concluſit: Cum timore Dei omnia agamus, postulantes intercessiones incontaminatæ Deiparæ, & semper Virginis Dominæ nostræ Mariæ.] In hac ipsa fide Constantinus eius nominis quartus Cęsar qui sub Agathone Pont. coram interfuit Synodo Constantinopolitanæ tertię, ingenuè professus est, quod speraret veram atque celerem salutem à multorum munerum datore Deo, sanctæ & immaculatæ Dei genitricis, præsentisque Synodi intercessionibus. Verùm enimuero etsi Principum de quibus mox plura dicemus, & Episcoporum & Pontificum, adeoque totius Oecumenici Cõcilii authoritas, in cuius sententiam Christianus orbis planè concessit, non modo Mariæ & Sanctorum, sed & sacrarum imaginum venerationem in cultum grauissimè tueatur, tamen hæc tam grauis & irrefutabilis Ecclesiæ censura neque per fidos Græcos tunc commouere potuit, neque nunc nostros aduersarios vel tantillùm excitat, vt à damnato discedant errore, & cum Ecclesia suum honorem sanctissimę Virgini, & inter Sanctos velut Phænici, legitimè largiantur. Vtinam ergo tandem iusto iusti Dei iudicio Germanis, aliisque Hagiomachis non occidat, quod Græcis cultum imaginum abnegantibus, seque ab Ecclesia prescindentibus iam accidisse videmus. Etenim cum scissa religione Imperium Romanum simul amiserunt, & excussum Ecclesiæ iugum cum iugo Mahometano infelicissimè cõmutarũt. Adeo funestũ & exitiosum semper mortalib. fuit, cũ Deo diuisque bellũ gerere, ac veteris religionis iura suo mouere loco, & sacra vel turbare, vel corrumpere, vel abrogare.

Iconomachos vna cum Catholicis conciliare dotis Mariæ inuocanda & Sanctis omnibus præferenda.

Nicęna Synodus secunda iam antea inducũm Deiparæ cultum approbat & confirmat, sicut quorundam Patrum in illa cõfessiones ostendunt.

In action. 1. Concilij Nicæni.

Theodosij Episcopi ad Ecclesiam reducntis confessio.

In 6. congressu Nicænæ Synodi secundæ.

Act. 18. 6. Synodi Constantinopol.

Inexcusabiles illos esse, qui contra totius Ecclesiæ sententiam honore cultuque suo Deiparam priuant.

Periculosa & exitiosa mutatio & perturbatio religionis.

Sed accedunt noui Ecclesiæ hostes simul & illi sofores Magdeburgici, ac pro æquitate sua nec optimis Imperatoribus, nec Pont. maximis; præsertim Gregorio III. Stephano II. & Ioanni VII. neq; Alfrido Hildes heimensi Episcopo, neque Theodmaro Abbati Casinensi parcunt, quod in Mariæ templis vel oratoriis extruendis aut ornandis operã & sumtus hoc tẽpore collocarint. At bene habet, quòd aduersarii in suis & Iconoclastatũ tenebris versantes, hunc vel stultitiæ, vel malitiæ fructum reportant, vt noua velut luce effulgente offendantur atq; discrutientur. dum vident sub Carolo Magno eiusque filijs atque nepotib. vt antea nunquam, in Borealibus mũdi partibus tot Episcopatus instituti, tã multa & præclara tẽpla monasteriaque vel cõstruxi, vel amplificari, & nouam quasi lucem ac faciem religionis, si verum fatendũ est, in Septentrione, vbi mera fere impietas atque barbaries hactenus dominabatur; mutatis rerum vicibus apparere: quod veteris Ecclesiæ ritus, ordines & cæremoniæ tunc primum decenter introducerẽtur, aut bona ex parte reformarentur. Certe Sebastianus Mũsterus, etsi alienus ab Ecclesia Catholica, verè dixit de Carolo Magno, quod in Heluetia & Alemania Campidonense, Disertinense, iuxta ortum Rheni, Fabatiũ, S. Galli, Augiæ maioris, Murbacense, aliaque plurima monasteria fundauerit. Imò verò hic Carolus, vt eiusdem Mũsteri verbis vtar, nullam insignem sacram Ædem per Germaniam & vtramque Franciam indotatã reliquit, quod & literæ, & reliquiæ, & templorum ornamenta etiamnũ testantur.] Tũc igitur si antea vnquã, Marię nomen celebre & gratiosum in Ecclesiis Germanicis, Gallicis, Italicis & aliis personabat, quum primus illegermanicus Imperator, vt in re bellica felicissimus, & in gubernãda Rep. sapientissimus, ita in curandis Ecclesiis religiosissimus princeps, vt postea neminem parem, nedum superiorem habuerit, subacta iam sibi Saxonia, nouẽ Cathedrales seu sedes episcopales erexit, & ad sacrum cultum amplificandum sese totũ impendit, multis idcirco templis Deiparæ positis, vt à nobis est alibi commemoratum. Idem Carolus pro regia pietate sua operam dedit, vt eo loco, qui veteribus VVestphalis Mynungrode dictus fuit, Monasterium sanctimonialium beatissimę Virgini sacrum institueretur, quod deinde vniuerso Episcopatui, vt Monasteriensis appelletur, præbuit occasionem. Nec discessit à paterna religione filius Lodouicus, appellatus pius, qui visione diuina monitus, in loca vastæ solitudinis ad arborẽ nouatempli Hildesheimensis fundamẽta iecit, atque in honorem sanctissimę Virginis voluit consecrari. Tã enim sedulus ille cultor Virginis fuit, vt ne venatum quidem abiret, nisi sacram Matris Dei imaginem circumferret, & coram illa vel ad arborem in media solitudine suas funderet preces, quemadmodum & Cranzius attestatur. Qui Cęsar monasteriũ in VVormatiensi suburbio ędificauit, ac illud etiã Deiparæ voluit esse sacrũ, sicut & Guilielmus Eisengreinius indicauit. De Dagoberto inclyto Frãcorum Rege iã ante narratum est, qui non contentus plerasque Sanctorum Ecclesias condere, vel cõditas locupletare, quam laudem illi etiam Ado tribuit, Deiparæ adeo quidẽ studiosus fuit, vt ob huius

Centuriatores inique carpũt vtriusque status principes Mariæ cultum hoc seculo amplificantes vel confirmantes.

Nouam quasi lucem & faciem religionis in Germania sub Carolomagno appatuisse.

Lib 3. Cosmographiæ.

Munsteri testimonium de Carolo Magno, eiusque monasteriis.

Sub hoc Imperatore Carolo & deinde Mariam in Septentrione solennius honoratam esse.

De Monasterien. Episcopatu. Caroli filius Lodouicus marię tẽpla quoque construit.

In Metropoli lib. 1. cap. 10

In Chronologia Spirensi.

In Chronico Regis Dagoberti.

honorem oppidum Rubeiacum, totamque ditionem circumiacentem in Ecclesiam Argentinensem, Mariæ patronæ dicatam contulerit. Bone Deus, quanta tunc cura sacrorũ Reges & Cæsares tenuit, præsertim exõplo Caroli Magni illis prælucente, qui nouem Cathedrales seu Episcopales erexit sedes ac tertiam bonorum suorum partem XXI. Metropolitanis Ecclesiis testamento legauit: qui præterea ferre non potuit ędituos, si quid indecens aut sordidum in templum inferri, vel in eo relinqui sinerent, quique sacrorum vasorum ex auro & argento, & vestimentorum Sacerdotalium nihil ministris deesse passus est, qui rursus manè & vesperi, nisi grauibus negotiis impediretur, ac nocturnis etiam horis & sacrificij tempore templum libenter adiuit: & qui demum illic cuncta honestissimè peragi magnopere procurauit. Sedenim quantum hodie, vt noua inuehatur religio, in Mariæ templis & sacellis euertendis atque profanandis impigrè laboratur, tantum ad Catholicam pietatem in orbe prouehendam & ornandam iam olim à Christianis Principibus & Regibus, præsertim Carolo, Lodouico, Lothario, Dagoberto curatum atque perfectum est, vt Ædes Mariæ nomine & honore insignes, raris columnis, ornatu eximio, Regio splendore illustres, sępè sublimitate mirabiles, longitudine & latitudine vastæ, variegatis marmoris-

Quantam curam diuini cultus in templis exercendi Carolus Magnus, eiusque successores habuerint.

Veteri seculo placuit cultus & ornatus, nũc vero neglectus & contemtus templorũ Marianorum placet.

A que incrustationibus obtectæ, sed & picturis imaginibusque præstantibus, quasi quibusdam radiis resplẽdentes passim extarent. Qua in re suam quoque laudem promerentur Principes Græci, & quasi cum Latinis certare videntur. Nec enim solum Cyriacus Patriarcha sanctæ Deiparæ Ædem, quæ Diaconissæ dicitur, eleganter extruxit, sed & eodẽ ferè tempore frater Mauritij Petrus aliam Aedem Mariæ Virgini posuit, tum eiusdem Cæsaris, sororius Philippicus, qui cum Persis dimicauit, Mariæ nomine Monasterium condidit, sicut Zonaras exponit. Vixit sub Imperatore Michaële Cæsar Barda, & contra Cretenses Agarenos pugnaturus, primum ad Deiparæ Aedem cognomento Hodegiã, quasi viæ ductorem dicas, abiit, vt suam salutem omnemque belli successum tali patronæ commendaret. Theophilus verò Imperator, qui circa Lodouicum primum floruit, & si pro Iconomachis stare videretur, tamen singulis hebdomadibus in B Aedem Deiparæ Blacherinam proficiscebatur, disertè affirmans, se Christo Seruatori & Dei Matri fidem seruaturum esse. Vetum plura id genus & pręclariora & antiquiora Gręcorum exempla mox dabimus, ne quisquam putet à Mauritij vel Gregorij temporibus Deiparæ cultum in Ecclesia Græca & Latina duntaxat inualuisse, vel modicè inchoatum fuisse.

Nõ modo Latini, sed & Græci in Mariæ templis extruendis & ornandis olim seduli extiterẽ.

In Annal. ann. 3. circa Imperium Mauritij.

Pugnaturi cũ hostibus ac aliis Græci Mariæ templa petebant, seque Virgini commendabãt sæpenumero. Vide Zonarã circa Imperiũ Michaelis & patris eius Theophili.

CAPVT XXX.

Eiusdem Deiparæ Virginis, venerationem atque cultum non à Gregorio Magno sumptisse initium, sed à Mauritio Cæsare vsque ad Constantinum Magnum in Ecclesia passim etiam agnitum, receptum & vsitatum extitisse.

VDACTER quidem, sed parum vere pronunciant, qui Mariæ Virginis cultum & inuocationem aut rem nouitiã faciunt, aut saltem Gregorij Magni seculo notam & introductam esse contendunt. Ac profecto illi aliquid dicerent nec omnino reiiciendi forent, si præceptor illorum, quem sequuntur, Philippus Melanchthon hoc rectè è scripsisset: *Inuocatio Sanctorum res noua est, ignota veteri Ecclesiæ ante Gregorium, qui publicum ritum inuocationis Diuorum instituit.* Tum in [a] Apologia, quæ Augustanæ Confessioni annexa est, ab eodem architecto scriptũ legimus, veteres scriptores ante Gregorium de Sanctorum inuocatione nullã fecisse mentionem. Idem de hoc Gregorio genet Melanchthonis Peucerus blaterat, neque dissenit Rupertus Baras Anglus, Gregoriũ nobis Litanias instituisse confirmans. His demũ [b] Chemnitius astipulatur, cũ dicere non veretur, quòd nunc in Litania Sanctos inuocamus, nouã esse Gregorij magni additionẽ. Atqui [c] Basilius Magnus [d] Victor Aphricanus, & Agapitus Pontifex, qui sunt Gregorio Romano vetustiores, Litaniarum institutum cõprobant, Gregorius verò maiores, vt vocant, Litanias siue supplicationes, quæ in festo S. Marci hactenus haberi solent, graui de causa instituit, & aliquando vt certo loco & tempore omnes hominũ ordines ad huiusmodi Litanias Romæ congregarẽtur edixit & ordinauit. Qua de re nõ modo [e] Paulus Diaconus & [f] Gregorius Turonensis, sed etiam libri

Mariæ & Sanctorum cultus à Gregorio sumitorginem, iuxta sententiam aduersariorum & præsertim Philippi Melanchthonis.

In Concilio ad Regem Galliæ perscripto, & in lib. de Ecclesia.

a In articulo de inuocatione Sanctorum

Li. 4 Chronicorum.

In li. de viris Pontificum.

An Litaniarũ institutio à Gregorio Magno proficiscatur.

b In examine Concilij Tridentini de Sanctorum cultu.

c Epist. 63 ad Clericos Ecclesiæ Neocæsariænæ.

d Lib. 3. de persecutio. Vuandal.

C Rituales & epistolæ Gregorianæ non obscurè loquuntur. Ac tunc Litaniarum vsus in Orientalibus etiam Ecclesiis tàm erat vsitatus, vt sub Anastasio & Mauritio non solum interdiu, sed & noctu Litaniæ à fidelibus discalceatis apud Blachernas, vbi Virgo solenniter celebrabatur, publicè decantarentur. Sed & [g] Eustachius Presbyter indicat, cùm pestis in vrbe Constantinopolitana diu multúque grassaretur, populum ad supplicationes publicas in Blachernis, id est, ad Aedem solennem Virginis conuenisse, illicque diręluis extinctionem sub Eutychio Patriarcha, qui Gregorij Magni fuit æqualis, impetrauisse. Tum in Gallia Christiani Litanias in vsu habuerunt, præsertim ex Mamerti Episcopi Viennensis institutione, qui Gregorio Magno fuit antiquior, eamque institutionem ante ascensionem Domini triduo retinendam esse, confirmant [h] Gregorius Turonensis & Cæsarius Arelatensis, hisque D duobus posterior Synodus [i] Moguntiaca. Cum verò ante annos ferè quingentos vani essent ac impij homines, quibus hoc Litaniarum institutum improbaretur, rectè illos corripuit Hildebertus doctus Episcopus Turonensis, & inter cætera scripsit: Quod vniuersalis Ecclesia Latanias insistat, quòd in lachrymis & in spiritu cõtribulato dicere consueuerit: Sancta Maria ora pro nobis, nec indoctus ignorat cũ audit.] Subiungit porro, in hac ipsa Ecclesiæ cõsuetudine omnibus acquiescendum esse, quod illi & ratio & veritas suffragetur, iuxta illam Augustini regulam: Ratio & veritas consuetudini proponenda est, sed cum consuetudini veritas suffragatur,

Supplicationes & Litanias hoc seculo in Oriente vsitatas fuisse.

e Li. 3. de reb. Longobardis cap. 11

f Lib. 10. hist. Lib. 11. ep. 2. in registro.

g In vita Eutichii Patriarchæ.

Ante Gregorium Litaniæ à S. Mamerto institutæ & in Gallia celebratæ.

h Li. 2. cap. 4

i Hemel. 3 Can. 13 Epist. 43

Litaniarũm institutum fieri nobis retinendum esse iuxta Hildeberti sententiam.

suffragatur, nihil oportet firmius retineri. Quocirca cum sæpe alias sub Gregorio primo & secundo, tum etiã sub Leone secundo & tertio, necnon sub Stephano quidem tertio pontifice, nudis etiam pedibus ad Petri Basilicam vna cum aliis prodeunte, sicut liber Pontificalis & veteres Annales ostendunt. Et Gregorio quidem Papa crebris Litaniis Deum deprecante, post dies nouem aquarum inũdatio repressa est, vti [k] Beda & [l] Sigebertus meminerunt. Quid verò, nisi merum tandem & Philippicum somnium appellabimus, quod à Nouatoribus adfertur, Mariæ aliorumque Sanctorum inuocationem à Gregorio Magno primum institutam, neque antea receptam atque probatam esse? Quod apertum ac pudendum sanè mendacium vel è crassa ignorantia, vel ex destinata potius malitia profectum, tot veterum exemplis & sententiis coarguitur, quot ante Gregorij seculum Sanctos inuocarunt, ac alios etiam inuocare publicè docuerunt. Acquè friuolum commẽtum illud est, quòd [m] Lutherus eundem Gregorium Missæ priuatæ, vt vocat, authorem facit, quodque [n] Sarcerius Basilium Monachorum cœtus primum instituisse confingit. Nos verò hac in parte non laborabimus, vt Sanctorum Inuocationem veteri Ecclesiæ notam, & ante Gregorium Pontificem introductam ostendamus: plurimis etenim & certissimis testimoniis iampridem hoc viri doctissimi euicerunt, simulque manifestam hãc aduersariorum vanitatem orbipatefecerunt, sed institutum nostrũ potius ita prosequemur, vt veritas, profanæ nouitati contraria, vel solo Deiparæ Virginis exemplo astrui, & ab omnibus deprehendi possit.

k De temporibus.

l In Chronico Apertum figmentum esse, de Sanctorum Inuocatione ante Gregorium non receptam, nec probata in Ecclesia.

m In c. 5. epi. ad Galat.

n In libr. de consensu veræ Ecclesiæ.

Prodeant igitur in medium veteres clarique Doctores, qui à Mauritij & Gregorij seculo ad Constantinum Magnum vsque non vulgarem in Ecclesia locum habuere, & suis quasi suffragiis cultum sanctissimæ Virginis, vt ætate illa receptum, comprobarunt. Ordiemur autem ab Andrea Hierosolymitano & Græco scriptore, qui sub Iustiniano primo scripsit, & inter plurimas maximasque Virginis nostræ laudes, has etiam in medium attulit: Gaude lætitiæ instrumentum, per quod tristis execrationis sententia in lætum gaudij iudicium commutatur. Gaude vere benedicta, gaude Virgo pręclarissima, gaude ornatissimum diuinæ gloriæ tẽplum. Gaude sacrosanctum Regis palatium, gaude thalame, in quo sibi Christus humanitatem spõsam adiunxit. Gaude electa à Deo, antequàm genita. Gaude diuinum inter Deum atque homines conciliationis perfugium. Gaude thesaure vitæ immortalis, gaude cælum, in quo Sol gloriæ splendet: domicilium cælo præstantius. Gaude vnicum illius, qui nusquam capitur, amplissimum habitaculum. Gaude sancta terra virginea, ex qua nouus Adam formatur, qui veterem Adam seruet.] Cùm verò compluraid genus eximia præconia depromsisset, tandem hoc etiam venuste subiicit: Benedicta tu in mulieribus, quã beatam dicunt omnes generationes, quam Reges honorant, Principes venerantur, diuites populi obsecrant, Virgines quæ vel præcesserunt, vel sequuntur, in templum Regis comitantur. Etenim ad receptum sui seculi morem alludit, cùm vtriusque sexus homines, neque minus magnates quam plebæi Deiparam honore maximo certatim prosequerentur, ac simul cum

Veterum testimonia, qui ante Gregorij & Mauritij seculum vsque ad Constantinum de Mariæ laude culeuque scripserũt. Orat. in festo Annunciationem Angelicam.

Andreæ Hierosolymitani Mariam extollentis ac venerantis testimonium.

Quomodo mater Dei tunc fuerit publice honorata.

A priuatim, tum publice inuocarent. Siue autem cum hoc Andrea vnus idemque sit alter ille, qui Cretensis Episcopus dicitur, siue non sit (quidam enim inter Andream vtrumque distinguunt) plenis. & ille velis, vt aiunt, in Virginis nostræ laudes exorsit, & cum dormitionem eius insigniter celebrat, in hæc quoque verba prorumpit: Placa Dominum pro communi figmento. Nam quamdiu quidem versabaris in terris, te habuit parua terræ portio: ex quo autem transiata es è terra, te vniuersus mũdus continet, commune propitiatorium.] Eandem humanæ naturæ Reginam, eamque mulierem vocat, quæ cælorum superet naturam puritate, & Virginem Seraphim supremis Angelis præstantiorem facit, pręsertim ob miraculum Dei ex B ipsa procreati. Tum alibi Mariam Christianorum fidei propugnaculum, & eorum, qui spem in ea collocant, propugnatricem, omniumque hominum Dominam, nec modò sanctam, & Sanctis sanctiorem, sed & sanctissimæ sanctitatis omnis thesaurum appellat. Quid autem istud est aliud, nisi summis & amplissimis honorum titulis, quos Mariomastigum, & præcipue Centuriatorum nostrorum aures ne ferre quidem possint, Deiparam exornare, illamque omnibus meritò inuocandam, sicut & ipse luculenter eandem inuocat, confirmare?

Andreas Cretensis Deiparam inuocat & mundi propitiatorium vocat.

In encomio de dormitione Virginis.

In alio encomio de dormitione Virginis

Eximia epitheta Deiparę Virgini attributa.

AEQVE luculentus est in Maria laudanda Fulgentius Ruspensis in Africa Episcopus, & Augustini sedulus imitator, qui sub Anastasio Cæsare florens, Deiparam cæli fenestram & scalam, fœminarumque restaurationem esse dixit, vt quæ C omnibus ad se confugientibus fœminis subueniat, easque ad se venientes restauret. Facta est, inquit, Maria fenestra cæli, quia per ipsam Deus verum fudit seculis lumen: Facta est Maria scala cælestis, quia per ipsam Deus descendit ad terras, vt per ipsam homines ascendere mereantur ad cælos. Facta est Maria restauratio fœminarum, quæ per ipsam à ruina primæ maledictionis probantur subtractæ.] Iubet igitur ad Mariam accedere Virgines, & concipientes, & parturientes, & lactantes, & demum vna cum iuuenculis matres. Ex eodem Fulgentio citat Vincentius hanc sententiam: Tali ergo tantęque personæ nihil tandem ad honoris cumulum accedere maius posset, quàm vt Dei Filium Virgo conciperet, & Virgo Mater ederet. Hac nempe dignitate facta est venerabilis ipsis D etiam Angelorum Ordinibus sacris. Validissimus Hæreticorum malleus Augustinus (sic enim à Bernardo dicitur) ita Deum inuocauit, vt cum aliorum Sanctorum, tum Deiparæ Virginis patrociniũ libenter adhiberet ac peteret. Hinc illa eius precatio: pie & misericordissime Domine, ne efficiaris mihi inexorabilis propter peccata mea, sed propter bonitatem tuam suscipe preces serui tui, & da mihi effectum petitionis meę & desiderij mei, intercedente & orante & impetrante gloriosa Virgine genitrice tua Maria, Domina mea, cum omnibus Sanctis tuis, Amen.] Et notum est illud canticum, quod multi eidem Augustino tribuunt: Sancta Maria succurre miseris, iuua pusillanimes, refoue flebiles, ora pro populo.] Tum Petrus Chrysologus multas Mariæ laudes concinit, vir tã vitę sanctitate, quàm omni eruditionis genere prę-

Testimonium S. Fulgentij Deiparam extollẽtis, quod sit fenestra & Scala cæli, & fœminarũ restauratio.

In sermo de laudibus Mariæ.

Ad Mariæ dignitatem nihil posse accedere.

Lib. de laudibus Virginis. Serm. 80. super Cantica.

Augustinus Mariam inuocauit.

Libro Meditat. c. 35.

Serm. 2. de Annunciat.

S. Petri Chrysologi in Mariæ laudem testimonium, quę ipsis etiã Angelis admiranda sit.

cellens, idemque Ranennæ Archiepiscopus, qui sub A Marciano Imperatore, id est, circa annum Christianæ salutis CCCC. L. floruit, & Domini matrẽ his vocibus illustrauit: Quantus sit Deus, satis ignorat ille, qui huius Virginis mentem nonstupet, animum non miratur, pauet cælum, tremunt Angeli, creatura non sustinet, natura non sufficit: & vna puella sic Deum in sui pectoris capit, recipit, oblectat hospitio, vt pacem terris, cælis gloriam, salutem perditis, vitam mortuis, terrenis cum cælestib. parentelam, ipsius Dei cum carne commercium, pro ipsa domus exigat pensione.] Et iterum: Ipse Angelus miratur, aut fœminam tantùm, aut omnes homines vitam meruisse per fœminam: Stupet Angelus, totum Deũ venire intra Virginalis vteri angustias, cui tota simul angusta est creatura.] Et alibi: Aue gratia plena, hæc est gratia, quæ dedit cælis gloriam, terris Deum, fidem gentibus, finem vitiis, vitæ ordinem, moribus disciplinam. Hanc gratiam detulit Angelus, accepit Virgo, salutem seculis redditura.] at post pauca. Verè benedicta Virgo, quæ & virginitatis possidet decus, & matris dignitatem. Verè benedicta, quæ & superni conceptus meruit gratiam, & sustulit integritatis coronam. Verè benedicta, quæ fuit maior cælo, fortior terra, orbe latior, nam Deum, quem mundus non capit, sola cepit.] Præclara sunt hæc encomia nulli nisi plurimùm venerandæ Virgini, nec satis vnquã laudandæ Matri congruentia, quam tanto magis cum Gabriele nos admirari decet & colere, quò sublimiorem illa gratiam & gloriam præ creaturis omnibus, & propter omnium salutem vnicè consecuta est.

Sermo. 140

Sermo. 142

Maria vere gratia plena non sibi tantũ sed cæteris allis. Maria vere benedicta.

Maria Regina totius cælitatis, cęlo terra que excelsior.

Cum quinta Synodus Constantinopolitana sub Iustiniano celebraretur, scripsit ad illam Ioannes Patriarcha Hierosolymitanus, ac tota eiusdem Synodus in hunc modum: Sanctamac glorificatã Virginem Dei genitricem Mariam vna nobiscum supplicare intercedere pro pace sanctissimarum Ecclesiarum, & victoria ac perpetuitate piissimi & serenissimi Imperatoris nostri.] Nec solùm in Hierosolymitana, sed etiam in Antiochena Ecclesia, vtraque vero tunc erat celeberrima, solẽne habebatur, Dei genitricis Marię nomen precibus omnibus inserere, atque illam inuocare. Quod institutum an & quomodo à Petro Gnaphæo duxerit originem, iam antè satis explicatum putamus. Vetustior adhùc, & in omni Ecclesia præclari nominis sub Valentino tertio floruit Cyrillus Alexãdrinus Archiepiscopus, Nestorij quidem nobilis Antagonista, qui & ipse pro recepto Ecclesiæ suę more Mariam pro concione celebrat, & celebrandam docet, quod sit eximium vniuersi terrarum orbis decus & ornamentum, lampas inextinguibilis, virginitatis corona, per quam cælum exultat, lætantur Angeli, & dæmones fugantur, per quam demùm & gentes & infideles ad pœnitentiam adducuntur, sicut alibi ex eodem Cyrillo demonstratum est. Prætereo apparitionem Virginis eidem Cyrillo mirabiliter factam, quæ & saucium eius pectus curauit, vt quod per errorem in sanctum virum Chrysostomum peccauerat, agnosceret, corrigeretque. Videre igitur visus est Matrem Domini pro se deprecantem, atque prioris simultatis, quam in eundem Chrysostomum ignorans exercuerat, veniam à Deo impetrantem, quemadmodum Nicephorus apertè confirmat. Quis vero de Chrysostomo illo altero, vt vocant, Paulo, ambigat, quin Mariam & ipse coluerit, & in Ecclesia sua Constantinopolitana peculiariter coli iusserit, quam & ipse in Liturgia verbis Angelicis voluit publicè salutari, quamque honoratiorem Cherubim, & gloriosiorem incomparabiliter Seraphim, semperque beatissimam & penitus incontaminatam Dei nostri Matrem appellat? Hæc animatum Dei templum est, hæc cæli terræque pariter domicilium, hæc naturæ illius quæ comprehendi non potest, amplissimum habitaculum. Per hanc adest ægrotantibus Medicus & in tenebris cõsedentibus per hanc illucet iustitię Sol, & tempestate iactatis sit anchora portusque tutissimus, in bello autem versantibus munitissimum propugnaculum, vt eiusdem verbis vtamur. Illud B autem propius ad inuocationem Virginis facit: Sanctissimæ, intemeratæ, superbenedictæ Reginæ nostræ Matris Domini & semper Virginis Mariæ cum omnibus Sanctis memoriam celebrando, nosmetipsos & ad inuicem omnem vitam nostrã Deo cõmendemus. Eodem & verba illa spectant: Precib. sanctissimę Deiparę Virginis Seruator serua nos, dirige viã, confirma nos in timore tuo, custodi vitã nostram, stabili gressus nostros.] Vt missa reliqua faciamus, quę nimium teneras Centuriatorum aures adeo feriunt, vt impatienter exclament, nobisque simul tantùm non risum moueant hęc futili sua censura: *In Liturgia Chrysostomi nimis crassa Tautologia, inuocatio Mariæ inseritur.* His planè consonant, quę Magnus virtute & oratione Basilius Cæsariensis Episcopus non solum pro se dixit, sed etiã C in Liturgia publicè recitanda præscripsit in hunc modum: Sanctissimæ & intemeratæ dominatricis nostręę, Dei genitricis & semper Virginis Mariæ, omnibus Sanctis memorantes, nosipsos & ad inuicem atque omnem vitam nostram Christo Deo commendemus.] Ac deinde sanctæ Dei genitricis intercessionem petit & exprimit. Nec solum hoc seculo, sed etiam superiore vsus Liturgiæ passim obtinuerat, vt à doctis sæpe probatum est, in qua Græci, Syri, Æthiopes, Alexandrini, & Hierosolymitani Mariæ memoriam & inuocationem celebrem adhibebant. Hinc illæ voces: Gloria Deo misericordi, qui misertus est omnium nostrorum per intercessionem genitricis Dei Marię & omnium sanctorum in secula seculorum. Et quidem vterque, Basilius & Chrysostomus, hoc sibi commune habent, vt hanc sanctissimam Virginem D vocent Δέσποιναν τῶν ἡμῶν, id est, Dominam nostram, sicut & Germanus illorum scholiastes inquit: χρῆν ἡμᾶς τῶν κυριάντῶν πάντος ἐπαινεῖν καὶ τὸ χαίρε τῶ ἀγγέλῳ ἐκφωνεῖν. Hoc est, oportet nos Dominam vniuersi laudare, & illud aue Angelicũ exclamare. Quis vero non summè miretur quod Liturgici scriptores tàm multa & illustria nostræ Virginis epitheta, quæ summam eius præstantiam sublimitatemque declarant, in medium adferant, eademque Nouatores contrario spiritu afflati, ne dicam obcœcati, è medio tollere & supprimere pro virili sua contendant?

Quem precatè Chrysostomus Mariam exoriatur, & in inocandam doceat, cuiusmodi publicè sacrificij tempore. *Lib. 14. hist. Eccles. c. 28*

Orat. in Annunciationẽ sanctissimæ Dei genitricis.

In Liturgia.

In Cent. 5

Basilius & alij scriptores Liturgici de Mariæ intercessione crebro meminerunt.

Mariam Dominam nostrã Græcis appellari, vel inuitis Nouatoribus.

S. Ephrem Basilij Diaconus cõmendat plurimum Mariã & eius opem & inculentcrim plorat.

VALET etiam in hoc argumento plurimùm Ephrem Syrus, magnus ille Magni Basilij Archidiaconus, tãtęq; authoritatis vir, vt scripta eius olim in quibusdã Ecclesiis publicè recitarẽtur. Nescio equidem, quid de sacrosanctę Virginis inuocatione aut dulcius

Lib. 3. cap. 11

dulcius aut fortius, adferri possit, quàm quod ille A diserta & longa oratione ad eã facta scriptoq; consignata orbi testatus est, ex qua nos aliqua dũtaxat repetemus. Intemerata prorsusque pura Virgo Deipara, Regina omnium, eademque optima, sublimior cælicolis, purior Solis radiis & splendoribus, honoratior Cherubim, sanctior Seraphim, & sine comparatione cæteris omnibus superis exercitibus gloriosior, spes Patrum, gloria Prophetarum, Apostolorum præconium, & honor Martyrum, Sanctorum lætitia, Hierarcharum cœtus, omniũ Sanctorũ aue Virginum corona, ob fulgorem inaccessa, omnium princeps, omnium dux, sacratissima puella. Per te reconciliati sumus Christo Deo meo.] Quid autem ille tandem à Maria petit ac rogat? Sub alis tuis, inquit, custodi me & protege. Miserere mei, qui sum luto inquinatus, qui sceleribus quamplurimis Creatorem Deum meum & Iudicem offendi, ne aduersus me glorietur Satanas exitiosissimus, ne in me exurgat execrandus inimicus meus, ne seruũ tuum à tui spe destitui cognoscam, ne calumnietur me detractantiũ lingua. Non mihi alia fiducia ô Virgo sincera. Tu enim meus portus, ô Virgo inuiolata, & præsens auxiliatrix. Denique sub tutela & protectione tua totus sum. Crebris lachrymis te, ô celeberrima Mater, imploro, & aduoluor, tibi ô Domina mea, suppliciter clamans, ne dulcis Filius tuus, & vitæ omnium dator ob multa quæ patraui, scelera tollat me de medio, & miseram animam ceu leo diripiat, vel velut sterilem ficum infelicem me excidat. Hęc si cuiquã moroso non sunt satis, eundem & laudatissimum Ephrem Mariæ Deiparæ supplicantem porro audiat: Imple os meum, inquit, gratia dulcedinis tuæ. Illumina mentem, ô gratia plena. Moue linguam meam & labia ad laudes tibi alacri & læto animo canendas, & melos illud Angelicum celebratissimum, quod Gabriel in Nazareth seruili habitu ad te Virginem & Matrem Dei mei integerrimam clamans cecinit, salutationem maximè congruam & dignissimam, mundi salutem, cunctamque animorum tutelam. Dignare Virgo te tuum seruum laudare & dicere: Aue Dei splendidissimum & luculentissimum Vas, aue Domina Maria gratia plena, aue in mulieribus Virgo beatissima, aue stella fulgentissima, ex qua Christus prodiit. Aue illustrissima lux, Mater & Virgo, aue quæ mirificè Regem omnium peperisti, aue per quam nobis Sol præclarissimus illuxit, aue Domina cunctis sublimior, aue canticum Cherubim, & hymnus Angelorum: Aue pax, gaudium & salus mundi, aue generis humani lætitia, aue Patrum præconium & Prophetarum decus, aue Martyrum pulchritudo, & corona Sanctorum, aue piorum gloria, & in solitudine degentium hymnus, aue præclarissimum hierarcharum cælestium ornamentum, aue hymnographorum omnium oratio, aue præstantissimum orbis terræ miraculum, aue renigenarum omnium delectatio, aue Paradyse delitiarum & immortalitatis, aue lignum vitæ, gaudium & voluptas, aue vallum fidelium, & mundi salus, aue tranquille portus, & à fluctibus agitatorum liberatrix, aue nostra periclitantium auxiliatrix, progenitoris illius Adam resurrectio, aue iucunda libertas, aue omnium parẽs, aue fons gratiæ & consolationis, aue refugium peccatorum & hospitium, aue propitia-

Quantam fiduciam post Deũ in Maria Ephrem habeat.

De Angelica salutatione quam reuerẽter loquatur Ephrem. *Luc. 1*

Etiam ab Ephrem vsurpatã illud Ecclesiæ canticum Dignare me laudare te Virgo sacrata, quã & ipse libenter salutauit & pulcherrimis titulis exornauit.

torium laborantium.]

Deinde vero hic diuinus Ephrem toties illud Aue ingeminat, nouisque semper titulis exornat, vt sicut Lectori fortasse molestum, ita nobis etiam ingratũ sit, frequentes eiusmodi salutationes Mariæ dictas omnes repetere. Vocat sanè illam virorum iuxta mulierumque reginam & tutelam, mũdi mediatricem gloriosissimam, vniuersi terrarum orbis conciliatricem, gloriam & lætitiam Sacerdotum, solatium solitariorum, ac adornatricem omnium. Aue, inquit, animæ meæ spes bona & fida, aue Christianorum omnium firma salus; aue lumẽ perfulgens, quo mundus illustratur.] Ac ne suspicemur his exquisitis titulis Christo aliquid derogari, cum propter Christum Mariam extollat maxime, velut seipsum declarans hæc tandem adiicit: aue quæ nullo spacio cõprehẽsum, in sinibus comprehendisti. Aue quæ Christũ vitæ datorem educasti, Christũ pientissimum omnium creatorẽ Deũ, Iesum meum dulcem, altorẽ mundi, hominũ amantissimum, omnipotentem patrem meum, cui cõperit gloria, honor & potestas in secula, laus & magnificentia, cũ æterno Patre & Spiritu sancto nunc & semper & in secula seculorum.] Deinde in alia oratione rursus quàm pulchrè Virginem nominat, non solum immaculatam, impollutam, incorruptam, Deique sponsam, sed & Dominam nostram, quę Deum Verbũ hominibus mirifica sua conceptione conciliarit, & rebellem humani generis nostri naturam cælestibus consociarit? Ne me auferis, quæso, inquit, quin potius sicut humanissimi Dei Mater es, ita me peccatorem humaniter susciпe, & Filium tuum, meum autem herum & Deum, materna tua liberalitate volens exora. Adsis mihi semper Virgo misericors, clemens & benigna, in præsente quidem vita feruẽs protectrix & auxiliatrix, hostiles impetus repellens & me deducens ad salutem, ac in supremo vitæ momento miseram meam animam conseruans, & tenebrosos malorum dæmonum aspectus ab ea procul abigens, in terribili autem die iudicij ab æterna damnatione me liberans, postremo inaccessæ tui Filij & Dei gloriæ me hæredem efficiens.] Volens interim multa trãsilio, ratus ex hisce constare satis, quàm improbè nos aduersarij calũnientur, quod cum veteri Ecclesia dicamus illud, Maria mater gratiæ, Dignare me laudare te Virgo sacrata: quodq; in vita & morte piam & efficacem illius opẽ imploremus, & eam nobis apud Christum aduocatam constituamus. Credant ergo & iactent belli homines, qui nouis adhærent Doctoribus, Mariæ & sanctorum tum salutationẽ, tum inuocationem eruditæ ætati prorsus ignoratam, veterique Ecclesiæ inusitatam fuisse, cùm hic Theologus eo seculo cum Basilio coniunctissimè vixerit, quod florentis Ecclesiæ hortũ possis dicere, in quo illustriũ maximè doctorũ, veluti vernãtium arborum flores & fructus pulcherrimè apparerent.

Plura Virginis encomia abcodẽ Ephrem allata.

Ephræm ingẽtes Marię laudes & virtutes in Christo propter Christũ Filiũ tribuit.

In quibus Ephræm a Maria cupiat adiuuari.

Ephrem inter doctissimos Ecclesiæ Patres floruit.

Nunc Gregoriũ Nazianzenum, eiusdẽ seculi scriptorẽ, & Theologi nomine merito decoratũ, maximique semper à Græcis habitum accersamus, vt & ipse Mariæ causam suo iuuet suffragio, & simul exẽplo confirmet. Non illi satis fuit significare, Deiparam etiã ante suã ætatem, id est, seculo Martyrũ à piis inuocatã fuisse, quemadmodũ postea suo loco dicemus, sed & ipse illam sibi salutandam ac reue-

Gregorius Nazianzenus Mariam impẽse coluit, & sicut Sanctos alios inuocauit.

renter inuocandã putauit, præsertim cũ Cypriano, Athanasio & Basilio hunc etiam inuocationis honorem detulerit, illorum iam defunctorum opem clarissimis verbis implorans. Quid ergo mirum, si de Maria quoque dicat?

Oratione in Cypria.

Gregorij ad Mariam inuocatio.

O filia cælestis & interius gloriosa,
O magnis choris assistens Regnatoris
Cantoribus, & si te corpus & terra continet
Huc ades, & fare verbum: ego vero ante te
Stabo, quippe enim mihi diuino munere venisti Regina.
Venisti, sed magis adhuc venias, & propitia sis.

In Tragœd. de Christo patiente.

Rursus cùm à Deo misericordiam petiuisset, ne se in peccatis perite pateretur, ad Virginem matrem se porro conuertit, & post laudes illi dictas, hoc subiicit:

Benigna adesto vocibus meis: preces
Admitte Virgo.] Et iterum postea:
Regina Domina, generis humani bonum
Amica semper esto tu mortalibus,
Maximaque quouis in loco mihi salus.

Et ne ignoremus, quod meritò & cum fructu Mariam ille coluerit ac inuocarit, ingentia beneficia per illam sibi collata repetit, ac plura etiam sibi dari petit, vtpotè cùm hoc modo canat:

Agnoscit varia beneficia per Mariam sibi collata.

Plexamque de prato coronam florido
Tibi offero, Regina, quod me plurimis
Dignata quondam gratiis, variis adhæc
Me liberas semper calamitatibus,
Multisque defensas ab aduersariis,
Tam qui videntur, quàm videri qui haud queunt.
Me flectle tandem, quomodo in vita auctior
Virtute fiam, teque semper præsidem
Vitæ meæ, ac domum benignam ac sedulam
Habeam aduocatam Filio coram tuo,
Cum cæteris charis Deo virgunculis.
Ne me ergo tradiri sinas tortoribus,
Aut perditori hominum fieri ludibrio.
Adsiste, & à tenebris & igne libera:
Fac vt fide tuæque saluer gratia.
Quare hunc tibi hymnum pango charisterion:

A Maiorem petit gratiam sibi à Maria præstari, nimirum per eiusdem intercessionem.

Igitur vir tantus in sacris literis vndequaque peritissimus, Mariam aduocatam agnoscit, & protectricem celebrat, suæque vitæ præsidem facit, neque solum Christi fide ac meritis sese consolatur, sed etiam Deiparæ patrocinio viuens ac moriens se apud Christum iuuari atque saluari statuit desideratque. Ita ille sensit, ita procul dubio suum docuit populum, non priuatam aliquam, sed communem Ecclesiæ illius seculi sententiam atque consuetudinem sequens. Quare Deiparam, vt alias dictum est, hoc etiam carmine, sicut antiquus vertit interpres, salutauit:

Biusdem Nazianzeni salutatio, simul & inuocatio ad Deiparam.

Salue puella gratiosa, Mater &
Virgo omnium castissima ac pulcherrima,
Exercitibus præstantior cælestibus,
Regina Mundi, gaudium mortalium,
Semper benignam te exhibe mortalibus,
Mihique sis salus vbique maxima.

Habemus igitur non solum Gregorij Romani, sed etiam Græci siue Nazianzeni, qui multo est antiquior, testimonium haud obscurum, & priorũ Patrum dictis congruens. Quid vero Athanasius, ingens huius seculi decus, quin etiam orbis oculus, Sacerdotum antistes, & Ecclesiæ columen ab eodem Gregorio appellatus, cujus fortitudo in maximis contra Hæreticos certaminibus ita resplẽduit, vt magni cognomine non iniuria sit insignitus? Is

Orat. in Athanas.

A pro Deipara sæpe pugnauit, & aduersus impios illius honorem præclarè defendit, hacque luculenta oratione illam publicè celebrandam duxit: Ista noua Eua Maria mater vitæ appellatur, variegataque permanet ad primitias vitæ immortalis omniũ viuentium. Dicimus eam igitur iterum atque iterum, & semper & vndequaque beatissimam. Sicut ergò cùm ad ipsum respicimus, Regem Dominum & Deum appellamus: ita quoque cum ad eam oculos reiicimus, Reginam, Dominam, & Deiparam esse animaduertimus, idque contẽplatione oculi mentalis. Adest Regina à dextris tuis vestitu deaurato circumamicta, variegata. Et iam scilicet audi filia Dauidis & Abrahæ, & inclina aurem tuam in preces nostras, & ne obliuiscaris populi tui. Decet enim te matrem, regeneratricem, dominam, ac heram cognominari: eo quòd ex te prodiit Rex Dominus, ac Deus noster: assistentem illi nobis quidem terribili, tibi autem dulci, omnemque gratiã largienti. Qua de causa factum est, vt gratia plena appellata sis, vtpotè quæ in omni gratia abundates, idque per superuentum in te Spiritus sancti. Ideoque vultum tuum deprecamur omnes diuites plebis, ditari scilicet illius modi bonis, & spiritualibus contemplationibus.] Excellẽs hæc quidem est Mariæ commendatio, nec in vllam aliam, nisi matrem Domini, competere potest hic honos, vt dicatur & sit noua Eua, mater vitæ, regeneratrix, regina & domina omnium, quæ in vita ipsa corporis simul & animæ permaneat & vndequaque sit beatissima ornatissimaque, à dextris Filii residens, plenaque gratia, quam etiam in Ecclesia electi & sancti deprecantur. Proinde nunc pergit illi etiam supplicare Athanasius: Ad te clamamus, recordare nostri sanctissima Virgo, quæ etiam à partu Virgo permansisti: & retribue nobis pro exiguis istis eloquiis magna dona ex diuitiis tuarum gratiarum tu quæ gratia plena es: nam ideo his vocibus, vt ex re ipsa desumptis, & natura laudatoriis, præcipuè in tuum encomium vtimur, si quando hymnus, si quando laus tibi siue à nobis, siue ab vniuersa creatura offertur: tibi, inquam, gratiosæ dominæ nostræ, reginæ, heræ, matri Dei, arcæ sanctuarij. Ecce iã nũc & in exordio dici, vt primitias laudis tibi hoc encomium Archangelus contexit, dicens: Aue gratia plena, Dominus tecum. Beatam te prædicant omnes Angelorum & terrestrium Hierarchiæ, & Hierarchicas manus attollentes benedicunt tibi, quæ & in cælis benediceris, & in terris beata prædicaris, Benedicta tu in mulieribus & benedictus fructus ventris tui. Et quibusdam interiectis addit: Ab istis deinde nos Hierarchiæ terrestres, exaltationes Dei in gutture ferentes siue quod didicimus, siue quod mutuo hęc verba sumpserimus, exaltamus te magna & canora voce dicentes: Aue gratiosa, Dominus tecum, intercede hera, & domina, & regina, & Mater Dei pro nobis. Quoniam ex nobis tu oriunda es, & is qui editus est ex te carnigerus Deus noster est: quem decet gloria & magnificentia omnisque honor.]

In Tuangel. de sanctissima Deipara.

Athanasius doctoris, sanctis Mariam Virginem eximie laudat.

Quo sensu Maria nobis Regina & domina dicatur, & à Propheta Dauid dicta sit.

B *Psalm. 44*

Quomodo Mariam inuocet pro se & aliis Athanasius, eam statuens assistentem in cælis Filio & reddens plenam gratia.

Maria in corpore & anima incomparabiliter beata, quam Sancti etiam rogent ac precentur, secundum Athanasium.

An quisquam, obsecro, tàm crassus erit ac improbus, vt has tàm præclaras Athanasij voces Mariæque laudationes, quas illi Deus ab Angelis & hominib. præstari postulat, leuiter æstimet, aut in calumniam vocet? Non semel ille clamat: Recordare nostri sanctissima Virgo, intercede Hera, Domina, Regina &

Virgini Mariæ vt Dominæ & Reginæ laus ab omni creatura iure deferatur.

gina & Mater Dei pro nobis. Quid isthæc aliud obsecro, nisi præcipuam precationem, ac supplicem inuocationem Mariæ delatam ostendunt, & ab eo quidem, in quo neque doctrinæ præstantiam, neque vitæ integritatem, neque nominis claritatem possis desiderare? Ac eo magis contemnendi sunt Centuriatores, qui cum lucis huius fulgorem sustinere, ac alio se telo munire non possunt, præmentis impotentia stolidè vociferantur: *Ista prorsus idololatriam spirant.* O præclaram & talibus authoribus digna censuram, qui vt suam admirabilem pietatem ostentent, execrandum idololatriæ peccatũ in virum sanctissimum simul & doctissimum Athanasium transcribere non erubescunt. Chemnitius hoc loco aliud effugium quærit, & sermonem illũ, ex quo superiora deprompsimus, pseudographum & suppositiitium, non germanum Athanasij partum esse confingit. Bellum sanè commentum, vt imperitis quasi fumos vendat, & hunc fucum obtendat vanæ tergiuersationi, cum nihil aliud contra Virginis inuocationem hoc loco clarissimè propositam, possit opponere. Nos verò Michaelem Glycam plurésque Græcos authores habemus, quorum calculo hic sermo est verè Athanasij, sicut & in Græcis & Latinis libris scriptum reperimus. Valeant autem cum suis sæpè multúmque detectis dolis aduersarij, qui Scripturis & rationibus firmis destituti, & coniecturas, tropos, linguas malásque artes confugiunt, ac pro suo arbitratu de Veterum scriptis, veluti summi sint ipsi legislatores, decernunt, hócque solum quod ipsorum causæ videtur commodum, probant, alioquin iam authorem, iam codicem versutè calumniantes. Scilicet, cum alij Mariam Deiparam passim colerent & inuocarent, solus Athanasius in reliquis fortissimè Catholicus, in hac parte duntaxat claudicauit, & cum recepto Mariæ cultu nihil voluit habere commune: [a] Ambrosij dictum est: Beatæ Mariæ Virginis suffragia peto, Apostolorum intercessionem imploro, Martyrum preces deposco.] Sicut hunc locum citant etiam [b] Centuriatores. Scribit & [c] Hieronymus ad Paulam de filia Blæsilla defuncta, quæ ac matrem post mortem compellet: Putas me esse solam? Habeo pro te Mariam Matrem Domini] perindè ac si dicat: Deipara tui loco pro matre, & custode mihi nunc in cælis assistit, meique curam habere non desinit, vt hinc luctu posito mihi debeas merito gratulari. Ac idem ad Eustochium scribẽs, vt ostendat Matrem Domini cum aliis, tum sacris Virginibus præsertim ex hac vita migrãtibus fauere atque succurrere, hoc genere sermonis vtitur: Qualis erit illa dies, cum Diua Maria Mater Domini choris occurret comitata virgineis?] Testatur præterea Epiphanius, Mariam sublimiorem Angelis esse factam, adeóque ab ipsis Angelis adorari, &, solo Deo excepto, cunctis superiorem existere quæ lapsam Euam erexerit, & per quam homines fiduciam habeant in cælo erga Deum altissimum. Quid ergo mirum obsecro, cum his aliísque præstantibus Doctoribus, quos alibi produximus, in Mariæ cultu Athanasium quoque conspirasse? Siue autem Hieronymus, siue Sophronius de assumptione Virginis hoc seculo scripserit, qua de re supra dixisse sat est, obscura eius authoris verba videri non possunt.

Cent. 4. c. 4

Cœruiatores Athanasij testimonium referũt ad idololatriã, ne Mariæ cultũ agnoscant, Chemnitius autem fingit, locum esse depraua tum.

Ad Alipiũ.

Nouatores de more Patrib. adiudicant, quod ipsis in Patrum scriptis parum arridet.

Athanasius est aliis suis seculi Patribus & sensit & docuit de Mariæ cultu & veneratione.

a In precat. 2. ad Missam.
b Cent. 4 cap. 4.
c In Epist. 25. ad Paulã, de obitu Blæsillæ.

In epist. de custodia Virginitatis.

Orat. de Laudibus Virg.

Testimonium Sophronij de Mariæ dignitate, quæ & imitãda & implorandæ sit.

A Hæc est, inquit, hortus conclusus, fons signatus, puteus aquarum viuentium, ad quam nulli potuerunt doli erumpere, nec præualuit fraus inimici, sed permansit sancta mente & corpore, multis donorum priuilegiis sublimata. Idcirco hanc imitamini moribus, sequimini castitate, huius implorate auxilium.] Et rursus: Maria cũctis tanto venerabilior, quanto gratiosior: & quantò virtute altissimi extollitur ad sublimia, tanto clarior resultat in gloria.]

Maria eo venerabilior quo gratiosior.

Quod si præstantissimi quique Patres, qui ad Constantinum Magnum vsque floruerunt, (hos enim singulos loquentes producere, breuitatis gratia, supersedemus) in Maria veneranda & inuocanda tantum curæ studiúque posuerunt, atque in vniuersum de cultu Sãctorum sacrarũmque Reliquiarum, quem Vigilantiani tunc primum oppugnare cœperant, grauissimè docuerũt, quis merito tandẽ dubitare possit, eundem Christianæ pietatis & publicæ venerationis affectum atque morem in Catholico etiam populo viguisse? Testis Hieronymus, qui de seipso scribit, quòd adhuc puer vna cũ ãliis ætatis eiusdem & propositi consuetudinẽ obseruarit, vt diebus dominicis Romæ Apostolorum & Martyrum sepulchra circumiret, crebróque cryptas, licet in terrarum profundo defossas, nimirum religionis ergo & precandi gratia, ingrederetur. Testis Maria Aegyptiaca, quæ, vt antè monstrauimus, ad loca sacra peregrinata est, sanctam Christi Crucẽ adorauit, & Mariam non solum inuocauit, sed etiam inuocationis eius fructum amplissimum retulit. Nisi forte hæc propria inuocandi non est formula: Nunc vbi tibi complacet, dirige me. Esto mihi salutis ductrix, & veritatis magistra, præcedẽs me in via, quæ ducit me ad pœnitentiam.] Testes Iustinianus & Leo imperatores, qui ad Mariæ singularem honorem templa pulcherrima, de quibus antea retulimus, vt nihil de Pulcheria repetã, sumptuosissimè fabricarunt, & fabricata mirabiliter exornarunt, nimirum vt sacer cultus Deo ac Deiparæ die noctéque magno illic studio celebraretur. Testes demum tot florentis Græciæ populi, qui de more olim ad Aedem Deiparæ Blacherniam, & ad Fontem vocatam agminatim concurrebãt, suáque ibi vota exoluebant, certam nimirum opem à Dominio per Mariæ patrocinium & expectantes & cõsequentes: eámque populi religionem Deus multis sæpe & præclaris miraculis planissimè approbauit. Quibus de rebus tàm multa in Græcis & Ecclesiasticis historiis recensentur, nósque toties iam anteà monuimus, vt sanè pudeat ac pigeat in illis repetendis Lectorem hoc loco longius remorari. Et posteriorum quidem Christianorum Principum pietas, qui sunt Mariæ cultum diligenter amplexi, non aliunde duxit originem, nisi à Constantino Magno eiúsque matre sancta Helena, primis nempè ac religiosissimis Principibus, qui rem Christianã cum authoritate mirabiliter propagarunt. De his modo plura dicemus, quoniam satis multos neque vulgares, sed exceptione maiores Mariani cultus testes, quorum series à Mauritio ad Constantinum vsque Cæsarem protenditur, hactenus produxisse videmur.

Catholicos iuxta suorum Doctorũ sententiam Mariæ Sanctorúque cultu vsque ad Constantini Magni seculum perstitisse, variis probatur exẽplis.

In cap. 40 Ezech.

Hieronymus cum aliis deuote templa & sepulchra Sanctorum visitabat.

Mariæ Ægiptiacæ multũ profuit Mariæ inuocatio.

Imperatores peculiaria templa Deiparæ condiderunt.

Magnò ardore Græci quẽdam Deiparæ templa peculiariter honorarunt.

A quibus Princip. didicerint posteriores Mariã sedulo & publice veneri.

CAPVT XXXI.

Etiam à Constantino Magno & in ipso Martyrum seculo ad Apostolica vsque tempora, Deiparam Virginem valde honoratam, & piis præcipuæ venerationi in Orbe Christiano fuisse: cum adiuncta Peroratione.

Constantinus & Christus magni ambo Principes, præclaras accepere matres.

ENTVM est tandem ad illud seculum quod pro nostri instituti ratione postremum constituimus, vt nimirum in proferendis testimoniis à Constantino Magno ad Christum vsq; Dominum, cúmque Regem regum multo maximum progrediamur. His duobus Principibus, vni quidem cœlesti, & alteri terreno, matres non vulgares, sed valde laudatæ, multúmque venerabiles contigerũt, quas & ipsi ambo filij eximiè honorarunt. Etenim Helena Constantini Mater, fœmina fuit, vt Ruffini verbis vtar, incomparabilis fide & religione animi, ac magnificentia singulari, diuinis etiam clara visionibus, sacris vero peregrinationibus, templorũ ædificiis, & sacri cultus propagationi plurimum dedita, quæ licet regina Orbis & mater imperij appellaretur, Augustáque publicè renunciata esset, tamen per summam modestiam famularum Christi se famulam præbuit, ac sacris virginibus ad mẽsam humiliter admodum inseruiuit. Tanti verò illam habuit filius Constantinus, vt potestatem ei faceret regiis thesauriis vtendi pro suo arbitratu, vtque ciuitates duas matris nomine ad sempiternam eius memoriam insigniret, defunctam etiam honoribus maximis prosequens, ac eidem statuam publicè instituens, quæ Suida teste Augustæum nuncupata est. Quod si de Matre Domini dicendum est, satis supérque demonstrauimus, eam inter mulieres omnes, quantumuis aut genere aut virtute, aut fama potentiáque præstantes excellere, hoc est, modis omnibus benedictam & gratiosam esse. Tum à superioribus abundè constat, Christum Regem verè Augustum nulli filiorum in Matre sua honoranda & ornanda cessisse, quam ipse sic extulit & glorificauit, summísque donis cumulauit, nihil vt in cælo vel terra Reginæ huic ac Dominæ possit anteponi, vtque omnes etiam Principes illã in primis debeant venerari, sicut & hactenus factum esse totus Orbis Christianus agnoscit. Noster ergo Constantinus Christus Iesus, nostra Helena eius Parens Maria est, vt ita loquamur. Ille quippè non de Lucinio vel Maxentio, sed de mũdi Principe Satana mortéque ac inferno felicissimè triumphauit, & non vrbi, sed Orbi pacatum, sempérque florens imperium restituit. Hæc vero sic Dei ac Domini nostri Mater effecta est, vt vultum eius modo cum Christo regnãtis omnes diuites plebis deprecentur, illámque & Angeli & homines sine fine colant: quemadmodũ tot veteres iam ante citati Patres clarissime tradiderunt.

Libr. 10 Ecclesiast. hist. cap. 7 & 8. Vide & Nicephor. libr. 8. hist. Eccles. cap 31

Quomodo Imperatrix Helena à filio Constãtino sit honorata.

Quomodo Constantinus Christi cyppum nobis posuit adũorare, qui matrem suam mirifice cohonestauit.

Agnouit hoc quoque Cæsar ipse Constantinus, qui Syluestri Pontificis opera factus Christianus, cũ ad propagandam nostram religionem se totum cõtulisset, haud contentus Romæ & Byzantij præclara templa Deo & Sanctis magnificè condidisse, totã vrbem, quam reliquis chariorem, vtpotè à se fundatam, habuit, ac suo ipsius nomine cohonestauit, Matri Dei cõsecrandam esse putauit. Testatur hoc [a] Zonaras, & explicat magis [b] Nicephorus, vt qui scribit, cum recẽs vrbs Byzantina fundata esset, vocatos ab Imperatore Episcopos, qui ad Nicænam Synodum conuenerant, eo animo accessisse, vt suis precationibus noua ædificia confirmarent. Igitur encænia, inquit, & consecrationis festum diem celebrant, incruento sacrificio operantur, precibus votísque vrbem abunde prosequuntur & firmant, eandémque Dei Genitrici dedicant, nouam Romã imperantémque Constantinopolim cognominãtes Alexandro tum Byzantij Ecclesiam regẽte.] Quomodo enim Mariam negligeret parúmque venerarentur Cæsar, qui postquam Christianam philosophiam amplexus est, summos honores Sacerdotibus detulit, vt eos ad imaginem diuinæ præsentiæ veneraretur, sibíque præferret, qui præterea tot tẽpla Romæ & Byzantij Apostolis, Martyribus aliísque Sanctis posuit ac admodum eleganter instruxit: sicuti cum aliis Nicephorus tradit: qui demum simulátque percepto sacro baptismo sanitatem recepisset, gratitudinis ergo Ecclesias exædificare cœpit, & earum columnas in Christi domini & Sanctorum omnium memoriam, ac reuerentiam passim sacris imaginibus exornauit, sicut Adriani Põt. ad alterum Cæsarem Constantinum & matrẽ eius Irenen Epistola scripta, & in Synodo Nicæna recitata euidenter affirmat? Omitto de statuis argẽteis multis & preciosis dicere, quas idem Constantinus Augustus in extructis à se Basilicis ad Sanctorum honorem posuit, quemadmodum Damasus bona fide recenset. In quo pietatis studio non cessit filio mater Helena, vtpotè quæ pro sua etiam munificẽtia ex thesauris regiis pecuniam in sacras ædes affluenter impendit, & præter alias insignes quas extruxit, & artificibus huc vndique accersitis ornauit, etiam in oppido Galilææ Nazareth, vbi salutationis Angelicæ domus extiterat, & rursus in Bethlehem, vbi Virgineum partum Angeli celebrarant, ipsi Verbi puerperæ, imo & sponso eius Ioseph tẽpla egregia exædificauit. Ergòne Mariæ cultum vel Constantinus religiosissimus, vel mater eius Helena sanctissima ignorauit, quem tot sumptibus, ac testimoniis publicis, cum pax restituta esset Ecclesiis, nõ sine maxima piorum omnium congratulatione, & religionis Christianæ pulcherrima propagatione ambo constantissime declararunt? Nec dubiũ, eandem de Maria colenda sententiam in præclaris illis primi Concilij Nicæni Patribus resedisse, vtpote quorum præsens opera & expetita & adhibita fuit, quum nouum Byzantium ex Cõstantini voto Deiparæ, vt diximus, dedicaretur. Ecclesia Treuerẽsis Felicem, eius nominis secundum Archiepiscopum, & D. Martini Turonensis æqualem habuit, quum ab eodem fuerit consecratus. Is eo loco, vbi capitolium Imperatorum, & Regum Galliæ palatium extabat, collegium sacrosanctæ Virginis condidit,

a Libr. 5. Annalium.
b Lib. 8 Ecclesiast. hist. cap. 26.

Constantinus diem celebrat dedicationis quod Byzantium Deiparæ dedicasset Episcopis illuc euocatis.

Libr. 7. hist. Ecclesiast. c. 49. & libr. 2 histor. tripart. cap. 18

Aflor. 2

Helenę Imperatricis pietas in Deũ & Virginem Matrẽ singularis. Vide Nicepho. lib. 8. c. 30

In vita Sylue stri.

Nicenæ Synodi Patres vna cum Constantino de Virgine colenda sentiũt.

condidit, vt Ecclesiæ Treuerensis monet Annales.

Tum ante Nicænam Synodum, quam sub eodem Constantino habitam esse constat, non parum emeuit Methodius Olympi Liciæ, & postea Tyri Episcopus, vir non modo sanctitatis, sed & doctrinæ ac eloquentiæ singularis, idémque generosus Christi Martyr, qui sub Decio & Valeriano, vel vt alij volunt, sub vltima Ecclesiæ persecutione sacri martyrij lauream est consecutus. Multis ille magnísque laudibus Mariam attollit: quemadmodũ libro primo [a] & tertio citatis eius verbis demonstrauimus, quam præterea reuerenter multifariámque saluatat, ac demũ hac etiam oratione palã inuocat: Δῶρον τοῦτο ἐκλιταρεύομεν σὲ τῷ ἀμείνῳ πάντων, καὶ μητρῴας ἐπαυχοῦσαν τιμῆς, καὶ παῤῥησίας μνήμην ἀδιάλειπτον ἡμῶν ποιεῖ, παναγία θεοτόκε, τοῦς εἰς σὲ καταφεύγοντας καὶ ὑμνοῖς θεοπρέπεσι γεραιρόντων σῷ τῷ ἀειζῴῳ καὶ ἀνεξάλειπτον μνήμην. Hoc est: Quamobrem te, ô sanctissima Deipara, quæ reliquis omnibus & benignior es, & materno honore, ac cum Deo colloquendi libertate gloriosior, obnixè rogamus vt nostri, qui te inuocamus, tuíque semper viuentem & indelebilẽ commemorationem diuinis laudibus celebramus, iugem ac perpetuam habere memoriam velis.] Vbi radicem esse felicem, & domum Dauid perbeatã pulchrè vocat, ex qua isthæc Dauidis filia, Dominique & Dei Dauidis mater in lucem prodiit: Hanc omni visibili & inuisibili creatura præstantiorem esse, nostrum inexplicabile gaudium, nomen eius diuinis benedictionibus & gratiis omni ex parte abundare, & Deum ipsum, qui patrem & matrem honorare præcepit omnibus, in hac matre ornanda excellere voluisse, & idcircò nullam non gratiam & immensum honorem illi impartiuisse & sacrum eius caput floribus nunquam marcescẽtibus coronasse. Missa reliqua facio, nam & alibi plura citauimus, quæ idem insignis author ab Hieronymo aliísque celebratus, in Deiparæ laudem scripsit, &, quod est amplius, pro concione docuit, vt communem populi Mariam tunc plurimum venerantis, adeoque inuocantis consuetudinem sua etiam authoritate corroboraret. Quod si Origenes B. Iob inuocat, vt fatentur etiam Centuriatores, & innocentes Martyres, eo, vt pro nobis apud Deum intercedant, anniuersaria memoria in Ecclesia celebrari affirmat, & præterea Sanctorum inuocationẽ exemplo Hieremiæ pro populo post mortem semper orantis comprobat, quis prudens vnquam ambigat, tantundem honoris ab illo Mariæ habitum ac tributum esse? Hanc ipse vocat Matrem immaculatam, Matrem incorruptam, Matrẽ intactam vnigeniti Filij Dei, per cuius obedientiam Euæ inobedientia excludatur, quæ nihil humile atque deiectũ habeat, cuius iustitiam & virtutes alias respexerit Deus, ac propterea illi fecerit magna, qui potens est, vt reliqua id genus præconia venerãdæ & inuocandæ Virgini Matri congrua prætermittam.

Accedat & totius Africæ lumen, & fortissimus ille Christi Martyr Cyprianus, de quo præclara scribit Gregorius Nazianzenus, atque inter cætera sequentem historiam refert: Cum hic Cyprianus à fide Christi adhuc alienus, ac rebus magicis omninò deditus esset, amore Christianæ virginis exarsit, & in illius expugnanda pudicitia plurimum laborans, vt cœcus & insanus est amor, etiam dæmonẽ sibi adiutorem asciuit. Virgo etsi turpem eiusmodi amorem omnem detestaretur (Christo enim spõso se toram consecrauerat) tamen præsentes Satanæ technas, & ardentes libidinis faces non potuit non persentiscere, multum his ac grauiter exagitata. Proinde, vt par erat, ad pudicitiæ suæ custodem & tutorem Deum sese conuertit, simúlque Mariam castissimum & clarissimum virginũ decus supplex obsecrauit, vt sibi periclitanti auxilium ferret, corpus interim ieiunio atque humi cubitatione, quæ sunt continentiæ arma, castigans, vt in hoc certamine hostem impurum vinceret, suámque pudicitiam saluam tueretur. Quid multis? non irrita fuit Mariæ inuocatio, per quam propitius afflictæ virgini adfuit Deus, vt & hostis deuictus abscederet, & Cyprianus è stulto amatore, Christianæ sapientiæ non modo discipulus, sed etiam, sicut [a] Augustinus vocat, Doctor suauissimus, & Martyr beatissimus efficeretur. De illo [b] Nicephorus refert, quòd per eam virginem Christo sit pulcherrime despõsatus, sacráque Christianorum complexus, mox etiam in Presbyterorum ordinem templi custos cooptatus, ac tandem toti Africæ Sanctorum antistes præfectus.

Quãquam non me fugit de duplici Cypriano disputari, vt alter Antiochenus, alter Africanus, & vterque tamen Christi Martyr in Ecclesia celebris constituatur. Illud saris constat, S. Cyprianum cum Iustina virgine Martyrij lauream accepisse, an vero idem Cyprianus fuerit præclarus ille Doctor Cornelij Papæ familiaris, & Martyr Carthaginensis in Africa toto Orbe percelebris, non perinde cõstat: sed id tamen asserit planissimè Nazianzenus, quem & Nicephorus æmulatur, velut Cyprianum vtrumque confundat. Nostro quidem instituto sufficit, exemplum propositum ad ætatem Martyrum pertinere, illóque manifestè conuinci, Mariam tunc etiam de more in grauibus periculis inuocatã, eámque inuocationem hominibus vtilem & efficacem illo etiam seculo extitisse, talémque inuocandi formam licet Cypriano viuo factam, nec ipsi Gregorio, qui eam publicè recenset, ac recensendo laudat, nec doctioribus id genus aliis displicuisse, quin potius vt in Ecclesia iam ante receptam, illis probatam esse. Hanc tantam veritatis lucem non ferũt noui vespertiliones, omnibúsque modis obsistunt, ne Mariæ cultum adeo vetustum & Martyrum seculo vsurpatum agnoscere velle videantur. Itaque Philippus Melanchthon aduersus authorem ipsum, qui dictam scripsit historiam, excipit, & hoc modo tergiuersatur: *Scripsit vitam Cypriani Gregorius; in qua narrat puellam quandam amatam esse à Cypriano ante conuersionem, quæ inuocans Mariam Virginem, vicerit magicas incantationes Cypriani. Hoc exemplum citatur de inuocatione Sanctorum. Etsi autem videtur esse ficta fabella, & postea sparsa titulo Nazianzeni, tamen etiamsi vera esset historia, non esset citanda ad confirmandum inuocationem Sanctorum. Nam errores piorum non sunt opponendi verbo Dei, & omnibus ætatibus etiam pij in Ecclesia habẽt suas infirmitates.* Æquè versutus est Sarcerius, qui, vt fœdi erroris notam in eundem deriuet authorem, dicere non veretur: *Nazianzenus in oratione de S. Cypriano de puella dicit, quæ inuocat beatam Virginem. Errores piorum non sunt opponendi verbo Dei, & omnibus ætatibus etiam pij in Ecclesiæ habent suas infirmitates.*

S. Metodij Martyris testimonium quo Deiparã mirifice laudat & inuocat.

a Cap. 2

In oratione habita ob hy papantem Domini.

Quam præclara docuerit Methodius de Mariæ præstãtia dignitate.

Exod. 20

In catalog. Scriptorum Ecclesiastic.

Lib. 2. in 10b.

Conuiu. 3 cap. 4

Origenes inuocationem Virginis minime improbauit.

Hom. 3 in diuersos, & li. Homel. in Cãtica. Homel. 1 in diuersos, & homel. 8 Lucæ.

Orat. in Cyprianũ Martyrem.

Quomodo adueersarij, præcipue Philippus hoc Gregorij testimonium & exemplum refutent ac improbẽt.

Libr. de Eccle sia.

Quid Sarcerius & Chemnitius contra eandem Gregorij narrationẽ opponant.

Duos Martyres Cypriani nomine nuncupari & aliquando confundi eorum nomina, neque propterea præ ea rem historiam eludi posse.

Lib. 5. Ecclesiast. histor. cap. 27

Quomodo Cyprianus ad hæc Vlpinicus & rei magicæ deditus, Christianam Virginem ad impudicitiã sollicitauit, eaque Mariam inuocando dæmonis tentationem, & incontinentiæ periculum euitarit.

a Libr. 2. de doctr. Chri stiana c. 40

b Libr. 5 Ecclesiast. hist. cap. 27.

Libr. de Eccle sia.

Chemnitius verò, vt & ipse frigidam suffundat, ac fucum imperitis faciat, nos ad Gelasium ablegat, qui librum de pœnitentia Cypriani apocryphum & suppositiium esse testetur, & argumentum ab inficiatione petitum addit, nimirum eundem Cyprianum & Hieronymum de hac historia nullam facere mentionem.

In examine Conci. Trid. de invocat. Sanctor.

At vero miror ego cumprimis, quo supercilio isti homunciones tanto viro, cui nec matulam porrigere digni sint, & cuius monumentis plurimum emper tribuit erudita vetustas, tàm licenter obtrectent. Fuit enim hic Gregorius præcipuis Græcorũ Theologis semper annumeratus, organum benedictum, & fons profundus, sicut [a] Basilius loquitur, magni nominis & fama celeberrima illustris Episcopus de partibus Orientis, vt censet [b] Augustinus, dignus etiam, de quo præceptore suo in sacris literis explanandis [c] Hieronymus glorietur: & de quo demum Ruffinus affirmat: Manifestum indicium est, non esse rectæ fidei omnem, qui in fide Gregorio non concordat.] Quod si de fide libri Gregoriani agitur, præsens quidem locus, quẽ oppugnant aduersarij, ex oratione illa depromitur, quam eiusdem authoris propriam & germanã esse docti omnes agnoscunt. Iam verba ipsa nihil habẽt obscuritatis, siue Græcum codicem, siue Latinum interpretem consulamus, planéque hunc sensum reddunt, quod ab immũdo spiritu sollicitata Virgo Mariæ tanquam patronæ supplicarit, vel, vt alij vertunt, supplex eam obsecrarit, vt sibi periclitãti auxilium ferret. Sic enim Græcè legitur: ᾧ πλὴν παρθένον Μαρίαν ἱκετεύουσα βοηθήσαι παρέχειν κίνδυνευούσῃ. Quod vero Chemnitius Gelasium Pontificem nobis obiicit, qui librum de pœnitentia Cypriani apochryphum faciat, tanto minus habet momenti, quanto imbecillior & frigidior Chemnitij coniectura est, qui sine ratione vlla fingit libri vel Canonis Gelasiani nomine præsentem Gregorij orationem, dictámque historiam comprehendi.

Refutatio partis aduersariẽ, quæ presente Gregorij locum indignè conuellit.

Gregorij Nazianzeni quãta olim fuerit authoritas.

a Vti epi. 141
b Lib 1. cõtra Iulianum c. 2
c In apolog. aduersus Ruffinum & in c. 5. epist. ad Gala. 4

Non posse dubitari de fide libri huius Gregorij, & de sensu verborum.

Presentem historiam non contineri libro apocryphoquem Gelasius notat.

Quanta vero Melanchthonis est audacia, dum scribere non veretur, historiam hanc videri fictam fabellam, quæ Nazianzeni titulo postcà sparsa sit, atque vt maxime vera esset historia, tamen eam ad piorum errores referri oportere, quoniam Sanctorum inuocationem stabiliat: sicut garrit etiam Sarcerius, & verbo Dei aduersetur. En tibi homines arrogantes, vel verius impudentes, qui quicquid cum eorum & Vigilantij placitis non congruit, cuiuscunque sit authoritatis & fidei, haud sine contumelia reiiciunt, tanquam soli cornicum, quod aiũt, oculos confixerint. Inuocauit sanè hic grauissimus Theologus Mariam, vt diximus, nec solum illam, sed & Cyprianum ipsum, quo de agimus, & Basiliũ & Athanasium, licet ex hac vita in Christi regnum cæleste translatos, citra tropum vllum implorauit, atque vt manum laborantibus mortalibus porrigerent, verbis disertis precatus est. Nesciuit scilicet, hic Theologus, an Sanctorum inuocatio verbo Dei aduersaretur: & quoniam in Lutheri schola non fuerat institutus, inter Dei & Sanctorum cultum nõ potuit discernere, nec eos errores effugere, qui sinceram religionem deprauant. Enimuerò lõge rectius cum Gregorio saperent, ac minus errarẽt aduersarij, si morem & institutum eiusdem, simúlque Basilij Magni sequerentur, qui ambo cum diuinis literis operam sedulam darent, earum intelligentiam non ex propria præsumptione, verum ex Patrum scriptis Maiorũmque authoritate petebãt, quos ex Apostolica successione intelligendi regulã suscepisse constabat: quemadmodum veteres annotarunt.

Dist. 15 C. Sancta Romana Ecclesia.

Philippus & Sarcerius historiam hanc frustra suspectam & confictam facere conantur.

Gregorij huic mulco minus, quam aduersarios in sacris rebus errasse.

Vide lib 11 Eccles. histor. cap. 9

Cur igitur Gregorius hoc loco reprehenditur, velut noui aliquid & alieni suspectique dogmatis adferat, quum Mariam à muliere Africana inuocatam proponit, idémque de Sanctorum inuocatione iudicat, quod Martyrũ seculo Eusebius, Origenes, Cyprianus quoque iudicarunt, sicut Centuriatores repetitis eorum testimoniis vel inuiti fatẽtur? Vnum adhuc Eusebij Cæsariensis locum, quem illi prætermiserunt, adscribam: Hæc nos, inquit, quotidie factitamus (vt post vitam præclarè piéque gestam defunctos veneremur) qui veræ pietatis milites, vt Dei amicos, honorantes, ad monumenta quoque illorum accedimus, votáque ipsis facimus tanquàm viris sanctis, quorum intercessione à Deo non parum nos iuuari profitemur.] Tum Eusebio antiquior Origenes in hunc modum scripsit: Quis dubitat, quod Sancti quique Patrum orationibus nos iuuent.] Et rursus: Ego sic arbitror, quod omnes illi, qui dormierunt ante nos Patres, pugnent nobiscum, & adiuuent nos orationibus suis.] Quod si tunc etiam persuasum habebant, Sanctos in cælis orare pro mortalibus, præsertim amicis atque familiaribus, quibus cum in terris coniunctè vixissent, eámque Sanctorum orationem vtilem esse statuebant, an non proximum erat, vt vicissim se illorum cælitum precibus commendarent, & commendando promptiores eosdem redderẽt ad veræ charitatis officium in cælo præstãdum, & ad multa Dei dona hic peregrinantibus fratribus impetranda? Quare Cyprianus, qui Decianam persecutionẽ vidit, cum Cornelio Pontifice & sacris virginibus quasi paciscitur, vt primum ex ipsis in vitam cœlestem demigrantes, pro se aliísque fratribus & sororibus Dominum fideliter precentur. Tum innocentes pueros ab Herode occisos idem tanti facit, vt dicat eos Dei clementiam pro nostris laboribus exorare, & nonnullis immeritis veniam obtinere.] Sed & Iustinus his omnibus vetustior, de corporibus & sepulchris Martyrum testari non dubitat, quod ea tueantur homines ab insidiis dæmonum, morbósque arte humana immedicabiles curent. Et adhuc nouis credemus Gnosticis, qui vt soli sapiãt, etiam venerandos secũdi & tertij seculi Patres vel errasse, vel delirasse confingunt, quum Mariam aut Sanctos alios inuocarunt, cúmque non solum illorum Spiritus, sed & corpora, siue reliquias sacras religiose venerati sunt, magnósque illis honores ad Ethnicorum & Iuliani Cæsaris vsque inuidiam habuerunt: sicut Ecclesiæ [a] Smyrnensis & [b] Gregorij Nazianzeni scripta demonstrant? Falluntur omnino qui putant, nos in primis & vetustissimis illis Ecclesiæ scriptoribus tàm parum ac segniter esse versatos, vt quid rerum tunc ageretur, quæue forma religionis ac cæremoniarum extaret, nondum didicerimus, sæpéque non cogitemus. Certè Sanctorum dies natalitij quotannis tunc celebrabãtur: quemadmodum è [c] Clemente & [d] Cypriano intelligimus, & Sanctorum nomina è sacris tabulis ad altare recitabantur, vt eiusdẽ seculi scriptor [e] Dionysius Areopagita confirmat, & eorundem Sanctorum memoria, quoties Eucharisticum sacrificium

Gregorium eundem non errasse, sed vnam idéque sensisse de Sanctis colendis, sicut Doctores alios, Martyrum seculo.

Cen. 3 cap. 4
Lib. 13. de præparatio Euang. c. 7

Eusebius, Origenes, Cyprianus & Iustinus cultum & inuocationẽ Sanctorũ non obscure probarunt hoc seculo. Veteres multum tribuerunt Sanctorum in cælis orationi, eamque sibi postularunt.

Super Num. cap. 31

Lib. 1. epist. 1. & tractatu 2. de habitu Virginum.
Ser. de Stella & Magis.
Quæst. 28 ad Orthodoxos.

In præsente argumento de cultu Mariæ & Sanctorum non esse fidendum nobis, sed peruetustis Doctoribus.

a Vide Eus. Cæsar. lib. 4. hist. cap. 15
b Orat. contra Iulianum.
c Lib. 5. & 8. constitutio. Apost.
d Epist. 5. li. 4 & epi. 6
e Lib. de Eccles. Hierar. cap. 3

Quomodo in cultu Sanctorum se habuerint Christiani ante Martyrum.

offerebatur, cum quadam inuocatione erat coniũcta, sicuti Græcus & vetustus author [a], Eusebius Alexandrinus, & post illum [b] Cyrillus Hierosolymitanus ostendit.

a In Hom. de Sanctis colendis.
b In Cateches. 5. Mystagogica.

Quæ cum ita sint, liquido consequitur, inter Sãctos alios Mariæ non minus, ac etiam reuerentius, quam quorumlibet aliorum Sanctorum nomen in cultu & sacrificio publico recitatum, illóque seculo passim sic honoratum fuisse, vt eius etiam inuocatio non prorsus omitteretur. Cui rei non leue testimonium præbet Liturgia, siue sacrificandi Forma, quam Iacobus ille ἀδελφόθεος, vt veteres vocãt, idémque laudatissimus Christi Apostolus edidit, quámque non solum [c] Proclus generosus Nestorij antagonista, sed etiam [d] sexta Synodus generalis, quæ in Trullo sub Iustiniano celebrata est, libenter agnoscit, multíque Græci Theologi probant. In qua Liturgia cum aliorum Sanctorum, tũ Deiparæ Virginis frequens & honorifica fit mẽtio. Vocat enim eam non solum τιμιωτέραν τῶν χερουβείμ, id est, pretiosiorem seu honoratiorem quàm Cherubim, verum etiam ἐνδοξοτέραν τῶν σεραφείμ, id est, gloriosiorem Seraphim. Nec simpliciter illam benedictam, sed cum augmento ὑπευλογημένην, id est, super benedictam appellat. Præterea populum cohortatur, vt vna cum Sacerdote, qui sacris operatur, non modo Deiparæ memoriam habeant, sed eius etiam intercessionem respiciant & quærant, sicut hæc verba demonstrant: Commemorationem agamus sanctissimæ, immaculatæ gloriosissimæ, benedictæ Dominæ nostræ Matris Dei & semper Virginis Mariæ, ac omnium Sanctorum & iustorum, vt precibus atque intercessionibus eorum omnes misericordiã consequamur.] Et cum Sacerdos dixisset, vt Deus inter Sanctos omnes præcipuè meminisse velit sanctissimæ, immaculatæ, super omnes benedictæ gloriosæ Dominæ nostræ Deiparæ sempérque Virginis Mariæ, statim hæc subiicit Chorus: Dignum est vt te verè beatam dicamus Deiparam, semper beatam, & omnibus modis irreprehensam, & matrem Dei nostri, honorabiliorem quàm Cherubim, & gloriosiorem quàm Seraphim, quæ sine corruptione Deũ Verbum peperisti: te reuera Deiparam magnificamus.] Et rursus: Tibi, ô plena gratiæ, vniuersa creatura gratulatur, Angelorum cœtus, & hominum genus, quæ es templum sanctificatum, Paradisus spiritualis, virginum gloria, ex qua Deus carnem assumpsit, & puer factus est Deus noster, qui est ante secula. Tuum enim vterum thronum fecit, & tuum ventrem latiorem & ampliorem cælis ipsis reddidit: tibi, ô gloria plena, vniuersa creatura gratulatur, gloria tibi.]

Mariæ cultus & inuocatio in Missa hoc seculo celebrabatur.

c Vide in epi. Cyril.
d Canone. 32 Et de consecrat. dist. 1. Canone Iacobus.

Liturgia Iacobi Apostoli, quæ Veterib. probata est. Mariæ dignitatem & cultũ affruit.

Mariam merito prædicari & præ creatis omnibus in cælo & terra honorari.

Quam verò sunt ista dilucida, præclara, fortia, nec aliunde, quam ex Apostolico spiritu deprompta, quæ & primo Ecclesiæ seculo congruunt, & singularem nostræ Virginis arguunt maiestatem. Cur enim Apostoli Deiparæ dignitatem nõ agnoscerent, simúlque primos Christianos docerent, vt summum Deum in eius Matre, omnium præstantissima creatura, glorificarent, vtque & ipsi in tremendis illis mysteriis peculiarem eius, quæ maximè gratiosa & gloriosa est, memoriam celebrarent? Visum est igitur Basilio Magno & Ioanni Chrysostomo non abs re fore, si ex his aliísque Iacobi Apostoli verbis multa mutuarentur, & in suas etiã Liturgias transferrent, eáque Græcis recitanda traderent, quoties & ipsi sacris operarentur. Chrysostomus quidem hanc precatiunculam frequenter adiungit: Intercessionibus Dei genitricis Saluator salua nos.] Et præterea Iacobum in eo sequitur, quod ex integro repetat angelicam salutationem. Hanc verò Syri ab Apostolis vel primum instituti non sine inuocatione solent absoluere in hũc modum: Pax tibi Maria plena gratia: Dominus noster tecum: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus qui est in vtero tuo, Iesus Christus. Sancta Maria mater Dei ora pro nobis, pronobis inquam peccatoribus, Amen. Quemadmodum S. Seueri Patriarchæ Alexandrini precationes non ita pridem conuersę demonstrant. Extat & Missa Aethiopum peruetusta, Canonem vniuersalem vocat, hánceque precationem habet adiũctam: Ora pro nobis apud Iesum Christum, vt misereatur animæ nostræ: ora pro nobis inconspectu troni Filij tui Iesu Christi. Lætare immaculata verè Regina; lætare gloria nostrorum parentum, quia peperisti nobis Emanuelem. O verè mediatrix ante Dominum nostrum Iesum Christum, te supplices exoramus, vt memor sis nostri: ora pro nobis vt deleantur iniquitates nostræ.]

Liturgia.

Salutatio Angelica olim etiam in sacrificio recitata, cui Syri addiderunt Mariæ inuocationẽ.

In Missa Aethiopum Mariæ cultus inuocatur.

Tanta quidem cura non solum Græcos, sed etiã Alexandrinos, Hierosolymitanos, Æthiopes aliásque nationes, inde ab initio traditæ acceptæque fidei, tenuit in Deipara palàm & honoranda, & inuocanda. Vnde quoties Redemptoris sui crucem & mortem in quotidiano & incruento illo sacrificio annunciarunt atque recoluerunt, id quod perpetuum apud illos fuit, Matris etiam Domini memoriam honorificam sibi habendam esse duxerũt, ac eius maternæ pietati reuerenter sese commendarunt. Non enim alius Christus quàm ex Maria, vt inquit [e] Tertullianus, qui eandem beatissimam & gloriosissimam haud temerè vocat. Etenim sicut hunc suum magistrum [f] Cyprianus velut interpretans docet: Hoc vas electionis plurimum à cæteris differens, natura quidem, sed non culpa communicabat, cui vt Matri, plenitudo gratiæ, arque vt Virgini abundãtior gloria debebatur.] Tum qui vtrũque, Cyprianum & Tertullianum antecessit vir plànè Apostolicus Irenæus, vt eum Hieronymus vocat, idémque celeberrimus Christi Martyr, tanti Mariam habuit, vt nesciam equidem, an quicquam de illa sublimius prædicare, magísque venerandam ostendere potuerit, quàm cum hoc expresso eulogio illam exornat: Sicut Eua (virum habens Adam & virgo adhuc existens) inobediens, & sibi & vniuerso generi humano causa facta est mortis: sic & Maria habens prædestinatum virum, tamen Virgo obaudiens, & sibi & vniuerso generi humano causa facta est salutis.] Et rursus: inobedientiæ Euæ nodus solutionem accepit per obedientiam Mariæ. Quod enim alligauit virgo Eua per incredulitatẽ, hoc virgo Maria soluit per fidem.] Ac iterũ alibi: Quemadmodum Eua per Angelicum sermonem seducta est vt effugeret deum, præuaricata verbum eius, ita & Maria per Angelicum sermonem euangelizata est, vt portaret deum, obediens eius verbo. Et sicut illa seducta est vt effugeret Deum; sic hæc suasa est obedire Deo, vti virginis Euæ virgo Maria fieret aduocata. Et quemadmodum astrictũ est morti genus humanum per virginem: ita soluatur

Tertullianus & Cyprianus quani tuerẽtur de Maria loquantur.

e De præscriptionib. hæret.
f Serm. de Natiuit. Christi.
In capite 64. Esaiæ.

Li. 3. aduersus hæreses c. 33.

Irenęi sententiæ de matre Domini quę altera & obediens Eua fuerit, & causa nostra salutis.

Li. 5. ca. 19. contra Valentinum.

Quomodo accipienda sint pondera verba superiora, velut ab Apostolis prolata.

Basilium & Chrysostomũ cum his quæ Iacobus Apostolus de Maria prædicat pulchè cõuenire.

per virginem, æqua lace disposita virginalis inobedientiæ per virginalem obedientiam.] Agnouit & Augustinus hæc Irenæi verba propria esse, eáque repetita Iuliano Pelagiano fidenter opposuit, & velut illis alludens, aut certè maiorem lucem adhibens, alibi dixisse videtur: Per fœminam mors, per fœminam vita: per Euam interitus, per Mariam salus. Illa corrupta secuta est seductorem: hæc integra peperit Saluatorem: illa poculum à serpente propinatum libēter accepit & viro tradidit, ex quo simul mererentur occidi: hæc gratia cælesti desuper infusa, vitam protulit, per quam caro mortua possit resuscitari.] Ac sæpius quidem apud eundem legimus, Mariam cum Eua conferri, vt alibi multis comprobauimus: vnde illa quoque verba scripsit: Mater generis nostri pœnam intulit mundo: genitrix Domini nostri salutem attulit mundo. Autrix peccati Eua: autrix meriti Maria. Eua occidendo obfuit: Maria viuificando profuit: Illa percussit, ista sanauit. Pro inobedientia enim obedientia commutatur, fides pro perfidia compēsatur.] Videmus igitur, tum Irenæi, tum Augustini censura, quanta sit Virginis nostræ prestātia, quæ primam omnium matrem Euam immenso interuallo præcurrit, si huius incredulitas cum illius fide, huius inobedientia cum illius obedientia, huius virus cum illius antidoto comparetur. Euam Orbis pestiferam ac veldti pestem exitialem, Mariam verò salutiferam, neque solum Euæ vnius aduocatam, sed & totius humanæ salutis, vt antè monstrauimus, causam esse, tam probatus, quā vetustus Ecclesiæ doctor Christique Martyr Irenæus luculenter affirmat.

Iul. l. de Symbolo ad Catechum.

Eriam Augustinus hæc Irenæi verba citauit & sententiam comprobauit.

Sermo 2 de Annunciatione dominica.

Quantum sit discrimen inter Mariam & Euam, præsertim iuxta Irenæum.

Vbi nouam litem nobis excitent aduersarij, valdéque ringuntur, quoniam Mariam Euæ aduocatā audire non sustinent. Cum autem Irenæi testimonium non possint corrumpere, incommodum esse dictum censent, & adhuc impudentior Gallasius ex eodem loco magnam Christo iniuriam conciliari vociferatur. Quasi vero quicquid istorum palato parum arridet, statim vt incommodé absurdéque dictum accipi & reiici debeat: quasi præterea Sanctorum honos Christi gloriam obscuret atque labefacket. Atqui potius illam illustrat, legitimum si vsum in honorando adhibeamus, eam potissimum venerantes, quam Pater æternus inter Christi mēbra cumprimis honorificat, quámque ipse Filius tot modis extulit, non solum aduocatæ honorem illi tribuens, sed & iudicis loco eam proculdubio toti Orbi cum gloria exhibiturus, quum Apostoli summum iudicem comitantes, tribus Israelis, imò & Angelos, si diuinæ Scripturæ fidem habeamus, publicè iudicabūt. Altercatur hic etiam Chemnitius, & cum Irenæi interprete velut nimium obscuro & infelici expostulat, vt qui mentem authoris nō fuerit satis assecutus, quum Euæ aduocatam Mariam interpretatur. Siue autem Irenæus Latinè scripserit vt putat Erasmus, fuit enim Commodi temporibus in Gallia præsul Lugdunensis, siue, vt alij arbitrantur, Græcè libros contra Valentinum ediderit, nihil sinè habet absurdi, estque verbis eiusdem adiunctis valdè consentaneum, quod Mariam Euæ faciat aduocatam. Si enim Maria per fidē soluit, quod Eua per incredulitatem alligauit, si deinde inobediētiæ Euæ nodus per Mariæ obedientiam solutionem accepit: si demum eadem per obedientiam suam humano generi salutis causa facta est, vt idem Irenæus

Aduersarios Irenæo repugnantes negare, quod Maria Euæ sit aduocata.

In annot. lib. 5. Irenæi additis.

Ioan. 2

Mariæ & Sanctorum honos illustrat, non obscurat Christi gloriam.

Matth. 19
1. Cor. 6

Chemnitium cum Irenæi interprete frustra contendere.

In examine Conc. Trident de inuocat. Sanctorum.
In præfatione operis Irenæi

A verbis clarissimis adstruit, quid mirum quæso, eandem Euæ aduocatam, quod multo minus est, nuncupari, & à piis omnibus existimari? Vnde seipsum hic author explicans, qua ratione Deiparam Euæ aduocatam appellasset, è vestigio ista subiecisse videtur: Quemadmodum astrictum est morti genus humanum per virginem, ita soluatur (vel sicut in veteri codice scriptum est, saluatur) per virginem, æqua lance disposita virginalis inobedientiæ, per virginalem obedientiam.] Quibus sanè verbis an non satis ostendit, diuino consilio factum esse, vt vetus maledictum, quod prima illa virgo Eua per inobediētiam suam sibi ac posteris primum in Orbem inuexerat, per Mariæ Virginis obedientiam corrigeretur atque depelleretur? nimirum vt per B vnam virginem felicem, quæ salutis Principē peperit, tantum boni mundus acciperet, quantum per primam infelicem virginem amisisset.

Quomodo seipsum explicet Irenæus, vt Maria Euæ aduocatam dici & esse, Lector intelligat.

Sed hic iterum Chemnitius cauillatur, absurdum videri, si Maria ferme quatuor mille annis post primorum hominum lapsum condita, Euæ aduocata dicatur, quandoquidem nondum nata, pro Eua nō potuerit Deum inuocare. *Quis igitur*, inquit, *vel per febrim somniabit, Euam tunc, quum esset virgo, inuocasse Mariam aduocatam suam, quę nondum nata erat?* At mihi Chemnitius quasi per febrim hic somniare videtur, quum ex munere aduocati vel aduocatæ, inuocationem necessariam colligit, velut hæc duo sint inseparabilia, aduocatam agere & inuocare. Quod autem hæc disiungi queant, etiam Valla seuerus Latinæ linguæ censor annotauit, multóque rectius il- C le Grammaticus quam Chemnitius Theologus iudicat, quum in hunc modum scribit: Quicunque alteri adest in causa officij gratia, aduocatus appellatur, etiamsi nihil dicat neque agat: Qui vero causam agit, hunc Latinis Patronum propriè dici: aduocati autē nomen esse generalius docet: Sed vtrúque nomen aduocati & patroni confundit Chemnitius nec animaduertit, Mariam in hoc diuinitus electam, & per Gabrielem Angelum euocatā fuisse vt sciens & volēs mater fieret Emanuelis, ac eo ipso non Euæ tantummodo, sed & omnium mortalium causam ageret, ac redemptionem humanā in Christo complendam fidissime procuraret. Procurantis autem vox illa fuit, quæ summa & fide & charitate constabat, & Orbi redimendo quasi fundamenta præstruebat: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secun- D dum verbum tuum. Rectè igitur Gallasius quoque in hunc Irenæi locum scripsit: *Possumus aduocatæ nomen propria significatione accipere pro ea, quæ Reę tantūm adest, etiamsi nihil agat aut dicat. Tales enim propriè dicebantur aduocati, qui Reum inde cum precatione sua comitabantur.* Vbi fatetur etiam Mariam redemptionis nostræ instrumentum fuisse, quod tulerit in vtero Redemptorem, quódque obedientiæ illius atque iustitiæ sic fuerit particeps, vt excellētibus Dei donis ornata atque afflata à Spiritu sancto, omni ex parte se præbuerit obsequentem.

Li. 4. elegantiar. cap. 12

Aduocatam agere potest etiam qui non inuocat vel patrocinatur, illúdque nomē Mariæ competere.

Testimonium Gallasij licet Caluiniani, quomodo Maria hic Euæ aduocata dicatur.

In 5. lib. Irenæi.

Atque vt maximè hæc aduocati & patroni nomina confundantur, sicut Patres quidem de Maria loqui solent, quod aduocata nobis simul & patrona sit, ac apud Deum pro mortalibus intercedat: tamen in alium sensum aduocatam Mariam hic intelligit Irenæus. Quæ tunc Euæ aduocata esse cœpit, vt huius authoris mentem explicemus, quum inde ab initio summus Deus ad suam sapientiam clarius

Quomodo Irenæus Mariam faciat Euæ aduocatam.

clarius demonstrandam prędestinauit vnam mulierem, quæ primæ mulieri peccanti quasi suppetias ferret, & eius inobedientiam sua obedientia quodammodo castigaret. Hoc est, quod Bernardus inquit, filiam pro matre respondisse, matris eiusdem opprobrium abstulisse, ac pro eadem Patri satisfecisse. Redditur, inquit, fœmina pro fœmina, prudēs pro fatua, humilis pro superba.] Congruum enim fuisse, vt adesset reparationi nostræ sexus vterque, quorum corruptioni neuter defuisset. Igitur etsi fidelis planè & potens mediator Dei & hominū existat homo Christus Iesus, idemque iudiciariam habens potestatem, tamē & Mariæ inter mulieres benedictæ in hac reconciliatione suum esse locum, vt ad Christum mediatorem velut mediatricē nobis præbeat, quæ salutis antidotum viris & mulieribus propinauit. Quarè non adeò videri debet alienum, si hanc suam aduocatam Eua non solum habuisse dicatur, sed etiam eandē in spiritu cognouisse, imò & amasse & desiderasse credatur. Etenim ex promissoriis Dei verbis haud obscurè percepit, venturam talem aliquādo mulierem, quæ cum suo benedicto semine nequissimi serpentis contereret caput, atque lapsum genus humanum, & idcircò vtrúque sexum, erigeret restituerétque. Hac fide suffulta Eua, & mariti oratione haud dubiè confirmata, quum in sui Redemptoris matrem eminus intueretur, quæ summa illi proculdubio consolatio fuit, an non illam pro aduocata sua suspexit, ac licet absentem multumque remotam meritò venerata est? In quem sensum dixit etiam Epiphanius: Angeli accusabant Euam, nunc verò Mariam gloria prosequuntur, quæ mulierum infirmitatem verè gloriosam reddidit, quæ lapsam Euam erexit. Imò verò Fulgētius, vt anteà indicatum est, maledictā Euam per Mariā ad benedictionem gloriæ remeasse, per quam etiam omne genus fœminarum restauretur, affirmat. Neque propterea Christum, quem Ioannes aduocatū nostrū vocat, quem & omnes vtriusque sexus Redemptorem libentissime profitentur, excludimus: quinimò eum summum Intercessorē apud Patrem, & imprimis Saluatorem nostrum esse gloriamur: vt qui merito suo ex iustitia, quod nemo alius vnquā præstare poterat, nos profuso sanguine pretioso æterno Patri reconciliauit. Hinc solus ipse agnus Dei dicitur, & propitiatio pro peccatis nostris, ea quæ siue in cælis siue in terris sunt pacificans. Ita Christo Filio Dei suum semper Redē- D ptoris officium, suaque maiestas integra cōstat. Nihilominus Mariam ab Irenæo & Patribus aliis cum Eua ritè conferri dicimus, vt quemadmodum prior Eua moriētium mater, & humanæ perditionis causa fuit, ita hæc noua Eua inter secundarias & cooperantes causas non minimum ad humani generis repatationem contulisse intelligatur, ac proinde illa non solum Euæ, sed & totius humanæ gentis aduocata, licet non in summo aduocationis gradu, meritò habeatur. Hinc vetus etiam author Chrysippus notat, quòd sicut antiqua Eua diabolum in altum erexerit, ita Noua eundē deiecerit, per Christum scilicet Dominum nostrum. Et Bernardi dictum est, virum etiam qui per fœminam cecidit, nō nisi per fœminam erigi, quæ facta sit parentum paratrix, & posterorum viuificatrix. Quæ omnia sic accipienda sunt, vt sicuti diximus, Christus sibi primas perpetuo seruet, quoniam is absque cōtrouer-

Hom. 2. de B. Virgine.

In Serm. de verbis Apocal. 1. Signū magnum.

Quo pacto Eua non solū habuerit, sed etiam late cognouerit aduocatam Mariam.

Genes. 3.

In Orat. de laudib. sanctæ Mariæ Deiparæ.

Etiā Epiphanius de Maria Euam erigente testatur.

1. Ioan. 2.

Ioan. 1.
1. Ioan. 2.
Colos. 1.

Sine Christi iniuria Mariā velut principē & causam nostræ salutis ab Irenæo & Patribus prædicari.

In orat. de Mariæ laudibus.

In eximiis laudibus & epitheus Mariæ tributis Christi honorem primarij excipi semper oportere.

sia mortem nostram destruxit, & vitam reparauit, primatumque in omnibus tenet. In hunc modū alia veterum testimonia, quorum pleraque iam antè citauimus erunt interpretanda, quum illis Maria non solum aduocata, sed etiam mediatrix & reconciliatrix hominum prædicatur. Cur igitur sanctissimo Irenæo hic canes oblatrant, quod Mariā vnius Euæ constituat aduocatam, si quidem vsitato Theologorum more hoc nomen capiamus, quodque ad Matrem Domini causam aliquam nostræ salutis referre non vereatur? Ita enim & Epiphanius Mariā viuentium matrem esse factam clarissimè dixit.

Colos. 1.

Contra Antidicomarianit. her. 78.

Atqve hæc de Veterum testimoniis in medū protulisse sat sit, quæ homines Christianum nomen professi, & illustrem in Ecclesia locum adepti, pro Matre Domini veneranda, & pro sacro eius cultu B asserendo perhibuerunt, nec solum scriptis, sed etiā factis & exemplis non vno vel altero seculo, sed annis ab hinc mille quingentis toto Orbe comprobarunt. Proinde qui videri volunt Orthodoxi, & germani Ecclesiæ Catholicæ esse filij, non possunt non magnifacere ac reuerenter amplecti hanc Patrum Maiorumque nostrorum concordem sententiam, totque populorum perpetuam confessionem, quæ singularem & multiplicem quoque fructum ipsis Orthodoxis adfert. Hinc etenim illi manifeste colligunt, certoque statuunt secum, Christum Dei & Mariæ filium, qui [a] custos est Israelis, & omnia [b] Sanctorum ossa custodit, eorumque [c] capillos in numerato tenet, peculiarem honoris materni curam habere, ac omnibus Ecclesiæ Christianę ętatibus reipsa demonstrasse. Hinc præterea gaudent, se in illa C versari Ecclesia, quæ cum veritatis basis atque columna sit, vt in aliis religionis nostræ institutis, ita etiam in Mariæ cultu per omnes Nationes hactenus vsitato non possit hallucinari: vtpotè veraci & sancto, non mendaci aut fallaci Spiritu semper gubernata. Hinc rursus vtiliter obseruant, Mariæ ortum, vitam, mortem, & in cælos assumptionem in cōspectu Dei verè pretiosam extitisse, meritoque ab vniuersa Ecclesia honorifice celebrari, eamque celebrationem tot summi Dei operibus comprobari, quot illustribus miraculis Mariæ cultus tot seculis diuinitus fuit cohonestatus. Hinc iterum sibi suisque fratribus gratulantur, cum veritatem à Mario mastigis oppugnatam, adeò firmiter stabiliri, atque inde ab initio nascentis Ecclesiæ corroboratam esse comperiūt: nulla vt verè Christiani Orbis pars fuerit, in qua Deiparæ inuocatio, feriæ, templa, imagines & veneratio ignorentur.

Epilogus totius tractationis de veterū testimoniis hucusque citatis.

a Psal. 120.
b Psal. 33.
c Matt. 10.
d 1. Tim. 3.

Multiplicem vsum & fructū è superioribus testimoniis capere posse ac debere Catholicos in sua veteri religione.

Svnt verò alij, quibus tot tantáque testium suffragia, & præstantium hominum exempla à nobis adducta non satis faciunt, & ne plurибus quidem, si ea cumulare decretum esset, fidem vllā adhibérent. Ita enim ab omni Mariæ cultu sunt alieni, nulla vt Veterum authoritate vel Ecclesiæ traditione atque consuetudine commoueātur, sed se suosque nouos Magistros, quemadmodum de plerisque aliis, ita etiam de hoc argumento rectius, quàm totam antiquitatem sapere & iudicare confidant: vera enim Diuini verbi luce, quam ipsi scilicet, aspiciunt, Veteres caruisse, ac in densis ignorantiæ superstitionis ac idololatriæ tenebris iacuisse omnes, qui tot seculis in Virgine Matre colenda & inuocanda versati sunt. Cuiuscemodi Censorum, ne dicam irrisorum, genus eò longius in Europa sese diffundit, ac

Cuiusmodi sint aduersarij prædictis testimoniis contradicentes, & Mariæ cultum receptum improbantes.

grauiorem Orbi perniciem creat, quò magis effrenis ingeniorum ac iudiciorum de sacris disceptantium regnat licentia, vt iam in Septentrione quidem nullus non sibi licere putet quidlibet de religione sentire, & quascunque iam pridem damnatas impiasque opiniones amplecti. Hinc passim tot παράνομοι καὶ ἰδιογνώμονες, imò & præfracti perfidique homines in varias & nefarias Sectas iam mire dissecti reperiuntur, quos iusto iudicio Deus, siue ob superbiam, quæ mater est Hæreticorum, siue ob occulta, quædam peccata, in sensum reprobũ adeò tradidisse videtur, vt mercedem erroris sui in semetipsis recipiant, eaque de quibus ipsi loquuntur, & de quibus affirmant non intelligant, & quod multo est turpius, vt sua etiam de religione sensa subinde commutent. Est enim ita, quemadmodum quidam ex illis, nec infimus ille Melanchthon perspicuè dixit: *Vt semper verum vero consonat, ita falsum plurima errata secum trahit: & qui semel à recta via deflexit, eum necesse est quo longius progreditur, eo magis ac magis deerrare.* Ego verò hoc vnum ingenuè profitebor, eos cum Christo nullam omnino pacem atque societatem habituros esse, quibus tam malè cum Matre Christi conuenit, vt receptum eius cultum in Ecclesia nec ferre, nec probare dignentur. Deinde fidenter affirmo, sicut mox pluribus adstruam, eos ingenti periculo sese obiicere, suasque conscientias admodum grauare, qui Deiparæ cultum hac ætate abiiciunt, aut indignè conuellunt. Hoc vbi demonstratum erit, nos longa velut nauigatione confecta, cymbam nostram ad portum dirigemus, & complicatis quasi velis optatum toti Operi finem imponemus.

Quomodo nunc hostes Ecclesiæ in sensum reprobum iuste tradantur.

Circa Euangel. Dominicæ 3. post Trinitat.

Eis cum Deo male conuenire, quib. male cũ Deipara eiusque cultu conuenit. Propositio de residua tractatione.

IGITVR qui Mariæ cultui clam vel palam inuident & obtrectant, næ illi Deum & homines graui ter offendunt, ac multiplici quidem scelere, si verum fatendum est, sese contaminant & pestilenter obstringunt. Peccant enim in Deum Patrem, cuius intima est eritque semper cum Maria coniunctio, vt qui huic organo Dei lectissimo iniuriam vllam adfert, in ipsum Mariæ authorem prorsus iniurius esse videatur. Peccant in Filium, materni honoris fidissimum protectorem & acerrimum vindicem, qui frequenter de Mariæ hostibus vt antecà mõstratum est, pœnas multo grauissimas sumpsit. Peccant in Spiritum sanctum, Ecclesiæ Catholicæ magistrũ & præsidem, qui pro tuenda Virginis dignitate ac veneratione, per Synodos & Patres luculentissimè crebertimeque pronunciauit. Peccãt in hanc ipsam Dei & Domini nostri Matrem Virginemque sacrosanctam, quam debitis, & in Ecclesia præscriptis receptisque honoribus nefariè spoliant, cuius gloriam non imminuere & obscurare, quod Satanicum semper fuit opus, sed pro Christiani officij & moris Angelici ratione prouehere & illustrare debebant. Peccant in venerandum tot Sanctorum Patrum cœtum, quos summos licet Christianæ veritatis præcones ac vindices, isti nihilominus tantum non mendaces, hypocritas, impostores reputant, quod Mariæ venerationem scriptis, factis, exemplis vbique gentium, & per omnes ætates confirmauerint. Peccant in columnam illam veritatis Ecclesiam, cuius sensum, consensum, fidem ac traditionem de cultu Virginis tanquam spurij deserunt, ac velut hostes pro nihilo ducunt fœdeque calumniantur. Peccant in Præpositos Ecclesiæ, quorum reuerandam authoritatem præfracti defugiunt, dum obedientiam in re tam sancta illis debitam inquissime negant; diuinis humanisque legibus superbe aduersantes. Peccant item in Fratres, atque adeo in Principes & Magistratus omnes, de religione Christiana tot seculis vnanimiter sentientes, quorum pium in veneranda Virgine consensum carpunt atque conuellunt, quorumque pietatem in superstitionem audent conuertere, tamque sæpè detestari, vt quamlibet religiosos Mariæ cultores pro idololatris habeant, eosque perinde ac blasphemos Christi hostes vulgo traducant atque subsannent. Peccant in seipsos denique crudelitate, quod sine vlla iusta & rationabili causa sibi malum ingens accersant, ac perniciem creent, quandoquidem luce veritatis toto Orbe, torque ætatibus coruscantis repudiata, illas consectantur tenebras, quas in antiquis Hæreticis, Hussitis, VViclephistis, VValdensibus, Iconoclastis, Vigilantianis Christianus Orbis fortissime profligauit.

Mariæ cultum improbantes, grauiter in tres personas diuinas & in Virginem ipsam delinquere.

1. Tim. 3.

Hostiem adtersarios in Patres, Ecclesiam tocã, eiusque Præpositos & fratres, omnesque magistratus deliquere.

A cultu Mariæ alieni etiã in seipsos peccãt & seuiunt.

ITAQVE velut insani homines, dum in Mariam, tanquam in Petram firmissimam ruunt, ab ipso Christi corpore sese diuellunt, & damnatis iampridem Ecclesiæ pestibus & fœcibus consociati, hoc vnum lucrifaciunt, vt ipsorum nomina è libro vitæ expuncta, & in veteri Hæreticorum albo inscripta, indelebili prorsus opprobrio, & inexpiabili maledicto semper maneant obruta atque sepulta. Adeò leue & simplex profecto peccatum non est, si rectè perpendamus, quicquid tandem præsens mundus effingat, sed cum grauissimo piaculo coniunctum est, in Mariam eiusque cultum cum Nouatoribus delinquere, quandoquidem, etiamsi nullum aliud incommodum accederet, fixus & præfinitus sapientiæ diuinæ ordo peruertitur, quo irreuocabiliter sancitum est, vt sicut electorum omnium author Mariam præ cæteris inde ab initio peculiariter honorauit, eique vniplus gratiæ & gloriæ, quàm multis Sanctorum myriadibus impartiuit: sic etiam eadem à credentibus præcellenti quadam gloria, & quæ tantæ virtuti respondeat magnificentia, seculis omnibus condecoretur. Quam interim vanus, Deus bone, quam futilis istorum prætextus est, dum nouis errorum præstigiis fascinati, se religione prohiberi putant, ne Mariam colant, eiusque fidem implorent, solum vt Deum scilicet, in spiritu & veritate conuenienter adorent. Hoc enim si rectè ac sincere prestarent, submissiores vtique adferrent animos, Deum & quæ Dei sunt accuratius diligerent, maiore cum reuerentia propter Deum magistram & ducem sequerentur Ecclesiam, neque solum caput Christũ, sed & præcipua eius membra honore debito prosequerentur, multoque amplius, vt veneranda fecit antiquitas, Mariæ precibus meritis atque patrociniis largirentur. Nullus profecto in spiritu & veritate Deum vel orat vel adorat, nisi vera fide per omnia sit ipsi Deo coniunctus, ac nulla ex parte in fidei veritate claudicet. At fœde claudicant, imò lapsi potius iacent, quicunque Spiritui sancto ita resistunt, vt huic docenti in Ecclesia eiusque Synodis & Patribus superbè contradicant. Ipse orat in spiritu & veritate, inquit Augustinus, qui orat in pace Ecclesiæ & vnitate corporis Christi, quod constat ex multis credentibus in toto orbe terrarum. Negat igitur idem, ad vitam æternam eos exaudiri, qui in

Quid itidem Mariæ cultui aduersantes lucrifaciant.

Diuinum ordinem ab his perturbari, qui Mariam suo cultu defraudant.

Qui Mariæ cultum suum adimunt, frustra prætexũt se velle Deum in spiritu & veritate adorare.

In spiritu & veritate orãt & adorãt ned duntaxat Catholici, vnitatem fidei in & cum Ecclesia retinentes.

Ioan. 4.

Quis in spiritu & veritate orare dicatur Augustino.

Psal. 120.

qui in templo Dei, id est, in pace & vnitate Ecclesiæ non precantur, Deique cultum non peragunt.

Epilogus generalis totius Operis.

Mariæ Inuocatio, cui hoc Opus dedicatur atque commẽdatur.

Hæc equidem habui, quæ pro meo quidem modulo de sacratissima neque satis vnquam vel laudata, vel honorata Virgine Matre dissererem, totius Operis tractatione, vt aptior docẽdi seruaretur ratio, in quinque libros distributa. Non interim me fugit, permulta in hoc argumento, quod fusissime profectò patet, à me vel prætermissa, vel non satis diligenter fortassis excusa, aut certè quidem huic nasuto seculo non vsquequaque placitura esse. At te vero, augustissima Regina, eademque fidissima mater Maria, quam sine fructu piè nullus implorat, & cui mortales omnes beneficiorum memoria sempiterna deuincti sunt, etiam atque etiam reuerenter oro & obsecro, vt hoc qualecunque obseruantiæ erga te meæ testimonium ratum & gratum habere velis, vtque oblati muneris exiguitatem studiosa offerentis voluntate metiri, ac tuo præpotenti Filio cõprobare digneris. Hominum iudicia, velut fragiles aranearum telas, minus morabor, tuo si suffragio noster hic labor non dicam commendetur, sed saltẽ excusetur, tuóque si patrocinio aduersus Æmulos defendatur atque fulciatur. Agnosco peculiaria Dei munera diuinitus per te mihi collata, quũ post inchoatum hoc opus subindè languens excitor, & imbecillis confirmor, & penè sessus recreor, & curres dirigor, & oberrans in viam reducor, ac demum ad optatum finem modò perducor. Non sum interim[a] Ephræm fateor, vt cum illo dicere audeam: Dignare me laudare te Virgo sacrata: nec sum[b] Damascenus, vt nouos hymnos tuæ dignitati spondeã: nec[c] Hildephonsus etiam, vt ob suscepta pro te certamina proprio munere cohonester. Satis præmij verò retulisse videbor, si me albo tuorum, non dicam amicorum aut filiorum, sed clientulorum & seruulorum saltem adscribi patiaris, téque apud æquissimum Iudicem Deum patronam fauentem mihi præbeas immerenti, eámque gratiam impetres quæ ad hoc meum qualecunque ministerium cum fructu obeundum, & perfectè complendum desideratur. Ad extremum si quædam in hoc Opere toto vel reprehendenda, vel corrigenda prudentibus videbuntur, haud sanè impedio, quò minus illi suo & charitatis iure nostra & reprehendant & corrigant: quos amanter etiam rogo, vt pro candore suo condonent aliquid nostræ imbecillitati. Sin rectè à nobis aliquid, & præsenti instituto cõsentanee scriptum est, nihil nobis hac in parte tribui aut adscribi postulamus, sed hoc vnum vt anteà sæpe, ita nunc etiam ex animo dictum ac repetitum volumus, Iesu Christo Opt. Max. Redemptori, & Mariæ incõparabili Virgini Matri in cælo terráque tùm gratia, tùm gloria sempiterna:

a In oratio. ad Deiparã Virg.

b Vide Ioannem Hierosol. in vita Damasc.

c Vide Iuliannum Pomerium in vita Hildephõs.

Liberum esse cordaro Lectori, vt charitate salua quæ vam in hoc Opere vel reprehendat, vel corrigat.

LIBRI QVINTI AC TOTIVS OPERIS DE Maria Deipara Finis.

Authoris Confeſsio.

CONFITEOR tibi, pater Domine cœli & terræ, Creator & Redemptor meus, virtus & ſalus mea, qui iam inde ab infantia me ſacro pane verbi tui paſcere, & cor meum confortare non deſiiſti. Ne verò vagarer cum erranribus ouibus, quæ ſunt abſque paſtore, in domo Eccleſiæ tuæ me collegiſti, collectum educaſti, educatum conſeruaſti, & ſub illis Magiſtris atque Paſtoribus inſtituiſti, in quibus te præſentem audiri, & vocem tuã obſeruari domeſticis omnibus præcepiſti. Confiteor ore ad ſalutẽ, quicquid corde ad iuſtitiam ab Orthodoxis atque Catholicis creditur. Non noui Lutherum, Caluinum reſpuo, Hæreticis omnibus dico anathema: nihil mihi cum his commune eſſe volo, qui vnum non dicunt & ſentiunt, eandémque fidei non tenent regulam cum Vna, Sãcta, Catholica, Apoſtolica & Romana Eccleſia. Si quis verò Chriſtum non ſolum in verbo ſcripto docentem, ſed in œcumenicis etiam Synodis iudicantem, in Petri cathedra ſonantẽ, & in Patribus teſtificantem audit ac ſequitur, huic ego communione conſocior: huius & fidem amplector, & religionẽ ſequor, & doctrinam probo. Quam enim alij blaſphemi contemnunt & perſequuntur Romanam Eccleſiam, ac velut Antichriſtianam execrãtur, eius ego me ciuem eſſe profiteor, ab eiuſdem authoritate non latum vnguem diſcedo: ob illius teſtimonium vitam & ſanguinem profundere non recuſo, nec alibi prorſus, quàm in eius vnitate Chriſti Domini merita, & ſancti Spiritus dona mihi & aliis ſalutaria fore confido, certóque perſuaſum habeo. Cum Hieronymo liberè profiteor: Qui Petri cathedræ iungitur, meus eſt. Cum Ambroſio Eccleſiam Romanam in omnibus cupio ſequi: eamque Catholicæ Eccleſiæ radicem & matricem cum Cypriano reuerenter agnoſco, in qua ſemper, vt Auguſtinus prædicat, Apoſtolicæ cathedræ viguit principatus. In ea vero fide atque doctrina conquieſco, quam puer hauſi, adoleſcens retinui, atque hactenus pro mea exiguitate defendi. Cæterum ob nullum commodum temporarium, nec in hominis cuiuſquam gratiam, vel aduerſus conſcientiam (ſic te mihi, Deus, propitium ſemper opto) Doctoris Catholici partes hucuſque ſuſtineo, aut in poſterum ſuſtinebo. Quam Confeſſionem non aliud ſane à me exigit & extorquet, niſi nominis & honoris tui ratio, niſi agnitæ veritatis vis, niſi Canonicæ Scripturæ diſciplina, niſi Patrum ſenſus atque conſenſus, niſi debitum fidei apud fratres teſtimonium, ac demum niſi expectata in cœlo ſalus, & propoſita ſinceris Cõfeſſoribus beatitudo. Quod ſi propter eiuſcemodi confeſſionem contemnor, ſi oppugnor, ſi traducor, ſingularem agnoſco & prædico gratiam tuam, Deus, qui partim velis me propter iuſtitiam pati, quod certe beatorum eſt, partim nolis mihi beneuolos eſſe illos (quod in magni lucri parte ponendum eſt) qui tibi amici eſſe non poſſunt, cum Eccleſiæ tuæ & veritati Catholicæ palàm aduerſentur. Sed ignoſce illis, Pater, ignoſce: quia vel neſciunt, vel ſcire nolunt, quæ faciant, partim tetri Satanæ imperio incitati, partim falſæ doctrinæ præſtigiis impediti. Hanc verò gratiam mihi perpetuo ſerues oro, vt quam tibi, quam Eccleſiæ, quam veritati ſinceram conſtantiam & conſtantem ſinceritatem debeo, eam tum viuens, tum moriens teſtatam facere non deſiſtam, neque à charitate tua vnquam excidã, particeps nimirum omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua in ſancta Romana Eccleſia. Cuius demum iudicio me ſcriptáque omnia mea, vt libenter, ita reuerenter etiã ſubiicio. Tuam porrò immenſam bonitatem pro me collaudent atque deprecentur Sancti omnes, ſiue quos in cælo triumphans, ſiue quos militans in terris Eccleſia vno & indiſſolubili Catholicæ pacis vinculo firmiſſime coniungit atque comprehendit. Tu & Principium & Finis es mihi bonorum omnium: Tibi ex me, per me, & de me ſit Laus, Honor & Gloria ſempiterna.

R.mi D. STANISLAI HOSII

CARDINALIS ET EPISCOPI VARMIENSIS, DE HOC OPERE TESTIMONIVM AD AVTHOREM SCRIPTVM.

Quod Opus Marianum in ſeptembri promiſſum, tandem aliquando miſeris gaudeo: magnam eo nomine tibi gratiam habeo. Delector enim eo legendo plurimum, & iam duos libros integros perlegi, quamuis alienis oculis. Nec obliuiſcetur operis huius tui tam ſancti, Virgo ſanctiſſima, quam ſic ornare ſcriptis tuis es conatus; vt vix quiſquam ſit à quo magis fuerit illuſtrata. Mihi quidem tàm exactè ſcripta videntur omnia, vt quid in hoc Opere deſiderari poſſit, non videam. Romæ 25. Januarij, Anno Domini 1578.

ALIVD TESTIMONIVM D. MARTINI EISENGREINII, THEOLOGI ET PROCANCELLARII ACADEMIÆ Ingolſtadienſis.

Opus hoc, de Maria Virgine ſanctiſſima, à R.do P. Petro Caniſio Societatis Ieſu Doctore Theologo, nunc primum aduerſus nouos & veteres Sectariorum errores compoſitum, grauiſſimum eſt, & Orthodoxum, & imprimis dignum, quod typis excudatur.

Præclara hæc atque inſignia de D. Ioanne Baptiſta & ſacroſancta Maria Virgine Opera à Doctiſſimis Theologis ſummopere commendata, & Ego vt Orthodoxa, erudita & ſolida approbo atque cum primis digna conſeo, quæ verbi Dei Corruptelis opponantur, ac ad communem Eccleſiæ Catholicæ vtilitatem denuò typis excudantur.

CASPAR FRANCVS SS. Theologiæ Doctor, eiuſdemque Profeſſor Ordinarius atque Collegii Theologici pro tempore Decanus in Academia Ingolſtadienſi, S. R. E. Protonotarius.

THEOLOGORVM ET SCRIPTORVM IN HOC VOLVMINE CITATORVM TRIPARTITVS INDEX.

Primus, vetustiores ab Apostolorum seculo vsque ad Carolum Magnum florentes designat. Secundus, sequentes & ad nostram ætatem vsque decurrentes ostendit, Tertius, malæ suspectæque fidei Scriptores complectitur.

AVTHORVM QVI sunt in Ecclesia primæ Centuriæ, nomina

APOSTOLI Christianæ fidei principes, primiq; Doctores & Scriptores.
S. Clemens Romanus.
Philo Iudæus.
S. Martialis.
S. Dionysius Areopagita.
Iosephus Iudæus.
S. Euodius.
S. Ignatius.

SECVNDÆ CENTURIÆ.
S. Iustinus Philosophus.
S. Polycarpus.
I. Irenæus.
Athenagoras.
Clemens alexandrinus.
Tertullianus.
Origenes.
Minutius Felix.
Iulius Africanus.
S. Hippolytus.
S. Cyprianus.
Arnobius.
S. Methodius.

TERTIÆ CENTVRIÆ.
Lactantius Firmianus.
Eusebius Cæsariensis.
S. Antonius Abbas.
Iuuencus Presbyter.
S. Athanasius.
S. Hilarius pictauensis.
Ioannes Climachus.
Optatus Mileuitanus.
S. Didimus Alexandrinus.
S. Pacianus.

QVARTÆ CENTVRIÆ.
S. Basilius Magnus.
S. Gregorius Nazianzenus.
Gregorius Nissenus.
S. Ambrosius.
S. Hieronimus.
Theophilus Alexandrinus.
Ruffinus.
S. Ioannes Chrisostomus.
S. Epiphanius.
S. Cirillus Hierosolimitanus.
Palladius.
Euagrius.
Amphilochius.
Gaudentius Brixiensis.

QVINTAE CENTVRIÆ.
S. Augustinus.
Seuerus Sulpitius.
S. Paulinus.
Possidonius.
Orosius.
Eucherius Lugdunensis.
S. Maximus Taurinensis.
Iunilius.
Victor Vticensis.
Cassianus.
Marcus Eremita.
Cirillus Alexandrinus.
Vincentius Lirinensis.
Socrates.
Sozomenus.
Theodoretus.
S. Prosper.
S. Petrus Chrisologus.
S. Vigilius Tridentinus.
Sedulius.
Palladius.
Nilus Monachus.
Saluianus.
Hilarius Arelatensis.
S. Fulgentius.
Petrus Diaconus.
Boetius Martyr.
Alcimus Auitus.

SEXTAE CENTVRIÆ.
Cassiodorus.
Arator.
Eusebius Emissenus.
S. Benedictus.
Iustinus.
Andreas Hierosolimitanus.
Rusticus Diaconus.
Venantius.
Michael Singelus.
Leander Hispalensis.
Gregorius Turonensis.
Isichius.
Gregorius Magnus.

SEPTIMAE CENTVRIÆ.
Sophronius.
S. Isidorus Hispalensis.
S. Maximus.
S. Cæsarius Arelatensis.
Iulianus Pomerius.

OCTAVÆ CENTVRIÆ.
Venerabilis Beda.
Ioannes Damascenus.
Cosmas Maiumensis.
S. Bonifacius Moguntinus.
S. Germanus Constantin.
Paulus Diaconus.
Alcuinus.
Vsuardus.
Paulinus Aquileiensis.

INDEX SECVNDVS Authorum in hoc Opere citatorum, qui à Carolo Magno hactenus floruerunt, & Nonæ sunt Centuriæ.

Turpinus.
Ionas Aurelianensis.
Angelomus.
Haimo Halberstatensis.
Rabanus Maurus.
Anastasius Bibliotecharius.
Christianus Druthmarus.
Photius Constantin.
Ioannes Diaconus.
Remigius Antisiodorensis.
Theophylactus.
Ericus.
Ambrosius Ansbertus.

DECIMAE CENTVRIÆ.
Odo Cluniacensis.
Ado Viennensis.
Radulphus Flauiacensis.
smaragdus Abbas.

VNDECIMAE CENTURIÆ.
Radulphus Ardens.
Fulbertus Carnotensis.
Burchardus VVormatiensis.
Berno Augiensis.
Hermanus Contractus.
S. Petrus Damianus.
Algerus.
S. Anselmus Cantuarien.
Occumenius.
Marianus scotus.
s. Iuo Carnotensis.
s. Bruno Carthusianus.

DVODECIMAE CENTURIÆ.
sigebertus Genblacensis.
Ioannes Zonaras.
Georgius Cedrenus.
Rupertus Tuitiensis.
Honorius Augustudensis.
Franco Hafleginiensis.
s. Bernardus Abbas.
Hugo de s. Victore.
Gratianus.
Petrus Lombardus.
Richardus de s. Victore.
Petrus Abbas.
Euthymius.
Otto Frisingensis.
Hugo Therianus.
Godefridus Viterbiensis.
Theodorus Balsamus.
Guericus ignacensis Abbas
Nicetas Choniates.
Innocentius Tertius.

DECIMAE TERTIAE Centuriæ.
Abbas Vrspergensis.
Hugo Cardinalis.
s. Antonius de Padua.
Alexander de Ales.
Vincentius Belluacensis.
Albertus Magnus.
s. Thomas Aquinas.
s. Bonauentura.
Gulielmus Durandi.
Ioannes scotus.

DECIMÆ QVARTAE Centuriæ.
Nicephorus Callistus.
Nicolaus Lyranus.
Martinus Polonus.
Franciscus Maronis.
simon De Cassia.

DECIMÆ QVINTAE Centuriæ.
s. Laurentius Iustinianus.
Thomas VValdensis.
Ioannes Gerson.
Alfonsus Tostadus Abulensis.
Blondus.
s. Antonius Florentinus.
s. Bernardinus senensis.
Bessarion Cardinalis.
Ioannes de Turrecremata.
Dionysius Rickel Carthusianus.
Nicolaus Cusanus.
Platina.
Albertus Krantzius.
sabellicus.
Rodulphus Agricola.
Gabriel Biel.
Ioannes Trithemius.
Baptista Mantuanus.
Volaterranus.
Petrus Galatinus.

SCRIPTORES Catholici post annum Christi 1500.

Ioannes Eckius sueuus.
Iodocus Clichtouæus.
Pagninus
Ioannes Roffensis.
Ioannes Cochlæus & Ioannes Faber.
Aloysius Lippomannus.
Ruardus Tapper.
Iodocus Tiletanus.
Dietembergius.
satzgerus.
Ioannes Hoffmeisterus.
Billichius.
sonnius.
stanislaus Hosius.
Ioannes Hessels.
Franciscus Titelmanus.
Georgius Vicelius.
Nicolaus sanderus.
Martinus Eisengreinius.
Iacobus Rabus.
Onuphrius.
sigonius.
Franciscus Turrianus.
Claudius de sainctes.
Leander Albertus.

Ac plures quidem è scriptoribus orthodoxis hoc in Opere citari comperies, vt sacra interim Concilia sileamus.

INDEX HAERETICORVM ET SECTARIORVM VETERVM AC RECENTIORVM,

Quorum errores in hoc OPERE perstringuntur.

Simon Magus.
Nicolaitæ.
Cerinthus. Ebion.
Basilides. Carpocrates.
Gnostici.
Cerdon. Marcion.
Manes. Manichæi.
Valentinus. Tatianus.
Encratitæ. Apelles.
Montanus.
Cataphygæ.
Nouatus.
Cathari.
Sabellius.
Patripassiani.
Donatus. Arius.
Eunomius. Macdonius.
Pneumatomachi.
Aerius. Priscilianus.
Iouinianus.
Vigilantius.
Collyridiani.
Heluidius. Pelagius.
Nestorius.
Acephali.
Petrus Gnaphæus.
Monochelitæ.
Sergius.
Mahomet.
Lampetiani
Iconomachi.
Feliciani.
Claudius Taurinensis.
Berengarius.
Petrobrusiani
Henriciani.
Petrus Abailardus.
Pseudoapostolici.
Cathari.
VValdenses.
Albigenses.
Ioannes VVicleff.
Ioannes Huss.
Picadi, Thaboritæ.
Martinus Lutherus.
Vdalricus Zuingleus.
Balthasar Pacimontanus.
Ioannes Oecolampadius.
Andreas Carolstadius.
Ioannes Caluinus.
Philippus Melanchthon.

Andreas Osiander.
Matthias Illyricus.
Ioannes Brentius.
Martinus Bucerus.
Antonius Corninus.
VVolfgangus & Andreas Musculi
Ioannes Marbachius.
Tilmannus Heshusius.
Ioannes Agricola.
Michael Seruetus.
Dauid Georgius.
Petrus Martyr.
Theodorus Beza.
Ioannes Spangenbergius.
Georgius Maior.
Vrbanus Regius.
Iacobus Andreæ Schmidel.
Bernardus Ochinus.
Martinus Chemnitius.
Ioachimus Camerarius.
Paulus Eberus.
Sebastianus Castalion.
Christophorus Hegendorfinus.
Erasmus Roterodamus.
Matthias Iudex.
Magdeburgenses.
Valentinus Gentilis
Franciscus Stancarus.
Ioannes Vigandus.
Nicolaus Gallus.
Lunemburgenses & Lubecenses.
Conradus Pellicanus.
stephanus de Malescot.
Matthæus Beroaldus.
Matthias Rodi.
Georgius Fabricius.
Victorinus Strigelius.
Rodolphus Gualterus.
Dauid Chytræus.
Nicolaus Gallasius.
Theophilus Lebbæus.
Iacobus Heerbrandus.
Henricus Bullingerus.
Lucas Lossius.
Daniel Gresserus.
Culmannus.
Franciscus Lambertus.
Hieronymus Vellerus.

Ioannes Bugenhagius.
Gulielmus Rodingus.
Georgius Aemilius.
Balæus, Functius.
Gulielmus Bidenbachius.
Lucas Osiander.
Conradus VVolff Platzius.
Lucas Sternbergerus.
seruetiani.
Ministri Polonici & Hungarici.
Protestantes.
Flacciani.
Antinomi.
Maioristæ.
Sacramentarii.
Vbiquetarii.
Trinitarii.
Anabaptistæ.
Memnonistæ.
schuenckfeldiani.
Caluiniani, vt id genus alios complures damnatæ memoriæ scriptores, quorũ in hoc Opere fit mentio, prætermittanus.

IGNATIVS AD Trallianos.

Fugite impias & Deum abnegantes hæreses. Diaboli enim sunt inuentiones, & serpentis malorum auctoris, qui per mulierem seduxit Adã patrem generis nostri.

IRENAEVS MARtyr lib. 3. cap. 2.

Vndique resistendum est Hæreticis, si quos ex his retusione confundentes, ad conuersionem veritatis adducere possimus.

AVGVSTINVS IN Canonicam Ioannis.

Omnia quæ leguntur in Scripturis sacris, ad instructionem & salutem nostram intente oportet audire. Maximè tamen memoriæ mandãda sunt, quæ aduersus Hæreticos valent plurimum insidiæ, quorum infirmiores, quosque negligentiores circumuenire non cessant.

INDEX LOCORVM SCRIPTVRAE SACRAE

QVÆ POTISSIMVM IN HOC OPERE TRACTANTVR. PRIOR NVMERVS CAPITA BIBLICA, POSTERIOR

Libri folia designat.

EX VETERI TESTAMENTO.

Cap. *Fol.*

Genesis

1. *Relinquet homo patrem & matrem & adhærebit vxori.* 726.c
2. *Formauit Deus hominem de limo terræ.* 62.c
Paradisus Mariæ typus. 63.d
Hoc nunc os de ossibus meis, &c. 447.b.605.b
3. *Inimicitias ponam inter te & mulierem.* 15.b.c.166.b
Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos. 148.b 854.
In doloribus & tristitia paries, & ad virum conuersio tua, & ipse dominabitur tui. 149.c
Terra es & in terram ibis.
Ipsa conteret caput tuum. 556.c.893.b.105.
6. *Omnis caro corruperat viam suam super terram.* 58.b.c
7. *Te vidi iustum coram me in generatione hac.* 273.
15. *In semine eius benedicentur omnes gentes.* 7.d
Domine Deus vnde scire possum, quod eam terram sum possessurus? 537.b
17. *Sic erit semen tuum sicut stellæ firmamenti.* 539.d
22. *Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ.* 28.b
22. *Nunc cognoui quod timeas Deum.* 303.d
24. *Et ecce Rebecca egrediebatur, puella decora nimis virgóque pulcherrima & incognita viro.* 15.d
27. *Agro pleno & diuinitus benedicto Mariæ confertur.* 374.b
28. *Maria fuit designata per scalam Iacob.* 17.b
Verè Dominus est in loco isto. 1089.d
29. & 30. *Deus quomodo Rachel & Liæ vulnas aperuisse intelligendus sit.* 227.c
37. *Num ego & mater tua & fratres tui adorabimus te super terram?* 546.c
49. *Ipse erit gentium expectatio.* 110.b
Non auferetur sceptrum de Iudã. ibid.
Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ palliũ suum. 192.b

Exodus

2. *Mater Moysis Mariam refert.* 64.b
3. *Maria fuit designata per rubum & ignem.* 17.d.188.b
9. *Peccaui nunc ego etiam & populus meus.* 579
13. *Sanctificæ mihi omne primogenitum.* 91.b
Omne masculinum, adaperiens vulnam, sanctum Domino vocabitur. 167.c
15. *Maria soror Moysis figura Deiparæ Mariæ.* 1.c.305.b.567.b
20. *Honora patrem tuum & matrem.* 20.c.854.b
Non adorabis neque coles ea. 940.b
23. *Non erit infœcunda nec sterilis in terra tua.* 189.c
Ter in anno comparebit omne masculinum. 668
25. *Facies duos Cherubim.* 1036.c
36. *Arca Mariæ typus.* 63.b
38. *Fecit Moyses & labrum æneum cum baß sua de speculis mulierum.* 127.d

Cap. *Fol.*

Leuiticus.

12. *Mulier si susceptio semine pepererit masculum, immunda erit* 167.b.228.b.627.b.629.b

Numeri.

6. *Benedicat tibi Dominus & custodiat te.* 751.d
17. *Maria designatur per virgam Aaron.* 16.d.187.c
24. *Orietur stella ex Iacob.* 115.b.192.b
36. *Omnes viri ducent vxores de tribu sua.* 31.b.38.c
Nubat quibus volet, tantum vt suæ tribus hominibus, ne commisceatur possessio. 31.b

Deuteronomium.

6. & 10. *Dominum Deum adorabis & illi soli seruies.* 977.b
7. *Non erit apud te sterilis vtriusque sexus.* 189.c
10. *Mariam per arcam testimonij adumbrata.* 16.d
33. *Qui dixerit patri suo & matri suæ nescio vos, &c.* 727.b

Iosue.

5. *Cecidit Iosue in terram & adorans ait.* 978.c

Liber Iudicum.

6. *Maria designata fuit per vellus Gedeonis.* 17.b.74.c 188.b

1. Regum.

1. *Si respiciens videris afflictionem familiæ tuæ.* 46.d
Anna orauit ad Dominum. 625.d
2. *Heli autem senex valde, & audiuit omnia quæ faciebant filij sui vniuerso Israeli: Et dormiebant cum mulieribus, quæ obseruabant ad ostium tabernaculi.* 127.d
20. *Quinimo viuit Dominus & viuit anima tua.* 736.a
24. *Dauid canis mortuus & pulex vnus.* 582.d

2. Regum.

6. *Benedixit Dominus Obededom & omnem domum eius.* 554.d
Michol despexit Dauid. 1062.d
Surrexit Dauid vt deduceret arcam Dei. 839.b
7. *Cúmque completi fuerint dies tui & dormieris cum patribus tuis suscitabo semen tuum.* 168.b

3. Regum.

8. *Non est homo qui non peccet.* 55.b
Maria designata per templum Salomonis. 17.b
9. *Et erunt oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus.* 1067.b
10. *Thronus Salomonis figura Mariæ.* 67.b
Venit Regina Sabæ videre sapientiam Salomonis. 649.d
18. *Ecce nubecula parua quasi vestigium hominis.* 189.b. 193.b

4. Regum.

19. *Protegam vrbem hanc propter me & Dauid seruum meum.* 1666.d

Tobias.

3. *Tu scis Domine, quia nunquam concupiui virum, & nunquam seruauì animam meam ab omni concupiscentia.* 258.c.276.b
4. *Superbiam nunquam in tuo sensu aut in tuis verbis dominari permittas.* 709.b

Iudith.

13. & 15. *Maria per Iudith fuit adumbrata.* 15.d
14. *Vna mulier Hebræa fecit confusionem in domo Nabuchodonosor.* 896.b

Esther.

2. & 7. *Esther gerit typum Mariæ.* 15.d
2. *Et posuit Assuerus diadema in capite Esther* 1061.c

Iob.

1. & 2. *In omnibus his non peccauit Iob.* 665.d
19. *Dereliсta sunt tantummodo labia circa dentes meos.* 13.b
30. *Flebam quondam super eo qui afflictus erat & compatiebatur anima mea pauperi.* 767.b
31. *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de Virgine.* 282.b
42. *Nõ estis locuti coram me rectum sicut seruus meus Iob.* 665.d

Psalmi.

2. *Apprehendite disciplinam.* 635.b
8. *Minuisti eum paulo minus ab Angelis.* 924.b
11. *Propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam dicit Dominus.* 314.d
13. *Omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt.* 58.b
17. *Maledictus homo qui confidit in homine.* 931.c
18. *Tanquam sponsus procedens de thalamo suo.* 726.c
21. *Ego sum vermis & non homo.* 191.d
30. *In manus tuas Domine commendo spiritum meum.* 1096.b
Qui aerespexisti humilitatem meam. 584.d
Saluum me fac in misericordia tua. 928.d
31. *Pro hac orabit ad te omnis Sanctus in tempore opportuno.* 54.b
33. *Gustate & videte quàm suauis est Dominus.* 147.d
Multæ tribulationes iustorum. 752.c
35. *Et in lumine tuo videbimus lumen.* 649.c
39. *Ego mendicus sum & pauper.* 617.b
41. *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte.* 810.c
44. *Vide humilitatem meam & laborem meum.* 46.d
Adducentur Regi virgines post eam. 292.c
Audi filia & videè, & inclina aurem tuam & obliuiscere populum tuum. 342.b
Adstitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate. 392.b. 853.d. 1061.b
Vnxit te Deus Deus tuus oleo lętitiæ præ cõsortibus tuis. 487.d
45. *Sanctificauit tabernaculum suum altissimus.* 64.c
47. *Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui.* 924.b
50. *Ecce in iniquitatibus conceptus sum.* 65.b.74.b
Sacrificium Deo Spiritus contribulatus. 583.b
56. *Lingua eorum gladius acutus.* 756.d
58. *Gladius in labiis eorum.* ibidem.
64. *Exaudi nos Deus salutaris noster spes omnium finium terræ.* 931.c
68. *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum.* 189.c
Veni in altitudinem maris & tempestas demersit me. 760.b
69. *Ego vero egenus sum & pauper.* 46.d
70. *De ventre matris meæ, Deus meus es tu.* 443.b
71. *Mihi adhærere Deo bonum est.* 981.c
Descendit sicut pluuia in vellus. 188.b.374.b
72. *Quàm bonus Deus his qui recto sunt corde.* 618
Iumentum factus sum apud te. 582.d
77. *Deduxit eos in nube diei & tota nocte in illuminatione nõctis.* 72.d
Spiritus pertransit in illo & non subsistet. 1025.c
Iamas cæli aperuit & pluit illis manna. 743.d
Elegit David seruum suum & sustulit eum de gregibus ouium. 579.a
84. *Benedixisti Domine terram tuam.* 64.b
Veritas de terrà orta est & terra nostra dedit fructum suum. 64.c. 24.b.426.d
Ostende nobis Domine misericordiam tuam. 928.d
Misericordia & veritas obuiauerunt sibi. ibid.
Dominus dabit benignitatem, & terra nostra fructum suum. 426.d
87. *Omnes fluctus tuos induxisti super me.* 760.b
Pauper & in laboribus ego sum à iuuentute mea. 581.c
88. *Semen eius in æternum manebit.* 28.b
90. *Tu es Dominus spes mea.* 931.c
92. *Domum tuam decet sanctitudo.* 64.c
Dominus regnauit decorem indutus est. 434.b
95. *Omnes Dij gentium dæmonia.* 964.d
97. *Solus inter mortuos liber.* 55.c
98. *Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est.* 455.b
101. *Dominus de cælo in terram aspexit.* 74.b
103. *Qui facit Angelos suos Spiritus.* 427.c
109. *Attollite portas Principes vestras.* 829.d
De matrice Auroræ tibi ros natiuitatis tuæ. 194.c
Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedem tuorum. 244.b
Tecum principium in die virtutis tuæ, in splendoribus Sanctorum ex vtero ante luciferum genui te. 322.c
Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. ibidem.
De torrente in via bibet. 765.d
110. *Auxilium meum à Domino.* 995.b
115. *Omnis homo mendax.* 98.b
Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius. 1001.c
118. *Feci iudicium & iustitiam.* 273.c
Laudate Dominum in Sanctis eius. 298.c
123. *Adiutorium nostrum in nomine Domini.* 995.b
131. *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* 28.b. 167.d
Surge Domine in requiem tuam tu & arca sanctificationis tuæ. 839.c.853.c
134. *Omnia quæcunque voluit, Dominus fecit in cælo & in terra.* 1088.d
135. *In humilitate nostra memor fuit nostri.* 578.579
138. *Imperfectum meum viderunt oculi tui.* 191.c
Nox illuminatio mea in delitiis meis. 612.d
Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus. 914.d
143. *Deus canticum nouum cantabo tibi, in Psalterio decachordo psallam tibi.* 568.c

Prouerbia.

1. *Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum.* 197.c
6. *Homo Apostata vir inutilis.* 204.d

8. *Dominus*

8. *Dominus possedit ab initio viarum suarum.* 113.b
Numquid potest homo abscondere ignem in sinum suum, vt vestimenta illius non ardeant. 218.b
9. *Sapientia ædificauit sibi domum.* 113.d
10. *Filius sapiens gloria est patris.* 917.b
Vniuersa delicta operit charitas. 876.d
17. *Gloria filiorum patres eorum.* 60.b
18. *Iustus in principio est accusator sui.* 582.d
22. *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos.* 3.b.
Adolescens iuxta viam suam etiam cum senuerit non recedet ab ea. 133.b
23. *Quando sederis vt comedas cum principe diligenter attende, quæ apposita sunt ante faciem tuam.* 189.c
30. *Tria sunt difficilia mihi & quartũ penitus ignoro.* 195.b
31. *Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu.* 841.d
Mulierem fortem quis inueniet, &c. 899.c

Cantica.

1. *Ecce tu pulchra es amica mea* 16.b
Meliora sunt vbera tua vino, fragrantia. 375.b
2. *Vox turturis audita est in terra nostra.* 592.c.288.b
Ego flos campi. 191.b.
Sicut lilium inter spinas. 75.b
En ipse stat post parietem. 256.c
Læua eius sub capite meo & dextera illius amplexabitur me. 141.d
Introduxi me rex in cellam vinariam. 141.c
Vulnerata charitate ego sum. 142.d
3. *Quæ est ista quæ ascendit per desertũ.* 16.c.93.b.837.b
Egredimini filiæ Siõ & videte Regem Salomonẽ. 433.d
Inueni quem diligit anima mea. 141.c
4. *Tota pulchra es amica mea.* 16.b.60.c.73.c.106.b.147.b
Veni sponsa mea coronaberis. 306.b
Fauus distillans labia tua mel & lac. 813.c
Surge propera amica mea. 819.d
Hortus conclusus soror mea & fons signatus. 631.d
5. *Ego dormio & cor meum vigilat.* 139.d
6. *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol.* 16.c.21.b.112.b.120.b.557.d.836.d
Vna est columba mea, perfecta mea. 104.b
Dilectus meus mihi & ego illi. 141.d
Dilectus meus qui pascitur inter lilia. 306.c.275.d
7. *Quam pulchri sunt gressus tui, &c.* 93.b
8. *Quæ est ista quæ ascendit de deserto delitiis affluens.* 16.c.837.b
Soror nostra parula est & vbera non habet. 210.d

Sapientia.

1. *In malenolam animam non introibit sapientia.* 60.c.102.d.366.c.
3. *Deus tentauit eos, & inuenit eos dignos se.* 310.c.
14. & 15. *Omnia idola nationum Deos æstimauerũt.* 939.c

Ecclesiasticus.

1. *Qui sine timore est non poterit iustificari.* 501.c
2. *Fili accedes ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore.* 572.b.
19. *Qui cito credit leuis est corde.* 1017.c
24. *Ego mater pulchræ dilectionis.* 377.c
In omnibus requiem quæsui, &c. 870.c.
Quæ est ista quæ sub Sole ascendit. 837.c
Ego sicut aquæ ductus exiui de Paradiso. 385.c
Qui creauit me requieuit in tabernaculo tuo. 871.b
25. *A muliere initium peccati factum est.* 148.d
27. *Vasa figuli probat fornax, &c.* 822.d
44. *Henoch placuit Deo & trãslatus est in Paradisũ.* 855.d
45. *Dilectus Deo & hominibus cuius memoria in benedictione.* 374.b
46. *Et Samuel notum fecit Regi finem vitæ suæ.* 1028.b

Esaias.

1. *Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus.* 543.d
2. *Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium.* 315.d
5. *Væ qui ponitis tenebras lucem & lucem tenebras.* 888.c
6. *Vade ad populum istum & dicaure audietis, &c.* 182.b
7. *Ecce Virgo concipiet & pariet filium.* 268.c. 295.d.224.b.284.b.556.d.539.b
Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. 199.d
Nisi credideritis non intelligetis. 1088.d
8. *Accessi ad prophetissã & concepit & peperit filiũ.* 546.d
Omnes omnino dilectum conuenerunt. 115.d
Christus lapis offensionis in præf. lib. 4.
Eleuatæ sunt filiæ Siõ & ambulauerũt extẽto collo. 247.b
9. *Super solium David & super regnum eius.* 2.
Parulus natus est nobis. 442.c.
11. *Egredietur virga de radice Iesse.* 442.c.17.b.29.b. 64.b.115.b.
14. *Deus iustus & saluans, non est præter me.* 1106.c
16. *Emitte agnum, Dominẽ, dominatorem terræ de petra deserti in præf. lib.* 4.
19. *Ecce Dominus ascendet super nubem leuẽ.* 189.d.190.b
Et ingredietur Aegyptum, & commouebuntur simulacra à facie Aegypti. 190.c.
40. *Ecce gentes quasi stilla situlę & quasi momentum statera reputatæ sunt.* 583.b.
42. *Quis cæcus nisi seruus meus.* 182.b
Electus meus complacuit sibi in anima mea. 626.b
Gloriam meam alteri non dabo. 940.b
43. *Ego Dominus Deus tuus sanctus Israel, Rex vester. Ego sũ ego sũ ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me.* 917.d
45. *Rorate cæli desuper.* 442.d.745.b
48. *Non est pax impiis.* 660
53. *Non est ei species neque decor.* 770.a
Oblatus est quia ipse voluit. 763.d
Generationem eius quis enarrabit. 235.b
Ascendet sicut virgultum & sicut radix de. 189.c
Et ascendet sicut virgultum coram eo. 194.c
Ascendens sicut puerulus lacteus. 189.c
56. *Nomen æternum dabo eis.* 302.c
60. *Surge illuminare Hierusalẽ, quia venit lux tua.* 624.c
61. *Sicut sponso imposuit mihi mitram.* 869.d
66. *Ad quem respiciam nisi ad pauperculum & humilem & trementem sermones meos.* 46.d.584.d
Antequam parturiret peperit. 236.b

Hieremias.

1. *Priusquam te formarem in vtero.* 90.b
2. *Populus meus mutauit gloriam suam in idolum.* 971.b
6. *Interrogate de semitis antiquis.* 865.c
7. *Filii colligunt ligna & patres succendunt ignẽ, & mulieres conspergunt adipẽ vt faciant placentas Reginæ cælì & libent Diis alienis vt me &c.* 971.b
Diem hominis non desideraui. 140.d
8. *Omnes conuersi sunt ad cursum suum.* 58.b
14. *Quare quasi colonus.* 616.b
31. *Castigasti me Domine & eruditus sum.* 105.c
Nouum faciet Dominus super terram, mulier circumdabit virum. 168.c.195.c.432.b.496.b
33. *Si irritum potest fieri pactum meum.* 28.b

Baruch.

3. *Quam magna est domus Dei, & ingens locus possessionis eius.* 22.d

Ezechiel.

14. *Ipsi iustitia sua liberabuni animas* 273.c

18 *Iustus ex iustitia sua quam operatus est, viuet.* 173.c.563.b
23. *Ibi sunt fracta vbera & sub actæ mammæ pubertatis earũ.* 198.c.
24. *Porta hæc clausa erit & non aperietur.* 192.b.233.c.
30. *Disperdam simulachra & cessare faciam idola.* 939.d
36. *Effundam super vos aquam mundam & mundabimini.* 367.c.
44. *Qui aperit vulnam sanctus Domino vocabitur.* 228.d
Et conuertit me ad viam portæ sanctuarij exterioris, quæ respiciebat ad orientem: & erat clausa. 16.b.17.b.168.d.195.b.227.d.

Daniel.

2. *Lapis de monte excisus.* 190.d
4. *Peccata tua Eleemosynis redime.* 924.b
9. *Peccauimus iniquitatem fecimus.* 54.b
Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populum tuum. 314.a
12. *Plurimi pertransibunt & multiplex erit scientia.* 67.d

Oseas.

13. *Adducet vrentem ventum Dominus de deserto ascendentem & desiccabit venas mortis.* 190.d
14. *Ero quasi ros Israel, germinabit sicut lilium.* 191.c

Ioel.

2. *Effundam de spiritu meo super omnem carnem.* 58.b.805.c
Prophetabunt filij vestri. 84.b.805.c
Plange sicut Virgo accincta sacco: 198.c

Abacuc.

3. *Deus ex Theman veniet.* 610.d

Aggæus.

2. *Implebo domum istam gloria.* 623.d.624.b.626.c

Zacharias.

3. *Adducam seruum meum orientem.* 623.d
6. *Ecce vir germen eius & subter se germinauit.* 194.c
13. *Disperdam nomina idolorum & non memorabuntur vltra.* 939.d

Malachias.

2. *Si Deus ego sum, vbi est honor meus? & si Dominus ego sum, vbi est timor meus?* 946.d
3. *Veniet ad templum sanctum suum dominator, quem vos quæritis.* 626.c.

II. Machabæorum.

3. *Sed & virgines quæ conclusæ erant, procurrebant ad Oniam.* 127.b
Iuuenes circumsteterunt Heliodorum & ex vtraque parte flagellabant. 1067.c
15. *Hic est Hieremias Propheta Dei, qui semper erat pro populo Dei.* 936.d

EX NOVO TESTAMENTO.

Matthæus.

1. *Ioseph autem vir eius cum esset iustus, voluit occulte dimittere eam.* 270.b.273.b
Non cognouit eam. 172.b.157.144.b
Quod in ea natum est de Spiritu sancto est. 224.d.439.d.457.b. & deinceps.
Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. 245.b
Ecce Virgo in vtero concipiet. 169.b.224.b
Cum desponsata esset Mater eius Maria Ioseph, antequam conuenirent inuenta est in vtero habens. 171.c.246.d.166.d
2. *Consurgens Ioseph accepit puerum & matrem eius.* 245.c
6. *Dimitte nobis debita nostra.* 101.b
Beati pauperes spiritu. 587.c
8. *Non inueni tantam fidem in Israel.* 543.b
Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum. 170.d
8. & 9. *Domine si vis potes me mundare.* 390.c.
Multi ab Oriente & Occidente venient. 543.c
9. *Tu scis omnia.* 493.c
Venient dies quando auferetur sponsus ab eis, & tunc ieiunabunt. 810.b
10. *Non vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis.* 171.c.635.d
Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus. 310.c
11. *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.* 582.b
& 13. *An existis videre arundinem vento agitatam.* 595.b
12. *Ecce Mater tua & fratres tui foris stant, quærentes te.* 270.b.710.b.711.c.705.b
Quæ est Mater mea & qui sunt fratres mei? 451.d.710.b.711.c.725.c
Quicunque fecerit voluntatem patris mei, qui in cælis est, ipse est meus frater. 435.b.714.b.718.c.730.b.1088.
Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. 903.d
13. *Cum dormirent homines venit inimicus homo & super seminauit zizania.* 961.b
16. *Vade post me Satana.* 714.b
Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo. 857.c
18. *Vbi sunt duo aut tres congregati in nomine meo.* 564.c. 1067.d.1080.b.
Si te audierit lucratus eris fratrem tuum. 924.b
Omne debitum dimisi tibi, quia me rogasti. 309.b
19. *Vnus est bonus Deus.* 66.d
Sunt Eunuchi qui seipsos castrauerunt in præf. lib. 2.302.c
Qui potest capere capiat. in præf. lib. 2.
20. *Conuentione autem facta cum operariis ex denario diuino.* 302.b
Nescitis quid petatis. 725.b
Filius hominis non venit ministrare, sed ministrari. 557.d. 587.d
21. *Domus mea domus orationis.* 1047.b
22. *Quid vobis videtur de Christo?* 28.d
24. *Ecce in deserto est.* 1063.1064. & deinceps.
Apparebit signum filii hominis. 646.b
Die autem illo nemo scit, nisi solus pater? 493.b
25. *Habenti dabitur.* 300.b
Virgines Euangelicæ. 546.b
Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis. 841.b.
26. *Quid molesti estis huic mulieri? bonum opus operata est.* 11.b
Osculo filium hominis tradis. 345.b
27. *Et qui Crucifixi erant cum illo, blasphemabant illum.* 689.d
28. *Nihil tibi & iusto illi.* 696.d
Multa corpora Sanctorum resurrexerunt. 1028.c
9. *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.* 855.c

Marcus.

Quisquis potum vobis dederit calicem aquæ frigidæ in nomine meo quia Christi estis: amen dico vobis non perdet mercedem suam. 841.b
Quisquis vnum ex huiusmodi pueris receperit, in nomine meo, me recipit. Et quicunque me susceperit, non me suscepit, sed eum qui misit me. 841.b
Quamdiu fecisti vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. 841.b
De die illa & hora nemo scit, neque filius. 493.b
16. *Nolite expauescere.* 11.b

Lucas.

1. *De Heli seu Ioachim Patre Mariæ.* 42.b
Virum non cognosco. 239.d.249.d
Missus est Angelus Gabriel. 157.b.338.b
Aue. 343.d.345.d.351.b
Inuenisti gratiam. 60.b.361.c.387.b
Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco 286.b. 329.530.538.c. & deinceps.
Spiritus sanctus superueniet in te. 423.b.436.c.547.b.176.d.220.c.376.c.
Virtus altissimi obumbrabit tibi. 500.d.547.b
Ecce Ancilla Domini. 340.c.502.d.539.b
Fiat mihi secundum verbum tuum. 313.d.386.b
Quod enim ex te nascetur Sanctum vocabitur Filius Dei. 481.c.500.d.
Benedicta tu inter mulieres. 717.b.
Magnificat anima mea Dominum. 557.b.566.c.591.b
Respexit humilitatem ancillæ suæ. 46.c.298.c.577.c.591.c.584.c.586.d.
Beatam me dicent omnes generationes. 574.b.1045.d
Fecit mihi magna qui potens est. 539.c
Suscepit Israel puerum suum. 576.b
Disperssit superbos mente cordis sui. 588.b
Proficiebat sapientia, ætate & gratia. 490.b.497.b
Beata quæ credidisti. 532.a.540.b.539.c.562.d
Vnde hoc sciam? Ego enim sum senex. 536.b
Misericordia eius a progenie. 572.d.573.b
Et ecce Elisabeth cognata tua. 36.d.37.b.155.b.
Dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius. 29.b. c.30.b.
Ioseph de Domo Dauid. 30.b.31.c
Erit gaudium tibi & exultatio, & multi in Natiuitate eius gaudebunt. 116.b
Dominus tecum. 240.b.360.d.418.d
Erant ambo iusti apud Deum. 277.b
Quæ cum vidisset turbata est in sermone eius. 341.d
Virtus altissimi obumbrabit tibi. 362.c
Beata quæ credidit, quia perfectæ sunt in ea quæ dicta sunt ei a Domino. 433.b
Ecce concipies in vtero. 424.b
Peperit filium suum primogenitum. 226.d.447.b. 243.b. 603.c.
Quæ non discedebat è templo. 127.b
Et pannis eum inuolut & reclinauit in præsepio. 606.b
Maria conseruabat omnia verba hæc. 621.b.693.b
Nolite timere. Ecce enim Euangelizo vobis gaudium magnum. 611.c
Non erat ei locus in diuersorio. 601.b
Factum est autem cum essent ibi impleti sunt dies vt pareret. 603.c
Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominib. bonæ voluntatis. 617.d
Et completi sunt dies purificationis eius. 630.d
Et ecce homo erat in Hierusalem, cui nomen Simeon & homo ille iustus. 632.c
Simeon in Spiritu venit ad templum. 635.d
Anna Prophetissa loquebatur de eo. 631.c
Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes. 751.c
An nesciebatis. 691.d.729.c.688.c.677.b.678.c
Et ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est ad eos. 674.d
Ego & pater tuus dolentes quærebamus te. 679.b. 479. 791.d
Fili quid fecisti nobis sic. 655. 674.d. 676.e. 973.c. 662.d.688.c. 692.b.
Erant Pater eius & Mater eius mirantes super his quæ dicebantur de illo. 687.d
Et erat subditus illis. 721.c
5. *Exi à me quia homo peccator sum.* 170.c
6. *Nolite iudicare & non iudicabimini.* 963.c
Mensuram bonam & confertam & coagitatam & superfluentem dabunt in sinum vestrum. 841.b
8. *Ecce Mater tua & fratres tui stant foris.* 321.c.706.b.710.d.720.d.
Si tantum tetigero vestimentum eius saluaero. 390.c
9. *Nescitis cuius spiritus estis.* 595.d
10. *Dedi vobis potestatem calcandi super serpentes.* 895.c
Maria optimam partem elegit. 147.d.873.b
Vnum est necessarium. 878.d
Martha Martha sollicita es 713.d
11. *Beatus venter qui te portauit.* 484.b.721.b.738.b.
Quinimo beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud. 721.b.738.b
12. *Putatis quia veni pacem mittere in terram.* 729.b
Pater quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, & illi sint mecum, vt videant claritatem quam dedisti mihi. 841.c
14. *Vade recumbe in nouissimo loco.* 593.d
Qui non odit patrem aut matrem. 727.c
Cum facis conuiuium voca pauperes, debiles, claudos & cœcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi. 841.b
15. *Portatus est ab angelis in sinum Abrahæ.* 835.c
16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis.* 921.c
18. *Nemo bonus nisi solus Deus.* 66.d
19. *Videns vrbem fleuit super illam.* 768.b
21. *Sanctificate quoniam ego sanctus suum.* 140.b
Vigilate omni tempore orantes vt digni habeamini. 310.b
23. *Nolite flere super me.* 769.b

Ioannes.

1. *In propria venit & sui eum non receperunt.* 602.c
Verbum caro factum est. 347.b.547.d
Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. 58.b
Plenus gratia & veritate. 376.b
De plenitudine eius omnes accepimus. 913.b
2. *Nuptiæ factæ sunt in Cana Galileæ.* 692.b
Vinum non habent. 692.d. 699.d.701.b
Quid mihi & tibi est mulier. 914.c.704.d.695.c.697.d
Quodcunque dixerit vobis facite. 699.b. 701.b.704.b.
Nondum venit hora mea. 697.c.704.b
3. *Quod natum est ex carne caro est.* 55.c
Omnis qui facit iustitiam iustus est. 273.c
Nemo ascendit in cœlum nisi qui descendit. 465.c
4. *Venit hora quando veri adoratores adorabunt patrem* 1067.d
7. *Neque enim fratres eius credebant in eum.* 308.c
10. *Omnes quotquot venerunt.* 58.b
Ego dixi Dii estis & Iii excelsi omnes. 257.c
Si filii Abrahæ estis, opera Abrahæ facite. 637.b
11. *Domine ecce quem amas infirmatur.* 390.c
Et lachrymatus est Iesus. 768.b.
12. *Venit princeps huius mundi & in me non habet quicquam.* 66.b
Omnia traham ad meipsum. 58.b
Ex principibus multi crediderunt in eum. 738.d
14. *Opera quæ ego facio & ipse faciet, & maiora horum faciet.* 994.b.404.c.

In domo patris mei mansiones multæ sunt. 302.b
Beati qui in Domino moriuntur. 822.d
14. & 15. *Si quis sermonem meum seruabit, mortem non videbit.* 360.d
14. & 16. *De doctrina spiritus sancti per ecclesiam.* 51.& deinceps.
16. *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo.* 255.d
Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem. 686.d
In mundo pressuram habebitis. 799.c
17. *Vbicunque fuerit corpus, ibi & congregabuntur & Aquilæ.* 13.b
19. *Nos legem habemus & secundum legem debet mori* 194.b
Stabant iuxta crucem Iesu Mater eius & soror matris eius Maria Cleophæ & Maria Magdal. 763.c.& deinceps.
Ecce mater tua. 241.d.243.b.763.c
Accepit eam discipulus in suam. 241.d.816.b
Maria Cleophæ soror B. Virginis. 50.b
20. *Venit Iesus ianuis clausis.* 233.c. & deinceps.
21. *Exiuit sermo inter fratres, quia discipulus ille non moritur.* 857.c

Acta Apostolorum.

1. *Perseuerabant in oratione cum mulieribus & Maria matre Iesu.* 593.d
2. *Et sepulchrum eius apud nos est.* 856.d
3. *Non est æquum nos derelinquere verbum Dei & ministrare mensis.* 816.d
4. *Non est aliud nomen sub cœlo in quo oporteat nos saluos fieri.* 985.c
5. *Nonne manens tibi manebat & venundatum in tua erat potestate.* 294.c
7. *Accepistis legem in dispositione Angelorum.* 1025.c
Domine Iesu suscipe spiritum meum. 1096.b
8. *Fecerunt planctum Magnum supra Stephanum.* 831.b
15. *Visum est spiritui sancto & nobis.* 565.b

Epistol. ad Romanos.

3. *Quomodo omnes peccato originali sint obstricti.* 55.c
Omnes peccauerunt & egent gratia Dei. 88.55.c
Per quem habemus accessum in gratiam istam. 975.b
Per vnum hominem peccatum in hunc mundum introiuit & per peccatum mors. 819.c
Mors in omnes homines pertransiuit. 857.d
7. *Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius.* 105.b
Ego aliquando sine lege viuebam. 157.
8. *Lex spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis.* 364.c
Qui spiritu Dei aguntur, hi Filii Dei. 634.b
Conformes fieri imagini Filii sui. 845.b
Si compatimur & conregnabimus. 775.d
11. *Dedit illis Deus spiritum compunctionis.* 181.d
12. *Conclusit Deus omnia in incredulitate.* 58.c
Honore inuicem præuenientes. 952.b
16. *Salutate Mariam quæ multum laborauit in nobis* 14.b
Huiusmodi enim Christo non seruiunt, sed suo ventri. 79.d
Salutate inuicem in osculo sancto. 345.b

1. Ad Corinthios.

1. *Elegit Dominus infirma mundi, vt confundat fortia.* 13.b
Quæ stulta sunt mundi elegit Deus. 151.b
Qui factus est nobis iustitia, sanctificatio, redemtio, &c. 918.b.
2. *Sed loquimur Dei sapientiam in mysterio absconditã.* 154.b
Oculus non vidit nec auris audiuit. 835.b
3. *Dei adiutores sumus.* 994.b
Quid ligna, fœnum, stipula. 53.c
Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. 919.c
6. *Omnia mihi licent.* 58.b
Qui adhæret Deo vnus spiritus est. 879.d
7. *Si nupserit Virgo non peccauit.* 291.c
9. *Omnibus omnia factus sum.* 58.b
10. *Omnia in figura contingebant illis.* 62.b
Non quæro quod mihi vtile est, sed quod multis, vt salui fiant. 812.c
11. *Gratia eius in me vacua non fuit.* 114.b
12. *Diuisiones gratiarum sunt.* 99.
13. *Ex parte cognoscimus & ex parte prophetamus: videmus nunc per speculum in ænigmate, &c.* 686.b
Charitas nunquam excidit. 935.b
15. *Primus homo de terra limo terrenus: secundus de cœlo cœlestis.* 173.d
Oportet illum regnare, donec ponat inimicos omnes scabellum pedum eius. 244.b
Factus est primus Adam in animam viuentem, nouissimus Adam in spiritum viuificantem. 494.c
Omnes morimur & quasi aquæ dilabimur in terram. 857.d

II. ad Corinthios.

3. *Idoneos nos fecit ministros noui testamenti.* 60.b
4. *Momentanea tribulatio supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* 775.b
6. *Quæ conuentio Christi ad Belial.* 60.b.112.b
9. *Hilarem datorem diligit Deus.* 774.c
12. *Virtus in infirmitate perficitur.* 684.c

ad Galatas.

1. *Deus segregauit me ab vtero matris meæ.* 89.d
3. *Ordinata per Angelos in manu mediatoris.* 923.b
4. *Factum ex mulier.* 441.d.445.b
Filioli quos iterum parturio. 716.c
Vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natum ex muliere. 441.d.445.b.1085.c

ad Ephesios.

1. *Sicut elegit nos in ipso antè constitutionem mundi.* 99.a
5. *Christus dilexit Ecclesiam & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret.* 90.b
Quæ in occulto fiunt, turpe est & dicere. 264.b

ad Philippenses.

2. *Omnes quæ sua sunt quærunt.* 58.b.86.b
Exinaniuit semetipsum formã serui accipiens. 35.d. 490.d 726.c

ad Colossenses.

2. *In ipso habitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter.* 73.d

I. ad Thessalonicenses.

2. *Quæ est nostra spes, aut gaudium, aut corona.* 932.c
5. *Prophetas nolite spernere: Omnia probate, quod bonum est tenete.* 1027.c

I. ad Timotheum.

1. *Vt denunciares quibusdam ne aliter docerent, nec intenderent fabulis & genealogiis, quæ quæstiones præstant magis quàm ædificationem.* 32.d
Regi autem seculorum immortali. 66.b
2. *Mulier seducta est.* 149.b
Adam non est seductus, Mulier autem seducta in præuaricatione fuit. 149.b
Vnus est enim mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. 922.d
3. *Magnum pietatis Sacramentum, quod manifestatum est in carne.* 541.b
4. *Pietas habet promissiones præsentis & futuræ vitæ.* 306.c
Omnis creatura Dei bona est. 450.b
5. *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* 293.d
6. *Deuitans prophanas vocum nouitates.* 3.b

II. Ad Timotheum.

1. *Formam habe sanorum verborum.* 477.d
2. *Quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus.* 41.c
Memor esto, &c. ex semine Dauid secundum Euangelium meum. 28.d
3. *Mali homines & seductores proficient in peius errantes & in errorem mittentes.* 1099.d
Bonum certamen certaui. 583.c.829.c

Ad Titum.

1. *Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri.* 79.d
2. *Apparuit gratia Dei & saluatoris nostri.* 465.b
3. *Hæreticus suo iudicio condemnatus.* 660.b
Omnia munda mundis. 1097.b
Stultas quæstiones & genealogias deuitã. 32.d

Ad Hebræos.

1. *Administratorii Spiritus in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis.* 835.c
2. *Si qui per Angelos factus est sermo.* 1025.d
Debuit per omnia fratribus assimilari. 684.c.494.b
4. *Non habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris.* 934.c
5. *Didicit ex his, quæ passus est, obedientiam.* 491.d
Consummatus factus est omnibus obtemperantibus causæ salutis æternæ. 916.b
7. *Manifestum est quod ex Iuda sit ortus Dominus noster.* 28.d
Segregatus à peccatoribus, &c. 161.b
Melchisedech sine patre, sine matre. 725.d
9. *Statutum est omnibus semel mori.* 819.c
Quis est homo qui viuit & non videbit mortem? 857.d
13. *Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.* 1064.d

Iacobus.

1. *Beatus in facto suo erit.* 563.b
3. *In multis offendimus omnes.* 54.b
4. *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Subditi ergo estote Deo.* 582.b
5. *Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ saluabit animam eius à morte.* 924.b

Prima Petri.

2. *Christus lapis offensionis.* in præfat. lib. 4.
Omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, Regem honorificate. 952.b
4. *Saluos facit Baptisma.* 563.b
5. *Deus superbis resistit, humil. autem dat gratiam.* 581.b

Prima Ioannis.

1. *Quod fuit ab initio, quod audiuimus, &c.* 546.b
Si dixerimus quia peccatum non habemus &c. 54.b.101.d
2. *Scribo vobis Adolescentes, quoniam vicistis malignum.* 895.c. 1095.b
Hic est propitiatio pro peccatis nostris. 975.b
3. *Qui facit iustitiam iustus est.* 562.b
4. *Omnis spiritus qui non confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo non est.* 441.d

Iudas.

1. *Illos vos saluate de igne rapientes.* 924.b

Apocalypsis.

1. *Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus.* 543.d
3. *Ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt.* 310.c
5. *Vicit Leo de tribu Iuda.* 240.c
12. *Mulier amicta Sole.* 20.b.104.d
In capite mulieris corona stellarum. 1061.c
Datæ sunt mulieri duæ alæ aquilæ. 821.b
13. *Aperuit os suum blasphemare nomen Dei & tabernaculum eius, & in eos qui in cœlo habitant.* 657.c
14. *Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati, &c.* 303.b
22. *Qui iustus est iustificetur adhuc.* 572.c. 634.b
Veni Domine Iesu. 845.b

Finis Indicis locorum Scripturæ sacræ.

INDEX

COPIOSVS RERVM PRAECIPVARVM QVÆ HIS QVINQVE LIBRIS CONTINETVR.

A.

ABraham & Loth quomodo fratres dicantur. 56.d
Abraham maritus quomodo non minus Deo placuisse dicatur, quàm Ioannes Virgo. 303.d
Abrahæ fides maxima. 439.c
Abusus in ecclesia male reprehendi à sectariis in præiudicium bonorum. 404.d
Abusus non excusandi. 614.d
Abusus circa cultum virginis religioni & Ecclesiæ & bonis non præiudicant, sed requirunt prudentem correctionem. 961.b
Abusus sacrilegos primùm omnium corrigendos, egregie norunt dissimulare aduersarii. 1056.c
Abusus frustra nobis obiici à Platzio circa Virginis cultum. 1102.b
Achaz regis impietas. 200.b
Actiua vita à Theologis nunquàm despecta fuit. 880. d
Adam de terra pura creatus typus Christi. 62.c.73. d.158.d.184.c.
Aduentus domini cur quotannis stato tempore in Ecclesia celebretur. 353.c
Adam secundus non minus ab initio perfectus in anima quàm primus. 494.c
S. Adelbertus Martyr ex voto matris facto Deiparæ conualescit fitque religiosus. 1120.d
Admiratio multiplex in Scripturis obseruanda & distinguenda, 687.c
Admirando Mariam non peccasse. 688.b
Adoratio etiam B. V. & sanctis suo modo exhiberi potest. 980.d.977.d
Adorationis nomen latissimè patet. 978.d
Adoratio propriè non nisi Deo debetur. 977.b.
Aduersarii velut impudentes Medici non tenet rationem curandi abusus circa cultum Virginis idque per exempla declaratur. 961.b
aduersarii adductis de Mariæ cultu testimoniis cõtradicentes & Mariæ cultum receptum improbantes, cuiusmodi sint. 1154.d
aduersantes Mariæ cultui quid lucrifaciant. 1155.c.d
aduocatam Euæ Mariam dici, non esse absurdum etiam antequàm nasceretur. 1152.b
aduocatam agere potest etiam qui nõ patrocinatur, illudque nomen Mariæ competere. 1152.b
æquabilitas & constantia Mariæ admiranda. 593.b
ænigma inextricabile de partu mariæ. 152.b
ægyptii primi authores idololatriæ. 216.b
ægytiorum mos vetus in veneranda Virgine Deipara. 216.b
ætas B. Virginis cùm moreretur. 802.d
affectus simpliciter non esse improbandos. 547.b
affectuum duo genera. 647.b
affectus qui dicantur appellenturque eosque omnibus inesse. 646.c
affectus impuros non cadere in Mariam. 709.b
Agnes Virgo Martyr Mariæ pedissequa. 262.d
agno canticum cantare quid sit. 303.b
alberti 4. Austriæ principis in Mariam pietas. 1113.b
alberti Magni testimonium de duodecim Mariæ priuilegiis. 1108.c
alexii Imperatoris dira imprecatio in sacrilegos tẽplorum direptores & profanatores. 1056.d
allegoricus sensus literali multò imbecillior. 193.c
allegoricus sensus quid efficiat conferatque. 64.d. 193.c
albanenses & Armeni Originale peccatum ignorãt. 54.d
alma vox quomodò accipiatur apud Hebræos. 197. b.c. 343.b.282.c
albigensium horrenda in Deum & Mariam impietas, & qui eorum duces. 183.b
alma vocem tribus tantùm in locis pro virgine inueniri. 201.b
albumazar Christum ex Virgine natum 216.c
alchoranus Turcicus quid contineat, 470. d
alchoranus Christum esse Deum modò ait, modò negat. 475.b
alchoranus quàm excellenter loquatur de Christo. 475.d.c
ambrosia ab Eusebio patre suo Deodedicata. 126.d
S. Amator cum sponsa sua virginitatis votum Deo obtulit. 252.d
anabaptistæ veri Nestoriani, Valentiniani & Manichæi. In præfatione operis.
anabaptistæ Mariam virginem permansisse negant. 219.c
anabaptistæ quàm impedie Christo sentiant ac doceant. 438.b
anabaptistæ non admittendi ad publicas coram populo disputationes. 438.b
anabaptistæ ab aliis Hæreticis refutantur circa Baptismum paruulorum, at non solide. 565.d
anatolius in Christum & Mariam blasphemus vt punitus fuerit, &c. 1024.b
anatolios hodie multos esse, 1024.d
andreas Cretensis mariam inuocat & mundi propitiatorium vocat. 1134.b
anathematismi varii in Hæreticos de corpore Christi, & Maria male sentiẽtes, aliosque quàm plurimos, ac maxime Nestorianos. 481.b.482.c
ancillam & seruum Dei appellari laudi dandũ, non vituperiõ, aut vilitati. 581.d
andreæ de Chio Martiris historia & eius erga Deiparam deuotio. 1005.d.1006.1007.
andronicus vterque Imperator quomodo in extremo vitæ periculo Mariæ deuotus fuerit. 1112.b
Angelus consolatur Marias Christum quærentes, non reprehendit. 11.b
ab angelo Mariam fuisse nutritam, non absurdum. 129.b.135.a.145.b.
angelica salutatio olim publicè recitata. 345.d
angelica salutatio cũ verbi incarnatione. 346.d
angelica salutatio quomodo recitanda. ibid.d
angelus quomodo missus ad Mariam iuxta Chrisostomum. 197.b
Angelicã salutationẽ quid vocemus, &c. ibid.d
angelicam salutationem non sine fructu recitari. ibid.d.398.d
angelicæ salutationis laus. 343.c
angelus Mariæ gratulatur affirmando, non precatur optando. 345.b

Angelica

Angelica salutatio quarum rerum nos admoneat, & eius virtus ac fructus. 354.d.348.b
Angelus solam virginem reperit domi, & cur. 342.b 343.b
Angelorũ est orantibus astare, & visitare pios. 344.b
Angeli boni & mali discrimen. 339.d
Angelica salutatio quomodo ad pios affectus excitandos conferat. 347.b
Angelicæ salutationis initium quid sibi velit. 351.b
Angelica salutatio campanæ signo bis in die cur indici solita. 352.d
Angelicę salutationis vsum & fructum etiam ab Hæreticis quibusdam commendari. 354.c
Angelica salutatio sæpè iteranda, & quomodo, ac quare pie recitetur à Christianis. 355. c.356.d. 397.b.c.402.c.d. 416.c
Angelicam salut. non sine piaculo & superstitione recitari posse impiè asserunt Hæretici. 398.c
Angelicam salut. recitãdo quomodo Mariam aliter consideremus, quam Gabrielem. 397.d
Angelicæ salut. vsum damnant, deprauántque Hæretici. 395.b.401.b.412.b
Angelica salut. cur orationi Dominicæ adiungi solita. 895.b
Angeli & sancti communem ad iuuandos homines habent charitatem. 494.b
Angelica salut. Caluino Magicus exorcismus. 389.c
Angelicam salut. recitantes non irrumpere in alienum officium. 416.c.391.c.392.c
Angeli in Cælo degentes humanas res intelligunt, & curant. 393.d
Angelica sal. quomodò veteres vsi sint. 405.c.1137.c
Angelicæ salut. vsum in Ecclesia veteri fuisse frequentissimum. 405.d
Angelica salut. qua ratione & gratiarum actio & petitio ac precatio dici queat. 390.b
Angelicam salut. nec aboleri nec tolli posse. 392.b
Angelicæ salut. explicatio ac sententia. 417. b.306
Angeli Mariæ animam migrantem è corpore excipiunt. 835.b
Angeli Virginum societate lætantur maximè. ibid.
Angeli piis morientibus nonnunquam adsunt cantantes. 836.b
Angeli erga Mariæ animam è corpore migrantem quomodo se gesserint. ibid.
Ab Angelis discunt mortales Deiparam Virginem salutare atque celebrare. 1140.d
Angelica salutatio olim etiam in sacrificio missæ recitata, cui Syri addiderũt Marię inuocationẽ. 1150.a
Anima Christi nullis donis caruit. 492.c
Anima Mariæ secundum Nicolaum Cusanum, & S. Brigittam sancta creata, & quomodo. 76.b
animantes sine coitu parientes Mariæ virginitatem probant. 213.c
animas vsque ad diem iudicij dormire falso asserunt Hæretici. 414.b
animas in Cælo erga mortales non affici, nec humana curare multis falso persuasum fuit. 414. c. & (deinceps.
animam Christi ignorantiæ subiectam fuisse falso asserunt Hæretici. 492.b
anima Christi quomodo creuerit. 489.c. & deinceps.
Anna Mariæ mater de tribu Leui & Iudæ. 36.d.48.d
annę laudes & historia. 44.c.48.c.122.d.123.b
annæ ferias non agnoscit Lutherus. 41.d
annã nõ transisse ad secũdas & tertias nuptias. 49.c
Annę duas fuisse sorores. 48.d
Anna cognata Elizabethę. 9.d
Annam Ioachim cum Anna Helcanę in multis conuenire. 122.d
Anna Phanuelis Deo seruiens in templo locum obtinet. 126.d
Annæ viduæ & Phanuelis filiæ historiam deprauat Brentius. 636.b
Annam hanc nõ tam à fide quàm ab operibus commendari. 633.d.636.c
Anselmus Gãtuariensis Episcopus, illustrisque Theologus, sedulus Mariæ Virginis cultor. 1118.d
Antidicomarianitæ qui. 218.
Antimariani reprehendendi. 277. b
Antidotum generale contra liberiora & morosa iudicia huius seculi in interpretandis veterum patrũ scriptis. 785. b
Antiquitas tota Mariam auxiliatricem agnoscit & veneratur. 995.b
Anuph Abbas cęlesti cibo per Angelũ nutritur. 135. b
Apollinaristę & Dimoritę qui, & eorũ errores. 440. b
Apostoli plus de diuinis cognouerunt quam Prophetæ. 67.d
Apollo Abbas per Angelum à Deo pascitur. 135.c.d
Apes castè viuunt, & generant. 113.c. 638.d
Apostoli de morte Marię nihil scripserunt, & quare. 824.b
Apostoli quomodo Hierosol. conuenerint vt Mariæ morienti adsint. 827.b
Apostolos multis apparuisse. 1029.b
apparitiones mortuorum quomodo intelligendæ sint & quemadmodum à Nouatoribus indigne conuellantur. 1025.b
apparitiones animarum præsertim sanctarum fieri mortalibus ex gratia singulari. 1025. c
apparitionum habendum esse delectum. 1026.c
apparitiones quæ probandæ. 1027.d
aranea viri conceptionem & partus corruptionem ignorat. 214.b
Arca Noe typus Mariæ. 63.b
Arca testimonij typus Mariæ. 17.b.692. c
Arcana sua sæpe paruulis reuelat Deus. 122.a
Argonautis Maria per Apollinis oraculũ cognita. 8.a.
argumenta Dialectica ac Philosophica esse inefficacia quæ Mariæ virginitatem impugnant. 209. a
Ariani Mariam purificatione indiguisse falso asserunt. 329.b
Architectus Constantinopoli ex Mariæ apparitione discit, qua ratione ingentes columnæ in templo Constantiniano erigendæ sint. 1074.a.b
Asella virgo antequam Deo dedicatur à parẽtibus. 126.c.d
Aspasia mulierum pulcherrima à Maria longe superatur. 211.d
Astrologi Ethnici Mariã virginẽ cõprobant. 216.c.d
Athanasius doctor insignis Mariam virginem eximie laudat. 1140.a
Athanasius cum aliis sui seculi Patribus & sensit & docuit de Mariæ cultu & veneratione. 1141.c
Aue rectius pro gaude, quàm salue accipiendum in salutatione Angelica. 349.b
Augustinus Mariam omnis peccati immunem facit. 102. a.b.c.
Augustinus verbo & exemplo docuit fœminarum conuictum clericis fugiendum esse. 280.d
Augustinus peregrinationes probat, sed non abusus peregrinantium. 1069.a.b

Augustinus Mariam inuocauit. 1134.d
Aurora consurgens typus Mariæ. 112.a. 196.c
Aureola quibus in Cælo à Deo tribuatur. 301.d
Austriacorum Principum erga Mariam deuotio singularis. 1113.b

B

Baptismum paruulorum non solidè probari ab Hæreticis contra Anabaptistas. 561.d
Baptismum Mariæ fuisse efficacem, nec caruisse effectu suo. 97.b
Baptizati & fideles quomodo à Paulo sancti dicantur. 91.a.b
Baptismi Sacramentum per Christi ortum designatur. 161.d
Baptismus cur φωτισμός dicatur. 640.c.d
Baptistæ Mantuani sententia de pura conceptione Mariæ. 77.b
Baptistæ Mantuani erga virginem Lauretanam pietas. 1092.a
Baptistæ Mantuani ad Lauretanam ædem inuisendam grauis exhortatio. 1087.a
Bartholomæi Apostoli testimonium de Maria vouente. 293.a.b
Basilij querela de Arianis templa prophanantibus. 1049.a
Basilius crebrò de Mariæ intercessione meminit. 1136.b.c
Basilius populo in templo Mariæ orante vidit S. Mercurium à Maria missum ad Iulianum Cæsarem occidendum. 1075.a.b
Basilij sententia de Mariæ virginitate. 238.a.b
Basileensis Concilij statutum de festo visitationis Mariæ celebrando. 558.a.b
Basileense Concilium quid statuerit de Conceptione Mariæ. 69.a
Bauariæ laus & templa ac miracula S. Mariæ in eadem esse frequentia. 1021. b.c
Bauariæ duces propter eximiam pietatem, suum præcipuum castrum in Scheyrense monasterium conuerterunt, beatęque virgini cõsecrarunt. 1124.c
Beatitudo Iustorum in Cælis duplex. 301.c
Beatorũ status per Christi virgines designatur. 162.a
Beatorum animas in Cęlo venienti Mariæ gratulatas esse. 838.d
Beda conceptionem puram Mariæ defendit. 87.d
Benedicta tu inter mulieres. 379.413.c.d.418.a. 431.c.d
Benedictus fructus ventris tui. 418.d
Benedictum quid dicatur. 86.c
Benedictis rebus quomodò vtantur Catholici. 642.b.c
Benedici & exorcizari quomodo & quare quædam creaturæ soleant. 643.a
Berengarianorum error refutatur. 453.c.d
Beroaldi error de conceptione vt natiuitate Christi. 505.a.b.613.a
Bernardus & Thomas aduersantur conceptioni purę Mariæ. 71.b.c
Bernardus cur conceptionis festum celebrare dissuaserit. ibid.
Bernardus nos mittit ad misericordiã Mariæ. 936.a
Bernardus celebris in Ecclesia Doctor à Platzio impudenter accusatur. 1102.d
Bernardus Mariæ deuotissimus non pro se tantum, sed pro aliis etiã solitus inuocare virginem. 1115.d
Bethlehemitarum inhumanitas in Mariam & Ioseph. 602.a
Bethlehem nihil felicius & abiectius. 608.c. d
Bethula vocem Hebræam non de sola virgine dici. 198.a.b
Beza Nestorianus. 462.d
Blasphemi in Mariam grauiter castigandi. 1111. d
Beza cum Caluinianis Mariam in partu virginem negans confutatur. 224.a
Bonauentura conceptionis Mariæ festum piè celebrantes cur non ausit reprehendere. 72.a
Bonauentura Psalterij Mariæ, vt vocant, author, & quod eius consilium fuerit. 1097.b
Bonauẽtura cultor B. Virginis religiosissimus. 1110.a
Bonifacius IIII. Pontifex templum Pantheon Deiparæ consecrauit. 1050.d
Brentius Annæ & Simeonis historiam depranat ac calumniatur. 632. d.636.a
Brentius Nestorianus. 462.c
Brentius in Christum blasphemus. 713.c
Brentiani Nestorianis peiores. 462.c.d
Brentius in Christi parentes, Iob, & Petrum Apostolum contumeliosissimus. 665.d
Brentius humanum nihil à Maria alienum fuisse vult. 85.a
Brentius excusat Mariam simul & accusat. 712.a
Brentius in Mariam contumeliosus. 99.d.651. b. 655. 676.a.b.695.a.705.d
Brigittæ reuelationes non parui æstimandas. 75.b
Brigittæ conceptio totáque vita Mariæ planè immaculata, & quomodo. 75. b.c.107.
Buceri summa incontinentia. 264.d
Bucerus, Beza, & Bullingerus perpetuam Mariæ virginitatem defendunt traditione & authoritate Ecclesiæ Catholicæ. 323.a
Budæus puram Mariæ conceptionem adstruit. 88.b
Bullingerus votum virginitatis in Maria probat. 295.c

C

CAdmos Hebræis quid significet. 500.a
Caluinus quã maledicus in Patriarchas & Moysen. In præfat. operis.
Caluinus Mariam aliis peccatoribus exæquat. 84.c 99.c
Caluinus Augustinum malè ad suum sensum torquet. 84.d
Caluini varij errores. ibid.
Caluinus diploma cæleste ad fidei confirmationem requirit. ibid.
Caluinus Hieremiam & Ioannem in vtero sanctificatos negat. 89.d
Caluiniani Iouiniani doctrinam reuocant. 231.c
Caluiniani cum Iouinianis virginitatem Mariæ in partu cur negent. 231.c. 615.a
Caluinus purum Marię partum negat. 232.b.c
Caluino salutatio Angelica magicus est exorcismus 389.c
Caluinus & Confessionistæ præcipua Concilia approbant. 320.d
Caluinus Christo impingit errorẽ ac ignorãtiã. 492.d
Caluinus Nestorianus. 461.a
Caluinus vitium incredulitatis vel curiositatis in Mariam confert. 535.a.b.c
Caluinus aliique nõnulli Hæretici Mariã omni infidelitatis nota, quã illi inurunt reliqui, liberãt. ibid.
Caluinus se discipulũ facit Mariæ Magistræ. 776.b
Calixtus Põtifex Mariæ templum construxit. 1054.b

Cœcitas

Cœcitas eorum qui contra Mariæ cultum debachantur vnde dependeat. 888.c
Cæremoniis ali & iuuari populũ in religione. 613.d
Camerarius quantum Iosepho tribuat. 274.c.d
Campanæ pulsu cur ad salutandam Mariam homines excitare voluerit Ecclesia. 352.d.353.a
Campane signo ad salutandam Mariam audito quo modo & quid orandum meditandúmue. ibid.
Cantici Mariani Magnificat Paraphrastica interpretatio primorum verborum. 565.d
Mariæ Canticum primus est hymnus noui Testamenti. 567.b
Cantici Mariani maxima dignitas, vtilitas, & maiestas. 568.c.d
Canticum Marianum Psalterium decachordum rectè dici. ibid.
Canticum hoc nil vulgare sed eximia omnia continet. ibid.
Canticum Marianum cur quotidiè in templis stando cantetur. 569.c
Canticum nullum in propheticis libris huic posse præferri. 568.c
Cantici Mariani vsus. 570.b
Canticum hoc rectè in Ecclesia sæpius decantari. 569.c
Canticum Mariæ Hæreticorum nonnulli magnificiunt. 567.b. nonnulli explodunt; ac male interpretantur. ibid. & deinceps.
Cantico hoc quid contineatur iuxta Bullingerum & alios. 569.d
Cãticorum liber totus de Ecclesia & Maria. 16.c. d
Canticum duplex lamentationis in Christo patiente & Maria compatiente. 774.b
Cantici salue Regina author & origo. 926.b
Cantici Regina Cæli lætare origo. 1040.d
canticum salue Regina impure tractatur ab aduersariis. 925.b
Carolus Magnus in Septẽtrione multa templa Deiparæ posuit. 1049.d.1130. c. Ludouicus filius etiã Mariæ templa construxit. 1130. d
Carolus Magnus noua quasi lux & facies Religionis in Germania, quantam curam diuini cultus in templis exercendi, eiúsque successores habuerint. 1131.b
Carolus Quartus Imperator in honorem B. Virginis collegiatam Ecclesiam erexit. 1113.c
carpocrates Magnus & impius in Christum. 181.c
caro Christi inoperata & imperfecta quomodo. 191.a.b
carnalitas & libido Hæreticorum maxima. 264.a.b
caro Christi de Maria suscepta vere editur & adoratur. 455.a
castitatem odisse magis, quàm amare, & colere proprium Hæreticorum est. 263.d
castitatis & continentię exempla. 251.252.253.265.a 280.a
castitatis hostes Hæretici varij. 219.220. 221. 238. 253.d.254.a.264.a.267.a. 285.
Ad castitatis votum seruandum exhortatio. 296.d
catholici non defendunt quoscunque libellos precarios. 915.d
catholico quid sit in fidei doctrina tenẽdum. 780.b
catholici & Sectarij diuersimodè impugnant puram Mariæ conceptionem. 57.a. 88.d
catholici aliter Deo & Christo, aliter Mariæ Virgini in morte sese commendant. 1096.a.b
catholicos in Mariæ Sanctorũmque cultu vsque ad Constantini Magni seculum perstitisse, variis probatur exemplis. 1142.b
catholici duntaxat vnitatem fidei in & cum Ecclesia retinentes in spiritu & veritate orant & adorant Deum. 1156.d
cautio in legendis patribus adhibenda. 818
Cecilia post castitatis votum nupsit Valeriano, votũmque seruauit. 253.d
Celsus Philosophus Epicureus quid in Maria taxarit. 35.c
quàm sint Mariæ infesti Centuriatores. In Præfat. Ope.
centuriatores Anselmum, aliósque puritatis Marianæ assertores vehementer accusant. 85.b
centuriatores Mariæ innocentiam adimere student ibid.
centuriatores in Mariam contumeliosi. 100.a
centuriatores Natiuitatem Mariæ in dubium vocant. 117.a
centuriatores quomodo de Mariæ desponsatione doceant. 219. c.246.c
centuriatores quomodo Mariæ meritum negent. 299.a
centuriatores quomodo perpetuam virginitatem Marię vt articulum fidei admittant. 320.d. 321
centuriatoribus quomodo Maria plena gratia. 368.c
centuriatores quomodo Christum sanctum vocẽt. 499.c
centurioni Euangelico quos Israelitas Christus conferat. 543.c
centuriatores iniquè iudicant de historia Mariæ Ægyptiacæ. 1019.a.b
centuriatores Bonifacium Pontif. ob templum Panthei sacratum peruerse calumniantur. 1051.d
centuriatores falsò asserunt Sanctorum templa ante Constantinum nulla fuisse. 1056.a
centuriatorum argumenta expendũtur contra templa & peregrinationes. 1064.d
centuriatores & Chemnitium perperam Damasceno indignari ob Mariam honoratam & cultam. 1126.a.b.
centuriatores iniique carpunt vtriusque status Principes, Mariæ cultum amplificantes vel confirmantes. 1130.a
centuriatores Athanasij de Maria Virgine testimonium stolide ad idololatriam referunt. 1141.a
centuriatores quàm virulente Sanctorum miracula proscindant. 1001. d
centuriatorum scopus in historia. 1002.a
Cereorum in Ecclesia vsum non esse superstitiosum. 641.c
cereorũ benedictio in die Purificationis cur institutą, & quarũ rerum nos admoneant cerei. 639.c.d
cereorũ vsum in die Purifi. esse peruetustum. ibid.
cereos benedicendi vsum in Ecclesia approbant etiam Hæretici nonnulli. 639. d. Vituperant alij. 639.641.
cerdonianorum error. 439.b
Κεχαριτωμένη quomodo interpretentur Hæretici. 358. c.382.d
charitas Mariæ erga Deum quomodo sensim se prodidit. 137.a
charitas Marię erga Christum perfecta. 607.b
charitas sic inchoata post mortem in Maria & Sanctis durat. 935.a

Chemnitius quomodò illudat decretum Sixti Pontificis & Concilij Tridentini de Conceptione Mariæ. 83.c
Chemnitius Augustinum deprauat. 84.b
Chemnitius reuelationes contemnit. 84.a
Chemnitius & Sarcerius peruerse Gregorij Naziãzeni narrationẽ de Cypriano oppugnant. 1146.d
Chemnitius Athanasij de Maria locum deprauatũ esse fingit. 1141.a
Chemnitium cum Irenęi interprete frustra contendere. 1151.d
Cherinthus in Mariam contumeliosus. 181.b
Chirtæus D. Basiliũ cur male interpretetur. 238.a.b
Christiana Virgo, Mariã inuocando, dæmonis tentationem & incõtinentiæ periculũ euitauit. 1146.a
Christi varia epitheta. 37.a
Christus Rex & Sacerdos. 37.a.b
Christi nomen vnde. 37.c
Christus Sacerdos secundum ordinem Aaron & Melchis. 27.d. 39.a
Christi typus Adam. 62.b
Christus quomodo Mariæ indigus. 23.c
Christum esse filium Dauid & de semine Abrahæ. 28.c. 441.b.c
Christi conceptio multis modis excellit conceptionem Marię. 59.a
Christus quomodo sanctus, sanctum, & sanctus Sãctorum dicatur. 65.c. 445.c. 499.c. 500.a
Christus gratiam suam maximè omnium contulit Mariæ. 65.d
Christus natus ex pura virgine, & cur. 74.b. 160.b.c
Christus quomodo à patre sanctificari, & seipsum sanctificare dicatur. 94.d
Christus quando natus. 110.d
Christus cur semen mulieris in Scriptura dicatur, non viri. 166.a
Christus cur incarnatus. 160.c
Christus verus Melchisedech quomodo ἀπάτωρ & ἀμήτωρ. ibid.
Christus bis genitus. ibid.
Christi ortus ex Virgine Baptismi Sacramentum & gratiam designat. 161.d
Christus à Virgine natus, baptizatus, & descriptus est. 162.c
Christi & Mariæ cum Adam & Eua comparatio. 159.c
Christus virgultum nascens è terra sitiente. 189.c
Christus Iudæis ex semine Iosepb natus. 204.a
Christus vẽtus vrens, & de Virgine tanquàm deserto descendens. 191.a
Christus flos campi, & lilium conuallium. ibid.
Christus rori & lilio comparatus. 191.c
Christus cur vermis dicatur. ibid.
Christus in conceptu & ortu matrem suam seruat virginem. 231.a
Christus solus per portam matris clausam egressus 228.c. 232.d. 233.a
Christum quotidie nobis in Eucharistia adesse, sicut olim Mariæ adfuit ex ipsa natus. 232.a.b
Christus à Maria sine peccato conceptus. 221.a
Christus de Maria impassibiliter, & ineffabiliter natus. 224.d
Christus non Dei, sed Iosephi & Mariæ filius est Sternbergero. 219.a.b
Christus quomodo conceptus dicatur de Spiritu sancto. 220.b
Christus solus verè primogenitus multos habẽs fratres, eósque Dei & Mariæ filios. 245.a
Christus quantam curam habuerit materni honoris. 248.b.c
Christus quomodo virginitatem doceat ac illustret. 260.d. 451.b
Christus virorum Virginum, Maria fœminarum Virginum caput. 261.c
Christum qualem pro nobis aduocatum & intercessorem hodie confingant Hæretici. 414.d
Christo gratiæ plenitudinem derogant Hæretici. 371.d
Christus quomodo gratiæ plenus. 372.c. 373.b. 384. 385.
Christus fonti vitæ, Maria aquæ ductui comparatur. 385.c
Christus vna persona semper extitit, etiamsi caro & anima separarentur. 433.a
Christi & Mariæ magna in corpore similitudo. ibi.
Christus cur filius hominis dictus. 447.b. 446.c
Christum de Maria natum negantes exclusi ab Ecclesia. 446.a
Christus vnum & vnius naturæ cum Virgine matre. 445.b. 446.b.c
Christum non tantùm transisse per vterum Mariæ, vt volunt Hæretici. 447.a
Christus virginitatem consecrauit. 451.b
Christus aduentu suo suam matrem perfectiorem reddidit non deteriorem. 451.c
Christum matrem suam non abnegasse. 452.a
Christus cur cum matre sua durius egerit. 452.c.d
Christum duplicem statuit Nestorius. 465.d
Christo duplicem naturam tribuendam esse. ibid.
Christipara & Deipara quomodo Maria dicatur quomodóque differant. 498.d
Christiparæ & Christiferæ nomina cur Ephesina Synodus reiecerit. ibid.
Christi fratres & pueri cur à Paulo dicti sint credentes. 442.a
Christianis nõ minus quàm Philosophis ad certam regulam est loquendum. 477.c
Christianorum nonnulli peiores Mahometanis. 476.b
Christum ab initio perfectum in vtero virginis cõceptum fuisse. 485.d. 487.a. 488. 495.c
Christus simul conceptus & natus. 487.a
Christus quomodò præ consortibus suis vnctus dicatur. 487.d
Christus puer simul & vir perfectus. 496.a.b
Christus puer quomodo Simeonem senem regebat. 496.c
Christus quomodo vel non profecisse & creuisse dicatur in sapientia & gratia. 490.c.d. 497.a.b.c
Christò nihil sapientiæ aut gratiæ vnquam fuisse additum. 491.c
Christus iudicij diem vt homo non ignorat. 493.c
Christus homo quæ vel nõ adsumpserit sicut alij, & quare. 494.b
Christum non didicisse literas, vt volunt Hæretici. 495.a.b
Christus vbi conceptus, ibi & vnctus à Spiritu. 488.a
Christus quo tẽpore, & sub quibus passus ac mortuus. 505.d
Christum, Christique animam errori ignorantiæque subiiciunt Hæretici. 492.b.c

Christus

Christus qua similitudine à Maria conceptus probetur. 503.d
Christus durus matrem alloquens quid nos doceat. 700.b
Christum 25. Martij in virginis vtero esse conceptum. 504.a
Christus lapis preciosus & petra scandali in præf. lib. 4.
Christus cur 25. Martij sit conceptus. 504.c
Christum pauperem esse cur decuerit. 581.c
Christus cur seruus dictus à Prophetis. 623.d
Christus legis Dominus legi se subiecit. ibid.
Christus infans quomodo in templo se habuerit. 624.c.
Christus quando natus. 601.a. 610.c
Christus quomodo se humiliauerit in die Purificationis Mariæ. 623.b
Christus natus sine nixu, tristitia, & sordibus parturientis, & clauso vtero. 631.b
Christum peccati accusat blasphemiæque tractat Ioan. Agricola. 657.b
Christus cur Magdalenæ primum apparuisse legatur non Matri. 650.d
Christum suæ matri primum à mortuis apparuisse.
Christus puer quid in templo fecerit. 673.c.d
Christus quo animo fuerit erga parentes quærentes eum. 678.a.b
Christus multis de causis in tẽplo fuit admirabilis. 690.a.
Christus parentes amasse ac honorasse plurimum, & non expostulasse cum illis & cur durius illos allocutus fuisse videatur. 678.c. 702.c. 712.d 713.a. 725.726.
Christus intra priuatos parietes multa arcana suis parentibus patefecit. 693.b
Christus cur matrem parcè laudet. 723.724.
Christus cur durius aliquando loquatur matri. 700.b. 725.a.b. 727.728.729.
Christum fuisse parentibus summè morigerum. 722.b
Christus fabri filius, fabrilem artem cũ patre exercuit. 722.d
Christus & Maria qualem conuictum inter se 30. annos habuerint. 723.b.c
Christum iracundiæ arguit Melanchthon. 711.a
Christum non ex iracundia respondisse matri. 712.b.c
Christus cur à spirituali magis quàm carnali cognatione agat. 720.a
Christus cur de matre negligentius agat. 720.b
Christus quomodo verus Melchisedech. 725.d. 726.a
Christus quomodo gladium in sua viscera conuertisse dicatur. 726.a
Christus quomodo patrem & matrem reliquerit. ibid.b
Christus aliter suos amicos, quam inimicos tractare consueuit. 726.d
Christus cur Mariam de cruce mulierem & non matrem appellarit. 764.d
Christus cur Matrem Ioan. Apostol. commendarit soli. 765.a
Christus mortem non effugisset licet nullus eum occidisset. 819.d
Christus matrem in cælum venientem quomodo exceperit. 840.b.c
Christum potuisse, nouisse, & voluisse, vt mater assumeretur in cælum. 859.a
Christus est victor Satanæ propria, Maria Christi virtute. 895.c
Christi in matre asseritur gloria. 896.a
Christi gloriam non excludi cum per Sanctos aliquid efficitur vel imperatur. 988.a.b
Christus quomodo mediator & quomodo alij Sãcti. 923.b.c
Christus Iudam reprehendens quomodo etiam Ecclesiæ hostes taxauerit. 1063.b
Christus vbi hodie ab Hæreticis statuatur. 1066.c.
Christo & Matri quomodo vota verè credentes exoluant. 1101.d
Christi honorem primarium excipi semper oportere in eximiis laudibus & epithetis Mariæ tributis. 1154.b
Christiani ætate Martyrum quomodo se in cultu Sanctorum habuerint. 148.d
Chrisostomus præclarè Mariam exornat & inuocandam docet etiam in publici sacrificij tempore. 1136.a
Chrysostomum & Basilium cum his quæ Iacobus Apostolus de Maria prædicat pulchrè conuenire. 1149.d. 1150.a
Κιττω morbus mulierum qualis. 148.a
Circumcisionem spiritualem quomodo nos Christus suo exemplo doceat. 728.c
Clausura cur Monialibus indicta. 281.a.b
Clericis mulierum familiaritatem & cohabitationem maximè fugiendam & prohibitã esse. 280.d
Cœlibatus & virginitatis studiosis non imitandi Ioseph & Maria simul cohabitantes. 280.a
Cœlibatum Christianis possibilem, congruentem ac decorũ esse falso negant Hæretici. 265.a. 266.c
Cœlibatum non minus, quàm coniugium Christus aduentu suo commendauit. 259.a
Cœlibatum ex voto susceptum laudari. 283.b. & deinceps.
Cognatorum Christi vana gloriatio ob cognationem. 714.b
ad Cognationem Christi qui pertineant. 715.a
Cognati Christi varij. 715.c.d
Columba typus Mariæ. 63.d
Columbæ Maria comparatur. 140.d
Colloquium Mariæ & Angeli diuinissimũ. 340.c.d
Colloquium Marię cum infante Iesu dulcissimum. 606.d
Collyridiani Hæretici Mariam pro Dea colebant. 399.a. & vnde dicti. 968. & deinceps.
Compassio quid significet. 769.b.c
Compotatores Mariam impiè proscindentes vna cum hospite grauiter puniuntur. 1022.d. 1023.a
Conceptio Mariæ quando in quæstionem vocata. 55.c
Conceptionem Mariæ puram non esse fidei articulum. 55.c.d
Conceptio Mariæ num maculata vel immaculata fuerit non determinari ab Ecclesia, sed liberum relinqui, & neutram sententiam esse damnandã, posteriorem tamen videri probabiliorem. 56.b
Conceptio Mariæ immaculata probatur, & quo sensu. 56.57.58.59.60.68.69.70.71.72.108
Conceptio Marię immaculata illustrat Christi gloriam. 59.b
Conceptio Mariæ quomodò D. Thomæ & Caie-

tano immaculata. 61.b
Conceptio Christi multis modis superat Mariæ conc. 58.d
conceptionem Mariæ indignissimè tractant hæretici. 77.c
conceptionem mariæ solenni festo celebrari statuit Sixtus Quartus. 69.b
De conceptione Mariæ quid Basileensis Synodus statuerit. 68.b
conceptionis mariæ festum non celebrantes derogant religioni. 79.b
De conceptione mariæ cur Deus multos dubitare permiserit. 70.a
conceptio pura cur magis probanda. 78.a.b
conceptionē purā credere quē fructū adferat. 77.c
conceptionis mariæ festum celebrat & laudat Lutherus. 85.d
conceptionem puram secundum Conciliū Trident. firmiter contra Hæreticos asserendam. 83.b
conceptio hominis duplex. 86.a
conceptus sine semine celatur per Mariæ desponsationem. 238.d
conceptiō Christi partim naturalis, partim supernaturalis. 485.a.b.c
conceptionem christi fuisse instantaneā. ibid. & 488
conceptio christi quo tempore contigerit, celebrandāque sit. 506.a.b
De conceptionis christi tempore quid sentiant centuriatores. 501.d.502.a
concilia varia cum Synodo septima veterem confirmasse morem Ecclesiæ mariam publicè inuocantis. 1128.d
coniugia inter se inire omnibus tribubus apud Hebræos licuit, non autem permiscere hæreditates. 37.d
coniugium Annæ & Ioachim castissimū fuisse. 75.b
coniuges ad seruandam inter se castitatem conspirantes laudandi. 250.a
coniugum castè inter se viuentium exempla. 251.a. 253.254
coniugum alteri sine alterius consensu continenter viuere non licet, etiam cum voto. 252.c.d
coniuges continenter inter se viuētes magnum habere meritum. ibid.
S. Conradus constantiensis Episcopus ad Einsidlense Deiparæ consecrandum templum profectus est. 1249.d
consuetudo Ecclesiæ maximæ authoritatis. 71.d
consensus Patrum est testimonium Spiritus sancti. 171.c.d
consensus spontaneus qualis faciat, vel non matrimonium. 249.b
consensum coniugij esse posse in vinculum tantum, & non in copulam. 249.b.c.253.d.254.a
constantini Copronymi impium decretū de Maria non inuocanda. 399.b
constātini copronymi interitus funestissimus. 478.c
constant. Copron. scelestus planéque impius Imperator publicè in Mariam contumeliosus. ibid.
constant. Copron. ob illatam Mariæ iniuriam horrendè castigatur. 1122.c
constantinus Despota Imperator coram imagine virginis iuramentum exegit: Emanuel Imperator in triumpho solenniter eam circumgestari voluit: Palæologus eandē publicè veneratus est. 1040.a.b
constantinus Magnus Imperator Deiparæ templum construxit, eidémque Cōstantinopolim à se conditam dedicauit. 1053.b.c.1144.a
Constantinus & christus magni ambo Principes præclaras accepere matres. 1143.a
constantinus quomodo christi typum nobis possit adumbrare. 1143.c.d
constantinus Magnus diem celebrare Dedicationis, quòd Bizantium Deiparæ dedicâsset, Episc. illuc euocatis. 1144.a
constantinopolitanis magnum fuisse studium in Maria veneranda eiúsque tēplis visitandis, exemplo suorum Principum. 1074.d
constantinopolitani à Saracenis obcessi mariā sibi patronā apud Deū quærunt, & liberantur. 1075.a
contemptus honorum hominem facit honoratiorē ac nobilem. 35.d
contribules apud Iudæos tantùm contrahere matrimonium quomodo intelligendum. 30.c
contemplatiua vita quid requirat secundum D. Thomam. 880.d.881.a
copronymi ineptiæ in disputando contra B V. 991.a.64. & deinceps.
cor Mariæ castissimum, humilimū, feruentissimum. 138.b
corpus christi vbique virgineum & ex virgine esse declaratur. 178.a
de corporis christi in Eucharistia præsentia quomodò sentiant Catholici. 231.d
corruptores sacrarum Virginum capite puniendi. 266.a.b
corpus christi quale confingant Hæretici. 437.b.c. 439.b.c.445.446.447
corpus christi totum ex Maria eiúsque substantia ac sanguine sumptum esse. 441.442.443. & deinceps.
corpus christi non esse sumtum ex sanguine cordis Mariæ. 425.b
corporis christi veritatem quomodo veteres adstruant. 453.d
corpus christi verè in Eucharistia proponi & contineri. 454.c.d.455 d
corpus christi quod Sacerdotes conficiunt esse idem quod ex Virgine maria natum est. 454.c
corpus christi in Eucharistia adesse negant hæretici. 462.a
corpus christi est virtus obumbrans virginem & quomodo. 501.b
coruinus in Mariam contumeliosus. 656.d
corpus Mariæ priuilegio fuit conseruatum à putredine. 854.b
corpus Mariæ peculiariter Deus glorificauit. 856.d
credentes cur à Paulo christi fratres & pueri dicantur. 442.a
crescere in sacra Scriptura quid sepè significet. 497.a
De Cruce Domini quàm impiè sentiant hæretici. 655.b
cultum verum Deo inprimis exhibendum suo exēplo christus docet. 680.d
cultum duplicem à nobis exigi in festis. 613.d
cultum imitationis etiam Sanctis detrahere student hæretici. 407.c
cultus Sanctorum amplius aliquid à nobis exigit quàm imitationem, & quid. 407.a.b
cultum Sanctorum in 4. rebus præcipuè consistere. 408.d
culmanus in Mariam contumeliosus. 30.b.636
cultum deserторum Deo ingratum esse. 950.c

Cultus

Cultus sacer sub se continet Latriam, hyperduliam & Duliam. 951.a
Cultus Christi & Sanctorum distinguitur. 944.b
Cultus latriæ quando & cur ab Ecclesia adhibeatur. 954.b
Cultus Mariæ à quo & per quos impugnetur. 962.b
Cultum hyperduliæ Mariæ deberi. 958.d
Cultum suum qui Mariæ adimunt frustrà prætexūt se velle Deum in spiritu & veritate adorare. 1156.d
Cyrus Episcopus Mariæ templum fabricat Smyrnæ. 1053.c
Cyrillus Alexandrinus ex reuelatione cognouit Mariam pro se deprecari, & à Deo veniam petere. 1135.d

D

Dæmones Religiosis & Virginibus maximè infesti. 128.d
Dæmoni tria mysteria in Scripturis incognita. 153.a
Dæmones acumine sensus & ingenij vincunt homines. ibid.
Dæmon secundum Illyricum animas creat. 81.a
Dæmonis esse proprium homines à pio vsu sacrarum imaginum reuocare. 1044.c
Dagoberti Francorum Regis in Mariam pietas & in eiusdem Ecclesiam Argentinensem liberalitas. 1050.a
Daniel in lacu Leonum pastus ab Abacuc typus Mariæ. 173.a
Dauidis Georgij principis Anabaptistarum summa impietas. 438.d
Dauid Propheta quomodo diuersimodè humilis dicatur. 579.c
Deiparæ nomen contra Nestorianos defensum. 467.a 469.b
Deipara quomodo Maria vere dicatur & habeatur. 468.c
Deipara & Christipara quomodo differant. ibid.d
Deiparæ Virginis prærogatiuæ excellentes. 1105.b
Desideria Mariæ circa Christi aduentum. 137.a
Desponsatio Mariæ cum Ioseph, quomodò quando, per quos, & quare peracta sit. 243. 244.245. 287.c.d.296.
Desponsationis Mariæ finis & vtilitas. 248.a.b.296. 297.
Desponsatio Mariæ æque est virginitatis ac Matrimonij commendatio. 258.d
Deus solus quomodo immortalis. 66.d
Deum à quoquam recte diligi, eiúsque mandata obseruari posse, impie negat Lutherus. 141.d
Deum latere post parietem quid. 256.b
Deus propensior ad præmia iustis retribuenda, quā ad supplicia inobedientibus infligenda. 301.a
Deum in homine agere, & hominem Deo cooperari nihil vetat. 635.d
Deus mirabiliter & potenter Mariæ affuit morientī. 822.b
Deus in morte piorum glorificandus. 828.d
Deus in Maria promissiones Sanctis factas compleuit. 922.b
Deus honorificis nominibus & epithetis Sanctos afficit, & quare. 919.d
Deus Mariam in Scripturis multis modis prædicandam ostendit. 922.c
Deus munera sua nobis tribuit libentius propter Sanctos. 996.b
Deum in templis inæqualiter operari, sicut Iudæi frequenter sunt experti. 1067.a
cum Deo eis malè conuenire, quibus male cū Deipara eiúsque cultu conuenit. 1155.b
Diaconissas fuisse in primitiua Ecclesia, & quales. 129.a
Digni Christo qui dicantur. 310.c
Discrimen inter Mariam & Euam quantum sit iuxta Irenæum. 1151.b
Doctrinam spiritualem per incrementa temporum creuisse & crescere in Ecclesia. 52.c.d.57.d
Doctrina Christiana partim scripto, partim traditionibus nititur. 320.c
Doctrinam nullam sanam ac certam esse extra Ecclesiam. 382.b
Doctrina recta vt amplectatur quid requiratur. 786.d
Dolorum Mariæ causæ. 759.760
Dominicus dies cur sic dictus. 610.c.d
Dominium tàm seculare, quàm spirituale regno Christi contineri. 39.c
Domus Ezechielis 43. typus Mariæ. 64.a
Domestici & cognati quando pro inimicis habendi. 729.a
Donec quomodo accipiatur in Scriptura. 244.a
Dominicus ordinis Prædicatorij institutor, eximius Mariæ Virginis cultor. 1109.a
Dominicanorum ordo velut hortus manu Virginis Mariæ plantatus. ibid.

E

Ebionitæ solum Euangelium Mātthei recipiunt. 169.b.
Ebionitæ Christum ex copula Iosephi cum Maria natum impiè asserunt. 171.b.c
Ebionitarum duces qui. 197.b
Ebionitæ cœlibatum plane interdictum voluerunt. 266.c
Ecclesiæ fides & doctrina de prosapia Mariæ. 33.d
Ecclesiæ consuetudini quantum tribuendum. 71.d
Ecclesia adulterari non potest. 164.d
Ecclesiastici quibus de causis castitatem colere debeant. 296.c. 297.a
Ecclesia nunquam sine abusibus. 404.c
Ecclesiæ veteris mos in Anathematismis proponendis. 480.c
Ecclesiastica & Sacerdotalis potestas seculari præest iure diuino in spiritualibus. 565.a
Ecclesia per externos ritus admoner nos rerum spiritualium. 639.d.640.a
Ecclesiam errare posse, quàm inepte probet Culmannus. 685.d.686.d
Ecclesiæ vt Magistræ veritatis plurimum tribuendum. 685.c.d
Ecclesiæ iudicio standum in rebus fidei. 786.b
Ecclesiæ primitiuæ status. 806.b
Ecclesia sicut aurora consurgit. 862.b
Ecclesiæ traditiones varij sunt ponderis. 861.c
Ecclesia mulier quæ serpentis caput conterat dici potest. 899.a
Ecclesia bonos & malos continet. 960.a
Ecclesiæ veræ nota vna est miraculorum maiestas. 1004.d
Ecclesia permittente illustres fœminas ex Poetis

Ethnicis excerpere, quæ ad sacras faciunt historias. 1097.d
Ecclesię fides firmissimum præsidium contra Hæreticos. 1104.
in Ecclesia Hierosolymitana Antiochena & Alexandrina solenne fuit sub Constantino Magno, petere Mariæ intercessionem. 1135.c
Educatio magni momenti ad honestam bonámque vitam. 133.a
Educationem Virginum qualem esse oporteat. 133.d
Elzeatius cum coniunge sua vouet Deo castitatem. 251.d
Elisocer Iosephi, non pater habendus. 42.b
Elizabeth qãtoperè Mariam, eiúsque merita suspexerit. 298.c
Elizabeth Marię humilitatem & summam præstantiam admiratur & laudat. 555.c.d. 557.c.
Elizabeth quàm reuerenter & officiose erga Mariã sese gesserit. 555.a.565.b
electi quomodo in Canticò Mariano depingantur. 568.a
Eli Sacerdotis filij qualium mulierum constupratores fuerint. 127.d
Elias & Moyses Christo verè apparuerunt. 1028.c
Emanuel quid significet, & quomodò de Christo dicatur. 196.c
Ephræm Basilij Diaconus commendat plurimum Mariam & eius opem implorat. 1136.d
Ephræm vsurpauit etiam illud Ecclesiæ canticum: Dignare me laudare te Virgo sacrata. 1137.c
Ephræm ingentes Mariæ laudes & virtutes in Christo & propter filium tribuit. 1138.a
Ephræm inter doctissimos Ecclesiæ Patres floruit. ibid.d
Epiphanius de Maria Euam erigente testatur. 1153. b
Epitheta varia Marię Deip. 22.a.b.24.b.74.d.104.a. 115.a.118.c.120. 147.b.146. b c. 175.b. 261. b. 352.b.362.b.c.375.a.410.c.430.d.673.a.669.670. 689.a. 1105. 1115.a. 1119.d. 1124.a.1131.b
Epitheta Deo propria, & Deo & Sanctis communia. 919.a
Epitheta varia recte Mariæ tribuuntur. 904.a
equæ in Cappadocia ex vento concipere dicuntur. 214.c
Erasmus de Mariæ tribu temere dubitat. 30.c
Erasmus reuerenter de Maria loquitur. 83.a.87. c 107.b.231.c
Errores varij de peccatis. 54.d
Erasmus Mariæ puritatem asserit ac defendit. 85. d 87.a.88.a.107.b
erasmi Pæan in Mariam Deiparam. 88.a
erasmus de paupertate Christi & Marię malè sentit. 450.
erasmus quomodò Mariæ merita excludere nitatur. 299.a.b
erasmus virginitatis votum in Maria comprobat. 295.c
erasmus perpetuam Marię virginitatem pro articulo fidei rectè habendam censet. 319.b.c
erasmus & Lutherus quomodò Christum profecisse sapientia & gratia asserant. 490.b
Erasmus nimis ἐρασιχῶς & crassè loquitur de Maria Christum concipiente. 503.b.c
erasmus impiè de Christi diuinitate dubitat. 544.d 545.a.b
erasmus pro hoste diuinitatis habitus. ibid.
erasmus in Religiosos mendicantes iniuriosus. 616.
erasmus Simeonem Sacerdotem legis fuisse negat. 635.b
Erasmus quis fuerit. 901.b
Erasmus multa sine Scripturis & contra Scripturas de Christo affirmat. 904.b
erasmi testimonia de B. Virgine. 906. a. & quomodò eam inuocet. ibid.
erasmum magis Cathol. quàm Hæret. circa Mariæ laudes fauere, & cur venia erasmo in quibusdam scriptis ipsius dari possit. 907.a
erasmi colloquia quo in precio habenda. 905.c.d
erasmus improuidè taxat sacras peregrinationes. 1069.a
erasmus multum tribuit Virgini & Aedi Lauretanę. 1092.b
Esaiæ de Maria vaticinium in virga Iessæ. 29.c
Essæi mirifici voluptatum contemptores. 265.a
Esther typus Mariæ. 15.d.314.c.418.d
ethnicis Mariæ nomen fuisse cognitum. 7.d
ethnicorum testimonia quomodò in medium à Christianis adferri possunt. 107.d.205.c.d.212.b
ethnicorum Theologia quos fontes habeat. 207.b
Cum Ethnicis & Hæreticis certamen iniro qua ratione debeant Orthodoxi. 205. b.c
ethnicis cur dogma de partu Virginis absurdùm videatur. 203.c
ethnici & Iudæi continenter viuentes conuincunt Hæreticos cœlibatum detestantes. 265.d
eua à Tertulliano descripta. 149.a.664.a
euæ, & aliarum mulierum tria mala. 350.d.671.a
eua typus Mariæ. 5.d.13.d.111.a.159.b.185.c.350.c 669.670.
eua quomodò Mariam aduocatam cognouerit. 1152 d
eucharistiæ Sacramentum initio nascentis Ecclesiæ quotidie sumebatur. 97.c
eunuchorum triplex genus. in præfat.lib.2.
eunuchi Euangelici qui. in præf.lib. 2.302.d
euãgelij prædicatio Iudæis ac ethnicis incredibilis. 203.b
euangelicorum duo pręcipua in religione exeitiam 334.a
eutychianorum error. 440.b.384.c
in Eucharistia verum corpus Christi proponi & cõtineri. 455.456
Eucharistiam summa cum reuerentia adorantium & suscipientium exempla aliquot. 456.d
in Eucharistica re Sacramentarij, Nestorianis adhærent. 462.a
eutyches quis & qualis, eiúsque errores. 484.
eutychianos etiam hodie non paucos inueniri. 485.a
euangelium de Martha & Magdalena optimè ab Ecclesia proponit in festo Assumt. B. Virg. 871. 872.
Eucharistia non est vbi Sacerdos ordinarius non est. 948.b
Eudoxia pie curat celebrari festum S. Petri ad vincula. 1151.d
Exempla Principum Christianorum, qui sedulò in cultu Virginis versati sunt. 1120.d
Exorcismi Ecclesiæ quid. 389.c
excõmunicationes variæ in varios Hæreticos. 481.
Exinanitio filij Dei quid nobis designet, ac contineat apud Paulum. 491.a

Exequiæ Mariæ ab Apostolis celebratæ, & earum vsus vnde ad nos manauerit. 831.b.c
Exordismus factus Oetingæ, & cur Hæretici exorcismi munus non probent. 998.b

F

FAustus Manichæus Mariæ genus ad tribum Iudæ refert. 27.a
Feriæ Mariæ cur ab Hæreticis reiiciãtur, & fructus ex iis seruatis fidelibus redundans. 887.a
Festa Mariæ aliqua, & festa Sanctorum in vniuersum omnia reiicit Lutherus. 116.d
Felicitatem, salutémque suo aduentu aliis adferentium exempla sacra. 554.a.b
Festum Assumptionis Mariæ nobis est cum Angelis continuum. 836.c.d
Festum Assumptionis apud Græcos & Æthiopes insigne. 866.a
Impiè abrogari ab Hær. ibid.
S. Felix Nolanis apparuit & defendit. 1029.c
Festum purificationis Mariæ vetustius esse quàm vt Iustinianum Cæsarem habere possit auctorem. 1073.b
Festum assumptæ in cælum Virginis non incœpisse sub Mauritio Cæsare. 1037.c.d
Festum Assumptionis probatur. 864.d
Figuras legis, non leuiter æstimandas esse, sed ad vsum Christianum transferendas. 64.b
Filios filiásque Deo à parentibus consecrari solitum & vsitatum olim fuisse. 126.c
Fides de Virgine matre paulatim tradita & accepta. 156.a
Fidei articulum de Virgine matre qui olim negarunt. 220.a
Fides sola iuxta Lutherum meretur iustificationem. 311. d
Fides, Spes, Chatitas æquipollentia sunt Hæreticis. 369.c
Fidem & confessionem Ecclesiæ retinere firmissimum contra Hæreticos præsidium. 453.a
Fides ad Eucharistiam sumendam quæ olim requisita. 454.a
Fidei veritas etiam ipso loquendi vsu confitenda, & cauenda bonorum offensio. 477.b.c
Fides Mariæ qualis, & quanta, quódque sempet integra ac imperturbata fuerit. 531. & deinceps. 537.d & deinceps. 547.d. 563.c
Fidei & Spei præclara exempla. 539.d.540.a
Fides Basis, & fundamentum Christianæ iustitiæ. 537.d
Fides Mariæ etiam ab Hæreticis defensa. 535.d
Fides Zachariæ dubia & imbecillis. 536.a
Fidem solam non iustificare, vt volũt Hæretici, sed vna cum bonis operibus. 563.a
Fides radix iustificationis, & origo beatitudinis. ibidem.
Fides Mariæ fuit operans per charitatem, non nuda. 563.c
Fidem & timorem distingui in Scripturis. 572.a
De Filio hominis eadẽ in Scripturis prædicari, quæ de Filio Dei. 465.b.c
Fides Mariæ omniũ perfectissima & maxima. 532.a 539.540.542.544.693.c.d
Fidem ac prudentiam Mariæ in colloquio cum Angelo elucere. 529.a.39.c
Fides Mariæ commendatur à Luca, non extenuatur. 531.d
Flacciani pro Nestorianis habentur à VVittenbergensibus. 461.d
Fœminæ quales in domibus Clericorum à Synodo Nicæna esse permittantur. 281.b
Fœminarum familiaritatem, eriã germanarum sororum maximè vitandam Ecclesiasticis. ibid.
Fœminarum huius temporis impudentia circa res sacras. 972.b.c
Formula, qua Maria virginitatem vouit. 293.a
Fornicatio Sacerdotum quàm sit res indigna. 298.a
S. Franciscus impense B. Virginem dilexit. 1109. d
Franciscanorum erga Deiparam pietas. ibid.
Sanctus Franciscus quomodo natalem Domini coluerit. 614. b
Fratres & sorores sæpè pro cognatis & affinibus accipi in Scripturis. 50.c.242.d.707.c.d
Fratres, Sorores & Matres quomodo distinguat Christus. 716. b
Fratres Domini, qui, & quomodo in Scripturis vocentur, & quem patrem habuerint. 242.c.d.277.c 321.b.707.c.d
Fratres Domini cum Maria venientes in Euangelio reprehenduntur. 707.d
Fridericus Nausea Conceptionem puram Mariæ defendit. 76.d
Franciscus Lambertus Mariam defendit. 753.d
Friderici tertij Imperatoris & Principis Austriaci, eiúsque matris Cimburgæ erga Deiparam pietas singularis. 1113.a.b
Fructus ex cultu Mariæ proueniens. 509.a
Fulbertus ægrotus singularem à Virgine sibi apparente consolationem accepit. 1117.d

G

GAbriel quomodò confirmet fidem de Virgine parente. 115.d
Gabriel quomodo ad Mariam salutandam & instruendam peruenisse scribatur. 284.b.c
Gabriel quis, quantúsque fuerit. 338.b.c
Gabriel quid significet. 338.c.d
Gabriel commendatus in Euangelio. 339.a
Gabriel, cæterique Angeli cur alati pingãtur. ibid. c
Gabrielem Mariæ notum fuisse. 341.b
Gabrielis in salutanda Maria propositum. 349.c
Gabriel & Ioannes duo Leones ad Mariæ custodiã dati. 340. a
Gabriel quomodo & qualiter Mariæ apparuerit, & vbi. 342.a
Gabriel exemplo suo nos docuit Mariam reuerenter salutare. 352.a
Gabrielis officium in salutanda Virgine quodnam fuerit. 423.a
Gabriel cur missus ad Mariam. ibid. c
Gabriel quomodo promittat Virgini virtutem Altissimi obumbrantem. 501.a
Gabriel quid in sua legatione proposuerit, & summatim pertractarit. 829.b
Gaianus Mimus Mariam blasphemans punitur. 1023.c
Gallasius Caluinianus Mariam Euæ aduocatã fuisse testatur. 1152.d
Gaudia Mariæ varia ac septem præcipua. 549. 550.

Genealogia Christi diuersimodè ab Euangelistis describitur. 37.a
Genealogia Christi ad fidem confirmandam vtilis. 33.b
Genealogiarum inquisitiones quęnam à Paulo prohibitæ. 32.b.33.b.
Genealogia Christi ex tribu Iudæ, & stirpe Dauidis. 27.28.
Genealogia Iosephi potius, quam Mariæ cur describatur. 30.b
Generatio Christi inenarribilis. 235.a
Genealogia Christi scalæ Iacob cõparatur. 271.b.c
Geneuenses natalem Christi diem celebrare planè negligunt. 613.
S. Georgium negari à Sectariis. 1012.b
Germani Constantinopolitani testimoniũ de Christi & Mariæ imaginibus reuerenter habendis. 1037. d
Germani Cæsares vt Ludouicus Bauarus, & Ludouicus Caroli filius imagines sacras, præsertim Virginis valde coluerunt. 1044.d.1045.a
Germanis pudendum à Caroli Magni spiritu & more tam procul abesse in Deipara veneranda. 1076.b
Germanos etiam Principes in Mariæ cultu, vsque ad Fridericum primum perseuerasse. 113.a
Gerardus Vngaricus Episcopus nihil negat in Mariæ nomine quid perentibus, sicut & Alexander Halensis. 1119.b
Gladius in Scriptura quid significet. 756.c.,d
Gladius corporalis & spiritualis. 752.c
Gladius Mariæ omne genus doloris complectitur.
Gnostici Christũ literas didicisse fingunt. 490.b.c
Gnosticorum figmentum de stirpe & reuelationibus Mariæ meritò repudiari. 42.d
Gnostici continentes ludibrio habent. 268.d
Gnaphæus quis & quando fuerit. Item ipsius lex de Maria inuocanda. 983.a
Gorgonia Gregorij soror castissima. 280.c
Græci Ethnicorum sapientissimi quales olim fuerint. 210.b
Gratia prima non cadit sub meritum. 309.c
Gratiam esse inhærens donum Dei, non autem fauorem, & quibus nominibus appelletur. 364. d 365.b. 366.372.a
Gratiam & remissionem peccatorum apertè distingui in Scripturis. 367.
Gratia plena quomodo dicatur Maria. 358.b.c.359. 366.d.373.374.375.376. & deinceps
Gratia quid sit. 363.c.368.b
Gratiam non excludi à iustificatione. 364.a.367. d
Gratiæ nomine quomodo abutatur, cæterósque abuti docuerit Lutherus. 363.b.364.c.351.d
Gratia generalis & spcialis in Maria consideranda. 362.b
Gratia, qua iustificamur, diuersa ab ea, qua adiuuamur, & probati remuneramur. 367.d
Gratiæ diuinæ virtus ac effectus. 368.b
Gratiæ nomine virtutes contineri, quibus verè locupletemur. 380.d
Gratia, Charitas, Misericordia VVigando Synonima sunt. 569.b
Gratia, iustificatio, remissio peccatorum, &c. Centuriatoribus sunt æquipollentia. ibid.
Gratiam Mariæ detrahunt Nouatores. 370.c
Gratiæ plenitudinem sibi vendicant Hæretici. 371.a 373.b
gratiæ plenitudo aliter in Christo, Maria, & Sanctis. 377.c.385.c.d
gratiam inæqualiter distribui. 357.b.c
gratia plenos in Scripturis multos dici, non tamen ita vt Maria. 357.c.373.374.385. 388.c. d
gratia & veritate plenus quomodo Christus dicatur. 372.a
gratiæ plenitudinem Nouatores Christo derogant. 371.c
gratia tribus modis præ Sanctis aliis excellit Maria. 376.d
gratia fontana, quam vocant, triplex. 373.d
gratiam & iustitiam fontanam vni Christo deberi. ibid.
gratiæ plenitudo triplex. 385. d
gratiæ prædicatione gloriam Christi illustrari, non obscurari. 388.d
gregorius Magnus de Maria præclara scripsit, eámque inuocauit. 1127.b
gregorij Nazianzeni quanta olim fuerit authoritas. 1147.a.b
gregorius Nazianzenus Mariam impense coluit, & sicut alios Sanctos inuocauit. 1138.d
græcis sequentibus originem de B. Virg. non esse credendum. 754. a
græci attestantur suis canticis Mariæ mortem coram Apostolis factam, assumptam & sepultam. 851. c.d
græci in Mariæ templis extruendis seduli. 1132.a
græci cum hostibus pugnaturi Mariæ templa adibant. ibid.
græci magno ardore quædam Deiparæ templa honorarunt. 1142.c
guilielmi Sirletti Cardinalis laus. 23.d
Guilielmus Rhodingus Vigilantij errores suscitat. 416.a
Guilielmus Rhodingus quàm impia de Maria scribat. 415.b.c
Guilielmus Rhodingus Mariam in peccatis natam ait. 85.a.b

H

Helena Augusta Cõstantini Magni mater, Deiparæ templa construxit. 1053.d
Helena Imperatrix preciosis rebus ornat altare. 1059.a
Helena quomodo à filio Constantino sit honorata. 1143.b
Helenæ Imperatricis pietas in Deum & Mariam. 1144.c
Hæretici qualem fingant fuisse Mariam. 33.34.45.c 85.a.b
Hæretici in Marias Euangelicas contumeliosi. 10.b
Hæretici Mariam commendant. 24.d.431.432
Hæretici quomodo tractent Marię conceptionem. 77.c.d
Hæretici cur cœcutiant in cognoscenda perfectione Mariæ. 98.b
Hæretici Mariã peccatricẽ feciunt. 85.b.99.d.100.a
Hæretici negant, quæcunque in Catholicis improbant. 130.d
Hæreticos frustra aduersari Mariæ. 147. a
Hæreticorum Virgines pro scortis habẽdæ. in præf. lib. 2.
Hæretici Ecclesiæ constupratores & adulteri.

Hæretici

Hæretici dæmonibus & Iudæis nocentiores. 165.b.c
Hæreticos Iudaizare in explicãdo Esaia. eósque minimè audiendos, sed vulgatam versionem retinẽdam. 200.b
Hæreticorũ mos pleraque sacra carnis iudicio metiri. 246.d
Hærerici Mariam ex voto Virginem fuisse negant. 219.c
Hæreticorum quinam Mariam apertò vtero peperisse affirment, virginémque mansisse negent. 223.b.c
Hæretici præcipui sese ex Monachis maritos fecerunt, summéque castitatem oderunt. 264.a
Hæretici cum Iouiniano & Ebionitis cœlibatũ planè exclusum volunt. 266.c
Hæretici cur maximè allucinentur, & errent in Scripturis. 256.c
Hæretici obscurant Christi beneficium, Mariæ & Sanctorum merita reiiciendo. 314.c
Hæreticorum quinam virginitatem Mariæ perpetuam vt articulum fidei admittant, & qui non. 318.d,314.a
Hæreticorum est semper suis erroribus Scripturas prætexere. 254.d.319.d.320.a
Hæreticorum proprium est quoduis negare & explodere aduersum. 382.c
Hæretici syllabarum vocularũque captatores. 363.b
Hæretici præposterè spirituales. 354.a
De Hæreticis cauendis regula S. Athanasij. 360.a
Hæretici gratiæ plenitudine sese Mariæ exæquant. 373.b
Hæretici omnia sibi licere volunt, nihil aliis. 397.a
Hæretici inter se pugnantes, in quibus conueniant. 404.b
Hæretici Mariæ aliquas prærogatiuas nobiscum agnoscunt, eámque summè laudant. 431.d.482.a
Hæretici in Christum & Mariam blasphemi. 437.d. 483.d
Hęretici quid de corpore Christi ex Maria assumpto sentiant. 435.a.436.437.d.439.b.445.c.d.447.b.c
Hæreses quomodò extinguantur. 469.a.b
In Hæreticos quàm seuerè statuerit Ecclesia. ibid.
Hæreticorum varij de Christo & Maria errores. 480.a
Hęretici noui in multis Mahometanis peiores. 472.b
Hæreses ad suam originem reuocare, magnæ est vtilitatis. 479.c
Hæretici Pharisæis similes. 483.d
Hærẽtici quomodò Christum in gratia & sapientia profecisse intelligant. 489.c
Hæretici araneas imitantur. in præf. lib. 4
Hæretici Gallis gallinaceis similes. 308.a
Hæretici in Maria diiudicanda Turcis, cæterísque omnibus immodestiores. 530.c.d
Hæretici sẽ & suos in fide præponũt quodammodò Mariæ. 534.a
Hæretici similes Herostrato. 219.a
Hæretici ventres. 79.d
Hæretici moderni infestiores antiquis. 657.d
Hęretici quàm indignè sentiant de rebus in Ecclesia consecratis, de cruce Domini. 645.b
Hæretici quàm turpiter de Maria loquantur. 656.b
Hæretici conscientiæ terroribus plenissimi, aliósque ex se similes arbitrantur. 654.660
Hæreses irrepere cur sæpè permittat Deus. 724.c
Hæretici sua potiùs quàm aliena prædicant. 735.b
Hæretici Mariam fraudant suo honore. 733.d
Hæreticorum proprium est nouos hymnos adferre & in odium Ecclesiæ cantillare. 746.a
Hæretici quomodò peccent in Patres. 786.b
Hæretici cum Patribus turpiter bellum gerũt. 778.c
Hæretici ad Ecclesiæ inuidiam & odium nihil non rapiunt & deprauant. 834.a
Hæreticorum arrogantia intollerabilis in rebus ad religionem pertinentibus. 866.c
Hæretici hodie sunt peiores Iuda. 877.d
Hæretici vita contemplatiua non delectantur, & quare. 883.b
Hæreticorum pessimè erga B. Virgin. affectorũ merces. 909.a
Hæreticorum purus & sincerus cultus erga Christũ quis sit hodie. 945.d
Hæretici pro Dei verbo hominis verbum colunt. 946.d
Hæretici miserum & delicatum Christum faciunt. 947.a
Hæretici peruersè abutuntur locis Scripturæ de inuocando Deo dum Sanctos excludunt. 995.b.c
Hæretici ringuntur ac dolent ob Ecclesię sedulitatẽ in reliquiis Sanctorum exornandis. 1059.a
Hæreticos Irenæo repugnantes negare, quòd Maria Euę sit aduocata. 1152.c
Hebraicis & diuinis literis Maria dat operam. 135.d & deinceps.
Heshusius cur Ecclesiam damnet. 56.a
Helenę pulchritudinem summo studio exprimere conati sunt Ethnici. 211.c
Heluidius quis, qualis, & quale dogma habuerit. 237.a
Heluidiani in Mariam & Iosephum tanquàm malè castos iniuriosi. 237.138.324.b.630.d.631.a
Hetzeus Anabaptista 13. simul vxores duxit. 264.a
Henricus eius nominis Imperator secũdus Bauarus, Spirę templum Deiparę fundauit. 1049.b
Idem Henricus Imperator secundus, primã noctem precandi gratia in Deiparę ędẽ consumebat, si quãdo vrbem aliquam esset ingressus. ibid.
Henricus secundus Imperator vt florem sanctæ virginitatis cum coniuge integrum conseruaret, singulari Mariæ ope adiutus fuit. 1121.a
Henricus Imperator secundus huius nominis Vngarorum Apostolus dictus, & cur. 1121.c
Henrici septimi Imperatoris erga Deiparam pietas. 1114.b
Hermanus Contractus Comes de Veringen Sueuus in Maria laudanda & colenda diligens. 1120.c
S. Hilarij maxima eloquentia. 173.c
S. Hieronymi pietas in suspiciẽda Eucharistia. 456.b
Hieronymus VVeller sese impiè cùm Maria comparat. 85.a.b
S. Hieronymus cum aliis deuotè templa & sepulchra Sanctorum visitabat. 1142.d
Hortus conclusus typus Mariæ. 63.d
Hosiandrum circa Genealogiam Christi multis modis errare. 30.d
Homo secundum Illyricum Satanę imaginem gerit. 81.a
Hominum generationem difficillimã esse, multáque ad eam requiri. 147.c
Homines quomodò paulatim perducti ad fidem de Virgine Matre virgineóque partu recipiendum. 154.c

Homerus & Virgilius Sibyllarum imitatores. 207
Hostes clancularij apertis magis noxij. 162.a
Hostes Ecclesiæ in sensum reprobum quomodò nunc iustè tradantur. 1155.a
Hospitium Mariæ Christum parientis quale. 62.b
Homo creatus est vt esset mortis expers. 818.d
Homo per peccatum tàtùm est factus mortis reus. 819.a.b
Hominis salus quomodò à Deo restituta sit. 843.c
Honor Sanctorum à Christo in cœlo ipsis datus. 919.d
Humilitate augeri potiùs, quàm obscurari nominis gloriam. 35.d
Humilitatis veræ effectus. 317.a
Humilitatem Mariæ quomodò interpretentur & eleuent Hæretici. 577.578.& deinceps.
Humilitas Mariæ quibus rebus & exemplis cernatur ac elucescat. 590.a.b.591.592.593
Humilitas Luthero quid. 578.c
Humilitatis vocem in Scripturis multipliciter accipi. 579.a
Humilitas afflictionis, coactionis, virtutis, &c. diuersa. 579.d
Humilitas vera, quæ, & eius laus. 579.584.d.587.589.b
Humilitas Sanctorum multùm cedit humilitati Mariæ. 589.d
Humilitas cur virtutum custos, & virtus Christi dicatur. 587.d
Humilitas in omnibus vbique omnibus necessaria. 588.b
Humilitum exempla aliquot. 588.d
Humilitatem præstare difficillimum. ibid.
Humilitatis veræ perfectæque officium. 589.a
Humilitatis virtutem in Maria cur non agnoscant Hæretici. 586.d
Humilitas iustificat, non humiliatio. 587.b
Humilitas vera quibus rebus cernatur. 587.c.d
Humilitas Mariæ quantùm boni attulerit. 584.d.594
Humilitas Mariæ scala Dei. 584.d
Humilitatem suam quomodò Maria respici à Deo profiteatur. 585.d
Humilitatis Mariæ ingens meritum. 586.a
Humilitas honorata rara. 594.b

I

IAcobi Apostoli Liturgia veteribus probata, Mariæ dignitatem & cultum astruit. 1149.b
Iacobi Protoeuangelium meritò reiiciendum. 48.a.121.d.122.b.228.d
Iacobi Andreæ Schmidelini confessio de peccato originali. 81.d
Iconomachi veteres & noui valdè crudeles. 1035.b
Iconomachi templis marianis infestissimi. 1045.b
Iconomachos vnà cùm Catholicis concorditer docuisse Mariam inuocandam, & Sanctis omnibus præferendam. 1129.a
Identitas naturæ inter Mariam & Christum. 261.d
Idololatriæ Catholicos accusant VVigandus, Caluinus, & Pomeranus. 289.a.398.c.d
Idiomàtum communicatio in Scripturis vsitata, & retinenda. 465.c.d
Idololatriæ peccatum in quibus consistat. 940.d
Hæreticos idololat. non cognoscere. 641a
De Ieiunio Annę Phanuelis & Euangelio quid tradant Nouatores. 636.a
Iesum soluere quis dicatur. 442.a
Iephtæ filia cur moritura suam defleat virginitatẽ. 289.c.d
Ietemias Hombergius redit ad Ecclesiam. 81.b
Ieremiæ Prophetæ sanctitas illustris. 91.d
Ieremias præfigurat Dominum Christum, & quid significet. 90.b.92.b
Ieremian sanctificari quid Pomerano & Caluino. 89.d
Ieremias sanctificatus in vtero. 90.a.b.92.b.c
Ieremias aliter quàm Paulus ad munus docendi segregatus ac sanctificatus. 90.d
Ieremiam non vixisse absque peccato. 105.b
Ieremias Ægyptios docuit de Virgine paritura. 215.d
Ignis in rubo typus Christi & Mariæ. 17.a
Ignorantiam errorémque nullum Christo ascribi posse Hæretici faciunt. 492.b.495.d.498.b.c
Ignorantiam non omnem esse peccatum aut reprehensibilem. 685.b.c
Illyrici doctrina de originali peccato. 81.a
Imago sanctæ Mariæ à sancto Luca depicta qualis. 145.b
Imagines Mariæ gratas semper fuisse antiquitati. 959.b
Imagines quomodò adorentur. 979.a
Imaginum vsum antiquissimum & quis verus earũ vsus. 1036.a
De Imaginum vsu à multis Synodis definitum est. 1036.d
Imaginem Deiparæ antiquitas habuit. 1037
Imaginem Christi & Mariæ primùm S. Lucas pinxit. 1038.d
Imagines Deiparæ an plures S. Lucas depinxerit. Contra Illyricum. 1040.b
Imaginam Mariæ à Luca depictam Romæ multis iam seculis asseruari. 1040.c
Imaginem Virginis per Lucam depictam auctore Gregorio Magno Romę in supplicatione circumgestam esse miraculo & beneficio publico accedente. ibid.
Imaginem Deiparæ S. Gregorius in Hispaniam mittit, quæ hodie etiam plurimis venerationi est. 1041.d
Imaginem Mariæ rectè cum ornatu & elegantia in templis proponi. 1061.a
Imago Mariæ admodùm honorata ab ipsis etiã Imperatoribus Constantinopolitanis. 1112.a
Infantes Caluino & Bucero sanctificantur in vtero. 54.d
Infantes omnes secundum Pelagianos sine peccato concipiuntur & nascuntur. 66.b.c
Infantes sine Baptismo saluari non posse. 92.b.c
Infantes omnes Ieremiæ & Baptistæ in domo sanctificationis exæquant Hæretici. 92.d
Innocentiam Mariæ satis defendi authoritate Ecclesiæ, Scripturæ & Patrum. 100.c.d
Circa Institutionem Mariæ puellæ duo considerandа. 133.a
Institutio cuiusque qualis sit, magni refert. ibid.
Interpretũ septuaginta laus, eorúmque in vertendis Bibliis diligentia ac consensio. 199.c
Insecta non commiscentur ad procreandum. 214.c
Infantes Cypriano merentur gratiam Dei. 308.c

Incarnationis opus excellit omnia opera diuina. 423.b
Incarnationem quid vocemus. 502.c
Incarnatio & conceptio Christi plenæ miraculis. 498.d
Incarnatio Christi quo tempore facta. 505.c.d
Infantibus non inesse motus spirituales, nec fidem actualem vt docent Hæretici. 561.c.d.562.b
inuocatio Sanctorum quomodò facienda, & quàm antiqua sit. 942.c
inuocatio differt ab adoratione. 981.d
inuocatio & cultus Mariæ in Missa, Martyrum ætate celebrabatur. 1149.a
Ioachimi patris Mariæ historia & laus. 42.b.c.43.a 44.c.48.c-d.122.d 123.a
Ioachimi diuersa nomina. 42.b.c
Ioachim non fuisse Sacerdotem. 43.b
Ioannis Anachoretæ summa perfectio in vita contemplatiua. 140.b.c
Ioãnes vterque quomodò filij Marię dicãtur. 243.b
Ioannes Agricola in Christum blasphemus. 657.b
Ioannis Agricolæ impia scurrilitas in explicanda salutatione Angelica. 413.a
Ioannem Baptistam quomodò hac ætate honorent Hæretici. 407.c
Ioann. Baptista exultat in vtero Elizabethæ, visitãte eam Maria. 553.b
Ioannem Apostolũ in nuptiis Canæ sponsum fuisse & inde vocatum esse. 693.a
Ioann. dilecto Christi cubiculario cur Maria commendètur. 713.b
Ioannes Apost. quomodò acceperit Mariam in sua. 816.a
Ioannes Euangel. an mortuus, & vtrum venturus aliquando contra Antichristum. 858.a
Ioannis Damasceni historia de restituta manu. 1007
Ioan. Damascenus quàm præclare Mariã celebret. 1116.a
Ioannes Riuius & Philippus Melanchthon improbe de sacris apparitionibus loquuntur. 1029.d
Iob ab adspectu Virginum diligentissime cur sibi caueat. 282.a
Iob à Brentio pessime tractatur. 665.d
Iob quomodò natalitio suo diei maledicat. ibid.
Ioseph de domo Dauid. 30.a.b.268.d
Ioseph cur de Maria velut male casta cœperit suspicari, & eam velle relinquere. 169.c.d.270.b
Ioseph cur Mariam sibi magis habuerit commendatam. 170.a
Ioseph quàm reuerenter de Maria senserit. 170.b.270.c
Ioseph Angelica voce admonitus incarnationis mysterium intelligit. 170.d
Iosephi de Mariæ virginitate dubitatio posteris profuit: & cur eum Deus dubitare permiserit. 171.a.b.
Ioseph plurium filiorum pater Sternbergero. 219.b
Ioseph cum Maria & ante, & in, & post partum caste vixisse, contra Heluidium. 239.240.275.b.c 277.a.b
Ioseph cum Maria post partum incontinenter vixisse fingunt Heluidiani, Hungari ac Poloni quidam. 238.d
Ioseph quibus in rebus maxime imitandus. 279.a
Iosepho data specialis gratia castitatis. 279.d
Ioseph & Maria sine periculo castitatis familiarissimè vixerunt, & cur. ibid.
Iosephum non fuisse digamum, nec plures liberos procreasse, sed semper cœlibẽ vitã vixisse. 276.c.d
Iosephi parentes qui. 268.d
Iosephum recte senem depingi etiamsi iunior ætate fuerit, & cur. 269.b
iòseph solers & prudens. ibid.
iosephi quando mortuus. 269.c
iosephum semper virginem permansisse, & vouisse virginitatem cum Maria. 275.b.c. 276.a
ioseph qualem se in vita præstiterit. 271.b
ioseph à Christi Genealogia summam laudem accepit. ibid.
ioseph neutiquàm Mariæ præferendus, vt quidam voluerunt. 274.d
ioseph Christi pater, Mariæ coniux, cur præ cæteris dictus. 271.c
iosephi curæ, labores, afflictiones & certamina propter Christum puerum, eiusdémque consolationes. 272.a
iosephi singularis pietas & mansuetudo. 272.d
ioseph quomodò iustus dicatur. 273.a.b
ioseph Mariæ coniux similis Iosepho Patriarchæ, aut eo etiam præstantior. 274.a
ioseph vere filius Dauid. 274.b
iòseph cur & quomodò duorum filius in Euangelio dicatur. 31.c
irasci quomodo Deus dicatur in Scripturis. 646.d
irenæi sententia de Matre Domini quæ altera & obediens Eua fuerit & causa nostræ salutis. 1150.d
irenæus ostendit quomodò Maria Euæ aduocata dicatur & sit. 1152.a
israelitæ quomodò Planetas & Reginam cœli coluerint. 971.a
iouinianus quis & qualis. 223.a.b
iouinianus acerrimus hostis cœlibatus. ibid. 266.c
iouinianus Christianorum Epicurus. 267.a
iudæ & Leui tribus florentissimæ. 36.c
iudith typus Mariæ. 15.d.418.c. 567.b
iudæi Christum Dauidis successorem negant. 27.c
iudæi Virginibus, Viduísque castis proprium in tẽplo locum, eúmque seclusum tribuere olim soliti. 125.c.d
iudęi perfidi, ingrati, crudeles, impij & blasphemi in Filium Dei. 182.c
iudæi fœdissima probra euomunt in Christum & Mariam. 183.a
iudæorum commune vitium sacra legere, & non intelligere. 181.d
iudæi à septuaginta interpretibus indignè discedũt. 198.d
iudæorum in Christum, B. Mariam & sacrosanctã Eucharistiam summum odium. 183.b
iudæorum Duces & Magistri in Marię virginitate oppugnanda qui. 188.d.181
iudæi Esaiæ interpretes negligunt, & aspernantur. 196.b
iudæi quomodo detorqueant locum Esaiæ de Virgine paritura Messiam. 197.a
iudęis similes, qui circa Scripturę literam hærent, nec inde abditos sensus eruunt. 189.b.c
iudæi & Hæretici non figuris, sed apertis Scripturis conuinci volunt. 193.d
iudæi cur Æthiopes dicti. 202.d

Iudæis cur non liceat fœminam captiuam nisi probè purgatam in vxorem ducere. 212.d
Iudæorum ritus in desponsandis fœminis. 244.d
Iudæi quomodò sese mutuo salutare soleant. 345.a
Iudith Virginibus secessum quærendum esse suo exemplo ostendit. 342.b
Iudicij extremi diem quomodo vel non Christus filius hominis dicatur ignorare. 493.b.c
Iudæ proditoris qui hodie socij sint & collegæ cõtra Magdalenam mussitantes. 1063.a
Iulianus Apostata negat Christum ex Iuda ortum. 27.b
Iulianus Apostata fidem & doctrinam de partu Virginis dirè insectatur. 204.c.d
Iusti & Sancti omnes quia in hac vita peccata obnoxij precari debent: Dimitte nobis debita nostra. 101.b
Iustitia externa & imputatiua tantùm placet Hæreticis. 273.d.371.b
Iustificatio quibus gradibus contineatur. 765.d 367.d.369.a.b
Iustificationem non esse tantum remissionem peccatorum. 368.d.369.b
Iustorum in Scripturis Epitheta. 367.d
Iustificatos omnes non æquali gratia donari, nec æquè Sanctos ac iustos esse apud Deum. 369.b
ob Iustitiam operum ex fide factorũ multi in Scripturis commendantur. 633.b.c. & sequent.
Iustitiæ nomen quomodò in Scriptura accipiatur. 634.a
Iustitia Simeonis non dissimilis iustitiæ Noe & Abrahæ. 634.b
Iustorum officium esse vt in cruce constanter agãt, eáque lætentur. 659.c
Iustinianus Imperator Mariæ Deiparæ & eius matri Annæ Hierosolymis templum construxit. 1050.a
Iustiniani Imperatoris erga Mariam gratitudo & reuerentia. 1052.d

L

LAmperiani votorum contemptores ac derisores. 285.b
Lapis sine manibus de monte excisus, Christi typus. 190.c.d
Lapis & petra Christi figura. in præf. lib. 4.
Lauriæ nomine cultus soli Deo debitus continetur, idem totum hominem exigit, & quomodò ab Ecclesia hic cultus nobis ostendatur. 952.c.d
Lauretum in agro Piceno situm, & vnde dictum. 1083. 1084.
Laureti Mariæ cubiculum asseruari, & vnde illud translatum sit. ibid.
Lauretanam ædem Blondus Historiographus totius Italiæ celeberrimum vocat. 1083.c
Lauretani templi originem Baptista Mãtuanus fusè pertractauit. 1083.d
Lauretum quomodò sit aductum, & vnde Mariæ cubiculum. 1084.b
Lauretanum templum meritò omnibus esse venerationi ob Marianum cubiculum, & de eiusdem cubiculi miraculosa & crebra mutatione. 1084. 1085.
Laureti quod visitur Mariæ cubiculum ab Apostolis honoratum, aliísque commendatum esse. ibid.
Lauretana ædes longè maximis Christi in Mariæ cubiculo gestis præcipuè illustratur. 1086.b.c
Lauretanam ædem cæteris præstare locis quamlibet in Scriptura sacra celebratis. 1085.c
Laureti quam vim habeat apud pios Mariæ cubiculum rectè consideratum. 188.a
Lauretum Religionis causa qui adeunt quàm piè & præclarè se gerant, Deo illorum conatus mirabiliter fortunante. 1089.d
Lauretum tanquàm ad asylum pœnitentiæ maximos concurrere peccatores. 1089.d
Lauretana ædes iniquis & probis præsentem medicinam adferre solet. 1091.d
Lauretanæ ædis insectator est impius Vergerius. 1091.a
Lectulus Salomonis, typus Mariæ. 83.a
Leo Isaurus Iudæorum hortatu in imagines sacras grassatur. 1044.d
Leo Magnus Imperator duo templa Deiparæ construxit. 1052.c
Lex vetus variis modis ac figuris Mariam designat. 16.d. vide: Mariæ typi varij.
Lex impia Iudæorum de quotidie maledicenda S. Eucharistia, & B. Maria, Christianisque omnibus execrandè deuouendis. 183.b
Lex in corruptores sacrarum virginum, & concubinarios seuera. 267.a.b.c
Lex Christiana & Christus ipse docet affectus simpliciter non esse improbandos. 646.c
Liber Canticorum de Maria non minus quàm de Ecclesia tractat ex veterum sententia. 16.c.d
Libertas de sacris iudicandi pestis in religione omnium perniciosissima. 411.d
Libros incerti authoris non statim reiiciendos. 131.a
Libanius Sophista contumeliosus in religionem Christianam. 205.b
Liberum arbitrium tollunt Lutherani, & ad meriti rationem quicquam valere negant. 299.b
Liberum hominis arbitrium diuina gratia augeri, non adimi. ibid.c
Lilio inter spinas Maria comparatur. 75.a.77.a 187.d
Literarum secularium sententiis & exemplis non pollui sacras literas. 108.a
Litaniæ quando & vbi primum institutæ. 1072.a
Litanias Clero populóque præsente Romani peragebant, quoties necessitate aliqua premebantur. ibid.
Litaniæ olim vsitatæ & recitatæ & ante Gregorium institutæ. 1132.c
Litaniarum institutum firmiter nobis retinendum esse. 1132.d
Lucas cur à Ioannis parentibus auspicetur Euangelium de partu Mariæ dicturus. 155.b
Lucæ Sternbergeri errores blasphemi. 219.a.238.a
Luctus Christianorum in hebdomade sanctá pius est. 768.d
Ludouicus Bauarus Imperator Deiparæ imaginem suis brachiis ex Italia deportauit ac in Monasterio Etalensi à se constructo posuit. 1045.1046.
Ludouicus Pius Hildesheimensis Ecclesiæ fundamenta iecit, & in Deiparæ honorem consecrari voluit. 1130.a
Ludouicus Pius ne venatum quidem abibat nisi sacram matris Dei imaginem circumferret & coram

coram illa vel ad arborem in media solitudine suas funderet preces. 1130.c.d
Lugdunenses cur à S. Bernardo ob festum Conceptionis Mariæ reprehensi. 70.b
Luminarium dies quis Nazianzeno dicatur & vnde ortus, eumque alium esse Græcis, alium Germanis. 637.c. 640.b. nec esse eorum vsum superstitiosum. 642.a
Lunæ Maria comparata. 20.b.c. 73.a. 112.b. 303.b. 385.a
Luna Virginum figura. 303.b
Lustrationes luminum apud Ethnicos quales fuerint cui dicatæ, & quomodo conuersæ in pium ab Ecclesia Catholica vsum. 637.c.d
Luthero, cęterisque Hæreticis Maria qualis. 34.b. 45.d. 297.d. 560.c. 575. 577. 578. 580.
Lutherus S. Annæ ferias reiicit, nec Mariæ parentes agnoscit. 41.d
Lutherus puram Mariæ conceptionem defendit. & etiam Erasmus 85.d. 87.a.b. 107.b
Lutherus tres tantùm Marias Euangelicas agnoscit. 9.d
Luthero Maria immunis à peccatis, & Spiritu sancto plena, eámque colit & ipse, ac honorat. 25.a. 85.d. 86.a
Lutherus iniquè suggillat Ecclesiam ob Epistolam, quæ in Mariæ natiuitate legitur: Illamque rectè illi festo quadrare. 113.d
Lutherus Mariam vehementer laudat ex viribus Angelicæ salutationis. 87.a
Lutherus Mariæ natalem reiicit. 120.d
Lutherus suo ipsius testimonio flagrat cupiditatibus. 141.d. 142.d
Lutherus Iouiniano deterior in cœlibatu oppugnando. 266.c
Lutheri summa libido, eiusdémque libidinosissima aliquot pronunciata. 267.a
Lutherus Germaniæ perdendæ, non restituendæ idoneus Apostolus. ibid.b
Lutherus Mariam omni merito spoliat, nihilque pręclari eius virginitati concedit. 297.d
Lutherus Marię perpetuam virginitatem defendit. 323.d
Lutherus omnes pares facit in Ecclesia. 369.c.d
Lutherus, Bullingerus, & Lossius quomodo Mariã plenam gratia celebrent. 379.a
Lutherus quibusdam in rebus Nestorianus. 462.c
Lutherus Christum in ipso conceptu perfectũ fuisse, ac animam eius plenam gratia admittit. 489.b
Lutherus Mariam Eua infeliciorem facit. 531.b
Lutherus, multique alij Nouatores Mariam, eiusque fidem tanquam dubiam calumniantur. 531.b. c. 544.a.b
Ante Lutherum nullus de inuocanda Maria ineptius est philosophatus. 575.a.b
Lutherus ab aliis Hæreticis de Maria honoranda reprehenditur. 575.c
Lutheri impia vox de bonis operibus & meritis Sãctorum. 574.d. 539.c.d
Lutherus Canticum Mariæ corrumpit. 573.b.c
Lutherus qualem ignorantiam & errorem in Mariam transcribat. 682.a
Lutherus in solo verbo Dei Christum requiri vult. ibid.
Lutherus deprauat Scripturam. Quid mihi & tibi est mulier? 696.b.c
Lutherus Iconomachos taxauit publicè. 1035.b
Lutherus Gregorium priuatæ Missæ authorem facit. 1133.b

M.

MAgdalenam siue Mariam Magdalenam vnam & eandem cum Lazari & Marthæ sorore. 9.c.d
Magdalenam vnam tantum agnoscit Ecclesia. 10.b
Magdalenæ cur Christus, & non matri primum apparuisse legatur. 650.d
Magdalenæ & Marię collatio. 650.b
Magdalena operibus bonis simul ac fidei dedita fuit contra Lutherum. 877.a
Magdalena insignis Christi amatrix fuit. 877.c
Mahometh doctor Mahometanorum quis, qualisque fuerit, & quæ eius dogmata. 469.d. 473.a
Mahometani in quibus se nouis & antiquis Hæreticis conforment. 474.a.b
Mahometh à Sergio discit Nestorianismum. 470.c
Mahometani cum Sergio aduersus Deiparam conspirant. 472.b
Mahometani à vero Dei cultu ac cognitione alieni 474.a
Quomodò errent Mahometani Mariam Deam nobis exprobrantes. 473.d
Mahometani veri hypocritæ. 474.b
Mahometem Turcę Christo, velut Barrabam Iudęi anteponunt. 474.b.c
Mahometani cum Nestorio contra Christum conspirant. 474.c.d
Mahometanorum testimoniis ostenditur Christianos quosdam hodie peiores esse ipsis Mahometanis in Mariæ causa. 476.a.b
Mahometani iuxta suum Alchoranum de Maria præclarè sentiunt & loquuntur. 475.c.d
Mahometh & Turcarum Religio pendet ex falsis apparitionibus. 1027.b
Mamertus Viennensis Episcopus in Gallia Litanias instituit. 1132.c.d
Manes Manichæorum caput, quis, qualis, & qui eius errores. 449.a
Manichæi in Deum, Deíque Filium contumeliosi. 450.a.b
Manichæi cur negent Christum carnem de Maria sumpsisse. 450.c.d
Manichęis quæ extiterit erroris causa. 450.c
Manichęi vnde dicti, & qui eorum errores. 449.d
Manichęi Mariæ Virginis hostes. 449.b
Manichæi nihil concedunt Christo, quod assumptum sit de Virgine. 449.c
Manichæorum errores vnde orti. 439.b.c. 449.d
Manichæorum error Patrum testimoniis confutatur. 450.c. quodque locus ille Euangelicus: Quæ est mater mea? nihil faciat ad institutum Manichæorum. Sicut neque ille: Quid mihi & tibi est mulier? 453.d
Manuel & Ioannes Comnemi Imperatores Græci impensè Mariam coluerunt. 1123.c
Marbachius de Sanctorum & Marię miraculis nugator fœdus & cauillator. 1005.c
Marcellę mulieris de Maria & Christo prędicatio: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti. 731.a. 735.a

marcellinę Carpocratis vxoris circa imagines superstitio. 1037.b
marci Antonij Mureti Oratoris & Poëtæ celeberrimi singularis pietas erga virginem Lauretanã edito ipsius carmine comprobatur. 1092.c
margareta Regina Vngara, sanctissima Virgo, Ordinis D. Dominici, quoties Deiparæ imaginem præteribat, genua flectebat & salutationem recitabat Angelicam. 1109.b.c
Mariæ nomen & honorem obliterare per Sectarios quàm laboret Satan. In Præfat. Operis.
De Mariæ typo, nomine & etymologia. 1.
Quatenus Mariæ nomen sit efficax. 6.d
Mariæ summa virtutis nobilitas, dignitas, laus, & vnde pendeat. 33.d.35.a.36.a.40.417.b.426.c.428.c.d.431.d
Maria cur cognata Elizabethæ esse describatur ab Euangelistis, & quomodò ea cognatio contracta. 36.d.38.d.48.c.d
Marię affinitas cum duabus tribubus legitima. 37.d.38.48.c.d
Maria nomen Hebręum peruetustum, venerabile, & efficax. 1.b.6.c.7.d
Mariæ Prophetissæ laus. 1.d.2.a
Mariæ Deip. Epitheta. vide Epitheta.
Maria soror Moysis typus Deiparæ. 1.d.2.c
Maria tympanistria, & Prophetissa singularis. 2.a
Mariæ nomen quid significet, & vnde dicatur. 3.4.
Mariam verè dici & esse Dominam. 4.c.5.b.9.a
Maria cur & quomodò spes nostra dicatur. 4.d
Maria quomodò corporalis & spiritualis mater Christi & Christianorum. 5.c
Mariarum ad monumentum Christi profectorum commendatio. 12.b
Mariæ Euangelicæ Apostolis cordatiores. 11.d
Marię euangelicæ dentibus Iob assimulantur. 13.b
Maria Deipara Mariis aliis anteponenda. 9.c.13.b
Maria Deipara cur non venerit ad vngendũ Christum. 13.c
Maria Ioannis quæ, & qualis. 14.a
Maria Cossobolita qualis. 14.b
Maria Deip. in Paradiso promissa & descripta. 15.b
Maria Deip. per Ezechielem & Salomonem in Canticis celebrata. 16.a
Maria Cleophę quomodò dicatur soror Deiparę. 50.b
Maria Deip. vnigenita filia Annæ. 50.a
Maria Deip. Hæreticis qualis. 34.a.46.c.297.c.d.561.c.575.c.577.c.578.d.580.a.581.a
Maria quando Christum conceperit. 47.a
Mariam successisse in hęreditatę parentum, & minimè obscuram fuisse, aut egenam. 41. & deinceps. 581.a
Mariæ paupertas quomodò admittenda. 47.a.b
Maria Hierosolymitana filium necat, & vorat. 6.d
Mariam rectè maris stellam vocari, & quarè. 7.a
Maria sideri comparatur. ibid.
Mariæ Deip. nomen Hebręis, Ethnicisque reuelatũ. 7.d
Marias quatuor in Euangelio celebrari. 9.b
Marias Euangelicas incredulitatis, & atrocium criminum accusant Nouatores. 10.b
Mariam Deip. præuidit, & celebrauit Dauid. 64.b
Mariam laudant etiam ipsi Iudæi. 17.b
Maria & in veteri & in nouo Testamento maximè commendata. 17.b
Maria ab omnibus peccatis immunis, tàm originali, quàm actuali. 18.a.59.d.61.b.72.b.73.b.86.b.c.88.a.101.c.d.105.c.106.d
Mariæ dignitas, & excellentia tàm Græcorum, quã Latinorum testimoniis comprobata. 19.20.21.
Maria Monti comparata. 19.c.190.c.d
Maria cur amicta Sole, Stellis, Luna, &c. 20.b.d
Maria an originali peccato fuerit subiecta, & quomodò id dici queat. 55.a.73.b
Maria quomodo à Patribus exæquetur cæteris in peccato conceptis. 66.a b
Mariam cur communi hominum more conceptam asserant Hæretici, & quid hoc illis sit. 80.c
Maria S. Brigittæ puram sui conceptionem fuisse reuelat. 75.a.b
Mariam quomodo in vtero matris creauit & sanctificauit Deus. 75.c.93.b.c
Maria quomodò tota pulchra & sine maculis prædicetur. 61.a.73.b
Maria præ omnibus aliis maximam gratiam consecuta est. 66.a.198.
Mariæ figuræ, similitudines ac typi varij, nimirum: Maria soror Moysis, Eua, Rebecca, Iudith, Esther, Sara, Salomonis Thronus, & Templum, Arca Noë, Arca testimonii, Arca Testamenti, Paradisus, Hortus conclusus, Columba, Mulier Hebræa, Mater Moysis, virga Iessæ, Domus sancta, Tabernaculum sanctificatũ Altissimi, Terra benedicta, Rubus ardens incõbustus, Mons, Scala Iacob, vellus Gedeonis, Porta clausa, Sol, Luna, Stella, Nubes lucida, Propitiatoriũ, Aula Regia, Thalamus, Lectulus floridus Salomonis, Turris Dauid, Lilium inter spinas, Vrna aurea, Aurora consurgẽs, Oliua frugifera, Mulier amicta Sole, Prophetissa, Mulier fortis, Rosa Hierichuntina, Sion ciuitas, Pueri in Camino ignis, Daniel in lacu Leonum, Susanna, Vox Turturis, Mulier sata tria fermento commiscens, Petra. 1.2.5.7.8.13.14.15.d.16.d.19.20.63.64.72.73.74.75.78.112.a.b.135.d.139.b.146.c.d.172.d.174.c.177.d.179.180.192.c.193.a.196.224.c.226.b.278.d.288.b.383.d.388.b.418.d.430.d.432.d. in præfa. libr. 4.541.d.546.d.567.b.603.d.671.a.692.c
Mariam in peccato conceptam esse, & aliis æqualem minimè concedendum Hæreticis. 80.c.82.a.85.a
Maria promptissima ad obediendum vtriusque Legis præceptis & Sacramentis. 96.d
maria omnia Sacramẽta pręter ordinẽ suscepit. 97.c
Maria ante conceptionem pura. 73.d
Maria sæpiùs sanctificata. 87.c.94.b.c
Maria Christum concipiens cur & quomodò dicatur sanctificari & mundari à maculis ab Arnobio. 94.c
Maria Deum habuit præliberatorem à peccatis, cæteri verò homines vel Liberatorem vel Postliberatorem. 75.d
Maria præ aliis sanctificata & quomodo. 86.c.92.d.95.d
Mariam & Petrum à Christo baptizatos esse. 96.d
maria in matris vtero bifariam sanctificata quomodo dicatur. 87.c
Mariæ virtutes & merita, vti & aliorum Sanctorũ, incrementa sumpsisse. 97.d.114.c.376.b
Mariæ ortus cur magni faciendus. 113.d
Mariam plurimorum peccatorum actualium accusant Hæretici. 99.c
Mariam in matris vtero sanctificatam fuisse & quidem quidem præ Ieremia atque Ioanne. 93.b
maria sola post Christum obtinuit iustitiam originalem. ibid.
maria quomodò vel ipsi etiam Luthero in conceptione sanctificata & plena gratiæ. 86.c
maria trima in templum adducta, & Deo solenniter oblata. 121.122.131.c
mariam secundum morem Iudæorum in templo inter virgines vixisse, ac Deo seruiuisse. 124.c.145.d
maria speculum omnis virtutis. 146.d.139.b.253.a.261.
maria qualis describatur à S. Ignatio. 146.b
maria religionis ac pœnitentiæ magistra, & virtutũ operatrix. 146.c
maria dæmonibus terribilis. 147.a
maria in omni gratia & dono accepto confirmata. ibid.
mariæ puellæ historia. 121.b
mariam quas ob causas accusent, & perstringant Hæretici. 100.a
mariæ multa tribui ab Ecclesia, quæ ad æternam sapientiam pertinent. 113.b
mariam reliquis puellis Iudaicis exæquat Petrus Martyr. 131.d
mariæ forma, statura, totiúsque corporis compositio, mores item, exercitia, studia, ac vita vniuersa qualis. 126.136.137.141.a.b. 145.c.d.147.
mariam Angelica puritate, sanctitate, & innocentia vitæ omnes omnino superasse. 103.d.104.147.c
maria mente & carne perfecta, in Dei templum pręparata. 136.a
maria veteris Ecclesiæ pars optima. 115.c
maria in victu maximè fragalis & abstinens. 143.b
mariæ vita omnium disciplina. 143.b.146.c
maria nihil castius, sanctiusque in terra. 147.a
maria in actiua & contemplatiua vita optimè versata. 140.a.d.143 d.144.d.561.b
maria plus contulit suis progenitoribus, quàm ab illis accepit. 109.c
maria quo tempore nata. 109.d
maria meliorem, quàm Magdalena, partem elegit. 147.c. d.178.d
maria restauratio fœminarum. 150.a
maria immunis à cõmuni mulierũ maledicto. 149.b
maria ab Angelis nutrita. 126.b.135.a.145.b
mariam in charitate & lege Dei fuisse præ cęteris perfectissimam, licet in quibusdam ab aliis superetur. 138.a.142.a.376.a
maria sola incorruptibilitatem cũ corruptibilitate coniunctam habuit. 106.c.d
maria quatenus experta sit pœnas peccati originalis 106.d
mariam non temerè nasci mense Septembri. 110.d
maria cunctis amabilis, impudicis tamen terribilis. 137.c
maria cur aliis aptior ad diuinas contemplationes. 140.a.d
maria quomodò erga Deum, Deique gratiam sese gesserit. 138.d.141.a
maria etiam post partum locum inter virgines in templo retinuisse dicitur. 126.a
maria Virgo incõparabilis, multis modis alias virgines omnes excelluit. in præf. lib. 2.145.c
maria omnes alios iustos excellit. 139.b
mariam mundo dormiuisse, & Deo vigilasse. 139.d
maria pulcherrima inter filias hominum. 138.c.179.b.211.c.d
maria spiritu Prophetię donata. 138.b
maria quàm impiis nominibus à Iudęis & Albigensibus appelletur. 183.a.b
maria cur desponsata viro. 153.a.b.c
mariam ne ante partum quidem fuisse virginem fingunt Ebion & Cherinthus. 181.a.b
maria Christum concipiens & pariens typus Ecclesiæ. 164.b.c.225.b
marię partũ septẽ matres steriles præfigurarũt. 155.a
maria cur è sterili matre nata. 156.a
mariam Virginem & matrem esse. 195.d
maria à quo inuenta est habere in vtero. 172.a
maria optimam partem elegit. 178.d
maria Virgo cur ad Christũ procreãdũ electa 159.a
maria ab Ezechiele inprimis commendata. 192.d
maria dignior, quàm Helena, vt à Zeũxi depingeretur. 211.c
maria quomodò dicatur mater Ioannis Apostoli. 174.c.243.a.b
mariam cur Christus soli Ioanni commendauerit. 175.d.241.b.c
mariam simul Dei ancillã, matrem & virginem esse credendum est, & quomodò. 176.b
maria stella ex Iacob. 192.a
mariam semper ante partum, in partu & post partũ permansisse Virginem. 230.d.232.c.d.234.a.b.238.a.b.239.d.241.a.b.242.c.253.d.322.d.324.636.d
maria vera Diana, Lucina, Ceres, Minerua, Penthesilea, &c. 211.a
maria vera ductrix Amazonum. 210.d
mariam non more aliarum virginum Iosepho desponsam fuisse. 246.
mariæ animus semper purissimus. 247.c
maria cum Virgo manere vellet, quare & quomodò post votum in sponsalia & nuptias consenserit. 248.a. 278.a
mariam dici vxorem Ioseph propter solã desponsationem. 245.a.b
maria quomodo de Spiritu sancto conceperit Christum. 221.c
mariam Virginem peperisse, articulus fidei, cui & Concilia patrocinantur. 220.225.
maria nobilior & fœcundior Paradiso. 225.c
maria præter & supra naturam concepit. 22.a.b
maria quando, vbi, & quomodò fuerit Iosepho desponsata. 243.c.d
maria in partu doloris expers, filio Christo cruci affixo adstans dolores sensit parturientis. 236.c
maria quomodò mater Ioannis Apostoli, & Baptistæ, cæterorumque dicatur. 243.b
maria Leæna semel pariens. 240.b.c
maria virginum Magistra & Princeps. 261.b
maria silentio suo & certa fiducia quantùm profecerit. 278.d
mariam non solùm corde, sed etiam verbis edidisse votum virginitatis. 253.b
maria verè perfectéque Virgo describitur à patribus. 257.c.d
maria anima & corpore & semper Virgo. 253.d
maria Princeps puritatis & virtutum exemplar omnibus. 253.a.261.a.b
maria & Ioseph cur dicantur Lilia. 275.d
maria quomodò imitanda colentibus cœlibatum. 282.b

Maria quomodò meruerit vel non vt esset mater Christi Dei. 299.c.309.c.313.d
Maria quomodo virgines & cælibes suo exemplo instruat. 283.b
Mariam ex voto Virginem fuisse peruersè negant Hęretici. 283.& deinc.286.d
Maria quomodò vouerit castitatem,simulque viro nupserit. 287.d.296.b
Mariæ maius meritum, quàm vlli virgini tribuendum. 304.b
Maria digna,quę in Dei matrē assumeretur. 307.c.d
Mariam votum virginitatis habuisse. 287.c.d
Maria de meritis suis demissè sentiendo,eadem auxit. 317.a
Mariæ inter omnes virgines gloriam maximam rependi. 304.d
Marię gloria omnium celebratione augetur. 305.a
Mariam non sine merito Dei matrem esse factam. 307.a
Mariam præ cæteris virginibus dulcissimè cantaturam canticum nouum. 305.c
Maria quomodo plusquam Salomon. 314.c
Maria Virgo abscondita, & vix à viro salutata. 343.a
Maria suo exemplo docet virgines se domi continere. 343.c.d.
Mariæ & virginum Mariam sequętium tria bona tribus Euæ malis opposita. 350.d
MARIA sola ab Angelo inuenta & salutata. 341.b
Mariæ virtutes ex ipsius dictis collectę. 340.b.c
Maria cur ad Gabrielis ingressum turbata. 341.c
Maria toto exercitu Angelico, omnique creatura superior. 352.c
Maria quomodo plena gratia. 358.c.368.c.374.b. 375.383.d
Maria nunquàm Dei maledictioni obnoxia. 380.
Mariæ cultum quomodò Ecclesia instituat ac probet. 354.b
Mariam etiam nunc rectè salutari à Catholicis sicut ab Angelo, aliisque modis plurimis. 398.b. 411.a
Mariam pro Dea colere & adorare nefas. 399.b
Maria vnguento gratiæ repleta. 375.b
Mariam inuocare & adorare impiè prohibuit impius Imperator Constantinus Copronymus lege proposita. 399.b.c
Mariam plenam gratia dici sine iniuria Christi. 385.c
Maria quomodo vt Sol electa. 384.d
Maria Sanctis omnibus excellentior. 385.d.575.d
Maria quomodò Sanctis reliquis conferri,& ęquari possit. 388.b
Mariam cœcam & surdam fingunt Hæretici. 394.c
Mariam salutantes de ipsius præsentia certò sibi persuadere debent. 394.d
Mariam non minùs, quàm Angelos intelligere, & curare res mortalium. 393.c
Mariam salutantium ac inuocantium varia exempla ac testimonia. 405.& deinceps.
Mariam non venerando tantum,sed imitando felices reddimur. 409.a.b
Maria à pluribus, quàm à Gabriele salutata. 391.d
Mariam salutandi mos firmiter retinendus. ibid.
Maria quomodò mulieri fermentum in tribus farinæ satis commiscenti comparetur. 432.d
Mariam, vt fieret mater Dei, purissimam esse decebat. 433.b
mariam imitationis cultu spoliant Hæretici. 407.d
mariæ cultum multis in rebus consistere. 408.d
maria quomodo Christum verum Salomonem coronauerit. 134.d
maria sola capitis Christi,& membrorum eius mater. 292.c
mariam quomodo considerare soleant Nouatores. 417.a
maria omnes laudatas fœminas excellit. 418.b
maria Domina omnium. 431.d
maria stupendum miraculum tàm in cælis,quàm in terris. 430.a
maria quomodò dici possit SS. Trinitatis complementum. 431.a
mariam Christi Dei matrem esse quinam negent. 437.a
mariam honorando honoramus omnes personas diuinas. 429.a
mariæ singularis prærogatiua, vt sit mater Dei. 423.
mariam non solùm Deum aut cælestem carnem peperisse. 446.a
mariam Deiparam negant Hæretici. 439.b.448.b. 458.d
maria quomodò Christi mater facta. 424.d
maria cur in spiritu exultarit. 426.a
maria quomodò excellat omnes cęlestes spiritus ac creaturas. 427.d.473.b.557.d
maria abyssus luminum. 427.c.d
maria non minus mater, quàm reliquæ. 448.d. 443.b.457.b
maria quomodò Deipara dicatur, & rectè. 458.d. 468.c.d.469.b.c
maria sola Christipara & Deipara. ibid.
mariam non coli pro Dea à Catholicis. 473.c.d. 564.b
maria ab initio à Christi hostibus impugnata. 479.b
maria creatura Dei & ancilla,non Dea. 473.b
mariam negare Deiparam Hæreticum est. 478.b
maria sola perfecta inter omnes fœminas iuxta Mahometanos. 476.d
maria quomodò vel non pariat se antiquiorem. ibid. d
maria parens parentis. ibid.d
maria petræ comparata. in Præf.lib.4.
maria signum contradictionis. ibid.
maria vbi fidem suam peculiariter erga Christum declarauerit. 542.d
maria fidei Magistra etiam Apostolos docuit. ibid.
mariæ fides maximè admiranda. 531.b.c.540.b. 543.b
maria timoris expers & gaudij plena in conceptione. 501.d
mariam infidelitatis accusant Hæretici. 530.b.c. 544.b.Excusant alij. 535.b.c
maria verè Prophetissa. 541.d.546.d.568.
maria præcellit omnes Dei verbum audientes & fructum capientes. 542.b
maria cur cognatam inuiserit. 559.
maria vt in gratia ita & in fide semper magis profecit. 544.d

Mariam

mariam exemplum impiorum & infidelium statuunt Sarcerius & Gulmannus. 532.d
maria quærit de his, quæ non nisi ab Angelo instructa scire potuit. 537.b
Maria diuinitus accepit perfectam rerum credendarum cognitionem. 547.b.d
maria SS. Trinitatis mysterium Angelo nunciante cognouit. ibid.
maria sine fastidio grauida, & alacris planè, & cur, & quando inuisat cognatam. 557.b 552.b.c.
Mariam de filij sui diuinitate nunquam dubitasse, sed fidem confirmatissimam habuisse. 546.c
mariam cum Iosepho filium suum adorasse. 545.b
maria & Elizabeth matres inprimis gloriosæ. 558.b
maria cur & quid ab Angelo interroget. 538.b
Mariam visitatione sua magnum gaudium attulisse Elizabethæ. 555.b
maria vera & viua arca Dei. 554.d
maria inter virgines & credentes prima. 548.b
mariam & Ioseph summè admiratos fuisse puerum Iesum,& quæ circa illum accidebant. ibid.c
mariam natiuitatis Ioannis non interfuisse, & cur, 376.b
maria tùm verbo,tùm exemplo docuit humilitatē. 591.d
maria quater tantum in Euangelio locuta legitur. 592.c
maria quomodo fide beata prædicetur. 563.b
maria honoranda, idque sine iniuria Dei fieri. 574.581.b.c
mariam quomodò honorandam impiè doceat impius Lutherus. 575.b.578.d
mariæ genus,parentes,& institutio. 580.d.581.a
mariam quasi Lutheranam depingunt Lutherani. 572.c
mariam laudant vel ipsi Aduersarij. 565.c.d
mariæ & Sanctorum cultum non in sola imitatione esse. 565.d
maria quomodo potuerit se verè humilem & miseram dicere. 582.d
maria humiliando se magis laudari meretur. 583.c. 593.c.d
maria humillima. 589.c. Sed nō sordida & abiecta, qualem depingit Lutherus, & alij. 577
Maria altera Iudith. 567.c
maria quomodo seipsam laudet in suo Cantico. 567.d
Maria suo Cantico quid doceat. 568.d
maria cur se Ancillam Domini vocet,& quomodo. 584.c
marię humilitas quantum boni attulerit. 586.b & seq.
maria inter virgines primaria cantatrix. 568.d
mariæ cum Christo puero infante colloquium. 606.d
mariæ Puerperæ post Christum natum gaudia, studia,& exercitia. 605.b.c
maria perfectè Christum amat. 607.c.d.605.b.c
maria cur vltimo loco post Apostolos cæterosque omnes ponatur, à Luca in Actis. 593.b
maria quomodo erga Christum infantem se primū gesserit. 605.c.d
Maria ante natiuitatem Ioan.Bapt. discessit è domo Zachariæ, & cur,& quid nos suo illo exemplo doceat. 594.d
Maria eodem spiritu vadit & redit peregrè. 595.b
maria quomodo erga Ioseph affecta. 595.c
maria quibus maximè de rebus in suo puerperio cogitarit. 621.b
maria quomodo purificationis tempore se in templo gesserit. 625.c
Maria cum Anna Samuelis confertur. ibid.d
maria Puerpera nihil ditius ac felicius. 622.b
maria legem seruat, nobisque præclara in se exempla spectanda imitandáque proponit. 627
maria liberalissima. ibid.c
maria apibus comparatur. 639.d
maria Soli comparata. 601.a
maria ex partu summè gauisa. 604.d
maria quomodo sese ad partum præparauerit. 596.a
maria & Ioseph in Bethlehem proficiscūtur prompti & alacres. 601.b
maria & Ioseph ad stabulum fugere coguntur. 602.b
maria circa partum vbi manserit,& quid egerit. 603.b
maria quomodo peculiariter pro Messia matre cōgnita. 727.d
mariam ob Christum natum summum gaudium habuisse. 628.b
maria cur in conclaui non pepererit, sed in stabulo. 615.d.616.
mariam purificatione non indiguisse etiam Hæretici contra Hæreticos testantur. 629.b
mariam non timuisse se ream esse peccati apud Deum, nec peccasse amittendo filium vt aiunt Hæretici. 628.b
mariam in morte filij de fide nihil amisisse. ibid.d
maria in morte filij constantissima,etiam Melanchthonis testimonio. 659.
maria etiam in partu plena gratia,& eam clauso vtero peperisse. 632.b
mariam pessime tractant, peccatique accusant Brētius, Coruinus & alij. 656.c.d
mariam inferni doloribus expositam obrutámque impie fingit Brentius. 651.b
mariæ affectus indecoros tribuunt Hæretici. 647.d
maria quo sensu Christum in templo alloquatur. 674.c
Mariam cœcitatis & ignorantiæ exemplum facit Sarcerius. 691.c
mariam Hęretici vix maiores habent quàm suas cōcubius. 676.d
maria quomodo in templo se gesserit & Christum ibidem compellarit. 673.c
mariam negligentiæ in custodiendo Christo accusant Hæretici. 659.d. alij defendunt. 664.d
mariæ Euæ comparatur è contrariis. 663.c. 671.d 669.b
mariam male cum Eua ab Hæreticis comparari. 662.b. 663.c.671.b
maria nesciens filium amisit. 662.d
maria nullo vitio temeranda. 663.b
maria de omnibus mysteriis ab initio instructa. 689.c
maria suis consiliis rexit Apostolos. ibid.
maria erroris nescia. 688.b
maria quomodò non nesciebat, quæ Christus illi dicebat. 689.b

maria duo tempora tacendi & loquendi obseruauit. 688.d
maria quando habuerit tempus loquendi in Ecclesia. ibid.
maria magistra Magistrorum. 689.b
mariam ob ignorantiam & errorem iniquè taxari ab Hæreticis. 986.d.684.c.d
maria in omni dono spiritus perfecta. 687.d
maria in verbo Dei audiendo & conseruando studiosior, quàm Magdalena. 692.b
maria quas imbecillitates habuerit, quas non. 684.c
maria suo exemplo docet multa rectè facere sine præcepto Dei. 682.d
mariam laudari potius, quàm vituperari per historiam de amisso filio. 667.d
mariæ dolor ingens ob Christum amissum. ibid.
maria quomodo contra improbos carnis affectus instructa fuerit. 709.b
maria typus omnium verbum Dei sincerè & ardenter audientium. 692.b
maria in nuptiis non est increpata. 704.d
mariam ambitionis accusant Hæretici. 705.c.d
mariæ à Christo pœnam impositam fingunt Hæretici. 695.c
mariam non tentasse Christum, vt cursus doctrinæ Christi impediretur. 710.b.c
maria quo consilio videatur aditum quæsiuisse ad Christum docentem in templo. ibid.d
mariam nõ culpabiliter interpellasse Christum docentem. 711
Mariam iure materno erga Filium non fuisse abusam. 723.b.c
maria quomodo & cur Mulier vocetur. 696.c 697.c.d.703.b
Maria in Euangelio bis Mulier, octies Mater dicitur. 697.b.c
mariam à Christo non fuisse obiurgatam aut pudefactam, sed honoratam. 701.d.713.c.d
mariam foris stare quid significet. 720.b.c
maria in nuptiis multis modis charitatem declarat, & non sine spiritu Prophetico locutam esse. 700.b.c
Mariam maximè contineri eorum numero, qui faciunt voluntatem Dei. 714.c.d
maria peculiariter Abrahæ & Dauidis filia dicta. 718.c
maria etiam patrum testimonio nonnihil aspere à Christo tractata. 725.c
maria secundum carnem & spiritum Christo coniunctissima. 717.c.d
mariæ summa dignitas ob coniunctionem cũ Christo. ibid.b
maria mente prius, quam corpore Christum concepit. ibid.d
maria quomodò bis Mater Christi. ibid. 730.b
mariæ singulare priuilegium. 737.c
maria vna & electa columba nulli alij comparãda. 741.c
maria semper habet à quibus commẽdetur. 732.c.d
maria cur sæpe beata dicenda. 743.c.d
mariæ fides circa Christi crucem effulsit maximè. 754.d
maria iuxta crucem stans, resurrectionem filij credidit. 756.b
maria dubitationem stuporis non infidelitatis admisit in morte filij. 754.d
mariæ Epitheta quorundam sanctorum Patrum. 744.d.1105.b.1115.b.1119.d. vide Epitheta.
Maria à piis veteris Testamenti sæpè desiderata & beatificata. 745.b
maria à Simeone in templo benedicta fuit. 751.d
maria longè perfectius, quàm reliquæ Matres erga filium laborauit. 747.b
maria quomodo secundum corpus & membra possit à nobis beatificari. 748.b
maria dolores parturientis iuxta crucem experta est, quos parturiens effugerat. 758.b.772.c
maria Martyribus grauiores dolores sensit. 773.a. Eiusdem Martyrium. 773.b.c
mariæ oculi, manus, pedes beati quare & quomodo. 746.b.c
mariæ lamentatio propter filium. 771.a
maria in summis doloribus se animauit. 774.c
maria cur variis doloribus afflicta fuerit. 759.c.d
maria multiplicem dolendi causam habuit iuxta historiam Euangelicam. 760.b
mariæ dolor ingens immensus ob filium & Iudeos. 773.d
maria fida fuit in filio affectando, eique vsque ad crucem adhærendo. 774.a
matiæ dolor præcipuus vbi fuerit. 765.a
maria omnium nostrum, etiam Lutheri, Caluini aliorũmque Hæreticorum confessione Mater esse dicitur. 776.a
maria stat iuxta crucem constantissima & patientissima. 766.a
mariæ affectus iuxta crucem stantis. ibid.
maria clauso vtero peperit. 782.b
maria an post partum indiguerit purificatione. 783.d
maria an vnquàm caruerit cognitione diuinitatis Christi. 783.c
mariẹ fortitudo circa filij passionem mortem & sepulturam. 771.a
maria cum Apostolis agit vitam familiarem. 805.b
maria cum aliis credentibus celebrat Pentecosten cum fructu singulari. 805.c
maria Prophetas & Prophetissas omnes excellit. 860.a
maria cur post Ascensionem Christi vixerit diutius 803.b.c
maria Christi filij resurrectionem prima vidit. 804.a
Maria Christum filium in cœlum euntem non luctu, sed gaudio prosequitur. 804.c
Maria mori debuit etiam expers omnis peccati. 821.b
mariæ in Ecclesia primitiua vita. 806.d
maria subinde loca sacra visitauit. 807.d
maria contemplatiuæ vitæ dedita fuit maxime. 809.a
maria verum fuit exemplar viduarum & virginum sanctarum. 809.c
mariæ fletus post ablatum filium frequens & dulcis. 810.b
maria fuit communi legi moriẽdi obnoxia, & quare conuenerit eam mori. 819.c
maria vitam actiuam cum contemplante coniunxit. 812.d

Maria

Maria Epistolas duas scripsit, ad Florentinos vnam, ad Messanenses alteram. 812.d
Mariæ affectus in canticis Canticorum notandi maximè. 811.a
Mariæ continuus ardor & ebrietas spiritualis. 811.c
Maria vitam extraticam in terris egit. 811.d
Maria num in domo Ioannis habitarit. 817.d
Mariam ab omnibus Angelorum Hierarchiis in cẹlo peculiariter celebrari. 838.a
Maria lenissimo mortis genere extincta est. 823.a
Mariæ mortem in sacra Scriptura non scriptam esse & quare. 823.b
Maria mortem suam præcognouit & prædixit. 825.d
Mariẹ beatitudo & triumphus assumptionis immẽsus. 835.a
maria mortua naturæ fines excessit. 824.a
maria Doctorum doctrix, & Apostolorũ magistra. 813.d
mariam cum primis credentibus amasse & obseruasse Euangelicam paupertatem. 815.c
mariæ sepultura, & quid de ea sentiendum. 830.a
maria Regina & Domina à dextris filij cum carne gloriosa. 851.b
maria noua Eua, & mater vitæ. 851.b
maria sedula fuit in Christo curando & per omnem vitam iuuando. 842.b
maria in cælum veniens quomodo honorata sit. 843.b
mariæ sine incommodo accommodantur quæ de Christo scribuntur & principaliter intelliguntur. 870.a
mariæ in cælis gloria incomprehensibilis. 868.a
mariam cum corpore etiam assumptam esse probatur. 853.a
maria super omnes Angelos exaltata est. 865.b
maria omnibus virtutibus superior, etiam cẹlestes Spiritus excellit. 872.a
maria mulier fortis prædicta à Salomone. 899.c
maria terribilis, & hæreticæ prauitatis destructrix. 899.d
mariæ attribui destructionem hæreticæ prauitatis, an Christo deroget. 900.a
maria de Hæreticis triumphat, & quomodo. 899.c.d
maria, Ambrosio teste, vicit Diabolum. 897.c.d
mariam recte coli à Catholicis. 891.d
maria conterit caput serpentis, & quomodò. 896.a.b
mariæ quædam attribui, quæ alio sensu competunt Deo, non est absurdum. 916.a
maria quomodò sapiens & bona dici possit. 916.d
maria aduocata nostra est apud Christum, Christus autem apud Patrem. 918.b
maria sine Christi iniuria in Ecclesia colitur. 927.
mariam superiorem aliis Sanctis constitui posse. 913.d
maria impassibilis nobis compatitur. 935.c
maria inuincibili amore, Christi exemplo, nos amat ibid.
maria ad se confugientibus se matrem misericordiæ exhibet. 935.d
maria est dulcissima, & quibus, & quomodò. 930.d
maria spes nostra dici potest, & qua ratione. 931.b.c
maria seruatrix quomodo dici potest. 932.d
Mariam Reginæ nomine non perperam appellari. 928.a
Maria visibili & inuisibili creatura superior. 941.d
Maria inter Angelos & omnes Sanctorum ordines prima, & quare. 958.c
Mariæ memoria quomodò fiat in Missa. 976.c
Maria adorari potest, & quomodò non possit. 977.b
Mariam præ Sanctis reliquis inuocari & patrocinari mortalibus. 989.a.b
Mariam quomodò in vita & morte nobis esse propitiam rectè petamus. 996.b
Maria honestissimis rebus in Scripturis comparatur 991.b
Maria non minùs sed magis post partum quàm ante benedicta & venerabilis. 992.a
Mariæ miracula & dona spiritualia quomodò item miraculorum effectrix, & cur initio nõ statim miracula fecerit. 1005.1006.
Mariæ auxilio Laudunensis Mulier in flammis illẹsa conseruatur. 1019.b.c
Maria S. Hildephonso apparens, eidem vestẽ donat. 1019.b
Maria Christianorum genus tuetur iuxta Nicephorum. 1024.c
Maria apparet Gregorio Thaumaturgo, Martino Turonensi, Musæ puellæ & aliis non paucis. 1031.b.c.d
Mariæ ope Iudæi filius in medio ignis illæsus seruatur. 1032.b
Maria S. Iacobo Apostolo apparet. 1033.b
Mariam rectè depingi cum Angelis: cum aurea corona in medio Apostolorum. 1061.a
Mariẹ templa visitantes non minorem laudem mereri, quàm illos qui olim ad S. Felicis Nolani peregrinabantur. 1080.d
Maria & Sancti ante Gnaphæum inuocati ab Augustino & aliis: malè ergò Chemnitius & Magdeburgici illum inuocationis facũt auctorem. 983.c. 1010.d
Mariam à veteribus mediatricem dici. 923.d
Maria virgo cur Lauretana dicatur. 1083.a
Mariam Satanæ victricem verè fuisse. 1095.a
Mariã sine Christi iniuria in morte inuocari. 1096.a
Mariam illustribus titulis meritò exornari, eosque candide interpretandos esse. 1096.d
Mariam satis laudari & honorari non posse à mortalibus. 1106.a
Maria cultu etiam imitationis honoranda. 1107.c
Mariæ vestis reuerenter habita Constantinopoli. 1111.d
Mariæ thronus & gloria in cœlo incomparabilis atque singularis, vt nullus deo sit propinquior. 1116.c
Maria cur sedulò inuocanda. 1117.b
Maria vere gratia plena non sibi tantùm, sed etiam aliis, verẽque benedicta & Regina totius castitatis cœlo terraque excelsior. 1135.b
Mariam dominam nostram Grẹcis appellari vel inuitis Nouatoribus. 1136.d
Mariam ante Nicænam Synodum palam inuocata. 1144.d
Maria quo sensu nobis Regina & Domina dicatur, & à Propheta Dauid dicta sit. 1140.a
Maria in corpore & anima incomparabiliter beata quam Sancti etiam rogent ac precentur secũdum

Athanasium. 1140.b
mariæ Virgini vt Dominæ & Reginæ laus ab omni creatura iure defertur. 1140.a.b
mariam merito prædicari & præ creaturis omnibus in cælo & terra honorari. 1149.c
mariam velut Principem & causam nostræ salutis sine Christi iniuria celebrari. 1153.d
marię inuocatio, cui hoc opus dedicatur, atque commendatur. 1157.a
de mariis Euangelicis perperam multa docet & scribunt Nouatores. 9.b.c
marias Euangelicas aquilas esse circa corpus Domini congregatas: easdémque per dentes Christo residuos in Iob designari. 13.a
mariæ Ægyptiacæ per S. Mariam adiutæ conuersio & pœnitentia. 1018.c
marię Ægyptiacæ multum profuit Mariæ inuocatio. 1142.b.c
martha iniquè à Nouatoribus tractatur, præsertim à Brentio & Spangenbergio. 874.a.b
martha defenditur aduersus Caluinum & alios. 874 875.
martha commendatur ab Augustino. 876.a
martha & Magdalena Mariæ vitam pulchrè referunt. 872.d
marthæ & Magdalenæ in Gallia Euangelizantium historia. 1054.b.c
martyrib. Doctoribus & Virginibus gloriam specialem & Aureolam à Deo tribui. 301.d
martyres à Christianis honorantur & benè. 944.c
martinum Eisengreinium & Iacobum Rabum, pro Marię miraculis contra Nouatores editis libris depugnasse. 997.b
matrimonium inter Mariam & Ioseph an fuerit perfectum. 52.b
matrimonium inter Mariam & Ioseph quomodò possit dici perfectum vel imperfectum. 246.a
matrimonium leui de causa soluunt Caluiniani. 263.c.d
matrimonium quid. 249.b
matrimonium cur tantoperè commendent Hæretici. 264.d
matrimonii tria bona. 249.d
matrimonium Mariæ nihil præiudicat eius virginitati. ibid.
matrimonium Marię quomodo Augustino completum. 250.b
matrimonium tuendum sine iniuria cœlibatus. 259.a.b
mater Moysis typus Mariæ. 64.a
matthæus quomodò intelligendus cùm describit Mariæ & Ioseph historiam. 169.c
matres Christi omnes appellari posse, qui eius faciũt voluntatem. 435.a.b
matres erga liberos affectibus sunt vehementes. 647.b
matrem Dei esse quale quantumque donum sit. 719.a
maternitas Dei in Maria quale donum. 718.d
S. Mechthildis testimonium de infantia, ac vita mariæ. 138.a
mediator non modo Christus, sed etiam Moyses dictus à S. Paulo. 922.d
mediatores etiam Apostoli & Martyres dicti patribus. 923.a.b
mediatoris officium non adimitur Christo Sanctorum inuocatione. 986.a.b
melchisedech typus Christi. 160.b.c
melchisedech cur dictus sine patre & matre. 725.d
melanchthon fingit mariam timoris plenam & gaudij expertem in filij conceptione fuisse. 501.c
melanchthon quid de meritis operum sentiat. 300.a
melanchthon & Chemnitius agnoscunt gratiam esse internum donum, nec vllum posse eam cõsequi sine charitate & pœnitentia. 264.d.265.a
melanchthon studet Synodorum statuta ex historia visitationis deprimere. 564.b
melanchthon in Christum blasphemus. 711.c
melanchthon quales mortuorum apparitiones excogitauerit. 1030.d
melanchthonis & aliorum Hæreticorum error de inuocatione Sanctorum à Gregorio primum instituta. 942.d.1131.& sequent.
melanchthon frustrà historiam de Cypriano, vbi inuocatio Sanctorum asseritur, suspectam reddere cõnatur. 1146.c.d
melanchthon mariæ imputat peccatum negligentię ob amissum puerum duodennem. 661.a.b
melanchthon fingit mariam putasse se esse alteram Euam. 667.a
melanchthon mariam ob hæc verba: vinum non habent, mulieri peccatrici & Syrophenissæ cõparans confuratur. 695.c.d
melanchthon mitissimum Iesum magna quandoque ira flagrasse scribit. 711.c
melanchthon falso asserit Sãctorum inuocationem & imaginum cultum à Catholicis ita exerceri, vt non differant ab Ethnicis moribus. 967.b
merita Sanctis tribui posse sine iniuria Dei, & gratiæ diuinæ. 298.c
merita & præmia iustorum inæqualia. 300.d. 740.b
meritum operum, gratiam, fidem & charitatem præsupponit. 301.c.308.d
mereri & dignus esse quomodo quis in Scripturis sæpè dicatur. 310.a
meriti nomen quot modis vsurpetur. 309.310.
meriti nomen antiquis valdè vsitatum. 310.d
meritum hominis ante iustificationem esse nullum. 311.a.b
De meritis operum quomodo doceant Catholici. 299.b
meriti nomine tàm æterna quàm spiritualia & corporalia contineri. 300.b
meritum mariæ quomodo ecclesia, & Patres agnoscant prædicent. 308.d.311.d
mereri nos cooperando gratiæ. 312.b
meriti nomen quomodo accipiendum, & quàm latè pareat. 300.301.308.c.309.
meritum duplex de congruo & condigno, tã Scripturis quam rationi conueniens esse. 309.d
merita mariæ quomodo rectè considerari possint. 315.a
merita mariæ maxima esse. 315.d
merita Sanctorum & nostra quomodo vel non Patres extenuent. 316.c
messias verè & naturalis filius mariæ. 442.b
methodius Martyr idémque Tyri Episcopus ante Nicænam Synodum sub Constantino celebratam florens mirificè Deiparam laudat. 1145.b.c

Methodius

methodius præclara doget de præstãti mariæ dignitate. ibidem.
micholitas multos hodie esse. 1062.c
minerua ἀμήτωρ è Iouis cerebro nata quid designet. 209. c
miraculum quale quãtúmque sit mariam virginem parere. 151.a
Quæ miracula Deus in Maria virgine perpetrarit. 173.b
miracula circa Deiparam consideranda. 431.b
mirabili morte Deus castigauit blasphemum in Mariam Nestorium. 459.c
miraculum Dei eximium agnoscendum in eo quod maria sit Deipara. 477.b
miracula quæ concurrant ad Christi conceptionẽ. 498.d
miracula ad sepulchra Sanctorum facta circa fideles eos inuocantes, Epiphanij seculo. 982.d
Miracula olim facta in S. Martini nomine. 987.d
Miracula Sancti quomodo facere dicantur sine iniuria Dei per illos operantis. 994.b.c 998.b
Miracula fiunt à Deo mediatè & immediatè. ibid.
Miraculorum vsus & fructus. 1001.b
Et quàm perperam de illis iudicent Nouatores. 1002.b
Miracula Sanctorum publicè olim in templa recitabantur. 1001 b
Miracula Sanctorum qui hodie virulentè proscindant, & quos æmulentur. 1004.b
Miracula Deum etiamnum per Sanctos passim operari in ecclesia. ibid.
miracula Virginis in Bauaria etiamnum esse frequentia. 1021.c
Miraculum Mariæ in Theophilo exhibitum, cui ob Mariæ inuocationem, restituitur syngrapha diabolo tradita. 1015.b
Miracula, aliáque præclara gesta ac virtutes, quomodo Christo Deo, mariæ, & aliis Sanctis attribuantur. 554.a
Miraculum mariæ de duobus hominibus Anconæ integrè restitutis. 1021.b
miracula mariæ esse innumera. ibid.
miracula circa mariomastigas præstita. ibid.d
miracula edi certum est ad Sanctorum imagines. 1042.b.c
miracula varia ad Mariæ imaginem edita. 1043.d
missa quo consilio offeratur in honorem mariæ. 974.d
Et quomodò in ea petatur mariæ patrocinium sine iniuria Christi. ibid.
In missa Aethiopum Maria etiam inuocatur. 1150.b
missæ priuatæ Gregorium Magnum Lutherus authorem facit. 1132.d
missæ sacrificium pro defunctis offerendum Aerius negat. 973.b
missam Apostoli celebrarunt, hócque sacrificium Ecclesiæ commendarunt. 973.c
missam an celebrare liceat in honorem & memoriam Sanctorum? 974. b. c
In missa quomodò petatur mariæ patrocinium sine Christi iniuria. 975. quódque non pro Maria & Sanctis in missa rogemus, sed ob illos gratias Deo agamus, & illorum intercessionem petamus. 976.d
mitatron Hebræis, quid, & quomodo ad Mariæ nomen transferatur. 7.d
molinæus Catholicè mortuus. 223.d
mons typus mariæ. 19.d.190.c.315.d
monachorum & monialium vitia non esse in præiudicium bonorum. 128.d
moniales vitam & exemplũ mariæ spectare debent. 129.d
monasticam ac Monachos calumniantur Hæretici. 561.
monachorum institutum probatissimum esse in Ecclesia. 561.b
monasticus status quis, quàm præclarus & vnde dicti Monachi. 882.d
monachorum non esse inuentum quod Genes. 3. legatur, ipsa conteret caput tuum. 894.c.d
mors quibus dura & quibus suauis ac optanda. 821.c.d
mors piorum preciosa & fructuosa. 820.
mos erat flores in Ecclesiam deferendi atque spargendi. 1059.
mos asseruandi religiosas fœminas in templis à Iudæis ad Christianos dimanauit. 129.b
mulieres cur Sacerdotes esse non possint. 97.d
mulier amicta Sole typus Mariæ. 104.c
mulieres tribus malis se subiugãt. 149.c.350.d. 671.a
mulieres cur tot ærumnis obnoxiæ. 148.a
mulieres grauidæ & parientes quàm miserè torqueantur. 148. c
mulierem grauissimè accusat Tertullianus. 149. a. 663.d
mulier fortis Maria. 139. b
mulier circumdans virum, quid apud Ieremiam. 10.c
mulieris nomen etiam virgines includit. 243.b. 697.c.d
mulier tria sata fermento commiscens typus marię. 432.d
mulieres grauioribus affectibus quàm viri laborant. 645.d
mulieres cur negotiis & officiis publicis non præficiantur. 647.b
mulieris appellatio in maria omnium honorificentissima. 697.c.703. c
mulieris Euangelicæ, quæ exclamauit: Beatus venter, &c. defensio, & eius laus. 730.b. & deinceps. 736.b.c. & deinceps.
mulieres ad sacrificandum ineptæ. 972.b
mulieribus adempta facultas publicis officiis & Rei publicæ præsidendi. ibid.d
mulierum conuictum Clericis fugiendum esse Augustinus verbo & exemplo docuit. 280.d
De mulierculorum subintroductoribus quæ Clericis cohabitabant. 281.a
mulieres virgini Matri inprimis deuotæ & excusatione dignæ circa cultum eiusdem virginis. 1062. b.c.
mulieris appellatio mariam illustrat. 735. c.d
mulieres plerunque luctu immodico, morientes amicos prosequuntur, contra exemplum Beatæ Virginis. 737.c.d
mundus duo nomina veneratur Iesu & Mariæ. 906.c.d

N

NAscendi supra naturam tres modos colligi ex sacris Scripturis. 183.d
Narses insignis belli Dux nullum committit præ

lium nisi Mariæ monitis excitatus. 1033. d
Natura temerè vt nouerca accusatur. 58.d
Natiuitatis mariæ festum cur institutum & celebrãdum in Ecclesia. 114.b.115.c.116
Natiuitas Mariæ omnium festiuitatum Christianarum origo. 114.b.c
Natiuitatis Mariæ celebritas eiusdem sanctificationem comprobat. 93 d
Natiuitatis mariæ festum cur summa cum veneratione inuitis Hæreticis celebrandum. 115.b.c.116.120.d
Natiuitatem Mariæ etiam Angelis attulisse gaudiũ. 121.a
Natiuitas & pueritia Mariæ miraculis plena. 125.a
Natiuitas Mariæ incidit in mensem, quo Eua creata est. 110.d
Natiuitas Mariæ cum Natiuitate Ioannis in multis conuenit. 111. b
Natiuitas Mariæ plus gaudij, quàm Natiuitas Ioan. attulit. 112.a
Natiuitatis Mariæ festum quantæ sit excellentiæ, quantique fructus. 112.c. 115.
Natiuitatem Mariæ irreuerenter, & indignè reiiciunt Hæretici. 115.d
Natiuitatem Ioannis maioris faciunt Hæretici, quã Marię. 116.a,117.
Natiuitas Mariæ quarum rerum nos admoneat. 112.c
Natiuitas Mariæ summæ lætitiæ festum. 118.c
Natiuitatis Christi dies Mariæ faustissimus. 605.a
Natiuitas Christi quando contigerit. 601.a. 609.c.611.
Natalis Christi in Ecclesia percelebris. 610.d
Natalem Christi reuerenter habendum, tam Angeli quam Patres omnes prædicant. 611.d
Natiuitatis Christi nox sacrosancta & benedicta. 612.d
Natalitium Christi festum abolere conantur Caluinistæ. 613.b
Natalem Christi non hypocriticè colì à Catholicis, vt fingit Saccerius. ibid. d
Nepotiani Presbyteri sollicitudo circa templum & altaria. 1058.d
Nescire aliquid quando quis dicatur. 493.d
Nestorianorum dogma. 458. d
Nestoriani noui apud Polonos & Hungaros. 439.b
Nestorij error, eiúsque in eo tegendo fraus. 457.d 465.d
Nestoriani erroris refutatio ex sacra Scriptura. 463.c
Nestorius Deiparam Mariam esse simulatè & in falsum sensum admittit. 44.c
Nestorius refutatur. 464.b.& deinceps.
Nestorius qualis. 458.b. 463.b
Nestorium quid & quis in errorem induxerit. 458.c 463.b
Nestoriani ex Pelagianis nati. 457.d
Nestorius blasphemus in Christum & Mariam. 459.d. 461.c
Nestorius è sola Scriptura vult probari dogmata religionis. 458.d
Nestorius quos habuerit fautores. 461.c
Nestorius excommunicatur & exulat. 459.b
Nestorij lingua blasphema à vermibus corrosa. 459. d
Nestorium in quibusdam Lutherus sequitur. 461.d
Nestorius terra dehiscente absorptus. 459.d
Nestorium Beza & Caluinus sequuntur. 462.b
Nestorium Brentiani sequuntur. 462.c. Sacramentarij item, & VVittenbergensium iudicio, Flacciani. ibid.
Nestorius Deiparæ contemptor grauiter punitur. 1021.d
Nestorij scripta exurenda. 1022.b
Nicænæ Synodi patres vna cum Constantino Magno, de Virgine colenda senserunt. 1144.d
Nicæna Synodus secunda Deiparæ cultum approbat & confirmat, sicut quorũdam patrum in illa confessiones ostendunt. 1129.b
Nicolai Cusanilaus. 76.b
Nicolaus Cusanus pulchre immaculatam Mariæ conceptionem defendit. 76.b
Nicolaus Hæresiarcha Princeps Apostatarum votã Deo castitatem violantium. 264.c
Nobilitas Mariæ secundnm carnem. 35. d. Et quod ea ex vtraque tribu, Iuda & Leui pendeat. 36.b
Sanguinis Nobilitas virtutis decus auget & ornat. 35.d
Nobilitatis fuco abutuntur, qui generis, non virtutis claritatem ponderant. 35.b
Nobilitas Mariæ ad Christi nobilitatem vindicandam pertinet. 36.b
Nobilitatem in Christo duplicem fuisse. 36.c
Nobiles de suis genealogiis ambitiosius contendũt. 33.c
Nobilitati Mariæ derrahunt Hæretici. 36.d
Nobilitas contempta & gloria nobiliorem & sublimiorem hominem reddit. 35.d
Nomina diuersa eidem sæpè tribui. 32.b
Nouatorum plerique peius, quàm Iudæi & Turcæ de Maria merentur. In Præfat. Operis.
Nouitas in religione & Ecclesia suspecta. 70.c
Nouitatis varia epitheta. ibid.
Nouitatem vocabulorum, lectionúmque vulgariũ maximè vitandam. 71.b.379.d. 382.b
nouatorib. cedendum non esse, qui nimium sibi sumant in mutandis verbis vulgatæ lectionis. 379.d. 383.b
nouatores non solide probant ex Scriptura Baptismum paruulorum & fidem propriam paruulorũ aduersus Anabaptistas. 561. d
nouatores falso immoderatos affectus Mariæ tribuunt. 647.d
nouatorum errores circa Sanctorum apparitiones. 1027.d
nouatores impudenter obtrectare templorum Mariæ fundatoribus. 1049.b
nouatores in plerisque Bernardo credũt, circa Virginis cultum non credunt. 1116.b
nouatores de more patribus abiudicant quod ipsis in patrum Scriptis parum arridet. 1141.b
nouatorum opinio est, animam Christi paruuli sic profecisse, vt non fuerit semper perfecta. 489.d
nouatores Mariæ cultum improbantes grauiter in tres personas diuinas, in Virginem ipsam, in Patres Ecclesiámque totam delinquunt, & in seipsos sæuiunt. 1155.d
nouatorũ quanta sit licẽtia & impuritas, præsertim circa coniugiũ. 264.b. exempla memorabilia. Ibid.
Nubes leuis, & in qua vestigium hominis apparet, typus Mariæ. 190.b. 193. b

Oblationem

O

Oblationem Mariæ in templo non fuisse leuis momenti. 121.b
Obstetrices nullas in partu adfuisse Mariæ. 229.a.b
Obumbrationis nomen quomodo intelligendum. 501.b
Oecolampadius miracula Virginis & Sanctorum reiicit. 1077.b
Ortinga capella vetus à Bauariæ Ducibus in Mariæ honorem posita, locus est memorabilis. 1050.b
officium Orthodoxi in Maria Virgine defendenda. 785.c.d
Oliuæ frugiferæ Maria comparatur. 136.a.187.d
operum diuinorum supernaturalium exempla. 58.c
opera nostra omnia, omnésque nostras qualitates & actiones peccata esse, Smalcaldica Lutheranorũ Synodus asseruit ac statuit. 82.a
opera non per se, sed gratia Dei esse meritoria. 299.c
opera bona multa esse facta & facienda ac fieri sine mandato Dei. 396.d
opera bona ac merita nihili faciunt, planéque contemnunt Hæretici. 574.d
opera bona cultus & sacrificia dici in Scripturis. 636.d
opus bonum Luthero & Bucero nullum, nisi quo benè sit proximo. 560.d
opera Sanctorum vna cum fide illorum nobis in Scriptura commendari. 636. c.d
De Operibus bonis, peccatis, & iustificatione, Lutheri & Brentij paradoxa. 661.c.d.759. d
oraculum Apollinis de Maria Virgine. 8.b
oratione fœcunditatem impetrantium exempla. 43.c.d. 123.125.
orationis duæ partes. 390.c.d
orant etiam illi, qui gratias agunt, & nihil petunt 390.b
orare in spiritu & veritate quis dicatur, secundum Augustinum 1156.d
Ordines Religiosorum multi Mariam vt patronã colunt. 1110.b
ordinem diuinum ab his perturbari qui Mariam suo cultu defraudant. 1156.c
originale peccatum vitiorum omnium fons. 57.c
De Originali peccato errores Hæreticorum. 81.c
originale peccatum quid, & quàm perniciosum. 53.d
originale peccatum solum sufficere ad condemnationem. 54.c
originale peccatum Illyrico Substantia non Accidens. 81. a.b
originale peccatum quid Hæreticis. 81.c
originali & actuali peccato omnes obnoxij. 54.a
originali peccato nunquàm actualiter subiecta fuit Maria. 68.b.c
originalis peccati pœnas Maria quatenus experta sit. 106.d. et quomodo in ipsa sola corruptibilitas cum incorruptibilitate potuit concurrere. 106. c
origenes Magnus Mariæ amator. 72.c
origenes summus voluptatis contemptor. ibid.
origenes inuocationem Virginis minimè improbauit. 1145.d

P

Papatus nomen hoc tempore gloriosum magis, quàm odiosum. 125.b.c
Papæ nomen veteribus agnitum. 125.c.d
Paracelsus Mariam Adami filiam esse negat. 25.d
Paracelsus Christum ex Virgine, non de Virgine carnem sumpsisse asserit. 26.d
Paracelsus quàm nefariè de Christo scribat. ibid.
Paradisus typus Mariæ. 63.d.111.a
Parentum Mariæ historia & laus. 42.a.44.c. 48.c.d
parentes Mariæ nequaquam fuisse obscuros, & egenos, sed nobiles, & qui fuerint. 9.b.c. 41.a.42. 45.c.46.a.49.c
Parentes pauperes cur Christus elegerit. 47.b.c
Parentes Mariæ quando mortui. 114.a
Parentes Deo & Ecclesiæ suos filios consecrare, vsitatum olim fuit. 116.c
A Parentibus Ioannis de Mariæ partu dicturus cur Lucas Euangelium auspicetur. 155.b
Parentum primorum formatio, Christi ex Virgine natiuitatem prælusit & adumbrauit. 159.d
In Parentib. Christi accusandis, intolerabilis est aduersariorum petulantia. 674.d
Parentes suos cùm Christus in templo alloquitur, quis sit sensus verborũ Christi. 677.b. quódque Christi parentes incusari meritò non possint, cõtra Nouatores. 677.d
parentes amauit Christus & honorauit plurimum. 678.b
Parentes sæpè à filiis negligendi exemplo Christi, quando & cur. 680.b.700.c.d
Parentes plerunque in filios peccare grauiter, esseque crudeles & impios. 679.c
Parentes Iesu quomodò depingant Hæretici. 654.b
Parentes & amici, veræ pietatis studiosis fugiendi. 680.c
Parentes Christi regnum eius non mundanum sed spirituale fore cognoscebant. 681.d
Parentes Christi quomodò non intellexerint Christum, & ob hoc eos non esse culpabiles, eósque meritò dubitasse, & quare. 690.b
parentes Domini quomodo fuerint admirati de Christo. 6. 7.d
Parentes Christi omnium laudatissimi atque felicissimi. 7.9.b.c
Parisienses neminẽ in Theologorum numerũ cooptant, nisi sanctè iuret se in asserenda Virginis Matris illibata conceptione cõstanter perseuerature. 70. a
Patres in quibus præstent recentioribus Doctoribus, & contra. 67.d
patres quomodò & quare nullum præter Christũ à peccato excipiant. 66.a.b.c
patres quo iudicio sequendi, cùm inter se dissentire videntur. 231.a
Patres quomodo dicantur meruisse Christi incarnationem. 309.b.c
patres quomodò Sanctos inuocarint. 400.b
Partus Mariæ vere opus Spiritus sancti. 235.a
Parturitio Mariæ doloris expers, & gaudij plena. 235.c.236.a
patres quomodò legendi, sicubi Mariæ dignitatem imminuere videntur. 779.b.c. quę idem cautio adhibenda in legendis & iudicandis patribus. 780.b
Patribus non plus quàm Ecclesiæ tribuendũ. 786.b
Parisiense decretũ de pura conceptione Mariæ. 70.a

Passiones & propassiones seu παραθέσεις differũt plurimum. 646.d
Passio Christi quo tempore facta. 506.b
Pascha celebrare suo tempore contemnunt Hæretici. ibid. c
Pastores Bethlehemitici primum Christi natalem celebrarunt. 611.c
Patrum sententiæ quæ puram Mariæ conceptionẽ astruere videantur. 72.c
Patrum testimoniis comprobatur, quòd statim facta fuerit cõceptio, postquàm Angelus à Maria discessit, & illa consensit mysterio. 501.c.d
Paupertas voluntaria in Scripturis fundata. 616.d
Paupertatis Christi nascentis indicia. ibid.
Paupertatem Christi & Mariæ in Bethlehem diligenter consideranda. 609.b
Paupertatem pertimescunt dæmones. 617.b
Pauperes parentes cur Christus elegerit. 47.b.c.609
Paupertatem Christi & Mariæ voluntariam fuisse, non coactam. 616.b
Paula Lætæ filia Deo consecrata antequam nata. 126.d
Paulus cur Virginum pro nubus dictus. in præf. lib. 2.
Paulum non appellare Mariam mulierem per contumeliam. 603.d
Paulini testimonium de templorum veterum ornatu & elegantia. 1060.
Peccatum quid, quotuplex, & eius effectus. 53.a.b
Peccatum Originale & Mortale, quid vtrumque quibus nominibus ac rebus in Scripturis appellẽtur, significentúrque & eorum effectus. ibid.
Peccato tàm Originali quàm Actuali quomodò omnes obnoxij. 54.a.55.a.57.c.66.b.101.b
Peccatum Hæreticis Substantia non Accidẽs. 54. d. 81.a.b
Peccata Caluino æqualia, ita vt venialia & mortalia non distinguantur. 54 d
Peccato omnes teneri præter Christum, nullúmque sine eo viuere. 66.b.101.a.b
Peccatum non est nisi voluntarium. 663.c.d
Peccata an in Sanctis hæreant. 662.b
Peccatum idololatriæ ex duobus pendere. 940.d
Pelagiani Originale peccatum negant. 54.d
pelagianorum præcipui errores. 66.b.c
pelagianorum errorem de sanctificatione infantiũ tuentur Nouatores. 92.b.c
pelagiani melius de Maria, quàm Nouatores iudicant. 103.a
pepuziani & Collyridiani mulieres etiam Sacerdotio honorandas volunt. 97.c.d
peregrinationes adhonorem B. Mariæ à veteribus sæpè susceptæ. 959.d
peregrinationes sacras Ecclesiæ hostes contemnũt, & cur. 1063.d
peregrinationes ad certa loca quando sint laudandæ. 1068.d
peregrinationes ad terram sanctam, ad Apostolorũ limina Romam olim fuisse frequentes. 1069.d
peregrinationum sacrarum hostes in Synodo Gangrensi olim damnati sunt. 1071.b
peregrinantes ad sacra loca iure cum sancto Augustino laudamus. 1080. c
petere in Mariæ nomine quid sit. 988.c
petrus martyr in Moniales iniuriosus. 128.a
petra typus Mariæ. in præf. lib. 4.
Petrus Apostolus probrosè à Brentio exagitatur. 66.d
Petrus Damianus quomodò Mariam extollat & venerandam ostendat. 1119. b
Philosophi Ethnici Hæreticorũ Patriarchę. 208.c.d
Philippi Menzelij Doctoris Medici ac Professoris Ingolstadiensis, & P.L. in Deiparam Poemata Post Præfat. 148.d. 208.d. 527.de die Natali Christi Seruatoris. 596.d. 597. 787. 883.
Phœnicem nasci sine coitu. 213.b
Philippus Melanchthon. vide Melanchthon.
Pij Quinti lex de conceptione B. mariæ Virg. 55.d
Pius V. ferias Sanctorũ ad pauciores reduxit. 130.c
Platzius aduersus Catholicum Marię cultum impiè debacchatur. 1094.c
Platzius non dissimilis blasphemo contemptori ecclesiæ Goliath. ibid.
Platzio displicet quòd Catholici de Maria legant & cantent: Ipsa conteret caput tuum. 1095.a. sed confutatur. ibid.
Platzius pro absurdo ducit, mariam in morte à Catholicis inuocari. 1095.d. sed confutatur. 1096.a
Platzius indignam præclaris illis epithetis, vt sit Regina, aduocata, vita, dulcedo, &c. Mariam impiè iudicat, sed confutatur. 1096.c
Platzius impius Mariæ hostis ægrè fert Psalterium in Mariæ laudem transformatum. 1097.a
Platzium & alios perperam obstrepere Bonauenturæ & piis Mariæ Psalterium recitantibus. 1097.b
Platzius Angelicam salutationem temerè procaciterque oppugnat. 1099.c
Platzius Rosariũ & Psalterium & Sodalitium Virginis probrose insectatur, earúmque rerum vsum damnat ob multiplicem ignorantiam. 1099.d
Platzij argumentationes vanas atque ridiculas esse aduersus Angelicam salutationem & cultum Deiparæ Virginis. 1100.d
Platzius qualem Theologiam sequatur. 1101.a
plorare super mortuos bonum est. 768.a
Poetica exempla, quæ fidem de Virgine matre faciunt probabiliorem. 209.c
Polygamiam Hæretici laudant & suadent. 264.a.b
Pomeranus Ieremiæ obtrectat. 89.c. 92.a
Pomeranus ridet Catholicos asserentes Marię sanctificationem in vtero. 89.d
Pomeranus corrumpit Scripturam de sanctificatione Ieremiæ. 90.a.b
porta clausa typus Mariæ. 16. d. 177.c. 192.b.d. 224
potamiena virgo post mortem Basilidi apparet. 1028.d
præcepti primi legis summa quæ sit & sententia. 939.a
præcepto primo qui nam idololatræ contineantur ac damnentur maximè. 939.d
prælatos & Doctores Ecclesiæ quales exemplo Christi esse oporteat. 727.c.d
præsentationem Mariæ quomodo derideant Centuriatores. 121.d. 125.b
præsentationis festum Romani non celebrant. 130.b
præsentationis Mariæ festum non contemnendum, olímque à multis obseruatum fuisse. ibid.
præmia Beatorum diuersa esse. 300.d. 302.a
preces Ecclesiæ omnes ad Deum rectà diriguntur, & per Christum terminantur. 953.d

Primogenita

Primogenita cur Deus sibi soli offerri voluerit. 133.c
Primogenita omnia apud Iudæos Deo consecrabãtur. 227.a
Primogenitus in Scripturis quomodo accipiatur. 243.a
Primogenitos offerendi ritus apud Israelitas. 623.d
Principum veterum non solùm in egenos, verùm etiam in Ecclesiam iuuandam, Deique cultum ordinandum munificentia. 1057.c
Principes quid maximè in fundationibus Ecclesiarum spectárint. 1057.d
Principes non minùs Religione, quàm viribus & armis certare ac vincere posse. 1121.c
Principum Christianorum posteriorum pietas in Maria veneranda à Constantino Magno eiusque Matre Helena originem duxit. 1142.b
Principũ Bauariæ Alberti Quinti eiusque filij Guilielmi insignis erga Virginem Deiparam pietas. In Epistola Nuncuparoria.
Propositiones generales sæpè cum restrictione accipiendas in Scripturis. 58.a. 66.d
Prophetissa apud Esaiam Mariæ typus. 115.c
Prophetas & Patres veteris Testamenti ad Mariam Prophetissam accessisse cum gaudio. ibid.
Pseudochristiani qui dicantur Augustino. 217.d
Pueri in Camino ignis illæsi, typus Christi & Mariæ 173.a
Puerperium Mariæ quale fuerit. 229.b. 605.c. 622.a
Puerperæ leges non pertinere ad Mariam. 228.c
Puerperas purificandi ritus. 627.c.d
Puerperium Mariæ cum primis illustre. 622.d
Puerperas à Catholicis non collocari in potestate Satanæ, nec haberi pro obsessis aut excommunicatis, vt nobis affingit Brentius, & Spangenbergius. 644.d
puerperæ Catholicæ quomodò in Ecclesia tractentur. 644.c
Puerperis benedicendi morem Catholicum cur aspernentur Hæretici. 644.d
Vera Ecclesiæ doctrina de statu Puerperarum 645.a
Pulcheria imperatrix tria templa Deiparæ cõstituit, eaque ornatissima. 1052.a
Pulcheria reliquias. 40. Martyrum cohonestat. 1059.d
Pulchritudo corporis in quibus consistat. 138.d
Purificationis Mariæ, oblationísque Christi festum quæ nobis meditanda proponat. 623.b.c
purificationis festum cur ὑπαντὴ vel ὑπαπαντὴ dictum. 639.a. 641.b
Purificationis festum vnde originem habeat. 637. c

Q.

Quæstionum Theologicarum ad Christum & Mariam pertinẽtium triplex genus, earumque series ac catalogus. 51.a
Quæstiones Theologicas è solis Scripturis diiudicari, & absolui omninò non posse. 52.c
Quæstio Hæreticorum de Mariæ Euæ peccato impiissima. 664.a.b. 668.d
Quinimo vox quid significet, & quomodo accipienda. 736.

R.

Rabbinus Hecados summæ authoritatis apud Iudæos. 17.a. 48.c
Rabbini veteres Mariam peccato liberant. 107.b.c
Rabbini Mariæ virginitatem defendunt, & Scripturis comprobant. 195.c.d
Rebecca typus Mariæ. 15.d
Redemptio duplex. 55.c
Redemptor mundi quomodo alius esse potuerit, quàm Christus ex Virgine natus. 424.a
Reginaldus Dominicanus per Mariam in extremo vitæ periculo seruatus, & ab omni æstu libidinis liberatus. 1109.b
Regnum Dei etiam hodie ad gentes transferri. 216.b
Regina cæli apud Hieremiam quomodo accipiatur. 971.b
Religiosos malos non esse in præiudicium bonorũ. 128.b.c
Reliquiæ quadraginta Martyrum à pulcheria cohonestantur. 1059.c.d
Reliquias sacras Catholici adorant, Hieronymus præsepe Domini, Basilius imagines. 979.d
Respicere quæ dicatur Deus in Scripturis. 586.b
Reuelationes magni faciendæ. 75.b. 84.a
Reuelationes Mariæ cœlitus factæ. 105.d. 140.a
Rodolphus Agricola puram Mariæ conceptionem defendit. 88.a.b
Rodingus. vide Guilielmus.
Rosariorum & Coronarum vsum cur reprehendant Hæretici. 401.b. 402. 1099.d. Obiectis eorundem respondetur. Ibidem.
Rosaria quomodo vtiliter cum magno sensu pietatis recitari possint. 403.a
Rosarij quindecim mysteria. ibid.
Rosariorum vetus & approbatus vsus. 403.b
Rosarij & Psalterij quæ sit vtilitas. 1099.d
Rubus ardens incombustus, typus Mariæ. 172.d. 188.a. 226.c
Rupertus Tuitiensis suis à Maria precibus impetrat docile ingenium. 1020.a
Rupertus Tuitiensis præclarè de Maria loquitur. 1117.a
S. Rupertus Bauarorum Apostolus Ratisbonæ, & in veteri Oetinga Mariæ templa exstrui curauit. 1050.d. 1127.d

S.

Sacerdotium mulieribus interdictum. 97.c
Sacramentariorum error de veritate corporis Christi in Eucharistia refutatur. 453.d. 462.a
Sacrilegos hodie esse quamplurimos vim sacris literis adferentes. 684.a
Sacrificium soli Deo offertur. 952.c.d. Et quomodo in honorem Sanctorum sacrificare sit licitum. 974.a
Salomon typus Christi. 63.a.b
Salutandi mos apud Iudæos. 345.a
Saluandi virtus diuinitati Christi tribuenda. 465.a
Salutatio & inuocatio Deiparæ Virginis præsidium est aduersus nocturnos terrores. 1106.c.d
Salutantes in alienum officium irrumpere, vanum esse Caluini phantasma. 392.c

Salutantes Deiparam, de illius præsentia certò statuere debent. 393.a.395.a
Ad Salutandam Virginem optandum vt multi aspirent ex professo. 404.a
Samuel Deo oblatus in templo. 122.b.c
Samuel per pythonissam euocatus, vt Regi Saul apparuerit. 1028.b
Sanctitas Mariæ quomodò auctior facta. 97.c
Sanctificatio Mariæ quomodò, quando, quoties, & ad quid facta. 87.c.95.c.d
Sanctificari & mundari quomodò ea in Scripturis & à Theologis dicantur, quæ sancta & munda sunt, & cur. 90.c.94.95.
Sanctitatis diuersos esse gradus Mariæ competentes. 87.c.96.b.c
Sanctificationis priuilegium cur Ieremiæ peculiarius datum. 91.d
Sanctitatis sanctificationisque nomen aliter Deo, quàm Mariæ conuenire. 87.c.97.c.108.c.d
Sanctũ & sanctificatum quid in Scriptura dicatur. 91.a
Sanctos mirificis prærogatiuis beat Deus. 98.
Non sanctificantur in vtero matris infantes, sed nati egent Sacramento. 92.c
Sanctificare quomodò accipiatur in Scripturis. 90.a
Sanctificarus cur Christus à patre dicatur. 94.d
Sanctificati etiam Angeli dicuntur. 95.c
Sanctorum inuocationem probant vel ipsi etiã Hæretici, eamque variis modis confirmant. 399.b
Sanctos orare pro Ecclesia nostra asserit confessio Saxonica. 415.c
Sanctos quomodò vel non pro nobis orare, nobisque patrocinari asserant Sectarii. 396.b.414.c
In Sanctorum inuocatione damnanda quàm ridiculi sint Hæretici. 396.b
Sanctos in cęlis esse, nostrique memoriam ac curam habere, non dormire vsque ad diem iudicii. 414.a. 415.d
Sanctorum nomina quotidie olim in missa recitari solita. 405.b.c
Sanctos res nostras cognoscere. 415.d
Sanctos multa fecisse admiranda potius, quàm imitandi. 417.c.d
in Sanctorum membris nihil inhonestum. 451.c
Sanctum quomodo Christum vocent Centuriatores. 499.c
Sanctum & sanctitas quid, & quomodo accipiatur. 500.b
Sanctorum ad alios accessum sæpe fuisse felicem ac salutarem. 554.b.c
Sancti quò magis seipsos deiiciunt, eò sunt coram Deo sublimiores. 583.b
Sanctos errare posse concedunt Orthodoxi. 688.b
Sanctorum præsentia corporalis multis sæpe salutaris fuit. 747.c.d
Sanctorum lætitia in Assumptione B.V. exhibita. 838.d
Sancti potentiores sunt in cęlo ad auxiliandum, quã in terris. 935.d
Sancti induerunt viscera misericordiæ. ibid.
Sancti coluntur à Catholicis sine peccato idololatriæ. 940.c
Sanctis vota facere & in eorum memoriam offerre antiquus mos est. 968.d
Sancti quomodò colantur ab Ecclesia. 954.c.d
Sancti quomodo auxiliatores sine Dei iniuria agnosci possint. 996.b
Sanctos rebus humanis libenter interesse. 1029.b.c
Sanctorum & Mariæ cultus à Gregorio non sumit orignem, vt Philippus Melanchthon cum suis asseclis somniat. 1130.c
Nulli Sanctorum, sed soli Deo sacerdos offert sacrificium. 953.c.d
Sanctorum feriæ cur institutæ & obseruandæ. 955.b
Sancti quomodo honore afficiendi secundum Damascenum. ibid.
Sanctos etiam peculiariter honorare & inuocare, sicut patronos & intercessores, Ecclesia docet. 954.d
Sanctorum nomina semper in ecclesia sunt ad altare recitata. 955.b
Sanctorum templa sæpe à Christianis olim visitata & qua de causa. ibid.c
Sanctis & amicis suis quantũ honoris Christus tribuat in cęlo. 920.b
De sanctorum statu in cælo quę fides Ecclesiæ. 937.
Sanctificandi & erigendi templa in Mariæ & Sanctorum memoriam vetus Ecclesiæ mos est. 1047.c
Sanctorum inuocationem ante Gregorium non receptam nec probatam in ecclesia apertum figmentum esse. 1132.d
Sanctorum & Mariæ honos illustrat, non obscurat Christi gloriam. 1151.c.d
Sapientiam tàm creatam quàm increatam Christo ab initiò perfectè competere. 941.c
Sapientia experimentali tantùm Christũ profecisse. ibidem.
Sara typus Mariæ. 5.b.7.d
Saram Mariæ anteferunt Sectarii. 258.c
Sarcerius cur neget puram conceptionem Mariæ. 80.a
Sarcerius in Mariam contumeliosus. 691.c.d
Sarcerius Basilium Monachorum cœtus primùm instituisse confingit. 1133.b.c
Satan cur & quomodo nesciuerit de virgineo partu. 153.b.154.c
Satan cur virgines maximè persequatur. 153.c
Satanæ studio virginitatem Mariæ à multis oppugnari. in præf.lib.2.
Scholasticorum sententia & veterum Rabbinorum Maria immunis ab omni peccato actuali fuit. 106.a.b
Scholastici ex Scriptura & Patribus docent plenam & perfectam Christi conceptionem in instanti factam. Et quod Christi caro sine diuinitate concepta non fuerit. 387.c.d
Scala Iacob typus Mariæ. 17.a
Schenckius in Mariam impius. 82.c.d
Scriptura liber Hæreticorum. In Præfat. totius operis.
Scripturis non omnia contineri, nec omnia ex iis petenda ac soluenda. 41.b.52.d
Scripturis omnia sua etiam absurdissima ac turpissima regunt excusantque Hæretici. 254.d.255.c.d 320.321.
Scripturę sensus mysticus ad multa cõfert. 193.c quã uis nõ sufficiat ad dogmatum authoritatem. ibid.

Scripturam

scripturam multas & graues difficultates habere. 255.d
scripturam in multis non esse apertam & perspicuã prodest. 256.a
scripturarum deprauatores etiam tempore Apostolorum fuisse. ibid.
scripturam facere omnium rerum iudicem, Hæreticorum est, ac fons omnium errorum. 256.d
scripturarum non tàm textus, quàm sensus spectandus & vrgendus est. 258.a
In scripturis intelligẽdis quàm facilè sit falli ac fallere suo exemplo probant Hæretici. 257.a
scriptura sacra quàm malè à Nouatoribus sæpè tractetur. 322.b
scripturæ familiare propositum sermonem ad absentes habere. 680.c
scripturas nihil omninò, ne minimum quidem apicem in se ociosum sine pondere continere. 362.c.d
scriptura communis thesaurus omnibus inseruiens. 391.c
scripturam varios sensus posse admittere. 869.b.c
scripturam simpliciter loqui de Christo & B.V. nihil ipsorum gloriæ detrahit. 904.b
scripturæ exempla de Sanctis post mortem apparẽtibus. 1028.d
scriptores conceptionem Mariæ immaculatã propugnantes. 108.a.b
scripturæ loca vt cõcilientur, opus est distinctione. 922.b
Sebastiani Flaschij Mansfeldensis, è Lutherano Catholici testimonium de summa Lutheranorum libidine. 264.b
sensus & membra omnia quàm sedulò custodiuerit Maria. 138.d
sectariis haud tutum est concedere vt Maria in peccato concepta dicatur. 80.b.81.82.
sectarij ex quo fonte coniugium adeo commendent, ac defendant. 264.d
sectarij hodie multis modis obscurant & deprauãt Mariæ dignitatem & excellentiam. In Præfat. lib.1.
sectarij quàm sint maledici in Patriarchas & Moysen, & in Christi Apostolos contumeliosi. In Præf. Operis.
sectarij maioris faciunt Ioannis Baptistæ, quàm Mariæ festum natalitium. 85.
sepulchro Domini quomodò comparetur Maria. 175.a
sequi Christum, & in Christo manere & credere quid Hæreticis. 360.d.369.d
Seruetus Christi corpus de substantia Dei genitum. 437.b
sibyllę, Mariæ nomen cognouerunt. 8.a.b
sibyllarum ingens apud Ethnicos authoritas. 205.d. 207.b
sibyllarum testimonia pro virginitate & partu Mariæ. 205.d
sibyllas decem easdémque virgines fuisse. ibid.
sibyllarum oracula cur magni facienda. 207.b
sibyllæ Christo & Ecclesiæ apud Ethnicos seruierunt. 207.c
sibyllæ matrem Dei veneratæ. 207.c.351.c
sibylla non multo aliter, quàm Angelus gratulata Mariæ. 351.c
sibyllæ vaticinium de B. Virg. 732.d
signa & miracula Dei habere aliquid excellens, & inusitatum. 200.a
silentium quàm sollicitè coluerit Maria. 137.b
silentium Mariæ virginibus obseruandum. 282.d
simulachra Christo in Ægyptum veniente ruunt. 190.a
Simeon iustus de sensu Esaiæ: Ecce virgo &c. aliquando dubitauit. 202.d.284.d
simeon quomodo iustus & timoratus. 634.d
simeon quomodo se in templo erga Christũ gerat. ibidem.
simeon veteris legis Sacerdos, eiusque laus. 635.b
simeon quomodo in spiritu in templum venisse dicatur. ibidem.
De simeonis iustitia quid sentiant aduersarij. 633.b
simeonem ob veram iustitiam à Luca commendari. ibid.d
simeon quem gladium Mariæ prædixerit. 753.b
simeon insignis amator & prædicator crucis Christi iuxta Lutherum. 759.b
sion typus Mariæ. 188.a
συνείσακτοι mulieres quales. 281.a
smalcaldicæ Synodi articulus impius: 82.a
schmidelinus & VVigandus ad salutandam Mariã mandatum Dei requirunt. 396.c
sodalitates B. Mariæ, aliasque confraternitates ac pios bonorum cœtus laudandos & promouendos esse. 404.d
sodalitium B. Virginis probrosè Platzius insectatur. 1099.b.c
soli Christus comparatus. 451.b
soli Maria comparata. 20.c.21.a.112.a.b.226.b.231.b.603.d
somnus piorum Deo vigilantium qualis. 139.d
spiritus sancti testimonium, est consensus patrum, loquentis in illis. 171.c.d
spiritus S. paulatim docet illuminatque ecclesiam. 52.d.67.d
spiritu sancti administratio quę, & qualis. 52.d
spiritum S. cur miserit Deus. ibid.
spiritus S. tàm cęteris Ecclesiæ Doctoribus, quàm Apostolis promissus. 171.c.d
spiritus S. duo miracula in Maria effecit. 224.d
spiritus differenter loquitur in Patribus. 780.b
stationes Hugo Victorinus tres numerat, primamque in templo Virginis haberi solitam asserit. 1072.d
stephani Vngarię Regis in Deiparam pietas. 1049.c
stephanus Vngariæ rex Christianus factus Mariam impensè veneratur. 1121.c.d Regnũ item, sęque & filium suum Mariæ patrocinio commendare solebat. 1121.d
stephani de Malschot error de vsu Angelicę salutationis in veteri Ecclesia. 405.b
stellæ Maria comparatur. 7.a.17.a.231.b
sternbergeriani Christum ex coitu Iosephi cum Maria natum impiè mentiuntur. 171.b.c
stella ex Iacob typus Mariæ. 192.a
suuenkfeld ius Christo materiam originem dettahit. 437.b
sũidæ locus de Sacerdotio Christi corruptus cautè legendus. 27.c
sũidæ error de Mariæ obstetricibus. 228.d
superbia etiam in rectè factis timenda. 588.c

superbia cur Hæresum mater dicta. ibid.b
Susannæ Maria comparata. 278.d

T.

TAbernaculũ Dei Mariam esse ac dici. In Præfat. Operis.
Tabernaculum typus Mariæ. 64.c
Ante tabernaculum siue templum mulieres quædã legis tempore excubabãt,& pręcæteris vacabant pietati. 128.a
ταπείνωσις vocabulum variè accipi apud Græcos. 582.b
Templum & thronus Salomonis,typus Mariæ. 21.à b.62.d.63.a 387.d
Templum Argonautarum Mariæ consecratum. 8 a
Tempus auget sapientiam. 67.d
Templi Salomonis & Mariæ quantum discrimen. 114.d
Templũ pacis,ac palatium & aurea statua à Romulo posita corruerunt pariente Virgine Maria.203 d
Tempus aduentus Messiæ cur abbreuiatum. 314.b
Templa licet Deo dedicentur,tamen vtiliter à Maria & Sanctis aliis nomina habent. 1048.b.c
Templa cur Christiana pietas Deiparæ condat & ornet. 1045.d
Templorum institutio quam sit vetus & probata, modisque omnibus retinenda. 1046.d
Templa Christianorum variis nominibus appellantur. 1047.d
Templa etiam Mariæ Deo dedicari sicut & reliqua omnia quæ à Sanctis nomina sortiuntur. ibid.
Templa Sanctorum veterum testimoniis comprobantur 1048.b.c & ibidem exempla præstantium hominum qui Mariæ templa laudabiliter struxerunt & ornarunt.
Templa quædam Apostolis adhuc viuis fuisse constructa variis exemplis probatur. 1055.b
Templum Mariæ viuenti esse positũ sicuti S. Petro, S.Ioan.Euang.& aliis Apostolis non esse incredibile. 1055.b.c
In templis Sanctorum extruendis & cohonestandis quanta veterum cura fuerit. 1058.b.c
Templa qualia describat Theodoretus. ibid.c
Templum Salomonis illustre etiam apud Ethnicos 1067. b.c
Templa Christiana templo Iudaico præstantiora esse. ibid.d
Templorum delectum habendum esse. 1068.b
Templis peculiaribus sanctitatem quandam inesse, etiam D.Augustinus agnoscit. 1067.c
Templorum in veteri & nouo Testamento author & sanctificator Deus. 1047.c
Templorum Mariæ quæ olim tanquàm celebriora à piis visitabantur frequentius enumeratio. 1071.d
Templum Marię Maioris in vrbe Romana celebertimum,& de miraculis in eodem editis. 1072.b
Templa Mariæ multa & præclara Græci, præsertim Constantinopolitani,olim habuerunt. 1074.b
Templum Blachernense apud Græcos omnium celebertimum quod & Marcianus Imperator,& Pulcheria Imperatrix die noctéque libenter adibant, in quo etiam S.Stephanus Iunior parẽtibus à Maria donatus est. 1075.c
Templum Virginis apud Aquisgranũ in Germania à Carolo Magno conditum quam celebre olim fuerit. 1076.
Templũ Virginis apud Heluetios quod Mariæ vocant Eremitorium siue Einsydlense celeberrimum esse,& à multis adiri. ibid.c
Templum illustre Virginis in Monasterio Episcopatus Mindensis. 1078.b
Templa insignia Deiparę in Italia passim reperiri. Vide etiam Lauretum. ibidem.c d
Templa Mariæ quænam Hispanis sint in precio maximè habita & honorata. 1079.c
Templa eximia Deiparæ in omnibus ferè Catholicis Prouinciis à multis honorari. 1079.d
templa B.Virgini S. Burchkhardus Herbipolensis Episcopus, S. Gertrudis, Plectrudis Pipini Regis coniux, Sigebertus Archiepiscopus Moguntinus, Otio Bambergensis Antistes & Pomerianæ Apostolus,& Clodouęus Francorũ Rex.cõdunt 1125.b
templa sæpè & cùm fructu Christianis adeundà. 884.b
Templa sacrásque ædes calumniatur ac reiicit Franciscus Lambertus. 683.b
Templorum origo & vsus cum Apostolis incœpit. ibid.d
Terra benedicta Maria. 64.b.73.c.d
terra sitiens è qua virgultum nascitur typus Mariæ. 189.c.d
Tertullianus & Cyprianus quam reuerenter de Maria loquantur. 1150.d
testamentũ nouũ ad Christũ maximè pertinet.62.a
Testamenti veteris typi ad quid conferant. ibid.
testimonia Patrum de Mariæ apparitionibus. 1031. b.1105.b.& sequent. 1107.b.1116.b.c
testimonia veterum de Assumptione B.Virg 850.c
testimonia quorũdam Patrum de B. Virg.præstantia. 1104.d.1107.b.1116.d.890.b.c. & sequent.
Thalmuth Hebræorum liber plenus fabulis. 183.c
Theodosij Magni Imperatoris humilitas & deuotio erga Sanctos,eorumque reliquias. 1011.c.d
theologi posteriores prioribus doctiores. 67.d
theologi puram Mariæ conceptionem defendẽtes qui. 108.a.b
theologia Ethnicorum quos fontes habeat 208.b
Theodotion & Aquila Ebionitarum Duces Scripturas peruertunt. 197.b
Theodorus Heraclij Imperatoris frater victoriam per Mariam à barbaris reportat. 1010.d
Thelense Concilium conuincit Caluinianos erroris de puro Mariæ partu. 232.c
Theologia Nouatorum qualis. 369.d
Θεοτόκος nomẽ contra Nestorianos defensum.466. d.450.b
Θεοτόκος quomodò Maria dicatur & cẽseatur.468.b
θεοτόκος & χριστοτόκος quomodò differãt,467.c.d
Θεοτόκος, nomen antiquum. 450.d
Theodosij Episcopi ad Ecclesiã redeuntis confessio 1127.d
Theodo Bauarię Princeps vna cũ familia anno 580. Christianus factus,multa cum S.Ruperto per omnem Bauariam templa Deiparæ construxit.1128.b
S.Thomę Aquinatis pietas ac reuerentia erga Sacramentum Eucharistiæ. 456.c
Thomas Aquinas inconstantiæ arguitur. 61.b
Thomas Aquinas & Caietanus affirmant Mariæ cõceptionem non præiudicasse Christi conceptioni. 58.d.59.a.61.a.b
S. Thomam Apostolum cur Deus dubitare permiserit in fide. 171.b

Thomas

S.Thomas Apost.quantus fuerit in studio cultúque castitatis. 267.c
Thomæ Hungari hæresis de animabus dormientibus. 414.b
thronus Dauid per Christum Pontificibus & Regibus traditus. 40.a
Thronus Salomonis typus Mariæ. 21.a.62 d
Tyberij Cæsaris Præfectus in Mariam blasphemo fauens, ab eadem corripitur. 1024
Titianus Pictor apud Venetos celebertimus. 145.b
traditiones plus virium habere ad Hæreticos conuincendos, quàm Scripturam. 320.d
traditionibus vel inuiti nonnunquam sese tuentur Hæretici. 320.b.322.d
tribuum commistionem apud Iudæos licitam fuisse,non hæreditatum. 37.c.d
Ex tribu vtraque Iuda & Leui Mariæ nobilitas pẽdet. 36.c
Cum Tribu quauis Israelitas aliquando Matrimonium contrahere potuisse. 38.b
De Tribu Iuda licet Dauid ortus, vxorem de tribu Beniamin habuit. 38. c
Tridentinum Concilium quid de Mariæ Conceptione statuerit. 55.d. 83.d
Trident. Concil. innocentiam Mariæ asserit, nec eam aliis æquari. 83.b
Trinitas tota cum Maria est, ac manet peculiariter. 361. b
Trinitatis secunda tantum persona à Virgine concepta ac progenita. 446.b
Trinitatis mysterium Maria cum ab Angelo salutaretur agnouit. 547.c
Turcæ hostes omnium maxima Christianorum. 472.b
Turris Dauid typus Mariæ. 83.a
Turcas ex suo Alcorano plus tribuere puritati Mariæ, quàm Nouatores. 107.c
Turturi comparantur Maria, & Ioannes Baptista. 288.a.b
Turtur auis *pudicissima*. ibid.
Typi Mariæ varij. Vide Maria.

V

VAlentini Gentilis error de corpore humano Christi. 437.b
Vellus Gedeonis typus Mariæ. 17.a.74.c. 104.b. 188.b.d
Vdo Magdeburgensis per Mariam obtinet scientiæ donum & eius monitis resistens seuerè punitur. 1020.b
Ventrem sequitur partus. 29.a
Ventres qui apud Paulum dicantur. 79.d
Venerationem & imitationem Sanctorum à Patribus apertè distingui. 408.d
Verbum diuinum quo temporis puncto sit caro factum. 345. d
Verbum Dei non solum audiendum. 738.c
Verbũ Dei audiendum & custodiendum cur Christus dicat. 737.d
Verbũ Dei audire & custodire Hęreticis quid.738.b
Verbum Dei audire etiam cum fide aliud est, aliud facere verbum Dei. ibid.d
Verbũ Dei quomodò iustificet ac beet hominẽ.ibid
Verborum quæ Simeõ Mariæ dixit sententia. 771.d
Vergerius insectator impius Ædis Lauretanæ cum Illyrico. 1091.b
Vestitus deauratus Marię. 853.d
Veterum studium in exequiis celebrandis. 831.d
Veterum ritus & obseruationes Ecclesiæ mordicus tenendæ. 867.c.d
Veteres quomodo & qua mente Mariæ, Epitheta Dei attribuerunt. 916.d
Veterum pietas circa salutationem Angelicã.959.b
Veteres quàm solenni apparatu vsi sint circa reliquias Ioannis Chrisostomi. 1060.c.d
Veteres ad quæ loca Religionis causa fuerint olim peregrinati. 170.b
Veteres multum tribuerunt orationi Sanctorum, eámque sibi postularunt. 1117.b. 1148.b
Veterum Doctorum testimonia qui ante Gregorij, & Mauritij seculum vsque ad Constantinum Magnum,& à Constantino vsque ad Apostolica tempora de Mariæ laude cultúque scripserunt. 1133.c
Vigilantio & Eunomio Sancti non possunt è suis sepulchris vbique adesse. 416. b
Virginum genus magis probandum. 306.a
Virginitatem perpetuam Mariæ necessariò vt articulum fidei retinendam ac prædicandam,etiam sine Scripturarum testimonio, & vbi Ecclesia hoc definiuerit. 313.b.c.318. 319. 325
Virginitatem Christus consecrauit. 451.c
Virginibus publicæ salutis palma data. 2. b
virga Iesse typus Mariæ. 29.b. 64.a
virgines apud Iudæos Deo consecrari solitæ, eique in templo deseruire. 125.d. 126.a.131.b.c
Virginum officia,earũmque educandarum præcepta. 134.b
virgines & viduæ vniuiræ olim è publico alebãtur; vt rectius vacarent religioni. 129.c
Virginum potior,quàm cõiugum conditio. 150.b.c
virgines & viduę olim ad ostium tabernaculi excubare solitæ, & vacare pietati. 127.b
virgines tabernaculi apud Iudæos custodes cum nostris Monialibus confert Petrus Martyr. 128.a
virgines & viduæ Deo cõsecratæ apud Iudæos propè templum habitabant. 127.a
virginum diuersa genera. *in præf. lib.2*
virgines Euangelicæ. *ibid*
virginitas à Paulo summè laudata. ibid.
virgines mũdi, Synagogæ,& Ecclesiæ diuersas esse. ibid.
virgines Ecclesiæ duplices. ibid.
virginitatis votũ prima omnium emisit Maria. 138
virginitatem Mariæ quotidianam cum Iosepho cõsuetudo facit admirabiliorem. 150.c
virginem manere & parere miraculorum omnium est maximum. 151.a.b
virginitas Mariæ probatur. 165.d. 168.d
virginitatẽ Mariæ cur cõuenerit latere Satanã.154.a
virginitas Mariæ quid nos doceat. 163.a
virginem cur Deus in matrem elegerit. 163.b
virginitatem Mariæ semper Satã oppugnauit. 180.d
virginitas Mariæ diligenter consideranda & vehementer suspicienda. 151.c.156.c.d
virginitate Mariæ Christi maiestatem & vtramque naturam valdè illustrari. 160.b
virginitas Mariæ Christum mediatorem declarat. 161.a
virginale institutum Christus commendat ex virgine Matris. 162.b.c
virginem parere potuisse probatur. 187.b.c
virgines omnes antecellit Maria. 208.
virginitatem Mariæ probant Sibyllarum carmina, fabulæ Poetarũ,& ipsi Rabbini. 195.c.d. 209.c.d
Virgilij carmina in Eclogis,non ad aliam, quàm ad

Deiparam referenda. 207.d.208.a
Virga Aaronis typus Mariæ. 186.c.187.b.226.c
Virginitatem Mariæ declarant Scripturarum, creaturarúmque miracula,& Patrũ testimonia.171.c.d &deinc.177. & deinc. 212.& deinc. 226. 227. & deinc.
Virginem parere Mahometanis nõ est miraculum. 214.
Virgilij laus. 207.d
Virginitas Mariæ admiranda. 176.c
Virginitas Mariæ in partu potius creuit, quàm decreuit. 230.d
Virgo cùm peperierit,prouerbium Ethnicis celebratum pro euentu rei impossibili. 203.d
Virginitas Mariæ in partu defenditur. 217.218.219.224.225.232.b.& deinc.
Virginitas Mariæ in partu à quibus negetur & impugnetur. 218.219.221.224.
Virginitatem & cœlibatum non esse Christianis impossibilem. 265.266
Virginitas singulare donum in Ecclesia. 265.d
Virginitatis viam nobis aperuerunt Christus & Maria.259.c.261.a.262 a.b
Virginitatẽ multis modis cõmendat Christus.262.b
Virginitas propria Christianorum possessio. 266.b
Virginitatis cœlibatúsque hostes acerrimi Iouinianistæ, Heluidiani, Gnostici, Ebionitæ, Anabaptistæ, Antidicomarianitæ, Lamperiani.219.b.223.a 237.238.254.c.d.263.264.266.c.268.285.a.
Virginitatis author Christus, & quomodò eã lege præscripsisse dicatur. 260.a
Virgo quæ dicatur Hieronymo. 257.d
Virginitatis propositum non defuisse Mariæ cum desponsaretur Iosepho. 254.a.b
Virginum est etiam tuta pertimescere. 283.284.
Virgines Lunæ comparantur. 303.b
Virginitatis status dignior coniugali. 303.c
Virgines quomodò Paulus coniugibus anteponat. ibid.
Virgines eò gloriosiores, quò pugnam carnis superarint difficiliorem.in præf.lib.3. 302.a.b
Virginibus quæ præmia promittantur. 302.a.b
Virgines post consecrationem nubentes adulteræ & incœstæ. 292.a
Virginum sacrarum ingens olim multitudo. 291.a
Virgines olim ritu solenni velabantur. 291.b
Virginũ sacrarũ corruptores seuerè puniendi.292.a
Virginitatis seruandæ desiderium non veteri, sed nouo Testamento conuenit. 288.c
Virginum est cœlestem Mariæ gloriam sedulo meditari,& ad eandem adspirare. 305.d.306.a
Virgines sacratæ, quibus epithetis nominibúsque decorentur. 290.d
Virginalem castitatem piorum coniugum in ipso matrimonio seruantium exempla. 250.a
S. Vdalricus Augustanus Episcopus Augustæ vindelicorum B. Mariæ ædem ornauit. 1049.d
Virtutes Mariæ inprimis notandæ. 147.b.313.a.b
Visitationem Mariæ publico festo celebrandã statuit Concilium Basileense,& quare. 558.b
Visitationis Mariæ festo mirifica gaudia nobis ob oculos proponi. ibid.d
Visitationẽ suæ cognatæ cur,quando,quanta cũ charitate,quantúmque per iter instituerit Maria.552.b
Visitatio Mariæ magni fructus, & exultationis, atque virtutis. 553.c
Vngarorum veterum ingens pietas erga Domini Matrem. 1023.b
Cum Vngaris infeliciter agi post mutatam Religionem,cum in familia Mariæ esse desinunt. ibid.
Vitiorum omnium fons originale peccatum. 53.c
Vita Mariæ Angelica & cœlestis. 106.d.137.c vide, Mariæ forma,&c.
Vita Mariæ tota multis doloribus obnoxia, sicut & Christi fuit. 759.c.d
Vnguenta mysticè in Script. quid significent.375.b
Vnio inter Mariam & Christum quanta. 361.d
Vocabulorum vsum, & pronunciationem antiquitus receptam & tritam non esse innouandam.2.d. vide Nouitas.
Voces& formulas religionis proprias mordicus esse retinendas. 477.d
Voluntatem Dei facere veram nobilitatem & cum Christo coniunctionem adfert. 721.
Votum virginitatis tàm verbis & ore, quàm corde habuisse Mariam. 253.a.b.286.a.b.288.289.292.d. 293.a.306.a.b.307.308.
Voti virginitatis Deo à coniugibus promissæ formula. 251.d
Votorum religio accuratè præstanda. 295.b
Votum virginitatis Mariam habuisse, quinam negent. 283.b.284.
Vota castitatis & paupertatis etiam Apostolorum tempore in Ecclesia viguisse. 293.d
Votum castitatis violans peior adultero, & fure sacrilego. 292.a.294.c
votum virginitatis quomodò confirmet Maria,qua formula vsa sit,& quando. 286.a.b.288. 292. d.293.a.306.a.b.307.308.
vouendi vsum etiam Apostolorum tẽporibus fuisse. 295.a
vrna aurea typus Mariæ: 111.b
vultures sine coitu procreant. 213.d
vuluæ apertio quid in Script. significet. 227.b
vvaldenses perpetuam Mariæ virginitatem defendunt tanquàm articulum fidei. 323.b
vvaldenses sacrarum imaginum hostes multos hodie discipulos tenent. 1035.b
vvigandus non sine piaculo & superstitione salutationem Angelicam recitari à nobis impiè asserit. 396.c.398.c
vxores inter se mercium instar cambiendo commutant Hæretici. 264.b
Viui viuos etiam in Scripturis adorant. 979.d

X

χαῖρε. 349.b. vide, Aue.
Xistus Quartus quid de Conceptione Mariæ statuerit. 56.b.69.b

Z

Zacharias Incarnationis mysterium spiritu Prophetico cognouit. 226.a.b
Zacharias in fide imbecillis. 536.b
Zvvinglius, Pellicanus, & Bucerus quàm impurè doceant de Mariæ virginitate. 263.b.c
Zvvinglius quomodò perpetuam Mariæ virginitatem ex Scripturis probare nitatur. 222.a

Iudicis rerum præcipuarum Finis.

HYMNVS AD DEIPARAM VIRGINEM.

VIRGO vetustis edita regibus,
Regina cœli, diua potens soli,
Marísque sidus æstuosi,
Alma parens hominis Deíque,
Vox ecqua dignas pro meritis tibi
Tot atque tantis soluere gratias,
Quæ debitas tibi decenter
Lingua queat memorare laudes?
Tu sola Virgo & Mater es inclyta,
Deiparénsque & filia:tu decus,
Lumen,iubar, salus, & vna
Spes generis columénque nostri.
Primæua mater dum faciles nimis
Aures dolosis vocibus improbi
Præbet Draconis, vniuersam
Exitio sobolem peremit.
Tu diua sæui faucibus eripis
Serpentis Euæ progeniem,sacro
Dum spiritu grauis,salutis
Artificem paris atque mundi.
Dignum Tonantis tu domicilium,
Templúmque sancti nobile flaminis,
Signatus ille fons,& hortus,
Fatidico celebratusore.
Tu magna summi ianua Numinis
Monstrata vati,peruia nemini:
Radicis expers tu,sed almo
Flore nitens,sacra Virgo, virga.
Arente visum tu Gedeonicum
Madere quondam vellus in area:
Amicta tu Virgo micanti
Sole,premens pedibúsque Lunam.
Flammis & ardens innocuis rubus,
Spectante longè legifero duce:
Hestérque tu vultu decoro
Assuero speciosa Regi?
Quando venusto de grege virginum,
Sceptris superbis,& diademate,
Ac regiis dignata tædis,
Sola tuum genus omne seruas.
Sic experitur nunc quoque proximam
Regi superno,turba fidelium,
Deóque ab vno te secundam
Thuricremis veneratur aris.
Ad te malignis confugit hostibus
Vexata: duris fracta laboribus,
Frementis & mundi procellis
Obruta,præcipitésque casus.
Tot passa, vitæ tótque pericula,
Te clamat, vnam nomine te vocat.
Ades vocata,nec clientes
Muneribus vacuos remittis.
Hos inter, & nos Diua reponito,
Fortíque semper protege dextera
Sub Filij hanc tui cateruam
Nomine militiam professam.
Pias tuorum respice lachrymas
Benigna Virgo,votáque supplicum
Audi precésque,ô Christiane
Gloria præsidiúmque gentis.
Conuellat omnes hæc,agè,machinas
Furentis hostis,frangat & impetus,
Eludat & minas inanes,
Ac rabidos,duce te,furores.
Instructa sacri robore stipitis,
Tui notati sanguine pignoris,
Prosternat hostiles phalanges,
Fœminea domitas bipenni.
Exterminatis denique pestibus,
Pulsísque cunctis ex animo malis,
Virtutibus ditet,bonisque
Æthereis studiosa pectus.
Mentem serenam sedula postulet,
Atque à molestis corporis auocet
Curis, & altiùs feratur
Vsque,domos penetrans Olympi.
Vitam probatis moribus excolat,
Et Christianis artibus instruat:
Opes, voluptates, honores,
Delicias generosa temnat.
Sed nec minaces, te duce & auspice,
Vultus tyranni, nec fera verbera,
Nec horridas cruces, nec ensés,
Barbaricos metuat nec ignes.
Perfuncta vitæ denique munere,
Vinclis soluta & corporis, aduolet
Istuc, vbi laudes canamus
Virgo tuas meliore plectro.

LAVS DEO, VIRGINIQVE MATRI.

PARISIIS,

Cudebat, Typísque mandabat Ioannes Charron Typographus, impensis Nicolai Niuellij Bibliopolæ, Anno Domini M.D. lxxxiiii.

Calend. Augusti.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA